Digitized by Microsoft®

Digitized for Microsoft Corporation
by the Internet Archive in 2007.
From University of Toronto.
May be used for non-commercial, personal, research,
or educational purposes, or any fair use.
May not be indexed in a commercial service.

Digitized by Microsoft®

Digitized by Microsoft®

Digitized by Microsoft®

CATALOGUE

OF

SANSKRIT MANUSCRIPTS.

Digitized by Microsoft®

Digitized by Microsoft ®

CATALOGUE

OF THE

SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE

LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART I.—Vedic Manuscripts.

BY

JULIUS EGGELING, Ph.D.

PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London:

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1887.

Digitized by Microsoft®

LONDON:
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LIMITED,
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL ROAD.

LIBRARY
JUL 10 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

Z
6621
G78S3
v.1
part. 1-4
cop. 2

Digitized by Microsoft ®

PREFACE.

In issuing the first part of the Catalogue of the India Office Sanskrit MSS., I may confine myself, by way of prefatory remarks, to briefly explaining the way in which the work of classifying and describing this noble collection of Manuscripts has been carried out.

Soon after Dr. Rost's appointment to the post of Librarian to the India Office, in 1869, he obtained the sanction of the Indian Council for the preparation of a classified catalogue of the Sanskrit MSS. in the possession of the Indian Goverment. The chief part of the work was entrusted to the late Dr. E. Haas, of the British Museum, and myself, then Secretary to the Royal Asiatic Society; while, moreover, the services of Dr. E. Windisch, now Professor of Oriental languages at Leipzig, were secured, for a period of one year, for describing the Philosophical works of the collection. At the same time, though independently of this work, Dr. Rost himself undertook the task of cataloguing the collection of MSS. written in South Indian characters,—with the exception, however, of a number of Mackenzie MSS., chiefly written in the Telugu character, which, for practical reasons, were to be taken along with the Northern collection of which they had always formed part. A modern copy of all the Upanishads known to Āndhra Brāhmans, prepared for the late Sir Walter Elliot—to whose enlightened and well-directed researches our knowledge of South-Indian chronology is so deeply indebted—was, for the same reason, included in our work, and will accordingly be found described in the present part.

As regards the division of labour between Dr. Haas and myself, it was arranged that I should undertake the Vedic department, as well as the Grammatical, Lexicographic, Rhetorical and Law literature; while the remaining departments of the Classical Sanskrit literature fell to the share of my collaborator. The progress of our operations was considerably retarded by my appointment, in 1875, to the Sanskrit chair in the Edinburgh University; and when the work seemed at last sufficiently advanced to admit of a final revision, further delay was unhappily caused by the long and dangerous illness of Dr. Haas, terminating in the premature death of that amiable and gifted scholar. This sad event imposed on me the somewhat delicate task of arranging and revising the manuscript materials left behind by my departed friend. I had not been long engaged at this task, before I

Digitized by Microsoft®

came to the conclusion that, to perform it satisfactorily, I should have to take upon myself some responsibility also for this part of the work. As none of the South Indian MSS. referred to had been described by Dr. Haas, this deficiency had to be supplied by myself; as was also the case with regard to a number of other MSS., belonging to various departments of literature, which a final thorough overhaul of the library had brought to light. Moreover, whilst, in our descriptions of the MSS., we had as a rule abstained from estimating the probable age of those not actually dated, I determined eventually, with Dr. Rost's concurrence, to give approximative indications of the age of such MSS., as likely to add to the usefulness of the Catalogue. In doing so, I was of course fully aware of the difficulty and uncertainty of such an estimate in many cases; but I trust that any mistakes that may have been committed in this respect will not seriously affect the general advantages of this feature of the work. In the case of some of Dr. Haas' accounts of MSS., in which he had contented himself with a general characterisation of the respective works, I have also considered it desirable to supplement them by such extracts from the works as seemed likely to facilitate their identification; even occasionally compressing the general remarks in such a way as I thought would have commended itself to Dr. Haas, had he been spared to carry his share of the work through the press.

In conclusion, I have to thank Professor Bhandarkar for some suggestions in the early sheets of the present part; and Professor Aufrecht for a correction referred to in the Addenda; whilst to Dr. Rost I have to express my indebtedness for much friendly and generous assistance rendered me throughout the progress of the work.

J. EGGELING.

Digitized by Microsoft®

CONTENTS OF PART I.

VEDIC LITERATURE:—

A. *Saṃhitās and Brāhmaṇas,* and works relating thereto— PAGE

I. Ṛig-veda 1

II. Sāma-veda 14

III*a*. Black Yajur-veda 21

III*b*. White Yajur-veda 27

IV. Atharva-veda 37

B. *Vedic Ritual* (*Kalpa*)—

I. Sūtras and Treatises relating thereto—

a. Ṛig-veda 39

b. Sāma-veda 43

c. Black Yajur-veda 47

d. White Yajur-veda 61

e. Atharva-veda 69

II. Manuals and Special Treatises—

a. Śrauta Ritual 70

b. Gṛihya Ritual 92

C. *Upanishads* 109

D. *Vedāṅga* 148

Additions and Corrections 155

Digitized by Microsoft®

Digitized by Microsoft ®

CLASSIFIED CATALOGUE

OF

SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE

INDIA OFFICE LIBRARY.

FIRST PART: VEDIC LITERATURE.

A. SAṂHITĀS AND BRĀHMAṆAS, AND WORKS RELATING THERETO.

I. Ṛig-veda.

1, 2.

1690, 1691. Foll. 309 and 298 resp.; size 9½ in. by 4 in.; good modern Devanāgarī handwriting; nine lines in a page.

Saṃhitā-pāṭha of the *Ṛik-saṃhitā.* Complete. Four Ashṭakas in each volume; unaccented, with the exception of Ashṭ. I., adhy. 1–5, and adhy. 6, vargas 1–3; adhy. 7, v. 34; adhy. 8, v. 15; and Ashṭ. IV., adhy. 1, 2 and 3, v. 1–22.

This MS. also contains the greater part of *Kātyāyana's Sarvānukramaṇī,* which is here given by sections at the beginning of each adhyāya respectively; foll. 1–4 of the first volume also containing the *paribhāshā* portion. Wanting are the sections (36–42, 57–64) referring to Ashṭaka V., adhys. 4–8; Ashṭ. VI., adhys. 1 and 2; and Ashṭ. VIII.

Complete editions of the *Ṛik-saṃhitā* have been published by Th. Aufrecht (in Roman letters, 1861–3; 2nd ed., 1877), and F. M. Müller (the *Saṃhitā* and *Pada* texts in parallel volumes, 1873; and both texts, together with *Sāyaṇa's* commentary and a word-index, 6 vols. 1849–74).

[H. T. Colebrooke.]

3–6.

129b, 130, 131, 132b. Size 9½ in. by 4¼ in.; excellent, uniform Devanāgarī handwriting; ten lines in each page.

Saṃhitā-pāṭha. Complete in four volumes, containing two Ashṭakas each. Each Ashṭaka is dated Samvat 1802. The copyist's name has been scratched out each time; Prof. M. Müller (*Ṛigveda-Sanhitā,* vol. i., preface, p. ix.) suggests it to have been *Somagopakāśinātha.*

Ashṭaka I., on 59 leaves (vol. i., foll. 28–86) संवत् १८०२ समये ज्येष्ठासितचतुर्दश्यां भानुवासरे °

A. II., on 60 leaves (foll. 87–146), ° ज्येष्ठसितपञ्चदश्यां °, after which two ślokas by a different hand. The outside of fol. 1 has रामभट्टसोजीकापुस्तकं ।

A. III., on 53 leaves (vol. ii., foll. 1–53), ° आषाढकृष्णामायां भौमवासरे °

A. IV., on 54 leaves (foll. 54–107), ° आषाढसितपूर्णिमायां भौमवासरे °

A. V., on 54 leaves (vol. iii., foll. 1–54), ° श्रावणकृष्णामायां सौम्यवासरे °; outside: रामभट्टोसोजीपुस्तकं ।

Digitized by Microsoft®

A. VI., on 56 leaves (foll. 55–110), ॰ श्रावण-
सितचतुर्दश्यां - - णोपनाम - - नाथो ॰

A. VII., on 56 leaves (vol. iv., foll. 20–75),
॰ भाद्रपदसिताष्टम्यां भृगुवासरे ॰

A. VIII., on 61 leaves (foll. 76–136), इति ऋग्वेदसंहितायाश्चतुःषष्टितमोऽध्यायः । श्रीवक्रतुंडाय नमः । श्रीकालभैरवाय नमः । संवत् १८०२ समये युवनामसंवत्सरे नभस्यासितैकादश्यां भौमवासरे ॰

[H. T. Colebrooke.]

7.

2131. Foll. 237; size 15¾ in. by 9 in. Devanāgarī character; fair, small handwriting; twelve lines in a page. Foll. 89–96 by a different hand.

Saṃhitā-pāṭha. Complete; not accented. Ashṭaka I. ends fol. 24; II. fol. 50; III. fol. 72; IV. fol. 104; V. fol. 134; VI. fol. 168; VII. fol. 200.

Ashṭakas I. and III. are dated Samvat 1839; Asht. V. Samvat 1838. The MS. ends इदं पुस्तक ऋग्वेद अष्टाष्टक करनैल मारतीन (Col. Martin) साहिब बहादुरस्येदं ॥

[R. Johnson.]

8.

2378. Foll. 91; size 9½ in. by 6½ in.; Devanāgarī character; large, clumsy handwriting; 10–12 lines in a page. Modern.

The third Ashṭaka of the *Saṃhitā-pāṭha*; unaccented.

[R. Johnson.]

9.

2379. Foll. 252; size 9½ in. by 6½ in.; Devanāgarī character; foll. 1–90 copied by the same hand as the preceding vol. (2378); the rest well written, thirteen lines in a page. Modern.

Ashṭakas IV.–VI. of the *Saṃhitā-pāṭha*; unaccented. A. IV. ends fol. 90*b*; V. fol. 163.

[R. Johnson.]

10.

1473. Foll. 562; size 15½ in. by 8½ in.; fairly copied in large Devanāgarī handwriting; seven lines in a page.

Ashṭakas I.–VII. of the *Saṃhitā-pāṭha;* not accented, with the exception of the first page.

A. I. ends fol. 67; II. fol. 158; III. fol. 230; IV. fol. 319; V. fol. 397; VI. fol. 482.

Ashṭaka I. is dated Samvat 1839; As. III. and IV. Samvat 1838.

[H. T. Colebrooke.]

11.

1488. Foll. 80; size 15½ in. by 8½ in.; Copied by the same hand as the preceding MS. (1473). Modern.

The eighth Ashṭaka of the *Saṃhitā-pāṭha*, not accented.

[H. T. Colebrooke.]

12.

2423a. Foll. 117; size 9 in. by 5¾ in.; well written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page. Modern.

The *Saṃhitā-pāṭha;* unaccented; from the beginning to *Maṇḍ*. I. 159, v. 3, in which it breaks off abruptly. The first Ashṭaka ends fol. 90.

[R. Johnson.]

13.

2422. Foll. 113 (paged 1–114, number 64 having been missed); size 8½ in. by 6½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 8–10 lines in a page. Modern.

The second Ashṭaka of the *Saṃhitā-pāṭha;* not accented.

[R. Johnson.]

14–16.

38, 39, 40. Foll. 740 (or foll. 293, 276, and 171 resp.); size 9¾ in. by 4¼ in.; fairly written in the Devanāgarī character; nine lines

Digitized by Microsoft®

in a page. Foll. 99–201, measuring only 8½ in. by 4 in., are in a different handwriting from the rest.

The *Padapāṭha* of the *Ṛik-saṃhitā*; accented. Complete in three volumes; vols. i. and ii. containing three Ashṭakas each, vol. iii. two Ashṭakas. Ashṭakas I. III. IV. are dated Samvat 1845; A. VI., 1846; A. VII. and VIII., 1847.

At the end of the seventh Ashṭaka, the copyist gives his name *Vishṇubhaṭavāṭhoḍakara*. The second Ashṭaka belonged to one *Vināyaka-bhaṭṭa*. [H. T. Colebrooke.]

17–24.

20–27. Size 10 in. by 4 in.; not very well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page. The fly-leaves contain the erroneous title, written by a different hand, *Āpastambapada-prathama* (etc.) ashṭaka; and a note giving the owner's name *Bābubhaṭa bījāpurīkānaḍe*.

Pada-pāṭha. Complete in 8 volumes, each containing one Ashṭaka; with the accents marked in red ink.

No. 20. Ashṭ. I. Foll. 140; numbered 142, nos. 19 and 96 having been omitted by mistake; dated Samvat 1845.

No. 21. A. II. Foll. 149; fol. 95 has been wrongly inserted between foll. 76 and 77; not dated.

No. 22. A. III. Foll. 152 (१०५२); the end by a different, good hand: संवत् १८४० । महादेवशास्त्रीसुत बाबूभट्टस्य पुस्तकम् ॥०

No. 23. A. IV. Foll. 155; marked 157 (१०५७), Nos. 35 and 65 having been omitted.

No. 24. A. V. Foll. 133.

No. 25. A. VI. Foll. 151; at the end by a different hand, in red ink: संवत् १८४५ स्वरितम् ॥

No. 26. A. VII. Foll. 135, orig. 136; foll. 45–48 having been lost and replaced by three leaves, marked 45, 46 and 48, resp., and written by a different hand.

No. 27. Foll. 139; dated by the same hand as the text: संवत् १८४५ । श्रावणशुद्धपौर्णमासी तद्दिने समाप्तम् ॥

[H. T. Colebrooke.]

25, 26.

2023A, 2023B. Foll. 370 and 378 resp.; size 8½ in. by 4 in.; fairly written in the Devanāgarī character; ten lines in each page.

Pada-pāṭha, accented; not very correct.

Vol. i. The first four Ashṭakas.

The 1st A. ends fol. 93: शके १७३६ भावनामसंवत्सरे फाल्गुनशुद्धत्रयोदश्यां सौम्यवासरे तद्दिने शेवंकरोपनामकरामभट्टेन लिखितं पुस्तकं समाप्तं.

The 2nd A. ends fol. 189; dated शके १७३७ युवानामसंवत्सरे चैत्रवद्यद्वादश्यां भृगवासरे (!) ०

The 3rd A. fol. 278, शके १७३७ वैशाखवद्य अष्टम्यां तिथौ सौम्यवासरे०

The 4th A. शके १७३७ ज्येष्ठवद्य एकादश्यामिंदुवासरे०

Vol. ii. Ashṭakas 5–8, each dated Śaka 1737.

The 5th A. fol. 87, ०आषाढवद्यसप्तमी भृगुवासरे०

The 6th A. ends fol. 184, ०पौषशुद्धप्रतिपद्यां रविवासरे०

The 7th A. fol. 277, ०पौषवद्यत्रयोदश्यां मंदवासरे०

The 8th A., ०फाल्गुनवद्यषष्ठ्यां भौमवासरे० समाप्तं स्वार्थे परार्थे च । तैलाद्रक्षे जलाद्रक्षे रक्षे स्थितिलबन्धनात्। मूर्खहस्ते न दातव्यमेवं रक्षति पुस्तकं ॥

This is the MS. P. 2, used by Prof. Max Müller in his edition, and mentioned in his Preface to vol. i., p. ix.

The same scribe had copied, in the preceding year, the *Aitareya-Brāhmaṇa* in No. 68 (MS. 1977). [Dr. J. Taylor.]

Digitized by Microsoft ®

27–30.

2133–6. Size $16\frac{1}{2}$ in. by 6 in. Devanāgarī character; on the whole well written.

Sāyaṇa's commentary, entitled *Vedārtha-prakāśa*, on the *Ṛigveda-Saṃhitā*. Several Ashṭakas of the latter are also contained in these volumes; partly accented, partly not.

Vol. i. Foll. 275. The first Ashṭaka of the *Saṃhitā-pāṭha*, accented, with *Sāyaṇa's* comment; each adhyāya being paged separately. Dated Śaka 1673 (see M. Müller's *Ṛig-veda*, vol. i., Preface, p. xvii).

Vol. ii. Foll. 250. The second and third Ashṭakas of *Sāyaṇa's* comment with the *Saṃhitā* text; partly accented.

The following *lacunae* occur in this volume: Between foll. 41 and 42 is wanting the comment on *Maṇḍala* I. 164, 1–15; between foll. 43 and 44, wanting I. 164, 24–52; between foll. 46 and 47, I. 167, 3 to end of I. 171; between foll. 48 and 49, I. 174, 9–180, 6; after fol. 49, I. 181, 9–188, 5; after fol. 56, II. 11, 2 to end of II. 14; after fol. 57, II. 16, 6–23, 11; after fol. 59, II. 24, 15 to end of II. 30. Foll. 50, 52 and 54 have been misplaced after fol. 59.

Ashṭaka II., in good small handwriting, ends fol. 73. Of Ashṭaka III., which is fairly written, in a different and larger hand (the same in which the greater part of vol. i. is written), each adhyāya is paged separately.

Vol. iii. Foll. 277, containing the fourth, fifth and sixth Ashṭakas, the first two of which, with the *Saṃhitā* text, accented, were copied by the same hand as Asht. II. The fourth Ashṭaka is dated Śaka 1669 (see M. Müller, l.c.); the sixth Ashṭaka, which is without the text, Samvat 1806.

Vol. iv. Foll. 190, containing the seventh and eighth Ashṭakas, with the *Saṃhitā*-text, unaccented; except on foll. 49–77, where the text (*Maṇḍ*. X. 10, 13–x. 45, 12) is omitted altogether.

Ashṭaka VII. (dated Samvat 1807, not 1809) was copied by the same hand as Ashṭakas II., IV. and V.

A. VIII. is dated Samvat 1817.

[H. T. Colebrooke.]

31–38.

2992–2999. Size $13\frac{1}{2}$ in. by 7 in.; on the whole well written, in the Devanāgarī character; sixteen lines in a page.

Sāyaṇa's commentary; complete in eight volumes, each containing one Ashṭaka.

Ashṭakas V. and VI. are dated Samvat 1771.

Vol. i., foll. 383; vol. ii., foll. 225; vol. iii., foll. 118; vol. iv., foll. 113; vol. v., foll. 106; vol. vi., foll. 105; vol. vii., foll. 141 (paged 142, number 78 having been omitted); vol. viii., foll. 200. [?]

39–42.

3126–3129. Size 18 in. by $8\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter half of the last century; 16–19 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary (*Ṛigveda-bhāshyam*).

Vol. i. (foll. 259) contains the first Ashṭaka.

Vol. ii. (foll. 154 + 139) the 2nd and 3rd Ashṭakas.

Vol. iii. (foll. 92 + 122 + 89) the 4th, 5th and 6th Ashṭakas.

Vol. iv. (foll. 98 + 120) the 7th and 8th As.

The last Ashṭaka is dated शाके १६ . . विवाहसंव- (भव) त्सरे ज्येष्ठशुधप्रतीपदा इंदुवासरे०

[Dr. John Stevenson.]

Digitized by Microsoft ®

43-46.

1861-4. Size 12 in. by 5½ in.; well written, in the Devanāgarī character; European paper. Modern.

Sāyaṇa's commentary on Ashṭakas III.–VIII.

Vol. i. Foll. 272 (numbered 270, three successive leaves being marked 46); twelve lines in a page. Ashṭaka III.

Vol. ii. Foll. 279. Foll. 1–169 (twelve lines in a page; copied by the same hand as vol. i.), Ashṭ. IV.—Foll. 171–279 (by a different hand; fifteen lines in a page), Ashṭ. V.

Vol. iii. Foll. 237. Copied by the same hand as the fifth Ashṭ.; fifteen lines in a page. Ashṭs. VI. (ends fol. 104*b*) and VII.

Vol. iv. Foll. 210. The eighth Ashṭaka.

[Dr. J. Taylor.]

47, 48.

3151, 3152. Size 17½ in. by 8 in.; well written, in the Devanāgarī character, by two different scribes (see Dr. Stevenson's remarks in M. Müller's *Ṛig-veda*, III. p. x.); 18–20 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary, Ashṭakas I.–III. (This is the MS. B. 1, used by Prof. M. Müller).

Vol. i. Foll. 259. Foll. 1–108*a* are in the *Kāyasthī lipi*, the rest in the *Dakshaṇī* (!) *lipi*, described by Dr. Stevenson. The first Ashṭaka. At the end there is an additional leaf containing another copy of fol. 195*a* of this volume.

Vol. ii. The second and third Ashṭakas. A. II., foll. 155, of which foll. 1–53*a* are in the *Kāyasthī lipi*, the rest in the *Dakshaṇī lipi*. A. III., foll. 139, entirely copied by the Guzerat scribe.

[Dr. J. Stevenson.]

49.

522b. Foll. 21–152 of the volume. Indifferent Devanāgarī writing of the latter part of the 17th century, except foll. 32, 36, 37, 39, 40, 151, and 152, which were supplied by a modern hand. The original paging is 18–149. Size 9¾ in. by 4 in.

These leaves contain part of the first adhyāya of the first Ashṭaka of *Sāyaṇa's* comment comprising from *Maṇḍ*. I. 2, 7, to the end of the adhyāya, or *Maṇḍ*. I. 19, 9.

[H. T. Colebrooke.]

50.

2612. Foll. 266; size 10½ in. by 4 in.; very well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Foll. 116–130 are somewhat injured by insects.

The fifth Ashṭaka of *Sāyaṇa's* commentary. Dated Samvat 1664.

(On the mistake on the title-page, ° पञ्चाष्टक ° see M. Müller's *Ṛig-veda*, III. p. xiii.)

[H. T. Colebrooke.]

51.

46. Foll. 67; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the beginning of the 17th century; from fol. 24 by a different copyist, in a small, neat hand; eleven lines in a page.

A fragment—comprising the 2nd adhyāya (which ends fol. 41*b*), and vargas 1–21 of the 3rd adhyāya of the first Ashṭaka—of a comment (*ṭīkā* or *vivaraṇa*), by *Jayatīrtha-bhikshu*, on *Ānandatīrtha's Ṛigbhāshya*.

The colophon runs thus: इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादविरचितस्य श्रीमदृग्भाष्यस्य टीका [fol. 41 विवरणे] जयतीर्थभिक्षुकृतायां समाप्ताः (!) ॥

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

52.

986c. Foll. 28 (131–158); size 14½ in. by 8¼ in.; well written, in the Devanāgarī character, for Col. Claud Martin; seven lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukramaṇī, or complete index of the metres, deities, ṛishis, and numbers of verses of the *Ṛig-veda* hymns in the *Śākala* recension. It begins: अथ ऋग्वेदाम्नाये शाकलके सूक्तप्रतीकऋक्संख्यऋषिदैवतछंदांस्यनुक्रमिष्यामो यथोपदेशं °

Fol. 133*b* end the *paribhāshās*, or general account of the metres, in fourteen sections, after which the several hymns of the eight Ashṭakas are gone through. After the conclusion of the eighth Ashṭaka, there follow two more sections containing numerical statistics as to the occurrence of the various metres:

एकपंचाशदृग्वेदे गायत्र्यः शाकलेयके ।
सहस्रद्वितयं चैव चत्वार्येव शतानि तु ॥
त्रीणि शतानि सैकानि चत्वारिंशत्तथोष्णिहः ।
अनुष्टुभां शतान्यष्टौ पंचाशत्पंचसंयुता ॥ °

[H. T. Colebrooke.]

53.

1152. Foll. 46; size 9 in. by 3½ in.; oblong; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukrama. This copy does not contain at the end the Section on the metres; but another instead, which contains the number of *sūktas* of each *anuvāka*; and likewise the numbers of *ashṭakas, vargas, ṛics, ardharcas, pādas, padas* and *aksharas* in the *Ṛiksaṃhitā*.

This section begins:

मधुच्छंदप्रभृतिभिर्ऋषिभिर्हि तपोबलात् ।
दृष्टानामनुवाकानामृक्षु वक्ष्याम्यतंद्रितः ॥
अग्निमीळे त्रिसूक्तस्तु सुरुपैंद्रचतुष्ककौ । °

On the beginning see the fragment described by Prof. Weber, Cat. Berl. No. 48.

Dated संवत् १८५४ श्रावणकृष्ण ८ चन्द्रवासरे ॥

[H. T. Colebrooke.]

54.

2140c. Foll. 8 (foll. 38*b*–45 of the volume); size 15½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; fair, though minute, modern handwriting; twelve lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukramaṇikā. The concluding section as in No. 52 (MS. 986*c*).

[R. Johnson.]

55.

132a. Foll. 19; size 9½ in. by 4¾ in.; fairly, somewhat hastily, written, in the Devanāgarī character, by the same scribes as the rest of the volume; twelve lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukrama. Dated संवत् १८०२ समये इषशुक्लप्रतिपदि रविवासरे (here the name of the scribe has been obliterated) अलिखत् स्वार्थं परार्थं च । श्रीवक्रतुंड नमो स्तु ते । श्रीकालभैरव तुभ्यं नमो स्तु । शुभं भूयात् सर्वेषां जनानां ॥

[H. T. Colebrooke.]

56.

1823. Fol. 140; size 11¾ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. European paper.

Shaḍguruśishya's commentary on the *Sarvānukramaṇī*, entitled *Vedārthadīpikā*. [A.]

It begins:

अथ ऋग्वेदाम्नाये शाकलके सूक्तप्रतीकऋक्संख्यऋषिदैवतछंदांस्यनुक्रमिष्यामो यथोपदेशम् । अथेति मङ्गले प्रस्तावे वा । ऋगंशबाहुल्यादृग्वेदः । तत्राम्नाये सम्यगभ्यासयुक्ते खिलरहिते । शाकल्येन दृष्टः शाकलः । शाकल एव शाकलकः । तस्मिन्*

* MS. B. om. from शाकल्येन दृष्टः.

Digitized by Microsoft®

शाकल्यशब्दाच्चण् । पूजायां कनि कृते शाकलकशब्दः ॥ *
तत्र आदिः । प्रतीकः ।

The *Paribhāshāḥ* end fol. 19 (fol. 24*b* in B). *Maṇḍala* I., fol. 43 (fol. 54); II., fol. 48*b* (fol. 60*b*); III., fol. 54*b* (68*b*); IV., fol. 59*b* (75*b*); V., fol. 70*b* (fol. 89); VI., fol. 79*b* (fol. 99*b*); VII., fol. 87*b* (fol. 110); VIII., fol. 103*b* (fol. 129*b*); IX., fol. 112*b* (fol. 140*b*).

It ends:

सर्वानुक्रमणी यैषा कात्यायनमुनेः कृतिः ।
समाप्तैकाध्ययनकैः षट्सप्तत्रिकद्व्यष्टिका ॥
अस्या वृत्तिरियं चापि समाप्ता सद्गुरोः कृतिः ।
वेदार्थदीपिकानामा षड्गुरूणां प्रसादतः ॥
गणांत्यामेषमासेति किल शुद्धदिनहोगणने सति । †
सर्वानुक्रमणीवृत्तिर्जाता वेदार्थदीपिका ॥
लक्षपंचदशपदैः पंचषष्टिसहस्रकं ।
सद्वात्रिंशच्छतं चेति दिनवाक्यार्थहीरितः ॥
विनायकः शूलपाणिः मुकुंदः
 सूर्यो व्यासः [शिवयोगी च ‡] षड्भः ।
नमामि तान्सर्वदा पांतु मां ते
 यैर्वै षड्भिः सप्तविद्या प्रदत्ता ॥
आद्या सर्वानुक्रमणी द्वितीया महाव्रतं चोपनिषद्द्वयं च ।
महाव्रतं सूर्यमासां तृतीयं चत्वारिंशद्ब्राह्मणं वै चतुर्थी ॥
तद्वत्सूत्रं पंचमी वै निरुक्तं
 षष्ठी गृह्यं शाकलस्य संहिता सप्तमीति (!) ।
इमा दत्ताः सप्त विद्यास्तु षड्भिः
 यैर्वै षड्भो गुरुभ्यो नमो स्तु तेभ्यः ॥
इति षड्गुरुशिष्येण कृता वेदार्थदीपिका ।
सर्वानुक्रमणीवृत्तिः समाप्ता चात्मतुष्टये ॥

इति श्रीषड्गुरुशिष्यविरचितायां सर्वानुक्रमणीयवृत्तौ वेदार्थदीपिकायां प्रथमो ध्यायः (!) ॥

[Dr. John Taylor.]

---

* पूजायां कन् शाकलकः B.

† According to Prof. Weber (*Ind. Stud.* viii. p. 160) the proper reading of this line would be खगोत्यान्मेषुमायेति कल्यहोगणने सति, which gives the date Kaliyuga 4288 = A.D. 1187 for the completion of *Shaḍguruśishya's* commentary.

‡ For the words here supplied see Weber's Cat. I. No. 53.

57.

2396. Foll. 173; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page;—foll. 115 to the end are paged separately (1–59); fol. 114 is a blank leaf, inserted afterwards; there being no omission.

Another copy [B.] of the same work.

The name of the commentator is not mentioned in this MS., and the final *ślokas* are quite corrupt and incomplete.

It ends: इति सर्वानुक्रमणीभाष्यंसमाप्तः ।० इति श्रीत् शके १६०२ ॥ संवतः १८१२ (!) ॥ शमैनामकातीकवदी दुइजीवार वीहफै ॥

[H. T. Colebrooke.]

58.

1636e. Foll. 26; size 9 in. by 5 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, on European paper; 13–18 lines in a page.

Jagannātha's commentary (*vivaraṇa*) on *Kātyāyana's Anukramaṇikā*. It begins:

नमामि विष्णुं शिरसाव्ययं समं शिवं च सोमं वृषभेन्द्रगामिनं ।
गणाधिपं भक्तमनोरथप्रदं हरिं च वाक्सिद्धिकरीं च भारतीम् ॥१॥
 अनुक्रमणिकोक्तानि सूक्तादिप्रभृतीन्यहं ।
 छंदोंतानि निबध्नामि जगन्नाथो यथामति ॥ २ ॥
अहं जगन्नाथव्यापनशीलविष्णुं विष्णुनमस्करोमि शिरसेत्यष्टांगोपलक्षणं ।० सूक्तादीति सूक्तप्रतीकं ऋक्संख्यऋषिदैवतछंदांसि ।
 प्रतिसूक्तमृचां संख्या शब्दैरंकैव लिख्यते ।
 प्रायोत्र ऋषयः सर्वे लिख्यंते गोत्रसंयुताः ॥ १ ॥
 प्रगाथानां च सर्वेषां तत्तच्छंदोभिधाः पुनः ।
 आप्रीसूक्तेषु सर्वेषु समिद्धाग्न्यादिदेवताः ॥ २ ॥
इति परिभाषानिदर्शनानि लिख्यंते परिभाषोदितान्यपि ॥ ० ॥
अथाग्निमीळेति सूक्तानां ऋक्संख्यऋषिदैवतछंदांसि लिख्यंते।०

Dated संवत् १८४ (!) चैत्रकृष्ण ११ इंदुवारतद्दिने समाप्तं । उपासनीआपाभट्टात्मजप्रह्लादेन लिखितं ॥

After this there are a diagram and lists showing the number of syllables of which the several metres consist.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft ®

59.

576. Foll. 51; size 10½ in. by 3½ in.; copied by three different scribes, about A.D. 1650; Devanāgarī character; 9–11 lines in a page.

The 164th hymn of the first *Mandala* of the *Ṛiksaṃhitā*—here called *Asya-vāmīyasūkta*, from its beginning अस्य वामस्य—interpreted, from a *Vedānta* point of view, by *Ātmānanda*. It begins:

अस्य द्विपंचाशदल्पस्तवं त्वेतत् । अस्य वामस्य पंचाशन्मंत्रात्मकमिदं सूक्तं दैर्घतमसं आत्मदैवतं । यद्यपीह स्कांदभाष्यादिषु भाष्यकारैरुन्नीयभास्करादिभिः शौनकं च वेदमित्रं च बृहद्देवताकारं च अनुक्रमणिकाकारं च विष्णुधर्मोत्तरं चानादृत्य सूक्तव्याख्या कृता । तथापि वयमत्र स्कंदादिव्याख्या अधियज्ञविषया एव क्वचिन्निरुक्तानुसारादधिदैवतविषया इति विनिश्चित्य शौनकादिरीतिमाश्रित्य अध्यात्मं व्याख्यामः । अत्र शौनकादिमतसंग्रहीतुर्वररुचेरनुक्रमणिका । अस्य द्विपंचाशदल्पस्तवं त्वेतत् । अल्पस्य सूक्ष्मस्य ब्रह्मणः प्रतिपादनमत्रेत्यर्थः । अपर आह । अल्पिका या देवतायाः स्तुतिरत्रेति । देवताया एव अल्पैः पदैः स्तवो ऽत्रेत्यन्य आह । तदुभयमपि वेदमित्रो निषेधति । न देवताल्पिका काचिदन्यत्रापि पदाल्पता । उपेंद्र तव वीर्ये च तत्रो मित्रे ऽल्पिका भवेदिति ॥ - - - - ॥ विष्णुधर्मोत्तरे बृहति उत्तरार्धे दाशरथिरामं प्रति पुष्करनामा यक्षो राजधर्मादिकमुक्त्वा अथर्वविधानं सामविधानं यजुर्विधानं ऋग्विधानं च समाप्य मोक्षार्थं अस्य वामीयसूक्तकल्पमुक्तवान् । तदनुसारेण तत्सूक्तं विवृणोमि ॥ अस्य वामस्य० ॥ अस्यामृचि अवस्थात्रयोक्तिपूर्वमात्मोच्यते चित्स्वरूपः । अस्य प्रत्यक्षादिप्रमाणसन्निहितस्यापरोक्षस्य वामस्य कृत्स्नस्य शरीरेण प[रि]च्छिन्नस्य तथा तस्य परोक्षस्य पलितस्य वृद्धस्यापरिच्छिन्नस्य व्यापकस्य तथा होतोर्नंता विचारकः तस्य होतुर्जाग्रदवस्थायां नाम्ना विश्वस्य प्रथमस्य भ्रातुः द्वितीयो भ्राता मध्यमो ऽस्ति भवति मध्ये स्वप्ने भवतीति मध्यमः । नाम्ना तैजसः । अश्नः मेघस्य गिरेर्वा नामैतत् । तैजसो हि मेघसदृशः निद्रया तिरोहिततेजस्कत्वात् । स्वप्नाख्यगंधर्वनगराधिष्ठातृत्वाच्च गिरिवदाश्चर्यविषयः । ०

Some (corrupt and defective) ślokas occurring after the conclusion of the comment, give a different version of the legend of *Dīrghatamas* from that contained in Mahâbh. I. 4179 ff:

अत्र वृद्धशौनक – – । – – – । अंगिरा ब्रह्मजस्तस्मादुचथ्यो ममतापतिः । तस्मादधीत वेदादीननुजातो बृहस्पतिः । रिरंसुर्ममतां तां नो गुरुर्लेभे सुरक्षितां । उचथ्यः कारयन्यज्ञं जगाम प्रियचर्मणः । लब्धावकाशस्तां रंतुमारेभेऽथ बृहस्पतिः । चुक्रोशोदरसंस्थो ऽपि मुनीश क्षिप (? क्षिप) मामितः । रेतो यतो ऽत्र संकीर्णं मंदितो गुरुरब्रवीत् । जात्यंधो भव पापिष्ठ इत्युक्त्वा तपस – – – । ०। एवमादि दिवा जातं रात्रौ हवति (!) सूक्ततः । उद्विग्नैर्मुनिभिः सो ऽथ मंजूषायां प्रवेशितः । मंजूषा सा विपाशायां क्षिप्त्वा नद्यां प्रवाहिता । प्रतीपेन ततोंगेन गृहीतास्यात्कृपेण सा । न दीर्घतमसं ज्ञात्वा दत्ता भार्या अथ स्वयं । अजीजनत्सुतानस्य दास्यामुशिजि चात्मजे । पुत्रमुत्पाद्य कक्षीवत्संज्ञं गोधर्ममाचरन् । ततो दीर्घतमा वृद्धगोतमो गौतमस्ततः । गौतमेषु तदारभ्य सूक्तार्थः स्फुरति स्फुटः । तत्कुले विष्णुतो विष्णुस्ततो विष्णुप्रकाशकः । आत्मानन्दस्तदुत्पन्नस्तेनेदं भाष्यमीरितं ॥ इत्यात्मानंदविरचितमस्य वामीयसूक्तभाष्यं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

60.

2416. Foll. 16; size 8 in. by 3¾ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page. Modern.

A comment on the *Purusha-sūkta*, the 90th hymn of the 10th *Mandala* of the *Ṛik-saṃhitā*.

It begins:

रामाकांतगिरं नत्वा हेरंबं शिवमंबिकां ।
एकत्रिंशे ऽधुनाध्याये वेददीपो वितन्यते ॥

कात्यायनः नियुक्तान् ब्रह्माभिष्टौति होतृवदनुवाकेन सहस्रशीर्षेति ॥ अस्यार्थः । नियुक्तान्ब्रह्मणो ब्राह्मणमित्यादिपशून् सहस्रशीर्षेत्यनुवाकेन षोडशर्चेन ब्रह्म स्तौति होतृवदिति त्रिः प्रथमां त्रिरुत्तमामित्याद्युक्तप्रकारेणेत्यर्थः ॥

It ends: इति पुरुषसूक्तटीका: ॥

[R. JOHNSON.]

61.

2015. Foll. 50; size 9 in. by 3¾ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 7–10 lines in a page.

Saptasaṅkhyā; being the *Varga-pratīkas* of the *Ṛigveda-Saṃhitā*, each followed by seven numbers, the force of which is expressed by the combination यद्दुविमनत्,—viz. the first denoting

Digitized by Microsoft®

the number of words or padas in each varga; the second the number of padas having इति after them (e.g. *vāyo iti*); the third (? दु = दुः, as an example; or = द्वौ) the number of compound padas (such as *duḥ-gā*, *ṛishi-bhiḥ*); while the fourth, fifth, sixth, and seventh indicate the numbers of padas ending in *visarga*, म्, न् and त् respectively. It begins:

पद्दुविमनत् ॥ सप्तलक्षण ॥ स्रों ॥
अग्निमीळे ॥ ४७ ॥ ० ॥ ८ ॥ १७ ॥ १३ ॥ १ ॥ ४ ॥
यदंग ॥ ४१ ॥ ० ॥ ४ ॥ ८ ॥ ९ ॥ ० ॥ ३ ॥
वायवा याहि ॥ ४९ ॥ ६ ॥ ७ ॥ १३ ॥ ८ ॥ ० ॥ १ ॥
वायविंद्रः ॥ ३६ ॥ ४ ॥ ६ ॥ ४ ॥ १२ ॥ ० ॥ ० ॥
अश्विना यज्वरीः ॥ ४९ ॥ ४ ॥ १० ॥ १९ ॥ ३ ॥ ० ॥ १ ॥

It ends:

ऋतं च सत्यं । ० । ० । ० । ० । ० । ० । ० ।
संसमित् ६३ । ० । ६ । १९ । १८ । १ । १ ।

शके १६३४ नंदननामसंवरे (!) पौषे मासे कृष्णचतुर्थ्यां रविवारेषु सप्तसंख्यापुस्तकं समाप्तं ॥ [Dr. John Taylor.]

62.

1732a. Foll. 47; size 8¾ in. by 3¾ in.; badly written, about A.D. 1650; Devanāgarī character; ten lines in a page.

The *Ṛigvidhāna* (A.), a metrical treatise, in four (or five) adhyāyas, on the virtues of the recitation of verses, hymns &c. of the *Ṛigveda*. It begins:

स्वयंभुवे ब्रह्मणे विश्वगोप्त्रे नमः कृत्वा मन्त्रदृग्भ्यस्तथैव * ।
विवक्षुरस्म्यृग्विधानं पुराणं पुरा दृष्टमृषिभिर्मन्त्रदृग्भिः† ॥
मन्त्रेभ्यो मन्त्रदृग्भ्यश्च समाम्नायानुपूर्वशः ।
कर्मणामृषिदृष्टानां विधिं प्रोवाच शौनकः ॥

Adhyāya II. begins fol. 11 (fol. 15*b* in B.); A. III. fol. 23 (fol. 30); A. IV. fol. 37 (fol. 48); which is followed by three odd *kaṇḍikās*, called the fifth adhyāya in Dr. R. Meyer's edition of the treatise (1878); cf. Weber's Cat. No. 124. [H. T. Colebrooke.]

* A. adds च, and omits ब्रह्मणे.

† विवक्षुरस्मि ह्यृग्विधानं पुराणं पुण्यदृष्ट° A.; B. om. पुराणं.

63.

1732b. Foll. 60; size 8¾ in. by 3¾ in.; clearly written, about A.D. 1700, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

The *Ṛigvidhāna* (B.). The MS. ends:

इदं पुस्तकं वृद्धनगरे वास्तव्यमाभ्यंतरनागरज्ञातीयद्विवेदी श्रीनागदाससूनुभूधरात्मजगोपीनाथजपांढिआत्मोद्भवनांहांनाज्ञी-तज्जमोहोटा तत्पुत्राविमुक्तेश्वरेण वाराणस्यां संपादितं स्वार्थं तथा च परोपकारार्थं ॥ [H. T. Colebrooke.]

64.

1355g. Foll. 24 (foll. 200–223 of the volume); size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 10–13 lines in a page.

The *Ṛigveda-Prātiśākhya*, ascribed to *Śaunaka*. Edited by A. Regnier (*Journal Asiatique*, 1856–8) with a French, and by M. Müller (1869) with a German, translation.

Dated: संवत् १७८१ समये भाद्रपदकृष्णातृतीयायां समाप्तं प्रातिशाख्यं खेदेपिनामकशिवरामभट्टस्य ॥

[H. T. Colebrooke.]

65.

28. Foll. 203 (originally 204, the last but one leaf being missing); size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1550; between eight and eleven lines in a page.

Uvaṭa's commentary on *Śaunaka's Ṛik-Prātiśākhya* (or *Pārshada*). It begins:

सूत्रभाष्यकृतः सर्वान्प्रणम्य [शि]रसा शुचिः ।
शौनकं च विशेषेण येनेदं पार्षदं कृतम् ॥
तथा वृत्तिकृतः सर्वांस्तान्सूत्रयशस्तथा ।
तेषां प्रसादादेतेषां स्वशक्त्या वृत्तिमारभे ॥

Paṭala I. ends fol. 36*b*; II. fol. 55; III. fol. 61; IV. fol. 78*b*; V. fol. 91; VI. fol. 99; VII. fol. 115; VIII. fol. 126; IX. fol. 140*b*;

Digitized by Microsoft ®

X. fol. 145*b*; XI. fol. 161; XII. fol. 163*b*; XIII. fol. 171; XIV. fol 179*b*; XV. fol. 183; XVI. fol. 190; XVII. fol. 197*b*.

The colophon at the end of the several paṭalas generally runs thus: इति श्रीपार्षदव्याख्यायामानन्दपुरवास्तव्यवज्जटपुत्र-उवटकृतौ प्रातिशाख्यभाष्ये ०

[H. T. Colebrooke.]

66.

1636d. Foll. 29; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 9–14 lines in a page. Modern.

A treatise consisting of lists of, and observations on, words occurring in the *Ṛigveda*, and presenting certain common peculiarities. On fol. 1*a* the work is called *Padagāḍhā-Ṛigveda-prayoga*. *Padagāḍha*, however, is the title of the last chapter.

The MS. begins: इदानीं सर्वसामानानि ॥ अमितौजा अंगिरा नीचावया गभीरवेपा बृहच्छ्रवा नोधा दमूना नवेदा अद्वया दीर्घतमाः पृथुपाजा नृमणा नृतमाः सुमनाः विमनाः सवासा गृध्रा ग्ना नग्ना उषाः पंथा भोजा ऋभुक्षाश्चंद्रमा अप्सराः सजोषा जातवेदा इति सर्वत्र विसर्जनीयाः ॥ इदानीं सर्वविवृतानि । वायो शतक्रतो ते सखित्वे ०

Fol. 2: इदानीं सर्वेनवपदानि (!)। यस्मिन्कस्मिंस्तस्मिन् ०

Fol. 2*b*: इदानीं द्वितीयसंख्याकानि (words occurring twice) । मेधा वना ऽस्यां चक्रे मान्यस्य मेधा ।०

Fol. 6*b*: इदानीं त्रीणि संख्याकानि (!) । *e.g.* इन्द्रे occurs thrice in the Saṃhitā as इन्द्र (*Ṛigveda* I. 4, 5; 80, 16; 132, 5).

Fol. 10: चतुःसंख्याकानि । *e.g.* उरूची (न प्रगृह्यम्); अमृता (स्वरान्ता, *i.e. udātta* and *anudātta*).

Fol. 12: पंचसंख्याकानि । e.*g.* अदन्नम् (occurs six times, but once in the *Vālakhilyas*, VIII. 59, 6). । विवाससि (including compound forms such as आ० I. 31, 5).

Fol. 13: षट्संख्याकानि । *e.g.* उर्वी (न प्रगृह्यम्) ।

Fol. 14: सप्तसंख्याकानि । *e.g.* आयम् । सीदसि ।०

Fol. 15: अष्टसंख्याकानि ।

Fol. 15*b*: नवसंख्याकानि ।

Fol. 16*b*: दशसंख्याकानि ।

Fol. 17: एकादश० । द्वादश० ।

Fol. 18: त्रयोदश० ।

Fol. 18*b*: चतुर्दश० ।

Fol. 19: पंचदश० ।

Fol. 19*b*: षोडश० (*e.g.* दधातु) ।

Fol. 20: सप्तदश० । एकोनविंशति० ।

Fol. 20*b*: एकविंशति० । द्वाविंशति० ।

Fol. 21: चतुर्विंशति० । त्रिंशत्० ।

Fol. 21*b*: एकत्रिंशत्० । चतुश्चत्वारिंशत्० ।

Fol. 22: षट्चत्वारिंशत्० । अष्टाचत्वारिंशत्० ।

Fol. 22*b*: पंचाशत्संख्याकानि । (fifty passages are given where, in the pada, an *udātta ā* precedes an *udātta a*, *e.g.* I. 10, 2 *á áruhat*; I. 30, 21 *á ántāt*; I. 31, 4 *á áparam*, etc.

Fol. 23: इदानीं पूर्वरूपाणि । वास्तोरित्येतत्पतिशब्द उत्तर आविर्हविज्र्योतिःशोचिरित्युत्तरश्चेत् ककारो०, where a *visarjanīya* appears as *sh* in the Saṃhitā.

Then follow miscellaneous observations, such as on *trishu* besides *tṛishu*; further words without *avagraha* in the pada (अखंडितानि fol. 24*b*) such as *āvatam*, *adbhutam*, *kakshīvantam*, etc.

Finally, from fol. 25, a chapter, called *Padagāḍha*, on the accents of certain words (?), distinguished as *akhaṇḍitāni* and *khaṇḍitāni*.

[H. T. Colebrooke.]

67.

2381. Foll. 332; size 8¾ in. by 4 in.; a modern MS.; beautifully written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa*. Complete; each of the eight *pañcikās* having a separate paging.

The work has been edited, with an English translation, by M. Haug (Bombay 1863); also

Digitized by Microsoft ®

the text, in Roman character, with extracts from *Sāyaṇa's* commentary, by Th. Aufrecht (1879). [Gaikawar.]

68.

1977. Foll. 207; size 8 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī; 10 or 11 lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa.* Complete; each *pañcikā* being paged separately, and dated: शके १७३६ भावनामसंवत्सरे. The scribe was *Rāmbhaṭṭa*, surnamed *Śebeṃkara,* the same who, a year later, copied the pada text of the *Ṛigveda,* contained in Nos. 25 and 26 (MSS. 2023*A* and *B*). [Dr. J. Taylor.]

69.

310. Foll. 173; size 16 in. by 8¾ in.; copied in a large Devanāgarī hand, for Col. Martin; seven lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa.* Complete; each *pañcikā* being paged separately. [H. T. Colebrooke.]

70, 71.

1721, 1465. Foll. 154 and 133 resp.; beautifully written, in the Devanāgarī character, about 1750; seven lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa.* Complete in two volumes, of four *pañcikās* each; each *pañcikā* being paged separately. At the end there is the following note in a different handwriting: काशीकरविट्ठलसोपनामकसखारामस्य पुस्तकम् ॥

[H. T. Colebrooke.]

72.

2132. Foll. 71; size 16 in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī, for Col. Martin; twelve lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa.* Complete.

[R. Johnson.]

73.

697. Foll. 241; size 9½ in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa.* Complete; each *pañcikā* is separately numbered; on the fly-leaves there are some notes in Colebrooke's handwriting.

Pañcikās 6 and 7 are dated Saṃvat 1852 (the 6th also Śaka 1707!); *pañcikās* 1, 3, 4, 5, and 8, Saṃvat 1853 (the 5th also Śaka 1717); and *pañcikā* 2, Saṃvat 1854.

At the end of the 6th *pañcikā* the following note has been scored out: लिखितं चौबेरत्नेश्वरेण लि हरिः ओम् । [H. T. Colebrooke.]

74.

1270b. Foll. 140; size 7 in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa.* The first four *pañcikās* only. Copied by one *Nṛisiṃha,* son of *Konerabhaṭṭa;* the first two *pañcikās* in the village *Janārdanapura,* in *Śrāvaṇa* (Thursday the 13th of light fortnight, and Sunday the 8th of dark fortnight), Śāka 1605; and *pañcikās* 4 and 5 in the village *Jahnupura,* in *Bhādrapada* (Thursday the 5th of light fortnight, and Friday the 11th of dark fortnight) of Śāka 1605 (*Rudhirodgārī-saṃvatsara).* [H. T. Colebrooke.]

75.

1836, 1836a. Foll. 304 and 309 resp.; size 12 in. by 4 in.; beautiful, but modern copy; Devanāgarī character; nine lines in a page.

Sāyaṇa's comment on the *Aitareya-Brāhmaṇa,* forming part of his *Mādhavīyavedārthaprakāśa.* Complete in two volumes; the first containing *pañcikās* 1–3, the second *pañcikās* 4–8.

[Dr. John Taylor.]

Digitized by Microsoft®

76.

2991. Foll. 340; size 13½ in. by 7½ in.; well written, in Devanāgarī; sixteen lines in a page.

The same work.

According to a note of Wilson, this copy was made at Bombay for the library of the East India Company, by order of the Court of Directors.

77.

1355c. Foll. 72; size 10 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing; 8–10 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the eighth *pañcikā* of the *Aitareya-Brāhmaṇa.*

Dated: शालिवाहनशके १५८३ प्लवसंवत्सरे दक्षिणायने मार्गशीर्षमासे कृष्णपक्षे षष्ठ्यां तिथौ इंदुवासरे शारदानंदनवंशोद्भवेन शिवभट्टसुतेन महादेवाख्येन अष्टमपंचिकाभाष्यं स्वार्थे परार्थे चालेखि ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

78.

319. Foll. 65; size 9 in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

The *Aitareyāraṇyaka*, consisting of five *Āraṇyakas*, the 1st having five, the 2nd seven, the 3rd two,* the 4th one, the 5th three adhyāyas.

Dated Saṃvat 1854. [H. T. COLEBROOKE.]

79.

986d. Foll. 190–204 (paged 1–45, two leaves being marked 23); size 14½ in. by 8¼ in.; well written, in the Devanāgarī character, for Col. Martin; seven lines in a page.

The *Aitareyāraṇyaka*; at the end of this MS. ascribed to *Āśvalāyana:* इत्याश्वलायनोक्तं आरण्यकं नाम समाप्तः ॥ (!) See M. Müller, *Hist. of Anc. S. Lit.* p. 335, note 2. [R. JOHNSON.]

* The MS. has by mistake (fol. 50*b*) तृतीयस्य तृतीयो ऽध्यायः ।

80.

2140d. Foll. 46–56; size 15½ in. by 9 in.; fair, small handwriting; Devanāgarī character; twelve lines in a page. Modern.

The *Aitareyāraṇyaka*, here likewise ascribed to *Āśvalāyana:* इति आश्वलायनोक्तं ॥ आरण्यकं नाम समाप्तं ॥ [R. JOHNSON.]

81.

1355a. Foll. 44; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

The *Aitareyāraṇyaka*. Dated: संवत् १८२७ शाके १६९२ प्लवनामसंवत्सरे (sic!) उत्तरायणे वसंतऋतौ वैशाखशुक्ल ५ इंदुवासरे लिखितं देवगोविंदरायभारद्वाजेन गणमुक्तेश्वरवासी गंगातीरनिवासी काश्यां मध्ये शुभं भूयात्॥ [H. T. COLEBROOKE.]

82.

1676a. Foll. 45; size 9¼ in. by 3¾ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

The *Aitareyāraṇyaka*. Dated Śaka 1684, Saṃvat 1819. [H. T. COLEBROOKE.]

83.

1762. Foll. 118; size 8 in. by 3¾ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; seven or eight lines in a page.

Portions of *Sāyaṇa's* commentary on the *Aitareyāraṇyaka.*

Foll. 1–16 contain the commentary on the first *khaṇḍa* of the second *Āraṇyaka*, not quite complete at the end.

Foll. 17–102, in a different handwriting (?), contain the commentary on the third *Āraṇyaka*, except the first two *khaṇḍas* and part of the third *khaṇḍa*, which are wanting, although there is one continuous paging of the whole MS. The first adhyāya ends fol. 48*b*. There is also a *lacuna* at

Digitized by Microsoft®

the beginning of the fifth *khaṇḍa* of the second adhyāya, a page (fol. 83*b*) having been left blank.

Foll. 103–118 contain the commentary on the 14th or last *khaṇḍa* of the 5th *Āraṇyaka*. The MS. ends :

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमोहार्दं निवारयन् ।
पुमर्थाश्चतुरो देयाद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥

शके १५८५ शोभनसंवत्सरे आषाढमासे वदिसप्तम्यां भृगौ शारदानंदनवंशोद्भवेन महादेवेन स्वार्थं परार्थं चालेखि ॥

On the title-page there is the following note : पुस्तकमिदं देवल्लोपनामककेशवभट्टेनापदेवाय काशीवासिने दत्तं ।

The text of the *Aitareyāraṇyaka*, with *Sāyaṇa's* commentary, has been edited in the *Bibliotheca Indica*, by Bābu Rājendralāla Mitra (1876). *Āraṇyakas* 1–3 have been translated by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, vol. i. (1879).

[H. T. COLEBROOKE.]

84.

2386b. Foll. 121 (paged 1–122, no. 67 having been omitted); size 9 in. by 3¾ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650 ; ten or eleven lines in a page.

Viśveśvara-tīrtha's Mahaitareyopanishad-bhāshyavivaraṇa, a gloss on (*Madhva*) *Ānandatīrtha's* commentary on the *Bahvṛicabrāhmaṇopanishad* (here called *Mahā-Aitareyopanishad*), being the 2nd and 3rd *āraṇyakas* of the *Aitareyāraṇyaka*. In eight (properly nine) adhyāyas. It begins :

यस्यागात्त्रिविधा प्रजा निरयभाग्यस्याश्रयान्मुक्तिभाग्
 यः क्षेत्रे प्रपदं प्रपद्य रमते यत्सृष्टमेतज्जगत् ।
यो ऽन्वाप्यामरवल्लभो जगति यः ख्यातः शतर्च्यादिना
 नाम्ना पञ्चविधो ऽपि यो निजभिदाराहित्यवान् विस्तृतः
यो यावद्बृहतीसहस्रगणितावर्णादिवर्णात्मना [॥ १ ॥
 ध्यातो योग्यजनाय योग्यविशदानन्दं ददात्यञ्जसा ।
यो विष्णवाख्यसंहितां श्रुतिशतां स्मातां विजानाति यस्
 तस्मै शं भजते वरातिशरणं (?) यामो रमावल्लभम् ॥ २ ॥

 तैतरेयो संहितायां* व्याकुर्मो भाष्यमुत्तमम् ।
 श्रीमदानन्दतीर्थार्यान्नत्वा तत्प्रीतिकामुकाः ॥ ३ ॥
नाम्नायार्थविचारणे कुशलिनो नो शब्दवारां निधी
 स्नातन्यायविचारदूरमतयः शिक्षानिरुक्तातिगाः ।
अप्येवं सुरवर्यदेशिकमहाचार्यप्रसादान्महा-
 भूत्यर्थमहणाय भाष्यविवृतौ यत्नं वयं कुर्महे ॥ ४ ॥

अथेष्टानिष्टप्राप्तिपरिहारेप्सूनां तदुपायमजानतां तत्पदर्थोदीपकपुरुषाभावात्° अन्यैरन्यथा व्याख्यातामैतरेयोपनिषदं यथावद् व्याख्यातुकामः श्रीमत्पूर्णप्रज्ञाचार्यः° प्रणमति । नारायणमिति । अहं नारायणं शरणमियामित्यन्वय इतरपरिहारेण नारायणशरणप्राप्तौ किंनिमित्तमित्यत आह । निखिलेति ।°

Fol. 3 : ऐतरेयेण प्रोक्तत्वादैतरेयीत्यस्या उपनिषदो नामोक्ता नामान्तरमपि निर्वचनपूर्वकं प्रमाणवचनेनाह । महाभूतिरिति । एष पन्था इत्यादि प्रघट्टकं प्रमाणेन व्याचष्टे ।°

The original colophon : इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचितश्रीमन्महैतरेयोपनिषद्भाष्यविवरणे [विश्वेश्वरतीर्थमुनिविरचिते] ° has been everywhere altered to इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचिते तैतरीयसंहिताभाष्ये°।

[H. T. COLEBROOKE.]

85.

183e. Foll. 25 (foll. 132–156 of the volume) ; size 10 in. by 4¼ in. ; well written in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Śaṅkara's commentary on the *Aitareyopanishad*, being the 4th, 5th and 6th adhyāyas of the 2nd *Āraṇyaka* of the *Aitareyāraṇyaka*.

The 7th (and last) adhyāya, which is generally included in the *Aitareyopanishad*, has not been commented upon by *Śaṅkara*, whence it has also been omitted in Röer's edition. See Colebrooke, Misc. Ess., I. p. 42.

Dated Śake 1685. [H. T. COLEBROOKE.]

86.

138c. Foll. 21 (foll. 84–104 of the volume); size 10 in. by 4¼ in., fairly written, in Devanāgarī ; ten or eleven lines in a page.

The same work. Dated Saṃvat 1848.

---

* This is an alteration of ऐतरेयोपनिषदो.

Digitized by Microsoft ®

87.

1084b. Foll. 46 (foll. 91–136 of the volume); size 13½ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

An exposition of *Śaṅkara's* commentary on the *Aitareyopanishad*, by *Abhibhava-Nārāyaṇendra-Sarasvatī*, disciple of *Kaivalyendra-Sarasvatī*; being identical with that of *Ānandajñānagiri*, disciple of *Śuddhānanda*, printed in the *Bibl. Ind.* edition.

The colophon (fol. 40) runs thus:

इति श्रीमत्कैवल्येंद्रसरस्वतीपूज्यपादशिष्यश्रीमत्ज्ञानेंद्रसरस्वतीपूज्यपादशिष्यश्रीमदभिभवनारायणेंद्रसरस्वतीविरचितायामैतरेयभाष्यटीकायां षष्ठो ध्यायः ॥

After this there follows a comment, occupying the last leaf, on the seventh adhyāya, which, as Colebrooke remarks in the margin, is "almost word for word as in *Sāyaṇa's* commentary," and the colophon of which is simply इति ब्रह्माध्यायदीपिका संपूर्णम् ॥ Dated Saṃvat 1853.

[H. T. COLEBROOKE.]

88.

138d. Foll. 27 (foll. 105–131 of the volume); size 10 in. by 4¼ in.; well written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the *Aitareyopanishad*.

After the colophon: इत्यात्मषट्कः समाप्तं ॥ शाके १६८५ सुभानुनामसंवत्सरे ०

[H. T. COLEBROOKE.]

89.

3106. Foll. 137; size 9½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character, by two different scribes; ten and nine lines in a page.

The *Kaushītaki-* (or *Śāṅkhāyana-*) *Brāhmaṇa*. Complete in thirty adhyāyas. The MS. begins:

कौषीतकिब्राह्मणं लिख्यते। ओं अस्मिन्वै लोक उभये देवमनुष्या आसुस्ते देवा स्वर्गं लोकं यंतो ऽग्निमूचुस्त्वं नो ऽस्य लोकस्याध्यक्ष एधीति ०

Fol. 61: इति पंचदशो ऽध्यायः समाप्तः ॥ इति कौषीतकिब्राह्मणे पूर्वार्द्धं संपूर्णं ॥ संवत् १६७६ वर्षे शाके १५४१ समये आश्विनशुदि ६ रवौ अद्येह श्रीवृद्धनगरवास्तव्यं आभ्यंतरनागरज्ञातीयठा० विनायकसुतजगन्नाथेन श्रीश्री अविमुक्तवाराणशीमध्ये लिखितं ०

The *Uttarārdha* is dated: संवत् १५५७ वर्षे मार्गशिरवदि (!) १ दिने व्यवभीमेन लिखितमिदं ब्राह्मणं॥ अद्येह श्रीवृद्धनगरे आभ्यंतरनागरज्ञातीयपारुडव्यवकालुआसुतव्यवनानाकेन दुवे श्रीमुरारिब्राह्मणाय। दुवे श्रीमुरारिब्राह्मणाय। श्रीविष्णुप्रीत्यर्थं ब्राह्मणतस्तकं धर्मेण दत्तं ॥

For other MSS. see Weber's Cat. Nos. 79 and 1406–7; for an analysis of this *Brāhmaṇa*, *Indische Studien*, vol. ii., p. 288 ff.

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

II. Sāma-Veda.

90.

135a. Foll. 59; size 9½ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; six or seven lines in a page.

The *Pūrva* (or *Chandas*) *-ārcika* of the *Sāma-veda-Saṃhitā*, in the *Saṃhitā-pāṭha*; accented.

Dated: संवत् १६७२ वर्षे श्रावणशुदि १ रवौ अद्येह वाराणसीस्थितश्रीविश्वेश्वरराजधान्यां त्र. शिवदाससुतमाधवेन लिखितं ०। इत्यार्चिके छंदसीसंहिता समाप्ता ॥

The two *ārcikas* of the *Sāma-saṃhitā* have been published by Th. Benfey (1848); also, with *Sāyaṇa's* commentary, and the *Gānas*, by *Satyavrata Sāmāśramin*, in the *Bibl. Ind.* (1874–8).

[H. T. COLEBROOKE.]

91.

1283a. Foll. 15; 4to, size 13 in. by 10 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page.

The *Pūrvārcika*; accented. Dated (? A.D. 1813) शकाब्दा १७ । गणेशाय नम० ॥ राम० ३५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

92.

774b. Foll. 28; size 10 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Digitized by Microsoft®

The same work; accented. Dated Samvat 1857, the year named *Prajāpati*.

[H. T. COLEBROOKE.]

93.

2130a. Foll. 12; size 15½ in. by 8¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page. Modern.

The same work; without accents.

[R. JOHNSON.]

94.

2130f. Foll. 16; size 15½ in. by 8¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, by the same hand as no. 93 (2130*a*); twelve lines in a page.

The *Pūrvārcika*, in the *Pada-pāṭha*; not accented. [R. JOHNSON.]

95.

1280d. Foll. 27; 4to, size 13 in. by 9¾ in.; well written, in Devanāgarī; twenty-four lines in a page. Modern.

The *Uttarārcika* in the *Saṃhitā-pāṭha*; accented. [H. T. COLEBROOKE.]

96.

2109. Foll. 105; size 9¾ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

The same work; accented.

संवत् १८७० ॥ वर्षे कार्त्तिकसुदी ३ रवीवारेण लिखितम् त्रीपाठीश्रीकृष्णबालकृष्णब्राह्मणमाटचातुरवेदी वाराणशीवास्तव्यं ० [GAIKAWAR]

97.

2130e. Foll. 23; size 15½ in. by 8¾ in.; fairly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page. Modern.

The first six *prapāṭhakas* of the *Uttarārcika*, in the *Saṃhitā-pāṭha*; not accented.

[R. JOHNSON.]

98.

774a. Foll. 35; size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character; good handwriting; nine lines in a page. Modern.

The *Uttarārcika*, in the *Saṃhitā-pāṭha*, from the beginning to the end of the first *ardha* of the seventh *prapāṭhaka*; not accented.

[H. T. COLEBROOKE.]

99.

1280e. Foll. 28 (numbered 1–23, 21–26); size 13 in. by 9¾ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-four lines in a page. Modern.

The *Uttarārcika* in the *Pada-pāṭha*; accented.

[H. T. COLEBROOKE.]

100.

2130d. Foll. 50; size 15½ in. by 8¾ in.; Devanāgarī character; twelve lines in a page.

The same work; not accented. Modern.

[R. JOHNSON.]

101.

1281e. Foll. 30 and 31*a* of the volume; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Āraṇya(ka)-saṃhitā*—being the seventh *prapāṭhaka* of the *Pūrvārcika* in the *Naigeya* recension,—with the *Mahānāmnī* hymns. The *Saṃhitā* text, accented.

Editions have been published by S. Goldschmidt (*Monatsberichte der Berl. Acad.*, 1868), and by Satyavrata Sāmāśramin, in the *Bibliotheca Indica*. [H. T. COLEBROOKE.]

102.

665d. Foll. 199–201 of the vol.; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper (water-mark

Digitized by Microsoft®

1802); fairly written, in Devanāgarī; sixteen lines in a page.

The same work; without accents.

[H. T. COLEBROOKE.]

103.

1280c. Foll. 3; 4to, size 13 in. by 9½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The same work in the *Pada-pāṭha;* accented.

[H. T. COLEBROOKE.]

104.

1283b. Foll. 71; 4to, size 13 in. by 10 in.; beautifully written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

Sāyaṇa's comment on the *Pūrvārcika* of the *Sāmaveda-Saṃhitā.* It ends: छंदसिकाविवरणं माधवाचार्यकृतं परिसमाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

105.

3004. Foll. 133; size 14 in. by 5½ in.; well written (for the Bombay Government); Devanāgarī character; nine lines in a page.

Another copy of the same portion of *Sāyaṇa's* commentary.

106.

3005. Foll. 203; size 14½ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī; 7–9 lines in a page.

Sāyaṇa's comment on the *Uttarārcika.*

[Copied for the Bombay Government.]

107.

1092. Foll. 57; 4to, size 13 in. by 10 in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-four lines in a page.

The *Grāmageya-* (or *Veya-*) *gāna,* in seventeen *prapāṭhakas;* figured for chanting. This MS. calls it *Vedagānam.* [H. T. COLEBROOKE.]

108.

665c. Foll. 130 (foll. 69–198 of the volume); 4to, size 12 in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page; European paper (water-mark 1802).

The *Grāmageyagāna*; not figured. It ends: इति सौम्यपर्व समाप्तम्। [H. T. COLEBROOKE.]

109.

2121. Foll. 268; size 9½ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; seven lines in a page.

The *Grāmageyagāna;* figured. In the margin marked वेय° throughout. The MS. ends:

[पावमानपर्वः समाप्तः by a different hand]। इति ग्रामे गेयगाने सप्तदशप्रपाठकः॥ स्वस्ति संवत् १८०२ वर्षे वैशाखवद १३ गुरु॥ ल° ज्रा° आशारामगंगारामेण[स्वयं]॥ बारेजापूर्वग्रामशुक्ल° नरसिंहसुतकाशीरामपठनार्थे वेयग्रंथ समाप्तः॥° [GAIKAWAR.]

110.

665b. Foll. 49 (foll. 19–68 of the volume); 4to, size 12 in. by 9 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 12–14 lines in a page; European paper (water-mark 1802).

The *Āraṇyagāna,* in six *prapāṭhakas;* with the supplement called *Mahānāmnī* (foll. 48, 49); not figured. [H. T. COLEBROOKE.]

111.

68a. Foll. 44; size 10¾ in. by 3¾ in.; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

The same treatise, without the *Mahānāmnī;* figured.

Dated: संवत् १५८७ समये वैशाषसुदिप्रतिपदा शुक्रे॥ लिखितं हरिहरेण। स्वरिवं श्रीगोविन्दात्मजहरिहरस्येदं पुस्तकम्।° [H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

112.

2389a. Foll. 58; size 8½ in. by 3¾ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; eight or nine lines in a page.

The same treatise, with the *Mahānāmnī*; figured for chanting.

Dated: संवत् १६९६ वर्षे माघकृष्णनवम्यां तिथौ मंगरवासरे । अद्येह श्रीवाराणसीमध्ये गोपालतृपाठिकस्य पुत्रः । हरिराम आत्मापटनार्थं॰ मयालिष्यत ॥ [GAIKAWAR.]

113.

1294. Foll. 19; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in Devanāgarī; twenty-five lines in a page. Modern.

The same work, with the *Mahānāmnī*; not figured. [H. T. COLEBROOKE.]

114.

1295. Foll. 20; 4to, size 13 in. by 9½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The same treatise, with the *Mahānāmnī*; figured. [H. T. COLEBROOKE.]

115.

321b. Foll. 51; size 12¼ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; seven lines in a page. Modern.

Another copy of the *Āraṇyagāna*, with the *Mahānāmnī*; not figured.

[H. T. COLEBROOKE.]

116.

1090. Foll. 107; 4to, size 13 in. by 10 in.; well written, in the Devanāgarī character, by the same recent hand as No. 107 (MS. 1092); twenty-three lines in a page.

The *Ūhagāna* in twenty-three *prapāṭhakas*; figured for chanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

117.

2138. Foll. 90; size 15½ in. by 9 in.; legibly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

The *Ūhagāna*; not figured.

Dated Saṃvat 1841. [R. JOHNSON.]

118.

321a. Foll. 49; size 12 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī (foll. 37–49 by a different hand from the rest); ten lines in a page. Modern.

The *Ūhagāna*, *prapāṭhakas* 1–9; not figured.

[H. T. COLEBROOKE.]

119.

1298. Foll. 39; 4to, size 13 in. by 10 in.; well written, in Devanāgarī, by the same recent hand as No. 116 (MS. 1090); 25 lines in a page.

The *Ūhagāna*, *prapāṭhakas* 1–9. (It ends: इत्यूहगान समाप्तं). Not figured.

[H. T. COLEBROOKE.]

120.

1091. Foll. 25; 4to, size 13 in. by 10 in.; well written, in the Devanāgarī character; by the same hand as the preceding MS.; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Ūhyagāna*, in six *prapāṭhakas*; figured. According to Dr. Burnell, the correct title is *Ūharahasya-* (or simply *Rahasya-*) *gāna*. This MS. calls it *Ūhagāna*. [H. T. COLEBROOKE.]

121.

2130k. Foll. 26; size 15½ in. by 8½ in.; legibly written, in Devanāgarī, for Col. Martin; twelve lines in a page.

The *Ūhyagāna*; not figured. [R. JOHNSON.]

122.

1280a. Foll. 5; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

Digitized by Microsoft®

The *Stobha* (or musical words and syllables inserted in the chants) in two *prapāṭhakas*; accented (A.). It begins:

१२ ३ ३१२ ३ १२ १३
अथ स्तोभ । प्रकृतिः । प्र । कृतिः । अश्वाः । [गावः om. A.]।
३ १२ ३१ १२
हुवेवसु । हुवे । वसु ।

In Burnell's Cat. of Ved. MSS., No. cliii., the work is called *Stobhapada*. Printed in the Calcutta edition, vol. ii. p. 519 *seq.*

[H. T. Colebrooke.]

123.

1667b. Foll. 19; size 9¼ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; six lines in a page.

The same work; accented.

Dated: संवत् १५७३ समये अश्वीनवदि ५ चन्द्रवासरे तस्मिन्काले वर्तमाने महाराजाधिराजविरसिंहदेवराज्ये तस्मिन्काले श्रिनगरे गहोराशुभस्थाने तस्य देशस्य पश्चिमकोणे कल्हयिग्रामे पयोष्णितटे तत्रावविलर्लंविते त्रिपाठिश्रिशिवनाभत्मजमामशर्मे (!) आत्मपठनार्थे पुस्तकि लिखितम् ॥

[H. T. Colebrooke.]

124.

665b. Foll. 255–262 of the vol.; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper; fairly written, in Devanāgarī; fourteen or fifteen lines in a page.

The same work; without accents.

[H. T. Colebrooke.]

125.

2130b. Foll. 83; size 15½ in. by 8¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page. Modern.

The *Tāṇḍya-*, or *Pañcaviṃśa-Brāhmaṇa*, in twenty-five *prapāṭhakas*. Published, with *Sāyaṇa's* commentary, by *Ānandacandra Vedāntavāgīśa*, in the *Bibliotheca Indica* (1870–4).

[R. Johnson.]

126.

1297. Foll. 74; 4to, size 13 in. by 9½ in.; beautifully written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

Another copy of the same work.

[H. T. Colebrooke.]

127.

878. Foll. 184, of which two (foll. 10 and 12) are missing; size 10½ in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the 16th century; 9–12 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the *Tāṇḍya-Brāhmaṇa*. Incomplete. This MS. contains only the second *pañcikā*, or *prapāṭhakas* (*adhyāyas*) 6–10.

[H. T. Colebrooke.]

128.

1281c. Foll. 15–26*b*; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Shaḍviṃśa-Brāhmaṇa* (including the *Adbhuta*) in five *prapāṭhakas*.

[H. T. Colebrooke.]

129.

665e. Foll. 202–225; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper (water-mark 1802); fairly written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page.

The same work. [H. T. Colebrooke.]

130.

1281f. Foll. 31*b*–60; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Chāndogya-Brāhmaṇa*, complete in ten *prapāṭhakas*, the last eight of which constitute the *Chāndogyopanishad*.

Digitized by Microsoft ®

The first *prapāṭhaka* (8 *kaṇḍikās*) begins: ओँ नमः सामवेदाय ॥ ओँ देव सवितः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिम्भगाय । दिव्यो गंधर्वः केतपूः केतन्नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः स्वदतु ।०

The second *prapāṭhaka* (8 *kaṇḍikās*) begins: यः प्राच्यां दिशि सर्पराज एष ते बलिः । यो दक्षिणस्यां दिशि सर्पराज एष ते बलिः ।० The MS. is not very correct.

[H. T. COLEBROOKE.]

131.

2130c. Foll. 23; size 15½ in. by 8¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page. Modern.

The *Chāndogyopanishad*, in eight *prapāṭhakas*.

Published, with *Śaṅkara's* and *Ānandajñānagiri's* commentaries, in the *Bibliotheca Indica*, by Dr. E. Röer. Translated, in the same series, by *Rājendralāla Mitra* (1862); and, in the *Sacred Books of the East*, vol. i., by F. M. Müller (1870).

[R. JOHNSON.]

132.

68b. Foll. 41; size 10¾ in. by 3¾ in.; well written, in the Devanāgarī character, in the 16th century; ten lines in a page.

The *Chāndogyopanishad*.

[H. T. COLEBROOKE.]

133.

2389b. Foll. 64; size 8½ in. by 3¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

The same work.

Dated: सं० १५८२ समये आषाढस्य सिते पक्षे षष्ठ्यां भृगावद्येह श्रीमदानंदपुरे वास्तव्य आभ्यंतरनागरज्ञातीयत्रपाडीकृष्णस्येयं पुस्तिका । देवजीकेनेयं पुस्तिका लिखिता ०

On the back of the last leaf: नरसिंहसुत् काशीनाथस्येदं छांदोग्योपनिषदः पुस्तकं ॥ [GAIKAWAR.]

134.

1759. Foll. 69; size 7½ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 9–11 lines in a page. Modern.

The same work.

The scribe has added the following *ślokas* at the end:

ब्रह्म कैवल्यं जाबाल श्वेताश्वो हंस आरुणिः ।
गर्भो नारायणश्चैव बिंदुनादशिरः शिखा ॥ १ ॥
मैत्रायणीकौषीतकी बृहज्जाबालतापिनी ।
कालाग्निरुद्रमैत्रेयीसुबालक्षुरिमंत्रिकाः ॥ २ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

135.

1822d. Foll. 37 (103–139 of vol.); size 12½ in. by 15¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven lines in a page. Modern.

The *Chāndogyopanishad*.

At the beginning and end the MS. has the following prayer:

आप्यायंतु ममांगानि वाक् प्राणश्चक्षुः श्रोत्रमथो बलमिंद्रियाणि च सर्वाणि सर्वं ब्रह्मोपनिषदं माहं ब्रह्म निराकुर्यान्मा मा ब्रह्म निराकरोत् अनिराकरणमस्त्वनिराकरणं मे अस्तु तदात्मनि निरते य उपनिषत्सु धर्मास्ते मयि संतु ते मयि संतु ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

136.

1625c. Foll. 47; size 9¼ in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character, towards the end of the 17th century; nine lines in a page.

The *Chāndogyopanishad*.

[H. T. COLEBROOKE.]

137.

2423b. Foll. 30; size 9 in. by 5½ in.; Devanāgarī character; excellent handwriting; ten lines in a page. Modern.

Digitized by Microsoft ®

The *Chāndogyopanishad.* Incomplete; it breaks off in the middle of the 16th *kaṇḍikā* of the 6th *prapāṭhaka* (of the *Brāhmaṇa*).

138.

990a. Foll. 154; size 13½ in. by 5¼ in.; fairly well written, in Devanāgarī; 9–13 lines in a page.

The *Chāndogyopanishad,* with *Śaṅkara's* commentary (*bhāshya*).

Dated Saṃvat 1853. [H. T. COLEBROOKE.]

139.

990b. Foll. 134; same size; well written, in Devanāgarī; eleven lines in a page.

Chāndogyopanishad-bhāshyaṭīkā, a commentary on *Śaṅkara's* work, by *Ānandajñānagiri.*

It ends: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकमननादीनि कृत्वा वैसमाधिपरवेगिनां श्रीशुद्धानंदपूज्यपादशिष्यभगवदानंदज्ञानगिरिकृतायां छांदोग्यभाष्यटीकायामष्टमो ध्यायः ॥ संमतं १८५३ जेटमासे शुक्लपक्षे चतुरदश्याम् १४ सोमवारे ०

[H. T. COLEBROOKE.]

140.

608. Foll. 91; size 9¾ in. by 3¼ in.; fairly well written, in Devanāgarī, about the middle of the 17th century; 8–10 lines in a page.

Chandogopanishad-bhāshyavivṛiti, an exposition, by *Vyāsatīrtha* (disciple of *Jayatīrtha*), of (*Madhva*) *Ānandatīrtha's* commentary on the *Chāndogyopanishad.* It begins:

प्रणम्य रमणं लक्ष्म्याः पूर्णबोधान्गुरूनपि ।
छन्दोगोपनिषद्भाष्यविवृतिः क्रियते मया ॥

इहामुत्र भोगविरक्तस्य शमादिमतो मुमुक्षोरनिष्टनिवृत्तीष्टप्राप्तिसाधनप्रतिपादिकां छंदोगोपनिषदं यथावद्व्याविख्यासुर्भगवानानंदतीर्थमुनिः स्वयमंतरायविधुरो ऽपि शिष्यान् शिक्षयन् निरंतरायं प्रारिप्सितपरिसमाप्त्यादिहेतुतया शिष्टाचारपरंपरादिप्राप्तं तदुक्तगुणवत्तया भगवत्स्तुतिरूपमंगलाचरणमादावाचरति । अत्युद्रिक्तेति ०

It ends: इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादविरचितश्रीमछंदोगोपनिषद्भाष्यटीकाया जयतीर्थपूज्यचरणशिष्यव्यासतीर्थविरचितायां अष्टमो ध्यायः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

141.

1281a. Foll. 1–6*b*; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Kauthuma* text of the *Ārsheya* (or *Ārsha*)-*Brāhmaṇa*; in three *prapāṭhakas.*

The work has been edited, with extracts from *Sāyaṇa's* commentary, by Dr. A. Burnell, Mangalore 1876. A new recension, belonging to the *Jaiminīya,* or *Talavakāra* school, was discovered by the same scholar, and published by him at Mangalore, 1878. [H. T. COLEBROOKE.]

142.

665g. Foll. 244–254; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper (water-mark 1802); fairly written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

143.

1281b. Foll. 6*b*–14*b*; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Sāmavidhāna-Brāhmaṇa,* in three *prapāṭhakas.* Edited, with *Sāyaṇa's* commentary, by Dr. A. C. Burnell, 1873.

[H. T. COLEBROOKE.]

144.

665f. Foll. 226–243; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper; fairly written, in Devanāgarī; 14 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

145.

1281d. Foll. 26*b*–29*b*; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Vaṃśa-Brāhmaṇa.*

Digitized by Microsoft®

The work has been edited by A. Weber, *Ind. Stud.* vol. iv.; and, with *Sāyaṇa's* commentary, by A. Burnell, 1873.

[H. T. Colebrooke.]

146.

2130h. Foll. 174*a*–174*b*; size 15½ in. by 9 in.; seventeen lines in all; Devanāgarī character. Modern.

The same work. [R. Johnson.]

147.

2130g. Foll. 173*b*–174*a*; size 15½ in. by 9 in.; eighteen lines in all; Devanāgarī character. Modern.

The *Devatādhyāya.* It has been published, with *Sāyaṇa's* commentary, by A. Burnell, 1873.

The colophon is: इत्यग्निब्राह्मणदेवताध्यायः संपूर्णः ॥

[R. Johnson.]

148.

2130i. Foll. 174*b*–176; size 15½ in. by 9 in.; twenty-seven lines in all; Devanāgarī character. Modern.

The *Saṃhitopanishad-Brāhmaṇa*, in five sections.

Edited, with a commentary, by A. Burnell, 1877. [R. Johnson.]

IIIa. Black Yajur-Veda.

149, 150.

1701, 1702. Foll. 237 and 255 resp.; size 9½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; eight or nine lines in a page. Modern.

The *Taittirīya-Saṃhitā* in the *Saṃhitā-pāṭha.* Unaccented, with the exception of the first seven leaves of the 6th Ashṭaka (vol. ii. foll. 98–104). Complete in two volumes, the first containing four, the second three, Ashṭakas; each Ashṭaka being paged separately.

Ashṭakas I., III. and V. were copied by the same scribe; Ashṭ. II., IV., VII., and foll. 1–29 of the VI. Ashṭ. by a second, and foll. 30–69 of the same book, by a third scribe.

The whole of this *Saṃhitā* has been published, in the Roman character, by Prof. A. Weber, in vols. xi. and xii. of his *Indische Studien*, 1871–2. Also, with *Sāyaṇa's* commentary, in course of publication, in the *Bibl. Ind.*, since 1860.

[H. T. Colebrooke.]

151.

1325. Foll. 143; size 11½ in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; eleven lines in a page.

The seventh, or last, *kāṇḍa* of *Sāyaṇa's* commentary (*Mādhavīya-Vedārthaprakāśa*) on the *Taittirīya-Saṃhitā.* Incomplete in the beginning. The first, and part of the second, *anuvākas* of the first *prapāṭhaka* are wanting. The beginning of the second and concluding part of the first *anuvākas* have however been supplied on fol. 1*a* by a different hand. [H. T. Colebrooke.]

152.

1857a. Foll. 16; size 12 in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; twelve or thirteen lines in a page. Modern.

A portion of *Sāyaṇa's* commentary on the fifth *prapāṭhaka*, and *anuvākas* 1–10 (and the beginning of the 11th) of the seventh *prapāṭhaka* of the fourth *kāṇḍa* of the *Taittirīya-Saṃhitā.*

The comment on the fifth *prapāṭhaka* (or *Śatarudriya*) is called *Rudrabhāshya.*

Foll. 1–4 are slightly injured by insects.

[Dr. J. Taylor.]

Digitized by Microsoft®

153.

1625B. Foll. 65; size 8 in. by 5 in.; clearly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page. Modern.

Bhaṭṭa Bhāskara Miśra's commentary on the *Rudrapraśna,* also called *Śatarudriya* (or *Rudropanishad),* being the fifth *prapāṭhaka* of the fourth *kāṇḍa* of the *Taittirīya-Saṃhitā.*

Incomplete. The MS. breaks off in the tenth, or last but one, *anuvāka.*

It begins:

अथ नारीश्वरं वन्दे क्षुत्पिपासाप्रशान्तये ।
व्याधिनाशाय सततं सर्वपापक्षयाय च ॥

अतः परं अग्निकांडमेव व्याख्येयं । तत्र चरमायामिष्टिकायां जुहोति । शतरुद्रियं जुहोति । नमस्ते रुद्रमन्यव इति । ०

In the margin of fol. 1 the work is called: आपस्तंब अरण उपनिषद्. [H. T. COLEBROOKE.]

154.

293. Foll. 322; size 10 in. by 4½ in; fairly written, in the Devanāgarī character; by two different scribes.

The *Taittirīya-Brāhmaṇa,* according to the *Āpastamba-śākhā,* in three *kāṇḍas.*

The work has been published, together with *Sāyaṇa's* commentary, in the *Bibliotheca Indica,* by *Bābū Rājendralāla Mitra.*

Kāṇḍa I. consists of 99 leaves; copied by one *Mukuṇḍabhaṭṭa(lekhaka),* about A.D. 1780.

Kāṇḍa II., consisting of 67 leaves, of which three (35, 37, and 66) are wanting, was written about A.D. 1650.

Kāṇḍa III. of 159 leaves; in the same recent handwriting as *kāṇḍa* I.

A few leaves in the beginning of the third *kāṇḍa* only are accented (viz., the first *anuvāka,* and *kaṇḍikas* 1–8 of the second).

On the first and last leaves the work is called *Āpastamba-Brāhmaṇa.* [H. T. COLEBROOKE.]

155.

103. Foll. 190; size 9¾ in. by 3¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page. Modern.

The *Taittirīya-Brāhmaṇa,* from the beginning of the third adhyāya of the first *kāṇḍa* to the end of the seventh adhyāya of the second *kāṇḍa.* Not accented.

Kāṇḍa I.,	adhyāya	3,	foll.	32–45.
,,	,,	4,	,,	46–61.
,,	,,	5,	,,	62–76.
,,	,,	6,	,,	16–31.
,,	,,	7,	,,	1–15.
,,	,,	8,	,,	90–91.
Kāṇḍa II.,	adhyāya	1,	foll.	77–89.
,,	,,	2,	,,	100–115.
,,	,,	3,	,,	116–127.
,,	,,	4,	,,	128–144.
,,	,,	5,	,,	145–155.
,,	,,	6,	,,	156–179.
,,	,,	7,	,,	180–191.

[H. T. COLEBROOKE.]

156.

1554. Foll. 91; size 10¾ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the 17th century; ten lines in a page.

The third *kāṇḍa* of the *Taittirīya-Brāhmaṇa.* Not accented. [H. T. COLEBROOKE.]

157.

1653. Foll. 206; size 9¼ in. by 3½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; modern; seven lines in a page.

The third *kāṇḍa* of the *Taittirīya Brāhmaṇa.* Not accented. Each *prapāṭhaka* is paged separately. Bound in the following order:

Digitized by Microsoft®

Kāṇḍa III.,	adhyāya	1,	foll.	20–36.
,,	,,	2,	,,	1–19.
,,	,,	3,	,,	65–83.
,,	,,	4,	,,	45–48.
,,	,,	5,	,,	37–44.
,,	,,	6,	,,	49–64.
,,	,,	7,	,,	84–115.
,,	,,	8,	,,	116–139.
,,	,,	9,	,,	140–162.
,,	,,	10,	,,	163–175.
,,	,,	11,	,,	176–190.
,,	,,	12,	,,	191–206.

[H. T. COLEBROOKE.]

158.

1145. Foll. 371, of which three leaves (62, 352 and 362) are missing; size 8¾ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the 17th century; ten lines in a page; slightly worm-eaten throughout.

Sāyaṇa's commentary on the third *kāṇḍa* of the *Taittirīya-Brāhmaṇa,* forming part of his *Mādhavīya-Vedārthaprakāśa.* Complete, save the defect noticed above. [H. T. COLEBROOKE.]

159.

2743M. Foll. 4; size 8¾ in. by 3¼ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; eight lines in a page.

The *Kāṇḍānukrama* of the *Ātreyī Śākhā* of the *Taittirīya-Veda.* [H. T. COLEBROOKE.]

160.

965b. Foll. 14; size 8¾ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the beginning of the 17th century; ten lines in a page.

The same work, with a commentary (*vistāra* or *vivaraṇa,* from fol. 3*b*). Both text and commentary have been published by Prof. Weber, *Indische Studien,* vol. iii. pp. 373–401 (the text reprinted in his edition of the *Saṃhitā*, ib. vol. xii. p. 350 *seq.*).

At the end is found: ० लीख्यते कान्हदेयमूतरामदेय ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

161.

1577F. Foll. 11; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Another copy of the *Kāṇḍānukramaṇikā-vivaraṇa.*

Dated: संवत् १६५० शके । शुभकृत्संवत्सरे भाद्रपदसुदिपौर्णमास्यां भृगुवासरे काश्यां विश्वेश्वरसंनिधौ भैरवेण लिखितं स्वार्थं परार्थं वा ॥

Outside the MS. is marked: श्रीविद्यानिधानकवींद्रसरस्वतीनां कांडानुक्रमणिका ।

This MS. was not used by Prof. Weber. Another MS. (1623) made use of by him—containing, besides, the *Niruktavṛitti,* and *Bṛihaspati-sarvaprayoga*—seems to have been lost.

[H. T. COLEBROOKE.]

162.

1686a. Foll. 87; size 9½ in. by 4 in.; pretty well written, in the Devanāgarī character, about the beginning of the last century; ten lines in a page.

The *Taittirīyāraṇyaka,* complete in ten *prapāṭhakas.* Of these, *prapāṭhakas* 7–9 constitute the *Taittirīyopanishad,* while the 10th *prapāṭhaka* is called *Yājñikī,* or *Nārāyaṇīyā, upanishad.* The last four *prapāṭhakas* only are accented in this copy (from fol. 65*b*).

The *Āraṇyaka* has been published, together with *Sāyaṇācārya's* commentary on *prapāṭhakas* 1–6 and 10, by *Rājendralāla Mitra*; the *Upanishad,* with *Śaṅkarācārya's* commentary and *Ānandagiri's* gloss, by Dr. E. Röer. The *Upanishad* consists of three *adhyāyas* or *vallīs,* the first of

Digitized by Microsoft®

which is called *Śikshādhyāya*, the second *Brahmānandavallī*, the third *Bhṛiguvallī*. These three chapters, when forming part of the *Taittirīyāraṇyaka*, also bear separate names; the 7th *prapāṭhaka* being called *Sāṃhitī-upanishad*, whilst the 8th and 9th appear as *Vāruṇī-upanishad*. The *Upanishad* has been translated by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, vol. xv. (1884).

[H. T. COLEBROOKE.]

163.

1980. Foll. 127; size 8 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 9–11 lines in a page. Modern.

The *Taittirīyāraṇyaka*; accented.

[DR. JOHN TAYLOR.]

164.

1738. Foll. 148; size 9 in. by 3 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

The *Taittirīyāraṇyaka*; unaccented.

Dated: संवत् १८५३ पौसशुक्लपक्ष १३ मंगलवार.

[H. T. COLEBROOKE.]

165.

1339. Foll. 222; size 11½ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, by several hands, in the early part of the last century; 10–16 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the first six *prapāṭhakas* of the *Taittirīyāraṇyaka*. The book formerly belonged to one *Gaṅgādharadīkshita*.

[H. T. COLEBROOKE.]

166.

1355b. Foll. 28 (foll. 45–72 of the volume); size 10¼ in. by 3¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī handwriting, about A.D. 1720; nine lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the third *prapāṭhaka* of the *Taittirīyāraṇyaka*.

[H. T. COLEBROOKE.]

167.

2384b. Foll. 46; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; ten lines in a page.

The same chapter of *Sāyaṇa's* commentary. The 18th *anuvāka* having been omitted, the last three *anuvākas* (19–21) are numbered 18–20.

It ends: इति माधवीये यजुरारण्यके वेदार्थप्रकाशे विंशोनुवाकः ॥ २० ॥ समाप्तश्चायं प्रपाठकः ॥ ०॥ रामरायस्येदं पुस्तकं ०

[H. T. COLEBROOKE.]

168.

1981b. Foll. 14; size 8½ in. by 4 in.; clearly written, in Devanāgarī, in the present century, on European paper; nine lines in a page.

The *Taittirīyopanishad*, being the seventh, eighth and ninth chapters of the *Taittirīyāraṇyaka*. Foll. 1–9, or to about the middle of chapter ii. section 8, are accented.

[DR. JOHN TAYLOR.]

169.

1355d. Foll. 25 (foll. 146–170 of the volume); size 10 in. by 2¾ in.; indifferent and minute Bengālī handwriting of the latter part of the 17th century; 13–15 lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Taittirīyopanishad*. [H. T. COLEBROOKE.]

170.

2224. Foll. 42; size 9¼ in. by 4 in; legibly written, in Devanāgarī; ten or eleven lines in a page. Modern.

Śaṅkaracārya's Taittirīyopanishad (*vivaraṇa*)-*bhāshya*. [R. JOHNSON.]

Digitized by Microsoft ®

171.

1095E a. Foll. 30; size 11½ in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 10–14 lines in a page.

The same work.

Dated: संवत् १८५५ ज्येष्ठशुक्ल ७ सोमे लि० गदाधरेण।

[H. T. COLEBROOKE.]

172.

138a. Foll. 51; size 10 in. by 4¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page. Modern.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

173.

1822a. Foll. 35; size 12¼ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the present century, on European paper; twelve lines in a page.

Saṅkarācarya's Taittirīyopanishad-bhāshya.

Dated: शके १७४१ प्रमाथी नाम भाद्रकृष्णचतुर्थ्यां सोमवासरे० [DR. JOHN TAYLOR.]

174.

1822b. Foll. 38 (37–74 of vol.); the same size and paper; fairly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

The *Taittirīyaka(śruti-sāra)vārttika*, being a metrical paraphrase, by *Sureśvara*, of the *Taittirīyopanishad(bhāshya)*.

It begins:

सत्यं ज्ञानमनंतमेकममलं ध्वस्तांधकारं परं
 निर्द्वैतं हृदि पद्ममध्यनिलयं निःशेषधीसाक्षिणं।
वेदांतोपनिविष्टबोधविषयं प्रत्यक्स्वरूपोयोगिनां
 भक्त्या तं प्रणिपत्य वेदशिरसो वक्ष्यामि सद्वार्त्तिकं॥१॥
यस्येदं सकलामलेंदुकिरणप्रख्यैर्यशोरश्मिभिर्
 व्याप्तं यश्च कृपालुतापरवशश्चक्रे हितं दुःखिनां।
यद्वाणीकुलिशावरुग्णमतयः पेतुर्दिशस्तार्किका
 भक्त्या पूज्यतमं प्रणम्य तमहं तद्वाप्यनीतौ यतः॥२॥
तैत्तिरीयकसारस्य मयाचार्यप्रसादतः।
विस्पष्टार्थरुचीनां हि व्याख्येयं संप्रणीयते॥३॥०

It ends:

तैत्तिरीयकसारस्य वार्त्तिकामृतमुत्तमं।
मस्करींद्रप्रणीतस्य भाष्यस्यैतद्विवेचनं॥१०२०॥
मुमुक्षुसार्थवाहस्य भवनावार्त्तिकं यतेः।
शिष्यश्चकारं तद्भक्त्या सुरेशाख्यो महार्थवित्॥१०२१॥

इति तैत्तिरीयकश्रुतेर्वार्त्तिकं समाप्तं॥ शके १७४१ प्रमाथीनामसंवत्सरे दक्षिणायने शरदृतौ अश्विने मासे शुक्लपक्षे प्रतीपत इंदुवासरे इदं पुस्तकं पउसे इत्युपनामकरामचंद्रभटेन लिखितं इदं समाप्तं॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

175.

1822c. Foll. 28 (75–102 of vol.); the same size and paper; well written, in Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Ānandajñāna(giri)'s gloss (*ṭīkā* or *ṭippaṇa*) on *Śaṅkarācārya's Taittirīyopanishad-bhāshya.*

[DR. JOHN TAYLOR.]

176.

1095E, b. Foll. 16; size 11½ in. by 4¾ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 12–17 lines in a page.

Ānandajñāna's Taittirīyopanishad-bhāshyaṭīkā.

The *Śikshāvallī* ends fol. 5*b*; the *Ānandavallī* fol. 15.

Dated: संवत् १८२५ आषाढसुद्ध ९ गुरौ लिखितं योग्युपनामकगदाधरेण।

[H. T. COLEBROOKE.]

177.

138b. Foll. 32 (foll. 52–83 of the vol.); size 10 in. by 4¼ in.; the same handwriting as No. 172 (MS. 138*a*).

Digitized by Microsoft®

Another copy of *Ānandajñāna's* gloss. Dated Saṃvat 1848, Śaka 1713.

(Edited in the *Bibliotheca Indica.*)

[H. T. COLEBROOKE.]

178.

1355e. Foll. 9 (foll. 171–179 of the vol.); size 10¼ in. by 4 in.; 11–14 lines in a page; indifferent Devanāgarī handwriting.

Taittirīyopanishad-bhāshya, a brief exposition, chiefly in verse—from a *Vaishṇava* and dualistic point of view—of the *Taittirīyopanishad,* by *Ānandatīrtha* (*Madhvācārya*). It begins:

सत्यं ज्ञानमनन्तमानन्दं ब्रह्म सर्वशक्त्येकम् ।
सर्वैर्देवैरीड्यं विष्णवाख्यं सर्वदेमि सुप्रेष्ठम् ॥
आदित्यसंस्थिताद्विष्णोः श्रुत्वा ब्रह्मा यथा हरिन् ।
तुष्टाव तत्प्रकारेण वरुणोक्तेन वै भृगुः ॥

Fol. 3*b*: इति शीक्षा॥ fol. 7*b*: इति ब्रह्मवल्ली॥ fol. 9: इति भृगुवल्ली॥

It ends:

पूर्णागण्यगुणोदारधाम्ने नित्याय वेधसे ।
अमन्दानन्दसान्द्राय प्रेयसे विष्णवे नमः॥
विष्णुमस्तौत्तथा प्राह शम्भो मित्रादिका श्रुतिः ।
यदुवाच हरिः सूर्यमंडलस्थः परः पुमान् ॥

इति श्रीमदानंदतिर्थभगवत्पादाचार्यविरचितं तैतरीयोपनिषद्भाष्यं समाप्तं॥ सं १८०४ मीति पौषवदि ४ बुधे लिखितं॥

[H. T. COLEBROOKE.]

179.

97. Size 10 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about the middle of last century; ten lines in a page.

The *Taittirīyopanishad,* with a brief commentary, called *Laghudīpikā.*

a) Foll. 32. The eighth *prapāṭhaka,* or *Brahmavallī,* being the first part of the *Vāruṇī-upanishad.*

It begins:

साधनं ब्रह्मविद्यायाः सांहित्यामीरितं स्फुटं ।
वारुण्युपनिषद्येतद्व्रतत्वं विविच्यते ॥

तत्रादौ शिष्याचार्ययोरानुकूल्यसिद्धये शिष्येण जप्यं मंत्रं पठति । सह नाववत्वित्यादिना ।°

This chapter is here (and in the other copy) made to consist of two *anuvākas,* the first consisting of the introductory formulas सह नाववतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै । तेजस्वि नावधीतमस्तु । मा विद्विषावहै । ओँ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ इति प्रथमो ऽनुवाकः, while the second *anuvāka* (or *Brahmavallī* proper): ब्रह्मविदाप्नोति परं ।° is again subdivided into nine sections.

It ends: इति श्रीवारुण्युपनिषदि लघुदीपिकायां ब्रह्मवल्याख्यो द्वितीयो ऽनुवाकः ॥

b) Foll. 26. The seventh *prapāṭhaka,* or *Saṃhitopanishad* (or *Śikshāvallī*), in twelve *anuvākas.*

It begins:

सीतापतिः सर्वजगन्निदानं बाह्योपघातानखिलान्निरस्य ।
बौद्धांश्च बुद्धिप्रतिबधहेतून् बुद्धौ चिदानंदमयश्चकास्तु ॥ १ ॥
विश्ववंद्यं विघ्नराजं सर्वशुक्लां सरस्वतीम् ।
पूर्वाचार्यान्संप्रपूज्यान् कुर्वे नतिपदं गुरून् ॥ २ ॥
कृष्णानंदापूर्वचंद्रः क्षयवृद्धिविवर्जितः ।
निष्क्रियो निष्कलंकश्च जयत्यंतस्तमोपहः ॥ ३ ॥
विद्यारण्यं भजे हृद्यं सद्योविद्योपतापहं ।
यत्संदर्शितमार्गेण गंतुं मंददृशोऽप्यलं ॥४ ॥
श्रीरामं गुरुमानम्य संप्रदायानुसारतः ।
तैत्तिरीयोपनिषदस्तन्यते लघुदीपिका ॥ ५ ॥

सेयं तैत्तिरीयोपनिषत्त्रिविधा । सांहिती वारुणी याज्ञिकी चेति । तत्र प्रथम[प्र]पाठके संहिताध्यानस्योक्तत्वात्तद्रूपोपनिषत्सांहिती । द्वितीयतृतीययोः प्रपाठकयोर्या ब्रह्मविद्याभिहिता तस्याः संप्रदायप्रवर्तको वरुणस्तस्मादुभयरूपोपनिषद्वारुणी । चतुर्थप्रपाठके यज्ञोपयुक्ता अपि मंत्रास्तत्र तत्राम्नाताः । अतस्तद्रूपोपनिषद्याज्ञिकी । तासां तिसृणां मध्ये वारुणी मुख्या । तस्यां परमपुरुषार्थस्य ब्रह्मप्राप्तिलक्षणस्य साक्षादेव साधनभूतायाः विद्यायाः प्रतिपादितत्वात् । एवं तर्हि अभ्यर्हितत्वेन सैव प्रथमं पठितव्येति चेन्न । तस्यामधिकारसिद्धये सांहित्याः

Digitized by Microsoft®

प्रथमं पठितव्यत्वात् ।० (cf. the introduction to *Sāyaṇa's* commentary on the *Sāṃhitī-upanishad.*)

It ends: इति लघुदीपिकायां द्वादशो ऽनुवाकः ॥ १२ ॥ समाप्ता संहितोपनिषत् ॥

c) Foll. 20. The ninth *prapāṭhaka*, or *Bhṛigu-vallī*, being the second part (or third *anuvāka*) of the *Vāruṇī-upanishad.*

It begins:

ओँ द्वितीये ऽनुवाके ब्रह्मविद्या निरूपिता । अथ तृतीयानुवाके तत्साधनानि निरूप्यंते । यद्यपि सांहित्यामुपनिषदि वहिरंगसाधनानि कर्माण्युपासनानि चाभिहितानि तथापि विचाररूपमंतरंगसाधनं नोक्तमिति तदत्राभिधीयते ।०

It ends:

विद्यारण्यकृतव्याख्यादुग्धाब्धिं पातुमक्षमाः ।
एतस्मादुद्धृतं सारं तृप्निदं ते पिवंत्वमुम् ॥ १ ॥
रविवंशाब्धिवोद्भूतश्रीरामाभिधसन्मणिः ।
कृपानया प्रसन्नः सन् हांदे हरतु मे तमः ॥ २ ॥

इति श्रीवारुण्युपनिषदि लघुदीपिकायां भृगुवल्ल्याख्यस्तृतीयो ऽनुवाकः ॥ समाप्तेयमुपनिषत् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

180.

1256e & f. Foll. 29 and 13 resp.; size 8¾ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

The *Vāruṇī-upanishad*, or eighth and ninth *prapāṭhakas* of the *Taittirīyāraṇyaka*, with the *Laghudīpikā*—thus corresponding to parts *a* and *c* of the preceding MS.

It ends:

इति श्रीवारुण्युपनिषदि लघुदीपिकायां भृगुवल्ल्याख्यस्तृतीयो ऽनुवाकः । वारुण्युपनिषत्संपूर्णा ॥० शालिवाहनशके १६४८ क्रोधीनामसंवत्सरे उत्तरायणे शिशि[र]ऋतुमाहामांगल्यप्रदमासोत्तममासे पौषवदी ११ बुधे मकरसंक्रांत्यां अयं ग्रंथ समाप्त कृतः ॥ बाबुभटमसूदनस्येदं पुस्तकं स्वपरोपकारार्थं स्वहस्ते लिखितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

181.

1625E. Foll. 39; size 6 in. by 3¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eight or nine lines in a page.

The *Yājñikī-*, or *Nārāyaṇīyā-upanishad*, being the tenth (and last) *prapāṭhaka* of the *Taittirīyāraṇyaka*; in the *Āndhra* recension; accented.

The MS. begins: इदं पुस्तकं अश्वग्रामे विश्वनाथेन लिखितं शके १५६४ चित्रभानुसंवत्सरे ०

Outside the work is called *Nārāyaṇa* and *Vṛihat-Nārāyaṇa-upanishad.*

[H. T. COLEBROOKE.]

182.

2384a. Foll. 72; size 10 in. by 4 in.; fairly well written, in Devanāgarī, about the middle of last century.

The same work, unaccented; with *Sāyaṇa's* commentary.

The three introductory couplets (वागीशाद्याः, etc.), given in *Rājendralāla Mitra's* edition, are here preceded by the following two couplets:

सरस्वतीं गणाध्यक्षं वंदे व्यासं मुनीश्वरम् ।
शंकराचार्यवर्यं च प्रणमामि मदादरात् ॥ १ ॥
योगिनां योगरूपाय ज्ञानिनां ज्ञानमूर्तये ।
मुक्तानां मोक्षरूपाय दक्षिणामूर्तये नमः ॥ २ ॥

It ends: इति माधवीये वेदार्थप्रकाशे यजुरारण्यके नारायणीयापरनामधे[य]युक्तायां याज्ञिक्यामुपनिषदि चतुःषष्टितमो ऽनुवाकः ॥ समाप्ता चेयमुपनिषद्दीपिका ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

183.

1095D. Foll. 32; size 11½ in. by 4½ in.; Bengālī character; indifferent handwriting; fifteen lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the *Nārāyaṇīya*, or *Yājñikī-upanishad.* [H. T. COLEBROOKE.]

IIIb. White Yajur-Veda.

184.

2125. Foll. 332; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, by

Digitized by Microsoft ®

four or five different scribes; six or seven lines in a page. Foll. 63–229 are paged 67–233; foll. 230 to the end, 1–102. Foll. 230–2, 289, 296–8, 308–11, 319–22, and the second page of fol. 332, have been supplied by a later hand.

The *Mādhyandina* text of the *Vājasaneyi-Saṃhitā,* in the *Saṃhitā-pāṭha*. Complete in forty adhyāyas. Accented, with the exception of the first eight adhyāyas (foll. 1–62); this section having been written in the last century, while the remaining portion was probably written in the early part of the 16th, or latter part of the 15th, century. The work was published, together with *Mahīdhara's* commentary, under the patronage of the East India Company, by Dr. Albrecht Weber, 1852. [GAIKAWAR.]

185.

2391. Foll. 258 (from fol. 158 paged separately); size 9½ in. by 4 in.; beautifully written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Another copy of the same work; unaccented. Dated, fol. 157: संवत् १८५४ ।

श्रावणस्य कृष्णपक्षे च अमावास्या रवीवासरे (!) ।
लिषिते बाबुलालेन काश्यां वैराजमंदिरे ॥

Fol. 258: the same year, भाद्रपदशुध १ बुधः ॥

For the *Vājasaneyi-saṃhitopanishad*, or *Īśāvāsyopanishad,* which forms the fortieth adhyāya of the *Vājasaneyi-saṃhitā,* see also under *Upanishads.* [H. T. COLEBROOKE.]

186.

3215. Foll. 283; folio, size 12¼ in. by 7½ in.; well written, in Devanāgarī; twenty-one lines in a page; European paper, bound in the European fashion.

Mantrabhāshya, a commentary on the *Vājasaneyi-Saṃhitā,* by *Uvaṭa* (or *Ūata*) son of *Vajraṭa.* It begins:

हृदयं दक्षिणं चाक्षि मंडलं चाधिरुह्य यः ।
चेष्टते तमहं नौमि ऋग्यजुःसामविग्रहम् ॥ १ ॥
आदित्याद्ब्रह्मवान्यस्तु शाखाः पञ्चदशापराः ।
तं याज्ञवल्क्यं वंदेऽहं मंत्रभाष्यप्रसिद्धये ॥ २ ॥
गुरुतस्तर्कतश्चैव तथा शातपथश्रुतेः ।
ऋषीन्वक्ष्यामि मंत्राणां देवताश्छांदसं च यत् ॥ ३ ॥
ऋचो यजूंषि सामानि तथार्थः पदवाक्ययोः ।
श्रुतयश्चात्र याः प्रोक्ता यो ऽर्थवादश्च कर्मणः ॥ ४ ॥

तत्र पूर्वस्मिन्कल्पे विशिष्टकर्मजनितस्मृतिसंस्कारसंतानानुच्छिन्नधर्माणः सुप्तप्रबुद्धन्यायेन हिरण्यगर्भप्रभृतयः कल्पादौ सह विद्ययाभिव्यज्यमानाः स्मर्तारो द्रष्टार ऋषय उच्यन्ते । सो ऽयं हिरण्यगर्भपरम्परयाभिव्यक्तो नित्यो वेदः । हिरण्यगर्भपरम्परा ब्रह्मपङ्क्तिः । तेन श्रुतौ व्यज्जमाना ज्ञायन्ते तद्यथा । तत एतं परमेष्ठी प्राजापत्यो यज्ञमपश्यद् यद्दर्शपूर्णमासाविति (*Śat. Br.* xi. 1, 6, 16) । तत्र दर्शपूर्णमासद्रव्यदेवतामंत्रादि परमेष्ठिना दृष्टमित्यर्थः । तथा (xiv. 1, 1, 18) दध्यङ् ह वा आथर्वण एतं शुक्रमेतं यज्ञं विदां चकारेत्युपक्रम्य । तदु हाश्विनोरनुश्रुतमासेत्येवमादिनेतिहासने (*ib.* 20) प्रवर्ग्यगतानां मंत्राणां दध्यङ्ङाथर्वण ऋषिरिति गम्यते । ऋषिश्च ज्ञातव्य इति दर्शयति (vi. 2, 3, 10) प्रजापतिः प्रथमां चितिमपश्यदित्युपक्रम्य स यो हैतदेवं चितीनामार्षेयं वेदेत्यादिना (*ib.*) ग्रंथेन फलं दर्शयति । अथ देवता मंत्रवाक्याभिधेयाः । यथा । (*Rigv.* viii. 44, 16; *V. S.* iii. 12) अग्निर्मूर्धा दिवः ककुदित्यत्राग्निः । इषे त्वेति शाखा । नन्वग्निर्मूर्धेत्यत्राग्नेर्महाभाग्यत्वाद्देवतात्वमुपपद्यते । शाखादीनां तु स्थावरत्वाद्देवतात्वं दुर्लभमिति यश्चोदयेत् तं प्रति ब्रूमः । यस्य यत्र हविर्भाक्त्वं वा विद्यते सा तत्र देवता न तु रूढ्या । एवं च सति शाखादीनां देवतात्वमुपपद्यत एव । यदुक्तं स्थावरत्वादिति । अत्र ब्रूमः । अधिष्ठात्र्यो ऽत्र देवताः विद्यन्ते प्रतिमाभूतासु शाखादयस्ताः फलं साधयंतीत्यदोषः । मंत्रस्य वाच्यं देवतेति श्रुतिर्दर्शयति । आशुः शिशानो वृषभो न भीम इत्युपक्रम्य । ऐंद्रो ऽभिरूपा (*Śat. B.* ix. 2, 3, 6) इति इंद्रस्य देवतात्वं दर्शयति । छन्दो ऽपि ज्ञेयमित्यनेनैवमाह । तामाग्नेयीं संपदं वेदेति ऋचो यजूंषि चात्र विद्यन्ते तानि च ज्ञेयानीत्यत्र श्रुतिर्भवति (*Śat. B.* vi. 5, 1, 2) यां वै देवतामृगभ्यनूक्ता यां यजुः सैव देव तृष्टुभिर्वैन्नो वै त्रिष्टुबित्युपक्रम्य ° between देव [ता] and तृष्टुभिः a leaf was probably lost in the original MS.

Digitized by Microsoft®

Five lines further on: अथ पदार्थः। तत्र चत्वारि पदजातानि नामाख्यातोपसर्गनिपाता इति नैरुक्ताः पठन्ति। तत्र नाम पञ्चप्रकारं पठन्ति।

धातुजं धातुजाज्जातं समर्थार्थजमेव च।
वाक्यजं व्यतिकीर्णं च निर्वाच्यमुपधापदम्॥

वन्दारः पचमानः यजमानः धातुजाज्जातं। तद्धितपदं। आग्नेयः याजमानं दैव्याय। समर्थार्थजः etc., through the several parts of speech.

The comment on *Mantra* 1 begins p. 6: इषे त्वा द्विपदो मंत्रः व्यक्षरत्वाद्दैव्यनुष्टुप् श्रुत्या शाखाच्छेदे विनियुक्तः न चाख्यातमुपलभ्यते ऽत्र न चाख्यातं विना वाक्यं किंचिद्विद्यते ऽतो ऽध्याहारेणानुषङ्गेण वा वाक्यपरिपूर्तिः कर्तव्या नन्वध्याहारानुषङ्गयोः को विशेषः लौकिको ध्याहार: ०

The MS. consists of three sections: the first, comprising Books I–XX, ends p. 381: सोम्यं मधु सोममयं मधु॥ ९० ॥ इति उवटकृतौ मंत्रभाष्ये विंशतितमो ऽध्यायः २०॥

आनन्दपुरवास्तव्यजैय्यटाख्यस्य (!) सूनुना।
उवटेन कृतं भाष्यं पदवाक्यैः सुनिश्चितैः॥

The second section, comprising Books XXI–XXVIII, and contained on 83 pages, ends: इति ऊवटकृतौ मंत्रभाष्ये अष्टाविंशतितमोऽध्यायः॥

The third section, Books XXIX–XL, pp. 98, ends: तद्रूपं ब्रह्माभिहितं स्यादिति अयमेव ब्रह्मवि(त् suppl.) सिद्धांतः॥ २७ ॥ इति श्रीऊवटकृतौ मंत्रभाष्ये चत्वारिंशो ऽध्यायः समाप्तं वेदमंत्रभाष्यं॥ श्रीसंवत् १९३६ मितिभाद्रवशुक्लतिथौ ६ शनिवारे इदं पुस्तकं संपूर्णम्॥

[Bombay Govt.]

187.

3216. Foll. 218; oblong, size 12½ in. by 7½ in; fairly written, in Devanāgari; 13–16 lines in a page. Recent.

Another (less correct) copy of the same work.

The original MS. seems to have been wanting a leaf or two at the beginning; the present copy apparently commencing [कामं कामदुघे सीतोच्यते।] somewhere in that portion of the introduction which is wanting in the preceding MS.

The comment on *Mantra* 1 begins fol. 1*b*. It ends: अयमेव च ब्रह्माभिहितं स्यादिति अयमेव ब्रह्मविशिष्टंतः (!)॥ इति श्रीउवटकृतौ मंत्रभाष्ये चत्वारिंशत्तमो ऽध्यायः समाप्तः॥

आनंदपुरवास्तव्यवज्रटाख्यस्य सूनुना।
मंत्रवाक्यमिदं कृत्स्नं पदवाक्यैः सुनिश्चितैः॥ ०॥

[Bombay Govt.]

188, 189.

2479, 2465. Foll. 297 and 142 resp.; size 11¾ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, by two different copyists.

The *Vājasaneyi-Saṃhitā*, not accented; with *Mahīdhara's* commentary, entitled *Vedadīpa* [MS. A. of Weber's edition].

At the end of the first volume, or the twentieth adhyāya, the date Saṃvat 1791 is given, which Prof. Weber supposes to be the date of the MS. from which this was copied. See his edition, p. viii. [H. T. Colebrooke.]

190.

965a. Foll. 80 (originally foll. 85; but foll. 67–80 having apparently been lost, the defect was supplied on nine leaves by several more recent hands); size 7¾ in. by 4 in.; clearly written, in the Devanāgarī character; six lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukramaṇī, or General Index to the *Vājasaneyi-Saṃhitā*; complete in five adhyāyas. It begins:

मण्डलं दक्षिणमक्षि हृदयं चाधिष्ठितं येन शुक्लानि यजूंषि भगवान्याज्ञवल्क्यो यतः प्राप तं विवस्वंतं नत्वोमयमर्चिष्मन्तमभिधाय माध्यन्दिनीये वाजसनेयके यजुर्वेदाम्नाये सर्वे सखिले सशुक्रिय ऋषिदैवतछन्दांस्यनुक्रमिष्यामो यजुषामनियताक्षरत्वादेकेषां छन्दो न विद्यते ०

Dated: संवत् १६५० शाके १५८५ प्रवर्त्तमाने माघशुक्लपक्षे द्वादश्यां तिथौ भृगुवासरे [चातुर्वेदिमोढज्ञातिउ-प्रयागसुतधर्मेश्वरेण लि०॥ obliterated].

According to a remark on the empty page of the last leaf, apparently written by the same

Digitized by Microsoft®

hand which supplied foll. (70,) 71 and 72, the book belonged at one time to one *Dāmodara*.

[H. T. Colebrooke.]

191.

311b. Foll. 12 (foll. 156–167 of vol.); size 15¾ in. by 9 in.; legibly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page. Modern.

The *Sarvānukramaṇī* (ends fol. 166), followed by a supplement (*anuvākānukramaṇī*), which ends: इति अनुवाकसंख्यानाम परिशिष्टं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

192.

598. Foll. 83; size 9¾ in. by 4½ in.; indifferently written, in the Devanāgarī character, in the earlier part of the last century; thirteen lines in a page.

Kātyāyana's Prātiśākhyasūtra, with a commentary, called (at the end of the fourth and fifth books) *Mātṛimodaka*, by *Uvaṭa*, son of *Vajraṭa* of *Ānandapura*. It begins:

यस्य भृङ्गावलिः कण्ठे सुतदानाम्बुपूरिते ।
भाति रुद्राक्षमालेव स वः पायाद्गणाधिपः ॥ १ ॥
जपादौ नाधिकारोऽस्ति सम्यक्पाठमजानतः ।
प्रातिशाख्यमथो ज्ञेयं सम्यक्पाठस्य सिद्धये ॥ २ ॥

स्वरसंस्कारयोश्छन्दसि नियमः । ०

Adhyāya II. begins fol. 18*b*; III. fol. 25*b*; IV. fol. 39*b*; V. fol. 67; VI. fol. 74*b*; VII. fol. 79; VIII. fol. 80.

The text of the *Vājasaneyi-Prātiśākhya* has been edited, in Roman letters, with a German translation and notes, by A. Weber, *Ind. Stud.* V. (1858). A new edition of the text, with *Uvaṭa's* commentary, is now being brought out in the Benares Sanskrit series.

[H. T. Colebrooke.]

193.

2143. Foll. 223; size 15½ in. by 8½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

The *Śatapatha-Brāhmaṇa* in the *Mādhyandina* recension.

The first seven *kāṇḍas*, viz.:—the *Haviryajña* (ends fol. 38*b*); *Ekapādikā* [एकपाई] (fol. 65*b*); *Adhvara* (fol. 113); *Graha* (fol. 148*b*), *Sava* (fol. 179); *Ūshasambharaṇa* (fol. 206) and *Hastighaṭa-kāṇḍa*;—unaccented.

Dated: संवत् १८३८ वर्षे आषाढमासे कृष्णपक्षे तिथौ ९ भृगुवासरे । लिखितं ब्राह्मणहरसुखदधीच सवायजैपुरमध्ये (elsewhere सवाईजै ०) ॥

The work has been edited, with extracts from *Sāyaṇa's* and *Harisvāmin's* commentaries, by A. Weber, 1849. [R. Johnson.]

194.

1277. Foll. 130; size 12½ in. by 5½ in.; well written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600; ten lines in a page.

The second and third *kāṇḍas*; accented. Foll. 4, 5, 26 and 27 have been supplied by two different hands, and are only partially accented. Foll. 22–25 and 74–78 have been exchanged by the binder.

The third *kāṇḍa* (from fol. 52) is paged separately.

These MSS. at one time belonged to one *Gadādharapāṭhaka*, and subsequently to one *Rāmadīkshita*. [H. T. Colebrooke.]

195.

583A. Foll. 49; size 10½ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

Digitized by Microsoft®

The second *kāṇḍa* of the same work; accented as far as *prap.* 2, 4, 8.

Some leaves are missing, which contained the following passages:—

Between foll. 3 and 4 from *prap.* 1, 2. 16. सुरा व्यवशेदुः to 1, 4. 17, स्यादेष ह्ये °; between foll. 17 and 18 from *prap.* 2, 4. 8, कुर्वन्ति to 3, 2. 9, उपचत्या प्रतिप[द्यते]; between foll. 26 and 27 from *prap.* 3, 5. 14, [यच्छ]क्रुयात् to 4, 1. 7, पौर्णमास्यां; between foll. 29 and 30 from *prap.* 4, 2. 11, ° स्माद्वा एतानि to end of 19.

The MS. is dated: संवत् १६७६ समयनाम स्रावसुदि सप्तमी गुरूवासरे। [H. T. Colebrooke.]

196.

1379. Foll. 172; size 7¼ in. by 3 in.; legibly written, in Devanāgarī, in A.D. 1620; six lines in a page.

The fourth *kāṇḍa*; accented.

Dated: संवत् १६७७ वर्षे आश्विनवदि २ अद्येह काशीमहाक्षेत्रे गंगाविश्वरसन्निधौ ॥ त्रैवेद्यभाटज्ञा-गोवालेन लिखितं °

This MS. was not collated by Prof. Weber.

[H. T. Colebrooke.]

197.

1263. Foll. 126; size 7¼ in. by 3 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, by the same hand as the preceding MS.; six lines in a page. Foll. 64–66 have been supplied by other hands.

The fifth book, or *Sava-kāṇḍa*; accented.

Dated: संवत् १६७७ वर्षे कार्त्तिकवदि १३ शुक्रे अद्येह काशीक्षेत्रे त्रैवेद्यमोढज्ञातिदुवेगोवालेन लिपितं गोपालतुयामुकुंवपठनार्थे ° [H. T. Colebrooke.]

198.

268. Foll. 160; 4to, size 11½ in. by 8½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; European paper (water-mark 1801); fifteen lines in a page.

The 7th, 8th and 13th *kāṇḍas* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa*.

a) Foll. 61. The eighth, or *Citi-kāṇḍa*. On fol. 14*b* there is a *lacuna*; *kaṇḍikās* 7–16 of prap. I. adhy. 8 having been omitted.

b) Foll. 47. The seventh, or *Hastighaṭa-kāṇḍa*.

c) Foll. 53. The thirteenth, or *Aśvamedha-kāṇḍa*. Foll. 33-5 have been cut out (there having been a repetition probably) and replaced by two other leaves, the first of which has a blank page, where prap. III. 3, 10 and part of 9 and 11 are omitted.

[H. T. Colebrooke.]

199.

311a & c. Foll. 155; size 15¾ in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī, in A.D. 1781–2; twelve lines in a page.

Kāṇḍas VIII.–XIV. of the *Śatapatha-Brāhmaṇa*; not accented.

Kāṇḍa VIII. ends fol. 28; dated संवत् १८३८ वर्षे मिती चैत्रमासीकृष्णपक्षे तिथौ रविवासरे; *kāṇḍa* IX. fol. 49; *kāṇḍa* X. fol. 68*b*; *kāṇḍa* XI. fol. 90; *kāṇḍa* XII. foll. 112; *kāṇḍa* XIII. fol. 132; then follows the *Bṛihadāraṇyaka* (foll. 132*b*–155), then the *Sarvānukramaṇī* (see No. 191 above); and on foll. 168–175, the first two *prapāṭhakas* of *kāṇḍa* XIV.

[H. T. Colebrooke.]

200.

1471. Foll. 108; size 7¼ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

The *Bṛihad-āraṇyaka*, being the third to seventh *prapāṭhakas* of the fourteenth book, or *Upanishat-kāṇḍa*, of the *Śatapatha-Brāhmaṇa* in the *Mādhyandina* recension; accented.

Digitized by Microsoft®

संवत् १९६६ विकारीनामसंवत्सरे आश्विने मासि । कार्त्तिके मासि कृष्णपक्षे पर्वणि चतुर्थ्यां भौमवासरे लिखितमिदं पुस्तकं श्रीदीक्षितजगदीशात्मजधर्मेश्वरस्यात्मजधीरेश्वरेण लिपितं । आत्मपठनार्थं परार्थं च । फतूहाबादग्रामे । ० ॥

[H. T. Colebrooke.]

201.

964a. Foll. 144; size $9\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; six lines in a page.

The *Brihad-āraṇyaka,* in the *Mādhyandina* recension; accented.

Dated: संवत् १६४५ वर्षे कार्त्तिकवदि २ गुरुवासरे लिखितं श्रीमथुरायां जीभाइब्राह्मणेन ॥

[H. T. Colebrooke.]

202.

657. Foll. 308; size 14 in by 7 in; written in the Devanāgarī character, in the latter part of last century.

Commentaries on five *kāṇḍas* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa* in the *Mādhyandina-Śākhā,* by *Sāyaṇācārya* and *Ācārya Harisvāmin.*

I. foll. 79; thirteen lines in a page; foll. 34*b* and 35*a* much injured by rubbing.

Foll. 1–67*b* *Sāyaṇa's Mādhavīya-Vedārthaprakāśa* of the first *kāṇḍa,* from the beginning to the third brāhmaṇa of the seventh adhyāya (incl.)

Foll. 67*b*–79*a*, *Harisvāmin's Śatapatha-bhāshya,* from the fourth brāhmaṇa of adhyāya 7 to the end of the first *kāṇḍa.*

It ends: श्रीसर्वे(वि)द्यानिधान-कवीन्द्राचार्यसरस्वतीनां यजुर्वेदभाष्यप्रथमकाण्डपुस्तकम् ॥

II. foll. 80*b*–143*b*; the same hand; thirteen and (from fol. 95) eleven lines in a page. The second *kāṇḍa* of *Sāyaṇa's* commentary.

III. foll. 144*b*–212*a*; thirteen lines in a page. The third *kāṇḍa* of the same work.

IV. foll. 213*b*–249*b*; eleven and twelve lines in a page; indifferently written, by another hand. *Harisvāmin's* comment on the eighth *kāṇḍa,* in seven *citis.*

It ends: शतपथभाष्ये चितयः समाप्ताः ॥

V. foll. 250*b*–308; copied by the same hand as IV. Foll. 268 and 269 are in a different, clear handwriting; eleven lines in a page. *Sāyaṇa's* commentary on the fifth *kāṇḍa.*

See Prof. Weber's Preface to his edition of the *Śatapatha-Brāhmaṇa,* p. xi.

[H. T. Colebrooke.]

203.

1509. Foll. 133 (paged 132, two leaves being numbered 111); size $11\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; ten lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the first *kāṇḍa* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa,* from the beginning to I., 8, 3, 14 (for the concluding portion see the preceding MS., fol. 72*b*).

[H. T. Colebrooke.]

204.

149. Foll. 170; size 14 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century, by the same hand as No. 202 (MS. 657).

Portions of *Sāyaṇa's* and *Harisvāmin's* commentaries on the *Śatapatha-Brāhmaṇa.*

I. foll. 66; eleven lines in a page. *Sāyaṇa's* commentary on the seventh *kāṇḍa.*

II. foll. 24; from fol. 20 by a different, pretty hand, probably the same as IV. The thirteenth *kāṇḍa* of *Harisvāmin's Śatapatha-bhāshya,* called on the fly-leaf '*Aśvamedha Haribhāshya* 13.' Incomplete, ending shortly after the beginning of the eighth adhyāya.

Digitized by Microsoft®

III. foll. 44. *Sāyaṇa's* commentary on the ninth *kāṇḍa,* called, on the fly-leaf, साची ९.

IV. foll. 36, out of orig. 38 leaves, foll. 7 and 8 being missing. The remainder is now completely out of order.—The tenth *kāṇḍa* of the same work, incomplete, ending shortly after the beginning of the second brāhmaṇa of the fifth adhyāya. The missing portion after fol. 6 comprises from shortly after the beginning of adhyāya 1 brāhmaṇa 3, to shortly before the end of adhyāya 1 brāhmaṇa 4.

[H. T. COLEBROOKE.]

205.

613. Foll. 185; size 10 in. by 4 in.; good old Devanāgarī handwriting; seven lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the tenth *kāṇḍa* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa.*

Dated: संवत् १६१० समये आश्विनवदि ५ सोमवासरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

206.

1071. Foll. 67; size 14 in. by 5¼ in.; by the same hand as MS. 657, III. (No. 202 above); twelve or thirteen lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the eleventh *kāṇḍa* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa* (in eight adhyāyas, whence called, on the fly-leaf, *Ashṭādhyāyī*).

Dated: संवत् १७९० वर्षे वैशाखमासे कृष्णपक्षे ५ रविवासरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

207.

1560. Foll. 121; size 10¾ in. by 5 in.; well written, in a large bold handwriting; Devanāgarī character; six lines in a page.

Foll. 59–121 are wrongly marked 69–130 (twice 72).

The first book, or *Ekapādikā-kāṇḍa* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa* in the *Kāṇva* recension; consisting of six adhyāyas; accented.

It ends: इकपादीकांडं समाप्तं ॥ संवत् १६३४ वर्षे व्ययनामनि संवत्सरे दश । [H. T. COLEBROOKE.]

208.

1973. Foll. 77; size 8½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page. Modern.

The *Bṛihad-āraṇyaka* in the *Kāṇva* recension, (being the 17th *kāṇḍa* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa* in that recension); unaccented.

Edited by L. Poley (1844); and, with *Śaṅkara's* and *Ānandagiri's* commentaries, by E. Röer (*Bibl. Ind.* 1849). Translated by Dr. Röer (*ib.* 1853), and by F. M. Müller, *Sacred Books of the East,* vol. xv. (1884). [DR. JOHN TAYLOR.]

209.

375. Foll. 64; size 10½ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; nine lines in a page.

Another copy of the same work; not accented.

Dated: संवत् १७८५ वर्षे पौषवदि कृष्णपक्षे तिथिषष्ठ्यां बुद्धवाशरे पुस्तकं लिखितं॰ काशीमध्ये ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

210.

1143. Foll. 90, the first of which is missing; size 8¾ in. by 3¼ in.; indifferent Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Another copy of the same work; accented. The missing leaf contained the first *kaṇḍikā* of the first brāhmaṇa.

Digitized by Microsoft®

Dated: संवत्सतरासे १७६२ मन्मथनामसंवत् पौषशुक्ल-पंचम्यां मंदवारे वृहदारण्यिकं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

211.

3007. Foll. 293, numbered 1–290 (45, 253 and 254 occurring twice each); size 13 in. by 5 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the middle of last century; ten lines in a page.

Śaṅkarācārya's Bṛihadāraṇyaka-bhāshya (or *ṭīkā*). Incomplete. The MS. breaks off shortly before the end of the sixth adhyāya; at पारिव्राज्यप्रतिपत्तिप्र[कारा न विरुध्यन्ते] Calc. ed., vol. ii. p. 945. [H. T. Colebrooke.]

212.

1131. Foll. 283 (numbered 1–84, 89–210, 212–219, 230–298); size 11⅞ in. by 3⅜ in.; indifferent Bengālī handwriting of the latter part of the sixteenth or beginning of the seventeenth century; 6–9 lines in a page.

Śaṅkarācārya's Bṛihadāraṇyaka-ṭīkā.

[H. T. Colebrooke.]

213.

437. Foll. 152; size 11 in. by 3½ in.; small, indifferent Bengālī handwriting of Śaka 1518 (A.D. 1596); 12–16 lines in a page.

Another copy of *Śaṅkara's* commentary.

Dated: शाके वस्विन्द्रवाणेन्दौ फाल्गुने वहुले गुरौ ।
वृहदारण्यकं भाष्यं श्रीविद्यानिधिरालिखत् ॥

[H. T. Colebrooke.]

214.

2443. Foll. 247; size 13 in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten, sometimes nine, lines in a page. Modern.

Śaṅkarācārya's commentary. Incomplete.

Foll. 1–81 contain adhyāya III.; foll. 82–120 adhyāya IV., to shortly after the beginning of the fourth brāhmaṇa (beg. fol. 118*a*); foll. 120–204 adhyāya VI.; foll. 205–223 adhyāya VII.; foll. 224-247 adhyāya VIII.

[R. Johnson.]

215.

150. Foll. 175; size 13⅜ in. by 4¾ in. legibly written, in the Devanāgarī character; modern; thirteen lines in a page.

Ānandagiri's gloss (*ṭīkā*) on the *Bṛihadāraṇyaka-bhāshya*.

Adhyāyas I.–III. are paged continuously 1–65; IV. foll. 25; V. foll. 26: VI. foll. 38; VII. and VIII. (by a different hand from the rest) foll. 20. [H. T. Colebrooke.]

216.

1187. Foll. 213; size 13 in. by 4½ in.; Bengālī character; date A.D. 1577; thirteen lines in a page.

Sureśvarācārya's Bṛihadāraṇyaka-bhāshyavārttika (*Vārttika-prasthāna*), being a metrical paraphrase of *Śaṅkarācārya's* commentary on the *Bṛihadāraṇyaka*. The last four leaves have been somewhat injured by damp and insects.

It begins:

स्वाविद्याविभवप्रसूतविपुलद्वैतप्रपञ्चाहित-
स्पष्टभ्रान्तितिरोहितात्ममतयो यं भागशो मन्वते ।
निर्भागं सकलाभिधानमननव्यापारदूरस्थितं
वन्दे नन्दितविश्वमव्ययमजं भक्त्या तमेकं विभुं ॥

Adhy. III. ends fol. 82*b*; adhy. IV. fol. 112; adhy. V. fol. 136*b*; adhy. VI. fol. 199*b*; adhy. VII. fol. 205*b*. It ends:

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकसुरेश्वराचार्यविरचिते श्रीगोविन्दभगवत्पूज्यपादशिष्यश्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यशङ्करभ-

Digitized by Microsoft®

गवत्पादकृतवृहदारण्यकभाष्यवार्त्तिके ऽष्टमो ऽध्यायः ॥ समाप्तो ऽयं वृहदारण्यकभाष्यवार्त्तिकः ॥०॥ नवनवत्यधिकचतुर्दशशतमितशकाब्दे चैत्रस्य द्वादशांशे सुक्रवारे समाप्तो ऽयं वृहदारण्यकभाष्यवार्त्तिकः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

217–219.

262, 267, 1216. Foll. 1–148, 149–294, 295–439 (from 413 to the end, numbered 421–447); size 11½ in. by 3½ in.; written in the Bengālī character, in the seventeenth century; nine lines in a page.

Sureśvara's Vārttika, from the beginning to shortly after the commencement of the sixth brāhmaṇa of the seventh adhyāya.

Adhy. III. ends fol. 190; A. IV. fol. 246*b*; A. V. fol. 292*b*; A. VI. fol. 412*b*.

[H. T. COLEBROOKE.]

220.

356. Foll. 139; size 10½ in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Sureśvara's Bṛihadāraṇyakabhāshya-vārttika. Adhyāyas VI.–VIII.

Adhyāya VI., which ends fol. 112, is dated संवत् १६०६।०। लीपीतं नारायणसुं वाढलकायस्थः ॥०

At the end of the MS. the following note has been added by a different hand: श्रीमन्नागरज्ञातीयकुवेरोपाध्यायस्येदं पुस्तकं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

221.

716A. Foll. 90; size 13¾ in. by 3½ in.; minute Bengālī handwriting of about A.D. 1600; from fol. 56 apparently by a different, more modern hand; 11–18 lines in a page.

The introductory portion (*sambandha*) of a commentary, entitled *Śāstraprakāśikā*,* on *Sureśvara's Vārttika,* by *Ānandajñāna,* disciple of *Śuddhānanda.*

It begins:

स्वाज्ञानोद्भूतभूतप्रमुखवहुमुखद्वैतदेहद्वयोद्य-
स्म – – दिप्रपञ्चप्र – – – – परिचयप्राप्तसंसारपन्तं ।
नेत्यभ्यासप्रसूतप्रवलमतिवलप्राप्तमोहप्रभाव-
प्रोत्थप्रत्यर्थिसार्थद्युतिकथमकथं धामकामं प्रपद्ये ॥

etc., eleven *ślokas,* the last of which is:

संप्रदायविदामुक्तीरनुसृत्य प्रणीयते ।
शास्त्रप्रकाशिका सेयं सुरेश्वरवचोऽनुगा ॥

इह खलु सकलाम्नायार्थपरिशोधनार्थं काण्वोपनिषद्भाष्यं व्याचिकीर्षुराचार्यश्चिकीर्षितपरिसमाप्त्यादि० संक्षिपति । स्वाविद्येत्यादिना । तं विभुं वन्दे भक्त्येति संवन्धः ।

This part of *Sureśvara's* work seems to consist of 1130 *ślokas.* [H. T. COLEBROOKE.]

* In the colophon of this MS. it is called *Śāstrapraveśikā.*

222.

1076. Foll. 190; size 13¾ in. by 3½ in.; Bengālī character; written by three different scribes, two of which copied parts of the preceding MS.; 12–16 lines in a page.

Ānandajñāna's commentary on *Sureśvara's Vārttika.* The last three chapters.

Adhyāya VI. ends fol. 165; adh. VII. fol. 176.

[H. T. COLEBROOKE.]

223.

259c. Foll. 47; size 10½ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; written indifferently by at least four different hands, about the end of the seventeenth century; 8–11 lines in a page.

Vārttikasāra, a metrical summary of the subjects treated in the *Bṛihadāraṇyaka*(*bhāshya-vārttika*). Adhyāya VI. It begins:

कथितः पंचमे जल्पः षष्ठे वाद उदीर्यते ।
वादिनामपि शिष्याणां वुध्यारोहो द्विधोऽक्तितः ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

पद् ब्राह्मणानि तेष्वाद्य उपास्तिः क्रममुक्तये।
द्वितीये जाग्रदाद्युक्त्या प्रत्यगात्मविनिर्णयः॥ २॥
तृतीये परलोकस्य मोक्षस्यापि निदर्शने।
दार्ष्टांतिकौ चतुर्थे तु पंचमे बोधसाधनं॥ ३॥
षष्ठे वंश इति प्रोक्ता ब्राह्मणार्थो ऽथोच्यते (!)।
प्रथमं ब्राह्मणे प्रोक्तं चतुष्पात्वेन चिंतितं॥ ४॥ ० ११॥
इति वार्त्तिकसारे षष्ठस्याध्यायस्य प्रथमं ब्राह्मणं॥
द्वितीये ब्राह्मणे जाग्रत्स्वप्नसुप्तिमुखात्रिजं।
आत्मानं शास्यतो राजा यथाविध्युपसन्नवान्॥ १॥ ० ३६॥
इति ० द्वितीयं ब्राह्मणं॥
तृतीयब्राह्मणे स्वप्नसुषुप्त्योरिति विस्तृतिः।
क्रियते तौ हि दृष्टांतौ परलोकविमोक्षयोः॥ १॥ ०

[*ślokas* numbered (160) up to fol. 13, after which copied by a different hand.]

इति ० तृतीयं ब्राह्मणं। fol. 28.
तृतीयब्राह्मणे प्रोक्ता देहे स्वप्नादिसंस्तुतिः।
देहांतरेषु संसारो मुक्तिश्चाथ प्रवक्ष्यते॥ ०
य एवं ब्रह्म जानाति तद्ब्रह्मैव भवत्यसौ।
हिशब्दो ऽशेषवेदान्तप्रसिद्धिं सूचयेदिह॥
इति ० चतुर्थं ब्राह्मणम्। fol. 47.
मधुकाण्डे याज्ञवल्क्यकाण्डे विज्ञानमीरितम्।
तत्सर्वमुपसंहर्तुं मैत्रेयीब्राह्मणं भवेत्॥
वक्तव्यश्च विशेषोऽत्र पूर्वोक्तादधिको न हि।
इति सूचयितुं शेषस्तत्पाठः पुनरीर्यते॥
यद्यप्यतीतकाण्डे ऽस्ति मधुब्राह्मणमुत्तमम्।
तथापि याज्ञवल्क्येन संबंधायेदमुच्यते॥
इति ० पंचमब्राह्मणम्॥
उपसंहृत्य तां विद्यां काण्डवंशो ऽथ वर्ण्यते।
स व्याख्यातः पूर्वमेव ब्रह्माप्त्यै जप्यतामिति॥

इति षष्ठस्य षष्ठं ब्राह्मणम्॥ इति वार्त्तिकसारे षष्ठो ऽध्यायः समाप्तं संपूर्णम्॥ [H. T. Colebrooke.]

224.

2939. Foll. 112; size $11\frac{3}{4}$ in by $4\frac{1}{8}$ in.; well written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page. Foll. 1–44 and 92–112 (numbered 85–105) belong to the original manuscript (of foll. 105), the intermediate portion having been supplied by a modern hand.

The *Mitāksharā*, a commentary on the *Kāṇva* text of the *Bṛihadāraṇyaka*, by *Nityānandāśrama Muni*, disciple of *Purushottamāśrama*.

It begins:

यो ऽनंतो ऽनंतशक्तिः सृजति जगदिदं पालयत्यंतरात्मा
संविश्यांते निपीय स्वमहिमगतः सत्यचिन्मूर्त्तिरास्ते।
यो ऽत्युग्रः सज्जनानां परमहिततमः पापिनामुग्रमूर्त्तिः
सोऽस्माकं वांछितानि प्रदिशतु भगवानात्मदः श्रीनृसिंहः
यन्मूलप्रवहत्पवित्रपयसः संसेवनादेव मे ॥ १ ॥
रागद्वेषमदाभिधा ग्रहगणा नेशुः स्म संतापिनः।
यत्संसारपरिश्रमापहदयासंशीतलामोदभाग्
वंदे तत्पुरुषोत्तमाश्रमगुरोः पादारविंदद्वयं॥ २॥
या काण्वोपनिषत्प्रसिद्धबृहदारण्यश्रुतेः सादरं
तद्भाष्यप्रमुखं विलोक्य विपुला टीका कृता ज्ञानिनां।
रम्या तत्कलनासमर्थमतिभिर्मोक्षेछुभिर्योगिभिः
सुज्ञेया तु मिताक्षरा पुनरियं व्याख्या मया रच्यते॥ ३॥
उपनिषच्छब्देन तु मुख्यया वृत्त्या ब्रह्मविद्यैव वाच्या। ०

It ends:

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीपुरुषोत्तमाश्रमपादपूज्यशिष्यनित्यानंदाश्रममुनिविरचितायां बृहदारण्यकव्याख्यायामष्टमो ध्यायः समाप्तोपनिषत्॥

संवत् १७४१ समये कार्त्तिकसुदिद्वितीया बुधदिने समाप्तमिदं पुस्तकम्॥ प्रतिरीयं हरिरामसूनुना माधवजीब्राह्मणेन लिखितमिदं पुस्तकम्॥ [?]

225.

3008. Foll. 61 (numbered 1–3, 1–43, 45–59); size 13 in. by $5\frac{1}{2}$ in.; indifferent Devanāgarī handwriting; nineteen lines in a page.

Another copy of the *Mitāksharā* (*Bṛihadāraṇyaka-ṭīkā*); written Saṃvat 1779, at Lāhore.

226.

559a. Foll. 98: size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, by two different hands; 9–12 lines in a page.

A third copy of the *Mitāksharā*. Dated Saṃvat 1852. [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

227.

1577D. Foll. 5; size 9½ in. by 4 in.; eight lines in a page; very well written, in the Devanāgarī character.

The *Caraṇavyūha*, a catalogue of the Vedic schools, counted as one of the *pariśishṭas*, or supplements, of the White Yajus. Edited by Prof. A. Weber, "*Indische Studien*," vol. iv. p. 247 ff. The present MS. mostly follows the readings of A., B. (and I.), as given in that edition. It ends:

य इदं चरणव्यूहं पठेत् पर्वसु पर्वसु।
विधूतपाप्मा किं स्वर्गो ब्रह्मभूयाय गच्छति॥
इति धृतिशिवाः शामाश्चत्वारो वेदपत्निकाः।
नातव्या यज्ञकालेषु इशाना दिव्यवस्थिताः॥
लक्षन्तु चतुरो वेदा लक्षं भारतमेव च।
लक्षं व्याकरणं (प्रोक्तं marg.) चतुर्लक्षं तु ज्योतिषमिति॥
अश्वमेधसहस्राणि वाजपेयशतानि च।
तत्पुण्यं फलमाप्नोति पठेच्चरणव्यूहके॥ १५॥

इति चरणव्यूहं समाप्तम्॥ संवत् १८५९ मिति आश्विनशुद्ध ४ भृगुवासरे लिखितं श्रीवाराणसीमध्ये। आभ्यन्तरनागरज्ञाती द्विवेदी शङ्करवल्लभसुत-बालमुकुन्देन॥

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

228.

1635b. Foll. 2; size 8¾ in. by 3¾ in.; twelve lines in a page; Devanāgarī character.

The *Caraṇavyūha*. This is the MS. I., collated by Prof. Weber for his edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

IV. Atharva-Veda.

229, 230.

682, 113. Foll. 204 and 169 resp.; size 9¾ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting of the seventeenth century; 9–11 lines in a page.

The *Saṃhitā-pāṭha* of the *Atharvaveda-Saṃhitā*; accented. Complete in twenty *kāṇḍas*; each volume containing ten *kāṇḍas*.

It ends: इत्याथर्वणसंहितायां विंशतिमं कांडं समाप्तं॥ after which follow the numbers of anuvākas, etc.

This *Saṃhitā* has been edited by R. Roth and W. D. Whitney (1856). The latter scholar has also published an *Index verborum* to this work, *Journal of the Am. Or. Soc.*, vol. xii. (1881).

[H. T. COLEBROOKE.]

231.

1137. Foll. 172; size 9¾ in. by 4 in.; Devanāgarī character; good, clear handwriting; eight lines in a page.

The first six *kāṇḍas* of the same work; accented.

Dated, in red ink (like that of the accents), by a different hand:

संवत् १७६४ वैषाखवदि १० बुधे रा० मुलीधरेण स्वरितं॥

[H. T. COLEBROOKE.]

232.

901. Oblong folio; size 15½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; large, clear handwriting; seven lines in a page. Modern.

Portions of the *Atharvaveda-Saṃhitā*; accented. The first leaf is stamped "Claud Martin," with a die.

a. Foll. 23. *Kāṇḍa* XIX.
b. Foll. 152. *Kāṇḍas* I.–X.
c. Foll. 40. *Kāṇḍa* XX.

[H. T. COLEBROOKE.]

233.

2141. Oblong folio; size 15½ in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī, for Col. Martin; twelve lines in a page.

Digitized by Microsoft®

The same portions of the *Atharvaveda-Saṃhitā;* accented.

a. Foll. 9. *Kāṇḍa* XIX.

b. Foll. 16. *Kāṇḍa* XX.

c. Foll. 58. *Kāṇḍas* I.–X.

[R. Johnson.]

234.

2142c & d. Foll. 27 and 8 resp.; oblong folio; size 15¾ in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī, for Col. Martin; twelve lines in a page.

Part of the *Atharvaveda-Saṃhitā;* accented, with the exception of the last leaf and a few lines preceding it.

c. Kāṇḍas XI.–XVII.

d. Kāṇḍa XVIII.

This volume has the following note (by Prof. Whitney) affixed to it on the fly-leaf:

"This whole volume is nothing more than a copy of one of the volumes of Atharvic texts prepared for Col. Polier, and now deposited in the British Museum (No. 5355, Phot. CCXXV. G.) W. D. W." [R. Johnson.]

235.

2142a. Foll. 29; size and handwriting as preceding MS.

The *Sarvānukramaṇī* (*Brahmaveda-mantrānukramaṇī*), or general index to the *Atharva-Saṃhitā.*

It begins:

ब्रह्मवेदं नमस्कृत्य दुर्गां विघ्नेश्वरं गुहं।
नृसिंहं दक्षिणामूर्त्तिमघवाणमभेदतः॥
शाविः कुर्वे ब्रह्मवेदमंत्रानुक्रमणीं यथा।
ऋषिदैवतछंदोभिर्युक्तां पाठफलाप्तये॥

It ends:

इति श्रीब्रह्मवेदोक्तमंत्राणां वृत्सर्वानुक्रमणी संपूर्णं॥

[R. Johnson.]

236.

2142b. Foll. 47; size and handwriting as preceding MS.

The *Gopatha-Brāhmaṇa.*

The first part (in five *prapāṭhakas*) ends fol. 26*b*.

The second part (*Uttara-brāhmaṇa*) is not quite complete, the MS. breaking off abruptly soon after the beginning of the sixth section of the sixth *prapāṭhaka* of the *Uttarārdha.*

The work has been published in the *Bibliotheca Indica,* by *Rājendralāla Mitra* and *Haracandra Vidyābhūshana.* [R. Johnson.]

237.

288c. Foll. 60; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

The *Gopatha-Brāhmaṇa.* The first part.

It ends: इति श्रीगोपथब्राह्मणपंचमः प्रपाठकः समाप्तं॥ संवत् १७३२ अश्वनकृष्णपंचम्यां सोमवारे लिखितं श्रीमथुरामध्ये ब्राह्मणवंसीधरेण शुभं॥ [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

B. VEDIC RITUAL [KALPA].

I. SŪTRAS AND TREATISES RELATING THERETO.

a. Ṛig-Veda.

238.

986a. Foll. 102; size 14½ in. by 8 in.; well written in the Devanāgarī character, for Col. Martin; seven lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra, or Aphorisms of the Vaidik ceremonial; complete in twelve adhyāyas, or two *shaṭkas* of six adhyāyas each.

Published in the *Bibliotheca Indica* (1874), together with the commentary of *Nārāyaṇa*, by *Rāmanārāyaṇa Vidyāratna*.

[H. T. Colebrooke.]

239.

1727a. Foll. 164; size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra.

Each *shaṭka* is paged separately. In the first, two leaves are marked 38, the first of which has been inserted between foll. 36 and 37.

Dated Saṃvat 1854. [H. T. Colebrooke.]

240.

2140a. Foll. 31; size 15½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; fair, but minute, handwriting; modern; twelve lines in a page.

The same work. [R. Johnson.]

241.

2075. Foll. 182; size 9 in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the last century; seven lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra.

The eight *ślokas* [भृगूणां – – – गणादित्यसमानप्रवरैर्विवाहः ॥ Calc. ed., p. 891], usually placed after the last adhyāya, as a *pariśishṭa*, here form the 15th *kaṇḍikā*, being succeeded by the (16th) section वसिष्ठेति वसिष्ठानां – – नमः शौनकाय (Calc. ed. pp. 885–90); both as parts of the sixth adhyāya of the *uttara-shaṭka*.

[Gaikawar.]

242.

122A. Foll. 110; size 10 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the 16th century; eight or nine lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra.

At the end of the first *shaṭka* (fol. 67), written by a different scribe from the second, occurs the following note added by a later hand:

पं · त्रिधरत · पं · नरसिंहत · पं · पीभारत · पं · ज्ञागेश्वरत · पं · विश्वनाथत · पं · देवकृष्णत · पं · देवरामस्य विभाग ।

This MS. does not contain the *pariśishṭa*; there being instead a section containing the beginnings of the *kaṇḍikās* of the last adhyāya, in reversed order.

[H. T. Colebrooke.]

243.

1660b. Foll. 9–78 of vol.; size 8½ in. by 4 in.; indifferently written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra. The first *shaṭka*.

Dated: शाके १५३७ राक्षसनामसंवत्सरे °

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

244.

1039b. Foll. 68 (foll. 39–106 of the vol.); size 9 in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; seven, sometimes eight, lines in a page.

The second *shaṭka* of the same work.

Dated: संवत् १८४४ शके १७०२ आश्विनशुक्लद्वितीयायां मंदवारे शुभे दिने। विद्वांसोपनामकस्य सखारामेण लिखितं॥

[H. T. Colebrooke.]

245.

1129a. Foll. 148; size 11¼ in. by 4 in.; fairly written in the Devanāgarī character; 10–12 lines in a page.

A commentary on the first six adhyāyas of *Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra*, by *Nārāyaṇa*, son of *Nṛisiṃha*.

Dated: सं १८०६ मितिचैत्रकृष्ण १० बृहस्पतिवारे इंद्रप्रस्थे लिखितं विंदुमाधवेन। इदं पुस्तकं खेदले नरहरिभटस्येदं॥ अनेन प्रीयतां देवो भगवान्कमलेक्षणः॥ श्रीलक्ष्मी नृसिंहः पूर्वेषामस्माकं कुलदैवतं॥०

[H. T. Colebrooke.]

246.

1252b. Foll. 112–116 of vol.; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1550, by the same hand as 1252*a* (No. 255); ten lines in a page.

Nārāyaṇa's commentary on the *Piṇḍapitṛi-yajña* section—or the 6th and 7th *kaṇḍikās* of the 2nd adhyāya—of *Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra*.

[H. T. Colebrooke.]

247.

281b. Foll. 35 (foll. 19–53 of the volume); size 10 in. by 3 in.; written, in the Devanāgarī character, by three different hands, in the 16th century; 7–9 lines in a page.

Āśvalāyana-Prayogadīpikā, being a brief exposition, by *Mañcanācārya*, of *Āśvalāyana's* precepts for the Vaidik ceremonial, in three lectures.

The MS. begins:

य एको [विविधैर्] यज्ञैरिज्यते विविधाभिधः।
तस्मै नमः क्रतुभुजे विष्णवे प्रभविष्णवे॥
आश्वलायनसूत्रोक्तप्रयोगस्य प्रदीपिका।
क्रियते मंचनार्येण वृत्तिका[रा]नुसारतः॥

तत्र प्रथममनुष्ठेयत्वेनाग्न्याधेयस्यैव प्रथमं प्रयोगो वक्तव्यः। इष्टिरूपत्वात् इष्टेश्च विध्यंतापेक्षित्वात्। ऐष्टिकविध्यंतस्य च दर्शपूर्णमासयोरेवाम्नानात्।०

Adhyāya II. begins fol. 9*b*: अथ पवमानेष्ट्यादयो द्वितीयाध्याये समाम्नाताः।०

A. III. fol. 28*b*: अथ पशुबंधप्रयोगो वक्ष्यते।०

Cf. *Rājendralāla Mitra*, Notices of Sanskrit MSS., IV. p. 17. [H. T. Colebrooke.]

248.

1727b. Fol. 41 (foll. 167–207 of the volume); size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character, towards the end of the last century, by the same scribe as No. 239 (MS. 1727*a*); seven lines in a page.

Āśvalāyana's Gṛihya-Sūtra, or Aphorisms of domestic ceremonial. Dated Saṃvat 1854.

Edited, with a German translation, by A. F. Stenzler (1864–65); also, with *Nārāyaṇa's* commentary, by *Rāmanārāyaṇa* and *Ānandacandra*, *Bibliotheca Indica* (1866–69).

[H. T. Colebrooke.]

249.

2140b. Foll. 7 (foll. 32–38*a* of the volume); size 15½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; fair, though minute, handwriting, the same as in No. 240 (MS. 2140*a*); twelve lines in a page. Modern.

Āśvalāyana's Gṛihya-Sūtra. [R. Johnson.]

Digitized by Microsoft®

250.

986b. Foll. 26 (foll. 103–128 of the volume); size 14½ in. by 8 in.; well written, in the Devanāgarī character, by the same recent hand as No. 238 (MS. 986*a*); seven lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

251.

1039a. Foll. 37; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

The same work.

Dated: संवत् १८४५ शके १७०२ भाद्रपदवद्यपंचमी गुरुवारे शुभे दिने ॥ लिखितं विद्वांसोपनामकसखारामेण स्वार्थं परार्थं च उपकारार्थं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

252.

129a. Foll. 27; size 9½ in. by 4½ in.; very well written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

The same work.

Dated: संवत् १८०३ समये आषाढशुद्ध १ इंदुवासरे (here the name of the scribe has been obliterated) अलिखत् श्रीकाशीविश्वेश्वरः प्रियतां ॥

शुक्रार्कौ प्राङ्मुखौ ज्ञेयौ गुरुसौम्यावुदङ्मुखौ ।
प्रत्यङ्मुखः शनिः सोम शेषा दक्षिणतोमुखाः ॥ १ ॥
द्वादशांगुल आदित्यो सोमश्च द्विगुणः स्मृतः ।
भौमो ऽङ्गुलानि चत्वारि द्वादशानि बुधः स्मृतः ॥ २ ॥
षडङ्गुलो भवेज्जीवो भार्गवश्च नवाङ्गुलः ।
द्वयमुखगुलं सौरिश्चतुर्विंशतिराहु – ॥ ३ ॥
षडङ्गुलिस्तथा केतुरित्येतत्कथितं मया ।
अज्ञात्वा कुरुते शान्तिं ग्रहास्तेनापमानिताः ॥ ४ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

253.

1978. Foll. 33; size 8½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; good, modern handwriting; nine lines in a page.

Āśvalāyana's Gṛihya-Sūtra.

[DR. JOHN TAYLOR.]

254.

668. Foll. 91; size 11 in. by 3 in.; well written, in the Devanāgarī character; 7–9 lines in a page.

Nārāyaṇa's commentary (*Nārāyaṇīyā vṛitti*) on the *Āśvalāyana-Gṛihyasūtra.* Complete.

The MS. ends: इति नारायणीयायां वृत्तौ गृह्यविवरणे चतुर्थो ध्यायः ॥ ० ॥ संवत् १६५० समये मार्गशीर्षशुद्ध १० काश्यां लिखितमिदम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

255.

1252a. Foll. 111; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page.

The same work. Complete.

[H. T. COLEBROOKE.]

256.

285a. Foll. 87, numbered 1–27, 29–88; size 10¼ in. by 3¾ in.; on the whole well written, by three, or perhaps four, different hands; Devanāgarī character.

The same commentary, not quite complete at the end. The MS. breaks off in *Sūtra* IV. 8, 41 (Stenzler; or IV. 9, 42 of the Calc. edition), सर्वेहुतं कुर्यात् । अ० [H. T. COLEBROOKE.]

257.

793A. Foll. 59; size 10½ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; eight lines in a page.

The first adhyāya of the same work.

This MS. has the following introductory *ślokas*:

स्तवीमि स्तवराजेशं विघ्नेशं विघ्नशांतये ।
पर्थयामि सदा वाणीं वाचा वागर्थसिद्धये ॥
कात्सकाशेश्वरं काशीं गंगाकां मणिकर्णिकां ।
सर्वदा सर्वदान् ठुंढिनामंत्रामनमूनहं (!) ॥ हरिः । ओं ॥

Digitized by Microsoft®

It ends:

वरस्य यस्य या शाखा तच्छाखा गृह्यमागतः।
मधुपर्कः प्रदातव्यस्त्वन्यच्छाखे पि दातरि॥

[H. T. Colebrooke.]

258.

1264. Foll. 74; size $7\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; on the whole fairly, sometimes badly, written, in the Devanāgarī character; 10–12 lines in a page.

Āśvalāyana-kārikā, a course of memorial verses on domestic rites and canonical law, according to *Āśvalāyana*, in twenty-two adhyāyas. Incomplete at the beginning; the first half-śloka being numbered 47.

The MS. begins:

॰ आश्वलायनकारिका लिख्यते॥
यच्छ पादशिरोहृत्सु शिरोहृत्पत्सु चाद्यतः॥ ४७॥
हृत्पादमस्तकेष्वेवं प्रतृचा मार्जयेदथ।
मस्तके मार्जनं कुर्यात्पादैः प्रणवसंयुतैः॥ ४८॥ – –

Adhyāya I. ends fol. 12*b*: इत्याश्वलायनीये धर्मशास्त्रे सदाचारो नाम प्रथमो ध्यायः॥

II. *Sthālīpāka-adhyāya*, fol. 19;
III. *Garbhādhāna*, fol. 20*b*;
IV. *Puṃsavana-sīmanta*, fol. 21*b*;
V. *Jātakarma*, ib.;
VI. *Nāma-nishkramaṇa-annaprāśana*, f. 22*b*.;
VII. *Caulakarma*, fol. 23*b*;
VIII. *Upanayana*, fol. 27;
IX. *Mahānāmnī-vratatraya*, fol. 27;
X. *Upākarmārjana*, fol. 29;
XI. *Godānāditraya*, fol. 29*b*; [here two sections are interposed, the *Pravaranirṇaya* (ends fol. 33*b*), and *Sāpiṇḍyanirṇaya*, or ॰ *nivṛitti* (ends fol. 34*b*)];
XII. *Vivāhaprakaraṇa*, fol. 40;
XIII. *Vivāhoparivarja* (!), fol 42;
XIV. *Paitṛikamedhikaparibhāshā*, fol. 43*b*;
XV. *Lokanindyaprakaraṇa*, fol. 50;
XVI. *Varṇadharma*, fol. 51;
XVII. *Śrāddhaprakaraṇa*, fol. 57*b*;
XVIII. *Śrāddhavidhāna*, fol. 61;
XIX. *Tīrthapraśaṃsā*, fol 63;
XX. *Prāyaścitta*, fol. 69;
XXI. *Jātivinirṇaya*, fol. 71*b*;
XXII. *Agnisaṃyoganirṇaya*.

The MS. is dated: शके १६५२ साधारणसंवत्सरे।॰। कृष्णंभटवविश्वनाथभट्टेन लिखितं॥

[H. T. Colebrooke.]

259, 260.

1734, 1712. Foll. 107 and 136 resp.; size 9 in. by 4 in.; Devanāgarī character; large, bold handwriting; eight lines in a page.

Śāṅkhāyana-Śrautasūtra. Complete in 18 adhyāyas. Edited by A. Hillebrandt, in the *Bibl. Ind.*, 1885–6.

Vol. i., containing adhyāyas I.–VIII., ends: इदं पुस्तकं केशवेन शास्त्रपदार्थिना लिखित्वा श्रीलक्ष्मीधरव्यासाय स्वार्थपरमार्थबुध्या दत्तं॥॰॥ after which (apparently by a different hand) संवत् १७३० वर्षे कार्त्ति शुदि ३ शांख्यायनसूत्रपू॰

Vol. ii., adhyāyas IX.–XVIII., is dated: संवत् १७३२ वर्षे शाके १५९७ प्रवर्तमाने आषाढसुदी ३ गुरौ तद्दिने उपासनीप्रभाकरेण लिखितं वराणस्यां॥

On the reverse of the last leaf the volumes are stated to have been the property of one *Vishṇudeva.* [H. T. Colebrooke.]

261.

589. Foll. 184; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; thirteen lines in a page.

A commentary on the second part (adhyāyas IX.–XVI.) of the *Śāṅkhāyana-Śrautasūtra*, by *Dāsaśarman*, son of *Muñja* (adhys. IX.–XI.) and

Digitized by Microsoft®

Ānartīya, son of *Varadatta* (adhy. XII., and probably the remaining four adhyāyas). This is the same commentary as that noticed in Prof. Weber's Catalogue, Berl. No. 107. It begins:

भाष्यकारगिरां यत्र विनष्टं लेखनादिना।
अध्वरं तद्दासशर्मा मुंजसूनु[र]कल्पयत् ॥०

Adhy. IX. ends fol. 16; X. fol. 45*b*; XI. fol. 58*b*; XII. fol. 82*b*; XIII. fol. 102*b*; XIV. fol. 134*b*; XV. fol. 157*b*.

Dated: संवत् १७०१ समए द्वितीयचैत्रशुदि ५ सोमे मारार्ष्टेन लिषितं लेषकेन॥ दु॰ वीरेश्वरसुतशामस्येदं पुस्तकं।०

[H. T. Colebrooke.]

---

b. Sāma-Veda.

262.

698. Foll. 188; size 9½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 9–13 lines in a page.

Kalpavyākhyā, a commentary on *Maśaka's Śrauta-Sūtra*, (also called *Ārsheyakalpa*), by *Varadarāja*, son of *Vāmanācārya*. Nine (out of eleven) adhyāyas (or *prapāṭhakas*). It begins:

अथार्षेयकल्पो व्याख्यातव्यस्तस्य च* सर्वेक्रतुप्रकृतिभूतस्य त्रिपर्वणो ज्योतिष्टोमस्य सर्वाहिगेणप्रकृतिभूतस्य च व्यूढद्वादशाहस्य ब्राह्मणेनैव क्लृप्तिरुक्तेति तदुपजीवनेन क्रत्वन्तराण्येव कल्पितानि। अस्माभिस्तस्य प्रबंधस्य कात्स्न्यार्थं तयोस्तावत्प्रयोगः सूत्रब्राह्मणानुसारेण प्रदृश्यते†। तत्राग्निष्टोमसंस्यस्य ज्योतिष्टोमस्यायं प्रयोगः। चृत्विगार्षेयो नूचानः साधुचरण इत्यादिसूत्रोक्तलक्षणावृत्विक्याज्यौ। यज्ञशर्मा ज्योतिष्टोमेनाग्निष्टोमेन रथंतरपृष्ठेन द्वादशशतदक्षिणेन सोमेन यक्ष्यते।०

इति वरदराजेन वामनाचार्यसूनुना ज्योतिष्टोमस्य यतंत्रमौद्गात्रं तत्प्रदर्शितं॥० fol. 35;

इति सत्रात्मा व्यूढो द्वादशाहः समाप्तः fol. 49*b*; संपूर्णाऽभिप्लवः षडहः fol. 55*b*;

इति कल्पव्याख्यायां प्रथमो ध्यायः॥ अभिजितमाह॥ fol. 60;

इति वामनाचार्यसूनुः काशिकान्वयसंभवो (corr. कौशि०) वरदराजः संवत्सरकल्पव्याख्यां चक्रे सह प्रयोगेण गवामयनभेदाय सूत्रोक्तास्तेषु केचन विनियोगज्ञापनार्थरोहमिहोदिताः॥ यत्वन्ये (? यद्यन्ये) विस्तरभयादत्रास्माभिर्न दर्शिताः। ते सूत्र एव द्रष्टव्याः प्रीयतां पुरुषोत्तमः (!)॥ इति कल्पव्याख्यायां द्वितीयो ध्यायः॥ अथ ये ब्राह्मणे ध्यायैश्चतुर्भिः षोडशादिभिः। एकाहा विहितास्तेषां क्लृप्तिस्त्रिभिरिहोच्यये॥ fol. 75;

इति कल्पव्याख्यायामेकाहेषु प्रथमो ध्याय आदितस्तृतीयः॥ तृवृदग्निष्टोमो वैश्वदेवस्य लोक इत्यनुवाकेन सौमिकश्चातुर्मास्यानि सम्प्रसुत्याविहितानि॥ fol. 88;

इति कल्पव्याख्यायामेकाहे द्वितीयो ध्याय आदितश्चतुर्थः॥ अथ वक्ष्यमाणा एकाहा इंद्रसंज्ञाः प्रायेण इंद्रभूतत्वात्।० fol. 99*b*.

इति वामनाचार्यसूनुः काशिकान्वयसंभवो वरदराज एकाहानां कल्पं व्याचष्टे यथागमं यथाबुद्धिरिति कल्पव्याख्याने पंचमो ध्यायः॥ अथ विंशप्रभृतिभिरध्यायैर्ब्राह्मणैस्त्रिभिर्ये ऽहीना विहितास्तेषां क्लृप्तिः षष्ठादिषु त्रिषु॥ पौर्णमासी।० fol. 112.

इति कल्पव्याख्यायामहीनेषु प्रथमो ध्याय आदितः षष्ठः॥ अथ चतूरात्राश्चत्वारः चतुर्विंशाः पवमाना इति।० fol. 128.

उक्तं वरदराजेन वामनाचार्यसूनुना। अहीनकल्पो व्याख्यातो गोविंदः प्रीयतामिति॥ इति कल्पव्याख्यायामष्टमो ध्यायः॥ अथ त्रयोविंशमुखैरध्ययनैर्ब्राह्मणैस्त्रिभिः सत्राण्युक्तानि॥ तान्यत्र कल्पंते नवमादिभिः। fol. 168*b*.

It ends:

अथ संवत्सरसत्राणि षट्। अतिरात्रश्चतुर्विंशं प्रायणीयमहरित्यारभ्य संवत्सरब्राह्मणं ब्राह्मणमित्यन्तेन गवामयनमुक्तं। तस्य क्लृप्तिः पूर्वमेवोक्ता॥ इति कल्पव्याख्यायां सत्रेषु प्रथमो ध्याय आदितो नवमः॥०॥ संवत् १८११ वर्षे आषाढकृष्ण ३ गुरुवासरे लिखितमिदं वरदराजीयं ग्रंथं द्रोणभाईरामेण॥

For other MSS. of this work see Aufrecht, Cat. p. 386 (Wilson 509, nine adhyāyas), and *Rājendralāla Mitra*, Notices, II. p. 87.

[H. T. Colebrooke.]

---

* ०व्यस्तस्यत्रृच (:) MS. and corr. in margin ०व्यस्तत्र

† दर्शते (sic) marg.

Digitized by Microsoft®

263, 264.

287, 371. Foll. 172 and 191 resp.; size 10 in. by 3¾ in.; Devanāgarī character. Foll. 1–145; well written, eleven lines in a page; the remaining portion, paged 177–394, legibly written, by a different hand; ten lines in a page.

Lāṭyāyana's Śrauta-Sūtra with *Agnisvāmin's* commentary. Complete in ten *prapāṭhakas*.

Dated: [सं १८०६ blotted out] आश्विनसुदी १४ भृगुलि॰ड्ढे॰ रामेण लिपा॰चवाडी आशाधरजीकस्येदं पुस्तकं ॥

The work has been edited in the *Bibliotheca Indica* (1872), by *Ānandacandra Vedāntavāgīśa*.

[H. T. COLEBROOKE.]

265.

1652. Foll. 123, of which two leaves, 25 and 87, are missing; size 9¼ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 7–10 lines in a page.

Lāṭyāyana's Śrauta-Sūtra.

Dated: संवत् १६६३ वर्षे भाद्रपदवदि १३ शुक्रे॥ अद्येह श्रीवाह्मनागरज्ञातीयत्रिपाठिश्रीलहूआसुतवेणीदासेन लिखितं गोवर्द्धनपठनार्थे परोपकारार्थं च॥° On the pedigree of the copyist see the colophon of MS. 1652*A* (No. 274).

[H. T. COLEBROOKE.]

266.

583B. Foll. 23; size 10½ in. by 4¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the early part of the 17th century; eight lines in a page.

The first three *prapāṭhakas* of the same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

267.

1129b. Foll. 17 (foll. 149–165); size 11¼ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; eight lines in a page.

The first two *prapāṭhakas* of the same work.

The colophon is इति लाट्यायनसूत्रे द्वितीयो ध्याय: ॥ प्रपाठक: समाप्त: ॥

After this there is, in a different handwriting, the 1st *kaṇḍikā* (and the 1st *sūtra* of the 2nd *kaṇḍikā*) of the 3rd *prapāṭhaka*.

[H. T. COLEBROOKE.]

268.

363b. Foll. 54; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, by two, or three, different hands, in the latter part of the 17th, or early part of the 18th, century; 10–14 lines in a page.

Drāhyāyaṇa's Śrauta-Sūtra, in thirty-one *paṭalas*.

It begins: ओं अथातो विध्यपदेशे सर्वेक्रत्वधिकारो मन्त्रविधिश्चादिग्रहणेनोत्तरादि: पूर्वान्तलक्षणमेकश्रुतिविधानान्मन्त्रान् कर्माणि चोद्गातैव कुर्यादनादेशे °

It ends: एकत्रिंश: पटल: ॥ प्रधानतंत्रं समाप्तं ॥ and by a different hand: इति राणायनिशाखीयं द्राह्यायणसूत्रं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

269.

363a. Foll. 93 (numbered 1–7, 7–92); the same size; on the whole well written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1680; twelve lines in a page.

Dhanvin's commentary on the *Drāhyāyaṇa-Śrautasūtra*. *Paṭalas* I.–XI.

It begins:

ओमिति ब्रह्म परमं प्रपद्ये पुरुषोत्तमम् ।
छन्दोगसूत्रं व्याचष्टे धन्वी श्रद्धार्थमञ्जसा ॥

अथ भगवान् सूत्रपरिभाषां करोति । अथातो °

The colophon of the different chapters generally runs thus: इति छंदोगसूत्रस्य दीपे धन्विविनिर्मिते ।°

Digitized by Microsoft ®

The MS. ends:

द्राह्यायणकृते सूत्रे दीपे धन्वीविनिर्मिते ।
द्वितीये दशके वृत्तः प्रथमः पटलो धुना ॥०

For another portion of the same commentary see A. Weber's Cat. Berl. No. 311.

[H. T. Colebrooke.]

270.

1743. Foll. 61; size 9¼ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 8–10 lines in a page.

Pushpa-Sūtra, being a manual of rules on the modification of the *ārcika*-texts in the *gānas.* In ten *prapāṭhakas.*

According to Dr. Burnell (*Ārsheyabrāhmaṇa,* Introd., p. ix., and Cat. of Sanskrit MSS., pp. 45–6) the work is called *Phullasūtra* in Southern India, and is ascribed to *Vararuci;* while in the colophons of a Berlin MS. it is assigned to *Gobhila* (Weber, Cat. Berl. No. 305).

Dated: संवत् १६६६ वर्षे पौषशुदि ३ गुरौ – – – अद्येह श्रीवाडनागरज्ञातीयत्रिपाठीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीलट्ठूव्यासत्रिपा – – – – वेणीदाससुतगोवर्द्धनेन लिखितं ।

[H. T. Colebrooke.]

271.

121B. Fol. 32; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

Upagrantha-Sūtra, a treatise on expiatory rites and Sāmavedic sacrificial details, in four *prapāṭhakas* (of 13 sections each).

P. I. begins: अथ संपत्तिर्द्धिरनादेशे स्तोत्रीयातः शते विशेषसंख्यासमस्तास्वे प्रत्येकमर्धाद्धिनियमो ज्योतिष्टोमे नवतिमुख्ये त्रिपञ्चाशद्वा चत्वारिंशानि चत्वार्यतिरात्रे०

P. II.: यदि सोममक्रीतमपहरेयुरन्यः क्रेतव्य इत्येतावदेतद्भवति । तत्र न प्रायश्चित्तं विद्यते ।०

P. III.: अथ खलु वैश्यस्य वर्णकल्पे काकुभमयं करणरथन्तरस्य०

P. IV. वैतहव्यमोको निधनं०

The colophon runs thus: इत्युपग्रंथसूत्रे चतुर्थः प्रपाठकः समाप्तो यं ग्रंथः ॥ संवत् १५८६ वर्षे भाद्रपदवदि ८ गुरावद्येह श्रीकर्मटिकास्थो उदीच्यज्ञातीयपंडितश्रीलक्ष्मीधरेण लिखितमिदं ॥ शुभं भवतु ॥ करणालयवास्तव्य आभ्यंतरनागरज्ञातीयशुक्लश्रीभीभपुत्रपौत्रादिपठनार्थं ।०

[H. T. Colebrooke.]

272.

2386a. Foll. 28; size 9¼ in. by 3¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 8–10 lines in a page.

Kshudra-Sūtra, a manual of rules for performing various Vaidik ceremonies, in three *prapāṭhakas.*

The MS. begins:

ग्रामकामस्य कृष्णो ज्योतिष्टोमस्योपो षु जातमप्तुरमिति स्तोत्रीयो नौधसस्तस्मिन् जनित्रं ब्रह्मसाम नहि वश्चरमं चनेत्येतयोः पूर्वेन्निमेद्धा सप्तदशस्य विष्टुतिरूर्ध्वं होतुः पृष्ठात्समानमितरं ज्योतिष्टो न या समाम्महादेवः पशून्हन्यात्स नः पवस्व शं गव इति स्तोत्रीय आवृत्तस्तृचो नौधसस्यर्क्षीयर्वेणं ब्रह्मसामोद्यत्यो विष्टुतयः समानमितरं ज्योतिष्टोमेन श्रैष्ठ्यकामस्याग्निर्यवती प्रतिपद्वाहितान्याज्यानि बृहत्पृष्ठं श्यैतं ब्रह्मसाम शुध्मयुथाहि समानमितरं ज्योतिष्टोमेन बहूनामसखीनां यजमानानामेते असृग्रमिंदव इति स्तोत्रीयः सप्तास्थिता सप्तदशस्य विष्टुतिः०

The first chapter consists of 11, the second and third each of 16 sections. The colophon is:

इति क्षुद्रसूत्रे तृतीयः प्रपाठकस्समाप्तः ॥ इति क्षुद्रसूत्रं षष्ठं समाप्तमगमत् ॥ शेषमप्यत्वारि स्थितानि भविष्यदिति ॥ सम्वत १६८१ समये भाद्रपदवदि १४ सोमे ॥ अद्येह श्रीविशालनगरे ।

[H. T. Colebrooke.]

273.

1063. Foll. 61; size 6½ in. by 3 in.; well written, in the Devanāgarī character, seven lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Gobhila's Grihya-Sūtra in four *prapāṭhakas*.

Dated: संवत् १६७२ फल्गुनशुक्ल ११ मैथिलदेशे पुरुषोत्तमपुरे घघ्घातीरे त्रिपठीश्रीपीतांबरसुतत्रिपाठीश्रीरघुनाथेन लिखितं ॥ श्रीवक्रतुंडाय नमः ॥

Edited, with a commentary, in the *Bibl. Ind.* (1871–80), by *Candrakānta Tarkālankāra*. Also the text, in the Roman character, by Dr. F. Knauer, 1885. [H. T. COLEBROOKE.]

274.

1652A. Foll. 28; size 9¼ in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

The same work.

Dated: संवत् १६७३ वर्षे पौषशुदि ६ गुरौ ॥ लिखितं अद्येह श्रीवाराणसीवास्तव्यब्राह्मनागरज्ञातीयत्रिपाठीश्री ५ वत्ससुतत्रिपाठीश्री ५ वलिराजसुतत्रिपाठीश्री ५ लहूआसुतत्रिपाठीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीवेणीदाससुतगोवर्द्धनेन ॥ ०

For the same scribe MS. 1652 (No. 265) was written by his father. [H. T. COLEBROOKE.]

275.

1280b. Foll. 13; 4to, size 13 in. by 9¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 25 or 26 lines in a page. Modern.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

276.

36. Foll. 73; size 10 in. by 5½ in.; well written, in the Devanāgarī character; thirteen lines in a page.

Portions of a commentary on *Gobhila's Grihya-Sūtra*.

a) Foll. 22–73 contain from shortly after the beginning of the fourth *kaṇḍikā* of the first *prapāṭhaka* to the end of the second *prapāṭhaka*.

Pr. II. begins fol. 45: देव सवितरादेर्मंत्रगणस्य विनियोगो वक्तुमारभ्यस्तत्राद्यस्य तावन्मंत्रस्य पर्युक्षणे विनियोग उक्तः। अत ऊर्द्ध्वं पाणिग्रहणलिंगा मंत्रास्तेषां विनियोगविवक्षयेदमाह। पुण्ये नक्षत्रे दारान्कुर्वीत।

This section is dated: संवत् १५७० वर्षे अश्विनशुदि षष्ठी भूमे लिखितमिदं पूर्वार्द्धं ॥

b) Foll. 1–21 contain the first five, and the beginning of the sixth, *kaṇḍikās*, of the third *prapāṭhaka*.

It begins: इदानीं उपनयनसंस्कारसंस्कृतेन गुरुशुश्रूषुणा ब्रह्मचारिणा वेदव्रतादिकं तपश्चरता सांगो वेदो ऽधिगंतव्यः।० [H. T. COLEBROOKE.]

277.

1354A. Foll. 17; size 9¼ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī character, about A.D. 1650; 8–11 lines in a page.

Grihyā-Saṃgraha, a versified supplement (*pariśishṭa*) to *Gobhila's* aphorisms, by *Gobhila's* son; in two *prapāṭhakas*, the first of which consists of 106, the second of 105, *ślokas*.

The treatise begins:

अथातः संप्रवक्ष्यामि यदुक्तं पद्मयोनिना।
ब्राह्मणानां हितार्थाय संस्कारार्थं तु भाषितम् ॥ १ ॥
लौकिकः पावको ह्यग्निः प्रथमः परिकीर्त्तितः।
अग्निस्तु मारुतो नाम गर्भाधाने विधीयते ॥ २ ॥

It ends:

गोभिलाचार्यपुत्रस्य यो ऽधीते संग्रहं पुमान्।
सर्वकर्मस्वसंमूढः परां सिद्धिमवाप्नुयात् ॥ १०५ ॥
इति गृह्यासंग्रहनाम परिशिष्टं समाप्तं ॥

Edited, with a commentary, in the Calc. edition of *Gobhila's Grihyasūtra*, pp. 773–888. Also the text (*Das Gṛhyasaṃgrahapariçishṭa des Gobhilaputra*), in Roman letters, with a German translation, by Dr. M. Bloomfield, *Zeitsch. d. D. Morg. Ges.*, xxxv. pp. 533 seq.

[H. T. COLEBROOKE.]

278.

2380A. Foll. 16; size 8¾ in. by 3¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eight or nine lines in a page.

Digitized by Microsoft ®

The same treatise. In this copy each *prapāṭhaka* is divided into five *kaṇḍikās*.

Dated: संवत् १८१२ नावर्षे मि·वैशाखे शुक्ले १० चंद्रे लि·मु·नरसिंहात्मजकाशीनाथेन यादृशमिति ॥

[GAIKAWAR.]

279.

792B. Foll. 19; size 10½ in. by 4¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 10–12 lines in a page.

Gṛihyāsaṃgraha-bhāshya; a commentary on the above work, by *Rāmakrishṇa,* surnamed *Nāhnabhāī,* son of *Dāmodara.*

It begins:

अथ गृह्यासंग्रहभाष्यं लिख्यते ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामीति ग्रंथादावथशब्दो मंगलार्थः ।

ओंकारश्चाथशब्दश्च द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा ।
कंठं भित्वा विनिर्यातौ तेनेतौ मंगलावुभौ ।

अतःशब्दो हेत्वर्थे । यतः कारणात् गोभिलेनाग्निनामानि नोक्तानि अतो हेतोः । अहं गोभिलपुत्रः पद्मयोनिना ब्रह्मणा येषामग्नीनां नामोक्तं तत्सम्यक् प्रवक्ष्यामि कथयिष्यामि । ब्राह्मणानां हितार्थाय ज्ञानार्थं तु पुनः । ब्राह्मणानां जातकर्मादिसंस्कारार्थे ब्रह्मणा भाषितमुक्तं । यन्नाम । नामान्याह । लौकिकः पावक इति ॥

It ends:

यः पुमान् गोभिलाचार्यपुत्रस्य संग्रहं कर्मनिर्णयसंग्रहं अधीते स सर्वकर्मसु असंमूढो मोहरहितः परामुत्तमां सिद्धिं अत्र इहजन्मनि प्राप्नुयात् ॥ इति श्रीत्रिपाठिदामोदरपुत्रेण दीक्षितरामकृष्णेन नाह्नाभाईद्वितीयनाम्ना कृतं गृह्यासंग्रहस्य भाष्यं समाप्तं ॥ संवत् १७८६ वर्षे पौषशुदि पौर्णमास्यां सौम्यवासरे वाराणस्यां वैधृतियोगे समाप्तं । जीवनरामानंतरामयोः पुस्तकं ॥०॥ लिखितं जीवनरामः [० मस्य विभागे corr. another hand].

[H. T. COLEBROOKE.]

280.

2321A. Foll. 57; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Chāndogyamantra-bhāshya, a commentary on the *mantras* used in the *gṛihya* rites of the *Sāmaveda;* by *Guṇavishṇu,* son of *Bhaṭṭa Dāmuka.*

The work consists of two *prapāṭhakas* (the first of which ends fol. 30) of eight *kāṇḍas* each.

The MS. begins:

शंकराय नमस्तस्मै भक्तानां यत्प्रसादतः ।
सूक्ष्मांतर्हितदूरस्था भावा भांति यथाग्रतः ॥ १ ॥

स्थाणुरिव भारहारः किलाभूदधीत्य वेदं न जानाति यो ऽर्थम् । अर्थवित्सकलं भद्रमश्नुते नाकमेति ज्ञानविधूतपाप्मा ॥ २ ॥

अथो मंत्रार्थज्ञाने यतितव्यं ॥ यथा ॥ यो ऽहरहो विदितार्षच्छन्दोदैवतविनियोगेन ब्राह्मणेन वा मंत्रेण वा यजति याजयति अधीते अध्यापयति वा होमे कर्मणि अन्तर्जलादौ वा पापीयान् स भवति ।०

The margin contains English renderings of several Vaidik passages, in Colebrooke's handwriting. [H. T. COLEBROOKE.]

---

c. Black Yajur-Veda.

281.

599b. Foll. 37; size 9¾ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

The *Agnishṭoma* portion of the *Mānava-Kalpasūtra.* This chapter consists of five adhyāyas, of 5, 5, 8, 6, and 5 sections (*khaṇḍa*) respectively.

It begins: अग्निष्टोमेन वसन्ते यजेत ।० For the beginnings of the other adhyāyas see the description of the next manuscript.

It ends: अग्निष्टोमे पंचमो ध्यायः ॥० संवत् १६४३ वर्षे शाके प्रवर्तमाने उत्तरायने हेमंतऋतौ महामांगल्यप्रदः । पौषमासे शुक्लपक्षे १५ मास्यो तिथौ अद्येह काशिकावास्तव्यं मोढज्ञातीय० लिपितं ।० मानवसूत्रस्य अग्निष्टोमाख्यस्य पंचमभागस्य पुस्तकमलेखि ॥

For an account of the complete work see Dr. L. v. Schrœder, *Maitrāyaṇī Saṃhitā, Einl.*

Digitized by Microsoft®

p. xli; and Dr. P. v. Bradke, *Zeitsch. d. D. Morg. Ges.*, vol. xxxvi. pp. 445, seq.

[H. T. COLEBROOKE.]

282.

1158c. Foll. 103; size 9¼ in. by 3 in.; legibly written, in Devanāgarī, in the early part of the last century; ten lines in a page.

Agnishṭomavyākhyā, a commentary on the same portion of the *Mānavasūtra*, by *Agnisvāmin*.

Adhyāya I. begins:

यो वेदार्थविद् बुध्वा विद्या वेदविदो गुणाः ।
पुरुषाय नमस्कृत्य अग्निष्टोम व्याख्यास्यामः (!) ॥

अग्निष्टोमेन वसंते यजेत । एतत्त्रिपदं सूत्रं । अर्थपदसूचनात्सूत्रं । पद्यते पादः ।०

There are blanks here and there on the first few leaves.

A. II. begins fol. 22: तानूनप्त्रं गृह्णाति कांस्ये चमसे वा । तनूनप्त्र इति संज्ञा श्रुतिदृष्टस्य शपथस्य भवति ।०

A. III. fol. 44*b*: उपतिष्ठंते व्युत्यंत्यामिड्या सदः ।०

A. IV. fol. 67: पूतभृतोंते मध्यतः कारिचमसानुपसादयति । पूतं बिभर्तीति पूतभृत् तस्यांते समीमे मध्यतः कारिणां चमसान् । तान् मध्यतः कारिचमसानुपसादयति समीप इत्यर्थः ॥ and has the following colophon (fol. 85*b*): इति अग्निष्टोमे ग्निस्वामिभाष्ये मैत्रायणीयायां शाखायां चतुर्थो ध्यायः परिसमाप्तः ॥

A. V. begins: तृतीयसवनाय प्रसर्पंतीति अन्वर्थसंज्ञा तृतीयसवनार्थमारंभं कुर्वंतीत्यर्थः ।

Fol. 102 ends: आज्याग्रहणादेष्टिका – after which has been supplied, on fol. 103, by a later hand: न्याज्यानि । तत उत्तरवेद्यंते अभ्युदाहरणं तत उदीरणादि सिद्धमाज्यानां सादनात् इति श्रीअग्निष्टोमव्याख्या समाप्तः संपूर्णम् ०॥

[H. T. COLEBROOKE.]

283.

17. Foll. 121; size 9¾ in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī, by the same hand as MS. 599*b* (No. 281); nine lines in a page.

A portion of *Kumārila Svāmin's* commentary on the *Mānava-Kalpasūtra*. The first four adhyāyas.

It begins:

यां मंत्रः प्रार्थयामास कल्पं कृत्वा पुरा किल ।
जनानि कल्पयित्वा तैः सा नः पातु सरस्वती ॥

उत्तरत उपचारो विहारः । द्विपदं परिभाषासूत्रं ।०

A facsimile edition of this MS. was published by Th. Goldstücker, in 1861.

It ends: कुमारिलभाष्यं समाप्तं ॥ संवत् १६४३ ।०

[H. T. COLEBROOKE.]

284.

3186. Foll. 67; size 12⅝ in. by 7½ in.; well written, in Devanāgarī character, on European paper; fifteen lines in a page.

Baudhāyana-Śrautasūtra, from the beginning to the end of the *Vājapeya* chapter. This portion of the work is here divided into eleven *praśnas*, treating of six principal subjects; viz.:

A. *Darśapūrṇamāsaprayoga* in two *praśnas*.

P. I. (sections 1–11) begins: अमावास्येन वा पौर्णमासेन वा हविषा यक्ष्यमाणो भवति स पुरस्तादेव हविरातंचनमुपकल्पयत एकाहेन वा द्व्यहेन वा यथर्त्विग्य वै ब्राह्मणं भवति दध्नातनक्ति संद्रत्वायाग्निहोत्रोच्छेषणमभ्यातनक्ति यज्ञस्य संतत्या इति (*Taitt. S.* II. 5, 3, 5–6)०

P. II. (sections 12–21) fol. 5: अथातः स्रुचः समादत्ते दक्षिणेन स्रुवं जुहूपभृतौ सव्येन ध्रुवाप्राशित्रहरणं वेदपरिवासनानीति ०

B. *Ādhānasūtra* in two *praśnas* (III. and IV.)

P. I. (sections 1–7) fol. 9*b*: अथोपव्याहरणं विज्ञायते क्रत्वादौ क्रतुकामं कामयीत यज्ञांगादौ यज्ञांगकाममिति प्राक्कूलां दर्भान्संस्तीर्य तेषु प्राङ्मुखो यजमान उपविश्य जपति । याः पुरस्तात्प्रस्रवंत्युपरिष्टात्सर्वतश्च याः ।०

P. II. (8–19) fol. 12: अथाग्न्याधेयस्योपवसथ इत्युपकल्पयते ०

Digitized by Microsoft®

C. [*Ishṭiprakaraṇa*; (?) *P.* V.]

a. (*Daśādhyāyikā*) in ten adhyāyas (or 31 sections).

1. *Punarādheya*, fol. 17*b*: अग्नीन्पुनराधास्यमानो भवति तदाहुः कृतयजुःसंभृतसंभारा भवति०

2. *Agnihotra*, fol. 18*b*: पुरादित्यास्तमयाद्गार्हपत्यमुपसमाधायान्वहार्यपचनमाहृत्य ज्वलंतमाहवनीयमुद्धरति०

3. *Agnyupasthāna*, fol. 19*b*: अथ सायं हुतेऽग्निहोत्रे यज्ञोपवीत्याचम्याग्रेणाहवनीयं परीत्य यजमानायतने तिष्ठन्नाहवनीयमुपतिष्ठते०

4. *Piṇḍapitṛiyajña*, fol. 20: पिंडपितृयज्ञं करिष्यन्नुपकल्पते०

5. *Āgrayaṇeshṭi*, fol. 20*b*: वर्षासु श्यामाकाग्रयणं करिष्यन्भवति०

6. (*Pravasane agnyupasthāna*), fol. 21: अग्निभ्यः प्रवत्स्यन् यज्ञोपवीत्यप आचम्य यजमानायतने तिष्ठन्नाहवनीयमुपतिष्ठते०

7. (*Upavasathīya-haviḥ*), ib.: अथोपवसथीयहविर्यज्ञोपवीत्यप आचम्य यजमानायतन उपविश्य तिरः पवित्रमप आचामयति०

8. (*Anuyājānumantraṇa*), fol. 22*b*: अनूयाजानामिष्टमनुमंत्रयते०

9. (*Brahmakṛitya*), fol. 23*b*: ब्रह्मत्वं करिष्यन् यज्ञोपवीत्यप आचम्य०

10. (*Hautra*), fol. 24: हवींष्यासाद्य होतारमामंत्रयते०

b. *Paśusūtra* (11 sections), fol. 25*b*: पशुना यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पय(ते) पीतुद्रवान् परिधीन् वल्गुलुसुगंधितेजनं शुक्लामूर्णास्तुकां०

c. *Cāturmāsyāni* (seven sections), fol. 31: वैश्वदेवहविर्भिर्यक्ष्यमाणो भवति फाल्गुन्यां चैत्र्यां वा पौर्णमास्यां नक्षत्रे प्रयोग इत्येक आहुः०

D. *Agnishṭoma*, in four *praśnas* (? VI.–IX.)

P. I. (11 sections), fol. 37: अग्निष्टोमेन यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते कृष्णाजिनं च वासश्च मेखलां च०

P. II. (20 sections), fol. 42*b*: अथ प्रवर्ग्यस्यावृता प्रवर्ग्येण चरत्यथ०

P. III. (19 sections), fol. 48: अथातो महारात्र एव बुध्यंते संबोधयंत्येतानृत्विजो०

P. IV. (20 sections), fol. 58: प्रसर्पंति माध्यंदिनाय सवनाय। देवी द्वारावित्यत एवोर्ध्वेन संप्रसृप्तान् विदित्वाध्वर्युः०

E. *Pravargya-praśna* [X.], in 13 sections, fol. 67: प्रवर्ग्यं संभरिष्यन्नुपकल्पयते खादिरीमौदुंबरीं वैणवीं वैकंकतीं वाभ्रिं व्यायाममात्रीं वारत्नीमात्रीं वोभयतः०

F. *Vājapeya-praśna* XI. (13 sections), fol. 74: वाजपेयेन यक्ष्यमाणो भवति उपकल्पयते कृष्णाजिनं सुवर्णरजतौ च रुक्मौ बस्ताजिनं शतमानं हिरण्यं०

It ends: इति बौधायनकल्पे एकादशप्रश्नः॥ श्रीराजसूयेन यक्ष्यमाणो भवति॥ इति बौधायनदर्शपूर्णमासप्रभृतिवाजपेयांतसूत्रं संपूर्णं॥

Two leaves are appended, containing an *aśuddhapatram.*

For an analysis of this *Kalpasūtra* (acc. to the Southern MSS.) see A. Burnell, Cat. of Ved. MSS., No. lxxxvii.; and Index of Sansk. MSS., Tanjore, p. 18.

The fly-leaf has the following note:

Copied for me from a manuscript belonging to *Nānādīkshit Manērkar* of *Nargund*, in the *Dhārwāḍ* district. The MS. is not dated, but the paper is Portuguese, and the water-mark has the names of Francesco and Polieri. It consists of 143 leaves, about 8⅝ inches long, by 4½ inches broad. The characters are Nāgarī. Presented to the India Office Library, 23rd Aug., 1878.

[J. F. FLEET.]

285.

30091. Foll. 10; size 13 in. by 8 in.; well written, at Bombay, in the Devanāgarī character; fifteen lines in a page. European paper.

The *Pravargya* chapter of the *Baudhāyanasūtra*, in 37 sections.

Digitized by Microsoft®

It begins: प्रवर्ग्यं संभरिष्यन्नुपकल्पयते ०

The colophon runs: इति बौधायनसोमसूत्रप्रकरण समाप्तः ॥

286.

1678a. Foll. 57; size 9½ in. by 4 in.; legibly written in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; ten lines in a page.

Bhavasvāmin's [*Baudhāyana-*]*Kalpasūtra-vivaraṇa.* Scholia on the *Darśapūrṇamāsa*, *Ādhāna*, and *Daśādhyāyikā* chapters.

It begins: ब्राह्मणानां बहुत्वादेकैकस्यां शाखायामपरिसमाप्तत्वादर्थस्य च दुर्बोधत्वादसार्वत्रिकत्वाच्च संहृत्य विवरणार्थं सुखं बुध्वा कर्मसांगमनुष्ठाय* फलं सर्वे प्राप्नुयुरिति कल्प आरब्ध आचार्येण ०

A. The *Darśapūrṇamāsa* (17 sections) ends fol. 32: सप्तदशः॥ पुरोडाशी समाप्ता (suppl. in margin.)

B. The *Ādhāna* begins: अथोपव्याहरणं। मंत्रक्रमाद्दर्शपूर्णमासावनुक्रांतौ। संप्रति आधानपूर्वकत्वात्सर्वकर्मणां क्रमादाधानं प्रस्तूयते ।० It consists of two parts, of four and two sections resp., the beginnings of which correspond to sections 1, 3, 6, 8, 12, 16 of the *Ādhāna* chapter of MS. 3186 (No. 284). It ends: दशमो ध्यायः ॥ १० ॥ समाप्ता दशाध्यायी ॥

C. The *Daśādhyāyī* begins (fol. 46): यो ऽग्न्याधेयेन नर्ध्नोति स पुनराधेयमाधत्त इति ।

At the end of the MS. a leaf has been inserted, written by a more modern hand, and containing the concluding portion of *Bhavasvāmin's* notes on the 10th adhyāya of the *Agnishṭoma*; as also a few words of the 11th, agreeing with the beginning of the next MS.

[H. T. Colebrooke.]

287.

86B. Foll. 22; size 10½ in. by 4¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the early part of the last century; 10–13 lines in a page.

Bhavasvāmin's scholia on *praśnas* III. and IV. of the *Agnishṭoma* section of the *Baudhāyana-Kalpasūtra.*

The MS. begins:

अथातोनंतरं उषित्वा महारात्र एव त्रिभागावशेषायां रजन्यामेव शब्दादिभिर्बोदिते (?) बुध्यंते यजमानपुरुषास्तदीयास्ते एकीभूता उत्थापयंति वक्ष्यमाणान् त एवोच्यंते अध्वर्युमित्यादयः। ये चान्ये परिकर्मिणश्चमसाध्वर्यव: ये चान्ये इत्येव सिद्धे परिकर्मिग्रहणं यैरन्यैरपि प्रयोजनं तेषामुपसंग्रहार्थं। ते तीर्थेन प्रविश्याग्नीध्रे यजमानेन संगछंते ।०

Prātaḥsavana (5 adhyāyas) ends fol. 13*b*;
Mādhyandinasavana (2 adhyāyas), fol. 16;
Tritīyasavana and *Yajñapuccha* (4 adhyāyas), fol. 22.

These eleven adhyāyas are also counted as adhyāyas 11–21.

It ends: इति हुते प्रकृतिवदाहवनीयमुपस्थाय निष्क्रामति। शूलोद्वासने गच्छति अत ऊर्ध्वं प्रकृतिवदेव सिद्धं ॥ इति श्रीभवस्वामिविरचितः समाप्तो ग्निष्टोमः ॥

On fol. 1*a* the treatise is wrongly called *Baudhāyana-Śulvamīmāṃsā.*

The MS. at one time belonged to one *Droṇa Mārkaṇḍeya Bhaṭṭa.* [H. T. Colebrooke.]

288.

355c. Foll. 14; size 10½ in. by 4¼ in.; indifferent Devanāgarī handwriting, of the latter part of the 18th century; 14–17 lines in a page.

The *Vājapeya* and *Rājasūya* chapters of *Bhavasvāmin's* [*Baudhāyana-*]*Kalpa-vivaraṇa.*

It begins:

आखुवाहमखिलस्य नायकं कारणाकुलवक्रसंश्रितं (!)।
बालचंद्रसदृशं विनायकं पार्वतीसुतमहं भजे(य ?) तं ॥

वाजपेयेन यक्ष्यमाणः० This chapter consists of five adhyāyas.

The *Rājasūya* (seven adhyāyas) begins: राजसूयेन यजेतेति० [H. T. Colebrooke.]

---

* कर्मारभ्य ० correction in margin. See Burnell, Cat. lxxxviii.

Digitized by Microsoft®

289.

104. Foll. 126; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 7th century; ten lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the *Baudhāyana-Kalpasūtra.* The *Darśapūrṇamāsa* portion, in 17 sections. It begins:

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।
यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननं ॥ १ ॥
त्रयीजगत्त्रयीकल्पलताया यन्निरूपितं ।
दोहयन् श्रियमादत्ते मीमांसासंग्रहद्वयं ॥ २ ॥
यः सायणाचार्यपदाभिषिक्त श्रीशिंगणाचार्यसुताग्रगण्यः ।
प्रसन्नगंभीरमतिः स्फुटार्थं बोधायनं कल्पमथो विधास्यन् ॥
व्याख्याय विद्यास्थानानि पुराणादीनि सांप्रतं ।
व्याचष्टे सायणाचार्यः कल्पं बौधायनं सुधीः ॥
पूर्वव्याख्यातृभिर्ये ऽर्थाः स्पष्टा इत्यनिरूपिताः ।
अप्रबुद्धप्रबोधार्थं निरूपयति तानपि ॥
अनुष्ठानविकल्पाश्च कणादौ ये व्यवस्थिताः ।
सम्यक् तेऽपि निरूप्यंते पूर्वकल्पे यथोचितं ॥

It ends: ध्रौवात्स्रुवेणोपहत्य ब्रह्म प्रतिष्ठा मनस इत्येतेनानुवाकेन प्रतिमंत्रं जुहोति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

290.

776a. Foll. 71; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the early part of the last century; eleven lines in a page.

Karmāntasūtra-bhāshya (or ° *vārttika*), a gloss on the *Karmānta* portion of the *Baudhāyana-sūtra,* in twenty (?) *khaṇḍa,* by *Veṇkaṭeśvara* Dīkshita,* son of *Govinda Dīkshita.* It begins:

उमापतिं रमानाथं बोधायनमुनीश्वरम् ।
गोविन्दाध्वरिणं तातं वन्दे सर्वार्थसिद्धये ॥
कल्पाद्यनुक्तार्थविशेषरूपणं
प्रवृत्तकर्मान्तनिबन्धदीपकम् ।
मीमांसया मांसलितं च वार्त्तिकं
श्रीवेङ्कटेशाध्वरिणा वितन्यते ॥

कल्पसूत्राद्याम्नातावशिष्टकर्माणि प्रतिपादयितुमादौ कल्पसूत्रादिप्रतिपाद्यमानकर्मानुष्ठानौपयिकविनियोजकप्रमाणान्याह पञ्चतयेनेति ° (see Burnell's Cat. lxxxviii.).

* The spelling *Vyaṅkaṭeśvara* is also found.

The first part, consisting of eleven *khaṇḍa,* ends fol. 39*b*: श्रीमदद्वैतविद्याचार्यसाग्निचित्यसर्वतोमुखातिरात्रसाग्निचित्याप्तवाजपेययाजिगोविंददीक्षितवरनंदनस्य सर्वतंत्रस्वतंत्रसाग्निचित्यसर्वपृष्ठाप्तोर्यामयाजिश्रीयज्ञनारायणदीक्षितानुजस्य तल्लब्धप्रतालब्धसमस्तविद्यावैशद्यस्य साग्निसाग्निचित्याप्तवाजपेययाजिश्रीव्यंकटेश्वरदीक्षितस्य कृतिषु कर्मांतसूत्रवार्त्तिके सामान्यसूत्रवार्त्तिकं समाप्तं ॥ ० ॥ आदौ सामान्यसूत्रमुक्त्वा सर्वकर्मार्थाहवनीयाद्यग्न्युत्पादकत्वेन प्रथमकर्तव्यत्वादाधाने कल्पसूत्रादिष्वनुक्तमुक्तेषु च केषुचिद्विशेषन्यायगर्भं प्रयोगं दर्शयति ।०

It ends: कर्मांतसूत्रभाष्यं समाप्तम् ॥

On the author of this gloss compare Burnell, Cat. of Ved. MSS., No. xcix.

[H. T. COLEBROOKE.]

291.

86A. Foll. 50; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of last century; 14–16 lines in a page.

Baudhāyana-Śulvamīmāṃsā, being a commentary on the *Baudhāyana-Śulvasūtra,* in three adhyāyas, by *Veṅkaṭeśvara Dīkshita.*

The MS. begins:

कांतामुखं संततमंतिकस्थं यस्यावतंसेंदुरवेक्षमाणः ।
अवाप्यकार्श्यं किमु पांडुतां च ददातु देवः स सदा मुदं नः
॥ १ ॥ — — — ॥

अबोधकत्वं निखिलेषु वेदेष्वपास्य ये विष्टपमन्वगृह्णन् ।
सूत्रैर्विचित्रार्थचमत्कृतैस्तान् बोधायनाचार्यवरान् भजामः ॥
६ ॥

भट्टोक्ततंत्रोद्धरणप्रवीणानद्वैतविद्यापरिपालने च ।
नमामि गोविंदमखिप्रवेकान् भक्त्या मुहुः संप्रति तातपादान्
॥ ७ ॥

सर्वेषु तंत्रेषु समं स्वतंत्रश्रीयज्ञनारायणदीक्षितेंद्रः ।
अध्यापयद्यं बहुधानवद्यां विद्यामशेषामनुजं यथावत् ॥ ८ ॥
बोधायनोक्तसूत्रं बुध्वा बहुशो विचार्य न परीत्या ।
श्रीव्यंकटेश्वरमखी सुगमां तनोति शुल्बमीमांसां ॥ ९ ॥

इह खलु भगवान् बोधायनाचार्यः अग्निचयान् व्याख्यास्यन् °

Adhyāya I. ends fol. 16*b*; II. fol. 26*b*. The colophon runs thus:

इति श्रीमदद्वैतविद्याचार्यसाग्निचित्यसर्वतोमुखातिरात्रसा-

Digitized by Microsoft ®

ग्निचित्याप्तवाजपेययाजिगोविंददीक्षितवरनंदनस्य सर्वतंत्रस्वतंत्रसाग्निचित्यसर्वपृष्ठाप्तोर्यामयाजिश्रीयज्ञनारायणदीक्षितानुजस्य तच्छिष्यतालब्धसमस्तविद्यावैशद्यस्य सग्निचित्याप्तवाजपेययाजिश्रीवेंकटेश्वर (व्यंकटेश्वर in Adhys. I. and II.) दीक्षितस्य कृतिषु बौधायनशुल्वमीमांसायां तृतीयो ध्यायः॥ ० ॥ लिखितमिदं पुस्तकं द्रोणोपाख्यचिंतामणिसूनुना मार्कंडेययज्ज्वना स्वार्थं परार्थं च॥ [H. T. Colebrooke.]

292.

1678b. Foll. 102; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by three different hands, in the latter part of the 17th century; eight lines in a page.

The [*Baudhāyana-*] *Śulva-dīpikā*, by *Dvārakānātha Yajvan*, son of *Ṭīkābhaṭṭa*. In three adhyāyas. It begins:

बोधायनीयशुल्वस्य प्रव्याख्याः प्रेक्ष्य यज्वना।
टीकाभट्टात्मजेनेयं क्रियते शुल्वदीपिका॥

अथेमे ग्निचयाः॥ अथ गृह्यानंतरमग्निचयग्रहणं वेद्याद्युपलक्षणार्थं।०

It ends:

टीकाभट्टात्मजेनेत्थ द्वारकानाथयज्वना।
तृतीयो व्याकृतो ध्याय उपपत्तिसमन्वितः॥

The text of the *Baudhāyana-Śulvasūtra* has been published, with a translation and *Dvārakānātha's* commentary, by Dr. G. Thibaut, in the *Paṇḍit*, vols. ix, x. (1874–6). [H. T. Colebrooke.]

293.

604. Foll. 165, of which one (fol. 74) is wanting; size 10 in. by 3¼ in.; fairly written in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; seven lines in a page.

Baudhāyanīya-paddhati, a manual, in five chapters, of domestic rites, according to the *Sūtras* of *Bodhāyana*, by *Keśava Svāmin*.

On the blank page of fol. 1 the work is called *Vishṇubhaṭṭī-baudhāyanīya-sṛautayajñakā* ०.

The treatise begins:

प्रणम्य विष्णुं विधियज्ञरूपं
सरस्वतीं चापि तदीयरूपम्।
त्रैविध्यवृद्धान् विदुषो गुरूंश्च
बोधायनाचार्यपदद्वयं च॥ १॥
श्रीमद्बोधायनाचार्यप्रोक्तानां गृह्यकर्मणाम्।
आवश्यकानां केषांचिदेषामनुष्ठानपद्धतिः॥ २॥
यथाशक्ति यथाज्ञानमनन्योपायकान्प्रति।
अकृत्वा प्रक्रियामात्रानिवत्सर्व (!) निबध्यते॥ ३॥
प्रयोगसूत्रवृत्तिभ्यां प्रयोगो यो निरूपितः।
सह च सकलैर्मन्त्रैर्बालबोधाय केवलम्।

अत्राचार्येण हुतादीननु[one *akshara* eaten away]त्य एते सप्त एते सप्त पाकयज्ञा इत्युक्ताः ०

Kāṇḍa I. consists of 24 sections (*anuvāka*): 1. *śāstrāvatāra*, fol. 3; 2. *kanyāgaṇagotranirṇaya*, fol. 7; 3. *nāndīmukhaśrāddhavidhi*, fol. 9; 4. *udakaśāntividhi*, fol. 12*b*; 5. *pratisarabandha*, fol. 15*b*; 6. *vadhūkulagama*, fol. 18; 7. *madhuparkavidhi*, fol. 19; 8. *devayajanodānayana*, fol. 20*b*; 9. *agnimukhaprayoga*, fol. 25; 10. *āghāraprayoga*, fol. 29*b*; 11. *āgnihotrikavidhi*, fol. 31*b*; 12. *apūrvavidhi* (?); 13. *pākayajñavidhau prāyaścittavidhi*, fol. 34*b*; 14. *vadhvānayana*, fol. 31*b* (misplaced); 15. *upasaṃvidāna*, (!) fol. 39; 16. *matsyagrahaṇa*, fol. 40; 17. *vaiśvadevārambhaṇa*, fol. 42*b*; 18. *śrāddhavidhi*, fol. 51; 19. *punarvivāhahoma*, fol. 50*b* (misplaced ?); 20. *agnyādheyadvayasaṃsarga*, fol. 51*b*; 21. *punaḥsandhāna*, fol. 53*b*; 22. *punarādhānavidhi*, fol. 53; 23. *parvanirṇaya*, fol. 57; 24. fol. 60*b*,

इति अन्वारंभणीयादिस्थालीपाकादिचतुर्विंशः॥
समाप्तिमेतच्च विवाहकांडं विस्पष्टमावर्णितकर्मजालं।
बोधायनाचार्यवरस्य पादौ प्रणम्य विष्णुं च यथास्फुटोक्तं॥

Kāṇḍa II. begins: अथ गर्भाधानादिसंस्कारकांडमेवावर्तमाना यदा रजस्वला भवति नैनया सह संवसेत।०

Digitized by Microsoft ®

This chapter consists of 33 sections :

1. (*saṃskārakāṇḍe*) *ṛitusaṃveśanaḥ*, fol. 61*b*; 2. *ṛitusaṃveśavichitti-prāyaścittavidhi*, fol. 62*b*; 3. *brahmodanavidhi*, ib.; 4. *sahasra-sampātavidhi*, fol. 63*b*; 5. *garbhādhānahoma*, fol. 64*b*; 6. *puṃsavana*, fol. 64*a* (inverted); 7. *sīmantonnayana*, fol. 65*b*; 8. *vishṇubali*, fol. 66; 9. *jātakarman*, fol. 67; 10. *phalīkaraṇahoma*, fol. 68; 11. *sūtikotthāpana-vidhi*, fol. 69*b*; 12. *nāmakaraṇāgninā́śavidhi*, fol. 71*b*; 13. *nakshatrahomavidhi*, fol. 72; 14. *āyu(shma)caruvidhi*, fol. 73; 15. *nishkramaṇahoma*, (? 16–17; fol. 74 wanting); 18. *cūḍākaraṇavidhi*, fol. 75; 19. *upanayanavidhi*, fol. 79; 20. *kālātikramaprāyaścitta-vidhi*, fol. 80*b*; 21. *jaḍādyupanayanavidhi*, fol. 80*a* (reversed); 22. *yajñopavītavidhi*, fol. 81; 23. *punarupanayanavidhi*, fol. 82*b*; 24. *upākaraṇavidhi*, fol. 83; 25. *vratavidhi*, fol. 87; 26. *śukrīyavratavidhi*; 27. *agni-kāṇḍavidhi*, fol. 88; 28. *upanishadvrata-vidhi*, fol. 89; 29. *godānavratavidhi*, fol. 90; 30. *sāmmitavratavidhi*, fol. 92*b*; 31. *sautasamāvartanavidhi*, fol. 95; 32. *kal-pāntarasnātavratavidhi*, fol. 97*b*; 33. *śatābhishekavidhi*, fol. 99.

It ends :

एवं द्वितीयो चहुसूक्तनिर्णयः संस्कारकांडः सुखकर्मसंस्कृतिः । अगात्समाप्तिं लिखितं स्फुटं मया मधुद्विपः संस्मरत पदांबुजं ॥

Kāṇḍa III. consists of 18 sections. It begins:

अथाहुतप्रहुतहुतादयश्च संस्था अथ क्रमप्राप्ताः शूलगवादयो नित्यानित्यानुष्ठेया गृहस्थस्य वक्ष्यन्ते ।

1. *śūlagava*, fol. 100; 2. *baliharaṇa*, fol. 102*b*; 3. *pratyavarohaṇa*, fol. 102; 4. *ashṭakāmāsikaśrāddhavidhi*, fol. 103*b*; 5. *śrāddhakalpavidhi*, fol. 104; 6. *sandhyopāsanavidhi*, fol. 106*b*; 7. *pañcavidho vedābhyāsaḥ*, fol. 107 (*snānavidhi*, fol. 109); 8. *tarpaṇavidhi*, fol. 111; 9. *mahāpurushārcanavidhi*, fol. 112; 10. *mahādevapūjāvidhi*, fol. 112; 11. *saṃvibhāgavidhi*, fol. 113*b*; 12. *nityaśrāddhavidhi*, fol. 114*b*; 13. *aharaharanushṭheyanityakarmavidhi*, fol. 117; 14. *virūpākshapūjāvidhi*, fol. 118; 15. *āmikshāvidhi*, fol. 119*b*; 16. *āgrayaṇa-vidhi*, fol. 119*b*; 17. *utsarjanavidhi*, fol. 121*b*; 18. *vṛishotsargavidhi*, fol. 122*b*.

Kāṇḍa IV. (*Naimittikakāṇḍa*) consists of 13 sections: 1. *vāsuyamanahoma*, fol. 123*b*; 2. *gṛihādiśāntividhi*, fol. 125; 3. *adbhuta-śāntividhi*, fol. 125*b*; 4. *navagrahaśānti-homa*, fol. 128*b*; 5. *kūshmāṇḍahoma*, fol. 129*b*; 6. *gaṇahomavidhi*, fol. 132; 7. *prabhṛitiyācakavidhi*, fol. 132*b*; 8. *aghamarshaṇavidhi*, fol. 133; 9. *cāndrāyaṇa*, fol. 135; 10. *vedapārāyaṇavidhi*, fol. 136; 11. *prāyaścittavidhi*, fol. 137*b*; 12. *prāyaścitteshṭi*, fol. 139; 13. *yantrādhyāya*, fol. 171*b*.

Kāṇḍa V. (*Pitṛimedhakāṇḍa*) consists of 17 sections. It begins: अथ गृहस्थस्य प्रेतस्य पितृत्वप्राप्त्यर्थं पितृमेधप्रयोगो वक्ष्यते ।

1. *pretasaṃskāra*, fol. 146*b*; 2. *piṇḍavidhi*, fol. 150; 3. *asthisaṃcayanavidhi*, fol. 151*b*; 4. *daśāhaprayoga*, fol 154; 5. (?); 6. *ekādaśāhahoma*, fol. 156*b*; 7. *shoḍaśaikoddishṭakāla*, fol. 158; 8. *sapiṇḍīkaraṇa*, fol. 157 (transposed); 9. *sapiṇḍīkaraṇānuttara*, fol. 159*b*; 10. *prakīrṇaprayoga*, fol. 160*b*; 11. *brahmamedhavidhi*, fol. 161*b*; 12. *strīṇāṃ saṃskāra*, fol. 162; 13. *jaḍādisaṃskāra*, ib.; 14. *anupanītasaṃskāra*, fol. 162*b*; 15. *pravāsagatānāṃ durmṛitānāṃ saṃskāraḥ*, fol. 163; 16. *pretopāsanavidhi*, fol. 163*b*; 17. fol. 164*b*, by a different hand, इति श्रीमत्सकलविद्याशारदश्रौतस्मार्तकर्मानुष्ठानकेशवस्वामिकृता बौधायनी पद्धतिः [H. T. Colebrooke.]

294.

1651. Foll. 213 (originally 227, of which foll. 96–110 are missing); size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.;

Digitized by Microsoft®

fairly written, in the Devanāgarī character, about the end of the 16th century; ten lines in a page.

Āpastamba-Śrautasūtra. Incomplete. The MS. contains fourteen *praśnas*. The eighth is missing. About the numbering of the *praśnas* XI.–XVI. differences of a similar kind appear in these MSS. with those noticed by Dr. Burnell, in the description of his MS. of this *sūtra* (see *Cat. of Vedic MS.*, No. lxx.). These differences were apparently caused by the insertion of a chapter (the *Pravargyapraśna*), between the tenth and eleventh chapters, which subsequently, however, came to be counted, it seems, as *praśna* XV. (or XIV.)

Praśnas I.–III. treat of the *Darśapūrṇamāsa* sacrifices.

P. I. begins: अथातो दर्शपूर्णमासौ व्याख्यास्यामः। प्रातरग्निहोत्रं हुत्वान्यमाहवनीयं प्रणीयाग्नीनन्वादधाति०; it consists of 25 *kaṇḍikās* in 8 *paṭalas*.

P. II. (6 *paṭalas* of 21 *kaṇḍikās*) begins fol. 16: देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति स्फ्यमादायेन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिण इत्यभिमन्त्य०

P. III. (6 *ps.* of 20 *ks.*) fol. 26*b*: इडामेके पूर्वं समामनन्ति प्राशित्रमेक आग्नेयं पुरोडाशं०

P. IV. (4 *ps.* of 16 *ks.*, containing the rules for the *Yajamāna* at the *Darśapūrṇamāsa*) fol. 36*b*: याजमानं व्याख्यास्यामो यजमानस्य ब्रह्मचर्यं०

P. V. (8 *ps.* of 28 *ks.*), the *Agnyādheya*, fol. 47*b*: अग्न्याधेयं व्याख्यास्यामो अश्वत्थः शमीगर्भ आरुरोह०

P. VI. (8 *ps.* of 31 *ks.*), the *Agnihotra*, fol. 64: अग्निहोत्रं व्याख्यास्यामो ऽधिवृक्षसूर्ये आविःसूर्ये वा०

P. VII. (8 *ps.* of 28 *ks.*), the *Nirūḍha-paśubandha*, fol. 81: सर्वांल्लोकान्पशुबन्धयाज्यभिजयति०

[*P.* VIII., in No. 296 (MS. 122*C*), the *Cāturmāsya*, consisting of 6 *paṭalas* of 22 sections, begins: अक्षय्यं ह वै चातुर्मास्ययाजिनः सुकृतं भवति फाल्गुन्यां चैत्र्यां वा वैश्वदेवेन यजते० and ends: एकोपक्रमत्वाद्यथान्वारम्भणीया ॥]

P. IX. (9 *ps.* of 20 *ks.*, containing *Prāyaścitta* for the sacrifices treated in chapters V.–VIII.), fol. 111: श्रुतिलक्षणं प्रायश्चित्तं विध्यपराधे विधीयते०; it ends: सर्वप्रायश्चित्तं जुहुयात्।

Ps. X.–XVII. contain the *Soma-sacrifice.*

Ps. X.–XIII. the *Agnishṭoma.*

P. X. (10 *ps.* of 31 *ks.*), called *Somopodghāta*, fol. 127*b*: सोमेन यक्ष्यमाणो ब्राह्मणानार्षेयानृत्विजो वृणीते०

P. XI. (8 *ps.* of 21 *ks.*) fol. 159*b*: श्रातिथ्याया ध्रौवात्सुचि चमसे वा. This chapter, however, is counted as the XIIIth in this MS., and the next as the XIVth.

P. XII. (8 *ps.* of 29 *ks.*) fol. 170*b*: महारात्रे वुद्ध्वाग्ने नयेत्याग्नीध्रमभिमृशति।

P. XIII. (7 *ps.* of 25 *ks.*) fol. 192; अभिषवादि माध्यन्दिनं सवनं तायते० This chapter, as well as the succeeding one, are not numbered in this MS.

P. XIV. (10 *ps.* of 34 *ks.*), the *Ukthya*, etc. fol. 206*b*: उक्थ्यः षोडश्यतिरात्रोऽप्तोर्यामस्त्वाग्निष्टोमस्य गुणविकाराः। MSS. 1541*A* and 1541*B*, make this chapter the XVth, MSS. 1142*a* and 1142*b* the XIVth, as in Garbe's edition. Dr. Burnell's MSS. leave it uncertain.

P. XV. (5 *ps.* of 21 *ks.*), the *Pravargya*, begins: fol. 145*b*: प्रवर्ग्यं संभरिष्यन्नमावास्यायां० In this MS. it is numbered XI.; in the copy of *Rudradatta's* commentary, however, it is numbered XV., and inserted in that place.

For *Ps.* XVI. and XVII. see No. 309.

The MS. ends: इत्यापस्तंबसूत्रे ध्यायः ॥ – – लिखापितमिदं सूत्रं सोमांतं ॥

This work is now being edited, together with

Digitized by Microsoft®

the commentary of *Rudradatta*, in the *Bibliotheca Indica*, by Prof. R. Garbe (fasc. 12, 1886, reaching to the end of the XVth *praśna*).

[H. T. Colebrooke.]

295.

1733. Foll. 79, of which one (fol. 2) is missing; size 9 in by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, in the early part of the last century; nine lines in a page.

The first five *praśnas* of the *Āpastamba-Sūtra*.

[H. T. Colebrooke.]

296.

122C. Foll. 14; oblong; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character.

The eighth *Praśna* of the *Āpastamba-Śrauta-sūtra*, on the *Cāturmāsya* sacrifices.

Dated: संवत् १६३६ । पौषशुदिशुक्रे ऽद्येह वाराणस्यां लिखितमिदं ॥ after which, in a different handwriting: इदं अणाभट्टेन रामकृष्णस्य दत्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

297.

1541A. Foll. 61; size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century; eight lines in a page.

Three chapters of the *Āpastamba-Śrautasūtra*.

a) Foll. 22. The XIVth *praśna*. It ends: इत्यापस्थंभसूत्रे उक्थप्रश्ने पंचदशप्रश्नः ॥ ०

b) Foll. 24. The XVIth *praśna*, or first *cayanapraśna*. It begins: अग्निं चेष्यमाणो मावास्यायां पौर्णमास्यामेकाष्टकायां वोखां संभरत्यषाढामधिकृत्येके समामनंति ० It consists of 35 *kaṇḍikās* in 10 *paṭalas*. The chapter is not numbered in this copy. The colophon is: इत्यापस्तंबसूत्रे चयनप्रश्नः प्रथमः ॥

c) Foll. 15. The XVIIth *praśna*, consisting of 26 *kaṇḍikās* in 8 *paṭalas*. It begins: श्वोभूते पौर्वाह्णिकीभ्यां प्रचर्य द्वितीयां चितिं चिनोति ध्रुवक्षितिरिति ।

For an analysis, by Dr. A. C. Burnell, of a complete copy of the *Āpastambasūtra*, see the *Indian Antiquary*, January, 1872, p. 5.

[H. T. Colebrooke.]

298.

51. Foll. 195; size 9¾ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwring, of about A.D. 1650; much soiled; 11–14 lines in a page.

Bhaṭṭa Rudradatta's commentary, entitled *Sūtradīpikā*, on the first nine chapters (treating of the *Haviryajña*) of the *Āpastambasūtra*.

The work begins:

शुक्लाम्बरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ।
प्रसन्नवदनं ध्याये सर्वविघ्नोपशान्तये ॥

Praśna II. begins fol. 27*b*: गार्हपत्याहवनीययोरन्तरालं महस्ते ०

P. III. fol. 40*b*: इडाशब्दो देवतावचनस्तत्संबन्धात् ०

P. IV. fol. 53: दर्शपूर्णमासयोरिदानीं यजमानकर्म व्याख्यायते ०

P. V. fol. 63*b*: दर्शपूर्णमासौ व्याख्यायानन्तरं सर्वश्रौतकाण्डोपकारकं सर्वप्रथमभावि चाग्न्याधेयमारभते ०

P. VI. fol. 89: अग्न्याधेयानन्तरमग्निहोत्रं व्याचिख्यासुरधिकारं दर्शयति ०

P. VII. fol. 110*b*: अथ नित्यः पशुरारभ्यते ।

P. VIII. fol. 131: अथ नित्यत्वसामान्याद्धविर्यज्ञसामान्याच्च चातुर्मास्यानि व्याचष्टे । ०

P. IX. fol. 164: उक्तानि सोमादर्वाञ्चि नित्यानि कर्माणि ०

[H. T. Colebrooke.]

299.

1142b. Foll. 163 (and 2 *śuddhapattras* after foll. 49 and 104 resp.); size 8½ in. by 3¾ in.;

Digitized by Microsoft®

legibly written, in Devanāgarī character, about the middle of the last century; ten lines in a page.

Rudradatta's commentary on chapters X.–XV.

P. X. begins: उक्ता नित्या हविर्यज्ञा उक्तानि चैषां प्रायश्चित्तानि । अथेदानीं सोम आरभ्यते ०

P. XI. fol. 29: आति० मत्त्वं । तनूनपात्संबन्धात् तानूनप्त्रं ०

P. XII. fol. 48: महा० इति । महती रात्रिः महारात्रिः रात्रिशब्देन रात्रिविभागो लक्ष्यते ।

P. XIII. fol. 83*b*: अभि० यन्ते । अभिषवादि महाभिषवादि ॥ तस्य० क्यातः ।०

P. XIV. fol. 105*b*: एवं तावत्स्वर्गकामो ज्योतिष्टोमेन यजेतेति सर्वक्राहाहीनसत्त्रमूलप्रकृतिभूतज्योतिष्टोमं प्रकृत्य तस्याग्निष्टोमसंस्था व्याख्याता ०

P. XV. fol. 143*b*: एवं सर्वसोमप्रकृतिभूतो ज्योतिष्टोमः सप्रायश्चित्तो व्याख्यातः ।

It ends: इति भट्टरुद्रदत्तप्रणीतायामापस्तंबसूत्रवृत्तौ सूत्रदीपिकायां पंचदशः प्रश्नः ० [H. T. COLEBROOKE.]

300.

1142a. Foll. 31; same size; Devanāgarī character; written by several hands, in the early part of the last century; 11–13 lines in a page.

Chapter XV. of *Rudradatta's* commentary. This copy has not the whole of the introduction given above in the preceding MS. (and in Garbe's edition), but begins: स्वतंत्रस्य ज्योतिष्टोमस्य संस्थाविकल्पा ० [H. T. COLEBROOKE.]

301.

137a. Foll. 157; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the beginning of the 17th century, by two different scribes; ten or eleven lines in a page.

Kauśika Rāma's gloss (*vṛitti*) on *Dhūrtasvāmin's* commentary (*bhāshya*) on chapters I.–VI. of the *Āpastamba-Śrautasūtra.*

It begins:

नमस्त्रैलोक्यनिर्माणत्राणसंहृतिकर्मणे ।
चित्सदानन्दरूपाय विष्णवे परमात्मने ॥ १ ॥
आपस्तंबं नमस्कृत्य धूर्त्तस्वामिप्रसादतः ।
तद्भाष्यवृत्तिः क्रियते यथाशक्ति निरूपिता ॥ २ ॥
न व्यवस्थाप्यते वस्तु स्वबुद्धिस्तु नियम्यते ।
को वा समर्थो वेदार्थनिर्णये ऽत्यन्तगह्वरे ॥ ३ ॥
कौशिकेन तु रामेण श्रद्धामात्रविजृम्भितः ।
वेदार्थनिर्णये यत्नः क्रियते शक्तितो ऽधुना ॥ ४ ॥
यथाभाष्यं यथाप्रज्ञं कृतां वृत्तिमिमां मया ।
विद्वांसस्त्वनुगृह्णन्तु प्रसन्ना वीतमत्सराः ॥ ५ ॥
वेदमार्गानुसारेण यथाशक्ति प्रकल्पितम् ।
अल्पार्थमपि मद्वाक्यं श्रद्दधानस्य शोभते ॥ ६ ॥

तत्र दर्शपूर्णमासादीनां काला उच्यन्ते । यदहः पुरस्ताच्चन्द्रमाः पूर्ण उत्सर्पेत्०

Praśna II. begins fol. 37: सुववत् स्पचसंमार्ग इत्युपदेशः

P. III. fol. 53: यदेडा प्रथमं तदाभिघार्येडां प्राशित्रं०

P. IV. fol. 79*b*: यजमानस्य कर्म याजमानं पुनर्यजमानग्रहणमयजतो मा भूवन्निमे धर्माः०

P. V. fol. 93*b*: इष्टिहौत्रे कल्पसूत्रकारेण परिभाषाप्रकरण उक्ते ऽपि दर्शपूर्णमासप्रयोगसौकर्यार्थमिह भाष्यकारेणोच्यते ।०

P. VI. fol. 129: अग्निहोत्रमिति कर्मनामधेयं अग्नेयत्र सायमाहुतिः प्रथमेति । It ends fol. 157: इति कौशिकेन रामेणाग्निचिता कृतायां धूर्त्तस्वामिभाष्यवृत्तौ षष्ठः प्रश्नः समाप्तः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

302.

137b. Foll. 39; same size; copied by the same two scribes as the preceding volume.

A commentary (probably that of *Kauśika Rāma*) on chapter VII., called outside *Paśubandhaprayogabhāshya.*

It begins: पशुर्वध्यते यज्ञार्थं यस्मिन्कर्मणि स पशुबन्धः तेनेष्टवान् पशुबन्धयाजी स सर्वांल्लोकानभिजयति०

[H. T. COLEBROOKE].

Digitized by Microsoft®

303.

620. Foll. 202 (and two *śuddhipattras* after fol. 56); size 9½ in. by 4 in.; clearly written, in the Devanāgarī character; eight or nine lines in a page.

Kauśika Rāma's gloss on chapters VIII. and IX. of *Dhūrtasvāmin's* commentary; called outside *Dhūrtasvāmibhāshya-saṭīka*.

Praśna IX. (foll. 1–113) begins: उक्ता हविर्यज्ञाः महाहविर्यज्ञा उक्ताः पूर्वं सौत्रामण्यपि पशुबन्धरूपत्वादुक्तप्रायेति हविर्यज्ञा इत्यविशेषोक्तिः । तेषु प्रायश्चित्तमवश्यं भावि°; it ends: पंचमः पटलः ॥ समाप्तः प्रश्नो नवमः ॥ संवत् १६८० समये ज्येष्ठवदि १३ भृगुवासरे ।

P. VIII. begins: [अक्षय्य°० भवति] चातुर्मास्यैरिष्टवान् चातुर्मास्ययाजी तस्य चातुर्मास्ययाजिनो ऽक्षय्यं भवति सुकृतं न शक्यं क्षेपयितुं° This chapter is marked वे·भा· (once वे·भा·) in the margin.

[H. T. Colebrooke.]

304.

531. Foll. 186; the same size and handwriting as the preceding volume; nine lines in a page.

Chapters X–XIII. of *Kauśika Rāma's* gloss.

Praśna X. begins: आदौ तावत्परिभाषायामेकविंशतिर्यज्ञा व्याख्येयतया परिज्ञाताः । तेषु पाकयज्ञाः सप्त गृह्ये व्याख्याताः । शेषेषु हविर्यज्ञाः सप्त कर्माणि । अथातो दर्शपूर्णमासौ व्याख्यास्याम इत्यारभ्य यथान्वारम्भणीयेत्येवमन्तेनोक्तानि दर्शपूर्णमासादीनि पिण्डपितृयज्ञाधानाग्निहोत्राग्रयणपशुबन्धचातुर्मास्यानि नित्यानि । अकरणे प्रत्यवायवन्ति श्रुणसंस्तुतानि । दाक्षायणयज्ञादयस्तु गुणविकृता अपि नित्या(:) पूर्वनिर्वर्त्तकत्वान्नित्या एव । तथा नैमित्तिकानि पुनराधानप्रवासादीनि चोक्तानि श्रुतिलक्षणं प्रायश्चित्तमित्यारभ्य सर्वप्रायश्चित्तं जुहुयादित्यन्तेन तेषां हविर्यज्ञानां प्रायश्चित्तानि चोक्तानि ।° It ends: इति ° सोमोपोद्घातो नाम दशमः प्रश्नः समाप्तः ।

P. XI. begins fol. 78: आतिथ्या ग्रीवात्सुचि चमसे वा°; it ends: समाप्तो प्रश्नोयमेकादशमः ।

P. XII. fol. 102*b*: महारात्रस्त्रिभागावशिष्टा रात्रिः बोधायनमतात्°; it ends: समाप्तः प्रश्नः ।

P. XIII. fol. 152: अभिषूयते यस्मिन् सोमः सोऽभिषवः ।° It ends: सप्तमः पटलः । समाप्तः प्रश्नः । इति श्रीमत्कौशिकेण रामेण कृतायां धूर्त्तस्वामिभाष्यदीपिकायामग्निष्टोमः समाप्तः ॥ संवत् १६७९ समये माघवदि ७ भौमवासरे ।

[H. T. Colebrooke.]

305.

1141a. Foll. 108; size 8¾ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Tālavṛindanivāsin's * *Prayoga-dīpikā* (or ° *vṛitti*) on chapters X–XIV. of the *Āpastamba-Śrautasūtra*.

Praśna X. begins: अथ सोमप्रयोग उच्यते । सोम ओषधिविशेषः । तत्साध्यत्वात् कर्मनाम । तेन यक्ष्यमाणः° It ends: समाप्त सोमप्रश्नः

P. XI. fol. 19*b*: अथातिथ्याः । आतिथ्याः । आतिथ्या ग्रीवात्सुचि चमसे वा° It ends: इति तालवृंदनिवासिकृतायां प्रयोगदीपिकायाग्नीषोमीयं तंत्रं समाप्तं ॥

P. XII. fol. 42: श्रीमहारात्रे बुध्वा त्रिभागावशिष्टाया रात्रौ ब्रह्मणा सह च°

P. XIII. fol. 62: अभिषवादि माध्यंदिनं सवनं तायते । तस्य कर्म तूष्णीं सोममुपावहृत्य° It ends: उदवसानीयायां समाप्तायां पूर्णाहुतौ वा हुतायां अग्निष्टोमसमाप्तिः ।

P. XIV. fol. 82: उक्थ्यः षोडश्यतिरात्रो ऽप्तोर्यामश्च उक्थ्यमहस्तृतीयसवने गृह्यत इत्यर्थः । तस्य कर्म सर्वमग्निष्टोमवत्° It ends: इत्यापस्तंबसूत्रप्रयोगवृत्त्यां तालवृंतकृतायां सोमप्रायश्चित्तानि समाप्तानि ॥ समाप्तः प्रश्नः । सं १७९२ कार्त्तिककृष्ण २ सोमवासरे°

[H. T. Colebrooke.]

306.

1541B. Foll. 47; size 10½ in. by 4 in.;

* Or *Tālavṛintanivāsin*, as the name is also written.

I

Digitized by Microsoft®

fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century; eight lines in a page.

Chapter XIV. of the same work.

It ends as above ॰ तालवृंदनिवासिकृतायां सोमप्रायश्चित्तानि सम॰। समाप्तः पंचदशः (!) प्रश्नः॥ दशमः पटलः॥

[H. T. COLEBROOKE.]

307.

1127. Foll. 220, of which two (foll. 3 and 4) are missing; size 11½ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; middling handwriting; eleven lines in a page.

a) Foll. 1–75*a*. A portion of *Tālavṛindanivāsin's* manual. It begins:

प्रणम्य शिरसा देवं लक्ष्मीकांतं तथा गुरुं।
श्रीमच पितरौ तद्वत्तथा[तथा]मे कुलदैवतं॥ १॥
भवानीतनयाद्याद्यतनयानंदनायकं।
काशिवासिजनाद्यौघं हारिनद्वंद्वे नमोस्तु ते॥

उत्तरया हिरण्यलाभकामो यजेत। इष्या यक्ष्ये हिरण्यलाभार्थमिति ॰ the *kāmyeshṭis* end fol. 10*b*; the *aśvamedha* fol. 24; *purushamedha* fol. 26*b*; *dvādaśāha*, *kāṭhaka*, *bharatadvādaśāha*, etc., fol. 44: इत्यापस्तंबप्रयोगसूत्रप्रयोगवृत्त्यां तालवृंतनिवासिकायां द्वादशाहसत्रात्निकानिहीनात्मकश्च (!) काठकाग्नियुक्तश्च भरतद्वादशाहाश्च समाप्तः॥ *gavām-ayana* fol. 49; *utsargiṇām-ayana* fol. 50*b*; *brihaspatisava* and other *ekāhas* fol. 51*b*; *vaiśvadeva*, *upahavya*, *ṛitapeya* fol. 57; *triprasṛita* (!) *sarvatomukha* fol. 66; the *ekāhas* conclude with *aptoryāma* and *āyushātirātra* fol. 69; the *ahīnas* fol. 72*b*; this portion ends with the *rājābhisheka* fol. 75.

b) Foll. 75*a*–116*a*. *Kapardisvāmin's* commentary on the *Paribhāshā-paṭala*.

c) Foll. 116*a*–138*b*. Another portion of *Tālavṛindanivāsin's Prayogavṛitti*:—the *nakshatreshṭi* ends fol. 133 (*Kapardisvāmin* is mentioned as the chief source, fol. 119); *mitravindeshṭi* fol. 135; *mṛigāreshṭi* fol. 138*b* (?).

d) Foll. 138*b*–169*b*. The *Prayogavṛitti* of the two *cayana-praśnas* (XVI and XVII) of the *Āpastamba-Śrautasūtra*.

P. XVI. begins: अग्निं चेष्यमाणः अग्निरितीष्टकाकृतस्थंडिलमुच्यते ॰

P. XVII. fol. 155 श्वोभूते॰। श्वोभूते विसृष्टवाचि यजमाने प्रवर्ग्योपसद्भ्यां चरित्वा ॰

e) Foll. 139*b*–220. Other portions of the *Prayogavṛitti*.

The *vājapeya*: कपर्द्यनुसारेण वाजपेयमारभ्य विश्वसृजामयनपर्यंतानां प्रयोग उच्यते॥ वाजपेयो द्विप्रकारः। आप्तवाजपेयः कुल्वाजपेयश्च। ends fol. 179; the *sautrāmaṇī*: नवम्या सौत्रामण्या यक्ष्ये इत्युक्त्वा विद्युदसि ॰, ends fol. 185; *ishṭis*: इष्या यक्ष्य इत्यादि मैत्रावारुण्याः कर्म ॰

The *maitrāvaruṇī* ends fol. 185*b*; *kāṭhakāḥ* fol. 187; *sāvitra* fol. 188*b*; *nāciketa* fol. 189*b*; *cāturhotra* fol. 190; *kāmyeshṭis* fol. 201; *kāmyāḥ paśavaḥ* – – –; *rājasūya* fol. 215*b*; *kaukilyāḥ karma* fol. 220: समाप्ता कौकिली॥ संवत् १६९१ शाके १५५६ समये ज्येष्ठकृष्णदशमीभौमवासरे.

[H. T. COLEBROOKE.]

308.

1676b. Foll. 30; size 9¼ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; nine or ten lines in a page.

Āpastambasūtra-paribhāshā, being a supplement to the *Āpastambasūtra*, with a commentary by *Kapardisvāmin*.

It begins: यज्ञं व्याख्यास्यामः। व्याख्यानं नाम शब्दप्रतिपादितार्थस्य न्यायलब्धार्थस्वरूपकथनमस्मादयमर्थो लभ्यत इति। इह यज्ञशब्देन साङ्गोपाङ्गो यागो ऽभिधीयते।॰

It ends: यस्य प्रयोजनं नास्ति न तस्य प्रणयनं यथा

Digitized by Microsoft®

दर्शपूर्णमासाग्नेर्दर्शपूर्णमासार्थे होमे सारस्वते ॥ इति श्रीकपर्द्दिना भाष्ये उद्धृतसारं परिभाषापटलं ॥

These *sūtras* have been translated into German by Prof. M. Müller, *Zeitsch. d. D. Morg. Ges.*, vol. ix. [H. T. COLEBROOKE.]

309.

259d. Foll. 27; size 10½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 16th, or beginning of the 17th century; ten lines in a page.

Another copy of *Kapardisvāmin's* commentary. Corrected throughout.

[H. T. COLEBROOKE.]

310.

1141b. Foll. 18; size 8¾ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Modern.

Keśavasvāmin's Āpastamba-Sāvitrādiprayoga-vṛitti.

It begins: सावित्राग्नेः प्रयोगो वक्ष्यते । इममेव लोकं पशुबन्धेनाभिजयतीति श्रुतेः पशुबन्धमाश्रित्योच्यते । द्व्यहो वा सद्यस्कालो वा ।°

इति सावित्राग्नेः प्रयोगः fol. 6; नाचिकेताग्नेः प्र° fol. 7; [चातुर्होत्रस्य प्र° fol. 9]; समस्तस्याग्नेः प्र° fol. 12; वैश्वसृजः fol. 12*b*.

It ends: इति केशवस्वामिकृते सावित्रादिप्रयोगवृत्तौ आरुणकेतुकः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

311.

873. Foll. 75; size 10¾ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 16th century; 10–13 lines in a page.

Āpastambasūtra-Kārikā in 20 *praśnas*, by *Nārāyaṇa* (?) It begins:

त्रयाणामे[व] वर्णानां सर्वयज्ञेष्वधिक्रिया ।
स्थानंतरैकांतराभिः पत्नीभिः स्यान्न शूद्रया ॥
अनेकयजमानत्वे कर्मणां ब्राह्मणेन तु ।
सह प्रयोगो राज्ञः स्यात्ताभ्यां वैश्यस्य न क्वचित् ॥

The paraphrase of the *paribhāshāsūtra* ends fol. 3:

एवं कपर्द्दिनो भाष्यमनुसृत्य यथामति ।
तात्पर्यं परिभाषायाः संग्रहेण प्रदर्शितं ॥ ४६ ॥ परिभाषापटलः ॥
अथ प्रारभ्यते दर्शपूर्णमासादिकर्मणां ।
धूर्त्तस्वाम्यनुसारेण भाष्यतात्पर्यसंग्रहः ॥

The *pravargyapraśna* is omitted in this paraphrase; the *ukthya* being numbered XIV. and the two *cayanapraśnas* XV. and XVI.

P. XVII. begins fol. 62:

वाजपेयस्य नित्यत्वे फलं स्वर्गः प्रतीयते °

P. XVIII. (fol. 65) contains *Sautrāmaṇī*, etc.

नवम्यां पशुसंकल्पो °

P. XIX. (fol. 69):

नित्यो ऽश्वमेधः काम्यो वा भवेन्नैमित्तिकोऽथवा ।°

P. XX. (fol. 72):

कामाः प्रजननाद्या स्युः प्रत्याहरं सहैव वा ।
अग्निः स्यादत्र नियतः कारको ऽप्युपलभ्यते ॥

Outside the MS. is marked: नारायणकृतधूर्त्तस्वामिकारिका and यज्ञसूत्रकारिका ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

312.

526b. Foll. 8; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; 10–13 lines in a page.

Āpastamba-Somakārikā, being memorial verses on the tenth, or *Somopodyhāta-*, *praśna* of the *Āpastamba-śrautasūtra*. These leaves contain the first adhyāya only, called *Adhikāranirūpaṇa*, discussing the title to its celebration. By *Trikāṇḍamaṇḍana Bhāskaramiśra*, son of *Kumārasvāmin*. The treatise begins:

श्रियं वागीश्वरीं देवीं संप्रणम्य विनायकम् ।
गुरूंश्च सोमयागस्य प्रयोगः प्रवितन्यते ॥ १ ॥
तत्राधिकारकालादि प्रथमं प्रतिपाद्यते ।
सूत्रान्तरमतं वक्ष्ये सोमयागं क्वचित्क्वचित् ॥ २ ॥
प्रसङ्गादग्निहोत्रेष्टिपश्वाधानोपयोगि यत् ।
तत्रापि लेशतः किंचित् प्रवक्ष्ये तत्र तत्र च ॥ ३ ॥
अधिकारस्त्रिधा नित्यकाम्यनैमित्तिकत्वतः ।
ते च श्रौतार्थवादोऽथ कल्प्यत्वेन त्रिधा पुनः ॥ ४ ॥

Digitized by Microsoft®

पितृयज्ञस्य चाङ्गत्वमापस्तम्बेन दूषितम् ।
साधितं तु भरद्वाजसूत्रभाष्यकृता श्रुतेः ॥ ५ ॥
आधानं नित्यमेवेष्टं पितृयज्ञोऽपि तादृशः ।
कैश्चिन्मीमांसकैः काम्यः पितृयज्ञो निरूपितः ॥ ६ ॥
आधानस्यापि काम्यत्वं बौधायनमताद्भवेत् ।
सर्वकामार्थमाधानमिति तेन निरूपितम् ॥ ७ ॥
द्विप्रकाराधिकाराणि कर्माण्यन्यानि कानिचित् ।
ज्योतिष्टोमो निरूढश्च पशुः सौत्रामणी तथा ॥ ८ ॥
चातुर्मास्यानि दर्शश्च पूर्णमासो ऽग्निहोत्रकम् ।
वाजपेय इतीमे स्युर्नित्याः काम्या इति द्विधा ॥ ९ ॥°

It consists of 38 sections of generally five *ślokas* each. It ends :

एवमुद्देशतः सारमधिकारस्य भाषितम् ।
विचिन्त्य कथयिष्यामि तत्तत्प्रकरणे स्फुटम् ॥ ३८ ॥

इति वादिघटमुद्गरकुठारश्रीकुमारस्वामिसूरिसुतत्रिकाण्डमण्डनभास्करमिश्रसोमयाजिकृतापस्तंबसूत्रध्वनितार्थकारिकासु सोमयागोपोद्घाते ऽधिकारनिरूपणं नाम प्रथमो ध्यायः संपूर्णः ॥

For other MSS. of the treatise see Burnell, *Index of Tanjore MSS.*, p. 17.

[H. T. COLEBROOKE.]

313.

1749b. Foll. 29; size 8½ in. by 3 in.; small, indifferent Devanāgarī writing, of about the end of the 17th century; 8-11 lines in a page; slightly injured by ants.

Āpastambīya-Dharmasūtra; forming, according to Dr. Burnell, the 28th and 29th *praśnas* of the *Āpastamba-Kalpasūtra*.

An edition of the work, with extracts from *Haradatta's* commentary, has been published by G. Bühler (1868–71). Also a translation of the *Sūtras*, by the same scholar, in the *Sacred Books of the East*, vol. ii. (1879).

[H. T. COLEBROOKE.]

314.

2096e. Foll. 9; size 8 in. by 5½ in.; Devanāgarī character; unequal writing, of the latter part of last century; 13–19 lines in a page.

Āpastambīya-Dharmasūtra. [GAIKAWAR.]

315.

2489d. Foll. 11; size 11 in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page. Modern.

The same work. [GAIKAWAR.]

316.

352a. Foll. 43, of which one (fol. 40) is missing; size 10½ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī; 10–12 lines in a page.

Haradattamiśra's commentary, entitled *Ujjvalā*, on the *Āpastamba-Dharmasūtra*. Incomplete. The MS. breaks off shortly after the beginning of the sixth *paṭala* of the first *praśna*.

It begins :

प्रणिपत्य महादेवं हरदत्तेन धीमता ।
धर्माख्ये प्रश्नयोरेषा क्रियते वृत्तिरुज्ज्वला ॥

अथातः सामयाचारिकान्धर्मान्व्याख्यास्यामः । अथशब्द आनन्तर्ये वर्त्तते ।°

It ends in I. 6, 18, 8 दातरि भुंजानो वसेत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

317.

1671a. Foll. 70; size 9¼ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; eight lines in a page.

A portion of a commentary on the *Kalpasūtra* of *Satyāshāḍha Hiraṇyakeśin* (?).* Two *praśnas* of ten *paṭalas* each. It begins:

अग्निं चेष्यमाणः । अग्निरिति इष्टकाकृतं स्थंडिलमुच्यते तत्संयोगात् क्रतुरप्यग्निरित्युच्यते तं चेष्यमाणः स्थंडिलाग्निगुणकेन क्रतुना यक्ष्यमाणो भवतीत्यर्थः ।°

The second *praśna* begins fol. 37*b*: श्वोभूते श्वःप्रभाते पौर्वाह्णिकीभ्यां प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य प्रवर्ग्यश्चोपसदश्च

* The similarity between the beginnings of the chapters of this work and those of *Tālavṛindasvāmin's Prayogavṛitti*, *praśna* XVI. and XVII, in No. 307 (MS. 1127)*d*, was only noticed while the sheet was passing through the press, when this point could not be further investigated, owing to the latter MS. being with Prof. Garbe, and not available on account of his absence in India.

Digitized by Microsoft ®

प्रवर्ग्योपसदौ ताभ्यां प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य सुब्रह्मण्यांताभ्यां द्वितीयां चितिं चिनोति ।०

No title is given, except on the fly-leaf: हिरण्यकेशिसूत्रयज्ञका० [H. T. Colebrooke.]

---

d. White Yajur-Veda.

318.

2844. Foll. 150; size 7¾ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 10–14 lines in a page.

Kātyāyana's [*Kātīya-*] *Śrautasūtra*. Complete in 26 adhyāyas.

The two parts are paged separately; the *pūrvārdha* (adhyāyas I.–XI.) ending fol. 75. Fol. 2 of the *uttarārdha* is wanting; and the numbers 66 and 67 have been omitted in the paging.

Dated: संवत् १७४९ मिति श्रावणशुद्धचतुर्थि ४ गुरुवासरे पूर्वाभाद्रपदनक्षत्रे० इदं पुस्तकं विरेश्वरदेववाशिंकरेण लिखितं [विरेश्वरदेवस्य धर्मकृतस्य लिखितं fol. 75, where संवत् १७४५ चित्रभानुसंवत्से]

This work has been edited, with extracts from the commentaries of *Karka* and *Yājñikadeva*, by A. Weber (1859). [H. T. Colebrooke.]

319.

1135a. Foll. 18; size 8½ in. by 3½ in; legibly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page. Modern.

The XXVIth adhyāya (or *Pravargya* chapter) of the *Kātīya-Śrautasūtra*.

It begins: दीक्षासु महावीरांत्संभरति ॥

The *Pravargya* ends fol. 17*b*: अवकाश्यस्य प्रवृंज्यात् ॥ न प्रथमयज्ञे ॥ (K. 26, 7, 52–53) ॥ इति प्रवर्ग्यः समाप्तः ॥ प्रवर्ग्यो सादनपयसः शेषेणाईव्रतप्रदानं ॥ इंद्रायेति द्वितीयोपाकरणं ॥ परिवाप्यायै दोहनं ॥ चतुर्षु उखापात्रेषु चिह्नानि ॥ क्रमेणोद्वासनं ॥ इंद्रस्य त्वां भाग" सोमेनातघ्मि ॥ माध्यंदिनसवने ॥ प्रतिप्रस्थातर्दधिघर्माय दध्याहर दक्षिणा उपावर्तेया ॥ प्रतिप्रस्थातुर्दधिघर्माहरणं ॥ दधिघर्मपूर्वकं प्राणदानं ॥ यस्ते प्राण० इंद्रं गच्छ० द ॥ ध्रुवा असदं० ति ॥ नात्मालंभः ॥ उपविश्य सदसः पुरस्तात्सपवित्रा × १ पशुपुरोडाशस्य सवनीयस्य दधि ॥ उत्तरवेदिमपरेणासादनं प्रियेण धा० द १ ॥ यामग्निहोत्रहवण्यां ग्रहणं यथोक्तं ॥ उपस्तारः ॥ × यावती द्यावापृथिवी इति दधिघर्मग्रहणं ॥ ओं यावती द्यावापृ० मयि गृह्णाम्यग्रितं ॥ निनीय कुर्वते ॥ होतर्वदस्व यत्ते वाद्यं ॥ इत्याह ॥ वाद्यांते श्रात" हविरित्युत्तिष्ठन्नाह ॥ श्रात" हविः उत्तरेण हविर्धानं यजति देशं गत्वा ॥ ओं श्रावय ॥ अस्तु श्रौषट् ॥ इंद्रं दधिघर्मस्य यज ॥ इदमिंद्राय न० ॥ प्रतिवषट्कारे होमः ॥ इदमग्नये स्विष्टकृते नम० ॥ हुतशेषं घर्मं ऋत्विजः सयजमानाः समुपहावं भक्षयंति यथोक्तं ॥ मयि त्यदिति भक्षणं ॥ मयि त्यदि० घर्मस्तिशु० सह ॥ पयसो रेत० समां ॥ त्रिषः संवृगिति महाव्रतीये ॥ प्राणभक्षणं या दीक्षिताः ॥ चात्वाले मार्जनं ॥ सुमित्रिया० संतु ॥ शांतिकरणमाद्यंतयोः स्वाध्यायदर्शनात्स्वाध्यायदर्शनात् ॥ पशुपुरोडाशेन प्रचर्य पुरोडाशादि करोत्या धिष्ण्यनिधानात् ॥

[H. T. Colebrooke.]

320, 321.

759, 758. Foll. 509 (foll. 283 and 226 resp.); size 9½ in. by 4¼ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1600; ten lines in a page.

Numbers 390–399 and 494 have been omitted in the original pagination.

Kātīyasūtra-bhāshya, by *Śrī Ananta* [with the title (*svarāṭ*) *samrāṭsthapatimahāyājñika*]. Adhyāyas I.–IV. It begins:

रामं स्मारतिं यस्य नाम कामप्रपूरकम् ।
अनन्तरायपिशाचातान्नाशकन्तन्नमाम्यहम् (!) ॥ १ ॥
ब्रह्मविष्णुशिवान्सूर्यं गणेशं च सरस्वतीम् ।
विद्यावदातवपुषः पुष्टाननुभवामृतान् ॥ २ ॥ – –
एकैकादशदानन्यान्गुरून्बुद्धिविवृद्धये ।
प्रणम्य क्रियते यत्नः कातीयसूत्रसंस्थितः ॥ ९ ॥
भाष्यरूपो न संदिग्धं सर्वन्निर्णेष्यते मया ।०

For further information see A. Weber's edition, p. vii. [H. T. Colebrooke.]

322.

747. Foll. 164 [orig. 165, of which foll. 140 to 145 were lost and have been replaced by five

Digitized by Microsoft®

leaves in a modern handwriting]; size 12½ in. by 5 in.; Devanāgarī character; written by the same hand as the next (dated) MS.; ten lines in a page.

Kātīyasūtra-vyākhyā, by *Yājñika Deva* (or *Devadatta*), son of *Śrī Prajāpati*. Adhyāya I.

[H. T. Colebrooke.]

323.

748. Foll. 84 (orig. paged 83; two leaves being marked 27); size 12¼ in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Adhyāya II. of the same work.

Dated: संवत् १६६० समये ऋगहनशुदि १० शनिवासरे लिखितं वाराणस्यां ॥

[H. T. Colebrooke.]

324.

1368b. Foll. 6; size 10 in. by 5 in.; written A.D. 1724, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page.

The first section of adhyāya II. of the same work.

It ends: काले उक्ते विधिमुपदिशति ॥ इति श्रीमहायाज्ञिकश्रीप्रजापतिसुतदेवकृतपर्वनिर्णयः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

325.

749a, b. Foll. 183; the same size; written by four different scribes; the greater part by the same hand (A.) as MS. 748 (No. 323).

Adhyāyas III. and IV. of *Yājñika Deva's* commentary.

a) Foll. 1–51 (paged 1–49, with two *śodhapattras* inserted between foll. 37 and 38). From fol. 22 supplied by a different hand, in Saṃvat 1800.

Adhyāya III.

b) Foll. 133, of which fol. 27 is wanting; written by the original copyist (A.), except foll. 51–74, which are somewhat more recent.

Adhyāya IV. Dated Saṃvat 1708.

[H. T. Colebrooke.]

326.

763. Foll. 65; size 9¾ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Adhyāya III. of the same commentary.

Dated: संवत् १६७५ वर्षे वैशाखवदि द्वितीयाबुधौ ॥

[H. T. Colebrooke.]

327.

750. Foll. 121; size 13 in. by 4½ in.; indifferent, but legible Devanāgarī writing, by the same hand as the greater part of No. 325 (MS. 749; dated A.D. 1651); nine lines in a page.

Adhyāya V. of the same work.

[H. T. Colebrooke.]

328.

761. Foll. 71; size 10¼ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page. Many of the leaves are broken and otherwise injured.

Adhyāya VI. of *Deva's* commentary.

Dated: संवत् १६४० वर्षे माघवदि १ शुक्रे वाराणश्यां लिखितम् ।०। लिखितं देवजी ॥

The MS. at one time belonged to one *Agnihotrī Dhaneśvara*, son of *Agnihotrī Raghu*.

[H. T. Colebrooke.]

329.

753A. Foll. 44; size 10¾ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; copied by three scribes; 13–15 lines in a page.

Adhyāya VI.

Dated: संवत् १६३९ समये भाद्रपदशुद्ध ३ गुरौ लिखितं गणेशेन । [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

330.

755b. Foll. 49 (and a *śuddhapattra* inserted between foll. 11 and 12); size 10 in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Another copy of adhyāya VI.

Dated: संवत् १७९७ वर्षे वैशावदिद्वितीया रवौ लिखितं पुस्तकमिदं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

331.

751A. Foll. 68; size 12½ in. by 5½ in.; Devanāgarī character; legibly written (by scribe A. of MS. 749); 9–11 lines in a page.

Adhyāya VII. of *Deva's* commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

332.

753B. Foll. 47, of which fol. 16 is wanting; size 10¾ in. by 4½ in.; written, by several hands; Devanāgarī character; fourteen lines in a page.

Adhyāya VII.

संवत् १६२८ शके १४९३ कार्त्तिकशुद्ध १५ गुरौ लिखितो यं ग्रंथः । लिखितं सदाशिवदीक्षितसुतकाशीनाथेन आत्मार्थे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

333.

2669. Foll. 102; size 10½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; 9–12 lines in a page.

Adhyāya VIII. of the same work.

संवत् १७९५ फाल्गुणशुदी ८ मंगलवार । लिखितं भटपुरुशोत्तमेन गंगातिरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

334.

2667c & 753C. Foll. 71 (now bound together; numbered 1–31, 31–69; 65 occurring twice); size 11 in. by 5 in.; Devanāgarī character; by two different hands; foll. 9–25 and 31–55 more ancient (about A.D. 1700) than the rest.

Adhyāya VIII. [H. T. COLEBROOKE.]

335.

751B. Foll. 63 [numbered 1–13 (14 and 15 missing), 16–39 (no lacuna), 42–67]; size 12½ in. by 5¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600; eleven lines in a page.

Adhyāya IX. of *Śrī Devadatta's* commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

336.

752A. Foll. 54; size 11 in. by 4¾ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; foll. 14, 17, 51, 52 and 54 by a more recent hand; fourteen lines in a page.

Another copy of adhyāya IX.

[H. T. COLEBROOKE.]

337.

762. Foll. 56; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Adhyāya X.

संवत् १७९५ वर्षे आषाढवदि ९ नवमी भौमवासरे लिखितं भटभिठाकेन शुभं । [H. T. COLEBROOKE.]

338.

753D. Foll. 8; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; about A.D. 1750; fourteen lines in a page.

Adhyāya XI. [H. T. COLEBROOKE.]

339.

1362A. Foll. 16; size 10½ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Another copy of adhyāya XI.

Dated: संवत् १६८ (!) वर्षे भाद्रवावदि अष्टमी ८ सोमे लिखितं पा० रामदत्त । लिपावि.ं दीक्षीतसोमेश्वरसुतदी० रामभद्रदी० हरीशंकरनरेश्वरयज्ञेश्वरपठनार्थे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

340.

752B. Foll. 16; size 10¾ in. by 4¾ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; fourteen lines in a page.

Adhyāya XIII. of *Yājñika Śrī Deva's* commentary. [H. T. COLEBROOKE.]

341.

1567C. Foll. 11 (now bound together with the preceding MS.); size 10¼ in. by 5 in.; Devanāgarī character; small, indifferent recent handwriting; sixteen lines in a page.

Another copy of adhyāya XIII.

Dated: संवत् १८ मीति फागुनवदी १० दसीमी ।

[H. T. COLEBROOKE.]

342.

1555B. Foll. 22; size 11 in. by 4¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, by the same hand as MSS. 752 A. and B. (Nos. 336, 340); 13 or 14 lines in a page.

Adhyāya XIV.

The name of the author's father given in the colophon is *Śrī-Pati*. [H. T. COLEBROOKE.]

343.

1362B. Foll. 72, of which 54 is wanting; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page. Modern.

Adhyāya XV. of *Deva's* commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

344.

1362C. Foll. 50; size 10½ in. by 4¾ in.; legibly written by three different scribes; Devanāgarī character; 9–11 lines in a page.

Adhyāya XX.

संवत् १६७२ वर्षे मार्गशिराशुदिपंचम्म्यांलिखितं । इति श्रीविप्रगुर्ज्जरमोढज्ञातीयतवेदिदीक्षितरुद्रदेवेन लिखापितं ०

[H. T. COLEBROOKE.]

345.

752C. Foll. 68; size 10¾ in. by 4¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; eleven lines in a page. In the paging No. 38 has been omitted and 46 put twice.

a. Foll. 1–16*b*. Adhyāya XXIII.*

b. Foll. 16*b*–68. Adhyāya XXIV.

[H. T. COLEBROOKE.]

346.

1362E. Foll. 40; size 10 in. by 4½ in.; Devanāgarī character; legibly written by two scribes. First hand (foll. 1–6) 14–16 lines, second hand 12 lines in a page. Modern.

Adhyāya XXIV. [H. T. COLEBROOKE.]

347.

764a. Foll. 141; size 10 in. by 4 in., legibly written in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

Adhyāya XXV. of *Deva's* commentary.

Dated (by a different hand) संवत् १६५० मये श्रावशुद्ध ७ लिखितं प्रायश्चित्ताध्यायस्य पुस्तकं नारायणदीक्षितस्य विभागोत्तरकालं लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

348.

764b. Foll. 37; the same size; Devanāgarī character; pretty fair handwriting; ten or eleven lines in a page.

---

* Another copy of Adhyāya XXIII.—MS. 2671 (old No. 2334), foll. 91, dated Saṃvat 1538—which existed in H. H. Wilson's time, seems to have been lost.

Digitized by Microsoft®

Adhyāya XXVI. of the same work.

संवत् १७९५ कार्त्तिकवदि ११ मंदवारे ॥ ए पुस्तकशुकल-भाणदेवजीनुछे॥ लिखितं वाराणसिमध्ये भटपुरुशोत्तमेन मणि-कर्णिकातिरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

349.

2714. Foll. 104; size 9 in. by 4¼ in.; fairly written (by the author?), in Devanāgarī, in A.D. 1676; eleven or twelve lines in a page.

Portions of a commentary (*bhāshya*) on *Kātyāyana's Śrautasūtra*, by *Mahādeva*; and another gloss by an unknown writer.

a) Foll. 2 (marked १ and २) *Mahādeva's* commentary from the beginning to the end of the eighth *sūtra*. It begins:

शाखान्तरं समुत्सृज्य भाष्यं कात्यायनस्य तु ।
वैद्यनाथं नमस्कृत्य महादेवेन लिख्यते ॥

अथातो ऽधिकारः ॥ व्याख्यायत इति शेषः ।०

On the blank page of fol. 1 the work is called *Cautyana Sootra Padhati Bhaushyum*.

b) Fol. 1 (marked २). This leaf contains a commentary on *sūtras* 2–8 (and part of 1 and 9) of Adhyāya II. It begins:

० चंद्रमसं प्रकृत्य . एतस्य ह्यनुपूरणं पौर्णमासीत्या-चक्षत इति।-- । पश्चादौ यद्यद्भविस्तत्सर्वस्मिन्निति॥ [१] ॥ अग्न्यन्वाधानमध्वर्युर्यजमानो वा ॥ करोति । अग्न्यन्वाधानमिति ०

c). Foll. 35, marked 3–37. *Mahādeva's* commentary on Adhyāya II. The introduction and part of the comment on *sūtra* 1 are missing. This portion begins:

० स्यामुपवसेदित्यर्थः ॥ The comment on *sūtra* 2 (fol. 3*b*): कुर्यादिति शेषः ।०

It ends: इति सहस्रोदीच्यज्ञातीयद्विवेदिमहादे-वकृतकात्यायनसूत्रभाष्ये द्वितीयो ध्यायः ॥ संवत् सप्तद-शत्रयस्त्रिंशद्वर्षे श्रावणकृष्णतृतीयायां रवौ महादेवेन लिखितमिदं ॥

d) Foll. 22, marked 38–59. *Mahādeva's* gloss on Adhyāya III.

It begins: होतृषदनं ० ॥ सीदतीति सदनं होतुः सदनं होतृषदनं । तद्वेदिमपरेण ०

Dated the same year ० वर्षे थिकश्रावणकृष्ण-द्वादश्यां गुरौ ०

e) Foll. 44. Adhyāya IV. of *Mahādeva's* commentary. It begins: पौर्णमासविधानस-मनंतरदर्शस्यानुविधानं कर्तव्यमत आह ॥ अपराह्णे ०

[MACKENZIE COLLECTION.]

350.

2589. Foll. 126; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Yājñika Deva's Paddhati, or manual of the *Śrauta* ritual, according to the *Kātīya-sūtra*.

Adhyāya I–IV., consisting of foll. 19, 43*b*, 61, and 126*b* respectively. Dated Samvat 1648.

The first five adhyāyas of this treatise have been printed by Prof. Weber in his edition of the *White Yajurveda*, vol. iii.

[H. T. COLEBROOKE.]

351.

757a-f. Foll. 132; size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character; written by four recent scribes, one having copied the first three MSS., the others one MS. each; 11, 13, 11, 10 lines respectively in a page.

Adhyāyas II–IV., VII–IX. of *Deva's Kātyāyanasūtra-paddhati*.

a) Foll. 16. Adhyāya II.

b) Foll. 13. Adhyāya III.

c) Foll. 42. Adhyāya IV.

d) Foll. 12. Adhyāya VII., consisting of nine *kaṇḍikās*. It begins: अथाग्नीषोमस्य पद्धतिर्लिख्यते ।०

e) Foll. 24. Adhyāya VIII., consisting of nine *kaṇḍikās*. It begins: अथातिथ्येष्टिः ॥ तत्र वैष्णवो नवकपालः पुरोडाशो भवति ।

K

Digitized by Microsoft ®

f) Foll. 25. Adhyāya IX. in fourteen *kaṇḍikās*. It begins: अथ सुत्याहस्य पद्धतिर्लिख्यते। and ends: इति प्रातःसवनं समाप्तं। [H. T. COLEBROOKE.]

352.

755a. Foll. 47; size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent modern handwriting; 9–11 lines in a page.

Adhyāya XII. of *Deva's* manual. It begins: अथ सत्रात्मकस्य द्वादशाहस्य पद्धतिर्लिख्यते। ०

[H. T. COLEBROOKE.]

353.

756a-c. Foll. 81; size 10¼ in. by 4¼ in.; fairly written in the Devanāgarī character, the third MS. by a different hand from the first two MSS.; 13, 12 and 9 lines in a page respectively.

Three adhyāyas of the same treatise.

a) Foll. 29. Adhyāya XV., on the *Rājasūya*. संवत् १७८१ मासमाघसुदित्रयोदशि चंद्रवासरे लिखतं पंचोलिलुणजी ०

b) Foll. 31. Adhyāya XX., on the *Aśvamedha*. लिखतं पंचोलिलुणजीब्राह्मणमालविशलनगरा संवत् १७८१ वृषे मासमाघसुदित्रीजभृगुवासरे लिखतं काशिमध्ये घाटचतुषष्टीनाखालिशपुरामध्ये ०

c) Foll. 21 (paged 1–14, 13–19). Adhyāya XXI., on the *Sarvamedha* (ends fol. 16) and *Pitṛimedha* sacrifices.

[H. T. COLEBROOKE.]

354.

760b. Foll. 34; size 9½ in. by 3¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; ten lines in a page.

Adhyāya XVII. of the same treatise. It begins: प्रातरुपसत्प्रथमदिने नियमेन व्रतकरणम्। ०

[H. T. COLEBROOKE.]

355.

18b. Foll. 34; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; eight or nine lines in a page.

Adhyāya XXI. of the *Kātyāyanasūtrapaddhati*. This copy begins with the *Purushamedha*: अथ पुरुषमेधस्य पद्धतिर्लिख्यते। ब्राह्मणराजन्ययोरतिष्ठाकामयोः पुरुषसंज्ञो यज्ञो भवति। ० after which the *Sarvamedha* (from fol. 12) and *Pitṛimedha* (fol. 27) as above.

[H. T. COLEBROOKE.]

356.

1362D. Foll. 13; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; 10–12 lines in a page.

Adhyāya XXIII. of the same work.

It begins: अथाहीना उच्यन्ते। द्व्यहप्रभृतयो द्वादशाहपर्यन्ता अहीनाः। ०

Dated: संवत् १७८५ महाशुदी ३ बुद्धवारे लिखितं वाराणशिमध्ये भटपुरुषोत्तमेन गंगातिरे॥

The MS. at one time belonged to one *Gaṇeśadīkshita*. [H. T. COLEBROOKE.]

357.

754. Foll. 77; size 10¾ in. by 4½ in.; well written, in the Devanāgarī character; by two recent scribes (the one who copied foll. 1–44 being identical with the copyist of 757*d*); 13 (or 15) and 12 (or 13) lines in a page, respectively.

Adhyāya XXV. of the same manual; consisting of fourteen *kaṇḍikās*.

The MS. begins: दर्शपूर्णमासादीनि सत्रांस्तानि कर्म्मेण्युक्तानि। अधुना तेष्वेव कर्मसु कर्मविनाशे ०

[H. T. COLEBROOKE.]

358, 359.

440, 577. Foll. 1–206; 207–416 respectively; size 10¾ in. by 4¼ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

The first *kāṇḍa* of the *Saṃskāragaṇapati*, a commentary on *Pāraskara's Kātīya-Gṛihyasūtra*,

Digitized by Microsoft®

by *Rāmakṛishṇa* of *Kāśī*, son of *Konera*, and grandson of *Jayasiṃha*. It begins:

वंदे श्रीगणनायकं सुरगुरुं सर्वार्थसिद्धिप्रदं
भक्तानां सुखदायकं गजमुखं सिंदूरशोभाकरं ।
ब्रह्माविष्णुशिवार्कमुख्यखचरान् श्रीशारदाशैलजां
लक्ष्मीं पद्मनिवासिनीं निजगुरुं कार्यस्य संसिद्धये ॥ १ ॥
श्रीविंध्याचलदक्षिणे सुललिते देशे च पुण्यालये
चातुर्वर्ण्यसमाकुले बहुविधे नाम्ना मद्रुपत्तने * ।
तत्रासीन्निजवंशवर्धनकरः श्रीवासुदेवः सुधीर्
दोर्दंडप्रथितः प्रतापविभवो भूमंडलाखंडलः ॥ २ ॥
शत्रूणां ललनासहस्रनयनेष्वंभःप्रवाहं ददज्
जातः श्रीपरतापसाहिनृपतिः श्रीवासुदेवात्मजः ।
तेजस्वी च महायशा नृपगुणोदारो † दयालुः प्रभुस्
तत्पुत्रो ऽपि महाशयः खलु महासिंहो नृपो ऽभून्नतः ॥ ३ ॥
तदंगजो हिम्मतिसाहिनामा बभूव राजा रजनीशवक्त्रः ।
गयंदसिंहो नृपतिस्ततो ऽभूत्तेजोयशोवीर्यबलान्वितश्च ॥ ४ ॥
तस्यात्मजः संगवंशरो धीरो धुरीणो धरणीधरश्च ।
मान्यो वदान्यो गणकाग्रगण्यो धन्यो विपूर्वो जयसिंहदेवः ॥ ५ ॥
संप्राप्तजीविकस्तस्मात्काश्यां कोनेरदेवविबुधः ‡ ।
तत्सूनुरामकृष्णाख्यः सूत्रविवरणं कुरुते ॥ ६ ॥
बालकानां सुबोधाय तोषाय विदुषामपि ।
आकल्पमपि संसारे कीर्त्यवस्थापनाय च ॥ ७ ॥
स्वाभिप्रायेण § हि मया न किंचिदिह लिख्यते ।
किंतु वाचनिकं सर्वमतो माह्यं मनीषिभिः ॥ ८ ॥
आलोक्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि च ।
परिशिष्टान्यनेकानि कात्यायनकृतानि च ॥ ९ ॥
कर्काचार्यकृतं भाष्यं गदाधरकृतं तथा ।
भाष्यं हरिहरं चैव अन्यानि च बहूनि च ॥ १० ॥
सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनं यथा ।
सिद्धांतानि समूलानि विचार्य लिख्यते मया ॥ ११ ॥
शब्दतश्चार्थतश्चेह पौनरुक्तिं न दुष्यति ।
स्फुटबोधाय बालानां ग्रंथो ऽयं रच्यते यतः ॥ १२ ॥

इह खलु सकलमुनिगणवरिष्ठचक्रचूडामणिः श्रीभगवान्पारस्कराचार्यः परमकारुणिको निर्विघ्नेन ग्रंथसमाप्त्यर्थं अध्येतॄणां च शुभार्थं शिष्टाचाररक्षणार्थं ग्रंथादौ मंगलाचरणमातनोति । अथेति °

इति ° प्रथमकंडिका fol. 32*b*; ° द्वितीयकंडिका fol. 44*b*; इति ° गणपतिपूजनपुण्याहवाचनमातृकापूजननांदीश्राद्धप्रयोगः । अथ ग्रहयज्ञस्वरूपं fol. 74*b*; इति ° तृतीया कंडिका fol. 116; इति ° विवाहप्रयोगः fol. 206*b*; ° चतुर्थीकर्मप्रयोगः fol. 217; ° लक्ष्मीपूजनं fol. 222*b*: ° द्वितीयविवाहविधानं fol. 225; ° अर्कविवाहविधिः fol. 230*b*; ° कर्मविपाकफलं प्रायश्चित्तं fol. 279*b*; ° विष्णुबलिः fol. 290*b*; ° मूलशांतिविधानं fol. 345*b*; ° आश्लेषशांति ° fol. 350*b*., etc.

It ends: श्रीप्रथमशाखीयरामकृष्णविरचिते पारस्करगृह्यसूत्रविवरणे संस्कारगणपतौ कपिलसंहितोक्तशिशुरक्षाविधानं प्रथमकांडं संपूर्णं समाप्त° संवत् १८६० वृषे शाके ११ समये आश्विनमासे कृष्णपक्षे १५ अमावस्यां पुन्यतिथौ स्वार्थं परार्थं ॥

A *Rāmakṛishṇa*, son of *Koṇḍabhaṭṭa*, and grandson of *Prayāgabhaṭṭa*, composed the *Śrāddhagaṇapati*. [H. T. COLEBROOKE.]

360.

912. Foll. 317 (numbered 124 and 193); size 12½ in. by 6¼ in.; fairly well written, in Devanāgarī, by three or four different hands; 13–16 lines in a page.

The same portion of the *Saṃskāragaṇapati*. The ends of the chapters and *kaṇḍikās* are marked in red.

Dated Saṃvat 1850. [H. T. COLEBROOKE.]

361.

1665A. Foll. 92; size 9 in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Modern.

Kātīyagṛihyasūtra-prayogavivṛiti, also called *Gṛihya-kārikā*, an exposition of *Pāraskara's Gṛihyasūtra*, composed, in A.D. 1266, by *Reṇukārya*, son of *Maheśasūri*, and grandson of *Someśvara* (of the *Śāṇḍilavaṃśa*). Very incorrect.

It begins: ओं नमो महालक्ष्म्यै नम मखादिकर्मार्पिता कुमुदोद्बोधदेतवे नमस्तस्मै (?) गणेशाग्निखचंद्रमरावये ° — ॥

संस्कारो द्विविधः प्रोक्तो ब्राह्मो दैवो मनाविभिः ।
गर्भाधानादिर्माशलो दैविकपाकपतिप ॥°

* नाम्नामडुपतने, MS. 912. † MS. दारा.
‡ ° काश्याकोनेर ° MS. 912. § स्वामि ° MS. 912.

Digitized by Microsoft®

The *garbhādhāna* ends fol. 4*b*; *puṃsavana*, fol. 5; *sīmantonnayana*, fol. 6*b*; *jātakarman*, fol. 8*b*; *nāmakaraṇa*, fol. 9*b*; *nishkramaṇa* and *karṇavedha*, fol. 10; *annaprāśana*, fol. 11; *cūḍākaraṇa*, fol. 12*b*; *mauñjīvratavidhāna*, fol. 18*b*; *vedārambha*, fol. 20*b*; *upākarman* (or *upākaraṇa*), fol. 22*b*; *utsargavidhi*, fol. 23*b*; *anadhyāyāḥ*, fol. 25; *keśānta*, ib.; *samāvartana*, fol. 28; *snātakadharmāḥ*, fol. 29; *vivāhaprakaraṇa*, fol. 42; *caturthīkarman*, fol. 43*b*; *shoḍaśakriyāḥ*, fol. 44*b*; *śālākarmaprakaraṇa*, fol. 53; *vṛittiprakaraṇa*, fol. 57; *bhaishajyakarman*, fol. 58; *śaucaprakaraṇa*, fol. 89*b*; *avakīrṇiprāyaścitta*, fol. 90; *sabhāpraveśana*, fol. 90*b*; *rathārohaṇa*, fol. 91; *hasti-aśvārohaṇa*, etc. It ends:

इति तत्वार्थसंपूर्णरेणुकार्येण यज्वना ।
कृतायां सूत्रविवृतौ समाप्ता गृह्यकारिका ॥
आसीच्छाडिलवंशजो (!) द्विजवरः सौजन्यजन्याकृतिः
श्रीसोमेश्वरदीक्षितांबुजभवापत्यात्मनः पद्धदः (!) ।
सच्छास्त्रार्थमहोदधेर्निरवधेर्वेदग्धदुग्धांबुधेः
श्रीमाध्यंदिनधर्मदुर्धरवरोद्धारैकधुर्यस्ततः ॥
सूनुस्तत्कुलपद्मखंडतपनः श्रीमन्महेशाभिधः
सूरिर्भूरियशाः शृतिस्मृतिसदाचारैकनिष्ठो भवत् ।
तत्सूनुः कृतिसूनुसूत्रमटिनी(!)कल्लोलनक्रो महान्
ते[ने]यं रचिता प्रयोगविवृतिः श्रीरेणुकार्येण वै ॥
शाके ष्टवस्वी[श्व]रसंमितांके ११६८
ग्रहेक्षयाख्ये मधुसंज्ञयासे ।
ग्रंथः कृतो यं कमलालयांघ्रि-
सरोरुहामोदितपद्धदेन ॥०
काशीत आगतेनेयं पयोष्ण्यां शुक्लतीर्थके ।
दीक्षितानन्तसंज्ञेन लिखिता रेणुकारिका ॥

[H. T. Colebrooke.]

362.

1729F. Foll. 29; size 8¾ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī; six lines in a page.

Yajñapārśva; one (the 15th) of the eighteen *pariśishṭa*, or supplements, of the *White Yajurveda*, ascribed to *Kātyāyana*. It begins:

विवाहे वितते तंत्रे होमकालमुपस्थिते ।
कन्यका चतुलागच्छेत् कथं कुर्वंति याज्ञिकाः ॥ १ ॥

Fol. 22:

इतीयं याज्ञिपार्श्वेषु श्रुतिर्वाजसनेयिका ।
अन्येष्वपि च वेदेषु विभागं प्राह कौशिकः ॥ (१५४) ॥
सायंहोमेषु यद्द्रव्यं प्रातर्होमेषु तद्भवेत् ।
भिन्नद्रव्यहुतं यत्तु अहुतं तस्य तत् भवेत् ॥ १ ॥

etc., 12 *ślokas*, after which fol. 23*b*:

इति छंदोगपद्धतौ पुनराधाननिमित्तानि ॥ संवत्सरं यावत्प्रोषिकावस्याग्निप्रणयने ।० ॥

एवमादिनिमित्तेषु हावयेन्न तु हापयेत् ।
विप्रो दशाहमासीनवैश्वदेवविवर्जितः ॥ १ ॥

etc., 13 *ślokas*, after which: अन्यतापद्विषयं ॥
यजमानश्च पत्नी च उभौ प्रवसितौ यदि ।० 28 *ślokas*.

Ends: इति यज्ञपार्श्वाभिधानं परिशिष्टं समाप्तं ॥ संवत् १७०९ वर्षे कार्त्तिकमासे कृष्णपक्षे ३० शुक्रे लिखितमिदं पुस्तकं ।०

For another MS. of this treatise see Weber's Cat. No. 261. [H. T. Colebrooke.]

363.

1158a. Foll. 10; size 9¼ in. by 3 in.; excellent Devanāgarī writing of about A.D. 1600; six lines in a page.

Śulvapariśishṭa, another (the seventh) of the *pariśishṭa* of the *White Yajurveda*. It begins:

रज्जुसमासं वक्ष्यामः । समे शंकुं निखाय शंकुसंमितया रज्ज्वा मंडलं परिलिख्य यत्र लेखयोः शंक्वग्रछाया निपतति तत्र शंकू निहंति सा प्राची ॥

It consists of seven paragraphs, followed by 47 *ślokas*:

द्विहस्ते लक्षणं कुर्यात् त्रिहस्तो मध्यमः शिरः ।
शिरः पश्चाद्वितस्तिः स्यात्पूर्वार्धे हस्त एव च ॥ १ ॥०
सूत्रदोषदरिद्रस्य गूढमंत्रस्य धीमतः ।
समाप्तेयं क्रिया शौल्बी कात्यायनमहात्मनः ॥ ४७ ॥

इति शुल्वं सप्तमं परिशिष्टं समाप्तम् ॥ (here follows a quotation from the *Siddhāntacūḍāmaṇi*).

See Weber's Catalogue, No. 252, for another copy of this work which, however, contains only 39 *ślokas*. [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

364.

774c. Foll. 18 (apparently originally 19, of which one, fol. 17, is missing); size 10 in. by 4 in.; legibly written in the Devanāgarī character; seven or eight lines in a page.

Śulvavivaraṇa, a commentary on the preceding treatise, by *Upādhyāya Karka*. The MS. begins:

स जपत्युदयेनैषां चतसृष्वपि दिक्षु निवसतां नृणां ।
प्रतिदिनमन्यामन्यामाशां विदधाति यः प्राचीं ॥ १ ॥

रज्जुसमासं वक्ष्यामः । किमर्थमिदमुच्यते ॥ यदाचार्येण प्राग्वंशसदोहविर्धानवेद्यग्निमानादीनि परामर्शमात्रेणैवोक्तानि ॥ तेषां तत्वनिर्णयार्थमिदमुच्यते ।°

The MS. ends:

इत्युपाध्यायकर्ककृतौ शुल्वविवरणं समाप्तं ॥

आत्मारामतत्सुतदम्भंदन तथा रामकृष्णेन लिपितमिदं पुस्तिकं संवत् १६८८ वर्षे माघे मासि कृष्णपक्षे ४ तिथौ शनिवारे°

[H. T. Colebrooke.]

365.

1521b. Foll. 5; size 10 in. by 4½ in.; recent, indifferent Devanāgarī handwriting; nine lines in a page.

Kāṇvānāṃ viśesha, being a review of the peculiarities of the *Kāṇva* school, in the performance of the *Darśapūrṇamāsa* and *Agnishṭoma* ceremonies.

The MS. begins: अथ दर्शपूर्णमासयोः काण्वानां विशेषः । [वचस्पते यज्ञं गोपायेति ब्रह्मैव जपति न यजमानः । इति देवः कर्कमते न ब्रह्मा किंतु यजमानः काण्वशाखीयानां supplied in the margin] आसादने । अग्निहोत्रहवनीं च शूर्पं च । सो ग्निहोत्रहवनीं च शूर्पं चादत्ते । तत्स्फ्यमुपोहंति । अथाधिरोहति विष्णुस्त्वा । उरुघातायेत्यनः प्रेक्षते । तृणं वा किंचिद्वा निरस्यति । अविद्यमाने ऽभिमृशेदिति न । अथोलूखलं प्रतिगृह्णाति । स प्रतिगृह्णात्यद्रिरसि°

Fol. 2*b*: आज्यप्रोक्षण्युत्पवनादौ तु वाचीनकमेव काण्वीयायां तु अध्वर्युग्रहणाभावात् वर्तत एवाध्वर्युस्तस्मान्माध्यंदिनानामध्वर्युः प्रेषकर्ता काण्वानां त्वग्नीदिति ॥° ॥ अग्निष्टोमे काण्वानां विशेषो लिख्यते । अथैतां शालां प्राग्वंशां कुर्वंति । यद्यपि श्रुतौ वितारणं नास्ति तथाप्यविरोधात्कर्तव्यमेव ।°

It ends: शालायामपरेण यजमान उपस्थे सो॰ पत्नी तमनु । पात्रादीनामासादनं । तत आज्याधिश्रयणाद्याज्यग्रहणांतं कृ[त्वा पदविकिनिरंकसार्द्धपंचमपंकुतावयंपोथः (!) ॥ supplied by a different hand].

366.

1355h. Foll. 2; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; 10 or 11 lines in a page.

Kāṇvaśākhīya-viśesha, another treatise on the same subject; incomplete at the end.

It begins (after the title written in the margin by a different, more recent, hand):

श्रीः । आधाने वि°। आहवनीयमुद्धरिष्यन्नग्नीध्रं प्रेष्येदध्वर्युः अश्वेन पूर्वेण प्रेहि । अश्वाभावे प्रैषाभावः । वरुणप्रघासे । अग्नीत्समिधमाधायाग्नि" संमृड्ढि ब्रह्मन्प्रस्थास्यामः । पितृयज्ञे च । बर्हिरुपमूले दितं च पितृयज्ञे । पूर्वेद्युर्बर्हिषश्चो धानाकरणं गृहमेधीयांते तत्र । दर्शपौर्णमासयोर्वि°। प्रथमे काले व्रतोपायनं । अग्निहोत्रहवणीं शूर्पं चासादयेत् । आदानमप्येवं । उरुवातायेत्यनः प्रेक्षणं ।°

Fol. 1*b*: सोमयागे वि°। अप्सुदीक्षायां प्राङासीनो ऽध्वर्युः श्मश्रूणि वपेत ।°

It ends at the bottom of fol. 2*b*: उभावेतमि युगपत्तदभिमंत्र [H. T. Colebrooke.]

---

e. Atharva-Veda.

367.

526A. Foll. 27; size 9½ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the earlier part of the 17th century; 8–11 lines in a page.

Yajñaprāyaścittasūtra, a collection of rules for the expiation of irregularities in the performance of sacrifices, according to the *Atharva-veda* ritual. The treatise is called *Vaitāyana-sūtra* outside, but according to the colophon this is the title of a larger collection of which this is the chapter on *prāyaścitta*. It is doubtless the portion of the *Vaitāna-Sūtra* referred to by Dr. Garbe (in his edition, Pref. p. v. MS. C.) as immediately

Digitized by Microsoft®

succeeding the practical sacrificial portion (of 8 adhyāyas) published by him. The MS. begins:

अथातो यज्ञे कर्मणि प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामो विध्यपराधे भवेत्त पुनःकार्यं कृत्वोत्तरतः प्रायश्चित्तं प्रायश्चित्तं वा कृत्वोत्तरतः समाधानं यत्पूर्वं प्रायश्चित्तं करोति °

According to the colophon, the work (*i.e.* the *Vaitānasūtra*) consists of 14 lectures, of which this MS. contains the last six, each sub-divided into a number of sections, viz., Adhyāya I. into 5; A. II. into 9; A. III. into 10; A. IV. into 4; A. V. into 6; A. VI. into 9 sections. After this there follows another paragraph which is numbered 10, beginning अथ यत्रैतत्पार्थिवमांतरिक्षं दिव्यं °

The colophon runs thus: इति श्रीअथर्ववेदे वैतायनसूत्रे प्रायश्चित्तिः प्रसंगे चतुर्दशमो ध्यायः समाप्तः ॥ after which, by a different hand: श्रीसर्वविद्यानिधानकवीन्द्राचार्यसरस्वतीनामथर्ववेदे वैतायनसूत्रे प्रायश्चित्तिप्रसंगपुस्तकम् ॥

[H. T. Colebrooke.]

II. MANUALS AND SPECIAL TREATISES.

a. Śrauta Ritual.

368.

1366A. Foll. 32; size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 10–14 lines in a page.

Śrautasarvasva, a treatise on Vaidik ceremonial, in four chapters (*pariccheda*), by *Śesha Nārāyaṇa,* son of *Śesha Vāsudeva,* and grandson of *Śeshānanta.* According to the precepts of *Bodhāyana.* The MS. commences with seven *ślokas*:

वासुदेवं गुरुं नत्वा दीक्षितानंतमूर्तिजं ।
परं पराशरं व्यासं सोमपीथित्रिपुरुषं ॥ १ ॥
बोधायनस्य कल्पस्य व्याख्याः संति परःशताः ।
शेषो प्यहमशेषास्ताः परिकृत्य ब्रुवे स्पशः ॥ २ ॥ - ॥
अग्न्याधेयप्रयोगस्य परिमाणं विविच्यते ।
शेषनारायणेनेह विप्रकीर्णमितस्ततः ॥ ४ ॥
कल्पे धर्मे च शेषे च कर्मांते द्वैधगृह्ययोः ।
प्रायश्चितिविवृत्यादित्रये स्वामिचतुष्टये ॥ ५ ॥ ° ७ ॥

अथ प्रयोगपरिमाणं ॥ अधिकारनिरूपणाधीनत्वादुत्तरकर्मप्रवृत्तेरधिकारस्तावदाधानादिकर्मसु निरूप्यते । तत्र वसिष्ठः ।°

Fol. 7: इति° श्रौतसर्वस्वे श्रौतविषयनिरूपणं नाम प्रथमः सोमादिविचारपरिच्छेदः समाप्तः ॥ अथाधानं ।°

Fol. 24: इति श्रीमद्बोधायनमार्गप्रवर्तकाचार्यश्रीशेषानंतदीक्षितसुतश्रीशेषवासुदेवदीक्षिततनूद्भवमहामीमांसकदीक्षितश्रीशेषनारायणनिर्णीते श्रौतसर्वस्वेऽव्यंगादिविचारो नाम द्वितीयः° ॥ अथ साधुवृताधिकारः ।°

Fol. 26*b*: इति° शाखाटंडविवेको नाम तृतीयः परिच्छेदः ॥ अथ कल्पटंडविवेकः ।° Dated शंवत् १८३१ मिति जेष्ठमासे शुक्लपक्षे त्रयोदश्यां वुधवासरे ॥ [H. T. Colebrooke.]

369.

1683. Foll. 177; size $9\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; legibly written, in Devanāgarī; eight or nine lines in a page. In the beginning two leaves have been lost and replaced by two leaves on which part of fol. 3 has been recopied by a different hand.

Viśvaprakāśa, a manual of Vaidik ritual, according to the precepts of *Āpastamba;* compiled by *Viśvanātha,* son of *Purushottama,* in Saṃvat 1600 (A.D. 1544).

Fol. 3 begins: कनाम्नः कृतैतदात्मघातादि अपमृत्युजनितद्दोषनिवृत्तिपूर्वकमौर्ध्वदेहिकाधिकारसिद्ध्यर्थं नारायणबलिं करिष्ये ॥ It ends:

आकाशांबरकृतिकाहिमगुभिर्युक्ते विरोधाभिधे
वर्षे हैमनमार्गशुक्लनवमीसौम्येगते (!) वासरे ।
पूर्णा श्रीपुरुषोत्तमार्यतनयश्रीविश्वनाथेन वै
प्रीत्यै विष्णुपदाब्जयोरिति कृता सत्पद्धतिः कल्पनां ॥ ३ ॥
अजीजनच्छ्रीपुरुषोत्तमो यं श्रीविश्वनाथं श्रुतिकर्ममान्यः ।
(इति) विश्वप्रकाशाभिधपद्धतिस्तत्कृता महत्प्रीतिकरी समाप्ता ॥
श्रेयसे ॥ संवत् १८०५ मिति आ° शुक्लपक्षे तिथौ ६ शनि ॥

[H. T. Colebrooke.]

370.

374. Foll. 302, two of which are numbered 41, while two others have been supplied later between foll. 28 and 29, and foll. 271 and 272 respectively; size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; legibly

Digitized by Microsoft®

written, in Devanāgarī, about the middle of the 17th century; 11 lines in a page.

Prayogasāra, a manual for the performance of Vaidik sacrifices, by *Keśavasvāmin*. The author apparently follows the *Baudhāyana Śrautasūtra* (cf. Burnell, Index of Tanjore MSS. No. cxvi.). It begins:

श्रियः पतिं नमस्कृत्य करवं च मुनिसत्तमं ।
प्रयोगसारं वक्ष्यामि केशवो ऽहं यथामति ॥ १ ॥

नारायणादिभिः प्रयोगकारैरेकं पक्षमाश्रित्य दर्शपूर्णमासादीनां प्रयोग उक्तः । आचार्यपादैर्द्वैधे पक्षान्तराण्युक्तानि भवस्वामिमतानुसारिणा मया तूभयमप्यङ्गीकृत्य प्रयोगसारः क्रियते । आमावास्येनेत्यादि ।

Praśna (or *prapāṭhaka*) I. (18 adhyāyas) ends fol. 26*b*, इति केशवस्वामिकृते प्रयोगसारे दर्शपूर्णमासौ संपूर्णौ ॥

P. II. (2 or 3 adhyāyas) on *Ādhāna*, fol. 31.

P. III. (3 adhyāyas) fol. 44, इत्याधानं समाप्तं ॥

P. IV. (? 6 adhyāyas) on *Agnihotra*, fol. 52*b*.

P. V. (4 adhyāyas) fol. 70*b*, समाप्तः पशुः ॥

P. VI. (7 adhyāyas) fol. 93*b*, समाप्तानि चातुर्मास्यानि ॥

P. VII. (10 adhyāyas) fol. 147*b*, इति॰ अग्नीषोमीयः समाप्तः ॥

P. VIII. (5 adhyāyas) fol. 174.

P. IX. (6 adhyāyas) fol. 206*b*, समाप्तो ग्निष्टोमः ॥

Then follow, severally, the modifications of the Soma sacrifice: इति॰ अत्यग्निष्टोमः fol. 207*b*, ॰ उक्थ्यप्रयोगः fol. 208*b*, अतिरात्रः fol. 215, अप्तोर्यामः fol. 216, वाजपेयः fol. 230*b*, etc.

It ends: इति सकलविद्याविशारदश्रौतस्मार्तकर्मानुष्ठानकेशवस्वामिकृता (!) प्रयोगसारनामको ग्रंथ पक्षाण शुभं ॥

[H. T. Colebrooke.]

371.

367. Foll. 165; size 9¾ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; nine, sometimes ten, lines in a page. (A).

A manual of the Vaidik ritual, [called *Bṛihat-Padmanābhī*, on the title page of MS. B.]. The treatise begins:

विघ्नराजं नमस्कृत्य देवीं सरस्वतीं तथा ।
शिष्याणामुपकाराय लिख्यते श्रौतपद्धतिः ॥

कृताधानस्य प्रथमपौर्णमास्यां मातृपूजापूर्वकमाभ्युदयिकं श्राद्धम् । ततो ऽन्वारम्भणीया प्रतिपदि । पुनः स्वस्थाने निर्लेपः । पञ्च भूसंस्काराश्च । पुनरुद्धरणम् । देवतावधारणम् । वैकल्पिकपदार्थावधारणम् । आचम्य बद्धशिखः । कुशोपग्रहः । कृततिलकः । एद्ध समिधो गृहीत्वा ।॰

इतीष्टिः समाप्ता । fol. 13 (*B*12); इत्यन्वारम्भणीया fol. 18 (16); इति प्रवासविधिः । अथाग्निहोत्रहोमः । fol. 27 (22*b*); अथ चातुर्मास्यानि fol. 29*b* (24); अथ वरुणप्रघासाः fol. 34*b* (27*b*); अथ साकमेधाः fol. 47*b* (37*b*), etc.; अथ निरूढप्रयोगः । fol. 82 (62); इति पशुः समाप्तः । fol. 93 (70); *apsudīkshā*; *prāyaṇīyā*; *somakraya*, etc., to the end of the *Agnishṭoma*.

It ends: अस्य ज्योतिष्टोमस्याग्निष्टोमसंस्थितस्य क्रतोः समृद्ध्यर्थं यथा संपन्नेनान्नेन तृप्तिपर्यंतेन सहस्रं ब्राह्मणानहं तर्पयिष्ये तद्दंतं पुनरुद्धृत्य सायमाहुतिः । बर्हिरादीपनं लौकिके ऽग्नौ । स्वकाले प्रातर्होमः ॥ सप्त सोमसंस्थाः । तेषां प्रथमोग्निष्टोमः ॥

[H. T. Colebrooke.]

372.

1637b. Foll. 114; size 10¾ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; eleven lines in a page. Fol. 65 has been misplaced between foll. 113 and 114.

The same work. (B.) A more correct copy.

[H. T. Colebrooke.]

373.

1637a. Foll. 64; size 10¾ in. by 4¼ in.; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

Another manual, called *Laghu-Padmanābhī* on the front page; apparently an abridgment of the preceding work. The MS. begins:

कृताधानस्य प्रथमपौर्णमास्यां मातृपूजापूर्वकं श्राद्धं । ततो न्वारंभणीया । पुनः स्वस्थाने निर्लेपः । पुनः पंच भूसंस्काराः । उद्धरणं । वैकल्पिकपदार्थावधारणं । बद्धशिखः । कुशोपग्रहः ।

Digitized by Microsoft®

षट् समिधो गृहीत्वा। अस्यं त्वाधानमाहवनीयगार्हपत्यदक्षिणाग्निषु। ०

In the beginning the treatise is divided into sections, eight of which make an adhyāya. The end of the second adhyāya (fol. 7) coincides with the conclusion of the *anvārambhaṇīyeshṭi*.

It ends:

अत्र पक्षे वाजिनयागः। आत्मालंभः। उदकालंभः। संवादर्शयुवाकयोरभावः। परिधिप्रक्षेपः। संस्रवाहुतिः। देशे विमोकः। व्रतविसर्गश्च॥ इति अग्निष्टोमिका पयस्या समाप्ता॥ संवत् १६६५ वर्षे फाल्गुनमासे शुक्लपक्षे द्वितीयायां तिथौ शनिवासरे लिखितो ऽयं ग्रंथः॥ [H. T. Colebrooke.]

374.

288a. Foll. 63 (the first five of which have been lost and supplied, on six leaves, by a more modern hand); size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the earlier part of the 17th century; eleven lines in a page.

Yajñatantrasudhānidhi, an exposition of the ceremonial in accordance with the rules of *Baudhāyana* and *Āśvalāyana,* by *Sāyaṇācārya.* The first part. It begins:

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे।
यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननं॥ १॥
सत्सूत्रो(प?)चितसताग(म)महारत्नं निधानं गिरां
प्रत्यक्षित्तमुपास्महे वयममी बोधाय बौधायनं। ० २॥ ० १९॥
संगृह्य सारं कृतवान् वेदशास्त्रार्थकोविदः।
यज्वनां परमप्रीत्यै यज्ञतंत्रसुधानिधिं॥ २०॥

अग्नीनाधास्यमानः सर्वदुरितपूर्वपापक्षयकामः सर्वप्रायश्चित्तरूपं कूष्मांडहोमं कुर्यात्। अमावास्यायां पौर्णमास्यां चोपक्रमः॥ तस्यायं प्रयोगक्रमः॥ ०

इति कूष्मांडहोमः *॥ अथ गणहोमः। fol 6 (of supplied leaves).

अथाग्न्याधानं। अत्र श्रुतिः। जातपुत्रः कृष्णकेशो ० fol. 13.

इति ० श्रीसायणाचार्यस्य कृतौ यज्ञतंत्रसुधानिधावग्न्याधेयप्रकरणं समाप्तं॥ अथाधानस्याश्वलायनहौ[त्र]क्रम उच्यते। अत्र सर्वास्विष्टिषु प्रधानदेवता उपांशु यष्टव्याः। ० fol. 49.

इति ० आधानप्रकरणं समाप्तं॥ अथ पुनराधानक्रमः। यस्याधानकालादारभ्य संवत्सरसमाप्तेरर्वाक् पुत्रभातृबंधूनां पशूनां धनस्य वा हानिः। ० fol. 53*b*.

इति ० पुनराधानप्रकरणं॥ अथोत्सर्गेष्टिपुनराधानयोराश्वलायनहौत्रप्रयोग उच्यते। तत्रोत्सर्गेष्ट्यां अग्निः अग्निर्वैश्वानरश्चेति द्वे देवते। ० fol. 57.

० अथाग्निहोत्रस्यारंभः॥ अस्तमयात्पूर्वं स्नानादि पंचकं कृत्वा। पुण्याहदेवता। ० fol. 59.

It ends:

इति श्रीमद्राजाधिराजश्रीपरमेश्वरवीरहरिहरसकलसाम्राज्यधुरंधरस्य वैदिकमार्गस्थापनाचार्यस्य श्रीसायणाचार्यस्य कृतौ यज्ञतंत्रसुधानिधौ अग्निहोत्रप्रकरणं समाप्तं॥ लिखितं वाराणस्यां मोहनब्राह्मणेन॥ [H. T. Colebrooke.]

375.

288b. Foll. 77; same size; indifferent Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Another portion of *Sāyaṇa's Yajñatantrasudhānidhi.* On animal offerings. It begins:

अथ पाशुकं प्रक्रम्यते। तत्र पशुर्नित्यः काम्यश्च। तत्र नित्यः षट्सु मासेषु यावज्जीवं प्रयोज्यः। ०

इति ० ऐंद्राग्नीयनिरूढपशुबंधप्रकरणं समाप्तं॥ अथ पशोराश्वलायनहौत्रप्रयोग उच्यते॥ अत्राग्नेय्यामिष्टौ अग्निर्देवता ० fol. 58. It ends:

इति ० यज्ञतंत्रसुधानिधौ पशोराश्वलायनहोत्र समाप्तं॥ संवत् १६६६ समये चैत्रवदि ४ भौमे लिपितं त्रिपाठीवंशोधरेण॥ [H. T. Colebrooke.]

376.

1743A. Foll. 59; size 9¼ in. by 3¼ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; nine lines in a page.

Another portion of the same work, treating of the Full and New Moon sacrifices.

It begins:

अथाहिताग्निकरणीययोर्दर्शपूर्णमासयोः प्रयोगक्रमो ऽभिधीयते। यथोक्तान्वाधानदिने प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा यजमानः श्मश्रूपपक्षकेशलोमानि वापयित्वा ०

* A spiral curve over ष्म, probably intended to change it to कूश्मांड ०

Digitized by Microsoft®

After the conclusion of the *Darśapūrṇamāsa* (fol. 58) there follow two sections, beginning: अथाग्रयणसूत्रं । वर्षासु श्यामाकानामाग्रयणं करिष्यन्भवति ० and शरदि व्रीहीणामाग्रयणं करिष्यन्भवति ०-- विसृजते व्रतं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

377.

135c. Foll. 54, of which one (fol. 37) is wanting; size 9½ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

Audgātra-prayoga, a manual of the duties of the chanters at the Soma sacrifice; forming part of *Sāyaṇa's Yajñatantrasudhānidhi*.

It begins: अथौद्गात्रप्रयोगः ॥ ऋत्विगार्षेयो ऽनूचान इत्याद्युक्तलक्षणवानृत्विग् भवति ।०

It ends: इति श्रीमद्राजाधिराजपरमेश्वरहरिहरराजेत्यादिवैदिकमार्गस्थापनाचार्यश्रीसायणाचार्यकृतौ यज्ञतंत्रसुधानिधौ औद्गात्राख्यः पदार्थः समाप्तः ॥ संवत् १६७७ वर्षे श्रावणसुदिचतुर्थी शुभदिने लिखितं लक्ष्मीनारायणब्राह्मन ॥ ० ॥ इति सामगशाखायामग्निष्टोमे उद्गातृगणः समाप्तः ॥ समाडसि कृशानुः आहवनीयं -- a short paragraph -- ० इति सर्वान् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

378.

1970. Foll. 196; size 8 in. by 3¾ in.; well written, in the Devanāgarī character; 7–9 lines in a page.

Mantrasaṃhitā, a collection of verses from the *Ṛigvedasaṃhitā*, (apparently for the use of the *Hotṛi* priest, in connection with the *Āśvalāyana-sūtra*, cf. next MS.) Foll. 1–19 with the accents marked.

The passages extracted from the first ashṭaka (foll. 1–20) are as follows:

Maṇḍ. I. *sūkta* 1–11; 12, 1. 6; 18, 6. 1 (here ends the first adhyāya);—20, 1; 22, 10. 13. 15–21; 23, 16–24; 24, 3. 11; 25, 1–10. 19; 27, 13; 31, 12;—33, 1; 35, 2; 36, 13; 35, 11; 38, 6; 40, 1; 43 (1–9); 44, 5; 46, 1;—47, 1; 48, 11; 50 (1–13); 51, 1, first pāda;—62, 1; 65, 3; 69, 1; 76, 2;—81, 1; 82, 2; 83 (1–6); 84, 7–9. 15; 86, 1; 89 (1–10); 90, 6–8; 91 (1–23); 92, 10. 16;—95, 1; 96 (1–9); 97 (1–8); 99 (1); 101, 1; 106 (1–7); 110, 1; 112 (1–25);—113, 1. 16; 114 (1–11); 115 (1–6); 116, 8; 117, 15; 120, 12.

The MS. ends: शके १७२९ प्रभवनामसंवत्सरे वैशाखशुक्ल अष्टम्यां भृगुवासरे तद्दिनेदं पुस्तकं समाप्तं केळकरोपनामकगणेशेन लिखितं स्वार्थं परार्थं च ॥

[DR. J. TAYLOR.]

379.

781. Foll. 113; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 7–9 lines in a page.

Another copy of the same collection.

Foll 1–84 and 101 are marked with accents (by the *Śrotriya Bālakṛishṇa*, according to a statement at the end of the fourth ashṭaka, fol. 46).

The MS. ends: इत्याश्वलायनमंत्रसंहिता समाप्ता ॥ ० ॥ संवत् १७६१ (विक्रम scored out) शके १६१८ शार्वरीनामसंवत्सरे कार्त्तिके मासि शुक्लपक्षे चतुर्दश्यां तिथौ भौमवासरे इदं पुस्तकं काश्यां ग्रामे लिखितं ॥

The Śaka date is probably wrong, as only the other date corresponds with the year of the cycle of Jupiter given. [H. T. COLEBROOKE.]

380.

395. Foll. 31; size 12 in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting.

Baudhāyana-Ādhānaprayoga. It begins:

अथाग्न्याधानं निरूप्यते तस्य कालं शिशिरवसन्तग्रीष्मऋतवः पौर्णमास्यमावास्यायजनीयास्तिथयः कृत्तिकारोहिणीपुनर्वसुपूर्वोत्तरफल्गुणीचित्रानक्षत्राणि मृगशीर्षविशाखाप्रोष्टपदश्रवणानुराधा अपीति केचित् ।०

The *mantras* are accented.

Digitized by Microsoft®

The MS. ends: आधानबौधायन समाप्तः ॥
अनेन प्रीयतां देवो भगवान्मंगलेश्वरः ।
लक्ष्मी नृसिंहः पूर्वेषामस्माकं कुलदैवतं ॥ संवत् १८०५ ।०
[H. T. Colebrooke.]

381.

1851. Foll. 20; size 12 in. by 3¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Modern.

The same work. Not accented. Incomplete.
[Dr. J. Taylor.]

382.

1635d. Foll. 17; size 9¼ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; eight or nine lines in a page.

Ādhāna-prayoga, another manual of the ceremony of establishing a set of sacrificial fires, according to the (fifth book of the) *Āpastamba-Śrautasūtra.* The treatise begins:

अग्न्याधेयं व्याख्यास्यामः । कर्मब्रह्मोभयतत्वविदुषा कर्मप्रयोगमात्रतत्वविदुषा वा ब्राह्मणेन यजेत्यनुज्ञातः स्वभार्यया सह संशोधयेदात्मानं गायत्रीलक्षजपैः ०

The MS. ends: ब्राह्मणतर्पणांतं प्रकृतिवत् ॥ इत्याधानेष्टिः ॥ आधानप्रयोगः समाप्तः ॥ संवत् १७९६ प्रजापतिनामसंवत्सरे माघशुद्ध ३ गुरुवासरे ॥

Then follow, in a different handwriting, 30 *ślokas* in praise of *Rāma.* [H. T. Colebrooke.]

383.

1210. Foll. 29; size 10 in. by 3¾ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; 11–14 lines in a page.

Darśapūrṇamāsa-prayoga, a manual of the New and Full-moon sacrifices (according to the *Baudhāyana-sūtra?*), with the *mantras* accented. The MS. begins:

श्रीहनुमते नमः ॥ अथ दर्शपूर्णमासप्रयोगः ॥ आहिताग्निरन्वाधानदिने प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा श्मश्रूपपक्षकेशलोमनखानि वापयित्वा कृतस्नाननवनीताभ्यंजनोऽहवासाः स्नातैः पात्न्यध्वर्य्वादिभिः सह प्रत्येकं सप्तभिः सप्तभिर्दर्भपिंजूलैर्मुखं नाभिं गुल्फौ च संमृज्य दर्भान्समुच्चित्य प्रोक्ष्योदङ् निरस्यति ॥०

Fol. 26b: समाप्तौ दर्शपूर्णमासौ ॥ अथ नित्यश्रौतहोमप्रारंभः । तिथ्यादि संकीर्त्य सायमग्निहोत्रं पयसा होष्यामि ॥ प्रातरग्निहोत्रं पयसेति प्रातः ।०

Fol. 28: होम समाप्तः ॥ बौधायनो दर्शपूर्णमासस्येदं प्रकीर्तितं नारायणेन लिखितं विदुषां संग्रहाय च ॥ श्री ॥ प्रकृत्यायतनं प्रमाणं ॥०॥ अथ विकृत्यायतनं प्रमाणं ॥०॥ अथ व्याहारः (!) ॥०॥ It ends: इति विहारः समाप्तः ॥
[H. T. Colebrooke.]

384.

3009g. Foll. 22; folio, size 13 in. by 8 in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page. European paper (water-mark 1853).

The same manual. The text differs considerably. Unaccented.

It ends: संतिष्ठेते दर्शपूर्णमासौ । अस्मिन्कर्मणि etc. (5 lines)० इंद्राय हरिवत इदं० ॥ शके १७७३ ॥
[H. T. Colebrooke.]

385.

1987. Foll. 44; size 8½ in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, A.D. 1793; 9–11 lines in a page.

Darśapūrṇamāsa-prayoga, another manual of the New and Full-moon sacrifices, according to the *Baudhāyana-sūtra.* On the front and back pages the treatise is called *Baudhāyana-pañca-prayogī-darśapūrṇamāsa.* The *mantras* are accented.

It begins: उक्तान्वाधानदिने प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा केशश्मश्रुलोमनखानि वापयित्वा सपत्नीकः स्नात्वा कृतनवनीतेनाभ्यंजति ॥ कृतांजनश्चैकविंशतिदर्भपिंजूलैः पवनं कुर्यात् ॥

It ends: उपविश्य आत्मने संप्रेष्यति ब्राह्मणांस्तर्पयितवै । ततो अग्नीन्परिसमुह्य पर्युक्ष्यानग्नयेत्यादिनोपस्थानं कुर्यात् ॥ इत्याश्वलायनपंचप्रयोगी बौधायनदर्शपूर्णमासः समाप्तः ॥ शके

Digitized by Microsoft®

१७१५ ॥ प्रमादीनामसंवत्सरे कार्त्तिकशुक्लपौर्णिमा मंदवार इदं पुस्तकं सदाशीवज्योतिर्विदुरामचंद्रेन लिखितं विश्वेश्वरसंनीधं पावसमामवास्तव्यं ° (!) ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

386.

3009h. Foll. 6; size and handwriting as No. 384 (MS. 3009*g*).

Darśapūrṇamāsa-Hautra, a manual of the New and Full-moon sacrifices, for the *Hotṛi*. Unaccented.

It begins: प्रागुदगाहवनीयाद्वस्याय प्राङ्मुखो यज्ञोपवीत्याचम्य दक्षिणा वृद्धिहारं प्रपद्यते °

It ends: संस्थाजपः ॥ ओं च मे स्वरश्च मे यज्ञो च ते नमश्च ॥ यद्रे न्यूनं तस्मै त उपयते ऽतिरिक्तं तस्मै ते नमः ॥ हौत्र समाप्तं ॥ [?]

387.

1993. Foll. 13; size 8½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Darśapūrṇamāsa-Hautraprayoga, another manual of the New and Full-moon sacrifices, for the use of the *Hotṛi*. With accented texts.

It begins: अथाश्वलायनदर्शपूर्णमासहौत्रप्रयोगोच्यते ॥ यजमानेन वृतो ध्वर्युणा होतरेहीत्यामंत्रितो होता आहवनीयात्प्रागुदग्देशे प्राङ्मुखो वस्थाय °

It ends: इष्टिः संतिष्ठते ॥ इति दर्शपूर्णमासहौत्रप्रयोग संपूर्णमित्यों ३ ॥

खंलोचनस्वरविधु १७२० कालयुक्तस्य वत्सरे । जनार्दनमासनामनवम्यां साध्ययोग च ॥ १ ॥ गुरुपुष्यदिने युक्ता अमृतसिद्धिवेलयोः । उष्णांशुकं न्यराशिस्थांककटकस्यचंद्रयोः ॥ २ ॥ रामचंद्रस्य नामे तु लिखितं पुस्तकं य च । पुण्यग्रामाभिधानस्यज्योतिषीउपनामयोः ॥ ३ ॥ ° [DR. JOHN TAYLOR.]

388.

1729G. Foll. 7; size 8¾ in. by 3¼ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

A similar manual for the same sacrifice and order of priests.

It begins: हौत्रं करिष्यन्संचरेण प्रविश्यापरेणाहवनीयं प्राङ्गिष्ठन्नध्वर्युप्रेषितो ब्रह्मन्सामिधेनीरनुवक्ष्यामीत्युक्त्वा तस्मात्प्रसवमाकांक्षेद् °

अथ प्रयाजाः fol. 3; अथानुयाजाः fol. 5*b*.

[H. T. COLEBROOKE.]

389.

599a. Foll. 51; size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting of about A.D. 1750; nine or eleven lines in a page.

Cāturmāsya-prayoga, a manual for the performance (by the *Adhvaryu*) of the Seasonal sacrifices; apparently part of a larger work called *Prayogapañcaratna*.

The MS. begins: अथ चातुर्मास्यान्युच्यंते चातुर्मास्यानीति कर्मसमुदायिना तस्य चत्वारः प्रयोगाः यावज्जीवसांवत्सरौ द्वादशाहो यथाप्रयोगश्च । यथाप्रयोग इति प्रयोगपर्याप्तकालः °

It ends: इति प्रयोगपंचरत्ने आश्वलायनो प्रयोगिचातुर्मास्यप्रयोगः समाप्तः । After this follows a short paragraph, beginning: सोमांतपक्षे अग्निष्टोमः कार्यः ° and ending: इति चातुर्मास्यानि समाप्तानि ।

[H. T. COLEBROOKE.]

390.

3009i. Foll. 24; folio, size 13 in. by 8 in.; well written, in the Devanāgarī character; fifteen lines in a page. European paper.

The same treatise. A modern Bombay copy, greatly differing from the preceding. No allusion seems to be made here to a *Prayogapañcaratna*.

Foll. 1–9 are marked चा · शेषो; the remainder चा · प्र.

391.

259a. Foll. 40; size 10½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the end of the seventeenth century; thirteen or fourteen lines in a page.

Digitized by Microsoft®

The *Cāturmāsya* section of the *Padārthādarśa*, a manual of the sacrificial ceremonial generally.

It begins:

कातीयं कल्पसूत्रं च हौत्रं कातीयमेव च।
अनयोः कर्कभाष्यं च संप्रदायादिनिर्णयात्॥
एतानालोक्य यत्नेन शिवं सांबं प्रणम्य च।
पदार्थादर्शसंज्ञं तु ग्रंथं कुर्वे गुरूक्तितः॥

दर्शपूर्णमासाद्यग्निहोत्रांतानि कर्माणि अनुविहितानि। इदानीं श्रुतिमंत्रकल्पपाठानुक्रमेण चातुर्मास्यानुविधानं प्राप्तं तानि पाशुकानि ऐष्टिकानि चोभये पक्षेऽपि संवत्सरसाध्यानि।०

इति पदार्थादर्शे वैश्वानरपार्जन्येष्टिः॥ अथ वैश्वदेवपर्व। fol. 3; अथ वरुणप्रघासाः fol. 9*b*; अथ साकमेधपर्व fol. 21; अथ गृहमेधीयेष्टिः fol. 22*b*; अथ दर्विहोमः fol. 25*b*; अथ क्रीडनीयेष्टिः fol. 26*b*; अथ महाहविः fol. 27*b*; अथ पितृयज्ञः fol. 29*b*; अथ त्रैयंबका निरूप्यंते fol. 34*b*;—इति पदार्थादर्शे साकमेधाख्यं तृतीयं पर्व॥ अथ शुनासीरियं पर्व॥ fol. 36*b*; इति० ऐष्टिकानि चातुर्मास्यानि समाप्तानि॥ अथ क्रमप्राप्ता मित्रविंदा लिख्यते॥ fol. 38; इति मित्रविंदा समाप्ता। अथ वैश्वानरीयेष्टिः fol. 39*b*.

It ends: शेषं प्राकृतं॥ इति वैश्वानरीया समाप्ताः॥

[H. T. COLEBROOKE.]

392.

3009f. Foll. 9; the same size and handwriting as Nos. 384, 386.

Cāturmāsya-Hautra, a manual of the *Hotṛi's* duties during the performance of the Seasonal sacrifices.

It begins: अथ चातुर्मास्यहौत्रं॥ वैश्वानरपार्जन्येष्ट्यां॥ वैश्वानरो वाग्निर्वैश्वानरो वा॥ पर्जन्यश्च॥०

It ends: देवा आज्यपा इत्यादि संस्थाजपांतं समाप्तं॥ संतिष्ठते चातुर्मास्यहौत्रं समाप्तं॥ अनंतरं एतदंगत्वेन सोमो विहितः॥ तदशक्तस्य पशुः॥ पुनश्चातुर्मास्यानि वा॥० विश्वे देवास आगत ये केच ज्मा इति विश्वेपां॥ पकृतिवदितरत्॥ शके १७७३॥०

393.

774d. Foll. 18; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Cāturmāsya-Hautrapaddhati, another manual of the same ceremonies, by *Śrī Deva*.

It begins: अथ चातुर्मास्यहौत्रं लिख्यते। पूर्वेद्युर्वैश्वानरपार्जन्येष्टिः। देवताद्वयम्। चातुर्मास्यानि प्रयोक्ष्यमाणः पूर्वेद्युर्वैश्वानरपार्जन्यामिति सूत्रम्।०

इति वैश्वानरपार्जन्येष्टिः fol. 2; इति अग्निमंथनं fol. 3; इति वैश्वदेवहौत्रं fol. 6; इति वरुणप्रघासहौत्रं fol. 9; अथ महाहविः fol. 11*b*; अथ पित्र्येष्टिः fol. 12*b*.

It ends:

सहस्रं भोजयेत्सोमे षट् शतानि सुराक्रये।
चातुर्मास्येषु चत्वारि आधाने च पशौ शतं॥ इति समाप्तं॥
समाचरेद्यः श्रुतिमान् त्रेताधामेकलावपि।
चातुर्मास्यैरेव परां गतिं यांति विकल्मषाः॥
इष्टिभिः पशुबंधैश्च चातुर्मास्यैर्महामखैः।
इष्ट्वा पापैः प्रमुच्येत महद्भिरपि दुस्तरैरिति॥ इति समाप्तं॥

संवत् १६५१ वर्षे कार्त्तिकमासे शुक्लपक्षे ५ पंचम्यां तिथौ भौमवासरे दीक्षितश्रीदेवजी स्वयमेव पठनार्थाय चातुर्मास्यहौत्रपद्धतिर्लिखापिता॥ [H. T. COLEBROOKE.]

394.

1636b. Foll. 14; size 9 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in the Bengālī character, in the early part of last century; 7–9 lines in a page.

Sāmaveda-Homapaddhati, a manual of the duties of *Sāman* priests at Homa-oblations. It consists of two chapters, the first of which treats of the preliminary rites, such as the preparation and consecration of the fire-place and fire, etc., whilst the second treats of the various kinds of *homas*.

The treatise begins:

अथ सामगानां सर्वकर्मसाधारणी कुशण्डिका लिख्यते॥ तत्र चतुर्हस्तप्रमाणं देशं शर्कराङ्गारास्थिकेशतुषादिरहितं पूर्वोत्तरप्रवं समं वा छायामण्डपसहितं गोमयेनोपलिप्य तत्र कृतस्नातः शुचिराचान्तः प्राङ्मुखः कुशसहितासनेनोपविष्टः कर्ता उत्तरस्यां दिशि अभ्युक्षणार्थं कुशकुसुमसहितं जलपात्रं निधाय०

Fol. 9: इति सर्वकर्मसाधारणी कुशण्डिका समाप्ता॥ अथ

Digitized by Microsoft®

कुशकण्डिकानन्तरं प्रकृतं कर्म कर्तव्यम्। तत्र प्रथमं प्रादेशप्रमाणां घृताक्तां समिधं तूष्णीं हुत्वा प्रजापतिर्ऋषिर्गायत्री छन्दो ऽग्निर्देवता महाव्याहृतिहोमो [० मे ?] विनियोगः । ओँ भूः स्वाहा। - - - - । इति स्रुवेणाज्याहुतित्रयं दद्यात्। यदि तु प्रकृते कर्मणि चरुहोमो ऽस्ति तदाज्यहोमविहितत्वाच्चरुहोमस्य प्रथमं महाव्याहृतिहोमो न कर्तव्यः। अन्ते तु कर्तव्य एव विहितत्वात्। ततः प्रकृतं पुनर्महाव्याहृतिहोमसमित्प्रक्षेपान्तं कर्म समाप्य ०

It ends: इति सर्वकर्मसाधारणमुदीच्यं कर्म समाप्तम्॥ काशीस्थितानन्तरामभट्टाचार्यस्य पुस्तिका। लिखिता वाकलावासिश्रीरमाकान्तशर्मणा॥ [H. T. COLEBROOKE.]

395.

526b. Foll. 20; size $9\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 9–11 lines in a page.

Paśubandha-prayoga (as it is called outside), being texts from the *Atharva-* and *Ṛik-saṃhitā*, to be recited during the performance of animal sacrifices.

It begins with *Ṛgv.* x. 32, 1: प्र सु ग्मंता धियसानस्य ०, followed by x. 85, 23: अनृक्षरा ऋजवः ०

The *mantras* are devided into 22 sections, a reversed index of the *pratīkas* of which is given at the end.

Dated Saṃvat 1850. [H. T. COLEBROOKE.]

396.

3009e. Foll. 8; folio, size 13 in. by 8 in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page. European paper (water-mark 1853).

Paśu-Hautra, a manual of animal sacrifices, for the use of the *Hotṛi* priest.

It begins: अथ पशुहौत्रप्रारंभः॥ तत्र पशाविष्टिरुभयतो ऽन्यतरतो वाग्नेयी वाग्नावैष्णवी वोभे वान्यतरा पुरस्तात्॥ अस्या इष्टेः॥ पंचदश सामिधेन्यः॥ ०

It ends: अश्वयुक्॥ कृत्तिकः॥ इत्यादिषु विशेषेषु वृद्धिर्ने आर्द्रेवः॥ मूलकः॥ स्वाति पुनर्वसुः॥ इति पशुहौत्र समाप्तः॥ [?]

397.

3055. Foll. 9; size 10 in. by 4 in. (increased by the binder to 11 in. by 5 in.); indifferent Devanāgarī writing, of the latter part of last century; eleven lines in a page.

Kaukilī, a manual for the performance of a special form of (*Sautrāmaṇī*) offering.

It begins:

कौकिल्याः कर्मोच्यते॥ नवम्यां प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा कौकिल्या यक्ष्ये स्वर्गार्थीमिति निर्देशः। विद्युदसि। अथवा सारस्वतहोमौ अन्वारंभणीया। केचित्सारस्वतान्वारंभणीयौ नेच्छंति। षड्ढोता। एतानि नाना हवनीयानि। कालायसेन कायलोहितेन (? काल०) कालानुज्ञातेन कालेनोपधानेन कालेन सांतरेण कालेयकौशेन सूत्रेण। उग्रण (!) उपलिप्तेन।० (six lines further) श्यामाकान्सक्तून्कृत्वा नवम्यामेव वसति। ततो द्वादश्यां। प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा ऐंद्रः पशुः। तस्य निरूढपशुबंधवत्कल्पः। वत्सो दक्षिणा न माता। उपरिष्टान्मातृदानं। इष्टिः समाप्ता। अथ द्वादश्यामेव पूर्ववत् सुरेष्टिः। चतुरहे यज्ञाय रमतामित्यादि कौकिलीयं हविः। अग्रेण गार्हपत्यमवटं खात्वा अवटस्थाने कारोत्तरं केचित्पठंति। कारोत्तरोऽवटाकृतिः। एवंलक्षणं काले अवटैः अवटाकृतिं कृत्वा गोचर्मणा सर्वतः।० (ten lines further) पयसा परिषिच्य। एवं संसृज्य तिस्रो रात्रीर्वसति॥ अथ पंचदश्यां पश्विष्ट्यादि। अथ यज्ञाय कौकिलीयं हविः। न षड्ढोता। पश्विष्टिं कृत्वा शाखाहरणं प्रशाखायामित्यादि व्रतोपायनांतं। यूपाहुत्यादि पूर्ववत्। एको यूपः त्रयः स्वरवः पूर्ववद्वेदिः।० – – fol. 5*b*: केचित्पूर्वस्यां सौत्रामण्यां च शतच्छिद्रां मार्त्तिकामिच्छंति।० fol. 8: वत्सं पूर्वस्यां ददाति। मातरमुत्तरस्यां। अस्मिंस्तस्य वत्सस्य माता दक्षिणा। रुद्राय गामिति प्रतिमहः ब्राह्मणतर्पणांतं। संतिष्ठते कौकिली तया स्वर्गकामो यजेत छंदोगानां नास्तीत्यर्थः॥ अथ हौत्रं कौकिल्याः। आदित्यचरोः। अदितिर्न उरुष्यतु महीमू षु। ऐंद्रस्य पशोः।०

It ends: तत्र श्लोकाः।

कौकिल्या यक्ष्यदित्यागूर्नवम्यां पूर्ववद्भवेत्।
होता कालायसेनादि श्यामाकांतं प्रकल्पयेत्॥
द्वादश्यामिंद्रदेवत्यो न षढोता निरूढवत्।
अदित्याश्चरुतंत्रेण वत्सस्तत्र तु दक्षिणा॥
सुरेष्टिः पूर्ववत्कार्यावटो (!) कारोत्तरं तु वा।
तोक्मादिभिश्च संसृज्य पयः सेकांतमेव च॥

Digitized by Microsoft®

पर्वसु चीर्णि च पशो (!) न पद्धोता पुराकृता ।
हविषा च यथासूत्रमादित्यस्य च मातरं ॥
समाप्ता कौकिली ॥ [Dr. J. B. Ballantyne.]

398.

1262. Foll. 197; size 8½ in by 3½ in.; fairly written, about A.D. 1650, by one *Dhuṇḍhirāja*, whilst staying at *Rāmahrada*; Devanāgarī character; nine lines in a page.

Bodhāyana-Somaprayoga, by *Rudradeva*.

The treatise begins:

यस्य ज्ञानमनन्तं दानं यस्य चानन्तम् ।
भक्तिर्यस्यानन्ता तमनन्तं गुरुं नौमि ॥

आश्वलायनशाखिनो यजमानस्य बोधायनसोमप्रयोगः । तत्राधानं सोमेनतुनक्षत्रादिनियमः । अन्यत्र सोमे वसन्ते पौर्णमास्याममावास्यायां वा यजनीये वा सुत्या तदनुसारेण दीक्षादिकल्पनम् । देवनक्षत्रे दीक्षा पौर्णमास्यां सुत्येति वा । कृत्तिकाः प्रथमम् ।०

Pravargyasambharaṇa, fol. 7–13*b*; *yūpacchedana*, to fol. 15; *apsudīkshā*, to fol. 17; *dīkshaṇīyā*, fol. 18; *dīkshā*, fol. 20; *prāyaṇīyā*, fol. 24*b*; *somakraya*, fol. 27*b*; *ātithyā*, fol. 33; *pūrvāhṇikapravargya*, fol. 48*b*; *pūrvāhṇikopasad*, fol. 51*b*; *aparāhṇikapravargya* and *aparāhṇikopasad*, fol. 52*b*; *madhyamopasad*, fol. 54*b*; *uttamopasad*, fol. 55; *pravargyodvāsana*, fol. 59; *agnīshomīyaḥ*, fol. 92*b*.—*Atha sutyā*, fol. 97; *iti prātaḥsavanam*, fol. 144; *mādhyandinam savanam*, fol. 155; *tritīyasavanam*, fol. 164; *avabhritheshṭi*, fol. 190*b*; *udayanīyā*, fol. 191*b*.

The *mantras* are marked with the accents.

It ends:

प्रातर्होमस्याप्यप्राप्तिरिति धूर्तस्वामिः (!) । तेन सायंकालं प्रतीक्ष्य तत्र हुत्वा ततः पश्चात्प्रातर्होमः स्वशाखीयानुष्ठाने ऽशक्तस्यापेक्षायां शाखांतरीये ऽधिकारात् । अत एव शाखांयनेन (!) सोमांगत्वेनोक्ते ऽपि सायमग्निहोत्रे ऽस्येपामनाधिर इति ॥ इति बोधायनसोमप्रयोगो रुद्रदेवकृतः ॥

[H. T. Colebrooke.]

399.

537b. Foll. 70, paged 1–45, 49–73; size 9½ in. by 4 in.; indifferently written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

Saptasoma-paddhati, a manual of the Soma sacrifices, according to the *Maitrāyaṇīya-śākhā*.

It begins: मैत्रायणीयके अग्निष्टोमादिक्रतूनां सप्तसोमसंस्थापद्धतिर्लिख्यते । तत्रादौ संभृतसंभारो भूत्वा आम्नातदेवयजनकरणं मातृपूजनं नान्दादीमुखपूर्वकं । ऋत्विजो वृणीते ।०

Fol. 10 प्रथमो ध्यायः । fol. 25 द्वितीयो ध्यायः । fol. 42*b* तृतीयो ध्यायः । fol. 45*b* contains tables of priests; fol. 64*b* अग्निष्टोमपद्धतिः समाप्ता । एष एवात्यग्निष्टोमः विशेषस्तु कथ्यते । etc. (the remaining six *saṃsthās*). It ends:

इति मैत्रायणीयको ग्निष्टोमादिसप्तसो[म]संस्थानां पद्धतिः समाप्ता ॥

संवत् १६४३ वर्षे फागुणवदि ८ सोमे ।० ॥ अत्रेह काशिवास्तव्यं मोढज्ञातीयः [here the name is obliterated] उ॰ छाईकेन लिषितं ॥ and by a different hand, पुस्तकं सोमपद्धतिः ॥ सप्तसोमपद्धतिः । [H. T. Colebrooke.]

400.

537a. Foll. 70; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, at Ahmadabad, in A.D. 1589; eight lines in a page.

Jyotishṭoma-paddhati, a similar manual, according to the ritual of *Śāṅkhāyana* (?).

The MS. begins: महाकौषीतकिमतेनैकाहा अनेकोत्तराश्चाहीना एतेनाग्निहोत्रौ व्याख्याताविृत्यादयो अनादेशो ज्योतिष्टोमधर्मसामान्यादिहोच्यते । द्वादशाहप्रकृतित्वात् द्वादशाहदीक्षा इत्याद्ययं यज्ञ इत्यादि च भवति ।०

It ends: इति पद्धतिः समाप्ता ॥ सं १६४६ वर्षे लिखितेयं पद्धतिः अहिमदावादनगरे ॥ [H. T. Colebrooke.]

401.

1636a. Foll. 14; size 9½ in. by 4¼ in.; indifferent modern Devanāgarī writing, by two different hands, the first of which copied foll. 1–4; nine lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Sāmagānām Brahmatvapaddhati, another manual of the Soma rites, for the use of the *Udgātṛis*, by *Paurāṇika Purushottama*, son of *Bālambhaṭṭa*.

The treatise begins: उत्तरेण सदो गत्वा सदसः पश्चादन्तर्वेदि प्रत्यङ्मुखः स्थित्वा प्राजहितमुपतिष्ठेदहिरसि बुध्न्यः। °

The seven *saṃsthās* are treated successively: *Agnishṭoma*, *Atyagnishṭoma* (from fol. 4*b*), etc. The *Aptoryāma* ends fol. 6*b*, when it proceeds: अथ सप्तसंस्थासु अथ शिष्टं यत्कर्म तदुच्यते। °

The colophon runs thus: इति पौराणिकोपनाम्ना बालंभट्टात्मजपुरुषोत्तमेन कृता सामगानां ब्रह्मत्वपद्धतिः समाप्ता॥

In the margin of fol. 1 is noted सामवेदका पद्धतियज्ञका ° [H. T. COLEBROOKE.]

402.

1748a. Foll. 89; size $8\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

A manual of the stotras and formulas used by the *Udgātṛis* at the several Soma sacrifices; figured for chanting. The title, *Sāmaveda-viśvagāna*, has been added at the end by a different hand.

It begins: प्रथमं ज्योतिष्टोमे विश्वरूपगानं॥ ओं युंजे वाच॰ शतपदोम् °॥ इति त्रिः॥ विश्वरूपगानं॥ अग्निज्योंतिज्योंतिरग्नोम् °

इति ज्योतिरग्निष्टोमः समाप्तः। fol. 18*b*; ° अत्यग्निष्टोमः fol. 20*b*; ° उक्थ्यस्तोत्राणि fol. 29; ° षोडशिस्तोत्राणि समाप्तानि॥ अग्निष्टोमोऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यषोडश्यतिरात्रो वाजपेयो प्तोर्याम इति वचनादनुक्रमः। अथातिरात्रस्तोत्राणि॥ fol. 29*b*; इति संधिस्तोत्राणि। इत्यतिरात्रः। अथ वाजपेयः। fol. 43; इत्युक्थ्यानि, fol. 60; इति वाजपेयः॥ अथ सर्वपृष्ठो प्तोर्यामः कथ्यते। fol. 61*b*; ° मैत्रावरुणस्य पृष्ठं। fol. 73; ° सगर्भपृष्ठानि fol. 76*b*; अथातिरिक्तस्तोत्राणि fol. 86.

Dated संवत् १६६६ वर्षे मार्गशिरवदि ८ बुधे लिखितं॥

[H. T. COLEBROOKE.]

403.

135b. Foll. 8; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600; eight lines in a page.

Atirātra-stotrāṇi (corresponding to foll. 29*b*–42*b* of the preceding MS.), figured.

[H. T. COLEBROOKE.]

404.

135d. Foll. 12; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; Devanāgarī character; indifferent writing; nine lines in a page.

Vājapeya-stotrāṇi (as foll. 43 ff. of No. 402). Dated Saṃvat 1675. [H. T. COLEBROOKE.]

405.

1745b. Foll. 15; size $8\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 7–9 lines in a page.

Vājapeya-stotrāṇi, figured.

The MS. ends: इदं पुस्तकं नरहरिनगर्करेण लिखितं।

[H. T. COLEBROOKE.]

406.

135e. Foll. 19; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

The concluding portion of the chanters' text-book, corresponding to foll. 61 ff. of No. 402. (MS. 1748*a*).

Dated संवत् १६७८ वर्षे चैत्रशुक्लपंचम्यां रवौ लिखितं॥

[H. T. COLEBROOKE.]

407.

135f. Foll. 16; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

The same portion.

Digitized by Microsoft®

Dated संवत् १६७७ शक १५ समये चैत्रवदिचतुर्दश्यां लिखितं द्रोणचिंतामणिना स्वार्थं परार्थं च ॥

[H. T. Colebrooke.]

408.

367B. Foll. 18; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Modern.

Audgātra-prayoga, a manual of the duties of the *Udgātṛis,* during the performance of the *Atyagnishṭoma, Ukthya, Shoḍaśin* and *Atirātra* sacrifices. The MS. begins:

ज्योतिष्टोमिक उद्गात्रप्रयोगः संप्रदर्शितः ।
अत्यग्निष्टोममंत्रस्य पथ्यमतिरिहोच्यते ॥

तत्र तावन्महन्मे वोचेत्यादि समिधा श्धानांतं प्रकृतिवद्भवति ॥

It ends: इत्यादि हारियोजनभक्षणे विशेषः ॥ इति ज्योतिष्टोमो तिरात्रप्रयोगः ॥

The *mantras* are accented.

[H. T. Colebrooke.]

409.

1254e. Foll. 24; size 9¼ in. by 4¼ in.; small Devanāgarī handwriting of about the middle of last century; fourteen lines in a page.

Part of the *Audgātraratnākara,* another manual of the duties of the *Udgātṛis* at Soma sacrifices, by *Sadārāma,* son of *Deveśvara,* and grandson of *Sūrajit.*

This MS. contains five of the seven *saṃsthās* of the *Jyotishṭoma.* Only the first two pages have the accents marked over the texts.

It begins: अथोक्थ्यस्य प्रयोगः ॥ तस्य महन्मे वोचेत्यादि समिदाधानांतं सर्वमग्निष्टोमवत् ॥ ०

The *Ukthya* ends fol. 3*b*; the *Shoḍaśin,* fol. 4; the *Atirātra,* fol. 7*b*; the *Vājapeya,* fol. 14; the *Aptoryāma,* fol. 24*b*: इति श्रीमत्त्रिपाठीसूरजित्तनूजत्रिपाठीदेवेश्वरात्मजसदारामेण कृते औद्गात्ररत्नाकरे सप्तसंस्थाप्रयोगः ॥ समाप्तो यं सप्तसंस्थाप्रयोगः साग्निचित्यस्य च प्रयोगः ॥

अनेन प्रीयतां देवः सोमः सोमार्द्धभूषणः ।
दक्षिणामूर्त्तिपूर्वेषामस्माकं कुलदैवतं ॥

[H. T. Colebrooke.]

410.

1729A. Foll. 54; size 8¾ in. by 3¾ in.; fairly written, by several different hands, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 7–11 lines in a page.

Saptasomasaṃsthā-paddhati, another manual for the use of the Sāman chanters, by *Govardhana,* son of *Veṇīdāsa.*

This manuscript contains only the first of the seven *saṃsthās,* the *Agnishṭoma;* with the texts figured for chanting.

It begins:

अथाग्निष्टोमादिसप्तसंस्था लिख्यंते ॥ अथ विध्यव्यपदेशे सर्वेक्रत्वधिकारः ॥ तत्रादौ मातृपूजावृद्धिश्राद्धं । एकश्रुतिविधानान्मंत्रान्कर्माणि चोद्गाता कुर्यादिनादेशे ॥ ०

It ends:

पूर्णाहुतिहोमपक्षे पि प्रस्तोतुः सामगानं । त्रिवृद्बहिष्पवमानं । पंचदशान्याज्यानि । पंचदशो माध्यंदिनः पवमानः । सप्तदशानि पृष्ठानि । सप्तदश आर्भव एकविँशो ग्निष्टोमः । द्वादश शतं दक्षिणाः । प्रथमायां पूर्वपक्षस्य दीक्षेतैकाहेभ्यः । दृष्ट्वा वा नक्षत्रयोगमिति दीक्षाकालः ॥

इति श्रीदीक्षितत्रिपाठीवेणीदाससूनुना दीक्षितत्रिपाठीगोवर्द्धनेन विरचितायां सप्तसोमसंस्थापद्धतौ प्रथमो ग्निष्टोमः समाप्तः॥

[H. T. Colebrooke.]

411.

792A. Foll. 17; size 10½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page. Modern.

The same portion of the same work. Incomplete at the end. It breaks off abruptly at a place corresponding to fol. 41 of the preceding MS.; and then the colophon follows: इति सप्तसंस्थाप्रयोगः समाप्तं संपूर्णं ॥

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft ®

412.

609. Foll. 55; size 9¾ in. by 3¾ in.; Devanāgarī writing of the early part of last century; 8–11 lines in a page.

A similar treatise, by *Rāmakṛishṇa*, surnamed *Nānā Bhāī*, son of *Dāmodara*. The *Agnishṭoma* and following five *saṃsthās*. Apparently incomplete in the end. It begins:

अथाग्निष्टोमसंस्थस्य ज्योतिष्टोमस्य प्रयोग उच्यते ॥ ऋत्विगार्षेयोऽनूचान इत्यादिलक्षणवान् ऋत्विग्भवति ।

The *Agnishṭoma* portion ends fol. 33: इति श्रीत्रिपाठीदामोदरसूनुना रामकृष्णेन नानाभाईद्वितीयनामधेयेन कृतायां ज्योतिष्टोमस्य पद्धतौ तृतीयसवनं समाप्तं ॥

The *Atyagnishṭomapaddhati* begins: तत्र महन्मे वोच इत्यादि समिदाधानांतो विधिरग्निष्टोमवद्भवति । विशेषस्तु उच्यते । विश्वरूपाज्योतिर्गीनयोर्घूर्गीनानां च निवृत्तिः ॥ रेतस्या रथंतरवर्णं सधमेके सर्वत्र भवतः ॥

The *Ukthyapaddhati* begins fol. 34*b*: तत्र ° – – निवृत्तिः ॥ अथ वहिष्पवमानस्य ऋग्जपः । °

The *Shoḍaśipaddhati*, fol. 39*b*: ° निवृत्तिः ॥ अथ स्तोत्राणि । उपा स्मै °

The *Atirātrapaddhati*, fol. 41: ° निवृत्तिः ॥ अथ स्तोत्राणि । पवस्व वाचो °

The *Vājapeyapaddhati*, fol. 48*b*: अथ वाजपेयांगभूतस्य बृहस्पतिसव उच्यते । विश्वरूपा ° निवृत्तिः ॥ सुब्रह्मण्याह्वाने °; fol. 49*b*: अथ वाजपेयस्य प्रयोगः । तत्र ° – – ° निवृत्तिः । सुब्रह्मण्याह्वाने विशेषः । सुब्रह्मण्योमिति त्रिरुक्त्वा °

It ends: स्तुतस्येति यजमानवाचनाद्युपरिष्टाज्जपांतं पूर्ववत् ॥ इति माध्यंदिनः पवमानः ॥

[H. T. Colebrooke.]

413.

1664. Foll. 21; size 8½ in. by 3¾ in.; indifferent Devanāgarī handwriting; 8–10 lines in a page.

Brāhmaṇāchaṃsi-prayoga, a manual of rules, *mantras* and *śastras* for the use of the *Brāhmaṇāchaṃsin* priest at Soma sacrifices.

It begins:

अथ ब्राह्मणाछंसीप्रयोगः लिख्यते॥ सोमप्रवाकोक्त्यनंतरं को यज्ञः क ऋत्विजः का दक्षिणेत्यादि पृषक् ॥ आपो मे होत्राशंसिन्यस्ता मे होत्रासंसिनो (!) ब्राह्मणाछंसी देवदत्तशर्माणं त्वामहं वृण इति वृत्वा । वृतो जपति महन्मे वोचो °

The *Agnishṭoma* section ends fol. 11: then follow the *Ukthyaśastra*, etc.

It ends: इति तृतीयः ॥ समाप्तः प्रायणीयातिरात्रः ॥ संवत् १७९९ श्रावणे. [H. T. Colebrooke.]

414.

1729. Foll. 6; size 9 in. by 3¼ in.; indifferent Devanāgarī writing of the earlier part of the last century; eleven lines in a page.

Brāhmaṇāchaṃsi-prayoga, a similar treatise. The *Agnishṭoma* portion.

It begins: आपो मे होत्राशंसिनस्ता मे होत्राशंसिनो ब्राह्मणाछंसि देवदत्तशर्माणं त्वामहं वृण इति °

It ends: ततः संस्थाजपः ॥ संतिष्ठते ज्योतिष्टोमः ॥ इति ब्राह्मणाछंसिप्रयोगः ॥ [H. T. Colebrooke.]

415.

1135b. Foll. 161; size 8½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; seven lines in a page. Foll. 107 and 108 supplied by a different hand.

Agnishṭoma-paddhati, a manual of the *Agnishṭoma*, according to *Kātyāyana's Śrauta-sūtra*; called outside सोमसंगिक(i.e. संज्ञिक)पदार्थे.

It begins:

कात्यायनं नमस्कृत्य गुरुं च हरिशंकरं ।
पदार्था अथ कथ्यंते प्रथमं सोमसंज्ञकाः ॥

ज्योतिष्टोमे प्रथमप्रयोगे मातृश्राद्धं ॥ ब्रह्मोद्गात्रादिसूत्रोक्तानां षोडशर्त्विग्वरणं ॥ तत्रादौ दैवर्त्विग्वरणं ॥ अग्निर्मे होता ॥ आदित्यो मे ऽध्वर्युः ॥ °

इत्यप्सुदीक्षा fol. 5*b*; दीक्षांते ° fol. 12*b*; प्रायणीयाशेषसमाप्तिः fol. 16; (सोमक्रयः) fol. 25*b*; इत्यातिथ्येष्टिः fol. 30*b*; इत्युपसदिष्टिः fol. 35; अथाग्नीषोमीयस्य प्रारंभः fol. 49*b*; अपररात्र ऋत्विजः प्रबोधयंति fol. 63*b*; अयं

Digitized by Microsoft®

महाभिषवः fol. 73*b*; अथ माध्यंदिनसवनमुपविशति fol. 113; अथ तृतीयसवनमुपविशति fol. 126*b*.

It ends: ततः सहस्रसंकल्पः ॥ अस्य ज्योतिष्टोमस्याग्निष्टोमसंस्थितस्य क्रतोः समृद्ध्यर्थं यथाकाले यथासंपन्नेनान्नेन तृप्तिपर्यंतेन भोजनेन सहस्रं ब्राह्मणानहं तर्पयिष्ये तेन श्रीयज्ञपुरुष(ः) प्रीयतां न मम॥ ० ॥ तदंते पुनरुद्धृत्य सायमाहुतिः वहिरादीप्य लौकिकाग्निना स्वकाले प्रातर्होमः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

416.

86. Foll. 73; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; Devanāgarī character; 12–14 lines in a page; copied by three different scribes (foll. 1–23*a*; 23*a*–44; 44–72 resp.), in the early part of last century; foll. 67 (a *śodhapattra*) and 73 have been supplied by a somewhat later hand. The last portion (from fol. 45) is paged 43–70.

Agnishṭoma-prayoga; another manual of the *Agnishṭoma* sacrifice, according to the *Baudhāyanasūtra*, by *Śesha Nārāyaṇa*.*

It begins:

विनायकाय गुरवे वासुदेवाय मे नतिः ।
यत्प्रभावप्रसूतार्थां प्रचरिष्यति मे कृतिः ॥

सौमिकं व्याख्यास्यामः । पूर्वेद्युर्वादी श्राद्धोदकशांतिप्रतिसरबंधान्०

The colophon is: इति श्रीशेषनारायणोक्ते बौधायनीये ग्निष्टोमप्रयोगः समाप्तः ॥

At the time when the last leaf was supplied the book was in the possession of one *Droṇa Mārkaṇḍeya Dīkshita*. [H. T. COLEBROOKE.]

417.

793. Foll. 81; size $10\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Agnishṭoma-paddhati, an anonymous manual of the same ceremony, in accordance with the *Āpastamba-sūtra*.

It begins:

अथ सोमप्रयोगो लिख्यते । सोमेन यक्ष्यमाणः सोमो नामौषधिविशेषः। तत्साधनकत्वात्कर्मनामापि। तेन यक्ष्यमाणः। यस्य पिता पितामहो वा निष्प्रयमयज्ञौ स्यातां स ऐंद्राग्नेनेष्ट्वा सोमेन यजेत । ०

अथ दीक्षणीया fol. 5; अथातिथ्यायास्तंत्रं प्रक्रमयति fol. 17*b*; अथ प्रवर्ग्यसंभरणं fol. 19*b*; अथ हविर्धानप्रवर्तनं fol. 31*b*; समाप्तो ऽग्नीषोमीयः fol. 40*b*; संतिष्ठते प्रातःसवनं fol. 63*b*; संतिष्ठते माध्यंदिनं सवनं fol. 69*b*; संतिष्ठते तृतीयसवनं ॥ अवभृथस्य तंत्रं प्रक्रमयति fol. 76.

It ends:

इष्टिः संतिष्ठते ॥ वैष्णवीं पूर्णाहुतिमुदवसानीयाया स्थाने वाजसनेयिनः समामनंति । द्वादशगृहीतेनाज्येन स्रुचं पूरयित्वा इदं विष्णुरित्यंतर्वेद्यूर्ध्वस्तिष्ठन्जुहोति सा यावद्रावेष्टिः संतिष्ठते च सायमग्निहोत्रं जुहोति काले प्रातर्होमं संतिष्ठते ग्निष्टोमः ॥ इत्यापस्तंबप्रयोगे ग्निष्टोमपद्धतिः समाप्ता ॥ संवत् १६६६ बहुधान्यनामसंवत्सरे श्रावणशुक्लसप्तम्यां गुरुवासरे तद्दिने काश्यां अयं ग्रंथः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

418.

122B. Foll. 28; size 10 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; eight lines in a page.

Agnishṭoma-paddhati, for the use of the *Hotṛi* priest. It begins:

प्रथमं ऋत्विग्वरणं । अहं वर्म° ति। विराजो दोहो° हः। आपो हि ष्ठा° उ नः। मित्रस्य त्वा° देव° यशसे व्र° य। प्रतिगृह्य सव्ये पाणौ°। etc; four lines further: इति वृतो जपित्वा । ऋग्वेदिनः सर्वे॥ अथ हौत्रं लिख्यते । अपराह्णे दीक्षणीया । अग्नावैष्णवीष्टिः । कं प्रपद्यादि पंचदश सामिधेन्यः । °

The *ṛic* and formulas are throughout abbreviated and not accented.

It ends: अग्निः सोमो ग्निः । देवा इत्यादि सर्वं पौर्णमासवत् ॥ इत्यग्निष्टोमपद्धतिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

* ? Son of *Śesha Vāsudeva*, and grandson of *Seshānanta*; see *Śrautasvarasva*, No. 368.

Digitized by Microsoft®

419.

1660a. Foll. 8; size $8\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; badly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 8–11 lines in a page.

A manual of *Agnishṭoma* chants and formulas. Only the first two leaves are figured.

It begins: ज्योतिष्टोमे स्वतंत्रे त्रिसंस्थे विश्वरूपागानमुच्यते । युंजे वां० [H. T. COLEBROOKE.]

420.

1729B. Foll. 10; size $8\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; seven lines in a page.

Another manual of the *Agnishṭoma Stotras.* Figured as far as fol. 4*b*.

It begins: ओं उपास्मै गायता नरोम् । ओं पारवारमानायेंदावा०

It ends: भो ६ हायि अग्निष्टोमसाम समाप्तं ।

[H. T. COLEBROOKE.]

421.

281a. Foll. 18; size $9\frac{3}{4}$ in. by 3 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1500; six or seven lines in a page.

Agnishṭoma-Maitrāvaruṇa, a manual of the formulas and prayers used by the *Maitrāvaruṇa* priest at the *Agnishṭoma* sacrifice. Not accented.

It begins: अथाग्निष्टोममैत्रावरुणं लिख्यते । वृतो जपति ॥ महन्मे वोचो भर्गो मे वोचो भगो मे वोचो यशो मे वोचः स्तोमं मे वोचस्तृप्तिं मे वोचः क्लृप्तिं मे वोचो०

It ends: उपहूतस्योपहूतो भक्षयामि ॥ इति अग्निष्टोममैत्रावरुणं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

422.

3009b. Foll. 37; folio, size 13 in. by 8 in.; well written, in the Devanāgarī character, on European paper (water-mark 1853); fifteen lines in a page.

Agnishṭoma-mantramālā, a collection of (unaccented) *mantras* used by the *Adhvaryu* during the performance of the *Agnishṭoma.*

It begins:

अग्निष्टोममन्त्रमाला लिख्यते ॥ विछिन्नसोमपीथसंधानार्थमैंद्राग्नं पशुं दीर्घब्रह्मण्यपरिहारार्थमाश्विनं च पशुमग्नीषोमीयेण पशुना समानतंत्रं कुर्वंद्वादशस्तोत्रेण द्वादशशस्त्रेण सप्रवर्ग्येण रथंतरसाम्ना एकविंशतिशतगुदक्षिणेन ज्योतिष्टोमेनाग्निष्टोमसंस्थेन चतुष्टोमेन स्वर्गकामः सोमेन यक्ष्ये ॥ त्रिरुपांशु त्रिरुच्चैः ॥ अयं ते योनिः ॥ मनो ज्योति० स्वाहा ॥ एदमगन्म देवयजनं पृथिव्या विश्वे देवा यदजुषंत पूर्व ऋक्सामाभ्यां यजुषा संतरंतो रायस्पोषेण समिषा मदेम [Taitt. S. I. 2, 2, 3] ॥ नमो वाचे या चोदिता या चानुदिता तस्यै वाचे नमो नमो वाचे नमो वाचस्पतये नम ऋषिभ्यो मंत्रकृद्भ्यो० [T. Ār. IV. 1 and 2] परिष्टुतिः स्वाहा ॥ सवित्र इदं० । देवस्य त्वा स० ददे ॥ अभिरसि नारिरस्यध्वरकृद्देवेभ्यः ॥०

It ends:

अध्वया वरं ते ददामि ॥ यज्ञविमोकादि ब्राह्मणतर्पणांतं ॥ ब्राह्मणतर्पणं १००० ॥ अयं ते यो० गिरः ॥ मनो ज्योति० तेन स्वाहा ॥ मनसे ज्योतिष इदं ॥ उदवसानीयस्थाने सप्रवत्या पूर्णाहुतिं ॥ वरं च ॥ इत्यग्निष्टोममंत्राः समाप्ताः ॥

423.

1617a. Foll. 9; size 7 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, about the beginning of the 17th century; seven lines in a page.

Prastotṛisāma (*-paddhati*), being a manual of the *Agnishṭoma* (and *Ukthya*), for the use of the *Prastotṛi*.

It begins: दीक्षणीयायां तार्क्ष्यसामनी गायेत्यमूष्विति तार्क्ष्य ऋषिः त्रिष्टुप् छंदः इंद्रो देवता । दीक्षणीयायां सामगाने विनियोगः । त्यमू षू ।०

It consists of two parts, the first, foll. 1–6*a* (ending इति प्रस्तोतृसाम), containing directions and formulas regarding the several *ishṭis*, from the *Dīkshaṇīyā* to the *Udavasānīyā*; while the second part (apparently in a different handwriting) gives the texts of the *stotras*, viz., the first *prapāṭhaka* of the *Uttarārcika*.

Digitized by Microsoft®

The texts are figured for chanting, with the exception of the last two leaves.

[H. T. COLEBROOKE.]

424.

1729E. Foll. 4; size 8¾ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī; ten or eleven lines in a page. Modern.

Agnishṭoma-Stomayoga; a manual of rules and formulas (not accented) regarding the introduction of chants (*stomayoga*) at the *Agnishṭoma* sacrifice.

The MS. begins: ज्योतिष्टोमाग्निष्टोमसंस्यस्य स्तोमयोगो लिख्यते ॥ अथ बहिष्पवमानस्य स्तोमयोगः। अग्निस्तेजसेंद्रस्य °

It ends: इति अग्निष्टोमस्य स्तोमयोगः समाप्तः ॥ after which two lines beginning प्रतिग्रहमंत्रः। देवस्य वः सवितुः ° [H. T. COLEBROOKE.]

425.

3009k. Foll. 14; size 13 in. by 8 in.; well written, in Devanāgarī; European paper; fifteen lines in a page.

Agnishṭoma-Yajamāna (*paddhati*), a manual of the *Agnishṭoma*, for the use of the sacrificer (*Yajamāna*).

It begins: सोमेन यक्ष्यमाणः पूर्वेद्युर्वृद्धिशांतिप्रतिसरवंधान्विधाय प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा ॥ ऋत्विग्भिः सह स्नानादिपंचक विधाय °

It ends: आ २३४५ तंतवे मा ज्योतिषा ३ मुकशर्मन्ननु मा तनुहि ज्योतिषा ॥ इति अग्निष्टोमयजमान समाप्तः ॥ शके १७७३ ॥ ° (?)

426.

1729C. Foll. 11; size 8¾ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1600; 7–9 lines in a page.

Audgātra, a manual of the *Ukthya* and *Atirātra* texts, figured.

It begins: अथ उक्थ्येतिरात्र औद्गात्रं लिख्यते ॥ पवस्व वाचो °

It ends: इत्यातिरात्र औद्गातृत्वं समाप्तं। °। इदं पायसविश्वनाथभट्टात्मजनृसिंहेन लिखितं ॥

427.

91B. Foll. 53, one of which (fol. 37) is missing; Devanāgarī character; indifferent handwriting; eleven lines in a page.

The *Vājapeya* chapter of a sacrificial manual, entitled *Karmapradīpikā*, by *Rāmacandra*; apparently for the use of the Brahman priest. The texts are not accented. It begins:

> विद्याकरगुरून्नत्वा सर्वविद्याकराग्रिणः।
> रामः पद्धतिमाधत्ते वाजपेयक्रतोर्विधौ ॥

तत्र वाजपेयं त्रिधा सामगाः पद्धतिकारा आमनन्ति। तत्र प्रथमं संस्थावाजपेयं। तस्य सर्वो विधिर्वक्ष्यमाणवाजपेयवशदक्षिणासु विशेषः। गवां शतं द्वादशोत्तरशतं वा ° – – ॥ द्वितीयः कुरुवाजपेयः सामगाचार्यैरेवोच्यते। तस्य सर्वोऽपि विध्यन्तो (? विध्यन्तो) मुख्यवक्ष्यमाणक्रतुवाजपेयवत्। दक्षिणास्तु सप्तदशैव गावः ° – – ॥ अपरो वाजपेयः शरद्यवैश्यस्येति कात्यायनेन दर्शितो मुख्यः क्रतुविशेषरूपः। तस्य प्रयोग उच्यते। तस्य शरदि पूर्णिमायां सुत्या। ब्राह्मणक्षत्रियावधिकारिणौ न वैश्यः। संस्थावाजपेये तु वैश्यो प्यधिकारी। वाजपेयस्य षोडशिविकारत्वं। षोडशिनि च मैत्रायणीयकश्रुतौ चयननिषेधः। °

इति प्रातःसवनं समाप्तं। fol. 8*b*; ° माध्यंदिनं fol. 10*b*; इति समाप्तो बृहस्पतिसवयज्ञो वाजपेयांगभूत एकाहो ऽग्निष्टोमसंस्थ वृत् ॥ वत्सस्यास्ते महर्षेः प्रवरतरकुले सर्वविद्याविदग्धः सद्बुद्धिः शैवदासो – – (*lacuna*) – – याज्ञिकः सूर्यदासः। तत्सूनु (!) रामचंद्रः स्वमतिविलसितेनादधान्नैमिषस्थो वैलाशाक्षेय एतां सरणिमृजुतमामंगिरःसूनुयागे ॥ अथ वाजपेयः ॥ तस्य कात्यायनः सप्तदश दीक्षा आह। ° fol. 16*b*; इति प्रातःसवनं fol. 28; ° माध्यंदिनं सवनं fol. 40.

It ends:

> लाट्यायनाश्वलाय(न)कात्यायनकलितकर्मसंकलनात्।
> रामस्तृतीयसवने पद्धतिमिति कर्मदीपिकामधात् ॥ – – ॥

इति सम्राट्स्थपत्यग्निचित्सूर्यदासात्मजस्य विशालाक्षीसूनो रामचंद्रवाजपेयिनः कृतौ कर्मप्रदीपिकायां पद्धतौ वाजपेयक्रतुः समाप्तिमगात् ॥ ° ॥ संवत् १६०१ ° [H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

428.

1254d. Foll. 20; size 9¼ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 10–12 lines in a page.

A manual of the *Vājapeya* and *Aptoryāma* chants and (*Udgātṛi*) formulas, by *Rāmakṛishṇa Nānābhāī*, son of *Dāmodara*. Not figured.

Fol. 1*a* contains the last five lines of one section; ending इति क्रत्वंतरे वाजपेयः समाप्तः ॥ ० ॥

Fol. 1*b*: अथ कुरुवाजपेय उच्यते ॥ पूर्वोक्तवाजपेये सप्तदशैव गावो दक्षिणा दीयंते । ०

Fol. 2: इति श्रीत्रिपाठीदामोदरसूनुना रामकृष्णेन नानाभाईद्वितीयनामधेयेन कृता वाजपेयपद्धतिः समाप्ता ॥ अथाप्तोर्याम उच्यते ॥ तत्र महन्मे वोच इत्यादि ०

Fol. 16*b*: इति० कृताप्तोर्यामपद्धतिः समाप्ता ॥ अथाग्निचित्यस्य क्रतोर्विशेष उच्यते ।०

It ends: इत्यौद्गात्रः समाप्तः ॥ संवत् १८०७ आश्विनकृष्ण १३ रवौ संपूर्णमगमत् । [H. T. Colebrooke.]

429.

1748b. Foll. 5; size 8¼ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the early part of last century; the last two leaves by a different hand, in red ink.

Vājapeyārcika, another manual of the *Vājapeya* chants. Figured.

It begins:
वाजपेयार्चिकं लिख्यते ॥ उपास्मै (१ २) गायता नरः (३) ०

It ends: इति वाजपेयसाम ॥ इति वाजपेयार्चिकानि ॥

[H. T. Colebrooke.]

430.

1254a. Foll. 62; size 9¼ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; nine or ten lines in a page.

Samūḍha-Pauṇḍarīka-paddhati, a manual of *mantras* and *stotras*, figured for chanting, at the eleven days' Soma sacrifice, called *Pauṇḍarīka*; by *Rāmakṛishṇa Nānūbhāī*, son of *Dāmodara*.

It begins: समूढः पौंडरिको लिख्यते ॥ पुरस्ताज्जपः ॥ स्तोमयोगः ॥ अग्नेस्तेजसेत्यादि ॥ अन्नं करिष्यामि ॥ उपास्मा । उपो षु जा । पवमानस्य ते कव इति बहिष्पवमानं पुष्कल ऋषिः । ०

It ends: इति विश्वजिदतिरात्रः समाप्तः ॥ इति श्रीत्रिपाठीदामोदरसूनुना रामकृष्णेन नानाभाईद्वितीयनामधेयेन कृता विश्वजिदतिरात्रस्य समूढपौंडरिकस्य पद्धतिः ॥ अनेन प्रीयतां देवो भगवान्मंगलेश्वरः । लक्ष्मी नृसिंह पूर्वेषामस्माकं कुलदैवतं ॥

संवत् १८११ मितिमार्गशीर्षशुक्ल ५ भौमवासरे लिखितमिदं द्रोणोपनामकभैरवभट्टानुजविष्णुभट्टात्मजभाईरामेण लिखितम् ॥

[H. T. Colebrooke.]

431.

2394a & b. Foll. 18 and 98; size 10¼ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; fairly written, about A.D. 1730, by the same hand as the next MS.; 8–10 lines in a page.

The same manual (*Pauṇḍarīkaprayoga*); not figured. The matter contained on fol. 18 is repeated on the next leaf, with which a new paging begins. It ends:

इति दशममहः ॥ अथ एकादशमहः ॥ विश्वजिदतिरात्रः ॥ उप त्वा जामयो गिरोम् ॥ ओं दायि दिशतोहेविष्कर्ता २ वायोरनीके आ १२१२ स्थायिरो आ ३४५ ॥ १ ॥ जनींतो नुग्रवोम् ॥ ओं पूत्रीयंतः सुदानावा २ सरस्वंत" ह वा १२१२ हुं · मा हो । आ · ॥ २ ॥ उत नः प्रिया प्रियासोम् ॥ ओ" साप्तसुव ॥ after which, by a later hand, इति ० ॥ and in the margin सामवेदद्वादशाहप्रयोगपू०

[H. T. Colebrooke.]

432.

2394c. Foll. 118; the same size and handwriting.

Vyūḍhāhīna-dvādaśāha-prayoga; a manual of *mantras* and *stotras* used by the *Sāman* priests

Digitized by Microsoft®

at the (*ahīna*) *Dvādaśāha*, with transposed metres; not figured. It begins:

अथ व्यूढाहीनद्वादशाहस्य प्रयोग उच्यते ॥ तत्र महम्मे वोच इत्यादिसमिदाधानांतो विधि: सर्वो पि भवति । विशेषस्तूच्यते ॥ तस्य द्वादश दीक्षा द्वादशोपसदो द्वादश प्रसुतः षट्त्रिंशदेता रात्रयो भवंति ।०

It ends: इति द्वादशाहस्य व्यूढाहीनस्य स्तोत्राणि समाप्तानि ॥ इति द्वादशाहस्य प्रयोगः समाप्तः ॥०॥

संवत् १७६६ भाद्रवाशुदि १३ भौमवारतद्दिने समाप्तं ॥०॥ लिखितं वाराणसिमध्ये भटपुरुशोत्तमेन शिवो जयः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

433.

1671b. Foll. 106; size 9 in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

The same manual; figured for chanting. Not quite complete at the end. Dated संवत् १७८३ (? १७९३) मितिकार्तिकशुद्ध १० गुरौ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

434.

1729D. Foll. 55; size 8¾ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Bṛihatī-śastra, or "Great recitation" (also called *Mahad-uktha*); being the principal (*Nishkevalya*) *Śastra* on the *Mahāvrata* day of sacrificial sessions. Not accented.

The MS. begins:

बृहतीसहस्रं ॥ हुम् भूर्भुवः स्वरोमध्वर्यो शोंसावों वाक् । इति जपतिः । तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं पु नदं व ओदतीनां । यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनृम्णो ह नदं ष्योयुवतीनां सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रून्पतिं वो अघ्यानां । अनु यं विश्वे मदंत्यूमाः षो धेनूनामिषुध्यसों त्रिः । ध्यसों वावृधानः शवसा भूर्योजा नदं व ओदतीनां ।० See *Ṛgv.* x. 120, 1 *seq.* and viii. 69, 2.

It ends: इति बृहतीशस्त्रं समाप्तं । श्रीविकापिणमस्तु । संवत् १७९२ फाल्गुनशुद्ध १० भौमे लिखितं विश्वनाथमेगदेवपरोपकारार्थं – – (blotted out) – – जागेश्वरसन्निधौ संपूर्णमस्तु ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

435.

599c. Foll. 10; size 9¾ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of the 17th century; 12 lines in a page.

Sarvatomukha-prayoga, a manual of a special form of Soma sacrifice; chiefly in accordance with the *Baudhāyana* ritual.

It begins:

अथातः सर्वतोमुखं व्याख्यास्यामश्चिन्वीत सर्वतोमुखे ऽग्निमिति बौधायनो न चिन्वीतेति शालीकिरत्रो ह स्माह मौद्गल्यः पूर्वस्मिन्नेवाग्निचय इतरेषु साविताः स्युरित्येतदपि न कुर्यादित्यांजीगविररख्योः समारोपण इति सूत्रमाचार्ययोरत्रो ह स्माह गौतमो गृहपतिरेव प्रथममरण्योः समारोपयेत्तत इतरे सत्रेण इति शालाया इति प्राकृतेन प्रक्रमेण मियान्मध्ये गार्हपत्य इति सूत्रं बौधायनस्यात्रो ह स्माह शालीकिस्त्रिपदेन प्रक्रमेण सर्वत इति त्रिवृत्प्राच्यां दिशि भवति पंचदशो दक्षिणतः सप्तदशः पश्चादेकविंश उत्तरतः सर्वतो वा ज्योतिष्टोमाः सर्वे ज्योतिष्टोमदक्षिणा इति प्रवर्ग्यस्य करण इति नोक्थ्ये प्रवृंज्यादिति शालीकिर्याजमान इति कुर्याद्यथावकाशं याजमानमित्यत्रो ह स्माह शालीकिर्थे ऽग्निसंस्कारार्थाः स्युस्तान्काममितरत्सत्रेणेत्यग्न्यन्वाधान इति सूत्रं बौधायनस्यात्रो ह स्माह शालीकिर्गार्हपत्यः सकृदन्वाहितः स्यात्तं सकृदन्वाधाय ततो यथार्थं गच्छेद्भक्षण इति सूत्रं बौधायनस्य सर्वे समवधाय सकृदेव भक्षयेदिति शालीकिर्मार्जन इति सत्रं मौद्गल्यस्य सकृदेकस्मिन्निति शालीकिः लोकाग्नीनां हरण इति सूत्रमाचार्ययोरत्रो ह स्माह दीपवाल्यः पूर्वस्मिन्नेव याजमानं स्यादिति शालीकिः क्रतुपशूनां करण इति सूत्रं बौधायनस्य क्रतुपशव ऐकादशिनाश्च विकल्पंत इति शालीकिः समंजन इति सूत्रमौपमन्यवीपुत्रस्य यावंतः स्तोमास्तावत्त्वः प्रचरण्या समनक्तीति शालीकिः दधिग्रह इति सूत्रं मौद्गल्यस्य पयसा वाज्येन वेति पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेरंश्वदाभ्ययोर्ग्रहण इति सूत्रमौपमन्यवस्यात्रो ह स्माह शालीकिर्वाजपेये द्वादशाहे सत्रे तांडिनापने उद्भिदि वलभिदि लभ्येदिति पुत्रिणिमतिसाध्यानामित्येवमेव पृश्निग्रहैः प्राणग्रहैरिति षोडशिमहणग्रहण

Digitized by Microsoft®

इति सूत्र बौधायनस्यानुसवनं गृह्णीयुरिति शालीकिरतिग्राह्याणां होम इति सूत्रं शालीकेर्माहेंद्रस्यानुवषट्कारमुपजुहुयुरित्यौपमन्यवः षोडशिनः स्तोत्रमुपाकरोतीति सूत्रं बौधायनस्य येन केनचिदिति शालीकिर्हृदयशूलानामुद्वासन इत्येकैकश उद्वासयेदिति बौधायनः सर्वान्सहेति शालीकिरवभृथ इति सूत्रं शालीकेः प्रांच एवावभृथमभ्यवेयुरि[ति] गौतमो ऽरण्योः समारोपणं इति सूत्रं शालीकेरत्रो ह स्माह बौधायनो गृहपतिरेवारण्योः समारोपयेत्तत इतरे यथार्थं गच्छेयुः॥॥ सर्वतोमुखस्य प्रभोगो वक्ष्यते॥ यः कामयेत सर्वात्मितामवाप्नुं स सर्वतोमुखेन यजेतानपजय्यकामो वा चतुर्मुखां शालां कृत्वा मध्ये गार्हपत्यः प्रतिदिशं दक्षिणाग्न्यादयः सर्वत्र दक्षिणपार्श्वे दक्षिणाग्न्युपरवमार्जालीयादयः वामपार्श्वे आग्नीध्रीयचात्वालोत्करादयः एवं विहारं कल्पयित्वा एका दीक्षा तिस्रो वा पौर्णमास्याः पूर्वं यथा संभवेत तथा। तस्यां सुत्या भवति तथा दीक्षा कर्तव्या। त्रिवृत्प्राच्यां दिशि पंचदशो दक्षिणतः सप्तदशः पश्चात् एकविंश उत्तरतः। नोक्थ्ये प्रवृंज्यात्। प्रतिमुखमग्निचयाः कर्तव्याः। अपि वा पूर्वस्मिन्नग्निचयः इतरेषु सावित्राः स्युः। अपि वाग्निश्च सावित्रश्च न चेतव्यः।०

It ends, fol. 9*b*: इति समाप्तः सर्वतोमुखः॥ बृहस्पतिसवो नाम वतंसे क्रियतामयं। वसंत एव कर्तव्यः स्वतंत्रो नियमे न तु॥ काम्यैर्गो भवेत्तस्य (!) सामान्येन विधानतः। स्वतंत्रे तु पुरोडादि फलेप्सो Here the MS. breaks off abruptly.

The last leaf contains the following *Brāhmaṇa* passage: ओम् तेवासुरा ह यत्र महासंग्रामं संयेतिरे ऽथ शिबिरौशीनरो देवानां वर्गोदसुराणां च जिगाय तस्यो हेंद्रो जितवरं ददौ स होवाच शिबिर्ज्यैष्ठ्यं भयं न गच्छेदिति तं वर्षिष्ठीयप्रस्थेन सर्वतोमुखेन याजयां चकार ततो ह वा एतच्छिबिर्ज्यैष्ठ्यं भयं न गच्छति यं कामं कामयेतानपजय्यं जयेदिति तं वर्षिष्ठीयप्रस्थेन सर्वतोमुखेन याजयेदनपजय्यमेव जयति। तदेताश्चतस्रः शाला अनुदिशं मापयंति प्रचरंति प्रांचः प्रचरंति दक्षिणा प्रचरंति प्रत्यंच उदंचः प्रचरंति। मध्ये गार्हपत्यो भवति मध्यत आसीनाय भक्षानाहरंत्यनुदिशं स्तोमाः स्युरित्येतदेकं एकविंशाः स्युरित्येतदेकं अनादृत्य तच्चतुष्टोमानेव कुर्वंति॥

The last page contains directions regarding the construction of the fire-altars, beginning: अग्निप्रयोगो वक्ष्यते।० [H. T. COLEBROOKE.]

436.

1661. Foll. 104; size $8\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of last century; 5–7 lines in a page.

Cayanapaddhati, a manual for the construction of fire-altars, chiefly in accordance with *Kātyāyana's Śrautasūtra.* There are blanks left here and there.

It begins: अग्निः सोमांगं तद्गुणव्यतिरेकंगात्। etc. (*Kāty.* XVI. 1, 1–6)० दद्यात्। एकपश्वालंभपक्ष उच्यते। श्यामतूपरो वा प्राजापत्यः। मातृश्राद्धं। समारोपः। उदवमानं। मंथनं। etc. इत्युखासंभरणं fol. 12; अथ चयनपरिभाषा fol. 22*b*; इति चित्योपस्थानं fol. 37; अथ द्वितीया [चि]तिरुच्यते fol. 41*b*; अथ तृतीया चितिरुच्यते fol. 44*b*; शतरुद्रियहोम० fol. 55*b*, etc.

It ends: पुनश्चितं। आचयनं वा। चित्यस्याहवनीयाभिसंपत्तेः॥ इति चयनपद्धति॥०॥ श्रीजयनाथदीक्षितेन लेखापितं॥ [H. T. COLEBROOKE.]

437.

860. Foll. 42 (and a leaf inserted between 16 and 17); size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 10–14 lines in a page.

Agni-prayoga, a chapter of a manual, following the *Baudhāyana-sūtra*. It begins:

बोधायनं नमस्कृत्य व्याख्यातृंश्च पुरातनान्।
अग्निप्रयोगं वक्ष्यामि विष्णुवृद्धान्वयो ऽग्निचित्॥

उक्तः सर्वप्रकृतिभूतो ज्योतिष्टोमो ऽग्निष्टोमः। अथेदानीं सर्वप्रकृतिविकृतिसाधारणमग्निष्टोमेन सह व्याख्यातुमारभते। एषो ऽग्निरनारभ्याधीतत्वात्प्रकृतिगामी ज्योतिष्टोमाद्यंगभूतश्चादीक्षोपसदादिसोमव्यतिषंगदर्शनात्। नन्वनारभ्याधीतस्याग्नेः प्रकृतौ प्रकरणपठितोत्तरवेदिविरोधात्प्रकृतिनिवेशे निरवकाशत्वाद्विकृतिष्वेव निवेशः। तद्धि सर्वविकृतिष्वग्नेर्नियतत्वात्साग्निचित्यो भवतीति न क्वचिदुच्यते। सत्यं। यत्र विकृतिषु साग्निचित्यो भवतीत्युक्तं तत्र नियतो ऽन्यत्र विकल्पः। नोत्तरवेदिमुपवपति इति क्वचिद्विकृतिषु दर्शनाच्च। अतः प्रकृतावुत्तरवेदिः विकृतिष्वग्न्युत्तरवेद्योर्विकल्प इति। उच्यते। प्रकृतावग्न्युत्तर-

Digitized by Microsoft®

वेद्योर्विकल्पः। अथातो ऽग्निमग्निष्टोमेनानुयजत इति श्रुतेः। उक्तं च द्वैधे। अनिष्टप्रथमयज्ञस्य दीक्षाहुतीनां होम इत्याध्वरीकाणि हुत्वाग्निकानि जुहुयादिति बोधायन आग्निकान्येवेति शालीकिः। तस्मात्प्रकृतिषु विकृतिषु वचनादृते ऽन्युत्तरवेद्योर्विकल्प एवेति। तस्मात्प्रकृतौ षडुपसत्कपक्षमाश्रित्य प्रयोगो वक्ष्यते। उखाः संभरिष्यन्नित्यादि।०

The last page and a half have been written by a different hand; this passage beginning: एवं द्विशतः प्रस्तारः॥ and ending: दक्षिणपश्चाद्यपक्षीनां पश्चिमास्तिस्रस्त्रिष्टुभस्तासामुत्तरास्तिस्रः पंचम्यः पङ्क्यः (!)।

In the margin of fol. 1, the treatise is called *Baudhāyanakalpabhāshyavivaraṇa*. *Cf.* Burnell, *Index of Tanjore MSS.*, p. 18*b*, l. 46 (MS. 3,800). [H. T. Colebrooke.]

438.

619b. Foll. 11; size 9½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about the middle of the 16th century; ten lines in a page.

Somaśatadvayī, two centuries of stanzas on the Soma, its extraction, employment, etc., and the *Somavrata*. It begins:

आगूर्येन्विक्प्रवरवरणं * तेन हुत्वा वृणीते
मंत्रैः पर्कैः सुरगणनुतिः श्राद्धमारोप्य याति।
एवं यष्टुमैघनविभजे ग्निर्यजुर्भिः प्रणीते
सोमावेषस्त्यजनविहृतिः सप्त हित्वाहितिः स्वे॥
स्वे दक्ष इत्येतदजस्रपक्षे होतुः पुरस्तादथ दीक्षणीया।
स्याद्दैक्षणीयं हविरेवमूहो व्रतं समं स्याद्दर्शेमंतरेण (!)॥

It ends:

पूर्णाहुती रात्रिमतीत्य चेत्स्यात् पूर्णाहुतेराहवनीय एव।
एकाहुतिं व्याहृतिभिश्च हुत्वा ततस्तु पूर्णाहुतिहोम इष्टः॥
आधानकं स्याद्यदि सोमपूर्वमारभ्यते च प्रथमाग्निहोत्रं।
होमो ग्निहोत्रस्य तु काल एव मंथ्यस्तु होमो ग्निरजस्रपक्षे॥

The front page of fol. 1 shows two names of former owners: देवराघवस्य आंबेकरस्य (scored out) and पुस्तकं सदाशिवदेवीयम्। [H. T. Colebrooke.]

* ? आगूर्ये विद्युत्प्रवरणं MS.

439.

1730b. Foll. 72; size 8¾ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

Kāmyeshṭy-aḍvilā (?), a manual of voluntary offerings at New and Full-moon, for the obtainment of special objects; with Vedic texts, not accented.

It begins: काम्याभिरिष्टिभिरमावास्यायां पौर्णमास्या वा यजेत काम्या इति प्रायवादः॥ अकाम्या अपि त्वाम्नायंते यथा जातेष्टिः पथिकृत्कृमित्यादयः। तासामपि काम्यधर्मा स्युः आज्यभागादि। अमावास्यायां पौर्णमास्या वा यजेतेत्येतत्सूत्रारंभ उभयत्र प्रवृत्त्यर्थं। अथवा काम्यानामेवं पर्वनियमः।०

It ends: यज्ञो बभूव यज्ञसंचमवर्जे व्राह्मणतर्पणांतेष्टिः संतिष्ठते॥ इति काम्येष्ट्यड्विला समाप्तः॥ संवत् १८०० वर्षे कार्त्तिककृष्णा तृतीयायां रविवासरे॥ लिखतं भोलानाथशुभं भूयात् ०

On the outside of fol. 1 the treatise is called काम्येष्टिअड्विलाश्रौत॥ [H. T. Colebrooke.]

440.

619d. Foll. 19; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600; nine lines in a page.

Gopālikakārikā, being 420 *ślokas* on various matters, connected with religious observances, such as the measurement and construction of altars, sacrificial implements, etc.

The treatise begins:

अथातो ग्निरनारभ्य न्यायेन प्रकृतिं गतः।
दीक्षादिलिंगतस्तस्य ज्योतिष्टोमांगता स्थिता॥
पृथक्प्रकरणाम्नानाद्गुणकामान्न नैत्यकः।
अनिष्टप्रथमेत्यादेर्द्वैधे लिंगस्य दर्शनात्॥
आद्ये पि सोमयागे स्यात्केवलं नोत्तरक्रतौ।
स चाप्येकादशाकारश्येनादिः शुल्वदर्शितः॥

It ends:

समानमेव वरुणप्रघासवदिहेतरान्।
यथाकालं समानो न्यः सो यमग्निः समाप्यते॥ ४२०॥

Digitized by Microsoft®

इति गोपालिकाकारिकाः समाप्ताः ॥ नमो भगवते बोधायनाचार्याय ॥ ० ॥

After this a line has been obliterated.

[H. T. COLEBROOKE.]

441.

84b. Foll. 46; size 10¾ in. by 4¾ in.; beautifully written, in Devanāgarī, by *Mathurānātha*, A.D. 1697; twelve lines in a page. The MS. is preceded by a duplicate of the first page in a more modern hand.

Prāyaścittapradīpikā, a compendium of Vedic rites of expiation, by *Varadādhīśa yajvan somapa*.

It begins:

यस्य प्रसादान्मूको ऽपि भवत्यागमपारगः ।
तं वंदे वेंकटाधीशं सर्वाभीष्टप्रदं गुरुं ॥ १ ॥
वत्सवंशावतंसेन वरदाधीशयज्वना ।
उच्यते सोमपेनैषा प्रायश्चित्तप्रदीपिका ॥ २ ॥
बालानां सुखबोधाय क्रियते दीपिका यतः ।
तस्मादस्य न दोषो ऽस्ति सर्वत्र पुनरुक्तितः ॥ ३ ॥

दर्शपूर्णमासादिष्वादित आरभ्य कर्म कुर्वतामृत्विजां दैवादज्ञानाद्वा ज्ञानेऽपि प्रमादाद्वा पुरुषाशक्त्या वा भेषः प्रायेण भवेत् ॥ ०

Towards the end the author informs us that he deals only with the most important expiatory rules; for further information he refers us to his *Prayogavṛitti*, and for final appeal to the commentaries on the *sūtras*, and the concurrent opinion of those versed in these matters.

For another copy of this manual see Aufrecht, *Cat. Bodl.* p. 370. [H. T. COLEBROOKE.]

442.

1572c. Foll. 20; size 9½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of the 17th century; 12–15 lines in a page.

Śrautaprāyaścittaprayoga, an exposition of *Āśvalāyana's* precepts (III. 10) for expiating irregularities in the performance of *ishṭis*; with references to *Baudhāyana*.

It begins:

सर्वशास्त्रार्थमर्यादापरीक्षणविचक्षणात् । (!)

आश्वलायनानां श्रौतप्रायश्चित्तान्युच्यन्ते ॥ तानि च विहिताकरणे अन्यथाकरणे च भवन्ति । मुख्याभावे प्रतिनिधेरुपादानम् । यथाद्रव्यदेशकालदक्षिणार्त्विक्पत्नीप्रमुखानां मुख्यानामभावे बौधायनाद्युक्तयथोचितप्रतिनिधीनादाय कर्म कार्यम् । न तत्र प्रायश्चित्तानि तानि त्वनिमित्तानंतरं कर्तव्यानीत्युत्सर्गः । ब्रह्मत्वस्तु कर्मसु दृष्टिवर्जितानि प्रायश्चित्तानि ब्रह्मा कुर्यात् । इतराण्यध्वर्य्वादयः कुर्युरित्युत्सर्गः ॥ क्वचिदपवादं वक्ष्यामः । अत्र प्रायश्चित्तानि नैमित्ति(क)कर्मविशेषा अभिधीयंते ॥ अथाऽऽहिताग्नेः प्रयाणविधिः [A. III. 10, 3]।०

It ends:

इमं विष्यामि वरुणस्य पाशं यमबध्नीत सविता सुकेतः ।
धातुश्च योनौ सुकृतस्य लोके स्योनं ते सह पत्या करोमि ॥
(*Taitt. S.* iii. 5, 6, 2.)

इति नित्यहोम ऐष्टिकप्रायश्चित्तप्रयोगः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

443.

619c. Foll. 41; size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 12–14 lines in a page.

Prāyaścittaprayoga, a manual of expiatory rites, based on the rules of *Āśvalāyana*, *Āpastamba* and *Baudhāyana*.

It begins:

विध्यपराधे प्रायश्चित्तिः । विधिशब्देन विहितमुच्यते । विहितस्याकरणे ऽन्यथाकरणे प्रायश्चित्तिः कर्तव्या । प्रायो विनाशः । चित्तिः संधानं । विनष्टसंधानं । विनष्टसंधानं प्रायश्चित्तिरित्युक्तं भवति । तथा च विध्यपराधे सति तदर्थं यदि विशेषतो विहितमस्ति तदा तदेव कर्तव्यं । नास्ति चेद् व्याहृतिहोमः कर्तव्यः । एतदेव सर्वप्रायश्चित्तमुच्यते । एवं च सति यथा कथंचिद्विधिसंपादने प्रायश्चित्ताभाव उक्तो भवति । प्रायश्चित्तकालस्तु निमित्तानंतरमेवेत्युत्सर्गः । ऐष्टिके तंत्रे प्रधानस्विष्टकृत्समिष्टयजुर्होमाद्वा प्रागिति बौधायनः । ०

इति सकलप्रायश्चित्तोपयोगिपरिभाषाप्रकरणं । fol. 4; ० आधानप्र ० fol. 5; अग्निहोत्रप्रा ० fol. 14; अन्वाहि-

Digitized by Microsoft®

तान्ने: प्र° fol. 15 ; अभ्युदयेष्टिप्रा° fol. 20 ; दर्शपूर्णमासप्र° fol. 23 ; इति प्रायश्चित्तप्रयोगे पशुप्रकरणं । अथ सोमप्रायश्चित्तं । fol. 26 ; इति प्रयोगरत्ने सोमप्रकरणं । अथ प्रायश्चित्तेष्टीनां प्रयोगः fol. 36*b*.

It ends : इत्यापस्तंबोक्ता इष्टयः समाप्ताः ॥ वैशाखशुक्ल १३ गुरौ संवत् १६७० ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

444.

1129c. Foll. 24 (foll. 166–189 of the volume); size 11¼ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting of about A.D. 1700; ten lines in a page.

A portion of the same manual. It begins:

प्रणम्य शिरसा देवं लक्ष्मीकान्तं तथा गुरुम् ।
श्रीमच्च पितरौ तद्वत्तथा मे कुलदैवतम् ॥

विध्यपराधे प्रायश्चित्तिः । विधिशब्देन विहितमुच्यते विहितस्याकरणे ऽन्यथाकरणे प्रायश्चित्तिः कर्तव्या ।°

We note some additional headings:

Fol. 4 : इति सकलप्रायश्चित्तोपयोगिपरिभाषाप्रकरणं ॥ अथाधाने ऽग्न्यनुगमनप्रायश्चित्तं । fol. 5*b* : इत्याधानप्रकरणं । अथाग्निहोत्रे ऽग्न्यनुगमने प्रायश्चित्तं । fol. 10 : इत्याश्वलायनानामग्निहोत्रद्रव्ये स्कन्नप्रायश्चित्तं । अथापस्तंबानां । fol. 11 : अथाग्निहोत्रेंतरागमने आश्वलायनानां प्रायश्चित्तं ॥ – ॥ अथाग्निहोत्रहोमकालातिक्रमे प्रायश्चित्तं ॥ fol. 12 : अथाश्वलायनानामग्निहोत्रे ऽनुद्धरणप्रायश्चित्तं । fol. 12*b* : अथापस्तंबानां ॥ fol. 13*b* : इति होमविच्छेदे प्रायश्चित्तमापस्तंबानां । fol. 15 : इत्यग्निहोत्रप्रायश्चित्तप्रकरणं । अथ दर्शपूर्णमासप्रायश्चित्तं । fol. 16*b* : इत्याश्वलायनस्य हविर्दोषप्रायश्चित्तं । अथापस्तंबानां । fol. 21*b* : इत्यभ्युदयेष्टिप्रायश्चित्तं । अथ दर्शपूर्णमासादिषु विपर्यासप्रायश्चित्तं । fol. 24 : इत्येकाध्वर्येवप्रायश्चित्तं ।

The MS. ends : इति दर्शपूर्णमासप्रकरणं ॥

Fol. 1*a* gives the title भावीप्रायश्चित्तपुस्तकं, substituted for the original दर्शपूर्णमासप्रायश्चित्त. [H. T. COLEBROOKE.]

445.

1541C. Foll. 19; size 11½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century; eight lines in a page.

Agnihotraprāyaścittaprayoga, based on *Āśvalāyana* (with references to *Āpastamba*); composed, at Benares, by *Tryambaka*, son of *Kṛishṇabhaṭṭa*, surnamed *Molha*.

The MS. begins: विध्यपराधे प्रायश्चित्तिः ॥ विहितस्याकरणे । अन्यथाकरणे पायश्चित्तिः कर्तव्या । अपराधे सति तदर्थतदाविहितमस्ति चेत्तदेव कर्तव्यं । तन्नास्ति चेद्व्याहृतिहोमः कर्तव्यः। कालस्तु प्रायश्चित्तानां निमित्तानंतरं ॥ शिष्टाभावे प्रतिनिधिः ॥°

The *Prāyaścittapradīpa* (°*pratipa* !) is referred to fol. 4.

It ends: इति आज्याहुतीर्जुहुयात् । इति प्रायश्चित्तानि समाप्तानि [वि]ध्यपराधे । मोल्होपनाम्नः कृष्णभट्टस्य सूनुना त्र्यंबकेन काश्यां कृतः प्रयोगः ॥ इत्यग्निहोत्रप्रायश्चित्तं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

446.

1360. Foll. 74; size 10 in. by 4¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, in A.D. 1620; 11–13 lines in a page.

Prāyaścitta-paddhati (or *-pradīpikā*), a similar manual, following chiefly the *Kātīya-Śrautasūtra*, by *Rāmacandra*, son of *Sūryadāsa*.

It begins:

संम्राजो ऽग्निचितो नत्वा विद्याकरगुरोः पदे ।
रामः पद्धतिमाधत्ते प्रायश्चित्तप्रदीपिकां ॥ १ ॥
कात्यसूत्रोदितं सर्वमत्र वाच्यं मया स्फुटं ।
समुच्चयो ऽन्यत्र दृष्टो विशेषः क्वचिदेव तु ॥ २ ॥

कर्माणि स्वस्वांगयुक्तानि यथोक्तफलसाधनसमर्थानि भवंति ।° अथादिष्टप्रायश्चित्तान्युच्यंते । तत्र प्रथमतो ऽग्निहोत्रकर्मप्रायश्चित्तानि ।° fol. 5.

The treatise consists of 14 *kaṇḍikās*. Of comparatively recent authorities, *Karka, Govindarāja* and *Ananta* (*yājñika*) are most frequently referred to. Quotations have also been noticed from *Vāsudeva* and *Maṇḍanācārya* (a number of *ślokas* on *Punarādheya*, fol. 15; *Maṇḍanoktau gauṇakālakārikāḥ*. fol. 25*b*).

Digitized by Microsoft®

It ends: इति चयने प्रायश्चित्तविशेषाः ॥ ०

कृत्वीमेतामग्निचिद्रामचंद्रः सूत्रैकार्थी नैमिषारण्यवासः ।
संम्राजः श्रीसूर्यदासस्य सूनुः प्रायश्चित्तेः पद्धतिं संव्यधत्त ॥

इत्यग्निचिद्रामचंद्रविरचिता प्रायश्चित्तपद्धतिः समाप्ता ॥ ०
संवत् १६७६ वर्षे पौषमासे शुक्लपक्षे १४ तिथौ लिखितं ॥ ०
त्रिरग्निचित्संम्राट्स्थपतिदीक्षितवामनसुतअचलेन* लखापितं ॥

[H. T. Colebrooke.]

447.

259b. Foll. 59; size 10½ in. by 4¼ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the 17th century; 10–12 lines in a page.

Yajñaprāyaścittavivaraṇa, an exposition, by *Gopāla*, of *Baudhāyana's* rules of expiation. Three *praśnas*, of 11, 10 and 8 adhyāyas respectively.

In the *Prāyaścittapradīpa* (No. 449) this work seems to be referred to as (*prāyaścitta-*)*sūtrabhāshya*.

It begins:

अथातो मंत्रगणाम्नातानि प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः। उक्तानि दर्शपूर्णमासादीनि कर्माणि अनंतरं तेषामकरणे अन्यथाकरणे वा प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः । अतःशब्दो हेतौ यस्माद्दर्शपूर्णमासादीनां कर्मणां सकलावगतिर्वैगुण्यावगतेर्हेतुः तस्मादनंतरं विहितानामकरणे अन्यथाकरणे वा प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः । ०

Praśna II. begins: अथ वै भवति यः पापयक्ष्मगृहीत आहिताग्निः क्षयरोगगृहीतः रहस्येष्ट्या यजेतेति संबंधः । ०

Praśna III. begins: अथाग्निदग्धानि सदो हविर्धानानीति बहुवचनं शकटावेक्षं समस्तं देवयजनं दग्धं स्यात्तत्र सदो हविर्धानान्यावृतैव क्रियेरन् । ०

It ends: एवं हि श्रूयते मलवद्वाससा न संवदेत न सहासीत नास्या अन्नमद्यादित्यारभ्याभ्यंजनमेव न प्रतिगृह्य काममन्यदित्युक्तं अन्यत्सहासनादिति भवस्वामिना व्याख्यातं ॥

इति गोपालकृते यज्ञप्रायश्चित्तविवरणे तृतीयप्रश्नस्याष्टमोध्यायः ॥

* The syllables अचले supplied by a later hand, the original word having been obliterated by ink.

A few lines have been added by a modern hand, in which the *Kapardibhāshya* is quoted.

For another MS. of this work, see *Rājendralāla Mitra*, Notices ii. p. 187.

[H. T. Colebrooke.]

448.

1572b. Foll. 44; size 10 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; foll. 1–5 by a different hand from the rest; 10–14 lines in a page.

Śrautaprāyaścittacandrikā, another exposition of *Baudhāyana's* rules of expiation, by *Viśvanātha Bhaṭṭa*, son of *Nṛisiṃha Dīkshita*.

It begins:

पंचशरवैरिसंचितमगणितपुण्यं गणेशजन्मपदं ।
संचितदुर्गतकरुणं कंपत्र (!) कलयामि शोणितोल्लासं ॥ १ ॥
बौधायनावताराय तपःसाराय मे नतिः ।
चिदंबराय गुरवे भिक्षवे स्तु मुमुक्षवे ॥ २ ॥

श्रौतकर्मसु भ्रमप्रमादाभ्यामकरणस्यान्यथाकरणस्य वा संभावितत्वेन कर्मणामसांगत्वापत्तिशंकया लोकानामप्रवृत्तेरशक्यानुष्ठानलक्षणमप्रामाण्यं प्रसज्येत । अतो ऽकरणान्यथाकरणदोषदुष्टान्यपि कर्माणि कृतप्रायश्चित्तानि सांगानि भवंतीति कर्मनिर्वाहकानि प्रायश्चित्तान्युच्यन्ते। यथाहुराचार्यपादाः। प्रायो विनाशपर्यायः। स चाप्यकरणाद्भवेत्। अन्यथाकरणाद्वा तत्संधा चित्तिरुच्यते। तानि द्विविधानि मंत्राम्नातानि गणाम्नातानि च। मंत्रलिंगेनाम्नातानि मंत्राम्नातानि । आभिर्गीर्भिरित्यादीनि । गणेनाम्नातानि भिंदादिगणादीनि । प्रायश्चित्तहोमकालास्त्रयः प्रधानसौविष्टकृतमिष्टयजुषां प्रागित्येवमादयः । ०

It ends: अग्नये हिरण्यं सोमाय वासः रुद्राय गामिति प्रतिग्रहः ॥ इनि त्रेधातविवेष्टिः (!) ॥ ० ॥ इति श्रीनृसिंहदीक्षितसूनुविश्वानाथभट्टविरचितायां श्रौतप्रायश्चित्तचंद्रिकायां तृतीयप्रश्नः समाप्तः ॥

For another MS. of this treatise see *Rājendralāla Mitra's* Notices, I. p. 88.

[H. T. Colebrooke.]

449.

1467A. Foll. 99; size 9¼ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle

Digitized by Microsoft®

of last century; foll. 49–64 by a different hand from the rest; ten lines in a page.

Prāyaścittapradīpa, an anonymous treatise on propitiatory rites, based mainly on *Baudhāyana's* precepts, and the commentaries thereon.

It begins: श्रीबोधायनाचार्याय नमः ॥

नत्वा बोधायनाचार्यं तेनोक्तश्रौतकर्मणां ।
विध्यतिक्रमणे प्रायश्चित्तदीपः प्रकाश्यते ॥ १ ॥
श्रौते बोधायनोक्तानि प्रायश्चित्तानि यानि च ।
उक्तानि सूत्रभाष्ये च वर्धगोपालसूरिणा ॥ २ ॥
व्यासोक्तानि प्रकीर्णानि तैरनुक्तानि यानि च ।
भवस्वामिमतान्येषां विस्तराविर्णयं ब्रुवे ॥ ३ ॥
पंच प्रकरणान्यत्र तेष्वाधानाग्निहोत्रके ।
दर्शाद्याग्रयणाद्यन्तः सोमश्चेति यथाक्रमं ॥ ४ ॥

अथातो मंत्रगणाम्नातानीत्यादि । अथशब्द आनंतर्ये कर्माण्यभिधायानंतरं प्रायश्चित्तमभिधीयते । अतःशब्दो हेत्वर्थे यस्मात्कर्मणि वैगुण्ये सति प्रायश्चित्ते कृते कर्म सगुणं भवति । अतः प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः । विहितानामकरणे ऽन्यथाकरणे वा प्रायश्चित्तं विधीयते । मंत्रगणाम्नातानि मंत्रेणाम्नातानि गणेनाम्नातानि चिन्मात्रेणावगम्यंते कानिचिल्लिङ्गेन ब्रह्मप्रतिष्ठा मनस इत्येवमादीनां प्रायश्चित्तत्वं मंत्रसामर्थ्यं नावगम्यते । उद्वयं तं सरस्वतीत्येवमादीनां प्रायश्चित्तत्वं गणसामर्थ्यादवगम्यते । प्रायो विनाशश्चित्तं संधानं तदुच्यते । सर्वत्र प्रायश्चित्तहोमेषु स्मार्तवदाज्यसंस्कारं कुर्यात् । तत्र क्रमः । गार्हपत्यादुत्तरतो दर्भेषु आज्यस्थालीं सुचं जुहूं प्रोक्षणीपात्रं चासाद्य ॰

Iti – – ādhānaprakaraṇam, fol. 6; *agnihotraprakaraṇam*, fol. 24; *darśapūrṇamāsaprakaraṇam*, fol. 52; [*ity āgrayaṇaprāyaścittam, atha mṛigāreshṭiḥ*, fol. 53; *atha pavitreshṭiḥ*, fol. 56; *atha nakshatreshṭayaḥ*, fol. 58b; *atha cāturmāsyānām prāyaścittāni*, fol. 69]; *iti – – āgrayaṇādyam nāma caturtham prakaraṇam*, fol. 77b.

It ends: ओं स्वाहेत्यादिप्रणवेनांत । एतैः सर्वैः कृत्वंतप्रायश्चित्तानि जुहुयात् ॥

इति प्रायश्चित्तप्रदीपे सोमप्रायश्चित्तं नाम पंचमं प्रकरणं ग्रंथश्च संपूर्णः ॥ संवत् ॥ पौषमासे कृष्णपक्षे तृतीयायां चंद्रवासरे ॥

For other MSS. of this treatise see Burnell, Cat. of Vedic MSS., p. 27; Index of Tanjore MSS., p. 27. [H. T. COLEBROOKE.]

b. Gṛihya Ritual.*

450.

1028. Foll. 132; 4to, size 11 in. by 8½ in.; written, somewhat indistinctly, in Bengalī; 12–14 lines in a page. European paper.

Keśava Miśra's Chandogapariśishṭa, an exposition of brāhmaṇical duties; together with a commentary, entitled *Pariśishṭaprakāśa*, by *Nārāyaṇa*, son (?) of *Goṇa*, and grandson of *Umāpati*.

The MS. is unfortunately very incorrect, and the writing lacks individuality and distinctness. The beginning of the text and *Prakāśa* is here reproduced with the help of *Śrīnātha's* commentary (No. 451).

यस्याज्ञा जयति श्रुतिस्मृतिमयी यत्पादपाथोमयो
धर्मो कैश्चिदुपास्यते सुकृतिभिः गङ्गेत्यभिख्यां गतः ।
यं ज्योतिर्मयमन्तरुद्भवतमश्छेत्तुं पुरस्कुर्वते
सन्तः पातु जगच्चतुर्मुखगिरामर्थः स देवो हरिः ॥ १ ॥
इह जगति वन्दितपदाः सदा नरेन्द्रैः पवित्रजन्मानः ।
वसुधासुधाभुजः कति नाभुवन् काञ्चिविन्दीयाः २ ॥
चरितमहति तेषामन्वये सोमपीती
समजनि परितोषश्छन्दसां देहबन्धः ।
अलभत स हि विप्राच्छासनं तालवाटीं
तदिह भजति पूजामुत्तरा येन वाढा† ॥ ३ ॥
तस्माच्चतुर्थखण्डं पिशाचखण्डं तथारापडला (!) ।
हि जनवनादिकमपरं निःसृतमनघं कुलस्थानं‡ ॥ ४॥
जज्ञे ऽस्य भुवनस्य पावनहेतुरेकः
श्रौते विधौ सततनिर्मलधीप्रसारः ।
प्राक् पूजितो विबुधसदसि धर्मनामा
नामानुरूपचरितः§ परितोषसूनुः ॥ ५ ॥

* For a number of other treatises on this subject, not specially assigned to a particular Vedic school, see under *Ācāra*.

† स परितोषो विप्रात् ब्रह्मणात्तालवाटीसंज्ञं स्थानमलभत येन शासनेन उत्तरा वाढा पूजां भजति । Comm.

‡ Part of the comment on this *śloka* is wanting.

§ नाभाधेरूपचरितः text.

Digitized by Microsoft®

तस्मादजायत सदायतनं गुणानां
भद्रेश्वरो निखिलकोविदवन्दनीयः ।
मध्येसभं* स्थितिमतां प्रथमाभिधेयः
सेवातिसक्तहृदयः पदयोर्मुरारेः ॥ ६ ॥
तस्माद् गदाधर इति द्विजचक्रवर्ती
राजप्रतिग्रहपराङ्मुखमानसो ऽभूत् ।
पुण्यानि केवलमहर्निशमर्जयन् यः
शान्तिश्चिराय समयान् गमयाम्बभूव ॥ ७ ॥
तस्माद्भूषितसाब्धिभूमिवलयः शिष्योपशिष्यव्रजैर्
विद्वन्मौलिरभूदुमापतिरिति प्राभाकरग्रामणीः ।
क्ष्मापालाज्जयपालतः स हि महाश्राद्धं प्रभूतं महा-
दानं चार्थिगणार्हणार्द्रहृदयः प्रत्यग्रहीत् पुण्यवान् ॥ ८ ॥
अस्यात्मजः सुकृतवानथ कृतसर्वः सुदक्षिणो बहुधा ।
उदियाय गोणनामा† गुहरिव‡ तन्त्रपुराणज्ञः ॥ ९ ॥
शश्वद्विश्वजनीननिर्मलगुणे भूलोकवाचस्पतौ
प्रेङ्खत्कीर्त्तिसरित्प्रवाहनिवहप्रक्षालिताशामुखे ।
यस्मिन् कृष्णपदैकलीनहृदये धर्माधिकारास्पदं
बिभ्राणे द्विजमन्दिराण्यधिवसन्निर्धूतदोषा श्रियः§ ॥ १० ॥
जातस्ततः|| स्मृतिपुराणविदामुपास्य
विद्याः प्रभाकरमतस्थितिलब्धकीर्त्तिः ।
ख्यातः सतां सदसि मित्रजनेषु च श्री-
नारायणः सततकृष्णपरायणात्मा ॥ ११ ॥
छन्दोगपरिशिष्टस्य सर्वार्थालोकहेतवे ।
परिशिष्टप्रकाशाख्यश्चक्रे तेनैव धीमता ॥ १२ ॥

अथातो गोभिलोक्तानामन्येषां चैव कर्मणां ।
अस्पष्टानां विधिं सम्यग्दर्शयिष्ये प्रदीपवत् ॥ १ ॥

अथ वेदाध्ययनानन्तरं गृहस्थाश्रमप्रवेशोन्मखस्य (!) माणव-
कस्य गोभिलोक्तानामाधानादिगृह्यकर्मणामन्यषां°

ऊर्ध्वं तु त्रिवृतं कार्यं तन्तुत्रयमधोवृतं ।
त्रिवृतं चोपवीतं स्यात्तस्यैको ग्रन्थिरिष्यते ॥ २ ॥

यज्ञोपवीतिना चान्तोदकेन कृत्यं । इति गोभिलोक्ता पुनर्य-
ज्ञोपवीतं कुरुते° ॥ इदानीं यज्ञोपवीतस्य दैर्घ्यमाह ।

धृतवंशे च नाभ्यां च धृतं यद्विन्दते कटिं ।
तद्धार्यमुपवीतं स्यान्नातिलम्बं न चोच्छ्रितं ॥ ३ ॥°

* = सभामध्ये.

† अन्यस्तु गोन इति पठति Comm.

‡ = प्रभाकर इव Comm.; ? supply स (तन्त्र°)

§ अधिवसन् is imperfect, without augment.

|| ततस्तस्माद्देशात् Comm.

Prapāṭhaka II. begins fol. 31*b*: प्रातःस्नानानन्तरं प्राप्तां सन्ध्यामाह ।

अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि सन्ध्योपासनिकं विधिं ।
अनर्हः कर्मणां विप्रः सन्ध्याहीनो यतः स्मृतः ॥

Prapāṭhaka III. fol. 88:

असमक्षं च दम्पत्योर्होतव्यं नर्त्विगादिभिः ।
द्वयोरप्यसमक्षं हि भवेद्धुतमनर्थकं ॥

ऋत्विक्पुत्रगुरुभ्रातृभागिनेययामातृभिर्जायापत्योर्यजमानयोर-
समक्षं हुतं निष्फलं स्यात् ।°

The MS. breaks off abruptly before the conclusion of this chapter in the interpretation of this *śloka*:

गोशालायां प्रणीयाग्निं सत्कृत्य व्रीहि *lacuna* ।
अग्निमूपेश्वरेन्द्रेभ्यो निर्वपेत्पायसं चरुं ॥

[H. T. Colebrooke.]

451.

643. Foll. 83; size 12¾ in. by 4 in.; well written, in the Bengālī character; seven lines in a page. Modern.

[*Chandoga-*]*Pariśishṭaprakāśa-sāramañjarī*, a commentary on *Nārāyaṇa's Prakāśa*, by *Śrīnātha Ācāryacūḍāmaṇi*, son of *Śrīkarācārya*. The first two chapters.

It begins:

यः सृष्टिस्थितिनाशहेतुरमरश्रेणीशिरोभूषण-
भ्राजत्पादसरोरुहः क्रतुमतां दाता फलानां शिवः ।
भक्तानां सुरपादपः स जगतामीशः सदा चिन्त्यतां
किं मिथ्याचिरचिन्तनैश्चपल हे चेतः प्रसीदाशु मे ॥

श्रीकराचार्यपुत्रेण श्रीमत्श्रीनाथशर्मणा ।
परिशिष्टप्रकाशस्य क्रियते सारमञ्जरी ॥

अथ प्रारिप्सितप्रतिबन्धकीभूतदुरितापूर्वविघाताय शिष्टाचारपरम्पराप्राप्तमिष्टदेवताकीर्त्तनरूपमङ्गलमाचरन् शिष्यशिक्षार्थं ग्रन्थकृत् ग्रन्थादौ निबन्धन्नाह । यस्येति । तत्र धर्मप्रधानकस्मृतिशास्त्रव्याख्यानकर्तुस्तत्प्रतिपादकदेवताकीर्त्तनमेव समुचितमिति तदेवाह । यस्य भगवतः श्रुतिस्मृतिमयी आज्ञा जयति सर्वेति कर्पेण वर्ततां ।°

Digitized by Microsoft ®

It ends: इति महामहोपाध्यायश्रीकराचार्यात्मजश्रीश्रीनाथाचार्यचूडामणिकृतपरिशिष्टप्रकाशटिप्पण्यां सारमञ्जर्यां द्वितीयप्रपाठकः ॥ [H. T. Colebrooke.]

452.

5a. Foll. 59, numbered 1, 1*a*, 2–58; European paper; folio, size 8 in. by 13 in.; Bengālī character; ten lines in a page.

[*Chandoga-*] *Daśakarma-paddhati*, or (as it is called on the title-page) *Saṃskāra-paddhati*; a manual of initiatory rites, according to the *Chandoga* ritual, by *Bhaṭṭa Śrī-Bhavadeva*; with a partial interlinear English translation in Colebrooke's handwriting.

The work begins:

चतुर्वेदनसद्मस्थचतुर्वेदकुटुम्बिने ।
द्विजानुष्ठेयसत्कर्मसाक्षिणे ब्रह्मणे नमः ॥
गृह्यसूत्रार्थमालोक्य छन्दोगानामियं क्रमात् ।
कृता श्रीभवदेवेन कर्मानुष्ठानपद्धतिः ॥

तत्र सर्वकर्मणां मूलभूता कुशण्डिका लिख्यते । तत्रोभयतश्चतुर्हस्तप्रमाणं भूदेशं शर्कराङ्गारास्थिकेशतुषादिरहितं पूर्वोत्तरप्रवं समं वा छायामण्डपसहितं गोमयेनोपलिप्य स्नातः शुचिराचान्तः प्राङ्मुखः कुशसहितासनोपविष्टः कर्ता उत्तरस्यां दिशि अभ्युक्षणार्थं कुशसहितं जलपात्रं निधाय दक्षिणजानु भूमौ पातयित्वा सव्यहस्तप्रादेशं वह्निस्थापनपर्यन्तं भूमौ निधाय दक्षिणहस्तगृहीतकुशमूलेन स्वाङ्गुष्ठपरिमितेन द्वादशाङ्गुलप्रमाणां प्राङ्मुखीं पृथिवीदेवताकां रेखामुल्लिख्य पीतवर्णां ध्यायेत् । तन्मूलतः प्रभृत्येकविंशत्यङ्गुलप्रमाणामुत्तराभिमुखीमग्निदेवताकां रेखामुल्लिख्य लोहितवर्णां ध्यायेत् । ततः प्रथमरेखातः सप्ताङ्गुलान्तरितां प्रादेशप्रमाणां पूर्वाभिमुखीं प्रजापतिदेवताकां रेखामुल्लिख्य कृष्णवर्णां ध्यायेत् । ततो ऽपि सप्ताङ्गुलान्तरितां प्रादेशप्रमाणां पूर्वाभिमुखीमिन्द्रदेवताकां रेखामुल्लिख्य नीलवर्णां ध्यायेत् । ततः सप्ताङ्गुलान्तरितां प्रा॰ पू॰ सोमदेवताकां रे॰ शुक्लवर्णां ध्यायेत् । ततः क्रमेण रेखातसूत्करं (!) गृहीत्वा ऐशान्यां दिशि अरत्निमात्रान्तरिते देशे प्रजापतिर्ऋषिरग्निर्देवता उत्करादिनिरसने विनियोगः ॥॰

इति सर्वकर्मसाधारणी कुशण्डिका fol. 6; इति सर्वकर्मसाधारणमुदीच्यं कर्म समाप्तं । अथ विवाहकर्माभिधीयते fol. 10*b*; इति पाणिग्रहणं समाप्तं fol. 21*b*; इति गर्भाधानं समाप्तं fol. 28; इति पुंसवनं fol. 30; इति सीमन्तोन्नयनं fol. 33; इति जातकर्म fol. 34*b*; इति निष्क्रमणं fol. 35*b*. इति नामकरणं fol. 37*b*; इति पौष्टिकं fol. 38; इत्यन्नप्राशनं fol. 39*b*; इति पुत्रमूर्धाभिघ्राणं fol. 40*b*; इति चूडाकरणं fol. 43*b*; इत्युपनयनं fol. 49*b*; इति सावित्रग्रहः fol. 52; इति समावर्तनकर्म fol. 56.

It ends: इति शालाकर्म समाप्तं ॥ इति श्रीभट्टश्रीभवदेवकृता छन्दोगानां दशकर्मपद्धतिः समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

453.

639b. Foll. 32; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in Bengālī; eight lines in a page.

Another copy of the same treatise.

It ends: इति श्रीभवदेवभट्टकृतायां छंदोगपद्धतौ दशकर्मपुस्तकं समाप्तं ॥ शकाब्दाः १७२९ ॥

An incomplete MS. of this treatise, containing only the general part, has already been noticed under No. 394.

[H. T. Colebrooke.]

454.

353A. Foll. 53; size $10\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; well written, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page.

Chandogāhnikapaddhati, a treatise on common daily observances, by *tripāṭhin Rāmakṛishṇa*.

The first two leaves of the original MS. are wanting, but have been supplied (though apparently imperfectly) by a later hand.

It begins:

अपकृष्य च विण्मूत्रं काष्ठलोष्टतृणादिना ।
गृहीतशिश्नश्चोत्थाय मृद्भिरभ्युद्धृते जलैः ॥

Atha ācamanavidhiḥ, fol. 2; *dantadhāvanavidhiḥ*, fol. 3; *prātaḥsnāna*, fol. 3*b*; *gauṇasnāna*, *saṃkshepa*, fol. 4; *sandhyopāsana*, fol. 5*b*; *aṅgulinyāsa*, *shaḍaṅganyāsa*, *praṇavanyāsa*, *saptavyāhṛitīnām nyāsa*, fol. 6*b*; *gāyatrīvarṇanyāsa*, *śironyāsa*, fol. 7; *japalakshaṇam*, fol. 8*b*; *japamālālakshaṇam*, fol. 9; *japanishedha*, *sandhyāyā*

Digitized by Microsoft ®

mukhyakālalope prāyaścittavidhi, *sūtake sandhyāvidhiḥ*, fol. 9*b*; *sandhyopāsana*, fol. 10; *svastyayana*, fol. 13; *homavidhi*, fol. 13*b*; *devapūjā*, fol. 15*b*; *navagrahapūjā*, fol. 18; *maṅgalāvekshaṇa* fol. 21*b*; *abhivādana*, *nityadāna*, fol. 22; *adhyayanarūpasya brahmayajña*, fol. 22*b*; *yogakshema*, fol. 23*b*; *madhyāhnasnāna*, fol. 24; *snānāṅgatarpaṇa*, fol. 29; *snānāṅgatarpaṇānantaravidhi*, fol. 33*b*; *vastraparidhānavidhi*, *tilakavidhi*, fol. 34; *madhyāhnasandhyopāsana*, fol. 34*b*; *sūryopasthāna*, fol. 35*b*; *japarūpa-brahmayajñavidhi*, fol. 36; *rudropasthāna*, fol. 36*b*; *tarpaṇavidhi*, fol. 37; *pañcamahāyajñavidhi*, *vaiśvadevavidhi*, fol. 41; *manushyayajñavidhi*, fol. 45; *nityaśrāddha*, fol. 46; *anukalpavidhi gogrāsavidhi*, fol. 47*b*; *bhikshādāna*, *bhojanavidhi*, fol. 48; *purāṇādiśravaṇa*, *agneḥ prādushkaraṇa*, *sāyaṃsandhyopāsana*, fol. 50*b*; *sāyaṃhoma*, *sāyaṃ-vaiśvadeva*, fol. 51; *sāyam-bhojana*, *śayanavidhi*, fol. 51*b*; *stryabhigamana*, fol. 52.

Dated Saṃvat 1780. For a Berlin MS. of the work, see Weber's Catalogue, No. 330.

[H. T. Colebrooke.]

455.

1722b. Foll. 19; size 8¼ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Chandogānīyāhnika, a shorter treatise on the same subject, by *Śivarāma*, son of *Viśrāma*.

It begins:

> प्रणम्य तातं विश्राम्यं (!) विघ्नेशं जगदंबिकां ।
> ब्रह्मण्यमाश्रितं यत्र प्रातःकृत्यादिकर्मणि ॥ १ ॥
> विधिं तस्य प्रवक्ष्यामि छंदोगानां हिताय वै ।
> शिष्याणामुपकाराय तथा च विदुषां मुदे ॥ २ ॥

ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय श्रीपरमेश्वरं स्मृत्वा यथावन्मूत्रपुरीषोत्सर्गं कृत्वा क्षालितकरचरणः प्राङ्मुखोदङ्मुखो वोपविश्याचामेत् । ०

इति प्रातःसंध्या fol. 5; इति मध्याह्नसंध्या fol. 7*b*; इति देवपूजाप्रयोगः fol. 8*b*; इति (पंचयज्ञानां) निर्णयः । अथ प्रयोगः fol. 13; इति वैश्वदेवः fol. 16; इति पंच महायज्ञाः fol. 17; इति भोजनविधिः fol. 18*b*.

It ends: इति सायंसंध्या ॥ इति विद्वज्जननीराजितचरणकमलश्रुक्ष्मश्रीविश्रामात्मजशिवरामविरचितं छंदोगानीयाह्निकं समाप्तिमगात्॥ संवत् १८१० चैत्रकृष्णद्वादशीबुधवासरे ॥

[H. T. Colebrooke.]

456.

1153a. Foll. 176; size 9¼ in. by 4 in.; legibly written in Devanāgarī; ten or eleven lines in a page.

Bahvṛicāhnika, an anonymous compilation of directions regarding the daily observances of a Brāhman.

It begins:

> प्रणम्य शिरसा देवं देवगणपतिं तथा ।
> बह्वृचानां हितार्थाय लिख्यते चाह्निको विधिः ॥

अथेदानीं सुप्तोत्थितायारभ्य शयनपर्यंतमाह्निकं कर्मोच्यते । तत्र मनुः । नामुत्र हि सहायार्थे पिता माता च तिष्ठतः । ०

It ends: आपस्तंभः (!) । कामं भर्तुरनुज्ञया व्रतोपवासादीनारभेत् ॥ २० ॥ नारी भर्तुरनुज्ञाता पिता भ्राता सुतेन वा । विफलं तद्भवेत्तस्य यत्करोति व्रतादिकमिति ॥

इति स्त्रीगमनविधिः ॥ इति बह्वृचाह्निकं संपूर्णं ॥ संवत् १७७९ वैशाखकृष्ण ६ गुरौ लिखितमिदं पुस्तकं ॥

Then follow a page and a half of quotations on bathing, from *Smṛitisāra*, *Karmapradīpa*, *Manu* and *Vishṇu*; breaking off abruptly at the end of the leaf. [H. T. Colebrooke.]

457.

1607. Foll. 322; size 9½ in. by 4¼ in.; fairly well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Kṛityacintāmaṇi, a compendium of domestic rites, compiled, in accordance with the *Gobhilīya-Gṛihyasūtra*, by *Śivarāma*, son of *Viśrāma*, in Śaka 1562 (A.D. 1640).

Digitized by Microsoft®

It begins:

श्रीविश्वेशमशेषमङ्गलभुवं श्रीशारदां सारदां
नत्वा वेदविदां वरं च जनकं श्रीशुक्लविश्रामकं ।
गाढाज्ञानतमोऽपहं कृताधियां श्रीसामगानां कृते
कुर्वे ऽहं कृपया गुरोः सुरुचिरं श्रीकृत्यचिन्तामणिं ॥ १ ॥
वन्दे श्रीगणनायकं त्रिनयनं रक्ताम्बरैरावृतं
पाशेशाङ्कुशदन्तपाणिममरं चन्द्रार्धमौलिं सदा ।
वन्द्यं सिद्धिसुरासुरैर्मुनिगणैः संस्तूयमानं मुदा
यं वै वेदविदो नमन्ति सकलारम्भेषु सिद्धिप्रदं ॥ २ ॥
आचार्यं गोभिलं नत्वा दृष्ट्वा तत्सूत्रमादरात् ।
कृत्यचिन्तामणिं वक्ष्ये गुरूणां सुप्रसादतः ॥ ३ ॥

लाट्यायनादिभिरुक्तानि श्रौतानि कर्माणि स्मार्तानि कथयन्नाह भगवान्गोभिलः ॥ अथात इति ॥ अथशब्दस्य मङ्गलत्वं स्मृतिसिद्धं । ०

Fol. 48: इति ० कृत्यचिंतामणौ आधानप्रकाशः प्रथमः समाप्तः ॥

जगन्मयस्वरूपाया नौमि पादांबुजद्वयं ।
यं नमंत्यखिला देवा नानोपायनपाणयः ॥

पूर्वमुपवीतिना कर्म कर्तव्यमित्युक्तत्वादुपवीतस्वरूपमाह। यज्ञोपवीतं कुरुते सूत्रं वस्त्रं वापि वा कुशरज्जुमेव (*Gobh. Grihya-sūtra*, I. 2, 1) ॥ ०

Fol 96: इति ० आह्निकप्रकाशो द्वितीयः समाप्तः ॥

तातं प्रणम्य विश्रामं विघ्नेशं जगदंबिकां ।
प्रारभ्यते च तार्त्तीयः प्रकाशः सर्वसंमतः ॥

प्रथमप्रकाशे सूत्रक्रमेण निरूपितं स्मार्तग्न्याधानं द्वितीये च आधानानंतरं सन्निहितं तत्वान्निरूपिताः सायंप्रातर्होमपंचयज्ञाः ॥ अतः परं सूत्रक्रमेण वक्तव्यः पक्षादिस्थालीपाकस्तस्य च पिंडपितृयज्ञपार्वणश्राद्धपूर्वकत्वात्तयोरमावास्यायामनुष्ठेयत्वाद्दर्शपूर्णमासयोः स्वरूपकथनमंतरेणानुष्ठानासंभवादादौ तयोः स्वरूपं निरूपयितुमाह आचार्याः । अथ दर्शपूर्णमासयोः (*Gobh. Grīhyasūtra*, I. 5, 1).

The leaves 107 *seq.* seem to be in a state of confusion, the volume being apparently made up of two or three different copies of the work; foll. 107–194 (wrongly inserted ?) and 195–279 being also paged separately.

Fol. 108: कालमाह । अमावास्यायां तच्छ्राद्धं (? *sūtra*)॥

Fol. 190: इति ० आधानप्रकाशः प्रथमः ॥

Fol. 233*b*: इति विवाहादिचतुर्थीकर्मांतकर्मनिर्णयः ॥ अथ सूत्रक्रमप्राप्तो गर्भाधानादिनिर्णयः । तत्राह । ऊर्ध्वं त्रिरात्रात्संभव इत्येके (*Gobh.* I. 5, 7) ॥

End of the third chapter not found.

Fol. 273: इति ० संस्कारप्रकाशश्चतुर्थः समाप्तः ॥

तातं प्रणम्य विश्रामं सारदां सारदां शिवां ।
सूत्रक्रमेण वक्ष्ये ह्युपाकर्मादिनिर्णयं ॥ अथापाकर्मनिर्णयः।०

It ends: इति काम्यकर्मादिशांतिप्रयोगः समाप्तः ॥ समाप्तश्चायं ग्रंथः॥

यस्याः प्रसादलाभेन निबंधो यं मया कृतः ।
परिश्रमेण मे देवी प्रीता भवतु सर्वदा ॥ १ ॥
पक्षर्तुशरचंद्रैश्च मिते शाके तु वत्सरे ।
सुव्यंकसम्मिते नभोमासि पक्षे सितेतरे ॥ २ ॥
जन्माष्टम्यां गुरोर्वारे शुक्ले विश्रामसूनुना ।
शिवरामेण रचितः कृत्यचिंतामणिः शुभः ॥ ३ ॥ ० ७ ॥

इति विद्वन्मुकुटमाणिक्यनीराजितचरणकमलशुक्लश्रीविश्रामात्मजशिवरामरचिते कृत्यचिंतामणौ पाकसंस्था पंचमः प्रकाशः समाप्तः ॥ समाप्तो यं कृत्यचिंतामणिः संवत् १८६१ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

458.

1667c. Foll. 29; size 9 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the beginning of last century; eleven lines in a page.

A portion of the same work. The first chapter, chiefly on *ādhāna*; incomplete.

इति प्रायश्चित्तनिरूपणं॥ अथ आधानविधिनिर्णयः fol. 28*a*.

[H. T. COLEBROOKE.]

459.

1636c. Foll. 29; size 9 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; foll. 1–5*a* by a different hand from the rest; 9–12 lines in a page. Modern.

Rigveda-(Sapta)saṃsthāprayoga, a manual for the performance of certain domestic rites.

The treatise begins:

नमामि पार्वतीसूनुं भक्तानां सिद्धिदायकम् ।
क्रियते ह्युपकारायावशिष्टा सप्तसंस्थका ॥

Digitized by Microsoft ®

श्रवणाकर्मोद्या इत्यर्थः ॥ इदानीं श्रवणाकर्मोद्या(:) समावशिष्टा उच्यन्ते । तत्र तावच्छ्रवणाकर्मोच्यते । श्रवणाकर्म सर्पबलिं च भुक्त्वापि केचित्कुर्वन्ति । युक्तं तूपवासिनैव कार्यं इति । श्रावण्यां पौर्णमास्यां पूर्वाह्णे वृद्धिश्राद्धं कृत्वा दिवैव यवानां व्रीहीणां वा लौकिकाग्नौ प्रस्थमितानां भर्जनेन धानाः कृत्वा स्वखण्डितव्रीह्यन्यतरस्य लौकिकाग्नौ भर्जनं कृत्वा तत्पिष्टैः सक्तुभिर्नवं कलशं प्रपूर्य बलिनिक्षेपसाधनभूतां वैकङ्कतदर्वीमपि संपाद्य तदुभयं गृहकाष्ठादिलिखिते नवे शिक्ये निधाय बल्यर्थं गृहप्राच्यां शुचिदेशे परिगृह्णीयादिह करिष्यामीति ।०

Śravaṇākarman ends fol. 4; *sarpabali*, fol. 5; *āśvayujīkarman*, fol. 6; *āgrayaṇa*, fol. 7*b*; *pratyavarohaṇa*, fol. 12*b*; *anāhitāgneḥ piṇḍapitṛiyajñavyatishaṅga-śrāddha*, fol. 23; and the *ashṭakā* [this last portion being subdivided into *saptamīśrāddha*, fol. 24; *ashṭamīśrāddha*, fol. 25*b*; *anvashṭakyākhyaśrāddha*, fol. 28*b*; (*ashṭakāvikṛitibhūta-*)*madhyāvarsha*; (*pratimāsam-*)*aparapakshaśrāddha*]. [H. T. COLEBROOKE.]

460.

2663a. Foll. 30; size 9¾ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the earlier part of last century; 7–10 lines in a page.

Karmapradīpa, a metrical treatise on domestic rites, intended as a supplement to the rules of *Gobhila*.

The treatise, which consists of little short of five hundred *ślokas*, in three *prapāṭhakas* of ten *kaṇḍikās* each, is usually ascribed to *Kātyāyana*; and has been printed in India as the *Kātyāyana-Smṛitiśāstra*.

It begins:

अथातो गोभिलोक्तानामन्येषां चैव कर्मणां ।
अस्पष्टानां विधिं सम्यग्दर्शयिष्ये प्रदीपवत् ॥
त्रिवृदूर्ध्ववृतं कार्यं तन्तुत्रयमधोवृतं ।
त्रिवृच्चोपवीतं स्यात्तस्यैको ग्रन्थिरिष्यते ॥०

The second *prapāṭhaka* begins fol. 8*b*:

अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि संध्योपासनकं विधिं ।
अनर्हः कर्मणां विप्रः संध्याहीनो यतः स्मृतः ॥

The third *prapāṭhaka* begins fol. 19:

असमक्षं तु दंपत्योर्होतव्यं नर्त्विगादिना ।
द्वयोरप्यसमक्षं हि भवेद्धुतमनर्थकं ॥
विहायाग्निं सभार्यश्चेत्सीमामुल्लंघ्य गच्छति ।
होमकालात्यये तस्य पुनराधानमिष्यते ॥

[GAIKAWAR.]

461.

41a. Foll. 22; 4to, size 10½ in. by 8 in.; Bengālī character; European paper (water-mark 1805); 15–19 lines in a page.

Another copy of the same treatise.

[H. T. COLEBROOKE.]

462, 463.

530, 1700. Foll. 358, out of which four (32, 52, 303, 316) are missing; size 10½ in. by 4 in.; good large Devanāgarī handwriting of about the beginning of the 16th century; eight lines in a page. Some pages (143*b*, 148*b*, 179*a*, 199*a*, 229*a*, 239*a*, 240*a*, 297*a*) have been left blank. The MSS., especially the first volume (foll. 1–190), have suffered from damp.

Karmapradīpa, with a commentary (*bhāshya*) by *Miśra Āśāditya* (or *Āśārka*), son of *Cakradhara*. It begins:

ध्यात्वा विश्वस्य बीजं प्रणवमयमिह प्राप्तिहेतोः फलानां
कर्म ब्रह्मेश्वरब्रह्मभृति(?)निजसमुद्भूतभेदं मुनीनां ।
विच्छित्यै कर्मदीपप्रवरविवरणं ध्वंसितविघ्नस्य नित्यं
कर्तव्यं तोषकारि प्रवरतरधियां शास्त्रमाशार्कनाम्ना ॥ १ ॥
तं बादरायणं नौमि यो ऽसौ जैमिनये ददौ ।
कर्मकांडं परं सामगायिनामभिकांक्षितं ॥ २ ॥
जैमिनिं मुनिशार्दूलं मूलं साम्नां सगोभिलं ।
नत्वा कर्मप्रदीपार्थविचारः क्रियते मया ॥ ३ ॥

इह तावत्पुंसां धर्मार्थकाममोक्षाख्याः चत्वारः पुरुषार्था भवंति तेषां च धर्मो मुख्यः० the text beginning at fol. 4*b*. Cf. Weber, Cat. Berl., No. 327.

The first *prapāṭhaka* ends fol. 116*b*; the second fol. 260.

Digitized by Microsoft®

The colophon of *kaṇḍikās* generally runs thus: इत्यौपासनिकश्रीमच्चक्रधरात्मजमिश्रआशादित्यकृतौ कर्मप्रदीपभाष्ये ०; the father's name being, however, sometimes spelt चक्राधर; and मिश्र being sometimes omitted.

The colophon of the last chapter is: इत्याशादित्यकृतमिश्रविरचितकर्मप्रदीपभाष्यं समाप्तं ॥

For another commentary (*vivṛiti*) on the *Karmapradīpa*, by *Śivarāma*, son of *Viśrāma* (cf. above, Nos. 455, 457), see Aufrecht, Cat. Bodl., p. 395*a*. [H. T. COLEBROOKE.]

464.

619e. Foll. 34; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

[*Gṛihya-padārthānukrama*,] professing to be a summary of matters connected with domestic rites, according to the *Maitrāyaṇīya-Gṛihyasūtra*.

It begins: अथ ।

ओंकारश्चाथशब्दश्च द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा ।
कंठं भक्त्वविनिर्यातौ* तस्मान्मांगलिकावुभौ ॥

शालाग्न्याधानपदार्थानुक्रमणिका लिख्यते । तत्रादौ अरण्योराहरणं । तथा च यज्ञपार्श्वे ।

शमीगर्भात्तथाश्वत्थादरणीं छेदयेद्बुधः ।
निरोगं निर्वृणं चैव प्रागुदग्वा निपातयेत् ॥
ऊरुप्रमाणादूर्ध्वं तु केचिदिच्छंति याज्ञिकाः ।
केचिद् व्या(या)मादूर्ध्वं तु प्रशस्ता यज्ञकर्मणि ॥

तथा च कात्यायनः । अश्वत्थो यः शमीगर्भः ०

इति नवयज्ञपदार्थानुक्रमणिका । fol. 15; ० पाकयज्ञपशोः पदार्थानुक्रमणिका । fol. 18*b*; ० शूलगवपदानुक्रमणिका, *ib.*; ० अमावास्याश्राद्धपदार्थानुक्रमः। fol. 24*b*; फाल्गुनीपदार्थानुक्रमः। fol. 26; ० गृहकरणपदार्थानुक्रमः। fol. 28*b*: षष्ठीकल्पपदार्थानुक्रमः। fol. 30; ० दुःस्वप्नशांतिकरणानुक्रमः। fol. 30*b*; ० अद्भुतशांतिकर्मक्रमः । ० सर्पबलिकर्मक्रमः । fol. 32; ० कपोतशांतिक्रमः । fol. 33.

The following authorities have been met with: *Kāṭhaka*, fol. 2, 4*b*, 9*b*; *Kātyāyana*, 10, 11*b*, 19, 22; *Padmapurāṇa*, 30; *Sūtrabhāshyakṛit*, 4; *Manu*, 2, 15, 24; *Mānavasūtra*, 15; *Baijavāpam*, 2 [पाणिग्रहणादि गृह्यं परिचरेदिति व्याहृतं औद्वाहिकं वा प्रेतपिता शालाग्निं कुर्वीतेति बैजवापं]; *Sūtra* 21*b* [अथ सूत्रक्रमात् त्रीणि नाम्यानि कर्माणि भवंति । फाल्गुन्यामाषाढ्यां कार्त्तिक्यां तासु तिथिषु नाधीयीत । आचारेणान्ये इति सूत्रेण].

The MS. ends: इति षाडाहुतनैजमेषयोः पदार्थानुक्रमः समाप्तः ॥ अथ परिभाषिकं सूत्रं । पाकयज्ञान् समासाद्य यस्मिन्पाकयज्ञे बहवः प्रधानाः संति तत्र एकाज्या एकबर्हिषः । एकं स्विष्टकृतं कुर्यात् । नाना सत्यपि देवते बहुदैवते बहुप्रधाने कर्मणि एतानि पूर्वोक्तानि एकवत् कुर्यात् । नाना सत्यपि देवते नाना सत्यपि देवत इति॥ इति श्रीमैत्रायणीये गृह्यसूत्रे समस्तगृह्यपदार्थानुक्रमः समाप्तः॥ ०॥ संवत् १६४३ वर्षे शाके (*lacuna*) प्रवर्तमाने दक्षिणायने हेमन्तऋतौ महामांगल्यप्रदपौषमासे कृष्णपक्षे प्रतिपतिथौ भृगुवासरे । अद्येह काशिवास्तव्य॥ मोढज्ञातीय [name obliterated] आत्मपाठनार्थं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

465.

1614. Foll. 132; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, towards the end of last century; eight or nine lines in a page.

Saṃskāranirṇaya, a compendium of initiatory rites, according to the rules of *Āpastamba*; by *Candracūḍa Bhaṭṭa*, son of *vidvanmukuṭamāṇikya Ūmaṇṇa* (? i.e. *Umāpati* †) *Bhaṭṭa*, and grandson of *paurāṇika Dharmabhaṭṭa*. It begins:

प्रणिपत्य महादेवं चंद्रचूडेन धीमता ।
संस्काराणां प्रयोगस्य निर्णयः प्रोच्यते ऽधुना ॥

तत्रादौ गर्भाधानमुच्यते । तत्र प्रथमरजोदर्शने शुभाशुभफलमुक्तं विधानमालायां वाराहे । आद्यर्तुर्विधवा नारी चैत्रे मासि भवेद्ध्रुवं । वैशाखे बहुपुत्रा स्याज्ज्येष्ठे रोगवृता भवेत् ॥ ०

अथ सीमंतोन्नयनमुच्यते fol. 14*b*; अथ पुंसवनं fol. 17*b*; अथ प्रसंगान्नभिणीतत्पतिधर्माः fol. 19*b*; अथ क्षिप्रं सुवनं नाम कर्म [येन कर्मणा क्षिप्रमेव सूते अंतर्वत्नी न चिरकालं पीड्यते

---

* Read भित्त्वा वि०, cf. *Bibl. Ind. Gobhilīya G. S.* p. 4.

† See *Pākayajñanirṇaya*, by *Candracūḍa Bhaṭṭa*, son of *Umāpati Bhaṭṭa*; *Rājendralāla Mitra*, Notices of S. MSS. v. p. 124.

Digitized by Microsoft®

तत्क्षिप्रं सुवनं] fol. 20; अथ जातकर्म fol. 21; अथ प्रसंगात् षष्ठीपूजनं fol. 26*b*; अथ प्रसंगाद्दत्तपुत्रपरिग्रहविधिः (acc. to *Baudhāyana*) fol. 29*b*; अथ नामकर्म fol. 30*b*; अथ कर्णवेधः fol. 33; अथ निष्क्रमणं fol. 33*b*; अथोपवेशनं fol. 34; अथान्नप्राशनं fol. 34*b*; अथ वर्धापनं fol. 35; अथ चौलकर्म fol. 36; अथ विद्यारंभः fol. 39; अथोपनयनं fol. 39*b*; अथ भाष्योक्तं पालाशकर्म fol. 52*b*; अथ पंढवधिरमूकानामुपनयनं (acc. to *Baudhāyana*), fol. 54*b*; अथ प्रसंगात् पुनःसंस्कारः fol. 55; अथ गोदानव्रतं fol. 56*b*; अथोपाकर्म fol. 57*b*; अथोत्सर्जनं fol. 61; अथ प्रसंगादनध्यायाः fol. 61*b*; अथ वेदव्रतानि गृह्यतात्पर्यदर्शनोक्तानि fol. 64*b*; अथ सौम्यव्रतं fol. 65*b*; अथाग्नेयव्रतं fol. 67*b*; अथ वैश्वदेवव्रतं fol. 68; अथ समावर्तनं fol. 69; अथ विवाहः fol. 75; अथागारकरणं तत्प्रवेशश्च fol. 118; अथ गृहप्रवेशप्रयोगः fol. 120; अथ प्रत्यवरोहणं नाम कर्म fol. 122*b* ०

It ends:

आपस्तंबीयसूत्रं बुधवरसुलभं हारदत्तं च भाष्यं
दृष्ट्वा सौदर्शनं ता विविधकृतमहापद्धतीः संनिबंधान्।
बद्धो यश्चंद्रचूडाभिधबुधनिचयासन्नयातेन रम्यः
संस्काराणां द्विजन्मप्रमुदितहृदयो निर्णयो ऽयं समाप्तः॥
अथ सूक्ष्मसूक्ष्मं वा मोहेन लिखितं मया।
तत्र क्षमां प्रकुर्वंतु स्वतः संतो दयालवः॥

इति श्रीमत्पौराणिकधर्माभट्टसूनुश्रीमद्विद्वन्मुकुटमाणिक्यऊमणभट्टसूरिसूनुचंद्रचूडभट्टविरचितः संस्कारनिर्णयः समाप्तिमगमत्॥ [H. T. Colebrooke.]

466.

48b. Foll. 90; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven lines in a page.

Another copy of the same work. Dated Sáka 1686 (A.D. 1764). The colophon runs:

इति श्रीसत्पौराणिकधर्मभट्टसूनुश्रीमद्विद्वन्मुकुटमाणिक्यउंमणभट्टसूरिसूनु ० as above. [H. T. Colebrooke.]

467.

1760. Foll. 61; size 8⅝ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in A.D. 1685; ten lines in a page.

Saṃskāranirṇaya, another, shorter treatise on the same subject, by the same author.

It begins:

प्रणिपत्य महादेवं चंद्रचूडेन धीमता।
संस्काराणां प्रयोगस्य निर्णयः प्रोच्यते ऽधुना॥

अथ गर्भाधानप्रयोगः॥ चतुर्थदिनादारभ्य आ षोडशाद्या युग्मेष्वेव दिवसेषु पतिः पूर्वेद्युर्नांदिश्राद्धं कृत्वा तद्दिने स्वस्तिवाचनं कृत्वा प्राणायाम्य (!) देशकालौ संकीर्त्य इमां पत्नीं गर्भाधानेन कर्मणा संस्करिष्ये इति ०

अथ सीमंतोन्नयनं fol. 2*b*; अथ पुंसवनं fol. 4*b*; अथ क्षिप्रं सुवनं नाम कर्म fol. 5; जातकर्म fol. 6; अथ नामकर्म fol. 9*b*; अथान्नप्राशनं fol. 10; अथोपनयनप्रयोगः fol. 12; अथ पालाशकर्म fol. 20; अथ गोदान ० fol. 21*b*; अथोपाकरण ० fol. 22; अथोत्सर्जनं fol. 22*b*; अथ देवव्रतानि fol. 23*b*; अथ समावर्तन ० fol. 28*b*; अथ ० विवाह ० fol. 33.

It ends: समाश्राद्धे च विष्ण्वादौ प्राप्तकाले ऽपि नाचरेदिति॥ शंवत् १७४२ शके १६०७ क्रोधननामसंवत्सरे मार्गशीरमासे कृष्णपक्षे तिथौ ७ सप्तमी सोमे तद्दिने पुस्तकं लिखितं॥

On the front page of fol. 1 the treatise is called चंद्रचूडि.

[H. T. Colebrooke.]

468.

91. Foll 66; size 10 in. by 4¼ in.; legibly written, in the Devānagarī character; ten or eleven lines in a page.

Pākayajñaprayoga, a manual of domestic offerings, according to the *Āpastamba* ritual, by *Śambhu Bhaṭṭa*, son of *Bālakṛishṇa*.

At the beginning of the MS. two introductory *ślokas* have been supplied in the margin:

आपस्तंबमुनिप्रोक्तधर्मसूत्रानुसारिणीः।
विचार्य पद्धतीस्तत्र विस्मृतांशं समुत्सृजन्॥ १॥
बालकृष्णसुतः शंभुः कविमंडनवंशजः
समुद्धरामि सारांशाननुष्ठानोपयोगिनः॥ २॥

Digitized by Microsoft®

औपासनं वैश्वदेवः पार्वणमष्टका मासिश्राद्धं सर्पबलिः ईशानबलिरिति सप्त पाकयज्ञशब्दपरवाच्यानि। तानि अष्टकामासिश्राद्धव्यतिरिक्तानि यज्ञोपवीतिना प्रदक्षिणं कार्याणि। ते तु अपरपक्षे एव प्राचीनावीतिना ऽप्रदक्षिणे कार्ये। देवकर्मांगानि पित्र्याण्यपि तथा। पित्र्यांगानि दैवान्यपि दैववत्॥ प्रमादादपरपक्षे मासिश्राद्धाकरणे शुक्लपक्षे प्राप्ते सर्वप्रायश्चित्तमौपासने हुत्वा तद्दिने उपोष्यास्तानंतरं यावदंगानां ग्लानिर्भवति तावत्प्राणानायच्छेत्। ०

The *aupāsana* ends fol. 6*b*; the *vaiśvadeva* fol. 10*b*; the *pārvaṇasthālīpāka* fol. 15; the *ashṭakā* fol. 18; the *māsi-śrāddha* fol. 27*b*; [*Āpastambānām pārvaṇaprayogaḥ* fol. 43*b*]; *sarpabali* fol. 60; *īśānabali* fol. 62; अथ प्रसंगात्पाकयज्ञसादृश्यादाग्रयणप्रयोगो लिख्यते।; fol. 62: अथात्र प्रसंगादनाहिताग्नेः पिंडपितृयज्ञ उच्यते।

The MS. ends:

पत्नीर्थचंद्रचूडादिग्रंथेषु लिखितं बहु।
समूलं वापि निर्मूलं तदेवाणूकृतं मया॥
अतः प्रमाणशोधस्य नैव किंचित्प्रयोजनं।
मदीये लिखने यस्माल्लेखकेनास्ति दूषणं॥

इति श्रीकविमंडनबालकृष्णभट्टात्मजशंभुभट्टकृतः पाकयज्ञप्रयोगः॥ संवत् १७४९ समये ० [H. T. Colebrooke.]

469.

1255. Foll. 278; size 9½ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page.

Prayogadarpaṇa, a compendium of domestic rites and observances, according to the *Ṛigveda* ritual, with constant references to mediæval authorities, by *Nārāyaṇa Dīkshita*, son of *Cāyambhaṭṭa*. It begins:

आरम्भसमाप्तिकर्त्रे श्रीसिद्धिविनायकाय नमः।
नत्वा गृहपतिं देवं मातरं पितरं तथा।
आश्वलायनमाचार्यं शौनकादिमुनींस्तथा॥
चायंभट्टसुतः श्रीमान्यज्वा नारायणो ह्यहं।
प्रयोगदर्पणं नाम ग्रन्थं कुर्वे मनोहरं॥
विद्यन्ते विविधा ग्रन्थाः श्रौतस्मार्तप्रबोधकाः।
सूत्रतद्वृत्तिभाष्यादितद्व्याख्याः कारिकादयः॥
क्वचित्प्रयोग एवास्ति क्वचिन्निर्णय एव हि।
प्रयोगकर्तृकाणां च द्वाभ्यामेव हि शोभनं॥
तदर्थं क्रियते यत्नो यथाबुद्ध्यनुसारतः।
धर्मशास्त्रे ज्योतिषे च विना ज्ञानं न शोभते॥
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन द्वयं संगृह्य लिख्यते।
अमूलमनपेक्ष्यं च न च किंचिदिहोच्यते॥
अपेक्ष्यते यावदत्र तावदेव विलिख्यते।
आश्वलायनसंबन्धिसूत्रवृत्त्यनुसारतः॥
शौनकीयानुसारेण संस्काराणां क्रमेण तु।
प्रयोगः क्रियते यत्नाद्यथाज्ञानानुसारतः॥

Besides his two principal guides, *Āsvalāyana* and *Śaunaka*, the author quotes the following authorities:

Agastyasaṃhitā (275*b*); *Aṅgiras*; *Āpastamba*; *Atri*; *Uśanas* (215*b*); *Auśaunaka* [*Auśanasaśāstra*?] (275*b*); *Kaśyapa*; *Kātyāyana*; *Garga* (144*a*); *Gālava* [*Hemādrau prāyaścittakāṇḍe Gālavo'pi*] (261*a*); *Gṛihyapariśishṭa*; *Gautama*; *Caṇḍeśvara* (183*b*); *Devala* (137*a*, 138*b*, 225*a*); *Nārada maharshi*; *Nṛisiṃha* (121*a*); *Parāśara* (228*a*, 254*b*); *Purāṇa* (*Āditya, Garuḍa, Padma, Brahma, Bhavishyat, Matsya, Mārkaṇḍeya, Vāyu, Vishṇu*); *Prajāpati*; *Baudhāyana*; *Bhārgava* (113*b*, 114*b*); *Bhṛigu* (192*a*); *Manu* [*Vṛiddha-Manu*] (261*a*); *Marīci*; *Mārkaṇḍeya* (185*b*); *Yājñavalkya*: *Laugākshi*; *Vaśishṭha*; *Viśvaprakāśe* [*Vṛihaspatiḥ*] (191*a*); *Vishṇu*; *Vṛihat-Pracetas* (136*a*); *Vṛihaspati*; *Vopadeva* (21*a*); *Vyāsa* (140*a*, 184*a*); *Śaṅkha* (144*a*); *Śāṅkhāyanasūtra* (19*a*); *Śātātapa*; *Śrīdhara* (143*b*, 182*b*); *Smṛiticandrikāyāṃ* [*Gautamaḥ*] (191*a*); *Smṛitidīpikā* (56*b*); *Smṛitibhāskara*; *Smṛitimañjarī* (105*a*); *Smṛitiratnāvalī* (2*b*); *Smṛityarthasāra* (50*a*, 193*a*, 239*b* = *Śrīdharīya*? 100*b*, 183*b*); *Haradatta* [*Āpastambadharmavyākhyāyām Ujjvalāyāṃ Haradattakṛitāyāṃ*] (239*b*); *Hārīta*; *Hemādri* (5*b*, 19*a*, 63*b*, 201*a*).

The description of the different *saṃskāras* and *ācāras* is often given with much detail, and the MS. being, on the whole, very correct, a

Digitized by Microsoft ®

good deal of valuable information is to be gained from this work. The last leaf has been supplied by another hand; the colophon running thus:

इति श्रीमत्सकलविद्याविशारदश्रीतस्मार्त्तकर्मानुष्ठानचार्यभट्टतनूजेन नारायणभट्टेन कृतः प्रयोगदर्पणनामको ग्रन्थः समाप्तिमगमत् ॥ *Nārāyaṇa Dīkshita* mentions himself, foll. 123*b*, 187*b*, 269*b*, and as *Saṅgrahakāra* fol. 261*a*.

The date of the MS. seems to occur fol. 268*b*, where a blank in the text is filled up with the Saṃvat date 1812, without any indication as to its meaning.

For two other works, bearing the same title, see *Rājendralāla Mitra*, Notices of S. MSS. v., p. 92; viii., p. 217. [H. T. Colebrooke.]

470.

1761. Foll. 83; size 7½ in. by 3 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; 8–10 lines in a page.

A portion of the *Prayogadarpaṇa*.

At the beginning it has the following couplet:

प्रातःप्रभाकराकारसोदरोदारविग्रहा ।
पाशांकुशकरा नित्यं पातु मां भुवनेश्वरी ॥

The colophon (as the whole of the last leaf) has been supplied by a more modern hand:

इति श्रीमत्सकलविद्याविशारदचार्यभट्ट(!)सुतनारायणभट्टविरचिते प्रयोगदर्पणनामको ग्रंथ समाप्तं । The MS. covers, however, only the first 74 leaves of the preceding MS. The first page bears the inscription प्रथमाष्टकपद ॥ कर्नाटकलिंगणभट्टस्य ॥ and seems originally to have belonged to a Vedic MS.

[H. T. Colebrooke.]

471.

2794. Foll. 148; size 10 in. by 4½ in.; well written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; ten lines in a page.

Prayogaratna, a compendium of domestic rites, composed, at Benares, by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, son of *Bhaṭṭa Rāmeśvara*. The treatise begins:

श्रीरामं सपरीवारं गणेशं च सरस्वतीम् ।
आश्वलायनमुख्यांश्च प्रणम्य पितरं गुरुम् ॥ १ ॥
भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः ।
प्रयोगरत्नं कुरुते कारयं शिष्टतुष्टये ॥ २ ॥
मन्ये ऽस्मिन्गुणगणवस्तुदुच्यते चेत्
स्वमन्यं गुणगणवन्तमाह को न ।
तत्सन्तः शिरसि कृताञ्जलिस्तु याचे
शोध्यं तत्सदसदिहोच्यते मया यत् ॥ ३ ॥

अथ संस्काराः । ते चाष्टाचत्वारिंशत् । तथा च गौतमः । गर्भाधानपुंसवनसीमन्तोन्नयनजातकर्मनामकरणान्नप्राशनचौलोपनयनानि चत्वारि वेदव्रतानि स्नानं सहधर्मचारिणीसंयोगः पञ्चानां यज्ञानामनुष्ठानाष्टकापार्वणश्राद्धं श्रावण्याग्रयणी चैत्री आश्वयुजीति सप्त पाकसंस्थाः । अग्न्याधेयमग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यान्याग्रयणेष्टिर्निरूढपशुबन्धः सौत्रामणीति सप्त हविर्यज्ञसंस्थाः । अग्निष्टोमो ऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यः षोडशी वाजपेयो ऽतिरात्रो ऽप्तोर्याम इति सप्त सोमसंस्था इत्येते चत्वारिंशत्संस्काराः । अष्टावात्मगुणाः । दया सर्वभूतेषु क्षान्तिरनसूया शौचमनायासो माङ्गल्यमकार्पण्यमस्पृहेति । यस्यैते चत्वारिंशत्संस्कारा अष्टावात्मगुणाश्च स ब्रह्मणः सायुज्यमाप्नोतीति । पार्वणः पार्वणः स्थालीपाकः । श्राद्धममावास्यादि श्रावणी तत्र कर्तव्यं श्रवणाकर्म । आग्रयणी तत्र कर्तव्यं प्रत्यवरोहणम् । चैत्री तत्र कर्तव्यः शूलगवः ।०

इति० पुण्याहवाचनप्रयोगः fol. 10; सद्योंकुरार्पणप्र० fol. 10*b*; वृद्धिश्राद्धप्र० fol. 15; कौतुकबन्धप्र० fol. 16; नवग्रहमखप्र० fol. 27*b*; स्थालीपाकप्र० fol. 39; इष्टिप्रायश्चित्तानि fol. 42*b*; गर्भाधानप्र० fol. 58; पुंसवनानवलोभने कर्मणी fol. 59*b*; सीमन्तोन्नयनप्र० fol. 61*b*; विष्णुबलिः fol. 63; जातकर्मप्र० fol. 64; षष्ठीपूजा fol. 64*b*; नामकर्मप्र० fol. 66; निष्क्रमणप्र० fol. 68; अन्नप्राशनप्र० fol. 69; वर्धापन० fol. 70*b*; चूडाकर्म० fol. 73; उपनयन० fol. 80; मेधाजननान्त उपनयन० fol. 81; महानाम्नीव्रत० fol. 85*b*; गोदानव्रत० fol. 87*b*; ब्रह्मचारिव्रतलोपप्रायश्चित्तानि fol. 88*b*; समावर्तन० fol. 93; कन्यादान० fol. 107b; अर्कविवाहः fol. 118; अग्निद्वयसंसर्गः fol. 120; सायंप्रातर्होमविधिः fol. 123; आशौचहोम० fol. 123*b*; गृह्याग्निपुनःसंधान० fol. 128*b*; वधूसहितस्य गृहप्रवेशविधिः fol. 131.

Digitized by Microsoft®

Then follows a chapter on obsequies, beginning:

आश्वलायनमाचार्यं प्रणम्य पितरं गुरुम् ।
भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः ॥ १ ॥
पञ्चविंशतिसंस्कारेषूक्ताष्टादश संस्कृतीः ।
पाकयज्ञान्सप्त शिष्टान्वक्ति शिष्टेष्टतुष्टये ॥ २ ॥
अतः परं द्विजातीनां[सं]स्कृतिर्नियतोच्यते ।
संस्काररहिता ये तु तेषां जन्म निरर्थकम् ॥ ३ ॥
पञ्चविंशतिसंस्कारैः संस्कृता ये द्विजातयः ।
ते पवित्राश्च योग्याः स्युः श्राद्धादिषु सुयन्त्रिताः ॥ ४ ॥
गर्भाधानं पुंसवनं सीमन्तो बलिरेव च ।
जातकृत्यं नामकर्म निष्क्रमो ऽन्नाशनं परम् ॥ ५ ॥
चौलकर्मोपनयनं व्रतानां च चतुष्टयम् ।
स्नानोद्वाहौ चाग्रयणमष्टका च यथातथम् ॥ ६ ॥
श्रावण्यामाश्वयुज्यां च मार्गशीर्ष्यां च पार्वणम् ।
उत्सर्गश्चाप्युपाकर्म महायज्ञाश्च नित्यशः ॥ ७ ॥

श्रावण्यादिषु तिसृषु पौर्णमासीषु क्रमेण श्रवणाकर्माश्वयुजोकर्मप्रत्यवरोहणानि त्रीणि कर्माणि ।०

श्रवणाकर्मप्र० fol. 133*b*; सर्पबलिप्र० fol. 134*b*; आश्वयुजी० fol. 135; आग्रयण० fol. 136*b*; प्रत्यवरोहण० fol. 138; पिण्डपितृयज्ञ० fol. 141*b*; सप्तमीश्राद्ध० fol. 143; अष्टमीश्राद्ध० fol. 144*b*; अन्वष्टक्यश्राद्ध० fol. 147; अष्टाविकृतिश्राद्ध० fol. 147*b*.

Many authorities are quoted. The work was printed at Bombay, 1861.

Besides two other treatises on obsequies (see Nos. 776 and 777), the same author wrote the *Tristhalīsetu*, *Prayogasetu*, and *Jalāśayārāmotsargavidhi*. He was the father of *Rāmakrishṇa* (author of *Jīvatpitrikūnirṇaya*) [? and of *Nṛisiṃha Bhaṭṭa*, author of another *Prayogaratna*], and grandfather of *Kamalākara Bhaṭṭa* (author of *Śūdra-dharmatattva*, *Nirṇayasindhu*, composed in Vikr. Saṃvat 1668, A.D. 1611, etc.) and *Bhaṭṭa Divākara*. Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., No. 654.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

472.

1757. Foll. 97; size 8¼ in. by 3 in.; Devanāgarī character; small, legible handwriting; 12–15 lines in a page.

Prayogaratna, without the chapter on obsequies. It ends:

इति श्रीविद्वन्मुकुटमाणिक्यश्रीमद्रामेश्वरभट्टसुतनारायणभट्टकृते प्रयोगरत्ने वधूसहितस्य गृहप्रवेशविधिः ॥ ० ॥

संवत् १७६५ समये कार्त्तिकवदिचतुर्दशी बुधवारतुळपुळोपनामककृष्णभट्टेन लिखितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

473.

1650. Foll. 230, of which one (fol. 3) is missing; indifferently written, in the Devanāgarī character; from fol. 78 by a different hand, and paged seperately; eight lines in a page.

Prayogaratna, likewise ending with the *griha-praveśa*. Dated in Saṃvat 1856.

[H. T. COLEBROOKE.]

474.

615. Foll. 117; size 9¾ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; handwriting middling; nine or ten lines in a page; modern.

Prayogaratna; incomplete. This copy ends with the *Agnidvayasaṃsargaprayoga* (fol. 120 of MS. 2794). The accents are mostly marked on the Vedic texts quoted. [H. T. COLEBROOKE.]

475.

3197. Foll. 20; size 9½ in.; by 3½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of about A.D. 1600; eight lines in a page.

The last chapter of the *Prayogaratna*, treating of obsequies (foll. 132 to the end, in MS. 2794).

[J. F. FLEET.]

476.

3009a. Foll. 56; size 13 in. by 8 in.; well written, in the Devanāgarī character; fifteen lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Another copy of the *Prayogaratna*. The author's name is not given anywhere.

For the first two introductory couplets given above, this copy has the following three:

श्रीमत्परशुहस्ताय भोगिभोगांगदाय च ।
अरुसिंदूरवर्णाय गणानां पतये नमः ॥ १ ॥
यस्मिन्प्रसन्ने किल निर्घृणे ऽपि
 वचो विकाशं लभते ऽचिरेण ।
तं ज्ञानरूपं गिरिजार्धदेहं
 शिवं शिवायै च नमामि नित्यं ॥ २ ॥
नीलोत्पलकरां श्रीमन्नीलेंदिवरसुंदरां ।
लीलया बिभ्रतीं विश्वं वंदे नीलसरस्वतीं ॥ ३ ॥
ग्रंथे ऽस्मिन् ० ॥ ४ ॥

It ends with the chapter on marriage.

इति प्रयोगरत्ने अर्कविवाहः समाप्तः ॥ अथ कन्यादानमहात्म्यं । (5 *ślokas*) ० इति प्रयोगरत्ने कन्यादानमहात्म्यं ॥ इति प्रयोगरत्ने षोडशकर्मपद्धतिः समाप्ता ॥ शके १७९३ शुभकृ विरोधकृतनामसंवत्सरे अश्विनकृष्णचतुर्थ्यां इंदुवासरे प्रथमप्रहरे तद्दिने लेखनं समाप्तं ॥

477.

958a. Foll. 203 [foll. 122–203 wrongly numbered 124–205]; size 10 in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; 7–10 lines in a page; modern.

Prayogaratna, here ascribed to *Dīkshita Ananta*, son of *Viśvanābha;* having apparently been slightly modified by him, and supplied with a special chapter on expiation, substituted for that on obsequies in MSS. 2794 and 3197.

After the three introductory *ślokas* of the original treatise, this MS. proceeds thus:

अथ स्मार्तानुष्ठानपद्धतिः ॥

आश्वलायनशास्त्रे ऽस्मिन्सन्ति पद्धतयः शतं ।
विना पुस्तकमार्गेण कर्म कर्तुं न शक्यते ॥
तदर्थं क्रियते यत्नः पाठबोधहिताय च ।
सुलभोपायसिद्ध्यर्थं वैदिकानां तदुच्यते ॥

The chapter on *prāyaścitta* begins fol. 189*b*: अथ प्रायश्चित्तानि लिख्यंते अथ व्याध्यादिनिमित्तककर्मसु संकल्पो लिख्यते ॥ एवं गुणेत्यादि ० व्याधितत्वपरिहारार्थं ०

The accents are partly marked in red ink.

In the colophons of the several chapters the author's name is not mentioned, except in the last, which runs thus: इती श्रीमद्यज्ञोपवीताभिधानश्रीविश्वनाथसूनुना दीक्षितानन्तेन सर्वोपकाराय संमत्रकविरचिते(!)प्रयोगरत्ने प्रायश्चित्तप्रयोगान्तः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

478.

116a. Foll. 87; size 10 in. by 3¼ in.; Devanāgarī character; 8 or 9, afterwards 12, lines in a page; modern.

Prayogaratna, by *Nṛisiṃha Bhaṭṭa*, son of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa.*

Though bearing the same title as his father's (?) work, this treatise seems, on the whole, independent of it. As far as it goes, it presents much the same disposition of the subject, and in one chapter (*Kautukabandhaprayoga*, fol. 11*a*–12*b* = fol. 15*a*–16*a* in MS. 2794) it is almost literally the same; but in other respects it differs, and does not contain so much. It only brings the *saṃskāras* down to the *nishkramaṇa* and *annaprāśana* (fol. 84*b* = fol. 68*a* of MS. 2794), thus leaving out the whole of the *vivāha* and funeral rites. It concludes with two offerings, connected with the birth of a child, viz. the *dūrvāhoma* and *āyushyahoma*.

Another *Nṛisiṃha* is mentioned on fol. 52*a* as *Jyotirvid Nṛisiṃha*.

The Manuscript is written by three different hands; the first and best wrote foll. 3–70; the second, extremely bad and incorrect, foll. 71–86. A third hand has added the first two leaves and the last one; the two former, however, do not belong to the work at all, but rather to some other work on donations.

The first bears the title: धर्मशास्त्र षोडशदानसं. [*Shodaśadānasaṃgraha* ?] and enters on the subject without any special introduction:

दानं परं प्रशंसन्ति दानमेव परायणं ।
दानं बन्धुर्मनुष्याणां दानं कोशमनुत्तमं ॥

Digitized by Microsoft®

Fol. 3*a*, last line: अथ प्रयोगः ॥ तत्र यजमानः कृताभ्यंगादिक्रियः स्वलंकृतो दर्भपाणिः शुचिर्भूत्वा मंगलसंभारं संभृत्य स्वलंकृते गृहे सोत्तरच्छदे भद्रासने उदङ्मुख उपविश्य ०

It ends: इति श्रीदूर्वाहोमायुष्यहोमयोः प्रयोगः ॥

प्रयोगरत्ने रचिते नृसिंहभट्टेन नारायणभट्टजेन ।
आयुष्यहोमेन युतापि दूर्वाहोमाभिधेया गदितेह कांतिः ।

समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

479.

1158b. Foll. 9; size 9¼ in. by 3 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; nine or ten lines in a page.

Āhitāgniprayoga, a manual of observances on the death of a householder, who has kept sacrificial fires, chiefly according to the precepts of *Āśvalāyana*; by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, son of *Bhaṭṭa Rāmeśvara*. It begins:

आश्वलायनमाचार्यं भट्टरामेश्वरं गुरुम् ।
नत्वाहिताग्निमरणे दाहादि प्रोच्यतेऽखिलम् ॥

आहिताग्निं चेद्व्याधिरतिपीडयेत् तदासावग्निभिः सह ग्रामाद्बहिः प्राच्यामुदीच्यामैशान्यां वा दिशि प्रशस्ते स्थले गत्वा यावदारोग्यं तत्र स्थित्वा आरोग्ये सति अग्निष्टोमं सोममैन्द्राग्नं पशुमाग्नेयीमिष्टिं वा कृत्वा त्रयमप्यकृत्वा वा ग्रामं प्रविशेत् ।०

Fol. 7:

आहिताग्नेर्देहमुक्ता भट्टरामेश्वरात्मजः ।
भट्टनारायणो वक्ति तदस्थ्नां संचये विधिम् ॥

संवत्सरे सपिण्डीकरणचिकीर्षायां कृष्णपक्षस्य दशम्या ऊर्ध्वमेकादशीत्रयोदशीपञ्चदशीषु विषमतिथिषु ०

Fol. 8: इति श्रीभट्टरामेश्वरसुतनारायणभट्टविरचितः साग्निकाश्वलायनमृतदाहविधिः ॥ अथाग्निसमारोपादौ विधानानि ॥

Fol. 9: अथ भरद्वाजसूत्रानुसारेणोच्यते ॥

अग्न्यावरणयोरारूढे प्रमीयेत पतिर्यदि ।
प्रेतं स्पृष्ट्वा मथित्वाग्निं जग्ध्वा चोपावरोहणं ॥

It ends:

प्रागादित्योदयाद्धोमं संकल्प्य न जुहोति चेत् ।
अग्न्याधिः पुनराधिर्वा नोभयं स्मार्तसन्निधौ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

480.

1705a. Foll. 34; size 8½ in. by 4¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 12–14 lines in a page.

Aurdhvadehikapaddhati (or *Antyeshṭipaddhati*), a manual of funeral rites, according to *Āśvalāyana*, by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, son of *Bhaṭṭa R mesvara*. It begins:

भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः ।
नत्वा शिवौ संविचार्य तनुतेऽन्त्येष्टिपद्धतिं ॥

आसन्नमरणं पित्रादिकं पुत्रादिस्तीर्थे नीत्वा प्रायश्चित्तं कारयेत् । तदीयं स्वयं वा कुर्यात् । तच्च षडब्दं त्र्यब्दं सार्धाब्दं वा यथाशक्ति तद्दैवसुवर्णादि प्रत्याम्नायद्वारा कुर्यात् । संकल्पमात्रं वा कृत्वा मृतकांते वा कुर्यात् ।०

Iti mṛittikāsnānam, fol. 3*b*; *prathamadinavidhiḥ*, fol. 15*b*, etc.; *daśāhakṛityam*, fol. 17; *vṛishotsargavidhiḥ*, fol. 18; -- *ekādaśāhakṛityam*, fol. 19*b*; *shoḍaśa śrāddhāni*, fol. 20; *sapiṇḍīkaraṇaprayogaḥ*, fol. 22*b*; *udakumbhaśrāddham*, fol. 23; *pālāśaprakṛitidāhavidhiḥ*, fol. 24*b*; *shoḍaśa śrāddhāni*, fol. 26*b*; *upayogino nirṇayaḥ*, fol. 29*b*; *brahmacārimaraṇavidhiḥ*, fol. 30; *kushṭhamaraṇavidhiḥ*, fol. 30*b*; *pañcakamaraṇavidhiḥ*, fol. 31; *nārāyaṇabaliprayogaḥ*, fol. 32; *sahagamanavidhiḥ*, ib.; *rajasvalāmaraṇavidhiḥ*, fol. 33.

Besides some *Sūtrakāras* and *Smṛitikāras* (e.g. *yatishu Śātātapaḥ*, 27*b*; *vṛiddha-Śātātapaḥ*, fol. 33; *anvārohaṇe Yamaḥ*, fol. 27*b*; *Gālava*, fol. 28*b*; *Devala*, fol. 23; *Śāṅkhyāyani*, fol. 28*b*), and *Purāṇas* (*Vāyu*, *Skānda*, *Brahma*, *Garuḍa*, *Bhavishyat*), the following authorities are found referred to:

Āśvalāyanapariśishṭa, fol. 25*b*; *Ṛigvidhāna*, fol. 7*a*; *Kārikā*, fol. 27*b*, 29; *Gṛihyapariśishṭa*, fol. 25; *Ḍhuṇḍhupaddhati*, fol. 33; *Dhavalanibandha*, fol. 23; *Nirṇayāmṛita*, fol. 29; *Parāśara-mādhavīya*, ib., *Madanapārijāta*, fol. 27*b*, 28, 33; *Smṛitiratnāvalī*, fol. 28*b*, 31*b*; *Smṛityarthasāra*, fol. 13*b*, 14, 29*b*, 32.

Digitized by Microsoft®

It ends: दग्ध्वा तु गर्भसंयुक्तां त्रिरब्दं कृच्छ्रमाचरेत्। इत्यादि ग्रंथांतरे ऽवगंतव्यं ॥

भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः।
व्यधत्त रुचिरां काश्यामौर्ध्वदेहिकपद्धतिं ॥
आश्वलायनमार्गेण संति पद्धतयः शुभाः।
ताभ्यस्त्वस्यां विशेषो यः पंडितैः सो ऽवधार्यतां ॥

इति श्रीभट्टरामेश्वरसुतनारायणकृतायामौर्ध्वदेहिकपद्धतौ मरणविधानानि समाप्तेयं पद्धतिः ॥ संवत् १७५५ समये भाद्रपदवदिएकादशोरविवार लिखितं तुळपुळोपनामककृष्णभट्टेन ॥

For other MSS. of this treatise see Weber's Cat. Berl. No. 138; *Rājendralāla Mitra*, Notices, I. p. 105; III. p. 334. [H. T. Colebrooke.]

481.

1270a. Foll. 101 (numbered 100; two leaves being marked 82); size 6¾ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; nine lines in a page.

Aurdhvadehikaprayoga, a manual of funeral rites, according to the *Sāmaveda* ritual, by *Krishna Dīkshita*, son of *Yajñeśvara*.

It begins:

वृषाकपायीरमणौ वक्रतुण्डं सरस्वतीम्।
गुरुं द्राह्यायणाचार्यं वन्दे विघ्नोपशान्तये ॥ १ ॥
यज्ञेशयज्वात्मजेन कृष्णदीक्षितशर्मणा।
[म]नागन्त्येष्टिप्रेतेष्टि(प्र)योगो ऽयं वितन्यते ॥ २ ॥

इह खलु तावत् सूत्रभाष्यशीयालवासनकारिकादीन् ग्रन्थानालोच्य सूत्रभाष्याविरुद्धमपासितमन्यदपि सूत्रान्तरस्थं स्मृत्यन्तरस्थं च संगृह्य सर्वप्रायश्चित्तपूर्वकमौर्ध्वदेहिकप्रयोगः क्रियते ॥ तत्रादौ पर्षदुपदिष्टं प्रायश्चित्तं कुर्यात्। पर्षल्लक्षणमाह याज्ञवल्क्यः।

चत्वारो वेदधर्मज्ञाः पर्षत् त्रैविद्यमेव वा।
सा ब्रूते यं स धर्मः स्यादेको वाध्यात्मवित्तमः ॥

अनुतप्तः प्रायश्चित्ताधिकारी देवदत्तः। यदा पापभिया आत्मनः संकोचं मन्यते तदा आत्मशुद्ध्यर्थं तथा अग्न्याधानादिकर्मसु कर्माधिकारसिद्ध्यर्थं मरणकाले निश्चिते सति च वक्ष्यमाणं सर्वप्रायश्चित्तं कुर्यात्। तत्र कर्ता स्नात्वा क्लिन्नवासाः पर्षदम् इत्य ०

अथ भस्मस्नानं fol. 5; गोमयस्नानं fol. 5*b*; मृत्तिकास्नानं fol. 7; वारुणस्नानं fol. 9; पंचगव्यस्नानानि fol. 10*b*; इति सर्वं प्रायश्चित्तं ॥ fol. 17.

पित्रादेः मरणक्रमे सन्निहिते सति मम पितुः अमुकगोत्रस्य देवदत्तशर्मणः सुखेन प्राणोत्क्रमणार्थं रुद्रदेवत्यां यथाशक्त्यलंकृतामिमां गां गावो मे यज्ञसाधनगवासंगे इत्यादिश्लोकानुच्चार्य अमुकगोत्राय देवदत्तशर्मणे ब्राह्मणाय संप्रददे न ममेति वदन् दद्यात्। ०

अथ नवश्राद्धं fol. 37; अथ श्राद्धप्रयोगः। fol. 46*b*; इति सपिंडीकरणं। fol. 77*b*; इति ब्रह्मचारिमरणे विधिः। ०। इति कुष्ठिमरणे विधिः। fol. 92*b*; इति पञ्चकमृतविधिः। fol. 94*b*; इति नारायणविधिः। अथ सहगमनविधिः। fol. 96*b*; अथ सूतिकामरणे। fol. 100; अथ गर्भिणीमरणे विधिः ॥ fol. 100*b*.

The *ric* and *sāman* (foll. 19–23, 32–34) given in the treatise are not accented.

The colophon runs thus: इति श्रीमद्याज्ञिकशिरोमणियज्ञेश्वराध्वरिवरसूनुकृष्णदीक्षितविरचित और्ध्वदेहिकप्रयोगः समाप्तः ॥ [H. T. Colebrooke.]

482.

1674. Foll. 60; size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; thirteen lines in a page.

Antyeshṭipaddhati, another treatise on the same subject, following the *Bhāradvāja-sūtra*, by *Bhaṭṭa Harihara*, son of *Bhaṭṭa Bhāskara* (*Bhānubhaṭṭa*). It begins:

भट्टश्रीभास्करसुतो भट्टो हरिहरः सुधीः।
नत्वा विनायकं देवं [क]रोत्यंत्येष्टिपद्धतिं ॥ १ ॥
भरद्वाजकृतं सूत्रं तद्भाष्यकल्पकारिकाः।
स विलोक्यानाहिताग्नेः समंत्रं पैतृमेधिकं ॥ २ ॥
कृतिस्फुटतराधेयं ज्ञेयात्तदनुसारिणी।
आपस्तंबैरतिग्राह्यं नान्यसूत्रं हि विद्यते ॥ ३ ॥

अस्मिन् भरद्वाजे वपनपिंडदानननग्नप्रच्छादनादीन्यनुक्तानि तानि गृह्यांतरस्मृतिपुराणेभ्य उद्धृत्य संगृह्य प्रयोगो वक्ष्यते। अनुक्तमन्यतो ग्राह्यम् इति वचनात् ॥ तथा च संग्रहे।

यद्यप्यनुक्तमूलं स्यात्स्मृतिमूले मितिदर्शं।
तथापि कुर्यात्तन्मूलमस्ति बौधायनादिषु इति ॥

अत्रादौ प्रायश्चित्त उच्यते। ०

It ends:

भारद्वाजानुसारेण संति पद्धतयः शतं।
ताभ्यस्त्वस्या विशेषो यः पंडितैः सो ऽवधार्यतां ॥

P

Digitized by Microsoft®

सुतेन भानुभट्टस्य हरिहरेण सूरिणा ।
ग्रंथाननेकानालोच्य कृता संत्येष्टिपद्धतिः ॥

इति श्रीभास्करसूरिसुतहरिहरविरचितायामंत्येष्टिपद्धतिः समाप्ता ॥ संवत् १८०४ ।° [H. T. COLEBROOKE.]

483.

2590. Foll. 77, four of which (19, 20, 54, 55) are missing; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fairly well written, in Devanāgarī, about the beginning of last century; ten lines in a page.

The (*Aurdhvadehika-*) *Kriyāpaddhati*, another manual of obsequial rites, according to the *White Yajurveda*, by *Viśvanātha*, son of *jyotirvid Gobāla*. It begins:

गणेशं गिरां पद्मनाभं सुरेशं
विभुं विश्वनाथं विशालाक्षिमाद्यं ।
विरंचिं विवस्वंतमन्यांश्च नत्वा
क्रियापद्धतिं विश्वनाथः करोति ॥ १ ॥

ततो यजुर्वेदांतर्गतमाध्यंदिनीशाखोक्तं मरणसमयादारभ्य सपिंडीकरणांतं कर्म लिख्यते ।°

इति देहशुद्ध्यर्थं प्रायश्चित्तं fol. 6*b*; इति दाहप्रकरणं fol. 14*b*; इत्याहिताग्नेर्दाहविधिः fol. 18; अथ नवश्राद्धविधिः fol. 21*b*; अथ पाथेयश्राद्धं fol. 22*b*; इति दशाहः fol. 26*b*; · · इति नारायणबलिः fol. 39; इति वृषोत्सर्गः fol. 42; इत्याद्यश्राद्धं । अथ मासिकश्राद्धं fol. 45*b*; etc.

It ends:

यथाशास्त्रं स्वस्त्ययनं वाचयित्वा ऽशिखो गृहीत्वा बंधुभिः सह भुंजीत । अत ऊर्ध्वं श्रीखंडधारणतांबूलभक्षणानि कुर्यात् ॥ श्रीमज्जोमतीवालज्ञातीयज्योतिर्विद्गोबालात्मजविश्वनाथकृते और्ध्वदेहिकपद्धतिः समाप्ता ॥

Fol. 1*a* contains a list of contents, by a different hand. At the time when it was added the four leaves now missing formed part of the MS. [MACK. COLL.]

484.

2017. Foll. 29; size 9 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; well written, in the Devanāgarī character; European paper; 8–10 lines in a page.

Utsarjana- and *Upākarma-prayoga*, a manual of ceremonies enjoined for the termination (or suspension) and commencement of the Veda-study, according to the *Ṛigveda* ritual; with the texts mostly accented. It begins:

अथोत्सर्जनप्रयोगः ॥ अथ कालनिर्णयः । श्रवणेन श्रावणस्य पञ्चम्यां हस्तेन वा । इति गृह्यपरिशिष्टे ।

धनिष्ठासंयुतं कुर्याच्छ्रवणं कर्म यद्भवेत् ।
तत्कर्म सफलं ज्ञेयमुपाकरणसंज्ञितं ॥
उदयव्यापिनी त्वेव विष्यावर्क्षे घटिकाद्वयं ।
तत्कर्म सफलं ज्ञेयं तस्य पुण्यं त्वनन्तकं ॥

श्रवणाभावे घटिकाद्वयन्यूने वा पञ्चम्यादौ कार्यं । अत्र श्रवणो मुख्यो ऽन्ये गौणाः । इति कालः ॥ उपाकर्मदिने प्रातः शुचौ देशे सुस्नातः स्वासीन आचम्य* प्राणानायम्य पुराणोक्त° र्थं पञ्चगव्यसंस्कारं करिष्ये । सुवर्णादि ताम्रपात्रे कृत्वा । गायत्र्या गृह्यगोमूत्रं गन्धद्वारेति गोमयं । आप्यायस्वेति तत्क्षीरं दधिक्राव्ण इति स्मृतं ।°

अथ ब्रह्मणो होत्राचमनयज्ञोपवीतशौचानि fol. 3*b*; इत्याश्वलायनसूत्रे नारायणवृत्त्युक्तं ब्रह्माधिकारः fol. 4*b*; अथ बाष्कलानां तु विश्वेभ्यो देवेभ्यः fol. 8; स्विष्टकृद्वदानधर्मः *ib.*; अथ गोमयस्नानं; ततो मृत्तिकास्नानं fol. 12*b*; इति पुरुषसूक्तेन च सर्वांगोद्वर्तनं fol. 14; इति वरुणप्रार्थना fol. 15*b*; जलावगाहने विनियोगः fol. 17; इति ब्रह्मतर्पणं fol. 18.

इत्युत्सर्जनप्रयोगः संपूर्णः ॥ * ॥ अथ नूतनब्रह्मचारिणां विशेषः पठ्यते ।

गुरुभार्गवयोर्मौढ्ये तयोर्बाल्यत्ववार्धके ।
तथाधिमासे संक्रान्तौ ग्रहणेषु द्विजादयः ॥
प्रथमोपाकृतिर्न स्यात्कृतं कर्म विनश्यति ।
उपाकर्म तथोत्सर्गे प्रसवाहोत्सवाष्टकाः ॥° fol. 15.

इत्युपाकर्मः समाप्तः ॥ अथ संग्रहार्थं लिख्यते । उत्सर्जनादौ कायशुद्ध्यर्थं पंचगव्यप्राशनं कृत्वा देशकालौ निर्दिश्य सर्वेषां कायशुद्ध्यर्थं पंचगव्यहोमं करिष्ये । स्मृत्यर्थसारे ।

गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकं ।
निर्दिष्टं पंचगव्येन पवित्रं कायशोधनं ॥° fol. 28*b*.

It ends:

शाकलानां समानीव इत्यृचांत्याहुतिर्भवेत् ।
बाष्कलानां तु तच्छंयोरित्यृचांत्याहुतिर्भवेत् ॥

---

* आचार्य MS.

Digitized by Microsoft ®

See the final *śloka* of the *khila* at the end of the *Śākala-śākhā* of the *Ṛiksaṃhitā* (M. Müller, vol. vi., var. lect. p. 32; Aufrecht, 2nd ed., p. 688).

[DR. JOHN TAYLOR.]

485.

1696c. Foll. 10; size 9½ in. by 3¾ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page.

Kātyāyana's Snānasūtra, with a commentary (*vivaraṇa*) by *Karka-upādhyāya*. It begins:

प्रणतो ऽस्मि हरेरंघ्रिसरसीरुहमादरात् ।
यज्जगत्पावनं पापः प्रासेष्टामरसैंधवं ॥ १ ॥
कात्यायनमुनेः स्नानविधेर्व्याख्यापुरःसरं ।
विधास्ये पद्धतिं विद्वत्सदाचारद्विजप्रियां ॥ २ ॥

अथातो नित्यस्नानं ॥ अथ श्रौतस्मार्तक्रियानुविधानानंतरं । यतस्ता क्रियाः स्नानपूर्विकाः अतो हेतोर्नित्यं संध्योपासनपंचयज्ञादिनित्यक्रियानुष्ठानाधिकारसंपादकत्वेनावश्यकं स्नानं बहिः सर्वांगजलसंयोगो विधास्यत इति सूत्रशेषः । तत्स्नानं कुत्र कर्तव्यमित्यपेक्षायामाह ॥ नद्यादौ । नदी आदिः मुख्या प्रथमा यस्य स्नानाधिकरणस्य °

It ends: इति कर्कोपाध्यायकृतस्नानसूत्रविवरणं समाप्तं ॥ संवत् १७९५ ॥ शके १६६० । (A.D. 1739).

[H. T. COLEBROOKE.]

486.

1672A. Foll. 38; size 9¼ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the last century; eight lines in a page.

The *Snānadīpikā*, another commentary on the *Snānasūtra*, by *Gopīnātha agnihotrin*, son of *Mādhava*. It begins:

स्मृत्वा सोमेश्वरं देवं नत्वा कात्यायनं मुनिं ।
सर्वेषामुपकाराय क्रियते स्नानदीपिका ॥ १ ॥
अन्यैरपि ग्रंथकारैः कृतो वै स्नानविस्तरः ।
तथाप्यंतर्गतः सो मां प्रेरयत्येव शंकरः ॥ २ ॥

अथातो नित्यस्नानं ॥ विधास्यत इति सूत्रशेषः । °

It ends: इति गृहस्नानविधिः ॥

नानाग्रंथान् समालोक्य श्रीमान्गोपीनाथः कृती ।
शंकरप्रीतये चेमामकरोत्स्नानदीपिकां ॥
आदितश्चांतपर्यंतमालोक्येव विचक्षणाः ।
विचार्य सदसच्चाथ प्रयुंजीध्वं ममाशिषः ॥

इति श्रीशै[व]माधवाग्निहोत्रीसुतशैवगोपीनाथाग्निहोत्रीविरचिता स्नानदीपिका समाप्ता ॥

For an Oxford MS. of this commentary, see Aufrecht, Cat. p. 379*a*; for two other MSS. of the text of the *Snānasūtra*, Weber's Cat., Berl. Nos. 1098, 1099; for a *Snānasūtrapaddhati*, by *Harijīvanamiśra*, Aufrecht, Cat. Bodl., p. 387*a*; by *Harihara*, *Rājendralāla Mitra*, Notices of S. MSS., I. p. 93.

[H. T. COLEBROOKE.]

487.

1664A. Foll. 24; size 8½ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, about A.D. 1750; eleven lines in a page.

Āhnika-paddhati, a manual of the daily observances enjoined upon the orthodox Hindu, by *Bhaṭṭa Raghunātha*, son of *Bhaṭṭa Mādhava*.

On fol. 1*a*, the manual is called *Ātharvaṇa-vedakā āhnikasaṃ* · ; but this attribution is very improbable, considering the inferior position assigned in the treatise to the *Atharvan*, as compared with the other *Vedas*; as well as the circumstance that many of the (unaccented) Vedic *ṛics* used are only found in the *Ṛiksaṃhitā*. A considerable number of non-Vedic verses and formulas also occur. The MS., though not revised, is very correct.

It begins:

अथाह्निकं ॥ तत्र प्रभात उत्थाय मातापितृगुर्विष्टदेवान्मनसा ध्यात्वा तदहःकर्तव्यं विचार्य ।

ब्रह्मा मुरारिस्त्रिपुरांतकारी भानुः शशी भूमिसुतो बुधश्च
गुरुश्च शुक्रः शनिराहुकेतवः कुर्वंतु सर्वे मम सुप्रभातं ॥ १ ॥
भृगुर्वसिष्ठः क्रतुरंगिराश्च मनुः पुलस्त्यः पुलहश्च गौतमः ।
रैभ्यो मरीचिश्च्यवनश्च दक्षः कुर्वंतु ° ॥ २ ॥
सनत्कुमारश्च सनंदनश्च सनातनो ऽप्यासुरिपिंगलौ च
सप्त स्वराः सप्त रसातलानि कु° ॥ ३ ॥

Digitized by Microsoft®

सप्तार्णवाः सप्त कुलाचलाश्च सप्तर्षयो द्वीपवनानि सप्त ।
भूरादि कृत्वा भुवनानि सप्त कु० ॥ ४ ॥

पृथ्वी सगंधा सरसास्तथापः स्पर्शी च वायुर्ज्वलितं च तेजः ।
नभः सशब्दं महता सहैव कु० ॥ ५ ॥

इत्थं प्रभाते परमं पवित्रं पठेत्स्मरेद्वा शृणुयाच्च तद्वत् ।
दुःस्वप्ननाशस्त्विह सुप्रभातं भवेच्च नित्यं भगवत्प्रसादात् ॥ ६ ॥

पुण्यश्लोको नलो राजा पुण्यश्लोको युधिष्ठिरः ।
पुण्यश्लोका च वैदेही पुण्यश्लोको जनार्दनः ॥ ७ ॥

कर्कोटकस्य नागस्य दमयंत्या नलस्य च ।
ऋतुपर्णस्य राजर्षेः कीर्तनं कलिनाशनं ॥ ८ ॥

अश्वत्थामा बलिर्व्यासो हनूमांश्च विभीषणः ।
कृपः परशुरामश्च सप्तैते चिरजीविनः ॥ ९ ॥

सप्तैतान्संस्मरेन्नित्यं मार्कंडेयमथाष्टमं ।
जीवेद्वर्षशतं सोऽपि सर्वव्याधिविवर्जितः ॥ १० ॥

अहल्या द्रौपदी सीता तारा मंदोदरी तथा ।
पंचैताः स्मरेन्नित्यं महापातकनाशनं (?) मानहान्या न बाध्यते ॥ ११ ॥

इति मंत्रान् जपित्वा बहिर्गत्वा देवालयवल्मीकमषकस्थलमार्गश्मशानवापीकूपतडागवृक्षमूलस्थित-शौचावशिष्ट-कीटास्थिमिश्रव्यतिरिक्तां मृत्तिकां जलपात्रं च शुचौ देशे धृत्वाऽग्निरथ्यातीर्थश्मशानगोमयनदीयज्ञभूमिफालकृष्टजलचितिवल्मीकगिरिमस्तकदेवालयनदीतीरदर्भपुष्पभस्मस्थलसेव्यच्छायामार्गगोष्ठव्यतिरिक्तैकांतस्थले शुद्धां भूमिमयज्ञियैस्तृणैराच्छाद्य वस्त्रप्रावृतश्चेत् पृष्ठतः कंठावलंबियज्ञोपवीतः एकवस्त्रश्चेद् दक्षिणकर्णनिहितयज्ञोपवीतो मौनी वायुवार्यर्कदेवाग्निगोतुलसीस्त्रीविप्रानभिमुखो दिवा संध्ययोरुदङ्मुखो रात्रौ दक्षिणामुखो मूत्रपुरीषे उत्सृज्य लोष्टादिना गुदं परिमृज्य गृहीतशिश्न उत्थाय पूर्वनिहितमृज्जलपात्रे गृहीत्वार्द्रामलकमात्रमृदा जलेन चैकवारं लिंगशौचं कुर्यात । मैथुने त्वेतत् त्रिगुणं । तद्रहितरेतोविसर्गे तु द्विगुणं । ततो वामहस्त मृदा जलैश्च त्रिः संशोध्यार्धप्रसृतितदर्धार्धमात्रमृद्भिर्जलैश्च पंचवारमपानं संशोध्य पुनर्जलैरेव लिंगगुदे प्रक्षाल्य स्फिक्शौचं च कृत्वा वामकरमार्द्रामलकमात्रमृद्भिर्जलैश्च दशवारं प्रक्षाल्य हस्तद्वयं तावन्मात्राभिरेव मृद्भिर्जलैश्च सप्तवारं प्रक्षालयेत् । मूत्रमात्रोत्सर्गे लिंगं पूर्ववदेकवारं त्रिवारं वा प्रक्षाल्य वामकरं तथैव त्रिः प्रक्षाल्य करद्वयं तथैव द्विः प्रक्षालयेत् । ततो यज्ञोपवीती वासः परिधाय प्राङ्मुख उपविश्य आजानु पादावाकूर्परं बाहू च मृद्भिरद्भिश्च प्रत्येकं त्रिः प्रक्षाल्य शौचावशिष्टमृदं प्रक्षालयेत् । एतच्छौचं गृहस्थानां । एतदर्धं स्त्रीणां । व्रतिवनियतीनां तु द्वित्रिचतुर्गुणं । अनुपनीताशक्तादीनां गंधलेपक्षयमात्रकरं । सर्वेषां रात्र्यातुरत्वाध्वसु प्रातिस्विकविहितशौचाधितदर्धतदर्धानि । एवं शौचं कृत्वा द्वादश गंडूषान् कृत्वा शुचिदेशे भूमिष्टपादोंतर्जानुहस्तद्वयः प्राङ्मुख उदङ्मुखो वोपविश्य दक्षिणकरेण शुद्धं जलमादाय कनिष्ठांगुष्ठौ विहायेतरांगुलीः संहतोर्ध्वाः कृत्वा ब्राह्मतीर्थेन ऋग्वेदाय नमः यजुर्वेदाय नमः सामवेदाय नम इति त्रिः पीत्वा पाणिं प्रक्षाल्याकुंचितोष्ठमास्यं स्पृष्टांबुनांगुष्ठमूलेनाथर्ववेदाय नमः सेतिहासपुराणेभ्यो नम इति द्विः प्रमृज्यांभः स्पृष्ट्वा पाणिना ऽग्नये नम इति मुखं सकृदवाङ्निमृज्य पाणिं प्रक्षाल्य संहतांगुष्ठतर्जन्यग्राभ्यां सूर्याय नमः सोमाय नम इति दक्षिणवामनेत्रे स्पृष्ट्वापः स्पृष्ट्वांगुष्ठमध्यमाभ्यामावृत्तेन वायवे नम इति ०

Fol. 3*b*: ब्राह्मणो द्वादशांगुलप्रमाणं क्षत्रविट्शूद्रास्तु नवषट्चतुरंगुलप्रमाणं कनिष्ठिकास्थूलम् उदुंबरप्लक्षापामार्गवेणुजंबूचूताशोकखदिरक्षीरिकंटकिवृक्षाण्यतमवृक्षोद्भवं चूर्णीकृताग्रं काष्ठं

आयुर्बलं यशो वर्चः प्रजाः पशु वसूनि च ।
ब्रह्म प्रज्ञां च मेधां च त्वं नो धेहि वनस्पते ॥

इत्यभिमंत्र्य तेन सर्वदंतान्संशोध्य तत्प्रक्षालितं भंक्त्वा शुचिदेशे न्यस्य तादृशायैव जिह्वालेखनिकया जिह्वां संशोध्य द्वादश गंडूषान्कृत्वा पूर्ववद् द्विराचामेत् । दंतकाष्ठालाभे प्रतिषिद्धदिने च प्रदेशिनीवर्जांगुलीतृणपर्णैर्द्वादश गंडूषैर्वा मुखं शोधयेत् । ततः शुद्धं गोमयं गृहीत्वा नद्यादिसमीपं गत्वोद्धृतजलैर्मुखं पाणी पादौ च प्रक्षाल्य । ओं तत्सवितुर्वरेण्यं ०

The hymn "*Āpo hi shṭhā*" is mentioned, fol. 5, as consisting of nine verses (*Rigv.* x. 9), and not of four (*Atharvav.* i. 5).

A *pratyavarsha-mantra* is quoted fol. 11: ओं प्रत्यवरोह

जातवेदः पुनस्त्वं देवेभ्यो देवेभ्यो हव्यं वह नः प्रजानन् ।
प्रजां पुष्टिरयिमस्मासु धेह्यथा भव यजमानाय शंयोः ॥

इति प्रातःसंध्या ॥ अथोपासनं fol. 11; इत्यग्निकार्यं fol. 24. It ends:

ततः प्रबोधकालपर्यंतं पुनः पूर्वे शय्यायां यथासुखं स्वपेत् ।
इदं प्रभातोत्थानादिशयनांतं कर्म प्रतिदिनं कुर्यात् ।

रघुनाथेन विद्वग्न्यभट्टमाधवसूनुना ।
कृता निबंधान् प्रेक्ष्याशु समूलाह्निकपद्धतिः ॥

इति श्रीउपाध्यायभट्टमाधवात्मज-भट्टरघुनाथवर्णित आह्निकप्रयोगः संपूर्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft ®

C. UPANISHADS.

488.

1726. Foll. 231 (of which 73, 74, 89–97, 223–230 are wanting); size 8 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the beginning of the 17th century; 7–9 lines in a page.

A collection of *Upanishads.*

Many of the *Upanishads* in this and the following collections have been printed, either separately, or in the "*Ātharvaṇa Upanishads,*" now being published, with *Nārāyaṇa's dīpikā*, by *Rāmamaya Tarkaratna*, in the *Bibliotheca Indica.*

1. *Uttaratāpanīyopanishad,* begins ओं देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन्नणोरणीयांसमिममात्मानमोंकारं नो व्याचक्ष्वेति ॰ 9 *khaṇḍa.*
2. *Kaṭhavallī-upanishad,* fol. 18*b*: उशन्ह वै वाजश्रवसः सर्ववेदसं ददौ । ॰ 6 *vallī.*
3. *Muṇḍakopanishad,* fol. 30*b*: ब्रह्मा देवानां प्रथमः संबभूव ।
4. *Brahmavidyopanishad,* fol. 38:
   प्रसाददांतमुत्यस्य (!) विष्णोरद्भुतकर्मणः ।
   रहस्यं ब्रह्मविद्यायां ध्रुवाग्निः संप्रचक्षते ॥
   ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म यदुक्तं ब्रह्मवादिभिः । ॰
5. *Kshurikopanishad* (v. l. *Churikopanishad*), fol. 39: क्षुरिकांसं प्रवक्ष्यामि धारणायोपसिद्धये । ॰
6. *Cūlikopanishad* (Weber, I. St., ix. 10), fol. 41:
   अष्टपादं शुचिं हंसं त्रिमूत्रं मणिमव्ययं ।
   द्विवर्तमानं तेजसे* सर्वः पश्यन्न पश्यति ॥
   भूतसंमोहने काले भिन्ने तमसि वैस्वरे । ॰
7. *Garbhopanishad,* fol. 43:
   पंचात्मकं पंचसु वर्तमानं षटाश्रियं (!) षड्गुणयोगयुक्तं ।
8. *Mahopanishad,* fol. 46: अथातो महोपनिषदमेव । तदाहुरेको ह नारायण आसीत् । न ब्रह्मा न ईशाननमा गो (!) नाग्नीषोमौ नेमे द्यावापृथिवी न नक्षत्राणि न सूर्यः । स एकाकी नर एव ॰
9. *Ātmopanishad,* fol. 47*b*: अथैवांगिरास्त्रिविधः पुरुषस्तद्यथा बाह्यात्मांतरात्मा चेति त्वक्नखांसत्रोमांगुल्यांगुष्ठपृष्ठवंश॰ ॥ अथांतरात्मा नाम पृथिव्यप्तेजो॰ ॥ अथ परमात्मा नाम यथाक्षरमुपासनीयः । ॰
   It ends: ॰ इत्येष परमात्मा पुरुषो नाम ॥
10. *Rāmapūrvatāpanīyopanishad,* fol. 48*b*: चिन्मये ऽस्मिन्महाविष्णौ ॰
11. *Rāmottaratāpanīyopanishad,* fol. 57: बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं विमुक्तं वै कुरुक्षेत्रं ॰
12. *Uttara-Gopālatāpanyupanishad,* fol. 65*b*: एकदा हि व्रजस्त्रियः सकामाः ॰
13. *Śvetāśvataropanishad,* in six adhyāyas, fol. 75: ब्रह्मवादिनो वदंति किंकारणं ब्रह्म ॰
14. *Skandopanishad,* fol. 87: शिवः सर्वं स्कंदोवाच ।
    अच्युतो ऽस्मि महादेव तव कारुण्यलेशतः ।
    विज्ञानघन एवास्मि शिवो ऽस्मि किमतः परं ॥
    निरंजन एवाभाति नांतःकरणजं हि तत् ।
    अंतःकरणनाशे च संचिन्मात्रस्थितो हरिः ॥
15. *Maitrāyaṇopanishad* (acc. to Colebrooke's index), fol. 88: बृहद्रथो नाम राजा वैराज्ये पुत्रं निधापयित्वेदमाशाश्वतं मन्यमानः शरीरवैराग्यमुपेतो ऽरण्यं निर्जगाम । ॰ one paragraph and part of a second, after which nine leaves missing; cf. Cowell's ed. of *Maitri-upanishad*, p. 4.
16. *Krishṇopanishad* (beginning wanting). It ends: भूमावतारितं सर्वं वैकुंठं स्वर्गवासिनः ॥
17. *Jābālopanishad,* in five paragraphs, fol. 105: बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं देवतानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं अत्र हि जंतोः प्राणेषूत्क्रममाणेषु रुद्रस्तारकं ब्रह्म व्याचष्टे ॰
    It ends: देहत्यागं करोति परमहंसो नाम ॥

---

* ? तेजसैधं (*sic*) MS.; तेजसैद्धं (= तेजसा इद्धं) Calcutta edition; Weber, as above.

Digitized by Microsoft®

18. *Nārāyaṇopanishad*, fol. 107 : अथ पुरुषो ह वै नारायणो ऽकामयत प्रजाः सृजेयेति नारायणाद्ब्रह्मा जायते नारायणाद्विष्णुर्जायते नारायणाद्रुद्रो जायते नारायणाद् द्वादशादित्या रुद्राः सर्वा देवताः ०

19. *Kaulopanishad*, fol. 108*b* : अथ धर्मयाज्ञा साज्ञा बुद्धिश्च । ज्ञानं मोक्षकारणं मोक्षात्सर्वता बुद्धिः ।०

20. *Kaivalyopanishad*, fol. 109 : अथाश्वलायनो भगवंतं परमेष्ठिनं परिसमेत्योवाच । ०

21. *Brahmopanishad*, fol. 111*b* : अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवंति ०

22. *Praśnopanishad*, fol. 114 : सुकेशा च ०

23. *Prāṇāgnihotropanishad*, fol. 120*b* : अथातः सर्वोपनिषत्सारं संसारज्ञानमधीतमन्नसूत्रं शारीरयज्ञं व्याख्यास्यामः। अस्मिन्नेव पुरुषशरीरे ०

24. *Māṇḍūkyopanishad*, fol. 123*b* : ओमित्येतदक्षर ०

[25. *Vaitathyopanishad* (*Bibl. Ind. Māṇḍūkyop.*, p. 402), fol. 126*b* :
वैतथ्यं सर्वभावानां स्वप्न आहुर्मनीषिणः। ०

[26. *Advaitopanishad* (*ib.* 447), fol. 129 :
उपासनाश्रितो भेदो जाते ब्रह्मणि वर्तते ०

27. *Nādabindūpanishad*, fol. 132 :
अकारो दक्षिणः पक्ष उकारस्तूत्तरः स्मृतः। ०

28. *Brahmabindūpanishad*, fol. 133*b* :
मनो हि द्विविधं प्रोक्तं शुद्धं चाशुद्धमेव च । ०

29. *Amṛitabindūpanishad*, fol. 135 :
शास्त्राण्यधीत्य मेधावी अभ्यस्य च पुनः पुनः। ०

30. *Dhyānabindūpanishad*, fol. 137*b* :
योगतत्त्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया। ०

The third *śloka* begins :
यदि शैलसमं पापं विस्तीर्णं योजनान्बहून् । ०

See Up. 33.

31. *Tejabindūpanishad*, fol. 139 :
तेजबिंदुः परं ध्यानं विश्वातीतं हृदि स्थितं । ०

32. *Yogaśikhopanishad*, fol. 140 :
योगशिखां प्रवक्ष्यामि सर्वज्ञानेषु चोत्तमां। ०

33. *Yogatattvopanishad*, fol. 140*b* :
योगतत्त्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया । ०

The first two *ślokas* as those of *Up.* 30; then
यन्यस्तं (!) पूर्वं पीत्वापि निःपीड्य परमेरान् (!) । ०

34. *Sannyāsopanishad*, fol. 141*b* : अथाहिताग्निर्म्रियेत प्रेतस्य मंत्रैः संस्कारोपतिष्ठते ०

35. *Ārūṇeyopanishad*, fol. 143*b* : आरुणिः प्रजापतिर्लोकं (!) जगाम तं गत्वोवाच केन भगवन्कर्माण्यशेषतो विसृजामीति । ०

36. *Kaṇṭhaśrutyupanishad*, fol. 145 : यो ऽनुक्रमेण संन्यस्यति स संन्यस्तो भवति य आत्मानं क्रियाभिः सुगुप्तं करोति मातरं पितरं भार्यां पुत्रान्सुहृदो बंधून्मोदयित्वा ये चास्य ऋत्विजस्तान् ०

37. *Keneshitopanishad*, fol. 148.

38. *Kālāgnirudropanishad*, fol. 150 : कालाग्निरुद्रं भगवंतं सनत्कुमारः पप्रच्छ। अधीहि भगवन् ०

39. *Gopīcandanopanishad*, fol. 152 : गोपिकानां संरक्षणि कुतः सरक्षणि (!) नरकमृत्योर्भयाच्च संरक्षणि चंदनं तु तुष्टिकरणं किं नाम तुष्टिकरणं ब्रह्मनंदकरणं एवं विद्वानेवमाज्ञापयेत् । एतच्च धारयेत् गोपीचंदनमृत्तिका या निरुक्ता ब्रह्मलोके महीयते । ०

40. *Darśanopanishad*, fol. 154*b* :
यदा काले महाशून्या महनक्षत्रवर्जितं ।
तदा काले तु विश्वस्य कः कर्ता कथ्ययोपमा (!) ॥
आदौ देवी महानंदा नर्मनो (!) देवता स्वयं ।
तस्मादित्सा सुसंपन्ना दृष्ट्वाक्षा न ततः क्रिपा ॥
ततो विश्वं वरारोहे पिंडब्रह्मांडबुद्बुदं ।
अव्यक्ताव्यक्तभावेन विचरामि जगत्त्रयः (!) ॥

एवं श्रीगुरु आदिनाथमछेंदनाथ तत्पुत्र उदयनाथ दंडनाथ सत्यनाथ संतोषनाथ कूर्मनाथ मत्स्यदपुत्रो भवनर्जितस्य श्रीगोरक्षनाथ अकुलो मार्गः शून्यसंकेतः ईश्वरसंतानो ०

41. *Paiṅgalopanishad*, fol. 155*b* : अथ हैनं पैंगलो पप्रच्छ यज्ञवल्क्यं (!)। किं ज्ञानं ज्ञानिनां किं कर्म का च स्थितिरिति स होवाच याज्ञवल्क्यः अमानि नत्वा सुसंपन्नो मुमुक्षुरेकविंशति तारयेत् ब्रह्मविद्धिमानेकोत्तरशतं कुलं ०

42. *Vajrasūci-upanishad*, fol. 156*b* :
वज्रसूचीं प्रवक्ष्यामि शास्त्र[म]ज्ञानभेदनं ।
दूषणं ज्ञानहीनानां भूषणं ज्ञानचक्षुषां॥ ०

43. *Nṛisiṃhapūrvatāpanīyopanishad* (cf. *Bibl. Ind.* ed.), fol. 158*b* : भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम ०

Digitized by Microsoft®

इति पूर्वतापनीये महोपनिषत् ॥ ओं देवा ह वै मृत्योः पाप्मेभ्यः संसाराच्चाबिभ्युः ० fol. 162b ; ० य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन्नानुष्टुभस्य मंत्रराजस्य नारसिंहस्य शक्तिबीजं ब्रूहि ० fol. 166 ; ० इति महोपनिषत् ॥ देवा ह वै प्रजापतिम ० नारसिंहस्यांगमंत्रान्नो ब्रूहि ० fol. 167 ; ० इत्याथर्वणीये तापनीये तृतीयोपनिषत् ॥ fol. 170b : देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन्महाचक्रं नाम चक्रं नो ब्रूहि ० इत्याथर्वणीये तापनीयोपनिषत् fol. 175.

44. *Mahā-Nārāyaṇopanishad*, fol. 176 (here begins a different MS.): ओं नमो महते नारायणाय ॥ अंभस्य पारे भुवनस्य मध्ये नाकस्य पृष्ठे महतो महीयान्। ० *Taitt. Ār.* X. 1–64. The sections are not numbered here (*cp.* p. 27, No. 181).

45. *Sárvopanishatsāra*, fol. 198 : कथं बंधः कथं मोक्षः का विद्या काविद्येति जाग्रत्स्वप्नसुषु तुरीयं च कथमन्नमयः प्राणमयः मनोमयः विज्ञानमय आनंदमयः कथं कर्ता जीवः क्षेत्रज्ञः साक्षी ०

It ends : न सती नासती अनिरूप्यमाणे सती लक्षणसती लक्षणशून्या सा मायेत्युच्यते ॥

46. *Haṃsopanishad*, fol. 201 :

भगवन्सर्वधर्मज्ञ सर्वशास्त्रविशारद ।
ब्रह्मविद्याप्रबोधे हि केनोपायेन ज्ञायते ॥

सनत्सुजात उवाच । विचार्य सर्ववेदेषु मतं ज्ञात्वा [पिनाकिनः ।

पार्वत्या कथितं तत्वं शृणु गौतम तन्मम ॥
अनाख्येयमिदं गुह्यं योगिनीकोशसंनिभं ।
हंसस्य गतिविस्तारं भक्तिमुक्तिफलप्रदं ॥

अथ हंसपरमहंसनिर्णयं व्याख्यास्यामो ब्रह्मचारिणे शांताय दांताय गुरुभक्ताय ०

47. *Paramahaṃsopanishad*, fol. 204 : अथ योगिनां परमहंसानां को ऽयं मार्गस्तेषां का स्थितिरिति नारदो भगवंतमुपगम्योवाच । तं भगवानाह । यो ऽयं परमहंसमार्गो लोके दुर्लभतरो ०

48. *Taittirīyopanishad* (= *Taittirīyāraṇyaka* VII.–IX.), fol. 206b. The *Sikshāvallī* (7th *prapāṭhaka*) ends fol. 212 ; the *Ānandavallī** (or *Brahmavallī*, 8th *prap.*), fol. 217 ; the *Bhṛiguvallī* (9th *prap.*), fol. 220.

49. *Garuḍopanishad*, fol. 220 : ब्रह्मविद्यां प्रवक्ष्यामि ब्रह्मा नारदाय नारदो बृहत्सेनाय बृहत्सेन इंद्राय ०

50. *Kālāgnirudropanishad*, fol. 221 : अथ कालाग्निरुद्रं भगवंतं सनत्कुमारः पप्रछ । अधीहि ०

51. *Atharvaśira-upanishad*, fol. 222b : देवा ह वै स्वर्गं लोकमायंस्ते देवा रुद्रमपृछन्को भवानीति ० only the first six lines, the rest (foll. 223–230) being lost.

52. *Atharvaśikhopanishad*, only the last leaf (ends as next MS. *Up.* 7).

* The title *Ānandavallī* is often applied to the seventh and eighth *prapāṭhakas*.

489.

269b. Foll. 88; size 11¼ in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgari, in the latter part of last century ; thirteen lines in a page.

A collection of *Upanishads.* It begins : अथाथर्वणीये उपनिषदस्तथा शाखांतरीयाश्च लिख्यंते ।

1. *Muṇḍakopanishad.*
2. *Praśnopanishad* begins fol. 4b.
3. *Brahmavidyopanishad*, fol. 8 :

ब्रह्मविद्यां प्रवक्ष्यामि सर्वज्ञानमनुत्तमं ।
यत्रोत्पत्तिं लयं चैव ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥
प्रसादांतसमुत्पस्य विष्णोरद्भुतकर्मणः ।
रहस्यं ब्रह्मविद्यायां ध्रुवाग्निः संप्रचक्षते ॥
ओमित्येकाक्षरं ०

4. *Kshurikopanishad*, fol. 8b :

क्षुरिकां संप्रवक्ष्यामि धारणां योगसिद्धये ।
द्विवर्तमानं तैजसे सर्वः पश्यन्न पश्यति ॥ ०

5. *Cūlakopanishad* (!), fol. 9b :

अष्टपादं शुचिं हंसं त्रिसूत्रं मणिमव्ययं । ०

6. *Atharvaśira-upanishad*, fol. 10 : देवा ह वै स्वर्गं लोकमगमंस्ते रुद्रमपृछन्को भवानिति । ०

7. *Atharvaśikhopanishad* (wrongly called *Atharvaśiropanishad* in colophon), fol. 13b: पिप्पलादोंगिराः सनत्कुमारश्चाथर्वणं भगवंतं पप्रछ किमादौ प्रयुक्तं ध्यानं ध्यायितव्यं ०

Digitized by Microsoft®

8. *Garbhopanishad*, fol. 14*b* :
पंचात्मकं पंचसु वर्तमानं षडाश्रयं षड्गुणयोगयुक्तं । ०

9. *Mahopanishad*, fol. 16 : अथातो महोपनिषदमेव तदाहुरेको ह वै नारायण आसीन्न ब्रह्मा न ईशानो ०

10. *Brahmopanishad*, fol. 16*b* : अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवंति । नाभिर्हृदयं कंठो मूर्धेति ०

11. *Prāṇāgnihotropanishad*, fol. 18*b* : अथातः सर्वोपनिषत्सारं संसारज्ञानमधीतमन्नसूत्रं शारीरयज्ञं व्याख्यास्यामः । तस्मिन्नेव पुरुषशरीरे विनाप्यग्निहोत्रेण ०

12. *Māṇḍūkyopanishad*, fol. 20 : ओमित्येतदक्षरमिदं सर्वं ० ends प्रथमं प्रकरणं समाप्तं ।

[13. *Vaitathyākhyaṁ* dvitīyam prakaraṇam (gauḍapādīyakārikāṇi, Calc. ed., p.402), fol. 22 : वैतथ्यं सर्वभावानां ०

[14. *Advaitākhyaṃ* tritīyaṃ prakaraṇam (*ib.* p. 447), fol. 23 : उपासनाश्रितो धर्मो ०

[15. *Alātaśāntākhyaṃ* caturthaṃ prakaraṇam (*ib.* p. 513) begins fol. 25 : ज्ञानेनाकाशकल्पेन ०; ends इत्युपदेशग्रंथे अलातशांताख्यं प्रकरणं समाप्तं । अथर्ववेदे पंचदशोपनिषत्समाप्ता ॥

16. *Nīlarudropanishad*, in 3 *khaṇḍa*, fol. 28*b* :
अपश्यं चावरोहं तं दिदितः पृथिवीमयः ।
अपश्यमपश्यं तं रुद्रं (!) नीलग्रीवं शिखंडिनं ॥
दिवि उग्रोतिवारुक्षत् । (!) प्रतिष्ठा भूम्यामधि ।
जनासः पश्यत महत् नीलग्रीवं विलोहितं ॥
एष एत्य वीरहा (!) रुद्रो जलाशभेषजीः ।
विन्ते क्षेममनीनशद्वातीकारो प्येतु ते (!) ॥

17. *Nādabindūpanishad*, fol. 29 :
अकारो दक्षिणः पक्ष उकारश्चोत्तरः स्मृतः ।
मकारस्तस्य पुच्छं वा अर्धमात्रा शिरस्तथा ॥ ०

18. *Brahmabindūpanishad*, fol. 30 :
मनो हि द्विविधं प्रोक्तं शुद्धं चाशुद्धमेव च । ०

19. *Amritabindūpanishad*, fol. 30*b* :
शास्त्राण्यधीत्य मेधावी अभ्यस्य च पुनः पुनः । ०

20. *Dhyānabindūpanishad*, fol. 32 :
योगतत्त्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया ।
तच्छ्रुत्वा ० ॥ विष्णुनाम ० । तत्त्वमार्गे ० ॥ यदि शैलसमं पापं ० ।

21. *Tejobindūpanishad*, fol. 33 :
तेजोबिंदुः परं ध्यानं विश्वातीतं हृदि स्थितं । ०

22. *Yogaśikshopanishad*, fol. 33*b* :
योगशिक्षां प्रवक्ष्यामि सर्वज्ञानेषु चोत्तमां ।
यदा तु ध्यायते मंत्रं गात्रकं यो ऽभिजायते ॥ ०

23. *Yogatattvopanishad*, fol. 33*b* :
योगतत्त्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया । ०
Same two *ślokas* as in 20 ; then
यः स्तन्यं पूर्वपीत्वा (!) निष्पीड्य च पयोधरान् । ०

24. *Sannyāsopanishad*, fol. 34 : अथाहिताग्निर्म्रियेत प्रेतस्य मंत्रे संस्कारोपतिष्ठत ०

25. *Āruṇi-upanishad*, fol. 35*b* : आरुणिः प्रजापतेर्लोकं जगाम । तं गत्वोवाच केन भगवन्कर्माण्यशेषतो विसृजामीति ०

26. *Kaṇṭhaśrutyupanishad*, fol. 36 : यो ऽनुक्रमेण संन्यसति स संन्यस्तो भवति को ऽयं संन्यास उच्यते कथं संन्यस्तो भवति य आत्मानं क्रियाभिः सुगुप्तं करोति मातरं ०

27. *Piṇḍopanishad*, fol. 37*b* :
देवता ऋषयः सर्वे ब्रह्माणमिदमब्रुवन् ।
मृतस्य दीयते पिंडं कथं गृह्णंत्यचेतसः ॥
भिन्ने पंचात्मके देहे गते पंचसु पंचधा ।
हंसस्त्यक्त्वा गतो देहं कस्मिन्स्थाने प्रतिष्ठितः ॥
ब्रह्मोवाच । त्र्यहं वसति तोयेषु त्र्यहं वसति चाग्निषु । ०

28. *Ātmopanishad*, in three *khaṇḍa*, fol. 38 : अथैवांगिरास्त्रिविधः पुरुषः तद्यथा बाह्यात्मांतरात्मा परमात्मा चेति ०

29. *Nrisiṃha - pūrvatāpanīye Mahopanishat prathamā*, fol. 38*b*.

[30. *Nrisiṃhapūrvatāpanīye Mahopanishat dvitīyā*, fol. 40*b*.

[31. *Nrisiṃhapūrvatāpanīye Mahopanishat tritīyā*, fol. 42*b*.

[32. *Nrisimhapūrvatāpanīye Mahopanishac caturthā*, fol. 43.

[33. *Nrisiṃhapūrvatāpanīye Mahopanishat pañcamā*, fol. 44*b*.

34. *Nrisiṃhottaratā-panīyopanishad*, fol. 46.

35. *Kaṭhavally-upanishad*, fol. 53*b*.

36. *Kaṭhavally-upanishad Uttaravallī*, fol. 56*b*.

Digitized by Microsoft®

37. *Keneshitopanishad* (*Talavakāropanishad*), fol. 58*b*.

38. *Nārāyaṇopanishad*, fol. 59: अथ पुरुषो ह वै नारायणो ऽकामयत प्रजाः सृजेय इति °

39. *Bṛihannārāyaṇopanishat* (=*Mahānārāyaṇopanishad*) *pūrvā* (11 sections), fol. 60*b*: अंभस्य पारे भुवनस्य मध्ये नाकस्य पृष्ठे महतो महीयान्। ° *Taitt. Ār.* x. 1–14.

40. *Bṛihannārāyaṇopanishat uttarā* (10 sections), fol. 65: घृणि(:)सूर्य आदित्यमर्चयंति तपः सत्यं मधु क्षरंति। तद्ब्रह्म तदाप आपो ज्योती रसोमृतं ब्रह्म भूर्भुवः स्वरों॥ सर्वो वै रुद्रस्तस्मै रुद्राय ° *Taitt. Ār.* x. 15–63.

41. *Sarvopanishatsāra*, fol. 69: कथं बंधः कथं मोक्षः का अविद्या का विद्येति °

42. *Haṃsopanishad*, fol. 70*b*: भगवन्सर्वधर्मज्ञ सर्वशास्त्रविशारद। °

43. *Paramahaṃsopanishad*, fol. 71*b*: अथ योगिनां परमहंसानां को ऽयं मार्गस्तेषां का स्थितिरिति नारदो °

44. *Ānandavallyupanishad* (7th and 8th *prap.* of *Taitt. Ār.*), fol. 72.

45. *Bhṛiguvallyupanishad* (9th *prap.* of *Taitt. Ār.*), fol. 76.

46. *Gāruḍopanishad*, fol. 77*b*: ब्रह्मविद्यां प्रवक्ष्यामि ब्रह्मा नारदाय नारदो °

47. *Kālāgnirudropanishad*, fol. 78: अथ कालाग्निरुद्रं भगवंतं सनत्कुमारः पप्रच्छाधीहि °

48. *Rāma-pūrvatāpanīyopanishad*, fol. 78*b*: चिन्मये ऽस्मिन्महाविष्णौ जाते दशरथे हरौ। °

49. *Rāmottaratāpanīyopanishad*, fol. 82: बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं। यदनु कुरुक्षेत्रं °

50. *Kaivalyopanishad*, fol. 85.

51. *Jābālopanishad*, fol. 86: [बृहस्पतिरुवाच] याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं °

52. *Āśramopanishad*, fol. 87*b*: अथातश्चत्वार आश्रमाः षोडश भेदा भवंति। तत्र ब्रह्मचारिणश्चतुर्विधा भवंति ° four *khaṇḍa*.

The collection ends:

द्विपंचाशत्संख्योपनिषद्ग्रंथः समाप्तः॥ पंचदशोपनिषदो भवंति शौनकीयानां। मुंडकादिस्त्वज्ञातीता विज्ञेया ब्रह्मवेदस्य॥

सप्तविंशत्तथान्याश्च पैप्पलादिप्रभेदतः।
एवं पंचाशदूद्ध्यधिका ब्रह्मवेदस्य नान्यतः॥
नीलरुद्रप्रभृतय आम्नाताः प्रकीर्तिताः।
एताः सर्वाः पृथग्वाक्या जीवब्रह्मैक्यबोधिकाः॥

इत्यथर्ववेदोपनिषद्ग्रंथः समाप्तः॥

[H. T. COLEBROOKE.]

490.

1686b. Foll. 72; size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character, written about the middle of the 17th century; 9–11 lines in a page. The writing has become almost illegible through wear in many places.

Another collection of *Upanishads*.

1. *Tripurī-upanishad* begins: ओंशब्दस्पर्शरूपरसगंधविषयाः पंच पृथिव्यादयश्च परमात्मनः समुत्पन्नाः। तस्मादेतस्मादात्मन आकाशः संभूतः। आकाशाद्वायुः। °

2. *Brahmopanishad*, fol. 5: अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवंति। °

3. *Taittirīyopanishad*, fol. 7*b*.

4. *Mahā*(or *Vṛihad*)-*Nārāyaṇopanishad* (also called *Yājñikī-upanishad*, fol. 17*b*: अंभस्य पारे भुवनस्य मध्ये ° See preceding MS., *Up.* 39 and 40.

5. *Kenopanishad* (*Talavakāropanishad*) fol. 40.

6. *Muṇḍakopanishad*, fol. 42.

7. *Praśnopanishad*, fol. 47.

8. *Rudropanishad* (or *Atharvaśiro-rudropanishad*), fol. 53: ओं नमः शिवाय॥ देवा ह वै स्वर्गं लोकमायंस्ते रुद्रमपृछन् को भवानिति °

9. *Kālāgnirudropanishad*, fol. 59: संवर्तको ऽग्निर्ऋषिः। विश्वरूपी रुद्रा [दे]वता अनुष्टुप् छंदः। रुद्रप्रत्यर्थं जये विनियोगः। कालाग्निरुद्रं भगवंतं सनत्कुमारं पप्रच्छ °

10. *Nārāyaṇopanishad*, fol. 60: अथ पुरुषो ह वै नारायणो ऽकामयत प्रजाः सृजेयेति। °

Digitized by Microsoft®

11. *Haṃsopanishad*, fol. 61 : अथ हंसपरमहंसनिर्णयं व्याख्यास्यामः । ब्रह्मचारिणे दांताय । गुरुभक्ताय हंसहंसेति सदायं देहेषु व्याप्तो ०
12. *Kaivalyopanishad*, fol. 62.
13. *Mahopanishad*, fol. 64 : अथातो महोपनिषदमेव । तदाहुरेको ह वै नारायणः । ०
14. *Ātmabodhopanishadaḥ*, fol. 65 : हरिः । ओं । प्रत्यगानंदब्रह्मपुरुषं । प्रणवस्वरूपं । ०
15. *Paiṅgalopanishad*, fol. 65*b* : अथ हैनं पैंगलः पप्रच्छ याज्ञवल्क्यः । किं कर्म का च स्थितिः । स होवाच याज्ञवल्क्यं । अमानि वोदि (!) संपन्नो मुमुक्षुरेकविंशति तारयति । चंद्रवच्चरं मेद देहि विमुक्तः ०
16. *Garbhopanishad*, fol. 66 :
पंचात्मकं पंचसु वर्तमानं षडाश्रयं षड्गुणयोगयुक्तं । ०
17. *Gāruḍopanishad*, fol. 68 : ओं नमो भगवते नवगरुडाय विष्णुवाहनाय त्रैलोक्यपरिप्रजिताय वज्रनखवज्रतुंडाय । वज्रपक्षाय कृतशरीराय । एहि एहि एहि महागरुड । दुष्टविषं छिंधि छिंधि आवेशय आवेशय । दुष्टराक्षसविषं छिंधि छिंधि । ब्रह्मविद्यां प्रयच्छामि । ब्रह्म नारदाय नारदो बृहत्सेनाय बृहत्सेनो इंद्राय इंद्रो ० See p. 111*b*, *Up*. 49 ; Weber, *Ind. Stud.* xvii. p. 161.
18. *Kaṭhopanishad*, fol. 68.
19. *Māṇḍūkyopanishad*, fol. 69*b*.
20. *Kenopanishad* (as above, *Up*. 7), fol. 70*b*.
[H. T. COLEBROOKE.]

491.

1972. Size 8½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character, by different recent hands; generally nine lines in a page.

Another collection of *Upanishads*.

1. Foll. 1–5 : *Kālāgnirudropanishad*, with a commentary (*dīpikā*) by *Nārāyaṇa*.
The *Upanishad* begins : अथ कालाग्निरुद्रं सनत्कुमारः पप्रच्छ । ०
The commentary begins :
कालाग्निरुद्रोपनिषद्धिम्खंडायवेपाठिनां ।
पंचचत्वारिंशत्तमे त्रिपुंड्रविधिनिर्णयः ॥
अस्य श्रीकालाग्निरुद्रोपनिषदः संवर्तको ऋषिः विश्वरूपी ०
It ends : नारायणेन रचिता श्रुतिमात्रोपजीविना ।
अस्पष्टपदवाक्यानां कालाग्निरुद्रदीपिका ॥
2, 3. *Cūlikopanishad*, but here, together with the *Yogaśikhā*, called *Mantrikopanishad*, begins fol. 6*b* (*cf.* p. 118*b*) :
अष्टपादशुचिं हंसं त्रिसूत्रमणुमव्ययं ।
त्रिवृत्मंतं तेजसो हंसं सर्वतः पश्यन्न पश्यति (!) ॥
भूतसंमोहने काले भिन्ने तमसि वैरवे । ०
It ends fol. 7*b* : लीनाश्चाव्यक्तशालिन इति ॥ अथ योगशिखां प्रवक्ष्यामि सर्वज्ञानेषु चोत्तमां । ०
It ends : तदा पश्यंति योगेन संसारोच्छेदनं महत् । संसारोच्छेदनं महदिति ॥ इति अथर्ववेदे मंत्रिकोपनिषत्समाप्ता ॥
4. (*Laghu-*)*Jābālopanishad*, in 5 paragraphs, fol. 9 : लघुजाबालोपनिषद्प्रारंभः ॥ बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं ०
It ends : देहत्यागं करोति स परमहंसो नाम स परमहंसो नामेति ॥ इति जाबालोपनिषत्समाप्ता ॥
5–9. *Pañca-Atharvaśīrshopanishadaḥ* :
a) *Gaṇapatyatharvaśīrsha*, fol. 12*b* : ओं स ह नाववतु । स ह नौ भुनक्तु । स ह वीर्यं करवावहै । ० ends : गणपतिअथर्वशीर्षं समाप्तं ॥
b) *Nārāyaṇopanishad*, fol. 13*b* : अथ पुरुषो ह वै नारायणो ऽकामयत प्रजाः सृजेयेति ० ends : ० श्रीनारायणसायुज्यमवाप्नोति ॥ इत्युपनिषत् ॥
c) *Śivātharvaśīrshopanishad*, fol. 16*b* : देवा ह वै स्वर्गं लोकमायन् । ते देवा रुद्रमपृच्छन् । को भवानीति ० ends : अथर्वशीर्षे तृतीयोपनिषत्समाप्ता ॥
d) *Sūryātharvaśira*, fol. 17*b* : अथ सूर्याथर्वशिरं व्याख्यास्यामः ॥ ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छंदः । ०
It ends : इति सूर्यनारायणाथर्वशीर्षं समाप्तं ॥ अथर्वशीर्षे चतुर्थोपनिषत्समाप्ता ॥
e) *Devyatharvaśira*, fol. 21*b* : सर्वे वै देवा देवीमुपतस्थुः । कासि त्वं महादेवि । साब्रवीदहं ब्रह्मस्वरूपिणी । ० It ends : देवीअथर्वशिरं समाप्तं ॥
10. *Gopāla-pūrvatāpanyupanishad*, fol. 26*b* : सच्चिदानंदरूपाय कृष्णायाक्लिष्टकारिणे । ०
It ends : तं यजेत्तं भजेदित्यों तत्सदिति ॥ इति श्रीब्रह्मवेदोपकृष्णोपनिषत्सु पुरपसमाप्तः ॥

Digitized by Microsoft ®

11. *Gopāla-uttaratāpanyupanishad*, fol. 30*b*: विष्णोरर्च्यायां शिलाधीर्गुरुष (!) न रमति वैष्णवैर्जातिबुद्धिर्विष्णो वा वैष्णवानां कलिकमलमथ ते पादतीर्थे बुद्धिर्मंत्रेत नास्ति विष्णोः पुरुषकलुष हे शब्दसामान्यबुद्धिर्विष्णो सर्वेश्वरेशेतदि जरसमधियस्य वा नारकीस एकदा* व्रजस्त्रियः सकामाः ०

This *Upanishad* is here divided into twenty sections. It ends: इति श्रीअथर्ववेदे श्रीमद्गोपालोत्तरतापिन्यौपनिषत्समाप्तः ॥ ब्रह्मवेद उपनिषत्समाप्तः ॥

12. *Vāsudevopanishad*, fol. 38: नमस्कृत्य भगवंतं नारदः सर्वेश्वरं वासुदेवं पप्रछ श्रीभगवन्नूर्ध्वपुंड्र विधिं द्रव्यमंत्रः स्थानादिसहितं मे ब्रूहीति। तं होवाच भगवान्वासुदेवो वैकुंठस्थानोद्भवं मम प्रीतिकरं मद्भक्तैर्ब्रह्मादिभिर्धारितं विष्णुचंदनं वैकुंठस्थानादाहृत्य द्वारकायां मया प्रतिष्ठितं चंदनं कुंकुमादिसहितं विष्णुचंदनं ममांगे प्रतिदिनमालिप्तं गो(पी)भिः प्रक्षालनाद् गोपीचंदनमाख्यातं मदंगलेपनं पुण्यं चक्रतीर्थांतरे स्थितं चक्रसमायुक्तं पीतवर्णं मुक्तिसाधनं भवति ॥ १ ॥ अथ गोपीचंदनं नमस्कृत्य ० four sections; it ends: इत्यथर्ववेदे वासुदेवोपनिषत्समाप्तः ॥

13. *Gopīcandanopanishad*, fol. 39*b*: गोपीकानां संरक्षणी कुतः संरक्षणी लोकस्य नरकान्मृत्योर्भयाच्च संरक्षणीचंदनं तुष्टिकरणं च किं नाम तुष्टिकरणं ब्रह्मानंदकारणं य एवं विद्वानेतदाख्यापयेत् ० six sections; it ends: इति ० गोपीचंदनोपनिषत्समाप्तः ॥

14. [*Hanumadukta-*]*Rāmopanishad*, fol. 42*b*:

सनकादयो योगींद्रा अन्ये च ऋषयस्तथा।
प्रह्लादाद्या विष्णुभक्ता हनुमंतमिदं ब्रुवन्॥
वायुपुत्र महाबाहो किं तत्वं ब्रह्मवादिनां।
पुराणेष्वष्टदशसु स्मृतिष्वष्टादशस्वपि॥ ०

It ends: इति हनुमंतोक्तरामोपनिषत्समाप्ता ॥

15. *Rāmopanishad*, fol. 44: हनुमानुवाच।

सिंहासने समासीनं रामं पौलस्त्यसूदनं।
प्रणम्य दंडवद्भूमौ पौलस्त्यो वाक्यमब्रवीत्॥
रघुनाथ महाबाहो कैवल्यं कथितं मया।
अज्ञानां सुलभं चैव कथनीयं च सौलभं॥

श्रीराम उवाच॥ अथ पंचदंडका॥ ०

It ends: इत्याथर्वणरहस्ये रामोपनिषत्समाप्ता ॥

* Here begins the text of the Calcutta edition.

16. *Yogarājopanishad*, fol. 44*b*:

योगराजं प्रवक्ष्यामि योगिनां योगसिद्धये।
मंत्रयोगो लयश्चैव राजयोगो हठस्तथा॥ ०

21 *ślokas;* ends: इति योगराजोपनिषत्समाप्ता ॥

17. *Sundarītāpanyupanishad*, fol. 46: अथैतस्मिन्नंतरे भगवान् प्राजापत्यं वैष्णवं विलयकारणरूपमाश्रित्य पुरा त्रिधा भगवत्येवमादि सत्यभूर्भुवःस्वरो ३ मिति त्रीणि पुराणि स्वर्भूपातालानि त्रिपुराणि हैरं ब्रह्मात्मकेन ह्रींकारेण ० 8 *kaṇḍikās*; ends: परां भैरवीं चित्कलां महात्रिपुरादेवीं ध्यायेमहि ध्यानयोगेत्येवं सकलपूजनार्चनं वेदेति महोपनिषत् ॥ इत्यथर्ववेदे सुंदरीतापनी समाप्तः ॥

18. *Mṛityulāṅgalopanishad*, fol. 51: मृत्युलांगलं व्याख्यास्यामो स्य मृत्युलांगलमंत्रस्यानुष्टुप् छंदः। कालाग्निरुद्रो देवता वसिष्ठ ऋषिर्यमो देवता मृत्यूपस्थाने विनियोगः। अथातो योगजिह्वा मधुमती याज्ञिन्यहं ० ends: इति मृत्युलांगलोपनिषद् समाप्ता ॥

19. *Kṛishṇopanishad*, fol. 52:

ते होचुस्तं सुराः सर्वे भगवंतं सनातनं।
नो वयमवतारा वै गृह्यते नैव भूतले॥

आज्ञया ० 27 *ślokas*; ends: इति कृष्णोपनिषथ समाप्तं ॥

20. *Kṛishṇa-purushottama-siddhāntopanishad*, fol. 54:

निरंजनो निराख्यातो निर्विकल्पो नमो नमः।
पूर्णानंदो हरिस्तस्मात् मायारहितः पुरुषोत्तमः॥
अष्टावष्ट सहस्रे द्वे ०

It ends: श्रीकृष्णभगवान् नारायणपरमात्मा पुरुषोत्तमः त्रिगुणरहितः स्वयं। कथं परुष एवेदं सर्वं॥ श्रीकृष्णपुरुषोत्तमसिद्धांतउपनिषत्समाप्ता ॥

21. *Brahmopanishad*, fol. 56*b*: अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवंति। नाभिर्हृदयं कंठो मूर्धा च।०

22. *Haṃsopanishad*, fol. 58*b*: अथ हंसपरमहंसनिर्णयं व्याख्यास्यामो ब्रह्मचारिणे दांताय गुरुभक्ताय हंस हंसेति सदायं।०

23. *Paramahaṃsopanishad*, fol. 60: अथ योगिनां परमहंसानां मार्गस्तेषां का स्थितिरिति नारदो भगवंतमुपसमेत्योवाच।०

Digitized by Microsoft®

24. *Āruṇyopanishad,* fol. 62 : स ह नाव ॰ शांतिः ओं आरुणिः प्रजापतेर्लोकं जगाम तं गत्वोवाच प्रजापते केन भगवन्कर्माण्यशेषतो विसृजानीति ॰ ends : इति ॰ अरण्योपनिषत्समाप्ता (!) ॥

[25. *Śaṅkara's Dṛigdṛiśyaviveka,* fol. 63 : दृक्दृशौ द्वौ पदार्थौ स्तः परस्य रविलक्षणौ । दृक् ब्रह्म दृश्यं मायेति सर्ववेदांतनिर्णयः ॥ १ ॥ ॰ 48 *ślokas* ; ends : इति शंकरभगवतः कृतौ दृग्दृश्यविवेक समाप्तः ।

26. *Māṇḍūkyopanishad,* fol. 67*b* : ओमित्येतदक्षरमिदं सर्वं ॰ ends : इत्यथर्वणशिखायां मांडूक्योपनिषत्समाप्ता ॥

27. *Talavakāropanishad,* fol. 71 : केनेषितं ॰ ends : केनापरपर्यायतलवकारोपनिषदि चतुर्थः खंडः॥

28. *Kaivalyopanishad,* fol. 73*b* : आश्वलायनो भगवंतं परमेष्ठिनं परिसमेत्योवाच ॰ ends : ऋक्शाखीयकैवल्योपनिषत्समाप्ता ॥

29. *Subālopanishad,* fol. 76 : स ह नाववतु ॰ शांतिः॥ तदाहुः किं तदासीत्तस्मै स होवाच। न सन्नासन्न सदसदिति ॰ 16 *kaṇḍikās* ; ends : शके १९४१ प्रमाथीनामसंवत्सरे दक्षिणायने वर्षा ऋतौ भाद्रपदबह्यदशम्यां भौमवासरे॰ [DR. JOHN TAYLOR.]

492.

1095A. Foll. 16 ; size 12½ in. by 4½ in. ; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century ; eleven lines in a page.

The text of six of the ancient *Upanishads :*

1. *Īśā* (*Īśāvāsya,* or *Vājasaneya*)-*upanishad.*
2. *Kena* (or *Talavakāra*)-*upanishad,* begins fol. 2*a*.
3. *Kaṭha*(*valli*)-*upanishad,* fol. 3*b*.
4. *Praśnopanishad,* fol. 8*b*.
5. *Muṇḍakopanishad,* fol. 12*b*.
6. *Māṇḍūkyopanishad,* fol. 16.

[H. T. COLEBROOKE.]

493, 494.

3182, 3183. Two vols., folio, paged 1–723, 679–1301 resp. ; European paper ; size 12 in. by 7½ in. ; well written, in the Telugu character ; 21–30 lines in a page ; except pp. 676–723 of the first vol., which are in Devanāgarī ; twenty lines in a page.

A collection of "*Upanishads,* known to the *Āndhrika Paṇḍits,* and procured by Sir Walter Elliot, in Telingana, in the years 1850–51." See *Journal of the Asiatic Society of Bengal,* vol. xx. p. 607. At the beginning of vol. i. a list of contents has been inserted, containing the titles in Telugu and Roman letters.

a. VOL. I., pp. 1–675.

1. *Īśāvāsyopanishad* begins :

पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात्पूर्णमुदच्यते ।
पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥
ओं शांतिः शांतिः शांतिः ॥ ओं
ईशावास्यमिदं सर्वं यत्किं च जगत्यां जगत् ॰

2. *Kenopanishad,* p. 3 : आप्यायंतु ममांगानि वाक्प्राणश्चक्षु श्रोत्रमथो बलमिंद्रियाणि च सर्वाणि सर्वं ब्रह्मोपनिषदं माहं ब्रह्म निराकुर्यां मा मा ब्रह्म निराकरोद् अनिराकरणमस्त्वनिराकरणं मे । अस्तु तदात्मनि निरते य उपनिषत्सु धर्मास्ते मयि संतु ते मयि संतु ॥ केनेषितं पतति प्रेषितं मनः ॰ For the opening benediction, see above, No 135.

3–4. *Kaṭhavallyupanishad,* p. 7 : सह नाववतु सह नो भुनक्तु सह वीर्यं करवावहै तेजस्विनावधीतमस्तु मा विद्विषावहै ओं शांतिः शांतिः शांतिः॥ ओं ॥ उशन् ह वै वाजश्रवसः ॰

5. *Praśnopanishad,* fol. 19 : सह नाववत्विति शांतिः ॥ भद्रं कर्णेभिरिति शांतिः ॥ ओं सुकेशा च भारद्वाजः ॰

6. *Muṇḍakopanishad,* p. 27 : भद्रं कर्णेभिरिति शांतिः ॥ ओं ॥ ब्रह्म (!) देवानां प्रथमः ॰

7–10. *Māṇḍūkopanishad,* p. 35 :

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।
स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांसस्तनूभिः व्यशेम देवहितं यदायुः ॥

Digitized by Microsoft ®

स्वस्ति न इंद्रो वृधश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः।
स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु॥
ओं शांतिः शांतिः शांतिः॥ ओमित्येतदक्षरमिदं सर्वं०
For the benediction see beginning of *Nrisiṃha-tāpanī*, Calcutta edition.

11. *Taittirīyopanishad*, p. 55: ओं तच्छंयोरा-वृणीमहे गातुं यज्ञाय। गातुं यज्ञपतये etc. *Taitt. Āraṇy., prap.* 3, followed (from p. 68) by *prap.* 7–10. In the northern texts *prap.* 7–9 are considered as *the Taittirīyopanishad*.

12. *Aitareyopanishad*, p. 115: वाङ्मे मनसि प्रतिष्ठितं मनो मे वाचि प्रतिष्ठितमाविराविर्म एधि० *Ait. Ār.* II., adhy. 7 (as benediction?); followed by एष पंथा एतत्कर्मैतद्ब्रह्मैतत्सत्यं० *Ait. Ār.* II., adhy. 1–6. [Acc. to *Śaṅkara, Ait. Ār.* II., 4–7 constitute *the Aitareyopanishad.*

13. *Chāndogyopanishad*, p. 135: आप्यायंतु ममांगानि० शांतिः॥ ओमित्येतदक्षरमुद्गीथमुपासीत० 8 prapāṭhakas (or adhyāyas).

14. *Bṛihadāraṇyakopanishad*, p. 215: पूर्णमदः० शांतिः॥ उषा वा अश्वस्य मेध्यस्य शिरः।० 8 adhyāyas.

15. *Brahmopanishad*, p. 303: सह नाववत्विति शांतिः॥ अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवंति।०

16. *Kaivalyopanishad*, p. 305: सह०॥ अथा-श्वलायनो भगवंतं परमेष्ठिनं०

17. *Jābālyupanishad*, p. 309: पूर्णमद इति शांतिः॥ बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं०

18. *Śvetāśvataropanishad*, p. 313: सह०॥ ब्रह्म-वादिनो वदंति। किं कारणं०

19. *Haṃsopanishad*, p. 323: पूर्णमद इति शांतिः॥
ओं भगवंतसर्वधर्मज्ञ सर्वशास्त्रविशारद।
ब्रह्मविद्याप्रबोधो हि केनोपायेन जायते॥
सनत्कुमार उवाच। विचार्य सर्वधर्मेषु मतं ज्ञात्वा पिना-
कधृता पार्वत्या कथितं तत्वं शृणु गौतम तन्मतं॥ [किंतुः।
अनाख्येयमिदं गुह्यं योगिने कोशसन्निभं।
हंसस्याकृतिविस्तारं भुक्तिमुक्तिफलप्रदं॥
अथ हंसपरमहंसनिर्णयं व्याख्यास्यामो ब्रह्मचारिणे दांताय गुरुभक्ताय०

20. *Āruṇikopanishad*, p. 325: आप्यायंतु० शांतिः॥ ओं॥ आरुणिः प्रजापतेर्लोकं जगाम। तं गत्वोवाच। केन०

21. *Garbhopanishad*, p. 327: सह०॥ पंचात्मकं पंचसु वर्तमानं षडाश्रयं षड्गुणयोगयुक्तं।०

22. *Nārāyaṇopanishad*, p. 331: सह०॥ अथ पुरुषो ह वै नारायणोकामयत। प्रजाः सृजेयेति।०

23. *Paramahaṃsopanishad*, p. 333: पूर्णमद०॥ अथ योगिनां परमहंसानां कोयं मार्गस्तेषां का स्थिति-रिति नारदो०

24. *Amṛitabindūpanishad*, p. 335: सह०॥
मनो हि द्विविधं प्रोक्तं शुद्धं चाशुद्धमेव च।
अशुद्धं कामसंकल्पं शुद्धं कामविवर्जितं॥
[This is the beginning of the *Brahma-bindūpanishad* in the northern texts.]

25. *Amṛitanādopanishad*, p. 337: सह०॥
शास्त्राण्यधीत्य मेधावी अभ्यस्य च पुनः पुनः।
परमं ब्रह्म विज्ञाय उल्कावत्तान्यथोत्सृजेत्॥
[This is the beginning of the *Amṛita-bindūpanishad* in the northern texts.]

26. *Atharvaśiropanishad*, p. 341: भद्रं० शांतिः॥ ओं देवा ह वै स्वर्गं लोकमगमं ते देवा रुद्रमपृच्छन्को भवानिति०

27. *Atharvaśikhopanishad*, p. 347: भद्रं० शांतिः॥ अथ हैनं पैप्पलादोंगिराः सनत्कुमारश्चाथर्वाणमुवाच भगवन् किमादौ प्रयुक्तं ध्यानं ध्यायितव्यं०

28. *Maitrāyaṇīyopanishad*, p. 349: आप्यायं-त्विति शांतिः॥ ओं॥ बृहद्रथो वै नाम राजा राज्ये ज्येष्ठं पुत्रं निधापयित्वेदमशाश्वतं मन्यमानः शरीरं वैराग्यमुपेतो ऽरण्यं निर्जगाम। स तत्र परमं तप आस्थादादित्यमीक्षमाण ऊर्ध्वबाहुस्तिष्ठत्यंते सहस्रस्य मुनेरंतिकमाजगामाग्निरिवाधूमकस्तेजसा निर्दहन्निवात्मविद्भगवां-छाकायन्य उत्तिष्ठोत्तिष्ठ वरं वृणीष्वेति राजानमब्रवीत्। स तस्मै नमस्कृत्योवाच भगवन्नाहमात्मवित्त्वं तत्वविच्छुणुमो वयं स त्वं नो ब्रूहीति। एतद्वृत्तं पुरस्तादशक्यं मा पृच्छ प्रश्नमैक्ष्वाकान्यान्कामान् वृणीष्वेति शाकायन्यस्य चरणावभिमृशमानो राजेमां गाथां जगाद॥१॥ भगवन्नस्थिचर्म०

Digitized by Microsoft®

29. *Kaushītakopanishad*, p. 359 : वाङ्मे मनसीति शांतिः ॥ चित्रो ह वै गार्ग्यायणिर्यक्ष्यमाण आरुणिं वव्रे स ह पुत्रं श्वेतकेतुं प्रजिघाय याजयेति तं हासीनं पप्रच्छ गौतमस्य पुत्रास्ति संवृतं° (*cf.* Cowell's ed., p. 3).

30. *Bṛihajjābālopanishad*, p. 379 : भद्रं° ॥ ओं आपो वा इदमासंत्सलिलमेव स प्रजापतिरेकः पुष्करपर्णे समभवत्। तस्यांतर्मनसि कामः समवर्तत ॥ इदँ सृजेयमिति। तस्माद्यत्पुरुषो मनसाभिगच्छति तद्वाचा वदति तत्कर्मणा करोति। तदेषाभ्यनूक्ता। कामस्तदग्रे समवर्तताधि मनसो रेतः प्रथमं यदासीत्। सतो बंधुमसति निरविंदन् हृदि प्रतीष्या कवयो मनीषेति। उपैनं तदुपनमति यत्कामो भवति य एवं वेद। स तपो ऽतप्यत। स तपस्तप्त्वा स एतं भुसुंडः (!) कालाग्निरुद्रमगमदागत्य भो विभूतेर्माहात्म्यं ब्रूहीति। तथेति प्रत्यवोचत्। भुसुंडवच्यमानं किमिति।°

31. *Nṛisiṃhapūrvatāpanīyopanishad*, p. 397: भद्रं कर्णेभिरिति शांतिः ॥ ओं ॥ आपो वा इदमासन्त्सलिलमेव स प्रजापतिरेकः पुष्करपर्णे समभवत्। तस्यांतर्मनसि कामः समवर्तत। इदँ सृजेयमिति° मनीषेति। उपैनं तदुपनमति यत्कामो भवति य एवं वेद। स तपो ऽतप्यत। स तपस्तप्त्वा स एतं मंत्रराजं नारसिंहमानुष्टुभमपश्यत्।°

32. *Nṛisiṃhottaratāpanīyopanishad*, p. 411 : (no benediction) देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन्नणोरणीयांसमिममात्मानमोंकारं नो व्याचक्ष्वेति।° The *Pūrva* and *Uttara T.* are counted together as six *upanishads* (31–36) in the list of contents. See Burnell, Index to Tanjore MSS., p. 35*b*.

33. *Kālāgnirudropanishad*, p. 427 : सह° ॥ अथ कालाग्निरुद्रोपनिषत्संवर्तकाग्निरृषिरनुष्टुप् छंदः। श्रीकालाग्निरुद्रा देवता कालाग्निरुद्रप्रीत्यर्थे जपविनियोगः। अथ कालाग्निरुद्रं भगवंतं सनत्कुमारः पप्रच्छाधीहि भगवं त्रिपुंड्रविधिं सतत्वं किं व्रतं°

34. *Maitreyī-upanishad*, p 431 : आप्यायंत्विति शांतिः ॥ ओं बृहद्रथो वै नाम राजा राज्ये ज्येष्ठं पुत्रं° [as 28, above] राजेमां गाथां जगाद ॥ १ ॥ अथ किमेतैर्वान्यानां शोषणं महार्णवानां शिखरिणां प्रपतनं ध्रुवस्य प्रचलनं स्थानं वा तरूणां निमज्जनं पृथिव्या स्थानादवसरणं सुराणां सोहमित्येतद्विधे ऽस्मिन्त्संसारे किं कामोपभोगैर्यैरेवाश्रितस्यासकृदुपावर्तनं (!) दृश्यत इत्युद्धर्तुमर्हसीत्यंधोदपानस्थे भेक इवाहमस्मिंत्संसारे भगवंस्त्वं नो गतिरिति ॥ २ ॥°

35. *Subālopanishad*, p. 439 : पूर्णमद इति शांतिः॥ ओं तदाहुः किं तदासीत्तस्मै स होवाच न सन्नामन्न सदसदिति तस्मात्तमः संजायते तमसो भूतादिर्भूतादेराकाशमाकाशाद्वायुः°

36. *Kshurikopanishad*, p. 455 : सह° ॥ ओं
क्षुरिकं (!) संप्रवक्ष्यामि धारणां योगसिद्धये।
यां प्राप्य न पुनर्जन्म योगयुक्तस्य जायते ॥°

37. *Mantrikopanishad*,* p. 457 : पूर्णमद° ॥
अष्टपादं शुचिं हंसं त्रिसूत्रमणुमव्ययं।
त्रिवर्त्मानं तेजसोहं सर्वतः पश्यन्न पश्यति (!) ॥ १ ॥
भूतसंमोहने काले भिन्ने तमसि वै खरे (!)।
अतः पश्यंति सत्वस्था निर्गुणं गुणगंहरे (!) ॥ २ ॥
अशक्यः सो ऽन्यथा द्रष्टुं ध्यायमानः कुमारकैः।
विकारजननीमाज्ञामष्टरूपामजां ध्रुवां ॥ ३ ॥
ध्यायते ऽध्यासिता तेन तन्यते प्रेर्यते पुनः।
सूयते पुरुषार्थं च तेनैवाधिष्ठितं जगत् ॥ ४ ॥
गौरवाद्यंतवती सा जनित्री (सर्वा) भूतभाविनी।
सितासिता च रक्ता च सर्वकामदुघा विभोः ॥ ५ ॥
पिबंते नाम विषयामविज्ञाताः कुमारकैः (!)।
एकस्तु पिबते देवः स्वच्छंदोत्र वशानुगः ॥ ६ ॥
ध्यानक्रियाभ्यां भगवान्भुङ्क्ते ऽसौ प्रसहद्विभुः।
सर्वसाधारिणीं दोग्ध्रीं पिय्यमानां† तु यज्विभिः ॥ ७ ॥
पश्यंत्यस्मान्महात्मानः सुपर्णं पिप्पलाशनं (? MS. पे°)।
उदासीनं ध्रुवं हंसं स्नातकाध्वर्यवो जगुः ॥ ८ ॥
शंसंतमनुशंसंति बह्वृचाः शास्त्रकोविदाः।
रथंतरं बृहत्साम सप्तवैद्रस्तु (!) गिय्यते† ॥ ९ ॥
मंत्रोपनिषदं ब्रह्म पदक्रमसमन्वितं।
पठंति भार्गवा ह्येते ह्यथर्वाणो भृगूत्तमाः ॥ १० ॥

* As a specimen of the southern recension of the *Upanishads* the complete text is given of this tract, otherwise called *Cūlikopanishad*. The numbers of the *ślokas* have been added to facilitate reference to the text editions in Weber's *Ind. Stud.* ix. p. 10 *seq.*; and in the *Ātharvaṇa Upanishads*, p. 129 *seq.* In Burnell's Ind. to Tanjore MSS. it is called *Mantropanishad* (see *śloka* 10.)

† The combination *īy* is almost invariably written *iyy* in Southern MSS. A final *visarga* is also usually assimilated before sibilants.

Digitized by Microsoft ®

स ब्रह्मचारी प्रत्यक्षस्तं बोधफलितस्तथा ।
अनड्वान् रोहितोच्छिष्टः पश्यंतो बहुविस्तरे ॥ ११ ॥
कालः प्राणश्च भगवान्मन्युः शर्वो भवश्च ।
रुद्रश्च शरवांस्साधुरस्तथा (!) * ॥ १२ ॥
प्रजापति विराट् चैव पृष्णः सलिल एव च ।
स्तूयते मंत्रसंस्तुत्यैरथर्वैविधितैर्विभुः ॥ १३ ॥
तं षड्विंशक इत्येके सप्तविंशं तथापरे
पुरुषं निर्गुणं सांख्यामथर्वशिरसो विदुः ॥ १४ ॥
चतुर्विंशतिसंख्यातं व्यक्तमव्यक्तमेव च ।
अद्वैतं द्वैतमित्याहुस्त्रिधा तं पंचधा तथा ॥ १५ ॥
ब्रह्माद्यं स्थावरांतं च पश्यंति ज्ञानचक्षुषः ।
तमेकमेव पश्यंति परिशुभ्रं विभुं द्विजाः ॥ १६ ॥
यस्मिंत्सर्वमिदं प्रोतं ब्रह्म स्थावरजंगमं ।
तस्मिन्नेव लयं यांति स्रवंत्यः सागरे यथा ॥ १७ ॥
यस्मिन्भावाः प्रलिय्यंते लीनाश्चाव्यक्ततां ययुः ।
पश्यंति व्यक्ततां भूयो जायंते बुद्बुदा इव ॥ १८ ॥
क्षेत्रज्ञाधिष्ठितं चैव कारणैर्विद्यते पुनः ।
एवं स भगवां देवं पश्यंत्यन्ये पुनः पुनः ॥ १९ ॥
ब्रह्म ब्रह्मेत्यथायांति ये विदुर्ब्राह्मणास्तथा ।
अत्रैव ते लयं यांति लीनाश्चाव्यक्तशालिनो २० ।

लीनाश्चाव्यक्तशालिन इत्युपनिषत् ॥ पूर्णमद इति शांतिः ॥ मंत्रिकोपनिषत्समाप्ता ॥

38. *Sarvasāropanishad*, p. 459:

सर्वसारं निरालंबं रहस्यं वज्रसूचकं ।
तेजोनाथध्यानविद्यायोगतत्त्वात्मबोधकं ॥

सह नाववत्विति शांतिः॥ ओं कथं बंधः कथं मोक्षः काविद्या का विद्येति। जाग्रत्स्वप्न सुषुप्तितुरियं च कथं। अन्नमयप्राणमयमनोमयविज्ञानमयानदमयकोशाः कथं।°
See *Sarvopanishatsāra*, above, p. 113*a*.

39. *Nirālambopanishad*, p. 463: श्रीएकांबरेश्वराय नमः ॥ पूर्णमद इति शांतिः ॥ ओं

एषामज्ञानजंतूनां समस्तारिष्टशांतये (!) ।
यद्यद्बोधव्यमखिलं तदाशंक्य ब्रवीम्यहं ॥

किं ब्रह्म क ईश्वरः को जीवः का प्रकृतिः कः परमात्मा को ब्रह्मा को विष्णुः को रुद्रः क इंद्रः कः शमनः कः सूर्यः कश्चंद्रः के सुराः के असुराः के पिशाचाः के मनुष्याः का स्त्रियः के पश्वादयः किं स्थावरं के ब्राह्मणादयः का जातिः किं कर्म किमकर्म किं ज्ञानं किं सुखं किं दुःखं कः स्वर्गः को नरकः° कः सन्न्यासीत्याशंक्याह। ब्रह्मेति च महदहंकारपृथिव्यापस्तेजोवायुराकाशकत्वेन°

It ends: °स मुक्तः स पूज्यः स यागी स परमहंसः सोऽवधूतः स ब्राह्मण इति। निरालंबोपनिषदं योऽधीते गुर्वनुग्रहतः सोऽग्निपूतो भवति स वायुपूतो भवति न स पुनरावर्तते। न स पुनरावर्तते पुनर्नाभिजायते। इत्युपनिषत्। पूर्णमद इति शांतिः॥

Text (varying considerably), German translation and analysis of this *Upanishad*, by A. Weber, *Ind. Stud.*, xvii. p. 136 *seq.*

40. *Rahasyopanishad*, p. 467: सह° ॥ ओं अथातो रहस्योपनिषदं व्याख्यास्यामो देवर्षयो ब्रह्माणं संपूज्य प्रणिपत्य पप्रच्छुः। भगवन्नस्माकं रहस्योपनिषदं ब्रूहीति। सोऽब्रवीत्।

पुरा व्यासो महातेजाः सर्ववेदतपोनिधिः ।
प्रणिपत्य शिवं सांबं कृतांजलिरुवाच ह ॥
श्रीवेदव्यास उवाच ।
देवदेव महप्राज्ञ पाशच्छेद दृढव्रत ।
शुकस्य मम पुत्रस्य वेदसंस्कारकर्मणि ॥°

41. *Vajrasūcikopanishad*, p. 473: आप्यायंत्विति शांतिः ॥ ओं

वज्रसूचिं प्रवक्ष्यामि शस्त्रमज्ञानभेदनं ।
दूषणं ज्ञानहीनानां भूषणं ज्ञानचक्षुषां ॥

ब्रह्मक्षत्रियवैश्यशूद्रा इति चत्वारो वर्णास्तेषां वर्णानां ब्राह्मण एव प्रधान इति वेदवचनानुरूपं स्मृतिभिरप्युक्तं तत्र चोद्यमस्ति। को वा ब्राह्मणो नाम। किं जीवः किं देवाः किं जातिः किं ज्ञानं°

42. *Tejobindūpanishad*, p. 475: सह° ॥

तेजोबिंदु परं ध्यानं विश्वात्मा हृदि संस्थितं ।
अणुवं शांभवं शांतं स्थूलं सूक्ष्मं परं च यत् ॥
दुःखाढ्यं च दुराराध्यं दुष्प्रेष्यं मुक्तमव्ययं ।
दुर्लभं तत्स्वयं ध्यानं मुनीनां च मनीषिणां ॥
यताहारो जितक्रोधो जितसंगो जितेंद्रियः ।
निर्द्वंद्वो निरहंकारो निराशीरपरिग्रहः ॥°

It has the same 14 *ślokas* (though with considerable variations in every line) as those printed in the *Ātharvaṇa Upani-*

* ? Four *aksharas* omitted after मन्युः

Digitized by Microsoft®

shads, pp. 29, 30. It does not, however, stop there, but goes on—for 27 pages more (the first 14 *ślokas* occupying one page)—as follows:

यमो हि नियमस्त्यागो मौनं देशश्च कालतः ।
आसनं मूलबंधश्च देहसाम्यं च दृक्स्थितिः ॥
प्राणसंयमनश्चैव प्रत्याहारश्च धारणा ।
आत्मध्यानं समाधिश्च प्रोक्तान्यंगानि वै क्रमात् ॥०

It ends:

तेजोबिंदूपनिषदमभ्यसेत्सर्वदा मुदा ।
सकृदभ्यासमात्रेण ब्रह्मैव भवति स्वयमित्युपनिषत् ॥
सह नाववत्विति शांतिः॥ श्रीएकांबरेश्वराय नमः॥
तेजोबिंदूपनिषत्समाप्ता ॥

43. *Nādabindūpanishad*, p. 503: वाङ्मनसीति शांतिः ॥ ओं

अकारो दक्षिणः पक्ष उकारस्तूत्तर स्मृतः ।
मकारं पुच्छमित्याहुरर्धमात्रा तु मस्तकं ॥
पादादिकं गुणास्तस्य शरीरं तत्वमुच्यते ।
धर्मो ऽस्य दक्षिणश्चक्षुरधर्मो ऽथोपर स्मृतः ॥०

Here again we have (with variations) the 20 *ślokas*, of which the *Nādabindu* consists in the *Ātharvaṇa Upanishads*, pp. 15–17; after which the MS. continues (for some 35 *ślokas* more) as follows:

आत्मानं सततं ज्ञात्वा कालं नय महामते ।
प्रारब्धमखिलं भुंजनोद्वेगं (!) कर्तुमर्हसि ॥
उत्पन्ने चात्मविज्ञाने प्रारब्धं नैव मुंचति ।
तत्वज्ञानोदयादूर्ध्वं प्रारब्धं नैव विद्यते ॥०

It ends: दृष्टि स्थिरा यस्य विना संदृश्यं
वायु स्थिरो यस्य विना प्रयत्नं ।
चित्तस्थिरं यस्य विना विलंबं
स ब्रह्मतारांतरनादरूपः ॥
इत्युपनिषत् ॥ वाङ्मनसीति शांतिः ॥ नादबिंदूपनिषत्समाप्ता ॥

44. *Dhyānabindūpanishad*, p. 509: सह० ॥ ओं

यदि शैलसमं पापं विस्तीर्णं बहुयोजनं ।
भिद्यते ध्यानयोगेन नान्यो भेदः कदाचन ॥
बीजाक्षरं परं बिंदु नादं तस्योपरि स्थितं ।
स शब्दश्चाक्षरे क्षीणे निःशब्दं परमं पदं ॥०

Ślokas 3–10 of the printed text, *Āth. Up.* pp. 26, 27; after which the MS. proceeds:

ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म ध्येयं सर्वमुमुक्षुभिः ।
पृथिव्यग्निश्च ऋग्वेदो भूरित्येव पितामहः ॥
अकारे तु लयं प्राप्ते प्रथमे प्रणवांशके ।
अंतरिक्षं यजुर्वायुर्भुवो विष्णुर्जनार्दनः ॥०

some 140 *ślokas* more. It ends:

तत्वानि ज्योतिश्च(!) नादं तु बिंदु महेश्वरं पदं ।
य एवं वेद पुरुषः स कैवल्यं समश्नुते ॥
इत्युपनिषत् ॥ सह० ॥ ध्यानबिंदूपनिषत्समाप्ता ॥

45. *Brahmavidyopanishad*, p. 519: सह० ॥ ओं ब्रह्मविद्योपनिषदुच्यते ।

प्रसादाद्ब्रह्मणस्तस्य विष्णोरद्भुतकर्मणः ।
रहस्यं ब्रह्मविद्यायां ध्रुवाग्निं संप्रचक्षते ॥
ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म यदुक्तं ब्रह्मवादिभिः ।
शरीरं तस्य वक्ष्यामि स्थानं कालत्रयं तथा ॥ etc.,

to the end of the text in the *Āth. Up.*, p. 202; the last *half-śloka* running here,

धियं हि चिंतयते ब्रह्म सो ऽमृतत्वाय कल्पते ॥

These 13 *ślokas*, however, only form the first paragraph; this being followed by a second section of nearly 100 *ślokas*, beginning:

वायुस्तेजस्तथाकाशस्त्रिविधो जीवसंज्ञितः ।
स जीवः प्राण इत्युक्तो वालाग्रशतकल्पतः ॥
नाभिस्थाने स्थितं विश्वं शुद्धतत्वं सुनिर्मलं ।
आदित्यमिव दीप्यंतं रश्मिभिश्चाखिलं शिवं ॥०

Ending:

सर्वग्रासो ऽस्म्यहं सर्वद्रष्टा सर्वानुभूरहं ।
एवं यो वेद तत्वेन स वै पुरुष उच्यते ॥

46. *Yogatattvopanishad*, p. 527: सह० ॥ ओं

योगतत्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया ।
तच्छ्रुत्वा च पठित्वा च सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥
विष्णोर्नाम महायोगी महाभूतो महातपाः ।
तत्वमार्गे यथा दीपो दृश्यते पुरुषोत्तमः ॥
तमाराध्य जगन्नाथं प्रणिपत्य पितामहः ।
पप्रच्छ योगतत्वं मे ब्रूहि चाष्टांगसंयुतः ॥
तमुवाच हृषीकेशो वक्ष्यामि शृणु तत्वतः ।
सर्वे जीवाः सुखैर्दुःखैर्मायाचारेण वेष्टिताः ॥०

Digitized by Microsoft ®

Some 140 *ślokas*, the last of which is:
निषिद्धैनैवभिर्द्धारैर्निर्जने निरुपद्रवे ।
निश्चितं तात्मभूतानामनिष्टं (!) योगसेवया ॥

47. *Ātmabodhopanishad*, p. 539: वाङ्मे मनसीति शांतिः ॥ प्रत्यगानंदं ब्रह्मपुरुषं । प्रणवस्वरूपं । अकार उकार मकार इति त्र्यक्षरं प्रणवं तदेतदोमिति यमुक्त्वा मुच्यते योगी जन्मसंसारबंधनात् । ओं नमो नारायणाय शंखचक्रगदाधराय ० Prose and verse.

It ends: आनंदत्वान्न मे दुःखमज्ञानाद्भावसत्यवदिति । आत्मबोधोपनिषदं मुहूर्तमुपासित्वा न च पुनरावर्तते ॥ वाङ्मे ० ॥

48. *Nārada-parivrājakopanishad*, in 9 sections (*upadeśa*), p. 543: ओं भद्रं कर्णेभिरिति शांतिः ॥ ओं अथ कदाचित्परिव्राजकाभरणो नारदः सर्वलोकसंचारं कुर्वन्नपूर्वपुण्यस्थलानितिद्धि (!) कुर्वन्नवलोक्य चित्तशुद्धिं प्राप्य निर्वैरः शांतो दांतः सर्वतो निर्वेदमासाद्य स्वरूपसंधानमनुसंधाय नियमानंदविशेषगण्यं । मुनिजनैरुपसंकीर्णं नैमिशारण्यं पुण्यस्थलमवलोक्य ० Prose and verse.

It ends: यत्र गत्वा न निवर्तन्ते योगिनः सूर्यो न तत्र भाति न शशांको ऽपि न स पुनरावर्तते । न स पुनरावर्तते तत्कैवल्यमित्युपनिषत् ॥ नवमोपदेशः ॥ भद्रं ० ॥ नारदपरिव्राजकोपनिषत्समाप्ता ॥

49. *Triśikhibrāhmaṇopanishad*, p. 579: पूर्णमद इति शांतिः ॥ ओं त्रिशिखिब्राह्मण आदित्यलोकं जगाम तं गत्वोवाच भगवन् किं देवाः किं प्राणः किं कारणं किमात्मा। तं होवाच सर्वमिदं शिव एव विजानीहि किंतु नित्यशुद्धो निरंजनो विभुरद्वयः शिव एकः स्वेन भासेदं सर्वं दृष्ट्वा तप्ता यः (!) पिंडवदेकं भिन्नवदवभासते ॥ ०

It ends: सुषुप्तिवद्यश्चरति स्वभावपरिनिश्चलः । निर्वाणपदमाश्रित्य योगी कैवल्यमित्युपनिषत् ॥ पूर्ण ० ॥

50. *Sītopanishad*, p. 591: ओं भद्रं कर्णेभिरिति शांतिः ॥ ओं देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन् का सीता किं रूपमिति । स होवाच प्रजापतिः । सीता इति मूलप्रकृतिरूपत्वात्सा सीता प्रकृति स्मृता । प्रणवप्रकृतिरूपत्वात्सा सीता प्रकृतिरित्युच्यते ।

सीता इति त्रिवर्णात्मा साक्षान्मायमया भवेत् ।
विष्णुः प्रपंचबीजश्च माया ईकार उच्यते ॥ ०

Mainly prose.

It ends: अलं चकार स्थिरा प्रसन्नलोचनसर्वदेवतैः (!) पूज्यमाना वीरलक्ष्मीति विज्ञायतेत्युपनिषत् ॥ ०

51. *Yogacūḍāmaṇi-upanishad*, p. 595: आप्यायंत्विति शांतिः ॥

ओं योगचूडामणिं वक्ष्ये योगिनां हितकाम्यया ।
कैवल्यसिद्धिदं गूढं सेवितं योगवित्तमैः ॥
आसनं प्राणसंरोधः प्रत्याहारश्च धारणा ।
ध्यानं समाधिरेतानि योगांगानि भवंति षट् ॥ ०

It ends:

यथा त्रितिय्यकाले तु रविः प्रत्याहरेत्प्रभां ।
त्रितिय्यांगस्थितो योगी विकारं मानसं हरेदित्युपनिषत् ॥ ०

52. *Nirvāṇopanishad*, p. 607: वाङ्मे मनसीति शांतिः ॥ ओं अथ निर्वाणोपनिषदं व्याख्यास्यामः । परमहंसः सो ऽहं । परिव्राजकाः पश्चिमलिंगाः । मन्मथक्षेत्रपालकाः गगनसिद्धांतं अमृतकल्लोलनदी । अक्षयं निरंजनं । निःसंशयः ऋषिः । निर्वाणो देवता । निष्कशप्रवृत्तिः । निष्केवलज्ञानं । ऊर्ध्वाम्नायः । ०

It ends: सन्यासं संते ब्रह्म खंडाकारं । नित्यं सर्वसंदेहनाशनं । एतं निर्वाणदर्शनं । शिष्यं पुत्रं विना न देयमित्युपनिषत् ॥ ०

53. *Maṇḍalabrāhmaṇopanishad*, in 5 sections (*brāhmaṇa*), p. 609: पूर्णमद ० ॥ ओं याज्ञवल्क्यो ह वै महामुनिरादित्यलोकं जगाम । तमादित्यं नत्वा भो भगवन्नादित्यात्मतत्त्वमनुब्रूहीति । स होवाच नारायणः । ज्ञानयुक्तयमाद्यष्टांगयोगमुच्यते । शीतोष्णाहारनिद्राविजयः । सर्वदा शांतिः । निश्चलत्वं । विषयेंद्रियनिग्रहश्चैते यमाः । ०

It ends: तन्मात्पितृजयापत्यवर्गं च मुक्तं भवतीत्युपनिषत् ॥ पंचमं ब्राह्मणं ॥ पूर्ण ० ॥

54. *Dakshiṇāmūrtyupanishad*, p. 619: सह ० ॥ ब्रह्मावर्ते महाभांडीरवटमूले महासत्राय समेता महर्षयः शौनकादयस्ते ह समित्पाणयस्तत्त्वजिज्ञासवो मार्कंडेयं चिरं जीवनमुपनमेत्य (!? उपसमेत्य) पप्रच्छुः । केन त्वं चिरं जीवसि केन चानंदमनुभवसीति ०

It ends: य इमां परमरहस्यं शिवतत्त्वरहस्यविद्यामधीते स सर्वपापेभ्यो मुक्तो भवति । य एवं वेद स कैवल्यमनुभवति । स कैवल्यमनुभवतीत्युपनिषत् ॥ ०

Digitized by Microsoft®

55. *Śarabhopanishad* (= 67. *Paippalādop.*), p. 623: भद्रं° ॥ अथ हैनं पैप्पलादो ब्रह्माणमुवाच । भो भगवन् ब्रह्मविष्णुरुद्राणां मध्ये को वा अधिकतरो ध्येय स्यात्तत्त्वमेव मे ब्रूहीति । तस्मै स होवाच पितामहश्च हे पैप्पलाद शृणु वाक्यमेतत् । बहूनि पुण्यानि कृतानि येन तेनैव लभ्यः । परमेश्वरो ऽसौ । यस्यांगजो ऽहं ।°

It ends; स सततं शिवप्रियो भवति । स शिवसायुज्यमेति । न स पुनरावर्तते° इत्याह भगवान् ब्रह्मेत्युपनिषत् ॥ भद्रं° ॥

56. *Skandopanishad*, p. 627: सह° ॥ हरिः ओं

अच्युतो ऽस्मि महादेव तव कारुण्यलेशतः ।
विज्ञानघन एवास्मि शिवो ऽस्मि किमतः परं ॥
न निजं निजवद्भाति अंतःकरणजृंभणात् ।
अंतःकरणनाशेन संविन्मात्रस्थितो हरिः ॥°

Fifteen *ślokas*.

57. *Mahā-Nārāyaṇopanishad*, in two *kāṇḍas* of 4 adhyāyas each, p. 629: भद्रं° ॥ ओं अथ परमतत्वरहस्यं जिज्ञासुः परमेष्ठिर्देवमानेन सहस्रं संवत्सरं तपश्चचार । सहस्रवर्षे ऽतीते ऽत्युग्रतीव्रतपसा प्रसन्नं भगवंतं महाविष्णुं ब्रह्मा परिपृच्छति । भगवन्परमतत्वरहस्यं मे ब्रूहीति । परमतत्वरहस्यवक्ता त्वमेव नान्यः कश्चिदस्ति तत्कथमिति । तदेवोच्यते त्वमेव सर्वज्ञः । त्वमेव सर्वशक्तिः । त्वमेव सर्वाधाराः ।°

The 2nd *kāṇḍa* (5th adhyāya) begins p. 642: अथ शिष्यो वदति । गुरुं भगवंतं नमस्कृत्य । भगवन्सर्वात्मना । नष्टाया अविद्यायाः पुनरुदयः कथं सर्वमेवेति गुरुरिति होवाच ।°

It ends: ततो महाविष्णुस्तिरोदधे । ततो ब्रह्मा स्वस्थानं जगामेत्युपनिषत् ॥ उत्तरकांडः समाप्तः ॥ इत्यथर्वणमहानारायणोपनिषदि परमसायुज्यमुक्तिस्वरूपणनिरूपणं नामाष्टमो ध्यायः ॥ भद्रं°

[58–69, written (very incorrectly) in Devanāgarī characters, '*Upanishads* received from the Rajah of Tanjore, 1856.']

58. *Rahasyopanishad*, p. 676:

परमाद्वैतसत्यात्मा प्रज्ञा साद्वैतचिद्धुवं ।
आश्रये दक्षिणामूर्तिमवाङ्मनसं गोचरं ॥

अथातो रहस्योपनिषदं व्याख्यास्यामः ॥ देवऋषयो ब्रह्मणे संपूज्य प्रणिपत्य प्रभुः । भगवन्नस्माकं रहस्योपनिषदं ब्रूहीति सो ऽब्रवीत् ।

पुरा व्यासो महातेजा सर्वदेवो तपोनिधिः ।°

59. *Jābālopanishad*, p. 681: अथैनं ब्रह्मचारिण ऊचुः । किं जप्येनामृतं ब्रूहि स होवाच याज्ञवल्क्यः । शतरुद्रीयेणेत्येतानि ह वामृतस्य नामान्येतैर्ह वा अमृतो भवतीति शातातपः ।°

60. *Cityupanishad* (= *Taitt. Ār.* III), p. 682.

61. *Śārīropanishad*, p. 693: अथातः पृथिव्यादिमहाभूतानां समवायं शरिरं यत्कठिनं सा पृथिवी यद्द्रवं तदापः । यदुष्णं तत्तेजः । यः संचरति स वायुः । यः सुषिरं तदाकाशं । श्रोत्रादीनि ज्ञानेंद्रियाणि श्रोत्रमाकाशे । वायौ त्वक् । अग्नौ चक्षुः । अप्सु जिह्वा । पृथिव्यां घ्राणमिति° See further on, No. 79.

62. *Amṛitabindūpanishad*, p. 694: मनो हि द्विविधं°

63. *Brahmopanishad*, p. 696: भद्रं कर्णेभिः° ॥ अथास्य पुरुषस्य°

64. *Garbhopanishad*, p. 698: सह° ॥ पंचात्मकं°

65. *Sarvasāropanishad*, p. 701: कथं बद्धः कथं मोक्षः कावीद्या (!)का च विद्यते । जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तितुर्यं च कथं ।° Wants more than a fourth part of the tract at the end.

66. *Kaushītaki-brāhmaṇopanishad*, the 3rd and 4th adhyāyas, p. 703: कौषतकीब्राह्मणोपनिषत् । प्रतर्दनो ह वै दैवोदासिरिंद्रस्य प्रियं धामोपजगाम । युद्धेन च पौरुषेण च ।°

This MS. follows the recension represented by Cowell's MSS. F. G.; the passages marked with * in the edition, pp. 105, 108 being omitted.

67. [*Brihajjābāle*] *Paippalādopanishad* (corresponding to *Śarabhopanishad* 55, above), p. 711: अथ पैप्पलादो ब्रह्माणमुवाच भो भगवन् ब्रह्मविष्णुरुद्राणां मध्ये को वा अधिकतरो ध्येयः ।°

It ends: न च पुनरावर्तते इत्याह भगवान् ब्रह्मा इति बृहज्जाबाले पैप्पलादोपनिषत् ॥ सकृज्जप्त्वा शिवसायुज्यमाप्नोति ॥ इति पैप्पलादं समाप्तं ॥

Digitized by Microsoft®

68. [*Bṛihajjābāle*] *Pañcabrahmavidyopanishad,* p. 714: भो भो भगवन्नादौ किं जातमिति । सद्योजातमिति किमाह भगव इति । अघोर इति किं वा भगव इति । वामदेव इति पुनरिति भगव इति तत्पुरुष इति । पुनरिति होवाच सर्वेषां (!) विद्यानां विप्रदाता ईशान इति ।०

It ends: कृपां चकारतरते स्वांतधीम अगम स्वयं इति शाकलीय॥ बृहज्जाबाले पंचब्रह्मविद्या उपनिषत् समाप्ता॥

69. *Itihāsopanishad,* p. 716: वृषादर्विकुलं(!) ह वै शिविकुलं बभूव तस्यायमितिहासः। कुलं विद्याभूव (!)। तद्यो ह स्म मे मदिते स ह स्मै राजा भवति। न किंचित्र्योंत्यांतर्हितः। सो ब्रवित् यो मामितिहासं ग्राहयेत्। परमे स्मै दधामिति ततो ब्राह्मणः। संयोग" संयुजे। समादित्यात्पुरुषो भास्करवति निष्क्रम्य। स एनं ग्राहयां चकार। तमपृछ कोसिति वा वृषादर्विरिती तस्माद्यमितिहासमधीते (!)।०

b. Volume II.

70. *Advaitārkopanishad,* p. 679: पूर्णमद इति शांतिः॥ ओं अथात अद्वयतार्कोपनिषदं (!) व्याख्यास्यामो यतये जितेंद्रियाय शमादिषड्गुणपूर्णाय चित्स्वरूपो ऽहमिति सदा भावयं सम्यग्निमीलिताक्षो किंचिदुन्मीलिताक्षो वांतर्दृष्ट्या। भूदहरामपरिसच्चिदानंदतेजः। कूटरूपं परं ब्रह्मावलोकयन् तद्रूपो भवति। गर्भजन्मजरामरणसंसारमहद्भयात्संतारयति।०

It ends:

गुरुरेव परा काष्टा गुरुरेव परं धनं।
यस्मात्तदुपदेष्टासौ तस्माद्गुरुतरो गुरुरिति॥

यस्य कृदुच्चारयति तस्य संसारमोचनं भवति। सर्वजन्मकृतं पापं तत्क्षणादेव नश्यति सर्वान्कामानवाप्नोति सर्वपुरुषार्थसिद्धिर्भवति। य एवं वेदेत्युपनिषत्॥ पूर्ण०॥ अद्वैतार्कोपनिषत्समाप्ता॥

71. *Rāmarahasyopanishad,* in five adhyāyas, p. 683: भद्रं०॥ ओं

सनकाद्या योगिवर्या अन्ये च ऋषयस्तथा।
प्रह्लादाद्या विष्णुभक्ता हनूमंतमथाब्रवीत् (!)॥
वायुपुत्र महाबाहो किं तत्वं ब्रह्मवादिनां।
पुराणेष्वष्टादशसु स्मृतिष्वष्टादशस्वपि॥
चतुर्वेदेषु शास्त्रेषु विद्यास्वाध्यात्मिके ऽपि च।
सर्वेषु विद्यादानेषु विघ्नसूर्येशशक्तिषु॥
एतेषु मध्ये किं तत्वं कथय त्वं महाबल।
हनुमान्होवाच। भो योगींद्राश्च ऋषयो विष्णुभक्तास्तथैव च॥०

This is the *Hanumad-ukta Rāmopanishad* of the *Āthavaṇa Upanishad,* p. 385 *seq.;* and above p. 115*a*.

72. *Rāmapūrvatāpanīyopanishad,* p. 699: ओं भद्रं०॥ ओं चिन्मये ऽस्मिन्महाविष्णौ०

73. *Rāmottaratāpanīyopanishad,* p. 707: ओं भद्रं०॥ ओं बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं०

74. *Vāsudevopanishad,* p. 715: आप्यायंत्विति शांतिः॥ ओं नमस्कृत्य भगवान्नारदः सर्वेश्वरं वासुदेवं पप्रच्छ अधीहि भगवन् ऊर्ध्वपुंड्रविधिं द्रव्यमंत्रस्थानादिविधिं मे ब्रूहीति। तं होवाच भगवान्वासुदेवः। वैकुंठस्थानादुत्पन्नं मम प्रीतिकरं मद्भक्तैर्ब्रह्मादिभिर्धारितं। विष्णुचंदनं ममांगे प्रतिदिनमालिप्तं गोपीभिः। प्रक्षाळनाद्गोपीचंदनमाख्यातं मदंगे लेपनं। पुण्यं चक्रतीर्थांतस्थितं चक्रसमायुक्तं। पीतवर्णं मुक्तिसाधनं भवति। अथ०

75. *Mudgalopanishad,* p. 719; वाङ्मे०॥ ओं पुरुषसूक्तार्थनिर्णयं व्याख्यास्यामः। पुरुषसंहितायां पुरुषसूक्तार्थः संग्रहेण प्रोच्यते। सहस्रशीर्षेत्यत्र स शब्दो ऽनंतवाचकः।

अनंतयोजनं प्राह दशांगुलवचस्तथा।
तस्य प्रथमया विष्णोर्देशतो व्याप्तिरीरिता॥
द्वितीयया चास्य विष्णोः कालतो व्याप्तिरुच्यते।
विष्णोर्मोक्षप्रदत्वं च कथितं तु तृतीयया॥०

Four sections.

It ends: असकृत्कर्णमुपदिशेत्कुर्वाणो ऽध्येताध्यापकश्च इहजन्मनि पुरुषो भवतीत्युपनिषत्॥ वाङ्मे०॥

76. *Śāṇḍilyopanishad,* in three adhyāyas (of 15 sections), p. 723: भद्रं०॥ ओं शांडिल्यो ह वा अथर्वाणं पप्रच्छात्मलाभोपायभूतमष्टांगयोगमनुब्रूहीति। स होवाचाथर्वा। यमनियमासनप्राणायामप्रत्याहारधारणाध्यानसमाधयो ऽष्टांगानि। तत्र दश यमाः।०

It ends: एवं यः सततं ध्यायेद्देवदेवं सनातनं।
स मुक्तः सर्वपापेभ्यो निश्रेयसमवाप्नुयात्॥

Digitized by Microsoft®

77. *Paiṅgalopanishad*, p. 743: ओं अथ हैनं पैंगलो याज्ञवल्क्यमुपसमेत्य द्वादशवर्षशुश्रूषापूर्वकं परमरहस्यकैवलमनुब्रूहीति पप्रच्छ। स होवाच याज्ञवल्क्यः। सदेव सोम्येदमग्र आसीत्। तन्नित्यमुक्तमविक्रियं सत्यज्ञानानंदं परिपूर्णं सनातनमेकमेवाद्वितीयं ब्रह्म। अस्मिन्नरुशुक्तिकास्थाणुस्फटिकादौ जलकाप्यपुरुषरेखादिवत्। लोहितशुक्लकृष्णागुणमया गुणसामान्यानिर्वाच्या मूलप्रकृतिरासीत्।०

It ends with *Rigv.* I. 22, 20–21: तद्विष्णोः परमं पदं ० विष्णोर्यत्परमं पदं॥ ओं सत्यमित्युपनिषत्॥ पूर्णमद ०॥

78. *Bhikshukopanishad*, p. 753: पूर्ण ०॥ ओं अथ भिक्षूणां मोक्षार्थिनां कुटीचकबहूदकहंसपरमहंसाश्चेति चत्वारः। कुटीचको नाम गौतमभरद्वाजयाज्ञवल्क्यवसिष्ठप्रभृतयो ऽष्टाग्रासं चरंतो योगमार्गे मोक्षमेव प्रार्थयंते। अथ बहूदको नाम त्रिदंडं कमंडलुं शिखां यज्ञोपवीतं काषायवस्त्रधारिणो ब्रह्मर्षिगृहे मधु मांसं वर्जयित्वा अष्टाग्रासान्भैक्षाचरणं कृत्वा योगमार्गे मोक्षमेव प्रार्थयंते। अथ हंसा नाम ग्रामैकरात्रं (!) नगरे पंचरात्रं क्षेत्रे सप्तरात्रं तदुपरि न वसेत्। गोमूत्रगोमयाहारिणो नित्यं चांद्रायणपारायणयोगमार्गे मोक्षमेव प्रार्थयंते। अथ परमहंसा नाम संवर्तकारुणिश्वेतकेतुजडभरतदत्तात्रेयशुकवामदेवहरितकप्रभृतयो ऽष्टाग्रासं चरंतो योगमार्गे मोक्षमेव प्रार्थयंते।० About as much more.

79. *Mahopanishad*, in six adhyāyas, p. 755: आप्यायंत्विति शांतिः॥ ओं अथातो महोपनिषदं व्याख्यास्यामः। तदाहुरेको ह वै नारायण आसीन्न ब्रह्म नेशानो नापो ऽग्नीषोमौ नेमे द्यावापृथिवी न नक्षत्राणि न सूर्यो न चंद्रमाः स एकाकी नरमेत तस्य ध्यानांतस्यस्य यज्ञस्तोममुच्यते।० The first adhyāya corresponds on the whole to the *Mahopanishad* of the former collections.

Adhy. II. begins: ओं शुको नाम महातेजाः स्वरूपानंदतत्परः० It ends: इत्याह भगवान् हिरण्यगर्भः जाप्येनामृतत्वं च गच्छतीत्युपनिषत्॥ षष्ठोध्यायः॥ आप्यायंत्विति ० महोपनिषत्समाप्ता॥

80. *Śārīrakopanishad*, p. 799: सह ०॥ ओं अथातः पृथिव्यादिमहाभूतानां समवायत् शरीरं यत्कठिनं सा पृथिवी यद्द्रवं तदापो यदुष्णं तत्तेजो यत्संचरति स वायुर्यत्सुषिरं तदाकाशं ० See above, *Up.* 61.

81. *Yogaśikhopanishad*, in six adhys., p. 801: सह ०॥ ओं

सर्वे जीवाः सुखैर्दुःखैर्मायाजालेन वेष्टिताः।
तेषां मुक्तिः कथं देव कृपया वद शंकर॥
सर्वसिद्धिकरं मार्गं मायाजालनिकृंतनं।
जन्ममृत्युजराव्याधिनाशनं सुखदं वद॥

इति हिरण्यगर्भः पप्रच्छ। स होवाच महेश्वरः।

नानामार्गैस्तु दुष्प्रापं कैवल्यं परमं पदं।
सिद्धिमार्गेण लभते नान्यथा पद्मसंभव॥
पतिता शास्त्रजालेषु प्रज्ञा या तेन मोहिता।
स्वात्मप्रकाशरूपं तत् किं शास्त्रेण प्रकाश्यते॥०

It ends:

कर्णधारं गुरुं प्राप्य तद्वाक्यं प्लववद् दृढं।
अभ्यासहसनाशक्या (!) तरंति भवसागरमित्युपनिषत्॥

षष्ठो ध्यायः॥ सह ०॥ योगशिखोपनिषत्समाप्ता॥

82. *Turīyātītāvadhūtopanishad*, p. 827: पूर्णमद इति शांतिः॥ ओं अथ तुरिय्यातीतावधूतानां को ऽयं मार्गस्तेषां का स्थितिरिति पितामहो भगवंतं पितरमादिनारायणं परिसमेत्योवाच। तमाह भगवां नारायणो यो ऽयमवधूतमार्गस्थो लोके दुर्लभतरो न तु बाहुल्यो यद्येको भवति स एव नित्यपूः स एव वैराग्यमूर्तिः स एव ज्ञानाकारः स एव वेदपुरुष इति ज्ञानिनो मन्यंते। महापुरुषो यस्तच्चित्तं मय्येवावतिष्ठते ०

It ends: प्रणवात्मकत्वेन देहत्यागं करोति यः सो ऽवधूतः स कृतकृत्यो भवतीत्युपनिषत्॥०
See *Paramahaṃsopanishad*, in *Āth. Up.*, p. 417 *seq.*

83. *Sannyāsopanishad*, p. 829: आप्यायंत्विति शांतिः॥ ओं अथातः सन्यासोपनिषदं व्याख्यास्यामो यो ऽनुक्रमेण संन्यस्यति स संन्यस्यो (!) भवति को ऽयं स उच्यते कथं संन्यस्यो भवति य आत्मानं क्रियाभिर्गुप्तं करोति मातरं पितरं भार्यां पुत्रान्बंधूननुमोदयित्वा ये चान्यत्विजस्तान्सर्वांश्च पूर्ववद्वृणीत्वा वैश्वानरेष्टिं निर्वपेत्सर्वस्वं दद्याद्०

It ends:

यस्तु द्वादशसाहस्रं प्रणवं जपते ऽन्वहं।
तस्य द्वादशभिर्मासैः परं ब्रह्म प्रकाशत इत्युपनिषत्॥

आप्यायंत्विति शांतिः॥

84. *Paramahaṃsa-parivrājakopanishad*, p. 843: भद्रं ०॥ ओं अथ पितामहः स्वपितरमादिनारायणमुपसमेत्य प्रणम्य पप्रच्छ। भगवं त्वन्मुखाद्वर्णाश्रमधर्मक्रमं सर्वं

Digitized by Microsoft®

श्रुतं विदितमवगतमिदानीं परमहंसपरिव्राजिकलक्षणं वेदितुमिच्छामि। करिपरिव्रजनाधिकारि कीदृशं परिव्राजकलक्षणं। कः परमहंसः। परिव्राजकत्वं कथं तत्सर्वं मे ब्रूहीति। स होवाच भगवानादिनारायणः। सद्गुरुसमीपे सकलविद्यापरिश्रमज्ञो०

It ends: प्रणवानुसंधानेन यः कृतकृत्यो भवति स परमहंसपरिव्राडित्युपनिषत्॥ भद्रं०॥

85. *Akshamālikopanishad*, p. 849: वाङ्मे०॥ ओं अथ प्रजापतिर्गुहं पप्रच्छ। भो ब्रह्मन्नक्षमालभेदविधिं ब्रूहीति। सा किंलक्षणा कति भेदा अस्याः कानि सूत्राणि कथं घटनाप्रकारः का प्रतिष्ठा कैवाधिदेवता किं फलं चेति। तं गुहः प्रत्युवाच०

It ends: य एवमक्षमालिकया जप्तो मंत्रः सद्यः सिद्धिकरो भवतीत्याह भगवान्गुहः प्रजापतिमित्युपनिषत्॥ वाङ्मे०॥

86. *Avyaktopanishad*, p. 855: आप्यायंत्विति०॥ ओं पुरा किलेदं न किंचनासीन्न द्यौर्नांतरिक्षं न पृथिवी। केवलं ज्योतिरूपमनाद्यनंतमनण्वस्थूलरूपमरूपं रूपवदविज्ञेयं ज्ञानरूपमानंदमयमासीत्। तदनन्यत्तद्द्वेदाभूत् (!)। हरितमेकं रक्तमपरं तत्र यद्रक्तं तत्पुंसो रूपमभूत्। यद्धरितं तन्मायायाः। तौ समागच्छतः। तयोर्वीर्यमेव नंदत्तदवर्धत तदंडमभूद्धैमं तत्परिणममानमभूत्। ततः परमेष्ठी व्यजायत सो ऽभिजज्ञासत्। किं मे कुलं किं मे कृत्यमिति तं ह वागदृश्यमानाभ्युवाच। भो भो प्रजापते। त्वमव्यक्तादुत्पन्नो ऽसि व्यक्तं ते कृत्यमिति। किमव्यक्तं यस्मादहमाशिषं किं तद्व्यक्तं यन्मे कृत्यमिति सो ऽब्रवीत्। अविज्ञेयं हि तत्। सोम्यतेजो यदविज्ञेयं तदव्यक्तः। तच्चेज्जिज्ञास्यसि मावगच्छेति। स होवाच कैषा त्वं ब्रह्मवाग् वदसि शंसात्मानमिति। सा त्वब्रवीत् तपसा मां जिज्ञासस्वेति। सहस्रं समा ब्रह्मचर्यमध्युवासाध्युवास॥ १॥ Seven sections.

87. *Ekāksharopanishad*, p. 861: सह०॥ ओं

एकाक्षरं त्वक्षरतो ऽसि सोमे सुषुम्नया चेह दृढी
न एकः (!)।
त्वं विश्वभूर्भूतपतिः पुराणः पर्जन्य एको भुवनस्य
गोप्ता॥
विश्वे निमग्नः पदवी कवीनां त्वं जातवेदो
भुवनस्य नाथः।
अज तमग्रे स हिरण्यरेता यज्ञस्त्वमेवैकविभुः पुराणः॥
प्राणः प्रसूतिर्भुवनस्य योनिर्व्याप्तं त्वया एकपदेन विश्वं।
त्वं विश्वभूयोनिपारां (!) सुगर्भे कुमार एको विशिखे
सुधन्वा॥
वितत्य बाणं तरुणार्कवीर्यं योमांतरे(व्यो० ?) भासि
हिरण्यगर्भः।
भासा त्वया व्योम्नि कृतं सुतार्क्ष्यस्त्वं वै कुमारस्त्व-
मरिष्टनेमिः॥
त्वं वज्रभृद्भूतपतिस्त्वमेव कामः प्रजानां निहितोसि सोमे।
स्वाहास्वधा यश्च वषट्करोति रुद्रः पशूनां गुहया निरुग्नः॥
धाता विधाता पवनः सुपर्णो विष्णुर्वराहे रजनीरहश्च।
भूतं भविष्यत्प्रभवः क्रियाश्च कालः क्रमस्त्वं परमाक्षरं च॥
ऋचो यजूंषि प्रसवंते वक्ता समासीसम्राड्सुरंतरिक्षम्।
त्वं यज्ञनेता हुतभुग्विभुश्च रुद्रास्तदा दैत्यगणा वसुश्च॥
स एष देवो ऽंबरयानचक्रे अन्ये ऽभ्यतिष्ठेत तमो-
निरुंद्धः (!)।
हिरण्मयं यस्य विभाति सर्वं व्योमांतरे रश्मिमिवं
सुनाभिः॥०

Five more couplets.

88. *Annapūrṇopanishad*, in four adhyāyas, p. 863: भद्रं०॥

ओं निदाघो नाम योगींद्र ऋभुं ब्रह्मविदां वरं।
प्रणम्य दंडवद्भूमावुत्थाय स पुनर्मुनिः॥
आत्मतत्त्वमनुब्रूहीत्येतं पप्रच्छ सादरं।
कयोपासनया ब्रह्मन्नीदृशं प्राप्तवानसि॥
तां मे ब्रूहि महाविद्यां मोक्षसाम्राज्यदायिनीं।
निदाघ त्वं कृतार्थो ऽसि शृणु विद्यां सनातनां॥
यस्य विज्ञानमात्रेण जीवन्मुक्तो भविष्यसि।
मूलशृंगाटमध्यस्था बिंदुनादकलाश्रया॥
नित्यानंदा निराधारा विख्याता विलसत्कचा।
विष्टवेणी महालक्ष्मीः कामत्तारो नतिस्तया॥०

It ends: अन्नपूर्णोपनिषदं यो ऽधीते गुर्वनुग्रहात्। स जीवन्मुक्ततां प्राप्य ब्रह्मैव भवति स्वयमित्युपनिषत्॥०

89. *Sūryopanishad*, p. 887: ओं भद्रं०॥ ओं अथ सूर्याथर्वांगीरसं व्याख्यास्यामः। ब्रह्म ऋषिः। गायत्री छंदः। आदित्यो देवता। हंसः सो ऽहमग्निनारायणयुक्तं बीजं हृल्लेखा शक्तिः। वियदादि सर्गसंयुक्तं कीलकं चतुर्विधपुरुषार्थसिध्यर्थे विनियोगः। षट् स्वरारूढेन बीजेन षडंगं। रक्तांबुजसंस्थितं।०

Digitized by Microsoft®

90. *Akshyupanishad*, p. 891 : सह ०॥ ओं अथ ह सांकृतिर्भगवानादित्यलोकं जगाम। तत्रादित्यं नत्वा चाक्षुष्मतिविद्यया (!) तमस्तुवत्। ओं नमो भगवते श्रीसूर्यायाक्षितेजसे नमः। ओं खेचराय नमः ओं महासेनाय नमः। ओं तमसे नमः। ओं तेजसे नमः। ओं सत्याय नमः। असतो मा सद्गमय तमसो मा ज्योतिर्गमय मृत्योर्मामृतं गमय। उष्णो भगवं भूचीरूपः (!)। हंसो भगवां भुचीरूपः (!)। प्रतिरूपः। एवं चाक्षुष्मतिविद्यया स्तुतः सूर्यनारायणः सुप्रीतो ऽब्रवीत्। विश्वरूपं घृणिसंजातवेदनं। हिरण्मयं ज्योतिरूपं तपंतं। सहस्ररश्मिः शतधा वर्तमानः पुरुषः। प्रजानामुदयत्येष सूर्यः। ओं नमो भगवते श्रीसूर्यायादित्यायाक्षितेजसे मे वाहिनी वाहिनी।०

It ends: आनुदममलं (!) शुद्धं। मनो वाचामगोचरं प्रज्ञानघनमानंदं। ब्रह्मास्मीति विभावयेदित्युपनिषत्॥ सह०॥ अक्ष्यूपनिषत् (! thus also at the beginning) समाप्ता॥

91. *Adhyātmopanishad*, p. 895 : पूर्णमद०। ओं अंतःशरीरे निहितो गुहायामज एको नित्यमस्य पृथिवीशरीरं। यः पृथिवीमंतरे संचरन्यं पृथिवी न वेद। यस्यापः शरीरं यो ऽपो ऽंतरे संचरन्यमापो न विदुः। यस्य तेजः शरीरं यस्तेजो ऽंतरे संचरन्यं तेजो न वेद। यस्य वायुः०। यस्याकाशः०। यस्य मनः०। यस्य बुद्धिः०। यस्याहंकारः०। यस्य चित्तं०। यस्याव्यक्तं०। यस्याक्षरं०। यस्य मृत्युः० वेद। स एष सर्वभूतांतरात्मापहतपाप्मा दिव्यो देव एको नारायणः।०

92. *Kuṇḍinakopanishad*, p. 901 : ओं आप्यायंत्विति शांतिः॥

ओं ब्रह्मचर्याश्रमे क्षीणे गुरुशुश्रूषणे रतः।
वेदानधीत्यनुज्ञात उच्यते गुरुणाश्रमी॥
दारामाहृत्य सदृशमग्निमाधाय शक्तितः।
ब्राह्मीमिष्टिं यजेत्तासामहोरात्रेण निर्वपेत्॥
संविभज्य सुतानर्थे ग्राम्यकामान्विसृज्य च।
संचरन्वनमार्गेण शुचौ देशे परिभ्रमन्॥
वायुभक्षो ऽंबुभक्षो वा विहितैः कंदमूलकैः।
स्वशरीरे समाप्याय पृथिव्यां नाशु पातयेत्॥
सह तेनैव पुरुषः कथं संन्यस्त उच्यते।
स नामदेयो यस्मिंस्तु कथं संन्यस्त उच्यते॥०

93. *Sāvitryupanishad*, p. 905 : आप्या०॥ ओं कः सविता का सावित्री। अग्निरेव सविता। पृथिवी सावित्री। सावित्री यत्राग्निस्तत्पृथिवी ते द्वे योनिस्तदेकं मिथुनं। कः सविता का सावित्री। वरुण एव सविता(पः) सावित्री। स यत्र वरुणस्तदापो। यत्र वा। आपस्तद्वरुणस्ते द्वे०। वायुरेव सविता आकाशः सावित्री०। यज्ञ एव सविता छंदांसि सावित्री०। स्तनयित्नुरेव सविता विद्युत्सावित्री०। आदित्य एव सविता द्यौः सावित्री०। चंद्र एव सविता नक्षत्राणि सावित्री०। मनः सविता वाक् सावित्री०। पुरुष एव सविता स्त्री सावित्री० तदेकं मिथुनं। तस्या एव प्रथमः पादो भूस्तत्सवितुर्वरेण्यमित्यग्निर्वै वरेण्यमापो वरेण्यं०

94. *Ātmavidyopanishad*, p. 907 : भद्रं०॥ ओं अथांगिरास्त्रिविधः पुरुषो जायत आत्मांतरात्मा परमात्मा चेति। त्वक्चर्ममांसरोमांगुष्ठांगुल्यपृष्ठवंशनख० See *Ātmopanishad*, *Āth. Up.*, p. 299 *seq.*; and MS. 1726, *Up.* 9 (p. 109), with which it coincides pretty closely, as far as that text goes, except the end, where this MS. reads: संस्कारो नास्ति। आत्मसंज्ञः शिवः शुद्ध एक एवाद्वयः सदा ब्रह्मरूपतया ब्रह्म केवलं प्रतिभासते। जाग्रद्रूपतयाप्येतद्ब्रह्मैव प्रतिभासते। विद्याविद्यादिभेदेन। भावाभावादिभेदतः। गुरुशिष्यादिभेदेन ब्रह्मैव प्रतिभासते। etc., for more than double the extent of the printed text (and MS. 1726).

95. *Pāśupatabrahmopanishad*, p. 911 : भद्रं०॥ ओं अथ ह वै स्वयंभुर्ब्रह्मा प्रजाः सृजानीति कामकामो जायते। कामेश्वरो वैश्रवणः। वैश्रवणो ब्रह्मपुत्रो वालखिल्य (!) स्वयंभुं परिपृच्छति। जगतां का विद्या का देवता। जाग्रत्तुरीययोरस्य को देवः। यानि कस्य वशानि। कालाः कियत्प्रमाणाः।०

It ends:

ब्रह्मा विज्ञानसंपन्नः प्रतीतमखिलं जगत्।
पश्यन्नपि सदा नैव पश्यति स्वात्मनः पृथगित्युपनिषत्॥०

96. *Parabrahmopanishad*, p. 919 : भद्रं०॥ ओं अथ हैनं महाशालः शौनको ऽंगीरस (!) भगवंतं पिप्पलादं विधिवदुपसन्नः पप्रच्छ। दिव्ये ब्रह्मपुरे संप्रतिष्ठिता भवंति कथं सृजन्नित्यात्म स एष महिमा विभज्य एष

Digitized by Microsoft®

महिमा हि विभुः । क एष तस्मै स होवाच एतत्सत्यं यत्प्रब्रवीमि ब्रह्मविद्यां वरिष्ठां देवेभ्यः प्राणेभ्यः परब्रह्मपुरे विरजो निष्कलं शुभ्रमक्षरं विरजं विभाति । स नियच्छति मधुकरराश्यानिर्मकः (!) । अकर्मः स पुरस्थितः। °

It ends : बहिःप्रपंचशिखोपवीतित्वमनादृत्य प्रणवहंसशिखोपवीतत्वमवलंब्य मोक्षसाधनं कुर्यादित्याह भगवान् शौनक इत्युपनिषत् ° ॥

97. *Avadhūtopanishad*, p. 923 : ओं सह° ॥ ओं अथ सांकृतिर्भगवंतमवधूतं दत्तात्रेयं परिसमेत्य पप्रच्छ । भगवन् को ऽवधूतः । तस्य का स्थितिः । किं कर्म । किं संसरणमिति । तं होवाच भगवान्दत्तात्रेयः परमकारुणिकः ।

अक्षरत्वाद्वरेण्यत्वाद्धूतसंसारबंधनात् ।
तत्वमस्यादिलक्ष्यत्वादवधूत इतीर्यते ॥
यो विलंघ्याश्रमान्वर्णां नात्मन्येव स्थितः सदा ।
अतिवर्णाश्रमो योगी अवधूतः स कथ्यते ॥ °

It ends : एवं विदित्वा स्वेच्छाचारपरो भूयादों सत्यमित्युपनिषत् ॥ °

98. *Tripurātapanopanishad*, p. 927 : भद्रं° ॥ ओं अथैतस्मिन्नंतरे भगवान्प्राजापत्यं वैष्णवं विलयकारणं रूपमाश्रित्य त्रिपुराभिधा भगवतीत्येवमादिशक्त्या भूर्भुवः सुवस्त्रीणि स्वर्गभूपाताळानि त्रिपुराणि हरमायात्मकेन ह्रींकारेण हृल्लेखाख्या भगवती त्रिकूटावसाने निलये विलये धाम्नि महसा घोरेण व्याप्नोतिनैवेयं भगवती त्रिपुरेति व्यापद्यते । तत्सवितुर्वरेणियं भर्गो °

It ends : तस्मादेतां तुर्यां श्रीकामराजिय्यामेकदशधा भिन्नमेकाक्षरं ब्रह्मेति यो जानीते स तुरिय्यपदं प्राप्नोति य एवं वेदेति महोपनिषत् ॥ पंचमोपनिषत् ॥ भद्रं ° ॥ त्रिपुरातपनोपनिषत्समाप्ता ॥

99. *Devyupanishad*, p. 947 : भद्रं ० ॥ ओं सर्वे वै देवा देवीमुपतस्थुः । कासि त्वं महादेवि । साब्रवीद् अहं ब्रह्मस्वरूपिणी । मत्तः प्रकृतिपुरुषात्मकं जगत् शून्यं चाशून्यं च । अहमानंदानानंदो ऽहं विज्ञानाविज्ञानो हं (!) ब्रह्माब्रह्मणी वेदितव्ये इत्याहाथर्वणी श्रुतिः । अहं पंच भूतान्यहं पंच भूतानि । अहमखिलं जगत् । वेदो ऽहमवेदो ऽहं विद्याहमविद्याहं । अजाहमनजाहमधश्चोर्ध्वं च तिर्यक् चाहं । °

It ends : भौमाश्विन्यां महादेवीसंनिधौ जप्त्वा महामृत्युं तरति । य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ °

100. *Tripuropanishad*, p. 951 : वाङ्मे ° ॥

ओं तिस्रः पुरस्त्रिपथो विश्वचर्षिणी अत्रा कथा
अक्षरा सन्निविष्टाः ।
अधिष्ठायैना अजरा पुराणी महत्तरा महिमा देवतानां ॥
नव योनिं नव चक्राणि दीधिरे नवैव योगा नव
योगिन्यश्च ।
नवानां चक्रा अधिनाथास्योनां नव भद्रा नव मुद्रा
महीनां ॥ °

It ends :

परिसृता हविता भावितेन प्रसंकोचे गळिते वैमनस्कः ।
शर्वः सर्वस्य जगतो विधाता धर्ता हर्ता विश्वरूपत्वमेति ॥

इयं महोपनिषत् त्रिपुर्यायामक्षयं परमार्गेर्भिरिके (!) एष ऋग्यजुः परमेतच्च सामायमथर्वेयमन्या च विद्या ॥ ओं ओं ह्रीमित्युपनिषत् ॥ वाङ्मे ° ॥ त्रिपुरोपनिषत्समाप्ता ॥

101. *Kaṭhopanishad* (!), p. 953 : सह ° ॥ ओं ॥ देवा ह वै भगवंतमब्रुवन्नधीहि भगवन् ब्रह्मविद्यां । स प्रजापतिरब्रवीत् सशिखान्केशान्निष्कृष्य विसृज्य । यज्ञोपवीतं निष्कृष्य पुत्रं दृष्ट्वा त्वं ब्रह्म त्वं यज्ञस्त्वं वषट्कारः । त्वमोंकारस्त्वं स्वाहा त्वं स्वधा त्वं धाता (त्वं) विधाता । अथ पुत्रो वदत्यहं ब्रह्माहं यज्ञो ऽहं वषट्कारो ऽहमोंकारो ऽहं स्वाहाहं स्वधाहं धाताहं विधाताहं त्वष्टाहं प्रतिष्ठास्मीति तान्येतान्यनुव्रजन्नाश्रु पातयेद् यदश्रु पातयेत्प्रजां विच्छिंद्यात् प्रदक्षिणमावृत्यैतच्चैतच्चानवेक्षमाणः (!) प्रयाति स स्वर्गो भवति । ब्रह्मचारी वेदमधीत्य वेदोक्ताचरितब्रह्मचर्यो दारानाहृत्य पुत्रानुत्पाद्य ताननुरूपादिभिर्वितत्येष्ट्वा च शक्तितो यज्ञैस्तस्य सन्यासो गुरुभिरनुज्ञातस्य बांधवैश्च सो ऽरण्यं परेत्य द्वादशरात्रं पयसाग्निहोत्रं जुहुयाद् द्वादशरात्रं पयोभक्षः स्याद् द्वादशरात्रस्यांते अग्नये वैश्वानराय प्रजापतये च प्राजापत्यं चरुं वैष्णवं त्रिकपालमग्निं संस्थितानि पूर्वाणि दारुपात्राण्यग्नौ जुहुयान्मृण्मयान्यप्सु जुहुयात् तैजसानि गुरवे दद्यात् मा त्वं मामवहाय परागा नाहं त्वामवहाय परागामिति । गार्हपत्यदक्षिणाग्न्याहवनीयेष्वरणिदेशाद्भस्ममुष्टिं पिबेदित्येके । सशिखान्केशान्निष्कृष्य विसृज्य यज्ञोपवीतं भूस्वाहेत्यप्सु जुहुयादत ऊर्ध्वमनशनमपां प्रवेशमग्निप्रवेशं वीराध्वानं महाप्रस्थानं वृद्धाश्रमं वा गच्छेत् । पयसा यत्प्राश्नीयात्सो ऽस्य (?) सायंहोमो यत्प्रातः सो

Digitized by Microsoft®

ऽयं प्रातर्यद्दर्शं । यत्पौर्णमास्ये तत्पौर्णमास्यं यद्वसंते केशश्मश्रुलोमनखानि वापयेत्सो ऽस्याग्निष्टोमः संन्यस्याग्निं न पुरावर्तयेद्यन्मृत्युर्जायमावहम् (! see *Ath. V.*, xi. 8, 1) इत्यध्यात्ममंत्रान्पठेत् स्वस्ति सर्वजीवेभ्य इत्युक्त्वात्मानमनन्यं ध्यायं (!) तदूर्ध्वबाहुर्विमुक्तमार्गो भवेदनिकेतश्चरेद्भिक्षाशी यत्किं चन दद्यान्नवैकं (!) न धावयेज्जंतुसंरक्षणार्थं वर्षवर्जमिति ॥ तदपि श्लोका भवंति ।

कुंडिकां चमसं शिक्यं त्रिविष्टपमुपानहौ ।
शीतोपघातिनीं कंदां (? कंथां) कौपीनाच्छादनं तथा ॥
पवित्रं स्नानशाटीं च उत्तरासंगमेव च ।
यज्ञोपवीतं वेदांश्च सर्वं तद्वर्जयेद्यतिः ॥
स्नानं पानं तथा शौचमद्भिः पूताभिराचरेत् ।
नदीप्रलीनशाया स्याद् देवागारेषु वा स्वपेत् ॥
नात्यर्थं सुखदुःखाभ्यां शरीरमुपतापयेत् ।
स्तूयमानो न तुष्येत निंदितो न शपेत्परान् ॥
ब्रह्मचर्येण संतिष्ठेदप्रमादेन मस्करी ।
दर्शनं स्पर्शनं केळिः कीर्तनं गुह्यभाषणं ॥
संकल्पो ऽध्यवसायश्च क्रियानिर्वृत्तिरेव च ।
एतन्मैथुनमष्टांगं प्रवदंति मनीषिणः ॥ ०

36 more *ślokas*, the last of which is:

सर्ववेदांतसिद्धांतसारं वच्मि यथार्थतः ।
स्वयं मृता (? मृत्वा) स्वयं भूत्वा स्वयमेवावशिष्यत
इत्युपनिषत् ॥

सह ० ॥ कठोपनिषत्समाप्ता ॥

102. *Bhāvanopanishad*, p. 959: भद्रं ० ॥ ओं । श्रीगुरुपरमकारणभूता शक्तिः । ते नवरंध्ररूपा देहाः । नवशक्तिमयं श्रीचक्रं वारा हि पितृरूपा कुरुकूला (sic) वह्निदेवता । माता पुरुषार्थाः सागराः । देहो नवरत्नद्वीपः । आधारनवकमुद्रा शक्तयः । त्वगादिसप्तधातुभिरनेकैः संयुक्ताः संकल्पाः कल्पतरवः तेजः कल्पको ध्यानं । ०

It ends: तस्य देवतात्मैकसिद्धिः चिंतितकार्याण्ययत्नेन सिध्यंते स एव शिवयोगीति कथ्यते । इत्युपनिषत् ॥ ०

103. *Śrī-Rudrahṛidayopanishad*, p. 963: सह० ॥

ओं हृदयं कुंडली भस्म रुद्राक्षगणदर्शनं ।
तारसारमहावाक्यपंचब्रह्माग्निहोत्रकं ॥
ओं प्रणम्य शिरसा पादौ शुको व्यासमुवाच ह ।
को देवः सर्वदेवेषु कस्मिन्देवाश्च सर्वशः ॥
कस्य शुश्रूषणान्नित्यं प्रीता देवा भवंतु मे ।
तस्य तद्वचनं श्रुत्वा प्रत्युवाच पिता शुकं ॥
श्रीवेदव्यास उवाच । सर्वदेवात्मको रुद्रः
सर्वे देवाः शिवात्मकाः ।
रुद्रस्य दक्षिणे पार्श्वे रविर्ब्रह्मा त्रयो ऽग्नयः ॥ ०

It ends:

स यो ह वैतत्परमं ब्रह्म यो वेद वै मुनिः ।
ब्रह्मैव भवति स्वस्थः सच्चिदानंदमात्रक इत्युपनिषत् ॥०

104. *Yogakuṇḍalyupanishad*, p. 967: सह० ॥

ओं हेतुद्वयं हि चित्तस्य वासना च समीरणः ।
तयोर्विनष्ट एकस्मिंस्तद्द्वावपि विनश्यतः ॥
तयोरादौ समीरस्य जयं कुर्यान्नरः सदा ।
मिताहारश्चासनं च शक्तिचालस्तृतीयकः ॥
एतेषां लक्षणं वक्ष्ये शृणु गौतम सादरं ।
सुस्निग्धमधुराहारश्चतुर्थांशविवर्जितः ॥
भुज्यते शिवसंप्रीत्यै मिताहारः स उच्यते ।
आसनं द्विविधं प्रोक्तं पद्मं वज्रासनं तथा ॥
ऊर्वोरुपरि चेद्धत्ते उभे पादतले यथा ।
पद्मासनं भवेदेतत्सर्वपापप्रणाशनं ॥ ०

About 160 *ślokas*. It ends:

जीवन्मुक्तपदं त्यक्त्वा स्वदेहे कालसात्कृते ।
विशत्य देहमक्तत्वं (!) पवने स्पंदतामिव ॥
अशब्दमस्पर्शमरूपमव्ययं तथारसं नित्यमगंधवच्च यत् ।
अनाद्यनंतं महतः परं ध्रुवं तदेव शिष्यत्यमलं
निरामयमित्युपनिषत् ॥ ०

105. *Bhasmajābālopanishad*, p. 981: भद्रं० ॥ ओं अथ जाबालो भुसुंडः कैलासशिखरावासमोंकारस्वरूपिणं महादेवमुमार्धकृतशेखरं सोमसूर्याग्निनयनं अमृतेंदुरविप्रभं व्याघ्रचर्मांबरधरं मृगहस्तं भस्मोद्धूलितविग्रहं तिर्यक्त्रिपुंड्ररेखाविराजमानफालप्रदेशं स्मितपूर्णपंचविधपंचाननं वीरासनारूढमप्रमेयमनाद्यनंतं निष्कलं निर्गुणं शांतं निरंजनमनामयं हुंफट्कुर्वाणं शिवनामान्यनिशमुच्चरंतं हिरण्यबाहुं हिरण्यरूपं हिरण्यवर्णं हिरण्यनिधिमद्वैतं चतुर्थं ब्रह्मविष्णुरुद्रातीतमेकमाशास्यं भगवंतं शिवं प्रणम्य मुहुर्मुहुरभ्यर्च्य श्रीफलदलैस्तेन भस्मना च नतोत्तमांगः कृतांजलिपुटः पप्रच्छ देहि भगवन्वेदसारमुद्धृत्य त्रिपुंड्रविधिं यस्मादन्यानपेक्षमेव मोक्षोपलब्धिः । किं भस्मनो द्रव्यं कानि स्थानानि ०

It ends: ततश्चाप्रमादेन निवसेदप्रमादेन निवसेत्काश्यां लिंगरूपिणमित्युपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

Digitized by Microsoft®

106. *Rudrajābālopanishad*, p. 993: आप्यायंत्विति शांतिः ॥ ओं अथ हैनं कालाग्निरुद्रं भुसुंडः पप्रछ । रुद्राक्षोत्पत्तिस्तद्धारणा किं फलमिति । तं होवाच भगवान् कालाग्निरुद्रस्त्रिपुरवधार्थमहं निमीलिताक्षो भवन् तेभ्यो जलबिंदवो भूमौ पतितास्ते रुद्राक्षा जाताः सर्वानुग्रहार्थाय तेषां नामोच्चारणमात्रेण दशगोप्रदानफलं दर्शनस्पर्शनाभ्यां द्विगुणं फलमत ऊर्ध्वं वक्तुं न [श]क्नोमि । तत्रैते श्लोका भवंति ।

कस्मिन् स्थितं तु किं नाम कथं वा धार्यते नरैः ।
कति भेदमुखान्यत्र कैर्मंत्रैर्धार्यते कथं ॥
दिव्यवर्षसहस्राणि चक्षुरुन्मीलितं मया ।
भूमावक्षिपुटाभ्यां तु पतिता जलबिंदवः ॥ ०

It ends: ब्रह्महत्यासुरापानस्वर्णस्तेयगुरुदारगमनतत्संयोगपातकेभ्यः पूतो भवति सर्वतीर्थफलमश्नुते पतितसंभाषणात्पूतो भवति पंक्तिशतसहस्रपावनो भवति । शिवसायुज्यमवाप्नोति न च पुनरावर्तते इत्युपनिषत् ॥ ०

107. *Gaṇapatyupanishad*, p. 999: भद्रं ० ॥ ओं नमस्ते गणपतये त्वमेव प्रत्यक्षं तत्वमसी त्वमेव केवलं कर्तासि त्वमेव्वलं (!) धर्ता त्वमेव केवलं ब्रह्म । त्वं साक्षादात्मासि । नित्यं ऋतं वच्मि सत्यं वच्मि । अवतु मां अवतु वक्तारं । अव दातारं । अव श्रोतारं । ०

It ends:

महापापात्प्रमुच्यते महादोषात्प्रमुच्यते स सर्वविद्भवति ।
स सर्विद्भवति (!) य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ ०

108. *Darśanopanishad*, in 10 sections, p. 1003: आप्यायंत्विति शांतिः ॥

ओं दत्तात्रेयो महायोगी भगवान्भूतभावनः ।
चतुर्भुजो महाविष्णोर्योगसाम्राज्यदीक्षितः ॥
तस्य शिष्यो मुनिवरः सांकृतिर्नाम भक्तिमान् ।
पप्रछ गुरुमेकांते प्रांजलिर्विनयान्वितं ॥
भगवन् ब्रूहि मे योगं साष्टांगं सप्रपंचकं ।
येन विज्ञानमात्रेण जीवन्मुक्तो भवाम्यहं ॥
सांकृते शृणु वक्ष्यामि योगं साष्टांगदर्शनं ।
यमश्च नियमश्चैव तथैवासनमेव च ॥
प्राणायामस्तथा ब्रह्मप्रत्याहारस्ततः परं ।
धारणा च तथा ध्यानं समाधिश्चाष्टमं मुने ॥ ०

It ends:

यदा पश्यति चात्मानं केवलं परमार्थतः ।
मायामात्रजगत्कृत्स्नं तदा भवति निर्वृतिः ॥
येन मुक्तः स भगवान् दत्तात्रेयो महामुनिः ।
सांकृतिः स्वस्व(रू)पेण सुखमास्ते (!) विनिर्भयः ॥ आ० ॥

109. *Tārasāropanishad*, in 3 sections, p. 1019: पूर्ण ० ॥ बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं । यद(नु) कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं तस्मात्क्वच न गच्छेदेवमन्ये ते दिदं (!) वै कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं । सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनमविमुक्तं वै कुरुक्षेत्रं । देवानां देवयजनं सर्वेषां ० अयमृग्वेदः प्रथमः ॥

ओमित्येतदक्षरं परं ब्रह्म तदेवोपासितव्यं । ०
यजुर्वेदो द्वितीयः ॥

अथ हैनं भारद्वाजो याज्ञवल्क्यमुवाच । कैर्मंत्रैः परमात्मप्रीतो भवति ०

It ends with *Rigv.* I., 22, 20–1: तद्विष्णोः परमं पदं ० विष्णोर्यत्परमं पदमित्युपनिषत् । सामवेदस्तृतीयः पादः ॥ पूर्ण ० ॥

110. *Mahāvākyopanishad*, p. 1023: भद्रं ० ॥ ओं अथ होवाच ब्रह्मा अपरोक्षानुभवपरोपनिषदं व्याख्यास्यामः । गुह्याद्गुह्यतरमेषा न प्राकृतायोपदेष्टव्या । सात्विकायांतर्मुखाय परिशिश्रूषवे (!) । अथ संसृतिबंधमोक्षयोर्विद्याविद्ये चक्षुषी । उपसंहृत्य विज्ञाय । अविद्यालोकांडसमो दृक् । तमोमोहशरीरप्रपंचमाब्रह्मस्थावरांतं अनंताखिलाजांडभूतं । निखिलनिगमोदितसकामकर्मव्यवहारो लोकः । नैषोंधकार अयमात्मा । ०

It ends: सर्ववेदपारायणपुण्यं लभते । श्रीमहाविष्णुसायुज्यमवाप्नोतीत्युपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

111. *Pañcabrahmopanishad*, p. 1025: सह ० ॥ ओं अथ पैप्पलादो भगवान् । भो किमादौ किं जातमिति सद्यो जातमिति । किं भगव इति अघोर इति । किं भगव इति वामदेव इति । किं वा पुनरिमे भगव इति तत्पुरुष इति । किं वा पुनरिमे भगव इति तत्पुरुष इति (!) । सर्वेषां दिव्यानां प्रेरयिता ईशान इति ईशानो भूतभव्यस्य सर्वेषां देवयोनीनां कति वर्णाः कति भेदाः कति शक्तयो यत्सर्वं तद्गुह्यं तस्मै नमो महादेवाय महारुद्राय प्रोवाच तस्मै भगवान्महेशः ।

गोप्याद्गोप्यतरं लोके यद्यस्ति शृणु शाकल ।
सद्योजातं मही पूषा रमा ब्रह्म त्रिवृत्स्वरं ॥ ०

It ends:

अयं हृदि स्थितः साक्षी सर्वेषामविशेषतः ।
तेनायं हृदयं प्रोक्तं शिवः संसारमोच (!) इत्युपनिषत् ॥
सह ० ॥

Digitized by Microsoft®

112. *Prāṇāgnihotropanishad,* p. 1029: सह ० ॥ ओं अथातः सर्वोपनिषत्सारं संसाराज्ञानातीतमन्त्रसूक्तं शारीरयज्ञं व्याख्यास्यामो यस्मिन्नेव पुरुषः शरीरे विनाप्यग्निहोत्रेण विनापि सांख्येन संसारविमुक्तिर्भवतीति । ० See *Āth. Up.*, p. 260 *seq.* This MS. has no sectional division.

113. *Gopāla-pūrvatāpanīyopanishad,* p. 1033: भद्रं ० ॥ ओं सच्चिदानंदरूपाय ०

It ends: तं भजेद् ओं तत्सदित्युपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

114. *Gopāla-uttaratāpanīyopanishad,* p. 1039: भद्रं ० ॥ एकदारो (!) व्रजस्त्रियः सकामाः ०

It ends: गच्छध्वं स्वालयांतिकं ॥ इत्युपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

115. *Kṛishṇopanishad,* p. 1047: भद्रं ० ॥ ओं श्रीमहाविष्णुं सच्चिदानंदलक्षणं रामचंद्रं दृष्ट्वा सर्वांगसुंदरं मुनयो वनवासिनो विस्मिता बभूवुस्तं होचुः । नो वद्यमवतारा वै गण्यंते आलिंगामो भवंतमिति भवांतरे कृष्णावतारे यूयं गोपिका भूत्वा मामालिंगथ । अन्ये ऽवतारास्ते हि गोपालस्त्रीश्च नो कुरु (!) अन्योन्यविग्रहं नाथार्थं तवांगस्पर्शनादिह शश्वत्स्पर्शयितास्माकं गृहामो लता वयं ।

रुद्रादीनां वचः श्रुत्वा प्रोवाच भगवांत्स्वयं ।
अंगसंगं करिष्यामि भवद्वाक्यं करोम्यहं ॥ ०

It ends:

तस्मान्न भिन्नं नाभिन्नमाभिर्भिन्नो न वै विभुः ।
भूमावुत्तारितं सर्वं वैकुंठस्वर्गवासिनामित्युपनिषत् ॥ ०

116. *Yājñavalkyopanishad,* p. 1049: पूर्ण ० ॥ ओं अथ जनको ह वैदेहो याज्ञवल्क्यमुपसमेत्योवाच । भगवन्संन्यासमनुब्रूहीति । कथं संन्यासलक्षणं । स होवाच याज्ञवल्क्यः । ब्रह्मचर्यं समाप्य गृही भवेद् गृहाध्वनि भूत्वा प्रव्रजेद् यदि वेतरथा ब्रह्मचर्यादेव प्रव्रजेद् गृहाद्वा वनाद्वाथ पुनरव्रती वा व्रती वास्नातको वा स्नातको वा उत्पन्नाग्निरनग्निको वा यदहरेव विरजेत्तदहरेव प्रव्रजेत्तद्धैके प्राजापत्यामेवेष्टिं कुर्वंत्यथ ह न कुर्यादाग्नेयामेव कुर्यादग्निर्हि प्राणः प्राणमेवैतया करोति । त्रैधातवीयामेव कुर्यादेतदेव त्रयो धातवो यदु तत्सत्वं रजस्तम इति । अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः । तं जानन्नग्न आरोहाथा नो वर्धया रयिमित्यनेन (V. *S.* III., 14; *Taitt. S.* I. 5, 5, 2) मंत्रेणाग्निमाजिघ्रेदेष वा अग्नेर्योनिर्यः प्राणं गच्छ स्वायोनिं (!) गच्छ स्वाहेत्य०

It ends:

यतीनां तदुपादेयं पारहंस्यं परं पदं ।
नातः परतरं किंचिद्विद्यते मुनिपुंगवेत्युपनिषत् ॥
पूर्ण ० ॥

117. *Varāhopanishad,* in 5 adhyāyas, p. 1053: सह ० ॥ ओं अथ ऋभुर्वै महामुनिर्देवमानेन द्वादशवत्सरं तपश्चचार । तदवसाने वराहरूपी भगवान् प्रादुरभूत् स होवाचोत्तिष्ठोत्तिष्ठ वरं वृणीष्वेति । सो ऽवतिष्ठत्तस्मै नमस्कृत्योवाच भगवन् कामिभिर्यद्यत्कामितं तत्तत्त्वत्सकाशात् स्वप्नेन याचे समस्तवेदशास्त्रेतिहासपुराणानि समस्तविद्याजालानि ब्रह्मादयः सुराः सर्वे त्वद्रूपज्ञानान्मुक्तिमाहुरस्त्वद्रूपप्रतिपादिकां (!) ब्रह्मविद्यां ब्रूहीति होवाच तथेति स होवाच वराहरूपी भगवान् ।

चतुर्विंशति तत्वानि केचिदिच्छंति वादिनः ।
केचित् षत्रिंशत् (! षट् ० ?) तत्वानि केचित्पणवतीति च ॥
तेषां क्रमं प्रवक्ष्यामि सावदानमना शृणु ।
ज्ञानेंद्रियाणि पंचैव श्रोत्रत्वग्लोचनादयः ॥ ०

It ends: स्वर्णस्तेयात्पूतो भवति । तदेतदृचाभ्युक्तं । तद्विष्णोः परमं पदं ० *Ṛigv.* I. 22, 20–21, ० परमं पदमित्युपनिषत् । पंचमोध्यायः ॥ सह ० ॥

118. *Śāṭyāyanīyopanishad,* p. 1071: पूर्ण ० ॥

ओं मन एव मनुष्याणां कारणं बंधमोक्षयोः ।
बंधाय विषयासक्तं मुक्तैर्निर्विषयं स्मृतं ॥
समासक्तं यदा चित्तं जंतोर्विषयगोचरे ।
यद्येवं ब्रह्मणि स्यात्तत् को न मुच्येत बंधनात् ॥
चिंतमेव (!) हि संसारस्तत्प्रयत्नेन शोधयेत् ।
यच्चित्तस्तन्मनो भवति (!) गुह्यमेतत्सनातनं ॥
नावेदविन्मनुते तं बृहंतं
नाब्रह्मवित्परमं प्रीतिधाम ।
विष्णुक्रांतं वासुदेवं विजानन्
विप्रो विप्रत्वं गच्छेत्तत्वदर्शी ॥ ०

It ends:

यस्य देवे परा भक्तिर्यथा देवे तथा गुरौ ।
स ब्रह्मवित्परं प्रेयादिति वेदानुशासनमित्युपनिषत् ॥
पूर्ण ० ॥

119. *Hayagrīvopanishad,* p. 1075: भद्रं ० ॥ ओं नारदो ब्रह्माणमुपसमेत्योवाच । अधीहि भगवन् ब्रह्मविद्यां वरिष्ठां । ययाचिरात्सर्वपापं व्यपोह्य ब्रह्मविद्यां लब्ध्वा

Digitized by Microsoft ®

ऐश्वर्यवान्भवति । ब्रह्मोवाच हयग्रीव दैवत्यान्मंत्रान्यो दि (!) वेद स श्रुतिस्मृतेतिहासपुराणानि वेद स सर्वैश्वर्यवान्भवति त एते मंत्राः ।

विश्वोत्तीर्णस्वरूपाय चिन्मयानंदरूपिणे ।
तुभ्यं नमो हयग्रीव विद्याराजाय विष्णवे
स्वाहा स्वाहा नमः ॥

ऋग्यजुः सामरूपाय वेदाहारणकर्मणे ।
प्रणवोद्गीथवपुषे महाश्वशिरसे नमः
स्वाहा स्वाहा नमः ॥

उद्गीथो प्रणवोद्गीथ सर्ववागीश्वरेश्वर ।
सर्ववेदमयाचिंत्य सर्वं बोधय बोधय
स्वाहा स्वाहा नमः ॥

हयग्रीवमंत्राणास्य ब्रह्मात्रिरपि सपितृभार्गव ऋषयः । गायत्रीत्रिष्टुबनुष्टुप्छंदांसि । श्रीमान्हयग्रीवः परमात्मा देवतेति ह्लोमिति बीजं ।०

It ends: ओं नमो ब्रह्मणे धारणं मे अस्त्वनिराकरणं धारयिता भूयासं कर्णयोः श्रुतं मा च्योढ्ढं ममामुष्यमोमित्युपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

120. *Dattātreyopanishad,* p. 1079 : भद्रं ० ॥ सत्यक्षेत्रे ब्रह्मा नारायणं महासाम्राज्यं किं तारकं ततो ब्रूहीति भगवन्नित्युक्तः सत्यानंदचिदात्मकं सात्त्विकं मामकं धामोपास्स्वेत्याह सदा तत्रोहमस्मीति (!) प्रत्येतत्पदंति येन ते संसारिणो भवंति नारायणेनैवं विवक्षितो ब्रह्मा विश्वरूपधरं विष्णुं नारायणं दत्तात्रेयं ध्यात्वा तद्वदति । दमिति ह्रस्वं दामिति दीर्घं तद्बीजं नाम बीजस्थं द्रामित्येकाक्षरं भवति तदेतत्तारकं भवति तदेवोपासितव्यमिति ज्ञेयं गर्भादितारणं । गायत्री छंदः सदाशिव ऋषिः दत्तात्रेयो देवता वटबीजस्थमिव दत्तबीजस्थं सर्वं जगत् ।०

It ends: तस्मात् शिष्यं भक्तं प्रतिगृह्णीयात्सोऽनंतफलमश्नुते स जीवन्मुक्तो भवतीत्याह भगवान्नारायणो ब्रह्माणमुपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

121. *Gāruḍopanishad,* p. 1083 : भद्रं ० ॥ ओं ॥ गारुडं ब्रह्मविद्यां प्रवक्ष्यामि यां ब्रह्मा विद्यां (!) नारदाय प्रोवाच । नारदो बृहत्सेनाय बृहत्सेन इंद्राय इंद्रो भरद्वाजाय भरद्वाजो जीवत्कामेभ्यः (!) शिष्येभ्यः प्रायच्छत् । अस्य श्रीगारुडब्रह्मविद्याया ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छंदः श्रीभगवान्महागरुडो देवता श्रीमहागरुडप्रीत्यर्थं मम सकलविषविनाशनार्थे जपे विनियोगः । ओं नमो भगवते अंगुष्ठाभ्यां नमः । श्रीमहागरुडाय तर्जनिभ्यां स्वाहा । पक्षींद्राय मध्यमाभ्यां वौषट् । श्रीविष्णुवल्लभाय । अनामिकाभ्यां हुं । त्रैलोक्यपरिपूजिताय कनिष्ठिकाभ्यां वौषट् । उग्रभयंकरकालानलरूपाय । करतलकरपृष्ठाभ्यां फट् । एवं हृदयादिन्यासः । भूर्भुवःसुवरोमिति दिग्बंधः । ध्यानं

स्वस्तिको दक्षिणं पादं वामपादं तु कुंचितं ।
प्रांजलीकृतदोर्युग्मं गरुडं हरिवल्लभं ॥

अनंतो वामकटको यज्ञसूत्रं तु वासुकिः ।
तक्षकः कटिसूत्रं तु हरिः कर्कोट उच्यते ॥

पद्मो दक्षिणकर्णे तु महापद्मस्तु वासके ।
शंखः शिरः प्रदेशे तु गुळिकस्तु भुजांतरे ॥

पौंड्रकाळिकनागाभ्यां चामराभ्यां सुवीजितं ।
एलापुत्रकनागाद्यैः सेव्यमानं मुदान्वितं ॥

कपिलाक्षं गरुत्मंतं सुवर्णसदृशप्रभं ।
दीर्घबाहुं बृहत्स्कंधं नागाभरणभूषितं ॥

आजानुतः सुवर्णाभमाकट्योस्तुहिनप्रभं ।
कुंकुमारुणमाकंठं शतचंद्रनिभाननं ॥

नीलाग्रं नासिकावक्त्रं सुमहच्चारुकुंडलं ।
दंष्ट्राकराळवदनं किरीटमकुटोज्ज्वलं ॥

कुंकुमारुणसर्वांग कुंदेंदुधवलानन ।
विष्णुवाह नमस्तुभ्यं क्षेमं कुरु सदा मम ॥

एवं ध्यायेत् त्रिसंध्यासु गरुडं नागभूषणं ।
विषं नाशयते शीघ्रं तूलराशीनिवानलः ॥

ओं ईं ओं नमो भगवते श्रीमहागरुडाय पक्षींद्राय विष्णुवल्लभाय त्रैलोक्यपरिपूजिताय । उग्रभयंकरकालानलरूपाय वज्रनखाय वज्रतुंडाय वज्रदंताय वज्रदंष्ट्राय वज्रपुच्छाय वज्रपक्षालक्षितशरीराय । ओं ईं एह्येहि श्रीमहागरुडाप्रतिहतशासनास्मिन्नाविशाविश दुष्टानां विषं दूषय दूषय । स्पृष्टानां विषं नाशय नाशय ० etc., this forming little more than one fourth of the whole. Comp. Prof. Weber's text, *Ind. Stud.* xvii. p. 161.

It ends: सर्वं जनेन मुंचति तृणेन मुंचति । काष्ठान्मुंचतीत्याह भगवान् ब्रह्मेत्युपनिषत् । भद्रं ०

122. *Kalisaṃtaraṇopanishad,* p. 1087 : सह ० ॥ ओं ॥ द्वापरांते नारदो ब्रह्माणं जगाम । कथं भगवन्

Digitized by Microsoft ®

गां पर्यटन् कलिं संतरेयमिति स होवाच ब्रह्मा साधु पृष्टो ऽस्मि सर्वश्रुतिरहस्यं गोप्यं तच्छृणु येन कलिसंसारं तरिष्यसि भगवत आदिपुरुषस्य नारायणस्य नामोच्चारणमात्रेण निर्धूलकलिर्भवति (!)। नारदः पुनः पप्रच्छ तन्नाम किमिति। स होवाच हिरण्यगर्भः।

हरे राम हरे राम राम राम हरे हरे।
हरे कृष्ण हरे कृष्ण कृष्ण कृष्ण हरे हरे॥
इति षोडशकं नाम्नां कलिकल्मषनाशनं।
नातः परतरोपायः सर्ववेदेषु दृश्यते॥

इति षोडशकलावृतस्य जीवस्यावरणविनाशं संततः। प्रकाशते परब्रह्म।° about as much more.

123. *Jābālopanishad*, p. 1089 : आप्यायंत्विति शांतिः॥ ओं अथ हैनं भगवंतं जाबालिं पैप्पलादिः पप्रच्छ भगवन्मे ब्रूहि परमतत्वरहस्यं। किं तत्वं। को जीवः। कः पशुः। क ईशः। को मोक्षोपाय इति। स तं होवाच। साधु पृष्टः सर्वं निवेदयामि यदा ज्ञातमिति। पुनः स तमुवाच। कुतस्त्वया ज्ञातमिति। पुनः स तमुवाच षडाननादिति। पुनः स तमुवाच। तेनाथ कुतो ज्ञातमिति पुनः स तमुवाच। तेनेशानादिति पुनः स तमुवाच। कथं तस्मात्तेन ज्ञातमिति°

It ends : सकलरुद्रमंत्रजापी भवति। न स पुनरावर्तते° इति। ओं सत्यमित्युपनिषत्॥ आप्या°॥

124. *Saubhāgyalakshmyupanishad*, in three sections, p. 1091 : वाङ्मे°॥ अथ भगवंतं देवा ऊचुर्हे भगवन् कथय सौभाग्यलक्ष्मीविद्यां तथेत्यवोचद्भगवानादिनारायणः। सर्वे देवा यूयुसावधामना(!)भूत्वा शृणुत तुरीयरूपां तुरीयातीतां सर्वोत्कटां सर्वमंत्रासनगतां पीठोपपीठदेवतापरिवृतां चतुर्भुजां श्रियं हिरण्यवर्णामिति (!) पंचदशर्ग्भिः ध्यायथ अथ पंचदृगात्मकस्य श्रीसूक्तस्यानंदकर्दमचिक्लीतेंदिरासुता ऋषयः। श्रीरित्याद्य ऋचश्चतुर्दशानामृचामानंदाद्यृषयः।°

It ends : स सकलधनधान्यपुत्रकलत्रहयभूगजपशुमहिषीदासीदासयोगज्ञानवान्भवति। स न पुनरावर्तत इत्युपनिषत्॥ वाङ्मे°॥

125. *Sarasvatīrahasyopanishad* (11 sections), p. 1095 : सह°॥ ओं॥ ऋषयो ह वै भगवंतमाश्वलायनं संपूज्य पप्रच्छुः।

केनोपायेन तद् ज्ञानं तत्वार्थावभासकं (!)।
यदुपासनया तत्वं जानासि भगवन्वद॥
सरस्वतीदशश्लोक्या सऋचा बीजमिश्रया।
स्तुत्वा जप्त्वा परां सिद्धिमलभ्य (!) मुनिपुंगवाः॥
ऋषय ऊचुः। कथं सारस्वतप्राप्तिः केन ध्यानेन सुव्रत।
महासरस्वती येन तुष्टा भगवती वद॥

स होवाचाश्वलायनः। अस्य सरस्वतीदशश्लोकमहामंत्रस्य महाश्वलायनो भगवानृषिः। अनुष्टुप् छंदः। श्रीवागीश्वरी देवता। यद्वागिति बीजं। देवीं वाचमिति शक्तिः। प्र णो देवीति कीलकं।°

It ends :

मयि जीव त्वमीशत्वं कल्पितं वस्तुतो न हि।
इति यस्तु विजानाति स मुक्तो नात्र संशय इत्युपनिषत्॥ सह°॥

126. *Bahvṛicopanishad*, p. 1101 : वाङ्मे°॥ ओं देवी ह्येकाग्र आसीत्। सैव जगदंडमसृजत। कामकलेति विज्ञायते। तस्या एव ब्रह्मा अजीजनत्। रुद्रो अजीजनत्। सर्वे मरुद्गणा अजीजनत्(!)। गंधर्वाप्सरसकिन्नरा वादित्रवादिनः समं तदजीजनत्। भोग्यमजीजनत्। सर्वमजीजनत्। सर्वं शाक्तमजीजनत्। अंडजं स्वेदजमुद्भिज्जं जरायुजं यत्किंचैतत् प्राणि स्थावरजंगमं मनुष्यमजीजनत्।° about twice as much more.

127. *Muktikopanishad*, p. 1103 : पूर्ण°॥ ओं॥

अयोध्यानगरे रम्ये रत्नमंडपमध्यमे।
सीताभरतसौमित्रिशत्रुघ्नाद्यैः समन्वितं॥
सनकाद्यैर्मुनिगणैर्वशिष्ठाद्यैः शुकादिभिः।
अन्यैर्भागवतैश्चापि स्तूयमानमहर्निशं॥
धियां क्रियासहस्राणां साक्षिणं निर्विकारिणं।
स्वरूपध्याननिरतं समाधिविरमे हरिं॥
भक्त्या शुश्रूषया रामं स्तुवन्पप्रच्छ मारुतिः।
राम त्वं परमात्मासि सच्चिदानंदविग्रहः॥°

It ends :

जीवन्मुक्तिपदं त्यक्त्वा स्वदेहे कालसात्कृते।
विशत्यदेहमुक्तत्वं पवनोऽस्पंदतामिव॥

तदेतदृचाभ्युक्तं। तद्विष्णोः परमं पदं° परमं पदं॥ ओं सत्यमित्युपनिषत्॥ पूर्ण°॥

[128. *Mahāvākyaratnāvali*, p. 1115 : श्रीमद्विश्वाधिष्ठानसद्गुरुरामचंद्राय नमः॥

ये विद्या द्विदेहांता (!) महावाक्यार्थविग्रहः।
श्रीरामचंद्ररूपाय तस्मै भूतात्मने नमः॥

Digitized by Microsoft®

यः पूज्यो यतिभिः स्वधर्मनिरतैर्ध्यायंति ये योगिनो
येनांतं निगमांतवेद्यमनिशं यस्मै हविर्दीयते ।
यस्मात्स्थावरजंगमं समभवद् यस्यांशमात्रो वरो
यस्मिन् तेनमिदं (? तान०) प्रणौमि सततं
श्रीवासुदेवं गुरुं ॥

नत्वा श्रीवासुदेवेंद्रपारं पंके महद्वयं ।
ग्रथ्यते वै महावाक्यरत्नावलिरियं मया ॥

अथ खलु ऋग्वेदादिविभागेन वेदाश्चत्वारः। तत्रैकविंशतिशाखा ऋचः । नवाधिकशतशाखा यजुषः । सहस्रशाखाः साम्नः । पंचाशच्छाखा अथर्वणस्य । एकैकस्याः शाखाया एकैकोपनिषत्। आहत्याशीत्यधिकशतसहस्रसंख्याका उपनिषदः। तासु श्रीरामचंद्रेण रामदूताय सारतरोपनिषद अष्टोत्तरशतसंख्याका उपदिष्टाः । तदा च मुक्तिकोपनिषद्यष्टोत्तरशतोपनिषन्नामश्लोका * लिख्यंते ।

ईशकेनकठप्रश्नमुंडमांडूक्यतित्तिरि ।
ऐतरेयं च छांदोग्यं बृहदारण्यकं तथा ॥ १ ॥

ब्रह्मकैवल्यजावालाः श्वेताश्वो हंस आरुणिः ।
गर्भो नारायणो हंसो विंदु नादशिरः शिखा ॥ २ ॥

मैत्रायणी कौषीतकी बृहज्जावालतापिनी ।
कालाग्निरुद्रो मैत्रेयी सुबालक्षुरिमंत्रिकाः ॥ ३ ॥

सर्वसारं निरालंबं रहस्यं वज्रसूचिकं ।
तेजोनादध्यानविद्यायोगतत्वात्मबोधकं ॥ ४ ॥

परिव्राट् त्रिशिखी सीता चूडा निर्वाणमंडलं ।
दक्षिणा शरभं स्कंदं महानारायणाद्वयं ॥ ५ ॥

रहस्यं रामतपनं वासुदेवं च मुद्गलं ।
शांडिल्यं पैंगलं भिक्षु महः शारीरकं शिखा ॥ ६ ॥

तुरीयातीतसंन्यासपरिव्राजाक्षमालिकाः ।
अव्यक्तैकाक्षरं पूर्णसूर्याक्ष्यध्यात्मकुंडिकाः ॥ ७ ॥

सावित्र्यात्मपाशुपतं परं ब्रह्मावधूतकं ।
त्रिपुरातपनं देवी त्रिपुराकठभावनाः ॥ ८ ॥

हृदयं कुंडली भस्म रुद्राक्षगणदर्शनं ।
तारसारमहावाक्यं पंचब्रह्माग्निहोत्रकं ॥ ९ ॥

गोपालतपनं कृष्णं याज्ञवल्क्यं वराहकं ।
शाट्यायनी हयग्रीवं दत्तात्रेयं च गारुडं ॥ १० ॥

कलिजावालसौभाग्यं रहस्य ऋचमुक्तिकेति ।
तत्र दशोपनिषद ऋग्वेदगताः। शुक्लकृष्णभेदेन यजुष्येकपंचाशत् । तत्र शुक्लयजुष्येकोनविंशतिः । कृष्णयजुषो द्वात्रिंशत् । साम्नां षोडश । अथर्वणस्यैकत्रिंशत् । आहत्याष्टोत्तरशतं । तत्र गौडपदाचार्यैर्मांडूक्योपनिषद्व्याख्याता । श्रीमच्छंकरभगवत्पादाचार्यैर्दशोपनिषदः । पंच रुद्रान्वर (!) । नृसिंहतापिनी च शंकरानंदैः सदाशिवब्रह्मेंद्रैः स्वयंप्रकाशानंदाद्यैश्च द्वात्रिंशोपनिषदः। विद्यारण्याचार्यैरष्टोत्तरशतोपनिषद्व्याख्याता ॥ प्रकृते तु

रामचंद्रेणोपदिष्टे रामदूताय धीमते ।
ईशाद्यष्टोत्तरशतोपनिषद्यादसांपतौ (!) ॥
निमज्ज्यात्र महावाक्यरत्नावलिरुदाहृता ।
विभाव्यते विभागेन सा त्रयोदशधा पुनः ।
तत्रादौ विधिवाक्यानि बंधमोक्षपराणि च ।
अज्ञानिनिंदावाक्यानि जगन्मिथ्यापराणि च ॥
ततोपदेशवाक्यानि जीवात्मैक्यपराणि च ।
ब्रह्मविन्मनसाख्यानि जीवन्मुक्तिपराणि च ॥
ब्रह्मानुभूतिरूपाणि स्वसमाधिपराणि च ॥
अष्ट स्वरूपवाक्यानि फलवाक्यान्यसंततं ।
विदेहमुक्तिवाक्यानि लिख्यंते निश्चितात्क्रमात् ॥
यः स्वाश्रमाचाररतः परिव्राड् विजितेंद्रियः ।
सोऽधिकारी महावाक्यरत्नावल्यां तु नेतरे ॥
वाक्पूर्णसहनाप्यायं भद्रं कर्णेभिरेव च ।
पंचशांतिः पठित्वादौ पठेद्वाक्यान्यनंतरं ॥ ०
तत्र सार्वौतिकविधिवाक्यानि । ०

129. *Śvetāśvataropanishad*, in six adhyāyas, with *Vijñānātman's* commentary (*vivaraṇa*), p. 1163 : मूलं ॥ हरिः ओं ॥ ब्रह्मवादिनो वदंति ।

किं कारणं ब्रह्म कुतः स्म जाता
जीवाम केन क्व च संप्रतिष्ठा ।
अधिष्ठिताः केन सुखेतरेषु
वर्तामहे ब्रह्मविदो व्यवस्थां ॥ १ ॥

श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ हरिः ओं ॥
अवच्छेदत्रयातीतनिर्मलज्ञानमूर्तये ।
मनो गिरां विदूराय दक्षिणामूर्तये नमः ॥ ०

See further on.

* On this enumeration of the *Upanishads*, and their distribution among the several Vedas, see Sir W. Elliot, *Journal of the Asiatic Society*, Bengal, 1851, p. 607 *seq.*; A. Weber, *Ind. Stud.* iii., p. 324 *seq.*

Digitized by Microsoft®

495.

2783b. Foll. 7; size 11 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; well written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600; 14–16 lines in a page.

Māṇḍūkyopanishad with the *Gauḍapādīya Kārikās*; in four *prakaraṇas*.

The 1st *prakaraṇa*, the prose (or *upanishad*) portions of which are marked in red, ends: इति माण्डूकोपनिषत् समाप्ता ॥ the 2nd *p.*, like the rest, in *ślokas*: इति द्वितीयं वैतथ्याख्यं प्रकरणमुपनिषदं व (च?) स्मृतिं रूपं माण्डूक्योपनिषदपेक्षया द्वितीयत्वम् ॥ the 3rd *p.*: इत्यद्वैताख्यं प्रकरणं उपनिषत् ॥ the 4th *p.*: इत्यलातशान्ताख्यं चतुर्थं प्रकरणमुपनिषत् समाप्तम् (!) ॥

Edited, with *Śaṅkarācārya's* and *Ānandagiri's* commentaries, by Dr. E. Röer, in the *Bibl. Ind.*, 1850. Translated by the same, 1853.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

496.

1454e. Foll. 67; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page. Modern.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Māṇḍūkyopanishad* including the *Gauḍapādīya Kārikās*.

It ends: इति श्रीगोविंदभगवत्पादपूज्यशिष्यस्य श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यस्य श्रीशंकरभगवतः कृतावागमशास्त्रविवरणे ऽलातशांत्याख्यं चतुर्थं प्रकरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

497.

1084a. Foll 90; size $13\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

Ānandagiri's gloss on *Śaṅkara's* commentary on the *Māṇḍūkyopanishad*, and the *Gauḍapādīya Kārikās*.

Dated Saṃvat 1852. [H. T. COLEBROOKE.]

498.

992. Foll. 89; size 13 in by 5 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 9–11 lines in a page.

Another copy of *Ānandagiri's Māṇḍūkyopanishad-bhāshyaṭīkā*.

Written in Saṃvat 1737, by one *Śivarāma*, son of *Śrī Kuvera*. [H. T. COLEBROOKE.]

499.

138f. Foll. 18; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Kenopanishad* [*Keneshitapadabhāshya*].

Dated Saṃvat 1847.

The *Kena* (*Keneshita*) or *Talavakāra-upanishad* forms part of the *Jaiminīya* (or *Talavakāra*)-*Brāhmaṇa* of the *Sāmaveda*, recently discovered by Dr. Burnell. It has been edited, with *Śaṅkara's* and *Ānandagiri's* commentaries, by Dr. E. Röer, *Bibl. Ind.* 1850; translated by Rajah Rammohun Roy, 1816 (2nd ed., 1832); by Dr. E. Röer, 1853; by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, I. (1879).

[H. T. COLEBROOKE.]

500.

138g. Foll. 11; size and writing as the preceding MS.

Ānandajñānagiri's gloss on *Śaṅkarācārya's* commentary [*Talavakāropanishad-bhāshyaṭippaṇa*]. [H. T. COLEBROOKE.]

501.

1095B. Foll. 7; size 12 in. by $5\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, on European paper; 14–16 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft ®

502.

1355f. Foll. 20; size 10½ in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; fourteen lines in a page.

a) Another copy of *Ānandajñāna's* gloss. It ends, fol. 7:

यो ऽसौ सर्वेश्वरो विष्णुः सर्वात्मा सर्वदर्शनः ।
शुद्धबोधांबुधिः साक्षात्सोऽहं नित्योऽभयः प्रभुः ॥ १ ॥

इति श्रीशांकरस्य तलवकारोपनिषत्पदभाष्यटिप्पणं समाप्तं ॥ The work is marked के० प० भ० टी० in the margin.

b) *Keneshitavākya-bhāshyaṭippaṇa*, a gloss on *Śaṅkara's Kenopanishadvākyavivaraṇa*, the same as that by which the latter work is followed in the next MS.

It is marked के० वा० भा० टी० in the margin. [H. T. COLEBROOKE.]

503.

964b. Foll. 52; size 9¼ in. by 3¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Modern.

a) *Śaṅkarācārya's Kenopanishad-vākyavivaraṇa.* It begins:

समाप्तं कर्मात्मभूतप्राणविषयं विज्ञानं कर्म चानेकप्रकारं० It ends, fol. 24:

इति श्रीगोविंदभगवत्पूज्यपादशिष्यस्य परमहंसपरिव्राजकाचार्यस्य श्रीमच्छंकरभगवतः कृतौ तलवकारोपनिषत्केनोपनिषदि वाक्यविवरणं समाप्तं ॥

b) *Keneshitavākya-bhāshyaṭippaṇa*, a gloss on the preceding work. It begins:*

प्रयत्नाद्यंतरेणैव मनआदेः प्रवर्तकं ।
विदिताविदितान्यत्वसिद्धं ब्रह्माहमद्वयं ॥

केनेषितमित्यादिकां सामवेदशाखाभेदब्राह्मणोपनिषदं पदशो व्याख्यायापि न तुतोष भगवान्भाष्यकारः शारीरकैर्न्यायैरनिर्णीतार्थत्वादिति न्यायप्रधानैः श्रुत्यर्थसंग्राहकैर्वाक्यैर्व्याचिख्यासुः पूर्वकांडेन संबंधमभिधित्सुः पूर्वकांडार्थं संक्षेपतो दर्शयति । समाप्तमिति०

It ends:

सत्यकामः स्वयंसिद्धः सर्वेशो यः स्वशक्तितः ।
स एतांतः प्रविष्टो ऽस्मनुपास्यः सर्वदेहिनां ॥ १ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

* One or two mistakes of the scribe have been corrected with the help of MS. 1355f.

504.

1317b. Foll. 72; size 12 in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 7–9 lines in a page. Modern.

Kenopanishad, with a commentary by *Bāla Kṛishṇānanda*, ruler of *Śrutinagara*.

The comment begins:

समाधावंभोधौ स्फुरदमृतमाधुर्यमहिते
शरद्राकाचंद्रः सकलकलिकामोदमधुरः ।
सदद्वैतानंदः शमरसमहिम्ना समरसो
विवर्तानामादिर्विविधघटनानां विजयते ॥ १ ॥
श्रुत्यंतांबुजमोदने दिनमणिश्चिंतामणिश्चिंतितः
स्वात्मानंदपुमर्थपूर्णतरसद्विश्राणने विश्रुतः ।
यो विश्रांतिसुरद्रुमो भवभवप्रोद्दामतापश्रमे
सोयं शंकरभिक्षुशेखरमणिश्चित्ते चिरं वर्ततां ॥ २
पुराणं पुण्यानामवधिर० ३ ॥
भगवत्पादवचनमणिदीपावलंबनात् ।
निवृत्तहृदयध्वांतः स्वात्मानमवलोकये ॥ ४ ॥
श्रीधरमार्यं श्रीमत्स्वयंप्रकाशार्यगोपालौ ।
शिवरामं पुरुषोत्तमपूर्णानंदौ च गुरुकुलं कलये ॥ ५ ॥
स्वचेतःसंशुद्धिं ननु तलवकारश्रुतिशिरो
गिरामालंबेनापनयपरिपाटीमपनयन् ।
मुहुर्बालो नव्यद्रविडमुनिरुन्निद्रनयनो
यतिः कृष्णानंदः श्रुतिनगरनेता वितनुते ॥ ६ ॥

केनेषितमित्याद्या छंदोगांतर्गतानां तलवकारिणां ब्रह्मविद्यापरोपनिषत् ॥ ०

Foll. 1–13 contain the introduction.

The commentary ends: न तु साधारणजनः इत्यर्थः द्विरुक्तिर्विद्यासमाप्तिमवगमयति ॥ इति श्रीमत्परमहंस ॥ (!)

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

505.

583. Foll. 17; size 11 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, in the early part of the last century; 10–14 lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary (*bhāshya* or *vivaraṇa*) on the *Muṇḍakopanishad.*

Edited, with *Ānandagiri's* gloss, by Dr. E. Röer, in the *Bibl. Ind.*, 1850. The *upanishad* has been translated by Rajah Rammohun Roy, 1819 (2nd ed., 1832); by L. Poley (French), 1836; by Dr. E. Röer (1853); by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, xv. (1884).

[H. T. Colebrooke.]

506.

1625A. Foll 27; size $8\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; 11–13 lines in a page.

The same work.

[H. T. Colebrooke.]

507.

1095C. Foll. 25; size 12 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the 17th century; 10–12 lines in a page.

The same work.

[H. T. Colebrooke.]

508.

1454b. Foll. 30; size $10\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page. Modern.

Another copy of *Śaṅkarācārya's Muṇḍakopanishadbhāshya.*

[H. T. Colebrooke.]

509.

1454c. Foll. 13; size $10\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven lines in a page. Modern.

Ānandagiri's Muṇḍakabhāshyaṭippaṇa.

[H. T. Colebrooke.]

510.

1878b. Foll. 30; size $12\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine or ten lines in a page. Modern.

The *Muṇḍakopanishad,* with the commentary (*dīpikā*) of *Śaṅkarānanda.*

The commentary begins:

मुंडकं मुंडमार्गस्थं ब्रह्मात्मैक्यावबोधकं शंकराचार्यमार्गेणैव पदे पदे ब्रह्मविद्याया अतिदुर्लभत्वं दर्शयितुं इतिहासरूपेण श्रुतिः प्रथमतो गुरुपरंपरामाह । ब्रह्मा ब्रह्मांडजः ०

[Dr. John Taylor.]

511.

1454a. Foll. 39; size $10\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page. Modern.

The *Kāṭhakopanishad* with *Śaṅkarācārya's* commentary.

The commentary begins: ओं नमो वैवस्वताय मृत्यवे ब्रह्मविद्याचार्याय नचिकेतसे च ०

[H. T. Colebrooke.]

512.

1364b. Foll. 28; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting of the earlier part of last century; twelve or thirteen lines in a page.

Śaṅkarācārya's Kāṭhakabhāshya.

It begins: नमो भगवते वैवस्वाताय ०

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

513.

790a. Foll. 20; size 9¾ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of the last century; ten lines in a page.

The same work.

It begins: नमो वैवस्वताय ०

[H. T. COLEBROOKE.]

514.

1457b. Foll. 37; size 10 in. by 4 in.; clearly written, in the Devanāgarī character, in the earlier part of last century; ten lines in a page.

Śaṅkarāćārya's commentary on the *Kāṭhaka-* or *Kaṭha (vallī)-upanishad.*

Edited, with *Ānandagiri's* gloss, by Dr. E. Röer, *Bibl. Ind.* 1850; the *Upanishad* translated by Rajah Rammohun Roy, 1832; L. Poley (French), 1835–37; Dr. E. Röer, 1853; by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, xv., 1884.

[H. T. COLEBROOKE.]

515.

1878d. Foll. 46; size 12¼ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; 9–11 lines in a page. Modern.

The *Kāṭhakopanishad*, with the commentary (*dīpikā*) of *Śaṅkarānanda.*

The commentary begins:

आत्मकल्पद्रुमं नीताः शंकरेण यथा पुरा ।
कठवल्लीर्विनेष्यानि तथैव पदपल्लवाः ॥

अथोपनिषदां कर्मसंबंधौ विषयादिचतुष्टयं च सुलभं । ततो न पृथग् वर्णनीयं । कठवल्ल्युपनिषदारंभ आख्यायिका श्रद्धावतां स्वधर्मनिरतानां ब्रह्मज्ञानं नेतरेषामित्यर्थः ॥ उशन् ०

It ends: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यानंदात्मपूज्यपादशिष्यस्य शंकरानंदभगवतः कृतौ काठकोपनिषद्दीपिकायां द्वितीयेऽध्याये तृतीया वल्ली समाप्तश्चाध्यायः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

516.

810. Foll. 283; size 14½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of the last century; twelve lines in a page.

The *Kaṭhavallīvivaraṇa,* a commentary on the *Kaṭhopanishad,* by *Bāla Krishṇānanda Sarasvatī* ruler of *Śrutinagara* (or *Vedanagara*).

It begins:

चमत्कारः कश्चित्सकलपुरुषार्थेषु सततं
सतां हृत्पाथोजे तरुणकिरणः कोपि तरणिः ।
समाधिक्षीराब्धौ मधुरतरराकाहिमकरस्
चिदानंदो भूमा चिरपरिचितः सन्विजयतां ॥ १ ॥
श्रीमच्छंकरभास्करस्य किरणैः फुल्ले वचोभिः परा
खंडार्थैकमरंदसंभृततनौ सद्युक्तिपत्रोज्ज्वले ।
हंसो हंसरसे कठश्रुति शिरःपद्मे वचःकेसरे
चर्चामोदभरे सदैव चरितु संसक्तसन्मानसः ॥ २ ॥
संख्यावज्जनसंख्यया सरसया सन्न्यायया ऽसंख्यया
सांख्यादिप्रतिपक्षया सुदृढया ऽखंडार्थसिद्धांतया ।
आचार्यो द्रमिलो नवः श्रुतिपुरीनेता यतिर्बालकः
कृष्णानंदसरस्वती वितनुते चित्तस्य संशोधनं ॥ ३ ॥
श्रीमत्पूर्णानंदान्वंदे पुरुषोत्तमार्यांश्च ।
शिवरामयतींद्रानपि गोपालानंददेशिकेंद्रांश्च ॥ ४ ॥
श्रीमत्स्वयंप्रकाशान् श्रितजनकल्पद्रुमान् श्रये सततं ।
श्रीमच्छ्रीधरचरणांभोजं हृदये सदा कलये ॥ ५ ॥
श्रुतिनगराधीशेनाभिनवद्रविडार्यबालकृष्णेन ।
रचितेयं मोदयतात्कैलासेशं कृतिर्महादेवं ॥ ६ ॥
सूत्रन्यायस्मृतिभिर्विवेचितेयं श्रुतिर्निगूढार्था ।
संतोषं निर्दोषा संपादयतात्सतां सततं ॥ ७ ॥

उशन्नित्याद्या मंत्रब्राह्मणमयी कठोपनिषत् ०

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकश्रुतिनगरेशस्वयंप्रकाशाभिनवद्रविडार्यबालकृष्णानंदविरचिते काठकोपनिषद्विवरणे मंत्रब्राह्मणविभजनं नाम प्रथमः परिच्छेदः fol. 8.

इति ० ब्राह्मणविवेचनं नाम द्वितीयः परिच्छेदः fol. 69b.

इति ० तृतीये मंत्रपरिच्छेदे प्रथमवल्लीविवृतिः fol. 137.

Digitized by Microsoft®

इति ० कठवल्लीविवरणे तृतीयपरिच्छेदे मंत्रव्याख्याने द्वितीयवल्ली fol. 195*b*.

इति ० द्रविडार्यवेदनगरेश ० तृतीयपरिच्छेदे तृतीयवल्ली fol. 221.

इति ० तृतीये मंत्रपरिच्छेदे चतुर्थवल्ली fol. 239*b*.

इति ० तृतीयपरिच्छेदे मंत्रविवृतौ पंचमवल्ली fol. 256*b*.

The colophon of the sixth *vallī* is incomplete इति श्री· [H. T. Colebrooke.]

517.

1638c. Foll. 8; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the earlier part of the last century; eleven lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Īśā* (*Īśāvāsya*)- or *Vājasaneyisaṃhitā-upanishad* (the 40th adhyāya of the *Vājasaneyi-saṃhitā*).

Edited, with *Ānandagiri's* gloss, by Dr. E. Röer, *Bibl. Ind.*, 1850; the *Upanishad* translated by Rajah Rammohun Roy, 1816 (2nd ed., 1832); by Dr. E. Röer, 1853; by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, i., 1879.

The MS. ends:

इति श्रीगोविंद ० शंकरभगवतः कृतौ वाजसनेयसंहितोपनिषद्भाष्यं समाप्तं ॥ [H. T. Colebrooke.]

518.

121A. Foll. 12; size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; eleven lines in a page.

Yājñīyamantra-vyākhyānuvivaraṇa, a gloss by *Jayatīrtha Bhikshu*, on (*Madhva*) *Ānandatīrtha's* commentary on the *Īśāvāsyopanishad*.

It begins:

श्रीमच्छ्रीवदनाम्भोजगतसौन्दर्यसौरभम् ।
लिहद्भ्यां लोचनालिभ्यां भगवान्पातु नो हरिः ॥

काण्वीं मन्त्रोपनिषदं व्याकरिष्यन् भगवानाचार्यश्चिकीर्षितार्थविघ्नपरिसमाप्त्यादिप्रयोजने प्रपाद्य देवतास्तुतिनतिप्रथमं निबध्नाति। नित्येति।० ---- ज्ञानमूर्त्तये नित्यायेति।

The MS. ends:

कमलावदनांभोजराजहंसाय विष्णवे ।
नमो जगज्जनिस्थेमहेतवे परमात्मने ॥

इति श्रीमदानंदतिर्थभगवत्पादाचार्यविरचितस्य याज्ञीयमंत्रव्याख्यानस्य विवरणं जयतिर्थभीक्षुविरचितं समाप्तं।० सं १८०५ ० [H. T. Colebrooke.]

519.

1317a. Foll. 70; size $12\frac{3}{8}$ in. by $4\frac{1}{8}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the early part of the last century; nine lines in a page.

Īśādhyāyabhāshya, a commentary on the *Īśāvāsyopanishad*, by *Bāla Krishṇānanda*.

It begins:

चिदानंदो हंसश्चिरपरिचितो मानसतटे
चमत्कारान् कुर्वन् मतिमहिलयालिंगिततनुः ।
विलासाच्चिन्वानश्चरमचरमुच्चावचमिदं
विलीनीकुर्वंश्वासकृदपि परेशो विजयते ॥ १ ॥
वंदे वंदारुवृंदांतरघनतिमिरे ० वंदे शिकेंद्रं यतींद्रं ॥ २ ॥
शंकरयतिवरसूचित ० ३ ॥
अपनयतिमिरवृतायां हृदयगुहायां सदद्वयार्थाप्त्यै ।
श्रीमच्छंकरयतिवरवाणीमणिदीपिकायिता जयति॥४॥
पूर्णानंदयतींद्रान् पुरुषोत्तमयोगिनोऽथ गोपालान्।
श्रीमात्स्वयंप्रकाशान् श्रीधरवर्यांश्च सततमाकलये ॥५॥
मनूनीशेत्याद्यान् विशदवृहदारण्यकगिरा
मुहुर्व्याख्यातार्थान् क्रमघटनयालोड्य विमलम् ।
यतिर्बालो नव्यद्रविडमुनिराम्नायनगराधिभूः कृष्णानंदः स्वमतिपरिशुद्धिं वितनुते ॥ ६ ॥

ईशावास्यमित्याद्या वाजसनेयिशाखांतर्गतकाण्वमध्यंदिनयोश्चत्वारिंशत्तमाध्यायात्मिकोपनिषद् ०

It ends:

श्रीमच्छंकरयतिवरसूचितमर्यादया ऽकथयमहं ।
वृहदारण्यकगीर्भिर्भावानीशादिमंत्राणां ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकश्रीस्वयंप्रकाशानंदसरस्वतीपूज्यपादशिष्यश्रीमच्छ्रीधरानंदसरस्वतीचरणकमलेंदिरायितहृदयश्रुतिनगरीशाभिनवद्रविडाचार्यबालकृष्णानंदविरचितमीशाध्यायभाष्यं संपूर्णम् ॥ [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

520.

1095F. Foll. 25; size 12 in. by 4¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; 9–11 lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Praśnopanishad.*

Edited, with *Ānandagiri's* gloss, by E. Röer, *Bibl. Ind.*, 1850. The *Upanishad* translated by the same scholar, 1853; by F. M. Müller, *Sacred Books of the East,* xv., 1884.

[H. T. Colebrooke.]

521.

1454d. Foll. 32; size 10¼ in. by 4¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Another copy of *Śaṅkara's Praśnopanishad-bhāshya.* Dated Saṃvat 1852.

[H. T. Colebrooke.]

522.

2444. Foll. 240 (from 136 to end not numbered); size 12¾ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1750; ten lines in a page.

Praśnopanishad-vivṛiti, another commentary on the *Praśnopanishad,* by *Bāla Krishṇānanda Sarasvatī,* ruler of *Śrutinagara.*

It begins:

निवर्तानां भूनिर्विविधघटनानां त्रिजगतां
दधाना सामर्थ्यं सकलमपि सान्निध्यवशतः ।
चिरायाविद्यायै चिदचिदुभयग्रंथिखनये
चिरं चित्ते भूयाच्चिदखिलपुमर्थैककलिका ॥ १ ॥
श्रीमच्छंकरपूर्णशारदसुधाभीशोर्वचोभिः
करैः संफुल्ले नयसौरभेण भरिते चर्चादलैरुज्वले ।
जीवेशोभयसामरस्य सरसे चेतो द्विरेफः
सदा संसक्तोऽस्तु तुरीयवेदशिखरे प्रश्ने परे कैरवे ॥ २ ॥
संख्यावज्जनसंख्यया सरसया सत्पायया ऽसंख्यया
सांख्यादिप्रतिपक्षया सुदृढया ऽखंडार्थसिद्धांतया ।
आचार्यो द्रमिलो नवः श्रुतिपुरीनेता यतिर्बालकः
कृष्णानंदसरस्वती वितनुते चित्तस्य संशोधनं ॥ ३ ॥

etc., as p. 137 above; ° सततं ॥ ७ ॥

सुकेशा च भारद्वाज इत्याद्या मंत्राणां व्याख्येयरूपत्वादव्यभिचारेण ब्राह्मणानां व्याख्यानरूपत्वान्मंत्रब्राह्मणमयी प्रश्नोपनिषत् तस्या अल्पाक्षरा विवृतिरारभ्यते ॥ तत्रादौ विषयपरिशोधनाय मंत्रब्राह्मणे विभजामस्तत्रापीह मंत्राणामल्पत्वान्मंत्रानेव ब्राह्मणेभ्यः पृथक्कृत्य प्रदर्शयामः । तथा हि ।

विश्वरूपं हरिणं जातवेदसं
परायणं ज्योतिरेकं तपंतं ।
सहस्ररश्मिः शतधा वर्तमानः
प्राणः प्रजानामुदयत्येष सूर्यः ॥ १ ॥ °

पंचपादं ° २ ॥ एषोऽग्निस्तपत्येष सूर्य ° ३ ॥ ° sixteen couplets (*Praśnop.*, 1, 8; 1, 11; 2, 5 etc.; *cf.* also F. M. Müller, *Up.* Part II., *Introd.* p. xliii) ॥ अत्र द्वितीयप्रश्नस्थिता एषोऽग्निरित्याद्या नव मंत्राः प्राणस्तुतिपरा इंद्रियाद्यधिष्ठातृदेवताभिर्दृष्टाः प्रथमप्रश्नस्थौ मंत्रौ विश्वरूपं पंचपादमित्याद्यौ तृतीयप्रश्नस्य उत्पत्तिमिति °

The commentary on the *brāhmaṇa* portion (viz., सुकेशा च भारद्वाजः) begins fol. 48*b*:

अथ पूर्वं प्रश्नोपनिषदो मंत्रा विश्वरूपमित्याद्याः षोडशापि सूचीकटाहन्यायेन स्वल्पत्वान्मूलत्वान्मंत्राणां मूलतात्पर्यानुरोधेनैव च ब्राह्मणप्रवृत्तेश्च व्याख्याताः । संप्रति व्याख्यारूपाणि सुकेशा चेत्यादीनि ब्राह्मणानि क्रमेण व्याकुर्मः । तत्र तृतीयो गुरुः स्वशिष्यान् श्रोतव्यः श्रुतिवाक्येभ्यो मंतव्यश्चोपपत्तिभिरिति वचनार्थं मनसि निधाय सुकेशादिऋषिगणपिप्पलादसंवादरूपब्राह्मणविवृतमंत्रगणप्रतिपादितानर्थान् बोधयितुं पिप्पलादं प्रति सुकेशादिऋषीणां षणां तत्सहचरितानामन्येषां चोपसदनादिक्रियां स्वशिष्याणामन्येषां च शिक्षायै स्ववचनतो निबध्नाति स्म सुकेशेत्यादिना °

Praśna I. ends fol. 87*b*.

P. II., fol. 99*b*: इदं च तमेता इति वाक्यं [viz., after II., 4 of the edition (5–13 having been explained as *mantras*)] पिप्पलशाखागतप्रश्नोपनिषदि न पठितं शौनकीयप्रश्न एव पठितमिति विशेषो वेदितव्य इति सर्वं निराकृतं ॥

Digitized by Microsoft®

P. III., fol. 146; IV., fol. 167*b*; V., fol. 181*b*; VI., fol. 196.

Then follows an additional philosophical chapter, beginning:

अथ भगवान् बादरायणो ऽस्यामुपनिषदि संदिग्धार्थकं वाक्यं विवरीतुं प्रथमे ऽध्याये तृतीये पादे । ईक्षतिकर्मव्यपदेशात् स इति (I. 3, 13) तत्रैव पादे । अत्ताचराचरग्रहणात् प्रकरणाच्चेति च सूत्रयां चकार । तत्र प्रथमेक्षतिकर्मव्यपदेशात्स इत्यधिकरणं °

It ends:

ननु श्रीमच्छंकरभगवत्पादभट्टभास्करलक्ष्मणार्यभिक्षुप्रभृतिभिः कठश्रुतिमुदाहृत्यैतदधिकरणप्रवर्तनादानंदतीर्थैरदितिश्रुत्यवलंबेन प्रवर्तनात् प्राकृतं सूत्रयोजनं तद्विरुद्धमिति चेत् नैव विरुद्धं प्रश्नश्रुतौ विस्पष्टमत्तृपदश्रवणादर्थाबाधाच्च (!) प्रकृतात्तृसूत्रविषयतायाः समुचितत्वात् कठादिश्रुतावत्तृपदश्रवणाभावे न यथा कथंचिदत्तृपदस्यानुमेयत्वेनार्थप्रत्यभिज्ञामात्रेण गौणविषयताया एव कठादिश्रुतेरुचितत्वात् प्रायेण सर्वेष्वष्टाधिकरणेषु प्रथमेऽध्याये श्रुतिशब्दानुवादेनैव सूत्रविरचनात् सूत्रगताशब्दवत्या एव श्रुतेर्मुख्यविषयत्वादर्थसाम्यवत्याः श्रुतेर्गौणविषयत्वेनैव सर्वैरभ्युपगमात् प्रश्नश्रुतिर्मुख्यो विषयः कठश्रुत्यादिर्गौणो विषय इति विभागेन प्रकृतिविरोधो न.वतरत्येव गौणविषयवाक्यानुरोधेन विचारास्तु प्रत्नाचार्यप्रवर्तिताः कठविवरणे ऽनुसंधेया इति दिक् ॥

None of the chapters have a colophon to them; sufficient blank space having, however, been left for it after each. [H. T. COLEBROOKE.]

523.

2346c. Foll. 3; size 10 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; nine lines in a page.

Kaivalyopanishad.

It begins: अथाश्वलायनो भगवंतं परमेष्ठिनमुपसमेत्योवाचाधीहि भगवन्ब्रह्मविद्यां वरिष्ठां ° [GAIKAWAR.]

524.

1878a. Foll. 50; size 12¼ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page. Modern.

Kaushītaki-brāhmaṇopanishad, with the commentary (*dīpikā*) of *Śaṅkarānanda*, disciple of *Ācārya Ānandātman.*

Edited, with a translation of the *Upanishad*, by E. B. Cowell, *Bibl. Ind.*, 1861; the *Upanishad* again translated by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, i., 1879. [DR. JOHN TAYLOR.]

525.

1878e. Foll. 44; size 12¼ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; 10–13 lines in page. Modern.

Śvetāśvataropanishad with the commentary (*dīpikā*) of *Śaṅkarānanda.*

The *Upanishad* begins:

ब्रह्मवादिनो वदंति । किं कारणं ब्रह्म °

The commentary begins:

श्वेताश्वतरमंत्राणां ब्रह्मार्थोपनिषद्गिरां ।
पुण्यकृत्पुण्यतीर्थानामर्थमाविष्करोम्यहं ॥

ब्रह्मात्मैक्यार्थस्यातिगहनतां दर्शयितुं प्रथमतो ब्रह्मविदां विचारमवतारयति । ब्रह्मवादिनो °

The *Upanishad* has been edited, with *Śaṅkarācārya's* commentary, and a translation, by E. Röer, *Bibl. Ind.*, 1850–53; also translated by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, xv., 1884. [DR. J. TAYLOR.]

526.

1133. Foll. 64; size 11¾ in. by 6 in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of the 17th century. Twelve lines in a page. The Manuscript has suffered from damp.

Śvetāśvataropanishad with the commentary (*vivaraṇa*) of *Vijñānātman*, disciple of *Jñānottamācārya.*

Digitized by Microsoft®

The commentary begins:

अवच्छेदत्रयातीतनिर्मलज्ञानमूर्तये ।
नमो गिरां विदूराय दक्षिणामूर्तये नमः ॥
निगमांतप्रदीपाय निःसंगसुखसंविदे ।
संसारतापनोदाय विद्याश्रीपतये नमः ॥
प्रत्यस्ताखिलभेदाय जगद्विभ्रमसाक्षिणे ।
ज्ञानोत्तममुनींद्राय नमः प्रत्यक्सुखात्मने ॥

नमः परमऋषिभ्यो नमो ब्रह्मविद्यासंप्रदायकर्तृभ्यः । इदं ब्राह्मणवाक्यं वादिनो वदनशीलाः* वेदार्थविपरीतपक्षान्निर्मू-लीकृत्य वेदार्थतत्वेन ब्रह्मवदनशीलाः साक्षाद्वा परंपरया वा सर्ववेदार्थत्वेन ब्रह्म वदंतीत्येतत्सर्ववेदा यत्पदमामनंतीति श्रुतेः ।°

It ends:

द्विर्वचनमध्यायपरिसमाप्तिद्योतनार्थमादरार्थं च ॥ इति श्री-मत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमज्ज्ञानोत्तमपूज्यपादशिष्यश्रीमद्वि-ज्ञानात्मभगवतः कृतौ श्वेताश्वतरोपनिषद्विवरणे (!) षष्ठोध्यायः ॥

[H. T. Colebrooke.]

527.

1625D. Foll. 12; size 8½ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; ten or eleven lines in a page.

Mahopanishad of the *Atharvaveda*, consisting of six sections (*upanishads*, or *upanishatkaṇḍikās*), the first five of which (according to this MS.) constitute the *Sundarītāpanī*, while the sixth is called the *Tripura-upanishad*.

I. The *Sundarītāpanī* begins:†

ओं अथैतस्मिन्नन्तरे भगवान्प्राजापत्यं वैष्णवं विलय-कारणरूपमाश्रित्य पराभिधा भगवत्येवमादिश्रुत्या भूर्भुवः-स्वरोमिति त्रीणि पुराणि स्वर्गभूपातालानि पुराणि हरोमात्मकेन ह्रींकारेण हृल्लेखपराभिधा भगवती त्रिकू-टावसाने त्रिनिलये विलये धाम्नि महसा घोरेण व्याप्नोति सैवेयं भगवती त्रिपुरेति व्याख्यायते ॥ तत्सवितुर्वरेण्यं etc. [the *gāyatrī*, *Ṛgv.* III., 62, 10; followed by I. 99, 1 जातवेदसे सुनवाम and VII. 59, 12 त्र्यम्बकं यजामहे] ॥ इति शङ्करी परमा विद्या सा त्रयी साष्टाक्षरी त्रिपुरा परमेश्वरी ॥ आद्यानि चत्वारि पदानि ब्रह्मविकाशीनि । द्वितीयानि शाक्त्य-ख्यानि । तृतीयानि शैवानि ।° here follows the explanation in six paragraphs; after which (fol. 3*b*) पञ्चदशाक्षरं त्रैपुरं यो धीते स सर्वान् कामानवाप्नोति स सर्वान् भोगानवाप्नोति – – स वैष्णवं धर्मनिरूढ परं ब्रह्म व्याप्नोतीत्येवं वेद ॥ here follow the twelve *dhāmāni* in as many paragraphs, the last of which, containing a number of epithets of *Tripurī*, ends (fol. 4*b*) महात्रिपुरीं देवीं ध्यायेयमिति ध्यानयोगेने-त्येवं सकलपूजार्चनं वेदेति महोपनिषत् इत्यथर्वणे सुंदरीतापन्यां प्रथमोपनिषत् ॥ • ॥

The second *Upanishad* begins:

जातवेदसे सुनवामेत्यादि पठित्वा त्रैपुरीव्यक्तिं व्याचक्षते ।° it treats chiefly of *cakra*, fol. 5*b*: देवा ह वै भगवन्तमब्रुवन् महाचक्रनाम चक्रनायकं नो ब्रूहि । सार्वकामिकं सर्वाराध्यं सर्वरूपं विश्वतोमुखं मोक्षद्वारं यद्योगिनामुपदिश्य परं ब्रह्मभित्वा निर्वाणमुपदिशति तान् होवाच भगवान् । श्रीचक्रं व्याख्यास्यामः । ओमिति त्रिकोणं त्र्यक्षरं कृत्वा °

Fol. 6*b*: ओं क्षीरेण स्नापिता देवी चन्दनेन विलेपिते । बिल्वपत्रार्चिता देवी दुर्गे हं शरणागत इत्यनेनार्चां प्रार्थयित्वा मायालक्ष्मीमन्त्रेण । ह्रीं श्रीं या वै शिवा भगवती महिमा सिद्धस्तस्यै वै नमः । after which follow, to the end of the chapter, many variations of this formula.‡

* Instead of इदं ब्राह्मणवाक्यं ° the Telugu MS. 3183 (p. 133, above) reads: ब्रह्मवादिनो वदंतीति

† Grantha MS., R.A.S., Whish 17, containing the same *Upanishad* (foll. 16–27), begins:

त्रिपुरातापनीविद्या देह्यचिच्छक्तिविग्रहम् ।
वस्तु चिन्मात्ररूपं तत्परतत्वं भजाम्यहम् ॥

ओं भद्रं कर्णेभिरिति शान्तिः । अथैतस्मिन्नन्तरे भगवान्प्राजापत्यं वैष्णवं विलयकारणं रूपमाश्रित्य त्रिपुराभिधा भगवतीत्येवमादि-शंकरहरमायात्मकेन ह्रींकारेण हृल्लेखाख्या भगवतीति त्रिकूटा-वसाने निलये – – – घोरेण व्याप्नोति – – – त्रिपुरेति गीयते ॥ तत्सवितुः ° See also pp. 115*b*, 127*a*, above.

‡ These are wanting in the Grantha MS.

Digitized by Microsoft®

This *Upanishad* concludes (fol. 8*b*) : स ब्रह्म पश्यति स सर्वं पश्यति सोऽमृतत्वं गच्छति य एवं वेदेति महोपनिषत् ॥

The third *Upanishad* begins :
देवा ह वै मुद्राः सृजेयमिति भगवन्तमब्रुवंस्तान् होवाच * भगवानवनिपदजानुमण्डलं विस्तारपद्मासनं कृत्वा मुद्राः सृजेयमिति स सर्वानाकर्षयति यो योनिमुद्रामधीते ०

It ends (fol. 9*b*) : कुलकुमारी विद्महे मन्त्रकोटिः सुधीमही तं नः कौलिः प्रचोदयादिति कुमार्यर्चनं कृत्वा यो वै साधकोऽभिलिखति सोऽमृतत्वं च गच्छति स यश आप्नोति स परमायुष्यमवाप्य परं ब्रह्म भित्त्वा तिष्ठति य एवं वेद । इति महोपनिषत् ॥ †

The fourth *Upanishad* begins :
देवा ह वै भगवन्तमब्रुवन् देव गायत्रहृदयं ‡ नो व्याख्यातं त्रैपुरं सर्वोत्तमं जातवेदससूक्तेनाख्यातं त्रैपुराष्टकं यद्दृष्ट्वा मुच्यते योगी जन्मसंसारबन्धनात् । इत्येवं ब्रुवतां सर्वेषां देवानां श्रुत्वेदं वाक्यमित्यथातस्त्र्यम्बकेनानुष्टुभेन मृत्युंजयं दर्शयते ० – – – *ib*. देवा ह वै भगवन्तमूचुः सर्वं तयाख्यातम् । अथ कैर्मन्त्रैर्देवी स्तुता भगवती ०

It ends (fol. 10*a*) : नमः शिवायेति याजुषमन्त्रेणोपासको रुद्रत्वं प्राप्नोति शिवत्वं प्राप्नोति कल्याणं प्राप्नोति य एवं वेद । इत्यथर्वणवेदे सुंदरीतापिन्यां चतुर्थोपनिषत् ॥

The fifth *Upanishad* begins :
तद्विष्णोः परमं पदं ० विष्णोर्यत्परमं पदम् (*Rigv*. I, 22, 20. 21) विष्णोः सर्वतोमुखस्य स्नेहो यथा ० These verses are commented upon as well as *Rigv*. IV. 40, 5 हंसः शुचिषद् ० [which in this MS. ends with बृहत् । and in G. MS. with ऋतं बृहत्] – fol. 10*b* § : देवा ह वै भगवन्तमब्रुवन् स्वामिन्नो कथितं स्फुटं क्रियाकाण्डं सविषयं त्रैपुरीयमिति ‖ । अथ परम निर्विषयं कथयस्वेति तान् होवाच भगवान् तुरीयं माययान्यया निर्दिष्टं परमं ब्रह्मेति । ०

It ends : तस्माद्देषां विद्यां तुरीयां श्रीकामराजाख्यामेकादशधा तन्निमित्तोन्नमितां जानीते स तुरीयं पदं प्राप्नोत्येवं वेदेति महोपनिषत् । इत्यथर्वणे पंचमोपनिषत् ॥ Here (fol. 11*b*) follows another paragraph (wanting in the Grantha MS.) : एवं जानाति यस्तत्त्वं बीजोपनिषदां गणं । पंचकं परमे व्योम्नि लीयते मुनिपुंगवः ॥ ० – – – ० इयं इयमित्येकोनविंशत्यभुवनेह इति पंचमोपनिषत्तापिनी समाप्ता । ५ ।

II. *Tripuropanishad* (called *Tripurīsundaryupanishad* in the Grantha MS.) begins (fol. 11 *b*) तिस्रः पुरस्त्रिपथा विश्वचर्षणीरत्तां [यत्र G. MS.] कथा अक्षराः सन्निविष्टाः । ० *Cp*. p. 127*b*, above.

It ends : सरः [शिवः G. MS.] सर्वस्य जगतो धाता च भर्ता हर्ता विश्वरूपत्वमेति । [ब्रह्म विष्णुः शिवा रामा शिवो शक्तिर्हरे रमा । अर्चनीयं प्रयत्नेन ब्रह्मविष्णुरमाः शिवः शिवः । wanting in G. MS.] ॥ इत्ययं महोपनिषत् ॥ त्रैपुरीयामक्षरं ¶ परमो गीर्भिरुधेष (!) य्येजुः परमेतच्च सामे वा यान्या च विद्यायर्वे यान्या च विद्या ॥ इति अथर्वणवेदे त्रिपुरोपनिषत्पंचचत्वारिंशति समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

528.

1638d. Foll. 13 ; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in. ; indifferent Devanāgarī writing, of the latter part of the 17th century ; 9–11 lines in a page.

Gopālatāpanīyopanishad.

Edited, with *Viśveśvara's* commentary, by *Haracandra Vidyābhūshaṇa* and *Viśvanātha*, *Bibl. Ind.*, 1870.

The MS. ends :
इति श्रीअथर्ववेदोपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां श्रीगोपालकृष्णतापनीयं संपूर्णं ॥ [H. T. Colebrooke.]

529.

2740. Foll. 26 ; size $7\frac{3}{4}$ in. by $6\frac{1}{4}$ in. ; legibly written in Devanāgarī ; recent ; six lines in a page.

---

* भगवानवनीकृतजानुमण्डलं विस्तीर्य पद्मासनं कृत्वा मुद्रा सृजतेति । G. MS.

† इति महोपनिषत्तृतीयोपनिषत् G. M.

‡ गायत्रीहृदयं G. M.

§ G. MS. begins only here the fifth *Upanishad*.

‖ त्रैपुरमिति । अथ प ० निर्विशेषं G. MS.

¶ त्रैपुर्यायमक्षरं G. MS.

Digitized by Microsoft ®

Gopālatāpanīyopanishad. At the beginning there is the following couplet:

कृषिर्भूवाचकः शब्दो नश्च निर्वृत्तिवाचकः ।
तयोरैक्यं परं ब्रह्म कृष्ण इत्यभिधीयते ॥

सच्चिदानन्दरूपाय ० [SIR C. WILKINS.]

530.

2346d. Foll. 14; size 10 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, in the earlier part of the last century; nine lines in a page.

The same *Upanishad*.

[GAIKAWAR.]

531.

1369c. Foll. 21; size 9¾ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; nine lines in a page.

Viśveśvarācārya's commentary (*ṭīkā*) on the *Gopālottaratāpanī*. [H. T. COLEBROOKE.]

532.

2346b. Foll. 15; size 10 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, in the earlier part of the last century; nine lines in a page.

Rāmatāpanīyopanishad. Both parts.

It begins:

चिन्मये ऽस्मिन्महाविष्णौ जाते दाशरथे हरौ ।०

It ends:

इत्यथर्वणरहस्ये रामस्योत्तरतापनीयोपनिषत् समाप्ता ॥

Edited, in Roman characters, with a German translation and notes, by A. Weber (*Abhandl.* of Berlin Ac., 1864).

[GAIKAWAR.]

533.

198. Foll. 54; size 10¾ in. by 3 in.; fairly written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the (*Nṛisiṃha-*) *Pūrvatāpanīyopanishad.*

It ends:

इति ० आथर्वणतापनीयोपनिषद्भाष्ये पंचमोपनिषत्समाप्ता ॥ इति पूर्वतापनीयभाष्यं संपूर्णं ॥ संवत् १५८१ समए कार्त्तिकसुदि एकादशीवार शोमवार लीषितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

534.

3087. Foll. 74; size 9 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; recent; ten lines in a page.

The same work. It ends:

सर्वोपनिषत्समाप्तिं द्योतयतीति सर्वं निर्मलमिति सिद्धं ॥

इति श्रीगोविंदभगवत्पूज्यपादशिष्यपरमहंसपरिव्राजकाचार्य-श्रीशंकराचार्यशंकरभगवतः कृतौ आथर्वणतापनीयोपनिषद्भाष्ये पंचमोपनिषत्समाप्ता ॥ इदमुपनिषन्मया पंडितठोलकेन कश्मीरदेशवासिना संवति ३५ माघमासे शुक्लपक्षे श्रीतीर्थराजप्रयागांतरे संपूर्णीकृता ॥

The leaves, which have no original pagination, are completely out of order.

[J. R. BALLANTYNE.]

535.

269a. Foll. 48; size 11½ in. by 5¼ in. fairly written, in Devanāgarī; modern; 13–15 lines in a page.

(*Nṛisiṃha-*) *Uttaratāpanīyopanishad*, with *Śaṅkarācārya's* commentary.

Text and commentary of both the *Pūrva-* and *Uttara-tāpanīyopanishad* have been edited by *Rāmamaya Tarkaratna*, *Bibl. Ind.*, 1871.

[H. T. COLEBROOKE.]

536.

1638e. Foll. 61; size 10¼ in. by 4¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of the 17th century; 12–14 lines in a page.

The same commentary, here ascribed to *Gauḍapāda* (cf. *Rājendralāla Mitra*, Notices of Sanskrit MSS., IV. p. 72).

Digitized by Microsoft®

It begins:

निरस्तनिखिलानर्थपरमानंदरूपिणे ।
नृसिंहाय नमस्कुर्मः सर्वधीवृत्तिसाक्षिणे ॥

It ends:

यस्य संस्मृतिमात्रेण तरंति भवसागरं ।
तन्नतोऽस्मि गुरुंभक्त्या धिया वाचा च कर्मणा ॥

इति श्रीनवमः खंडः समाप्तः ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमच्छुकमुनींद्रशिष्य-श्रीमद्गौडपादमुनिवरविरचिते उत्तरतापनीयविवरणे नवमः खंडः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

537.

1878c. Foll. 26; size 12¼ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page. Modern.

The *Atharvaśiropanishad*, *Atharvaśikhopanishad* and *Jābālopanishad*, with the commentary (*dīpikā*) of *Śaṅkarānanda*, disciple of *Ānandātman*.

A. The *Atharvaśiropanishad* begins: देवा ह वै स्वर्गं लोकमगमन् ते देवा रुद्रमपृछन् ०

The commentary begins:

वक्ष्ये ऽथर्वशिरोनाम्न्याः श्रुतेर्व्याख्यां पदानुगां ।
रुद्रात्मैक्यावगत्यर्थं रुद्रस्तुष्टोऽस्तु नस्तया ॥ १ ॥

विद्याया अतिदुर्लभत्वप्रदर्शनार्थं आख्यायिकामवतारयति । ०

B. The *Atharvaśikhopanishad* begins fol. 13*b*: अथ हैनं पैप्पलादो ऽंगिराः सनत्कुमारश्चाथर्वणमुवाच । ०

The commentary begins:

व्याख्याथर्वशिखानाम्न्याः श्रुतेः क्लेशविनाशनी ।
क्रियते ब्रह्मबोधार्थं तया शुध्यतो मे मनः ॥

ब्रह्मविद्याप्राप्त्यर्थं तपोविद्यासंपन्नैरपि गुरुशुश्रूषादिकं करणीयमित्येतदर्थं प्रथमत आख्यायिकामवतारयति । ०

C. The *Jābālopanishad* begins fol. 18: बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं । यदनु कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं ०

The commentary begins:

कृष्णद्वैपायनं व्यासं शंकरं लोकशंकरं ।
आनंदात्मानमप्यात्मगुरुं देवं नतोऽस्म्यहं ॥
जाबालोपनिषद्व्याख्यां व्यापयंतीं सुधानिधिं ।
करिष्ये प्रीयतां देवो विमुक्तोऽयं तदेश्वरः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

538.

1685. Foll. 179; size 9 in. by 5 in.; badly written, in the Devanāgarī character, in A.D. 1748; generally twelve lines in a page.

A metrical paraphrase, called (*Sarvopanishad-artha-*) *Anubhūtiprakāśa*, of twelve of the principal *Upanishads*, in twenty adhyāyas, by *Vidyāranya* (i.e., *Mādhavācārya**).

Verbal glosses have occasionally been added in the margin.

1. *Aitareyopanishad*, paraphrased in 107 *ślokas*, begins:

ऐतरेयेण संप्रोक्ता द्वितीयारण्यकांतगा ।
ब्रह्मविद्या सुविस्पष्टं बालबोधाय वर्ण्यते ॥ १ ॥
आत्मैव सृष्टेः प्रागासीन्नामरूपविवर्जितः ।
सो ऽप्येक एव नान्योऽस्ति जडं वान्यन्न विद्यते ॥ २ ॥

It ends, fol. 7:

ऐतरेयब्रह्मविद्यां व्याख्यातां संग्रहादिमां ।
सुस्थिरामनुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १०७ ॥

इति विद्यारण्यकृतायामैतरेयानुभूतिप्रकाशिकायां प्रथमो ध्यायः ॥

2. *Taittirīyopanishad* (*Brahmavallī*), in 150 *ślokas*, begins fol. 8*b*:

ब्रह्मवल्ल्यां ब्रह्मविद्यां तित्तिरिः प्राह यामिमां ।
वक्ष्ये सुखावबोधाय क्रीडंत्वत्र मुमुक्षवः ॥ १ ॥
दर्शादिपितृमेधांतैः कर्मभिर्बहुजन्मसु ।
अनुष्ठितैर्विविदिषा जायतेऽंतिमजन्मनि ॥ २ ॥

It ends, fol. 16*b*:

तैत्तिरीयकविद्यायाः प्रकाशेनोपसेविनः ।
मुमुक्षूननुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १५० ॥

इति विद्यारण्यकृते ऽनुभूतिप्रकाशे तैत्तिरीयकविद्याप्रकाशवार्त्तिके द्वितीयो ध्यायः ॥

---

* See A. Burnell, *Vaṃśabrāhmaṇa*, p. ix.

3. Adhyāya VI. of the *Chāndogyopanishad*, in 138 *ślokas*, fol. 17*b* :

छांदोग्ये श्वेतकेतुर्यमारुणेर्लेभ्यवानिमां * ।
ब्रह्मविद्यां संग्रहेण वक्ष्ये ऽहं सुखबुद्धये ॥ १ ॥
वेदानधीत्य गर्वेण श्वेतकेतुः पराङ्मुखः ।
आसीत्प्रत्यङ्मुखीकर्तुं गुरुराहातिविस्मयं ॥ २ ॥

It ends, fol. 25 :

श्वेतकेतोर्ब्रह्मविद्या व्याख्याता स्फुटमेतया ।
तुष्टो ऽस्माननुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १३८ ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे छांदोग्यविद्याप्रकाशे श्वेतकेतुविद्यास्तृतीयो ध्यायः ॥

4. Adhyāya VII. of the *Chāndogyopanishad*, 90 *ślokas*, fol. 26 :

सनत्कुमारश्छांदोग्ये नारदायोपदिष्टवान् ।
विद्यामेतां प्रवक्ष्ये ऽत्र सर्वशोकनिवृत्तये ॥ १ ॥
पुराणपंचमान् वेदान् शास्त्राणि विविधानि च ।
ज्ञात्वाप्यनात्मवित्त्वेन नारदः शोकमाप्नवान् ॥ २ ॥

It ends, fol. 31 :

सनत्कुमारविद्यायास्तात्पर्यं स्पष्टमीरितं ।
तेन कुर्यान्मम कृपां विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ९० ॥

इत्यनुभूतिप्राशे छांदोग्ये सनत्कुमारविद्या नाम चतुर्थाध्यायः ॥

5. Adhyāya VIII. of the *Chāndogyopanishad*, in 100 *ślokas*, begins fol. 32*b* :

प्रजापतिः स्वात्मविद्यां छांदोग्ये बहुधाब्रवीत् ।
विरोचनाय चेंद्राय तां वक्ष्ये सुखबुद्धये ॥ १ ॥
असंसार्ययमात्मासावन्वेष्टव्यो मुमुक्षुणा ।
प्रजापतिरिति प्राह प्रसंगेन स्वसंसदि ॥ २ ॥

It ends, fol. 38 :

प्रजापतेरियं विद्या कथितानुग्रहाद्गुरोः ।
सच्छिष्याननुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १०० ॥

इति श्रीविद्यारण्यकृते नुभूतिप्रकाशे छांदोग्ये प्रजापतिविद्याख्यः पंचमो ध्यायः ॥

6. *Muṇḍakopanishad*, in 99 *ślokas*, begins, fol. 38*b* :

ब्रह्मविद्यां शौनकाय यामुवाचांगिरा मुनिः ।
आथर्वणे मुंडके ऽसौ विशदीकृत्य वक्ष्यते ॥ १ ॥
चतुर्मुखादिके संप्रत्यये यो मुनिरंगिराः ।
उपसद्य यथाशास्त्रमेतं पप्रच्छ शौनकः ॥ २ ॥

It ends, fol. 44*b* :

शौनकस्य ब्रह्मविद्या विस्पष्टमुपवर्णिता ।
तुष्टोऽस्माननुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ९९ ॥

इति विद्या° प्रकाशे मुंडकोपनिषद्विवरणं षष्ठो ध्यायः ॥

7. *Praśnopanishad*, in 100 *ślokas*, begins, fol. 45*b* :

आथर्वणे पिप्पलादः षण्मुनिभ्यो यदब्रवीत् ।
तत्सर्वं प्रविविच्यात्र प्रवक्ष्यामि पृथक् पृथक् ॥ १ ॥
मुनयो वेदतात्पर्यात्सगुणब्रह्मचिंतकाः ।
परं ब्रह्मापेक्षमाणाः समिद्धास्ते गुरुं ययुः ॥ २ ॥

It ends, fol. 51 :

वेदैश्चतुर्भिरुत्पन्ना विद्येयं ब्रह्मगोचरा ।
प्रकाशिताताः संतुष्याद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १०० ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे प्रश्नोपनिषद्विवरणे सप्तमो ध्यायः ॥

8 & 9. *Kaushītakyupanishad*, in 100 and 71 *ślokas* respectively; ends fol. 62. Printed in Prof. Cowell's edition.

10. *Maitrāyaṇīyopanishad*, in 150 *ślokas*; ends fol. 72. Printed in Prof. Cowell's edition of the *Maitryupanishad*.

11. *Kaṭhavallī-upanishad*, in 120 *ślokas*; begins, fol. 73 :

याजुष्यां कठशाखायां विद्यां यां नचिकेतसे ।
यमः प्रोवाच तां सर्वां संग्रहेण ब्रवीम्यहं ॥ १ ॥
नचिकेताः कुमारः सन् स्वपित्रा प्रेषितो यमं
गत्वा तं तोषयित्वात्मज्ञानं वरमयाचत ॥ २ ॥

It ends, fol. 80 :

वैराग्यं नचिकेतस्य यथा तीव्रं तथा पुमान् ।
प्राप्नोति सेवमानः सन् विद्यातीर्थमहेश्वरं ॥ १२० ॥

इति ° कठवल्लीविवरणे एकादशो ध्यायः ॥

U

* *Cf. Ānandagiri* on the beginning of the adhyāya: श्वेतकेतुरिति । तमेव प्रकटयन्प्रथमं तृतीयेनाध्यायेनास्य संबन्धं कथयति ।

Digitized by Microsoft®

12. *Śvetāśvataropanishad*, in 120 *ślokas*, begins, fol. 81*b* :

श्वेताश्वतरनामा यो यजुःशाखाप्रवर्तकः ।
सोऽत्याश्रमिभ्यः प्रोवाच विद्यां व्याचक्ष्महेऽत्र तां ॥१॥
ये वेदवादिनस्ते तु मीमांसंते मुमुक्षवः ।
जगतः कारणं ब्रह्मेत्येवं वेदेषु घुष्यते ॥ २ ॥

It ends, fol. 88*b* :

अंतःप्रविष्टः शास्तेति योऽंतर्यामी श्रुतीरितः ।
सोऽस्मान्मुख्यगुरुः पातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १२० ॥

इति ० श्वेताश्वतरविवरणं नाम द्वादशोऽध्यायः ॥

13. Adhyāya I., *brāhmaṇa* 4 (*Ātma-brāhmaṇa*) of the *Bṛihadāraṇyakopanishad*, in the *Kāṇva* recension, 289 *ślokas*.

It begins, fol. 89*b* :

काण्वो याजुषशाखायां नानाख्यानोपबृंहिताम् ।
ब्रह्मविद्यामुवाचेमां संग्रहेण ब्रवीम्यहम् ॥ १ ॥
बृहदारण्यकप्रोक्तैर्विराट्सूत्राद्युपासनैः ।
स्याद्विराडादिरूपत्वं स विराडिह कथ्यते ॥ २ ॥
उपास्तेर्महिमा तेन भात्युपासनमिच्छतः ।
मुमुक्षुस्तु विराडादिदोषान्दृष्ट्वा विरज्यते ॥ ३ ॥
अध्यायस्य तृतीयस्य चतुर्थे ब्राह्मणे * श्रुतम् ।
वैराजं वपुरेतच्च शरीरान्तरकारणम् ॥ ४ ॥
इदं नरगवाश्वादिवपुस्तत्सृष्टितः पुरा ।
आत्मासीत्पुरुषाकारो ब्रह्माण्डाख्यशरीरभृत् ॥ ५ ॥
प्रत्यग्रूपः पराग्रूपाद्व्यावृत्तो ऽनुभवात्मकः ।
प्रथते यः स आत्मेति प्राहुरात्मविदो बुधाः ॥ ६ ॥

It ends; fol. 105*b* :

कर्मोपास्तिफलं काण्वः प्राहात्मब्राह्मणे तथा ।
अव्याकृतं व्याकृतं च विद्याविद्ये ह्यतिस्फुटम् ॥ २८३ ॥
अथाध्याये चतुर्थे च काण्वः पञ्चमषष्ठयोः ।
उपाख्यानानि बहुधा वक्ष्यत्यात्मावबुद्धये ॥ २८४ ॥
अजातशत्रुमैत्रेयीदध्यङ्ङित्युक्तनामभिः ।
आख्यानान्यङ्कितानि स्युश्चतुर्थाध्यायगानि हि ॥ २८५ ॥
अश्वलश्चार्तभागश्च भुज्यूषस्तकहोलकाः ।
गार्ग्युद्दालकशाकल्याः पञ्चमाध्यायगा इमे ॥ २८६ ॥
आख्यानान्येतदीयानि स्युः षष्ठाध्याय ईरितम् ।
जनकस्य ह्युपाख्यानं संग्रहाद्विस्तरादपि ॥ २८७ ॥
उपाख्यानेषु सर्वेषु प्रत्येकं ब्रह्म वर्णितम् ।
श्रुतैरेतैरुपाख्यानैर्ब्रह्मविद्या दृढा भवेत् ॥ २८८ ॥
यामात्मब्राह्मणे * विद्यां काण्वः प्रोवाच सा स्फुटम् ।
व्याख्याता प्रीयतां तेन विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ २८९ ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे काण्वविद्याख्यस्त्रयोदशोऽध्यायः ॥

14. Adhyāya II., *brāhmaṇas* 1–3 of the *Bṛihadāraṇyakopanishad*, in 120 *ślokas*; begins, fol. 106*b* :

अजातशत्रुरध्याये चतुर्थे ब्राह्मणैस्त्रिभिः ।
विद्यां बालाकये प्राह तां विस्पष्टमिह ब्रुवे ॥ १ ॥
अजातशत्रुर्ब्रह्मात्मवेदनाच्छौर्यितोऽपि च ।
अंतर्बहिश्च निःशत्रुः काश्यां राजा बभूव सः ॥ २ ॥
गर्गगोत्रजविप्रो ऽयं बालाकिर्नैव तत्त्ववित् ।
किंतु प्राणोपासको ऽयं दर्पेण महता वृतः ॥ ३ ॥

It ends, fol. 112*b* :

अजातशत्रुर्यो विद्यां ब्राह्मणैस्त्रिभिरुक्तवान् ।
तद्व्याख्यानेन संतुष्याद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १२० ॥

इति ० ऽजातशत्रुविद्याख्यश्चतुर्दशोऽध्यायः ॥

15. Adhyāya II. *brāhmaṇa* 4 of the *Bṛihadāraṇyakopanishad*, in 103 *ślokas*; begins, fol. 113*b* :

मैत्रेय्यै याज्ञवल्क्यो यां चतुर्थे ब्राह्मणे ऽब्रवीत् ।
ससाधनां ब्रह्मविद्यां विस्पष्टं व्याकरोमि ताम् ॥ १ ॥
वित्तस्य कर्महेतुत्वात्तत्त्यागो ज्ञानसाधनम् ।
इति दर्शयितुं प्राह श्रुतिराख्यायिकां शुभाम् ॥ २ ॥

It ends, fol. 119 :

याज्ञवल्क्यो ऽत्र मैत्रेयीमन्वगृह्णाद्यथा तथा ।
मुमुक्षुमनुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १०३ ॥

इति ० मैत्रेयीविद्याख्यः पञ्चदशोऽध्यायः ॥

---

* Adhyāya III. of the *Bṛihadāraṇyaka* corresponds to Adhy. I. of the *Upanishad*. Cf. the colophons in Dr. Röer's edition.

* आत्मैवेदमग्र आसीत् आसीत्पुरुषविधः Gloss, *i.e.* Adhy. I., brāhm. 4.

Digitized by Microsoft ®

16. Adhyāya II., *brāhmaṇa* 5 of the *Bṛihadāraṇyakopanishad,* in 50 *ślokas ;* begins, fol. 120*b* :

पञ्चमे ब्राह्मणे दध्यङ्ङाथर्वण उवाच याम् ।
अश्विनोर्मधुविद्यां तामत्र स्पष्टीकरोम्यहम्॥ १ ॥
परस्परोपकारित्वं पृथिव्याः प्राणिनामपि ।
यत्तन्मधुत्वं विज्ञेयमुपकारस्तु सर्जनम्॥ २ ॥

It ends :

विद्यावंशजयाद्विद्याविघ्नः सर्वो निवार्यते ।
मुमुक्षुमनुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ५० ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे वृहदारण्यके मधुविद्याख्यो नाम षोडशो ध्यायः ॥

17. Adhyāya III. of the *Bṛihadāraṇyakopanishad* in 309 *ślokas ;* begins, fol. 124*b* :

याज्ञवल्क्यो ऽश्वलादिभ्यो विजिगीषुकथामुखात् ।
उक्तवान्पञ्चमे ऽध्याये तत्वविद्यामनेकधा ॥ १ ॥
अध्यात्ममधिभूतं च यजमानर्त्विगादिषु ।
स्वाभाविकः परिच्छेदो मृत्युर्मर्त्यफलार्जनात् ॥ २ ॥

It ends, fol. 142 :

निरविद्यान्वयत्वात्तत्साक्षाद्ब्रह्मेति भण्यते ।
तदेवाविद्ययाशङ्क्या भोगमोहप्रदातृ हि ।
अनुगृह्णातु तद्भूयो विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ३०९ ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे ऽश्वलादिमुनिबोधाख्यो नाम सप्तदशो ध्यायः ॥

18. Adhyāya IV. of the *Bṛihadāraṇyakopanishad,* in 321 *ślokas ;* begins, fol. 143*b* :

षष्ठाध्याये याज्ञवल्क्यो जनकायोपदिष्टवान् ।
उपास्तितत्वविद्यां तु संग्रहाद्विस्तरादपि ॥ १ ॥
ध्यानादिहैव देवः सन्मृत्वा तद्देवताप्तये ।
प्रथमब्राह्मणे प्रोक्तं चतुष्पाद्ब्रह्मचिंतनम् ॥ २ ॥
वागाद्या देवतास्तासामाधारस्तत्तदिन्द्रियम् ।
अव्याकृतं च नामेति पादाश्चत्वार ईरिताः ॥ ३ ॥

It ends, fol. 162 :

जनकायात्मविद्यैषा याज्ञवल्क्येन वर्णिता ।
तद्व्याख्यानेनानुगृह्णाद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ३२१ ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे जनकविद्याख्यो नामाष्टदशो ध्यायः ॥

19. *Talavakāra* (or *Kena)-Upanishad,* in 100 *ślokas ;* begins, fol. 163*b* :

शाखा तलवकाराणां सामवेदगतास्ति या ।
विद्योक्ता तत्र संक्षेपात्तां विस्पष्टमहं ब्रुवे ॥ १ ॥
तद्विद्धि प्रणिपातेन परिप्रश्नेन सेवया ।
इत्यर्जुनाय भगवानाह प्रश्नाख्यसाधनं ॥ २ ॥

It ends, fol. 169 :

विद्या तलवकाराणां शाखायां श्रूयते स्फुटं ।
तद्व्याख्यानेन संतुष्याद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १०० ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे तलवकारविद्याख्यो नाम एकोनविंशो ध्यायः ॥

20. *Nṛisiṃhottaratāpanīyopanishad,* in 154 *ślokas,* begins, fol. 170*b* :

आथर्वणे तापनीय उत्तरस्मिन् प्रजापतिः ।
देवानवूबुधन्मंत्रराजप्रणवमार्गतः ॥ १ ॥
मंत्रराजं पूर्वतापनीये श्रुत्वा तदा धिया ।
ध्यायंतः सगुणं ब्रह्म देवा धीशुद्धिमाप्नुवन् ॥ २ ॥
ततस्ते निर्गुणं ब्रह्म पप्रच्छुः शुद्धबुद्धयः ।
अणोरणीयान्यः प्रत्यङ् प्रणवे तं वद प्रभो ॥ ३ ॥

It ends :

श्रुतिस्मृतीतिहासानामभिप्रायचिदव्ययः ।
श्रुतिव्याख्यानतस्तुष्याद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १५४ ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे देवविद्याख्यो नाम विंशो ध्यायः ॥

सं १८०५ ।॰ प्रकाशानंदसरस्वति। स्वार्थे परार्थे वा ।॰

On two fly-leaves, at the beginning, Colebrooke has added a rough list of the chapters.

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

D. VEDÂṄGA.

539.

1743B. Foll. 31; size 9¼ in. by 3¼ in.; fairly written in the Devanāgarī character; seven or eight lines in a page.

Vedāṅga-catushṭaya—viz., *Śikshā* (ends fol. 6), *Jyotisha* (fol. 9), *Chandas* (fol. 16) and *Nighaṇṭu* (accented)—in the *Ṛik*-recension.

Dated संवत् १८५४ विभवसंवत्सरे वैशाखवद्यत्रयोदशी इंदुवारे० – – – – सदाशिवकशेलकरेन लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

540.

1347a. Foll. 10; size 12 in. by 4½ in.; small Devanāgarī handwriting; twelve lines in a page.

The same four *Vedāṅgas*, in the *Ṛik*-recension.

The *Śikshā* ends fol. 3; the *Jyotisha*, fol. 4; the *Chandas*, fol. 6; the *Nighaṇṭu*, fol. 10*b*.

संवत् १८१३ वर्षे मिती शुक्लपक्षे तिथौ सप्त्यां (!) ॥ ६ ॥ चोमवासरे लिखतं चतिवाडीदोलतरामकाशीमध्ये लिष्टतं च०

[H. T. COLEBROOKE.]

541.

2542b. Foll. 8; size 8¾ in. by 4 in.; large, clear, recent Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Pāṇinīyā Śikshā. The *Ṛik*-recension in eleven chapters.

The work has been published by A. Weber, *Indische Studien*, iv. This MS. almost invariably coincides with MSS. D and L of that edition. At the end the beginning of each chapter is given.

[GAIKAWAR.]

542.

1981a. Foll. 5; size 8 in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

Pāṇinīyā Śikshā in the *Ṛik*-recension.

Dated Śaka 1699. [DR. JOHN TAYLOR.]

543.

1378b. Foll. 6 (foll. 193–198 of the vol.); size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Pāṇinīyā Śikshā in the *Ṛik*-recension.

Dated Saṃvat 1854.

On a fly-leaf there is the following note in Colebrooke's handwriting:

> Pronunciation of vocal sounds taught by *Pánini. Sicshá,* 1st Vedánga; pretended to be one of the ten books which complete a copy of the black Yajush: but appears to be an extract from some modern composition.

[H. T. COLEBROOKE.]

544.

3193. Foll. 11; size 8 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, on European paper; eleven lines in a page.

Pāṇinīyā Śikshā, with a commentary, entitled *Śikshā-pañjikā*, composed, in Saṃvat 1454, by *Dharaṇīdhara* (disciple of *Mahādeva*), in the reign of *Udayasiṃha*. The text is written in red, the commentary in black ink. The latter begins;

पातु वो निकषग्रावा मतिहेम्नः सरस्वती ।
प्राज्ञेतरपरिच्छेदं वचसैव करोति या ॥ १ ॥

छंदःकल्पनिरुक्तानि विवृतानीह सूरिभिः ।
शिक्षा त्वविवृता यस्मात्तस्मात्तां विवृणोम्यहं ॥ २ ॥

अथ शिक्षां प्रवक्ष्यामि । अथेत्यव्ययमानंतर्ये । वेदाध्ययनस्यानंतरं अंगपाठः । किं कारणं । षडंगो वेदो ऽध्येतव्य इति स्मरणात् । तत्र च शिक्षा प्रथमा । अथशब्दानुषंगात् । सा

Digitized by Microsoft ®

वक्तव्येत्यपशब्दस्यार्थः । एतेनैव सिद्धे वेदस्यांगानंतर्ये व्याकरणादिष्वपशब्दो ऽत एव नाधीयते । ० । शिक्ष्यतेऽनया वर्णोच्चारणमिति शिक्षा । तां प्रकर्षेण वक्ष्यामि कथयिष्यामि ॥ पाणिनीयं मतं यथा । पाणिनीयमिति वृद्धाच्छ इति छप्रत्ययस्तस्येदमित्यर्थनिर्देशः । मतमिति मन ज्ञाने । पाणिनीयं ज्ञानं यथा । ०

The text of the *Śikshā*, as here commented upon consists of only 21 couplets, instead of the 60 couplets usually offered by MSS. (or 35 of the *Yajus* recension); viz.:

Y. 1 अथ शिक्षां प्रवक्ष्यामि पाणिनीयं मतं यथा ।
शास्त्रानुपूर्वं तद्विद्याद् यथोक्तं लोकवेदयोः ॥ १ ॥

2 प्रसिद्धमपि शब्दार्थमविज्ञातमबुद्धिभिः ।
पुनर्व्यक्तीकरिष्यामि वाच उच्चारणे विधिं ॥ २ ॥

3 त्रिषष्टिश्चतुःषष्टिर्वा वर्णाः संभवतो मताः ।
प्राकृते संस्कृते चापि स्वयं प्रोक्ताः स्वयंभुवा ॥ ३ ॥

4 स्वरा विंशतिरेकश्च स्पर्शानां पंचविंशतिः ।
यादयश्च स्मृता ह्यष्टौ चत्वारश्च यमाः स्मृताः ॥ ४ ॥

5 अनुस्वारो विसर्गश्च ᳵकःᳶपौ चापि पराश्रयौ ।
दुस्पृष्टश्चेति विज्ञेयो ऌकारः प्लुत एव च ॥ ५ ॥ १ ॥

8 आत्मा बुध्या समेत्यार्थान्मनो युंक्ते विवक्षया ।
मनः कायाग्निमाहंति स प्रेरयति मारुतं ॥ ६ ॥

9 मारुतस्तूरसि चरन्मंद्रं जनयति स्वरं ।
प्रातःसवनयोगं तं छंदो गायत्रमाश्रितं ॥ ७ ॥

10 कंठे माध्यंदिनयुगं मध्यमं त्रैष्टुभानुगं ।
तारं तार्तीयसवनं शीर्षण्यं जागतानुगं ॥ ८ ॥

11 सोदीर्णो मूर्ध्न्यभिहतो वक्त्रमापद्य मारुतः ।
वर्णाञ्जनयते तेषां विभागः पंचधा स्मृतः ॥ ९ ॥

12 स्वरतः कालतः स्थानात्प्रयत्नानुप्रदानतः ।
इति वर्णविदः प्राहुर्निपुणं तंनिबोधत ॥ १० ॥ २ ।

23 उदात्तश्चानुदात्तश्च स्वरितश्च स्वरास्त्रयः ।
ह्रस्वो दीर्घः प्लुत इति कालतो नियमा अचि ॥ ११ ॥

24 कंठ्यावहाविचुयशास्तालव्या ओष्ठजावुपू ।
स्युर्मूर्धन्या ऋटुरषा दंत्या ऌतुलसा स्मृताः ॥ १२ ॥

25 जिह्वामूले तु कुः प्रोक्तो दंत्योष्ठ्यो वः स्मृतो बुधैः ।
एऐ तु कंठ्यतालव्या ओऔ कंठोष्ठजौ स्मृतौ ॥ १३ ॥

26a अर्धमात्रा तु कंठ्यस्यैकारौकारयोर्भवेत् ।
27b अयोगवाहा विज्ञेया आश्रयस्थानभागिनः ॥ १४ ॥

28 अलाबुवीणानिर्घोषो दंत्यमूल्यः स्वरानुगः ।
अनुस्वारस्तु कर्तव्यो नित्यं ह्रोः शषसेषु च ॥ १५ ॥

13 अष्टौ स्थानानि वर्णानामुरः कंठः शिरस्तथा ।
जिह्वामूलं च दंताश्च नासिकोष्ठौ च तालु च ॥ १६ ॥

30 अचोऽस्पृष्टा यणस्त्वीषंनेमस्पृष्टाः शरः स्मृताः ।
शेषाः स्पृष्टा हलः प्रोक्ता निबोधानुप्रदानतः ॥ १७ ॥

31 अमोऽनुनासिका न ह्रौ नादिनो हझषः स्मृताः ।
ईषंनादा यणजशश्च श्वासिनस्तु खफादयः ॥ १८ ॥

32 ईषत्श्वासांश्चरो विद्याद् गोर्धामैतत्प्रचक्षते ।
शंकरः शांकरीं प्रादाद्दाक्षीपुत्राय धीमते ॥ १९ ॥

34 येनाक्षरसमाम्नायमधिगम्य महेश्वरात् ।
कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः ॥ २० ॥

Of the last *śloka* only the first *pāda* is given, with the commentary as follows:

त्रिनयनमभिमुखनिःसृतामिति । वैतालीयं छंदोऽस्य त्रिनयनमुखात् यथा गुहायाः सिंहो निःक्रामति त्रिनयनेनापि कृतेत्यर्थः । तां यः पठेदधीयीत साधनादिभिर्युज्यते सुखमतुलं परमानंदं च मोक्षमुक्तेन प्रकारेणाश्नुते व्याप्नोति । स्वर्गादीनि परिमितकालत्वात् तोलयितुं शक्यंते । मोक्षाख्यं त्वपरिमितकालपरिच्छिन्नसुखस्वरूपमित्यर्थ इति ॥ २१ ॥ इति शिक्षापंजिका समाप्ता ॥ १६८५ वर्षे सुभानुसंवत् श्रावणशुद्धपंचम्यां स्थिरवासरे तद्दिने अनंतधोवेश्वरेन (!) लिखितम् ॥

ऋत्वंकेषुकुभुमिते १५९६ हि रुधिरोद्गार्याह्वये हायने
चैत्रस्यासितपक्षतावजपदाख्ये भे शके वैधृतौ
एकादश्यभिधातिथौ कुजदिने तिष्ये युगे पंजिका
शिक्षाया लिखिताद्य भास्करसुतेनैतां जगद्वेणतु॥ १ ॥०

श्रीविक्रमनृपसमये युगशरसंक्रंदनातीते ।
शुचिमासकृष्णपक्षे प्रतिपदि मार्तंडवारे च ॥ १ ॥
विजयिनि समग्रभूभृन्मुकुटे श्रीउदयसिंहभूपाले
विरमदेवसचिवे * व्यापारधुरंधरेऽजनि ॥ २ ॥
आकरे कविरत्नानामास्पदे कीर्तिसंपदोः ।
श्रीनंदभद्रनगरे वा सामीप्यवर्तिनि (!) ॥ ३ ॥

* ? वीरम(द)देवसचिवे ; cf. Weber, Cat. Berl. No. 71, which MS. was written in Samvat 1453,—श्रीउदयसिंहविजयिराज्ये तन्नियुक्तमहामात्य-श्रीवीरमदेवप्रतिपत्तौ.

Digitized by Microsoft®

श्रीमहादेवमाचार्यं शिक्षापंजिकयानया।
कविः संतुष्टमकरोन्नागरो धरणीधरः ॥ ४ ॥

The fly-leaf contains the following note :

Copied for me from a manuscript belonging to *Gōvindabhaṭ Hiralēkar* of *Shāhāpūr*, near *Belgaum*. The manuscript is not dated.

Presented to the India Office Library.

23*rd August*, 1878. [J. F. FLEET.]

545.

1378c. Foll. 16 (foll. 199–214 of the vol.); size 9 in. by 3½ in; well written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

Nighaṇṭu, in five adhyāyas; consisting of three parts, viz., the *naighaṇṭuka*, the *naigama*, and the *daivata*. Dated Saṃvat 1854.

Edited, by R. Roth, together with *Yāska's* commentary *Nirukta*, Göttingen, 1852. Also the text, with the commentaries of *Yāska*, *Durgācārya*, and *Devarāja*, in course of publication, in the *Bibl. Ind.*, by *Paṇḍit Satyavrata Sāmaśramī*. [H. T. COLEBROOKE.]

546.

2106b. Foll. 23 (marked 1–5, 5–22); size 8¾ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century; seven lines in a page.

Nighaṇṭu (or *Nighaṇṭa*, as it is here called). [GAIKAWAR.]

547.

1378a. Foll. 192; size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Yāska's Nirukta.

Foll. 1–89 (paged wrongly 1–52, 54–90) contain the *pūrvashaṭka* (comprising the commentary on the *naighaṇṭuka* and *naigama*-portions). Not accented.

Foll. 90–192 contain the *uttarashaṭka* (comprising the comment on the *daivata*-portion, ending fol. 12) and the *pariśishṭa*.

Each of the two sections is dated Saṃvat 1853. [H. T. COLEBROOKE.]

548, 549.

1751, 1752. Size 8½ in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Yāska's Nirukta.

Accented, with the exception of the 6th Adhyāya of the *pūrvashaṭka* (being the last of the *naigamakāṇḍa*).

Vol. I. contains the *pūrvashaṭka*, vol., II. the *uttarashaṭka* with the *pariśishta*.

Dated Saṃvat 1838, Śake 1703.

Vol. I. originally consisted of 81 leaves, one of which (fol. 73), containing from [मनुष्यकक्ष एवाभि]प्रेतः in 6, 10 to भगं ना[सत्या पुरंधिं] in 6, 13, is now wanting; whilst the last six leaves are wrongly numbered, 79–82. Vol. II. consists of 103 leaves, numbered 1–98, 98–102. [H. T. COLEBROOKE.]

550.

1979. Foll. 180; size 8½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Yāska's Nirukta (called *Nairukta* in the MS.).

The two *shaṭkas* are paged separately, consisting of 85 and 95 leaves respectively. The *pariśishṭa* commences fol. 160*b*.

Dated Śaka 1741. [DR. JOHN TAYLOR.]

551.

1296. Foll. 53; size 13 in. by 9¾ in.; European style; Devanāgarī character; beauti-

Digitized by Microsoft®

fully written, about the end of the last century; twenty-five lines in a page.

Yāska's Nirukta.

The *pūrvārdha* ends fol. 26; the *uttarārdha*, fol. 47*b*. [H. T. Colebrooke.]

552.

770. Foll. 51; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two different hands; 8–11 lines in a page.

The *pūrvashaṭka* of *Yāska's Nirukta.* Not accented. Dated Saṃvat 1715.

The last portion was written by one *Raghunātha.* [H. T. Colebrooke.]

553, 554.

357, 358. Foll. 330 and 177 resp.; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; foll. 73*b*–171; and 172–177 of vol. ii. by two different hands from the rest.

Niruktavṛitti, a commentary on *Yāska's Nirukta,* by *Durgācārya.*

It begins:

> आदितः पाणिनीयं तु शिक्षा ज्योतिस्ततश्छन्दः ।
> पंचाध्यायीनिघंटोश्च निरुक्तमुपरि स्थितं ॥
> प्रणम्य तत्प्रवक्ष्यामि रुद्रायामिततेजसे ।
> स मे दिशतु सुप्रीतो वाग्धियोः शिष्टसंमतिं ॥

समाम्नायः समाम्नातः स व्याख्यातव्यः । अथ किमर्थं वेदो वेदांगानि च प्रवृत्तानि । सर्वकामप्राप्त्यादिर्मोक्षांतः पुरुषार्थो वक्तव्य इति वेदः प्रवृत्तः ।०

The numbering of the adhyāyas runs on from the (*pañcādhyāyī-*)*Nighaṇṭu,* they being thus numbered VI.–XVIII. An exception is once made in the colophon of the first *pāda* of the seventh adhyāya, where the latter is called the second adhyāya.

The subdivision is that of *pādas,* as given by Roth, p. 210, note. The few discrepancies from the extent of the several *pādas,* as there stated, are as follows:

Adhyāya I. (or VI.) *pāda* 2 includes *khaṇḍas* 4–6; *pāda* 3 *khaṇḍas* 7–11.

Adhyāya III. (or VIII.) *pāda* 3 includes *khaṇḍas* 13–17; *pāda* 4 *khaṇḍas* 18–22.

Adhyāya V. (or X.) has only 4 *pādas*; the fourth including *khaṇḍas* 20-28.

The last adhyāya XIII. (or XVIII.) contains the first *pariśishṭa* only.

Adhyāya I. (or VI.) begins vol. i., fol. 1*b*; adhy. II. (or VII.), fol. 75; adhy. III. (or VIII.), fol. 117; adhy. IV. (or IX.), fol. 194; adhy. V. (or X.), fol. 217; adhy. VI. (or XI.) fol. 272.

Adhy. VII. (or XII.) begins vol. ii., fol. 1*b*; adhy. VIII. (or XIII.), fol. 58; adhy. IX. (or XIV.), fol. 81; adhy. X. (or XV.), fol. 99; adhy. XI. (or XVI.), fol. 128; adhy. XII. (or XVII.), fol. 150*b*; adhy. XIII. (or XVIII.), fol. 172.

The *pūrvashaṭka* (vol. i.) is dated Saṃvat 1709 (A.D. 1652).

The *uttarashaṭka* is dated, by a more modern hand than that which wrote the *pariśishṭa,* Saṃvat 1737 (A.D. 1680).

The complete colophon of the adhyāyas runs thus: इति ऋज्वर्थायां निरुक्तवृत्तौ [once II., fol. 36*b*: निरुक्तभाष्यार्थोपनिबद्धौ] जंबूमार्गाश्रमनिवासिन आचार्यभगवद्दुर्गस्य कृतौ ० अध्यायः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

555.

206. Foll. 354; size 10½ in. by 3½ in.; copied, by (at least) three different hands, in the Devanāgarī character; 8–10 lines in a page.

Another copy * of *Durga's* commentary. Incomplete.

The 1st adhyāya (the 6th when counted from the beginning of the *Nighaṇṭu,* as is done in this

* A third copy, No. 1623 (foll. 52; dated A.D. 1715), has been missing from the library ever since this catalogue was commenced; see note at p. 23, No. 161, above.

Digitized by Microsoft ®

MS.) ends foll. 77; the 2nd (or 7th) fol. 133; the 3rd (or 8th) fol. 193; the 4th (or 9th) fol. 255*b*; this is, however, not quite complete in the end, whilst the ensuing adhyāya is wanting entirely. Of the 6th (or 11th) adhyāya [foll. 256–303] four leaves are missing between foll. 266–7. From the copyist's calculations at the end of this chapter it appears that he copied the whole of the *pūrvashaṭka*.

Dated: संवत् १७०८ वर्षे अगहनसुदिपंचमि ५॥ विक्रमशके सुभानुनामसंवत्सरे उदगयने वैशाखशुक्ले प्रतिपदि भृगौ काश्यां ०

Then follows (foll. 304–320), in a small regular hand, the 11th (or 16th) adhyāya with the conclusion of the preceding chapter (on fol. 304). Finally, very well written, from fol. 321, the concluding adhyāya (including the *pariśishṭa*).

It ends: जंबूमार्गाश्रमवासिनो भगवदुर्गाचार्यस्य कृतौ ऋज्वर्थायां निरुक्तवृत्तिः समाप्ता॥ पंडितनानासुतगोविंदेन स्वयं लिखितं ॥ [H. T. Colebrooke.]

556.

1134. Foll. 141; size 11¾ in. by 5 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the latter part of the 17th century; twelve lines in a page.

Nighaṇṭu-nirvacana, a commentary on the *Nighaṇṭu*, by *Devarāja yajvan*, son of *Yajñeśvara*, and grandson of *Devarāja yajvan*.

It begins:

ओं महस्वयंतकांतारसंचारिकरिणं मुखे ।
मदालदैत्यमातंगभंगे केसरिणं भजे ॥ १ ॥
नमस्त्रिधाम्ने शिपिविष्टनाम्ने निरुक्तविद्यानिगमप्रतिष्ठां ।
अवाप यास्को विविधेषु यागेष्वनेन नाम्नायमभिष्टुवानः ॥ २ ॥
प्रणमामि यास्कभास्करमाभुत्तमसः * प्रकाशितपदार्थाः ।
यस्य भुवनत्रयीमिव गावः प्रकटां त्रयीं वितन्वंति ॥ ३ ॥
यागीश्वरं वचोभिर्वैसिष्ठमुख्यान्मुनीस्तपोभिश्च ।
अनुकृतवंतं वंदे पितामहं देवराजयज्वानं ॥ ४ ॥
आचार्यं शाब्दिकानामृचि यजुषि च यद्दृष्टतुल्यप्रभावं
वंदे नैरुक्तविद्वन्निकषमुपनिषद्ब्रह्मरीणामुपघ्नं ।
आभक्तारं क्रतूनामवनिसुख(क)रप्रक्रियानुक्रियायै
तातं यज्ञेश्वरार्यं प्रतिहततमसं ज्ञानभास्वन्मयूखैः ॥ ५ ॥
यज्वा रंगेशपुरीपर्यंतग्रामवास्तव्यः ।
विरचयति देवराजो नैघंटुककांडनिर्वचनं ॥ ६ ॥

भगवता यास्केन समाम्नायं नैघंटुकनैगमदेवताकांडरूपेण त्रिविधं गवादि देवपत्न्यंतं निर्ब्रुवता नैगमदेवताकांडपरिपठितानि पदानि प्रत्येकमुपादाय निरुक्तानि दर्शितानि निगमानि† च । नैघंटुककांडपरिपठितानां तु गवाद्यपारेऽंतानामेकचत्वारिंशं शतत्रयाधिकं सहस्रं सामान्येन एतावंतस्य सत्वस्य नामधेयानीति व्याख्याय तत्र प्रदश्यै कतिचिदेव निरुक्तानि तथापि कानिचिदेव दर्शितनिगमानि । ०

Adhyāyas I.–III., containing the *naighaṇṭuka-kāṇḍa*, end foll. 51, 85*b*, and 105*b* resp.; adhy. IV., the *naigamakāṇḍa*, ends fol. 129; adhy. V., the *daivatakāṇḍa*, fol. 141: अत्रिगोत्रश्रीदेवराजयज्वनः कृते निघंटुकांडनिर्वचने पंचमो ध्यायः समाप्तः ॥ ० ॥

After this, by a different hand: उदीच्यज्ञातीयभ· पीतांबरस्य निघंटुनिर्वचनपुस्तकमस्ति ।

[H. T. Colebrooke.]

557.

1378e. Foll. 4 (foll. 222–225 of the vol.); size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Jyotisha, ascribed to *Lagadha*, in the *Ṛik*-recension. Dated Saṃvat 1853.

Published, with a German translation, by A. Weber, in his essay *Ueber den Vedakalender, namens Jyotisham*, Berlin, 1862.

[H. T. Colebrooke.]

* Doubtful [?आ-बुध् (knowing little) + तमसः], the MS. seems to read हु for भु.

† Read दर्शितनिगमानि, with the Calc. edition.

Digitized by Microsoft®

558.

2521c. Foll. 5; size $8\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.; modern Devanāgarī MS.; seven lines in a page.

Jyotisha, in the *Ṛik*-recension.

[GAIKAWAR.]

559.

1510a. Foll. 23; size 11 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page. Modern.

Jyotiḥśāstrabhāshya, a commentary, by *Somākara,* on the *Yajus*-recension of the *Jyotisha* (including the text itself). It begins:

व्याख्याकृताख्याकृतं यत्तदाद्यं त्र्यात्मकं शब्दराशिं विशिष्टैः ।
कालस्येदं कारणं यज्ञसारं भोगाप्राप्तेः साधनं संप्रणम्य ॥ १ ॥
देशस्य कालस्य विपर्ययाद्यदुत्पन्नार्थमंगमाद्यं नु शास्त्रं ।
ज्योतिषं नामाकुलकं प्रधानं सोमाकरो ऽहं विवृणोमि
शक्त्या ॥ २ ॥
लब्धाज्ञानं प्रातिभं बुद्धियोगात्तद्वच्च भाष्यं प्रचयोऽस्य नास्ति ।
सर्वज्ञाता नास्ति ममेति मत्वा ज्योतिर्विदो ऽन्यान्प्रणिपत्य
मूर्ध्ना ॥ ३ ॥
यस्मादहं स्वप्रभावात्प्रवृत्तो हायां गणिते च प्रगल्भः (!) ।
तस्मादन्ये वस्तुसारं विदित्वा कृत्स्नार्थाप्त्यै कल्पयिष्यंति
शब्दं ॥ ४ ॥

पंचसंवत्सरमयं युगाध्यक्षं प्रजापतिं ।
दिनर्त्वयनमासांगं प्रणम्य शिरसा शुचिः ॥ [५] ॥
ज्योतिषामयनं पुण्यं प्रवक्ष्याम्यनुपूर्वशः ।
ब्राह्मणेंद्राणां संगतं यज्ञकालार्थसिद्धये ॥ [६] ॥

एतेन श्लोकद्वयेन शास्त्रकारो ऽभिधेयभूतामिष्टदेवतां नमस्कृत्य वस्तूपन्यासं करोति । ० It ends:

सोमाकारो वेदविदुत्कलातः प्रातिभज्ञाना[म]गमभावबुद्धिः ।
ज्योतिःशास्त्रनाकुलिकेन संज्ञा जिह्वास्त्सर्वमात्मनां (!)
प्रव्रजिष्यन् ॥

इति श्रीशेषनागकृतं (! read कृत) ज्योतिः शास्त्रभाष्यं समाप्तम् ॥

Cf. Weber, *Jyotisham,* p. 8.

[H. T. COLEBROOKE.]

560.

1378d. Foll. 7 (foll. 215–221 of the vol.); size 9 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Piṅgala's Chandaḥsūtra. Dated Saṃvat 1854. Edited, translated, and explained by A. Weber, *Indische Studien,* vol. viii. An edition of the text, with *Halāyudha's* commentary, has also been published, in the *Bibliotheca Indica,* by *Viśvanātha Śāstrin* (1871-4).

[H. T. COLEBROOKE.]

561.

2106a. Foll. 10; size $8\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the last century; seven lines in a page.

Chandaḥsūtra. [GAIKAWAR.]

562.

689b. Foll. 68; size $9\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1750; eight lines in a page.

Mṛitasaṃjīvanī, a commentary on the *Chandaḥsūtra,* by *Halāyudha.* [H. T. COLEBROOKE.]

563.

606. Foll. 83; size 10 in. by 4 in.; badly written, in the Devanāgarī character, in the 17th century; generally nine lines in a page.

The same work; incorrect.

[H. T. COLEBROOKE.]

564.

538. Foll. 106; size $9\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; Devanāgarī character; seven lines in a page; written in the latter part of the 17th century.

Another copy of *Halāyudha's* commentary; incomplete. The first leaf has been supplied by a modern hand. The last nine leaves are considerably injured and partly torn away. The eighth adhyāya of the work is altogether missing. [H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

565.

110. Foll. 140; size 10 in. by 5¼; fairly written, in Devanāgarī; 12–15 lines in a page.

[*Chandaḥsūtra-*]*Bhāshyarāja*, a commentary on the *Chandaḥsūtra*, by *Bhāskara Rāja*, surnamed *Bhāratī*, son of *Gambhīra Rāja*.

According to a couplet at the end, the work was composed in Saṃvat 1793 (! A.D. 1737), which is the date of the next MS. The present MS. might have appeared rather older. It begins:

गौरत्नं यच्छिरसि ब्रह्मांडस्तद्भवो गोलः ।
तद्गलगलिता वेदा गुरुलघु तदिदं शिवः सर्वं ॥ १ ॥
योगपरो ऽंतेवासी लघुरतिमात्रो गुरुर्भवति ।
यस्योपदेशमात्रात् पिंगलनागः स मंगलं देयात् ॥ २ ॥
श्रीदाक्षीसरसीगर्भकंदं पिंगलनालकं ।
अध्यायाष्टकपत्राढ्यं सूत्रकेसरभासुरं ॥ ३ ॥
प्रस्तारकर्णिकास्तारं नष्टादिकमलाक्षकं ।
दैव्यादिवैदिकच्छंदोमरंदामंदिरं ॥ ४ ॥
आर्यादि लौकिकच्छंदः परागभरधूसरं ।
गरुत्मद्भृंगसंगीतं गूढार्थामोदमेदुरं ॥ ५ ॥
दशसूत्री बिसप्रोतमसद्व्याख्यानकंटकं ।
बुधपित्रापि दुर्बोधं छंदः शास्त्रारविंदकं ॥ ६ ॥
अद्यावधिनकेनापि सम्यगुद्घाटितं पुरा ।
कोराकीभूय निद्राणं बोधयत्यद्य भास्करः ॥ ७ ॥
अत्र सूत्रनिगूढार्थमात्रं निष्कृष्य भाष्यते ।
वृत्तचंद्रोदयादौ तु विस्तृता उपपत्तयः ॥ ८ ॥

इह खलु सत्यं वद नानृतं वदेदिति श्रुतिभ्यां व्यवहृते सत्यानृते पदपदार्थवाक्यवाक्यार्थरूपविषयभेदेन प्रत्येकं चतुर्विधे विवेचयितुं व्याकरणन्यायछंदोमीमांसाशास्त्राणि प्रवृत्तानि । ° तेन तदवबोधस्यावश्यकत्वे ऽपि छंदोवृत्तजातीनामानंत्येन तदशक्यत्वाशंकापरिजिहीर्षया सुगमोपायं दिदर्शयिषुर्भगवान् पिंगलाचार्यो विधित्सितशास्त्रारंभे तदनुबंधाश्चत्वारो ऽनंतवृत्तानामुदाहरणरचनाप्रकारः (!) शास्त्रोपयुक्ताः कतिपयसंज्ञाश्चेति त्रितयं तंत्रेण द्वादशसूत्र्या प्रदर्शयति । तत्रेदमादिमं सूत्रं । धीश्रीस्त्रीम् ॥ °

इति ° छंदःसूत्रव्याख्याने प्रथमो ध्यायः fol. 13*b*; ° द्वितीयो ° fol. 23*b*; ° तृतीयो ° fol. 54; ° चतुर्थो ° fol. 88; ° पंचमो ° fol. 103; ° षष्ठो ° fol. 106;—[इति छंदोभाष्यराजे समवृत्ताधिकारे पथ्यछंदःप्रकरणं]—; ° सप्तमो ध्यायः ॥ अत्रानुक्तं गाथा । ° fol. 121.

It ends: इत्यष्टमो ध्यायः ॥ धीः पंचदशछंदः षोडशपादो ऽष्टषष्टिश्चतुःशतं सप्तपंचाशद्वृत्तमेकोनत्रिंशदर्धं चतुर्दशयतिस्त्र्यशीतिरत्रानुक्तमष्टादशैवं त्रिशती त्रिशती ॥ ३०० ॥

शिवगौरीनंदिशेषगरुडादिक्रमाद्भुवं ।
अवतीर्णमिदं छंदो वेदांगोपांगपुंगवं ॥ १ ॥
अस्यं श्रीशारदोपास्तिलब्धधीर्दीक्षितो ऽग्निचित् ।
बभाषे शिवतोषाय भाष्यं भास्करभारती ॥ २ ॥
वाक्यसिंधुरपारो ऽपि छंदःसूत्रशतैस्त्रिभिः ।
येन बद्धो नमस्तस्मै पिंगलाद्भुतशिल्पिने ॥ ३ ॥
जिघांसुमपि यस्तार्क्ष्यमंतर्वाणिमचीकरत् ।
स दयैकनिधिर्जीयात्पिंगलाचार्यपुंगवः ॥ ४ ॥
यस्य प्रकृतेर्विकृतिर्जगतीपंक्तिः ककुम्मती बृहती ।
कृत्या धृत्योत्कृत्या छंदोमूर्तिः शिवो जयति ॥ ५ ॥
गुणनिधिमुनिभूमितविक्रमशकवर्षे गजाननचतुर्थ्यां ।
वेदांगछंदःसूत्रभाष्यराजो धिकाशि संपूर्णः ॥ ६ ॥

इति श्रीमद्भारत्युपाख्यगंभीरराजदीक्षितसूरिसूनुना भास्कर-राजदीक्षितेनाग्निचिता पदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणधुरीणेन प्रणीतो वेदांगछंदःसूत्रार्थप्रकाशको भाष्यराजः संपूर्णः ॥

For two other treatises by the same author see *Rājendralāla Mitra's Notices*, viz. the *Guptavatī*, a commentary on the *Caṇḍī* section of the *Mārkaṇḍeya-Purāṇa*, vol. vi., p. 261; and the *Setubandha*, a commentary on a section of the *Vāmakeśvara-tantra*, vol. vii., p. 33.

[H. T. COLEBROOKE.]

566.

2322. Foll. 103; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in Śaka 1659 (A.D. 1737); 12–15 lines in a page.

Another copy of the *Bhāshyarāja*.

After the above six concluding *ślokas*, and the colophon, this MS. has the following stanza:

शाके नवेषुरसचंद्रमिते च मासे
मार्गे सिते शनिदिने प्रभवाभिधे ब्दे ।
शाकक्षेके द्विकतिथावधिकाशि देवो
भाष्यं व्यलीलिखदिदं बुधरामकृष्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

ADDITIONAL CORRECTIONS.

Page 8*b*, l. 22, read एकत्रिंशे

„ 56*a*, l. 16, read ज्योतिष्टोमः

„ 67*a*, l. 2, from *śloka* 6 it would rather seem that *Konera* was employed, or patronized, by *Jaya-siṃha.*

„ 68*a*, l. 27. The *correct* reading of the line would of course be : अब्दे ऽक्षयाख्ये मधुसंज्ञमासे

„ 71*a*, l. 6, read—cf. no. 293 above; and Burnell, etc.

„ 76*b*, l. 2, *Śrī Deva,* it would seem, is not the author of this manual, but had this MS. transcribed for himself.

„ „ No. 394. This *Sāmaveda-Homapaddhati* seems identical with the first portion of *Bhavadeva's Saṃskārapaddhati,* noticed under no. 452.

„ 92*b*, *śloka* 1, l. 3, read पुरस्कुर्वते

Digitized by Microsoft®

Digitized by Microsoft®

ADDITIONS AND CORRECTIONS.

Page 6, Nos. 52–56. *Kātyāyana's Sarvānukramaṇī* has since been published, with extracts from *Shaḍguruśishya's Vedārthadīpikā*, by A. A. Macdonnell, *Anecdota Oxoniensia*, Aryan Series, vol. i., pt. iv. (1886).

... 8, col. 1, l. 17, *read* स्वल्पिकाया.

... 8, col. 2, No. 60. This commentary on the *Purushasūkta*, as Professor Aufrecht points out to me (and as, indeed, the introductory couplet ought to have been sufficient to indicate) is that of *Mahīdhara* (on adhyāya xxxi. of the *Vājasaneyisaṃhitā*).

... 16, col. 2, last but one line, *read* स्वरितं.

... 18, No. 124; *for* 665*b*, *read* 665*h*.

... 28-29, Nos. 186 and 187. These were copied from two MSS. belonging to the Bombay Government, and mentioned in Prof. Peterson's Report on the search for Sanskrit MSS. in 1883-84, pp. 10 and 170.

... 37, No. 228; *add*, Date of MS. (1635*b*) about A.D. 1700.

... 48, col. 2, l. 2; *for* 'The first four adhyāyas,' *read*, Fragments of adhyāyas 1–7 of the Prāksoma section; cf. P. von Bradke, *Zeitsch. d. Deutsch. Morg. Ges.*, xxxvi., p. 448.

... 49, col. 2, l. 19; *for* 'No. lxxxvii," *read*, No. lxxxviii.

... 59, No. 312; *for* 526*b*, *read* 526*a*.

... 60, col. 2, Note. A comparison of the two MSS. in question has placed it beyond doubt that they contain two different treatises; though a certain similarity of diction to be noticed here and there might suggest a suspicion as to either writer having made use of the work of the other.

... 76, No. 394; for the complete work of which this is a portion, see Nos. 452 and 453.

... 82, col. 1, note; read *Śrautasarvasva*.

... 88, col. 2, No. 440, for *Gopālikakārikā*, read *Gopālikā Kārikā*.

Digitized by Microsoft®

Digitized by Microsoft®

CATALOGUE

OF THE

SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE

LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART II.

Saṃskṛit Literature:

A. SCIENTIFIC AND TECHNICAL LITERATURE.

I. GRAMMAR, LEXICOGRAPHY, PROSODY, MUSIC.

BY

JULIUS EGGELING, PH.D.

PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London:

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1889.

Digitized by Microsoft®

LONDON:
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LIMITED,
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL ROAD.

UNIVERSITY OF TO

Digitized by Microsoft®

CONTENTS OF PART II.

SANSKRIT LITERATURE :—

A. *Scientific and Technical Literature.*

I. Grammar (Vyākaraṇa)—

	PAGE
1. Pāṇinīya—	
a. Ashṭādhyāyī	155
b. Recasts of Ashṭādhyāyī	164
c. Subsidiary Treatises	179
2. Cāndra	193
3. Kaumāra (Kālāpa)	196
4. Sārasvata	210
5. Haima	216
6. Jaumara	218
7. Vopadeva	230
8. Saupadma	242
9. Minor Grammars and Miscellaneous Grammatical Treatises	247
10. Prākṛit Grammar	266
II. Lexicography (Kosha)	269
III. Prosody (Chandas)	301
IV. Music (Saṃgīta)	315

Digitized by Microsoft ®

Digitized by Microsoft®

SECOND PART: SANSKRIT LITERATURE.

A. SCIENTIFIC AND TECHNICAL LITERATURE.

I. Grammar (Vyākaraṇa).

1. PĀṆINĪYA.

a. Ashṭādhyāyī.

567.

2139. Foll. 21; size 15½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; twelve lines in a page. Modern.

Ashṭādhyāyī, Pāṇini's compendium of Sanskrit grammar, in eight adhyāyas.

Edited, with a commentary, embodying part of the *vārttikas* and extracts from the original commentaries, by *Paṇḍits Dharaṇīdhara* and *Kāśīnātha*, Calc. 1809. Also, with German notes and various appendixes, by O. Böhtlingk, 1839. The latter scholar has lately completed a German translation of the *Sūtras*.

[R. JOHNSON.]

568.

3081. Foll. 42; size 10 in. by 6 in.; European paper (water-mark 1844); bound in the European fashion and interleaved; legibly written, in the Devanāgarī character; twenty-one lines in a page.

The same work.

Two leaves, inserted at the beginning, contain an English translation of the *sūtras* as far as I. 2, 52. [J. R. BALLANTYNE.]

569.

2818. Foll. 38; size 12 in. by 8 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; fourteen lines in a page. Modern.

The same work.

The cover has the following notice:

'The golden canons (*sootras*) of *Pańini*, the prince of Sanskrit grammarians.' [SIR C. WILKINS.]

570.

2451. Foll. 36; size 12 in. by 7½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; fourteen lines in a page. Modern.

The same work. [R. JOHNSON.]

571.

2822. Foll. 132; size 9½ in. by 6 in.; well written, in the Devanāgarī character. Modern.

The same work.

Each *sūtra*, with its numbers (in adhyāyas and pādas), begins with a new line.

[SIR C. WILKINS.]

572.

2973. Foll. 38; size 10 in. by 6 in.; fair, modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

The same work. [DR. JOHN TAYLOR.]

573.

1680. Foll. 85; size 9½ in. by 3¾ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

The same work.

Digitized by Microsoft®

The earlier part of the volume contains interlinear notes by Colebrooke.

Dated Saṃvat 1851. [H. T. Colebrooke.]

574.

686. Foll. 51; size 9½ in. by 4 in.; very well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

Another copy of the *Ashṭādhyāyī*; not quite complete.

Foll. 1–26, adhyāyas I.–IV.

Foll. 27–51 (numbered 24–48), from V. 1, 47, to the end.

Dated संवत् १८३४ मितिभाद्रपदशुक्लपक्षद्वादश्यां १२ रविवासरे कपिलधारामध्ये लिखितं रत्नेश्वरेण ॥ ० ॥

[H. T. Colebrooke.]

575.

3053. Foll. 102; size 11½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the last century, by at least three different hands; 9–15 lines in a page.

Patañjali's Vyākaraṇa-Mahābhāshya, from shortly after the beginning of the 2nd *pāda*, to the end of the 1st adhyāya.

Foll. 1–42, numbered 157–198, contain to the end of the 2nd *pāda* (where the MS. is stated to have belonged to one *Vaikuṇṭha*). The 3rd *pāda* ends fol. 68*b*. [J. R. Ballantyne.]

576, 577, 578.

171, 330, 326. Foll. 402, 286 and 333 resp.; size 12 in. by 6 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, by different hands; 10–15 lines in a page.

Patañjali's great commentary, with the gloss, entitled *Bhāshyapradīpa*, of *Kaiyaṭa*, son of *Jaiyaṭa*.

Vol. i. contains adhyāyas 1 and 2; vol. ii. adhyāyas 3, 4 and 5; vol. iii. adhyāyas 6–8.

Dated (at the end of the fifth adhyāya) Saṃvat 1832.

Adhy. I., *pāda* 1 of the *Mahābhāshya*, with *Kaiyaṭa's* and *Nāgeśa's* glosses, was published by J. R. Ballantyne, Serampore, 1856; a complete photo-lithographed facsimile of MSS. of these works by Th. Goldstücker, for the Indian Government, 1872–4; a lithographed edition of the *Mahābhāshya* with *Kaiyaṭa's* gloss, by *Paṇḍits Rājārāmaśāstrin* and *Bālaśāstrin*, Benares 1870; a critical edition of the *Mahābhāshya*, by F. Kielhorn, Bombay, 1878–85.

[H. T. Colebrooke.]

579.

3050. Foll. 271; size 11½ in. by 4¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; about the middle of last century, by three different hands; ten or eleven lines in a page.

Kaiyaṭa's Bhāshyapradīpa. Adhyāya I.

It begins:

सर्वाकारं निराकारं विश्वाध्यक्षमतीन्द्रियम् ।
सदसद्रूपतातीतमदृश्यं माययावृतैः ॥ १ ॥

[J. R. Ballantyne.]

580, 581, 582.

349, 350, 351. Size 12 in. by 4½ in.; Devanāgarī character; fairly written, by several hands, about the beginning of the present century; 10–12 lines in a page.

Bhāshyapradīpoddyota, a commentary on *Kaiyaṭa's* scholia, by *Nāgojī* (or *Nāgeśa*) *-bhaṭṭa*, son of *Śiva-bhaṭṭa* and *Satī Devī*.

Vol. i. Foll. 342, Adhyāya I. Each *pāda* is paged separately. *P.* 1, ends fol. 211 [but numbered 219; some numbers (41, 143–149) having been omitted]; *p.* 2, fol. 259*b*; *p.* 3, fol. 295 (at the end of this chapter a few lines are wanting).

The first *pāda* is dated Saṃvat 1857.

Vol. ii. Foll. 286. Adhyāyas II.–IV., each of which has a separate pagination.

A. II., *p.* 1, ends fol. 95*b*; 2, fol. 89*b*; 3, fol. 118; 4, fol. 132*b*.

Digitized by Microsoft ®

A. III., 1, should end at fol. 183; but there is an omission here; 2, fol. 200; 3, fol. 210; 4, fol. 220.

A. IV., 1, fol. 267*b*; 2, should end about fol. 275, where there seems to be an omission; 3, fol. 284; 4, fol. 286*b*.

Vol. iii. Foll. 315, Adhyāyas V.–VIII.; each paged separately.

A. V., 1, fol. 27*b*; 2, fol. 47*b*; 3, fol. 69*b*; 4, fol. 77.

A. VI., 1 (six *āhnikas*), fol. 127; 2, fol. 135; 3, fol. 152; 4, fol. 182.

A. VII., 1, fol. 209; 2, fol. 235*b*; 3, fol. 246*b*; 4, fol. 255*b*. Fol. 18 of this adhyāya is missing (between foll. 199 and 200 of the volume), and No. 61 has been omitted in the numbering.

A. VIII., 1, fol. 278*b*; 2, fol. 297; 3, fol. 311.

It ends: इति श्रीशिवभट्टसुतसती[°सतीदेवी elsewhere]गर्भजकालोपनामकनागोजीभट्टकृते भाष्यप्रदीपोद्योते ऽष्टमस्य चतुर्थे प्रथममाह्निकं पादश्चाध्यायश्च सिद्धिः ॥

[H. T. Colebrooke.]

583, 584, 585.

1208, 1209, 1210. Now bound in one volume. Foll. 716; size 12¼ in. by 4½ in.; written by several hands, in the Devanāgarī character; generally eleven lines in a page. Modern.

Nāgojī-bhaṭṭa's Bhāshyapradīpoddyota. Wanting adhyāyas II. and III.

A. I. ends fol. 324*b*; IV. fol. 400*b*; V. fol. 465; VI. fol. 591; VII. fol. 655*b*. The *pādas* of the last five adhyāyas are paged separately.

[H. T. Colebrooke.]

586.

557. Foll. 172; size 12¼ in. by 4½ in.; copied by two different recent hands, the same by which portions of the preceding vol. were written; eleven lines in a page.

Bhāshyapradīpoddyota. Adhyāyas II. and III. Adhyāya II. ends fol. 107.

[H. T. Colebrooke.]

587.

3076. Foll. 58; size 9½ in. by 4¼ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Bhāshyapradīpoddyota. Adhyāya V. Dated Saṃvat 1766.

588.

3042. Foll. 75; size 11½ in. by 5½ in.; legibly written, Devanāgarī writing; 14–17 lines in a page. Modern.

Chāyā, a commentary on the first *āhnika* of *Nāgeśa's Bhāshyapradīpoddyota*; by *Vaidyanātha Pāyaguṇḍa.* It begins:

पतंजलिमुमाकांतकमनीयविभूषणं ।
सहस्रवदनांभोजसुवासितजगत्त्रयं ॥ १ ॥
योगिहृत्पद्मवसनं मलमात्रविदारणं ।
स्फोटाभिधं स्फोटमूलं रूपकारणकारणं ॥ २ ॥
वैद्यनाथः पायगुंडो ध्यात्वा ध्यात्वा परं गुहं ।
भाष्यप्रदीपसूद्योतान् व्याचष्टे गूढसंविदे ॥ ३ ॥
शास्त्रं निर्णयकं न्यायकलापं मुनिसत्तमाः ।
सूत्ररूपेण कुर्वंति शिवस्यैवाज्ञयैव तु ॥ ४ ॥
अल्पाक्षरमसंदिग्धं सारवद्विश्वतोमुखं ।
अस्तोभमनवद्यं च सूत्रं सूत्रविदो विदुः ॥ ५ ॥
मुनयश्च मनुष्याश्च प्रसादादेव शूलिनः ।
सूत्रव्याख्यां प्रकुर्वंति वार्त्तिकानां स्वरूपतः ॥ ६ ॥
उक्तानुक्तदुरुक्तानां चिंता यत्र प्रवर्तते ।
तं ग्रंथं वार्त्तिकं प्राहुर्वार्त्तिकज्ञा मनीषिणः ॥ ७ ॥
सूत्रार्थं भाष्यरूपेण यथावद् * दर्शयंति च ।

---

* In this place a passage has been inserted by mistake, commencing:

विष्णुधर्मोत्तरे प्रोक्तं मार्कंडेयेन धीमता ।
वज्रं प्रति यथा सर्वं प्रोच्यते ऽथ समाशृणु (?) ॥
तत्रज्ञा युक्तमद्वेषं दीप्तगंभीरशब्दवत् ।
क्वचिन्निरुक्तसंयुक्तं वाक्यमेतत्स्वयंभुवः ॥
यत्किंचिन्मिश्रसंयुक्तं युक्तं नाम विभक्तिभिः
प्रत्यक्षाभिहितं यच्च तदृषीणां वचः स्मृतं ॥ °

Digitized by Microsoft®

सूत्रार्थो वर्ण्यते यत्र वाक्यैः सूत्रानुकारिभिः ॥ ८ ॥
स्वपदानि च वर्ण्यंते भाष्यं भाष्यविदो विदुः ।
प्रसादादेव रुद्रस्य भवानीसहितस्य तु ॥ ९ ॥ °
श्रोतव्यं स्वगुरोः स्वात्मस्वरूपप्रतिपत्तये ।
आत्मलाभात्परं नास्ति किंचिन्मात्रमपि द्विज ॥ १४ ॥
पराशरपुराणे वै स्पष्टमेतन्निबोधत ।
जीर्णैरनुक्रमत्रोक्तं सूत्राद्यर्थप्रतीतये ॥ १५ ॥
यद्यपि नोचितमिदं दुर्बुद्धेर्मम मंदतः ।
तथापि श्रीशदयया प्रवृत्तो ऽहं समीरितः ॥ १६ ॥

प्रारिप्सितप्रतिबंधकशमनाय कृतं समुचितस्वेष्टदेवतादिनत्यात्मकं मंगलं शिष्यशिक्षायै व्याख्यातृश्रोतॄणामनुषंगतो मंगलाय च क्रमशो निबध्नाति । नत्वेति पद्योक्तसर्वद्वितीयांतानामत्रान्वयः । अस्य च कुर्वे इत्यत्रान्वयः वागिति सरस्वतीमित्यर्थः ० - । स्वकीर्तये आह नागेशेति °

The colophon runs as follows: इति श्रीमत्पायगुंडोपाख्यवैद्यनाथकृते भाष्यादिव्याख्याने छायाख्ये ° ॥

पौषे मासि सिते पक्षे चतुर्थ्यां भृगुवासरे ।
लिखितं लक्ष्मीरामेण छायाख्यं प्रथमाह्निकम् ॥ °

[J. R. Ballantyne.]

---

38 *ślokas*, ending:

साध्यो ऽर्थश्चेदनुक्तोऽर्थो वाक्ये यस्मिन्प्रकल्प्यते ।
सार्थो यत्त्रिर्दिवा भुंक्ते देवदत्त इतीति यत् ॥

निपातनाद्योगविभागदर्शनाद्
गुरूपदेशादनुवार्त्तिकादपि ।
स्वतंत्रसिद्धेः परतंत्रदर्शनात्
प्रसादयेल्लक्षणतो ऽथ यद्विधं ॥

अधिकरणं योगः पदार्थो हेत्वर्थ उद्देशो निर्देश उपदेशो ऽपदेशः प्रदेशो निर्देशो ऽपवर्गो वाक्यशेषो ऽर्थापत्तिः प्रसंगमेकांतमनेकांतः पूर्वपक्षो निर्णयो विधानं विपर्ययो ऽतिक्रांतावीक्षणमनागतवीक्षणं संशयो व्याख्यानमनुमतं स्वसंज्ञा निर्वचनं दृष्टांतो नियोगो विकल्पः समुच्चय ऊह्यमिति । तत्र यमर्थमधिकृत्योच्यते तदधिकरणं । येन वाक्यार्थो युज्यते स योगः । ° यदनिर्दिष्टं युक्तिगम्यं तदूह्यमिति ॥

प्रयोजनं संशयनिर्णयौ च
व्याख्याविशेषौ गुणलाघवं च ।
कृतव्युदासो ऽकृतशासनं च
सवार्त्तिको धर्मगुणो ऽप्यकश्चेति ॥

589.

490b. Foll. 168; size 13 in. by 6 in.; written in a large regular modern hand. The MS. has, however, suffered on account of the stickiness of the ink. Ten lines in a page.

Bhāshyapradīpavivaraṇa, another commentary on Kaiyaṭa's glosses, by *Īśvarānanda*, disciple of *Satyānanda*. The first *pāda* only.

It begins:

भाष्यं व्याचिकीर्षुश्चिकीर्षितस्य ग्रंथस्याविघ्नेन परिसमाप्तये प्रचयगमनाय च शिष्टाचारपरिप्राप्तमिष्टदेवतानमस्कारलक्षणं ततं मंगलाचरणं शिष्यशिक्षार्थं ग्रंथे निबध्नन्ग्रंथारंभं प्रतिजानीते ॥ सर्वाकारमिति °

For another MS. of this work, containing four *pādas*, see Weber's Cat. Berl., no. 727.

[H. T. Colebrooke.]

590.

3082. Foll. 170; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; on the whole fairly written, in Devanāgarī, by three different hands (viz. foll. 1–57, 58–162, 163–170 resp.); ten (in the last 8 leaves eleven) lines in a page.

Portions of the *Sūktiratnākara*, a commentary on the *Mahābhāshya*, by *Śesha Nārāyaṇa*.

a) Foll. 58–170 of vol. (numbered 30–172; the last 8 leaves numbered by the same more recent hand which added the date) contain Adhyāya I. *āhnika* 1 and 2, incomplete at the beginning. The 2nd *āhnika* begins fol. 112.

b) Foll. 14–29 (marked 17–32): a portion of Adhy. I. *āhnika* 3 (on *Pāṇ.* I. 1, 1–2) corresponding to from about p. 39 of Kielhorn's *Mahābhāshya* (fol. 46 of Benares ed.) to the end of *sūtra* 2.

c) Foll. 30–32 (numbered 34–36): another portion of the same *āhnika*, containing part of the comment on *Pāṇ.* I. 1, 3 (*Mahābh.*, Kielh., pp. 48–49; Ben. foll. 56–57).

Digitized by Microsoft®

d) Foll. 1–13 (numbered 2–14): Adhy. I. *āhnika* 4, incomplete at the beginning.

e) Foll. 33–57 of vol. (original numbers 69–139, with many gaps, and figures partly cut away): fragments of the commentary, from shortly before the beginning of Adhy. I. *āhnika* 8 (*Pāṇ*. I. 1, 56) to *Pāṇ*. I. 1, 67, in the 9th *āhnika*, in the comment on which *sūtra* the MS. breaks off abruptly.

The section *a*) ends (cf. Weber's Cat. Berl., no. 721):

श्रीमत्पिरिंदापरराजराजः श्रीशेषनारायणपंडितेन ।
फणींद्रभाष्यस्य सुबोधटीकामकारयद्विश्वजनोपकृत्यै ॥ १ ॥
भाट्टे भट्ट इव प्रभाकर इव प्रभाकरे यो ऽभवत्
कृष्णः सूरिरतो ऽभवद्बुधवरो नारायणस्तत्कृतौ ।
नानाशास्त्रविचारसारचतुरे सत्तर्कपूर्णे महा-
भाष्यस्याखिलगूढभावविवृतौ श्रीसूक्तिरत्नाकरे ॥ २ ॥
अध्यायाद्याद्यपादस्य द्वितीयं पूर्णमाह्निकं ।
विचारयंतु सदसन्निर्मत्सरतया बुधाः ॥ ३ ॥
महाभाष्यमहाराजसूक्तिरत्नाकरं बुधाः ।
भजध्वं सततं कल्पवृक्षवच्चिंतितार्थदं ॥ ४ ॥

After this the date संवत् १६७५ वैशाखशुद्ध ५ has been added by a more recent hand.

A MS. of a *Sūktiratnākara* (*mahābhāshyaṭippaṇa*), by *Nṛisiṃha*, is described P. Peterson, Report 1883–84, p. 104. [J. R. BALLANTYNE.]

591, 592.

2440, 2441. Size 12½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character, well written, between the years 1630–1632 A.D; ten lines in a page.

Kāśikā Vṛitti, a perpetual commentary on the *sūtras* of *Pāṇini*, by *Jayāditya* and *Vāmana*. Each volume contains four Adhyāyas:

A. I., foll. 69, ends: इति जयादित्यकाशिकायां वृत्तौ चतुर्थः पादः ॥

A. II., foll. 53, ends: इति श्रीजयादित्यकाशिकायां वृत्तौ ०

A. III., foll. 90, ends (by a different hand): इति काशिकायां वृत्तौ ०

A. IV., foll. 99, ends: इति श्रीजयादित्यकाशिकायां वृत्तौ ०

A. V., foll. 79, ends: इति श्रीकाशिकायां वृत्तौ ०

A. VI. (by a different hand from the other books), fol. 135, ends: इत्युपाध्या[य]श्रीवामनकृतायां [का]शिकावृत्तौ षष्ठस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥ संवत् १६८७ वर्षे चैत्रमासे शुक्लपक्षे द्वितीयायां शनिवाशरे श्रीमथुरास्थाने श्रीजमुनातटे श्री केशवदेवजीशानुकूले ॥ इदं पुस्तकं ॥

A. VII., foll. 79, ends: इति श्रीवामनाचार्यविरचितायां काशिकायां वृत्तौ सप्तमाध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥ संवत् १६८८ वर्षे ज्येष्ठसुदितृतीयां मथुरामध्ये कृष्णदासात्मजवल्लभलिषितं ॥ मिश्रपठनार्थं ॥

A. VIII., foll. 77, ends: इति वामनकाशिकायां वृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥ अध्यायश्च समाप्तः ॥

The work seems to have been left incomplete by *Jayāditya*, and to have been afterwards completed by *Vāmana*, who wrote the last three adhyāyas, and perhaps also the last portion (of the 4th *pāda*) of the fifth. See G. Bühler, *Report on a Tour in Kāśmīr*, etc., p. 72; R. G. Bhandarkar, *Report on the Search for S. MSS.*, 1883–84 (1887), p. 57. The quotation from *Jayāditya*, in the *Gaṇaratnamahodadhi*, p. 431, l. 14, evidently refers to *Kāś. V.*, v. 1. 130; p. 432, 15, to *K. V.*, v. 1, 129; p. 436, 2, to *K. V.*, v. 1. 133; p. 452, 7, to *K. V.* v. 2. 135.

593, 594, 595.

829, 830, 831. Foll. 659, viz. 1–218, 219–406, 407–659 resp.; size 13 in. by 4½ in.; Devanāgarī character, legibly written by several hands, in the latter part of last century; 10–15 lines in a page.

Kāśikā Vṛitti. Complete.

Adhyāya I. (ascribed to *Vāmana!*) ends

Digitized by Microsoft®

fol. 72*b*; II. (not ascr.), fol. 123*b*; III. (not ascr.), fol. 219; IV. (*Jayāditya*), fol. 327*b*; V. (not ascr.), fol. 406*b*; VI. (*Vāmana*), fol. 516*b*; VII. (*Vāmana*), fol. 589*b*.

It ends:

इति श्रीपरमो- · · · · · वामनजयादित्यकृतायां वृत्तावष्टमोध्यायः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

596.

3113. Foll. 391; size $12\frac{3}{4}$ in. by $7\frac{1}{2}$ in.; well written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page. European paper.

Kāśikā Vṛitti.

The leaves of each adhyāya are numbered separately; I., foll. 42; II., 31; III., 57; IV., 59; V., 47; VI., 69; VII., 43; VIII., 43.

Adhyāyas I. and IV. are ascribed to *Jayāditya* (*Miśra*); VI.–VIII. to *Vāmana* (*ācārya* or *bhaṭṭa*). At the end of the other books the author's name is not given.

The following statement is contained on the fly-leaf:

"Copied and corrected by *Vishṇu Śivarāma Śāstrī Jāmbhekar Sāwantwāḍīkar*. Copying commenced 11th November, 1868, and finished 4th May 1869. The original MS. is one in the custody of *Rāmabhaṭṭa* and *Narasiṃhabhaṭṭa Grāmopādhyāya*, of Belgaum. It is written on 541 leaves, each leaf being $12\frac{1}{4}$ inches by $4\frac{1}{4}$ inches broad, and is corrected occasionally. The writing is fairly good, and the MS. is well-preserved, though the paper is discoloured, and slightly worm-eaten in the lower right-hand corner of the margin from leaf 14 of book ii. to leaf 41 of book iii. The characters are the ordinary Devanāgarī. The MS. has no date, but the paper bears several watermarks, of which copies have been taken, and would seem to be of Portuguese manufacture.—*Belgaum*, 5. 5. 69."

[J. F. FLEET.]

597–600.

477, 478, 479, 480. Size $12\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī; vols. i. and ii. in the earlier part of the seventeenth century; vol. iv. somewhat later; and vol. iii. towards the end of last century. Generally twelve lines in a page.

The *Padamañjarī*, a commentary on the *Kāśikā Vṛitti*, by *Haradatta Miśra*.

It begins:

व्यक्तप्रधानपुरुषात्मकमस्वतंत्रम्
एतत्समस्तमधितिष्ठति यः स्वतंत्रः ।
तस्मै शिवाय परमाय दशाव्ययाय
सांवाय सादरमयं विहितः प्रणामः ॥ १ ॥
स्वं स्वं मनोरथमवाप्नुमपेतविघ्नं
यस्य प्रसादमनवाप्य न शक्नुवंति ।
पद्मासनप्रभृतयः प्रथमे ऽपि देवास्
तद्वस्तु हस्तिमुखमस्तु मयि प्रसन्नं ॥ २ ॥
तातं रुद्रकुमारार्यं प्रणम्यांबां श्रियं तथा ।
ज्येष्ठं चाग्निकुमारार्यमाचार्यमपराजितं ॥ ३ ॥
यश्चिराय हरदत्तसंज्ञया विश्रुतो दशसु दिक्षु दक्षिणः ।
उज्जहार पदमंजरीमसौ शब्दशास्त्रसहकारपादपात् ॥ ४ ॥
तामिमामनुपमेन चेतसा भावयंतु भुवि भव्यबुद्धयः ।
कः खलु प्रणयिनि प्रियंवदे मत्सरीभवति मद्विधे जने ॥ ५ ॥
अविचारितरमणीयं कामं व्याख्याशतं भवतु वृत्तेः ।
हृदयंगमा भविष्यति गुणगृह्याणामियं व्याख्या ॥ ६ ॥
इष्टदेवनमस्कारः कार्यः सन्नेह किं कृतः ।
वृत्तौ भाष्ये तथा सूत्रे वार्त्तिके च तदुच्यते ॥ ७ ॥
मनसा वचसा च कर्मणा कृत एवायमिहानिवेशितः ।
न हि दर्भपवित्रपाणिनाद्यपरं मंगलमत्र कीर्त्यते ॥ ८ ॥

वृत्त्यंतरेष्वसंतं गुणं वदन् वृत्तिकृन्निजे ग्रंथे प्रेक्षावतां प्रवृत्त्यै क्रियमाणं वस्तु निर्दिशति ।

वृत्तौ भाष्य इति च वस्तुनि निर्दिष्टे सति तेनार्थेनार्थिनः प्रवर्तंते। इतरे नेत्युपयुक्तो ग्रंथादौ वस्तुनिर्देशः। वृत्त्यंतरेष्वसंभवि गुणकथनं तु प्रवृत्तिनियमार्थं । कथमपरथा प्रवृत्तिर्विहाय वृत्त्यंतराण्यस्यां । स पुनर्गुणो वृत्त्यादिषु विप्रकीर्णस्य तंत्रस्य यः सारभूतो ऽंशस्तत्संग्रहात्मकत्वं। तत्र सूत्रार्थप्रधानो ग्रंथो वृत्तिः। सा चेह पाणिनिप्रणीतानां सूत्राणां कुणिप्रभृतिभिराचार्यैर्विरचितं विवरणं । आक्षेपसमाधानपरो ग्रंथो भाष्यं । तदिह कात्यायनप्रणीतानां वार्त्तिकानां पतंजलिप्रणीतं विवरणं । तथा शब्दसमुच्चये पारायणशब्दः प्रत्येकमभिसंबध्यते । धातुपारायणं नामपारायणमिति । यत्र धातुप्रक्रिया तद्धातुपारायणं । यत्र गण-

Digitized by Microsoft ®

शब्दानां निर्वचनं तन्नामपारायणं । आदिशब्देन शिक्षोणादिफिपादेर्ग्रहणं । ० काशिकेति देशतो ऽभिधानं । काशिषु भवा काशिका । ०

Vol. i., foll. 204, contains Adhyāya I.; *caraṇa* 1 ends fol. 93*b*; 2, end wanting; 3, fol. 158*b*; 4, fol. 204*b*.

Foll. 100–104 (*sūtras* i. 2, 10–20); 131–157 (*sūtras* i. 2, 70–i. 3, 89) are wanting. The number 38 has been omitted in the pagination; whilst each of the nos. 59, 117 and 118 occurs on two leaves. Foll. 118–204 are less clearly written, but probably by the same hand (A). Foll. 27 and 57 have been supplied by more modern hands.

Vol. ii., foll. 205–447 contains Adhyāyas II. and III.

A. II., *car.* 1 ends fol. 231*b*; 2, fol. 251; 3, fol. 275*b*; 4, fol. 300*b*.

A. III., *car.* 1 ends fol. 367; 2, fol. 396*b*; 3, fol. 425; 4, fol. 447*b*.

Besides the continuous pagination, there is a separate paging for Adhyāya II. (foll. 1–97, where no. 68 has been omitted); III. 1 (foll. 1–67); III. 2 (foll. 1–29); and III. 3 and 4 (foll. 1–51).

Foll. 301–326*a* were written by a different hand from the preceding portion and Vol. i.; and foll. 368–447 by a third hand.

Vol. iii., foll. 116 and 80, written by several modern hands, contains Adhyāyas IV. and V., each of which has a separate paging.

A. IV., *pāda* 1 ends fol. 43; *pāda* 2, fol. 83; *caraṇa* 3, fol. 103; *car.* 4, fol. 116. Nos. 79 and 85 have been omitted in the paging.

A. V., *car.* 1 ends fol. 22*b*; 2, fol. 46; 3, fol. 62; 4, fol. 80.

Vol. iv., foll. 698–956, contains Adhyāyas VI. and VII., the latter not quite complete.

A. VI., *pāda* 1 ends fol. 763*b*; 2, fol. 791; 3, fol. 818; 4, fol. 859*b*. This Adhyāya was written by scribe B. It is also paged separately, foll. 1–164; where no. 97 has been omitted, and foll. 112 and 161 have been supplied by a more modern hand. Foll. 23*b* and 24*a* are much blurred (though still legible), from rubbing against each other.

A. VII., *caraṇa* 1 ends foll. 887*b*; 2, fol. 917; 3, *pāda* fol. 941. The MS. breaks off abruptly at the end of fol. 956, in the comment on *sūtra* vii. 4. 93. This Adhyāya was written by scribe A. It has also a separate pagination, 1–97; fol. 9 having been supplied by the same more modern hand as those above.

[H. T. Colebrooke.]

601.

775. Foll. 106 (orig. 107); size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character.

Foll. 1–76 in a clear handwriting of about A.D. 1500; generally eleven lines in a page. Foll. 79–98 in a good small hand of about A.D. 1650 (?); 12–17 lines in a page. Foll. 77 and 78 were lost and replaced by one leaf (the writing of which is much effaced), written by the same hand as foll. 99–107. Fol. 96 has been inserted by mistake between foll. 106 and 107.

Padamañjarī. Adhyāya VIII.

Caraṇa 1 ends fol. 35; 2, foll. 77-8; 3, fol. 98*b*.

Date at the end (probably copied from the original MS. of this section), शके १४९३ प्रजापतिसंवत्सरे श्रावणशुद्धद्वितीयायां भौमे समाप्तिमगमत् ॥

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

602.

245. Foll. 138 (numbered 137; two leaves being marked 104); size 12½ in. by 4½ in.; modern Devanāgarī handwriting; from fol. 79 by a different hand; 8–12 lines in a page.

Padamañjarī. Adhyāya VIII., *caraṇas* 1–3. *Car.* 1 ends fol. 39; 2, fol. 117*b*.

[H. T. Colebrooke.]

603.

631. Foll. 59; size 16¾ in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Portions of *Jinendrabuddhi's* commentary on the *Kāśikā Vṛitti*, entitled *Nyāsa*, or *Kāśikā-vivaraṇapañjikā*.

a) Foll. 39. Adhyāya I., *pāda* 2, called (after the first *sūtra* of the chapter) *kuṭā-pāda* (or *nyāsa*), ends: इति श्रीबोधिसत्त्वदेशीया[चा suppl.]र्यश्रीजिनेन्द्रबुद्धिपादविरचितायां काशिकाविवरणपञ्जिकायां प्रथमो ऽध्यायस्य कुटापादः ॥ समाप्तश्चायं कुटान्यासः ॥

b) Foll. 20. Adhyāya VIII., *pāda* 4, called *Rephanyāsa*. Incomplete. The MS. breaks off abruptly in *sūtra* 39. Occasional blanks have been left in this portion.

[H. T. Colebrooke.]

604.

813. Foll. 250; size 15½ in. by 4 in.; fairly written, in the Bengālī character; six lines in a page. Modern.

Bhāshāvṛitti, a brief commentary on the non-Vedic rules of *Pāṇini's Ashṭādhāyī*, by *Purushottamadeva*. It begins:

नमो बुद्धाय भाषायां यथा त्रिमुनिलक्षणम् ।
पुरुषोत्तमदेवेन लघ्वी वृत्तिर्विधीयते ॥

अथ शब्दानुशासनं लौकिकानां प्रकृतिप्रत्ययविभागपरिकल्पनया सामान्यविशेषवता लक्षणेन गत्यन्तराभावात् । वर्णानामुपदेशः क्रमसन्निवेशानुबन्धासंजनार्थः । तदुभयं संज्ञार्थं सा च लाघवेन शास्त्रप्रवृत्त्यर्था । अकारस्य विवृतोपदेश आकारग्रहणार्थः ॥ अ इ उण् । ०

Adhyāya I. ends fol. 30; II., fol. 52*b*; III., fol. 88*b*; IV., fol. 123; V., fol. 165*b*; VI., fol. 203; VII., fol. 229.

[H. T. Colebrooke.]

605, 606.

224, 225. Foll. 316 and 192 resp.; size 15 in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; seven or eight lines in a page.

Bhāshāvṛittyarthavivṛiti, a commentary on the preceding work, by *Sṛishṭidharaśarman*. Incomplete.

It begins: व्याकरणशास्त्रमारभमाणो भगवान् पाणिनिः प्रयोजनानामनुव्याचिख्यासुः प्रतिजानीते अथ शब्दानुशासनमिति ०

Vol. i. contains the work as far as iv. 1, 101, in which *sūtra* it breaks off abruptly. Adhyāya I. ends fol. 97; II., fol. 178; III., fol. 288*b*.

Vol. ii., from shortly before v. 1, 20, to viii. 1, 18, in which it breaks off. Adhyāya V. ends fol. 88*b*; VI., fol. 114*b*; VII., fol. 187*b*.

Another copy of this work, mentioned by Dr. Rājendralāla Mitra, *Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS. of the Asiatic Soc. of Bengal*, i. p. 84, has two introductory *ślokas*; after which the opening couplet of *Purushottamadeva* is commented upon. [H. T. Colebrooke.]

607.

1719. Foll. 292; size 9¼ in. by 3¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; foll. 72–157 by a different hand from the rest; 8–12 lines in a page.

Śabdakaustubha, a commentary on *Pāṇini's sūtras*, by *Bhaṭṭoji Dīkshita*, son of *Lakshmīdhara*.

Digitized by Microsoft ®

The work was left unfinished by the author. The present (as well as the next) MS. contains only the first *pāda*, which portion has also been printed at Benares (1876); but the work is supposed to have extended to the end of the 4th adhyāya. See Burnell, *Classif. Index to Tanjore MSS.*, p. 39; Aufrecht, Cat. Bodl. No. 352.

It begins:

विश्वेशं सच्चिदानन्दं वन्दे ऽहं यो ऽखिलं जगत् ।
चरीकर्ति बरीभर्ति संजरीहर्ति लीलया ॥
नमस्कुर्वे जगद्वन्द्यं पाणिन्यादिमुनित्रयं ।
श्रीभर्तृहरिमुख्यांश्च सिद्धान्तस्थापकान्बुधान् ॥ ०

The blank page of fol. 1 contains the following note by Colebrooke:

'*Śabdacaustubha*, a commentary by *Bhaṭṭoji bhaṭṭa* on Sanskrit grammar, in nine lessons, treating of the rules contained in the first quarter of the first lecture of *Pāṇini*. If *Bhaṭṭa* (who was also author of the *Siddhántacaumudí*) carried this work any further, the remainder is said not to be now extant, or at least is become very scarce.' (See Misc. Ess. II., p. 13).

Āhnika 1, ends fol. 32; 2, fol. 65; 3, fol. 87; 4, fol. 114; 5, fol. 140*b*; 6, fol. 167; 7, fol. 185*b*; 8, fol. 246. *Āhnikas* 1, 6–9, are dated Saṃvat 1854. [H. T. COLEBROOKE.]

608.

3068. Foll. 219; size 9¾ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, from fol. 207 by a different hand from the rest; 10–12 lines in a page.

Śabdakaustubha.

Āhnika 1, ends fol. 27; 2, fol. 57; 3, fol. 79; 4, fol. 101*b*; 5, fol. 124; 6, fol. 136; 7, fol. 153*b*; 8, fol. 188. Dated Saṃvat 1905.

[J. R. BALLANTYNE.]

609.

1555c. Foll. 14; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Śabdakaustubha. The 7th *āhnika*, dated Saṃvat 1853. [H. T. COLEBROOKE.]

610.

399. Foll. 252; size 12¼ in. by 4½ in.; written by four or five different hands; Devanāgarī character; 10–13 lines in a page.

Prabhā, a commentary on *Bhaṭṭoji's Śabdakaustubha*, by *Vaidyanātha Pāyaguṇḍa*, son of *Mahādeva* and *Veṇī*; and pupil of *Nāgojībhaṭṭa*.

It begins:

आनंदकंदं मुनिहृन्मिलिंदं स्वछंदगोविंदपदारविंदं ।
वंदे सुरेंद्रादिदं तद्दीनादिशदं रविनंदं (!)* ॥ १ ॥
वैद्यनाथः पायगुंडो नत्वा नागेश्वरं गुरुं ।
व्याख्यां प्रभाख्यां तनुते कौस्तुभस्य स्वबुद्धये ॥ २ ॥

प्रारिप्सितग्रंथनिर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थं कृतं भगवदादिनत्यात्मकं मंगलं शिष्यशिक्षायै व्याख्यातृश्रोतृणामनुषंगतो मंगलाय च निबध्नाति विश्वेश्वरमित्यादि ॥ ०

Āhnika 1 ends fol. 66: इति श्रीमन्महादेवसुतवेणीगर्भजपायगुंडोपाख्यवैद्यनाथविरचितकौस्तुभव्याख्यायां प्रभाख्यायां प्रथममाह्निकं समाप्तं संपूर्णं ॥

(*Pratyāhāra-*) *Āhnika* 2, ends fol. 116; 3, fol. 164; 4, (?); 5, fol. 220*b*; 6, fol. 242 (dated संवत् १८४०); 7, fol. 252*b*. [H. T. COLEBROOKE.]

611.

616. Foll. 97; size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; fairly written, in the latter part of last century; ten lines in a page.

Vṛittisaṃgraha, a succinct commentary on *Pāṇini's sūtras*, by *Rāmacandra*, instructed by *Nāgojībhaṭṭa*. Adhyāyas I. and II. It begins:

लक्ष्मीनारायणौ वंदे गणेशं च सरस्वतीं ।
भवानीशंकरौ वंदे सर्वकार्यार्थसिद्धये ॥
नागोजीविदुषः (!) प्रोक्तो रामचंद्रो यथामति ।
शब्दशास्त्रं समालोक्य कुर्वे ऽहं वृत्तिसंग्रहं ॥

अ इ उण् । ० ॥ एतानि माहेश्वरसूत्राण्यणादिसंज्ञार्थानि । ०

वृद्धिरादैच् ॥ १ ॥ आकार ऐकार औकारश्च वृद्धिसंज्ञकः स्यात् । शालीयः । आश्वलायनीयः । रैकुलमयं । ऐतिका-

* Prof. Aufrecht suggests: वंदे सुरेंद्रार्चितपादपद्मं दीनार्द्रभावं विशदं च नंदं ।

Digitized by Microsoft®

यनीयः । नौकुलमेयं । औपगवीयः । तपरकरणं गुणानां भेदकत्वपक्षे उभयार्थं । अभेदकत्वपक्षे ऐजर्थं । उभे अभ्यस्तमित्यत्र द्वेग्रहणानुवृत्त्यैव सिद्धे उभेग्रहणं ज्ञापयति । अन्यत्र यत्नेन विना समुदाये संज्ञा न भवति । तेन वृद्ध्यादयः संज्ञाः प्रत्येकमेव भवंति न समुदाये ॥

A. I., *pāda* 1 ends fol. 17; 2, fol. 28; 3, fol. 40*b*; 4, fol. 53*b*. II., *pāda* 1, ends fol. 67*b*; 2, fol. 74; 3, fol. 85.

In the colophons, the author's name is not mentioned. [H. T. COLEBROOKE.]

---

b. Recasts of the Ashṭādhyāyī.

612.

1666. Foll. 112; size 9 in. by 3½ in.; indifferent Devanāgarī writing; 10–12 lines in a page.

Rūpamālā, an elementary Sanskrit grammar in *sūtras* (extracted from *Pāṇini*) with a *vṛitti*, by *Vimala Sarasvatī*.

Three leaves are missing at the beginning, as are some other leaves (24 and 34). The MS. is but partially paged.

Fol. 2*b* (orig. paging 5*b*), स्वरसंधिः । fol. 3*b*, इति प्रकृतिभावः । fol. 6*b*, इति विसर्गसंधिः । fol. 12, अजंतमाला । fol. 15, हलंतमाला । fol. 20, सर्वनाममाला । fol. 20*b*, संख्याभागः । इत्यभिधेयलिंगाः शुक्लादयो दर्शिताः । fol. 22*b*, नियतलिंगमाला । fol. 23, छांदसमाला [begins: छंदसि देवास इत्यादौ जसो सुगागमः] । fol. 28, स्त्रीप्रत्ययमाला । fol. 33, कारकभागः । fol. 42, सर्वधातुकमाला [begins: भूवादयो धातवः ।] ॥ fol. 42*b*, आत्मनेपदिन: [begins: एध वृद्धौ । स्पर्द्ध संघर्षे । दद दाने । दध धारणे । स्वद स्वाद आस्वादने । मुद हर्षे । षूद हिंसायां । ०] । fol. 43, परस्मै । [begins: जि जये । गद लप भण पठ जप जल्प व्यक्तायां वाचि ।] । ib. उभय, etc. । fol. 47, यग्भावः (passive voice) । fol. 50, आशीर्लिङ्माला ॥ लुङ्भागः ॥ fol. 50*b*, भविष्यत इत्यादि लृङ्भागः ॥ ० लृङ्भागः ॥ fol. 52, लुङ्माला । fol. 56, लिङ्भागः । ० पंचमलकारभागः । fol. 58, क्यच् । fol. 59, (क्रियासमभिहारे) यङ् । fol. 63*b*, सनादिभागः । fol. 64*b*, लकारार्थमाला । fol. 66*b*, तङादिनियमभागः । The remaining leaves treat of the *pratyaya* (*kṛit* and *taddhita*) and the *samāsa*.

The colophon and date are as follows: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविमलसरस्वतिविरचिता रूपमाला समाप्ता । संवत् १४३१ वर्षे फाल्गुनवदि ९ सोमे – – दुर्वविनायकसुतदुवेवामनेन लिखितं । ० – The date occurs once more on the last page, where it apparently is १४६१ with month and day as above.

For another complete MS. of this work, dated Saṃvat 1626, see Burnell, *Index to Tanjore MSS.*, p. 40. [H. T. COLEBROOKE.]

613.

3184. Foll. 96; size 12¾ in. by 7¾ in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page; European paper (water-mark 1868).

Prakriyākaumudī, a gramatical compendium, in *sūtras* systematically arranged from *Pāṇini's Ashṭādhyāyī*, and explained by a brief commentary, by *Rāmacandra Ācārya*, son of *Kṛishṇa Ācārya* (for whose pedigree cf. No. 619).

I. *Subanta*, foll. 47, begins:

श्रीमद्विट्ठलमानम्य पाणिन्यादिमुनीन्गुरून् ।
प्रक्रियाकौमुदीं कुर्मः पाणिनीयानुसारिणीं ॥
अ इ उण् । ०

The *sandhi* ends fol. 5; *liṅgaprakriyā*, fol. 16; *avyayāni*, fol. 16*b*; *strīpratyayāḥ*, fol. 19*b*; *vibhaktyarthāḥ* (*kārakaprakriyā*), fol. 23*b*; *samāsaprakriyā*, fol. 35*b*; *taddhitaprakriyā*, fol. 46; *dviruktiprakriyā*, fol. 47.

II. *Ākhyāta*, foll. 32, begins:

प्रकृतिः सा जयत्याद्या यया धात्वादिरूपया ।
व्यज्यंते शब्दरूपाणि परप्रत्ययसंनिधेः ॥
धातोः । आतृतीयांतं वक्ष्यमाणाः प्रत्यया धातोर्ज्ञेयाः । तेष्वादौ दश लकाराः प्रदर्श्यंते । लट् ०

Iti parasmaipadaprakriyā, fol. 8*b*; *ātmanepadapr.*, fol. 10; *miśraprakriyā*, fol. 12;

Digitized by Microsoft ®

adādiprakriyā, fol. 15; *hvādip.*, fol. 16; *svādip.*, fol. 18; *tudādip.*, fol. 20; *rudhādip.*, fol. 19*b*; *tanādip.*, fol. 20; *kryādip.*, fol. 20*b*; *iti curādip. iti daśagaṇī*, fol. 21; – *ṇyantap.* fol. 22*b*; *sanantap.*, fol. 24; *yaṅantap.*, fol. 25; *yaṅlugantap.*, fol. 25*b*; *nāmadhātup.*, fol. 27; *padavyavasthā*, fol. 29*b*; *bhāvakarmap.*, fol. 31; *lakārārthap.*, fol. 32*b*.

III. *Kridanta*, fol. 15, begins: धातोः। स्रातृतीयाध्यायान्तं धातोरित्यधिक्रियते । पुनर्धातूक्तिः कृत्संज्ञा उपपदसंज्ञा चात्रैवेत्येवमर्था । तत्रोपपदं सप्तमीस्थं । कृदतिङिति कृत्संज्ञा ॥ वासरूपो स्त्रियां । ०

Krityaprakriyā ends fol. 3; *iti kridantaprakriyā samāptā*, fol. 15.

IV. *Vaidikaprakriyā*, fol. 2, begins: वैदिकशब्देष्वेव प्रक्रिया । य एव लौकिकास्त एव वैदिका इति न्यायात् । क्वचित्प्रयोगवशादन्यथात्वं । प्रकृत्यान्तःपादमव्यपरे । ऋक्पादमध्यस्य एङ्प्रकृत्या स्यादतिपरे न तु वकारयकारपरे ऋति । उपप्रयन्तो ऽध्वरम् । सुजाते ऋश्व सूनृते । ०

It ends:

ऋानंत्यात्सर्वशः शब्दा न शक्यंते ऽनुशासितुं ।
बालव्युत्पत्तये ऽस्माभिः संक्षिप्योक्ता यथामति ॥ १ ॥
प्रक्रियाकौमुदी सेयं रामचंद्रप्रकाशिता ।
ऋसद्वचस्तमो वध्यात्सच्चकोरप्रिया चिरं ॥ २ ॥
जयति सुभगमूर्तिर्मुग्धहासावलोकः
प्रशमितजनतापो विट्ठलः स्वात्मदीपः ।
सचकितमिव लक्ष्मीः सेवते यत्पदाब्जं
ललिततरकराभ्यां* साधु संवाहयंती ॥ ३ ॥

इति श्रीमत्परिहंसपरिव्राजकाचार्यसकलसदागमाचार्यश्रीगोपालपूज्यपादशिष्यश्रीकृष्णाचार्यसुतश्रीरामचंद्राचार्यविरचिता प्रक्रियाकौमुदी समाप्ता ॥

A fly-leaf contains the following note:—
Copied for me from a manuscript belonging to Raṅgaśāstrī Vaidya of Shāhāpūr, near Belgaum. The manuscript is not dated. It consists of 179 leaves, about 11″ long by 4½″ broad. The characters are Nāgarī. 23 August, 1878.

[J. F. FLEET.]

* ललितकरतलाभ्यां, M.S. 2094.

614.

6. Foll. 239 (numbered 1–238; two leaves being marked 134); size 13 in. by 7½ in.; indifferently written, in a cursory Bengālī hand; European paper; eight lines in a page.

Prakriyākaumudī. Complete, with the exception of the Vaidik supplement. The *ākhyāta* beg. fol. 127*b*; the *kridanta*, fol. 202. It ends:

इति श्रीमत्साहेवाज्ञया प्रक्रियाकौमुदीं लिलेख श्रीव्रजनन्दनशर्म्मणा ॥

According to a note, by Colebrooke, on the first leaf, *Bīreśvara Śesha*, then living at Benares, was reputed to be a descendant of the author of the *Prakriyākaumudī*, and stated his own genealogy as follows:

Rāmacandra paṇḍita, Nrisiṃha paṇḍita, Nārāyaṇa paṇḍita, Cakrapāṇi paṇḍita, Bīreśvara paṇḍita, Śambhū paṇḍita, Gopāla paṇḍita, and then *Bīreśvara paṇḍita* himself.

[H. T. COLEBROOKE.]

615.

2094. Size 9½ in. by 4½ in.; two different MS., written by different hands, in the Devanāgarī character.

Prakriyākaumudī.

I. Foll. 47, two of which (foll. 2 and 3) are wanting. A rather old, but incorrect, MS., probably written by several hands; 9–14 lines in a page.

The *Subantaprakaraṇa*, to the end of the *kāraka*.

II. This MS.—written, Saṃvat 1580, in a good, bold hand, nine lines in a page—consists of two parts, paged both continuously (158–285) and separately.

Digitized by Microsoft®

a) Foll. 84 orig., of which 23 are now wanting (viz. foll. 36, 37, 40–42, 46, 48–61, 69, 80 and 81). The *Ākhyāta*.

b) Foll. 48 (numbered 47, of which foll. 15 and 19 are wanting, whilst two leaves are marked 24; fol. 26*b* is left blank, and several leaves are slightly injured). The *Kṛidanta* (ends fol. 41*b*), and *Vaidikaprakriyā*.

It ends: इति श्रीमत्सर्वशास्त्रज्ञसकलसदागमाचार्य – श्रीगोपीनाथविट्ठलचरणारविन्दमकरन्दलालस – श्रीगोपालतनयपतिगुरुचरणसेवक – कृष्णाचार्यसुतरामचन्द्राचार्यविरचिता प्रक्रियाकौमुदी समाप्ता ॥ ० स्वस्ति संवत् पञ्चदश १५ अशीतौ ८० प्रवर्त्तमाने उत्तरायने श्रीसूर्ये ग्रीष्मऋतौ महामाङ्गल्यप्रदे ज्येष्ठमासे असितपक्षे द्वादशघटिकापर्यन्त पौर्णमासीतदनन्तरप्रतिपदायां तिथौ भृगुवारे अद्येह सींहोद्रडास्थाने वास्तव्यपालीपराज्ञातीयज्ञो ० महिपासुतपाठकजीवाख्यसुतगङ्गाधरेण प्रक्रियाकौमुद्यभिधग्रन्थो ऽयं तस्य पुस्तको ऽयमलिखि ॥ ० चिरायुरयं पुस्तको ऽस्तु ॥ [GAIKAWAR.]

616.

71. Foll. 45; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; neatly written, in Devanāgarī, mingled with Bengālī letters; 7–10 lines in a page; European paper.

Prakriyākaumudī. The *subanta*, with numerous marginal and interlinear notes, and a list of contents (in English), by Colebrooke.

The *kāraka* beg. fol. 17; the *samāsa* fol. 21*b*; the *taddhita* fol. 29.

Dated शाके १७१५ ०महोपाध्यायश्रीचित्रपतिशर्मणा स्वभागिनेयद्वारा लिखितम् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

617.

1228. Foll. 60; size $11\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; neatly written, in the Bengālī character; eight lines in a page; European paper.

Prakriyākaumudī. The *ākhyāta* (ends fol. 40) and *kṛidanta* chapters; without the *vaidik* supsupplement. With occasional marginal and interlinear notes by Colebrooke.

It ends: ० श्रीकुलबुरुकसाहेबावबोधनाय महोपाध्यायश्रीचित्रपतिशर्मणा धमदहावासिना [समाप्तम:] समुद्धृतेतं ग्रन्थमलीलिखत् श्रीव्रजनन्दनो नवीनः । शाके १७१५ ॥

Colebrooke has added a list of contents, in English, on a fly-leaf. [H. T. COLEBROOKE.]

618.

1640. Foll. 170, twelve of which (viz. 110–112, 126–134) are wanting; size $10\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; foll. 1–145, by three different hands; about the latter part of the 17th century; foll. 146–170, numbered separately, about the middle of the last century; 11–13 lines in a page.

Prasāda, a commentary on the *Prakriyākaumudī*, by *Viṭṭhala*,* son of *Nṛisiṃha* (and *Māṇikāmbā*), and grandson of *Rāmacandra*.

The *sandhi* and *subanta* chapters; incomplete.

The work begins:

श्रीमद्विट्ठलमेकमव्ययमजं शब्दात्मकं ब्रह्म यः
स्वेच्छातो जगदुद्भवस्थितिलये हेतुः स्वमायागुणैः ।
यच्छास्त्रश्रुतिसंततिव्यवहृतिस्तं पुण्डरीकाश्रमे
भक्तानुग्रहहेतुतः स्थितमहं वन्दे मुदे संविदे ॥ १ ॥
श्रीशंभुं पाणिनिं श्रीवररुचिमथ वाक्संस्कृतौ दीक्षितं श्री-
शेषं तद्भाष्यहार्दप्रकटनपटुगीःपण्डितान् भर्तृमुख्यान् ।
वृत्तिन्यासादिकर्तॄन् स्वमतपरमतस्थापकान् भोजदुर्ग-
क्षीरस्वामिप्रमुख्यान् प्रगुणनतिभजे तन्मतज्ञप्तिहेतोः ॥ २ ॥
किं शेषः पाणिनिर्वा वररुचिरथवा सर्वविद्याप्रणेता
शंभुर्भूमावभूद् भूसुरकुलतिलको ऽन्ध्रप्रदेशे ऽम्यवंशे ।
ऋग्वेदी सर्वशास्त्रप्रकटनपटुधीः कृष्णजो रामचन्द्रो
ऽनन्ताचार्यप्रपौत्रो दिशतु कृतिमतिं मे स कौण्डिन्यगोत्रः॥३॥
वन्दे तं यतिवृन्दवन्दितपदं श्रीराघवेन्द्रादि यन्-
नामाभाति सरस्वतीपदवरं वादीन्द्रविद्रावकम् ।
यो विद्याः समदाच्चतुर्दश मुदा श्रीशेषभाष्यादिकाः
शिष्येभ्यो मयि यत्कृपास्ति सततं सच्छास्त्रसंवित्तये ॥ ४ ॥
लोके ऽस्मिन्यदुपक्रमं वरिवृतीत्यौदार्यलोकज्ञता
विद्वत्तोपकृतिः क्षमा सज्जनता वेदोक्तधर्मादरः ।

* Spelled *Viṭhṭhala* (sometimes *Vīṭhṭhala*), in this and the other MSS.

Digitized by Microsoft ®

आचार्यं कृतकालनिर्णयमहाग्रन्थार्थसद्दीपिका-
टीकं तं नरसिंहमात्मजनकं वन्दे विदां संमतम् ॥ ५ ॥
गम्भीरार्थामितोक्त्याकलितसकलसच्छब्दरत्नाकरां श्री-
शेषोक्तन्यायगर्भां स्वपरमतयुतां प्रक्रियाकौमुदीं ताम् ।
व्याकुर्वन्बुद्धिहीनो यदपि तदपि तत्पुत्रजो रामचन्द्रा-
चार्योक्तिः पाठरक्षाकरणगुणतया सज्जनैर्नोपहास्यः ॥ ६ ॥
तथा च पण्डितंमन्यैः प्रक्षेपैर्मलिनीकृता ।
प्रक्रियाकौमुदी तस्याः प्रसादः क्रियते मया ॥ ७ ॥

In the comment on *Rāmacandra's* introductory couplet the following passage occurs:

तथा च नृसिंहाचार्यवर्यैश्च कालनिर्णयदीपिका विवृता यत्र तत्रोक्तं रामचन्द्राचार्यसूनुभिः ।

The *saṃjñāprasaṅga* ends fol. 16; *sandhi*, fol. 34*b*; *klīvaśabdā halantāḥ*, fol. 82; *avyaya*, fol. 89; *strīpratyaya*, fol. 106*b*; (the end of the *kāraka*, the *samāsa*, and beginning of *taddhita* are wanting).

The *taddhita* ends fol. 170*a*:

श्रीरामाचार्यसूनुर्हरिहरभजनैकाग्रधीः श्रीनृसिंहा-
चार्यो यं माणिकांवाप्यजनयदतुलं वीठ्ठलाचार्यमार्यं ।
तस्य श्रीपाणिनीयाद्यनुगुणसगुणे प्रक्रियाकौमुदीय-
व्याख्याने ऽस्मिन्प्रसादे सुविशदमगमंस्तद्धितास्ते समाप्तिं ॥

The second page of this leaf contains the beginning of the *dvirukta-prakriyā*. A list of contents has been added on two leaves.

[H. T. COLEBROOKE.]

619.

1641. Foll. 150; size 11¼ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī; 14–16 lines in a page.

Viṭṭhala's Prasāda. The *ākhyāta* and *kridanta* chapters. The former begins:

श्रीविठ्ठलं सुरवरं प्रणमामि देवं
कारुण्यसिंधुमखिलानतदत्तबुद्धिं ।
ईषत्सहासमुखपंकजमात्मभासम्
उत्फुल्ललोचनविलोकननाशिताघं ॥ १ ॥
तिङंतकांडस्य हि केऽपि पारं नाज्ञासिषुः शुद्धधियो ऽपि संतः ।
तं प्रक्रियाकौसदमंशरज्ञो व्याख्यानहं स्यामुपहास्य एव ॥ २ ॥
प्रक्षेपकालुष्यनिरासहेतोः प्रसादमस्या विदधे यथावत् ।
इति प्रतिज्ञातमतः करिष्ये व्याख्यां स्वतः सज्जनतोषदात्रीं ॥ ३ ॥
मंगलादीनि मंगलमध्यानि मंगलांतानि च शास्त्राणि ० प्रथंत इत्यभिप्रेत्य तिङंतमभिधातुमिछन् ग्रंथकृत् ग्रंथमध्ये मंगलाचरणं करोति । प्रकृतिरिति ०

The *lakārārthavarga* (on the force of tenses and moods), or last section of the *ākhyāta*, ends fol. 92; the *kritya*, fol. 96*b*; the *kridanta*, fol. 140*b*.

It ends: प्रक्रियाकौमुदीयव्याख्याने स्मिन्प्रसादे निरगमदमला वैदिकी प्रक्रियेयं ॥

The explanation of the concluding stanza of the *Prakriyākaumudī*, is followed by these couplets:

श्रीमद्विठ्ठलपादपंकजयुगं वंदे सुरैर्वंदितं
भक्तेभ्यो ह्यभयप्रदं सुखकरं विज्ञानदं सर्वदा ।
क्षोदीयः किल यद्रजो जनितवत्पृथ्वीस्थिरांतां धरां
या विश्वस्य विधारणे ऽजनि तथा पुष्टौ समर्था स्वधा ॥ १ ॥
वंदे पाणिनिमीश्वरं वररुचिं शेषं तथान्यान् बुधान्
ग्रंथान्ये व्यदधुः परोपकृतये सूत्रादिभाष्यादिकान् ।
पोतैस्तैस्तु नरास्तरंति गहनं तं शब्दरत्नाकरं
चित्रं यत्परपारमापनपरो देवो महत्वानपि ॥ २ ॥
यस्मिन्वैदिकधर्मजातमनिशं जागर्ति सद्वैष्णवा-
चारानुष्ठितितुष्टविठ्ठलविभुः सर्वार्थदः सर्वदा ।
ऋग्वेदादिसमस्तशास्त्रनिचयश्रीपांचरात्रागम-
व्याख्यानक्षमपूरुषो विजयते वंशोऽग्रदेशोद्भवः ॥ ३ ॥
तद्वंशे नररत्ननायकमणिर्जातो ऽविमुक्तांगजो
ऽनंताचार्य इति त्रिलोकविदितः सर्वज्ञ एवापरः ।
रामस्वामियतींद्रवर्यविहिताचार्याभिषेकस्ततो
लब्धा वैदिकपांचरात्रमकरोद्यो वल्लभानां त्रयं ॥ ४ ॥
तत्सूनुर्निगमागमादिकुशलः सन्यायवैशेषिको
व्याकृत्यद्वयजैमिनीयभणितिष्वव्याहतप्रातिभः ।
यः सौदर्शनभाष्यमाख्यदमलं विद्वत्सभासंनिधाव्
आचार्यो नृहरिः सदाचरणतः साक्षात्कृतश्रीहरिः ॥ ५ ॥
गोपालाचार्यमुख्याः प्रथितगुणगणास्तस्य पुत्रा अभूवन्
कृष्णाचार्यस्तत्कनीयानपि जगति गुणैर्ज्येष्ठ आसीद्वरिष्ठैः ।
यं वेदाद्याः सुविद्याः स्वयमधिवसतिं चक्रुरुत्कर्षहेतोस्
तस्मात् श्रीकृष्ण एवेत्यनुजगदुरमुं सूरयः सौरिभक्ताः ॥ ६ ॥
तस्मादाचार्यवर्यौ हरिहरभजनप्राप्तसंचित्प्रकाशाव्
आस्तां ज्येष्ठो नृसिंहो निखिलगुणनिधी रामचंद्रः कनिष्ठः ।

Digitized by Microsoft ®

येनानेकप्रबंधाः क्षितिपतिसमितिख्यातविद्वत्प्रबोधो-
द्वाधार्थं चक्रिरे यैर्भवति हृदि कृतैः कोविदः प्राकृतो
ऽपि ॥ ७ ॥
तत्सूनुं सकलेषु शास्त्रनिवहेष्वाचार्यकृष्णात् गुरोर्
लब्धज्ञानविशेषमात्मजनकं श्रीमन्नृसिंहं भजे ।
तत्पूर्वांश्च कलिप्रलुप्तमखिलं विद्यासमूहं तथा
धर्मं स्फारयितुं क्षितौ समभवन्ये ते ऽवतारा हरेः ॥ ८ ॥
श्रीमद्राघवसंज्ञकं यतिवरं वंदे गुरुं संततं
यः सर्वज्ञसमान् व्यधाद्भुवि नरानात्मीयसेवापरान् ।
वादींद्रान् बहुवादिदर्पशमनान् जित्वा तथास्थापयत्
यो ऽद्वैतश्रुतिमूर्धनिर्णयचणो भाष्यादिसंस्कारकः ॥ ९ ॥
श्रीविठ्ठलाचार्यगुरोस्तनूजं सौजन्यभोजं जितवादिराजं ।
अनंतसंज्ञं पदवाक्यविज्ञं प्रमाणविज्ञं तमहं नमामि ॥ १० ॥
[यः शास्त्रलोकव्यवहारविज्ञाज्जगत्समग्रं स्ववशं व्यतानीत् ।
तमर्भकं कृष्णगुरोर्नमामि रामेश्वराचार्यगुरुं गुणाब्धिं ॥ ११
MS. B.]
यत्संनिधानादभवन्नरो ऽमी विद्याधिराजाजितवादिराजाः ।
आचार्यवर्यं बुधरामचंद्रं भजामि गोपालगुरोस्तनूजं ॥ १२ ॥
जगन्नाथाश्रमं वंदे यतिं वेदांतकोविदं ।
पदवाक्यप्रमाणज्ञं स्वधर्मनिरतं सदा ॥ १३ ॥
श्रीरामाचार्यसूनुर्हरिहरभजनैकाग्रधीः श्रीनृसिंहा-
चार्यो ऽयं माणिकांबाप्यजनयदतुलं विठ्ठलाचार्यमार्यं ।
सोहं श्रीपाणिनीयाद्यनुगुणसुगुणं प्रक्रियाकौमुदीय-
व्याख्यारूपं प्रसादं विशदमकरवं विठ्ठलस्तेन तुष्यात् ॥ १४ ॥
संवत् १५३६ वर्षे माघवदि एकादशी रवौ श्रीमदानंदपुर-
स्थानोत्तमे आभ्यंतरनागरज्ञातीयपंडितअनंतसुतपंडितनारायणा-
दीनां पठनार्थं ॥ कुठारीव्यवगहितसुतेन विश्वरूपेण लिखितं ॥

This date is probably that of the MS. from which the present was copied (a century or more after that).

A list of contents, on three leaves of European paper, has been appended.

[H. T. COLEBROOKE.]

620.

3185. Foll. 161; size 12¾ in. by 7¾ in.; well written, in Devanāgarī, on European paper, by the same hand as no. 605 (MS. 3184); fifteen lines in a page.

The same portion of *Viṭṭhalācārya's Prasāda*.

'Copied from a Devanāgarī MS., belonging to *Bāladīkshit Asōgēkar* of *Shāhāpūr*, near *Belgaum*, dated Saṃvat 1633, and consisting of 137 leaves, about 12⅜″ by 5⅜″.'

[J. F. FLEET.]

621.

2390. Foll. 211; size 9½ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 12–16 lines in a page; from fol. 198 by a more modern, indifferent hand, about 20 lines in a page.

A portion of the *Prasāda*.

Foll. 1–126 (numbered 1–125, two leaves being marked 13), contain from the beginning of the work to the end of the feminine bases.

Foll. 127–211 (numbered 225–310, no. 303 having been omitted by mistake), contain from shortly before the end of the *samāsa* (fol. 128), to shortly after the beginning of the *dvirukta-prakriyā* (211*b*), thus comprising the whole of the *taddhita* chapter.

Fol. 210 has been inverted by the binder.

For fragments of the same work, see Weber's Cat. Berl., no. 738, and Aufrecht's Cat. Bodl., no. 355. The Oxford fragment makes *Rāmacandra* the author of the *Vaishṇavasiddhāntadīpikā*, which *Viṭṭhala* there declares to have commented upon, whilst a passage quoted above, p. 167*a*, states that *Rāmacandra* composed, and that *Viṭṭhala's* father, *Nṛisiṃha*, commented upon, the *Kālanirṇaya*, a work placed by Colebrooke at about A.D. 1243 (Misc. Ess. II., p. 379; 2nd ed., p. 333).

[The *Kṛityaratnāvalī* is ascribed to *Rāmacandra*, son of *Bhaṭṭa Viṭṭhala*, and grandson of *Bālakṛishṇa Bhaṭṭa*].

[GAIKAWAR.]

622, 623, 624.

2065, 2066, 2189. Size 11 in. by 4½ in.; well written, and pretty correct Devānagarī MS. of about B.D. 1550; ten lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Prakriyākaumudī-ṭīkā, another commentary on *Rāmacandra's* work, composed—by order of prince *Kalyāṇa*, son of *Vīravara* (?), and grandson of *Gaṅgādāsa*—by *Kṛishṇa*, son of *Śesha Nṛisiṃha-sūri*.

The work begins with an introduction of 46 stanzas, from which we extract those containing genealogical information, partly restored by a modern hand:

अलिकुलमंडितगंडं प्रत्यूहव्यूहतिमिरमार्तंडम् ।
सिंदूरारुणमुंडं देवं वै तुंडमवलंबे* ॥ १ ॥ ० ॥
भास्वद्भूमीवलयतिलके धर्मकर्मप्रसूताव्
आर्यावर्ते सुचरितकृताचार्यके विश्ववंद्ये ।
अंतर्वेदिर्जयति यमुनाजह्नुजाव्याजभाजोर्
बाह्वोर्मध्ये हरिगिरिशयोः स्पष्टलक्ष्मेव वक्षः ॥ ६ ॥
तत्रोदुम्बरहार† इत्यभिधया जागर्ति नीवृद्वरः
स्वर्लोकप्रतिबिंबमंबरचरैः साशंकमालोकितः ।
यस्मिन्नल्पितकल्पशाखिविभवाः शाखाशतोद्भासिताः
सेव्यंते तरवो ऽथ वेदगुरवः प्रत्याशया तैर्द्विजैः ॥ ७ ॥
ब्रह्मावर्तं नाम तत्रास्ति तीर्थं सार्थं पण्यं पूर्वपुण्यैरगण्यैः ।
यत्संसेव्य प्राप वल्मीकजन्मा सन्मानार्हां काव्यवाचां समृ-
आस्ते तस्मिन्नमरनगरीगर्वसर्वस्वहारी [द्धिं ॥ ८ ॥
हारीभूतामलसुरसरित्पत्रपुंजाभिधानः ।
ग्रामः स्वस्त्रीजनविनिमयी भूतरामाभिरामः
कामक्रीडाभवनमवनौ काश्चिदाश्चर्यरूपः ॥ ९ ॥ ० ॥
तत्र ब्राह्मणमंडले ऽतिविपुले सत्कर्मभिर्निर्मले
वाल्मीकिप्रतिवेशवासवशतो विज्ञातसर्वागमे ।
आसीद्रूपधरः परः स्मरहरः सच्छ्रोत्रियाणां वरः
शौर्योदार्यविवेकधैर्यनिलयो भूपालभूषामणिः ॥ १३ ॥
शिवः कपाली मघवापि गोत्रभिच्
चंद्रः कलंकी तपनो विकर्तनः ।
शेषो ऽपि चाशीविषवंशसंभवस्
तत्केन लोके ऽयमिहोपमीयतां ॥ १४ ॥
प्रत्यर्थिक्षितिपालबालवनितासीमंतसिंदूरिका-
लुंठाकप्रकटप्रतापतपनप्रोद्भासिताशामुखः ।
त्रैलोक्योत्तरकर्मनिर्मितिपरिप्राप्तप्रतिष्ठस्ततः
संभूतः कलिकालकल्मषपरीहाराय नारायणः ॥ १५ ॥

य: सिंहासनमास्थितो ऽपि सहजं पद्मासनं सेवते
यो मालापरिवर्तयत्यविरतं शालाविशालाः श्रितः ।
योगं यः श्रयति क्षितिक्षिदुचिताचारे नियोगं चरन्
वैदेहं जनकं व्यजेष्ट परं लोकानशेषानपि ॥ १६ ॥
तस्मादाविरभूत्प्रभूतविभवो गांगेयमेयोर्जितो
गंगादास इति प्रसिद्धमहिमा गंगां समाराध्य यः ।
स्वामाख्यामकृतार्थयज्जगदलंचक्रे ऽन्यचक्रेश्वरान्
अक्लेशादजयज्जयैकनिलयः शक्रे ऽप्यवज्ञापरः ॥ १७ ॥
हरिहरपदपद्मद्वंद्वनिर्द्वंद्वभक्ति-
प्रतिहतदुरितौघोल्लाघजंघालकीर्तिः ।
प्रतिदिवसवितीर्णस्वर्णसंप्रीणितार्थि-
व्रजविहितशुभाशीःशीलिताशेषकामः ॥ १८ ॥
नानाजन्मशतार्जितेन तपसा गंगाधराराधनैर्
यः श्रीमाननभाभिधानसुभगे पाति व्रजे ज्योतिषि ।
लेभे वीरवरं सुतं द्विजवरं प्रह्लादभीष्मार्जुन-
प्राया भागवता न यं तुलयितुं ब्रह्मर्षयो वा क्षमाः ॥ १९ ॥
तद्वंशे भूवतंशे समजनि रजनीजानिलज्जानिदान-
स्फूर्जद्दानावदानप्रथितपृथुयशोधोरणीधौतविश्वः ।
सर्वोर्वीशक्रचक्राक्रमनमितशिरःकोटिकोटीरकोटी-
प्रोद्यंचद्रत्नरोचिःपरिचरितलसत्पादपंकेरुहश्रीः ॥ २० ॥
कामो वामदृशां निधिर्नययुजां कालानलो विद्विषां
स्वःशाखी विदुषां गुरुर्गुणवतां पार्थो धनुर्धारिणां ।
लीलावासगृहं कलाकुलभुवां कर्णः सुवर्णार्थिनां
श्रीमान् वीरवरः क्षितीश्वरवरो वर्वर्त्ति सर्वोपरि ॥ २१ ॥
यस्य प्रौढतरः प्रतापतरुणः प्रत्यर्थिपृथ्वीभृतां
कीर्तिं सर्वगुणाश्रयामुदवहत्संयोजितां वेधसा ।
लाजा मेरुहिरण्यरेतसि हुताः क्ष्मामंडलस्थंडिले
यस्मादुत्पतिताः स्फुरंति परितस्तारामिषाद्दूरिशः ॥ २२ ॥
सर्पी सा यत्कृपाणी गुरुभुजभुजगा संगतः संगरादौ
सद्यःकृत्तारिकंठच्युतरुधिररजोयोगमभ्यावहंती ।
दृप्यद्दानांबुपूरोत्कटकरटिघटागंडशैलेषु लग्ना
सूते सद्यः किलांडान्यतिविमलमलद्भूरिमुक्ताछलेन ॥ २३ ॥
गंगादासात्मजन्मक्षितिरमणमणेः कीर्तिसंगानुषंगाः
श्वेतंते स्फीतफेनस्तबकसमरुचो हारिदश्वाः किलाश्वाः ।
द्रागद्योत्स्याभूत् बिडौजाः पृथुपुलकभरः पार्थमाशंकमानो
विष्वक् याप्यायमानान्यनुवहति मुदा लोचनानां शता-
[नि ॥ २४ ॥ ० ॥
यत्खलाकौदरसोदराग्निकिरणस्पष्टारिसीमंतिनी-
सीमंतेषु समर्पयत्यविरतं सिंदूरपूरश्रियम् ।

* (?) read वैकुण्ठम °

† तत्रोद restored by a second hand.

Digitized by Microsoft®

सर्वाशाः परिपूरयन्निजयशःकर्पूरपूरैश्चिरं
श्रीमान् वीरवरो जगत्यनुपमश्रीः केन वा वर्ण्यतां ॥ २९ ॥
सो ऽयं काव्यकलाविलासभवनं श्रीपारसीकेश्वर-
प्राणानामधिदैवतं गुरुगुणश्रेणीमणीरोहणं ।
विद्यानां निकषोपलः कुलगृहं केलीकुरंगीदृशां
शश्वत्पंडितमंडलीपरिवृतो विद्याविनोदं व्यधात् ॥ ३० ॥
तस्यास्ति सर्वजनलोचनलोभनीय-
सौंदर्यसारसविलासनिवासभूमिः ।
विद्याविनोदपरिमोदितभूरिसूरिः
कल्याण इत्यभिधया तनयो नयज्ञः ॥ ३१ ॥
यस्यापांगतरंगिते सुरगवीवक्त्रे च वाक्चातुरी
कंठे चापि सरस्वती हरिहरेर्भक्तिश्च शक्तिर्भुजे ।
आस्ते पाणितले सदा वितरणश्रीः पादपद्मे नृप-
श्रेणीमौलिमणिप्रभा वत कथं स्त्रैणः कुमारो ऽप्यसौ ॥ ३२ ॥
सर्वविद्याविदो ऽप्यस्य कल्याणगुणशालिनः ।
अभिन्यविशतातीव तीक्ष्णा व्याकरणं मतिः ॥ ३३ ॥
रसालंकारसारापि वाणी व्याकरणोर्जिता ।
श्चित्रोपहतगात्रेव न रंजयति सज्जनान् ॥ ३४ ॥
कल्याणस्य तनूद्भवस्य नृपतिः कल्याणमूर्तेस्ततः
कल्याणीं मतिमाकलय्य विषमग्रंथार्थसंवित्तये ।
कृष्णं शेषनृसिंहसूरितनयं श्रीप्रक्रियाकौमुदी-
टीकां कर्तुमसौ विशेषविदुषां प्रीत्यै समाजिज्ञपत् ॥ ३५ ॥
अस्फुटभावा प्रस्फुटदोषाभिहितापसिद्धांता ।
असमर्थकपदबंधा नैषापरथा विभावयत्यर्थं ॥ ३६ ॥
तस्माद्वीरवरान्महीशमुकुटालंकारचूडामणेः
प्राप्याज्ञां सुचिरं विभाव्य च हृदि ज्योतिर्नृसिंहाभिधं ।
संतोषाय विशिष्य भाष्यविदुषां बोधाय दुर्मेधसां
व्याख्याम्याकरसाक्षिकं सुविशदं तां प्रक्रियाकौमुदीं ॥ ३७ ॥

Vols. i., ii., foll. 254 and 279, numbered continuously 1–533 (but from fol. 431 to end, wrongly 411–513). The *sandhi* and *subanta* sections.

The *saṃjñāprakāśa* ends fol. 47*b*; *sandhi-prapañca*, fol. 112*b*; *strīpratyayāḥ*, ii., fol. 285*b*; *shaṭkārakīvarṇanam*, fol. 345*b*; *sāmāsikī prakriyā*, fol. 457; *taddhitaprakriyā*, fol. 527*b*. This section ends:

पृथ्वीमंडलमौलिमंडनमणिः श्रीशेषवंशामलो-
त्तंसः श्रीनरसिंहसूरिरभवत्प्रत्यक्षवाचस्पतिः ।
तत्सूनोः कृतगूढभावविवृतौ सत्प्रक्रियाव्याकृतौ
श्रीकृष्णस्य कृतौ समाप्तिमगमद् द्वित्वाश्रया प्रक्रिया ॥
इति द्विरुक्तप्रक्रिया ॥

Most leaves of vol. i. are much worm-eaten at the side, but restored by a modern hand. Foll. 483–468 of vol. ii. are also slightly damaged in the middle, but have not been restored.

Vol. iii., foll. 409, numbered 1–408 (fol. 135 being lost, and nos. 336 and 405 occurring twice each). The *ākhyāta* (ends fol. 313*b*), *kṛidanta* (ends fol. 399) and *vaidikī prakriyā*. The MS. breaks off abruptly in the explanation of the last of the three concluding stanzas, given under no. 613 (MS. 3184): सचकितमिव लक्ष्मीः ०

For another MS. of the *ākhyāta* and *kṛidanta* sections see A. Weber, Cat. Berl., no. 739.

A *Kṛishṇa*, son of *Śesha Nṛisiṃhasūri*, composed the *Padacandrikā* grammar (under the auspices of a prince Narottama).

[GAIKAWAR.]

625.

1333. Foll. 294, two of which (228 and 229) are wanting; size $11\frac{3}{4}$ in. by 5 in.; well written in the Devanāgarī character; ten lines in a page. The last $5\frac{1}{2}$ leaves were copied by a different hand from the rest; eleven lines in a page.

Tattvacandra, another commentary on the *Prakriyākaumudī*, abridged from the preceding work by *Jayanta*, son of *Madhusūdana*, a native of *Prakāśāpurī* on the river Tapatī.

It begins:

ढुंढिराजं गणाधीशं विघ्नसंकटहारिणं ।
तदंबां भारतीं देवीं श्रीहरिं च गुरुं भजे ॥ १ ॥ ० ॥

Digitized by Microsoft®

दाक्षिण्येन समस्तगोपयुवतीचेतांसि मुष्णन्सुधा-
धाराहारिवचोभिरुन्नतकुचापीडैश्च चुंबैरपि ।
साकूतस्मितवीक्षणैरथ चमत्कारेण संवंचयन्
राधाधामगतः प्रभूतधनदो भूयात्सदा माधवः ॥ ४ ॥
श्रीकृष्णपंडितवचोंऽबुधिमंथनोत्थं
सारं निपीय फणिसंमतयुक्तिमिष्टं ।
अर्थ्यामविस्तरयुतां कुरुते जयंतः
सत्कौमुदीविवृतिमुत्तमसंमदाय ॥ ५ ॥
पूर्वोक्तिरेव लिखितेति च मा ब्रुवीरन्
पूर्वे ऽपि पूर्वतरसंमतिसंश्रयित्वा ।
युक्त्या व्यलेखिषुरिदं न मुधा कदाचिन्
नामूलमेव किमपि प्रथितं हि लोके ॥ ६ ॥
पूर्वसूरिकृतवाक्प्रतिहारे वर्तते मम गती रघुवंशे ।
कालिदासकविरप्यद ऊचे का कथा विबुधमानिनि जीवे ॥ ७ ॥
व्याचिख्यासुर्मूलमात्रं विवक्षत्यातिविस्तरात् ।
तत्कृते ऽयं लघूपायस्तेन तुष्यंतु सज्जनाः ॥ ८ ॥

Fol. 26*b*: विसर्गसकारौ हल्संधेरेव भेदौ । एवं च चत्वारः संधयः । पंचसंधिप्रवादस्तु संध्यर्थकत्वात्संज्ञाप्रकरणे ऽपि संधित्वोपचारात् ॥ इति पंचसंधिप्रक्रिया ॥

भूपीठे तपतीतटी विजयते तत्र प्रकाशापुरी
तत्र श्रीमधुसूदनो विरुरुचे विद्वद्विभूषामणिः ।
तज्जेनेन्द्रसुताभिधेन* विदुषामालोच्य सर्वं मतं
तत्वे संकलिते समाप्तिमागमत्संधिस्थिता व्याकृतिः ।

Fol. 81*b*: इति स्त्रीप्रत्ययाः ॥ स्वादीनामर्थविशेषव्यवस्थां दर्शयितुमारभते ॥

Fol. 100*b*: इति विभक्त्यर्थाः । एतेषां कारकमिति व्यवहारः । कारकं च क्रियाहेतुः ।

The *samāsa*, ends fol. 141; *taddhita*, fol. 173; *dvirukta* (and *subanta*), fol. 174*b*. ० समाप्तिमगमत्सुप्प्रक्रियाव्याकृतिः ॥ ० ॥

कृष्णशेषवचोंऽभोधिदुःप्रवेशो ऽल्पबुद्धिभिः ।
इति मत्वा तदुत्तस्तु तत्कृते संप्रसारितः ॥

The *ākhyāta* ends fol. 271 (orig. paging fol. 273): ० समाप्तिमगमत् तिङ्प्रक्रिया। इति तिङंतप्रक्रिया॥ अथ कृदंताः (ends fol. 288 or 290 resp.).

* Corrected at the end, and on fol. 174*b*, into: तत्पुत्रेण जयन्तकेन ।

It ends: इति वैदिकप्रक्रिया ॥ ० ॥
कृष्णशेषवचोंऽभोधेस्तत्वचंद्रः प्रकाशितः ।
प्रकाशाभूजयंतेन काश्यां प्रकाश्यतां चिरं ॥ ० ॥

Dated: संवत् १६८७ ॥ मुनिवसुरसचंद्रप्रोक्तवर्षे ॥ ० ॥

[H. T. Colebrooke.]

626, 627.

2331, 2332. Foll. 247 and 257 resp.; size 11 in. by 5 in.; written in excellent, large, uniform Devanāgarī; ten lines in a page. Every third leaf is, as a rule, of a dark yellow tint, the rest being white.

Siddhāntakaumudī, by *Bhaṭṭojidīkshita*, son of *Lakshmīdhara*. Complete.

The *pūrvārdha* ends vol. i., fol. 217*b*; *tiṇanta*, from vol. i., fol. 218, to vol. ii., fol. 100, numbered 1–130. The *uttarārdha* (numbered 1–82) ends vol. ii., fol. 182*b*.

The *vaidikaprakaraṇa* (foll. 25) ends fol. 207; *svaraprakaraṇa* (foll. 40, numbered 1–39, two leaves being marked 22), fol. 247; *pāṇinīya-liṅgānuśāsana*, foll. 10.

It ends: संवत् १८६४ नाभाद्रपदवदी ७ चंद्रवारे लखीतं श्रीगुजरातमध्ये भट०हरजिवन् भांणजी शुभं भूयात् ॥

This grammar has been printed repeatedly in India, the best editions being those of Prof. Tārānātha Tarkavācaspati (Calc.), and Kasinath Pandurang Paraba (Bomb.). [Gaikawar].

628.

1331. Foll. 247(+8); size 12 in. by 5. in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; twelve lines in a page.

Siddhāntakaumudī. Complete.

The *pūrvārdha* ends fol. 103; *lakārārtha-prakriyā*, fol. 171; *uttarārdha*, fol. 212*b*; *liṅgānuśāsana*, fol. 247. At the end a different hand has added:

[म]तारेमणीरामभट्टस्येदं पुस्तकंमिति सुधीभिर्ज्ञेयं ॥

Digitized by Microsoft®

Eight leaves of European paper, inserted at the end, contain a *sūcīpattra,* written by a more modern hand. [H. T. COLEBROOKE.]

629, 630.

2190, 2191a. Foll. 197 and 163; size 10½ in. by 4 in.; 10–12 lines in a page; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1650.

Siddhāntakaumudī, with the corresponding numbers of *Pāṇini's sūtras* noted above the text.

The *pūrvārdha*, vol. i., foll. 1–158 (wanting fol. 2) ends: सरसपुरवास्तव्यमोतालाज्ञाती[य] भट्टोपपदशिवशंकरात्मजमुखानन्दस्यायं लेख वाराणस्यां विश्वेश्वरप्रसादात् शिवौ शिवौ कुरुतां ॥

The *uttarārdha*, from vol. i., fol. 158, to vol. ii. 109; the *tiṅanta* ends fol. 50 (this section being numbered 1–90).

The *vaidikasvaraprakriyā*, fol. 156*b*; *pāṇinīyaliṅgānuśāsanavṛitti*, fol. 163*b*.

It ends: विश्वनाथयोः जयतु (!) माघमासे सिते पक्षे वत्सरे सप्ततितमे तथा ॥ लिखितं पुस्तकमिदं प्रसादात्तव रामचंद्रपुरूणा ॥ [GAIKAWAR.]

631, 632.

2207, 2208. Size 8½ in. by 4 in.; thick Devanāgarī writing; 7–11 lines in a page.

Vol. i., foll. 305; the first seven of which have been lost and supplied by a different hand on six leaves; foll. 128–182 written in a different, straight, peculiar hand, eight lines in a page; and the last three pages of the same volume probably by a third hand. Vol. ii., foll. 223, written by the same hand as the greater part of vol. i.

Siddhāntakaumudī, without the *vaidikaprakriyā* and *liṅgānuśāsana.*

Vol. i. contains the *pūrvārdha.*

Vol. ii., foll. 1–98, the *kṛidanta;* foll. 99 to the end, numbered 1–125, the *tiṅanta;* ends: संवत् १७१४ समये मघवदिपंचमी ॥ लेखितं गंगारामवैष्णवेन स्वपठनार्थं ॥

633, 634.

63, 64. Foll. 207 and 212 resp.; size 10½ in. by 4 in.; Devanāgarī character, two different hands. Vol. i., foll. 60–78, and vol. ii. fol. 131 to the end, in a fair, regular handwriting, seven or eight lines in a page; the rest, by a different, less accurate hand, nine lines in a page.

Siddhāntakaumudī, without the *vaidika* and *liṅganuśāsana* chapters.

Vol. i., the *pūrvardha;* the leaves of the several chapters being numbered separately.

Vol. ii., the *uttarārdha*:—

a) The *tiṅanta*, foll. 130, numbered 1–129, fol. 59*b* having been left blank and numbered together with the following leaf. Dated: संवत् १८१९ कार्त्तिक शु० ११.

b) The *kṛidanta;* dated, संवत् १८१४ समै वैसाख सुदी १० ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

635.

2446. Foll. 137 (orig. 140, foll. 28, 80 and 81 of which are missing, and replaced by blank leaves); size 12 in. by 6 in.; indifferent Devanāgarī writing; 15–23 lines in a page.

Siddhāntakaumudī, without the supplements.

The *uttarārdha* begins fol. 79 (orig. fol. 82); ends: संवत् १७७८९ (! probably 1789) वर्षे ज्येष्टसुदि प्रतिपदायां लिषितं सहजरामेण काश्यां सारदवंशोद्भवेन स्वार्थं परार्थं वा ॥

636, 637.

2325, 2326. Foll. 218 in each volume; size 11 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī,

Digitized by Microsoft®

towards the end of the last century, in a large, bold, hand; nine lines in a page.

Siddhāntakaumudī. Wanting the *kṛidanta* chapter.

Vol. i., foll. 1–202 contains the *subanta-prakaraṇa.* From foll. 203 to vol. ii., 135 (numbered 1–151), the *tiṅanta.*

Vol. ii., foll. 136–218 (numbered 1–83), the two supplements, ending: इति ० उत्तरार्धे पाणिनीयलिंगानुशासनसूत्रवृत्तिः ॥ [GAIKAWAR.]

638.

360. Foll. 197; size 10¾ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the last century; eleven and twelve lines in a page.

Siddhāntakaumudī. Incomplete.

Foll. 1–124 contain the *pūrvārdha*; foll. 125 to end (numbered 1–73), the first part of the *uttarādha*, comprising the *tiṅanta* or *lakāraprakriyā.* The copyist, however, erroneously states at the end: इति[ल]-कारप्रक्रिया ॥ इति – – उत्तरार्धं समाप्तम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

639.

970. Foll. 103; size of the leaves, which are folded, 16 in. by 3¾ in.; seven, sometimes six, lines in a page; careless, recent Bengālī handwriting.

Siddhāntakaumudī. The *tiṅanta* chapter.

There are occasional blanks of one or two *aksharas.* [H. T. COLEBROOKE.]

640.

2821. Foll. 169; size 9 in. by 7 in.; European paper, bound in the European fashion; written, in Devanāgarī, towards the end of last century.

The same portion of the *Siddhāntakaumudī.* The broad margin contains occasional notes in English and Sanskrit. [SIR CH. WILKINS.]

641.

675a. Foll. 60; size 10½ in. by 4¼ in.; clear, recent Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Siddhāntakaumudī. The *kṛidanta* section.

For some parts of the MS. Colebrooke has noted the numbers of the *sūtras* in the margin, or between the lines. [H. T. COLEBROOKE.]

642.

768c. Foll. 83; size 10 in. by 4 in.; written, in Devanāgarī, by a somewhat clumsy hand; eight lines in a page.

Siddhāntakaumudī. The supplementary chapters.

Dated: शंवत १८५४ शमैनामपुशवदी १० यारवुधवारके प्रतितै आरभइ ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

643, 644.

1692, 1693. Foll. 292 and 267 resp.; size 9½ in. by 4¾ in.; clearly written, in the Devanāgarī character; eleven or ten lines in a page.

Prauḍhamanoramā, gloss, or supplementary commentary, by *Bhaṭṭojidīkshita*, on his *Siddhāntakaumudī.*

Vol. i. contains the *pūrvārdha.* Dated: संवत् १८४७ साके (!) १७१२.

Voll. ii., foll. 1–136 (numbered 1–135, two leaves being marked 38), the *tiṅanta-kāṇḍa*; foll. 137–267 (numbered 1–131), the *kṛidanta.* Dated: संवत् १८४८ मीती आस्वीन कृष्ण: वारसुभ (!)

The work was lithographed at Benares, 1868; 1872. [H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

645, 646.

1232, 1233. Foll. 264 and 135 resp.; size 10¾ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by one *Yadunātha*, son of *Muralīdhara* (स्वपाठार्थम्), A.D. 1755; nine lines in a page.

Prauḍhamanoramā.

Vol. i., *pūrvārdha*:—*strīpratyayāḥ* end fol. 104; *vibhaktyarthāḥ*, fol. 129 [the leaves of this and the succeeding portions being numbered separately].

Vol. ii., *uttarārdha*:—*kṛidanta-prakriyā* ends fol. 100, the remaining leaves having a separate numbering.

A more modern hand has added, on European paper, a *sūcīpattra* of three leaves to vol. i., and of one leaf to vol. ii. [H. T. COLEBROOKE.]

647.

3063. Foll. 325; size 11½ in. by 5 in.; Devanāgarī character; foll. 154–237 indifferently written, fourteen lines in a page; fol. 238 supplied by a modern hand; the remaining portion beautifully written; twelve lines in a page.

Prauḍhamanoramā.

The *pūrvārdha* ends fol. 153; *tiṅanta*,. fol. 238; *kṛidanta*, fol. 304: लिखितं वाराणसीस्थानात् व्यासमाधवजी ॥ सं· १६९३ वर्षे माघवदि १ रवौ ॥

The MS. ends: सं· १६९३ समये माघवदि १२ गुरुवासरे॥ [J. R. BALLANTYNE.]

648, 649.

2067, 2068. Foll. 182 and 85 resp.; size 10 in. by 4 in.; written in a fair, somewhat small, Devanāgarī hand; 10–13 lines in a page.

Prauḍhamanoramā. Incomplete.

Vol. i. contains the *pūrvārdha*. A number of leaves, especially 161–167, have been slightly damaged by damp at one corner.

Vol. ii., foll. 1 and 2*a*, the beginning of the *kṛit*-portion; foll. 3-85 (numbered 1–83), the *tiṅanta*.

Dated: संवत् १७८८ फाल्गुनवदि · ञ ·

[GAIKAWAR.]

650.

2666. Foll. 141 (numbered 2–64, 62–139); size 10 in. by 3¾ in.; written, in Devanāgarī, by two different hands; the first portion (foll. 2–64), towards the end of last century; the remainder in Saṃvat 1816 (A.D. 1759); eight or nine lines in a page.

Prauḍhamanoramā. The *tiṅantakāṇḍa.*

There is no deficiency at the beginning, the pagination notwithstanding. A leaf inserted at the end contains a *sūcīpattra*, by a still more recent hand (than A). [H. T. COLEBROOKE.]

651, 652.

1346, 1347b. Size 12 in. by 4½ in.; Devanāgarī character; written by different hands; 10–12 lines in a page.

Śabdaratna, a commentary on the *Prauḍhamanoramā*, by *Haridīkshita* (disciple of *Rāmāśrama*), son of *Vīreśvara*, and grandson of *Bhaṭṭojidīkshita*.

Vol. i., foll. 454 (while two leaves are numbered 85, one leaf is marked both 103 and 104). *Pūrvārdha.* It begins:

शेषविभूषणमीडे शेषाशेषार्थलाभाय ।
दातुं सकलमभीष्टं फलमीष्टे यत्कृपादृष्टिः ॥ १ ॥
गूढोक्तिग्रथितां पितामहकृतां विद्वत्प्रमोदप्रदां
भक्त्याधीत्य मनोरमां निरुपमाद्रामाश्रमात् सद्गुरोः ।
तत्वाज्ञानवशात् परेण कलितान्दोषान् समुन्मूलय(न्)
व्याचष्टे हरिरेष तां फणिमतान्यालोच्य वैरेश्वरिः ॥ २ ॥
भट्टोजिदीक्षितमुखैः कृतिभिः कृतेषु
मन्येष्वमी किमु न सन्ति समीहितार्थाः ।
यत्संकलय्य कथिता इह तावतैव
तुष्यंतु मत्कृतिमिमामवलोक्य धीराः ॥ ३ ॥

Digitized by Microsoft®

Fol. 262, इति स्त्रीप्रत्ययाः ॥ fol. 312, इति विभक्त्यर्थाः ॥ fol. 389*b*, इति समासाश्रयविधयः ॥ Ends: इति श्रीभट्टोजिदीक्षितपौत्रेण वीरेश्वरसूनुना हरिदीक्षितेन कृते शब्दरत्ने सुबन्तं समाप्तम् ॥ ० ॥ संवत् १८५६ ॥

Vol. ii. (1347*b*); foll. 145. *Uttarārdha*, the three parts of which are paged separately.

a) *Tiṅanta*, foll. 111; dated: संवत् १८५६ मिति फाल्गुणसुदी ९ मंगर ॥

b) *Kṛidanta*, foll. 23; संवत् १८५६ मीति फाल्गुने मासे सुक्लपक्षे दुरतीयां रविवासरे ॥

c) *Vaidik* chapter, foll. 11; संवत् १८५६ मास उतममासे फालगुनमासे कृष्णपक्षे तेरोदश्यां कथा लीख्यते: ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

653.

2393. Foll. 278; size 11 in. by 3¾ in.; Devanāgarī character; well written, by three different hands, in the last century; 8–11 lines in a page.

Laghuśabdaratna, an abridgment of the preceding work, by the same author. It begins with the *first* introductory stanza of the larger work.

The *subanta* ends fol. 196; the *tiṅanta*, fol. 265 [the leaves of this portion are only partially numbered, beginning from 1; foll. 266 to end being numbered 1–13].

It ends: इत्यष्टमो ऽध्यायः ॥ इति श्रीमद्दीक्षितभट्टोजिपौत्र-दीक्षितवीरेश्वरपुत्र-दीक्षितहरिविरचिते लघुशब्दरत्ने वैदिकी समाप्ता ॥ समाप्तश्चायं शब्दरत्नः ॥

Cf. Rāj. Mitra, *Descriptive Cat.*, p. 80.

[H. T. COLEBROOKE.]

654, 655.

485, 486. Size 12½ in by 4½ in.; Devanāgarī character: 8–13 lines in a page.

Tattvabodhinī, a commentary on the *Siddhāntakaumudī*, by *Jñānendra Sarasvatī*.

Vol. i., foll. 389, written by three or four different scribes; from fol. 64 to the end (except fol. 276 and part of 277) in a neat clear hand. The *Pūrvārdha*. It begins:

नत्वा विश्वेश्वरं साम्बं कृत्वा च गुरुवन्दनम् ।
सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या क्रियते तत्वबोधिनी ॥

विघ्नविघाताय कृतं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै निबध्नन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते मुनित्रयमित्यादिना ।

The *kāraka* begins fol. 166; *samāsa*, fol. 199*b*; *taddita*, fol. 274; *dviruktaprakriyā*, fol. 183*b*.

Dated: संवत् १८५२ समैनामपुस कृष्णपक्षे ५ वारगु.

Vol. ii., foll. 237, numbered 1–115 (of which fol. 8 is wanting), 1–70 and 1–53; copied by two, or perhaps three, different hands. The *Uttarārdha*. It begins:

समस्तजगतामीशौ जगदानन्दकारकौ ।
जगतीजनकौ वन्दे पार्वतीपरमेश्वरौ ॥

The *kṛidanta* ends fol. 114: संवत् १८५३ वैशाषमांशे शुक्लत्रयोदश्यां गुरवासरे समाप्तम् ॥

Fol. 115 to the end contain the *ākhyāta*. It begins:

अज्ञाननाशने दक्षं दीक्षितं भक्तरक्षणे ।
वटमूलाश्रयं त्र्यक्षं दक्षिणामूर्तिमाश्रये ॥

It ends: इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्य-श्रीवामनेन्द्रस्वामीचरणारविन्दसेवक-ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृतौ सिद्धान्तकौमुदीव्याख्यायां तत्वबोधिन्याख्यायां तिङन्तकाण्डं समाप्तम् ॥

List of contents, on one and two leaves resp., have been added to the two volumes by a more modern hand. Lithographed editions of the *Tattvabodhinī*, together with the *Subodhinī*, and the text of the *Siddhāntakaumudī*, were published at Benares in 1863; 1871–2.

[H. T. COLEBROOKE.]

656, 657.

1883, 1884. Foll. 387 and 409 resp.; size 11 in. by 5 in.; very well written, in the Devanāgarī character; ten lines in each page.

Digitized by Microsoft®

Tattvabodhinī.

Vols. i. and ii., foll. 1–73, numbered 1–451. The *pūrvārdha.*

The *samjñāprakaraṇa* ends fol. 15*b*; *paribhāshāpr.*, fol. 22*b*; *strīpratyayāḥ*, fol. 193*b*; *vibhaktyarthāḥ*, fol. 235; *samāsāśrayavidhayaḥ*, fol. 314*b*.

Vol. ii., foll. 74–222 (numbered 1–149), the *kṛidanta;* foll. 223–409 (numbered 1–187), the *tiṅanta* section.

Dated: संवत् १८५० वर्षे पोसवदी ७ वार गरेउ लखुढे॥

[Dr. J. Taylor.]

658, 659.

675 b & c. Foll. 55 and 34 resp.; size 10½ in. by 4 in.; clearly written, in the Devanāgarī character, by three different hands; nine lines in a page.

Subodhinī, a commentary on the *vaidikaprakriyā* of the *Siddhāntakaumudī*, by *Jayakṛishṇa*, son of *Raghunātha*, son of *Govardhanabhaṭṭa.*

a) (675*b*), *Svaraprakaraṇa*, beg. अनुदात्तं पदम्। परिभाषेयम् । नाधिकारः । अस्वरितत्वात् । ०

Dated: संवत् १८४१ समयनाम आषाढमासे कृष्णपक्षे तिरोदसि भउमवासरः ॥

b) (675*c*). Eight adhyāyas of Vaidik rules. Foll. 1–10, by a different hand from the rest. At the beginning there is a deficiency to the extent of about a full page, the MS. beginning नन्वेवमपि वैदिकशब्दानां लौकिकशब्दाभिन्नत्वात् ० (line 9 of Benares ed. of Saṃvat 1929); the introductory stanzas—in which the author names, besides his grandfather and father, the two elder of his three brothers, *Mahādeva* and *Rāmakṛishṇa*—being thus wanting. It ends: इति श्रीमन्मौनिकुलतिलकायमान-श्रीगोवर्धनभट्टात्मज-रघुनाथभट्टांगजेन[ज]यकृष्णेन कृतायां सिद्धांतकौमुदीव्याख्यायां सुबोधिन्यां वैदिकखंडे समाप्तिम[गमतां] संवत् १८४१.

[H. T. Colebrooke.]

660–662.

1504, 1505, 1513. Size 12 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by different recent hands; 8–13 lines in a page.

[*Bṛihat-*] *Śabdenduśekhara*, a commentary on the *Siddhāntakaumudī*, by *Nāgeśabhaṭṭa*, son of *Śivabhaṭṭa* (surnamed *Kāla*) and *Satī*.

Vols. i. and ii., foll. 278 and 277 resp.; numbered 1–553 (three consecutive leaves being marked 106). The *Pūrvārdha*. It begins:

नागेशभट्टो नागेशभाषितार्थविचक्षणः ।
शिवभट्टसुतो धीमानुपाध्यायोपनामकः ॥
याचकानां कल्पतरोररिकक्षहुताशनात् ।
शृंगवेरपुराधीशरामतो * लब्धजीविकः ॥
नत्वा फणीशमीशानं कौमुद्यर्थप्रकाशकं ।
मनोरमोमार्धदेहं तन्वे शब्देंदुशेखरं ॥

ग्रंथसमाप्तिग्रंथप्रचारादिप्रतिबंधकविघ्नविघाताय समुचितत्वेष्टदेवतानमस्काररूपं मंगलमाचरन् शिष्यशिक्षायै व्याख्यातृश्रोतृणामनुषंगतो मंगलाय च निबध्नाति । मुनित्रयमिति ०

The *kāraka* (or *vibhaktyarthāḥ*) begins fol. 253*b*; the *samāsa*, fol. 318*b*; the *taddhita*, fol. 421; the *dvirukta*, fol. 544.

It ends;

शब्देंदुशेखरे ग्रंथे पूर्वमर्धमपूपुरं ।
प्रीयतां तेन भगवान् शिवया सहितः शिवः ॥
शब्देंदुशेखरः सो ऽयं फणिभाष्योक्तिभूषितः ।
सतां हृत्कमलेष्वास्तां यावत्फणिफणाधरी * ॥

इति श्रीकालोपनामकशिवभट्टसुत-सतीगर्भज-नागेशभट्टविरचिते सिद्धांतकौमुदीव्याख्याने शब्देंदुशेखराख्ये पूर्वार्धं समाप्तम् ॥

Vol. iii., foll. 239; the *Uttarārdha*, in three parts, each with a separate numbering of

* See the *Laghuśabdenduśekhara*.

Digitized by Microsoft®

leaves; viz., *tiṅanta*, foll. 154: इति श्रीशिवभट्टसुत-सतीगर्भज-नागोजीभट्टविरचिते शब्देन्दुशेखरे तिङंतं समाप्तम् ॥ *vaidikī prakriyā*, foll. 20, not quite complete at the end of the eighth or last adhyāya; *kṛidanta*, foll. 65.

In the margin of the last leaf of vol. ii., as well as in the *sūcīpattras* (one loose leaf in each of the first two volumes, and two in vol. iii.), the work is called *Vṛihacchabdenduśekhara*; as indeed it also is done in the author's shorter work, the *Laghuśabdenduśekhara* (see below).

[H. T. Colebrooke.]

663.

1020. Foll. 418, only partially numbered in the beginning; foll. 275 to end numbered 1–142, nos. 112 and 120 occurring twice; Devanāgarī character; size and writing (by different hands) as in the preceding volumes; fol. 73*b* and part of 73*a* left blank.

Laghuśabdenduśekhara, an abridgment of the preceding work, by the same author.

It begins:

पातंजले महाभाष्ये कृतभूरिपरिश्रमः ।
शिवभट्टसुतो धीमान् सतीदेव्यास्तु गर्भजः ॥
याचकानां कल्पतरोररिकक्षहुताशनात् ।
शृंगवेरपुराधीशाद्रामतो लब्धजीविकः ॥
नत्वा फणीशं नागेशस्तनुते ऽर्थप्रकाशकम् ।
मनोरमोमार्धदेहं लघुशब्देंदुशेखरं ॥

Fol. 221: इति समासाश्रयविधयः संपूर्णाः॥ श्रावणमासे कृष्णपक्षे तिथौ पंचम्यां गुरुवासरे ॥

Fol. 274*b*: इति शिवभट्टसुत-सतीगर्भज-नागोजीभट्टकृते लघुशब्देन्दुशेखरे पूर्वार्धम् ॥ विस्तरस्तु वृहच्छब्देंदुशेखरे द्रष्टव्यः ।

शब्देंदुशेखरे स्वल्पे पूर्वमर्धमपूपुरम् ।
प्रीयतां तेन भगवाञ्छिवया सहितः शिवः ॥
भूषितः फणिभाष्योक्त्या लघुः शब्देंदुशेखरः ।
सतां हृत्कमलेष्वास्तां यावत्फणिफणाधरा ॥

It ends:

शब्देंदुशेखरः पुत्रो मंजूषा चैव कन्यका ।
स्वमतौ सम्यगुत्पाद्य शिवयोरर्पितौ मया* ॥
शब्देंदुशेखरः सो ऽयं फणिभाष्योक्तिभूषितः ।
सतां हृत्कमलेष्वास्तां यावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥

इति ० ० उत्तरार्धं समाप्तम् ॥

For other MSS. cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 364–66; Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 132.

Part of the work, with two commentaries (*Bhairava Miśra's Candrakalā*, and *Sadāśiva Bhaṭṭa's Śekharavivṛitisaṃgraha*), was lithographed at Benares, 1865–6.

[H. T. Colebrooke.]

664, 665.

536, 1684. Foll. 395 and 300 resp.; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, by several recent hands; 8–13 lines in a page.

Laghuśabdenduśekhara.

Vol. i., *Pūrvārdha.*

a) foll. 297 (numbered 1–298, no. 41 having been omitted), ends: इति समासाश्रयविधयः ॥

b) foll. 86 (numbered 1–97, no. 84 having been omitted, and fol. 80 inserted after fol. 83).

Vol. ii., *Uttarārdha* in three parts:

a) foll. 1–38; *kṛidanta*, ends: इति – – नागोजीभट्टकृतलघुशब्देंदुशेखरे सिद्धांतकौमुदीव्याख्याने कृदंतं विस्तरस्तु वृहच्छब्देंदुशेखरे द्रष्टव्यः ।

b) foll. 146 (numbered 1–147, no. 4 having been omitted), *tiṅanta.*

c) foll. 116 (numbered 1–117, no. 77 having been omitted), the *vaidik* portion.

[H. T. Colebrooke.]

666.

272b. Foll. 140 (numbered 1–141, no. 39 having been omitted); size 12 in. by 4½ in.;

* MS. 1684 reads: ईशयोरर्पितो मया ॥

Digitized by Microsoft ®

clearly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

Cidasthimālā, a commentary on the *Laghuśabdenduśekhara*, by *Vaidyanātha Pāyaguṇḍa*.

It begins:

निराधाराधारं निखिलजगतां पारमुदधेर्
भवस्य प्राकारं विमलसुखलक्ष्म्याः सुरुचिरं ।
चिरं धारं धारं मनसि गुरुगीर्वाणकृपया
परं वंदे वंदे हरिहरमहं श्रीकारवरम् ॥ १ ॥
नत्वा गुरुं वैद्यनाथः पायगुण्डाख्यको वृतिं ।
चिदस्थिमालां तनुते लघुशब्देंदुशेखरे ॥ २ ॥

It ends: इति विभक्त्यर्थः ॥ संवत् १८५५ ॥

For other MSS. see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 319; Descriptive Cat., p. 110; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 366 (where, probably by mistake of the scribe, the work is called *Sadasthimālā*).

[H. T. COLEBROOKE.]

667.

1848. Foll. 256; size $10\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; good large Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Madhya-siddhāntakaumudī, an abridgment of the *Siddhāntakaumudī*, by *Varadarāja*.

It begins:

नत्वा वरदराजः श्रीगुरून् भट्टोजिदीक्षितान् ।
करोति पाणिनीयानां मध्यसिद्धान्तकौमुदीं ॥

For an analysis of the work, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 367; Rāj. Mitra, Descriptive Cat. of Grammatical MSS., p. 93.

The present MS. seems to have consisted originally of 268 leaves, numbered both continuously, and by sections. The first 45 leaves having however been lost, the *subanta* (foll. 1–47) has been supplied anew by a more modern hand, on 33 leaves of European paper; the concluding portion of this chapter being thus found twice in the MS.

The *tiṅanta* ends fol. 144*b* (orig. paging); the *kṛitprakriyā*, fol. 175*b*; the *kāraka*, fol. 184*b*; the *samāsāśrayavidhayaḥ*, fol. 219*b*; the *dviruktaprakriyā*, fol. 256*b*; the *strīpratyaya*, fol. 263.

It ends:

एषा वरदराजेन बालानामुपकारिका ।
अकारि पाणिनीयानां मध्यसिद्धांतकौमुदी ॥
कृतिर्वरदराजस्य मध्यसिद्धांतकौमुदी ।
तस्याः संख्या तु विज्ञेया खबाणकरवह्निभिः ॥

एवं ग्रंथस्य संख्या ३२५० ॥ शके १७२८ क्षयसंवत्सरे आश्विनशुक्लचतुर्थ्यां सौम्यवारे अमृतसिद्धियोगवेलायां ग्रंथसमाप्तिः ॥

[DR. J. TAYLOR.]

668.

1159. Foll. 101; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; legibly written in Devanāgarī; 13–15 lines in a page.

Madhya-siddhāntakaumudī.

After the two concluding couplets given above, it ends: काश्यां यत्नेन संपाद्य मध्यसिद्धांतकौमुदी ।
रघुनाथात्मजेनेदं लिखितं पुस्तकं शुभं ॥

संवत् १७८१ शके १६४७ राक्षसाब्दे भाद्रपदशुक्लपौर्णमास्यां भृगौ समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

669.

3094. Foll. 92 (the last 14 of which are wrongly numbered 68–86); size $9\frac{1}{2}$ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, by four different hands; 18–21 lines in a page. Bound in the European fashion and interleaved (watermarks 1843 and 1839). Fol. 62*b* is left blank.

Laghu-(siddhānta-) kaumudī; a further abridgment of the *Siddhāntakaumudī*; by *Varadarāja*.

Fol. 1 contains a *sūcīpattra*; there are occasional English remarks on the inserted leaves, and the fly-leaf has the following, in Ballantyne's handwriting: 'The *Laghukaumudī*, with questions for examinations.'

Dated: संवत् १९०३ शाके १७६८ मीति आषाढशुक्लप्रतिपदा १ बुधवार ॥

The work was published, with an English translation, by J. R. Ballantyne, Benares, 1849; 1867. [J. R. BALLANTYNE.]

Digitized by Microsoft ®

670.

2783c. Foll. 65; size 11 in. by 5 in.; carelessly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; 8–11 lines in a page.

Laghukaumudī. [Coll. of Fort William.]

671.

2605. Foll. 50; size 12½ in. by 7½ in.; large, clear Devanāgarī handwriting, of the latter part of the last century; thirteen or fourteen lines in a page.

Laghukaumudī; the *sūtras* in red, the *vṛitti* in black ink. The concluding *śloka* and colophon are followed by the couplet:

सिद्धान्तकौमुदीशब्दकौस्तुभाभोगमागतः ।
चक्रे वरदराजः श्रीलघुसिद्धांतकौमुदीम् ॥

[R. Johnson.]

---

c. *Subsidiary Treatises.*

672.

593a. Foll. 97; size 11 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page. The first two leaves have been supplied by a different hand.

Paribhāshāvṛitti, a commentary on the *paribhāshās*—or general rules of interpretation and application, as handed down in connection with *Pāṇini's* grammar—by *Sīradeva.* The order of the rules (as well as in part their text, which is here given in full) is different from that followed by *Nāgojībhaṭṭa.*

The work begins:

स्फुरदभिनवरागा भास्कराभा प्रगल्भा
प्रसभशमितदोषा स्फीतसच्छ्लोकचक्रा ।
विहितहितविचारा जाड्यजातोपशांत्यै
प्रभवतु परिभाषावृत्तिरासेवितैषा ॥

व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि संदेहादलक्षणं ॥ १ (*Nāg.* 1) ॥ व्याख्यानादाचार्यपारंपर्योपदेशात्संदेहे ऽपि विशेषावगमो भवति न तु लक्षणाभाव इति । तेन षष्ठीस्थाने योगेत्यस्य प्रत्याख्याने षष्ठीनिर्देशेष्वनेकसंबंधसंभवे ऽपि स्थाने योगैव भवति । तदुक्तं व्याख्यानतो ० लक्षणमिति स्थाने योगेति व्याख्यास्याम इति । ०

Here follow a few more *paribhāshās*: न हि कार्यों निमित्तत्वेनाश्रियते ॥ २ ॥ इतरेतराश्रयाणि शास्त्रे प्रवर्तन्ते ॥ ३ ॥ यदागमास्तद्गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ॥ ४ (*N.* 11) ॥ निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति ॥ ५ (*N.* 12) ॥ नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वं ॥ ६ (*N.* 6) ॥ वर्णाश्रये नास्ति प्रत्ययलक्षणम् ॥ ७ (*N.* 21) ॥

There are altogether 130 *paribhāshās.* *Ps.* 1-102 are arranged under 27 *pādas*, mostly named artificially after the beginning of the corresponding *pāda* of the *Ashṭādhyāyī*; viz.

Adhy. I., 1, *prathamapāda* (*paribh.* 1–13) ends fol. 13*b*; 2, *kuṭādipāda* (*p.* 14–16), fol. 17; 3, *bhūpāda* (*p.* 17–19), fol. 23; 4, *kārakapāda* (*p.* 20–27), fol. 29.

A. II., 1, *samarthapāda* (*p.* 28, 29), fol. 32; 2, *aparapāda* (*p.* 30–32), fol. 35*b*; 3, *anabhihitapāda* (*p.* 33), fol. 37*b*; 4, *dvigupāda* (*p.* 34, 35), fol. 39.

A. III., 1, *pratyayapāda* (*p.* 40), fol. 42*b*; 2, *karmaṇi-pāda* (*p.* 41–45), fol. 45; 3, *bahulapāda* (*p.* 46), fol. 46; 4, *sambandhapāda* (*p.* 47, 48), fol. 47.

A. IV., 1, *ṇyāp-pāda* (*p.* 49–52), fol. 50*b*; 2, *raktapāda* (*p.* 53–55), fol. 52*b*; 3, *yushmatpāda* (*p.* 56), fol. 53*b*; 4, *ṭhakpāda* (*p.* 57), fol. 54.

A. V., 2, *dhānyapāda* (*p.* 58–60), fol. 55; 4, *śatapāda* (*p.* 61), fol. 56*b*.

A. VI., 1, *ekācpāda* (*p.* 62–64), fol. 59; 2, *bahuvrīhipāda* (*p.* 65, 66), fol. 60; 4, *aṅgapāda* (*p*, 67–77), fol. 68*b*.

A. VII., 1, *yuvapāda* (*p.* 78–83), fol. 70; 2, *sicipāda* (*p.* 84–89), fol. 74*b*; 3, *devikāpāda* (*p.* 90–95), fol. 77; 4, *ṇaupāda* (*p.* 96–99), fol. 80*b*.

A. VIII., 1, *sarvasya-dve-pāda* (*p.* 100), fol. 81*b*; 4, *rephapāda* (*p.* 101, 102), fol. 83.

Digitized by Microsoft®

Then follow the *nyāyamulāḥ paribhāshāḥ* (103–130).

The comment on the last rule seems incomplete. It ends:

सामान्यमपि दधाति तन्नेति सतन्नेतनु - - - - धपूमहोपाध्यायश्रीशीरदेवकृता परिभाषावृत्तिः समाप्ता ॥ संवत् १७४९ ०

For other MSS. of this work, see Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 42; Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 139. [H. T. COLEBROOKE.]

673.

1415A. Foll. 26; size 12¼ in. by 3¾ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Laghu-paribhāshāvṛitti, a brief commentary on the same collection of *paribhāshās*.

It begins:

नयनभङ्गविनिर्जितखञ्जुनी
मुनिसुरासुरभूसुररञ्जनी ।
शरदुदिद्धिशिरद्युतिभास्वती
विजयते जगतीह सरस्वती ॥ १ ॥

अज्ञानान्धस्य लोकस्य सूत्राञ्जनशलाकया ।
चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै पाणिनये नमः ॥ २ ॥

व्याख्यानतो ० १ ॥ व्याख्यानाद्विशेषार्थज्ञानं संदेहे सति कर्तव्यम् । न तु संदेहादभिमतार्थप्रतिपादकं शास्त्रं स्यात् । तच्च व्याख्यानं षड्विधम् । यदाहुः ।

पदच्छेदः पदार्थोक्तिर्विग्रहो वाक्ययोजना ।
आक्षेपो ऽथ समाधानं व्याख्यानं षड्विधं मतमिति ॥ ०

It ends: केचित्तु व्याख्यानत इत्यादिपरिभाषा व्याडिमुनिविरचिता इत्याहुः ॥ Cf. *Vyāḍīyaparibhāshāvṛitti*, Bühler, *Kāśmīr Rep.*, p. cxxxix.

इति भास्करभट्टाग्निहोतृकुलतिलकायमाना[ना]मन्तवासिना निर्मिता लघुपरिभाषावृत्तिरगाच्चरमवर्णध्वंसम् ॥ ० संवत् १८५१ ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

674.

212. Foll. 186 (numbered 1–184, nos. 52 and 160 occurring twice); size 11 in. by 4½ in; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; eleven lines in a page.

[*Paribhāshārthasaṃgraha*-]*Candrikā*, a commentary, by *Svayamprakāśānanda* (disciple of *Advaitānanda Sarasvatī*), on a work entitled *Paribhāshārthasaṃgraha*, which follows the same order of the *paribhāshās*, and in its explanations shows much similarity to those of *Sīradeva*. It begins:

नत्वा गुरुपदद्वंद्वं संसारजलधिप्लवं ।
व्याकरोमि यथाबुद्धि परिभाषार्थसंग्रहं ॥

ग्रंथादौ शिष्टाः मंगलमाचरंति तस्य च भगवता भाष्यकारेण मंगलादीनि मंगलमध्यानि मंगलांतानि शास्त्राणि प्रथंत इति प्रचयगमनं प्रयोजनमुक्तं वीरपुरुषकाण्यायुष्मत्पुरुषकाणि चेति । तद्ग्रंथाभ्यासकर्तृणां सामर्थ्यातिशयः आयुर्वृद्धिश्चेति प्रयोजनद्वयमुक्तं । अतो मंगलाचरणस्यावश्यकत्वात् परमेश्वरप्रार्थनरूपं मंगलमाचरितं शिष्यशिक्षायै ग्रंथतो निबध्नाति विजेज्यान इति । विपूर्वाज्जि जय इत्यस्माद्धातोरेकाच इति (*P.* III., 1. 22) यङि यङो ऽचि च (II., 4. 74) ० उत्कृष्टजयवानित्यर्थः । सदेति सर्वस्मिन्काल इत्यर्थः ० । शं भवतीति शंभुः मितद्र्वादित्वार्थः जंगच्छत् कौटिल्येन गच्छन्नित्यर्थः । ० । संचंचुराणः पशुनेति पशुकरणकं गर्हितं चरणं कुर्वन्नित्यर्थः ० । यः सदा विजेज्यानः गिरिजां मुदा जंगच्छत्पशुना संचंचुराणश्च स शंभुः सुखरूपः मम वाग्गतिं तंतातात् ० ॥ ० गुरुं नमस्करोति मूर्तिर्यस्येति पाणिनिरिति पणनं पणः । ० । पदमहाभाष्यप्रबंद्धा पतंजलिः पदमहाभाष्यस्य प्रबंद्धेति कर्मणि षष्ठ्यासमासः ० । शिवं नमस्कुर्वन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते प्रणम्येति (no further comment) ॥

व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि संदेहादलक्षणं [१] ॥ ननु व्याख्यानत इत्यनुपपन्नं ०

Adhy. I. ends fol. 59; II., fol. 72; III., fol. 84*b*; IV., fol. 95*b*; V., fol. 99; VI., fol. 123*b*; VII., fol. 162*b*; VIII., fol. 166*b*.

It ends: अस्मिन्दर्शन इति लक्ष्यानुसाराच्च इदं सर्वं व्यवस्थितं अतो न कोपि दोष इत्याह इदं त्विति उभयोः स्वीकारे किं प्रमाणमित्याकांक्षायां भगवता पतंजलिना तत्र तत्र व्यवहृतत्वादित्याह उभयथेति तथा च भाष्यकारवचनप्रामाण्यात् सर्वेष्टसिद्धिरिति भावः ॥ इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यसर्वतंत्रस्वतंत्रश्रीमदद्वैतानंदसरस्वतीचरणारविंदभृंगायमाणस्य स्वयंप्रकाशानंदस्य कृतिः परिभाषार्थसंगहव्याख्या चंद्रिका संपूर्णा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft ®

675.

696. Foll. 248 (numbered 1–246, nos. 86 and 187 occurring twice); fair, modern Devanāgarī writing; 9–11 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

676.

1936. Foll. 3; size 10⅝ in. by 3⅞ in.; fair, modern Devanāgarī handwriting; ten lines in a page.

The text of the *Paribhāshās*, arranged in the same order as in the preceding works.

The MS. ends: समासकृत्तद्धितेभ्यः संबंधानामन्यत्र रूढ्यभिन्नरूपाव्यभिचरिसंबंधेभ्यः ॥ १२३ ॥ इति पाणिनिमतानुगामिनी परिभाषा समाप्तिमगमत् ॥ इदं पुस्तकं रामचंद्रेण लिखितं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

677.

778. Foll. 71; size 10½ in. by 6 in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Paribhāshendusekhara, another commentary on the *paribhāshās*, arranged in a different order from that followed in the preceding works; by *Nāgojībhaṭṭa*, son of *Śivabhaṭṭa* and *Satī*.

Dated Saṃvat 1852. A list of contents, on seven leaves, has been added by a different hand.

The work has been edited, with a translation and explanations, by F. Kielhorn, *Bombay Sansk. Ser.*, 1868. [H. T. COLEBROOKE.]

678.

3071. Foll. 87 (fol. 7 is wanting, the defect having been supplied in the margin of fol. 6*b*); eight lines—from fol. 8 (written by a different, very regular hand) seven lines—in a page.

Paribhāshendusekhara. Dated Saṃvat 1872. [J. R. BALLANTYNE.]

679.

272a. Foll. 125; size 12 in. by 4½ in.; foll. 12–15 are misplaced between foll. 56 and 57; but they, as well as fol. 57*a*, are in a different handwriting; two leaves are marked 114, the second, with the rest of the MS., having being written by a third hand.

Paribhāshendusekhara-kāśikā, by *Vaidyanāthabhaṭṭa Pāyaguṇḍa*, son of *Mahādeva* and *Veṇī*.

Dated Saṃvat 1856. [H. T. COLEBROOKE.]

680.

490a. Foll. 135; size 13 in. by 6 in.; good, modern Devanāgarī writing, which has suffered from the sticky condition of the ink; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

681.

2191d. Foll. 7 (foll. 167–173 of volume); size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650 (by *Bhaṭṭa Sukhānanda*, son of *Bhaṭṭa Śivaśaṅkara*); twelve lines in a page.

Uṇādisūtra, as handed down in connection with *Pāṇini's* grammar; in five chapters (*pāda*).

Edited, with *Ujjvaladatta's* commentary, and a glossary, by Th. Aufrecht, 1859.

[GAIKAWAR.]

682.

2375. Foll. 80; size 10 in. by 4½ in.; excellent Devanāgarī writing of A.D. 1706; eleven lines in a page.

Uṇādivṛitti, a commentary on the preceding work, by *Ujjvaladatta*, surnamed *Jājali*.

Colophon: इति महोपाध्यायज्ञाजलीत्परनामधेय (read जाजलीत्यपर०)-श्रीमदुज्ज्वलदत्तविरचितायामुणादिवृत्तौ पंचमः पादः ॥ ५ ॥ यमांगमुनिशीतांशुमिते ऽब्दे ० ॥

श्रीकादरस्य सुहृदा दयालुपदवृत्तिना ।
शुचिनेत्रेण नयनचंद्रेण लिखितं त्विदं ॥

[R. JOHNSON.]

Digitized by Microsoft®

683.

768b. Foll. 22; size 10 in. by 4 in.; clearly written, in the Devanāgarī character, about the middle of last century; ten or eleven lines in a page; most leaves have been reversed by the binder.

Dhātupāṭha, as handed down in connection with *Pāṇini's sūtras*.

Edited by Westergaard, in his *Radices Linguae Sanskriticae*, Bonn, 1841.

[H. T. COLEBROOKE.]

684.

1577B. Foll. 23; size 9½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work.

Dated Saṃvat 1845; *Śaka* 17(2)0 (*kālayukta*).

[J. R. BALLANTYNE.]

685.

14B. Foll. 12; size 11½ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī; 13 or 14 lines in a page.

Another copy of the *Dhātupāṭha*, dated Saṃvat 1915. [J. R. BALLANTYNE.]

686.

2832. Foll. 29; small 4to, 8 in. by 6 in.; large Devanāgarī writing; ten or eleven lines in a page; European paper.

Dhātupāṭha Pāṇinīya, in the recension of *Bhīmasena* (or *Bhīma*); rather incorrect.

It begins: अथ धा(तु suppl.)पाठः लिख्यते भू सत्तायां एध वृद्धौ गाधृ प्रतिष्ठालिप्सयोः बाधृ लोडने नाथृ नाधृ याच्ञोपतापैश्वर्य्याशीःषु दध धारणे स्कुदि आप्रवणे श्विदि श्वैत्ये वदि अभिवादनस्तुत्योः भदि कल्याणे सुखे च मदि स्तुतिमोदमदस्वप्नकांतिगतिषु °

It ends: छद अपवारणे व्रण गात्रविचूर्णने क्षप प्रेरणे वस निवासे ॥ इति भीमसीनी (corr. ° सेनी by a later hand) धातुपाठः समाप्तः ॥

[SIR CH. WILKINS.]

687.

434a. Foll. 122; size 11 in. by 5 in.; Bengālī character; European paper; eight lines in a page.

Dhātupradīpa, or *Tantrapradīpa*, a commentary on the *Dhātupāṭha*, by *Maitreya Rakshita*.

The MS. [A] was transcribed for Colebrooke (who has added English equivalents to the roots, each of which begins with a new line), by *Vrajanandanaśarman*, sister's son (*bhāgineya*) of *Citrapatiśarman* of *Dhamadahā*. It begins:

मञ्जुघोषप्रसादेन धातूनां वृत्तिमारभे ।
बहुशोऽमून् यथा भीमः प्रोक्तवाँस्तदुपागमात् * ॥ १ ॥

अप्रयुक्तत्वात् सत्तालक्षणस्य सर्वधात्वर्थव्यापकत्वेन† प्राधान्याद्धातुसंज्ञायां भवतेरनुवादे भूप्रभृतिसंतानवाचकस्य भूवादिशब्दस्य निपातनात् धात्वर्थमदजन्तमुल्लङ्घ्यापि भवतिमेव प्रथमं निर्दिशति ॥ भू सत्तायां ॥ °

Class i., ends fol. 64; ii., fol. 71; iii., fol. 73*b*; iv., fol. 82*b*; v., fol. 84*b*; vi., fol. 93; vii., fol. 94*b*; viii., fol. 95*b*; ix., fol. 99*b*.

This MS. concludes with the following two *ślokas*:

वृत्तिन्यासं समुद्दिश्य कृतवान् ग्रन्थविस्तरं ।
नाम्ना तन्त्रप्रदीपोऽयं विवृतास्तेन धातवः ॥
आकृष्य भाष्यजलधेरथ धातुनाम-
पारायणक्षपणपाणिनिशास्त्रवेदी ।
कालापचान्द्रमते तत्वविचारदक्षो
धातुप्रदीपमकरोज्जगतो हिताय ॥ २ ॥

इति महोपाध्यायश्रीमैत्रेयरक्षितकृतो धातुप्रदीपः समाप्तः ॥

According to a note by Colebrooke, "the transcription was finished in Feb. 1795, but needs revisal."

Annexed to the MS. is an index of the roots (without *anubandhas*), arranged according to the final (and then according to the initial) letter with references to fol. and page of this MS. The index was originally compiled from the

---

* Thus B; तद्दागमात् A.

† लक्षणस्यार्थस्य सर्वपदार्थ ° B.

Digitized by Microsoft®

Kavikalpadruma for Sir W. Jones (cf. MS. 2739), and was thence transcribed in Roman letters by Colebrooke, on 21 leaves.

This is followed by nine leaves of grammatical notes—in Colebrooke's handwriting—on the technical characteristics of the conjugational classes, on personal endings, the characteristics of tenses, the force of some of *Pāṇini's anubandhas*, etc. [H. T. COLEBROOKE.]

688.

649. Foll. 102 (the last fifteen leaves wrongly numbered 89–103); size 13 in. by 4½ in.; recent Bengālī handwriting; six lines in a page.

The same work [B]. The more correct copy. [H. T. COLEBROOKE.]

689, 690.

154, 148 (now in one vol.). Foll. 435; size 13½ in. by 5 in.; good, recent Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Mādhavīyā Dhātuvṛitti, another commentary on the *Dhātupāṭha Pāṇinīya*, by *Sāyaṇācārya*.

The *bhvādi* section ends fol. 239; *adādi*, fol. 296; *juhotyādi*, fol. 308*b*; *divādi*, fol. 340; *svādi*, fol. 351; *tudādi*, fol. 375; *rudhādi*, fol. 383*b*; *tanādi*, fol. 393; *kryādi*, fol. 407.

A leaf added at the end contains a list of authorities (*pramāpaka*) quoted in the *bhvādi* section; a pretty complete list of the authorities quoted in the work is, however, given in Westergaard's *Radices*, p. iii. Cf. Weber, Cat. Berl., no. 789; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 372. [H. T. COLEBROOKE.]

691.

2462. Foll. 180; of which 26 are wanting, viz. foll. 1, 2, 4, 105–123, 160–163, as are a leaf or two at the end; many leaves damaged by damp and wear, esp. the first 30, and the last 15; size 11 in. by 4½ in.; fair, somewhat stiff, Devanāgarī writing of the latter part of the 16th century; foll. 66–71*a*, indifferently written, by a second (the greater part of fol. 71 by a third) somewhat more modern hand; twelve lines in a page.

Mādhavīyā Dhātuvṛitti. The *bhvādi* section. This section has been printed in the *Paṇḍit*.

This is the codex from which Westergaard (*Rad.* p. iii) supposes MSS. 154 and 532 to have been copied. The lacuna between foll. 104 and 124 extends from shortly after the beginning of § 16, 1, to shortly before § 19, 2; that between foll. 159 and 164 from near the end of § 22, 27, to shortly before § 22, 32. The MS. ends at about § 23, 18. The writing of the last page has, however, been largely worn away. [GAIKAWAR.]

692.

532. Foll. 373; size 9 in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of the last century; 9–11 lines in a page.

The same portion of the *Mādhavīyā Dhātuvṛitti*. [H. T. COLEBROOKE.]

693.

1613. Foll. 243; size 9½ in. by 4 in.; on the whole fairly written, in Devanāgarī, by four different hands; foll. 1–51 about the middle, the remaining portion towards the end, of the last century; 8–10 lines in a page.

Mādhavīyā Dhātuvṛitti; wanting the *bhvādi*, the *rudhādi*, the latter part of the *adādi* (from 21. षस्ज to the end), and *dhātus* 101–135 of the *divādi* section.

The *juhotyādi* section beg. fol. 52; *divādi*, fol. 69*b*; *svādi*, fol. 112*b*; *tudādi*, fol. 128*b*; *tanādi*, fol. 167*b*; *kryādi*, fol. 183; *curādi*, fol. 203*b*. [H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

694.

864a. Foll. 53; size 11 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; legibly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

A portion of the *Mādhavīyā Dhātuvṛitti*; viz. the *tanādi* (foll. 1–11), *kryādi* (12–35) and *curādi* sections.

Dated: संवत् १६५३ समये पौषवदि अष्टमी गुरुदिने ०

[H. T. Colebrooke.]

695.

1394. Foll. 202; size 13 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; 13–16 lines in a page.

Dhātusaṃgraha, consisting of the *bhvādi* section of the *Dhātupāṭha Pāṇinīya*, with conjugational forms and derivatives, as well as extracts from various commentaries and grammars (as *Mādhavīyā vṛitti*, *Durgādāsa's Dhātudīpikā*, *Maitreya Rakshita*, *Halāyudha*, *Siddhāntakaumudī*, *Prauḍhamanoramā*, etc.); compiled, for Colebrooke, by *Chakkanaśarman*.

Dated: संवत् १८६५ कार्त्तिककृष्णत्रयोदश्यां सोमयुक्तायां लिखितमिदम् ॥ [H. T. Colebrooke.]

696.

768a. Foll. 22; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; 10–12 lines in a page.

Gaṇapāṭha to *Pāṇini's* grammar, in eight adhyāyas.

It begins with the *gaṇa sarvādi* and concludes with the two recensions of the *gaṇa kshubhnādi*.

It ends: इत्यष्टमः समाप्तः । संवत् १८३५ शके १७०० चैत्र कृष्ण ४ मंदे लि ˙ द्वि । श्यामदेवसुत् ॥ द्वि । शंकरजीएण काश्यां ॥

The back of the last page contains the following:

गंगांभः परिपीयते पुररिपो(:) पुर्यामवस्थीयते
चेतः साधुनि धीयते शिवपदे विश्वेश्वरो गीयते ।
पुण्यश्रीरुपचीयते प्रतिदिनं कालाद्भयं हीयते
कामारेः कृपया मुदा परमया कालो मया नीयते ॥

[H. T. Colebrooke.]

697.

2191e. Foll. 8 (174–181 of vol.); size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; twelve lines in a page.

Gaṇapāṭha, incomplete.

It begins (see introd. *ślokas* to *Pāṇini's sūtras*):

येनाक्षरसमाम्नायमधिगम्य महेश्वरात् ।
कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः ॥

The MS. breaks off abruptly in the middle of the word ब्राह्मण in the *gaṇa* नडादि to *Pāṇ*. IV. 1, 99.

[Gaikawar.]

698.

3161. Foll. 270; folio, size, $11\frac{1}{2}$ in. by 8 in.; recent Devanāgarī writing.

Grammatical lists of words and aphorisms, written beneath one another, on the left hand side of each page, so as to allow space for remarks thereon; viz.

a) Foll. 150. The *Gaṇapātha*. On the first fifteen leaves English, and sometimes Sanskrit, explanations have been added by Colebrooke. The first word of each *gaṇa* is written in red ink. This portion ends: इत्यष्टमः समाप्तः ॥

b) Foll. 50. The *Dhātupāṭha Pāṇinīya*; with English or Sanskrit notes on foll. 1–9, 19–30, 37–40.

Red ink has been used for the headings.

c) Foll. 50. The *Uṇādisūtras* according to the *Sidhāntakaumudi*. This portion ends: इत्युणादौ पंचमः पादः ॥

d) Foll. 7. The rules on the gender of nouns, according to the same work. The colophon of this portion is: इति श्रीभट्टोजिदीक्षितविरचितायां सिद्धांतकौमुद्यामुत्तरार्द्धे पाणिनीयलिंगानुशासनसूत्रवृत्तिः ॥

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

699.

2191c. Fol. 1 (fol. 166 of vol.); size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgari, about A.D. 1650, by *Bhaṭṭa Sukhānanda*, son of *Bhaṭṭa Śivaśaṅkara*; 12 or 8 lines in a page.

Phiṭsūtra, four chapters of (88) rules on the accentuation of nominal and pronominal stems, particles, etc., by *Śāntanava*. [GAIKAWAR.]

700.

98a. Foll. 11; size 9¾ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page; the first leaf has been supplied by a later, scrawling hand.

Phiṭsūtravṛitti, a commentary on the preceding work.

Dated: सम्वत् १५७७ समये भाद्रवदि १० वुघे । लिखितन्दशरघेण ॥ ° to which a later hand has added नृसिंहदेवीयपुस्तकं शोधितं. Numerous corrections, marginal and in the text, seem to have been made by the same later hand. The MS. at one time belonged to one *Sadāśiva Deva*.

This commentary has been published from the present MS., in Dr. Kielhorn's edition of the *Phiṭsūtra*. The *phiṭsūtras* are also contained in the editions of the *Siddhāntakaumudī*.

[H. T. COLEBROOKE.]

701.

98b. Foll. 71, the first of which is wanting; size 9¾ in. by 3½ in; well written, in Devanāgarī, by at least two different hands, about the end of the 16th century; at first nine, then ten lines in a page.

Svaramañjarī, a treatise on Vedic accents, by *Nṛisiṃha*, son of *Rudrācārya*.

According to a MS. described by Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 44, the work begins: पाणिनीयमताभिज्ञान् नत्वा वृद्धान्गुरूनपि। the remainder of the first leaf being wanting in that MS. also.

एते नित्स्वराः। इतः परे प्रत्ययस्वराः fol. 42*b*; इत्युणादिप्रत्ययाधिकारः fol. 59. It ends:

सुब्रह्मण्यानिगदस्वरः ॥

रुद्राचार्यतनूजेन कौलिमञ्जुलजन्मना(?)।
नृसिंहाख्येन विमला शब्दाब्धिपारदृश्वना ॥
तर्कतंत्रविदा* वेदनिष्णातेन मनीषिणा।
सवैदिकोदाहरणा प्रणीता स्वरमंजरी ॥

इति श्रीरुद्राचार्यसूनुनृसिंहविरचिता स्वरमंजरी समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

702.

1600c. Foll. 2; size 16 in. by 3¾ in., folded to half their length; modern Bengālī writing; six or eight lines in a page.

Nañ-samāsa, a commentary on the rules regarding the formation of 'compounds' with the privative prefix; apparently an extract from some larger work.

It begins: नञित्येतत्तु (*Pāṇ*. II. 2, 6) प्रथमैकवचनान्तं समासगतविभक्त्यन्तरस्याभावात्। तथा चोक्तं।

लिङ्गसंख्याविनिर्युक्तात् स्वपदत्वार्थमव्ययात्।

इत्यत आह सुबन्तेन सह नञ्स्तत्पुरुष इत्यादि। तत्पुरुषसंज्ञकः समास इत्यनेन तत्पुरुषसंज्ञया सह समाससंज्ञयोः समावेश उक्तः। °

Bhartṛihari and a *Vṛittikṛit* are quoted on fol. 2*b*.

It ends: नञ्समासं कालापाः कर्मधारयसमास इत्यन्तर्भावयन्ति। तदसत् विशेषणविशेष्यभावस्यानियतत्वात् पूर्वनिपातानियमः स्यात् समास इत्यादिना समासः इति नञ्समासः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

703.

2542a. Foll. 3; size 10 in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī, about the beginning of the last century; 13–15 lines in a page.

Aniṭ-kārikā, a metrical arrangement of the

---

* तकतंत्रविदा MS.

Digitized by Microsoft®

verbs which are *anudātta* in the *Dhātupāṭha* (i. e. do not admit of the intermediate *i*)—eleven stanzas, as given in the *Kāśikā Vṛitti*, vii. 2, 10—with a commentary.

The text begins : अनिट्स्वरांतो भवतीति दृश्यताम् ०

The comment begins : स्वरांतो यो धातुः स सर्वो ऽपि अनिट् भवति ०

Cf. Böhtlingk, *Pāṇini* II., p. 317 ; Weber, Cat. Berl., no. 878 (*śrīkārikā*).

In stanza 6 this MS. reads, with the Ben. ed. of the *Kāś. V.*, पुराणगाः viz. आचार्याः.

[GAIKAWAR.]

704.

1600a. Foll. 27; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the last century ; nine lines in a page.

Yaṅluganta-śiromaṇi, a treatise (by *Śesha Krishṇapaṇḍita*) on the formation of the Intensive without the suffix *ya*. It begins :

नतदेवशिरःस्यंदिमकरंदांकितांघ्रये ।
वागीशादत्तमतये विघ्ननाशाय ते नमः ॥

यङो ऽचि च (*P.* II. 4, 74) ॥ अजिति प्रत्ययो गृह्यते न प्रत्याहारः । तथा सति अणीत्येवावक्ष्यत् यङ्लुगंतादन्यस्याचो ऽसंभवादिति हरदत्तः । ०

It ends : काशिका[का]रसंमत्या भाषायामपि यङ्लुगस्ति तेन केचिन्महाकविप्रयुक्ता यङ्लुगंताः शिष्टप्रयोगमनुसृत्य प्रयोक्तव्या इत्याह । प्रयोगानुसारादिति ॥ चांद्रे तु यङ्लुक् भाषाविषय एवेत्युक्तमिति सर्वमकर्कं (!) ॥

महाभाष्यमहापारावारपारीणबुद्धिभिः ।
परीक्ष्यो ग्राह्यदृष्यायं यङ्लुगंतशिरोमणिः ॥ १ ॥

श्रीभाष्यप्रमुखमहार्णवावगाहात्
लब्धो ऽयं मणिरमलो हृदा निषेव्यः ।
क्षंतव्यं यदकरवं विदां पुरस्तात्
प्रागल्भ्यं पितृचरणप्रसादलेशात् ॥ २ ॥

The author also quotes : *Kātantra*, fol. 3*a* ; *Kaiyaṭa*, f. 3*b* ; *Nyāsakāra*, f. 13*b* ; *Prakriyā*, f. 5*b*; *Prasāda*, ff. 2*a*, 5*b* ; *Mādhava*, ff. 3*a*. 14*a* ; *Vāmana*, f. 3*b*.

The author's name is not mentioned in this MS., but see Rāj. Mitra, Notices v., p. 90, where the treatise is stated to be 'a gloss on a portion of *Śiromaṇi's* commentary on the *Śabda-khaṇḍa* of *Gaṅgeśa*.'

[H. T. COLEBROOKE.]

705.

1600b. Foll. 21; size 7 in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī ; modern ; ten lines in a page.

Grammatical paradigms of the same form of the Intensive. On fol. 1*a*, the treatise is called *Dhāturūpāvali*. It begins :

भू सत्तायां । लटि । बोभवीति । बोभोति । ० - - - - । स्पर्ध संघर्षे । पास्पर्धीति ०

It ends : लृङि । अमोमूर्छि ॥

यङ्लुगंतस्यधातूनां सर्वरूपाण्यलीलिखत् ।
सन्नियोपाभिधः कृष्ण(ः) स्ताद्धरिः (ः) सुखदः सदा ॥

Cf. Rāj. Mitra, Descr. Cat., p. 37.

[H. T. COLEBROOKE.]

706.

954. Foll. 63 ; size 11 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, eleven lines in a page.

Vākyapadīya, a metrical treatise on the philosophy of grammar, by *Bhartṛihari*. The work consists of three *kāṇḍas*, whence it is also called *Trikāṇḍī* ; while single verses from it are often quoted as *Harikārikā*. The MS. begins :

अनादिनिधनं ब्रह्म शब्दं तत्वं (*r.* शब्दतत्त्वं) यदक्षरम् ।
विवर्तते (ऽर्थ)भावेन प्रक्रिया जगतो यतः ॥

I. *Brahmakāṇḍa*, or *Āgamasamuccaya* (on grammar and language generally), ends fol. 7 : इति श्रीभर्तृहरिकृते वाक्यप्रदीपे आगमसमुच्चयः प्रथमकांडः ॥

II. *Vākyakāṇḍa* (on the sentence), fol. 22*b* : इति वाक्यप्रदीपे द्वितीयं कांडम् । समाप्ता वाक्यपरदीपका ॥

III. *Padakāṇḍa*, or *Prakīrṇaka* (on the word), in fourteen sections ; 1, *jātisamuddeśa*, 106 *śl.*, ends fol. 26 ; 2, *dravyasamuddeśa*, 18 *śl.* [the end of this and the beginning of the next section are wanting, 35 verses having been omitted]; 3, *sambandha-s.*, 87 *śl.*, fol. 28;

Digitized by Microsoft®

4, *bhūyodravya-s.*, *śl.* ib.; 5, *guṇa-s.*, 9 *śl.*, fol. 28*b*; 6, *diks.*, 28 *śl.*, fol. 29*b*; 7, *sādhana-s.*, *śl.* 167, fol. 35; 8, *kriyā-s.*, *śl.* 63, fol. 37; 9, *kāla-s.*, *śl.* 112, fol. 40*b*; 10, *purusha-s.*, *śl.* 9, fol. 41; 11, *saṃkhyā-s.*, *śl.* 32, fol. 42; 12, *upagraha-s.*, *śl.* 27, fol. 43; 13, *liṅga-s.*, *śl.* 31, fol. 44; 14, *vṛittisamuddeśa*, ends:

इति श्रीभर्तृहरिकृते वाक्यप्रदीपे तृतीयः कांडः ॥ ० संवत् १८३३ चैत्रकृष्णपक्षे एका ० ११ मंददिने ग्रंथसंख्या २००० रूपै २ ॥

According to a note, by Colebrooke, on the fly-leaf, 'this is different from the *Haricáricá*, and is not *Bhartṛihari's* work, but compiled from it' (!).

The *Vākyapadīya* is now being published—the three *kāṇḍas* with *Harivṛishabha's*, *Puṇyarāja's*, and *Helārāja's* commentaries resp.—by *Paṇḍit Rāmakṛishṇa Śāstrī Paṭavardhana*, in the Benares Sanskrit Series.

See Prof. Kielhorn's paper on the grammarian *Bhartṛihari*, in the Indian Antiquary, vol. xii. (1883), p. 226 sq.

[H. T. Colebrooke.]

707.

329. Foll. 222; size 11¼ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī; twelve lines in a page; the writing enclosed in a coloured edge; on some leaves the writing has been slightly injured by damp.

Prakīrṇa-prakāśa, a commentary, by *Helārāja*, son of *Śrī-Bhūtirāja*, on the third *kāṇḍa* of the *Vākyapadīya*. Incomplete; only eight out of fourteen sections.

It begins:

यस्मिन्सन्मुखतां प्रयाति रुचिरं कोऽप्यंतरुज्जृंभते
नेदीयान्महिमा मनस्यभिनवः पुंसः प्रसन्नात्मनः ।
तृप्तिं यत्परमां तनोति विषयास्वादं विना शाश्वतीं
धामानंदसुधामयोर्जितवपुः सत्प्रातिभं संस्तुमः ॥ १ ॥

कांडद्वये यथा वृत्तिसिद्धांतार्थे(:) स तत्त्वतः ।
प्रबंधो विहितो ऽस्माभिरा - - - नुसारिभिः ॥ २ ॥
तच्छेषभूतकांडे ऽस्मिन्सप्रपंचे स्वरूपतः ।
श्लोकार्थद्योतनपरः प्रकाशो ऽयं विधीयते ॥ ३ ॥

इह पदार्थाष्टकविचारपरत्वाद्वाक्यपदीयस्य प्रथमकांडेन प्रयोजनादिपदार्थे निरूपिते ऽनंतरकांडोपपादितोपपत्तिभिर्वाक्यतदर्थयोरन्वाख्येयस्थितलक्षणयोः पदार्थयोर्निर्णीतत्वात्तदपोद्धारकापोद्धाररूपः पदविचारः प्रक्रम्यते ॥ तत्र नियतविकल्पो यथाभिप्रायमपोद्धार इति यथासंभवं पदभेदानुद्दिशति ॥

द्विधा कैश्चित्पदं भिन्नं चतुर्धा पंचधापि वा ।
अपोद्धृत्यैव वाक्येभ्यः प्रकृतिप्रत्ययादिवत् ॥ १ ॥

वाक्यस्यैव निरंशस्य वाचकत्वादंतरा पदप्रतिपत्तिर्विभ्रम इति किमसत्पदव्युत्पादनेनेत्याशंक्यापोद्धृत्यैव वाक्येभ्य इत्याह । ०

This section consists of the following chapters:—1, *jātisamuddeśa*, ends fol. 61*a*; 2, *dravya*, fol. 68*b*; 3, *sambandha*, fol. 98*b*; 4, *bhūyodravya*, fol. 101*b*; 5, *guṇa*, fol. 110*a*; 6, *dik*, fol. 120*b*; 7, *sādhanasamuddeśa* [*karmādhikāraḥ*, fol. 165*b*; *karaṇādhikāraḥ*, 169; *kartradhikāraḥ*, 177*b*; *hetvadhikāraḥ*, 180*b*; *śeshādhikāraḥ*, 194*a*], ends fol. 199; 8, *kriyāsamuddeśa*, ends: इति श्रीभूतिराजतनयहेलाराजकृते प्रकीर्णप्रकाशे क्रियासमुद्देशो ष्टमः ॥ संवत् १८६२ ० ॥

[H. T. Colebrooke.]

708.

731. Foll. 202; size 12½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; foll. 1–152 in a large, clear hand, eight or nine lines in a page; the rest in a smaller hand, slanting from left to right, ten lines in a page.

[*Bṛihad-*] *Vaiyākaraṇabhūshaṇa*, by *Koṇḍabhaṭṭa*, son of *Raṅgojibhaṭṭa*, and nephew of *Bhaṭṭojidīkshita* [A.] A treatise (chiefly based on the *Śabdakaustubha*) on the functions of the several parts of speech and their subdivisions; and of certain classes of suffixes; in sixteen chapters, consisting of seventy-four couplets, with a commentary by the same writer.

Digitized by Microsoft®

It begins :

श्रीलक्ष्मीरमणं नौमि गौरीरमणरूपिणं ।
स्फोटरूपं यतः सर्वं जगदेतद्विवर्तते ॥ १ ॥
अशेषफलदातारं भवाब्धितरणे तरिं ।
शेषाशेषार्थलाभार्थं प्रार्थये शेषभूषणं ॥ २ ॥
वाग्देवी ° see Weber, Cat. Berl., no. 764.

1. धात्वाख्यातसामान्ययोर्निरूपणं ends, with *śl.* 21, fol. 60*a* (fol. 65*a* of MS. 453).
2. लडाद्यर्थनिर्णयः *śl.* 23, fol. 80*a* (88*a*).
3. कारकार्थनिर्णयः *śl.* 24, fol. 95*b* (103*a*).
4. नामार्थपरिच्छेदः *śl.* 27, fol. 109*a* (118*a*).
5. समासशक्तिनिर्णयः *śl.* 37, fol. 157*b* (160*a*).
6. शक्तिनिर्णयः *śl.* 40, fol. 165*b* (169*a*).
7. नञर्थनिर्णयः *śl.* 42, fol. 167*a* (171*b*). [(179*b*).
8. निपातानां द्योतकत्ववाचकत्वनिर्णयः *śl.* 49, fol. 174*b*
9. प्रत्ययार्थनिर्णयः *śl.* 53, fol. 179*a* (185*b*).
10. देवताप्रत्ययार्थनिर्णयः *śl.* 56, fol. 180*a* (186*b*).
11. अभेदैकत्वसंख्यानिरूपणं *śl.* 57, fol. 181*b* (188*b*).
12. संख्याविवक्षानिरूपणं *śl.* 60, fol. 183*a* (189*b*).
13. क्त्वाप्रत्ययभूषणं *śl.* 61, fol. 185*b* (192*b*).
14. वर्णस्फोटनिरूपणं *śl.* 63, fol. 189*b* (194*b*).
15. व्यक्तिस्फोटनिरूपणं *śl.* 70, fol. 200*a* (208*b*).
16. स्फोटवादः ends :

विद्याधीशवडेरुसंज्ञकपतिं* श्रीमाध्वभट्टारकं
जित्वा केलदिवेंकटप्पसविधेऽप्यांदोलिकां प्राप्तवान्†।
यश्चक्रे मुनिवर्यसूत्रविवृतिं सिद्धांतभंगं तथा
माध्वानां तमहं गुरूपमगुरुं रंगोजिभट्टं भजे ॥ १ ॥
पाणिनीयवचसां खलु मूलं चंद्रशेखरभवानिति रूढं ।
तेन भूषणमिदं हि तवैव‡ प्रीतये भवतु सांबशिवस्य॥२॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणधुरीणरंगोजिभट्टात्मजकौंडभट्टकृते वैयाकरणभूषणे चरमः स्फोटवादः समाप्तः ॥ संवत् १८५५ मितिवैसाखसुदीप्रतिपदायां भौमवासरे °

The epithet 'bṛihat' appears only on the fly-leaves of this and the next MS. A leaf inserted at the end contains a *sūcipattra*, written by a third hand. [H. T. Colebrooke.]

---

* विद्याधीशवटेरु ° C.

† केलदिवेंकटस्य C., orig. B; सविधेप्या(नंदमा marg.)-लब्धवान् C. ‡ Thus ABC.

709.

453. Foll. 210; size 9½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine or ten lines in a page.

Vaiyākaraṇabhūshaṇa [B.].

The MS. is dated in Saṃvat 1810.

[H. T. Colebrooke.]

710.

2645a. Foll. 120 (and a *śuddhapattra* after fol. 39); size 10½ in. by 4½ in.; written, in Devanāgarī, by different hands, in the early part of last century; 10–18 lines in a page.

The same work, the author of which is here called *Kauṇḍabhaṭṭa* [C.]. Incomplete.

Fol. 101 ought to be followed by fol. 107. Between this and fol. 102 part of chap. 5 is wanting, comprising what in MS. 731 is contained on foll. 148–152. Foll. 102–106 are numbered 1–5, concluding with the end of the 5th chapter, or *śl.* 37. After this there is a large gap, foll. 108–120, numbered 1–13, containing the commentary from shortly before *śl.* 62 to the end of the work. Fol. 27*a* has been left blank without an omission.

[Gaikawar.]

711.

3095. Foll. 102; size 9¼ in. by 4 in.; excellent Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Vaiyākaraṇabhūshaṇasāra, or *Laghu-(vaiyākaraṇa)bhūshaṇa*; being an abridgment of the preceding work, by the same author (whose father is called *Raṅgobhaṭṭa* in this MS.)

It begins: श्रीलक्ष्मीरमणं नौमि ° १ ॥ अशेषफलदातारं ° २ ॥ पाणिन्यादिमुनीन् ° ३ ॥ see no. 706 above; and Aufrecht, Cat. Bodl., no. 402.

Dated: संवत् १७०६ आश्विनकृष्णद्वितीया २ भौमवासरे लिखितं समाप्तम् ॥

Editions of this work have been published at Calcutta, in 1849; and (with *Harivallabha's* comm., *Bhūshaṇasāradarpaṇa*) at Benares, 1866.

[J. R. Ballantyne.]

Digitized by Microsoft®

712.

3096. Foll. 73 (and a *śuddhapattra* to fol. 28); size 9¼ in. by 5½ in.; good, clear Devanāgarī writing, of the 17th century; eleven or twelve lines in a page.

The same work.

The author's name is spelled *Koḍabhaṭṭa* in this and the next MS. [J. R. BALLANTYNE.]

713.

2542d. Foll. 40; size 10 in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; fourteen or fifteen lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

714.

859a. Foll. 37; size 11½ in. by 5 in.; clearly written, in the Devanāgarī character, about the middle of the last century; 11–15 lines a in a page.

Another copy of the *Vaiyākaraṇabhūshaṇasāra.* [H. T. COLEBROOKE.]

715.

685. Foll. 251; size 9¾ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by two different scribes, foll. 1–86 eight lines, the rest (by the same slanting hand as the the latter part of no. 708, MS. 731) eleven lines in a page.

Bhūshaṇasāradarpaṇa, a commentary on the *Vaiyākaraṇabhūshaṇasāra*, by *Harivallabha*, son of *Śrīvallabha.*

It begins:

रमाप्रेमासक्तं जगदवनदक्षं मधुहृतं
श्रुतिस्तोमाहृत्या परिजनितवेदाननमुदम् ।
अखण्डानन्दाढ्यं निखिलजनहृत्कञ्जनिलयं
हयग्रीवं वन्दे प्रकृतकृतिविघ्नक्षतिकृते ॥ १ ॥

सत्येकस्मिन्नपि बाधके समवहितसाधकसहस्रादपि कार्योत्पत्तेरदर्शनाद् ०

It ends:

ज्ञात्वा श्रीफणिवाक्यजालमतुलं ० ॥ १ ॥
आसी मैगिरौ धरासुरवरः श्रीवल्लभः कोविदो
वेदान्तेषु विनोदमञ्जरिरिति ख्यातास्ति यन्निर्मितिः ।
तत्सूनुर्हरिवल्लभः समकरोत्सद्युक्तिमण्युज्ज्वलं
श्रीमद्भूषणसारदर्पणमिमं मोदाय विद्यावताम् ॥ २ ॥
उत्प्रेक्षितार्थो हि न मोदहेतवे ० ॥ ३ ॥
सर्वो ऽप्यर्थो बुधैः स्पष्टो यद्यपीह तथापि मे ।
तत्सन्दर्भांशेति (!) वितता प्रमता केन वार्यते ॥ ४ ॥

इति श्रीमत्कूर्माचलाभिजनोत्प्रभातीयोपनामक-श्रीवल्लभात्मजहरिवल्लभविरचिते भूषणसारदर्पणे स्फोटवादः समाप्तः ॥ संवत् १८६५ ० [H. T. COLEBROOKE.]

716.

1347c. Foll. 187; size 12 in. by 4¼ in.; written, in Devanāgarī, by four or five different hands (foll. 161–172 by the same hand as the latter part of the preceding MS.); 10–15 lines in a page. Fol. 130*b* is left blank.

Bhūshaṇasāradarpaṇa. · Complete.

Dated: संवत् १८५६ समयनामपौषकृष्णपञ्चम्यां तीथउ बुधवासरे ॥

A fly-leaf at the end of the volume contains an incomplete *sūcipattra.*

[H. T. COLEBROOKE.]

717.

1347d. Foll. 105, in three separately numbered parts of 29, 52 and 24 leaves resp.; the first, eleven lines in a page; written by a different scribe from the two last, which are in a small, neat hand, ten lines in a page; size 12 in. by 4¼ in.

Laghubhūshaṇakānti, another commentary on the *Vaiyākaraṇabhūshaṇasāra*, by *Paṇḍit Gopāladeva*, surnamed *Manudeva*, a younger brother of *Kṛishṇadeva*, and pupil (or son) of *Bālambhaṭṭa Pāyaguṇḍa.* Apparently incomplete.

Digitized by Microsoft®

It begins:

नमस्कृत्य गणाध्यक्षं नृसिंहं कमलायुतं ।
बुद्धिप्रभावर्धयित्रीं संहंत्री (l. संहर्त्रीं) दुरितस्य च ॥
संपादयित्रीं कामानां प्रापयित्रीं श्रियः श्रियं ।
तातं शंभुं सतीं दुर्गां पाणिनिप्रभृतीन्मुनीन् ॥
बालंभट्टाभिधं* पायगुंडोपाख्यं परं गुरुं ।
गोपालदेवनामासौ पंडितो बालबुद्धये ॥
कृष्णदेवानुजो लोके मनुदेवापराभिधः ।
अनुसृत्य नयं प्राचां नव्यानां लेशतस्तथा ।
लघुनो भूषणस्येमां कांतिं वितनुते सुधीः ॥

A *sūcipattra* at the end of the volume contains the following divisions, the only ones marked in the text: आख्यातार्थनिरूपणम् (contained in pt. 1); लकारार्थनिर्णयः (ends pt. 2, fol. 8*a*); सुबर्थनिर्णयः (fol. 24*a*); नामार्थनिर्णयः (fol. 31*b*); समासार्थनिर्णयः (to the end of pt. 2); नञर्थनिर्णयः (pt. 3, fol. 4*b*); निपातानां द्योतकतावाचकतानिर्णयः (fol. 10*b*); देवताप्रत्ययार्थनिर्णयः (fol. 16*b*); and lastly इति लघुभूषणकान्तौ क्काद्यर्थनिर्णयः ॥

Dated Saṃvat 1856. [H. T. Colebrooke.]

718.

3027. Foll. 274; size 13½ in. by 5 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 10–14 lines in a page.

Vaiyākaraṇasiddhāntamañjūshā, usually called *Mañjūshā*, an exposition of the general principles of grammar and speech, by *Nāgeśa Bhaṭṭa*, son of *Śiva Bhaṭṭa*, and *Satī*, pupil of *Haridīkshita* and *Rāmarāma*. It begins:

नागेशभट्टविदुषा नत्वा सांबशिवं लघुः ।
वैयाकरणसिद्धान्तमञ्जूषैषा विरच्यते ॥ १ ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 403.

The MS. ends: इति श्रीमदुपाध्यायोपनामकसतीगर्भजशिवभट्टसुतनागेशकृतो वैयाकरणसिद्धांतमंजूषाख्यः स्फोटवादः॥

[J. R. Ballantyne.]

---

* बालंभट्टेभिधं MS.; cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 632.

719.

923. Foll. 224; size 12½ in. by 4½ in.; fairly well written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; twelve lines in a page.

The same work. [H. T. Colebrooke.]

720.

933. Foll. 297; size 12½ in. by 4½ in.; fairly well written, in Devanāgarī, by two different hands; eight or ten lines in a page.

The same work.

Dated Saṃvat 1855. [H. T. Colebrooke.]

721.

2788. Foll. 246; folio; size 10¼ in. by 6½ in.; fairly written, in the Devānagarī character, by two or three different hands; 24–28 lines in a page.

Another copy of the *Vaiyākaraṇasiddhāntamañjūshā*.

Dated: संवत् १८७८ भाद्रे मासे कृष्णे पक्षे सप्तम्यां शुक्रवासरे । [Coll. of Fort William.]

722.

1373. Foll. 297; size 10 in. by 4½ in.; Devanāgarī character; fairly written, by different hands; 10–14 lines in a page.

Kalā, a commentary (*vivṛiti*) on *Nāgeśa's Mañjūshā*, by (his pupil) *Vaidyanātha*, surnamed *Pāyaguṇḍa*. The MS., which is very incorrect, begins:

रामवामघनमं (!) निकामं हृदयंगमं ।
कामं वेदे जगद्रामविमं (? वंदे ° विप्रं च) वचसां शमं ॥ १ ॥
अमंदगुणमंदिरं विमलरत्नविद्यांकुरं
कलाधरकृतादरं कलितचित्रलक्ष्मीवरं ।
शिरोधननदीवरं शिवकरं रमोमावरं
नमामि दुरिताहरं गुरुवरं सनागेश्वरं ॥ २ ॥

Digitized by Microsoft®

मंजूषाख्यस्य भूक्कादेर्न लाभः कल्पपाविना ।
वैयाकरणसिद्धांतज्ञातस्यापि यथा तथा ॥ ३ ॥
अतस्तदाख्या विवृतिर्मंजूषायाः प्रयत्नतः ।
पायगुडो वैद्यनाथभट्टः कुर्वे स्वबुद्धये ॥ ४ ॥

It ends: इति श्रीमत्पायगुंडोपाख्यवैजनाथाविरचिता मंजूषाविवृत्तिः कला परिपूर्णा ॥ संवत् १८५५ ॥

Cf. Bühler, Cat. of S. MSS. of Gujarāt etc., III., p. 22. [H. T. Colebrooke.]

723.

2863. Foll. 118; size 13 in. by 5¼ in.; well written, in Devānagarī, on European paper, by two different recent hands; eight or nine lines in a page.

Laghu-Vaiyākaraṇasiddhāntamañjūshā, apparently an abridgment of the work noticed above, by the same author. Incomplete. The beginning is the same as in the larger work, from which indeed it seems to differ but little. The MS. breaks off abruptly at the end of a leaf.

Foll. 1–52 are marked मंजूषा; foll. 66–115 ल॰म. [J. R. Ballantyne.]

724.

802b. Foll. 17; size 15½ in. by 5 in.; clear, recent Bengālī writing; 8–10 lines in a page.

Śabdārthasāramañjarī, a treatise on the philosophy of grammar, by *Jayakṛishṇa Tarkācārya*.

It begins:

हेरम्बचरणद्वन्द्वं विघ्ननाशकरं परं ।
प्रणम्य जयकृष्णेन क्रियते सारमञ्जरी ॥

तत्र प्रथमतः कालत्रयनिरूपणं । वर्तमानध्वंसप्रतियोगित्वमतीतत्वं । वर्तमानप्रागभावप्रतियोगित्वं भविष्यत्वं । स्वावच्छिन्नकालवृत्तित्वं वर्तमानत्वं ॥ अथ लकारादौ शक्तिनिरूपणं । लटो वर्तमानत्वमर्थः । विधिलिङो भविष्यत्वं । विधिः संभावना । विधिः कर्तव्यतोपदेशः संभावना कल्पनं । लोटो भविष्यत्वं आशीः प्रेरणा च आशीः शुभचिन्तनं । प्रेरणं प्रवर्तनं । आशिषि लिङो भविष्यत्वमाशीः लुट्लृटोर्भविष्यत्वं । तव्यानीययोर्भविष्यत्व विधिश्च लिङ्लुङोरतीतत्वं । ° *athākhyātaviśeshārthakathanam*, fol. 2b; *dvikarmakavicāraḥ*, fol. 4b; *kārakavicāraḥ*, fol. 5b; *kartṛikārakalakshaṇam*, fol. 6; *karma-*, *karaṇa-*, *sampradāna-*, *apādāna-*, *adhikaraṇa-*, *kārakalakshaṇam*, fol. 9; *samāsavādaḥ*, ib.; *nirdhāraṇam*, fol. 11; *evakāravicāraḥ*, ib.; *sarvanāmaśaktiḥ*, fol. 11b; *ivaśabdavicāraḥ*, ib.; *uddeśyavidheyabodhaḥ*, fol. 12; *upasargavicāraḥ*, fol. 12b; *ktvācpratyayavicāraḥ*, ib.; *nañarthakathanam*, ib.; *vaidhahiṃsāvicāraḥ*, fol. 14; *śaktinirūpaṇam*, ib.; *śaktigrāhakanirūpaṇam*, fol. 14b; *śabdavicāraḥ*, fol. 15; *caturvidhavācakalakshaṇam*, fol. 15b; *vīpsāvicāraḥ*, fol. 16b; *śābdabodhāntaram*, ib.

It ends: द्वौ ब्राह्मणावित्यत्र द्विपदं द्रुततरबोधाय सार्थकं त्रयो ब्राह्मणाश्चत्वारो ब्राह्मणाः पञ्च घटा इत्यादौ बहुवचनेन बहुत्वावच्छिन्नब्राह्मणोपस्थितौ त्र्यादीनां तु व्यावर्तकतया सार्थकत्वमेवेति निष्कर्षः ॥

आलोक्य विविधं ग्रन्थं विचार्य च पुनः पुनः ।
कृतेयं जयकृष्णेन शब्दार्थसारमञ्जरी ॥

महामहोपाध्यायश्रीयुक्तजयकृष्णतर्काचार्यविरचिता सारमञ्जरी समाप्ता ॥

Fol. 17b has the title: व्याकरणसारमंजरी जैकृष्णकृता ।

For other MSS. of this treatise see Rāj. Mitra, Notices, i., p. 223, ii., 319; Descr. Cat. i., p. 148. [H. T. Colebrooke.]

725.

722b. Foll. 13; size 16 in. by 5 in.; legible, recent Bengālī writing; eight lines in a page.

Apparently the same work, somewhat modified, and with the author's name suppressed.

It begins:

हेरम्भचरणद्वंद्वविघ्ननाशकरं (!) परं ।
प्रणम्य परया भक्त्या शाब्दबोधः प्रकाश्यते ॥

तत्र प्रथमतः कालनिरूपणं। वर्तमानध्वंसप्रतियोगित्वमतीतत्वं। वर्तमानप्रागभावप्रतियोगित्वं भविष्यत्कालत्वं स्वावच्छिन्नकालवृत्तित्वं वर्तमानत्वं। विनिष्टप्रागभावप्रतियोगित्वे सति अनुत्पन्नध्वंसप्रयोगित्वं वर्तमानत्वं । इदं त्वनित्यत्वं । नित्यगतत्वं तु अनुत्पन्नत्वे सत्यविनाशिपदार्थत्वं नित्यत्वमपि तदेव। अत एव खपुष्पादौ न नित्यत्वं नानापि वर्तमानत्वं । तत्र पदार्थत्वाभावादिति । अथ लकारादौ शक्तिनिरूपणं । °

Digitized by Microsoft®

It ends : द्विशब्दस्तु द्रुततरबोधाय सार्थक इति संक्षेपः॥

आलोक्य विविधं ग्रन्थं विचार्य च पुनः पुनः ।
कृतेयं पण्डितैः पूर्वैः शब्दार्थे सारमञ्जरी ॥
प्रतियोगिपदादन्यपदे ऽन्यत्कारणादपि ।
वृत्तिशाब्दैकदेशस्य संबन्धस्तेन नेष्यते ॥
तत्पत्न्यो वृषलीभार्यः प्रवीरं पुत्रकाम्यति ।
आढ्यस्य राजमातङ्गा इति न स्युः (!) ॥
चैत्रस्य दाशभार्ये संलूनचक्रो रथो मया ।
शरैः शान्तितपत्रो ऽयं वृक्षश्चेति सतां मतं ॥

समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥ भाद्रे मासि सिते पक्षे पञ्चम्यां सोमवासरे । लिखितं पुस्तकमिदं सर्वं त्यक्त्वा विचक्षणैः ॥ ०

On the back of the last leaf the book is called *Śābdabodhaprakāśa*, by *Gaṅgeśopādhyāya* (!).

[H. T. Colebrooke.]

726.

721a. Foll. 15; size 16 in. by 5 in.; good, recent Bengālī handwriting; nine lines in a page.

Kārakacakra, or *Shaṭkārakavivecana*, a disquisition regarding the grammatical functions of the cases, by *Bhavānanda Siddhāntavāgīśa*.

It begins :

नत्वा श्रीकृष्णचरणं कारकार्थविनिर्णयः ।
श्रीभवानन्दसिद्धांतवागीशेन वितन्यते ॥

तत्र क्रियानिमित्तं कारकत्वमिति न सामान्यलक्षणं संप्रदानादेरनुमितिप्रकाशनद्वारेव तंडुलादिसंप्रदानद्वारा संबंधिनो ऽपि क्रियानिमित्तत्वेन मैत्रस्य तंडुलं पचतीत्यादौ मैत्रादावतिव्याप्तेः । ०

It ends: यस्य च भावेन भावलक्षणमिति (*Pāṇ.* II., 3, 37) सूत्रेण च ० इति सूत्रार्थः । यस्य क्रियया अन्यस्य क्रियान्तरेण लक्ष्यते इति व्याख्याने तु शाब्दिकानां प्रायिकाभिप्रायं ॥ इति महामहोपाध्यायश्रीसिद्धान्तवागीशभट्टाचार्यविरचितं षट्कारकविवचनं समाप्तं ॥

Only *sūtras* of *Pāṇini* seem to be referred to.

[H. T. Colebrooke.]

727.

232d. Foll. 13 (227–239); size 12¼ in. by 3⅝ in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten or eleven lines in a page.

The same treatise.

It begins :

श्रीकृष्णचरणौ नत्वा कारकार्थविनिर्णयः । ०

[H. T. Colebrooke.]

728.

3075. Foll. 10; size 9½ in. by 3¾ in.; recently written, in the Devanāgarī character, somewhat inclining to the Nepal type; 7–9 lines in a page.

The first chapter (*saṃjñāprakaraṇa*) of some treatise on apparently contradictory points in *Pāṇini's sūtras*; by the author of the *Prakriyāpradīpa*, and pupil (or son) of *Śesha Vīreśvara*.

It begins :

विरोधिनां तिरोभावभव्यो यद्भारतीभरः ।
वीरेश्वरगुरुं शेषवंशोत्तंसं भजामि तं ॥
दारितरिपुवक्षोत्तंसचक्रपाणिर्नरहरिं नत्वा ।
विद्वन्मण्डलहृद्यं तत् परमतखण्डनं तनुते ॥

हयवरट् हद्वयोपदेशो ऽङिणोः शल्वलोश्च हकारग्रहणार्थः। यत्तु हयवरट्सूत्रे हकारोपदेशप्रयोजनमडदौ तद्ग्रहणमित्युक्त्वा हल्सूत्रमुपादायैतत्सूत्रप्रयोजनं शलादौ ग्रहणं। तेनाधुक्षदित्यादि सिध्यतीत्युक्तं॥ तत्र प्रथमं हकारोपदेशप्रयोजनमुत्तरं तु सूत्रप्रयोजनमिति भेदेन ग्रहणे किं बीजम् ॥ ०

Kaiyyaṭa is quoted, fol. 3*b*, 9*a*; *Kāśikā*, fol. 6; *Pāṇiniśikshā*, fol. 7*b*.

It ends : इति संज्ञाप्रकरणम् ॥ इको गुणवृद्धी (*Pāṇ.* I. 1, 3) ॥ इह भाष्याद्यनुक्तो ऽपि नियमपक्षः असाधुस्तच्छेषपक्षाविशिष्टश्चेति निरूपितं प्रक्रियाप्रदीपे ऽस्माभिः ॥ तथा हि ॥ एतत्परिभाषाया अलोन्त्यशेषत्वे मिदेर्गुणः (VII., 3, 82) पुगन्तलघूपधस्य च (ib. 86) ॥ मृजेर्वृद्धिरित्यादौ (VII., 2, 114) दोषमुद्भाव्य मिद ईमिदिः वाक्यान्तः ॥

[J. R. Ballantyne.]

Digitized by Microsoft®

2. Cāndra.

729.

3243. Foll. 67; size 9 in. by 7 in. Devanāgarī character.

Cāndra-vyākaraṇa, a Sanskrit grammar in *sūtras,* by *Candragomin* (incomplete); with fragments of commentaries thereon; recently copied from palm-leaf MSS. in the possession of the Cambridge University Library.

A. pp. 1–111. The *sūtras,* as copied from MS. Add. 1691. iv. (C. Bendall, Catalogue of Buddhist Sanskrit MSS., p. 180). The work consists of six adhyāyas of four *pādas* each. The original MS. is incomplete at the beginning, the first three *pādas,* and the beginning of the fourth being wanting; and there are two *lacunæ* in the middle of the work, where leaves have been lost. Each *sūtra* is here copied on a separate line (there being generally 24 in a page); and references to the corresponding rules of *Pāṇini* have been added in pencil. The original MS. is a fairly good one; and though there are numerous mistakes, they are mostly of a trifling kind, which are easily corrected with the help of *Pāṇini's sūtras,* the *vārttikas,* and the *Mahābhāshya. Candragomin's* chief merit, as those of other post-*Pāṇinean* founders of grammatical schools, consists in the re-arrangement of the (non-Vedic) grammatical material, with the view of bringing together all the rules that deal with the same phonetic or grammatical operations, as well as the same part of speech; though in this latter respect he is not nearly so thoroughgoing as his successors. Where he merely recasts *Pāṇini's* rules, his chief considerations appear to be brevity and facility of pronunciation. But, as Prof. Kielhorn has shown (Indian Antiquary xv., p. 183 seq.), the *Cāndra-vyākaraṇa* also contains some original matter which has been made use of by the authors of the *Kāśikā Vṛitti, Vopadeva,* and other grammarians.

Adhy. I., 4. There seems to be very little wanting at the beginning of this *pāda,* 134 *sūtras* being preserved (the 1st and 11th, however, only partly). The MS. begins (the *aksharas* in brackets being supplied from *Pāṇini*): [आतो ण]ल औः (*P.* VIII. 1, 34) ॥ टित्तङामेत् (III. 4, 79) ॥ आमेः (ib.) ॥ थासः से (80) ॥ लुट आद्यानां डारौरसः (II. 4, 85) ॥ तङाम् (ib. *vārtt.*) ॥ लोट एरुः (III. 4, 86) ॥ सेर्हिङ् (87) ॥ आशिषि तुह्योस्तातङ् वा (VII. 1, 35) ॥ मेरानिः (III. 4, 89) ॥ आमेतः (90) ॥ [स्वोर्वा]मौ (91) ॥ इडादीनामेप् (93) ॥ etc. The succeeding *sūtras* corresponding roughly to *P.* III. 4, 92–112; and I. 3, 12–93; with VII. 2, 79, 80; I. 4, 102–106; and III. 1, 87–89 inserted.

II. 1 (99 *sūtras*). स्वौजसमौट्छष्टाभ्यामभिसङेभ्याम्भ्यसङसिभ्याम्भ्यसङसोसाम्ङ्योस्सुप् (IV. 1, 2) ॥ अतो भिस ऐस् (VII. 1, 9) ॥ इदमसोः कात् (11) ॥ टाङ्सोरिणस्यौ (12) ॥ ङेङस्योर्यातौ (12; 13) ॥ सर्वादिभ्यः स्मैस्मातौ (14; 15) ॥ ङेः स्मिन् (15) ॥ जसः शीः (17) ॥ आदामः साम् (52) ॥ नान्यच्च नाम्नाप्रधानात् (I. 1, 29) ॥ तृतीयार्थयोगे (30) ॥ चार्थसमासे (31) ॥ शौ वा (32) ॥ प्रथमचरमतयाल्पार्धनेमकतिपयात् (33) ॥ पूर्वादिभ्यो नवभ्यः (VII. 1, 16) ॥ स्मात्स्मिनौ च (15, 16) ॥ स्मै च तीयात् (I. 1, 36 v. 3) ॥ आप औतः शीः (VII. 1, 18) ॥ नपुंसकात् (19) ॥ जसशसोः शिः (20) ॥ अष्टाभ्य औस् (*sic*; 21) ॥ ष्णः संख्यायां लुक् (*sic*; 22) ॥ कतेः (I. 1, 25) ॥ स्वमोर्नपुंसकात् (VII. 1, 23) ॥ अतो ऽम् (24) ॥ डतरादिभ्यः पञ्चभ्यो नेकतरातः (*sic*; 25, 26 v.) ॥ etc. *P.* VIII. 1, 27–56; I. 4, 23; 33–53; 86–90; III. 3, 2–5, 13–72.

II. 2 (87 *sūtras*), one of which, the 76th, is

Digitized by Microsoft®

omitted in the orig. MS., but obtained from the commentary (Add. 1657. 1), beg. p. 7: सुप् सुपैकार्थेन् (II. 1, 4) ॥ असंख्यं विभक्तिसमीपाभावख्यातिपश्चाद्यथायुगपत्संपत्साकल्यार्थे (6)॥ यथा न तुल्ये (7) ॥ यावदियत्त्वे (8) ॥ प्रतिना मात्रार्थे (9)॥ संख्याक्षशलाकाः परिणा द्यूते ऽन्यथावृत्तौ (10)॥ etc. *P.* II. 1, 12–24; I. 4, 59–79; II. 2, 6–18, 24–29; II. 4, 2–31; III. 4, 59–64.

II. 3 (83 *sūtras*), beg. p. 16: स्त्रियाम् (IV. 1, 3) ॥ ऋणो (!) ङीप् (5) ॥ उगितः (6) ॥ अञ्चः (6 v. 2) ॥ अहसो वनोरश्च (7) ॥ अन्यार्थे वा (7 v.)॥ etc. *P.* IV. 1, 8–81.

II. 4 (121 *sūtras*), beg. p. 20: प्राग्जिताद् (IV. 1, 83) ॥ दित्यदित्यादित्ययमाण्यः (85, K.V.) ॥ पत्युरनष्वाद्यादेः (*sic;* 84) ॥ अः स्याम्नः (85, v. 7) ॥ etc. IV. 1, 85–178; II. 4, 58–70.

III. 1 (68 *sūtras*), beg. p. 26: तेन रक्तं रागात् (IV. 2, 1)॥ लाक्षालोचनाट्ठक् (2)॥ शकलकर्दमाद्वा (2, v. 1) ॥ नीलपीतादन्कनौ (2, vv. 2, 3) ॥ नक्षत्रेन्दुयुक्तः कालः (3) ॥ चार्थाच्छः (6) ॥ etc. *P.* IV. 2, 7–70.

III. 2 (83 *sūtras*), beg. p. 29: शेषे (IV. 2, 92) ॥ राष्ट्राद् घः (93) ॥ पारावारावारपारा[त्खः broken; 93, with *v.*] ॥ ग्रामाद्यत्खञौ (94) ॥ etc. *P.* IV. 2, 95–138; IV. 3, 1–24; I. 1, 73–75.

III. 3 (127 *sūtras*), beg. p. 32: तत्र जाते प्रावृषष्ठक् (? two *sūtras;* IV. 3, 25-26) ॥ पूर्वाह्णापराह्णार्द्रामूलप्रदोषावस्करात्कन् (!) नाम्नि (28) ॥ पन्थकः (29) ॥ सिन्ध्वपकाराद्वा (*sic;* 32) ॥ अमावास्यादश्च (30) ॥ etc. *P.* IV. 3, 34–168.

III. 4 (106 *sūtras*), beg. p. 38: प्राग्वतष्ठक् (IV. 4, 1) ॥ तेन जितं जयति दीव्यति खनति (2) ॥ संस्कृते (3) ॥ कुलत्थकोपान्तादण् (4) ॥ तरति (5) ॥ द्व्यज्नौभ्यां ठन् (7) ॥ चरति (8) ॥ etc. *P.* IV. 4, 10–108.

IV. 1 (151 *sūtras*), beg. p. 43: प्राक् क्रीताच्छः (V. 1, 1) ॥ उगवादिभ्यो यत् (2) ॥ वा हविरपूपादिभ्यः (orig. MS. हविर्पू°; ? हविःपू°; 4) ॥ तस्मै हितम् (5) ॥ न राजाचार्यवृषब्राह्मणात् (9 vv., 7 vv.) ॥ देहांशात् (6) ॥ etc. *P.* V. 1, 7–136.

IV. 2 (161 *sūtras*), beg. p. 50: [three aksharas broken away; ? धान्येभ्य]: क्षेत्रे खञ् (V. 2, 1) ॥ व्रीहिशाल्योर्ढक् (2) ॥ यवयवकषष्टिकाद्यत् (3) ॥ वा तिलमाषोमाभङ्गाणुभ्यः (4) ॥ अश्वादेकाहगमे खञ् (19) ॥ गोष्ठाद्भूते (18)॥ साप्तपदीनं सख्यम् (22)॥ सर्वचर्मणा कृतः (5) ॥ etc. *P.* V. 2, 6–140.

IV. 3. Only the first 10 *sūtras*, and part of the 11th, are preserved, after which two leaves are missing in the original MS. It beg. p. 57: षष्ठ्या व्याश्रये तस् (V. 4, 48) ॥ रोगात्प्रतीकारे (49)॥ क्षेपातिग्रहाव्यथनेष्वकर्तरि तृतीयायाः (46) ॥ हीयमानपापयुक्तात् (47) ॥ प्रतिना पञ्चम्याः (44) ॥ अवथावहाग्रुहोः सर्वादिबहुभ्यो ऽद्व्यादिभ्यः (*sic;* 45, 44 v.) ॥ कुतो ऽत इतः (V. 3, 7-8) ॥ आद्यादिभ्यः (V. 4, 44 v.) ॥ सप्तम्यास्त्रल् (V. 3, 10) ॥ क्वकुत्रेहात्र (11 etc.) ॥ भवद्दीर्घायुर्वायुष्मद्देवानां प्रियैस्ते ऽन्या – (? 22).

IV. 4. The last 89 or 90 *sūtras* are preserved, some of which are, however, defective, the ends of the leaves being broken in the original MS. It beg. p. 59: °ऋचः (V. 4, 74) ॥ नञ्हो[तु]र्माणवचरणयोः (74 v.) ॥ प्रत्यन्ववात् सामलोम्नः (75) ॥ अक्ष्णो ऽचक्षुषः (76) ॥ etc. *P.* V. 4, 77–160.

V. 1. The first 50 *sūtras* (except the 3rd), and the last 3 *sūtras* are preserved in the original MS., a leaf having been lost in the middle. Fortunately MS. Add. 1657.3 (4 leaves) covers part of the gap. These leaves, which, unfortunately, are in extremely bad preservation (cf. Bendall, Cat., p. 158), contain the only fragment of what seems to be the original *Vritti* (perhaps composed by *Candragomin* himself); while all the other commentatorial MSS. in the Cambridge collection are merely portions of glosses on other commentaries. This

Digitized by Microsoft ®

fragment of the *Vṛitti* extends from about V. 1, 13 to V. 1, 76, thus yielding the additional 26 *sūtras*, 51–76, all of which it has been possible to restore, with one exception (*sūtra* 61, which corresponds to *P.* VI. 1, 49). In the copy here described, the text of those 26 additional *sūtras* (with extracts from the *Vṛitti*) is given on a leaf inserted between, pp. 64 and 65.

The *pāda* beg. p. 63: सन्यङोराद्यमेकाज् द्विः (VI. 1, 1; 9) ॥ चङ्लिटोः (11; 8) ॥ [third *sūtra*, of 2 or 3 *aksharas* broken away, (?) ष्यो च (or अलुकि), 10*] ॥ न न्द्रा हलि (3 with v. 1, K.V.) ॥ अपि रः (3 with v. 4 K.V.) ॥ पुनः (3 K.V. अपरे पुनः °) ॥ ईर्यो पि: सन्वा (3 v. 2) ॥ सुपो यथेष्टम् (3, v. 7 K.V.) ॥ दास्वान् साह्वान् मीढ्वांश्चिक्रिदं चक्नसम् (12 with v. 5 Mbh.) ॥ ० *sūtra* 23 with *Vṛitti*: स्वपः (VI. 1, 18) । स्वपः सनि परतः यण् इग्भवति । सुषुप्सति ॥ etc.

Sūtra 72: दीर्घस्य (VI. 1, 75) ॥ दीर्घस्य छे परत (*sic*) तुग्भवति । ह्रीच्छति । म्लेच्छति ॥ 73: पदान्तस्य वा (76) ॥ पदान्तस्य दीर्घस्य छे परतो वा तुग्भवति । कुटीच्छाया । कुटीछाया । कुवलीच्छाया । कुवलीछाया ॥ 74: इको यणचि (77) ॥ अच्युपश्लिष्टो य इक् तस्य यणादेशो भवति । दध्यत्र । मध्वत्र [four *aksharas* broken away] ॥ 75: एचो ऽयवायावः (78) ॥ एचः स्थाने अचि परतो अय् अव् आय् आवित्येते आदेशा भवन्ति । चयते लवनं । चायको लावकः ॥ 76: यिपरे ऽवावौ (79) ॥ यकारादौ प्रकृतेः परे यः- - broken.

The last three *sūtras* of the *pāda* run thus: [अपाच]तुष्पाच्छकुनिषु कृष्णान्नकुलायार्थेषु (VI. 1, 142) ॥ अपरस्पराः सातत्ये (144) ॥ पारस्करादीनि नाम्नि (157) ॥

V. 2 (146 *sūtras*), beg. p. 66: अलु[गु]त्तरपदे (VI. 3, 1) ॥ पञ्चम्याः स्तोकादिभ्यः (2) ॥ ब्राह्मणाच्छंसी (2 v.) ॥ खितीच एकाचो ऽमः (67; 68) ॥ ओजःसहो ऽम्भस्तमोऽञ्जसस्तृतीयायाः (3 with v. 1) ॥ मनसो नाम्नि (4) ॥ आज्ञायिनि (5) ॥ etc. *P.* VI. 3, 6–138.

V. 3 (175 *sūtras*), beg. p. 72: प्रकृतेः (VI. 4, 1) ॥ हलः (2) ॥ अलुकि (?) ॥ नाम्यतिसृचतसृोः (3; 4) ॥ नुर्वा (6) ॥ नः (7) ॥ शिसुटि (12 with v.) ॥ ऽस्महतोर्नेमि (10) ॥ etc. *P.* VI. 4, 11–173.

V. 4 (176 *sūtras*), beg. p. 80: युवोरनाकावसः (VII. 1, 1) ॥ आयनेयीनीयियः फढखछघां स्फाद्यादीनाम् (*sic*; 2) ॥ ढस्येकः (VII. 3, 50) ॥ इसुसुग्दोर्भ्यः कः (51 with v.) ॥ तो ऽशाश्वतः (ib.) ॥ अनञ्समासे क्त्रो ल्यप् (VII. 1, 37) ॥ ऋत इद्धातोः (100) ॥ उपान्तस्य (101) ॥ उदोष्ठ्यात् (102) ॥ इदितो नुम् (58) ॥ etc. *P.* VII. 1, 59–99; VII. 2, 84–113; II. 4, 36–56; VII. 2, 35–60; 6–30; 61–83.

VI. 1 (108 *sūtras*), beg. p. 88: मृजेरात् (VII. 2, 114) ॥ ऋतो ऽचि वा (100) ॥ अजागृशिश्वीनां सिच्यतद्यादेच् (5) ॥ हलो ऽचः (3) ॥ नेटि (4) ॥ चोर्णोः (6) ॥ हलादेरुपान्तस्याश्वसक्षणहम्येदितो ऽतः (5) ॥ वदव्रजलः (3) ॥ अचः ॥ किति चापत्यादावचामादेः ॥ देविकाशिंशपादीर्घसत्त्रश्रेयसामात् (VII. 3, 1) ॥ etc. VII. 3, 2–42; VI. 4, 92–97; VII. 4, 1–9; VII. 3, 44–82.

VI. 2 (143 *sūtras*), beg. p. 93: इको ऽदेङ् क्रियार्थायाः ॥ उश्नोः (VI. 4, 146) ॥ जुसुको: (VII. 3, 83–86) ॥ लघोरुपान्तस्य (86) ॥ सृजिदृशोर्झल्यम् (VI. 1, 58) ॥ स्पृशमृशकृषतृपदृपसृपां वा (III. 1, 44 v. 1) ॥ द्विरुक्तस्य नाच्यलिटि (VII. 3, 87) ॥ etc. VII. 3, 85; I. 2, 1–26; VII. 3, 88–120; VII. 4, 10–97.

VI. 3 (130 *sūtras*), beg. p. 99: वीप्साभीक्ष्ण्ययोर्द्वे (VIII. 1, 4) ॥ परेर्वर्जने वाक्ये वा (5) ॥ अध्युपर्यधसां सामीप्ये (7) ॥ etc. VIII. 1, 8–25; VIII. 2, 1–108.

VI. 4 (159 *sūtras*), beg. p. 105: समः सुटि (!) सः (VIII. 3, 5) ॥ पुमः खय्यमि (6) ॥ नश्छव्यप्रशान् (7) ॥ कान्कानि (12) ॥ नॄन्पे रो वा (10) ॥ अत्रानुनासिकः पूर्वस्य (2) ॥ अनुस्वारः (4; 23) ॥ etc.

* One also misses here some words corresponding to *P.* V. 1, 2 अजादेर्द्वितीयस्य ।

Digitized by Microsoft®

to *P*. VIII. 3, 79; VIII. 4, 1 seqq.; the last *sūtras* being शश्छो ऽमि (*sic*; VIII. 4, 63) ॥ चयः शरि द्वितीयः ॥

B. pp. 115–117 contain the beginnings of 51 *sūtras* of Adhyāya I., *pāda* 3, extracted from *Ānandadatta's Paddhati*, contained in MS. Add. 1691, vi. (Bendall, Cat., p. 181); these being all the rules on which that scholiast has to offer any additional remarks. The first leaf of the original MS. being, however, broken, the first *sūtra* (which apparently corresponds to *P*. III. 3, 1, उणादयो बहुलम्) has perished. The gloss on this *sūtra*, as far as preserved, has been copied on p. 114, beginning - - - तेनोणो पि ग्रहणं बहुवचनं चेत्याह । उणा समुपलक्षेत्यादि । ० The next few *sūtras* begin: माङि ० (III. 3, 175); [भव]न ० (III. 3, 18; in the gloss thereon *Vimalamati* and *Ratnaśrīpāda* are quoted) ॥ घञ् (? 16) ॥ संख्यात ० (cf. 20 K.V.) ॥ इङः (21) ॥ ग्रॄ ० (21 v. 2)॥ न्यु[दोः ग्रः 29] ॥ प्रयने (33) ॥ पर्या ० (37-8) ॥ व्युपा ० (39) ॥ हस्त ० (40) ॥ चिति ० (41) ॥ संघ ० (42) ॥ etc., the corresponding *sūtras* of *Pāṇini* ranging from III. 3, 55 to 169; and from III. 4, 18–58. The last six *pratīkas* are: अलं (III. 4, 18) ॥ मेङ (19; अपमातुं याचत इति) ॥ एक ० (21; भुक्त्वा व्रजन्ति) ॥ स्वाद्वर्था ० (26) ॥ विशि ० (56) ॥ नाम्नि (58) ॥

C. pp. 119–126. The beginning of *Ānandadatta's* gloss on Adhyāya II., *pāda* 1, copied from the first three leaves of MS. Add. 1705 (Bendall, Cat., p. 198): नमो बुद्धाय ॥ स्वौ ० ॥ स्वादिसमुदायः प्रथमान्तं पदं । षष्ठ्यन्तं वा । प्रतित्रिकं वा प्रथमान्तं पदमिति त्रयः पक्षाः संभवन्ति ॥ तत्र च विभक्तिरत एव निर्देशप्रामाण्यात् । न त्वनेनैव स्वतः प्रकृतिविधिभावादित्यर्थः ॥ तत्राद्ये पक्षे त्रयमिति स्वादीनां भवनक्रियाविशेषणं । अभेदे ऽपि साधनभेद-कल्पनया ॥ त्रयो ऽवयवा यस्य तत् त्रयं । ०

[J. EGGELING.]

3. KAUMĀRA (KĀLĀPA).

730.

709. Foll. 165; size 17 in. by 5¼ in.; well written, in the Bengālī character, c. 1805 A.D., by three or four different hands; European paper; 6–8 lines in a page.

Kātantra (also called *Kalāpasūtra*), a grammar in aphorisms, by *Śarvavarman* (or *Sarvavarman*); with a concise commentary (*vṛitti*), by *Durgasiṃha*. Complete; and, on the whole, carefully written and corrected.

I. *Sandhi*, in five chapters. It ends, fol. 12:

अद्रियुग्मसिन्धुसोममानशाक आमके
मीनगेन वेदचन्द्र अंश ईशपादकं ।
चन्द्रघस एषिका प्रणत्य विप्रहेतवे
ऽलेखि श्रीलरामकृष्णशर्मणा च पुस्तिका ॥
श्रीसरस्वतीचरणे मम दृढा भक्तिरस्तु ॥

II. *Nāmni catushṭayam*, in six chapters, the last three of which are the *kāraka*, *samāsa*, and *taddhita-pādas*.

III. *Ākhyāta*, in eight chapters, beg. fol. 64.

IV. *Kṛit* section, in six chapters, beg. fol. 108.

The *sūtras*, with the *Daurgasiṃhī Vṛitti*, and extracts from other commentaries, have been edited by J. Eggeling, Bibl. Ind. 1874–78.

[H. T. COLEBROOKE.]

731.

1047. Foll. 95; size 17 in. by 5 in. (folded to 9 in. long); Bengālī character; six lines in a page.

Kātantra, with the *Daurgasiṃhī Vṛitti*. From the beginning of the work to the end of the *ākhyāta* section.

Dated: सन ११३० शालतारिख २० विष्णुइ् फाल्गुन ।

[H. T. COLEBROOKE.]

732.

1754. Foll. 110 (one of which, fol. 90, is wanting); size 8¾ in. by 4 in.; Devanāgarī characters; six or seven lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Kātantra with *Durgasiṃha's Vṛitti*, from the beginning of the work to the end of the *nāmni catushṭayam*. Some glosses have been added in the margin.

Dated Saṃvat 1672, Śāke 1537 (A.D. 1615). [H. T. Colebrooke.]

733.

2918. Foll. 91; size 16 in. by 3¾ in.; written in the Nepal type of the Bengālī character, towards the end of last century; 7–9 lines in a page.

Durgasiṃha's Vṛitti to the end of the *ākhyāta* section; with numerous marginal and interlinear glosses in a smaller hand.

The *sandhi* ends fol. 5*b*; *nāmni catushṭayam* fol. 41*b*.

In places the writing has become illegible, apparently through damp. [B. H. Hodgson.]

734.

2081. Foll. 115 (the first two of which are wanting); size 9 in. by 3¾ in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of the 17th century; seven lines in a page.

The same work, to the end of the *samāsa-prakaraṇa* (ii. 5); with numerous marginal glosses by different hands. [Gaikawar.]

735.

1567b. Foll. 11; size 10½ in. by 4½ in.; large Devanāgarī writing, of about A.D. 1750; nine lines in a page.

Daurgasiṃhī Vṛitti on the first four *pādas* of the *sandhi* section. [H. T. Colebrooke.]

736.

1053. Foll. 61; size 16½ in. by 3 in.; fairly written, in the Bengālī character; six lines in a page.

Tho *kṛit* section of the same work. Dated शकाब्दाः १६४५ (A.D. 1723). [H. T. Colebrooke.]

737.

801b. Foll. 27 (foll. 12–38 of vol.); size 16¼ in. by 7 in.; good, small Bengālī handwriting of A.D. 1805; eight lines in a page.

Kātantravṛitti-ṭīkā (or *Durgaṭīkā*), a commentary, by *Durgasiṃha*, on his *Kātantravṛitti*.

The *sandhi* section. It begins:

शिवमेकमजं बुद्धमर्ह्योम्यं तं स्वयंभुवं ।
कातन्त्रवृत्तिटीकेयं नत्वा दुर्गेण रच्यते ॥ °

Cf. Eggeling, *Kātantra*, p. 465. It ends:

शाके समुद्रभुजशैलसुधाकराख्ये
गीत्वा गजेन्द्रगणमूर्धविदारिवाहा(:) ॥
तन्नामया समयदोषविशीर्णमूल्य:
कश्चिल्लि(ले)ख बुधसंमतदुर्गटीकां ॥

[H. T. Colebrooke.]

738.

1285. Foll. 83+61; size 13½ in. by 7½ in.; fairly good Bengālī handwriting (? of A.D. 1766); 7 or 8 lines in a page.

Kātantravṛitti-ṭīkā. The *nāmni catushṭayam*, from *sūtra* 26 of the first *pāda* to the end of the fourth, or *kāraka-pāda*.

The margin of fol. 83 (end of *pāda* 3) has the number 1823, probably intended for the date of the MS. in the Vikramāditya era. [H. T. Colebrooke.]

739.

1037. Foll. 82 (numbered 1–88, two leaves being marked 67); size 18½ in. by 3 in.; fairly written, in the Bengālī character, by several recent hands; six lines in a page.

The *ākhyāta* section of the same work.

A blank occurs on p. 51*b*; the comment on *pāda* 3, *sūtras* 4–8 (and part of 3 and 9) having been omitted. [H. T. Colebrooke.]

740.

1383c. Foll. 50 (foll. 75–124 of vol.); size 15 in. by 6½ in.; modern Bengālī handwriting; seven or eight lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Kātantravṛitti-pañjikā, another commentary on *Durgasiṃha's Vṛitti,* by *Trilocanadāsa.* The five chapters on *sandhi.*

It begins:

प्रणम्य सर्वकर्तारं सर्वदं सर्ववेदिनं ।
सर्वीयं सर्वगं सर्वं सर्वदेवनमस्कृतं ॥
दुर्गसिंहोक्तकातन्त्रवृत्तिदुर्गपदान्यहं ।
विवृणोमि यथाप्रज्ञमज्ञसंज्ञानहेतुना ॥ ०

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 377; Eggeling, *Kātantra,* p. 466. [H. T. Colebrooke.]

741.

1299. Foll. 26; size 14 in. by 4 in.; small, clear Bengālī handwriting (omitting, however, the diacritical point of the *r*) of about A.D. 1650; six lines in a page.

Kātantravṛitti-pañjikā. The first four *sandhi-pādas.* [H. T. Colebrooke.]

742.

76. Foll. 128; size 18 in. by 3 in.; good, modern Bengālī handwriting; six lines in a page; foll. 1–108 alternately of a dark and a light yellow, the remaining leaves of the dark yellow tint.

The *nāmni catushṭayam* of *Trilocanadāsa's Pañjikā.*

Pāda 1 ends fol. 176; 2, fol. 39; 3, fol. 54*b*; *kāraka-pāda,* fol. 85; *samāsa-pāda,* fol. 107*b*. [H. T. Colebrooke.]

743.

1054. Foll. 69 (numbered 42–110); size 16 in. by 2 in.; small Bengālī handwriting, somewhat faded in places, esp. the last leaf; six lines in a page.

The same work. *Pādas* 4–6 of the *nāmni catushṭayam.*

The first leaf also contains part of the comment on the last *sūtra* of *pāda* 3.

Dated: शकाब्दाः १६१५ (A.D. 1693). [H. T. Colebrooke.]

744.

1393. Foll. 169; size 13¾ in. by 6¼ in.; good, modern Bengālī handwriting; six or seven lines in a page.

The *ākhyāta* section of the same work. [H. T. Colebrooke.]

745.

801c. Foll. 74; size 16½ in. by 7¼ in.; fair, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Kātantravṛitti-pañjikā. The six chapters on *Kṛit* affixes. [H. T. Colebrooke.]

746.

1261. Foll. 84 (one of which, fol. 67, is wanting); size 8¾ in. by 3¾ in.; clearly written, in Devanāgarī; eight or nine lines in a page.

The first five *kṛit-pādas* of *Trilocanadāsa's Pañjikā.*

Dated: संवत् १७२५ शुचौ देवशर्मणालेखि ॥ [H. T. Colebrooke.]

747.

1383d. Foll. 47; size 14 in. by 4¾ in.; written in the Bengālī character, by two recent hands; foll. 1–19 indifferently, the rest fairly; eight lines in a page.

Kātantracandrikā, an exposition of *Durgasiṃha's Vṛitti* and *Trilocānadāsa's Pañjikā,* by an unknown author. The *sandhi* section.

It begins: ग्रन्थारम्भे शिष्टाचारपरिप्राप्त्यर्थं निखिलविघ्नविघातार्थं च शिवनमस्कारमादौ निबध्नाति देवदेवमित्यादि ॥

Of other commentators, a number of quotations (mostly in the form of *kārikās*) are met with from *Kulacandra* (also quoted by *Trilocanadāsa*), probably the author of *Durgavākyaprabodha,* cf. Rāj. Mitra, Notices i., p. 297. [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

748.

1820. Foll. 63 (the 2nd of which is wanting); fairly written, in the Jaina type of Devanāgarī, about A.D. 1500; nineteen lines in a page.

Pañjikādurgapadaprabodha, scholia on the *Kātantravṛittipañjikā,* by *Leśaprabodha,* disciple of *Jinadattasūri* (or *Jineśvarasūri*). From the beginning of the work to the end of the *kāraka* chapter (II. 4).

It begins: ऋर्हं ॥ नमः सर्वविदे ॥ नमः श्रुतदेवतायै ॥
श्रेयसे ऽस्तु परं ज्योतिर्लोकालोकावभासकं ।
यत्किंकराविवार्केन्दू ऋपि विश्वप्रकाशकौ ॥ १ ॥
श्रेयःश्रीसुभगः क्षिताखिलरिपुः श्वेतातपत्रेंदिरा-
भ्राजिष्णुश्वतुरंगसंघकटकः सद्धर्मचक्राद्भुतः ।
नानामर्त्यपतिश्रितांह्रियुगलः प्रोद्दीप्तरत्नध्वजो
ऽर्हच्चक्री मम सिद्धये ऽस्त्वभिमुखः श्रीशांतिनाथः प्रभुः ॥ २ ॥
श्रीवीरं जिनदत्तसूरिसुगुरुं दत्ताश्रिताभीप्सितं
नत्वा श्रीश्रुतदेवतां भगवतीं चाराध्य बुद्धिप्रदां ।
ऋज्ञो ऽप्यस्मि गुरूपदेशवशतः श्रीपंजिकायाः क्वचिद्
वृत्त्यादेः परशास्त्रतो ऽस्फुटपदव्याख्यां लिखामि स्फुटां ॥ ३ ॥
तत्रादौ तावत् शिष्टसमाचारपरिपालनार्थं निर्विघ्नेन शास्त्रपरिसमाप्त्यर्थं चाभीष्टदेवतानमस्कारं प्रेक्षावतां प्रवृत्त्यर्थमभिधेयं संबंधप्रयोजनानि च प्रतिपिपादयिषुः पंजिकाकारः श्लोकद्वयं चकार । प्रणम्येत्यादि ॥ प्रणम्य शर्वं रुद्रं दुर्गसिंहोक्तकातंत्रवृत्तिदुर्गपदान्यहं विवृणोमीति संबंधः । ०

The *sandhi* section ends fol. 17: इति श्रीजिनेश्वरसूरिशिष्यलेशप्रबोधमूर्त्तिगणिविरचिते पंजिकादुर्गपदप्रबोधे पंचमः संधिः ॥

In a MS. described in Kielhorn's Report, Bombay, 1881, p. 26, the author is called *Jinaprabodha.* [H. T. COLEBROOKE.]

749.

855. Foll. 83; size 12½ in. by 4 in.; good, modern Bengālī writing; seven lines in a page.

Caitrakuṭī, an exposition, by *Vararuci,* of a set of aphorisms on *Kṛit* affixes (in six *pādas*), composed by the same author, and adopted by the *Kalāpa* school.

It begins: सिद्धिरिज्वम् ण्यानुबन्धे ॥ धातूनामिज्वत्कार्यस्य सिद्धिर्भवति । ण्यानुबन्धे परतः । ०

It ends: इति चैत्रकुट्यां वररुचिकृतायां कातन्त्रवृत्तौ षट्सहस्रिकायां यशोमानशोधितायां कृत्सु षष्ठः पादः समाप्तः ॥

The *sūtras* have been published in J. Eggeling's edition of the *Kātantra* (IV. 1, 1 seq.), with extracts from *Vararuci's* commentary (p. 538 seqq.). [H. T. COLEBROOKE.]

750.

1383b. Foll. 40; size 13½ in. by 4¾ in.; modern Bengālī handwriting; 8–11 lines in a page.

Kalāpacandra, a commentary (*vyākhyāsāra*) on the *Kātantra* by *Susheṇa Kavirāja Miśra,* son of *Miśra Mahīdhara.* The *sandhi* section.

It begins: प्रारिप्सितग्रन्थप्रतिबन्धकविघ्नविघाताय हरनमस्कारपुरःसरं मङ्गलं शिष्यान् शिक्षयितुं ऋादौ निबध्नाति देवदेवमित्यादि । ०

Besides the commentaries of *Durgasiṃha* and *Trilocanadāsa,* the following authorities have been met with: *Umāpati* (foll. 4*b*, 23*b*, *Umāpatikārikā,* 31*b*), *Kālidāsa* (foll. 15*b*, 16, 30*b*), *Kulacandra* (foll. 2, 13*b*, 14, 16, 23, 24, 39*b*), *Gopīnāthatarkācārya* (fol. 19*b*), *Daurgāḥ* (foll. 19, 24), *Patañjali* (fol. 18*b*), *Pariśishṭa* (fol. 34, *-kāra,* 21*b*), *Bhāshyakāra* (fol. 18*b*), *Vāmanavṛittikṛita*(*rahastādigrahaṇam ārūḍhapratipattyartham ity uktam,* fol. 3), *Śākaṭāyana* (foll. 18*b*, 37*b*), *Śrīpati* (fol. 19; *Datta-Śrīpati,* and immediately after, *kaścit Śrīpatiḥ,* fol. 18), *Hemakāra* (foll. 5, 11*b*, 18, 31*b*, 33*b*, 34*b*).

It ends: इति मिश्रमहिधरात्मजषुसेनकविराजविरचिते सन्धौ पञ्चमः पादः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

751.

1385. Foll. 109; size 14 in. by 4½ in.; legible, recent Bengālī handwriting; eight or nine lines in a page.

The same work. The *nāmni catushṭayam,* incomplete. The MS. breaks off abruptly in II. 4, 13.

Digitized by Microsoft®

It begins:

श्रीविद्याभूषणाचार्यसुषेणेन विनिर्मितः ।
आस्तां कलापचन्द्रो ऽयं कालापानां मनोमुदे ॥

The 3rd chapter ends fol. 86*b*: इति कविराजमिश्रविरचिते कलापचन्द्रे नाम्नि चतुष्टये तृतीयप्रकरणं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

752.

1383a. Foll. 34; size 14½ in. by 4¾ in.; recent Bengālī handwriting: 9–12 lines in a page.

The *ākhyāta* section of *Kavirāja's Kalāpacandra*; incomplete. The MS. terminates abruptly in the comment on III. 2, 8. It begins:

रमापतिपदाम्भोजराजहंसेन यत्नतः ।
आचार्यकविराजेन व्याख्याख्यातस्य लिख्यते ॥

[H. T. Colebrooke.]

753.

1383e. Foll. 53; size 13 in. by 4½ in.; recent Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Kātantra-vyākhyāsāra, another exposition of the *Kātantra,* by *Harirāma.* The *sandhi* section. It begins:

विश्वनाथपदद्वन्द्वं नत्वा गुरुपदं मया ।
तन्यते हरिरामेण व्याख्यासारः समासतः ॥

ग्रन्थारम्भे शिष्टाचारपरिपालनार्थं निखिलविघ्नविघातार्थं च नमस्कुर्वन्निबध्नाति । देवदेवमित्यादि °

The work is chiefly based on the commentaries of *Durgasiṃha* and *Trilocanadāsa.* Of other writers belonging to this school, he quotes *Umāpati* (foll. 4*b*, 5*b*, 8, 29*b*, 39*b*, 42, 44), *Kavirāja* (foll. 8*b*, 19*b*, 22*b*), *Kulacandra* (fol. 11), *Laghuvṛittikāra* (fol. 38*b*), *Śrīpati* (foll. 18, 26*b*, 27*b*, 28, 34, 35, 38; *Śrīpatisūtra,* ? i.e. *vārttika,* 44*b*). Of other authorities quoted we may mention *Dharaṇi* (7, 7*b*), *Medinīkāra* (7*b*, 51), *Ratnakosha* (29) and *Hemakāra* (50, *Hemakara,* 28).

[H. T. Colebrooke.]

754.

1387. Foll. 136; size 14 in. by 5 in.; written, in the Bengālī character, by two or three recent hands; seven or eight lines in a page.

The *nāmni catushṭayam* of the same work.

It begins: अथ चतुष्टयप्रदीपो लिख्यते । धातु । दधाति पुष्णाति क्रियामिति धाञ्धातोः °

It ends: इति चतुष्टयप्रदीपे व्याख्यासारे तद्धितः पादः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

755.

1182b. Foll. 45; size 13 in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Kātantra-vyākhyāsāra. The first three chapters of the *ākhyāta* section.

[H. T. Colebrooke.]

756.

1182a. Foll. 42; size 13 in. by 4½ in.; modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

The *kṛidanta* section of the same work, from the beginning to *sūtra* 9 of the 5th chapter.

It begins: वृक्षादि । अथ कृदन्ताः शब्दाः शर्ववर्मणा न कथं व्युत्पादिता वररुचिना वा कथं व्युत्पादिता इति शिष्यजिज्ञासायां प्रतिपादयन्नाह वृक्षादिवदिति । ननु कृतिना कृतो न कृता इति कथं ज्ञातं यावता कर्तृकर्मणोः कृति नित्यं °

[H. T. Colebrooke.]

757.

1182c. Foll. 33; size 13 in. by 4½ in.; good, small, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

A fragment of another commentary (*Vyākhyāsāra*) on the *Kātantra,* by *Rāmadāsa,* comprising the comment on III. 1, 6, and from III. 2, 2 to III. 6, 48, where it breaks off abruptly. The author's name is given in the colophon, added by a different hand: रामदासकृताख्यातव्याख्यासारः ॥

Digitized by Microsoft®

Besides *Durgasiṃha* and *Trilocanadāsa*, on whose commentaries the work is chiefly based, *Kulacandra* and *Hemakara* (once *Hemakāra*, twice *Hema*) are frequently referred to, as are also once each *Umāpati* (fol. 28), *Candra* (22), *Patrāṅkura* (12), *Purushottama* (व्यतिभवते श्रीः पद्मानामिति, 9*b*), *Vararuci* (शोशुभ्यमान इति मतान्तरेणैवेति वररुचिः fol. 3*b*), *Śrīpati* (22*b*).

[H. T. Colebrooke.]

758.

1271A. Foll. 63; size 13½ in. by 4½ in.; legible, modern Bengālī writing; eight or nine lines in a page.

Vilyeśvara's Kūtantraṭīkā. The 3rd *pāda* of the *ākhyāta* section.

It begins: द्विर्वचनं ॥ अधिकारसूत्रमिदं वक्ष्यमाणार्थसंक्षेपाद्यतः कार्ये कार्यनिमित्तानां यद्विवरणं सो ऽधिकारः। ०

It ends: इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीविल्येश्वरतर्काचार्यविरचिताष्टमप्रकरणं समाप्तं ॥ [H. T. Colebrooke.]

759.

1271B. Foll. 52; size 13½ in. by 4¾ in.; modern; legibly written, in the Bengālī character; nine or ten lines in a page.

Kalāpatattvārṇava, another commentary on the *Kūtantra*, by *Raghunandana*. The section on *kṛit* suffixes. It begins:

प्रणम्य परमं देवं गोपालं चित्तनन्दनं।
करोमि शब्दशास्त्रस्य विवृतिं प्रस्फुटां शुभां॥
सदार्थामृतलाभाय सूक्तिरत्नाय च द्रुतं।
कलापसर्वतत्वस्य समुद्रः सेव्यतामयं॥ ०॥

अथ कृदन्ताः शब्दाः सर्ववर्मणा कथं न व्युत्पादिता वररुचिना वा किमर्थं व्युत्पादिता इति शिष्यजिज्ञासायां प्रतिपादयन्नाह वृक्षादिवदित्यादि। ननु वृक्षादयो ऽपि कृदन्ता एव ०

It ends: इति श्रीरघुनन्दनाचार्यशिरोमणिकृते कलापतत्वार्णवे कृत्सु पञ्चमः पादः समाप्तः॥

For another MS. of (the same portion of) *Raghunandana's* commentary, see Rāj. Mitra, Notices vii., p. 101. [H. T. Colebrooke.]

760.

1475c. Foll. 2; size 12¾ in. by 5 in.; Devanāgarī character; eleven or twelve lines in a page.

A passage from some commentary, apparently belonging to the *Kātantra*.

It begins: बहुलमेतन्निदर्शनम् ०

Kulacandra, *Kumārakāvya* (*K.S.* 8, 31), *Candrapradīpa*, a *ṭīkākṛit*, *Dhātupradīpa*, *Vardhamāna*, and *Vāmana* (*Kāvyāl.* V. 2, 79) are referred to in these pages. The following *sūtra* (?) occurs: स्थूलदूरयुवह्रस्वक्षिप्रक्षुद्राणामन्तस्यादेर्लोपो गुणश्च। cf. *P.* VI. 4, 156. [H. T. Colebrooke.]

761.

1163. Foll. 105; size 13¼ in. by 5 in.; fairly written, in the Bengālī character, by two or three recent hands; eight lines in a page.

Kātantra-pariśishṭa, a set of grammatical rules supplementary of the *Kātantra*, with brief comments; by *Śrīpati-datta*.

The work begins:

संसारतिमिरमिहिरं महेशमजमक्षरं हरिं नत्वा।
विविधमुनितन्त्रदृष्टं ब्रूमः कातन्त्रपरिशिष्टं॥

वृद्धिरादेशस्य॥ आदेशस्य वृद्धिर्भवतीत्यधिक्रियते। प्राग्वृद्धिग्रहणं मङ्गलार्थं॥ स्वस्येरेरिणोः॥ ईरेरिणोः परतः स्वशब्दादेशस्य वृद्धिर्भवति। स्वैरः। स्वैरी। स्वैराद्गुणमात्रादिना सिद्धे ईरिग्रहणमीरिण्येत्वश्रुतिनिवृत्त्यर्थं॥ अक्षस्योहिन्यां॥ ०॥ प्रस्योढोढ्योश्च॥ ०॥ ऋति धातोरुपसर्गस्य दीर्घः॥ ०॥ नामधातोर्वा॥ ०॥ ऌति वा॥ ०॥ ऋणप्रवसनकम्बलदशानामृणे॥ ऋणशब्दे परे एषामरादेशस्य दीर्घो भवति। ऋणार्णं। प्रार्णं। वसनार्णं। वत्सतरार्णं॥ वत्सरशब्दश्चान्द्रकाशिकादौ पठ्यते। तदिह न संमतं पातञ्जलिशाकटायनादीनां तरप्रत्ययस्यैवेष्टत्वात्। तथा च तरप्रत्ययो ऽत्र भाष्यादावुक्तः॥ कम्बलार्णं। दशार्णं। दशार्णो देशः। दशार्णा नदी। ऋणं जलदुर्गो ऽप्युच्यते॥ ०॥ ऋते रस्तृतीयासमासे॥ ०॥ ऋतो रलावृदॢतोः॥ ०॥ लुक् सवर्णेवत्॥ ०॥ उपसर्गावर्णलोपो धातोरेदोतोः॥ ०॥ नामधातोर्वा॥ ०॥ एषैष्ययोः प्रस्य॥ ०॥

The *sandhiprakaraṇa* ends fol. 20 (where the *Vṛitti* is expressly ascribed to *Śrīpatidatta*); *nāmaprakaraṇa*, fol. 35*b*; *kārakapr.*, fol. 55*b*;

Digitized by Microsoft®

shatvādhikāra, fol. 59*b*; *ṇatvaprak.*, fol. 63; *stryadhikāra*, fol. 72*b*; then follows the *samāsaprakaraṇa*, with which the work seems to conclude.

The colophon is: इति वैद्यमहामहोपाध्यायश्रीश्रीपतिदत्तविरचितं कातन्त्रपरिशिष्टं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

762.

3178. Palm-leaves 119, of which 1–21 are wanting; size 14 in. by 2 in.; neatly written, in the Bengālī character, in the 16th century (?); five lines in a page.

Another copy of *Śrīpati-datta's Pariśishṭa*. Incomplete at the beginning. A leaf of paper has been inserted here, with indifferent, much injured, writing, apparently intended to supply one of the lost leaves.

The *nāmaprakaraṇa* ends fol. 38; *kārakaprakaraṇa*, fol. 63*b*; *shatvādhikāra*, fol. 69; *ṇatvādhikāra*, fol. 74; *stryadhikāra*, fol. 85*b*.

[?]

763.

641. Foll. 175; size 16 in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; 10–13 lines in a page.

[*Kātantra-*] *Pariśishṭaprabodha*, a commentary on the preceding work, by *Gopīnātha Tarkācārya*, son of *Paśupati Ācāryasiṃha*. It begins:

यो जातो धरणीधरेन्द्रतनयानाथाङ्घ्रिपाथोरुहा-
सक्तात्मा ऽनघमानसात् पशुपतेराचार्यसिंहात् ततः ।
कीर्तिश्रीजितशीतरश्मिकुमुदश्रेणीश्रियः श्रीमतो
दानानीतरवारिवारितधरादीनानिदैन्यारितः ॥
सो ऽयं सूरिसभासभाजितमतिः कामाभिरामाकृतिः
सत्योत्सेकवशीकृतेश्वरमतिः श्रीयोजनासंततिः ।
गोपीनाथ इमं चकार मधुरव्याहारवागीश्वरस्
तर्काचार्यवरः सदर्थचतुरः सश्रीकविद्याधरः ॥

इह खलु सकलविद्वज्जनगणकुञ्जरसंसृतिप्राप्तिनिखिलविघ्नोत्सवकारणप्रारब्धकर्मोपकारकरणहरिनमस्कारपुरःसरं ग्रन्थमारभमाणस्तन्निबन्धनं शिष्याञ्छिक्षयिष्यन् करोति संसारेति । अस्यार्थः । ०

कातन्त्रस्य शर्ववर्मकृतसूत्रस्य परिशिष्टं । परिशिष्यते यदागमादेशादिलक्षणं कार्यं तत्परिशिष्टं । शर्ववर्मणा ऽनुक्तं वयं ब्रूम इत्यर्थः । कातन्त्रशब्दो लोके कौमारव्याकरणे रूढ इति न जयदेवादितन्त्रं प्रतीयत इति चन्द्रः । आत्मनो ग्रन्थकरणयोग्यतासूचकं कर्तव्यग्रन्थप्रामाणिकत्वबोधकत्वं च विशेषणमाह । विविधमुनितन्त्रदृष्टमिति ०

The MS. is corrected throughout. The colophon runs thus:

इति महामहोपाध्यायश्रीपशुपत्याचार्यसिंहात्मजश्रीगोपीनाथतर्काचार्यविरचिते परिशिष्टप्रबोधे समासव्याख्यावं समाप्तं ॥

The *sandhipr.* ends fol. 39*b*; the *nāmapr.*, fol. 84; the *kāraka*, fol. 124*b*; *ṇatva*, fol. 133; *strīpr.*, fol. 145. [H. T. Colebrooke.]

764, 765, 766.

1634, 1620, 1621. Size 19 in. by $3\frac{1}{4}$ in.; folded to half the length; small, but clear, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Another copy of *Gopīnātha's* commentary.

Vol. i., foll. 98 from the beginning to the end of the *nāmaprakaraṇa*;

Vol. ii., foll. 39 the *kārakaprakaraṇa*;

Vol. iii., foll. 50, thence to the end of the *samāsaprakaraṇa*.

It ends: इति महामहोपाध्यायश्रीपशुपत्याचार्यसिंहतनुजविरचिता पुस्तिका समाप्ता ॥ [H. T. Colebrooke.]

767.

145. Foll. 144; size 14 in. by 4 in.; modern; legibly written, in the Bengālī character; eight lines in a page.

[*Kalāpa-*] *Pariśishṭaprabodha* (or *Tattvabodhinī*), another commentary on *Śrīpatidatta's* work, by *Rāmacandra Cakravartin*. It begins:

प्रणम्य श्रीनाथपदारविन्दम्
अज्ञानसंमोहविनाशबीजं ।

Digitized by Microsoft®

कलापतन्त्रस्य च तत्त्वबोधिनीं
कुर्वे कृती(र्मा) द्विजरामचन्द्रः ॥
उपायाः सन्ति यद्यत्र गोपीनाथादिनिर्मिताः ।
विबुद्धबोधनायैव तथाप्यत्र ममोद्यमः ॥

तत्रादौ शिष्टाचारतयानुमतग्रन्थसमाप्तिकामो मङ्गलमाचरेदिति प्राचीनाः । तन्नेति नवीनाः । तथा हि समाप्तिग्रन्थस्य चरमवर्णोत्पत्तिः ० । ० ॥ हरिं नत्वा कातन्त्रस्य कौमारव्याकरणस्य परिशिष्टं वक्ष्यमाणत्वेन शेषावयवत्वं लोपागमादि वृद्ध्यादिकार्यं शर्ववर्मणो ऽनुक्तं वयं ब्रूमः । ०

The MS. terminates at the end of the *kārakaprakaraṇa*. [H. T. COLEBROOKE.]

768.

1271E. Foll. 58; size 13½ in. by 4¾ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Pariśishta-Siddhāntaratnākara (?), a third commentary on the *Kātantra-pariśishṭa*, by *Śivarāma Cakravartin*. The *sandhi* section.

The MS. from which this was copied seems to have been incomplete at the beginning. The copy begins with the explanation of the rule ऋते; followed by that of ऋतो र० ॥ लुक्० ॥ See above, no. 761.

At the beginning a different hand has added the stanza:

वाण्यङ्घ्रिपद्मं च धिया लिलेख कृतप्रणामी शिवरामशर्मा ।
व्याहारवाक्यैः परिशिष्टशास्त्रे सिद्धान्तरत्नाङ्कुरमेव यत्नात् ॥

It ends: इति शिवरामचक्रवर्तिकृते परिशिष्टसिद्धान्तरत्नाङ्कुरे (sic; ? पत्राङ्कुरे cf. p. 201*a*) सन्धिप्रकरणं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

769.

139. Foll. 172; size 13½ in. by 6 in.; modern Bengālī handwriting; twelve lines in a page.

Vaktavya-viveka (or *-vṛittiṭīkā*), a fourth commentary on *Śrīpatidatta's Pariśishṭa*, by *Puṇḍarīkāksha Vidyāsāgara Bhaṭṭācārya*, son of *Śrīkānta Paṇḍita*. It begins:

शङ्करचरणसरोजं प्रणतामरमौलिं पदं वन्दे(!) ।
अथ वक्तव्यविवेकं विदधे श्रीपुण्डरीकाक्षः ॥
एकान्तरपाणिनि० ।
स श्रीपतेरपि वचांसि विरेचयामि० ॥

विशिष्टशिष्टाचारपरिप्राप्ततया स्तुत्यविघ्नविघातार्थकृतमिष्टदेवतानमस्कारं शिष्टशिक्षार्थमादौ निबध्नाति संसारेत्यादि० - - - ॥ कातन्त्रपरिशिष्टमिति कातन्त्रे सार्ववर्मिकव्याकरणे परिशिष्टमनुक्तं कार्यं तद्ब्रूम इत्यर्थः ॥ ०

इति महामहोपाध्यायश्रीमच्छ्रीकान्तपण्डितात्मजश्रीपुण्डरीकाक्षविरचिते वक्तव्यविवेके सन्धिप्रकरणं समाप्तं ॥ fol. 33*b*.

इति नामप्रकरणं ॥ fol. 74*b* (end of leaf).

इति महामहोपाध्यायश्रीविद्यासागरभट्टाचार्यकृतायां वक्तव्यवृत्तिटीकायां कारकप्रकरणं समाप्तं ॥ fol. 133.

इति महामहोपाध्यायश्रीमच्छ्रीकान्तपण्डितात्मजश्रीविद्यासागरभट्टाचार्यविरचिते वक्तव्यविवेके स्त्र्यधिकारः समाप्तः ॥ fol. 151.

The last chapter (*samāsa*) begins with two *śārdūlavikrīḍita* stanzas, शौटीर्यं त्यजताद् ०, ending वितनुते श्रीकान्तवीरात्मजः ॥

The original colophon, which was identical with that of the preceding chapter, except ० वक्तव्यटीका समाप्ता ॥ has been daubed over, and a different hand has added:

इति महामहोपाध्यायश्रीपुण्डरीकाक्षवक्तव्यटीका समाप्ता ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

770.

1271F. Foll. 28; size 14 in. by 4½ in.; clear, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Kātantra-Uttarapariśishṭa, a continuation of *Śrīpatidatta's Pariśishṭa*, by *Trilocanadāsa*.

It begins:

नत्वा शङ्करचरणं मत्वा कातन्त्रशिष्यसंमोहं ।
दृष्ट्वा नानातन्त्रं कुर्मः परिशिष्टमुत्तरस्य (!) ॥
श्रीपतिना हृतसारे कलापदुग्धां सुधां कामं ।
[ए]तत्क्रियानिगरणं पातुं वलते त्रिलोचनः सदयः ॥
तादृक्परिश्रमपयोधिनिमज्जनेन
लब्धं मया किमपि वस्तु विचारदक्षाः ।
भावो ऽपि तत्परिचये भवतां महान्तः
अत्रैव किं हसथ मामवधत्त धीराः ॥

स्त्री द्विगुरदन्तो ऽपात्रादिः समाहारे ॥ पात्रादिवर्जितो ऽदन्तो

Digitized by Microsoft ®

द्विगुः समाहारे स्त्री स्यात्। क्लीवत्वे प्राप्ते विधिरयं। पञ्चानां पूलानां समाहारः पञ्चपूली। °

Fol. 5. पूर्णा लिङ्गविधयः॥ जातीये च॥ अस्मिन्महत आकारः स्यात्। महाजातीयः। °

The treatise is incomplete, one or more leaves having apparently been lost at the end. The last fully explained rule is:

श्वसस्तादिश्च॥ श्वःशब्दादिकण् शेषे वा स्यात् तादिश्च। शौवस्तिकं श्वस्तनं। शौवस्तिकत्वं विभवा न येषामिति भट्टिः॥

[H. T. COLEBROOKE.]

771.

1271C. Foll. 40; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; modern, legible Bengālī handwriting; six lines in a page.

Uṇādivṛitti, a set of aphorisms on *uṇādi* suffixes, with a commentary, by *Śivadāsa.*

It begins: वादेरुणादिर्वातादौ॥ वातादौ वाच्ये वादेरुञ्ज उणादिर्भवति। आदेशागमगुणवृद्धिह्रस्वादयो यथासंभवं परिकल्पनीयाः। वा वायुर्वातः। वन्ध वन्धुर्ज्ञातिः °

There are altogether 187 *sūtras,* the last of which is म्यादे रुः॥ डुमिञ्च गुणो मेरुर्हेमाद्रिः। पीङ गुणः पेरुरुपामप्रमाणं पक्षी वायुः आदित्यश्च। रुरुर्मृगविशेषः। असुरभेदश्च। कृ कीरुः मृगभेदः। डुदाञ दारुर्दानशीलः। क्लीवे दारु काष्ठं। शश अकारस्य मकारः श्मश्रु मुखलोम। अश्रू व्याप्तौ अश्रु नेत्राम्बु। असु असु च। ञिफला फे इत्यादेशः फेरुः शृगालः वैरी च। डुशीञ शिगादेशः शिग्रुः शोभाञ्जनः। कदि नुम्लोपः कद्रुर्नागमाता इति शिवं॥ After this, a different hand has added शिवदासचक्रवर्तिकृता उणादिवृत्तिः समाप्ता। [H. T. COLEBROOKE.]

772.

825d. Foll. 28; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Paribhāshāvṛitti, general rules of interpretation, applicable to the *Kātantra,* with a succinct commentary, by *Durgasiṃha.*

The work begins:

प्रणम्य सदसज्ज्ञानध्वान्तविध्वंसभास्करं।
वाङ्मयं परिभाषार्थं वक्ष्ये बालाववुद्धये॥

इह हि सूत्रत्वेन एतत्सर्वं यदुक्तौ यच्च वार्त्तिके सूत्रं योनिरिहार्थानां सर्वं सूत्रे प्रतिष्ठितमिति केनचिद् व्याख्यातुकामेनावश्यकमेवाभ्युपगन्तव्यं। तथा चान्वर्थः। अर्थान्सूचयति सूते वा सूत्रं। तत्र सूत्रकारयोः सर्ववर्मकात्यायनयोः सूत्राणां च चतुःशत्यां पञ्चाशदधिकायां याः परिभाषा नोक्तास्तथा च वृत्तिटीकयोस्तत्र नियुक्ताः कार्येषु च दृश्यन्ते तासां युक्तितः संसिद्धिरुच्यते। ताश्च द्विविधा लौकिक्यः शास्त्रीयाश्च। °

Here follow a few more *paribhāshās:* एकदेशविकृतमनन्यवत्॥ °॥ नास्वशब्दोक्तत्वात्॥ °॥ येन विधिस्तदन्तस्य॥ °॥ अर्थवद्ग्रहणे ऽनर्थकस्य॥ °॥ वर्णान्तस्य विधिः॥ °॥

Altogether the work seems to consist of some 60 *paribhāshās,* the last of which runs thus: उत्सर्गापवादयोरपवादो विधिर्बलवान्॥

The treatise ends: तदुक्तं न ह्यनिष्टार्थस्य शास्त्रे प्रक्लृप्तिरिति॥ इति दुर्गसिंहोक्ता परिभाषावृत्तिः समाप्ता॥

[H. T. COLEBROOKE.]

773.

1475b. Foll. 16; size 13 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Dhātupāṭha to the *Kātantra.*

It begins: भू सत्तायां। चिती संज्ञाने। अत सातत्यगमने। च्युतिर् आसेचने। °

There are numerous marginal glosses, written in Devanāgarī.

Regarding this arrangement of the roots—differing chiefly from the *Pāṇinīya Dhātupāṭha,* in that they are here distributed under 9, instead of 10, classes (the 3rd class being included in the *adādayaḥ*); and that in each class the roots are primarily divided into three groups according to whether they are *parasmaipadin, ātmanepadin,* or *ubhayapadin*—see Westergaard, Radices Linguæ Sanscritæ, p. iv. [H. T. COLEBROOKE.]

774.

984. Foll. 94; size 14 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; excellent, recent Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Dhātupāṭha of the *Kātantra*, with a commentary (*vṛitti*), entitled *Manoramā*, composed, in A.D. 1536, by *Ramānāthaśarman Rāyi*, son of *Vedagarbha Tarkācārya*.

This MS. [A.] begins:

सम्यक् प्रणम्य तां वाणीमानीय* च सतां वचः ।
मनोरमा रमानाथशर्मणा परिनिर्मिता ॥ १ ॥
प्रायेण धातुवैषम्यात् सर्वेषां घूर्णते शिरः ।
या तत्क्रियायै† प्रभवेत् सैव वृत्तिर्मनोरमा ॥ २ ॥
भूरिसूरिकृता वृत्तिर्भूयसी युक्तयुक्तिका‡ ।
निश्चेतुं§ धातवस्तेषां‖ न शक्यास्तेन मे श्रमः ॥ ३ ॥
यो मत्सरः¶ प्रथयति प्रथितस्य नाम्ना
कस्यापि वा निजमहित्वसमीहया वा ।
उच्छिद्य नाम मम वीक्ष्य कृतीः समन्तात् **
तस्यैव नश्यतितरां†† सुकृतं कृतं तु ॥ ४ ॥

भू सत्तायां ॥ सतो भावः प्रवृत्तिनिमित्तं सत्ता तस्याश्च‡‡ सिद्धरूपाया‡ अपि यथा क्रियात्वं तथा वर्णितमेव धातुसंज्ञायां । ° [H. T. COLEBROOKE.]

775.

648. Foll. 103; size 13 in. by 4 in.; written, in the Bengālī character, towards the end of last century; eight or nine lines in a page.

The same work [B].

This is the more correct MS.; but the first two leaves have been supplied by a later, less intelligent, scribe. The MS. ends:

---

* प्रणम्य सततं वाणीमानीय B.

† यत्नात् क्रियायै B.

‡ Thus B., and Paris MS.; युक्त्ययुक्तिका

§ शिशूनां इत्यपि पाठः A. marg.

‖ Thus Par.; ° ते तां A; B. reads this half-*śloka* thus: ततस्तस्यानुशक्यास्ते न मे तेषु परिश्रमः ॥

¶ मत्सरं B.

** Thus B., Par.; समस्तास् A.

†† नश्यतुतरां B.

‡‡ B. om. प्रवृत्ति; ° तस्या A.

§§ सिद्धरूपायाः क्रियाया A.

वसुवाणभुवनगणिते* शाके धर्मद्रवीतीरे ।
कातन्त्रधातुवृत्तिं निर्मितवान् श्रीरमानाथः ॥ ° ॥

इति वेदगर्भतर्काचार्यात्मजरायिकुलप्रसूतश्रीरमानाथशर्म-निर्मितायां कातन्त्रगणधातुवृत्तौ† चुरादिविवरणं समाप्तं ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

776.

2820. Foll. 65; size 8½ in. by 7 in.; bound in the European fashion; good Devanāgarī writing; 15–20 lines in a page.

Kāśīnātha's Dhātumañjarī, ‡ alphabetically arranged for Wilkins by *Lālā Mahatā Barāya*, and published by the former (1815) from this MS., with the various readings of Carey's edition of the *Kavikalpadruma*.

It begins:

सरामरामरामं गुणानां धातुमञ्जरी ।
ज्ञानदाज्ञानहा ज्ञात्वा काशीनाथेन कथ्यते ॥

अक अग कुटिलायां गतौ । अकति । अगति सर्पः । अगः पर्वतः ॥

The margin contains numerous English renderings in pencil. [SIR CH. WILKINS.]

777.

842. Foll. 79; size 12½ in. by 4 in.; modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Śabdāvali, consisting of paradigms of, and general remarks on, declensions. Rules of the *Kātantra* are quoted by the author.

It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं जगतां ज्ञानकारणं ।
शब्दतत्त्वं समालेखि बालानामाशुबुद्धये ॥

---

* For বাণ the scribe orig. wrote বাশ; A. does not give this *śloka*; the last page of the Paris MS. (acc. to M. Sylvain Lévi) is in a very bad state of preservation; it omits भुवन, and seems to read বসুবাণগণিতে.

† कातन्त्रगणवृत्तौ A.; कातन्त्रधातुवृत्तौ Par.

‡ The original MS. of this work (no. 2819) mentioned by Westergaard, Radices, p. v., seems to have disappeared from the library many years ago.

Digitized by Microsoft®

अकारान्तादिहान्तानां सर्वनाम्नां ततः परं ।
संख्यानां च कतेश्चापि साध्यमुक्तं मयाधुना ॥
देवादीनां च शब्दानां लिङ्गानां च विनिर्णये ।
यदभद्रं ब्रवीम्यत्र क्षमध्वं तदिहोत्तमाः ॥
रूढिशब्दाश्च कथ्यन्ते पुंसि क्लीवे स्त्रियामपि ।
गुणद्रव्यक्रियायोगास्त्रिलिङ्गास्तदनन्तरं ॥ °

इति पुंलिङ्गे अकारान्ताः fol. 8; ° आकारान्ताः fol. 8*b*; ° इकारान्ताः fol. 12, etc.

इति पुंसि व्यञ्जनान्तविवरणं। अथ स्त्रीलिङ्गशब्दाः fol. 34*b*; अथ नपुंसकलिङ्गशब्दाः fol. 46; अथ सर्वनामशब्दाः fol. 56; अथ संख्यावाचकशब्दाः fol. 71.

It ends: इति शब्दावल्यां संख्यावाचकशब्दसाधनं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

778.

1271D. Foll. 51; size 13½ in. by 4¾ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Śabdamālā, a set of declensional paradigms, arranged by *Gopīnātha-śarman.*

It begins:

प्रणम्य चरणाम्भोजं भवान्या बालबोधिनी ।
क्रियते शब्दमालेयं श्रीगोपीनाथशर्मणा ॥

पुंस्त्रीनपुंसकशब्दे वाच्यलिङ्गाश्च वाचकं । ° देवशब्दो देववाचकः । देवः देवौ देवाः । ° The MS. is perhaps incomplete, it ending with forms of यूष, दोष, दोस्; after which a different hand has added the colophon: इति श्रीगोपीनाथकृता शब्दमाला समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

779.

825c. Foll. 57; size 12¾ in. by 4½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Śabdārṇava, another set of declensional paradigms, with a running explanation, by *Rāmacandra.*

The treatise begins:

नत्वा शम्भोः पदाब्जं सुरदनुजवरैः सेव्यमानं सुकान्तं
योगीन्द्रैरभिवाञ्छितं द्विजवरैर्ध्येयं हि पूज्यं च यत् ।
मूढानां प्रतिपत्तये वितनुते श्रीरामचन्द्रः सुधीर्
विज्ञानाय शिशोरतीव सुखदं शब्दार्णवं ज्ञानदं ॥
शब्दानां प्रथमे द्वित्वे बहुत्वे यानि यानि च ।
प्रयोगानि भवन्ति हि तानि तानि वदाम्यहं ॥

अथाकारान्ताः । रामः रामौ रामाः । °

It ends: मधुलिहादीनां विरामव्यञ्जनादौ च डत्वे ॥ समाप्तं चेदं शब्दार्णवमिति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

780.

825b. Foll. 52; size 12¾ in. by 4½ in.; legibly written, in the Bengālī character; six lines in a page; modern.

[*Kalāpa-*] *Dhātusādhana,* a set of conjugational paradigms with a running explanation, by *Rāmakānta* (or *Rāmacandra Cakravartin,* acc. to the title on fol. 1*a*).

It begins:

नत्वा गुरुपदद्वन्द्वं रामकान्तेन यत्नतः ।
बालानामवबोधाय क्रियते धातुसाधनं ॥

अथ धातवः ॥ तत्र यद्यपि बहवो धातवस्तथापि ग्रन्थगौरवभयात् झटिति सर्वधातुसाधनानुसंधाने धीजनकत्वाच्च वृद्धसंमताद् भ्वादयो दशैव निबध्यन्ते । यदुक्तं वृद्धैः ।

भूस्थागमदृशो हन्तिदाकृज्ञाग्रहचिन्तयः ।
दशैते पुरतो ज्ञेयाः शीघ्रज्ञानाय धातव इति ॥

तत्र प्रथमं भू सत्तायामिति सत्तार्थे वर्तमानस्य भूशब्दस्य क्रियाभावो धातुरिति ° - भू ends fol. 8*b*; स्था fol. 12*b*; गम् fol. 16*b*; दृश् fol. 20; हन् fol. 28; दा fol. 30*b*; कृ fol. 37*b*; ज्ञा fol. 41*b*; ग्रह fol. 46; चिन्त् is not quite complete, ending abruptly आशीः । चिन्त्यात् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

781.

1292. Foll. 22; size 13 in. (fol. 17–22, 12½ in.) by 4¾ in.; modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Dhātusādhana, the above set of paradigms—

Digitized by Microsoft®

the compilation of which (in *śaka* 1411) is here ascribed to *Kavicandra*—without tho commentary. It begins:

नत्वा शिवपदद्वन्द्वं संसारसारकारणं ।
श्रीमता कविचन्द्रेण क्रियते धातुसाधनं ॥
भूस्यागमदृशो हन्तिदाकृज्ञाग्रहचिन्तयः ।
दश ते पुरतो ज्ञेयाः शीघ्रज्ञानाय धातवः ॥ ०

भू सत्तायां । भूधातुरकर्मकः परस्मैपदी ०

It ends: करणे भुवने शाके बालानां बोधहेतवे ।
श्रीमता कविचन्द्रेण रचितं धातुसाधनं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

782.

1175b. Foll. 24; size 13½ in. by 4¾ in.; good, recent Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Dhātughoshā, the same set of paradigms. This MS. omits tho introductory and concluding *ślokas*. It is here appended to a MS. of the *Śīghrabodha*, being perhaps intended to be used in connection with that grammar, or on account of the occurrence of the word *śīghra* in the opening *śloka*.

After आशोः । चिन्त्यात् (see no. 780), the MS. proceeds at fol. 23*b*, चिन्त्यास्तां चिन्त्यासुः etc.

[H. T. COLEBROOKE.]

783.

825a. Foll. 29; size 13 in. by 4½ in.; Bengālī character; seven lines in a page.

[*Kalāpa-*] *Carkarītarahasya*, a treatise on the formation of the Intensive without *ya*, by *Kavi Kaṇṭhahāra*, son of *Trilocana Kavīndra*. It consists of 19 *ślokas* (and four introductory stanzas), with a commentary by the same writer.

It begins:

प्रणंनम्य महादेवं चर्करीतरहस्यकं ।
श्रीकण्ठकविहारो ऽहं वावच्मि वदतां वरः ॥
परिभाषाटीकायां माधवदासकविचन्द्रभिषज्ञा* ।
मद्गुरुगुरुणोत्तरपरिशिष्टे यदभिहितमविरुद्धं ॥
रसवत्सुपद्मशब्दानुशासने(षु) च यदभिहितं वीक्ष्य ।
तत्सर्वं संक्षेपात्पदानि वावच्मि चर्करीतानाम् ॥

* One syllable wanting.

नो जाज्ञाति कलापचन्द्रविदुरो यद्वावदीति स्फुटं
भाषायामिह चर्करीतमखिलं नैवं दरीदृश्यते ।
भाषायामपि मंमनीति विदितो वक्तव्यवादी ततस्
तत्सर्वं विवरीवरीमि रसवत्तन्त्रादिभिः संमतम् ॥
चर्करीताभिधो धातुश्चेक्रीयितलुकीष्यते ।
सप्तम्या वैषयिक्या च तस्य द्विर्वचनं भवेत् ॥ १ ॥
चेक्रीयिते च यो ऽभ्यासस्तत्र यद्यद्विधीयते ।
तत्सर्वं चर्करीतस्याभ्यासे रीविषये रिरौ ॥ २ ॥ ०

The commentary begins:

रामचन्द्रनृपद्वारि कलापाध्यापनारतः ।
कण्ठहारकविः सो ऽहं विवृणोमि रहस्यकं ॥

इह निखिलव्याकरणसंवादिकौमारव्याकरणं रहस्यदीक्षागुरुणा त्रिलोचनकविचन्द्रमहोपाध्यायेन कृतोत्तरपरिशिष्टाख्यातप्रकरणे तस्य लुक् चर्करीतं च बहुलमित्यादीनि यानि यानि सूत्राण्यभिहितानि तानि तानि शार्ववर्मिकाणि सूत्राणि च व्याख्यातुकामेन तदात्मजेन व्याकरणशास्त्रसमुद्रसमुत्तितीर्षुविषयणा विशेषशीलिना श्रीकविकण्ठहारेण समुपाध्यायपुत्रकविसार्वभौमप्रार्थनादितचर्करीतपदकदम्बकं विवरीवरीतुकामेन प्रारिप्सितप्रतिबन्धकविनाशवीजमहादेवनमस्काराय ग्रन्थस्य नामधेयाय च कृतं पद्यं व्याख्यातुमुच्यते प्रणंनम्येति ० - - ॥ परिभाषेति पद्ययुगलं सुगमं (not explained) ॥ ० ॥ नो जाज्ञातीत्यादि । अस्यार्थः । कलापचन्द्रविदुरो दुर्गः प्रस्तावाच्चर्करीतमखिलं भाषायां नो जाज्ञाति भाषायामिति परवाक्योत्तरमपि । ० । यद् यस्मादिह कलापमते भाषायां चर्करीतमखिलं न दरीदृश्यत इत्येवं वावदीति दुर्ग इति शेषः । यद्वा कलापचन्द्रविदुरो दुर्गसिंहो जाज्ञात्येव चर्करीतमर्थात् किंतु न वावदीति चर्करीतलक्षणं शर्ववर्मणानुक्तत्वात् । ० । दरीदृश्यते । यन्मते चर्करीताद्भावकर्मणोर्नात्मनेपदमभिधीयते तन्मते चेक्रीयितान्तो ऽयं प्रयोगो विदितः । अशेषपरिशेषकारितयाख्यातवक्तव्यवादी तु श्रीपतिदत्तः ॥ ० । तथा कात्यायनेनापि भाषायां चर्करीतमिति मत्वा ० । अन्ये ऽपि भाषायां चर्करीतमिच्छन्ति । तथा हि । यङो लुग्बहुलं प्रकृतिवत्परस्मैपदी चेति सुपद्मव्याकरणं । यङ्लुक्युद्वृद्धिनिमित्तेषु ईङ् च वा इति सारस्वतव्याकरणं । चर्करीताभ्यासस्येत्यत्र श्रीपतिनाप्युक्तं । यङो लुगस्तीति केचित् । निर्लुवयृत्तौ (!) चोक्तं भाषायां यङो लुगस्तीति । चान्द्रश्च लुगधिकारे यङो बहुलमित्याह । काशिकायामपि छन्दोनुवृत्तिरिह नेष्टा । भागवृत्तिकारस्तु बोभवीत्येव न छान्दसमिति मन्यते । उक्तं चान्यत्र बोभवीतीति परं रूपं भाषायां साधनान्यदिति ॥

Digitized by Microsoft ®

कृष्णेन साहसे प्रीतिर्बोभवीति यदब्रवीत् ।
न जाघटीति युक्तौ तत्संहद्विपदयोरिव इति ॥

जाज्वरीतीति विजयवाक्ये । जाज्वलीतीति संग्रहे । शंशमांचक्रुरिति भट्टिकाव्ये । बोभवीति न सम्मो इति । प्रतिपदमुपहृतः केनचिज्जाग्रहीति विरोधाख्यभावोदाहरणे मिश्रेणोक्तमिति । °

The author also quotes: *Kātantraikadeśī*, and ° *deśinaḥ*, fol. 28*b*; *Kulacandra*, fol. 25*b*; *Kramadīśvara*, fol. 7, 10*b*, 11*b* etc.; *Durga*(*siṃha*)'s (*dhātu-*) *Gaṇavṛitti*, fol. 17; id. *svavṛittau*, fol. 20; id. *Paribhāshāvṛittau*, fol. 6, 24; *Sāgara*, fol. 19*b*.

The colophon runs thus: इति वैद्यमहोपाध्यायत्रिलोचनकवीन्द्रतनयश्रीकविकण्ठहारविरचितं चर्करीतरहस्यं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

784.

1415b. Foll. 5; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; recent Bengālī writing; ten lines in a page.

Kṛinmañjarī, a set of eighteen memorial verses (*kārikā*) on primary suffixes (*kṛit*), with a commentary, by *Śivarāmaśarman*.

It begins:

नत्वा महेशं शिवया समेतं संसारदावानलमोक्षहेतुं ।
संक्षेपतः श्रीशिवरामशर्मा कृन्मञ्जरीं सूरिमुदे तनोति ॥
तव्यानीयौ क्यप्ध्यण्यया पञ्चैते कृत्यसंज्ञकाः ।
भावे कर्मणि चैते स्युर्लक्ष्यतो ऽन्यत्र कुत्रचित् ॥ १ ॥ °
विशेषवचनात् क्तिः स्याद्भावे कर्मादिके ऽपि च ।
एते संक्षेपतः प्रोक्ता अन्ये ज्ञेया विचक्षणैः ॥ १८ ॥

इहायं कर्ता बालव्युत्पत्तये कृत्प्रत्ययान् कारिकायां संगृह्णाति तव्येति पञ्चैते कृत्यसंज्ञका इति ते कृत्या इत्यनेनेत्यर्थः । भावे कर्मणि चैते स्युरिति भावकर्मणोः कृत्युक्तखलर्था इत्यनेनेत्यर्थः । ° आख्यातप्रकरणे दुर्गसिंहस्त्वाह । अकर्मकात् भावे सकर्मकात् कर्मणि एवं कृत्स्वपि वेदितव्यं °

It ends: भावकर्मणोरुदाहरणं भीतिर्गमनं । करणे यथा व्रश्चनः परशुः । आधारे गोदोहनो शक्तुधानी युर्येषा(!) ईषत्पाध्वंसकार्याय ॥ इति शिवरामशर्मोक्तकृन्मञ्जरिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

785.

1517h. Foll. 18; size 11 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; 9–11 lines in a page.

Shaṭkāraka, a set of 14 couplets, on the syntax of cases, here ascribed to *Vallabhānanda*; with a commentary. The text runs as follows:

भग्नं मारबलं येन निर्जितं भवपञ्जरम् ।
निर्वाणपदमारूढं तं बुद्धं प्रणमाम्यहम् * ॥
षट्कारकाणि संबन्ध उक्तानुक्ततया द्विधा ।
विभक्तिश्चेति निश्चेयमवश्यं योगमिच्छता ॥ १ ॥
यो यत्र प्रत्ययो जातः समासो यत्र वा भवेत् ।
स एनं वक्ति युञ्जानस्तस्य लिङ्गेन संख्यया ॥ २ ॥
लिङ्गसंख्याभियोगश्च प्रायो भवति दर्शितः ।
वेदाः प्रमाणमित्यादिप्रयोगो येन संमतः ॥ ३ ॥
मुख्यकर्तारमाचष्टे प्रत्ययो ऽनेककर्तृके ।
मुख्यः प्रयोजको ज्ञेयः प्रयुक्तो नापरैर्यदि ॥ ४ ॥
दुहादेर्गौणकं कर्म नीवहादेः प्रधानकम् ।
इनन्ते कर्तृकर्मैव अन्यद्वा वक्ति कर्मजः ॥ ५ ॥
गमनाहारबोधार्थशब्दार्थाकर्मधातुषु ।
अनिनन्तेषु यः कर्ता स्यादिनन्तेषु कर्म तत् ॥ ६ ॥
न नीखाद्यदिशब्दायक्रन्दह्वाः कर्मकर्तृकाः ।
तथा भक्षिरहिंसार्थो वहो ऽसारथिकर्तृकः ॥ ७ ॥
हृक्रोरपि तथा कर्ता इनन्ते कर्म वा भवेत् ।
अभिवादिदृशोरेवमात्मनेविषये परम् ॥ ८ ॥
उक्तादन्यदनुक्तं स्यादुक्ते स्यात् प्रथमैव हि ।
अनुक्ते तु भवन्त्यन्या द्वितीयाद्या यथायथम् ॥ ९ ॥
कर्तृसंज्ञे तृतीया स्याद् द्वितीया कर्मकारके ।
तयोरथ भवेत् षष्ठी कृति निष्ठादिवर्जिते ॥ १० ॥
एकदा तूभयप्राप्तौ कर्मण्येव न कर्तरि ।
अकारकप्रयोगे तु षष्ठी स्यादुभयोरपि ॥ ११ ॥
प्रायशः कथिता एव दृश्यन्ते कर्तृकर्मणोः ।
यथाभिधानमन्यासां प्रवृत्तिर्न निराकृता ॥ १२ ॥
तृतीया करणे प्रायश्चतुर्थी संप्रदानतः ।
पञ्चमी स्यादपादाने तथाधारे तु सप्तमी ॥ १३ ॥
संबन्धे ऽथ भवेत् षष्ठी निर्णयस्तावदीदृशः ।
उक्तानुक्तविचारेण प्रयोगस्तेन गम्यताम् ॥ १४ ॥

The commentary begins: इहायं ग्रन्थकर्ता बालव्युत्पत्तये संक्षेपतः संबन्धमभिदधानः प्रस्तुवन्नाह षट्कारकाणीत्यादि ॥ अस्यायमर्थः । योगं संबन्धमिच्छता छात्रेणावश्यमेवेदं निश्चेयं °

This MS. ends: अत एवायमस्माकमेतावत्परिश्रमः ॥ इमां विंशतिसंयुक्तां मध्येगम्य चतुःशतम् । अरतामरमोलोके(!)

---

* This *śloka* probably belongs to the commentary.

Digitized by Microsoft®

संबंधो द्योतसिद्धः ॥ इति श्रीवल्लभानंदविरचितं षट्कारकम् ॥ श्रीशाके· [H. T. Colebrooke.]

786.

801a. Foll. 11; size 15½ in. by 5½ in.; legible modern Bengālī writing; ten lines in a page.

The same treatise, here ascribed to *Vahasanandin*; with the same commentary.

It ends: अतः कारकसंबन्धो द्योतमापादयन्निह स्थित एवायमस्माकं तानुद्दिश्य परिश्रमः ॥

इमां विंशतिसंयुक्तां मध्येगम्य चतुःशतीं ।
आस्तां सरभसो लोकः संबन्धो द्योत एव हि ॥

इति वहसनन्दिविरचितं षट्कारकं समाप्तं ॥

On the first page the treatise is called *Kātantrashatkāraka*. [H. T. Colebrooke.]

787.

1160b. Foll. 16; size 13 in. by 4¾ in.; good, modern Bengālī handwriting; ten lines in a page.

The same treatise, here ascribed to *Maheśanandin*; with the commentary.

This MS. contains the text twice, first by itself, and then each *śloka* with the comment.

It ends: अतः कारकसंबन्धो द्योत्यते ते पदसन्धिस्थितावास्माकं तानुद्दिश्य परिश्रमः ॥

इति महेशनन्दिविरचितं षट्कारकं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

788.

1175A. Foll. 38; size 13 in. by 4 in.; fairly good modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Śabdarahasya, a treatise on the philosophy of grammar, by *Rāmakānta Vidyāvāgīśa*, son of *Śyāmasundara Cakravartin*.

It begins:

सवत्येशपदाब्जं मत्वा मतं च सन्नन्तकारकाणां ।
विदधे शब्दरहस्यं श्रीरामकान्तः समासेन ॥

अथ शब्दो निरूप्यते ॥ तत्र प्रतिनियतो वर्णानां व्यूहः शब्द इति टीकाकृत् । इत्थं ° । आकारादिवर्णानां शब्दव्यवहारो गौण इति लक्ष्यते । प्रायिकं वा लक्षणमिदं । स च द्विविधः। साधुशब्दो ऽपशब्दश्च ॥ अत्र तर्काचार्यः । साधुत्वं नियतधर्मजनकसजातीयत्वं । नियतं च नियतक्रियासाध्यत्वात् । नियता च क्रिया श्रुतिस्मृतिप्रतिपाद्या । यद्यप्यपशब्दा धर्मं जनयन्ति सत्यं ब्रूयादिति श्रुतेः । तथापि नान्तर्वेद्यां म्लेच्छितव्यं नापभाषितव्यमिति । °

साधकादिनिरूपणं fol. 3*b*; शक्त्यादिनिरूपणं fol. 5; लिङ्गार्थनिरूपणं ॥ धातुर्द्विविधः ° fol. 8*b*; अर्थनिरूपणं fol. 11*b*; शक्त्यादिनिरूपणं fol. 13; शक्तिग्रहप्रकारः fol. 14; मुख्यनिरूपणं fol. 16; - - कारक ° -; अथ समासलिङ्गं fol. 28*b*.

Quotations from the following authorities have been met with:

Kavirāja, fol. 26, 30*b*; *Kāvyaprakāśasūtram* (*śloka Kāvyapr.* II. 8), fol. 4, 16; [तन्न तद्भूलीक्षणिक इति काव्यप्रकाशसूत्रविरोधात् किंतु शब्द एव लक्षणा स्वशक्यसंबन्धित्वे संबन्धेन लक्ष्यस्य शब्दगतत्वे सत्येवेति काव्यप्रकाशटीकाकृत्] 18; *Kāvyaprakāśakritāpi vyākhyātam* [viz. इहागृहीतसंक्षेपस्य शब्दादर्थप्रतिपत्तेरभावात् °]; *Kulacandra*, fol. 6, 6*b*, 10; *Gaṅgeśvaropādhyāya*, 15; *Gopīnātha*, 13, 16*b*, 31; *Cakravartin*, 12, &c.; *Cintāmaṇikṛit*, 29; *Jayāditya*, 25; *Tīkā* and *Tīkākṛit*, often; *Tarkācārya*, often; *Trilocana*, 8*b*; *Durga*, 5; *Durgādayaḥ*, 23*b*; *Nyāsa*, 33*b*, 35, 36*b*; *Nyāsakṛit*, 6*b*; *Pañjī*, 26; *Paramānanda-cakravartin*, 16*b*, 19*b*; *Prabhākarāḥ*, 17*b*; *Bhartṛihari*, 4*b*; *Vākyapadīye Bhartṛihariḥ*, 12; *Bhāshāpariccheda*, 8; *Rāyamukuṭa*, 28*b*; *Vṛittikṛit*, 36; *Śabdaśaktiprakāśikā*, 4*b*, 20*b*, &c.; *Śrīpati*, often; *Śrutyadhyāye Śrīdharasvāmin*, 20; *Sandhiṭīkā*, 9*b*; *Sāgara*, often; *Siddhāntapradīpa*, 9*b*, 12, 13; *Siddhāntamuktāvalī*, 5*b*, 8. The *Naiyāyikāḥ* and *Mīmāṃsakāḥ* are also frequently referred to, generally in opposition to each other.

It ends: अन्यथा हे राजन्नित्यादौ विभक्त्यत्वेन लिङ्गत्वाभावादप्रसङ्गो नकारलोपस्येति दिक् ॥ इत्येकवचनान्तादिनि-

Digitized by Microsoft®

रूपणं ॥ इति श्रीलश्रीमहामहोपाध्यायश्यामसुन्दरचक्रवर्त्त्यात्मज-श्रीरामकान्तविद्यावागीशेन कृतं शब्दरहस्यं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

789.

2341c. Foll. 6, the first of which is wanting; size 10¼ in. by 4⅜ in.; legibly written in the Jaina type of Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; 20–25 lines in a page.

Kātantra-Vibhramasūtra, a set of twenty *ślokas*, containing words, and word-combinations, of the same or similar sound, and susceptible of different meanings; with a commentary (*avacūri*), composed at *Dhavalakkapura*, in Saṃvat 1625, in the reign of *Jinacandrarāja*, by *Cāritrasiṃha Sādhu*, disciple of *Gītivācaka Matibhadragaṇi*.

For the beginning of the text (of 21 *ślokas*) and commentary, see Weber, Cat. Berl. ii., No. 1632. Also the identical *Haima-(tantra-) vibhramasūtra* (with the comm. of *Guṇacandra*), ib., No. 1696, and Aufrecht, Cat. Bodl., No. 380.

This MS. begins in the middle of the 7th *śloka*, the 8th beginning एतेषां कथमेकत्वं ० and the 20th or last [अध्यायो असमस्तं स्यात् ०] corresponding to the 21st of the Oxford and Berlin MSS.

It ends: इति कातंत्रविभ्रमसूत्रं संपूर्णं ॥ पण्डितहर्षविशालगणिविनेयज्ञानसमुद्रलिखितम् ॥

The commentary ends: दिस्योर्हि सादिति सल्लोपः सोपि ० व्यचनीकः सिद्धं ॥

बाणाग्निषड्डिंदुमिते सद्वति धवलक्कपुरवरे समहे ।
श्रीखरतरगणपुष्करसुदिवापुष्पप्रकाराणां ॥ १ ॥
श्रीजिनमाणिक्याभिधसूरीणां सकलसार्वभूमानां ।
पट्टे वरे विजयिषु श्रीमज्जिनचंद्रराजेषु ॥ २ ॥ गीतिः ।
वाचकमतिभद्रगणेः शिष्यः तदुपास्यवाप्तपरमार्थः ।
चारित्रसिंहसाधुर्व्यधादवचूर्णिमिह सुगमां ॥ ३ ॥
यल्लिखितं मतिमांद्या(द्)नूनं प्रश्नोत्तरत्र किंचिदपि ।
तत्सम्यक् प्राज्ञवरैः शोध्यं स्वपरोपकाराय ॥ ४ ॥
इति कातंत्रविभ्रमावचूरिः ॥ ज्ञानसमुद्रलिखितम् ॥

[F. Buchanan.]

4. Sārasvata.

790.

1136. Foll. 179; size 8½ in. by 3½ in.; excellent Devanāgarī writing of June and July, A.D. 1670; eight lines in a page.

Sārasvatī Prakriyā, being the *sūtras* of the *Sārasvata-vyākaraṇa*, with a commentary, by *Anubhūtisvarūpācārya*. Complete in three sections (*vṛitti*), each of which is paged separately.

I. Foll. 75 (two of which, 28 and 36, have been supplied by a modern hand). *Subanta* section.

The MS. begins:

सूत्रसप्तशतं यस्मै ददौ साक्षात्सरस्वती ।
अनुभूतिस्वरूपाय तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥
प्रणम्य परमात्मानं बालधीवृद्धिसिद्धये ।
सारस्वतीमृजुं कुर्वे प्रक्रियां नातिविस्तराम् ॥ ०

It ends: इति तद्धितप्रक्रिया समाप्ता ॥ संवत् १७२७ वर्षे । श्रावणे मासि सिते पक्षे प्रतिपदि गुरुवासरे । सोमेश्वरो ऽलिखत्प्रेम्णा प्रथमा वृत्तिरुत्तमा ॥

II. Foll. 73. *Ākhyāta* section. It begins:

लक्ष्मीनृसिंहौ प्रणिपत्य काश्यां
बुधांश्च पद्माकरभट्टमुख्यान् ।
सारस्वतीयां च तिङादिवृत्तिं
क्रमाल्लिखेयं गणपप्रसादात् ॥
अथाख्यातप्रक्रिया निरूप्यते । ०

It ends: इति श्रीअनुभूतिस्वरूपाचार्यविरचितायामाख्यातप्रक्रिया समाप्तेयम् ॥ संवत् १७२७ वर्षे ।
मासे नभस्ये शुक्ले च द्वितीया रविवासरे ।
सोमेश्वरो ऽलिखत्प्रेम्णा द्वितीया वृत्तिरुत्तमा ॥

III. Foll. 31 (foll. 2 and 3 of which are wanting). *Kṛidanta* section.

It begins:

निजजनैर्विधिना निखिलापदो
झटिति यो विनिवर्तयति स्मृतः ।
जलधिजापरिरम्भणलालसो
नरहरिः कुरुतां जगतां शिवम् ॥
अथ कृदन्तप्रक्रिया निरूप्यते ॥ ०

It ends: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यानुभू-

Digitized by Microsoft®

तिस्वरूपाचार्यविरचितायां सारस्वतिप्रक्रिया संपूर्णा ॥ संघत् १७२७ वर्षे। भाद्रे मासि शिते पक्षे नवम्यां मित्रवा(स)रे। सोमेश्वरो ऽलिखत्प्रेम्णा तृतीया वृत्तिरुत्तमा॥

संवत्सप्तदशे प्राप्ते सप्तविंशतिके शुभे। संवत्सरे च सिद्धार्थे शुभदे शुभधर्मिणाम्॥ श्रीमत्श्रीगौडमालवीज्ञातीय - श्रीमच्छ्रीभट्टश्रीपुरुषोत्तम तस्यात्मज श्रीबदाख्य तस्यात्मज श्रीमुकुंदाख्य तस्यात्मज श्रीश्रीगणेशभट्टाख्य तस्यात्मज श्रीश्रीराम तस्यात्मज श्रीजगदीश्वर तस्यात्मज सोमेश्वरो ऽलिखत्स्वस्यात्मज-भट्टश्रीरत्नेश्वरपठनार्थं तस्य पुत्रपौत्राणां प्रपौत्रार्थं परोपकारार्थं चेति वृद्धपुरुषाणां प्रसादात् ० ॥

For an analysis of this Grammar, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 382; for other MSS., Böhtlingk, Cat. St. Petersb., p. 728; Weber, Cat. Berl., nos. 773–5; Rāj. Mitra, Descr. Cat. of Gramm. MSS., p. 151; Roy. As. Soc., Todd Coll. no. 16 (dated Saṃvat 1710).

The work was lithographed at Surat in 1829, and reprinted at Bombay in 1861 (*Śake* 1783, *durmati-nāma-saṃvatsare*); but both editions are quite uncritical, and contain much that is not found in our MSS. The *subanta* section, with *Bhaṭṭa Vasudeva's* commentary, was also published at Benares in 1864; and reprinted at Calcutta (*Jībānanda Vidy.*) in 1874.

[H. T. Colebrooke.]

791.

2742. Foll. 290; size 6½ in. by 3½ in.; bound in the European fashion; excellent, modern Devanāgarī writing, throughout with red lines of punctuation. An odd leaf (originally loose, and now inserted the wrong way between foll. 120 and 121) is a *śuddhipattra* to fol. 27.

Sārasvatī Prakriyā. Complete.

[Sir C. Wilkins.]

792.

1069. Foll. 70; size 13½ in. by 6 in.; fairly written, in the Bengālī character; seven or eight lines in a page.

The same work. Complete.

Sections I. and II. end foll. 37 and 62*b* resp. Dated:

शाके सप्तद्विसप्तैकसंख्ये मेषमिते रवौ ।
तृतीयेह्नि रवेर्वारे लिप्या पूर्तिमगादियम् ॥

शकाब्दाः १७२७ ॥ [H. T. Colebrooke.]

793.

1628. Foll. 73; size 9¼ in. by 3 in.; folded to one half their length; fairly written, in the Bengālī character, by three different, recent hands.

The same work. Complete.

Section I. ends fol. 36: इति तद्धितप्रक्रिया ॥ इति परमहंसपरिव्राजकाचार्य - श्रीनरेन्द्रपुरीविरचिते सारस्वताख्ये स्यादिप्रक्रिया समाप्ता ॥

Section II. ends fol. 63, where there seems to be a slight omission. This MS., however, abounds in various readings.

The two concluding couplets of the work are not contained in this MS.

[H. T. Colebrooke.]

794.

2192. Foll. 110 (numbered 106, there being duplicate leaves of foll. 13 and 14; and nos. 41 and 42 having been used twice); size 11 in. by 5 in.; large, clear Devanāgarī writing of about the middle of last century; ten lines in a page.

The same work. Complete.

Section I. ends fol. 44*b* (orig. pag.); II. fol. 88*b*. [Gaikawar.]

795.

2809. Foll. 340; size 9 in. by 7½ in.; written, in Devanāgarī, half-margin, and bound in Indian fashion.

Sārasvatī Prakriyā. Incomplete; with a partial English translation written, in lead pencil, in the margin.

Section I. ends fol. 252. The MS. breaks off in the rules on the formation of the reduplicated perfect. At the beginning there is

Digitized by Microsoft®

an index to the first 197 pages, written in red pencil, on five pages.

The cover has the following statement:

'The writer (F.S.) employed a Pundit at Rungpore, a district of Bengal. That Pundit brought him this Grammar (the *Sārasvata*) and read it with him. It is an elegant Treatise and is much admired for its simplicity and brevity, and is a work which was a favourite of Sir Charles Wilkins.'

[Sir C. Wilkins.]

796.

1796a. Foll. 87, bound in the European fashion; size 12½ in. by 7½ in.; indifferent Devanāgarī writing (probably by a European hand); twelve lines in a page; foll. 57–69*a* well written by a different hand, 15–17 lines in a page; fol. 69*b* left blank, and seven blank leaves inserted after it.

The *subanta* section of the *Sārasvatī Prakriyā*. Incomplete; the end of the *strīpratyaya*, the whole of the *kāraka*, and beginning of the *samāsa* having been omitted between foll. 69 and 70. [Dr. John Taylor.]

797.

2542e. Foll. 31; size 10½ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; 11–14 lines in a page; foll. 8*b*–14*b* probably by a different, less careful hand.

The *subanta* section of the *Sārasvatī Prakriyā*, from the beginning to the declension of the personal pronouns; being about two-thirds of the section.

[A pencil note on the front page of fol. 1, signed S., makes *Sadānanda* the author of the *Sārasvata-vyākaraṇa*]. [Gaikawar.]

798.

2089d. Foll. 50; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, by several hands, in the 17th century; 8–10 lines in a page; foll. 1 and 30 (and the corners of 2 and 5) supplied by more modern hands.

Sārasvatī Prakriyā. The *ākhyāta* and *kṛid-anta* sections.

Dated, by a different (?) hand:

मध्वाख्यमासे सितपक्षमोक्षे काव्याह्नि वा पंचभूसंज्ञतिथ्यां ।
देवेश्वरेणेति कृता समाप्ता पूर्यामुपित्वा कपिलाश्रितायां ॥

[Gaikawar.]

799.

725a. Foll. 42; size 13¼ in. by 5 in.; transcribed at Benares, in a small, somewhat clumsy, Devanāgarī hand; 15–17 lines in a page.

Another copy of the last two sections, but varying considerably from other MSS.

Fol. 1*a* has the title, written by a different hand, '*Mahībhaṭṭī Sārasvatīṭīkā*.'

The *ākhyāta* section ends fol. 30*b*: इति श्री-अनुभूतिस्वरूपाचार्यविरचितायां सारस्वतीप्रक्रियायां °

Dated Saṃvat 1834 (A.D. 1777-8).

[H. T. Colebrooke.]

800.

2834. Foll. 113; bound in the European fashion; size 9 in. by 7 in.

An English translation of the first (or *sub-anta*) section of the *Sārasvatī Prakriyā*, apparently by Wilkins; with an incomplete introduction, on three leaves. [Sir C. Wilkins.]

801.

859e. Foll. 65 (out of orig. 118; foll. 39–90, and 112 of which are wanting); size 10 in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of A.D. 1616; 12–15 lines in a page.

Sārasvata-ṭīkā, a commentary on the *Sārasvatī Prakriyā* (the text of which seems to be given in full throughout), by *Puñjarāja*.

Digitized by Microsoft®

The larger gap extends from shortly before the beginning of the *kāraka* to the formation of the intensive.

It begins:

आनंदैकनिधिं देवमंतरायतमोरविं ।
दयानिलयनं वंदे वरदं द्विरदाननं ॥
वाग्देवतायाश्चरणारविंदमानंदसांद्रे हृदि संनिधाय ।
श्रीपुंजराजः कुरुते मनोज्ञां सारस्वतव्याकरणस्य टीकां ॥

इह ग्रंथस्य कर्ता निरंतरायमीप्सितार्थसिद्ध्यै शिष्टाचारप्रतिपालनाय च इष्टदेवतानमस्काररूपं मंगलाचरणपूर्वकं श्रोतृप्रतिपत्तिद्वारा सप्रयोजनं चिकीर्षितं प्रतिजानीते । प्रणम्य °

इति श्रीपुंजराजेन विद्वदंबुजभानुना सारस्वतस्य टीकायां स्वरसंधिर्निरूपितो । fol. 10*b*.

इति सारस्वतटीकायां ° विसर्गसंधिनिरूपणं । fol. 16*a*, etc. Foll. 26 and 27 have been exchanged by the binder.

It ends:

इति प्रसन्नया वाचा विविच्यार्थमसंशयं ।
टीका सारस्वतस्येयं यथामति विनिर्मिता ॥

इति श्रीमालकुलश्रीमालभारमालवमंडलालंकार-श्रीपुंजराजविनिर्मिता सारस्वतटीका संपूर्णा ॥ °

वह्न्यब्धिषड्विधुमिते नृपविक्रमस्य ।
काले गते जयसहस्यसिते ऽपि पक्षे ॥
श्रीविश्वनाथनगरे व्यलिखन्नृसिंहः ।
पौराणिकः स्वपरपाठकृते सुटीकाम् ॥

For another MS. of this commentary, see Weber, Cat. Berl., no. 776.

[H. T. Colebrooke.]

802.

1194. Foll. 117; size 12½ in. by 5¾ in.; careless, modern Bengālī handwriting; nine, sometimes ten, lines in a page.

Puñjarāja's Sārasvataṭīkā. Incomplete; the *sandhi* and *kṛidanta* portions being wanting.

Fol. 52*b*: इति श्रीमालिकुलतिलकं जीवननवेन्द्रमालवाधिपतिराज्यश्रीकरण-श्रीपुञ्जराजविरचितायां सारस्वतटीकायां स्यादिप्रक्रिया संपूर्णा ॥ अथ विभक्त्यर्थो निरूप्यते ॥

Fol. 60*b*: इत्युदारमतिना सरस्वतीसूत्रवृत्तिं विवृत्तिं वितन्वता पुञ्जराजविभुना सविस्तरं कारकप्रकरणं निरूपितं । इति कारकप्रक्रिया ॥ [H. T. Colebrooke.]

803.

2524b. Foll. 59; size 10½ in. by 4 in.; clearly written, in Devanāgarī; 11–14 lines in a page; foll. 2 and 3 are torn, about one third being wanting on one side.

Sārasvatīya-Subodhikā, a concise exposition of the *Sārasvatī Prakriyā*, by *Śrī-Amṛita-Bhāratī.*

The work seems to be incomplete at the beginning and end. The first page (1*b*) which, though written by the same hand, evidently belongs to some other commentary or gloss (the *Sārasvatadīpikā*), begins:

शृण्वतो मम पार्वतीत्यादौ । प्रयोगदर्शनात् । किंच । राजा राजते च रकारस्य युगपत्पूर्वापरोभावदर्शनादिति विवरणकारेणापि प्रयुक्तत्वात् । आगमसंग्रंथौ च रकारो बीजमिति बहुशः प्रयोगदर्शनादिति । लोकाच्छेषस्य सिद्धिरिति उपसंहारसूत्रं । अस्य चोदाहरणानि कानिचिदादावेव दर्शितानि । लक्ष्मीरीमुपेत्यादिना यथामातरादेरिति । माङ् माने । ° प्रवृत्तिसिद्ध्यर्थं सूनामसंकीर्तनपुरःसरं ग्रंथं स्तौति । स्वरूपं त इति । मस्करो नाम वेणुः । सो ऽस्यास्तीति मस्करी संन्यासीत्यर्थः ° । इदानीं श्रोतृणां आशिषमाह । अवतादिति । वो युष्मान् अवतात् रक्षतु । कः । हयग्रीवः ° कमलाकरः ° ईश्वरः ° - - - the page ends: श्रीब्रह्मसागरगुरोश्चरणा.

In the first line of fol. 2 (torn) the concluding words of the introductory *śloka* of the *Sārasvatī Prakriyā* are commented upon: -विस्तरां । न विद्यते अतिविस्तरो यस्याः सा नातिविस्तरा तां नातिविस्तरां । °

The *sandhi* begins fol. 4; declension, fol. 7*b*; *kāraka*, fol. 21; *samāsa*, fol. 24; *taddhita*, fol. 30; *ākhyāta*, fol. 33*b*; *kṛidanta*, fol. 52*b*.

Fol. 58 ends: रकारादीनि नामानि रामात्रस्तस्य रावण इति रामायणे (III. 39, 18; Gorr. III. 43, 35)। तथा रकारादीनि नामानि ।

Digitized by Microsoft®

The last page (59*a*), written by a different, older hand, contains the concluding stanzas of the *Sārasvatadīpikā*, by *Satyaprabodha-bhaṭṭāraka*, pupil of *Brahmasāgara*; viz.

- - - - - - - - नुचिंता-
पोतेन शब्दसरितां पतिरेष तीर्णः ।
विश्वेश्वराब्धिमुनिना मुनिराध्यराम-
चंद्रैकचारुकरुणालवकर्णधात्रा ॥
विश्वेश्वराब्धिमुनिना मुनिपण्डितेन
श्रीरामचन्द्रचरणांबुजसेवकेन ।
सारस्वताख्यसुनिबन्धसुदीपिकेयं
क्षेत्रे व्यधायि पुरुषोत्तमसंज्ञिके ऽस्मिन् ॥

श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीब्रह्मसागरचरणानुशिष्यस्य सत्यप्रबोधभट्टारकस्य कृतिः सारस्वतदीपिका समाप्ता ॥ ० संवत् १५५६ वर्षे श्रावणमासे शुक्लपक्षे चतुर्थ्यां तिथौ भृगुवासरे ० (a line blotted out) पुत्रपौत्रादीनामध्ययनाय सारस्वतीदीपिकमिदमलेखि ० ॥

A MS. of *Amṛita Bhārati's Subodhikā* is mentioned, Bühler, Cat. of S. MSS. in Gujarāt, &c. III. no. 158; of a *Dīpikā*, by *Bhaṭṭāraka Candrasūri*, ib., no. 161; probably the same as *Candrakīrtisūri's Sārasvatavyākaraṇadīpikā*, entitled *Subodhikā*; Weber, Cat. Berl., no. 1639.

[GAIKAWAR.]

804.

2524a. Foll. 220; size 10½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, by several hands, about 1550–1600; 9–13 lines in a page; part of 16*a*, and the whole of 21*b* left blank, without any omission.

Vidvatprabodhinī (*Rāmabhaṭṭī*), another commentary on the *Sārasvatī Prakriyā*, by *Bhaṭṭa śrī-Rāma*, son of the *Āndhra Bhaṭṭa śrī-Narasiṃha* and *Kāmā*.

The *ākhyāta* chapter; not quite complete at the end.

It begins: अथाख्यातप्रक्रिया निरूप्यते ॥ धातोः । वक्ष्यमाणाः कथयिष्यमाणाः प्रत्ययाः धातोः धातुसंज्ञकशब्दात् अग्रे ज्ञेयाः । भ्वादिः ०

This commentary seems to have been composed during a pilgrimage undertaken by the author in company with his two sons, *Lakshmīdhara* and *Janārdana*; the several stages of which are thus indicated at the end of chapters:

इति विद्वत्कविकुलचक्रचूडामणिचक्रवर्त्तिभट्टश्रीनरसिंहात्मजभट्टश्रीरामविरचितायां विद्वत्प्रबोधिन्यां रामभट्ट्यां ० ॥

आंध्रश्रीनरसिंहसूरितनुजः कामांबिकासंभवः
श्रीरामस्मरणैकनिर्मलमनाः श्रीरामनामा बुधः ।
श्रीसारस्वतसंज्ञकस्य तनुते ग्रंथस्य टीकामिमां
यस्यां साधु परोक्षकालपिशुना जाता णबादिप्रक्रिया ॥
यस्य प्राणप्रियौ पुत्रौ लक्ष्मीधरजनार्दनौ ।
विष्णुशंभुद्विजानां च कृपया जीवतां चिरं ॥
प्रयागात्प्रस्थितो रामो विद्वान्पुत्रान्वितः शुचिः ।
पंचभिर्दिवसैः प्राप्तः पुरीं वाराणशीं शुभां ॥ fol. 58.
काशीं प्राप्य विधानतः सुतलसल्लक्ष्मीधरेणान्वितो
गंगायां मणिकर्णिकातटवने स्नात्वा च विश्वेश्वरं ।
संपूज्य प्रतिवासरं समकरोद्यात्रां सुखेनान्वितो
यो रामः कविशेखरो बुधमणिः सद्भोजयित्वा यतीन् ॥ fol. 78*b*.
काशीयात्रां च कृत्वा विधिवदमलधीः पुत्रयुक्तो गयां तां
पित्रादीनां च मुक्त्यै जिगमिषुरनघः प्रस्थितः सुप्रसन्नः ।
गंगां तीर्त्वा प्रदूरे समधिगतनदं शोणभद्रं च तीर्त्वा
पुण्यादुद्दंडपूर्वं परमगमदसौ रामविद्वान्विहारं ॥ fol. 90.
उद्दंडविहारपुराद्रामो विद्वान्नृसिंहसूरिसुतः ।
गयां गतश्च सतनयः पितृणां मुक्तिहेतवे सो ऽयं ॥ fol. 113*b*.
कन्यागते रवौ श्राद्धं पितृणां मुक्तिदायकं ।
गयायां विधिवद्रामो यो भक्त्या कुरुते स्म सत् ॥ fol. 126.
गयाया निर्गतो रामस्तीरभुक्ताख्यदेशपं ।
रूपनारायणं विप्रं संतुष्टं स्वगिराकरोत् ॥ fol. 170*b*.
रूपनारायणाद् भूपादाज्ञां प्राप्य सुतान्वितः ।
तीरभुक्ताख्यदेशाच्च प्रयागं समुपागतः ॥ fol. 185.

The MS. ends at the bottom of fol. 220*b*: शयेरन् । विसग शयेथाः । शयेयाथां । शयेध्वं । शये

A MS. of this commentary (*Vidvadbodhinī* by *Rāma*) is mentioned in Bühler's Cat. Guz. III., p. 30.

[GAIKAWAR.]

Digitized by Microsoft®

805.

1959. Foll. 167; size 10 in. by 4½ in.; well written, in the Jaina type of Devanāgarī, about A.D. 1550; thirteen lines in a page.

Siddhāntaratnāvalī, another commentary on the *Sārasvatī Prakriyā*, by *Mādhava*, son of *śrī-Kāhna* and *śrī-Nāyakadevikā*, and grandson of *śrī-Jānārdani Vatsarāja*.

It begins:

श्रीमद्विष्णुपदाब्जमंगुलिदलं संज्ञानकिंजल्कितं
पीयूषोन्मकरंदमुद्यदसमाभाराजितं स्वोद्यतं ।
योगीशामरकिंकरालिनिवहैः पेपीयमानं मुदा
ज्ञानानंदभरप्रदायि नितरां संचिंतये संविदे ॥ १ ॥

वागीशतामज्ञतमो पि यस्याः कृपाकटाक्षेक्षणतः प्रयाति ।
सा मे मतिं स्फारयतादवश्यं वाग्देवता संनमतस्तदंह्री ॥ २ ॥

ब्रह्मापि जिह्मीभवति स्वकृत्यै नितांतमप्राप्य यतः प्रसादं ।
विघ्नेश्वरो मे विगतांतरायं साध्यं स साध्यान्नमतस्तदंह्री ॥ ३ ॥

श्रीरंगरंगायितयत्प्रसादात् श्रीरंगरंगाश्च गिरोंगरंगाः ।
मतिं मनीषी तनुतां गुरुर्मे श्रीरंगनामा नमतस्तदंह्री ॥ ४ ॥

श्रीकाह्ननामा द्विजराजराजिकीर्त्तिर्द्विजातिः श्रुतिशास्त्रविज्ञः ।
सुतं सती नायकदेविकावाप्यसूत सद्धर्ममिव श्रुतिर्यं ॥ ५ ॥

बुद्ध्वाध्वा गुरुशासनान्नतगुरुर्व्यांकृत्य गाथार्णवात्
सत्सारस्वतनौश्रितः सुमतिदः श्रीपाणिनीयोत्सवः ।
सो ऽहं साधु समुद्धरे सुमनसां संतोषयित्रीं सदा
सत्कंठाभरणाय माधवसुधीः सिद्धांतरत्नावलीं ॥ ६ ॥

सारस्वतं मत्यनुसारतस्तत्प्रक्षेपकालुष्यनिरासहेतोः । [७ ॥
व्याख्यानहं व्याकृतमप्यनल्पैर्हास्यो न वा स्यां गुणगृह्यसद्भिः ॥

तत्र सारस्वतीं प्रक्रियामृजुं चिकीर्षुः श्रीमदनुभूतिस्वरूपाचार्यस्तदविघ्नसमाप्तिप्रचयगमनशिष्टाचारावनार्थम् °

The *nāmādhikāra* ends fol. 109*b*; the *ākhyātaprakriyā*, fol. 156*b*.

It ends:

श्रीजानार्दनिवत्सराजतनयः श्रीकाह्ननामा सुतं
यं श्रीनायकदेविकापि सुधियं प्राजीजनन्माधवं ।
तस्य व्याकरणार्णवैकतरणेः सारस्वतीयोत्तम-
व्याख्या विष्णुमुदे ऽस्तु सा विरतिमैत् सिद्धान्तरत्नावली ॥

यत्सूचितं सू(त्र)कृतावचाद्यैर्विभज्य योगं च मयानुमूलं ।
व्याख्यातमेतत्सुधियां सुखाय व्युत्पत्तये स्तोकधियामपीह ॥
टीकांतरे भूयसि सत्यपीयं सारस्वते ° ।
एतद्यथामति मयाल्पधियानुमूलं
व्याख्यायि विस्तरभयादिह किंचिदल्पं ॥ ° ॥

इति श्रीभट्टमाधवविरचिता सिद्धांतरत्नावली नाम सारस्वतस्य टीका समाप्ता ॥

A MS. of this commentary is mentioned in Bühler's Cat. Guz. III., p. 28.

[Dr. John Taylor.]

806.

2804. Foll. 232; size 10 in. by 7 in.; bound in the European fashion; clearly written, in the Devanāgarī character; 12–19 lines in a page.

Sārasvatī Prakriyā, with a commentary in Hindī (*Sārasvatavyākaraṇa-bhāshāṭīkā*), written above and below the text. The *sūtras* are written in red ink.

Quotations from a Sanskrit commentary, the *Sārapradīpikā* (a MS. of which is mentioned in Bühler's Cat. Guz. III., p. 28), are frequently met with in the *Bhāshā* comment.

The *pūrvārdha*, foll. 121; the *ākhyāta*, foll. 80; the *kṛidanta*, foll. 31.

Dated: संवत् १८३४ ज्येष्ठसुदि ५ बुधवासरे लिखितं आसाराममिश्र कान्यकुब्जेन ॥ [Sir C. Wilkins.]

807.

2743. Foll. 193; size 7½ in. by 6 in.; bound in the European fashion; clear, somewhat thick, modern Devanāgarī writing; fourteen lines in a page.

Siddhāntacandrikā, a succinct commentary on the *Sārasvatasūtra* (the text of which is given throughout), by *Rāmacandrāśrama*.

Digitized by Microsoft®

Complete in two *ardhas*, the first comprising the *subanta* section (ends fol. 75*b*); the second the *ākhyāta* (fol. 156*b*), and *kṛidanta* sections.

It begins:

नमस्कृत्य महेशानं मतं बुद्धा पतंजलेः ।
वाणीप्रणीतसूत्राणां कुर्वे सिद्धांतचंद्रिकां ॥

अ इ उ ऋ ऌ समानाः । अनेन क्रमेणैते वर्णा ज्ञेयाः । ते च समानसंज्ञाः स्युः । नैतेषु सूत्रेषु संधिरनुसंधेयो ऽविवक्षितस्तु संधिर्भवतीति नियमात् ॥ ह्रस्वदीर्घप्लुतभेदाः सवर्णाः ॥ एतेषां ह्रस्वदीर्घप्लुताः सजातीयाः परस्परं सवर्णा भण्यन्ते । ऋवर्णा ऽवर्णौ च एकमात्रो ह्रस्वः द्विमात्रो दीर्घः त्रिमात्रः प्लुतो व्यञ्जनं चार्धमात्रकं ॥ ए ऐ ओ औ संध्यक्षराणि । उभये स्वराः । अकारादय एकारादयश्च ह्रस्वदीर्घप्लुतभेदाः स्वरा उच्यन्ते ॥ अवर्जा नामिनः ॥ अवर्णवर्जाः स्वरा नामिन उच्यन्ते । °

The *ākhyāta* begins fol. 57*b*: धातोः ॥ इदमधिक्रियते ।

संज्ञा च परिभाषा च विधिर्नियम एव च ।
अतिदेशो ऽधिकारश्च षड्विधं सूत्रलक्षणं ॥

भ्वादिः ॥ क्रियावचनो भ्वादिर्धातुसंज्ञः । °

The *kṛidanta*, fol. 156*b*: कृत्कर्तरि ॥ वक्ष्यमाणप्रत्ययः कृत्संज्ञकः । °

It ends: वर्णात्कारः । अकारः । ककारः ॥ रादिफो वा ॥ रेफः । रकारः । लोकाच्छेषस्य सिद्धिर्यथामातरादेः ॥ इति श्रीरामचंद्राश्रमविरचितायां सिद्धांतचंद्रिका संपूर्णा ॥

The *Siddhāntacandrikā* has been published at Benares (1864), with *Sadānanda's* commentary, *Subodhinī*. Cf. Bühler, Cat. Guz. III., p. 30; Rāj. Mitra, Descr. Cat. of Gramm. MSS., p. 154. [Sir C. Wilkins.]

808.

1205. Foll. 84; size 12½ in. by 4¾ in.; fairly good, recent Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same work. Not quite complete at the end.

In the last few pages this copy varies considerably from the other MSS.

At the end a different hand has added सिद्धांतचंद्रिका समाप्ता पू° उ° । व्याकरणलघुवृत्तिः ।

[H. T. Colebrooke.]

809.

859b–d. Foll. 75; size 12 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; 7–12 lines in a page.

The same work, incomplete. Each section has a separate pagination.

c) Foll. 44. The *pūrvārdha* or *nāmaprakriyā*.

b) Foll. 27, the first 13 of which are wanting. The *ākhyāta*, incomplete at the beginning by about one-half.

d) Foll. 15 (and a *śodhapattra* after fol. 11). The *kṛidanta* section.

[H. T. Colebrooke.]

810.

1796b. Foll. 133 (foll. 88–220 of vol.); bound in the European fashion; size 12½ in. by 7½ in.; indifferent Devanāgarī writing (probably by a European hand); twelve lines in a page.

Siddhāntacandrikā. The *ākhyāta* section.

[Dr. John Taylor.]

5. Haima.

811.

725b. Foll. 24 (foll. 43–66 of vol.); size 12 in. by 4½ in.; good, small Devanāgarī writing; 16–20 lines in a page.

Portions of *Hemacandra's Śabdānuśāsana*, a grammar in aphorisms, with the author's short commentary, the *Laghuvṛitti*. The complete work—also called *Siddha-Hemacandra*, or *Haimavyākaraṇa*—consists of eight adhyāyas (of four *pādas* each), the first six of which treat of *Saṃskṛit*, the remaining two of *Prākṛit* grammar.

Digitized by Microsoft®

I. Foll. 1–11. Adhyāya I., *pādas* 1–4, and A. II., *p.* 1 and 2.

A. I. 1. treats of the *saṃjñās*; I. 2 and 3 of *sandhi*; I. 4, and II. 1, of declension; II. 2, of the *kāraka*.

II. Foll. 12–24. Adhyāya III., *pādas* 3 and 4, and A. IV., *ps.* 1–4 (except *p.* 1, *sūtras* 46–102, where a leaf is missing). The verb section.

The work begins:

प्रणम्य परमात्मानं श्रेयः शब्दानुशासनं ।
आचार्यहेमचंद्रेण स्मृत्वा किंचित् प्रकाश्यते ॥

अर्हम् इत्येतदक्षरं परमेश्वरस्य परमेष्टिनो वाचकं मंगलार्थं शास्त्रस्यादौ प्रणिदध्महे ॥ १ ॥ सिद्धिः स्याद्वादात् ॥ स्याद्वादादनेकांतवादात् प्रकृतानां शब्दानां सिद्धिर्निष्पत्तिर्ज्ञप्तिश्च वेदितव्या ॥ २ ॥ लोकात् ॥ °

For other MSS. see Weber, Cat. Berl., nos. 1645–60. [H. T. Colebrooke.]

812.

1555d. Foll. 48; size 10 in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing; 10–13 lines in a page.

The *ākhyata* section (adhy. III., *p.* 3 and 4; and adhy. IV.) of the same work; with the *Laghuvṛitti*.

It begins: वृद्धिरारैदौत् । आ आर् ऐ औ एते प्रत्येकं वृद्धिः स्युः । मार्ष्टि । कार्यं । नायकः । औपगवः ॥ The margin, moreover, contains a gloss (*Avacūri*), written in a minute, yet clear, hand.

It begins: वृधूङ् वृद्धौ । वृध् । वर्धिषीष्ट । इत्याशास्यमाना । इति वृद्धिः । तिकृतौ नाम्नि । इति कप्र ° अथश्वतु ° वि १ धुटस्तृतीयः धुट् ११ आश्च आर् च ऐच्च औच्च आरैदौत् ° cf. Weber, Cat. Berl., nos. 1672–75.

It ends: इति श्रीआख्यातावचूरिः संपूर्णा संभूतेति ॥ ° संवत् १५३८ वर्षे श्रावणवदि १ सोमे सारंगपुरनगरे लिखितं ॥ पं॰ धर्ममंगलगणीनां पुस्तकमिदं ॥

[H. T. Colebrooke.]

813.

2542f. Foll. 7; size 10 in. by 4¼; fairly written, in the Jaina type of Devanāgarī, about A.D. 1600; 15–17 lines in a page.

Hemacandra's Liṅgānuśāsana, a metrical treatise on the gender of nominal stems, in eight chapters; being a supplement to the grammar. With a gloss (*Avacūri*) written, in a small hand, on the margins round the text, and numerous interlinear scholia.

The treatise begins:

पुल्लिंगं कटणथपभमयरषसभमयरषसन्त्यंतमिमनलौ किस्तिव् ।
ननडौ घघञौ दः किर्भावे खो ऽकर्तरि च कः स्यात् ॥ १ ॥

The gloss begins: उक्षंत इत्येतदंतं च नाम पुं । तत्र कांताः । आनकस्यासकतैलपर्णिकाद्याः । टांताः । कक्षपुटविटाऽक्षवाटादयः । णांताः । गुणक्षणगणाद्याः । षांताः । निशीथशपथोपस्थादयः । पांताः । क्षुपयूपधूपाद्याः । °

The text of this work has been edited, with the author's commentary, and a German translation, by R. O. Franke (1886). See also Weber's Cat. Berl., nos. 1688–94.

The colophon of the text is: इति लिंगानुशासनं गणिजसविमलेन लिखितं दक्षिणदेशे ।

That of the gloss: इति लिंगस्यावचूरीः । सकलग॰ श्रीजसविमल । तत्शिष्य॰ गंगविमललिपिकृतं ॥ after which, by a different hand: पदीपविजयेन ज्ञानवृद्ध्यर्थं प्रदत्तं ॥

[Gaikawar.]

814.

2365. Foll. 8; size 10 in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten or eleven lines in a page.

Liṅgānuśāsana, without the gloss.

It ends: इत्याचार्यश्रीहेमचंद्रविरचितं लिंगानुशासनं समाप्तं॥ ° ज्योतिषरायजीश्रीपाचश्रीजीची ° वपंडितदामोदरजी तस्य पुत्र चीरंजीवकवरजीदुल्लभरामजीज्योग्यपठनार्थं शुभं भवतु लिखितं त्र॰ मथुरानाथ उदीच्यसोपरना॰

[Gaikawar.]

Digitized by Microsoft ®

6. Jaumara.

815.

822. Foll. 200; size 12½ in. by 3 in.; six, sometimes five, lines in a page; written in the Bengālī character, by three different scribes; the greater part (foll. 1–85, 129–143, 145, 160–175) in a small, neat hand. The leaves consist, for the most part, of two leaves pasted together.

Kramadīśvara's Saṃkshiptasāra, a grammar in *sūtras*, with a short commentary (*vṛitti*) entitled *Rasavatī*, revised by *Jumaranandin*.* Complete in seven *pādas*. It begins:

शिवं प्रणम्य सर्वेशं सर्वभाषासु लक्षणं ।
संक्षिप्तसारमाचष्टे पंडित(:) क्रमदीश्वरः ॥

वृद्धिरादैजारालैचो ऽङः ॥ अङः स्थाने आत् ऐच् आर् आल् ऐच् इत्येते आदेशाः क्रम(:) क्रमवतामक्रमिति यथाक्रमं वृद्धिः परिभाष्यन्त इत्यध्याहारः । ०

I. *Sandhipāda* ends fol. 21: इति वादीन्द्रचक्रचूडामणिमहापण्डितश्रीक्रमदीश्वरकृतौ संक्षिप्तसारे महाराजाधिराजश्रीमज्जुमरनन्दिपरिशोधितायां वृत्तौ रसवत्यां प्रथमः सन्धिपादः ० ॥ श्रीजगन्नाथदेवशर्मणो लिपिरेषा ० श्रीगोपीनाथस्य पाठहेतवे ॥

II. *Tiṅantapāda*, fol. 59*b*: शकाब्दाः १६७० पौषे मास्यसिते पक्षे सप्तम्यां शुक्रवासरे विलिखेत्(!) बहुयत्नेन श्रीजगन्नाथदेवशर्मणा ॥

III. *Kṛidantapāda*, fol. 85*b*: शकाब्दाः १६७० कार्त्तिकस्य त्रयोविंशते दिवसे लिखनं समाप्तं । कार्त्तिके मास्यसिते पक्षे पौर्णमास्यां रवेर्दिने ०

IV. *Taddhitapāda*, fol. 128*b*. Fol. 129*a* contains the horoscope of *Manoharadevaśarman*, eldest son of *Gopīnāthadeva*: शकाब्दाः १६७८ । १२ । १५ । सौरभाद्रस्य त्रयोदशाहनि गुरुवाराधिकरणकशुक्लपक्षीयप्रतिपदि तिथौ दिवा चतुर्दशदण्डातीते पूर्वफल्गुनी सिंहराशौ चन्द्रे श्रीगोपीनाथशर्मणः प्रथमपुत्रो जातः स च नरगणो क्षत्रियवर्णः तस्याख्या श्रीमनोहरदेवशर्मा ॥

V. *Kārakapāda*, fol. 142.

VI. *Subantapāda* ends fol. 166:

नत्वा गुरुपदाम्भोजं सुन्दरीं गणनायकं ।
ग्रन्थो व्यलेखि यत्नेन गोपीनाथस्य हेतवे ॥
माघे मास्यशिते पक्षे अष्टम्यां च शनेर्दिने ।
यत्नेन लिखितो ग्रन्थः पुत्रवत् परिपालयेत् ॥

शकाब्दाः १६७० तारिख २ माघस्य द्वितीयदिवसे । ०

VII. *Samāsapāda* ends:

सर्वैरेषा प्रयोक्तव्या भाषा वृद्धानुसारतः ।
बालव्युत्पत्तिदिङ्मात्रदर्शनार्थं तु लक्षणं ॥

शकाब्दाः १६२५ । probably the date of the MS. from which this was transcribed.

An additional (VIIIth) *pāda* contains the rules on *Prākrit*; Cf. Lassen, Inst. Prācr., p. 15 seq.; Delius, Radices Prācr., p. x. seq.; R. Pischel, De Grammaticis Prācr., p. 16.

On the *Saṃkshiptasāra* see also Th. Zachariae, in Bezzenberger's Beiträge V., p. 22 seq.; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 388; Rāj. Mitra, Descript. Cat. of Gramm. MSS., p. 135.

[H. T. Colebrooke.]

816.

1495b. Foll. 69 (foll. 60–128 of vol.); size 16 in. by 5½ in.; fairly written, in the Bengālī character, by two recent hands (the second portion, foll. 36–69, also paged separately 44–77); eight lines in a page.

Goyīcandra's Saṃkshiptasāraṭīkā. *Pāda* I.

It begins:

हरिहरहिरण्यगर्भान्नत्वा हेरम्बमम्बिकां च गुरुं ।
संक्षिप्तसारटीकां गोयीचन्द्रः स्फुटां कुरुते ॥
दोषापसारणपराः पदार्थभेदावधारणप्रवणाः ।
कवयो रवयहवार्हा(?) मामनुगृह्णन्तु विस्फुरद्रूपाः ॥
बहून्दोषानपि त्यक्त्वा कृत्वाल्पे ऽपि गुणे ग्रहं ।
संभावयन्तु सन्तो मां शिरस्येष कृतो ऽञ्जलिः ॥

It ends: इति औत्थासनिकश्रीगोयीचन्द्रकृतायां श्रीमज्जुमरनन्दिपरिशोधितायां सन्धिवृत्तिटीका समाप्ता ॥

* Also spelled *Jūmaranandin*, though not in any of the MSS. here described.

Digitized by Microsoft®

For other MSS. of this commentary, see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 389–392; Rāj. Mitra, Descript. Cat. i., p. 137. [H. T. Colebrooke.]

817.

746. Foll. 209; size 13½ in. by 3 in.; written, in the Bengālī character, by several hands; 5–7 lines in a page.

Pāda II. (*tiṅanta*) of the same work.

It begins: धातोः ॥ तिङादिमह इत्यन्तं पदं लुप्तप्रथमाबहुवचनान्तं °

The last portion was written by one *Rāmatanudevaśarman*, in *Śaka* 1712.

[H. T. Colebrooke.]

818, 819.

230, 900. Foll. 202 and 137 resp.; size 15 in. by 5 in.; good, recent Bengālī handwriting; vol. i. and vol. ii., foll. 1–163, by the same hand, seven lines in a page; the remaining portion by two different hands (foll. 64–127; 128–137), eight or nine lines in a page.

Three chapters of *Goyīcandra's* commentary; viz.:

a) Vol. i., foll. 1–79: *Pāda* VI. (*subanta*); beg. लुक ° ॥ नित्यानां पदानां प्रतिपत्त्यर्थं प्रकृतिप्रत्ययविभागपरिकल्पनं शास्त्रेण क्रियते °

b) Vol. i., foll. 80–vol. ii., fol. 63 (numbered 1–186). *Pāda* II. (*tiṅanta*).

c) Vol. ii., foll. 64–137 (numbered 1–74) *Pāda* III. (*kṛidanta*). Beg.: लड ॥ विधिरतिदेशः संज्ञाधिकारश्चायं योगः °

[H. T. Colebrooke.]

820.

1494g. Foll. 111 (127–237 of vol.); size 16 in. by 5¼ in.; good, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Pāda IV. (*taddhita*) of the same work.

It begins: नाम्नो ऽतः [स्त्रियां तद्धितः] ॥ धातूनां तिङादीनां च स्त्रियां वृत्त्यभावात् परिशिष्येण नाम्न एवादौ च लभ्यते । ° [H. T. Colebrooke.]

821.

1481. Foll. 123; size 15¾ in. by 5½ in.; good, clear, recent Bengālī handwriting; foll. 1–82 by a different hand from the rest; eight lines in a page.

Pādas V. (*kāraka*) and VII. (*samāsa*) of *Goyīcandra's Saṃkshiptasāraṭīkā*.

The *kāraka* begins: क्रिया[मुख्यप्रयोजकौ कर्ता] ॥ नाम्न इत्यधिकारात् कर्त्रादिसंज्ञा नाम्न एव । अतः पश्य मृगो धावतीत्यादौ कर्तृसमुद्दिष्टत्वादिना कर्मादिसंज्ञा नाशङ्कनीया ।

The *samāsa* begins (fol. 42): तत् [पुरुषो वा नञः समासः]॥ नामाधिकारो विद्यत एव सुबन्तपादश्चानन्तरमुक्तः सन्निहितत्वात् समासविधानं ° [H. T. Colebrooke.]

822.

722a. Foll. 121; size 16 in. by 5 in.; fairly good, recent Bengālī writing; nine lines in a page.

Vyākaraṇa-Durghaṭodghāṭa, a gloss on *Goyīcandra's Saṃkshiptasāraṭīkā*, by *Keśava Deva Tarkapañcānana Bhaṭṭācārya*.

It begins:

प्रणम्य गोविन्दपदारविन्दं
हिताय शिष्यस्य विशेष्ययत्नात् ।
व्याकारदुर्बोधसमं तनोति
श्रीमान् सुधीः केशवदेवशर्मा ॥

प्रारिप्सितप्रतिबन्धकनिवर्तकं मङ्गलं कृतं शिष्यशिक्षायै ग्रन्थकृत् टीकाकृच्च शिष्याय शिक्षयितुमादौ निबध्नाति शिवमित्यादि हरिहरेत्यादि ॥ मङ्गलं तु विघ्नध्वंसं प्रति सरणं न समाप्तिं प्रति कादम्बर्यादौ कृते ऽपि मङ्गले समाप्त्यदर्शनात् अकृते ऽपि बौद्धादिकृतग्रन्थसमाप्तिदर्शनाच्च । °

I. *Sandhi-durghaṭodghāṭa* ends fol. 20*b*;

II. *Tiṅanta-durgh.*, fol. 40*b*;

III. *Kṛidanta-durgh.*, fol. 52*b* (where in the margin the author is called *Keśavatarkālaṅkāra*), ends:

Digitized by Microsoft ®

गोयीचन्द्रमतं सम्यगबुद्धा दूषितं तु यत् ।
अन्यथा विवृतं यद्वा तन्मया प्रकटीकृतम् ॥

IV. *Taddhita-durghaṭodghāṭa*, fol. 65:

तद्धितदुर्घटमोटनमेतत् प्रतिभटदुर्घटनाकारि ।
अभ्यस्यत्सततरहस्यं वध्यमतः स्यादस्य रहस्यम् (?) ॥

V. *Kāraka-durgh.*, fol. 78.

VI. *Subanta-durgh.*, fol. 95*b*;

VII. *Samāsa-durgh.* ends (fol. 121*b*):

रत्नार्थैः क्रमदीश्वरेण रचिते संक्षिप्तसारार्णवे
गोपीचन्द्रमहाशयप्रमतिना टीकालिरानिर्मिता ।
अभ्यङ्गैः स्वकपोलकल्पितपयैर्भग्ना क्वचिन्मज्जिता
गूढा सामयकानुसारिसरणि(:) श्रीकेशवेनोद्धृता ॥

इति श्रीलमहामहोपाध्यायकेशवतर्कपञ्चाननभट्टाचार्यविर-चिते व्याकरणदुर्घटोद्घाटे समासदुर्घटोद्घाटः समाप्तः ॥ समाप्तेयं दुर्घटोद्घाटटिप्पनी ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

823.

1382. Foll. 45; size 15¾ in. by 5½ in.; fairly good, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Saṁkshiptasāra-ṭippaṇī, an exposition of *Goyīcandra's* commentary, by *Vaṃśīvadana*.

Pāda I. (*sandhi*). It begins:

रामं नत्वा गुरूंश्चैषां मतान्यालोक्य यत्नतः ।
संक्षिप्तसारटीकार्थो नवकार्थे प्रकाश्यते ॥

ग्रन्थारम्भे सकलशिष्टैकवाक्यतया विधेयत्वेन परिप्राप्तं इष्टदेवतानतिस्वरूपं प्रारिप्सितप्रतिबन्धकविघ्नविघातकं मङ्गलं कृतं शिष्यशिक्षायै ग्रन्थकृदादौ निबध्नाति शिवमिति °

It ends:

श्रीवंशीवदनं विशिष्टविनयं विद्वज्जनप्रीणनं
सूते रायमती* सती मतिमती श्रीमान् वशिष्टः स्वयं ।
व्याकारे क्रमदीश्वरेण रचिते श्रीनन्दिना शोधिते
गोयीचन्द्रकृते च तद्विरचिते पादो ऽयमादिर्गतः ॥

गिधग्रामनिवासिना श्रीरामवल्लभदेवशर्मणः पाठार्थे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

824.

1494f. Foll. 69–126 of vol. (paged 1–57; two leaves being marked 46); size 16 in. by 5½ in.; modern Bengālī writing; foll. 23*b*–57 by a different and better hand than the beginning; seven or eight lines in a page.

Pāda II. (*tiṇanta*) of *Vaṃśīvadana's* commentary.

It begins: वर्तमानमवधीकृत्य भूतभविष्यतोर्निरूप्यत्वेनाप्राधानत्वाद् वर्तमानकालजन्यं लट्प्रत्ययं प्रथममुपन्यस्तं ॥ धातोः ॥ ° [H. T. COLEBROOKE.]

825.

1495c. Foll. 32 (129–160 of vol.); size 16 in. by 5½ in.; fair, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Pāda III. (*kṛidanta*) of the same work.

It begins: लड । शतृः शकार कणसि ऋच्छदिति सिद्धये । °

It ends: इति श्रीवंशीवदनकृतायां व्याकारदीपिकायां(!) तृतीयकृदन्तपादः ॥ टीप्पणी समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

826.

1495d. Foll. 39 (161–199 of vol.); size 15½ in. by 5½ in.; good, clear, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Pāda IV. (*taddhita*) of the same work.

It begins:

श्रीरामचरणद्वन्द्वमहमद्वन्द्वसाधनं ।
वन्द्यवृन्दारकैर्वन्द्यमिन्दिरामन्दिरं भजे ॥

It ends: श्रीवंशीवदनं ° (MS. 1382) - - पादश्चतुर्थो गतः ॥

अपारसंसारसमुद्रतारिणी
समुत्थितव्याधिसमूलघातिनी ।
अशेषजन्मार्जितपापहारिणी
हरिस्मृतिः सर्वविपद्विनाशिनी ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

827.

1474b. Foll. 45 (45–89 of vol.); size

* The MSS. seem rather to read वायमती.

Digitized by Microsoft®

16 in. by 5½ in.; good, modern Bengālī handwriting; 7–9 lines in a page.

Pāda V. (*kāraka*) of the *Saṃkshiptasāra-ṭippaṇī*.

It begins: क्रिया ॥ सर्वकारकाणां निरूपकत्वेन प्रवृत्तौ च निवृत्तौ च कारकाणां य ईश्वरः स्वप्रयुक्तः प्रयुक्तो वा स कर्ता नाम कारकमिति ° [H. T. COLEBROOKE.]

828.

1474a. Foll. 44; size 16 in. by 5½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; seven or eight lines in a page.

Pāda VI. (*subanta*) of the same work.

It begins:

वामभागेन सद्वामं दक्षिणे लक्ष्मणान्वितं ।
नीलोत्पलदलश्यामं श्रीरामं प्रणमाम्यहं ॥

उक्तस्य सुप्प्रत्ययस्य कार्यार्थं तत्प्रकृतिकार्यार्थं च सुबन्तपादमारभमाणो जसादीनां जकारादिप्रसक्तेः सर्वोपसंग्राहकं सूत्रमाह । लुक् ।

It ends: इति श्रीवंशीवदनकविचन्द्रविरचिते व्याकरणादर्शे सुबन्तपादविवरणो नाम षष्ठः किरणः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

829.

1495a. Foll. 59; size 15½ in. by 5¾ in.; good, clear, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Pāda VII. (*samāsa*) of *Vaṃśīvadana's* commentary.

It begins:

सुखेन शेरते सन्तः शरणे यत्पदाम्बुजे ।
इन्द्रनीलमणिश्यामं श्रीरामं प्रणमाम्यहं ॥

तत् ॥ समासो ऽनेन विधीयते °

It ends:

वचःसंपत्तिदायित्वं मुनेः पञ्चाननस्य च ।
निविडाज्ञानतो मुक्तिर्न वंशीवदनाङ्किना ॥

समासटिप्पणी समाप्ता इति । लिखितं श्रीउमाशङ्करशर्मणा (see next MS., copied by the same, A.D. 1789) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

830.

1472. Foll. 420; size 16 in. by 5½ in.; well written, in the Bengālī character, by *Umā-śaṅkaraśarman*, in A.D. 1789; seven, sometimes eight, lines in a page.

Vyākāradīpikā, another exposition of *Goyīcandra's Saṃkshiptasāraṭīkā*, by [*Nārāyaṇa*] *Nyāyapañcānana*, son of [*Bāṇeśvara*] *Vidyāvinoda*. Complete, with the exception of *pāda* IV.

It begins:

नत्वा श्रीहरिचरणं कृत्वा शरणं पितुः पदं च मतं ।
विमलधियां हितजननी क्रियते व्याकारदीपिका यत्नात् ॥
को ऽपि न्यायपुराणे काव्यनिचयालङ्कारवैशेषिक-
व्याकारश्रुतिनाटकस्मृतिगुरुर्विद्याविनोदः स्थितः ।
तत्पुत्रस्य विचारनिर्मलमतेः श्रीन्यायपञ्चानन
श्रौतुक्यं सुधियो विधाय विमलां शृण्वन्तु वाचां हितां ॥

I. *Sandhipāda* ends fol. 64*b*: इति पूर्वग्रामिकुलकलानिधिमहामहोपाध्यायविद्याविनोदाचार्यात्मज-श्रीन्यायपञ्चाननकृतायां व्याकारदीपिकायां प्रथमः सन्धिपादः समाप्तः ॥

II. *Tiṅantapāda* beg.: कालत्रयमध्ये वर्तमानस्य पुरोवर्तित्वेन मुख्यत्वाद् वर्तमानकाले विहितप्रत्ययं विदधत् ° It ends fol. 170*b*, where the copyist's name is given.

III. *Kṛidantapāda* beg.: तिङ्प्रत्ययं समाप्य कृत्प्रत्ययं प्रक्रममाणः तिङ्धर्मिणौ शतृशानौ विदधदाह ॥ लट्-लड्वत् ॥

[IV. *Taddhitapāda* wanting.]

V. *Kārakapāda* beg. (fol. 229): क्रिया ॥ ननु प्रकृतिप्रत्ययागमादेशोपादानेन शब्दशासनं व्याकरणं तद्भिन्नत्वात् कथं क्रियामुख्यप्रयोजकादेर्व्याकरणत्वं °

Dated: शाके भूमीन्दुशैलावनिपरिगणिते ॥

VI. *Subantapāda* begins (fol. 291): सुप्प्रत्ययमुक्त्वा तत्र कार्यार्थं षष्ठं सुबन्तपादमारभमाणो जसादीनां जकारादिप्रसक्तेः सर्वोपसंग्राहकलक्षणमाह ।

VII. *Samāsapāda* beg. (fol. 345): समासव्युत्पत्त्यैव ज्ञातार्थत्वात् तल्लक्षणमकृत्वा तद्विशेषलक्षणमाह ।

Digitized by Microsoft®

It ends:

वैयाकरणकवीन्द्रादनुपगच्छत चेद् जिजीविषा दूरं ।
क्षामशुल (!) उदितो ऽयं ख्यातः पञ्चाननो यस्मात् ॥ °

For the same author's *Prākṛitapāda*, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 413; *Gaṇaprakāśa*, below, no. 838; [*Amarakosha-*] *Śabdārthasandīpikā*, no. 964; commentary on *Bhaṭṭikāvya*, no. 922. [H. T. Colebrooke.]

831.

1400. Foll. 95; size 13 in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Kaumudī (*Goyīcandrikā*), another exposition of *Goyīcandra's Saṃkshiptasāraṭīkā*, by *Abhirāma Vidyālaṅkāra.*

Pāda II. (*tiṅanta*).

It begins: वर्तमानकालस्य पुरोवर्त्तित्वात् तिङ्शब्देन लडादिव्यपदेशाच्च मुख्यत्वेन वर्तमानकालीनतिङादिलक्षणमादावुपन्यस्यति । धातोः । °

It ends: इत्यौत्थासनिक* इत्यादि उत्थस्य उत्थितस्य राज्ञ आसनमर्हतीति तदर्हत्यादाविति टीका ॥ इति वन्द्यघाटीयगयघडकुलोद्भव-श्रीयुताभिरामविद्यालङ्कारभट्टाचार्यकृतौ संक्षिप्तसारटीकाव्याख्याने कौमुद्यां गोयीचन्द्रिकायां तिङन्तपादः समाप्तः ॥ [H. T. Colebrooke.]

832.

1404. Foll. 91; size 13 in. by 4½ in.; Bengālī character; by the same hand as the preceding MS.; eight lines in a page.

Pāda V. (*kāraka*) of *Abhirāma Vidyālaṅkāra's* commentary.

Begins: विहिततद्धितादपि नाम्नः कर्त्रादिसंज्ञाविधानपूर्वकं प्रथमादिविभक्तिविधानार्थतद्धितपादानन्तरं कारकपदमारभमाणः कारकेषु मुख्यार्थत्वात् कर्तृलक्षणं प्रथममभिदधाति ॥ क्रियेति ॥ [H. T. Colebrooke.]

833.

941. Foll. 88; size 12 in. by 5½ in.; legibly written, in the Bengālī character, by two recent hands; foll. 1–15, thirteen or fourteen lines, afterwards ten lines in a page.

Scholia on *Goyīcandra's Saṃkshiptasāraṭīkā*, by *Candraśekhara Vidyālaṅkāra* and *Harirāma Vācaspati*. *Pādas* I. II. V. VI. VII.

I. *Sandhipāda* beg. fol. 16*b*: आचार्यकृतपङ्क्त्यर्थसंगतयः ॥ नन्वादाविति किमर्थमिति कथं निरवोचत असत्यस्मिन्नादिपदेन गगणमाचष्टे गगणयतीत्यत्र वृद्धिर्न प्रसज्जेत् उच्यते । अनेकवर्णव्यवहिताच्त्वेन धातोरस्य कथादित्वान्नथा न स्यात् ॥ °

Fol. 22*b*: इति सन्धिटीका कियत्पङ्क्तिटिप्पण्यः । अथ सन्ध्यधिकारः ।

It ends fol. 29: पठादित्वमङ्गीकृतमिति संगच्छते इति संक्षेपः ॥

II. *Tiṅantapāda* beg. ib.: ननु प्राभावयदित्यादौ °

Fol. 51: इति तिङन्ताधिकारे कियन्ति ॥ अथ तिङन्ताधिकारः ।

It ends fol. 62: इति श्रीचन्द्रशेखरविद्यालङ्कारकृतायामर्थबोधन्यां द्वितीयतिङन्तपादः समाप्तः ॥

[III. *Kṛidantapāda*; IV. *Taddhitapāda* wanting].

V. *Kārakapāda*, foll. 1–15; begins;

प्रणम्य परमेशानं हरिरामः सतां मुदे ।
संक्षिप्तसारतट्टीकादुर्बोधं कुरुते स्फुटं ॥

अथ कारकाधिकारः। कर्त्रा स्वसाध्यक्रिया साक्षादाधारत्वेन तथाविधतत्फलाधारत्वेन चैतन्मया करणीयमेतन्मया स्वकर्तृकक्रियया प्रापणीयं वेत्यादि ।

Fol. 9*a* has been left blank, there being a *lacuna*.

It ends: नैवान्येषां स्वारसिकप्रयोगे इत्यवधेयमत एवोभादिशब्दानां हेत्वर्थयोगे स्वारसिकमखिलविभक्तिविधानं कदापि नाशङ्कनीयमित्युपायमतं बोध्यं ॥ ओं गुरुपादुकायै नमः [श्रीयादवेन्द्रशर्मा daubed over with yellow orpiment].

---

* *Keśava Tarkapañcānana* (MS. 722) explains it thus: औत्थासनिक इति उत्थायासनं दीयते राजादिभिरिति अन्यमुद्दिश्य राजा नाभ्युत्थीयते अस्मै आसनमपि दीयते इत्याधिक्यमस्य ज्ञेयम् ॥

Digitized by Microsoft ®

VI. *Subantapāda* beg. fol. 62: अथ सुबन्ताधिकारः। स्वःपूर्वकं तस्य पूर्वस्वरित्यादिकमेव भवतीति। °

It ends fol. 69*b*: प्रमादं वदतः प्रमाद एव इति बोध्यमिति संक्षेपः॥

VII. *Samāsapāda* beg. ib. अथ समासाधिकारः। न चोत्तरपदार्थप्रधानतां तत्पुरुषस्य °

It ends: अनुमेये ऽनुमानविषये ऽनुमायकेनानुमानकर्त्रा ऽवश्यं भाव्यमिति तेनैवानुमानसाधनं रूपात् प्रयुक्त इत्यर्थः इत्यनुमायकेनेति प्रमादजमनुमानेनेति बोध्यमिति हेयमिति वा इति संक्षेपः॥

नाम्ना वै विष्णुरामस्तु विप्रपूजनसादरः।
अलेखीं बुद्धिदां श्वेतां हरिरामजटिप्पनीं॥

The margin of the last page has the title, in Devanāgarī, संक्षिप्तसारटीप्पणी हरीरामवाचस्पतिकृता॥

The last three leaves are numbered 89–91; three leaves being apparently wanting after fol. 85. [H. T. Colebrooke.]

834.

1494b. Foll. 36 (foll. 16–50 of vol.); size 15½ in. by 5 in.; fair, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Uṇādipariśishta, a supplementary chapter of the *Saṃkshiptasāra* on *uṇadi* affixes, consisting of 196 *sūtras,* with a *vṛitti*; by *Kramadīśvara* and (revised by) *Jumaranandin.* It begins:

वादेरुणादिर्वातादौ॥ वातादौ वाच्ये वादेर्धातोरुत्तरे उणादिर्भवति। आदेशागमगुणवृद्धिह्रस्वादयो यथासंभवं परिकल्पनीयाः। वा वायुर्वातः। बन्ध बन्धुर्ज्ञातिः सुहृच्च। °

It ends: इति श्रीक्रमदीश्वरकृतौ श्रीमज्जुमरनन्दिपरिशोधितायां वृत्तौ उणादिपादः समाप्तः॥ लिखितं श्रीरुद्रेश्वरदेवशर्म्मणा॥ [H. T. Colebrooke.]

835.

1494a. Foll. 15; size 16 in. by 5½ in.; indifferent, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Pariśishṭa (supplement) to the fourth chapter, or *taddhita-pāda,* of the *Saṃkshiptasāra,* in aphorisms, with a *vṛitti,* by *Jumaranandin* (?). The MS. begins with a (defective) *āryā* stanza which should belong to *Goyīcandra's* commentary; viz.:

[जुमरनन्दिपरिशोधितभागात् ° see next MS.]

स्त्रीपुंसाभ्यां नञ् तद्वन्दादौ॥ स्त्रीणां वृन्दं स्त्रैणं पौंस्नं। नीलो धान्यादेस्तत्क्षेत्रे। धान्यानां मौद्गीनं। °

It ends: अनुक्तपुंस्कस्याच। खट्वाका। खट्टिका (*l.* खट्विका)॥ समाप्तश्चायं परिशिष्टमूलः॥

Fol. 1*a* contains the title, in Devanāgarī, गोयीचन्द्रकृतसंक्षेपपरिशिष्टसंक्षिप्तसारका °

For the Oxf. MS.—the colophon of which runs: इति वादीन्द्रचक्रचूडामणिमहापण्डित(:) श्रीक्रमदीश्वरकृतौ संक्षिप्तसारे महाराजाधिराजश्रीमज्जुमरनन्दिपरिशोधितायां वृत्तौ रसवत्यां चतुर्थतद्धितशेषे परिशिष्टमूलं समाप्तं।—see Aufrecht Cat., no. 393 A.

[H. T. Colebrooke.]

836.

1476. Foll. 69; size 15½ in. by 5½ in.; fairly good, recent Bengālī handwriting; seven or eight lines in a page.

Goyīcandra's commentary on the (*Taddhita-*) *Pariśishta.* It begins: श्रीमज्-

जुमरनन्दिशोधितभागात् (!) परिशिष्टमस्ति यत् किंचित्।
तत्संपूर्णं कुरुते गोयीचन्द्रः प्रकीर्णया वृत्त्या॥

स्त्रीपुंसाभ्यां नञ् तद्वन्दादयौ। तद्वन्दादयो यावन्त स्वार्थाः प्रागुक्तास्तेषु वाच्येषु स्त्रीपुम्स इत्येताभ्यामुत्तरे नञ् भवति। स्त्रैणं पौंस्नं। ईयादावित्यकारलुक् स्त्रीणां वृन्दं स्त्रीषु भवं स्त्रीभ्यो हितं स्त्रीभ्य आगतं स्त्रीणामिदमित्यादयो ऽर्था अवगन्तव्याः। स्त्रियां स्त्रैणी पौंस्नी नदादित्वादी बहुलवचनात्तद्भावे विकल्पमस्येच्छन्ति स्त्रैणं स्त्रीत्वं पौंस्नं पुंस्त्वं। तद्वन्दादाविति किं स्त्रीवत् पुम्वत्॥ णीनो धान्यादेस्तत्क्षेत्रे॥ क्षेत्रं धान्यादेरुत्पत्तिस्थानं धान्यादिवाचकाच्छब्दात् तत्क्षेत्रवाच्ये णीनो भवति। धान्यशब्देनात्र तद्विशेषवाचिनः शब्दा गृह्यन्ते न तु धान्यशब्दः। यतः क्वचित् स्वरूपग्रहणं क्वचिदर्थग्रहणमित्यादिविशेषप्रतिपत्तिर्न्यो-

Digitized by Microsoft®

स्यानत एव भागवृत्तिकारस्तु धान्यीनमित्युदाजहार मौञ्जीनं कौलत्यीनं कौद्रवीणं ॥

It ends: पुंस्कस्यैवाकारस्य स्थाने ऽति कृते विकल्पस्याभावात् नित्यमखट्विकेति ॥ इत्यौत्थासनिकश्रीगोयीचन्द्रविरचितजुमरनन्दिपरिशोधितपरिशिष्टं समाप्तं ॥ after which, in Devanāgarī, जुमरपरिशिष्टव्याख्या गोयीचन्द्र ०

[H. T. COLEBROOKE.]

837.

721c. Foll. 24; size 16 in. by 5 in.; recent, somewhat stiff, Bengālī handwriting; nine or ten lines in a page.

Jñāpakāvalī, an exposition of a collection of *jñāpakas*, or indicatory *sūtras*, supposed to be contained in the *Saṃkshiptasāra*, by *Haragovinda Vācaspati*. *Pādas* I.–III.

I. *Sandhipāda* begins:

नत्वा हरिं भजदबोधाभिदं तनोति
संगृह्य पूर्वसुधियां हि नयानुसारात् ।
बालप्रबोधनकृते ज्ञापकालिमेतां
संक्षिप्तसारजलधेस्तरणाय कश्चित् ॥
अत्र संध्यादिपादोक्तलक्षणेष्वस्ति यत्र हि ।
ज्ञापकत्वं क्रमाद्वार्यं तदेवेति नियम्यते ॥
यत्र यज्ज्ञापकं ग्राह्यं कथनीयं विविच्यते ।
सूत्रानुसारिता ह्येषां नात्र ज्ञाप्यानुसारिता ॥
यानि टीकाकृतोक्तानि टिप्पनीकृद्भिरेव च ।
ज्ञापकान्यत्र लिख्यन्ते तान्येकत्राशुबुद्धये ॥
अन्यान्यप्यत्र वाच्यानि यथामति मया बुधाः ।
पूर्वापरानुसंधानाद् न दूष्याण्यनुकम्पया ॥

वृद्धि ॥ अङ्स्यानिकानामादैजारालैचामादेशानां यथाक्रमत्वं बोध्यं । एतज्ज्ञापकं । ०

II. *Tiñantapāda* begins fol. 7:

गोपीनाथपदं नत्वा वितनोति सतां मुदे ।
तिङन्ते हरगोविन्दः सूत्राणां ज्ञापकावलीं ॥ धातोः ॥ ०

III. *Kṛidantapāda* begins fol. 18b:

प्रणम्य गोपीजनवल्लभाङ्घ्रिं
सतां प्रबोधाय कृदन्तपादे ।
तनोति हि ज्ञापकपङ्क्तिमेतां
यत्नाद्धरश्छात्रहिताभिलाषी ॥

नियामकं यद्यपि सर्वसाधकं
कृत्तद्धितान्त्येष्वभिधानमस्ति ।
अनन्यसापेक्षमथो तथापि
अङ्गीकृतत्वेन कियत्सु वक्ष्ये ॥ लड ॥ ०

For a *Jñāpakasamuccaya* relating to *Pāṇini's* Grammar, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 353.

[H. T. COLEBROOKE.]

838.

1496. Foll. 65; size 15¾ in. by 5½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting, eight lines in a page.

Gaṇaprakāśa, a commentary on the *gaṇas* of the *Saṃkshiptasāra*, by [*Nārāyaṇa*] *Nyāyapañcānana*, son of [*Bāṇeśvara*] *Vidyāvinoda*.

It begins:

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वमर्चितैकान्तसाधनं ।
गणप्रकाशः क्रियते न्यायपञ्चाननेन च* ॥
दृष्ट्वोपाध्यायसर्वस्वं धातुपारायणादिकं ।
असंदेहाय साध्यन्ति प्रकृतिप्रत्ययैर्गणाः ॥
शास्त्रान्तरेष्वदृष्टा ये ते ऽपि साध्याः प्रयत्नतः ।
वृत्तिपाठानुरोधेन टीकाव्याख्यानतस्तथा ॥

प्रकृतिप्रत्ययैरिति बहुवचनस्याद्यर्थत्वादागमनादेशयोर्ग्रहणं ॥ अज्ञा अल्पार्थे नञ्युपपदे जनी प्रादुर्भावे इत्यस्मात् अल्पेन समयेन जायते इत्यर्थे अन्यतो ऽपि दृश्यते इति डः डित्वादनलुक् अथवा अज गतिक्षेपनयोः पठादित्वादङः अनङ्क्येषु वीरिति न वीभावः ॥ १ ॥ इल प्रेरणे चुरादिः एल्यते प्रेर्यते इति लिखादेरक इति अकः डलयोरेकस्मरणात् डत्वं एडका ॥ २ ॥ अशू व्याप्तौ विशादित्वात् वः अश्वा ॥ ३ ॥ ०

The *gaṇa* अजादि is followed by क्रौड्यादि fol. 2b; दैवयज्ञादि fol. 3; नदादि ib.; मात्रादि fol. 6; शक्त्यादि fol. 6b; इन्द्रादि ib.; एकादि 7a; अग्न्यादि ib.; भिक्षादि 7b; खण्डिकादि ib.; पाशादि 8; कुन्दुमादि 8b; मरुत्वादि ib.; राजन्यादि ib; भौरिक्यादि 9b; ऐषुकार्यादि ib; वसन्तादि 10b; उक्थादि 11; शिवादि 11b; विदादि 14b; उदुम्बरादि 16b; बाह्वादि ib.; व्यासादि 18; कुर्वादि 18b; शुभ्रादि 20; सुभगादि 22; रेवत्यादि 22b; जण्टादि 23;

* Orig.: क्रियते श्रीन्यायपञ्चाननशर्मणा ॥

Digitized by Microsoft®

तिकादि ib.; वाकिनादि 24; भागवित्त्यादि 24b; गर्गादि ib.; अश्वादि 28; कुञ्जादि 31; सुवास्त्वादि 31b; संकलादि 32; तृणादि 33; प्रेक्षादि ib.; अश्मादि 33b; सख्यादि 34; संकाशादि 34b; बलादि 35; पक्षादि ib.; कर्णादि 35b; सुतङ्गमादि 36; वराहादि 36b; कुमुदादि 37; अरीहणादि 37b; कृशाश्वादि 38b; ऋश्यादि 39; गर्तादि 40; काशादि ib.; मध्वादि 40b; उत्करादि 41; नडादि 42b;—अथ शेषो ऽधिकारीयगणाः साध्यन्ते;—वाहीकादिः 42b; कच्छादि 43b; कन्व्यादि 44; नद्यादि 44b; कादि ib.; दिवादि 45; काश्यादि ib.; धूमादि 45b; गहादि 46b; अध्यात्मादि 48; दिशादि ib.; मुखादि 49; अङ्गुल्यादि ib.; ऋगयनाति ib.; ऋगादि 50; शुण्डिकादि ib.; सीतान्वेषणादि 50b; सिन्ध्वादि ib.; शण्डिकादि 51; शौनकादि 51b; मक्षिकादि 52; कुलालादि ib; रैवतिकादि 52b; विल्वादि ib.; रजतादि 53; पलाशादि 53b; शरादि 54; उत्सादि ib.; अश्वपत्यादि 55; दण्डादि 55b; दक्षिणादि 56; छिदादि ib.; अश्वादि ib.; वातादि 56b; आढकादि ib.; पर्णादि ib.; वेतनादि 57; वस्नादि ib.; उत्सङ्गादि ib.; भस्त्रादि 57b; अक्षद्यूतादि ib; व्युष्टादि ib.; महानाम्न्यादि 58; संतापादि ib.; उत्थापनादि 58b; धनादि ib.; योजनादि 59; उत्तरादि ib.; पारायणादि ib.; प्रभूतादि ib.; अनुपदादि ib.; अर्थादि 59b; महिष्यादि ib.; केशरादि ib.; छत्रादि 60; युगादि 60b; प्रतिजनादि ib.; कथादि ib.; पथ्यादि 61; राजादि ib.; खलादि ib.; गवादि ib.; अपूपादि 61b; चतुरादि 62; पृथ्वादि ib.; दृढादि 62b; ब्राह्मणादि 63; मित्रादि 64; पुरोहितादि 64b; उद्गात्रादि ib.; युवादि or मनोज्ञादि, which beg. ib. युवा ॥ यु मिश्रणे वृषादेरनित्यन् उवादेशो युवन् ॥ १ ॥ it ends: ग्रामस्य कुमारः ग्रामकुमार ॥ २२ ॥ बहूनलतीत्यङ् बहुल ॥ २३ ॥ सह एति अयते वा इण् गतौ अय गतौ वा पचादित्वानङः सहाय ॥ २४ ॥ वृधु वृद्धौ क्तः वृद्धः ॥ २५ ॥ मनोज्ञादिराकृतिगणः ॥

इति पूर्वग्रामिकुलकलानिधिमहामहोपाध्यायविद्याविनोदात्मजश्रीमदाचार्यपञ्चाननकृतो गणप्रकाशः संपूर्णः ॥

एकः पञ्चाननः श्रीमान् पण्डितः क्षितिमण्डले ।
नास्ति कश्चित्तदन्यो ऽपि युमरामरभट्टिनि ॥

For the author's commentaries here referred to, see above, no. 830.

The *Gaṇapradīpa* is frequently, *Goyīcandra* occasionally, quoted by the author.

[H. T. COLEBROOKE.]

839.

1178. Foll. 124; size 13½ in. by 4½ in; legibly written, in the Bengālī character, at the beginning of the present century; seven lines in a page.

Gaṇamārtaṇḍa, a commentary on the *Dhātupāṭha* of the *Saṃkshiptasāra*, by *Nṛisiṃha Tarkapañcānana*, son of *Kuśala Tarkabhūshaṇa* (a descendant of *Caṇḍidāsa Bhaṭṭācāryacūḍāmaṇi*, author of a commentary on the *Kāvyaprakāśa*).

It begins:

चण्डिदासकुलाब्जार्कः कुशलस्तर्कभूषणः ।
नृसिंहस्तत्सुतो वक्ति गणवृत्तिं नतो हरिं ॥ १ ॥
धीरश्रीलनृसिंहजे मुखकुले जातः कवीनां रविर्
विद्यानामनुकम्पया वितरणे मह्यां सुपर्वद्रुमः ।
नानाशास्त्रविचारचारुचतुरो ऽलंकारटीकाकृतिर्
भट्टाचार्यशिरोमणिर्विजयते श्रीचण्डिदासाभिधः ॥ २ ॥
अन्तरीक्षनिभे शास्त्रे ऽपारे को ऽपि न पारगः ।
चिरं तथापि कृतिनः कृतौ यत्नं वितन्वते ॥ ३ ॥

भ्वादिदशगणा इत्याकाङ्क्षाकाङ्क्षितदशगणनिबन्धनाविष्कुर्वाणो ग्रन्थकृत् सर्वधात्वर्थव्यापकार्थकत्वेन प्रधानत्वात् प्रथमतो निर्दिष्टं भूधातुं निर्दिशति । भू सत्तायां । एकस्वरत्वादूकारो न चिह्नार्थः । तदुक्तं ।

दिधीवेवीदरिद्रोर्णुजागर्तीनां चिरेर्जिरेः ।
एकस्वरकधातुनां नानुबन्धो विधीयते ॥ ०

Then follows (fol. 4) अत सातत्यगमने । सातत्यगमनं नैरन्तर्येण चरणं । अतति वातः । भावे । अत्यते । गतेरुद्देश्यरहितत्वादकर्मकत्वं । अतति पदातिः ॥ चिती संज्ञाने । संज्ञानमवबोधः । ० च्युतिर् आसेचने । ० श्च्युतिर् क्षरणे । ०

इति भूवर्ज्जं तवर्गान्ताः fol. 8b; इति पवर्गान्ताः fol. 12b; इति कवर्गान्ताः fol. 14; इति चवर्गान्ताः fol. 19b; इति टवर्गान्ताः fol. 24; इति याद्यन्ताः fol. 29; (इति ऊष्मान्ताः) इति उदात्ता उदात्तेतः सेड् ॥ अनिड्कारिका । fol. 35b; इति परस्मैभाषास्तृवर्जमनुदात्ता अनिङः अजन्ताः ॥ अथात्मनेभाषाः ॥ यती प्रयत्ने । ० fol. 43b; इत्यात्मनेभाषा उदात्ता अनुदात्तेतः सेङः fol. 59b; इत्यनुदात्ता अनुदात्तेतः fol. 60; इत्यनुदात्ता अनिङः fol. 61b; इत्यात्मनेभाषा डीङ्प्रभृतय उदात्ता स्मयतिप्रभृतयो ङित् । अथोभयपदिनः fol. 62; इति

Digitized by Microsoft®

विभाषिता: ॥ द्युत आदीन्नौ etc. द्युतादि, घटादि, फणादि, ज्वलादि, यजादि.—The several sections end as follows:—

I. आसीदश्वपतेराङ्गिश्चट्टजाते निशापतौ ।
क्षेम्यश्चट्टः शान्तिराम उचितो घोषनेउकः ॥
वङ्गमेलिपुरस्कारो देवाइचट्टयोगतः ।
चण्डिदासः सुतो जज्ञे सर्वशास्त्रविशारदः ॥
चण्डिदासकुलोत्पन्नस्तर्कपञ्चाननाभिधः ।
नृसिंहो गणमार्तण्डे भ्वादिवृत्तिं निरुक्तवान् ॥ fol. 78.

II. सनाभिधो [लभ्यो?] वन्द्यः श्रीकान्तो नेउघोषजः ।
उचितौ चण्डिदासस्य द्वावेतौ कुलभूषणौ ॥
गदुरो गोपिकानाथो महानन्दो युधिष्ठिरः ।
श्रीनाथो जज्ञिरे पञ्च चण्डिदासस्य सूनवः ॥
गोपीनाथकुले जातस्तर्कपञ्चाननाभिधः ।
नृसिंहो गणमार्तण्डे ऽदादिवृत्तिं निरुक्तवान् ॥ fol. 85*b*.

III. गोपीनाथस्याङ्गिरासीत् जगच्चट्टे मधोः सुते ।
सानन्दश्च तथा विद्यानन्दो ऽनन्दश्च माधवः ॥
विनायककवीन्द्रश्च पुण्डरीकश्च वल्लभः ।
ज्ञानानन्द इमे ख्याता गोपीनाथस्य सूनवः ॥
माध[व]स्य कुलोत्पन्नस्तर्कपञ्चाननाभिधः ।
नृसिंहो गणमार्तण्डे ह्वादिवृत्तिं निरुक्तवान् ॥ fol. 87*b*.

IV. आङ्गिरादौ जगच्चट्टे माधवस्य सुतो ऽभवत् ।
विद्याधरकुलोत्पन्ने ऽनन्ताख्ये चट्टजे ततः ॥
न्यूनक्षेम्यो घोषरघुः क्षेम्यश्चट्टपुराइकः ।
नयनो भुवनो भोलानाथो दैवकिनन्दनः ॥
गणेशश्च मुकुन्दश्च षडेते माधवात्मजाः ।
नयनान्वयसंभूतस्तर्कपञ्चाननाभिधः ॥
नृसिंहो गणमार्तण्डे दिवादिवृत्तिमुक्तवान् ॥ fol. 96.

V. नयनस्य पमोचट्टे [? पद्माचट्टे] दैवकीगाङ्गजे तथा ।
भगवच्चट्टके चाङ्गिलभ्यो वं (i.e. वन्द्यो?) यदुराघवौ ॥
लभ्यो वाणीनाथघोषश्चत्वारो जज्ञिरे सुताः ।
सदानन्दश्च कुमुदो भवानन्दश्च यादवः ॥
कुमुदाभिजनोत्पन्नस्तर्कपञ्चाननाधिपः ।
नृसिंहो गणमार्तण्डे स्वादिवृत्तिं निरुक्तवान् ॥ fol. 99*b*.

VI. Beg. तुद व्यथने ॥ व्यथनं दुःखोत्पादनं । तुदति तुदते पिशुनोक्तिर्लोकं ।
ततस्त्रिशिरसं तस्य प्रावृश्चन्नक्ष्मणो ध्वजं ।
अमघ्नात् सारथिं चास्य भूरिभिश्चातुदच्छरैः ॥ (*Bhatt.* अस्य रावणस्य । अरुन्तुदः ॥ नुद प्रेरणे । ० [17, 89).
यदुपञ्चाननो वन्द्यो लभ्यः कुमुदसंज्ञिनः ।
आङ्गिश्च द्वारकानाथे कृष्णानन्दे च चट्टजे ॥
गङ्गाहरिः श्रीहरिश्च कुमुदस्य सुतावुभौ ।
कौमुदि(:) श्रीहरिर्वाचस्पतिस्तस्य कुलोद्भवः ॥
नृसिंहो गणमार्तण्डे तुदादिवृत्तिमुक्तवान् ॥ fol. 106*b*.

VII. आङ्गिश्चट्टहरानन्दे आसीत् [श्री]हरिसंज्ञिनः ।
लभ्यो वन्द्यः श्यामदासो यदुपञ्चाननात्मजः ॥
श्यामादिचरणो रामचरणः श्रीहरेः सुतौ ।
विद्यावागीषसंज्ञस्य श्यामस्य कुलसंभवः ॥
नृसिंहो गणमार्तण्डे रुधादिवृत्तिमुक्तवान् ॥ fol. 108.

VIII. आङ्गिश्चट्टघणश्यामसुतौ (!) जानकिनाथके ।
श्यामस्य लभ्यो वं सीतारामाख्यः श्यामदासजः ॥
गोपालः कृष्णरामश्च प्राणकृष्णश्च सूनवः ।
सार्वभौमः श्यामसुतो गोपालस्तत्सुतात्मजः ॥
नृसिंहो गणमार्तण्डे तनादिवृत्तिमुक्तवान् ॥ fol. 109.

IX. गोपालसार्वभौमस्य आङ्गिरानन्दिचट्टके ।
कुशलः सुवलो रामनाथस्तस्य सुतास्त्रयः ॥
सार्वभौमसुतो धीरः कुशलस्तर्कभूषणः ।
तत्सुतोगणमार्तण्डे क्र्यादिवृत्तिं निरुक्तवान् ॥ fol. 110*b*.

X. कुशलस्य गदो वन्द्यः लभ्यः कृष्णाख्यचट्टजे ।
आङ्गिः सुतो नृसिंहाख्यस्तर्कपञ्चाननाभिधः ॥
तर्कपञ्चाननस्तर्कभूषणस्य सुतः कृती ।
नृसिंहो गणमार्तण्डे चुरादिवृत्तिमुक्तवान् ॥ fol. 122.

It ends:
पितृपूर्वदशापन्ने चट्टे गोलकसंज्ञके ।
राजीवचट्टे च गुरुप्रसादाभिधचट्टजः ॥
त्रिष्वाङ्गिनरसिंहस्य प्रजज्ञाते सुतावुभौ ।
रमाकान्तश्रीकान्तौ [च?] चण्डिवंशाब्जभास्करौ ॥
नृसिंहमुखसंतानचण्डिदासकुलोद्भवः ।
नृसिंहः सौत्रधातूनां गणवृत्तिं निरुक्तवान् ॥
काव्यवाक्यपदैः सूत्रैः प्रसिद्धा धातवो मया ।
प्रसाधिताः प्रसाध्यन्तामन्ये मान्यविचक्षणैः ॥
वैमत्यतमसाच्छन्ने सर्वशास्त्रेक्षणे गणे ।
तमोऽपहः प्रयत्नो मे मार्तण्डो मेघवर्जितः ॥
सर्वशास्त्रेक्षणं धातुगणं वेत्ति न यो जनः ।
असौ पशुसमः शास्त्रे खुरशृङ्गविवर्जितः ॥
हरिपादयुगाब्जालिस्तर्कपञ्चाननाभिधः ।
केतुग्रामनिवासिश्रीनृसिंहो गणवृत्तिकृत ॥

Digitized by Microsoft ®

गङ्गातीरगतग्राम उद्धारणपुराख्यकः ।
तस्मात्पश्चिमगव्यूतौ केतुग्रामाभिधा पुरी ॥

इति शिवं ॥ शकाब्दाः १७२८ ॥ ० ॥ लिखितं श्रीवंशीचन्दनदेवशर्म्मणः ॥

The back of the last leaf has the title *Nṛisiṃhapañcānanakṛita Saṃkshiptasāra-Gaṇavṛitti.* [H. T. Colebrooke.]

840.

1172D. Foll. 38; size 13½ in. by 4½ in.; good, recent Bengālī handwriting; four lines in a page.

Dhāturatnāvalī, a versified *Dhātupāṭha*, composed in A.D. 1764, by *Rādhākṛishṇa Śarman.*

It begins:

भास्वद्देवगणेश्वरं तनुमनोवाग्भिः प्रणम्याक्षरं
श्रीशं शङ्करमस्य तत्पमपि यत्कल्पद्रुवन्नम्नुदे ।
राधाकृष्णधरामरेण रचिता या धातुरत्नावली
सा धार्या तु गणे सतामलमिव प्रद्योततामप्यसौ ॥
धातुसूत्रेषु धातूनां नामतानुकृतेर्मता ।
अतस्ततः सुप्लुक् च सूत्राणां वेदवत्तया ॥
बाहुल्यात्क्वच चित्रस्य सुपो लोपो ऽत्र नेष्यते ।
एकवाक्यस्तु धातूनामनुबन्धः परोदितः ॥ ० ॥ ० ॥
परस्मैपदिनः स्यान आत्मनेपदिनस्तथा ।
क्रमात्परपदीत्येवं वाक्यमात्मपदीति च ॥
भ्वादिरदादिजुहोतिदिवादिस्वादितुदादिकरुधिरतनादि- ।
क्र्यादिचुरादिगणा दश कथिताः सूत्रागमभवलोकप्रथिताः ॥
पाठस्या अपि बहवो विदिता इतीह चतुर्विधधातव उदिताः ।
अथ भूपूर्वककितपर्यंतं प्रवदाम्यहमिह परपदवंतं ॥
भू सत्तायामथ चिती संज्ञाने ऽसौ सकर्मकः ।
निद्राध्वंसे त्वकर्माथ च्युतिरासेचनार्थकः ॥
स्युतिर् क्षरणे दन्त्यसादिश्चायं प्रचक्ष्यते ।
आकुलीकरणे मन्थ द्विकर्मा खादृ भक्षणे ॥ ० etc.

tavarga, kavarga, cavarga, ṭavarga, pavarga, etc. *hakārānta; svarānta;*

एते परस्मैपदिनो ऽथात्मनेपदिनो यथा । ० fol. 9*b*.; इति ० भ्वादिरादिप्रकाशः fol. 18; ० अदादिस्तद्वितीयप्रकाशः fol. 19*b*; ० ह्वादिप्रकाशः fol. 20; (दिवादि) तुर्यप्रकाशः fol. 23; ० सुप्नादिः पञ्चमस्तत्प्रकाशः fol. 23*b*; ० तुदादिः षष्ठः प्रकाशः fol. 26; ० सप्तमो रुधादिप्रकाशः fol. 27; ० तन्वादि fol. 27*b*; क्र्यादि fol. 28*b*.

The author, who seems to belong to the *Jaumara* school, professes to have made use chiefly of *Maitreya Rakshita's* and *Ramānātha's* works.

It ends:

इति बहुविधधातुर्धातुरत्नावली या
व्यरचि रुचिरबन्धा श्रीयुतेनाच्युतेन ।
चरमगणचुरादिर्नाम तस्याः प्रकाशो
दशम उपरतः श्रीकृष्ण एतेन तुष्यात् ॥ ० ॥
सुवर्णधातुसूत्रेण ग्रथिता सुधियश्चिरं ।
नूत्ना रत्नावली यत्नात् कण्ठस्था क्रियतामियं ॥
भट्टाचार्यः कामदेवाभिधानस्तज्जः सीतारामविद्यानिवासः ।
तत्पुत्रो यः श्रीहरिस्मार्त्तसंज्ञस्तत्पुत्रान्मत्कारिकैर्माविरासीत् ॥
धातुप्रदीपगणसूत्रमनोरमादेर्
धात्वावलीवलितगर्भनिदेश एषः ।
संदर्भ आविरभवन्निरवद्यपद्यः
षण्णागरागधरणीगणिते शकाब्दे ॥ १६८६ ॥
सार्वभौमोपाधिकेन श्रीराधाकृष्णशर्मणा ।
धातुरत्नावलीग्रन्थः कृतः संपूर्णतां गतः ॥

[H. T. Colebrooke.]

841.

1494 c, d. Foll. 3 and 13 resp.; size 16 in. by 5½ in.; fair modern Bengālī handwriting; 7 and 8 lines in a page resp.

I. Foll. 51–53 of vol., *Vasudhātukārikā*, a set of 17 memorial stanzas (in mixed metres), containing the roots which, in the *Dhātupāṭha*, are *anudāttetaḥ* (*anudāttalopinaḥ*, *ātmanepadinaḥ*) and *svaritetaḥ* (*ubhayapadinaḥ*). The roots are arranged according to the classes, and, in each class, principally according to the last radical. It begins:

वृध्वाशंसिरुचिद्युतां श्वितिवृतोर्मन्थेर्यतिग्रन्थयोर्
व्यन्तानामरलां तथा श्विमश्चवङ्कीनां दिकारे परे ।

Digitized by Microsoft®

घान्ता ईशिददीर्वृधिध्विति च ये मान्ताश्च ये भास्कास्
तेषां मह्निमलोः कदिक्रदिकलां नीचः स्वरो लुप्यते ॥ १ ॥

The blank page of fol. 1 contains the title, in Devanāgarī, *Saṃkshiptasārasammata-vasudhātukārikā.*

II. Foll. 54–63; a commentary on the above *kārikās*. It begins;

वृध्वाशंसीत्यादि । एषां धातूनां नीचः स्वरो लुप्यते । नीचो ऽनुदात्तः । एते ऽनुदात्तलोपिन इत्यर्थः । तद्यथा* वृधु वृद्धौ वर्धते । आङ् शसि इच्छायां आशंसते† । °

Fol. 61*b*: अनुदात्तेत एत एव उक्ताः ते मन्वाद-यस्ते अनुदात्तानुबन्धाश्चुरादिषु । ९ । इदानीं स्वरितेत उभयपदिन उच्यन्ते । °

[H. T. Colebrooke.]

842.

721b. Foll. 10; size 16 in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; nine lines in a page.

Vasudhātukārikā (foll. 1–2*b*), with the same *Ṭīkā*. [H. T. Colebrooke.]

843.

1494e. Foll. 5 (64–68 of vol.); good, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Daśabalakārikā, a set of 36 memorial stanzas, containing the roots belonging to more than one conjugational class, by *Daśabala.*

It begins:

ये धातवः सन्ति गणान्तरेषु वर्णार्थनिर्देशपदैरभिन्नाः ।
विभिन्नरूपप्रतिपादनाय रूपाणि तेषां समुदाहरिष्ये ॥
भूवादिषूभयपदी बुध बोधने ऽस्ति
दैवादिको ऽपि स बुधिर्गदितो ऽनुदात्तेत् ।
रूपं द्वयं भवति बोधति बोधते च
रूपं तृतीयमपि बुध्यत इत्यमुष्य ॥ १ ॥

It ends with the following additional stanza:

षट्त्रिंशता श्लोकनिबन्धनेन
धातूनसौ स्वीकृतवान् महाधीः ।
अध्यापको यः सुतरां प्रसिद्धो
बलोत्तरो विंशतिभाग्यतुल्यः ॥
इति दशबलकारिका समाप्ता ॥

For another MS. of this treatise see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 246. [H. T. Colebrooke.]

844.

1478. Foll. 11; size $15\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.; modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

[*Saṃkshiptasāra-*] *Śabdaghoshā,* consisting of paradigms and memorial verses to *Kramadīśvara's* grammatical aphorisms.

It begins:

नमामि शैलजाकान्तं सर्वज्ञानमयं शिवं ।
यस्य स्मरणमात्रेण निर्मला भारती भवेत् ॥
भ्वाद्यदादिजुहोत्यादिर्दिवादिस्वादिरेव च ।
तुदादिश्च रुधादिश्च तनुक्र्यादिचुरादयः ॥

Of conjugational paradigms only भू is given, after which follow the declensions of pronouns and nouns; and finally the personal pronouns, where the *Kātantra* is frequently quoted. It ends: इति शब्दः घोसाप्रकरणं समाप्त (!) ।

[H. T. Colebrooke.]

845.

1477. Foll. 61; size $15\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

[*Saṃkshiptasāra-*] *Dhātughoshā,* consisting of rules, paradigms, and memorial verses on verb inflection.

a) foll. 1–3*a* contain rules on the use of the conjugational voices; beginning: व्यतिपूर्वभू सत्ताभियोगे सेङः स्रात्मने ॥ The aphorisms are arranged in columns, of which there are six on each page of generally eight rules each.

---

* For तद्यथा MS. 721 has एषामनुदात्तत्वादात्मनेपदं कथितं ।

† आङ् ससु स्तुतौ आशंस्यात् MS. 721.

Digitized by Microsoft®

b) foll. 6*a* (at the bottom)–7*a*, versified lists of roots, beginning:

भूस्यागमदृशस्तस्माज्जल्पाटजप एव च ।
पैपापटपचो भ्वादावेकादश परे पदे ॥

and ending: इति दश गणाः ॥

This is preceded, on foll. 3*b*–6*a* by a number of *ślokas* extracted, rather promiscuously, from the *Mānava-Dharmaśāstra*, and bearing chiefly on the Brāhmaṇical caste, the course of instruction prescribed for it, &c.

c) foll. 7*b*–61 contain the personal terminations of the various tenses and moods, and paradigms illustrating their formations in the several conjugational classes.

This section begins: लटो लोटो लङश्चैव विध्याद्याशीर्लिङोर्लिटः । लुटो लटो लङश्चैव दश क्रमात् (!) ॥ लक्षणानि निगद्यन्ते तिङन्तपादसंज्ञके ॥ ० ends: इति भ्वाद्यादीकदशगणां (!) कियद्धातूनां तिङादिदशलकारैः कृतो धातुप्रयोगः ॥

[H. T. Colebrooke.]

846.

671 c, d. Foll. 32 and 88 resp.; size 12¾ in. by 6¼ in.; fairly written in the Bengālī character, towards the end of last century; ten lines in a page.

I. *Sārasaṃgraha*, an elementary Grammar, based on *Kramadīśvara's Saṃkshiptasāra*, by *Pītāmbara Śarman*. The rules are illustrated by examples. It begins:

नत्वा रामं हनूमन्तं क्रियते सारसंग्रहं ।
बालकाय व्याकरणं श्रीपीताम्बरशर्मणा ॥

निति वृद्धिरदिरङ् बहुलं ॥ अ इ उन् ऋलकन् ए ओङ् ऐ औच् प्रत्याहारात् स्वरहलोरुक्तौ तदवच्छिन्नं स्वरमात्रं गृह्यते । ननु कस्य स्थाने का वृद्धिः । उच्यते । अदात् इदैत् उदौत् ऋदार् लृदाल् एदैत् ओदौत् । अङः सप्त । अ इ उ ऋ लृ ए ओ ।

प्रवृत्तिश्च निवृत्तिश्च विभाषोक्तविधेः क्वचित् ।
अपूर्वस्य विधानं च बहुलं स्याच्चतुर्विधं ॥ सूत्रे
प्रथमा भवति ज्ञेयं द्वितीया च विशेषणं ।
तृतीया च सहादिः स्याच्चतुर्थी च निमित्तिका ॥
पञ्चमी उत्तरे षष्ठीस्थाने संबन्ध एव हि ।
सप्तम्यादावुपपदे वाच्ये गम्ये परे सति ॥
अनादरे पृथक्कारे विषये च प्रकीर्तिता ॥

आदेशागमगुणवृद्धिह्रस्वादयो यथासंभवं परिकल्पनीयाः । उदाहरणदर्शनाद्धस्वोक्त्या दीर्घो ऽप्युपलक्ष्यते । सर्वत्र साकाङ्क्षे पूर्वोक्तमनुवर्तते ॥

संज्ञा च परिभाषा च विधिर्नियम एव च ।
अतिदेशो ऽधिकारश्च षड्विधं सूत्रलक्षणं ॥

पाठयति दाक्षिः ॥ न कथादेः । कथयति ॥ क्वचिन्मध्यान्तयोः । आनुहौडिकं चिराययति । ०

इति ० प्रथमः सन्धिपादः fol. 3*b*; इति ० द्वितीयस्तिङ्पादः fol. 13*b*; इति ० तृतीयः कृदन्तपादः fol. 18*b*; इति ० चतुर्थस्तद्धितपादः fol. 24*b*; इति ० पञ्चमः कार[क]पादः fol. 26; इति ० षष्ठः सुबन्तपादः fol. 30;

It ends: इति श्रीक्रमदीश्वरपण्डितानुग्रहात् श्रीपीताम्बरशर्मविरचितसारसंग्रहे सप्तमः समासपादः ॥

For another copy of this work, see Rāj. Mitra, Descriptive Cat., i., p. 149.

II. *Sārasaṃgrahasandarbha*, a commentary on the preceding work, by the son of *Khullāna* (?). It begins:

नत्वा रामं विधिं सीतां गुरुं दुर्गां हरं हरिं ।
सारसंग्रहसंदर्भं कुरुते खुल्लानात्मजः ॥
नत्वा रामं हनूमन्तं ० श्रीपीताम्बरशर्मणा ॥

रामं हनूमन्तं नत्वा बालकाय व्याकरणं क्रियते व्याकरणं किम्भूतं सारसंग्रहं । पीतमम्बरं यस्य स पीताम्बरः कृष्णः श्रिया युक्तः श्रीयुक्तः पीताम्बरस्तस्मिन् श्रीपीताम्बरे शर्म यस्य स पीताम्बरशर्मा तेन श्रीपीताम्बरशर्मणा व्याक्रियन्ते साधु शब्दा व्युत्पाद्यन्ते अनेनेति तद्व्याकरणं । ० निति न इद्यस्य स नित् तस्मिन्निति । वर्धनं वृद्धिः ०

It ends: इति श्रीक्रमदीश्वरपण्डितानुग्रहात् श्रीपीताम्बरशर्मविरचितसारसंग्रहस्य श्रीगोपीचन्द्रसंमतः सप्तमः समासपादसन्दर्भः ॥

On the back of the last leaf the work is called पिताम्बरन्यायभूषणकृतसारसंग्रहव्याकरणभू॰ टी.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

847.

671b. Foll. 11; size and handwriting, as in preceding MS.

[*Rāmāyaṇa*-] *Chāttravyutpatti*, a versified abstract of the *Rāmāyaṇa*, in nine *sargas*; composed by *Pītāmbara Śarman*, with the view of exemplifying the verb section of his *Sāra-saṃgraha*. It begins:

रामो भवत्ययोध्यायां कौशल्यागर्भसंभवः ।
स्मापि ब्रह्म स्वयं पूर्णो विष्णुर्दशरथात्मजः ॥
कैकय्या भरतो ह्यंशो रामस्य भवतु प्रभुः ।
लक्ष्मणश्च सुमित्रायाः शत्रुघ्नश्चाभवद्बली ॥ °

Each *sarga* consists of 25 *ślokas* with the exception of the first which has only 14. It ends:

शैवौ दयालू शान्तौ द्वौ त्यक्तराज्यौ सतां मतौ ।
अस्यातां च महारण्ये कलापग्रामसंज्ञके ॥

इति श्रीवाल्मीकरामायणपाठकश्रीपीताम्बरशर्मकृतच्छात्र-व्युत्पत्तिवर्द्धको यं नवमः स्वर्गः (thus always) ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥ [H. T. Colebrooke.]

---

7. Vopadeva.

848.

2807. Foll. 122; size $8\frac{3}{4}$ in. by $6\frac{1}{4}$ in.; Bengālī character; 15–25 lines in a page; written and bound in the European fashion.

Mugdhabodha, a Sanskrit grammar in aphorisms, accompanied with a brief commentary, by *Vopadeva*, son of *Keśava*, and court-paṇḍit to King Mahādeva (Rāmarāja) of Devagiri (or Deoghar), who lived in the latter part of the thirteenth century.

Edited by O. Böhtlingk, St. Petersburg, 1847. [Sir C. Wilkins.]

849.

494. Foll. 108; size $12\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fairly written, in the Bengāli character; six lines in a page.

Vopadeva's Mugdhabodha.

Dated Śaka 1727. [H. T. Colebrooke.]

850.

2902. Foll. 106; size 9 in. by $6\frac{1}{2}$ in.; bound in the European fashion; fair, modern Bengāli writing; enclosed in double red lines and broad margins; 14–17 lines in a page.

Mugdhobodha. [Dr. Leyden.]

851.

1282a. Foll. 62; size 13 in. by 4 in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Devīdāsa's annotations on the *Mugdhabodha*.

The treatise begins:

प्रणम्य परमात्मानं कृष्णं त्रिभुवनेश्वरं ।
मुग्धबोधस्य टीकेयं देवीदासेन रच्यते ॥

ग्रन्थारम्भे विघ्नविघाताय ग्रन्थकृत् मङ्गलमाचरति मुकुन्द-मिति । मया वोपदेवेन मुकुन्दं सच्चिदानन्दं प्रणिपत्य मुग्धबोधं व्याकरणं परोपकृतये प्रणीयते प्रकाश्यते । मुकुं मुक्तिं ददातीति मुकुन्दस्तं मुकुन्दं । हनजनाद्रमादेर्डैः रात्रेर्मन्वा कृतिरिति (*Mugdh*. 26, 31) याग्विभागान्मन् । अथवा सरसिजवत् विभक्त्यलोपः । अथवा मुक्तेर्मुकुमादेशः । मनीषादित्वात् । मुकुर्मुक्तेः महेशे च कुः पृथिव्यामशोभने । इति हट्टचन्द्रः ॥ चिच्च आनन्दश्च चिदानन्दौ सन्तौ चिदानन्दौ यस्मात् । अस्माकं मते त्रिपदकर्मधारयः । भक्तिश्रद्धातिशयेन नत्वा प्रणिपत्य । मुग्धानामन्यव्याकरणबाहुल्यदर्शनानामचेतसां बोधो यस्मात् । व्याक्रियन्ते व्युत्पाद्यन्ते शब्दा अस्मिन्ननेनेति वा तद्व्याकरणं °

The *saṃjñāpāda* ends fol. 4; the *sandhiṭīkā*, fol. 7*b*; *subantaṭīkā*, fol. 20*b* [so far quoted: *Vidyānivāsa*, fol. 16*a*; *Vyākaraṇakaumudī*, 13*a*, 15*a*, 17*a*, 19*a*]; *kārakaṭīkā*, fol. 26*b*; *samāsaṭīkā*, fol. 35*a*; *taddhitaṭīkā*, fol. 41*b*; *ākhyātaṭīkā*, fol. 58*a*.

It ends: एवं नद्यवस्कन्दं स्नानिजिघांसुदेवं विप्रदर्शं इत्यादयः पूर्वकाले इति पुनःकरणात् आभीक्ष्ण्यव्यतिरेके ऽपि चरम ॥ इति श्रीदेवीदासचक्रवर्त्तिना मुग्धबोधटीका विरचिता ॥

[H. T. Colebrooke.]

852.

1125. Foll. 248 (paged 247; two leaves being marked 71); size 12 in. by 4 in.; legibly

Digitized by Microsoft®

written, in the Bengālī character; six or seven lines in a page.

Rāmānandācārya's commentary on the *Mugdhabodha*. It begins:

प्रणम्य परमात्मानं रामं पद्मदलेक्षणं ।
मुग्धबोधस्य टीकेयं रामानन्देन रच्यते ॥
कातन्त्रपरिशिष्टादौ विवृतानि च कानिचित् ।
पदान्यस्य प्रपञ्चार्थं दर्शितानि यथामति* ॥

श्रीवोपदेवपण्डितः संक्षेपतः स्वयंकृतस्य व्याकरणस्य दुरूहतया वृत्तिं चिकीर्षुः प्रारब्धसमाप्तये शिष्टाचारप्राप्तं मङ्गलं कुर्वन् संबन्धाभिधेयप्रयोजनानि व्याकरणनाम च निर्दिशति मुकुन्दमित्यादि ० ।

It ends: लिखितं श्रीरामधनदेवशर्मणः ॥ ० शकाब्दाः १७१७ ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

853.

1169. Foll. 303; size 13 in. by 4½ in.; fairly written, in the Bengālī character; eight lines in a page.

Another commentary on the *Mugdhabodha*, by *Rāma Tarkavāgīśa*. This volume wants the *taddhita* chapter (vii.).

It begins:

ब्रह्मादिदेवासुरवृन्दवन्दिते पद्मालयेशाक्षिसरोजराजिते ।
कन्दर्पदर्पान्तकपादनीरजे सन्तु प्रणामा वरदोहव्रजे ॥ - -
तेन व्याकरणं कृतं कलियुगे दृष्ट्वा भवाब्धौ नरान्
अज्ञानावृतमानसानकरुणया श्रीमुग्धबोधं भुवि ।
पाणिन्यादिमतावलोकनपरः श्रीरामशर्मा कृती
तस्यैतां सुधियां प्रमोदजननीं टीकां तनोति स्वयम् ॥
गुणवद्भिर्गुणो नेयो न दोषो ऽस्तीह तद्यतः ।
संतः स्खलनजो दोषः परिष्कार्यः सतां पुनः ॥
परे ऽत्र पाणिनीयज्ञाः केचित् कालापकोविदाः ।
एके विद्यानिवासाः स्युरन्ये संक्षिप्तसारकाः ॥

The *sandhyadhyāya* ends fol. 25*b*; the *hasantādhyāya*, fol. 57; the *ka* (i.e. *kāraka*)-*pādaṭīkā*, fol. 97*b*; the *samāsapāda*, fol. 157*b*; the *ākhyātapāda*, fol. 243*b*; the latter chapter, together with the *kṛitprakaraṇa* is separately paged 1–146.

Dated *śakābdāḥ* 1727. [H. T. COLEBROOKE.]

854.

1290. Foll. 128; size and handwriting as in the preceding MS.

The *taddhita* section of *Rāma Tarkavāgīśa's* commentary; incomplete. The MS. breaks off abruptly in the comment on *sūtra* 97 of this chapter. [H. T. COLEBROOKE.]

855.

383. Foll. 347; size 16 in. by 4 in.; good, modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Subodhā, a commentary on the *Mugdhabodha*, by *Durgādāsa Vidyāvāgīśa* (son of *Vāsudeva Sarvabhauma Bhaṭṭācārya*).

In A.D. 1639 the author wrote a commentary on *Vopadeva's Kavikalpadruma*.

The MS. begins:

गौरीशानौ निखिलजगतां सर्गसंहारहेतू*
दुर्गादासो धरणिपतितो भक्तिभावेन नत्वा ।
जिज्ञासूनामखिलवचनं धीमतां पाठकानां
संतोषार्थं रचयतितरां मुग्धबोधस्य टीकाम् ॥
श्रीमद्विद्यानिवासाद्यैरार्यैर्यद्यपि सूरिभिः ।
भूरिभिर्विहिता व्याख्या तथाप्याख्यायते मया ॥

This MS. is not quite complete. Fol. 315 breaks off abruptly in the comment on *sūtra* vi. 18, the rest of that chapter being wanting.

Foll. 154–189 contain chapter vii. Between foll. 185 and 186, however, four leaves are missing, comprising the commentary on vii. 86 (partly) to vii. 94 (partly).

Foll. 190–347 (numbered 1–151, with a *śuddhapattra* after fol. 94), chapters viii–xxvi.

* A MS. described in Rāj. Mitra's Notices, i., p. 222, does not seem to contain the second introductory *śloka*.

* The usual reading is लक्ष्मीकान्तौ निखिलजगतां सर्गसंहारहेतुं, the other *pādas* also showing similar variations from the usual text; see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 395; Rāj. Mitra, Notices i., p. 254.

Digitized by Microsoft®

According to Aufrecht, the author (besides mentioning *Vidyānivāsa*) quotes from the commentaries of *Rāmānanda*, *Kāśīśvara*, and *Rāmatarkavāgīśvara*. The work was published at Calcutta, in 1861. [H. T. COLEBROOKE.]

856.

1167. Foll. 335; size 13 in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; seven, sometimes six, lines in a page. Foll. 17–24 have been wrongly inserted by the binder between foll. 32 and 33.

Another commentary on the *Mugdhabodha*, by *Kāśīśvara* (*Kāśīśa*) *Bhaṭṭācārya*.

Complete. It begins:

ब्रह्मेशाद्यैर्नतपदयुगं सच्चिदानन्दमीशं
संसाराब्धेस्तरणिमजरं रामचन्द्रं प्रणम्य ।
श्रीकाशीशः परहितमना मुग्धबोधस्य टीकां
चक्रे मोदं वहतु विदुषां श्रीपदाप्यस्तु सेयं ॥

अथादौ समस्तविघ्नविनाशकत्वे सकलशिष्टसमाचारप्राप्तमभीष्टदेवं नमस्कुर्वन् तन्निबन्धनं च शिष्यशिक्षार्थं कुर्वन् अभिधेयं च प्रतिजानन्नाह मुकुन्दमित्यादि । मुकुन्दं प्रणिपत्य प्रकर्षेण नत्वा मया मुग्धबोधव्याकरणं परोपकृतये प्रणीयते क्रियते । मुकुं मोक्षं ददातीति मुकुन्दः पृषोदरादिः । मुच्ऌ मोक्षणे इत्यस्माद्‌गणादौ घुङ्प्रत्यये मुकुः सन्कालत्रयबोधितः । चित्‌ज्ञानस्वरूपः आनन्दः सुखस्वरूपः । ततः संश्चासौ चिच्चेति सच्चित् । सच्चिच्चासौ आनन्दश्चेति सच्चिदानन्दः । रूमते तु संश्चासौ चिच्चासावानन्दश्चेति सच्चिदानन्दः त्रिपदकर्मधारयः नित्यस्वरूपः स्वप्रकाशः सुखस्वरूपश्चेत्यर्थः । ०

Of other commentators only *Durga* (foll. 14*b*, 21*b*, 22*a*; *Durgaṭīkā*, 8*b*) has been found quoted in the *saṃjñā*- and *sandhiprakaraṇa* (ends fol. 26*b*); the *Dīpikā*, fol. 135.

The *strītyaprakaraṇa* ends fol. 97*b*; *kārakapr.* fol. 126*b*; *samāsapr.* fol. 176*b*; *taddhitapr.* fol. 212.

The *ākhyāta* section begins: अथ त्यादिरुच्यत इति अत्र च मङ्गलादीनि मङ्गलमध्यानि मङ्गलान्तानि च शास्त्राण्यव्याहतप्रसराणि आयुष्मद्व्याख्यातृश्रोतृकाणि च भवन्तीति ०

The *kṛidanta* section begins, fol. 307*b*:

अथ सीतापतिं सीतां नत्वा गौरीपतिं शिवं ।
कृदन्तटिप्पनीं हृद्यां ब्रूते काशीश्वरः कृती ॥

It ends: एवं अक्षिणी काणं हसति । इत्यादिशिष्टप्रयोगानुसारेण बोद्धव्याः । बहुलं ब्रह्मणीति सुगमं ॥ इति इष्णवादिपादः ॥ इति श्रीकाशीश्वरभट्टाचार्यकृता मुग्धबोधटीका समाप्ता ॥

For another (apparently incomplete) MS. see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 178.,

[H. T. COLEBROOKE.]

857.

229. Foll. 178 (paged 179, no. 144 having been omitted); size 15½ in. by 5 in.; small, neat, recent Bengālī handwriting; 7–9 lines in a page. Foll. 70–85, 108*b*–116*a*, 173–178, and a few other passages, have been supplied by a different hand.

Govindarāma Vidyāśiromaṇi's commentary on the *Mugdhabodha*, entitled *Śabdadīpikā*.

It begins:

नत्वा शम्भुपदद्वन्द्वं नाम्ना गोविन्दशर्मणा ।
टीकेयं मुग्धबोधस्य क्रियते शब्ददीपिका ॥
रामानन्दप्रमुखकवयः शब्दपारं गता ये
नृत्यच्छश्वल्लवणकमलोद्गापिवाचो नतेन ।
एतेषां तन्मतमभिसमालोक्य टीका सदर्था
गोविन्देनोच्यत इति सतां भ्रान्तिघातिन्यदूष्या ॥

श्रीवोपदेवनाम्ना पण्डितेन भूवाचस्पतिना माहेशभाष्यादिभ्यः सारमाकृष्य संक्षेपेण मुग्धबोधनाम व्याकरणं कुर्वता तत्रादावशेषविघ्नविघाताय मुकुन्दशिवनमनरूपमङ्गलमाचर्यते । मुकुन्दमिति । तत्र व्याख्याक्रमः ।

उपोद्घातः पदं चैव पदार्थः पदविग्रहः ।
चालना प्रत्यवस्था च व्याख्या सूत्रस्य षड्विधा ॥

मया लक्ष्म्या सह वोपदेवेन मुकुन्दं प्रणिपत्य मुग्धबोधनाम व्याकरणं प्रणीयते प्रकाश्यते इत्यन्वयः॥ मया वोपदेवेन वा । उश्च अश्च वौ हरिहरौ उपदेवौ यस्य स वोपदेवः तेन। मुकुर्मुक्तौ महेशे मुः कुः पृथिव्यामशोभने। इति हट्टचन्द्रः। मुकुं मुक्तिं ददातीति मुकुन्दस्तं । हनजनाङ्गमादेर्डैः । मनीषादित्वात् साधुत्वं । अथवा द्वितीयाया अलुक्समासः । कृद्योगे कर्मषष्ठ्यभावदर्शित्वादिति सूचितं । मुकुन्दं किंभूतं सच्चिदानन्दं । सन्नित्यं चिज्ज्ञानं आनन्दः

Digitized by Microsoft®

सुखस्वरूपः । संश्वासौ चिञ्चासावानन्दश्चेति सच्चिदानन्दस्तं । अथवा चिच्चासावानन्दश्चेति चिदानन्दः । संश्चासौ चिदानन्दश्चेति सच्चिदानन्दस्तं । अथवा चिच्च आनन्दश्चेति चिदानन्दौ सन्तौ चिदानन्दौ यस्य सच्चिदानन्दस्तं । प्रणिपत्य प्रकर्षेण भक्तिश्रद्धातिशयेन नत्वा तात्पर्यार्थं नीयते प्रकाश्यत इत्यर्थः । अथवा प्रकर्षेणाष्टाङ्गादिना निपत्य प्रणिपत्य । मुग्धान् मूढान् बोधयतीति ढात् यण् । मुग्धः सुन्दरमूढयोरिति शासनं । ०

The author quotes *Devīdāsa* and *Rāmānanda* constantly; in the *saṃjñā* and *sandhi* (ends 16*b*) sections, *Kamalacakravartin* is quoted fol. 15*b*; *Kāśīśvara*, 16*b*; *Kramadīśvara*, 13*b*; *Śrīpatidatta*, 8*b*, 12*a*.

The *ākhyāta* section (ch. viii. seq.) begins fol. 105: अथेत्यादिरुच्यते। अथेति मङ्गलार्थः। इति केचित्। अथवा आनन्तर्यार्थे च स्यादेरनन्तरं । त्यादिरुच्यते । धोः । ०

The *kṛidanta* section (ch. xxvi.) beg. fol. 155.

It ends: यथा पूर्वैर्भिरित्यादि एवमन्यत्रापि बोध्यं ॥ इप्वादिपादः ॥ इति श्रीगोविन्दरामविद्याशिरोमणिविरचिता मुग्धबोधटीका नाम्ना शब्ददीपिका समाप्ता ॥

> वर्षे वारणबाहुवारिधिविधुव्याप्ते मनस्तोषिणीं
> धीराणां धरणीधरेशतनयापादारविन्दं स्मरन् ।
> दिङ्मानं दिवसं शुचे रितवति प्राप्तान्यमन्दादरम्
> टीकां शब्दसमुद्रसंतरतरिं कश्चिल्लिलेखोणगौ ॥

शकाब्दाः १७२८ आषाढस्य दशमदिवसीया लिपिरेषा ॥

[H. T. Colebrooke.]

858.

1485. Foll. 74; size 16 in. by $5\frac{1}{2}$ in.; good, recent Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Bālabodhinī, another commentary on the *Mugdhabodha*,—which has a considerable amount of matter in common with the preceding one,—by *Śrīvallabha Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya* (*Bhagīratha*?), son of *Śyāmadāsa-mukhopādhyāya* and *Bhavānī*. Chapters i.–v.; or to the end of the *kāraka*- section. It begins:

> नत्वा श्रीगुरुपादपद्मयुगलं सर्वार्थसंपत्प्रदं
> तावन्नोपवभूजनप्रियपदं श्रीकुड्मैरर्चितं ।
> इत्तापोपशमं सुजाततुलसीसन्मञ्जरीसेवितं
> टीकां बालकबोधिनीं वितनुते श्रीवल्लभो ब्राह्मणः ॥

श्रीवोपदेवनाम्ना पण्डितेन भूपाचस्पतिना माहेशभाष्यादिभ्यः सारमाकृष्य संक्षेपेण मुग्धबोधनाम व्याकरणं कुर्वता तत्रादावशेषविघ्नविघाताय मुकुन्दशिवनमनरूपमङ्गलमाचर्यते। मुकुन्दमिति॥ तत्र व्याख्याक्रमः ।

> उपोद्घातः पदं चैव पदार्थः पदविग्रहः ।
> चालना प्रत्यवस्था च व्याख्या सूत्रस्य षड्विधा॥

इति। अतो मुकुन्दं द्वितीया सच्चिदानन्दं तद्विशेषणं प्रणिपत्य लुप्तप्रथमैकं प्रणीयते क्रियापदं। मुग्धबोधं प्रथमैकं व्याकरणमित्यतस्य विशेष्यं । परोपकृतये चतुर्थ्येकं मयेति तृतीयैकं । मया वोपदेवेन मुकुन्दं प्रणिपत्य मुग्धबोधनाम व्याकरणं प्रणीयते । प्रकाश्यते इत्यन्वयः। मया लक्ष्म्या सहेति वा। मुकं मुक्तिं ददातीति मुकुन्दस्तं हनजनानमादेङ्ः (*Mugdh.* 26, 33) मनीषादित्वात् साधुत्वं । यद्वालुकसमासः कृद्योगे कर्मणि षष्ठ्यभावदर्शितत्वादिति सूचितं क्वचिन्नेति अत्र वीजमपवादे उत्सर्गनिवेशः तेन भट्टौकारकामिचकार्याणि (*Bhaṭṭik.* 7, 29) इति प्रयोगः। तथा च मुकुर्मुक्तौ महेशे मुः कुः पृथिव्यामशोभने इति हट्टचन्द्रः। ज्ञानान्मुक्तिरिति ज्ञानं प्रणिपत्येत्याशङ्क्याह सच्चिदानन्दं संश्वासौ चिच्चासावानन्दश्चेति सच्चिदानन्दस्तं सच्चिदानन्दं। सन्नित्यः चिज्ज्ञानं आनन्दः सुखविशेषः सच्चिदानन्दविग्रहनित्यर्थः(!)। प्रकर्षेण अष्टाङ्गादिना निपत्य प्रणिपत्य। मुग्धान् बोधयति यत् ढात् यण्। मुग्धं यथा स्यात् बोधयति इति वा । मुग्धः सुन्दरमूढयोरिति शासनं । ०

Ch. iii. beg. fol. 16:

> नत्वा गङ्गाधरं गौरीसहितं शान्तमव्ययं ।
> स्यादेर्बालकबोधिन्यां व्याख्यामाह भगीरथः ॥

लेः । सि ०

Fol. 34*b*: इति बालबोधिन्यां नपुंसकपादः । अजन्ताध्यायः ।; fol. 45*b*: इति श्रीश्यामदासमुखोपाध्यायसुतश्रीश्रीवल्लभविद्यावागीशभट्टाचार्यपरिकलितायां बालबोधिन्यां हसन्ताध्यायः ॥

> नारायणपदद्वन्द्वमीडे ऽहमाखिलार्थदं ।
> निरीहा यतयो नत्वा यन्मोक्षार्थी गतिं ययुः ॥

स्त्रियां । ०

Quotations have been met with from the works of *Durgādāsa*, *Devīdāsa*, *Rāmānanda*, *Vidyānivāsa*, and *Vidyāvāgīśa*. [H. T. Colebrooke.]

859.

1484. Foll. 25; size 16 in. by $5\frac{1}{2}$ in.; fairly good, recent, Bengālī handwriting; ten lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Bālabodhinī. Chapters viii.–xix, comprising the verb-section to the end of the desiderative (*sananta*). It begins:

प्रणम्य ज्ञानवरदं शिवं खण्डेन्दुभूषणं ।
आख्याते बालबोधिन्यां व्याख्यामाह भगीरथः ॥

अथेति । अथशब्द आनन्तर्यार्थः स्यादेरनन्तरं त्यादिरुच्यत इत्यर्थः । तथा तिङादिविच्छेदकारक इति मङ्गलार्थश्चेति ॥ धोरिति पञ्चम्येकवचनं °

Fol. 1*b*: इति श्रीश्रीवल्लभाचार्यविद्यावागीशकृतायां मुग्धबोधटीकायामाख्याते संज्ञाप्रकरणं समाप्तं ॥ It ends:

ञ्यन्तत्वात् प्राप्ते स्विदस्वदसहां निषेधः ।
सिस्वेदयिषति सिस्वादयिषति सिसाहयिषति ॥

इति बालबोधिन्यां सनन्तपादः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

860.

1085. Foll. 95; size 13¼ in. by 4½ in.; written, in the Bengālī character, by two recent hands; the second of which (foll. 65*b*–95) is the same which wrote no. 858 (MS. 1485,); fol. 22 has been supplied by a third hand; eight lines in a page.

The remaining portions of the *Bālabodhinī.*

a) Foll. 1–50. Chapters vi. (*samāsa*, ends fol. 30) and vii. (*taddhita*).
It begins:

नत्वा गुरुपदद्वंद्वं भक्तानुग्रहकारकं ।
समासे बालबोधिन्यां व्याख्यामाह भगीरथः ॥
दैक्यं ° ॥

b) Foll. 51–95. From shortly before the end of the *sananta* (xix) to the end of the work. The *kṛit* section begins, fol. 75:

शङ्करं शङ्करं नत्वा शङ्करीं शङ्करीं तथा ।
रच्यते शङ्करी टीका कृत्पादे विदुषां मुदे ॥

It ends: अधुना शिष्यो गुरोरौत्कर्षमाह द्यौरित्यादिश्लोकद्वयेन ।

श्यामदाससुतो नत्वा कृष्णं श्रीवल्लभोऽकरोत् ।
यथामति शुभां टीका नाम्ना बालकबोधिनीं ॥

इति श्यामदासमुखोपाध्याय[-भवानी fol. 50 *b*]सुतश्रीश्रीवल्लभविद्यावागीशभट्टाचार्यपरिकलिता बालबोधिनीटीका समाप्ता [H. T. Colebrooke.]

861.

226. Foll. 292 (paged 1–290, nos. 106 and 255 having been used twice); size 15¼ in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; eight (foll. 176*b*–190 ten or twelve) lines in a page.

Another commentary on the *Mugdhabodha*, by *Rāmabhadra Nyāyālaṃkāra*, son of *Raghunātha.* It begins:

नत्वा भक्त्या भवानीचरणयुगसरोजाततरेणून् नमद्भिर्
विश्वक्सेनस्वयंभुप्रभृतिसुरगणैरुत्तमाङ्गेषु जुष्टान् ।
यत्नेन स्वल्पसंवित्तिपपठिषुशिशुतुष्ट्यर्थमेतां तनोति
टीकां श्रीरामभद्रो विहितगुरुनतिर्मुग्धबोधीं ततार्थां ॥
विद्यानिवासादिभिराद्यविज्ञैः प्रणीतमार्गे मम गन्तुमिच्छोः ।
सुदुर्गमे शब्दचयार्थवन्ये द्विजाशिषः सन्तु सदा सहायाः ॥
सदा पण्डितैर्मण्डितां संसदं शाब्दिकैर्वैच्मि वाक्यं प्रणम्याहमेतत् ।
कदा नोपहास्यं यदि स्यादशुद्धं प्रशोध्यं भवद्भिर्दयावद्भिरेतत् ॥
स्वयंकृतव्याकरणस्य धीरः श्रीवोपदेवः सुदुरूहबुद्ध्या ।
विघ्नं चिकीर्षुर्लघु तत्समीप्सुः शिष्टागतं मङ्गलमाचरिष्णुः ॥
विनिर्दिशन् शिष्यकुलस्य शिक्षार्थमेतदादौ विदधाति तत्र ।
मुकुन्दमित्यादि °

In the *saṃjñā* (ends fol. 15*b*) and *sandhi* (fol. 34) chapters have been found quoted:—

Kāśīśvara, fol. 6*b*, 7*a*, 16*b*, 18*a*; *Durgasiṃha*, 19*a*. 27*b*; *Durgādāsa*, 27*b*, 31*b*; *Durgādāsa-vidyāvāgīśa* (one writer) 2*b*, 6, 7*a*, 12*a*, 13*a*. 14*b*, 16*b*, 19*b*; *Rāmatarkavāgīśa*, 18*a*, 23*a*, 26; *Rāmānanda*, 6*b*, 7*a*, 16*b*, 19*a*; *Śrīpatidatta*, 25*b*.

The *hasantanapuṃsakapāda* ends fol. 74*b*; *strītvapāda*, fol. 86; *samāsa*, fol. 142; *taddhita* (and *syādyanta*), fol. 176.

The *ākhyāta* section beg.: शास्त्राणि आदिमध्यसमाप्तिमङ्गलानि चेत्तदा लोके रूढि[रि]ति ख्यातानि भवन्तीत्यतो मध्ये मङ्गलं विधाय स्याद्यन्तानन्तरं त्याद्यन्तेनन्तरं प्रतिज्ञां करोति अथेत्यादिरुच्यते इति ° ॥

The *kṛit* section beg. fol. 251:

गोवर्धनधरोद्धारो न दूरे कर्म दुष्करं ।
पापपुञ्जपरीताङ्गं चेन्मोहाद्धर्तुमर्हसि ॥
नत्वेशपदपाथोजं भवाब्धितरणे तरिं ।
विवृणोमि कृतट्टीकां शिष्यसंतोषवर्धिनीं ॥

Digitized by Microsoft ®

It ends:

विद्वत्श्रीरघुनाथविप्रतनयः श्रीरामभद्राह्वयो
विद्वान् ग्रन्थकृतां मतान्यनुभवट्टीकां ततार्थां मुदे ।
मुग्धानामकरोद् विचार्य च मुहुः प्रज्ञावतां संसदि
ताताज्ञावशतः समाहितमनोधीर्मौग्धबोधीमिमां ॥

[H. T. Colebrooke.]

862.

844. Foll. 342; size 13 in. by 4½ in.; fairly good, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Kārttikeya-siddhānta's commentary on the *Mugdhabodha*, entitled *Subodhā*. Three incomplete portions. It begins:

प्रणम्य पार्वतीशानौ मूढानां ज्ञानदौ यतः ।
क्रियते मुग्धबोधस्य टीकेयं यत्नतो मया ॥
यद्यहं श्रीकार्त्तिकेयो मन्दबुद्धिस्तथापि च ।
पूर्वकोविदपन्थानमवलम्ब्याचिकीर्षियं ॥
धीरा वः प्राञ्जलिर्याचे वरमेकं पदानतः ।
यदर्थं यस्य संचिन्त्य तस्य कार्या परिष्क्रिया ॥

अन्यो ऽन्यव्याकरणविद्यावद्विद्वज्ञगुणनिचयाशेषविक्रमव्यूहमञ्जुलकुञ्जरवरपराभूतसंख्यावद्विवेकद्विरदोदारनिग्रहीकरणप्रकृतमुग्धबोधार्थकठिनकूटपञ्चास्यश्रीमन्महामहोपाध्यायो ऽशेषबुधाहंकारजनशार्दूलचातुर्यार्णवसंतरणैकतरणिर्विविधविद्याविज्ञानसंपादकश्रीमन्महीश्वरबोपदेवचरणसरसीरुहं शिरसा विधृत्य तत्कृतमुग्धबोधव्याकरणाङ्गीभूत अ इ उ इत्यादि बहुलं ब्रह्मणीत्यन्तर्गतसूत्रावल्या यथामति व्याख्यानमारभते। तत्रादौ ग्रन्थकृद् ग्रन्थारम्भे प्रचुरतरविघ्नाशङ्कया तद्विघतो ऽयमङ्गद्वयमाचरन्नाह मुकुन्दमित्यादि । °

A. Foll. 1–112. Chapters i., ii., and iii., *sūtras* 1–169, in the comment of which the MS. breaks off abruptly at the end of the leaf (cf. MS. 1414).

The *saṃjñāpāda* ends fol. 12*b*; *sandhipāda*, fol. 30*b*.

B. Foll. 1–177. Chapters v., vi., and vii., *sūtras* 1–4 (incomplete, cf. MS. 1402).

इति महामहोपाध्यायश्रीयुतकार्त्तिकेयसिद्धान्तभट्टाचार्यैरचितायां सुबोधायां मुग्धबोधटीकायां कारकपादटीका संपूर्णा॥ fol. 72*b*; °समासपाद fol. 173*b*.

C. Foll. 178–230. Chapter viii., *sūtras* 1–115, where the commentary breaks off abruptly at the end of a leaf (cf. MS. 1403).

This section begins:

ध्यात्वा गुरोः पादसरोजयुग्मं
टीकां त्रिबन्तस्य तनोति यत्नात् ।
आलोक्य दोषज्ञमतं सुबोधां
श्रीकार्त्तिकेयो [धरणी]दिवौकाः ॥

Cf. Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 169.

Quotations apparently sparse, only two from *Tarkavāgīśa* (fol. 7*a*; *-bhaṭṭācārya* 18*a*) having been met with in the *saṃjñā* and *sandhi* (ends fol. 30*b*) sections. [H. T. Colebrooke.]

863.

1414. Foll. 15; size 13 in. by 4½ in.; fairly good, small, recent Bengālī handwriting; nine lines in a page.

A fragment of *Kārttikeya-siddhānta's* commentary; viz. from ch. iii., *sūtra* 169, to the end of chapter iv., thus supplying the deficiency of section A. of the preceding MS.

[H. T. Colebrooke.]

864.

1402. Foll. 48; size and writing as in the preceding MS.

Another fragment of the *Subodhā*, supplying the deficiency of section B. of MS. 844, viz. from vii., *sūtra* 4 (partly), to the end of the chapter. [H. T. Colebrooke.]

865.

1403. Foll. 88; size and writing as in the preceding MS.

Another fragment of the same commentary, continuing section C. of MS. 844, from viii. 115 to the end of the *tibanta* (or chapter xxv.).

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft ®

866.

1165a. Foll. 10 (numbered 89–98); size and writing as in the preceding MS.

Another fragment of *Kārttikeya-siddhānta's Subodhā*, comprising the comment on *sūtras* 1–28, and part of 29 of chapter xxvi. (*kṛidanta*) of the *Mugdhabodha*. [H. T. Colebrooke.]

867.

1406. Foll. 82; size 13 in. by 4¾ in.; indifferently written, in the Bengālī character, by three or four recent hands; eight lines in a page.

Chapters i.–vii. of a commentary on the *Mugdhabodha*, entitled *Chaṭā* (by *Miśra*).

It begins: शिष्टाचारप्राप्तप्रारिप्सितग्रन्थसमाप्तिप्रतिबन्धकदूरदृष्टध्वंसजनकेश्वरनमस्काररूपमङ्गलं कुर्वन्नादौ शिष्यशिक्षायै निबध्नाति मुकुन्दमित्यादि । न च मङ्गलं ग्रन्थसमाप्तेः कारणमिति वाच्यं कादम्बर्यादौ तत्सत्वे ऽप्यसमाप्तेः । माघादौ तदसत्वे ऽपि समाप्तेश्चेति किन्त्वभिमतग्रन्थसमाप्तेः प्रचुरप्रतिबन्धकध्वंसं प्रति प्रचुरमङ्गलं कारणं । ०

The *saṃjñāṭīkā* ends fol. 8*b*; *sandhiṭīkā*, fol. 15; *strītyaṭīkā*, fol. 44; *kapāda*, fol. 56*b*; *samāsaṭīkā*, fol. 69. No quotation from any other commentary has been met with on foll. 1–25.

Neither the title of the work, nor the author's name is given in this MS. On fol. 1*a* Colebrooke's *Paṇḍits* have named the work *Chāṭā* in Bengālī, and *Chaṭā* in Devanāgarī characters. The author's name is given by Colebrooke, Misc. Ess., ii., p. 46 (2nd ed., 43). [H. T. Colebrooke.]

868.

298. Foll. 196; size 14 in. by 4½ in.; recent Bengālī writing; foll. 17*b*–117, 130–145, 165–175 by an excellent hand; the rest by two indifferent hands; 7–10 lines in a page.

Mugdhabodha-Subodhinī, another commentary, by *Rādhāvallabha Tarkapañcānana*. Chapters i.–vii., or to the end of the *nāmaprakaraṇa*.

It begins: इह खलु सकलशिष्टैकवाक्यतया प्रारिप्सितग्रन्थसमाप्तिप्रतिबन्धकासाधारणनाशजनकेश्वरनमस्काररूपमङ्गलं कुर्वन् शिष्यशिक्षायै आदौ निबध्नाति मुकुन्दमित्यादि । ननु कथं नमस्कारादभिमतसिद्धिमङ्गलमसत्वे कादम्बर्यादावसमाप्तेस्तदसत्वे शिशुपालवधादौ समाप्तेश्चेति कथं मङ्गलादभिमतसिद्धिरुच्यते । ०

In the *saṃjñā* and *sandhi* (ending fol. 28*b*) chapters *Durga* (-*ṭīkā*, fol. 7*b*, etc.), *Kātantra-pariśishṭakṛit* (fol. 17*a*), *Kulacandra* (fol. 28*a*), *Dhātupradīpa* and *Dhātupārāyaṇa* (fol. 18*b*), have been found quoted. [H. T. Colebrooke.]

869.

1164. Foll. 87; size 13 in. by 4½ in.; recent, indifferent Bengālī handwriting; six lines in a page.

Portions of *Madhusūdana Vācaspati's* commentary on the *Mugdhabodha*, entitled *Madhumatī*.

The MS. begins:

श्रीरामचरणौ नत्वा मधुसूदनशर्मणा ।
टीका श्रीमुग्धबोधस्य तायते नातिविस्तरा ॥
क्काहं दीनमतिः क्कापि वोपदेवसरस्वती ।
तथापि मे वचो धीराः पूयतामवलोकनैः ॥
सदोषमपि यद्दूष्यं न हठादिति तन्मम ।
निवेदनं हि निर्दर्पाद् (?) भूयो भूयः कृताञ्जलेः ॥

फलवत्यभिमते कर्मण्यारम्भमाणे सन्तो नियमेन मङ्गलमाचरन्ति । श्रुतिरपि ग्रन्थारम्भे विघ्नविघाताय ग्रन्थकृत् समुचितेष्टदेवतां परामृशति । अस्यार्थः । ०

a) Foll. 1–62 contain chapters i. (*saṃjñā*), ii. (*sandhi*, ends fol. 21*b*), and iii. *sūtras* 1–168.

b) Foll. 63–87 (numbered 1–25), chapter xxvi. (*kṛidanta*), *sūtras* 1–184.

No other commentator has been found quoted in the first two chapters.

On fol. 18 we read इति गोयीचन्द्रः । नवीनास्तु०

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

870.

1078. Foll. 159; size 13½ in. by 4¾ in.; good, recent Bengālī handwriting; seven or eight lines in a page.

Madhusūdana's commentary, from chapter iv., *sūtra* 26 (partly), to the end of chapter xxv.

Ch. iv. (*strīpratyaya*) ends fol. 3*b*; v. (*kāraka*) fol. 34*b*; vi. (*samāsa*) fol. 59*b*; vii. (*taddhita*) fol. 78*b*; etc. [H. T. Colebrooke.]

871.

1483. Foll. 107 (of which no. 47 is missing); size 15½ in. by 5½ in.; well written, in the Bengālī character, by two recent hands (foll. 1–46; 48–107 resp.); fol. 34*b* is left blank.

Part of *Bholānātha's* commentary on the *Mugdhabodha*, entitled *Sandarbhāmṛitatoshiṇī*.

It begins:

नत्वा शङ्करशङ्कराङ्घ्रियुगलं ध्येयं सदा सज्जनैर्
भोलानाथधरामरेण रचिता श्रीमुग्धबोधाम्बुधेः ।
टीकेयं विदुषां प्रमोदजननी चेतश्चमत्कारिणी
सन्दर्भामृततोषिणीति विदिता नाम्ना मनोहारिणी ॥
सद्भ्यो विधाय प्रणतिं विनिवेदयामि
भूयो विधाय विनयं विनिवेदयामि ।
भ्रान्त्या यदत्र गदितं वितथं विधिज्ञैः
सद्भिस्तदेव दयया परिशोधनीयं ॥
श्रीमुग्धबोधं बहुभिर्बहुसेवितं (!)।
मया तु तेषां संस्पृष्टमुत्कृष्टमुपनीयते ॥

इह खलु माहेशभाष्यपाणिनीयादिव्याकरणावलोकनाद्बहुतरतया तत्र तत्र प्रवृत्तिमलभमानानां नानादिग्देशीयशिष्याणां झटिति प्रवृत्तिमुद्भाव[य]न् संक्षेपेण व्याकरणं चिकीर्षुर्वोपदेवः प्रारिप्सितग्रन्थसमाप्तिं प्रति परिपन्थिप्रत्यूहध्वंसपटीयसि हरिहरेष्टदेवताप्रणामरूपमाचरन् शिष्यशिक्षायै परहिताय च निनमति मुकुन्दमित्यादि । °

Of other commentators three are referred to in the chapters on *saṃjñās* and *sandhi* (ends fol. 19); viz. *Durgādāsa-tarkavāgīśa*, fol. 13; *Madhusūdana* (*bhaṭṭācārya*), 13. 16; *Vidyānivāsa*, 13.

The lacuna between foll. 46 and 48 comprises the comment on *sūtras* 165–171 of the 3rd chapter (or the end of the *hasantādhyāya*).

The *kāraka* section (v.) beg. fol. 54*b*:

मुखराजीवनिस्यन्दसुधातिभरतुन्दिला ।
ममानन्दं मुकुन्दस्य करोतु रेणुका कला ॥

The *samāsa* section (vi.) fol. 79*b*:

समासव्यासव्याख्यायामकिंचनजनाश्रयः ।
आन्तरायकलध्वंसी भूयान्मे मधुसूदनः ॥

The *taddhita* section (vii.) fol. 98*b*:

तद्धितार्थस्य व्याख्यायां कृष्णपादारविन्दकं ।
विघ्नान्निहन्तु सततं संसारध्वान्तनाशनं ॥

The MS. breaks off abruptly in the comment on *sūtra* 51 of this chapter.

[H. T. Colebrooke.]

872.

1287. Foll. 73; size 13 in. by 4½ in.; fairly good, recent Bengālī handwriting; five, sometimes six, lines in a page.

Kāśīśvara's Mugdhabodha-pariśishṭa.

It begins:

नत्वा पदाम्बुजमशेषगुणैकसिन्धो
रामस्य वीक्ष्य मुनितन्त्रमशेषतश्च ।
श्रीवोपदेवकविना कृतमुग्धबोधे
काशीश्वरो वितनुते परिशिष्टमेतत् ॥

ऋतो रलावृद्लृतोर्लुक् च वा ॥ ऋकारस्य ऋद्लृतोः परयो रलौ यथासंख्यं वा भवतो लुक् च वा । पितृणं होत्लृतकौ । कश्चिद् रलावादिश्य परयोर्दीर्घमाह । पितॄणं होत्लृतकौ (? लॄ)। पितॄणं होत्लृतकौ । पितृऋणं होतृलृतकौ । पितृणं होतृतकौ । °

The *sandhiprakaraṇa* ends fol. 10; *ṇatvapr.*, fol. 14; *shatvapr.*, fol. 17*b*; *kāraka*, fol. 33*b*; *samāsa*, fol. 44; *taddhita*, fol. 50*b*; *iti*--*tyādyantaprakaraṇam*; *atha kṛidantāḥ pariśishyante*, fol. 64.

It ends: सृपधनोरिसुस् । सर्पिर्घृतं । धनुरस्त्रविशेषः ॥ कृपेर्नुक् । कृष्णः ॥ हृञ इः । हरिः ॥ इति श्रीकाशीश्वरभट्टाचार्यकृतमुग्धबोधपरिशिष्टं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

873.

803b. Foll. 36; size 16 in. by 5½ in.; indifferent, recent Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Mugdhabodhapariśishṭa, another supplement to the first seven chapters (or the *sandhi* and noun sections) of the *Mugdhabodha*, by *Nandakiśoraśarman Bhaṭṭācāryacakravartin.* It begins:

प्रणम्य गौरीचरणौ सुरार्चितौ बहूनिबन्धानवलोक्य यत्नतः ।
सुमुग्धबोधं परिशिष्टमुच्यते समासतो नन्दकिशोरशर्मणा ॥

ऋतो रल ऋद्लृति लुक् च वा ॥ ऋद्लृतोः परयोर्ऋतः स्थाने क्रमेण रलौ स्यातां लुक् च वा । धात्रद्धिः (!) धातृद्धिः । होत्लकारः होतॢकारः । पक्षे धातृद्धिः होतृकारः ॥ इको ऽर्णे ऽचि यल न ॥ इकः स्थाने यल न वा स्यादर्णे ऽचि परे न इत् । दधियत्र मधुयत्र इत्यादि °

The *sandhiprakaraṇa* ends fol. 3*b*; *śabdaprakaraṇa*, fol. 6*b*; *ṇatva*, fol. 7*b*; *shatva*, fol. 9; *strītya*, fol. 10*b*; *kāraka*, fol. 16; *samāsa*, fol. 30*b*. It ends:

प्रियाद्वा ॥ इमनन्तः प्रियः पुंलिङ्गे वा स्यात् । प्रेमा प्रेम । स्वार्थे प्रत्ययान्तानां क्वचिल्लिङ्गान्तरत्वमभिधानात् । यथा त्रिलोकी एव त्रैलोक्यं । मुक्ता एव मौक्तिकं ॥ इति श्रीनन्दकिशोरभट्टाचार्यचक्रवर्तिकृतौ मुग्धबोधपरिशिष्टे तद्धितप्रकरणं समाप्तं ॥

गगणनयनकालक्ष्मामिते शाकवर्षे
गतवति हरिमर्के पक्षतावन्त्यपक्षे ।
तुहिनशिखरिपुत्रीपादपद्मं प्रणम्य
प्रततमिदमशेषं ज्ञानदं पाठकानां ॥

If this date (Śaka 1620) does not refer to the composition of the work, it must be that of a former manuscript. No name of any other commentator on *Mugdhabodha* has been met with up to the end of the *kāraka* section.

For another MS. of the greater portion of this work, viz. the *kāraka*, *samāsa* and *taddhita* sections, see Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 276.

[H. T. COLEBROOKE.]

874.

987a. Foll. 52; size 14¼ in. by 4½ in.; fair, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Uṇādikoshaṭīkā, a commentary on *Rāmaśarman's Uṇādikosha*, by *Rāmatarkavāgīśa.*

It begins:

ब्रह्मादिदेवासुरवृन्दवन्दिते पद्मालये शाश्विसरोजराजिते ।
कन्दर्पदर्पान्तकपादनीरजे सन्तु प्रणामा वरदोहदव्रजे ॥
भगवान् पाणिनिर्यानि फणी कात्यायनादयः ।
उज्जहुस्तानि रूपाणि तन्यन्ते रामशर्मणा ॥

उणादयो बहुलमिति श्रीमद्भगवतः पाणिनेः सूत्रं तस्य सूत्रस्य प्रकृतिप्रत्ययोरुपपदस्य चागमादेशह्रस्वदीर्घकार्याणि प्रत्ययस्य चानुबन्धकार्याणि बाहुल्याद्भवन्तीति भाष्यादिभिर्व्युत्पादितं ॥ नाम्न्यन्ये तिक् चेति श्रीवोपदेवेन सूत्रितं (xxvi. 43) तस्यायमाशयः । °

The section on suffixes beginning with consonants, begins fol. 35*b*.

It ends:

हसादित्यान्तकाण्डे ऽत्र कृतः श्रीरामशर्मणा ।
नानाशास्त्रं समालम्ब्य बालानां बुद्धिवृद्धये ॥

अन्नादित्यान्ताः ॥ १४९ । ७८ ॥ २७ ॥ श्तिपधोर्निर्देशे इश्व किद्वहुलं । भवतिः अत्तिः दीव्यतिरित्यादि । यजिः रञ्जिः रजिरित्यादि ॥ तत्तद्भ्यस्तत्तद्विकरणानि ॥ भूतन्दिवसुतुदवुधक्र्यादिभ्यः शपशुपश्यन्श्नूशश्मनश्ना एते क्रमात् स्युः धुनिर्देशे ॥ हसादित्यान्ताः ॥ cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 399.

[H. T. COLEBROOKE.]

875.

1417. Foll. 38; size 12½ in. by 3¼ in.; well written, in the Bengālī character; four lines in a page.

Kavikalpadruma, a *Dhātupāṭha* in *anushṭubh ślokas*, in which the roots are arranged alphabetically according to their final letter; by *Vopadeva.*

See Westergaard's Radices Linguæ Sanscritæ, pref., p. v; Weber, Cat. Berl., no. 790; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 397.

It ends:

इति स्फीतः सप्तदशशत्या षट्त्रोनषष्ट्या । १७५४ ।
धातुस्कन्दैर्बुधाः सेव्यः कविकल्पद्रुमः फलन् ॥

Digitized by Microsoft®

विद्वद्धनेशशिष्येण भिषक्केशवसूनुना ।
तेन वेदपदस्थेन वोपदेवद्विजेन यः ॥

Editions have been published at Calcutta in 1866 and 1872. [H. T. Colebrooke.]

876.

2739. Foll. 64; size $7\frac{1}{2}$ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, by *Lālā Mahtāb Rāy*; bound in the European style.

Kavikalpadruma, arranged alphabetically according to the final letter of the roots, each root with its Sanskrit (and to some extent, its English) equivalents occupying a separate line.

It ends: ज्येष्ठे मासि कृष्णपक्षे पंचम्यां तिथावर्कजवासरे विचित्रं धातुपाठो महताबरायेनेदं चित्रितं शुभं भूयात् ॥

स्वर्गे गीर्वाणनार्यैः सुरपतिमभितः शाब्दिकानां वरेण्यं
पाताले नागराजं भुजगयुवतयो यस्य गायन्ति कीर्तिम् ।
यस्तीर्णः शब्दपाथोनिधिमखिलमिमं गोष्पदं वा सुराद्रौ
शिष्यो कार्पिद्धनेशः कविकुलतिलकः केशवि वोपदेवः ॥

After this follow the *sautras.*

For an index of the roots contained in this work, likewise arranged according to the final letter, see no. 687 (MS. 434*a*, appendix). [Sir Charles Wilkins.]

877.

779. Foll. 84; size 10 in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of the early part of last century; 6–8 lines in a page.

Vopadeva's Kāvyakāmadhenu, a commentary on the author's *Kavikalpadruma,* the text of which is likewise given in full.

The MS. [A] begins:

येना ऽविपद्धिकरणैराख्यातैर्धातुलोहितैः * ।
प्रकाशः संप्रकाश्यंते क्रियास्तं स्तौमि † गोपतिं ॥ १ ॥
कविकल्पद्रुमं धातुपाठं विवरितुं निजं ‡ ।
धातुवृत्तिः काव्यकामधेनुर्नाम विधीयते § ॥ २ ॥
तत्र प्रयोगा धातूनामक्रमादित्फलार्थकाः ‖ ।
शप्निपोत्त्वनितां तुल्यप्रयोगाणां सभेदकाः ॥

तत्रादौ ग्रंथकृदुचितेष्टदेवतामादित्यमुपास्ते । शब्दाकरकरग्रामम्° ॥

अथ पूर्वाचार्यान् जयवादेन धिनोति ।
इंद्रश्चंद्रः काशकृत्स्नापिशली शाकटायनः ।
पाणिन्यमरजैनेंद्रा जयंत्यष्टादिशाब्दिकाः ॥

अथ ग्रंथस्वरूपं निरूपयति ।
मतानि तेषामालोच्य सर्वसाधारणः स्फुटः ।
धातुपाठः स्वदाद्याद्यक्रमादंतादिमक्रमः ॥
कविकल्पद्रुमो नाम पद्यैर्निष्पाद्यते ऽत्र च ।

स्वदाद्याद्यक्रमादंतादिमक्रमः। आकार आद्यो येषां धातूनां ते°

The MS. is not quite complete at the end; one leaf being wanting which ought to contain the end of the *sautrāḥ,* and the comment on the concluding *ślokas,* and which has been replaced by a leaf containing the colophon. Fol. 74 has been supplied by a still more recent hand.

Cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 194; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 398. [H. T. Colebrooke.]

878.

346a. Foll. 86; 4to; size $11\frac{1}{2}$ in. by 9 in.; large Bengālī handwriting; nine lines in a page; European paper (watermark 1805).

Kāvyakāmadhenu [B.]. The roots and meanings of the *dhātupāṭha* are marked with red chalk; the introductory *ślokas* of the text are not given in full. [H. T. Colebrooke.]

879.

726a. Foll. 70; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.;

---

* येन विपयद्धि° B.; येन त्विप° आख्यातधातु° Oxf. MS.

† नौमि B. O.

‡ मया O.; विवरितं मया B.

§ नामाभिधीयते B. O.

‖ read धातूनामित्क्र°

Digitized by Microsoft®

good, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

[*Kavikalpadruma-ṭīkā*], a more diffuse commentary on *Vopadeva's Dhātupāṭha*, by *Rāma Rāma Nyāyālaṃkāra.* Incomplete. It begins:

सजलाम्भोदतुल्याभां ब्रह्मादिसुरसेवितां ।
सच्चिदानन्दरूपां तां नमामि परदेवतां ॥
श्रीगुरोश्चरणाम्भोजमानम्य कवितुष्टये ।
कविकल्पद्रुमव्याख्या रामरामेण तन्यते ॥

ग्रन्थारम्भे प्रतिबन्धकत्वरितपरिहरणकाम: श्रीमन्मिहिरमुपास्यत्वेन स्तौति । शब्दाकरेति°

The MS. extends to the end of the णान्तवर्ग: ।

Among the authorities quoted may be mentioned *Goyīcandra*, *Tarkavāgīśa* (*Mugdhabodha-ṭīkā*), *Trilocana*, *Durga*, *Bhaṭṭamalla*, *Maitreya*, *Vistaravṛitti.* [H. T. COLEBROOKE.]

880.

418. Foll. 120; size 11½ in. by 9½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 14–17 lines in a page; bound in the European style.

Dhātudīpikā, another commentary on *Vopadeva's Kavikalpadruma*, by *Durgādāsaśarman*, son of *Vāsudeva Sarvabhauma Bhaṭṭācārya.* The MS. begins:

नत्वा श्रीशगिरीशौ श्रीदुर्गादासशर्मणा क्रियते ।
कविकल्पद्रुमटीका धातुदीपिका नाम (!*) ॥
कति कति सन्त्यपि सन्त: सन्तोषं नो भजन्त इतरगुणे ।
ये परगुणलवलुब्धा दुर्गादासश्रमो भवत्तेभ्य: ॥
सुखाय छात्रवर्गाणामत्रेति परिभाष्यते ।
अन्तस्था: स्युर्यरलवा अ आ इत्यादय: स्वरा: ॥
ऊष्माण: स्यु: शषसहा अन्त्यात् प्रागुपधा भवेत् ॥

श्रीवोपदेवो धातुपाठं चिकीर्षु: प्रारिप्सितसमाप्तये शिष्टाचारप्राप्तं मङ्गलमाचरति ॥ °

* A MS. of this work, described in Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 232, begins:

नत्वा शङ्करचरणसरोजे श्रीदुर्गादासेन धीमता ।
विदधे धातुदीपिका नाम टीका कविकल्पशाखिन: ॥

The concluding *śārdūlavikrīḍita* stanza, containing the date of the work, is not given in that description.

It ends:

शाके सोमरसेषुभूमिगणिते श्रीसार्वभौमात्मजो
दुर्गादास इमां चकार विशदां टीकां स्वबोधावधि ।
टीकेयं विशदात्मनां प्रतिपदं संपादयन्ती मुदं
शिष्याणां विदधातु धातुगहने शार्दूलविक्रीडितं ॥
सर्वस्वं मौग्धबोधानामन्येषामिव कांचनं ।
कविकल्पद्रुमस्याग्रे दीप्यते धातुदीपिका ॥

इति वासुदेवसार्वभौमभट्टाचार्यात्मजश्रीदुर्गादासशर्मविरचिता धातुदीपिका नाम कविकल्पद्रुमटीका समाप्ता ॥

The commentary was accordingly written in Śaka 1561 (=A.D. 1639). Westergaard, Radices, p. vii., makes it Śaka 1581 (=A.D. 1659) taking रस as 8).

A leaf at the end contains a list of the authorities quoted in the work from which we extract the following †:

Amaraṭīkā, fol. 106; *Ālaṃkārikā*, 37*b*; *Udbhaṭaśloka*, 49; *Kādambinī*, 17*b*; *Kirātam*, 116; *Kīcakayamaka*, 13; *Kulacandra*, 116*b*; *Kramadīśvara*, 6*b*; *Kriyānighaṇṭa*, 18*b*; *Gadasiṃha*, 29; *Goyīcandra*, 9*b*; *Govardhana*, 33*b*; *Govindabhaṭṭa*, 14*b*; *Caṇḍeśvara*, 89; *Caturbhuja*, 14*b*; *Jaṭādhara*, 21*b*; *Trilocana*, 11; *Durga*, 21; *Dhātupārāyaṇa*, 5; *Dhātupradīpa*, 21; *Pāṇinīyavṛitti*, 15*b*; *Bhaṭṭamalla*, 14*b*; *Bhīma*, 50*b*; *Mayūrabhaṭṭa*, 73; *Maitreya*, 22; *Raghu*, 21; *Ramānātha*, 13*b*; *Rāma*, 19; *Vidyānivāsa*, 43*b*; *Vaidyakam*, 33*b*; *Śabdamahārṇava*, 117*b*; *Śabdākara*, 1, *Śaraṇadeva*, 37; *Sāhityadarpaṇa*, 117*b*; *Subhūti*, 51*b*.

[H. T. COLEBROOKE.]

881.

1172E. Foll. 28; size 13¼ in. by 4½ in.; fairly written, in the Bengālī character; seven lines in a page.

† The numbers refer to the first quotations from the respective works and authors.

Digitized by Microsoft®

Dhāturatnākara, a metrical arrangement of the roots according to the final (and initial) letters, composed, apparently in imitation of the *Kavikalpadruma*, by *Nārāyaṇa*, in Śaka 1586 (or possibly 1576), A.D. 1664 (1654).*

It begins:

वन्दं वन्दं पदद्वन्द्वं श्रीरामस्य दयानिधेः ।
पद्यैर्विधीयते धीरा धातुरत्नाकरो मया ॥
वर्णक्रमकृताद्यं तु परिपाट्याः समीरिताः ।
गणसूत्रमूत्रलोकागमोक्ता इह धातवः ॥
अत्र नेङादिकं कार्यमनुवन्धादिहेतुना ।
बोध्यं सर्वैरियं यस्मात्सर्वसाधारणी कृतिः ॥
परो ऽनुबन्धः सर्वेषां समानवाक्यशालिनां ।
न तथा पौनरुक्ते तु परोक्तानां न मध्यमः ॥
अत्र यादृच्छिको ऽकारो न निष्ठायामिङादितां ।
आरम्भे च तथा भावे विहितायां विभाषया ॥ °
नुम् स्याददनुबन्धानां न निष्ठायामिङीदितां ।
वाक्यायामुदितामिङ् स्यात् सर्वस्मिन्नूदितां तथा ॥
ऋदितामनि ह्रस्वो न ॠदितां स्याद्विभाषया ।
अगॢदितां वेरितां स्यादवृद्धिरेदितां सङि ॥
ऐदितां स्याद्यजादित्वं निष्ठास्तन ओदितां ।
औकारानुबन्धकानां शकादित्वं समीरितं ॥
किञ्चुरादिर्यजादि कीत् क्रियादिर्गोनुबन्धकः ।
प्वादिश्च ग्यनुबन्धः स्यात् पूर्वजं स्वादिरेव सः ॥
घानुबन्धो रुदादि स्यात् ङितां स्यादात्मनेपदं ।
कर्तरि ञानुबन्धानां तत्कर्त्रर्थक्रियाफले ॥
उभयानुबन्धकानां हुमित्ययं समीरितः ।
ञितां क्तो वर्तमाने तु टीकारेतां ज्वलादितां ॥
ड्वुड् भवेद् टुकारेतां तुकारेतां त्रिमक् तथा ।
चीकारेतां फलादित्वं जद्यादिस्तानुबन्धकः ॥
दानुबन्धस्तनादिः स्यात् धानुबन्धो रुधादिकः ।
स्वादिः स्यान्नानुबन्धस्तु मुचादिः पानुबन्धकः ॥
भानुबन्धः शमादिः स्याद् घटादिर्मानुबन्धकः ।
मीद्विकल्पं यकारे तु दिवादीर्मिददादिकः(!) ॥
लुकारे तु स्वपादिश्च वानुबन्धो वृदादिकः ।
चीकारे तु जुहोत्यादिस्तुदादिर्होनुबन्धकः ॥
ह्ननुबन्धः कुटादिश्च वैदिका रानुबन्धकाः ।
स्याद्भवेत् पानुबन्धानां ज्रादयः ष्यनुबन्धकाः ॥
धृङादयः षुकारे तु तः स्यादिर्मनुषन्धकः(!) ।
क्रादि कृगृदृधृपृच्छः खमितः स्युः सुपादयः ॥
ठिन्मुहादिर्द्युतादिस्तु ङ ऌकारानुबन्धकः ।
अनुस्वारानुबन्धा ये ते विज्ञेया अदन्तकाः ।
चुरादयोदिते(!) बोध्या मृपन्नरहिता पुनः ॥

इति परिभाषा† ॥

अर्थेङसौ याचने स्यात् अङ्काङ्कं पदचिह्नयोः ।
अंशांसं द्वौ समाघाते स्यादन्धं दर्शनक्षये‡ ॥
अवधीरं तु रीढायाम् अर्थं पापकृतौ मतः ।
आन्दोलं दोलनार्थौ ऽसौ स्यादूनं परिहानके ॥
स्यादोजं वलतेजो ऽर्थः कथं वाक्यप्रबन्धके ।
कर्त्रं कत्रं त्रयः कर्तं शैथिल्यार्थाः समीरिताः ॥ °

इत्यकारान्तवर्गः fol. 4; आदन्तवर्गः fol. 4*b*; इकारान्तवर्गः ib.; etc. हान्तवर्गः fol. 28*b*; सौत्रवर्गः fol. 29.

शाकाब्दे रसनागरोपरजनीनाथैर्मिते माधवे
श्रीरामस्य पदारविन्दयुगलं ध्यात्वा चिरं निर्मितः ।
ग्रन्थो ऽयं शशिराजिमैत्रगणितैः संदर्भे ते धातवः
श्रीनारायणशर्मणा परमतो बोध्यं प्रयोगात्सतां ॥

इति श्रीनारायणवन्द्यनिर्मितो धातुरत्नाकरः समाप्तः ॥

प्राणकान्तारपाथेयं संसारच्छेदभेषजं ।
दुःखशोकपरित्राणं हरिरित्यक्षरद्वयं ॥ श° १७२७ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

882.

1282b. Foll. 40; size 13 in. by 4½ in.; fair, recent Bengālī handwriting; seven or eight lines in a page.

Śabdarūpaprakāśikā, being a collection of declensional paradigms, according to the *Mugdhabodha*.

It begins:

श्रीरामचरणौ नत्वा नामानि लिखति क्रमात् ।
शब्दानामङ्कसन्तानां रूपाण्यल्पधियां कृते ॥

---

* The date (A.D. 1805) given erroneously by Westergaard, Radices, p. vii, for the composition of the work, is that of the present MS.

† For the corresponding verses of the *Kavikalpadruma* see Westergaard, Radices, p. 343.

‡ The corresponding verse of the *Kavikalpadruma* runs thus:

अङ्काङ्कत् क पादलक्ष्मण्यंशाशत् क विभाजने ।
अर्थत् क याचने ऽन्धत् क दृक्क्षये ऽघत् क तत्कृतौ ॥

Digitized by Microsoft®

रामशब्दः श्रीरामबलरामपरशुरामवाची । रामः रामौ रामाः ० ।

The *ajantādhyāya* ends fol. 18.

[H. T. COLEBROOKE.]

---

8. SAUPADMA.

883.

75. Foll. 200; size 17½ in. by 3 in.; well written, in the Bengālī character; six lines in a page.

Supadma, a Sanskrit grammar, in aphorisms, with brief explanations; by *Padmanābhadatta* (son of *Dāmodaradatta*).

Adhyāya I., on *saṃjñās* and *sandhi*, begins:

प्रणम्य परमं देवं देवीं वाचमृषीन् गुरून् ।
पद्मनाभः स्फुटं पूर्णं भाषायामाह लक्षणं ॥

अथ विवरणं च तस्य शब्दानुशासनेन सह पाणिनीयादिशब्दस्मृतौ रूपलक्षसौकर्यौपाधये । प्रतिसंस्कृतस्य शब्दलक्षणस्य तत्रादौ वर्णोपदेशः शास्त्रप्रयोगाय । अ इ उण् ऋ लक् ए ओङ् ऐ औच् ॥ आदिरितान्त्येन समध्यः । आदिर्वर्णो ऽन्त्येन इता णकारादिना इत्संज्ञकेन सह संगृह्यमाणः समध्यो ग्राह्यो भवति । अणित्युक्ते अकारइकारउकारा गृह्येरन् ० ॥ here follow a few more *sūtras*: अचो ऽन्ये हल् ॥ खयादिद्वयं वर्गस्य ॥ तृतीयो जस् ॥ तुर्यो झप् ॥ ङम् पञ्चमः ॥ झप् वर्णो ऽङम् ॥ यवरलो यण् ॥ शषसाः शर् ॥ खर् खयशरौ ॥ खरुज्झितो हल् हस् ॥ ङम्यण्हीनो झल् ॥ अशहों यप् ॥ अंङमो ऽनुनासिका(:) ॥ वर्गस्वरौ सजातीयैः सवर्णौ ॥ ०

A. II., on *kāraka* and declension, beg. fol. 22: कारके॥ अधिकारो ऽयं। क्रियानिमित्तं कारकं कर्त्रादि।०

A. III., on conjugation, beg. fol. 53: गुप्तिजकिद्भ्यः सन् बहुलं। गुपादिभ्यो धातुभ्यः सन्प्रत्ययो बहुलं भवति । ०

A. IV., on *kṛit* (and *uṇādi*) suffixes, beg. fol. 98*b*: कृद्बहुलं ।

A. V., on *taddhitas*, fol. 141*b*: तद्धिते ॥ अधिकारो ऽयं ॥ णिति वृद्धिरचामादेः । ०

It ends:

वन्द्यश्रीयुक्तराधाचरणवटुबुधस्तस्य पाठाय पुस्तीं
यत्नादेनां व्यलेखीत् चरणपरपदं पार्वतीपूर्वशब्दं ।
यस्याभ्यासो ऽपि विप्रो नयनविधुमुनिक्षौणिकासंख्यशाके
मासे मेषस्थसूर्ये तिथिसमदिवसे शुभ्रपक्षे ऽर्कवारे ॥

शकाब्दाः १७१२ ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

884.

904. Foll. 199; size 15¼ in. by 5 in.; Bengālī character, for the most part indifferently written, by three or four recent hands; 7 or 8 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

885.

903. Foll. 318; size 15 in. by 5 in.; transcribed, in the Bengālī character, by four different, recent hands; 7-10 lines in a page.

The *Supadma-makaranda*, a commentary on the *Supadma*, by *Vishṇumiśra*; in 20 sections (*vindu*), of which there are found four in each adhyāya.

This MS. wants the third adhyāya.

It begins:

गौरीचरणसरोजं स्फुरदनुरागं भजामि भक्तेषु ।
आसाद्यास्मिन् मानसमखिलाभीष्टं जनो ऽभ्येति ॥
यच्चिन्ताभ्यसनाज्जन्तोः क्षीयन्ते तमसां चयाः ।
उदेति परमं ज्योतिर्ज्योतीरूपं नतो ऽस्म्यहं ॥
अपारभवकान्तारविघ्नवारणकारणं ।
हेरम्बस्य पदाम्भोजं भजामो ऽभीष्टसिद्धये ॥
यस्याः प्रसादमासाद्य वाचस्पतिवचस्विता ।
अशेषजननीमाद्यां भारतीमानतो ऽस्मि तां ॥
दुरूहं पद्मनाभस्य वचनं विवृणोमि यत् ।
क्षन्तुमर्हन्ति तत्सन्तो यूयमत्र परीक्षकाः ॥

अथेहाशेषविशेषपदेषु विभ्रान्तानन्तजन्तुसंतानोपचिकीर्षया व्याकरणं चिकीर्षुः परमकारुणिको ग्रन्थकृत् सकलशिष्टाचारानुमितवेदप्रामाण्यात् प्रत्यूहव्यूहवारणकारणमभीष्टदेवताप्रणतिलक्षणं मङ्गलं प्रणीय शिष्यान् शिक्षयिष्यन् तत्संबन्धं पद्यं प्रथमं निबबन्ध प्रणम्येत्यादि । ०

Digitized by Microsoft®

Adhyāya I., ends fol. 47b; II., fol. 118; IV., fol. 203.

It ends: वदादय: समर्विंशत्प्रत्यया अव्ययसंज्ञा इत्यर्थ: ॥ शिवमेतत् सर्वं॥ इति श्रीसुपद्ममकरन्दप्रकाशे विंशतितमो विन्दु: ॥

[H. T. Colebrooke.]

886.

1479. Foll. 85; size 15½ in. by 5½ in.; clearly written, in the Bengālī character, by three modern hands; seven or eight lines in a page.

Adhyāya III. (*vindus* 9-12) of the *Supadma-makaranda*; being the section on the verb.

[H. T. Colebrooke.]

887.

1160a. Foll. 32; size 14 in. by 5 in.; fair, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Samāsa-saṃgraha, a versified summary of the chapter on compounds of the *Supadma*, by the physician *Rūpanārāyaṇa Sena*; with a commentary by *Vishṇumiśra*. The treatise begins:

प्रणम्य वाणीचरणारविन्दं
विचित्रशोभं नखरेन्दुभासं ।
नृणां मनोऽभीष्टफलप्रदायि
ज्ञानार्थमेवाणुतरं शिशूनां ॥ १ ॥
पद्येन सौपद्मसमाससूत्रं
संग्रथ्य वृत्त्या परितन्यते ।
अर्थ: पयोग्रामकृतालयेन
श्रीरूपनारायणसेनकेन ॥ २ ॥ ० ३ ॥
समर्थानां समास: स्यात् सुप्सुपाधिकृतं त्वत: ।
वाच्यस्तत्पुरुषात्पूर्वमव्ययीभावसंज्ञक: ॥

The text, the three introductory *ślokas* of which are not commented upon, ends fol. 3. The commentary begins:

समर्थानां समास: स्यादस्यार्थ: । परस्परसंबन्धार्थानां पदानां समासो वेदितव्य: । समसनं समास: संक्षेप इत्यर्थ: । ०

It ends:

मन:संस्पर्शमात्रेण निर्मलं कुरुते ऽधिकं ।
विष्णुमिश्रोद्भवा टीका गङ्गेव सुखदायिनी ॥

तस्य साफल्यभावेन दातुं शक्नोति को ऽपि न ।
स्वल्पपात्रे निधायाणु सर्वे एव तदर्हति ॥
अकरोत् संग्रहं शाके पृथ्वीखाग्निविधून्मिते ।
पयोग्रामनिवासी श्रीरूपनारायणो भिषक् ॥

This would give Śaka 1701 (A.D. 1779)—hardly Śaka 1401 (A.D. 1479)—for the date of *Rūpanārāyaṇa's* composition. [H. T. Colebrooke.]

888.

1160c. Foll. 23; size 14¼ in. by 5 in.; fairly written, in the Bengālī character, by two recent hands; 5–9 lines in a page.

Supadma-shaṭkāraka, a metrical summary of the *kāraka*-chapter of the *Supadma*, by *Rūpanārāyaṇa Sena*; with a commentary. The MS. begins:

अर्चान्यस्तसहस्रसंख्यकमले न्यूनैकके तत्क्षणात्
यन्नेत्पाब्ज निजाक्षिपद्ममकरोत् साहस्रमस्याछत: (?) ।
तच्छम्भोश्चरणं प्रणम्य विमलं सौपद्मषट्कारक-
व्याख्यानं तनुते भिषग् बुधमत: श्रीरूपनारायण: ॥
षट् कारकाणि संबन्धो विभक्तीनां च निर्णय: ।
वक्ष्यामि समासेन शिशूनां बोधहेतवे ॥
लिपिं वीक्ष्य बुधानां य: प्रबन्ध: क्रियते मया ।
तत्र दोषे समाधानं कुर्वन्तु शास्त्रकोविदा: ॥
क्रियानिमित्तं यदि कारकं स्यात्तदास्य संबन्धिनि लक्षणस्य।
भवेदतिव्याप्तिरिहेश्वरादौ पचत्यसौ तन्दुलसीश्वरस्य ॥

अस्यार्थ: ॥ यदि क्रियानिमित्तं कारकमिति सामान्यलक्षणं क्रियते ०

It ends: कृदन्तात् प्रत्ययान्तरे षष्ठी न भवितव्यमिति न तद्धितप्रयोगे इत्यादिदृष्टि: ॥ इति सुपद्मषट्कारकं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

889.

1160d. Foll. 45; size 14 in. by 4¾ in.; recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Śabdāvali, a versified summary of the chapter on declension of the *Supadma*, by *Rāmabhadra Nyāyālaṃkāra*.

Digitized by Microsoft®

It begins:

नौमीशकान्ताचरणाम्बुजद्वयं
विधीशमानाथसुरेन्द्रवन्दितं ।
वाल्मीकिना रामगुणो निवेदितो
निषेव्य यत्प्राथमिकेन धीमता ॥
ज्ञानदं श्रीगुरोः पादं प्रवन्द्य धरणीसुरः ।
शब्दावलिं शावकृते रामभद्रस्तनोतकि ॥
प्रतीता बालबोधिन्यां कातन्त्रप्रक्रिया यतः ।
सुपद्मप्रक्रिया तस्माद्रामभद्रेण तन्यते ॥

The outer page contains the title: कविचन्द्रकृतसुपद्मसंमतशब्दावली ॥ [H. T. Colebrooke.]

890.

802a. Foll. 36; size 16 in. by 5½ in.; fairly written, in the Bengālī character, by two recent hands; eight, sometimes seven, lines in a page.

Padmanābhadatta's Paribhāshā, or general rules on the application of the author's grammatical *sūtras,* with a commentary.

It begins:

हरिं प्रणम्य गोपालं श्रीदत्तात्मजसूनुना ।
द्विजश्रीपद्मनाभेन परिभाषा विभास्यते ॥
तथा हि । सूत्रेष्वेव हि तत्सर्वं यद्वृत्तौ यच्च वार्त्तिके ।
सूत्रं योनिरिहार्थानां सर्वं सूत्रे प्रतिष्ठितं ॥

येन केनचिद्व्याख्यातुकामेनावश्यमेवाप्युपगन्तव्यं । तथा चार्थतः । अर्थान् सूचयति सूत्रयति सूत्रे वा । सूत्रमिह भगवानाचार्ये इह पञ्चकसुपद्मे ऽर्थाभिधानमभिहितं । सूत्रावलोकनात् तदिह संक्षिप्याभिधीयते । परितः सर्वतो भाष्यन्ते ऽर्था आभिरिति परिभाषाः । ० ॥ असति बाधे ॥ अस्यार्थः ॥ इत्यधिक्रियते । असति बाधे बाधविरहे परिभाषान्यायः प्रवर्तते । ० ॥ here follow a few more *paribhāshās*: सविशेषणे विधिनिषेधौ विशेषणमुपसंक्रामतो विशिष्ये बाधिते सति ॥ एकदेशविकृतमनन्यवत् (*Paribhāshendus.* no. 37) ॥ नास्वशब्दोक्तत्वात् ॥ येन विधिस्तदन्तस्य (*Pāṇ.* I. 1, 72) ॥ न संज्ञाविधौ ॥ विशेषनिषिद्धानां सामान्यनिषेधपरत्वं ॥

The work concludes with the following *ślokas,* in which the author gives an account of his literary activity up to that time:

नत्वा श्रीश्रीनिवासं प्रणतजनमनःशङ्कुसंहारकालं
सन्यासशमवस्तमन्तदमनं श्रीगोपालदेवेशं प्रभुं(!) ।
पाणिन्यादिप्रणीतान्यतिविमलधिया शब्दशास्त्राणि दृष्ट्वा
पूर्णं मुक्तं सदार्थातमनगुरुमयाविष्कृतं तूर्णमेतत् ॥
दिङ्मात्रं दर्शितं किंतु सकलार्थविकाशनं ।
धैर्याविधेयं धीराः श्रीपद्मनाभनिवेदितं ॥
उक्तो व्याकरणादर्शः सुपद्मस्तस्य पञ्जिका ।
ततो हि बालबोधाय प्रयोगाणां च दीपिका ॥
उणादिवृत्ती रचिता तथा च धातुकौमुदी ।
तथैव यंलुको(!) वृत्तिः परिभाषा ततः परं ॥
गोपालरचितं नाम साहित्ये ग्रन्थरत्नकं ।
आनन्दलहरीटीका टीका माघे विनिर्मिता ॥
छन्दोरत्नं छन्दसि च स्मृतायाचारचन्द्रिका ।
कोषे भूरिप्रयोगाख्यो रचिता तातयत्नतः [? l. रचितान्यतियत्नतः] ॥ ० ॥
इति श्रीपद्मनाभदत्तकृता परिभाषा समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

891.

1480. Foll. 45; size 16 in. by 5½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Uṇādivṛitti, a collection of aphorisms on the formation of words derived by means of *uṇādi* suffixes, with a commentary, by the author of the *Supadma, Padmanābhadatta,* son of *Dāmodaradatta* (and grandson of *Śrīdatta*).

The work begins:

प्रणम्य गोपीजनवल्लभं हरिं
सुपद्मकारेण विधीयते ऽधुना ।
अचो ऽत्वकादिक्रमतो ऽऋलन्तयोर्
उणादिवृत्तेरिति सारसंग्रहः ॥
बुधैरुणादेर्बहुधा कृतो ऽस्ति यो
मनीषिदामोदरदत्तसूनुना ।
स पद्मनाभेन सुपद्मसंमतं
विधिः समग्रः सुगमं समस्यते ॥

अथेष्टसिद्ध्यर्थमिष्टदेवतावन्दनापूर्वककार्यमाह । गोपीजनवल्लभं प्रणम्य इदानीं सुपद्मकारेण उणादिवृत्तिरिति सारसंग्रहो विधीयते ॥ इतिशब्दः प्राकाश्ये । केन प्रकारेण । अचो ऽत्व

Digitized by Microsoft®

अच्रूपं प्रत्ययमुक्त्वा ततः पश्चादजन्ते हलन्ते च प्रत्यये कादिक्रमतः कादिक्रमेण इति । - - । रूढिशब्दाः पृषोदरादिपाठे निरुक्तसिद्धाः । ०

The work consists of two chapters (*pāda*), of which the first treats of vowel-affixes, beginning with *u*, *ū*, *a*, *ā*, etc.; the second of consonantal affixes (first the monosyllabic, then the polysyllabic ones), arranged alphabetically according to the final consonant. Cf. Th. Aufrecht, *Ujjvaladatta*, p. xxi. The first two *sūtras* उणादयो बहुलं ॥ ऋादिभ्य उण् ॥ are identical with those of the resp. chapters of the *Supadma* (iv. 2), but afterwards there are not many coincidences.

[H. T. COLEBROOKE.]

892.

1475d. Foll. 33; size 15½ in. by 5 in.; modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Śabdābdhitari, a glossary of words formed with *uṇādi* affixes, by *Rāmagovinda* (*dharāmara*), son of *Rūpanārāyaṇa cakravartin*.

It begins (with the numbers supplied):

उन्मत्तदैत्यगणजन्यमनन्यहार्यं
  विश्वम्भराभवनमोहितमात्तरूपं ।
दामोदरं दरविकस्वरसारसाक्षं
  लक्ष्मीपतिं त्रिजगतीगतिमानतो ऽस्मि ॥ १ ॥
अच्युतस्य विमलं पुनः पुनः पादपद्मयुगलं नमस्यता ।
शब्दशास्त्रविदुषां मुदे मया शब्दसागरतरिर्विधीयते ॥ २ ॥
अत्र शिष्टानुशिष्टत्वाद्वसन्तानामदन्तता ।
क्वचिन्न कार्यसमये त्वन्तायादि न पूर्वभाक् ॥ ३ ॥
आदौ प्रत्ययमद्रूपमुक्त्वाजन्तहसन्तयोः ।
कादिक्रमेण कथयाम्युणादीन् प्रत्ययानहं ॥ ४ ॥
पृषोदरादौ विद्वद्भिस्तत्र सिद्धा निरुक्तितः ।
रूढिशब्दाः प्रपठ्यन्ते यदिच्छालक्षणान्विताः ॥ ५ ॥ ०
कारुः कार्यं करोतीति स्मृतः शिल्पिनि कारके ।
यातीति वायुः पवनः चरश्चारु मनोहरं ॥ १४ ॥

The vowel-affixes, treated of in the first *vicitra*, end fol. 8; when the consonantal affixes follow in alphabetical order: fol. 10*b*, *iti kūntavargaḥ*, etc.

[H. T. COLEBROOKE.]

893.

218. Foll. 136; size 15 in. by 5 in.; at first well, afterwards fairly, written, in the Bengālī character (but without diacritic *r*- point); by two modern hands.

Dhātupāṭha to the *Supadma*; with a commentary, called *Dhātunirṇaya* (?).

I. Foll. 15 (122–136); eight lines in a page. The *Dhātupāṭha*. It begins:

भू सत्तायां । पा पाने । घ्रा गन्धोपादाने । ध्मा शब्दाग्निसंयोगे । ष्ठा गतिनिवृत्तौ । म्नाभ्यासे । दाण् दाने । इ गतौ । केचिदिदं दीर्घान्तं पठन्ति । जि जये । क्षि क्षये । ज्रि ज्रि अभिभवे । सु स्रु गतौ । सु प्रसवैश्वर्ययोः । श्रु श्रवणे । ध्रु स्थैर्ये । दु द्रु गतौ । स्मृ गतिप्रापणयोः । गृ घृ सेचने । सृ गतौ । स्मृ चिन्तायां । ह्वृ कौटिल्ये । ध्वृ हूर्छने । ० - *iti parasmaibhāshāḥ*, fol. 4*b*; *ātmanebhāshāḥ*, fol. 6*b*; *ubhayabhāshāḥ*, fol. 7; *dyutādayaḥ*, fol. 7*b*; *vṛitādayaḥ*, *ghaṭādayaḥ*, *phalādayaḥ*, *jvalādayaḥ*, *yajādayaḥ*, इति शब्विकरणा भ्वादयः समाप्ताः fol. 8*b*; अशब्विकरणा अदादयः fol. 9, etc.

It ends: वर्ण वर्णक्रियाविस्तारवचनेषु । क्षप प्रेरणे । लाभ इत्येके । अघ पापक्रियायां । परस्मैभाषाः । वृह स्वार्थे णिजन्ताश्चुरादयः समाप्ताः ॥ The back of the last leaf contains the title, in Devanāgarī, सुपद्मको धातुपाठः ० श्लो ३३९ ॥

II. Foll. 1–121; seven lines in a page. *Dhātunirṇaya*; wanting the *curādi* section.

It begins:

अज्ञानतत्वमिश्रं हिनस्ति पङ्क्तिर्नखेन्दूनां ।
यस्मिंस्तदेव गौरीचरणाम्भोजं मुहुः स्तौमि ॥
प्रत्यूहव्यूहविध्वंसिदशनस्य गणेशितुः ।
पदारविन्दमद्वन्द्वसाधनं सततं स्तुमः ॥
धातूनां निर्णयः शब्दभिषजामपि दुष्करः ।
अतस्तन्निर्णये यत्नः सुधीभिः सुविधीयते ॥

Digitized by Microsoft®

भू सत्तायां । सत्तायामर्थे भूशब्दो वर्तते । तत्रास्तीति प्रत्ययहेतुः परं सामान्यसत्तेति केचित् । केचिदभिधेयसत्तेति समाम्नापयन्ति । सर्वत्र भावा भावो भवतीति निश्चयो भावसंबन्धि वेत्यज्ञानभावाद्भवतीति प्रयोगः स्यात् । ° - - पा पाने fol. 5.

The *adādi* section begins fol. 77*b*:

मतान्यालोच्य सर्वेषां सुविविच्य यथामति ।
भूवादिवृत्तिं निर्माय कुरुते ऽदादिवृत्तिकां ॥

the *juhotyādi*, fol. 85*b*:

अदादिवृत्तिं निष्पाद्य सुपद्मपदवीमनु ।
अधुना तु जुहोत्यादिवृत्तिरेषा प्रकल्प्यते ॥

the *divādi*, fol. 88; *svādi*, fol. 100; *tudādi*, fol. 103; *rudhādi*, fol. 114*b*:

आलोच्य मतमाद्यानां सौपद्मानां हितैषिणा ।
रुधादेरधुना वृत्तिर्विबुधेन वितन्यते ॥

the *tanādi* fol. 116; *kryādi*, fol. 117.

The title supplied by Colebrooke's *Paṇḍit*, on fol. 1*a*, ascribes the commentary to *Goyīcandra*, and refers it (doubtless wrongly) to the *Saṃkshiptasāra*; viz. संक्षिप्तसारसंमतधातुगणनिर्णयः गोयीचन्द्रकृतः ॥

The authorities most frequently referred to are *Halāyudha*, *Govindabhaṭṭa*, *Bhaṭṭi*, *Durga* and *Trilocana*, *Dhātupradīpa* (*Rakshita*, *Maitreya*), *Vopa* (thus always). Of other authorities may be mentioned: *Aruṇadatta* [rt. घुस् । घुस्यति ° घुसं धान्यत्वक् । दन्त्यो ऽयमिति अरुणदत्तप्रभृतयः] fol. 92; *Kulacandra*, 31, 70; *Kauśika*, [rt. श्च्युतिर् । ° यकाररहितमिति कौशिकः] 20*b*; *Kshīrasvāmin*, 36, 39*b*; *gada* [rt. तुण्ड् । तुण्डतिः । अपि तुण्डः नितुण्डश्चातुरः । इमौ तालव्यादि इति गदः । दन्त्यादि इत्यन्ये] 25*b*; [rt. भष् । भषकः कुक्कुरः । पुष्यग्रीष्मो भषक इति गदः] 34*b*, [रासभस्तिसृकाभिसारण्यस्का इति गदः] 56, [rt. भ्यस् । ° भिस्सटा । ° टो ह्रस्वश्च अस्ति समञ्जससदस्यभिस्सटा सभ्यसभ्यसंधिहिंसास्यानीति गदः] 56*b*, [rt. सो । ° पट्टिसः ° दन्त्यवानेव । पट्टिशस्तालव्यवानित्याहुः गदः] 91; *Govardhana*, [on the spelling of roots रफ् रंफ् रफि etc.] 25, [rt. स्ना । ° स्नपयति वाष्पेण न पृष्ठं *Āryāsapt*. 449] 71; *Caturbhuja* [यभ मैथुने । मैथुने रतं । तत्रायं यभति युवति तरुणः इति च °] 25*b*; [स्मृ आध्याने । आध्यानमुत्कण्ठपूर्वकं स्मरणं । ° आसमन्ताद् ध्यानमिति दुर्गः । चतुर्भुजस्तु स्मरणमित्याह] 69, [शद्लृ शातने । तनूकरणं विलायो वा । पतनं पातनं चेति च °] 75, [दम्भ दम्भे । ° विकत्थनमिति च °] 102; *Jayamaṅgala*, 120; *Durghaṭa* [rt. विश ° । परस्मैपदं नेर्विश इति विधानात् उच्यते पश्चादुपसर्गेण संबन्धः इति दु °] 111, - *vṛitti*, 84*b*; *Dhātukārikā*, 66*b*; *Padmanābha*, 9*b*, 65; *Pārāyaṇa*, 6; *Pārāyaṇikāḥ*, 6; *Purushottama* [rt. स्तुभ् ° । त्रिपूर्वादस्मात्क्विप् त्रिष्टुप् स्वार्थे ऽणि त्रैष्टुभमिति लघुवृत्तौ पु °] 51*b*, [rt. वह् ° । अत्र बहिः प्रकृत्यन्तरमोष्ठ्यादिरिति पु °] 76*b*; *Pūrṇacandra* [rt. स्फुर्ज् ° । अत्र व्यवस्थितविभाषया दीर्घ इति मैत्रेयः । पूर्णचन्द्रस्तु स्फुर्जधातोर्दीर्घपाठः(!)] 14*b*, [rt. ऊर्णु ° । ऊर्णोति लाक्षणिको ऽत्र मूर्धन्य इति पू °] 85; *Bhaṭṭa* [खै खदने । खदनं हिंसा खादयति(!) बालकं व्याघ्रः । भट्टमते तु खदनं स्थिरीभवमुक्तं] 8, [rt. शिल् सिल् ° । तालव्यादिः । सिलति षोपदेशो ऽयं । कवर्गद्वितीयादिमिमं पठति भट्टः खिलिखिलमित्युदाजहार च ॥] 110, [मृश आमर्शने । आमर्शनं पर्यालोचनं । स्पर्श इति भट्टः] 111; *Bhāgavṛitti*, 26*b*; *Bhūriprayoga*, 84; *Rabhasa*, 10*b*, 19; *Rāma* [rt. कष् । ° कषः । तालव्यान्त इति रामः] 62, [rt. भ्रंस् ° । भ्रष्टः दन्त्यान्तो ऽयमिति प्रसादः । भ्रस्त इति अनिष्टापत्तेरिति रामः] 64; *Rāmadāsa*, 29*b*; *Rudra* [जागर्ति लोक इति रुद्रः] 81*b*; *Vararuci*, 95, 118; *Varṇadeśanā*, 15*b*, 19*b*, 45*b*, 63, 63*b*, 77, 104*b*, 110*b*; *Vardhamāna* [चर् भक्षणे च । अस्मिन्नर्थे च धातुः । प्रकृत्यन्तरमिति व °] 28*b*, 57, 102; *Vallabhadeva*, 61*b*; *Vāmana*, 20, 28*b*, 74; *Vikramāditya* [rt. ष्मृधु । ष्मृदेरिति वि °] 64*b*; *Vṛitti* [? *Mādhavīyā*; ष्ठिव् । ° अत एव निष्ठिवेव इत्युदाहृतं वृत्तौ] 31; *Śabdārṇava*, 65*b*; *Śaraṇadeva*, [rt. क्रम् ° । चेतां(!) हन्तुं प्रचक्रमुरित्यत्र उपसर्गेण पश्चात्संबन्धः इति श °] 26*b*, 49*b*, [बन्ध बन्धने । बध्नाति वस्त्रं शठः । वस्त्रान्तं शठ मुञ्च मुञ्च शपथैः किं मूर्ति निर्वसे इत्यपपाठः निर्वध्यत इत्यवपाठः कार्यः इति श °] 120; *Śrīpati*, 19*b*, 54, 88; *Supadmaṃ vyākaraṇam*, 98*b*; *sparśakārikā*, 57; *Haridāsa* [देवनं रोदनमिति ह °] 53*b*; *Hemamālinaḥ* [डीङ् विहायसां गतौ । विहायो विहगः विहाया विहगेनास्योड्डमने पुंनपुंसकमिति हे °] 38*b*.

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

894.

671a. Foll. 25; size 12¾ in. by 6¼ in.; good modern Bengālī handwriting (the same as that of 671*b*–*d*); ten lines in a page.

Gaṇapaṅktikā, a metrical arrangement of the *Dhātupāṭha*, by an unknown Brāhman (*dharāmara*), the son of *Sundara* and *Jayā*.

It begins:

प्रणम्य राघवं रामं जानकीकमलां सतीं ।
श्रीविष्णूक्तं गणं ब्रूयाज्जयासुन्दरजः शुभं ॥
कृताञ्जलिरहं सो ऽपि युष्मान् वच्मि धरामरः ।
सर्वान्दोषान्परित्यज्य ग्राह्या मे गणपङ्क्तिका ॥
व्याकरणं पुराणानि साहित्यं पठिता स्मृतिः ।
एता विद्यासु शिक्ष्यन्ते विद्वत्पादाः प्रवेदिताः ॥
विद्वत्पादान्नमस्ये वै पुटाञ्जलिरहं मुहुः ।
पाठनीयाः सदा बाला ममेमां गणपङ्क्तिकां ॥
वर्णस्यासंभवात्कश्चिद्वर्णभेदः समुच्यते ।
लघुर्यत्र गुरुस्तत्र लघुस्तत्र प्रकीर्त्यते ॥
छन्दोभङ्गं भवेत्क्वापि अपाण्डित्यं भवेन्महत् ।
तदपि स्वीकृतं विद्वद्बालानां बोधनाय मे ॥
भ्वाद्यदादिर्जुहोत्यादिदिवादिस्वादयो गणाः ।
तुदादिश्च रुधादिश्च तनुक्र्यादिचुरादयः ॥
सत्तालज्जास्थितिजागरणं वृद्धिक्षयभयजीवितमरणं ।
शयनक्रीडारुचिदीप्त्यर्था नैते कर्मणि धातव उक्ताः ॥

अथ गणपङ्क्तिका लिख्यते ॥ अजन्तधातवः कथ्यन्ते ।

पा पाने धेट् पिबत्येव धयति ध्मा च शब्दने ।
धमति ह्यग्निसंयोगे गन्धोपादे च जिघ्रति ॥
घ्रा ष्ठा गतिनिवृत्तौ च तिष्ठति म्ना मनत्यपि ।
अभ्यासे यच्छतीत्येव दाने दानविदां मतं ॥
हर्षक्षये ग्लायति ग्लै म्लै [च]म्लायति इत्यपि ।
गात्रस्यापि विनामे द्यै न्यक्कारे द्यायति स्वपे ॥ °

अथ इकारान्तः fol. 2, etc.

It ends:

आकारादिक्षकारान्तो गण उक्तः श्रीविष्णुना ।
क्रमेण कथयितुं हि जयासुन्दरजः शुभं ॥

इति चुरादिगणसमाप्तः ॥

The treatise appears to be identical with the *Dhātugaṇa*, described by Dr. Rāj. Mitra, in his Descript. Cat. i., p. 35 (which does not seem to contain the introductory *ślokas* 2–5); where, however, he reads the author's name *Jayasundarāja*, and identifies the *śrī-Vishṇu* referred to with *Vishnumiśra*, the author of the *Supadmamakaranda*. The present MS. is followed by three treatises belonging to *Pītāmbara's Sārasaṃgraha*, copied by the same scribe; and may perhaps have been intended to serve as a *Dhātupāṭha* for that grammar. [H. T. COLEBROOKE.]

---

9. MINOR GRAMMARS, AND MISCELLANEOUS TREATISES.

895.

2812. Foll. 96; folio; size 12¾ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, by *Lālā Mahā Barāya*, of Benares; about 30 lines in a page; European paper.

Prayoga-ratnamālā, a grammar in *ślokas*, accompanied by a *vṛitti*, composed, in A.D. 1772, under the auspices of *Malla Naranārāyaṇa Deva*, by *Purushottamaśarman Vidyāvāgīśabhaṭṭācārya*.

It begins:

श्रीनन्दसूनोर्वदनारविन्दम्
उपास्महे यत्र नितान्तमेव ।
स्फुरच्छ्रुतीनां परमं रहस्यं
स्मितश्रियानन्दमयं विभाति ॥ १ ॥
अमृताधिकमाधुरी धुरीणा
धरणियां सगुणोर्ज्जितेन वेणोः ।
रणितेन जगन्ति रञ्जयन्तं
भगवन्तं घनकान्तिमन्तमीडे ॥ २ ॥
श्रीमल्लदेवस्य गुणैकसिन्धोर्
महीमहेन्द्रस्य यथानिदेशम् ।
यत्नात्प्रयोगोत्तमरत्नमाला
वितन्यते श्रीपुरुषोत्तमेन ॥ ३

Digitized by Microsoft ®

महतामपि हृद्विभावनीयैर्
महनीयैर्गुणवृद्धिमत्प्रयोगैः ।
रचितां पुरुषोत्तमेन बालां
प्रतिभायै परिधत्त रत्नमालाम् ॥ ४ ॥
दर्भेदिराङ्कुरधियः सुधियः प्रसाद्य
विज्ञापये यदहमत्र मनो निधत्त ।
एतेषु मद्वचनकैरवकोरकेषु
युष्मत्प्रसादशरदिन्दुरुचः स्फुरन्तु ॥ ५ ॥

अकारादिक्षकारान्ता वर्णमालानुवर्तते ।
स्वरादिसंज्ञा विधानार्थम् ।
उक्तः क्षो वर्णमालायां मन्त्रस्योपचिकीर्षया ॥
कादिसंयोगसंकेतविषयं कश्चिदाह तम् ।
अत्र संख्याविधानानुपयुक्तो ऽपि क्षकारः पाणिनीयवर्णक्रमव्यवच्छेदार्थः ।
तस्यामकारादौकारं यावद्वर्णाः स्वरा अचः ॥
स्वरसंज्ञका अच्संज्ञकाश्च भवन्ति । °
अकारादय लृदन्ताः समानाः स्युरकश्चते ।
संज्ञाफलम् अकाम् ऋकारे हूस्वः स्यात्°
सस्थानाकौ सवर्णः स्यात् सावर्ण्यम् ऋलृवर्णयोः ।
अ इ उ ऋ लृ हूस्वाः स्युर्लघवश्चैकमात्रकाः ।
अन्ये स्वरा दीर्घसंज्ञा ज्ञातव्यास्ते द्विमात्रकाः ॥ °

I. *Sandhi* and *Subanta :*

Iti svarasaṃjñāprakaraṇam, fol. 1*b*; *svarasandhi*, fol. 2*b*; *svarasandhinishedha*, fol. 3; *vyañjanasandhi*, fol. 4; इति° संधिविन्यासः प्रथमः fol. 5; *svarāntasādhyaprakaraṇa*, fol. 11; *vyañjanadeśa*, fol. 14; *avyayaprakaraṇam*, fol. 20*b*, etc.; *shatvaprakaraṇam*, fol. 24*b*; इति° प्रकीर्णविन्यासश्चतुर्थः । fol. 25*b*; कारकमाला, fol. 34*b*; समासविन्यासः षष्ठः fol. 44.

अवहेलितभीमविक्रमश्रीनरनारायणदेवदेशितेन ।
गुणवद्धिततद्धितप्रबंधो रचितः श्रीपुरुषोत्तमेन तेन ॥ १ ॥
समाहृतं व्याकरणाभिरूपा ऽकूपारपारात्पुरुषोत्तमेन ।
प्रयोगचिंतामणिमामनंतः प्रयोगचिंतामणयो भवंतु ॥ २ ॥
प्रालेयाद्रिसुतापदाब्जयुगलं वन्दारुणा संततं
व्यालेखि द्विजकुंजरेण रचिता रत्नादिमाला शुभा ।
वेदव्याकरणर्त्तुमुक्तकिरणैर्युक्तेश्च भूमिद्युपट् (!)
श्रीलश्रीपुरुषोत्तमेन महता शाके शनौ वासरे ॥ ३* ॥

इति° तद्धितप्रकरणं (तद्धितविन्यासः सप्तमः MS. 466) fol. 58*b*.

II. *Ākhyāta* begins:

श्रीयदुमणिगुरुचरणस्फुरदरविन्दालिवन्दारुः ।
श्रीपुरुषोत्तमशर्मा लौकिकपदमञ्जरीं तनुते ॥ १ ॥
दाक्षायणीयमतकात्यसुतप्रबन्ध-
मन्त्रानुरञ्जितगुणा पदमञ्जरीयम् ।
आदीयतां श्रवसि निःश्रमवस्यतायै
व्युत्पत्तिपङ्कजदलायतलोचनानाम् ॥ २ ॥

Iti vartamānaprakaraṇam; इति° गणसाध्यविन्यासः प्रथमः । fol. 62; *liṅlotprakaraṇam*, fol. 63; लिङादिविन्यासो द्वितीयः fol. 64; *yakprakaraṇam*, fol. 64*b*; *śvastanīprakaraṇam*, fol. 65*b*; सार्वधातुकविन्यासः तृतीयः, fol. 67; लिट्प्र° चतुर्थो विन्यासः, fol. 69; लुङ्प्र° पंचमो°, fol. 72; आत्मनेपदादिप्र° षष्ठो°, fol. 74*b*; सनादिप्र° सप्तमो°, fol. 80.

III. *Kṛidanta* begins:

नन्दनन्दनपदारविन्दयोः स्यन्दमानमकरन्दतुन्दिलः ।
व्यातनोतु पुरुषोत्तमः कृती सारवत्प्रकरणं कृतामिदम् ॥

कृतः कर्तरि । ° व्यवस्थाप्र°, fol. 81*b*; अणतृचादिप्र°, fol. 83*b*; खानुबन्ध°, fol. 84*b*; क्तादिप्र° कृत्सु चतुर्थो विन्यासः, fol. 90*b*; क्त्यादिप्र°, fol. 93.

It ends:

इति महामहोपाध्यायश्रीविद्यावागीशभट्टाचार्यपरनामश्रीपुरुषोत्तमशर्मनिर्मितायां प्रयोगरत्नमालायां कृत्सु षष्ठो विन्यासः समाप्तः ॥

Rāj. Mitra, Descript. Cat. i., p. 73, where another MS. of this work is noticed, refers to Martin's History of Eastern India, vol. iii., p. 136, where it is stated that *Purushottama* was a *Vaidika Brāhmaṇa* of *Vihār* in *Kāmarūpa*, and flourished in the time of *Mallanārāyaṇa*, Rājā of Coch Behar. This grammar is said to be much used in Assam and Eastern India generally. [SIR C. WILKINS.]

---

* This stanza is omitted by the next MS.

Digitized by Microsoft®

896.

466. Foll. 202; size 16¾ in. by 4¼ in.; good, cursive, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Prayoga-ratnamālā.

The *ākhyāta* section begins fol. 121; the *kṛidanta*, fol. 167*b*.

It ends:

द्विजकुलकमलप्रकाशकैकभास्करमहामहोपाध्यायश्रीविद्यावागीशभट्टाचार्यनिर्मितप्रयोगोत्तमरत्नमालायां कृत्सु षष्ठो विन्यासः सम्पूर्णः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

897.

2734. Foll. 142; size 16½ in. by 4½ in.; indifferent Bengālī handwriting; eight lines in a page.

The same work, without the *taddhita* and *kṛidanta* sections. There is some confusion in the order of the different sections.

a) Foll. 27–117 (numbered 1–93): from the beginning of the work to the end of the *Samāsa*; Dated Śaka 1706 (A.D. 1784).

b) Foll. 128–142. The first three, and beginning of the fourth, chapters of the verb.

c) Foll. 118–125. The end of the 4th, the 5th, and beginning of the 6th, chapters.

d) Foll. 1–14. The remaining portion of the *ākhyāta*. [SIR C. WILKINS.]

898.

1600d. Foll. 33; size 9¾ in. by 4¼ in.; good, large Devanāgarī handwriting of the earlier part of last century; seven lines in a page.

Prabodhacandrikā, an elementary treatise on grammatical subjects, in *anushṭubh ślokas*, composed by king *Vaijala Deva* for the benefit of his son *Hirādhara*.

It begins:

हरिहरगुरुभक्तः सर्वलोकानुरक्तस्
त्रिभुवनगतकीर्तिः कांतकंदर्पमूर्तिः ।
रणरिपुगणकालो वैजलक्षोणिपालो
जगति जयति दाता सर्वकर्माधाता ॥ १ ॥
चंद्रावतीवदनचंद्रचकोरविक्र-
मादित्यदेवतनयो नयतंत्रवेत्ता ।
चौहानवंशतिलकः पुटनाधिनाथो (l. पट°)
राजा परं जयति वैजलदेवनामा ॥ २ ॥
रामो मेऽभिहितं करोतु सततं रामं भजे सादरं
रामेणापहृतं समस्तदुरितं रामाय दत्तं धनुः ।
रामान्मुक्तिरभीप्सिता सरभसं रामस्य दासोऽस्म्यहं
रामे रज्जतु मे मनः करुणया हे राम मां पालय ॥ ३ ॥
श्रीमद्वैजलदेवेन रामभक्तिरतात्मना ।
इति चिन्तितमेकांते कदाचिन्निष्ठता सता ॥ ४ ॥ ° ८ ॥
संसारांताधितरणं रामनामानुकीर्तनं ।
रामनामान्विता तस्मात्प्रक्रिया क्रियतां मया ॥ ९ ॥
बालकानां प्रबोधाय तोषाय विदुषामपि ।
आकल्पमपि संसारे कीर्त्यवस्थापनाय च ॥ १० ॥
चिंतयन्निति निर्यातः क्रीडंतं श्रीहिराधरं ।
श्रीमान्वैजलभूपालो विलोक्येत्यब्रवीत्सुतं ॥ ११ ॥
विद्यया द्योत्यते राज्यं विद्यया जीयते रिपुः ।
विद्यया ज्ञायते कृत्यं विद्यया लभ्यते यशः ॥ १२ ॥ ० १९ ॥
दानेन दयया चैव युद्धेन निजकर्मणा ।
दानवीरो दयावीरो युद्धवीर इति श्रुतिः ॥ २० ॥
दधीचिर्दानवीरोऽभूद्दयावीरः शिविर्नृपः ।
हम्मीरो युद्धवीरोऽभून्निदर्शनममी त्रयः ॥ २१ ॥ ° २४ ॥
एवं वदंतं पितरं विनीतः श्रीहिराधरः ।
कृतांजलिपुटो भूत्वा सव्रीडमिदमब्रवीत् ॥ २५ ॥
मातापितृभ्यां विरसं परिणामरसावहं ।
तिक्तं कटु कषायं वा भेषजं पाय्यते सुतः ॥ २६ ॥
श्रवणांजलिना पीतमुपदेशामृतं मया ।
आज्ञाप्यतां देव मया किमिदानीमधीयतां ॥ २७ ॥
श्रीमान्वैजलभूपालः श्रीहिराधरबालकं ।
सुप्रीय परितुष्टात्मा सुतमित्यवदत्पुनः ॥ २८ ॥

Having extolled grammar, as ensuring every success, the author begins with the cases and their grammatical value (*kartṛi*, etc.), illustrating the definition by examples:

Digitized by Microsoft®

तत्रोक्ते कर्तरि यथा रामो जयति वैरिणः ।
रणे रामौ च रामाश्च जयतश्च जयंति च ॥ ४० ॥
संबोधने ऽपि प्रथमा विभक्तिर्भवति ध्रुवं ।
यथा हे राम हे रामौ हे रामा इत्यनुक्रमात् ॥ ४१॥ °९० ॥
इति श्री - प्रबोधचंद्रिकायां च कृतौ वैजलभूपतेः ।
विभक्तिचंद्रिकामध्ये समाप्ता स्यादिचंद्रिका॥ fol. 8.
अथ त्यादिविभक्तीनामुदाहरणमुच्यते ।
त्रयः स्युः पुरुषास्त्यादेः प्रथममध्यमोत्तमाः ॥ १ ॥ ° ३० ॥
इति ° समाप्ता त्यादिचंद्रिका ॥ fol. 10.
अथ षट्कारकाणीह कथ्यंते कथितान्यपि ।
अर्थाद्यतो विभक्तीनां कारकत्वेन दर्शिताः ॥ १ ॥ ° ५५ ॥
इति ° समाप्ता सकलश्लाघ्या वरा कारकचंद्रिका॥ fol. 14.
त्यादिभिस्तद्धितैः कृद्भिः समासैश्च विधीयते ।
यदेव कारकं तत्र प्रथमैव न वान्यतः ॥ १ ॥ ° ६५ ॥
इति ° इत्युक्तचंद्रिका सम्यक् समाप्तातिमनोहरा॥ fol. 19.
समासः षड्विधो नाम्नां ज्ञेयस्तत्पुरुषस्तथा ।
कर्मधार(य)संज्ञश्च बहुव्रीहिस्तथैव च ॥ १ ॥ ० ३९ ॥
इति ° समासचंद्रिका ह्येषा समाप्ता विश्वकाशिनी॥fol.22.
तद्धितास्त्रिविधा ज्ञेयाः केचित्सामान्यवृत्तयः ।
केचिदव्ययसंज्ञाश्च केचिद्भावार्थवाचकाः ॥ २ ॥ ° ३९ ॥
इति श्रीप्रबोधचंद्रिकायां तद्धितचंद्रिका ॥ fol. 25.
कृतस्त्रिष्वपि वर्तंते भावे कर्मणि कर्तरि ।
तत्र भावे यथा रामो विजयो विनयस्तथा ॥ १ ॥ ° ३५ ॥
इति प्रबोधचंद्रिका समाप्तेयं सर्वाभीष्टार्थबोधिका॥ fol.27.
अथ बालकबोधाय सम्यक्संधिर्विविच्यते ।
रामश्छत्रं हरिच्छाया विष्णुच्छत्र गुरुच्छविः॥ १ ॥ ° ७० ॥

It ends:

इति श्री - प्रबोधचंद्रिकायां च कृतौ वैजलभूपतेः ।
एष विशेष सुष्ठु (!) समाप्ता संधिचंद्रिका ॥

For other MSS. of this work, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 370; Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 12; Weber, Cat. Berl., no. 1635.

[H. T. Colebrooke.]

899.

828. Foll. 141 (numbered 1–142, no. 41 having been omitted by mistake); size 13 in. by 4½ in.; written in the Bengālī character, by different hands; in A.D. 1806; generally seven lines in a page.

Sārāvalī, a grammar in *sūtras*, with a *vṛitti*, by *Nārāyaṇavandyopādhyāya*. Complete in seven *pādas*.

I. Foll. 10. *Sandhi-pāda*, begins:

श्रीरामं जगतामीशं प्रणम्य तस्य तुष्टये ।
सारावलीं प्रतनुते श्रीलनारायणः सुधीः ॥

वृद्धिरादैजारालैजैचो ऽचः। अचः स्थाने आत् ऐच् आर् आल् ऐच् ऐच इत्येते आदेशा वृद्धिः परिभाष्यन्ते । अ इ उण् ऋ लृक् ए ओङ् ऐ औच् प्रत्याहारार्थो ऽयं निर्देशस्तेनाजित्यनेन अ इ उ ऋ लृ ए ओ ऐ औजित्यौ एवमन्ये । प्रत्याहारेषु ह्रस्वोक्त्या दीर्घो ऽपि गृह्यते । °

II. Foll. 34. *Tiṅanta-pāda*, begins:

धातोस्तिङ् तस् अन्ति सिङ् थस् थ मिङ् वस् मस् ते आते अन्ते से आथे ध्वे ए वहे महे लट् वर्तमाने । वर्तमाने काले धातोः लट् संज्ञकास्तिङादयः स्युः । क्रियाधारः कालो वर्तमानः ।

It ends:

इति श्रीमन्नारायणवन्द्योपाध्यायकृतौ सारावल्यां द्वितीयः तिङन्तपादः समाप्तः ॥ नभस्यपञ्चदशदिवसे मन्दवारे ऽसितपक्षे प्रतिपदि तिथौ ग्रन्थसमाप्तिरिति । लिखितं श्रीकृष्णमोहनदेवशर्मणा । श्रीगुरुभरसामात्रः।°

III. Foll. 24 (excellent writing). *Kṛidanta-pāda*, begins:

लट्वद्लृट्च कृत् शतृशानौ ॥ धातोः कृत्संज्ञकौ शतृशानौ स्यातां तौ लट्वद् लृट्च । कृदित्यधिकारः । भवन् शयानः करिष्यन् करिष्यमाणः ॥ हेतुचिह्ने क्रियायाः ॥ भोक्ष्यमाणाः पच्यन्ते पचन्नासीत् । क्रियाया इति किम् । यः पचति स चैत्रः ॥ °

IV. Foll. 35. *Taddhita-pāda*, begins:

नाम्नो ऽतः स्त्रियामाप् तद्धितः ॥ स्त्रियां नाम्नो ऽतः परे तद्धितसंज्ञक आप् स्यात् । नाम्नस्तद्धित इत्यधिकारः । गङ्गा ॥ अजादेश्च। अजा अडका अश्वा चटका कोकिला मूषिका शूद्रा जातौ कन्या बाला पाका वत्सा वयसि ज्येष्ठा कनिष्ठा उत्तमा गोपालिका पशुपालिका सूर्या देवी पुंयोगे ऽसिता पलिता त्रिफलेत्यादि ॥ °

Dated: सन १२१३ सालशकाब्दा १७२८ । तारिख ११ भाद्रस्य समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

Digitized by Microsoft ®

V. Foll. 9. *Kāraka-pāda*, begins:

क्रिया मुख्यकर्ता ॥ धात्वर्थः क्रिया । क्रियायां माध्यायां कारकेषु तदा योजनार्हत्वाद् यो मुख्यः स कर्तृसंज्ञः स्यात् । चैत्रः काष्ठैः स्थाल्यामोदनं पचति । ०

VI. Foll. 11. *Subanta-pāda*, begins:

सुपो लुगव्ययात् ॥ अव्ययात्परस्य लुक् स्यात् । चादि प्रादि स्वरादि ओमादि वदाद्यव्ययम् । प्रथमादिसप्तविभक्तीनां सुप्प्रत्याहारः । स्वस्तिष्ठति ॥ अव्ययीभावादनदन्तात् ॥ अतिस्त्रि । अनदन्तात्तु । उपरामात् । ०

VII. Foll. 18 (by the samo hand as III.). *Samāsa-pāda*, begins:

तत्पुरुषो नञः सुपा समासो वा ॥ सुबन्तेन सह नञस्तत्पुरुषसंज्ञकः समासो वा स्यात् । स स्वभावादुत्तरपदार्थप्रधानश्च । समासो वेत्यधिकारः । अनेकपदस्यैकपदवत्ता समासः । न ब्राह्मणो ऽब्राह्मणः ॥ ईषतो गुणिना ॥ ईषत्पिङ्गलः पटः । ईषदनूतः ॥ मानिना कालस्य ॥ द्व्यहो जातस्य द्व्यहजातः । ०

It ends:

इति वन्द्यघाटीय - श्रीनारायणवन्द्योपाध्यायकृतौ सारावल्यां सप्तमः समासपादः समाप्तः ॥

Fol. 1*a* has the title: रामनारायणवन्द्यकृतसारावलीव्याकरण १४२ पत्र अक्षर २४६५ ।

[H. T. COLEBROOKE.]

900.

802c. Foll. 81; size 16 in. by 5½ in.; recent Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Kārikāvali, a versified grammar, by *Rāmanārāyaṇa*, son of *Kṛishṇarāma.*

It begins:

सिद्धिदं पुरुषार्थानां ज्ञानविज्ञानसाधनं ।
नारायणं नमस्कृत्य क्रियते कारिकावलिः ॥
पूर्वतन्त्राणि संलोच्य प्रयोगानुपलक्ष्य च ।
स्पष्टसंक्षेपसारोक्त्या पद्येनेयं मयोच्यते ॥
अकारादिक्षकारान्ता वर्णाः पञ्चाशदीरिताः ।
संज्ञार्थमेषां व्यत्यासः प्राक्तनैरवधारितः ॥

पञ्चाशदिति जिह्वामूलीयोपध्मानीयप्लुतानां स्थानिरूपत्वात् क्षकारस्य तु मेरुत्वेनाधिक्याभ्युपगमात् । व्यत्यासो यथा । अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡक् । ए ओङ् । ऐ औच् । ह य व र ल । ञ ण न ङ म । झ ढ ध घ भ । ज ड द ग ब । ख फ छ ठ थ(!) । च ट त क प । श ष स ॥

एषामाद्यन्ता नामानः संज्ञाः स्युरच्हसादयः ।
अच्यन्तं परिहायैव हसि तेन समन्विताः ॥
अको ह्रस्वाश्च दीर्घाश्च प्लुताश्चाचः प्रकीर्तिताः ।
अकां मिथः सवर्णत्वं स्याद् द्वयोर्ह्रस्वदीर्घयोः ॥ ०

The *saṃjñāpāda* ends fol. 2*b*; *ac-sandhi*, fol. 4; *visargasandhi*, fol. 6*b*; *shatvapāda*, fol. 8; *ṇatvādhikāra* and *sandhivṛitti*, fol. 9*b*; *ajantanāma*, fol. 12*b*; *hasantanāma*, fol. 15*b*; *tyadādināma*, fol. 16*b*; *stryadhikāra*, fol. 19*b*; *kārakavṛitti*, fol. 24*b*; *samāsapādau*, foll. 30 and 34*b*; *taddhitavṛitti*, fol. 45; *iṅantapāda*, fol. 51*b*; *śapādyanta*, fol. 53*b*; *aśityādyanta*, fol. 57*b*; *dvitvap.*, fol. 58; *samprasāraṇap.*, fol. 59; *guṇap.*, fol. 59*b*; *imanta*, fol. 62*b*; *-kṛitsu prathamapādaḥ*, fol. 65*b*; *kṛityapāda*, fol. 66*b*; *ktvādyanta*, fol. 68; *upapadādhikāra*, fol. 71*b*; *kvansvādyanta*, foll. 74*b* and 77*b*.

It ends:

क्वचित्प्रवृत्तं क्वचिदप्रवृत्तं
क्वचित्परे ऽर्थे क्वचिदन्यथार्थे ।
विचिन्त्य शास्त्रं मुनिभिः प्रयुक्ते
चतुर्विधा बाहुलका भवन्ति ॥
अजनि धरणिमध्ये विश्वविश्रान्तकीर्तिः
कविकुलतिलकः श्रीकृष्णरामो ऽस्य सूनोः ।
इह विरतिमगच्छत् तस्य कृत्प्रत्ययानां
परिशेष इति कृते (!) श्रीरामनारायणस्य ॥

इति श्रीरामनारायणभट्टाचार्यचक्रवर्तिकृतायां कारिकावलौ कृत्सु क्वाजाद्यन्तपादः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

901.

805. Foll. 97; size 16 in. by 5½ in.; indifferent, recent Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Kārikāvali-ṭīkā, a commentary on *Rāmanārāyaṇa's* grammar, by his son, *Rāmaprasāda Vidyālaṃkāra Bhaṭṭācārya.*

To the end of the *taddhitavṛitti.*

Digitized by Microsoft®

It begins:

प्रणम्य जानकीकान्तं सच्चिदानन्दविग्रहं ।
व्याख्यास्ये शब्दकूटार्थान् पित्रोक्तान् कारिकावले: ॥

निर्विघ्नेन ग्रन्थसमाप्तिकामो भट्टाचार्यचक्रवर्ती श्रीरामनारायण: शास्त्रस्य वाचनिकत्वात् परमदेवतानुस्मरणपूर्वकं वाचा नमस्करोति सिद्धिदमित्यादिना । ० । ग्रन्थस्य प्रामाण्ये हेतुमाह पूर्वेत्यादिना । पूर्वेषां पाणिन्यमरसर्ववर्मप्रभृतीनां तन्त्राणि व्याकरणानि संलोच्य सम्यगालोक्य प्रयोगान् श्रीरामायणमहाभारतश्रीमद्भाग[व]तादौ उपलक्ष्य दृष्ट्वा । इयं कारिकावलि: पद्येन श्लोकेन मयोच्यते कथ्यत इत्यर्थ: ॥ ०

The *saṃjñāpāda*, ends fol. 8; *sandhi*, fol. 14*b*; *śabdavṛitti*, fol. 30; *kāraka*, fol. 48*b*; *samāsa*, fol. 89*b*. [H. T. COLEBROOKE.]

902.

803a. Foll. 89; size 15½ in. by 5½ in.; good, modern, Bengālī handwriting; eight lines in a page.

The remaining portion of *Rāmaprasāda's* commentary.

The *ākhyātavṛittivyākhyā* ends fol. 52*b*.

It ends:

विरुद्धं गुरुवाक्यानां मया यद्भाषितं क्वचित् ।
तत् क्षन्तव्यं बुधै: सम्यक् शब्दसिन्धुतितीर्षुभि: ॥

इति श्रीरामप्रसादविद्यालङ्कारभट्टाचार्यविरचितायां कारिकावलिटीकायां कृद्व्याख्या समाप्ता ॥

Then follow two passages, one from the *Vidagdhamukhamaṇḍana*, and the other as follows:

जित: सुचरितच्छेदी स्मरो ऽयं दु:सहो मया ।
इतीव देहमकरोदभिन्नं य: सहोमया ॥

इति कीचकयमकस्य ॥ ० ॥ नागरयोगकाव्य: ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

903.

593b. Foll. 180; size 11 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two or three different hands, about A.D. 1700; 7–9 lines in a page.

Padacandrikā, an elementary versified Sanskrit grammar—chiefly based on the *Sārasvatī Prakriyā*,* with a commentary (*vṛitti*)—composed, under the auspices of prince *Narottama*, by *Kṛishṇa*, son (and pupil) of *Śesha Nṛisiṃhasūri*.

I. *Sandhi* and *Subanta*, begins:

नित्यानंदघनं सर्वकृत्तद्धितपरं परं ।
अस्तु वस्तु स्वस्तिकरं लीलानिर्मितविग्रहं ॥ १ ॥
भाष्यादे: सारमुद्धृत्य कृत्वा लक्षणकारिका: ।
वर्तयिष्ये यथालक्ष्यं स्वतात्पर्यप्रमाणकं ॥ २ ॥
निर्णेतुं वक्तृतात्पर्यं स्यात्प्रमाणगवेषणा ।
वक्त्रोपदर्शिते तस्मिन् कुतर्कावसर: कुत: ॥ ३ ॥
अर्थप्रकरणाद्यालोचने स्याद्बोधगौरवं ।
प्रायो ऽस्मिन्नादृतं तेन स्पष्टार्थं शब्दगौरवे ॥ ४ ॥

विघ्नविघाताय गुरुदेवतैक्यमनुसंधत्ते ।

यच्चिंत्ता सूत्रसंचारमनुसृत्य सरस्वती ।
विद्वद्रंगे नरीनर्त्ति तं नृसिंहमहं भजे ॥ १ ॥

प्रवृत्ते: प्रयोजनविषयावाह ।

सूत्रवृत्तीष्टिवाक्यादिग्रंथग्रंथिश्रमच्छिदे ।
सुखबोधाय बालानां क्रियते पदचंद्रिका ॥ २ ॥

सूत्राणि पाणिन्यादे: । वृत्तय: काशिकाद्या: । इष्टयो भाष्यकारस्य । वाक्यानि वार्त्तिकानि । आदिपदात्तन्निबंधादयो ग्रंथास्तेषां ग्रंथिर्दुर्बोधो भागस्तत्र श्रमस्तद्धानाय । व्यवहारार्थं संज्ञा आह ।

अच् स्वरा: ।

स्वरा: प्रसिद्धा: स्वयं राजन्ते ० ॥ [ऽनेजक् । ० ।

इजवर्जास्ते । ० । परे तु हल् । ० । स्वरो

स्वरा एकद्वित्रिमात्रा ह्रस्वदीर्घप्लुता: क्रमात् । ० ।
ते ऽप्युदात्तानुदात्तत्वस्वरितत्वैस्त्रिधैकश: ।
शुद्धानुनासिकाभ्यां ते द्विधेत्यष्टादशादय: । ०
स्यु: सवर्णा: सजातीया ऋॢवर्णौ स्ववर्गजा: । ०

Fol. 5 इति संज्ञा: ॥

संधीच्छायां स्वरे ऽग्रस्ये इर्यमुर्वमृ रम्ॢ लं ।
इर्यं । दध्यत्र । उर्वं । मध्वत्र । ऋ रम् । पित्रर्थ । ॢ लं । लाकृति: । ०

इत्यच्संधि: fol. 6*b*; इति प्रकृतिभाव: fol. 7*b*; इति

* Colebrooke, Misc. Essays, 2nd ed., p. 41, makes it a commentary on the *Sārasvata*.

Digitized by Microsoft ®

हल्संधि: fol. 10*b*; इति विसर्गसंधि: fol. 11*b*; इति णत्वषत्वप्रकरणं fol. 14; इत्यजंता: पुल्लिंगा: fol. 20, etc.; इति ° स्याद्यंतविवेक: समाप्त: fol. 109.

II. *Tiṅanta* (with which a new paging commences) begins:

धातोस्तिङ: कर्मकर्त्रोर्भावकर्त्रोरस्त्वकर्मकात् ।

वक्ष्यमाणास्तिङो धातो: स्युस्ते च सकर्मकात्कर्मणि कर्तरि च अकर्मकात्तु भावे कर्तरि च स्यु: । लट् लिङ् लोट् °

पंचाद्या: शिच सार्वं स्युरार्धधातो: कृता: परे । °

III. *Kṛidanta*, fol. 50*b* (of 2nd part):

अथ कृत् कर्तरि ।

इत ऊर्ध्वं वक्ष्यमाण: प्रत्यय: कृत्संज्ञ: स्यात्स च कर्त्रर्थे । प्रातु: (प्रा)कृत्यो भावकर्मणो: ।

आतृविधे: वक्ष्यमाणात्प्रत्यय: कृत्संज्ञ: स्यात्स च कर्त्रर्थे । प्राकृत्यो भावकर्मणो: । आतृविधे: कृत्संज्ञो ऽपि स्यात्°

The MS. ends with four couplets, the last three of which run thus:

यत्कृपालेशतो ऽज्ञे ऽपि जृम्भते मयि वाङ्मयं ।
नृसिंहं नौमि शेषाकं दैवतं पितरं गुरुं ॥
अस्ति विश्वंभराभोगभूषणीभूतवैभव: ।
नरोत्तमस्तमस्तोमराशिनाशिलसद्यशा: ॥
आपूर्वापर[वा]रिराशिवसुधासाम्राज्यदीक्षागुरोर्
आदेशेन नरोत्तमक्षितिपते: श्रीशेषकृष्णेन्दुना ।
विन्यस्तास्तसमस्तदोषतिमिरा विद्वच्चकोरादरात्
आचंद्रं पदचंद्रिका कुवलयानन्दाय भूयादियम् ॥

इति श्रीमच्चतुरुदधिपर्यंतवसुंधराधुरंधरश्रीमद्राजनरोत्तमादिष्टश्रीशेषनृसिंहसूरितनयकृष्णविरचितायां पदचंद्रिकावृत्तौ कृदंतविवेक: समाप्त: ॥

The same author wrote the *Prākritacandrikā* (see no. 945). [H. T. Colebrooke.]

904.

727. Foll. 155; size 13 in. by 4 in.; good, clear, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Prakriyārṇava, another grammatical manual, in *sūtras* with a *vṛitti*, by *Madanapañcānana*. The author has adopted most of *Vopadeva's* grammatical terms, and many of his *sūtras*. The aphorisms of the *Kātantra* (and probably other grammars) have also been laid under contribution. The MS. begins:

सरस्वतीं नमस्कृत्य शिशुधीवृद्धिहेतवे ।
समाहृत्यान्यतन्त्राणि करोमि प्रक्रियार्णवं ॥

सिद्धो वर्णसमाम्नाय: ॥ सिद्ध: खलु वर्णानां समाम्नायो वेदितव्य: । न पुनरन्यथोपदेष्टव्य:* । वर्णा अकारादयस्तेषां समाम्नायपाठक्रम: । ° ॥ तत्रादौ चतुर्दश स्वरा: ॥ ° ॥ पूर्वो ह्रस्व: परो दीर्घ: ॥ कादीनि व्यञ्जनानि ॥ ° ॥ अन्तस्था यरलवा: ॥ °

The *taddhitaprakriyā* (and *subanta*) ends fol. 71*b*; the *ākhyātaprakriyā*, fol. 126*b*.

It ends: इति कृदन्तप्रक्रिया समाप्ता ।

व्याकरणं मया तेने प्रक्रियार्णवसंज्ञकं ।
मदनाख्यद्विजेनेदं समाहृत्यान्यतन्त्रकं ॥
श्रीकीर्तिनारायणशर्मण: स्वाक्षरं ॥ °

[H. T. Colebrooke.]

905.

222. Foll. 156; size 15¼ in. by 5 in.; fair, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Jñānāmṛita, another elementary Sanskrit grammar, composed in Śaka 1660 (A.D. 1738), by *Kāśīśvara Śarman*, son of *Rāmanārāyaṇa* and *Bhavānī*.

It begins:

काशीश्वरं भगवतीं प्रणिपत्य वाचं
ज्ञानामृतं त्वरितविद्यमबुद्धिबोध्यं ।
काले दुरन्तचरिते तनुलोकबोधे
काशीश्वरो वदति वैदिकपीतमास्य: ॥
चतुर्दशाच्चतुस्त्रिंशत्कादिसर्गानुकार्पकं ।
वर्णमुक्तं तदाद्यन्तनाम कार्यानुसारत: ॥

अइउण् ऋलृक् एओऐऔच् ॥ इत्यच् तन्त्रसारे तथा च
नामाभ्ऋलादकठवात्तजभुक्तशेषं
ज्ञात्वोभयोरधिकशेषमृणं धनं स्यादिति ।

* Cf. the beginning of the *Kātantra*, and *Durgasiṃha's Vṛitti*.

Digitized by Microsoft®

अथ आश्वेति इश्च ईश्चेत्यकि समाहाराद्यतुर्दशाच् । कादिहान्ताश्चतुस्त्रिंशत् । विसर्गः सर्गे आगमे स तु उपर्यधःस्थितविन्दुद्वयरूपः । अनुरनुस्वारः स तु वर्णान्तमूर्ध्वस्थित एकविन्दुरूपः । ꣵक इति जिह्वामूलीयः ꣵप इत्युपध्मानीयः । तौ यथा

अधोविरेखयुक्ताग्रामा एव द्वयरूपकः ।
जिह्वामूलीय इत्येव गजकुम्भोपमो ऽपरः ॥

एतत् सर्वं वर्णसंज्ञं स्यात् । तत आद्यन्तवर्णद्वयघटितं नाम स्यात् । °

इति ° संज्ञाकदम्बपादः fol. 15; इति संधिः fol. 25; इति षत्वसंक्षेपः fol. 29; इति श्रीकाशीश्वरशर्मसर्मनिभृतज्ञानामृते सङ्करः संज्ञासंधिकषत्वणत्वघटितो ऽध्यायो ऽयमाद्यो गतः fol. 32*b*.

The *nāma* portion ends fol. 60; the *samāsa*, fol. 83.

The *ākhyāta* begins: अथाख्यातं । तत्रादावाकृतिगणगणाः ॥ घटादि । ज्ञा मारलोकस्तुतितोपनिशामने । श्रा पाके °

The *kṛit*, fol. 130*b*: अथ कृद्दहुलं । °

The *taddhita*, fol. 145*b*.

It ends:

श्रीमद्राघवपण्डितात्मजवरश्रीमद्घनश्यामजो
धर्मे निश्चितमानसो मुनिरिव श्रीरामनारायणः ।
तत्पुत्रो ऽहमकुर्वि तत्पदि हृदा मातुर्भवान्याः स्मरन्
शाके खर्तुनृपे प्रबन्धसुधया ज्ञानामृतं पूरणं ॥

शकाब्दाः १७२७ । सप्ताक्षिमुनिभूशाके नत्वा कालीपदाम्बुजं ।
अलिखत्पुस्तकं शुभं श्रीमान् रामनिधिर्द्विजः ॥

[H. T. Colebrooke.]

906.

1463. Foll. 170; size 9 in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the last century; seven lines in a page.

Bhāvasiṃha-prakriyā, an elementary, explanatory grammar, composed by *Bhaṭṭa Vināyaka*, son of *Bhaṭṭa Govindasūri*, for *Bhāvasiṃha*, eldest son of *Medinīrāja*.

The *sandhi-*, and *subanta* sections. It begins:

रघुपतिमहमीडे भावसिंहासनस्थम्
अनुजयुगलमेकत्रापरस्मिन्दधानं ।
दशमुखरणवीजां जानकीं चानुजं चा-
निमिषमनिलसूनुं मंत्रमग्रे ऽभ्यसंतं ॥ १ ॥

Three more stanzas have been blotted out; the first of which seems to run thus:

ये - - - दशरथगृहे क्षत्रियाः प्रादुरासन्
नूनं तेषामनुकृतिरिमे मेदिनीराट्क्षितीशात् ।
तेषां मध्ये गुणसुखरतिख्यातिमान्वैष्णवाद्यस्
तत्तुष्ट्यर्थं व्यरचि रुचिरा प्रक्रिया भावसिंही ॥ २ ॥ ° ४॥

अ इ उण् ° हल् इति माहेश्वराणि प्रत्याहारसूत्राणि ॥ एषु च सन्ध्यकरणमसंदेहार्थं । छंदोवत्सूत्राणि भवंतीति वचनाच्छांदसो विभक्तिलोपश्च । णादयः प्रत्याहारार्थाः । °

इत्युपयोगिप्रकरणं । अथ संधिः fol. 9; अथ स्वादिप्रक्रिया । अर्थवदधात्वप्रत्ययांतं प्रातिपदिकं स्यात् । ° fol. 22; अथ कारकप्रक्रिया ।

कर्ता कर्म च करणं संप्रदानं तथैव च ।
अपादानाधिकरणे इत्याहुः कारकाणि षट् ॥ fol. 72*b*.

अथ समासः । समर्थपदविधिः समासः स्यात् fol. 90*b*; अथ तद्धिताः । उपगोरपत्यमिति विग्रहे । षष्ठ्यंतसमर्थादपत्ये ऽर्थे ऽण्वा स्यात् । fol. 133*b*.

Many of the examples show a *Vaishṇava* tendency.

It ends:

श्रीमान्यं मेदिनीराट् तनयमजनयद्भावसिंहाभिधानं
ज्येष्ठं श्रीश्यामसाहाद्रघुवरनिरतात्केसरींद्राद्वदान्यात् ।
तस्य श्रीप्रक्रियायां विबुधजनमनोभृंगयुक्ता सुबंतम्
उक्ता माला मनोज्ञा रघुपतिचरणार्चितं पूर्तिमाप ॥

इति श्रीमन्मीमांसकभट्टगोविंदसूरिसूनुभट्टविनायकविरचितायां भावसिंहप्रक्रियायां सुबंतं समाप्तं ॥

The front page of fol. 1, bears what seems to be intended for a facsimile of the prince's official stamp, consisting of a central circle (with the legend श्रीरामचंद्ररत्न) and two concentric rings (with the legends करे कोकनदालया, and मेदिनीराजसूनुभावसिंहस्य मुद्रिका).

[H. T. Colebrooke.]

907.

1490. Foll. 274; size 15½ in. by 4½ in.; fairly good, cursive, recent Bengālī handwriting

Digitized by Microsoft®

(omitting the diacritic point of the *r*); seven lines in a page; foll. 209–238 and 242–274, by two different hands from the rest, six lines in a page; in places the writing has suffered from the stickiness of the ink (esp. foll. 18–28).

Drutabodha, a Sanskrit Grammar in aphorisms, with a brief commentary (called *Drutabodhinī*); by *Bharatamalla* (or *Bharatasena*), son of *Gaurāṅgamallīka*, and commentator of *Amarakosha*. It begins:

प्रणम्य शम्भुं भरतेन बालान्
पदानि विज्ञापयितुं कियन्ति ।
स्वयंकृतस्य द्रुतबोधनाम्नो
वितन्यते व्याकरणस्य टीका ॥

निखिलशिष्टैकवाक्यतया प्रारिप्सितग्रन्थसमाप्तिप्रत्यूहनिरासार्थं स्वयंकृतस्य व्याकरणस्य वृत्तिं चिकीर्षुर्ग्रन्थकारः सकलगीर्वाणशिरोमणिं श्रीभगवन्तं महादेवं प्रणमति अध्ये[तृ]शिवार्थं तदादौ निबध्नाति च पद्येन ॥

प्रणम्य पार्वतीनाथं सर्वसिद्धिप्रदायकं ।
द्रुतबोधं व्याकरणं भरतेन विरच्यते ॥ ० ॥

अच् ॥ संज्ञाद्वयकरणं एकस्य ग्रन्थसौकर्यार्थं क्वचित् स्वरसंज्ञया क्वचिदच्संज्ञया व्यवहरिष्यतीत्यर्थः । ०

I. *Sandhi* and *Sup-prakaraṇa.—Iti-saṃjñāpādaḥ*, fol. 9*b*; *svarasandhipādaḥ*, fol. 15*b*; *halsandhipādaḥ*, fol. 18*b*; *sandhinishedhapādaḥ*, इति संधिप्रकरणं fol. 24*b*;—*shatvaṇatvaprakaraṇam*, fol. 42*b*; इति संज्ञापादः fol. 47;—*ajantaprakaraṇam*, fol. 60*b*; *puṃliṅgapādaḥ*, fol. 77*b*; *strīliṅgapādaḥ*, fol. 78*b*; *napuṃsakapādaḥ*, fol. 79; *avyayapādaḥ*, इति द्रुतबोधटीकायां सुप्प्रकरणं fol. 80;—*strīpratyaya.*, fol. 102: this last section is paged separately, as are the succeeding ones. Here ought to follow foll. 196–238 (paged 1–43), containing the *kārakapāda*. There is no *taddhita* section.

II. *Tiṅantaprakaraṇa.—Iti saṃjñāpādaḥ*, fol. 103*b*; *bhvādivivaraṇam*, fol. 132*b*; *adādivivaraṇam*, fol. 140*b*; *divādipādaḥ*, fol. 142; *svādipādaḥ*, fol. 143; *tudādipādavivaraṇam*, fol. 144; *rudhādipādaḥ*, fol. 144*b*; *tanādipādaḥ*, fol. 145*b*; *kryādipādaḥ—curādipādaḥ*, fol. 146*b*; *ṇyantapāda*, fol. 150*b*; *sanantapādaḥ*, fol. 153*b*; *yaṅantapādaḥ*, fol. 156*b*; *liṅgadhātupādaḥ—iti parasmaipadapādaḥ*, fol. 162; *ātmanepadapādaḥ*, fol. 172; *karmabhāvapādaḥ*, fol. 174; *vibhaktipādaḥ*; इति सद्वैद्यहरिहरखानवंशसंभवगौराङ्गमल्लीकात्मज-महामहोपाध्यायश्रीभरतसेनकृतायां द्रुतबोधटीकायां तिङन्तप्रकरणं समाप्तं ॥ श्रीरमानाथशर्मणः स्वाक्षरञ्च ॥

III. *Kṛit-prakaraṇa*; foll. 178–195 and 239–274 (paged continuously 1–54).

[H. T. Colebrooke.]

908.

1172B. Foll. 40; size 13¼ in. by 4½ in.; good, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Āśubodha, an elementary grammar of Sanskrit, in aphorisms, mixed with verse, with a brief commentary by *Rāmakiṃkara Sarasvatī*. The author has followed the model of the *Mugdhabodha*, but with a different system of technical terms.

It begins:

यस्य सव्यभरडः सुबोधदस्तद्धरेः क्रममलं निधायके ।
रामकिङ्करसरस्वती सतामाशुबोधमिति संतनोति सत् ॥

सिद्धा आद्याः ॥ अकाराद्या वर्णाः प्रसिद्धा ज्ञेयाः । अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ ए ऐ ओ औ अं अः क ख इत्यादि॥ चतुर्दशादौ चाः ॥ आदौ चतुर्दश ये वर्णास्ते चसंज्ञाः स्युः । अ ० औ ॥ दिशां द्वौ द्वौ च सौ ॥ आद्यानामादौ दिशां मध्ये यौ द्वौ द्वौ वर्णौ तौ ससंज्ञौ स्तः । चादुत्क्रमौ तुल्यौ रलश्रुती च । अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ सान्ति सार्धं होतृकारः ॥ प्राग्लुः ॥ द्वयोर्द्वयोः ससंज्ञयोर्यो यः प्राक् स लुसंज्ञः स्यात् । अ इ उ ऋ ऌ॥ परो रुः॥ द्वयोर्द्वयोः ससंज्ञयोर्यो यः परः स रुसंज्ञः स्यात् ० ॥ याद्याश्चामाः ॥ इकाराद्याश्चामसंज्ञाः स्युः । ० ॥ अयाद्या गाः ॥ एकाराद्याश्च गसंज्ञा स्युः । ०

Digitized by Microsoft®

काद्या व्याः । ० ॥ पञ्चशः पञ्च वाः । ० ॥ शषसवाद्यद्वितीयाः फाः ॥ शषसा वानामाद्या द्वितीयाश्च फसंज्ञाः स्युः । ० ॥ अन्ये घाः । ० ॥ ०

इत्याशुबोधे सुखसन्धिपादः fol. 4b.

स्याद्यास्त्रिशः प्रिद्वित्रिचिपिपिप्स्यः ॥ ० ib.; etc. *vibhakti*, *kāraka*, *samāsa*, *taddhita*, etc.; इत्याशुबोधे निनदद्विपादः ॥ fol. 20.

शमावौदोत् ॥ ० अपदादौ दाः ॥ etc., on verbal flection.

It ends: इत्याशुबोधे शुचिधातुपादः ॥

[H. T. Colebrooke.]

909.

1405. Foll. 152; size 13 in. by 4 ½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

The *Śuddhāśubodha*, an elementary Sanskrit grammar, by *Rāmeśvara*.

It begins:

गौरीशङ्करपादपद्मयुगलं त्रैलोक्यवाञ्छास्पदं
ब्रह्मश्रीशपुरन्दरादिविबुधैः संसेव्यमानं सदा ।
नत्वा बालसुबोधनाय शिरसा रामेश्वराख्यो द्विजो
वक्ति व्याकरणं सदर्थघटितं शुद्धाशुबोधं मुदा ॥

अ इ उ ऋ ऌ ए ओ ऐ औ स्वराः ॥ एते स्वरसंज्ञा भवन्ति ॥ अनो ऽयं नुः ॥ अवर्णभिन्नो ऽयं स्वरो नुसंज्ञो भवति ॥ अ इ उ ऋ ऌ समानाः शेषाः सन्ध्यक्षराः ॥ ०

The *saṃjñāpāda* ends fol. 13b; *hasanta-puṃliṅgapāda*, fol. 31; *hasanta-napuṃsakapāda*, fol. 33b; *strīvihitapratyaya*, fol. 43b; *kārakapāda*, fol. 53b; *samāsapāda*, fol. 72b; *taddhitapāda*, fol. 86.

The *tibantapāda* begins: धातोस्तिप थस अन्ति सिप थस थ मिप वस मस । ते आते अन्ते से आथे ध्वे ए वहे महे ॥ वट । यात् यातां ० ॥ विट । तुप तां अन्तु ० ॥ ends fol. 128.

The *kṛidantapāda* begins: धातोः कृन्नाम ॥ धातोरुत्तरे वक्ष्यमाणा यावन्तः कृत्प्रत्यया नामसंज्ञा भवन्ति॥ वटपाइत् शतृशानौ ॥ सर्वधातुभ्यः शतृशानौ भवतस्तौ च वटः परस्मैपदात्मनेपदतुल्यौ त्रिषु लिङ्गेषु ज्ञेयौ ॥ ०

It ends: इति शुद्धाशुबोधं व्याकरणं समाप्तं ॥ शाके भूमिरसपक्षाग्नौ षष्ठ्यां मेचकपक्षके । गण्डयोगे सौम्यवारे ऽश्विन्यां ग्रन्थः समाप्तः ॥

This date, Śāka 1623 (not expressed in the usual inverted order), if it does not refer to the composition of the grammar itself, probably belonged to the MS. from which the present was copied.

[H. T. Colebrooke.]

910.

1175a. Foll. 34; size 13 in. by 4¾ in.; clear, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Śīghrabodha, an elementary manual of the Sanskrit language, by *Śivaprasāda*. It begins:

प्रणम्य परमानन्दं सच्चिदानन्दविग्रहं ।
शीघ्रबोधं व्याकरणं क्रियते बालबोधकं ॥

अ इ उ ऋ ऌ ए ऐ ओ औ ह य र व ल ञ ण न ङ म ऋ ढ ध घ भ ज ० स । आद्यन्ताभ्यां प्रत्याहारः । आद्या नव स्वराः । ते ह्रस्वादिभेदैरनेके । आद्यो ऽन्येषु नामी । ०

The *sandhi* ends fol. 3; vowel-bases, fol. 5b; consonantal bases, fol. 9b; indeclinables, fol. 10; feminine affixes, fol. 11.

The verb section begins: अथाख्यातप्रक्रिया निरूप्यते ॥ वक्ष्यमाणप्रत्यया धातुतो ज्ञेयाः । भू सत्तायामित्यादिशब्दा धातुसंज्ञाः । स च त्रिविधः परस्मैपदी ०

The *kṛidanta* begins fol. 29; the *kāraka*, fol. 32b; the *samāsa*, fol. 33.

The colophon of the *subanta* runs thus: इति श्रीमद्गुरुनाथपदारविन्दमिलिन्दायितचेतःशिवप्रसादकृते शीघ्रबोधे नामवृत्तिः पूर्णा ॥

[H. T. Colebrooke.]

911.

325. Foll. 223; size 12 in. by 4 in.; fair, recent Bengālī handwriting; six lines in a page.

Prabodhaprakāśa, a Sanskrit grammar, composed, for the use of *Śaivas*, by *Balarāma Pañcānana*.

Digitized by Microsoft®

1. *Nāmaprakaraṇa* begins:

शिवासंतोषसंतुष्टः स्वर्गादेर्हेतुरीश्वरः ।
शिवो वितनुतां शैवं समस्तशिवसन्निधिं ॥

2. *Ākhyātaprakaraṇa*, fol. 42:

भवार्णवं यच्चरणं स्मृतेः सुखं
तरन्ति चाख्यातसमुद्रमाविशन् ।
अनादिनाशं सदयं पदप्लवं
पुनः पुनस्तं प्रणमामि नाविकं ॥
गणोदितानां भ्वादीनां धातुसंज्ञा प्रकीर्तिता ।
भू सत्तायां चिती संज्ञाने इत्यादि ॥ °

3. *Kṛitprakaraṇa*, fol. 104:

कर्णीकृतपुरारातिर्ग्रासीकृतहलाहलः ।
भस्मीकृतमनोयोनिः शंकरः शं करोतु नः ॥
कृद्धातोश्च ॥ °

4. *Strītvaprakaraṇa*, fol. 140:

वन्दे ब्रह्मादिभिर्वन्द्यं देवैर्देवीपदाम्बुजं ।
महात्मामृतसुत्फुल्लं सन्मनोभ्रमराकुलं ॥
गौर्युग्रक °

5. *Kārakaprakaraṇa*, fol. 155:

प्रणम्य वाङ्मनः कायैर्महादेवपदं शुभं ।
क्रियते वलरामेण कारकादेर्विनिर्णयः ॥
क्रियादिनिमित्तं कारकं ॥ °

6. *Samāsaprakaraṇa*, fol. 178:

धेया ब्रह्मादिभिर्देवैर्योगगम्या सनातनी ।
शिवाङ्घ्रिनखशुभ्रांशुचन्द्रिका हृदि भासतां ॥
पदानां मिलितं ज्ञेयः समासः स्यात्तदन्वये ।
वचनमतन्त्रं ॥ °

7. *Taddhitaprakaraṇa*, fol. 207*b*:

भक्तात्मा करुणासिन्धुः शरण्यो मङ्गलप्रदः ।
सुत्राता जगतां शान्तो रामो नो ऽभीष्टसिद्धये ॥
वाहवाद्य °

See Rāj. Mitra, Descriptive Cat. of Sanskrit MSS., i., p. 70. [H. T. COLEBROOKE.]

912.

410a. Foll. 39; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; modern Bengālī writing; six lines in a page.

Dhātuprakāśa, a *dhātupāṭha* arranged according to the final letters, by *Balarāma*.

It begins:

नमः श्रीगुरवे तस्मै य उद्धर्ता भवार्णवात् ।
यो मूलं जपयज्ञादेरज्ञानध्वान्तभानवे ॥
नत्वा शिवं शैवदमाशुतोषं बालोपकृत्यै प्रतनोमि यत्नात् ।
सपाठलोकागमसूत्रधातुं धातुप्रकाशं बहुवादिसिद्धं ॥

After two more introductory couplets, the author explains his anubandhas, some of which are peculiar, as फ = फणादि, क = क्र्यादि, चु = चुरादिरित्सन्तः

Then follow the verbs अङ्कि अङ्कि लक्षणसंख्यास्थानयोः। अङ्कयति अङ्कापयति ° ॥ अर्थेचि याञ्चायां। अर्थयते अर्थापयते ° 132 roots in अ; 24 in आ; 19 in इ; 25 in ई; 23 in उ; 13 in ऊ; 21 in ऋ; 16 in ॠ; 6 in ए; 25 in ऐ etc.

It ends: द्विचत्वारिंशत्सौत्राः ॥ १७५९ ॥ इति धातुप्रकाशः समाप्तः ॥ गङ्गे मां त्राहि ते मनः ॥ इति द्विजश्रीबलरामविरचितधातुप्रकाशसंग्रहः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

913.

410b. Foll. 82; the same size; written in A.D. 1806, in the Bengālī character; seven lines in a page.

Dhātuprakāśaṭippanī, a commentary on the preceding work. It begins:

शिवं प्रणम्य सर्वेशं सर्वादरनमस्कृतं ।
धातुप्रकाशग्रन्थस्य टीकां कुर्वे यथामति ॥

ग्रन्थस्य निर्विघ्नसमाप्त्यर्थं कृतं गुरोर्नमस्काररूपमङ्गलं ग्रन्थादौ शिष्यशिक्षायै निबध्नाति । °

It ends: इति धातुप्रकाशटिप्पनी समाप्ता ॥ ° शकाब्दाः १७२८ ॥ after which, added by a different hand: श्रीबलरामशर्मणः कृतिः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

914.

1172F. Foll. 14; size $13\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; recent, indifferent, Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Dhātucintāmaṇi, a *dhātupāṭha* by *Viśvanātha*. Not quite complete.

The author follows the order of the *Pāṇinīya*, but with many various readings (apparently chiefly derived from *Kāśīnātha's Dhātumañjarī*).

It begins:

यत्रोदेति जगज्जीवः परमेश्वरताभ्रमः ।
तमखण्डं चिदानन्दमद्वितीयमुपास्महे ॥
अथ प्रणम्य सर्वेषां गुरूणां चरणाम्बुजं ।
धातुचिन्तामणिः श्रीलविश्वनाथेन तन्यते ॥

चिन्तामणिं कुरुते कण्ठमणिं प्रयोगं
जिह्वासवः खलनीरं परिहाय भूवे(!) ।
आख्यातजातमपि मानवकस्य येन
विज्ञानमेकमधिरुह्य मुदं तनोति ॥

तत्राख्यातज्ञानस्य धातुज्ञाननिदानत्वात् प्रथमं धातव एव निगद्यन्ते । ते ऽपि गणस्थसौत्रसनाद्यन्तशिष्टप्रयोगमात्रमूलभेदाच्चतुर्धा भवन्ति । गणस्थास्तावन्निगद्यन्ते ॥

भू सत्तायां ॥ परस्मै उदात्तः ॥ एधङ् वृद्धौ ॥ स्पर्ध संहर्षे ॥ गाधृ प्रतिष्ठालिप्सयोः ग्रन्थे च ॥ बाधृ लोटने ॥ गोधृ (! probably णाधृ) नाधृ याच्ञोपतापैश्वर्याशीःषु ॥ दध धारणे ॥ स्कुदि (!) आप्रवणे ॥ श्विदि शैत्ये ॥ वदि अभिवादनस्तुत्योः ॥ भदि कल्याणे सौख्ये च ॥ (om. 22 गुदि, 23 गुद) ° *bhūvādayaḥ* ends fol. 8; *adādayaḥ*, fol. 8*b*; *juhotyādayaḥ*, fol. 9; *divādayaḥ*, fol. 10; *svādayaḥ*, fol. 10*b*; *tudādayaḥ*, fol. 11*b*; *rudhādayaḥ*, fol. 12; *tanādayaḥ*, ib.; *kryādayaḥ*, fol. 12*b*.

The MS. breaks off abruptly at घु जुगुप्सा (Westerg. 33, 36), after which a different hand has added the colophon: इति विश्वनाथन्यायालङ्कारविरचितधातुचिन्तामणिः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

915.

3242. Foll. 96; size 12 in. by 4 in.; excellent Devanāgarī writing, of about A.D. 1500; thirteen lines in a page; the paper dark brown, as if from long exposure to heat, and hence very brittle; space left in the middle of each leaf for a hole to be punched through; the first and the last two leaves slightly defective.

Gaṇaratnamahodadhi, or 'great ocean of *gaṇa* pearls,' being a metrical arrangement of the *gaṇas*, with a commentary; composed by *Vardhamāna*, disciple of *Govindasūri*, in A.D. 1140.

Edited, for the Sanskrit Text Society, by J. Eggeling (1879–81). This is the MS. K. referred to in the preface to part II., p. iii.

[F. Kielhorn.]

916.

949a. Foll. 30; size 10½ in. by 4 in.; fairly good Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Gaṇaratnamahodadhi. The text only.

This is MS. E. of the edition.

It ends:

गजहुताशतिथिप्रमिते शके मधुवमासि सिते तथा ।
अथ भुजंगतिथौ गुरुवासरे शुभदिने पठनाय विपश्चितं ॥ °

संवत् १६६३ मिति माघवदी १२ रोजबुधवार ॥

The date, Śaka 1538, was probably that of the MS. from which this was copied.

[H. T. Colebrooke.]

917.

949b. Foll. 121; size 12 in. by 4½ in.; excellent, recent Devanāgarī writing; foll. 118–121 supplied by a different hand; ten lines in a page.

Gaṇaratnamahodadhi, with the commentary, in a shorter recension; extremely inaccurate; numerous corrections, evidently made entirely from conjecture, having considerably added to the original incorrectness.

MS. D. of the edition.

It ends: इति श्रीगोविंदाचार्यचरणकमलनिहितपरभ-

Digitized by Microsoft®

क्रिविदितसकलवेदांतसिद्धांतविरुद्धमतश्रीमज्जगदखिलकृतपद्द-र्शनादर्शसार्वभौममंडलीमंडितपार्श्वयुगलश्रीगोविंदपंडितशिष्यश्रीपद्मनाभपंडितविरचितायां गणरत्नमहोदधिवृत्तौ आख्यातकृताश्रितप्रत्ययगणनिर्णयो नामाष्टमो ध्यायः ॥

[H. T. Colebrooke.]

918.

1933. Foll. 23; size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

Samāsacakra, an elementary treatise on compound nouns, consisting of three couplets, followed by brief explanations and numerous examples.

It begins:

षोढा समासः संक्षेपादष्टाविंशतिधा पुनः ।
नित्यानित्यत्वयोगेन लुगलुक्त्वेन च द्विधा ॥ १ ॥
तत्राष्टधा तत्पुरुषः सप्तधा कर्मधारयः ।
सप्तधा च बहुव्रीहिर्द्विगुराभाषितो द्विधा ॥ २ ॥
द्वंद्वश्चतुर्विधो ज्ञेयो ऽव्ययीभावो द्विधा मतः ।
तेषां पुनः समासानां प्राधान्यं स्याच्चतुर्विधं ॥ ३ ॥

अस्यार्थः । समासः संक्षेपात् षड्विधो भवति । तत्पुरुषः कर्मधारयो बहुव्रीहिर्द्विगुर्द्वंद्वो ऽव्ययीभावश्चेति । तत्र उत्तरपदार्थप्रधानस्तत्पुरुषः । द्विगुकर्मधारयौ तत्पुरुषप्रभेदौ । ०

This treatise should end fol. 22*b*: राजानं योधितवान् राजयुध्वा । सहयुध्वा । वेदस्यानुवचनं कृतवान् अनूचान इत्यादि ॥

Then follows a short chapter on *Kāraka*: अथ प्रयोगाः कथ्यंते ॥ क्रियायाः कारकसंबंधप्रयोगत्वादिता तु वाच्या क्रिया । कारकस्तु कर्तृकर्मकरणसंप्रदानापादानाधिकरणभेदेन षड्विधः । स कारकः प्रथमांतादिपदवाच्यः प्रयोगश्चतुर्विधः । कर्तरि प्रयोगः । ०

It ends: अकर्मकर्तरि प्रयोगो वा ।

रामो विराजते रामो भूमंडलमपालयत् ।
रामेणोपार्ज्यते कीर्त्ती रामचंद्रेण भूयते ॥
रामचंद्रो दशग्रीवं परलोकमनीनयत् ।
जनकर्णाद्रामचंद्रो मुमुचे स्वयमेव हि ॥

स्वस्ति श्रीनृपशालीवाहनशके १७७० किलकनामसंवत्सरे भाद्रपदशुद्ध ६ भृगुवासरे इदं पुस्तकं समाप्तं ॥ ० ॥ लिखित्वा पुस्तकं यस्य कष्टेन लिखितं मया । पुण्ययामेन(!) लिख्यंते वासुदेव स्वयं वहि(!) ॥ ० इदं पुस्तकं हस्ताक्षर आपाजिगोविंदवैद्यवस्तिकसबेनागोठणे ॥

Fol. 1*a*, and a fly-leaf at the end, give the title *Samāsacakra*; and the leaves are marked स॰ च॰

[Dr. John Taylor.]

919.

2191b. Foll. 2 (foll. 164 and 165 of vol.); size 10¾ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; ten or twelve lines in a page. The second leaf has been inverted by the binder.

Samāsacakra, another elementary treatise on the same subject.

It begins:

चतुःप्रकाराः समासाः । तत्पुरुषो बहुव्रीहिर्द्वंद्वो ऽव्ययीभावश्चेति । तत्र तत्पुरुषो द्विविधः । व्यधिकरणपदः समानाधिकरणश्चेति । ततश्च षोढा समासा उच्यंते तत्पुरुषो बहुव्रीहिः कर्मधारयो द्विगुर्द्वंद्वो ऽव्ययीभावश्चेति । तत्र तत्पुरुषो व्यधिकरणसंज्ञायामष्टविधो भवति । प्रथमाद्वितीया॰सप्तमीनञ्भेदाच्चेति । ०

It ends: सह वनं गच्छति नरैरिति सवनं । सह सागरं गच्छतीति ससागरं ॥ इति समासचक्रं समाप्तं ॥ ० ॥

लज्जासत्तास्थितिजागरणं वृद्धिक्षयभयजीवितमरणं ।
शयनक्रीडारुचिदीप्त्यर्थं धातुगणं कर्मकमाहुः ॥ १ ॥

गुज्जरस्थे सरसपुरवासिना भट्टोपपदशिवशंकरात्मज-भट्टोपपदसुखानन्देन लिखितो ऽयं ग्रंथः वाराणस्यां ॥ सप्ततितमे संवत्सरे पुरुषोत्तमे मासे सिते पक्षे द्वादश्यां भृगौ लेखः । रामचंद्रशरणं ॥

[Gaikawar.]

920.

464. Foll. 154; size 16¾ in. by 6¾ in.; Bengālī character, European paper; 4–6 lines in a page.

Rāvaṇabadha, commonly called *Bhaṭṭikāvya,* an artificial epic on the adventures of *Rāma,* composed with a view to practical instruction in the less common grammatical forms, and ascribed to *Bhaṭṭi* (who is usually identified

Digitized by Microsoft®

with *Bhartṛihari*, whilst others take him to be the son, or even the brother, of that grammarian. See Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 144 seq.).

The text of the *Bhaṭṭikāvya* was published, with the commentaries of *Jayamaṅgala* and *Bharatamallika*, Calc. 1828 (reprinted 1868, etc.).

[H. T. COLEBROOKE.]

921, 922.

544, 545. Foll. 754 and 702 resp.; size 17 in. by 10½ in.; well written, in the Bengālī character; European paper; number of lines varying.

Bhaṭṭikāvya, with the commentaries of *Rāmacandra, Vidyāvinoda, Kandarpaśarman, Jayamaṅgala, Puṇḍarīkāksha, Bharata, Hariharācārya*; and an epitome of the work, called *Vyākhyāsāra* (or *Sthūlavyākhyā*).

Each page contains one (or in the latter part two) *śloka* of the text in the middle, with the commentaries written (in smaller letters) above and below the text. Vol. ii. begins at ix. 19. We subjoin the beginning and colophon of the commentaries :—

I. *Jayamaṅgala's Jayamaṅgalā* :

प्रणिपत्य पदाम्बुजे गुरोर्विदुषां तोषविशेषसाधनं ।
तनुते जयमङ्गलः कृती निजनामाभिधभट्टिटिप्पनीं॥ १॥

कविकुलकृतिकैरवकरहाटः । श्रीभर्तृहरिः कविर्भट्टिकाव्यं चिकीर्षुः । तस्याशेषाशुभशमनैकप्रयोजनश्रीरामचन्द्ररचितरूपस्य । स्वत एव निष्प्रत्यूहेन समाप्तिं निश्चिन्वन् स्वतन्त्रेण मङ्गलाचारं परिहरन् साकाङ्क्षपद्येन ग्रन्थ्यर्थमुत्थापयति । अभूदिति ॥ स्वयं सनातनो विष्णुः ० (differs altogether from the printed edition in the first *śloka*, and very considerably after that).

The colophon usually runs: इति भर्तृहरि- (or भट्टि)काव्यटीकायां जयमङ्गलाख्यायां ०

II. (*Nārāyaṇa*) *Vidyāvinoda's Bhaṭṭibodhinī*:

नत्वा रामपदद्वंद्वमरविन्दभवच्छिदं ।
द्विजो हरिहराचार्यः* कुरुते भट्टिबोधिनीं ॥ १ ॥
पूर्वग्रामिकुले कलानिधिनिभं कृत्वा सुमेरुस्थितो
भ्राता तस्य जटाधरो द्विजवरो वाणेश्वरस्तत्सुतः ।
[तत्पुत्रः प्रथितो ऽभवत् कविवरो नारायणो नामतः
सोऽभूदभ्यसनेन शास्त्रनिचयविद्याविनोदार्थतः† ॥ २ ॥]
प्रायो हि मत्सरधियः कवयः पृथिव्यां
सन्ति क्वचित् क्वचिदपि प्रियसाधुवादाः ।
एकं भिया प्रणयिकर्म करोमि नित्यं
मध्ये द्वयोरपरमादरवत्तयेव ॥ ३ ॥
अधिकृता पाणिनिमुनिकृतलक्षणलक्षणे ऽपि सति ०

On this writer see above, no. 830.

III. *Puṇḍarīkāksha's Kalāpadīpikā* :

नत्वा शङ्करचरणं ज्ञात्वा सकलं कलापतत्त्वं च ।
दृष्ट्वा पाणिनितन्त्रं वदति श्रीपुण्डरीकाक्षः ॥ १ ॥
पाणिनिप्रक्रियायां मे प्रसिद्धत्वान्न कौतुकं ।
कलापप्रक्रिया तस्मादप्रसिद्धान्न कथ्यते ॥ २ ॥
कुलिबन्धतमस्तोममपहस्तमियं मया ।
कलापदीपिका चक्रे सत्पथालोकनाय च ॥ ३ ॥
अत्र कविना सर्गबन्धो लक्षणसूचनाय ०

It ends: इति महामहोपाध्यायश्रीकान्तपण्डितात्मजश्रीपुण्डरीकाक्षकृतायां भट्टिकाव्यटीकायां कलापदीपिकाख्यायां अयोध्याप्रत्यागमनं नाम द्वाविंशः सर्गः समाप्तः ॥

IV. *Kandarpaśarman's Vaijayantī* :

बालं पुराणपुरुषं व्रजकुलरमणीमनोभवानन्दं ।
सजलजलदश्यामं कामं श्रीनन्दनन्दनं वन्दे ॥ १ ॥
नत्वा गौरीनाथपादारविन्दं
ज्ञात्वा भावं पद्मनाभस्य सम्यक् ।
सौपद्मानां प्रीतये भट्टिकाव्ये
चक्रे टीकां धीरकन्दर्पशर्मा ॥ २ ॥
अत्यन्तदुर्गमतमे किल भट्टिकाव्ये
हास्याय केवलमसौ खलु मे प्रसङ्गः ।
किन्त्वेकमस्ति शरणं सुहृदो ऽनसूया
दोषास्पृशो गुणलवग्रहिला हि सन्तः ॥ ३ ॥

* A MS. described by Rāj. Mitra, Notices iv., p. 209, reads विद्याविनोद आचार्यः; cf. above, no. 830.

† The MS. omits this half-stanza.

Digitized by Microsoft®

विद्यासागरटीकायां कातन्त्रप्रक्रिया यतः ।
सुपद्मप्रक्रिया तस्मात् तस्यामेव प्रणीयते ॥ ४ ॥

अत्र तावन्महामहोपाध्यायश्रीभर्तृहरिकविना शब्दकाव्ययोर्लक्षणलक्षितानि महाकाव्यतयाभिधेयानि। अतः सर्गबन्धः काण्डबन्धश्च कृतः । ०

It ends: इति श्रीकन्दर्पचक्रवर्तिकृतायां भट्टिटीकायां [other colophons here add वैजयन्त्यां] ०

V. *Vidyāvinoda's Bhaṭṭicandrikā*:

वन्दे दूर्वादलश्यामं रामं राजीवलोचनं ।
जानकीलक्ष्मणोपेतं भक्ताभीष्टफलप्रदं ॥ १ ॥
नत्वा तातपदद्वंद्वं ज्ञात्वा ग्रन्थकृदाशयं ।
विद्याविनोदः कुरुते टीकां श्रीभट्टिचन्द्रिकां ॥ २ ॥
यत्र रामं घनश्यामं कृपारामं सुखेन सा ।
कौशल्या सुषुवे सूनुं सर्ग आदिः प्रकाश्यते ॥ ३ ॥

अत्र कविना श्रीधरस्वामिसूनुना भर्तृहरिणा सर्गबन्धो महाकाव्यलक्षणसूचनाय काण्डबन्धश्च शब्दकाव्यलक्षणसूचनाय कृतः। ०। आसीमित्यादिस्रग्धराछन्दसा समापनमिति पचीत्यादिमालिनीछन्दसा सर्गनिर्वाह इति दर्शितं ॥ अभूदित्यादि ॥

It ends: इति श्रीविद्याविनोदाचार्यकृतायां भट्टिटीकायां तिङन्तकाण्डे लुङ्विलसितो नाम द्वाविंशतितमः सर्गः ॥

VI. *Bharata (-sena, or malla)'s Mugdhabodhinī*:

नत्वा शङ्करमम्बष्ठगौराङ्गमल्लिकात्मजः ।
भट्टिटीकां प्रकुरुते भरतो मुग्धबोधिनीं ॥ १ ॥ ०

It ends: इति सद्वैद्यगौराङ्गमल्लिकात्मजश्रीभरतसेनकृतायां मुग्धबोधिन्यां भट्टिटीकायां ०

VII. *Rāmacandra's Vyākhyānanda*:

नत्वा श्रीनयनानन्दचक्रवर्तिपदाम्बुजं ।
व्याख्यानन्दो मया ग्रन्थस्तन्यते यत्प्रसादतः ॥ १ ॥
वारेन्द्रवंशसंभूतश्रीरामचन्द्रशर्मणा ।
तन्यते भट्टिकाव्यस्य टीकेयं स्वान्तकारिणी ॥ २ ॥
सौपद्मका नवं मूलं शिष्यान् बोधयितुं मया ।
रचिता बहुशो यत्नात् सुधीभिर्दृश्यतामियं ॥ ३ ॥
वन्द्यः श्रीचक्रवर्ती निगमगणगुणैर्वर्गसंतोषिता श्रीर्
धीराः सर्वत्र सभ्याः समितिषु कथिते नामधेये तु तस्य।
ज्ञानन्यज्ञानधारातिमिरततिरविं शब्दसंतानसिंधुं
तं जातो यो धरिण्यां पदनिकरकलापाटवीकेशरी [सः ॥ ४ ॥

अनुग्राह्या वयं धीरा दृश्यतां यत्नतो मुदा ।
व्याख्यानन्दो न जायन्ते पण्डिताः परनिन्दकाः ॥ ५ ॥

महाकाव्यस्य आदौ आशीर्नमस्कारस्तु निर्देशो वा कर्तव्यः । ०

This commentary only extends to vi. 20, where it ends: सार्वधातुक इति दीर्घो न स्यात् अधिकं कातन्त्रे प्रपञ्चितं ॥

The colophon of *Sarga* II. runs:

व्याख्यानन्दे मनोरमे श्रीरामचन्द्रनिर्मिते ।
संपूर्णो द्वितीयः सर्ग आदृतो धीमतां सदा ॥

of *Sarga* V:

समाप्तः पञ्चमः सर्गो व्याख्यानन्दे विनिर्मिते ।
जहार रावणो यत्र सीतां श्रीरामशर्मणा ॥

For another commentary (*Subodhinī*) by *Rāmacandra Vācaspati*, see Rāj. Mitra, Notices viii., p. 220.

VIII. The last nine leaves contain an epitome, or *anukramaṇikā*, written in an excellent, larger hand:

अथाशेषविशेषेण बालान् व्युत्पिपादयिषुश्रीमद्भर्तृहरिकृतस्य रामायणानुयायिभट्ट्याख्यग्रन्थस्य विषयसंख्याछन्दसां प्रकाशेन तद्ग्रन्थस्य व्याख्यायां कस्यचिज्जनवरस्यातिशयानुरागः समजनि। अनन्तरं च तदभिप्रायविदा केनचिद्विप्रेण तदादिष्टेन च तद्ग्रन्थस्य व्याख्यासंपर्केण व्याख्यासाराभिधो ग्रन्थः समकारि ॥ तत्र प्रथमं रुचिराछन्दसा अभून्नृप इत्यादिना ०

It ends: समाप्तेयं भट्टिकाव्यस्य स्थूलव्याख्या ॥

At the end of the above seven commentaries, (fol. 693*b*), a note has been added, likewise in the Bengālī character, enumerating the authorities (*pramāṇaka*) referred to by the several commentators. We extract the more modern and less common names:—

Jayamaṅgala:—*Durgasiṃha*, *Vardhamānamiśrāḥ*, *Śrīpatidatta*.

Harihara:—*Kātantrapradīpa*, *Kshīrasvāmin*, *Goyīcandra*, *Jayamaṅgalā*, *Ratnamālā*.

Puṇḍarīkāksha:—*Kātantrapradīpa*, *Kramadīśvara*, *Jayamaṅgalā*, *Durga*, *Durghaṭa*, *Bhāgavṛittikāra*, *Vidyānanda*, *Śrīpatidatta*, *Svāmin*.

Digitized by Microsoft ®

Kandarpa :—*Kāvyaprakāśa, Kramadīśvara, Kshīrasvāmin, Govindabhaṭṭa, Jayamaṅgalā, Daṇḍin, Durgasiṃha, Durghaṭa, Bhāgavṛittikāra, Rabhasa, Ramānātha, Vardhamānamiśrāḥ, Vidyānanda, Vidyāsāgara, Śrīpadma, Supadmapariśishṭa.*.

Vidyāvinoda:—*Ujjvaladatta, Kalāpa(ḥ), Kīcakayamaka, Kshīrasvāmin, Gadasiṃha, Goyīcandra, Candravṛittikāra, Jayamaṅgalā, Durgasiṃha, Durghaṭa, Devamiśra, Dhātucandrodaya, Ratnamālā, Rāmārcanacandrikā, Vidyāsāgara, Śāradātilaka, Śrīpatidatta, Saṃgītadāmodara.*

Bharata :—*Kramadīśvara, Kshīrasvāmin, Jayamaṅgalā, Durgasiṃha, Devīdāsacakravartin, Dhātucandrodaya, Rantideva, Rāmananda (ācārya), Vidyānivāsa, Śrīpatidatta.*

For yet another commentary on the *Bhaṭṭikāvya* (*Subodhinī*, by *Kumudānanda*), see Rāj. Mitra, Notices iv., p. 209.

[H. T. Colebrooke.]

923.

2537. Foll. 417; size 10 in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī, in the 16th century; nine lines in a page.

Bhaṭṭikāvya, with the commentary of *Jayamaṅgala*.

Colophon as in the Calcutta edition (1828).

[Gaikawar.]

924.

730. Foll. 112; size 12¾ in. by 4 in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Bharata's commentary (*Mugdhabodhinī*) on the *Bhaṭṭikāvya*.

The author is said to have lived at Kānchrāpārā in the Hoogly district, about 150 years ago. Rāj. Mitra, Notices vi., p. 145.

[H. T. Colebrooke.]

925.

2525b. Foll. 11; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the earlier part of last century; twelve lines in a page; the writing has suffered, apparently from damp, in several places, especially on the first three leaves.

Kavirahasya, a poem in praise of a Dekhan king *Krishṇarāja*, composed by *Halāyudha*, with the view of illustrating the meaning and present-stem formation of roots similar in sound and form. [A.]

It begins:

जयन्ति मुरजित्पादनखदीधितिदीपिकाः ।
मोहान्धकारविध्वंसान्मुक्तिमार्गप्रकाशिकाः ॥ १ ॥

लोकेषु शास्त्रेषु च ये प्रसिद्धाः
काव्येषु ये सत्कविभिः प्रयुक्ताः ।
उच्चित्य तांश्चित्तविनोदनाय*
शब्दानहं धातुभिरुद्धरामि ॥ २ ॥

एकार्था एकशब्दाश्च नानार्थाश्चैकवाचकाः ।
सदृशार्थाभिधानाश्च भिन्नार्थाः सदृशाक्षराः ॥ ३ ॥

एकार्थास्तुल्यशब्दाश्च निबध्यन्ते ऽत्र धातवः ।
धातुपारायणाम्भोधेः पारोत्तीर्णधिया मया ॥ ४ ॥

अस्त्यगस्त्यमुनिज्योत्स्नापवित्रे दक्षिणापथे ।
कृष्णराज इति ख्यातो राजा साम्राज्यदीक्षितः ॥ ५ ॥

गोपायति क्षितिमिमां चतुरब्धिसीमां
पापाज्जुगुप्सत उदारमतिः सदैव ।
वित्तं न गोपयति यस्तु वनीपकेभ्यो†
धीरो न गुप्यति महत्यपि कार्यजाते ॥ ६ ॥

अग्निं पृणाति पृणति द्विजदेवताश्च
प्रीणाति बान्धवजनानतिथीन् पृणोति ।
यः प्रीयते प्रणयिषु प्रयते च भृत्यान्
यं प्राययन्ति‡ कविसूक्तरसायनानि ॥ ७ ॥

---

* B. orig. विपश्चितां चित्त °, corrected (by Colebrooke) to उच्छिद्यताम्; तच्चिंत्यतां A. C.; उच्चित्य तान् विद्वविनोदनाय D.

† वनीयकेभ्यो A.

‡ Thus B (see comm.); प्रीणयंति A. C. D.

Digitized by Microsoft®

धूनोति चम्पकवनानि धुनोत्यशोकं
चूतं धुनाति धुवति स्फुटितातिमुक्तं ।
वायुर्विधूनयति चम्पकपुष्परेणून्
यत्कानने धवति चन्दनमञ्जरीश्च* ॥ ८ ॥
कायो न जीर्यति जृणाति न यस्य शक्तिर्
नो जूर्यते भुजबलं न जृणाति तेजः ।
यद्विद्विषां जरति चेतसि भोगतृष्णा
तेषां वपूंषि विपिनेषु न जारयंति ॥ ९ ॥

The work consists of 272–274 *ślokas*; in the present MS. the numbers run up to 273; no. 262 having been omitted. Tho last two *ślokas* read as follows:

नयन्ते यद्गुणाः सर्वान् † यस्तान्नयति दिङ्मुखं ।
श्रिया मृडति मृड्नाति सरस्वत्या च संपदा‡ ॥
इति समाप्तमवाप्तगुणोदयं
कविरहस्यमिदं रसिकप्रियं ।
सदभिधाननिधानहलायुध-
द्विजवरस्य कृतिः सुकृतात्मनः ॥
इति हलायुधकृतं कविरहस्यं समाप्तं ॥ [GAIKAWAR.]

926.

346b. Foll. 17; 4to; size 11½ in. by 9 in.; large, clear Devanāgarī writing; thirteen lines in a page; European paper (watermark 1802).

Kavirahasya [B].

In tho margins of the first few pages, Colebrooke has noted the roots with their (Sanskrit) meanings and class-numbers.

[H. T. COLEBROOKE.]

927.

890c. Foll. 10; size 9½ in. by 4¼ in.; fair, small Devanāgarī writing; 10–12 lines in a page.

The same work. [C.]

The MS. is dated Saṃvat 1811.

[H. T. COLEBROOKE.]

928.

726b. Foll. 16; size 12½ in. by 4½ in.; good, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Kavirahasya-ṭīkā, an explanation of the verbs used in the above recension of the *Kavirahasya*.

The MS. begins with the first two *ślokas* of *Halāyudha's* introduction, after which it proceeds:

प्राक्पदार्थो विभजते हंसः क्षीरोदकं यथा ।
विदुषां शब्दसिद्ध्यर्थं सा नः पातु सरस्वती ॥

जयन्तीत्यादिश्लोकद्वयमतिसुबोधं ॥ एकार्था ० ॥ एकार्था एकशब्दाश्चेति । यथा पुष्यति पोषति पुष्णाति नानार्थाश्चैकवाचकाः । श्लिष्यति श्लेषति आलिङ्गनदहनार्थौ । सदृशार्थाभिधानाश्चेति सदृशार्थाः शब्दाश्च । यथा पुष्पति पूषति । अत्र पुषपूषशब्दौ पुष्टिवृद्ध्यर्थौ नानार्थाभेदे ऽपि सदृशौ ॥ भिन्नार्थाः सदृशाक्षरा इति यथा पिवति पीवति अत्र वर्णसाम्ये ऽपि स्थौल्यपानाभ्यामर्थाभ्यामत्यन्तविसदृशौ ॥ ० ॥ एकार्थास्तुल्यशब्दाश्चेति यथा निवस्ते निवासयति । अत्र निवस्त इत्यादौ निवस आच्छादने इति चुरादौ । उभावपि आच्छादनार्थौ । अत्र सदृशशब्दार्थत्वमुपदेशापेक्षया ग्राह्यं धातूनां विकरणादिजनितवैकृत्यसंभवात् । धातु । ० अनेनोपासितगुरुत्वमाह । उपासितगुरूणां हि पुंसां प्रबन्धाः सुखचरित इत्युपादेया भवन्ति ॥ अस्त्यगस्त्य ० ॥ सुबोधं ॥ गोपायतीति गुपू रक्षणे नित्यायः परस्मैपदी । जुगुप्सत इति गुप गोपनकुत्सनयोः भ्वाद्यात्मनेपदी नित्यं सनन्तः । गोपयतीति चुरादौ पट पुट इत्यादि दण्डकपाठे गुपूधातुरप्रकाशनार्थः । गुप्यति इति गुप व्याकुलत्वे दिवादौ ॥ पृणातीति पृ तर्पणे क्र्यादौ पृणतीति पृण् प्रीणने तुदादौ प्रीणातीति प्रीञ् तर्पणे क्र्यादौ पृणोतीति पृ तर्पणे स्वादिः प्रीयत इति प्रीञ् प्रीतौ दिवादिः । प्राययन्तीति प्रीञ् तर्पणे चुरादौ आधृषादिषु पठ्यते यत्र निजपक्षे वा रहणसामर्थ्यात् ण्यादिविकरण शबेव भवति । प्राययन्तीति प्रीणयन्ति अत्र स्वार्थादेव धातोश्चुरादिणिचि कृते वृद्ध्यादिः आदित्वात् धीञ् प्रीञ् कातन्त्रसूत्रं च (iii. 6, 24) धून्प्रीणात्यो[र्नं] नृताति धातुवृत्तं(!) धातुप्रदीपादिष्वेवं धातुपारायणे नैव सामान्ये ग्रहणं अत एव प्रीणयन्तीति क्वचित्पाठः ॥ ०

It ends: ॥ २७१ ॥ नीञ् प्रापणे भ्वादिः नय क्षरणे भ्वाद्यात्मनेपदी मृड क्षरणे भ्वादिक्र्याद्योः ॥ [२७२] ॥ समाप्तेयं टीका ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

* केशरपुष्परेणून् ० चंदनवल्लरीश्च B. C.
† नयंति ० A; तद्गुणाः सर्वे A. C.
‡ यो मृडति मृड्नाति सरस्वत्या च यः सदा B.

Digitized by Microsoft®

929.

45b. Foll. 16; size 9 in. by 3¼ in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of last century; 10–13 lines in a page.

Kavirahasya-vivṛiti, another commentary on the same recension of the *Kavirahasya.*

It begins: गोपायतीति । गुपू रक्षणे भौवादिकः । जुगुप्सते निंदति । गुप गोपनकुत्सनयोरयमपि भौवादिको निंदायां नित्यसन्नंतः । जुगोपयतीति गुपू रक्षणे चौरादिकः । गुप्यतीति गुप व्याकुलत्वे दैवादिकः ॥ ६ ॥ अग्निं पृणातीति पृ पालनपूरणयोः क्र्यादिः प्वादित्वाद्ध्रस्वः । ०

It ends: ॥ २७२ ॥ नयंत इति णीञ् प्रापणे भ्वादिरुभयपदी । अतो नयतीत्यपि सिद्धं ॥ [२७३] ॥ इति कविरहस्यविवृतिः ॥ [H. T. Colebrooke.]

930.

2539c. Foll. 20; size 9½ in. by 4¼ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 10–12 lines in a page.

Halāyudha's Kavirahasya, in a different recension from that contained and explained in the foregoing MSS. The MS. (D) begins:

जयंति ० १ ॥

प्राणायामश्रमोद्भूतस्वेदार्द्रः पातु वः शिवः ।
गंगोपगूहनभ्रांत्या पार्वत्या वीक्षितः क्षणम् ॥ २ ॥

लोकेषु शास्त्रेषु च ० ॥ ३ ॥

एकार्था एकशब्दाश्च भिन्नार्था एकवाचकाः ।
तुल्यार्था तुल्यशब्दाश्च नानार्थाः सदृशाक्षराः ॥ ४ ॥

एकार्थाः समशब्दाश्च ० ॥ ५ ॥ युग्मम् ॥

अस्त्यगस्त्यमुनिज्योत्स्नापवित्रे ० ॥ ६ ॥

गोपायति क्षितिमिमां चतुरब्धिसीमां
धीमान्न धर्मवचनाच्च जुगुप्सते यः ।
वित्तं न गोपयति यस्तु वनीपकेभ्यो
वीरो न गुप्यति महत्यपि कार्यजाते ॥ ७ ॥

अग्निं पृणाति पृणाति द्विजदेवताश्च
प्रीणाति सज्जनमनांसि पृणोति धर्मं ।
यः प्रीयते प्रणयिषु प्रयते च बंधून्
यं प्रीणयंति कविसूक्तिरसायनानि ॥ ८ ॥

धर्मे व्याप्रियते पिपर्ति पृथिवीं यः पारयत्याश्रमं
शश्वत्पारयति व्रतानि विधिवद् ब्रह्मैकताने स्थितः ।
सर्वस्यापि च पूरयत्यभिमतं यः किंचिदापूरयेत्
पूर्यंते च मनोरथाः सुकृतिनो यस्यार्थसंदर्शनात् ॥ ९ ॥

यस्यांहः क्षयति क्षयंति रिपवः ० ॥ १० ॥

धूनोति चंपकवनानि ० केसरपुष्परेणून् ।
० चंपकमंजरीश्च ॥ ११ ॥

यो धर्मं श्रुतिनिर्मलेन मनसा मीमांसते ० ॥ १२ ॥

This seems to be the recension referred to by Prof. Bhandarkar in his Report (1887) on the Search for Sanskrit MSS. in the Bombay Pres., 1883–4, p. 9. *Śloka* 168 of the present MS. (164 of the comm.) runs as follows:

तोलयत्यतुलं शक्त्या यो भारं भुवनेश्वरः ।
कस्तं तुलयति स्थाम्ना राष्ट्रकूटकुलोद्भवम् ॥

and *śl.* 185 (comm. 182):

सोमं सुनोति यज्ञेषु सोमवंशविभूषणः (!) ।
पुरः सवति संग्रामे संदनं स्वयमेव यः ॥

The corresponding *ślokas* (206 and 242) of the other recension read thus:

यस्तोलयति दारिद्र्यकर्दमे पतितान्नरान् ।
तुलयत्यपि देवेंद्रं संग्रामे भुजविक्रमात् ॥
यथा सुवति संग्रामे स्वयमेव जवेन यः ।
सोमं सुनोति यज्ञेषु परलोकजिगीषया ॥

This MS. has 301 couplets, ending thus:

अनुकूलति यो धर्ममनुकूलयति द्विजान् ।
इंधे यस्य मतिर्नित्यमेधते श्रीश्च सर्वदा ॥ ३०० ॥

इति समाप्तसदाप्तगुणोदयं
कविरहस्यमिदं रसिकप्रियं ।
सदभिधानहलायुधसंज्ञक-
द्विजवरस्य कृतिः सुकृतात्मनः ॥ ३०१ ॥

इति कविरहस्यं काव्यं समाप्तं ॥ [Gaikawar.]

931.

2539d. Foll. 29; size and handwriting as of preceding MS.

Kavirahasya-ṭīkāvacūri, a commentary on the second recension of the *Kavirahasya.*

Digitized by Microsoft®

It begins:

गोपायातीति । गुपू रक्षणे भ्वादौ । गुपि गोपनकुत्सनयोर्भ्वादिः । लोकृतर्कैरघुलघुलोचृवृधगुपधूपेति । चुरादौ दंडकथाकथातुस्तादर्थ्ये चतुर्थी । वित्तदानेन याचकान्न वंचयति । गुप च व्याकुलत्वे । कार्यमेव कार्यजातं । स्वार्थे जातप्रत्ययः ॥ ७ ॥ अग्निं पृणातीति । पृश पालनपूरणयोः ब्रयादौ । पृणत् प्रीणने तुदादौ । पृंट प्रीतौ स्वादौ । प्रीग् च प्रीतौ दिवादौ । ०

The system followed by the commentator is evidently that of *Hemacandra's Dhātupārāyaṇa.*

The MS. ends: अनुपूर्वः कूल वरणे भ्वादौ । अनुकूलान्करोति णिज् बहुलमिति णिग् । ञि इध्यै प्रदीप्तौ [? l. ञि इंधैप् दीप्तौ *Dhātup.*] रुधादौ । एधि वृद्धौ भ्वादौ । श्रीशब्दः समाप्तौ मंगलार्थः ॥ इति कविरहस्यटीकावचूरिः ॥

[GAIKAWAR.]

932.

3244. Foll. 33; size various; well written, by *Lālā Mahatā Barāya*; European paper.

I. *a. c.* Foll. 4 and 9 resp.; size 8½ in. by 6½ in.; 14–16 lines in a page.

Grammatical fragments.

a) Rules and examples regarding the formation of denominatives and intensives.

Beg. क्यङेव श्यामायते दुःखादयो वृत्तिविषये तद्वति वर्तंते ०

c) The beginning of a *Dhātupāṭha*: भू सत्तायां॥ चित्ती संज्ञाने ॥ अत सातत्यगमने ॥ ०

From fol. 3, roots arranged alphabetically (in separate lines), with *anubandhas* and meanings: अय· त्· क्· तत्कृतौ ॥ अंक· अंग· त्· क· पदे· लक्षणे ॥ ०

II. *b. d.* Foll. 3 and 17, size 9½ in. by 7 in.; and 12½ in. by 7¾ in. resp.; 15–23 lines in a page.

Fragments of poetry, and copies of inscriptions; in fact, specimens of penmanship; *d)* also including three leaves, containing the names of the days of the fortnight; the *lokapālas,* and the numerals.

[SIR CH. WILKINS.]

933.

2542c. Foll. 2; size 10 in. by 4½ in.; well written, in the Jaina type of Devanāgarī, about A.D. 1650.

I. Foll. 1 and 2*a* contain the *gaṇas svarādi* (*Pān.* I., 1. 37), *cādi* (I. 57), and a *gaṇa,* beginning with *tataḥ, atra*; and, finally, a number of declensional and conjugational forms [*prathamādivibhaktyantapratirūpakāḥ* and *tibādivibh.*]. The margin of these pages contains glosses, partly in Sanskrit, partly in Bhāshā.

II. Fol. 2*b* (19 lines) contains a passage of 28 *ślokas* from a *Kosha*, beginning:

रुक् शोभाकिरणेच्छासु वाग् भारत्यां वचस्यपि ।
सद् विद्यमाने सत्ये च प्रशस्तार्चितसाधुषु ॥
ककुद् भूपतिचिह्ने स्यात् प्रधानवृषभाङ्गयोः ।
धूर्यानवदने भारे पूः शरीरे पुरे तथा ॥

[GAIKAWAR.]

934.

2924. Foll. 10; size 13¾ in. by 3 in.; 4–16 lines in a page.

Specimens of various alphabets, viz. Grantha, Uṛiyā, Tibetan, Devanāgarī (the ordinary modern character as well as that used in Buddhist books and the lapidary character in Chinese Buddhist inscriptions), Bengālī, Gujarāṭī and Telugu.

The description on the title-page is 'Various sorts of letters found in *Karaṇḍavyūha.*'

[B. H. HODGSON.]

935.

3243. Foll. 131; size 14½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; written by a European hand, for the most part in three columns; many pages left blank.

Digitized by Microsoft®

Grammatical notes and paradigms.

Foll. 1–2 contain the alphabet and conjunctions of letters; 3–9 blank;
fol. 10, case-endings, and some grammatical terms;
foll. 11–32, declensional paradigms;
foll. 32*b*–33, degrees of comparison;
foll. 34–37, formation of feminines;
foll. 38–43, pronominal declension;
foll. 44–45, personal terminations;
foll. 46–131, conjugational paradigms.

[H. T. Colebrooke.]

936.

1086. Some sixty folio leaves of European and Indian paper.

Various grammatical and lexicographic materials, compiled by, and for, Colebrooke.

[H. T. Colebrooke.]

937.

3109. Foll. 93; size various; Devanāgarī and English.

Some of Colebrooke's grammatical materials.

a) Foll. 43; size 19½ in. by 12 in.; Colebrooke's manuscript copy of the 24th chapter of his Sanskrit grammar; treating of the 2nd and 3rd classes of verbs.

b) Foll. 12; size 17 in. by 11 in.; a compilation of derivatives from verbs of the first class of the *Dhātupāṭha*, with references to, and quotations from, commentaries, *Koshas* and grammatical works; and English equivalents both of the roots and derivatives.

c) Foll. 38; size 15 in. by 9½ in.; derivatives from verbs of the remaining classes.

[Sir E. T. Colebrooke.]

938.

2873. Foll. 65; size 12 in. by 8 in.

The MS. copy of a Sanskrit grammar; in the Grantha character, explained in Latin. It bears the same title as that of *Paulinus a S. Bartholomæo*, viz.

Sidharubam seu *Grammatica Samscridamica*. It is similarly arranged, and contains on the whole the same paradigms, though it is much more concise in the explanatory part.

[Mack. Coll.]

---

10. Prākṛit Grammar.

939.

1120c. Foll. 18; size 12 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; ten lines in a page.

Prākṛita-prakāśa, a grammar of the *Prākṛit* dialects, by *Vararuci*; with *Bhāmaha's* commentary, entitled *Manoramā*.

The work has been edited by Prof. E. B. Cowell (1854). [H. T. Colebrooke.]

940.

2160. Foll. 21, the first of which is missing; size 11 in. by 4 in.; legibly written in Devanāgarī; ten lines in a page.

Another copy of the *Prākṛita-prakāśa*, with the *Manoramā*.

The MS. begins from एकादशो in the comment on I. 5.

Dated: संवत् १६९० भाद्रवावद्द्वितीया लिखितं ॥

[Gaikawar.]

941.

1503c. Foll. 77; size 11¾ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; eleven lines in a page.

Prākṛita-saṃjīvanī, a commentary on the *Prākṛita-prakāśa*, by *Vasantarāja*. Imperfect at the beginning; the MS. commencing in the middle of the comment on i. 2.

Digitized by Microsoft®

It ends: इति वसन्तराजविरचितायां प्राकृतसञ्जीवनीवृत्तौ निपातविधिरष्टमः परिच्छेदः समाप्तः ॥

Cf. Cowell, *Prākṛitaprakāśa*, p. x.; *Pischel, De Grammaticis Prācriticis*, p. 17.

[H. T. Colebrooke.]

942.

563. Foll. 88; size 12½ in. by 4½ in., indifferent, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Hemacandra's Prākrit grammar in four *pādas* of *sūtras*, with a *vṛitti*; forming the eighth and last adhyāya of the author's *Śabdānuśāsana*, or *Siddhahemacandra*. A complete, but very inaccurate, copy.

The work has been edited, in the Roman character, with a German translation and notes, by R. Pischel, 1877, 1880. See also Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 410, 411.

At the end this MS. contains the four *ślokas* (referred to by Aufrecht and Pischel), according to which *Hemacandra* (A.D. 1088–1172, acc. to *Bhāo Dāji*) composed this grammar at the request of *Jayasiṃhadeva*, or *Siddharāja*, a descendant of *Mūlarāja*, of the *Cālukya* family.

इत्याचार्यश्रीहेमचंद्रविरचितायां सिद्धहेमचंद्राभिधानस्वोपज्ञशब्दानुशासनवृत्तौ ° अष्टमाध्यायः समाप्तः । समाप्तेयं वृत्तिः । अथ सूत्रसंख्या सूत्र १११९ ॥

आसीद्विशांपतिरमुद्रचतुः स[मुद्र]-
मुद्रांकितक्षितिभरक्षमबाहुदंडः ।
श्रीमूलराज इति दुर्धरवैरिकुंभि-
कंठीरवः शुचिचुलुक्यकुलावतंसः ॥ १ ॥
तस्यान्वये समजनि प्रबलप्रताप-
तिग्मद्युतिः क्षितिपतिर्जयसिंहदेवः ।
येन स्ववंशसवितर्यपरं सुधांशौ
श्रीसिद्धराज इति नाम निजं व्यलेखि ॥ २ ॥
सम्यग्निषेव्य चतुरश्चतुरोऽप्युपायान्
जित्वोपभुज्य (l. जि °) च भुवं चतुरब्धिकांचीं ।
विद्याचतुष्टयविनीतमतिर्जितात्मा
काष्ठामवाप पुरुषार्थचतुष्टये यः ॥ ३ ॥
तेनातिविस्तृतदुरागमवि[प्र]कीर्ण-
शब्दानुशासनसमूहकदर्थितेन ।
अभ्यर्थितो निरवमं विधिवद्व्यधत्त
शब्दानुशासनमिदं मुनिहेमचंद्रः ॥ ४ ॥

[H. T. Colebrooke.]

943.

784b. Foll. 36; size 9¾ in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of about the middle of last century; eight lines in a page.

Pādas I. and II. of the same work. A good MS. with numerous marginal glosses.

[H. T. Colebrooke.]

944.

2900. Foll. 288; 4to.; size 9¼ in. by 7 in.; European paper (watermark 1806).

The *Prākrit* words, cited as examples in *Hemacandra's Prākṛit* grammar, written in one column on each page, with the *Saṃskṛit* equivalents, both of them written in the Bengālī character. These two columns are followed by the English equivalents, and, from p. 10, also by the transliterated *Prākṛit* and *Saṃskṛit* words written in lead pencil.

According to Prof. Pischel (Hemacandra's Grammatik der Prākritsprachen I., p. vii.), this list is incomplete and compiled from untrustworthy MSS. [Bibl. Leydeniana.]

945.

3213. Foll. 88; size 10½ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1550; seven, from fol. 17 eight, lines in a page.

Prākṛita-candrikā, a *Prākṛit* grammar, by *Krishṇa Paṇḍita*, son (and pupil) of *Śesha Nṛisiṃha*.

The work is modelled after the author's *Padacandrikā* (above, no. 903).

Digitized by Microsoft®

It begins:

अलिकुलमंडितगण्डं प्रत्यूहव्यूहतिमिरमार्तण्डं ।
सिन्दूरारुणशुण्डादंडं वेतण्डतुण्डमवलम्बे ॥ १ ॥
कलितकलमपुस्तन्यस्तहस्ताग्रमुद्रा
दिशतु लिखनशुद्धिं शारदा सारदा नः ।
प्रतिवदनसरोजं या कवीनां नवीनां
वितरति मधुधारां माधुरीणां धुरीणां ॥ २ ॥
श्रीनृसिंहगुरोर्नत्वा पदपङ्कजतज्ञजं ।
विशदार्थां शिशुहितां कुर्वे प्राकृतचंद्रिकां ॥ ३ ॥
प्रकृतिः संस्कृतं तत्रभवत्वात्प्राकृतं स्मृतं ।
तद्भवं तत्समं देशीत्येवमेतत्त्रिधा मतं ॥ ४ ॥
प्रकृतिप्रत्ययांशाभ्यां विकृतं तद्भवं यथा ।
गोरीआ देउ सोहगा सामिद्धिं पाअउं सई ॥ ५ ॥
यत्केवलप्रत्ययांशे विकृतं तत्समं यथा ।
हरिणो चरणे चारु नमो कमलकोमले ॥ ६ ॥ ०

इति सामान्यविधिप्रकाशः fol. 11; follow modifications of letters to fol. 35*b*; इत्यव्ययानि fol. 38; declensions, numerals, etc; इति ० स्याद्यंतप्रकाशः संपूर्णः fol. 58 (numbered 57; two leaves being marked 28).

The *Tiṅanta* (paged separately 1–30) begins:

अथ तिङो निरूप्यंते ॥ धातोर्हलंतस्यादंतः । हलंतस्य धातोरंते अकारः प्रयोक्तव्यः । भमइ । उवसमइ । तुधइ । कुणइ । किणइ । हणइ । हलंतस्य किं । होइ । जम्भाइ । लोप्या विकरणाः क्वचित् । संस्कृते सिद्धरूपे प्राकृताः शवादयो विकरणा निवर्त्त्याः । होइ । तुधइ । सुमइ । मरइ । करइ । क्वचित् किं । जपइ ॥ ० Fol. 81 इति तिङन्तप्रकाशः ॥ * ॥ क्त्वातुमुनतव्येषु घेत् ग्रहेः । क्त्वादिषु परेषु ग्रहेर्घेदित्यादेशः स्यात् । घेत्तूण । घत्तुआण । क्वचिन्न भवति । गिरिहऊ । तुम् घेत्तुं । तव्य । घेत्तव्वं ॥ वचेस्तु वोत् ॥ ० It ends:

तदिमां पदचंद्रिकानुजातां
प्रणुतां प्राकृतचंद्रिकां विदग्धाः ।
परिशील्य चिरादपास्ततापाः
कविगोष्ठीषु विहारमातनुध्वं ॥ १ ॥
इति कृतिपरितोषप्रार्थनालंपटेन
प्रकटितपरभागा शेषकृष्णेन सेयं ।
रचयतु गुरुतोषं शेषवंशावतंसं
गुरुमिह नरसिंहं प्रार्पिता तत्पदाब्जे ॥ २ ॥

इति श्रीकृष्णपंडितविरचिता प्राकृतचन्द्रिका समाप्ता ॥

[?]

946.

1106. Foll. 47; size 12½ in. by 4 in.; modern Bengālī writing, by two or three different hands; seven or eight lines in a page.

Prākṛita-kalpataru, a grammar of the *Prākṛit* dialects, by *Rāma Tarkavāgīśa.*

It consists of three chapters (or branches, *śākhā*), which are subdivided into (10, 3, 3) clusters (*stavaka*), consisting again of paragraphs or stanzas (called flowers, *kusuma*).

The work begins with an introductory section, which is, however, incomplete: of 14 *kusuma* only a few *ślokas* remain, and these partly in a very corrupt condition, the first two leaves being written more carelessly than the greater part of the MS.

It begins:

नमो गणेशाय॥ प्राच्यभवदिवा आभीरकर्णाटकमध्यदेशजाः॥
स्युर्गुर्जरद्राविडपश्चिमेभना इतसिकं सञ्चितवचसस्मात् ।
दे भूयांस इतीह सूत्वोपदशन्याहं मूलोपवसिता मम ॥
कांककयकशूरसेन (l. कैकेयक ०) पाञ्चालगौडप्रभवक्रमेण ।
समागधद्राविडसूक्ष्मभेदं भाषाविशुद्धं मतमर्पयुद्धं ॥ २ ॥
तथा चतुःपादविशुद्धमन्यदत्तत्वमेकादशधा तदित्यं ।
तेषां स्थितानामशिषंदो न सन्ति बोधे सयवोद्युपाया ॥ १२ ॥
एतासु लङ्केश्वरभाषितासु भाषासु कौतूहलशालिनो ये ।
तेषां प्रमोदाय कृतिर्ममैषा सेत्वादिकाव्यानि पदान्यकारि ॥
सर्वासु वाचास्विह हेतुभूतां भाषां महाराष्ट्रभवां पुरस्तात् ।
निरुदयिष्यामि यथोपदेशं श्रीरामशर्माहमिमां प्रयत्नात्॥१४॥
इति प्राकृतकल्पतरौ चतुर्दशकुसुमैः स्वरूपनिरूपणं ॥ * ॥

तत्राग्रे वक्ष्यते । अदन्तात्सुरोत् (*Varar.* 5, 1) । नपुंसकात्सोर्बिन्दु (5, 30) । इदुदन्तयोः सो दीर्घः । पदान्यस्य हलो लोपः (4, 6) । ०

इति ० चतुर्विंशतिभिः कुसुमैरच्स्तवकं fol. 6*b*; इति ० षोडशकुसुमैर्द्वितीयस्तवकः fol. 8*b*; इति ० विंशतिकुसुमैर्युक्तस्तवकः fol. 12; ० विंशतिकुसुमैः सन्धिस्तवकः fol. 14*b*;—(?) some omission at fol. 19, where parag. 24 is followed by 14; the end of the 6th and beginning of 7th *stavaka* apparently wanting;—

Digitized by Microsoft®

इति ० पञ्चत्रिंशत्कुसुमैः सुबन्तस्तवकः fol. 22; ० पञ्च[दश]कुसुमैस्तिङन्तस्तवकः fol. 26; ० द्वाचत्वारिंशत्कुसुमैर्लोदिस्तवकः fol. 33*b*; इति ० प्राकृतशासने कल्पतरौ दशभिः स्तवकैः प्रथमशाखा निरुक्ता ॥ fol. 34.

विरच्यते संप्रति सौरसेनी
पूर्वैव भाषा प्रकृतिः किलास्याः । ०

इति ० अष्टत्रिंशत्कुसुमैः प्रथमस्तवकः fol. 37; ० द्वात्रिंशत्कुसुमैर्द्वितीयाख्यायां मागध्यर्धमागधीदाक्षिणभाषानिर्णयो नाम द्वितीयस्तवकः fol. 39*b*; इति ० एकत्रिंशत्कुसुमैस्तृतीयस्तवकः। इति ० त्रिभिः स्तवकैर्द्वितीयशाखा निरुक्ता ॥ fol. 42.

निरुच्यते संप्रति नागरादि-
क्रमादपभ्रंश इह प्रसिद्धा । ०

इत्यपभ्रंशस्तवकः fol. 45; ० द्रावड्याद्यपभ्रंशस्तवकः fol. 46; follow the *Paiśācī* and *Pāñcālī*.

It ends: एवं लक्ष्यदृष्ट्या सर्वासां भाषाणां संकरो द्रष्टव्यः॥ इति प्राकृतशासने कल्पतरौ पञ्चदशकुसुमैस्तृतीया शाखा निरुक्ता॥ इति श्रीरामतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचितसमस्तपञ्चाशत्त्रिशती-विनिर्मितशाखात्रयेण फलवान् कल्पतरुः संपूर्णः ॥

Then follow three *indravajra* half-stanzas, the last two of which run thus:

तुसैव (?) तुष्ट्यै फलवान् सुपद्यैर्
आवोदितः (? आरोपितः) कल्पतरुस्त्रिशाखः ॥
नंनम्य लम्बोदरपादपद्मं
दन्त्यभ्रभूपालमिते शकाब्दे ॥

If this date (*Śaka* 1608 = A.D. 1686) does not refer to the composition of the book, it must belong to a former MS.

On this MS. cf. Lassen, Institutiones Linguæ Pracriticæ, p. 19 seq. [H. T. Colebrooke.]

II. Lexicography (Kosha).

947.

258. Foll. 93 (one of which, 77, is left blank); size 11 in. by 9 in.; good, large Devanāgarī handwriting; 14 lines in a page; European paper (watermark 1802); bound in the European style.

Amarasiṃha's Nāmaliṅgānuśāsana, usually called *Amarakosha*. Carefully corrected throughout.

Edited by H. T. Colebrooke (1808 and 1825) and A. Loiseleur Deslongchamps (1839); as also repeatedly in different parts of India.

A new edition of the text, with the commentaries of *Kshīrasvāmin* and *Bṛihaspati Rāyamukuṭa*, is now being brought out by Anundoram Borooah, at Berampore (part ii. to i. 5, 5.).

[H. T. Colebrooke.]

948.

2808. Foll. 86; size 9 in. by 7 in.; modern Devanāgarī writing; 17–19 lines in a page; bound in the European style.

Amarakosha, with a partial interlinear English translation.

A note on the cover states, that "the whole was fairly copied out by Sir Charles Wilkins, with the addition of notes and renderings."

[Sir C. Wilkins.]

949.

2413. Foll. 112; size 7¾ in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 8–10 lines in a page; foll. 37*b* and 38 are left blank.

Amarakosha.

A note, written in red pencil, on the fly-leaf, and signed C. W., states that it is "a very imperfect copy," though a former owner had called it, on the same leaf, "The *Ammar Kosh* compleat (!) in 3 parts." The MS., though probably not very defective in extent, is certainly not very correct. [R. Johnson.]

950.

2336. Foll. 114; size 10 in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing; seven or eight lines in a page; foll. 14*a* and 27*b* are left blank.

Digitized by Microsoft ®

Amarakosha. Incomplete, and rather incorrect. The MS. ends with *śloka* 31 of the 10th (*śūdra-*) *varga* of *kāṇḍa* II.

[GAIKAWAR.]

951.

2475. Foll. 87; size 11 in. by 8 in.; legibly written, in Devanāgarī; seven lines in a page; modern; bound in the European style.

Amarakosha. *Kāṇḍa* II. [R. JOHNSON.]

952.

2776. Foll. 268; size 12½ in. by 4¾ in.; legibly written in Devanāgarī; 9–11 lines in a page.

Amarakosha, with *Kshīrasvāmin's* commentary, entitled *Amarakoshodghāṭana.* The text occupies the middle of the leaves, enclosed at the top and bottom by the commentary, in somewhat smaller writing.

The commentary begins:

दिश्याच्छिवानि शिवयोस्तिलकायमान-
गोरोचनारुचिललाटविलोचनं नः ।
अन्योन्यगाढपरिरंभनिपीडनेन
पिंडीभवन् वहिरिव स्फुटितो ऽनुरागः ॥ १ ॥
अद्याप्यभिन्नमुद्रो यो ऽर्थार्थिभिरमरकोष एष बुधाः ।
उद्घाट्यते यथेच्छं गृह्णीध्वं नामरत्नानि ॥ २ ॥
प्रकृतिप्रत्ययवाक्यैर्व्यस्तसमस्तैर्निरुक्तनिगदाभ्याम् ।
इति सम्राष्टैः पथिभिर्नाम्नां पारायणं कुर्मः ॥ ३ ॥
भग्ना अभिधानकृतो विवरीतारश्च यत्र विभ्रांताः ।
नामानि तानि भंक्तुं गहनमहो अध्यवसिताः स्मः ॥ ४ ॥
सहजो यः समुल्लासः क्षीराब्धेः सो ऽपि मंस्यते ।
चांद्र इत्यत्र किं कुर्मो गतानुगतिकं जगत् ॥ ५ ॥ °
जाता विश्वसृजः क्रमेण मुनिभिः संस्कारमापादिताः
शब्दाः संवसनादसाधुभिदपभ्रष्टाः स्थ भो भ्रातरः ।
वाग्देव्याद्य कृता मदेकशरणा मात्रा यतो ऽस्मान्
मया न्याय्ये वर्त्मनि वर्तनाय षड् वृत्तयः कल्पिताः॥८॥

Cf. Prof. Aufrecht's paper on the commentaries on the *Amarakosha*, Zeitsch. d. Deutschen Morg. Ges. xxviii. (1874), p. 103 seq., where a list of the authorities quoted by *Kshīrasvāmin* is given.

Kāṇḍa III. is paged separately (1–80); fol. 8 of which (or fol. 190 of the vol.) is left blank, the commentary on III., *śl.* 4–9 having been omitted.

It ends: इति भट्टक्षीरस्वाम्युत्प्रेक्षिते ऽमरकोषोद्घट्टने सामान्यकांडस्तृतीयः संवत् १८५८ आषाढे मासि समाप्तम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

953.

495. Foll. 268; size 12¾ in. by 6 in.; clear Devanāgarī writing; 8–12 lines in a page.

The same work, apparently copied from the preceding MS., each page containing the same amount of matter. On fol. 190 (or fol. 2 of book iii.) the same omission occurs.

Dated Saṃvat 1867. [H. T. COLEBROOKE.]

954, 955.

541, 542. Foll. 182 and 243 resp.; size 17 in. by 5 in.; well written, in the Bengālī character, towards the end of last century; eight, sometimes ten, lines in a page.

Padacandrikā, a commentary on the *Amarakosha*, by *Bṛihaspati*, surnamed *Rāyamukuṭa*, son of *Govinda.*

It begins:

अध्यास्ते यः सर्वं ध्रुव ईदृश इत्यगोचरो वचसः ।
अहमिति संविद्विषयः पुरुषः [स] परं पुरातनो जयति ॥ १ ॥
हेतुर्महतः* सूक्ष्मा सत्यपि जगदुपरि गौरवं यस्याः ।
श्रुतिपथनवप्रतिमा (!) शक्तिः सा किल करोतु मे कुशलं ॥ २ ॥

* The introductory *ślokas* 2 *seqq.* (which are not numbered in one MS.) are omitted by MS. 558, as also by a MS. described by Rāj. Mitra, Notices iv., no. 1702.

Digitized by Microsoft®

श्रीवत्सलाञ्छनपदद्वयपद्मभृङ्गाद्
गङ्गापयोऽन्वहविगाहनहीनपङ्कात् ।
मायाप्रतिग्रहनिवर्तनसत्प्रतिज्ञाद्
गोविन्दनामजनकाज्जनकानुकारात् ॥ ३ ॥
भर्तृव्रतागणशिरोमणितां गताया:
सीमन्तिनीगणशतैरपि नन्दिताया: ।
दानव्रतौघविधिसाधितकीर्तिसीम्नो
मातुश्च शीलधृतनीलसुखायिदेव्या: ॥ ४ ॥
यो ऽभूद् यस्य च योषिदद्भुतगुणा भूयो रमा निर्वृता
धत्ते य: कविचक्रवर्तिपदमप्याचार्यवर्यश्च य: ।
राढायामपि गाढनिर्मलकुलच्छत्रं कुलीनाग्रणीर्
य: प्रापत् प्रणत: परं हरिपदद्वन्द्वारविन्दे च य: ॥ ५ ॥
ज्योतिष्मन्मणिपुञ्जरञ्जनरुचिं हारं ज्वलत्कुण्डले
रत्नौघच्छुरिता दशाङ्गुलिभुव: शोचिष्मतीरूर्मिका: ।
य: प्राप्य द्विरदोपविष्टसकलस्थानैरविन्दन्नृपाच् *
छत्रैतैस्तुरगैश्च रायमुकुटाभिख्यामभिख्यावतीं ॥ ६ ॥
यत्पुत्रा नृपमन्त्रिमूलमणयो विश्रामरामादय: †
ख्याता दिग्जयिनामपीह जयिनो लोके कवीन्द्राश्च ये ।
ब्रह्माण्डामरपादपादिसहितं ये ऽदुस्तुलापूरुषं
तत्तद्ग्रन्थविशेषनिर्मितकृत: कृत्स्नेषु शास्त्रेषु ते ॥ ७ ॥
पुण्यां पण्डितसार्वभौमपदवीं गौडावनीवासवाद्-
य: प्राप्त: प्रथितो बृहस्पतिरिति क्ष्मालोकवाचस्पति: ।
कोषस्यामरनिर्मितस्य विविधव्याख्यानदीक्षागुरु:
सानन्दं पदचन्द्रिकां स कुरुते टीकामिमां कीर्तये ॥ ८ ॥
इयं षोडशटीकार्थसारमादाय निर्मिता ।
अतो ऽभिलिखितो ऽर्थो ऽस्या न हेय: सहसा बुधै: ॥ ९ ॥

Kāṇḍa I. ends vol. i., fol. 105; *kāṇḍa* II. vol. ii., fol. 148*b*.

The second volume begins with the *siṃhādivarga* (ii. 5).

It ends: इति महिन्तापनीयकविचक्रवर्त्तिराजपण्डितपण्डित सार्वभौमकविपण्डितचूडामणि महाचार्य-रायमुकुटमणि-श्रीमद्बृहस्पतिकृतायाममरकोषपञ्जिकायां पदचन्द्रिकाख्यायां लिङ्गादिसंग्रहवर्ग: समाप्त: ॥ समाप्ता चेयममरकोषपञ्जिकेति ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

* (?) द्विरदोपविष्टसकलनकस्थानैर्वविन्दत्नृपाच्छत्रै ° MS.; Anundoram Borooah reads द्विरदोपविष्टकनकस्थानैरविन्दत् परं छत्रै °

† विश्वासरामादय: An. Borooah.

956.

558. Foll. 212; size 12½ in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1750; ten or eleven lines in a page. The MS. is paged in three separate parts of 73, 22 and 118 leaves resp.; each of which was copied by a different hand, with the exception of the latter half of part 3 (from foll. 168 to end) which is in the same handwriting, as part 1. In the paging of part 3, nos. 91 and 92 are found on one and the same leaf.

Padacandrikā. Incomplete. The MS. breaks off abruptly in the *brāhmaṇavarga* (II. 7, *śl.* 57).

The work was composed in *Śaka* 1353 (A.D. 1431), as is stated by the author in the Section on Time and the *yugas*, fol. 49 of our MS. (MS. 541, fol. 56): एवं चतुर्युग: काल ऋतुसंध्यां शकात् (! MS. 541 ° संख्याशका:) स्मृत: । ज्योतिषे तु वस्वग्निमैत्रा (i.e. 1728, the *Kṛitayuga* having 1,728,000 years) ऋतुरन्ध्रमासा: (=1296, the *Tretā*) वेदा रसाष्टौ (864; *Dvāpara*) भुजवह्निवेदा: (432; *Kaliyuga*) । एतानि शून्यत्रयभाजितानि युगाब्दसंख्या परिकीर्तितानि । एतच्च मानुषमानेन सत्यादीनां मानं तदङ्केनापि यथा सत्यस्य १,७२८,००० त्रेताया: १,२९६,००० द्वापरस्य ८६४,००० कले: ४३२,००० । इदानीं च शकाब्दा: १३५३ द्वात्रिंशदब्दाधिक- (MS. 541 द्वात्रिंशदधिक)पञ्चवर्षोत्तरचतु:सहस्रवर्षाणि कलिसंध्याया(MS. 541 ° संध्या) भूतानि ४५३२ । तथा च गणितचूडामणौ (MS. 541 गणिचू °) महिन्तापनीय (MS. 558 महींता °) राजपण्डित-श्रीनिवास: कलिसंध्याया: ख(om. 541)समयकरकृतवर्षाणि भूतानि ४२६० । According to his statement, *Śrīnivāsa*, author of the *Gaṇitacūḍāmaṇi* (and probably of the *Śuddhidīpikā*, Aufr. Cat., p. 336*b*), composed the former work in A.D. 1158.

For a list of authorities quoted by the author see Th. Aufrecht, Zeitsch. d. D. Morg. Ges. xxviii., p. 109. [H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

957.

15. Foll. 88; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine or ten lines in a page.

Kāṇḍa III. of *Rāyamukuṭa's Padacandrikā.*

It ends: इति अमरचंद्रिकायां रायमुकुटसारोद्धारे लिंगादिसंग्रहवर्गविवरणं ॥ समाप्तश्चायं तृतियः सामान्यकांड इति ॥ स्वल्पं घनो वर्षतु भूरिवारि वा जलं समुद्रस्य किमंबुदस्य । तथाप्युपस्कर्तुरपां समुद्रान्न मन्यते को ऽस्य महोपकारं ॥ शुभमस्तु ॥ शंवत् १८०७ शर्मैनाम पुसवदीपरिवा १ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

958, 959.

13, 14. Foll. 150 and 126 resp., numbered 1–276; size 19 in. by 5½ in.; large Bengālī handwriting of A.D. 1803; eight lines in a page.

Padārthakaumudī, another commentary on the *Amarakosha*, composed, A.D. 1619, by *Nārāyaṇacakravartin*, son of *Rāma*. It begins:

हृदिस्थमपि दूरस्थं सर्वमावृत्य तिष्ठति ।
यन्महः परमं वीजं तदानन्दपदं नुमः ॥
रहः शशिभृता समं विविधकेलिमातन्वती
मुहुः स्मरमहोत्सवे शिवमुखाब्जचुम्बार्थिनो ।
दिगम्बरहृताम्बरा विधुमवेक्ष्य मौलिस्थितं
ह्रियानतमुखी सदा क्षितिधरेन्द्रकन्यावतु ॥
मङ्गलानन्दवीजानि भक्तानामपि सन्ततं* ।
गुरूणां चरणाब्जानि पुनः पुनरुपास्महे ॥
ज्ञात्वा शास्त्रमशेषमादिविदुषां चालोक्य नानामतं
हेरम्बाङ्घ्रिसरोजयुग्ममललं नत्वातिभक्त्या सुधीः ।
श्रीनारायणपादपद्ममधुलिण् नारायणः श्रीनिधिर्
यत्नेनामरपञ्जिकां वितनुते संक्षेपतः सत्कविः ॥ ० ॥

यस्येति॥ धैर्यशालिन एव सेवासमर्था इति तान् संबोध्याह ।

In the section on *yugas* etc. the author states (fol. 28*b*): इदानीं शकाब्दाः १५४० । ऊनविंशत्यधिकसप्तचत्वारिंशच्छतानि वर्षाणि कलिसन्ध्याभूतानि ४७१९ । तथा गणितचूडामणौ श्रीनिवासः कलिसन्ध्यायाः स्वसमयकरकृतवर्षाणि भूतानि ४२६० ॥

Fol. 46: पूततुण्डजलधास्त्वधानिधि-
रामनामविबुधेन्द्रसूनुना ।
निर्मितामरकोषपञ्जिकां
वीक्ष्य सन्तु मुदिता विपश्चितः ॥

इति पदार्थकौमुद्याममरकोषटीकायां स्वर्गवर्गार्थप्रकाशः॥

Fol. 60: पदार्थकौमुदी नाम पञ्जिकाममरकोषकी ।
यत्नतः पश्यतां प्रीतिमतुलां तनुतामियं ॥

इति ० पातालवर्गार्थसंक्षेपः ॥ The *bhūmivargārtha-saṃkshepa* ends fol. 64*b*; *purav.*, 69*b*; *śailav.*, 71; *vanaushadhiv.*, 104*b*; *siṃhādivargasadarthaprakāśa*, 113; *manushyavargārthapariccheda*, 140*b*; *brahmavargārthaprakāśa*, 151 (vol. ii. fol. 1); *kshatriyav.*, 173 (inserted, by mistake, between 197 and 198); *vaiśyav.*, 194*b*; *śūdrav.* (and 2nd *kāṇḍa*), 202; *prāṇiv.*, 210; *viśeshyanighnav.*, 219*b*; *anekārthav.*, 258*b*; *avyaya*, 261*b*.

See Th. Aufrecht, Zeitsch. d. Deutch. Morg. Ges. xxviii., p. 121. [H. T. COLEBROOKE.]

960.

906. Foll. 245; size 15 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengālī character; eight lines in a page; modern.

Padārthakaumudī. [H. T. COLEBROOKE.]

961.

469. Foll. 158; size 14½ in. by 3½ in.; neat, small, modern Bengālī handwriting; 9–13 lines in a page; foll. 10*b* and 101*b* left blank; foll. 155–158 supplied by a later hand.

Padārthakaumudī. [H. T. COLEBROOKE.]

962.

1324. Foll. 362 (paged 1–128 and 1–234); size 12 in. by 9 in.; modern Bengālī handwriting; 17 lines in a page; bound in the European style.

Trikāṇḍa-viveka, (or *Trikāṇḍarahasyaprakāśa*), another commentary on *Amarakosha*, by *Rāma-*

* भक्तानामतिसन्ततं MS. 469; मुक्तानामतिस ० MS. 906.

Digitized by Microsoft®

nātha Vidyāvācaspati. Not quite complete at the end.

For the introduction which is omitted by this copy, see the next MS.

It begins: यस्येत्यादि ॥ हे धीराः पण्डिताः यस्य गुणा ऐश्वर्यादयो ऽनघा निष्पापाः स विष्णुः श्रिये त्रिवर्गसंपात्त्यै च अमृताय मोक्षाय च सेव्यतां ॰

The *svargavarga* ends fol. 91; *pātālavarga* (and 1st *kāṇḍa*), fol. 111; *bhūmivarga*, fol. 117; इति महामहोपाध्याय-श्रीरामनाथविद्यावाचस्पतिभट्टाचार्यविरचिते त्रिकाण्डरहस्ये द्वितीयकाण्डे भूमिवर्गः ॥ *purav.*, fol. 125*b*; *śailav.*, fol. 128; *vanaushadhiv.*, fol. 175*b*; *siṃhādivarga*, fol. 190*b*; *nṛivarga*, fol. 231*b* [॰त्रिकाण्डरहस्यप्रकाशे॰]; *brahmav.*, fol. 248; *kshatriyav.*, fol. 291*b*; *vaiśyav.*, fol. 313*b*; *śūdrav.* (and 2nd *kāṇḍa*), fol. 322; *prāṇiv.*, fol. 328*b*; *viśeshyanighnav.*, fol. 337; *saṃkīrṇav.*, fol. 342*b*.—The MS. terminates at the conclusion of the *anekārtha* ending in द.—

[H. T. Colebrooke.]

963.

832. Foll. 139; size 13 in. by 4½ in.; modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Trikāṇḍaviveka. The first (or *svarga-*) *varga*. In the explanation of *Amarasiṃha's* introductory couplets, and of part of the first *varga*, this MS. differs so much from the foregoing MS., that they hardly appear to be copies of the same work. They agree, however, in the end.

This MS. begins (with the numbers supplied):

व्रजशिशुच्छन्दवयस्यं सततमुपास्यं विरिञ्चादेः ।
वेदाविदितरहस्यं गिरिशनमस्यं नमस्यामः ॥ १ ॥ ॰
निःशेषतत्त्वसारं वारं वारं विचार्य चिन्वानः ।
अमरटीकाकां (!) विद्यावाचस्पतिर्विदधे ॥ ४ ॥
भाषावृत्तिमनुन्यासं रक्षितं भागवृत्तिकां ।
भाष्यं धातुप्रदीपं च तट्टीकां वर्णदेशनां ॥ ५ ॥
उपाध्यायस्य सर्वस्वं सुभूतिं देवनन्दिनं ।
कलिङ्गहट्टचन्द्रादीन् संवीक्ष्याधुनिकांस्तथा ॥ ६ ॥
जुमरीयं सुपद्मं च वोपदेवीयमेव च ।
कातन्त्रं तस्य टीकां च पञ्जिकां परिशिष्टकं ॥ ७ ॥
सारस्वतं तद्विस्तारं वर्धमानस्य तद्धितं ।
दुर्गोज्ज्वलाद्युणादिं च पुरुषोत्तमदेशनां ॥ ८ ॥
उत्पलिनीशब्दार्णवसंसारावर्तनाममालाख्यान् ।
भागुरिवररुचिशाश्वतवोपालितरन्तिदेवहरकोशान् ॥९॥
अमरदत्तगुणगोवर्धनरभसपालकृत(? कृतान्)कोषान् ।
रुद्रामरदत्ताजयगङ्गाधरधरणिकोषांश्च ॥ १० ॥
हारावल्यभिधानं त्रिकाण्डशेषं च रत्नमालां च ।
अपि विश्वरूपरत्नकोषविक्रमादित्यनामलिङ्गानि ॥ ११ ॥
मेदिनिकरकृतकोषं विश्वप्रकाशकोषं च (!) ।
वाग्भटमाधववाचस्पतिधर्मव्याडितारपालाख्यान् ॥ १२ ॥
कात्यायनरामचन्द्रगोभिरचितानि (च) लिङ्गशास्त्राणि ।
भारतपुराणशास्त्राण्यासोकाशास्त्रलोच्य (!)
श्रीरामनाथेन । रचितं तत्समुत्तमं (?)
संशयसंहारकयत्नाता गृह्णन्तु सूक्ष्ममतयो ॰ ॥

यस्येत्यादि । हे धीरा उधैर्यादिगुणशालिनः शिष्याः धीराणामेव तत्सेवनं पूज्यात इति योग्यपदोपन्यासः ॥ ॰

The *svargavarga* ends fol. 138*b* इति श्रीरामनाथविद्यावाचस्पतिविरचिते त्रिकाण्डविवेके स्वर्गवर्गविवेकः ॥ Fol. 139 contains the beginning of the *pātālavarga*.

See Th. Aufrecht, Zeitsch. d. D. Morg. Ges. xxviii., p. 122. [H. T. Colebrooke.]

964.

713. Foll. 284; size 15½ in. by 5 in.; copied, in the Bengālī character, by different hands; 8–10 lines in a page; fol. 231*a* left blank.

Śabdārthasandīpikā, another commentary on the *Amarakosha*, by *Nārāyaṇa Vidyāvinoda*.

It begins:

पूर्वग्रामिकुले कलानिधिनिभश्छत्री सुमेरुस्थितो (!)
भ्राता तस्य जटाधरो द्विजवरो वागीश्वरस्तत्सुतः ।
तत्पुत्रः प्रथितो ऽभवत्कविवरो नारायणो नामतस्
तेनेयं क्रियते हिताय सुधियां शब्दार्थसंदीपिका ॥
सन्ति यद्यपि भूयांसः शब्दलक्षणचक्षुषः ।
तथापि जौमराभ्यासविशेषादेव शिष्यते ॥

Digitized by Microsoft®

प्रायो हि मत्सरधियः कवयः पृथिव्यां
सन्ति [क्वचित्] क्वचिदपि प्रियसाधुवादाः ।
एकं प्रियाप्रणयिकर्म करोमि नित्यं
मध्ये द्वयोरपरमादरवत्तयैव ॥

शास्त्रान्तरेषु सत्स्वपि तत्प्रकाशा(च्) शास्त्रं ज्ञेयं संक्षेपेणे-घात्राभिहितमिति नामलिङ्गानुशासनमभिदधदमरसिंहः परहि-तव्यपदेशेनेष्टदेवतां नमस्कुर्वन्नपि प्रथमं श्लोकमेकं चकार ॥ यस्येत्यादि । हे धीराः यस्य ज्ञानदयासिन्धोः ०

Kāṇḍa I. ends fol. 49; *Kāṇḍa* II., fol. 179*b*.

It ends:

इति पूर्वग्रामिकुलकलानिधिमहामहोपाध्याय-श्रीनारायण-विद्याविनोदाचार्यविरचितायाममरकोषटीकायां शब्दार्थसंदी-पिकायां सामान्यकाण्डस्तृतीयः समाप्तः॥ शकनरपतेरतीताब्दादिः १७३० . In the margin references to *varga* and *śloka* are given throughout.

For other works by the same author see above, no. 830. [H. T. Colebrooke.]

965.

674. Foll. 398; size 10½ in. by 6 in.; carelessly copied, for Colebrooke, in Devanāgarī; 10–22 lines in a page; fol. 398 by a later, good hand.

Amarakosha, with a commentary, called *Vyākhyāsudhā*, compiled—at the request of *Kīrtisiṃhadeva*, prince of *Mahīdhara* (?)—by *Bhānujīdīkshita*, son of *Bhaṭṭojidīkshita*.

It begins:

वल्लवीवल्लभं नत्वा गिरं भट्टोजिदीक्षितं ।
अमरे विदधे व्याख्यां मुनित्रयमतानुगां ॥

Kāṇḍa I. ends fol. 107*b*.

Kāṇḍa II., fol. 320: इति श्रीवघेलवंशोद्भवश्रीमही-परविषया(चि)धिपश्रीमहाराजकुमारश्रीकीर्तिसिंहदेवाज्ञया श्री-भट्टोजिदीक्षितात्मजश्रीभानुजीदीक्षितविरचितायाममरकोर्यां(!) व्याख्यासुधाख्यायां द्वितीयः काण्डः संपूर्णतामगात् ॥ इति श्री-नृपविक्रमार्कसमयातीतशुभसंवत्सराः १८५८ तथा श्रीनृपशालि-वाहनशाके १७२२ ॥ स्वस्ति श्रीश्रीमोश्र तामस हिंद्री श्रीक-मलवुरुगसाहेवस्य पुस्तकमिदं ॥

At the end of the work the author's name is spelled *Bhānudīkshita*, and that of *Kīrtisiṃhadeva's* country *Mahīdhara*; in the two remaining places, where the colophon occurs, viz. at the end of Book I. and II. 4, sect. 5, the latter is called *Mahīpara* (in the former place perhaps *Mahīyara*), and at the end of MS. 2474: *Mahīyara*.

According to Wilson (Dict., preface, p. xxiv), the king was of the *Bundhaila* or *Bundel* family; the colophon, wherever it occurs, reads *Vaghela* (Weber, Cat. Berl., no. 792, has *Varvala*).

On the front page, Colebrooke remarks that "a similar commentary bears the name of *Rāmāśrama*"; for which see the next MS.

[H. T. Colebrooke.]

966.

1424. Foll. 400; size 12 in. by 5½ in.; copied, in Devanāgarī, by two different hands; 4–17 lines in a page.

Amarakosha, with the *Vyākhyāsudhā*.

At the end of *kāṇḍa* I. (fol. 94), and II. (fol. 307*b*), the author is called *śrī-Rāmabhadrāśrama*, which Prof. Aufrecht (Cat. Bodl., nos. 415, 416) supposes to have been the name assumed by *Bhānujī* on entering the order of religious mendicants.

Kāṇḍa II. is dated Saṃvat 1862; *kāṇḍa* III. Saṃvat 1858. [H. T. Colebrooke.]

967.

2474. Foll. 190; size 11 in. by 8 in.; copied in a quaint, rather large, modern Devanāgarī hand; 12–15 lines in a page; bound in the European style.

Kāṇḍa III. of the same works.

The front page of fol. 1 has the title: '*Amara Kośa*. Book 3, with a comment by *Kirtti Singha*.'

[R. Johnson.]

Digitized by Microsoft®

968, 969, 970.

1589, 1590, 1591. Size 16½ in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Sārasundarī, a commentary on the *Amarakosha*, composed by *Mathureśa Vidyālaṅkāra Bhaṭṭa* (son of *Śivarāma-cakravartin* and *Pārvatī*), in A.D. 1666.

Complete in three volumes.

Vol. i., foll. 144. The *Svarga-* and *Pātāla-vargas*. It begins:

ब्रह्मोपेन्द्रमहेशशक्रवरुणादित्येड्यपादद्वयां
देवद्वेषिपिशाचदानवचमूरुन्मूलयन्तीं परां ।
वन्दे ऽहं परमेश्वरीं प्रभजतां संसारपीडाहराम्
उग्रां सूर्यशतप्रभां त्रिनयनां भृत्यार्त्तिहामम्बिकां ॥
यः सर्वानन्दवन्द्यः क्षितितलविदितः सत्कुलो मेलबीजी
सूनुस्तस्याथ जज्ञे कृतविविधकुलो माधवो माधवाभः ।
काशीनाथो ऽपि यस्मात्समजनि कुलवांश्चन्द्रवन्द्यस्ततो वै
तस्मात् सुख्यातनामा समजनि शिवरामो ऽर्थविच्चक्रवर्ती॥
शिवरामतनूजातविद्यालङ्कारधीमता ।
क्रियते मन्दबोधाय टीकेयं सारसुन्दरी ॥
टीका यद्यपि भूयस्यो विद्यन्ते ऽत्र मनीषिणां ।
तथापि सर्वसारार्थज्ञानाय क्रियते ऽधुना ॥
रायमुकुटटीकादिः कलापादिक्रिया यतः ।
सुपद्मप्रक्रिया तस्मान्मथुरेशेन तन्यते ॥
धीरान् प्रणम्य बहुशो विनिवेदयामि
बद्धाञ्जलिः सकलशास्त्रविचारदक्षान् ।
किंत्वत्र नूतनवचः सहसा न दूष्यं
यस्मात् प्रबोधाविहितो न दुनोति दोषः ॥

The *svargavarga* ends fol. 118:

गजाष्टतिथिगण्याब्दे विद्यालङ्कारधीमता ।
रचिता स्वर्गवर्गस्य टीकेयं सारसुन्दरी ॥

इति श्रीमथुरेशविद्यालङ्कारभट्टाचार्यविरचितायां नामलिङ्गानुशासनटीकायां सारसुन्दर्यां स्वर्गवर्गः ॥

The *pātālavarga* ends: इति नपाडीय-श्रीमथुरेश °–पातालवर्गः समाप्तः ॥

Vol. ii., foll. 233, numbered 144^2–377 (the first leaf being a later transcript of the beginning of the *kāṇḍa* contained on the last leaf of vol. i.); fol. 171*a* is left blank. Fol. 7: इति नपाडीयवन्द्यघटीय-श्रीमथुरेश° भूमिवर्गः॥ *puravarga* ends fol. 14*b*; *śailav.*, fol. 17*b*; *vanaushadhiv.*, fol. 66 [इति नपाडीवन्द्य °]; *siṃhādiv.*, fol. 85; *nṛiv.*, fol. 136; *brahmav.*, fol. 154; *kshatriyav.*, fol. 193; *vaiśyav.*, fol. 221*b*.

Vol. iii., foll. 82, paged 378^1 (a later transcript of part of the last leaf of vol. ii.), 378^2–458. *Kāṇḍa* III.

The *prāṇivarga* ends fol. 12; *viśeshyanighnav.*, fol. 21*b*; *saṃkīrṇav.*, fol. 28*b*; *nānārthav.*, fol. 61; *avyayav.*, fol. 64*b*.

It ends:

गजाष्टतिथियुक्शाके विद्यालङ्कारधीमता ।
लिङ्गादिसंग्रहे टीका निर्ममे सारसुन्दरी ॥
शिवरामचक्रवर्ती जनकः पार्वती प्रसूः ।
यस्य श्रीमथुरेशो ऽसौ चकार सारसुन्दरीं ॥

इति नपाडी[य suppl. in the margin] वन्द्यघटीय ° लिङ्गादिसंग्रहवर्गः ॥ समाप्तेयं टीका ॥

For another MS. of this commentary see Rāj. Mitra, Notices, vol. vii., p. 221.

[H. T. Colebrooke.]

971.

1115. Foll. 174, one of which (fol. 76) is wanting; size 12¾ in. by 4½ in.; fairly written, in the Bengālī character; modern; six lines in a page.

Vaishamyakaumudī, a concise commentary on the *Amarakosha*, by *Rāmaprasāda Tarkālaṅkāra*.

It begins:

अनादिमध्यनिधनमवाङ्मनसगोचरं ।
कारणं कारणानां च तमीश्वरमुपास्महे ॥

प्रारिप्सितप्रतिबन्धकप्रबलदुरितप्रशमनं भगवदुपासनोपदेशं निबध्नाति ॥ यस्येत्यादि । हे धीराः स ईश्वरः सेव्यतां तत्र नान्यः °

Kāṇḍa I. ends fol. 29*b*: काण्डप्रस्ताव॰ ॥

Digitized by Microsoft®

K. II., fol. 116*b*: पार्थिव्येन समाविममनुगत: प्राम: ॥

It ends: इति वैषम्यकौमुद्यां लिङ्गादिसंग्रहवर्गः सामान्यकाण्डश्च समाप्ता चेयं वैषम्यकौमुदीति व्याख्या टीका ॥

[H. T. Colebrooke.]

972.

1758. Foll. 242; size 8 in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī; modern; ten lines in a page.

Amarakosha, with a concise commentary, by *Lakshmaṇa-śāstrin*, son of *Viśveśvara-śāstrin* and *Bhavānī*. Each *kāṇḍa* is paged separately.

It begins:

श्रीमद्गौरीसुतगिरौ भवानीं मातरं वरां ।
विश्वेश्वरं च पितरं प्रियकाशीपुरं भजे ॥ १ ॥
कर्नाटकानां (!) बोधाय लक्ष्मणो ऽहं यथामति ।
सर्वेष्टामरकोशस्य भाषयार्थान्प्रकाशये ॥ २ ॥

Kāṇḍa I. ends fol. 54*b*: इति श्रीमद्विश्वेश्वरशास्त्रितनयेन लक्ष्मणशास्त्रिणा विरचिते अमरकोशव्याख्याने कर्नाटकप्रिये (!) स्वरादिः प्रथमः कांडः समाप्तः॥ Foll. 48–54 are wrongly paged ५८–६४.

Kāṇḍa II. ends fol. 158. Fol. 84 of *kāṇḍa* III. which has been inserted between foll. 71 and 72 of *kāṇḍa* II. (fol. 126 of the vol.) is marked 85; its second page having been left blank, except the title and number of *ślokas* अमरसटीकग्रं· ६,००० , while the last leaf (242) is marked 84 instead of 85.

At the end there is an additional page, written in a large, slovenly hand, containing a passage from another commentary on खोडे खञ्ज: (*Am. K.* II., 6, 1 *ś.* 49), and quoting *Dhātupāṭha* 15, 44, *Mādhava*, *Kaumudīkāra* and *Vopadeva*.

[H. T. Colebrooke.]

973-976.

458-461. Size 17 in. by 5 in.; on the whole well written, in the Bengālī character; modern; eight lines in a page.

Mugdhabodhinī, another commentary on the *Amarakosha*, by *Bharata Sena* (or *Bh. Mallika*), a physician, son of *Gaurāṅga Mallika*,* of the *Harihara-Khāna* family.

The author—who follows the grammatical system of *Vopadeva's Mugdhabodha*, and composed the *Dvirūpakosha*, and commentaries on various *kāvyas* (cf. above, p. 261*a*)—lived about the middle of the 18th century.

Vol. i., foll. 157; *Kāṇḍa* I. It begins:

नत्वेशं कुरुते ऽम्बष्ठगौराङ्गमल्लिकात्मजः ।
टीकाममरकोषस्य भरतो मुग्धबोधिनीं ॥

याः पाणिनीयादिभिरत्र टीकाः
कृता महद्भिर्बहुभिर्महत्यः ।
ताभिः प्रहृष्यन्ति न मौग्धबोधास्
तेषां नियोगेन ममोद्यमो ऽयं ॥

यथा कथंचिद् व्युत्पत्तिः संज्ञाशब्दस्य पण्डितैः ।
प्रकृतेरपगत्यर्थे† कृता तत्ता विधास्यते ॥

The *svargavarga* ends fol. 127*b*: इति वैद्यमालञ्चीयविनायकसेनसंतानसंभूतहरिहरखानवंशसंभव‡-गौराङ्गमल्लीकात्मज-श्रीभरतसेनकृतायाममरकोषटीकायां मुग्धबोधिन्यां स्वर्गवर्गविवरणं समाप्तं ॥

The *pātālavarga*, paged 1–30, ends:

इति ग्रन्थान्बहून्वीक्ष्य मुग्धबोधानुसारतः ।
स्वरादिकाण्डव्याख्यानमकरोद् भरतो भिषक् ॥

Vol. ii., foll. 125 (and a *kroḍapattra* between foll. 118 and 119). *Kāṇḍa* II. *vargas* 1–5.

The *bhūmivarga* ends fol. 10; *puravarga*, fol. 23*b*; *śailavarga*, fol. 27*b*; *vanaushadhivarga*, fol. 111*b*; *siṃhādivarga*, fol. 125.

Vol. iii., foll. 144, numbered 126–269. *Kāṇḍa* II., *vargas* 6–10.

The *nṛivarga* ends fol. 45; *brahmavarga*, fol. 63*b*; *kshatriyavarga*, fol. 95*b*; *vaiśyavarga*, fol. 129*b*; *śūdravarga*, fol. 144.

---

* Also often spelled *Mallika*.

† Read with MS. 9 प्रकृतेरवगत्यर्थं

‡ ० संभूतहरिहराखानप्रपौत्र ० vol. ii., fol. 23*b*; ० संतानसरोजार्कहरिहरखानवंश ० vol. iii., fol. 63.

Digitized by Microsoft ®

Vol. iv., foll. 117. *Kāṇḍa* III.

Between foll. 83 and 84 there are two blank leaves, the comment on III., sect. 27, having been omitted.

The *prāṇivarga* ends fol. 14*b*; *viśeshya-nighnavarga*, fol. 28*b*; *saṃkīrṇavarga*, fol. 39*b*; *anekārthavarga*, fol. 88; *avyayapra-dhānavarga*, fol. 92*b*.

It ends:

इति नानाग्रन्थदृष्ट्या मुग्धबोधानुसारतः ।
सामान्यकाण्डव्याख्यानं चक्रे भरतमल्लिकः ॥

इति हरिहरखानस्यान्वयप्रभूतो
मुरहरपदसेवासक्तगौराङ्गजातः ।
अमरविहितकोषं मुग्धबोधानुसाराद्
व्यवृत भरतसेनः पूर्वटीकादिदृष्ट्या ॥

[H. T. Colebrooke.]

977, 978, 979.

9, 10, 11. Foll. 127, 116 and 71 resp.; size 19 in. by $3\frac{1}{4}$ in.; well written by two different hands, in the Bengālī character; nine or ten lines in a page.

Mugdhabodhinī. Each volume contains one *kāṇḍa*.

These volumes were probably transcribed from the same MS. as the preceding volumes (the writing of which appears to be more modern). Each *varga* has a separate paging.

In vol. ii. the first leaf is by a later hand, and repeats the beginning of the 2nd *kāṇḍa* from the last page of vol. i. Besides, the same *kroḍapattra* occurs in this volume (fol. 62), as in MS. 459, though in a different handwriting.

In vol. iii. the same omission occurs in the *anekārtha* portion (viz. fol. 29 of that *varga*), as in the 4th vol. of the foregoing copy; and two blank leaves have likewise been inserted instead (between foll. 50 and 51 of the volume).

[H. T. Colebrooke.]

980.

342. Foll. 364; bound in the European fashion; size $11\frac{1}{2}$ in. by 9 in.; modern Bengālī handwriting; 12–25 lines in a page.

Subodhinī, another commentary on the *Amara-kosha*, by *Nīlakaṇṭha-śarman*. It begins:

सान्द्रस्फुरत्सजलनीरदचारुमूर्तेर्
भक्त्या मुहुर्मुररिपोः पदपद्मयुग्मं ।
नत्वाभिधानविवृतिं विदुषामपीष्टां
कुर्वे मुदा धरणिदेवकुलोद्भवो ऽहं ॥
श्रीनीलकण्ठकृतिनः परिहीनदोषा
तोषानिशन्तुनहृदो हृदैकगम्या (?*) ।
एषा निब[न्ध]शतसारप्रवर्द्धिता मे
हर्षं तनोतु विदुषां कृतिरुत्तमा च ॥
कृतयः सन्ति धीराणामभिधाने ऽत्र भूयसां ।
तथापि तत्वविज्ञानान्निबन्ध इह तन्यते ॥ ० ॥

यस्येत्यादि ॥ हे धीराः पण्डिताः स भगवान् विष्णुः सेव्यतां उपास्यतां भवद्भिरर्थात् । ०

Kāṇḍa I. ends fol. 276*b* [*svargavargasadar-thaprakāśa*, fol. 84; *pātālavarga* wanting].

The initial *aksharas* of the *vargas* and the number of the *ślokas* are marked in the margin throughout. [H. T. Colebrooke.]

981.

489. Foll 135 [foll. 9 to the end numbered 1–127, though written by the same hand]; size 13 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; modern Bengālī hand-writing; generally seven lines in a page.

Pradīpamañjarī, a very concise commentary on the *Amarakosha*, by *Rameśvara-śarman Nyāyavāgīśa-bhaṭṭācārya*. Not quite complete at the end; the MS. breaking off abruptly in the *strīliṅga*. It begins:

नत्वा रमेशचरणं श्रीरमेश्वरशर्मणा ।
रच्यते ऽमरकोषस्य टीका प्रदीपमञ्जरी ॥ ० ॥

---

* Prof. Aufrecht suggests तोषानुसंततहृदां हृदयैकगम्या ।

Digitized by Microsoft®

यस्येत्यादि । हे धीराः स विष्णुः सेव्यतां आराध्यतां धैर्यशालिन एव सेवनयोग्या भवन्तीति ०

Kāṇḍa I. ends fol. 24, II., fol. 86*b*.

[H. T. Colebrooke.]

982.

1161. Foll. 220 (numbered 230, nos. 141, 145–153 having been omitted); size 14 in. by 5 in.; modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Amarakosha-Kaumudī, a commentary on the *Amarakosha*, by *Nayanānanda-śarman*. Incomplete. It begins:

विचार्य शब्दशास्त्राणि नयनानन्दशर्मणा ।
यत्नादमरकोषस्य कौमुदी परितन्यते ॥

यस्येति। हे धीराः। स विष्णुः सेव्यताम्। अकारो वासुदेवे स्यादिति कोषः। ०

At fol. 53*b*, after stating the duration of the *yugas*, the author gives the same passage quoted above from *Rāyamukuṭa's Padacandrikā* [इदानीं च शकाब्दाः १३५३ । ० कलिसन्ध्यायाः ० भूतानि ४२६० ॥] without any indication of its being taken therefrom.

The *pātālavargavistāra* (and 1st *kāṇḍa*) ends fol. 95; the *śūdrav.* (and 2nd *kāṇḍa*), fol. 214. The MS. breaks off abruptly shortly after the conclusion of the *prāṇivargaviveka* (III. 1).

[H. T. Colebrooke.]

983.

569. Foll. 187; size 13 in. by 4¼ in.; transcribed, in the Bengālī character, by two recent hands; 6–8 lines in a page.

Padamañjarī, another commentary on the *Amarakosha*, by *Lokanātha-śarman*. Incomplete at the end.

It begins:

यशोदागुरुवक्षोजकनकाचलचारिणं ।
अपूर्वं जलदं वन्दे नन्दनाङ्के निवेशितं ॥

वाग्देवतापरमूर्तेर्लक्षणं (!) भर्तुरादाय सूत्रं ।
श्रीलोकनाथशर्मा तनुते पदमञ्जरीमचिरात् ॥

ग्रन्थमाचक्षाणो ग्रन्थकृद् विघ्नविघाताय कृतमिष्टदेवतास्तवनादौ निबध्नाति यस्येति। हे धीराः स भगवान् सेव्यतां। आराध्यतां। धैर्यशालिन एव तमुपासितुमीशत इत्युचितपदं ०

The MS. breaks off abruptly in *śl.* 30 of the *siṃhādivarga* (which begins fol. 177*b*).

[H. T. Colebrooke.]

984.

1391. Foll. 161; size 13 in. by 4½ in; modern Bengālī handwriting; eight or nine lines in a page.

Trikāṇḍacintāmaṇi, a commentary on the *Amarakosha*, composed, at the injunction of *Kṛishṇavallabha*, by *Raghunātha-cakravartin*, of *Sāmantasāragrāma*. Very defective.

a) Foll. 1–119. *Kāṇḍa* I., complete.

It begins:

नत्वा गिरीशचरणाम्बुजमाकलय्य
तन्त्राणि तन्त्रविदुषां रघुनाथनामा ।
श्रीकृष्णवल्लभमहाशयसन्नियोगाद्
धीरस्तनोति विमलामरकोषटीकां ॥

याचे विधाय विनयं कृतिनो ऽहमेतद्
दृष्टं मया यदिह शास्त्रविरुद्धमुक्तं ।
आलोच्य सम्यगवधानपरैः कृतज्ञैर्
मात्सर्यमत्र कृपया परिहेयमेव ॥

ग्रन्थारम्भे विघ्नविघातायाभिमतदेवतासंकीर्तनेन धर्ममुत्पादयन् शैववैष्णवबौद्धान् प्रवर्त्तयितुं शिष्यशिक्षायै चादौ निबध्नाति यस्येत्यादि। तस्यार्थः। हे धीर अः विष्णुः सेव्यतां। अकारो वासुदेवः स्यादाकारश्च पितामहः। इत्येकाक्षरकोषः। ० It ends: इति

सामन्तसारनिलयो* रघुनाथनामा
स्वर्गादिकाण्डविवृतं रचयां बभूव ।
नालोक्य सम्यगिह ये प्रथयन्त्यवज्ञां
तेभ्यो नमो ऽस्तु मम तान् प्रति नैव रोषः ॥

इति त्रिकाण्डचिन्तामणौ पातालविवरणं ॥

---

* सामन्तसारग्रामवासि at the end of the *svargavarga*, fol. 98*b*.

Digitized by Microsoft®

Fol. 119 also contains the comment on the first three *ślokas* of *kāṇḍa* II.

b) Foll. 120–161 (numbered 1–42). *Nānarthavarga* from the beginning (? it begins with the word *śloka*) to near the end of the मान्ता: ॥

For an apparently complete MS. of this commentary, see Rāj. Mitra, Notices, vol. v., p. 5.

[H. T. Colebrooke.]

985.

377. Foll. 284 (numbered 291; nos. 105–111 having been omitted); size 16 in. by 7 in.; Bengālī character; two different hands, the first of which wrote foll. 1–72*a*; ten lines in a page.

Another commentary on the *Amarakosha*, by *Rāma-śarman Tarkavāgiśa.*

It begins:

यत्पादपद्मं प्रणिपत्य धाता
भूतानि चक्रे तदहं प्रणम्य ।
सल्लिङ्गनाम्नोरनुशासनस्य
टीकामिमां बालधिये तनोमि ॥

इह विघ्नविघातायोचितेष्ट[देव]सेवां कुर्वन् शिष्यशिक्षाया ग्रादौ निबध्नाति यस्येत्यादि । ज्ञानं विशिष्टज्ञानं ददाति ज्ञानदावाचा तया सिन्धुरिव सिन्धुः शब्दार्णवः स सेव्यतां °

Fol. 43*b*: टीका स्वरादिवर्गस्य नामलिङ्गानुशासने ।
श्रीरामशर्मणाकारि सुमतिप्रतिपत्तये ॥

The *pātālavarga* ends fol. 56*b*; *bhūmiv.*, fol. 60; *purav.*, fol. 64; *vanaushadhi*, fol. 104*b*; *siṃhādi*, fol. 114*b*; *nṛiv.*, fol. 144; *brahmav.*, fol. 157; *kshatriyav.*, fol. 183; *vaiśyav.*, fol. 207; *śūdrav.*, fol. 216*b*; *prāṇiv.*, fol. 225; *viśeshyanighna*, fol. 235*b*; *saṃkīrṇa*, fol. 242*b*; *nānārtha*, fol. 265. It ends:

लिङ्गसंग्रहवर्गस्य टिप्पणी बहुसंमता ।
श्रीरामशर्मणाकारि सुमतिप्रतिपत्तये ॥

Dated: *Śakābdāḥ* 1727.

The latter half of the MS., from the *siṃhādivarga*, abounds in blanks, when words, or not unfrequently whole lines, have been omitted.

For another MS. of this commentary see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 263.

[H. T. Colebrooke.]

986, 987.

3146, 3147. Foll. 374 and 75 resp.; size 19 in. by 11 in.; fairly written, in Devanāgarī; European paper (watermark 1804 and 1805).

Amarakosha, with extracts from the principal commentaries. The words of the *kosha* and the extracts are arranged in parallel columns, with the exception of vol. ii., pp. 11*b*–52 (*anekārthavarga*), 63–75 (*liṅgādisaṃgraha*), where they are written in continuous lines.

Vol. i. *Vanaushadhivarga*, ends fol. 243; *siṃhādivarga*, fol. 251; *nṛivarga*, fol. 272; *brahmavarga*, fol. 284; *kshatriyavarga*, fol. 310; *vaiśyavarga*, fol. 341; *śūdravarga*, fol. 352; *viśeshanighnavarga*, fol. 375.

Vol. ii. *Saṃkīrṇavarga*, foll. 11; *anekārthavarga*, fol. 52; *avyaya*, fol. 62; *liṅgādisaṃgraha*, fol. 75.

The commentators, from whom extracts are given throughout, are *Rāyamukuṭa*, *Bharatamalla*, *Mathureśa*, *Ramānātha*, *Bhānudīkshita*. They are further given from *Kshīrasvāmin* (except vol. i., pp. 244–352); *Nārāyaṇa* (exc. vol. i., pp. 244–284), *Nīlakaṇṭha* (exc. vol. i., pp. 244–151, 342–352); from *Acyuta* only on vol. i., pp. 244–251; *Rāma Tarkavāgīśa* only vol. i., pp. 252–284; *Deśabhāshā*, vol. i., pp. 244–251.

[H. T. Colebrooke.]

988.

3162. Foll. 236; size 18½ in. by 11 in.; well written, in the Bengālī character; two lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Amarakosha. Colebrooke's hand-copy, on thick paper, with broad margin containing an English translation as well as Sanskrit notes and extracts from commentaries, written in Devanāgarī.

Dated: शाके १७१६ ॥ ० ॥

व्रजनन्दनधीरेण लिखिरेषा विनिर्मिता ।
चालेखिता विनोदाय साहेबानां भवेच्चिरं ॥

धमदाहाग्रामवासिना श्रीव्रजनन्दनेन महोपाध्यायश्रीमन्मातुलाज्ञया महामहिमश्रीश्रीकुलबुरुकसाहेबावरोधनार्थमेतस्य निर्मितिः कृता ॥

After this Colebrooke has added, 'Finished in January 1795. For a supplement, see *Hārāvali* etc.' [H. T. Colebrooke.]

989.

3175. Foll. 179; size 15 in. by 4¾ in.; written in Devanāgarī and English; European paper and binding.

Amarakosha, with an English translation, made, by Wilkins, between the years 1790 and 1810.

From the beginning to the end of *Kāṇḍa* II. chapter 8.

The synonyms are placed below one another; the several groups of synonyms being numbered (1–2202) and headed by one or more English equivalents. [Sir C. Wilkins.]

990.

2814. Foll. 108; size 14½ in. by 9 in.; bound in the European style.

The words contained in the *Amarakosha*, beautifully written, in Devanāgarī character, and arranged alphabetically in two columns, with spaces left after them for their English equivalents, some of which have been supplied by Wilkins's hand. The synonyms are placed under the word of most common occurrence, to which reference is made at the proper alphabetical place of each of the others.

It ends:

श्रीमद्वाक्पति-मिस्तर्-उइल्किन्स-साहिब-आज्ञया दक्षिणस्यकायस्थेन महतावरायआख्येन चित्रमिदमद्भुतं अमरकोषाभिधानं चित्रितम् शुभं भूयात् । [Sir C. Wilkins.]

991.

2827. Foll. 158; size 8½ in. by 6 in.; bound in the form of a memorandum-book with a clasp; Bengālī character.

The words of the *Amarakosha*, written singly in two parallel columns, with space left behind them for their English equivalents, some of which have been added. Incomplete. The MS. breaks off abruptly in the midst of the homonymous words ending with ट.

[Sir C. Wilkins.]

992.

2846. Foll. 145; size 23 in. by 8 in.; fol. 1 much torn; fol. 2–4 slightly injured at the ends.

Amarakosha, arranged alphabetically, and written in the Bengālī character; mostly with English equivalents added after them.

[Bibl. Leydeniana.]

993.

1575b. Foll. 44 (47–90 of vol.); size 9½ in. by 3¾ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Trikāṇḍa-śesha (also called *Amaraśesha*), a vocabulary of words of less common occurrence, intended as a supplement to the *Amarakosha*, by *Purushottamadeva.* It begins:

जयन्ति सन्तः कुशलं प्रजानां
नमो मुनीन्द्राय सुराः स्मृताः स्थ ।
स्तुतानि वाग्देवि दयस्व
मातर्विधेहि विघ्नाधिप मङ्गलानि ॥

Digitized by Microsoft®

अलौकिकत्वादमरः स्वकोषे
न यानि नामानि समुल्लिलेख ।
विलोक्य तैरप्यधुना प्रचारम्
अयं प्रयत्नः पुरुषोत्तमस्य ॥

The *svargavarga* ends fol. 53; *pātālav.*, fol. 54*b*; *bhūmiv.*, fol. 55*b*: *vanaushadhiv.*, fol. 57*b*; *siṃhādiv.*, fol. 59*b*; *nṛiv.*, fol. 61; *brahmav.*, fol. 62*b*; *kshatriyav.*, fol. 64*b*; *vaiśyav.*, fol. 66; *śūdrav.*, fol. 67; *viśeshyanighna*, fol. 68; *saṃkīrṇa*, fol. 69; *anekārtha*, fol. 89.

It ends: इति लिङ्गादिसंग्रहः ॥

दृष्टप्रयोगा ये शब्दाः प्रायस्त इह कीर्तिताः ।
अप्रयुक्तास्तूत्पलिन्यादिदृष्टा अप्युपेक्षिताः* ॥

इति श्रीपुरुषोत्तमदेवविरचितस् त्रिकांडशेषाभिधानकोशग्रंथः समाप्तः ॥

Printed at Calcutta 1807; in the *Saṃskṛita-koshacatushṭaya*, Bombay 1854; and in the *Dvādaśakośasaṃgraha*, Benares 1865.

[H. T. COLEBROOKE.]

994.

993. Foll. 58; size 13½ in. by 3 in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; 5–7 lines in a page.

Trikāṇḍaśesha.

It ends: इति ० त्रिकाण्डशेषं नामाभिधानं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

995.

809. Foll. 26; size 16½ in. by 5¼ in.; Bengālī character; eight lines in a page; European paper (watermark 1801.)

Ajayapāla's homonymical vocabulary, entitled *Nānārthasaṃgraha.*

It begins:

जयन्ति शास्तुः पदपङ्कजाङ्कुरा
नखांशवश्चन्द्रमरीचिकोमलाः ।
विनम्रदेवासुरमौलिषु श्रियं
वहन्ति ये प्रस्फुटमालतीस्रजः ॥
वीक्ष्य पूर्वकविग्रन्थानकाराद्यादिभिः पदैः ।
क्रमादजयपालेन कृतो नानार्थसंग्रहः ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 427.

[H. T. COLEBROOKE.]

996.

1512A. Foll. 36; 4to; size 11½ in. by 9 in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page.

The same work.

Dated: Saṃvat 1861, Śake 1726.

[H. T. COLEBROOKE.]

997.

1361. Foll. 77; size 10¼ in. by 5 in.; good, Devanāgarī writing of the latter part of last century; eight lines in a page.

Abhidhānaratnamālā, a synonymic and homonymic dictionary, by *Halāyudha.*

Edited, by Th. Aufrecht, 1861.

[H. T. COLEBROOKE.]

998.

588. Foll. 90; size 11¼ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; six lines in a page.

Abhidhānaratnamālā.

[H. T. COLEBROOKE.]

999.

1576a. Foll. 72; size 9½ in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of the beginning of the present century; eight lines in a page.

The same work.

---

* MS. 993 reads अप्रयुक्तास्तूपलिस्यादिषु दृष्टाप्युपेक्षिताः; the Indian editions read अप्रयुक्तास्तु पाणिन्यादिषु दृष्टाप्युपेक्षिताः ॥

Digitized by Microsoft®

According to Prof. Aufrecht, this and the preceding MSS. were copied from the same original, and are very incorrect.

[H. T. Colebrooke.]

1000.

246. Foll. 77; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Viśvaprakāśa, a dictionary of words of various meanings, composed by *Maheśvara*, son of *Brāhma*, and grandson of *Keśava*, in A.D. 1111(?).

It begins:

स्तुवीमहि महामोहक्लेशातंकभिषग्वरं ।
त्रैधातुकनिदानज्ञं सर्वज्ञं दुःखहानये ॥ १ ॥ °

For the complete introduction (23 *ślokas*), see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 428.

The *avyayapariccheda* begins fol. 65*b*; *śabdabhedaprakāśa*, fol. 68.

Dated: Saṃvat 1854.

[H. T. Colebrooke.]

1001.

1539. Foll. 128; size 10½ in. by 4½ in.; good modern Devanāgarī handwriting; ten lines in a page.

The same work.

The *avyayānekārthavargāḥ* beg. fol. 106*b*; *śabdabheda*, fol. 111; *liṅgabheda*, fol. 118.

[H. T. Colebrooke.]

1002.

322. Foll. 172; size 12 in. by 6 in.; large, clear, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The same work. This copy begins:

शब्दाकारकरग्राममर्थमंडलमंडलं ।
ज्ञानात्मानमनाद्यंतमादित्यं तमुपास्महे ॥

स्तुवीमहि °

Of the 23 introductory *ślokas* this MS. only contains 12, and these in the following order: 1, 2, 19–23, 10–13, 15.

In the earlier part of the *anekārthapariccheda*, there are several interpolations, probably all of them quotations from other works. Thus *Halāyudha* is quoted fol. 33*b*; *Śāśvata*, fol. 46*b*, fol. 132*b*; *Jayanta*, fol. 18.

The latter part, on the other hand, especially from the end of the *lāntāḥ*, is considerably abridged; the *avyayapariccheda* being reduced to only 4 *ślokas* (from upwards of 70 in other MSS.).

At the end of the *avyayas* (fol. 157) this MS. likewise gives the four *ślokas*, the last of which contains the date of the work:

रामानलव्योमरूपैः शककाले ऽभिलक्षिते ।
कोशं विश्वप्रकाशाख्यं निरमाच्छ्रीमहेश्वरः ॥

The MS. is dated, but the figures have become illegible. The scribe's name is *Kalanārāyaṇa*.

[H. T. Colebrooke.]

1003.

1937. Foll. 37; size 7 in. by 4¼ in.; neat, small Devanāgarī handwriting of A.D. 1672; 15–23 lines in a page.

Viśvaprakāśa.

This MS. terminates at the end of the 2nd (or *avyaya-*)*pariccheda*, where the date of the work is usually found in the MSS.; thus favouring Prof. Aufrecht's conjecture that the subsequent portion may be of later origin. The present MS., however, omits the verse containing the date, and concludes with the first three *ślokas*, followed by the colophon.

It ends:

संवद् वस्वीक्षणार्वेंदूवर्षे मायार्जुने दले ।
नवम्यां वासरे भानोरिमं गिरिधरो ऽलिखत् ॥

[Dr. John Taylor.]

Digitized by Microsoft®

1004.

1602. Foll. 146, two of which (foll. 20 and 21) are wanting; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in the Jaina type of Devanāgarī; nine or ten lines in a page.

Abhidhānacintāmaṇi, the first, or synonymous, part of *Hemacandra's* dictionary (*Haimakosha*).

The key-word of each group of synonyms is written in red ink, or marked in red. Besides, there are numerous marginal and interlinear glosses in Devanāgarī and Bhāshā.

The gloss begins: अहमिति हेमचन्द्रसूरिर्नाम्ना मालां तनोमि। अभिधानचिन्तामणिनाम्नीमिति शेषः। °

Kāṇḍa I. ends fol. 8; II., fol. 27; III., fol. 90*b*; IV., fol. 128; V., fol. 128*b*.

The passage missing comprises *ślokas* 229–254 (Bœhtlingk-Rieu).

It ends: इत्याचार्यश्रीहेमचंद्रविरचितायामभिधानचिंतामणौ नाममालायां सबीजक(alias बीजक-) युक्तायां सामान्यकाण्डः षष्ठः॥ ° ॥ संवत् १८२३ वर्षे। ज्येष्ठसुदि १२ गुरुवासरे॥ सकलपंडितशिरोमणि १००८ पन्यासजीश्रीप्रमोदविजयजी। तत्-शिष्यमहोपाध्यायश्री १०८ श्रीऋद्धिविजयजी तत्शिष्यपं भगवान् विजयपठनार्थं॥ तत्शिष्यमुनिभूपविजयलिपिकृतं। कृष्णगढनगरे॥

The gloss ends: तथा चोक्तं। निपाताश्चोपसर्गाश्च धातवश्चेति ते त्रयः। अनेकार्थाः स्मृता(:) सर्वे पाठः तेषां निदर्शनमिति॥ इत्यव्ययानि॥

At the end there are, besides, three leaves, each page of which is divided into six columns, containing a *sūcīpattra* in Bhāshā, dated: श्रीऋद्धिविजयग। लिपीकृत। सं १८१७॥

Of this *Kosha* there are several Indian editions (the first published under Colebrooke's supervision, together with *Hemacandra's Anekārthasaṃgraha*, Calc. 1807); and a critical edition by O. Bœhtlingk and C. Rieu, St. Petersb., 1847.

[H. T. Colebrooke.]

1005.

257. Foll. 135; size 11½ in. by 4¼ in.; large, modern Devanāgarī handwriting; six lines in a page.

The same work.

It begins: सकलपण्डितशिरोरत्नपण्डित-श्री ५ श्रीधनकुशलगणिगुरुभ्यो नमः। प्रणिपत्यार्हतः °

Kāṇḍa I. ends fol. 9*b*; II., fol. 31*b*; III., fol. 81*b*; IV., fol. 117*b*; V., fol. 118.

[H. T. Colebrooke.]

1006.

2053a. Foll. 55; size 12 in. by 4½ in.; good old Jaina Devanāgarī writing; 10–13 lines in a page.

The same work. With scholia in the margins of foll. 1–19.

Kāṇḍa I. ends fol. 5; II., fol. 14; III., fol. 33*b*; IV., fol. 48*b*; V., ib. [Gaikawar.]

1007.

2053b. Foll. 48; size 9½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1580; but much blurred in places through rubbing; 15 lines in a page; part of foll. 22 and 23 has been torn off.

The same work. [Gaikawar.]

1008.

2698a. Foll. 24; small quarto; size 10 in. by 7½ in.; small, modern Devanāgarī writing; 29–35 lines in a page; bound in the European style.

The same work.

Kāṇḍa I. ends fol. 2; II., fol. 6; III., fol. 15*b*; IV., fol. 21*b*; V., fol. 22. [Mack. Coll.]

1009.

1575a. Foll. 46; size 9½ in. by 4 in.; good, Jaina Devanāgarī writing; 13 lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Hemacandra's Abhidhānacintāmaṇi. Beginning as in MS. 257.

Kāṇḍa I. ends fol. 4; II., fol. 11; III., fol. 29; IV., fol. 41; V., fol. 41*b*.

Dated: संवत् १७९४ वर्षे भाद्रवा सुदि ८ चंद्रवासरे लिखिता सकलपंडितशिरोरत्नपंडितश्री ५ श्रीधनकुशलगणिशिष्यपं° सुमतिकुशलगणिना भावचारित्रियां चिरंजीवसुखरामपठनार्थं श्रीरूपनगरमध्ये श्रीशांतिजिनप्रसादात् । ° ॥ by a different hand: चिरंजीवबुद्धकुशलपठनार्थं १७८० ॥

[H. T. Colebrooke.]

1010.

102. Foll. 121; size 9¾ in. by 4½ in.; excellent Devanāgarī writing of about A.D. 1700; eight lines in a page.

Anekārthasaṃgraha, the second, or homonymous, part of *Hemacandra's* dictionary (*Haimakosha*). The nouns are arranged in six *kāṇḍas*, according to the number of syllables; a seventh *kāṇḍa* containing the indeclinable homonyms.

It begins:

ध्यात्वार्हतः कृतैकार्थशब्दसंदोहसंग्रहः ।
एकस्वरादिषट्काण्ड्या कुर्वे ऽनेकार्थसंग्रहं ॥ १ ॥
अकारादिक्रमेणादावत्र कादिक्रमस्ततः ।
उद्देश्य वचनं पूर्वं पश्चादर्थप्रकाशनं ॥ २ ॥

The *ekasvarakāṇḍa* ends fol. 2*b*; *dvisvarak.*, fol. 41; *trisvarak.*, fol. 90; *catuḥsvarak.*, fol. 113; *pañcasvarak.*, fol. 116; *shaṭsvarak.*, fol. 116*b*. The numbering of the *ślokas* of the several *kāṇḍas* is rather faulty (as it is also in MS. 2053*c*).

It ends: इति आचार्यश्रीहेमचंद्रविरचिते ऽनेकार्थसंग्रहे ऽव्ययानेकार्थाधिकारः । समाप्तश्चायं हैमकोषः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1011.

2698b. Foll. 25; small quarto, size 10 in. by 7½ in.; small, modern Devanāgarī handwriting; 30–45 lines in a page.

The same work. [Mackenzie Collection.]

1012.

2053c. Foll. 79; size 11 in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing of the earlier part of the seventeenth century; 11–13 lines in a page.

The same work.

Incomplete, by 49 *ślokas*, at the end.

[Gaikawar.]

1013.

2533a. Foll. 53; size 10 in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; four lines in a page, with small interlinear writing, by the same hand.

Hemacandra's Anekārthasaṃgraha, with an interlinear gloss in Bhāshā. Incomplete.

The MS. extends from the beginning of the work to *kāṇḍa* II., *śl.* 406 (Calc. ed. of 1807), numbered 396 in this MS.; followed by one additional *śloka*, viz. VII. 38 (कथं प्रश्ने प्रकारार्थे °), here numbered (3)97. Then follows the colophon: इति श्रीअनेकार्थे नाममालायं द्वितीयकाण्डः समाप्तः॥

[Gaikawar.]

1014.

1576b. Foll. 73–86; size 9½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Dhanaṃjaya's glossary of synonymous words, entitled *Nāmamālā* [A].

It begins (slightly corrected with the help of MS. B. and the Ben. ed.):

तन्नमामि परं ज्योतिरवाङ्मनसगोचरं ।
उन्मूलयत्यविद्यां यद्विद्यामुन्मीलयत्यपि ॥ १ ॥
द्वयं द्वितयमुभयं यमलं युगलं युगं । [-नाम* ॥
युग्मं द्वन्द्वं यमं द्वैतं पादयोः पातु जैनयोः ॥ २ ॥ युग्म-

* Om. B., Ben. ed.

Digitized by Microsoft®

ऋषिर्यतिर्मुनिर्भिक्षुस्तापसः संयतो* व्रती ।
तपस्वी संयमी योगी वर्णी साधुश्च पातु वः† ॥ ३ ॥
यतिनाम‡ ॥]
दीक्षितं मौंडं§ शिष्यं च तमंतेवासिनं विदुः ।
कृतांतागमसिद्धांता ग्रंथाः शास्त्रमतः परं ॥ ४ ॥

The work consists of 200 *ślokas*; after which it concludes as follows:

वक्ता वाचस्पतिर्यत्र श्रोता शक्रस्तथापि तौ ।
शब्दपारायणस्यान्तं न गतौ तत्र के वयं ॥ २०१ ॥
तथापि किंचित् कस्मैचित् प्रतिबोधाय‖ सूचितं ।
बोधयेत् किंचिदुक्तिज्ञे¶ मार्गज्ञः सह याति किं ॥ २०२ ॥
प्रमाणमकलंकस्य पूज्यपादस्य लक्षणं ।
द्विःसंधानं कवेः काव्यं रत्नत्रयमपश्चिमं ॥ २०३ ॥
कवेर्धनञ्जयस्येयं सत्कवीनां शिरोमणेः ।
प्रमाणं नाममालेति श्लोकानां च शतद्वयं ॥ २०४ ॥
ब्रह्माणं समुपेत्य वेदनिनदव्याजात्तुषाराचलः
स्थानस्थावरमीश्वरं सुरनदीव्याजात्तथा केशवं ।
अप्यम्भोनिधिशायिनं जलनिधिध्वानापदेशादहो**
फूत्कुर्वन्ति धनञ्जयस्य पुरतो†† शब्दाः समुत्पीडिताः
[॥ २०५ ॥

Dated: संवत् १८६० साके १७२५ वैशाखसुदी ९ शनौ ॥ लिखितं लक्ष्मणदास ॥

The work has been printed, as *Dhanaṃjaya-kośa* (or *nighaṇṭu*), in the Benares *Dvādaśa-kośasaṃgraha* where it contains the same number of couplets as in the present MS.; Dr. Burnell (Index of Tanjore MSS., p. 47) calls the work *Pramāṇanāmamālā* ('200 *ślokas* of synonyms for usual objects with about 10 more of introduction'). [H. T. COLEBROOKE.]

* शंसितो B; संशितो व्रते Tanjore MS.
† नः B.
‡ Om. B., Ben. ed.
§ मोखं B.; मोक्षशिष्यं Tanjore MS.
‖ प्रतिबुद्धाय B.
¶ बोधयेति यदुक्तिज्ञो B.; बोध्येत्कियदुक्तिज्ञं Ben. ed.
** जलनिधिं ध्यानोपदेशादहो MS.
†† च भिया Ben. ed.

1015.

2841a. Foll. 17; size 8½ in. by 6 in.; European paper (watermark, Gior. Magnani); Telugu character; 9–13 lines in a page.

Dhanaṃjaya's vocabulary (*Nighaṇṭusamaya*), here consisting of two chapters (*pariccheda*), a synonymous and an homonymous one. [B].

The MS. originally commenced with the second half of the first *śloka*; the first half-verse having been supplied in the margin by a different hand.

P. I. contains 200 *ślokas* (numbered by fives); the last three of which correspond to *ślokas* 201–203 of A.

P. II. begins fol. 13:

गंभीरं रुचिमच्चित्रं विस्तीर्णार्थप्रसाधकं ।
शब्दं मनाक् प्रवक्ष्यामि कवीनां हितकाम्यया ॥
अर्हत्पिनाकिनौ शंभुजिनावर्हंस्तथागतौ ।
वेधःसूर्यौ विवस्वंतौ विष्णुरुद्रौ वृषाकपी ॥
वैकुंठाविंद्रगोविंदावनंतौ शेषशार्ङ्गिणौ ।
जीमूतौ करिकुल्मीलौ (!) पर्जन्यौ शक्रवारिदौ ॥
वनमंभसि कांतारे भुवनं विष्टपे ऽर्णसि ।
घृतं सर्पिषि पानीये विषं हालाहले जले ॥
तल्पं दारेषु शय्यायां ज्योतिश्चक्षुषि तारके ।
धवले सुंदरे रामो वामं वक्रे मनोहरे ॥ ५ ॥ °

It ends:

कवयः कवयश्चेति बहुत्वं दूरमागतं ।
विनिवृत्तं चिरादेतत्कवौ जाते धनंजये ॥
प्रज्ञासिधारयाक्रम्य चिरं नानार्थधारिणः ।
शब्दाः सुखं वसंत्वत्र यशः श्लेषे धनंजयः ॥ ५० ॥

The colophon is almost the same in both chapters:

इति धनंजयस्य कृतौ निघंटुसमये शब्दसंकीर्णप्ररूपणे द्वितीयः [° पणं प्रथमः] परिच्छेदः ॥ श्रीजिनाय नमः ॥

In a Taujore MS., noticed in Burnell's Index, p. 47, the work is divided into three chapters, viz. 1, *śabdasaṃkīrṇarūpaṇa-*, 2, *śabdasaṃkīrṇa-prarūpaṇa-*, 3, *śabdavistīrṇarūpaṇapariccheda*.

[MACK. COLL.]

Digitized by Microsoft®

1016.

1585. Foll. 105; size $16\frac{1}{4}$ in. by $6\frac{1}{2}$ in.; well written, in the Bengālī character (but without the diacritic *r*-point); A.D. 1804; ten lines in a page; European paper.

Śabdaratnāvalī, a dictionary of synonyms and homonyms, composed by *Mathureśa*, under the patronage of *Mucchā* (or *Mūrchā*) *Khān*, in A.D. 1666 (according to Colebrooke and Wilson). Not quite complete.

It begins:

वन्दे सदानन्दमयं समन्ताज्ज्योतिः परं ब्रह्म भवादिसेव्यं ।
ध्यानैकगम्यं जगदेकरम्यं यदिच्छया कारणकार्यभावः ॥
आसीत् क्ष्मातलमण्डले नृपकुलैः संसेवितः श्रीयुतैर्
भूपालः शिलमानखाँन इति सत्कीर्तिप्रतापोज्ज्वलः ।
तद्दोर्दण्डयुगप्रतापदहनैः कल्पान्तसूर्यप्रभैः
प्रत्यर्थिक्षितिपालका रणभुवि क्षोभाकुलाः शेरते ॥
जातो ऽस्माज्जगदेकवीरतनुजः ख्यातो जगन्मण्डले
श्रीशाखाँनमहीपति स्थिरमतिर्वङ्गैकरङ्गोत्सवः ।
तृप्तैर्द्वादशभूमिपैश्चिरतरं तीक्ष्णांशुचण्डप्रभैः
शीलेन प्रतिदेशपालनकृते संसेवितो यो ऽभवत् ॥
एतस्मादजनि प्रतापमिहिरः सत्कीर्तिशीतद्युतिर्
दानश्रीवलिभूपतिः सुमहिमा श्रीरामदेवः स्वयं ।
मुच्छाखाँनमशनन्दएल्लिनृपतिः* श्रीमान् महीमण्डलं
यो ऽशाद् द्वादशभूमिपैर्जनकतो ऽप्यायत्ततां नायितैः ॥
तस्याज्ञावशतः सुधारसमयीं सत्काव्यसंतोषिणीं
नानातत्त्वविचारसारललितां ज्ञानप्रदानोज्ज्वलां ।
धीरश्रीमथुरेश एष तनुते श्रीशब्दरत्नावलीं
सन्तः सन्तु विनोदिता नृपसभं संतोषयन्तो ऽनया ॥
विलोक्य बहुतन्त्राणि शब्दरत्नावलीमिमां ।
वर्गैरेव निबध्नाति प्रायः पर्यायविस्तृतैः ॥ ०

The *svargavargaprakāśa* ends fol. 20; *bhūmivarga*, fol. 21; *puravarga*, fol. 22*b*; *śailavarga*, fol. 23*b*; *vanaushadhivarga*, fol. 32; *siṃhādivarga*, fol. 35; *śūdravarga*, fol. 41*b*; the last two *vargas*, *viśeshaṇa* and *saṃkīrṇa*, are wanting.

The *nānārtha* section begins:

द्वित्रिचतुःपञ्चषड्वर्गकान्तादिचिह्निताः ।
स्वरान्ता व्यञ्जनान्ताश्च नानार्थाः स्युरिहोदिताः ॥
एकवर्णो ऽपि नानार्थः क्रमादादौ निबध्यते ।
नानार्थः प्रथमान्तः स्यात् सप्तम्यन्ते तु वर्तते ॥
क एकः ॥
को ब्रह्मवायुसूर्याग्नियमदक्षात्मवर्हिषु ।
कामे ध्वनौ च पुंसि स्याज्जलमूर्धसुखेषु कं ॥
क द्वि ॥ ०

The colophon is followed by these stanzas:

यल्लक्ष्मीर्वरवैरिणां कुलवधूसिन्दूरविध्वंसिनी
यद्वाणी ललिता सतां गुणवतामानन्दकिल्लोलिनी ।
यद्भ्रोत्तरकल्पना विजयिनी कर्णादिपृथ्वीभुजां
सो ऽयं श्रीमशनन्दएल्लिनृपतिर्जीयाच्चिरं भूतले ॥
श्रीमत्खाँनसहो (ऽ)ग्रदस्तदनुजो मध्याह्नचण्डद्युतिर्
वैरिप्रौढिघनान्धकारशमनो गाम्भीर्यधैर्योन्नतिः ।
शश्वद्दिग्विजयी महेन्द्रसदृशः सो ऽयं चिरं जीवताद्
यद्वक्त्रस्मितवीक्षितान्यनितरां ध्यायन्ति दिग्योषितः ॥
एतस्मादनुजश्चिरं विजयतां वीरेन्द्रचूडामणिः [न्वा ०) ।
श्रीमत्कामसहोदरोतिरसिकः खाँनावनल्लाह्वयः (? रतु-
उद्यद्भीमगजेन्द्रराजितरणीसङ्गी नमत्कार्मको
यद्भ्रूभङ्गतरङ्गितैर्विचलिताः प्रत्यर्थिपृथ्वीभुजः ॥
तस्मादप्यनुजाः कृपार्जुनवलिद्रोणाग्निकर्णोपमा
युद्धानन्दखाँनप्रमुखाः सानन्दमत्युन्नताः ।
सौभ्रात्रेण चिरं जयन्ति नितरामन्योन्यमुत्कण्ठिताः
संतोषं दधतु क्षितिप्रणयने दीर्घायुवित्तोत्सवैः (!) ॥
शब्दरत्नावलीकोषस्तोषणः सुमहात्मनां ।
मत्सराणां बुद्धिनाशवज्रपातो विजृम्भते ॥
भूपश्रीमशनन्दएल्लिसमनुज्ञातौ चिरं जीवतां
श्रीमद्वल्लभराय उज्ज्वलमतिः श्रीरूपदासो ऽपि च ।
याभ्यामर्धविभागतः क्षितिपतेः श्रीशब्दरत्नावली
नित्यं सत्कृतिशोभनी शुभकरी यत्ने(न) निर्वाहिता
शाकाब्दे रसदोर्धराधरधरामाने धरानिर्जरः
को ऽप्येतामलिखच्च कोविदमतां श्रीशब्दरत्नावलीं ॥

* MS. 1512 and other MSS. read मूर्छाखान; our MS. seems to read here মুচ্ছা ০এল্লিনৃপতিঃ but in numerous colophons it reads ইতি শ্রীযুতমহারাজশ্মছাখাঁনমশনন্দএ-ল্লিবিরচিতায়াং শব্দরত্নাবল্যাং০ (or রল্লিবিরচিতায়াং০), the signs for ए and व being the same in this MS.

Digitized by Microsoft®

For other MSS. of this work see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 439, 440; Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 65; i., p. 200. [H. T. Colebrooke.]

1017.

1512. Foll. 242; size 9 in. by 11¾ in.; large, modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page; European paper; bound in the European style. Foll. 126 and 127 are left blank.

Śabdaratnāvalī; copied from some Bengālī MS. or MSS. (in part at least from the preceding one*) not very correctly, the letters *r* and *v* being frequently confounded.

The *ekārtha* section wants the *saṃkīrṇavarga*, breaking off (fol. 125*b*) with the same verse (मार्गेलं मृगनासार्गौ भवेद्विचयनं मृगः।) as the Oxford MS.

Of the *nānārtha* section the beginning is wanting, viz. the monosyllables, dissyllables and part of the trisyllables in *k*, as far as the word *kramuka*, spelled *kraghaka* in this MS., the Bengālī sign for *mu* having been misread.

This MS. concludes with the same stanzas as the preceding one, including the half-*śloka* containing the date of that MS.

[H. T. Colebrooke.]

1018.

217. Foll. 118 (and a *śuddhipattra* between foll. 69 and 70); size 15 in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; generally eight lines in a page.

Abhidhānatantra (or *Nāmaliṅgānuśāsana*), a synonymous and homonymous dictionary, chiefly made up of verses of the *Amarakosha* with additions; by *Jaṭādhara*, son of *Raghupati* and *Mandodarī*.

It begins:

भागीरथीं जलमयीं जगतामधीशं
मन्दोदरीरघुपती पितरौ च नत्वा ।
दिखडीयविप्रकुलजः स जटाधरो ऽसाव्
आचार्य एतदकरोदभिधानतन्त्रं ॥
श्रीचन्द्रशेखरगिरिप्रभवास्ति चाटि-
ग्रामे फणीति तटिनी निकटे ऽद्सीये ।
उत्पत्तिभूमिरपि देवकडाभिधानो
ग्रामो ऽस्ति यस्य पितृभूमिरतिप्रसिद्धः ॥

For an analysis of the work see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 434 (where the Oxf. MS. is stated to have been copied from the same original as the present one); for another MS. see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 44.

[H. T. Colebrooke.]

1019.

1511a. Foll. 114; size 11½ in. by 9 in.; large, Devanāgarī writing; ten lines in the page; European paper (watermark 1801).

Dharaṇi, a vocabulary of homonymous words, arranged according to their finals and the number of syllables, by *Dharaṇidāsa*.

It begins:

विशुद्धिज्ञानदेहाय भूतनाथाय वेधसे ।
हिताय सर्वलोकानां नमस्ते सर्ववेदिने ॥
यस्य ज्ञानदयासिन्धोः परार्थैकफला गुणाः ।
स चेत्करोतु कल्याणं सर्ववित्परमेश्वरः ॥
सा ते भवतु सुप्रीता वागर्थप्रतिपत्तये ।
हेतवे सर्वभूतानां सर्वशुक्ला सरस्वती ॥
देवदेवं प्रणम्यादौ सर्वज्ञं जगतो गुरुं ।
समाप्यान्यानि तंत्राणि क्रियते सारसंग्रहः* ॥
पादैः पादद्वयैः श्लोकैरनेकार्थसमुच्चयः ।
एष कांतेन वर्गेण कवीनां सुखहेतवे ॥
एकद्वित्रिचतुःपंचषड्वर्णैः क्रमशस्त्विह ।
शब्दाः पादेषु चार्धेषु श्लोकेषु सति संभवे ॥

* MS. 1512 having been in India now for some years, it has not been possible to compare again the two MSS.

* समात्यान्यानि तंत्राणि बालसारसंग्रहः MS.; (?) अभ्यस्या a.

Digitized by Microsoft®

It ends: इत्यनेकार्थसारोयं समाप्तः ॥
पूर्वाचार्याभिधानेभ्यः सारमाकृष्य यत्नतः ।
कृतो धरणिदासेन वर्णानुक्रमसंग्रहः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1020.

1577c. Foll. 18; size $9\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Hārāvalī, a collection, in 278 *ślokas*, of words not in common use, by *Purushottamadeva*.

Between foll. 17 and 18 a leaf is inserted containing the last six *ślokas* of the same work, written by a different hand, and apparently dated in the *Newar* era: नैपालीये ० ९४४ (? A.D. 1814) युते कार्तिकशुद्धे नवम्यां लिखितं ॥

Again, after fol. 18, there is another leaf containing part of the contents of fol. 7, written by the same hand.

The work has been printed repeatedly in India; the first edition, under Colebrooke's guidance, Calc. 1807. [B. H. HODGSON.]

1021.

1567a. Foll. 11; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; Devanāgarī character; 11–14 lines in a page.

The same work.

Dated: संवत् १८६२ ।
करतर्कगजेन्दुवैक्रमे ऽब्दे
नभसश्शुक्लदिने शसन्निधौ ।
शुभहारावलिकामयं गुरौ
व्यलिखद्विष्णुसमाह्वयो द्विजः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1022.

1511d. Foll. 19 (149–172 of vol.); size $11\frac{1}{2}$ in. by 9 in.; large, modern Devanāgarī; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1023.

2786c. Foll. 30; size $11\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{1}{4}$ in.; clear, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

I. *Hārāvalī*, ends fol. 24*b*.

II. A glossary of words containing one of the three sibilants, either as an initial, medial or final letter.

It begins:

अथ तालव्यमूर्धन्यदंतानामपि लेशतः ।
शषसानां विशेषेण निर्देशः क्रियते ऽधुना ॥
श्यामकशाकणुकशीकरशोकशूक-
शालूकशंकुशकशंकरणुक्रशक्राः ।
शौटीरशीटशकटाः शिपिविष्टशिष्ट-
शाखोटशाटकशटीशाटितं शटालुः ॥ ०

Fol. 27*b*: इति चतुर्विंशतिश्लोकैस्तालव्यशकारनिर्देशः ॥

Fol. 29: इति मूर्धन्यनिर्देशः ॥

Incomplete at the end; the MS. terminates abruptly in the second half-*śloka* of words with final स. [COLL. OF FORT WILLIAM.]

1024.

951. Foll. 145; size 11 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; well written, in Devanāgarī; seven or eight lines in a page.

Medinī, a homonymous dictionary, by *Medinīkara*, son of *Prāṇakara* (?).

It begins: वृषांकाय नमस्तस्मै ०

It concludes with the well-known six stanzas, containing a list of the authorities used by the author, and ending thus:

षट्शतगाथाकोषप्रणयनविख्यातकौशलेनायं ।
मेदिनिकरेण कोषः प्राणकरसूनुना * रचितः ॥ ६ ॥

---

* Though not fitting in with the metre, this is the form of the name usually found in MSS. and editions. One of *Somanātha*'s MSS. gave the form *Paṇḍunakara*, while a MS. of the Roy. Asiatic Soc. (Todd Coll. 93) reads *Pāṭūṇakara*.

Digitized by Microsoft®

लीखितं बाबुरामब्राह्मन (!) शंवत् १८५२ शाके शालिवाहन १७१७ शमैनाम मार्गशीर्षकृष्णो ऽष्टम्यां गुरुवासरे ॥

This work has been printed repeatedly in India; the first edition, under Colebrooke's guidance, Calc. 1807; another, edited by *Somanātha-Śarman Mukhopādhyāya*, Calc. 1869.

Regarding the author's name, Wilson states that the names in *kara* are peculiar to the Kāyastha class in Bengal, and to Mahratta Brāhmans; while *Somanātha* remarks that there are also Vaidya families which take this appellative. [H. T. COLEBROOKE.]

1025.

2810. Foll. 314; size 6½ in. by 8¾ in.; modern Bengālī handwriting; 15–18 lines in a page; the first page of each leaf being left blank for English renderings; bound in the European style.

Medinī-kosha; with an English translation of the first few pages, and occasional notes. [SIR C. WILKINS.]

1026.

2835. Foll. 292; size 9 in by 7½ in.; bound in the European style.

Medinī-kosha, with an English translation; written in two columns, one of which contains the Sanskrit words in *Medinīkara's* arrangement, in a native Devanāgarī hand; whilst the other gives the meanings in Sanskrit and English, written by the late Capt. Edw. Fell, Secretary to the Brāhmanical Coll. at Benares. [SIR C. WILKINS.]

1027.

2813. Foll. 90; size 14½ in. by 8½ in.; beautifully written, in Devanāgarī, by *Lālā Mahtāb Rāy*; bound in the European style.

Medinī, arranged alphabetically, according to the initial letters; with the Sanskrit meanings after them, and a partial English translation. [SIR C. WILKINS.]

1028.

1334f. Foll. 2 (foll. 37 and 38 of vol.); size 12 in. by 9 in.; clear Bengālī handwriting; fifteen lines in a page; European paper (watermark 1802).

Sārasvatābhidhāna, a small vocabulary of thirty-five *ślokas*.

It begins:

सारस्वताभिधानं तु प्रवक्ष्यामि विशेषतः ।
गोपनीयं कवीन्द्राणां आयुष्मोऽपि कलत्रतः ॥
वनेमत्तः षष्टिमत्तो मदवृन्दो महामृगः ।
स्थूलपादो मत्तकोशः कुञ्जरो वारण(ः) करी ॥
दन्तावलो दीर्घमुखो हस्तिन्येते प्रतिष्ठिताः ।
पञ्चवीरश्च रोलम्बो भ्रमरः षट्पदः खलः ॥
इन्दीवरः कृष्णदेहो भ्रमरे तु प्रकीर्तिताः ।

Then follows a homonymic portion, giving the meanings of the following twenty-three words:

किंकिरात, मराल, बलाक, लङ्का, कलि, किरात, खञ्ज, रसिका, मार्जार, सृगाल, किङ्किर, श्यामल, वनराजी, यक्षस्, मन्दर, माकन्द, कण्ठीरव, विकणी (?), गरल, कलविङ्क, वीजन, खुदाः, दादाः ॥

It ends:

खुडाः स्यात् डिङ्करे नीचे दादाः स्यात् युवतीपतिः ।
सारस्वतमिदं शास्त्रं प्रोक्तमेतत् समासतः ॥
विचित्य सकलान् लोकान् विचरन्ति महीमिमां ।
कवयो ये न जानन्ति तेषां मोहः सदा भवेत् ॥

इति श्रीसरस्वतीकृतं सारस्वताभिधानं समाप्तं ॥

For other MSS. of this vocabulary see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 39 (eleven *ślokas*), iii., p. 79 (forty-seven *ślokas*).

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

1029.

2533b. Foll. 4; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; well written, in Devanāgarī; about the latter half of the 16th century; 15 or 16 lines in a page.

Anekārthadhvanimañjarī, a homonymous vocabulary, in three chapters (of 180 *ślokas*).

I. *Ślokādhikāra* (92 *ślokas*), treating of words the meanings of which take up not less than a couplet, begins:

शब्दांभोधिर्यतो ऽनंतः कुतो ऽप्यागमसंभवात् ।
स्वानुवाचैकमाधाय* तस्मै वागात्मने नमः ॥ १ ॥
शिवं भद्रं शिवः शंभुः शिवा गौरी शिवाभया ।
शिवः कीलः शिवः क्रोष्टा भवेदामलकी शिवा ॥ २ ॥
गौरी शिवप्रिया प्रोक्ता गौरी गोरोचना मता ।
गौरी स्यादप्रसूता स्त्री गौरी शुद्धोभयान्वया ॥ ३ ॥
हरिरिन्द्रो हरिर्भानुर्हरिर्विष्णुर्हरिर्मरुत् ।
हरिः सिंहो हरिर्भेको हरिर्वाजी हरिः कपिः ॥ ४ ॥
हरिरंशुर्हरिर्भीरुर्हरिः सोमो हरिर्यमः ।
हरिः शुक्रो हरिः सर्पः स्वर्णवर्णो हरिः स्मृतः ॥ ५ ॥

It ends:

खजूरः फलभेदः स्यात् खर्जूरं रजतं मतं ।
खर्जूरः क्षुद्रजातिः स्यात् खर्जूरा तृणगोधिका ॥ ९१ ॥
गुरुः पिता गुरुर्ज्येष्ठो गुरुर्देवपुरोहितः ।
दुर्वहो ऽपि गुरुः प्रोक्तो गुरु शिष्याभिषेकदः ॥ ९२ ॥

II. *Ardhaślokādhikāra* (69 *ślokas* of words taking up half a couplet) begins:

तटो वप्रः पिता वप्रो वप्रः केदार एव च ।
सर्पो व्यालः शठो व्यालो व्यालो ज्ञेयश्चतुष्पदः ॥ १ ॥
स्वंगे दारेषु शय्यायां तल्पशब्दो ऽभिधीयते ।
तारास्वप्नौ गृहस्थाने धिष्ण्यमाहुर्विचक्षणाः ॥ २ ॥

It ends:

करिणां बंधनस्थानं वारि वारि जलं मतं ।
प्रचुरं भूरि विज्ञेयं भूरि कांचनमेव च ॥ ६८ ॥
भषको दुर्जनो ज्ञेयो भषकः सरमासुतः ।
सूदः स्यात्सूपकारश्च सूदो ज्ञेयः कुटुंबिकः ॥ ६९ ॥

III. *Pādādhikāra* (19 *ślokas*) begins:

राजा चंद्रो नृपो राजा पयः क्षीरं पयो जलं ।
मित्रो भानुः सुहृन्मित्रं दरं छिद्रं दरं भयं ॥ १ ॥

* Read स्वानुबोधैकमानाय °

श्रीकंठस्थावरौ स्थाणू हरच्छागाच्युता अजाः ।
गोविंदो हरिगोसंख्यौ शिवकृष्णौ वृषाकपी ॥ २ ॥
शरीरोत्सेधयोः कायः ° ॥ ३ ॥ सरित्समुद्रयोः सिंधुः ° ॥ ४ ॥ पिपासालोभयोस्तृष्णा ° ॥ ५ ॥ निस्तृंशो ° ॥ ६ ॥ इला भूमिर्मता गौश्च ° ॥ ७ ॥

It ends:

द्रुमो वृक्षः पुराणे ऽन्ने ध्रुवो निश्चितनित्ययोः ।
संघाते पूरणे पूरः सूरः सूर्यनरेंद्रयोः ॥ १८ ॥
वृक्षजातिगजौ पीलू प्रदरौ रागमार्गणौ ।
कमरः कोमले काम्ये समरो युद्धसंघयोः ॥ १९ ॥

A similar work of the same title, but consisting of 320 *ślokas* (viz. I. of 104; II. of 82; III. of 34 *ślokas*, many of which are identical or very like those of the present treatise), and ascribed to the Kāśmīrian *Mahākshapaṇaka*, has been printed in the *Dvādaśakośasaṃgraha* (Benares 1865). See also Rāj. Mitra, Notices iv., p. 28. [GAIKAWAR.]

1030.

2544a. Foll. 14; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same work, with an additional (fourth) chapter, of 43 *ślokas*. Very incorrect.

It begins:

शुद्धवर्णमनेकार्थं शुद्धमौक्तिकमौक्तिकं ।
कंठे कुर्वंति विद्वांसः श्रद्दधाना दिवानिशं ॥ १ ॥
शब्दांभोधिर्यतो ° ॥ २ ॥
सरस्वत्याः प्रसादेन कविर्वैभाति यत्पदं ।
प्रसिधमप्रसिधं(!) वा तत्प्रमाण्यं च साधुभिः ॥ ३ ॥
शिवं भद्रं शिवं (!) शंभुः शिवा गौरि (!) शिवाभयाः । °

Chapter iv. begins:

शिवः सर्वः शिवः शुक्रः शिवः कीलः शिवो व्यसुः(!) ।
शिवा गौरी शिवा धात्री शिवं श्रेयः शिवा स्नुषा ॥
तिलंपृष्ठे (!) मले मांसे जंबाले कोमले ऽस्थिनि ।
प्रधाने राजलिंगे च ककुदाख्या प्रचक्षते* ॥ °

* This is a complete jumble. The first half-*śloka*, containing meanings of पलल, belongs to *śl.* 24 of the

Digitized by Microsoft®

It ends:

छत्रे सिंहासने स्वर्णे चमरे पुंडरीकता: (l. ° री मता) ।
पुंडरीको भवेत् व्याघ्रः पुंडरीकस्तु दिग्गजः* ॥ ४२ ॥
क्रीडा द्युतिस्तुतिकांतिर्विजिगीषुगतिस्तथा ।
व्यवहारपरमार्थेश्च देवशब्दो ऽभिधीयते ॥ ४३ ॥

इत्यनेकार्थमंजरी समाप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

1031.

2089c. Foll. 6; size 9½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing; 11–14 lines in a page.

Portions of the same work.

The leaves are out of order, viz., foll. 2, 5, 4, 1, 3, 6.

Foll. 1 and 2 contain from I. *śl.* 25 to I. 68; foll. 3–5, from I. 97 to III. 7; fol. 6, from IV. 34 to the end (IV. 39).

It ends:

कमलं क्रमयुग्मं च कमलं कमलं विदुः ।
पुंडरीको भवेत्सिंहो पुंडरीकं सरोरुहं ॥
छत्रे सिंहासने स्वर्णे चमरे पुंडरी मता ।
क्रीडा द्युतिर्वृतिः कांतिर्विजिगीषुगतिस्तथा ॥ ३९ ॥

इति श्रीअनेकार्थध्वनिमंजर्यां चतुर्थः श्लोकाधिकारः समाप्तः॥ संवत् १७४८ वर्षे पौषमासे कृष्णपक्षे षष्ठीभौमे । लिखिता अनेकार्थध्वनिमंजरी व्यासलवणाख्येन ॥ [GAIKAWAR.]

1032.

1475f. Foll. 6; size 13¼ in. by 3¼ in.; careless, modern Bengālī handwriting; six or seven lines in a page.

Nānārthadhvanimañjarī, a short homonymous vocabulary, here ascribed to *Durgasiṃha*; while in a MS., described in Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 155, the treatise is ascribed to *Gadasiṃha*.

It consists of about 88 *ślokas*, corresponding to the first chapter of the *Anekārthadhvanimañjarī*. It begins:

शब्दाम्भोधिर्यतो ऽनन्तो ऽप्यतो (l. यतो) व्याख्या प्रवर्तते ।
गुरवे शम्भवे तस्मै नित्यं वागात्मने नमः ॥
शुद्धधर्ममनेकार्थं शुद्धमौक्तिकमौक्तिकं ।
कण्ठे कुर्वन्ति विद्वांसः श्रद्दधानाः शुभाशुभं ॥
सरस्वत्याः प्रसादेन कविर्वभाति यत्पदं ।
प्रसिद्धमप्रसिद्धं वा तत्प्रमाणमिहोच्यते ॥
शिवः शुक्रः शिवः सर्वः शिवः कीलः शिवो वसु(:) ।
शिवा गौरी शिवा क्रोष्ट्री शिवं भद्रं शिवं शुभं ॥
गौरी शिवप्रिया देवी गौरी गोरचना मता ।
गौरी कन्या ऽप्रसूता स्त्री गौरी शुद्धोभयान्वया ॥

It ends:

अजयरुद्रगङ्गाधरधरणिरत्नको-
षानालोक्य संक्षेपात् ।
नानार्थध्वनिमञ्जरीयमभिहिता
श्रीमद्दुर्गसिंहेन परमयत्नतः† ॥

For another MS. (consisting of 75 *ślokas*), in which the author's name is not given, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 445.

[H. T. COLEBROOKE.]

1033.

1334d. Foll. 25*b*–33*b* of vol.; size 12 in. by 9 in.; large Bengālī handwriting; 14 or 16 lines in a page; European paper (water-mark 1802).

I. Foll. 25*b*–29. Collections of words containing the letters श (end fol. 27), ष (fol. 27*b*), स (fol. 28*b*), and ण; ascribed to *Purushottamadeva*.

Anekārthadhvanimañjarī (Ben. ed.), and should read तिलपिष्टे ° कोमले ऽश्मनि(?); whilst the 2nd line is the first of *śl.* 120 of that edition.

* For the 2nd half-*śloka* see Ben. ed. (*Dvādaśakośasaṃgraha*), *śl.* 104.

† अमररुद्रगङ्गाधरधरणी ° श्रीगदसिंहेन परमयत्नात् Rāj. Mitra, Notices ii., p. 156, more in accordanee with the (*aupacchandasika*) metre.

Digitized by Microsoft®

The MS. begins:

श्रेयःशर्मनिशातशातशकटं शौटीर्यशोचिर्यशः ।
श्रहृणं श्रीपदशुद्धशोभनभृशं शून्यं शरण्यं शिवं ॥

Fol. 28*b*: इति महामहोपाध्यायश्रीपुरुषोत्तमदेवविरचितः सकारभेदः समाप्तः ॥

This portion ends: इति शकारभेदः। नामविशेषः शर्मेति शब्दविशेषः । वर्मण् चर्मण् कर्मणित्यादि ।

वाशब्दोच्चारणादेव वहिर्नियान्ति पातकाः ।
पुनः प्रवेशनायैव मकारस्तु कराटवत् ॥

II. Foll. 29–33*b*. *Nānārthamañjarīkosha*.

It begins:

शिवः शुक्रः शिवः सर्वः शिवः कामः शिवो वसुः ।
शिवा गौरी शिवा क्रोष्ट्री शिवं शुभं शिवं शुभं ॥
गौरी शिवप्रिया देवी °

[H. T. Colebrooke.]

1034.

2826b. Foll. 9; size 7 in. by 9 in.; well written, in Devanāgarī, by *Lālā Mahtāb Rāy*; fifteen lines in a page.

Three small *koshas*:

I. *Nānārthamañjarīkosha*, 76 *ślokas*; beg.:

शिवः शुक्रः शिवः सूर्यः शिवः कामः शिवो वसुः ।
शिवा गौरी शिवा क्रोष्ट्री शिवं शुभं शिवं शुभं ॥
गौरी शिवप्रिया देवी गौरी गोरोचना मता ।
गौरी कन्याप्रसूता स्त्री गौरी शुद्धोभयान्वया ॥ °

It ends fol. 5*a*:

गंधर्वो जातिभेदः स्यात् गंधर्वश्च तुरंगमः ।
गंधर्वं च स्मृतं गीतं गंधर्वो देवपुंगवः ॥
इति कोषप्रधानं सा नानार्थमंजरी मया ।
कुकवेरपि सत्काव्यं भाव्यया हृदयस्थया ॥
इति नानार्थमंजरीकोषः समाप्तः ।

II. *Nakshatrakosha*, an enumeration of deities and *nakshatras*, in 26 *ślokas* beg.:

अश्विनी तुरगो वाजी तुरंगश्च तुरंगमः ।
घोटको ऽश्वो हव्यवाहो यजुः(l. ययुः)सप्तिर्निगद्यते ॥
यमो ऽंतकः कृतांतश्च याम्यः प्रेतपतिः स्मृतः ।
भरणी पालनादीशो मांसादाधिपतिस्तथा ॥

It ends fol. 8*a*:

इति नक्षत्रकोषो ऽयं व्यलिखं परया मुदा ।
यदभ्यासप्रसादेन कवयः सुजनाः स्फुटं ॥

III. *Śādiśabdānām ślokāḥ*. The first ten *ślokas* of the treatise noticed under part I. of the preceding MS.; rather incorrect. Beg.: श्रेयः शर्मणि शातशात °

[Sir C. Wilkins.]

1035.

2544b. Foll. 46; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1550; thirteen lines in a page.

Śrutaśabdasamuccaya, or *Śrutiśabdārthanighaṇṭu*, a homonymous glossary of (supposed) Vedic words in sixteen *vargas*, by *Someśvara*, pupil of *Yogeśvara*.

It begins:

उक्तानुक्तदुरुक्तार्थशब्दानामनुशासनं ।
निघंटुज्ञानकोषेभ्यः प्रवक्ष्यामः समासतः ॥ १ ॥
वैदिकव्यवहारेण नामलिंगप्रमाणतः ।
अर्थप्रकाशदीपाभप्रभाप्रत्ययवेदनं ॥ २ ॥
राजा शशिन्यहींद्रे स्यात् पार्थिवे कृष्णवर्त्मनि ।
गुरौ कृष्णे शृंगवेरे कालज्ञेये मखावपि ॥ ३ ॥
आत्मन्यात्मसमे ह्यात्म चाणे ऽन्ने पंडिते ऽभिके ।
मंडूके मन्मथे धूके सिंहे हंसे बलोत्तरे ॥ ४ ॥
स्तोमो ऽध्वरे परेशाने विधिवेदांतयोः स्वरे ।
वाङ्मये प्रेम्णि सच्छीले योगे संरभरत्नयोः ॥ ५ ॥
आशुः कूर्मे द्वादशानां समाहारे ऽर्कचंद्रयोः ।
मंडले महसि श्रेष्ठे मंक्षुसंस्थानयोरपि ॥ ६ ॥
शलभे संमते शंभु देहे दैवात्मनोरपि ।
प्रणामे परिसंख्यायामातिथेयवृषे शिवे ॥ ७ ॥
मद्यं तक्रे घृते क्षीरे दधिन्यामेक्षुजे (° मिक्षजे) रसे ।
परिसृतारनाले स्यात् ताम्रगव्ये ऽमृते रसे ॥ ८ ॥
नालिकेरिजले सर्वमादके वस्तुनि स्मृतं । [॥ ९ ॥
क्षौद्रे खार्जूरकद्राक्ष्या (? ° के द्राक्षा) मधुरद्रव्यवारिणि
सर्वापेयरसे क्षार्थे सौरभे ऽहंकृतौ कलौ ।
क्रोधे प्रमोदे कामे च संभ्रमे रतिहावयोः ॥ १० ॥ °

Digitized by Microsoft®

Chapter 1 (*varishṭho vargaḥ*), consisting of 114 *ślokas*, ends fol. 4*b*. The next chapters are named from the first word explained. 2. *rañjanādir vargaḥ* (108 *śl.*), ends fol. 8.—3. *lokādi* (104 *śl.*), fol. 11*b*.—4. *āmnāyādi* (116 *śl.*), fol. 14*b*.—5. *ūrjādi* (113 *śl.*), fol. 17*b*.—6. *ākṛiti-saṃjñako v.* (83 *śl.*), fol. 20.—7. *śayādiḥ* (83 *śl.*), fol. 22*b*; ch. 8–15 contain the meanings (many of them of a most extraordinary kind) of the various vowels and consonants, the latter in combination with each of the vowels:—8. *kādi* (66 *śl.*), fol. 24*b*.—9. *cādi* (75 *śl.*), fol. 27.—10. *ṭādi* (72 *śl.*), fol. 29.—11. *tādi* (73 *śl.*), fol. 31*b*.—12. *pādi* (78 *śl.*), fol. 34.—13. *adbhuto vargaḥ* (containing the vowels 155, *śl.*), fol. 38*b*.—

इमे स्वरा अनंतार्थाः समासात् कथिता इह ।
बुधबुद्धिविलासाय सर्वकोषविलोडनात् ॥

14. *yādi* (63 *śl.*), fol. 40.—15. *sādi* (121 *śl.*), fol. 44.—16. *kāmādi* (80 *śl.*).

This chapter begins:

काम: कमलिनीतंतौ काम: कामाश्रितश्रियां ।
काम: संततिवर्गे स्यात् काम: कमलकूपयो: ॥ १ ॥
कम: (!) परमसंसिद्धो: काम: कीर्तिप्रिये जने ।
काम(:) सर्वाभिलाषे स्यात् काम: कंकणपत्रयो: ॥ २ ॥
कामो विभूषणे रम्ये कामो वामाभिरामयो: ।
काम: किंजल्कबहुले काम: सामसरस्वतो: ॥ ३ ॥ °

It ends:

सर्वशब्दनिधानाग्यकोषकोटिनिदर्शनात् ।
विलोड्य शब्दवार्ध्यंभोनिर्मितो ऽयमुपक्रम: ॥ ८० ॥
श्रीयोगेश्वराचार्यस्य शिष्येण मुनिनामुना ।
सोमेश्वरेण व्यरचि श्रुतशब्दसमुच्चय: ॥ ८१ ॥
मंत्रतंत्रोभयाम्नायसमाम्नातविनिश्चय: ।
निघंटुरर्थसंभूतिश्रुतिशब्दैकवेदक: ॥ ८२ ॥
सोमेश्वरेण सिद्ध्यर्थस्वात्मात्मकृतिसिद्धये ।
प्राय: स लौकिकज्ञो ऽपि बुधमानसदीपन: ॥ ८३ ॥
इति श्रीश्रुतिशब्दार्थमहनीयसमुच्चये ।
निघंटावभवद्वर्ग: कामादि: षोडश: क्रमात् ॥ ८४ ॥ १५०८ ॥

[GAIKAWAR.]

1036.

3107. Foll. 40 (but meant to make up 20 leaves, and paged accordingly; one page of each leaf being left blank); size 12½ in. by 2 in.; fairly good, cursive, rather old Bengālī writing which has faded in places (the letter *r* being distinguished by a stroke drawn across the letter); 5–7 lines in a page.

Varṇaprakāśa, collections of vocables, containing the same consonant, and of words of different spellings; compiled, by *Karṇapūra*, for *Rājādhara*, son of *Amaramāṇikya* of *Traipurī* (? *i.e.* Benares). Incomplete.

It begins (the numbers being supplied):

कलुषगृहतयोरस:* मुरारेर्
नखदमितादसृगालिकैतवेन ।
विनिहितमयमानयन्नपाङ्ग-
निखिलनवं नरकेशरी पुनातु ॥ १ ॥
साधारणसुधाभोगैर्विबुधैर्विबुधालयै: ।
पुरन्दरपुरीवान्या धन्यास्ति त्रैपुरी पुरी ॥ २ ॥
सोमसंतानसंभूत: पुरुहूत इवापर: ।
तस्याममरमाणिक्यनामाभून्नृपनायक: ॥ ३ ॥
कमलानन्दिनो ऽनन्तकैरवक्लमकारिण: ।
सर्व एवाभवञ्छूरा: पौरा यस्य प्रतापत: ॥ ४ ॥
यदीयालापपीयूषं पिबन्त: सुखशालिन: ।
लेभिरे स्वमनोभारं सर्वे सविधवर्तिन: ॥ ५ ॥
हिते रत: समस्तानां भूतानां भूतिभूषित: ।
तस्य राजाधरो नाम सूनु: स्थाणुरिवाजनि ॥ ६ ॥
नानाविधगुरुग्रन्थविचारेण रसप्रदां ।
विबुधा यस्य सेवन्ते सभां सुरसभामिव ॥ ७ ॥
सर्वशास्त्रातिशूरेण कर्णपूरेण सूरिणा ।
अयं तस्यानुबन्धेन निबन्ध: क्रियते मया ॥ ८ ॥
आनन्द[लोक marg.]विज्ञानामज्ञानां ज्ञानदायक: ।
कर्णपूरकवे: कस्मै कोष एष न रोचते ॥ ९ ॥
संदेहध्वान्तसंदोहच्छन्ने विज्ञानचक्षुषि ।
वर्णप्रकाशदीपेन लिपिकर्म प्रयुज्यतां ॥ १० ॥

* ? The MS. seems to read कमृष °

Digitized by Microsoft ®

पुराणयमकश्लेषान् कोषानेकोनविंशतिं ।
धातुवृत्तीरुणादिं च समाकृत्यायमुच्यते ॥ ११ ॥

जयजल्पाकजीमूता जीवनं जवनं जवः ।
जिह्मगोजृम्भणं जम्भा जनको जननं जनः ॥
जन्म जन्तुर्जैनुर्जैन्युजाघनं(!) जननी जनिः ।
जलं जुष्टं च जम्बालजिह्वालजम्भजम्भलाः ॥ ०

Fol. 3*a*: इति त्रिपुरपुरुहूता(म)मरमाणिक्यदेवमहामात्यश्री-
कविकर्णपूरकृते वर्णप्रकाशे वर्गीयजकारादिप्रकरणं ॥ * ॥
राजीवं राजिलो राजा वृजिनं व्यञ्जनाजिरे । ०

Fol. 3*b*: इति वर्णप्रकाशे एकाक्षरान्तरवर्गीयजकारप्रकरणम् ॥ * ॥
सायुज्यमादि सांयुज्यमुत्सर्जनविसर्जने । ०

Fol. 4*a*: इति द्व्यक्षरान्तरजकारप्रकरणं ॥ * ॥
स्यान्महाराजनं हे स्मि महाराजतमित्यपि ।
इति वर्णप्रकाशत्र्यक्षरान्तरवर्गीयजकारप्रकरणं ॥ * ॥
द्विजपङ्जयशोभाजस्तनूजभुजभूभुजः । ०

Fol. 4*b*: इति ० जकारान्तप्रकरणं ॥ ० ॥

Then follow, treated in the same way, य (ends fol. 5*b*), ण (fol. 7*a*), न (fol. 9*a*), व (and ब fol. 11*a*), श (fol. 13*b*); words with either श or ष (ib.), श or स (fol. 14*a*), ष (fol. 18*a*), स, incomplete.

It ends: इति वर्णप्रकाशे दन्त्यसकारादिप्रकरणं ॥ * ॥
द्विर्दन्त्ये साहसं स्वस्थः संस्था सारससीसके ।
स्रोतः स्रोतस्वती स्रस्तं साध्वसं सरसीसरः ।
संसारः सहसा सर्पिः स्वसा संसरणं ससः ॥
समञ्जसं समस्या च सं- [?]

1037.

1334e. Foll. 33*b*–37 of vol.; size 12 in. by 9 in.; clear Bengālī handwriting; sixteen lines in a page; European paper (watermark 1802).

Dvirūpakosha, a vocabulary of words spelled in two different ways, here ascribed to *Purushottamadeva*.

It begins:

भवेदाषाढ आशाढो विषुवद्विषुवं च तत् ।
मातुःस्वसा मातुःष्वसा कषायां कषिता कशा ॥
शष्परं सष्परं प्रोक्तं कुशलं कुसलं तथा ।
वासवो वाशवो ऽपि स्याद्वशिष्ठस्तु वसिष्ठकः ॥

It ends:

दवालश्च तथा तत्र दलो ऽपि विहितो मरा (!) ।
क्रौञ्चापि च तथा क्रौञ्चस्तथा च प्रतिपद्यते ॥
हलन्तो गीयते कश्चिददन्तो ऽपि च गीयते ।
दुर्लभो ग्रन्यतो लोके धातुवीजप्रमाणतः ॥
इति पुरुषोत्तमदेवविरचितो द्विरूपकोषः समाप्तः ॥

This is the second of the two treatises of this kind printed in the *Dvādaśakośasaṃgraha* (Ben. 1865), where, however, not this one, but the other (see next MS.), is ascribed to *Purushottama*.

For other MSS. in which however the author's name is not given, see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 449, 450.

This MS. differs very considerably from the printed text, especially in the latter part.

[H. T. Colebrooke.]

1038.

1334a. Foll. 3; size 12 in. by 9 in.; Bengālī character; 12–14 lines in a page.

Śabdabhedaprakāśa, another vocabulary of the same kind. It agrees pretty closely with the first part of the first supplement to *Maheśvara's Viśvaprakāśa*.

It begins:

प्रबोधमाधातुमशाब्दिकानां
कृपामुपेत्यापि सतां कवीनाम् ।
कृतो मया रूपमवाप्य शब्दभेद-
प्रकाशो ऽखिलवाङ्मयार्थः ॥
विद्यादगारमागारमपगामापगामपि ।
अरातिमारातिमथो अम आमः प्रकीर्तितः ॥ ०

It ends:

शफे खुरं कवर्गीयं क्षकारश्च क्षुरप्रके ।
नापितस्योपकरणे कषसंयोग इष्यते ॥
जामाता चैव यामाता जोषा योषा च कीर्तिता ।
अव्ययानव्ययो दोषाशब्दो रात्रौ प्रचक्ष्यते ॥

Digitized by Microsoft®

इति शब्दभेदप्रकाशः ॥

शाके ऽग्निदीर्घास्यषडेकमाने
पुस्तं स्वपाठाय लिलेख यत्नात् ।
नत्वा महादेवपादारविन्दं
कोपि द्विजः शब्दभेदप्रकाशं ॥

This date depends on the meaning of *dīrghāsya* (? *Gaṇeśa*, or elephant). It cannot, however, be the date of the present MS., as the paper bears the watermark 1802.

In the *Dvādaśakośasaṃgraha* this treatise is ascribed to *Purushottamadeva*, as it also is in a MS. described in Rāj. Mitra's Notices, vi., p. 298; whilst in another, ib. i., p. 118, the author's name is not given. In Dr. Burnell's Classif. Index to the Tanjore MSS., p. 51, the same, or a similar, tract is assigned to *Śrīharsha* (the author of the *Naishadhīya*). In the Benares print it consists of 56 *ślokas*, the last 13 of which are wanting in the present MS.

[H. T. Colebrooke.]

1039.

1475e. Foll. 7; size 15½ in. by 5½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; 8–12 lines in a page.

I. Foll. 1–6b. *Varṇadeśanā*, or *Deśanā*; a third collection of differently spelled words, likewise ascribed to *Purushottamadeva*.

It begins:

पुरुषोत्तमदेवस्य देशनेयं निशम्यतां ।
वर्णविप्लवनाशाय नृपाज्ञेव गरीयसी ॥

अत्र हि प्रयोगे ऽबहुदृश्वनां श्रुतिसाधारण्यमात्रेण गृह्णतां खुरक्षुरप्रादौ खकारक्षकारयोः । शिंहाशिङ्घाणकादौ हकारघकारयोः । ययातिजोमादौ यकारजकारयोः । वेनपूर्वाह्नादौ वकारनकारयोः । वेदनावन्दनादौ ओष्ठ्यदन्त्यौष्ठ्यवकारयोः । केशवेषादौ शकारषकारयोः । धूसरोषरादौ सकारषकारयोः । तथा गौडादिलिपिसाधारणाद् हिण्डीरगुडाकेशादौ हकारडकारयोः भ्रान्तय उपजायन्ते । अतस्तद्विवेचनाय क्वचिद्धातुपारायणे धातुवृत्तिपूजादिषु प्रत्यक्षलिखनेन प्रसिद्धोपदेशेन धातुप्रत्ययोणादिव्याख्यालिखनेन क्वचिदाप्तवचनेन श्लेषादिदर्शनेन वर्णदेशनेयमारभ्यते । ०

II. Foll. 6b–7b. A kind of supplement to the above treatise, containing words collected on the same principle.

It begins: दिव । दिव् ॥ द्रुहण । द्रुघण । द्रुहित ॥ विरिञ्च । विरिञ्चि ॥ नरायण । नारायण ॥ सूर । शूर ॥ शबरः । सबर ॥ The concluding pairs of words are: पाककृष्ण । कृष्णपाक ॥ फलकृष्ण । कृष्णफल ॥ फलपाक । पाकफल ॥

The margin of the last page has the title *Varṇadeśa*. [H. T. Colebrooke.]

1040.

1511c. Foll. 25 (128b–52 of vol.); size 11½ in. by 9 in.; large Devanāgarī writing (watermark of paper 1801); very incorrect and apparently copied from the preceding (or some other Bengālī) MS.; ten lines in a page.

Varṇadeśanā, followed (on the last three leaves) by the same supplement, here called *Aksharā-(valī)* on the margin. [H. T. Colebrooke.]

1041.

1334b. Foll. 18 (foll. 4–21a of vol.); size 12 in. by 9 in.; large, clear Bengālī handwriting; fourteen lines in a page; European paper (watermark 1802).

Dvirūpa-dhvanisaṃgraha, another vocabulary of words of different spelling, by *Bharatasena*, son of *Gaurāṅgamallika*.

The work consists of some 275 *ślokas*.

It begins:

नत्वा गौरीं गिरीशं च गौराङ्गमल्लिकात्मजः ।
करोति भरतो वैद्यो द्विरूपध्वनिसंग्रहं* ॥

---

* In the Oxford MS. the first *śloka* runs thus:

पुनस्तस्मै द्विरूपाख्यं कोषं लिखितुमारभे ।
भारतं भारते मत्वा गौरीशङ्करमादरात् ॥

Digitized by Microsoft®

द्विरूपा बहुरूपाः स्युर्ध्वनयो ये ऽल्पशब्दतः ।
कियन्तस्ते ऽपि वक्तव्याः सतामिह नियोगतः ॥
ईश्वरी स्यादीश्वरा च काली काला च कालिका ।
चण्डिश्चण्डी च चण्डा च चण्डिकाचापि अम्बिका ॥

It ends :

अवगाहो वगाहश्च विश्रामो विश्रमो भवेत् ।
शर्वः सर्वश्च शम्भौ तु तत्र हारो हरे भवेत् ॥
द्विरूपाः कतिचित् शब्दाः प्रसिद्धाः कथिता मया ।
अपरे बहवो ज्ञेयाः प्रयोगेण मनीषिणां ॥
हरिहरखानकुलाब्जद्युमणेर्गौराङ्गमल्लिकाज्ज्ञातः ।
भरतो द्विरूपकोषं चक्रे विदुषां (वि)नियोगेन ॥

इति श्रीभरतसेनकृतो द्विरूपकोषं चक्रे ध्वनिसंग्रहः समाप्तः ॥ ० ॥

For a fragment (61 *ślokas*) of this work see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 447.

[H. T. Colebrooke.]

1042.

1475a. Foll. 3; size 13¼ in. by 3¼ in.; careless, modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Ekāksharakosha, a homonymous vocabulary of syllabic signs or monosyllables used as words, by *Purushottamadeva.*

It begins : अथैकाक्षरकोषः ॥

अकारो वासुदेव(:) स्यादाकारश्च पितामहः ।
इकारः कथ्यते कामो लक्ष्मीरीकार उच्यते ॥
उकारः शङ्करः प्रोक्त ऊकारश्चो ऽपि रक्षणे ।
ऋकारो देवमाता स्यादृकारः स्वर्ग उच्यते ॥
ऌकारो देवधेनूनां माता सद्भिर्निगद्यते ।
ऌकारो देवमाता स्यात् ॡकारो दनुजप्रसूः ॥
कः प्रजापतिरुद्दिष्टः को वायुरिति शब्दितः ।
क आत्मा च समाख्यातः प्रकाशे क उदाहृतः ॥
कं शिरो जलमाख्यातं कं सुख्ये ऽपि प्रकीर्तितं ।

A lithographed edition, differing considerably from this MS., is contained in the *Dvādaśa-kośasamgraha* (Ben. 1865). For other MSS. see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 431, 432; Cat. of Trinity Coll. MSS., p. 18; Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 337 (cf. viii., p. 101).

[H. T. Colebrooke.]

1043.

2841b. Foll. 2; size 8½ in. by 6 in.; European paper (watermark, Gior. Magnani); Telugu character; 13 or 14 lines in a page.

Ekāksharābhidhāna, another recension of the same work, here ascribed to *Vararuci.*

It begins : श्रीमदनंततीर्थंकराय नमः ॥

अभिधानं प्रवक्ष्यामि नानाशब्दार्थविस्तरं ।
शाक्यं वाररुचं यत्तदेकाक्षरमुदाहृतं * ॥ १ ॥
अकारो वासुदेवः स्यादाकारश्च पितामहः ।
इकार उच्यते कामो लक्ष्मीरीकार उच्यते ॥ २ ॥
उकारः शंकरः प्रोक्त ऊकारो विष्णुरुच्यते ।
ऋकारो देवमाता स्यादृकारो दनुजप्रसूः ॥ ३ ॥
ऌकारो देवमाता स्याद्दनवमाता च ॡ स्मृता ।
एकार उच्यते विष्णुरैकारश्च पितामहः ॥ ४ ॥
ओकारो देवनिकर औकारः शास्त्रसंग्रहः ।
अं भवेत्परमं ब्रह्म अः स्याच्चैव महेश्वरः ॥ ५ ॥
कः प्रजापतिरुद्दिष्टः को वायुरिति कीर्तितः ।
कश्चात्मा च समाख्यातः प्रकाशः क उदाहृतः ॥ ६ ॥
कं शिरोंबु समाख्यातं कं सुखे परिकीर्तितं ।
पृथिवी कुः समाख्याता सोमे सूर्ये च कः स्मृतः ॥ ७ ॥ ०
हि हे संबोधने प्रोक्तः क्षः क्षेत्रे राक्षसे मतः ।
जिह्वामूलीयसंबुद्धौ ᳵमित्येवं प्र(च)क्षते ॥ ३५ ॥
उपध्मानीय शाब्दिकैᳶ ᳶप इति शब्दिको मतः ।
एकाक्षरमिदं प्रोक्तमभिधानोत्तमं बुधैः ॥ ३६ ॥ ०

It ends : इत्येकाक्षराभिधानं समाप्तं ॥

In Burnell's Index of Tanjore MSS., p. 52, no. xlv., this tract is called *Aindranighaṇṭu,* and likewise ascribed to *Vararuci.* [Mack. Coll.]

---

* The Tanjore MS. of the *Aindranighaṇṭu* begins :

पूर्वं पदेनभुवा(!) प्रोक्तं श्रुत्वेन्द्रेण प्रकाशितं ।
तद्बुधेभ्यो वररुचिः कृतवानैन्द्रनामकं ॥
अकारो वासुदेवः स्याद् ०

Digitized by Microsoft ®

1044.

1334c. Foll. 21*b*–25 of vol.; size 12 in. by 9 in.; large clear Bengālī handwriting; fourteen lines in a page; European paper (watermark 1802).

Ekavarṇārthasaṃgraha, another vocabulary of monosyllables, by *Bharatasena,* son of *Gaurāṅgamallika.* It begins:

नमस्कृत्य शिवं वैद्यगौराङ्गमल्लिकात्मजः ।
भरतः कुरुते पद्यैरेकवर्णार्थसंग्रहं ॥
न हलः केवलस्यास्ति उच्चारणमिति स्वरैः ।
अन्तस्थैश्चैकता तस्य मताः ककादयो यथा ॥
अः श्रीपतौ वर्तते ऽथो स्वल्पार्थप्रतिषेधयोः ।
अभावे ऽप्यनुकम्पायामनव्ययमुदीरितं ॥
आ ब्रह्मणश्चाव्ययं तु स्मृतौ वाक्ये समुच्चये ।
सीमायामपि कारुण्ये स्वल्पार्थाभिविधिष्वपि ॥ ०

It ends:

स्यातानामेकवर्णानामर्थानां कियतां कृतः ।
संग्रहो ऽयं परे त्वर्था ज्ञेयास्तन्त्रान्तरेक्षणात् ॥ ० ॥
लिखितं श्रीचन्द्रनारायणशर्मणः स्वाक्षरमिदं पुस्तकं च ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1045.

2544d. Foll. 1; size 10 in. by 4¼ in.; written, in the Jaina type of Devanāgarī, about A.D. 1650; twenty lines in each page.

Ekāksharanāmamālikā, or *Ekāksharanighaṇṭu,* a similar treatise consisting of 49 *ślokas,* by (*Sudhākalaśa*) a disciple of *Rājaśekhara-sūri.*

It begins:

श्रीवर्धमानमानम्य सर्वातिशयसुंदरं ।
एकाक्षरनाममालां कीर्तयामि यथाश्रुतं ॥ १ ॥
अः पुल्लिंगः शार्ङ्गधारिण्यस्वल्पार्थे ऽव्ययः पुनः ।
विरंचावावाश्च पुल्लिंग आवाक्ये स्मरणे ऽव्ययः ॥ २ ॥
आः संतापे ऽव्ययः क्रुध्यामव्ययो ऽवधृतौ स्मृतौ ।
इः कामे पुल्लिंग इवाव्ययः कोपोक्तिखेदयोः ॥ ३ ॥
ईः पद्मायामव्ययस्त्वी प्रत्यक्षे दुःखभावने ।
प्रकोपे सन्निधौ चैव पुल्लिंग उर्वृषध्वजे ॥ ४ ॥
रोपोक्तौ मंत्रणे ऽप्यर्थे ऽव्यय उं त्वव्ययस्तथा ।
प्रश्ने चांगीकृतौ रोपे पुल्लिंग ऊस्तु रक्षणे ॥ ५ ॥
ऊमव्ययः प्रकोपोक्तौ प्रश्ने ऋर्देवमातरि ।
अव्यय ऋ तु कुत्सायां वचने ऽपि तथैव च ॥ ६ ॥
ॠस्त्वजे दानवांबायां ऌश्च स्याद्देवमातरि ।
ॡर्वाराह्यां भवेदेस्तु विष्णावैस्तु वृषध्वजे ॥ ७ ॥
ओरूर्ध्वेलिंग आहूतावव्ययः स्यादनंत औः ।
संबोधने चाव्यय औ परः ब्रह्मण्यमः शिवे ॥ ८ ॥
कः सूर्यवायुमित्राग्निब्रह्मात्मयमकेकिषु ।
प्रकाशवक्त्रयोश्चापि कं नीरसुखमूर्धसु ॥ ९ ॥
कुर्भूकुत्सितशब्देषु पापीयसि निवारणे ।
ईषदर्थे च किंशब्दः कुत्सने क्षेपप्रश्नयोः ॥ १० ॥ ०

It ends:

राक्षसे क्षस्तथा क्षेत्रे शब्दाये त्वक्षरादयः ।
स्वरांता व्यंजनांताश्च ज्ञेया ग्रंथांतरात्तु ते ॥ ४९ ॥
मलधारिगच्छभर्तुः सूरिश्रीराजशेखरस्य गुरोः ।
शिष्यः सुधाकलश इत्येकाक्षर[नाम marg.]मालिका-
इत्येकाक्षरनिघंटुः समाप्तः ॥ [मतनोत् ॥ ५० ॥

For a different treatise of the same title, by *Viśvaśambhu,* see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 101.

[GAIKAWAR.]

1046.

1511b. Foll. 15 (114*b*–128*b* of vol.); size 11½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; ten lines in a page; European paper (watermark 1801).

Varṇābhidhāna, a similar treatise, by *Śrī-Nandanabhaṭṭa.*

The MS. begins:

ओंकारं वर्तुलं तारं रामश्च हंसकारणं ।
मंत्राद्यः प्रणवः सत्यं विन्दुशक्तिस्त्रिदैवतं ॥
सर्वजीवोत्पादकं च पंचदेवं ध्रुवं त्रिकं ।
सावित्री त्रिशिखं ब्रह्म त्रिगुणं गुणजीवकं ॥
आदिवीजं देवसारं देववीजमतः परं ।
पंचरश्मित्रिकूटे च त्रितारं भवनाशकृत् ॥
गायत्री वीजपंचाशौ मंत्रविद्या प्रभुः प्रभुः ।
अक्षरं मातृकर्णाश्च नादिवाहतमोक्षदौ ॥

Digitized by Microsoft®

अ: श्रीकंठ: सुरे(न्द्र)श्च ललाटं चैकमातृक: ।
पूर्णोदरी सृष्टिमेषौ सारस्वतप्रियंवद: ॥
महाब्राह्मी वासुदेवो धनेश: केशवो मृत: ।
कीर्तिर्निवृत्तिर्वागीशो नरकारिर्हरो मरुत् ॥ ०

[H. T. Colebrooke.]

1047.

2544c. Foll. 4; size $8\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly good Devanāgarī writing; 9–14 lines in a page.

Mātṛikānighaṇṭa, another homonymous vocabulary of monosyllables, by *Mahīdāsa* (*i.e. Mahīdhara*). It begins:

श्रीनृसिंहं गणेशानं भारतीमीश्वरं शिवं ।
नत्वा वक्ष्ये मात्रिकाया निघंटं बालबुद्धये ॥ १ ॥
ध्रुवस्तारस्त्रिवृद्ब्रह्मवेदादिस्तारको ऽव्यय: ।
प्रणवश्च त्रिमात्रो ऽपि ओंकारो ज्योतिरादिम: ॥ २ ॥
श्रीकंठ: केशवांकस्थो निवृत्तिश्च स्वरादिक: ।
अकारो मात्रिकाद्यश्च वात इत्यपि कीर्तित: ॥ ३ ॥
नारायणस्तथानंतो मुखवृत्तौ गुरुस्तथा ।
विष्णुशैया (l. शय्या) तथा शेषो दीर्घ आकार एव च॥४॥
माधवसूक्ष्मसंज्ञश्च विद्यादक्षिणलोचनं ।
गंधर्व: पांचजन्यश्च इकारश्च मुखांकुर: ॥ ५ ॥
गोविंदश्च त्रिमूर्तीश: शांति: स्याद्वामलोचनं ।
नृसिंहास्त्वं तथा माया ईकारो ऽपि सुरेश्वर: ॥ ६ ॥ ०

The consonantal *aksharas* begin *śl.* 19:

क्रोधीशो धातृसंज्ञश्च चक्री सृष्टि: करादिग: ।
वर्गादिगो यादवेश: ककार: कामग: स्मृत: ॥

It ends:

संवर्तको नृसिंहश्च हृदयान्मुखसंस्थित: ।
अनंता परमात्मा च वज्रकायोंतिम: क्षक: ॥
अथ कादिमते प्रोक्ता शंकरेण शिवां प्रति ।
अकारादिक्षकारांतवर्णसंज्ञा: क्रमाद् ब्रुवे ॥
अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ
वातो मरुच्चाग्निवह्नी धरा क्ष्मा जलवारिणी ।
ऌ ॡ ए ऐ ओ औ अं अ:
विभु: खं च चरभुची भूर्वेनं स्वं च शक्तियुक् ॥ ० ॥ ० ॥
श ष स ह ळ क्ष
वियत्स्पर्शश्च हृद् हंस ळक्षाग्रासा: क्रमात् स्मृता: ।
मातृकावर्णसंज्ञास्तु तां ज्ञात्वा चोद्धरेन्मनून् ॥

ग्रंथाननेकानालोक्य महीदासेन धीमता ।
मातृकाक्षरसंज्ञेयं बद्धा स्वपरबुद्धये ॥

इति मातृकानिघंट: ॥

Fol. 1*a* has the date Saṃvat 1832, written by a different hand. [Gaikawar.]

1048.

2816. Foll. 221; European paper, foolscap; excellent Devanāgarī writing.

The words of the *Bhūriprayoga*, a dictionary by *Padmanābhadatta*, son of *Dāmodarabhaṭṭa*, arranged alphabetically, in two parts, for Wilkins, by *Lālā Mahtāb Rāy*.

For an analysis of the dictionary itself see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 435.

The homonymous portion is contained on 329, the synonymous on 112 pages.

The MS. ends: इति श्रीभारत्यांतरंगार्थतत्वपरिपूर्ण: श्रीमच्चार्ल्स् विल्किंन्स् साहिबनियोगात् श्रीलाला महता वरायेण दक्षिणदेशवासिना भूरिप्रयोगाख्यात् कोषादिदमेकार्थं हरचूडामणिवासरे भाद्रपदे मासि तृतीयायां तिथौ कलकत्ताभिधेयनगरे ऽक्षरपूर्वपरपदक्रमैर्विचित्रितं शुभं भूयात् ॥

According to a note on the fly-leaf, 'the first part of this dictionary contains about 3730 words.' [Sir Ch. Wilkins.]

1049.

153. Foll. 335; size $15\frac{1}{2}$ in. by $10\frac{1}{2}$ in.; good, modern Bengālī handwriting; 50–60 lines in a page.

Śabdamuktāmahārṇava, a dictionary of Sanskrit words, arranged alphabetically; with a commentary. The compiler's name (?*Tārāmaṇi Śarman*) is not given.

The text begins:

अ अव्ययं अभावे अल्पे निषेधे कृपायां च अ पुं विष्णौ ॥ १ ॥
अंश पुं भागे क्वचित्स्कन्धे च ॥ २ ॥ अंशुक पुं ज्ञातौ ॥ ३ ॥
अंशल त्रि बलवति ॥ ४ ॥ ०

Digitized by Microsoft®

The commentary begins:

अशब्दः स्यादभावे च स्वल्पार्थप्रतिषेधयोः ।
अनुकम्पायां च तथा वासुदेवे त्वनव्ययमिति मेदिनी ॥१॥

अंशयति विभाजयति पचादित्वादच् ०

The last word of the text is ह्रीकु वाच्ये लज्जिते पुं जतुनि त्रपुणि च ॥

Two leaves, inserted at the beginning of the volume, contain an index to the initial letters of the words. [H. T. Colebrooke.]

1050-1054.

2849-2853. Size 15 in. by 10 in.; modern Bengālī handwriting; 10-18 lines in a page.

Another copy of the same work in five volumes:

Vol. i., foll. 214, contains to the end of अ; besides an index verborum to this portion on 16 leaves at the beginning.

Vol. ii., foll. 513, contains to the end of ख; also the index verborum on 38 leaves.

Vol. iii., foll. 575, contains to the end of न.

Vol. iv., foll. 645, contains to the end of र.

Vol. v., 850, contains to the end of ह.

[H. T. Colebrooke.]

1055.

3159. Foll. 190; size 16 in. by 10½ in.; Bengālī character.

An alphabetical *index verborum* to the preceding volumes. [H. T. Colebrooke.]

1056.

3150. Foll. 118; size 16½ in. by 10½ in.; modern Bengālī handwriting; 12-15 lines in a page.

A portion of the same dictionary; comprising the first letter; with an index to the same portion, on 7 leaves, inserted at the beginning. [H. T. Colebrooke.]

1057, 1058.

3148, 3149. Foll. 112 and 226 resp.; size 18½ in. by 11 in.; clearly written, in the Devanāgarī character; 20-28 lines in a page. European paper and style.

Śabdamuktāmahārṇava, another Sanskrit dictionary with a commentary; compiled, for Colebrooke, by *Paṇḍit Tārāmaṇi*, son of *Jaya Rāmacandra*, and grandson of *Bhaṭṭa Gaṅgārāma*.

The words are arranged alphabetically; but so that the words beginning with the same letter are again arranged (though not quite strictly) according to the number of syllables, and alphabetically according to the last radical. The compilation is incomplete, these volumes only comprising the letters अ-त.

The commentary begins:

नम्रोपेन्द्रप्रमुख्यामरवरविसरश्रेणिकोटीरकोटि-
श्लिष्टस्पष्टेन्द्रनीलामलमणिमधुपव्रातसंजातसंगम् ।
श्रीदेवीपादपद्मं नखमुखविसरत्कांतिकिंजल्ककांत-
भ्राजत्संवित्सुधाच्छच्छदनचयचितं मंगलं वः कृपोष्ट ॥ १ ॥० ॥
तेनोर्वीपालमालालिमुकुटेन मनीषिणा ।
कुल्लुकसाहेबेन्द्रेण प्रार्थ्यमानः पुनः पुनः ॥ ६ ॥
पाणिन्यादिमुनीन्प्रणम्य पितरं श्रीरामचन्द्राभिधं
व्याडिं वामनमाधवादिरचितग्रन्थानथालोक्य च ।
प्राच्यान्प्राच्यतरांस्तथाप्यभिनवान्कोषांश्च काव्यान्ययं
ग्रन्थं सूरिसुखावहं वितनुते तारामणिः पण्डितः ॥ ७ ॥

etc. Eleven introductory *ślokas*.

The text begins:

आनन्दमात्रमनिशं रसिकान्नयन्तीं
दिष्टप्रदिष्टनियमानवमानयन्तीम् ।
अत्युत्तमैर्नवरसै रुचिरामनिम्नां
सृष्टिं कवेर्विदधतीं गिरमानमामः ॥ १ ॥
सर्वोर्वीपाल ० २ ॥
ताराकुलसमुद्भूतस्तारामणिपदाभिधः ।
कुरुते कोषमतुलं शब्दमुक्तमहार्णवम् ॥ ३ ॥
क्रमकुञ्चिकया हीनः कोषो ऽलं किंच कासते ।
क्रमकुञ्चिकयाहीनः कोषो ऽलं किंच कासते ॥ ४ ॥
अ अव्ययम् अभावे अल्पे निषेधे कृपायां च । अः पुं॰ विष्णौ ०

Digitized by Microsoft®

At the beginning of the volume there are, besides, eight leaves, containing an alphabetical index written in the Bengālī character, of the words from অ to অর্ঘি, and references to page and line where they are explained.

[H. T. Colebrooke.]

1059–1064.

3169–3174. Foll. 1209; size 15 in. by 11 in.; European paper and style; Roman character.

A dictionary of Sanskrit proper nouns, occurring in the *epics* and *purāṇas*, with explanations and references to the passages where they occur; compiled by (or for) H. H. Wilson.

There are generally between four and seven entries in each page, pasted on thick paper.

Vol. i. (foll. 1–182), contains from *Abhaya* to *Dadhīca*.

Vol. ii. (foll. 183–398), contains from *Dadhīca* to *Īśvara*.

Vol. iii. (foll. 399–598), contains from *Jada* to *Mādhava*.

Vol. iv. (foll. 599–822), contains from *Mādhava* to *Rāma*.

Vol. v. (foll. 823–1006), contains from *Rāma* to *Śyenajit*.

Vol. vi. (foll. 1007–1209), contains from *Tadaka* to *Yuyutsa*.

[H. H. Wilson.]

1065.

2857. Foll. 173; folio; size 12½ in. by 7¾ in.; Bengālī character; European paper.

A *Prākṛit* and *Saṃskṛit* glossary, arranged alphabetically.

It consists mainly of the words occurring in *Hemācandra's Prākṛit* grammar, augmented by vocables drawn from *Piṅgala*, and seven Jaina works, viz. *Kalpasiddhānta*, *Kshetrasamāsaṭīkā*, *Meghakumāracarita*, *Munipaticaritra*, *Saṃgrahaṇīratna*, *Uttarādhyayanasūtra*, *Karmagrantha*.

The first few words of each letter are written in Devanāgarī.

See R. Pischel, *De grammaticis Prācriticis*, p. 20, where this volume is described under the title of 'Lexicon Leydenianum.'

Cf. no. 944, above. [Bibl. Leydeniana.]

1066, 1067.

156, 157. Foll. 189 and 185 resp.; oblong folio; size 12½ in. by 9¼ in.; Devanāgarī character.

A Polyglot Vocabulary, prepared for Colebrooke. It consists of a list of Sanskrit words selected from the *Amarakosha*, with their equivalents, arranged in parallel columns, in thirteen modern Indian dialects, viz.

Vol. i., containing 1, *Saṃskṛita*; 2, *Mahārāshṭrabhāshā*; 3, *Gujjarabhāshā*; 4, *Karṇāṭakabhāshā*; 5, *Tailaṅgabhāshā* (Telugu); 6, *Draviḍabhāshā* (Tamil).

Vol. ii.: 1, *Saṃskṛita*; 2, *Kāśmīra*; 3, *Pañjāba - antargata - Jālandharabhāshā* (Jallindhur); 4, *Madhyadeśabhāshā* (Hindī); 5, *Parvatībhāshā* (Highland dialect); 6, *Mithilābhāshā*; 7, *Baṅgalābhāshā*; 8, *Utkalabhāshā* (Uriyā). [H. T. Colebrooke.]

1068.

155. Foll. 227; folio; size 12½ in. by 9½ in.

Another volume of comparative linguistic materials.

Foll. 1–152 contains the *Saṃskṛit* words with their equivalents in the *Kaśmīrabhāshā* and *Madhyadeśabhāshā*.

Foll. 153–227 contains the *Saṃskṛit* words with those in the *Pañjabī* dialect of *Jālandhara*

Digitized by Microsoft®

These seem to be the original lists from which the respective columns in the preceding volumes were derived. [H. T. Colebrooke.]

1069.

3110. Devanāgarī and English.

This volume contains a portion of Colebrooke's inedited lexicographic manuscript material.

a) The manuscript copy of a portion of an alphabetical dictionary, Sanskrit-English, with reference to native authorities, from अ to अत्यन्तीन. The portion from अ to अम्य occurs twice, the first being a rough copy.

b) Foll. 2. The same from ए to ऐपमस्तम.

c) Foll. 5. Derivatives from कृ; viz. those in which कर is the first or last member of a compound.

d) Foll. 4. Another copy of the beginning of the dictionary; as far as अग्निष्ठ.

e) Fol. 1. Derivatives from भू.

f) Foll. 16. A collection of compound verbal forms, made from some MS. of the *Mahābhārata* with reference to the page where they occur. The passages run from Book I. 1622 to 6226, and the reference to the pages from pp. 96 to 326, thus:

अभि तड सन्मुखताडने वज्रेणेंद्रो भ्यताडयत् ९६· १

[Sir E. Colebrooke.]

1070–1081.

3114–3125. Twelve stout folio volumes, containing Professor Wilson's lexicographic materials, generally written in half-margin and interleaved.

Vol. i. contains the words अंश to ओलडि (उत्क्षेपणे).

Vol. ii. from कक to कूहा.

Vol. iii. from कृ to खोल्य.

Vol. iv. from ख्या to घ्रा.

Vol. v. from ङुङ् to ञृ.

Vol. vi. from टकि to ढृ.

Vol. vii. from धक्क to नृ.

Vol. viii. from पक्ष to ब्रूस्.

Vol. ix. from भक्ष to म्लै.

Vol. x. from यकि to व्ली.

Vol. xi. from यक्ष to शकि.

Vol. xii. from शंसु to ह्वे.

From occasional entries these volumes appear to have been compiled between the years 1827 and 1830.

III. Prosody (Chandas).

1082.

1520c. Foll. 4; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Bengālī; 8 or 9 lines in a page.

Śrutabodha, a treatise on prosody, ascribed to *Kālidāsa*.

It consists of 41 stanzas, each of which is composed in the metre it describes.

The treatise has been frequently printed.

The MS. was copied by one *Gaṅgādhara*, for his own use, in Saṃvat 1732 (A.D. 1675).

[H. T. Colebrooke.]

1083.

2826a. Foll. 7; size 7 in. by 9 in.; well written, in Devanāgarī, by *Lālā Mahtāb Rāy*; fifteen lines in a page.

Śrutabodha. [Sir C. Wilkins.]

1084.

434b. Foll. 6; size 11 in. by 5 in.; Bengālī character; European paper; 6–8 lines in a page.

The same treatise, copied for Colebrooke, by *Citrapatiśarman.* [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1085.

2525e. Foll. 7; size 9¼ in. by 5¼ in.; indifferent Devanāgarī writing of about A.D. 1750; nine lines in a page.

Another copy of the *Śrutabodha*, here preceded by three introductory verses on terminology not belonging to it. [GAIKAWAR.]

1086.

2106c. Foll. 6; size 9½ in. by 4¼ in.; fairly written, in the Jaina type of Devanāgarī; fifteen lines in a page.

Śrutabodhavṛitti, a commentary on the *Śrutabodha*, by *Harshakīrti Upādhyāya*, pupil of *Candrakīrti Sūri*.

It begins:

श्रीमत्सारस्वतं धाम नत्वा स्तुत्वा च सद्गुरुं ।
टीकां श्रीश्रुतबोधस्य छंदसः क्रियते मया ॥

छंदसामिति । अहं श्रुतबोधं नाम छंदःशास्त्रं संप्रवक्ष्यामि कथयिष्यामि किंविशिष्टं अविस्तरं न विद्यते विस्तरो यस्मिन् स तं तत् किं येन श्रुतबोधमात्रेण सताप्रस्तारादिनैव छंदसां आर्यानुष्टुबादीनां लक्षणं ह्रस्वगुरुलघुवर्णमात्रगणस्वरूपं बुध्यते ज्ञायते ॥ १ ॥

It ends:

श्रीमन्नागपुरीयपूर्वकतपागछांबुजाहस्कराः
शूरींद्राप्रभुचंद्रकीर्तिगुरवो विश्वत्रयीविश्रुताः ।
तत्पादांबुरुहप्रसादपटुगीःश्रीह(र्ष)कीर्त्याह्वयो-
पाध्यायः श्रुतबोधवृत्तिमकरोद्बालावबोधाय वै ॥ १ ॥

श्रीमन्नागपुरीसतपागछाधिराजः श्रीचंद्रकीर्तिशूरिशिष्यहर्षकीर्त्युपाध्यायविरचिता श्रीश्रुतबोधछंदष्टीका । संवत् १६८० श्रीगंद्धारबंरे लीखीतं ॥

For commentaries on some Jaina treatises, by the same *Harshakīrti*, cf. Rāj. Mitra, Notices, ix., pp. 154, 157. For other commentaries on the *Śrutabodha*, viz. *Subodhinī* by *Manohara*, ib. iv., p. 297; *Bālavivekinī*, by *Tārācandra*, ib. v., p. 278; *Bālabodhinī*, by *Haṃsarāja*, ib. viii., p. 196. [GAIKAWAR.]

1087.

2531d. Foll. 9; size 8¾ in. by 4¾ in.; good Devanāgarī writing of about A.D. 1700; eleven lines in a page.

Vṛittaratnākara, a manual of prosody, in six chapters, by *Kedāra*, son of *Pabbeka* (or *Pabyeka*).

It begins:

सुखसंतानसिद्ध्यर्थं नत्वा ब्रह्माच्युतार्चितं ।
गौरीविनायकोपेतं शंकरं लोकशंकरं ॥ १ ॥
वेदार्थशैवशास्त्रज्ञः पव्येको ऽभूद् द्विजोत्तमः ।
तस्य पुत्रो ऽस्ति केदारः शिवपादार्चने रतः ॥ २ ॥ °

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 462. [GAIKAWAR.]

1088.

2106d. Foll. 5; size 9½ in. by 4¼ in.; fairly written (A.D. 1710), in Devanāgarī; thirteen lines in a page.

The same work.

The name of the author's father is spelt *Pavveka* in this and the next two MSS. [GAIKAWAR.]

1089.

235b. Foll. 7; size 12¼ in. by 4¼ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1090.

1446b. Foll. 6; size 11½ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī (A.D. 1770); ten lines in a page.

Vṛittaratnākara. Not very correct. [H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

1091.

235c. Foll. 21; size 12¼ in. by 4¼ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Vṛittaratnākarasetu, a commentary on *Kedāra's* work, composed, at Benares, in Saṃvat 1733 (A.D. 1676), by *Hari Bhāskara Śarman*, son of *Āyājī* (or *Āpājī* *) *Bhaṭṭa*, grandson of *Hari Bhaṭṭa*, and great-grandson of *Purushottama Bhaṭṭa*.

It begins: श्रीभास्करं नमस्कुर्वे ॥

प्रस्फुरन्मधुपचुंबितपद्मापंकजातजनिपंकजनीयं ।
बुध्यते किल जडापि च यस्मात्सारुणं तदिह धाम नमामः॥
श्रीगुरून् पितरौ चापि नत्वा भास्करशर्मणा ।
वृत्तरत्नाकरे सेतुर्यथामति विरच्यते ॥

ग्रंथारंभे यमर्थमधिकृत्य प्रवर्तते तत्प्रयोजनमिति गौतमसूत्रोक्तेः सप्रयोजनं शिवप्रणामरूपं मंगलं निबध्नन् ग्रंथस्य संबंधयोजने श्लोकत्रयेणाह । सुखसंतानेति °

For the six concluding verses, giving an account of the author, see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 127.

The colophon runs: इति श्रीमत्कश्यपान्वयसंभवाग्निहोत्रिकुलतिलकायमानश्रीमदापाजिभट्टसूनुपराभिधानहरिभास्करविरचितो वृत्तरत्नाकरसेतुः समाप्तिमगात् ॥

[H. T. Colebrooke.]

1092.

1520d. Foll. 35; size 10 in. by 6 in.; legibly written, in Bengālī, about A.D. 1700; 5–13 lines in a page.

Vṛittaratnākara, with *Hari Bhāskara's* commentary.

A leaf or two are wanting at the end. The name of *Kedāra's* father is spelled *Pavyeka* in this MS.

* In this MS. the letters य and प are written alike throughout; in the next MS. the colophon is wanting. Weber, Cat. Berl., no. 810 writes the name *Āpājibhaṭṭa*; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 466, *Āyājibhaṭṭa*; Rāj. Mitra, Not., ii. 127, *Āpoji Bhaṭṭa* (but आपाजिभट्ट in the text).

On the first and last leaves the title of the work is given, in Devanāgarī, as *Prastāvacintāmaṇi* and *Prastārac.* resp., by different hands; the mistake being probably due to the definition of the term *prastāra* in the last adhyāya.

[H. T. Colebrooke.]

1093.

2340. Foll. 40; size 10 in. by 6½ in.; good, modern Devanāgarī writing; fourteen lines in a page.

Vṛittaratnākara, with a commentary, entitled *Bhāvārthadīpikā*, by *Janārdana Vibudha*.

The commentary begins:

नत्वा विनायकं देवमनंतं च गुरुं तथा ।
प्रीत्यर्थं कृष्णदेवस्य छंदोवृत्तिं करोम्यहं ॥

The work has been printed at Bombay (1864). Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 465.

[Gaikawar.]

1094.

56a. Foll. 35; size 10 in. by 5 in.; small, clear Devanāgarī writing of 1753 A.D.; twenty lines in a page.

Vṛittaratnākara, with a commentary, composed, in 1545 A.D., by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa* of *Kāśī*, son of *Bhaṭṭa Rāmeśvarasūri*. The genealogy is carried farther up to *Govinda*, *Aṅgadeva Bhaṭṭa*, and *Bhaṭṭa Nāgapāśa* (for which Aufrecht, Cat. Bodl., no. 467, reads *Nāganābha*).

The commentary begins:

नत्वा गणेशं वाग्देवीं पिंगलं मातरं गुरुं ।
अन्यानपि च भाष्यादिकर्तॄंश्छंदोविशारदान् ॥ १ ॥
श्रीभट्टरामेश्वरसूरिसूनुर्नारायणः स्वामनुरुध्य बुद्धिं ।
संक्षेपवृत्त्या विवृतिं सुवृत्तरत्नाकरे व्यक्ततया तनोति ॥ २ ॥

It ends:

भट्टः श्रीनागपाशात् समजनि विबुधश्चांगदेवाख्यभट्टः
प्रासोष्टासौ त(नू)जं रघुपतिनिरतं भट्टगोविंदसंज्ञं ।
विश्वामित्रान्ववायांबुधि विधुरधिकं वर्धते तत्तनूजो
विद्याब्धौ लब्धपारः प्रथितपृथुयशाः भट्टरामेश्वराख्यः॥१॥

Digitized by Microsoft®

नारायणेन सुधिया काश्यां निवसता सता ।
वृत्तरत्नाकरे टीका तद्भुवा रचितांचिता ॥ २ ॥
ग्रंथे ऽस्मिन्गुणगणवत्त्वमुच्यते चेत्
स्वं कार्यं गुणगणवत्तन्मन्यते कः ।
तत्संतः शिरसि कृतांजलिस्तु याचे
शोध्यं तत्सदसदिहोदितं मया यत् ॥ ३ ॥
याति विक्रमशके द्विखषड्भू-
संमिते १६०२ सितगकार्त्तिकरुद्रे ।
ग्रंथपूर्तिसुकृतं किल कुर्मो
रामचंद्रपदपूजपुष्पं ॥ ४ ॥

इति श्रीमद्विद्वन्मुकुटमाणिक्यश्रीमद्भट्टरामेश्वरसूरिसूनुनाराय-णभट्टविरचितायां वृत्तरत्नाकराख्यायां प्रस्ताराद्यध्यायं षष्ठः ॥ ०

राधाकृष्णेन लिखिता वृत्तरत्नाकरस्य वै ।
टीका काशीपुरे गंगाश्रीविश्वेश्वरसन्निधौ ॥

[H. T. Colebrooke.]

1095.

1555b. Foll. 43; size 11 in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, 1777 A.D.; 12–14 lines in a page.

Vṛittaratnākarādarśa, a commentary on *Kedāra's* prosody, composed, in A.D. 1740, by *Divākara*, son of *Mahādeva Bhaṭṭa*, and grandson of *Bhāradvāja Bālakṛishṇa Bhaṭṭa*.

It begins:

प्रातर्भूमिरुहान्विभज्य पृथिवीं ग्रामांस्तु परीक्षिका
रत्नानां निचयभ्रमेण परितश्चिन्वंति यान्सर्वदा ।
कांतानां कुचमंडलेषु पतिता वाल्हीकरूपं गतास्
ताभिः पृष्ठतराश्च ते श्रमकराः सौराः कराः पांतु मां ॥१॥
रामधामकमनीयमपूर्वं स्वानदानमखसन्मुखपूर्वं ।
सेवितं पितृमुखैर्मम पूर्वं तन्ममास्तु हृदये मतिपूर्वं ॥ २ ॥
नत्वा भट्टान् गुरूंश्चापि मातरं पितरं परं ।
आलोच्य सुष्टुनेत्रः सन् कौमुदीं वृत्तकौमुदीं ॥ ३ ॥
वृत्तरत्नाकरादर्शमुदाहरणनिर्मलं ।
संपश्यंति च ये काव्यं मुदा पश्यंतु ते जनाः ॥ ४ ॥

अथ तत्राशीर्नमस्क्रिया वस्तुनिर्देशो वापि तन्मुखमित्युक्तत्वा-न्मूलग्रंथकृद् ०

Besides his own (*mama kṛita*) *śrī-Sūryaprastāva* fol. 12*b*, the author quotes: *Kavikalpalatā*, fol. 6; *Kālidāsa* (*Śrutibodha*), fol. 5, 6, etc.; *Kāvyapradīpa*, fol. 4*b*; *Gopāla*, fol. 24; *Chandogovinda*, fol. 7*a*; *Chandoviciti*, fol. 25; *Chandomañjarī*, fol. 22*b*; (*Gaṅgādāsa's* ch.), fol. 29; (*Śvetāmbara's*) *Chandomātaṅga*, fol. 2*b*; *Chandomārtaṇḍa*, fol. 21, etc.; (*Śārṅgadhara's*) *Chandomālā*, fol. 20*b*; *Durghaṭavṛitti*, fol. 6*b*; (*Lakshmīdhara's*) *Piṅgalaṭīkā*, fol. 3; *Vāṇībhūshaṇa*, fol. 3*b*; (*Jagadguru's*) *Vṛittakaumudī*, fol. 20*b*; *Śambhu*, fol. 25; *Sarasvatīkaṇṭhābharaṇa*, fol. 6*a*; *Sāhityadarpaṇa*, fol. 4*b*; *Halāyudha*, fol. 2*b*.

It ends:

भारद्वाजकुले श्रुतिस्मृतिपटुः श्रीसूर्यभक्तस्तथा
ऽप्यमाराधनतत्परो ऽपि च महादेवो भवतार्किकः ।
तत्पुत्रेण दिवाकरेण रचिते श्रीवृत्तरत्नाकरा-
दर्शे भट्टमतानुसारिणि परं षष्ठः समाप्तिं गतः ॥ १ ॥
उक्तं नात्र मया स्वयं स्वरचितं यद्भट्टपादैः कृतं
कौमुद्यां गहनार्थकं तदुदितं स्पष्टं परज्ञप्तये ।
ज्ञात्वा शेषमतं विशेषरचितं त्यक्त्वा परं तद्धिया
तेन श्रीरविमंडलांतरगतो नारायणः प्रीयतां ॥ २ ॥
सज्जितो भूषितः सत्प्रसंगैर्मया वृत्तरत्नाकरादर्श एवंविधः ।
मंडितानां सदा पंडितानां स वै दर्शनेनाखिलं मंगलं संक्रि-
[यात् ॥ ३ ॥
स्वीयाभिमानमदविभ्रममानसानां
साध्व्यो ऽपि वै मम गिरो विमता यदि स्युः ।
किं तावता मयि विलोचनपीतबुद्धेर्
दुग्धस्य कुंदधवलस्य विदूषणं स्यात् ॥ ४ ॥
पूर्णाब्धिसप्तैकमिते प्रवर्षे सत्कार्त्तिके मासि विशुद्धपक्षे ।
तार्तीयपूर्णे दिवसे सुपुण्ये ह्यादशे इत्थं घटितः समाप्तः ॥५॥

इति श्रीमद्भारद्वाजबालकृष्णभट्टात्मजमहादेवभट्टसूनुदिवा-करकृतो वृत्तरत्नाकरादर्शः संपूर्णतामाटीत् ॥ ० ॥

कीलकाब्दे सिते पक्षे ह्याषाढे भानुवासरे ।
वृत्तरत्नाकरादर्शमष्टम्यामुद्भवो (!) ऽलिखत् ॥

स्वस्ति श्रीमन्भूपशालिवाहनशके १६९९ कीलकनामसवत्सरे आषाढशुक्लाष्टम्यां भानौ काश्यां पंचगंगाघट्टे दुग्धविनायकस-न्निधौ वृत्तरत्नाकरस्येदं पुस्तकं गोदातीरवासिनोद्भवेन लिखितं ०

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1096.

1847. Foll. 14; size 11½ in. by 5¾ in.; clear, modern Devanāgarī writing; 8–16 lines in a page.

Vṛittaratnākara, with a marginal gloss ending, on the last three pages, in an independent treatise on the subject matter of the last chapter, the combinations of metres.

The gloss begins: सुखं निर्विघ्नसमाप्तिजन्यं तस्य संतानं परंपरा ॥ १ ॥ वेदार्थाश्च शैवशास्त्राणि चेति द्वंद्वः शिवप्रतिपादकानि शास्त्राणि ॥ २ ॥

The supplementary treatise begins:

गलाभ्यां वाङ्मयं प्राप्तं शिवाभ्यामिव विष्टपम् ।
तद्भेदाः स्युर्मादिगणाः क्षित्याद्यादमूर्तयः (!) ॥ १ ॥
मस्त्रिगुरुर्मुखलश्च यकारो रो लघुमध्य इहांतगुरुः सः ।
तो त्यलघुःखलु मध्यगुरुर्जो भो मुखगुस्त्रिलघुश्च नकारः॥२॥०

It ends: एवमन्यत्रापि ज्ञेयं । इति मात्रोद्दिष्टं ॥

[Dr. John Taylor.]

1097.

1367d. Foll. 28; size 9¼ in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page; European paper.

Vāṇībhūshaṇa, a treatise on prosody, in two *pariccheda,* by *Dāmodara,* of the *Dīrghaghosha* family. It begins:

राजत्कुञ्जरराजकृत्तिविमलोदञ्चद्दुकूलावृत्ति-
भ्राजद्भोगिफणामणिप्रविलसन्मुक्तामणिग्रामणि ।
पादाम्भोजभुजङ्गफूत्कृतिरणन्मञ्जीरमञ्जुद्युति
श्रेयो वः शिवशैलराजसुतयोर्देयादभिन्नं वपुः ॥ १ ॥
सन्तीह यद्यपि महाकविसंप्रणीत-
ग्रन्थास्तथापि मम वालिशताविलासः ।
संपूर्णशारदविधावुदयं प्रपन्ने
किंनाम नाभ्युदयमञ्चति तारकापि ॥ २ ॥
अलसधियः प्राकृतमधि सुधियः केचिद्भवन्तीह ।
कृतिरेषा मम तेषामातनुतामीषदपि तोषं ॥ ३ ॥
दीर्घघोषकुलोद्भूतदामोदर इति श्रुतः ।
छन्दसां लक्षणं तेन सोदाहरणमुच्यते ॥ ४ ॥ ०

The first *pariccheda* (*mātrāvṛittam*) ends fol. 11*b*.

It ends:

मात्रावृत्तमिह प्रोक्तं चत्वारिंशत्त्रयाधिकं ।
वर्णत्रयोदशाधिकं वर्णवृत्तमिहोदितं ॥

इति दामोदरविरचितं वाणीभूषणं समाप्तं ॥

Cf. Weber, Cat. Berl., no. 816.

[H. T. Colebrooke.]

1098.

2721b. Foll. 39; small 4to; size 8½ in. by 6½ in.; thick, modern Devanāgarī writing; fourteen lines in a page.

Vāṇībhūshaṇa. Rather incorrect.

The first '*ullāsa*' ends fol. 17.

[Mack. Coll.]

1099.

584b. Foll. 26; size 11 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in 1657 A.D.; eight, sometimes seven, lines in a page.

Chandomañjarī, a concise manual of prosody, by *Gaṅgādāsa,* son of the physician *Gopāladāsa* and *Santoshā.*

It begins:

देवं प्रणम्य गोपालं वैद्यगोपालदासजः ।
संतोषातनयश्छंदो गंगादासस्तनोत्यदः ॥

The subject is treated in six chapters, (*stavaka*), viz.—1. *mukhabandha* (ends fol. 3*b*).—2. *samavṛitta* (fol. 21).—3. *ardhasamavṛitta* (fol. 22).—4. *vishamavṛitta* (fol. 23).—5. *mātrāvṛitta* (fol. 25).—6. *gadyavṛitta-stavaka.*

Colophon: इति श्रीकवींद्रगोपालदाससूनोः श्रीगंगादासस्य कृतिश्छंदोमंजरी समाप्ता ॥ संवत् १७३५ ॥ after which another hand has added: इदं पुस्तकं भारद्वाजदिकरेण संपादितं बाणाग्निहयैकमिते वर्षे मखसूतग्रामे ॥

For a fuller notice of the treatise see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 468. Several editions of it have been published at Calcutta.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1100.

1715c. Foll. 22; size 9¼ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, *c.* 1700 A.D.; nine lines in a page.

The same work.

Colophon: इति श्रीगोपाललीलावर्णने छंदोमंजर्यां गद्यलक्षणो नाम षष्ठः स्तवकः ॥ [H. T. Colebrooke.]

1101.

1491e. Foll. 34; size 16 in. by 5½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; 14 or 15 lines in a full page.

Chandomañjarī, with a copious commentary (*ṭīkā*), by *Jagannātha Sena*, son of *Jaṭādhara*, both members of the medical profession, with the title of *Kavirāja*.

The commentary begins:

सुकृतिमनःकमलालिं त्रिभुवनमुकुटस्थलीन्द्रनीलमणिं ।
कमलाविद्युल्लतिकानवघनमिन्द्रानुजं (*i.e.* कृष्णं) वन्दे ॥
प्रमुदुर्पचितये भवन्तु लक्ष्मी-
कुचकुरुवकाश्रयिणो हरेर्लतानां ।
कनककमलकोरकोपकण्डा-
कुलमधुपावलिकोमलाः कटाक्षाः ॥
आराधितहरिचरणः कविराजश्रीजटाधरस्य सुतः ।
श्रीदेवकीप्रसूतः कविराजश्रीजगन्नाथः ॥
अन्तेवासिप्रणयात्तेषामशेषतोषाय (!) ।
छन्दोमञ्जरिटीकां कुरुते विदुषां च कुतुकाय ॥
असूयकानां गुरुनिन्दकानां
नोत्पत्स्यते यद्यपि कौतुकाय ।
तथापि नेयं हृदयानुशिष्ट-
व्युत्पत्तये किं नितरां भवित्री ॥

कोपमल्पकम्पिता छन्दोमञ्जरीति विचयानन्तरान्यैर्न सुन्दरीकृतायामेतस्यामेतादृशधियो मम प्रलपितमुदारबुद्धयः क्षन्तुमर्हन्ति॥ कविगङ्गादासो निर्विघ्नमेव प्रारिप्सितनिर्वाहार्थेमिष्टदेवतामाराधयन्नेतं ग्रन्थमारभते । देवं प्रणम्येत्यादि ।

It ends: इति कविराजश्रीजगन्नाथसेनकृतायां छन्दोमञ्जरीटीकायां गद्यप्रभेदनाम षष्ठस्तवकविवरणं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1102.

1289. Foll. 46; size 13 in. by 5 in.; good Bengālī handwriting of *c.* 1750 A.D.; nine lines in a page.

Chandomañjarījīvana, another commentary on *Gaṅgādāsa's* manual, by *Candraśekhara*.

It begins:

वाणीं कमलामभितो दोर्भ्यामालिङ्गितो यो ऽसौ ।
तं नारायणमादिं सुरतरुकल्पं सदा वन्दे ॥
छन्दसां मञ्जरी तन्नाभिधेया स्फुटभानुना ।
तस्याः किं जीवनं न स्याच्चन्द्रशेखरभारती ॥

अथ ग्रन्थकृद् विघ्नविघाताय शिष्टाचारपरंपरापरिप्राप्तं नमस्काररूपं मङ्गलं ग्रन्थारम्भे विद्वद्बहुसमयस्वर्गस्थानाय पित्रोर्नाम स्वनाम चानुष्टुप्पथ्यावक्त्रेणाह । देवमिति ।

The end of the 6th *stavaka* is followed (fol. 45*a*, l. 4) by a discussion on certain modifications of metres such as are detailed in the last chapter of the *Vṛittaratnākara*.

It begins: अथ प्रस्ताराद्यष्टौ प्रत्ययानभिधातुं स्वेष्टदेवतास्मरणरूपमङ्गलमाचरति । प्रेयसीभ्यामिति । येन महसा ज्योतीरूपेण सप्रकाशेन नारायणेन प्रेयसीभ्यां श्रीवाग्देवताभ्यामिदं तन्मायया विभूतं जगत् भुवनं मोदितं हर्षितं तन्महःस्मरण अहं [प्र]स्तारस्य उपयोगिन उपकारका उद्दिष्टादयः सप्तप्रस्तारं च वदामि । इत्यन्वयः । °

It ends: एकाक्षरसमसंख्याया द्वौ भेदौ द्वयो वर्गः चतुःसंख्याकः ॥ After this a more recent hand has added: इति छन्दोमञ्जरीजीवने षष्ठः ॥

For three other commentaries on the *Chandomañjarī*, by *Dātārāma*, *Govardhanadāsa* and *Vaṃśīdhara*, see Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 130; vii., pp. 246, 286. [H. T. Colebrooke.]

1103.

92a. Foll. 63; size 10 in. by 6 in.; fairly well written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Prastāracintāmaṇi, an exposition of the science of prosody, mathematically developed in the calculation of all its possible combinations, composed, in A.D. 1630, by *Cintāmaṇi Jyotirvid*

Digitized by Microsoft®

of *Śivapura*, son of *Govinda jyotirvid.* It consists of a code of rules, in a variety of metres, accompanied by a proso commentary (*bhāshya*) by the author himself, and is divided into three chapters (*pariccheda*). It begins:

दंताग्रेणापि शैलप्रचयनिखनने यः पटुः शैशवे ऽपि
स्फूर्जेद्विद्याप्रवाहं करटयुगस्रहाननीरच्छलेन ।
धत्ते मत्तेभराजाननमिह कलये केवलं विघ्नपूर-
छेत्तारं कार्यसिद्धै प्रतिदिवसमहं सेवितं तं महद्भिः ॥१॥

व्योम्नि प्रारब्धकांतिप्रसरणविरतानेकतामिस्रपूरः
प्रातः प्रोद्दामभक्तिप्रचयमुनिकृतानेकपूजाप्रपंचः ।
दद्यात्स्यो ऽयं विवस्वानिह पदनिचयं कांक्षितार्थैकबद्धं
विद्वद्वादींद्रवंद्यश्रवणसुखकरं युक्तिमुक्ताफलेन ॥ २ ॥

समस्तविद्याकृतिनां वरिष्ठं गोविंदतातं सुगुणैर्गरिष्ठं ।
चिंतामणिः संतनुते प्रणम्य प्रस्तारचिंतामणिभाष्यमेतत् ॥३॥

अथ ग्रंथकृद्ग्रंथारंभे कृतं मंगलं शिष्यशिक्षायै मालिनीछंदसा निबध्नाति ।

सकलविमलचंचच्चंचरीकांबुजानि
स्वकरनिकरहारैर्द्योतयन् प्रातरुद्यन् ।
रमणरमणरामारामरामानुराग-
प्रकरसुखकरो ऽर्को मंगलं नस्तनोतु ॥ १ ॥

अर्कः सूर्यः नो ऽस्माकं मंगलं तनोतु । °

Concerning himself, the author again remarks, fol. 5*a*:

अथ स्वपितृवर्णनं कुर्वन् चिकीर्षितं शार्दूलविक्री[डि]तेन प्रतिजानीते ।

गोविंदः समभूत्क्षितौ क्षितिभृतां मान्यो बुधैः सेवितः
श्रीमत्पाणिनिशास्त्रनिष्ठसुमतिः काव्याद्यलंकारवित् ।
श्रीमज्ज्योतिषिकाग्रगण्यगणनागण्यस्तदीयात्मजः
श्रीचिंतामणिरेष संवितनुते प्रस्तारचिंतामणिं ॥ ४ ॥

गोविंदः गोविंदनामा ज्योतिर्वित् क्षितौ पृथिव्यां समभूत् उत्पन्नो ऽभूत् । किंलक्षणः । क्षितिभृतां राज्ञां कर्तृकर्मणोः कृतीति कर्तरि षष्ठी तैर्मान्यः पूज्यः । पुनः किंलक्षणः । बुधैः पंडितैः सेवितः । पुनः किंलक्षणः । श्रीमांश्चासौ पाणिनिश्च तस्य शास्त्रं व्याकरणं तत्र निष्ठा अभिनिविष्टा सुमतिः सुष्ठु शोभना मतिर्यस्य सः । व्याकरणाध्यापक इत्यर्थः । ° ॥

अथ च गोविंदः श्रीकृष्णः क्षितौ पृथिव्यां समभूत् अवततार । किंलक्षणः । क्षितिभृतां गोवर्धनादिपर्वतानां कर्तरि षष्ठी तैर्मान्यः पूज्यः तदुद्धारकत्वात् । यद्वा । क्षितिभृतां युधिष्ठिरादीनां राज्ञां मध्ये पूज्यः । पुनः किंलक्षणः । बुधैः देवैः सेवितः । किंलक्षणः । श्रीमंतौ अलंकारादिना शोभावंतौ पाणी हस्तौ यस्य सः । तथा नितरां शास्त्रेषु सर्वशास्त्रेषु निष्ठा अभिनिविष्टा सुमतिर्यस्य सः । °

I. *Varṇaprastāra*, ou metres regulated by syllables, ends fol. 25*b*.

II. *Mātrāprastāra*, on metres regulated by quantity, fol. 48*a*.

III. *Khaṇḍaprastāra*, on the application of music to the preceding two classes of metres. This chapter may deserve a careful examination as being on a difficult subject on which very little light has been thrown as yet. The present MS., being an uncommonly correct one, bids fair to be of considerable uso in elucidating the subject of rhythm in Indian music.

This chapter begins: अथानयोर्वर्णमात्राप्रस्तारयोः खंडप्रस्ताराख्यं तृतीयं परिच्छेदं विवक्षुरादौ प्रस्तारप्रसंगात् संगीतविज्ज्योतिर्विदभिमतौ स्वरांकप्रस्तारौ विवक्षुस्तावत्संगीतविदभिमतं प्रस्तारं वच्मीति प्रतिज्ञां पथ्यावक्त्रछंदसा वर्णयति ।

छंदोज्ञानां मुदे यस्मात्प्रस्तारद्वितयं कृतं ।
मुदे संगीतविज्ञानां प्रस्तारमधुना ब्रुवे ॥ १ ॥

स्पष्टार्थं ॥ अथ क्रमेण सप्तानां स्वराणां नामानुकीर्तनं कुर्वन् मंगलादीनि मंगलमध्यानि ° निबध्नाति ।

भ्राजन्मंदारमालाकलितमुकुटयोत्फुल्लकीलालजाक्ष्या
कूजत्कांचीकलापश्रुतिधरवरया मार्गतालादितालैः ।
भारत्या गीयमानः सरिगमपधनीत्यादिवीणास्वरैस्तैर्
दद्याद्वेतंडतुंडस्त्रिभुवनभवनस्तंभभूतः सुखं नः ॥ २ ॥

The following authorities have been noticed: *Dīkshita*, fol. 55; *Piṅgalasūtra*, fol. 10*b*; *Bhavānīmāhātmya* (of *Brahmavaivartapur.*), fol. 55*a*; *Bharata*, fol. 2*b*; *Bhāmaha*, fol. 2*a*; *Vṛittaratnākara*, fol. 10*a*, 12*a*; *Saṃgītadarpaṇa*, fol. 12*a*; *Saṃgītaratnākara*, foll. 11*b*, 14*a*.

It ends: अथ ग्रंथसमाप्तिमिंद्रवज्राछंदसाह ।

प्रस्तारविस्तारविचित्रचित्रं प्रस्तारचिंतामणिनामधेयं ।
दैवज्ञगोविंदतनूद्भवो ऽयं चिंतामणिग्रंथममुं व्यधत्त ॥ २८ ॥

दैवज्ञो ज्योतिर्विद्यो गोविंदस्तस्य तनूद्भवः ° इति शिवं ॥

Digitized by Microsoft®

अत्रोपपत्तिः सुगमा सुधीभिर्विज्ञास्यते ऽतो न मयोदितेयं ।
परेंगितज्ञानफलं हि बुद्धेः प्रयोजनज्ञस्य न वालिशस्य ॥ १ ॥
इदं सदुक्तं यदिवासदुक्तं मात्सर्यमुत्सार्य विचार्यमार्यैः ।
गृह्णाति दोषं पिशुनः सदुक्तौ रक्तं जलौकेव पयोधरे [ऽपि ॥ २ ॥

श्रीगोविंदो जगत्यां जयति नृपतिभिः पूजितो ज्यौतिषे ऽस्मिन्
साक्षाद्देवेति गर्गः प्रवरबुधजनो मन्यते यं समग्रः ।
यद्वाणीकामधेनोः सुतवचनसुधां सादरं साधु पीत्वा
साक्षाद्दृष्ट्यां क्षणेन क्षिपति बुधजनः किंत्वहो साधु [माध्वीं ॥ ३ ॥

तज्ज्ञो व्याकरणार्णवस्य तरणे किं मारुतिर्ज्यौतिष-
क्षीरोदन्वति चक्रपाणिरिव यः शेते सुखैकास्पदे ।
सद्युक्तिव्रजमंदराद्रिमथिताच्छंदस्सुदर्ध्यंबुधेः
सौधास्वादमयं पृथक् समकरोत्प्रस्तारचिंतामणिं ॥ ४ ॥
ध्यात्वा गाणपतं पदाब्जयुगलं बुद्ध्या विचार्य स्फुटं
छंदःशास्त्रमनंतभेदसहितं श्रीपिंगलाद्योदितं ।
शाके द्वीषुतिथीमिते शिवपुरे दैवज्ञचिंतामणिर्
भाष्यं तोषकरं सतां स निरमात्प्रस्तारचिंतामणेः ॥ ५ ॥

इति श्रीमद्गोविंदज्योतिर्विद्वरतनूजचिंतामणिज्योतिर्विद्विर-चिते प्रस्तारचिंतामणिभाष्ये खंडप्रस्ताराख्यस्तृतीयः परिच्छेदः ॥ ० संवत् १७५१ शके १६१६ ज्येष्ठशुद्ध २ बुधे लिखापितं प्रस्तार-चिंतामणिभाष्यं [fol. 1*a*, ज्योतिर्विन्मार्कंडेयपुत्र-] आत्माराम-ज्योतिर्विद्भिः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1104.

1238a. Foll. 12; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, *c.* 1700 A.D.; nine lines in a page.

Chandomālā, an elementary treatise on Sanskrit prosody, by *Śārańgadhara* (*Śārṅgadhara*) *Agnihotrin*. Not very correct.

It begins:

श्रीशारंगधरेणाग्निहोत्रिणा नन्दका[न]ने ।
सुखबोधाय बालानां छंदोमाला विरच्यते ॥ १ ॥
प्रकृतानुपयोगित्वान्नष्टोद्दिष्टाद्युपेक्षितं ।
तत्रादौ व्यवहारार्थं सम्यक् संज्ञा विधीयते ॥ २ ॥
संयुक्ताद्यो विसर्गी च दीर्घो ऽनुस्वारवान्गुरुः ।
लघुरेककलो वर्णः पादान्तस्थो विभाषया ॥ ३ ॥
गुरुर्द्विमात्रे वक्रः स्याद्दृजुर्लघुरुदीरितः ।
ताटंकहारकेयूरनूपुराख्या गुरोः स्मृता ॥ ४ ॥
मेनुकाहलदंडेतिशरसंज्ञा (!) लघोः स्मृता ।
मयरसतजभणगणा इत्यष्टसंज्ञकाः ॥ ५ ॥ ०
आदौ सर्वगुरुं कृत्वा प्रांते सर्वलघुर्भवेत् ।
प्रस्तार एष कथितः सर्वलघ्वक्षरावधि ॥ १२ ॥

अथ मात्रावृत्तं ॥ आद्यतृतीयपादे द्वादशमात्रा भवंतीह । द्वितुर्ययोः पंचदशगाहूवृत्तं विजानीयात् ॥ १ ॥ यथा ।
किं कस्मै कथय कस्य मनःप्रत्ययो भविता ।
रमयति गोपवधूटीकुंजकुटीरे परब्रह्म ॥

The *gāthāprakaraṇam* ends fol. 3. Then follow *dohā*, *soraṭṭhā*, *catushpadikā*, etc. इति वर्णवृत्तं समाप्तं fol. 11*b*.

It ends:

श्रीशार्ङ्गधरेणाग्निहोत्रिणा (!) रचितामिमां ।
छंदोमालां सदा कंठे धारयंतु सदा जनाः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1105.

2917. Foll. 54; size $16\frac{1}{4}$ in. by $2\frac{1}{2}$ in.; modern Nepalese Devanāgarī.

Chandoratnākara, a similar treatise, by an unknown author.

Each page contains one line of text, with parallel Tibetan transliteration (in red ink) and translation. The writing is of an almost lapidary character and difficult to read.

The MS. begins: छन्दरत्नाकरकारिकस्य नाम विहरति स्म । ध्यगरस्कदद्र (?) छन्दरत्नाकरनाम ओं नमो वागीश्वराय जिनाय मुनिसुताय परमज्योतिरात्मने अन्तर्निशि मित्राणाम-न्तर्दी[न suppl.] कृते नमः पद्यं चतुष्पदी तच्च वृत्तजातिप्र-भेदतो द्विविधं अक्षरसंख्यं वृत्तं मात्रसंख्यं भवति जातिः ॥ ह्रस्वः स्वरो लघु लजुः पदान्तेषु बहुलं गुरु ग्वक्रः पूर्वैः स्वर-रहितव्यञ्जनश्च दीर्घप्लुतौ चैव ०

Samavṛittāni, fol. 22; *ardhasamavṛittāni*, fol. 26; *vishamavṛittāni*, fol. 35*b*; *āryājātayaḥ*, fol. 41; *vaitālīyajātayaḥ*, fol. 43; *mātrāsamakajātayaḥ*, fol. 46; *varṇavṛittāni*, fol. 50*b*.

It ends: तत्परमाश्च परमंजराती विद्यां प्रसादयन्तु ॥ कृतिरियं कलिकलसर्वज्ञरत्नाकरशान्तिपादानां ॥

[B. H. HODGSON.]

Digitized by Microsoft ®

1106.

1415a. Foll. 49; size 12½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 16th century; fourteen lines in a page.

Vṛittoktiratna, a metrical paraphrase of *Piṅgala's* rules of Sanskrit prosody, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa Tārā;* with a commentary (*Parīkshā*), by the same author, in which the verses of the treatise are throughout interpreted in a double sense. Incomplete.

It begins:

शिवौ नत्वा तयोः पुत्रौ स्मृत्वा ध्यात्वा गुरूनपि ।
निजवृत्तोक्तिरत्नार्थपरीक्षां विदधे ऽधुना ॥ १ ॥
अन्तर्गता यत्र हलायुधीया
वृत्तिः समस्तां विवृतिं समस्तां ।
दृष्ट्वा विपश्चिन्नु कदापि कश्चिन्
मुदं नवोढामिव किं नवोढा ॥ २ ॥
अर्थं परीक्षा विवृणोति केवलं
बाहुल्यभीत्या न तु दोषभूषणे ।
विद्वज्जना रत्नजिघृक्षवः स्वयं
जानन्ति दोषानपि भूषणानि यत् ॥ ३ ॥
यदि रत्नपरीक्षायां प्रमादः को ऽपि मे भवेत् ।
न्यूनाधिकत्वमर्थस्य विद्वद्भिः क्षम्यतां तदा ॥ ४ ॥

इह खलु यशोर्थादिहेतुत्वात्° शिष्यशिक्षार्थमुपनिबध्नाति ।
शिवाङ्घ्रिपद्मोत्थपतत्परागं
कुर्वें सरागं हृदयाङ्गरागं ।
यदङ्गसंगेन विशुद्धबुद्धिः
स पिङ्गलो धीमुखमङ्गलो ऽभूत् ॥ १ ॥
शिवेति । °

Adhyāya I. (17 *ślokas*), ends fol. 7: इति श्रीमल्लारावंशोद्भवनारायणकृतौ स्वीयवृत्तोक्तिरत्नविवृतौ सूत्रार्थप्रकृतौ सभ्यार्थसंस्कृतौ परीक्षेति नामाकृतौ संज्ञाधिकारः प्रथमो ऽध्यायः ॥

II. (30 *śl.*), *mātrāchando'dhikāra*, fol. 14*b*.

III. (24 *śl.*), *laukikāksharavṛittādhikāra*, fol. 20*b*.

IV. (20 *śl.*), *vishamavarṇavṛittārdhasama-varṇavṛittādhikāra*, fol. 25*b*.

V. (72 *śl.*), *samavṛittādhyāya*, fol. 41*b*.

VI. This chapter begins: अथानुक्तान्यपि छंदांसि सामान्यसंज्ञया संगृह्णात्येकेन अत्रेति । अत्रानुक्तं गाथायुक्तं १ अत्रेह शास्त्रे नामोद्देशेन यन्नोक्तं छंदः युक्तं महाकविभिः प्रयुक्तं तद्गाथासंज्ञं । अत्रानुक्तं गाथेति सूत्रं । तत्र वृत्तगाथा °

The last few pages are illustrated by diagrams.

Fol. 69*b*: इत्थं मर्कटी निष्पन्ना सा चैकविंशतिमात्रिका ° at the bottom of which page the MS. breaks off: तत्र कश्चिद्दैहिकसुखानुरागेण कला कौ·

[H. T. Colebrooke.]

1107.

1694a. Foll. 47; size 9 in. by 3½ in.; good old Devanāgarī writing (of the 16th or 15th century); seven lines in a page.

Prākṛita - Chandaḥśāstra, or *Prākṛita - Piṅgalam;* a manual of Prākrit metres ascribed to *Piṅgala*, and forming the second part of the *Chandaḥśāstra*,—for the first (or Saṃskṛit) part of which see under *Vedāṅga*, above, p. 153.

The present MS. calls the treatise *Piṅgala-vṛitti;* and this, according to Colebrooke (Misc. Ess., 2nd ed., ii., p. 60), would indeed seem to be its real title, it being apparently a paraphrase of the original rules by *Piṅgala* (referred to in commentaries), by a writer patronized by *Hammīra,** of *Śākambharī* (14th cent.), whose praises are sung in several of the stanzas.

It is composed in *prākṛit* stanzas illustrative of the several metres explained, and consists of two parts (*pariccheda*), treating of *mātrāvṛitta* and *varṇavṛitta* respectively.

It begins:

जो विविहमत्तसाअरपारं पत्तो विमलमइ हेलं । °

* In the MS. of the *Piṅgalaprakāsa* (1694*b*) the name is spelled *Hamvīra*.

Digitized by Microsoft®

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 457–9; Weber, Cat. Berl., nos. 1353-4.

It ends: इति श्रीपिंगलवृत्तौ द्वितीयपरिछेदः ॥ संवत् १९२ (!) समये फागुनवदीपंचमी लिपितं अजोध्याकाएेस्येन सीवपुरवासीनां मानसरोवरे नीकटगृहे ॥

[H. T. Colebrooke.]

1108.

584e. Foll. 24; size 11 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī; 11 or 12 lines in a page; fol. 2 supplied by a more recent hand.

Prākṛita-Piṅgalam.

Colophon: इति श्रीपिंगलकृतौ वर्णवृत्तपरिछेदः ॥

शाके खविंधुवाणरात्रिपमिते मासे सहे शुक्लपक्षे
पक्षे पूर्णिमया युते भृगुदिने कर्क्षे च सिद्धेर्युतौ ।
गोविंदः खलु नीलकंठतनयो दैवज्ञचूडामणी
रम्यं प्राकृतपिंगलं तमलिखन्मंदस्वधीवृद्धये ॥

This gives Śaka 1510 (A.D. 1588) for the date of the MS. [H. T. Colebrooke.]

1109.

235a. Foll. 25; size 12¼ in. by 4¼ in.; careless Devanāgarī writing (A.D. 1799); ten lines in a page.

The same work. [H. T. Colebrooke.]

1110.

2169. Foll. 61; size 13 in. by 4¾ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 9–13 lines in a page.

The same work, with a Sanskrit commentary, the *Piṅgalasāravikāśinī*, by *Ravi-Kara*, son of *Harihari*, and grandson of *Bhīmeśvara*.

The commentary begins:

गौरीकल्पलताविभक्तवपुषं श्रीकंठकल्पद्रुमं
भक्तानामचिराद्भीष्टफलदं नत्वा सतां प्रीतये ।
वेदे वृत्तमदीपयद् ग्रथितवान्यो वृत्तरत्नावलीं
श्रीमत्पिंगलनागराजरचनां व्याख्याति स श्रीपतिः ॥
तर्काभियोगरणकर्कशतामतौ चेत्
सूक्तिः कुतो ऽमधुरा मधुरा न मंत्रे ।
दृष्टं यतो ऽस्ति सुकुमारशिरीषपुष्पे
वृत्तं निसर्गकठिनं खलु चित्ततो ऽपि ॥ २ ॥
टीकास्ति पिंगलग्रंथे यद्यप्यन्ये पुरातिनी ।
विशेषं तदपि ज्ञात्वा धीराः पश्यत मत्कृतिं ॥ ३ ॥ °

इति पिंगलाचार्यकृते पिंगले मात्रावृत्तपरिछेदः प्रथमः । fol. 35.

It ends: इति सन्मिश्रश्रीरविकरकृतायां पिंगलसारविकाशिन्यां वर्णवृत्तं नाम द्वितीयः परिछंदः समाप्तः ॥

पिंगलसारविकाशिन्येषा केषां मनः सुधियां ।
न हरति रविकररचिता निचिता रुचितार्थसंभारैः॥१॥
आसीच्छ्रीशूलपाणिर्भुवि विविधगुणग्रामविश्रामभूमिस्
तत्पुत्रो भूमिदेवांबुजवनतरणिर्मिश्ररत्नाकरो ऽभूत् ।
तस्मादासीमभूमीवलयसुविदितानंतकीर्तिप्रतानः
पुत्रः साक्षात्पुरारिर्गुणगणसहितो दोहविः पंडितो [ऽभूत् ॥ २ ॥
धंडेशस्तस्य पुत्रो ऽभवदतिमहितो मिश्रभीमेश्वरो ऽभूत्
तत्सूनुः सूरिसंसद्गणितगुणगणः सुप्रतिष्ठो ऽतिनिष्ठः ।
जातस्तस्मात्पवित्रो हरिहरसुकविः साधुसाधारणे यद्-
वित्तं नित्योपकारा हितमतिरुचितः श्रीरविस्तत्सुतो [ऽस्ति ॥ ३ ॥
तेनोपकाराय सतां विधाय
टीकामिमामल्पगुणेन संतः ।
सैषा मदीया मदनुग्रहेण
[? संपाद]नीयेति कृतिः प्रसाद्या ॥ ४ ॥

सागरसुतविलोकनसादरनयनांचलस्तरलः (!) ।
मधुरसुधाकरसोदरसुंदरवदनो हरिर्जयति ॥ ५ ॥

Then follows a leaf containing an index of metres.

For another MS. of this commentary see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 457.

The title page contains the following description: '*Pinggala*, a treatise on Prosody in the *Sarpabhasha* or dialect of Hell, with a commentary in *Sangskritta* copied from a MS. in the library of the Palpa Raja at Gorakhpur, April 1814.'

[Dr. F. Buchanan.]

Digitized by Microsoft®

1111.

1694b. Foll. 108; size 9 in. by 3½ in.; indifferent Devanāgarī writing, of about 1650 A.D.; eight lines in a page.

[*Prākṛita-*] *Piṅgalaprakāśa*, another commentary on *Piṅgala's* work, by *Viśvanātha* (son of *Vidyānivāsa**).

The first leaf has been supplied by a modern hand, but a considerable portion of the original MS. (probably foll. 1–51) seems then to have been missing; foll. 2–108 having originally been paged 52–158. It now begins with the comment on verse 92 (लोहंगिणिहंसिणि °), viz.:

अन्ये भेदाः कथं भवंतीत्यत्राह गुरु वद्धेत इति लघुह्रासगुरुवृद्धिभ्यां तत्र नाम ज्ञातव्यमित्यर्थः । नामान्याह । लोहर्ह्निहंसिनि °

According to a MS. described by Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 221, the work begins: अथशब्दः शास्त्रकर्तुः पिङ्गलाचार्यस्य स्तुतिरूपं मङ्गलं निर्विघ्नग्रन्थपरिसमाप्तये ग्रन्थादौ करोति । विविधेति ।

Fol. 51: इति श्रीविश्वनाथभट्टाचार्यकृते पिंगलमतप्रकाशे प्रथमो मात्रावृत्तपरिच्छेदः ॥

It ends: इति समाप्तो ऽयं पिंगलप्रकाशः ॥

कच्छदेशकुटीरांतर्निततांतवासकौतुकी ।
लिलेख रघुदेवो ऽतियत्नतः पिंगलोपरि ॥ °
अलेखीत् पिंगलं शास्त्रं - - inked over ।
महद्वंशप्रसूतस्य गोविंदो वैद्यवंशजः ॥

The former *śloka* was probably copied from the original MS. [H. T. COLEBROOKE.]

1112.

1713b. Foll. 28; size 9 in. by 3½ in.; small, indifferent Devanāgarī writing of *c.* 1750 A.D.; 13 or 14 lines in a page.

Vṛittamuktāvalītarala, a commentary, by *Kavidhuraṃdhara Mallāri*, on some work on prosody, called *Vṛittamuktāvalī*, but different from *Durgādatta's* work of that name.

It begins:

आर्या यदीयभार्या वैतालीयं च यस्य चरितं तं ।
अभिवंद्य वृत्तमुक्तावल्यास्तरलं तनोति मल्लारिः ॥

सकलेति । अये नकुलवाग्वादिनि शुभगणाढ्या शुभैर्गणैः सारस्वतैः शुभानां वृंदैर्वा आढ्या एतादृशीयं भवती न येन संश्रिता सती सकलेभ्यो लघुमपि वरं अपूर्वं लोकोत्तरं कवीनामिमं कवीश्वरं तन्वती सती सुखहेतुस्तोपकरी प्रभवति । अपि च व्याललोकस्य दुर्वादिभुजंगलोकस्यावसानं विरामं कलयती विरचयतीत्यर्थः । छंदसां वृत्तानां मध्ये यथा मालिनी साप्येतादृशी । तथा हि । सकललघुः सकला लघवो यस्मिन् । ईदृशो नो नगणो । मो मगणश्च तयोस्ताभ्यां वायुर्यं ईदृग्यो नो नगणस्तं तन्वती येन येन यगणेन यगणेन संश्रिता संवद्धा प्रभवति । कीदृशी कवीनां सुखहेतुः । पुनः कीदृशी शुभगणाढ्या । न नमयगणानां शुभफलकत्वात् व्यालैरष्टभिर्लोकैः सप्तभिरवसानं यतिः कलयत्यंगीकरोति । अयमेव श्लोको मालिनीछंदस उदाहरणं ॥ १ ॥

युक्तोत्तरस्येति । युक्तमुत्तरं अक्षरं यस्य तस्याक्षरस्य लघोरपि शास्त्रेषु छंदः शास्त्रेषु गौरवं गुरुत्वं स्यात् । संयुक्ताद्यमिति तल्लक्षणात् । यथा युक्ते ऽन्यत्र युक्ते तस्यैव युक्तानि उत्तराणि प्रवचनानि यस्य शास्त्रेषु तस्य लघोरपि गौरवं महत्त्वं स्यादित्यर्थः ॥ २ ॥

संयोगर्बिंद्विति । संयोगपूर्वत्वानधिकरणत्वे सति बिंदुपूर्वत्वानधिकरणं ह्रस्वं लघ्वित्यर्थः । एतदन्यद्गनिति (!) । संयोगपूर्वत्वात्यंताभावविशिष्टबिंदुपूर्वत्वात्यंताभावविशिष्टह्रस्वभिन्नमक्षरं गुर्वित्यर्थः । ° ॥ ३ ॥

The work is divided into eight chapters (*guccha*):—

I., without title, ends fol. 6*b*.
II., *vaitālīyavaktranirūpaṇa*, fol. 9.
III., *mātrāsamakādinirūpaṇa*, fol. 11.
IV., *uktādinirūpaṇa*, fol. 22.
V., *daṇḍakanirūpaṇa*, fol. 24*b*.
VI., *ardhasamavṛittanirūpaṇa*, fol. 25*b*.
VII., *vishamavṛittanirūpaṇa*, fol. 27.
VIII., *prastārādinirūpaṇa*, fol. 28.

---

* Thus according to Rāj. Mitra, vii., p. 220. In the present MS. the father's name is not given.—Colebrooke, Misc. Ess. (2nd ed.), ii., p. 60, no. 4, makes the author's name by mistake *Viśvaratha*.

Digitized by Microsoft ®

The comment on the last verse of the text runs as follows:

अथः कुर्यादित्यादिना। उडुपरिमितानित्याद्युत्कृतिखंडमेवैभिप्रायेणानुष्टुभि नवपरिमितान् चतुरक्षरजातौ शरपरिमितान् इत्याद्यवगंतव्यं। तत्रानुष्टुप् जातौ खंडमेरुर्यथा। अत्रानुष्टुप् खंडमेरावेकः सर्वगुरुः एकगा अष्टौ। द्विगुरवो ऽष्टाविंशतिः। त्रिगुरवः षट्पंचाशत्। चतुर्गुरवः सप्ततिः। पंचगुरवः षट्पंचाशत्। षड्गुरवो ऽष्टाविंशतिः। सप्तगुरवो ऽष्टौ। सर्वलघुरेकः। एवं व्युत्क्रमेण सर्वलघुरेकः। एकला ऽष्टौ। द्विलघवो ऽष्टाविंशतिः। त्रिलघवः षट्पंचाशत्। चतुर्लघवः सप्ततिः। पंचलाः षट्पंचाशत्। षल्लघुका अष्टाविंशतिः। सप्तलघुका अष्टौ। सर्वगुरुरेक इति। तिर्यक्कोष्ठगतैरंकैरेकद्व्यादिलगप्रमितिः स्यात्। एतेषामैक्यादेकीकृत्य गणनात् षट्पंचाशदधिकं शतद्वयं संख्यासु ज्ञेया। एकयुक्तैरुद्दिष्टांकैः संख्यासु ज्ञाने ऽतिस्पष्टमेव। द्विगुणया संख्यया एकरहितया अध्वा। प्रस्ताराधिकरणं पीठं ज्ञातव्यं। तत्संख्याकांगुलिप्रमाणके पीठे तच्छंदःप्रस्तारो विधेय इत्यभिप्रायः। शेषं भाव्यादवगंतव्यं ॥ इति श्रीमत्कविधुरंधरमल्लारिविरचिते वृत्तमुक्तावलीतरले प्रस्तारादिनिरूपणं नामाष्टमो गुच्छः॥

It is this work to which Colebrooke refers in a note on the first leaf of the MS. of *Durgādatta's Vṛittamuktāvalī* (see next no.), to the effect that "a more ancient treatise under the same title was commented upon by *Mallāri*." MS. 689*a* contains another *Vṛittamuktāvalī*, but this is a Maraṭhī treatise on Maraṭhī prosody, composed, in Śaka 1683, by *Mādhava Nirañjana*; on which cf. Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 50.

[H. T. COLEBROOKE.]

1113.

45a. Foll. 50; size 9¼ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; six lines in a page.

Vṛittamuktāvalī, descriptions of *Prākṛit* metres, by *Maithila Durgādatta*, who inscribed his work to his patron *Hindūpati*, a rājah of the Bundela tribe.

The introduction traces *Hindūpati's* origin through *Sabhāsiṃha*, *Hṛidayasāha* and *Chatraśāla* up to *Campati Rāya*; while his five sons are called *Siraneta Siṃha*, *Aniruddha Siṃha*, *Dhaukala*, *Devī Siṃha* and *Sāmanta Siṃha*. *Hindūpati's* name is frequently interwoven with the *Saṃskṛit* verses which the author composed in illustration of the *Prākṛit* metres. See Colebrooke, Misc. Ess. (2nd ed.), ii., 60.

The work begins:

कालिन्दीजलदन्दशूकवसतिस्कन्दाय वृन्दावने
यद्वृन्दारकवृन्दमौलिविलसन्मन्दारमालाञ्चितम्।
सद्यःस्यन्दनभञ्जनाय कलितस्पन्दादिनन्दात्मज-
श्रीगोविन्दपदारविन्दमखिलानन्दाय वन्दामहे ॥ १ ॥

प्रेमार्द्रं च विचारचारुचरितं चन्द्रात्मनश्चक्षुषो
निद्रामुद्रितमन्धकक्षयकृतः शम्भोस्तदर्धं नुमः।
गौरीगामिविकाशिताधनयनप्रोद्वर्धितस्पर्धया
यद्भालस्थविशालशशभृद्व्याजात्समुज्जृम्भितम् ॥ २ ॥

सुधीमतिविकाशिनी जलदकोटिसंकाशिनी-
निशाचरविनाशिनी करुणया जगद्भासिनी।
दिगम्बरविलासिनी सकलकालमुल्लासिनी
हिमालयसुवासिनी भवतु मन्मनोवासिनी ॥ ३ ॥

राजन्यवंशाब्जनिदाघधामा
भूपो ऽभवच्चम्पतिरायनामा।
तदात्मजो विश्वविशारिकीर्तिः
श्रीछत्रशालः सुविशालमूर्तिः ॥ ४ ॥

हृदयसाहनृपो ऽजनि तत्सुतः
सकलभूपगुणेन समन्वितः।
समिति यो धनुषा सह सत्वरं
नमयति स्म परोन्नतकन्धरम् ॥ ५ ॥

विपक्षभूभृत्करिणः सभायां
सिंहोपमस्तस्य सुतः सभायाम्।
अतः सभासिंह इति प्रसिद्धिं
जगाम गताखिलकार्यसिद्धिम् ॥ ६ ॥

वुन्देलाभिधवंशसिन्धुशशिनः श्रीमत्सभासिंहतो
भूपाल्लब्धजनेरनेकवसुधासामन्तचूडामणेः।
श्रीहिन्दूपतिभूपते तव शुभं गौरीशशैलात्मजा
नित्यं निर्मलपङ्कजाननमुदाकुर्वन्तु संवर्द्धितम् ॥ ७ ॥

ज्येष्ठः श्रीसिरनेतसिंह इह यः सिंहोपमः संगरे
भूभास्वाननिरुद्धसिंह उदितः श्रीमांस्ततो धौकलः
देवीसिंहसहोदरेण सहितः सामन्तसिंहस्तथा
पञ्चैते तव बालका नृप चिरं सन्तु क्षमापालकाः॥८॥

Digitized by Microsoft ®

शरीरशोभाजितमीनकेतो
विद्वज्जनानन्दकदम्बहेतो ।
विज्ञप्तिरेषा मम दीनबन्धो
निशम्यतां शीलसुधैकसिन्धो ॥ ९ ॥
सुवर्णगुणयुक्तासौ वृत्तमुक्तावली मम ।
हिन्दूपभूप सदये हृदये संनिवेश्यताम् ॥ १० ॥
मात्राभिधानं नृपते कलेति
विकाशितं पिङ्गलपन्नगेन ।
एवं लकारो लघुनामधेयं ततो
गकारो गुरुवर्णनाम ॥ ११ ॥

Of the three sections (*prayāsa*) the first deals with generalities such as *prastāras*, etc.; the second with *mātrāvṛitta* (foll. 7*a*–15*a*); the third with *varṇavṛitta*. The following is a list of the metres described in this work:—

II. *Gāthā, gīti, upagīti, gāthinī, siṃhinī, dohā, soraṭhṭhā, dīpaka, ābhīra, hākali, ghattā, pādākulaka, alilā, prajjhaṭikā, siṃhavilokita, rucirā, dvipadī, culiyā, rolā, kuṇḍaliyā, caupaiyā, chappaya, harigītikā, marahaṭhṭhā, padmāvatī, tribhaṅgī, madanaharā.*

III. *Śrī, strī, madhu, sāru, tālī, priyā, śaśī, ramaṇa, pāñcāla, mṛigendra, mandara, kamala, tīrṇā, ghāri, lagālikā, satī, sammohā, hārī, aksharapaṅkti, yamaka, śeshā* or *vidyullekhā, tilakā, vijohā, śaśivadanā, somarājī, manthāna, sumālatī, damanaka, samānikā, savāsaka, karahañci, śīrshā, madalekhā, madhumatī, vidyunmālā, mallikā, pramāṇikā, tuṅgā, kamala, citrapadā, mānavaka, anushṭupśloka, maṇibandha, mahālakshmī, sāraṅgī, pāyittā, kamalā, bimba, tomara, rūpāmālī, saṃyutā, campakamālā, sāravatī, amṛitagati, sushamā, haṃsī, sundarī, mālatī, sumukhī, dodhaka, śālinī, damanaka, senikā, indravajrā, upendravajrā, upagīti, rathoddhatā, svāgatā, hariṇaplutā, vidyādhāra, vaṃśastha, indravaṃśā, upajāti, bhujaṅgaprayāta, sragviṇī, toḍaka, sāraṅga, mauktikadāma, modakā, drutavilambita, pramitāksharā, kusumavicitrā, taralanayani, pushpitāgrā, māyā, praharshiṇī, tāraka, prabhāvatī, vasantatilaka, aparājitā, cakra, cāmara, mālinī, amarāvalī, manahaṃsa, śarabha, niśipāla, narāca, cañcalā, nīla, pṛithvī, hariṇī, śikhariṇī, mandākrāntā, krīḍācandra, citralekhā, carvarī, śārdūlavikrīḍita, candra, dhavala, śambhu, gītikā, śobhā, sragdharā, narendra, haṃsī, madirā, sundarikā, mālatī, cittapadā, mallikā, mādhavikā, durmilā, kirīṭa, tanvī, kamalā, bhujaṅgavijṛimbhita, mattamātaṅgalīlākara, anaṅgaśekhara, śālūra.*

It ends:

पाणिन्यादिकृतप्रबन्धरचनादिव्याकृतिव्याकृति-
व्याख्यासख्यतुलप्रसादकरणासंख्यातसौख्योदयः ।
दुर्गादत्तसुधीर्विधाय रुचिरां श्रीवृत्तमुक्तावलीं
श्रीहिन्दूपतिभूमिपालहृदये हर्षेण विन्यस्तवान् ॥ २६६ ॥

इति श्रीमैथिलदुर्गादत्तविरचितायां वृत्तमुक्तावल्यां वर्णवृत्तबोधको नाम तृतीयः प्रयासः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1114.

2157a. Foll. 19; size 10 in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing of 1703 (? 1649) A.D.; 12 or 13 lines in a page.

Vṛittamauktika, a Saṃskṛit treatise on Prākṛit metres, by *Candraśekhara*, son of *Lakshmīnātha Bhaṭṭa*.

It is founded on the first part, or *mātrāvṛitta-pariccheda*, of *Piṅgala's Prākṛita-Chandaḥśāstra*. Not only are the descriptions of the different metres, in which one recognizes mostly a paraphrase of *Piṅgala's* rules, in Saṃskṛit, but also the examples in illustration of the rules are in the same language. Nevertheless the author designates his work merely as a *vārttika* to *Piṅgala's* work.

Digitized by Microsoft®

It begins:

युष्मान्पातु चिरंतनं किमपि तत्सत्यं चिदेकात्मकं
प्रोतं यत्र चराचरात्मकमिदं वाक्चेतयोर्यत्परं ।
यस्माद्विश्वमुदेति भाति च यतो यस्मिन्पुनर्लीयते
तद्वित्तं श्रुतिशांतदांतमनसामानंदकं दं महः ॥ १ ॥
अमुष्मिन्मे दर्वीकरकलितदुर्बोधविषमे
मतिश्छंदःशास्त्रे यदपि चरितुं नास्ति विपुला ।
तथाप्याराध्य श्रीपितृचरणसेवासुमतिना
तदीयाभिर्वाग्भिर्विरचितपथे गम्यत इह ॥ २ ॥
श्रीलक्ष्मीनाथभट्टस्य पितुर्नत्वा पदांबुजं ।
श्रीचंद्रशेषरकविस्तनुते वृत्तमौक्तिकं ॥ ३ ॥
श्रीमत्पिंगलनागोक्तछंदःशास्त्रमहोदधिः ।
पितृप्रसादादभवन्मम गोष्पदसन्निभः ॥ ४ ॥
अलसाः प्राकृते केचिद्भवंति सुधियः क्वचित् ।
तत्संतोषाय भवतु वार्तिकं वृत्तमौक्तिकं ॥ ५ ॥
यो नानाविधमात्राप्रस्तारात्सागरं प्राप्य ।
गरुडमवंचयदतुलः स हि नागः पिंगलो जयति ॥ ६ ॥
दीर्घः संयुक्तपरः पादांतो विसर्गबिंदुयुतः ।
स गुरुर्वक्रो द्विकलो लघुरन्यः शुद्ध एककलः॥ ७ ॥ यथा ॥
गौरीवरं भस्मविभूषितांगमिंदुप्रभाभासितभालदेशं ।
गंगातरंगावलिभासमानमूर्धानमानंदितमानमामि ॥ ८ ॥
रेफहकारव्यंजनसंयोगात्पूर्वसंस्थितस्य भवेत् ।
वैकल्पिकं लघुत्वं वर्णस्योदाहरंति विद्वांसः॥ ९ ॥ यथा ॥
जयति प्रदीपितकामो मम मानसहृदनिमज्जनान्नित्यं ।
यस्य गलंगरलदंभान्मालिन्यं मे ऽन्तरस्थितं लग्नं॥ १० ॥
यद्यपि दीर्घं वर्णं जिह्वा लघुः पठति भवति सो ऽपि लघुः।
वर्णांस्त्वरितं पठितान् द्वित्रानेकं विजानीत (!) ॥ यथा॥
अरेरे (*l.* अहह)कथय वार्त्तां दूति तस्यातिचित्रां
मम सविधमुपेष्यत्येष कृष्णः कदा नु ।
इति वटु (*l.* बत)कथयंत्यां राधिकायां तदानीम्
अतिडगडमगाह्राहः केशवो ऽप्याविरासीत् ॥ १२ ॥ °

The author's father, who appears as his instructor here, is alluded to as an author on prosody at fol. 5*a*, l. 9:

कीर्तिः सिद्धिर्मानिनी रामा
विम्बा च वासिता च मता ।
शोभा हरिणी चक्री कुररी
हंसी च सारसी च मता ॥ १०० ॥
इति भेदाभिदाः पित्रा रचितायामतिस्फुटं ।
उदाहरणमंजर्यां बोध्यैतासामुदाहृतिः ॥ १०१ ॥

The work is divided into six *prakaraṇa*, denominated after the principal metre occurring in each, viz.:

I. *Gāthā-prakaraṇa*, including the following metres:—*gāthā, vigāthā, gāhū, udgāthā, gāhinī, siṃhinī, skandhaka.*

II. *Shaṭpada-prakaraṇa*, fol. 6:—*dohā, rasikā, rolā, gandhāṇā* or *gandhānaka, cupaiyā, ghattā, ghattānanda, ullāla, shaṭpada.*

III. *Raḍḍā-prakaraṇa*, fol. 9*b*:—*pajhaṭikā*(?), *aḍillā* (*arilā*), *pādākulaka, caubolā, raḍḍā, karabhī, nandā, mohinī, cārusenā, bhadrā, rājasenā, tālaṅkinī.*

IV. *Padmāvatī-prakaraṇa*, fol. 10*b*:—*padmāvatī, kuṇḍalikā, gaganāṅgana, dvipadī, jhullaṇā* (?) *khañjā, śikhā, mālā, culiālā, soraṭhṭhā, hākali, madhubhāra, abhīra, daṇḍakalā, kāmakalā, rucirā, dīpaka, siṃhavilokita, plavaṃgama, līlāvatī, harigīta, haragīta, manoharam, haragītam, tribhaṅgī, durmilakā, hīra, janaharaṇa, madanagṛiha, marahaṭhṭhā.*

V. *Savayā-prakaraṇa*, fol. 16:—*savayā, madirā, mālatī, mallī, mallikā, mādhavī, māgadhī.*

VI. *Galita-prakaraṇa*, fol. 17:—*galitaka, vigalitaka, saṃgalitaka* (two kinds), *sundara-, bhūshaṇa-, mukha-, vilambita-, sama-* (two kinds), *lambita-* (two kinds), *vikshiptikā-, lalitā-, vishamitā-, mālāgalitaka* and *udgalitaka.*

It ends: इति वृत्तमौक्तिके गलितप्रकरणं षष्ठं ॥

रंध्रसूर्याश्वसंख्यातं ७९ मात्राछंद इहोदितं ।
सप्तभेदवसुद्वंद्वशतद्वय२८८मुदीरितं ॥ १ ॥
सोदाहरणमेतावदस्मिन्खंडे मयोदितं ।
प्रस्तारसंख्यया तेषां भाषणे पिंगलः क्षमः ॥ २ ॥
श्रीचंद्रशेखरकृते रुचिरतरे वृत्तमौक्तिके ऽमुष्मिन् ।
मात्रावृत्तविधायकखंडं संपूर्णतामगमत् ॥ ३ ॥

Digitized by Microsoft®

इति वृत्तमौक्तिके प्रथमो मात्राखंडः ॥ ०

संवत्सप्तदशे वर्षे शते षष्टाधिके (? षष्ठा०) तथा ।
आषाढस्य सिते पक्षे दशमीभृगुवासरे ॥ १ ॥

इति वृत्तमौक्तिकं नाम छंदः संपूर्णं ॥

[GAIKAWAR.]

1115.

2089a. Foll. 5; size 9¾ in. by 4¼ in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page.

The *Chandaḥkośa*, an exposition of the *Prākṛit* metres in *Prākṛit* stanzas, serving as examples of the particular metres explained.

It begins:

अज्जोयणह्वियाणं । सुरनरतिरयाणहरससंजणणी ।
सरससुरवन्नछंदासु । महत्थाजयोजिणवाणी ॥ १ ॥

The *somakrānta*-metre is thus explained in *śl.* 4:

नायाणं ईसेणं उत्तो सव्वेहिं दोहेहिं जुत्तो ।
मं मं गं गं पादिज्जंतो एसो छंदो सोमक्कंतो ॥ ४ ॥

Then follow the *dodhaka*, *muttidāma*, *toṭaka*, *bahulasa*, *bhuyaṅgaprayāti*, *kāmiṇīmohaṇa*, *mīṇāūla*, *shaṭpadabandha*, *rāsāūla*, *narūdhasomakrānta*, *pancacāmara*, *ḍumilāha*, *ābhāṇaka*, *gītā*, *bijayaka*, *besara*, *dosadodhaka*, etc. The number of metres described is about 70.

The MS. ends: इति छंदकोस समाप्तः ॥ संवत् १६७३ वर्षे द्वितिअश्वनशुदिसप्तम्यां सोमवासरे लिषतं जटूश्रृषि । ० ॥

[GAIKAWAR.]

1116.

1487. Foll. 18; folio; size 15¼ in. by 9¾ in.; European paper.

A portion of Colebrooke's manuscript materials on Indian prosody; chiefly consisting of the synoptical tables appended to his Essay on Sanskrit and Prākrit Poetry.

[H. T. COLEBROOKE.]

IV. Music (Saṃgīta).

1117.

3000. Foll. 229; size 14¼ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing, by different hands; nine lines in a page.

Saṃgītaratnākara, a compendium of the musical science, in seven adhyāyas, by *Śārṅgadeva*, son of *Soṭhala* (or *Soḍhala*), and grandson of *Bhāskara*, a Kāśmīrian.

The order in which the chapters follow each other is that proposed in the introduction to adhy. I., viz.:—

I. *Svaragatādhyāya*, foll. 37 (wrongly numbered 1–13, 17–40); on musical notes, beg.:

ब्रह्मग्रंथिजमारुतानुगतिना चित्तेन हृत्पंकजे
सूरीणामनुरंजकः श्रुतिपदं यो ऽयं स्वयं राजते ।
यस्माद्रागविभागवर्णरचनालंकारजातिक्रमो
वंदे नारदतनुमुद्गुरजगद्गीतं मुदे शंकरं ॥ १ ॥

अस्ति स्वस्तिगृहं वंशः श्रीमत्काश्मीरसंभवः ।
ऋषेर्वृषगणाज्जातः कीर्तिक्षालितदिङ्मुखः ॥ २ ॥

यज्वभिर्धर्मधीधुर्यैर्वेदसागरपारगैः ।
यो द्विजेंद्रैरलंचक्रे ब्रह्मभिर्भूगतैरिव ॥ ३ ॥

तत्राभूद् भास्करप्रख्यो भास्करस्तेजसां निधिः ।
अलंकर्तुं दक्षिणाशां यश्चक्रे दक्षिणायनं ॥ ४ ॥

तस्याभूत्तनयः प्रभूतविनयः श्रीसोढलः प्रौढधीर्
येन श्रीकरणप्रवृद्धविभवं भूवल्लभं भिल्लमं ।
आराध्याखिललोकशोकशमनी कीर्तिः समासादिता
जैत्रे जैत्रपदं न्यधायि महती श्रीसिंघणे श्रीरपि ॥ ५ ॥

एकः क्ष्मावलये क्षितीश्वरमिलन्मौलींद्रनीलावलि
प्रोदंचद्रुवि चित्रितांघ्रिनखरज्योतिर्नृपालाग्रणीः ।
श्रीमत्सिंघणदेव एव विजयी यस्य प्रतापानलो
विश्वं व्याप्य निर्दहतीति हृदयान्येव द्विषामुद्धुरः ॥ ६ ॥

तं प्रसाद्य सुधीधुर्यो गुणिनां गुणरागिणां ।
गुणग्रामेण यो विश्वमुपकारैरतीतृपत् ॥ ७ ॥

ददौ न किं न किं जज्ञौ न दधौ कां च संपदं ।
कं धर्मं विदधौ नैप न बभौ कैर्गुणैरयं ॥ ८ ॥

तस्माद्दुग्धांबुधेर्जातः शार्ङ्गदेवः सुधाकरः ।
उपर्युपरि सर्वान्यः सदोदारस्फुरत्करः ॥ ९ ॥

Digitized by Microsoft®

कृतगुरुपदसेवः प्रार्थिताशेषदेवः
कलितसकलशास्त्रः पूजिताशेषपात्रः ।
जगति विततकीर्तिर्निर्मयोदारमूर्तिः
प्रचुर[तर]विवेकः शार्ङ्गदेवो ऽयमेकः ॥ १० ॥

नानास्थानेषु संभ्रांता परिश्रांता सरस्वती ।
सहवासिप्रिया शश्वदुपकारैरतीतृपत्* ॥ ११ ॥

स विनोदैकरसिको ऽप्यंग्य वैदग्ध्यभाजनं ।
धनदानेन विप्राणामार्त्तीः संहृत्य शाश्वतीः ॥ १२ ॥

जिज्ञासूनां च विद्याभिर्गदार्त्तानां रसायनैः ।
अधुनाखिललोकानां तापत्रयजिगीषया ॥ १३ ॥

शाश्वताय च धर्माय कीर्त्यै निःश्रेयसाप्तये ।
आविष्करोति संगीतरत्नाकरमुदारधीः ॥ १४ ॥

सदाशिवः शिवाब्रह्मा भरतः कश्यपो मुनिः ।
मतंगो याष्टिको दुर्गा शक्तिः शार्दूलकोहलौ ॥ १५ ॥
विशाखिलो दंतिलश्च कंबलो ऽश्वतरस्तथा ।
वायुर्विश्वावसू रंभार्जुनो नारदतुंबुरू ॥ १६ ॥
आंजनेयो मातृगुप्तो रावणो नंदिकेश्वरः ।
ज्योतिर्गणो देवराजः क्षत्रराजश्च कोहलः ॥ १७ ॥
रुद्रसेनान्यभूपालो भोजो भूवल्लभस्तथा ।
परमर्दी च सोमेशो जगदेकमहीपतिः ॥ १८ ॥
व्याख्यातारो भारतीये लोल्लटोद्भटशंकुकाः ।
भट्टाभिनवगुप्तश्च श्रीमत्कीर्तिधरो ऽपरः ॥ १९ ॥
अन्ये च बहवः पूर्वे ये संगीतविशारदाः ।
अगाधबोधमंथेन तेषां मतपयोनिधिं ॥ २० ॥
निर्मथ्य श्रीशार्ङ्गदेवः सारोद्धारमिमं व्यधात् ।
गीतं वाद्यं तथा नृत्तं त्रयं संगीतमुच्यते ॥ २१ ॥ ० ३१ ॥
तत्र स्वरगताध्याये प्रथमे प्रतिपाद्यते ।
शरीरं नादसंभूतिः स्थानानि श्रुतयस्तथा ॥ ३२ ॥ ०
अथ रागविवेकाख्याध्याये वक्ष्यामहे क्रमात् ।
ग्रामरागांश्चोपरागान् रागान्भाषाविभाषिकाः ॥ ३८ ॥ ०
अथ प्रकीर्णकाध्याये तृतीये कथयिष्यते ।
वाग्गेयकारो गांधर्वः स्वरादिगायनस्तथा ॥ ४० ॥ ०
तद्दोषो गमकश्छाया आलप्तिर्वृंदलक्षणं ।
ततः प्रबंधाध्याये तु धातवोंगानि जातयः ॥ ४२ ॥

* The MS. omits nos. 2–11, and counts 12 etc. from here.

तालाध्याये पंचमे तु मार्गतालकलास्तथा ।
पाता मार्गाश्च चत्वारस्तथा मार्गे कलाष्टकाः ॥ ४५ ॥ ०
निःशंकं शार्ङ्गदेवेन तालानां प्रत्ययास्तथा ।
षष्ठे ना(ना)विधं वाद्यमध्याये कथयिष्यते ॥ ५० ॥
सप्तमे नर्तनं नानारसभावाः क्रमेण च। इति पदार्थसंग्रहः।
गीतं नादात्मकं वाद्यं नादव्यक्त्या प्रशस्यते ॥ ५१ ॥ ०

II. *Rāgavivekādhyāya*, foll. 28; on musical modes or melodies, beg.:

श्रीविष्णुं कमलोद्भवं दैत्यादिभाव्यं परं (!) ।
नानामार्गलयक्रिकगृहकतालनिरूपण-
कृतमतां मोदर्थमातन्महे (!) ॥ १ ॥

Very corrupt.

III. *Prakīrṇakādhyāya*, foll. 11; on music in connection with the human voice, beg.:

अथ प्रकीर्णकं कर्णरसायनमनाकुलं ।
देशीमार्गाश्रयं वक्ति शार्ङ्गदेवो विदां वरः ॥ १ ॥
वाङ्मातुरुच्यते गेयं धातुरित्यभिधीयते ।
वाचं गेयं च कुरुते यः स वाग्गेयकारकः ॥ २ ॥ ०

IV. *Prabandhādhyāya*, foll. 19; on musical compositions, beg.:

रंजकः स्वरसंदर्भो गीतमित्यभिधीयते ।
गांधर्वं गानमित्यस्य भेदद्वयमुदीरितं ॥ १ ॥
अनादिसंप्रदायं यद्गंधर्वैः संप्रयुज्यते ।
नियतं श्रेयसो हेतुस्तद्गांधर्वं जगुर्बुधाः ॥ २ ॥
यत्तु वाग्गेयकारेण रचितं लक्षणान्वितं ।
देशीरागादि च प्रोक्तं तद्गानं जनरंजनं ॥ ३ ॥

V. *Tāladhyāya*, foll. 23; on musical time and measure, beg.:

नानामार्गैर्लयो यत्र यतीनां स्यात्कलानिधौ ।
तं दक्षिणं शिवं नौमि चित्रवृत्तिमयं ध्रुवं ॥ १ ॥
तालस्तलप्रतिष्ठायामिति धातोर्घञि स्मृतः ।
गीतं नृत्तं तथा वाद्यं† यतस्ताले प्रतिष्ठितं ॥ २ ॥
कालो लघ्वादिमितया क्रियया संमिते मितिं ।
गीतादेर्विदधत्तालः स च द्वेधा बुधैः स्मृतः ॥ ३ ॥

† गीतं वाद्यं तथा नृत्यं MS. 2383.

Digitized by Microsoft ®

VI. *Vādyādhyāya*, foll. 53; on instrumental music, beg.:

तंतं येनावनद्धं च भुवनं निजमायया ।
आनंदघनमध्येमि तं ब्रह्मसुखिनं* हरं ॥ १ ॥
चित्रा वाचः प्रवर्तंते धातुवृत्तिविचित्रिताः ।
यतस्तं नौमि विस्तारतत्त्वौ धातुगतं शिवं ॥ २ ॥
गीतं चतुर्विधाद्वाद्याज्जायते चोपरज्यते ।
मीयते च ततो ऽस्माभिर्वाद्यमद्य निगद्यते ॥ ३ ॥

VII. *Nṛittādhyāya*, foll. 58; on dancing and acting, slightly incomplete at the end, beg.:

आंगिकं भुवनं यस्य वाचिकं सर्ववाङ्मयं ।
आहार्यं चंद्रतारादि तं नुमः सात्त्विकं शिवं ॥ १ ॥
शिवप्रसादसंप्राप्तनिःसीमज्ञानसंपदा ।
तन्यते शार्ङ्गदेवेन नर्तनं तापकर्तनं ॥ २ ॥

It ends:

स्वभावादभयौ तौ हि स्वामिनं च गुरुं प्रति ।
भयं विनयं बोधाय दर्शये नाम तात्त्विकं ॥ २५२ ॥

The colophon of the chapters runs thus: इति श्रीमदनवद्यविद्याविनोदश्रीकरणाधिपतिश्रीसोढल[adhy. 1, 5; सोठल adhy. 2, 3, 4; सोटल adhy. 6]देवनंदन-निःशंकश्रीशार्ङ्गदेवविरचिते संगीतरत्नाकरे °

See Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 471–474.

[?]

1118.

2383. Foll. 175; size 9¼ in. by 5 in.; excellent, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Saṃgītaratnākara, an incomplete, but on the whole, more correct copy.

1. Foll. 35: *tālādhyāya*, first part as far as *mārgatālaprakaraṇa* (foll. 15*a* of A).
2. Foll. 12: *rāgavivekādhyāya*, fragment.
3. Foll. 15: *prakīrṇakādhyāya*.
4. Foll. 26: *prabandhādhyāya*.
5. Foll. 15: *tālādhyāya*, second part to the end.
6. Foll. 72: *vādyādhyāya*, as far as fol. 46*a*, l. 7 of MS. A.

* ? सुखिनं suppl.; सुखिरं 2383.

The full colophon (as given in the preceding number) with the name of the author's father, occurs twice (viz. at the end of 4 and 5) where it is both times spelled *Soḍhala*. [R. Johnson.]

1119.

1503a. Foll. 82; size 11¾ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by two recent hands; nine and eleven lines in a page respectively.

Saṃgītaratnākara. The *nṛittādhyāya*.

It ends:

गुंफश्चित्रो रसानां स्यान्नाट्ये कुसुमगुंफवत् ।
स्थायी तु सूत्रस्थानीयो रसो रसविदां मतः ॥ १६६९ ॥
सूरिश्रीशार्ङ्गदेवेन नाट्यवेदांबुधेरिदं ।
समस्तादुद्धृतं सारं धीरैरातृप्ति सेव्यतां ॥ १६७० ॥
ग्रंथे मदीये यदि कश्चिदस्ति
गुणस्ततस्तस्य परिग्रहाय ।
नो ऽभ्यर्थये वः सुधियः परेषां
गुणो ऽणुरप्यद्रिसमो भवत्तु ॥ १६७१ ॥
सावद्यताया निरवद्यतास्तु
ग्रंथे नयान्न (?) ग्रथिते तथा किं ।
आराधने वः प्रवणा नतिर्मे
संतो गुणं करनुनीति शेते (!) ॥ १६७२ ॥
युक्तक्षौद्रे क्षेमं वस्तु किमत्रास्ति जगत्त्रये ।
किंतु मत्प्रमत्तः (!) संतः पुरस्कुरुत मे क्षतिं ॥ १६७३ ॥
यद्वा पुराणं पंथानं मुनीनामहमन्वगां ।
स्त्रियति च निसर्गेण समः स मार्गगामिनि ॥ १६७४ ॥
आराधयिष्यतः साधून् किं प्रज्ञाविभवेन मे ।
राममानंदयंति स्म तिर्यंचो ऽपि कवीश्वराः ॥ १६७५ ॥
न विद्यादपेतो ग्रंथप्रवृत्तिर्मम विंविद (!) ।
विद्वन्नालयनायाय गंतुं यात्वेयमासितं (!) ॥ १६७६ ॥

इति श्रीमदनविद्याविनोदश्रीकरणाधिपतिश्रीसोटलदेवनंदनविशंकश्रीशार्ङ्गदेवविरचिते संगीतरत्नाकरे नृत्ताध्यायः संपूर्णः॥

[H. T. Colebrooke.]

1120.

2231. Foll. 73; 8vo.; size 8½ in. by 4¾ in.; legibly written, in Devanāgarī; 20–25 lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Saṃgītadarpaṇa, a manual of instrumental music, singing and dancing, in seven chapters, by *Dāmodara*, son of *Lakshmīdhara*.

It begins:

प्रणम्य शिरसा देवौ पितामहमहेश्वरौ ।
संगीतशास्त्रसंक्षेपः सारतो ऽयं मयोच्यते ॥ १ ॥
भरतादिमतं सर्वमालोड्यातिप्रयत्नतः ।
श्रीमता हरिभट्टेन सज्जनानन्दहेतवे ॥ २ ॥
प्रचरद्रूपसंगीतसारोद्धारो विधीयते ।
गीतं वाद्यं नर्त्तनं च त्रयं संगीतमुच्यते ॥ ३ ॥
मार्गदेशीविभागेन संगीतं द्विविधं मतम् ।
द्रुहिणेन यदन्विष्टं प्रयुक्तं भरतेन च ॥ ४ ॥
महादेवस्य पुरतस्तन्मार्गाख्यं विमुक्तिदम् ।
तत्तद्देशस्थया रीत्या यत्स्याल्लोकानुरञ्जकं ॥ ५ ॥ ०

I. *svaragatādhyāya*, *ślokas* 1–162.

II. *rāgavivekādhyāya*, *śl.* 163–305, beg. fol. 8*b*:

यो यं ध्वनिविशेषस्तु स्वरवर्णविभूषितः ।
रंजको जनचित्तानां स रागः कथितो बुधैः ॥

III. *prakīrṇakādhyāya*, *śl.* 63, beg. fol. 16*b*:

अथ गीतोपयोगित्वादालप्तिगमकादयः ।
निरूप्यंते मया सम्यक् लक्ष्यदृष्ट्या तु तत्वतः ॥

IV. *prabandhādhyāya*, *śl.* 188, beg. fol. 19*b*:

स्वररागादिकं सर्वं गीयते करणं यतः ।
निरूपितं प्रधानत्वादथ गीतं निरूप्यते ॥

V. *vādyādhyāya*, *śl.* 94, beg. fol. 29:

गीतं निरूपितं तच्च वाद्याधीनमतो मया ।
वाद्यं निरूप्यते गीतनृत्ययोरनुरंजकं ॥

VI. *tālādhyāya*, beg. fol. 34:

श्रीविघ्णुं सुखदं दीप्तं गुरुं व्यापकरूपकं ।
सुवृत्तमक्षरं नत्वा वक्ष्ये तालस्य लक्षणं ॥

VII. *nṛityādhyāya*, beg. fol. 58:

प्रणम्य सर्वदेवेशं शिवब्रह्मादिकं ततः ।
संगीतशास्त्रं वक्ष्यामि ब्रह्मणा यदुदाहृतं ॥
दामोदरेण विदुषा चतुरेण कलाविदा ।
संगीतदर्पणो नाम क्रियते कृतिनां मुदे ॥ ०

Dated: संवत् १८३९ शाके १७०४ ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 476–479.

[R. JOHNSON.]

1121.

1709b. Foll. 55; 8vo.; size 9 in. by 6¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; seventeen lines in a page.

Saṃgītadarpaṇa. Adhyāyas I.—VI.

Dated: सम्वत् १८६४ मासोत्तमे मासे ज्येष्ठमासे कृष्णपक्षे गुरुवासरे समाप्तम् ॥ लिखितं मगनिरामब्राह्मणसारस्वतः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1122.

2410. Foll. 107; size 9 in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

A portion of the *Saṃgītadarpaṇa* (viz., adhy. I. and beginning of II.), with a commentary in Bhāshā.

The latter begins: दोहा प्रथम करतकरजोरिकै नमसकारसुभरूप ०

The *rāgādhyāya* begins on fol. 107*a*; but the MS. breaks off abruptly at the bottom of fol. 107*b*.

[R. JOHNSON.]

1123.

2399. Foll. 82; 4to; size 8¾ in. by 7¾ in.; plain, modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

The *rāgādhyāya* and *tālādhyāya* of the *Saṃgītadarpaṇa*, with the same commentary.

[R. JOHNSON.]

1124.

1486. Foll. 52; size 15¾ in. by 4 in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Saṃgītadāmodara, a treatise on music and dancing, by *Śubhaṃkara*. Apparently an abstract of the preceding work.

Digitized by Microsoft®

It begins:

भावो हारानुभावौ गतिसमयदशास्थानदूतीविभावा:
श्रीपुंसौ नादगीतस्वरगमकगणा मूर्छना वर्गताला: ।
ग्रामो रागाङ्गितालश्रुतिसचिवकला वाद्यमात्राङ्गहारा
नृत्यं निर्दोषगणो नतिनयनरसा: कृष्णलीलां वहन्तु ॥
गङ्गा यत्पादसङ्गात् सरिदुपरि परिक्रीडते ऽनङ्गहारी
यस्यार्धाङ्गच्छटाभ: सृजति दिवि सदानुत्तमाङ्गे मलित्वं ।
इन्दुर्येनेत्रभावं गत इति जगल्लिङ्गिरोचिस्तरङ्ग:
पद्मोत्सङ्गाङ्गरागं हरिममृतरुचस्तं तु धिन्वन्तु वाच: ॥
जनयति सततमिदंमतीव मोदं रसं नाट्यलोचनयो: (!) ।
सङ्गीतकलावृक्षे दशरूपे नाट्यदर्पणयो: ॥
सङ्गीतचूडामणिरत्नकोषसङ्गीतसर्वस्वनचौरगीषु ।
वसन्ति सर्वे च गणा: प्रयुक्ता मुक्तावलीनारदसारदासु ॥
यद्यच्च सारं भरतोदितेषु तत्तत्समाकृष्य रसाङ्गभावं ।
शुभङ्कर: संवृतमादरेण सङ्गीत[दामोदर]मातनोति ॥ ० ॥
काव्यं न भावेन विना न भावेन विना रस: ।
न भावेन विना नृत्यं न भावेन विना जगत् ॥

अतो भावस्य प्रधानत्वात् रसहेतुत्वात् सूत्रनिबन्धत्वाच्च प्रथमतो भावमेवोदाहराम: ।

कालिन्दीपुलिनाक्रीडे क्रीडन्तं सेवितं हरिं ।
राधाद्याभीरनारीणां भावा: पञ्चाशदागता: ॥ ०

अथ हारा: fol. 3*b*: अथ दूत्य: fol. 6: अथ नायिका: fol. 7; अथ मूर्छना: fol. 10; अथ वर्गा: ० ताला: fol. 10*b*; अथ रागा: fol. 11*b*; अथ नृत्यं fol. 23*b*; भाषाविभाग: fol. 27; अथ नाट्योक्तय: fol. 29; अथ रसा: fol. 40*b*.

It ends:

ख्यातो य: कविचक्रवर्त्तिपदतो विद्याचलैरञ्चित:
सौभद्रे यमिमं यमर्जुनयशा: सो ऽजी[ज]नत् श्रीधर: ।
तस्य श्रीलशुभङ्करस्य भणितौ सङ्गीतदामोदरे
साभोग: स्तवक: प्रपञ्चितरस: श्रीमानयं पञ्चम: ॥
इति श्रीशुभङ्करकृतं सङ्गीतदामोदरं समाप्तं ॥
भू[? तृ]कोणाब्धिरसक्षौणीविमिते शकवत्सरे ।
सङ्गीतदामोदरकं व्यलिखत् कोपि लेखक: ॥

This date (Śaka 1644–3) probably belonged to the MS. from which this was copied.

For another MS. of the same work see Rāj. Mitra, Notices, i., p. 219.

[H. T. Colebrooke.]

1125.

1516*b*. Foll. 20; size 9½ in. by 4¼ in.; legibly written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

Rāgamālā, a description of the various musical modes, composed—for *Jāṭavā* (? *Yāṭavā*) *Bhūpati*, in Śaka 1492 (A.D. 1570)—by *Kshemakarṇa Pāṭhaka*, son of *Maheśa Pāṭhaka*.

In this MS. the treatise has an introductory chapter, called '*rāgasūcana*,' which seems to be wanting in the Oxford MS. (Aufrecht, Cat., no. 481).

It begins:

मनुजदनुजदेवैर्वंदितं वामदेवं
धृतशशधरमौलिं क्षेमकर्ण: प्रणम्य ।
अपहतपुरदैत्यं सुंदरां रागमालां
रचयति सुखसिद्धै जाटवाभूपतेर्ज्ञै: (? याटवा ०) ॥ १ ॥
कैलासास्थितशंभुना निगदिता रागा: पुरा प्रत्युमाम्
आनंदेन तु सर्वलोकपतिना ये ते निबद्धा मजा (l. मया) ।
कांताभि: समजत्तैभिस्तु तनजै: (l. ० यै:) सार्धं विचार्यं
तेषां स्थावरजंगमोद्भवरवैरुक्तानि जन्मान्यपि ॥ २ ॥ [क्रमात्

रागादौ भैरवाख्यस्तदनु निगदितो
मालकौशिङ्डितीजो (० यो)
हिंदोलो दीपक: श्रीरपि
चंद्रहबुधैरंबुदाख्य: क्रमेण ।
एकैकस्याष्ट पुत्रा: सुललित-
नजना: (० यना:) पंचभार्या: प्रसिद्धा:
स्वे स्वे काले पडेते निजकु-
लसहिता: संपदां वो दिशंतु ॥ ३ ॥

श्रीरागस्य वधूर्वक्ष्ये षडहं नव चात्मजान् ।
विशेषात्सर्वरागेभ्य: पूर्वग्रंथानुसारत: ॥ ४ ॥

० १० ॥ इति रागसूचनं ॥ अथ रागस्वरूपवर्णनं ॥

पैकुंठब्रह्मभर्गामरसुरपतिभि: पूजितं पादपद्मं
यस्याज्ञौ दैत्यवर्गान् प्रहरति परशु: संततं तीव्रधार: । ०

It ends:

ब्रह्मा येन विमोहितो मधुरिपु: शक्र: शिवावल्लभो
गंधर्वासुरयक्षराक्षससुरा विद्याधरा: किन्नरा: ।
सिद्धा: पंचजना विहंगमपन्नूरंगा मृगा जातकास्
त्रैलोक्यं निखिलं करोतु सततं राग: स वो मंगलं ॥ ११ ॥

Digitized by Microsoft®

प्राचीरेण सुमुद्रितं परिखया संवेष्टितं दुर्गेलं
लोके सो ऽयमचीकरन्निजभुजैर्दुर्गं(!) हरीयाह्वलं ।
तस्याधो नगरी विभाति विपुला स्रोतस्विनीसंनिधौ
तत्राभूत्प्रबलः पुरा क्षितिभुजां शास्ता नृपः सूरवा ॥१२॥
तस्यामस्ति नरेंद्रवंदितपदस्तस्यात्मजो वीरजीत्
[तत्]सूनुः खलु जाटवेंद्रनृपतिः शूरो* दृढः संगरे ।
प्रायो हस्तिहिरण्यघोटकभुवो दातुर्द्विजेभ्यः क्षमः
कुर्वन् राज्यमरातिभीति(र)हितां पृथ्वीमिमां पालते॥१३॥
तद्भूपस्य पुरोहितेन सुधिया श्रीक्षेमकर्णेन वै
वंशोत्तंसमहेशपाठकसुतेनैषा नवीनाधुना ।
शाके बाहुनवाब्धिचंद्रसहिते पक्षे समासीकृता
शुक्ले श्रावणमासि पक्षतिकुजे श्रीरागमाला शुभा॥ १४॥
यावत्तिष्ठति रामरावणकथा यावद्रविश्चंद्रमाः
यावन्मेरुमहीपयोधयमुनागंगाधरो जाह्नवी ।
सर्वं व्याप्य समुद्रमुद्रितमहीचक्रं मनोरंजनी
[लो]के तावदियं हि तिष्ठततरां श्रीक्षेमकर्णोदिता॥१५॥

इति श्रीमहेशपाठकात्मजश्रीक्षेमकर्णपाठकजाटवाभूपतिसुखार्थेविरचिता रागमाला समाप्ता॥ शुभमस्तु॥ श्रीमदकबरराजे संवत् १६६१ ज्येष्ठवदी ८ वारभृगुवासरे लीः शिववालकब्राह्मणमिदं पुस्तकं समाप्तं ॥

The copyist's allusion to *Akbar* (1556–1605 A.D.) seems to have come either from the author's own MS., or from an early copy.

For another treatise of the same title, by *Jīvarāja*, see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 261.

[H. T. Colebrooke.]

1126.

3089. Foll. 13; size 9 in. by 7¼ in.; recent Devanāgarī writing; 22 lines in a page.

[*Tālalakshaṇa*], a treatise (? by *Kohalācārya*) on musical time and measure; wrongly marked as *Bharataśāstra-prārambha* in the heading of the pages; and apparently copied from the same South-Indian MS. as the next one. Both MSS. are very incorrect.

It begins (somewhat corrected):

कल्याणगुणसंपन्नं कर्णान्तायतलोचनम् ।
कौसल्यातनयं रामं कलये कमलापतिम् ॥

* जाटवोलंद्रनृपतिः सूरो MS.

इह खलु सकलभरतमण्डितमण्डलाखण्डलसकलभरतप्रवर्तकशिखामणिः (० णेः MS.) कोहलाचार्यनामकः परमकारुणिकः कश्चिद्द्विपश्चित् सकललोकोपकाराय तौर्यत्रिकोपकाराय तौरत्रिकं(!) तदाश्रयत्वेन प्रसिद्धं दशप्राणसमेतं तालस्वरूपं सप्रपञ्चं प्रतिपाद्य तु कर्मणश्चिकीर्षितस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तये सर्वेश्वरनमस्कारात्मकमङ्गलाचरणपूर्वकं चिकीर्षितं प्रतिजानीते विष्णुमिति ॥

विष्णुं लोकगुरुं प्रणम्य शिरसा पात्मासंदर्शकं [प्रदम् ।
कीर्तिप्रति(? प्राप्ति)करं जनस्य (? ल)लनाकालेन कामसेव्यत्सद्यतिभिद्रुतप्लुतपदं स्यान्नलोकत्रयं (!)
तालानां कथयामि लक्षणमहं पूर्वोक्तशास्त्रक्रमात् ॥
तौर्यत्रिकनिधानं च तालं कालस्वरूपिणम् ।
दशप्राणसमुपेतं यो जानाति स तत्त्ववित् ॥ ग्रन्थान्तरे ।
शिवः शक्त्यात्मकं पुण्यं यत्तस्य भुक्तिमुक्तिदम् ।
दशप्राणात्मकं तालं यो जानाति स सत्त्ववित् ॥
गीतं वाद्यं च नृत्तं च भाति ताले प्रतिष्ठितम् ।
तस्मात्तालस्वरूपं च ज्ञातव्यं तौर्यवेदिभिः ॥
गीतं वाद्यं च नृत्तं च तालहीनं न राजते ।
तालेनेव विना तत्र स्खलनं तेषु दृश्यते ॥
तौर्यत्रिकं तालहीनं चालयेत्पुरुषाधमः ।
स पापिनरकं घोरमाशु गच्छति सान्वयः ॥ ०

It ends:

पञ्चकोष्टगतानङ्कान् संयोज्यात्र पुनः पुनः ।
लकाचलविरामे च प्लुतसैकं भवेदथ ॥

विरामप्रस्तारगुरुमेरुलक्षणम्॥ Here follow 16 mnemonic or vernacular combinations तकधिधमिकृणु धिमित्तककृणु etc.

Cf. Burnell, Tanjore MSS., pp. 60, 61 (*Arjunabharata*).

[A. Burnell.]

1127.

3025. Foll. 142; folio; size 13½ in. by 8½ in.; thin European paper; written half-margin, in the Telugu character; 19 lines in a page.

The same treatise, with a Telugu commentary. The text commented upon (beginning with इह खलु ०) is marked by red lines. [A. Burnell.]

Digitized by Microsoft®

ADDITIONS AND CORRECTIONS.

Page 192*a*, No. 726 (MS. 721*a*). Professor Aufrecht—to whom I feel under deep obligations for having kindly read the proofs of the present part, and made numerous suggestions—informs me that this treatise (*Kārakacakra*) is a chapter of the author's *Śabdārthasāramañjarī*.

... 198*b*, l. 10 (from foot), read, *Trilocanadāsa*.

... 238*b*, ll. 1 and 2. Professor Aufrecht does not doubt now that *Rāmaśarman*, the author, and *Rāmatarkavāgīśa*, the commentator, are one and the same person. This is, indeed, very probable.

... 247*b*, l. 16, read, *Mahtāb Rāy*.

... 304*a*, l. 21, read, A.D. 1714.

Digitized by Microsoft®

Digitized by Microsoft ®

CATALOGUE

OF THE

SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE

LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART III.

Saṃskṛit Literature:

A. SCIENTIFIC AND TECHNICAL LITERATURE.

II. RHETORIC AND LAW.

BY

JULIUS EGGELING, PH.D.

PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London:

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1891.

Digitized by Microsoft ®

LONDON:
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LIMITED,
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL ROAD.

Digitized by Microsoft®

CONTENTS OF PART III.

SANSKRIT LITERATURE :—

A. *Scientific and Technical Literature.*

	PAGE
V. Rhetoric and Poetics (Alaṃkāraśāstra) . . .	321
VI. Religious and Civil Law (Dharma):	
A. Original Institutes of Law . . .	366
B. General Digests of Law	404
C. Works on Civil Law (Vyavahāra) . .	454
D. Works on Sacred Law (Ācāra) . .	468
E. Treatises on Worship (Devapūjā) . .	480

Digitized by Microsoft®

Digitized by Microsoft®

V. Rhetoric and Poetics (Alaṃkāraśāstra).

1128.

1497. Foll. 113; size 16½ in. by 5 in.; fair Bengalī writing (generally without the diacritic *r*-point), of 1782 A.D.; eight lines in a page.

Kāvyādarśavivṛiti, with the special title *Kāvyatattvavivecakakaumudī*, a commentary on *Daṇḍin's Kāvyādarśa*, by *Kṛishṇakiṃkara Tarkavāgīśa*, of *Gopālapura* in Bengal.

It begins:

स पायाद्यस्याङ्के स्फुरति गिरिजा प्रेमतरला
जटाजूटाद्यस्य स्खलति निभृता केलिकलया ।
दुरापा त्रैलोक्यत्रिदिवतटिनी यस्य नयनं
रुषा कामं देवं प्रकृतिमधुरं भूतिमनयत् ॥
क्व मन्दमतिरस्मि दयालो क्व दण्डिमतमतिगभीरं ।
भारमुज्जिहीर्षुरस्मि तस्य यत्केवलं त्वमिह शरण्यं ॥
आत्मा रसः शरीरं च काव्यं प्राणा गुणा मताः ।
अलङ्काराश्च काव्यानां शोभासंपादका मताः ॥
यथात्मनो ऽपकर्षस्य हेतवो विविधा मताः ।
दोषाः काणत्वखञ्जत्वकुब्जत्वप्रमुखास्तथा ॥
रसात्मनः काव्यदोषा हेया यत्नेन सर्वथा ।
अन्यथा रसहानिः स्यात् प्रतिभाभावितात्मनां ॥
कृतिनो दण्डिनः काव्यादर्शव्याख्या यथामति ।
क्रियते तर्कवागीशकृष्णकिङ्करशर्मणा ॥

अथ ग्रन्थारम्भे निखिलावगीतशिष्टाचारपरम्परानुमितश्रुतिप्रतिपादितप्रारिप्सितग्रन्थपरिसमाप्तिपरिपन्थिव्यूहध्वंससाधनसरस्वत्युत्कीर्तनरूपं मङ्गलमाचरति चतुर्मुखेति ०

Pariccheda II. beg. fol. 29*b*; III., fol. 85*b*.

It ends:

महात्मनः कतिपये विरला एव ते भुवि ।
स्वल्पैरप्यन्यविज्ञानैर्निर्भरानन्दमेदुराः ॥

गौडदेशीयगोपालपुरनिवासिना श्रीकृष्णकिङ्करतर्कवागीशेन रचितायां काव्यतत्त्वविवेचककौमुद्यां काव्यादर्शविवृतौ तृतीयः परिच्छेदः समाप्तः ॥ ० सागरगगननगोर्वीमितशकवर्षे लिलेख नभसि मा ० श्रीरघुनाथसनाथो भोलानाथो द्विजः पुस्तीं ॥ शकाब्दाः १७०४ ॥

An edition of the *Kāvyādarśa*, with a commentary, has been published, in the Bibliotheca Indica, by *Premacandra Tarkavāgīśa* (1863).
[H. T. COLEBROOKE.]

1129.

396c. Foll. 70; size 12¼ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of the beginning of the present century; eleven lines in a page.

Daśarūpāvaloka, a commentary, by *Dhanika*, on *Dhanamjaya's Daśarūpa*, or compendium of dramaturgy, the text of which is embodied in the comment. A very indifferent copy.

Edited, by Dr. Fitz-Edward Hall, in the Bibliotheca Indica, 1865. [H. T. COLEBROOKE.]

1130.

566. Foll. 79; size 12¾ in. by 4½ in.; modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Sāhityasarvasva, a commentary, by *Maheśvara Subuddhi-Miśra*, on *Vāmanācārya's* manual of poetics, entitled *Kāvyālaṃkāravṛitti*. Incomplete. The MS. breaks off in the 3rd adhyāya of the 4th *adhikaraṇa*.

It begins:

प्रणम्य परमात्मानं जगज्जन्मादिकारणं ।
साधुवामनसूत्राणां व्याख्या प्राख्यायते मया ॥

For another MS. of the first four *adhikaraṇas* see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 488.

The *Kāvyālaṃkāravṛitti* has been edited by Dr. C. Cappeller, 1875. [H. T. COLEBROOKE.]

1131.

290b. Foll. 24; size 10 in. by 4¼ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Śṛiṅgāratilaka, a treatise, by *Rudrabhaṭṭa* (or *Rudraṭa*), on that part of poetics (*kāvyālaṃkāra*) dealing with the sentiments of love; with the author's own poetic illustrations.

Digitized by Microsoft®

Edited by R. Pischel (1886). The author's personality has been discussed by Profs. Pischel and Jacobi, in the Vienna 'Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes,' II., p. 151 seq. (J.); and 'Zeitsch. der Deutschen Morgenl. Ges.,' XLII., p. 296 seq. (P.); ib. p. 425 seq. (J.).

The present MS. calls the author *Rudraṭa.* Dated: संवत् १६४० वर्षे आषाढसुदि ७ रवौ महंपुरुषोत्तमसुतरामलिखितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1132.

1365a. Foll. 34; size 10 in. by $2\frac{7}{8}$ in.; clear Devanāgarī writing of c. 1700 A.D.; seven lines in a page.

Śṛiṅgāratilaka. The author's name is spelled *Rudrabhaṭṭa.*

The last leaf, containing the last word or two of the colophon, has been supplied at the beginning of the present century.

[H. T. COLEBROOKE.]

1133.

49. Foll. 211; size $9\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Sarasvatīkaṇṭhābharaṇa, a treatise on poetics, in five chapters (*pariccheda*), attributed to King *Bhojadeva* of *Dhārā.*

It begins:

ध्वनिर्वर्णाः पदं वाक्यमित्यास्पदचतुष्टयं ।
यस्याः सूक्ष्मादिभेदेन वाग्देवीं तामुपास्महे ॥

For an analysis of the work (including a list of the authorities whence the author drew his poetic illustrations) see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 489.

I. *Doshaguṇavivecana* ends fol. 28; II. *śabdālaṃkāra,* fol. 70*b*; III. *arthālaṃkāra,* fol. 97; IV. *ubhayālaṃkāravivecana,* fol. 140*b*; V. *rasavivecana,* fol. 211.

Another MS. is noticed in Burnell's Index of Tanjore MSS., p. 58*a*.

The MS. ends: लेखक लक्ष्मणब्राह्मण गुजरगौडदेशवालीय श्रीमकारहनेवालाज्योसी: ॥ संवत् १८५३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1134.

2876a. Foll. 3; size $12\frac{1}{2}$ in. by $6\frac{1}{4}$ in.; small, modern, Telugu handwriting; 16–21 lines in a page.

A fragment of the same work, comprising the first 28 *ślokas* of chapter II., with a commentary, entitled *Ratnadarpaṇa,* by *Ratneśvara* (? or *Rāmasiṃhadeva*).

The text begins: शब्दार्थोभयसंज्ञाभिर् °

The comment begins:

क्षेत्रमध्यं विशालाक्षी यस्याधिवसति प्रिया ।
अविमुक्तप्रतिष्ठाय तस्मै कामदुहे नमः ॥ १ ॥
अद्य स्फुरतु वाग्देव्याः कंठाभरणकौतुकं ।
मयि प्रह्वमनोवृत्तौ तन्वाने रत्नदर्पणं ॥ २ ॥

एवं दोषगुणेषु निर्णीतेष्वलंकाराः प्राप्तावसरास्तत्रालंकारसामान्यलक्षणमाद्यपरिच्छेदे तद्विभागं दर्शयन् परिच्छेदत्रयं संगमयति । शब्दार्थोभयसंज्ञाभिरिति । इत्थंभूतलक्षणे तृतीयामध्यमपदलोपी समासः °

For the same commentary see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 490; Peterson, Report 1884–6, p. 350. [MACK. COLL.]

1135.

1008b. Foll. 145; size 12 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Sahṛidayāloka (also called *Kāvyāloka,* or *Dhvanyāloka*), a treatise, in four chapters (*uddyota*), on the figure of speech, called *dhvani* ('implied meaning'), with a brief exposition (*vṛitti*), by *Ānandavardhana,* son of *Jonopādhyāya* (*Nonopādhyāya,* fol. 139*a*); and a fuller com-

Digitized by Microsoft®

mentary, entitled *Sahṛidayālokalocana* (or *Kāvyālaṃkāralocana*), on the first three chapters, by *Abhinavaguptācārya*.

Abhinavagupta is quoted by *Mammaṭa*; and *Maheśacandra Nyāyaratna*, in the preface to the *Kāvyaprakāśa*, calls his work simply *Ālocanagrantha*; whilst Burnell, in the Index to the Tanjore MSS., p. 55, gives its title as *Kāvyālokālocana*.

The MS. which unfortunately is far from correct, and written in bad style, though apparently copied from a good original, begins:

[*Abhinavagupta.*]

उपास्महे स्वानुभवैकवेद्यं स्वच्छंदमानंदसमुद्रमीशं ।
व्याप्तं जगच्छक्तितरङ्गतरंगैरदृष्टपारं परमेष्ठिनापि ॥ [१] ॥
अपूर्वं यद्वस्तु प्रथयति विना कारणकलां
जगद्ग्रावप्रख्यं निजरसभरात्सारयति च ।
क्रमात्प्रख्योपाख्याप्रसरसुभगं भावयति तत्
सरस्वत्यास्तत्त्वं कविसहृदयाख्यं विजयते ॥ [२] ॥
भट्टेंदुराजचरणाब्जकृताधिवास-
हृद्यस्ततो ऽभिनवगुप्तपदाभिधो हम् ।
यत्किंचिदप्यनुरणत्स्फुटयामि काव्य(ा)-
लोकं सलोचननियोजनया(l. स्वलो॰) जनस्य॥ [३]॥

स्वयमविच्छिन्नपरमेश्वरनमस्कारसंपत्तिचरितार्थो ऽपि व्याख्यातृश्रोतॄणामविघ्नेनाभीष्टव्याख्याश्रवणलक्षणसंपत्तये समुचिताशीः-प्र(क)टनद्वारेण परमेश्वरसांमुख्यं व्यनक्ति वृत्तिकारः (*Ānandavardhana*) । स्वेच्छेति । ओं विघ्नहर्त्रे नमः । ओं ।

[*Ānandavardhana.*]

स्वेच्छाकेशरिणः स्वच्छस्वच्छायायासितेंदवः ।
त्रायंतां वो मधुरिपोः प्रपन्नार्त्तिच्छिदो नखाः ॥ [१] ॥

मधुरिपोः नखाः वो युष्मान् व्याख्यातृश्रोतॄन् त्रायंतां तेषामेव संबोधनयोग्यत्वात् संबोधनसारो हि युष्मदर्थः त्राणं चाभीष्टलाभं प्रति साहायकाचरणं तच्च तत्प्रसिद्धं ॰ । किंगुणाः (नखाः) । स्वच्छेन स्वच्छतागुणेन नैर्मल्येन स्वच्छमृदुप्रभृतयो हि मुख्यतया भाववृत्तय एव स्वच्छायया च वक्रहृद्यरूपया आकृत्या आयासितः खेदितः इंदुर्यैः ॰

[*Dhvanikāra.*]

काव्यस्यात्मा ध्वनिरिति बुधैर्यः समाम्नातपूर्वस्
तस्याभावं जगदुरपरे भाक्तमाहुस्तमन्ये ।
केचिद्वाचा स्थितमविषये तत्त्वमूचुस्तदीयं
तेन ब्रूमः सहृदयमनःप्रीतये तत्स्वरूपम् ॥ [१] ॥

बुधैः काव्यतत्त्वविद्भिः काव्यस्यात्मा ध्वनिरिति संज्ञितः परंपरया यः समाम्नातः समाख्यातः तस्य सहृदयजनमनःप्रकाशमानस्याप्यभावमन्ये जगदुः । तदभाववादिनां चामी विकल्पाः संभवंति केचिदाचक्षीरन् शब्दार्थशरीरं तावत्काव्यं तस्य शब्दगताश्चारुत्वहेतवो ऽनुप्रासादयः प्रसिद्धा एव अर्थगताश्चोपमादयः वर्णसंघटनाधर्माश्च माधुटदयः (? माधुर्यादयः) तेपि प्रतीयंते तदनतिरिक्तवृत्तयो ऽपि याः कैश्चिदुपनागरिकाद्याः प्रकाशिताः ता अपि गता श्रवणगोचरं रीतयश्च वैदर्भीप्रभृतयः तद्व्यतिरिक्तः को ऽयं ध्वनिर्नामेति ॥

अ(व) टी(का) ॥ काव्यात्मशब्दसन्निधानाद् बुधशब्दो ऽत्र काव्यात्मा वचोर्ध्वनि(नि)मित्तक इत्यभिप्रायेण विवृणोति काव्यतत्त्वविद्भिरिति । आत्मशब्दस्य तत्त्वशब्देन विवृण्वानः सारत्वमपरशब्दवैलक्षण्यकारित्वं च दर्शयति । ॰ ॥

मूलं ॥ अन्ये ब्रूयुर्नास्त्येव ध्वनिः प्रसिद्धप्रस्थानव्यतिरेकिणः काव्यप्रकारस्य काव्यत्वहानेः सहृदयाह्लादि शब्दार्थमयत्वमेव काव्यलक्षणं न चोक्तप्रस्थानातिरेकिणो मार्गस्य तत्संभवति । न च तत्समयांतःपातिनः सहृदयान्कांश्चित्परिकल्प्य तत्प्रसिद्धध्वनौ काव्यव्यपदेशः प्रवर्तितो ऽपि सकलविद्वन्मनोपाहितामवलंबते (?) ॥

अथ टीका ॥ ॰

Ch. I. ends fol. 37 : इति श्री(म)दभि(न)व(गु)प्तो-(न्मी)लि(त)सहृदयलोकलोचने (ध्व)नि(सं)के(ते) प्र(थ)-मो(द्यो)तः ॥

Ch. II. begins: एवमविवक्षितवाच्यविवक्षितान्यपरवाच्यत्वेन ध्वनिर्द्विप्रकारः प्रकाशितः । तत्राविवक्षितवाच्यस्य ध्वनेर्वाच्यं (*lacuna*) द्विधा मतं (half-*śloka*)। तथाविधाभ्यां च वाच्याभ्यां व्यंग्यस्यैव विशेष इति व्यंग्यप्रकाशपरस्य ध्वनेरेवायं प्रकारः । तत्रार्थांतरसंक्रमितवाच्यो यथा । स्निग्धश्यामलकांतिलिप्तवियतो वेल्लद्बलाकाघना वाताः शीकरिणः पयोदसुहृदामानंदकेकाः कलाः कामं संतु दृढं कठोरहृदयो रामो ऽस्मि सर्वं सहे वैदेही तु कथं भविष्यति ह हा हा देवि धीरा भव । अत्र रामशब्देन व्यंग्यधर्मांतरस्य परिणयतः संज्ञी प्रत्याय्यते न संज्ञिमात्रं ॥

अथ टीका ॥

या स्मर्यमाणा श्रेयांसि सूते ध्वंसयते रुजः ।
तामभीष्टफलोदारकल्पवृक्षां स्तुवे शिवां ॥

Digitized by Microsoft®

वृत्तिकारः संगतिमुद्योतस्य कुर्वाण उपक्रमते। एवमिति। प्रदर्शित (!) इति। मया वृत्तिकारेण सतेति भावः न चैतन्मयोत्सूत्रमुक्तं(!) अपि तु कारिकाकाराभिप्रायेणेत्याह तत्रेति द्विप्रकारप्रकाशने वृत्तिकारकृते यन्निमित्तं वीजभूतमिति संबंधः। ०

Ch. II. ends fol. 67*b*: इति श्रीमदभिनवगुप्ताचार्यविरचिते सहृदयालोकध्वनिलोचने द्वितीय उद्योतः॥

Ch. III. ends fol. 139*a*: इति शारदाचरणरजःकणपविचितस्थलवास्तव्यनोनोपाध्यायात्मजविद्वत्कविसहृदयचक्रवर्तिश्रीमदानंदवर्धनाचार्यविरचिते काव्यालंकारे ध्वनौ नानाविधध्वनिप्रभेददर्शनं नाम तृतीय उद्योतः॥ इति श्रीमहामहेश्वरश्रीमदभिनवगुप्ताचार्यविरचिते काव्यालंकारलोचने ध्वनिसंकेते तृतीय उद्योतः॥ अतः परं टीका नास्ति प्रतिरूपकं न लब्धं॥

Ch. IV. begins: एवं ध्वनिं सप्रपंचं विप्र(ति)पत्तिनिरासार्थं व्युत्पाद्य तद्युत्पादने प्रयोजनांतरमुच्यते। ध्वनेर्यः सगुणीभूतव्यंग्यस्य च मार्गः प्रकाशितस्याफलांतरं (?) कविप्रतिभानंत्यम्। कथमिति चेत् ततो ऽन्यतमेनापि प्रकारेण विभूषिता वाणी नवत्वमायाति। पूर्वार्थान्वयवत्यपि ततो हि ध्वनेरुक्तप्रभेदमध्यादन्यतमेनापि प्रकारेण विभूषिता सती वाणी पुरातनकविनिबद्धार्थसंस्पर्शवत्यपि नवत्वमायाति। तथा हि। अविवक्षितवाच्यस्य ध्वनेः प्रकारद्वयसमाश्रयेण नवविलासोक्तिसरसः गतीनामारंभः। किसलयितलीलापरिमलः स्पृशंत्यास्तारुण्यं किमिव हिरण्यमृगदृशः। इत्यस्य

सविभ्र(माः) स्मितोद्भेदा लोक्यः(r. बिब्बोक)प्रसरद्गिर:
मितमालसगामिन्यः कामिन्यः कस्य न प्रियाः॥

इत्येवमादिषु श्लोकेषु सत्स्वपि तिरस्कृतवाच्यध्वनिसमाश्रयेण अपूर्वत्वं प्रतिभासते ०

It ends:

सत्काव्यतत्वविषयं स्फुरितप्रसुप्त-
कल्पं मनस्सु परिपक्वधियां यदासीत्।
तद् व्याकरोत्सहृदयोदयलाभहेतोर्
आनंदवर्धन इति प्रथिताभिधानः॥

इति श्रीशारदाचरणसरोजरजःकणपवित्रितस्थलवास्तव्यविपश्चिद्वरश्रीजोनोपाध्यायात्मजविद्वत्कविसहृदयचक्रचक्रवर्तिश्रीमदानंदवर्धनाचार्यविरचिते सहृदयालोके काव्यालंकारे ध्वनौ चतुर्थ उद्योतः॥ ० समाप्तो ध्वन्यालोचनः॥

Cf. Dr. G. Bühler's Report on Sanskrit MSS. in Kashmir, etc. (1877), pp. 65; cxxxi.

[H. T. Colebrooke.]

1136.

1419a. Foll. 71 (and a *śuddhipattra* after 39); size 12½ in. by 4¼ in.; well written, in Devanāgarī; nine or ten lines in a page.

Kāvyaprakāśa, the well-known work on rhetoric, by the Kāshmirian *Mammaṭa* (? 12th century), whose name however is not mentioned in this MS.

Editions of the work have been published at Calc. in 1829 and 1866; the latter with an interesting critical essay, in which the editor, *Maheśa Candra Nyāyaratna*, treats of *Mammaṭa's* age and place in rhetorical literature. The relations between *Mammaṭa* and *Rājānaka Ānanda* (who is supposed to have completed the work) are discussed in Prof. Peterson's Reports, I. (1882-3), p. 21 seq.; II. (1883-4), p. 10 seq.; and by Prof. G. Bühler, Ind. Ant., vol. xiii. p. 30.

The present MS. was transcribed by one *Kāśīnātha*, in Saṃvat 1791 (A.D. 1734).

[H. T. Colebrooke.]

1137.

2098e. Foll. 6; size 8 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D.; 14–17 lines in a page.

Kāvyaprakāśakārikā, the text of the versified rules of the *Kāvyaprakāśa*, without the author's commentary.

It begins: नियतिकृतनियमरहितां ० The *ślokas* (142) are numbered consecutively.

It ends: उक्तेष्वंतःपतंतीति न पृथक् प्रतिपादिताः॥४१॥ (ed. p. 360).

इत्येष मार्गो विदुषा विभिन्नो
ऽप्यभिन्नरूपः प्रतिभासते यत्।

Digitized by Microsoft®

न तद्विचित्रं यदमुत्र सम्यक्
विनिर्मिता सघटनैव हेतुः ॥ ४२ ॥

इति दशम उल्लासः ॥ एता मूलकारिकाः ॥

[GAIKAWAR.]

1138.

1927. Foll. 71 (the first 6 of which are lost, the matter having been supplied on 5 leaves by a later hand); size 10 in. by 4¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, c. 1780 A.D.; 12–14 lines in a page.

Kāvyaprakāśakārikā. [DR. J. TAYLOR.]

1139.

1604. Foll. 204; two of which (42 and 43) are lost, and replaced by one leaf in a more modern hand; between foll. 96 and 97 three *śuddhipattras* have been inserted by a third hand; size 11½ in. by 3 in.; good Devanāgarī writing, but much faded in places; eight lines in a page.

Kāvyaprakāśaṭīkā, a commentary on *Mammaṭa's Kāvyaprakāśa*, compiled, at Benares, by *Sarasvatī-Tīrtha Yati*, whose original name was *Narahari*—born in A.D. 1242, at the town of *Tribhuvanagiri* in the Telugu (*Āndhra*) country—younger brother of *Nārāyaṇa*, son of *Mallinātha* and *Nāgammā*, grandson (?) of *Narasiṃha Bhaṭṭa*, and great-grandson of *Rāmeśvara*, of the *Vatsagotra*.

It begins:

ढुंढिसंज्ञमभिनौमि सिद्धिदं विघ्नराजमिभसुंदराननं ।
यस्य संस्मरणलेशतोऽखिलो विघ्नराशिरपयाति दूरतः ॥१॥
हंसगा सितदुकूलभूषणा त्रीक्षणा कुचनता चतुर्भुजा ।
देववंद्यचरणा शुचिस्मिता भारती वसतु वाचि मे सदा॥२॥
श्रयंति (जयंति B) गिरिजापतेश्चरणरेणवो येऽन्वहं
वहंत्यखिलमंगलव्रततिसंततेर्वीजितां ।
धृता हरिसुरेश्वरप्रभृतिभिः स्वमौलिस्थले
सतां कतकवत्तथा विमलयंति ये मानसं ॥ ३ ॥
अपि पंचबाणमित्रं गौरीमुखसाम्यलेशलोभेन ।
मौलौ सदा मृगांकं कलयत्कल्याणकेलयेऽस्तु शिवः॥४॥
विधातुकामः सुकृतं गरीयः क्षमातलं स्वर्ग इवावतीर्णः ।
आलंबनं सर्वविशेषणानां जयत्यखंडस्थितिरांध्रदेशः ॥५* ॥
फलमिव सुकृतानां लोकधात्र्याः समग्रं
विगलितमिव भूमौ नाकलोकस्य खंडं ।
नगरमतिगरीयः सर्वसंसारसारं
त्रिभुवनगिरिनाम्ना तत्र विख्यातमास्ते ॥ ६ ॥
तत्राभवत्सकलशास्त्रविचित्रपात्रं (विचारपात्रं B)
श्रीवत्सगोत्रसुरकाननपारिजातः ।
अन्यद्विधातुरवलंबनमाम्रवाचां
रामेश्वरः कलिकलंककथांतरायः ॥ ७ ॥
आसीत्प्रमाणपदवाक्यविचारशीलः
साहित्यसूक्तिबिसिनीकलराजहंसः ।
ब्रह्मामृतग्रहणनाटितलोभवृत्तिस्
तस्यात्मजो निपुणधीर्नरसिंहभट्टः ॥ ८ ॥
तस्मादचिंत्यमहिमा महनीयकीर्तिः
श्रीमल्लिनाथ इति मान्यगुणो बभूव ।
यः सोमयागविधिना कलिखंडनाभिर्
अद्वैतसिद्धमिव सत्ययुगं चकार ॥ ९ ॥
लक्ष्मीरिव मुरारातेः पुरारातेरिवांबिका ।
तस्य धर्मवधूरासीन्नागंमेति गुणोज्ज्वला ॥ १० ॥
ज्येष्ठस्तदीयतनयो विनयोदितश्रीः
नारायणोऽभवदशेषनरेंद्रमान्यः ।
वाग्देवताकमलयोरपि यस्य गात्रे
सीमाविभागकलहो न कदापि शांतः ॥ ११ ॥
विरिंचेः पर्यायो भुवि सदवतारः फणिपतेस्
त्रिदोषो दोषाणां सकलगुणमाणिक्यजलधिः ।
अवाचां प्राचां वा सकलविदुषां मौलिकुसुमं
कनीयांस्तत्सूनुर्जयति नयशाली नरहरिः ॥ १२ ॥
सवसुग्रहहस्तेन ब्रह्मणा समलंकृते ।
काले नरहरेर्जन्म कस्य नासीन्मनोरमं ॥ १३ ॥
तत्काले सह मंगलेन गुरुणा मित्रेण लेभे वणिक्
राशिस्तु प्रमदाश्रयेण समभूदुच्चैः सकाव्यो बुधः ।
सत्केतुः शुभहेतवे द्विजपतिर्जातिः (° पतिर्जातः B) कुली-
रागतो
मैत्रं शांतिमयं दधार कलशं जन्मोत्सवाडंबरे॥ १४ ॥

* This stanza, together with the preceding *Āryā*, is numbered ४ in both MSS.

Digitized by Microsoft®

विचार्य सर्वं सुखमेव दुःखं सुधामये ब्रह्मणि लोलुपस्य ।
संन्यस्यतस्तस्य बभूव सार्था सरस्वतीतीर्थ इति प्रसिद्धिः ॥ १५ ॥
तर्के कर्कशकेलिना बलवता दांतेन विद्यारसे (बलवता वेदांतविद्यारसे B)
मीमांसागुणमांसलेन परितः सांख्ये ऽप्यसांख्योक्तिना ।
साहित्यामृतसागरेण फणिनो व्याख्यासु विख्यावता
काश्यां तेन महाशयेन किमपि ब्रह्मामृतं पीयते ॥ १६ ॥
काश्यां सरस्वतीतीर्थयतिना तेन रच्यते ।
टीका काव्यप्रकाशस्य बालचित्तानुरंजिनी ॥ १७ ॥

ननु नियतीत्यादिरादिमश्लोको ऽनुपपन्नः प्रारिप्सितकाव्यमीमांसाशास्त्रे ऽनुपयुक्तत्वादित्याशंक्य प्रारिप्सितग्रंथपरिसमाप्तिपरिपंथिविघ्ननिरासहेतुनमस्कारलक्षणमंगलाचरणप्रतिपादकत्वादुपपन्न एवेत्याह । ग्रंथारंभ इत्यादि । ०

It ends:

एवं सरस्वतीतीर्थयतिनाम्नेण निर्मिता ।
टीका काव्यप्रकाशस्य मुदे स्याद्विदुषां चिरं ॥ १ ॥
पंच क्लेशानजैषुर्जगति सुकृतिनो दुश्चरैर्ये तपोभिर्
येषां चेतोऽरविंदे स किल पुरहरो वासमंगीचकार ।
येषां पादारविंदस्मृतिरपि जडताहारिणी देहभाजां
तैष्टीकेयं सरस्वत्युपपदविलसत्तीर्थसंज्ञैरकारि ॥ २ ॥
साहित्यकुमुदकाननिद्राविद्राणयामिनीनाथाः ।
काव्यप्रकाशटीकां व्यरीरचंस्ते सरस्वतीतीर्थाः ॥ ३ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीसरस्वतीतीर्थश्रीचरणविरचितायां काव्यप्रकाशटीकायां दशम उल्लासः समाप्तः ॥ संवत् १५७० समये पुसवदि ५ एतवारवारे (!) ॥

On this work see Prof. Peterson's Report, I. (1882-3), p. 25. [H. T. Colebrooke.]

1140.

189. Foll. 261; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Sarasvatī-Tīrtha's Kāvyaprakāśaṭīkā.

Dated: संवत् १७४६ माहकृष्णपक्षे २ बुद्धवासरे लिखितं मया रामसाः (!) ॥ after which by a different hand: पुस्तकमेतत्काशीस्थदिवाकरांभदीक्षितेन क्रीतं तुंगारण्यक्षेत्रे निवसता ॥ [H. T. Colebrooke.]

1141.

491. Foll. 161; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; on the whole well written, in the Bengalī character, A.D. 1806; eight lines in a page.

Kāvyaprakāśa-dīpikā, a commentary on *Mammaṭa's* manual, composed by *Caṇḍīdāsa*, at the instance of his friend *Lakshmaṇa Bhaṭṭa*.

It begins:

सुरारिवक्षोविक्षोभप्रारम्भस्फारडम्बरः ।
क्रीडासिंहस्वरूपस्य हरे शाङ्गो विभूतये ॥
श्रीचण्डीदासकविवाक्कौमुदीसारनिर्मिता ।
भूयात् काव्यप्रकाशस्य दीपिका कृतिनां मुदे ॥
श्रीमल्लक्षणभट्टानां सुहृदामनुशासनात् ।
ध्वनिप्रकरणस्यास्य रहस्यं वर्णयामहे ॥

प्रारिप्सितनिर्विघ्नपरिसमाप्तिहेतुभूताविगीतशिष्टाचारपरम्पराप्राप्तस्वाभीष्टदेवताप्रसादेन परत्वं प्रथमकारिकायाः प्रकाशयन्नवतारणिकामाह वृत्तिकृत् ग्रन्थेति ०

Vācaspati Mitra seems to be referred to as a commentator on the same work, at p. 7*a*: रत्नमिति (*Kāvyapr.* p. 5, l. 13) तु फलं व्यज्यत इति संबन्ध[:] प्राचीनानां श्रीमद्वाचस्पतिमिश्रप्रभृतीनां व्याख्यातॄणां मतं ।

It ends:

काव्यप्रकाशतरुरेष कुसंप्रदाय-
व्याख्याविलोलमरुदाकुलितप्रतानः ।
सिक्तः पुनश्च प्रतिपल्लवतामुपेत्य
श्रीचण्डिदासकविवागमृतप्रवाहैः ॥ १७२८ ॥
सायं सूर्यात्मजायाः पुलिनपरिसरे बालकैरावृतः सन्
धावन्धावन्(!) कृतविविधवरो गोसमूहं विचिन्वन् ।
स्वैरं गोपाङ्गनाभिः कृतविविधवनक्रीडनो दैत्यवंश-
ध्वंशी वंशी विलाशी व्रजकुलतिलकः पातु वो गोपवेशः ॥ [H. T. Colebrooke.]

1142.

1514. Foll. 264 (numbered 262; no. 76 having been missed, and nos. 69, 79 and 173 used twice); size $11\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Kāvyaprakāśa-tilaka, a philosophical com-

Digitized by Microsoft®

mentary on the *Kāvyaprakāśa*, by *Jayarāma Nyāyapañcānana Bhaṭṭācārya.* It begins:

श्रीजयराम: सुकृती नत्वा शंभो: पदांभोजं ।
काव्यप्रकाशटीकां तनुते विद्वद्विनोदाय ॥

समीहितकर्मारंभे कार्यं शिष्टाचारपरम्परायातं मंगलं ग्रंथकृदाचरितवानुपनिबद्धवांश्च व्याख्यातृश्रोतॄणामनुषंगतो ऽपि मंगलसंपत्तये तथा कृतमपि हि मंगलं विघ्नं विनाशयति हरिर्हरति पापानि दुष्टचित्तैरपि स्मृत इत्यादिस्मृते: । अत एव च वृत्तिकृदपि तन्निबद्धश्लोकं व्याख्यातुमवतारयति । ग्रंथेति ॰

It ends:

बद्ध: श्रीजयरामेण रामेणेव महोदधे: ।
अलंकारांबुधौ सेतु: संचरंतु बुधा: सुखं ॥
अलंकारनिबंधो ऽयं रचितो न्यायविस्तरै: ।
न्यायालंकारनिपुणै: कृपया परिगृह्यतां ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीजयरामन्यायपंचाननभट्टाचार्यरचितं काव्यप्रकाशतिलकं संपूर्णं ॥ संवत् १९५४ ॥

Cf. Peterson, Report, II. (1883-4), pp. 21, 107.

[H. T. COLEBROOKE.]

1143.

361. Foll. 219; size $10\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; on the whole well written, in Devanāgarī, by three different hands; from fol. 61 about 1780 A.D.; foll. 1–60 at the beginning of the present century; 9–12 lines in a page.

Kāvyaprakāśa-vyākhyā, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa* and *Umā*; grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*; and great-grandson of *Rāmeśvara Bhaṭṭa.* It begins:

नत्वा गणेशं वाग्देवीं सांबं शंभुं च राघवं ।
श्रीरामकृष्णं पितरं नत्वोमाख्यां च मातरं ॥
नारायणात्मजश्रीमद्रामकृष्णात्मज: कृती ।
काव्यप्रकाशगां व्याख्यां तनोति कमलाकर: ॥
काव्यप्रकाशे टिप्पण्य: सहस्रं संति यद्यपि ।
ताभ्यस्त्वस्या विशेषो य: पंडितै: सो ऽवधार्यतां ॥

स्वकृतकारिका व्याचिख्यासुराद्यश्लोकस्यावतारिकामाह । ग्रंथेति ॰

It ends: ननु पूर्वग्रंथेषु सत्सु किमनेनात आह इतीति । विदुषां ध्वनिकृद्वामनादीनां भिन्नो ऽपि मार्ग: अविरोधेन संगृहीतो यत् प्रतिभासते तन्न चित्रं । यत् यस्मादमुत्र ग्रंथे संघटना संग्रहेण संदर्भ एव हेतु: कृता सर्वसंग्रहार्थो ऽयं ग्रंथ: । अतो न तै: सिद्धिरिति भाव: ॥

गुणिनो ऽनंतपुत्रस्य विनोदाय सतां मुदे ।
कमलाकरसंज्ञेन श्रम एष विनिर्मित: ॥
तर्के दुस्तर्कमेध: फणिपतिभणिति: पाणिनीये प्रपंचे
न्याये प्राय: प्रगल्भ: प्रकटितपटिमा भाट्टशास्त्रप्रघट्टे ।
प्राभ: प्राभाकरीये पथि मथितदुरूहांतवेदांतसिंधु:
श्रौते साहित्यकाव्ये प्रखरतरगतिर्धर्मशास्त्रेषु यश्च ॥
येनाकारि प्रौढटा वार्त्तिकस्य
टीका चान्या विंशतिर्ग्रंथमाला ।
श्रीरामांघ्र्योरर्पिता निर्णयेषु
सिंधु: शास्त्रे तत्त्वकौतूहले च ॥
श्रीमन्नारायणाख्यात्समजनि विबुधो रामकृष्णाभिधानस्
तत्सूनु: सर्वविद्यांबुधिनिजचुलकीकारत: कुंभजन्मा ।
टीकां काव्यप्रकाशे कमलपदपरस्त्वाकरोऽरीरचच्च
श्रीपित्रो: पादयुग्मे रघुपतिपदयो: स्वश्रमं प्रापयच्च ॥
रामकृष्णतनूजेन कमलाकरशर्मणा ।
यो ऽत्र श्रम: कृतस्तेन प्रीयतां रावणांतक: ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणजगद्गुरुश्रीमद्रामेश्वरभट्टसूरिसूनुनारायणभट्टसुतविद्वन्मुकुटहीराकरश्रीरामकृष्णभट्टसुतमहामहोपाध्यायश्रीकमलाकरभट्टकृतायां काव्यप्रकाशव्याख्यायां दशमोल्लास: समाप्त: ॥

The author's *Nirṇayasindhu* was composed in Saṃvat 1668 (A.D. 1611).

This commentary was printed with the text at Benares in 1866. [H. T. COLEBROOKE.]

1144.

3073. Foll. 23; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; good, clear Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 9–12 lines in a page.

Madhumatī, a commentary on the *Kāvyaprakāśa*, [by *Ravi*, son of *Ratnapāṇi*].

This MS. only contains the first two *ullāsas*, and the beginning of the third on the last page.

It begins: शिष्टाचारपरिप्राप्तया मंगलं प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यंगतयाभिधेयं वा प्रथममभिधातुमुचितं न तु देवताकीर्तनमिति शंकां निराकर्तुमाह । ग्रंथारंभ इति । ॰

Digitized by Microsoft®

A MS. described in Prof. Peterson's Report for 1884–6, p. 332, contains five introductory verses in which the author gives his name as *Ravi*, son of *Ratnapāṇi*, who again was the son of *Acyuta*, minister of king *Śivasiṃha* of *Mithilā*.

Ānandavardhana(-pādāḥ) is referred to at fol. 4b. [J. R. BALLANTYNE.]

1145.

74A. Foll. 199 (numbered 200; no. 94 having been passed over); size 17 in. by 5¼ in.; Bengalī handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

Kāvyaprakāśādarśa (or *Bhāvārthacintāmaṇi*), a commentary on *Mammaṭa's* manual, by *Maheśvara Nyāyālaṃkāra Bhaṭṭācārya*. It begins:

मुखैश्चतुर्भिः स्तुवते विधात्रे स्तोत्रे श्रुतीनां च चतुष्टयाय ।
भुजैश्चतुर्भिश्चतुरो ऽर्थवर्गान्नमो ददानाय चतुर्भुजाय ॥
दुर्व्याख्याजनितप्रमोहशमनी वैषम्यविध्वंसिनी
वैशद्यादतिरोचनी रसखनी काव्यार्गलोद्घाटिनी ।
टीका विप्रजनप्रमोदजननी भावार्थचिन्तामणी
भट्टाचार्यमहेश्वरेण रचिता काव्यप्रकाशोपरि ॥ .....

अथ सुकुमारान् राजकुमारान् °

See Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 69; iv., p. 115; Weber, Cat. Berl., nos. 820, 821; Burnell, Tanjore MSS., p. 55a.

The ten chapters (*pratibimba*) end as follows: I. *Kāvyaprayojanādinirṇaya* fol. 13b; II. *śabdanirṇaya*, fol. 28b; III. *arthanirṇaya*, fol. 31b; IV. *dhvaninirṇaya*, fol. 76a; V. *guṇībhūtavyaṅgyanirṇaya*, fol. 91a; VI. *citranirūpaṇa*, fol. 91b; VII. *doshapratibimba*, fol. 137b; VIII. *guṇapratibimba*, fol. 143b; IX. *śabdālaṃkārapratibimba*, fol. 154b; X. *arthālaṃkārasya pratibimbaḥ*. [H. T. COLEBROOKE.]

1146.

2764c. Foll. 130; size 13¾ in. by 5¼ in.; good, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Kāvyapradīpa, a commentary on *Mammaṭa's Kāvyaprakāśa*, by *Govinda*, son of *Keśava* and *Sonodevī*, and younger (half-) brother of *Rucikara-kavi*. It begins:

सोनोदेव्याः प्रथमतनयः केशवस्यात्मजन्मा
श्रीगोविंदो रुचिकरकवेः प्रेमपात्रं कनीयान् ।
श्रीमन्नारायणचरणयोः सम्यगाधाय चित्तं
नत्वा सारस्वतमपि महः काव्यतत्त्वं व्यनक्ति ॥

वचनसंदर्भविशेषरूपस्य ग्रंथस्य प्रारिप्सितत्वेन स्तोतुमुचितायाः सेव्यमानायाश्च वाग्देव्याः आस्पदभूतां कविभारतीं तदभिन्नत्वेनाध्यवसितां प्रारिप्सितप्रतिबंधकदुरितशांतये ग्रंथकृत्संस्तौति ॥ नियतिकृतेति °

For other MSS. see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 502–4; Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 124; Peterson, Report, I. p. 26; II. p. 17.

It ends:

परिशीलयंतु संतो मनसा संतोषशीलेन ।
इदमद्भुतं प्रदीपं प्रकाशमपि यः प्रकाशयति ॥
दीपिकाद्वितयं कन्ये प्रदीपद्वितयं सुतौ ।
स्वमतौ सम्यगुत्पाद्य गोविंदः शर्म विंदति ॥

इति श्री[महा]महोपाध्यायश्रीगोविंदविरचिते काव्यप्रदीपे ऽर्थालंकारनिर्णयो नाम दशम उल्लासः समाप्तः ॥

[COLL. FORT WILLIAM.]

1147.

1008a. Foll. 155; size 12 in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1148.

2904. Foll. 314; size 9¼ in. by 4 in.; thick, clear, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The same work.

This copy commences with the following *śloka*:—

यस्य हस्ते गदा चक्रं गरुडो यस्य वाहनं ।
शंखः करतले यस्य स मे विष्णुः प्रसीदतु ॥

सोनोदेव्याः ° [RICH. JOHNSON.]

Digitized by Microsoft®

1149.

3078. Foll. 41; size 10 in. by 3½ in.; small, legible, modern Devanāgarī writing; 12–14 lines in a page.

The first six chapters of the *Kāvyapradīpa*.

[J. R. BALLANTYNE.]

1150.

176c. Foll. 76; size 12 in. by 3½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Kāvyapradīpa-ṭīkā, by an unknown author.

It begins: प्रारिप्सितत्वेनेति केचित् प्रकाशे ग्रंथारंभे इति अस्य करिष्यमाणे इति शेषः ०

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 504.

It ends: संपूर्णे काव्यलक्षणमिति सम्यक्लेशतोऽपि न्यूनताविरहादिति भावः काव्यं लक्ष्यते स्वरूपतो विशेषतश्च ज्ञाप्यतेऽनेनेति काव्यलक्षणं प्रकटग्रंथ इत्यर्थः ॥ इति प्रदीप दशम उल्लासः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1151.

943b. Foll. 114; size 12¼ in. by 4¼ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Kāvyaprakāśodāharaṇavivṛiti, or *Udāharaṇa-candrikā*, a commentary, by *Vaidyanātha*—son of *Rāma(candra) Bhaṭṭa Sūri*, and grandson of *Viṭṭhala Bhaṭṭa*—on the poetic examples adduced by *Mammaṭa*, for the purpose of illustrating the rules laid down in his *Kāvyaprakāśa*. The work was completed in Saṃvat 1740 (A.D. 1683).

It begins:

निजभक्तधुरीणस्य गिरं कर्तुं गरीयसीम् ।
स्तंभादाविय्कृताकारं नमामि कुलदैवतम् ॥ १ ॥
गंगोल्लासितमौलिश्चंद्रकलाललितशेखरैः सततम् ।
अंगीकृतगलगरलो जयति जयंतीपतिर्जगति ॥ २ ॥ ...
आधाय हृदि वाग्देवीचरणांबुजमादरात् ।
कुर्वे प्रकाशसंबद्धामुदाहरणचंद्रिकाम् ॥ ५ ॥
चिरंतनकृता व्याख्याः समालोच्य यथामति ।
रचिता वैद्यनाथेन रामचंद्रात्मजन्मना ॥ ६ ॥
कृतिरेषा कृपावद्भिः साधुभिर्ध्वनिपंडितैः ।
गुणदोषविभागज्ञैर्निपुणं परिशोध्यताम् ॥

स्वाधीनपति(का) काचिदसकृदुपयुक्तेष्वपि वरोपकरणादिपूत्कंठोत्पा (? ष्टा) तेषामत्यंतोपादेयतां सूचयंतीं सखीमाह । यः कौमारेति । ०

Caṇḍīdāsa's Dīpikā is quoted on fol. 2*a*, l. 4 (cf. MS. 491, fol. 6*a*, l. 5).

It ends:

गोपीनयननिपीतं वासो मृदुलं वसानमतिपीतं ।
नवघनकांतिकलापं नमत मुकुंदं कलालापः ॥ १ ॥
अनल्पकविकल्पिताखिलसदर्थजल्पिकां(? ज्ञोपिकां)
सदन्वयविबोधिकां विबुधसंशयोच्छेदिकां ।
उदाहरणयोजनाजननसज्जनाह्लादिकाम्
उदाहरणचंद्रिकां भजत वैद्यनाथोद्यतां ॥ २ ॥
वियद्वेदमुनिक्ष्माभिर्मिते ऽब्दे कार्त्तिके सिते ।
बुधाष्टम्यामिमं ग्रंथं वैद्यनाथो ऽभ्यपूरयत् ॥ ३ ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणाभिज्ञधर्मशास्त्रपारावारीणतत्सद्विठ्ठलभट्टात्मजश्रीरामभट्टसूरिसूनुना वैद्यनाथेन रचितायां काव्यप्रकाशोदाहरणविवृतावुदाहरणचंद्रिकाव्याख्यायां दशम उल्लासः संपूर्णः ॥ संवत् १८११ मितिकार्त्तिकसुदिचतुर्थीशनिवासरे शुभदिने पुस्तकं लिखितं मया ॥ This date probably belongs to the MS. from which this one was transcribed. Cf. Peterson, Rep. II. (1883-4), p. 108. [H. T. COLEBROOKE.]

1152.

3079. Foll. 239; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; 8–14 lines in a page.

Udāharaṇavivaraṇa, a similar commentary on the poetic illustrations of the *Kāvyaprakāśa*; by an unknown author. *Ullāsas* V.–X.

The text of the examples is given in full. Each chapter is paged separately: viz. VI. foll. 7; [VI. no example]; VII. foll. 6; VIII. foll. 82; IX. foll. 17; X. foll. 127.

Digitized by Microsoft®

It ends: एवमन्ये ऽप्येवंविधा यथासंभवमलंकारदोषा उक्तरीत्या पूर्वोक्तदोषेष्वेवान्तर्भवन्तीति पूर्णमिदमुदाहरणविवरणं विद्वांसो विदां कुर्वन्तु शमस्तु ॥ संवत् १८५९ श्रीमुखनामसंवत्सरे ज्येष्ठे मासि शुक्लपक्षे सप्तम्यां सोमवासरे काश्यां ०

[J. R. BALLANTYNE.]

1153.

2020. Foll. 13; size 9½ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Vāgbhaṭālaṃkāra, a treatise on rhetoric, by *Vāgbhaṭa* (or *Vāgbhaṭṭa*), son of *Nemikumāra* and *Mahādevī* or *Vasundharā.*

It begins:

श्रियं दिशतु वो देवः श्रीनाभेयजिनः सदा ।
मोक्षमार्गं सतां ब्रूते यदागमपदावली ॥

For an analysis of the work see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 509, where the author is shown to have lived under King *Jayasiṃha,* son of *Karṇadeva.* According to Lassen, Ind. Alt. III., pp. 562 seqq., *Jayasiṃha* reigned in Guzerat from 1093 till 1154 A.D. As in the Oxford MS., the treatise consists, in these MSS., of five chapters, to which a MS., described by Weber, Cat. Berl., no. 1718, adds, however, a sixth chapter. See also Burnell, Tanjore MSS., p. 57*b*.

Chapter V. ends:

दोषैरुज्झितमाश्रितं गुणगणैश्चेतश्चमत्कारणं
नानालंकृतिभिः परीतमभितो रीत्या स्फुरंत्या सतां ।
तैस्तैस्तन्मयतां गतं नवरसैराकल्पकालं कविः
स्रष्टारो घटयंतु काव्यपुरुषं सारस्वतध्यायिनः ॥ ३२ ॥
इति वाग्भटालंकारे पंचमः परिछेदः ॥

[DR. J. TAYLOR.]

1154.

2531a. Foll. 19; size 9¾ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1650 A.D.; ten lines in a page.

Vāgbhaṭālaṃkāra. A more ancient, but less correct copy. Foll. 16 and 17 had changed places before being numbered. [GAIKAWAR.]

1155.

702b. Foll. 87; size 9¼ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, A.D. 1713; ten lines in a page.

Vāgbhaṭālaṃkāravivaraṇa, a commentary on the preceding work, by *Gaṇeśa,* son of *Bhaṭṭānanta,* and disciple of *Bhāskara.*

It begins:

श्रीबाबास्वामिचरणसरसीरुहाभ्यां नमः । श्रीशंभुर्जयति ॥
कौशल्यायां दशरथनृपाद्रामचंद्रो यदासीद्
वैकुंठाख्यो निखिलभवनाधस्तदा शून्य आसीत् ।
पूर्णस्तस्मादयमिहावतारेषु कृष्णादिकेषु
मत्वैवैवं रघुपतिमहं मुक्तये संश्रितो ऽस्मि ॥ १ ॥
अव्याद्व्याजभव्यामरनररहितकृत् त्यक्तवैकुंठ ईशो
ऽप्युर्वीमासाद्य माद्यद्रिपुमथनपरो देहिनां नायको ऽसौ ।
रामः शृंगारमूर्तिः करुणरसनिधिर्वीर एवाद्भुतो ऽपि
भक्त्यै नः [?क्रोध]मूर्तिः प्रशमितविषमो जानकीजानिरस्मान् ॥ २ ॥
श्रीरामं पितरं वंदे जानकीं मातरं ततः ।
वाग्भट्टालंकृतिव्याख्यां कर्तुं किंचिन्नियंत्रितः ॥ ३ ॥
भट्टानंततनूजेन गुरुं श्रीभास्कराभिधं ।
नत्वा टीका गणेशेन वाग्भ[टिना विरच्यते ?] ॥

With वाग्भ ends fol. 1, while fol. 2 begins in the middle of a dissertation on general topics connected with verse 2 of the original text, a leaf having apparently been lost here.

It ends: ग्रंथमुपसंहरति । दोषैरिति० स्वस्यापि सारस्वतोपास्तिसामर्थ्यादेव तादृशग्रंथसामर्थ्यं न स्वतो व्युत्पत्तिबलादेति सूचितवान् मूलकृदिति शिवं ॥ ३२ ॥

इति वाग्भट्टालंकारविवरणे पंचमः परिछेदः ॥ शके १६३५ ॥ रविवासरे आषाढे मासि शुक्लपक्षे पंचम्यां तिथौ कावीश्वरोपनाम्ना निंबदेवसुतभवानीशंकरेणेदं पुस्तकं लिखितं स्वार्थं परोपकारार्थमस्तु ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1156.

2656c. Foll. 43; size 9¾ in. by 5¼ in.;

Digitized by Microsoft®

legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; eight lines in a page.

Vāgbhaṭālaṃkāraṭīkā, another commentary on *Vāgbhaṭa's* treatise, by *Jinavardhana-sūri*, son of *Jinarāja* (? or *Jinendra*). Incomplete.

It begins:

श्रीमान् श्रीआदिनाथः श्रियमिह दिशतु श्रेयसीं भूयसीं वो
विभ्राणः सौरभेयं हृदयमतशिवः शंकरः शंकराभः ।
सेव्यो भूतैर्विभूत्या परिकलिततनुर्वर्णनीयो ह्यहीनैर्
विभ्रद्वर्णं सुवर्णं तुहिनशिखरिणो भाति यः कामजेता ॥ १ ॥
प्रभावविभवावासं प्रतिभादानदक्षिणं ।
स्पृशामि शिरसा सौरं गुरुपादरजःकणं ॥ २ ॥
बालानामवबोधाय स्वस्यार्थस्फुरणाय च ।
वाग्भट्टालंकृतेः कुर्वे व्याख्यां संक्षेपयुक्तितः ॥ ३ ॥

ततः शास्त्रस्याविघ्नेन परिसमाप्त्यर्थं वाहडदेवो (श्रीवाग्भट्टदेवो Rāj. M.; but see Weber, Cat. Berl., ii., p. 275, note.) विशिष्टदेवनमस्कारमाह । श्रियमिति °

According to Dr. Klatt, Indian Antiquary, xi., p. 249, and Prof. Bhandarkar, Report 1882-3, p. 25, this *Jinavardhana* acted as *Sūri* of the *Kharataragacha* (see first colophon below) from *Saṃvat* 1461 to 1475 (A.D. 1404–1418) when he was removed from the office.

The colophons of the chapters read thus:

I. इति श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनराजसूरि[?सूनु] भट्टश्रीजिनवर्धनसूरिविरचितायां वाग्भट्टालंकारटीकायां प्रथमः परिच्छेदः ॥ fol. 9*a*.

II. इति श्रीजिनराजसूनुविरचितायां (!) वाग्भट्टालंकारटीकायां द्वितीयः परिच्छेदः ॥ fol. 15*a*.

III. इति श्रीजिनेंद्रे (!) विरचितायां ° तृतीयः परिच्छेदः ॥ fol. 18*a*.

The comment breaks off in the 151st verse of the 4th chapter; a leaf has been lost before the last leaf; the gap extending from verse 145 to 149 of the chapter.

For other MSS. of this commentary see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 257 (where the author's name is, however, set down as *Ādinātha*), and Weber, Cat. Berl., nos. 1719, 1720.

[GAIKAWAR.]

1157.

2543a. Foll. 31; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.; good Jaina Devanāgarī writing of 1458 A.D.; seventeen lines in a page.

Kāvyānuśāsanavṛitti, or *Alaṃkāratilaka*, another treatise on rhetoric by *Vāgbhaṭa*, son of *Nemikumāra* and *Vasundharā*.

The work is founded on the same plan, and travels over the same ground, as the author's *Vāgbhaṭālaṃkāra*. He even quotes from it every now and then a rule or an example in the same, or very similar, terms. He also keeps up in this work the division into five chapters (*adhyāya*), and very nearly the succession of topics within this frame. But there the similarity ends, and the difference of conception shows itself in the preponderance of the *vṛitti* over the *mūla*. The earlier treatise is written in *ślokas* and rests on itself, while in the present work the rules are couched in terse prose depending on the accompanying commentary for the full development of particulars, and of kindred topics not strictly embraced by the text of the rules. Thus the first *adhyāya*, which treats of the *kāvya*, and its different kinds generally, is especially characterized by its wide digressions on the whole field of Hindu literature and learning.

It begins: नमः सर्वज्ञाय ॥

प्रणिपत्य प्रभुं नाभिसंभवं भक्तिनिर्भरः ।
विवृणोमि स्वयमहं निजं काव्यानुशासनं ॥

ग्रंथारंभे शिष्टसमयपरिपालनाय अभिधेयसंबंधप्रयोजनप्रतिपादनाय च कौंतेयकुलकमलविकाशनैकभास्करस्य ° - - वसुंधरावधूहृदयहारस्य श्रीमन्नेमिकुमारस्य नंदनो विनिर्मितानेकनव्यभव्यनाटकछंदोलंकारमहाकाव्यप्रमुखमहाप्रबंधबंधुरो ° महाकविश्रीवाग्भटोऽभीष्टदेवतानमस्कारपूर्वकमुपक्रमते । यथा ।

सर्वार्धमागधीं सर्वभाषासु परिणामिनीं ।
सार्वीयां सर्वतोवाचं सार्वज्ञीं प्रणिदध्महे ॥
विलोक्यानेकशास्त्राणि निजबुद्धिप्रकर्षतः ।
विदुषां हर्षपोषाय वच्मि काव्यानुशासनं ॥ २ ॥

Digitized by Microsoft®

तद्यथा। काव्यं प्रमोदाय अनर्थपरिहाराय व्यवहारज्ञानाय त्रिवर्गफललाभाय कांतातुल्यतयोपदेशाय कीर्तये च। °

The author, having declared '*kīrti*' to be the only legitimate purpose of poetry—because surer to perpetuate the glory of heroes than any monument of stone (अमरसदनादि, explained as चैत्यादि in the margin),—he goes on to define the cause and origin of poetry in the human mind, as व्युत्पत्त्यभ्याससंस्कृता प्रतिभा ऽस्य[काव्यस्य] हेतुः। i. e., 'the perceptive faculty cultivated by extensive reading and constant practice.' This leads him into a long review of what he understands by *śāstras*, and curiously enough into a geographical survey of India, merely because he wishes to comment on the word '*loka*.'

Towards the end of the first chapter, in speaking of some minor kinds of dramas, he remarks (fol. 9*a*): एवं प्रकरणभेदात् प्रकरणिकापि विज्ञेया। सट्टको ऽपि कैश्चिदुक्तः। तद्यथा। विष्कंभकप्रवेशकरहितो यस्त्वेप भाषया भवति। अप्राकृतसंस्कृतया म सट्टको नाटिकाप्रतिमः। गेयं विभजते। डोंबिका-भाण-प्रस्थान-भाणिका-प्रेरण-सिंगक-रामाक्रीड-हल्लीसक-श्रीगदित-रासक-गोष्ठीप्रभृतीनि गेयानि। ° This chapter concludes with an account of tales; the *Kādambarī*, *Līlāvatī*, *Vāsavadattā* and *Damayantī* being referred to as examples (see Weber's account of the Berlin MS., Cat. no. 1717).

In the *Mahākāvya* the author only admits four dialects, and mentions representative works in each. The *Raghuvaṃśa* and others (he says, fol. 7*b*) are composed in Sanskrit, and divided into *sargas;* the *Setubandha* and others are in Prākrit, and divided into *āśvāsakas;* in the *Apabhraṃśabhāshā* we have the *Abdhimathana* and others, divided into *sandhis;* while in the *Grāmyabhāshā* we have the *Bhīmakāvya*, divided into *avaskandhaka*. He afterwards (fol. 11*b*, 13–13*b*, 10) defines '*grāmyam*' as the low language, faulty in words and ideas, and put in the mouth of the *Vidūshaka* and silly people generally with the view of producing a comic effect (cf. *Vāgbhaṭālaṃkāra* II., v. 8), and gives instances for it in Sanskrit and Prākrit.

The following additional works and authorities have been found mentioned: *Ṛishabhadevacarita*, by the author, fol. 8*a*; *Karpūramañjarī*, fol. 31*a*, ll. 7, 13; *Kāvyaprakāśa* often; *Kirātārjunīya*, fol. 8*a*, l. 14; *Kumārasambhava*, fol. 8*a*, ll. 14, 17; *Candraprabhamahākāvya* or *Candraprabhacarita*, a Sanskrit poem, fol. 8*a*, ll. 5, 15; *Cāṇakyanītiśāstra*, fol. 1*b*, l. 6; *Damayantīkāvya*, foll. 9*b* etc.; *Neminirvāṇa*, fol. 8*a*, etc.; *Bāṇa*, fol. 1*b*, l. 2; *Bālarāmāyaṇa*, fol. 31*a*, l. 6; *Bharatamuni* (*a.* of *Bharataśāstra*), fol. 8*b*, l. 5; *Mayūra*, fol. 1*b*, l. 2; *Meghadūta*, fol. 7*a*, l. 14; *Ratnāvalī*, fol. 31*a*, l. 12; *Rājīmatīparityāga*, fol. 8*a*, ll. 16, 17; *Vishṇuvijaya*, ib.; *Śiśupālabadha*, fol. 8*a*, etc.; *Harivaṃśa*, fol. 8*a*, l. 15; *Harshacarita*, fol. 8*b*, l. 3.

His native town of *Rāhaḍapura*, famous, it appears, as a shrine of the god *Rāhaḍa*, and referred to in the introduction (cf. Weber's extracts, where he reads *Rahaḍapura*), is celebrated in a verse by the author himself, fol. 5*b*, l. 9: अस्माभिरुक्तं।

सजलजलदनीला भाति यस्मिन् वनाली
मकरतमणिकृष्णो यत्र नेमिर्जिनेंद्रः।
विकचकुवलयालिश्यामलं यत्सरोंभः
प्रमदयति न कांस्कान् तत्पुरं राहडस्य॥

It ends: प्रधान आंगिनो ऽननुबंधे ऽंग्यननुसंधानं यथा। रत्नावल्यां चतुर्थे ऽंके वाभ्र – गमनेन सारिकाया विस्मृतिः॥ अनुम –: सानुपकारकस्य वर्णनं अनंगाभिधानं यथा। कर्पूरमंजर्यां नायिकया स्वात्मने च वसंतवर्णनमनादृत्य – दिवर्णे तस्य तस्य राज्ञः प्रशंसनं॥ इति महाकविश्रीवाग्भटविरचितायां स्वोपज्ञकाव्यानुशासनवृत्तौ रसादिविवेचनो नाम पंचमो ऽध्यायः॥ अलंकारतिलकाभिधानो अलंकारः समाप्तः॥ ग्रंथ १६३०॥

तद्यानेकमहाप्र (lacuna) विसर्जितः स्फारो ° त्रयः।
श्रीमन्नेमिकुमारसूनुरखिलप्रज्ञालचूडामणिः
[काव्या supplied]नामनुशासनं वरमिदं चक्रे
कविर्वाग्भटः॥

Digitized by Microsoft®

इति अलंकारतिलकनामालंकारः समाप्तः ॥ संवत् १५१५ वर्षे अश्वनवदि ८ शनौ लिखितमिति ॥

The MS., which on the whole is very correct, seems to have been derived from the same source as the Berlin one. [GAIKAWAR.]

1158.

2656b. Foll. 9; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Candrāloka (or *Alaṃkāra-nirūpaṇa*), a treatise on poetic ornaments, by *Jayadeva Pīyūshavarsha.*

It begins: अथालंकारः लिख्यते ॥
परस्परतपःसंपत्फलायितपरस्परौ ।
प्रपंचमातापितरौ प्रांचौ जायापती नुमः ॥ १ ॥
उपमा यत्र सादृश्यलक्ष्मीरुल्लसति द्वयोः ।
हंसीव कृष्ण ते कीर्तिः स्वर्गं गामवगाहते ॥ २ ॥
वर्ण्योपमानधर्माणामुपमावाचकस्य च ।
एकद्वित्रानुपादानैर्भिन्ना लुप्तोपमा यथा ॥ ३ ॥

It ends:
हेतुहेतुमतोरैक्यं हेतुं केचित्प्रचक्षते ।
लक्ष्मीविलासा विदुषी कटाक्षा वेंकटप्रभोः ॥ १६१ ॥
हेत्वलंकारः ॥
इत्थं शतमलंकारा लक्षयित्वा निदर्शिताः ।
प्राचामाधुनिकानां च मतान्यालोच्य सर्वतः ॥ १६२ ॥

इति चंद्रालोके अर्थालंकाराः संपूर्णं (!) । समाप्तमगमत् पंडितश्रीदामोदरस्येदं पुस्तकं ॥

This is the work which *Apyadīkshita* avows having used extensively for the composition of his *Kuvalayānanda* (cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 505); and in comparing the two side by side, one will find the whole of the *Candrāloka* embodied in the *Kuvalayānanda* in regular succession, so much so that the one looks like an enlargement and continuation of the other rather than like an independent work. According to Dr. Burnell (Tanjore MSS., p. 55*b*) the *Candrāloka* is sometimes attributed to *Appayyadīkshita* (see the next two MSS.), and identity of authorship would certainly best account for the peculiar relationship between the two works—the *Kuvalayānanda* serving as a kind of *vṛitti* to the former work.

As a matter of fact, however, this work forms a section of *Jayadeva's Candrāloka*, a general compendium of rhetoric, in ten chapters (*mayūkha*). An edition of this larger work (beg. उच्चैरस्यति मन्दतामरसतां°) was published by *Jīvānanda*, Calc. 1874, the fifth chapter of which (*alaṃkāranirūpaṇa*) consists of two parts, *śabdālaṃkāra* and *arthālaṃkāra*—this latter portion coinciding with the present treatise.

Probably owing to the fact that this section became a favourite manual of poetics, and was specially adapted as such through *Apyadīkita's Kuvalayānanda*, the title of *Jayadeva's* complete work (*Candrāloka*) is also commonly applied to this section on poetic ornaments. Hence a certain confusion prevails,—see, f. i., Weber, Cat. Berl., no. 1721, where three different texts of this title seem to be recognized. The present treatise (or chapter) has been printed at Madras, 1861, and, with a commentary, 1863. Both editions contain no indications regarding the authorship; nor is the author mentioned in this and other MSS., viz. Cat. Berl., no. 1721; Burnell, Tanjore MSS., p. 55*b*; Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 52 (168 *ślokas*, the first of which, परस्परतपःसंपत्°, as above, is wanting in the Berlin MS.; while the second, अलंकारेषु बालानामवगाहनसिद्धये । ललितः क्रियते तेषां लक्ष्यलक्षणसंग्रहः ॥ is neither given by the present, nor by the Berlin MS., though it is found in the Calc. edition as well as in *Kuvalayānanda, śl.* 4).—MSS. of the complete text of *Jayadeva's Candrāloka* are described, Not. ii., p. 177; v., p. 103; Peterson, Rep. II., p. 109.

Digitized by Microsoft®

The several chapters of the *Candrāloka* are thus named in the Calcutta edition:

I. *Vāgvicāra* (16 *ślokas*); II. *doshanirūpaṇa* (44½); III. *lakshaṇanirūpaṇa* (11); IV. *guṇanirūpaṇa* (12); V. *alaṃkāranirūpaṇa* (a. *śabdālaṃkāranirūpaṇa*, *śl.* 10; b. *alaṃkārānukramaṇikā*, *śl.* 15½; c. *arthālaṃkāranirūpaṇa*, *śl.* 174); VI. *rasādinirūpaṇa* (24); VII. *dhvaninirūpaṇa* (18); VIII. *guṇībhūtavyaṅgyanirūpaṇa* (10); IX. *lakshaṇanirūpaṇa* (15); and *abhidhānirūpaṇa* (4).

At the beginning of the work the author calls himself *Pīyūshavarsha*; at the end (acc. to MS. Peterson, Rep. II., p. 109) *Pīyūshavarsha Jayadevakavi*. *Vaidyanātha* also calls him *Jayadeva*.

At the end of the fifth chapter, the Calcutta edition has the following additional *śloka* (after that beginning इत्थं ° above):

चन्द्रालोकाभिधानो ऽयं जयदेवविनिर्मितः ।
विपश्चितां मुदे भूयादलंकारस्य संग्रहः ॥

In the final *ślokas* of the work the edition does not agree with the description of the two MSS. in Rāj. Mitra's Notices. Not. ii., p. 177, the author is said to be *Jayadeva*, son of *Mahādeva* (? and author of *Prasannarāghava*); ib. v. 103, *Jayadeva*, the author of the *Gītagovinda*.

[Gaikawar.]

1159.

2185. Foll. 35; size 11½ in. by 5¼ in.; good, recent Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

Candrāloka, here called *Kuvalayānandakārikās* (and ascribed to *Apayyadīkshita*); with a commentary (*dīpikā* or *vyākhyā*) by *Āśādhara*, son of *Rāmajī Bhaṭṭa*, and pupil of *Dharaṇīdhara*. The commentary begins:

शिवयोस्तनयं नत्वा गुरुं च धरणीधरं ।
कुर्वे कुवलयानंदकारिकादीपिकां मुदे ॥ १ ॥
आशाधरेण कविना रामजिभट्टसूनुना ।
क्रि(य)ते (का)रिकाटीका बालानामुपकारिणी ॥ २ ॥

अपात्रान्नवानप्यय्य(दी)क्षितनामा कविः सहृदयहृदयानंदार्थमर्थालं(का)राणां लक्ष्यलक्षणोपेताः कारिकाः कृत्वा तद्व्याख्यानरूपं कुवलयानंदाख्यग्रंथं कृतवान् ॥ कारिकाश्च तत उद्धृत्य क्रमेण लिखितवान् ॥ तत्र निष्प्रत्यूहार्थं मंगलमाचरति स्म । परस्परेति । °

The text consists here of 172 *ślokas*—*ślokas* 169 and 172 of which correspond to 161 and 162 in the preceding MS., while between them are inserted the two couplets चत्वारो रसवत्प्रेय ° and अष्टौ प्रमाणालंकाराः ° (see Kuvalay. ed. Calc. 1874, p. 321), which however are only just referred to in the comment.

The commentary ends: किंच काव्यं यशसे ऽर्थकृते इत्यादिकप्रामाणिकपंडितोक्तं राजप्रसादादिकमभिहितं । एवं हि श्रूयते । अपय्यदीक्षितो नाम (चं)द्रालोकं नाम ग्रंथं चउः (? चिकीर्षुः) पंडितो रंगराजसूनुः स पितुराज्ञया वेंकटाद्रिराजमुपजगाम । स च राज्ञाभ्यर्थितश्चंद्रालोकं नाम ग्रंथं चकार । राज्ञा वर्षाशनं दत्त्वा प्रहितो ऽलंकारविवेचनाय प्रार्थितश्चेमाः कारिका(:) कुवलयानंदं च कृत्वा व्यंकटेशं प्रसादयामासेति । धरणीधरगुरुचरणशरणीकरणात् कुवलयानंदस्फूर्तिर्मम सानुबंधा । सूचयितुं प्रयत्नो ऽयं । अर्थोद्देशमात्रेणावशिष्टान् पंचदशालंकारानाह । यद्यपि तेषां लक्ष्यलक्षणयोरपि वचनार्हत्वमस्ति शास्त्रांतरसाकांक्षत्वेन बालैर्दुर्ग्रहत्वादुद्देशमात्रेणाभिधानं युक्तं । तथाहि । चत्वार इति । एवं क्रमादन्यानपि च दशालंकारान् बुधाः पंडिता विदुः । लक्षणा(नि) कथयंतीत्यर्थः । ते च रसवत्प्रेय ° । अष्टौ प्रमाणालंकाराः ॥ प्रमाणान्येवालंकारा इति ॥ १७२ ॥

इति पदवाक्यप्रमाणपारावारीणरामजीभट्टात्मजाशाधरभट्टविरचितायां कुवलयानंदकारिकाव्याख्यायामलंकारसमाख्यायां प्रथमं लक्ष्यलक्षणप्रकरणं समाप्तं ॥

[Gaikawar.]

1160.

2656a. Foll. 10; size 10¼ in. by 4⅜ in.; well written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; 11–13 lines in a page.

The same treatise.

Digitized by Microsoft ®

It consists here of 205 *ślokas*, the first 169 of which correspond to the text as contained in MS. 2656*b*. Then follow the two couplets, inserted before the last *śloka* of MS. 2185; and thereupon the *kārikās* of the last portion of the *Kuvalayānanda*, viz. मुनिर्जयति °, अयं स रसनोत्कर्षी ° etc., ending with चंद्रालोको विजयते ° (see next no.), and the colophon: इति श्रीम(द)द्वैतविद्याचार्यश्रीभरद्वाजकुलनिधिकौस्तुभश्रीरंगराजाध्वरिइ्ववद(!) सूनोरप्पदीक्षितस्य कृतिः कुवलयानंदः क्रमः संपूर्ण ॥

[GAIKAWAR.]

1161.

843. Foll. 45; size 12 in. by $4\frac{5}{8}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1729 A.D.; twelve lines in a page.

Kuvalayānanda, the well-known manual of poetic figures, by *Apyadīkshita* (or *Appayadīkshita, Appayyadīkshita*), son of *Raṅgarāja*.

Frequently printed in India. It begins:

अमरीकवरीभारभ्रमरीमुखरीकृतं ।
दूरीकरोतु दुरितं गौरीचरणपंकजं ॥ १ ॥
परस्परतपःसंपत् ° see preceding MS.

The work was composed at the instance of prince *Veṅkaṭa* (of *Vijayanagara*, towards the end of the 16th century, as Prof. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 505, supposes). The title 'The delight of the lotuses' was evidently chosen with special reference to the *Candrāloka* ('the sight, or light, of the moon'). It ends:

अमुं कुवलयानंदमकरोदप्पदीक्षितः ।
नियोगाद्वेंकटपतेर्निरुपाधिकृपानिधेः ॥ १ ॥
चंद्रालोके विजयते शरदागमसंभवः ।
हृद्यः कुवलयानंदो यत्प्रसादादभूदयं ॥ २ ॥

इति श्रीमदद्वैतविद्याचार्यश्रीभरद्वाजकुलजलधिकौस्तुभश्रीरंगराजा(° राज 2764, राद् 931)ध्वरींद्रवरदसूनोरप्पदीक्षितस्य कृतिः कुवलयानंदः समाप्तः ॥ संवत् १७८६ पौषवदि १३ रविवार तद्दिने इदं ग्रंथं उद्धवजीनागेशयथाप्रति संपूर्ण ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1162.

2050. Foll. 76; size $11\frac{1}{4}$ in. by $5\frac{1}{4}$ in.; good Devanāgarī writing, of 1792 A.D.; eleven or twelve lines in a page.

Kuvalayānanda.

Dated: संवत् १८४९ नाववर्षे पौषमासे कृष्णपक्षे पंचमीतिथौ बुधवासरे लिखापितं मेताजीश्रीकुबेरजीचिरंजीविपठनार्थं ॥

[GAIKAWAR.]

1163.

931. Foll. 51; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fair Devanāgarī writing, of 1797 A.D.; ten or eleven lines in a page.

Kuvalayānanda. [H. T. COLEBROOKE.]

1164.

601. Foll. 119; size $9\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; written, in Devanāgarī, by three different hands, in 1804 A.D.; seven or eight lines in a page.

Kuvalayānanda. [H. T. COLEBROOKE.]

1165.

2764b. Foll. 52; size $13\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{1}{4}$ in.; good Devanāgarī writing, of 1820 A.D.; eleven lines in a page.

Kuvalayānanda. [COLL. OF FORT WILLIAM.]

1166.

1832. Foll. 50; size 12 in. by $5\frac{1}{2}$ in.; good, recent Devanāgarī writing; thirteen or fourteen lines in a page.

Kuvalayānanda. [DR. JOHN TAYLOR.]

1167.

2233. Foll. 45; size 9 in. by $5\frac{1}{4}$ in.; legible, modern Devanāgarī writing; seventeen or eighteen lines in a page.

Kuvalayānanda. [R. JOHNSON.]

Digitized by Microsoft®

1168.

276. Foll. 85; size 11¼ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven or twelve lines in a page.

Alaṃkāracandrikā, a commentary on the *Kuvalayānanda*; by *Vaidyanātha*, son of *Rāmacandra* (or *Rāmabhaṭṭa*).

It begins:

अनुचिंत्य महालक्ष्मीं हरिलोचनचंद्रिकां ।
कुर्वे कुवलयानंदसदलंकारचंद्रिकां ॥

चिकीर्षिताविघ्नसिद्धये इष्टदेवतां स्तौति अमरीति ।

This commentary has been printed, along with the text, in most editions.

Dated:

चैत्रशुक्लद्वितीयायां सौम्यवारे निशागमे ।
भोलानाथो लिलेखाब्दे रसखाष्टेंदु१८०६चिह्निते ॥

[H. T. Colebrooke.]

1169.

2660. Foll. 49; size 10 in. by 6 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 19–23 lines in a page.

Alaṃkāracandrikā. [R. Johnson.]

1170.

533. Foll. 123; size 9¼ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work.

Dated Saṃvat 1861 (A.D. 1804).

[H. T. Colebrooke.]

1171.

957a. Foll. 91; size 10¼ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by two different, modern hands; 10–13 lines in a page.

Alaṃkāracandrikā. [H. T. Colebrooke.]

1172.

784a. Foll. 74, one of which (58) is wanting; size 10¼ in. by 3¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the seventeenth century. Nine lines in a page.

Citramīmāṃsā, a manual of rhetoric, by an unknown author.

It begins:

अभिवंद्य चंद्रशेखरमाद्यं गौरीसखं परं ज्योतिः ।
वितनोमि विपुलविषयां विशदार्थामर्थचित्रमीमांसां ॥

त्रिविधं तावत्काव्यं । ध्वनिगुणीभूतव्यंग्यचित्रभेदात् । यत्र वाच्यातिशायि व्यंग्यं स ध्वनिः । यथा । ० स्थिताः क्षणं ० विंदवः (*Kumāras.* 5, 24) । अत्र तपस्यंत्या देव्या देहोपरि निपततां प्रथमवृष्टिबिंदूनां क्रियास्वभाववर्णनेन देव्याः समाध्युचितावस्था नाभिव्यक्तिद्वारा चिरनिदाघतप्तदेहोपरि निपतनेन सुखपारवश्यसंभ्रमहेतौ प्रथमवृष्टावप्यविहता समाध्यवस्था व्यज्यते । तथा हि । नासाग्रन्यस्तनयनः संवृतास्यः सुनिश्चलः । ०

Fol. 4. इति चित्रमीमांसायां ग्रंथारंभप्रकरणम् ॥

उपमैका शैलूषी संप्राप्ता चित्रभूमिकाभेदात् ।
रंजयति काव्यरंगे नृत्यंती तद्विदां चेतः ॥

चंद्र इव मुखमिति सादृश्यवर्णनं तावदुपमा । सैवोक्तिभंगीभेदेनानेकालंकारभावं भजते । तथा हि । चंद्र इव मुखं मुखमिव चंद्र इत्युपमेयोपमा । ०

इति ० उपमाप्रकरणम् fol. 26*b*; इत्युपमेयोपमाप्रकरणम् fol. 30; इत्यनन्वयप्रकरणम् fol. 32; इति स्मरणालंकारप्रकरणम् fol. 32*b*; इति ० रूपकप्रकरणम् fol. 39; इति ० परिणामप्रकरणम् fol. 43; इति ससंदेहालंकारप्रकरणम् fol. 46*b*; इति भ्रांतिमत्प्रकरणम् fol. 47; इत्युल्लेखप्रकरणम् fol. 50*b*; इत्यपह्नुतिप्रकरणम् fol. 52*b*; इत्युत्प्रेक्षाप्रकरणम् ॥ अथातिशयोक्तिः । fol. 72.

It ends:

उपमा सहोपमेयोपमयाथानन्वयः स्मरणं ।
रूपकपरिणतिसंशयभ्रांतिमदुल्लेखनिह्नुतिप्रेक्षाः ॥
अप्यर्धं चित्रमीमांसा न मुदे कस्य मांसला ।
अनूरुरिव तीक्ष्णांशोरर्धेंदुरिव धूर्जटेः ॥

इति श्रीचित्रमीमांसा समाप्ता ॥ लिखितमिदं विश्वनाथेन स्वार्थं परार्थं च ॥ ग्रंथसंख्या १५०० ॥

For other MSS. of this treatise (labelled as composed by *Appayadīkshita*) see Burnell, Tanjore MSS., p. 56*a*. [H. T. Colebrooke.]

1173.

1716. Foll. 251 (fol. 2 of which is lost, while foll. 57–61 have been replaced by three

Digitized by Microsoft®

leaves in a more modern hand); size 9½ in. by 3 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1550 A.D. (foll. 57–59, 124–7, 164-5, 167, 183, 188-9, 194-5, 212, 229, 251 supplied by three more recent hands); six lines in a page.

Sāhityadarpaṇa, the favourite manual of *Alaṃkāra*, and literay criticism, composed—in the 15th century, on the banks of the *Brahmaputra*—by *Viśvanātha Kavirāja*, son of *Candraśekhara Mahākavicandra.*

Of this work there are several editions, esp. one in the Bibliotheca Indica, in which series a complete translation, by Dr. Ballantyne and Bābū Pramadādāsa Mitra, has also been published (1875).

It begins: ग्रंथारंभे निर्विघ्नेन °

Colophon (after the two *ślokas* श्रीचंद्रशेखर ° and यावत्प्रसन्नेंदु °): इत्यालंकारिकचक्रवर्तिध्वनिप्रस्थानपरमाचार्यशिखाविलासिनीभुजंगसाहित्यार्णवकर्णधारमहापात्रश्रीविश्वनाथकविराजकृते साहित्यदर्पणे दशमः परिच्छेदः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1174.

313. Foll. 214+13; size 16¾ in. by 5¼ in.; good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Sāhityadarpaṇavivṛiti, a commentary on the preceding work, composed in Śaka 1622 (1700 A.D.), by *Rāmacaraṇa Tarkavāgīśa Bhaṭṭācārya*, a Brāhman of the *Rāḍha* country (in Western Bengal). It begins:

वागीश्वरीसरसगीतगुणप्रवादं
सारस्वतीसततसेवितपादपद्मं ।
हेमाद्रिमारकतशेखरकांतमीशं
वंदे खगेंद्रभुजमौलिगतं मुकुंदं ॥
श्रीविश्वनाथकविराजकृतिप्रणीतं
साहित्यदर्पणमतिस्थगितप्रमेयं ।
श्रीमद्विधाय चरणं शरणं गुरूणां
यत्नेन रामचरणो विवृणोति विप्रः ॥

यः परः परगुणप्रकाशने लब्धवर्णनिकरो जयत्यसौ ।
दोषगानरचिताघसंचया यान्त्वधः पिशुनराजिरञ्जसा ॥

It ends (after the colophon):

अक्षिपक्षरसचन्द्रसंमिते हायने शकवसुन्धरापतेः ।
श्रीलरामचरणाग्रजन्मना दर्पणस्य विवृतिः प्रकाशिता ॥

दोषं कंचन ° see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 255; Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 511–513.

The last 13 leaves of this volume contain a careful index of reference, and a list of 26 writers and books occasionally used by the author.

[H. T. Colebrooke.]

1175.

1616. Foll. 66 (two of which, 33 and 34, are wanting); size 9¼ in. by 3½ in.; indifferent Devanāgarī writing, by two different hands, of about A.D. 1730; 11–14 lines in a page.

Sāhityakautūhala, a versified manual of poetic composition, by *Yaśasvin Kavi*, son of *Gopāla* and *Kāśī*; with a commentary, entitled *Ujjvalapadā*, by the same author.

The first chapter only.

It begins:

यच्छुद्धं विमलं वदंति विबुधाः कृष्णं तथा निर्गुणं
यन्मूलं जगताममूलमिति तत्सच्चिन्मयं व्यापकं ।
यद्वाचां मनसो ऽप्यगोचरमधिश्यात्माश्रयं सर्वदा [॥१॥
कस्मै चिन्महसे नमो ऽस्तु तमसः स्तोमौघविच्छित्तये
ये साहित्यकलाकलापकुशला ये चित्रचित्रीकृत-
स्वांता ये च विमत्सराः परगुणास्वादेषु बद्धस्पृहाः ।
तेषां साधुमुदे धरीकृतसुधां साहित्यकौतूहल- [॥२॥
व्याख्यां व्यातनुते स उज्ज्वलपदां धीमान् यशस्वी कविः
मूलपद्यं ।
भद्रात्मा वनमालिनो ऽस्य जगतो भूरिश्रिये सो ऽस्ति यः
संपन्नक्ष्मसुवर्णपद्धतिरलं श्रीवत्सलक्ष्मेति च ।
यानास्पादिपदं हि कश्च न रतो ज्यायांश्चिदानंदवान्
यत्र श्रीविधिसंमुखा इव सुराश्चित्रीकृता आसते ॥ १ ॥°

This chapter is mainly devoted to directions for the composition of enigmas and other artificial poetry (*citrakāvya*, fol. 9*b*, l. 10 seq.). The different modes of constructing them

Digitized by Microsoft®

(*bandhāḥ*) are specified by name in three verses on fol. 21*a*, ll. 9–21*b*, l. 2*a* (e.g. *padmabandha*, *cakrabandha*, *sarvatobhadra*, *mardala*, etc.), and then defined and exemplified in the subsequent pages. Illustrations of verses, the syllables of which have to be arranged in a peculiar way in writing so as to represent the shape of lotuses, etc., are found on fol. 23*b*, and on an extra leaf facing fol. 47.

Colophon: इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारीणस्य यशस्विकवेः कृतौ साहित्यकौतूहलटीकायां सदुज्ज्वलपदायां (? from misreading *śloka* 2, above) प्रथमः परिच्छेदः समाप्तिमगमत् ॥ [H. T. Colebrooke.]

1176.

1833. Foll. 96; size 11¾ in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Pratāparudrayaśobhūshaṇa, a manual of rhetoric, in 9 chapters (*prakaraṇa*) by *Vidyānātha*.

It begins:

विद्याकैरवकौमुदीं श्रुतिशिरःसीमंतमुक्तामणिं
दाराम्पद्मभुवस्त्रिलोकजननीं वंदे गिरां देवतां ।
यत्पादाञ्जनमस्क्रियाः सुकृतिनां सारस्वतप्रक्रिया-
बीजन्यासभुवो भवंति कविता नाट्यैकजीवातवः॥१॥०

See Burnell, Tanjore MSS., p. 56.

I. *Nāyakaprakaraṇa* ends fol. 6*b*; II. *kāvyapr.*, fol. 16*b*; III. *nāṭakapr.*, fol, 44*a*; IV. *rasapr.*, fol. 55*a*; V. *doshapr.*, fol. 62; VI. *guṇapr.*, fol. 65*a*; VII. *śabdālaṃkārapr.*, fol. 68*a*; VIII. *arthālaṃkārapr.*, fol. 95*a*; IX. *miśrālaṃkāra-prakaraṇa*, fol. 96*b*.

The peculiarity of this work consists in the poetic illustrations, by which the author exemplifies his rules, being throughout composed with the view of glorifying *Pratāparudradeva Kākatīya*; in ch. III. a complete drama, in five acts, being even introduced, with *Pratāparudra* (otherwise *Vīradeva*) as the hero. The king, who is referred to (and during whose reign the author may be supposed to have written his work) is doubtless the one who for fifty years (1268–1319 A.D.) ruled at *Ekaśilānagara* (fol. 22*a*, l. 3), a city called Orangallu (touchstone) in Telugu, Warangole in English, about 80 miles N.N.E. from Hyderabad. This prince seems to have been a great patron of literature, and it was in his days that the *Rāmāyaṇa* was translated into Telugu. Towards the end of his reign the Muhammadans overran the southern peninsula, and conquered the Telugu country.

It ends: एवं यथासंभवमन्येषामप्यलंकाराणां संसृष्टिसंकरौ बोद्धव्यौ तत्र तत्रालंकारेषु ॥

इति श्रीपदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणश्रीविद्यानाथकृतौ प्रतापरुद्रयशोभूषणनामालंकारशास्त्रं समाप्तम् ॥

An edition of this work was published at Poonah in 1849; another, with a commentary (*Ratnārpaṇa*, by *Kumārasvāmin*, son of *Kolācala Mallinātha*, and younger brother of *Peddārya*, for which see Burnell, Tanjore MSS., p. 56*b*), Madras 1869. [Dr. John Taylor.]

1177.

612. Foll. 41 + 56; size 9¾ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing, by two different hands; 12 and 9 lines resp.

Pratāparudrayaśobhūshaṇa. Chapters I.–III., and VII.–IX. [H. T. Colebrooke.]

1178.

295b. Foll. 57; size 10¼ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D.; ten lines in a page.

Kavikalpalatā, a manual of rules for composition, by *Deveśvara* (*Devendra*) *Kavīśvara*, son of *Vāgbhaṭa* (minister of some prince of *Mālava*).

Digitized by Microsoft®

It begins: गंगावारिभिरुक्षिताः ० १ ॥
मालवेंद्रमहामात्यश्रीमद्वाग्भटनंदनः * ।
देवेश्वरः प्रतनुते कविकल्पलतामिमां ॥ २ ॥

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 498; Weber, Cat. Berl., no. 822;—also *Kavikalpalatikā* (without author's name), Burnell, Tanjore MSS., p. 54*b*.

The treatise (which is divided into four *stavakas* of 4, 5, 6, 8 *kusumas* resp.), has been printed in the *Pratnakamranandinī*, nos. 1–31.

It ends:

सर्वं विनश्यति विहाय कवित्वमेकं
कायेन सार्कमिति कस्य न हि प्रसिद्धं ।
एतद्विमृश्य कविकल्पलतासुकाव्य-
संपत्तये सुमतिभिः सततं निषेव्या ॥
आविष्कृता वसुमती सुमतीश्वरेण
देवेश्वरेण कविना कविनायकेन ।
काव्यज्ञमानसमुदे समुदेतु भूमा-
वाकल्पमेष कविकल्पलतावतारः ॥

इति श्रीमद्वाग्भट्टनंदनश्रीदेवेश्वरकवीश्वरविरचिता कविकल्पलता समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1179.

290c. Foll. 49; size 10 in. by 4¼ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1735 A.D.; ten lines in a page.

Kavikalpalatā.

Colophon: इति श्रीवाग्भट्टसूनुमहाकविश्रीदेवेन्द्रविरचिता कविकल्पलता संपूर्णा ॥ संवत् १७९१ समये ज्येष्ठमासे कृष्णपक्षे दशम्यां भउवासरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1180.

2598. Foll. 57; size 12½ in. by 5¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1769 A.D.; 9–11 lines in a page.

The same work.

Colophon: श्रीवाग्भटसूनुमहाकविदेवेश्वरविरचिता कविकल्पलता समाप्ता ॥ सम्वत् १८२६ मिति अग्रहणवदि ६ षष्ठी रविवार ॥ [MACKENZIE COLL.]

[* Thus all MSS., except the Bengalī one which reads *Vābhaṭa*.]

1181.

811. Foll. 53; size 15½ in. by 5¼ in.; indifferent Bengalī handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

The same work.

Colophon: इति श्रीमद्वाग्भटसूनुमहाकविदेवेश्वरसूरिविरचितायां कविकल्पलतायां चतुर्थस्तवके सप्तमं कुसुमं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1182.

2684c. Foll. 11; small 4to; size 8 in. by 6 in.; small Telugu writing; 30–32 lines in a page; European paper (watermark 1810).

Another copy of *Deveśvara's Kavikalpalatā*; incomplete. It breaks off abruptly shortly before the end of II. 2. [MACKENZIE COLL.]

1183.

848. Foll. 43; size 12 in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of the Jaina type, dated 1418 A.D.; nineteen lines in a page.

Kāvyakalpalatā(vṛitti), a practical course of poetic composition (*kaviśikshā*), by *Amaracandra Yatīndra*, a Jaina (*vīratīrthaṃkaraprahvātmā*) and disciple of *Jinadatta Sūri*, of the *Vāyaṭagaccha*. It consists of a series of rules in *ślokas*, embedded in a great mass of illustrative examples (*vṛitti*).

It begins:

विमृश्य वाङ्मयं ज्योतिरमरेण यतींदुना ।
काव्यकल्पलताख्येयं कविशिक्षा प्रतन्यते ॥ १ ॥
सारस्वतामृतमहार्णवपूर्णिमेंदोर्
मत्वारिसिंहसुकवेः कवितारहस्यं ।
किंचिच्च तद्रचितमात्मकृतं च किंचिद्
व्याख्यास्यते त्वरितकाव्यकृते ऽत्र सूत्रं ॥ २ ॥

शास्त्रारंभे शास्त्रकारः समुचितेष्टदेवतानमस्कारपूर्वं शास्त्रस्याख्यां प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यंगप्रयोजनयुक्तमभिधेयं चाह ॥

वाचं नत्वा महानंदकरसत्काव्यसंपदे ।
कविशिक्षामिमां वच्मि काव्यकल्पलताह्वयां ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

वाचं नत्वेति श्रेयोहेतुः ० - - शास्त्रसंग्रहमाह ॥

चत्वारो ऽत्र छंदःशब्दश्लेषार्थसिद्धिनामानः ।
क्रमशस्तताः प्रतानाः पंचचतुःपंचसप्तभिः स्तबकैः ॥ २ ॥

सिद्धिशब्दः प्रत्येकं योज्यः स्तबकसंख्या यथासंख्यं अत्र काव्यकल्पलतायां छंदःसिद्धिप्रतानः पंचभिः स्तबकैः । शब्दसिद्धिप्रतानश्चतुर्भिः ० - - क्रमेण स्तबकानां नामान्याह ।

अनुष्टुप्शासनं छंदो ऽभ्यासः सामान्यशब्दकः ।
वादो वर्ण्यस्थितिः पूर्वप्रताने स्तबका मताः ॥ ३ ॥
रूढयौगिकमिश्राख्या यौगिकाह्वानमालिका ।
अनुप्रासो लाक्षणिको द्वितीये स्तबकाः स्मृताः ॥ ४ ॥
श्लेषव्युत्पादनं सर्ववर्णनोद्दिष्टवर्णने ।
अद्भुतं चित्रमित्येते तृतीये स्तबका मताः ॥ ५ ॥
तुर्ये पुनरलंकाराभ्यासवर्णाकृतिक्रियाः ।
प्रकीर्णकाभिधः संख्यासमस्ये स्तबकाः स्थिताः ॥ ६ ॥

इति शास्त्रसंग्रहः ॥ काव्यस्य छंदोमूलत्वात् प्रथमं छंदःसिद्धिप्रतानस्तत्र पूर्वमनुष्टुप्शासनं । यथा । आदौ साध्यपदं स्थाप्यं । आदौ प्रथमं साध्यमवश्यप्रयोज्यं पदं कार्यं ०

Fol. 2*b*, l. 12 : अन्यच्छंदो मत्कृतच्छंदोरत्नावल्यां ज्ञेयं ॥

Fol. 6*a*, l. 5 : एते शब्दा मत्कृतकाव्यकल्पलतापरिमलात् ज्ञेयाः ॥

Fol. 18*a*, l. 7: ०शब्दाश्च बहवः काव्यकल्पलतामंजर्यां (- परिमले gloss) ज्ञेयाः ॥ also fol. 19*a*, l. 3.

Fol. 32*a*, l. 18 : शेषानलंकारान् मत्कृतादलंकारप्रबोधादवबुध्याभ्यस्येत् ॥

The authorship of the *Kāvyakalpalatā* is expressly claimed by *Amaracandra* (fol. 29*b*, l. 18, B. p. 55*a*, l. 10), in a *śloka* which is to be read on the felloe of a wheel, and which is interwoven with another verse constructed as an '*ashṭāracakrabandha*' on its spokes. This '*paridhiśloka*' runs thus:

वाचं स्मृत्वा यतींद्रेण काव्यकल्पलता कृता ।
तारश्रीरमरेणेयं भावनीया सतां गणैः ॥

The author seems purposely to avoid everything specifically Jaina (except mentioning *Jina, Jinendra* or *Jineśvara* in some half a dozen places). Nor does he name his sources, save in one or two instances, as when he quotes *Śākaṭāyana* as an authority on etymology (fol. 8*a*, l. 3), or when he refers to the *Vaiśeshika* philosophy, in describing '*saṃkhyā*' as a '*guṇa*' (fol. 8*a*, l. 6).

As regards the general plan of the work, little need be added here to the account given by Prof. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 497, and Dr. Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 282:—

Pratāna I. (*chandaḥsiddhi*) consists of five sections; viz. (1) circumlocutions for the requirements of metre; (2) enumeration of the principal metres; shifts in grammatical forms of the verb; on *Prākrit* loan-words (where *Hemacandra* seems to be quoted superficially from memory); transmutation of one's own or another poet's ideas into the same or a different metre; conversion of one metre into another; cæsura (*yati*); (3) use of expletive particles and words for filling up the verse, such as *śrī, saṃ, sat, drāk, vi, pra,* etc.; (4) argumentation, pointed sayings, subjects of laudation and vituperation (e.g. *kulaśāstrādi, svaśāstrādhyayanaprathā*); (5) subjects for descriptive poetry.

Pratāna II. (*śabdasiddhi*) treats (1) of etymology; (2) derived meanings of compounds; (3) alliteration and rhyme in the middle of a verse (*anuprāsa*); (4) direct, indirect, and double meaning (*mukhya, lākshaṇika, vyañjaka*).

Pratāna III. (*śleshasiddhi*) deals with *jeux de mots* of various kinds: (1) composing of words in such a way that they can be read differently according as they are divided; (2) a kind of *ślesha* occurring in the description of an object by analogies in each of which the same quality or condition has to be traced in the same words or in synonyms; (3) cases of *double entente*,

Digitized by Microsoft®

produced by homonyms capable of widely different interpretations; (4) ambiguity produced by similarity of inflexions of different origins; (5) surprises of different kinds, such as verses in which the same consonant or vowel is repeated in each syllable; verses spread out in diagrams, to be read according to the move of the knight in chess or otherwise.

Pratāna IV. (*arthasiddhi*) treats of the construction of similes; the parallelism of members in them arising from the observation of like conditions in the objects compared; with ellipsis and other such-like figures.

It ends: ॰ चंद्राद् गुणाधिकं यशः ।
सद्गांभीर्यगुणस्याग्रे समुद्रो गोष्पदायते ।
सन्मानससरोज्ञांतर्गगनं भ्रमरायते ॥ ६३ ॥

एवमौचित्येन तद्गुणाधिकमारोप्यं ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यमहाकविश्रीमदमरचंद्रविरचितायां काव्यकल्पलताकविशिक्षावृत्तौ अर्थसिद्धिप्रताने चतुर्थे समस्यास्तवकः सप्तमः ॥ संपूर्णश्चायमर्थसिद्धिप्रतानश्चतुर्थः ॥

श्रीमद्वायटगच्छवारिधिविधोः पादारविंदद्वये
येन श्रीजिनदत्तसूरिसुगुरोः भृंगारभृंगायितं ।
स श्वेतांबरमौलिरत्नसमरः श्रीवीरतीर्थंकर-
प्रह्वात्माऽकृत काव्यकल्पलतिकावृत्तिं सतां संमतां॥१॥
सिक्तेयमुद्धृतैः शास्त्राब्धिभ्यः सारसुधारसैः ।
काव्यकल्पलताकल्पं तनोतु सुमनोमुदं ॥ २ ॥
काव्यमेव परब्रह्मास्वादसोदरशर्मदं ।
आलोकं पालयामास कालिदासकवेर्यशः ॥ ३ ॥
वाल्मीकिव्यासयोर्विश्वे विश्वदिङ्मूलकूलगा ।
कल्पांतोल्लंघिनी कीर्त्तिः काव्यादेव विजृंभते ॥ ४ ॥
काव्यकल्पलतावृत्तौ ससूत्रायामनुष्टुभां ।
त्रिसहस्री त्रिशती च सप्तपंचाशदुत्तरा ॥ ५ ॥

ग्रं १५१ । एवं सर्वसंख्याग्रंथाग्रं ३३५७ । एवं परिपूर्णः स्वस्ति श्रीसंवत् १४७५ वर्षे श्रीमत्तपागच्छनायकभट्टारकश्रीजयतिलकसूरीश्वरपट्टोदयदिनकरभट्टा[रक]श्रीरत्नसिंहसूरिचरणकमलोपसेविना पं॰ देवदर्द्धनगणिना (? l. देवव॰) स्वपरोपकाराय सुश्राद्धवरैः कविशिक्षावृत्तिर्लेखयामास॥ श्रीश्रमणसंघस्य शुभं भवतु कल्याणं भवतु॥ On the *Tapāgaccha* (? *Ratnasiṃha*=*Ratnaśekhara*) see Dr. Klatt, Indian Antiq., xi. p. (251-)256.

The handwriting, though decidedly Jaina, is singularly free from those intricacies so common in the *Prākrit* MSS. even of later periods (and described by Prof. Weber in the introduction to his memoir on the *Bhagavatī*). Indeed these perplexing characters are scarcely a safe criterion for determining the age of MSS.

[H. T. Colebrooke.]

1184.

667a. Foll. 80; size 11 in. by 4¾ in.; excellent Devanāgarī writing resembling the Jaina type; thirteen lines in a page.

Kāvyakalpalatā(vṛitti).

Dated: संवत् १६६४ वर्षे नाबसुदिबारसिदिने भुमवारे।॰ श्रीपटननगरे इदं पुस्तकं स्यामदासभट । आत्मपठनार्थं ॰ ॥

[H. T. Colebrooke.]

1185.

2456. Foll. 120; size 10¼ in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

The same work.

It ends:

संवति खखमुनिचंद्रैः समन्विते १७०० श्रावणस्य शितिपक्षे।
भूतेष्टायां सुरगुरुवारे पुष्यस्थिते चंद्रे ॥ १ ॥
राज्ये विजयानंदाभिधानसूरीशितुर्यतिप्राज्ये ।
श्रीगुणविजयगणीनामनंतगुणरत्नसिंधूनां ॥ २ ॥
वृतिरियमलेखि (! orig. प्रतिरि॰) शिशुना
हर्षवशात्संघविजयविबुधेन ।
निजशिष्यस्य दीप्तिविजया-
भिधानस्य (!) पठनार्थमिति भद्रम् ॥ ३ ॥

श्रीराजनगरसमीपे स्ति प्रेमापुरवरे मंडण (? ॰लं) श्रीशंभवनाथ । तथा श्रीसंघेसरपार्श्वनाथप्रसादात् शुभं भवतु कल्याणमस्तु ॥

This date (A.D. 1643) cannot be that of the

Digitized by Microsoft®

present MSS., which seems to have been written at least 100 years later. It is, however, generally correct, and its value is, moreover, enhanced by marginal and interlinear glosses, added up to fol. 70, which help to make the meaning of the text clearer. [GAIKAWAR.]

1186.

1740b. Foll. 65; size 9¼ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing; seventeen lines in a page.

The same work.

Copied, at *Akbarābād*, in Saṃvat 1757 (A.D. 1700). [H. T. COLEBROOKE.]

1187.

879. Foll. 83 (numbered 85; nos. 50 and 63 being passed over); size 9¾ (partly 9) in. by 4 in.; written, in Devanāgarī, by different hands, in the last century; 12–15 lines in a page.

Kāvyakalpalatā(vṛitti). An imperfect MS., made up of two different copies (foll. 1–49, and 51–85) with a considerable gap between them. Occasional gaps in the first part have been supplemented by a third hand.

A leaf has been lost at the end, the MS. breaking off in the second concluding stanza, at तनोतु. [H. T. COLEBROOKE.]

1188.

1723. Foll. 71; size 8¾ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing, of about 1550 A.D.; twelve lines in a page.

Kāvyaparīkshā, a short, versified treatise on poetics, in five chapters (*ullāsa*), with a commentary, by *Śrīvatsalāñchana Bhaṭṭācārya.*

It begins:

पद्मापद्माटवीभास्वत्पद्माभपदषट्पदः ।
वागीशः काव्यमधुनः परीक्षायै प्रवर्तते ॥

इह तावत्परीक्षितमेव काव्यं फलाय भवतीति तत्परीक्षायामुद्यमः । तत्रादौ काव्यस्वरूपमाह ।

काव्यमास्वादजीवातुः पदसंदर्भ उच्यते ।
सालंकारगुणादोषौ शब्दार्थाविति केश्चन ॥

काव्यं करोति काव्यं पठति काव्यं शृणोतीत्यादिव्यवहाराच्छब्द एव काव्यमिति प्रांचः । केचित्तु आस्वादव्यंजकत्वमेव काव्यत्वप्रयोजकत्वं तत्र शब्दे चार्थे चाविशिष्टमिति शब्दवदर्थे ऽपि काव्यत्वं काव्यं करोतीत्यादौ काव्यपदस्य शब्दमात्रपरत्वमित्याहुः । अदोषाविति किं । यत्किंचिद्दोषाभावो यावद्दोषाभावो वा । नाद्यः । अव्यावर्तकत्वात् । यत्किंचिद्दोषाभावस्य सर्वत्र सुलभत्वात् । नांत्यः । तथा सति काव्यलक्षणं निर्विषयं विरलविषयं वा स्यादिति चेदुच्यते । दुष्टेष्वपि रसोद्बोधात्काव्यत्वदर्शनाददोषाविति काव्यलक्षणे न देयमेव किंतु यत्नतो दोषाभावः काव्ये कर्तव्य इति एतावन्मात्रपरमिति टीकाकृतः । तदुक्तं । "टीकानुविद्धरत्नादिसाधारण्ये न काव्यता । दुष्टेष्वपि मता यत्र रसाद्यनुगमः स्फुट" इति ॥ अन्ये तु । एकस्मिन्नेव पद्ये यदंशे दोषाभावस्तदंशे काव्यत्वं यदंशे दोषस्तदंशे ऽकाव्यत्वं । तथा चैकमेव पद्यं काव्यमकाव्यं च । यथैकमेव ज्ञानं प्रमा चाप्रमा चेति । दोषसामान्याभाव एव लक्षणे प्रवेश्य इत्याहुः । अत्र विशेषालंकारविरहे ऽपि सामान्यालंकारसत्त्वान्न काव्यत्वहानिरिति स्मर्तव्यं । यथा । यः कौमारहर इत्यत्र वक्रोक्तिनामकसामान्यालंकारसत्त्वादेव काव्यत्वं । तदुक्तं । "सैषा सर्वत्र वक्रोक्तिरनयार्थो विभाव्यते । यत्नो ऽस्यां कविना कार्यः को ऽलंकारो ऽनया विना ॥" तथा च वक्रोक्तिः काव्यजीवितमिति । वक्रोक्तिश्चमत्कारकारिण्युक्तिरित्यर्थः । अत्र रसस्य हि प्राधान्यान्नालंकारता ॥ इदानीं शब्दार्थयोः स्वरूपमभिधातुं तयोर्विभागमाह ।

स्याद्वाचको लाक्षणिकः शब्दो ऽत्र व्यंजकस्त्रिधा (*Kāvyapr.* 2, 1) ।

अत्रेति काव्ये ।

एषामर्थास्तथा वाच्यलक्ष्यव्यंग्या इति त्रयः ॥

अथ वाचकादीनां स्वरूपमाह ।

शक्तिमत्त्वं वाचकत्वं शक्तिर्जातौ परं मता ।
ईश्वरेच्छा विशेषो ऽथ पदार्थांतरमेव सा ॥

यत्र यस्य शक्तिस्तत्र तस्य वाचकत्वमित्यर्थः । ०

I. *Śabdārthanirṇaya* ends fol. 9*a*; II. *kāvyabheda*, fol. 29*a*; III. *doshanirūpaṇa*, fol. 47*b*; IV. *guṇanirṇaya*, fol. 53*a*; V. *alaṃkārāḥ*.

Digitized by Microsoft®

It ends:

उदंचत्तर्कौघस्नपितमतिरेकांतसुभगं
न विष्णोः श्रीविष्णोश्चरणमधुलुंटाकमधुपः ।
प्रबंधं निर्बंधादिममतितरां युक्तिलहरी-
परीरंभारंभं जडभरतनामा भणितवान् ॥ १ ॥
प्रत्यक्षरप्रचलकर्कशतर्कचर्चा
रत्नछटाविविधविभ्रमगुंफितश्रीः ।
कंठे सतां लुठतु [चित्ते सतां वसतु B] हार इवैष हारी
श्रीवत्सलांछनकवेर्वचसां विलासः ॥ २ ॥
येनामंडि कणादगौतममतं सांख्यं च संक्षोभितं
मीमांसा चुलकीकृतैव सकलं पीतं च पातंजलं ।
वेदांतार्थविचारपारगमतेर्ब्रह्मैकलभ्यस्थितेः
श्रीवत्सस्य कृतिः सुधापरिणतिस्तस्येयमुन्मीलति ॥ ३ ॥

इति श्रीवत्सलांछनभट्टाचार्यकृतायां काव्यपरीक्षायां पंचम उल्लासः ॥ समाप्तो ऽयं ग्रंथः ॥ [H. T. Colebrooke.]

1189.

436c. Foll. 40; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1600 A.D.; thirteen or fourteen lines in a page.

Kāvyaparīkshā. [H. T. Colebrooke.]

1190.

607b. Foll. 71; size 10 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1790 A.D.; nine lines in a page.

Kāvyaparīkshā. Apparently copied from the preceding MS. [H. T. Colebrooke.]

1191.

1627b. Foll. 41; size $8\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fairly good Devanāgarī writing, of A.D. 1757; rough European paper; eleven lines in a page.

Kāvyavilāsa, a treatise on rhetoric, by *Ciraṃjīva Bhatta*, son of *Ācāryaśatāvadhāna.*

It consists of two chapters, treating of poetic sentiments and rhetorical figures respectively, in brief explanations, illustrated by stanzas composed by the author.

It begins:

तमोगणविनाशिनी सकलकालमुद्योतिनी
धरातलविहारिणी जडसमाजविद्वेषिणी ।
कलानिधिसहायिनी लसदलोलसौदामिनी
मदंतरविलंबिनी भवतु कापि कादंबिनी ॥ १ ॥
कृतिभिः कतिभिर्विलसन्मतिभिः
कति या न कृताः कृतयः कविभिः ।
इति सत्कविताभिरुचिः शिथिली-
भविता जगतामिति चेत् कथये ॥ २ ॥

कथयतु नाम तरतानो नो दुनोति चेतः । यतः ।

मणिं कलितनीलिमंकमपि काचबोधा मुहुस्
त्यजंति यदि पामराः कथय कैव हानिस्तदा ।
यतो जगति कश्च न स्फुरितशुद्धबुद्ध्या जगत्-
परीक्षणविचक्षणः क्षणमपि क्षणं धास्यति ॥ ३ ॥
अलंकाररसानेकवृत्त्यादिषु गुणेषु च ।
लक्ष्यंते स्वीयपद्यानि प्राचीनकृतलक्षणैः ॥ ४ ॥

तत्रादौ काव्यस्वरूपं निरूप्यते । तथा च काव्यप्रकाशे । ० ॥ अतिनवीनास्तु गंगाधरप्रभृतयः वैदर्भिलाटादिविलक्षणचमत्कारकारित्वमेव काव्यत्वमामनंति । ०

तत्र रसानाहुः ।

शृंगारहास्यकरुणरौद्रवीरभयानकाः ।
रसा नव समुद्दिष्टा बीभत्साद्भुतशांतयः ॥ ०

Iti śṛiṅgārarasaḥ, fol. 4; *hāsya-*, *karuṇarasaḥ*, fol. 4*b*; *raudrarasaḥ*, fol. 5; *vīrarasaḥ*, fol. 5*b*; *bhayānakaḥ*, *bībhatsārasaḥ*, fol. 6; *śāntarasaḥ*, fol. 6*b*; इति ० रसमयी प्रथमा भंगिः ॥ अथालंकारा निरूप्यंते ॥ ते चार्थालंकारशब्दालंकारभेदेन द्विधा । ० *pratīpopamālaṃkāra*, fol. 11; *ullikhitālaṃkāra*, fol. 12; *paryastāpahnuti*, fol. 13; *kaitavāpahnuti*, fol. 13*b*; *utprekshā*, fol. 14; *bhrānti*, fol. 14*b*; *sandeha*, *mīlitāl.*, fol. 15; *unmīlitāl.*, *anumāna*, fol. 15*b*; *āpattyal.*, fol. 16; *parikarāl.*, *parikarāṅkural.*, fol. 16*b*; *kāvyāliṅgāl.*, fol. 17; *praharshaṇāl.*, *vishādanāl.*, fol. 17*b*; *sāmānyāl.*, fol. 18; five kinds of *atiśayoktyal.*, fol. 19*b*; *tulyayogitāl.*, *sambhāvanāl.*, fol. 20; *dīpakāl.*, *prativastūpamāl.*, fol. 20*b*; *bimbapratibimbabhāva*, fol. 21; *vyatirekāl.*, fol. 21*b*; *sahoktyal.*, *vinoktyal.*, fol. 22; *samāsoktyal.*, fol. 22*b*; *śleshāl.*, fol. 23; *apra-*

Digitized by Microsoft®

stutapraśaṃsāl., *sāmānyaviśeshāl.*, *nyāyāl.* fol. 23*b*; *paryāyoktyal.*, *stutinindāl.*, fol. 24; *nindāstutyal.*, *ākshepāl.*, fol. 24*b*; *virodhāl.*, fol. 25; *virodhābhāsāl.*, fol. 25*b*; *viśeshoktyal.*, *vibhāvanāl.*, fol. 26; *saṃgatyal.*, fol. 26*b*; *vishamāl.*, *samāl.*, fol. 27; *vicitrāl.*, *adhikāl.*, fol. 27*b*; *anyonyāl.*, *viśeshāl.*, *vyāghātāl.*, fol. 28; *gumphāl.*, fol. 28*b*; *ekāvalyal.*, fol. 29; *sārāl.*, fol. 29*b*; *yathāsaṅkhyāl.*, fol. 30; *parivṛityal.*, *parisaṅkhyāl.*, fol. 31; *vikalpāl.*, fol. 31*b*; *samādhyal.*, *samuccayāl.*, fol. 32; *pratyanīkāl.*, fol. 32*b*; *ullāsāl.*, fol. 33; *pūrvarūpāl.*, fol. 33*b*; *tadguṇāl.*, fol. 34; *avajñāl.*, *anuguṇāl.*, fol. 34*b*; *uttarāl.*, fol. 35; *pihitāl.*, fol. 35*b*; *vyājoktyal.*, *vakroktyal.*, fol. 36; *svabhāvoktyal.*, fol. 36*b*; *bhāvikāl.*, *bhāvikachaviral.*, fol. 37; *udāttāl.*, *atyuktyal.*, fol. 37*b*; *atha śabdālaṅkārā nirūpyante*, fol. 38; *sphuṭānuprāsāl.*, fol. 39°; *yamakāl.*, fol. 40; *punaruktipratīkāśāl.*, fol. 41. No other quotations, besides those in the beginning have been met with.

It ends:

वीक्षणाय सदसद्विवेकिनां
  शिक्षणाय लघुबुद्धिशालिनां ।
लक्षणैरिह चिरंतनैर्मया
  लक्षिता स्वकृतपद्यपद्धतिः ॥ १०२ ॥ (१०० B.)
द्वैताद्वैतमतादिनिर्णयविधिप्रोद्बुद्धबुद्धिश्रुतो
  भट्टाचार्यशतावधान इति यो गौडोद्भवो ऽभूत्कविः ।
ग्रंथे काव्यविलाससंज्ञिनि चिरंजीवेन तज्जन्मना-
  लंकारैरियमादितो (° मपरादितो B) हृदि सतां
      संगाय भंगिः कृता ॥ १०३ ॥]

इति श्रीचिरंजीवभट्टाचार्यकृतकाव्यविलासे अलंकारमयी द्वितीया भंगिः परिसमाप्ता । समाप्तश्चायं ग्रंथः श्रीरस्तु संवत् १८१४ शक १६७९ ईश्वरनामसंवत्सरे कार्त्तिके मासि शुक्लपक्षे ६ गुरुवासरे षष्ठ्यां तिथौ कार्नाटकदेशे मुदविहाडाख्यग्रामे लिखितमिदं पुस्तकं ॥ [H. T. Colebrooke.]

1192.

1570A. Foll. 27; size 9¾ in. by 3¾ in.; indifferent, small Bengalī handwriting; 10–12 lines in a page.

Kāvyavilāsa. [B.]

Dated: Saṃvat 1760 (1703 A.D.).

[H. T. Colebrooke.]

1193.

413. Foll. 74; size 12¾ in. by 4¼ in.; fair, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Kāvyacandrikā, an elementary treatise on rhetoric, in fifteen chapters (*prakāśa*), by *Kavicandra-datta* (of *Dīrghāṅkagrāma*), son of *Kavikarṇapūra* and *Kauśalyā*.

It begins: कृष्णाङ्घ्रिपङ्कजमपङ्कजनस्य ° see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 499, A.

The subjects treated in the chapters are as follows:—I., *kāvyalakshaṇa* ends fol. 4*b*; II., *vṛittāni*, fol. 6*b*; III., *śabdaśaktiḥ*, fol. 11; IV., *rasanirūpaṇam*, fol. 13*b*; V., *bhāvabhedāḥ*, fol. 18; VI., *rasasya bhedāḥ*, fol. 22*b*; VII., *rasābhāsaḥ*, fol. 23; VIII., *kāvyabhedāḥ*, fol. 28*b*; IX., *pramāṇanirūpaṇam*, fol. 37*b*; X., *rītiḥ*, fol. 38; XI., *guṇāḥ*, fol. 40*b*; XII., *śabdālaṃkārāḥ*, fol. 53*b*; XIII., *arthālaṃkārāḥ*, fol. 62*b*; XIV., *doshāḥ*, fol. 68*b*; XV., *kavitvopāyāḥ*, fol. 71; XVI., *nāṭyam*.

The author quotes very frequently verses composed by himself (यथा मम °), especially in the *alaṃkāra* chapters (45 times in the *śabdālaṃkāra*); besides his own grammar, *Sāralaharī*, fol. 48*b*, and his *Dhātucandrikā*, fol. 50; as also one verse from each of his two sons, viz. *śrī-Kavivallabha*, fol. 51*b*, and *śrī-Kavibhūshaṇa*, fol. 52. For the author's quotations from poems composed by himself (viz. *Ratnāvalī*, *Rāmacandracampū*, *Śānticandrikā*, *Stavāvalī*) in the earlier portion of the treatise, see Aufrecht's Catalogue, p. 212*a*, where also the final *śloka* and colophon are given from this MS.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1194.

1392c. Foll. 7; size $13\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{4}$ in.; fair, modern Bengalī handwriting; six or seven lines in a page.

Kāvyacandrikā, directions on poetical composition, by *Nyāyavāgīśa Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānidhi*.

It begins: सगुणा सालङ्कारा ० ॥

विद्यानिधितनूजेन न्यायवागीशधीमता ।
गुणालङ्कारा दोषाख्या क्रियते काव्यचन्द्रिका ॥ ०

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 499B.

It ends:

इति चतुर्दश दोषाः क्रमेणोक्ताः समासतः ।
अन्ये ऽप्युपेक्षिता ग्रन्थगौरवादेव ते मया ॥
अलङ्कारमहाशास्त्रसमुद्रं रससागरं ।
बालकानां प्रबोधाय रचितं कतिचित्पदैः ॥

इति महोपाध्यायन्यायवागीशभट्टाचार्यविरचिता काव्यचन्द्रिका समाप्ता ॥ [H. T. Colebrooke.]

1195.

240. Foll. 249 (numbered 2–150; no. 3 occurring twice, and 195 having been passed over); size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; good, modern Bengalī handwriting; six lines in a page.

Alamkārakaustubha-dīdhitiprakāśikā, a commentary on *Kavi-Karṇapūra's Alamkārakaustubha*, by *Vṛindāvanacandra Tarkālamkara-cakravartin*, son of *Rādhācaraṇa Kavīndra-cakravartin*.

The MS. is imperfect, the last (10th) chapter, with the exception of the first leaf of it (fol. 250) being wanting. Fol. 1 is likewise missing; and there seems to be a gap between foll. 246 and 247, where the end of the 8th chapter should occur.

On the original work—which is of a *Vaishṇava* tendency, the rules being illustrated by verses relating to *Kṛishṇa* (and *Rādhā*)—see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 492–494; Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 237. According to Dr. Rāj. Mitra (introduction to the *Caitanyacandrodaya*, p. vi.) *Kavi-Karṇapūra* was born in the year 1524. In this MS. he is twice mentioned at the end of chapters, viz. fol. 38*a*, l. 3, and fol. 158*a*, l. 1:

श्रीमतः कर्णपूरस्य चरणावनिशं भजे ।
निर्मितः कृष्णकण्ठार्हो येनालङ्कारकौस्तुभः ॥

The chapters (*kiraṇa*) end:—I., fol. 18*a*; II., fol. 38*a*; III., fol. 52*b*; IV., fol. 56*a*; V., fol. 158*a*; VI., fol. 167*b*; VII., fol. 205*a*; [VIII. ?]; IX., fol. 250*a*.

[H. T. Colebrooke.]

1196.

1654. Foll. 202; size $9\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing (by two different hands) of 1801 A.D.; 9–11 lines in a page.

Alamkārakaustubha, by *Viśveśvara Paṇḍita*, son of *Lakshmīdhara Sūri*.

Apparently a modern compilation, professing to give the essence of many books on *alamkāra*.

It begins:

दन्तस्तत्परसंकराग्रिमभुवा वक्रांतरेभ्यादराद्
देर्विक्षेपनिपिद्धकुम्भविचरन्मत्तद्विरेफोत्करम् ।
अस्वाया धयतोः पयोधरयुगं तिर्यङ्मुखः पश्यतोर्
वाल्यस्नेहविजृम्भितं विजयते द्वैमातुरस्कन्दयोः ॥ १ ॥
लोकस्वान्तघनान्धकारपटलध्वंसप्रदीपाङ्कुरा
विद्याकल्पलताप्रतानजनने वीजं निजासंगिनां ।
मध्येमौलि ममासतां सुविमला मालोपमानाश्चिरं
श्रीलक्ष्मीधरविद्वदंघ्रिनलिनोदीताः परागाणवः ॥ २ ॥
अर्थालंकाराणां भूरिग्रंथस्थितं सारम् ।
संगृह्णाति सुखेन ज्ञप्त्यै विश्वे(श्व)रो ऽन्येषाम् ॥ ३ ॥
धिया वैधेयानां भवति विषयो सारविषयो
वुधानां स्वाधानं न च कुतुकमेतादृशकृतेः ।
तथापीदं पारिप्लवयति मनो मे सुमहतां
निवंधानामेकीभवितुमभिसंधाननिवहः ॥ ४ ॥

अथ तेषामुद्देशः । उपमानान्वय उक्तः ०

The MS. is in the worst style of modern *Kāśī* writing. It concludes with a Prākṛit

Digitized by Microsoft®

verse: पंथाः माणांसिणी ० चिरं दिट्टाः । followed by the colophon:

इति श्रीलक्ष्मीधरसूरिसूनुश्रीविश्वेश्वरपंडितकृतो ऽलंकारकौस्तुभः संपूर्णः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1197.

5b. Foll. 31 (foll. 60–90 of vol.); folio; size 13 in. by 8 in.; modern Bengalī handwriting; ten lines in a page; English paper.

Alaṃkāraśekhara, a compendium of rhetoric, compiled by *Keśava Miśra,* under orders of *Mahārāja Māṇikyacandra,* of *Tīrabhukti* (*Tirhut*). Incomplete.

It begins:

प्राणान् कृशोदरीणां राधानयनान्तसर्वस्वं ।
तेजस्तमालनीलं शरणागतवज्रपञ्जरं वन्दे ॥ १ ॥

स्वप्रकाशचिदानन्दमयाय परमात्मने ।
अविद्यानिविडध्वान्तभास्कराय नमाम्यहं ॥ २ ॥

ग्रन्थाः काव्यकृतां हिताय विहिता ये सप्त पूर्वं मया
ते तर्कार्णवसंप्लवव्यसनिभिः शक्याः परं वेदितुं ।
इत्यालोक्य हृदा मदालसवधूपादारविन्दक्वणन्-
मञ्जीरध्वनिकोमलो ऽयमधुना प्रस्तूयते प्रक्रमः ॥ ३ ॥

आसीत्प्रत्यर्थिपृथ्वीरमणकमलिनीवृन्दहेमन्तमासः
कीर्तिभ्राजत्स्वशर्मान्वयकुमुदवनीयामिनीजीवनाथः ।
राजद्राजन्यराजीमुकुटमणिगणप्रोल्लसत्पादपीठः [न्द्रः॥४॥
प्रोद्यत्साम्राज्यलक्ष्मीशिथिलितनहुषो रामचन्द्रो ऽवनी-

मित्राणि प्रतिपालयन् त्रिजगतीं कीर्तीन्दुनाह्लादयन्
शत्रूणां हृदयं प्रतापदहनै रात्रिन्दिवं ज्वालयन् ।
सर्वस्वेन कृतार्थयन् द्विजगणान् देवान् मखैस्तोषयन्
एष प्रौढमनाश्चिराय बुभुजे सप्तार्णवां मेदिनीं ॥ ५ ॥

सुत्रामोद्दामदिल्लीपरिवृढविलसत्कालवि(*r.* काबिल)क्षोणि- [भर्त्रोः
प्रक्रान्ते प्रौढयुद्धे समदलयदसौ कोटिशो वैरिवीरान् ।
पश्चान्मांसास्थिमेदःकलुषितवसुधां प्रोज्झ्य तांश्चाकलय्य
द्यां यातान्वैरिवर्गान् दिवमपि सहसा जेतुकामो जगाम॥६॥
क्षीराम्भोधेः शशीव श्रुतिरिव वदनाद्वेधसो रामचन्द्रात्
तस्मादुद्यत्प्रतापः समजनि सुमना धर्मचन्द्रो नरेन्द्रः ।
यस्याद्यापि प्रसन्नस्मितसुभगमुखाः खिद्यदंचत्कपोला [॥७॥
रोमाञ्चस्तम्भभव्यास्त्रिदशयुवतयो हन्त गायन्ति कीर्तीः

निष्क्रान्तं भवनादुदैक्षि भगवानम्भोजिनीवल्लभस्
ते वाताः परिशीलिताः कमलिनीसौरभ्यमेदस्विनः ।
विश्रान्तं गिरिकाननेषु निविडच्छायेषु भाग्योदयाद्
इत्थं स्मेरमुखाः स्तुवन्ति विपदं यद्वैरिवामभुवः ॥ ८ ॥

प्रत्यर्थिभूपतिपरिग्रहराज्यलक्ष्मी-
धम्मिल्लमाल्यसुरभीकृतपाणिपद्मः ।
तस्मादजायत समस्तगुणाभिरामो
माणिक्यचन्द्र इति राजकचक्रशक्रः ॥ ९ ॥

काव्यालङ्कारपारङ्गममतिरखिलक्ष्माभृतां चक्रवर्ती
सर्वेषामस्तु काव्ये मतिरतिनिपुणेत्याशये सन्निवेश्य ।
वेदान्तन्यायविद्यापरिचयचतुरं केशवं सन्नियुञ्जन् [॥१०॥
श्रीमन्माणिक्यचन्द्रः क्षितिपतितिलको ग्रंथमेतं विधत्ते

बहुदोषो ऽपि विदोषः क्रियते सुजनेन बाण इव हरिणा ।
गुणवदपि निर्गुणीयति दुर्जनतो मूषिकात इव पुस्तं ॥

परोद्वेगे परानन्दे खलसज्जनयोर्द्वयोः ।
स्वभाव एव शरणं विषपीयूषयोरिव ॥

अलङ्कारविद्यासूत्रकारो भगवान् शौद्धोदनिः (सौ ० MS.) परमकारुणिकः स्वशास्त्रे प्रवर्तयिष्यन् प्रथमं काव्यस्वरूपमाह ।

काव्यं रसादिमद्वाक्यं श्रुतं सुखविशेषकृत् ।

आदिशब्देनालङ्कारपरिग्रहः । तथा च तदुभयान्यतरवत्त्वं लक्षणं । ०

The matter contained in this MS. is divided into five *ratna* (jewels), and these again into (generally three) *marīci* (rays), viz.:—

I. *Upakramaratna:* (1) *kāvyasvarūpaphalakāraṇamarīci* ends fol. 64*a*; (2) *rītyādibahiraṅgatrayamar.,* fol. 66*b*; (3) *vṛittimarīci,* fol. 68*a*.

II. *Dosharatna:* (4) *padadoshamar.,* fol. 69*b*; (5) *vākyadoshamar.,* fol. 72*a*; (6) *kāvyadoshamar.,* fol. 74*a*.

III. *Guṇaratna:* (7) *śabdaguṇamar.,* fol. 75*a*; (8) *arthaguṇamar.,* fol. 76*a*; (9) *vaiśeshikaguṇamar.,* fol. 79*a*.

IV. *Alaṃkāraratna:* (10) *śabdālaṃkāramar.,* fol. 81*a*; (11) *arthālaṃkāra-upakramamar.,* fol. 83*a*; (12) *rūpakamar.,* fol. 84*a*; (13) *ity alaṃkāraratnam.,* fol. 87*b*.

Digitized by Microsoft®

V. [*Varṇakaratna*:] (14) *upamānanīlaratna-marīci*.

It ends:

चकार सा मत्तचकोरनेत्रा विलोलनेत्रभ्रमरैर्गवाक्षान् ।
पूर्णेन्दलैः काञ्चनकेतकीनामहो वधूनां पृथगेव दृष्टिः ॥

इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीमन्माणिक्यचन्द्रकारिते ऽलङ्कारशेखरे उपमाननीलरत्नमरीचिः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

According to a MS. described in Dr. Bühler's Detailed Roport of a Tour in Kāśmir, p. cxxviii., the complete work consists of eight *ratna*, the last four of which are: V. *Varṇakaratna* (3 *marīcis*); VI. *Kavisampradāyaratna* (4 *mar.*); VII. *Kavisāmarthyaratna* (2 *mar.*); VIII. *Viśrāntaratna* (3 *mar.*).

The present MS. was transcribed by *Vrajanandana*, in 1795 A.D., for Colebrooke, who has annotated the text in several places, and who quotes a passage from the work in his Misc. Ess. II. p. 1.

[H. T. Colebrooke.]

1198.

235d. Foll. 85; size 12¼ in. by 4¼ in.; careless Devanāgarī writing of 1790 A.D.; eleven lines in a page.

Alaṃkāracandrodaya, a work on rhetoric in six chapters (*ullāsa*), by *Veṇīdatta Śarman Tarkavāgīśa-bhaṭṭācārya*, son of *budha-Vīreśvara-śrīvara*, and grandson of *śrīvara-Lakshmaṇa*. In the concluding ślokas the author's pedigree is traced still further back; *Lakshmaṇa* and his elder brother *Rāma* being the sons of *Kalyāṇa*, and grandsons of *Mahīdhara-budha*, a *māntrika* of *Kāśīpurī*, belonging to the *Nāgachatradharadvijottamakula*.

The MS. is very incorrect.

It begins:

जयतीह रमालोलदृगपांगतरंगिणी ।
स्दंतः संचरन्मोदभर[:] स्मेरमुखो हरिः ॥ १ ॥
दुर्जनोक्तिकदुध्वांतसमुत्सारणबंधुरः ।
सन्मनःकैरवाह्लाद(क)श्चंद्रोदयो [जय]त्ययं ॥ २ ॥
दुरुक्तिध्वांतमुद्वास्य काव्यकांतार्थसन्मणिं ।
संप्रकाशयं चिरं जीयात्काव्यचंद्रोदयः परः ॥ ३ ॥
नियतिनियमहीनानंदपूर्णा स्वतंत्रां
नवरसरुचिरांगीं निर्मितिं या तनोति ।
दुरितदलनदक्षा सर्वसंपत्तिदात्रीं
जयति कविवराणां देवता भारती सा ॥ ४ ॥

The subjects of the chapters are: I. *Kāvyasvarūpa* ends fol. 12*b*; II. *Kāvyasya vibhāgaviśesha lakshaṇāni*, fol. 31*b*; III. *Doshasvarūpa*, fol. 49*b*; IV. and V. *Guṇālaṃkārayor viveka*, fol. 55*a*, 61*b*; VI. *Upamā*, etc.

It ends (somewhat corrected):

नागच्छत्रधरद्विजोत्तमकुले विख्यातकीर्तिवरः
संजातो हि महीधराभिधबुधः काशीपुरीमांत्रिकः ।
तत्पुत्रः सकलार्तिमर्दनकरः कल्याणनामाभवत्
तस्मान्नंदनरामलक्ष्मणवरौ जातौ धराधीश्वरौ ॥ १ ॥
तत्र श्रीवरलक्ष्मणांगजबुधोवीरेश्वरः (वा° MS.) श्रीवरो
येन स्वेष्टमणिः सदाशिवपरब्रह्मापरोक्षीकृतं (!) ।
तज्जेनाखिलतर्कवारिधिपरंपारंगमो ऽयं बुधो
वेणिदत्त इति प्रभासमुदयाच्चंद्रोदयो ऽलंकृतः ॥ २ ॥ °
सुहृदयकैरवमदनः कुहृदयकंजमुदितीकरणः ।
सुमतिप्रकाशरचनो कृतो ह्यलंकारचंद्रो ऽयं ॥ ४ ॥ °
माधुर्यमाररमगर्भितकाव्यवर्चो
माणिक्यमौक्तिकमनोहरगुंफितश्रीः ।
श्रीकृष्णकंजकृतहार इवोपहारो
श्रीवेणिदत्तसुकवेर्वचसां विलासः ॥ ६ ॥

इति श्रीतर्कवागीशभट्टाचार्यवेणीदत्तशर्मणा विरचितालंकारचंद्रोदये षष्ठ उल्लासः समाप्तो ऽयं ग्रंथः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1199.

1148d. Foll. 52; size 9 in. by 4 in.; good, clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Nāṭyapradīpa, a manual of the scenic art, composed in 1613 A.D., by *Sundaramiśra* (*Aujāgari*). Perhaps the author's original manuscript.

Digitized by Microsoft®

It begins:

स्फुरत्सुरतरंगिणि प्रवलदक्षिकोणादृत-
प्रविष्टनगनंदिनि प्रलवदंगिनिर्वाहणं ।
नटन्नटवरस्थितिस्थगिततालकालस्थिरं
दिगंबरपुरंदरं नमत सुंदरं तन्महः ॥ १ ॥
सालसानलसशीलशालिनां दक्षतातिजडताजुषां कृते ।
नाटकप्रकृतिरूपलक्षणं संक्षिपामि निजलसरक्षणं ॥ २ ॥

अथ प्रकृतोपयोगी क्रमेणैव नांद्यादिविचारः क्रियते । तत्र भरतः ।

आशीर्वचनसंयुक्ता नित्यं यस्मात्प्रयुज्यते ।
देवद्विजनृपादीनां तस्मान्नांदीति संज्ञिता ॥
सूत्रधारः पठेत्तत्र मध्यमं स्वरमाश्रितः ।
नांदीं पदैर्द्वादशभिरष्टाभिर्वाप्यलंकृतां ॥

अस्य व्याख्याने मातृगुप्ताचार्यैः षोडशाङ्घ्रिपदान्वितायीयमुदाहृता । अत्र श्लोकपादं पदं केचित्सुप्तिङंतमथापरे ०

The author refers continually to his play *Abhirāmamaṇināṭaka* (Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 269, 270; composed 1599 A.D.), first under the designation निजकृते प्रकृते ऽभिराममणिनाटके, and afterwards under that of प्रकृते simply. *Bharata*, the *Daśarūpa* and (*Sāhitya-*) *Darpaṇa* are also occasionally referred to.

इति नाटकलक्षणं fol. 48; इति दशरूपकलक्षणानि ॥ अथ प्रसिद्धानि कानिचिदुपरूपकाणि fol. 51*b*; अथ तोटकं ०॥ अथ सट्टकं । ० fol. 52*a*.

It ends: लक्ष्यमत्र कर्पूरमंजरी ॥ एवं शेषाणि पंचदशोपरूपकाणि ग्रंथांतरादनुसर्तव्यानीति ॥

शाके शरग्रामशरेंदुतुल्ये १५३५
ग्रामे वरिष्ठाश्रमतः प्रसिद्धे ।
तदेतदौजागरिणा निबद्धं
मुदे कवीनां कविसुंदरेण ॥ १ ॥
बुधैकबोधाः सविशेषलेखाः
स्थले स्थले सन्निहिताविशेषा ।
रम्यातिरम्यं न हि तारतम्यं
पुष्पेषु पुष्पंधयभिन्नगम्यं ॥ २ ॥

इति श्रीसुंदरमिश्रविरचितो नाट्यप्रदीपः समाप्तः ॥

A later hand has added: गणेशोपायात्क्रयेण गृहीतमिदं पुस्तकं (it seems to have previously belonged to one *Maṭhakara Gaṅgādhara*) दिवाकरेण संवत् १७३८ वैशा सु १. [H. T. Colebrooke.]

1200.

843A. Foll. 35; size 12 in. by 4¼ in.; careless, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Another copy of the same work. Very incorrect. [H. T. Colebrooke.]

1201.

3029. Foll. 16; size 13¼ in. by 8¾ in.; folio; recently written half-margin, in the Telugu character; thin European paper; 21–26 lines in a page.

Nāṭakaparibhāshā, the principles of dramaturgy, in ślokas, by *śrī-Śiṅga Dharaṇīśa.*

It begins:

अथ रूपकनिर्माणपरिज्ञानोपयोगिनी ।
श्रीशिंगधरणीशेन परिभाषा निरूप्यते ॥ १ ॥
परिभाषा तु मर्यादा पूर्वाचार्योपकल्पिता ।
सा हि नौनति(? नौरति)गंभीरं विपक्षो (!) नाट्य-
[सागरं ॥ २ ॥
एषा च भाषानिर्देशनामपि स्त्रियधर्मता (!) ।
तत्र दोषादि - - - विभाषा चेति भेदतः ॥ ३ ॥
चतुर्दश विभाषाः स्युः प्राच्याद्यवाक्यवृत्तयः ।
आसां संस्कारराहित्याद्विनियोगो न कथ्यते ॥ ४ ॥
उत्तमादिषु यद्देशव्यवहारात्प्रतीयते ।
भाषा द्विधा संस्कृता च प्राकृती चेति भेदतः ॥ ५ ॥
कौमारपाणिनीयादिसंस्कृता संस्कृता मता ।
तत्र तु प्राकृतं स्त्रीणां सर्वासां नियतं भवेत् ॥ ६ ॥ ०

It ends:

व्याजान्निवारयित्रोस्तु संग्रामं भीक्षणं मतं ।
अन्योदाहरणं ज्ञेयं प्राज्ञैर्मायाकुतूहलं ॥

नाटकपरिभाषा समाप्ता ॥ [A. Burnell.]

1202.

3088. Foll. 11; small quarto; size 9 in. by 7¼ in.; Devanāgarī writing; twenty lines in a page; European paper (watermark 1862).

Another copy of the same work; apparently transcribed from the preceding MS.

Digitized by Microsoft®

The *anusvāra* is everywhere written as म्; the author's name thus appearing as श्रीशिम्ग-धरणीश. [A. Burnell.]

1203.

280. Foll. 223; size 10½ in. by 4 in.; careless Devanāgarī writing of 1796 A.D. by two or three different hands; 11 or 12 lines in a page.

Rasagaṅgādhara, a somewhat diffuse treatise on rhetoric, by *Jagannātha Bhaṭṭa Paṇḍitarāja*, son of *Peru Bhaṭṭa Sūri*.

The work is now in progress of publication, together with *Nāgeśa Bhaṭṭa's* commentary *Gurumarmaprakāśa*, in the Benares Sanskrit Series, by Paṇḍit Gaṅgādhara Śāstrī Mānavallī.

The present MS. is perhaps one of the worst specimens of modern Kāśī writing, being full of blunders in every line, and the constant confounding of similar letters and conjunctions with one another showing the utter ignorance of the copyists.

It begins:

स्मृतापि तरुणातपं करुणया हरंती ० ॥ १ ॥

श्रीमज्ज्ञानेंद्रभिक्षोर ० । the second half-*śloka* of *śl.* 2, and the first of *śl.* 3 have been omitted;

तं वंदे पेरुभट्टाख्यं लक्ष्मीकांतं महागुरुं ॥ ३ ॥ ० ६ ॥

मननतरितीर्णविद्यार्णवो जगन्नाथपंडितनरेंद्रः ।
रसगंगाधरनाम्नीं करोति कुतुकेन काव्यमीमांसां ॥ ७ ॥

The first chapter (or 'face') ends fol. 42*a* with the following colophon (ed. p. 170):

इति महोपाध्यायपदवाक्यप्रमाणपारावारीणश्रीपेरामभट्टस्य (! श्रीपेरुभट्टस्य ed.) सूरेः सूनुना पंडितराजजगन्नाथेन निर्मिते रसगंगाधरे रसनिरूपणात्मकं पूर्वमाननं ॥

How many more chapters there are does not appear from this copy.

The end of the last published fasc. (6th, pp. 576) coincides with fol. 148*a* of this MS.

The last few sections of the MS. are: *athollāsaḥ*, fol. 215*b*; *athāvajñātaviparyayaḥ*, fol. 216; *atha mīlitam*, fol. 219*a*; *athottarālaṅkāraḥ*, fol. 221*a*; *atha pariparopakāraḥ*, fol. 221*b*.

It ends: किं कुर्वते दरिद्राः का सा[र]स्वती धरा मनोज्ञतरा कः पावनस्त्रिलोक्यां शुभमस्तु ॥

See Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 115.

According to the second introductory *śloka*, and the comment thereon, the author's father studied philosophy and grammar, at Benares, under *Jñānendra Bhikshu*, *Deva* (*Khaṇḍadeva*) and *Vīreśvara Paṇḍita*. His name (? for *Perumāl*) would seem to point to Tamil origin. [H. T. Colebrooke.]

1204.

1713a. Foll. 61 (and a *śuddhapattra* to fol. 49); size 9 in. by 3½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Rasagaṅgādhara-vyākhyā. This is the title of the work, inscribed by another hand on the first and last pages; and it seems indeed to be a portion of *Nāgeśa's* commentary on *Jagannātha's* work.

The MS., however, is so hopelessly incorrect, that it looks more like a gloss on that commentary, than that work itself. The original MS. from which this was transcribed, seems to have been incomplete at the beginning. It begins (cf. Ben. ed., p. 6, text and commentary): श्रीगणेशाय नमः । रमणीयार्थप्रतिपाद इति । घटमानयेति वाक्यवारणाय रमणीयेति कटाक्षादिवारणाय शब्द इति व्यंग्यादिसंग्रहाय वाचक इति नोक्तं रमणीयशब्दप्रतिपादकशब्दे व्याकरणादिरूपे ऽतिव्याप्तिवारणायार्थेति. लोकोत्तरे निर्विर्षेपशात्र (? निर्विशेषात्र) संग्रहपुन्नाज्ञे (!) इति यत्किंचिच्चमत्कारजनकज्ञाने समूहालंबनविधया ० (ed. p. 7, l. 13).

० इति परिकरः fol. 49*b*; इति श्लेषः fol. 50*b*; इत्यप्रस्तुतप्रशंसा fol. 52; इति व्याघातः fol. 60*a*.

It ends: न च कैमुत्येन सिद्धिरपि तद्भेद एवास्तु प्राचामनुरोधेन भिन्नतयोक्तिरिति ॥ समाप्तः शुभं ॥

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1205.

235e. Foll. 29; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; careless, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Rasapradīpa, a treatise on rhetorical subjects, in three chapters (*āloka*) by *Bhaṭṭāraka Prabhākara*, son of *Bhaṭṭa Mādhava*, and grandson of *Bhaṭṭa Rāmeśvara*.

The MS., like the one that precedes it (no. 1198, above), by the same hand, is extremely incorrect.

It begins: पुरतः प्रविलोक्य भर्गेचार्य॰ see Weber, Cat. Berl., no. 823.

I. *Kāvyalakshaṇapariccheda* ends fol. 9*b*; II. *rasaviveka*, fol. 22*b*; III. *vyañjanānirūpaṇa*, fol. 29*a*.

From a *śloka* at the end (which, however, is very corrupt in the present MS.), it appears that the treatise was composed in the *Kharavatsara* 1640. On the outer page of this MS. it is wrongly called *Udāharaṇacandrikā*.

[H. T. Colebrooke.]

1206.

176a. Foll. 24; size 12 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; small, clear, modern Devanāgarī writing; 5–9 lines in a page.

Rasamīmāṃsā, a treatise, in 114 verses, on poetic sentiments, by *Gaṅgārāma*, surnamed *Jaḍin*, son of *Nārāyaṇa*; with a commentary entitled *Chāyā*, by the same author, written above and below the text.

The text begins:

वलरामेणाकाशं कलिंदकन्या यथानायि ।
गंगारामेण तथा रसमीमांसापि बालमनः ॥ १ ॥
कविभिः काव्यैः सुहृदां मानं सदनं समानीतैः ।
अनुभावैश्च विभावैर्व्यभिचारिभिरपि च संभूय ॥ २ ॥

The commentary begins:

व्या[ल]वलात्कारफूत्कृतिनिरस्तपूर्वापरप्रचुरविघ्नः ।
सव्यापसव्यलक्ष्यो गणाधिपो जयति सार्वभौम इव ॥ १॥
नाभीसरोरुहोच्चैर्वदनसरोजासनोपरि स्थित्वा ।
त्रिभुवनमपूर्वमिव या प्रदर्शयति सा सरस्वती जयति॥२॥
पदकौस्तुभभूषणं सदाचरणाक्रांतफणींद्रमंडनं ।
कवितावदनालयोद्भवं हृदि नारायणतातमाश्रये ॥ ३ ॥
अभिनवकौतुककारी गिरिवरधारी भवाब्धिसंहारी ।
कुंदनिकुंजविहारी मानसहारी हरिर्जयति ॥ ४ ॥
नत्वा राधादेवीं गंगारामो जडीति यः ख्यातः ।
सो ऽहं रसमीमांसां विवृणोम्यर्थप्रबोधसिद्ध्यर्थं ॥ ५ ॥

The MS. ends:

गंगारामोन्नीतां रसमीमांसां विजानानः ।
पुरुषोत्तमो ऽस्तु तुष्टः सर्वज्ञः सोऽपि गोविंदः ॥ ११४ ॥

गंगारामोन्नीतामिति रसमीमांसां विजानानः पुरुषोत्तमस्तुष्टो ऽस्तु स गोविंदः सर्वज्ञो ऽप्यस्त्वित्यन्वयः शेषं पूर्ववदिति ॥

गंगारामेण कृता रसमीमांसा स्वनिर्मिता टीका ।
पुस्तकलालसमनसो विदुषो मनसो ऽस्तु तोषाय ॥ १ ॥
नौकाया भानुतरंगिण्याश्छायामिमां समास्थाय ।
नवरसपात्रीभूता विहरंतः के न रामकृष्णांति ॥ २ ॥

इति श्रीजड्युपनामकगंगारामविरचिता छायाभिधा रसमीमांसाव्याख्या संपूर्णा ॥

This is followed by a fragment, inscribed *Gaurikasūtravṛitti*, on a separate leaf numbered 25, and written in the same hand as the preceding leaves; commencing: इति सर्वत्र १ इति शब्दात्सरस्वत्या इत्यादि १ प्रतीकस्याद्यंतयोरन्यतरत्र २ ।॰

It ends: न ज्योतिश्शास्त्रगोचरता ९ समूलमपि निर्मूलं यदहं प्रललाप तत्। विश्वचक्रं भ्रामपितुर्यंतुर्विलसितं भवेत् १॥ इति गौरिकसूत्रवृत्तिः ॥ [H. T. Colebrooke.]

1207.

290a. Foll. 25; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; twelve lines to the full page.

Rasamīmāṃsā, with the author's commentary (beg. व्यावलात्कार॰). [H. T. Colebrooke.]

1208.

436b. Foll. 6; size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; legible, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Rasamīmāṃsā, without the commentary.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1209.

2526b. Foll. 24; size 10 in. by 4¾ in.; good, clear Devanāgarī writing of c. 1700 A.D.; thirteen lines in a page.

Rasavilāsa, a treatise on poetic sentiments, by *Śuklabhūdeva*. Three chapters (*stabaka*) and the beginning of a fourth (?).

It begins:

काव्यवाक्यसमुत्पन्नमनोवृत्त्या विनाशिते ।
अज्ञानांशे स्फुरन्नव्यादात्मा [- - र torn]सात्मकः ॥ १ ॥

इह तावत्कालिदासादीनामिव यशोविस्ताराद्यनेकश्रेयःसाधनीभूतकाव्यस्य शब्दार्थौ शरीरपदे ऽभिषिक्तौ ॥ यमकादयः शब्दशोभाधायकत्वेन न उपमादयश्चार्थशोभाधायकत्वेनालंकारा हारादिस्थानीयाः ॥ वस्त्वलंकाररसादिरूपं व्यंग चात्मा ॥ ओजः प्रसादमाधुर्याख्यास्त्रयो गुणाः शौर्यादिवदात्मविशेषरसाद्याश्रिता इति व्यवस्थिते ॥ प्रायशो सार्थमेव काव्यप्रवृत्तेः ध्वनिषु परमरमणीयत्वाच्च रसध्वनेस्तदात्मा रसस्तावदभिधीयते ॥ तदुक्तं दंडिना ॥

स्वादुपाके ऽप्यनास्वाद्यं भोज्यं निर्लवणं यथा ।
तथैव नीरसं काव्यं स्यान्नो रसिकतुष्टये ॥ इति ॥ १ ॥

ध्वनिकारो ऽपि ॥

नीरसो हि निबंधो यः सो ऽपशब्दो महाकवेः ।
स तेनाकविरेव स्यादन्येनास्मृतलक्षणः ॥ इति ॥ २ ॥

तत्र रसस्वरूपमाहुः काव्यप्रकाशकृतः । °

Fol. 6: इति° रसविवेको नाम प्रथम स्तवकः ॥ शृंगारादीनां लक्षणं रत्यादिप्रकृतिकत्वं ॥ तत्र ॥

मनोनुकूलेष्वर्थेषु सुखसंवेदनं रतिः ।
रसो यस्तत्प्रकृतिकः स शृंगारो द्विधा मतः ॥ °

Fol. 12*b*: इति° द्वितीयः स्तवकः ॥ अथ रसवद्भावस्यापि काव्यात्मरूपतया स्मृतत्वेनोपेक्षानर्हतया प्रसंगात् । °

It ends: विभावानुभावौ चात्र व्यंजकौ ॥ न त्वेकस्मिन् व्यभिचारिणि ध्वन्यमाने व्यभिचार्यंतरं व्यञ्जकतयावश्यमपेक्ष्यते तस्यैव प्राधान्यापत्तेरित्यास्तां विस्तरः ॥

इति श्रीमच्छुक्लभूदेवविरचिते रसविलासे भावनिरूपणो नाम तृतीय स्तवकः ॥

अथैषामुत्कर्षाधायकत्वेन स्मृता गुणास्तावन्निरूप्यंते ।

For a *Śuklabhūdeva* who wrote the drama *Dharmavijaya*, see Raj. Mitra, Notices, i., p. 37.

[GAIKAWAR.]

1210.

295a. Foll. 51; size 10¼ in. by 4¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1730 A.D.; 8–10 lines in a page.

Rasacandra, a versified treatise on the poetic *rasas* in four chapters, composed, in 1696 A.D., by *Ghāsīrāma Kavi*, of the *Gautama-vaṃśa*.

It begins:

आखुव्यालमयूरसिंहवृषभा गंगाभवान्यौ तथा
काकोलश्च विधुश्च वैरिण इमे हंतैकवासं गताः ।
यत्रासाद्भवने शिवस्य कलहं विघ्नं प्रकुर्वंति नो
विघ्नानां पटलीं विनाशयतु स श्रीमान्गजेंद्राननः ॥ १ ॥

कति नो कृतयः कृताः कृतींद्रैः
कविभिः शास्त्रविचारपारगैः
निजचित्तविनोदनाय बाल्या-
द्रसचंद्रस्तु मया निरूप्यते ।

झटिति नवरसस्य ज्ञानहेतोः शिशूनां
सरससुगमपद्यैर्गद्यहृद्यानवद्यैः ।
व्यरचि सरलभावो दोषसाहित्यसिंधु-
प्रगटितरसचंद्रो घासिरामद्विजेन ॥ ३ ॥

अथ रसनामानि ।

शृंगारहास्यौ करुणा च रौद्रः
प्रोक्तौ तथा वीरभयानकौ च ।
बीभत्सकश्चाद्भुतशांतसंज्ञौ
वात्सल्यनामा कथितश्च कैश्चित् ॥ ४ ॥

अथ सर्वरसलक्षणं ।

विभावानुभावैः समं सात्त्विकाख्यैः
स संचारिभिः संयुतः स्थायिभावः ।
रसज्ञस्य सम्यग् मनोभावनातो
रसत्वं समायाति सर्वत्र काव्ये ॥ ५ ॥

आलंबनोद्दीपनसंज्ञया यो
द्विधानुभावः कथितो रसज्ञैः ।
स नायिकानायकरम्यभेदाद्
द्विर्नैकधा तत्र तु नायिका* स्यात् ॥ ६ ॥

शृंगारस्तु महाराजः सर्वेषां रसभूभुजां ।
शिष्टाचारेण तद्भेदास्तस्मादादौ निरूपिताः ॥ ७ ॥

* The MS. reads almost always नायका.

Digitized by Microsoft®

तत्र नायिका निरूप्यंते ।

यासां वशत्वमायांति ज्ञानिनो ऽपि महर्षयः ।
वेदशास्त्रार्थतत्त्वज्ञा धन्यास्तास्तु मृगीदृशः ॥ ८ ॥
रसग्रंथेषु कथितैर्लक्षणैर्नायिका युता ।
स्वीया च परकीया च सामान्या चेति सा त्रिधा ॥ ९ ॥

तत्र स्वीयालक्षणं ।

लज्जाशीलपतिप्रेमसंयुता धर्मतत्परा ।
स्वामिन्येवानुरक्ता या सा स्वीया कृतिनां गृहे ॥ १० ॥

सा यथा ।

अपांगवनभूतले नयनखंजनक्रीडनं
वचः कृपणवित्तवत्प्रियतमैककर्णातिथि ।
मनागधरपल्लवे मृगदृशः स्मितस्य स्थितिर्
जले जलतरंगवन्मनसि याति कोपः शमं ॥ ११ ॥
स्वीया तु त्रिविधा तत्र मुग्धा मध्या प्रगल्भिका ।
तत्रांकुरिततारुण्या मुग्धा सा च द्विधा मता ॥ १२ ॥
अज्ञातयौवना रम्या द्वितीया ज्ञातयौवना ॥ १३ (!) ॥
लज्जाभयपराधीनरतिश्च क्रमशस्तु या ।
सैव प्रोक्ता नवोढेति नायिका रसवेदिभिः ॥ १४ ॥
विश्रब्धनूतनोढा सप्रश्रया सैव च क्रमात् ।
ह्रिया मनोहरा कोपे मृदुला भूषणप्रिया ॥ १५ ॥

मुग्धा यथा ।

कांतांगे राजधान्यां मदननरपतेराज्ञया स्वीयवासे
कर्तुं तारुण्यमारादिह शुभसमये शीघ्रमायास्यति ।
पद्मां हंसस्य दास्यं वदनगतरुचा चंद्रसौर्यभावो
दृग्भ्यामामंत्रितं किं विजितमृगदृशो खंजनक्रीडनं च
[॥ १६ ॥

अथाज्ञातयौवना ।

आगतं यौवनं स्वांगे या न जानाति बालिशा ।
अज्ञातयौवनानेकविधभ्रमभयान्विता ॥ १७ ॥

यथा पद्यमुक्तावल्यां ।

ममोरसि दिने दिने ऽपि शितवृद्धिरेका कुतस्
तथैयमुदरे मनागसितसूक्ष्मरेखा कुतः ।
अहो ध्वनि पदक्रमः कथमतीव मंदायतः
शमं नयचिकित्सितैर्झटिति दीर्घरोगं सखि ॥ १७ ॥
आगतं यौवनं स्वांगे या जानाति वरांगना ।
सा ज्ञातयौवना प्रोक्ता स्वांगवीक्षणतत्परा ॥ १८ ॥

यथा तत्रैव ।

कुचयोः सदृशं भवेन्न वेदं
सरसं हेमसरोजकोरकं ।
उरसीति निधाय भाति बाला
मुकुरे दत्तविलोललोचना ॥ २० ॥

नवोढालक्षणं पूर्वोक्तं । यथा तत्रैव ।

संप्रापितापि रमणी रमणीयतल्पे
गंतुं बहिश्च यतते परिकंपमेति ।
तत्कालजालधृतबालमृगांगनेव
संवेशिता कनकपंजरगर्भवासं ॥ २१ ॥

विश्रब्धनवोढा यथा ।

वाससा समभिवेष्ट्य सर्वतः
स्वां तनुं कनकवल्लिसन्निभां ।
अर्धमुद्रितनिमीललोचना
स्वापमेति सह केन कामिना ॥ २२ ॥

In this way poetic illustrations are throughout introduced either by a simple यथा or (less commonly) by यथा पद्यमुक्तावल्यां (or तत्रैव). Here follow a few more from the latter source:

गत्वा कियंत्यपि पदानि सखीसमूहाद्
अग्रे निवृत्य किमपि ब्रुवतीं सहासं ।
मां वीक्ष्य चंचलकटाक्षमनोजबाण-
विक्षेपैरिह करोति सुविक्षतांगं ॥ fol. 6*b*.

बिंबोष्ठं भ्रमरा द्विजानपि शुका नेत्रे चकोराणां गणा
वेणीं केकिगणा मरालनिचया मुक्तावलीनां लताः
आदातुं परितो भ्रमंत्युपवने स्नातुं सरो वामलं
गच्छंत्या मम विप्रियं बत मया तेषां कृतं किं सखि ॥
[fol. 9*a*.

वियोगिनीं पंकजकोमलांगीं
मूर्छागतां प्राणसखीं कृशांगीं ।
जलार्द्रवस्त्रांतरिता प्रतीतुं
प्रिया सखी गच्छति साहसेन ॥ fol. 11*a*.

संकेतस्थलतल्पमेत्य परितो व्यापारयित्वा दृशं
भीतिव्याकुलितां स्वकंकणरणत्कारस्य हंत श्रुतेः ।
गाढालिंगनपूर्वकं सचकितं पीत्वाधरीयां सुधां
कांतेशः परिचुंब्य गंडमभितः सांद्रं प्रमोदं गतः ॥ fol.
[19*b*.

हा प्राणेश गतः किमन्यवनितां कांतेन चाहं गतः
क्षिप्रं मंदमते विधेहि शपथं तत्त्वं ममाग्रे ऽधुना ।
कांतां वाचमिमां निशम्य चतुरः प्रोवाच मंदस्मितं
त्वद्वक्षोरुहहेमशंकरशिरः पश्यालपामि प्रिये ॥ fol.
[20*b*.

दहति देहमयं मलयानिलो
व्रजति कोकिरवो हृदि शल्यतां ।
हरति जीवनदो मम जीवनं
वद कथं विपरीतमिदं सखि ॥ fol. 23*a*.

Not unfrequently, however, the examples are given without even these introductory indi-

Digitized by Microsoft®

cations, as in one of the following stanzas (fol. 7*a*):

अनेकपुरुषैः सार्धमत्यंतसुरतस्य च ।
यस्याश्चित्ते सदा वांछा कुलटा नायिका तु सा॥ यथा॥
यं यं युवानं रमणीयरूपं
महोत्सवे पश्यति कातराक्षी ।
रतिं विधातुं खलु तेन तेन
कामातुरा वांछति निःश्वसंती ॥
निर्भयात्मीयसंकेतस्थलनाशस्य शंकया ।
नायिकानुशयानाख्या कविभिः परिकीर्तिता ॥
मित्राणां सदसि स्वकुंजकदलीच्छेदं विधातुं प्रिये
दासेभ्यस्तु समादिशत्यपि सदा सत्यप्रतिज्ञव्रते ।
कार्श्यं पीतरुचिं मदभ्रमभया नाधिं दुरंतां गता
वामाक्षी पुटपाकदारुणतरं संतापमेवांचति ॥
भविष्यनिजसंकेतस्थलाभावस्य शंकया ।
मनसा दुःखिता चेत्सानुशयाना द्वितीयका ॥

Perhaps all the poetic examples (including those of the *Padyamuktāvalī*) are by the author himself.

I. *Nāyikāgaṇabheda* (198 *ślokas*) ends fol. 19*a*; II. *nāyakasamghavarṇana* (85 *śl.*), fol. 26*b*; III. *anubhāvādimoghasthāyivyabhicārisāttvika-gaṇa* (150 *śl.*), fol. 40; IV. *rasadaśaka* (162 *śl.*) ends:

सौधः संप्रति बोधो वा प्राप्तार्थो ऽपि मनीषिणां ।
कामं न शोभते नूनं रसचंद्रं विना क्वचित् ॥ १६१ ॥
शाके वेदनगाद्रिशीतगुमिते ज्येष्ठस्य पक्षे सिते
द्वादश्यामधिकस्य वासरमणेर्वारे च सौख्यप्रदं ।
सद्वर्णामलकोमलाद्भुतपदः प्राकट्यमापन्बुधान्
ग्रंथो ऽयं रसचंद्रकः सुखयतात्साहित्यसिंधूद्गतः ॥ १६२ ॥
वंशे यो ऽजनि गौतमस्य विदिते षट्शास्त्रपारंगमे
यासीरामकविः कवींद्रचरणप्राप्तप्रबोधोदयः ।
रम्यार्थे रसचंद्रके सुमतिना तेन स्वयं निर्मिते
पूर्णत्वं दशकं च भावसहितं सर्वं रसानां गतं ॥
समाप्तो ऽयं रसचंद्रः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1211.

2238b. Foll. 48; size 6¾ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1723 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Rasataraṅgiṇī, an exposition of the theory of poetic sentiment, in eight chapters (*taraṅga*); by *Bhānudatta Miśra*, of Mithilā, son of *Gaṇanātha* (*Gaṇapati, Gaṇeśvara*).

It begins:

लक्ष्मीमालोक्य लुभ्यन्निगममुपहसञ्शोचयन्यज्ञजंतून्
क्षत्रं शोणाक्षि पश्यन्समिति दशमुखं वीक्ष्य रोमांचमंचन् ।
हत्वा हैयंगवीनं चकितमपसरन्म्लेच्छरक्तैर्दिगंतान्
सिंचन्दंतेन भूमिं तिलमिव तुलयन्पातु मां पीतवासाः ॥१॥
भारत्याः शास्त्रकांतारश्रांतायाः शैत्यकारिणी ।
क्रियते भानुना भूरिरसा रसतरंगिणी ॥ २ ॥
वाणीकमलिनी भानोरेषा रसतरंगिणी ।
हंसाः कृतधियस्तत्र युक्तमत्र प्रतीयतां ॥ ३ ॥
गिरां देवि तरंगिण्यां वारय क्रूरवारणान् ।
यद्भविष्यति लोकानामाविलो विरलो रसः ॥ ४ ॥

हेतोः पूर्ववर्तित्वनियमात् अतः पूर्वमेव तस्योपन्यासः समुचितो रसस्य हेतवो भावादयस्तेन रसेभ्यः पूर्वं भावादय एव निरूप्यंते । ०

I. *Sthāyibhāvanirūpaṇam*, fol. 6*a*; II. *vibhāvanirūpaṇam*, fol. 10*a*; III. *anubhāvanirūpaṇam*, fol. 13*b*; IV. *sāttvikabhāvanirūpaṇam*, foll. 16*b*; V. *vyabhicāri(bhāva)nirūpaṇam*, fol. 28*b*; VI. *śṛiṅgārarasanirūpaṇam*, fol. 35*b*; VII. (*hāsyādi-*)*rasanirūpaṇam*, fol. 41*b*; VIII. *rasa-(bheda)nirūpaṇam* ends:

अवगाहस्व वाग्देवि दिव्यां रसतरंगिणीं ।
अस्मत्पद्येन यत्नेन रचय श्रुतिभूषणं ॥
यावद्भानोः कृता [l. सुता] कापि कालिंदी भुवि नंदति ।
तावत्तिष्ठतु मे भानोरेषा रसतरंगिणी ॥

इति श्रीमैथिलश्रीमत्कलासनाथश्रीगणनाथसन्मिश्रतनय-भानुदत्तमिश्रविरचितायां रसतरंगिण्यामष्टमस्तरंगः ॥ लिखितं भट्टगोपीथेन पंचनदान्वयदामोदरभट्टसुतेन संवत् १७८० वर्षे भाद्रपदमासि कृष्णपक्षे षष्ठ्यां शनिवासरान्वितायां ॥ मुकाम अजमेर ॥

Cf. Weber, Cat. Berl., no. 824; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 506; Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 311; Burnell, Tanjore MSS., p. 57*a*.

Digitized by Microsoft®

According to a note, by Colebrooke, in MS. 699*a*, the author was a descendant of *Maṇḍana Miśra*, usually called *Sureśvarācārya*, the *Vedānta* critic (*vārttikakāra*). [GAIKAWAR.]

1212.

3198. Foll. 32; size 8¼ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

The same work. A less correct MS.

[J. F. FLEET.]

1213.

2021. Foll. 27; size 9½ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

The same work. [DR. JOHN TAYLOR.]

1214.

699a. Foll. 37; size 9½ in. by 4 in.; clear, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Rasataraṅgiṇī. [H. T. COLEBROOKE.]

1215.

120. Foll. 161, of which foll. 58 and 59 are wanting, while five *śuddhipattras* have been inserted after foll. 61, 107, 158 (two), 159; size 10 in. by 3¾ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Naukā, a commentary on the preceding work, by *Gaṅgārāma Jaḍin* (son of *Nārāyaṇa*).

It begins:

लीलागृहीतगात्रं नवरसपात्रं सुतं यशोदायाः ।
श्रीभानुतरंगिण्या नौकायाः कर्णधारमहमीडे ॥ १ ॥
गंगारामेण मया यत्नात्कोपादिव बलरामेण ।
प्राक्प्रवणाप्यर्वाक्प्रवणासौ क्रियते तरंगिणी भानोः॥२॥

It concludes with five ślokas, the last of which runs thus:

पत्या स्वर्गसुखाभिमुख्यपदवीं यातुं समुत्कंठया
यस्य स्वात्मनि राधया दिनकरो जीवातुरालक्षितः ।
आस्माकीनकृतिद्विदर्वि(चि)गलच्छास्त्रामृताप्यायितं
यं चामंस्त सुतेन सो ऽस्य फलितं शार्दूलविक्रीडितं ॥५॥

इति श्रीजड्युपनामकगंगारामविरचितायां नौकाख्यायां रसतरंगिणीव्याख्यायामष्टमस्तरंगः ॥

For the same author's commentary on the *Rasamīmāṃsā* see no. 1206.

1216.

1703a. Foll. 68; size 9½ in. by 4 in.; legible, Devanāgarī writing of 1715 A.D.; thirteen lines in a page.

Rasikarañjanī, another commentary on *Bhānudatta's Rasataraṅgiṇī*, composed (? in 1552 A.D.) by *Veṇīdatta-śarman Tarkavāgīśa Bhaṭṭācārya*.

It begins:

नमो ऽनवतमस्तोमतोमरोत्तमकांतये ।
कलिताशेषकल्याणकलिकल्मषसंमुषे ॥ १ ॥
रुचिरतमालललामं वर्हि[णवर ?]वर्हशेखरं सुखदं ।
राधाहृदयनिवासं राधाहरमाश्रये नित्यं ॥ २ ॥
प्रणम्य लक्ष्मीनृहरिं प्रत्यूहव्यूहनाशनं ।
कुर्वे रसतरंगिण्या व्याख्यां रसिकरंजनीं ॥ ३ ॥

तत्राभिमतग्रंथसमाप्तिप्रतिबंधकविघ्नविघाताय ०

It ends:

वाग्देवतावरकृपास्फुरितं हृदब्जे
विज्ञेन तल्लिखितमत्र मया समग्रं ।
ईर्ष्यां विहाय मयि दोषजिहीर्षयाद्धा
संशोध्य साधु विबुधैः परिशीलनीयं ॥ १ ॥
तरणी रचितेयं मे तया रसतरंगिणी ।
रसपारगतीच्छद्भिः ससुखं परितीर्यतां ॥ २ ॥
श्रीमन्नागफणातपत्रनृहरेर्भक्तो धरामंडनो
विख्यातो महिदासभट्ट इति यस्तन्नभृजन्यात्मजः(?) ।
वेणीदत्तकवींदुशेखरवरः सत्तर्कवागीश्वरस्
तस्येयं कृतिरुज्ज्वला वितनुतां मोदं सतां सर्वदा ॥ ३ ॥
वेदर्ष्यब्धीं(? l. र्ष्यभ्रीं)दुगणिते वत्सरे ऽर्जुनमासके ।
त्रयोदश्यां रवौ पूर्णा टीका रसिकरंजनी ॥ ४ ॥

Digitized by Microsoft®

इति श्रीतर्कवागीशभट्टाचार्यवेणीदत्तकृता रसतरंगिणीव्याख्या रसिकरंजनी समाप्ता ॥ संवत् १७७२ । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1217.

2097b. Foll. 26; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; good, large Devanāgarī writing, of 1696 A.D.; nine lines in a page.

Rasamañjarī, a description of the characteristics of lovers and their mistresses, in erotic poetry; by *Bhānudatta Miśra* (son of *Gaṇanātha*). The author lived in Videha (Mithilā), on the borders of the Ganges (*surasarit*).

The work begins:

आत्मीयं चरणं दधाति पुरतो निम्नोन्नतायां भुवि
स्वीयेनैव करेण कर्षति तरोः पुष्पं श्रमाशंकया ।
तल्पे किंच मृगत्वचा विरचिते निद्राति भागैर्निजैर्
अंतः प्रेमभरालसां प्रियतमामंगे दधानो हरः ॥ १ ॥

विद्वत्कुलमनोभृंगरसव्यासंगहेतवे ।
एषा प्रकाश्यते श्रीमद्भानुना रसमंजरी ॥ २ ॥

तत्र रसेषु शृंगारस्याभ्यर्हितत्वेन तदालंबनविभावत्वेन नायिका तावन्निरूप्यते । सा च त्रिविधा । स्वकीया परकीया सामन्येति । तत्र स्वामिन्येवानुरक्ता स्वकीया । ०

It ends:

माध्वीकस्यंदसंदोहसुंदरी रसमंजरी ।
कुर्वंतु कवयः कर्णभूषणं कृपया मम ॥

तातो यस्य गणेश्वरः कविकुलालंकारचूडामणिर्
देशो यस्य विदेहभूः* सुरसरित्कल्लोलकिर्मीरिता ।
पद्येन स्वकृतेन तेन कविना श्रीभानुना योजिता
वाग्देवीश्रुतिपारिजातकुसुमस्पर्धाकरी मंजरी ॥

इति श्रीमद्भानुदत्तमिश्रप्रकाशिता रसमंजरी समाप्ता ॥ संवत् १७५३ ॥

Cf. Weber, Cat. Berl., nos. 597–9; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 507; Burnell, Tanjore MSS., p. 57*a*.

[GAIKAWAR.]

1218.

2079b. Foll. 21; size 9 in. by 4 in.; good Devanāgarī writing, of about 1650 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1219.

1942. Foll. 20; size 10 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; excellent Devanāgarī writing, of 1797 A.D.; eight lines in a page.

The same work. Transcribed by *Bhāskara*.

[DR. J. TAYLOR.]

1220.

2699. Foll. 18; size 10 in. by $3\frac{5}{8}$ in.; indifferent Devanāgarī writing, of 1797 A.D.; eight lines in a page.

Another copy of *Bhānudatta's Rasamañjarī*, transcribed by *Bhavānīprasāda Miśra*.

[MACKENZIE COLL.]

1221.

2602b. Foll. 9; size 12 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 11–13 lines in a page.

The same work. [MACKENZIE COLL.]

1222.

2602a. Foll. 33; the first of which is wanting; size $9\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; good Devanāgarī writing of 1712 A.D.; eleven lines in a page.

Rasamañjarīprakāśa, a commentary on the preceding work, by *Nāgeśa Bhaṭṭa*, son of *Śiva Bhaṭṭa*, surnamed *Kāla*.

It begins (next MS.):

श्यामनीलोत्पलश्यामं वपुर्यस्य विभाति सः ।
यामिनीदयितद्योतन्मस्तको ऽस्तु शिवाय नः ॥ १ ॥

नागेशभट्टनामा शिवभट्टसुधीसुतः मुदे विदुषां ।
रसमञ्जरीप्रकाशं रचयामि मितैर्वचोभिरर्थघनैः ॥ २ ॥

श्रमाशंकयेति सर्वत्र करत्वेनान्वयेति ०

* Thus all MSS., instead of विदर्भभूः of the Oxford MS., and of the Madras print of 1872.

Digitized by Microsoft ®

It ends: ३६ । पद्येनेत्येकत्वमचि विवक्षितं ग्रंथं ९९७ । इति श्रीकालोपनामशिवभट्टसुतनागेशभट्टकृतो रसमंजरीप्रकाशः समाप्तः ॥ संवत् १७६९ समै माघसुदी सप्तमीवार बुधवारके पोथी समाप्तकीहा भोजाकायथ लीपते काशीपुरामो । ० ककुलितीपंडितस्येदं पुस्तकं पठनार्थं ० ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 508.

[Mack. Coll.]

1223.

119a. Foll. 41; size 10 in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing, of about 1750 A.D. (foll. 29–33 by a different, somewhat later hand); nine lines in a page.

Rasamañjarīprakāśa. [H. T. Colebrooke.]

1224.

19. Foll. 99; size 9½ in. by 4¼ in.; fair Devanāgarī writing, of 1743 A.D.; twelve lines in a page.

Rasamañjarī- vyaṅgyārthakaumudī, a commentary on *Bhānudatta's* work, composed, in Saṃvat 1692 (1635 A.D.), by *Ananta-śarman Paṇḍita*—a resident of *Puṇyastambha* on the *Gautamī* (*Godāvarī*)—the son of *Tryambaka* (or *Timājī*) *Paṇḍita*, grandson of *Bālo Paṇḍita*, and great-grandson of *Nīlakaṇṭha Paṇḍita*.

It begins:

सर्वे साधुजनाः सदायतहृदः सत्संप्रदायादलं
यज्ज्ञानाय कणादगौतममतान्यालोच्य तत्त्वार्थदान् ।
वेदांतान्परिशीलयंति रहसि स्वानंदकंदाकरं
वंदे तं जगदीश्वरं दयितया सानंदमालिंगितं ॥ १ ॥

The introduction, consisting of 34 stanzas, is mainly devoted (from *śl.* 6 to 30) to the glorification of the family of *Kāśirāja*, whose descendants ruled in succession at Benares, and who are said to have greatly distinguished themselves by their valour and liberality. From *Kāśirāja* was descended *Pratāpavara Rudra*, who was followed by his son *Madhukara Śāha*; he, again, by his son *Śrīvara Vīrasiṃhadeva*; and he, last, not least, by his son *Candrabhānu*, surnamed *Svaḥśākhin*, to whom our author was under great obligations all through his life.

This personal introduction ends:

व्यंजनामग्नचित्तेन गौतमीतीरवासिना ।
श्रीत्र्यंबकतनूजेन पंडितानंतशर्मणा ॥ २९ ॥
रसिकश्रुतिभूषास्ति भुवि या रसमंजरी ।
व्यंग्यार्थकौमुदी तस्यास्तन्यते तत्कुतूहलात् ॥ ३० ॥

The date of the composition is specified in the last of four concluding *ślokas*, as follows:

अब्दे लोचनरंध्रषड्विधुलसत्प्रस्तारसंलक्षिते*
मासे माधवसंज्ञके हरिदिने पक्षे ऽवलक्षे भृगौ ।
मुन्य(l. पुण्य)स्तंभनिवासिना बुधमुदे ऽनंताभिधेनादरात्
काश्यामिष्टकृपावशाद्विरचिता व्यंग्यार्थसत्कौमुदी ॥

इति श्रीगौतमीतीरपुण्यस्तंभस्थितिमतिविलासशालिनीलकंठपंडिततनूजबालोपंडितांगजश्रीत्र्यंबकपंडितात्मजानंतपंडितविरचिता श्रीमहाराजाधिराजप्रभुकुलतिलकायमानश्रीवीरसिंहदेवतनूजप्रौढप्रतापद्युमणिमरीचिनिरस्तसकलजनदुःखौघध्वांतश्रीचंद्रभानुकुतूहलकुमुदवनविकासिनी रसमंजरीव्यंग्यार्थकौमुदी संपूर्णतामगमत् ॥ संवत् १८०० मीति अशाढवदी १२ वारबुध ॥

Ananta also wrote a commentary on the *Āryāsaptaśatī*, in 1645 A.D.

A lithographed edition of the present work, together with the text of the *Rasamañjarī*, has been published at Benares.

For another commentary, with a very similar title, viz. (*Rasamañjarī-*) *Vyaṅgārthakaumudī*, by *Viśveśvara Paṇḍita*, son of *Lakshmīdhara*, see Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 122.

[H. T. Colebrooke.]

1225.

1120a. Foll. 85; size 12 in. by 4¾ in.; fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

The same work. Slavishly transcribed from the preceding MS., which was frequently misread by the scribe. [H. T. Colebrooke.]

---

* Cf. Hindustani उलटाप्रस्तार 'in inverse order.'

Digitized by Microsoft ®

1226.

119b. Foll. 41; size 10 in. by 4 in.; small, cursive Devanāgarī writing of 1786 A.D.; 12–14 lines in a page.

Rasamañjarī-parimala, a commentary, by *Śesha Cintāmaṇi*, son of *Śesha Nṛisiṃha* of *Bradhnapura*, on *Bhānudatta's* (or, as the commentator calls him, *Bhānukara's*) *Rasamañjarī*.

It begins:

प्रेमार्द्रार्धनिरीक्षणादनुदिनं यश्चुंबनालिंगनाद्
यो दंतक्षतसीत्कृतान्नखपदोल्लेखाद्वियोगाच्च यः ।
यूनोः को ऽपि परस्परागतसखीसंभाषणाज्जायते
शृंगारः स विभूतये भवतु मे लक्ष्मीनृसिंहाख्ययोः ॥ १ ॥

दरोद्भिन्नपृथ्वीविनिर्यत्फणीं-
द्रस्फुरद्रत्नकांतौ मणिस्तंभबुद्ध्या ।
पितृभ्यां हि सस्मेरमालोकितो मां
कपोलौ विघर्षन् गणेशः पुनातु ॥ २ ॥

इंद्रादिदेवपरिसेवितपादपद्मां
पद्मासनां विकचपद्मदलायताक्षीं ।
पद्मप्रभां विमलपद्मनिभाननां तां
वागीश्वरीमनुदिनं शरणं प्रपद्ये ॥ ३ ॥

अज्ञानहिरण्यक[शि]पोर्दलने साक्षान्नृसिंह इवापरः ।
तमहं शेषमुपासे [मत्]पितरं श्रीनृसिंहाख्यं ॥ ४ ॥

(अति)विषमरसमंजर्या व्याख्यामेतां परोपकाराय ।
तनुते नृसिंहतनयः श्रीमान् चिंतामणिः शेषः ॥ ५ ॥

यद्यपि दुर्जनतोषायैषा न स्यान्मया कृता टीका ।
तद्वेपि मन्मतिशुद्धिं सज्जनपादार्पिता करिष्यति ॥ ६ ॥

इह खलु सकलकविकुलमुकुटमणिमरीचिमंजरीनीराजितचरणकमलो हरचरणपरिचरणपरायणांतःकरणः श्रीभानुकरनामा कविः ० शृंगाररसप्रधानं रसमंजरीनामकं ग्रंथं विदधानो ०

It ends:

यन्मया जल्पितं बाल्याद् व्यक्तमव्यक्तमेव वा ।
कृपयैतदनुग्राह्यं साधुभिर्दीनवत्सलैः ॥ १ ॥

शेषावतंसश्रीशेषनृसिंहतनयः सुधीः ।
यूनां मनोविनोदाय मंजरीव्याकृतिं व्यधात् ॥ २ ॥

इति श्रीसकलपंडितघटाग्रणीयश्रीमच्छेषवंशालंकारभूतविद्वज्जनवृंदचूडामणिमरीचिपिंजरितचरणयुगलककलिशेषावतारश्रीमच्छेषनृसिंहतनयेन श्रीनृसिंहचरणोपासिना ब्रध्नपुरनिवासिना श्रीशेषचिंतामणिना निर्मितो रसमंजरीपरिमलः समाप्तः ॥

भटंभट्टस्य पुत्रेण पंचग्रामनिवासिना ।
श्रीधरेणोपकारिणा (marg.)
आचार्येत्युपनाम्ना वै लिखिता सारमंजरी ॥

शके १७०८ संवत् १८४३ पराभवसंवत्सरे चैत्रीपौर्णमायां गुरुवारयुक्तायां तिथौ श्रीधराचार्येण लिखितं पुस्तकं ॥

The available space on the last leaf has been utilized by the same hand having added an explanation of two tantric verses, the *Gandharvarājamantra* (कन्याप्रदश्रीगंधर्वराजो०) and *Svapnavārāhīmantra* (विश्वावसुर्नाम गंधर्वः कन्यानाम्०).

[H. T. COLEBROOKE.]

1227.

2058. Foll. 116 (numbered 117, no. 79 having been passed over); size 10¾ in. by 5¼ in.; good, modern Devanāgarī writing; 7–11 lines in a page.

Rasamañjarīparimala, with the text of the *Rasamañjarī* written in the middle of the page. A less correct copy. [GAIKAWAR.]

1228.

1941. Foll. 47; size 10 in. by 3½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1789 A.D.; nine or ten lines in a page.

Rasikarañjanī, another commentary on *Bhānukara's Rasamañjarī*; by *Gopāla Bhaṭṭa*, son of *Harivaṃśa Bhaṭṭa*, and grandson of *Nṛisiṃha Bhaṭṭa*, a native of the *Drāviḍa* country.

It begins:

सानंदानंदवक्त्रे स्फुरभिदुरसमा मल्लवर्गे सरोषाः
कंसे स्वभ्रातरि स्वप्रियसखसरसीजन्मभास्वत्स्वरूपाः ।
रज्यंतः स्त्रीसभे भास्वदतुलमहिमश्रीभरारंगभूमौ
कल्याणं कल्पयंतां हरिहलधरयोर्नैकलक्ष्म्याः कटाक्षाः [॥१॥

श्रीमद्गोपालभट्टेन द्रविडक्ष्मासुपर्वणा ।
क्रियते रसमंजर्याष्टीका रसिकरंजनी ॥ २ ॥

प्रारिप्सितरसमंजरीग्रंथनिर्विघ्नपरिसमाप्तये स्वेष्टदेवते भवौ

Digitized by Microsoft®

वस्तुनिर्देशत्वेन दर्शयन् भानुकरनामा कविर्मंगलमाचरति । आत्मीयमिति । °

It ends:

श्रीमद्द्राविडनीवृदंबुधिविधुः श्रीमान् नृसिंहो ऽभवद्
भट्टः श्रीहरिवंश उत्तमगुणग्रामैकभूस्तत्सुतः ।
तत्पुत्रस्य कृतिस्त्वियं वितनुतां गोपालनाम्नो मुदं
गोपीनाथपदारविंदमकरंदानंदचेतोऽलिनः ॥ १ ॥
मत्सरपरिहृतमनसां सुधियां पुरतः परिस्फुरत्वेषा ।
रसिकललाटतटस्था रम्या रसमंजरीटीका ॥ २ ॥

इति श्रीहरिवंशैकभट्टचरणशरणगोपालभट्टकृतरसिकरंजनी टीका समाप्ता ॥

सौम्यशाके शिवाद्रिचंद्रे ऽब्दे सौम्ये माधवे शुक्लसंज्ञके ।
वसंतगौरीतिथावैकन्यंजर्षे (!) महीसुते ॥ १ ॥ °

The copyist was one *Viṭṭhala gaṇaka.*

For another MS. of this commentary see Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 294.

[Dr. John Taylor.]

1229.

114b. Foll. 60; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 7–13 lines in a page.

Rasikarañjanī; with the text of the *Rasamañjarī.* Rather incorrect.

The final *śloka* (181: तातो यस्य गणेश्वरः °) has been added by a different hand, in Bengalī characters, and is not explained. It is, however, commented upon in the preceding MS.

[H. T. Colebrooke.]

1230.

543c. Foll. 2; size $16\frac{3}{4}$ in. by $10\frac{3}{4}$ in.; modern Bengalī handwriting; 20–30 lines in a page.

Rasamañjarī-sthūlatātparyārtha, an abstract of *Bhānudatta's Rasamañjarī.*

It begins: अथ रसमञ्जरीनामासौ ग्रन्थः । अस्य कर्ता श्रीभानुदत्तमिश्रनामा कविः । अस्मिन् ग्रन्थे नायिकानां नायकानां च विशेषलक्षणानि तदुदाहरणश्लोकाश्च ॥ अथ नानाजातीयच्छन्दसा श्लोका गद्यानि च । आत्मीयमित्यादिनां । °

[H. T. Colebrooke.]

1231.

1446a. Foll. 140 (paged 141, no. 33 having been passed over); size $11\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; good, clear Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; seven lines in a page.

Ujjvalanīlamaṇi, a *Vaishṇava* work of the nature of the *Rasamañjarī;* by *Rūpa Gosvāmin* (?).

The author expounds the theory of the *madhurarasa* or *ujjvalarasa*—both synonymous terms for the *śriṅgārarasa*—and defines the nature of the *nāyaka* and *nāyikā* in lyric poetry, and the effects to which they give utterance in different situations, by adducing examples from the leading poems which treat on the love stories of *Krishṇa* and *Rādhā,* and their companions and playmates.

The MS. begins: नमो । गोपीजननाथाय ॥

नामाकृष्टरसज्ञः शीलेनोद्दीपयन् सदानंदं ।
निजरूपोत्सवदायी सनातनात्मा प्रभुर्जयति ॥ १ ॥
मुख्यरसेषु पुरा यः संक्षेपेणोदितो रहस्यत्वात् ।
पृथगेव भक्तिरसराट् स विस्तरेणोच्यते ऽत्र मधुरः ॥ २ ॥
वक्ष्यमाणैर्विभावाद्यैः स्वाद्यतां मधुरा रतिः ।
नीताभक्तिरसः प्रोक्तः शृंगाराख्यो मनीषिभिः ॥ ३ ॥

तत्र विभावेष्वालंबनाः ।

अस्मिन्नालंबनाः प्रोक्ताः कृष्णस्तस्य च वल्लभाः ।

तत्र कृष्णः । यथा ।

पद्द्युतिविनिर्धुतस्मरपरार्धरूपोद्धतिर्
दृगंचलकला नटी पटिमभिर्मनोमोहिनी ।
स्फुरन्नवघनाकृतिः परमदिव्यलीलानिधिः
क्रियान्नव जगत्त्रयीयुवतिभाग्यसिद्धिर्मुदं ॥ ४ ॥
अयं सुरम्यो मधुरः सर्वसल्लक्षणान्वितः ।
बलीयान्नवतारुण्यो वावदूकः प्रियंवदः ॥ °

The following works are quoted again and again:—*Uddhavasandeśa, Gītagovinda, Dānakelikaumudī, Padyāvalī, Pādma* (i.e. *Padmapurāṇa*), *Bhāgavatapurāṇa,* book x., *Lalitamādhava, Vidagdhamādhava, Vishṇupurāṇa, Haṃsadūta;*—and once each: *Kramadīpikā* (fol. 102*a*, l. 7), and *Chandomañjarī* (fol. 71*a*, l. 7).

Digitized by Microsoft®

It ends:

अतलत्वादपारत्वादाप्तो ऽसौ दुर्विगाहतां ।
स्पष्टः परं तटस्थेन रसाब्धिर्मधुरो मया ॥ २४ ॥

अयमुज्ज्वलनीलमणिर्गहनमहाघोषसागरप्रभवः ।
भजतु तव मकरकुंडलपरिसरसेवौचितीं देव ॥ २५ ॥

संपूर्णो ऽयमुज्ज्वलनीलमणिनामा ग्रंथः ॥ श्रीराधाकृष्णाभ्यां नमः ॥ श्रीगोवर्धननाथसत्यः ॥

Though *Rūpa Gosvāmin's* authorship of the work is neither endorsed by the present MS., nor expressly stated in the commentary, the *Ujjvalanīlamaṇi* appears in the list of works traditionally ascribed to the famous *Gosāin* (Wilson, Works I., p. 167). It is worthy of notice, however, that the author, in quoting from such works as the *Haṃsadūta* etc., never once alludes to their being his own productions. In Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 36, the *Ujjvalanīlamaṇi* is ascribed to *Jīva Gosvāmin.*

[H. T. COLEBROOKE.]

1232.

474a & b. Foll. 70+69; size 16 in. by 5 in.; fair, modern Bengalī handwriting (without the *r*-point); nine lines in a page.

I. *Ujjvalanīlamaṇi.*

This MS. ends: समाप्तो ऽयं श्रीमदुज्ज्वलनीलमणिनामा ग्रन्थः ॥

आददानस्तृणं दन्तैरिदं याचे पुनः पुनः ।
श्रीमद्रूपपदाम्भोजे धूलिः स्यां जन्मजन्मनि ॥
निर्णीय साध्यं बहुसाधनानि कुर्वन्ति विज्ञाः परमादरेण ।
श्रीरूपपादाब्जरजोभिषेकं व्रतं च मे तन्मम साधनानि ॥

इति श्रीमद्रूपगोस्वामिविरचित उज्ज्वलनीलमणिनामा ग्रन्थः संपूर्णः ॥

II. *Locanarocanī*, a commentary on the preceding work (? by *Sanātana Gosvāmin*).

It begins: अथोज्ज्वलनीलमणेर्लोचनरोचनी टीका ।

सनातनसमो यस्य ज्यायान् श्रीमान् सनातनः ।
श्रीवल्लभो ऽनुजः सो ऽयं श्रीरूपो जीवसद्गतिः ॥
श्रीहरिभक्तिरसामृतसिन्धोर्जाते पुरा दुरालोके ।
उज्ज्वलनीलमणौ मम लोचनरोचन्यसौ विवृतिः ॥

तथा हि । अथ स एव श्रीरसामृतसिन्धुप्रकाशकः पूर्वं सर्वस्मादप्यपूर्वं उज्ज्वलाख्यं रसं किंचिदेव विवृत्य कृतकृत्यताममन्यमानः संप्रति पिबत भागवतं रसमिति न्यायेन व्यङ्ग्यव्यञ्जकयोरभेदं व्यञ्जनुज्ज्वलनीलमणिनामग्रन्थं विधाय तं रसमतीव विवृण्वन् श्रीमन्निजदैवतमपि श्रीमन्तं निजगुरुमपि तत्त्वेण स्तुवन् प्रार्थयते । नामाकृष्ट इति । ॰

The introductory *śloka* सनातनसमो यस्य॰ is repeated at the end; followed by the colophon: पूर्णेयं श्रीमदुज्ज्वलनीलमणिनाम्नो ग्रन्थस्य लोचनरोचनीनाम्नी टीका ॥ श्रीकृष्णचैतन्यनित्यानन्दौ जयतां ॥ श्रीअद्वैतचन्द्राय नमः ॥

On the margin of the last page another hand has added the title, in Devanāgarī: सनातनगोस्वामिकृत उज्ज्वलनीलमणिटीका॰ श्लो २४००॥

In the second introductory *śloka*, the commentator apparently refers to a commentary (? *Durāloka*), by himself, on the *Bhaktirasāmṛitasindhu* (ascribed variously to *Sanātana*, *Jīva* or *Caraṇadāsa*; cf. MS. 820). MSS. 806*b*, and 1489*b*, contain a commentary on the latter work, by an unknown author, entitled *Durgamasaṃgamanī*, which begins with the same *śloka* सनातनसमो यस्य॰ (? a standing formula or *versus memorialis* of the *Caitanya-Sampradāyins*). At the end of MS. 806*b*, after the colophon, that commentary is ascribed to *Sanātana Gosvāmin* himself.

[H. T. COLEBROOKE.]

1233.

1257b. Foll. 17; size 8¾ in. by 3½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1646 A.D.; eight or nine lines in a page.

Rasaratnāvalī, by *Paṇḍita Vīreśvara.*

It begins:

उदधितनयाजंघासक्षणं क्षणमंगुली-
युगलघटनान्नीवीग्रंथिप्रमोचनहेतवे ।
प्रणिहितमिदं भूयो भूयः श्रिया लघुवारितं
पुलककलितं कंसारातेः स्मरामि पदांबुजं ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

इयं नैयायिकोत्तंसवीरेश्वरकवेः कृतिः ।
रसरत्नावली कंठे कृता चिंतामणीयतां ॥ २ ॥
अथ संसारचक्रे ऽस्मिन्भरतेन महर्षिणा ।
शृंगार एव प्रणयादभ्यधायि रसेषु यत् ॥ ३ ॥
मनोविनोदहेतुत्वादेनं सहृदया अपि ।
यत्प्रशंसंति बहुधा तेन सो ऽत्र विविच्यते ॥ ४ ॥
असौ रतिस्थायिभावः संभोगविरहात्मकः ।
तत्र संभोगो यथा ।
नाद्यायं तव वर्त्म यास्यति कुरु स्वापं सुखेनेति सा
सख्योक्तापि परीक्षितुं मम कृतिं दंभेन निद्रां व्यधात् ।
उत्कंठातरलस्य साचिवलनस्पर्शालिकपोलस्थले
मीनाक्ष्याः पुलकं निरीक्ष्य पुरतः स्यातुं भवेत्कः क्षमः [॥ ५ ॥
विरहो यथा ।
आस्येंदुस्तव चंद्रिका नयनयोरासीत्तदा भारती-
पीयूषं श्रवसोः प्रिये बत तनुस्पर्शो ऽपि हर्षप्रदः ।
इत्थं त्वद्विषयेषु शर्मजनकीभावस्य विश्वासतो
नाचरिता स्मृतिः पुनरभूद् वज्राभिघातोपमा ॥ ६ ॥

The subject matter thus is limited to *śṛiṅgāra*, and to an enumeration of the different classes of *nāyikās*, as in the first chapter of (the *Śṛiṅgāratilaka* of) *Rudrabhaṭṭa*, who is quoted once on fol. 14*b*. It ends:

कुलटा स्वैरिणी गूढबहुपूरुषरागिणी ।
यं यमालोकते कांता पथि श्रांतमपि क्वचित् ॥ ८५ ॥
कटाक्षयतितं सर्वं पुंस्त्वमात्रावलंबिनी ।
पुनस्त्रिधा भवेयुस्ता उत्तमामध्यमाधमाः ॥ ८६ ॥
इत्थं चतुरशीतिः स्युस्त्रिशतं सकला मिताः ॥

इति श्रीनैय्यायिकपंडितवीरेश्वरकृतरसरत्नावल्यां नायिकानिरूपणं ॥ शके १५६८ फाल्गुनशुद्धप्रतिपदि पुरीकरगोपीनाथेन लिखिता रसरत्नावली ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1234.

396b. Foll. 43; size 12¼ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī, in 1800 A.D.; eleven lines in a page.

Kāmasūtra, by *Vātsyāyana*. In seven adhyāyas. It begins:

नमो धर्मार्थकामेभ्यस्तत्कामेभ्यो नमो नमः ।
त्रिर्नमो मुक्तिकामेभ्यो ऽकामेभ्यस्त्वमितं नमः ॥
प्रजापतिर्हि प्रजाः सृष्ट्वा ०

For the text of the first three adhyāyas, printed from the present MS., see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 517, which MS. contains a commentary on the work, by *Bhāskara Nṛisiṃha* (composed 1788 A.D.). For another commentary (*Jayamaṅgalā*), by *Yaśodhara* (*Gurudattendrapāda*), see Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 166.
[H. T. COLEBROOKE.]

1235.

2097a. Foll. 50; size 9 in. by 4¼ in.; good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Anaṅgaraṅga, a treatise on the *ars amandi*, composed by *Kalyāṇamalla* (*bhūpamuni*), for the amusement of *Lāḍa Khān*, son of *Ahmad* (*Lodī*).

It begins:

अतिललितविलासं० शर्मदं नौमि विलासं ॥ १ ॥
लोदीवंशावतंसो हतरिपुवनितानेत्रवारिप्रपूर्-
प्रादुर्भूतांबुवाहिन्यमलवरयशोलीलया* प्लावितश्च ।
तत्पुत्रख्यातकीर्तेरहमदनृपतेः कामसिद्धान्तविद्वान्
जीयाच्छ्रीलाडखानः क्षितिपतिमुकुटैर्घृष्टपादारविंदः ॥
अस्यैव कौतुकनिमित्तमनंगरंगं [२ ॥
ग्रंथं विलासिजनवल्लभमातनोति ।
श्रीमान्महाकविरशेषकलाविदग्धः
कल्याणमल्ल इति भूपमुनिर्यशस्वी ॥ ३ ॥

It ends (in both MSS.):

यावच्छंकरमौलिगा सुरनदी गौरी तदर्धांगना
यावत्प्रेमवती पयोधितनया वैकुंठनाथे हरौ ।
वेदाभ्यासरतो विरिंचिरपि भूर्यावद्दिनेशः शशी
भूयात्तावदनंगरंगक इति प्रीत्यै सदा कामिनाम् ॥ १० ॥

इति श्रीमल्लाडनवल्लविनोदाय (thus both MSS.) महाकविकल्याणमल्लविरचिते अनंगरंगे संभोगनिरूपणं नाम दशमः स्थलः ॥

For other MSS. see Weber, Cat. Berl., no. 395; Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 518, 519; Burnell, Tanjore MSS., p. 58*b*. [GAIKAWAR.]

* ० प्रपूरः प्रादुर्भूतोंबुराशिः शमितवरयशा लीलया MS. 1801.

Digitized by Microsoft®

1236.

1801. Foll. 25; size 12¾ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page; European paper (watermark 1810).

Anaṅgaraṅga.

This MS. has the following additional śloka at the beginning:

दत्त्वा लाक्षां नखाग्रे तदनु सुरधुनीधौतहस्ताग्रभागं
भंक्त्वा भालस्थलाग्रे तदनु नयनयोः कज्जलं संनिवेश्य ।
कंठे संप्रोक्ष्य नीले तदनु च विजयादत्तमादर्शभंगे
शंभोर्भस्मानुलिप्तेः पुलकनिमिशती पार्वती वः पुनातु॥१॥

[Dr. John Taylor.]

1237.

2526a. Foll. 31; size 10½ in. by 4¾ in.; careless Devanāgarī writing of c. 1700 A.D.; 9–11 lines in a page.

Pañcasāyaka, a treatise on women and love, in five chapters (*sāyaka*), by *Jyotirīśvara*.

It begins:

रतिपरिमलसिंधुः कामिनीकेलिबंधुर्
विहितभुवनमोदः सेव्यमानप्रमोदः ।
जयति मकरकेतुर्मोहनस्यैकहेतुर्
विरचितबहुसेवः कामिभिः कामदेवः ॥ १ ॥
अस्ति प्रत्यहमर्थितापहरणः क्षिप्रैकदीक्षागुरुः(?)
श्रीकंठार्चनतत्परो भुवि च तुष्यभ्रेः कलानां निधिः ।
संगीतागमभात्मयोनिरवनाचातुर्यचूडामणिर् (l. ° मान्मथो-
[क्तिरचना °)
व्याख्यातः कविशेखरार्चितपदः श्रीज्योतिरीशः कृती ॥२॥
दृष्ट्वा मन्मथतंत्रमीश्वरमतं वात्स्यायनीयं मतं
गोणीपुत्रकमूलदेवभणितं बाभ्रव्यवाक्यामृतं ।
श्रीनंदीश्वररंतिदेवरचितं क्षेमेंद्रविद्यागमं
तेनाकल्प्यत पंचसायक इति प्रीतिप्रदः कामिनां ॥ ३ ॥
साचारः करुणामयः कृतमतिर्दीतावदाताशयः
काम्यः कामकलानिधिः सुवचनः स्त्रीणां मतः सुंदरः ।
आढ्यो नीतिपटुः क्षमी च कुतुकी शूरः कुलीनो युवा
प्रक्षेपादिह नायको नयोदितः(?) सुगतिशिक्षान्वितः
[(l. संगीत °) ॥ ४ ॥

Iti jātisamuddeśaḥ, fol. 2*b*; *sāmānyacandrakalāsamuddeśa*, fol. 2; *padminīcandrakalā*, ib.; *citriṇīcandrakalā*, fol. 3*b*; *śaṅkhinīcandrakalā*, fol. 4; *hastinīcandrakalā*, ib.;—इति ° जात्यादिसमुद्देशो नाम प्रथमः सायकः fol. 4*b*;

Iti suratasamuddeśaḥ, fol. 5*b*; *purushajāti*, fol. 6; *prakṛitilakshaṇa*, fol. 7; *deśaviśishṭaśrīvarṇana*, fol. 8; *yonisamuddeśa*, ib.; *dharmasam.*, fol. 9; *rāgavināśa*, ib.; *durgandhiharaṇa*, fol. 9*b*; *snānīyasam.*, fol. 10; *sāmānyarāga*, ib.; *mukhavāsasamuddeśa*; इति ° द्वितीयः सायकः ॥ fol. 11;

Vājīkāraṇa, fol. 12; *gāḍhīkaraṇa*, fol. 12*b*; *drāvaṇasam.*, fol. 13; *sthūlīkaraṇa*, fol. 13*b*; *dṛiḍhīkaraṇa*, ib.; *vīryastambha*, fol. 14; *tilakasam.*, fol. 14*b*; *añjanasam.*, fol. 15; *cūrṇasam.*, ib.; *lepanasam.*, fol. 16; *dhūpasam.*, fol. 16*b*; *kāmamantra*, ib.; *cāmuṇḍāmantra*, fol. 17; *kāmeśvaramantra*, fol. 17*b*; *padminīvaśīkaraṇam.* ib.; *citriṇīvaśīkaraṇam.*, fol. 18, etc.; *stanotthāpana*, fol. 18*b*; *saṃskārasam.*, ib.; *lomanāśana*, *nashṭapushpa*, *prakṛitipushpaharaṇa*, fol. 19; *garbhadhāraṇa*, fol. 20; *sukhaprasava*, fol. 20*b*; *bandhyātvasam.*, fol. 21; *indralupta*, ib.; *śvetīkaraṇa*, *mukhakaṇṭakaharaṇa*, *nīlīharaṇa*, fol. 21*b*; इति ° मंत्रऔषधिकारवर्णनस्तृतीयः सायकः fol. 22;

Kanyādūshaṇa, fol. 22*b*; *jāmātṛilakshaṇa*, fol. 23; *varadūshaṇa*, ib.; *vivāhasam.*, fol. 23*b*; *paradārāgamana*, fol. 24; *svalpasādhyāsam.*, fol. 24*b*; *tyājyāsam.*, *sambhogavihitasthāna*, fol. 25; *cumbanasam.*, fol. 26; *nakhasam.*, *daśanasam.*, fol. 27; *keśasam.*; इति ° बाह्यसंयोगसमु[द्देशश्चतुर्थः सायकः] fol. 27*b*;

Uttānabandha, *pārśvabandha*, *upavishṭabandha*, fol. 29; *adhomukhabandha*, *ūrdhvasthitabandha*, fol. 29*b*; *purushāyitabandha*, *lāḍitādisamuddeśa*, fol. 30. It ends:

यावल्लेखां वहति शिरसा शंकरः शीतरश्मेर्
यावद्वेदा वदनकमले ब्रह्मणः संति सांगाः ।
यावद्गंगा भवति भुवने यावदाभाति भानुस्
तावल्लोकं सुखयतु कृतं ज्योतिरीशस्य काव्यं ॥ ४९ ॥

Digitized by Microsoft®

इति कविशेखरश्रीज्योतीश्वरविरचिते पंचसायके संभोगवर्णनो नाम पंचमः सायकः ॥

For other MSS. of this work see Rāj. Mitra, Notices, i., p. 211; Burnell, Tanjore MSS., p. 59*a*. [GAIKAWAR.]

1238.

2118b. Foll. 41 (two of which, viz. 31 and 41, are missing); size 9¾ in. by 2⅞ in.; fairly good Devanāgarī writing, of about 1550 A.D.; much injured by rubbing; eight lines in a page.

Ratirahasya, a treatise on the *ars amandi*, in ten *paricchedas*, composed by *Kokkoka* for the delectation of one *Vainyadatta*. [A.]

It begins:

येनाकारि प्रसभमचिरादर्धनारीश्वरत्वं
दग्धेनापि त्रिपुरजयिनो ज्योतिषा चाक्षुषेण ।
इंदोर्मित्रं स जयति मुदां धाम वामप्रचारो
देवः श्रीमान् भवरसभुजां दैवतं चित्तजन्मा ॥ १ ॥
परिजनपदे भृंगश्रेणी पिकाः पटुवंदिनो
हिमकरसितछत्रं मत्तद्विपो मलयानिलः ।
कृशतनुधनुर्वल्लीलीलाकटाक्षशरावली
मनसिजमहावीरस्योच्चैर्जयंति जगज्जितः ॥ २ ॥
कोक्कोकनाम्ना* कविना कृतो ऽयं
श्रीवैन्यदत्तस्य† कुतूहलेन ।
त्रिलोक्यतां कामकलासु धीराः
प्रदीपकल्पो वचसां निगुंफः (निगुंभः=समूहः C.)
यद्वात्स्यायनसूत्रसंग्रहबहिर्भूतं किमप्यागमे [॥ ३ ॥ °
दृष्टं वाच्यमिदं मया मुनिगिरां श्रद्धा हि साधारणी ।
भावव्यंजितमन्यभंगिकथितं तत्रैव चेदस्ति तन्
मंदानामुपयुज्यते तदपि हि स्पष्टाभिधेयाकृति ॥ ८ ॥

तत्र प्रथमं नंदिकेश्वरगोणिकापुत्रयोर्मतमाद्यतया संग्रहीष्यामः । परतो वात्स्यायनीयं ॥

पद्मिनीं तदनु चित्रिणीं ततः
शंखिनीं तदनु हस्तिनीं विदुः ।
उत्तमा प्रथमभाषिता ततो
हीयते युवतिरुत्तरोत्तरं ॥ ९ ॥

In the 10th chapter (the last leaf of which is lost), treating of magic practices, *Nāgārjuna* is quoted as an authority on fol. 34*a*, l. 3.

The MS. breaks off in the middle of the last verse. [GAIKAWAR.]

1239.

1834. Foll. 24; size 12 in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing, of 1812 A.D.; thirteen lines in a page.

Ratirahasya. [B]. It ends:

सुरतरुतगरवचागरुमृगमदमलयजगंधरस[? ज]धूपः ।
वेश्म[नि] विहितस्तेषां परस्परं(°रे C.) प्रीतिमातनुते
[॥ ३० ॥

इति सिद्धपटीयपंडितकुक्कोकविरचिते [इति शिल्पाविकीयेपंडित° in the other chapters; सिद्धपाठीय° C. (? °पीठीय); सिद्धपटलीय (? 'known under a cover, or assumed name,') Burnell, Tanj. MSS., p. 58*b*] रतिरहस्ये योगाध्यायो नाम दशमः परिछेदः ॥ ° शके १७३४ अंगिरानामसंवत्सरे पौषकृष्णषष्ठ्यां भृगुवासरे तद्दिने पुस्तकं समाप्तं ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

1240.

3250. Foll. 83; 4to; size 9¾ in. by 7½ in.; good, recent Devanāgarī writing (watermark of paper 1875); twenty lines in a page.

Ratirahasya-dīpikā, the same work, with a commentary, by *Kāñcīnātha*, on chapters I.–IX. (C.)

It begins (cf. Aufrecht, Cat., p. 215*b*):

नत्वा महागणपतिं कोक्कोककृतस्य रतिरहस्यस्य ।
क्रियते दर्शितभावा कांचीनाथेन दीपिका सुधिया ॥

इह हि काव्यनाटकालंकारप्रभृतिसकलकलाकलापनिपुणो वाग्विलासविजितबृहस्पतिः कोक्कोकनामा कविर्नंदिकेश्वरश्वेतकेतुपांचालदत्तकपारायणसुवर्णनाभिगोनर्तकघोटकमुखगोणिकापुत्रकूचीमारवात्स्यायनप्रभृतिकृतेभ्यः शास्त्रेभ्यः सारमादाय रतिरहस्यस्यादिमं ग्रंथमारभमाणः प्रस्तुतदेवतापूजया निर्विघ्नता-

* कुक्कोकनाम्ना i.e. (कुक्कोक°) B. The above form seems however the correct one, being probably a *nom de plume*. On the designation '*Kok-shāstar*' applied to this class of writings in Hindustani, see Garcin de Tassy, 'Histoire de la Littérature Hindouie et Hindoustanie,' second edition, I., p. 188.

† Thus also C. (राज्ञः comm.); वेणुदत्तस्य B.; *Vainyadatta*, Burnell, Tanj. MSS., p. 58*b*.

Digitized by Microsoft ®

मिच्छन् मकरध्वजं प्रस्तौति ॥ प्रजापतिः प्रजा सृष्ट्वा तासां स्थितिनिबंधनं त्रिवर्गसाधनं शास्त्रमध्यायानां च लक्षकं प्रजापतिः शतसहस्रेणाग्रे प्रावोचत्। तस्यैकदेशः स्वायंभुवो मनुर्धर्माधिकारिकं पृथक् चकार। बृहस्पतिरर्थाधिकारिकं। भगवतः सुरासुरमौलिघटितकिरीटमणिप्रभादीपितपादारविंदस्य पार्वतीपतेरनुचरेण नंदिना सहस्रेणाध्यायानां पृथक्कामशास्त्रं प्रोक्तं। तदेव तु पंचभिरध्यायशतैरौद्दालकिः श्वेतकेतुः सं[चि]क्षेप। तदेव तु पुनरर्धेनाध्यायशतेन साधारणसांप्रयोगिकभार्याधिकारिकवैशिकपा[रदा]रिकौपनिषदादिकैः सप्तभिरधिकरणैर्बाभ्रव्यः पांचालः[संचिक्षेप]। तस्य वैशिकमधिकरणं षष्ठं पाटलिपुत्रकाणां गणिकानां नियोगाद् दत्तकः पृथक् चकार। तत्संप्रयोगात् पारायणः (? l. चारायणः) साधारणमधिकरणं प्रोवाच। सुवर्णाह्नाः (!) सांप्रयोगिकं घोटकमुखः कन्यासंप्रयुक्तं गोनर्दीयो भार्याधिकारिकं गोणिकापुत्रः पारदारिकं कूचीमार(? l. कुचुमार) औपनिषदादिकं। वात्स्यायनस्तु सप्तभिरधिकरणैः सर्वं प्रोवाच। एवमनेकैराचार्यैस्तच्छास्त्रं बाभ्रव्योक्तं खंडशः प्रणीतमुत्कल्पमभवत् (!)। एवमेते लोकहिताय कृतवंतः। तथा हि महतां प्रवृत्तिर्लोकहितायैव यथापन्नानां भूतानां प्रवृत्तिः प्रसूतिभाजो विश्वस्य स्त्रीपुंसाभ्यामेव निष्पन्नत्वात् कामस्य पुरुषार्थत्वेन पितृऋणमोचनहेतुभूतसंततिप्राशस्त्याच्च महापुरुषप्रणीतत्वाच्च शास्त्रमिदं सर्वहितमिति कोक्कोको नाम कविः स्वमतिविभावेन रतिरहस्याख्यं कृतवान्। तर्हि नंदिकेश्वरादिप्रणीतेषु शास्त्रेषु विद्यमानेषु किमनेकेनेति चेत्तत्र महत्त्वान्नंदिकेश्वरश्वेतकेतुबाभ्रव्यप्रणीतानां शास्त्राणां दुराधेयत्वाद् दत्तकादिभिः प्रणीतानां शास्त्रावयवादीनामेकदेशत्वाच्च वात्स्यायनप्रणीतस्य महत्त्वाद् गूढार्थत्वात्तर्कबाहुल्याद्बालानां दुराधेयत्वेन च तेभ्यः सारमादाय सुप्रकाशितार्थं सुबोधमुपयुक्तांशमल्पमिदमित्यादरणीयं ॥ येनाकारि °

It ends: सुरतरु ° प्रीतिमातनुते ॥

उद्भूतः पारिभद्रामरनरफलभृत्प्रेयसीगीतकीर्तिः
  नप्ता तेजोकनाम्नः(!) सदसि बहुमतः पंडितानां कवीनां।
एतत्श्रीराज्यविद्याधररुचितनयः कामकेलीरहस्यं
  कुक्कोकः कामुकानां किमपि रतिकरं व्याकरोत्कौतुकेन॥

इति श्रीसिद्धपाठीयकविनिरवद्यविद्याधररुचितनयकोककवींद्रविरचिते रतिरहस्ये योगाधिकारो नाम दशमः परिच्छेदः समाप्तोयं ग्रंथः ॥

See Burnell, Tanjore MSS., p. 59*a*.

[A. BURNELL.]

1241.

176b. Foll. 26; size 12 in. by 3½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1763 A.D.; eleven lines in a page.

Śriṅgārasāriṇī, a monograph on amorous sentiments, and the usual subjects of *nāyikās* and *nāyakas* connected therewith, by *Citradhara*.

It begins:

जगज्जलधितारकः कृतिकुले मुदां धारकः
  पराभवविदारकः सुकृतरीतिसंचारकः।
द्विपद्वनकुठारकः सकलखेदसंहारकः
  सदैव सुखकारकः स्फुरतु शूलिनो दारकः ॥ १ ॥
कूले मोदानुकूले दिनकरदुहितुर्मोदयन्मानवीयं
  चेतश्चामीकराच्छच्छविनवलतयालिंगितो लोलयैव।
छायाभिर्नीयमानः परमरुचिरतां चीयमानः फलौघैस्
  तीव्रं तापं तनोर्नैस्तिरयतु ललितः को ऽपि बालस्त-
  [माल॥२॥
शृंगारैकरसप्रचाररुचिरा चेतश्चमत्कारिणी
  सल्लीलाललिता विलासवलिता भूयः श्रमोत्सारिणी।
यत्नाच्चित्रधरेण चारुरचिता तापावलीदारिणी
  सद्यः संमदकारिणी सुकृतिनां भूयादसौ सारिणी॥३॥
रसं समर्पयत्येषा तापमुत्सारयत्यपि।
शृंगारसारिणीमेनामतः शीलयतात्सुधीः ॥ ४ ॥ ° ६ ॥

लोकोत्तरानंदमकरन्दरसालेषु रसेषु प्राधम्याद्विषयिणां प्रचुरप्रमोदप्रापकत्वाच्च शृंगारो ऽत्र निरूप्यते॥ तत्र रतिस्थायिभावको रसः शृंगारः। °

The *Sāhityadarpaṇa* is constantly quoted; while *Bhojarāja* is mentioned once, fol. 2*b*, l. 6.

It ends: एवमन्ये ऽपि शृंगाराभासाः सुधीभिरुदाहरणीया इति संक्षेपः ॥

शृंगारसारिणी नूनमपि दोषगणाविला।
सतां सदयबुद्धीनां मानसं मोदयिष्यति ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीमच्चित्रधररचितेयं शृंगारसारिणी परिपूर्णा ॥ कृष्णजन्ममासमसिताष्टम्या दिने बुध इषुद्विपभूपैः कृष्णतुष्टिविधये ऽलिखनां ब्राह्मणोः मितके रसपूरां १ वंशीधरप्रसादाय पतन्नामनुमोदिनी वंशीधरो ऽलिखत् ° ॥ ग्रंथसंख्या १००० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1242.

396a. Foll. 37; size 12¼ in. by 4½ in.; Devanāgarī writing of 1800 A.D.; eleven lines in a page.

Digitized by Microsoft ®

Kāmasamūha, verses illustrative of amatory sentiments, by *Ananta*, son of *bhishagvara Hīra mantrimaṇḍana*.

The date of the composition (? Saṃvat 1541) is expressed as follows:

संवत् पंचदशप्राप्ने चंद्रवेदप्रवत्सरे (!) ।
चैत्रशुक्ले चतुर्दश्यां तिथौ वारे च भार्गवे ॥
सर्वाणि कामशास्त्राणि विलोक्यानुक्रमैर्युतं ।
अनंतेन कृतं काव्यं मुनीनामपि कामदं ॥
सरस्वत्याः प्रसादेन गुरूणामुपदेशतः ।
नागराभ्यंतरेणेदमनंतेन समुद्धृतं ॥
कामशास्त्रसुधांभोधिं मंथयित्वा रसामृतं । ०

The MS. is very incorrect, and full of blunders, apparently owing to the copyist having misread an original which probably came from the Gujarat country. A note at the end, which must have been transcribed from a previous MS., reads thus: संवत् १७५६ वर्षे वेशाषवदे (i.e. *vaiśākha-badi*) १८ नेवडनगरमध्ये गोरदेवजी लखीत ।

The MS. begins with v. 6 of the introduction. [H. T. COLEBROOKE.]

1243.

2542g. Foll. 32; size 10 in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing, of about 1700 A.D.; fifteen lines in a page.

Vidagdhamukhamaṇḍana, four books (*pariccheda*) of stanzas containing various kinds of riddles and puzzles, and being at the same time descriptive of the feelings of separation from, and longing for, a lover, by the Jain *Dharmadāsa*; with a commentary by an unknown writer.

It begins:

सिद्धौषधानि भवदुःखमहागदानां
पुण्यात्मनां परमकर्णरसायनानि
प्रक्षालनैकसलिलानि मनोमलानां
शौद्धोदनेः प्रवचनानि चिरं जयंति ॥ १ ॥

शौद्धोदनेः बौद्धस्य प्रवचनानि आगमवचनानि निष्पन्नौषधानि गदानां रोगाणां ॥ १ ॥

जयंति संतः सुकृतैकभाजनं
परार्थसंपादनसद्व्रतस्थिताः ।
करस्थनीरोपमविश्वदर्शिनो
जयंति वैदग्ध्यभुवः कवेर्गिरः ॥ २ ॥

सुकृतस्य एकं भाजनं स्थानं। अत्र आविष्टलिंगं। परार्थस्य संपादनं करणं तदेव सत् प्रधानं व्रतं। तत्र स्थिताः। विदग्धस्य भावो वैदग्ध्यं। तस्य भुवः। विद्वत्ता स्थानं कवेः कवीश्वरस्य॥२॥०

It ends:

पूर्णचंद्रमुखी रम्या कामिनी निर्मलांबरा ।
करोति कस्य न स्वांतमेकांतमदनोत्तरं ॥ ७१ ॥

नामिनी स्त्री कस्य नरस्य स्वांतं चित्तं एकांतमदनोत्तरं कामविह्वलं न करोति। अपि च करोति। च्युतदत्ताक्षर २ पक्षे यामिनी पूर्णिमारात्रिः २ पूर्णचंद्रसमुखा १ पूर्णचंद्र एव मुखं यस्याः सा २ मलवर्जितवस्त्रा १ निर्मलः अंबरः आकाशो यस्याः सा ॥ ७१ ॥

च्युतदत्ताक्षरजातिः ॥ ८ ॥ इति धर्मदासकविकृते विदग्धमुखमंडनमहाकाव्ये चतुर्थपरिच्छेदः समाप्तः ॥

The *Vidagdhamukhamaṇḍana* has been printed repeatedly in India, e.g. in Hæberlin's Anthology, p. 269 seq. [GAIKAWAR.]

1244.

1574. Foll. 80 (the first of which is wanting); size 10¼ in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 6–14 lines in a page.

Vidagdhamukhamaṇḍana, with *Tārācandra's* commentary, entitled *Vidvanmanoharā*.

A MS. of the commentary described in Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 294, commences:

श्रीगोकुलेशपदपद्ममधुव्रतेन
ताराभिधेन कविना शिवराजधान्यां ।
विद्वत्कुलोपकृतये क्रियते स्फुटार्था
टीका विदग्धमुखमण्डनसंज्ञकस्य ॥
विमत्सराणां विदुषां [नृणां ?] टीका कृता मया ।
मुदं वितनुतां नित्यमेषा विद्वन्मनोहरा ॥

The title *Vidvanmanoharā* occurs again in the colophon of the first three chapters; whilst

Digitized by Microsoft ®

at the end of the MS. the commentary is called *Vidvanmanoramā* :

ताराचन्द्रेण कविना कृता विद्वन्मनोरमा ।
टीकेयमस्यां पूर्णो ऽयं परिच्छेदश्चतुर्थकः ॥ १ ॥
कोशाननेकानवलोक्य टीका
कायस्थचूडामणिना कृतैषा ।
ताराभिधेयेन सतां कवीनाम्
आचन्द्रतारं रमतां मनस्सु ॥ २ ॥
इति टीका विद्वन्मनोरमा समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

1245.

2458a. Foll. 22; size 10½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; nine lines in a page; fol. 1 supplied by a more recent hand.

Vidagdhamukhamaṇḍana, without commentary. [Gaikawar.]

1246.

584a. Foll. 12; size 10¾ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1730 A.D.; 14–16 lines in a page.

Vidagdhamukhamaṇḍana.

[H. T. Colebrooke.]

1247.

3084. Foll. 31; size 9½ in. by 6 in.; fair Devanāgarī writing of 1796 A.D.; eight lines in a page; European paper.

Vidagdhamukhamaṇḍana.

[J. R. Ballantyne.]

1248.

3090. Foll. 17 (paged 1–34); quarto; size 9 in. by 7⅜ in.; carelessly written, in Devanāgarī; twenty lines in a page; European paper.

Abhinayadarpaṇa, a treatise on the gestures and motions of the hands, as practised by dancers, for the purpose of mimic representation.

It begins (cf. Aufrecht, Cat., p. 87*a*; 202):

पताकस्त्रिपताको ऽर्धपताकः कर्तरीमुखः ।
मयूरश्चार्धचन्द्रश्च अरालः शुकतुण्डकः ॥
मुष्टिकः शिखरश्चैव कपित्थः कटकामुखः (right) ।
सूचीमुखः पद्मकोशो बाणः सर्पशिरस्तथा ॥
मृगशीर्षः सिंहमुखो लाङ्गूलश्चालपल्लवः ।
चतुरो भ्रमरश्चैव हंसास्यो हंसपक्षकः ॥
संदंशो मुकुलश्चैव ताम्रचूडोर्णनाभकौ ।
इत्यसंयुतहस्तानामष्टाविंशतिसंख्यया ॥
नामान्युक्तानि कविभिर्भरतार्णवपारगैः ॥

चतुरो चतुर्विधः शुद्धचतुरः खण्डचतुरः सर्पचतुरः चलसर्पिनिशिरः (!) ॥ अथ संयुतहस्ताः ॥

आदौ पुष्पपुटो ज्ञेयो अञ्जलिश्चतुरश्रकः ।
स्वस्तिकाभिधहस्तश्च कर्तरीस्वस्तिकः करः ॥
डोलाऽवहित्थका चैव वर्धमानस्ततः परम् ।
पताकस्वस्तिकश्चैव कर उत्तानवञ्चितः ॥
कलशाभिधहस्तश्च पक्षवञ्चित एव च ।
उत्सङ्गस्तिलको हस्तो नागबन्धश्च वैष्टवः (? l. नैषधः) ॥
इत्येते संयुता हस्ताः कविभिः षोडश स्मृताः ॥

अथ नृत्तहस्ता उच्यन्ते ।

उद्वृत्ताख्यस्तलमुखो विप्रकीर्णस्ततः परम् ।
गजदन्ताविद्धवक्त्रौ सूचीविद्धकरस्तथा ॥
रेचिताख्यः करः प्रोक्ता (!) अर्धरेचित एव च ।
पल्लवश्च नितम्बश्च केशबन्धस्तथा लता ॥
करहस्तो दण्डपक्ष ऊर्ध्वमण्डलिसंज्ञिकः ।
पार्श्वमण्डलिहस्तश्च पुरोमण्डलिनामकः ॥
नलिनी पद्मकश्चैव कपोतो मकरस्तथा ।
ज्ञानहस्तो ऽथ विज्ञेयो वरदाभयहस्तकः ॥
मुद्राहस्तस्त्रयोविंशनृत्तहस्ताः प्रकीर्तिताः ॥

पताकहस्तलक्षणमुच्यते । °; p. 3, त्रिपताकहस्तलक्षणम् ° etc. [A. Burnell.]

1249.

3028. Foll. 65; thin paper; folio; size 13½ in. by 8½ in.; recently written, in half-column, in the Telugu character; 20–22 lines in a page.

Abhinayadarpaṇa, with a brief Telugu explanation.

The comment begins: पताकः पताकहस्तमुन्नु । °
Cf. Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 60.

[A. Burnell.]

Digitized by Microsoft ®

VI. Religious and Civil Law (Dharma).

A. Original Institutes of Law.

1250.

723k. Foll. 18; size $12\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{3}{4}$ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Gautamīya-Dharmaśāstra, in twenty-nine adhyāyas.

Edited, for the Sanskrit Text Society, by Prof. A. F. Stenzler (1876).

Translated by Prof. G. Bühler, Sacred Books of the East, vol. ii. (1879).

[H. T. Colebrooke.]

1251.

2489c. Foll. 21; size 11 in. by 5 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same work, in twenty-eight adhyāyas; the 20th chapter of the preceding MS., not commented upon by *Haradatta,* being omitted, as it also is in the above-mentioned edition and translation. [Gaikawar.]

1252.

1787. Foll. 101; size 17 in. by 11 in.; folio; large, clear Devanāgarī writing; 22–24 lines in a page.

Gautamīya-Dharmaśāstra, with *Haradatta-miśra's* commentary, called *Mitāksharā.*

The commentary begins:

मुक्तांबरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजं ।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशांतये ॥ १ ॥
निश्चित्य सर्वशास्त्राणि मूलं गौतमनिर्मितं ।
क्रियते हरदत्तेन तस्य वृत्तिर्मिताक्षरा ॥ २ ॥

वेदो धर्ममूलं । कर्मजन्यो ऽभ्युदयो नि[:]श्रेयसहेतुः । ०

Colophon: इति गौतमीये [धर्मशास्त्रे some chapters] वृत्तौ हरदत्तविरचितायां मिताक्षरायां अष्टाविंशो ऽध्यायः ॥ सम्वत् १८६२ शाके १७२७ ॥

[?]

1253.

913b. Foll. 20; size $13\frac{1}{4}$ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Vāsishṭha-Dharmaśāstra, in 21 adhyāyas.

It begins: अथातः पुरुषनिःश्रेयसार्थं धर्मजिज्ञासा । ०

Printed in the Calcutta Dharmaśāstrasaṃgraha II., pp. 456–496. A critical edition has been published by A. A. Führer, Bombay, 1883; an English translation by G. Bühler, Sacred Books of the East, XIV. (1882).

For a *Vasishṭha-smṛiti* see further on, no. 1339. [H. T. Colebrooke.]

1254.

3247e. Foll. 9*a*–14*b*; size 10 in. by $7\frac{1}{2}$ in.; 4to.; Telugu character; 21–24 lines in a page.

The same work. Adhyāyas I.–VI.

Colophon: इति श्रीवसिष्ठे धर्मप्रसंगो नाम षष्ठो ऽध्यायः ॥

[Mack. Coll.]

1255.

3248e. Foll. 11*b*–18*b*; size $9\frac{1}{2}$ in. by $7\frac{3}{4}$ in.; 4to.; Telugu character; eighteen lines in a page.

The same work. [Mack. Coll.]

1256.

3249e. Foll. 10*a*–16*a*; size 10 in. by $7\frac{3}{4}$ in.; 4to.; Telugu character; twenty-one lines in a page.

The same work.

The last three MSS. were probably derived from the same original. [Mack. Coll.]

Digitized by Microsoft ®

1257.

2337. Foll. 257; size 10 in. by 5¼ in.; good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra.

Numerous editions of this work have been published in India; as also in Europe those of G. C. Haughton, with an English translation (1825), and of L. Deslongchamps, with a French translation (1830–33). English translations have further been published by A. Burnell (1884), and G. Bühler (1886).

Kullūka Bhaṭṭa's commentary has also been printed repeatedly in India. An edition of the text, with the commentaries of *Medhātithi, Sarvajña-Nārāyaṇa, Kullūka, Rāghavānanda, Nandana, Rāmacandra* and *Govindarāja*, has been brought out by Viśvanāth Nārāyan Mandlik (1886); and Prof. Jolly, in the Bibliotheca Indica, is publishing a series of extracts from six commentaries. [GAIKAWAR.]

1258.

1786a. Foll. 158; size 14½ in. by 9½ in.; clearly written, in Devanāgarī, on European paper; 9–13 lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra, transcribed, according to a note of Colebrooke's on the fly-leaf, from a very correct copy.

The first page also contains an interlineary Latin translation, by Colebrooke.

[H. T. COLEBROOKE.]

1259.

3235. Foll. 182; size 8½ in. by 7 in.; 4to.; well written, in Devanāgarī, by *Lālā Mahtāb Rāy*; on European paper; fifteen lines in a page.

The same work, written out in half-śloka lines, with occasional English pencil notes.

[SIR. C. WILKINS.]

1260, 1261.

1551, 1552. Foll. 270 and 220 resp.; size 11½ in. by 6½ in.; well written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra, with the commentary (*Manubhāshya*) of *Bhaṭṭa Medhātithi*, son of *Bhaṭṭa Vīrasvāmin.*

Vol. I. contains adhyāyas 1–5; vol. II. adhyāyas 6–12; each adhyāya having a separate pagination.

The 8th adhyāya is incomplete, the MS. breaking off in the middle of the comment on *śl.* 194 (as प्रकारोपसंहारो ऽनेन क्रियते । प्रीत्या उप).

Dated, at the end of adhyāyas 9 and 12, Saṃvat 1648 (A.D. 1591).

[H. T. COLEBROOKE.]

1262, 1263.

934, 935. Foll. 330 and 272 resp.; size 12½ in. by 4½ in.; on the whole fairly written, in Devanāgarī, by different modern hands; 10–12 lines in a page.

The same work.

Each volume contains six adhyāyas, paged separately. Vol. II., foll. 258–272 contain a *sūcīpattra.*

The title-page has the following note, in Colebrooke's handwriting: 'This copy is evidently taken from the same copy at Benares, which was transcribed for Sir Wm. Jones.'

[H. T. COLEBROOKE.]

1264–1267.

1407–1410. Foll. 253, 190, 186, and 55 resp.; size 12½ in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, ten lines in a page.

The same work. Books 1–11, paged separately.

Vol. I. contains Books 1–3; II., 4–7; III., 8, 10 and 11; IV., 9.

Digitized by Microsoft®

The first three volumes were copied in Saṃvat 1845-6 (A.D. 1789-90), the fourth in Saṃvat 1865 (A.D. 1809). [H. T. Colebrooke.]

1268.

1170. Foll. 236; size 13 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine (sometimes 10–13) lines in a page.

The same work. Books 7, 8, 10–12.

The seventh book is dated Saṃvat 1865 (A.D. 1809). [H. T. Colebrooke.]

1269.

2155. Foll. 67; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, by three different, modern hands; ten or nine lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra, with a commentary (*Manuṭīkā*) by *Govindarāja*, son of *Bhaṭṭa Mādhava*. Rather incorrect.

Adhyāyas I. and II.; of foll. 21 and 46 resp.

It begins: मानवधर्मशास्त्रस्य गोविंदराजसंज्ञकं भाष्यं ॥

संसाराध्वगतागतक्लमतृषः पीयूषमीशं शनै-
ध्यीत्वानर्गलसंप्रदायगुरुतः प्राप्ते मनोः शासने ।
दृष्ट्वा ग्रंथकृदाशयाननुसृतिं व्याख्यांतराणामिमां
टीकां शास्त्रकृदाशयानुसरणीं गोविंदराजो व्यधात् ॥१॥

इह भृगुशिष्यः कश्चिदविच्छिन्नविधिपारंपर्यात् स्मृत्यर्थप्रबंधमिदमाह । स्वयंभुवे °

Colophon: इति श्रीभट्टमाधवात्मजगोविंदराजविरचितायां मनुटीकायां मन्वनुसरण्यां ब्रह्मचर्याश्रमविधानं नाम द्वितीयोध्यायः ॥ [Gaikawar.]

1270.

236. Foll. 336 (and two *śuddhipattras*, inserted after foll. 179 and 205); size 12¼ in. by 5¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two or three different hands; 8–16 lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra, with a commentary, entitled *Manvarthamuktāvalī* (or *Manumuktāvali*), by *Kullūka Bhaṭṭa*, son of *Bhaṭṭa Divākara*.

Colophon: इति श्रीवारेंद्रनंद[ना]वासीयभट्टदिवाकरात्मजभट्टश्रीकुल्लूकविरचितायां मन्वर्थमुक्तावल्यां मनुवृत्तौ द्वादशो ऽध्यायः समाप्तः ॥ संवत् १८५१ श्रावणवदि अमावस्यावार सनिवारे लख्यम्पदेसवालाकासिमध्ये ॥

At the end of the third chapter *Kullūka's* native place is likewise spelt *Vārendrananda* (with *na* suppl. in the margin); but at the end of the seventh chapter, it is spelt *Vārendranandanā*. In V. N. Mandlik's edition the name is spelt *Vārendrinandanā*; in the Calcutta edition *Vārendranandana*. According to the *Śabdakalpadruma* and *Vācaspatya*, *Vārendrī* is the modern *Rājśāhī* in Bengal.

At the end, twenty leaves containing a list of contents have been added.

[H. T. Colebrooke.]

1271.

2167. Foll. 39; size 13½ in. by 4 in.; good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Yājñavalkīya-Dharmaśāstra.

Edited, with a German translation, by A. F. Stenzler, 1849; and, with an English translation by V. N. Mandlik, Bombay 1880.

[F. Buchanan.]

1272.

2823. Foll. 71; size 9 in. by 7½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

The same work. Written in half-śloka lines, as if for press. [Sir C. Wilkins.]

1273.

1786b. Foll. 78; size 14½ in. by 9½ in. clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Another copy of the same work. Transcribed, according to a note in Colebrooke's handwriting, from an incorrect MS.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1274.

2047b. Foll. 57; size 11 in. by 5¼ in.; well written, in Devanāgarī, by three different modern hands; nine or ten lines in a page.

Yājñavalkīya-Dharmaśāstra. Rather incorrect. [GAIKAWAR.]

1275.

2035. Foll. 421; size 12 in. by 8 in.; good, modern Devanāgarī writing; 10–18 lines in a page.

Yājñavalkya's Institutes, with the commentary, called *Mitākshara* (or *Ṛijumitākshara*), by *Vijñāneśvara*, son of *Padmanābha Bhaṭṭa*.

The three books are paged separately; the *ācāra* consisting of 86, the *vyavahāra* of 153, the *prāyaścitta* of 182 leaves.

There are several Indian editions of this important work which marks the beginning of a new era in Indian jurisprudence (probably c. 1100 A.D.). The section on the Law of Inheritance was translated by Colebrooke in 1810. [GAIKAWAR.]

1276, 1277.

2059, 2060. Foll. 229 each; size 11½ in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; 8–14 lines in a page.

Yājñavalkīya-Dharmaśāstra, with the *Mitāksharā*.

The *ācara* on 100, the *vyavahāra* on 165, the *prāyaścitta* on 196 leaves.

[H. T. COLEBROOKE.]

1278.

2170. Foll. 270; size 12½ in. by 6½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1778 A.D.; fourteen or fifteen lines in a page.

The same works; on 57, 84 and 138 leaves respectively. [W. HASTINGS.]

1279.

1079. Foll. 350; size 13 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The sections on *ācāra* (foll. 123) and *prāyaścitta* (foll. 227) of the same works.

Transcribed, in 1808 A.D., by the Kāshmirian Paṇḍit Nānak Chanda.

At the end a *sūcīpattra* on four leaves has been added. [H. T. COLEBROOKE.]

1280.

1105. Foll. 191; size 12½ in. by 5 in.; clear Devanāgarī writing of 1795 A.D.; 8–10 lines in a page.

The *vyavahāra* section of the same works.

At the end there is a *sūcīpattra* of three leaves; and an English list of contents on the fly-leaf, in Colebrooke's handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

1281.

868b. Fol. 1; size 11 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about 1500 A.D.; thirteen lines in a page.

The first leaf of a MS. of the *vyavahāra* section of the *Mitāksharā*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1282.

845. Foll. 414; size 12¾ in. by 4¾ in.; excellent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Lakshmīvyākhyānā, also called *Bālambhaṭṭa-ṭīkā*, a commentary on the *vyavahāra* section of the *Mitāksharā*; by *Lakshmīdevī Pāyaguṇḍe* (the wife of *Bālakṛishṇa Vaidyanātha*, son of *Mahādeva*), who also wrote under the name of (? her son) *Bālambhaṭṭa*.

Digitized by Microsoft®

It begins: पूर्वत्रांते दुष्टदंडस्य शिष्टरक्षणस्य विधानादन्वयव्यतिरेकाभ्यां पालनाधिकारिणाहरहर्व्यवहारदर्शनं कर्तव्यमित्युक्तं ०

Colophon: इति श्रीमन्मिताक्षराव्याख्याने महादेवभट्टात्मजोमांगजवैद्यनाथाद्धांगभूतनाल(बाल B)कृष्णजननिपायगुंडोपाख्यश्रीलक्ष्मीदेवीविरचिते लक्ष्म्यभिधे व्यवहारप्रकरणं संवत् १८६५ ॥

Cf. Hall, Index of Bibliography, p. 175; West and Bühler, Digest, 3rd ed., I., p. 17; J. Jolly, Tagore Lectures, p. 15.

For another MS. (which seems to have been derived from the same source as the present one) see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 632.

For an older commentary on the *Mitākshara*, the *Subodhinī* by *Viśveśvara*, see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 633, 634; Burnell, Index Tanj. MSS., p. 127*a*.

[H. T. Colebrooke.]

1283.

1104. Foll. 257; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, by three different, modern hands; 10–12 lines in a page.

The same work (B).

Three leaves inserted at the end contain a *sūcīpattra* of chapters.

[H. T. Colebrooke.]

1284, 1285.

3021, 3022. Foll. 266 and 326 resp.; size $12\frac{1}{2}$ in. by 6 in.; fairly written, in Devanāgarī, by different hands, at the beginning of the present century; 11–13 lines in a page.

Yājñavalkya's Institutes, with a commentary — the *Yājñavalkīyadharmaśāstranibandha* — by *Aparāditya* (or *Aparārka*) *Deva*.

According to Prof. Bühler (Report on Kāśmīr, p. 52; West and Bühler, Digest, 3rd ed., I., p. 18) *Aparāditya* belonged to the *Koṅkaṇa* branch of the princely house of the *Śilāras*, or *Śilāhāras*, residing at Purī, and reigned and wrote between 1140 and 1186 A.D. His formerly assumed descent from *Jīmūtavāhana* (the author of the *Dāyabhāga* etc.) is now very doubtful; see no. 1496.

The commentary begins:

संसिद्ध्यर्थमिलत्सुरासुरनमन्मौलिस्थितप्रोल्लसत्
सद्रत्नप्रभवप्रकृष्टविविधप्रेंखन्मयूखोज्ज्वलं ।
श्रेयोविघ्नमहामयप्रशमने दिव्यं यदेकौषधं
भूयाद्वो द्विरदाननांघ्रिकमलद्वंद्वं तदिष्टाप्तये ॥

विश्वानुभूतिसंभूतिस्थितिसंहृतिमुक्तय: ।
प्रभवंति यतस्तस्मै परस्मै ब्रह्मणे नम: ॥

यो विश्वसर्गपरिपालनसंहृतीहे (!)
ब्रह्मा हरिस्त्रिनयनश्च भवत्यमेय: ।
संशुद्धबोधमभयं सुखसत्स्वभावम्
आत्मानमद्वयमनंतमुपास्महे तं ॥

विश्वात्मन: शुक्लयजूंषि भानोर्
अवाप यो योगिगणाग्रगण्य: ।
तं याज्ञवल्क्यंमुनिवृंदवंद्यं
नमामि तत्कीर्तितधर्मबुद्ध्यै ॥

भक्त्या यस्य सविस्मय: स्मररिपुर्मत्या च वाचस्पतिर्
विक्रांत्या द्विषतां गण: शुचितया भास्वान्क्षमित्वेन भू: ।
जीमूतान्वयभूषणं सविलेपे(? सविनयं) योगीश्वरोदीरिते
शास्त्रे वाक्यनयानुगां वितनुते वाचं सतां संमताम् ॥

धर्मसंहितामारभमाणस्तस्या: पौरुषत्वे सामान्याज्जायमानाप्रामाण्यशंकां महाजनस्य तदध्ययनधारणादिविषये परिपंथिनीमपनेतुमाह योगी संयमवान् ०

Vol. I. contains the 1st adhyāya (इति ० राजनीतिप्रकरणं) and a *sūcīpattra* (foll. 263*b*–266); Vol. II., the 2nd and 3rd adhyāyas.

The *Vyavahāra* (foll. 1–136 and one leaf of index) begins: प्रथमाध्याये नानावर्णानां नानाविधा धर्मा उक्ता: । तत्र राजधर्मेषु वक्ष्यमाणं व्यवहारदर्शनोपदेशमाश्रित्य व्यवहारान्स्वयं पश्येत् सभ्यै: परिवृतो ऽन्वहमित्यत्र धर्मो विहित: । This portion is dated Saṃvat 1859.

The *Prāyaścitta* (foll. 199, numbered separately) begins: पूर्वेणाध्यायद्वयेन वर्णानामाश्रमिणोश्च ब्रह्मचारिगृहस्थयोर्धर्मा उक्ता: । संप्रति गृहस्थस्य स्वेषु धर्मेषु येन

Digitized by Microsoft ®

निमित्तेनानधिकारस्तस्मिंश्च सति येषु धर्मेष्वधिकारस्तदुभयप-रिच्छेदार्थमध्यायांतरमारभ्यते । °

Colophon: इति श्रीविद्याधरवंशप्रभवश्रीशिलाहारनरेंद्र-[जीमूतवाहनान्वयप्रसूत Adhy. I. II.]-श्रीमदपरादित्यदेव-विरचितयाज्ञवल्कीयधर्मशास्त्रनिबंधे तृतीयो ऽध्यायो समाप्तः ॥

For other MSS. of this commentary see Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 260; Cat. of MSS. of the Mahār. of Bikāner, p. 506.

[H. T. Colebrooke.]

1286.

1175B. Foll. 34; size 13 in. by 4½ in.; legibly written, in the Bengalī character, at the beginning of this century; eight lines in a page.

The *Dāyabhāgaprakaraṇa*, or section on the law of inheritance, of the same work.

It begins: अथेदानीं विभागाख्यं व्यवहारपदमारभते । विभागं चेत् °

[H. T. Colebrooke.]

1287.

1278a. Foll. 86; size 13 in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī; 10 or 11 lines in a page.

Dīpakalikā, a succinct commentary on *Yājña-valkya's* Code, by *Śūlapāṇi*.

It begins:

अशेषकलुषध्वंसि नत्वा कृष्णपदांबुजं ।
याज्ञवल्क्यस्मृतेष्टीकां शूलपाणिः समातनोत् ॥
अज्ञानतिमिरग्रस्तशास्त्रार्थप्रतिपत्तये ।
कृतेयं दीपकलिका कलिकालमलापहा ॥

योगीश्वरमित्यादि । योगिनां सनकादीनामीश्वरमाराध्यं याज्ञवल्क्यनामानमृषिं संपूज्य °

Adhyāya II. begins fol. 31: व्यवहारानित्यादि । ऋणादानादिनानाविवादपदविषयः संशयो ह्रियते ऽनेनेति व्यवहारः । तथा च कात्यायनः । वि नानार्थे ऽव संदेहे हरणं हार उच्यते । नानासंदेहहरणाद् व्यवहार इति स्मृतः ॥

Adhyāya III. begins fol. 57: ऊनेत्यादि । असंपूर्ण-द्विवर्षं बालमकृतचूडं मृतं माल्यादिभिरलंकृत्य ग्रामाद्बहिः शुचौ भूमौ निखाय स्थापयेत् ॥ °

It ends: इति साहुडिया[ल]महोपाध्यायश्रीशूलपाणि-विरचितायां याज्ञवल्क्यटीकायां तृतीयो ऽध्यायः ॥

° । शकाब्दाः १७११ ॥

Acc. to Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 104, the author was a judge at the court of *Lakshmaṇa Sena* of Bengal, in the early part of the 12th century; but he was probably considerably later; cf. Jolly, Tajore Lect., p. 14. For a chapter (*Prāyaścittaviveka*) of the author's *Smṛitiviveka* see further on, no. 1726.

[H. T. Colebrooke.]

1288.

1176. Foll. 348; size 13¼ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

Yājñavalkya's Institutes, with a commentary by *Mitramiśra*, son of *Paraśurāma Miśra*, and grandson of *Haṃsa Paṇḍita*.

The commentary was written by order of king *Vīrasiṃha Deva* (of Kāśī, the son of *Madhukara Shah*, of the *Bundelā* family), and forms part of a series of legal works by this author, bearing the title of *Vīramitrodaya* (see further on, nos. 1407–10).

According to Prof. Bühler (West and Bühler, Digest, 3rd ed., I., p. 22) this *Vīrasiṃha* is identical with the well-known *Bīrsinh Deo* of Orchā, who murdered *Abul Fazl*, the minister of Akbar, and author of the *Āyīn-i-Akbarī*; whence the *Vīramitrodaya* would have been written in the first half of the seventeenth century.

The commentary begins (slightly corrected from the beginnings of the other chapters):

निःसाम्यं स्वस्य शंसन्निव विदधदिव द्वैतवार्त्तामिहार्त्ताम्
अद्वैतं शीलयिष्यन्निव च निजपदं शीलताद्वंद्वभावः ।
अव्याद्वो शुद्धसत्वांकुर इव विशदो विघ्नभृत्क्रोडभर्तुर्
दंष्ट्रेवोच्चैरनाशी हरमुकुटशशीवैकदंतस्य दंतः ॥ १ ॥ ° ॥

Digitized by Microsoft®

अरिकुलकरिकुंभकूटपाटी
शिखरितटीमिव यां प्रभापटीयान् ।
अधिवसति महींदुवीरसिंहो
मधुकरसाहिमहीशसिंधुजन्मा ॥ २ ॥ ० ॥
मगोला भूगोलाद्बहिरभियियासंति भवितुं
पठानाः पाठीना इव जलविलीनाधिपमधुः ।
मघोमोचारंभे(भो MSS.) ऽपसरति बुदेलाकुलपतौ
रणार्थं दुर्वारे रणति रणसारे रणभुवि ॥ ७ ॥
बिभ्राणो बुधमित्रतां कविगुरू राजा धरानंदनः
शोभाभिर्विलसत्तमो दिवि लसत्केतुश्च भास्वत्सुतः ।
इत्थं जन्यजनुर्नवग्रहतनुः किंत्वस्ति तुंगः सदा
सोद्रेकः किल वीरसिंहधरणीधौरेयचूडामणिः ॥ ८ ॥ ० ॥
आरोहो गोर्लतायाः सदुपकृतिपदं धर्मभूमीरुहाणाम्
उद्यानं शुद्धकीर्त्तेरुपचयभवनं श्रीमृगीवागुरैव ।
आकारो विप्रतायां निधिरपि महसः सर्वविद्यानवद्यो
यद्द्वारि द्योतते श्रीद्युमणिरिव मूर्छयन्मित्रमिश्रः ॥ १४ ॥
क्ष्माचक्रं चारु चक्रे समुचितनयतो रक्षितुं भूमिदेवान्
देवांश्च प्राप्तसेवान्विमलमपि यशो वीरसिंहो नरेंद्रः ।
वित्तं मत्वाप्यसारं वितरदविरतं याज्ञवल्क्योक्तिमुक्ता
वारं स्मृत्यर्थसारं रचयितुमथ स प्रादिशन्मित्रमिश्रं ॥ १५ ॥
उत्तंसस्तीरभुक्तेरखिलबुधगुरुः श्रीसदानंदधीमान्
श्रीभाज्जो मित्रमिश्राज्जगदुपकृतये विभ्रदादेशदीपं ।
ज्ञानानां दैन्यदोषापहमकलिमयं याज्ञवल्क्योक्तिकोशाद्
दृष्ट्वा स्मृत्यर्थसारं समचिनुत यशोधर्मलक्ष्मीविहारं ॥ १६ ॥

इह भगवता महर्षिणा याज्ञवल्क्येन लोकहिताय प्रणीतं धर्मशास्त्रं तच्छिष्यप्रवरो मानवं भृगुरिव प्रश्नोत्तरप्रबंधेन संक्षिप्य वक्तुं प्रस्तौति । योगीश्वरं ०

Adhyāya I. (*rājadharmaprakaraṇa*) occupies 171; II. (*prakīrṇaprakaraṇa*), 103; III., 74 leaves; each being paged separately.

Colophon: इति श्रीसकलसामंतचक्रचूडामणिमरीचिमंजरीनीराजितचरणकमलश्रीमन्महाराजाधिराजमधुकरसाहिसूनुश्रीमन्महाराजाधिराजचतुरु[दधिवलयवसुंधरा]हृदयपुंडरीकविकासदिनकरश्रीवीरसिंहदेवोद्योजितश्रीहंसपंडितात्मजश्रीपरशुराममिश्रसूरिसूनुसकलविद्यापारावारपारीणधुरीणश्रीमन्मि[त्रमि]श्रकृते श्रीवीर(सिंह not in adhy. 1 and 2)मित्रोदयाख्याने श्रीयाज्ञवल्क्यव्याख्याने प्रायश्चित्तप्रकरणं नाम तृतीयोध्यायः ॥ संवत् १८६७ ॥ Two leaves appended at the end contain an index to the third adhyāya.

[H. T. Colebrooke.]

1289

2193. Foll. 135; size $11\frac{1}{4}$ in. by 5 in.; Fairly written, in Devanāgarī, about the end of the 17th century; eleven lines in a page.

Bṛihat-Pārāśara-Dharmaśāstra, complete in twelve *adhyāyas*. The work is said to contain 3300 *ślokas*; but there seem to be only 2980 in these copies.

The work begins (cf. Calc. Dh., II., pp. 53-309; Weber, Cat. Berl., II., no. 1756):

व्यक्ताव्यक्ताय देवाय वेधसे ऽनन्ततेजसे ।
नमस्कृत्य प्रवक्ष्यामि धर्मान् पाराशरोदितान् * ॥ १ ॥
अथातो हिमशैलाग्रे देवदारुवनाश्रये ।
व्यासमेकाग्रमासीनं द्विजाः पृच्छन्ति धार्मिकाः ॥ २ ॥
मनुष्याणां हितं धर्मं वर्तमाने कलौ युगे ।
वर्णानामाश्रमाणां च किंचित्साधारणं वद ॥ ३ ॥
युगेषु त्रिषु ये प्रोक्ता धर्मा मन्वादिभिर्मुने ।
शक्यन्ते नैव ते कर्तुं वर्णैराश्रमवासिभिः ॥ ४ ॥
स पृष्टो मुनिभिर्व्यासो बहुभिः परिवेष्टितः ।
प्रष्टुं जगाम पितरं धर्मान् पाराशरं ततः ॥ ५ ॥
सर्वेषामाश्रमाणां च वरे बदरिकाश्रमे ।
संविवेशाश्रमे तस्मिन् योगीव वेधसस्तनुम् ॥ ६ ॥
नानापुष्पलताकीर्णे फलैः पुष्पैरलंकृते ।
नदीप्रस्रवणानेकैः पुण्यतीर्थोपशोभिते ॥ ७ ॥
मृगपक्षिभिराकीर्णे देवतायतनावृते ।
यक्षगन्धर्वसिद्धानां नृत्यगीतसमाकुले ॥ ८ ॥
तस्मिन्नृपिसभामध्ये शक्तिपुत्रः पराशरः ।
सुखासीनो महातेजा मुनिमुख्यगणावृतः ॥ ९ ॥
कृताञ्जलिपुटो भूत्वा व्यासस्तु मुनिभिः सह ।
प्रदक्षिणाभिवाद्यैश्च मुनिभिः परिपूजितः ॥ १० ॥
ततः संतुष्टमनसा पराशरमहामुनिः ।
व्यासस्य स्वागतं ब्रूयादासीनो मुनिपुंगवः ॥ ११ ॥
वत्साद्य स्वागतं ते ऽस्तु महर्षीणां समन्ततः ।
कुशलं कुशलेत्युक्ता व्यासः पृच्छत्यतः परम् ॥ १२ ॥
यदि जानासि मां भक्तुं स्नेहो ऽस्ति यदि वा मयि ।
धर्मं ब्रूहय मे तात अनुग्राह्यो ऽस्म्यहं यदि ॥ १३ ॥

* This MS. writes पारासर, परासर throughout.

Digitized by Microsoft®

श्रुतास्ते मानवा धर्मा गार्गीया गौतमास्तथा ।
वासिष्ठाः काश्यपाश्चैव तथा गोपालकस्य च ॥ १४ ॥
अत्रेर्विष्णोश्च सांवर्ता दाक्षाश्चाङ्गिरसास्तथा ।
शातातपाश्च हारीता याज्ञवल्क्यकृतास्तथा ॥ १५ ॥
आपस्तम्बकृता धर्माः शङ्खस्य लिखितस्य च ।
कात्यायनकृताश्चैव प्रचेतोगदितास्तथा ॥ १६ ॥
श्रुतिरात्मोद्भवा तात श्रुत्यर्था मानवास्तथा ।
मन्वर्थः सर्वधर्माणां कृतादित्रियुगेषु च ॥ १७ ॥
धर्मं नु त्रियुगाचारं न शक्यं हि कलौ युगे ।
वर्णानामाश्रमाणां च किंचित्साधारणं वद ॥ १८ ॥
व्यासवाक्यावसाने तु मुनिमुख्यः पराशरः ।
सुखासीनो महातेजा इदं वचनमब्रवीत् ॥ १९ ॥
क्रियन्ते नैव वेदाश्च न चापि प्रभवन्ति ते ।
न कश्चिद्वेदकर्तास्ति वेदकर्ता चतुर्मुखः ॥ २० ॥
तथा स्मरन्ति ते धर्मं कल्पे कल्पान्तरान्तरे ।
अन्ये कृतयुगे धर्मास्त्रेतायां द्वापरे परे ॥ २१ ॥
अन्ये कलियुगे नृणां युगह्रासानुरूपतः ।
तपः परं कृतयुगे त्रेतायां ज्ञानमुत्तमम् ॥ २२ ॥
द्वापरे यज्ञमेवाहुर्दानमेकं कलौ युगे ।
कृते तु मानवा धर्मास्त्रेतायां गौतमस्य च ॥ २३ ॥
द्वापरे शाङ्खलिखिताः कलौ पाराशराः स्मृताः ।
त्यजेद्देशं कृतयुगे त्रेतायां ग्राममुत्सृजेत् ॥ २४ ॥
द्वापरे कुलमेकं तु कर्तारं च कलौ युगे ।
कृते तु लिप्यते देशस्त्रेतायां ग्राम एव च ॥ २५ ॥ ०
पराशरश्च यत्प्राह शास्त्रं पुत्रस्य वत्सलम् ।
अथ तत्संप्रवक्ष्यामि द्विजकर्मादिकं द्विजाः ॥ ४८ ॥
षट्कर्म वर्णधर्माश्च प्रशंसा गोवृषस्य च ।
अदोह्यवाह्यौ यौ तौ तु सीरं सीरप्रयोगिणां ॥ ४९ ॥
अमावास्यानिषिद्धानि ततश्च पशुपालनम् ।
अन्नतोयप्रशंसा च वाह्या वाह्या वसुंधरा ॥ ५० ॥ ०
प्रोक्तवान् व्यासमुख्यानां शेषं मुनिविभावितम् ।
नियुक्तः सुव्रतः शेषस्थापनाय द्विजन्मनाम् ॥ ६१ ॥
पराशरो व्यासवचो ऽवगम्य
 यदाह शास्त्रं चतुराश्रमार्थम् ।
युगानुरूपं च समस्तवर्ण-
 हिताय वक्ष्यत्यथ सुव्रतस्तत् ॥ ६२ ॥
शक्तिसूनोरनुज्ञातः सुतपाः सुव्रतस्त्विदम् ।
चतुर्णामाश्रमाणां च हितं शास्त्रमथाब्रवीत् ॥ ६३ ॥

इति बृहत्पाराशरीये धर्मशास्त्रे व्यासप्रश्ने सुव्रतप्रोक्तसंहितायां शास्त्रसंग्रहो देशकथनं नाम प्रथमो ऽध्यायः ॥ fol. 4.

पराशरमतं पुण्यं पवित्रं पापनाशनम् ।
चिहितं ब्राह्मणार्थाय धर्मसंस्थापनाय च ॥ १ ॥
चतुर्णामपि वर्णानामाचारो धर्मपालनम् ।
आचारहीनदेहानां भवेद्धर्मः पराङ्मुखः ॥ २ ॥
षट्कर्माभिरतो नित्यं देवतातिथिपूजकः ।
हुतशेषं तु भुञ्जानो ब्राह्मणो नावसीदति ॥ ३ ॥ ०
उद्देशतो मया प्रोक्तः स्नानस्य परमो विधिः ।
द्विजन्मनां हितार्थं च जपस्यास्य परो विधिः ॥ २२३ ॥

इति बृहत्पाराशरीये धर्मशास्त्रे सुव्रतप्रोक्तसंहितायां षट्कर्मणि स्नानविधिः ॥ fol. 14.

Follow *praṇavasvarūpakathanam*, 33 *ślokas*, fol. 25*b*; *japavidhi*, 109 *ślokas*, fol. 20*b*; *devapūjāvidhi*, 44 *ślokas*, fol. 22*b*; *vaiśvadevavidhi*, 38 *ślokas*, fol. 24*b*; *atithipūjā*, 28 *ślokas*, fol. 25; (*varṇadharmāḥ*), 14 *ślokas*;

इति ० द्वितीयो ऽध्यायः ॥ fol. 26.

अतः परं गृहस्थस्य धर्माचारं कलौ युगे ।
धर्मं साधारणं साक्षाच्चातुर्वर्ण्यक्रमागतम् ॥ १ ॥
युष्माकं संप्रवक्ष्यामि पाराशरमुखाच्छ्रुतम् ।
षट्कर्मसहितो विप्रः कृषिवृत्तिं समाश्रयेत् ॥ २ ॥ ०

Iti - - - *gomatimā*, 43 *ślokas*, fol. 27*b*; *vrishabhapraśaṃsā*, 26 *ślokas*, fol. 28*b*; 136 *ślokas*; इति ० कृषिकर्मसीताधर्मो यज्ञोपधर्मो नाम तृतीयो ऽध्यायः ॥ fol. 34*b*.

स्वयं च वाहितैः क्षेत्रैः धान्यैश्च स्वयमर्जितैः ।
कुर्याद्विवाहयागादि पञ्चयज्ञांश्च नित्यशः ॥ १ ॥
अष्टौ विवाहा नारीणां संस्कारार्थं प्रकीर्तिताः ।
ब्राह्मादिकान् क्रमेणैतान् संप्रवक्ष्याम्यतः पृथक् ॥ २ ॥
[371 *ślokas*.

इति ० चतुर्थो ऽध्यायः ॥ fol. 51.

श्राद्धं वृद्धावचन्द्रे भच्छायाग्रहणसंक्रमे ।
व्यतीपातविष्णुकृष्णपक्षे पात्रार्थलब्धिषु ॥ १ ॥
[392 *ślokas*.

इति ० श्राद्धाधिकारे पञ्चमो ऽध्यायः ॥ fol. 69.

अथातः संप्रवक्ष्यामि शुद्धिं पाराशरोदिताम् ।
सूतके ऽप्यथवाशौचे यथावत्तां निबोधत ॥ १ ॥ ०
[334 *ślokas*.

Digitized by Microsoft®

इति ० प्रायश्चित्तनिर्णयो नाम षष्ठो ऽध्यायः ॥ fol. 83*b*.

व्रतान्यथ प्रवक्ष्यामि ह्यैन्दवादिक्रमेण तु ।
पापक्षयकृतैर्यैः स्याद्धर्मार्थे तु महोदयः ॥ १ ॥
चन्द्रवृद्ध्या चरेद् ग्रासाञ्शुक्ले कृष्णे क्षयं नयेत् ।
चन्द्रक्षये न भोक्तव्यं यवमध्यं शशिव्रतम् ॥ २ ॥

[42 *ślokas*.

इति ० ऐन्दवादिव्रतनिर्णयो नाम सप्तमो ऽध्यायः ॥ fol. 85*b*.

दानानि विधिना सार्धं जगौ यानि पराशरः ।
व्यासस्य तानि वक्ष्यामि श्रूयतां द्विजसत्तमाः ॥ १ ॥
दानेन प्राप्यते स्वर्गं सुखं दानेन लभ्यते ।
इहामुत्र च दानेन पूज्यो भवति मानवः ॥ २ ॥ ०

[382 *ślokas*.

इति ० दानधर्मेष्टापूर्तनिर्णयो नामाष्टमो ऽध्यायः ॥ fol. 102*b*.

त्रिभिः श्लोकसहस्रैस्तु त्रिभिर्वृत्तशतैरपि ।
पराशरमुखाच्छ्रुत्वा शास्त्रं प्रोवाच सुव्रतः ॥ १ ॥*
शान्तीनामथ सर्वासां ग्रहशान्तिः परा स्मृता ।
ग्रहेभ्यो ऽपि गणेशस्तु तस्य शान्तिरथोच्यते ॥ २ ॥ ०

इति विनायकशान्तिः after *śloka* 34; ग्रहशान्तिः 85; अद्भुतशान्तिः 107; रुद्रपूजाविधिः 152;—रुद्रशान्तिः 45 *ślokas*; तडागादिप्रतिष्ठा 36 *ślokas*; लक्षहोमविधिः 22 *ślokas*; कोटिहोमविधिः 34 *ślokas*; पुत्रार्थपुरुषसूक्तविधानं 26 *ślokas*.

इति ० शान्तिविधाननिर्णयो नाम नवमो ऽध्यायः ॥ fol. 118.

अथातो नृपतेर्धर्मं वक्ष्यामि हितकाम्यया ।
पराशराच्छ्रुतं विप्रा वक्ष्यमाणं निबोधत ॥ १ ॥
भूभृद्भूमौ परो देवः पूज्यो ऽसौ परदेववत् ।
संविधाता हि सर्वस्य रक्षिता शासिता च सः ॥ २ ॥ ०

इति राजधर्मः 95 *ślokas*; वानप्रस्थधर्मः 50 *ślokas*; 30 more *ślokas*, after which इति ० ब्रह्मचारिगृहस्थवानप्रस्थयतिप्रभृत्याश्रमचतुष्टयभेदो नाम दशमो ऽध्यायः ॥ fol. 126.

मुमुक्षवो ऽपि रज्यन्ते देहाद्देहादितो यथा ।
शरीरान्तास्तथा प्राहुः परब्रह्मलयंगमाः ॥ १ ॥
स्ववाय्वम्बुसुधात्रीभिरारभ्यमाणुनानि (? ० शुचीनि) च ।
तन्मुख्यगुणसंयुक्तं तत्पञ्चाख्यालयं त्यजेत् ॥ २ ॥

[82 *ślokas*.

इति ० आश्रमविवेचनं नाम एकादशो ऽध्यायः ॥ fol. 130.

तच्छान्तं निर्मलं शुद्धं ध्यातव्यं हृत्सरोरुहे ।
तज्ज्ञेयं तद्वरेण्यं च बीजं मुक्तेस्तदुच्यते ॥ १ ॥

* Some MSS. omit this *śloka* here, see the end.

संचिन्त्य व्याहृतीः सप्त प्रणवाद्यास्तदन्तिकाः ।
सम्यगुक्तमिदं ध्यात्वा परब्रह्मणि योजयेत् ॥ २ ॥

इति प्रणवध्यानविधिः 28 *ślokas*; then follow 102 more *ślokas*:

य इदं शृणुयाद्वापि श्रावयेत्पठयेदपि ।
स प्रध्वस्ततमस्तोमो ब्रह्मलोकमवाप्नुयात् ॥ १०० ॥
त्रिभिः श्लोकसहस्रैस्तु त्रिभिर्वृत्तशतैरपि ।
पराशरोदितं धर्मशास्त्रं प्रोवाच सुव्रतः ॥ १०१ ॥
नमो ऽस्तु याज्ञवल्क्याय मनवे विष्णवे नमः ।
गौतमाय वसिष्ठाय नमः पाराशराय च ॥ १०२ ॥†

इति श्रीबृहत्पाराशरे धर्मशास्त्रे सुव्रतप्रोक्तसंहितायां योगोपदेशो नाम द्वादशो ऽध्यायः समाप्तः ॥ [GAIKAWAR.]

1290.

1672. Foll. 205; size 9 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; written indifferently, in Devanāgarī, by two or three different hands, in Saṃvat 1654 (1597 A.D.); eight lines in a page.

Bṛihat-Pārāśara. [H. T. COLEBROOKE.]

1291.

2335. Foll. 139; size $11\frac{3}{4}$ in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1292.

2467. Foll. 153; size $10\frac{3}{4}$ in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing of about the end of the 17th century; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1293.

283. Foll. 118; size $10\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; ten or eleven lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

† MS. 1672 omits the last two *ślokas*.

Digitized by Microsoft®

1294.

1814. Foll. 147; size 12¼ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Bṛihat-Pārāśara.

Dated: संवत् १८१६ वर्षे भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे पंचम्यां सोमवासरे लिखितेयं ० [DR. JOHN TAYLOR.]

1295.

2324b. Foll. 29; size 11 in. by 5 in.; on the whole well written, about the beginning of last century; Devanāgarī character; ten lines in a page.

Laghu-Pārāśarīya-Dharmaśāstra (A). In twelve adhyāyas.

It begins:

अथातो हिमशैलाग्रे देवदारुवनाश्रये ।
व्यासमेकाग्रमासीनमृषयः पर्यपृच्छत (!) ॥ १ ॥
मनुष्याणां हितार्थाय वर्तमाने कलियुगे ।
शौचाशौचं यथाशक्त्या वद सत्यवतीसुत ॥ २ ॥

There are considerable discrepancies between this (A) and the next MS. (B), as well as the text printed in the Calcutta Collection of *Smṛitis* (C), and that commented on by *Mādhavācārya* (M., ed. and transl. Bibl. Ind.), and by *Nanda Paṇḍita*, as will appear from the following synopsis of the numbers of couplets in the several adhyāyas:

I.	A 62;	B 65;	C 64;	M. 73;	N. 67.
II.	A 65;	B 81;	C 16;	M. 15;	N. 15.
III.	A 39;	B 38;	C 54;	M. 41;	N. 48.
IV.	A 23;	B 24;	C 29;	M. 31;	N. 33.
V.	A 40;	B 42;	C 24;	M. 25;	N. 25.
VI.	A 56;	B 45;	C 71;	M. 75;	N. 75.
VII.	A 61;	B 42;	C 42;	M. 37;	N. 38.
VIII.	A 59;	B 32;	C 48;	M. 42;	N. 41.
IX.	A 46;	B 46;	C 62;	M. 60;	N. 60.
X.	A 45;	B 49;	C 41;	M. 37;	N. 41.
XI.	A 20;	B 23;	C 53;	M. 55;	N. 55.
XII.	A 13;	B 13;	C 74;	M. 82;	N. 82.
Total:	A 529;	B 500;	C 578;	M. 573;	N. 580.

Colophon: इति लघुपाराशरीये धर्मशास्त्रे समुद्रस्नानमहापातकनाशनं नाम द्वादशो ऽध्यायः ॥ [GAIKAWAR.]

1296.

1009A. Foll. 19; size 12 in. by 4½ in.; indifferently written, in Devanāgarī, towards the end of last century; eleven lines in a page.

The same work (B). This MS. begins:

ऋषयो हिमशैलाग्रे देवदारुवनाश्रमे ।
व्यासमेकाग्रमासीनमृषिं पृच्छंति धार्मिकम् ॥ १ ॥
मानुषाणां हितार्थाय धर्मं वद कलौ युगे ।
शौचाचारौ यथाशक्त्या वद सत्यवतीसुत ॥ २ ॥ ०

Colophon: इति पाराशरे धर्मशास्त्रे द्वादशो ध्यायः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1297.

2586. Foll. 438; size 11½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page. One of the oldest MSS. in the collection.

Parāśarasmṛitivyākhyā Mādhavīyā, commonly called *Pārāśara-Mādhavīya.*

b. Foll. 255, of which are missing 174–199 (partially supplied by twelve leaves in modern handwriting); 237–247 (supplied by twelve leaves); 249-250 (supplied by six leaves).

Adhyāyas I.–III.; the first of which ends fol. 119, the second should end at fol. 174, which is lost.

Dated: संवत् १४६८ समये आषाढसुदि २ शनौ श्रीकाश्यां ॥

Two old leaves at the beginning contain a table of contents of this portion of the work. There have also been inserted there four leaves of different sizes and by different modern hands.

a. Foll. 181. Adhyāyas IV.–XII. This portion begins with the first eight introductory stanzas with which the first book is prefaced.

Adhy. IV. ends fol. 16*b*; V., fol. 20; VI., fol. 37*b*; VII., fol. 50*b*; VIII., fol. 66*b*; IX., fol. 77*b*; X., fol. 95; XI., fol. 117*b*.

Digitized by Microsoft®

The work is being published in the Bibliotheca Indica, by Pandit Candrakānta Tarkālaṅkāra. For a full analysis of it see Aufrecht's Catalogue, nos. 636, 637.

The colophon runs thus: इति श्रीमहाराजाधिराजपरमेश्वरवैदिकमार्गप्रवर्तकश्रीवीरबुक्कभूपालसाम्राज्यधुरंधरस्य माधवामात्यस्य कृतौ पराशरस्मृतिव्याख्यायां माधवीयायां द्वादशोध्यायः समाप्तश्च प्रायश्चित्तकांडः॥ संवत् १[४]६८ समये ज्येष्ठवदि १ प्रतिपदा बुधवासरे॥ [Mack. Coll.]

1298.

402. Foll. 291; size 12½ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī; 12–20 lines in a page. One leaf is missing between foll. 146 and 147.

The same work.

Adhyāya I. ends fol. 100*b* (dated Saṃvat 1856=A.D. 1799); II., fol. 136*b*; III., fol. 184*b* (dated Saṃvat 1842=A.D. 1785 which is rather too early for this copy); IV., fol. 194*b*; V., fol. 196*b*; VI., 207; VII., fol. 214*b*; VIII., fol. 223*b*; IX., fol. 229*b*; X., fol. 239*b*; XI., fol. 253.

The date of the MS. from which this copy was transcribed is given at the end: संवत् अवरसाहिसरत्राणराज्ये संवत्सर नृपतिविक्रमादित्यराज्ये संवत् १६५३ वर्षे भाद्रपदवदि ६ बुधवासरे लिखितमिदं ॰

[H. T. Colebrooke.]

1299.

1168. Foll. 227; size 13 in. by 4½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Vyavahāra-Mādhava, being the *Vyavahāra-kāṇḍa*—or supplementary (third) chapter on jurisprudence—of the *Pārāśara-mādhavīya*.

It begins:

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे।
यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननम्॥

सो ऽहं प्राप्य विवेकतीर्थपदवीमाम्नायतीर्थे परं
मज्जन् सज्जनसङ्गतीर्थनिपुणः सद्वृत्तितीर्थं श्रयन्।
लब्धामाकलयन् [प्र]भावलहरीं श्रीभारतीतीर्थतो
विद्यातीर्थमुपाश्रयन् हृदि भजे श्रीकण्ठमव्याहतम्॥ ॰

Eight *ślokas*, ending ॰पराशरस्मृतिविवृतौ प्रवर्तते॥ (see Aufrecht, Cat. Oxf., nos. 636, 637); after which the MS. proceeds:

व्याख्याते आचारप्रायश्चित्ते॥ अथ व्यवहारः प्रस्तूयते॥ यद्यप्यृणादानादीनामष्टादशपदानां व्यवहाराणां मध्ये कमपि व्यवहारं पराशरो न व्युत्पादितवान्। तथाप्याचारकाण्डे चतुर्णां वर्णानां क्रमेणाचारान् ब्रुवन्। क्षत्रियस्तु प्रजाश्चैव क्षितिं धर्मेण पालयेदित्यस्मिन्वचने क्षत्रियविशेषस्य राजाचारविशेषमवोचत्॰

इति व्यवहारपरिच्छेदः fol. 9*b*; सभानिरूपणं fol. 15; व्यवहारदर्शनविधिः fol. 19; आसेधादिविधिः fol. 21; दर्शनोपक्रमः fol. 23*b*; प्रतिज्ञापादः fol. 27; उत्तरपादः fol. 35*b*; क्रियाभेदाः fol. 37*b*; साक्षिनिरूपणं fol. 48; लेख्यप्रकरणं fol. 56; भुक्तिप्रकरणं fol. 61; घटविधिः fol. 71*b*; अग्निविधिः fol. 74; जलविधिः fol. 76*b*; विषविधिः fol. 78*b*; कोशविधिः fol. 79*b*; तण्डुलविधिः fol. 80; तप्तमाषविधिः fol. 81; फालविधिः ib.; इति धर्मस्य विधिः॥ इति क्रियापादः॥ fol. 81*b*;

इति निर्णयपादः fol. 90; अष्टादशपदनिरूपणं fol. 94*b*; आधिविधिः fol. 102; ऋणादानप्रकरणं fol. 113*b*; निक्षेपप्रकरणं fol. 117*b*; अस्वामिविक्रयाख्यं पदं fol. 121; दत्तादत्तप्रदानिकं fol. 128; अभ्युपेत्याशुश्रूषाख्यं विवादपदं fol. 137*b*; संविद्व्यतिक्रमाख्यं विवादपदं fol. 142; क्रीतानुशयः fol. 144; क्रयविक्रयानुशयाख्यं विवादपदं fol. 146*b*; स्वामिपालाख्यं विवादपदं fol. 150*b*; सीमाविवादनिर्णयः fol. 159; दण्डपारुष्यं fol. 165*b*; वाक्पारुष्यं fol. 167*b*; स्तेयप्रकरणं fol. 172*b*; साहसप्रकरणं fol. 178*b*; स्त्रीसंग्रहः fol. 184*b*;—

अथ दायभागाख्यं व्यवहारपदं कथ्यते॥ दायभाग इति प्रोक्तं व्यवहारपदं बुधैरिति। ॰ this chapter has been translated by Dr. Burnell (Madras 1868); ॰ इति दायविभागः॥ fol. 222*b*; इति द्यूतसमाह्वयाख्ये विवादपदे॥ अथ बृहस्पतिना निरूपितं प्रकीर्णकाख्यं विवादपदमभिधीयते। fol. 225*b*.

It ends: इति श्रीमहाराजाधिराजराजपरमेश्वरवैदिकमार्गप्रवर्तकश्रीवीरबुक्कभूपालसाम्राज्यधुरंधरस्य माधवामात्यस्य

Digitized by Microsoft®

कृतौ पराशरस्मृतिव्याख्यायां व्यवहारमाधवः समाप्तः ॥ ० संवत् १८६६ शाके १७३१ वैशाखशुक्ल ८ अष्टम्यां शनिवासरे ॥

[H. T. Colebrooke.]

1300.

2883c & e. Foll. 23 and 66 resp.; size 9¾ in. by 6 in.; modern Telugu handwriting; 20–30 lines in a page.

The same work.

MS. c., the leaves of which have been bound in inverted order, contains from shortly after the commencement of the chapter on *vākpārushya* to the end.

It ends: इति ० (as above) माधवामात्यस्य कृतौ पराशरस्मृतिव्याख्यायां माधवीयायां तृतीयो ध्यायस्समाप्तः ॥

The leaves have the marginal title *vyavahāra-mādhavam.*

[Mack. Coll.]

1301.

1699. Foll. 279; size 9¼ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 10–12 lines in a page.

[*Laghu-*]*Parāśara-smṛiti*, with a commentary entitled *Vidvanmanoharā*, chiefly abridged from that of *Mādhava*, by *Nanda Paṇḍita*, also called *Vināyaka Paṇḍita*, son of *Rāma Paṇḍita*.

The MS. is very incorrect.

Adhy. I. begins (somewhat corrected):

श्रीवत्सांकितवक्षसः प्रणयिनो नित्यार्चने संविधाम्
आधातुं निहितं गिरींद्रसुतयोत्संगे स्वयं धूर्जटेः* ।
चूडाचुंबिकलंकपंकिलकलं चंद्रं मृणालभ्रमाद्
आदातुं करमुत्क्षिपंतमसकृद्दुंढिं चिरं भावये ॥ १ ॥
यं साक्षात्कर्तुमाद्यं पुरुषमविकृतिं योगिनः शुद्धचित्ता
मैत्र्याद्यैः क्लेशकर्मोद्भवविविधविपाकाशयैरप्रमृष्टं ।
भेदख्यातिं प्रपद्य प्रकृतिपुरुषयोराश्रयंते सबीजं
योगं तं श्रीसहायं हरिमनिशमहं सच्चिदानंदमीडे ॥ २ ॥

* गिरींद्रसुतयोत्संगेश्वप्रणयधूर्जटेः MS.

धर्माधिकारिकुलकैरवकाननेंदु-
श्रीरामपण्डितसुतेन विनायकेन ।
व्याख्यायते कलियुगोचितवर्णधर्म-
शास्त्रं पराशरमुखोक्तमल्पशब्दैः ॥ ३ ॥
तरतः सततं विनेरणेन स्मृतिसिंधौ दृढतकनकबंधौ ।
स मृकंडुजनेरिवावलंबो मधुपादभपायकेशवो ऽयं(!) ॥४॥
माधवाचार्यनिर्दिष्टव्याख्यामार्गानुसारिणः ।
स्खलतपि (l. तो ऽपि) न मे दोषः परप्रत्ययगामिनः ॥ ५ ॥

इह खलु कलिकवलितानुभावान्वर्णाश्रमानुगृह्णानैः परमकारुणिकैर्महामुनिभिर्वेदव्यासपुरःसरैस्तत्वजिज्ञासया पृष्टान्कलिकालानुष्ठेयान्वर्णाश्रमधर्मान्पराशरमुनिमुखाद् ० अथातो ० १ ॥ The number of *ślokas* commented upon is 67.

II. begins fol. 58:

द्विजांकधरमेकतो विधृतकौस्तुभं मध्यतो
रमाचरणपंकजस्खलितयावकं चान्यतः ।
सुरोदितमुरो निजं सततमीक्षमाणं मुदा
सदाभिमतसिद्धये नमत माधवं साधवः ॥ १ ॥
धर्माधिकारि ० ।
शास्त्रे पराशरकृते विवृतिर्द्वितीया-
ध्याये विधीयत इहोदितवृत्तिसिद्ध्यै ॥ २ ॥

प्रथमाध्याये चतुर्णामपि वर्णानामैहिकामुष्मिकफलहेतू साधारणासाधारणौ धर्मौ निरूपितौ । इदानीं सर्ववर्णानां जीवनहेतुं साधारणधर्मं निरूपयितुं द्वितीयाध्यायमारभते । तत्राध्यायार्थं प्रतिजानीते । अतः परं गृहस्थस्य ० १ ॥ 15 *ślokas.*

III., beg. fol. 65:

विश्वस्यालंकरिष्णुस्त्रिभुवनजठरस्याप्यखिन्नः सहिष्णुर्
वारं वारं भविष्णुर्निजभजनकृतामर्थसिद्धौ वरिष्णुः ।
भक्तानां हृत्सु जिष्णुर्दितितनयभुवां संपदामाहरिष्णुर्
देवानां संवरिष्णुः रुहृदयहृदयेष्टाविरास्नास(? ० येष्वा-
[विरास्तां स) विष्णुः ॥ १ ॥
धर्माधिकारिकुलकैरव ० । विवृतितृतीयाध्याये विधीयत
इहोदितवृत्तिसिद्ध्यै ॥ २ ॥ ०
अतः परं प्रवक्ष्यामि जनने मरणे तथा ० १ ॥ 48 *ślokas.*

IV., beg. fol. 85:

सुरालयनिवासिनां मरकतप्ररोह ० १ ॥
धर्माधिकारि ० । क्रियते चतुर्थाध्यायप्रकारणकसुतादि-
विनिर्णयो (!) ऽत्र ॥ २ ॥ ०
अतिमानादतिक्रोधात् ० १ ॥ 33 *ślokas.*

Digitized by Microsoft®

V., fol. 105:

वामेनोत्क्षिप्य गोवर्धनमतिसुरतिन्यस्तदृष्टिः ० १ ॥

धर्माधिकारि ०। संस्कारसिद्धिमभिधातुमिहाहिताग्नेरार-
भ्यते विवरणांकिलपंचमे (!) ऽपि ॥ २ ॥ ०

वृकश्वानसृगालाद्यैर्दष्टो यस्तु द्विजोत्तमः ।
स्नात्वा जपेत्स गायत्रीं पवित्रां वेदमातरं ॥ १ ॥ ०

25 *ślokas.*

VI., fol. 113:

संवर्त्तोद्विलदुग्धांबु ० १ ॥

धर्माधिकारि ०। व्याख्यायते हिमालिनिकरणादिशुद्धीर्वक्तुं
पराशरवृत्ताविह षष्ठं (!) ॥ २ ॥ ०

अतः परं प्रवक्ष्यामि प्राणिहत्यासु निष्कृतिं ० १ ॥ ० 75 *ślokas.*

VII., fol. 134:

दध्ना वध्नाति कस्याप्यभिलम्भनयनं (?) ० ॥ १ ॥

धर्माधिकारि ० । द्रव्येषु शुद्धिमभिधातुमिहाखिलेषु
व्याख्यायते मनुविधामपि सप्तमो ऽयं ॥ २ ॥ ०

अथातो द्रव्यशुद्धिस्तु पराशरवचो यथा । ० १ ॥ 38 *ślokas.*

VIII., fol. 149:

आधाय प्रेमसाधारणमिव लगवान्पूर्वमस्मासु ० ॥ १ ॥

धर्माधिकारि ० । शास्त्रे पराशरकृते क्रियते विचारो
ऽध्यायेऽष्टमे निखिलगोवधशुद्धिसिद्धै ॥ २ ॥

गवां वंधनयोक्रेषु भवेन्मृत्युरकामतः । ० १ ॥ 41 *ślokas.*

IX., fol. 167:

यद्वत्कापुरुषादनुव्रजनतस्तच्चिंतसंरक्षणात्तत्त्वद्वा ० १ ॥

धर्माधिकारि ० । शास्त्रे पराशरकृते क्रियते व्यवस्था-
ध्याये ऽष्टमे ऽत्र नवमे विहितव्रतानां ॥ २ ॥ ० ।

गवां संरक्षणार्थाय ० १ ॥ 60 *ślokas.*

X., fol. 183:

प्रह्लादाह्लादहेतुः सकलसुरगणानंदकेतुः श्रुतीनां ० ॥ १ ॥

धर्माधिकारि ० । ० क्रियते ह्यगमार्गनविशुद्धिवचनं दशमे
विचारः ॥ २ ॥ ० ॥ चतुर्वेद्यो ० १ ॥ 41 *ślokas.*

XI., fol. 206:

पिंचतमसकृदूर्गं च सपुटेमुखं योः सुधां श्रियः(!) ० ॥ १ ॥

धर्माधिकारि ० । एकादशो विवरण क्रियते ऽधुनात्रा-
ध्यायेपराशरकृतावपनष्टसंशुचै (!) ॥ २ ॥ ०

अमेध्यरेतो ० १ ॥ 55 *ślokas.*

XII., fol. 227:

समाने शब्दार्थे तदनुगतवर्णे ऽपि च समे
स्वरूपे सामर्थ्ये सकलपुरुषादो दाहरणे (!) । ० १ ॥

धर्माधिकारि ० । तद्वादशे विवरणं क्रियते ऽधुनात्रा-
ध्याये महाद्यवयशुद्धिविचारणार्थं ॥ २ ॥ ०

दुःस्वप्नं यदि पश्येत्तु ० १ ॥ 82 *ślokas*; the last being, as in the Calcutta edition:

यथाध्ययनकर्माणि धर्मशास्त्रमिदं तथा ।
अध्येतव्यं प्रयत्नेन नियतं स्वर्गकामिना ॥ ८२ ॥ ०

The commentary concludes with five mostly very corrupt couplets, the last of which runs thus:

पराशरस्मृतेः व्याख्या जाताभिख्या प्रकाशिता ।
येषां नांतरात्मा नाशो यमनया प्रीयतां हरिः ॥ ५ ॥

इति श्रीधर्माधिकारिरामपण्डितात्मजनन्दपण्डितापरनामधेयविनायकपण्डितकृतौ पराशरस्मृतिविवृतौ विद्वन्मनोहरायां द्वादशो ध्यायः ॥ संवत् १८५८ वैशाखमासे शुक्लपक्षे नवमि ९ वारमंगलवारे ॥

The present commentary is referred to by *Nanda Paṇḍita* himself, in his *Keśava-Vaijayantī* on the *Vishṇusmṛiti*, which was written in 1622 A.D. For further particulars see no. 1342.

Another writer of the same name, the son of *Paṇḍita śrī Deva Mahāmahopādhyāya*, wrote the *Smārtasamuccaya* (Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 165) and *Jyotiḥśāstrasamuccaya* (ib. v., p. 80).

For another MS. of *Nanda Paṇḍita's* commentary, see Rāj. Mitra, Notices, v., p. 111.

[H. T. Colebrooke.]

1302.

2042d. Foll. 9; size 11 in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the last century; ten lines in a page.

Āṅgirasa-Dharmaśāstra, a treatise on defilement and expiation, in 168 *ślokas*; differing greatly from the *Āṅgirasa-smṛiti* of the Calc. Collection I., p. 554 (72 *ślokas*). Rather incorrect.

Digitized by Microsoft ®

It begins:

धर्मजिज्ञासुभिः सम्यगमितौजा महाद्युतिः ।
भारद्वाजादिभिः पृष्टः प्राब्रवीदेतदंगिराः ॥ १ ॥
आश्रमेषु [च] सर्वेषु वर्णानामनुपूर्वशः ।
प्रायश्चित्तविधिं कृच्छ्रं वक्ष्यमाणं निबोधत ॥ २ ॥
अन्त्यानामविशेषेण जगध्वानं (?l. जग्ध्वान्नं हि) द्विज-
[न्मनां ।
चांद्रं कृच्छ्रं तदर्धं च ब्रह्मक्षत्रविशां स्मृतं ॥ ३ ॥
चंडालकूपभांडेषु यः त्वपः पिबते द्विजः ।
प्रायश्चित्तं कथं तेषां वर्णे वर्णे विनिर्दिशेत् ॥ ४ ॥
चरेत्सांतपनं विप्रः प्राजापत्यं तु भूमिपः ।
तदर्धं तु चरेद्वैश्यः पादं शूद्रः समाचरेत् ॥ ५ ॥
चांडालोदकभांडेषु यः पिबेत्तृषितो जलं ।
तत्क्षणं तत्समुच्चार्य प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ ६ ॥
यदि चानुद्धृतं तोयं शरीरे तस्य जीर्यति ।
तदा विप्रः स्वशुद्ध्यर्थं कृच्छ्रं सांतपनं चरेत् ॥ ७ ॥
चांडालभांडसंस्पृष्टं पिबेच्चेत्तृषितो जलं ।
गोमूत्रयावकाहारस्त्रिरात्रेण विशुध्यति ॥ ८ ॥
यस्तु चांडालसंस्पृष्टं पिबेत्तोयं च कामतः ।
मनुसंतापनं (? तनु °) कृच्छ्रं चरेत् शुद्ध्यर्थमात्मनः ॥ ९ ॥ °
अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि नीलीशौचस्य यो विधिः ।
स्त्रीणां क्रीडार्थसंभोगे शयनीये न दुष्यति ॥ ३२ ॥
[(Calc. ed., śl. 12).

संध्या स्नानं जपो होमः स्वाध्यायः पितृतर्पणं ।
वृथा तस्य महायज्ञा नीलीरक्तस्य धारणात् ॥ ३३ ॥
पालनाद्विक्रयाच्चैव नीलीवृत्त्युपजीवनात् ।
पतितस्तु भवेद्विप्रस्त्रिभिः कृच्छ्रैर्विशुध्यति ॥ ३४ ॥
नीलीरक्तं यदा वस्त्रं विप्रो दोःषु (!) धारयेत् ।
अहोरात्रोषितो स्नात्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ३५ ॥ °
स्नानं रजस्वलायास्तु चतुर्थे ऽहनि शुध्यति ।
कुर्याद्रजसि निर्वृत्ते नानिवृत्ते कदाचन ॥ ४१ ॥
रजस्वलायाः प्रेतायाः संस्कारादीनि नाचरेत् ।
ऊर्ध्वं त्रिरात्रं स्नाताया शवे धर्मेण दाहयेत् ॥ ४२ ॥
रोगेण यद्रजः स्त्रीणामत्यंतं संप्रवर्तते ।
अशुद्धास्तु न तेन स्युस्तासां वैकारिको मदः ॥ ४३ ॥ °
भस्मना शुध्यते कांस्यं सुरया यन्न लिप्यते ।
सुराविण्मूत्रसंस्पृष्टं शुध्यते तापलेखनैः ॥ ५५ ॥
गवाघ्रातानि कांस्यानि शूद्रोच्छिष्टानि यानि च ।
शुध्यंते दशभिः क्षारैः श्वकाकोपहतानि च ॥ ५६ ॥
शुद्धिः सुवर्णरूप्याणां मारुतार्केंदुरश्मिभिः ।
गंडूषपादशौचं च कुर्यात्कांस्यस्य भाजने ॥ ५७ ॥
भूमौ निक्षिप्य षण्मासान्पुनराकारमादिशेत् ।
निर्लेपकांचनं भांडमद्भिरेव विशुध्यति ॥ ५८ ॥ °

This section, as will be seen, shows considerable resemblance to the 6th, 7th and 8th adhyāyas of the *Āpastambīya-Dharmaśāstra*, Calc. Dh. I., p. 574–78; and below, no. 1313; see also next MS.

It ends:

अनुच्छिष्टेन संस्पृष्टो येन चाचमनं चरेत् । [śl. 11)॥
तेनैवोच्छिष्टसंस्पृष्टस्त्रिरात्रेण विशुध्यति ॥ १६४ (Calc.,
शवसूते समुत्पन्ने सूतकं तु भवेद्यदि ।
शवेन शुध्यते सूतिर्न सूता शुध्यते शवं ॥ १६५ ॥
मृतकेन तु जातेन उभाभ्यां सूतकं यदि ।
पातकेन तु लिप्येत सूतकेनैव गच्छति ॥ १६६ ॥
सर्वव्रतेषु निर्दिष्टं पश्चात्सूतकिनो भवेत् ।
चीर्णव्रतेन निर्दिष्टं पश्चाद् ब्राह्मणभोजनं ॥ १६७ ॥
अधीते य इदं शास्त्रमुक्तमंगिरसा स्वयं ।
ऋषीणां सन्निधौ विप्रः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १६८ ॥
इति श्रीअंगिराप्रोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

Cf. Burnell, Index Tanj. MSS., p. 124*a*.

[GAIKAWAR.]

1303.

2042c. Foll. 2; size and writing as above. *Aṅgiraḥ-smṛiti* (?), in 32 ślokas. Very incorrect.

It begins:

गृहाश्रमादिधर्मेषु वर्णानामनुपूर्वशः ।
प्रायश्चित्तविधिं दृष्ट्वा त्वंगिरोवचनं यथा ॥ १ ॥
अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि नीलीशौचस्य यो विधिः ।
स्त्रीणां क्रीडार्थं संयोजने तथा (!) ॥ २ ॥
बालानां विक्रयो चैव लाक्षायाश्च विशेषतः ।
पतितस्तु भवेद्विप्रस्त्रिभिः कृच्छ्रैर्विशुध्यति ॥ ३ ॥
स्नानं दानं जपो होमः ° see above, śl. 33.

It ends:

अवासकीर्तिता नारी पुत्रभर्तृविवर्जिता ।
भोक्तुं प्रतिग्रहीतुं वा न तस्याः स्यात्कदाचन ॥ ३१ ॥

Digitized by Microsoft ®

स्त्रीधनानि तु ये मोहादुपजीवंति बांधवाः ।
नारीयानानि वस्त्राणि तेषां पापमधोगतिः ॥ ३२ ॥
इति अंगिरोप्रोक्तं स्मृतिधर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥

[Gaikawar.]

1304.

3245b. Foll. 2*a*–6*b*; size 15¼ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; 34–37 lines in a page.

Āṅgirasa-Dharmaśāstra, in twelve adhyāyas.

I. *Upodghāta*, begins (the first line partly rubbed out):

. . . . त्रिभुवनेश्वरं ।
धर्मस्य दर्शनात्राय (? l. र्थाय) अंगिरा ऋषिमब्रवीत् ॥
अथ त्रयाणां वक्ष्यामि प्रमाणं सिद्धिमादितः ।
धर्मस्य पार्षदस्यैव प्रायश्चित्तक्रमस्य च ॥
प्रायश्चित्तं चतुष्पादं विहितं कर्मकर्तृभिः ।
परिषद्दशधा प्रोक्ता त्रिविधा हि समासतः ॥
प्रमाणाभिहितं यत्तु तत्सर्वं गिरये सुखं ।
अप्रमेयप्रमाणस्य दुःखेनाभिगमोद्भवे ॥

II. *Parishadupasthānavidhi*:

अथ ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि उपस्थानस्य लक्षणं ।
उपस्थितेनभिन्याये (!) न व्रतादेशमर्हति ॥
सद्यो निःसंशयः पापो न भुंजीतानुपस्थितः । °

III. *Prāyaścittavidhāna*:

सत्येन द्योतते राजा सत्येन द्योतते रविः ।
सत्येन द्योतते वह्निः सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितं ॥

IV. *Parishallakshaṇakathana*:

प्रायो नाम तपः प्रोक्ता (!) तपोनिश्चय उच्यते ।
तपोनिश्चयसंयोगात् प्रायश्चित्तमिति स्मृतं ॥

V. *Prāyaścittanimnottārakathana*:

चतुर्वेद्यो विकल्पी च अंगविधर्मपाठकैः ।
यत्र चाश्रमिणो मुख्याः परिदे (!) षोडशावराः ॥

VI. *Prāyaścittōjananakathana*:

पणस्तु परिषत्कल्पस्य पल्पस्य (!) परिषद्वलं ।
कारिणं चाप्युपस्थानं बलं संध्यगवेदितं (!) ॥

VII. *Pāpapariganaṇa*:

आर्तीनां मार्गमाणानां प्रायश्चित्तानि ये द्विजाः ।
जान (!) प्रगच्छंति ते च यांति समंततः ॥

VIII. *Śūdrānnādinishedhakathana*:

आहिताग्निस्तु यो विप्रा[त्] प्रतिगृह्णाति गोव्रतः ।
भोक्तृणां समतां याति तिर्यग्योनिं च गच्छति ॥

IX. *Abhakshyaprāyaścittavidhi*:

अंतर्दशाहे भुक्तान्नं सूतके मृतके ऽपि वा ।
दशरात्रं पिबेद्भक्तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्य तु ॥

X. *Hiṃsāprāyaścittakathana*:

दंडादूर्ध्वं तु यद्येना (!) प्रहारेण निपातयेत् ।
द्विगुणं गोव्रतं तस्य प्रायश्चित्तं विधीयते ॥

XI. *Govadhaprāyaścittavidhi*:

उपपातकसंयुक्तो गोघ्नो भुंजीत यावकं ।
अक्षारलवणं रूक्षं षष्ठे काले ऽस्य भोजनं ॥

XII. *Kṛicchrādisvarūpakathana*:

अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि प्रायश्चित्तविधिं शुभं ।
यमधीत्य विमुच्यंते श्रुत्या स्मृत्या च वै द्विजाः ॥
सदा त्रिषवणं स्नायात् सकृत्स्नात्वा पयः पिबेत् ।
प्रातः समारंभं कुर्याज्जप्यस्तु नित्यशः (!) ॥

Colophon: इत्यंगीरसधर्मशास्त्रे कृछ्रादिस्वरूपकथनं (!) नाम द्वादशोध्यायः ॥

[Mack. Coll.]

1305.

2489i. Foll. 7; size 11 in. by 5 in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Ātreya-Dharmaśāstra, in nine adhyāyas [A.]

I. हुताग्निहोत्रमासीनमत्रिं वेदविदां वरं ।
पृच्छंति जातसंदेहा ऋषयः संशितव्रताः ॥ १ ॥
भगवन् केन दानेन जप्येन तपसैव च ।
मुच्यंते पातकैर्युक्तास्तन्नो ब्रूहि महामुने ॥ २ ॥
अत्रिरुवाच ।
अविख्यापितदोषाणां पापानां महतां तथा ।
सर्वेषां चोपपापानां (A. B.) शुद्धिं वक्ष्यामि तत्त्वतः॥३॥
प्राणायामैः पवित्रैश्च व्याहृतिप्रणवैस्तथा ।
पवित्रपाणिरासीनो ब्रह्मविन्यस्तमभ्यसेत् ॥ 10 (B 12) [ślokas.

II. प्राणायामांश्चरेत् त्रींस्तु (प्राणायामं चरेद्यस्तु B) यथा-[कालमतंद्रितः ।
अहोरात्रकृतं पापं तत्क्षणादेव नश्यति ॥ 13 *ślokas.*

III. अथ कार्यशतं साग्रं कृतं वेदश्च धार्यते ।
सर्वं तत्तस्य वेदाग्निर्दहत्यग्निरिवेंधनं ॥ 15 *ślokas.*

Digitized by Microsoft®

IV. अचीर्णप्रायश्चित्तानां यमविषयनरकपातनानि अपातितानां यदि कदाचिन्मानुष्यं भवति तदैतच्चिह्नांकितशरीरा जायंते । तद्यथा । अनृतवादी खलो ब्रह्महा कुष्ठी न्यासापहारी वानपत्यो ऽपि रत्नापहारी चात्यंतदरिद्रः । ° prose.

V. न स्त्री दुष्यति जारेण न विप्रो वेदकारगः ।
नापो मूत्रपुरीषेण नाग्निर्दहनकर्मणा ॥
बलात्कारोपभुक्ता वा चौरहस्तगतापि वा । [ślokas.
स्वयं चापि विपन्ना वा यदि वा विप्रवादिता ॥ 16

VI. सर्ववेदपवित्राणि तानि वक्ष्याम्यशेषतः ।
येषां जप्यैश्च होमैश्च पूयंते कल्मषावृताः ॥
followed by prose.

VII. अथातो रहस्यानि व्याख्यास्यामः । नटनर्तकगायनगांधर्विकश्वपाककारुकवीशोत्कट(विषोत्कट B)वीणाशास्त्रशकयवनकांबोजबाह्लीकखशद्रविडवंगपारशवील्वातदीनां(पारशयविल्वातातादीनां B) भुक्त्वा प्रतिगृह्य च स्त्रीगमने सहभोजने रहस्ये रहस्यातिप्रकाशे प्रकाश्यानि चरेत् ° mixed prose and verse.

VIII. त ऋषयः पुनरत्रिमाहुः । भगवन् किमेतानि प्रायश्चित्तानि भवंत्याहो स्विदन्यानि संति रहस्यानि व्याख्यास्यामः ° । mixed prose and verse.

IX. यो ध्याता यच्च तद्ध्यानं यद्ध्येयं यत्प्रयोजनं ।
सर्वाण्येतानि यो वेत्ति स योगं योक्तुमर्हति ॥ १ ॥ °
प्रत्याहारस्तथा ध्यानं प्राणायामो ऽथ धारणा ।
तर्कश्चैव समाधिश्च षडंगो योग उच्यते ॥ ६ ॥
यस्त्विदं पठते शास्त्रं विप्रेभ्यश्च प्रयच्छति ।
मुच्यते सर्वपापेभ्यो ब्रह्मलोकं स गच्छति ॥ ७ ॥

इत्यात्रीये धर्मशास्त्रे नवमो ऽध्यायः ॥ समाप्तं चात्रिप्रणीतस्मृतिधर्मशास्त्रं ॥

See Burnell, Index Tanjore MSS., p. 124*a*.

[GAIKAWAR.]

1306.

2096a. Foll. 6; size 9 in. by 6¼ in.; legibly written, in Devanāgarī; 15–18 lines in a page.

The same work [B.]

Colophon: इत्यात्रीये धर्मशास्त्रे नवमोध्यायः संपूर्णमगमत् । संवत् १८५७ आषाढकृष्ण ३० सोमे राजनगरे लिखिता ॥

[GAIKAWAR.]

1307.

913d. Foll. 20; size 13¼ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Ātreya-smṛiti, in 369 *ślokas*.

It begins:

हुताग्निहोत्रमासीनमत्रिं वेदविदां वरं ।
सर्वशास्त्रविधिज्ञातमृषिभिश्च नमस्कृतं ॥
नमस्कृत्य च ते सर्वे इदं वचनमब्रुवन् ।
हितार्थं सर्वलोकानां भगवन् कथयस्व नः ॥

It agrees on the whole with the second of the three treatises printed in the Calc. Dharm., as ascribed to *Atri* (I. 13–46).

It ends:

विद्यार्थी लभते विद्यां धनार्थी लभते धनं ।
आयुष्कामस्तथैवायुः श्रीकामो महतीं श्रियं ॥

इत्यत्रिमहर्षिस्मृतिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1308.

3245d. Foll. 10*b*–15*a*; size 15¼ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; 34–38 lines in a page.

Ātreya-Dharmaśāstra, in six adhyāyas.

I. भुक्ताग्निहोत्रमासीनमत्रिं व्रतवतां वरं ।
उपागता स्म पृच्छंति ऋषयः संशितव्रताः ॥
भगवन् केन दानेन जप्येन नियमेन च ।
शुध्यंते पातकैर्युक्तास्तान् ब्रवीष्व महामुने ॥

II. *Rahasyaprāyaścittakathana:*
प्राणायामांस्तु यः कुर्याद् यथाविधिरतंद्रितः । °

III. *Dānaprakaraṇakathana:*
अस्य कार्यशतं साग्रं कृतं वेदश्च साध्यते । °

IV. *Rahasyaprāyaścittakathana:*
अथातो रहस्यप्रायश्चित्तविधिं व्याख्यास्यामः । अगमनस्त्रीगमने भोजने रहस्ये पावमानमनुतिष्ठेत् । अथाप्सु निमज्जैत्वातरसमंदीधत्रिरात्रमावृत्य (!) °

V. *Pitṛimedhaprakaraṇa:*
उदक्यानरणे प्राप्त सूतिकामरणे तथा । °

Digitized by Microsoft®

VI. *Ācāraprakaraṇa:*

अस्नाताशी मलं भुंक्ते अजपिपूयशोणितं ।
अहुत्वाशी क्रमो (!) भुंक्ते अदाता विषमुच्यते ॥

Colophon: इत्यात्रेयधर्मशास्त्रे आचारप्रकरणं नाम षष्ठो स्मृतेरध्यायः ॥ इति आत्रेयस्मृतिः समाप्तं ॥

Cf. Calc. Dh. I. 1–12; 47–59.

[Mack. Coll.]

1309.

3246a. Foll. 1*a*–3*a*; size 8¾ in. by 7½ in.; 4to; coarse country paper; Telugu character; 19 or 20 lines in a page.

Atri-smṛiti; corresponding to the fifth adhyāya of the (*Vṛiddha-*)*Atri-saṃhitā*, Calc. Dh. I. 53.

It begins:

चतुष्कोणं ब्राह्मणस्य त्रिकोणं क्षत्रियस्य च ।
वर्तुलं चैव वैश्यस्य शूद्रस्याभ्युक्षणं तदा ॥
ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च श्रीहुताशन एव च ।
मंडलान्युपजीवंति तस्मात्कुर्वीत मंडलं ॥

It ends:

सर्वं गंगासमं तोयं राहुग्रस्ते दिवाकरे ।
सोमे ऽप्येवं न संदिग्धं तस्मात्स्नानं समाचरेत् ॥
इत्यत्रिकृतं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

[Mack. Coll.]

1310.

3247c. Foll. 5*a*–6*b*; size 10 in. by 7½ in.; 4to; Telugu character; 21–24 lines in a page.

The same section.

Beginning and end as above.

[Mack. Coll.]

1311.

3248c. Foll. 6*b*–8*b*; size 9½ in. by 7¾ in.; 4to; Telugu character; 18–20 lines in a page.

The same section.

[Mack. Coll.]

1312.

3249c. Foll. 5*b*–7*b*; size 10 in. by 7¾ in.; Telugu character; 20 lines in a page.

The same section of the *Atri-smṛiti.*

The last three MSS. were probably derived from the same original.

[Mack. Coll.]

1313.

723h. Foll. 8; size 12¾ in. by 5¾ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Āpastambīya-Dharmaśāstra, a treatise on expiations, in ten adhyāyas [A.]

It begins:

आपस्तंबं प्रवक्ष्यामि प्रायश्चित्तविनिर्णयं ।
दूषितानां हितार्थाय वर्णानामनुपूर्वशः ॥
परेषां परिवादेषु निवृत्तमृषिसत्तमं ।
विविक्तदेश आसीनमात्मविद्यापरायणं ॥
अनन्यमनसं शांतं सत्त्वस्थं योगवित्तमं ।
आपस्तंबमृषिं सर्वे समेत्य मुनयो ऽब्रुवन् ॥

The text, as printed in the Calc. Dh. I., pp. 567–584 agrees with that of these MSS. as to the number of *ślokas,* the only discrepancy in this respect being in the fifth adhyāya, where after śl. 2 these two MSS. insert the following half-śloka:

अहोरात्रेण वैश्यस्तु (अहोरात्रं तु वैश्यस्य B) पंचगव्येन [शुध्यति ।

These MSS. offer however numerous (and many better) various readings.

It ends:

देवद्रोण्यां विवाहेषु यज्ञेषु प्रततेषु च ।
कल्पितं सिद्धमन्नाद्यं नाशौचं मृतसूतके ॥
इत्यापस्तंबीये [धर्मशास्त्रे B] दशमो ऽध्यायः ॥

For the *Āpastambīya-Dharmasūtra,* see above, nos. 313–316.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1314.

69f. Foll. 41; size 10¾ in. by 3 in.; large, indifferent Devanāgarī writing; 4–6 lines in a page.

Āpastambīya-Dharmaśāstra. [B.].

Dated (for the whole volume): संवत् १८४८ भाद्रे मास्यसिते पक्षे नवम्यां भौमवासरे लिखितं देवरामेण धर्मशास्त्रसमुच्चयं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1315.

723a. Foll. 3; size 12¾ in. by 5¾ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Auśanasa-Dharmaśāstra, in 51 couplets on mixed castes.

It begins:

अतः परं प्रवक्ष्यामि जातिवृत्तिविधानकं ।
अनुलोमविधानं च प्रतिलोमविधिं तथा ॥

It ends:

एतत्संक्षेपतः प्रोक्तं जातिवृत्तं विभागशः ।
जात्यंतराणि दृश्यंते संकल्पादित एव तु ॥

इति श्री[उ marg.]शनसं धर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥

This is the first and smaller of the two treatises (*Auśanasa-dharmaśāstra* I., pp. 497–501) printed in the Calc. Dh., under the name of *Uśanas;* while the second (*Auśanasa-smṛiti* I., pp. 501–554) consists of nine adhyāyas (of together 628 *ślokas*). For a third treatise, ascribed to *Uśanas*, see next MS.

[H. T. Colebrooke.]

1316.

2489g. Foll. 8; size 11 in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Auśanasa-Dharmaśāstra, a treatise on the duties of castes, in seven adhyāyas of mixed prose and verse.

The MS. is very incorrect, and there are several lacunæ, especially one in the 4th chapter, for which two pages have been left blank.

I. beg.: तत्र जन्ममरणयोः कालें देशांतरयोः शैवं दशरात्रं मातापितृभ्यः सूतकं मातुरित्येके उपस्पृश्य - - - - प्रतुराहवाले (? प्रातरहःकाले) देशांतरस्मे वानग्निके वोराद्वाते अजाशके (!) अग्निप्रवेशे युद्धहे च सद्यः सौचानष्टपतितानिस्तनिंदिताचारैर्न सह संवसेत् । कृतलक्षणैर्दर्शनभाषणाद्विवर्जयेत् । दर्शने ज्योतिर्दर्शनं । स्पर्शने हृदयालंभनं । संभाषणे ब्राह्मणसंभाषणे ब्रह्मेण संभाषणं पुनरूपस्पर्शनं च ।

ध्यायः (!) शुद्धा भूमिर्गता यत्रणैवातृपी (!) भवेत् ।
अप्राप्तास्वेदमध्येन गंधवर्णरसात्मिकाः ॥ १ ॥

[II.?] रहःसु स्त्रीमुखं शुचि शुचयः फलपातने पक्षिणः प्रसवे वत्सः शृंगग्रहणे च ऊर्ध्वं नाभेः पुरुषः गौर्मेध्या पृष्ठतः पुरस्तादजः ° perhaps the beginning of this adhy. is wanting.

III. fol. 2*a*: अत ऊर्ध्वं वर्णविवेकं व्याख्यास्यामः। ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्रा इति चत्वारो वर्णा मुखबाहूरूपादप्रसवाः(? प्रभवाः) । तेषां ब्राह्मणः श्रेष्ठो वर्णः । °

IV. fol. 2*b*: न ब्राह्मणस्यापदं कुर्यान्न रुधिरं जनयेत् । यावंतो हि पांसवस्तेन रुधिरेण स्रुता भवंति तावंति वर्षसहस्राणि दारुणापातनानरके (?) तु भवति °

V. fol. 5*b*: अतः परं श्राद्धकल्पं व्याख्यास्यामः । तत्रादित एव पात्रपरीक्षा कार्या । पात्रमिति शोभनस्याख्या भवति । °

VI. fol. 6*a*: अथैतान्मंत्रबद्धो जपेन्नोपहसेत् ।

VII. fol. 7*b*:

ब्राह्मणस्यापराधेषु चतुर्युगे विधीयते ।
गुरुतल्पे सुरापाने स्तैन्यब्राह्मणहिंसयोः ॥

It ends:

यस्य पुत्रः शुचिर्दक्षः पूर्वे वयसि धार्मिकः ।
नियंता वा स दोषाणां स तारयति बांधवं ॥

यथा हि वेदाध्ययनं धर्मशास्त्रमिदं तथा ।
अध्येतव्यं ब्राह्मणेन मूर्धः(? सूर्य)पुण्यमभीप्सता ॥

इत्यौशनसे धर्मशास्त्रे सप्तमोध्यायः ॥ समाप्तं चेदमौशनसस्मृतिधर्मशास्त्रं ॥

[Gaikawar.]

Digitized by Microsoft®

1317.

723g. Foll. 3; size $12\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{3}{4}$ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Kāśyapa-Dharmaśāstra; on the duties of householders.

It begins: अथातः काश्यपीयान् गृहस्थधर्मान् व्याख्यास्यामः । आहिताग्निसेवानिरतो हुताग्निहोत्री स्नानऋतुकालगामी देवपितृमनुष्यभूतब्रह्मयज्ञान् सेवमान एकद्वित्रिचतुर्णां ब्राह्मणानां [भोजनं] कुर्वाणो व्रतनियमहोमजप्यपरो मातृपितृभक्तो दारापत्यपोषकः शेषान्नभोजी उपवासी त्रैवर्णिकभेदकसूचकान् परिहरमाणो लांगलवृत्तिः । तत्र च भूम्याः पाटने वृक्षच्छेदने नास्याधर्मो भवति । कूपसेतु[त]डागविप्रदेवतायतनभेदने प्रायश्चित्तं ब्राह्मणेभ्यो निवेद्य चतस्र आज्याहुतीर्जुहुयात् । इदं विष्णुरिति प्रथमा मा नस्तोक इति द्वितीया । युवा सुवासा इति तृतीया । दंष्ट्राभ्यामिति चतुर्थी । यं वनस्पतिमुत्पाटयेत् तस्यै च देवतायै पूर्णाहुतिं जुहुयात् । ०

अथाकालिकानि व्याख्यास्यामहे fol. 2*b*; अथ नैमित्तिकानि ० ib.; अथातः पात्राणां शौचविधिं ० fol. 3*a*.

It ends:

पिता वा यदि वा माता भ्राता वा यदि वेतरः ।
नरश्च कृतपापानां गतिं यां याति तां शृणु ॥
अनिवर्ती यथा श्येनो गच्छत्येव यमालयं ।
एवं च नरकं यांति कन्यास्वनृतकारकाः ॥
पुनः संपद्यते नारी गतमात्मानमात्मनि ।
अस्थिमात्रं त्वचं भित्त्वा शुक्रं तेजो बलं तथा ॥
शुल्केन ये प्रयच्छंति दुहितां लोभमोहिताः ।
ते यांति नरके घोरे यावदाभूतसंप्लवं ॥
गमनागमनायोगादेवं शुल्के विधीयते ।
एवं ज्ञात्वा च युक्तां तां कन्यां विंदेत सत्कुलात् ॥
तस्माद्दैवे च पित्र्ये च दासी स्यादथ सेविता (!) ।
क्रयक्रीता तु सा दासी न सा पत्नी विधीयते ॥
अग्निष्टोमातिरात्राणां शतं शतगुणीकृतं ।
प्राप्नोति पुरुषो दत्त्वा होममंत्रैरलंकृतां ॥
यस्तु सत्येन धर्मेण पिता समर्पयेत्सुतां ।
स प्रेत्य लभते स्थानं यथा दक्षः प्रजापतिः ॥

इति श्रीकाश्यपप्रोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

For the same, or a similar treatise (*Upakāśyapasmṛiti*), see Burnell, Index Tanj. MSS., p. 124*b*. [H. T. Colebrooke.]

1318.

723e. Foll. 9; size and writing as in preceding MS.

Dāksha-Dharmaśāstra, in seven adhyāyas.

It begins:

सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञः सर्ववेदविदां वरः ।
पारगः सर्वविद्यानां दक्षो नाम प्रजापतिः ॥ १ ॥
उत्पत्तिः प्रलयश्चैव स्थितिः संहार एव च ।
आत्मा चात्मनि तिष्ठेत आत्मा ब्रह्मण्यवस्थितः ॥ २ ॥
ब्रह्मचारी गृहस्थश्च वानप्रस्थो यतिस्तथा ।
एतेषां तु हितार्थाय दक्षः शास्त्रमकल्पयत् ॥ ३ ॥ ०

For the same treatise see Calc. Dh. I., pp. 383–402; Burnell, Index Tanj. MSS., p. 125*a*.

A. I. consists of 15 *ślokas*; II., of 43; III., of 31; IV., of $14\frac{1}{2}$; V., of 14 (the last five *ślokas* of the Calc. Dh. being omitted);

VI., of 15; beg.:

अशौचं तु प्रवक्ष्यामि जन्ममृत्युनिमित्तिकं ।
यावज्जीवं तृतीयं तु यथावदनुपूर्वशः ॥ १ ॥

It ends:

यज्ञकाले विवाहे च देवयागे तथैव च ।
हूयमाने तथा चाग्नौ नाशौचं नापि सूतकं ॥

VII., $53\frac{1}{2}$ *ślokas*, ends:

श्रावयित्वा त्विदं शास्त्रं श्राद्धकालेऽपि यो द्विजः ।
अक्षयं भवति श्राद्धं पितृंश्चैवोपतिष्ठते ॥

इति दाक्षे धर्मशास्त्रे सप्तमोऽध्यायः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1319.

3245f. Foll. 16*b*–22*a*; size $15\frac{1}{4}$ in. by $9\frac{1}{2}$ in.; folio; European paper; Telugu character; 36–38 lines in a page.

Daksha-smṛiti. In part different from the text of the Calc. Dh.

It begins as above. After the *sūtaka* chapter (5th), here ending:

न सूतकं यमुच्यं (!) स्याद् यावज्जीवं तु सूतकं ।
त्रिविधं सूत[कं] प्रोक्तं मरणं च तथाविधं ॥

Digitized by Microsoft®

It proceeds:

अतः परं प्रवक्ष्यामि योगशास्त्रस्य निर्णयं । ०

It ends: आत्मसंस्थापनं कृत्वा न किंचिदपि चिंतयेत्॥ इति दक्षस्मृतिः समाप्ता ॥

[MACKENZIE COLL.]

1320.

2489e. Foll. 10; size 11 in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Daksha-smṛiti. This text again differs considerably from that of the Calc. Dh., especially as regards arrangement of the matter. It consists of 197 *ślokas*, not divided into chapters.

The beginning is the same; *śloka* 79*b* coincides with the beginning of Adhy. III. सुधा ०; *śl.* 98–110 correspond to Adhy. V.; *śl.* 111–121 to the last 12 *ślokas* of Adhy. III.; *śl.* 122–133 to Adhy. IV., 1–15; *śl.* 135–148 to Adhy. VI. Then it proceeds:

अतः परं प्रवक्ष्यामि योगस्य विधिमुत्तमं ।
लोको वशीकृतो यैस्तु यैरात्मा च वशीकृतः ॥ ०

śl. 149–194 corresponding on the whole to Adhy. VII., 1–51.

For the last four verses of the edition, the MS. has the following:

अत्रात्मव्यतिरेकेण द्वितीयं नैव पश्यति ।
अतः शास्त्राण्यधीयंते श्रूयंते ग्रंथविस्तरात् ॥ ९४ ॥
योगमभ्यस्यमानस्य ध्रुवं कश्चिदुपद्रवः ।
विद्या वा यदि वाविद्या रशरंतु (!) जनार्दनः ॥ ९५ ॥
कृत्वा पर्यंकवंधं करकमलपुटे न्यस्य हृत्संज्ञदेशे [यः ।
नासाग्रे स्थाप्य दृष्टिं स्थिरनिभृतपदं निश्चलं स्वस्यका-
इच्छन्नोंकारमेकं स भवति सुकृती योगमार्गानुकारी
तत्त्वज्ञानेन सर्वं भुवि भुवनमिदं मंडलं याति भित्त्वा॥९६॥
य इदं पठेत् (r. पठते) शास्त्रं विप्रेभ्यश्च प्र[य]च्छति ।
सर्वपापविशुद्धात्मा ब्रह्मलोके न हीयते ॥ ९७ ॥

इति श्रीदक्षप्रजापतिप्रणीतं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ दक्षस्मृतिः समाप्ता ॥

[GAIKAWAR.]

1321.

69d. Foll. 11 (51–61 of vol.); size 10¾ in. by 3 in.; large, indifferent Devanāgarī writing of 1791 A.D.; five lines in a page.

Devala-smṛiti, consisting of 79 *ślokas* on defilement and purification.

It begins: अथ देवलस्मृतिः ॥

सिंधुतीरे समासीनं देवलं मुनिसत्तमं ।
समेत्य मुनयः सर्वे इदं वचनमब्रुवन् ॥ १ ॥
भगवन् म्लेच्छनीता हि कथं शुद्धिमवाप्नुयुः ।
ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राश्चैवानुपूर्वशः ॥ २ ॥
कथं स्नानं कथं शौचं प्रायश्चित्तं कथं भवेत् ।
किमाचारा भवेयुस्ते तदाचक्ष्व सविस्तरं ॥ ३ ॥
देवल उवाच । त्रिशंकुं वर्जयेद्देशं सर्वं द्वादशयोजनं ।
उत्तरेण महानद्या दक्षिणेन तु कीटकं (!) ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि विस्तरेण महर्षयः ।
मृतं सूते (!) तु दासीनां पत्नीनां चानुलोमिनां ॥ ५ ॥
स्वामितुल्यं भवेच्छौचं मृते स्वामिनि यौनिकं ।
अपेयं येन संपीतम[भ]क्ष्यं चापि भक्षितं ॥ ६ ॥
म्लेच्छैर्नीतेन विप्रेण अगम्यागमनं कृतं ।
तस्य शुद्धिं प्रवक्ष्यामि यावदेकं तु वत्सरं ॥ ७ ॥ ०

It ends:

उदरं प्रविशेद्यस्य पंचगव्यं विधानतः ।
यत्किंचिद् दुष्कृतं तस्य सर्वं नश्यति देहिनः ॥ ७८ ॥
पंच सप्ताष्ट दश वा द्वादशोहोपि (!) विंशतिः ।
म्लेच्छैर्नीतस्य विप्रस्य पंचगव्यं विशोधनं ॥ ७९ ॥

इति श्रीदेवलर्षिप्रोक्तं धर्मशास्त्रं ॥

See Burnell, Index Tanj. MSS., p. 125*a* (96 *ślokas*).

[H. T. COLEBROOKE.]

1322.

1300. Foll. 45; size 13½ in. by 6 in.; good, large Devanāgarī writing of 1800 A.D.; ten lines in a page.

Nāradīya-Dharmaśāstra.

Dr. J. Jolly has published the text, with extracts from commentaries, in the Bibliotheca Indica (1886); as well as an English translation of the work (1876).

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft ®

1323.

69a. Foll. 4; size and writing as last MS.

Budha-smṛiti. A set of rules on the duties of castes.

It runs as follows: अथ बुधस्मृतिः ॥ अथातो बुधधर्मशास्त्रं व्याख्यास्यामः ॥

श्रेयोऽभ्युदयसाधनो धर्मः ॥ गर्भाष्टमे ब्राह्मणो वसंत आत्मानमुपनयेत् ॥ एकादशे क्षत्रियो ग्रीष्मे ॥ द्वादशे वैश्यो वर्षासु॥ मेखलाजिनदंडकमंडलूपवीतानि धारयेत् ॥ वेदानधीत्य शुश्रूषां कुर्वन्दृष्टार्थांस्तनुयात् ॥ सावित्रीवेदव्रतोकोपनिषन्नोदानत्रिपुव-(l. सुप)र्णिकव्रतानि चरेत्॥ गुरुणानुज्ञातः स्नायात्॥ सवर्णां भार्यामुद्वहेत्॥ मातृतः पितृतः पंचमीं दशमीमन्यगोत्रजां ॥ ब्राह्मदैवार्षप्राजापत्यगांधर्वासुरपैशाचराक्षसाः॥ ऋतावुपेयात्॥ युग्मासु पुत्रमुत्पादयेत् ॥ गर्भाधानपुंसवनसीमंतोन्नयनसोष्यंतीकर्मनामकरणनिष्क्रमणान्नप्राशनचूडाकरणोपनयनं यावदग्न्याधानं ॥ तस्मिन् गृह्याणि देवपितृमनुष्यभूतपक्षकर्माणि कुर्यात्॥ अतिथीन्पूजयेद् भृत्यान्बंधून् पोष्यवर्गांश्च ॥ श्ववायसादिभ्यो भूमौ दत्त्वा ब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ पित्रष्टकापार्वणश्राद्धश्रावण्याग्रह[ाय]णीचैत्र्याश्वयुजीं च पाकयज्ञं कुर्यात्॥ अग्नीनाधायाग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यानि निरूढपशुरनूबंध्यः सौत्रामणीति हविर्यज्ञान्कुर्यात् ॥ अग्निष्टोमो ऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यः षोडशी वाजपेयो ऽतिरात्रो ऽप्तोर्याम इति सोमयागाननुतिष्ठेत् ॥ दया सर्वभूतेषु क्षान्तिरनुसूया शौर्य(? च)मनायासेन मंगलमकार्पण्यमस्पृहेति कुर्यात्॥ न्यायागतधनेन कर्माणि ॥ अध्यापनं याजनं प्रतिग्रहः सर्वक्रयविक्रयसंविभागपरिग्रहाधिगमशिलोंछनमयाचितकर्षण-वाणिज्यानि वृत्तयः ॥ तदसंभवे क्षत्रियवृत्त्या ॥ आपत्काले असाधु[भ्यः ?] प्रतिगृह्णीयात्॥ वृत्तिसंकरं न कुर्यात् ॥ कर्मवृत्तिसंकरौ स्वोत्कुलशुद्धर्थं॥ कृषिः पाशुपाल्यं वाणिज्यं वैश्यकर्म॥ शूद्रस्य विद्धि कर्म ब्राह्मणादीनां त्रयाणां भर्तृशुश्रूषाम-[? न]भिचरतस्तस्य गुरुभक्तिः प्रणामश्चेति धर्मः ॥ कृतकृतस्य वानप्रस्थं ॥ विरक्तस्य पारिव्राज्यं ॥ स्वधर्मानुष्ठानं वर्णानामाश्रमाणां च॥ विहिताकरणे प्रतिषिद्धसेवने यावन्नदकुर्वतो नरकप्राप्तिः ॥ विहितमकुर्वतो राज्ञा कारयितव्याः ॥ कंटकांश्छोधयेत् ॥ व्यवहारानेकार्थिनां निर्णयेत् ॥ बलवतश्चैतान्-(? l. बलवच्चैतान्) स्वधर्मे स्थापयेत्॥ तेषु परस्वे दंडं दापयेत् ॥ तथा कुर्वतः कारयतश्चोभयोर्धर्मसिद्धिः ॥ तस्य धर्मो विनातो (l. धर्मविनीतो) ऽव्यसनी निरूपितमंडलाध्यक्षः प्रक्षिपेत् संधिविग्रहासन(ने Berl.)यानसंश्रयद्वैधीभावान्कामार्थं(? l. कर्मार्थं) कारयेत्॥ बलीयांसं (°या ' MS. & Berl.)प्रणमयेत्॥ अनिच्छति पलायनं ॥ उपरुध्य परदुर्गं गृह्णीयात् ॥ मंत्रौषधिप्रयोगेण परं निःसंज्ञं (निःसंगं Berl.) कृत्वा राज्यं गृह्णीयात् ॥ गृहीत्वा देवब्राह्म[ण]पूजनं ॥ एवं कुर्वन्दृष्टमदृष्टं फलं [ल]भेतेति ॥ इति बुधप्रोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

For other MSS., see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 130 (? the original of the present copy); Burnell, Index Tanj. MSS., p. 125*b*; Weber, Cat. Berl. II., no. 1753.

[H. T. COLEBROOKE.]

1324.

69b. Foll. 9; size and writing as last MS.

Bṛihaspati-smṛiti, in 65 *ślokas*.

It begins: अथ वृहस्पतिस्मृतिः ॥

इष्ट्वा क्रतुशतं राजा समाप्तवरदक्षिणं ।
भगवंतं गुरुं श्रेष्ठं पर्यपृच्छद् वृहस्पतिं ॥ १ ॥
भगवन् केन दानेन सर्वतः सुखमेधते ।
यदक्षयं महार्घं च तन्मे ब्रूहि महातप[:] ॥ २ ॥
एवमिंद्रेण पृष्टो ऽसौ देवदेवपुरोहितः ।
वाचस्पतिर्महाप्राज्ञो वृहस्पतिरुवाच ह ॥ ३ ॥

It ends:

वृहस्पतिमतं पुण्यं ये पठंति द्विजातयः ।
चत्वारि तेषां वर्धंते आयुर्विद्या यशो बलं ॥

इति वृहस्पतिप्रणीतं धर्मशास्त्रं ॥

The MS. follows the same order of *ślokas* as the Calc. Dh. I., pp. 644–651; omitting, however, the following lines:—p. 646, ll. 13–20, 24; p. 647, ll. 1, 4, 5, 10–16; p. 648, ll. 2, 3, 20, 21; p. 649, ll. 3, 4, 23; p. 650, ll. 1, 3, 14–17.

[H. T. COLEBROOKE.]

1325.

2096b. Foll. 4; size 9 in. by $6\frac{1}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of last century; 14–16 lines in a page.

Bṛihaspati-smṛiti, in 76 *ślokas*.

It begins:

दृष्ट्वा शतक्रतुं राजा समाप्तवरदक्षिणा (!) ।
भगवान्महायशाः श्रेष्ठः समपृच्छद्वृहस्पतिं ॥ १ ॥
भगवन्° २ ॥ एवमिंद्रेण ° ३ ॥

Digitized by Microsoft ®

स्वागतेनाग्नयः प्रीता आसनेन शतक्रतुः ।
पितरः पादशौचेन सोमयः परमां गतिं ॥ ४ ॥
हिरण्यदानं गोदानं ० ४ ॥

This copy inserts the following lines:

After p. 645, l. 4:

धनुर्विंश्मते यत्र आपूर्तैर्यस्य धारणैः ।
तं गोचर्म जानियाद् (!) दत्त्वा पापैः प्रमुच्यते ॥ ९ ॥

After ib. l. 8:

निःशंकं चरते यत्र गवामेकोत्तरं शतं ।
गोचर्ममिति तद्ब्रूयाद् दृश्यते शास्त्रनिश्चयः ॥ १२ ॥

After ib. l. 14:

यथा बीजानि रोहंति प्रकीर्णानि महीतले ।
एवं कामाः प्ररोहंति भूमिदानसमन्विताः ॥ १५ ॥
इक्षुभिः संस्थितां भूमिं व्रीहीभिर्यवशाडुलैः ।
यो ददाति सुरश्रेष्ठ न स प्रच्यवते पुनः ॥ १६ ॥
सौवर्णा यत्र प्रासादा वासोद्धाराश्च मंडपाः ।
गंधर्वाप्सरसो यत्र तत्र गच्छति भूमिदः ॥ १७ ॥

After p. 646, l. 22:

षष्टिवर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः ।

It omits p. 647, ll. 8–11, 20, 21; p. 649, ll. 2–5, 14–16; p. 650, ll. 8, 9; and varies considerably in order, and otherwise, as regards p. 648, l. 9—p. 649, l. 1. [GAIKAWAR.]

1326.

3245a. Foll. 1*a*–2*a*; size 15¼ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; 38 and 41 lines in a page.

Bārhaspatya-smṛiti.

It begins:

इष्ट्वा क्रतुशतं राजा समाप्तवरदक्षिणः ।
मघवान् वाग्विदां श्रेष्ठं पर्यपृच्छद् बृहस्पतिं ॥
भगवन् केन दानेन स्वर्गतः सुखमेधते ।
तदक्षय्यं महार्घ्यं च त्वं ब्रूहि भवतां वर ॥
एवं पृष्टः स इंद्रेण देवदेवपुरोहितः ।
वाचस्पतिर्महातेजाः शतक्रतुमुवाच ह ॥
सुवर्णदानं भूदानं गोदानं चैव वासव ।
एतत्प्रयच्छमानो हि स्वर्गतः सुखमेधते ॥
सुवर्णं रजतं वस्त्रं मणिरत्नवसूनि च ।
सर्वमेतद्भवेद्दत्तं वसुधां यत्प्रयच्छति ॥
फालकृष्टां महीं दद्यात् सबीजां सस्यमालिनीं ।
यावत् सूर्यकरा लोकास्तावत्स्वर्गे महीयते ॥
यत्किंचित् ० । अपि गोचर्ममात्रेण ० ॥
सप्तहस्तेन (!) दंडेन त्रिंशद्दंडनिवर्तनं ।
दश तान्येव गोचर्म इति वेदविदो विप्रः (? विदुः) ॥
विप्राय दद्यात्सुगुणान्विताय ० । यावन्मही तिष्ठति ० ॥
यथा गौर्भरते वत्सं क्षीरिणी क्षीरमुत्सृजेत् ।
एवं दत्ता सहस्राक्ष भूमिर्भरति भूमिदं ॥
इक्षुभिः सहितां भूमिं व्रीहिभिर्यवशाडुलैः ।
यो ददाति सुरश्रेष्ठ न स प्रच्यवते दिवः ॥
शंखभद्रासनच्छत्रं वराश्या(l. चरस्या)वरयोषितः ।
भूमिदानस्य चिह्नानि फलमेतत्पुरंदर ॥
गामेकां रत्नमेकं वा भूमेरप्येकमंगुलं ।
हरन्नरकमाप्नोति यावदाभूतसंप्लवं ॥
बहुभिर्वसुधा दत्ता ० । यस्य यस्य यदा भूमिः ० ॥
भूमिं यः प्रतिगृह्णाति ० । तावुभौ पुण्यकर्मिणौ ० ॥
स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत वसुंधरां ।
षष्टिवर्षसहस्राणि विष्ठायां जायते कृमिः ॥
अन्यायेन हृता भूमिरन्यायेन त (? च) हारिता ।
हरतो हारकस्यैव दहत्यासप्तमं कुलं ॥ ०
पंचतन्मात्रते हंति साक्षी साक्ष्यं मृषा वदन् । ०

There is, throughout, a similar difference from the printed text both as regards arrangement and matter; but even the readings of these S. Indian MSS. are of some interest, as many of these verses are constantly quoted in grants of land.

This MS. has altogether 56 *ślokas*, ending thus:

निष्कत्रयमिदं रूप्यदंशदानप्रमाणिकं ।
अष्टगुंजासमं प्रश्निः (!) प्रश्नौ षड्भिस्तुला स्मृताः (!) ॥
तुलाद्वयं तु निष्कं स्यात् चतुर्निष्कं सुवर्णकं ।
अष्टमुष्टि भवेत् किंचित् किंचिदष्टौ च पुष्कलं* ॥
पुष्कलानि च चत्वारि आढकः परिकीर्तितः ।
आढकाश्चतुरो द्रोण इत्येवं मानलक्षणं ॥

इति बार्हस्पत्यस्मृतिः समाप्ता ॥

* अष्टमुष्टिर्भवेत्कुंचिः कुंचयो ऽष्टौ च पुष्कलम् । Kull. on M. 7, 126.

Digitized by Microsoft®

1327.

3246d. Foll. 10*a*–13*b*; size 8¾ in. by 7½ in.; 4to; Telugu character; 18–20 lines in a page.

Bṛihaspati-smṛiti. It begins:

इष्ट्वा क्रतुशतं राजा समग्रवरदक्षिणं ।
मघवान् वाग्मिनां श्रेष्ठः पर्यपृच्छद्बृहस्पतिं ॥ ०
भगवन् केन दानेन स्वर्गतः सुखमेधते ।
यदक्षयं महार्घं च तद्ब्रूहि वरतां (!) वर ॥
एवं पृष्टः स देवेन देवदेवपुरोहितः ।
वाचस्पतिर्महातेजाः पुरुहूतमुवाच ह ॥
गुरुरग्निर्द्विजातीनां वर्णानां ब्राह्मणो गुरुः ।
पतिरेव गुरुः स्त्रीणां सर्वस्याभ्यागतो गुरुः ॥
मुखतस्तुष्ट आदित्यः संभाषेण सरस्वती ।
स्वागतेनाग्नयः प्रीता आसनेन शतक्रतुः ॥
पितरः पादशौचेन अन्नाद्येन प्रजापतिः ।
वैश्वदेवे स्वयं ब्रह्म भुंजते हि ते त्रयः (!) ॥
अतिथिं चागतं दृष्ट्वा देशकाल(l. ले)पराङ्मुखः ।
षष्टिवर्षसहस्राणि विष्ठायां जायते क्रिमिः ॥
सुवर्णदानं गोदानं भूमिदानं च वासव ।
एतत्प्रयच्छमानो ऽपि स्वर्गतः सुखमेधते ॥
सुवर्णं रजतं वस्त्रं मणिं रत्नं वसुंधरां । ०

This text consists of 79 *ślokas.*

It ends:

न्यायार्जितस्य द्रव्यस्य द्वावनर्थौ प्रकीर्तितौ ।
अपात्रे प्रतिपत्तिश्च पात्रे च प्रतिपालनं ॥
दानपालनयोर्मध्ये दानात्श्रेयो ऽनुपालनं ।
दानात्स्वर्गमवाप्नोति पालनादच्युतं परं ॥
एकैव भगिनी मोके (? मोक्षे) सर्वेषामेव भूभुजां ।
न भोज्या न करग्राह्या विप्रदत्ता वसुंधरा ॥
इति बृहस्पतिकृतं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[MACK. COLL.]

1328.

2047c. Foll. 4; size 11 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Laghu-Bṛihaspati-smṛiti, in 49 *ślokas.*

It begins:

बृहस्पतिकृतं पुण्यं प्रवक्ष्यामि विशेषतः ।
यच्छ्रुत्वा तु नलो राजा सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १ ॥
इष्ट्वा [क्र]तुशतं राजा ० २ ॥ भगवन्केन ० ३ ॥
एवमिंद्रेण ० ४ ॥
स्वागतेनाग्नयः प्रीता आसनेन शतक्रतुः ।
विष्णुस्तु पादशौचेन अन्नाद्येन प्रजापतिः ॥ ५ ॥
पादशौचं तथाभ्यंगं दीपमन्नं प्रतिश्रयं ।
ये ददति सहस्राक्ष नोपसर्पंति ते यमं ॥ ६ ॥
सुवर्णदानं ० ७ ॥
अग्नेरपत्यं प्रथमं सुवर्णं
भूर्वैष्णवी सूर्यसुताश्च गावः ।
लोकास्त्रयस्तेन भवंति दत्ता
यः कांचनं गां च महीं च दद्यात् ॥ ८ ॥
सर्वेषामेव दानानामेकं जन्मानुगं फलं ।
हाटकक्षितिगौरीणां सप्तजन्मानुगं फलं ॥ ९ ॥
यः कश्चित्कुरुते पापं ० १० ॥
निःशंकं चरते यत्र गवामेकोत्तरं शतं ।
गोचर्म इति तद्ब्रूयात् ऋषिभिः परिकीर्तितं ॥ ११ ॥
दशहस्तेन ० १२ ॥
धेनुर्विश्रमते यत्र आकर्मोदरपूरितं ।
तं च हस्तं विजानीयात् राजहस्तः स उच्यते ॥ १३ ॥
विप्राय दद्यात्स्वगुणान्विताय ० १४ ॥
यथाप्सु पतितं तैलं तैलबिंदु विसर्पति ।
एवं भूमिकृतं दानं सस्ये सस्ये प्ररोहति ॥ १५ ॥
फालकृष्टां महीं दद्यात् सबीजां सस्यमालिनीं ।
यावत्सूर्यकृतान् लोकान् तावत्स्वर्गे महीयते ॥ १६ ॥
इक्षुभिः संततां भूमिं व्रीहिभिर्यवशाड्वलैः ।
यो ददाति सहस्राक्ष न स प्रच्यवते दिवः ॥ १७ ॥
यथा गौर्भरते वत्सं क्षीरिणी क्षीरमुत्सृजेत् ।
एवं दत्ता सहस्राक्ष भूमिर्भरति भूमिदं ॥ १८ ॥
शंखं भद्रासनं ० १९ ॥
आदित्यो वरुणो विष्णुर्ब्रह्मा ० २० ॥
सौवर्णा यत्र प्रासादा वासोद्धाराश्च कामदाः ।
गंधर्वाप्सरसो यत्र तत्र तिष्ठंति भूमिदाः ॥ २१ ॥
आस्फोटयंति ० २२ ॥
सगरस्य दिलीपस्य ययातेर्नहुषस्य च ।
अन्येषां च नरेंद्राणां त्यक्त्वा भूमिं दिवं गताः ॥ २३ ॥

Digitized by Microsoft®

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ २४ ॥ °

It ends:

आमपात्रे यथा न्यस्तं क्षीरं दधि घृतं मधु ।
विनाशं(!) पात्रदौर्बल्यात् न तत्पात्रं विधीयते ॥ ४५ ॥
[(Dh., p. 649, l. 10).

एवं गावो हिरण्यं च वस्त्रमन्नं महीं तिलान् ।
अविद्वान्प्रतिगृह्णीयात् भस्मीभवति काष्ठवत् ॥ ४६ ॥
अश्रोत्रियस्य विप्रस्य क्रियाहीनस्य पार्थिव ।
प्रतिग्रहो न दातव्यो न जले तारयेत् शिला ॥ ४७ ॥
श्रोत्रियाय कुलीनाय दरिद्राय पुरंदर ।
शांताय वै गृहस्थाय दत्तं भवति चाक्षयं ॥ ४८ ॥
एतेषु चैव यद्दत्तं दानं प्रेक्षेपु(? l. पात्रेषु) शक्तितः ।
कुलान्युद्धरते पुंसां दशपूर्वान्दशावरान् ॥ ४९ ॥

इति श्रीबृहस्पतिप्रोक्तं धर्मशास्त्रं लघु समाप्तं ॥ लघुबृहस्पतिस्मृतिः ॥ [Gaikawar.]

1329.

2489a. Foll. 5; size 11 in. by 5¼ in.; well written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Yama-smṛiti [A], a treatise on purification, different from the one printed in the Calc. Dh. I., pp. 560–567, but agreeing with that described in Burnell's Index of Tanj. MSS., p. 126*a*. It begins:

श्रुतिस्मृत्युदितं धर्मं वर्णानामनुपूर्वशः ।
प्राब्रवीदृषिभिः पृष्टो मुनीनामग्रणीर्यमः ॥ १ ॥
यो भुंजानो ऽशुचिर्वापि चंडालं पतितं स्पृशेत् ।
क्रोधादज्ञानतो वापि तस्य वक्ष्यामि निष्कृतिं ॥ २ ॥
षड्रात्रं वा त्रिरात्रं वा यथासंख्यं समाचरेत् ।
स्नात्वा त्रिषवणं विप्रः पंचगव्येन शुध्यति ॥ ३ ॥
भुंजानस्य तु विप्रस्य कदाचित् स्रवतो गुदं ।
उच्छिष्टत्वे ऽशुचित्वे च तस्य शौचं विनिर्दिशेत् ॥ ४ ॥
पूर्वं कृत्वा द्विजः शौचं पश्चादप उपस्पृशेत् ।
अहोरात्रोषितो भूत्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ५ ॥
निगिरन्यदि मेहेत (मेहेन्नत् B) भुक्त्वा वा मेहने कृते ।
अहोरात्रोषितो भूत्वा जुहुयात्सर्पिषाहुतिं ॥ ६ ॥
यदा भोजनकाले स्यादशुचिर्ब्राह्मणः क्वचित् ।
भूमौ निधाय तद् ग्रासं स्नात्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ ७ ॥
भक्षयित्वा तु तद् ग्रासमुपवासेन शुध्यति ।
अशित्वा चैव तत्सर्वं त्रिरात्रमशुचिर्भवेत् ॥ ८ ॥

Up to *śloka* 13, this treatise is very similar to the *Vṛiddha-Śātātapasmṛiti*, no. 1360, below.

It consists of 99 *ślokas*, the last but one of which is wanting in this MS.:

आपो देवगणाः प्रोक्ताः आपः पितृगणास्तथा ।
तस्मादप्सु जलं देयं पितॄणां हितमिच्छता ॥ ९६ ॥
[दिवा संध्यासु सततं (दिवा सूर्यांशुभिस्तप्तं B) रात्रौ
[नक्षत्रमारुतैः ।
संध्ययोरप्युभाभ्यां (° रप्युभाभ्यां B) च पवित्रं सर्वदा
[जलं ॥ other MSS.]
स्वभावयुक्तमव्याप्तममेध्येन सदा शुचि ।
भांडस्थं धरणीस्थं वा पवित्रं सर्वदा जलं ॥ ९७ ॥
[देवतानां पितॄणां च जले दद्याज्जलांजलीन् ।
असंस्कृतप्रमीतानां स्थले दद्याज्जलांजलीन् ॥ ९८ ॥]
श्राद्धे हवनकाले तु दद्यादेकेन पाणिना ।
उभाभ्यां तर्पणे दद्यादिति धर्मो व्यवस्थितः ॥ ९९ ॥

इति श्रीयमप्रणीतधर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ यमस्मृतिः समाप्ता ॥

[Gaikawar.]

1330.

2096c. Foll. 5; size 9½ in. by 6½ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; 13–19 lines in a page.

Yama-smṛiti. [B]. [Gaikawar.]

1331.

3247a. Foll. 1*a*–4*a*; size 10 in. by 7½ in.; 4to.; Telugu character; 21 or 22 lines in a page.

The same work [C].

Colophon: इति श्रीयमऋषिणा विरचितधर्मशास्त्रे सर्वधर्मप्रसंगो नाम प्रथमो ऽध्यायः ॥

[Mack. Coll.]

Digitized by Microsoft ®

1332.

3248a. Foll. 1*a*–5*a*; size 9½ in. by 7¾ in.; 4to.; Telugu character; 19–21 lines in a page.

The same work [D].

Colophon as in last MS.

[MACK. COLL.]

1333.

3249a. Foll. 1*a*–4*a*; size 10 in. by 7¾ in.; 4to; Telugu character; 19–21 lines in a page.

Another copy of the *Yama-smṛiti* [E]; with the same colophon as in last MSS. These three copies are probably derived from the same original. [MACK. COLL.]

1334.

3245e. Foll. 15*a*–16*b*; size 15¼ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; 39 or 40 lines in a page.

Yama-Dharmaśāstra, different from the preceding treatise.

It begins:

आश्रमस्थं सुखासीनं वेदशास्त्रविशारदं ।
अपृच्छनृषयो गत्वा यमं यतमानसं (? यतित° or संय°) ॥
ऋषयः । महापात[क]संयुक्ता उपपातकिनस्तथा ।
यैर्यैर्व्रतैर्विशुध्यंति (?यैर्विहितै°) तन्नो ब्रूहि महामुने ॥
यमः । दिवा वातार्कसंसृष्टं रात्रौ नक्षत्रमारुतैः ।
संध्याद्वयोर्वा संध्याभ्यां पवित्रं सर्वदा जलं ॥
स्वभावयुक्तमव्याप्तममेध्येन सदा शुचिः ।
श्वपादोष्ट्रहयाद्यैश्च मानुषैश्चरितं विना ॥
दृष्ट (?इष्ट्वा) स्नात्वा शुचिः सद्यो नरः संध्यादिरात्रिषु ।
अत्यादज्ञानते (? अद्यादज्ञानतो) भुक्त्वा चंडालान्नमथापि [वा ॥

It consists of 57 *ślokas* (*śl.* 38–57 in the *indravajrā* metre) ending thus:

केचिद्वदंत्येवमिमं प्रमाणं
नित्यं तज्जीवो म्रियते कदाचित् ।
वेदैश्च पृष्टमृषिभिश्च गीतं
चांद्रायणादीनीह पावनानि ॥
पापा यदिच्छंति हिताय कर्तुं
संसारमिच्छंति हिताय कर्तुं ।
संसारमिच्छंति फलं तदा स्यात्
ज्ञानप्रदीपेन तमोंधकारे ॥
इति यमकृतधर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

[MACK. COLL.]

1335.

723b. Foll. 4; size 12¾ in. by 5¾ in.; good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Likhita-Dharmaśāstra [A].

It begins:

इष्टापूर्ते तु कर्तव्ये ब्राह्मणेन प्रयत्नतः ।
इष्टेन लभते स्वर्गं पूर्ते मोक्षमवाप्नुयात् ॥

It consists of 97 *ślokas* (not numbered), which follow the order of the text in the Calc. Dh. II., pp. 375–382 (92 *ślokas*), with the following five additional verses:—after p. 377, l. 19, it inserts:

अग्नौ करणशेषं तु विश्वदेवादि हूयते ।
अन्यभावे तु विप्रस्य पाणावेवोपपादयेत् ॥
यो ह्यग्निः स द्विजो विप्रैर्मंत्रदर्शिभिरुच्यते ।
अजस्य दक्षिणे कर्णे पाणौ विप्रस्य दक्षिणे ॥
रजते च सुवर्णे च नित्यं वसति पावकः ।
यत्र यत्र प्रदातव्यं श्राद्धं कुर्वीत पार्वणं ॥

p. 380, last line, it reads:

उद्यताः सह धावंते सर्वे ये शस्त्रपाणयः ॥

and then inserts:

यद्येकोऽपि हनेत्तत्र सर्वे ते ब्रह्मघातकाः ।
बहूनां शस्त्रघातानां यद्येको कर्मघातकः ॥

after p. 381, l. 4, it inserts:

स तस्यैव व्रतं कुर्यात् तत्संसर्गविशुद्धये ।
महापातकिसंस्पर्शे स्नानमेव विधीयते ॥

It ends:

यत्र यत्र च संकीर्णमात्मानं मन्यते द्विजः ।
तत्र तत्र तिलैर्होमो गायत्र्यष्टशतं जपेत् ॥
इति श्रीलिखितप्रोक्तं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

1336.

2047e. Foll. 5; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Likhita-Dharmaśāstra, in 94 *ślokas* (numbered) [B].

Rather incorrect.

This MS. has the same additional five *ślokas* as A; but omits p. 377, ll. 5, 8, 14, 15, 17–19.

[GAIKAWAR.]

1337.

2096d. Foll. 3; size 9½ in. by 6½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D.; 13–16 lines in a page.

A shorter recension of the same treatise, but ascribed to *Śaṅkha.* It consists of only 71 *ślokas* (numbered), and otherwise also differs very considerably in its readings from the foregoing MSS.

It begins:

इष्टापूर्तौ तु कर्तव्यौ ब्राह्मणेन विशेषतः ।
इष्टेन लभते स्वर्गं मोक्षं पूर्तेन विंदति ॥ १ ॥

एकाहमपि कौंतेय भूमिस्थमुदकं कुरु ।
कुलानि तारयेत्सप्त यत्र गौर्वितृषी भवेत् ॥ २ ॥ °

On p. 376 (Calc. Dh. II.), ll. 4–9, 18–21 are omitted in this MS. In the first part of this version there is more agreement with the larger treatise than in the latter part.

It ends:

बालस्त्वे तद्दशाहे तु प्रेतत्वं यदि गच्छति ।
सद्य एव विशुद्धिः स्यात् नाशौचं नैव सूतकं ॥

[Dh. II., p. 382, ll. 8, 9.

अहस्त्वदत्तकन्यास्तु बालेषु च विशोधनं ।
कुर्वंनैवाशिनौयातमातुलश्रोत्रिये तथा (!) ॥ ६४ ॥

आ दंतजन्मनः सद्यः आ चौडान्नैशिकी स्मृता ।
त्रिरात्रं तु व्रतादेशाद्दशरात्रमतः परं ॥ ६५ ॥

ज्येष्ठो भ्राता यदा तिष्ठेदाधानं नैव कारयेत् ।
अनुज्ञातस्तु कुर्वीत शंखस्य वचनं यथा ॥ ६६ ॥

आममांसं घृतं क्षौद्रं स्नेहश्च फलसंभवाः ।
म्लेच्छभांडस्थिता ह्येते निष्क्रांताः शुचयः स्मृताः ॥ ६७ ॥

दिवा कपित्थछायासु रात्रौ दधिफलेषु वा ।
धात्रीफलेषु सप्तम्यां (!) अलक्ष्मीर्वसते सदा ॥ ६८ ॥

शूर्पवातनखाग्रांतकेशवंधघटोदकं ।
मार्जनीरेणुसंस्पर्शो हंति पुण्यं दिवा कृतं ॥ ६९ ॥

अर्धवासस्तु यः कुर्याज्जपहोमक्रिया द्विजः ।
तत्सर्वं राक्षसं विंद्या (? विद्याद्) बहिर्जानु च यत्कृतं॥७०॥

यत्र यत्र च संकीर्णं पश्यत्यात्मं न संशयं (!) ।
तत्र तत्र तिलैर्होम (l. °मो) गायत्र्यावर्तनं तथा ॥ ७१ ॥

इति शंखकृते शंखस्मृतिः संपूर्णा ॥

[GAIKAWAR.]

1338.

3246e. Foll. 13*b*–16*b*; size 8¾ in. by 7½ in.; 4to; coarse Indian paper; Telugu character; 13–24 lines in a page.

Another similar shorter recension of the *Likhita-smriti,* likewise ascribed to *Śaṅkha.* Though agreeing in many respects with the preceding version, it yet differs from it considerably, both in regard to matter and various readings. It also has a special introduction (whence it might be called *Dālbhya-smṛiti*); viz.:

कृताभिषेकं तु दाल्भ्यमाश्रमे समुपस्थितं ।
पर्यपृच्छंस्तु धर्मांश्च ऋषयो वेदपारगाः ॥

धर्माधर्मविवेकं च शुद्धिं जातमृतस्य च ।
अव्यङ्क्यानि च वस्तूनि मासशुद्धिं तथैव च ॥

श्राद्धकष्टं च [? ब्राह्मणं] गोघ्नं चंडालसंकरं ।
परिवित्परिवेत्ता च कथये ऽहं यथातथं ॥

दाल्भ्य उवाच ।

स्मृतिसारं प्रवक्ष्यामि यथा शंखेन भाषितं ।
इष्टापूर्तविधींश्चैव प्रायश्चित्तविधिं तथा ॥

इष्टापूर्ते च कर्तव्ये ब्राह्मणेन प्रयत्नतः ।
इष्टेन लभते मोक्षं पूर्तो स्वर्गं विधीयते ॥

भूमिदानेन ये लोका गोदानेन च कीर्तिताः ।
तान् लोकान् प्राप्नुयात्सर्वान् पादपानां प्ररोपणे ॥ °

Digitized by Microsoft®

There are altogether 74 *ślokas*, ending thus:

वालकोंतदेशाहे तु ° । सद्य एव विशुध्य स्याद ° ॥
आ दंतजन्मनः ° । आविवाहत्रिरात्रं स्यादृशरात्रमतः परं॥
अहस्त्वदत्तकन्यासु ° ।
कुर्वंत्येवाप्यनूचाने मातुलश्रोत्रियेषु च ॥
आदावारभ्य चाशौचं संयो[गो] यस्य नाग्निभिः ।
दहनाद्येव कर्तव्यं यस्य वैतानिको विधिः ॥
शावाशौचे समुत्पन्ने सूतकं तु यथा भवेत् ।
शावेन शुध्यते सूतिर्न सूता [शाव]शोधनं ॥
दाराग्निहोत्रसंयोगं यः करोत्यग्रजे स्थिते ।
परिवेत्ताशी विज्ञेयः परिवित्तस्तु पूर्वजः ॥
परिवित्तिः परिवेत्ता यया च परिविंदति ।
सर्वे ते नरकं यांति दातृयाजकपंचमाः ॥
[(Manu III. 171-2).

कुब्जे वामनषंडेषु गद्गदेषु जडेषु च ।
जात्यंधे भदरे मूके न दोषः परिवेदने ॥
पितृव्यपुत्राः सापत्न्याः परनारीसुताश्च ये ।
दाराग्निहोत्रसंयोगात्न दोषः परिवेदने ॥

[The preceding six *ślokas* do not occur in the other version].

ज्येष्ठो भ्राता यदा ° । अनुज्ञातस्तु कुर्वीत ° ॥
आममांसं ° ।
शूद्रभांडस्थिता दृष्टा शुद्धाः पात्रांतरं गताः ॥
दिवा कपित्थछायायां रात्रौ दधिशमीषु च ।
धात्रीफलेषु सप्तम्यां दुर्लक्ष्मी वसते सदा ॥
यत्र यत्र तु संकीर्णमात्मानं मन्यते द्विजः ।
तत्र तत्रैति वै होमो गायत्र्यावर्तनं तदा ॥
य इदं धर्मशास्त्रं तु शंखप्रोक्तं पठेद् द्विजः ।
श्रद्दधानो ऽनसूयश्च पुण्यांल्लोकानवाप्नुयात् ॥
इति शंखकृतं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[Mack. Coll.]

1339.

1749a. Foll. 78; size 8½ in. by 3 in.; legibly written in Devanāgarī, about the end of the 17th century; eight or nine lines in a page.

Vasishṭhásmṛiti, a compendium in ten adhyāyas, of religious duties enjoined on the votaries of *Vishṇu*, ascribed to *Vasishṭha*.

The work begins:

गुरुमिक्ष्वाकुवंशस्य वसिष्ठं ब्रह्मसंभवं ।
पप्रच्छुर्मुनयः सर्वे पराशरपुरोगमाः ॥
भगवन् भवता प्रोक्ता यज्ञदानव्रतादयः ।
वर्णाश्रमाणां कर्तव्यास्तथा राज्ञां महीभृतां ॥
अधुना श्रोतुमिच्छामो विप्राणां विष्णुसेविनां ।
कीदृग्विधाः प्रकर्तव्या नित्यनैमित्तिकाः क्रियाः ॥
वैष्णवानां मुनिश्रेष्ठ ब्रूहि सर्वमशेषतः ।
श्रीवसिष्ठ उवाच ।
शृणुध्वं मुनयः सर्वे सर्वधर्मं सनातनं ॥
वैष्णवानां च विप्राणां यद्यदाचरणं शुभं ॥
सर्गादौ ब्राह्मणाः सृष्टाः वैष्णवत्वेन चोदिताः ।
इतरे च त्रयो वर्णा ब्रह्मणा विष्णुसेविना ॥
तस्माच्च वैष्णवा विप्राः प्रकटा द्विजसत्तमाः ।
अवैष्णवत्वं विप्राणां महापातकसंमितं ॥
अवैष्णवाश्च ये विप्राः सर्वकर्मसु गर्हिताः ।
रौरवं नरकं प्राप्य चाण्डालीयोनिमाप्नुयुः ॥ ° ॥
वैष्णवत्वेन संसिद्धिं लभते नात्र संशयः ।
नारायणं परं ब्रह्म ब्राह्मणानां हि दैवतं ॥
सोमसूर्यादयो देवाः क्षत्रियाणां विशामपि ।
शूद्रादीनां तु रुद्राद्या अर्चनीयाः प्रयत्नतः ॥
यत्र रुद्रार्चनं प्रोक्तं पुराणेषु स्मृतिष्वपि ।
तदब्रह्मण्यविषयमेवमाह प्रजापतिः ॥

Adhyāyas II.–IV. treat of the *saṃskāras* ordained for *Vaishṇava brāhmaṇas*; A. V., of the duties of women; A. VI. and VII., of tho propitiation (*ārādhana*) of *Vishṇu*; A. VIII., of *śrāddha*; A. IX., of *āśauca*; A. X., of the setting up and inauguration of statues of *Vishṇu*.

It ends:

प्रतिष्ठासु च कर्तव्यो विधिरेष उदाहृतः ।
गृहार्चनं च कर्तव्यं विधिं वक्ष्यामि सत्तमाः ॥
स्नापयेत्पञ्चगव्येन मन्त्रपूतजलेन च ।
मन्त्रेणावाहयेद्देवं परो (? l. परे) व्योम्नि स्थितं विभुं ॥

Digitized by Microsoft®

महाभागवतः स्पृष्ट्वा मन्त्ररत्नं जपेत्सुधीः ।
दद्यात्पुष्पाञ्जलिं पश्चात्तेनैव शतसंख्यया ॥
आज्यं तेनैव होतव्यमष्टोत्तरशतं ततः ।
उपचारैः समभ्यर्च्य नमस्कुर्याच्च भक्तितः ॥
वैष्णवान् भोजयेत्पश्चाद्दक्षिणाभिः प्रतोषयेत् ॥
इति वसिष्ठस्मृतौ दशमो ऽध्यायः समाप्तः ॥

This is one of the spurious sectarian codes. There are several other versified *smṛitis*, ascribed to *Vasishṭha*, for which cf. West and Bühler, Digest 3rd ed., pp. 28, 52; Burnell, Tanjore Cat., p. 127*a*. For the older *Vāsishṭha-Dharmaśāstra* see above, nos. 1251–54.

[H. T. Colebrooke.]

1340.

913a. Foll. 65; size 13¼ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Vaishṇava-Dharmaśāstra (*Vishṇu-smṛiti*); Institutes of Law in 100 adhyāyas, which profess to have been taught by *Vishṇu* to his consort *Lakshmī*.

It begins:

ब्रह्मरात्रौ (° रात्र्यां other MSS.) व्यतीतायां विबुद्धे
[(प्रबुद्धे v. l.) पद्मसंभवे ।
विष्णुः सिसृक्षुर्भूतानि ज्ञात्वा भूमिं जलानुगां ॥

Prof. J. Jolly has published a critical edition of this work in the Bibliotheca Indica (1881), and an English translation, in the Sacred Books of the East, vol. vii.

[H. T. Colebrooke.]

1341.

540. Foll. 72; size 9½ in. by 2½ in.; fairly written, in Devanāgarī, c. 1750 A.D.; seven lines in a page.

The same work.

One or two leaves have been lost at the end, the MS. breaking off shortly after the beginning of the 97th adhyāya.

[H. T. Colebrooke.]

1342.

915. Foll. 299; size 12½ in. by 5¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; fifteen lines in a page.

Vishṇu-smṛiti, with a commentary, entitled *Keśava-Vaijayantī*, composed, at Benares, in Saṃvat 1679 (1622 A.D.), by *Nanda Paṇḍita*, son of *Rāma Paṇḍita*.

The commentary begins:

श्रीवत्सांकितवक्षसः प्रणयिनो नित्यार्चने संविधाम्
आधातुं निहितं गिरींद्रसुतयोत्संगे णं (? मणिं) धूर्जटेः ।
चूडाचुंबिकलंकपंकिलकलं चंद्रं मृणालभ्रमाद्
आदातुं करमुत्क्षिपंतमसकृद्धुंढिं चिरं भावये ॥ १ ॥ °

Ninety-three introductory verses, the last but one of which runs thus:

काश्या[:] कर्माधिकारिप्रथितकुलमणिर्धर्मशास्त्रैकनिष्ठः
श्रीमा[ञ्श्रीम]न्महीपत्यविधबुधसुतानंतसूरेस्तनूजः ।
श्रीरामस्तस्य सूनुः प्रथितबहुकृतिर्धर्मशास्त्रेषु नंदो
व्याचष्टे केशवीयप्रणयपरवशो वैष्णवं धर्मशास्त्रं ॥ ९२ ॥

It ends:

वर्षे विक्रमभास्करस्य गणिते नंदाद्रिषड्भूमिभिः १६७९
पूर्णे कार्त्तिकमासि वृश्चिकगते भानौ वृषस्थे विधौ ।
काश्यां केशवनायकस्य नृपतेराज्ञामवाप्य स्मृतेर्
विष्णोर्व्याकृतिमाचकार विमलां श्रीनंदशर्मा सुधीः ॥ ७ ॥
इति श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीवशिष्ठवंशावतंसश्रीकोडपना-
यकात्मजश्रीतम्मसानायकापरनामधेयश्रीकेशवनायकप्रोत्साहि-
तश्रीवाराणशीवासिधर्माधिकारिश्रीरामपंडितात्मजश्रीनंदपंडि-
तकृतौ विष्णुस्मृतिविवृतिः श्रीमती केशववैजयंती समाप्ता ॥

According to V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxii., *Nanda Paṇḍita* of Benares was descended from *Śrī Lakshmīdhara*, who originally resided at Bidar in Southern India, but subsequently went to live at Benares: 'from him *Nanda Paṇḍita* was sixth in descent (viz. *Śrī L.*—*Śrī Krishṇa*—*Mahīpati*—*Ananta*—*Rāma*—*Nanda P.*); and persons belonging to the ninth generation after *N. P.* are still flourishing in Upper India' (see complete genealogical chart). Thirteen works are there

Digitized by Microsoft®

attributed to *Nanda*, viz. 1. *Dattakamīmāṃsā* (no. 1539); 2. *Navarātrapradīpa*; 3. *Smṛitisindhu*; 4. *Harivaṃśavilāsa* (three sections: *dānakautuka*, *āhnikak.* and *saṃskārak.*); 5. *Bālabhūshā* (this comm. on 6., is by *Bālakṛishṇa*, acc. to Bik. Cat., p. 476); 6. *Tattvamuktāvalī*; 7. *Mādhavānanda-nāṭaka* (rather *kāvya*); 8. *Keśava-Vaijayantī*; 9. *Vidvanmanoharā* (on *Parāśarasmṛiti*, see no. 1301); 10. *Śrāddhakalpalatā* (no. 1730); 11. *Tīrthakalpalatā*; 12. *Kālanirṇayakautuka* (part of 3.); 13. *Kāśīprakāśa*.—*Govinda*, author of the *Jyotisha-Ratnasaṃgraha*, is said to have been *Nanda's* eldest brother.

[H. T. Colebrooke.]

1343–1345.

1543–1545. Foll. 219, 98 and 282 resp.; size 11 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Nanda Paṇḍita's Keśava-Vaijayantī.

Vol. I. contains adhyāyas 1–18; II., adhy. 19–32; III., adhy. 33–100.

[H. T. Colebrooke.]

1346, 1347.

1246, 1247. Foll. 1–187, 188–337 resp.; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D.; 10–12 lines in a page.

The same work.

Vol. I. terminates in the middle of the comment on adhy. 16, *sūtra* 3.

[H. T. Colebrooke.]

1348.

723d. Foll. 5; size 12¾ in. by 5¾ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

[*Laghu*-]*Vaishṇava-Dharmaśāstra*, or [*Laghu*-]*Vishṇu-smṛiti*; a treatise on *ācāra*, in 107–109 *ślokas*, here divided into five chapters.

I. ऋषिमेकाग्रमासीनं विष्णुं मतिमतां वरं ।
पप्रच्छुर्मुनयः सर्वे कलापग्रामवासिनः ॥ १ ॥
कृतयुगे क्षयक्षीणे नष्टो धर्मः सनातनः ।
तेन वै शीर्यमाणेन धर्मेण परमार्थितः ॥ २ ॥
त्रेतायुगे तु संप्राप्ते कर्तव्यश्चास्य संग्रहः ।
यथा संप्राप्यते ऽस्माभिस्तत्त्वं नो वक्तुमर्हसि ॥ ३ ॥
वर्णाश्रमाणां यो धर्मो विशेषश्चैव यः कृतः ।
भेदस्तथैव तेषां यस्तन्नो ब्रूहि द्विजोत्तम ॥ ४ ॥
ऋषीणां समचित्तानां त्वमेव परमोत्तमः ।
धर्मस्येह समस्तस्य नान्यो वक्तास्ति सुव्रत ॥ ५ ॥
श्रुत्वा धर्मं च हृष्यामो यथावत्परिभाषितं ।
तस्माद्विद्धि द्विजश्रेष्ठ सर्वकामा इमे द्विजाः ॥ ६ ॥
इत्युक्त ऋषिभिस्तैस्तु मुनिस्तु प्रीतमानसः ।
अनाद्यः श्रूयतां धर्मो वक्ष्यमाणो यथाक्रमात् ॥ ७ ॥
ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः शूद्रश्चेति तथापरः ।
एतेषां धर्मसारं यद्वक्ष्यमाणं निबोधत ॥ ८ ॥
ऋतावृतौ तु संयोगाद् ब्राह्मणो जायते स्वयं ।
तस्माद्विप्रस्तु संस्कारं गर्भादौ तु नियोजयेत् ॥ ९ ॥
जातकं कर्म कुर्यात्तु पुत्रे जाते तु वैदिकं ।
बहिर्निष्क्रमणं कुर्यान्नामकर्म दशोर्ध्वतः ॥ १० ॥
षष्ठे मासे तु संप्राप्ते अन्नप्राशनमाचरेत् ।
तृतीये ऽब्दे तु संप्राप्ते केशकर्म च कारयेत् ॥ ११ ॥
सीमंतोन्नयनं कर्म न स्त्रीसंस्कार इष्यते ।
गर्भस्यैव तु संस्कारो गर्भे चैव प्रयोजयेत् ॥ १२ ॥ °

II. अथातः संप्रवक्ष्यामि गृहिणां धर्ममुत्तमं ॥ २७ ॥
प्राजापत्यं पदस्थानं सम्यक्स्थानं निबोधत ।
सर्ववर्णाः समुत्थाय कृतशौचः समाहितः ॥ २८ ॥

III. गृहस्थो ब्रह्मचारी वा वनवासं यदा व्रजेत् ।
चीरवल्कलधारी स्यादकृष्टं चाशयेन्मुनिः ॥ ४७ ॥

IV. ब्रह्मचारी गृहस्थो वा वानप्रस्थो ऽथ वा मुनिः ।
विरक्तः सर्वकामेभ्यः पारिव्रज्यं (A. B.) समाश्रयेत् ॥ ६२ ॥

V. राज्ञां पुण्यवतामाज्ञा त्रिवर्गपरिरक्षणं ।
रक्षमाणस्तु यो धर्मस्तत्त्वतस्तन्निबोधत ॥ ९५ ॥
तेजः सत्यं व्रते दीक्षा संग्रामेष्वपलायिता ।
दानमीश्वरभावश्च क्षात्रधर्मः प्रकीर्तितः ॥ ९६ ॥ ° - -
कुर्याच्छूद्रश्च शुश्रूषां विप्रक्षत्रविशां क्रमात् ।
कुर्यादितरयोर्वैश्यः क्षत्रियो ब्राह्मणस्य तु ॥ १०६ ॥

Digitized by Microsoft®

परिव्राजिस्तु (? ० ज्या तु or ०जिस्तु) संप्राप्तिर्ब्राह्मणस्य
[विधीयते ।
आश्रमाणामयं धर्मो मया प्रोक्तः सनातनः ॥ १०७ ॥
यद्यत्र विदितं किंचित्तद्न्येभ्यो विनिश्चयेत् ॥ १०८ ॥
इति वैष्णवे धर्मशास्त्रे पंचमो ऽध्यायः ॥ इति विष्णुस्मृतिः समाप्ता ॥

For yet a third *Vishṇusmṛiti* see Calc. Dh. I., pp. 60–69; Burnell, Index Tanj. MSS., p. 127*a*.

[H. T. Colebrooke.]

1349.

2489k. Foll. 6; size 11 in. by 5¼ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same work.

This rather incorrect MS. has 109 *ślokas*, not divided into chapters; and it differs considerably in its readings from the other MS.

It begins:

विष्णुमेकाग्रमासीनं श्रुतिस्मृतिविदां वरं ।
पप्रच्छुर्मुनयः सर्वे कलापग्रामवासिनः ॥ १ ॥
कृतयुगे ह्यपक्षीणे तु प्रोक्त धर्म(!) सनातनः ।
तेन वैश्वर्यमोहेन(!) धर्मो न प्रतिपादितः ॥ २ ॥ ०

It ends:

कुर्याच्छूद्रस्तु शुश्रूषां ब्रह्मक्षत्रविशां क्रमात् ।
कुर्यादुत्तरयोर्वैश्यः क्षत्रियो ब्राह्मणस्य तु ॥ १०७ ॥
आश्रमास्तु त्रयः प्रोक्ता वैश्यराजन्ययोस्तथा ।
परिव्रज्याश्रमप्रति (!) ब्राह्मणस्यैव चोदिता ॥ १०८ ॥
आश्रमाणामयं धर्मो मया प्रोक्तः सनातनः ।
यदत्राविदितं किंचित् तदन्येभ्यो गमिष्यथः ॥ १०९ ॥

इति श्रीविष्णुप्रोक्तं लघुविष्णुधर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ इति लघुविष्णुस्मृतिः समाप्ता ॥ [Gaikawar.]

1350.

69c. Foll. 37; size 10¾ in. by 3 in.; large, indifferent Devanāgarī writing of 1791 A.D.; four or five lines in a page.

Vyāsa-smṛiti, in four adhyāyas.

I. वाराणस्यां सुखासीनं वेदव्यासं तपोनिधिं ।
पप्रच्छुर्मुनयो ऽभ्येत्य धर्मान्वर्णव्यवस्थितान् ॥ १ ॥
[43 *ślokas*.

II. एवं स्नातकतां प्राप्तो द्वितीयाश्रमकांक्षया ।
प्रतीक्षेत विवाहार्थमनिंद्यान्वयसंभवां ॥ १ ॥
[56 *ślokas*.

III. नित्यं नैमित्तिकं काम्यं नैमित्तिकमतः परं ।
त्रिविधं कर्म वक्ष्यामि गृहस्थस्यावधार्यतां ॥ १ ॥
[75 *ślokas*.

IV. इति व्यासकृतं शास्त्रं धर्मसारसमुच्चयं ।
आश्रमे यानि पुण्यानि मोक्षधर्माश्रितानि च ॥ १ ॥
[72 *ślokas*.

The MS. follows closely the order of verses of the text in the Calc. Dh. II., pp. 321–342; but it has the following additional lines:

After p. 322, line 3 (०कुटुंबिनः ।) it reads:

एते चान्ये च बहवः शूद्रा भिन्नाः स्वकर्मभिः ॥ ११ ॥
चर्मकारो भटो भिल्लो रजकः पुल्कसो नटः ।

After p. 325, l. 17 (०दूषिताम् ।) it inserts:

तावन्न दुष्टं दुष्टं च स्वार्थेभ्यो भेदयंश्च यत् ॥ ९ ॥

After p. 330, l. 4:

अहोत्यनुदिते (!) भानाविन्वेक उदिते रवौ ।
जपेदादित्यदेवत्यान्मंत्रान्मंत्रनियोगवित् ॥ ४ ॥

After ib. l. 19 (०फलमाप्नुयात्):

वेदेभ्यो ऽन्यत्र संतुष्टः स विप्रः शूद्रतामियात् ॥ १२ ॥

Before p. 338, l. 1:

क्रिमयः किं न जीवंति भक्षयंति परस्परं ।
परलोकाविरोधेन यो जीवति स जीवति ॥ २२ ॥

It ends:

पंक्तिभेदी वृथापाकी नित्यं ब्राह्मणनिंदकः ।
आदेशी वेदविक्रेता पंचैते ब्रह्मघातकाः ॥ ७१ ॥
इदं व्यासमतं नित्यमध्येतव्यं प्रयत्नतः ।
एतदुक्ताचारवतः पतनं नैव विद्यते ॥ ७२ ॥

इति वेदव्यासप्रोक्ते धर्मशास्त्रे चतुर्थो ऽध्यायः ॥ व्यासस्मृतिः समाप्ता ॥ [H. T. Colebrooke.]

1351.

2489f. Foll. 5; size 11 in. by 5¼ in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Vyāsa-smṛiti. Adhyāya IV.

It begins:

इदं व्यासकृतं शास्त्रं धर्मसारसमुच्चयं ।
आश्रमे यानि धर्माणि मोक्षधर्मं शृणुष्व मे ॥ १ ॥ °

The MS., which is rather incorrect, counts 69 *ślokas*, but there is a lacuna extending from within *śloka* 32 to *śloka* 38.

It ends:

पंक्तिभेदी वृथापाकी नित्यं ब्राह्मणनिंदकः ।
आदेशी वेदविक्री च षडेते (!) ब्रह्मघातकाः ॥ ६८ ॥
सुवर्णहारको हर्ता दाता हर्ता च ते त्रयः ।
नरकान्न निवर्तंते यावदाहूतसंप्लवं ॥ ६९ ॥
इति श्रीवेदव्यासमुनिप्रणीतं धर्मशास्त्रं ॥ इति व्यासस्मृतिः ॥

[GAIKAWAR.]

1352.

3246b. Foll. 3*a*–6*a*; size $8\frac{3}{4}$ in. by $7\frac{1}{2}$ in.; 4to.; coarse Indian paper; Telugu character; 18–21 lines in a page.

The same section of the *Vyāsa-smṛiti.*

It begins:

इदं व्यासकृतं शास्त्रं धर्मसारसमुच्चयं ।
आश्रमे यानि पुण्यानि मोक्षधर्मेष्वशेषतः ॥

It ends:

ऋणहर्ता भूमिहर्ता धान्यहर्ता च ते त्रयः ।
नरकान्न निवर्तंते यावदाभूतसंप्लवं ॥
इति व्यासकृतं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[MACK. COLL.]

1353.

3247d. Foll. 6*b*–8*b*; size 10 in. by 7 in.; 4to; Telugu character; twenty-three lines in a page.

The same chapter of the *Vyāsa-smṛiti;* consisting of 64 *ślokas.*

Beginning and end as in no. 1352.

[MACK. COLL.]

1354.

3248d. Foll. 8*b*–11*a*; size $9\frac{1}{2}$ in. by $7\frac{3}{4}$ in.; Telugu character; eighteen lines in a page.

The same portion of the *Vyāsa-smṛiti.*

Beginning and end as in no. 1352.

[MACK. COLL.]

1355.

3249d. Foll. 8*b*–11*a*; size 10 in. by $7\frac{3}{4}$ in.; Telugu character; twenty lines in a page.

Another copy of the same chapter of the *Vyāsa-smṛiti.*

Beginning and end as in no. 1352.

This and the two preceding MSS. were probably derived from the same original.

[MACK. COLL.]

1356.

3245c. Foll. 7*a*–10*b*; size $15\frac{1}{4}$ in. by $9\frac{1}{2}$ in.; folio; European paper; Telugu character; thirty-six lines in a page.

Vyāsa-smṛiti, in three adhyāyas.

This treatise corresponds to the *Laghu-Vyāsasaṃhitā* of the Calc. Dh. II., pp. 310–320, where, however, only two chapters are counted.

I. begins: ऋषय ऊचुः ।

अहन्यहनि कर्तव्यं ब्राह्मणानां (क्रमान्वितं) महामुने ।
तदाचक्ष्वाखिलं कर्म येन मुच्येत बंधनात् ॥
व्यास उवाच । विप्राः समाहितास्त्वद्य शृणुध्वं वदतो [मम ।
अहन्यहनि कर्तव्यं ब्राह्मणानां क्रमान्वितं ॥
ब्राह्मे मुहूर्ते बुध्येत धर्मार्थाननुचिंतयेत् ।
कायक्लेशांश्च तन्मूला[न्] वेदतत्त्वार्थमेव च ॥
उषःकाले तु संप्राप्ते कृत्वा चावश्यकं बुधः ।
स्नायान्नदीषु शुद्धासु शौचं कृत्वा यथाविधि ॥

II. अथागत्य गृहं विप्रः समाचम्य यथाविधि ।
प्रज्वाल्य वह्निं विधिवज्जुहुयाज्जातवेदसं ॥ °

III. ततः संध्यामुपासीत पूर्वोक्तविधिना ततः(? द्विजः) ।
आसीनस्तु जपेद् देवीं गायत्रीं पश्चिमां प्रति ॥ °

The last seven *ślokas* of the Calc. text.

Cf. Burnell, Tanjore Cat., p. 127*a*.

[MACK. COLL.]

Digitized by Microsoft®

1357.

913c. Foll. 15; size $13\frac{1}{4}$ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

[*Vṛiddha-*]*Śaṅkha-Dharmaśāstra,* in eighteen adhyāyas. It begins:

स्वयंभुवे नमस्कृत्य सृष्टिसंहारकारिणे ।
चातुर्वर्ण्यहितार्थाय शंखः शास्त्रमथाकरोत् ॥

This MS. has the same matter, in exactly the same order, as the text in the Calc. Dh. II., pp. 343–374; except that it makes the 10th adhyāya begin with X., *śl.* 2 of the ed. (*śl.* 1 being taken along with the 9th); and the 14th adhyāya with the 4th line of the chapter as edited (नर्मदायां); and that it has the following additional lines:

After p. 347, l. 13:

सपिण्डीकरणं कार्यं कुलजस्य तथा ध्रुवं ।
श्राद्धं द्वादशकं कृत्वा श्राद्धे प्राप्ते त्रयोदशे ॥

After p. 348, l. 16 (पतिपूजनात् ।):

न व्रतैर्नोपवासेन न यज्ञैश्च पृथग्विधैः ।
राजा स्वर्गमवाप्नोति प्रजानां परिपालनात् ॥

After adhy. viii., l. 4:

सप्तागारान् चरेद्भैक्ष्यं भिक्षितान्नान्विभक्षयेत् ।

After p. 354, l. 3 (० सर्वेशः ।):

इत्येवमुक्त्वा कर्तव्यं ततः संमार्जनं जले ।
आपो हि ष्ठेति तिसृभिर्यथावदनुपूर्वशः ॥

After p. 360, l. 4 (० तिलोदकं ।):

हेम्ना तु सह यद्दत्तं क्षीरेण मधुना सह ।
तदप्यक्षयतां याति पितॄणां तु तिलोदकं ॥

After p. 361, l. 12 (० विनिवेदयेत् ।):

अन्यत्र वृक्षमूलेभ्यः पावकेभ्यश्च पण्डितः ।

After p. 370, l. 17 (० रङ्गावतारिणः ।):

चिकित्स[क]स्य शूद्रस्य तथा स्त्रीमृगजीविनः ।
षंडस्य कुलजायाश्च तथा बन्धनचारिणः ॥

There is also considerable difference of reading at the beginning of adhy. III., where the MS. reads:

उपनीय गुरुः शिष्यं शिक्षयेच्छौचमादितः ।
आचारमग्निकार्यं च संध्योपासनमेव च ॥
स गुरुर्यः क्रियां कृत्वा वेदमस्मै प्रयच्छति ।
भृतकाध्यापको यस्तु उपाध्यायः स उच्यते ॥
माता पिता गुरुश्चैव पूजनीयाः सदा नृणां ।
क्रियास्तस्याफलाः सर्वे यस्यैते नादृतास्त्रयः ॥
प्रयतः कल्यमुत्थाय ०

The MS. ends:

शंखप्रोक्तमिदं शास्त्रं यो ऽधीते प्रयतः सुधीः ।
सर्वपापविनिर्मुक्तः स्वर्गलोके महीयते ॥

इति श्रीमन्महर्षिशिरोरत्नायमानत्रयीनितरांजेगीयमानमहाविद्यान्यक्कृताखंडलोपदेशधिषण-शंखविरचितं धर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥

[H. T. Colebrooke.]

1358.

84c. Foll. 19; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work, marked on fol. 1*a* *Vṛihat-Śaṅkhasmṛiti-dharmaśāstra.*

It begins: स्वयंभूवे ० शास्त्रमकल्पयत् ॥

It ends:

शंखप्रोक्तमिदं शास्त्रं योधीते द्विजपुंगवः ।
सर्वपापविनि[र्मु]क्तः स्वर्गलोके महीयते ॥ १५ ॥

इति शंखप्रोक्ते धर्मशास्त्रे अष्टादशोध्यायः ॥

Cf. Burnell, Index Tanj. MSS., p. 127*b* (*Vṛiddha-Śaṅkhasmṛiti*).

For a short recension of the *Likhita-smṛiti,* ascribed to *Śaṅkha* see above, nos. 1337, 1338.

[H. T. Colebrooke.]

1359.

2047d. Foll. 2; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Śaṅkha-Likhita-smṛiti, in 30 *ślokas.*

It begins:

वासुदेवं नमस्कृत्य शंखस्य लिखितस्य च ।
धर्मशास्त्रं प्रवक्ष्यामि दधि चैव घृतं यथा ॥ १ ॥
वैश्वदेवेन ये हीना आतिथ्येन विवर्जिताः । [॥ २ ॥
ते सर्वे वृषभावे (r. वृषला) ज्ञेयाः प्राप्तवेदा अपि द्विजाः
अकृते वैश्वदेवे तु ये भुंजंति द्विजातयः ।
वृथा ते तेन पाकेन काकयोनिं व्रजंति वै ॥ ३ ॥ ०

Digitized by Microsoft®

It ends:

मन्युप्रहरणा विप्राश्चक्रप्रह[र]णो हरिः ।
चक्रात्तीक्ष्णतरो मन्युस्तस्माद्विप्रान्न कोपयेत् ॥ २९ ॥
अग्निदग्धं प्ररोहेत सूर्यदग्धं तथैव च ।
दग्धस्तु संप्ररो[हे]त ब्रह्मशापहतो हतः ॥

इति शंखलिखितप्रोक्तं धर्मशास्त्रं ॥ शंखलिखितस्मृतिः समाप्ता ॥

See Burnell, Index Tanj. MSS., p. 127*b* (*Śaṅkhasmṛiti*). [GAIKAWAR.]

1360.

69e. Foll. 11; size 10¾ in. by 3 in.; fair Devanāgarī writing of 1791 A.D.; 5–7 lines in a page.

Vṛiddha-Śātātapa-smṛiti, a treatise on defilement and purification, in 97 *ślokas*.

It begins:

वृद्धशातातपप्रोक्तं स्मृतितंत्रविनिश्चयं ।
संक्षेपेण प्रवक्ष्यामि यावदर्थोपलब्धये ॥ १ ॥
मूत्ररेतःसमुत्सर्गे यो भुंजीत पिबेत वा ।
त्रिरात्रं तत्र कुर्वीत प्रायश्चित्तं विशुद्धये ॥ २ ॥
मूत्रं कृत्वा व्रजन् यस्तु स्मृतिभ्रंशाज्जलं पिबेत् ।
अहोरात्रोषितः स्नात्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ३ ॥
भुंजानस्य तु विप्रस्य कदाचित्स्रवते गुदं ।
उच्छिष्टमशुचित्वं च तस्य शौचं कथं भवेत् ॥ ४ ॥
पूर्वं कृत्वा तु तच्छौचं पश्चात्स्नानं समाचरेत् ।
अहोरात्रोषितः स्नात्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ५ ॥
निगिरन्यदि मेहेत भुंक्ते वा मेहने कृते ।
अहोरात्रोषितः स्नात्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ६ ॥
यदा भोजनकाले तु अशुचिर्भवति द्विजः ।
भूमौ निक्षिप्य तं ग्रासं स्नात्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ ७ ॥
अशित्वा सर्वं वापि त्रिरात्रेण विशुध्यति ।
अज्ञानात्पिबते तोयं ब्राह्मणः शूद्रजातिषु ॥ ८ ॥ °

Up to *śloka* 12 this treatise shows great similarity to the *Yamasmṛiti* above, no. 1329.

It ends:

धात्रा विश्वं निर्मितं तु भूतग्रामानिमांस्तथा ।
कालः समस्तान्पचति कुर्यान्मोक्षे मनस्ततः ॥ ९५ ॥
विमुक्तविषयासंगः प्राणो हृदि निरुध्यते ।
यदायात्यमनोभावं तदा निर्वाणमिच्छति ॥ ९६ ॥
वृद्धशातातपो ह्येतदुक्तवान्नृपिसत्तमः ।
अध्येतव्यं प्रयत्नेन ब्राह्मणैः श्रेयईप्सुभिः ॥ ९७ ॥

इति वृद्धशातातपप्रोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥

For another MS. (100 *ślokas*), see Burnell, Index Tanj. MSS., p. 127*b*; Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 25.

[H. T. COLEBROOKE.]

1361.

2047a. Foll. 9; size 11 in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Śātātapa-smṛiti, a treatise on expiations and *ācāra*, in mixed prose and verse.

It begins: शातातपस्य महर्षेर्धर्मशास्त्रं व्याख्यामः ॥ ब्राह्मणं हत्वा शिरःकपालमादाय तीर्थांतरं संचरेदात्मनः पापकीर्तनं कुर्वन् द्वाद[शा]ब्दैर्विशुध्यति ॥ अथाश्वमेधं पश्यति तद्दर्शनाच्छुद्धो भवति ॥ सुरापस्य सुरापाने शुद्धिः स्यात् ॥ ब्राह्मणसुवर्णहरणे राजसंनिधानात् सोमपानेन शुद्धिः स्यात् ॥ गुरुदाराभिगामिनस्तप्तायसीपरिष्वंजनेनैव शुद्धिः ॥ एषां यो येन संबध्यते तस्य तदेव प्रायश्चित्तं भवति ॥ पावकीयं चतुर्थकालं संविशेत् ॥ °

Twenty precepts of this kind, followed by three *ślokas*:

अस्नाताशी अयाजी च विप्रकीर्णो भवेद् द्विजः ।
न तारयति दातारं नात्मानं न परिग्रहं ॥ °

After which a few more rules: अथोपपातकान्याहुः ॥ अग्न्युत्सादी कन्यादूषी स्त्रीघाती गोघ्नः शूद्रघाती कुमारघाती यमितव्यवहारी ये तेषां प्रायश्चित्तानि ॥ अग्न्युत्सादने कृच्छ्रं ॥ कन्यादूषणे अर्धपादं ॥ स्त्रीघाती षण्मासान्कृच्छ्रेण ॥ वृषणाभिघाते प्राजापत्यं ॥ गोघ्नस्त्रीन्मासान्प्रजापत्यं कुर्यात् ॥ गोमतीं च जपेद्विद्यां ॥ शूद्रवधे तप्तकृच्छ्रेण शुध्यति ॥ आहस्तयश्च दातारिवधे शूद्रवदकामकृते (!) प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ followed by 139 *ślokas*:

प्राणायामास्त्रयस्तस्य व्रतं प्राश्य विशुध्यति ।
विवाहयेन्न सगोत्रां समानप्रवरां तथा ॥
तस्याः संबंधे ऽतिकृच्छ्रे चरेद् द्विजः ।
य उद्वहेत्सगोत्रां दुहितरं चैव मातुलां ।
पितृभिः सह तुल्यः स्यात् स तु चांद्रायणं चरेत् ॥

Digitized by Microsoft®

नोद्वहेत्कपिलां कन्यां नाधिकांगीं न रोगिणीं ।
नातिलोमां नालोमिकां न वा चाटां न पिंगलां ॥
[(Manu. 3, 8).

यस्यास्तु न भवेद् भ्राता° ib. 11.

असपिंडा तु या मातुरसगोत्रा च या पितुः ।
सा विवाह्या द्विजातीनां दारकर्मणि मैथुने ॥ (ib. 5).

हंसस्वनां मेघवर्णां मधुपिंगललोचनां ।
तादृशीमुद्वहेत्कन्यां स चैल(r. चैव) सुखमृच्छति ॥

दाराग्निहोत्रसंयोगं° ib. 171.

It ends:

अच्छिद्रमिति यद्वाक्यं वदंति क्षितिदेवताः ।
प्रणम्य शिरसा ग्राह्यमग्निष्टोमफलैः सह ॥ १३८ ॥
शातातपमिति ख्यातं धर्मशास्त्रोत्तमोत्तमं ।
एतत् ज्ञात्वा द्विजः सम्यग्याति ब्रह्म सनातनं ॥ १३९ ॥

इति श्रीशातातपमहर्षिप्रोक्तं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥ इति शातातपमहर्षिप्रोक्तस्मृतिः ॥ [GAIKAWAR.]

1362.

3245g. Foll. 22*a*–27*b*; size 15¼ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; 36 or 37 lines in a page.

Śātātapa-smṛiti, in twelve adhyāyas. A different treatise from the last, with which, however, it shows a few coincidences.

The MS. is extremely incorrect.

The chapters begin as follows:

I. *Mahā(pātaka)prāyaścitta:* ब्राह्मणो ब्राह्मणं हत्वा शिरःकपालमादाय तीर्थान्यनुचरेत् । आत्मनः पापसंकीर्णं कृत्वा द्वादशवर्षात्प्रमोहयति (!) । अथवा अश्वमेधं यक्ष्यति इति तस्य दर्शनात्पूतो भवति ।

ब्राह्मणस्तु सुरापश्चात् (l. ° श्चेत्) कथंचिन्नानुमोहितः ।
अग्निवर्णां सुरां पीत्वा मृतः शुद्धिमवाप्नुयात् ॥
उपहृत्य सुवर्णं तु ब्राह्मणस्य तु तत्स्वयं ।
कश्चित् मुसलमादाय राजानं स विधाय तु ॥ °

II. *Abhakshyabhakshaṇakathana:* अथातो ऽवकीर्णिप्रायश्चित्तं व्याख्यास्यामः ॥ ब्रह्मचारी यद्यवकीर्यते चतुर्थकालापगमे नक्तं भैक्षं (!) चरेदेव संवत्सरात् पूतो भवति ।°

III. *Upapātakaprāyaścittakathana:* अथ वुपपातकानि न्युत्सादको [r. अन्यु°] [क]न्यादूषी स्त्रीघाती शूद्रघाती वृषलघाती गोघ्नः केन मारादारायत्य । त्यागी पतित । सथ्यापहारियत्मेषां (*sic*) प्रायश्चित्तमनुपादने (!) । कृच्छ्रशब्देन स्त्रीघाती षण्मासं शूद्रवधे सांतपनकृच्छ्रं °

IV. *Hiṃsāprāyaścittakathana:* अथ मूत्रपुरीषकरणे सचेलस्नानं महाव्याहृतिभिश्च होमो रजस्वलाभिश्चमेदर्शने °

V. *Vivāhaprakaraṇa:*

यो हि हित्वा विवाहाग्निं ग्रहस्तयति (? गृहस्थ इति)
[मन्यते ।
अन्नं तस्य न भोक्तव्यं वृथापाको ह्यसंस्कृतः ॥
वृथापाकस्य भुंजानः प्रायश्चित्तं चरेद् द्विजः ।
प्राणायामांस्त्रिरभ्यस्य घृतं प्राश्य विशुध्यति ॥ °

VI. *Vaiśvadevakathana:*

लौकिकैर्वैदिकैर्वापि भुंक्ते च्छिष्टे जले क्षितं (!) ।
वैश्वदेवं तु कर्तव्यं पंचसु (सू MS.) नापपत्तये (?) ॥

VII. *Śrāddhakathana:*

नाष्टं (!) तु पितृश्राद्धं कर्म वैदिकमाचरेत् । °

VIII. (? *Pitṛitarpaṇa*):

दर्शश्राद्धं तु यत्प्रोक्तं पार्वणं तु प्रकीर्तितं ।
अपराह्णे पितृणां तु यत्तु दानं प्रशस्यते ॥

IX. *Bhojanavidhi:*

अतिथियत्र नाश्नाति न तत् श्राद्धं प्रशस्यते ।
श्रुतविप्रविहीनैश्च भुक्तमश्रोत्रियैस्तु वा ॥

X. *Śunādashṭaprāyaścitta:*

गवां शृंगोदकस्नानं महानद्युपसंगमात् ।
समुद्रदर्शनाद्वापि शुना दष्टः शुचिर्भवेत् ॥

XI. *Āśaucakathana:* अथाशौचं ब्राह्मणस्य दशाहं द्वादशाहं क्षत्रियस्य अर्धमासं वैश्यस्य । °

XII. *Ācārakathana:*

अब्राह्मणस्तु षट् प्रोक्ता इति शातातपो ऽब्रवीत् ।
आद्यस्तु राजभृत्यः स्यात् द्वितीयः क्र[य]विक्रयी ॥

It ends:

अग्निकार्यैस्तु कुर्वीत वाग्यतो नान्यमानसः ।
भूतयज्ञं तथा श्राद्धं नित्यकृदिति तर्पणं ॥

इति शातातपधर्मशास्त्रे आचारकथनं नाम द्वादशोध्यायः ॥
इति शातातपधर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

For other MSS. see Burnell, Index Tanjore MSS., p. 127*b*.

[MACK. COLL.]

Digitized by Microsoft®

1363.

3246c. Foll. 6*a*–10*a*; size 8¾ in. by 7½ in.; coarse Indian paper; Telugu character; 17–20 lines in a page.

Śātātapa-Dharmaśāstra, another treatise assigned to the same sage.

It begins:

परमाह्लादरूपाय ब्रह्मविष्ण्वीशमूर्तये ।
नित्याय [च] नमस्तस्मै जगदुत्पत्तिहेतवे ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि शाश्वतं श्रुतमव्ययं ।
धर्मस्वरूपं संक्षेपाच्छातातपमनामयं ॥
ब्राह्मणस्तु कदाचिद्वै ज्ञात्वा पापं करोति चेत् ।
उपपातकं यदि भवेत्तस्य चांद्रायणं चरेत् ॥
क्षत्रियस्त्रिककृच्छ्रेण वैश्यश्च नवभिर्दिनैः ।
शूद्रो ब्राह्मणभक्त्या वै विशुद्धो नात्र संशयः ॥
पतिव्रता यदि स्त्री स्याद् दोषावेशोऽपि नास्ति वै ।
तस्याः संपोषणात्पुंसां पुण्यं वृद्धिश्च जायते ॥
ब्राह्मणो ब्राह्मणीं हत्वा तत्कपालधरः स्वयं ।
सर्वतीर्थेषु च स्नायात्कथयन्दोषमात्मनः ॥

The treatise consists of 85 *ślokas,* ending thus:

वैश्यः पंचशतेनैव क्षत्रियस्त्रिशतेन च ।
सत्त्रिणां दीक्षितानां च यतीनां ब्रह्मचारिणां ॥
सूतकं तावदेतेषां नैशिकस्य स चैव हि ।
दाने विवाहे यज्ञे च संग्रामे देशविप्लवे ॥
आपद्यपि च कष्टायां सद्यः शौचं विधीयते ।
अभोज्यादपि तद्ग्राह्यं यच्च गोष्ठिगतं (!) पयः ॥
अनाम्नातेषु धर्मेषु कथं स्यादिति चेद्भवेत् ।
यं शिष्टा ब्राह्मणा ब्रूयुः स धर्मः स्यादशंकितः ॥

इति शातातपकृतं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[Mack. Coll.]

1364.

723c. Foll. 11; size 12¾ in. by 5¾ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Karmavipāka, another treatise on expiations, in six adhyāyas, likewise assigned to the *Śātātapa-smṛiti.*

It begins:

प्रायश्चित्तविहीनानां महापातकिनां नृणां ।
नरकांते भवेज्जन्म चिह्नांकितशरीरिणां ॥

The text of this treatise is included in the Calc. Dh. II., pp. 435–455. The present MS. contains (with considerable variations of reading) the entire matter contained in the edition—in the same order (except as regards the last ten *ślokas,* where the order is somewhat different)—omitting only fourteen lines; viz.: p. 440, l. 22; p. 441, ll. 4, 5, 19; p. 442, ll. 6, 7; p. 454, ll. 10, 20–22; p. 455, ll. 4, 5, 12, 13. On the other hand, it has a considerable amount of matter, not contained in the edition, scattered over the whole work (but esp. in the 2nd chapter), and amounting altogether to 93 lines.

A. I. consists of 34 *ślokas;*—II., of 80, ending:

तदर्धार्धप्रमाणेन क्षत्रियादिष्वनुक्रमात् ।
क्षत्रियो मृगयायां च मृगान्निघ्नन्न दुष्यति ॥ ७७ ॥
तस्य युद्धांगणगतानायुष्मांस्तान् प्रमापयेत् ।
गजादिकान्सप्तदश सप्तसप्तोत्तरान् क्रमात् ॥ ७८ ॥
गर्भपातकरी नारी स्वदेहे भोगलुब्धये ।
सप्तजन्मावधिं यावन्नरकांते ह्रसंतिका (!) ॥ ७९ ॥
तत्पातकविनाशाय वालं कुर्याद्धिरण्मयं ।
विधाय वालं वस्त्रेण प्रदेयं हेमसंयुतं ॥ ८० ॥

III., of 25 *ślokas;*—IV., of 36, beg.:

कुनखी नरकस्यांते ० चांद्रायणं चरेत् ॥ १ ॥

It ends: ० देयं च शक्तितः ॥ ३५ ॥

माषतिललोहहारी गजधर्मा प्रजायते ।
माषद्वयमयं दद्याद्धेम वै द्विपलान्वितं ॥ ३६ ॥

V., 49 *śl.,* ends: ० तत्तत्पुरुषसंगमात् ॥ ४७ ॥

आसुरी असती दासी चर्मकारी च नर्तकी ।
रजकीभिः समं भोगात् पतंति पितृभिः सह ॥ ४५ ॥
उपोष्यैकादशीं शुद्धां जागरं कारयेन्निशि ।
तस्य पापविशुद्ध्यर्थं दद्यादेकां पयस्विनीं ॥ ४९ ॥

VI., 49 *śl.,* beg.: अश्वशूकरकृमिद्रुमशृंगिशकटाहताः ।०

Digitized by Microsoft®

It ends:

मृते चापत्यरहिते कृच्छ्राणां नवतिं चरेत् ।
एवं कृते विधाने तु विदध्यादूर्ध्वदैहिकं ॥ ४८ ॥
ततः प्रेतत्वनिर्मुक्ताः पितरस्तर्पितास्तथा ।
दद्युः पुत्रांश्च पौत्रांश्च आयुरारोग्यसंपदः ॥ ४९ ॥

इति श्रीकर्मविपाके अगतिप्रायश्चित्तं नाम षष्ठो ऽध्यायः ॥
इति शातातपस्मृतिः समाप्ता ॥

For another MS. of this treatise, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 641. According to a MS. described by Dr. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 4 (containing 87 adhyāyas, estimated at 2376 *ślokas*), these six chapters would seem to be only a small fragment (273 *ślokas* in this MS.) of an extensive work entitled *Karmavipāka*, and ascribed to *Śātātapa*.

[H. T. Colebrooke.]

1365.

723i. Foll. 10; size $12\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{3}{4}$ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Saṃvarta-smṛiti, in 227 *ślokas* (wrongly numbered 212). [A.]

It begins:

संवर्तमेकमासीनमात्मविद्यापरायणं ।
ऋषयस्तु समागम्य पप्रच्छुर्धर्मकांक्षिणः (पृच्छंति ° B) ॥

Calc. Dh. I., pp. 584–603.

It ends:

धर्मशास्त्रमिदं पुण्यं संवर्त्तेन तु भाषितं ।
अधीत्य ब्राह्मणो गच्छेद् ब्रह्मणः सद्म शाश्वतं ॥

इति श्रीसंवर्त्तेन [प्रोक्तं] धर्मशास्त्रं ॥ इदं लिखितं संपूर्णमस्तु ॥

[H. T. Colebrooke.]

1366.

2489b. Foll. 10; size 11 in. by $5\frac{1}{4}$ in.; good, clear Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Saṃvarta-smṛiti, in 210 *ślokas*. [B.]

Beginning and end as above. This MS. omits *ślokas* 9, 12, 34, 35*a* (of the three lines), 47*a* (do), 57, 61*b*, 62, 63, 64*a*, 74, 77–79, 90, 93, 95*a*, 104*b*, 105*a*, 114*b*, 117*a*, 119*a*, 122*b*, 123*a* (of three), 124, 154, 155, 200*b*, 201*a*, 206*b*, 215*b* of the Calc. Dh.; but it inserts two *ślokas* of its own after 197 and 204 resp., viz.:

पतिता[द्] द्रव्यमादत्ते भुंक्ते वा ब्राह्मणो यदि ।
कृत्वा तस्य समुत्सर्गं अतिकृच्छ्रं समाचरेत् ॥
अयने विषुवे चैव व्यतिपाते दिनक्षये ।
चंद्रसूर्यग्रहे चैव दत्तं भवति चाक्षयं ॥

Colophon: इति श्रीसंवर्त्तप्रोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ संवर्त्तस्मृतिः समाप्ता ॥

[Gaikawar.]

1367.

3245h. Foll. 27*b*–29*b*; size $15\frac{1}{2}$ in. by $9\frac{1}{2}$ in.; folio; European paper; Telugu character; thirty-four lines in a page.

Saṃvarta-smṛiti. [C.]

Beginning as above. This text differs considerably from the printed text.

It consists of at least two adhyāyas, only the first of which (*brahmacārikathanam*) is however complete, the MS. terminating abruptly at the bottom of the last page. The MS. is very far from being correct.

The first seven *ślokas* are on the whole the same as in the Calc. Dh. It then proceeds:

पौर्वोत्तराभिमुखं (!) वा ह्यपरोत्तरदिङ्मुखः ।
साक्षसूत्राञ्जलिः (?) संध्याद्वयोरुदितधिष्ण्ययोः ॥
अग्निकार्यं च कुर्वीत ° । ततो ऽधीयीत वेदं च ° ॥

उपसंग्रहणं कुर्याद् गुरोः पूर्वं तु पादयोः ।
ऋचा वा यदि वार्धर्चं पादं वा यदि वाक्षरं ॥

सकाशाद्यस्य गृह्णाति नियतं तस्य गौरवं ।
प्रणवं प्राक् प्रयुंजीत व्याहृतीस्तदनंतरं ॥

सावित्रीं चानुपूर्वेण ततो वृत्तांतमारभेत् ।
न चादावेव कर्तव्यं किंचन प्राकृतं वचः ॥

भाषणे तु गुणः (l. पुनः) कुर्यात् प्राणायामं विचक्षणः ।
हस्तौ तु संयुतौ धार्यौ जानुभ्यामुपरि स्थितौ ॥ °

[39 *ślokas*.

Digitized by Microsoft ®

A. II. begins (cf. Dh., *śl.* 35 seq.):

अतः परं समावृत्तः सर्वेनामुहे (l. सवर्णामुद्वहेत्) स्त्रियं।
कुले महति संभूतां लक्षणैश्च समन्वितां ॥

ब्राह्मणेन विवाहेन शीलपरूपसमन्वितां ।
पंचयज्ञविधानं च कुर्यादहरहर्द्विजः ॥ °

34½ *ślokas*, ending thus (Dh., *śl.* 66):

अष्टवर्षा भवेत्कन्या (!) नववर्षा तु रोहिणी ।
दशवर्षा भवेत्कन्या अत ऊर्ध्वं रजस्वला ॥

प्राप्ते तु द्वादशे वर्षे यः कन्यां न प्रयच्छति ।
मासि – [MACK. COLL.]

1368.

3249b. Foll. 4*b*–5*b*; size 10 in. by 7¾ in.; Telugu character; 19 or 20 lines in a page.

Saptarshisammata-smṛiti, in 36 *ślokas* [A].

The three MSS. of this treatise were probably derived from the same original, or perhaps the other two were copied from the present MS.

It runs as follows:

प्रभाते मैथुने चैव प्रस्रावे दंतधावने ।
स्नाने भोजनकाले च मौनं षट्सु विधीयते ॥ १ ॥

छर्दिते ऽभ्युदिते सूर्ये श्मश्रुकर्मणि मैथुने ।
दुःस्वप्ने दुर्जनस्पर्शे स्नानं षट्सु विधीयते ॥ २ ॥

गंगायां भास्करक्षेत्रे मातापित्रोर्मृते ऽहनि ।
आधाने यज्ञकाले च पापं(?मौनं) षट्सु विधीयते ॥ ३ ॥

स्नाने तु वरुणः शक्तिं जुह्वतो ऽग्निः श्रियं हरेत् ।
भुंजतो मृत्युरायुष्यं तस्मान्मौनं समाचरेत् ॥ ४ ॥

ब्राह्मणं स्नातमायांतं सह गच्छंति देवताः ।
पितरस्तत्र गच्छंति वायुभूता जलार्थिनः ॥ ५ ॥

अवगाहेज्जले नग्नो वस्त्रं यत्तु परोद्धृतं ।
क्रुद्धाः स्नानान्निवर्तंते देवता ऋषिभिः सह ॥ ६ ॥

स्नानकाले तु यो मूढो भक्षयेद्दंतधावनं ।
पितृयज्ञेषु यच्छ्राद्धं निराशाः पितरो गताः ॥ ७ ॥

देवतर्षिपितॄणां च तर्पयेज्जलमध्यतः ।
प्रयतः संस्थितानां च भूमौ दद्याज्जलांजलिं ॥ ८ ॥

हस्तौ तु युग्मं कृत्वा तु पूरयेदुदकांजलिं ।
गोःशृंगमात्रमुद्धृत्य जलमध्ये तु निक्षिपेत् ॥ ९ ॥

जलस्थस्य जले शुद्धिर्बहिःस्थस्य बहिः शुचिः ।
बहिरंतस्य आचम्य ह्युभयत्र शुचिर्भवेत् ॥ १० ॥

वस्त्रोदकमुपेक्षंते ये नपत्यात्मवर्गिणः । [॥ ११ ॥
तस्मात्पूर्वं प्रयत्नेन(° ना MSS.) कौपीनं पीठयेद्बहिः

उषस्युषसि यत्स्नानं संध्यायामुदिते ऽपि वा ।
प्राजापत्येन तत्तुल्यं महापातकनाशनं ॥ ॥ १२ ॥

उषोदयस्नानफलस्य विद्धि (? सिद्धौ)
रूपं च तेजश्च बलं च शौचं ।
आयुष्यमारोग्यमलोलुपत्वं
दुःस्वप्नघातश्च भवंति मेधा ॥ १३ ॥

माघे मासे रटंत्यापः किंचिदभ्युदिते रवौ ।
ब्रह्मघ्नं वा सुरापं वा कंपंतं तं* पुनीमहे ॥ १४ ॥

ददाति विपुलान्भोगान् भृत्यभार्याधनादिकान् ।
प्रातःस्नानं त्यजन् विप्रः सप्ताहं शूद्रतामियात् ॥ १५ ॥

तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सूतके ऽपि हि न त्यजेत् ।
युक्तकच्छस्तु यः कुर्याद्धर्मकार्यं क्वचिन्नरः ॥ १६ ॥

वृथा भवति तत्सर्वं गुह्यस्थानस्य दर्शनात् ।
देवर्षिपितृमनुष्ययज्ञकार्ये सदा भवेत् ॥ १७ ॥

अपवित्रकरैर्जप्तं दत्तं भुक्तं हुतं च यत् ।
देवा हव्यं न गृह्णंति कव्यं च पितरस्तथा ॥ १८ ॥

पवित्रं धारयेन्नित्यं कौशेयं दक्षिणे करे ।
भुंजानस्तु विशेषेण दुष्कृतानि व्यपोहति ॥ १९ ॥

गोवालं दर्भसारं च पवित्रं ग्रंथिसंयुतं† ।
करे च धारयेन्नित्यं न स पापेन लिप्यते ॥ २० ॥

कुशपूतं पिबेत्तोयं कुशपूतमुपस्पृशेत् ।
कुशाग्रमिश्रितं तोयं सोमपानेन तत्समं ॥ २१ ॥

रोमकूपे तिलान् स्थाप्य यः कुर्यात्पितृतर्पणं‡ ।
ते तिलाः क्रिमिभिस्तुल्यास्तत्तोयं रुधिरं स्मृतं ॥ २२ ॥

गवां वालिपवित्रैस्तु (? वाल °) यस्तु संध्यामुपासयेत् ।
स वै द्वादश वर्षाणि कृतसंध्यो भवेद् द्विजः ॥ २३ ॥

कुशहस्तेन यद्दत्तं कुशहस्तेन यद्धुतं ।
कुशहस्तेन यज्जप्तमक्षय्यं फलमश्नुते ॥ २४ ॥

---

* ? ब्रह्मघ्नमपि चाण्डालं कं पतन्तं Wilson, Select Works, II., p. 183.

† करसंयुतं B. C. and orig. A.

‡ तिलतर्पणं A; कुर्यात्तिल ° B.

Digitized by Microsoft®

दक्षिणेन कुशान्दत्त्वा दक्षिणेतरपाणिना ।
आचमेन (l. आचामेन) शुचिः पाणियैषा पाणिस्तथा [कुशः ॥ २५ ॥
पवित्रोदकहस्तस्तु कुर्यादाचमनक्रियां ।
नोच्छिष्टः स भवेद्दर्भो भुक्तोच्छिष्टं (भुक्तो° B. C. orig. [A.) तु वर्जयेत् ॥ २६ ॥
ग्रंथियैस्य पवित्रस्य न तेनाचमनक्रिया ।
आचामेद्यस्तु मोहात्मा यथा भोक्ता तथा भवेत् ॥ २७ ॥
वामहस्ते कुशान् कृत्वा आचम्य प्रयतो भवेत् ।
तान्कुशांस्तु परित्यज्य पुनराचम्य शुध्यति ॥ २८ ॥
पिंडार्था ये कुशा दर्भा यैः कुशैः पितृतर्पणं ।
मूत्रोत्सर्गेषु ये दर्भास्तेषां त्यागो विधीयते ॥ २९ ॥
पवित्रग्रंथिमुत्सृज्य प्रक्षिपेत् क्षितिमंडले ।
पात्रे तु निक्षिपेद्यस्तु तदा चांद्रायणं चरेत् ॥ ३० ॥
कुशमूले भवेद् ब्रह्मा कुशमध्ये तु केशवः ।
कुशाग्रे तु स्वयं रुद्र एष धर्मः सनातनः ॥ ३१ ॥
जपेश्चतुर्युगं (जवै° MSS.) चैव अरिष्टैरष्टकं तथा ।
शंखानां च शतं ज्ञेयं प्रवालैस्तु सहस्रकं ॥ ३२ ॥
मुक्ताभिर्दशसाहस्रं मणिभिर्लक्षमुच्यते । [३३ ॥
कुशग्रंथ्या च पद्माक्षैः (l. प्रयुतं) रुद्राक्षैः कोटिरुच्यते॥
गृहे दशगुणं जप्यं गोष्ठे शतगुणं भवेत् ।
नदीतीरे सहस्रं स्यादनंतं च शिवालये ॥ ३४ ॥
वज्रं यथा सुरेंद्रस्य शूलं हस्ते हरस्य च ।
चक्रायुधं यथा विष्णोरेवं विप्रकरे कुशः ॥ ३५ ॥
नारदेन वसिष्ठेन कश्यपनरकौशिकैः* ।
पैंगळेन च गार्गेण दृष्टो धर्म इति स्मृतः ॥ ३६ ॥
इति सप्तऋषिसंमतधर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[MACK. COLL.]

1369.

3247b. Foll. 4*a*–5*a*; size 10 in. by 7½ in.; 4to.; coarse Indian paper; Telugu character; 21–24 lines in a page.

Saptarshisammata-smṛiti. [B.]

[MACK. COLL.]

* ? B. C. read कश्यपेन च कौशिकैः and also corrected in A, for something like the above; the orig. र of नर being doubtful, and श्य being a correction for some other original conjunction (? ख).

1370.

3248b. Foll. 5*a*–6*b*; size 9½ in. by 7¾ in.; 4to.; same paper and writing; 18–20 lines in a page.

The same treatise. [C.]

[MACK. COLL.]

1371.

723f. Foll. 8; size 12¾ in. by 5¾ in.; good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Hārīta-smṛiti, in seven adhyāyas.

It begins:

ये वर्णाश्रमधर्मस्थास्ते भक्ताः केशवं प्रति ।
इति पूर्वं त्वया प्रोक्तं भूर्भुवःस्वर्द्विजोत्तमाः ॥ १ ॥
वर्णानामाश्रमाणां च धर्मं नो ब्रूहि सत्तम ।
येन संतुष्यते देवो नारसिंहः सनातनः ॥ २ ॥
मार्कंडेयः । अत्राहं कथयिष्यामि पुरावृत्तमनुत्तमं ।
ऋषिभिः सह संवादं हारीतस्य महात्मनः ॥ ३ ॥
हारीतं सर्वधर्मज्ञमासीनमिव पावकं ।
प्रणिपत्याब्रुवन् सर्वे मुनयो धर्मकांक्षिणः ॥ ४ ॥

This is the *Laghu-Hārītasmṛiti* of the Calc. Dh. I., pp. 177–193. The present MS. has exactly the same verses (with, of course, various readings) as the printed text, with the single exception that at the bottom of p. 192 of the Dh. (where a line is required to make up a complete *śloka*), the MS. not improperly repeats the line before last एवं तपश्च विद्या च°

It ends:

अतः कुर्वन् निजं कर्म यथाकालमतंद्रितः ।
सहस्रानीकदेवेशं नारसिंहं च सालयं ॥
उत्पन्नवैराग्यबलेन योगी
ध्यायेत्परं ब्रह्म सदा क्रियावान् ।
सत्यं सुखं रूपमनंतमाद्यं
विहाय देहं पदमेति विष्णोः ॥

इति हारीतधर्मशास्त्रे सप्तमो ऽध्यायः ॥ इति हारीतस्मृतिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft ®

1372.

2489h. Foll. 7; size 11 in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Hārīta-smṛiti, another treatise, on defilement and purification, ascribed to the same sage; different from both the *Laghu-* and *Vṛiddha-Hārītasmṛiti* of the Calc. Dh.; but corresponding to the third treatise (*Hārīta-Dharmaśāstra*, 112 *ślokas*) described by Burnell, Index Tanj. MSS., p. 128*a*, no. xxxiii*b*.

It consists of 103 *ślokas*, beginning thus:

हारीतेनैवमाख्यातं लोकानां हितकाम्यया ।
प्रायश्चित्तं चिकित्सार्थमेतत्प्राहुर्मनीषिणः ॥ १ ॥
श्वविष्टां काकविष्टां वा कंकगृध्रनरस्य च ।
अधोच्छिष्टं तु संस्पृश्य सचैलो जलमाविशेत् ॥ २ ॥
ऊर्ध्वोच्छिष्टं (l. अधो॰) तु संस्पृश्य प्रायश्चित्तं विनि-
उपोष्य रजनीमेकां पंचगव्येन शुध्यति ॥ ३ ॥ [र्दिशेत् ।
रजस्वला तु या नारी श्वानं काकमथ स्पृशेत् ।
प्रायश्चित्तं कथं तस्या येन सिद्धिमवाप्नुयात् ॥ ४ ॥
अतिक्रांते त्रिरात्रे तु स्नानं कृत्वार्धवाससा ।
त्रिरात्रं क्षपयेदूर्ध्वमेकरात्रमधः क्षिपेत् ॥ ५ ॥
नियमस्था व्रतस्था रजःस्त्री पश्येत्कथंचन ।
त्रिरात्रं तु क्षिपेदूर्ध्वे व्रतशेषं समाचरेत् ॥ ६ ॥
उच्छिष्टस्तु द्विजातिस्तु रजःस्त्री यदि संस्पृशेत् ।
उपवासस्त्वधोच्छिष्ट ऊर्ध्वोच्छिष्टे त्र्यहं क्षिपेत् ॥ ७ ॥

It ends:

अविभज्य सगोत्राणामा सहस्राद्धनादपि ।
यज्ञं क्षेत्रं च पत्रं च कृत्वान्नमुदकं स्त्रियः ॥ १०० ॥
ये जाता ये ऽपि चाजाता ये च गर्भे व्यवस्थिताः ।
वृत्तिं ते ऽपि हि कांक्षंति वृत्तिदानं न विद्यते ॥ १०१ ॥
पितृप्रसादाद्भुंजंते (!) धनानि निर्धनानि च ।
स्थावरं तु न भुंज्येत प्रसादे सति पैतृके ॥ १०२ ॥
स्थावरं द्विपदं चैव यद्यपि स्वयमर्जितं ।
असंभूय सुतान्सर्वान् न दानं न च विक्रयः ॥ १०३ ॥

इति हारीतप्रणीतं धर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥ समाप्ता हारीतस्मृतिः ॥ [GAIKAWAR.]

B. GENERAL DIGESTS OF LAW.

1373.

850. Foll. 270; size 12½ in. by 4½ in.; modern, careless Devanāgarī writing; generally ten lines in a page. Very incorrect.

Smṛiticandrikā, a digest of Hindū law, by *Devaṇṇa* (*Devaṇa, Devāṇḍa, Devagaṇa*) *Bhaṭṭa*, son of *Keśavāditya Bhaṭṭa*.

The sections on *ācāra* and *prāyaścitta*.

I. *Ācārakāṇḍa* (foll. 148).

a. Saṃskārāḥ beg.:

श्रीमते शकलज्ञानसाम्राज्यपदमापुषे ।
गणेशाय नमो विघ्नं विघ्नते सर्वदा नृणां ॥ १ ॥
जयति गणपतेः परशुः सदोद्यतो विघ्नकंटकच्छेदे ।
प्रणतानामभिलषितार्थसाधनकृतप्रसंगस्य ॥ २ ॥
जगत्संसूतिसंरक्षासंहारैकविनोदिने ।
नमो भगवते तस्मै चिदानंदाय विष्णवे ॥ ३ ॥
मन्मनःसारसे नित्यं वसतात्सा सरस्वती ।
मत्सरःसूक्तिकुसुमविकासो यत्प्रसादतः ॥ ४ ॥
वागीश्वरीं गणेशं च नत्वा विद्वदनुग्रहात् ।
सर्वलोकहितार्थाय क्रियते स्मृतिचंद्रिका ॥ ५ ॥
स्मृतिप्रायेण(l. स्वाभि॰) किंचिच्च नास्माभिरिह लिख्यते ।
किंतु वाचनिकं सर्वमतो ग्राह्यैव निर्भयैः ॥ ६ ॥

मन्वादिप्रणीतानामेव धर्मशास्त्राणां वेदमूलत्वात्तान्येव धर्मे प्रमाणानीति तदधिगमोपयोगिकतया तच्छास्त्रप्रणेतारः प्रथमं प्रदर्श्यंते । तत्र पैठीनसिः ।

तेषां मन्वंगिरोव्यासगौतमात्र्युशनोयमाः ।
वशिष्ठदक्षसंवर्तशातातपपराशराः ॥
विष्णवापस्तंबहारीताः शंखः कात्यायनो भृगुः ।
प्रचेता नारदो योगी बौधायनपितामहौ ॥
सुमंतुः काश्यपो बभ्रुः पैठीनो व्याघ्र एव च ।
सत्यव्रतो भरद्वाजो गार्ग्यः कार्ष्णाय(l. जि)निस्तथा ॥
जावालिर्जमदग्निश्च लौगाक्षिर्ब्रह्मसंभवः ।
इति धर्मप्रणेतारः षट्त्रिंशदृषयः स्मृताः ॥

इति । ननु चेयं (?) किं परिसंख्या । मैवं तथा here a lacuna of nearly two full pages (fol. 1*b*, l. 10 to fol. 2*b*, l. 7), after which it proceeds [च]तुर्दशविद्यानां धर्मज्ञानानां स्थानानि निमितानि प्रमाणानि ॰

Digitized by Microsoft ®

इति ० धर्मे प्रमाणानि fol. 5*a*; इति ० देशनिर्णयः fol. 8*a*; इति ० देशधर्माः fol. 8*b*; इति ० युगधर्माः fol. 9*a*; इति ० परिभाषा ॥ अधुना लेशतः संस्कारकांडमुच्यते fol. 9*b*; इति ० संस्कारपरिभाषा fol. 10*b*; इति गर्भाधाननिर्णयः fol. 12*a*, etc.; इति ० विवाहप्रकरणं ॥ उक्ताः संस्काराः ॥ fol. 53*b*.

b. *Āhnikam*, beg. fol. 53*b*:

अथेदानीमवसरप्राप्तमाह्निकं प्रस्तूयते । तत्र मनुः । ०

इति ० मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः fol. 55*b*; इति ० शौचविधिः fol. 58*b*; इति ० आचमनविधिः fol. 61*b*; इति ० कुशोत्पाटनविधिः fol. 67*b*; अथ स्नानप्रशंसा । etc.

Near the end of this section on daily observances, a passage from the *Śrāddhaprakaraṇa* has found its way into it, extending from fol. 126*b*, l. 4 to fol. 147*b*, l. 3, corresponding to fol. 71*a*, l. 10–fol. 97*a*, l. 7 of the MS. of the *Śrāddhaprakaraṇa* in Burnell's Collection (B. 325). No indication whatever is given here of the insertion beyond several colophons occurring in the passage; viz. इति ० श्राद्धदिनप्राचीनकृत्यं fol. 130*a* (Burn. MS. 325, fol. 76*b*); इति ० श्राद्धदिनपूर्वाह्णकृत्यं fol. 133*a* (Burn., fol. 80*a*); इति ० श्राद्धकर्मणि द्रव्याणि fol. 138*a* (Burn., fol. 85*b*); इति नित्यभोजने मांसव्यतिरिक्तवर्ज्यद्रव्यविषयाणि fol. 146*a* (Burn., fol. 94*b*).

The *āhnika* section ends with the *śayanavidhi*: तस्मात्कर्माणि कुर्वीत तुष्टये परमेष्ठिन इति ॥

आह्निकं व्यदधाद्देवः केशवार्यसुतः सुधीः ।
सर्वैर्वाचनिकैरथैरच्युतः प्रीयतामिति ॥

इति ० स्मृतिचंद्रिकायामाह्निकं ॥ then the headings of chapters, with the date Saṃvat 1859.

II. *Prāyaścittādhyāya*, foll. 122; begins:

दंतजाते पकृते चौले चाहोरात्रेण शुद्धिरिति । अत उर्ध्वं प्रागुपनान्यहः (!) यत्तु मनुवचनं । नृणामकृतचौलानां ० इष्यत इति तस्याप्ययमेव विषयः । ०

इति महापातकप्रायश्चित्तप्रकरणं ॥ महापातकादिपंचकमध्ये महापातकादिपातकानुपपातकप्रायश्चित्तान्युक्ताधुनोपपातकप्रायश्चित्तानि ० fol. 85*b*.

Of this section there is no MS. in the Burnell collection, and without other MSS. this copy can be of but little use. It ends:

मनुनाप्यभोज्यभोजनशंकायामुक्तं । संवत्सरस्यैकमपि ० (v. 21) विशेषतः ॥ इति श्रीसकलविद्याविशारदश्रीकेशवादित्यभट्टोपाध्यायहवनयाज्ञिकदेवणभट्टोपाध्यायविरचितायां स्मृतिचंद्रिकायां प्रायश्चित्ताध्यायः समाप्तः ॥

As the *Smṛiticandrikā* is quoted repeatedly in *Hemādri's* Digest—e.g. *Pariśeshakh.*, Bibl. Ind. I., pp. 145, 149, 182, 194, 212 (where *Śaṅkhadhara* and *Harihara* mentioned as later)—it cannot have been composed later than about the middle of the 13th century.

Of authorities found referred to in the *Smṛiticandrikā* may be mentioned (besides *Smṛitis*, *Purāṇas* and *Sūtrakāras*): *Caturviṃśati(mata)*, *Shaṭtriṃśanmata*, *Saṃgrahakāra* (*śloka*, ? *Smṛitisaṃg.*), *Bhāshyārthasaṃgraha* (*śloka*), *Devasvāmin* (comm.), *Āpastambabhāshya*, *Vishṇurahasya*.

Cf. Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 133*b*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1374.

929. Foll. 194; size $12\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; fair Devanāgarī writing of the 16th century; ten lines in a page. Many leaves are more or less injured, esp. foll. 20–32; damaged places have been pasted over with transparent paper; but in many cases part of the original leaf was already gone. Foll. 176 and part of 69 have been supplied by a modern hand.

Vyavahārakāṇḍa of *Devaṇṇa Bhaṭṭa's* *Smṛiticandrikā*.

It begins:

सरस्वतीपतिं वंदे श्रियः पतिमुमापतिं ।
त्विषांपतिं गणपतिं वृहस्पतिमुखान्मुनीन् ॥
पदे पदे प्रस्खलतां प्रतिवादिस्थितावपि ।
दृष्टानां दृष्टिविषये चन्द्रिका प्रवितन्यते ॥

अथेदानीं व्यवहारकांडमारभ्यते । तत्रादौ व्यवहारस्वरूपं निरूप्यते । तत्र वृहस्पतिः । ०

Digitized by Microsoft®

The work consists of two chapters, the first of which, treating of general rules of procedure, evidence, ordeals, punishments etc., ends fol. 76*b*: इति स्मृतिचंद्रिकायां बालादिधनविषयाणि ॥

श्रीकेशवादित्यसमुद्भवस्य देवस्य शांतद्विजराजमूर्तेः ।
तच्चंद्रिकां प्राप्य सुखेन लोकाः कुर्वंतु सर्वव्यवहारसिद्धिं ॥

इति सकलविद्याविशारदश्रीकेशवादित्यभट्टोपाध्यायसूनुयाज्ञिकदेवगणभट्टोपाध्यायसोमयाजिविरचितायां स्मृतिचंद्रिकायां व्यवहारकांडे प्रथमः परिच्छेदः ॥ then follows a list of contents (*prakaraṇānupūrvī*).

Chapter II., treating of deposits, bail, interest, debt, adoption, etc., begins:

वृहस्पतिमुखानेकमुनिवाग्वागुरांतरं ।
प्रविष्टो देवणाचार्यः कुरुते पदसंग्रहं ॥

The section on Inheritance, contained on foll. 153*b*–178*a* of this MS., has been printed at Calcutta (*Dāyabhāgaprakaraṇam* 1870), and a translation of it has been published at Madras, by T. Kristnasawmy Iyer (1867).

That section is followed by another on acts of violence. Three leaves at the end contain an index of contents by a modern hand.

Another Devanāgarī MS. of the *Vyavahāra-kāṇḍa* is available in the Burnell collection, no. 326.

See also Burnell, Ind. of Tanjore MSS., p. 134*a*. [H. T. Colebrooke.]

1375.

1780. Foll. 303; 4to.; size 11½ in. by 9 in.; good, modern Devanāgarī writing, on European paper; nineteen lines in a page.

The same work.

For a different *Smṛiticandrikā*, by *Govindarāja*, see no. 1535. [?]

1376, 1377.

2518, 2519. Foll. 1–394; 395–765 resp.; size 10¼ in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, by several hands, in the 16th century; 10–16 lines in a page.

Caturvargacintāmaṇi, a digest of (mainly religious) law, by *Hemādri*, son of *Kāmadeva*, grandson of *Vāsudeva*, and great-grandson of *Vāmana*.

Chapter I. or *Vratakhaṇḍa*.

The entire digest consists of four chapters—*Vrata-*, *Dāna-*, *Tīrtha-*, and *Moksha-khaṇḍa*—and a supplementary fifth or *Pariśeshakhaṇḍa*. Little (if any*) attention is paid by the author to civil law.

The work is now in progress of publication in the Bibliotheca Indica; the first, second and part of the fifth chapters having already appeared.

The author (a Brāhman of the *Vatsa-gotra*) occupied some such post as keeper of the records (*samastakaraṇādhipati* or *karaṇādhyaksha*) under the *Yādava* princes *Mahādeva* (1260–1271 A.D.), and his nephew and successor *Rāmacandra* (*Rāmadeva*, *Rāmarāja* 1271–1309) of *Devagiri* (the modern *Dowlatābād*).

The present MS. of the *Vratakhaṇḍa* contains at the beginning the genealogical account (*rājapraśasti*) of the *Yādava* dynasty, published by Prof. Bhandarkar, in the appendix to his 'Early History of the *Dekhan*.' It is given here in much the same form as in his MS. G., the two introductory stanzas being followed by *ślokas* 1–17 of the shorter account (beginning with the reign of *Bhillima*); whereupon follows the longer *praśasti*, and finally the five concluding stanzas of the introduction. The two MSS. seem, indeed, to be closely related to each other, being either directly derived one from the other, or both of them from the same

* Cp. Prof. Jolly's Tagore Lectures, p. 17, where it is stated that the section on civil law is far less copious than the other portions of the work. Prof. Bhandarkar, Early History of the Dekhan, p. 89, makes no mention of any subdivision on *vyavahāra*.

Digitized by Microsoft®

original. The present MS. has the same two lacunæ as MS. G. (*śl.* 42 and 45 of the larger *praśasti*).

The MS. begins:

श्रीगोपालमपारवैभवभवस्वच्छंदलीलोदयं
सांद्रस्निग्धतमालकोमलदलश्यामाभिरामाकृतिं ।
कूजत्कोकिलकमिनीकलरवप्रोल्लासिगोपांगना-
गीतस्फीतपवित्रचित्रचरित्रव्रातं नमस्कुर्महे ॥ १ ॥
उन्मीलत्कमनीयकांतिसरसीमध्ये विबुद्धप्रभं
सारासारविचारचारुमनसा हंसेन संसेवितं ।
नित्यानंदपरागसंगसुभगं वंदारुवृंदारक-
श्रेणीभंगमनंगवैरिचरणांभोजद्वयं पातु वः ॥ २ ॥
वंशो हिमांशोर्जयति प्रसिद्धो यस्मिन्स राजा यदुराविरा-
[सीत् ।
बभूव यस्मिन्नसुरावतारभारापहाराय पुरा मुरारिः॥३॥०
सा संपन्नदिदं यशो बलमिदं सोयं प्रतापो महान् [न्नरं)।
ऐकैकं पृथिवीभृतो भुवि महादेवस्य लाक्यंतरं(? लोको-
तस्य श्रीकरणाधिपः स्वयमहं हैमाद्रिसौरिः(!) परः
प्रौढप्रातिभवर्ण्यमार्णविलसद्वंशो भृशं शोभते ॥ ७५ ॥
इति राजप्रशस्तिः ॥ अथ ग्रंथकर्तुः प्रशस्तिः ॥
पादप्रांतविनिःसृतद्युसरितो देवस्य ०

Vol. I. ends shortly after the conclusion of the *trayodaśīvratāni*.

The colophon runs thus: इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीमहादेवस्य समस्तकरणाधीश्वरसकलविद्याविशारदश्रीहेमाद्रिविरचिते चतुर्वर्गचिंतामणौ व्रतखंडं समाप्तं ॥

Seven leaves at the end contain an index (*anukramaṇikā*) written by one *Rāmacandra*, in Saṃvat 1656 (A.D. 1599). Some portions of these volumes are, however, apparently somewhat older than this date.

Cf. Weber, Cat. Berl., no. 1173.

[GAIKAWAR.]

1378.

2572. Foll. 511, the first 23 of which are wanting; size 13 in. by 5¼ in.; good Devanāgarī writing of the 16th century; twelve lines in a page. Foll. 24–40, and some leaves at the end are more or less injured in the margin; and almost throughout the MS. the ink has spread, rendering the writing illegible in many places.

Vratakhaṇḍa; incomplete at the beginning and end.

The *pratipadvratāni* end fol. 25*b*.

[MACK. COLL.]

1379.

2633. Foll. 207, one of which (fol. 184) is wanting; and two *śuddhipattras* after foll. 126 and 138; size 9½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; foll. 1–29 well written, c. 1550 A.D.; eight lines in a page; the remainder fairly written, c. 1650 A.D.; eleven lines in a page; foll. 185 and 186 supplied by a third hand.

Śāntika-paushṭikāni, the section of *Hemādri's* Digest, on propitiatory rites. *Vratakhaṇḍa*, Vol. II., pp. 1003 seq.

It begins: अथ शांतिकपौष्टिकानि ।
नीतः शांतमनंतदान ०

The text of this MS. differs very considerably from that printed in the Bibliotheca Indica edition.

The *vināyakasnapanam* ends fol. 5*a* (ed. II., p. 1008), when the MS. proceeds: नारद उवाच ॥

अथवान्यत्प्रवक्ष्यामि गर्भोत्पत्तौ च कारणं ।
सिद्धक्षेत्रे महाद्रौ वा नदीनां संगमेषु वा ॥ ०

Iti tattvasāgarasaṃhitoktagaṇādhyakshasnapanam, fol. 7*a*; सनत्कुमार उवाच ।

तृतीयाया महाभागकर्तव्यं च व्रतं शृणु ।
येनानंतभवेनसमेनः क्षपयति द्विजः ॥

iti garuḍapurāṇoktaṃ śāntivratam, fol. 11*a*; पुष्कर उवाच । स्नानमन्यत्प्रवक्ष्यामि ० (ed. II., p. 1009); *iti vishṇudharmottaroktam māheśvarasnānam*, fol. 12*a* (ed. II., p. 1010); *vishṇudh.-nānāsnānāni*, fol. 13*a* (ed. II., p. 1012); *bhavishyottaroktaṃ rudrasnānam*, fol. 15*a* (ed., fol. 1015);

अथापरं प्रवक्ष्यामि पावनं धर्ममुत्तमं ।
मोक्षदं च तथा क्लेशाद्भूमिभोगदमेव च ॥ ०

Digitized by Microsoft®

iti kālikāpurāṇoktaḥ kalaśasnānavidhiḥ, fol. 16*a*;

अष्टोत्तरशतं वक्ष्ये स्नपनं भुक्तिमुक्तिदं ।
अयने विषुवे चैव ग्रहणे चंद्रसूर्ययोः ॥ °

iti kāraṇāgamoktam ashṭottaraśatakalaśasnānavidhiḥ, fol. 19*b*; *iti kāraṇāgamokta ekonapañcāśatkalaśasnānavidhiḥ*, fol. 20*b*; *iti pañcaviṃśatikalaśasnapanavidhiḥ*, fol. 22*a*; *iti bhavishyatpurārāṇokto ghaṭikābhishekaḥ*, fol. 23*a* (ed. II., p. 1016); *iti bhavishyottaroktam bandhyābhishekavidhiḥ*, fol. 26*a* (ed. II., p. 1021); *iti vishṇudharmottare rāhuvaradānam* (3½ *ślokas*), fol. 26*a*; मनुरुवाच। चंद्रादित्योपरागे च ° *iti matsyapurāṇoktaṃ candrasūryoparāgasnānam*, fol. 27*b* (ed. II., p. 1023); नारद उवाच ।

किमुद्वेगे हुते कृत्ये सलक्ष्मीकेन हन्यते ।
मृतवत्साभिषेकादिकार्ये किं तु विधीयते ॥ °

iti matsyapurāṇoktaṃ saptamīsnapanam, fol. 30*a*; *iti vishṇudharmottaroktā sadantotpattiśānti*, fol. 30*b* (ed. II., p. 1025); *iti garbhoktā janamāraśāntiḥ*, fol. 31*b* (ed. II., p. 1027); *iti gośāntiḥ*, fol. 36*a* (ed. II., p. 1031); अथाश्वशांतिः । विष्णुधर्मोत्तरात् ॥ पुष्कर उवाच ।

नित्यं नैमित्तिकं काम्यं शांतिकर्म निबोध मे ।
पंचमीषु च सर्वासु श्रीधरं पूजयेद्विभुं ॥ °

iti nityāśvaśāntiḥ; atha naimittikī, fol. 53*b*; *hayamārādhyāyaḥ*, fol. 59*a*; *iti śālihotroktāśvaśāntiḥ*, fol. 61*a* (ed. II., p. 1036); *iti śrīvardhanam nāma hayānāṃ karmakīrtanam*, fol. 62*b*; *atha gajaśāntiḥ*, fol. 64*b* (ed. II., p. 1036); *atha mahāvasthānimittaśāntiḥ*, fol. 70*a*; *iti parvatayajñavidhiḥ*, fol. 76*a*; *iti nīrājanayajñaḥ*, fol. 84*a*; *iti pālakapyasaṃhitāyām pushyagajaśāntiḥ*, fol. 95*b*; *iti bhavishyatpurāṇoktā mahāśāntiḥ*, fol. 109*b*; *iti matsyapurāṇoktāny adbhutaśāntikāni samāptāni*, fol. 119*a*; *iti nānotpātaśāntiḥ*, fol, 124*b*, etc.; *matsyapurāṇokto guruśukrapūjāvidhiḥ*, fol. 133*b*; *ekagrahapūjāvidhiḥ*, fol. 152*a*; *ayutahomaḥ*, ib.; *lakshahomānushthānapaddatiḥ*, fol. 165*a*; *koṭihomānushṭhānapaddhatiḥ*, fol. 178*b*; *vishṇudharmottare āvāhanādhyāyaḥ*, fol. 199*a*; ib. *anulepanādhyāyaḥ*, fol. 200*a*; ib. *pushyādhyāyaḥ*, fol. 201*a*; ib. *dhūpādhyāyaḥ*, fol. 201*b*; ib. *naivedyādhyāyaḥ*, fol. 203*a*; ib. *dakshiṇādhyāyaḥ*, fol. 207*a*; ib. *pratiśarabandhādhyāyaḥ*, fol. 207*b*; a few lines further on the MS. breaks off abruptly at the end of the leaf. According to a rough list of contents on fol. 1*a*, only one leaf seems to be lost at the end. [MACK. COLL.]

1380.

2039. Foll. 337; size 12 in. by 5¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, by different hands; 11–15 lines in a page.

Dānakhaṇḍa, the second division of the *Caturvargacintāmaṇi*.

The scribe of the last 31 leaves (except foll. 317, 318, 328, 329, 331, 332, which are by a later hand) gives the following date: संवत् १५१०९ वर्षे वैशाखत्रितीयायां तिथौ रविदिने अद्येह श्रीस्तंभतीर्थे वास्तव्यमोढज्ञातीयत्रिवाडीहिरण्यगर्भसुतत्रिवाडीकश्यपेन सहभ्रातृणां पुत्रपौत्राणां पठनार्थं दानखंडं पुस्तकमिदमलेखि ॥

Cf. Weber, Cat. Berl., no. 1218.

[GAIKAWAR.]

1381.

2327. Foll. 395; size 11 in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D.; eleven lines in a page.

The same section of *Hemādri's* work.

[GAIKAWAR.]

1382.

2584. Foll. 473, the first of which is missing; size 12 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of about the end of the 16th century; ten lines in a page.

Another copy of the *Dānakhaṇḍa*, slightly incomplete at the beginning and end.

The *vṛikshapratishṭhāvidhi* ends fol. 472*a*.

[MACK. COLL.]

Digitized by Microsoft®

1383.

247. Foll. 457; size 12¾ in. by 6 in.; fairly written, in Devanāgarī; 11–17 lines in a page.

Śrāddhakalpa, the first of the four sections of the *Pariśesha-khaṇḍa*, or supplementary chapter of *Hemādri's Caturvargacintāmaṇi*.

It begins:

क्षीरोदार्णवसारसंग्रहकलालीलासमालिंगितो ०

Colophon: इति महाराजाधिराजश्रीमहादेवीयसकलश्रीकरणाधिपतिपंडितश्रीहेमाद्रिविरचिते चतुर्वर्गचिंतामणौ परिशेषखंडे श्राद्धकल्पे जीवच्छ्राद्धप्रयोगः ॥ श्राद्धकल्पप्रशंसा मत्स्यपुराणे । etc. two stanzas ॥ इति श्रीश्राद्धकल्पः समाप्तः ॥ संवत् १८५८ ज्येष्ठमासे कृष्णपक्षे बुधवासरे दसमी ॥

[H. T. Colebrooke.]

1384.

2153. Foll. 360, twelve of which (1; 238–248) are wanting; while fol. 2 is much injured through damp and insects; size 11 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of 1524 A.D.; 11–13 lines in a page.

Kālanirṇaya, the second section of the *Pariśeshakhaṇḍa*, treating of the proper times and seasons for the performance of religious ceremonies.

It commences with 28 introductory verses, as in the Calc. edition.

Colophon: इति महाराजाधिराजश्रीमहादेवीयसमस्तकरणाधीश्वरसकलविद्याविशारदश्रीहेमाद्रिविरचिते चतुर्वर्गचिंतामणौ परिशेषखंडे कालनिर्णयः समाप्तः ॥ संवत् १५ आषाढादि ८१ वर्षे ५ श्रावणशुदिपंचमी अपरं षष्ठीबुधे अद्येह श्रीमहेंद्रीपवित्रीकृतकच्छनिवासिनि देवग्रामाख्ये वृद्धपाटके वास्तव्यमेदपाठज्ञाय व्या· राजरिषिसुतव्या· विष्णुदत्तेन श्रीविद्याधरस्याध्ययनार्थं परोपकारार्थं पुस्तकं लिखितं ॥ - - - ॥ पंडितश्रीजनार्जनसुतपंडितश्रीविद्याधरपठनार्थं कालनिर्णयः समाप्तः ॥

For another, even older MS. of this section (1478 A.D.), see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 349.

[Gaikawar.]

1385.

1461. Foll. 101; size 8¾ in. by 3½ in.; Bengalī handwriting of Śaka 1510 (1588 A.D.); rather difficult to read; ten or eleven lines in a page; foll. 1–4 by a somewhat later hand.

Kṛityakalpataru, a general digest of religious (and civil) duties, by *Lakshmīdhara Bhaṭṭa*, son of *Bhaṭṭa Hṛidaya(dhara)*, and foreign minister to *Mahārāja Govindacandra* (of Kanauj or Kāśī, cf. Colebrooke, Misc. Ess. 2nd, II., p. 253).

This MS. contains the *Dānakāṇḍa* (*Dānakalpataru*), or chapter on gifts.

It begins: ननु किन्नामसंशयत्वं तद्धि न तावत्सन्देहोत्यनुभवसिद्धो जातिविशेषः चाक्षुषत्वादिना ०

इति कृत्यकल्पतरौ दानकाण्डे पात्रापात्रनिरूपणपर्व fol. 17*a*; इति ० षोडश महादानानि fol. 34*b*; इति श्रीलक्ष्मीधरविरचिते ० प्रकीर्णकदानानि fol. 89*b*.

It ends: इति श्रीभट्टहृदयात्मजमहासान्धिविग्रहिकभट्टश्रीलक्ष्मी[ध]रविरचिते कृत्यकल्पतरौ दानकाण्डं समाप्तं ॥

सर्वेषां मौलिरत्नानां भट्टाचार्यमहात्मनां ।
एतद्विद्यानिवासानां दानकाण्डाख्यपुस्तकं ॥
व्योमेन्दुशरशीतांशुमितशाके विशेषतः ।
शूद्रेण कविचन्द्रेण विलिख्य परिशोधितं ॥

According to a MS. described by Prof. Peterson, Report I. (1882-3), p. 108, the entire work consists of the following twelve chapters:

1. *Brahmacāri-kāṇḍa.*
2. *Grihastha-kāṇḍa.*
3. *Naiyatakāla-kāṇḍa.*
4. *Śrāddha-kāṇḍa.*
5. *Dāna-kāṇḍa.*
6. *Pratishṭhā-kāṇḍa.*
7. *Tīrtha-kāṇḍa.*
8. *Śuddhi-kāṇḍa.*
9. *Rājadharma-kāṇḍa.*
10. *Vyavahāra-kāṇḍa.*
11. *Śānti-kāṇḍa.*
12. *Moksha-kāṇḍa.*

But, if this is a complete list of the chapters, their order must be somewhat different, as the *Rājadharma-kāṇḍa* is called the 11th in its introductory verse.

As the *Kalpataru* is quoted in *Caṇḍeśvara's Ratnākara*, it cannot be later than the beginning of the 14th century. [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1386.

852. Foll. 46; size 12½ in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Rājadharmakāṇḍa, the chapter on the duties of kings, of *Lakshmīdhara Bhaṭṭa's Kṛityakalpataru.* It begins:

न्याय्ये वर्त्मनि यज्ज्ञगद्गुणवतां गेहेषु यद्दंतिनो
राज्ञां मूर्धनि यत्पदं व्यरचयद्गोविंदचंद्रो नृपः ।
तत्सर्वं खलु यस्य मंत्रमहिमाश्चर्यं स लक्ष्मीधरः
कांडे शंसति राजधर्मनिचयानेकादशे पुण्यधीः ॥ १ ॥
राजप्रशंसा प्रथममभिषेको गुणास्ततः ।
अमात्या अथ दुर्गाणि वास्तुकर्मविधिस्ततः ॥
राष्ट्रसंग्रहणं कोशो दंडो मित्रं ततः पुनः ।
राजपुत्राभिरक्षा च मंत्रः षाड्गुण्यमेव च ॥
यात्राभिषिक्तकृत्यानि देवयात्राविधिस्ततः ।
महोत्सवश्च कौमुद्या ध्वजोच्छ्रायविधिस्ततः ॥
महानवम्यां पूजा च विधिश्चिह्नस्य चाप्यथ ।
गवोत्सर्गो वसोर्धारा पर्वाण्येकादश क्रमात् ॥
अथ राजप्रशंसा । तत्र मनुः । °

इति राजप्रशंसा fol. 3*a*; इत्यभिषेकविधिः fol. 5*a*; इति राजगुणाः । अथामात्याः fol. 6*a*; अथ दुर्गाणि fol. 10*a*; अथ वास्तुकर्मविधिः fol. 14*a*; इति वास्तुशांतिः । fol. 20*b*; इति राष्ट्रं । अथ कोशः fol. 21*b*; अथ राजपुत्ररक्षा fol. 23*a*; अथ मंत्रः ib.; अथ षाड्गुण्यं fol. 25*a*; अथ यात्रा fol. 26*a*; अथाभिषिक्तस्य कृत्यानि fol. 31*b*; अथ देवयात्राविधिः fol. 38*a*; अथ कौमुदीमहोत्सवः fol. 39*a*; अथेंद्रध्वजोच्छ्रायविधिः fol. 39*b*.

It ends (? from *Bhavishyapurāṇa*):

एवं यो वाहयेद्धारां शास्त्रदृष्टेन कर्मणा ।
तस्य भूः सिच्यते सर्वा सनगा सहसागरा ॥
अश्वमेधसमं पुण्यं दिनहोमात्प्रजायते ।
वाजपेयशतं रात्रावग्निष्टोमशतं तथा ॥
आधयो व्याधयस्तस्य न भवंति कदा चन ।
आयुरारोग्यमैश्वर्यं तदंते च सुखी भवेत् ॥
इति श्रीमद्गोविं[दचं]द्रमहाराजसांधिविग्रहिकश्रीलक्ष्मीधरभट्टविरचिते कृत्यकल्पतरौ राजधर्मकांडः संपूर्णः ॥

No quotations other than from *Purāṇas* and *Smṛitis* have been met with.

[H. T. Colebrooke.]

1387.

989. Foll. 258; size 14 in. by 5 in.; fairly good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Kṛityaratnākara, the first section of a general digest of Hindu law, compiled under the direction of *Caṇḍeśvara,* son of *Vīreśvara* (son of *Devāditya*), and minister of King *Harasiṃhadeva* of *Mithilā* (or *Nepāla*).

According to a *śloka* at the end of the section on Civil law, *Caṇḍeśvara* was living in Śaka 1236 (A.D. 1314, cf. no. 1390) when he gave away his weight in gold, on the river *Vāgvatī.*

Another *śloka* at the end of the same section states that the complete digest consists of the following seven sections: 1. *Kṛitya;* 2. *Dāna;* 3. *Vyavahāra;* 4. *Śuddhi;* 5. *Pūjā;* 6. *Vivāda;* 7. *Gṛihastha-ratnākara.*

The work begins (with the numbers of *ślokas* supplied):

हर्षव्यालोलमौलिद्रवदमरधुनीवारिधाराभिषेकाद्
विश्रान्ते लोचनाग्नौ विगलितगिरिजा संभ्रमादस्तविघ्ना ।
देयादर्धेन्दुरोचिर्विरचितकवरीकुन्दमालानुकारा
वासः श्रेयांसि गौरी वदनसरसिजे शांकरी भृङ्गलीना ॥ १ ॥
वेदद्रुमं सुकृतसत्फलमुच्चशाखम्
उल्लासयन्नधिपयोनिधिनीलमूर्तिः ।
भूमण्डलोद्धरणकर्म च कूर्मरूपो
देवः शिवं दिशतु विश्वजनीनमूर्तिः ॥ २ ॥ ° ३ ॥
अस्ति श्रीहरसिंहदेवनृपतिर्निःशेषविद्वेषिणां [वंशोद्भवः ।
निर्माथी मिथिलां प्रसाददखिलां (l. प्रशासद °) कार्णाट-
आशाः सिञ्चति यो यशोभिरमणैः पीयूषधाराद्रवैर्
देवः शारदशर्वरीपतिरिवाशेषश्रियं भावुकः ॥ ४ ॥
अस्मिन् दिग्विजयोद्यते बलभरात् कुब्जीभवद्भिः फणैर्
अन्योन्यं निविडं मिलद्भिरभितः शेषं सहस्रेशसः ।
गच्छत्यसुजबान्धवे दिनपतौ प्रत्यक्पयोधेरधः
सद्यः संकुचदब्जकोरकवपुःसादृश्यमालम्बते ॥ ५ ॥
सामाखेदं भजध्वं जलधिमुपगते बान्धवे पङ्कजानाम्
अन्तःपद्मेपुरोषव्यसनभयमुख(l. ष)श्चक्रवाका वराकाः ।
श्रीमत्कार्णाटभूमीपतिमुकुटमणेः प्रीणयन्नस्य लोकान्
एष प्रौढप्रतापद्युमणिरुदयिनीं संपदं संतनोति ॥ ६ ॥

Digitized by Microsoft®

एतस्याद्भुतसन्धिविग्रहधुरा पात्रं पवित्रीकृत-
स्त्रालोकः शरदिन्दुसुन्दरयशःसंदोहगङ्गाम्बुभिः ।
आसीन्मन्त्रमयद्युतिप्रतिहतामित्रान्धकारोदयो
देवादित्य इति प्रसन्नहृदयो देवद्रुमो जङ्गमः ॥ ७ ॥

महादानैस्तैस्तैर्विभवमहितैर्नन्दितमभूत्
कुलं भूदेवानां बहुविधमखैस्तैर्मखभुजां ।
तडागैरावासैः कमलमधुपानोन्मदनद-
द्विरेफश्रेणीनामुपकृतमनेन क्षितितलं ॥ ८ ॥

गुणाम्भोधेरस्मादजनि रजनीजानिरुदधेर्
इवाम्भोजाद् देवो द्रविण इव मन्त्रीशतिलकः ।
नवं पीयूषांशोरमृतमिव शक्तिप्रणयिनो
नयादनुः(? महादन्तः) श्लाघ्यादिव जगति वीरेश्वर इति॥९॥

लक्ष्मीभाजो द्विजेन्द्रानकृत कृतमतिर्यो महादानदानैः
प्रादात्तुष्टस्तु रामप्रभृतिपुरवरे शासनं श्रोत्रियेभ्यः ।
वापीश्चक्रेद्विवन्दुंदहिभतनगरे(?) निर्जितातङ्कदुःखः
प्रासादस्येन तुङ्गो व्यरचि सुकृतिना स्वर्गसोपानमाहुः॥१०॥

यः सन्धिविग्रहविधौ विविधानुभावः
शौर्योदयेन मिथिलाधिपराज्यभावं ।
निर्मत्सरं स्वनयसञ्चितको[श]जातं
सम्राङ्गसंघटनसंभृतमेव चक्रे ॥ ११ ॥

प्रज्ञावतां सदसि संसदि वाक्पटूनां
राज्ञां सभासु परिषत्स्वपि मन्त्रभाजां ।
चित्ते ऽर्थिनां च कवितास्वपि सत्कवीनां
वीरेश्वरः स्फुरति विश्वविलासिकीर्तिः ॥ १२ ॥

श्रीमानमुष्य तनयो नयचक्रचारुर्
आचारवल्लिनवकल्पतरुप्ररोहः ।
सत्संधिविग्रहधुरीणपदावलम्बम्
चण्डेश्वरो विजयते सचिवावतंसः ॥ १३ ॥ ° २३ ॥

बिभ्राणः कल्पवृक्षं क्वचन परिसरे कामधेनुं दधानः
क्वाप्यन्तः पारिजातं क्वचिदपि च दधच्छोपयादोविमुक्तः ।
श्रीमच्चण्डेश्वरेण स्मृतिनिगमविदा तन्यते ते[न] तद्वद्
विष्णुव्यासादिवाक्यस्फुरदमृतमयः कृत्यरत्नाकरो ऽयं ॥ २४ ॥
[° २६ ॥
स्वरूपफलमानेभ्यो निमित्ताच्च विधीयते ।
अभीष्टफलदस्यात्र धर्मस्यादौ निरूपणं ॥ २७ ॥

परिभाषा ततः प्रोक्ता ततो मासपरिस्थितिः ।
अथात्र चैत्रवैशाखौ ज्यैष्ठाषाढौ ततः परं ॥ २८ ॥

ततश्च श्रावणो भद्र आश्विनः कार्त्तिकस्तथा ।
मार्गः पौषो ऽथ माघश्च फाल्गुनः परिकीर्तितः ॥ २९ ॥

मलमासव्यवस्थापि तरङ्गो ऽस्य ततः कृतः ।
प्रकीर्णकं च वाराणां व्रतादिविधिविस्तरः ॥ ३० ॥

रविसंक्रान्त्यमावास्याग्रहणस्थितयस्ततः ।
व्रतादितिथिवेधादिव्यवस्थितिरनन्तरं ॥ ३१ ॥

एवमागमविज्ञेन श्रीचण्डेश्वरमन्त्रिणा ।
द्वाविंशतिस्तरङ्गाणां कृत्यरत्नाकरे कृता ॥ ३२ ॥

तत्र प्रवृत्तौपायिकं धर्मनिरूपणं स्वरूपतः । तत्र मनुः । °

इति ° धर्मनिरूपणतरङ्गः fol. 17*a*; ° परिभाषातरङ्गः fol. 30*a*; ° मासपरिस्थितितरङ्गः fol. 31*a*; ° चैत्रतरङ्गः fol. 56*a*; ° वैशाखतरङ्गः fol. 70*b*, etc.; ° माघतरङ्गः fol. 210; ° फाल्गुनमासतरङ्गः fol. 216*b*; ° मलिम्लुच-निर्णयतरङ्गः fol. 220; ° प्रकीर्णकतरङ्गः fol. 240; ° वारव्रतादिविधितरङ्गः fol. 247*b*; ° संक्रान्तितरङ्गः fol. 251*b*; ° अमावास्यातरङ्गः fol. 252*b*; - - - ° ग्रहण-कतरङ्गः ॥ अथ व्रतादितिथिवेधादिव्यवस्थितिः ॥ fol. 255*b*.

It ends:

वृन्दे मन्त्रीश्वराणां परिषदि विदुषां सामगानां समाजे
गोष्ठीषु स्तेमभाजां सदसि सुकृतिनां श्रीमतां मन्दिरेषु ।
आगङ्गाम्भःसभासु क्षितिवलयभुजामालये नीतिभाजां
श्रीमच्चण्डेश्वरो ऽयं निखिलगुणनिधिर्गीयतां गौरवेण ॥

महासान्धिविग्रहिकठक्कुरश्रीवीरेश्वरात्मजमहासान्धिविग्रहि-कठक्कुरश्रीचण्डेश्वरविरचितः कृत्यरत्नाकरः समाप्तः ॥ See the same author's *Krityacintāmaṇi*.

Regarding the author's age see no. 1390.

[H. T. COLEBROOKE.]

1388.

467. Foll. 128; size 17 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengalī character, at the end of last century; nine lines in a page; the first two leaves have been replaced by three leaves in a large, somewhat more recent hand-writing.

Dānaratnākara, the section on Gifts, of *Caṇḍeśvara's* Digest of Hindu law.

It begins:

तत्पातु लोचनं शम्भोः प्रियाश्लेषनिमीलितं । [॥ १ ॥
उत्कं सरजनीनाथ(l. सरोजिनीनाथे)निद्राणमिव नीरजं

Digitized by Microsoft ®

उन्निद्रांभोजराजीवहलपरिमलोद्भूतरागैस्तलागैर्
उन्मीलद्ब्रह्मघोषश्रुतिविगलदघैः शासनैरग्रजानां ।
लक्ष्मीं विश्वंभरायाः स्फुटमकृत कृती यो महादानदानैः
श्रीमच्चण्डेश्वरोऽमुं रचयति रुचिरं दानरत्नाकरं सः ॥ २ ॥
श्रीचण्डेश्वरमन्त्रिणा मतिमतानेन प्रसन्नात्मना
नेपालाखिलभूमिपालजयिना धर्मेन्दुदुग्धाब्धिना ।
वाग्वत्याः सरितस्तटे सुरधुनीसाम्यं दधत्याः शुचौ
मार्गे मासि यथोक्तपुण्यसमये दत्तस्तुलापूरुषः ॥ ३ ॥
यस्य दानातिरेकेण लोके निर्जितगौरवः ।
कल्पद्रुमः पारिजातः कामधेनुः क्वचित्क्वचित् ॥ ४ ॥
अत्रोक्तमपि यद्दानं कृत्यरत्नाकरे पुनः ।
मासादिकृत्यसामस्त्यगौरवात्तदुदीरितं ॥ ५ ॥
दानधर्मविधिर्दानस्वरूपस्य निरूपणं ।
देयादेयतरङ्गोऽत्र पात्राणां कथनं ततः ॥ ६ ॥
महादानानि सर्वाणि गोसहस्रमनन्तरं ।
धान्यादिशैलदानानि गुडधेन्वादिकानि च ॥ ७ ॥
गवां स्वरूपतो दानं ततो हेमगवी परं ।
वृषकृष्णाजिने तद्वद्दानं भूमिसुवर्णयोः ॥ ८ ॥
विद्यादानं कल्पदानमन्नदानमतः परं ।
मासर्तुतिथिनक्षत्रप्रदानानां तरङ्गकाः ॥ ९ ॥
आरोग्याभयदाने च द्विजस्थापनकं ततः ।
प्रकीर्णकप्रदानानि वापीकूपसरोविधिः ॥ १० ॥
प्रतिष्ठा चैव वृक्षाणां दानमाश्रयचिह्नितं ।
द्रव्याणां देवतान्यत्र श्रीचण्डेश्वरमन्त्रिणा ॥ ११ ॥
देवद्रुमाधिकोल्लासिसाम्यत्वाभासितश्रिया ।
ऊनविंशदमी रम्यास्तरङ्गास्तेन निर्मिताः ॥ १२ ॥
अथ दानविधिः ॥ तत्र मनुः । °

इति ° दानविधितरङ्गः fol. 3; ° दानस्वरूपतरङ्गः fol. 7*b*; ° देयादेयतरङ्गः fol. 10*b*; ° पात्रनिरूपणो नाम तरङ्गः fol. 19; ° तुलापुरुषमहादानं fol. 27; ° हिरण्यगर्भदानं fol. 29; ° ब्रह्माण्डदानं fol. 31; ° कल्पपादपदानं fol. 32*b*; ° गोसहस्रदानं fol. 34*b*; ° कामधेनुदानं fol. 35*b*; हिरण्याश्वदानं fol. 36*b*; कनकाश्वरथदानं fol. 37; हेमहस्तिरथदानं fol. 38; पञ्चलाङ्गलदानं fol. 39*b*; पृथ्वीदानं fol. 40*b*; विश्वचक्रदानं fol. 43; कल्पलतादानं fol. 44; सप्तसमुद्रदानं fol. 45; रत्नधेनुदानं fol. 45*b*; इति ° षोडशदानतरङ्गः fol. 46*b*; ° गोसहस्रदानतरङ्गः fol. 50; ° अचलदानतरङ्गः fol. 58; ° धेनुतरङ्गः fol. 65; ° गोदानतरङ्गः fol. 73; ° हेमगवीतरङ्गः fol. 73*b*; ° वृषदानतरङ्गः fol. 75; ° कृष्णाजिनदानतरङ्गः fol. 79; भूमिदानतरङ्गः fol. 82; ° सुवर्णदानतरङ्गः fol. 85; ° विद्यादानतरङ्गः fol. 94*b*; ° कल्पदानतरङ्गः fol. 95; ° अन्नदानतरङ्गः fol. 98; ° मासदानतरङ्गः fol. 100: ° धातुदानतरङ्गः fol. 100*b*; ° तिथिदानतरङ्गः fol. 103*b*; ° नक्षत्रदानतरङ्गः fol. 105; ° आरोग्यदानतरङ्गः fol. 106; ° द्विजस्थापनतरङ्गः fol. 107*b*; ° प्रकीर्णकदानतरङ्गः ॥ अथ वापीकूपतडागादिविधिः । fol. 119*b*.

The MS. concludes with the last two *ślokas* given at the end of the *Vivādaratnākara*, with, however, one or two lacunæ. In one of these the initial र of the last *śloka* containing the date is wanting.

The colophon runs thus: इति सप्रक्रियमहासान्धिविग्रहिकठक्कुरश्रीवीरेश्वरात्मजसप्रक्रियमहासान्धिविग्रहिकठक्कुरश्रीचण्डेश्वरविरचितो दानरत्नाकरः समाप्तः ॥

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas* are found quoted: *Kalpatarukāra*, fol. 69*b* etc.; *Kāmadhenu*, fol. 109 etc.; *Chandogapariśishṭa*, fol. 23*b*; *Dānavyāsa*, foll. 12–15*b*; *Dānasāgara*, foll. 12, 16, 19*b*, 23 etc.; *Pariśishṭa*, fol. 22*b*; *Pārijāta*, fol. 16 etc.; *Shaṭtriṃśanmata*, fol. 7.

[H. T. Colebrooke.]

1389.

880. Foll. 70 (numbered 2–71); size 11 in. by 4 in.; good, modern Bengalī handwriting; nine lines in a page.

Śuddhiratnākara, the section on purification, of *Caṇḍeśvara's* Digest.

The beginning and end are wanting, the MS. having apparently been copied from one the first leaf of which had been lost, as well as several leaves at the end.

It begins:

- - स्तोपहतानां च पक्वान्नस्य विशुद्धता ।
स्नानात् शुद्धिरपां शुद्धिः सम्यगत्रोपवर्णिताः ॥

Digitized by Microsoft®

चतुस्त्रिंशत्तरङ्गेण शुद्धिरालोक्यते क्रमात् ।
मिथिलाधिपमन्त्रीन्द्रश्रीचन्द्रेश्वरसूरिणा ॥

अथ प्रायेण शुद्धिः ॥ तत्र मनुः ॥ ०

1. *Prāyeṇa-śuddhitaraṅga* ends fol. 8; 2. *jananāśuddhit.*, fol. 9b; 3. *jananamaraṇāśaucat.*, fol. 11b; etc.—27. इति शुद्धिरत्नाकरे स्वभावशुद्धितरङ्गः॥ अथ तैजसादिद्रव्यतरङ्गः ० fol. 69b.

[H. T. COLEBROOKE.]

1390.

1423. Foll. 224; size 12½ in. by 4 in.; Devanāgarī writing of the latter part of last century; foll. 1–150 in a large, clear hand, nine lines in a page; the remaining portion less clearly written, apparently by several hands; 9–14 lines in a page.

Vivādaratnākara, the section of *Caṇḍeśvara's* Digest, treating of Civil law [A.]

This section has been edited, in the Bibliotheca Indica, by Paṇḍit Dīnanātha Vidyālankāra.

That edition commences with an introduction of 29 verses, which is not contained in any of the three MSS. of this collection.

These MSS. begin:

सर्वात्मने नमस्तस्मै सर्वापत्परिपन्थिने ।
सर्वार्थसिद्धये सद्यः सर्वोपास्याय शंभवे ॥ १ ॥
सर्वोपकारे सुरवाहिनीव
सर्वार्थसिद्धौ कमलालयेव ।
सर्वाश्रया पातु पवित्रयन्ती
श्रीनरसिंहतीशं मुदिता भवानी ॥ २ ॥
विलोक्य मन्वादिमुनिप्रणीताः
स्मृतीस्तथाचार्यकृतान्निबन्धान् ।
चण्डेश्वरः सज्जनरञ्जनाय
विवादरत्नाकरमातनोति ॥ ३ ॥

तत्रादौ ऋणादानविवादपदम् । तत्र बृहस्पतिः । ०

इति ० ऋणादानतरंगः fol. 2b; ० वृद्धितरंगः fol. 7; ० अकृतवृद्धितरंगः fol. 8b, etc.

It ends:

कल्पद्रुमे याप्यथ पारिजाते हलायुधे याप्यथवा प्रकाशे ।
यत्सारमस्मादधिकं च तत्तद्धाति रत्नाकर एक एव ॥ १ ॥
यं कामधेनुरनुयाति सकल्पवृक्षा
यं सेवते निजफलाय स पारिजातः ।
तं वैरिगोत्रभिदमुच्चसहस्रनेत्रं
चण्डेश्वरं तुलयितुं कतमे भवन्तु ॥ २ ॥
श्रीकृत्यदानव्यवहारशुद्धिपूजाविवादेषु तथा गृहस्थे ।
रत्नाकरा धर्मभुवो निबन्धाः कृतास्तुलापुरुषदेन सप्त ॥ ३ ॥
रसगुणभुजचंद्रैः संमिते शाकवर्षे
सहसि धवलपक्षे वाग्वतीसिंधुतीरे ।
अदित तुलितमुच्चैरात्मना स्वर्णराशिं
निधिरखिलगुणानामुत्तमः सोमनाथः* ॥ ४ ॥

इति समस्तप्रक्रियाविराजमानमहासांधिविग्रहिकठक्कुरश्रीवीरेश्वरात्मज-समस्तप्रक्रियाविराजमानमहासांधिविग्रहिकठक्कुरचंडेश्वरविरचितो विवादरत्नाकरः समाप्तः ॥

The date contained in the last verse, viz. Śaka 1236 (A.D. 1314)—when *Caṇḍeśvara*, the minister of *Harasiṃhadeva*, is stated to have given away his weight in gold, on the *Vāgvatī* (the modern *Bāgmatī*, the principal river of the Nepal valley)—seems to fit in fairly well with what is known of the history of the country. Though the legendary history of Nepal (D. Wright, p. 174 seq.), which represents *Harisiṃhadeva* (!) as having come into Nepal from Ayodhyā in 1324, and soon after succeeded in getting himself recognized king, is too little trustworthy to afford much help, other circumstances seem to point to the overthrow of the *Mallas*, traditionally connected with the name of *Harisiṃhadeva* (and perhaps

* This is also the reading of the Bibl. ind. edition and of a MS. in Rāj. Mitra's Notices, v., p. 152; whilst Mr. Rajkumar Sarvadhikari, Tagore Law Lectures 1880, p. 394 (? from a Benares MS.) reads ० गुणानामुत्तरं सोमनाथात् 'north of Somanātha.' No mention seems, however, to be made of such a shrine or place in Nepal, though *nātha*, no doubt, seems rather a favourite ending of local names there.

Digitized by Microsoft®

alluded to in the introduction to the *Kṛitya-ratnākara*) having taken place in the early decades of the 14th century. See C. Bendall, Cat. of Cambr. MSS., p. vii. Thus the present digest was probably compiled not long subsequently to the date recorded above. The author, no doubt, frequently quotes the *Pārijāta*, and if thereby the *Madana-pārijāta* were intended, the above date would be too early, since that work is posterior to the *Parāśara-Mādhavīya* (c. 1350–60 A.D.). However, the passages quoted from the *Pārijāta* in the *Vivāda-ratnākara*, do not occur either in the printed or unprinted portions of the *Madanapārijāta*: hence the author must refer to some other work of that title. [H. T. Colebrooke.]

1391, 1392.

438, 439. Foll. 135 and 150 resp.; size 4to.; 11 in. by 8½ in.; written in Bengalī character, on European paper (water-mark 1802); eleven lines in a page.

Another copy of the *Vivādaratnākara*.

In some portions interlinear and marginal notes have been added by Colebrooke.

[H. T. Colebrooke.]

1393.

847. Foll. 112; size 12½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, in, or shortly before 1789, for Sir W. Jones. Ten lines in a page.

Another copy of the same work. Incomplete. It breaks off at the end of the *Prakāśataskaradaṇḍataraṅga*. [H. T. Colebrooke.]

1394.

1556. Foll. 317 (numbered 318, no. 22 having been omitted); size 11 in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing; 9–12 lines in a page.

Madanapārijāta, a compendium of religious and civil duties, in nine chapters (*stavaka*), compiled—under the patronage of the Ṭāka prince *Madanapāla* of Kāshṭhā (Kāṭha, near Ḍillī), son of (*Sādhāraṇa*, and grandson of) *Bharahapāla*—by *Viśveśvara Bhaṭṭa*, son of *Peṭṭi Bhaṭṭa* and *Ambikā*.

The work is being edited, in the Bibliotheca Indica, by Paṇḍit Madhusūdana Smṛitiratna. See also Aufrecht, Cat. nos. 651, 652; Rāj. Mitra, Notices, i., p. 242.

The author composed successively: 1. the *Subodhinī*, a commentary on *Vijñāneśvara's Mitāksharā*; 2. the *Madanapārijāta*; 3. the (*Karmavipāka-*) *Mahārṇava*; 4. the *Smṛitikaumudī* (in which 2. and 3. are quoted); and 5. the medical dictionary *Madanavinoda*. As regards this last work, a *śloka* at the end of several MSS. avers that it was composed in Saṃvat 1431 (A.D. 1375); and since the *Parāśara-Mādhavīya* (c. 1350–60 A.D.), as pointed out by Prof. Aufrecht, was largely made use of in the compilation of the *Madanapārijāta*, the date of the latter work (if the former date be correct) would probably fall somewhere between 1360 and 1370 A.D. See Prof. R. v. Roth's article on *Madanapāla*, Weber's Ind. Stud. xiv., p. 398; as also Prof. Bhandarkar's Report for 1883-84, p. 47. Mr. Sarvadhikari's conjecture, Tagore Law Lect. 1880, p. 390, to read the date of the *Madanavinoda* as Saṃvat 1231 (taking *yuga* as 2) is quite unnecessary.

On fol. 216*a* of the present (fol. 178*a* of the next) MS., the author refers to his commentary on the *Mitāksharā*: औरसाद्यभावे तु कानीनादीनामपि सकलपितृधनग्रहणमस्त्येव पूर्वाभावे परः पर इति वचनादिति विज्ञानेश्वरमतं । यथा चायमेव क्रमस्तथास्माभिरुपपादितं विज्ञानेश्वरटीकायां सुबोधिन्यां दायविभागप्रकरणे।

The colophon runs thus: इति पंडितपारिजातकट्टारमल्लेत्यादिविरुदराजीविराजमानस्य श्रीमदनपालस्य निबंधे

Digitized by Microsoft®

मदनपारिजाताभिधे नवम स्तवकः। समाप्तोयं मदनपारिजाताख्यः॥ संवत् १६८३ समये पौषवदि द्वादशी बुधवासरः। इदं पुस्तकं लिखितं माधवतेवारि काश्यां विश्वेश्वरसंनिधौ॥ This date applies, however, only to the last chapter (foll. 231–318); foll. 1–157 having been transcribed by a more modern hand; whilst foll. 158–230 were supplied at the beginning of the present century. Fol. 317 contains an index to foll. 1–104; but another index, on nine leaves, has been added within the present century. [H. T. COLEBROOKE.]

1395.

926. Foll. 235; size 12½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, by different hands, at the beginning of the present century; 8–12 lines in a page.

Madanapārijāta. [H. T. COLEBROOKE.]

1396.

1795. Foll. 258 (of which 80–115, 157, 158 are wanting); size 14 in. by 5½ in.; large, clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Two sections of the *Prayoga-pārijāta*, a digest of religious and civil duties, by *Narasiṃha*.

a. Pākayajñakāṇḍa begins:

त्वं पाकयजनेनैव हिरण्यकशिपुप्रदः।
लक्ष्मीनृसिंह किं दाता तदन्ययजनैरसि॥ १॥
श्रवणकर्मविलोचनसाधन-
प्रभुफणामणिकांतिकनत्प्रदः।
नरहरे विहरन् घनतर्जनैः
प्रमुदितो ऽसि ससर्पबलिश्रिया॥ २॥

अथाचार्योक्तक्रमेण सप्तपाकयज्ञविधिरभिधीयते॥ तथा च तदीयवचनं॥

अतः परं द्विजातीनां संस्कृतिर्नियतोच्यते।
संस्काररहिता ये तु तेषां जन्म निरर्थकं॥
पंचविंशतिसंस्कारैः संस्कृता ये द्विजातयः।
ते पवित्राश्च योग्याः स्युः श्राद्धादिषु सुयंत्रिताः॥
गर्भाधानं पुंसवनं सीमंतो बलिरेव च।
जातकृत्यं नामकर्म निष्क्रमो ऽन्नाशनं परं॥
चौलकर्मोपनयनं तद् व्रतानां चतुष्टयं।
स्नानोद्वाहौ चाग्रयणमष्टका च यथातथं॥
श्रावण्यामाश्वयुज्यां च मार्गशीर्ष्यां च पार्वणं।
उत्सर्गश्चाप्युपाकर्म महायज्ञाश्च नित्यशः॥

श्रावण्यां कर्तव्यं श्रवणाकर्म। °

अथ श्रवणाकर्मोच्यते fol. 3*b*; इति प्रोक्तं श्रवणाकर्म fol. 14*a*; इति नृसिंहीये प्रयोगपारिजाते पाकयज्ञकांडे श्रवणाकर्मसर्पबलिप्रकरणं fol. 18*b*; ° अश्वयुजीप्रकरणं fol. 22*a*; ° आग्रयणप्रकरणं fol. 27*b*; ° प्रत्यवरोहणप्रकरणं। ° अथोद्देशक्रमप्राप्तपाकयज्ञभूतश्राद्धविधिरभिधीयते fol. 35*b*; the end of the chapter on *śrāddha*, and the concluding portion of this section of the digest, is wanting.

b. Shoḍaśakarmakāṇḍa, incomplete at the beginning and probably also at the end.

Fol. 115 begins: नामित्यस्य मंत्रस्य आंगिरसः कुत्सः सूर्यस्त्रिष्टुप्। °

इति श्रीनरसिंहीये प्रयोगपारिजाते षोडशकर्मकांडे ग्रहयज्ञप्रकरणं fol. 118*a*; ° गर्भाधानप्रकरणं fol. 137*a*; ° पुंसवनानवलोभनप्रकरणं fol. 146*b*; ° सीमंतप्रकरणं॥°॥ अथेदानीं विष्णुबलिरभिधीयते fol. 156*a*; the end of this chapter is wanting (on foll. 157-8); इति ° सूतिकागृहनिर्माणविधिः fol. 160*b*; ° जातकर्मप्रकरणं fol. 209*a*; ° जननतिथ्यादिकृत्यविधिः fol. 210*a*; ° सूतिकानां कर्मनियमाः fol. 213*b*; ° पुत्रपरिग्रहविधिः fol. 218*b*; ° नामकरणप्रकरणं: fol. 246*b*; ° दुग्धपानविधिः fol. 248*a*; ° कर्णवेधप्रकरणं fol. 254*a*; निष्क्रमणप्रकरणं fol. 254*b*; ° बालोपवेशनविधिः॥ अथेदानीमन्नप्राशनविधिरभिधीयते fol. 255*a*.

The MS. ends at the bottom of fol. 258*b*: दधि मधु घृतमन्नं प्राशयेत्सर्वकामो भवतीति विज्ञायत इति॥

Then follow fifteen leaves containing a list of contents, written in three parallel columns, without, however, any reference to fol. and page.

The author, as is indicated by him at the beginning of the first of these two sections,

Digitized by Microsoft®

follows chiefly the *Āśvalāyana Gṛihyasūtra*, together with the *Āśvalāyana-Kārikāḥ*, from which the above five *ślokas* are quoted at the beginning of the first section, and quotations from which are several times introduced by तथाचार्यः स्मृतिरूपेणाह (see no. 258, where these *kārikās* are called *Āśvalāyanīya-dharmaśāstra*). *Nārāyaṇa's* (*Āśvalāyanagṛihya-*) *Vṛitti* is also occasionally referred to.

Other relatively modern authorities found quoted in this volume are: *Karmapradīpa*, fol. 213*b*; *Kāladīpabhāshya*, fol. 154*b*; *Kālanirṇaya* [° ये शिवराघवसंवादे], fol. 47*b*, 256*b*; *Kālavidhānavyākhyā*; *Kālādarśa*, fol. 41*b*; *Caturviṃśatimata*, fol. 62*a*; *Candrikā* (probably *Smṛiticandrikā*), foll. 36*a*, 37*b*, 41*b* etc.; *Jyotirarṇava*, fol. 256*a* (otherwise quoted as *Arṇava*, fol. 147*b*, 250*a* etc.); *Triṃśanmata*, fol. 40*a*, 58*b*, 64*a*; *Devakīrti*, fol. 175*b* etc. (on astron. or astrol. points); *Navanītārishṭa*, fol. 195*b*, 200*b*, 206*b*; *Nṛisiṃha*, fol. 149*a*, 179*b* etc. (*ślokas*, astron., or on points of *kālanirṇaya*); *Nṛisiṃhaprasāda* fol. 238*a* [° प्रसादे । चित्राद्यार्धे पुष्यमध्ये द्विपादे पूर्वाषाढाधिष्ण्यपादे तृतीये । etc., verse]; *Mādhavīya-parāśaravyākhyā*, fol. 213*a*; *Muhūrtasaṃgraha*, fol. 258*a*; *Ratirahasya*, fol. 133*b*; *Ratnakośa*, 160*a*; *Lalla*, 256*a*; *Vidhiratna*, [तदुक्तं विधिरत्ने ।

आदित्यात्तिष्यः श्रवणः श्रविष्ठाः
पूषा विरिंचः पवनो ऽपि मित्रः ।
हस्तो मघाधो वरुणश्च मूलं
त्रीण्युत्तराणां दुरुडूतिनाम्नी ॥ fol. 220*a*, 255*b*;

Viśvādarśa, fol. 256*b* [अन्नप्राशनकार्ये तु ° *śloka*];

[वृद्धिदोऽस्यं पुंसवाङ्के प्रेतकर्मानुमासिकं ।
नित्यं मास्यधिके ऽन्यत्तु सर्वं दैवादि चोत्तर इति ॥]
[fol. 138*a*;

Śrīdharācārya, fol. 219*a*; *Śrīdharīya*, fol. 120*b* (° ये गुरुः । प्रथमायां पतिं हंति द्वितीयायां सुखं भवेत् । °); fol. 132*b*, etc.; *Śrīdharīye Vṛihaspatiḥ*, 252*b*; °*Vyāsaḥ*, fol. 216*a*;

[श्रीधरीये । मासे षष्ठे सप्तमे वाष्टमे वा
वेध्यौ कर्णौ द्वादशे षोडशे हि ।
मध्ये चाह्नः पूर्वभागे न रात्रौ
नक्षत्रे द्वे द्वे तिथौ वर्जयित्वा ॥ fol. 248*a*;
मासे तृतीये दिवसे दिनेशं
शिशुं चतुर्थे शशिनं च धेनुं ।
विलोकयित्वा ऽत्र विधिप्रयुक्ते
काले गृहान्निष्क्रमणं विदध्यात् ॥] fol. 251*a*;

Śrīpati, foll. 133*b*, 200*a*, 256*b*; *Shaḍguruśishya*, fol. 32*b*; *Saṃgrahakāra*, foll. 45*a*; 167*a* (? *Smṛitisaṃgraha*); *Sāyaṇīya*, fol. 38*b*;

[ऋच्चा तु तृप्यतु पिता यजुषा तु पितामहः ।
पितुः पितामहः साम्नां छंदोगो ऽभ्यधिकस्ततः ॥] fol.

foll. 73*a*, 221*a*; [° ये जातूकर्ण्यः । [71*b*;
सीमंतोन्नयनं कुर्यान्न कुर्यात्पुंसवं यदि ।
पुंसवं प्राग्विनिर्वर्त्य ततः सीमंतमुन्नयेत् ॥] fol. 154*a*;

Sārāvalī (? astron.), fol. 202*b*; *Smṛiticandrikā* (? see *Candrikā*); *Smṛitibhārgava* (*-ve Gargaḥ*), fol. 160*a*; *Smṛitibhāskara*, foll. 41*a*, 147*b*, 154*b*; *Smṛitimañjarī*, foll. 119*b*, 126*b*; *Smṛitiratna*, foll. 121*a*, 125*a*; *Smṛityarthasāra*, foll. 41*b*, 129*a*; *Haradatta* (on *Āpastambasūtra*), fol. 3*a*; *Hemādri*, fol. 38*b*, etc.; *Horāsāra*, foll. 175*b*, 195*b*, 199*a*. [Dr. J. Taylor.]

1397.

776b. Foll. 39; size 10 in. by 4¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the last century; nine or ten lines in a page.

Grahayajña-prakaraṇa, being a section of the *Shoḍaśakarmakāṇḍa* of *Narasiṃha's Prayogapārijāta*.

The MS., which is rather incorrect, begins:

मन्महे तन्महापद्मानुचकुंकुमद्यकिंलं(? थंकितं) ।
यत्स्वरूपतया यज्ञाः श्रूयंते श्रुतिसीमनि ॥
अथेदानीं ग्रहयज्ञविधिरभिधीयते । °

अथ मंडपादिलक्षणमुच्यते fol. 2*b*; अथ कुंडलक्षणं ib.; अथ ग्रहवर्णाः fol. 3*a*; अथ प्रतिमाद्रव्याणि fol. 3*b*, etc.

Digitized by Microsoft®

It ends: ० स्वयं हृष्टात्मना बंधुभिः सह भुंजीत ॥ इति श्रीनरसिंहीये प्रयोगपारिजाते षोडशकर्मकांडे ग्रहयज्ञप्रकरणं ॥

० अथेदानीमुद्देशक्रमप्राप्तगर्भलंभनविधिरभिधीयते । तत्र तावद्गृह्य उपनिषदि गर्भलंभनं पुंसवनमवलोभनं चेति। अस्यार्थः। आम्नातमिति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1398.

249a. Foll. 90 (and a leaf inserted after fol. 18); size 13 in. by 5 in.; fairly good Bengalī handwriting; 9–12 lines in a page.

Vivādacintāmaṇi, the section on Civil procedure, of *Vācaspati Miśra's* Digest of Hindu law, entitled *Cintāmaṇi*.

It begins: क्षीराब्धेरुज्जितानां त्रिदशपरिषदि ०

Colophon: इति महामहोपाध्यायसन्मिश्रश्रीवाचस्पतिविरचितो विवादचिन्तामणिः संपूर्णः ॥ शाके १७१८ । संवत् १८५२ ॥

सप्तभूशैलचन्द्रैश्च युते शाके तपस्यके ।
पक्षे शुभ्रतरे तिथ्यां पूर्णिमायां गुरोर्दिने ॥
मिर्जापुरे पुरे रम्ये सहिवाह्वासमाश्रितः ।
विवादचिन्तामण्याख्यमात्मारामो द्विजोऽलिखत् ॥

Then follows an additional leaf containing a list of contents.

For the authorities quoted by the author, cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 646, 647.

The text of the work, which enjoys a great reputation in the Maithila school, was published at Calcutta in 1837; an English translation, by *Prasanna Kumār Tagore*, in 1863.

According to Coleboooke, Misc. Ess., 2nd ed., I., p. 471, no more than ten or twelve generations had passed (in 1798), since the author flourished at Semaul in Tirhūt. In a MS. described by Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 22, he is stated to have lived at the court of *Mahārāja Harinārāyaṇa* (of Mithilā) who, acc. to *Rajk. Sarvadhikari*, Tagore Law Lect., p. 399, was the son of *Hṛidayanārāyaṇa*, who was the son of *Darpanārāyaṇa*, and brother of *Candrasiṃha* (husband of *Lakshmī Devī*, cf. no. 1500). On the other hand, the same author's* *Dvaitanirṇaya* (see no. 1572) was composed by order of *Jayā*, Queen of King *Bhairava*, and mother of *Purushottama Deva* (of Mithilā).

[H. T. COLEBROOKE.]

1399.

2588. Foll. 92; size 13 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Vivādacintāmaṇi.

Colophon: इति श्रीपतिवाचस्पतिविरचितो विवादचिन्तामणिः समाप्तः ॥ [MACK. COLL.]

1400.

249b. Foll. 68; size 13 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengalī character, towards the end of last century; eight lines in a page.

Vyavahāracintāmaṇi, the section on jurisprudence, of *Vācaspati Miśra's* Digest.

It begins:

आराध्य नन्दनन्दनमनुसंधाय प्रयत्नतो ग्रन्थान् ।
श्रीवाचस्पतिविबुधो व्यवहृतिचिन्तामणिं तनुते ॥
भाषोत्तरा क्रिया पादा निर्णयः सोपदेशकः ।
चतुष्पात्त्वविषयो व्यवहारो निरूप्यते ॥

तत्रादावुपदेशे वर्णनीये तन्मूलव्यवहारसमयमाह नारदः। ०

Colophon: इति महामहोपाध्यायसर्वशास्त्रपारगश्रीवाचस्पतिमिश्रकृतो व्यवहारचिन्तामणिः समाप्तः ॥

---

* Dr. Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 35, would take the jurist and the philosopher *Vācaspati Miśra* to be one and the same person, the son of *Keśava* and father of *Lakshmīdāsa*, and to have lived in Śaka 1423 or 1501 A.D. This, however, is impossible as the philosopher *Vācaspati Miśra* is quoted in *Mādhavācārya's Sarvadarśanasaṃgraha* (c. 1360 A.D.). Prof. Cowell, *Kusumāñjali*, p. x., indeed, places him as early as the 10th century. See also F. E. Hall, Index, p. 21, *Sāṅkhyapravacanabhāshya*, pref. p. 36.

Digitized by Microsoft ®

A few notes and references have been added by Colebrooke, in the margin. An extra leaf at the beginning contains a list of contents, written by Colebrooke, in Devanāgarī.

For another MS. of this work see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 34.

[H. T. Colebrooke.]

1401.

1441a. Foll. 96; size 12 in. by 4 in.; fairly written (without stops), in Devanāgarī, foll. 1–54 by a different hand from the rest; 11 and 10 lines in a page resp.

Śrāddhacintāmaṇi, the section on obsequies, of *Vācaspati Miśra's* Digest. Not very correct.

It begins:

प्रणम्य परमं तेजो विचार्याचार्यसंहिता: ।
श्रीवाचस्पतिधीरेण श्राद्धस्य विधिरुच्यते ॥

अथ श्राद्धस्वरूपं । तत्रापस्तंबः । अथैतन्मनुः श्राद्धशब्दं कर्म प्रोवाच प्रजानिःश्रेयसार्थं °

It ends: सुराप्य इति त्रैवर्णिकस्त्रीपरमिति सर्वं चतुरस्रं ॥ इति महामहो[पाध्याय]सन्मिश्रश्रीवाचस्पतिविरचितः श्राद्धचिंतामणिः समाप्तः । संवत् १८५६ पौषमासे शुक्लपक्षे ३ रविवासरे ॥

For another *Śrāddhacintāmaṇi*, by *Śivarāma* (*Sarveśvara*), see no. 1735.

[H. T. Colebrooke.]

1402.

1548b. Foll. 18; size 11 in. by $6\frac{1}{2}$ in.; modern Bengalī handwriting; 10–12 lines in a page.

The concluding portion of *Vācaspati Miśra's Śrāddhacintāmaṇi.*

It begins: अथ श्राद्धाधिकारिणः ॥ तत्र त्रिविधा क्रिया भवति पूर्वा मध्यमोत्तरा च । °

It ends: स्तेना हिरण्यमात्रापहर्तारः । सुराप्य इति त्रैवर्णिकस्त्रीमात्रपरमिति सर्वं चतुरस्रं ॥

इति महामहोपाध्यायसन्मिश्रश्रीवाचस्पतिविरचितः श्राद्धचिन्तामणिः संपूर्ण इति ॥

For other MSS. of this treatise see Rāj. Mitra, Notices, i., p. 244; iv., p. 223; for a commentary (*Śrāddhacintāmaṇi-bhāvadīpikā*) ib. v., 165.

[H. T. Colebrooke.]

1403.

899. Foll. 96; size 15 in. by 5 in.; fairly good, modern Bengalī handwriting; ten lines in a page.

Tīrthacintāmaṇi, the section of *Vācaspati's* Digest treating of the sacred places along the river Ganges, and the rules and ordinances to be observed on pilgrimages thereto.

It begins:

कनकनलिनलक्ष्मीस्पर्धिराधाकुचाग्र-
ग्रथितनयनभृङ्गः स्मेरवक्त्राम्बुजश्रीः ।
नवगगणतमालश्यामलामन्दगात्रः
क्षपयतु मम कर्म क्रूरमक्रूरमित्रः ॥
श्रीकृत्यकल्पद्रुमपारिजातरत्नाकरादीनवलोक्य यत्नात् ।
प्रणम्य मूर्ध्ना मधुसूदनाय वाचस्पतिस्तीर्थविधिं तनोति ॥

अथ तीर्थविधिः । तत्र महाभारते । ° इति सामान्यविधिः ॥ fol. 4*a*. Then follow five chapters:

1. *Prayāgaprakāśa*, beg.: तत्र पद्मपुराणे । कुरुक्षेत्रसमा गङ्गा °
2. *Purushottamaprakāśa*, beg. fol. 13*a*: अथ पुरुषोत्तमादिविधिः । तत्र ब्रह्मपुराणे ब्रह्मर्षिसंवादे °
3. *Gaṅgāprakāśa*, beg. fol. 49*a*:

जलक्रीडालोलत्रिदशतरुणीनागरमणी-
नवश्यामश्रेणीघनजघनपीनस्तनभरैः ।
त्रुटद्वीचीचञ्चत्कनककणहंसीकलरवैः
समाहूतब्रह्मा स्वयमिव भजे देवसरितं ॥
मज्जद्देववधूटिका ° ॥ २ ॥

तत्रादौ माहात्म्यं । तत्र विष्णुपुराणे । °

4. *Gayāprakāśa* beg. fol. 68*a*:

वायव्यगारुत्मतकल्पवृक्षान्
दृष्ट्वा विचार्यापि च शास्त्रयुक्त्या ।
तनोति नत्वादिगदाधराय
वाचस्पतिः श्रीपितृतीर्थसंस्थां ॥

अथ गयाविधिः । तत्र कल्पतरौ मत्स्यपुराणे । °

Digitized by Microsoft ®

5. *Vārāṇasīprakāśa* beg. fol. 88*a*:

संसारिणो नरकपावकदह्यमानान्
आलोक्य मौलिनिहितेन सुधाकरेण ।
या निर्ममे निखिलदुःखहरी हरेण
तामन्तरीक्षनगरीमनिशं स्मरामि ॥

अथ वाराणसीमाहात्म्यं ॥ तत्र मात्स्यपुराणे । ०

It ends: न भूतपापसदृशं तीर्थं क्वापि ॥ without colophon.

An incomplete MS. of a *Tīrthacintāmaṇi*, described by Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 104, seems to belong to the same work, though neither the beginning nor the end there given has been found in this MS.

Other sections of *Vācaspati Miśra's* Digest are *Ācāracintāmaṇi* (Rāj. Mitra, Notices, v., p. 169), *Śūdrācāracintāmaṇi* (ib. vi., p. 22), *Prāyascittacintāmaṇi* (Benares Cat. of S. Coll. Lib., p. 141), *Laghupurushārthacintāmaṇi* (? ib. p. 140). By the same author are the *Dvaitanirṇaya* (see no. 1572), *Smṛitisārasaṃgraha* (no. 1490), *Tithinirṇaya* (Not., v., 149), *Kṛityamahārṇava* (Not., v., p. 202).

[H. T. Colebrooke.]

1404.

2566. Foll. 42 (fol. 32 left blank); size folio; 15¼ in. by 9¾ in.; written by different hands, in the Telugu character, on European paper; 40–75 lines in a page.

Sarasvatīvilāsa, a Digest of Hindu law, prepared under direction of King *Pratāpa Rudra Deva* of *Kaṭakanagarī* (Cuttack), who reigned over *Orissa* in the early part of the 16th century (probably 1503 to 1524 or 1532 A.D.).

The *Vyavahārakāṇḍa*, or section on Civil law.

It begins (with the numbers supplied):

वंदे महिमहीयांसमंसलंबिजटाधरं ।
यत्कंकणक्कणत्काररवः शब्दानुशासनं ॥ १ ॥
पदानतशचीपतिं पशुपतिं दिशाचीवरं
सुरालयशरासनं सुकृतिहृद्विहारालयं ।
विमुक्तिविविधामयं विमलचित्तमेधामयं
पुरां समधिकद्विषं पुनरुपैमि शाकद्विषं ॥ २ ॥
निर्भिन्ननीलमणिगर्भनिकायकायं
नीलाद्रिशेखरमणिं नितरां स्मरामि ।
ज्योतिर्मये वपुषि यस्य सितेतरत्वं
कंजेक्षणस्य गगनात्मतयै समानं ॥ ३ ॥
श्रीवीररुद्रनृपतिश्रियमातनोतु
नीलाद्रिनाथनिजपादसरोजयुग्मं ।
यद्योगिभिर्हृदयपंकजमध्यभाग-
संरोधनादिव समुन्नतरक्तभागं ॥ ४ ॥
प्रतापश्रीरुद्रं नृपमवतु दुर्गापदयुगं
सरक्तं रक्तौघैर्महिषदनुजोरस्थलभवैः ।
शुभान्यस्मै दिश्यात्स्तुतियुवतिहेमंतसरणि (!)
प्रतोलीसिंदूरैः परिचयवशेनारुणचणं ॥ ५ ॥

अथ नृपतिप्रणेतृवंशावतारो ऽवतार्यते न ह्यत्र तत्र भवतां वंशावतारनिबंधनमनुपपन्नमिति मम मनीषायाः समुन्मेषः । यतः खल्वनुगुणगुणरुचिररुचिरतरतारहारावलेरपि नायकम-णिनिगुंभनवशेनैव विजृंभणं । यथा नालीमौक्तरचमत्कारभुवो ऽपि नायककायस्यानुगुणनायकसंबंधेनैव चलितार्थता । यथा वा नयनानंदकरस्यापि तारागणस्य निशाकरकरपरिचयो देवसौभाग्यातिशयः । ०

Iti śāstramukhasvarūpanirūpaṇam, fol. 10*a*; *dharmasthānāvasthānanirṇayaḥ*, 11*b*; *vyavahāretikartavyatānirūpaṇam*, ib.; *pratijñāvādaḥ*, 12*b*; *uttarasvarūpanirūpaṇam*, 13*b*; *likhitabhuktinirūpaṇam*, 16*b*; *ṛiṇādānākhyasya padasya vilāsaḥ*, 24*b*; *vratanānāpākarmākhyasya*-- 28*b*; *anyāvikrīyākhyasya* -- 29*a*; *vikrīyānutthadānākhyasya* -- 29*b*; *krītvānuśayākhyasya* -- 30*b*; *samayānapākarmākhyasya*-- ib.; *apratibandhadāyavibhāgaprakaraṇam*, 35*b*; *dāyavibhāgākhyasya*--- 39; *sāhasākhyapadasya vilāsaḥ*, 41; *vākpārushyasya padasya*-- ib.; *daṇḍapārushyākhyasya* -- 41*b*; *dyūtasamāhvayākhyasya* --- 42*a*; *sarvaśeshadaṇḍavidhivilāsaḥ*, ib.

The colophon of the last chapter (as of many others) runs thus: इति [वीर]श्रीगजपतिगौडेश्वरनव-

Digitized by Microsoft®

कोटिकर्णाटककलुबर(alias fr)गेश्वर-[शरणागत]जमुनापुराधीश्वरहुशनसाहुसुर(alias साहिबुसुर)त्राणशरणरक्षणश्रीदुर्गावरपुत्रपरमपवित्रचरित्रराजाधिराजराजराजपरमेश्वर-वीरप्रतापरुद्रदेवमहाराजविरचिते स्मृतिसंग्रहे सरस्वतीविलासे व्यवहारकांडे प्रकीर्णकाख्यस्य पदस्य विलासः॥ समाप्तश्च व्यवहारकांडः॥

The chapter on inheritance which forms part of this section has been edited, with an English translation, by the Rev. Th. Foulkes (1881).

Dr. Burnell, *Vaṃśabrāhmaṇa*, p. vii., took the king *Pratāpa Rudra Deva*, under whose patronage the work was compiled, to be the last ruler of the *Kākaṭeya* (or *Gaṇapati*) dynasty of Warangal, in whose reign the kingdom was conquered by the Muhammadans, he himself being carried off as a prisoner to Delhi in 1322 A.D. Mr. Foulkes has, however, shown beyond doubt that the prince intended was *Pratāpa Rudra Deva* of the *Gajapati* dynasty of Orissa, the son of *Purushottama Deva*, and grandson of *Kapilendra*, or *Pratāpa Kapileśvara* (who founded the dynasty in A.D. 1451). It was in the reign of the same prince that the great *Vaishṇava* revival, inaugurated by *Caitanya*, took place in Orissa, *Pratāpa Rudra* himself eventually becoming a convert to the new faith, though the introductory verses of this code still show him an adherent of *Śaivism*.

The *Sarasvatīvilāsa* is a work of considerable authority throughout Southern India.

[H. T. Colebrooke.]

1405.

632. Foll. 66; size 16¾ in. by 5½ in.; good Bengalī handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

Malamāsatattva (or *Malimlucatattva*), the chapter on intercalation, of the *Smṛitittattva*, a general digest of (chiefly religious) law, by *Raghunandana Bhaṭṭācārya* (often called *Smārta*), son of *Harihara Bhaṭṭācārya*. The MS. has numerous marginal glosses.

The *Smṛititattva* has been published at Serampore (*Śrīrāmapura*) in Bengalī letters, under the title 'Institutes of Hindoo Religion, by *Rughoo Nundun*' (2 vols. 1834-35), but with a somewhat arbitrary arrangement of the 28 *Tattvas*. According to the introduction to the first or *Malamāsatattva* (see Stenzler, in Weber's Cat., Berl., no 1177; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 693), the *Smṛititattva* consists of the following 28 chapters (with references to the edition):

1. *malamāsatattva* I., 427–492.
2. *dāyatattva* II., 91–110.
3. *saṃskāratattva* I., 493–543.
4. *śuddhitattva* II., 131–228.
5. *prāyaścittatattva* I., 277–327.
6. *udvāhatattva* II., 59–83.
7. *tithitattva* I., 1–121.
8. *janmāshṭamītattva* I., 25–34.
9. *durgāpūjā-(durgotsava-)tattva* I., 40–66.
10. *vyavahāratattva* II., 111–130.
11. *ekādaśītattva* II., 1–58.
12. *jalāśayotsargatattva* II., 289–297.
13. *ṛigvedi-vṛishotsargatattva* II., 377.
14. *yajurvedi-vṛishotsargatattva* II., 363–367.
15. *chandoga-vṛishotsargatattva* II., 299–317.
16. *vratatattva* II., 85–90.
17. *devapratishṭhātattva* II., 283–288.
18. *divya-*(or *parīkshā-*) *tattva* II., 327–348.
19. *jyotistattva* I., 329–425.
20. *vāstuyāgatattva* II., 229–235.
21. *dīkshātattva* II., 369–376.
22. *āhnik(ācār)atattva* I., 199–275.
23. *kṛityatattva* II., 237–269.
24. *maṭhapratishṭhātattva* II., 349–359.
25. *śrīpurushottamatattva* II., 319–325.

Digitized by Microsoft®

26. (*chandoga-*)*śrāddha-tattva* I., 123–198.
27. *yajurvedi-śrāddha-tattva* II., 270–281.
28. *śūdrakrityavicāraṇatattva* II., 361-2.

Some of the Oxford MSS. seem to contain additional *Tattvas*, viz.: *tīrthayātrātattva* (Aufrecht, Cat. no. 683), *durgotsavatattva* (different from *T.* 9 above, no. 688); *purushottamatīrtha-prayogatattva* (or *purushottamapaddhati*, no. 689), *grahayajñatattva* (no. 675, apparently identical with Ser. ed. I., p. 540 seq.); see also *dvādaśayātrāpramāṇatattva*, Rāj. Mitra, Not., vi., p. 296; *rasayātrāpaddhati*, ib. I., 191; but these were probably additional treatises or practical manuals written after the completion of the Digest, which deals with the matter chiefly with reference to recognized authorities.

According to Prof. Aufrecht, Cat. no. 707, *Raghunandana* lived some time between 1430 and 1612 A.D.; and Prof. Jolly, Tagore Lectures, p. 10, would therefore place him in the early part of the 16th century. See a note by Colebrooke under no. 1430 (MS. 223), below.

[H. T. COLEBROOKE.]

1406.

1619. Foll. 67; size 17¼ in. by 3 in.; folded to half their length; fairly good, modern Bengalī handwriting; 6–8 lines in a page.

Malamāsatattva of *Raghunandana's Smriti-tattva.* [H. T. COLEBROOKE.]

1407.

639a. Foll. 91; size 16 in. by 5 in.; Bengalī character; nine lines in a page.

Malamāsatattvavivṛiti by *Kāśirāma Vidyāvācaspati*, son of *Rādhāvallabha*, and grandson of *Rāmakrishṇa*.

It begins:

नत्वा गुरोश्चरणपद्मरजांसि मूर्ध्ना
श्रीकान्तकान्तचरणं च निधाय चित्ते ।
श्रीकाशिरामसुकृती कृतिनां हिताय
सम्यक् तनोति विवृतिं मलमासकस्य ॥

स्मृतिशास्त्राम्बुधौ लीलाकृतसेतुं जगद्गुरुं ।
विदितं त्रिषु लोकेषु नमामि रघुनन्दनं ॥

मीमांसादिनानाशास्त्रपारदृश्वा वन्द्यघटीयः श्रीमान् रघुनन्दनाचार्यः प्राचीनविचक्षणगणनानाविधव्याख्याजनितसंदेहस्य स्मृतिशास्त्रस्य मुन्यन्तरवचनयुक्तिभ्यां तत्त्वं निर्णीय इदानीन्तनानां सुखबोधाय निबन्धांश्चकार । तत्र च स्मृतिशास्त्रस्य स्वभावतो दुर्गमतया कानिचित् कठिनानि सन्ति । अतस्तानि मया यथामति व्याख्यायन्ते ॥ ० मलिम्लुचे इत्यादेस्तत्त्वं वक्ष्यामीति पारणान्वयः । तत्र मलिम्लुचादिपदस्य मलमासादिपरत्वे तत्त्वं अनारोपितधर्मं संहितापरत्वे तु तत्त्वं पूर्वोक्तमेव बोध्यं । व्यवहृतौ व्यवहारे । तडागेति तडागोत्सर्गे भवनोत्सर्गे चेत्यर्थः । वृषोत्सर्गत्रये ऋग्वेदियजुर्वेदिसामवेदिभेदादित्यर्थः । व्रते व्रतारम्भप्रतिष्ठयोरित्यर्थः । प्रतिष्ठायां प्रतिमादिप्रतिष्ठायां । सामान्यत उक्त्वा संप्रति वक्तव्यमाह प्रणम्येति ०

For the same commentary, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 682; Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 103. For another commentary, by *Rādhāmohana Śarman Gosvāmin*, see Notices, iii., 107; vi., 179.

The MS. has the date 1671, which must, however, belong to a former MS., as this must have been transcribed within the present century. [H. T. COLEBROOKE.]

1408.

1123b. Foll. 24; size 11¾ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; ten lines in a page.

Dāyatattva, or chapter on the law of succession and inheritance, of *Raghunandana's* Digest.

The text of this treatise has also been published, in Devanāgarī, Calc. 1828.

Digitized by Microsoft®

The MS. ends:

अलेखि काशीवासिश्रीशिवनारायणात्मना ।
शर्मणा स्मृतितत्वान्तर्हाय तत्वं रघोः कवेः ॥

Two leaves containing an index are appended. [H. T. Colebrooke.]

1409.

191a. Foll. 32; size 11 in. by 8½ in.; 4to.; indifferent Bengalī handwriting; European paper (watermark 1794); fourteen lines in a page.

The same treatise, with interlineary notes and marginal references by Colebrooke.

[H. T. Colebrooke.]

1410.

1386b. Foll. 19; size 14½ in. by 2¾ in.; fairly written, in the Bengalī character, in Śaka 1584 (A.D. 1662); seven lines in a page.

The same treatise. [H. T. Colebrooke.]

1411.

1056. Foll. 43; size 15½ in. by 3 in.; folded to half the length; good Bengalī handwriting of the beginning of the present century; five lines in a page; the first two leaves supplied by a different hand.

Another copy of *Raghunandana's Dāyatattva.* [H. T. Colebrooke.]

1412.

386b. Foll. 34; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Kāśirāma Vācaspati's commentary on *Raghunandana's Dāyatattva.* Beginning as in former chapters, substituting दायस्य तत्त्वविवृतिं in the first *śloka.*

An index has been added at the end, occupying one page.

For another MS. of this commentary, see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 101; for *Rādhāmohana's* commentary, ib. iii., p. 106.

[H. T. Colebrooke.]

1413.

1021. Foll. 167; size 11 in. by 8¾ in.; 4to.; large Bengalī handwriting; European paper; nine lines in a page.

Saṃskāratattva, or chapter on initiatory rites, of *Raghunandana's Smṛititattva.*

It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं श्रीकृष्णं भुक्तिमुक्तिदं ।
संस्कारतत्वं तत्प्रीत्यै वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ संस्काराः । ० [H. T. Colebrooke.]

1414.

673. Foll. 156; size 10½ in. by 8 in.; 4to.; plainly written, in the Bengalī character; European paper.

Śuddhitattva, or chapter on defilement and purification rites, of *Raghunandana's Smṛititattva.*

It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं जगदात्मकमीश्वरं ।
शुद्धितत्वानि तत्प्रीत्यै वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

Transcribed by one *Ātmā Rāma* in San 1212, Saṃvat 1861 (A.D. 1804).

[H. T. Colebrooke.]

1415.

637c. Foll. 107; size 16 in. by 5 in.; well written, in the Bengalī character; eight lines in a page.

Kāśirāma's commentary on the *Śuddhitattva.*

It begins: नत्वा गुरोश्चरणपद्मरजांसि ० शुद्धेर्मितेन वचसा विवृतिं तनोति ॥

Digitized by Microsoft ®

स्मृतिशास्त्रसुधी ॰ ॥ above, no. 1407.

तत्र शुद्धितत्वव्याख्या । सुकर्तव्यग्रन्थसमाप्ति ॰

Colophon: इति ॰ शुद्धितत्वटिप्पनी समाप्ता ॥ शकाब्दाः १७२८ ॥ समाप्तेयं टीका ॥ [H. T. Colebrooke.]

1416.

1572a. Foll. 50; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven lines in a page.

Prāyaścittatattva, or chapter on expiation, of *Raghunandana's* Digest.

Colophon: इति महामहोपाध्यायहरिभट्टाचार्यात्मजश्रीरघुनन्दन ॰ ॥ संवत् १७६२ ॰ ॥

[H. T. Colebrooke.]

1417.

875. Foll. 75; size 10½ in. by 8 in.; 4to.; Bengalī character; fifteen lines in a page; European paper (watermark 1794).

The same treatise. [H. T. Colebrooke.]

1418.

633b. Foll. 78; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; eight, sometimes seven, lines in a page.

Kāśirāma's commentary on the *Prāyaścitta-tattva.*

It begins: नत्वा गुरोश्चरणपद्मरजांसि ॰ प्रायश्चित्ततत्वविवृतिं वितनोति सम्यक् ॥ ॰ above, no. 1407.

For *Rādhāmohana's* commentary on this treatise, see Rāj. Mitra, Notices, iii., 108.

[H. T. Colebrooke.]

1419.

191b. Foll. 31; size 11 in. by 8½ in.; 4to.; European paper (watermark 1794); Bengalī character; 13 lines in a page.

Udvāhatattva, or chapter on marriage, of *Raghunandana's* Digest.

The first two pages contain some interlineary renderings, and marginal references in Colebrooke's handwriting. [H. T. Colebrooke.]

1420.

821. Foll. 129, two of which (101 and 102) are wanting; size 16 in. by 2½ in.; small Bengalī handwriting of Śaka 1606 (1684 A.D.); partly corrected; 5–7 lines in a page.

Tithitattva, or the chapter of the *Smriti-tattva*, treating of the lunar days suitable for religious ceremonies.

According to a statement in Rāj. Mitra's Notices, ix., p. 237, the treatise is based on *Śūlapāṇi's Tithiviveka.*

The gap caused by the missing leaves extends from p. 87, l. 11 inf. to p. 90, l. 10 inf. of the Seramp. ed., thus including the well-known description of the play of chess (*caturaṅgakrīḍana*), reproduced in the *Śabdakalpa-druma*, and translated by Sir W. Jones.

Dated:

शकाब्दे रसखाङ्के भूमिलिते स्मार्तनिर्मितं ।
तिथितत्वमलेखि श्रीमुकुन्दशर्मणा मया ॥

[H. T. Colebrooke.]

1421.

707A. Foll. 103; size 16 in. by 5 in.; modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Kāśirāma's commentary on the *Tithitattva* or *Tithyāditattva*, including, as it does, the *Janmāshṭamī-* and *Durgotsava-tattvas.*

It begins in the same way as the commentary on the *Malamāsa-tattva*, having the two introductory stanzas (only substituting तिथ्यादितत्वविवृतिं वितनोति सम्यक् ॥ for the last *pāda* of the first), and the succeeding prose passage.

Digitized by Microsoft®

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 682. Like the Oxford MS., the present copy only carries the comment to the end of the *Durgotsava*, and then breaks off without colophon: मूलानुरोधात् मूलानक्षत्रानुरोधात् मध्याह्नादौ यदि गृहं प्रविशतीत्यन्वयः । विसर्गं पत्नीविसर्जनं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1422.

191c. Foll. 27; size 11 in. by 8½ in.; 4to.; large Bengalī handwriting; fifteen lines in a page; European paper (watermark 1794).

Vyavahāratattva, or chapter on civil and criminal law, of *Raghunandana's Smṛtitattva.*

Occasional interlineary English renderings and marginal references have been added by Colebrooke.

A fly-leaf at the beginning contains an index to this section. [H. T. COLEBROOKE.]

1423.

836. Foll. 99; size 12¾ in. by 4½ in.; well written, in the Bengalī character; nine lines in a page.

Ekādaśītattva-ṭippanī, a commentary on *Raghunandana's* treatise on the fast of the eleventh day of the month; by *Rādhāmohana Gosvāmin Bhaṭṭācārya.*

It begins:

भवे ऽस्मिन् कान्तारे मुहुरटनदुःखैकविकलः
समीहे संलब्धुं तव चरणपाथोजशरणं ।
न योगो ज्ञानं वा भजनमपि मे यद्यपि हरे
तथाप्याशा दीर्घा तव च करुणा किं न कुरुते ॥
वन्दे श्रीकृष्णमानन्दघनं परममीश्वरं ।
राधास्वर्णलतासंगतमालरुचिविग्रहं ॥
श्रीराधामोहनो दीपं करोति शुभदर्शनम् ।
एकादश्यादितत्त्वानां पूर्वाचार्यमतेक्षया ॥

ग्रन्थारम्भे विघ्नविघाताय मङ्गलमाचर्य शिष्यशिक्षायै निबध्नाति प्रणम्येति । ०

Colophon: इति गोस्वामिभट्टाचार्य्यविरचितैकादशीतत्त्वटिप्पनी संपूर्णा । शकाब्दा १७२८ ॥—here गोस्वामि is a later correction for some other word of five or six syllables (? *Rādhāmohana* or *Vidyāvācaspati*).

After this, by a later hand: राममोहनगोस्वामीकृत एकादसीतत्वटीका ॥

For *Kāśirāma's* commentary on the treatise, see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 102.

[H. T. COLEBROOKE.]

1424.

379a. Foll. 83; size 16 in. by 5 in.; well written, in the Bengalī character, by two different hands (foll. 1–17 and 18–83 resp.), at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Another copy of *Rādhāmohana's* commentary on the *Ekādaśītattva.*

Colophon: इति विद्यावाचस्पतिभट्टाचार्य्यविरचितैकादशीतत्वे टिप्पणी संपूर्णा ।

On the blank page of fol. 1 the title is given: एकादसीतत्वटीका ० काशीरामविद्यावाचस्पतिकृता.

[H. T. COLEBROOKE.]

1425.

1057a. Foll. 10; size 15½ in. by 3 in.; folded to half the length; good, modern Bengalī handwriting; six or seven lines in a page.

Jalāśayotsargatattva, or chapter on the dedication of tanks, wells etc., of *Raghunandana's* Digest.

Colophon: इति वन्द्यघटीयश्रीहरिहरभट्टाचार्यात्मजश्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यविरचितं पुष्करणीप्रतिष्ठाप्रमाणतत्त्वं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1426.

473c. Foll. 96*b*–112 of vol.; size 16 in. by 4¼ in.; good, modern Bengalī handwriting; nine lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Sāmaga-Vṛishotsargapramāṇatattva, the chapter of *Raghunandana's* work, setting forth various authoritative opinions regarding the details of the ceremony of letting loose a bull.

It corresponds to the *Chandoga-Vṛishotsarga-tattva* of the Serampore edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

1427.

1301A. Foll. 25; size 13¼ in. by 3 in.; good, modern Bengalī handwriting; five lines in a page.

Chandoga-Vṛishotsargaprayoga(tattva), a practical manual for the performance of the ceremonies connected with the *Vṛishotsarga*, in accordance with the *Chandoga-sūtra* (of *Gobhila*), but without special reference to authorities. It is not included in the Serampore edition.

It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ।
छन्दोगानां वृषोत्सर्गप्रयोगं विदुषां मुदे ॥

अथ छन्दोगानां वृषोत्सर्गप्रयोगः । गोशालायां पुण्यभूमौ वा प्रागुदक्प्रवनं देशं गोमयेनोपलिप्य द्रव्याण्यासादयेत् °

It ends: ततो आशीर्वादं च कुर्यादिति ॥ इति वृषोत्सर्गप्रयोगतत्त्वं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1428.

1386a. Foll. 40; size 14½ in. by 3 in.; good, modern Bengalī handwriting; five lines in a page.

Divyatattva, or chapter on Ordeals, of *Raghunandana's Smṛititattva*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1429.

191d. Foll. 39; size 11 in. by 8½ in.; 4to.; large Bengalī handwriting; fifteen lines in a page; European paper (watermark 1794).

The same treatise, with occasional interlineary renderings added by Colebrooke.

A fly-leaf at the beginning contains a table of contents.

At the end, from fol. 35*b*, some paragraphs have been added, bearing on the consecration of the sacrificial fire, and on weights and measures, beginning: अथ कुशण्डिका । कुशैर्हस्तमात्रमितां चतुरस्रां भूमिं परिसमूह्य °

Fol. 36: अथ परिभाषा ।

न मानेन विना युक्तिर्द्रव्याणां जायते क्वचित् ।
अतः प्रयोगकार्यार्थं मानमत्रोच्यते मया ॥
त्रसरेणुर्बुधैः प्रोक्तस्त्रिंशता परमाणुभिः ।
त्रसरेणोस्तु पर्यायो नाम्ना वंशी निगद्यते ॥ °

(*Śārṅgadhara-saṃh*. I. 1, 14–34).

Fol. 38*b*: इति मानपरिभाषा ॥

यवो द्वादशभिर्गौरसर्षपैः प्रोच्यते बुधैः ।
यवद्वयेन गुञ्जा स्यात् त्रिगुञ्जो वल्ल उच्यते ॥

etc. 6 *ślokas*, viz.: *Śārṅg.-s.* I. 1, 39–41; 36; after which:

अष्टमुष्ट्या भवेत्कुञ्चिः कुञ्चेरष्टौ तु पुष्कलं ।
पुष्कलानि च चत्वारि आढकः परिकीर्तितः ।
तैश्चतुर्भिर्भवेत् खारी वाहः खार्यश्च विंशतिः ॥

[(see final *ślokas* of no. 1326, above.)

इति कलिङ्गपरिभाषा ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1430.

223. Foll. 108; size 15 in. by 3 in.; fairly good Bengalī handwriting of 1715 A.D.; six or seven lines in a page.

Jyotistattva, or chapter on astronomical and astrological calculations, of *Raghunandana's* Digest.

The MS. was transcribed for one *Siddheśvaraśarman*.

The fly-leaf has the following note by Colebrooke:

'From the date at p. 3, *Raghunandana*

Digitized by Microsoft®

must have written this work about the year 1421 Saca, as he there states the Equinox as at the middle of Mína and Canyá in Saca 1421.'

The passage referred to runs thus: विषुवं मीनकन्यार्धे त्वेकाद्यीन्द्रे शकाब्दके ।

[H. T. Colebrooke.]

1431.

1606. Foll. 77; size 19 in. by 3 in.; folded; small, indifferent, modern Bengalī handwriting; seven or eight lines in a page.

The same treatise. [H. T. Colebrooke.]

1432.

515A. Foll. 114; size 13¼ in. by 2¾ in.; Bengalī handwriting of 1712 A.D. (by the same hand and for the same owner as no. 1430 (MS. 223) above; six or seven lines in a page; the first two leaves have become partly illegible through wear.

Āhnikācāratattva, the chapter of *Raghunandana's Smṛitittattva*, treating of the daily religious practices enjoined on the pious.

[H. T. Colebrooke.]

1433.

572. Foll. 58; size 11½ in. by 9½ in.; 4to.; European paper; large Bengalī handwriting; generally nine lines in a page.

Kṛityatattva, the chapter of *Raghunandana's* Digest, which treats of the religious duties and festivals to be observed throughout the year.

It begins:

प्रणम्य कामदं कृष्णं भक्तानुग्रहकारकं ।
कृत्यतत्त्वानि तत्प्रीत्यै वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1434.

473a. Foll. 1–84*a*; size 16 in. by 4¼ in.; good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Chandoga - Śrāddhatattva(*pramāṇam*), the chapter of *Raghunandana's* Digest, treating of obsequies, chiefly in accordance with the *sūtras* of *Gobhila*.

It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं कृष्णं छन्दोविदां मुदे ।
पार्वणादिविधेस्तत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ पार्वणश्राद्धं । तत्र गोभिलः । अथ श्राद्धममावस्यायां °

Serampore ed. I., pp. 123 seq.

The MS. is corrected throughout.

[H. T. Colebrooke.]

1435.

1179. Foll. 170 (paged 168; two leaves being numbered 124 and 167 each); well written, in the Bengalī character, about the end of last century; five lines in a page.

[*Chandoga*-]*Śrāddhatattva*. It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं कृष्णं वेदान्तविस्तृतं ।
पार्वणादिश्राद्धतत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥
अथ पार्वणश्राद्धं । तत्र गोभिलः °

Colophon: इति स्मार्त्तविरचितं श्राद्धतत्त्वं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1436.

817. Foll. 134; size 16 in. by 5 in.; legibly written, in the Bengalī character; nine lines in a page.

Kāśīrāma's commentary on the *Śrāddhatattva*. It commences in the same way as the commentary on the *Tithitattva* above, substituting सुश्राद्धतत्त्वविवृतिं for तिथ्यादितत्त्वविवृतिं.

It ends:

यं प्रासूत समस्तशास्त्रनिपुणः श्रीरामकृष्णात्मजः
श्रीराधोत्तरवल्लभाख्यसुकृती सद्वीरचूडामणिः ।
तेन श्रीयुतकाशिरामकृतिना यत्नेन निष्पादिता
टीका नातिसुस्पृहलापि कृतिभिः सानुग्रहैर्दृश्यतां ॥

इति काशीरामवाचस्पतिभट्टाचार्य्यविरचिता श्राद्धतत्त्वटीका समाप्ता ॥ शकाब्दाः १७२८ ॥ [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1437.

1237. Foll. 45; size $10\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{1}{4}$ in.; modern Bengalī handwriting; nine or ten lines in a page.

The *Śrāddhatattvabhāvārthadīpikā*, being a brief commentary on *Raghunandana's Śrāddhatattva*, by *Gaṅgādhara*.

It begins:

भुवनानन्दमानन्दाकरं सीतापतिं मुदा ।
नमामीष्टविसिद्ध्यर्थं ग्रन्थारम्भे मुहुर्मुहुः ॥
शाङ्करेषु गौभिलेषु शौलपाणिषु सत्स्वपि ।
हालायुधेषु गार्गेषु दौर्गसिंहेषु साक्षिषु ॥
स्थितेषु स्मृतिशास्त्रेषु श्रीलश्रीरघुनन्दनः ।
स्मृतिशास्त्रं कृतो(l. तं) यत्नात् लोकानां हितकाम्यया ॥
अल्पायुषां नराणां च तथैव ह्यल्पमेधसां ।
तेभ्यः सारं समाहृत्य स्मृतिशास्त्रेभ्य एव सः ॥
हूँकृतो ह्रीँकृतो यत्नाद् गृह्यतां ज्ञातुमिच्छुभिः ।
स्मार्त्तवाक्यं स्फुटं येन तत्करोमि यथामति ॥
गृह्यतां गृह्यतां सद्भिर्भवतां यदि रोचते ।
क्वचिद्वाक्यं स्फुटं कुर्यां क्वचिद्विखडनपूरणं
[(? MS. ° द्विट्टण °)
क्वचिद्भावार्थव्याख्यां हि व्यवस्थानां दृढं क्वचित् ।
प्रतिशब्दं क्वचिद्दद्यां लोकानां हितकाम्यया ॥

° श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यग्रन्थकरणप्रत्यूहनिराकर्तुमना आह प्रणम्येत्यादि °

It ends:

श्रीलगङ्गाधरेणैषा रुद्राज्ञामनुपालनात् ।
व्याख्या कृता कथं किंचित् कियत् किमुत कैमुतं ॥ °

इति श्रीगङ्गाधर[चक्रवर्त्ति suppl.]रचिता समाप्तेयं श्राद्धतत्त्वभावार्थदीपिका ॥ [H. T. Colebrooke.]

1438.

473b. Foll. $84b$–$96a$; size 16 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; legibly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Yajurvedi-Śrāddhatattva, another chapter of *Raghunandana's Smṛitittattva*, on obsequies for the use of followers of the White Yajus.

It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं कामदं नन्दनन्दनं ।
यजुर्विदां श्राद्धतत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

Colophon: इति रघुनन्दनभट्टाचार्यविरचिते स्मृतितत्त्वे यजुर्विदां श्राद्धतत्त्वं समाप्तं ॥ [H. T. Colebrooke.]

1439.

2158. Foll. 76; size $10\frac{3}{4}$ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of the last century; ten lines in a page.

Ācāra-mayūkha, the second section of the *Bhagavanta-Bhāskara*, a Digest of (mainly religious) law, compiled by *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha*, son of (*Mīmāṃsaka*) *Bhaṭṭa Śaṅkara*, and grandson of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*.

The 'Sun of *Bhagavanta*,' consisting of twelve 'rays' (*mayūkha*), takes its name from King *Bhagavantadeva*, of the *Rājput* tribe of *Seṅgaras* (or *Saṅgaras*), under whose auspices it was compiled (probably about 1640 A.D.*).

The first section, or *Saṃskāramayūkha*, is the only section of the work not represented in our collection, another work on the same subject by the author's son—viz. the *Saṃskārabhāskara* by *Bhaṭṭa Śaṅkara*, likewise compiled by order of the same prince—having to some extent superseded it. See nos. 1464–66.

The work begins:

पादौ दिवाकरस्याहमवलंबे मुहुर्मुहुः ।
यत्पादालंभितं पद्मं पद्मा रोहति सांप्रतं ॥ १ ॥
प्रतारकैरादृतमत्र किंचिन्
मया तु निर्मूलतया तदुज्झितं ।
ऊनोक्तितातो न हि तेन काचित्
खपुष्पहीनापचितिर्न हीयते ॥ २ ॥

* The *Kuṇḍoddyotadarśana*, by *Nīlakaṇṭha's* son, *Bhaṭṭa Śaṅkara*, was composed in 1671 A.D.; and the *Nirṇayasindhu*, by *Nīlakaṇṭha's* cousin (father's brother's son), *Kamalākarabhaṭṭa*, in 1612 A.D.

Digitized by Microsoft®

श्रुतीः स्मृतीर्वीक्ष्य पुराणजातं
तन्नन्निबंधानपि सन्निबंधान् ।
चिरंतनाचारचयं च बध्ना-
त्यथाह्निकं संप्रति नीलकंठः ॥ ३ ॥

तत्र परिभाषा कर्मप्रदीपे । यत्रोपदिश्यते कर्म कर्तुरंगं न तूच्यते । ०

इति ० परिभाषा fol. 2*b*; इति प्रबोधविधिः fol. 5*b*; इति मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः fol. 6*b*; ० शौचप्रकरणं fol. 9; इत्याचमननिमित्तानि fol. 10; ० आचमनप्रकरणं fol. 15; इति दंतधावनं fol. 18*b*; इति स्नानविधिः fol. 29*b*; इति तिलकधारणं fol. 31*b*; [इति संध्यावंदनं] fol. 39*b*; इति होमप्रकरणं fol. 42*b*; इति तर्पणप्रकरणं fol. 51*b*; इति देवपूजा fol. 60*b*; इति वैश्वदेवविधिः fol. 62*b*; इति पंचमहायज्ञाः fol. 64; इति शयनविधिः fol. 72*b*; इति स्वप्नफलनिर्णयः । अथ स्वस्त्यादिदर्शनं । fol. 75.

इति श्रीमीमांसापारावारपारीणधुरीणभट्टशंकरसूनोर्भट्टनीलकंठस्य कृताचारमयूखः संपूर्णः ॥

For an account of the author's family, see V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxiv. Cf. also West and Bühler, Digest, 3rd ed., p. 19. [GAIKAWAR.]

1440.

1132b. Foll. 72; size 11½ in. by 5 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1801 A.D.; eleven lines in a page.

Ācāramayūkha.

For other MSS. see Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 352; Burnell, Tanjore MSS., p. 132*a*. [H. T. COLEBROOKE.]

1441.

1132c. Foll. 115; size 11½ in. by 5 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, at the beginning of the present century; eleven lines in a page.

Samaya-mayūkha, the third section of the *Bhagavanta-Bhāskara*, treating of the particular times and seasons enjoined for religious acts and ceremonies. Rather incorrect.

It begins:

यो लीलया संतनुते ० see no. 1444 ॥ १ ॥
श्रुतीः स्मृतीर्वीक्ष्य पुराणजातं
तन्नन्निबंधानपि संनिबंधान् ।
श्रीशंकरस्यात्मजनीलकंठस्
तिथ्यादिकृत्यं विवृणोति सर्वं ॥ २ ॥
प्रतारकैरादृतमत्र ० ३ ॥
समूलनिर्मूलमपि व्यवस्थां
विनादृतं यद्विषयस्य कैरपि ।
नानैौषधिस्तद्वणिगायुणस्थैर्
भिषग्वरानुक्तगुणैः समप्रभं ॥ ४ ॥

संस्काराचारकालाः श्राद्धं नीतिर्विवाददाने च
अत्रोत्सर्गप्रतिष्ठाप्रायश्चित्तं विशुद्धिशां[तो] च ।
तिथिर्द्वेधा ०

It ends: इति कलिवर्ज्यनिर्णयः ॥ इति सेंगरवंशावतंसमहाराजाधिराजश्रीभगवंतदेवादिष्टश्रीभट्टनारायणसूरिसूनुपंडितशिरोरत्नमीमांसकशंकरभट्टात्मजभट्टनीलकंठेन कृते भास्कराख्ये निबंधे समयमयूखः समाप्तिमगमत् ॥

See Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 451; Burnell, Tanjore MSS., p. 132*a*. [H. T. COLEBROOKE.]

1442.

271a. Foll. 97; size 12 in. by 5 in.; clear Devanāgarī writing, of 1801 A.D.; eleven lines in a page.

Śrāddha-mayūkha, the fourth chapter of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha's* Digest, treating of obsequial rites.

It begins:

तिथेर्मयूखं प्रतिपाद्य सम्यग्
आराध्य धामाय रिरामगोचरः (l. गिरामगोचरं) ।
श्राद्धं वदत्यत्र स नीलकंठः
संप्रेरितः श्रीभगवंतवर्मणा ॥ १ ॥
प्रतारकैरादृतमत्र ० ॥ २ ॥

मृतोद्देश्यको विप्रस्वीकारांगको द्रव्यत्यागः श्राद्धं जीवच्छ्राद्धे दैवश्राद्धे च तत्पदं गौणं कौंडपाय्यग्निहोत्रवत् । ०

Cf. Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 471. [H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

1443.

233a. Foll. 64; size 12½ in. by 4¼ in.; fair Devanāgarī writing of 1806 A.D.; thirteen lines in a page.

The same treatise.

The first introductory *śloka* reads as follows:

तिर्येमैयूखं प्रतिपाद्य सम्यग्
आराध्य धामाथ गिरामगम्यं ।
श्रीशंकरस्यात्मजनीलकंठः
श्राद्धस्य कृत्यं विवृणोति सर्वं ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 657.

[H. T. COLEBROOKE.]

1444.

2092. Foll. 50; size 9½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven lines in a page.

Nīti-mayūkha (or *Rājanītimayūkha*), the fifth section of the *Bhagavanta-Bhāskara*, treating of the science of policy and ethics.

This MS. (A) commences with the following introduction, also found in MSS 1006 (B) and 2553 (C). Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 656 (D); V. N. Mandlik, Vyavahāra Mayūkha, p. lxxvii. (E).

यो लीलया संतनुते ऽत्र विश्वं
तत्पालयत्यात्मनि विश्वरूपं ।
लयं नयत्याशु च पूर्णरूपः
शिवं तनोत्वाशु रविर्ममासौ ॥ १ ॥

जज्ञे पितामहतनोः खलु कश्यपो यस्
तस्मादजायत मुनिस्तु विभांडकाख्यः ।
तं पुत्रिणां धुरमरोपयदृष्यशृंगस्
तस्यान्वये ऽप्यजनि शृंगिवराभिधानः (शृंग° A) ॥ २ ॥

तस्मिन्वंशे महति वितते सेंगराख्ये (संग° B, E; शेंग° C) [नृपाणां
राजा कर्णः समजनि यथा सागरे शीतरश्मिः ।
कीर्त्या यस्य प्रथिततरया श्रोत्रजाते ऽभिपूर्णे
कर्णस्यापि प्रविततकथा नावकाशं लभंते ॥ ३ ॥

विशोकाख्यदेवस्ततस्तत्सुतो ऽभूद्
विशोकीकृता येन सर्वा धरित्री ।
ततो ऽप्यास राजा* ऽस्तशत्रुस्ततो ऽभूद्
रयाख्यो (रज्ञा° A, C.) रयेणैव सर्वाहितघ्नः ॥ ४ ॥

बभूवाथ वैराटराजस्ततो ऽभून्
नृपो मेदिनीवल्लभो वीठराजः (वीढ° B; मेदिनीशो
नरब्रह्मदेवस्ततो मन्युदेवस् [वभौ वीट° D) ।
ततो ऽभून्नृपश्चंद्रपालाभिधानः ॥ ५ ॥

शिवगणाख्यनृपः समजन्यथो
शिवगणाख्यपुरं प्रचकार यः ।
शिवगणेन समः सकलैर्गुणैः
शिवशिवप्रथमो गणनासु यः ॥ ६ ॥

रोलिचंद्र इति तत्तनयो ऽभूत्
कर्मसेननृपतिस्तमथानु ।
लोकपो (° यो A, B, D) नरहरिर्नृपराज्ञो
रामचंद्र इति तत्तनुजातः ॥ ७ ॥

यशोदेवस्ततो जातस्ताराचंद्रनृपस्ततः ।
चक्रसेनस्ततो राजा राजसिंहनृपो यतः ॥ ८ ॥

ततो ऽप्यभूद्भूपतिसाहिदेवः स्वकीर्तिभिर्निर्जितदुग्धसिंधुः ।
अभूत्ततः श्रीभगवंतदेवः सदैव भाग्योदयवान्क्षितीशः ॥ ९ ॥

यद्दानद्रविणाद्रिनिर्जितवपूरत्नाचलो लज्जया
दूरे स्तब्ध इलावृते निविशते नो यत्र पुंसां गतिः ।
किं च त्रस्यदरातिवामनयनानेत्रांबुभिर्वर्धितस्
तेजो ऽग्निर्वडवामुखोत्थहुतभुक्तुल्यः कथं नोभवेत् ॥ १० ॥

आज्ञप्तस्तेन राज्ञा विबुधकुलमणिर्दाक्षिणात्यावतंसो
भट्टः श्रीनीलकंठः स्मृतिषु दृढमतिर्जैमिनीये ऽद्वितीयः ।
आज्ञामादाय मूर्ध्ना सविनयममुना तस्य सर्वान्निबंधान्
दृष्ट्वा सम्यग्विविच्य प्रविततकिरणस्तन्यते भास्करो ऽयं [॥ ११ ॥
प्रतारकैरादृतमत्र ° see no. 1441 ॥ १२ ॥

संस्काराचारकालाः समुचितरचनाः श्राद्धनीती विवादो
दानोत्सर्गप्रतिष्ठा जगति जयकराः संगतार्थानुबद्धाः ।
प्रायश्चित्तं विशुद्धिस्तदनु निगदिता शांतिरेवं क्रमेण
ख्याता ग्रंथे ऽत्र शुद्धे बुधजनसुखदा द्वादशैते मयूखाः [॥ १३ ॥

भगवंतभास्कराख्ये ग्रंथे ऽस्मिञ्शिष्टसंमते च ततः ।
नरपतिनीतिमयूखाः प्रतन्यते नीलकंठेन ॥ १४ ॥

* ?l. राज्ञो; राज्ञो A; ° प्यासराजीस्त° C; व्यासराज्ञो B; यासराज्ञो D; ° राज्ञा E.

Digitized by Microsoft ®

तत्र राजशब्दः क्षत्रियमात्रे शक्तो न राज्ययोगिनि। अभिषेकोत्तरभाविराज्ययोगात् प्रागपि राजानमभिषिंचेदित्यादेः शास्त्रीयप्रयोगस्य क्षत्रियमात्रे ऽपि सद्भावादिति °

Both our MSS. of this section conclude with several rather corrupt *ślokas*, from which we extract: अथ तातचरणानां श्लोकौ ॥ ° १ ॥

नारायणाद्धरामेशभूजनिःप्रतिसन्ननि।
निनाय शंकरो वाहं स्वगेहात्स त्रिपष्टिभृत् ॥ २ ॥

अथ मामकः प्रकारः॥ ° one *śloka;* after which (wanting in the next MS.):

चर्मण्वतीतरणिजाशुभ[सं]गमस्य
सांनिध्यभाजि कृतशालिनि मध्यदेशे।
ख्याता भरेहनगरी किल तत्र राजा
राजीवलोचनरतो भगवंतदेवः ॥ २ ॥

इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीभगवंतदेवोद्योतितभट्टशंकरात्मजश्रीनीलकंठभट्टकृते भगवंतभास्करे राजनीतिमयूखपंचमं समाप्तः। शुभं भवतु संवत् १८६८ माघमासे कृष्णपक्षे अमावास्यां ३० चंद्रवासरे पठनार्थे श्रीमिश्रहरिप्रसादात्। °

[F. Buchanan.]

1445.

271b. Foll. 76; size 12 in. by 5 in.; clearly written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; eleven lines in a page.

The same treatise. Incorrect.

This MS. begins as follows:

एतदेवर्षिरक्षः॥ संधानामवागमनसगोचरं प्रत्यक्षमपि तद्धा सर्वदा समुपास्महे (!) ॥ १ ॥

विरोधिमार्गद्वयदर्शनार्थं द्वेधा बभूवात्र परः पुमान्यः।
श्रीशंकरो भट्ट इहैकरूपो मीमांसकाद्वैतमुरीचकार॥ २॥
पितृसौहित्यसंसिद्धिहेतुमुक्कार्पितस्ततः।
नीलकंठः प्रकुरुते नं(!) नीतिं नृपादृतां ॥ ३ ॥

तत्र राजशब्द ° [H. T. Colebrooke.]

1446.

271c. Foll. 82; size 12 in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of 1801 A.D.; eleven lines in a page; corrected throughout.

Vyavahāra-mayūkha, the sixth section of the *Bhagavanta-Bhāskara,* treating of Civil and Criminal law.

Several editions of this treatise have been published at Bombay; the latest, with an English translation, by Vishvanāth Nārāyan Mandlik, Bombay 1880. There is also an English translation of it, by H. Borrodaile, (Surat 1827). The MS. begins:

उक्ता नृपनयरीतिं नत्वा भास्वत्पदांबुजं सम्यक्।
विरचयति नीलकंठो व्यवहारविनिर्णयं किंचित् ॥ १ ॥
द्विजराजैकमूर्धन्यं वृषाध्यक्षं शिवान्वितं।
काश्यां सर्वोपदेष्टारं भावये शंकरं गुरुं ॥ २ ॥

विरोधिमार्गद्वयदर्शनार्थं ° ॥ ३ ॥ प्रतारकैरादृतमत्र ° ॥ ४ ॥

The other two MSS. omit *ślokas* 2–4.

After the colophon Colebrooke has added the note: 'This author calls the author of the *Dvaitanirṇaya* his preceptor towards the close of the chapter on the resumption of gifts.'

Cf. Mandlik, *Vyav. M.*, text, p. 78: अत्र विस्तरो गुरुकृते द्वैतनिर्णये द्रष्टव्यः॥ transl., p. 124. 'Further explanation on this subject may be found by referring to the *Dvaitanirṇaya* by my revered father.'

At the end of the MS. there is a *sūcīpattra* of three pages. [H. T. Colebrooke.]

1447.

2009. Foll. 98; size 8½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

The same work.

Dated: शके १७३८ ईश्वरनामसंवत्सरे ° (A.D. 1817).

At the end of the MS. a *sūcīpattra* of twelve leaves has been added.

[Dr. J. Taylor.]

1448.

233b. Foll. 60; size 12½ in. by 4¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1801 A.D.; eleven lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Vyavahāramayūkha, slightly incomplete at the end. The MS. ends with the *strīsaṃgrahaṇa*. [H. T. Colebrooke.]

1449.

1224. Foll. 156 (fol. 151 missing); size 11 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; 11 or 12 lines in a page; foll. 98–100 have been supplied by a more modern hand.

Dāna-mayūkha, the seventh section of the *Bhagavanta-Bhāskara*, treating of pious donations.

It begins:

यो लीलया संतनुते ऽत्र विश्वं° ॥ १ ॥
श्रुतीः स्मृतीर्वीक्ष्य पुराणजातं
तत्तन्निबंधानपि सन्निबंधान् ।
श्रीशंकरस्यात्मज एष दाने
श्रीनीलकंठो विवृणोति कृत्यं ॥ २ ॥
परस्वत्वोत्पत्त्यन्तो द्रव्यत्यागो दानं । °

Colophon: इति श्रीजगद्गुरुभट्टनारायणसूरिसूनुपंडितशिरोरत्नमीमांसकशंकरभट्टात्मजभट्टनीलकंठकृते भास्करे दानमयूखः षष्ठः (!) ॥

See Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 373. [H. T. Colebrooke.]

1450.

333a. Foll. 181; size 12 in. by 5¼ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1801 A.D.; eleven lines in a page.

The same treatise. [H. T. Colebrooke.]

1451.

1006. Foll. 165; size 12½ in. by 4½ in.; plain Devanāgarī writing of 1805 A.D.; nine lines in a page.

The same work.

This MS. has the same thirteen introductory *ślokas* given under no. 1444; after which it proceeds:

भगवंतभास्कराख्ये ग्रंथे ऽस्मिन् शिष्टसंमते च ततः ।
दानस्य विधिमयूखः प्रतन्यते नीलकंठेन ॥ १४ ॥
परस्वत्वोप(त्प)त्त्यंतो° [H. T. Colebrooke.]

1452.

1345a. Foll. 16; size 12 in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; ten lines in a page.

The (*Jalāśayārāma-*)*Utsarga-mayūkha*, being the eighth section of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha's* Digest, treating of the dedication to the public of tanks, ponds, wells, groves, etc.

It begins:

उक्त्वा दानविधिं नाम नाथमाराध्य भास्करं ।
उत्सर्गविषयं भट्टनीलकंठो वदत्यथ ॥
तत्र जलाशयोत्सर्गप्रशंसा विष्णुधर्मोत्तरे ।
उदकेन विना तृप्तिर्नास्ति लोकद्वये सदा ।
तस्माज्जलाशयाः कार्याः पुरुषेण विपश्चिता ॥ °

It ends: इति श्रीमीमांसकभट्टशंकरात्मजभट्टनीलकंठकृते भास्करे जलाशयारामोत्सर्गमयूखः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1453.

1318b. Foll. 14; size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1805 A.D.; 10–12 lines in a page.

The same treatise. [H. T. Colebrooke.]

1454.

2177. Foll. 39; size 10½ in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, in the earlier part of last century; ten lines in a page. The MS. is much injured by damp, though still legible, except in a few places.

Pratishṭhā-mayūkha, the ninth section of the *Bhagavanta-Bhāskara*, treating of the consecration of idols, temples, shrines, etc.

Lithographed editions of this treatise have been published at Bombay and Benares.

Digitized by Microsoft®

It begins :

महो महत्समाराध्य जलोत्सर्गमथोक्तवान् ।
प्रतिष्ठां सर्वदेवानां नीलकण्ठो वदत्यसौ ॥

तत्र तावत्काला विष्णुधर्मोत्तरे । ०

Burnell, Tanjore MSS., p. 132*a*.

[Gaikawar.]

1455.

1345b. Foll. 32 ; size 12 in. by 4¼ in.; plain Devanāgarī writing of 1798 a.d.; nine lines in a page.

The same treatise. [H. T. Colebrooke.]

1456.

2661. Foll. 52; size 9¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century ; nine lines in a page.

Pratishṭhāmayūkha.

A fly-leaf at the end has the following would-be *śloka :*

संकाराचारसमयश्राद्धनीतिव्यवहार: ।
दानोत्सर्गप्रतिष्ठा च प्रायश्चित्तशुद्धिशांतिः ॥

[Gaikawar.]

1457.

1867. Foll. 150 ; size 11½ in. by 5 in.; fairly good Devanāgarī writing, of the earlier part of last century ; ten lines in a page.

Prāyaścitta-mayūkha, the tenth chapter of the *Bhagavanta-Bhāskara,* treating of expiations.

It begins :

नमामि भास्वत्पदपंकजं तत्
श्रीनीलकण्ठो ऽहमथ प्रकुर्वे ।
स्मृत्वोपदेशाद्गुरुशंकरस्य
विनिर्णयं पापविशुद्धिहेतु ॥ १ ॥

प्रतारकैरादृतमत्र ० ॥ २ ॥

पापविशुद्धिहेतुत्वं प्रायश्चित्तस्याह याज्ञवल्क्य: । ०

Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 436 ; Burnell, Tanjore MSS., p. 132*b*.

[Dr. John Taylor.]

1458.

1345c. Foll. 85 ; size 12 in. by 4¼ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1792 a.d.; twelve lines in a page.

The same treatise. [H. T. Colebrooke.]

1459.

168. Foll. 100 (wrongly numbered 103 ; nos. 12, 31 and 97 being omitted); size 12½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1805 a.d.; ten lines in a page.

The same section. [H. T. Colebrooke.]

1460.

333b. Foll. 34 ; size 12 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; eleven lines in a page.

Śuddhi-mayūkha, the eleventh section of the *Bhagavanta-Bhāskara,* treating of the rules and rites of purification.

It begins :

यो लीलया संतनुते ऽत्र विश्वं ० ॥ १ ॥

श्रुती: स्मृतीर्वीक्ष्य पुराणजातं
तन्निबंधानपि सन्निबन्धान् ।
श्रीशङ्करस्यात्मजनीलकण्ठो
द्रव्यादिशुद्धिं विवृणोति सर्वाम् ॥ २ ॥

प्रतारकैरादृतमत्र ० ॥ ३ ॥

अथ द्रव्यशुद्धिः । आदित्यपुराणे । ०

[H. T. Colebrooke.]

1461.

1318c. Foll. 24 ; size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of the beginning of the present century; twelve lines in a page.

The same treatise. [H. T. Colebrooke.]

1462.

2553. Foll. 89 ; size 12¾ in. by 4¾ in.; good Devanāgarī writing of 1810 a.d.; nine lines in a page.

Digitized by Microsoft ®

Śānti-mayūkha, the twelfth and last section of *Nīlakaṇṭha's Bhagavanta-Bhāskara*, treating of the rites for averting evil.

A lithographed edition of this treatise has been published at Benares (1867).

This MS. has the twelve introductory stanzas given under no. 1444; after which it proceeds:

> संस्काराचातिकालो (l. ० चारकालाः)
> श्राद्धं नीतिर्विवाददाने च ।
> जलोत्सर्गप्रतिष्ठाप्रायश्चित्तं
> विशुद्धिशांती च ॥
> भगवंतभास्कराख्ये ग्रंथे
> स्मिन्शिष्टसंभ्रमतः (l. संमते) विमले ।
> शांतिकपौष्टिकयूपः (? शांतिविवेकमयूखः)
> प्रतन्यते श्रीनीलकंठेन (!) ॥ १४ ॥

अस्पष्टपापविशेषनिदानकैहिकमात्रानिष्टनिवर्तकं पापाप्रयोजकं वैधं कर्म शांतिकं ॥ ०

Colophon: इति श्रीविश्वामित्रवंशावतंशमहाराजाधिराजपूजितचरणकमलमीमांसकभट्टशंकरात्मजभट्टनीलकंठकृते भगवंतभास्करे शांतिमयूषः समाप्तिमगमत् ।

See Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 456; Burnell, Tanjore MSS., p. 132*b*. [MACK. COLL.]

1463.

167. Foll. 109; size 12¼ in. by 4¼ in.; careless Devanāgarī writing of the beginning of the present century; 10 or 11 lines in a page.

The same treatise.

It begins: यो लीलया ० ॥ [१] ॥ महो महत्समाराध्य ० ॥ [२] ॥ प्रतारकैरादृतमत्र ० ॥ [३] ॥ अस्पष्टपाप ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1464.

2043. Foll. 106; size 11 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of the latter part of last century; nine lines in a page.

Saṃskāra-bhāskara, a treatise on initiatory rites, composed, under the auspices of *Bhagavantadeva*, by *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha*.

The very title of the work would seem to imply that it was intended by the author as part of, or a supplement to, his father's Digest.

It begins:

> ततः (l. यतः) सर्वं विश्वं भजति [जनि]सन्नालयमिदं
> य आत्मा सर्वेषां स्थिरचरजडानामपि विभुः ।
> तमेतं भास्वंतं विधिहरिमहेशानवपुषं
> नमस्याम[:] कामं परमकमनीयं सुकृतिनां ॥ १ ॥
> श्रीभास्करं शिवकरं शिरसा प्रणम्य
> श्रीनीलकंठपितरं जननीं च गङ्गां ।
> तत्पादचिंतनबलो बुधशंकराख्यः
> संस्कारभास्करममुं वितनोति काश्याम् ॥ २ ॥

तत्रास्य धर्मप्रमाणाविवेचकत्वात् प्रथमं धर्मप्रमाणान्युच्यंते । ०

Colophon: इति श्रीसेंगरवंशावतंसमहाराजाधिराजश्रीभगवंतदेवादिष्टश्रीजगद्गुरुभट्टनारायणसूरिसूनुपंडितशिरोरत्न-मीमांसापारावारपारीणधुरीणभट्टनीलकंठात्मजभट्टशंकरकृतौ संस्कारभास्करः समाप्तः ॥

For another MS. of the work, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 658.

For another *Saṃskārabhāskara*, by *Khaṇḍabhatta* (son of *Mayūreśvara*), see Prof. Bhaṇḍarkar's Cat. of Deccan Coll. MSS., pp. 251, 290; for an anonymous work of the same title (with a different introductory stanza from those of the present MSS.), Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 454. See also no. 1629, below.

[H. T. COLEBROOKE.]

1465.

1132a. Foll. 82; size 11 in. by 5 in.; fairly good Devanāgarī writing of the beginning of the present century; eleven lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1466.

1318a. Foll. 77; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; twelve lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Saṃskārabhāskara.

For the same author's *Sadācārasaṃgraha*, see no. 1800; his *Vratārka*, nos. 1684–91; *Karmavipāka*, no. 1768. [H. T. COLEBROOKE.]

1467.

401. Foll. 397; size 14¼ in. by 6¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, by different hands, in 1802 A.D.; 13–16 lines in a page.

Nṛisiṃhaprasāda, a Digest of law, compiled by, or under the patronage of, *Dalapati* minister to *Nizām Shāh.*

The particular ruler of Ahmadnagar referred to, would seem to be either (and more probably) the founder of the *Nizām Shāh* dynasty, *Mallik Ahmad Nizām Shāh* (1489–1508 A.D.), or his son and successor, *Burhān Nizām Shāh* (1508–1553 A.D.).

The complete work is said to consist of twelve sections (*sāra*), viz.: 1. *Saṃskārasāra;* 2. *Āhnikasāra;* 3. *Śrāddhasāra;* 4. *Kālanirṇayasāra;* 5. *Vyavahārasāra;* 6. *Prāyaścittasāra;* 7. *Karmavipākasāra;* 8. *Vratasāra;* 9. *Dānasāra;* 10. *Śāntisāra;* 11. *Tīrthasāra;* 12. *Devapratishṭhāsāra.* For an account of the introduction to the first section, see Prof. Jolly's Tagore Law Lectures, p. 18. The present MS., which is rather incorrect, contains only sections 2–4 and 6–8; each of which is paged separately.

II. *Āhnikasāra*, foll. 64, begins:

प्रणम्य श्रीनृसिंहेतु (l. ०हं तु) दलाधीशेन भूभुजा ।
श्रीनृसिंहप्रसादेन दिनानुष्ठेयमुच्यते ॥ १ ॥
अस्मिन्नाह्निकभावे तु परिभाषा विराच्यते (?l. विरच्यते)।
तत्र चाह्निकसारे तु विभज्य दिनमष्टधा ॥ २॥
दिवसप्रथमे भागे कृत्यजातमथोच्यते ।
सदाचारप्रशंसैव प्रथमं हि निरूप्यते ॥ ३ ॥ ० २३ ॥
सर्ववेदेषु यत्प्रोक्तं सर्वस्मृतिसुदुर्गमं ।
विश्वोपकृतये तत्तु स्फुटमत्र विरच्यते ॥ २४ ॥

अथाह्निकसारो द्वितीय आरभ्यते । अथ गर्भाधानादिसंस्कारसंस्कृतस्य पुरुषस्य विहिताचारकृतेन दिनकृत्यमभिधीयते । ०

इति० सगर्भादिनियमशौचविधिः fol. 4*b*; इति० दंतधावनविधिः fol. 5*b*; इति दर्भपवित्रधारणविधिः fol. 8*b*; इति० आचमनविधिः fol. 13*a*; इति० स्नानविधिः fol. 27*b*; इति तिलकधारणविधिः fol. 29*a*; इति० संध्याविधिः fol. 38*a*; इति० गायत्रीकल्पः fol. 40*a*; etc.

Colophon: इति श्रीमल्लक्ष्मीनृसिंहचरणयुगलसरोरुहभ्रमरसकलभूमंडलमंडनसमस्तयवनाधीश्वरश्रीनिजामसाहसमस्तसाम्राज्यधुरंधरश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीदलपतिराजविरचिते श्रीनृसिंहप्रसादे आह्निकसारे शयनविधिः संपूर्णः॥ संवत् १८५९ समयचैत्रवदि ९ शुक्रवारे ॥

III. *Śrāddhasāra*, foll. 48, begins:

श्रीनृसिंहं नमस्कृत्य दलाधीशमहीपतिः ।
श्राद्धसारं प्रकुरुते सर्ववैदिकतुष्टये ॥ १ ॥
लिख्यते परिभाषात्र प्रक्रियानुसरेण तु ॥ २ (!) ॥ ०

इति० श्राद्धमहिमा । अथ पितरो विधीयंते fol. 4*a*; इति० मातामहश्राद्धाधिकारिनिर्णयः fol. 7*b*; इति० पात्रनिरूपणं fol. 13*b*; इति० सुवर्णादिशुद्धिनिर्णयः fol. 23*b*; इति देशनिरूपणं fol. 29*a*, etc.

It ends (somewhat corrected by the end of the sixth section):

प्रौढश्रीद्विजराजवंशतिलकालंकारहीरः प्रभुर्
भारद्वाजकुलानुगः प्रथमया यः शाखयालंकृतः ।
श्रीमद्वल्लभसूनुरात्मनिरतः सत्संप्रदायाग्रणीः
सारे श्राद्धविनिर्णयेति चतुरे श्रीमान्दलाधीश्वरः ॥
निजामसाहसाम्राज्यधुरंधरमहीपतिः ।
श्रीनृसिंहप्रसादे ऽस्मिन् संपूर्णं कुरुते शुभं ॥

इति श्रीमल्लक्ष्मी० श्राद्धसारः परिपूर्णः॥ इति श्रीमच्चतुर्दशभुवनैकनाथमहेंद्रादिदेवगणपूजित० श्रीमत्प्रौढप्रतापमहाराजाधिराजसर्व(पुरि om. B.)सुंदरिदेवगिरिपुरिवराधीश्वरसमस्तयवनाधीश्वरश्रीमन्-(महाराजाधिराजयवनी - om. B)निजामसाहसमस्तकरणाधीश्वरसकलविद्याविशारदयाज्ञवल्कीयलुप्तशाखाप्रवर्तकद्विजराजकुलालंकारहीरश्रीवैष्णवधर्मप्रवर्तकश्रीवल्लभात्मजश्रीवल्लभपंडितप्रसादासादितश्रीसूर्यपंडिताभिधगुरुमन्वादिप्रणीतनीतिशास्त्राभिज्ञम -

Digitized by Microsoft ®

हाम्रभुखकार्यवीक्षणप्रतिनिधिकृतश्रीमहाराजश्रीदलपति-राजविरचिते श्रीनृसिंहप्रसादे श्राद्धसारः संपूर्णः ॥

IV. *Kālanirṇayasāra*, foll. 75 (foll. 12, 13, 28–30 of which are wanting), begins:

यस्मिन् विभाति सकलं जगदेकरूपं
यस्मिन् विशत्यखिलमेव जगत्त्रयं च ।
नत्वा जगत्त्रयनतं भुवि तत्त्वसिंहं(? तंत्व° MS.)
कुर्मो वयं समयनिर्णयसारवर्यं ॥ १ ॥
श्रीनृसिंहप्रसादेन दलाधिपमहीपतिः ।
कलया कलनानर्हं कालं कलयति ध्रुवं ॥ २ ॥ °

Then follow some twenty *ślokas* giving an abstract of the contents.

इति° संवत्सरनिर्णयः fol. 4*a*; इति° ऋतुनिर्णय fol. 4*b*; इति° मासनिर्णयः fol. 5*b*; इति° मलमासनिर्णयः fol. 7*a*: इति° सामान्यप्रतिपन्निर्णयः fol. 12*a*; etc. इति° सामान्यचतुर्दशीनिर्णयः fol. 17*b*; इति° व्रतदानकालनिर्णयः। अथ विशेषतिथिनिर्णयः। fol. 20*b*, etc.; there is a blank of some twelve lines on fol. 27*b*.

It ends with the same two stanzas (exc. कालविनिर्णयेति°) as the third section.

VI. *Prāyaścittasāra*, foll. 57, begins:

अनंतदेवेशकिरीटकोटिरत्नत्विषा रंजितपादपद्मं ।
कारुण्यनेत्रकमलाकलत्रं लक्ष्मीनृसिंहं हृदि भावयामि ॥
नैमित्तिकं धर्मजातं दलाधिपमहीभुजा ।
तत्प्रायश्चित्तसारेण प्रोच्यते लोकतुष्टये ॥ °

It ends with the same two verses, and with the additional longer colophon of section III. इति श्रीमच्चतुर्दश°

VII. *Karmavipākasāra*, foll. 63, begins:

श्रीमन्नृपंचहायमहं (l. पंचास्यमहं) प्रणम्य
धन्वंतरिं चोर्तिहरं (l. चार्तिहरं) महेशं ।
सिंहास्यदास्येन कृतप्रसादे
करोमि वै कर्मविपाकसारं ॥
प्रायश्चित्तमनुष्ठाने विपाककर्मणा भवेत् ।
सर्वकर्मक्षयार्थं मदुपाद्याश्रेयते (!) ऽधुना ॥

It ends: तस्मात्सूक्तं । तद्वा(? उक्त्या)भिरौषधैर्दानैर्जपहोमार्पणादिभिरिति ॥ इति श्रीमल्लक्ष्मी° कर्मविपाकसारः संपूर्णः ॥

VIII. *Vratasāra*, foll. 95, begins:

अभिवंद्य नृसिंहाख्यं परं ब्रह्म सतां मुदे ।
क्रियते व्रतसारो ऽयं दलाधिपमहीभुजा ॥
अधिकारः क्वचित्पुंसां क्वचित्स्त्रीणां भवेत्क्वचित् ।
उभयोरप्यसौ तत्र सर्वेषामधिकारिता ॥
श्रीनृसिंहप्रसादेन व्रतानुष्ठानमुच्यते ।
मासव्रतानि सर्वाणि प्रोच्यंते क्रमशः स्फुटं ॥

Perhaps this section is not complete, there being no colophon at the end. The last two colophons of chapters are: इति स्कंदपुराणोक्तं शिवरात्रिव्रतं fol. 91*a*; इति नृसिंहजयंतीकल्पे भूतशुद्धिः fol. 93*b*.

It ends: प्रदक्षिणापि कार्या अनयैव दिशा छत्रचामरतालवृंतनृत्यगानवाद्यस्तुतिसंप्रार्थनात्मार्पणादिकमपि कार्यं स्तुतिः सहस्रनामादिस्तोत्रमंत्रजपः ॥ श्रीलक्ष्मीनृसिंहाय नमः ॥

For MSS. of two other sections, viz. the *Dānasāra* and *Śāntisāra*, see Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 429-30.

[H. T. Colebrooke.]

1468.

2782b. Foll. 279; size 11 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1745 A.D.; eleven lines in a page.

Vidhānapārijāta, a digest of religious and civil duties, compiled in 1625 A.D., by *Ananta Bhaṭṭa*, son of *Nāgadeva* (*Nāgeśa*) *Bhaṭṭa*, and grandson of *Yahnu* (*Jahnu*) *Bhaṭṭa*.

The complete work seems to consist of five chapters (*stabaka*), of which only the last chapter is contained in the present MS. (A), dealing with *śrāddha* (and *āśauca*), *vyavahāra* and *prāyaścitta*. It begins:

वन्दे श्रीमदनंतसंज्ञगिरिपं लक्ष्मीनिवासं हरिं
विघ्नध्वांतदिवाकरं सुरगुरुं सर्वार्थसिद्धिप्रदं ।
ब्रह्मा शर्वसुरेंद्रपूर्वकसुरा यस्य प्रसादात्सदा
सर्वारंभसमाप्तिमीयुरनिशं मद्वंशदेवं हितं* ॥ १ ॥

* ब्रह्मेशार्कसुरेन्द्रपूर्वकसुरा° मद्वंशदेवं परं MS. of *Dānapārijāta*, Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 19.

Digitized by Microsoft®

नत्वा क्षीराब्धिजाजानिं तथा ब्रह्मादिकान् सुरान् ।
गणेशं विघ्नहर्तारं वंदे हैमवतीसुतं ॥ २ ॥
चतुर्दशसु विद्यासु निष्णाताः शुद्धचक्षुषः ।
अपरोक्षब्रह्मतत्त्वा जयंति गुरवो मम ॥ ३ ॥
श्रुतिसकलरहस्यं विंबितं यस्य चित्ते
मुकुर इव मुखाब्जे दोषमालिन्यशून्ये ।
स्वपदविमलभक्त्या यस्य तुष्टो रमेशो
जनकजनकयह्वं(° जह्वं Not.)भट्टमेतं नतो ऽस्मि ॥ ४ ॥
श्रीपितृचरणान्वंदे भट्टनागेशसंज्ञितान् ।
यत्प्रसादादहं जातो धर्मशास्त्रे विचक्षणः ॥ ५ ॥
श्रीमाननंतभट्टो ऽहं काण्वशाखाविदां प्रियः ।
चतुरः स्तवकानुक्त्वा पंचमं प्रारभे ऽधुना ॥ ६ ॥
सर्वशाखीयशास्त्रार्थः स्पष्टो ऽत्र परिकीर्त्यते ।
वासुदेवप्रसत्त्यर्थं विदुषामपि तुष्टये ॥ ७ ॥
संति ग्रंथसहस्राणि प्रेतकर्मविधौ बुधाः ।
को ऽप्यस्य महिमा वेद्यो ऽभिज्ञैर्ज्ञेयति सर्वतः ॥ ८ ॥
स्मार्तानि च पुराणानि वचनानि लिखाम्यहं ।
संदेहे त्वाकरग्रंथो विद्वद्भिरवलोक्यतां ॥ ९ ॥

अथ मरणचिह्नं ज्ञात्वा स्वहितं कर्तव्यमित्युक्तं देवज्ञानीये ।
दुश्चिकित्स्यैर्महारोगैः पीडितस्तु पुमानथ ।
ज्ञात्वा ऽरिष्टादिभिर्मृत्युं स्वलोकहितमाचरेत् ॥ १ ॥
सितासिते सरिते यत्र संगते
तत्राप्लुतासो दिवमुत्पतंति ।
ये वै तन्वं विसृजंति धीरास् [॥ २ ॥
ते जनासो अमृतत्वं भजंते (khila to Ṛgv. x. 75)
सर्वेंद्रियविरक्तस्य वृद्धस्य कृतकर्मणः ।
व्याधितस्य स्मृतं तीर्थे मरणं तपसो ऽधिकं ॥ ३ ॥ ° १४ ॥
भारते ऽपि । °

अथ मरणसमये °प्रायश्चित्तं fol. 5*b*; अथ प्रोषितस्य साग्नेर्दाहे विशेषः fol. 14*b*; अथ बालकसंस्कारविधिः fol. 21*a*, etc.; इति° नागबलिविधानं fol. 29*b*; इति° नारायणबलिप्रयोगविधानं fol. 32*b*; इति° सहगमनविधानं fol. 36*a*; इति° संततिप्रतिबंधहरविधानं fol. 47*a*; इति° त्रिपिंडीविधानं । अथाशौचं विधीयते fol. 49*a*; इति° आशौचसंपातनिर्णयः fol. 63*b*; °आशौचापवादः fol. 67*b*; ° आशौचविधानानि fol. 72*b*; ° अग्निसंस्कारविधानं fol. 74*b*; °शोकापवादः fol. 78*a*; ° गृहप्रवेशनादिविधानं fol. 80*a*; °दशाहपिंडोदकविधानं fol. 85*b*; °(अस्थि)-संचयनविधानं fol. 88*b*; ° वृषोत्सर्गविधानं fol. 96*a*; ° षोडशश्राद्धविधानं fol. 102*a*; ° सपिंडीकरणविधानं fol. 113*a*; ° जीवत्पितृकस्य धर्मविशेषनिर्णयः fol. 141*b*; इति विभक्ताविभक्तविधानं ॥ अभिधाय विधानानि श्राद्धे ऽस्य सामान्यमुच्यते । fol. 143*b*; अथ श्राद्धभेदाः fol. 144*b*; अथ कर्तारः fol. 146*a*; अथ श्राद्धदेशाः fol. 150*a*; अथ श्राद्धार्हब्राह्मणाः fol. 151*a*; अथ वर्ज्याः fol. 152*b*; अथासादनीयानि fol. 168*a*; अथ श्राद्धपरिभाषा fol. 169*a*; अथ क्षणदानादि fol. 170*b*; अथ पाणिहोमप्रकारः fol. 179*b*; अथ परिवेषणं fol. 181*a*; अथ पिंडदानं fol. 185*b*; इति ° श्राद्धे सामान्यधर्मकथनं ॥ fol. 192*b*; इति° श्राद्धानुकल्पविधानं fol. 195*b*; इति कलिवर्ज्यानि fol. 197*a*; इति ° वानप्रस्थाश्रमविधानं fol. 197*b*; इति संन्यासविधानं fol. 203*a*; इति योगः fol. 204*a*; इति यतिसंस्कारः ॥ समाप्तमाचारनिरूपणं ॥

Fol. 204*b*:

सांगोपांगमथाचारं निरूप्य परमार्थतः ।
याज्ञवल्क्योक्तमार्गेण व्यवहारो निरूप्यते ॥ °

इति व्यवहारमातृकाप्रकरणं । अथर्णदानविधिः fol. 206*b*; इदानीं साक्षिस्वरूपमुच्यते fol. 208*a*; अधुना लिखितं प्रमाणं निरूप्यते fol. 209*a*; अथ दिव्यं fol. 209*b*.

Fol. 210*b*:

प्रमाणं मानुषं दैवमिति भेदेन वर्णितं ।
अधुना वर्ण्यते दायविभागो योगमूर्तिना ॥

इति रिक्थविभागप्रकरणं ॥ अधुना सीमाविवादे निर्णय उच्यते fol. 214*a*; इति ° व्यवहाराध्यायः fol. 217*a*; cf. Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., no. 1059, the concluding sentences of which correspond with those of the present division.

The MS. then proceeds:

आचारं व्यवहारं च निरूप्य स्मृतिवाक्यतः ।
सतामनुग्रहादेव प्रायश्चित्तं निरूप्यते ॥

तदकरणे ऽनिष्टमाह याज्ञवल्क्यः ।
महापातकजान्घोरान्नरकान्प्राप्य दारुणान् °
अथोपपातकानि fol. 218*a*, etc.

It ends: इति श्रीमदनंतभट्टविरचिते विधानपारिजाते गणहोमविधानं ॥

श्रीमत्काण्वकुलाब्धिशीतकिरणो विद्याकलानां निधिः
श्रीमद्विष्णुपदाश्रितः सरसगुर्विद्वच्चकोरप्रियः ।
यन्हंभट्ट (!) इति ह्यभूत्पृथुयशास्तस्यात्मजो ऽभून्महान्
चंद्राच्चंद्रकलेव शुद्धगुणभृन्श्रीनागदेवाभिधः ॥

Digitized by Microsoft®

तस्माच्छ्रीमदनंत आविरभवद् यद्यज्ज्ञानभक्त्यादिके-
ष्वंतो नास्ति गुणेषु यस्य च हरिः प्रेष्ठो वरीवर्तते ।
तेनायं रचितो विधानदिविषद्वृक्षो ऽर्थिसर्वप्रदः
काले द्व्यष्टषडेकलांककमिते १६८२ काश्यामगात्पूर्णतां ॥
संति ग्रंथसहस्राणि विद्वद्भी रचितान्यपि ।
को ऽप्यस्य महिमा वेद्यो ऽभिज्ञैर्ज्ञेयति सर्वतः ॥
न पांडित्याभिमानेन न च वित्तस्य लिप्सया ।
ग्रंथो ऽयं रचितः किंतु हरेः प्रीत्यै सतामपि ॥
तिष्ठंति संतः सर्वत्र ज्ञातविद्वत्परिश्रमाः ।
अत्रत्यं मच्छ्रमं दृष्ट्वा कृपां कुर्वंतु ते ह्यपि ॥
न जाने श्रीज्ञाने विहितम° ॥
यावच्चंद्रश्च सूर्यश्च यावत्तिष्ठति मेदिनी ।
जयतात्तावदेवायं ग्रंथो मे संततिस्तथा ॥
वचनप्रसूनमाला विचित्रा रचिता मया ।
पादे समर्पिता विष्णो तुष्टो भव सदा मम ॥

इति श्रीमद्विद्वज्जनकृपापात्रीभूतेन श्रीमदनंतभट्टेन विरचितः स्तवकपंचकसंयुतो विधानपारिजाताख्यो निबंधः समाप्तः ॥

विधानपारिजातो ऽयं पंचस्तवकसंयुतः ।
नानाविधानगंधाढ्यः संसेव्यो विबुधैरिह ॥
देवकीं मातरं नत्वा पितरं रामसंज्ञकं ।
विधानपारिजाताख्यं यादवो ग्रंथमलिखत् ॥ १ ॥
अगस्तिगोत्रोद्भवकृष्णशर्मणः
सुतः शिवाख्यो ऽस्य शरीरजन्मनः ।
रामाभिधेयस्य सुतेन वृष्णिना
विलेखितः श्रीविधिपारिजातकः ॥ २ ॥
द्विखवसुशशांके १८०२ यौवनाख्ये च वर्षे
शमन अयनकाले हेमन्ततौं तथैव ।
सुररिपुगुरुवारे मासि पौषे च दुर्गा-
प्रियवरवसुतिथ्यां (!) यादवेनाप्यलेखि ॥ ३ ॥ °

As regards the contents of the first four *stabakas* (treating apparently of the remaining sections of *ācāra*), the following references have been noticed in the present portion:

प्रायश्चित्तप्रयोगस्तु प्रथमस्तबके विष्णुश्राद्धविधाने द्रष्टव्यः। ग्रंथबाहुल्यान्न पुनरत्र लिख्यते । fol. 3*a*;—अत्र दानमंत्राश्चतुर्थस्तबकस्यादिभागे (? i.e. the *Dānapārijāta*) द्रष्टव्याः। fol. 5*a*;—एतद्व्याख्यानं तृतीयस्तबके तीर्थप्रकरणे विशदं द्रष्टव्यं । fol. 131*b*.

[Coll. of Fort William.]

1469, 1470.

738, 739. Foll. 209 and 213 resp.; size 13 in. by 5 in.; excellent Devanāgarī writing of 1809 A.D.; nine lines in a page.

Portions of the *Vidhānapārijāta* (B).

This MS. begins with the larger half of *stabaka* V., as contained in the preceding one, the two MSS. agreeing as far as fol. 144*a*, line 6 of MS. A, and fol. 152*a*, l. 4 of the present MS., when it breaks off abruptly in the middle of a word and proceeds with a portion of *stabaka* II., treating of rites of propitiation (*śānti*), followed by *stabaka* III.

The portion of *stabaka* II. begins in the middle of fol. 152*a*, l. 4: कलशैरभिषेचयेत् विष्णुद्वादशकं विवृणोति°

इति श्रीपांचरात्रागमोक्ततुलसीपाणिग्रहणविधानं fol. 153*b*; इति श्रीशौनकोक्तपुरनगरादिप्रतिष्ठाविधानं fol. 155*b*; ° अद्भुतशांतिविधानं fol. 156*b*, etc.; इति वसंतराजोक्तशकुनं समाप्तं fol. 173*b*; इति प्रकारांतरेण काकमैथुनशांतिः॥ end of Vol. I.

अथ दुष्टनक्षत्रादिजननशांतिविधानानि द्वितीयस्तबके प्रोच्यंते beg. of Vol. II.; इति ° पुत्रोत्पत्तौ शांतिविधानम् ॥ अथ दत्तपुत्रकविधानं fol. 40*a*; इति दत्तपुत्रकविधानं fol. 42*a*; इति ° खट्वारोहणविधानं fol. 42*b*; इति प्रयोगपारिजातोक्तं बालकस्य दुग्धपानविधानं fol. 43*a*; इति शौनकीये जन्मनक्षत्रकर्तव्यविधानं fol. 43*b*; ° इति कर्णवेधविधानं fol. 47*a*, etc.; इत्यनुपनीततत्पित्रादिधर्मविधानं ॥ अथोपनयविधानं fol. 54*b*; अथाध्ययनधर्माः fol. 74*a*; अथ ग्रहयज्ञस्वरूपमभिधीयते fol. 77*b*; अथायुतहोमविधानं fol. 79*a*.

Chapter II. ends fol. 117*b*: इति विधानपारिजाते पूर्णाहुतिविधानं ॥

हरेः प्रसादमासाद्य ग्रहयज्ञो निरूपितः ।
ग्राहग्रस्तद्विपेंद्रस्य मोचकस्तेन तुष्यतु ॥
मनोरथाभिवर्धिन्या विदुषामनुकंपया ।
विधानपारिजाते ऽत्र द्वितीयः स्तबको ऽभवेत् ॥
अहो अस्य निबंधस्य महिमा किमु वर्ण्यते ।
यतः श्रीमदनंतो ऽस्य हरिः कारयिता मया ॥

Digitized by Microsoft®

संति ग्रंथसहस्राणि देशे देशे महांत्यपि ।
को ऽप्यस्य महिमा वेद्यो ऽभिज्ञैर्जयति सर्वतः ॥

इति श्रीमत्परमवैदिकश्रीमन्नागदेवसूनुना श्रीमदनंतभट्टेन विरचिते विधानपारिजाते निबंधे द्वितीय स्तवकः समाप्तः ॥०॥ संवत् १८६६ ॥

Chapter III. begins (with a fresh pagination):

वंदे वंद्यतमं विष्णुं सत्यज्ञानस्वरूपिणं ।
ब्रह्मादिवंद्यचरणमनंतं विघ्ननाशनं ॥ १ ॥

अथेदानीं तृतीयस्तवक आरभ्यते ॥ स च संस्काराह्निककालभेदेन त्रिधा भिद्यते। तत्र गृहस्थसंबंधिविधानानि निरूप्यंते॥ तत्र तावद्गुरुशांतिविधानं ॥ ०

अथ गोदानव्रतविधानं fol. 4*a*; अथ विवाहकालविधानं fol. 36*b*, etc.

For another MS. of this section on marriage, see Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., no. 1060.

It ends:

विधानपारिजातस्य स्तवके ऽस्मिंस्तृतीयके ।
विवाहाभिधसंस्कारसत्पुष्पं समजायत ॥
अनेन प्रीयतां देवो रमालालितपादुकः ।
समानं तस्य यासेनानंतो यो देशकालतः ॥

इति श्रीमत्परम० विधानपारिजाते तृतीयस्तवके विवाहविधानं समाप्तिमगमत् ॥

The following is a list of comparatively modern (or rarer) authorities which have been found quoted in the portion of the work common to both MSS. (reference being made to B.):—

Aparārka, foll. 67*a*, 70*a*, 80*b*, etc.; *Āśārka* (आशार्के तु व्याख्यातं०) fol. 137*b*; *Kapardikārikā*, foll. 110*b*, 131*a*; *Kalpataru*, foll. 122*a*, 135*b*; *Kalpabhāshyārthasaṃgraha*, fol. 15*b*; *Kālādarśa*, foll. 125*b*, 127*b*, 142*a*; *Gṛihyakārikā*, fol. 11*a*; *Caturviṃśatimata*, foll. 4*b*, 64*a*, 136*a*; *Triṃśacchlokī*, fol. 67*b* (तत्तत्कार्येषु सत्त्रिव्रतिनृपवद्दीक्षितत्विक्स्वदेश०); *Trikāṇḍamaṇḍana*, foll. 42*a*, 143*a*, 144*a*; *Tristhalīsetau Nārāyaṇabhaṭṭāḥ*, fol. 120*a*; *Divodāsīya*, fol. 126*a*; *Devajānīya*, foll. 1*b*, 10*a*, 16*a*, 22*a* (० ये भृगुवचनं), 45*a* (० ये रेणुः), 89*a*, etc.; *Devayājnikabhāshya* (on *Kāty.*), foll. 15*b*, 24*a*, 42*b*; *Dharmapradīpa*, fol. 9*b*; *Dharmasāra* (A, fol. 177*b*); *Nārāyaṇabhaṭṭīya*, foll. 17*b*, 20*a*, 40*a*, 41*b* (० ये रेणुः) 101*a*, etc.; *Nārāyaṇavṛitti*, foll. 137*a*, 140*a*; *Pārāśaramādhavīya*, fol. 65*b*, etc.; *Pārijāta*, fol. 107*b*; *Purāṇasamuccaya*, fol. 130*b*; *Pṛithvīcandra*, foll. 125*a* (० द्वे वृद्धगौतमः), 127*b*, 132*b*, 138*a*, 141*a*; *Pṛithvīcandrodaya*, fol. 123*a* (० ये वृद्धपाराशरः), 124*a*, 131*b*; *Prayogapārijāta*, foll. 57*b*, 107*a*, 123*b*, 128*b*, etc.; *Prayogasāra*, fol. 120*a*; *Bahvṛicakārikā*, fol. 139*b*; *Madanapārijāta*, foll. 35*b*, 45*a*, 51*b*, etc.; *Madanaratna*, foll. 40*b*, 72*b*, etc.; *Mādhavīya*, fol. 56*b*; *Yajñapārśva*, fol. 15*a*; *Yatidharma*, fol. 121*a*; *Reṇu*, foll. 18, 21*b*, 42*b* (*ślokas*); *Reṇukārikā*, fol. 112*b* (कृते सपिंडीकरणे०); *Vidhānagumpha*, fol. 9*b* (आसंदीलक्षणं तु विधानगुंफे। साक्षाच्छ्वस्य पालाशैर्दर्भैः कृत्वाकृतिं दृढं । ०), 25*b*; *Vidhānamālā*, fol. 24*a*; *Viśvaprakāśa*, fol. 75*a*; *Viśvādarśa*, fol. 130*a*; *Śuddhipradīpa*, fol. 127*a*; *Śrāddhakalpa*, fol. 121*a*; *Śrāddhakāśikā*, foll. 37*a*, *b*, 108*b*, etc.; *Śrāddhatattva*, fol. 108*b*; *Śrāddhatilaka* (A, fol. 157*b*); *Śrāddhadīpa* (A, fol. 161*b*); *Śrāddhadīpakalikā*, fol. 123*b*; *Śrāddhapradīpakāra*, fol. 68*a*; *Śrāddhasāra*, fol. 113*a*; *Shaṭtriṃśanmata*, foll. 4*a*, 20*a*, 44*a*, 71*a*, 128*a*; *Sudarśanabhāshyakāra*, fol. 128*a*; *Smṛititattva*, fol. 141*b*; *Smṛitidarpaṇa*, foll. 78*a*, 128*b*; *Smṛitidīpa*, fol. 88*b*; *Smṛitimañjarī*, foll. 22*b*, 79*a*; *Smṛitiratnāvalī*, foll. 72*b*, 132*b*, 151*b*; *Smṛitisamuccaya*, fol. 119*a*; *Smṛitisaṃgraha*, foll. 9*b*, 22*b*, 78*a*, etc.; *Smṛityarthasāra*, foll. 37*a*, 42*a*, 52*b*, etc.; *Haradatta*, fol. 70*a*; *Hariharabhāshya* (B, 166*b*). [H. T. Colebrooke.]

1471.

930. Foll. 472; size 12 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing, by several hands, of the beginning of the present century; 10–13 lines in a page.

Vīramitrodaya, a digest of Hindu law, com-

Digitized by Microsoft®

piled—by order of king *Vīrasiṃha* of the Bundel branch of the royal house of Kāśī—by *Mitramiśra,* son of *Paraśurāmamiśra,* and grandson of *Haṃsapaṇḍita.*

The entire work (so far as hitherto known) consists of two chapters*, treating of sacred and civil law respectively.

The present volume contains the first or *Ācāra-kāṇḍa,* not quite complete. It begins:

सिंदूरारुणगंडमंडलगलद्दानांभसां धारया
सिंचंतं पदसक्तभक्तजनताविघ्नौघधूलीरिव ।
धम्मिल्लालिभिवालिवंतमनिशं मध्वादधानं हर-
प्रेयांसं गिरिजांगजं गजमुखं वंदे ऽरविंदेक्षणं ॥ १ ॥
दधानं भृंगालीरनिशममले गंडयुगले
ददानं सर्वार्थान्निजचरणसेवासुकृतिने ।
दयाधारं सारं सकलनिगमानामपि परं
गजास्यं स्मेरास्यं तमिह कलये चित्तनिलये ॥ २ ॥
हृदयभुवि मुनींद्रैः सेविता नारदाद्यैस्
तनुरुचिभिरजस्रं पारिजाताभां (?) गिरंती ।
अतिविततगभीरग्रंथसिंधाविदानीं
प्रभवतु करुणातः शारदा पारदा नः ॥ ३ ॥
स्फूर्जद्धूर्जटितांडवे प्रतिदिशं वेगोच्चलज्जाह्नवी
वीचीध्वाननिपीतभृंगिमुरजस्फारस्वनाडंबरे ।
लालाटामृतरश्मिखंडमसकृद्व्योमस्थितेर्द्धे विधाव्
आघातादयसंचयं दलयतु प्रोतालापितं (!) ॥ ४ ॥
प्रातःकाले प्रयातो दिशि दिशि विबुधैरर्चितः पुष्पवृष्ट्या
प्रेमार्द्रैर्दृष्टिपातैर्मनसि मनसिजं दीपयन्गोपिकानां ।
कृत्वाग्रे धेनुसंघं सजलजलधरश्यामलो वेत्रपाणिः [५ ॥
कालिंदीकूलकेलिः प्रदिशतु भवतां वांछितं नंदसूनुः ॥
श्रीकाशीराजवंशप्रबलजलनिधेर्मेदिनीमल्लनामा
पूर्णः पीयूषरश्मिः समजनि जनतानंदसंदोहसिंधुः ।
बंधुर्दीनद्विजानां तदनु च समभूदूर्ज्जितैरर्ज्जुनाभो
गर्ज्जत्प्रत्यर्थिसैन्यप्रमथननिपुणैरर्जुनो भूमिपालः ॥ ६ ॥
बुंदेलक्षितिपालवंशविलसद्रत्नं प्रयत्नं विना
यः पृथ्वीं निखिलां विधाय वशगां राज्यं चकाराद्भुतं ।
शौर्योदार्यगुणैरगाधमहिमा दातावदाताशयः
श्रीमान् कीर्तिसमुद्रसान्द्रलहरीनिर्धौतदिङ्मंडलः ॥ ७ ॥

तस्मादभूद्विमलविष्णुपदावलंबो
लंबोदरांघ्रिकमलार्चनवीतविघ्नः ।
निघ्नन् रणे प्रतिभटान् प्रकटोग्रदर्पो
भूपाल[भाल]तिलको मलखाननामा ॥ ८ ॥
सदा समाराधनतुष्टरुद्रः प्रतापरुद्रस्तनयस्तदीयः ।
कृपासमुद्रः शरणागतानां बभूव राजा वसुधाधिपानां ॥ ९ ॥
ततो ऽभूदुद्भूतप्रचुरगुणगांभीर्यमहिमा
[हिमा]द्रिस्थेमासौ (!) मधुकरनृपः शूरविकृपः ।
यमालिंग्यालिंग्य प्रणयरसिकप्रेमतरला
न पूर्वेषामेषा स्मरति विरहं हंत कमला ॥ १० ॥
सत्कीर्त्तिर्नृपवृंदवंदितपदः संग्रामयज्ञांगणे [राशिभिः ।
दीक्षावान्सकलं निर्यापधवलैः सोमं (? सो ऽयं) यशो-
शश्वत्प्रज्वलति प्रतापदहने खड्गस्रुगाकर्षिता
यो वीरः प्रजुहाव वैरिनिवहप्राणाहुतीरन्वहम् ॥ ११ ॥
दिनकर इव विस्फुरत्प्रतापो
हिमकरवत्कमनीयकांतिपूरः ।
करिकर इव यत्करः सदा नो
मधुकरसाहमहीपतिर्महीयान् ॥ १२ ॥ ० ॥
दंडेन क्षोणिचक्रं भ्रमयति निभृतं यत्प्रतापः कुलालो
येनाकृष्टासियष्टी दिशि दिशि तनुते हंत हल्लीसकानि ।
उल्लंघ्यार्चीन् (?) यदीया व्रजति दश दिशः कीर्त्तिवल्ली-
मतल्ली । [१४ ॥ ० ॥
तादृक् पुत्रस्तदीयः समजनि जगतीमंडले वीरसिंहः ॥

ślokas 15–22 in praise of *Vīrasiṃha.*

सूनुस्तस्य गुणैस्त्रिलोकविदितैः श्रेष्ठः कनिष्ठीकृत-
प्रौढप्रौढनरेंद्रचारुचरितश्लाघाकराभो युवा ।
वीरः श्रीलजुझारसिंहनृपतिः संग्रामसिंहो रण- [२३॥०
स्फूर्जत्स्फारकृपाणपाणिररिभिः प्रोदीवमालोक्यते (?) ॥

ślokas 24–26 extolling prince *Jujhāra's* valour and liberality.

राज्यं प्राप जुझारसिंहनृपतिर्यस्याग्रतो भूपतेस्
तत्पुत्रोऽपि गुणार्णवो समजनि श्रीविक्रमार्को नृपः ।
[(probably ० मार्कनृपः)
तत्सूनुर्नरसिंहदेवनृपतिः स्वं वीरसिंहं विना
भेजे राज्यपरंपरासुखमिदं मन्ये महेंद्रो ऽपि किं ॥ २७ ॥
गोपाचलस्थधरणीसुखं [वं]शपद्म-
चंडांशुराविरभवद्द्विजजातिबंधुः ।
श्रीनंदनंदनपदद्वयवित्तवृत्तिः
श्रीहंसपंडित इति प्रथमानकीर्तिः ॥ २८ ॥

* There is, however, also a *Kālanirṇaya* which seems to form part of the work; cf. Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 495.

Digitized by Microsoft ®

यो दूरवाकुलभूरनुभूतमौख्य (!)
श्रीहंसपंडित इति प्रथितः पृथिव्यां ।
आसीद्विवेकचतुरश्चतुरः समग्र-
वेदानधीत्य कृतकर्म[कला]कलापः ॥ २९ ॥
यज्ञादिकर्मकरणाय किलावतीर्णः
पूर्णः श्रिया निजकुलाभरणायमान-
मिश्रापरः परशुराम इति द्विजेंद्रस्
तस्याभवत्स तनयो विनयोदितश्रीः ॥ ३० ॥
यो दर्भाग्रसमानबुद्धिविभवः प्रख्यातकीर्तिर्गुणैः
श्रौतस्मार्तसमस्तकर्मकुशलाच्चंडीश्वराख्याख्याद्गुरोः ।
अध्यायांतमधीत्य शास्त्रमखिलं मीमांसया मांसलः
शश्वत्खंडितखंडनः समभवत्संख्यावतामग्रणीः ॥ ३१ ॥
पुत्रस्तस्य विभाति सद्गुणनिधिर्दानोंबुसृष्टांबुधिः
वीरश्रीयुतमित्रमिश्रसुकृती कल्याणकल्पद्रुमः ।° ॥३२॥
चातुर्यं चतुराननस्य निभृतं गांभीर्यमंभोनिधेर्
औदार्यं विबुधद्रुमस्य मधुरां वाचं च वाचस्पतेः ।
धैर्यं धर्मसुतस्य शर्म सकलं देवाधिपस्याहरत् [३३ ॥
श्रीमान् ख्यातनयः सदात्मविनयः श्रीमित्रसेनस्सुधी ॥
दाता दापयिता दयादमपरः श्रीमानमात्सर्यवान् [मान् ।
धीरो ऽधीतसमस्तशास्त्रनिवहव्याख्यारस[वि]ख्याति-
नानानाटकसाठक(? सट्टक)प्रकरणग्रंथौघतात्पर्यविद्° ॥
३४ ॥ [(? वहस्रा° MS.)
मंत्रे यो रसनायितः प्रतिदिनं दाने च हस्तायितो
विश्वासे हृदयायितो नृपसभाभूमीषु भूषायितः ।
यो विद्वन्निकषायितः प्रविलसत्कीर्त्यालवालायितः
श्रीमद्वीरमहीपतेः प्रतिपदं प्रेमास्पदं यो ऽजनि ॥ ३५ ॥
तेनानेकनिबंधसिंधुमनिशं निर्मथ्य बुद्ध्या पुनर्
वेदान् सांगपदक्रमोपनिषदान् श्रुत्वावधार्यापि च ।
धर्मार्थादिप्रमाणनिर्णयपरः श्रीवीरसिंहाज्ञया
ग्रंथो ऽयं रचितः परोपकृतये श्रीवीरमित्रोदयः ॥ ३६ ॥
मा कुर्वंतु मुधा बुधाः परिचयं ग्रंथेषु नानाविधेष्व्
अत्यंतं तर्हि तेषु सर्वविषयः कश्चित् क्वचिद्वर्तते ।
पश्यंतु प्रणयादनन्यमनसो ग्रंथं मदीयं त्विमं
धर्म[शास्त्र]समस्तनिर्णयविधिर्येस्मिन् दरीदृश्यते ॥ ३७ ॥

आदौ ब्रह्ममुहूर्तादिकृत्यप्रस्तावना ततः ।
तदोत्थाय स्वधर्मादि चिंतनादिकमुच्यते ॥
मंगल्यालोकनं चाथ विण्मूत्रोत्सर्गयोर्विधिः ।
विस्तरेण ततः प्रोक्तं शौचमाचमनं तथा ॥ °

30 *ślokas*, the last of which is:

इत्याह्निकप्रकाशे ऽस्मिन्नर्था एते महाशयैः ।
प्रसक्तानुप्रसक्त्यान्ये मित्रमिश्रैर्निरूपिताः ॥

The matter is treated in two divisions, the *āhnikaprakāśa* (ends fol. 221) and *saṃskāra-prakāśa*, but both the end of the former and the beginning of the latter (commencing with the *vivāhaprakaraṇa*) are wanting.

The colophon runs thus: इति क्षुरिकाबंधः ॥ इति श्रीमत्सकलसामंतचक्रचूडामणी - - (lacuna)राजाधिराजप्रतापरुद्रतनूजश्रीमन्महाराजमधुकरसाहसूनुश्रीमन्महाधिराज-च्छत्र - - कार्सदिनकरश्रीवीरसिंहोद्योजितश्रीहंसपंडितात्मज-श्रीपरशुरामसूनुसकलविद्यापारावारमहागजपारींद्रविद्वज्जनजीवातुश्रीमन्मित्रमिश्रकृते वीरमित्रोदयनिबंधे संस्कारप्रकाशे उपनयनप्रकरणं समाप्तम् ॥ अथ परविवाहप्रकरणं ॥

Eight leaves added at the end contain an index of subjects, written by a different hand. Another leaf contains (in Devanāgarī) a list of the authorities quoted by the author (in the *ācāra* and *vyavahāra* chapters), which are here subjoined alphabetically, with a few omissions (of *Purāṇas*, *Smṛitis*, etc.) and the addition of a few references:

Aparārka, *Ashṭakādismṛiti*, *Kalpataru*, fol. 13*a*; *Kālamādhavīya*, *Kullūkabhaṭṭa*, *Gṛihya-pariśishṭa*, *Caṇḍeśvara*, *Cintāmaṇi*, *Chandoga-pariśishṭa*, *Jīmūtavāhana*, *Jyotishadīpikā*, *Dharmasaṃhitā*, (*Nāradaśikshā*, fol. 40*b*), *Nirṇaya-pramāṇa*, *Nirṇiktavyavahāra*, *Pārijātakāra*, *Pradīpaprakāra*, *Prabhākara*, *Prayogapārijāta*, fol. 33*b*, *Pravaranirṇayaprakāra*, *Prāyaścitta-viveka*, fol. 26*a*, *Bhavadevabhaṭṭa*, *Madanapārijāta*, *Madanaratna*, fol. 23, etc., *Madanaratna-pradīpa*, fol. 33*b*, *Mitāksharā*, *Medhātithi*, *Yoganirṇaya*, *Raghunandana*, *Ratnākara*, fol. 46*a*, *Lakshmīdhara*, *Vācaspatimiśra*, *Vijñāneśvara*, *Viśvarūpa*, (*Vishṇupurāṇaṭīkā*, fol. 43*a*), *Vyavahārasaṃgrahakāra*, *Śāradātilaka*, *Śūlapāṇi*, *Śrīkara*, *Śrīdatta*, *Śrīdhara*, fol. 43*a*, etc., *Śrīpati*,

Digitized by Microsoft®

Saṃgrahakāra, *Smṛiticandrikā* often, *Smṛitisaṃgraha*, *Smṛityarthasāra*, *Haradatta*, *Harihara*, *Halāyudha*, *Hemādri*.

Then follows the list of nine princes of the Bundel branch of the royal house of Kāśī (बुंदेलखखडे काशीराजवंशे), enumerated in the introductory stanzas, viz.: 1. *Medinīmalla;* 2. *Arjunasiṃha;* 3. *Malakhāna;* 4. *Pratāparudra;* 5. *Madhukarasiṃha;* 6. *Vīrasiṃha;* 7. *Jujhārasiṃha;* 8. *Vikramasiṃha;* 9. *Narasiṃhadeva;* and finally the author's genealogy.

Regarding the author's probable date, see above, no. 1288.

[H. T. Colebrooke.]

1472, 1473.

1501, 1502. Foll. 1–164, 165–372 resp.; size 12 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two different hands; from fol. 177 to the end in 1795 A.D.; 10–12 lines in a page.

Vīramitrodaya. The *vyavahārakāṇḍa*, or chapter on civil law.

It begins:

पुरतः प्रविलोक्य भर्गचापं
परतः कामपि कामकार्मुकज्यां ।
पुलकांचितपीनबाहुदंडः
कुशलं नः कुरुताद्रघुप्रकांडः ॥ १ ॥
स्वस्ति श्रीयुतवीरसिंहनृपतेराज्ञावशादुत्सुकः
श्रीमित्राभिधपंडितः प्रतिदिशं कीर्त्यानिशं मंडितः ।
नानानिर्णयवर्णनं व्यसनिनां संख्यावतां प्रीतिदं
संप्राप्तव्यवहारसाधकमिदं कुर्वे प्रकाशं परं ॥ २ ॥ °

Of this portion of *Mitramiśra's* work, editions have been published, at Khidirapura (Khidderpore) Śaka 1737 (1815 A.D.); and at Calcutta, 1875.

Two leaves, containing a list of contents, have been inserted at the end of the first volume.

[H. T. Colebrooke.]

1474.

642. Foll. 69; size 16 in. by 5 in.; fairly good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Vīramitrodaya. The section of the *vyavahāra* chapter, treating of the law of inheritance; incomplete.

It begins: अथ विभागाख्यव्यवहारपदं ॥

यत्र मन्वादिवचनव्याख्यासु बहुधा बुधाः ।
विवदन्ते दायभागः स प्र[ब]न्धेन वर्ण्यते ॥

The MS. terminates shortly after the end of the *bhrātṛiputrādhikāra.* [H. T. Colebrooke.]

1475.

679. Foll. 339; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

Smṛitikaustubha, a Digest of Hindu law, by *Anantadeva* (*Bhaṭṭa*), son of *Āpadeva*, and grandson of *Ananta*(*deva*).

The whole work consists of twelve sections, of which the present MS. contains the first, viz. the *Saṃvatsaradīdhiti* (or *Saṃvatsarakṛitya*), being a calendar of religious ceremonies to be observed during the year [A].

It begins:

दध्नो मंथनकाम्यया व्रजवधूं कुंभे* तदा सिंचतीं
सस्नेहं दधि देहि मह्यमधुनेत्युक्ते रमेशेन या ।
ओमित्युक्तिपुरःसरं निजकरे तस्यार्पणं कुर्वतीं
प्रत्युक्तिः कुरु कार्यमस्तु शमिति श्रीशस्य सा पातु नः
[॥ १ ॥
यः पूर्वजन्मार्जितपुण्यभारैः
संलब्धया दिव्यधियावनीशान् ।
वशे ऽकरोच्छीतकरोच्चवंशे
स ज्ञानचंद्रो† नृपतिर्बभूव ॥ २ ॥

* निजवधूकुंभे A; व्रजवधूकंभे B.

† संज्ञानचंद्रो B.

Digitized by Microsoft®

कल्याणकर्ता सकलप्रजानां
  कल्याणचंद्रस्तत आविरासीत् ।
कदापि दंझा न यदीयराज्ये
  बभूवुरेषां क्व नु दंडवार्त्ता ॥ ३ ॥
प्रतापेन रुद्रोपमः स्वच्छकीर्त्या
  समाह्लादयन्यो जनांश्चंद्रतुल्यः ।
सदा सर्वविद्वद्गुणज्ञो वदान्यो
  ऽभवच्चंद्रवंशे ततो रुद्रचंद्रः ॥ ४ ॥
श्रीरुद्रस्य षडाननः शशधरस्यासीद्यथा वा बुधः
  श्रीमल्लक्ष्मणचंद्रनामकसुतो ऽभूद्रुद्रचंद्रस्य यः ।
तेनानेकहिमाचलस्थनृपतीन्दुष्टान् विजित्य स्वके
  राज्ये वृद्धिरकारि तुष्टिरमिता चाधारि विद्वद्धृदि ॥५॥
ततस्त्रिमल्लचंद्रो ऽभूद्भूपो रूपोद्भटो भुवि ।
काशीस्थविद्वदादिभ्यो धनराशीनदात्सदा ॥ ६ ॥
तस्मिन्कुले ऽजनि ततः किल नीलचंद्रो
  यस्तीर्थसज्जननिषेवणभूरिपुण्यैः ।
तेजो दधार परमं पुरुषोत्तमाख्यं
  धत्ते यथेंद्रदिशि नीलगिरिः परं तत् ॥ ७ ॥
श्रीवाजबाहदुरचंद्रनृपस्ततो* ऽभूच्
  चांद्रान्वयस्य भुवि भूरियशो ऽकरोद्यः ।
सर्वार्वानस्थविदुषामवनं प्रकुर्वन्
  यो ऽस्मिन् कलावपि ररक्ष समस्तशास्त्रं ॥ ८ ॥
यदीयप्रतापोदयाद् दूरदेशे
  स्वदुर्गांतरत्यूष्मणा त्यक्तदुर्गाः ।
परे ऽंभोधिपत्नीतटे संवसंतो
  वसंतोद्भवे नैव संतोषमीयुः ॥ ९ ॥
ब्रह्मण्यदेवस्य हरेरिवास्य
  गुणैरनंतैः श्रुतिषु स्पृशद्भिः ।
आकृष्य नीताः परभूपकन्या
  धन्या बभूवुः स्वकुलोद्भवानां ॥ १० ॥

सर्वाशापरिपूरण° ॥ ११ ॥ येनार्चिता बुधवराः° ॥ १२ ॥
[eulogies.

आसीद्गोदावरीतीरे वेदवेदिसमन्वितः ।
श्रीकृष्णभक्तिमानेक एकनाथाभिधो द्विजः ॥ १३ ॥

तत्सुतस्तद्गुणैर्युक्तः सर्वशास्त्रार्थतत्त्ववित् ।
आपदेवो ऽभवद्देवात् प्राप यः सकलान्मनून् ॥ १४ ॥

मीमांसानयकोविदो मधुरिपोः सेवासु नित्योद्यतो
  विद्यादानसुभावितोत्तमयशा आसीत्तदीयात्मजः ।
यस्यानंतगुणैरनंत इति सन्नामार्थवत्तां गतं
  येनावादि च वादिनां श्रुतिशिरः सिद्धांततत्त्वं मुदे ॥१५॥

न्यायप्रकाशकर्ता निरवधिविद्यामृतप्रदः सततं ।
  मीमांसाद्वयनयवित्तनयस्तस्यापदेवो ऽभूत् ॥ १६ ॥

तस्यात्मजं वैदिकशास्त्रविज्ञं
  संतो ऽसकृत्प्राहुरनंतदेवं ।
वाजाह्वराज्ञो† वचसा विधेयं
  निबंधसारोद्धरणं त्वयेति ॥ १७ ॥
अनन्तदेवेन तदाज्ञयाथो
  मुदे हरेः पूर्वनिबंधरूपं ।
क्षीरांबुधिं बुद्धिगुणैर्मथित्वा
  प्रकाश्यते ऽयं स्मृतिकौस्तुभः कौ ॥ १८ ॥

भवानीशंकरौ नत्वा ससुतौ प्रार्थयाम्यदः ।
धृतः श्रीहरिणा धार्यो राज्ञो ऽयं स्याच्छुभप्रदः ॥ १९ ॥

तिथिदीधितिरुक्ता प्राग्वक्ष्यामो ऽब्दीयदीधितिं ।
अब्दभेदां वदाम्येनां माधवोक्त्यनुसारतः ॥ २० ॥

चांद्रः सौरः सावनो ऽथ बार्हस्पत्यो नभूस्तथा
[(मुभूस्तथा B ; read भभू°) ।
वत्सरः पंचधा प्रोक्तश्चांद्रो ऽत्र बहुकार्यभाक् ॥ २१ ॥

वक्ष्यामः पूर्वमेवातश्चांद्रवत्सरदीधितिं ।
मासानां च तिथीनां च यानि कार्याणि संति हि ।
कालं तेषां वदामो ऽत्र प्रयोगे मानपूर्वकं ॥ २२ ॥

संक्रांतीनां सकार्याणां निर्णयं सौरदीधितौ ।
वक्ष्यामो वासराणां च निर्णयं सौरदीधितौ ॥ २३ ॥

गुरौ सिंहादिराशिस्थे कार्याकार्यविनिर्णयं ।
तस्य शुक्रस्य चास्तादि बार्हस्पत्याब्ददीधितौ ॥ २४ ॥

अथ भानां सयोगानां करणानां च निर्णयं ।
कार्याकार्याणि चैतेषां वक्ष्ये नाक्षत्रदीधितौ ॥ २५ ॥

* ? श्रीवाजवाहदुर° A, श्रीबजबाहदुरचंद्र° B, both of which may be due to misreading a Bengalī original of श्रीराजबाहदुरचन्द्र, cf. Rāj. Mitra, Notices, i., p. 196; while in the Bikāner Cat., p. 466, the name appears as *Rājā Caṇḍadeva Bahādur*. The name of *Anantadeva's* patron may, however, be श्रीवज्रबाहुवरचन्द्र°, see Wilson, Mack. Coll., i., p. 24 (2nd ed., p. 106), where *Anantadeva's* patron is called '*Bajrabāhu* or *Vajravaracandra*, a Raja of Orissa, whose descent is thus recorded:—*Vajravara*, son of *Nīlacandra*, son of *Trimalla Candra*, son of *Lakshmaṇa Candra*, son of *Rudra Candra*.' See, however, Hall, Index, p. 185.

† Thus A, बाजाहराज्ञो B.

Digitized by Microsoft®

ततः स्मृत्यर्थसारादिनिबंधोक्तं कलौ युगे ।
यत्कार्यं यदकार्यं च वक्ष्यामो ऽत्राद्य दीधितौ ॥ २६ ॥
निर्णीतास्तिथयः प्राग्याः शुक्लाः कृष्णाश्च तद्गणौ ।
क्रमात्पक्षौ शुक्लकृष्णौ मुख्यो मा एष चंद्रभूः ॥ २७ ॥
मासा द्वादश चंद्राद्यास्तादृशाः साधिकाः क्वचित् ।
चांद्रसंवत्सरो ज्ञेयस्तदारंभो ऽथ कथ्यते ॥ २८ ॥

तत्र चांद्रसंवत्सरस्य चैत्रशुक्लप्रतिपदारंभः ॥ चांद्रोब्दो मधु-शुक्लगप्रतिपदारंभ इति दीपिकोक्तेः । °

Fol. 30:

येनार्जितानि युधि भूमिपतीन्विजित्य
दुर्गाणि दुर्ग्रहतराणि धनैर्युतानि ।
श्रीवाजबाहदुरसंज्ञनृपस्य तस्य
वाचा हरेरिव गिरावनिदेवतुष्ट्यै ॥ १ ॥
यो ऽनंतदेवकृतमंथनसन्निबंध-
क्षीराब्धिजो ऽथ कमलापतिना धृतो यः ।
नित्यं निजे हृदि सतां प्रमुदे ऽस्तु तस्य
शुक्लाख्यदीधितिरियं स्मृतिकौस्तुभस्य ॥ २ ॥

वैशाखदीधितिः fol. 18*a*; इति चैत्रकृत्यं fol. 13*b*; इति ज्येष्ठकृत्यं fol. 30*a*; °आषाढदीधितिः fol. 37*a*; °नभोभिध (or श्रावण)दीधितिः ° अथ भाद्रपदकृत्यानि fol. 78*a*; इति भाद्रपदकृत्यं । अथाश्विनकृत्यं fol. 130*b*; अथ कार्त्तिककृत्यं fol. 181*b*; अथ मार्गशीर्षकृत्यं fol. 225*a*; अथ पौषकृत्यं fol. 228*a*; इति° पौषाख्यदीधितिः । ° अथ माघमासकृत्यं fol. 233*b*; °अथ फाल्गुनकृत्यं fol. 285*a*; अथाधिमासकृत्यं fol. 290*b*; इति संक्रांतदीधितिः ° । इति मलमासकृत्यं fol. 298*b*; इति ° चांद्रादिदीधितिरियं स्मृतिकौस्तुभस्य । इति चांद्रसंवत्सरकृत्यं fol. 299*a*; इति° सौराब्ददीधितिः ° fol. 316*b*; इति ° सौत्याब्ददीधिति ° । इति सावनाब्दकृत्यं fol. 319*a*; इति ° गुर्वब्ददीधितिः । इति बार्हस्पत्यवत्सरकृत्यं । fol. 321*b*; इति नाक्षत्रदीधिति (° कृत्यानि) । अथोक्तवत्सरसमुदाय ° fol. 327*a*.

It ends: येनार्जितानि ° सर्वाब्ददीधितिरियं स्मृतिकौस्तुभस्य ॥ ° ॥ इति श्रीमत्सकलभूमंडलमंडनायमानश्रीवाजबाहदुरचंद्रदेववाक्प्रवृत्तेन विद्वद्वर्यापदेवसुतेनानंतदेवेन कृते स्मृतिकौस्तुभे संवत्सरकृत्यं समाप्तम् ॥ संवत् १८१५ ° पुस्तकं काशीनाथभट्टस्य ॥

Hemādri, the *Madanaratna* and the *Nirṇayāmṛita* are constantly laid under contribution by the author. Of other authorities referred to may be mentioned *Chandogapariśishṭa*, fol. 50*a*; *Jyotiḥprakāśa*, fol. 326*a*; *Jyotirnibandha*, fol. 319*a*; *Ḍāmarakalpa*, fol. 160*a*; *Tantraprakāśa*, fol. 38*a*; *Dānoddyota*, fol. 249*b*; *Dīpikā*, fol. 11*a*, 297*b*, 298*a*; *Parāśaramādhavīya*, fol. 119*a*; *Purāṇasamuccaya*, fol. 4*b*; *Pratāparudra*, fol. 131*a*; *Prayogapārijāta*, fol. 233*a*; *Prayogasāra*, fol. 246*a*; *Bhārgavacandrikā*, fol. 15*b*; *Madanapārijāta*, fol. 337*b*; *Ratnamālā*, foll. 11*a*, 321*a*; *Rājamārtaṇḍa*, fol. 321*a*; *Rāmārcanacandrikā*, foll. 6*a*, 13*b*; *Rudrayāmala*, foll. 131*a*, 160*a*; *Reṇukārikā*, foll. 50*b*; *Vishṇuyāmala*, fol. 188*a*; *Śivarahasya*, fol. 37*b*; *Smṛityarthasāra*, fol. 76*b*, 333*a*; *Haradatta*, fol. 120*a*. [H. T. Colebrooke.]

1476.

2628. Foll. 221; size 10¾ in. by 4½ in.; modern Devanāgarī writing, by several hands; 10–13 lines in a page.

The same work [B]. Incomplete.

There is some confusion in the order of leaves.

The *bhādrapada* begins fol. 86*b*; *mārgaśīrsha*, fol. 155*b*; *pausha*, fol. 159*a*; *māghamāsa*, fol. 166*a*; foll. 180–199 contain part of the *bhādrapada* (ends fol. 193*b*) and *āśvina*.

The MS. ends: इति श्रीस्मृतिकौस्तुभे दुर्गापूजाविधानं समाप्तं ॥

See Burnell, Tanjore MSS., p. 128*b*.

[Mack. Coll.]

1477, 1478.

2480, 2481. Foll. 1–232, 233–468 resp.; size 11 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of the 17th century; nine lines in a page.

Saṃskārakaustubha, the section on initiatory rites, of *Anantadeva's* Digest.

The work is considered one of considerable authority in the Mārāṭha country; see West and Bühler, Digest, 3rd ed., p. 24, where its probable age is stated to be that of the *Nirṇayasindhu* (1611-12 A.D.).

Digitized by Microsoft®

It begins:

> गर्भाधानप्रभृतिविहितानेकसंस्कारशुद्धे
> चित्तादर्शे सकलमुनयो यं प्रपश्यंति देवं ।
> चंद्रादित्यानलभतडितांभाप्रवाहे निदानं
> वंदे वेदैः शिरसि निहितं पालकं पांडवानां ॥ १ ॥
>
> नत्वा हरिगुरुचरणौ वादिरणौघे जयप्रदं विदुषां ।
> मधुनाशनमोदावहमधुना संस्कारकौस्तुभं तनुमः ॥ २ ॥

अथ षोडश संस्काराः ॥ तत्र गर्भाधानं प्रथममुच्यते । इतरसंस्कारान्प्रति उपजीव्यत्वेन तस्यैव स्मृतिकर्तृभिः गृह्यसूत्रकारैश्च गर्भाधानमृताविति उपनिषदि गर्भलंभनमिति च प्रथमनिर्देशात् ।°

अथ पुंसवनकालः fol. 104*a*; जातकर्मप्रयोगः fol. 115*b*; इति ° सूर्यावलोकननिष्क्रमणोपवेशनान्नप्राशनप्रयोगः fol. 212*b*; ° कर्णवेधः fol. 214*a*; इत्युपनयनं fol. 302*a*; ° समावर्तनाधिकारः fol. 331*a*; गोत्रप्रवरणनिर्णयः । [अथ विवाहः] fol. 389*b*.

Colophon: इति श्रीमदनंतदेवसुतापदेवतनयेनानं[त]देवेन विरचिते स्मृतिकौस्तुभे संस्कारदीधितिः समाप्ता ॥

The work has been printed at Bombay (1862).

See Weber, Cat. Berl., no. 1033; Burnell, Tanjore MSS., p. 128*b*. [GAIKAWAR.]

1479.

105. Foll. 313; size 10 in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing, by several hands; 10–12 lines in a page.

The same work.

Colophon: इति श्रीमत् भूमंडलायमानविद्वर्यदेवसुतेनानंतदेवेन (!) कृतः संस्कारकौस्तुभनामको ग्रंथः समाप्तिमगमत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1480.

684. Foll. 298; size 9½ in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

The same work. Incomplete at the end.

It ends: इति ° आपदेवात्मजअनंतदेवकृते संस्कारकौस्तुभे दर्शनिर्णयः ॥

Fol. 1*a* contains a table of contents.

Other sections of the *Smṛitikaustubha* are *Ācārakaustubha*, *Pratishṭhādīdhiti*, *Tithidīdhiti*, for which see Burnell, Tanjore MSS., p. 128*b*; *Rājadharmakaustubha* (Aufrecht, Cat. Bodl., no. 645; Rāj. Mitra, Notices, I., p. 196; II., p. 21), which includes the *Vyavahāradīdhiti*. See also *Dattakadīdhiti*, by *Ananta Bhaṭṭa*, no. 1542.

On the author cf. Fitzedw. Hall, Index, p. 185.

[H. T. COLEBROOKE.]

1481.

169b. Foll. 60; size 12 in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page.

Smṛiticintāmaṇi, by *Gaṅgāditya* (or *Gaṅgādhara?*), son of *Gopīnātha Miśra*. The second part, treating of *Vyavahāra*.

It begins:

> आयाहि त्वरितं गणेश दुरितप्रध्वस्तविश्रान्ततां
> प्राप्तः पुत्रक मोदकं करगतं संभक्षय त्वं क्षणम् ।
> इत्युक्ते ऽम्बिकया करेण कलयंस्तं तं प्रमोदालयं
> कुर्वन्यो मदयन्गजानन इह श्रेयस्करो वो ऽस्तु सः ॥ १ ॥
>
> किंचित्कल्पतरोरनेककृतिभिः संप्रार्थितार्थस्य यद्
> हेमाद्रेरपि सारभारमखिलं श्रीकामधेनोरपि ।
> आदायाद्भुतमर्थजातममलं श्रीश्रीधनानां पुरः
> कर्तुं स व्यवहारमत्र रचयत्याधारनामा कृती ॥ २ ॥

अत्र तावद् व्यवहारस्वरूपं तस्य विषयः तस्येतिकर्तव्यताकलापश्चेति त्रितयमभिधानीयम् । ° अथासेधानासेधविभागः fol. 6; अथेदानीमनुवचनक्रमप्राप्त ऋणादानादिव्यवहारविषयो निरूप्यते fol. 7; अथ निक्षेपस्वरूपं fol. 14; अथास्वामिविक्रयः fol. 16; अथ सीमाविवादः fol. 21; अथ दण्डपारुष्यं fol. 55*b*; अथ स्तेयं fol. 25; अथ साहसं fol. 25*b*; अथ स्त्रीसंग्रहणं fol. 26*b*; अथ स्त्रीपुंधर्मः fol. 27*b*; अथ विभागः fol. 28; अथ स्त्रीधनविभागकल्पनं fol. 29*b*; अथाविभाज्यं fol. 30; अथ विभागार्हाः fol. 31;—अथ विभागनिर्णयः fol. 36; अथ परिमाणमानं fol. 37;—अथ साक्षिणः fol. 44*b*; अथ भुक्तिः fol. 48*b*; अथ मुक्तिभुक्तिनिर्णयः fol. 50; अथाधिकारिणः fol. 51; अथ दिव्यदेशाः fol. 52; अथ तुलाविधिः fol. 53, etc.; अथ दिव्यत्वानर्हत्वं fol. 59; अथ जयपत्रं fol. 60.

Digitized by Microsoft®

It ends:

तात्पर्यं भवतां यदादिविषये धीरास्तदासेव्यतां
श्रीचिन्तामणिरेष नो यदि पुनर्नानाविधः सेव्यताम् ।
यस्माल्लोकमतिर्गतिश्च विदुषां नानाविधेति क्षणाद्
गङ्गादित्यकवेरियं मतिलताधीरेषु संजृम्भताम् ॥

मिश्रगोपीनाथात्मजगंगादित्यविरचिते स्मृतिचिन्तामणौ समाप्तोयं व्यवहाराभिधानो द्वितीयः परिच्छेदः ॥ अथ दासनिर्णयः । मनुः । ° three lines further on: इति गंगाधरी समाप्ता ॥ नेत्रारिनागेन्दु १९६२ मिते सुवर्षे° अलिखद् द्विजो नाथश्च काश्यादिरिदं परस्मै ॥

Below this, by a different hand: स्मृतिचिंतामणि गंगाधरमिश्रकृतविवादविषयाणि ।

Of modern works only the *Madanaratna-pradīpa* has been found quoted, fol. 45*b*.

[H. T. Colebrooke.]

1482.

553. Foll. 97; size 13½ in. by 4¼ in.; good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Smṛiticandra, a digest in sixteen sections (*kalā*), compiled, in the early part of the 18th century, by *Bhavadeva Nyāyālaṃkāra Bhaṭṭācārya*, son of *Harihara Tarkālaṃkāra Bhaṭṭācārya*, grandson of *Śivakṛishṇa Nyāyapañcānana*, and great-grandson of *Gaṅgādāsa Bhaṭṭācārya*, who lived near the Ganges (Suradhunī).

This MS. contains the *Tithikalā*, or first of the sixteen 'digits.'

The digest has evidently been compiled in distinct imitation of that of *Raghunandana*, who is frequently referred to (fol. 11*a* etc.).

It begins:

प्रणम्य देवीशपदारविन्दं सतां कृते श्रीभवदेवशर्मा ।
श्रुतिस्मृती चेत्स्य निबन्धशास्त्रं प्रकाशते ऽमुं (!) स्मृति-
[चन्द्रसंज्ञं ॥
अज्ञानतिमिरोच्छित्त्यै स्मृतिचन्द्रः प्रकाशते ।
यत्सुधापानतः सर्वे भूदेवा अपि देवताः ॥
तिथिव्रतं च संस्कार आह्निकं श्राद्धमेव च ।
आचारश्च प्रतिष्ठा च वृषोत्सर्गः परीक्षणं ॥
प्रायश्चित्तं व्यवहारो ग्रहयज्ञश्च वेश्मभूः ।
मलिम्लुचस्तदा दानं शुद्धिश्चास्य कलाः स्मृताः ॥
क्रमेण तासां विस्तारं पुराणस्मृतिवेदितं ।
निबभाति निबन्धांश्च समासेन विलोक्य सः ॥
प्रणम्य देवीशपदारविन्दं सतां कृते श्रीभवदेवशर्मा ।
प्रकाशते तत्स्मृतिचन्द्रबिम्बादाद्यां कलां तां तिथिकाल-
[रूपां ॥
तत्र तिथिमाह स्कान्दे । °

It ends:

अज्ञानाद्यदि वा मोहादशुद्धमिह भाषितं ।
गुणलेशानुसारेण तच्छोध्यं धर्मपाठकैः ॥

इति महामहोपाध्यायहरिहरतर्कालङ्कारभट्टाचार्यात्मजश्री-भवदेवन्यायालङ्कारभट्टाचार्यकृतस्मृतिचन्द्रे तिथिखण्डं संपूर्णं ॥

मीमांसादिनयेषु षट्सु निपुणः शैवादिसिद्धान्तवित्
प्राज्ञः सर्वपुराणभारतचतुर्वेदादिविद्यास्वपि ।
गङ्गादासपदान्वितः सुरधुनीतीरोपकण्ठस्थितो
विद्याभूषणविश्रुतस्तदनु भट्टाचार्यविज्ञाग्रणीः ॥

आसीत्तत्सदृशः सुतः शिवपदात्कृष्णाश्रितो न्यायतः
पश्चास्यानुगताद्वदन्ति विबुधाः पञ्चाननं सर्वदा ।
भट्टाचार्यपदान्वितो हरिहरस्तस्यात्मजस्तत्सम
आसीन्नामविपर्ययादनुदिनं तर्कार्णवप्लावनात् ॥

तर्कालङ्करणाद्वदन्ति सुधियस्तद्रूपविद्यार्पितो
भट्टाचार्यपदाश्रयं सुकृतिनां वंशे ततो ऽभूद्भवः ।
देवात्पूर्वं अथो पिता च सुकृती श्रीपूर्वनाम्नावदन्
न्यायालङ्कारमादौ विबुधजनकृतख्यातियुक्तसुतो ऽभूत् ॥

भट्टाचार्यपदाश्रितः सकलशास्त्रपाठेन (!) संबोधितः
स्मृत्याचारपुराणवेदनिगमाद्यालोक्य सद्यत्नतः ।
तेने सर्वसतां मुदे शुभदिने चन्द्रं स्मृतेस्तद्वतः
सारात्सारतरं पिबन्तु विबुधास्तत्रामृतं ये विदुः ॥

Of works and authors quoted may be mentioned: *Uttaratantra*, fol. 62*b*, 65*b*; *Tripurāsāra*, fol. 64*a*; *Dhavaladhṛitasmṛiti*, fol. 21*a*; *Rāja-mārtaṇḍa*, fol. 15*a*; *Vaishṇavītantra*, fol. 63*b*, 65*a* (bis); *Śivarahasya*, fol. 36*a*, 90*b*; *Śrīdattopādhyāya*, fol. 20*b*; *Saṃvatsarapradīpa*, fol. 36*a*, 39*a*.

[H. T. Colebrooke.]

1483.

940. Foll. 156; size 12½ in. by 4¼ in.; good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Digitized by Microsoft ®

Śrāddhakalā, or fifth section of *Bhavadeva's Smṛiticandra*, composed in 1719 A.D. (?).

It begins:

प्रणम्य देवीशपदारविन्दं सतां कृते श्रीभवदेवशर्मा ।
प्रकाशते श्रीस्मृतिचन्द्रविम्बाच्छ्राद्धीं कलां पंचमभागरूपां॥

अथ श्राद्धलक्षणं । °

It ends fol. 151*a*:

दिवौकसो हि जीवन्ति पीत्वा चन्द्रकलामृतं ।
स्मृतिचन्द्रकलासर्पिःसुधां पीत्वा बुधास्तथा ॥

इति ° (as above) कृतौ स्मृतिचन्द्रे श्राद्धकला संपूर्णा॥

पृथिवीदेव(? r. वेद)तर्केन्दुशाके देवीशपादयोः ।
श्रीमता भवदेवेन नत्वालेखि इदं स्वकं ॥

Then follows an appendix on modifications of these rites peculiar to the followers of the *Yajurveda*, and finally on the restrictions put on the *Śūdra* caste in performing them.

This portion ends: याज्ञवल्क्यादिवचनात् वसुघोषादिपद्धतियुक्तनामोल्लेखश्च तेषां॥ इति° स्मृतिचन्द्रे यजुर्वेदिशूद्रयोः श्राद्धप्रमाणकला संपूर्णा ॥

Of authorities quoted, the following may be mentioned:—*Aniruddhabhaṭṭa*, fol. 33*a*, 56*a*, 64*a*; *Kalpataru*, fol. 1*b*, 14*a*; *Kṛityapradīpa* (by *Miśra*), fol. 25*b*; *Durgasiṃha*, fol. 33*b*; *Nārāyaṇabhaṭṭa*, fol. 56*a*; *Nārāyaṇopādhyāya*, fol. 71*a*; *Bhavadevabhaṭṭa* (apparently not the author, who quotes his own *saṃskārakalā*, fol. 25*b*), 83*a*; *Miśrāḥ*, fol. 77*b*, 126*b*; *Maithila*, fol. 100*b*, 103*a*; *Mārkaṇḍeyasūtra*, fol. 145*b* (*Ratnākaradhṛita-mārkaṇḍeyagadyāt*, fol. 144*a*); *Raghunandanabhaṭṭācārya*, fol. 2*b*, 8*a* etc.; *Ratnākara*, fol. 25*b*; *Rājamārtaṇḍa*, fol. 112*b*; *Rudrayāmala*, fol. 110*b*; *Vyāghra*, fol. 78*b*; *Śūlapāṇyupādhyāya* very often (once as author of *Śrāddhaviveka*, 122*a*); *Śrāddhacintāmaṇi*, fol. 53*b*; *Śrīdatta*, fol. 25*b*; *Samudrakara* (author of commentary on *Gobhila's Śrāddhasūtra*), fol. 12*b*; *Saralā*, fol. 83*a*; *Harināthopādhyāya*, fol. 64*a*; *Hariśarman*, fol. 56*a*; *Hariharapaddhati*, fol. 111*b*; *Hārītasūtra*, fol. 149*b*.

For another MS. of this treatise, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 299.

[H. T. Colebrooke.]

1484.

1274d. Foll. 44; size 13 in. by 4½ in.; good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Śuddhikalā, or sixteenth (and last) section of *Bhavadeva's Smṛiticandra*, composed 1721 A.D.

It begins:

स्मृते सकलकल्याणभाजनं यत्र जायते ।
पुरुषस्तमजं नित्यं व्रजामि शरणं हरिं ॥
देवेन्द्रमौलिमन्दारमकरन्दकणारुणाः ।
विघ्नं हरन्तु हेरम्बचरणाम्बुजरेणवः ॥
प्रणम्य देवीशपदारविन्दं सतां कृते श्रीभवदेवशर्मा ।
शुद्धेः कलां तत्स्मृतिचन्द्रविम्बात् प्रकाशते षोडशभागरूपां॥

अत्र जननमरणादावशौचे शुद्धिचिन्तनं तदर्थं तु देवादावभिधीयते । अत्र मनुः । °

It ends:

उत्थाय भास्वन्तमवेक्ष्य सूर्यं स दक्षिणां विप्रमुखाय दद्यात् ।
एवं कृते प्रेतपुरस्थितस्य स्वर्गे गतिः स्याच्च महेन्द्रतुल्या ॥
अस्थीनि मातापितृपूर्वजानां धयन्ति गङ्गामपि ये कदाचित् ।
सद्भावकस्यापि दयाभिभूतास्तेषां तु तीर्थानि फलप्रदानि ॥

इति महामहोपाध्यायहरिहरतर्कालंकारभट्टाचार्यात्मजश्रीभवदेवन्यायालंकारभट्टाचार्यकृतौ स्मृतिचन्द्रे शुद्धिकला संपूर्णा स्मृतिचन्द्रश्च संपूर्णः ॥

वह्निवेदतर्क[भूमि]शाकराजवत्सरे
श्रीशपादपद्मयुग्ममानिपत्य पुस्तकं ।
श्रीभवानुदेवदेवशर्मणा स्वकर्मणे
धर्मलोकधर्मकर्मसाधनाय चालेखि ॥
ऐहिकामुत्रकुशलफलदे सर्वदेहिनां ।
स्मृतिचन्द्रसुधापाने कस्यालस्यं प्रजायते ॥

[H. T. Colebrooke.]

1485.

630. Foll. 123; size 16¼ in. by 3½ in.; indifferent Bengalī writing, by different hands; 7–11 lines in a page; foll. 102–110, 117–123 on European paper.

Digitized by Microsoft®

Smṛititattvāmṛita, or *Smṛititattvaviveka*, a digest of law, by *Vardhamāna* (of Mithilā), son of *Bhaveśa* and *Gaurī*.

The *Ācāra-viveka* (or *prakramaṇa*), or section on rules of conduct.

It begins:

ऊर्ध्वाधोमध्यमा लोका यत्रैकत्र सहासते ।
विश्वंभरीयां जठरपिठरीं तामुपास्महे ॥
शुद्धिश्राद्धविवाददानपरिभाषावास्तु [– – ∪ –]
[– – – ∪ ∪ – ∪ – ∪ ∪ ∪ – – –] प्रयोगाश्रिताः ।
ग्रन्थाः पूर्वकृतीः समस्य य इमे ऽस्माभिः कृतास्तानपि
द्रष्टुं नोत्सहते ऽलसो यदि तदा तत्त्वामृतं पश्यतु ॥ °
प्रवसनमस्तकभारं वोढुमशक्तस्तदार्थसिद्धान्तम् ।
जिज्ञासते य एकं स स्मृतितत्त्वामृतं वहतु ॥

इह वर्णो द्विविधः शुद्धः संकीर्णश्च । तत्र शुद्धश्चतुर्विधः । तानाह याज्ञवल्क्यः । °

Fol. 9: इति श्रीवर्धमानकृतौ स्मृतितत्त्वामृते मुखबन्धामृताञ्जलिः ॥

श्रीविल्वपञ्चककुलप्रभवस्य गौरी-
मातस्य (thus always) सत्कविभवेशतनूद्भवस्य ।
श्रीवर्धमानकृतिनः स्फुटधर्ममानं
तत्त्वामृतं पिबत निर्वृतिमेतु चेतः ॥

Fol. 20*b*: इति श्रीवर्धमानकृतौ स्मृतितत्त्वविवेके उपायः प्रमाणामृतार्थवाञ्जलिः (!) ॥

श्रीविल्व° – – कृतिनः परिभाषितार्थं
तत्त्वामृतं पिबत निर्वृतिमेतु चेतः ॥

Fol. 51*a*: गौरीभवेशपुत्रेण श्रीवर्धमानविबुधेन स्मृतितत्त्वामृतनाम्नि निबन्धे परिभाषेयमभाषि ॥ ° इति ° स्मृतितत्त्वामृते तृतीयः परिभाषाञ्जलिः ॥ श्रीविल्व° श्रीवर्धमानविबुधस्य गृहस्थतत्त्वामृतं पिबति निर्वृतिमेतु चेतः ॥

अथ नित्यश्राद्धसंक्षेपः fol. 99*b*; अथ यमनियमाः fol. 116*b*.

The MS. is pieced together by different hands, having perhaps been copied from different fragmentary MSS. The end is wanting, the MS. terminating abruptly in the middle of a word; after which a different hand has added, in Devanāgarī: तत्त्वामृतधर्मशास्त्र आचारप्रकरण वर्धमानकृत ॥

Of modern authorities, a very cursory perusal has yielded quotations from *Govindarāja*, *Nārāyaṇa*, *Ratnamālā*, *Ratnākara*, *Lakshmīdhara*, *Śrīdattāhnikam* (41*b*), *Śrīdattopādhyāya* (119*b*).

For a MS. of another (?) section of the *Smṛititattvaviveka*, treating of domestic rites, see Rāj. Mitrā, Notices, V., p. 184.

The Cat. of the Benares Coll., p. 145, contains an *Ācāraviveka*, which is stated to be the first adhyāya of the *Dharmapradīpa* by *Vardhamāna*. [H. T. Colebrooke.]

1486.

1201. Foll. 156; size 12¼ in. by 4 in.; clear, somewhat stiff, old Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Daṇḍaviveka, a treatise on the different kinds of punishment to be inflicted for penal offences, by *Vardhamāna*—(son of *Bhaveśa*) and younger brother of *Gaṇḍakamiśra*—a judge in the reign of *Śrī Bhairava* of Tirhūt; apparently a section of, or appendage to, the author's Digest.

It begins (with the numbers supplied):

पाणिभ्यामुपजातवेपथुतया यत्नेन यः कल्पितो
येन स्वेदजलौघपूरिततया नार्येक्षितोंबुग्रहः ।
संध्यार्थत्वमवेत्य यो मुकुलिते सव्ये करे कंबुना
सादृश्यं गतवान् स पातु शिवयोः सायन्तनोर्ध्वाञ्जलिः ॥ [१ ॥
सार्धं राधिकया वनेषु विहरन्नस्याः कपोलस्थले
घर्मांभोविसरं प्रसारिणमपाकर्तुं करेण स्पृशन् ।
तत्त्वप्रत्युतसात्त्विकाद्युमिलनादो (!) जायमाने जवाद्
अव्याद्वो विफलप्रयासविकलो गोपालरूपो हरिः ॥ २ ॥
कृष्णावतारकुतुकं बहु मन्यमानो
दंडं वहन्नवति गां पुरुषोत्तमो यः ।
वांछन्नसावनुगुणेन गुणेन बद्ध्वा
भूयः प्रचारयति गां भुवनान्तरेषु ॥ ३ ॥
यः श्रीकुसेनमुपनीतसमस्तसेनम्
आत्मीयसैनिकमिवात्ममते नियुंक्ते ।
गौडेश्वरप्रतिशरीरमतिप्रतापः
केदाररायमवगच्छति दारतुल्यं ॥ ४ ॥

Digitized by Microsoft®

उच्छृंखलप्रखलखंडनपंडितेन
श्रीभैरवेण मिथिलापृथिवीश्वरेण ।
तेनानुकल्प्य सकृदप्यवलोक्यमाना
श्रीवर्धमानकृतिनो ऽस्तु कृतिः कृतार्था ॥ ५ ॥
ज्यायान् गंडकमिश्रः शंकरवाचस्पती च मे गुरवः ।
निखिलनिबंधसमासप्रयासमेनं ममानुजानन्तु ॥ ६ ॥ ° ८ ॥
दंडस्यादौ परिकरस्ततः षट् तस्य हेतवः ।
उक्ता दंडविवेके ऽस्मिन् परिच्छेदेषु सप्तसु ॥
तत्र दंडप्रशंसायां मनुः । °
इति ° दंडपरिकरपरिच्छेदः प्रथमः fol. 31*b*.
इति ° मनुष्यमारणदंडपरिच्छेदो द्वितीयः fol. 37*a*.
इति ° स्तेयपरिच्छेदस्तृतीयः fol. 70*b*.
इति ° परदाराभिमर्षणदंडपरिच्छेदश्चतुर्थः fol. 88*a*.
इति ° वाक्पारुष्यदंडपरिच्छेदः पंचमः fol. 98*a*.
इति ° दंडपारुष्यदंडपरिच्छेदः षष्ठः fol. 116*a*.

It ends: इति प्रकीर्णके व्यवहारविषयवर्गः । न शक्यमन्योन्यविरुद्धधर्मिणो गनैवकुसपो (!) प्रकीर्णकः । उदाहृतास्तत्तदुपाधिकल्पनात्तथाप्यभीष्टां स्फुटियवाप्नये (!) ॥ इति महोमहामहोपाध्यायधर्माधिकरणिकश्रीवर्धमानकृतौ दंडविवेके प्रकीर्णकदंडपरिच्छेदः ॥

Cp. Rājendalāla Mitra's Notices of S. MSS., V., p. 226, the MS. there described containing additional *ślokas* at the end, one of which specifies the name of the author's father and family, in terms similar to those used in the preceding MS.

These verses also enumerate the works on which this manual is chiefly based, viz.: *Kalpataru*, *Kāmadhenu*, *Krityasāgara*, *Dharmakosha*, *Pārijāta*, *Ratnākara*, *Tilaka*, *Pradīpa*, *Pradīpikā*, *Hālāyudhī*, and *Manu* and *Yājñavalkya* with the commentaries. [H. T. Colebrooke.]

1487.

1196. Foll. 132; size 12½ in. by 6 in.; clearly written, in the Bengalī character, in the latter part of last century; ten lines in a page.

Smritisarvasva, a summary of religious (and civil) duties, by *Nārāyaṇa*.

It begins: सर्वकर्मणि निमित्तस्य मासस्यादौ निरूपणं । चान्द्रसौरसावननाक्षत्रिकाश्चतुर्विधा मासाः । °

अथ मलमासे कर्तव्याकर्तव्यं fol. 2*b*; अथ मलमासव्यवस्था fol. 3*a*.

Fol. 3*b*: असंक्रान्तमासद्वयं तु तत्र वर्षे भवति यत्र क्षयमासो जायते । किंतु क्षयो ऽसंक्रान्तमासद्वयमध्ये स्यादस्य नामान्तरमहस्पतिः । स च अधिकषोडशशतशकाब्दे ॥ १६०३ ॥ भावी । तथा हि । ° and further on एवं पञ्चपञ्चाशदधिकनवशत ॥ ९५५ ॥ शकाब्दे °

अथ कालाशुद्धिः fol. 4; अथ तिथिव्यवस्था fol. 6*b*; अथ प्रतिपत् fol. 7 etc., the various lunations and incident ceremonies and festivals.

अथ श्राद्धं fol. 23*b*;—अथाशौचं fol. 42*a*;—अथ प्रायश्चित्तं fol. 50*a*;—अथ विवाहः । fol. 59*a*; अथ दिव्यं fol. 60*a*; अथाग्निः fol. 61*a*, etc.;—अथ गर्भाधानं fol. 79*a*;—अथ जातचक्रं fol. 86*b*;—अथ नामकरणं fol. 91*a*, etc.;—अथ दायभागः fol. 105*b*;—अथ आह्निकं fol. 116*b*; अथाचमनं fol. 117*b*; अथ दन्तधावनं fol. 118*b*; अथ स्नानं fol. 119*a*; अथ सन्ध्या fol. 120*b*; अथ ब्रह्मयज्ञः fol. 124*b*; अथ तर्पणं ib.; अथ देवतापूजा fol. 127*a*; अथ पार्थिवशिवलिङ्गपूजा fol. 127*b*; अथ भोजनविधिः fol. 130*a*; अथ रात्रिकृत्यं fol. 131*b*.

It ends:

गुरूणां पादपद्मानां कृपया समुपार्जितं ।
नारायणीयं सर्वस्वं पुत्रपौत्रेषु तिष्ठतु ॥
धीरा व्याकरणान्यशास्त्रनिपुणा विद्याकराः सद्वराः
पुस्तीयं सुकृता मया मितधियां चार्थे भ्रमाद्धियते ।
अस्यां धीरवराः सुनिर्मलधियो वेदाविदाज्ञानदा
कादूष्यं परिचिन्त्य चेदिति वदेन्नहूषणीयं तथा (?) ॥
इति स्मृतिसर्वस्वं समाप्तं ॥

Two pages at the beginning contain a list of contents. [H. T. Colebrooke.]

1488.

634. Foll. 154; size 16 in. by 5 in.; well written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Smritisāra, a digest of religious and civil law, compiled from the *Smritis* and other sources, by *Mahāmahapādhyāya Harinātha*.

The section on *ācāra*.

Digitized by Microsoft®

It begins:

अथाष्टसंस्काराः ॥ तत्र गर्भाधानं । तत्र मनुः । वैदिकैः कर्मभिः पुण्यैर्निषेकादिर्द्विजन्मनां । ° (II. 26).

अथ सीमन्तोन्नयनं fol. 2b; ° चूडाकरणं fol. 4b; ° उपनयनं fol. 5a; भैक्ष्यं fol. 7a; सन्ध्योपासनं ib.; अनध्यायः fol. 10a; आचमनं fol. 16a; दन्तधावनं fol. 19a; स्नानं fol. 19b; सन्ध्या fol. 22a; तर्पणं fol. 24b; आदरपूजा fol. 29b; सूर्यपूजा fol. 33a; शिवपूजा fol. 34a; दुर्गापूजा fol. 35b; विष्णुपूजा fol. 36a; पञ्च यज्ञाः fol. 38b; नित्यश्राद्धं fol. 43a; अतिथिपूजा fol. 43b, etc.—अथ गणेशव्रतानि fol. 54b; सूर्यव्रतानि fol. 55a, etc.—अथ श्राद्धं fol. 80b; अथ दाहः fol. 109a; अथाशौचं fol. 112a; अथ स्नानशुद्धिः fol. 120a; अथ प्रायश्चित्तसामान्यधर्माः fol. 126b; अथ वृषोत्सर्गः fol. 146a; अथ पद्मपुराणीयतर्पणविधिः fol. 150a.

It concludes (fol. 151a) with six *ślokas* from the *Vishṇupurāṇa* ending thus:

मातामहाय पित्रे च तत्पित्रे च समाहितः ।
दद्यात् पित्र्येण तीर्थेन काम्यं चान्यच्छृणुष्व मे ॥
मात्रे प्रथममात्रे [च] गुरुपत्न्यै तथैव च ।
गुरवे मातुलादीनां स्निग्धमित्राय भूभुजे ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीहरिनाथकृतः स्मृतिसारः परिपूर्णः ॥

Foll. 151b–153b contain a list of contents.

Fol. 154 contains a list of 67 names of authorities (प्रमापकाः), from which we extract *Karmapradīpa, Kalpataru, Kāmadhenu, Kumāra, Gaṇeśvaramiśra, Smṛitimañjūshā, Harihara.*

A MS. of this section of *Harinātha's* Digest (there called *Smṛitisārasamuccaya*), described by Rāj. Mitra, Notices, V., p. 230, begins thus:

नमामि यामिनीकान्तकान्तभालस्थलं शिवं ।
शिवाहृदयसर्वस्वं सर्वं सर्वार्थसिद्धये ॥

अथासंस्कृत्य कर्मण्यनधिकारात् संस्कारा एव प्रथमतो निरूप्यन्ते । अथाष्ट संस्काराः । तत्र मनुः । °

[H. T. Colebrooke.]

1489.

301. Foll. 98, numbered 54 to 151; size 14 in. by 3 in.; well written, in Devanāgarī; 5–7 lines in a page.

Smṛitisāra.

The section on judicature (*vivāda*). Incomplete at the beginning.

The MS. begins: पितरं तथा । एवं सह वसेयुर्वा पृथग्वा धर्मकाम्यया । °

अथ भागानर्हाः fol. 58a; अथ विभाज्यं fol. 60a; अथ पौनर्भवः fol. 68b; अथ दत्तकः fol. 69a, etc.; अथ दंडसंज्ञा fol. 82a; अथ मानसंज्ञा fol. 83a; अथ भाषा fol. 85b; अथोत्तरं fol. 88b; अथ संप्रतिपत्तिः fol. 93a; अथ साक्षिनिरूपणं fol. 99a;—अथ भुक्तिः fol. 103b; अथ युक्तिः fol. 112a;—अथ शपथः fol. 113b; अथ दिव्यविशेषः fol. 115b; अथ व्यवहारपूर्त्तिः fol. 127b; इति व्यवहारः संपूर्णः ॥ अथ बालरूपमते अपुत्रधनाधिकारः fol. 128; [अथ] पारिजाते अपुत्र ° fol. 134a; हलायुधे °; कल्पतरावपुत्र ° fol. 145b; श्रीकरनिबंधे fol. 147a; अथ प्रकारांतरविभागः fol. 149a.

It ends: तस्माद्भर्तुरनुज्ञया भार्याया अपि द्रव्यविभागो भवत्येव न स्वेच्छया पारतंत्र्यात् । तदुक्तं ।

यदि कुर्यात्समानंशान् पत्न्यः कार्याः समांशिकाः ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायहरिनाथकृतौ स्मृतिसारे विवादपरिच्छेदः संपूर्णः ॥ संवत् १६१४ समये फाल्गुणवदिदशम्यां सनिश्चरवाशरे (?1. शनैश्चर °) । श्रीमद्गडवारप्रदेशेरिपुरायगोपालभुज्यमाणे अश्वपतिगजपतिनरपतिराजत्रयाधिपतिविविधविरुद्धराजाविराजमानोन्नतमहाराजाधिराजश्रीमद्गोपालभुज्यमानराज्ये नियकुलकमलकलिकाप्रकारानेकभास्करगंगाजपवित्रपात्राणां महा ° पण्डितश्री ° द्विवेदसारिनाथात्मजेन परमानंदेन पुस्तकलेखनं विचक्षणं °

Under the colophon a different hand has added व्यवहारमैथिल.

Two leaves, containing a list of contents, have been added by a modern hand.

For another MS. of this section, likewise defective at the beginning, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 232.

For another work of the same title, by *Yādava Bhaṭṭācārya*, see no. 1555; a *Smṛitisāra*, by *Keśavaśarman*, Notices, II., 76; by *Maheśa*, III., 48.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1490.

482. Foll. 117; size 12½ in. by 4 in.; well written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century, by two or three different hands; seven or eight lines in a page.

Smṛitisārasaṃgraha, a summary of the religious (and civil) duties according to the *Smṛitis,* by *Vācaspati* (*Miśra*).

It begins:

शिवं नत्वा स्मृतेर्युक्त्या क्रियते सारसंग्रहः ।
श्रीवाचस्पतिधीरेण स्मृत्याचारप्रवृद्धये ॥

अथ कालस्य। तत्र वत्सरश्चान्द्रः सौरः सावनो नाक्षत्रश्चेति चतुर्विधः । चान्द्रस्तु द्विविधः । मुख्यो गौणश्च । °

अथ प्रतिपदादितिथिविशेषव्यवस्था fol. 4*b*;—अथ प्रसङ्गाद्विवाहस्य । fol. 26*a*; अथ कन्यादानाधिकारिणः fol. 29*b*; अथ प्रसङ्गात्त्यागस्य fol. 31*b*; अथ दायस्य fol. 32*b*; अथ स्त्रीधनविभागः fol. 44*a*; अथ संसृष्टविभागस्य fol. 47*a*; अथ प्रायश्चित्तस्य fol. 48*b*; अथ चान्द्रायणं fol. 52*a*, etc.; रोधादिनिमित्तवधे fol. 60*a*; अथ गोवधापवादः fol. 63*b*; स्त्रीवधे fol. 64*b*; अथाभक्ष्यभक्षणे प्रायश्चित्तं fol. 66*a*; अथापेयपाने° fol. 71*a*; अथोपपातके स्तेयप्रा° fol. 72*b*; अथागम्यागमनप्रा° fol. 73*b*; अथ परिवेत्त्रादिप्रा° fol. 76*a*; अथ प्रतिग्रहप्रा° fol. 80*a*; अथ निन्द्यदेशगमनप्रा° fol. 83*a*, etc.; अथाशौचस्य fol. 95; अथ बालाशौचस्य fol. 97*b*; स्त्र्यशौचस्य fol. 98*a*; अथाशौचसंकरस्य fol. 98*b*; अथ विदेशस्थाशौचस्य fol. 100*b*; शवानुगमनाद्यशौचस्य fol. 101*a*; गर्भस्रावाशौचस्य fol. 102*b*; अथान्तेवाशौचस्य fol. 103*a*; अथ द्रव्यान्तरस्याशुद्धिः fol. 104*a*; अथ जलाशयस्य fol. 105*a*; अथ भक्ष्याणां fol. 107*b*; अथाशौचापवादस्य fol. 108*a*; अथ समयस्य शुद्ध्यशुद्धी fol. 110*a*; अथ मृतक्रियाधिकारिणः fol. 114*b*.

References to authorities are comparatively rare. *Śūlapāṇi* (foll. 56*a*, 58*a*, *b*, 59*a*, 69*a*; *Śūlapāṇimahāmahopādhyāyāḥ*, 50*a*; एवं शूलपाणिमहामहोपाध्यायवाचस्पतिमिश्रग्रन्थे वृहस्पतिव्यासवचनयोरेकवाक्यतया अपुत्रविमातुरपि विभागेच्छायां° 38*b*) and *Raghunandana*(?) are the writers quoted most frequently, the latter being always referred to under the designation of *Smārtāḥ* (foll. 21*b*, 59*a*, 78*a*; *Smārtabhaṭṭācāryaiḥ*, 62*b*), and generally criticised adversely (*asmanmate tu, vayaṃ tu,* etc.). The *Tithitattva* is also referred to in a passage originally omitted, and supplied in the margin of fol. 2*a*. Further, *Jīmūtavāhana* (apparently included among the *Gauḍāḥ*, and contrasted with the *Maithilāḥ*), 47*b*; *Ratnākara* and *Prakāśakāra* [अत्र रत्नाकरादयो गौडनिबन्धारः(!) ° वदन्ति। प्रकाशकारस्तु ° 47*b*; गौडमते रत्नाकरमते च 48*a*]. The *Dvaitanirṇaya* is also referred to in a passage supplied at fol. 4*a*; the *Prāñcaḥ*, fol. 6*b*.

It ends: तत्रापि पत्न्याः पतिसन्तत्यभाव एवाधिकारः । अन्येषां पौत्रादीनां तु काम्याधिकार एव॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः॥

For chronological remarks regarding different authors of this name, see above, no. 1398. [H. T. Colebrooke.]

1491.

638b. Foll. 57; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Smārta-Vyavasthārṇava, a summary of the law as promulgated in the ancient codes, composed—by order of *Rāya Rāghava,* in Śaka 1583 (1661 A.D.)—by *Raghunātha Sārvabhauma,* son of *Mathureśa Tarkapañcānana.*

The work is divided into eight chapters (*uttaraṅga*), the subjects of which are indicated in the second introductory verse.

It begins:

I. नत्वा श्रीरघुनाथ ईश्वरपदाम्भोजं गुरूंश्चादरान्
मन्वादिस्मृतिसंग्रहार्थानवधार्याचार्यवाक्येन च ।
बालानां पटुताविधायकममुं स्मार्तव्यवस्थार्णवं
रायश्रीयुतराघवस्य नृपतेरादेशतो निर्ममे ॥ १ ॥

तिथिसंक्रान्त्यशौचेषु द्रव्यशुद्ध्यधिकारिणोः ।
प्रायश्चित्तोद्वाहदायेष्वपि वाच्यो ऽत्र निर्णयः ॥ २ ॥

Digitized by Microsoft®

तत्रादौ तिथिव्यवस्था ॥ तिथिस्तु राशित्रयोदशांशचन्द्रभागोपलक्षितः कालविशेषः । यथा सूर्यसिद्धान्तः । अर्काद्विनिःसृतः प्राचीं यद्यात्यहरहः शशी । ०

इति प्रबोधाय सुमन्दबुद्धेस्तिथिव्यवस्थामय एष आद्यः ।
स्मार्तव्यवस्थार्णव उत्तरङ्गः श्रीसार्वभौमेन कृते समाप्तः ॥ [fol. 14*a*.

II. अथ संक्रान्तिव्यवस्था । तत्र संज्ञा यथा मेषसंक्रान्तिर्महाविषुवं ०

इति द्वितीयो ऽल्पमतेर्हिताय व्यावस्थया संक्रमणे खरांशोः ।
स्मार्त ० ॥ fol. 15*a*.

III. अथ निर्गुणाशौचव्यवस्था । अशौचं तु विहितकर्माधिकारविरोधादृष्टविशेषः । ०

इति स्फुटे ऽत्राखिलनिर्गुणानामशौचनिर्णयकसद्व्यवस्था ।
श्रीसार्वभौमेन कृते तृतीयः स्मार्तव्यवस्थार्णव उत्तरङ्गः ॥ [fol. 24*b*.

IV. अथ द्रव्यशुद्धिव्यवस्था ॥ शुद्धिस्तु विहि[त]कर्मार्हत्वप्रयोजको ऽदृष्टविशेषः । ०

इति प्रदृष्टाखिलवस्तुशुद्धिकरव्यवस्थामय एष तुर्यः ।
स्मार्त ० ॥ fol. 27*b*.

V. अथाधिकारिव्यवस्था ॥ तत्रान्त्येत्यादि दशपिण्डानाद्यक्रिया आद्यैकोद्दिष्टसपिण्डीकरणान्तमध्यक्रिययोः पुरुषस्य ०

इति प्रमृतान्तिमसत्क्रियासु कर्तृक्रमो यत्र पञ्चमो ऽयं ।
स्मार्त ० ॥ fol. 31*a*.

VI. अथ पर्णनरदाहः ॥ अस्थ्नामलाभे हि पक्षानन्तरममावास्यायां शिरःप्रभृतिषु यथास्थानं वृन्तयुक्तपलाशपत्रषष्ट्यधिकशतत्रयं दत्त्वा परपत्रैः पुत्तलकं कृत्वा ऊर्णासूत्रेण संवेष्ट्य यवपिण्डेन लेपयित्वा पुत्रादिर्दहेत् । तद्यथा शिरोमध्ये चत्वारिंशत् ४० ग्रीवायां दश १० उरोमध्ये त्रिंशत् ३० जठरे विंशति २० बाह्वोः पञ्चाशत् पञ्चाशत् १०० हस्ताङ्गुलिषु पञ्च पञ्च १० वृषणयोस्त्रीणि त्रीणि ६ शिश्ने चत्वारि ४ ऊर्वोः ० १०० जानुनोः ० ३० पादाङ्गुलिषु ० १० । एवं पर्णनरं दग्ध्वा चितायामुदकधारां दत्त्वा त्रिरात्रमशौचं कुर्यात् । अशौचाभ्यन्तरे दहेत् । शेषाहेन शुद्धिः । पुत्तलकं कृत्वा कृष्णसारचर्मणा संवेष्ट्य ऊर्णासूत्रेण बद्ध्वा जलमिश्रैर्यवपिष्टैर्लेपयेदिति हरिदासतर्काचार्यः । पर्णनरे दग्धे ऽस्थिप्राप्तौ तु पुनस्तद्दाहे त्रिरात्रे ऽशौचे कर्तव्ये इति न पुनः पिण्डदानं ॥ १ ॥

अथ प्रायश्चित्तव्यवस्था । पापनाशकतामात्रेण विधिबोधितं कर्म प्रायश्चित्तं । ०

इति स्फुटताखिलपापकर्मिणां निस्तारणीयं लिखिता व्यवस्था ।
श्री ० ॥ fol. 47*a*.

VII. अथोद्वाहव्यवस्था ॥ तत्र उद्वाहलक्षणं यथा भार्यात्वसंपादकग्रहणं विवाहः । तच्च उत्सर्गानन्तरं वरस्य ममेयमिति ज्ञानरूपं तस्य समवायविषयताभ्यां संबन्धाभ्यां वरकन्ययोः सत्वात् वरकन्ययोर्विवाह इति प्रतीतिरुपलभ्यते । ०

इति प्रशस्तानुचिता च कन्या विवाहे कार्ये लिखितात्र सप्तमः ।
स्मार्त ० ॥ fol. 53*b*.

VIII. अथ दायभागव्यवस्था॥ पित्राद्यनन्तरं तत्कुले पुत्रादिभिः संबन्धाधीनो विभागः क्रियते यत्र विवादपादसमुदये भागः । पित्रादिनिधनानंतरं सर्वेषामंशिनां प्रत्येकं स्वत्वं जायते । तदनन्तरं गुटिकापादिना सामुदयिकं स्वत्वं विना यत्प्रत्येकं स्वत्वं जन्यत इति स्मार्ताः । ०

अथ विभागानधिकारिणः fol. 54*a*; अथ विभज्याविभज्ययोर्व्यवस्था fol. 54*b*; अथ विभागसंदेहनिर्णयः fol. 55*b*; अथ स्त्रीधननिरूपणं fol. 56*a*; अथापुत्रधनाधिकारिणः fol. 56*b*.

It ends: पौत्राभावे तु प्रपौत्राय न देयः । प्रागुक्तसप्तमपुरुषपर्यन्तानां विभागदानं तु भिन्नदेशगतानामिति शिवं ॥

धीरेषु साञ्जलिपुटं विनिवेदनं मे
  युष्मादृशो ऽत्र गुणज्ञां प्रथमं तु दोषे ।
यन्निर्णयामृतकृतः पथि न प्रमाणं
  तस्मादियं चपलतापि न दूषणीया ॥
ये ग्रन्थनिर्मितिपरिश्रमदूनचित्तास्
  तादृङ्मनीषिजनकर्मणि चानुरक्ताः ।
तेषामिमं स्वसुहृदां मथुरेशतर्क-
  पञ्चाननात्मजकृतिर्मुदमातनोतु ॥
इति सकलहितार्थं वन्द्यवंशावतंशः
  कृतवसतिरमुष्मिन् विश्रुते सत्समाजे ।
सकलमुनिमतैर्यं निर्ममे सार्वभौमः
  न खलु रुचिरबन्धो ग्रन्थराजः समाप्तः ॥
ज्ञानार्थमाशु रचिते ऽर्णव एष दाय-
  भागव्यवस्थितिमयो ऽष्टम उत्तरङ्गः ॥

For the first half of this *śloka*, containing the date of the work, but here omitted, see next MS.

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 131; of the 7th chapter (on marriage), ib. II., 76, 77.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1492.

385. Foll. 167; size 16 in. by 5 in.; fairly good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Raghunātha's Smārta-Vyavasthārṇava.

It ends: ये ग्रन्थनिर्मितपरिश्रम ० मुदमातनोतु ॥

शाके ऽग्निमङ्गलहरास्यकलानिधाने १५८३
श्रीराघवावनिपतेर्बुधवत्सलस्य ।
प्रीत्यर्थमाशु रचिते ऽर्णव एष दाय-
भागव्यवस्थितिमयो ऽष्टम उत्तरङ्गः ॥

इति सकलहितार्थि ० ग्रन्थराजः समाप्तः ॥

Two leaves at the end contain a table of contents. [H. T. Colebrooke.]

1493.

636a. Foll. 66; size 17 in. by 5 in.; well written, in the Bengalī character, early in the present century; eight lines in a page.

The same work.

It ends:

इति प्रशस्ताखिलभागवृत्तिर्
विभक्तकार्यें लिखितात्र चाष्टमः ।
स्मार्तव्यवस्थार्णव उत्तरङ्गः
श्रीसार्वभौमेन कृते समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1494.

386a. Foll. 29; size 16 in. by 5 in.; Bengalī handwriting, in places difficult to read owing to sticky ink; eight lines in a page.

The last three chapters of *Raghunātha's Smārta-Vyavasthārṇava;* to which is appended a summary of the chapter on Inheritance, called *Dāyabhāga-vyavasthāsaṃkshepa,* by *Gaṇeśabhaṭṭa* (?).

A. Chapt. VI., *Prāyaścittaviveka* ends fol. 16*a*; VIII., *Dāyabhāgaviveka,* fol. 20*b*; VII., *Udvāhaviveka,* fol. 25*a*: इति गणेश(thus corrected)भट्टकृते उद्वाहविवेकः समाप्तः ॥

यत्नेन लिखितं ग्रन्थं पश्चोरयति मानवः ।
शूकरी तस्य माता च पिता च तस्य गर्दभः ॥
[शकाब्दाः १७२८ ॥

B. *Dāyabhāgavyavasthāsaṃkshepa* (four leaves), begins:

अथ मृतधनाधिकारिणां व्यवस्थासंक्षेपः । यः श्राद्धकर्ता स एव न सर्वत्र धनाधिकारी प्रायिकत्वात् । यथा मातापितरौ दायाधिकारिणौ श्राद्धाधिकारिणस्तु भ्रात्रादयः । ०

अथ स्त्रीधनं fol. 1*b*; अथ स्त्रीधनाधिकारिव्यवस्थासंक्षेपः ib.; अथ विभागानधिकारिव्यवस्थासंक्षेपः ib., etc.

It ends: इति दायभागव्यवस्थासंक्षेपः संपूर्णः ॥ to which a different hand has added in the margin: गणेशभट्टकृतदायसंक्षेप ० [H. T. Colebrooke.]

1495.

2770. Foll. 157 (paged 1–314); folio; size 12¼ in. by 8¼ in.; bound in the European fashion; modern Bengalī handwriting; twenty-six lines in a page.

Vyavasthāsāra(saṃgraha), a similar summary of the law of the *Smṛitis,* by *Nārāyaṇa Śarman Siddhāntavāgīśa Bhaṭṭācārya.* The section on religious observances. It begins:

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं श्रीनारायणशर्मणा ।
क्रियते ऽतिप्रयत्नेन व्यवस्थासारसंग्रहः ॥
नानाजनकृतान् ग्रन्थान् विविधान् बहुधा मया ।
आलोक्य सारमाकृष्य संक्षिप्य रच्यते विधिः ॥
व्यवस्थास्तु कियत्यो ऽत्र उपयुक्ता (!) विशेषतः ।
अन्याश्चान्यत्र विज्ञेया बाहुल्याद्या उपेक्षिताः ॥
इदानीमुपयुक्तस्य त्यागः साम्यार्थकस्य च ।
क्रियते यन्मया तद्धि सुधीभिः क्षम्यतामिति ॥

अथ प्रातःकृत्यं । ०

इति व्यवस्थासारसंग्रहे आह्निकव्यवस्थापरिच्छेदः ॥ अथ मासकरणं p. 72; इति व्यवस्थासारे तिथ्यादिव्यवस्थापरिच्छेदः ॥ अथ श्राद्धव्यवस्था । p. 139; इति व्यवस्थासारे श्राद्धव्यवस्थापरिच्छेदः॥ अथाशौचं p. 197; इति व्यवस्थासारे आशौचादिवृषोत्सर्गान्तव्यवस्थापरिच्छेदः ॥ अथ कलौ वर्ज्यकर्माणि p. 247;—[अथ दत्तपुत्रविधिः p. 248; अथ विवाहः p. 249, etc.;]—इति ० कलौ निषेधकर्मोद्यज्ञानतः पुण्यद्वैगुण्यान्तव्यवस्थापरिच्छेदः । p. 273.

Digitized by Microsoft®

It ends: इति व्यवस्थासारे विवादादिपरीक्षान्तव्यवस्थापरिच्छेदः ॥ श्रीनारायणशर्मणा विरचितं व्यवस्थासारसंग्रहपुस्तकं समाप्तं ॥

For another MS. of this treatise, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 226.

For a different work of the same title, see no. 1571.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1496.

1377. Foll. 119; size 17 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; folded to half the length; fair, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

The same work. Incomplete.

The *Śrāddha* section beg. fol. 105*a*; अथावाहनं fol. 118*b*; अथार्घ्यं। छन्दोगपरिशिष्टं fol. 119*a*, l. 1.

It terminates abruptly: उत्तरत स्त्रिया इति शतपथश्रुतावुत्तरशब्दस्य वा- [H. T. COLEBROOKE.]

1497.

251b. Foll. 37; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legible, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Vyavasthāsārasaṃcaya, a summary of obsequial rights and the law of inheritance, by the same author.

It begins:

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं श्रीनारायणशर्मणा ।
क्रियते ऽतिप्रयत्नेन व्यवस्थासारसञ्चयः ॥

अथ समान्यतः सर्वतिथिव्यवस्था । ०

For an analysis of the treatise, see Rāj. Mitra, Notices, III., p. 126.

इति नारायणशर्मकृतौ व्यवस्थासारसञ्चये तिथ्यादिव्यवस्थासारसञ्चयः समाप्तः ॥ अथ श्राद्धसामान्यकालव्यवस्था । fol. 10*b*; इत्यशौचव्यवस्थासंक्षेपः ॥ अथ संबन्धव्यवस्थासंक्षेपः fol. 23, etc.; इति दायभागव्यवस्था fol. 36*b*.

It ends (cf. *Vāj. Saṃh.* 34, 1):

यज्जाग्रतो दूरमुदैति तदु सुप्तस्य तथैव ।
दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥

इति मंत्रं यजुर्वेदिसंकल्पानन्तरं पठेत् । सामगस्तु देवो वो द्रविणोदा (*Sām. S.* 1, 55; 2, 863) इति पठेत् ॥

इति श्रीनारायण - - (erasure)सिद्धान्तवागीशभट्टाचार्यविरचितो व्यवस्थासारसञ्चयः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1498.

1629. Foll. 57; size $18\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; folded to half the length; well written, in the Bengalī character; nine lines in a page.

Smṛitisāravyavasthā, another summary of *smārta* ordinances, by *Vidyāratna* (?) *Smārtabhaṭṭācārya.*

It begins (the *śloka* supplied in the margin):

प्रणम्य परमात्मानं न्यायरत्नेन धीमता ।
रच्यते स्मृतिसारस्य व्यवस्था बुधतुष्टये ॥

अथाशौचव्यवस्थासंक्षेपः ॥ तत्र प्रथमं सहमरणानुमरणविनिरूपणं । तत्र ब्राह्मण्यादिसकलभार्याणां स्वगतपतिगतस्वर्गार्थिनीनां सहमरणे ऽधिकारः । ब्राह्मण्याश्चानुमरणे ऽधिकारः । तदन्यासां पतिपादुकादि यत्किंचिद् द्रव्यमादायानुमरणे ऽप्यधिकारः । ०

अथाशौचशंकरसंक्षेपः fol. 2*a*; अथ गर्भस्रावाशौचं fol. 4*b*; अथ स्त्र्यशौचं fol. 5*a*; अथ विदेशस्थाशौचं fol. 5*b*; etc.—अथ द्रव्यशुद्धिः fol. 9*a*; अथ सूतिकादिमरणे व्यवस्था fol. 9*b*; अथ प्रेततर्पणव्यवस्था fol. 11*a*; अथ दानव्यवस्था fol. 12*b*; अथ प्रेतक्रियाधिकारिणः fol. 14*b*; इत्यशौचसंक्षेपः । अथ श्राद्धसंक्षेपः fol. 16*b*;—समाप्तेयं श्राद्धव्यवस्था । अथोद्वाहव्यवस्था ॥ तत्रादौ सापिण्डं निरूप्यते । ० fol. 33*a*; अथाष्टादशविवादानां संक्षेपो लिख्यते ॥ तत्रादौ ऋणसंक्षेपः । fol. 36*a*; अथास्वामिकविक्रयः fol. 38*a*; अथ दण्डाप्रदानिकं fol. 38*b*; अथ दायव्यवस्थासंक्षेपः fol. 40*b*; अथ भागानर्हाः fol. 41*b*; अथ स्त्रीधनविभागः fol. 42*b*; इति दायभागसंगृहः । अथ विचारान्तरं fol. 45*a*; अथ गोवधप्रायश्चित्तसंक्षेपः fol. 45*b*;—अथ गोवधापवादः fol. 49*b*; इति प्रायश्चित्तसंक्षेपः ॥ अथ साक्षिव्यवस्थासंक्षेपः fol. 50*a*; अथ संक्रान्तिसंक्षेपः fol. 51*a*; अथ संक्रान्तिकृत्यं fol. 55*b*; अथैकादश्यैव्यवस्थासंक्षेपः fol. 56*b*.

It ends: इति [विद्यारत्न suppl. in marg.] स्मार्तभट्टाचार्यविरचितस्मृतिसारव्यवस्थेयं समाप्ता ॥

Digitized by Microsoft®

शकाब्दाः १७२७ । १२१२ । १५ फाल्गुन । शुक्रवार । कृष्णतृतीया । ० । वाँसवाडियानिवासिश्रीरामहरिदासरुद्रस्य स्वाक्षरपुस्तकमिदं ॥ [H. T. Colebrooke.]

C. Works on Civil Law (Vyavahāra).

1499.

1274c. Foll. 50; size 13 in. by 4½ in.; fairly written, in the Bengalī character; ten lines in a page; modern.

Vyavahāramātṛikā, a manual of jurisprudence, by *Jīmūtavāhana*.

It begins:

व्यवहारमातृकैषा सकलविवादेषु धर्मवादार्थं ।
लोकद्वये ऽपि वक्ष्यति सुतमिव शुश्रूषया माता ॥

तत्र विवादविषयानाह नारदः । ०

इति प्रथमभाषापादः fol. 14*a*; इत्युत्तराभासनिर्णयो द्वितीयः पादः ॥ अथ क्रियापादः fol. 20*a*; ० इति लेख्यप्रकरणं ॥ संप्रति भुक्तिर्विविच्यते fol. 40*b*.

It ends: इति पारिभाद्रमहामहोपाध्यायश्रीजीमूतवाहनकृता व्यवहारमातृका समाप्ता ॥

Regarding the author, see his *Dāyabhāga*, no. 1511. [H. T. Colebrooke.]

1500.

995. Foll. 101; size 13 in. by 5 in.; indifferent Bengalī handwriting; European paper (watermark 1802); eight lines in a page.

Vivādacandra, a digest of civil law, composed by *Lakhimā* (*Lakshmī*) *Devī*, queen of *Candrasiṃha* of Mithilā, and published under the name of her nephew, *Misarū Miśra*.

It begins: वन्दे श्रीकण्ठवैकुण्ठावकुण्ठौ ० six *ślokas* (Aufrecht, Cat. Bodl., no. 718) which enumerate a succession of four princes, viz. *Bhaveśa*, his son *Harasiṃha*, his son *Darpaṇārāyaṇa* (wife *Hīrā*), his son *Candrasiṃha* (wife *Lakhimā Devī*).

The *Harasiṃha* here mentioned is usually identified—*e.g.* by Aufrecht, Bhandarkar (Rep. 1883-84, p. 48), *Rajk. Sarvadhikari* (Tagore Law Lect., p. 398)—with the founder of the new Nepal dynasty, in whose reign *Caṇḍeśvara's Ratnākara* was composed about 1314 A.D. (see no. 1390); whence the present work would have to be assigned to the latter part of the 14th century. The above genealogy does not, however, seem to agree either with the traditionary account (Wright and Kirkpatrick), or with the dates hitherto supplied by authentic documentary evidence, see C. Bendall, Cat. of Buddhist Sansk. MSS., p. xv.

The MS. then proceeds:

तत्रादावृणादानस्थले व्यवस्था । यया व्यवस्थया यदृणमधमर्णो गृह्णाति तच्चिरकालं विना तथैव दद्यात् । ०

(अथ) वृद्धिनिषेधस्थले fol. 3*a*; आधिस्थले fol. 5*b*; प्रतिभूस्थले fol. 8*b*; ऋणादानस्थले fol. 10*b*; न्यासस्थले fol. 17*b*; अस्वामिविक्रयस्थले fol. 19*b*; संभूयसमुत्थानस्थले fol. 21*a*; दत्ताप्रदानिकस्थले fol. 23*a*; भृतकस्थले 27*a*; दासमोक्षस्थले fol. 27*b*; भाटकस्थले fol. 31*b*; स्वामिपालविवादे fol. 32*a*; विक्रीयासंप्रदाने fol. 33*b*; क्रीत्वानुशये fol. 35*a*; सीमाविवादे fol. 36*b*; सेतुस्थले fol. 37*a*; कृष्टाकृष्टस्थले fol. 37*b*; दायविभागे fol. 39*b*; जीवत्पितृकविभागे fol. 40*a*; प्रमीतपितृकविभागे fol. 42*a*; भागानर्हस्थले fol. 43*b*; अविभाज्यस्थले fol. 44*b*; स्त्रीधनस्थले fol. 46*a*; स्त्रीधनविभागे fol. 48*a*; लुप्तविभागे fol. 50*a*; पुत्रान्तरैर्विभागस्थले fol. 50*b*; अपुत्रधनविभागे fol. 52*a*; संसृष्टिविभागे fol. 52*b*; क्रियाभेदे fol. 57*b*; अथ व्यवहारे व्यवस्था fol. 58*a*; उत्तरस्थले fol. 64*b*; प्रत्याकलिते fol. 69*b*; सन्धौ fol. 71*b*; मिथ्योत्तरे fol. 72*a*; साक्षिस्थले fol. 75*b*; असाक्षिस्थले fol. 78*a*; साक्षिप्रश्ने fol. 82*a*; भुक्तिस्थले fol. 87*a*; युक्तिस्थले fol. 89*b*; जयपराजयावधारणे fol. 92*b*; निर्णये fol. 93*b*; निर्णीतकृत्ये fol. 94*b*; कृतनिवृत्तौ fol. 95*b*.

It ends: ब्राह्मणस्य क्षत्रियापुत्रादिषु नौरसत्वापत्तौ परिगणनमुख्यत्वकल्पनालाघवाय सर्वेषां सवर्णाया व्यवहारायान्यथा हि रोधापत्तेरिति ॥ इति महामहोपाध्यायश्रीमिसरूमिश्रविरचितो विवादचन्द्रः समाप्तः ॥

Digitized by Microsoft®

Two leaves appended at the end contain a list of contents. [H. T. COLEBROOKE.]

1501.

2587. Foll. 76; size 13 in. by 4¾ in.; good, clear Devanāgarī writing, of 1815 A.D.; nine lines in a page.

Vivādacandra. A less correct copy.

The colophon is followed by the list of chapters, written by the same hand, in continuous lines.

Besides *Smṛitikāras*, the following authorities have been found referred to:—*Pārijāta* [अर्थिना प्रहितः साक्षी भवेदेको ऽपि याचित इति वचनात् याचित इति निक्षेपविशेषणमिति पारिजातः।] fol. 58*a*; *Prakāśa* [दायं निरिंद्रिया अदाया हि स्त्रियो मता इति बौधायनात्। निरिंद्रिया निःसत्त्वा इति प्रकाशः] fol. 33*b*; *Ratnākara*, foll. 6*a*, 11*b*, 27*b*, 28*b*, 39*b*, 41*a*, etc.; *Vyavahāratilaka* [अत एव व्यवहारतिलके पुरुषशक्तिमात्रनिरूपणार्थे व्यवहारमेवमादयो दोषा भवन्तीति] fol. 49*a*; *Smṛitisāra*, foll. 18*b*, 41*a* [तदुक्तं स्मृतिसारे। एतच्च देशाद्युपन्यास एवोपयुक्तः यथामुकदेशे इयत्संख्याकमनेन गृहीतं तेन तद्देशीयानां साक्षित्वं भवति] 47*b*, 73*a*, *b*.

[MACK. COLL.]

1502.

1413. Foll. 155; size 12¾ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Vivādatāṇḍava, a digest of Civil law, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa* and *Umā*, grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, and great-grandson of *Rāmeśvara Bhaṭṭa*.

It begins:

श्रीरामकृष्णपितरं नत्वोमाख्यं च मातरं।
कमलाकरसंज्ञेन व्यवहारो निरूप्यते॥
तत्रादौ सभा। मदनरत्ने बृहस्पतिः।
दुर्गमध्ये गृहं कुर्याज्जलवृक्षाश्रितं नृपः।
प्राग्दिशि प्राङ्मुखीं तस्य लक्षण्यां कल्पयेत्सभां॥ ०

(अथ) व्यवहारविषयं fol. 6*a*; इति भाषापादप्रथमः fol. 12*a*; इति क्रियापादः fol. 14*b*; इति दंडभेदाः fol. 16*b*; अथ लिखितं fol. 21*b*; लेख्यसंदेहे निर्णयः fol. 24*a*; इति लेख्यप्रकरणं fol. 25*a*; इति भुक्तिगुरुकरणं fol. 28*b*; इति ० साक्षिप्रकरणं fol. 36*a*; इति ० दिव्यपरिभाषा fol. 39*b*; ० तुलादिव्यं fol. 43*b*; अग्निदिव्यं fol. 46*a*; जलदिव्यं fol. 47*b*; विषदिव्यं fol. 49*a*; कोषदिव्यं fol. 50*a*; तंडुलदिव्यं fol. 50*b*; तप्तमाषः fol. 51*a*; कालदिव्यं ib.; धर्माधर्मदिव्यं fol. 51*b*; इति ० दिव्यनिर्णयः ib.; इति दंडमानं fol. 52*b*; अथ विभागकालः fol. 55*b*; अथ विभाज्यं fol. 64*b*; अथ मुख्यगौणपुत्राः fol. 68*a*; अथ जारजानां विभागः fol. 71*a*; अथापुत्रधनविभागः fol. 72*b*;—इति संसृष्टिविभागः fol. 83*a*; इति भागानर्हाः fol. 84*a*; इति स्त्रीधनविभागः fol. 91*a*; इति ० दायभागः समाप्तः। अथाष्टादश दानानि fol. 93*a*; इति प्रतिभूविधिः fol. 103*b*; इति ० ऋणधान ० fol. 107*b*; इति ० निक्षेपः fol. 111*b*; इत्यस्वामिविक्रयः fol. 113*a*; इति संभूयसमुत्थानं fol. 116*a*; इति दत्ताप्रदानं fol. 118*a*; इति क्रीतानुशयः fol. 119*a*; इति विक्रीयसंप्रदानं fol. 120*b*; इत्यभ्युपेत्याशुश्रूषा fol. 124*a*; इति स्वामिपालविवादः fol. 129*b*; इति ० सीमाविवादः fol. 136*a*; इति ० दंडपारुष्यं fol. 140*b*; इति साहसं fol. 145*b*; इति स्तेयं fol. 149*a*; इति स्त्रीसंग्रहणं fol. 153*a*; इति स्त्रीपुंधर्माः। अथ प्रकीर्णकं fol. 154*a*.

It ends:

तर्के दुस्तर्कमेघः फणिपतिभणितिपाणिनीये प्रपंचे
न्याये प्रायः प्रगल्भः प्रकटितपटिमा भाट्टशास्त्रप्रघट्टे।
प्राभः प्राभाकरीये पथि मथितदुरंतांतवेदांतसिंधुः
श्रौते साहित्यमार्गे प्रवरतरगतिर्धर्मशास्त्रेषु यश्च॥
येनाकारि प्रौढटा वार्त्तिकस्य
टीका वान्या विंशतिग्रंथमाला।
श्रीरामांघ्र्योरर्पिता निर्णयेषु
सिंधुः शास्त्रे तत्वकौतूहले च॥
रामकृष्णसुतेनात्र कमलाकरशर्मणा।
तेन श्रमः कृतो यो ऽत्र तेन प्रीतो ऽस्तु राघवः॥

इति श्रीमच्छब्दवाक्यप्रमाणपारावारपारीणजगद्गुरुश्रीरामेश्वरभट्टसूरिसूनुनारायणभट्टात्मज[रामकृष्णभट्टसुत]श्रीकमलाकरभट्टकृतं विवादतांडवं समाप्तं॥ ० संवत् १८६४॥ लिखितंमगनिरामब्राह्मदेवशर्मणा॥

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas*, the following authorities are freely quoted: *Aparārka*, *Kalpataru*, *Jīmūtavāhana*, *Madanaratna*, *Mā-*

Digitized by Microsoft®

dhavīya, *Vijñāneśvara*, (*Smṛiti*)*candrikā*; also occasionally: *Govindarāja*, fol. 77*a*; *Gauḍadi-vyatattva*, fol. 7*a*; *Bhojarāja*, fol. 77*a*; *Medhātithi*, fol. 7*a*; *Ratnākara*, fol. 44*a*; *Viśvarūpa*, fol. 77*a*; *Śrīdhara*, fol. 65*b*; *Someśvarabhaṭṭa*, fol. 71*a*.

The author's *Nirṇayasindhu* was composed in 1611 A.D. For his place in the '*Bhaṭṭa* family of Benares,' see the pedigree in V. N. Mandlik's *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxvi.

For the author's *Vyavahāra-Kamalākara* (? the same work), commencing with the same introductory verse, and forming part of the author's Digest, called *Dharmatattva-Kamalākara*, see Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 504. [H. T. COLEBROOKE.]

1503.

2571. Foll. 153; size 13 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, towards the end of last century; nine lines in a page.

The same work. Apparently transcribed from the same MS. as the preceding one; unless, indeed, it be the original of it.

[MACK. COLL.]

1504.

2867. Foll. 75; folio; size 12½ in. by 8½ in.; European paper; Malayāḷma character; 19–21 lines in a page.

Vyavahāramālā, a manual of civil law (? by *Varadarāja*), much used in Malabar.

According to Burnell, *Dāyavibhāga*, introd., p. xiii., note, the work, which is partly in vernacular, was compiled in the last century.

It begins:

नमो ऽस्तु नरसिंहाय भक्तानुग्रहकारिणे ।
अजाय बहुरूपाय सर्गस्थित्यन्तकारिणे ॥
मनुमुख्यसरःसमुद्भवैः सुकुमारैः प्रसवैर्वचोमयैः ।
त्रिदिवाप्तिफलैर्नृपोचितां रचयामि व्यवहारमालिकां ॥

श्रीनारदः । मनुः प्रजापतिर्यस्मिन् काले राज्यमबूभुजत् ।
धर्मैकतानाः पुरुषास्तदासन् सत्यवादिनः ॥
तदा न व्यवहारो ऽभून्न द्वेषो नापि मत्सरः ।
नष्टो धर्मो मनुष्येषु व्यवहारे प्रवर्तितः ॥ °

Iti vyavahārāvalokanadharmaḥ, fol. 1*a*; *prāḍvivākadharmaḥ*, fol. 1*b*; *sabhāsabhyopadeśaḥ*, fol. 2*b*; *vyavahāralakshaṇam*, fol. 3*b*; *āvedanalakshaṇam*, ib.; *anāsādhyaprakaraṇam*, fol. 4*b*; *abhiyogavidhiḥ*, fol. 5*b*; *anuttaravidhiḥ*, fol. 6*b*; *dushṭalakshaṇam*, ib.; *hīnalakshaṇam*, ib.; *sandhiḥ*, fol. 7*a*; *sākshiprakaraṇam*, fol. 8*b*; *sākshidūshaṇam*, fol. 9*b*; *rājaśāsanalakshaṇam*, fol. 11*b*; *sallekhya-punarlekhya-dushṭalekhyaprakaraṇam*, fol. 12*a*; *dūshitalekhyaparīkshā*, ib.; *lekhyabalam*, ib.; *lekhyaprakaraṇam*, fol. 12*a*; *bhuktiḥ*, fol. 13*b*; *anyabhogavinyapavādaḥ*, fol. 14*b*; *vichinnabhoganirṇayaḥ*, ib.; *divyadeśavidhiḥ*, fol. 16*a*; *dhaṭavidhiḥ*, fol. 17*b*; *agnividhiḥ*, fol. 18*b*; *udakavidhiḥ*, fol. 19*b*; *vishavidhiḥ*, fol. 20*a*; *kośavidhiḥ*, fol. 20*b*; *taṇḍulavidhiḥ*, fol. 21*a*; *taptamāshavidhiḥ*, ib.; *phālavidhiḥ*, fol. 21*b*; *dharmavidhiḥ*, ib.; *śapathavidhiḥ*, fol. 22*a*; *nyāyavidhiḥ*, fol. 22*b*; *jayapatravidhiḥ*, ib.; *svatantra-paratantralakshaṇam*, fol. 23*b*; *deśācāraḥ*, ib.; *kriyābhedaḥ vyavahāramātṛikākāṇḍam samāptam*, fol. 24*b*;—*ṛiṇaprayogaḥ*, ib.; . . . *pratibhūvidhiḥ*, fol. 27*b*; *ṛiṇasya deyādeyavidhiḥ*, fol. 29*a*; *iti vyavahāramālāyām ṛiṇadānakramaḥ*, fol. 30*a*;—*vaṇigvidhiḥ*, fol. 32*b*; *ṛitvigvidhiḥ*, fol. 33*a*; *karshavidhiḥ*, ib.; *śilpinartakānām dravyavibhāgaḥ*, fol. 33*b*; *iti vyavahāramālāyām sambhūsamutthānākhyam vivādapadam*, ib.;—*dattapradānikam samāptam*, fol. 34*b*; *nityadāsyaprakāraḥ*, fol. 36*b*; *dāsyādhikāraṇam abhyupetyāśuśrūshā samāptā*, fol. 37*a*; *bhṛitasya dānādānavidhiḥ*, fol. 37*b*; *paṇyānuvṛittikālaḥ*, fol. 41*b*; *uktālābhakrayaḥ*, fol. 42*a*; *jātyādijñāpanam*, fol. 43*a*; *aprakāśataskaravidhiḥ*, fol. 45*a*; *sīmābhedadaṇḍavidhiḥ*, ib.; *taskaranigrahaṇavidhiḥ*, fol. 49*a*; *prakāśataskarāḥ*, fol. 50*a*; *pra-*

Digitized by Microsoft®

kāśataskaradaṇḍaḥ, fol. 50*b*; *vilakarshaṇavidhiḥ*, fol. 51*b*; *varṇādisteyadaṇḍavidhiḥ*, fol. 52*a*; *corāpahṛitadravyavidhiḥ*, fol. 52*b*; *steyāpavādaḥ*, fol. 53*a*; *sāhasadaṇḍaḥ*, fol. 54*b*; *daṇḍapārushyam*, fol. 55*b*; *saṃgrahaṇalakshaṇam*, fol. 56*b*; *veśyāgamādidaṇḍaḥ; iti vyavahāramālāyāṃ saṃgrahaṇavivādapadaṃ samāptam*, fol. 58*a*; *kanyādoshaḥ*, fol. 58*b*; *varaguṇaḥ*, fol. 59*a*; *vivāhalakshaṇam*, fol. 61*a*; *vibhāgakālaḥ*, fol. 62*a*; *pramītapitṛibhāgaḥ*, fol. 64*a*; *anekadhanavibhāgaḥ*, ib.; *asaṃskṛitasaṃskāraḥ*, fol. 64*b*; *avibhājyam*, fol. 65*b*; *strīdhanakṛityam*, fol. 66*b*; *punarbhūjātadāyādavidhiḥ*, ib.; *bhartṛilabdhastrīdhanavibhāgaḥ*, ib.; *aprajastrīdhanavibhāgaḥ*, fol. 67*a*; *strīdhanalakshaṇam*, fol. 67*b*; *vibhaktaśeshavibhāgaḥ*, ib.; *savarṇasamabhāgavibhāgavidhiḥ*, fol. 68*a*; *vibhaktāgatavibhāgaḥ*, fol. 68*b*; *putrātideśaḥ*, fol. 69*b*; *putranirvartanam*, fol. 70*a*; *pitṛidāyaḥ*, fol. 70*b*; *putradhanavibhāgas samāptaḥ*, fol. 71*a*; *saṃsṛishṭivibhāgaḥ*, fol. 71*b*; *vibhāganirṇayaḥ*, ib.; *vibhāgakṛityam, dayādavibhāgākhyaṃ samāptam*, ib.;—*nidhyadhigamaḥ*, fol. 74*b*.

It ends: मनुः ॥

एवं सर्वानिमान् राजा व्यवहारान्समापयन् ।
व्यपोह्य किल्बिषं सर्वं प्राप्नोति परमां गतिं ॥

व्यवहारमाला समाप्ता ॥ ० ॥

In the Whish collection of the Royal Asiatic Society there are two copies of this work, in the Malayālma character, a palm-leaf and a paper MS.

[Dr. Leyden.]

1505.

3145b. Foll. 141; size 17 in. by 10½ in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page; European paper and style.

Vivādasārārṇava, a Digest of civil law, compiled for Sir W. Jones, in 1789, by *Sarvoru Śarman*.

The work, which is divided into nine chapters (*taraṅga*), begins:

श्रीकालिका मंजुकपालमालिका
सृष्टिस्थितिध्वंसकटाक्षचालिका ।
आस्तां सदा सेवकवर्गपालिका
सच्चिन्मयी विघ्नसमूहदालिका ॥ १ ॥

इंलेशसुदेशार्णवभूसुधाकरो
दिशो यशश्चंद्रिकया प्रकाशयन् ।
अधीत्य शास्त्रं प्रतिभापयाद्य तत्
स्वया समस्तं स्वलिपौ युयोज यः ॥ २ ॥ ० ॥

अर्थं यथा शास्त्रमवेत्य शासितुं
प्रजाः सुधीर्मिस्तर योन्सभूपतिः ।
अजीजपत् स व्यवहारसाधको
ग्रंथः समस्तार्थमयो विरच्यतां ॥ ६ ॥

अध्येषितस्तेन तदाप्तवृत्तिर्
ग्रंथान्समालोच्य बहूंस्त्रिवेदी ।
सर्वोरुशर्मा विषयानुरूपं
विवादसारार्णवमातनोति ॥ ७ ॥

अथ प्रजापालनाधिकृतेन प्रजापरिपालनाय व्यवहारदर्शनं प्रत्यहं कर्तव्यं । इति संचिंत्य नृपतिः क्रतुतुल्यफलं पृथक् । ०

The following abstract is given by Colebrooke on the fly-leaf (to which the Sanskrit headings are here added).

Introduction—(weights). P. I.

I. ऋणादाननिरूपणं ॥ On Loans (interest, 4*b*; prohibited interest, 7*b*; pledges, 11*b*; sureties, 16*b*; payment, 19*b*; recovery, 25*b*). P. 3*b*.

II. उपनिध्यादिनिरूपणं ॥ On Deposits, etc. (rescission of purchase and sale, 30*b*, 31*b*; sale without ownership, 34*a*). P. 27*b*.

III. वेतनादानादिनिरूपणं ॥ On non-payment of wages or hire (hire and rent, etc., 41*a*; concerns among partners, 42*b*; subtraction of gift, 46*a*; breach of compact, 50*b*; duties of man and wife, 52*b*; disputes between master and herdman, 55*a*). P. 37*a*.

Digitized by Microsoft®

IV. दायभागनिरूपणं ॥ On Inheritance (partition among brothers, 62*b*; partible property, 66*a*; succession to the property of women, 69*b*; effects concealed and adopted sons, etc., 72*a*; son by slave, 77*b*; partition after reunion, 80*b*; disputed partition, 83*b*). P. 59*a*.

V. क्रियाबलाबलादिनिरूपणं ॥ On Contracts and jurisprudence (valid and invalid contracts, 84*a*; deed of gift, 84*b*; written precepts, 86*a*; decrees, 87*b*; judicial procedure, 88*b*; evidence, 95*b*; ordeal, 94*a*). P. 84*a*.

VI. लिखितादिप्रमाणनिरूपणं ॥ On written Documents and other proof (non-caption, 104*b*; oral evidence, 106*b*; incompetent witnesses, 107*b*). P. 102*b*.

VII. द्यूतादि ॰ ॥ On Gaming, etc. (slander, 112*b*, assault, 115*b*; theft, 118*b*; private stealing, 121*a*). P. 111*b*.

VIII. साहसादि ॰ ॥ On Violence (abduction of women, 130*a*). P. 125*b*.

IX. प्रकीर्णम् ॥ Miscellaneous fines, etc. P. 135*a*.

Appendix विभागपत्रं Partition Deed. P. 138*a*.

[H. T. Colebrooke.]

1506.

3145a. Foll. 116; size 17 in. by 10½ in.; well written, in Devanāgarī; 16–18 lines in a page; European paper and style.

Vivādārṇavasetu, a digest of Hindu law in 21 sections (*taraṅga*), compiled, for Warren Hastings, by the Paṇḍits: *Bāṇeśvara, Kṛipārāma, Rāma Gopāla, Kṛishṇajīvana, Vīreśvara, Kṛishṇacandra, Gaurīkānta, Kālīśaṅkara, Śyāmasundara, Kṛishṇakeśava* and *Sītārāma*.

The work begins:

विघ्नेषां शरणं नवांबुदरुचिः सङ्कक्चिंतामणिर्
यः प्रत्यूहतमोविनाशमिहिरः कीनाशभीनाशनः ।
संसारैकमहार्णवेऽतिपततां निस्तारबीजं नृणां
गोविन्दः कृपया सुरासुरगणैर्वंद्यश्विरं पातु नः ॥

चंडेशधारेश्वरविश्वरूपा मिताक्षराकारहलायुधौ च ।
श्रीकृष्णवाचस्पतिधर्मरत्नकृतस्तथा श्रीकरशूलपाणी ॥
गोविन्दलक्ष्मीधरतत्त्वकारा
आचार्यचूडामणिना च भट्टः ।
वाक्यानि चैषां सुविमृश्य कुर्मो
ग्रन्थं विवादार्णवभञ्जनाख्यं ॥
इह वाच्यानि वर्णादेः सृष्टिस्तद्धर्मनिर्णयः ।
राजप्रशंसा तच्छत्रमंत्रिदूतादिलक्षणं ॥
राजधर्म ऋणादानं वृद्ध्याधिविधिलग्नकाः ।
ऋणदानोद्ग्राहणयोर्विधिर्दायनिरूपणं ॥

It ends:

इति विद्वद्भिरचिते विवादार्णवसेतुके ।
तरंगो निधिदंडाद्यैरेकविंशो ऽत्र कीर्त्तितः ॥
बाणेश्वरकृपारामरामगोपालकृष्णजीवनाख्यैः ।
वीरेश्वरकृष्णचंद्रश्रीगौरीकांताभिधानैः ॥
सद्भिः कालीशंकरश्यामसुंदरकृष्णकेशवसंज्ञैः
सीतारामसंज्ञैश्च कृतो ग्रंथः स्फुरतु सभायां ॥
इत्यनेकविषयवासिविद्वद्वंदोपवर्णितः ।
विवादार्णवसेत्वाख्यो ग्रंथः संपूर्णतां गतः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1507.

37. Foll. 79; large 8vo; size 10 in. by 6 in.; indifferent Devanāgarī handwriting; eleven lines in a page.

Dharmaśāstrasaṃgraha, a portion of a digest of Civil law which was to have been compiled, for Colebrooke, by *Bāla Śarman Pāyaguṇḍa* (then eighty years of age), son of *Vaidyanātha* and *Lakshmī*, assisted by three other Paṇḍits, but was left incomplete.

It begins:

मंगलास्पदममंगलहारी मंगलेप्सुजनमंगलकारी ।
मंगलप्रदसुमंगलकीर्त्तिर्मंगलं दिशतु मंगलमूर्त्तिः ॥ १ ॥

काशी वः कुशलं करोतु कुरुतान्मंदाकिनी मंगलं
विश्वेशस्तनुमातनोतु तनुताच्छ्रीदंडपाणिः श्रियं ।
दुर्गा दुर्गगतिं धुनोतु सततं छिंद्याद्भवानी भयं
लोलार्कः सदुदर्कदो ऽस्तु भवतां स्यात्केशवः क्लेशहा ॥ २ ॥

Digitized by Microsoft ®

सर्वतंत्रार्थतत्त्वज्ञः परध्वांतनभोमणिः ।
इंगरेजकुलाब्धिग्लौरयाचितसुरद्रुमः ॥ ३ ॥
श्रीविश्वनाथसुदयापरिपूर्वलब्ध-
देशप्रजादिपरिपालनगीतकीर्त्तिः ।
ध्यौदार्यवीर्यश्रुतशास्त्रनयप्रवीणः
श्रीकोंपणी विजयते रणरंगधीरः ॥ ४ ॥
श्रीशं नत्वा श्रीनिवासी दाक्षिणात्यो निबंधकृत् ।
नागेशपादनिरतो वैद्यनाथात्मजः सुधीः ॥ ५ ॥
सुमनःकुलबुरुकसाहेबाल्लब्धजीविकः ।
लक्ष्मीसूनुर्भवान्यंबोविप्रद्वयविलेखकः ॥ ६ ॥
धर्मशास्त्रिमहादेवमनूदेवसहायकः ।
बालशर्मा ऽबालबुद्धिः पायगुंडोपनामकः ॥ ७ ॥
मन्वादिस्मृतिवाक्यानि प्राच्यवाचीनिबंधकान् ।
परिभाव्य व्यवहृतेः पदानां परिपूरणं ॥ ८ ॥ ° १२ ॥
तत्र तावत्सामान्यतो विशेषतश्च व्यवहारो निरूप्यते । °

इति व्यवहारसामान्यलक्षणं fol. 7*a*; ° व्यवहारविषयसामान्यलक्षणं fol. 9*a*; ° व्यवहारभेदप्रपंचनं fol. 15*a*; ° सभानिरूपणं fol. 18*b*; ° व्यवहारदर्शनकालः fol. 20*a*; ° व्यवहारदर्शनविध्यादि fol. 31*b*; ° देशाद्याचारदर्शनं fol. 38*a*; ° प्राड्विवाकनिरूपणं fol. 43*b*; ° सभ्यादयो निरूपिताः fol. 49*a*; ° स्मृत्यादिबलाबलं fol. 65*a*; ° व्यवहारदर्शिबलाबलं fol. 69*b*; ° प्रबलदृष्टयत्किंचिद्व्यवहारपरावृत्तिः॥ अथ गृहीतधनादेः परावर्तनं fol. 78*b*.

The MS. breaks off abruptly at the bottom of fol. 79*b*.

The margin of foll. 1 and 2 has the following note in Colebrooke's handwriting (with slight alterations of spelling):—

"1st May, 1800. The first sheets were received from *Bāla Śarma Pāyagunda* on this date.—This is little else but the *Vīramitrodaya* revised. As it is a scarce book and very little known, *Bālaśarma* and his pupil *Menudeva* did not suspect I could detect the plagiarism. But as *Mitra Miśra's* work is far better than the *Pāyagunda* is capable of producing himself, there is no reason to regret this imposition. I shall nevertheless pay him the promised reward and continue his monthly establishment until the work be completed and the reward be delivered to him. After the experience I have had, that no Pandit is capable (or adapted by his habits of thinking) to compile a digest in the form I require, I must now seriously set about compiling it myself. I shall take the arrangement of this compilation for the basis; because the publick have, no doubt, more confidence in the Pandits than in me. 3rd May, 1800. H. C."

[H. T. Colebrooke.]

1508–1510.

3141–3. Foll. 198, 107 and 251 resp.; size 17¾ in. by 11 in.; European paper and style; well written, in Devanāgarī; 18–27 lines in a page.

(*Vyavahāra-*) *Siddhānta-pīyūshā*, being two supplementary codes of Hindu Civil and Criminal law, with a commentary, compiled for Colebrooke by *Chitrapati Śarmun.*

It begins:

भुजंगमुखवायुना ज्वलितभालनेत्राग्निना
द्रवद्रजतवच्चलं यदुदरे ऽस्ति गंगाजलं ।
जटावलयमूर्जितं तदिह धूर्जतेः सर्वतः
सदास्तु जनतामुदे कनकभांडपिंगाकृति ॥ १ ॥
यत्कांता गिरिजा गणेशजननी गंगा जटायां विधुर्
भाले चक्षुषि मीनकेतुदहनः कोपप्रचंडानलः ।
राजत्कुंजरसारकृत्तिवसनो वक्षस्थले नागराट्
देवाराधितपादपद्मयुगलो देवो मुदे वो ऽस्तु सः ॥ २ ॥
देवमेकाक्षरं वंदे परमात्म स्वयंभुवं ।
नित्यं संतं हि सर्वज्ञं सर्वगं सर्वसंमृजं ॥ ३ ॥
न्याये धर्मधुरंधरस्य संप्रति महाधातुर्जगन्मंडले
गुणाधारभुवः स्वयं सुविदुषः श्रीश्रीपदश्रीमतः ।
कोलब्रूकवरस्य भव्यवचसा भूयो भृशं प्रार्थितः
श्रीमाञ्चित्रपतिः सुधीर्व्यवहृतेर्ग्रंथं विधत्ते मुदा ॥ ४ ॥
अथ ग्रंथमुखबंधः ।
योगीश्वरं याज्ञवल्क्यं संपूज्य मुनयो ऽब्रुवन् ।
वर्णाश्रमेतराणां नो ब्रूहि धर्मानशेषतः ॥
अत्र योगी संयमवान्°

Vol. I. has the colophon: इति सदासमादृतानेकविद्वज्जनसकलविद्याविद्योततान्तःकरणश्रीमन्नामस-हेनृकस्-कोलब्रुकसाहेबाज्ञया महोपाध्यायश्रीचित्रपतिशर्मविरचिते व्यवहारसिद्धान्तपीयूषे चतुर्थपरिच्छेदः समाप्तः । समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥

The second compilation (beginning with six introductory *ślokas*) follows closely the order

Digitized by Microsoft®

of the *Vyavahāramātṛikā*, as is stated in the beginning: अथ व्यवहारमातृकामभिधाय क्रमशः ऋणादानादीनि अष्टादश विवादपदानि निरूपयिष्यता प्रथमं तावदादौ ऋणादानाख्यमाद्यं विवादपदं निरूप्यते ॥

The third vol. ends: इति प्रकीर्णप्रकरणं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1511.

1225. Foll. 53; 4to; size 11 in. by 8 in.; fairly written, in the Bengalī character, towards the end of the last century; 16–22 lines in a page.

Dāyabhāga, *Jīmūtavāhana's* well-known treatise on the law of inheritance and partition, which forms the chief authority on the subject in the *Gauḍa* school of law.

This was evidently Colebrooke's hand-copy. It is corrected throughout, and references and other notes have been added by him in the margin.

A fly-leaf at the beginning contains a Sanskrit, and one at the end an English, list of contents.

There are several Indian editions of this work, the best of them, with seven commentaries, ed., for *Prasanna Kumār Tagore*, by *Bharatacandra Śiromaṇi* (Calc. 1863–66). There is also a translation of it by Colebrooke, in his 'Two Treatises on the Hindu Law of Inheritance' (1810, and several times reprinted since).

The author's age is uncertain; but if, as Mr. Rajkumar Sarvadhikari (Tajore Law Lectures, 1880, p. 402) has made probable, *Jīmūtavāhana* used the works of *Caṇḍeśvara* (1314 A.D.) and *Vācaspati Miśra*, and even refers to the latter under the designation of *Miśra*, he would have to be assigned to the 15th (or at latest, the beginning of the 16th) century, as he is quoted by *Raghunandana* and *Śūlapāṇi*. The formerly assumed connection, or even idendity, of the author with *Jīmūtavāhana*, the son of the mythic *Jīmūtaketu*, and reputed founder of the *Śilāhāra*, or *Śilāra*, dynasty of Tagara and the Konkan (Bhandarkar, Early History of the Dekhan, p. 92 seq.) has no foundation to rest upon.

[H. T. COLEBROOKE.]

1512.

1416. Foll. 69; size 13 in. by 4¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; nine lines in a page.

The same work; corrected throughout.

A leaf appended at the end contains an index of sections. [H. T. COLEBROOKE.]

1513.

1586. Foll. 52; size 17 in. by 5 in.; good Bengalī handwriting; European paper (watermark 1803); eight lines in a page.

A commentary on *Jīmūtavāhana's Dāyabhāga*, by *Śrīnātha Ācāryacūḍāmaṇi*, son of *Śrīkarācārya* (the preceptor of *Raghunandana*).

Printed in the Tagore edition. A fly-leaf at the end contains a list of contents.

For the same author's *Ācāracandrikā*, see no. 1648; his *Śrāddhacandrikā*, no. 1734.

Other works by him are *Kṛityatattvārṇava*, Rāj. Mitra, Notices, V., p. 257; II., 361; *Śuddhiviveka*, ib. VIII., p. 273.

Śrīnātha's son, *Rāmabhadra Nyāyālaṃkāra*, wrote another commentary on *Jīmūtavāhana's* treatise, likewise printed in the Tagore edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

1514.

338. Foll. 67; size 11¾ in. by 6 in.; good Bengalī handwriting; European paper; eleven lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Dāyabhāgaṭīkā, another commentary on the same work, by *Acyutaśarman* (*Cakravartin*).

It begins:

इन्दिरामन्दिरं नत्वा गोविन्दमजमव्ययं ।
टीका श्रीदायभागस्य क्रियते ऽच्युतशर्मणा ॥

ग्रन्थारम्भे विघ्नविघाताय इष्टदेवताकीर्तनरूपं मङ्गलं °

Not quite complete. The MS. ends abruptly: लिङ्गानुप्रधानमते ऽप्यावश्यकं त्विति वाच्यं द्रव्यत्वपर्वतत्वा-

Fol. 1*a* contains a list of the chapters.

On a fly-leaf Colebrooke notes that this commentator is nearly contemporary with *Raghunandana*, and that he quotes (*Śrīnātha*) *Ācāryacūḍāmaṇi* at fol. 47*a*, while he himself is quoted by *Maheśvara*, and his opinions criticised (without name) by *Śrī-Krishṇa*. The author also quotes his own commentary on the *Śrāddhaviveka*, fol. 11*b* (अत्रान्यदस्मत्कृतश्राद्धविवेकटीकायामनुसंधेयं). [H. T. Colebrooke.]

1515.

1498. Foll. 48; size 16½ in. by 5¼ in.; fairly written, in the Bengalī character, by two hands, at the beginning of the present century; 10 or 8 lines in a page.

Dāyabhāga-Siddhāntakumudacandrikā, a commentary on *Jīmūtavāhana's* manual, by *Acyutānanda-cakravartin*.

It begins: अपरे ब्रह्म शाश्वतमिति मनुनैव ब्रह्मावतारज्ञमुक्तमिति तद्वाचकं मनुपदमतः प्रसङ्गान्मङ्गलमाचरन्नर्थमाविष्करोति । मन्वादीति °

Printed in the Tagore edition.

A fly-leaf at the end contains an index of contents. [H. T. Colebrooke.]

1516.

162. Foll. 118; size 12 in. by 6 in.; well written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; eight lines in a page; European paper.

A commentary on the *Dāyabhāga*, by *Maheśvara-bhaṭṭāchārya*.

It begins:

नत्वा भगवतीं दुर्गां टीकां दुर्गार्थबुद्धये ।
कुरुते दायभागस्य भट्टाचार्यमहेश्वरः ॥

Printed in the Tagore edition.

A fly-leaf at the beginning of the volume contains the list of contents.

[H. T. Colebrooke.]

1517.

1123a. Foll. 113; size 12 in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, at the end of the last century; ten lines in a page; foll. 41 and 42 were probably lost and have been supplied by four leaves of European paper, in a more recent hand, which also supplied foll. 91–113.

Śrī-Krishṇa Tarkālaṃkāra's comment on *Jīmūtavāhana's* manual.

Printed in the Tagore and other editions.

[H. T. Colebrooke.]

1518.

1587c. Foll. 31; size 15½ in. by 5½ in.; fairly written, in the Bengalī character, in 1806 A.D.; eight lines in a page.

A commentary on the *Dāyabhāga*, ascribed to *Raghunandana*, son of *Harihara* (whose authorship is, however, suspected by Colebrooke).

It begins:

स्निग्धजीमूतसंकाशं नत्वा नारायणं प्रभुं ।
व्याख्यानं दायभागस्य कुरुते रघुनन्दनः ॥

विभागो ऽर्थस्येति विभागः °

Printed in the Tagore edition.

[H. T. Colebrooke.]

1519.

76A. Foll. 94; size 17½ in. by 11 in.; clear Bengalī handwriting; European paper.

Digitized by Microsoft®

Jīmūtavāhana's Dāyabhāga, with the commentaries of *Śrī-Krishṇa Tarkālaṃkāra, Acyutānanda, Śrīnātha, Maheśvara*, and *Raghunandana*.

Maheśvara's ṭīkā is discontinued from fol. 71*a*; and that of *Śrīnātha* from fol. 82*b*.

All these five commentaries are printed in the Tagore edition, besides those of *Rāmabhadra Nyāyālaṃkāra*, and *Krishṇakāntaśarman*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1520.

637a. Foll. 16; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; ten lines in a page.

[*Dāya-*]*Kramasaṃgraha*, a compendium of the law of inheritance, by *Śrī-Krishṇa Tarkālaṃkāra Bhaṭṭācārya*.

It begins:

जगदस्वापदद्वन्द्वमापदां क्षयसाधनं ।
विश्वकोटिविनिर्माणस्थितिसंहारकारणं ॥
निधाय हृदये दायाधिकारक्रमसंग्रहः ।
क्रियते पण्डितामोदी श्रीमच्छ्रीकृष्णशर्मणा ॥

A fly-leaf at the beginning of the MS. contains a list of contents.

The text of this treatise has been published, with an English translation, by P. M. Wynch, Calc. 1818; also the text, Calc. 1828.

[H. T. COLEBROOKE.]

1521.

1537. Foll. 44; size 11 in. by 4 in.; fairly written, in the Bengalī character; European paper (watermark 1805); 7 or 8 lines in a page.

The same treatise.

A *sūcīpatra* has been added at the end.

According to a note added to the colophon, the MS. belonged at one time to one *Candra Nārāyaṇa Śarman*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1522.

967b. Foll. 13; size 16 in. by 3½ in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; seven lines in a page.

Dāyatattva, a summary of the law of succession, by *Smārta Vāgīśvara*.

It begins:

नत्वेष्टदेवं शुभदं स्मार्तवागीश्वरः सुधीः ।
तत्त्वं तु दायभागस्य तनुते हितकाम्यया ॥

अथ दायभागः । तत्रानेकस्वत्वास्पदीभूतद्रव्यं दायस्तस्य तत्तद्व्यक्तिनिष्ठत्व विशेषोत्पत्तिहेतुर्व्यापारो भागः । तत्र विभाज्यं चादौ निरूपणीयं ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1523.

1587a. Foll. 19; size 17 in. by 5½ in.; well, and correctly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Dāya(bhāga)nirṇaya, the section on inheritance of the *Vivādanirṇaya*, by *Śrīkara-śarman*.

It begins: [(?).

श्रीरामचरणाम्भोजं ध्यात्वा श्रीकरशर्मणा ।
विविच्यते विवादेषु दायभागविनिर्णयः ॥

अथ दायभागनिर्णयः । दायभागो यावत्संबन्धिधनविभागः । मनुना । एष स्त्रीपुंसयोरुक्तो धर्मो वो रतिसंहितः । ०

अथ दायाधिकारिणः fol. 2*b*; स्त्रीधनं fol. 4*a*; भर्तृदायविशेषः ib.; इति स्त्रीधनाधिकारनिर्णयः fol. 4*b*; इति दौहित्राधिकारनिर्णयः fol. 5*a*; इति मात्रधिकारनिर्णयः fol. 5*b*; इति भ्रात्रधिकारनिर्णयः fol. 6*b*; अथोढाधनाधिकारिणः fol. 8*a*; अथाध्यावाहनिकधनविचारः fol. 9*a*; अथ स्त्रीश्राद्धाधिकारिक्रमः fol. 10*a*; अथ दायश्राद्धयोरधिकारिणः fol. 10*b*; अथ विभज्याविभज्यनिर्णयः fol. 11*a*; अथ पितृकृतविभागः fol. 12*a*; अथ जीवत्पितृकपैतामहधनविभागनिर्णयः fol. 13*b*; अथ मृतपितृकभ्रातॄणां विभागज्येष्ठस्य विंशोद्धारादिनिर्णयः fol. 15*a*; अथासवर्णभ्रातॄणां विभागनिर्णयः fol. 15*b*; अथ मृतपितृकसजातीयभ्रातृविभागः ib.; इति भ्रातृविभागनिर्णयः । अथ स्त्रीधनविभागः fol. 18*b*.

Digitized by Microsoft®

The last leaf contains a table of contents.

Besides *Dharmaśāstras* (including the *Paiṭhīnasisūtram*: 'स्वंच शुल्कं वरो गृह्णीयादिति' 'पैतृके विभज्यमाने दायादेभ्यः समो विभागः' fol. 15*a*; as also a metrical *Paiṭhīnasi*), the author quotes repeatedly the *Dāyabhāga*, the *Chandogapariśishṭa*, (*Vācaspati-*)*Miśrāḥ*; and once the *Madanapārijāta* (fol. 4*b*).

[H. T. COLEBROOKE.]

1524.

1587b. Foll. 32; size 15½ in. by 5½ in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; seven lines in a page.

The same treatise, here ascribed in the colophon to *Gopālapañcānana*. The MS. has, however, the same introductory couplet as the preceding one.

A MS. described in Rāj. Mitra's Notices, II., p. 352, begins, however:

श्रीकृष्णचरणाम्भोजं ध्यात्वा गोपालशर्मणा ।
वितन्यते विवादेषु दायभागस्य निर्णयः ॥

For the same author's *Vivādanirṇaya*, etc. ib. II., p. 352; III., p. 57.

The last leaf of the present MS. contains a table of contents in Devanāgarī.

[H. T. COLEBROOKE.]

1525.

1587d. Foll. 16; size 15½ in. by 3¾ in.; fairly written, in the Bengalī character, early in the present century; seven lines in a page.

Dāyabhāgavinirṇaya, a brief exposition of the Law of Inheritance, by *Kāmadeva*.

It begins:

नत्वा शिवपदद्वन्द्वं बुधानां हितकाम्यया ।
क्रियते कामदेवेन दायभागविनिर्णयः ॥

तत्र नारदः । विभागो ऽर्थस्य पित्र्यस्य पुत्रैर्यत्र प्रकल्प्यते ।
दायभाग इति प्रोक्तं तद्विवादपदं बुधैः ॥

पित्र्यस्येति पैतामहाद्यप्युपलक्षणं ०

It ends:

यद्येकजाता बहवः पृथग्धर्माः पृथक्क्रियाः ।
पृथग्धर्मगुणोपेता भवेयुस्ते ऽपि साक्षिणः ॥

इति दायभागविनिर्णयः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1526.

1595. Foll. 71; size 11½ in. by 4½ in.; good Bengalī handwriting; European paper (watermark 1804); eight lines in a page.

Dāyabhāgaviveka (also called *Dāyarahasya*), the section on Inheritance of the *Smṛitiratnāvalī*, by *Rāmanātha Vidyāvācaspati*. [A.]

It begins:

व्रजशिशुवृन्दवयस्यं सततमुपास्यं विरिञ्च्यादेः ।
वेदाविदितरहस्यं गिरिशनमस्यं नमस्यामः ॥ १ ॥

मन्वादिशास्त्रमवलोक्य मिथो विरुद्धं
यत्सर्वदेशि विदुषां मतमाकलय्य ।
दायस्य भागमधिकृत्य समाह किञ्चित्
श्रीरामनाथ इह तत्र रमन्तु सन्तः ॥

प्राचीनगौरवनिवारितधर्मशास्त्र
तत्त्वावरोधजनरञ्जनमत्यशक्यं ।
किन्तु प्रमाणपरतन्त्रधियां बुधानां
संतोषमात्रकृतये कृत एष यत्नः ॥

तत्र दायपदार्थमाह नारदः । विभागो०

It ends with the following four verses, the first of which (containing the date) is, however, omitted in MS. B.:

अङ्काद्रिशरशुभ्रांशुसंमिते शकवत्सरे ।
व्योमेषु वामनयना ननामाक्षरसन्तति (! thus corr. [MS.) ॥
निरवद्या सदा सर्वा विद्या यस्य पुरःसरी ।
श्रीवाचस्पतिना तेने तेनेदं तन्त्रमुत्तमं ॥

क्वचित्संक्षेपेण क्वचिदपि च काठिन्यकणतः
क्वचिद्विस्तारैर्वा भवत सुधियो नात्र विमुखाः ।
इदं सर्वं पूर्वापरमवकलय्यैव नितरां
अपेक्षां नोपेक्षां विदधतु भवन्तः समुचितां ॥

एषा सुवर्णतन्त्री सत्तर्कज्वलनदीपिता बहुधा ।
तान्त्रिककरावलम्बान्मधुरधुरधुरीणं ध्वनिं तनुतां ॥

Digitized by Microsoft®

इति श्रीरामनाथविद्यावाचस्पतिभट्टाचार्यविरचितः स्मृतिरत्नावल्यां दायभागविवेकः समाप्तः ॥

For the author's commentary on the *Amarakosha* (*Trikāṇḍaviveka*) see above, nos. 962-63. According to Prof. Aufrecht (Zeitsch. d. Deutsch. Morg. Ges., XXVIII., p. 123, the author mentions therein some other works composed by him, viz.: *Kātantrarahasya*, *Kāvyaratnāvalī*, *Jyotisha*(? *-rahasya*), *Līlāvatīrahasya*, *Śabdārtharahasya*, *Samayarahasya*, *Smṛitiratnāvalī*. For a commentary on *Mammaṭa's Kāvyaprakāśa* (*Kāvyaprakāśarahasya*), by him, commencing (like the *Trikāṇḍaviveka*) with the same *śloka* as the present treatise, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 182; for his *Saṃskārapaddhatirahasya*, ib., VI., p. 237.

According to the first of the concluding verses (if authentic), the present treatise would seem to have been composed in Śaka 1579 (1657 A.D.). This date does not, however, tally with that of the *Trikāṇḍaviveka*, as read by Prof. Aufrecht (viz. 1633 A.D.), unless, indeed, the *Smṛitiratnāvalī*, there mentioned, did not yet include this treatise, which is hardly likely. [H. T. COLEBROOKE.]

1527.

1559. Foll. 38; size 21½ in. by 3½ in.; indifferent, modern Bengalī handwriting; 8 or 9 lines in a page.

The same work [B.]

For another MS. of this work (which seems only to have the second of the four concluding verses, and is described there as a commentary on *Jīmūtavāhana's Dāyabhāga*) see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 154. [H. T. COLEBROOKE.]

1528.

2047A. Foll. 11 (the 7th of which is missing); size 10½ in. by 4¼ in.; indifferent, somewhat old Devanāgarī writing; 13–15 lines in a page.

Bhāgaviveka, a treatise on inheritance, in 92 *ślokas*, by *Bhaṭṭa Rāmajit*, son of *Śrīnātha*, with a commentary, called *Mitavādinī*, by the same author.

It begins: प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तये विशिष्टेष्टदेवतानुस्मरणलक्षणं मंगलमाचरति । कनत्कनकेति ॥

कनत्कनककिंकिणीझणझणायितैर्नृत्यतः
शिवं शिवशिशोर्नृणां ददतु पादपद्मक्रमाः ।
यदुच्छलितपांशुभिः स्नपितसर्वगात्रा जना
जयंति सगिरं गिरांपतिमपि स्वया विद्यया ॥ १ ॥

शिवशिशोर्हेरबालकस्य अत एव नृत्यतो गणपतेः पादपद्मक्रमाः ० ॥

कर्तव्यमर्थं प्रतिजानीते ।

मिताक्षरानुसारेण दायभागव्यवस्थितिः ।
वर्ण्यते सुखबोधाय सुमितैरक्षरैर्मया ॥ २ ॥

The treatise ends:

वाग्देवताचरणवारिजचिंचिरीकः (? l. °चंचरीकः)
श्रीश्रीपतिप्रणतिसंततिभिः कृतार्थः ।
श्रीनाथसूनुरकृताप्रकृतप्रहीणं
रामाभिधो धनविभागविवेकमेनं ॥ ९२ ॥

रामाभिधः श्रीनाथसूनुः एनं धनविभागविवेकं ग्रंथमकृत अकरोत् । कथं भूतः श्रीनाथसूनुः वाग्देवतायाः सरस्वत्याः चरणवारिजे पदकमले चिंचिरिको भ्रमरतुल्यः । पुनः कथं भूतः । श्रिया युक्तस्य श्रीपतये प्रणतिसंततयो नमस्कारा वलस्ताभिः कृतार्थः कृतकृत्यः। किंभूतं धनविभागविवेकं । अप्रकृतेनाप्रस्तुतेनानुपयोगिना अर्थेन प्रहीणं रहितं । उपयुक्तार्थमात्रमुक्तमित्यर्थः ॥

वचनार्णवमालोड्य मुनीनां मितवादिनी ।
स्वविभागविवेकस्य टीका रामजिता कृता ॥

पुष्करिणी मितवादिन्येषा पार्श्वे मिताक्षरासिंधोः ।
सज्जनमनोमरालाः खेलंत्वस्यां तु निःशंकं ॥

इति श्रीभट्टरामजिद्विरचिता भागविवेकटीका मितवादिनी समाप्ता ॥

The missing leaf contained *ślokas* 50–59.

[GAIKAWAR.]

Digitized by Microsoft®

1529.

1386c. Foll. 18; size 13¾ in. by 3¼ in.; fairly good, modern, Bengalī handwriting; 5 or 6 lines in a page.

Dāyabhāgasiddhānta, a treatise on succession, by (*Śrīdhara?*) *Balabhadra Tarkavāgīśa-Bhaṭṭācārya.*

It begins:

प्रणम्य परमात्मानं सृष्टिस्थित्यन्तकारकं ।
करोति दायसिद्धान्तसंग्रहं श्रीधरः सुधीः ॥

तत्र दायभागः (l. °गे) निरूपणीये प्रथमं दायो निरूप्यते। तत्र देवलः। पितर्युपरते पुत्रा विभजेयुर्धनं पितुः । °

The second half of the introductory *śloka* is a correction, the original text having been daubed over.

Colophon: इति श्री बलभद्रतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचितदायभाग[सिद्धान्त suppl. in marg. by a different hand]: समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1530.

1278b. Foll. 55; size 13 in. by 4½ in.; legibly written, in the Bengalī character; 8, sometimes 9, lines in a page.

Vivādacandrikā, a treatise on points connected with the law of gifts and inheritance, by *Anantarāma Vidyāvāgīśa.*

It begins:

प्रणम्य गोविन्दपदाम्बुजद्वयं
मन्वादिवाक्यानि विमृष्य चादरात् ।
सतां प्रमोदाय विवादचन्द्रिकाम्
अनन्तरामस्तनुते सुतन्त्रिकां* ॥

त्यागस्य लक्षणं तत्र यागादिलक्षणं तथा ।
अदेयमथ देयं च तथा दत्तमदत्तकं ॥

दायभागादिकं चैव विभागकालनिर्णयं ।
पितृकृतविभागं च भ्रातृभागमतः परं ॥

अनधिकारिणस्तत्र विभाज्यमविभाजकं ।
प्रोषितागतभागं च विभागं निह्नुतस्य च ॥

एकजातानुलोमोढासुतानां भागकल्पनं ।
संसृष्टानां विभागं च भागसंदेहनिर्णयं ॥

स्त्रीधनं स्त्रीधनांशार्हं मृतधनाधिकारिणः ।
भोगेन स्वत्वजननं दासांश्चापि विशेषतः ॥

विद्वज्जनमतं सम्यग् ज्ञात्वा वक्ष्यामि सन्मुदे ॥

अथ त्यागलक्षणं । स्वस्वत्वध्वंसफलको न ममेदमिति संकल्पात्मकस्त्यागः। स तु यागदानहोमविक्रयविनिमयोपेक्षाभेदात् षड्विधः । उत्सर्गाख्यः सप्तमस्त्याग इति मिश्राः । °

Fol. 9*a*: अथ दायभागः। तत्र नारदः। विभागो ऽर्थस्य पित्र्यस्य पुत्रैर्यत्र प्रकल्प्यते । दायभाग इति प्रोक्तं तद्विवादपदं बुधैः ॥ पित्र्यस्य पितृसंबन्धाल्लभ्यस्यार्थस्य धनस्य °

It ends: रत्नाकरस्मार्तभट्टाचार्यप्रभृतयो ऽप्येवमिति शिवं ॥

नानानिबन्धाखिलमौनभाषितान्
आलोक्य सारार्थकृतातिसंग्रहः ।
अनन्तरामो वितताम यत्नतो
मनीषिमोदाय विवादचन्द्रिकां ॥

श्रीमतानन्तरामेण विवृतं संशयप्रणुत् ।
वेदितव्यं सुधीभिस्तन्नानाग्रन्थफलोदयं ॥

इति श्रीअनन्तरामविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचिता विवादचन्द्रिका समाप्ता ॥ शकाब्दाः १७१४ ॥

Śūlapāṇi's commentary on *Yājñavalkya* is quoted several times.

For another *Vivādacandrikā*, by *Rudradhara Mahāmahopādhyāya*, see Rāj. Mitra, Notices, VIII., p. 271.

[H. T. Colebrooke.]

1531–1534.

1767–1770. Foll. 230, 206, 196 and 310 resp.; size 16 in. by 9¾ in.; Bengalī character; 19–26 lines in a page.

Vivādabhaṅgārṇava, the original of Colebrooke's Digest of Hindu Law on contracts and successions, compiled by *Jagannātha Tarkapañcānana*, son of *Rudra Tarkavāgīśa.*

* Of this *śloka* only the first eight syllables (to दा) are original, the remaining portion of the original having been daubed over and the above written on it.

Digitized by Microsoft®

It begins:

देवेशभूतेशदिनेशविघ्न-
राजान्नमस्कृत्य गिरीन्द्रकन्याम् ।
गुरून् मुनीन् ग्रन्थकृतो ऽतिमान्यान्
भूपाज्ञया ग्रन्थमहं करोमि ॥ १ ॥
विवादभङ्गार्णवनामधेयं
वेषद्वयुक्तं (l. वैशद्य °) बहुविस्तृतं च ।
सद्वीपरत्नं नृपधीरहृद्यं
रौद्रिर्जगन्नाथ इति प्रसिद्धः ॥ २ ॥
क्व मे बुद्धिर्जीर्णनौका क्व शास्त्रं दुर्गमाम्बुधिः ।
प्रभ्वनुग्रह एवैतत्तरणे शरणं तया ॥ ३ ॥
राधाकान्तः सुविद्यो विमलदृढमतिः श्रीगुरुः सप्रसादः
श्रीरामो मोहनान्तो निधिरपि परगो रामतः श्रीघनश्च।
श्यामान्तः श्रीलगङ्गाधर इति विदितो यत्नवान् शिष्यवर्गः
कुर्यात्तत्कार्यसिद्धिं नृपबुधरमणीं निश्चयो मे विशङ्कः
[॥ ४ ॥ °
धर्मशास्त्रेषु यत्प्रोक्तं ऋणादानादि सूरिभिः ।
व्याख्यातं च तथा पूर्वैर्ग्रन्थकृद्भिः सुबुद्धिभिः ॥ ६ ॥
आलोच्य तेषां व्याख्यानि गूढार्थानि मनीषया ।
गुरूपदेशात्सर्वं तत् सुविचिन्त्य निरुच्यते ॥ ७ ॥
अथ ऋणादानं । तत्र नारदः °

The work is divided into four chapters, viz.:

I. *Riṇādānadvīpa*, in 9 *ratnas*.
II. *Nikshepādidvīpa*, in 9 *ratnas*.
III. *Bhṛityādidvīpa*, in 7 *ratnas*.
IV. *Pārushyādidvīpa*, in 1 *ratna*.
V. *Dāyabhāgadvīpa*, in 9 *ratnas*.

Vol. I. contains the first, and *ratnas* 1 and 2 of the second, *dvīpa*; Vols. II. and III. contain the fifth *dvīpa*; Vol. IV. contains the *dvīpas* II. 3–9; III. and IV.

Colophon: परिच्छेदातीताखिलविद्याधारापरिशीलनविमलीकृतपालधिकुलप्रसूतजाह्नवीसमलंकृतत्रिवेणीनिलयश्रीरुद्रतर्कवागीशभट्टाचार्यात्मजश्रीजगन्नाथतर्कपञ्चाननकृते विवादभङ्गार्णवे पञ्चमे दायभागद्वीपे ऽतिशोभान्वितेन्द्रनीलरत्नं नवमं॥ समाप्तो ऽयं पञ्चमद्वीपः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1535.

3144a. Foll. 27; size 17½ in. by 10½ in.; large, clear Devanāgarī writing; fourteen lines in a page; European paper and style.

Extracts from various writers relating to the law of inheritance (*Rikthavibhāgaprakaraṇa* or *Prakīrṇa-Dāyabhāga*); viz. from *Yājñavalkya*, foll. 1–3; *Nārada* (chapt. 13), foll. 4–8; *Manu*, foll. 9–17; *Vishṇu* (chapt. 16–18), foll. 18–22; and *Vāsishṭha* (chapt. 17).

[H. T. Colebrooke.]

1536.

3144c. Foll. 29; same size; Devanāgarī character.

Indexes to the preceding extracts, and similar ones for *Vṛihaspati*, *Kātyāyana*, *Vyāsa*, *Āpastamba*, *Gautama*, *Śaṅkha-Likhita*, *Devala*, *Baudhāyana*, *Hārīta*, *Vṛiddha-Manu*, *Vṛihan-Nārada*, *Vṛihad-Yājñavalkya*, *Smṛitisaṃgraha*, (*Nānāmuni*), *Vṛihad-Vishṇu*, *Vṛiddha-Śātātapa*, *Vṛihad-Vaśishṭha*, *Vṛiddha-Prajāpati*, *Uśanas*, *Yama*, *Paiṭhīnasi*, *Laukākshi*, *Saṃvarta*, *Daksha* and *Jāvāli*;—with references, arranged in vertical parallel columns, to the passages where they are commented upon, in the *Ratnākara*, *Vīramitrodaya*, *Dāyabhāga*, *Dāyatattva*, *Mitākshara*, *Vivādacintāmaṇi*, *Vivādacandrikā*, *Smṛiticandrikā*, *Madanapārijāta*, *Kalpataru* and *Smṛitisāra*.

[H. T. Colebrooke.]

1537.

3144b. Foll. 12; same size; Bengalī character; European paper and style.

Indexes to the chapters of the following works:—*Dāyabhāga*, *Dāyatattva*, *Mitāksharā*, *Vīramitrodaya*, *Vivādaratnākara*, *Vivādacandra*, *Vivādacintāmaṇi*, *Smṛitisāra*, *Smṛiticandrikā*, *Madanapārijāta* and *Kalpataru*.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1538.

861. Foll. 62; size 12 in. by $6\frac{1}{2}$ in.; clear Bengalī handwriting; seven lines in a page; European paper.

Svatvavicāra (*Svatvarahasya*), a treatise on the theory of property, by an unknown author.

It begins: अथ स्वत्वं निरूप्यते। तत्र चैत्रस्येदं धनं न मैत्रस्येत्यादिप्रत्ययात् स्वत्वं पदार्थविशेष इति बहवः। ममेदमिति ज्ञानविशेषजन्यसंस्कार इति तु नव्याः। तत्र स्वत्वं प्रति क्वचित् क्रयणस्य क्वचित् प्रतिग्रहस्य क्वचित् पूर्वाधिकारिणः मरणस्यासग्रहणपातित्यानां °

इति ज्ञानस्य स्वत्वव्यञ्जकत्वे मीमांसाविरोधः॥ fol. 5*b*; इत्येककर्तव्यमिति संक्षेपः॥ fol. 4*b*.

From fol. 9*b* a new paging begins: अथ स्वत्वविचारः॥ स्वत्वं तावत् स्वत्वमुत्पन्नं स्वत्वं विनष्टं तव स्वं मम स्वं देवस्वं ब्रह्मस्वमित्यादि प्रतीतिसिद्धं पदार्थान्तरं। °

सामुदायिकांशिकस्वत्वविचारः fol. 43*b*.

It ends: सकलतान्त्रिकसिद्धस्यासति बाधके त्यागानौक्त्यादिति दिक्॥ इति त्यागस्वत्वनिर्वहनं॥ इति स्वत्वरहस्यं समाप्तं॥

[H. T. Colebrooke.]

1539.

637b. Foll. 26; size 16 in. by 5 in.; well written, in the Bengalī character, early in the present century; eight lines in a page.

Dattakamīmāṃsā, an original treatise on the law of adoption, by *Nanda Paṇḍita* (also called *Vināyaka Bhaṭṭa*), son of *Rāma Paṇḍita* (*dharmādhikārin*).

It begins:

अभिनन्द्य जगद्वन्द्यपदद्वन्द्वविनायकं।
पुत्रीकरणमीमांसां कुरुते नन्दपण्डितः॥

This excellent treatise has been several times printed in India, and translated into English by J. C. C. Sutherland (1814, and reprinted).

Regarding the author's age, and genealogical relations, see no. 1342.

[H. T. Colebrooke.]

1540.

1258b. Foll. 56; size 9 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1799 A.D.; nine lines in a page.

The same work. [H. T. Colebrooke.]

1541.

77b. Foll. 13; size 17 in. by 6 in.; well written, in the Bengalī character, at the beginning of this century; eight lines in a page.

Dattakacandrikā, another much esteemed treatise on Adoption, by *Śrī Kuvera*.

It begins:

चन्द्रिकानुक्तसंजातसंशयध्वान्तचन्द्रिका।
चन्द्रिकालानुभावेन कृता दत्तकचन्द्रिका॥
मन्वादिवाक्यविवृतेषु विवादमार्गे-
ष्वष्टादशस्वपि मया स्मृतिचन्द्रिकायां।
कल्पुक्तदत्तकविधिर्न विवेचितो यः
सर्वः स चात्र विततो विवृतो विशेषात्॥

It ends:

रम्यैषा चन्द्रिका दत्तपद्धतेर्देशिका लघुः।
मनोरमा सन्निवेशैरङ्गिनां धर्मतारणिः॥

इति महामहोपाध्यायश्रीकुवेरकृता दत्तकचन्द्रिका समाप्ता॥

The text of this treatise has been repeatedly printed in India; with a commentary (*Bālavibodhinī*) by *Bharatacandra Śiromaṇi*, Calc. 1857. It has also been translated (along with the preceding work) by J. C. C. Sutherland (1814, and reprinted), who identifies the author with *Devāṇḍa Bhaṭṭa*, the famous author of the *Smṛiticandrikā*. This view is, however, justly contested by V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxiii., who holds that the author must have been a Bengal lawyer, and that the *Smṛiticandrikā* referred to in the introduction must be a different work from that by *Devaṇṇa Bhaṭṭa* (there being, indeed, several works of that name). The *Vyavahārakāṇḍa* of our *Smṛiticandrikā*, no doubt, begins (after

Digitized by Microsoft ®

some preliminary remarks on *vyavahārasvarūpa*) with an enumeration, acc. to *Nārada*, of the eighteen divisions of Civil Law referred to in the introduction above; but this is a very common and natural feature of works on *Vyavahāra* (cf. *e.g.* the *Vyavahāramayūkha*).

The curious theory that the first and last syllables of the two lines of the concluding verse are intended to form a cryptogram of the author's real name (*Raghumaṇi*) is not approved of by *Bharatacandra*. In Prof. Oppert's Lists of S. MSS., the *Dattakacandrikā* (*Dattacandrikā*) is seven times attributed to *Nanda Paṇḍita*, once to *Kubera*.

[H. T. Colebrooke.]

1542.

77a. Foll. 11; size 17 in. by 6 in.; good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Dattakadīdhiti, another manual of the same subject, by *Ananta Bhaṭṭa*.

It begins:

श्रुतिस्मृतिपुराणादि मीमांसान्यायविस्तरं ।
विचार्यानन्तभट्टेन क्रियते दत्तदीधितिः ॥

तत्रादौ दत्तके ग्राह्याग्राह्यविवेचनं । तत्र शौनकः ।

ब्राह्मणानां सपिण्डेषु कर्तव्यः पुत्रसंग्रहः ।
तदभावे ऽसपिण्डेषु अन्यत्र तु न कारयेदिति ॥

अत्र च सपिण्डेष्वपि भ्रातृपुत्रो मुख्यः । तदलाभे सगोत्रः सपिण्डो ऽपि यः कश्चित् । तदभावे ऽसगोत्रः सपिण्डः । तदभावे ऽसपिण्डो ऽसगोत्रो ऽपि ।

It ends: इति दायादनिर्णयः । दत्तकपुत्र्या अपि स्वीकार उक्तविधिना कार्यः । वक्ष्यामि पुत्रसंग्रहमित्यादिगतपुत्रपदस्य पुमानपुत्र इत्यादिविवक्षाभावात् । इतिहासपुराणेषु कुन्त्या दत्तकोक्तेश्च पत्न्यभावे सापि कथं लभते दुहितृत्वादिति शिवं ॥

सतां संतोषसिद्ध्यर्थमिति दत्तकदीधितिः ।
अकार्यनन्तभट्टेन तेन तस्य मुदे ऽस्तु सा ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीमदनन्तभट्टविरचिता दत्तकदीधितिः संपूर्णा ॥

Whether there is any connection between this author and *Anantadeva* (son of *Āpadeva*)—also called *Ananta Bhaṭṭa* (Hall, Contrib. towards an Index, p. 186)—author of the *Smṛitikaustubha* (*Saṃvatsaradīdhiti*, *Vyavahāradīdhiti*, etc. see above, nos. 1475–80), as the coincidence of name and of title of works might lead one to suppose, is not clear.

In the Bengal Asiatic Society's Catalogue (1838), p. 29, *Anantarāma* (see above, no 1530) appears as the author of a *Dattakadīdhiti*.

[H. T. Colebrooke.]

D. Works on Sacred Law (Ācāra).

1543.

1154. Foll. 156; size 9½ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of 1797 A.D.; nine lines in a page.

Smṛityarthasāra, an original treatise on religious observances, by *Śrīdhara*, son of *Nāgavishṇu Bhaṭṭa*.

The work consists of two adhyāyas, treating of *ācāra* and *prāyaścitta* respectively.

It begins (slightly corrected by other MSS.):

गणेशब्रह्मविष्ण्वीशान् वाङ्मयान् लोकपान् ग्रहान् ।
दुर्गां मन्वादिकान्नत्वा विख्यातांश्च सदा गुरून् ॥ १ ॥
श्रीकंठश्रीकराचार्यैः श्रुतिस्मृतिपुराणगैः ।
स्मृतिशास्त्रैरनेकेषु विप्रकीर्णेष्वनेकधा ॥ २ ॥
अनुष्ठानुपकारार्थं स्मृतिच्छिद्रं प्रयत्नतः ।
पुराणन्यायमीमांसासांगवेदैः प्रपूरितं ॥ ३ ॥
कामधेनौ प्रदीपे ऽब्धौ कल्पवृक्षलतादिषु ।
शंभुद्रविडकेदारलोल्लटाद्यैश्च भाषितं ॥ ४ ॥
मन्वाद्यनेकस्मृतिषु व्याख्यातृप्रतिपादितं ।
स्मृत्यर्थसारं वक्ष्यामि सुखानुष्ठानसिद्धये ॥ ५ ॥
प्राची दिशामनुक्तौ स्यादुदीचीशानदिक्तथा ।
तिष्ठत्वप्रह्वतानुक्तावासीनत्वं च कर्मसु ॥ ६ ॥ ° १३ ॥
श्रौतेषु सर्वशाखोक्तं सर्वस्यैव यथोचितं ।
स्मार्तं साधारणं तेषु ग्राह्यं श्रौतेषु कर्मसु ॥ १४ ॥

Digitized by Microsoft®

सामयाचारिका धर्मा जातिदेशकुलोद्भवाः ।
ग्रामाचाराः परिग्राह्या ये तु विध्यविरोधिनः ॥ १५ ॥
युगधर्माः परिग्राह्याः सर्वत्रैव यथोचितं ।
यत्कृते दशभिर्वर्षैस्त्रेतायां हायनेन तत् ॥ १६ ॥ ° २३ ॥
कलौ युगे त्विमान्धर्मान्वर्ज्यानाहुर्मनीषिणः ॥ २४ ॥

विप्रक्षत्रियविट्शूद्राश्चत्वारो वर्णाः । तत्र विप्रक्षत्रियवैश्या द्विजाः [त्रिजाश्च om. B.]। तेषां मातुः प्रथमं जन्म। उपनयनं द्वितीयं जन्म। तृतीयं यज्ञदीक्षाया उत्तमं जन्म। स्त्रीणां विवाह उपनयनस्थाने। द्विजानां गर्भाधानादिका अंत्येष्ट्यंताः क्रिया मंत्रतः कार्याः ॥ तत्र संस्काराः। गर्भाधानपुंसवनानवलोभनसीमंतजातकर्मनामकरणनिष्क्रमणान्नप्राशनचौलोपनयनसावित्री - व्रतवेदाब्दव्रतारण्यकव्रतानि। इत्यावश्यकाः षोडश प्रधानाः संस्काराः। °

The present MS. is far from correct.

Fol. 18*b*: अथाह्निकमुच्यते ॥ तत्र प्रभाते उत्थायेष्टदेवं मनसा नत्वा तदहःकृत्यं स्मृत्वा संध्योपासनं कुर्यात्। तत्र मूत्रपुरीषोत्सर्गमेवं कुर्यात्। अथानस्पत्यायाज्ञिकशुष्ककाष्ठतृणपर्णादिकं गृहीत्वा गत्वा शिरः प्रावृत्य निवीतं पृष्ठतः कंठलंबितं धृत्वा एकवस्त्रश्चेत्कर्णे [दक्षिणे] च निधानं दिगनवलोकनं कृत्वा काष्ठाद्यंतर्धानं कुर्यात् °

Fol. 16*a*: अथ शौचविधिः ॥

शौचे यत्नः सदा कार्यः शौचमूलो द्विजः स्मृतः ।
शौचाचारविहीनस्य समस्तं कर्म निष्फलं ॥

शौचं च द्विविधं प्रोक्तं बाह्यमभ्यंतरं तथा ।
मृज्जलाभ्यां स्मृतं बाह्यं भावशुद्धिस्तथापरं ॥

गृहीतशिश्न उत्थाय मृद्भिरभ्युद्धृतैर्जलैः ।
गंधलेपक्षयकरं शौचं कुर्यादतंद्रितः ॥ °

Fol. 17*a*: अथाचमनविधिः ॥ तत्र पादौ हस्तौ प्रक्षाल्य यज्ञोपवीती पादौ भूमौ प्रतिष्ठाप्य निबद्धकच्छशिखः पुंडरीकाक्षमिष्टदेवं स्मृत्वा प्रकृतिस्थलफेनबुद्बुदरहितं संहतांगुलिपाणिनांबु गृहीत्वांगुष्ठकनिष्ठाभ्यां मुक्त्वा शेषं वीक्षितं ब्रह्मतीर्थेन त्रिश्चतुर्वा समाहितः पिबेत्। कायेन तीर्थेन वा पिबेत्। दैवेन वा पिबेन्न पित्र्येण कदाचन। °

Fol. 21*a*: अथ दंतधावनविधिः ॥

प्रातर्भुक्त्वा च (प्रातरुत्थाय v. l.) शुद्ध्यर्थं कर्तव्यं दंतधावनं ।

प्राङ्मुख ईशानाभिमुखो दक्षिणं बाहुमुद्धृत्यांतर्जानुक[र]-उपविश्य तिक्तकषायकटुकसंबंधि(सुगंधि v. l.)कंटकिक्षीरवृक्षगुल्मलेत्यादीनामेकेन प्रक्षालितेन वाग्यतो दंतान्धावयेत्। °

Fol. 40*a*: इति स्मृत्यर्थसारे आचारप्रकरणं ॥ कामधेनौ प्रदीपे ° as above, vv. 4, 5 ॥ अथ श्राद्धविधिरुच्यते। °

Fol. 63*b*: इत्यादिस्मृत्यर्थसारे आह्निकं समाप्तं ॥ कामधेनौ ° two verses as above ॥ आह्निकं विधिं समाप्येदानीं द्रव्यशुद्धिरुच्यते ॥ विण्मूत्रशुक्ररक्तवसामज्जासुरामद्यान्यंतोपहतिकारणानि तथोच्छिष्टं शूद्रेण सूतकीभिर्द्विजैरस्पृश्यं काकादिनास्पृश्यं श्वविड्वराहादिपशुभिश्च स्पर्शनमल्पोपहतिरुच्यते। °

Fol. 92*b*:

संन्यासस्य विधिं सम्यक् प्रवक्ष्याम्यनुपूर्वशः ।
गोविंदराजस्य मतं बोधायनमतं तथा ॥

एकोद्दिष्टविधानेन कुर्याच्छ्राद्धानि षोडश ।
अग्निमान्पार्वणेनैव विधिना निर्वपेत्स्वयं ॥ °

Fol. 95*a*; इत्यादिस्मृत्यर्थसारे आशौचप्रकरणं ॥ अथ प्रायश्चित्तान्युच्यंते ॥ तत्र पापिनामचीर्णप्रायश्चित्तानां नरकभोगांते कर्मविपाकाः स्युः। त उच्यंते। °

The work thus consists of mixed prose and verse (entirely *anushṭubh śloka*); prose, however, greatly predominating in the latter part of the work.

It ends: इत्यादिस्मृत्यर्थसारे सर्वप्रायश्चित्तविधिः ॥ सर्वत्रानुक्तनिकृतौ कृच्छ्रातिकृच्छ्रचांद्रायणानि ॥ ° (three lines) वाग्यमलोपे विष्णुस्मरणं शिवस्मरणं। अज्ञानन्यूनसंपूर्णार्थमच्युतस्मरणं शंभुस्मरणं वा कार्यं।

यस्य स्मृत्या च नामोक्त्या तपोयज्ञक्रियादिषु ।
न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो वंदे तमच्युतं ॥

अज्ञानादथवा लोभात् प्रच्यवेताध्वरेषु यत् ।
स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिः ॥

इति वचनात्॥ इति श्रीधराचार्येण श्रुतिस्मृतिविदा विरचितः स्मृत्यर्थसारः संपूर्णतामव्रजत् ॥

Quotations are very rare in the work. The authorities mentioned in the introductory verses 4 and 5 are nowhere again referred to, except that the verses themselves are repeated several times. Otherwise, only the following quotations have been met with: *Ādityapurāṇa*, fol. 150*a*; *Chandogyagṛihya*, 34*a*; (*bhagavān*) *Baudhāyanaḥ* (*śloka*), 94*b*, 95*a*; *Yājñavalkya*,

Digitized by Microsoft®

98*a*; *Smṛitisaṃgrahakāra*: इति पार्वणश्राद्धं सर्वं संग्रहकारमताल्लिखितं a prose summary, 48*b*; अथ संग्रहकारस्मृतिः (!), 42*a*; इति संग्रहस्मृतिः 43*a*.

As the *Smṛityarthasāra* is quoted in the *Madanapārijāta*, it cannot have been composed later than about the middle of the 14th century.

The work (apparently a digest) usually cited as *Śrīdharīya* must be a different work both from the present treatise (which, however, may only be the first part of a larger work, see the colophons, foll. 63*b*, 95*b*, 155*b*) and from *Śrīdhara's Jaṭamallavilāsa* (nos. 1593-94).

Acc. to Prof. Bhandarkar, Report for 1883-84, p. 46, the *Smṛityarthasāra* is quoted in *Hemādri's Śrāddhaprakaraṇa*, 'with an unfavourable criticism on it by the author of the *Smṛiticandrikā*,' so that *Śrīdhara* must have lived before the 13th century.

[H. T. Colebrooke.]

1544.

255. Foll. 129; size 11½ in. by 6¼ in.; well written, in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; 11 or 12 lines in a page.

Smṛityarthasāra.

This is a more accurate copy, but a considerable number of leaves have been more or less injured on the left hand side.

The first three introductory *ślokas* are wanting in this MS. The work ends on fol. 127*a*, the remaining four pages being occupied with a list of contents (*anukramaṇikā*); at the end of which there are two *ślokas* partly torn away, the second of which runs thns (cf. no. 1547):

इदं स्मृत्यर्थसाराख्यं विश्वाचार्यसूनुना (!) ।
यज्वना श्रीधराचा– – – – – –विदा कृतं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1545.

1696a. Foll. 137; size 9½ in. by 3¾ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1788 A.D.; ten lines in a page.

The same work.

This MS. has likewise the *anukramaṇikā* at the end (from fol. 134*b*), but without the two concluding verses. [H. T. Colebrooke.]

1546.

166. Foll. 104; size 12¼ in. by 4¼ in.; indifferent Devanāgarī writing, of the end of last century; eleven lines in a page.

The same work.

This MS. omits the first three introductory verses. [H. T. Colebrooke.]

1547.

2006. Foll. 145; size 8½ in. by 3¾ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page; European paper.

The same work.

This copy omits the 2nd and 3rd introductory verses.

At the end of the treatise, it reads as follows (fol. 140*a*):

इमं स्मृत्यर्थसाराख्यं नागविष्णवार्यसूनुना ।
यज्वना श्रीधरार्येण श्रुतिस्मृतिविदा कृतं ॥
धर्मशास्त्रं पठन् शृण्वन् श्रावयन् धारयन्नपि ।
आयुः प्रज्ञां श्रियं कीर्तिं धनं पुण्यं च विंदति ॥

इति श्रीविश्वामित्रमाहेश्वरनागविष्णुभट्टोपाध्यायसूनुना यज्वना श्रीधराचार्येण श्रुतिस्मृतिविदा कृते स्मृत्यर्थसारे प्रायश्चित्तप्रकरणं समाप्तं ॥

Then follows the table of contents.

[Dr. John Taylor.]

1548.

2117. Foll. 98; size 9½ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Another copy of *Śrīdhara's Smṛityarthasāra*; incomplete.

Digitized by Microsoft®

It begins with the *āśaucavidhi.* The first leaf has been supplied by a different hand.

At the end it gives the *anukramaṇikā* to the *prāyaścittādhyāya,* after which it concludes thus:

इदं स्मृत्यर्थसाराख्यं नागविष्णवार्यसूनुना ।
यज्वना श्रीधराचार्येण स्मृत्यर्थविदा कृतं ॥

इति स्मृत्यर्थसारे प्रायश्चित्ताध्यायः समाप्तः ॥ ० संवत् १५६८ वर्षे फाल्गुनमासे कृष्णपक्षे ४ शनौ लिखितं श्रीशुक्लतीर्थे उदीच्यज्ञातीठाकरराजऋषिशर्मणा लिखितं इदं पुस्तकं ॥ श्रीरेवातीरे रूढवास्तव्यश्रीश्रीनालज्ञातीयओडाकालदासमध्ययनार्थं॥

For other MSS. of the work, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 670; Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 248; VIII., p. 16; Bikāner Cat., p. 469.

[GAIKAWAR.]

1549.

169a. Foll. 32; size 12 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing; 7 or 8 lines in a page.

Smṛiticandrikā, a summary of the rules laid down in the *Smṛitis,* especially in regard to purificatory and lunary rites, by *Śukadeva Miśra,* son of *Viṭṭhala Miśra,* and father of *Bodharāja.* It begins:

श्रीमद्विट्ठलमानम्य शुकदेवो गुरूनपि ।
बोधराजस्य जनकः करोति स्मृतिचन्द्रिकाम् ॥ १ ॥

यद्यप्यनेकशः सन्ति ग्रंथाः सिद्धा महीतले ।
तथापि सुखबोधाय क्रियते ऽयं परिश्रमः ॥ २ ॥

प्रायशो ह्यत्र वाक्यार्थो वाक्यानि चात्र कुत्रचित् ।
शीघ्रबोधाय ग्रन्थस्य भूयस्त्वविनिवृत्तये ॥ ३ ॥

तत्र तावत्सर्वेषु नित्यनैमित्तिककर्मसु शुद्धिमतामेवाधिकारात् शुद्धिर्विविच्यते । शुद्धिर्नामाखिलविहितकर्माधिकारापादको धर्मविशेषः । तद्विरोधी धर्मो ऽशुद्धिः । ०

अथ सद्यःशौचादि fol. 2*b*; अथाशौचसंकरः fol. 3*b*; अथ विदेशस्थाशौचं fol. 4*a*; अथ बालाद्यशौचं fol. 4*b*; अथ स्रवशौचं गर्भस्रावाशौचं fol. 5*b*; मृत्युविशेषाशौचं fol. 6*a*; सपिण्डाद्यशौचं fol. 7*a*; अनुगमनाशौचं fol. 8*a*; इति ० जननमरणयोः शुद्धिपरिच्छेदः ॥ fol. 9*b*.

अथानधिकारिणः fol. 10*b*; अथ पुत्रलक्षणं fol. 11*a*; पौनर्भवलक्षणं fol. 11*b*; अथ कानीनः ib.; अथ सहोढः ib.; अथ दत्तकः fol. 12*a*, etc.; इति द्वादशपुत्रलक्षणं ॥ अथ सपिण्डादिलक्षणं fol. 12*b*; इति ० अधिकारिनिरूपणपरिच्छेदः fol. 13*a*.

अथ प्रतिपदादितिथिनिर्णयः fol. 13*a*; अथ द्वितीया fol. 14*b*, etc.; इति पंचदशीनिर्णयः fol. 29*b*; इति ग्रहणनिर्णयः fol. 31*a*.

It ends: इति संक्रांतिनिर्णयः ॥

शुकदेवोपपदेन रचिता स्मृतिचन्द्रिका ।
तुष्ट्यै भूयाद्भगवतो वृन्दावनविहारिणः ॥

इति श्रीमिश्रविठ्ठलात्मजमिश्रशुकदेवविरचिता स्मृतिचन्द्रिका समाप्ता ॥ संवत् १८६२ ॥ ० काशीनाथो ऽलिखत् ॥

For *Devaṇṇa Bhaṭṭa's* more famous *Smṛiticandrikā,* see above, nos. 1373–75; for other works of the same title, see Rāj. Mitra, Notices, VI., p. 301 (by *Āpadeva*); IX., 137 (by *Vāmadeva Bhaṭṭācārya*); VIII., 153 (anon.); Bikāner Cat., p. 465 (by *Keśavāditya Bhaṭṭa*—? *i.e.* father of *Devaṇṇa Bhaṭṭa,* see no. 1373; in Prof. Oppert's Lists, the *Smṛiticandrikā* is eighteen times assigned to *Keśavabhaṭṭa,* once to *Devaṇṇabhaṭṭa* !).

[H. T. COLEBROOKE.]

1550.

1736. Foll. 152; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī; 9–11 lines in a page.

Smṛitimañjarī, a digest of rules regarding the duties of classes, and acts of purification and atonement, compiled by *Govindarāja,* son of *Bhaṭṭa Mādhava,* and grandson of *Nārāyaṇa.*

This MS. contains the section on *prāyaścitta;* a list of contents of the remaining parts of the work being given at the end.

It begins:

स्मृतिविरचितैस्तैस्तैर्वाक्यैर्द्विरुक्तिपराङ्मुखीम्
अखिलकललव्यालुप्त्यर्थामथो व्रतसंहतिं ।
अलिखदखिलां गोविंदाख्यश्चिरं गुरुसंश्रयाद्
उपचिततनुर्ज्ञानामोदः स माधवनंदनः ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

तत्राधिकार्युपस्थानपर्यंतसाधननिर्णये ।
यत्न आस्थीयते तावत्ततो ऽन्यदभिधास्यते ॥ २ ॥

तत्र मनुः । अकुर्वन्विहितं कर्म निंदितं च समाचरन् । °

इति ° प्रासंगिकं ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तकांडं fol. 20*a*; ° सुरापाणादिप्रासंगिकप्रायश्चित्तकांडं fol. 22*b*; ° ब्राह्मणसुवर्णहार ° fol. 26*a*; ° गुरुदारादिगमन ° fol. 31*a*; ° पतितसंसर्ग ° fol. 33*a*; ° महापातक ° fol. 40*b*; ° क्षत्रियविट्शू[द्र]स्त्रीप्रतिलोमगोवध ° fol. 55*a*; ° हिंसा ° fol. 60*b*; ° अभक्ष्यभक्षण ° fol. 88*b*; ° अगम्यागमन ° fol. 100*b*; ° अवकीर्णि ° fol. 104*a*; ° परिवित्त्यादि ° fol. 105*a*; ° अयाज्ययाजनादि ° fol. 108*b*; ° अपांक्तप्रायश्चित्त ° fol. 118*b*; ° स्पर्श ° fol. 117*a*; ° श्वादिदष्ट ° fol. 118*b*; ° ब्राह्मणाद्यवगूरण ° fol. 120*b*; ° अविक्रायविक्रय ° fol. 122*b*; ° प्रकीर्ण ° fol. 128*a*; ° व्रतस्वरूपकांडं fol. 143*b*.

It ends fol. 150*b*: इति रहस्यप्रायश्चित्तकांडं ॥

स्वर्वाहिनीपुलिनलांछनलक्ष्मकीर्त्तेर्
नारायणस्य तनयात्मज उच्चिकाय ।
वाक्यावलीमखिलसत्परणावतंसाद्
गोविंदराज इह माधव इहभूमिः ॥

समाप्ता स्मृतिमंजरीयं ॥ then follows the list of contents, referred to above:

अथ सुप्रतिपत्तये कांडानि लिख्यंते । तत्रादौ परिभाषाकांडं गर्भाधानादि । उपनयनादि । संध्योपासनविधिः । अन्ये ब्रह्मचारिधर्माः । अध्ययनादि । ब्रह्मयज्ञविधिः । विवाहादिगृहस्थधर्माः । शूद्रधर्माः । वृत्त्युपदेशाः । स्नानविधिः । यमनियमकांडं । प्रास्थानिकं । दानविधिः । स्वापविधिः । प्रोषितभर्तृकाधर्माः ॥ द्रव्यशुद्धिः । मूत्रादिशौचं । आचमननिमित्तानि । द्विराचमननिमित्तानि । आचमनापवादाः । आचमनविधिः । अत्रैव प्रतिषेधः । कमंडलुचर्या । अन्यदाचमनगतं । स्नानशुद्धिः । प्रक्षालनादिशौचं । इति कायिकं । सुवर्णादिशौचं । चेलादिशौचं । तथा सिद्धान्नादि । भूम्यादि उदकादि अशुद्ध्यपवादाः । भोजनविधिः । भक्ष्याभक्ष्यप्रकरणं । प्रेतशुद्धिः । ब्राह्मणशौचं । क्षत्रियाद्याशौचं । जननाशौचं । अनुजाताद्यशौचं । स्त्र्याशौचं । सपिंडसमानोदकत्वं । बीजसंबंधाद्यशौचं । देशांतरमृताशौचं । आचार्याशौचं । अनेकाशौचं । सन्निपाताद्यशौचं । निर्हरणादि । अनुगमनाद्यशौचं । उदकक्रियादि । पिंडदानादि । अस्थिसंचयः । उदकादिनिषेधः । स्पर्शाशौचं । यमनियमा ॥ श्राद्धप्रकरणं । कालादि । ब्राह्मणपरीक्षाभोजनीया । वर्ज्यानिमंत्रणादि । देशः । कालः । अपासनीयः । अत्रैवेति कर्तव्यता । ब्राह्मणसंख्याः । पुनरन्येतिकर्तव्यता । अमावास्यादिश्राद्धं । एकोद्दिष्टं । सपिंडीकरणं । आब्दिकं । मातृश्राद्धं । अन्ये श्राद्धधर्माः । वृद्धिश्राद्धं ॥ वानप्रस्थकांडं । प्रव्रजितकांडं । शूद्रधर्मकांडं । अनुलोमप्रतिलोम । तद्वृत्त्युपदेशकांडं ॥ प्रायश्चित्तकांडं । etc. —— । रहस्यप्रायश्चित्तं ॥ संवत् १४॥६७ वर्षे अश्विन वदि शनौ अद्येह श्रीन - - करणे महाराणश्रीउदयसिंहविजयराज्ये महं श्रीअर्जुनदेवप्रतिपत्तौ वसुरावीग्रामे पंडितनीलकंठेन - - पंडितपरमेश्वरपं तदश - - जपमुरारि -

Only *Smṛitikāras*, *Purāṇas*, the *Shaṭtriṃśanmata* (fol. 8*b*, 15*b*, 23*b*, 27*a*, etc.), and *Caturviṃśatimata* (fol. 75) have been found referred to.

[H. T. COLEBROOKE.]

1551.

1782. Foll. 145 (wanting foll. 2–28, 38); size 18 in. by 4 in.; fairly good, modern Bengalī handwriting; nine lines in a page; the first leaf has been supplied by a different hand.

Smṛitiratnākara, a digest of religious duties, in fifteen chapters, by *Vedācārya*. Incomplete.

It begins:

हेतवे सर्वभूतानां संसाराब्धिसुसेतवे ।
गुरवे सर्वविद्यानां शम्भवे विभवे नमः ॥
आलोच्य सर्वशास्त्राणि सारमुद्धृ[त्य] यत्नतः ।
हिताय निजशिष्याणां संग्रहः क्रियते मया ॥
नित्यनैमित्तिकाचारकर्माणि विविधानि च ।
सर्वाण्यत्र निरूप्यन्ते स्वर्गमोक्षार्थदानि च ॥

तत्र मनुः । आचाराल्लभते कामम् °

अथोद्धारणविधिः fol. 29*b*; अथ शौचविधिः fol. 30*b*; अथाचमनं fol. 31*b*; अथ दन्तधावनं fol. 33*b*; अथ कुशनिरूपणं fol. 34*a*; अथ प्रातःस्नानं fol. 34*b*; अथ प्रातःसंध्या fol. 36*a*; अथ मार्जनं fol. 37*b*, etc.; इति ° नित्यकृत्यप्रथमः परिच्छेदः fol. 40*a*; अथ प्रसङ्गान्मध्याह्नसंध्यासायंसंध्या च निरूप्यते ib.; अथ तिथिपूजा fol. 50*a*; अथ शयनविधिः fol. 55*b*; अथ नववस्त्रपरिधानं fol. 57*a*; इति ° स्मृतिरत्नाकरे नित्यक्रियासमाप्तौ द्वितीयः परिच्छेदः fol. 57*b*; अथ गर्भाधानादिसंस्कारे निरूपणीये ° ib.; अथ

Digitized by Microsoft®

सीमन्तोन्नयनं fol. 59*b*; अथ जातकर्म fol. 60*a*; अथ नामकरणं fol. 60*b*; अथ निष्क्रमणं fol. 61*a*; अथ ताम्बूललक्षणं fol. 61*b*; अथ कर्णवेधः fol. 63*b*; अथ स्त्रीसंस्कारः fol. 64*a*; अथ विद्यारम्भः fol. 64*b*; अथोपनयनादि fol. 65*a*; इति ° संस्कारनिर्णये तृतीयः परिच्छेदः fol. 69*b*; अथ विवाहः ib., etc.; इति ° ब्राह्मादिसंस्कारे चतुर्थः परिच्छेदः fol. 81*b*; अथ मासनिर्णयः ib.; अथाधिमासः fol. 84*a*; अथ गुरुसिंहदोषभङ्गः fol. 87*a*; अथ भूकम्पादिः fol. 87*b*; अथोत्पाते दोषभङ्गः fol. 88*a*; अथ तिथिनिरूपणं fol. 88*b*; इति ° पञ्चमः परिच्छेदः fol. 90*a*; अथ संक्रान्तिः ib.; अथ शयनादिकालः fol. 93*a*; अथ शयनकृत्यं fol. 94*b*; अथ शयनविधिः fol. 96*a*; अथ दूर्वाष्टमी fol. 98*b*; अथ शक्रोत्थापनं fol. 99*b*; अथ श्रवणद्वादशी fol. 100*a*; अथ रोहिण्यष्टमी fol. 100*b*; इति ° षष्ठः परिच्छेदः fol. 107*a*; अथागस्तिपूजा ib.; अथ दुर्गोत्सवः fol. 108*b*; अथ द्यूतप्रतिपत् fol. 113*b*; अथ मार्गशीर्षकृत्यं fol. 114*b*; अथ नवान्नं fol. 115*a*; अथ पौषकृत्यं ib.; अथ माघकृत्यं ib.; अथ माकरीसप्तमी fol. 115*b*; अथ शिवरात्रिः fol. 116*b*; अथ मदनत्रयोदशी fol. 120*b*; अथ सार्वमासिकं fol. 122*a*; इति ° सप्तमः परिच्छेदः fol. 123*a*; अथ श्राद्धविधिनिषेधौ ib.; अथ वर्ज्याः fol. 123*b*; अत्र निबन्धः fol. 124*a*; अथ श्राद्धदिनपूर्वाह्णकृत्यं fol. 128*a*; अथ श्राद्धदिनापराह्णकृत्यं fol. 128*b*; अथ श्राद्धोत्तरकृत्यं fol. 132*a*; अथापरपक्षः fol. 133*b*; अथ त्रयोदशी fol. 135*a*; अथ नवान्नं fol. 136*b*; अथैकोद्दिष्टश्राद्धं fol. 137*a*; अथ नान्दीमुखं fol. 138*a*; अथ नित्यश्राद्धं fol. 140*b*; अथाष्टकाश्राद्धविधिः ib.; अथैकादशाहश्राद्धं fol. 141*b*; अथ मासिकादि fol. 142*a*.

This chapter is not concluded in the present MS., which ends abruptly at the end of a *śloka*; but the next MS. presumably carries on the work from this point.

[H. T. COLEBROOKE.]

1552.

658. Foll. 109; size 13½ in. by 6 in.; indifferent, modern Bengali handwriting; ten lines in a page.

Smṛiti-ratnākara. The remaining portion.

It begins: तथा ।

सपिण्डीकरणादूर्ध्वं यत्पितृभ्यः प्रदीयते ।
सर्वे स्वांशहरा माता (? l. जाता) इति धर्मेषु निश्चयः ॥

इति ° अष्टमपरिच्छेदः ॥ अथ ग्रहणकालः । fol. 2*b*; अथ शान्तिः fol. 4*b*; अथ तीर्थयात्रादि fol. 5*b*; अथ भक्ष्यवर्जनीयानि fol. 13*a*; अथ प्रतिग्रहे दोषः fol. 14*a*; अथ दानफलं fol. 14*b*; अथ निवासः fol. 15*b*; इति ° नवमः परिच्छेदः fol. 17*b*; अथ यात्रालक्षणं ib.; अथ वास्तुलक्षणं fol. 19*a*; अथ गृहप्रवेशः fol. 20*b*; अथ वाप्यादिप्रतिष्ठानिर्णयः fol. 21*a*; अथ कूपखननं fol. 22*b*; अथ वृक्षरोपणविधिः fol. 24*b*; अथ सेतुनियमः fol. 27*a*; अथ यूपकाष्ठयूपनिर्णयः fol. 27*b*; इति ° दशमपरिच्छेदः 30*b*.

त्रिकालोद्भवपापानां स्मरणाद्यस्य नोदयः ।
नमस्तस्मै जगद्धात्रे नमो हरिहरात्मने ॥
निष्कृतौ बहुपापानां स्मृतीनां भेददर्शनात् ।
व्रतस्य निर्णयं कर्तुं साधु संजायते मनः ॥
मन्वादिस्मृतिशास्त्रार्थं भवदेवादिसम्मतं ।
प्रायश्चित्तमहं वक्ष्ये विज्ञाय पापनिष्कृतौ ॥ °

इति वधस्वरूपनिरूपणं । इदानीं पापिनां शास्त्रदृष्टनरकमुच्यते fol. 34*b*; अथ धर्मदण्डव्यवस्था fol. 37*a*; इदानीं प्रायश्चित्तमुच्यते fol. 40, etc.; इति ° वधदोषप्रमोषो नामैकादशपरिच्छेदः fol. 55*b*; अथ सुरापानप्रायश्चित्तं ib.; अथ चाण्डालाद्यन्नभक्षणप्रायश्चित्तं fol. 60*b*; अथ स्वर्णस्तेयप्रायश्चित्तं fol. 66*b*, etc.; इति ° संसर्गदोषप्रमोषे द्वादशः परिच्छेदः fol. 81*b*; अथास्पृश्यस्पर्शनप्रायश्चित्तं ib.; अथ निन्दितविवाहप्रायश्चित्तं fol. 86*b*, etc.; इति ° त्रयोदशपरिच्छेदः fol. 95*a*.

असकृदीश्वरं नत्वा पुरुषार्थाभिसाधकं ।
अशौचनिर्णयं वक्ष्ये प्रेतकर्मदशाहिकं ॥

अथ गर्भस्रावाद्यशौचं । ib.; अथ स्वजात्यशौचं fol. 100*b*, etc.; इति ° चतुर्दशपरिच्छेदः fol. 104*a*; अथान्त्येष्टिकर्म ib.; अथास्थिसंचयनं fol. 106*a*; अथ क्रियार्हाः fol. 108*b*.

It ends:

आसीत्पूर्वं सुरगुरुसमः कामरूपे ऽग्रजन्मा
दृष्ट्वा भूपं प्रमुदितमनाः प्रार्थयामास पृथ्वीं (!) ।
हासं कृत्वा तदनु नृपतिर्वाक्यमुच्चैर्बभाषे
आत्मानं मे ऽवनिसुरगुरो क्रीतवान् विद्यया त्वं ॥

इति श्रीवेदाचार्यकृतस्मृतिरत्नाकराख्ये पञ्चदशपरिच्छेदः समाप्तः ॥

Digitized by Microsoft®

Besides *Purāṇas* and *Smṛitikāras* (including also *Vṛihad-Aṅgiras*, fol. 46*b*; *Madhyamāṅgiras*, foll. 40*b*, 78*a*; *Vṛihad-Yama*, foll. 61*b*, 64*a*; *Svalpa-Yama*, foll. 51*b*, 61*a*, 62*a*; *Vṛihat-Pracetas*, fol. 76*a*; *Vṛihad-Vasishṭha*, fol. 76*a*) the following authorities have been met with: *Kumāra* (? i.e. *Sanatkumāra*), fol. 56*b* (तथा च कुमारे), fol. 94*a* (तथा च कुमारः); *Chandogapariśishṭa*, fol. 1*a*; *Jyotiḥśāstre Sarvasaṃgrahe*, fol. 21*a*; *Tātparyakāra*, fol. 49*a*; *Dānadharma*, fol. 7*b*; *Brahmasiddhānta*, fol. 2*b*; *Bhavadeva* (author of *Prāyaścittaprakaraṇa* or °*nirūpaṇa*?), fol. 30*b*; *Vārāhītantra*, fol. 23*a*; *Shaṭtriṃśanmata*, fol. 33*b*; *Someśvara*, fol. 62*a*; *Sauradharmottara*, fol. 23*b*; *Smṛitimīmāṃsā*, fol. 92*a*; *Smṛitisamuccaya*, fol. 92*b*.—Additional authorities met with in the first eight chapters are *Ācārasāgara*, MS. 1782, fol. 33*a*; *Kṛityasāgara-mahārṇava*, fol. 85*a*; *Jīmūtavāhana*, fol. 82*b*; *Dānasāgara*, fol. 85*b*; *Mahārṇava*, fol. 86*b*.

For other MSS. of this work see Rāj. Mitra, Notices, VI., p. 240; VII., p. 45.

For a different *Smṛitiratnākara*, by *Veṅkaṭanātha* (surnamed *Vaidikasārvabhauma*), son of *Śrī-Raṅganāthārya*, and grandson of *Sarasvatīvallabha*, ib. VIII., p. 14; Peterson, Rep. II., p. 104. [H. T. Colebrooke.]

1553.

481. Foll. 120; size 12¾ in. by 4¼ in.; Bengalī character; six lines in a page.

Karmopadeśinī, also called *Smṛitisaṃgraha*, a manual of religious ceremonies, by *Aniruddha*, including a treatise on impurity (*Aśaucasāra*) by *Balabhadra*.

The MS. begins:

गोभिलगृह्यासूत्रे दृष्ट्वा छन्दोगपरिशिष्टं ।
दृष्ट्वा स्मृतीश्च बहुशः परिसंख्यानं पुराणवाक्यानि ॥
गोतमवसिष्ठशास्त्रे नानासंग्रहवचांसि चालोक्य ।
मुक्त्या स्वयं निरूप्य ज्ञात्वा सर्वमतं च वृद्धानां ॥
रचिता पद्धतिरेषा सम्यक्कर्मोपदेशिनी ।
तेनेदृशः प्रयोगः कार्यो निःसंशयं कृतिभिः ॥

छन्दोगानां गोभिलोक्तसन्ध्यास्नानश्राद्धादिविधानं लिख्यते । रात्रिशेषे उत्थाय द्विराचम्य रात्रिधृतं वासस्त्यक्त्वा वासो ऽन्तरं परिधाय पुनर्द्विराचम्य शौचार्थमुदकं मृत्तिकां च पूर्वं गृहीत्वा मूत्रपुरीषोत्सर्गं कुर्यात् । तस्य चानुष्ठानमुच्यते । गृहाद् दक्षिणपश्चिमकोणे वाणक्षेपमात्रं भूदेशं त्यक्त्वा ऽयज्ञियैः शुष्कैः तृणैः काष्ठैर्वा पत्रैर्वा तरुत्वग्भिर्वा भूमिमाच्छाद्य तदुपरि मूत्रपुरीषोत्सर्गं कुर्यात् °

On fol. 2*b* the treatise commences anew:

इति सन्ध्याविधिः fol. 8*b*; इति स्नानविधिः ॥ अथ वैश्वानरविधिः । fol. 18*a*; अथ पार्वणश्राद्धानुक्रमो लिख्यते fol. 21*a*; अथ प्रेतश्राद्धं fol. 33*a*; अथाम्बुघटश्राद्धं fol. 38*a*; अथ सपिण्डीकरणं fol. 39*b*; अथ सांवत्सरिकं fol. 50*a*; अथ नान्दीमुखश्राद्धं fol. 54*b*; अथ नित्यश्राद्धं fol. 64*b*; इति नित्यश्राद्धं समाप्तं ॥

एषा मया स्वमतिचापलमात्रमेव
संश्रित्य पद्धतिरकारि कुतूहलेन ।
नानामुनीन्द्रवचनानि सविस्तराणि
को मद्विधो हि तनुधीरधिगन्तुमीष्टे ॥
किंत्वत्र यद्यतिमनोहरधर्मराशौ
किंचिद्भवेदभिहितं मम भाषितेन ।
निर्मुच्य कञ्चुकनिभं सकलं मलौघं
तेनातिनिर्वृतिमुपैष्यति चान्तरात्मा ॥

चाम्पाहिटीमहोपाध्यायश्रीअनिरुद्धविरचिता गोभिलोक्तसन्ध्यास्नानपद्धतिः समाप्ता ॥ अथ छन्दोगानां शेषसत्कारादिवृषोत्सर्गपर्यंतं लिख्यते ॥ fol. 67*b*; अथास्थिसंचयनं fol. 74*b*; अथ दशकृत्यं fol. 75*a*; अथ वृषोत्सर्गः fol. 75*b*;

चाम्पाहाटीयधर्माधिकरणिकमहामहोपाध्यायश्रीअनिरुद्धविरचिता शेषसत्क्रियादिछन्दोगपरिशिष्टकात्यायनोक्तवृषोत्सर्गानुष्ठानपद्धतिः समाप्ता ॥

पार्वणश्राद्धकरणासमर्थेनान्नोत्सर्गः कर्तव्यः । तस्य विधिरुच्यते॥ fol. 82*b*; अथ उल्कादानं fol. 87*a*; अथानुसरणं fol. 87*b*; अथ फलानि fol. 88*a*.

इति भानुभट्टप्रभृतिगौडदेशीयपण्डितानामनर्थकवचनपरम्परा॥ अथ गौडसपिण्डविधिः fol. 90*a*; अथ पादुकादानं fol. 99*a*; अथ पार्वणसूत्रं fol. 101*a*; अथ ग्रहणं fol. 102*a*; अथ नन्दास्नानं fol. 102*b*; इति मार्कण्डेयपुराणरौच्यमन्वन्तरे पितृवरप्रदानो नाम रुचिस्तरः समाप्तः ॥ fol. 107*b*; इति

Digitized by Microsoft®

कल्पतरुकामधेन्वादिसंग्रहाकृष्टे महोपाध्यायण (l. °येन) विरचिते शुद्धिप्रकरणे ऽन्त्येष्टिविधिः ॥ अथ गुवाकदानं fol. 114*b*.

From fol. 115*a* on अशौच beginning विष्णुधर्मोत्तरं । पितृगृहे प्रसूतायां ° quotations from *Purāṇas* and *Śaṅkha* (मातामहे तथातीते ° two *ślokas*) ॥ एतेन कश्चिद्वल्लीयसत्पण्डितश्रीकुवेरशर्मणां मते पितृगृहे दुहितुः प्रसवे पितृगोत्राणां पितुश्चैकरात्रं मरणे त्रिरात्रं । विवाहितापि चेत्कन्या म्रियते पितृवेश्मनि (2 *ślokas*) ॥ एतेन श्रीकुवेरपण्डितानां मते दुहितुर्मरणे मातापित्रोः तयोर्मरणे च तस्यामन्योन्यं त्रिरात्राशौचं । ° अथ जननाशौचं fol. 116*a*; अथाशौचे विधिनिषेधौ fol. 116*b*; अथ विदेशस्थाशौचं fol. 117*a*; अथ बालाद्यशौचं fol. 117*b*; अथ स्त्रियाशौचं fol. 118*a*; अथ गर्भस्रावाशौचं fol. 118*b*; अथाशौचसङ्करः fol. 119*a*; अथ स्वपिण्ड्याद्यशौचं fol. 119*b*; अथ शवसत्क्रिया fol. 122*a*; अथोदकानर्हाः fol. 123*b*; इति सत्पण्डितश्रीवलभद्रकृतावशौचसारः समाप्तः ॥ fol. 124*a*.

Then follow some extracts on gifts, beg.: अकृतप्रहूता ये वाना (!) ये च गर्भाद्विनिःसृताः । °

It ends at the bottom of fol. 119*b*: शकाब्दाः १७२८ समाप्तो यं ॥ The first page of the last leaf contains a table of contents.

Bhīmopādhyaya is quoted fol. 83*b*; *Bhavadevabhaṭṭa* (*Nirṇayāmṛite*), fol. 84*a*; *Smṛitisamuccaya*, fol. 85*a*.

On the back of the last leaf Colebrooke's Paṇdit calls the work '*Karmopadeśinīnāmnī Smṛitisaṃgraha.*'

For a *Hāralatā*, by *Aniruddha Bhaṭṭa*, see no. 1753. [H. T. COLEBROOKE.]

1554.

1367e. Foll. 37; size 9½ in. by 5 in.; fairly good, close Devanāgarī writing of the latter part of last century; 13 or 14 lines in a page.

Caturviṃśatimata-vyākhyāna, or *Smṛitisaṃgraha-* (*ratna*)*vyākhyāna*(?), a commentary on the first chapter—treating of initiatory rites (*saṃskāra*)—of the *Caturviṃśatimata*, a compendium of religious duties, based on the principal *Smṛitis*.

The commentary which in the colophon (supplied by a different hand) is ascribed to *Rāmacandra*, son of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, seems identical with that described in Rāj. Mitra's Bikāner Cat., no. 799 (? by *Bhaṭṭoji Dīkshita*).

The MS., which is very correct, begins:

सर्वज्ञः सकलेश्वरः श्रुतिगिरां तात्पर्यभूमिः परा
द्वैतध्वांतविधूननैकपटुभिः स्वांते चिरं चिंतितः ।
तेषामात्मतयैव यो ऽद्वयवपुर्विद्योतते स्वप्रभः
स्वेच्छोपात्तमनोहराकृतिममुं श्रीबालकृष्णं नुमः ॥ १ ॥
विबुधसुरमुनींद्रैर्वंदितं यत्पदाब्जं
सकलजगदुपात्तानंतरायान् लुनाति ।
प्रथितविभव ईशो मत्कृतेर्विघ्नपूगं
शमयतु स गणानामग्रणीर्विघ्नराजः ॥ २ ॥
बालभावमवलंब्य भारतीं
प्रार्थये किमपि कांक्षितं मुहुः ।
यत्त्वदीयपदपल्लवद्वयं
मामकीनरसनातिथिर्भवेत् ॥ ३ ॥
नत्वा शास्त्रार्थतत्त्वज्ञानहं कुर्वे यथामति ।
श्रीचतुर्विंशतिमतस्मृतेर्व्याख्यानमादरात् ॥ ४ ॥

श्रीमन्वादिचतुर्विंशतिमतं संजिघृक्षुः कश्चित्तच्छिष्यो निर्विघ्नसमाप्तिफलकं मंगलं शिष्यशिक्षार्थं मुनिकर्तृकतयैवोपनिबध्नन्नभिधेयं प्रदर्शयति ।

सर्वात्मने नमस्कृत्य ब्रह्मणे ऽमिततेजसे ।
धर्मानूचुस्त्रिवेदोक्तान्स्वर्गादिफलदायकान् ॥ १ ॥

ऊचुरिति मन्वाद्या इति शेषः । ते चानुपदमेव वक्ष्यंते । पौरुषेयत्वे ऽप्यस्य ग्रंथस्य वेदमूलत्वाद्धर्मे प्रामाण्यमित्याशयेन धर्मान्विशिनष्टि । त्रिवेदोक्तानिति यद्यपि समाहारद्विगौ त्रिवेदीत्यपेक्षितं न च विशेषणं विशेष्येणेति कर्मधारयः दिक्संख्ये संज्ञायामिति नियमात् । तथापि त्र्यवयवो वेद इति मध्यमपदलोपी समासः । वेदशब्दस्तत्संघातलक्षकः । यथा चैतत्तथा द्विगोर्लुगनपत्य इति सूत्रे भाष्यादौ स्फुटं ॥ के मन्वादय इत्याकांक्षायामाह ।

मनुना याज्ञवल्क्येन विश्वामित्रेण चात्रिणा ।
विष्णुना च वसिष्ठेन व्यासेनोशनसा तथा ॥
आपस्तंबेन वत्सेन हारीतगुरुनारदैः ।
पराशरेण गर्गेण गौतमेन यमेन च ॥
शातातपेन शंखेन संवर्तेन तथैव च ।
बोधायनेन सांख्येन दक्षेणांगिरसा तथा ॥

Digitized by Microsoft ®

चतुर्विंशतिभिः शास्त्रं दृष्टं लोकहिते रतैः ।
धर्मसंरक्षणार्थाय संक्षेपेण महात्मभिः ॥

एतैश्चतुर्विंशतिभिः शास्त्रं वक्ष्यमाणं दृष्टमित्यन्वयः । किमर्थं तत्राह । संक्षेपेण अल्पायासेनैव धर्मस्य सम्यग्रक्षणमेवार्थः प्रयोजनं । तस्मै । रक्षणं चेह शास्त्रो ऽनुभवः । नन्वसौ आशुविनाशित्वात्कथं कालांतरभाविकर्मानुष्ठाने उपयुज्यतामित्याशंक्याह ।

एतज्ज्ञात्वा द्विजः शीघ्रं धर्मं स्मरति तत्त्वतः ।
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शास्त्रमेतदुदीरयेत् ॥

द्विजः त्रैवर्णिकः । तथा च स्मरणद्वारा उपयुज्यत इति भावः । उदीरयेत् । अध्यापयेदित्यर्थः । अत्र च ब्राह्मण एवाधिकारी बोध्यः । तदुक्तं मनुना ।

विदुषा ब्राह्मणेनेदमध्येतव्यं प्रयत्नतः ।
शिष्येभ्यश्च प्रवक्तव्यं सम्यङ्नान्येन केनचिदिति ॥

यद्यपि अध्ययनं त्रैवर्णिकसाधारणं तथाप्यध्यापनं ब्राह्मणेनैव कर्तव्यमित्यर्थः । अध्यापकब्राह्मणालाभे तु मनुरेवाह । अब्राह्मणादध्ययनम° गुरोरिति । अत्राध्यापनमपि अर्थादनुज्ञातमिति तद्व्याख्यातारः । अध्ययनस्य त्रैवर्णिकसाधारण्यं तु मनुनोक्तं । निषेकादि° नान्यस्य कस्यचिदिति । शास्त्रमुदीरयेदित्युक्तं तद्विशिनष्टि । वर्णानामाश्रमाणां च ह्याचारकथनं शुभं । आचाराः कथ्यंते ऽस्मिन्नित्याचारकथनं । इदानीं संदर्भशुद्ध्यनुरोधेन मूले वक्ष्यमाणानि वचनानि स्मृत्यंतरस्थानि [कानि]चिदुपसंहृत्यावश्यकाः षोडश प्राच्याः संस्कारा व्युत्पाद्यंते । ते च । गर्भाधानपुंसवनानवलोभनसीमंतोन्नयनजातकर्मनामकरणनिष्क्रमणान्नप्राशनचौलोपनयनानि चत्वारि वेदव्रतानि प्रतिशाखं गृह्येषूक्तानि स्नानं विवाहश्चेति । अपि गर्भाधानाद्या उपनयनांता एव सर्वेषां नियताः । न तु स्नानाद्याः । तेन ब्रह्मचर्यादेव प्रव्रजेदित्यादि न विरुध्यते । एते च द्विजानामेव समंत्रकाः । यदाह याज्ञवल्क्यः ।°

Fol. 3*a*: इति गर्भाधानप्रकरणं । गर्भमासप्रभृतितृतीयमासे गर्भाभिव्यक्तौ सत्यां तत्रैवानभिव्यक्तौ तु चतुर्थे मासि पुंसवनं कार्यं । अनवलोभनं तु चतुर्थे इति स्मृत्यर्थसारे । तृतीये चतुर्थे षष्ठे ऽष्टमे वा मासे शुक्रसोमबुधवारेषु पुंसवनानलोभने कुर्युरित्यन्ये । अत्र नियतकालत्वाद्गुरुशुक्रास्तबालवार्धकमलमासादिष्वपि न दोषः । अस्तादिरहितकाललाभे तु शुक्रास्तादौ न कार्ये । सीमंतदिने वा कार्ये ॥ अथ सीमंतोन्नयनं ॥ तच्च गर्भमासापेक्षया तृतीये चतुर्थे पंचमे षष्ठे सप्तमे ऽष्टमे वा मासि । तथा च लौगाक्षिः ।°

इति गर्भाधानप्रकरणं fol. 3*a*, etc.; अथ ब्रह्मचारिधर्माः fol. 7*a*; अथाग्नींधनं fol. 9*a*; अथोपसंग्रहणाभिवादनप्रपंचः fol. 9*b*;—इत्यनाध्यायप्रकरणं fol. 17*a*;—इति कलिनिषिद्धानि fol. 21*b*; इत्युपाकर्मनिर्णयः fol. 24*b*; इत्युत्सर्जनं fol. 44*a*; इति समावर्तनं fol. 25*b*; इति स्नातकव्रतनिरूपणं । अथ क्रमप्राप्तो विवाहः । fol. 34*a*.

The last leaf has been supplied by a more recent hand.

It ends: तदेवं पितृकुलांतर्गतायाः षोडशाधिकद्विसहस्राः । मातृकुलांतर्गतपंचाधिकशतेन सह सकलनायां २१२१ हिमांशुदृग्धरादृशः एकविंशतिसहितशताधिका द्विसहस्री फलिता भवतीति [ना]रदः ॥

इति श्रीमत्सकलविद्याविनोदनारायणभट्टसूरिसूनुना रामचंद्रेण विरचितं स्मृतिसंग्रहरत्नव्याख्यानं (apparently a correction for orig. °संग्रहस्य व्याख्यानं) पफाण ॥ The leaves are marked सं° र°

Besides *Smṛitikāras*, the following authorities are quoted: *Aparārka*, fol. 6*a*; *Kārikā(kāra)*, often; *Gṛihyapariśishṭa*, fol. 4*a*; *Gauḍanibandha*, fol. 8*b*; *Jyotir-Nṛisiṃha*, fol. 5*b*; *Dīpikā(kāra)*, fol. 18*a*, 19*a*, *b*; *Dīpikāvivaraṇa*, fol. 23*b*; *Nārāyaṇa*, often (*e.g.* *Manuvyākhyāyām*, fol. 13*a*; *Manau*, fol. 13*b*; *Manuvacanavyākhyāyām*, fol. 16*b*); *Nirṇayāmṛita(kāra)*, foll. 13*a*, 16*a*, *b*, 22*a*, etc.; *Nṛisiṃhakṛita Prayogaratna*, fol. 24*a*; *Pārijāta(kāra)*, foll. 9*b*, 10*a*; *Bahvṛicapariśishṭakārikā*, fol. 22*a*; *Bhartṛihari*, fol. 5*a*; *Mādhava(ācārya)*, often; *Vijñāneśvara*, very often; *Śrīdharīya* (° ये नृसिंहः), fol. 25*a*; *Ślokabhīshma*, fol. 16*a* (श्लोकभीष्मः । चातुर्मास्यद्वितीयासु मन्वादिषु युगादिषु । पक्षाधिकत्रयोदश्यां तस्या एवोत्तरातिथिः । दर्शस्पृक् चेहिवैव स्यादनध्यायः श्रुतावपीति ।]; *Saṃgraha(kāra)*, often (*śloka*); *Smṛitimahārṇava*, fol. 22*a* (twice); *Smṛityarthasāra*, very often; *Haradatta*, very often (इति गौतमवाक्यं हरदत्तो व्याचख्यौ fol. 16*a*).

For a *Smṛitisaṃgraha*, by *Maheśa Pañcānana*, see Rāj. Mitra, Notices, VI., 235.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1555.

633a. Foll. 47; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; nine lines in a page.

Smritisāra, a summary of the rules regarding the performance of lunary and purificatory rites, by *Yādavendra Bhatta.*

It begins:

प्रणम्य जगतां हेतुं श्रीयादवशर्मविनिर्मितं चैतत् ।
स्मृतिसारं कुरुतारं मणिहारं स्मृतिसागरपारं यत् ॥

वृद्धयाज्ञवल्क्यः । कर्मणो यस्य यः कालस्तत्कालव्यापिनी तिथिः । तया कर्माणि कुर्वीत ह्रासवृद्धी न कारणं ॥ ह्रासवृद्धी शुक्लकृष्णपक्षौ तत्र पक्षभेदेन न व्यवस्था इत्यर्थः । ० The several *tithis* of the *paksha*, including incidental feasts such as *Krishnajanmāshtamī*, *Śrī-Rāmanavamī*, *Durgotsava*, etc.

इति तिथिसारसंग्रहः ॥ अथ श्राद्धसंग्रहः fol. 14*a*; अथ श्राद्धकालः fol. 18*b*; अथ दिनमानं fol. 20*b*; अथ सपिण्डीकरणं fol. 21*a*; अथ शुद्धिनिर्णयः fol. 25*b*; अथातिक्रान्ताशौचं fol. 27*b*; अथाशौचसंकरः ib.; अथ स्त्र्यशौचं fol. 31*b*; अथ रजस्वलाशौचं ib.; अथ गर्भस्रावाशौचं ib.; अथ विदेशस्थाशौचं ib.; अथाशौचसंकरः fol. 32*a*; अथ सपिण्डाद्यशौचं fol. 33*a*; अथ मृतविशेषाशौचं fol. 33*b*; अथ शवानुगमनाशौचं fol. 34*a*; इति शुद्धिसारः ॥ अथ प्रायश्चित्तसारः fol. 35*b*; अथ गोवधप्रायश्चित्तं fol. 37*b*; अथ क्षत्रियादिवधप्रायश्चित्तं fol. 44*a*; अथ चाण्डालाद्यन्नादिभक्षणप्रायश्चित्तं ib.; अथ शौण्डिकान्नभक्षणादिप्रायश्चित्तं fol. 45*a*; अथ व्यभिचारप्रा० fol. 46*a*; अथ व्रात्यप्रा० ib.; अथातिपातकप्रा० fol. 47*a*; अथ सुरापानप्रा० ib.; अथानुपातकं fol. 47*b*.

Of less common works quoted, may be mentioned: *Krityatattvārnava*, fol. 7*b*; *Chandogapariśishta*, fol. 21*b*; *Tīrthacintāmani*, fol. 10*b*; *Narasimhacaryā*, fol. 10*a*; *Nāgarakhanda*, fol. 10*a*; *Nirnayāmrita*, fol. 4*b*; *Yoginītantra*, fol. 12*a*; *Rājamārtanda*, foll. 12*a*, 19*b*; *Śrāddhaviveka*, fol. 18*a*; *Smritisāgara*, fol. 36*a*.

For a different work of the same title, by *Yādava Vidyābhūshana Bhattācārya* (or perhaps a different section, *prāyaścittaprakarana*, of the same work), see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 213. See also above, nos. 1488-89.

[H. T. Colebrooke.]

1556.

1367a. Foll. 24; size 9¼ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of the 16th century; ten lines in a page.

Smritisārasamuccaya, a compilation of extracts from *Smritis* and *Purānas*, on domestic duties and observances. Incomplete.

It begins:

मुनिना याज्ञवल्क्येन विश्वामित्रेण चात्रिणा ।
विष्णुना च वशिष्ठेन व्यासेनोशनसा तथा ॥ १ ॥
बौधायनेन दक्षेण शंखेनांगिरसा तथा ।
आपस्तंबेनागस्त्येन हारीतगुरुनारदैः ॥ २ ॥
पाराशरेण गर्गेण गौतमेन यमेन च ।
शातातपेन लिखितसंवर्तेन तथैव च ॥ ३ ॥
गोभिलेन सुमंतेन मनुस्वायंभुवेन च ।
अष्टाविंशतिभिर्दृष्टं शास्त्रं लोकहिते रतैः ॥ ४ ॥
सुमंतः ॥ धर्मसंरक्षणार्थाय संक्षेपेण महात्मभिः ।
धर्मानूचुस्त्रिवेदोक्तान् स्वर्गादिफलदायकान् ॥ ५ ॥
स्वभावाद्यत्र विचरेत् कृष्णसारः सदा मृगः ।
धर्मदेशः स विज्ञेयो द्विजानां धर्मसाधनं ॥ ६ ॥
योगीश्वरः । यस्मिन्देशे मृगः कृष्णस्तस्मिन् धर्मान्निबोधत ।
धर्मसंरक्षणार्थाय तस्मिन्देशे वसेद् द्विजः ॥ ७ ॥
प्रातःकाले समारम्भो नियमः कथ्यते ऽधुना ।
त्रिकाले विहितं कर्म तथा नैमित्तिकानि च ॥ ८ ॥
दक्षः । मूत्रोत्सर्गपुरीषे च दिवा कुर्यादुदङ्मुखः ।
दक्षिणाभिमुखो रात्रौ संध्ययोस्तु यथा दिवा ॥ ९ ॥
योगीश्वरः । दिवा संध्यासु ० (*Yājñ.* I., 16) ॥ १० ॥
न तु मेहेन्महाछायावर्त्मगोष्ठांबुभस्मसु ।
न प्रत्यग्न्यर्कगोसोमसंध्यांबुस्त्रीद्विजन्मनः ॥ १२ (I. 134) ॥
गृहीतशिश्नश्चोत्थाय ० (*Y.* I., 17) ॥ १३ ॥
प्रभाते मैथुने चैव प्रस्रावे दंतधावने ।
स्नानभोजनकाले च मौनं षट्सु विधीयते ॥ १४ ॥

Digitized by Microsoft®

शौचविधिमाह दक्षः ॥

पतितस्थिता देवगृहे वल्मीके मूषकस्थले (l. मूष°) ।
बहिर्द्वारसमीपे [च] न ग्राह्याः पंच मृत्तिकाः ॥ १५ ॥

गौतमः । जलांतरे ऽन्यशेषे चासुखरे(?) च तथैव च ।
सिकते वृक्षमूले च न ग्राह्याः पंच मृत्तिकाः ॥ १६ ॥ °

After *śloka* 119 (fol. 8*b*) इति स्मृतिसारसमुच्चये ब्रह्मचारिप्रकरणं समाप्तं ॥

After *śloka* 225 (fol. 14*a*) इति ° आचारप्रकरणं ॥

After *śloka* 348 (fol. 21*a*) इति ° धर्मशास्त्रे दानप्रकरणं संपूर्णं ॥

After *śloka* 373 (fol. 22*b*) इति द्रव्यशुद्धिः ॥ अथ कृषिः ॥

It breaks off at the end of *śloka* 405, at the bottom of fol. 24*a*. The second page of this leaf, which continues the text to the bottom of the page, has been pasted over; and a modern hand has added there the colophon: इति श्रीस्मृतिसारसमुच्चयधर्मशास्त्रे प्रायश्चित्तप्रकरणं समाप्तं संपूर्णम् ॥

For another, apparently complete, MS. of this compilation, see Weber, Cat. Berl., no. 1017; for another work of the same title (by *Harinātha Mahāmahopādhyāya*), Rāj. Mitra, Notices, V., pp. 230–232.

[H. T. Colebrooke.]

1557.

177b. Foll. 33; size 10¾ in. (increased by binder to 12 in.) by 4¼ in.; Bengali handwriting of about 1780 A.D., somewhat difficult to read; twelve lines in a page.

Smritiparibhāshā, general rules regarding ceremonial observances, and the proper time and season for them; compiled from the *Smritis* and other authorities, by *Vardhamāna Mahāmahopādhyāya*.

It begins:

साधर्म्ये यत्र सर्वेषां वैधर्म्ये चापि सर्वशः ।
पारे वाङ्मनसं विष्णुं तं च किंचिदुपास्महे ॥

अथ सार्वत्रिकी परिभाषा । तत्र विष्णुः ।

स्नातो ऽधिकारी भवति दैवे पित्र्ये च कर्मणि ।
पवित्राणां तथा जप्ये दाने च विधिदेशिते ॥

पवित्राणां मन्त्राणां मन्त्रः पवित्रमुच्यत इति निरुक्तकारवचनात् (*N. V.*, 6) । आग्नेयपुराणे ।

स्नानानामथ सर्वेषां वारुणे न च मानवः ।
कर्तुमर्हति कर्माणि विधिवत्सर्वदा द्विजः ॥

असामर्थ्याच्छरीरस्य कालशक्त्यपेक्षया ।
मन्त्रस्नानादयः पञ्च एकमिच्छन्ति सूरयः ॥

असामर्थ्यं स्नानसंवर्धनीयं शरीरापाटवं ।

अशिरस्कं भवेत्स्नानं स्नानाशक्तौ हि कर्मिणां ।
आर्द्रेण वाससा वापि दैहिकं मार्जनं द्विजः ॥

अशिरस्कं शिरोमज्जनरहितं । स्नानाशक्तौ सशिरस्कस्नानाशक्तौ कर्मिणां स्नानोत्तरविहितकर्मचि[की]र्षूणां शक्ताशक्तसाधारणं तु गोशृङ्गप्रक्षालनजलस्नानमिति केचित् । मनुः । प्रभुः प्रथमकल्पस्य °

In this way passages are selected from the old *śāstras* and commented upon. Besides *Purāṇas* and *Smritikāras*, the following authorities are quoted: *Kalpataru*(*kāra*, or *krit*), foll. 3*a*, 4*a*, 17*a*, *b*; *Grihyapariśishṭaṭīkā*, fol. 3*a*; *Chandogapariśishṭa*, foll. 2*a*, 6*b*, 7*b*, etc.; *Jyotiḥśāstra*, foll. 11*b*, 12*a*, etc.; *Maitrāyaṇīyapariśishṭa*, fol. 8*b*; *Smritimahārṇava*, fol. 25*b*; *Hariharamiśrāḥ* (astron. and *kālanirṇaya*), foll. 16*a*, 17*a*, 24*a*, 25*b*.

अथ ग्रहणनिर्णयः fol. 17*a*; अथ ग्रहणस्नानं fol. 18*a*; अथ तिथिद्वैधे व्यवस्था fol. 19*a*; इति तिथिनिर्णयः समाप्तः fol. 23*b*;—on special days of months;—अथ दानं fol. 25*a*.

It ends:

पात्राण्याध्यात्मिका मुख्या विशुद्धाश्चाग्निहोत्रिणः ।
देवताश्च तथा मुख्या गोदानं क्षेतदुत्तमं ॥

शिष्टाचारपुराणे स्मृतिमतजातं विचार्य शास्त्राणां ।
युक्त्या स्मृतिपरिभाषाचरिता (? l. रचिता) श्रीवर्धमानेन ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीवर्धमानविरचिता स्मृतिपरिभाषा समाप्ता ॥

Digitized by Microsoft®

For another MS. of this treatise (with an analysis), see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 160.

[H. T. Colebrooke.]

1558.

2663e. Foll. 42; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by two different hands, in the latter part of the last century; eight lines in a page.

Kārikā, a collection of 508 memorial verses on various points of religious observance, especially in regard to obsequies, and general relations of life. A modern compilation.

Both MSS. commence with a (Devan.) list of twenty-five authorities, whose opinions the work is apparently intended to embody, viz.: *Ācāracandrikā*, *Ācārārka*, *Kālatattvavivecana*, *Kālanirṇayaprakāśa*, *Kālamādhava*, *Kūrmapurāṇa*, *Kṛityaratnāvalī*, *Kaustubha*, *Tristhalīsetu*, *Dharmapravṛitti*, *Nirṇayasindhu*, *Pārāśarasmṛiti* (and *Vṛiddha-P.*), *Prayogacintāmaṇi*, *Prayogapārijāta*, *Mayūkha*, *Mitāksharā*, *Vālmīkikṛita* (*Rāmāyaṇa*), *Śivapurāṇa*, *Śrāddhacandrikā*, *Śrāddhadīpikā*, *Śrāddhanirṇayaprakāśa*, *Śrāddhamanoharī*, *Smṛityarthasāra*, *Hemādri*. A *Vaishṇava* tendency is occasionally to be noticed in these verses.

The treatise begins:

अकृत्वा भस्ममर्यादा यः कुर्यात्पाणिशोधनं ।
आसुरं तद्भवेच्छ्राद्धं पितॄणां नोपतिष्ठति ॥ १ ॥

अगोधूमं च यच्छ्राद्धं माषमुद्गविवर्जितं ।
तैलपक्वेन रहितं कृतं च अकृतं भवेत् ॥ २ ॥

विधुरं गर्भवत्त्वं च वेदहीनं स्वगोत्रकं ।
रजस्वलापतिं चैव वर्जयेच्छ्राद्धकर्मणि ॥ ३ ॥

मूकोंधो बधिरः कुब्ज स्तब्धः पंगो नपुंसकः (l. पंगुर्न°)।
कुष्ठी रोगी अपस्मारी दश दोषाः प्रकीर्तिताः ॥ ४ ॥

भ्रातृद्वयं न भोक्तव्यं न भोक्तव्यं पितासुतं ।
अनग्निकं न भोक्तव्यं न भुंक्ते गर्भिणीपतिः ॥ ५ ॥

ज्योतिर्गण्यं तथा वाख्यं पौराण्यं कृषिकारकं ।
देवस्यं नृपसेवी च षडेते श्राद्धघातकाः ॥ ६ ॥

स्वीत्री (l. श्वित्री) कुष्ठी अपस्मारी कुनखो शामदंतिक
[(l. श्या°) ।
बधिरः पंगुः कुब्जश्च षडेते श्राद्धघातकाः ॥ ७ ॥

जातमात्रे ऽपि दौहित्रे विद्यमाने ऽपि मातुले ।
कुर्यान्मातामहश्राद्धं प्रतिपद्याश्विने सिते ॥ ८ ॥

घंटानादं विवादं च हुंकारहास्यरोदनं ।
अवाच्यवचनं श्रुत्वा निराशाः पितरो गताः ॥ ९ ॥

ब्रह्मयज्ञं च कुरुते श्राद्धात्पूर्वं मृते ऽहनि ।
निराशाः पितरस्तस्य श्राद्धान्नं न लभंति ते ॥ १० ॥

विवाहव्रतचूडासु वर्षमर्धं तदर्धकं ।
पिंडदानं मृताहं च न कुर्यात्तिलतर्पणं ॥ ११ ॥

जलस्थश्च जले कुर्यात्तर्पणं स्थलगस्थले ।
जलदर्भस्वधामंत्रे गोत्रनाम तिलैर्भवेत् ॥ १२ ॥ °

It ends:

ऋणान् बंधेन सर्वेण पशुपत्नीसुतालयः ।
ऋणक्षयो क्षयं याति का तत्र परिवेदनात् (l. परिदेव-
[ना) ॥ ५०० ॥

वृथा दानं धनाढ्यस्य वृथा वंध्या च मैथुनं ।
वृथा वृष्टिः सागरस्य वृथा तृप्तिश्च भोजनं ॥ ५०१ ॥

अदत्तदोषेण भवेद्दरिद्री दरिद्रदोषेण करोति पापं ।
पापादवश्यं नरकं व्रजंति पुनर्दरिद्री पुनरेव पापी॥५०२॥

गुरुशुश्रूषया विद्या पुष्कलेन धनेन वा ।
अथवा विद्यया विद्या चतुर्थं नोपलभ्यते ॥ ५०३ ॥

रामेति वर्णद्वयमादरेण सदा जपन्मुक्तिमुपैति जंतुः ।
कलौ युगे कल्मषमानसानामन्यत्र धर्मे खलु नाधिकारः॥
[५०४ ॥

राजा राष्ट्रकृतं पापं राज्यपा ˙ पुरोहितं ।
स्त्रीपापं च भर्तारस्य (!) शिष्यपापं गुरोरपि ॥ ५०५ ॥

परद्रव्येषु ये अंधाः परस्त्रीषु नपुंसकाः ।
परापवादे ये मूर्खाः तेषां गंगा पदे पदे ॥ ५०६ ॥

राजपत्नी गुरोः पत्नी भ्रातृपत्नी तथैव च ।
पत्नीमाता स्वमाता च पंचैते मातरः स्मृताः ॥ ५०७ ॥

जनिता चोपनेता च यश्च विद्यां प्रयच्छति ।
अन्नदाता भयत्राता पंचैते पितरः स्मृताः ॥ ५०८ ॥

एभिर्ग्रंथांतरे कारिका समाप्ता ॥

[Gaikawar.]

Digitized by Microsoft ®

1559.

2007. Foll. 51; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; seven lines in a page.

The same treatise.

The two rather incorrect MSS. are evidently derived from the same original.

[Dr. J. Taylor.]

1560.

2172. Foll. 157; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Dharmapravṛitti, a compendium of religious observances, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa.*

It begins:

नारायणं नमस्कृत्य कामदां च सरस्वतीम् ।
गणनाथं गुरूंश्चैव धर्मसंरक्षणाय वै ॥ १ ॥*

धर्मप्रवृत्त्यै क्रियते कलौ नारायणेन तु ।
विदुषां कर्मनिष्ठानां संततिर्धर्मवर्धिनी ॥ २ ॥

आलोक्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि वै ।
आश्वलायनसूत्रं च वृत्तिं नारायणीं तथा ॥ ३ ॥

सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनान्यथ ।
सिद्धान्तानि समूलानि समादायाथ चैव हि ॥ ४ ॥

वचनानि सतां चैव संमतानि मनीषिणाम् ।
ग्रन्थे ऽस्मिंस्तानि लिख्यन्ते धर्मप्रवृत्तिसंज्ञके ॥ ५ ॥

शौचादिकाः प्रवक्ष्यामि क्रियाश्चानुक्रमेण तु ।
तिथीनामपि सर्वासां निर्णयानप्यसंशयात् ॥ ६ ॥

योगीश्वरः ॥ यस्मिन्देशे मृगः कृष्णस्तस्मिन्धर्मान्निबोधत ।
धर्मसंरक्षणार्थाय तस्मिन्देशे वसेद्द्विजः ॥

उषःकाले कर्तव्यं ॥
उषःकाले समुत्थाय चिन्तयेदात्मनोदितम् ।
स्मृत्वा नारायणं देवं सौत्राण्यपि च संजपेत् ॥

* MS. 2063 adds here the following *śloka:*
नारायणं नमस्कृत्य नरं चैव नरोत्तमम् ।
देवीं सरस्वतीं व्यासं ततो जयमुदीरयेत् ॥ २ ॥

अथ मौनविधिः ॥
प्रभाते मैथुने चैव प्रस्रावे दन्तधावने ।
स्नाने भोजनकाले च षट्सु मौनं विधीयते ॥

अथ मूत्रोत्सर्गादिविधिः ॥ ०

अथ शौचं fol. 2*a*; अथ गंडूषः fol. 3*a*; अथ दंतधावनं fol. 3*b*; अथ स्नानं fol. 4*a*; अथ वस्त्रविधिः fol. 6*b*; अथ सप्त स्नानानि fol. 7*b*; अथ कुशविधिः fol. 8*b*; अथ पवित्रलक्षणं fol. 9*b*; अथ यज्ञोपवीतं fol. 10*b*; अथ तिलकं fol. 11*a*; अथ भस्मधारणं fol. 12*a*; अथ संध्याकालः fol. 12*b*; अथ संध्याविधिः fol. 13*a*; अथ प्राणायामः fol. 14*a*; अथ मार्जनं ib.; अथार्घ्यदानं fol. 14*b*; अथासनानि fol. 15*a*; अथ जपविधिः fol. 15*b*; अथ कामपरत्वान्मालाविधिः fol. 16*b*; अथ रुद्राक्षधारणं ib.; अथ संध्योपासनं ib.; अथाभिवादनं fol. 17*a*; अथोपासनविधिः ib.; अथ समस्य होमः fol. 19*a*; अथ विभक्तविश्वदेवः fol. 21*b*; अथानग्निकवैश्वदेवः fol. 22*a*; अथ ब्रह्मयज्ञः fol. 22*b*; अथ तर्पणं fol. 23*a*; अथ तिलतर्पणं fol. 24*a*; अथ श्राद्धाहे तर्पणं fol. 25*a*.

इति० शौचादितर्पणांतं प्रकरणं। अथ दिनातीतकर्माण्याह fol. 25*b*; अथ देवतार्चनं fol. 26*a*; अथ नित्यश्राद्धं fol. 27*b*; अथ भोजनविधिः fol. 28*a*; अथ वमनविधिः fol. 33*a*; अथ तांबूलविधिः ib.; अथ सायंकर्मविधिः fol. 33*b*; अथ दीपविधिः ib.; अथ शयनविधिः fol. 34*a*; अथ गर्भाधानं fol. 35*a*; अथ जातकर्म fol. 36*a*; अथ नामकरणं fol. 37*a*; अथ पत्नीकुमारोपवेशनं ib.; अथ निष्क्रमणं fol. 37*b*; अथान्नप्राशनं ib.; अथ चौलं ib.; अथ कुमारलक्षणं fol. 38*b*; अथाक्षरस्वीकारविधिः ib.; अथ नक्षत्राणि ib.; अथोपनयनं fol. 39*b*; अथ ब्रह्मचारिनियमः fol. 42*a*; अथोपाकर्म fol. 42*b*; अथोत्सर्जनं fol. 43*a*; अथ समावर्तनं fol. 44*b*; अथ मधुपर्कादिविवाहः fol. 45*a*; अष्टविधा विवाहाः fol. 46*b*; अथ गृहप्रवेशः fol. 49*b*; अथ देवतोत्थापनं fol. 50*a*; अथ प्रतिकूलं ib.; अथ पितरि मृते शुभकर्मनिषेधः fol. 51*a*; अथ विवाहादिषु सूतकोत्पत्तिः fol. 51*b*; ०अथ द्वितीयविवाहनिमित्तं fol. 55*b*; अथ विधुरोपासनं fol. 57*a*; अथ मृतभार्यस्य पुनर्विवाहः fol. 57*b*; अथ षोडशसंस्कारकर्माण्याह fol. 59*a*; अथ पादप्रक्षालनविधिः fol. 59*b*; अथ विवाहमासानाह fol. 60*a*; अथ वरगुणाः० कन्यागुणाः fol. 60*b*.

इति० गर्भाधानादिपंचदशप्रकरणं। अथ सप्तमपंचम्योः

Digitized by Microsoft®

सापिंड्यं वर्ण्यते fol. 61*a* : अथ गोत्रनिर्णयः fol. 62*b*; [अथ जामदग्न्यगणः भरद्वाजगणः etc.].

इति ° गोत्रनिर्णयप्रकरणं । अथ जीवत्पितृव्यकश्राद्धविधिः fol. 68*a*;—अथ नव श्राद्धानि fol. 70*b*;—

इति ° नानाविधश्राद्धप्रकरणं । अथाशौचप्रकरणं fol. 83*a*. इति ° आशौचप्रकरणं । अथ श्राद्धविधिरभिधीयते fol. 90*b*.

इति ° श्राद्धप्रकरणं । अथ श्राद्धप्रयोगिवचनानि लिख्यंते fol. 97*b*.

इति ° श्राद्धोपयोगिप्रकरणं । अथ दानविधिरभिधीयते fol. 101*a*; अथ गोदानं, भूदानं, तिलदानं fol. 101*b*, etc.

इति ° दानप्रकरणं । अथ द्रव्यशुद्धिः fol. 110*b*; भूमिशुद्धिः, गृहशुद्धिः ib.; पात्रशुद्धिः fol. 111*a*; धान्यशुद्धिः fol. 111*b*; अन्नशुद्धिः ib.; जलशुद्धिः fol. 112*b*; वस्त्रशुद्धिः fol. 113*a*; देहशुद्धिः fol. 113*b*.

इति ° द्रव्यशुद्धिप्रकरणं । अथ प्रायश्चित्तमुच्यते fol. 113*b*; अथोपपातकानि fol. 115*a*; अथ प्रायश्चित्तं fol. 115*b*, etc.

इति ° प्रायश्चित्तप्रकरणं ॥ पिता पितामहश्चैव जामाता भगिनीत्रयं । श्वशुरेण च संबद्धा सप्तगोत्रा प्रकीर्तिता ॥ अथैकोत्तरशतकुलानि । ° fol. 127*b*; अथ धान्यपरिमाणं fol. 129*a*; अथ सुवर्णपरिमाणं fol. 129*b*.

इति ° अब्दादिलक्षणं । अथ निमेषादिकालनिर्णयमाह । fol. 129*b*; अथ द्वितीया etc.; पूर्णिमा fol. 132*a*; अथ गौरीतृतीया fol. 132*b*; रामनवमी ib.; अक्षयतृतीया fol. 133*a*; नागपंचमी fol. 134*a*; नृसिंहजयंती ib.; जन्माष्टमी fol. 135*a*; गणेशचतुर्थी fol. 136*a*; संकटचतुर्थी fol. 136*b*; ऋषिपंचमी fol. 137*a*; दूर्वाष्टमी ib.; ज्येष्ठाष्टमी fol. 137*b*; श्रवणद्वादशी fol. 138*a*; अनंतचतुर्दशी fol. 138*b*; बृहद्गौरीतृतीया fol. 139*a*; कपिलाषष्ठी ib.

इति ° चैत्रादिषण्मासतिथिनिर्णयः ॥ अथाश्विनप्रतिपन्निर्णीयते fol. 139*a*; इति नवरात्रविधिः । अथ नवमी fol. 141*a*; इति ° नवरात्रप्रकरणं fol. 142*a*; इति ° विजयादशमीनिर्णयः । अथ दीपावली fol. 143*a*, etc.

इति ° संपूर्णतिथिनिर्णयः । अथ स्थालीपाकः fol. 145*b*; अथामावास्यायां fol. 146*a*; अथ प्रत्याब्दिकनिर्णयः fol. 147*a*;—अथ पुण्यतिथयः fol. 150*b*; अथ संक्रांतिः fol. 151*a*; अथ मलमासः fol. 151*b*; ° अथ तीर्थविधिः fol. 155*a*; अभ्यंगविधिरुच्यते fol. 157*a*.

It ends :

सर्वग्रंथेषु यत्प्रोक्तं सारं सारं समुद्धृतं ।
नारायणेन तत्सर्वं लिखितं हितकारिणा ॥

इति श्रीनारायणभट्टविरचितायां धर्मप्रवृत्तौ स्थालीपाकादिमंगलांतप्रकरणं ॥ समाप्तो ऽयं धर्मप्रवृत्त्याख्यो ग्रंथः ॥ संवत् १६५९ वर्षे आषाढवदि १० रवौ लिखितं ॥ दीक्षितजयदेवस्य पु °

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas*, the following authorities are quoted: *Anantācārya*, foll. 71*b*, 75*a*; *Kārikā*, foll. 9*a*, 15*b*, 18*b*, 20*a*, etc.; *Kālanirṇaya* (*Mādhavīya*), foll. 138*a*, 146*b*; *Kālaviveka*, fol. 145*b*; *Kālādarśa*, foll. 72*b*, 77*a*, 146*b*; *Khilasaṃhitā*, fol. 23*b*; *Candrikā*, fol. 7*a*; *Cintāmaṇi*, fol. 132*a*; *Jyotiḥśāstra*, fol. 41*b*; *Jyotiḥsāgara*, fol. 60*a*; *Jyotiḥsāra*, fol. 40*b*; *Durgārṇava*, fol. 140*b*; *Nibandhasāra*, fol 36*b*; *Purāṇasamuccaya*, fol. 138*a*; *Prayogapārijāta*, foll. 19*b*, 25*a*, 35*b*; *Prayogapārijātasārāvali*, fol. 5*a*; *Prayogasāra*, fol. 79*a*; *Prayogasārāvali*, fol. 41*a*; *Madanapārijāta*, fol. 38*a*; *Mahārṇava*, fol. 20*a*; *Mādhavīya*, fol. 74*a*; *Viśvarūpanibandha*, fol. 139*b*; *Viśvādarśa*, fol. 79*a*; *Vṛittaśata*, fol. 152*a*; *Śiromaṇi*, fol. 40*a*; *Śaunakakārikā*, fol. 14*a*; *Saṃgraha*, foll. 17*b*, 26*a*; *Sāyaṇīya*, fol. 20*a*; *Sūryodayanibandha*, fol. 141*a*; *Smṛiticandrikā*, foll. 30*a*, 50*a*; *Smṛitibhāskara*, fol. 154*b*; *Smṛitisāra*, fol. 72*b*; *Smṛitisārasamuccaya*, foll. 3*b*, 11*b*, 30*a*, etc.; *Smṛityarthasāra*, foll. 2*b*, 4*a*, 8*b*, 9*b*, etc.; *Hemādri*, foll. 49*a*, 62*a*, etc. [GAIKAWAR.]

1561.

2063. Foll. 197; size 11 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Dharmapravṛitti. [GAIKAWAR.]

1562.

1343. Foll. 103; size 12 in. by 4½ in.; on the whole fairly written, in Devanāgarī, by

Digitized by Microsoft®

three different hands, in 1799 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1563.

1663. Foll. 144; size 8 in. by 3½ in.; Devanāgarī character, indifferent handwriting; 11 or 12 lines in a page; the first seven leaves by a different hand from the rest.

Nārāyaṇa Bhaṭṭa's Dharmapravṛitti. Incomplete.

From the beginning of the chapter on *aśauca* (fol. 83*a* in the above analysis) to the end of the *Suvarṇaparimāṇa* (fol. 129*b*, ib.).

This chapter ends on fol. 140*b*. It is followed on foll. 140*b*, 141*b* by a portion of some other work (?), written by the same hand, beginning: स्वयं वा पच्यते पाकः पत्नी वा पच्यते यदि । ० प्रीतिकामस्य लक्षणं । ० अथान्नलक्षणं fol. 140*b*; आमिषलक्षणं fol. 141*a*; and ending समाप्तो ऽयं ग्रंथः ॥ संवत् १८२० शके १६९०. This leaf (141) is marked ध· प्र·

Then follows, on fol. 141*b*, चंडीपाठविधिः । तथा कालिकापुराणे । ०

अथ बलिदानं fol. 142, etc. These three leaves (142–144) are marked नि· सि· it being an extract from the second chapter of the *Nirṇayasindhu* (MS. 1888, foll. 63*a*–65*b*), ending: इति शतचंडीसहस्रचंडीबलिदानविधिः ॥ अथ नवरात्रपारणानिर्णय etc., two lines obliterated.

Moreover, the first seven leaves of the volume also do not belong to the *Dharmapravṛitti*, but to some other treatise. This extract begins: अथ संक्षेपतो निर्णयसिंधुपाराशरविज्ञानेश्वरसारभूत आशौचनिर्णयो लिख्यते । तत्र आचतुर्थं गर्भनाशः स्रावः ० इति जननाशौचं fol. 2*a*; अथानुगमने fol. 4*a*; अथ निर्हरणे fol. 4*b*; अथातिक्रांताशौचं fol. 5*a*; अथाशौचसंपातः fol. 6*b*; अथापमृत्यौ fol. 7*b*. The marginal marks of these leaves have been cut out; and the title has been obliterated on fol. 1*a* and supplied by धर्मप्रवृत्ति.

For other MS. of the *Dharmapravṛitti*, see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 383; P. Peterson, Rep. II. (1883-4), p. 118.

[H. T. COLEBROOKE.]

1564.

1542a. Fol. 1; size 10½ in. by 5¾ in.; modern Devanāgarī writing; thirteen lines.

The beginning of the *Saṃskāra* section of the [*Sarva-*]*Dharmaprakāśa*, a digest, composed (at Benares) by *Śaṅkara*, son of *Nārāyaṇa* (author of *Tristhalīsetu*) and *Pārvatī*.

It runs as follows:

शुंडादंडविलोडनैरिव मुहुर्द्राग्वारयंतं जनं
प्रत्यूहान्महतो निशाकरकरव्रातव्रतं बिभ्रता ।
दंतद्योतितदिङ्मुखेन हसितेनानंदयंतं शिवौ
शांतं तच्छिशुमाश्रये ऽहमनयोः खेलंतमारात्पुरः ॥ १ ॥
संपूज्य प्राङ्मुखः श्रीहरिमुदधिसुतां देवतां चैव वाचं
स्वाविद्यां सूत्रकारान्गुरुमथ सकलान्धर्मशास्त्रप्रवक्तॄन् ।
श्रीमन्नारायणाह्वं गुरुमथ जननीं पार्वतीं शंकरः श्री-
मीमांसान्यायसारं शिवपुरि तनुते सर्वधर्मप्रकाशं ॥ २ ॥
मेधातिथेश्चापरार्कविज्ञानेश्वरयोस्तथा ।
स्मृत्यर्थसारकर्तुश्च कालादर्शकृतस्तथा ॥ ३ ॥
चंद्रिकाकारहेमाद्र्योर्माधवश्रीनृसिंहयोः ।
गुरो[श्च] त्रिस्थलीसेतुकर्तुर्ज्ञात्वा मतानि तु ॥ ४ ॥
तद्विरोधे प्रबलता कस्यचित्त्विह कथ्यते ।
क्वचित्क्वचिद्विरोधो ऽपि तैरनुक्तो निरूप्यते ॥ ५ ॥
तच्चाविमृश्य विबुधैर्न दूष्यं
न्यायाननालोच्य तु जैमिनीयान् ।
हंतान्यथा वो बुधता मुधैव
स्यात्क्षीरनीराविदिहंसतेव (!) ॥ ६ ॥

तत्र तावद्धर्मप्रमाणान्याह याज्ञवल्क्यः । श्रुतिः स्मृतिः सदाचारः ० (I. 7) स्मृतं ॥ अत्र सदाचारो होलाकादितिस यो(?) ऽदृष्टार्थो न तु दृष्टार्थो मातु[ल]कन्यापरिणयो रागेणापि तदनुष्ठानोपपत्ते[:] प्रतिसंकल्पनायोगात् तदिदं शास्त्रदीपिकाप्रकाशे प्रपंचितं । स्वस्य चेति वैकल्पिके विषये यथा गर्भाष्टमे ऽष्टमे वाब्द इति सम्य[क्]संक(ल्पजातः शास्त्राविरुद्धविध्वंसना यच्चाप्याचार्यप्राचीनेन प्राचो क्षेत्रजादिपुत्राभावे सपिंडा-)

Digitized by Microsoft®

The last line (from स्वजात:) was apparently supplied by a different hand, and was partly copied from the beginning of the next leaf which belongs to a different work, just to establish a connection therewith.

This fragment is here prefixed to a MS. of the *Viruddhavidhividhvaṃsa*—as if it were the beginning of that work, which had been lost—probably owing to the शास्त्रविरुद्धविध्वंसना occurring therein.

A MS. of the *Saṃskāra-kāṇḍa* of the *Dharmaprakāśa*, beginning with the same stanza as this fragment, is described in Rāj. Mitra's Cat. of Bikāner MSS., p. 382; but the work is there ascribed to *Śiva Sūri*; no author's name being, however, mentioned in the colophon.

As *Kamalākara*, the son of *Śaṅkara's* brother, *Rāmakṛishṇa*, wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D., the *Sarva-Dharmaprakāśa* was probably composed in the latter part of the 16th century.

For the same author's (*Dharma-*) *Dvaitanirṇaya*, see no. 1575. [H. T. COLEBROOKE.]

1565.

2392. Foll. 99; size 11 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the earlier part of the last century; eight lines in a page.

Dharmaviveka, a manual of religious feasts and fasts, by *Viśvakarman*, son of *Dāmodara* and *Hīrā*, and grandson of *Bhīma*.

It begins:

नतोन्नतश्चेतसि चिंतितो यो
जनस्य सर्वत्र च शर्मकर्ता ।
चिकीर्षिते कर्मणि विघ्नहर्ता
स सिद्धिमाधातु गणस्य भर्ता ॥ १ ॥
भीमात्मज: सर्वगुणाभिरामो
दामोदरो विज्ञवरो ऽवतीर्ण: ।
तस्यात्मजो य: परमो महीयान्
चिंतामणेर्विज्ञमणे: कनीयान् ॥ २ ॥
हीराभिधाना जननी यदीया
गुणा यदीया जगति प्रसिद्धा: ।
सिद्धांतमद्धा सकलस्मृतीनां
पितु: प्रसिद्धादधिजग्मिवान्य: ॥ ३ ॥
श्रुतिस्मृतिज्ञानविशुद्धबुद्धिना
तदर्थधर्माचरणाप्रशुद्धिना ।
ग्रंथ: शुभस्तेन च विश्वकर्मणा
वितन्यते धर्मविवेकसंज्ञ: ॥ ४ ॥
कांडाष्टकेन यत्रैव सर्वो धर्मो प्रदर्श्यते ।
धर्मविवेकसंज्ञ: स धर्माणामाकर: स्मृत: ॥ ५ ॥
विचाराल्पबहुत्वाभ्यां तोषो ऽल्पज्ञबहुज्ञयो: ।
इति तयो: सुखायेह कुर्वे धर्मस्य निर्णयं ॥ ६ ॥

तत्र निर्णयो नाम परस्परविरुद्धार्थप्रतिपादकानां वाक्यानामर्थविशेषे स्थापनं । °

° प्रतिपन्निर्णयो वृत्तो fol. 9*b*; इत्येकभक्ततिथिनिर्णय fol. 11*b*; इति नक्ततिथिनिर्णय: fol. 13*b*; इति नक्तैकभक्तादिकर्मसु तिथिद्वैधे निर्णय उक्त: fol. 15*b*; ° तृतीयानिर्णयो ° । अथ चतुर्थी fol. 23*a*; अथ पंचमी fol. 25*a*; अथ षष्ठी fol. 26*b*; अथ सप्तमी fol. 27*b*, etc.; इति चतुर्दशी । अथ पंचदशी fol. 68*a*; अथ फाल्गुनीहोलिका fol. 72*a*; अथ दीपावली fol. 74*a*, etc.

ग्रंथे धर्मविवेकाख्ये निर्मिते विश्वकर्मणा ।
पंचदश्यां समाप्तायां कालकांडं समाप्तिमत् ॥

इत्थं निर्णीतासु तिथिषु व्रतनिर्णय: । fol. 97*a* (misplaced with fol. 98, between foll. 92 and 93); अतो ऽनुक्रमणी चैषा संस्कृतैरेव बध्यते । तत्रादौ पुरुषार्थनिरूपणं । आचारप्रशंसा । कर्मप्रशंसा ° fol. 98*a*.

It ends: कर्मकालावधिनिरूपणं । साग्निकामावास्यानिर्णय इति ॥ इति श्रीविश्वकर्मविरचिते धर्मविवेके (some letters eaten away) [कां]डं समाप्तं ॥

On the first 25 leaves the following authorities are quoted: *Kālamādhavīya*, foll. 12*a*, 25*a*; *Nirṇayāmṛita*, foll. 9*a*, 24*a*; *Brahmasiddhānta*, fol. 5*a*; *Madanaratna*, fol. 25*b*; *Mādhavanibandha*, fol. 9*b*; *Mārkaṇḍeyavyavasthāpakavacanāt*, fol. 17*b*; *Rudrayāmala*, fol. 9*a*; *Siddhāntaśiromaṇi*, fol. 5*b*; *Hemādri-siddhānta-saṃgrahe*, foll. 15*b*, 17*a*.

Digitized by Microsoft®

For a different work (on *Mīmāṃsā* philosophy) of the same title, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 240.

[H. T. Colebrooke.]

1566.

914. Foll. 366; size 13 in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Govindārṇava, also called *Smṛitisāgara*, or *Dharmatattvāloka*, a general Digest of religious observances, compiled, under orders of *Govindacandra* (*Govindadeva*) of Kāśī, by his minister *Śesha Nṛisiṃha*, son of *Rāmacandra* (*Rāmabhadra*).

The complete work consists of six sections—viz.: *saṃskāra-*, *āhnika-*, *śrāddha-*, *śuddhi-*, *kāla-*, and *prāyaścitta-vīci*—of which this MS. contains only the first and the last sections.

I. *Saṃskāra-vīci* (foll. 175), begins:

यन्मायावशतः प्रपंचितवपुश्चित्स्वप्रकाशात्मकं
श्रुत्यातद्व्यतिरेकगम्यपरानंदाद्वितीयात्मकम् ।
स्वाध्यासान्मनसा वृतस्य जगतो ऽसत्यस्य सद्भासकं
भूत्यै तन्निखिलाद्यसंहृतिचणं स्यान्नारसिंहं महः ॥ १ ॥

मूर्तिं तूर्णविदीर्णदैत्यनखरां प्रेक्ष्य प्रकंपां पुरो
लक्ष्मीं मुद्रितलोचनां सचकितं वीक्ष्याशु संहृत्य तत् ।
रूपं सस्मितमीक्षितामरमुखो मायेति विस्मायितां
तामालिंग्य विनोदयंश्चटुशतैर्युष्मान्नृसिंहो ऽवतु ॥ २ ॥ ० ९ ॥

अस्ति स्वस्तिस्थितिरिह चतुर्वर्गसर्गैकभूमिः
स्वर्गंगायास्तटपरिसरे राजधानी शिवस्य ।
यस्यामीशः शमितविषमाशेषकी नाशपाशं
शश्वज्जंतोरुपदिशति तन्नारकं ब्रह्मशांतं ॥ १० ॥ ० २४ ॥

तत्रासीच्छुचिहासः शौर्यनिवासः कृतेंद्रपरिहासः ।
परिहृतजगदायासो जनितत्रासः परेषु शिवदासः ॥ २५ ॥

तस्मादाविरभूत् प्रभूतविभवो गांगेयमेयोर्जितो [० २७ ॥
गंगादास इति प्रसिद्धमहिमा गंगां समाराध्य सः ।
स्वामाख्यामकृतार्थयत्कुलमलंचक्रे न्यचक्रेश्वरान्
अक्लेशादजयज्जयैकनिलयः शक्रे ऽप्यवज्ञाकरः ॥ २८ ॥

तदनु दनुजवैरिपादपद्मप्रणतिपरः समभून्महेशदासः ।
इह हरिहरयोरभेदभावं भजनमुपादिशदेष योजनेषु ॥ २९ ॥

अजनि नयनसिंहः पार्थिवो ऽस्मादकस्मात् [० ३१ ॥
समरभुवि यदीयं सिंहनादं निशम्य ।
परनरपतिमाद्यं तुंगमातंगसंघाः
सपदि विपदि मग्नास्ते दिगंतान्भजंते ॥ ३२ ॥ ० ३३ ॥
तद्वंशे भूवतंसे ऽजनि जननयनानंदचंद्रो नरेंद्रो
माहेंद्रं लोकमेषा हसति वसुमती यं पतिं प्राप्य पुण्यैः ।
श्रीमानुत्सन्नशत्रुः परिचरितसदामाधवो माधवो यं
संप्राप्ताः साधवो ऽमी गुणमणिविपणीर्माधवो धर्मधुर्यः
[॥ ३३ ॥ ०

Thus we have first a succession of four princes: *Śivadāsa*, his son *Gaṅgādāsa*, his son(?) *Maheśadāsa*, and his son *Nayanasiṃha;* and then a descendant of these, *Mādhavadāsa*, whose eldest son, *Govindacandra*, was the patron of the present author; his younger sons being *Kāśirāja* (*Kāśidāsa*) and *Narottama*, all three of whom come in for a plentiful share of praise.

The introduction, consisting of 85 verses, ends thus:

तत्राभूत् सकलकलाकलापकौतूहलावासः ।
श्रीरामभद्रविबुधः परममहापुरुषलक्षणोपेतः ॥ ७६ ॥
तर्के कर्कशतां वहन्नतितरां भाट्टे तथात्युद्भटो
वेदांतेषु पटुस्तथातिनिपुणः सांख्ये ऽपि विख्यातधीः ।
अष्टव्याकरणी प्रबंधचतुरः साहित्यरत्नाकरः
क्षोणीमंडलमंडनैकतिलकः श्रीरामचंद्रो गुरुः ॥ ७७ ॥
तत्तनयः प्रथितनयः कृतविनयः सुष्टु दुष्कृतापनयः ।
अभवद्गुणैकनिलयः श्रीनरसिंहाभिधो विबुधः ॥ ७८ ॥
आचारे चतुराननः श्रुतिवनीसंचारपंचाननः
शश्वद्यश्च षडाननः खलमिलन्मानाद्रिनिर्भेदने ।
नानाशास्त्रवचोविचारणचमत्कारे सहस्राननः [० ८० ॥
केषामेष मनोविनोदमतनोन्नासौ नृसिंहो बुधः ॥ ७९ ॥
तं शेषामलवंशभूषणमणिं गोविंदचंद्रः स्वयं
विद्वन्मंडलपुंडरीकतरणिर्भूमंडलीमंडनं ।
धर्मोद्धारविधौ समाहितमनाः प्रीत्यानुनीयाधुना
गोविंदार्णवनामकं व्यरचयद्धर्मप्रबंधं शुभं ॥ ८१ ॥
अशेषविदुषामेष संतोषाय विशेषतः ।
करोति तदनुज्ञातो नृसिंहः सन्निबंधनं ॥ ८२ ॥ ० ८३ ॥

Digitized by Microsoft®

श्रुतिस्मृतिपुराणानि निबंधान्विविधानपि ।
दृष्ट्वा सम्यक्समासेन सारोद्धाराय मे श्रमः ॥ ८४ ॥
तत्रादौ सुखबोधार्थं ब्रूमः प्रकरणक्रमं ।
संस्कार आह्निकं श्राद्धं शुद्धिः कालश्च निष्कृतिः ।
क्रमात् षड् वीचयो ज्ञेयाः सर्वशास्त्रार्थदीपिकाः ॥ ८५ ॥
निबंधमतभेदेन धर्मतत्त्वं यदस्फुटं ।
विविच्यते सहृदयप्रीत्यै तत् न्यायलेशतः ॥

इह यद्यपि धर्मार्थकाममोक्षाश्चत्वारः पुरुषार्थाः श्रूयंते सेव्यतया तथापीतरपुरुषार्थत्रयस्य धर्माधीनसिद्धिकत्वेनोपजीव्यत्वादावश्यकत्वात्स एव प्रथमतः सेवनीयः । °

इति° नरसिंहसूरिविरचिते स्मृतिसागरे उपोद्घातप्रकरणं fol. 24*b*.

The *Saṃskāra* ends: इति श्रीमदखंडभूमंडलाधीश्वरसमस्तसाम्राज्यधुरंधरश्रीमद्गोविंददेवादिष्टशेषनरसिंहसूरिविरचिते गोविंदार्णवे धर्मतत्त्वालोके संस्कारवीचिः प्रथमः समाप्तः॥

Then follow two leaves containing a list of contents in a different handwriting.

II. *Prāyaścittavīci* (foll. 185), begins:

आनंदायोह्निधीर्यैगिरिममरपतिन्नस्तगोमंडलस्य
श्रीभर्तुः श्रीनिधानं करनिकरचिरध्वस्तगाढांधकारः ।
उन्मीलन्नीलवक्षस्थलकलितरुचिस्वेदविंदुप्रपंचे
प्रोदंचच्चारुताराधिपसुभगवपुस्त्रायतां कौस्तुभो वः॥१॥
[° २ ॥
नृसिंहचरणांभोजमकरंदमधुव्रतः ।
निरस्तविस्तरं वक्ष्ये प्रायश्चित्तविनिर्णयं ॥ ३ ॥
प्राचीनेषु निबंधेषु प्रमाणैर्यद्व्यवस्थितं ।
तत्र चर्चां समुत्सृज्य सारः संगृह्यते मया ॥ ४ ॥

तत्र प्रायश्चित्तपदार्थमाहांगिराः ॥ °

It ends fol. 185*b*: इति श्रीमन्महाराजाधिराजसाम्राज्यधुरंधरश्रीगोविंददेवादिष्टशेषनृसिंहसूरिविरचितः प्रायश्चित्तनिर्णयः समाप्तः ॥

This part also is followed by a list of contents on four leaves.

Of the authorities quoted in the first section may be mentioned:—*Aparāditya*, fol. 59*b*; *Aparārka*, fol. 143*b*; *Kalpataru*, fol. 116*a*; *Kārikānibandha*, fol. 72*a*; *Gṛihyakaumudī*, fol. 77*b*; *Govindarāja*, 13*a*; *Jyotiḥprakāśa*, foll. 73*b*, 125*a*; *Jyotiḥsāgara*, fol. 76*b*; *Jyotiḥsāra*, fol. 79*a*; *Jyotirarṇava*, fol. 118*b*; *Jyotir-Nṛisiṃha*, fol. 119*a*; *Dīpikā*, fol. 79*a*; *Prayogasāra*, fol. 106*b*; *Bhaṭṭa(pādāḥ)*, foll. 15*a*, 16*a*, etc.; *Maheśvara*, foll. 116*a*, 121*b*; *Māṇḍavya*, fol. 73*a*; *Mādhavācārya*, fol. 35*a*; *Mitāksharā*, foll. 56*a*, 60*b*; *Medhātithi*, fol. 72*b*; *Ratnamālā*, foll. 77*a*, 78*a*; *Rājamārtaṇḍa*, foll. 28*a*, 79*a*; *Lalla*, fol. 79*a*; (*Varāha-*) *Saṃhitādīpaka*, fol. 74*b*; *Viśveśvara Bhaṭṭa*, fol. 28*b*, etc.; *Vṛittaśatasaṃgraha*, fol. 117*a*; *Vyavahāroccaya*, foll. 77*a*, 78*a*, 81*b*; *Saṃgraha*, fol. 58*b* (*-kāra*), fol. 68*a*; *Smṛiticandrikā*, fol. 75*a*; *Smṛitibhāskara*, fol. 82*b*; *Smṛitiratnāvalī*, fol. 75*b*; *Smṛityarthasāra*, fol. 81*a*; *Haradattamiśra*, fol. 137*b*; *Hemādri*, fol. 70*b*. [H. T. COLEBROOKE.]

1567.

640. Foll. 125; size 16¼ in. by 5 in.; fairly good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Smritisaṃgraha (?), or *Vyavasthā-vivecana* (or *-saṃkshepa*), a summary of religious ceremonies enjoined in the *Smṛitis*, by *Rāmabhadra Nyāyālaṃkāra Bhaṭṭācārya*, of Navadvīpa (Nuddea).

It begins: अथ अनध्यायविवेचनं ।

पञ्चदश्यां चतुर्दश्यां अष्टम्यां राहुसूतके ।
धातुसंधिषु भुक्त्वा वा श्राद्धिकं प्रतिगृह्यते ॥

धातुसंधिषु चैत्रश्रावणमार्गशीर्षाणां शुक्लप्रतिपत्सु । इदं तु त्रिधातुसंवत्सराभिप्रायेण एतदतिरिक्तप्रतिपत्सु काम्यत्वमिति । °

अथ अकालवृष्टिव्यवस्था fol. 4*a*; अथ नानासंग्रहकारसंमतं नानाविधं शूद्रकर्तृकतर्पणवाक्यं लिख्यते fol. 4*b*.

Fol. 5*a*: प्रायशः संकल्पानामेव कर्मणामारम्भकत्वादादौ स एव निरूप्यते । कायवाङ्मनोभी रचितं कर्मफलाय समर्थमिति श्रुत्या प्रधानानामङ्गत्वमुक्तं । तत्र केन रूपेण तस्याङ्गत्वमित्याह मनसा संकल्पयति वाचा अभिलपति कर्मणा चोपपादयतीति । संकल्पयति अमुककामेन मयेदं कर्तव्यमिति निश्चिनोति । वाचा वाक्येनाभिलपति मनसा निश्चितमर्थं तद्बोधकपदैरभिधत्ते । कर्मणा कायव्यापारेण उपपादयति । यथाविधि समापयतीत्यर्थः । संकल्पयतीत्यादि विध्यर्थे लट् । °

Digitized by Microsoft®

अथ मलमास: fol. 8*b*, etc.; अथ जन्मतिथिव्यवस्था fol. 14*b*; अथ प्रतिपत् fol. 16*a*; अथ द्वितीया fol. 16*b*, etc.

इति ० व्यवस्थाविवेचने तिथिविवेचनं ॥ अथ श्राद्धं ॥ पात्रालम्भनपूर्वको हविस्त्याग: श्राद्धमिति मैथिला: । ० fol. 50*b*.

इति ० श्राद्धव्यवस्था समाप्ता ॥ अथ प्रायश्चित्तव्यवस्था ॥ तत्रादौ प्रायश्चित्तलक्षणं । fol. 78*b*.

इति ० प्रायश्चित्तविवेचनं समाप्तं ॥ अथ शुद्धिव्यवस्थासंक्षेप: । तत्रादौ शुद्धिपदार्थो निरूप्यते । fol. 97*b*.

इति शुद्धिव्यवस्था ॥ अथोद्वाहनिर्णय: ॥ तत्र सापिण्ड्यं निरूप्यते । सापिण्ड्यं साप्तपौरुषमिति वचनात् fol. 122*b*.

It ends: शूद्राणां समानगोत्रे समानप्रवरे ऽपि विवाह: । अन्यत्सर्वं ब्राह्मणादिवदिति शुल्कं दत्त्वा वरे मृते कन्या देवाय प्रदातव्या । एतच्च कन्यानुमतौ वाग्दत्ताया अपि कन्याकुमारीवद्विवाह: ॥

इति महामहोपाध्यायनवद्वीपनिवासिश्रीरामभद्रन्यायालङ्कारभट्टाचार्यविरचिता उद्वाहव्यवस्था समाप्ता ॥ The same colophon, mutatis mutandis, occurs at the end of the first three chapters.

Foll. 1*a*, 50*a*, 79*a*, 98*a* contain tables of contents for the respective portions they precede.

The title given to the work on the last page by Colebrooke's Paṇḍit is रामभद्रन्यायालंकारकृत: स्मृतिसंग्रह: ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1568.

743. Foll. 98; size $12\frac{3}{4}$ in. by 6 in.; fairly good, modern Bengalī handwriting; ten lines in a page.

The same work. The sections on *tithi* (incomplete at the beginning ?) and *śuddhi*.

It begins: प्रायश: संकल्पानामेव कर्मणामारम्भकत्वादादौ स एव निरूप्यते। ० see fol. 5*a* in preceding MS.

The *tithivyavasthā* ends fol. 53*a*. Between this and the beginning of the *śuddhivyavasthāsaṃkshepa*, fol. 55*b*, this MS. (as well as the next one) contains brief sections on *bhūmidāna*, fol. 53*a*, and *suvarṇadāna*, fol. 54*b*. Neither this MS., nor the next one, makes any mention of the author to whom the work is ascribed in the preceding MS.

It ends with eight *ślokas* from the *Sanatkumārasaṃhitā* (on *vṛihad-āmānnadāna*, of which MS. 640 has only the first $6\frac{1}{2}$ at the end of the *śuddhi*) ending: पौर्णमास्यां प्रोष्ठपद्यां स याति परमं पदं ॥ समाप्तोयं ग्रन्थ: ॥

Colebrooke's Paṇḍit has given it the title (fol. 1*a*): छाँचकाटा (!) स्मृतिसंग्रहपूर्वखंडं । [H. T. COLEBROOKE.]

1569.

638a. Foll. 44; size 16 in. by 5 in.; fair, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

The *Tithivyavasthā* of the same work.

It begins, as the preceding MS.: प्रायश: संकल्पानामेव ०

It concludes with the section on *suvarṇadāna* mentioned above, ending: तथा च ब्राह्मे ।

सर्वदानानि नियमा आयासाश्च तपांसि च ।
यज्ञो दानं तथा जप्यं श्राद्धं च सुरपूजनं ।
गङ्गायां तु कृतं सर्वं कोटिकोटिगुणं भवेदिति ॥

after which the colophon, by a different hand: इति श्रीराघ[व]भट्टकृतव्यवस्थार्णव: समाप्त: ॥ and on the back of the last leaf the MS. has been named accordingly. [H. T. COLEBROOKE.]

1570.

263. Foll. 75; size $11\frac{1}{2}$ in. by 6 in.; fairly written, in the Bengalī character, by two different hands; European paper; 9 or 10 lines in a page.

Dharmadīpikā, or *Smṛitipradīpikā*, a treatise on controverted points of sacred law, by *Candraśekhara Vācaspati*.

Incomplete. The present portion of the work deals mainly with points of the *Vedic* ceremonial.

Digitized by Microsoft ®

It begins:

नत्वा शिवपदद्वन्द्वं तातत्नातसेवितं ।
तत्प्रभाववर्द्धितास्माभिः क्रियते धर्मदीपिका ॥
विद्याभूषणविख्यातः षड्दर्शनमते सुधीः ।
तत्सुतस्तादृशो धीमांस्ततो ऽधीती च तत्सुतः ॥
श्रीचन्द्रशेखरो नाम्ना ख्यातो वाचस्पतिः स्मृतौ ।
स्मृतीनां च प्रकाशार्थं तनोतीमां प्रदीपिकां ॥

तत्र मीमांसातर्क एव वेदतन्मूलशास्त्रार्थप्रकाशकः । तथा च भट्टः । मीमांसासंज्ञकस्तर्कः सर्ववेदसमुद्भवः । सर्वेषां वेदानां समुद्भवः प्रकाशो यस्मादिति विग्रहः । सा च मीमांसा द्विविधा कर्मब्रह्मनिरूपकभेदेन जैमिनिबादरायणिप्रणीता कर्मनिरूपिकैव धर्मप्रतिपादिका यतो धर्मजिज्ञासानन्तरमारभ्यमाणं मीमांसाशास्त्रं धर्मप्रतिपादनप्रयोजनकं । अत एवोक्तं भट्टैः । धर्माख्यं विषयं वक्तुं मीमांसायाः प्रयोजनं । °

अथात्र कर्मभेदप्रतिपादसूत्रं fol. 9*a*; अथ विधिभेदाः fol. 10*b*; अथाधिकरणनिरुक्तिः fol. 17*a*; अथ श्रुतिलिङ्गादिनिरूपणं fol. 17*b*; अथ ग्रहाधिकरणं fol. 22*b*; अथ दर्वीहोमाधिकरणं fol. 25*b*; अथ कपालाधिकरणं fol. 26*b*; अथ सर्वदृष्टाधिकरणं fol. 27*b*, etc.

It ends: अथ सोमीयवेदिविधिन्यायः ॥

For a fragment of this work, see Rāj. Mitra, Notices, II., p. 77. [H. T. Colebrooke.]

1571.

251a. Foll. 31; size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Bengalī handwriting; ten lines in a page.

Vyavasthāsārasamgraha, a compendium of religious (*smārta*) rites, by *Rāmagovinda Cakravartin* (son of *Mukunda*). Incomplete.

It begins:

पादपद्मयुगमाद्यं शाम्भवं संस्मरन् लिखति पुस्तिकामिमां।
श्रीमुकुन्दबटुरेतदात्मनः कल्मषं भवतु भूरिहारिणः ॥
गुरोः पादयुगं नत्वा रामगोविन्दशर्मणा ।
क्रियते बालबोधाय व्यवस्थासारसंग्रहः ॥

तत्रादौ तिथिव्यवस्था निरूप्यते । तिथिस्तु चन्द्रक्रियोपलक्षितः कालविशेषः । तदेव चान्द्रमसं दिनं । तत्त्रिंशता चान्द्रो मासः । स च द्विविधः । मुख्यो गौणश्च । तत्र मीनस्थरवौ यत् शुक्लप्रतिपदारम्भस्तदादिदर्शान्तो मुख्यचान्द्रश्चैत्रो मासः । °

Fol. 22*a*: इति रामगोविन्दशर्मकृते व्यवस्थासारसंग्रहे तिथिव्यवस्था संपूर्णा इति ॥

श्रीकृष्णचरणाम्भोजं नत्वा संक्रमणे रवेः ।
वक्ति श्रीरामगोविन्दो व्यवस्थां धीरसंमतां ॥

तत्रादौ संक्रान्तीनां सङ्कोच्यते (l. संग्रह उ°) । °

Fol. 25*b*: इति व्यवस्थासारसंग्रहे संक्रान्तिव्यवस्था समाप्ता ॥ अथाद्भुतं ।

इत्यद्भुतशान्तिः fol. 26*b*.

Fol. 28*a*: इति ° संबन्धव्यवस्था समाप्ता ॥

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं संसारजलधिप्लवं ।
वक्ति श्रीरामगोविन्दो व्यवस्थामौर्ध्वदेहिकीं ॥

अथान्त्येष्ट्यादिषोडशश्राद्धाधिकारिणः °

For a complete MS. (omitting the first introductory *śloka*) and an analysis of the contents of the work, see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 290. [H. T. Colebrooke.]

1572.

41b. Foll. 100; 4to; size 10½ in. by 8 in.; written in the Bengalī character; European paper (watermark 1805); 11–18 lines in a page.

Dvaitanirṇaya, a review of doubtful points of sacred law, composed by *Vācaspati Miśra*, for *Jayā*, wife of King *Bhairava* and mother of *Purushottama Deva*.

It begins: आभीरदारकमुदश्चित ° cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 648; Rāj. Mitra, Notices, I., p. 149; V., 296.

It ends: इति द्वैतनिर्णये सिद्धान्तपरिच्छेदः ॥ शाके १७२५ ॥

Foll. 99*b* and 100*a* contain a list of contents (*pattrapañjī*).

Regarding the author's probable age see above, no. 1398. [H. T. Colebrooke.]

1573.

253. Foll. 56; size 11½ in. by 5 in.; indifferent Bengalī handwriting of about 1750 A.D.; 8–15 lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Dvaitanirṇayapradīpa, or *Kādambarī*, a commentary on the preceding treatise, by *Gokulanātha*.

It begins:

देहल्यामेष निहतो द्वैतनिर्णयवेश्मनः ।
प्रदीपस्तिमिरं हन्तु जीर्णोद्वाराज्जिरोदरे ॥

नामद्वैतेति । अत्र देवराजादिशरीरवृत्तिरेकदाऽनेका वृत्तिर्या देवराजत्वादिजातिस्तदवच्छिन्ने शरीरे तादृशशरीरविशिष्टात्मनि वा देवराजादिपदानामस्ति वृत्तिः सा च गृह्यविहितप्रकारोपपन्नपित्रादिसंज्ञिताभिव्यंग्यो भगवत्सङ्केत एव सप्तपदार्थातिरिक्तः स्वाभाविको वा शब्दार्थसंबन्धः °

इति कादम्बरीप्रदीपनामद्वैतनिर्णयविवरणे नामद्वैतनिर्णयः परिपूर्णः fol. 8*a* (8*b* left blank); ° दानद्वैतनिर्णयः fol. 18*b*; ° महादानद्वैतनिर्णयः fol. 31*b*; ° जलाशयद्वैतनिर्णयः fol. 45*b*; ° सदाचारद्वैतनिर्णयविवरणं ॥ उपनयनकालनिर्णये ° foll. 52*b*, 53*a*.

Col.: इति महामहोपाध्यायश्रीगोकुलनाथप्रणीतः संपूर्णो द्वैतनिर्णयप्रदीपः ॥ श्रीतीर्थदत्तस्याक्षरमिदम् ॥

The MS. seems to contain only a portion of the entire work. Moreover, the different chapters are merely bound together, each being written by a different hand (or sometimes two hands) from the preceding one, and ending at the bottom of the page.

Rāj. Mitra, Notices, V., pp. 166, 281, gives a *Dvaitanirṇaya-jīrṇoddhāra* (or *prakāśa*) by *Madhusūdana Ṭhakkura*, described as a commentary on *Vācaspati Miśra's* work on the dualistic theory of the Supreme and the human souls. [H. T. COLEBROOKE.]

1574.

299. Foll. 91; size 14 in. by 5½ in.; indifferent Bengalī handwriting of 1807 A.D. (by one *Nārāyaṇa Datta Śarman*); worm-eaten, but mostly in the margin; 12–16 lines in a page.

Dvaitapariśishṭa, a treatise, in two chapters, on points of Hindu law, not treated by former writers; by *Keśava Miśra*.

I. begins: स्वामिन्वासो ममैतन्न °; II. (fol. 57), तातस्ते मकरालयः ° see Aufrecht, no. 650.

The leaves of the second chapter are paged separately 6–40.

A much larger work of the same title, and by the same author (of which this is perhaps a fraction) is described by Rāj. Mitra, Notices, V., p. 186. [H. T. COLEBROOKE.]

1575.

1395b. Foll. 48; size 12½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; ten lines in a page.

Dvaitanirṇaya-siddhāntasaṃgraha, a treatise on controverted points in the performance of certain rites, by *Bhaṭṭa Bhānu*, son of the *Mīmāṃsaka Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha*; the work being an abridgment of the *Dharma-Dvaitanirṇaya*, by *Bhānu's* grandfather, *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*.

It begins:

लक्ष्मीं नारायणं नत्वा सीतया सहितं रघुं ।
गंगायुतं नीलकंठं गुरोः पादांबुजं तथा ॥ १ ॥
पितामहकृतद्वैतनिर्णयार्थस्य संग्रहः ।
नीलकंठात्मजेनेह क्रियते भानुनाधुना ॥ २ ॥

तत्रादौ नवरात्रसिद्धांतः । नवरात्रव्रते च देवीपूजनं प्रधानं । °

इति ° नवरात्रनिर्णयः fol. 4*a*; ° नवरात्रपारणा fol. 5*a*; इति चतुर्थी fol. 5*b*; ° पञ्चमी fol. 6*a*; ° जन्माष्टमी fol. 8*b*; ° एकादशीवेधे ऽरुणोदयनिर्माणनिर्णयः fol. 9*b*; ° चतुर्दशी fol. 11*a*; ° शिवरात्रिः fol. 11*b*; ° सावित्रीव्रतं fol. 12*a*; ° उपाकर्म fol. 15*a*; ° होलिका fol. 16*a*; ° संक्रांतिनिर्णयः fol. 17*a*; ° ग्रहणोपवासः fol. 17*b*; ° अनूढकन्यामृतावाशौचं fol. 18*a*; ° संनिपाताशौचं fol. 20*b*; ° दत्तकाशौचं fol. 21*a*; ° स्त्रीजनने कर्मानधिकारावधिनिर्णयः fol. 23*a*; ° क्रियाधिकार ° fol. 24*b*; श्राद्धाधिकारनिर्णयः fol. 27*a*; ° सपिंडीकरणाधिकार ° fol. 30*b*; ° पिंडपितृयज्ञप्राशन ° fol. 32*b*; °; ° आधानाद्यधिकार ° fol. 37*a*; ° अपत्नीकाधान ° fol. 37*b*;

Digitized by Microsoft®

°अपुत्रकविधिः fol. 39*a*; °तीर्थयात्रा° fol. 40*b*; °ब्राह्मणस्य मांसनिषेध° fol. 43*a*; °दत्ताप्रदान° fol. 43*b*; °स्तेयान्यमहापातकप्रायश्चित्तनिर्णयः fol. 46*a*.

Colophon: इति श्रीमन्मीमांसकभट्टनीलकंठात्मजभट्टभानुकृते द्वैतनिर्णयसिद्धांतसंग्रहे कोटिलक्षायुतहोमनिर्णयः समाप्तः ॥

The author's brother, *Bhaṭṭa Śaṅkara*, wrote his *Kuṇḍoddyotadarśana* in 1671 A.D.

For another MS. of the work see Rāj. Mitra, Notices, II., p. 271.

[H. T. COLEBROOKE.]

1576.

1258a. Foll. 106; size 9 in. by 3½ in.; indifferent Devanāgarī character; 9 or 10 lines in a page.

The same work, incomplete in the middle; with a fragment of *Bhaṭṭa Śaṅkara's* work, of which the former is an abridgment.

The MS. consists of two portions, paged separately, the first of which consists of 33, the second of 73 leaves.

I. Foll. 1–33 *Bhānu's* treatise from the beginning to the middle of the *anūḍhakanyāmṛitā-vāśauca*, where the MS. breaks off abruptly.

II. From fol. 17*a* (near the bottom) of the second portion to the end, numbered 17–73, contain the concluding portion of *Bhānu's* work from shortly after the beginning of the *kriyādhikāranirṇaya*.

Dated: संवत्सरे १७७३ पौषकृष्णाचतुर्थ्यां लिखितं लेखापितं श्रिदेमझोरमिश्रात्मजलालचंद्रशर्मणा सारस्वतेन वाराणस्यां श्रीपशुपतिप्रसादादिति ॥

III. Foll. 1–17*a* of the second portion (the first sixteen leaves of which are not numbered) contain a fragment of the *Dharma-Dvaitanirṇaya*, by *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*.

It begins: संपूर्णेत्युक्तं। °

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणधुरीणमीमांसाद्वैतसाम्राज्यधुरंधरश्रीमद्भट्टनारायणसुतभट्टशंकरकृते धर्मद्वैतनिर्णये पंचमीविषयसंशयोद्भेदपरिच्छेदः ॥ अथ कृष्णजन्माष्टमीव्रतं निर्णीयते ॥ fol. 2*b*; °निर्णये श्रीमद्दाक्षिणात्यसकलशिष्टधुरंधरसंप्रदायोद्दीपकः कृष्णजन्माष्टमीसंशयोद्भेदपरिच्छेदः fol. 10*b*; °निर्णये कृष्णजन्माष्टमीपारणसंशयोद्भेदपरिच्छेदः ॥ एकादीवेध° fol. 15*b*. [H. T. COLEBROOKE.]

1577.

1542. Foll. 153 (the original pagination of which, 142–295, has been obliterated and changed for a fresh one, 2–154); size 10½ in. by 5¾ in.; very well written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page.

Viruddhavidhividhvaṃsa, a general review of disputed points of (sacred) law, composed, at Aṇahillapāṭaka, by *Lakshmīdhara*, son of *Malladeva* and *Śrī Devī*, grandson of *Vāmana* (brother of *Skanda*), and great-grandson of *Soḍha* (who, like his sons, was minister to King *Someśvara* of Śākambharī).

Incomplete at the beginning. The work consists of seven chapters (*adhikaraṇa*), the first four of which are wanting; a line and a half scored out at the beginning (of fol. 2) of the MS. having contained the colophon of the fourth chapter, and the first few words of the fifth.

Ch. five began orig. यच्चाप्याचार्यप्राचो - - (some 16 aksharas) भ्रात्रादयः श्राद्धादिकारिण इति। तत्रापि पुत्राभावे सपिंडा मातृसपिंडाः शिष्याश्च दद्युस्तदभावे ऋत्विगाचार्याविति गोतमवचनमुदाहृतं। °

Fol. 17*a*: इति स्मार्त्तमहत्तश्रीमल्लक्ष्मीधरविरचिते विरुद्धविधिविध्वंसे वाक्यमीमांसायां क्षेत्रजादिपुत्राणामेवाभावे भ्रात्रादिश्राद्धादिनिराकरणं नामाधिकरणं[पंचम obliterated]मिति ॥ तदेवं विश्वरूपप्रोक्तं°

Fol. 70*a*: इति° वाक्यमीमांसायां सिद्धांताख्यमधिकरणं [षष्ठं] समाप्तं ॥ अथ श्राद्धस्य प्रकारात् लक्षणानि प्रोच्यंते। तत्र विश्वामित्रः। °

Digitized by Microsoft®

It ends: व्रजत्यश्वमेधफलं पुरुष इति बोधायनसूत्रं ॥ इति स्मार्त्त° श्राद्धप्रकाराख्यमधिकरणं सप्तमं ॥

ब्राह्मणा ब्राह्मणा जाता जाता ये गुणसागराः ।
नागरा नागराज्ञार्हेहारो यानर्हयद्वरः (! or जर्हेंहारे-योनर्ह °) ॥ १ ॥

तदन्वये ऽष्टगोत्राणामष्टगोत्रोन्नतिश्रितां ।
मध्यान्नोन्नेशसंशुद्धे गोत्रे ऽजायत काश्यपे ॥ २ ॥
श्रीमदानंदनगरस्थाने स्थानेश्वराभिधः ।
पंडितो यः स्वविद्याभिश्चतुर्दिग्विदुषो ऽजयत् ॥ ३ ॥
श्रीमदानंदनगरे नागरेभ्यो गृहांश्च यः ।
सप्तविंशतिविप्रेभ्यः प्रददौ सपरिच्छदान् ॥ ४ ॥
षण्मुखः षट्सु तर्केषु चतुर्वेदी चतुर्मुखः ।
मीमांसामांसलप्रज्ञो यो ऽभूत्तस्यान्वये ऽभवत् ॥ ५ ॥
स्कंद स्कंदपितुः प्रज्ञानंदकंदस्त्वमंदधीः ।
शाकंभरीशितुः सोमेश्वरदेवस्य भूभृतः ॥ ६ ॥
सांधिविग्रहिकामात्यो ऽरात्यौघकरिकेसरी ।
सोढस्तस्य सुतो ऽसोढः शत्रुभिस्तत्पदे ऽभवत् ॥ ७ ॥
तस्य पुत्रावभूतां द्वौ भूतांतर्भूतकीर्तितौ ।
स्कंदवामननाम्ना तावाम्नाताववनीमतौ ॥ ८ ॥
सर्वामात्यपदं ताभ्यां पृथ्वीराजो ऽददन्मुदा ।
सेनाधिपत्यं स्कंदाय प्रदाय च सुखी स्थितः ॥ ९ ॥
सेनापतित्वं स्कंदाय प्रदाय धृतशक्तये ।
महादेवसुतायातिदृग्रूपो भूपवत् (!) ॥ १० ॥
सांधिविग्रहिकाद्यं तु पदं संपाद्य वामने ।
स्कंदो राज्ञे ऽर्पितानंदो ऽवधीन्नित्यं कुरुष्ककान् [(l. तुरु °) ॥ ११ ॥

सदा स दानानि ददौ द्विजेभ्यो दंडनायकः ।
या काप्यपरिणीतायात् तस्य[ा] वैवाहिकं त्वदात् ॥ १२ ॥
स्कंद स्कंदेति वर्णेषु वर्ण्यमाने ऽत्र नागरः ।
ब्राह्मणं कोपि कोपेन कंपिताधरमुक्तवान् ॥ १३ ॥
स्कंद स्कंदेति वदथ किं विप्राः प्रतिवासरं ।
मदीयहृदये नायमप्यर्द्धस्कंदखंडिका ॥ १४ ॥
इत्येते नागराः प्रोचुर्यस्त्वं यात्वा तदंतिके ।
वद द्विजैवं वचनं यद्यस्ति तव योग्यता ॥ १५ ॥
कोपात्स पादलक्षे द्वादशे शाकंभरीं पुरीं ।
प्राप्य विप्रो राजकुलाद्ययांतं (!) दंडनायकं ॥ १६ ॥ ° २२ ॥
गते ऽन्यसंगरे स्कंदे निद्राव्यसनसन्नधीः ।
व्यापादितस्तुरुष्कैः स राजा जीवन्मृतो युधि ॥ २३ ॥
हरिराजमथो राज्ये शाकंभर्यां निवेश्य सः ।
स्कंदस्तत्र कियत्कालं स्थित्वा तुर्याश्रमं श्रितः ॥ २४ ॥
द्रम्माणां लक्षविंशत्या विंशत्यश्व(l. °त्या च) शतैः समं ।
वामनः सकुटुंबो (ऽ)णहिल्लपाटकमाट तु ॥ २५ ॥
मल्लदेवो ऽभवत्तस्य पुत्रः पुत्रवतां वरः ।
सुभाषितावलीकर्ता भर्ता भूतलवर्तिनां ॥ २६ ॥
सहस्रसंख्यासाहित्ये लक्ष्यलक्षणसंख्यया ।
कौटिल्याद्यर्थशास्त्रेषु कोटिशो यन्मतिर्मता ॥ २७ ॥
स श्रीदेवीति नाम्नात्मनाम्नातां परिणीतवान् ।
लक्ष्मीशवत्ततो लक्ष्मीधरो ऽभूद्वरधीधरः ॥ २८ ॥
भगवद्बोधभारत्याख्यश्रीपादप्रसादतः ।
आसादितसदानंदाद्वैतज्ञानानुभावकः ॥ २९ ॥
श्रीमति श्रीशवदणहिल्लपाटकपत्तने ।
मल्लदेवः सहामात्यसभ्यः स्मृत्यादिनिर्णये ॥ ३० ॥
वेदांतस्मृतिसिद्धांतश्रांतः स्वांतः (?l. क्रांतः) कवेः पथि ।
पांथो ऽप्रतिमरामाख्यं महाकाव्यं चकार यः ॥ ३१ ॥
प्रत्यक्षीभूतभारत्येवितः (!) स्मार्तमहत्तमः ।
विरुद्धविधिविध्वंसं व्यवधान्मुग्धबुद्धये ॥ ३२ ॥

इति स्मार्तमहत्तमश्रीमल्लक्ष्मीधरविरचिते विरुद्धविधिविध्वंसाभिधानो ग्रंथः समाप्तः ॥ संवत् १५८२ वर्षे चैत्रशुदि ४ भृगौ ॥

At the end of the volume, a leaf has been added, containing a prose paraphrase of the above genealogical account, written by a recent hand:

नागरा ब्राह्मणाः अष्टगोत्राः तेषां मध्ये काश्यपगोत्रे नागरवंशे काश्यां स्थानेश्वरनामा पंडितः चतुर्दिक्षु पंडितान् जित्वा । सप्तविंशतिसंख्यकनागरब्राह्मणेभ्यः सपरिछदान्गृहान्ददौ । ° । तदन्वये स्कन्दः ° । शाकंभरीदेशाधिपसोमेश्वरनाम्नो राज्ञः सान्धिविग्रहिकामात्यो जातः । तस्य पुत्रः सोढः सो ऽप्यमात्यः । तस्य पुत्रौ द्वौ स्कन्दवामननामानौ । तद्देशीयराजा पृथ्वीराजनामा स्कंदाय सेनाधिपत्यं वामनाय सान्धिविग्रहिकामात्यं च दत्त्वा स राजा स्वस्थो जातः । ततः स्कंदः तुरुष्ककान् अवधीत् । ततः अन्यसंगरे गते स्कन्दे राजा निद्राव्यसनमंदधीः स तुरुष्ककैर्व्यापादितः । पुनर्हरिराजनामानं शाकंभर्यां संस्थाप्य स्कन्दः चतुर्थाश्रममाश्रितः । वामनस्तु विंशशताधिकविंशल्लक्षद्रव्यैः सह अणहिल्लपाटकमगात् । तत्पुत्रो मल्लदेवः येन सुभाषितावली कृताप्रति[म]रामाख्यं काव्यं च । शास्त्रे कोटिशो मतं यस्य । तेन श्रीदेवी विवाहिता । तस्यां तत्सुतो लक्ष्मीधरो ऽभूत् । स एव भगवद्बोधभारतीशिष्यः अद्वैतज्ञानानुभावकः स एव विरुद्धविधिविध्वंसनामानं ग्रंथमकरोत् स एवायं ग्रंथः ॥

Digitized by Microsoft ®

For fol. 1 of the MS., containing a fragment of *Śaṅkara's* (*Sarva-*)*Dharmaprakāśa*, see above, no. 1564. [H. T. Colebrooke.]

1578.

1531. Foll. 202 (numbered 1–200, nos. 5 and 35 occurring twice); size 10¼ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī handwriting of about 1800 A.D.; 14–16 lines in a page.

Prayogatattva, a manual of ordinary religious rites, compiled, at Benares, by *Raghunāthasūri*, son of *Bhānuji*, in Śaka 1577 (A.D. 1655).

It begins:

शक्यं यन्न विशेषतो निगदितुं ब्रह्मादिवृंदारकैः
स्वांतध्वांतनिवारणाय सततं संभावितं योगिभिः ।
ध्यातं मंदरसंस्थितेन जगतः संसारबंधच्छिदा
पूर्णानंदसमोदनं तदखिलाधारं महो मन्महे ॥ १ ॥
नैजप्रभापटलनिर्मितकोटिपीठं
लेखेंद्रवंदितमहोज्ज्वलपादकंजं ।
प्रालेयशैललसदुंदुरपत्रजातं
वंदे स्फुरत्त्रिपथगांचितचारुमौलिं ॥ २ ॥
अहिनरसुरवारानंददात्री मृडानी
हृतमुनिकुलविघ्ना भक्तवृंदात्तदोषा ।
दलितदितिजपुंजा शर्वराज्ञी सदा मां
सुखयतु जगदंबा चंद्रभिन्नावतंसा ॥ ३ ॥
शारदां शरदिंदुसप्रभां श्वेतनीरजसंस्थितां परां ।
हंसवाहनसंस्तुतां सदा भावये निखिलार्थदां शिवां ॥ ४ ॥
स्मृतिप्रणेतॄनथ सूत्रकर्तॄ-
स्तथापरान् भाष्यकृतो ऽभिपूज्य ।
प्रयोगसंदर्भकृतो ऽपि नत्वा
प्रयोगतत्त्वं चरिकर्मि काश्यां ॥ ५ ॥

संस्क्रियते एभिः श्रौतस्मार्तकर्मभिः पुरुष इति संस्काराः । ते च चत्वारिंशदित्याहतुः सुमंतुगौतमौ । गर्भाधानानवलोभनपुंसवनसीमंतोन्नयनबलिजातकर्मनामकरणनिष्क्रमणान्नप्राशनचौलोपनयनमहानाम्न्यादिव्रतचतुष्टयसमावर्तनपाणिपीडनदेव - पितृमनुष्यभूतब्रह्मसंज्ञकपंचयज्ञानुष्ठानानि तथा पाकयज्ञसंस्था अन्याधेयमष्टकाः पार्वणश्राद्धे श्रावण्याग्रहायणी चैत्र्याश्वयुजी चेति सप्त हविर्यज्ञसंस्थाः । अग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यान्याग्रयणेष्टिर्निरूढपशुबंधसौत्रामणीति संज्ञास्तथा सप्तसोमसंस्थाः । अग्निष्टोम उक्थ्यः षोडशी वाजपेयो ऽतिरात्रो ऽप्तोर्याम इति संज्ञा इत्येते चत्वारिंशत्संस्काराः ॥ तथा दया क्षांतिरनसूयाशौचमनायासो मांगल्यमकार्पण्यमस्पृहेत्यष्टावात्मगुणाः । अन्ये ऽपि तीर्थस्नानादयः संस्काराः । °

इति ° संस्काराख्यं प्रथमं तत्त्वं fol. 3*b*; इति ° परिभाषाख्यं द्वितीयं ° fol. 10*b*; ° स्वस्तिवाचनाख्यं तृतीयं ° fol. 15*a*; आभ्युदयिकाख्यं चतुर्थं तत्त्वं fol. 27*a*;—° ग्रहमखाख्यं पंचमं तत्त्वं fol. 62*a*; ° रजस्वलाशांत्याख्यं षष्ठं fol. 77*a*, etc.

The last two leaves contain a table of contents.

The MS. ends: इति रघुनाथसूरिविरचिते प्रयोगतत्त्वे ऽर्कविवाहाख्यं पंचविंशं तत्त्वं ॥ ° ॥

शांडिल्यान्वयसंभूतरघुनाथेन धीमता ।
प्रयोगतत्त्वमरचि मुदे ऽस्तु तज्जगत्पतेः ॥ ५ ॥
शाके वाजिनगेषुभूपरिमिते तैषे सिते ह्येकभे
श्रीमत्पर्वतनंदिनीपरिवृढप्राणप्रियस्यौकसि ।
श्रीमद्भानजिसूनुना (!) विरचितं सत्पादकंजालिना
पर्णाजानिमुदे भवत्वविरतं यच्छ्रेयसां साधनं ॥ ६ ॥

इति रघुनाथसूरिविरचितं प्रयोगतत्त्वं समाप्तं ॥

For another MS. of this work, which omits the first four introductory stanzas, see Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., no. 952.

[H. T. Colebrooke.]

1579.

1430. Foll. 155; size 12¼ in. by 4½ in.; carelessly written, in Devanāgarī, by two different hands, in 1798 A.D.; ten lines in a page.

Nirṇayāmṛita, a work, in four chapters, on the times and seasons suitable for certain ceremonies, compiled—by order of *Sūryasena-nṛipati* of Ekacakrapura on the Yamunā—by *Allāḍanāthasūri*, son of *Paṇḍita Siddha-Lakshmaṇa*. It begins*:

कारणमेकं जगतां वारणमास्येन तारणं विपदां ।
किमपि महो महनीयं प्रत्यूहव्यूहदारणं वंदे ॥ १ ॥

* These extracts were made long before the appearance of Prof. Bhandarkar's Report for 1883-4 (1887), in which this introduction is given more fully. The readings of the present MS. may still be of some value to Indianists.

Digitized by Microsoft ®

भावयामि दृढभक्तिभावनैं भावितांह्रियुगलां सुमंगलां ।
इष्टदां सततमिष्टदेवतां मंत्रवत्सकलमंत्रमातरं ॥ २ ॥ ०

यैः कृतः स्मृतिमहार्णवपार-
प्राप्तिहेतुरिह संग्रहसेतुः ।
तान्नमामि मनुविष्णुयमाद्यान्
कालनिर्णयकृतो ऽप्यहमन्यान् ॥ ४ ॥ ०

जयंति भूमाविह बाहुबाणाः (? l. चा०)
क्षितीश्वरा दिक्श्रुतबाहुबाणाः ।
प्रकुर्वते ये विशदा यशोभिर्
जगत्समग्रं च सदायशोभिः ॥ ६ ॥

बभूव यश्च त्रिदशैः सरूपस्
तदन्ववाये बलवान्सरूपः ।
चकार नित्यं च समाहितानां
परिश्रयं यः परमाहितानां ॥ ७ ॥

तस्मात्म[जन्मा]जनि कर्णदेवस्
त्यागेन यो विश्रुतकर्णदेवः ।
वपुःश्रिया निर्जितकामदेवः
सदा समाराधितवासुदेवः ॥ ८ ॥

तदात्मभूरुद्धरणो (णः Bh.) क्षितींद्रः
क्षितींद्रभिद्धानुमहानुभावः ।
शुभावदातायतकीर्तिरार्ति-
हरः सतां श्रीपतिमूर्तिरासीत् ॥ ९* ॥

स्वकीर्तिवल्लीप्रभवातिवल्ली-
स्थलीव ढिल्ली नगरीमतल्ली
शतप्रफुल्ला विकसद्विलासा
सुकीर्तिनीरैः समसिंचि येन ॥ १०* ॥

प्रस[क्तु]क्रामयहेम० ११ ॥

उद्धरणं शुद्धरणं संहरणं विद्विषां समुद्धरणं ।
सुहृदां पुरातनहृदां नमतितम (मां Bh.) को न नाम
[तसुमाना (! तमनामः Bh.) ॥ १२ ॥

सौंदर्येण विजृंभिणा रति[पति]ः शौर्येण श्रीपतिः
गांभीर्येण सरित्पतिर्विलसता धैर्येण भूभृत्पतिः ।
सत्कांत्योड्र(l. डु)पतिः श्रिया धनपतिर्यस्तेजसाहर्पतिस्
तेनार्योद्धरणेश्वरेण सुमतिः स्पर्धेत कः क्ष्मापतिः॥१३†॥

अस्य(? l. स्य)वसावाहितसत्प्रतापः
स्वसंनिवेशोचितभव्यदेशं ।
अध्यास्त सिद्धान(? l. स्त)समस्तशक्रा
स्पदं पुरं सादरमेकचक्रं ॥ १४ ॥ ०

यस्योपकंठे सितिकंठकंठ-
स्पर्धिप्रभा भानुसुता वहंती ।
तदुच्चवेदध्वनिसंनिकर्षाद्
अभ्यस्यतीवाखिलपावनत्वं ॥ १७ ॥ ०

पुरं शशासैव पुरंदराभस्
तदेकचक्राख्यमनेकचक्रः ।
असंख्यसंख्यारिजयोर्जिताख्य-
चिख्यासु (!) येनोद्धरणक्षितीशः ॥ २३ ॥

समुद्रैरपि यः सप्तसमुद्रैः संयुतां महीं ।
पालयंस्तन्महीपालः पुरालंकुरुते पुरं ॥ २४ ॥

गुणरत्नाकराचंद्रश्चंद्रसेनस्ततो ऽभवत् ।
महा महा स देवस्य शालिमौलिविभूषणः (!) ॥ २५ ॥

यस्य विश्वोपकाराय सदा समुद्यते करे ।
शशंके धनदः स्वैरं चकंपे कनकाचलः ॥ २६ ॥ ०

तस्यात्मजो ऽभूच्चरितार्थजन्मा
श्रीसूर्यसेनो जयति क्षितींद्रः ।
सुदर्शनेनैव बिभर्ति गोपी-
नारायणत्वं भुवि यः प्रसिद्धं ॥ ३० ॥ ०

चकास्ति यस्यातिनलप्रतापः
प्रतापसेनो ऽवरजः प्रसिद्धः ।
भक्त्याभिरामस्य सदाग्रजस्य
यो लक्ष्मणाकारमुपैति भद्रं ॥ ४० ॥

औदार्यसौंदर्यदयानयाढ्या
विज्ञानशौर्यादिगुणेषु नान्यं ।
प्रतापसेनस्य समं समंताल्
लोके विलोके ऽत्र विचित्रलोके ॥ ४१ ॥

श्रीदेवसेनस्तनयो ऽपि गोपी-
नारायणस्याजनि कामरूपः ।
लब्धप्रसादेन महेश्वरस्य
ममारतिस्तुष्टिमुपैति यत्र ॥ ४२ ॥

देवसेनकुमारस्य कुमारस्य च नांतरं ।
आर्यानंदकृतो नित्यं बिभ्राणां शक्तिमुत्तमां ॥ ४३ ॥

---

* Bh. gives verses 9 and 10 in the order 9*a*, 10*a*; (10*b*), 9*b*. His reading of our 10*b* is:

भल्लीशतप्रोतशकेशकुंभीकुंभास्त्रनीरैः समसिं(से)चि येन ।

† The MS. numbers both half-verses (13 and 14); hence the next verse 15, etc.

Digitized by Microsoft®

श्रीसूर्यसेनः पुरमेकचक्रं
  वरांगमध्यास्य जयत्यजस्रं ।
यमन्यकांतं जितनाककांतं
  गुर्वीयमुर्वीव सदोर्वैरास्ते ॥ ४४ ॥
विद्वत्सु सत्स्वपि महत्सु समाश्रितेषु
  श्रीसिद्धलक्ष्मणसुतः सुतराममुष्य ।
श्रीसूर्यसेननृपते[र्निजते]जसो ऽभूद्
  अल्लाडनाथमतिमानतिमानपात्रं ॥ ४५ ॥ °
अगाधग्रंथपयोधिं तथालोड्य मया [धिया] ।
समुद्धृतं नृपादेशात्तेनेदं निर्णयामृतं ॥ ४७ ॥
मनुस्मृतिं विष्णुपराशराप-
  स्तंबस्मृतीर्वीक्ष्य मिताक्षरां च ।
तथापरार्कार्णवपारिजातान्
  स्मृत्यर्थसारं स्मृतिचंद्रिकां च ॥ ४८ ॥
मात्स्यं कौर्मं वाराहं च दृष्ट्वा वैष्णववामने ।
मार्कंडेयपुराणानि भविष्योत्तरभारते ॥ ४९ ॥
[परिशिष्टं हेमाद्रेरनंतभट्टीयगृह्यपरिशिष्टे ।
कालादर्शं चिंतामणिं त्रिदंडीं च कृत्यकल्पतरुं ॥ ५० ॥]
सकलपुराणसमुच्चयदुर्गोत्सवरामकौतुकानि तथा ।
संवत्सरप्रदीपं सभोजराजीयदेवदासीयं ॥ ५१ ॥
रूपनारायणीयं विद्याभट्टपद्धतिं विततां ।
वीक्ष्य महादेवीयं शुभं निबं[धं] च विश्वरूपकृतं ॥ ५२ ॥
श्रीसूर्यसेननृपतेरादेशात्सिद्धलक्ष्मणतनूजः ।
अल्लाडनाथसूरिः संग्रहमिह कालनिर्णयं कृतवान् ॥ ५३ ॥

इति ग्रंथावतारं ॥ अथानुक्रमणी ॥
  ग्रंथे श्रीसूर्यसेनस्य निर्णयामृतसंज्ञके ।
  आदावस्मिन्नुदाहारः कथितः प्रथितः क्रमः ॥

Śloka 50, omitted by the present MS., is found in other MSS., viz. Weber, Cat. Berl., no. 1170; Bhandarkar, Rep., p. 351; Burnell, Tanjore MSS., p. 130*b*.

For other MSS. see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 151; IV., p. 285; also Cat. of Bikāner MSS., p. 426 ('written by *Gopīnārāyaṇa*, under the auspices of the King *Sūryasena*,' but beginning and ending differently).

Ch. I., *sāmānyatithinirṇayaprakaraṇa* ends fol. 16*b*; II., *sakalatithinirṇaya* (calendar of fasts and feasts), fol. 94*b*; III., *śrāddhanirṇaya-prakaraṇa*, fol. 129*a*; IV., *āśaucaprakaraṇa*, ends:

कूष्मांडसंज्ञके घृतं हुत्वा विप्राय गां दत्त्वा पंचगव्यं प्राश्य शुद्धः । सूतकी आवश्यकं विवाहादिमंगलं कुर्यात् ॥ इति मंगलं ॥

इति श्रीसूर्यसेनमहामहींद्रविरचिते निर्णयामृते आशौचप्रकरणं समाप्तं ॥

श्रीसूर्यसेनभूभृद्विमलयशःक्षीरसागरादुदिते ।
इति निर्णयामृते ऽस्मिन्नाशौचप्रकरणनिर्णयो जातः ॥ १ ॥
श्रीमत्पंडितलक्ष्(सिद्ध fol. 16*b*)लक्ष्मणसुतः श्रीसिद्ध-[लक्ष्मीपद-
  द्वंद्वाराधनसुप्रसिद्धमहिमा यः सिद्धसारस्वतः ।
आदेशादकृतैष सूर्यमहसः श्रीसूर्यसेनप्रभोर्
  वैधे कर्मणि कालनिर्णयमसावल्लाडनाथः सुधीः ॥ २ ॥

As the work is quoted in *Acala's Nirṇayadīpaka* (see the next MS.), it must have been composed prior to 1518 A.D.

[H. T. COLEBROOKE.]

1580–1582.

690–692. Foll. 510; size $9\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1730 A.D.; 8 or 9 lines in a page.

Nirṇayadīpaka, a compendium of rules and opinions regarding religious practices and observances, compiled, in Saṃvat 1575 (A.D. 1518), by *Acala Dviveda* (*Dvivedin*), surnamed *Bhāgyavateya*.

The author, who was one of three sons of *Vatsarāja*, and a native of Vṛiddhapura, carries his genealogy still further up through *Govinda*, *Lakshmīdhara*, and *Ananta* to *Dhāvigddeva* (?).

It begins (as corrected with the help of the next MS.):

हेरंबः सर्वकार्यार्थसिद्धिदः सर्वदा सतां ।
सिद्धिबुद्धियुतः सो ऽस्तु ग्रंथनिर्मितिकर्मणि ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

देवः श्रीशंभुजन्मा गणपतिरखिलान्नागरानार्यबुद्धीन्
रक्षत्वस्मिन्समस्ते जगति तु भयतो यत्र कुत्र स्थितांश्च ।
येषां सत्रप्रवृत्ता परमविधियुता पंचयज्ञान्विता या
धर्म्या स्वाचारयुक्ता न विरमति यतो नित्यचर्या कदा-
[चित् ॥ २ ॥
षट्कर्मधर्मनिरतैरपि चातिथेयैर्
यज्ञक्रियाकुशलिभिस्तु विचारगर्भैः ।
धर्म्यैर्द्विजैश्च शरणागतसाधुवृत्तैर्
आस्थापितं पुरवरं हि शिवेन वृद्धं ॥ ३ ॥

विद्यावृद्धा धर्मवृद्धा ज्ञानवृद्धा हि ये नराः ।
वसंति यत्र तेनैतद्बुद्धा वृद्धपुरं विदुः ॥ ४ ॥

आचार्यतामुपगताय चतुर्मुखाय
शंभुः स्वयं स्वकरसक्तविवाहशोभः ।
शैलांगजोद्वहनपर्वणि संव्यतारीत्
तीर्थास्पदं नगरमेतदमर्त्यसद्म ॥ ५ ॥

नास्माभिर्नेनु नागरस्य पुरतो वेदार्थवादः कदा
जेयो यत्र महन्नृपैरिति (?न्नमै॰) शिशोर्ब्रह्मर्षिभिर्निर्गतं ।
दुर्वासा वसति स्म नागनिलये व्यासो ऽपि काशीपुरे
ऽगस्तिः स्वस्ति समुच्चरे[त्] त्रिजगतां लंकाकृतात्मा-
अतः सन्मानमर्हंति सर्वेभ्यो नागरा ननु । [लयः ॥ ६ ॥
यतो ब्रह्मर्षिराजर्षिदेवर्षिभिरुपासिताः ॥ ७ ॥

ये नागरा भूवलये प्रसिद्धाः
श्रुत्युक्तमार्गाचरणे प्रगल्भाः ।
द्रव्यप्रदानाप्तकुबेरशोभा
धर्मद्विषः प्रत्यनिशं कठोराः ॥ ८ ॥

तेषु व्यक्तिरभूदेका मडोडेत्यभिधोत्तमा ।
तस्यां धारिगदेवो भूधरायां(?l.ऽभूद्ध॰) धर्मवर्धकः ॥९॥

अनंतनामा समभूत्तदंगजो
यो ऽध्यापिपद्वेदमनंतवाडवात् ।
अनंतभक्त्या निजजन्म सार्थकं
कृत्वा ययावीश्वरधाम निर्मलं ॥ १० ॥

लक्ष्मीधरः सूनुरभूदनंताद्
आनंददायी भुवि भूसुराणां ।
यस्मिन् द्विजे श्रीश्च सरस्वती च
कुटुंबभावेन सदोषतुस्ते ॥ ११ ॥

लक्ष्मीधरादात्मजंतुर्द्विजेशो
गोविंदनामा भुवि विश्रुतो यः ।
वेदार्थविद्वैदिककर्मविज्ञो
विद्वद्द्विजैरर्चितपादपद्मः ॥ १२ ॥

तस्यात्मजो ऽभून्ननु वत्सराजो
वत्सैस्त्रिभिर्विस्तृतवंशराजः ।
यो धर्मवर्त्माश्रयराजराजः
सर्वार्थविज्ञानविधौ सराजः(!) ॥ १३ ॥

श्रीवत्सराजादचलद्विवेदी
जनुर्दधद्विप्रजनांह्रिरेणुः ।
श्रीनागराणां श्रुतिसागराणां
करोति किंचिच्छुभकर्मसिद्धै ॥ १४ ॥

श्रीमन्महारुद्रभवं विधानम्
ऋग्वेदिविप्राप्तमतारियं यत् ।
तस्यानुज्ञं निर्णयदीपिकाख्यं
ग्रंथं वचोमोहहरं करोमि [करोति 2595] ॥ १५ ॥ ॰

द्विवेदीविदुषां प्रधानमभवच्छ्रीवत्सराजो द्विजस्
तत्सूनुः सकलद्विजांह्रिरजसामंशः कृती यो ऽचलः ।
तेनायं क्रियते प्रियाय विदुषां सन्निर्णयाकांक्षिणां
ग्रंथो निर्णयदीपको ऽधिवसता श्रीपूर्ववृद्धं पुरं ॥ १८ ॥

जनकं स्वं प्रणम्याथ गुरुं भट्टविनायकं ।
तिथ्यादेर्निर्णयं ब्रूते ऽचलो नागरवाडवः ॥ १९ ॥

तिथ्यादिकं चोदनातः(!) श्राद्धदानादिकर्मसु ।
अंगत्वेनेष्यते तस्मान्निर्णेतव्यत्वमर्हति ॥ २० ॥

आदिशब्देन कालो नक्षत्रादि च । ॰

The work is chiefly concerned with the various observances connected with *śrāddha*, followed by chapters on *aśauca* and *grahaṇa*; other ceremonies such as *upanayana*, *vivāha*, *pratishṭhā*, etc., being only cursorily dealt with towards the end of the work.

Of the authorities referred to by the author, the following may be mentioned: *Anantabhaṭṭa*, foll. 59*b*, 60*b*, 444*a*; *Ācāratilaka*, fol. 74*b*; *Ṛshyaśṛiṅga*, foll. 315*b*, 340*a*, 362*a*; *Kāraṇa-tantra*, foll. 481*a*, 482*a*, 483*a*; *Kārshṇājini*, foll. 334*a*, 335*a*, 348*a*, 350*a*; *Kālanirṇaya*, foll. 324*a*, 354*b*; *Kālanirṇayadīpikā*, fol. 441*b*; *Kālādarśa*, foll. 7*a*, 127*b*, 184*a*, 254*a*; *Kauśika-saṃhitā*, fol. 139*b*; *Kshīrasvāmigrantha*, fol. 45*b*; *Khādiragṛihya*, fol. 401*b*; *Gabhasti*, fol. 450*a*; *Gālava*, foll. 276*a*, 313*a*, 315*b*; *Gṛihyapariśishṭa*, foll. 250*b*, 444*b*, 468*b* (also *Kāṭhakagṛihyapari-*

Digitized by Microsoft®

śishṭa, foll. 449*a*, 450*a*, 461*a*; and *Maitreya-gṛihyap.* fol. 338*a*); *Govindarāja*, fol. 288*a*; *Caturviṃśatimata*, fol. 419*b*; *Candranibandha*, foll. 271*b*, 273*b*; *Candrasmṛiti*, fol. 250*a*; *Camatkārakhaṇḍa*, fol. 341*b*; *Jātūkarṇya*, foll. 336*a*, 337*a*, 361*a*, 398*b*; *Jaimini*, fol. 179*a*; *Jyotiḥsāgara*, fol. 446*a*; *Jyotir-Bṛihaspati*, fol. 350*a*; *Trikāṇḍamaṇḍana*, fol. 445*b*; *Dāmodarīya*, foll. 462*b*, 463*b*, 469*a*; *Dhaumya*, foll. 163*a*, 164*a*, 165*b*; *Nigama*, foll. 424*b*, 433*a*; *nigamasmaraṇa*, fol. 155*a*; *Nirṇayabhāskara*, fol. 108*a*; *Nirṇayaśiromaṇi*, fol. 158*a*; *Nirṇayāmṛita*, fol. 39*b*; *Pārijata*, foll. 273*b*, 279*b*; *Paiṭhīnasi*, foll. 8*b*, 49*b*, 56*a*; *Bṛihaspatijyotirgrantha*, fol. 459*a*; *Bhalla*, foll. 174*a*, 238*a*; *Bhāshyasaṃgraha*, fol. 44*a*; *Bhūpālavallabha*, fol. 466*a*; *Ratnamālā*, foll. 4*b*, 237*b*, 463*a*; *Lalla*, foll. 171*a*, 239*a*, 465*b*, 474*a*; *Vijñāneśvara* (*yathā Vijñāneśvareṇa Smṛityarthasāre*), fol. 273*b*; *Viśvarūpa*, fol. 159*b*; *Viśvarūpanibandha*, foll. 163*a*, 166*b*, 170*b*; *Viśvādarśa*, foll. 271*b*, 308*a*; *Vishṇubhakticandra*, fol. 219*b*; *Vishṇurahasya*, foll. 113*a*, 181*a*, 185*a*; *Vyavahārasāra*, foll. 464*a*, 487*a*; *Vyāghra*, fol. 418*a*; *Vyāghrapāda*, foll. 432*b*, 434*a*; *Vratakalpa*, fol. 220*b*; *Vratasamuccaya*, fol. 118*a*; *Śrīpati*, fol. 174*a*; *Shaṭtriṃśanmata*, foll. 395*b*, 396*a*, 402*a*, 415*b*; *Satyavrata*, foll. 452*a*, 457*b*; *Sumantu*, foll. 315*b*, 316*b*, 331*a*; *Sureśvara*, fol. 474*a*; *Smṛiticandrikā*, foll. 151*a*, 472*b*; *Smṛitimañjarī*, foll. 337*b*, 359*b*; *Smṛitisaṃgraha*, foll. 260*b*, 332*a*, 434*b*, 455*b*; *Smṛitisamuccaya*, fol. 333*a*; *Smṛityarthasāra*, very often; *Hāṭakeśvarakshetramāhātmya*, foll. 130*a*, 141*b*, 234*a*.

It ends: इति उक्तेषु निर्णयेषु वर्तमानानां पुंसां सर्वकार्येषु मंगलं स्यादिति मंगलं ॥ संपूर्णोयं ग्रंथः ॥

नानानिर्णयसंपन्नः कृतो निर्णयदीपकः ।
शुभं भाग्यवतेयेन द्विवेदेनाचलेन च ॥
ऋग्वेदोक्तमहारुद्रविधानस्य सहोदरः । [दीपकः ॥
शुधांधदर्शनायायां (? शुद्धांगदर्शनाय यो) कृतो निर्णय-
द्विवेदोविदुषां ० श्रीपूर्ववृद्धपुरं ॥
वसिते (? l. वसंति) ये वृद्धपुरे द्विजास्ते विबुधोपमाः ।
तथापि सद्विवेकाय ग्रंथो भूवलये ऽस्तु नः ॥
पंचसप्ततिमे वर्षे संवत्पंचदशात्परे ।
शुक्रस्य कृष्णद्वादश्यां ग्रंथः पूर्णत्वमीयिवान् ॥

इति श्रीनिर्णयदीपकः समाप्तः ॥ इदं पुस्तकं केशवेन लिखित्वा श्रीलक्ष्मीधरब्राह्मणाय स्वार्थपरमार्थनिमित्तं दत्तं लेखकपाठकयोर्हरिहरौ सर्वदा सुप्रसन्नावास्तां ॥

The surname *Bhāgyavateya* also occurs at fol. 424*a*:

कृते ऽचलद्विवेदेन ग्रंथे निर्णयदीपके ।
इत्थं भाग्यवतेयेन कृतो ग्रहणनिर्णयः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1583.

2595. Foll. 290 (of which foll. 164, 174, 270–273 are missing; while three old *śuddhipattras* are inserted after foll. 32, 57, 124); size 11¾ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, by different hands; 10–12 lines in a page.

Nirṇayadīpaka.

This MS. is made up of different portions, which still show an original separate pagination, viz. foll. 141 seq., foll. 188 seq., and foll. 252 seq. The last two leaves are older than the rest, while foll. 252–288 are again more ancient than the other portions.

The preceding MS. must have been derived, at least for the greater part, from the present MS., having been transcribed from it by a careful and experienced hand. This was certainly the case as regards the last portion, where the text of this MS. has been exactly reproduced. The lacunæ caused by the lost leaves 164 and 174 occur also at foll. 305*b* and 318*a* of MS. 691, without, however, any indication of a gap in the text; while, on the other hand, the gap occasioned by the loss of

Digitized by Microsoft®

foll. 270–273 has been supplied in foll. 476–481 of MS. 692, but evidently from some other source than the missing leaves, as fol. 274 of this, and fol. 482 of the other MS., begin exactly alike in the middle of a word, while the last line of fol. 481*b* of the latter MS. has been left blank.

The date (of the last two leaves) of this MS. is संवत् १६४८ समये चैत्रवदि १५ सोमवासरे लिपितं वाराणस्यां जमदीशब्राह्मणेन ॥

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 427.

[Mack. Coll.]

1584, 1585.

2187, 2188. Foll. 322 and 333; size 11 in. by 5 in.; large, clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Nirṇayasindhu (also called *Nirṇayakamalākara*), a comprehensive work on religious rites and ceremonies, compiled, in 1611-12 A.D., by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa* and *Umā*, grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, great-grandson of *Rāmeśvara Bhaṭṭa*, and younger brother of *Dinakara* (*Divākara*) *Bhaṭṭa*.

The work is one of the chief authorities in Western India on matters connected with ceremonial observances.

It begins [A]:

कारुण्यैकनिकेतं रामं सीतालतायुक्तं ।
विश्वामित्रान्ववायव्रततिसमालंबशाखिनं वंदे ॥ १ ॥
लक्ष्मीसहायं कल्पद्रुतरलं जितगोकुलं ।
बर्हापीडं घनश्यामं महः किंचिदुपास्महे ॥ २ ॥
वेदार्थधर्मरक्षायै मायामानुषरूपिणं ।
पितामहं हरिं वंदे भट्टनारायणाह्वयं ॥ ३ ॥
यत्पादसंस्मृतिः सर्वमंगलप्रतिभूर्मता ।
तान् भट्टरामकृष्णाख्यान् श्रीतातचरणान्नुमः ॥ ४ ॥
सर्वकल्याणसंदोहनिदानं यत्पदद्वयं ।
द्युनदीसोदरीमंबामुमाख्यां नौमि सादरं ॥ ५ ॥
[बिंदुमाधवपादाब्जरोलंबीकृतविग्रहं ।
ज्यायांसं भ्रातरं भट्टदिवाकरमुपास्महे ॥ ६ ॥ om. A.]
हेमाद्रिमाधवमते प्रविचार्य सम्यग्
आलोच्य तत्त्वमथ तीर्थकृतां परेषां ।
श्रीरामकृष्णतनयः कमलाकराख्यः
काले यथामति विनिर्णयमातनोति ॥ ७ ॥
संति यद्यपि विद्वांसस्तन्निबंधाश्च कोटिशः ।
तथाप्यमुष्य वैदग्धीं केचिद्विज्ञातुमीशते ॥ ८ ॥

तत्र संक्षेपतः कालः षोढा । अब्दो ऽयनमृतुर्मासः पक्षो दिवस इति । ०

The work is divided into three chapters (*pariccheda*), the 1st of which deals with generalities (*paribhāshā*) and the several days of the *paksha* (*tithinirṇaya*); while the 2nd (*saṃvatsarakṛityanirupaṇam*) supplies a regular calendar of religious fasts and feasts; and the 3rd chapter (*prakīrṇanirṇaya*) is again subdivided into three *prakaraṇa*, treating of, a) *saṃskāra*, and various ceremonies such as dedications of trees, tanks, etc., of *devapratishṭhā*, etc.; b) *śrāddha*; c) *asauca* and miscellaneous rites, such as *vidhavādharmāḥ*, *yatidharmāḥ*, *saṃnyāsa*, etc.

Vol. I. of this MS. contains chapters I. (foll. 76) and II. (foll. 150, numbered 148, nos. 57 and 58 being used twice); and foll. 1–72 of the third chapter, terminating in the middle of *vivāha*; Vol. II. contains the remainder of the chapter (foll. 73–405, numbered 404, no. 168 occurring twice).

The last two concluding stanzas and the colophon run thus:

वसुऋतुऋतुभूमिते* गते ऽब्दे
नरपतिविक्रमतो ऽथ याति रौद्रे ।
तपसि शिवतिथौ समापितो ऽयं
रघुपतिपादसरोरुहे ऽर्पितश्च ॥ ६ ॥

* Only MS. 193 has the second ऋतु, whilst the present MS. has क्रतु instead, and the other MSS. omit it altogether.

Digitized by Microsoft ®

जगति सकलविद्यासिंधुमुष्टिंधयानां
परभणितिपरीक्षा युज्यते सज्जनानां ।
तदिह मम निबंधे दूषणं भूषणं वा
यदि भवति विदग्धैस्तद्यवश्यं विमृश्यम् ॥ ७ ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारीणश्रीमद्रामेश्वरभट्टसुत-विद्वन्मुकुटहीरांकुरश्रीरामकृष्णभट्टात्मजदिनकरभट्टानुजकमलाकरभट्टकृते निर्णयसिंधौ तृतीयपरिच्छेदः समाप्तश्चायं निबंधः ॥

Fourteen leaves inserted at the beginning of Vol. I. contain a complete table of contents, but without references to the pages.

The work has been printed at Bombay 1862, and Benares 1865. Cf. also Gildemeister, Bibl. Sansk., no. 318; West and Bühler, Digest, 3rd. ed., p. 23; Burnell, Tanjore MSS., p. 130*b*.

[GAIKAWAR.]

1586.

1888. Foll. 382 (in three parts of foll. 45, 92, and 245); size 11¾ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two or three hands, 12–15 lines in a page.

Nirṇayasindhu.

Dated: शके १६७१ शुक्लनामसंवत्सरे भाद्रशुक्लत्रयोदश्यां सौम्यवासरे तद्दिने समाप्तिमगमत् ॥ वझोपनामकशंकरेण लिखितोयं ग्रंथः समाप्तः ॥ after which, by another hand: कर्वे (i.e. *Karvekar*) इत्युपनामस्य रघुनाथभट्टस्येदं पुस्तकं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1587.

2173. Foll. 507 (in three parts of foll. 60, 129 and 318); size 11¼ in. by 5¼ in.; clear Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1588, 1589.

2654, 2655. Foll. 556 (numbered 557, no. 495 having been passed over); size 10 in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of the latter part of last century; 8–11 lines in a page.

The same work.

Vol. II. begins with fol. 289, in the *liṅgārcāpratishṭhāvidhi* (ends fol. 300*b*).

[GAIKAWAR.]

1590, 1591.

192, 193. Foll. 372 (paged 44, 106, and 222); size 11⅝ in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, by three different hands, towards the end of last century; ten lines in a page.

Nirṇayasindhu.

Vol. I. contains the first two, vol. II. the third chapter. [H. T. COLEBROOKE.]

1592.

2690. Foll. 112; size 9⅝ in. by 7½ in.; fairly written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page; European paper.

A portion of the *Nirṇayasindhu;* viz. *paricch.* III., *prakaraṇa* 2, here called the 4th *pariccheda.* [MACK. COLL.]

1593.

1149. Foll. 224; size 9½ in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of about 1600 A.D.; nine lines in a page; the last four leaves have been supplied by a modern hand.

Jaṭamalla-vilāsa, a digest of rules of conduct, compiled (in the latter part of the 15th, or of the 16th century), by *Śrīdhara*, under the patronage of Prince *Jaṭa Malla*, younger brother of *Cāya Malla;* son of *Bālacandra*, and grandson of *Ḍhaula*, sole minister of the ruler of *Ḍhilli*.

On the first page the writing, which had faded, has been touched up in several places, but not always correctly.

Digitized by Microsoft®

It begins :

रम्योत्तुंगलसत्कपोल[⏑⏑–]द्दानांबुधाराभर-
भ्राम्यन्मत्तमधुव्रतैप(? र)तिव(? त)रामारब्धकोलाहलः ।
सान्द्रानंदसुरेन्द्रवंदितपदद्वंद्वारविंदः सदा
विघ्नध्वंसनधूमकेतुरवतु श्रीमानुमानन्दनः ॥ १ ॥

फुल्लेन्दीवरदामसुंदरतरश्यामाभिरामद्युतिं
वंशीनिस्वनमुग्धतर्णककुलैराकीर्णमुत्कर्णकैः ।
भक्तन्यस्तविनिद्रसुंदरमिलन्मंदारदामश्रियं
श्रीगोविन्दमनिद्रपंकजरुचिं स्मेराननाब्जं भजे ॥ २ ॥

कुंडलीकृतभुजंगकुंडलीमंडितो भसितभूषितदेहः ।
संततं द्विरदकृत्तिवृतांगो मंगलं दिशतु मे शितिकंठः ॥ ३ ॥

प्रसादमासाद्य सदैव यस्या
मूको ऽपि वागीशतुलामुपैति ।
सा पुस्तकव्यग्रवरैकहस्ता
सरस्वती मंगलमातनोतु नः ॥ ४ ॥

अस्ति स्वर्णपुरी सुपर्वनगरीसौंदर्यगर्वापहा
वर्णानां बहुवित्तसंग्रहवतां पूर्णा चतुर्णां गणैः ।
यस्यां कौशलगोत्रजक्षितिभुजां मंदीरनामामल[ः]
क्षत्रश्रोत्रियसंभवो भुवि महान् वंशः समुज्जृंभते ॥ ५ ॥

तस्मिन्नसीमगुणरत्नचयैकसिंधुः
सिंधूद्भवारमणचिंतनदत्तचेताः ।
संग्रामनिर्जितबलोर्जितवैरिवीरो
विशिष्ट[–⏑]रघुवंशभवो बभूव ॥ ६ ॥

अभवदमलमूर्तिर्विश्वविख्यातकीर्तिः
सुकुलनलिनभानुर्वीरभूपालसूनुः ।
करकृतकरवालो वैरिभूपालकालः
कृतहरिहरसेवः श्रीजयचंद्रदेवः ॥ ७ ॥

असमसमरलीलालंपटक्षोणिपाल-
क्षपितविपुलदर्पश्चंडकोदंडशाली ।
अनवरतवितीर्णस्वर्णपूरो धरायाम्
अयमकृत कृतार्थानर्थिसार्थानजस्रं ॥ ८ ॥

तस्य सूनुरभवन्नयशाली
नल्लदेव इति विश्रुतकीर्तिः ।
पार्थिवप्रथितवंशवतंसः
कंसवैरिपदपंकजहंसः ॥ ९ ॥

तस्याजनिष्ट तनयो विनयोपपन्नो
दासः शशीव जगति द्विजदेवदासः ।
भूपालमौलिविलसन्नखचक्रवालो
भूमावनश्वरवैरिनृपालकालः ॥ १० ॥

तस्याभवत्सूनुरनुत्तमौजा
ढोलाभिधानो दृढराजशब्दः ।
ढिल्लिपतिप्रौढतरैकमंत्री
येनाभवत्पुत्रवती जनित्री ॥ ११ ॥

असमसमरलीलः सर्वदा दानशीलः
स्वजनकदनहर्ता वंदिनिर्मोककर्ता ।
उपचितबहुवित्तः संततानंतचित्तो
विदितविमलवंशः क्षत्रवंशावतंसः ॥ १२ ॥

हृदयनिहितकंसध्वंसिपादारविंद-
द्वितयजनितभक्तिक्षालिताशेषदोषः ।
सततकनकदानामंदनंदन्मुखेंदु(?)-
प्रथितविविधविद्वद्वृन्दवंदारुमौलिः १३ ॥

तदात्मजः संप्रति बालचंद्रो
जागर्ति कीर्त्या जितपूर्णचंद्रः ।
यच्छासनं के दधति स्म नित्यं
मालां विशालामिव भूमिपालाः ॥ १४ ॥

नृपतिमुकुटरत्नश्रेणिसंपातानिर्गत्
तरुणकिरणराजीमंजरीरंजितांघ्रिः ।
स्वभुजविजितभूभृत्प्रापितानंतवित्त-
द्विजवितरणलीलो विश्वविख्यातशीलः ॥ १५ ॥

तस्याभवन्नयवतस्तनयो दयावान्
अंभोनिधेरिव वधुः किल चायमल्लः ।
सत्री बलक्षपितवीरविपक्षपक्षो
यो जन्मना जनयितारमलंचकार ॥ १६ ॥

तेनार्थिनः कृतवता कृतिनः कृतार्थान्
विद्याविनोदमुदितामलमासनेत् (? r. °मानसेन) ।
सौंदर्यनिर्जितमनोभववैभवेन
मानोन्नतेन कुलमुन्नतिमाजगाम ॥ १७ ॥

तस्य सो ऽस्यमनुजो जटमल्लः
पांडवस्य जगति प्रतिमल्लः ।
भाति कीर्तिजितकर्णदधीचिर्
दीननीरभवदर्णववीचि(ः) ॥ १८ ॥

तरुणतरणिकल्पानल्पचंडप्रतापो
विगतदुरितशंकः शोषितारातिपंकः ।
सुषितविबुधवृंदो (? सुहित°) राजवृंदैकवंद्यो
विजितमदनमुद्रो वैरिराजीवचंद्रः ॥ १९ ॥

न दैन्यं रक्षितं तेन न सैन्यमपि चाक्षतं ।
जटमल्लनृपालेन विदुषां विद्विषामिह ॥ २० ॥

Digitized by Microsoft ®

बालचंद्रनृपनंदनस्फुरत्कीर्तिचंद्रजटमल्लकारिते ।
श्रीधरेण कृतिना वितन्यते संग्रहप्रथममाह्निकक्रमः॥२१॥

सदाचारस्य वेदमूलकत्वेनान्वयव्यतिरेकाभ्यां दृष्टादृष्टोभयरूपफलसंपादकतयाभ्यर्हितत्वेन प्रथममाचारो निरूप्यते ॥ तथा च मनुः ॥ श्रुतिस्मृत्युदितं °

इति पुरीषोत्सर्गविधिः fol. 5*a*; °शौचविधिः fol. 6*b*; आचमनविधिः fol. 7*b*; दंतधावनविधिः । अथ केशप्रसाधनादिमंगल्यविधिः fol. 9*a*; ----

बालचंद्रकुलकैरवचंद्रक्षोणिपालजटमल्लविलासे ।
श्रीधरस्य कृतिनः कृतिरेषा संततं कृतिमुदे समुदेतु ॥

इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीबालचंद्रात्मजमहाठकुरश्री-जटमल्लकारिते जटमल्लविलासे आह्निकप्रकरणे तर्पणविधिः ॥

अथ देवपूजा । ° fol. 24*b*; °आह्निकप्रकरणे अतिथिपूजा fol. 30*a*; °भोजनविधिः fol. 36*a*; °शयनविधिः ॥ इति ° आह्निकप्रकरणं समाप्तं fol. 37*a*.

II. वचनानि विचिन्वता मुनीनां
बहुधा श्रीधरशर्मणा बुधेन ।
जटमल्लनृपालशासनात् क्रियते
कालविनिर्णयो ऽधुना ॥ °

इहाविधिवाक्यबोधितानां निखिलकर्मणां निष्पत्तये ऽधिकरणतयाङ्गत्वेनोपयोगित्वात्कालो निरूप्यते । तथा हि विधिर्द्वेधा । प्रवर्तको निवर्तकश्च । °

इति वेधनिरूपणं fol. 41*a*; नक्षत्रव्रतविनिर्णयः fol. 44*a*; इति ° तिथिनिर्णयप्रकरणे प्रतिपदादिजन्माष्टमीपर्यन्ततिथिविनिर्णयः fol. 55*a*; दुर्गाष्टमीनवम्योर्निर्णयः fol. 57*b*;—एकादशीद्वादशीव्रतनिर्णयप्रकरणं fol. 83*a*; ° शिवरात्रि ° fol. 85*a*; होलिका fol. 86*a*; वटसावित्री fol. 86*b*; दीपोत्सव fol. 87*a*; श्रावणी fol. 88*b*; युगादिकालनिर्णयः fol. 94*b*; महालयनिर्णयः fol. 97*b*;—इति ° श्राद्धप्रकरणम् fol. 115*a*; ° संक्रमणकालनिर्णयप्रकरणम् fol. 120*a*; ग्रहणकालनिर्णयः fol. 125*a*; अधिकमासनिर्णयः fol. 135*b*; ° मांसतैलादिविहितनिषिद्धकालनिर्णयः fol. 141*b*; इति ऋतुकालोपगमनिर्णयः ॥ ib.

अथ गर्भाधानादि संस्काराणां कालनिर्णयः । ° पुंसवनादिकर्मकालनिर्णयः fol. 142*b*; उपनयन ° fol. 144*a*; विवाहादि ° fol. 146*a*; अधिवेदन ° fol. 147*b*; मृतिकाल ° fol. 151*b*; अनध्यायकाल ° fol. 157*b*; देवारामादिप्रतिष्ठाकाल ° fol. 160*a*; अग्न्याधानादिकाल ° fol. 161*a*;—संकीर्णकप्रकरणम् fol. 170*b*; इति ° तिथिनिर्णयप्रकरणं समाप्तम् fol. 171*a*.

III. On *aśauca*, beg.: शुचिः कर्माणि कुर्वीतेति सकलवैधकर्मसु शुद्धिरधिकारिविशेषणं °

इति ° शुद्धिप्रकरणं fol. 204*b*; तैजसादिद्रव्यशुद्धिः fol. 207*b*; धान्यादिशुद्धिः fol. 210*a*; सिद्धान्नशुद्धिः fol. 211*b*; तोयशुद्धिः fol. 213*b*; भूम्यादिशुद्धिः fol. 215*a*; स्वभावशुद्धिः fol. 217*b*; देहशुद्धिः fol. 219*a*; इति शरीरशुद्धिः । अथ स्नानशुद्धिः । fol. 220*b*.

It concludes with four stanzas in praise of *Krishṇa* (स्फुरत्पुरटकुंडल °), after which:

बालचंद्रकुलकैरव ° ॥ ५ ॥ see above.
संवत्सरे श्रीनृपविक्रमार्के
बानाब्धिबाणक्षितिभाजि(!) तिथ्याः (l. तिथ्यां) ।
शुचौ शिते कारितपात्र(नि)बंधे
बालेंद्रपुत्रं (!) जटमल्लनामा ॥ ६ ॥

इति श्रीराजाधिराजश्रीबालचंद्रात्मजजटमल्लतकारितं (!) जटमल्लविलासशुद्धिप्रकरणं संपूर्णम् ॥

जटमल्लविलासः समाप्तः ॥

Among the authorities quoted may be mentioned: *Karaṇatantra*, 158*b*, 161*b*; *Kālanirṇaya*, 155*a* [तथोक्तं कालनिर्णये । काण्डप्रश्नानुवाकानां समाप्तौ काल इष्यते । दशाष्टपंचरात्राः स्युस्तत्र्यानां(!) तु त्र्यहं भवेत् । तंत्राणि संहिता ब्राह्मणमारण्यकं च ॥ ? not in the *Kālamādhavīya*]; *Kālādarśakāra*, 104*a*; *Dāmodarīya* (astron.), 144*a*; *Pañcānanasiṃha*, 126*a*; *Pārijāta*, 147*b* [मनुः । चतस्रस्तु परित्याज्याः शिष्यगा गुरुगा च या । पतिघ्नी च विशेषेण जुंगितोपगता च या ॥ जुंगितो निंदितः ॥ प्रतिलोम इति पारिजातः]; *Prāsādadīpikā*, 26*b* [अथ शिवे वर्ज्यानि ॥ प्रासाददीपिकायां ॥ जयाबंधूकसिंदूरं तथा त्रैसंधिकं शुभे । दमंतीकेतकीचूर्णमालतीकुटजानि च ॥ पुष्पं चापमारश्च प्रमादेनापि मार्पयेत् (!) । बर्बरां सर्जपत्रीं च तथा च कुमुदद्वयं ॥ two *ślokas* more]; *Ratnamālā*, 145*a*, 161*b*; *Vallabha*, 162*b* (*Vallabhācārya*, 38*a*, 163*b*); *Viśvādarśa*, 102*b*; *Vishṇudharmāmṛita*, 124*a*; *Śrīpati*, 135*a*, 145*b*, etc. (-*paṇḍita*, 160*a*); *Shaṭtriṃśanmata*, 40*a*, 47*b*; *Smṛitisaṃgraha* (जातकर्म च पुंसूतिः सीमंतोन्नयनव्रतं । मलिम्लुचे ऽपि कुर्वीत निमित्तं यदि जायते ॥) 126*b*; (आद्य

Digitized by Microsoft ®

ऽब्दे वा तृतीये वा विप्रश्चौडं प्रकल्पयेत् । देवान्नस्यान्तराये च पंचमे ऽपि न दुष्यति ॥ तृतीये वा पंचमे वा चूडा राज्ञां विशामपि । निगदव्याख्यानमेतत् ॥), 142*b*; *Smṛitisaṃgrahakāra* (तपनस्य सुता गंगा गौतमी च सरस्वती । रजसा नाभिभूयन्ते वेणा च नदसंज्ञिता इति ॥) 137*b*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1594.

1441b. Foll. 119; size 12 in. by 4 in.; carelessly written, in Devanāgarī, in A.D. 1799; eleven lines in a page.

The same work. Copied, very incorrectly, from the preceding MS., with the exception, probably, of the last four (modern) leaves of that copy. The verse containing the date is given thus:

संवत्सरे यौनृपविक्रमार्के बाणवाणक्षितिभाविविज्ञा शुचौ शिते – रिसमात्रनिबंधे वालेंद्रपुग्नं – टनाम्नामा ॥ °

[H. T. COLEBROOKE.]

1595.

2772. Foll. 403; 4to; size 12¾ in. by 10 in.; fairly written, in Devanāgarī; 31 lines in a page.

Jayasiṃha-Kalpadruma, a general digest of rules and opinions on religious observances, compiled, under the patronage of *Jayasiṃha* of Mathurā, in A.D. 1713, by *Ratnākara*, son of *Paṇḍita śrī-Deva Bhaṭṭa*, of Benares.

It begins:

करींद्राननं चारुचंद्रावतंसं
सवत्तुंडपालीमिलङ्गृंगमालं ।
अपर्णासुतं विघ्नपूगं हरंतं
गणेशं सुरेशं तमाद्यं प्रपद्ये ॥ १ ॥
श्रीजानकीशं शरणागतैक-
दुःखापहं श्रीगिरिजाधवं च ।
स्मृत्वाथ पूज्यौ पितरौ गुरुंश्च
श्रीभ्रातरौ सूर्यसमौ नमामि ॥ २ ॥
आसीद्ब्रह्माद्वितीयं त्रिगुणविरहितं निष्कलं निर्विकारं
यच्चिन्मात्रं तदेव प्रलयजलनिधौ विष्णुरूपं बभूव ।
जातस्तन्नाभिपद्माद्विधिरमितमतिस्तत्प्रपौत्रो विवस्वांस्
तस्माद्वैवस्वतो ऽभून्मनुरखिलगुणस्तज्ज इक्ष्वाकुभूपः॥३॥
इक्ष्वाकोस्तु कुले गिरीशसदृशो राजा ककुत्स्थो ह्यभूत्
तन्नोत्रान्ततनुर्दृढः समजनि श्रीधुंधुमारो नृपः ।
मांधाता तु तदन्वये समभवत्तस्यान्वये ऽभून्महान्
राजा धर्मविवृद्धये किल हरिश्चंद्रः सुरेंद्रोपमः ॥ ४ ॥
पूते हरिश्चंद्रकुले विशिष्टे
गरेण युक्तः सगरो हि जातः ।
भगीरथस्तत्कुलजः प्रसिद्धः
श्रीजाह्नवी येन महीमनायि ॥ ५ ॥
खट्वांगः समजनि तत्कुले ऽतिधन्ये
तद्वंश्यो रघुरिति नामतः प्रसिद्धः ।
तद्वंशे विभुरवितुं महीं च धर्मं
श्रीरामः क्षपितनिशाचरो बभूव ॥ ६ ॥
तत्पुत्रः कुश इति विश्रुतः पृथिव्यां
तद्वंशे विपुलयशा बृहद्बलो ऽभूत् ।
युद्धे यः कुरुकुलनाशके प्रसिद्धे
भित्त्वार्कं परमपदं जगाम सद्यः ॥ ७ ॥
तद्वंशे वितते महाभटनुते धर्मैकसेतुर्महान्
पृथ्वीराज इति प्रसिद्धमहिमा सत्सात्वतामग्रणीः ।
राजा क्षत्रधुरंधरः समभवद्यस्याभवद्गोचरो
वाचां यो मनसाप्यगोचरतरो विष्णुः कृपावारिधिः॥८॥
तद्वंशे मानसिंहः समभवदतुलः प्रत्यहं दानमन्नान्
ईषादंतान्गजेंद्रानभिनवतुरगान्याचकेभ्यो ऽददाद्यः ।
यश्चोर्वीशाननेकानुदधिजलगतान् खंडशः स्वैर्बलौघैः
कृत्वा साम्राज्यलक्ष्मीं समवहदभितो भारतं मत्स्यदेशे
[॥ ९ ॥
मानसिंहादभूत्तस्माज्जगत्सिंहो महाबलः ।
जगत्सिंहान्महासिंहो जयसिंहस्तु तत्सुतः ॥ १० ॥
येन श्रीजयसिंहेन दिल्लींद्रपदलिप्सवः ।
शिवप्रभृतिभूपाला वशं नीताः स्वतेजसा ॥ ११ ॥
तस्याग्र्यपुत्रः प्रबलः पृथुश्रीः
श्रीरामसिंहो ऽवनिपालपालः ।
कौर्मे कुले ऽभूद्विजितारिवर्गः
श्रीरामपादाब्जविलग्नचित्तः ॥ १२ ॥
यः कृत्वा ब्रह्मपुत्राभिधनदपुलिने स्वर्णभूमिविशालां
मुक्तामाणिक्यरम्यां गिरिजलधियुतां चाददाद्बाडवेभ्यः ।
दारिद्र्यं याचकानां कथमपि न गतं यत्पुरा कर्णदात्
तत्क्षिप्रं भूरिभूमिद्रविणवितरणैरर्थितो नास्ति लोके
[॥ १३ ॥

Digitized by Microsoft®

तत्पुत्रः कृष्णसिंहः प्रथितगुणगणः कृष्णवत्सोत्सवाद्यो
जातः पृथ्व्यां पृथुश्रीररिगणतिमिरध्वंसने भानुरूपः ।
तस्माच्छ्रीविष्णुसिंहः क्षपितरिपुगणः पालकः सज्जनानां
राजा राजीवनेत्रः समजनि मथुरा* पालिता येन
[पूर्वं ॥ १४ ॥

तस्माच्छ्रीविष्णुसिंहाख्याद्राजा राजीवलोचनः ।
जातः श्रीजयसिंहो ऽसौ क्षीराब्धेरिव चंद्रमाः ॥ १५ ॥
[० ३१ ॥

In the verses omitted the author eulogises *Jayasiṃha's* virtues, especially his piety and liberality to Brāhmans.

प्रोद्यच्छ्रीमदसीमराज्यविलसद्दिल्लीन्द्रसेनाचलद्
दृप्यद्योधगणे हुसेनसहितान् (!) म्लेछान् क्षयं यो ऽनयत् ।
स्वं राज्यं परिगृह्य खड्गसचिवो† राजा गृहे संवसन्
सामंतेष्वतपत्सहस्रकिरणो ग्रैष्मो यथा दुःसहः ॥ ३२ ॥

तेन श्रीजयसिंहेन सर्वशास्त्रार्थसंविदा ।
संप्रार्थितस्त्वियः कृत्यं कुरुतेति सुसंग्रहं ॥ ३३ ॥

रामांघ्रिप्रवणः सुकर्मनिरतः शांडिल्यगोत्रोद्भवः
काशीस्थद्विजदेवभट्टतनयः सम्राट् सुविद्यान्वितः ।
संलब्धैर्धनसंचयैर्बहुविधैः सर्वान्क्रतूनाचरंस्
तत्प्रीत्यै व्रतकल्पशाखिनममुं निर्माति रत्नाकरः ॥ ३४ ॥

हेमाद्र्यादीन्समालोक्य ग्रंथान्प्राज्यार्थसंयुतान् ।
तेभ्य एव समादाय पुराणेभ्यस्तथैव च ॥ ३५ ॥

किंचित्किंचिद्व्रतव्राते तत्सिद्ध्यै समये ऽपि च ।
संदर्भो रचितो रामतुष्ट्यै च भवतादयं ॥ ३६ ॥

क्षम्यतां साहसं धीरैर्गुणवद्भिरमत्सरैः ।
यदर्थ्यं सुष्टु तद्ग्राह्यं यदसच्छोध्यतामिह ॥ ३७ ॥

बहवो हि बुधाः संति तन्निबंधाः सहस्रशः ।
तथाप्यस्य तु वैदग्ध्यं सुहृद्भिः संविचार्यतां ॥ ३८ ॥

वक्ष्यमाणव्रतेषु कालस्य निमित्तत्वादादौ कालस्वरूपं तन्निर्णयश्चोच्यते । ०

The work is divided into eighteen sections (*stavaka*), on the contents of which see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 276 seq. (another MS., Bikāner Cat., no. 850).

It ends:

श्रीमद्दिल्लीशसेनोद्भटविकटभटोद्दंडमत्तेभसिंहश्
चंडोन्माद्यत्तुरुष्क(रुप्क) क्षुभितवसुमतीपालने धर्मराजः ।
पौत्रः श्रीकृष्णसिंहक्षितिपकुलमणेर्विष्णुसिंहस्य पुत्रः
श्रीमान् राजाधिराजो जयहदिरमराधीशवत्को सुखी
[स्तात् ॥ १ ॥

श्रीमत्पंडितदेवभट्टतनयः श्रीराघवांघ्रिद्वय-
ध्यानावाप्तसमस्तकामनिहयः सम्राट् स रत्नाकरः ।
तुष्ट्यै श्रीजयसिंहवर्मनृपतेः कल्पद्रुमे ऽष्टादशं
वारादिव्रतविस्तरं समकरोद्गच्छद्गसत्कामदं ॥ २ ॥

यश्चक्रे ऽवंतिपुर्यां द्विजवरसहितः सन्मुखं सोत्सवाढ्यं
ज्योतिष्टोमं ततो वैजयनृपतियुते वा पुरे वाजपेयं ।
श्रेष्ठं सर्वक्रतुभ्यो विविधविधयुतं पौंडरीकं च यज्ञं
षट्त्रिंशद्धस्रसाध्यं द्विजवरसहितं द्वादशाहक्रतुं च ॥ ३ ॥

सर्वतोमुखमखं क्रतूत्तमं संविधाय युगवेदिकायुतम् ।
देवभट्टजनुषाग्रजन्मना कल्पवृक्षरचना त्वियं कृता ॥ ४ ॥

शाके विक्रमपार्थिवस्य शुभदे व्योमर्षिसप्तेंदुयुग्
वर्षे शोभनसंज्ञके शिवतिथौ मासे नभस्याख्यके ।
कूर्मश्रीजयसिंहदेवनगरे पुण्ये ऽबिकेशांचिते
ग्रंथः कल्पतरुः समाप्तिमगमत्सज्ज्ञानवित्तप्रदः ॥ ५ ॥

रत्नाकरेण जयसिंहसमर्चितेन
सद्वाक्यरत्ननिवहैः परिसंगृहीतः ।
ग्रंथो ऽर्थदः सफलकल्पमहीरुहाख्यः
श्रीजानकीशपदपद्मयुगे ऽर्पितो ऽयं ॥ ६ ॥

ग्रंथान् बहून् सुविततान् सुचिरं विभाव्य
कष्टेन यः कविवरैरधिगम्यते ऽर्थः ।
निर्मत्सरं बुधवराः परितो विचार्य
ग्रंथादुरीकुरुत तं हि विना प्रयासं ॥ ७ ॥

दिवि पंचकल्पतरवः परं श्रुता
जयसिंहवर्मनृपतेः समानते ।
कथमन्यथा सुरगणो ऽबिकापुरे
चनितुं यदाध्वरमिषात्समाययौ ॥ ८ ॥

इति श्रीदेवभट्टात्मजपौंडरीकयाजिरत्नाकरविरचिते श्रीजयसिंहकल्पद्रुमे द्योते अष्टादशः स्तवकः ॥ समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥ ०
श्रीसंवत् १८७६ मीती आश्वीनबदी ३ तृतीयाकेदीपूस्तक समाप्तं वारसोमवारके दीन संपूरणलिखीतं तिवाडी श्रीरामब्राह्मणदेसवालीगुजरगोडकाशीमध्ये राजमंदके वाशी ॥ श्रीमथुरानाथजीसाहायः ॥ ०

[Coll. of Fort William.]

* मथुरा A.
† Thus A.; च सुसचिवो B.

Digitized by Microsoft®

1596–1598.

1337, 1026, 1550. Foll. 347, the first of which is wanting; size 11½ in. by 6½ in.; fairly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

Jayasiṃha-Kalpadruma.

It begins with the concluding words of the 9th introductory couplet (॰ मत्स्यदेशे) which, however, is counted the 10th in this copy.

Dated: संवत् १८६३ चैत्रमासि शुक्लपक्ष १० शनिवारे.

[H. T. Colebrooke.]

1599.

565. Foll. 478; size 12½ in. by 6¼ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1802 A.D.; 12–16 lines in a page.

The same work. [H. T. Colebrooke.]

1600–1602.

909–911. Foll. 1–248, 249–474, 475–737; size 15½ in. by 5 in.; fair Bengālī handwriting of 1799 A.D.; eight lines in a page.

Rāmaprakāśa, a similar digest, compiled in the name of *Kṛipārāma* (son of *Yādavarāja*), a descendant of the royal family of *Māṇikyacandra*, and himself a feudal lord in the times of *Jehāngīr* and *Shāhjehān* (first half of the 17th century).

Though the work is ascribed to *Kṛipārāma* himself, the fulsome praise bestowed on him, and on his son *Govardhana* (*Pṛithumati*), leaves little doubt that the work was compiled by some protégé of his. Indeed, the real author would seem to be *Rāghavendra*, son of *Kāśīnātha*, and father of *Rāmadeva Ciraṃjīva*, as appears from a statement in the introduction to the latter's *Vidvanmodataraṅgiṇī* (Aufrecht, Cat. Bodl., p. 261*a*)—where a *Mantrārthadīpikā* is also ascribed to the same author—though the work there referred to under the title *Rāmaprakāśa* seems to be rather the commentary on the *Kālanirṇayadīpikā* (see nos. 1664–66), likewise published under *Kṛipārāma's* name.

It begins (with the figures supplied):

प्रणम्य सकलेशानं सकलेशानतुष्टये ।
कालतत्त्वार्णवे रामप्रकाशं सेतुमादधे ॥ १ ॥
महेशानकृपारामकृपारामेण तेन तु ।
संपादनीयो ग्रन्थो ऽयमानन्दयतु सज्जनान् ॥ २ ॥
शौर्यं यस्य महाप्रतापनृपतेर्जागर्ति मूर्ध्नि स्थितं
कीर्तिर्यस्य जनानुरञ्जनकरी विश्वग्दिशो धावति ।
यत्सूनुः समरे द्विषत्क्षितिभुजः शूरान्निहन्ति क्षणाज्
जाता[न्] वीरविमर्दनः पृथुमतिर्नाम्ना च गोवर्धनः॥३॥
यद्बुद्धिः सदसद्विवेकनिपुणा प्रागेव जाग्रद्यशो-
जाहाँगीरमहीमहेन्द्रगणिता श्रैष्ठ्येन सद्बुद्धिषु ।
यन्नीतीरवगत्य सन्नयगुरुः शुक्रो ऽपि मोहात्क्षणं
स्तम्भश्चालितशीर्षमो(l. र्ष ई)षदसकृन्नीतिं पुनः प्रेक्षते
कर्तव्यानिह कुर्वतो ऽपि विषयान्नाशक्तिमन्वेच्छतो [॥४॥
यस्यानन्दिहृदः सदैव परमब्रह्मैकनिष्ठं मनः ।
दातुः पण्डितमण्डले विहरतो विद्याविचारेच्छया
दीने यस्य दया श्रुतिस्मृतिगताचारः समुन्मीलति
[(l. स उ॰) ॥ ५ ॥
श्रीमद्भूपसमूहवन्दितपदश्रीसाहजाहाँकृपा-
पात्रं यादवरायवर्मतनयो माणिक्यचन्द्रान्वयः ।
गौडक्षत्रकुलोद्भवो* भुवि कृपारामाभिधो भूमिपो
ग्रन्थं धर्मकृतां कृते रचयितुं तस्मिन्मनो यो दधौ ॥ ६ ॥
सन्ति यद्यपि भूयांसो ग्रन्था एवोत्तमोत्तमाः ।
तथापि कंचनास्वादमयमुत्पादयिष्यति ॥ ७ ॥
शास्त्रतत्त्वार्थसंज्ञानाद्ये धीरा गतमत्सराः ।
गुणग्राहितया तेषामत्र दृष्टिर्भविष्यति ॥ ८ ॥
हेमाद्रिमाधवादीनां गौडानां तत्त्वदर्शिनां ।
संततं समभिज्ञाय ग्रन्थो ऽयं परिनिर्मितः ॥ ९ ॥
तेषां मिथो यच्च विरुद्धमागतं
मतं विचारेण च तत्र यच्छिवं ।
तदर्पितं चात्र मनोविचक्षणैः
क्षणं निवेश्यं सदसत्प्रबुद्धये ॥ १० ॥

अथ शुचि तत्कालजीवी कर्म कुर्यादित्यादिविधौ ॰

---

* गौडक्षत्र॰ MS., corr. for orig. गोडक्षत्र; in other places it reads गौडक्षेत्र; but see also nos. 1664–66 (MSS. 885–7).

Digitized by Microsoft®

The arrangement of the subjects treated of is the usual one, viz. I., generalities as regards times and seasons; II. (from fol. 132*a*), a complete calendar of religious duties; III. (from fol. 621*b*), special rites, here mostly of the *Vaidik* order.

Among the authorities cited may be mentioned: *Kālādarśa*, foll. 227*a*, 369*a*; *Kṛitya-tattvārṇava*, 229*a*; *Gaṅgāvākyāvalī*, 229*b*; *Gauḍagrantha-jyotisha* (or *-kāra*), 233*a*, 238*b*, 243*a*, 261*b*, 289*b*, 340*a*; *Gauḍatithitattva*, 203*a*; *Gauḍanibandha*(*kāra*), 103*a*, 387*b*; *Caturviṃśatimata*, 718*a*; *Janmalagna*, 664*a*; *Jyotiḥsaṃgraha*, 310*a*; *Tithitattva-gauḍagrantha*, 231*a*; *Tīrthacintāmaṇi*, 229*b*; *Dākshiṇātyagrantha*, 231*a*; *Dākshiṇātya-Jyotiḥsaṃgraha*, 70*b*; *Dīpakālikā*, 339*a*; *Nirṇayāmṛita*, 220*b*; *Purāṇa-samuccaya*, 152*b*; *Pratāpamārtaṇḍa*, 202*b*, 232*a*; *Bhojarāja* (quoted from *Gauḍanibandha*), 130*a*; *Bhojarājīyagrantha*, 237*b*; *Madanaratna*, 659*a*, 664*a*, 671*a*; *Rājamārtaṇḍa*, 130*a*; *Viśvarūpanibandha*, 326*b*; *Vishṇurahasya*, 348*b*, 459*b*; *Śāntidīpikā*, 343*a*; *Śivarahasya*, 234*a*; *Saṃvatsarapradīpa*, 645*b*. It ends:

भट्टाचार्यशतावधानकृतिनिर्णयादिशास्त्रार्थविद्-
वर्यें द्वैतमते तदेकतरतो निर्णायके भूरिशः ।
आज्ञां तत्र विधाय धर्मविदुषां हर्षाय सम्पादिते
ग्रन्थे ऽस्मिन् विमले प्रयान्तु सुधियां चेतांसि निर्विघ्नतां ॥

इति गौडक्षेत्रकुलावतंसयादवरायात्मजमाणिक्यचन्द्रान्वयमहामतिकपरमज्ञानिविराजमानमानोन्नतकीर्तिप्रतापोर्जितश्रीकृपारामविरचितः कालतत्त्वार्णवसंतरणोपायसेतुभूतस्तिथ्यादिकालनिर्णयको रामप्रकाशनामग्रंथः समाप्तः ॥

धराक्षिशैलेन्दुमिते शके रौ(द्राब्दे)
गन्नारिगे हेलिदिने व्यलेखीत् ।
रामप्रकाशं द्विजजीवनाख्य-
सुतेन दुर्गाचरणं विभाव्य ॥

[H. T. Colebrooke.]

1603.

2316. Foll. 145; size 13 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; from fol. 67 by a different hand; nine lines in a page.

Paraśurāmaprakāśa, a digest of matters relating to *ācāra* and *śrāddha*, by *Khaṇḍerāya*, son of *Nārāyaṇa Paṇḍita*.

The work consists of two chapters (*ullāsa*), only the first of which (on *ācāra*) is contained in this MS. It begins:

निश्च्योतन्मदगंडमंडलमिलद्भृंगावलीमंजुल-
ध्वानाकर्णनिमीलिताक्षियुगलव्याजाद्गजास्य प्रभुः ।
भक्तेभ्यः किमदेयमस्ति परमं वस्तु त्रिलोकीतले
ध्यायन्नंतरतीव मंगलचंपदेयार्धदाराग्रणीः ॥ १ ॥

यः क्षीरोदसुतारदच्छदसुधास्वादैकतानः स्फुरत्
तत्सौंदर्यनिभालनैकरसिकस्तद्गात्रसौरभ्यवित् ।
श्रोता तन्मणितस्य तत्कुचपरीरंभोत्सुकः संगमे
श्रीविष्णुः सकृदिंद्रियैरनुभवन् सर्वैः सुखं पातु वः ॥२॥

The work was composed at Yamunāpurī, on the river Gomatī, by order of *Paraśurāmamiśra* (*prabhū*), son of *Horilamiśra*, and grandson of *Sūryākara* (of the *Pārāśaragotra*). Of himself the author gives the following genealogy:

Viśvanātha of Varāṇasī, his son
Anantapaṇḍita, his son
Kṛishṇapaṇḍita, his son
Nārāyaṇapaṇḍita, his sons
Nīlakaṇṭha and *Khaṇḍerāya*.

Of *Nārāyaṇapaṇḍita* it is said:

स एकदा संमतमानुपूर्वम्
आहूय तं होरिलमिश्रसूनुः ।
निबन्धमेकं कुरु पंडितेति
विपश्चितां संसदि संदिदेश ॥ ३५ ॥

ततः स नारायणपंडितो ऽपि
समादिशद् ग्रंथमिमं विधातुं ।
तं धर्मशास्त्रार्थविचारनिष्ठं
पुत्रं कनिष्ठं हि गुणैर्गरिष्ठं ॥ ३६ ॥

श्रीनारायणपंडितस्य तनयः श्रीनीलकंठानुजः
खंडेराय इति श्रुतिस्मृतिपुराणार्थं समुद्धृत्य च ।
नत्वा देवमभीष्टदं स्वपितरौ विद्वज्जनप्रीतये
संक्षिप्तं कुरुते निबन्धमखिलग्रंथार्थसारास्पदं ॥ ३७ ॥ °

Digitized by Microsoft®

नाम्ना हि परशुरामप्रकाश इति विश्रुतो ग्रंथः ।
प्रकटयतु धर्मतत्त्वं तमसा वृतमर्थतत्त्वविदां ॥ ५१ ॥
निबंधे प्रथमोल्लास आचाराख्यः प्रकीर्त्तितः ।
द्वितीयः श्राद्धसंज्ञः स्यादुल्लासश्च तथा पुनः ॥ ५२ ॥ - -

The MS. ends: इति स्वप्नप्रकरणं ॥ इति परशुरामप्रकाशे निद्रामयूखः ।

इति श्रीशाकद्वीपीयकुलावतंसहोलिलमिश्रात्मजपंडितमंडलीमंडनायमानसार्वभौमलब्धवाणीरसालरायपदवीविराजमानमानोन्नतश्रीमत्परशुराममिश्रकारिते वाराणसीस्थधर्माधिकारिनारायणपंडितात्मजखंडेरायपंडितविरचिते परशुरामप्रकाशे आचारोल्लासः समाप्तः ॥

For another MS. of this work see Weber, Cat. Berl., no. 1025.

[H. T. Colebrooke.]

1604.

1217a. Foll. 132 (foll. 75–82 of which are wanting); size $11\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1650 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

Dinakaroddyota, a digest of matters relating to religious observances, compiled by *Dinakara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa*, grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, and great-grandson of *Rāmeśvara Bhaṭṭa*.

This volume contains that section of the work which supplies a regular calendar of religious feasts and fasts (*Varshakṛitya*).

It begins:

संसारचक्रे मुनयो ऽप्यनाप्य
यां मातरं मातुदरे निवासं ।
नेच्छंत्युमां तामभिनम्य मात्रं
न स्यामहं कस्य मनोरथस्य ॥ १ ॥
स रामकृष्णः प्रथितो ऽपि मर्त्ये
यस्मिन्नपरामा (!) इति स्ववाचा ।
समादधे विज्ञजनेषु विज्ञैः
श्रुतिश्रुताणुत्वमहत्त्वसाम्यात् ॥ २ ॥
ब्रूते दिनकरः काले यदन्येन न कल्पितं । [॥ ३ ॥
वचसामाकरानुक्तौ सदीपः (? सदोपः MS.) कालमाधवः
दारेष्विव निबंधेषु जीर्णेषु सुधियां ग्रहः ।
वयसः क्षपणायैव न रसाय कदाचन ॥ ४ ॥
यत्र माधवहेमाद्री युयुधाते महागजौ ।
तत्र मां वरणं लोकस्तदीयमभिधास्यति ॥ ५ ॥
मद्ग्रंथाभिज्ञमासाद्य कालं नेष्यति पंडितः ।
मौनेन वा कथाभिर्वा कर्णकंडूयनेन वा ॥ ६ ॥
गुणग्रहश्चेज्जगतीतले ऽस्मिन्
ग्रंथांतरं द्रक्ष्यति नैव को ऽपि ।
परं तु दैवस्य गतिं न जाने
लोका गुणाढ्यां गृहिणीं त्यजंति ॥ ७ ॥

अखंडकालस्य निर्णयानर्हत्वात्तदुपाधयो निर्णीयंते । तत्र दिनं चतुर्धा । °

Iti .. paribhāshāprakaraṇam, fol. 13*a*; *grahaṇanirṇaya*, 43*b*; *ravisaṃkrāntinirṇaya*, 47*a*; *caitrakṛityanirūpaṇam*, 52*b*; *vaiśākha*, 56*a*; *jyeshṭha*, 57*a*; *āshāḍha*, 61*a*; *śrāvaṇa*, 70*a*; *bhādrapada*, (lacuna); *āśvina*, 107*a*; *kārttika*, 121*a*; *mārgaśīrsha*, 122*b*; *māgha*, 126*b*; *phālguna*, 131*b*.

It ends: नक्षत्रादियोगो दिनपूर्वार्धगतो ग्राह्य इत्युक्तं प्राक् चैत्रामावास्यामत्वादि ॥ इति श्रीमद्रामेश्वरसूनुश्रीमन्नारायणसुतश्रीमद्रामकृष्णात्मजदिनकरकृते दिनकरोद्योते वर्षकृत्यं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1605.

275. Foll. 72 (numbered originally 94–102, 94–156; and then by a different hand consecutively 137–208); fairly written, in Devanāgarī, by three different hands, c. 1650 A.D.; 8–12 lines in a page.

Another section of the *Dinakaroddyota*, treating of *śrāddha* or obsequies. Probably incomplete at the beginning.

The MS. begins: अथ युग[ध]र्माः । हेमाद्रौ वासिष्ठः । ध्यानं परं कृतयुगे त्रेतायां लिंगपूजनं । °

Iti ... yugadharmanirṇayaḥ, fol. 9*b*;

श्रीरामकृष्णं पितरमुमावामु(l. नु)मया समां(l. मं) ।
नत्वा दिनकरः श्राद्धकालं ब्रूते यथामति ॥ °

Digitized by Microsoft ®

Notwithstanding the different pagination, the text seems to be continuous.

It ends: एवं सत्यत्र शिष्ट एवं (l. शिष्टमेवं) प्रमाणं ॥ इति श्रीमीमांसकभट्टदिनकरकृते दिनकरोद्योते तीर्थास्थिप्रक्षेपविधिः॥

प्राचीनमार्गपरिपंथिगिरापराधं
संभाव्यमानखिलेष्वपि पंडितेषु ।
मूर्ध्ना क्षमाय करयुग्मयुतेन सर्वं
ग्रंथं व्यधाद् दिनकरः सकलागमज्ञः ॥

इति श्रीमद्रामेश्वरभट्टसूरिसूनुश्रीमन्नारायणभट्टसुतरामकृष्णभट्टात्मजभट्टदिनकरकृते दिनकरोद्योते विधानानि ॥ समाप्तो दिनकरोद्योतः ॥

Then follows what is evidently the beginning of a supplement to the work, treating of *aśauca*, by the author's son, viz. (cf. next MS.):

मीमांसैकधुरंधरः श्रुतिधरो न्याये ऽपि वागीश्वरः
साहित्यामृतसागरः सुजनतावल्लीरसालद्रुमः ।
यं विद्वन्मणिशेखरो दिनकरः प्रासूत विश्वेश्वरं
तेनाशौचनिबंधनो दिनकरोद्योतो ऽधुना पूर्यते ॥ १ ॥
श्रीमद्गुरुचरणानां प्रसादतो [–] मुदे सुविज्ञानां ।
श्रीमद्दिन(l. वा)करसूनुराशौचे किंचिदातनुते ॥

विश्वेश्वरापराख्यस्य गागाभट्टमनीषि[णः] । here the MS. terminates at the bottom of fol. 208*b* (72*b*).

The author's son *Gāgābhaṭṭa* is also quoted in the body of the work, foll. 39*a*, 85*a*, 179*b*, and his work *Viśveśvarī paddhati*, fol. 204*a*. Of other works quoted may be mentioned: *Nirṇayāmṛita*, foll. 67*a*, *b*, 98*b*, 100*b*; *Purāṇasamuccaya*, 88*b*; *Prithvīcandrodaya*, 63*b*, 84*b*; *Madanaratna*, 27*b*, 28*a*, etc.; *Rudrayāmala*, 95*b*, 104*b*; *Vishṇurahasya*, 71*a*, 73*b*, 108*b*, 124*a*.

The author's younger brother, *Kamalākara*, wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611–12 A.D.

[H. T. COLEBROOKE.]

1606.

1335. Foll. 234 (originally numbered 1–272 on the right hand margin, of which are, however, missing 47–49, 136–143, 148–151, 197, 198, 209, 220–229, 232, 233, 235, 236, 238–241, 252–256, while three leaves have been inserted between 97 and 98); size 11½ in. by 5 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1652 A.D. (?); twelve lines in a page.

Vrata-Dinakaroddyota, a digest of matters relating to voluntary fasts and penances, intended as a supplement to (or *Vratakāṇḍa* of) *Dinakara's* work, by his son *Viśveśvara Bhaṭṭa*, surnamed *Gāgābhaṭṭa*. It begins:

नीलोत्पलाभिरामं कामं साकेतबालानां ।
दशरथतोपनिधानं जगन्निदानं तदाकलये ॥ १ ॥
मीमांसैकधुरंधरः श्रुतिधरो न्याये ऽपि वागीश्वरः
साहित्यामृतसागरः सुजनतावल्लीरसालद्रुमः ।
यं विद्वन्मणिशेखरो दिनकरः प्रासूत विश्वेश्वरं
तेनायं व्रतगोचरो दिनकरोद्योतो ऽधुना पूर्यते ॥ २ ॥

तत्र व्रतप्रशंसा हेमाद्रौ ०

The work consists of two parts, the first of which, ending fol. 199*a*, deals with the *vratas* performed at certain fixed times in the course of the year (*dvādaśamāsavratāni*), whilst the second part treats of miscellaneous other voluntary penances (*prakīrṇakavratāni*).

From fol. 95 a different hand has re-numbered the leaves 103 etc.

At the end of the first part the date of the MS., Saṃvat 1709, occurs.

It ends: इति पराशरोक्तो जलवासविधिः ॥ इति श्रीमन्मीमांसकभट्टनारायणसूनुभट्टरामकृष्णसुतभट्टदिनकरसूनुगागाभट्टापरनामकभट्टविश्वेश्वरपूरितो व्रतदिनकरोद्योतः समाप्तः ॥

For another copy of the same work see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., no. 831; for other supplements to the *Dinakaroddyota*, by the same author, viz. *Śūdradharmoddyota*, below, no. 1652; *Pūrtakāṇḍa*, Bikāner Cat., no. 829; *Vyavahārakāṇḍa*, ib., no. 830.

[H. T. COLEBROOKE.]

1607.

181b. Foll. 21; size 10½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Digitized by Microsoft ®

Some portions of the *Vijayavilāsa*, by *Rāmakṛishṇa.*

The MS. begins:

नत्वा श्रीपार्वतीपुत्रं सिद्धिबुद्धियुतं गुरुं ।
स्नानसंध्याविधिं कुर्वे कर्काचार्यादिसंमतं ॥ १ ॥
आलोच्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि च ।
कात्यायनकृतं सूत्रं कर्कभाष्यं तथैव च ॥ २ ॥
भाष्यं हारिहरं चैव गदाधरकृतं तथा ।
सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनं तथा ।
सिद्धांतानि समूलानि विचार्य लिख्यते मया ॥ ४ ॥
स्वाभिप्रायेण हि मया न किंचिदिह लिख्यते ।
किं तु वाचनिकं सर्वमतो ग्राह्यं च सज्जनैः ॥ ५ ॥
शौचादिकाः प्रवक्ष्यामि क्रियाश्चानुक्रमेण तु ।
तिथीनामपि सर्वेषां निर्णयमप्यसंशयात् ॥ ६ ॥

योगीश्वरः ॥ यस्मिन्देशे मृगः कृष्णस्तस्मिन्धर्मान्निबोधत । °

The passage on the division of the Vaidic *śākhās* referred to by Colebrooke, Misc. E., I., p. 14 (2nd ed., p. 13), foot-note, begins fol. 2*a*:

द्वापरादौ वेदव्यासेन चतुर्भ्यः स्वशिष्येभ्य उपदिष्टास्त एव मुख्या वेदाः । तैर्व्यासशिष्यैर्विभज्य स्वशिष्येभ्यो दत्ताः शाखा इति ॥ भागवते ।

अवतीर्णो महाभाग वेदं चक्रे चतुर्विधं । ° (XII. 6, 49)

इति ° शौचविधिः ॥ अथ स्नानविधिः । fol. 5*a*. The greater part of fol. 8 is left blank. अथ प्रातःसंध्याप्रयोगः fol. 13*b*; इति प्रातःसंध्या समाप्ता fol. 15*b*.

The MS. ends: इति श्रीरामकृष्णविरचिते विजयविलासे ब्रह्मयज्ञतर्पणविधिः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1608.

78. Foll. 102 (numbered 105, foll. 39–42 being missing, and no. 51 double); size 9¾ in. by 3¾ in.; good Devanāgarī writing of about 1650 A.D. (the last leaf by a modern hand); nine, from fol. 61 ten, lines in a page.

Mādhavaprakāśa, or *Sadācāracandrodaya* (or *Ācāracandrodaya*), a digest of rules regarding religious observances, according to the *Vājasaneyins*, compiled by *Maheśa Śarman*, son of *Sārasvatadurga Śarman*, and pupil of (*Viṭṭhala*) *Purushottama Kavivara* of Mithilā; under the patronage of *Mādhava*, a territorial chief at Lāvapura, on the banks of the Irāvatī in Western India. Incomplete.

It begins:

गोपीवल्लभवल्लभं गुरुतमं श्रीविट्ठलं विट्ठलं
वंदे ऽहं पुरुषोत्तमं कविवरं विद्यागुरुं मैथिलं ।
यत्पादांबुजसेवया न नितरां श्रीकृष्णसेवारतिर्
मैत्रीसत्सु सदा सभासु विदुषां विद्याविलासोदयः॥१॥

विश्वं यत्कुरुते बिभर्ति हरते शैलूषवत्प्रत्यहं
यच्छ्वासप्रभवा नुवंति निगमाः सांगाः ससूत्रागमाः ।
संसारार्णवतारणाय जगतां यन्नाम नौका दृढा
तद्वंदे सहजप्रकाशममलं चैतन्यरूपं महः ॥ २ ॥

ज्ञात्वा गोकुलमर्दितं मघवता विस्मापयन् भूधरं
धृत्वा वामकरे करीव कमलं यो ऽपादपायाद् व्रजं ।
गुंजाहारमयूरमौलिमुरलीपीतांबरालंकृतो
गोपीलोचनचुंबितो जयते गोपालचूडामणिः ॥ ३ ॥

अस्तीरावतिरोधसीह नगरं विद्वज्जनालंकृतं
धर्मश्रीसदनं विटंकविलसत्प्रासादमालांचितं ।
स्मृत्याम्नायविधाननित्यनिरतैर्वर्णाश्रमैः सेवितं
नाम्ना लावपुरं पुरंदरपुरीगर्वापहं पश्चिमे ॥ ४ ॥

सेवा यत्र गुरौ हरौ च नितरां धर्मेषु कार्पण्यधीस्
तर्के वादमतिर्गजेषु मदः सारीषु मारोक्तयः ।
बंधो वेणिषु मानितापणपथे स्नेहक्षयो दीपके
द्वारे देवगृहस्य दंडघटना संदृश्यते नान्यतः ॥ ५ ॥

तस्मिन् राजसभासु लब्धविभवः कालू[ः]कवीनां प्रियो
ह्यासीदुप्प(? त्प)लवंशपंकजरवी राजन्यचूडामणिः ।
येनादायि हिरण्यमन्नमचला गावः सवत्सा हरेः
प्रीत्यै विप्रवरेषु बंधुजनतावर्गेषु मानद्वयः ॥ ६ ॥

तत्पुत्रो ऽजनि बंधुवर्गनिरतो धर्मैकचित्तो ऽनिशं
ब्रह्मण्यो गुरुदेवपूजनरतो नानू नरेंद्राग्रणीः ।
येनेदं कुलकैरवं विधुरुचा नित्यं विकाशीकृतं
धर्माचारयशः प्रतापविभवैर्वर्वर्त्ति सर्वोपरि ॥ ७ ॥

जातास्तत्तनयास्त्रयः सविनया गोपीशपादाश्रया
ज्येष्ठस्तत्र परोपकारकुशला (l. लः) ख्यातः स्म धीरी
वापीकूपतडागदेवभवनारामादिनिर्माणकृद् [ति यः ।
दाता बंधुजनाश्रयो नृपसभालब्धैकपूजोदयः ॥ ८ ॥

Digitized by Microsoft®

तस्यानुप्रभवो बलैकविभवो दाता सदा धर्मधीर्
लोके यो भगवान इत्यभिहितो यस्यानुजो माधवः ।
रूपेणानुजगाम यो रतिपतिं भोगैः सुराणां पतिं ।
भक्त्या दैत्यपतिं नये भृगुपतिं शीले कुरूणां पतिं ॥९॥
तद्धर्मपत्नी समसूत रंगोनारायणानंतजनार्दनादीन् ।
सुतां(?l.तान्) सुराभां(?l.भान्) गुरुदेवभक्तां(?l.क्तान्)
[यथेशभक्तिर्विहिताखिलार्थान् ॥ १० ॥
तेनाचारमभीप्सता सविनयं विज्ञापितो धीमता
श्रीसारस्वतदुर्गेशर्मतनयो नाम्ना महेशः कृती ।
ग्रंथे यत्र हि माधवादिरभवत्सार्थैः प्रकाशांतकः
शब्दस्तं कुरुते हिताय जगतामाचारचंद्रोदयं ॥ ११ ॥

अथास्यानुक्रमणिका समासेनैव कथ्यते । ° here follows an analysis of the eight chapters of which the work consists. The MS., however, breaks off abruptly in the 4th *pariccheda*, at the bottom of fol. 104*b*. An additional page, by a modern hand, has supplied some sort of conclusion with the colophon:

इति श्रीमहोपाध्यायश्रीसारस्वतदुर्गेशर्मतनयमहेश्वरविरचिते आचारचंद्रोदयनामको ग्रंथः संपूर्णः ॥

The colophon of the other chapters runs thus: इति श्रीमाधवप्रकाशे महेशकविदर्शिते सदाचारचंद्रोदये ° परिच्छेदः ॥

Of rarer and comparatively recent authorities have been noticed: *Ācāracintāmaṇi*, fol. 79*a*; *Karmapradīpa*, fol. 15*a*; *Kalpatarukāra*, fol. 12*a*; *Dharaṇikosha*, fol. 104*b*; *Smṛitisāra*, foll. 45*a*, 103*b*.

For a complete MS. of the work see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 97.

[H. T. COLEBROOKE.]

1609.

1251a. Foll. 71; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; ten, sometimes nine, lines in a page.

Ācārapradīpa, or *Ācāradīpa*, a manual of common every-day religious observances, by *Nāgadeva*.

It begins:

चंचन्नासपुटस्फुटाभिनयनव्यग्राग्रपादाहति-
घुभ्यन्नूपुरमंजुलध्वनिमिलत्क्वाणात् स्खलत्कंकणं ।
शुंडादंडविघट्टितोडुकुसुमैर्व्योमांगणं मंडयन्
संध्याताडवडंबरं विरचयन् भूत्यै गणेशो ऽस्तु वः ॥ १ ॥
उक्तो वाजसनेयेन याज्ञवल्क्येन धीमता ।
आचारो द्विजवर्याणां सुबोधः कथ्यते ऽधुना ॥ २ ॥
तत्र दक्षः । प्रातरुत्थाय कर्तव्यं यद्द्विजेन दिने दिने ।
तत्सर्वं संप्रवक्ष्यामि द्विजानामुपकारकं ॥ ३ ॥ °

इति ° आचारप्रशंसा fol. 2*a*; ° आत्मचिंतनं fol. 2*b*; ° सुप्रभातविधिः fol. 3*a*; ° मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः fol. 3*b*; शौचविधिः fol. 5*a*; आचमनविधिः fol. 6*b*; दंतधावनविधिः fol. 7*b*; यज्ञोपवीतविधिः fol. 8*a*; प्रणवविधिः, शिखाबंधन ° fol. 10*a*; प्राणायाम ° fol. 11*a*; ° स्नानविवरणं fol. 19*b*; मालापकर्षणं fol. 20*a*; तिलकप्रकरणं fol. 22*a*; प्रातःसंध्याविधिः fol. 33*a*; अभिवादनविधिः fol. 34*a*; प्रातर्होमविधिः fol. 35*a*; नित्यदान ° fol. 36*b*; मंगलावेक्षण ° fol. 37*a*; अध्ययनविधिः fol. 39*b*; प्रतिग्रहाधिकारनिरूपणं fol. 41*a*; मध्याह्नस्नानविधिः fol. 45*a*; ब्रह्मयज्ञविधिः fol. 46*b*; स्थलतर्पणं fol. 48*b*; जलदेवतार्चन ° fol. 51*b*; गृहदेवतार्चन fol. 52*b*; पंचमहायज्ञविधिः fol. 58*b*; भोजनविधिः fol. 63*b*; सायंसंध्याविधिः fol. 64*a*; उपशयनविधिः fol. 65*a*; स्त्रीगमनविधिः fol. 65*b*; योगप्रकरणं fol. 67*a*; स्पृष्टास्पृष्टविधिः fol. 68*b*.

Colophon: इति द्रव्यशुद्धिप्रकरणं ॥ इति श्रीउपाध्यायनागदेवविरचिते आचारप्रदीपे अष्टमो ऽध्यायः ॥ आचारप्रदीपः समाप्तः ॥ संवत् १८३५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1610.

2324c. Foll. 81; size 11 in. by 5 in.; clearly written, in Devanāgarī, in the latter part of the last century; nine lines in a page.

The same work, called *Ācāradīpa* in the colophon, but *Ācārapradīpa* at the end of some sections. Not quite complete at the end.

It begins: उक्तो वाजसनेयेन याज्ञवल्क्येन धीमता °

Colophon: इति श्रीभट्टनागदेवविरचिते आचारदीपे स्त्र्यभिगमनविधिः ॥

The leaves are marked आह्नि°

Digitized by Microsoft ®

For another MS. of this treatise (*Ācāradīpa*), beginning and ending as the present MS., see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 73. For an *Ācārapradīpa*, by *Keśava Bhaṭṭa*, ib., VIII., p. 206.

[Gaikawar.]

1611.

1278c. Foll. 17; size 13 in. by 5 in.; indifferent Bengalī handwriting, of the beginning of the present century; nine lines in a page.

Ācāramañjarī, a manual of rules of conduct and daily observances, compiled by *Mathurānātha*(*deva*).

It begins:

प्रणम्य परमात्मानं सदसत्कर्मकारणं ।
शिशोः प्रथमशिक्षायै नित्याचारो निरूप्यते ॥

तत्र: मनुः। आचाराल्लभते विद्यां °

It ends:

न म्लेच्छभाषां शिक्षेत जीवेति ब्रुवतो वदेत् ।
इत्यमाह्निकं समाप्य नार्द्रपादस्तु संविशेत् ॥

इति मनुवचनात् शुष्कपाद एव शयीतेति ॥

स्मृतिनीरधिमूलतो मया मथुरानाथमहीसुपर्वणा ।
अनवद्यविवृद्धये नवा रचिताचारमनोज्ञमञ्जरी ॥

इत्याचारमञ्जरी संपूर्णा ॥

[H. T. Colebrooke.]

1612.

521. Foll. 200; size 9½ in. by 4 in.; on the whole fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the 17th century; eight lines in a page; foll. 145–173 (numbered 172–200) by a different, and the last three pages by a third, hand.

Ācārasāra, a compendium of every-day religious observances, by *Lakshmaṇa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa* and *Umā*, grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, and younger brother of *Dinakara* and *Kamalākara*.

It begins:

सिंदूरारुणगंडं देवं विघ्नौघतिमिरमार्तंडं ।
नर्तितशुंडादंडं सिद्धीशं गणपतिं वंदे ॥ १ ॥
सतिमिरजगदुद्योतद्युमणेर्वंशांकुरा(l. रं) श्रीमत् ।
तज्जयति रामनाम(!) रजनिचराणां विभेदनं धाम ॥ २ ॥
नारायणं राजभिरर्चितांघ्रिं
  नमामि हंसीव यदीयकीर्तिः ।
तेजांतरात्तन्महसां विभेदं
  स्वस्यापि कीर्त्यंतरतस्तमाह ॥ ३ ॥
विद्याप्रद्योतनोद्योतखद्योतीकृतवादितं ।
पितरं रामकृष्णाख्यं वंदे स्नेहभरान्वितं ॥ ४ ॥
स्पर्धामग्निनिवेशादुमया प्राप्तामुमासमाख्यातः ।
द्युनदीनिर्मलचित्तां मातरमेकां सतीं सदा वंदे ॥ ५ ॥
येनोद्धृता स्वस्य कुलप्रतिष्ठा
  महावराहेण महीव तोयात् ।
गंगेव विद्याभिससार यस्माद्
  दिवाकरं नौमि तमग्रजाग्र्यं ॥ ६ ॥
अधीत्य लक्ष्मणाख्येन कमलाकरसोदरात् ।
आचारसारः सुधिया यथामति वितन्यते ॥ ७ ॥

तत्र परिभाषा। छंदोगपरिशिष्टे। °

इति ° परिभाषा। अथाह्निकं। fol. 9*a*; इति ° प्रातःस्मरणं fol. 12*b*; ° मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः fol. 18*a*; ° शौचविधिः fol. 23*a*; ° आचमनं fol. 35*a*; दंतधावनं fol. 39*a*; कुशप्रकरणं fol. 45*a*; प्रातःस्नानं fol. 57*a*; स्नानोत्तरकृत्यं fol. 61*b*; तिलकप्रकरणं fol. 68*a*; संध्याप्रकरणं fol. 94*a*; होमप्रकरणं fol. 101*b*; मध्याह्नस्नानं fol. 113*b*; माध्याह्निकनिरूपणं fol. 131*b*; पंचयज्ञप्रकरणं। अथ भोजनविधिः fol. 192*a*.

Colophon: इति श्रीनारायणभट्टात्मजरामकृष्णभट्टसुतलक्ष्मणभट्टकृत आचारसारनामको ग्रंथः पर्णाणा ॥

Regarding the great *Bhaṭṭa* family, to which the author belongs, see V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxvi. *Lakshmaṇa's* elder brother *Kamalākara* wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D.

[H. T. Colebrooke.]

1613.

1703B. Foll. 60; size 9½ in. by 3¾ in.; fairly good, Devanāgarī writing; 9–13 lines

Digitized by Microsoft®

in a page. The first twelve leaves are more or less damaged, and part of foll. 1–3 has been torn off, or eaten away.

Ācārādarśa, a manual of daily religious duties, by *Śrīdatta*.

The first few lines of fol. 1 being partly wanting, the opening verses are here given from the other MSS.:

दीक्षितो रणयज्ञेषु विबुधानंददायिषु ।
हरिरग्निसुतावक्त्रसोमपीती पुनातु नः ॥ १ ॥
अहोरात्राश्रितो धर्म इह वाजसनेयिनां ।
निबध्यते निबद्धो यो धर्मशास्त्रनिबंद्धृभिः ॥ २ ॥

अत्र मनुः । ब्राह्मे मुहूर्ते बुध्येत ० and a few lines further on: अथ मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः ;—अथाचमनानुकल्पविधिः fol. 11*b*; अथ दंतधावनं fol. 13*b*; अथ प्रातःस्नानादि fol. 15*a*; अथ स्नानविधिः fol. 17*b*; अथ संध्योपासनं fol. 28*a*; अथ ब्रह्मयज्ञः fol. 36*a*; अथ तर्पणं fol. 36*b*; अथ देवपूजनं fol. 44*a*; अथ नित्यश्राद्धं fol. 50*a*; अथ शयनविधिः fol. 58*a*.

It ends:

समूलवचनाभोगो मीमांसान्यायनिर्मलः ।
श्रीदत्तेन सतामेष आचारे दर्पणः कृतः ॥
दुरुक्तमपि सूक्तं मे मन्वादिवचनाश्रितं ।
अपि चर्मोदकं तीर्थसलिलांतर्गतं शुचि ॥

इत्युपाध्यायश्रीदत्तकृत आचारादर्शः समाप्तः । संवत् १८५५ भाद्रपदमासे कृष्णपक्षे चतुर्दश्यां गुरुयुक्तायां वाराणश्यां लिखितं विप्रेण विद्याधरधीमता हरिपुरग्रामवासिना त्रिपुरारिराजनगरे कृपया भवानीविश्वनाथयोः ॥ ०

Besides *Purāṇas*, *Smṛitikāras* and the *Mahābhārata*, the author quotes *Kalpatarukāra*, fol. 25*a*; *Kāmadhenu*, foll. 15*b*, 32*a*; *Gṛihyapariśishṭa* (fol. 34*a*); *Chandogapariśishṭa* (often); and *Harihara* (foll. 19*a*, 23*b*, 33*a*).

See Bhandarkar, Rep. for 1883-4, p. 47, where a commentary on the work, written by *Gaurīpati*, son of *Dāmodara*, in 1640 A.D., is mentioned. Another commentary, *Ācāradīpikā*, by *Harilāla*, Rāj. Mitra, Notices, V., p. 233; a MS. of the text, ib. p. 279.

[H. T. Colebrooke.]

1614.

2689. Foll. 65; size 9½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing of 1799 A.D.; ten lines in a page.

The same treatise. [Mack. Coll.]

1615.

2177A. Foll. 52; size 10¾ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; ten lines in a page.

Śrīdatta's Ācārādarśa. [Gaikawar.]

1616.

2159. Foll. 75; size 11 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, towards the end of last century; nine lines in a page.

Ācārārka, another manual of daily religious observances, composed, in Saṃvat 1743 (A.D. 1686), by *Divākara*, son of (*Bhāradvāja*) *Mahādeva*, and grandson of *Bālakṛishṇa*. It forms part of the author's *Dharmaśāstrasudhānidhi*.

As will be seen from the concluding verses, the author was, on his mother's side, a grandson of *Nīlakaṇṭha Bhaṭṭa* (author of the *Mayūkhas*). The treatise begins:

जानकीनयनयुग्मगोचरं मानिनां नयनयोरगोचरं ।
नीलमेघरुचिरच्छविं सदा भावये मनसि राघवं मुदा॥१॥
उच्चैरपर्णामुखचंद्रबिंबं परामृशंतं निजपाणिपद्मं ।
गंगाधरं नौमि भुजंगराहुप्रकृष्टभीत्या चकितं मुहुर्मुहुः॥२॥
महादेवतनूजन्मा भारद्वाजकुलोद्भवः ।
दिवाकरो रविं नत्वा ह्याचारार्कं तनोत्यसौ ॥ ३ ॥

तत्रादावौपोद्घातप्रकरणमारभ्यते । हारीतः । अज्ञानतमसाधानां भ्रामितानां कुदृष्टिभिः । ०

इति ० उपोद्घातप्रकरणं fol. 5*a*; इति शौचप्रकरणं fol. 12*a*; ० आचमनप्रकरणं fol. 14*b*; दंतधावनप्रकरणं fol. 17*a*; स्नानप्रकरणं fol. 24*b*; संध्याविधिः etc.; इति पंच महायज्ञाः fol. 62*b*.

It ends: इति श्रीभारद्वाजमहादेवभट्टात्मजदिवाकरकृते आचारार्के ऽष्टमभागकृत्यं समाप्तिमगमणादेसावाचारार्कः ॥

Digitized by Microsoft®

यत्पादपंकजपरागपवित्रदेहा
हित्वा कलेवरमिदं किल पार्षदंशाः ।
जग्राह गौतमवधूः कमनीयरूपं
तं जानकीपतिमजं मनसा स्मरामि ॥ १ ॥
यद्वाक्याद्विधिवाक्यार्थमपूर्वार्थाभिधातृता ।
नीलकंठो जयत्वेष मीमांसकधुरंधरः ॥ २ ॥
श्रीबालकृष्णात्मजसूनुनिर्मितं
वर्षेऽग्निवेदाश्वहिमांशुसंयुते ।
ज्ञानाः प्रकुर्युः किल धर्मकार्यम्
आचारसूर्यं किल संविलोक्य ॥ १ ॥
प्रभवे चाश्विने शुक्ले पौर्णमास्यां कुजे दिवा ।
सोमेश्वरेण लिखितमाचारार्कस्य पुस्तकं (वर्षाः) ॥ ८(!) ॥

इति गर्भिणीभोजननिषेधवाक्यानि ॥ पित्र्योः प्रत्याब्दिके प्राप्ते तर्पणं तु कथं भवेत् । जलेनैव प्रकर्तव्यं निवृत्ते पितृकर्मणि ॥ १ ॥ श्राद्धं कृत्वा तु विधिवद्वैश्वदेवादिकं ततः । ब्रह्मयज्ञं ततः कुर्यात्तर्पणं तु तिलैर्विना ॥ २ ॥ स्मृत्यंतरे ॥ इति आचारार्कः समाप्तः ॥

For the same author's *Dānahīrāvalīprakāśa*, see no. 1708. [GAIKAWAR.]

1617.

2042a. Foll. 59; size 11 in. by 5 in.; Devanāgarī character; by the same hand as the preceding MS.; ten lines in a page.

Another copy of the same treatise, apparently transcribed from the same MS. as the preceding one, and ending in the same manner. [GAIKAWAR.]

1618.

2324a. Foll. 70; size 11 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; nine lines in a page.

A third MS. of the *Ācārārka*, probably derived from the same original as the other two.

For another MS. of this treatise, incomplete at the beginning, and apparently without the final verse containing the date of the work, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 15.

[GAIKAWAR.]

1619.

200. Foll. 146; size 11 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, by three different hands, in 1805 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Ācārenduśekhara, a similar manual of religious duties, by *Nāgojībhaṭṭa*, son of *Śivabhaṭṭa* and *Satī*. Incorrect.

It begins: अथ धर्मशास्त्रप्रवर्तका उच्यंते । याज्ञवल्क्यः । मन्वत्रिविष्णुहारीत° धर्मशास्त्रप्रवर्तकाः (*Y.* I., 4. 5) ॥ अत्रोशनः शब्दांतो वृंदैकवद्भावः नेदं परिगणनं किंतु प्रदर्शनमात्रं । देवलः । मनुर्यमो वसिष्ठोऽत्रिर्दक्षो विष्णुस्तथांगिराः । °

Fol. 4*a*: अथाह्निकं ।

उदयास्तमयं यावन्न विप्रः क्षणिको भवेत् ।
नित्यनैमित्तिकैर्युक्तः काम्यैश्चान्यैरगर्हितैः ॥

इति दक्षेण क्षणिकत्वं निषिद्धं । °

It ends: इति शयनविधिः ॥ इति शिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजीभट्टकृते आचारेन्दुशेखरः समाप्तिमगमत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1620.

1251b. Foll. 44; size 9 in. by 4 in.; fair Bengalī handwriting, of the earlier part of last century; eight lines in a page.

Āhnikapaddhati, a manual of daily ceremonial observances, with chapters on obsequial rites. Perhaps a section from some larger work, or intended as a practical manual to *Raghunandana's Āhnika-* and *Śrāddha-tattva.*

It begins: अथाह्निककृत्यं ॥ प्रमाणं आह्निकतत्त्वेऽनुसंधेयं । तत्र प्रयोगः । ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय°

अथाचमनविधिः fol. 2*a*; अथ पद्मपुराणीयस्नानप्रयोगः fol. 3*b*; अथ पुराणीयतर्पणप्रयोगः fol. 4*b*; अथ वलिकर्म fol. 7*a*; अथ गोग्रासः fol. 8*b*; अथ रात्रिकृत्यं fol. 9*b*; अथ शयनविधिः fol. 10*a*; अथ दारोपगमनं fol. 10*b*; अथ शौचान्तद्वितीयदिनश्राद्धप्रयोगः fol. 11*a*; अथ सपिण्डीकरणं fol. 15*b*, etc.; अथान्त्येष्टिपद्धतिः fol. 40*a*.

It ends: इत्यन्त्येष्टिपद्धतिः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

1621.

1274b (& **1492b**). Foll. 129; size 13 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fairly good Bengalī handwriting, of 1806 A.D.; seven lines in a page.

Kṛityacintāmaṇi, a treatise on religious observances, compiled under directions of *Caṇḍeśvara* (son of *Vīreśvara*, and grandson of *Devāditya*), minister of *Harasiṃha Deva*, King of Mithilā. It begins:

विश्वेषां हितहेतवे यदपिवत्तत् कालकूटं पुरा
तज्ज्वालोपशमाय मूर्धनि धृते गाङ्गे ऽपि वारां भवे ।
उत्तंसोपकृते तुषारकिरणे तन्मान्तरः पातु वः
शर्वाणीमुखपङ्कजाधरसुधापानेन सुस्थो हरः ॥ १ ॥

आसीन्मैथिलतीरभुक्तिविषये मन्त्रप्रभावादृतः
प्रत्यर्थिक्षितिनायकान्धतमसः शत्रुर्द्विजानां प्रियः ।
नित्योल्लासितमण्डलः सुमनसामर्घेश्च पद्माशयो
देवादित्य इति त्रिलोकमहितो मन्त्रीन्द्रचूडामणिः ॥ २ ॥

श्रेष्ठोऽसौ राज्यलक्ष्म्याः सचिवकुलगुरुश्चेतसा विश्वसाक्षी
क्षीणानाथानुकम्पापरवशहृदयो जङ्गमः पारिजातः ।
तृष्यत्सेनापतीनामपथगतिमतां बुद्धिसिन्धोरगस्त्यो
ऽक्षीवध्वान्तभानुर्निखिलनिजगुणैस्तोषयामास विश्वं ॥३॥

अस्माद्भूद्वसुमतीतलकल्पवृक्षः
प्रख्यातकीर्तिनिचयः सचिवावतंसः ।
वीरेश्वरो विविधदानकृतार्थितार्थि-
सानुः सपाथ इव निर्जितवैरिवीरः ॥ ४ ॥

धैर्याचर्यविचक्षणः कृतधियामाश्वासविश्रामभूर्
भूमीन्द्रान्यसुवैरिवारणविधावद्वैतदीक्षागुरुः ।
दाता दक्षिणमानसः प्रतिदिशं विख्यातकीर्तिः सदा
शत्रोरप्युपकारकः क्षितितले कारुण्यरत्नाकरः ॥ ५ ॥

अस्मादसावहिमरश्मिरिवोदयाद्रेर्
अम्भोजिनीपरिवृढादुदितादिवांशुः ।
अंशोः प्रकाश इव विश्वहिते प्रसूतश्
चण्डेश्वरो विजयते महनीयकीर्तिः ॥ ६ ॥

अस्मिन्मन्त्रिणि मैथिलेश्वरभुजस्तम्भप्रतापानल-
ज्वालोद्दीपनमारुते प्रतिपदं के कल्पिता न द्विषः ।
दुष्टानां फलिनामिवावनिभृतां वीर्योदयध्वंसिनी
दत्ता येन शिरःसज्जादिनिपतत्खाङ्गेव सिद्धौषधिः ॥७॥

वङ्गाः संजातभङ्गाश्चकितकविघटाः कामरूपा विरूपाश्
चीनाः कुञ्जादिलीनाः प्रमुदितविलसत्किंकरोताः ।
नेपालाद्भूमिपालाद् भुजबलदलितास्ते चलाटाश्च लाटाः
कर्णाटाः केन दृष्टाः प्रसरति समरे मन्त्रिरत्नाकरस्य ॥८॥

यस्य प्रभानलतापितानामरातितन्वीस्तनपर्वतानां ।
भियेव भूमिर्विषमापि युक्तावलीभिः करताडने सः(l. न)
[॥ ९ ॥

स्रवदमृतमहाभिषेकभाजं
शुभचरितैः सुमनोभिराप्तवालां ।
अयमधित पुरं पुरारिपाद-
प्रणतिपरो नगरीमिवामराणां ॥ १० ॥

फूत्कारोपहता फनीन्द्रशिरसि क्रोडानने दंष्ट्रया
विद्धा कूर्मकठोरपृष्ठकषणैः पीडामुपेता चिरं ।
कर्णाटाधिपमन्त्रिणि प्रविलसत्कीर्तिप्रदाने महा-
ज्ञानैकव्यसनेन येन सुहृदि क्षौणी सुखं वर्तते ॥ ११ ॥

न्यायोपार्जितविभवैर्बहु यदा दानप्रदाता कृती
मीमांसानयतर्ककर्कशधिया सृष्ट्वा समाजं सतां ।
तात्पर्यं परितः परीक्ष्य बहुशो दृष्ट्वा निबन्धानसाव्
आम्नायस्मृतिनिर्णयाय कृतवांस्तान् सप्त रत्नाकरान् ॥
[१२ ॥

श्रीचण्डेश्वरमन्त्रिणा मतिमतानेन प्रसन्नात्मना
नेपालाखिलभूमिपालपरिखाधर्मेन्दुदुग्धाब्धिना ।
वाग्वत्याः सरितस्तटे सुरधुनीसाम्यं दधत्या[ः] शुचौ
मार्गे मासि यथोक्तपुण्यसमये दत्तस्तुलापूरुषः ॥ १३ ॥

गर्गो वराहमिहिरः स च भोजराजः
स श्रीपतिर्मुनिवरः सपराशरादिः ।
एकेन को ऽपि न जगाद पुरा समस्तं
ग्रन्थेन कर्म सकलं किल संकलय्य ॥ १४ ॥

प्रचुरतरनिबन्धान् वीक्ष्य विख्यातकर्मा
बहुतरमुनिवाक्यान्येष सम्यग्विचार्य ।
सुरुचिरघटनाभिः संकलय्यात्र सर्वं
प्रचरदिह विदित्वा सत्यजीवेश्वरादीन् ॥ १५ ॥

सत्कीर्तिपूरपरिपूरितदिङ्मुखः श्री-
चण्डेश्वरो जयति जङ्गमपारिजातः ।
श्रीमान् समस्तजगतां स हिताय कृत्य-
चिन्तामणिं सचिवमौलिमणिः करोति ॥ १६ ॥

शशाङ्कतारयोः शुद्धिः कर्तव्या सर्वकर्मसु ।
ग्रहाणामपि सर्वेषां तच्छुद्धौ हि विशुद्धता ॥

जन्म त्रिषडेकादशदशसप्तमगः शशी शुभदः ।
द्विचतुःषडष्टनवगतास्ताराः शुभा मताः ॥ °

इति ° तारादिशुद्धिप्रकाशः fol. 6*a*; ° द्वितीयो गोचरप्रकाशः fol. 16*a*; ° वेधशुद्धिप्रकाशः fol. 18*a*; ° संव-

Digitized by Microsoft ®

त्सरादिप्रकाशः fol. 26*a*; ॰करणप्रकाशः fol. 32*b*; ॰नक्षत्रप्रकरणप्रकाशः fol. 41*b*; ॰मुहूर्तप्रकाशः fol. 43*a*; ॰तपग्रहणताप्रकाशः fol. 43*b*; ॰समयाशुद्धिप्रकरणं fol. 46*b*; ॰अधिमासप्रकाशः fol. 51*a*; ॰वालबन्धनप्रकाशः fol. 53*b*; ॰गर्भाधानप्रकाशः fol. 56*b*; ॰सीमन्तोन्नयनप्रकाशः fol. 59*a*; ॰मातृपितृहायोगः प्रकाशः fol. 67*b*; ॰रिङ्गप्रकाशः fol. 69*b*; ॰कनकदण्डयोगादिप्रकरणं fol. 73*a*; ॰मूलशान्तिप्रकाशः fol. 76*a*; ॰वालतन्त्रप्रकाशः fol. 87*b*; ॰आभ्युदयिकप्रकाशः fol. 88*a*; ॰षष्ठिकापूजाप्रकाशः fol. 89*a*; ॰नामकरणप्रकाशः fol. 90*b*; ॰निष्क्रमणप्रकाशः fol. 92*b*; ॰पूगप्राशनप्रकाशः fol. 93*a*; ॰अन्नप्राशनप्रकाशः fol. 97*a*; ॰चूडाकरणप्रकाशः fol. 100*b*; ॰शनैश्चरचारप्रकाशः fol. 105*b*; ॰दिग्दाहप्रकाशः fol. 106*a*; ॰संक्रान्तिप्रकाशः fol. 111*b*; ॰ग्रहणफलप्रकाशः fol. 118*b*; ॰ग्रहणशान्तिप्रकाशः fol. 126*a*.

It ends: इति कृत्यचिन्तामणौ नग्नप्रकरणप्रकाशः ॥

शाके सिन्धुरदोर्महीधरमहीमाने मनोज्ञं सतां
भेशाशेषभशोधनाद्यपरलग्नाद्यैक्रियं कश्चन ।
भूभृद्राजसुतांघ्रियुग्मकमलं सत्कृत्यचिन्तामणिं
चिन्त्यं देवगणैर्विचिन्त्य नभसि ग्रत्यक्षि मे व्यालिखत् ॥
चण्डेश्वरेण कविना कृत एष सारं
ग्रन्थः सभापतिवरेण विलोक्य राज्ञः ।
नानाप्रबन्धघ[ट]नाटनशास्त्रसंघात्
मान्यो हि पण्डितवरैर्विनिवेदनं मे ॥

Regarding the author's date see above, no. 1390. [H. T. COLEBROOKE.]

1622.

70. Foll. 199; size 10½ in. by 5¼ in.; modern, legible Bengalī handwriting; European paper; nine or ten lines in a page.

Krityarāja, a calendar of ceremonial observances for the different months of the year, compiled by order of *Rājā Krishnacandra* of Navadvīpa (Nādiyā, Nuddea). It begins:

नत्वा हेरम्बगौरीगिरिशहरिहरिद्राजिनः पञ्च देशान्
वाग्देवीकेलिगङ्गोज्ज्वलवलयनवद्वीपराज्याधिपस्य ।
राज्ञः श्रीकृष्णचन्द्रक्षितिपतितिलकस्याज्ञया प्राज्ञवर्गो
धर्मस्य स्थापनार्थं विदधति सुधियः पुस्तकं कृत्यराजं ॥

अपि च ॥

दृष्ट्वा तन्त्राणि यत्नाद्विविधबुधगणैः सार्धमत्राग्निहोत्री
श्रीलश्रीकृष्णचन्द्रो भरतभुवि महा[राज]राजेन्द्रनामा ।
तेने यं कृत्यराजं कलिकलुषमहाध्वान्तविध्वंसनार्थं
धर्माणां स्थापनार्थं परमकृतिमतां तोषणार्थं च हृद्यं ॥
आलोक्य ग्रन्थसर्वान् विबुधबुधगणैः सार्धमाकृष्य सारं
वार्षीयं नित्यकृत्यादिकमिह विदुषां संशयोत्सारणार्थं ।
तेने वेदप्रभेदोदितमपि महतां श्रौतकर्मादिकं च
गौडीयस्मृत्यबोध्यं यदकरणवशात् प्रत्यवायस्तदत्र ॥
अध्यापयत निःशङ्कं कुरुध्वं धर्मसंचयं ।
तनुध्वं स्मृतिशास्त्रार्थं ग्रन्थं ज्ञात्वा मनीषिणः ॥

अथ शुचि तत्कालजीवी कर्म कुर्यादित्यादि श्रौतस्मार्तकर्मणि अधिकारितावच्छेदकतया कालस्य श्रुतेः । वरमेकाहुतिः काले नाकाले लक्षकोटयः । ॰

अथ व्रतविधिः fol. 52*b*; इति चैत्रराज्यं 55*b*; इति वैशाखराज्यं 66*b*; इति ज्यैष्ठकृत्यानि 73*a*, etc.; इति फाल्गुणकृत्यं । अथ मलमासकृत्यं 173*a*; अथ संक्रान्तिनिर्णयः 174*a*; अथ ग्रहणस्य व्यवस्था 176*b*.

It ends:

काशीकाञ्चीगयोद्र(l. यौड्र)द्रविण(ड)धटमहाराष्ट्रसौराष्ट्रवीरैर्
आरूढोद्दामदन्तावलमतनिकरे शुभ्रसंशुद्धशास्त्रे ।
भूपालालोलचूडामणिरवनिपतिः श्रीयुतः कृष्णचन्द्रो
दम्भोलिं वारणार्थं ग्रहणविधिमहाराष्ट्रमेतच्चकार ॥

इति ग्रहणनिर्णयः समाप्तः ॥

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 212.

[H. T. COLEBROOKE.]

1623.

2558. Foll. 84; size 13 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Krityaratnāvalī, a calendar of religious duties, compiled, in 1648 A.D., by *Rāmacandra Bhatta* (with the family name of *Tatsat*), son of *Vitthala Bhatta*, and grandson of *Bālakrishna Bhatta*. It begins:

नमस्कृत्य रमानाथं भट्टविट्ठलसूनुना ।
कृत्यरत्नावली रम्या रामचन्द्रेण रच्यते ॥

Digitized by Microsoft®

तत्र तिथिकृत्ये तु कृष्णादिं व्रते शुक्लादिमेव चेति वचना-
चैत्रकृष्णप्रतिपदमारभ्य तिथिकृत्यान्युच्यन्ते ।
तत्र चैत्रकृष्णप्रतिपदि कृत्यविशेषः पद्मपुराणे । ०

It ends:

गृहे तस्य स्थिरा लक्ष्मीर्यो दद्यात्सूर्यसंनिधौ ।
दारिद्र्यं न भवेत्तस्य रोगक्लेशविवर्जित इति ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणाभिज्ञतत्सदुपाख्यबालकृष्णभट्टांग-जविठ्ठलभट्टाभिधबुधवरसूनुधर्मशास्त्रपारावारीणश्रीमद्रामचंद्र-भट्टविरचिता कृत्यरत्नावली संपूर्णा ॥ ० संवत् १९६४ ॥

[MACK. COLL.]

1624.

527. Foll. 91; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1734 A.D.; ten lines in a page.

Kṛityaratnāvalī. [H. T. COLEBROOKE.]

1625.

2781. Foll. 107; size 10½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; eight lines in a page.

The same work.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1626.

397. Foll. 84; size 12¼ in. by 4½ in.; indifferent, modern Devanāgarī handwriting; nine lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1627.

1720. Foll. 114; size 8½ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1798 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1628.

2362. Foll. 50; size 10¼ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, in the former part of last century; twelve lines in a page.

Kṛityaratnāvalī.

At the end this MS. has the following verses:

भूतशून्यर्षिचंद्रमिते ऽब्दे (*i.e.* Saṃv. 1705)
माघकृष्णमहरौ रविवारे ।
ग्रंथपूर्तिमकरोत्किल रामः
श्रीरमापतिसमर्पणबुद्ध्या ॥

तत्सद्वंशप्रसूतो यो रामचंद्रेति विश्रुतः ।
तेनेयं निर्मिता सम्यक् कृत्यरत्नावली शुभा ॥

अनया प्रीयतां लक्ष्मीनृसिंहो भक्तवत्सलः ।
कुलदैवतमित्येतद्दृष्टॄणां स्याच्छुभा मतिः ॥

इति श्रीमद्वेदतदर्थाभिज्ञतत्सद्वालकृष्णभटसुतविठलभटसूरि-सूनुभटरामचंद्रविरचिता कृत्यरत्नावली समाप्ता ॥

For another copy of this work, see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., no. 872.

[GAIKAWAR.]

1629.

800b. Foll. 90; size 10¼ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; 10 or 11 lines in a page.

Saṃskāramayūkha, a manual of initiatory rites, by *Bhaṭṭa Siddheśvara*, son of *Bhaṭṭa Dāmodara*, and grandson of *Bhaṭṭa Śaṅkara.*

It begins:

नत्वा रामं निबंधाब्धीन्निर्मथ्य धिषणाद्रिणा ।
संस्कृतावुद्धरत्येष भट्टसिद्धेश्वरो ऽमृतं ॥

तत्र तावदंगिराः । अतः परं द्विजातीनां संस्कृतिर्नियतोच्यते ।

संस्काररहिता ये तु तेषां जन्म निरर्थकं ॥
पंचविंशतिसंस्कारैः संस्कृता ये द्विजातयः ।
ते पवित्राश्च योग्याश्च श्राद्धादिषु सुयंत्रिताः ॥
गर्भाधानं पुंसवनं सीमंतो बलिरेव च ।
जातकृत्यं नामकर्म निष्क्रमो ऽन्नाशनं परं ॥
चौलकर्मोपनयनं तद्व्रतानां चतुष्टयं ।
स्नानोद्वाहौ चाग्रयणमष्टका च यथातथं ॥
श्रावण्यामाश्वयुज्यां च मार्गशीर्ष्यां च पार्वणं ।
उत्सर्गश्चाप्युपाकर्म महायज्ञाश्च नित्यशः ॥
संस्कारा नियता ह्येते ब्राह्मणस्य विशेषत इति ।

श्राद्धादिष्वित्यादिशब्दाद्यजनादेर्ग्रहणं । ०

Digitized by Microsoft®

इति संस्कारोद्देशः fol. 2*b*; इति गर्भाधानं 12*a*; पुंसवनानवलोभने 13*a*; गर्भरक्षणं 13*b*; सीमंतोन्नयनं 14*a*; विष्णुबलिः 15*a*; जातकर्म 16*b*; नामकरणं – खट्वारोहणं – दुग्धपानं 21*a*; कर्णवेधः – निष्क्रमणं 22*b*; इत्युपवेशनं – अन्नप्राशनं – जीविकापरीक्षा 23*b*; इत्यब्दपूर्तिविधिः 24*b*; इति चूडाकर्म 26*a*; इत्यक्षराभ्यासः 26*b*; इत्यनुपनीतधर्माः 27*b*; इत्युपनयनं 42*a*; इति ब्रह्मचारिधर्माः 44*b*; इत्यग्निकार्यं 45*a*; इत्यभिवादनप्रत्यभिवादने 46*a*; भिक्षाटनं 47*b*; अध्ययनधर्माः 53*a*; इति समावर्तनं। अथ विवाहः 56*b*.

It ends: इति श्रीमद्विद्वद्ग्रगण्यभट्टशंकरपौत्रभट्टदामोदरसुतभट्टसिद्धेश्वरकृतः संस्कारभास्करः [स]मानं। संवत् १७३६ ॥ The second part of the title (भास्कर), in the colophon, is a correction, apparently for orig. मयूखः, the leaves of the MS. being also marked throughout सं॰ म॰

Of comparatively recent, and less common works and writers, are mentioned: *Aparārka*, fol. 26*b*; *Karmapradīpa*, 3*a*; *Kapardikārikā*, 37*b*; *Kārikā*, 37*b*, 47*b*; *Kālanirṇaya*, 14*a*; *Caṇḍeśvara*, 30*a* (*Vyavahāracaṇḍeśvara*, 33*b*); *Jyotisharatna*, 11*b*; *Dharmaprakāśa*, 25*a*; *Prayogapārijāta*, 13*b*; *Prayogapārijāte Utpalaparimale*, 6*a*; *Prayogapārijāte Saṃgrahe*, 12*a*; *Prayogapārijāte Saṃhitādīpe*, 37*a*; *Baijavāpagrihyam*, 13*a*; *Muhūrtacintāmaṇi*, 37*a*; *Muhūrtasaṃgraha*, 22*b*; *Rājamārtaṇḍa*, 25*a*; *Śrīdhara*, 26*a*; *Śrīdharīya*, 17*a*, 21*a*; *Saṅkaṭe*(?) *Medhātithiḥ*, 39*a*; *Sārasaṃgraha*, 17*b*; *Smṛiticandra*, 6*b*; *Smṛitidīpikā*, 27*a*; *Smṛitibhāskara*, 13*a*; *Smṛitiratna*, 6*b*; *Smṛitiratnāvalī*, 39*a*; *Smṛityarthasāra*, 90*b*.

For another MS. of this work see Weber, Berl. Cat., no. 1032.

[H. T. COLEBROOKE.]

1630.

160a. Foll. 27; size 12 in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1799 A.D.; eleven, sometimes ten, lines in a page.

Saṃskārakamalākara, a treatise on initiatory rites, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa*.

It begins:

श्रीरामकृष्णतनयः कमलाकरसंज्ञितः।
श्रीरामं पितरौ नत्वा संस्कारान्वक्ति सांप्रतं॥

गौतमः। गर्भाधानं पुंसवनं अनवलोभनं सीमन्तोन्नयनजातकर्मनामकरणान्नप्राशनचौलोपनयनं चत्वारि वेदव्रतानि स्नानं विवाहः पंच यज्ञा अष्टका पार्वणः श्राद्धं श्रावण्याग्रहायणी चैत्र्याश्वयुजीति सप्तपाकसंस्था [अ]ग्न्याधेयमग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यान्याग्रयणं पशुः सौत्रामणीति सप्त हविर्यज्ञसंस्था अग्निष्टोमो ऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यः षोडशी वाजपेयो ऽतिरात्रोप्तोर्याम(!) इति सप्तसोम इति सप्त सोमसंस्था इति चत्वारिंशत्संस्था(?) दया क्षांतिरनुसूया शौचमनायासो मांगल्यमकार्पण्यमस्पृहेति यस्यैते चत्वारिंशत्संस्काराः॰ अथ स्वस्तिवाचनं॰

अथ गर्भाधानं fol. 6*b*; अथ पुंसवनानवलोभनसीमंताः fol. 7*a*; अथ जातकर्म fol. 8*b*; अथ नामकर्म fol. 9*a*, etc.; इत्यौपासनप्रयोगः। अथ स्थालीपाकः fol. 24*b*.

The treatise probably forms part of the author's Digest, called *Dharmatattva-Kamalākara*, for which see no. 1650.

The author wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D. [H. T. COLEBROOKE.]

1631.

3009c, d. Foll. 3 and 5 resp.; size 13 in. by 8 in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page.

Saṃskāramārtaṇḍa, by *Mārtaṇḍa Somayājin*. Two chapters only, viz.:

a) *Sthālīpāka*; which begins:

अथ स्थालीपाक[ो] लिख्यते॥ ततः कर्ता शुचिरलंकृत[ः] पवित्रपाणिः बद्धशिखो यज्ञोपवीति भूत्वाचम्य त्रिः प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य॥ ओं तत्सत्परमेश्वरप्रीत्यर्थे अमुककर्मांगभूतं पंचभूसंस्कारपूर्वकमग्निस्थापनमहं करिष्ये॥॰

It ends: आज्याहुतिमापनिमग्नधारा हुताशनस्योपरि षोडशांगुलैः॥ इति मार्तंडसोमयाजीकृतसंस्कारमार्तंडे स्थालीपाक[ः] समाप्तः॥ शके १७१३॥ विरोधकृतनामसंवत्सरे अश्विनकृष्णपंचम्यां भौ[म]वसरे लेखनं समाप्तं इत्युपनामक अध्यापककाशिनाथमहादेवकरेण लिखितं॥

Digitized by Microsoft®

b) *Nava-graha;* begins:

आयोत्मज नमस्तुभ्यं रविसोमादिकान्ग्रहान् ।
नवग्रहप्रयोगश्च क्रियते सर्वसंमतः ॥

आदौ मंडलं विरचयेत् । तत्प्रकारमाह ॥ ०

It ends: ब्रह्मयामले तु ॥ ताम्रं तु कारयेद्भानुं रजतेन निशाकरं । कुजन्न(l. कुजं) सुवर्णेन तु कारयेत् ॥ इति मार्त्तंड-सोमयाजीकृतनव(वि)ग्रहविधिः ॥ शके १७७३ ॥ ०

[?]

1632.

94. Foll. 184; size $9\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; seven or eight lines in a page.

Smārtānushthānapaddhati (*Anantabhaṭṭī*), a manual of initiatory rites, with the formulas of prayers and rites of expiation required on these occasions, by *Ananta Bhaṭṭa*, son of *Viśvanātha*.

The MS. begins with the three introductory *ślokas* of the *Prayogaratna* श्रीरामं सपरिवारं ० (see no. 471), after which it continues:

नमामि पार्वतीसूनुं भक्तानां सिद्धिदायकं ।
क्रियत उपकाराय स्मार्तानुष्ठानपद्धतिः ॥ ४ ॥
दीक्षितानंतविज्ञेन विश्वनाथस्य सूनुना ।
प्रयोगो रच्यते सम्यग् मंत्रविस्तारपूर्वकं ॥ ५ ॥ [शतं ।
आश्वलायनशास्त्रे ऽस्मिन्संततिः पद्धयः (l. संति पद्धतयः)
विना पुस्तकमार्गेण कर्म [क]र्तुं न शक्यते ॥ ६ ॥
तदर्थं क्रियते यत्नः पाठबोधहिताय च ।
सुलभोपायसिद्ध्यर्थं वैदिकानां तदुच्यते ॥ ७ ॥
पंचविंशतिसंस्कारैः संस्कृता ये द्विजातयः ।
ते पवित्राश्च योग्याः स्युः श्राद्धादिषु सुयंत्रिताः ॥ ८ ॥
गर्भाधानं पुंसवनं सीमंतो बलिरेव च । बलिर्विष्णुबलिः ।
जातकृत्यं नामकर्म निष्क्रमो ऽन्नाशनं परं ॥ ९ ॥
चौलकर्मेपिन (l. कर्मोपनयनं) व्रतानां च चतुष्टयं ।
स्नानोद्वाहौ चाग्रयणमष्टका च यथातथं ॥ १० ॥
श्रावण्यामाश्वयुज्यां च मार्गशीर्ष्यां च पार्वणं ।
उत्सर्गश्चाप्युपाकर्म महायज्ञाश्च नित्यशः ॥ ११ ॥
संस्कारा नियता ह्येते ब्राह्मणस्य विशेषत इति ॥ १२ ॥

अथ स्वस्तिवाचनं । तद्यत्र कर्तव्यं तदुच्यते । व्यासः । ०

पुण्याहवाचनविधिं वक्ष्यामः fol. 2*a*; अथ विवाहोत्तर-कर्तव्यो ऽपि स्थालीपाकः fol. 14*b*; अथ पर्वनिर्णयः fol. 15*a*; इति स्थालीपाकप्रयोगः । अथेष्टिप्रायश्चित्तानि fol. 25*a*; अथ परिभाषा fol. 30*a*; अथ गर्भाधानाद्याः संस्कारा वक्ष्यंते। तत्रादौ रजोदर्शनशांतिः fol. 32*a*; अथ गर्भाधानं fol. 61*b*; अथ विष्णुबलिप्रयोगः fol. 66*a*; जातकर्म fol. 77*b*; नाम-करणप्रयोगः fol. 84*b*; निष्क्रमणं fol. 86*b*; अथोपदेशना-न्नप्राशनविधिः fol. 88*a*; अथ चौलोपनयनप्रयोगः fol. 91*a*; इति संक्षेपेण अनंतभट्टकृतौ ब्रह्मचारिव्रतलोपप्रायश्चित्तं । अथ समावर्तनप्रयोगः fol. 112*a*; इति वाग्दानविधिः । ततो वैवाहिके ० fol. 126*a*; इति कन्यादानप्रयोगः । अथ वि-वाहहोमः fol. 142*a*;—इति वधूसहितगृहप्रवेशः । अथ प्रायश्चित्तानि लिख्यंते fol. 169*a*.

It ends: इति यज्ञोपवीताभिधानश्रीविश्वनाथसूनुना दीक्षितानंतेन सर्वोपकाराय समंत्रकः प्रयोगः प्रायश्चित्तांतो विरचितः ॥ इत्यनंतभट्टी समाप्ता भवति ॥

For another MS. of this work, actually calling it *Prayogaratna* in the colophon (but without the three introductory *ślokas* of that work), see Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 155.

[H. T. COLEBROOKE.]

1633.

1239. Foll. 38; size $10\frac{1}{4}$ in. by 3 in.; fair Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Gargapaddhati, a manual of domestic rites (for the *Pāraskara-Gṛihyasūtra*).

It begins: श्रीगणेशाय नमः ॥ गुर्लैमंडलं परिलिख्य पंच भूसंस्कारान् कृत्वा ततः उल्लिख्योद्धृत्य हिरण्यनिधानं । अपामपूकरनिर्वापः । ० स्थालीपाकहोमः । ० सोदकं बलिदानं fol. 3*a*; पिंडपितृयज्ञविधानं fol. 6*a*; श्रवणाकर्म fol. 8*b*; सस्तरारोहः fol. 13*b*; शूलगवः fol. 18*a*; वैश्वदेवः fol. 20*b*; मासश्राद्धं fol. 22*a*; चूडाकरणं fol. 26*b*; उपनयनं fol. 29*b*; सब्रह्मचारीव्रतानि fol. 30*b*; सीतायज्ञः fol. 34*a*; शालाकर्म fol. 35*a*, *etc.*

It ends: श्मशाने पितृपदेति विशेषः । गौस्थाने सकृत्पिंडं ॥ इति गर्गपद्धति समाप्तमिति ॥ संवत् १५७५ समये चैत्र-सुदि १० सोमवासरे ॥

3 x 2

Digitized by Microsoft ®

For a similar treatise of the same title, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 236.

[H. T. Colebrooke.]

1634.

1815a. Foll. 45; size 12 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī; nine or ten lines in a page; European paper.

Gṛihyāgnisāgara, or *Prayogasāra,* a compilation of rites regarding the maintenance of the sacred fire, and rules of expiation in cases of neglect, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa,* surnamed *Āraḍa,* son of *Lakshmīdhara Bhaṭṭa* (A).

Perhaps only a portion of the complete work.

It begins:

नत्वा कृष्णपदांभोजं गणेशं शंकरं शिवं ।
लक्ष्मीधरं च पितरं भट्टनारायणं तथा ॥ १ ॥
यथाज्ञानं विचार्याथ पद्मशिष्टैरनुष्ठितं ।
त्रीणि सूत्राणि तद्व्याख्यानालोच्यान्यांश्च भूरिशः ॥ २ ॥
आरडेत्युपनामा* वै भट्टनारायणः सुधीः ।
गृह्याग्निसागरं चैव कुरुते शिष्टतुष्टये† ॥ ३ ॥

तत्रादौ प्रायश्चित्तं‡ । तच्च आधानात्प्राक् क्रियमाणं । याज्ञिकैराचरितत्वादत्रापि ज्ञेयं । य आहिताग्निधर्मः स्यात्स औपासनिकस्य किंचिदुक्तत्वात् । अग्नीनाधास्यमानो यजमान आधाने ऽधिकारार्थं प्रागाधानात् प्रायश्चित्तं कुर्यात् । तत्रादौ प्रायश्चित्तकर्तव्यसूचकानि मूलभूतान्यापस्तंबादिश्रौतविषयकग्रन्थस्थानि प्रमाणानि लिख्यन्ते । In what immediately follows, the MSS. differ entirely. MS. B. continues: तानि तु । संशोध्यात्मानं तपोजपैर्होमैर्भार्या मैत्रं कृत्वा सर्वभूतैरिति । आपस्तंबसूत्रभाष्यस्य धूर्तसंज्ञकस्येयं फक्किका तस्या इयं रामांडारव्याख्या । ०

इति मृत्तिकास्नानं । ० अथ पंचगव्यस्नानानि fol. 5*a* (fol. 9*a* in B.); इति श्रीमदारडोपनामकनारायणभट्टकृते प्रयोगसारे (गृह्याग्निसागरे B.) प्रायश्चित्तनिरूपणं fol. 7*a* (fol. 13*a*, B.); इति भट्टोजिदीक्षितकृतग्रंथोक्तमायतनलक्षणं 7*b* (13*b*); अग्न्याधाननक्षत्राणि 8*b*; अथाग्निद्वयसंसर्गविधिः 9*a* (16*b*); अथ विच्छिन्नाग्निपुनःसंधानविधिः 11*a* (19*b*); इति ० गृह्याग्निसागरे (both MSS.) आयतनादिपुनःसंधानांतनिमित्तनिरूपणं 13*a*;—अथ होमः 16*a*; इति होमविधिः 29*a*; इत्यग्निसमारोपविधिः 32*a*;—इति ० प्रयोगसारे होमविषयनिरूपणं । अथ स्थालीपाकारंभः 36*a*; इति ० प्रयोगसारे स्थालीपाकादिप्रायश्चित्तविषयनिरूपणं । अथ द्रव्यशुद्धिः 43*b*.

It ends: इति प्रयोगपारिजातोक्तद्रव्यशुद्धिः ॥ इत्यारडोपनामकलक्ष्मीधरभट्टसूनुनारायणभट्टकृतो गृह्याग्निसागरः समाप्तः ॥ शके १७४१ प्रमाथीनामसंवत्सरे ० ॥

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas,* the author quotes freely: *Aparārka, Kārikā, Candrikā, Chandogapariśishta, Trikāṇḍamaṇḍana, Nirṇayasindhu, Prayogapārijāta, Prayogaratna, Baudhāyanīyaprāyaścittapradīpa* (fol. 17*a*), *Madanapārijāta, Vijñāneśvara* and *Smṛityarthasāra.*

The leaves are marked गृ· सा in the margin.

[Dr. John Taylor.]

1635.

48a. Foll. 52; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; nine lines in a page.

The same treatise (B). Incomplete. It leaves off at the end of the *homavidhi.*

The last leaf has been supplied by a more modern hand. The leaves have the title *Prayogasāra* in the margin.

The colophon runs thus: इति श्रीमत्सकलविद्याविशारदश्रौतस्मार्तकानुष्ठानभट्टनारायणसुतेन नारायणभट्टेन कृते गृह्याग्निसागरनामको ग्रंथः समाप्तिमगमत् ॥

[H. T. Colebrooke.]

1636.

1815b. Foll. 95 (marked 46–140); size 12 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī; European paper; ten lines in a page.

---

* MS. A. reads आरत्युप ०; a second hand having supplied डये (ड्ये) in the margin, between र and तु.

† Thus B.: प्रयोगसारं कुरुते याज्ञिकानां सुखाय वै ॥ A.

‡ B. reads here as follows: तत्रादौ केषुचित् कर्मसु प्रायश्चित्तं विनाधिकाराभावात्तद्विषयं तत्प्रयोगः च तावदुच्यते ॥ अग्नीनाधास्यमानो ०

Digitized by Microsoft ®

Another portion(?) of *Ārada Nārāyaṇabhaṭṭa's Gṛihyāgnisāgara.*

The beginning of the section is wanting.

Fol. 46 begins: खलं बुधैः स्मृतं । प्रादेशमात्रं वा । पूर्वं तृणमयं कुर्यात् । ° and lower down in the page: अथाग्निमुखप्रयोगादिपरिभाषा ।

इति श्रीमदरडोपनामकलक्ष्मीधरात्मज ° गृह्याग्निसागरे स्थालीपाकप्रयोगः । अथ स्थालीपाकलघुप्रयोगः fol. 55*b*;—इति श्रवणकर्म 66*a*; इति सर्पबलिः 67*a*; इति ° आश्वयुजीकर्मव्रीहिश्यामाकाग्रयणानां समानतंत्रत्वेन प्रयोगः ॥ श्राद्धं । 71*a*; इति ° सागरे पार्वणश्राद्धप्रयोगे नवमः खंडः श्राद्धप्रयोगः समाप्तः ॥ अथ पिंडपितृयज्ञव्यतिषंगेन संक्षिप्तपार्वणश्राद्धप्रयोगः 92*b*;—इति ° माध्यावर्षाद्येतद्दर्तं श्राद्धनिरूपणं । अथाग्निमासिकप्रायश्चित्तानि 103*a*; इति° औपासनहोमविषयकं प्रायश्चित्तनिरूपणं 115*a*; इति ° स्थालीपाकादिप्रायश्चित्तविषयकनिरूपणं 137*b*; part of this, and the following leaf, is torn off;—इति ° द्रव्यशुद्धिः । अथास्थिशुद्धिविधिः 139*b*;—Some parts in this MS. (*e.g.* the *dravyaśuddhi*) agree with the corresponding sections in MS. A., above.

Could this be part of the *Gṛihyāgnisāgara*, and the other two MSS. the *Gṛihyāgnisāgarasāra?* A *Smṛitisāgarasāra* is quoted elsewhere. It ends: एवमस्थिशुद्धिः॥ इति श्रीगृह्याग्निसागरः समाप्तः॥

[Dr. John Taylor.]

1637.

1536. Foll. 258; size 10¾ in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī, about the end of the 17th century; 11 or 12 lines in a page.

Varṇāśrama-dharmadīpa, a treatise on the duties of the different castes and orders, by *Krishṇa*, of Kāśī, son of *Govinda*, and grandson of *Rāghava*, of the *Bhāradvāja-gotra.*

It begins:

भवानीशश्रीशांघ्रिकमलयुगं श्रीगणपतिं
गिरामीशां नत्वा ऽभिमतफलसिद्धेककरणं ।
विलोक्यार्षं मार्गं तमहमनुसंलक्ष्य च यथा-
मति द्वैजान्धर्मान् प्रकटयितुमिच्छामि कतिचित् ॥ १ ॥

भारद्वाजीयगोत्रः सकलगुणनिधी राघवाख्यो बभूव
पारावारात्मसारः क्षितिसुरभजनायाप्तकीर्तिप्रतीतः ।
तस्यासीत्पुत्र इंदुप्रतिमवरयशाः श्लाघनीयो गुणौघैः
श्रीमद्गोविंदनामा समजनि च ततः पंडितः कृष्णनामा
[॥ २ ॥

क्षेत्रे श्रीकाशिकाख्ये ऽनवरतवसता तेन कृष्णाभिधेन
यत्नाल्लोकोपकृत्यै विमतिहरहरप्रीतये संविचार्य ।
सन्मार्गस्यावबोधः प्रभवति हि यदालोकनेनेह पुंसां
दीपाख्यो वर्णधर्मप्रकटनपटुको रच्यते ऽयं निबंधः॥३॥

अत्र यल्लिख्यते किंचिन्मया तत्साध्वसाधु वा ।
पंडितैः कृपया सर्वं विवेच्यं हि प्रयत्नतः ॥ ४ ॥

तत्र चादौ निबंधे ऽस्मिन् ग्रंथानुक्रम उच्यते ।
ग्रंथहार्दावबोधाय स्वरूपकथनाय च ॥ ५ ॥

प्रथमं गर्भसंभूतिवर्णधर्मनिरूपणं ॥

त्रयो वर्णा द्विजाश्चेति तेषां संस्कारपद्धतिः ।
तत्र गर्भस्य चाधानं दुष्टतिथ्यादिशांतिकं ॥

ततः पुंसवनं प्रोक्तं सीमंतोन्नयनं ततः ।
जातकर्म ततः प्रोक्तं षष्ठीपूजनमेव च ॥ °

38 *ślokas* specifying the contents.

इति° ग्रंथानुक्रमः fol. 3*a*; ° गर्भोत्पत्तिप्रकरणं 7*a*; ° गर्भाधानं 9*a*; ° दुष्टतिथ्यादिप्रथमरजोदर्शनशांतिः । अथ पुंसवनानवलोभनयोः प्रयोगः 11*a*; ° अन्वारोहणं 15*a*; इति उपयोगिनीनिर्णयः 17*b*; इति नारायणबलिः 20*a*; ° वृषोत्सर्गः 24*a*; ° शय्यादानं 25*a*; ° समुद्रोक्तसामुद्रिकलक्षणं 27*a*; ° विवाहनिर्णयः 28*b*; ° गोत्रप्रवरनिर्णयः । अथ स्थालीपाकः 40*a*; ° लक्षहोमविधिः,—कोटिहोमः, तुलापुरुषमहादानपद्धतिः 78*b*; इति वास्तुविधिः 87*a*;—इति° दानानां च व्रतानां च विधिः । अथाह्निकं 120*a*; अथाचमनविधिः 122*b*, *etc.*; इति° आह्निकाचारधर्मशास्त्रप्रकरणं 129*b*; इति ° सर्वप्रायश्चित्तप्रकरणं 135*b*; then follow the duties of the several castes; worship of various deities and objects (*Śiva-Vishṇu*, fol. 190*b*; *grāmaśilā*, fol. 194*a*, *etc.*); इति चातुर्मास्यादिव्रतानि 197*b*; ° विष्णुमूर्तिप्रतिष्ठा 202*a*; ° शिवलिंगप्रतिष्ठा 207*a*; इति ° निबंधे जलाशयवापीकूपतडागप्रासादवृक्षारोपणआरामउद्यापनविधिपद्धतिर्नारायणभट्टकृतौ समाप्तः 256*b*; इति ° पतिव्रतालक्षणविधवाधर्माः 259*a*; इति° कालचिह्न° 266*b*; अथ याम्यनगरप्रमाणप्रशंसा गरुडपुराणे °

Digitized by Microsoft®

The last leaf (three lines, including the colophon) has been supplied by a modern hand.

It ends: इति श्रीमत्कृष्ण(?)गोविंदपंडितविरचिते वर्णाश्रमधर्मदीपाख्ये निबंधे याम्यनगरप्रशंसा समाप्तं संपूर्णम् ॥

The blank page of the first leaf has been filled, by a different hand, with a passage from the *Rudrayāmala;* beginning रुद्रकल्पे । अथात्र होमद्रव्यप्रमाणं ।

For another MS. of, apparently, the same work, see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 489.

[H. T. Colebrooke.]

1638.

1969. Foll. 28; size $7\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

Jātiviveka, an account of the castes, their subdivisions, their occupations and nomenclature, by (*Vyāsa-*)*Gopīnātha* (*Gopīśvara*) *Kavi*, son of *Śārṅgadhara*, grandson of (*Vyāsa-*) *Viśvanātha*, and great-grandson of (*Bhānu*)*Sāmarāja*, of Pratyaṇḍapura(?).

It begins:

सद्योजात इतः पुराणपुरुषो रुद्रो ऽपि शांतात्मवान्
ईशानो ऽपि च पश्चिमांगमपरः शुभ्रोपकृष्णांतरः ।
वामो दक्षिणतां गतो मखपतिर्दक्षाध्वरध्वंसकृद्
वेत्ता सच्चरितं भुजंगवलयो यस्तं नमामीश्वरं ॥ १ ॥

यां विना सच्चिदानंदो न विद्या[द्] विद्ययेश्वरः ।
इच्छाज्ञानक्रियारूपां वंदे तच्छक्तिमंबिकां ॥ २ ॥

ब्रह्मणो यन्मुखं नेति श्रुतिराह प्रपंचतः ।
भजे तमाद्यं पुरुषं वर्णावयवकारणं ॥ ३ ॥

नारायणसुतो(? स्ततो; ज्ञारायणस्तूतो MS.) भानुरीश्वरः
[सामसंज्ञकः ।
भट्टाभिधामवापुस्ते प्रत्यंडपुरवासिनः ॥ ४ ॥

चत्वारस्तनया आसन् सामराजस्य विश्रुताः ।
विश्वनाथो महादेवो भानुर्लक्ष्मीधरस्ततः ॥ ५ ॥

संख्यावानप्यसंख्यो ऽभूद् विश्वनाथो गुणव्रजैः ।
निवास[:] श्रीसरस्वत्यो रूपोदार्यकलाश्रयः ॥ ६ ॥

वासिष्ठान्वयसंभवः स च पुनः श्रीविश्वनाथो कलौ
व्यासत्वं स्वयमन्वगात् कृतिपरः(श्रुति° B.) किं तत्र
[चित्रं महत् ।
तस्माच्छार्ङ्गधरः कलासु कुशलः प्रादुर्भवत्तद्भवो
गोपीनाथकविः करोति सगुणं जातेर्विवेकं स्फुटं ॥७॥

मन्वादिस्मृतिशास्त्रवाक्यनिचयात् संगृह्य विस्तारितो
ग्रंथो जातिविवेक एष विदुषा गोपीश्वरेण क्षितौ ।
सूर्यः स्वीकुरुते रसं क्षितितलाद्वर्षासु वर्षेत्यलं
लोकानां हितकाम्ययैव सततं मान्यः सधन्यो यथा ॥८॥

जातिविवेकं धीराः कृतपदगुंफेन कलयंतु ।
जातिविवेकेनैवं ज्ञानंत्यलयो नु मकरंदं ॥ ९ ॥

येषां कार्यकलाकलापकथनं ज्ञानं सुसंस्तूयते
चेद्भूरिप्रसरो भविष्यति यतः संक्षिप्यते विस्तरः ।
गांगौघस्य सहस्रधा परिगतस्याप्यं तथैकामृतं
ज्ञात्वा ते कलयंतु काव्यरचनां संतो गुणग्राहिणः ॥१०॥

आचारे व्यवहारे च प्रायश्चित्ते विशेषतः ।
ज्ञात्वा जातिविवेकं तु द्विजः सत्यत्वमर्हति ॥ ११ ॥

ब्रह्मक्षत्रियविट्शूद्रा वर्णाः प्रोक्ताः स्वयंभुवा ।
तेषां धर्माः पृथक् ख्यातास्त्रयः पूर्वा द्विजातयः ॥ १२ ॥

वर्णेभ्यो ये समुद्भूताः प्रातिलोमानुलोमजाः ।
तान् प्राणिनः प्रवक्ष्यामि नामकार्यविभेदतः ॥ १३ ॥

वर्णानां स्त्रीषु ये जाता जारजाः प्रथमे मताः ।
परस्परं विवाहं च तासु जातास्तथा परे ॥ १४ ॥

मौंजीबंधादिलोपेन ते त्रिधा संप्रकीर्तिताः ।
आनुलोम्येन वर्णानां षण् नराः परिकीर्तिताः ॥ १५ ॥

प्रातिलोम्येन ते षट् स्युरिति द्वादश भेदतः ।
एते द्वादश मिश्रास्तु चातुर्वर्ण्यैर्विमिश्रिताः ॥ १६ ॥ °

इति° मिश्रजातिविवेचनं नाम प्रथम उल्लासः ॥ अथ जातिविवेचनं । fol. 4*b*; इति° द्वितीयोल्लासः fol. 25*b*.

It ends:

इति सकलकलानामेव संदोहरूपः
प्रथितपरमशास्त्रैर्व्यासगोपीश्वरेण ।
[सु]जनसुकृतवृत्तिज्ञानशीलाभिधानैः
कथितविह(l. °त इह)सदास्तामेष जातेर्विवेकः ॥

इति श्रीसकलागमाचार्यवर्यश्रीव्यासराजशार्ङ्धरात्मजस्य (!) शिवाभाहवशालिनः (शैवाहंभावशालिनः fol. 4*b*) कवेर्गोपीनाथस्य कृतौ जातिविवेके जातिविवेचनं नाम तृतीय उल्लासः समाप्तः ॥

[Dr. John Taylor.]

Digitized by Microsoft®

1639.

1061a. Foll. 28; size $6\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{8}$ in.; indifferent Devanāgarī writing; 7–10 lines in a page.

The same treatise.

This MS. differs greatly at the beginning. Omitting the first six introductory *ślokas*, it begins: वशिष्टान्वयवंशजा: स च पुन:° ॥ १ ॥ and then goes on with *śloka* 11: आचारे व्यवहारे च°॥२॥ Otherwise also it often differs considerably; and numbers the *ślokas* continuously 1–252, without dividing the matter into chapters.

At the end also it wants ten *ślokas*, as compared with the preceding MS., and ends thus (from the *Vishṇupurāṇa*):

वर्णाश्रमाचारवता पुरुषेण पर: पुमान् ।
विष्णुराराध्यते भक्त्या नान्यथा तोषकारक: ॥ २५२ ॥

इति श्रीनिबंधसारे जातिविवेक: समाप्त: ॥ ° शके १५६४ चित्रभानुसंवत्सरे आश्विनवदि १२ तद्दिने लिखित: समाप्त: ॥ इदं पुस्तकं झालगीकान्हभट्टसुतसोमनाथद्विजलिखितमस्ति ॥

For other (defective) MSS. of this treatise, see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 396; for a different *Jātiviveka*, by *Viśvanātha*, Notices, IX., p. 179. [H. T. Colebrooke.]

1640.

2321. Foll. 165; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Brāhmaṇasarvasva, an exposition of the duties of Brāhmans, compiled, chiefly from the *smṛitis*, by *Halāyudha*, son of *Dhanaṃjaya*, and chief justice to King *Lakshmaṇa Sena* of Bengal, whose era (and reign) began either in 1118-19 or in 1106-7. It begins:

दीपवद् द्योतयति यो भूर्भुव:स्वर्जगत्त्रयं ।
सवितुस्तं वयं भर्गमपवर्गकरं नुम: ॥ १ ॥
दधानं चतुराम्नायपूतां मुखचतुष्टयीं ।
मुनिमाद्यं नमामस्तं पंकजोदरवासिनं ॥ २ ॥
त्रिदिवाभरणज्वालत्रयहेतुस्त्रयीमय: ।
त्रिवर्गप्राप्तिसरणिस्तरणि: श्रेयसे ऽस्तु न: ॥ ३ ॥
त्रिलोकपूज्यां नमति त्रिसंध्यं यां त्रिलोचन: ।
त्रिवर्गफलनिर्मात्रीं गायत्रीं तामुपास्महे ॥ ४ ॥
वंशे वात्स्यमुनेर्मुनेरिव सदाचारस्य विश्रामभूर्
धर्माध्यक्षधनंजय: समजनि ज्यायान्परज्योतिष: ।
यस्मिन् जुह्वति जातवेदसि हविर्व्योमांगणव्यापिभिर्
धूमैर्धूपितमंबु सिद्धसरितो वृंदारकै: पीयते ॥ ५ ॥
वांछातिक्रमसंभृते ऽपि विभवे ज्योतिर्जटालीन्मणीन्
हित्वा यस्य जगत्त्रयस्य महसो जागर्ति कोप: कुश: ।
अप्येतस्य विलंघ्य शैलसदृशान् प्राग्द्वारि बद्धा द्विपान्
दूरोद्दंडितयज्ञयूपवृषभोत्कर्षेण हर्षो ऽभवत् ॥ ६ ॥
अंत:प्रमोदशबलीकृतपक्ष्मसूचि-
स्यूताश्रुमौक्तिकभरालसलोचनाभि: ।
गीतां पुर: सुरवधूभिरमुष्य कीर्तिम्
आस्थानसीमनि सुराधिपति: शृणोति ॥ ७ ॥
गोष्ठापंडी(l.गोष्ठीपंडो)दैवतयमनयमतिधैर्यसंपदां वसति:।
प्रकृतिरिव परमपुंसस्तस्यासीदुज्ज्वला गृहिणी ॥ ८ ॥
बभूव तस्या: प्रकृतेर्महानिव
श्रियो विलासायतनं हलायुध: ।
यत्कीर्तिरंभोनिधिवीचिदंड-
दोलाधिरोहव्यसनं बिभर्ति ॥ ९ ॥
लब्धं जन्म धनंजयाद्भगवत: श्रीलक्ष्मणक्ष्मापतेर्
आवृत्त्या सदृशी निजस्य वयस: प्राप्ता महापात्रता ।
शब्दब्रह्मकरोदरामलकवद्गोगोचरा सत्कृपे- [॥ १० ॥
त्यस्ति प्रार्थयितव्यमस्य कृतिन: किंचिन्न सांसारिकं
येनासीदर्जितं न सिंधुलहरीधौतांजलायां क्षितौ
यस्याज्ञातमभून्न सप्तभुवने नानाविधं वाङ्मयं ।
देव: स त्रिजगन्नमस्य महिमा श्रीलक्ष्मण: क्ष्मापतिर्
नेता यस्य मनीषिताधिकपुरस्कारोत्तरां संपदं ॥ ११ ॥
बाल्ये ख्यापितराजपंडितपद: श्वेतांशु बिंबोज्ज्वलच्-
छात्त्रोत्सिक्तमहामहस्त्वनुपदं दत्त्वा नवे यौवने ।
यस्मै यौवनशेषयोग्यमखिलक्ष्मापालनारायण:
श्रीमाँल्लक्ष्मणसेनदेवनृपतिर्धर्माधिकारं ददौ ॥ १२ ॥
आचारप्रयतांतरा क्रतुविधावुत्साहमातन्वती
प्रायश्चित्तविकाशनाद्विदधती हर्षप्रकर्षं हृदि ।
गार्हस्थ्यांशपरिग्रहग्रहवती निर्व्यूढवर्णस्थिति:
प्राणेभ्यो ऽपि गरीयसी स्मृतिकथा यस्याभवत् प्रेयसी
[॥ १३ ॥

Digitized by Microsoft®

आसीत्कस्य न मंदिरे नयनयोर्जाता न कस्यातिथिः
कण्ठे केन धृता क्षणं न कुतुकाद्वेश्यांगनेव श्रुतिः ।
धर्माध्यक्षहलायुधस्य सदृशो नास्याप्रियः को ऽप्यभूद्
यः कृत्वा हृदये ऽनुरागतरलो नक्तं दिवा हृष्यति ॥ १४ ॥
कांता(? कर्णा)रोपितहैमकुंडलनिलन्नीलाश्मरश्मिच्छटा-
संसर्गं प्रतिपाद्य कृष्णमभवद्भूयो ऽपि कृष्णाजिनं ।
किं चान्यन्मुखरध्वनिष्कलयतो यस्येष्टिमग्न्यालये
लोलाक्षीकररत्नकंकणरणत्कारैः कृतो मात्सरः ॥ १५ ॥
पात्रं दारुमयं क्वचिद्विजयते हैमं क्वचिद्भाजनं
कुत्राप्यस्ति दुकूलमिंदुधवलं कुत्रापि कृष्णाजिनं ।
धूपः क्वापि वषट्कृताहुतिकृतो धूमः परः क्वाप्यभूद्
अग्नेः कर्मफलं च तस्य युगपज्जागर्ति यन्मंदिरे ॥ १६ ॥
निःस्वाध्याये व्यपगतवषट्कारशब्दोदये ऽस्मिन्
वृत्तिच्छेदव्यसनिनि कलावस्थिचर्मावशिष्टः ।
हुत्वा हुत्वा विधिवदमुना दीयमानं त्रिसंध्यं
धूमोद्गारं वितरति हविः प्राश्य मंदाग्निरग्निः ॥ १७ ॥
आपीय श्रुतिसंपुटेन हृदये संस्थापिताः सूरिभिर्
विन्यस्ताः सुरसद्मनिश्चलशिलाः पट्टांतरे शिल्पिभिः ।
आबद्धाः कविभिर्विशृंखलकथाबंधैः प्रबंधैरपि
भ्राम्यंति प्रतिपत्तनं प्रतिगृहं प्रत्यंगणं यद्गुणाः ॥ १८ ॥
मीमांसासर्वस्वं वैष्णवसर्वस्वमकृत शैवसर्वस्वं(?l. शैवं च)।
पंडितसर्वस्वमसौ सर्वस्वं सर्वधीराणां ॥ १९ ॥
आसन्नाः कति संति वा कति न किं क्ष्मामंडले पंडिता
व्याख्यातो मतिशालिना ऽप्युवटाचार्येण वेदः परं ।
अस्पष्टं तदपीत्यनेन विदुषा विश्वप्रसिद्धैः पदैः
संध्यादिद्विजकर्ममंत्रवचसां व्याख्यानमेतत् कृतं ॥ २० ॥
आस्ते वाक्पतिसन्निभो ऽपि न पुमांस्तस्मात्परः साहसी
यो वेदार्थविवेचनाय कुरुते सज्जं रसज्ञान् जनं(l. नान्)।
किं त्वस्मिन्नुवटेन वर्त्म रचितं प्रागेव चेद्विद्यते
व्याख्यानं कियदेकवेदवचसां तेनेदमारभ्यते ॥ २१ ॥
अर्थं येन विचारयन्त्यविदिते येषामृषिश्छंदसी
ये जानंति न देवतां परिचयो यैर्नोपयोगे कृतः ।
विज्ञायापि यदक्रमं फलबहिर्भावेन तैः प्रत्यहं
तादृग्दुर्वहवेदभारवहनक्लेशः परं प्राप्यते ॥ २२ ॥
अर्थावबोधेन विना न शब्दे
श्रद्धा समुन्मीलति वैदिके ऽपि ।
अकारि कर्मोचितवेदभाग-
व्याख्या विमृश्येति हलायुधेन ॥ २३ ॥
भ्राता पद्धतिमग्रजः पशुपतिः श्राद्धादिकृत्ये व्यधाद्
ईशानः कृतवान् द्विजाह्निकविधौ ज्येष्ठो ऽपरः पद्धतिं।
तेनास्मिन्नमुना फलस्तुतिपरा[:] प्रस्तुत्य नानास्मृतीः
संध्यादिर्द्विजकर्ममंत्रवचसां व्याख्या परं स्थापिता॥२४॥
मीमांसाव्यवसायिभिः स्मृतिपरामर्षप्रकर्षस्थितैर्
गायत्री द्विजपुंगवैः कति कियत्कृत्वो न वा व्याकृता।
प्रामाण्यस्य कृते विलिख्य वचनं नानामुनीनां मृदु
व्याख्याने ऽर्पयत क्षणं दृशमिह प्राज्ञाः प्रणीतो ऽञ्जलिः
दत्त्वार्थरूपं प्रथममदन्नमपरैर्भुवि । [॥ २५ ॥
सर्वस्वं ब्राह्मणानां वै शब्दरूपमिमं ददौ ॥ २६ ॥
सूक्ष्मावबोधकमदृष्टविनाशकारि(?l. विकाशकारि)
निस्तारकं किमपि भूषितकंठदेशं ।
एतन्निरावलिमकारि हलायुधेन
नेत्रद्वयीविसदृशं नयनं द्विजानां ॥ २७ ॥
इह प्रथममुद्दिष्टं ग्रंथारंभप्रयोजनं ।
वेदस्याध्ययनश्लाघा ततः परमुदाहृता ॥ २८ ॥
वेदार्थविज्ञानफलं तदनंतरमीरितं ।
ऋष्यादीनां ज्ञानफलं दंतधावनकर्म च ॥ २९ ॥
प्रातःस्नानं तथा प्रातःसंध्या च समुदाहृता ।
माहात्म्यं सप्रपंचं च प्राणायामस्य दर्शितं ॥ ३० ॥ °

It ends: ब्रह्मणे वरदानं । ब्राह्मणभोजनं । यथाशक्ति विंशत्यपरब्राह्मणभोजनं । अच्छिद्रावधारणं च । शतपरिमिताध्यसनं कुर्यात् ॥

इत्यावसथिकमहाधर्माध्यक्षहलायुधकृतौ ब्राह्मणसर्वस्वाभिधानपुस्तकं समाप्तमिति ॥ ° ॥ संवत् १८४५ इदं पुस्तकं भवानिरामेण लिखितं श्रीकाशीमध्ये गंगातटे मानमंदिरसोमनाथसमीपे °

The front page contains the following note: "Having inserted many notes for recollection, and some crude versions in the margin, while arranging tracts for publication on subjects connected herewith, I have replaced this book (as no longer fit for the publick) by a transcript. H.C."

[H. T. COLEBROOKE.]

1641.

1401. Foll. 182; size 13½ in. by 6 in.; large, clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Brāhmaṇasarvasva.

Digitized by Microsoft®

The transcript referred to in Colebrooke's note above. Though not always correctly copied, it is more easily consulted than the original.

इति० वेदाध्यापनवेदार्थज्ञानप्रशंसा fol. 10*a*; इति० दंतधावनं 10*b*; इति प्रातःस्नानं 15*b*, etc. (*sandhyā*, *gāyatrī*, *prāṇāyāma*, and *mantras*); इति० स्नानमंत्रव्याख्याप्रकरणं 69*a*; इति० सहस्रशीर्षाध्यायव्याख्या 88*b*; इति वैश्वदेवशांत्याध्यायः 99*b*; इत्यतिथिपूजाप्रकरणं 101*a*; इति० पार्वणश्राद्धमंत्रव्याख्या 110*b*; इति भोजनविधिः॥ अथ गर्भाधानं fol. 112*b*, etc. (*saṃskārāḥ*); इति० दशकर्ममंत्रव्याख्या 152*b*; इति० आवसथ्यांतेष्टिकर्मणां निर्बंधः 180*a*.

The authorities referred to in the work are limited to *Purāṇas* (incl. the *Vishṇudharmottara*) and *smṛiti*-treatises, incl. several *Gṛihyasūtras*, the *Bahvṛicagṛihyapariśishṭa*, fol. 153*b*; *Chandogapariśishṭa*, 13*a*, 19*a*,*b*, 20*a*, 40*a*, 63*a*, 85*b*, 86*b*; also *Kātyāyana's Yajñapārśva*, 153*b*, 155*b*, 156*a*, 158*a*; and frequently his *Chandogapariśishṭa* (छंदोगपरिशिष्टे कात्यायनः *i.e.* the *Karmapradīpa*), *e.g.* fol. 12*a* (*K.* 10, 1); 17*a*

संध्यालोपस्य चाकर्ता स्नानशीलश्च यः सदा ।
तं दोषा नोपसर्पंति वैनतेयमिवोरगाः॥ cf. *K.* 11, 16;

fol. 17*b* (-*K.* 11, 2*a*, 3*b*); 86*a* (*K.* 13, 10); 110*b*

मुनिभिर्द्विरशनं प्रोक्तं विप्राणां मर्त्यवासिनां ।
नित्यमह्नि तमस्विन्यां सार्धं प्रथमयामतः॥ cf. *K.* 13, 9;

fol. 154*b* (*K.* 7, 1–14); 155*a* (*K.* 8, 12); 155*b* (*K.* 13, 14–16); 156*a* (*K.* 6, 11); ib. (*K.* 7, 6); 156*b* (*K.* 5, 2, 3); 157*a* (*K.* 5, 10); ib. (*K.* 8, 1–10); 158*a*

ब्रह्मणे दक्षिणा देया यथावत्परिकीर्तिता ।
कर्मांते ऽनुच्यमानायां (l. नापि) पूर्णपात्रादिका भवेत्॥
[*K.* 15, 1, 2.

fol. 159*a* (*K.* 13, 11–13); 159*b* (*K.* 14, 2, 3), etc.

Further, *Karkabhāshyakṛit*(!), viz. the comment on *Vāj. S.* III., 63, निवर्तयाम्यायुषे०, fol. 123*a*.

Some *Ṣmṛitis* are quoted at second hand from the *Rahasya* (? *Śivarahasya*), *e.g.* *Vṛihad-Yama*, 53*b*, 57*b*; *Rahasyaprāyaścitte Vṛiddha-yamaḥ*, 55*b*; *Vṛihan-Manu*, 29*b* (prose); also *Rahasye Manuḥ*: जप्त्वा तु पौरुषं सूक्तं मुच्यते गुरुतल्पगः (*M.* 11, 251)॥ Also simply '*Rahasye*,' 58*a* (prose).—The authorities most frequently referred to are *Yogi-Yājñavalkya*, and (on the *saṃskāras*) *Pāraskara*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1642.

1547B. Foll. 18; size 10¾ in. by 3¾ in.; fairly good, recent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Saṃnyāsapaddhati, a manual of the duties enjoined on those entering the order of ascetics, ascribed to *Śaṅkarācārya*.

It begins: श्रीशंकराचार्येभ्यो नमः। परमहंसानां संन्यासविधिं व्याख्यास्यामः । तत्र

कृच्छ्रं च चतुरान् कृत्वा वपनार्थमनाश्रमी ।
आश्रमी चेत्प्रकृच्छ्रं संन्यासयोग्यतां व्रजेत्॥
आरूढपतिता यस्य कुनखी श्यावदंतकः ।
क्षीवः क्षीणांगविकलो न च संन्यासमर्हति॥ १ ॥ इति [अग्रे॥
व्रतयज्ञतपोदानहोमस्वाध्यायवर्जितं ।
शौचाचारपरिभ्रष्टं संन्यासं नैव कारयेत्॥ २ ॥
अज्ञातकुलशीलस्य निंदके द्विजदेवयोः ।
चौरचर्पटधूर्तेषु संन्यासं नैव दीयते (l. दापयेत्) ॥ ३ ॥
संप्रत्यवसितानां च महापातकिनामपि ।
व्रतानामभिशस्तानां (l. व्रात्या०) संन्यासं नैव दापयेत्॥४॥

इति दत्तात्रेयो सामान्यप्रयोगः॥

चरेच्चत्वारि कृच्छ्राणि न्यासं कुर्वन्ननाश्रमी ।
आश्रमी कृच्छ्रमेकं तु कृत्वा संन्यासमर्हति ॥ ५ ॥

अथ संन्यासविधिं व्याख्यास्यामः॥ पूर्वेद्युर्नांदिश्राद्धं कुर्यात्॥

दैवं चार्षं तथादित्यं पैत्र्यं मातृकमानुषी ।
भौतिकं चात्मनश्चेति अष्टौ श्राद्धानि निर्वपेत्॥

पूर्वोक्तदेशः सुमंगलो मनश्चक्षुःप्रसादकरः स्वस्तिद्यलंकृतः(!) श्राद्धद्रव्याणि च दूर्वाक्षतदधिघृतमधुलाजाप्रभृतीनि सुमंगलान्यन्यानि नांदिमुखवृद्धिश्राद्धं समानं कार्यं॥ ०

Fol. 3*b*: इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यविरचिते श्रीशंकराचार्यकृतसंन्यासविधिः समाप्त॥ सर्वेषां विधिः किंचित्किंचिद्भेदो ऽस्ति॥ अथ विरक्तकथनं॥

Digitized by Microsoft®

परमात्मनि यो रक्तो [ऽ]विरक्त[:] परमात्मने ।
सर्वैषणाविनिर्मुक्तो स भैक्षं भोक्तुमर्हति ॥

वैराग्यं त्रिविधं। एकं सहजं द्वितीयं मर्कटं तृतीयं श्मशानं॥० ... आचमनविधिः fol. 9b; अथ यतीनां स्नानविधिः 10a; अथ जलसंध्या 12a; अथ योगीनां संबंधीनां संध्या 12b; इति योगपट्टविधिः 15b.

Fol. 16b: इति शंकराचार्यकृतसंन्यासविधिः समाप्तोयं ग्रंथः॥ अथातुरसंन्यासविधिः॥ संन्यासयोग्यतां तप्तकृच्छ्रं चरेत्।०

It ends: उदङ्मुखो गुरुः नित्यशुद्धमुक्तसत्यपरमानंदाद्वयब्रह्मप्रतिपादकमप्रणवमुपदिशेत् प्रणवस्यार्थवचनेन बोधयेत्। आचार्यवचनं पंचीकरणं ॥ इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यविरचितं आतुरसंन्यासपद्धतिः समाप्तामगमत् ॥

For another work of the same title (or *Saṃnyāsavidhi*), ascribed to *Śaunaka*, see Rāj. Mitra, Notices, II., p. 101.

[H. T. COLEBROOKE.]

1643.

31. Foll. 73; size 9½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of the earlier part of last century; eleven lines in a page.

Yati (or *Paramahaṃsa*) *-Dharmasaṃgraha*, a digest of the duties of ascetics, by *Viśveśvara Sarasvatī*, son (or pupil) of *Sarvajña Viśveśa*.

It begins:

प्रणम्य विष्णुमात्मानं सच्चिदानंदमुत्कटं ।
गुरुं सर्वज्ञविश्वेशं मायया धृतविग्रहं ॥ १ ॥
विश्वेश्वरसरस्वत्या क्रियते वेदमानतः ।
यतेः परमहंसस्य धर्माणामेष संग्रहः ॥ २ ॥

तत्र संन्यासाश्रमकालनिर्णयो जाबालश्रुत्या विहितः। ब्रह्मचर्यं समाप्य गृही भवेत्। गृही भूत्वा वनी भवेत्। वनी भूत्वा प्रव्रजेदित्याश्रमसमुच्चयः। तथा व्यवस्थितविकल्पो ऽपि यदि वेतरथा ब्रह्मचर्यादेव प्रव्रजेदिति। अव्यवस्थितविकल्पो ऽपि गृहाद्वा वनाद्वेति। आरुण्युपनिषदि च। गृहस्थो०

अथ संन्यासविधिः fol. 4a; अथ ब्राह्मणलक्षणं 22a; इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकविश्वेश्वरसरस्वतीविरचिते परमहंसपरिव्राजकधर्मसंग्रहे ज्ञानांतरंगधर्मसंग्रहः प्रथमः॥ 29b.

अथ दंतधावनविधिः 32a; अथ आचमनविधिः 37a; अथ प्राणायामः 39a; अथ जपविधिः 40a; अथ श्रवणविधिः 41a; अथ भैक्षप्रशंसा 45b; अथ नमस्कारविधिः 55a; अथ पर्यंकशौचं 57a; अथ योगपट्टविधिः 57b; अथ निषिद्धानि ib.; अथ प्रायश्चित्तं 62a.

वेदस्मृतिपुराणेभ्यो वाक्यान्येतानि यत्नतः ।
विश्वेश्वरेण मुनिना संगृहीतानि भागशः ॥
यतिधर्मप्रकाशाय ज्ञानमोक्षप्रसिद्धये ।
एकत्र(!) परमहंसानां मुमुक्षूणां विशेषतः ॥

इति परमहंसपरिव्राजकविश्वेश्वरसरस्वतीसंगृहीते यतिधर्मसमुच्चये नित्याद्याचारः ॥

यतीनां प्रेतसंस्कारविधिं व्याख्यास्यामः fol. 72a.

It ends: अहं ब्रह्म भोक्ता ब्रह्म अन्नं ब्रह्म ॥ ब्रह्मार्पणं ॥ गीतापाठः ॥ तेषां वस्त्रालंकरणं दद्यात् ॥ इति नारायणबलिः समाप्तः ॥

Among the authorities cited by the author, are the following:—*Prayogasāra*, fol. 62a; *Medhātithi*, 17a, 37a, 45a, etc.; *Yatidharmasamuccaya*, 19b, 48a, 54a, 55a (cf. also fol. 72a, above); *Vāsudeva*, 72b; *Vyāsasūtra*, 29b, 42a; *Śaṅkarācārya*, 26b; *Śivagītāḥ*, 24a; *Shaṭtriṃśanmata*, 5a; *Sureśvarācārya*, 26b, 42a; *Smrityarthasāra*, 4a.

For another MS. of this treatise (*yatidharmasamuccaya*), see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 75; for another treatise on the same subject, entitled *Yatisaṃskāraprayoga*, by the same author, ib., I., p. 173.

[H. T. COLEBROOKE.]

1644.

1696d. Foll. 40; size 9½ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of the last century; nine lines in a page.

The same treatise. Incomplete.

It ends: इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकविश्वेश्वरसरस्वतीविरचिते परमहंसपरिव्राजकधर्मसंग्रहे ज्ञानानांतरं धर्मसंग्रहः (fol. 29b of preceding MS.) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

1645.

1563. Foll. 93; size 11 in. by $6\frac{1}{2}$ in.; good, old Devanāgarī writing; 11–16 lines in a page.

Yati-Siddhāntanirṇaya, a very similar treatise on the same subject, by *Saccidānanda Sarasvatī.*

Unless the authors are the same, one of them has plundered the other wholesale.

It begins:

नमस्कृत्य गणाधीशं स्वाधारस्थितमीश्वरं ।
वक्ष्ये सारतरं शास्त्राद् यतिसिद्धांतनिर्णयं ॥ १ ॥
सच्चिदानंदयतिना क्रियते वेदमानतः ।
यतेः परमहंसस्य धर्माणामेष संग्रहः ॥ २ ॥

तत्रादौ सन्यासाश्रमकालनिर्णयः ॥ ब्रह्मचर्यं समाप्य गृही भवेद्गृहाद्वनी भूत्वा प्रव्रजेदिति जाबालश्रुतिविहितः ॥ अव्यवस्थितविकल्पो ऽपि गृहाद्वा वनाद्वेति ॥ आरुण्युपनिषदि च ॥ गृहस्थो ब्रह्मचारी वानप्रस्थो वा लौकिकाग्नीनुदराधीयाग्नौ (?l. °उदराग्नौ) समारोपयेदिति °

इति ° संन्यासग्रहणादिसर्वेषां कुटीचकादीनां संमिश्रितसकलधर्मसंग्रहः प्रथमोद्देशः fol. 29*b*; इति ° नित्याचारो द्वितीयः। 63*a*; इति ° निबंधक्रमरचनाप्रकारः समाप्तः ॥ यतिधर्मं संपूर्णं ॥ 80*a*; इति ° संन्यासग्रहणविधिः 84*b*; इति ° कुटीचकादित्रयाणां शौचादिविधिः 89*a*; इति ° परमहंसविधिः 91*a*.

It ends: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमत्सच्चिदानंदसरस्वतिना संगृहीते यतिसिद्धांतनिर्णये यतेः प्रेतसंस्कारःक्रमः समाप्तः ॥ अन्यत्सर्वं पूर्ववत् ॥ इति श्रीसोद्धांतसारसप्तसूत्र संपूर्णं ॥ ° ॥ संवत् सके पंद्धारावरषे(!) नलनामसंवत्सरे। पूस वदी वारतोष रवोवार शप्तमी(!) संपूर्णं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1646.

1062. Foll. 34; size $6\frac{3}{8}$ in. by 3 in.; clear Devanāgarī handwriting of the latter part of the last century; seven lines in a page.

Saṃnyāsi-paddhati, a manual for religious mendicants of the *Vaishṇava* sect.

It begins: अथ संन्यासग्राह्यपद्धतिः ॥ प्रथमे गृहमातापिताभ्राताभगिनीपुत्रं प्रार्थयति। हो सर्वपरिवाराः अहं संन्यासं करोमि। तदनंतरमात्मगृहग्रामादि प्रदक्षिणा कृत्वा तत्र ग्रामांतरं गत्वा क्रोशप्रमाणं। तत्र स्नानं कुर्यात्। देवार्चनादिकं कृत्वा। देवपित्रादिस्मरणं कृत्वा। पुनर्गुरुदर्शनं कुर्यात् °

इति संन्यासप्रार्थनविधिपद्धतिः fol. 3*a*; इति दशनामसंन्यासः 4*a*; इति तर्पणप्रयोगः 5*b*; इत्यष्टश्राद्धविधिः 7*b*; इति यज्ञोपवीतिमंत्रः 12*a*; शिखाहोममंत्रः 12*b*; दीक्षामंत्रः 13*b*; परिष्यामंत्रः 15*a*; -- इति चत्वार संध्याया विधिः 22*a*; -- इति श्रीदत्तात्रेयविरचिते महाज्ञानयोगपटं संपूर्णं। अथाश्रमविवेक लिख्यते 31*b*; इति श्रीमच्छंकराचार्यविरचितं सप्तसूत्रदीक्षासारविवेकः। अथ संकल्पमाह। 33*a*.

It ends: वेदऋषिपितृतर्पणादि शुभकर्म श्राद्धाष्टकं कृत्वा वीर्याहोमपूर्वकं संन्यासग्रहणमहं करिष्येति(!) संकल्पः ॥ इति सप्तसूत्रमहावाक्यार्थविधिपूर्वकं पंचीकरणं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1647.

619a. Foll. 16; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing; 12 or 13 lines in a page.

Yatisaṃskāravidhinirṇaya, an exposition of the purificatory ceremonies prescribed for ascetics.

There are some *lacunæ,* especially after fol. 7*a* (when a fresh paging begins), on fol. 8*b*, and 12*a*.

The MS. begins: यतिसंस्कारविधिः।

सिद्ध्यनंतरं पुत्रादिः शिष्यो वा स्नात्वा अधिकारसिद्ध्यर्थं वपनसूत्रावरणे कृत्वा देशकालौ संकीर्त्य ब्रह्मीभूतं नारायणरूपिणं भिक्षुं शौनकोक्तविधिना संस्करिष्य इति संकल्पाव्रणं नवं कलशमानीय तीर्थोदकेनापूर्य तदुदकं ॥

गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति ।
नर्मदे सिंधु कावेरि जले ऽस्मिन् सन्निधिं कुरु ॥
यच्च किंचिज्जगत्सर्वं दृश्यते श्रूयते ऽपि वा ।
अंतर्बहिश्च तत्सर्वं व्याप्य नारायणः स्थितः ॥

नारायणः परं ब्रह्म तत्वं नारायणः परः। °

इति यत्यौर्ध्वदेहिकविधिः। fol. 2*b*; °बौधायनशौनकयमस्मृत्यनुसार्याचारानुगृहीतो नारायणबलिप्रयोगः। 6*a*;

Digitized by Microsoft®

° नागरखंडानुसार्याचारानुगृहीत आराधनप्रयोगः । 7*b*; यागकालः । 10*a*.

It ends: एवं कुर्वतः अश्वमेधादिफलं। इति यतिसंस्कारविधिनिर्णयः समाप्तः । सं १७२५ ॥

[H. T. Colebrooke.]

1648.

554. Foll. 103; size 13 in. by 4½ in.; fairly, written in the Bengalī character, in Śaka 1710 (A.D. 1788); nine lines in a page.

Ācāracandrikā, a compendium of the duties of *Śūdras*, by *Śrīnātha Ācāryacūḍāmaṇi*, son of *Śrīkarācārya*. The *pūrvakhaṇḍa*.

It begins:

विचार्य मन्वादिमुनीन्द्रसंहिता
हिताय यत्कर्मनिविष्टचेतसां ।
आचार्यचूडामणिना वितन्यते
तुरीयवर्णाखिलकर्मपद्धतिः ॥
आचारचन्द्रिका चित्तकुमुदामोददायिनी ।
भूयात् परगुणानन्दश्रीजुषां विदुषामियं ॥

अत्र यद्यपि विप्रसेवैव शूद्रस्य विशिष्टं कर्म कीर्त्यते। यदतोऽन्यद्धि कुरुते तद्भवत्यस्य निष्फलमिति मनुवचनाद्विप्रसेवाव्यतिरिक्ते कर्मणि शूद्रस्य फलाभावादप्रवृत्तिरेवावगम्यते । तत्तत्संहितापुराणादिषु शूद्राणामपि कर्मविशेषेषु शौचाचमनपञ्चयज्ञादिष्वधिकारश्रुतेरन्यत्रापि प्रवृत्तिरनुमीयते। मनुवचनस्य तु विशिष्टं प्रकृष्टं निष्फलमल्पफलं फलशून्यमेवेति व्याख्यानमिति पारिजातकारादयः । °

अथ शूद्राणां संक्षेपतो विहितनिषिद्धकर्माणि fol. 2*a*; अथाचमनविधिः 9*a*; अथ दंतधावनं 16*a*;—अथ भोजनप्रयोगः 45*b*; अथ स्त्रीसंयोगः 55*a*; इति आह्निकविधिः समाप्तः । इदानीमन्त्येष्ट्यादिसकलौर्ध्वदेहिकविधिनिरूपणमारभ्यते । 57*b*; अथ वृषोत्सर्गः 91*a*.

It ends: इति महामहोपाध्यायश्रीमच्छ्रीकराचार्यात्मजश्रीमच्छ्रीनाथाचार्यचूडामणिकृतायामाचारचन्द्रिकायां पूर्वखंडः समाप्तः ॥

शाके विन्द्विन्दुसिन्धुग्मौमाने श्रीशिवशर्मणा।
अलेखि काशिवासिश्रीमनसाचारचन्द्रिका ॥

For the author's *Śrāddhacandrikā*, see no. 1734, his commentary on *Jīmūtavahana's Dāyabhāga*, no. 1513. [H. T. Colebrooke.]

1649.

2515. Foll. 147; size 11 in. by 4 in.; excellent Devanāgarī writing of about 1550 A.D.; 7 or 8 lines in a page.

Smṛitikaumudī, an exposition of the religious duties of *Śūdras*, composed (by *Viśveśvara*) under the patronage of *Madanapāla*.

It consists of four books (*kalollāsa*) of 2, 4, 5, 5 chapters (*kiraṇa*) resp.

For the introduction नमः सकलकल्याणकारणाय ° see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 653.

It ends:

जयत्यखिल[–⏑–]भुवनगीतकीर्तिः सुत[:]
महाराण(? r. महारण or सधारण)महीपतेर्मदनपाल-
[पृथ्वीपतिः ।
अनेन कृतिना कृता स्मृतिपदांकिता कौमुदी
महार्णवसहोदरी मदनपारिजातानुजा ॥

इति श्रीकृतिमनोहरायां कौमुद्यां श्रीमदनपालराजेंदोः आम्नायकल्लोल्लासे पंचमः किरणः समाप्तोयं ॥

For other MSS. of this work, see Burnell, Tanjore MSS., p. 133*b*; Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 466. [H. T. Colebrooke.]

1650.

2514. Foll. 179; size 10½ in. by 5 in.; clearly written in Devanāgarī, about the middle of last century; nine lines in a page.

Śūdradharmatattva (or *Śūdrakamalākara*), a compendium of the religious duties of the fourth caste, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa*. It begins:

प्रणम्य रामं पितरौ कमलाकरशर्मणा ।
रामकृष्णतनूजेन शूद्रधर्मो निरूप्यते ॥

तत्र शूद्रत्वमूढसवर्णाजत्वं विप्रत्वादिवत् । यद्यपि सर्गाद्यकालीने विश्वामित्रादौ च नैतत्तथापि तत्रादृष्टविशेषारब्धशरीरत्वमेव ब्राह्मणत्वमन्यत्र तु पूर्वोक्तमेवं शूद्रेऽपीति दिक् । °

For an analysis of the work, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 654.

Digitized by Microsoft®

According to Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 499, this treatise forms part of *Kamalākara Bhaṭṭa's* General Digest of Law, entitled *Dharmatattva-Kamalākara*, consisting of the following ten sections:—1. *Vratakamalākara;* 2. *Dānak.;* 3. *Karmapāka;* 4. *Śāntikam.* (or *Śāntiratna*, see no. 1741); 5. *Pūrtak.;* 6. *Ācārak.;* 7. *Vyavahārak.;* 8. *Prāyaścittak.;* 9. *Śūdradharma(tattva);* 10. *Tīrthavidhi.* — See also the author's *Saṃskārakamalākara* above, no. 1630.

The author wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611–12 A.D. [GAIKAWAR.]

1651.

1444. Foll. 89; size 12 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1801 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1652.

2800. Foll. 173, the first of which is missing; size 9 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Śūdra(dharma)-uddyota, another treatise on the duties of *Śūdras*, by *Viśveśvara Gāgābhaṭṭa*, son of *Dinakara Bhaṭṭa*, and nephew of *Kamalākara Bhaṭṭa*.

The treatise is intended as a supplement to *Dinakara's Dinakaroddyota* (see no. 1606).

The second leaf begins: ति चतुष्कान्यतमत्वं जातिचतुष्पव्यापकजात्यंतरं वा ०

इति प्रतिलोमषट्कं fol. 3*b*; इति श्रीमन्नारायणभट्टसूरिसूनुरामकृष्णभट्टात्मजदिनकरभट्टसूनुगागाभट्टापरनामकविश्वेश्वरभट्टकृते शूद्रधर्मे जातिविवेकनिरूपणं 22*a*; इति ० शूद्रधर्मनिरूपणे सामान्यधर्मनिरूपणम्॥ विश्वेश्वरेण विदुषा नत्वा श्रीराममादरात्। निरूप्यंते च शूद्रस्य संस्कारा गुरुमार्गतः॥ 35*a*; इति ० शूद्रसंस्कारनिरूपणं 38*a*; इति ० शूद्रधर्मे पुण्याहवाचननांदीश्राद्धादिविधिः 43*a*; इति ० शूद्रनांदीश्राद्धप्रयोगः 50*a*; इति गागाभट्टकृतशूद्रकृत्ये सर्वहोमसाधारणविधिनिरूपणं 51*a*; इति गर्भाधानं 51*b*; इति पुंसवनं 52*a*; इति जातकर्म 53*a*; इति नामकर्म 56*b*; इति ० शूद्रविवाहप्रयोगः। अथ संस्कारत्वाच्छूद्रांत्येष्टिप्रयोगः 78*b*;—इति तर्पणविधिः। अथ शूद्रस्य देवपूजाविधिः 126*a*; इति ० शूद्रधर्मनिरूपणे सकलाह्निकोपयोगिविचारः। अथ शूद्राह्निकप्रयोगः 134*b*; इति ० प्रातःकृत्यं 137*a*; इति ० शूद्रोद्योते देशाचारानुरोधेन शूद्रस्य नित्यतर्पणप्रयोगः 144*b*; इति ० विश्वेश्वरपूरितदिनकरोद्योते शूद्राह्निकनिरूपणं। ० अथ शूद्रश्राद्धमिहोच्यते 161*a*.

It ends: इति श्रीगागाभट्टपूरितशूद्रोद्योते श्राद्धोपयोगिनिर्णयः शूद्राशौचे अन्ये विशेषाश्चास्माभिर्दिनकरोद्योताशौचकांडे (Rāj. Mitra, Notices, II., p. 114) कृत्स्नप्रपंचिता इत्यलमतिविस्तरेण [॥] इति श्रीमद्विद्वन्मुकुटरत्नसन्माणिक्यमरीचिमंजरीपुंजपंजरितपदद्वंद्वारविंदश्रीमद्रामेश्वरभट्टसूरिसूनु-श्रीमन्नारायणात्मजश्रीमद्रामकृष्णभट्टतनयजगद्गुरुधौरेयमीमांसा-वतंसदिनकरतनूजगागाभट्टापरनामकविश्वेश्वरभट्टपूरितदिनकरोद्योते शूद्रधर्मनिबंधः समाप्तः ० मार्गसुदि १४ रवौ संवत् १८५७ ०

[?]

1653.

3009m. Foll. 31; size 13 in. by 8 in.; good Devanāgarī writing of A.D. 1830; European paper; fifteen lines in a page.

Kāyasthadharmadīpa, a manual of rules of conduct for men of the *Kāyastha* caste, by *Viśveśvara Gāgābhaṭṭa*.

From the political allusions, in the introduction, to the emperor *Aurungzebe* (*Avrañjeva*) and to *Sivajī* of Rājagiri (? Rājagriha), the founder of the Maratha power, the work would seem to have been composed about 1660 A.D.

It begins:

सिंदूरं नयनं तृतीयकमतिश्यामं गलं कज्जलं
 स्वच्छांगं मुकुटं निशाकरकलामाभुग्नमुक्तास्रजं।
गंगांबूनि निबद्धपिंगलजटापेटीस्थिता मालतीर्
 बिभ्राणो गिरिजामिवार्चितुमसौ देवः शिवायास्तु वः [॥ १ ॥
या वीतिहोत्ररजनीच[र]वेष्टिता पि-
 प्पल्या सरोजसुहृदात्मभुवा सहैव।
संसेवते मलयचंदनगंधवाहं
 तस्यां हरित्यहह राजगिरिश्चकास्ति ॥ २ ॥

Digitized by Microsoft®

तत्रास्ति राजनगरी शिवराजधानी
यत्सौधशेखरगताश्चटकाः प्रभाते ।
पारावता अपि च तांडवयंति तुंडं
तारासु तंडुलधियाप्य(?l. च) निवर्तयंति ॥ ३ ॥

तत्राभवच्छाहनराधिराजः स क्षत्रधर्मस्य नवावतारः ।
सुरद्रुपुष्पोच्चयकामिनीभिः संगीयते यस्य यशःप्रशस्तिः [॥ ४ ॥

कादंबिनीव जनजीवनदानहेतुः
सौदामिनीव सकलारिविनाशनाय ।
आलंबिनी भवति राजगिरेरिदानीं
जीजाभिधा जयति शाहकुटुंबिनी सा ॥ ५ ॥

तत्पुण्यराशिरभवच्छिवराजनामा
यस्य प्रतापसविता क्रमते दिगंतं ।
अस्तोदयाचलपराधभुवि स्थितानाम्
उद्योतपारणमिवाकलङ्किलानां ॥ ६ ॥

प्रतापतपनो महत्प्रकुरुताहिनं ब्रह्मणः
पराभवितुमीहतामपरकोत्तुंडूनि क्षणात् ।
इदं तु महदद्भुतं दहति सातपत्रानयं
न तापयति यैः स्वकं कृतमनातपत्रं शिरः ॥ ७ ॥

दृप्योद्दीप्यद्यवनदितिजो क्रांतिदानाय लोक-
त्राणायोग्रो बहुलकरुणासिंधुराशिर्बभूव ।
मन्ये यस्माद्बहलदितिजाधीशवक्षो विदार्य
स्थाने स्वीये निखिलविबुधान्स्थापयामास भूयः ॥ ८ ॥

द्यावापृथिव्योर्हि समिद्धवत्योर्
धाय्येव मध्ये किल यस्य कीर्तिः ।
दिल्लीश्वरक्रोधधनंजयस्य
प्रकाशयत्याशु समिंधनं या ॥ ९ ॥

यस्योत्पत्तिस्त्रिदशभवने दुंदुभिध्वानकल्पा
को[ऽ]पि स्पष्टो यवनभवनेंद्रादिनीपात स्मः ।
नाम्नश्चैवं सकृदपि जयो [ऽ]व्रंगजेबस्य कंपोत्-
कर्षं नित्यं जनयति चिरं जीवताच्छाहसूनुः ॥ १० ॥

स्येमालंबीभवति भगवान्भानुमान्नः(?l. न्ना)कविद्यद्
गेहारंभीभवति गहने दाववैश्वानरो ऽपि ।
किं चाप्यश्वावदनजनितः सागरे मज्जते यत्
सो ऽयं सर्वो जयति महिमा यत्प्रतापानलस्य ॥ ११ ॥

यत्र क्षात्रमियाय भार्गवभयत्रस्तं परं विश्रमं
वंशो [ऽ] 'गमहीपतेरपि महान्यस्मिन्पतंगायितः ।
यन्नाम त्रिदशास्यहतिपटुताग्रासीभवद्यावना-
वक्षीणोपमितोष्णभूतहृदयो वर्वर्ति दिल्लीश्वरः ॥ १२ ॥

मयातवगिरेर्भृगुं(?) भजति गोलकुंडाधिपः
स दक्षिणदिगीश्वरं श्रयति दक्षिणाशाधिपः ।
महापथमुपासितुं हिमगिरिं च दिल्लीश्वरः
शिवो [ऽ]यमवमन्यतां जयति राजराजश्रिया ॥ १३ ॥

स्ववपुर्व्ययशंकया सुमेरुर्
वपुरर्धव्ययशंकितैरमेयः ।
सुदशान्व्यवधाय भूभृदग्नीन्
सृजतः स्वानि शिवाय दीपवंतौ ॥ १४ ॥

त्वयि दित्सति याचकान्धनेशान्
ददति त्वय्यथ वीक्ष्य व्रात्रमेशान् ।
शिवराजनिजाभिभूतिभीत्या
स्वपमाशांबरतामगान्महेशः ॥ १५ ॥

पीताः शास्त्रमहार्णवा भसिततां प्राप्ताः समुल्लासिता
विश्वं भानुमतेव दीधितमिदं कात्स्न्र्येन लब्धा श्रुतिः ।
नष्या सृष्टिरकारि सृष्टिविरहे त्राता द्विजौघाः क्षमा
वासिष्ठी त्वयि जामदग्न्यसदृश त्वय्येव संभाव्यते ॥ १६ ॥

समस्तसामंतकिरीटरत्नानुबिंबिता यच्चरणोर्ध्वरेखा ।
सीमंतिनीनां समुवाच तेषां सीमंतसिंदूरशिरस्थिरत्वं ॥ १७ ॥

दानोद्यते यत्करपद्मगर्भे रत्नप्रभासं वुलितांबुदर्भे ।
कल्पद्रुदेशः सुरसुंदरीणां संप्राप संकेतनिकेतनत्वं ॥ १८ ॥

पुरा निबिडगर्जनैर्भृशमपाकृतं यैर्घनैर्
जितं सखि मया स तान् प्रियतमो गृहीत्वा गतः ।
विलोक्य गजसंवृतं पतिमुपेदमारादिदं
वदंति सकुतूहलं पुनरहो यदर्थिप्रियाः ॥ १९ ॥

अकब्बरकुलोद्भवादुदिततापसंतापिता
दिवाकरकरा दिवप्रथितकीर्तुपप्लादपि ।
यदंबुवहगर्जितश्रवणनिश्चयात्ते ऽधुना
तपक्षयविनिश्चयात्परमनिर्वृतिं भेजिरे ॥ २० ॥

पिधाने दीनानां श्रियमिह ददाने धनकृतां
लसद्गर्भे यस्य स्फुरति करगर्भे मृतमति(?) ।
हरेरेषा योषा सपदि कमला हंत कमलाद्
उपेत्येतद्भिक्षावधिवसति लक्षाधिकधने ॥ २१ ॥

अवरंगजेबयवनाधिपभीतविप्र-
त्राणाय यः परिगृहीतनवावतारः ।
अन्यो ऽस्ति वा मलयभूवलयात्समुद्रा[त्]
सुत्रामभीतगिरिरक्षणदीतककः(?गिरिरीक्षणदीनकर्कः) [॥ २२ ॥

शिशुंगवंशोद्भववीरसंधे
यः क्षत्रजातिं प्रकटीचकार ।
विजित्य सर्वान्धरणीपतींश्च
यो ऽधारयच्छत्रमथावदातं ॥ २३ ॥

Digitized by Microsoft®

अज्ञानसिंधौ पतितान्स्मृतींश्च
समुद्दधाराज्जुनया स्वकृत्या ।
वेदान्निमग्नानुदधौ युगादौ
यथैव विष्णुः कमठः स्वरूपः ॥ २४ ॥

कायस्थप्रभुवंशजः समभवत्तस्य प्रधानो धिया
बालाजीति समस्तकार्यकरणोदारो महोत्साहकृत् ।
यस्याज्ञामुपयाति राज्यमखिलं सामाद्युपायैः स्फुटैर्
नीत्याद्यैश्च सुगोपितैरपि रिपून्संबाधते ऽहर्निशं ॥ २५ ॥

आवर्ज्जि(?)प्रभुतो मनीषया
यो मनीषिगणनाम्यतामियात् ।
किं च धैर्यगणशिरोपिधिकृतिं(!)
नीतिमार्गगधिया स्वयाकरोत् ॥ २६ ॥

तेन श्रीशिववर्मणा नृपतिना स्वाध्यक्षतां प्रापितो
बालाजी समकारयच्छुभमतिः कायस्थधर्मोदयं ।
मीमांसार्णवसारगामिव च सा विश्वेश्वरेणादरात्
गागाभट्टपराभिधेन सुकृतानुष्ठानसंसिद्धये ॥ २७ ॥

ततो निबंधानवलोक्य भूयो भूयश्च हेमाद्रिमतं विचिंत्य ।
कायस्थधर्माचरणप्रदीपं गागाभिधस्तं प्रकटीचकार॥२८॥

ब्रह्मांडाखंडदंडाच(l. च) श्रीबल्लालशुभेच्छया ।
कायस्थधर्मदीपो ऽयं गागाभट्टेन निर्मितः ॥ २९ ॥

नत्वाभीरकिशोरं चोरं विद्युद्वतो ऽप्यभिख्यायाः ।
कायस्थधर्मदीपं गागाभट्टस्तनोति लीलातः ॥ १ ॥

गागाभट्टपराख्यस्य विश्वेश्वरमनीषिणः ।
सुमनोमानसे शर्म मम निर्मातु निर्मितः ॥ २ ॥

तदुपोद्घातत्वेन आदौ जातिनिर्णयः क्रियते ॥ तत्र चातुर्वर्ण्य-प्रयोजकमाह याज्ञवल्क्यः ॥ °

इति कायस्थाचारदीपिकायां जातिविवेकनिरूपणं ॥
गागाभट्टेन विदुषा नत्वा श्रीराममादरात् ।
जातिं विविच्य संस्कारः कायस्थानां निरूप्यते ॥

कायस्थभेदकथनं तद्धर्मनिरूपणं ॥ निरूपणं च पद्मपुराणे रेणुकामाहात्म्ये ॥ ° fol. 10*a*; इति गागाभट्टकृते कायस्थ-धर्मदीपे सामान्यधर्मनिरूपणं ॥ fol. 12*b*; इति ° संस्कारनि-रूपणं ॥ fol. 15*b*; इति ° स्वस्तिवाचनविधिः fol. 16*b*; इति ° पुण्याहवाचनादिप्रयोगः fol. 21*b*; इति ° सर्वहोमसा-धारणप्रयोगः fol. 22*b*; इति ° नवग्रहमखप्रयोगः fol. 26*a*; इति गर्भाधानं । ° पुंसवनं । ° अनवलोभनं । ° सीमंतः । fol. 27*b*; ° जातकर्म । ° षष्ठीपूजा । fol. 28*a*; इति दत्तकपुत्रविधिः fol. 28*b*; इति नामकर्म । ° दोलारोहः । ° कर्णवेधः । fol. 29*a*; ° उपवेशनं fol. 29*b*; ° अन्नप्राशनं fol. 30*a*.

It ends: इत्यब्दपूर्तिप्रयोगः ॥ [?]

1654.

411. Foll. 393 (fol. 162 of which is missing); size $12\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{3}{4}$ in.; clear, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Varshakaumudī, a calendar of religious observances enjoined for the different days of the lunar year, by *Govindānanda Ācārya*, son of *Bhaṭṭa Gaṇapati*. The treatise forms a section of the author's *Kṛityakaumudī*.

It begins:

चिन्ताऽश्मीयति धातरि व्रजवधूचित्तेषु पाशीयति
स्वाराजि स्तुवति प्रसादविहितश्यामासुजन्मीयति ।
यन्नेत्राञ्जनचातुरी जलधिजावक्त्राम्बुजे ऽलीयति
क्षोणीभारहराय यादवकुलोत्तंसाय तस्मै नमः ॥ १ ॥
धुनोतु ध्वान्तमस्माकमन्तश्चिन्ताभिसंभृतं ।
गोविन्दवदनोद्भूत्पाञ्चजन्यजयध्वनिः ॥ २ ॥
येन ज्योतिषपङ्कजेषु नितरां मार्तण्डबिम्बायितं
श्रीगोविन्दपदारविन्दयुगले लीलामरालायितं ।
वेदान्तस्मृतिसंततित्रिपथगोन्मेषे हि मात्रीयितं
केषां नोपरिशीलितो गणपतिर्भट्टः स तादृग्विधः॥३॥
तत्तनुजन्मा विदुषामनुरागमधूलिकाभिरासिक्तः ।
मधुरिपुपदारविन्दश्रद्धामृतमाधुरीरसाभिज्ञः ॥ ४ ॥
आलोच्याखिलसंग्रहानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि
प्रोक्ताः सम्यगथो विविच्य मुनिभिर्मन्वादिभिः संहिताः।
श्रीमत्तातपदारविन्दविलसद्भूलीभवोद्देशतः [॥ ५ ॥
श्रीगोविन्दकविः करोति ललितां वर्षक्रियाकौमुदीं

अथ संवत्सरकृत्ये निरूपणीये प्रायशः कर्माधिकरणतया विहितायां तिथीनां प्राधान्यात् प्रथमं तावत्तिथिस्वरूपनिरूप-णपूर्वकं कर्मोपयुक्तभागा निरूप्यन्ते । °

It ends:

गोविन्दानन्दकृतिना कृतेयं वर्षकौमुदी ।
इमां – – – भजन्तु कृतकृत्यतां ॥
सर्वान्तर्यामिने तस्मै गोविन्दाय नमो नमः ।
यत्कृपा विदुषामस्यामनुरागप्रवर्तिनी ॥

इति श्रीगोविन्दानन्दाचार्यकृता वर्षकौमुदी समाप्ता ॥

Digitized by Microsoft®

Then follow five leaves containing a table of contents in parallel columns.

For the author's *Śuddhikaumudī*, see no. 1744; his *Arthakaumudī*, (MS. 493), further on (Astronomy). [H. T. Colebrooke.]

1655.

2705. Foll. 131 (the first of which is missing), paged (1)–262; size 8½ in. by 7½ in.; 4to.; modern Telugu handwriting; 13–18 lines in a page.

Kālādarśa, a treatise on the times and seasons suitable for the performance of religious rites, by *Āditya Bhaṭṭa* (also called *Kavivallabha*, disciple of *Viśveśvarācārya*).

A MS. described by Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 243, begins:

ब्रह्मादयो यद्वशगा युगादिकालप्रभेदाश्च यदीयभेदाः ।
कालात्मकं सान्तकमूर्तये ऽहं नित्याय तस्मै नियतं नतो [ऽस्मि ॥ १ ॥ °

विश्वेश्वराचार्यपदारविन्दप्रणामविस्तारितवाग्विलासः ।
आदित्यसूरिः स्मृतितत्त्वदर्शी कालं विनिर्णेष्यति मन्दबुद्धै [॥ ३ ॥

The present MS. begins: ° स वृद्धिविधिस्तूपेत्याब्दिकादिविषयस्तदुत्तरत्र विविच्यते । षट्त्रिंशन्मते ऽप्युक्तं ।

त्रिमुहूर्तापि कर्तव्या या तिथिर्वृद्धिगामिनी ।
षण्मुहूर्तेन कर्तव्या या तिथिः क्षयगामिनी ॥

On the fly-leaf, and outside, the work is wrongly marked as *Kālamādhavīya*.

इति कालादर्शे एकादशीप्रकरणं समाप्तं ॥ अथ पर्वनिर्णयः । fol. 53*a*; इति ° महालयनिर्णयः fol. 66*a*; इति ° अष्टकानिर्णयः fol. 67*a*; इति ° अलभ्ययोगप्रकरणं fol. 113*a*.

P. 146*a*:

दृष्ट्वा पुरातनपुराणवचांस्यशेष-
मन्वादिकस्मृतिवचांसि विविच्य तत्त्वं ।
सांवत्सरागमवचांसि च कालतत्त्वं
निर्णीयते स्म कृतिना कविवल्लभेन ॥

इति श्रुतिस्मृतीतिहासपुराणमीमांसादिविचार्यमाणत्रितय-विकारनिर्णयेत्यर्थः ॥ इति कालादर्शे यज्ञकालनिर्णयप्रकरणं समाप्तं ॥

कौविदाकृतदितयः (? l. कौविद्यकृत्त्ववितथाः) कवि-
विज्ञापनं शृणुत लोकचितप्रणामाः । [वल्लभस्य
कालस्य निर्णयकरीं कृतिमस्मदीयाम्
एनां निरस्तमदमत्सरमाद्रियध्वं ॥

विज्ञानयोगिनो विश्वरूपाचार्यस्य निश्चयः ।
गृह्येस्य धार्मयोर्भोष्यं (!) तथा स्मृतिमहार्णवे ॥

विश्वादर्शं नित्यादर्शं मदनं स्मृतिचंद्रिकां ।
अपरार्कं कल्पतरुं शिवस्वामिमतं तथा ॥

बालरूपं स्मृतिरत्नं मंजूषां मानवं मतं ।
स्मृतिसंग्रहणं धर्मप्रदीपं कारणागमं ॥

ज्योतिषाणां च तंत्राणि वास्तुतंत्रं समीक्ष्य च ।
न्यायैः सम्यग्विचार्यायं कालादर्शो मया कृतः ॥

अतंत्रवचनानां ये मूलं पृच्छंति पंडिताः ।
तेषां प्रेक्ष्या इमे ग्रंथा इति दत्तं मयोत्तरं ॥

इत्यादित्यभट्टोपाध्यायस्य सूनुः (! l. सूरेः) कविवल्लभापरनाम्नो गर्गकुलतिलकस्य कृतिः कालादर्शो नाम कालनिर्णयः समाप्तः॥

This might seem to be the end of the work, as is the case in the Calc. MS., referred to (which, however, omits the six *ślokas*). The present MS., however, after two blank pages (148-9), proceeds:

प्रबुध्ये (!) च शुक्लपक्षे हरेर्दिन इति ।
तत्कुत्र श्रवणोपेते पावने परिकीर्तिते ॥ °

इति ° अपाकर्मनिर्णयप्रकरणं । अत्र चंद्रदर्शनवर्जमाह पराशरः । fol. 156*a*; इति ° पर्वद्वयनिर्णयः fol. 251*a*; इति ° अमावास्यानिर्णयः ॥ अथ मन्वन्तरादीनां युगादीनां निर्णयः । ° fol. 261*a*.

In this second portion several lacunæ occur, esp. at foll. 229-30, 237-38, which are left blank.

It ends rather abruptly: आवृता प्रकारेण । तमाह बृहन्मनुः ॥ --

For another (incomplete) MS., see Bikāner Cat., p. 399.

The work must have been composed prior to the middle of the 14th century, as it is quoted in the *Kālamādhava* (ed., p. 83).

[Mack. Coll.]

Digitized by Microsoft®

1656.

2490. Foll. 203; size 11 in. by 4½ in.; excellent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Mādhavīya-Kālanirṇaya, also called *Kālamādhava* or *Kālamādhavīya*, another work, in five chapters (*prakaraṇa*), on the same subject, by *Mādhavācārya* (? *Sāyaṇa*).

The work was written (probably about 1360 A.D.) after the completion of the author's commentary on the *Parāśarasmṛiti* (and his *Vyavahāramādhava*), to which it forms a kind of supplement. It has been edited, in the Bibliotheca Indica, by Paṇḍit Candrakānta Tarkālankāra (1885–88). See also Weber, Cat. Berl., no. 1166-67; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 642.

The MS. is dated; संवत् १६७९ वर्षे आषाढवदि ११ बुधवासरे लिखितम् ।

[GAIKAWAR.]

1657.

2056. Foll. 186; size 11½ in. by 5 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 9 or 10 lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1658.

1097. Foll. 113; size 12½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing, of 1790 A.D.; 10 lines in a page.

Mādhavīya-Kālanirṇaya.

[H. T. COLEBROOKE.]

1659.

116b. Foll. 32; size 10 in. by 3¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, about A.D. 1750 (foll. 1–6 by a different hand from the rest); 7–11 lines in a page.

Kālanirṇayadīpikā, a summary, in 300 couplets, of the subjects treated in the preceding work, by *Rāmacandrācārya* (son of *Kṛishṇācārya*, and grandson of *Anantācārya*), pupil of *Gopāla*.

According to Prof. Bhandarkar, Report for 1883-84, pp. 58–60, *Rāmacandra*, who was also the author of the *Prakriyākaumudī* (see nos. 613 seq.), lived in the 15th century (c. 1450).

It begins:

कालचक्रप्रयोक्तारं नत्वा श्रीविट्ठलं गुरून् ।
धर्मज्ञानार्थमातन्मः कालनिर्णयदीपिकां ॥ १ ॥
यद्यप्यर्थवशात्प्राप्तं स्पष्टतायै क्वचित् क्वचित् ।
प्रपंच्यते स्वशब्देन मूलग्रंथानुसारतः ॥ २ ॥
मासाः सावनसौरचांद्रभभुवोह्नां त्रिंशता संक्रमाद्
आसंक्रांतिसितादिपक्षयुगतः सर्वर्क्षयुक्त्या क्रमात् ।
नाडीषष्टिमितार्कराश्यनुगतत्रिंशांशभाक्तिथ्यव-
च्छिन्नो भावधिरेवमेव दिवसः प्रोक्तश्चतुर्धा बुधैः ॥ ३ ॥

It ends:

दुर्बोधग्रंथसिद्धांत[ध्वांत]संघातभंजिका ।
सुश्लक्ष्णा ऽकारि रामार्यैः कालनिर्णयदीपिका ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीगोपालगुरुपूज्यपादशिष्यश्रीरामचंद्राचार्यकृता कालनिर्णयदीपिका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1660.

2513. Foll. 157; size 10½ in. by 4¾ in.; well written, in the Devanāgarī character; mostly ten lines in a page.

Kālanirṇayadīpikā, with a commentary (*vivaraṇa*), by *Rāmacandra's* son *Nṛisiṃha* (A).

The commentary begins:

श्रीविठ्ठलं श्रुतिशिरःप्रथितप्रभावं
भावार्द्रमानससरोवरराजहंसं ।
श्रीरामचन्द्रगुरुमेकमनेकशास्त्र-
पारीणकोविदधुरीणमहं नमामि ॥ १ ॥

येन व्याकरणार्णवैकतरणिः सा प्रक्रियाकौमुदी
वेदान्तानुमता च वैष्णवमहासिद्धान्तसद्दीपिका ।
कालज्ञानविधौ व्यधायि विबुधानन्दप्रबन्धत्रयं
कृष्णाचार्यसुतः स नः सुखयतु श्रीरामचन्द्रो गुरुः ॥२॥

Digitized by Microsoft ®

श्रीरामचन्द्रकृतिना निधिना कलानां
आनीतमेतमधुना वसुधासुतायाः (? ° सुधायाः) ।
श्रीकालनिर्णयकृदुक्तिसुधाब्धिसारम्
आपीय कर्णपुटकैः कलयन्तु कालं ॥ ३ ॥

तत्सूनुना समयनिर्णयदीपिकायां ।
गाम्भीर्यगर्भपदपद्यगुणान्वितायां ।
निर्णीयते विवरणं कणशः प्रवीणैर्
आचूलमूलमवलोक्य विवेचनीयं ॥ ४ ॥

It ends:

इति विवरणमेतद्दीपिकाया मया यत्
कृतमनुसृतवाक्यं न्यायविन्यासगर्भं ।
स्वमतिसदृशतत्तद्दर्शितानेकभावं
सुजनजनमनस्तद्वीक्ष्य वैलक्ष्यमेतु ॥ १ ॥

श्रीरामस्वामिनामा रघुपति(*)रकरोन्मन्त्रशास्त्रे ऽभिषेकं
यस्याचार्याभिधां च स्वयमदित ततो ज्ञातसर्वागमार्थः ।
यश्चक्रे पञ्चरात्रागमहृदयमयं वल्लभानां त्रयं सो
ऽनन्ताचार्यः कुलेशः शमयतु दुरितं मे विमुक्तार्यसूनुः॥२॥

तत्सूनुः श्रीशसेवाचरणविबुधगणानन्दि यो न्याययुक्तं
भाष्यं सारं श्रुतीनामकृत नृपसभे वादिवृन्दं विजित्य ।
गोपालाचार्यमुख्यान् सुतरतिरभवद्यस्य सो ऽस्मान्नृसिंहा-
चार्यो ऽव्यात् कल्पवर्त्ति† प्रभवति सततं यस्य गोत्रं
[पवित्रं ॥ ३ ॥

तत्पुत्रः पात्रभूतो निगमनयसुखाष्टदशानां गिरां यो
व्याकृत्यां सूत्रवृत्तिं सदसि नरपतेः संदधौ रामनाम्नः ।
यस्याभूतां सुतौ द्वौ द्विजकुलतिलकौ श्रीनृसिंहार्यरामा-
चार्याख्यौ सो ऽवतान्नो निजजनसुखकृत् कृष्ण आ-
[चार्यवर्यः ॥ ४ ॥

तत्पुण्यानां फलं यः सुतमयमभवद् भ्रातृभक्तिप्रसक्तो
गोपालाचार्यदीक्षाक्षपितकलिमलोऽनेकविद्याविदग्धः।
प्रख्याताः सर्वविद्वत्सदसि बहुविधा यस्य ते ते प्रबन्धाः
सो ऽन्तर्वाणिप्रणम्यो मम मनसि सदा वर्ततां राम-
[चन्द्रः ॥ ५ ॥

तज्ज्येष्ठभ्रातृपुत्रः परिकलितकलः श्रीगुरो रामचन्द्रात्
काव्यानां येन टीका व्यरचि स करुणाम्भोनिधिर्दी-
[नसिन्धुः ।
श्रीकृष्णाचार्यसंज्ञो गुरुरयमवतान्मां कृपां प्राप्य यस्य
श्रीरामाचार्यसूनुर्विवरणमकरोद्दीपिकाया नृसिंहः॥६॥

* नरपति ° D. † कल्पवृत्तिं A.

इति श्रीमत्सर्वशास्त्रज्ञसकलसदागमाचार्यपरमहंसपरिव्राजकश्रीगोपालगुरुपूज्यपादशिष्यश्रीरामचंद्राचार्यसुतश्रीनृसिंहाचार्यविरचितं कालनिर्णयदीपिकाविवरणं समाप्तं ॥

[GAIKAWAR.]

1661.

1323. Foll. 82; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, by two hands, in 1805 A.D.; eleven lines in a page.

Nṛisiṃha's Kālanirṇayadīpikā-vivaraṇa (B).

[H. T. COLEBROOKE.]

1662.

2644. Foll. 145; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, ten lines in a page.

The same work (C).

Dated: संवत् १६०४ वर्षे माघवदि ११ रवौ लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

1663.

181a. Foll. 134; size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, A.D. 1678; foll. 105–131 by a different hand from the rest; ten lines in a page.

Kālanirṇayadīpikā, with *Nṛisiṃha's* commentary (D).

For other MSS. of these works see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 75; VII., 53 (without the final verses 2–6).

[H. T. COLEBROOKE.]

1664–1666.

885, 886, 887. Foll. 1–179, 180–380, 381–558, the first 36 of which were apparently lost, and replaced by 35 leaves in a more modern handwriting, as was also the last leaf (including the date); size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; on

Digitized by Microsoft®

the whole fairly written, in Devanāgarī, by different hands, about the middle of the last century; 7–10 lines in a page.

Rāmaprakāśa, a commentary on *Rāmacandra's Kālanirṇayadīpikā*, composed by (order of) *Kripārāma(nripati)*.

The real author probably was *Rāghavendra*, son of *Kāśīnātha;* see his digest of matters relating to *ācāra* (nos. 1600–1602), bearing the same title as the present commentary.

It begins: श्रीसांबमवलंबे ॥

यतः सर्वं विश्वं भजति जनिसत्त्राल[य]मिदं
य आत्मा सर्वेषां स्थिरचरजडानामपि विभुः ।
तमेतं भास्वंतं विधिहरिमहेशानवपुषं
नमस्यामः कामं परमकमनीयं सुकृतिनां ॥ १ ॥
अज्ञानध्वांतहर्तारं कर्तारं सर्वसंपदां ।
आनंदामृतदातारं सवितारं भजामहे ॥ २ ॥
लोकाभिरामं श्रीरामं भक्तानां कामदं परं ।
नीलोत्पलदलश्यामं सरामं तं भजामहे ॥ ३ ॥

धर्मज्ञानार्थमित्यनेन धर्मजिज्ञासुरत्राधिकारीति निर्धारितं कालनिर्णयविधानेनैव कालनिर्णयार्थस्या ऽस्याश्च प्रकाश्य प्रकाशभावलक्षणः संबंधो ऽबोधि । दीपिकेत्यनेन स्पष्टार्थता सूचितेति भाव इति ०

इति गौरक्षत्रकुलोद्भव(l. गौड०)० नृपतिश्रीकृपारामविरचिते विधेयाविधेयविचारमहातरंगितकालतत्त्वार्णवसंचारोपायसेतुतरणिभूते रामप्रकाशनामग्रंथे संवत्सरांतकालस्वरूपनिर्णयः fol. 90*b*; इति ० घटिकामुहूर्तादिविभागादिकसामान्यतिथ्यंतनिर्णयप्रकरणं fol. 133*b*; इति० व्रतादिविषये तिथ्यादिकालनिर्णयः fol. 511*b*.

It ends: अत्र वर्ज्यान्याह परिशिष्टे ।

शाकमांसं मसूरं च चणकान्कोरदूषकान् ।
मांसं मधु परान्नं च वर्जयेदौपवस्तके इति ॥

इति गौडक्षत्रकुलोद्भवमाणिक्यचंद्रान्वयमहामतिकपरमज्ञानविराजमानमानोन्नतकीर्तिप्रतापोर्जितनृपतिश्रीकृपारामविरचिते इष्टकालनिर्णयसेतुभूते रामप्रकाशनामग्रंथ समाप्तिमफाणीत् ॥ संवत् १८६२ ॥

[H. T. Colebrooke.]

1667, 1668.

2104, 2105. Foll. 493; size 9¾ in. by 4½ in.; written, in Devanāgarī, by different hands, in the earlier part of the last century; 8–17 lines in a page.

Kālatattvavivecana, another treatise on the times and seasons suitable for the performance of religious and civil obligations, compiled by *Bhaṭṭa Raghunātha* (*samrāṭ-sthapati*), son of *Bhaṭṭa Mādhava*, grandson of *Bhaṭṭa Rāmeśvara* and nephew of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa* (and *Śrīdhara*), in the year Saṃvat 1677 (A.D. 1620).

It begins:

पितरं माधवमंबां ललितां नारायणं पितृव्यं च ।
सहजमथ विश्वनाथं गणपतिमीशां च शारदां नत्वा॥१॥
रामं च सीतयोपेतं रघुनाथेन रच्यते ।
सम्राट्स्थपतिना सम्यक् कालतत्त्वविवेचनं ॥ २ ॥
तत्रादौ बहुवाच्यत्वान्निथितत्त्वं विविच्यते ।
पश्चान्मासाधिमासादि यथामति विवेक्ष्यते ॥ ३ ॥

तत्र तिथिर्नामामासंज्ञकसर्वानुस्यूतनित्यकलाव्यतिरिक्तानां प्रतिपद् ०

It ends:

अज्ञस्य शोकमग्नस्य कृत्ये ऽस्मिन्नतिदुःशके ।
यत्पारगमनं तत्र हेतुर्गुरुकृपैव मे ॥ १ ॥
सप्त[सप्त suppl. B.]रसभूमिमिते ऽब्दे
कार्त्तिकासितमुनौ रविवारे ।
ग्रंथपूर्तिसुकृतिं रघुनाथो
राघवस्य परमर्पयति स्म ॥ २ ॥
चतुःसमुद्रीपरिखा धरित्री
शिष्यप्रशिष्यैर्गृहिभिक्षुवर्यैः ।
यस्याचिता ब्रह्महरीशकल्पैः
स्वसूनुभिर्यश्च तुरीयरूपः ॥ ३ ॥
नारायणश्रीधरमाधवाख्यै
रामेश्वरः सो ऽजनि गाधिवंशे ।
तस्यांतसूनो रघुमाधवस्य
षड्दर्शनीसागरपारगस्य ॥ ४ ॥
वर्णाश्रमाचारसमूलसंवित्
तत्पूर्वकानुष्ठितिविश्रुतस्य ।
मध्यः सुतो ऽजायत विश्वनाथ-
प्रभाकराभ्यां जनुषा गुणैश्च ॥ ५ ॥

Digitized by Microsoft ®

सम्राट्स्थपतिर्यज्ञीयो रघुनाथ इति श्रुतः ।
तेनेदं निर्मितं सम्यक् कालतत्त्वविवेचनं ॥ ६ ॥
तत्संतो द्रष्टुमर्हंति सदसद्व्यक्तिहेतवः ।
मीमांसाधर्मशास्त्रेषु सम्यक्कृतपरिश्रमाः ॥ ७ ॥ ॰ ११ ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणाभिज्ञश्रीभट्टमाधवविद्वद्वर्यात्मजस-म्राट्स्थपतिभट्टरघुनाथकृतं कालतत्त्वविवेचनं संपूर्णं ॥

[GAIKAWAR.]

1669.

1840. Foll. 392; size 13⅓ in. by 6 in.; fair, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Kālatattvavivecana.

[DR. JOHN TAYLOR.]

1670.

1468. Foll. 174 (and 2 *śuddhipattras* between foll. 9 and 10); size 9 in. by 3¾ in.; indifferent Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Kālanirṇayaprakāśa, another treatise on the same subject, by *Rāmacandra* (son of *Viṭṭhala Bhaṭṭa*, and grandson of *Bālakrishṇa Bhaṭṭa*, with the family name of *Tatsat*).

It begins:

श्रीनृसिंहपदद्वंद्वं नत्वा गणपतिं गुरूं ।
रामचंद्रो ऽतिसंक्षिप्तं कुरुते कालनिर्णयं ॥

तत्र कालो द्विविधः । नित्यः खंडश्च । नित्यस्त्वीश्वररूप एव । अनादिरेष भगवान् कालो ऽनंतो ऽजरो ऽमर इति वचनात् । खंडः क्षणादिपरार्धांतः । तत्र नित्यस्य न निर्णयो ऽनुपभोगात् । खंडस्तु संवत्सरायनर्त्वृतुमासादिरूपेणानेकविधिः । तत्रादौ संवत्सरो निर्णीयते । स च द्वादशमासात्मकः काल-विशेषः । द्वादश मासाः संवत्सर इति श्रुतेः । ॰

The arrangement is similar to that adopted by *Mādhava*, who is frequently quoted by the author.

Date of MS.: शंवत् १८५६ वैशाषकृष्णपक्षे परिवा १ शांण १२०६ । ॰

For other MSS., see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 284; Bikāner Cat., p. 401.

According to Prof. Bhandarkar, Report for 1883-84, p. 50, the mother of this *Rāmacandra* was the daughter of *Raghunātha Bhaṭṭa*, the son of *Mādhava Bhaṭṭa*, and grandson of *Rāmeśvara Bhaṭṭa*. If so, the author's date would be approximately determined (latter part of 17th century) by that of his grandfather, who wrote his *Kālatattvavivecana* (nos. 1667-68) in 1620 A.D.

[H. T. COLEBROOKE.]

1671.

2044. Foll. 124; size 11 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī; 7–13 lines in a page.

Kālanirṇayasiddhānta, a summary of the rules laid down by some of the preceding writers, in 114 *ślokas*, with a commentary, composed in 1653 A.D. (by *Mahādevavid*, son of *Śrīkālajit*; from materials compiled) by *Raghurāma*, son of *Jayarāma*, and grandson of *Vaikuṇṭha* of Velāvatapura near Sihor in Kathiawar (A).

It begins:

शिवं कालतनुं नत्वा विपश्चिज्जनतुष्टये ।
कालनिर्णयसिद्धांतं वक्ष्ये ग्रंथानुसारतः ॥

The commentary begins with three *ślokas*, the first of which is:

प्रणम्यैकरदं देवं शारदां गुरुमेव च ।
कालनिर्णयसिद्धान्तं व्याकुर्वे विशदोक्तितः ॥ ॰

अथ ग्रन्थकर्ता स्वाभीष्टं प्रतिजानीते । ॰ । ग्रन्थानुसारत इति । ग्रन्था माधवाचार्यरामचन्द्राचार्यरघुनाथवाजपेयिप्रभृतिर-चिता निबन्धाः ॰

At the end the following account is given of the author:

श्रीनृसिंहपुरांतिके द्विनिगमो वेलावटाख्ये पुरे
श्रौतस्मार्तविधानसारचतुरो वैकुंठनामाभवत् ।
तत्सूनुर्जयराम आद्य उदितः श्रीरामनामापरस्
तत्पृष्ठे हरिराम इत्यभिधया ब्रह्मेशविष्णूपमाः ॥ ११५ ॥

Digitized by Microsoft®

तत्र श्रीजयरामजेन रघुरामेणात्र बुद्ध्या स्वया
ज्ञात्वानेकनिबंधकान् विलिखितं निश्चित्य यद्यत्नतः ।
तद् दृष्ट्वा गिरिनारराजमहितः श्रीकालजित् तत्सुतो
वृत्तैस्तर्कहरोन्मितैर्व्यरचयद्ग्रंथं महादेववित् ॥ ११६ ॥

स्वस्त(!) श्रीमन्नृपविक्रमान्नववियत्सप्तेंदुसंख्ये ऽब्दके
मार्गे मासि सिते दले स्मरतिथौ वारे भृगोर्वह्निभे ।
साध्ये युज्यथ तैतलाख्यकरणे श्रीमद्भुजाख्ये परे
दृष्ट्वार्थं रघुरामकॢप्तमकरोद्ग्रंथं महादेववित् ॥ ११७ ॥

शाके विक्रमभूपतेर्गगनभूसप्तेन्दुसंख्ये ऽयने
सौम्ये माधवमासि उज्ज्वलदलभानोस्तिथौ पुष्यभे ।
जीवारे युजि गंजनाग्नि करणे पश्चे भुजे पत्तने
व्याख्येयं जयरामजेन रघुणा ग्रंथस्य बुद्ध्या कृता ॥ ११८ ॥

Commentary thereon: अथ ग्रंथकर्ता स्वात्मानमुपदिशति। श्रीमत्सिंहपुरस्य लोकप्रसिद्धशीहोरपुरस्यांतिके समीपे वेलावटाख्ये पुरे लोकप्रसिद्धवेलावटपुरे* द्विनिगमी द्विवेदी वैकुंठनामा द्विजो ऽभवत् ॥ ११५ ॥

° अनेकनिबंधकान् माधवकालतत्त्वविवेकादिनिबंधान् ज्ञात्वा ° ॥ तत्सर्वं दृष्ट्वा विलोक्य श्रीगिरिनारो रैवताचलः तस्य राजा तेन महितः पूजितः श्रीकालजिद् वाडवः तस्य सुतो महादेववित् तर्कहरोन्मितैर्वृत्तैः षोडशोत्तरशतैरिमं(!) ग्रंथं व्यरचयदिति ॥ ११६ ॥

° १७०८ संख्ये ऽब्दके ° स्मरतिथौ त्रयोदश्यां भृगोर्वासरे कृत्तिकानक्षत्रे साध्ये युजि साध्ययोगे तैतलाख्यकरणे एवं पंचांगे श्रीमद्भुजाभिधे पुरे रघुरामेण कॢप्तं रचितमर्थं विलोक्य महादेववित् ग्रंथमकरोदलिखच्च ॥ ११७ ॥

अथ टीकालिखनसमयं(!) व्याख्याता रघुरुपवदति ॥ १७१० ॥ एतादृशे समये भुजे नगरे द्विवेदिजयरामजेन रघुरामेण ग्रंथस्येयं व्याख्या बुद्ध्या मनीषया कृतेति ॥ ११८ ॥

इति श्रीद्विवेद्यग्निहोत्रिजयरामसुतरघुरामविरचितो निर्णयसिद्धान्तः सटीकः समाप्तिं समगमत् ।

[GAIKAWAR.]

1672.

2045. Foll. 124; the same size and handwriting.

The same work (B). [GAIKAWAR.]

* Thus A; ° उपदिशति । श्रीमत्सिंहपुरे लोकप्रसिद्धे वेलावटपुरे ॥ B.

1673.

2521b. Foll. 23; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1705 A.D.; 13 or 14 lines in a page.

[*Hemādri-*] *Kālanirṇaya-saṃkshepa* (or *saṃgraha*), by *Bhaṭṭoji Dīkshita*, son of *Lakshmīdhara Sūri;* on the divisions of time with reference to the observance of expiatory, obsequial and domestic rites, in accordance with *Hemādri's* digest.

It begins: मासश्चतुर्धा। त्रिंशता दिनैः सावनः। सूर्यस्य संक्रमादा संक्रांतिः सौरः। पक्षद्वयेन चांद्रः। अश्विन्यादिरेवत्यंतनक्षत्रपरिवर्तनेन नाक्षत्रः। दिवसो ऽपि चतुर्धा। अहोरात्रः सावनः। सौरमासत्रिंशांशः सौरः। तिथ्यवच्छिन्नश्चांद्रः। चंद्रसंबद्धनक्षत्रावच्छिन्नो नाक्षत्रः। अब्दस्त्रिधा। उक्तं हि ब्रह्मसिद्धांते। °

It ends:

मुख्यकालमुपाश्रित्य [गौण]मप्यस्तु सायनम् ।
न मुख्यद्रव्यलाभेन गौणकालप्रतीक्षणम् ॥

विस्तारो हेमाद्रौ बोध्यः ॥

भट्टोजिद्भट्टरचितः कालनिर्णयसंग्रहः ।
गुणगृह्यैर्बुधैः सो ऽप्यमादरेण विभाव्यताम् ॥

इति श्रीपदवाक्यप्रमाणज्ञश्रीलक्ष्मीधरसूरेः सूनुना भट्टोजिद्दीक्षितेन हेमाद्रिकालनिर्णयसंक्षेपः समाप्तः ॥ संवत् १७६२ वर्षे कार्त्तिकमासे लिखितं देवभक्षिणा ज्येष्ठेन तृतीया भौमे स्तंभतीर्थवासिना राजनगरस्थेन ॥ अथ दानविधिः । तुलाग्रकोटीरथचक्रमध्ये ° a few more lines.

For another MS. of this treatise (there ascribed to *Hemādri*), see Rāj. Mitra, Notices, VIII., p. 28; for the author's *Tithinirṇayapradīpa* (or *saṃkshepa*), see no. 1677.

[GAIKAWAR.]

1674.

1597d. Foll. 14; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

Parvanirṇaya, a disquisition on the proper time for the Full and New Moon and cor-

Digitized by Microsoft ®

responding obsequial offerings, composed, in 1685 A.D., by *Gaṇapati Rāvala*, son of *Śrī Rāvala Hari*, and grandson of *Rāmadāsa*.

It begins :

श्रीशिवं सद्गुरुं नत्वा कर्कगर्गादियाज्ञिकान् ।
दर्शे च पौर्णमासे च यागकालो निरूप्यते ॥ १ ॥

वृष्णुक्तश्रुतिसूत्रभाष्यनिचयं श्रीकर्कदेवोदितान्
श्रीनंताभिधरामयाज्ञिकमतांस्तान् पर्वणो निर्णयान् ।
श्रीगंगाधरनिर्मितं हरिहरं रेणुं तथा मंडनं
श्रीकात्यायनयज्ञपार्श्वसहितं कर्मप्रदीपं तथा ॥ २ ॥

हेमाद्रिं प्रथितं च माधवमतं स्मृत्यर्थसारामृतं
[सारं]श्रीमदनस्य निर्णयमहासिंधुं तथा भास्करं ।
तत्त्वं कालविवेचनं स्मृतिगणान् श्रीकौस्तुभं ज्योतिषं
सिद्धांतस्मृतिचंद्रिकादिनिखिलग्रंथान् विचार्यादरात् ॥ [३ ॥
श्रुतिसूत्रस्मृतिभाष्यप्राचीननिबंधसागरानेतान् ।
गणपतिरावलविदुषा निर्मथ्यैषां विधीयते सारः ॥ ४ ॥

श्रौदीचद्विजगुर्जरेषु महितः श्रीरामदासो ऽभवद्
गौडाधीशमनोहरार्चितपदो यो याज्ञिकः कीर्तिमान्।
तत्पुत्रो हरिशंकरो ऽध्वरकृती श्रीरावलख्यातिभृत्
तत्सूनुर्यजुषां स्थितिर्गणपतिर्ब्रूते नयं पर्वणः ॥ ५ ॥

पर्वण्यखंडे स कथं विधेयः
खंडे ऽथवा पिंडयजिः कदा स्यात् ।
राकानुमत्योः सकलं तदेतद्
विचार्य वक्ष्ये सुगमैर्वचोभिः ॥ ६ ॥

धीरान्कुशाग्रधिषणान् धिषणप्रगल्भान्
संप्रार्थये मुहुरहं प्रहितप्रणामः ।
यत्पार्वकालिकविनिर्णयसारमेनं
सानुग्रहाः सुमनसः प्रविचारयितुं ॥ ७ ॥

दर्शपौर्णमासयागं प्रकृत्य श्रूयते । स यो हैवं विद्वान्पौर्णमासेनैव पौर्णमासीं यजत आमावास्येनामावास्यां क्षिप्र एव पाप्मानमपहत इति ॥ कात्यायनसूत्रे च । ०

Iti paurṇamāsīnirṇayaḥ, fol. 5*a*; *anvādhānapiṇḍapitṛiyajñakālanirṇayaḥ*, fol. 8*b*.

It ends :

सत्पर्वनिर्णयः पंथाः पुमर्थाध्वापि धर्मभूः ।
शिवसंप्रापको ऽकारि यज्ञेशः प्रीयतां ततः ॥ १ ॥

पर्वद्वयसमुल्लासी भाति सत्पक्षनंदनः ।
माधवाभ्युद्धृतश्चित्रः पर्वनिर्णयचंद्रमाः ॥ २ ॥

शतपथविकटेषु श्रौतमार्गेष्वटंतो
विविधविधिविकल्पध्वांतगूढेषु खिन्नाः ।
पथि गणपतिदिष्टे पर्वणो निर्णयेंदाव्
अमृतकिरणदीपे याज्ञिकाः संचरंतु ॥ ३ ॥

नेत्रांभोभिधराधरक्षितिमिते श्रीविक्रमार्के शके १७४२
मासीषे विजयातिथौ रविदिने माल्हेरदुर्गाचले ।
यागे पर्वविनिर्णयं गणपतिः श्रीरावलाख्यो मुदा
नानाग्रंथविलोकनाद्विमलधीरेनं समापूरयत् ॥ ॥ ४ ॥

इति श्रीमदग्निहोत्रचातुर्मास्यादियजनसमासादितपुरुषार्थसार्थश्रीरावलहरिसूनुगणपतिरावलकृतो ऽयं पर्वनिर्णयः संपूर्णः॥ संवत् १८०७ विक्रमसंवत्सरे माघमासे कृष्णपक्षे ५ पंचमी स्थिरवासरे समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1675.

1139b. Foll. 38 (the last but one of which is missing); size $8\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; six lines in a page.

Another MS. of the same work, apparently copied from the preceding MS.

Dated : संवत् १८४२ मीती जेष्टशुदि ६ वारसोमारके ० [H. T. COLEBROOKE.]

1676.

1843. Foll. 11; size 12 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Tithisārasaṃgraha or *Tithinirṇaya*, an abstract of the rules regarding the lunar days appropriate for religious performances.

It begins : अथ तिथिनिर्णयः ।

स्मृत्यर्थसारं हेमाद्रिमाधवनिर्णयामृतं ।
वीक्ष्य निर्णयसिंधुं च स्मृतिदर्पणमादरात् ॥
निर्णयोदन्वतः सारमुक्तोद्धारं करोम्यहं ।
[राघवो विदुषां प्रीत्यै संक्षेपात्तिथिनिर्णयं ॥ Bomb. ed., 1864.]
तत्र तिथिर्द्वेधा । ०

It ends : फाल्गुनकृष्णप्रतिपदि श्वपचं स्पृष्ट्वा स्नायादिति निर्णयसिंधुः । ततो होळाकामंभेन(!) सिंचयेत् । तद्दिने चूतकुसुमप्राशनं च कुर्यात्। इति फाल्गुनः॥ इति संक्षेपेण तिथिसारसंग्रहः समाप्तः ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

Digitized by Microsoft®

1677.

1140. Foll. 42; size 7¾ in. by 3¾ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Tithinirṇaya-pradīpa (or *saṃkshepa*), a similar work, by *Bhaṭṭojidīkshita*, son of *Lakshmīdhara Sūri*.

It begins: चैत्रशुक्लप्रतिपदि वत्सरारंभः। तत्र औदयिकी तिथिर्ग्राह्या।

> चैत्रमासि जग्रद् (? l. जगद्) ब्रह्मा ससर्ज प्रथमे ऽहनि।
> शुक्लपक्षे समग्रं तु तथा (l. तदा) सूर्योदये सति॥

इति हेमाद्रौ ब्रह्मोक्तेः॥

> दिनद्वये ऽपि तद्व्याप्तौ अव्याप्तौ वा पूर्वैव [वा]।
> वत्सरादौ वसंतादौ बलिराज्ये तथैव च।
> पूर्वविधैव कर्तव्या प्रतिपत्सर्वदा बुधैः॥

इति गोविंदार्णवे वृद्धवसिष्ठोक्तेः। °

It ends: इति होलिकानिर्णयः॥ इति ° तिथिनिर्णयप्रदीपः समाप्तिमगमत्॥

See Weber, Cat. Berl., no. 1176. To the authorities there mentioned may be added: *Anantabhaṭṭa, Kālādarśa, Tristhalīsetu, Dhanvantarinighaṇṭu, Rāmārcanacandrikā, Smṛiticandrikā.*

See also Notices, IV., p. 264.

[H. T. COLEBROOKE.]

1678.

1052b. Foll. 14; size 16¼ in. by 3¾ in. (folded to half the length); modern Bengalī handwriting; seven lines in a page.

Tithisvarūpa, or *Sarvatithisvarūpa*, a manual of feasts and fasts to be observed on the several days of the fortnight; by *Sureśvara*.

It begins:

> नत्वा गुरूणां चरणं निधाय हृदीश्वरं सर्वशुभैकहेतुं।
> बुधप्रमोदाय सुरेश्वरेण वितन्यते सर्वतिथिस्वरूपं॥

अथ तिथिव्यवस्था। तत्र सर्वकर्मणि मुहूर्तान्यूनकालव्यापिनी तिथिर्योग्या कृष्णजन्माष्टम्यादौ तु मुहूर्तन्यूनकालो ऽग्राह्यः। तादृशकालबोधकवचनात्। एवं षष्टिदण्डात्मिकायां। परनिष्क्रान्ता च योग्या। °

Fol. 2*a*: अथ प्रतिपत् °॥ अथ द्वितीया। सा च शुक्ला परयुता कृष्णा प्रतिपद्युता ग्राह्या। आषाढशुक्लद्वितीयायां रथयात्रा पुष्याभावे ऽपि कार्या। तद्योगे फलातिशयः। तेन पुष्यादरेण न पूर्वेद्युः °

It ends: चातुर्मास्यव्रतस्योदीच्यकृत्पूजादक्षिणादिकं हरेरुत्थानात्परं द्वादश्यामेव दिवा कार्यं द्वादश्योत्तरोत्थाने तु बोधोत्तरं दिवा कार्त्तिक्यामेव तुलासंक्रान्त्यामारम्भपक्षे वृश्चिकसंक्रमणात्परं दिवा करणीयं शयने सत्युत्थानोत्तरपूर्ववद् द्वादश्यां कार्त्तिक्यां वेति॥ इति तिथिस्वरूपं समाप्तं॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1679.

84d. Foll. 24; size 10¾ in. by 4¾ in.; indifferent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Sārasaṃgraha, an anonymous treatise on auspicious and unauspicious days for the performance of religious rites.

It begins:

> मूर्तित्वे परिकल्पितः शशभृतो वर्त्मा पुनर्जन्मनाम्
> आत्मेत्यात्मविदां क्रतुश्च यजतां भर्तामरज्योतिषां।
> लोकानां प्रलयो भवस्थितिविभुश्चानेकधा यः श्रुतौ
> वाचन्तः (वाचं वः) स ददात्वनेककिरणस्त्रैलोक्यदीपो [रविः॥ १॥
> काष्ठानिमेषैर्नवभिर्द्विकघ्नैस्
> त्रिंशत्कलास्ता दशपंचयुक्ताः।
> कलात्रयीशाद्विमितो मुहूर्तस्
> त्रिंशन्मुहूर्तं द्युनिशं वदंति॥ °

The treatise consists of 881 verses, ending thus: ° [८]७६॥ इति शिवरात्रिचतुर्दशीनिर्णयः। °

> पृथिव्यां यानि पापानि ब्रह्महत्यादिकानि च।
> अन्नमाश्रित्य तिष्ठंति तस्मादन्नं त्यजेन्नरः॥ [८]८०॥
>
> अनुराधा यतिपूज्या विष्णुः पूज्यो गृही सदा।
> रेवती वानप्रस्थेन पूज्या च हरिवासरे॥ [८]८१॥

इति सारसंग्रहः॥ संवत् १७७४ चैत्रवदि ११ सोमे पंप्रामाणिकेश्वरलिखितं °॥

For a MS. copied from the present one, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 668.

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

1680.

799. Foll. 142; size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of A.D. 1604; nine lines in a page.

Samayāloka, a manual of rules regarding the times and seasons for religious observances, compiled—under the patronage of *Durgāvatī*, queen of King *Dalapati*, and mother of *Vīra Sāhi*—by *Padmanābha Miśra Bhaṭṭācārya*, son of *Balabhadra Miśra* and *Vijaya Śrī*.

The work apparently forms the first of seven sections of a general digest of Law, entitled (*Durgāvatī-*) *Prakāśa*.

It begins:

वामांशीभूय रागातिशयवशतया निर्भरं संगतायाः
प्रारंभे तांडवस्य त्रिपुरविजयिनः प्राप्तनृत्योद्यमायाः ।
सद्यःस्विद्यत्कपोलं चलदलकलसद्भालमामुक्तकेश-
प्रोद्वेल्लन्मल्लिमालं क्षपयतु दुरितासंगमंगं भवान्याः॥१॥०

यस्याः पुरः स्फुरति नर्म नृणां दिशंती
सा नर्मदेति तटिनी जगति प्रसिद्धा ।
या दृष्टितो ऽपि जनतामवधूय पापं
भूयः पदे नयति तत्तुहिनांशुमौलेः ॥ १७ ॥ ० १८ ॥

तस्यामविष्णुपृथिवीपतिवाधशास्त्र-
प्रामाण्यतः सकलदेवगणानुमत्या ।
संग्रामसाहिमिषतो द्विषतो निहन्ता
भागो हरेर्धरणिनाथतयाविरास ॥ १९ ॥ ० २५ ॥

तस्माद्बभूव निखिलक्षितिचक्रशक्रो
ऽलर्काधिको वृषदिवाकरतिग्मतेजाः ।
राजा भुजार्जितजयो ऽर्जितराज्यलक्ष्मीर्
मानोन्नतो दलपतिर्दलितारिवर्गः ॥ २६ ॥ ० ३१ ॥

तस्यात्मजो विजयते ऽयमसीमभूमी-
नाथः पृथातनयसाध्यशःकृतार्थः ।
आजानुबाहुरजनीकरकांतवक्त्रः
श्रीवीरसाहिनृपतिर्दिननाथतेजाः ॥ ३२ ॥ ० ३७ ॥

अस्रा श्रीवीरसाहेर्दलपतिनृपतिप्रेयसी कल्पवल्लिः
क्षोण्यामन्या वदान्यावधिरमलगुणा भाति दुर्गावतीह ।
या कन्या शालिवाहक्षितिरमणमणेर्या च मुख्या स्नुषासु
श्रीमत्संग्रामसाहेरपि च कविजनानन्दभूः पार्वतीव ॥
[३८ ॥ ० ४५ ॥

संग्रामविजयं वीक्ष्य यस्या दलपतिस्त्रियाः ।
मन्यंते मनुजास्तथ्यं दुर्गायाः समरे जयं ॥ ४६ ॥

तस्या निदेशेन विशेषभाजा श्रीपद्मनाभो बलभद्रसूनुः ।
निबंद्धृनिःपूर्वविवेचितेषु करोति धर्मेषु विवेचनानि ॥
दुर्गावत्या निदेशेन विजयश्रीतनूद्भवः । [४७ ॥
लिखितानि निबंद्धृणां विचारयति सादरः ॥ ४८ ॥
दुर्गावत्याः प्रकाशेन दूरीकृततमस्ततौ ।
विचरंतु जना धर्ममार्गे विगतमत्सराः ॥ ४९ ॥ ० ५२ ॥
आदिमः समयस्यायं व्रतस्योक्तस्ततः परः ।
आचारस्य ततः पश्चात् व्यवहारस्य तत्परः ॥ ५३ ॥
दानस्य पंचमः प्रोक्तः शुद्धेः षष्ठः प्रकीर्तितः ।
आराधनाय जगतामधीशस्य तदुत्तरः ॥ ५४ ॥
इत्यं श्रीपद्मनाभेन भट्टाचार्येण निर्मिते ।
दुर्गावत्याः प्रकाशे ऽस्मिन् समालोकाः प्रकीर्तिताः ॥५५॥

धर्मो विवेचितो ऽस्माभिर्विचार्याचार्यनिर्मितोः ।
दुर्गावत्या लसत्कीर्त्याः कल्याणानि प्रयच्छतु ॥ ५६ ॥

तत्र धर्मे विधिः साक्षान्मान स च विधिः क्वचिदपूर्वः यथा ० तत्रादौ समयो निरूप्यते fol. 10*a*; अथ मलमासनिर्णयः 14*a*; अथ संक्रांतिनिर्णयः 24*a*; अथ ग्रहनिर्णयः 29*b*; अथ युगादिनिर्णयः 34*b*; अथ तिथयो निर्णीयन्ते 36*a*; अथ नक्तव्रतनिर्णयः 50*a*; अथायाचितनिर्णयः 52*a*; अथ दानहोमादिदैवकालनिर्णयः 53*a*; अथ प्रतिपन्निर्णयः 54*b*; अथ द्वितीयानिर्णयः 63*b*, etc.; इति चतुर्दशीनिर्णयः ॥ अथ पौर्णमासीनिर्णयः 130*a*; अथोत्सर्गनिर्णयः 137*a*; इति होलिकानिर्णयः 138*b*; इति पौर्णमासीनिर्णयः॥ अथामावास्यनिर्णयः 139*b*; अथ नक्षत्रनिर्णयः 140*b*.

Colophon: इति श्रीमन्निरवद्यगद्यहृद्य ० महाराजाधिराजदलपतिप्रेयस्याः श्रीदुर्गावत्याः प्रकाशत्रिदशसिंधुबंधुरवाग्विलासोदयदूरीकृतनिःशेषदेशप्रभवविद्यार्थिस्तोमाज्ञानपंकपरमप्रतिष्ठितसन्मिश्रश्रीबलभद्रात्मजविजयश्रीगर्भसंभवसकलशास्त्रारविंदप्रद्योतनभट्टाचार्यमिश्रश्रीपद्मनाभकृते समय[ा]लोके प्रथमः प्रचारः पूर्णः ॥ संवत् १६६१ वर्षे फाल्गुनसुदि ७ गुरुवासरे पातिसाहकेब्बरभुंजमाने तस्मिन्काले वर्तमाने पोथी लिपाइ श्रीपोजापरमानंदसुपुत्रश्रीपोजामनोहरदास ॥ लिपापितं ठा श्रीपाडेनरायणदास । तापुत्र ठा श्रीपाडे राघौदास ॥ कायस्थ श्रीगौरकरलग्रामकोशालालिखी ॥

Whilst the colophon seems to indicate that this is only the first portion of the *Samayāloka*,

Digitized by Microsoft®

the colophon of a MS., in Rāj. Mitra's Bikāner Cat., p. 450, containing the same matter, represents it as the complete work.

Besides *Smṛitis* and *Purāṇas*, the following authorities have been met with: *Anantabhaṭṭāḥ*, foll. 55*a*, 120*b*, etc.; *Nirṇayāmṛita*, 55*a*, 69*b*, etc.; *Brahmasiddhānta*, 29*b*; *Madanapārijāta*, 136*b*; *Madanaratna*, 17*b*, 39*b*, etc.; *Mādhavācāryāḥ*, 42*a*, 46*b*, 49*a*, etc.; *Ratnamālā*, 23*a*; *Laghusaṃhitā*, 61*b*; *Viśvarūpanibandha*, 61*b*; *Śivarahasya*, 33*b*; *Śuddhamiśrabheda*, 79*b*; *Śuddhāvikā*(?), 83*b*; *Smṛitisaṃgraha*, 20*b*.

The author wrote his *Vīracampū* in 1578 A.D.; see Peterson, Report, I., p. 101.

[H. T. Colebrooke.]

1681.

416b. Foll. 21; 4to.; size 11¾ in. by 9 in.; large, thick, modern Devanāgarī handwriting; sixteen lines in a page.

Samayanirṇayoddyota, a calendar of religious feasts and fasts, being the first of seven sections (*uddyota*) which make up the *Madanaratnapradīpa*, a general digest of civil and sacred law, by *Madana Siṃha Deva*, son of *Śakti Siṃha*. Incomplete. It begins:

आदायेंदुकलां शंभोर्मुखे विसधिया क्षिपन् ।
द्वितीयरदनीकुर्वन् पातु बालो गजाननः ॥ १ ॥
उन्निद्रन्यमुनानिकुंजभवने सोच्छ्वासमभ्युन्नतः
शृङ्गारं परिभावयन्सखितयानीतश्च कुंठस्थलीं ।
इत्थं भगवानिव प्रियधुराधारीकृतो राधया
गोविंदस्य जगद्विमोहनरसो वंशीरवः पातु वः ॥ २ ॥
जामातुर्न पिता पितामहकथां कन्यापि न स्वीकरो-
त्येतस्मिन्गहने कथं नु भविता कन्याप्रदानं विधिः ।
इत्थं जल्पति नारदे सकुतुकं यस्तुस्थितेर्मौनिनोर्
गौरीशंकरयोस्तयोरवतु वो व्रीडाविनम्रं शिरः ॥ ३ ॥
तरुणतिमिरहन्ता पद्मिनीप्रेमरन्ता
गगनवनविहारी भक्तसाम्राज्यकारी ।
सुरविरचितसेवः स्वर्भुजामेकदेवः
स जयति दिननाथः सिद्धसङ्गीतगाथः ॥ ४ ॥
इष्टारंभविभावनीयचरणश्चिंतामिसन्नारणस्
त्रैलोक्याभयदानचित्रविभवस्तुद्य(?घ्य)द्विपत्संभवः ।
उद्यद्विघ्नतमोविघाततरणिर्भक्तेषु चिंतामणिः
पायाद्वः सुकृतैककर्मठमतिर्देवो गणानां पतिः ॥ ५ ॥
आस्ते देशः प्रशस्तद्विजवरललिताचारचिन्तानितांता-
राध्योऽवाध्यो विपद्यक्षितिपतिनिकरैर्निर्भरैः सङ्करेऽपि ।
दिल्लीनामा निकामाहववनवमहिमोद्दण्डद्दोर्दण्डदीप्यत्-
प्रारंभध्वस्तदंभप्रतिवलयरिपद्वीरनीराजितश्रीः ॥ ६ ॥
चत्वारो यत्र वर्णाः श्रुतिनियतविधेः स्वस्ववृत्तिं[भजन्ति]
यत्राचारो विशालो यदवधिविरता वीरवार्त्ता भवंति ।
दानं यत्राभिमानं हरति सुरतरो क्षत्रियाणां वराणां
सो ऽयं रम्यप्रदेशो जगति विजयते को ऽपि दिल्लीति
[देशः ॥ ७ ॥

तत्रा Here the MS. breaks off, leaving a blank of more than two pages, and resuming at *śloka* 22.

यो वेदाखिलवेदवोधितविधानाचारपारङ्गमो
येनाद्यापि च संस्कृतेरवधिना संध्या न वंध्या कृता ।
यो देवद्विजजातकर्मचितसद्धर्मक्रियातत्परः
सोऽयं श्रीमदनो नृपो विजयते विद्यावसिष्ठद्युतिः॥ २२॥
तेनाहूय मनीषिमंडनमणिं सन्मिश्ररत्नाकरं
गोपीनाथमनुत्तमं च सुधियं श्रीविश्वनाथं तथा ।
मुग्धं पंडितमुन्नतद्युतिमतिं भट्टं च गंगाधरं
राज्ञा शक्तनसूनुना सुकृतिना ग्रंथो ऽयमारभ्यते ॥ २३ ॥
अमुष्य परिनिर्मितान्मदनरत्नदीपादुधा(? *r.* धा)
विधाय मतिमंदतातिमिरजातघातक्रियां ।
श्रुतिस्मृतिविबोधिते विहितनिंदिते कर्मणी
निरीक्ष्य नृपतेः कृतः कलयतेह पुण्याशिषः ॥ २४ ॥
उर्वी यावदहीन्द्रदंडशिखरासीनातपत्रा[⏑]ते
यावन्नत्कृतकोचकुंभमुपमापुष्टाति(? ष्णाति) हेमाचलः ।
यावद्बालमृगांकमंजुलकलामौलौ मृडानीपतेर्
उद्योतैर्मदनप्रदीपमहिमा तावत्समुज्जृंभताम् ॥ २५ ॥
उद्योताः समयाचारव्यवहारविवेचकाः ।
प्रायश्चित्तस्य दानस्य शुद्धिशान्त्योश्च सप्तमे ॥ २६ ॥
तत्रादौ राजसिंहेन सर्वधर्मो ऽयं योगतः ।
तन्यते मदनेंद्रेण समयस्य विनिर्णयः ॥ २७ ॥ ०
सुखावगमसिद्ध्यर्थमस्मिन्समयनिर्णये ।
उद्योते विहिता येऽर्थाः क्रमस्तेषां निरूप्यते ॥ २८ ॥

Digitized by Microsoft ®

तत्रादौ समये मानं तत्स्वरूपमथोदितं ।
कर्मांगत्वमथास्योक्तं ततो वत्सरनिर्णयः ॥
अयनस्य तथर्तोश्च मासस्याथ विनिर्णयः ।
निर्णयो मलमासस्य तत्र वर्ज्यादिनिर्णयः ॥
सामान्यतः सर्वतिथिनिर्णयश्च ततः कृतः ।
एकभक्तस्य भक्तस्य तथैवायाचितस्य च ॥
तथैव दानहोमादेः कालस्य च विनिर्णयः ।
तत्तत्तिथ्युपवासस्य तत्तत्तिथिविनिर्णये ॥

etc., 77 more *ślokas*; the two last of which are (fol. 7*b*):

ततः कालविशेषेषु यद्वर्ज्यं तत्प्रपंचितं ।
निरूपितं ततः सम्यग्वर्जनीयं कलौ युगे ॥
एतावंतः क्रमेणार्था यथाशास्त्रं प्रपंचिताः ।
अस्मिन्प्रथम उद्योते समयस्य विनिर्णये ॥

इति श्रीकोदण्ड(श्रीकोदण्ड in some colophons)परशुरामेत्यादिविविधविरुदावलीविराजमानमानोन्नतमहाराजाधिराजश्रीशक्तिसिंहात्मजमहाराजाधिराजश्रीमदनसिंहदेवविरचिते मदनरत्नप्रदीपे समयनिर्णयोद्योते ऽनुक्रमणिका ॥

अथ निर्णयसमयसद्भावे किं प्रमाणं किं च तस्य स्वरूपं । उच्यते । श्रुतिस्मृतिपुराणानि तत्र प्रमाणानि । तत्रापि । °

The MS. ends with the disquisition on the intercalary month (*malamāsa*), and thus contains only a small portion of the treatise.

The complete digest thus consists of the following sections (*uddyota*): 1. *Samayanirṇaya;* 2. *Ācāra;* 3. *Vyavahāra;* 4. *Prāyaścitta;* 5. *Dāna;* 6. *Śuddhi;* 7. *Śānty-uddyota.*

The *Madanaratna*(*pradīpa*) was largely used by *Nīlakaṇṭha* for his *Bhagavantabhāskara;* see West and Bühler, Digest, 3rd ed., I., p. 20.

[H. T. Colebrooke.]

1682.

416a. Foll. 20; 4tô.; size 11¾ in. by 9 in.; European paper; fairly written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page.

Samayaprakāśa, being the section on the times and seasons suitable for religious ceremonies, of a general Digest of Sacred and Civil Law, called *Kīrtiprakāśa*, by *Vishṇuśarman* (*svarāṭ samrāṭ agnicit*), minister of worship to King *Kīrtisiṃha,* son of *Kanakasiṃha,* and descendant of *Jaitrasiṃha,* of the *Gaura-vaṃśa.* The MS. contains only a small portion of this section. There are many lacunæ.

The MS. begins: अथ सर्वांगकर्मणां मुख्यांगरूपः कालो निर्णीयते ॥ तत्र केचित्प्रत्यवतिष्ठंते नित्यत्वव्यापकत्वाभ्यां प्राप्तत्वादेव कालस्य निर्णयो न संभवति। निर्णयो नाम नानाविरुद्धविधायकवाक्यानां व्यवस्थापनेन सिद्धो ऽर्थ उच्यते । °

इति कालस्य निर्णेयत्वविचारः fol. 7*b*; इत्यहोरात्रभेदाः 9*b*; इति मासस्वरूपं 10*b*; इति मासविनियोगाः 12*a*; इत्यृतवः 14*a*; इत्ययननिर्णयः 15*a*.

इति श्रीमद्गौरवंशावतंसमहारायश्रीजैत्रसिंहकुलतिलकमहारायश्रीकनकसिंहात्मजकोदंडपरशुराममानोन्नतमहारायश्रीकीर्त्तिसिंहप्रयुक्तस्वराट्संम्राडग्निचित्स्थपतिमहायाज्ञिकश्रीविष्णुशर्म्मविरचिते कीर्त्तिप्रकाशे निबंधराजे समयप्रकाशे क[ाल]स्य निर्णेयत्वमहोरात्रमासर्त्वयनसंवत्सरनिर्णयः ॥ १ ॥

अथ मासशुद्ध्यनुरोधेन प्रसंगान्मलमासो निर्णीयते fol. 16*b*.

The MS. breaks off abruptly in the middle of this chapter.

Among the authorities quoted in this fragment may be mentioned: *Maṇḍanamiśra,* fol. 7*a*; *Trikāṇḍamaṇḍana,* fol. 12*a*; *Jyotir-Gārgya,* fol. 11*a*; *Uttara-Saura,* fol. 16*a*.

[H. T. Colebrooke.]

1683.

18a. Foll. 68; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Samayapradīpa, a treatise on the proper time for the performance of *vratas,* or voluntary acts of ceremonial observance, in three chapters, by *Śrīdatta.*

It begins:

श्रेयः समादिशतु सालसपक्ष्मपाते
निद्राजिते अपि दृशौ भृशमुन्नमय्य ।
संवाह्यमानचरणांबुजजातहर्षो
लक्ष्मीमुखेक्षणपरः परमेश्वरो वः ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

निर्वंधेषु निवद्धानि वचनानि विचिन्वता ।
श्रीदत्तेन व्रतादीनां सारमाकृष्य लिख्यते ॥ २ ॥

तत्र पूर्वेदिने स्नानादिना शरीरशुद्धिं कृत्वा निरामिषमेकवारं भुक्त्वा दंतान् संशोध्य व्रतदिने प्रातः स्नात्वा सूर्योदये व्रतं गृह्णीयात् ॥ तत्र प्रयोगः । अद्य सूर्यवारेत्यादिना प्रकारेण व्रतोपयुक्तं कालविशेषं निर्दिश्य भगवन्सूर्ये भगवत्यो देवताः उपवासं नक्तमयाचितं वाहं करिष्ये इत्यभिधाय संकल्पं कुर्यात् । अनेकाहसाध्ये व्रते अद्यस्थाने अद्यादीति प्रयोगः ॥ तत्र देवलः ।

अभुक्त्वा प्रातराहारं स्नात्वाचम्य समाहितः ।
सूर्यादिदेवताभ्यश्च निवेद्य व्रतमाचरेत् ॥

प्रातर्व्रतमाचरेदिति संबंधः । प्रधानपदार्थान्वयस्याभिहितत्वात् ॥ अभुक्त्वाहारमित्यर्थात्पूर्वेदिने एकवचनानुरोधात्तु एकभक्तमायाति । ०

Ch. I., *Samayapariccheda* ends fol. 37*b*; II., *Saṃvatsarakṛityap.*, fol. 63*a*; III., *Prakīrṇakapariccheda*, ends:

गतिमिष्टां यथाकामं प्रददाति त्रिविक्रमः ।
विघ्नो न जायते तस्य यजेद्यस्तु विनायकं ॥

अपहंतु तमः सकलं सम्यक्क्रमप्रचारमपनयतु । [नूनं ॥
समयप्रदीप एष मेतितिथिमेतु (l. स्थितिमेतु) सतां गणे

इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीश्रीदत्तकृते समयप्रदीपे प्रकीर्णकपरिच्छेदस्तृतीयः समाप्तः ॥ संवत् १७७९ ० ॥

Besides *Purāṇas* and *Smṛitis*—incl. *Gauḍasmṛiti*, viz.:

उपवासे तथा श्राद्धे न खादे(?r. कुर्याद्) दंतधावनं ।
दंतानां काष्ठसंयोगो दहत्या सप्तमं कुलं ॥ fol. 7*b*;

सूर्यग्रहणतुल्या हि शुक्ला माघस्य सप्तमी ।
तस्यां स्नानं च दानं च महापातकनाशनं ॥ fol. 59*a*.

the author quotes *Hari*, fol. 64*b* [अत्र हरिर्मेषादिच्छिन्नस्यानिमित्तत्वमाह। ग्रासावच्छिन्नकालस्य गणितप्रमितत्वात्। दर्शनपदस्य तदुपलक्षकत्वात्। न च दर्शनविषयत्वमेव प्रयोजकं कर्मकाले तदभावात्। ०]; *Harihara*, fol. 67*a* [हरिहरस्तु पौर्णमास्यमावास्ययोर्युगादित्वे विकल्पमुक्तवान्। केचित्तु राजाद्यवाक्यबलात् ।]

For other MSS. of the work, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 259; Bikāner Cat., p. 452; for a different work of the same title, by *Harihara Bhaṭṭācārya* (the father of *Raghunandana*), Notices, III., p. 55. [H. T. COLEBROOKE.]

1684.

1889. Foll. 312; size 11½ in. by 5 in.; on the whole fairly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; eleven lines in a page.

Vratārka, a favourite Digest of matters connected with vows or voluntary rites of penance, compiled by *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha*, and grandson of *Bhaṭṭa Śāṅkara*.

It begins:

दिवाकरपदद्वंद्वं फलद्वंद्वप्रदायकं ।
त्रैलोक्यतमसो नाशकर्तृ तत्प्रणमाम्यहं ॥ १ ॥

यो जाग्रद्विजकरमंदराद्रिमंथैर्
निर्मथ्य प्रथिततरांधकारसिंधुं ।
लोकेभ्यो वितरति सत्प्रकाशरत्नं
तं वंदे वनजवनीविनोदबंधुं ॥ २ ॥

नामं नामं प्रणामोद्गुरुभरतचलल्लोचनालिंगनेन
भ्राम्यद्भृंगाब्जभूरिभ्रमजननपरौ जानकीवल्लभांघ्री ।
तातश्रीनीलकंठामलपदकृपया लब्धशास्त्रार्थतत्त्वः
कुर्वे श्रीशंकरोऽहं सहृदयप्रीतये सद्व्रतार्कं ॥ ३ ॥

तत्र व्रतारंभकालः ॥ हेमाद्रौ गार्ग्यः । ०

अथ व्रतधर्माः fol. 4*a*; इति ० परिभाषा 19*b*.

अथादौ प्रतिपद्व्रतानि ib.; इति संवत्सरारंभविधिः 22*a*; ० आरोग्यप्रतिपद्व्रतं 22*b*; ० तिलकव्रतं 24*a*; ० श्रीशिवपुराणे बिल्वरोहणे बिल्वरोटकव्रतं 26*a*.

अथ [द्वितीयाव्रतानि। अथ] कार्त्तिकशुक्लद्वितीयाया यमद्वितीया। ib.; इति हेमाद्रौ भविष्ये यमद्वितीयाविधिः 26*b*.

अथ तृतीयाव्रतानि 27*a*; इति मात्स्ये सौभाग्यशयनव्रतं 28*b*; ० हेमाद्रौ स्कांदे अरुंधतीव्रतं 31*b*; ० भविष्योत्तरे अक्षय्यतृतीयाव्रतं 32*b*; ० स्वर्णगौरीव्रतं 35*b*; ० हरितालिकाव्रतं 40*a*; ० बृहद्गौरीव्रतं 42*a*; ० सौभाग्यसुंदरीव्रतं 46*a*.

अथ चतुर्थीव्रतानि ib.; इति स्कांदे संकष्टचतुर्थीव्रतं 49*a*; ० दूर्वागणपतिव्रतं 50*a*; ० सिद्धिविनायकव्रतं 54*a*; ० गौरीचतुर्थीव्रतं 65*b*.

अथ पंचमीव्रतानि 65*b*; ऋषिपंचमीव्रतं 67*b*; ० नागदष्टपंचमीव्रतं 72*b*; उपांगललिताव्रतं । इति ० पंचमीव्रतानि 79*a*.

Digitized by Microsoft®

अथ षष्ठीव्रतानि ib.; इति हेमाद्रौ स्कांदे कपिलाषष्ठीव्रतं 82*b*; ० स्कंदषष्ठीव्रतं ॥ इति ० षष्ठीव्रतानि 83*b*.

अथ सप्तमीव्रतानि ib.; इति हेमाद्रौ भविष्योत्तरे मुक्ताभरणसप्तमीव्रतं 88*b*; ० रथसप्तमीव्रतं 90*b*; ० अचलासप्तमीव्रतं 92*a*; ० पुत्रसप्तमीव्रतं ॥ 92*b*.

अथाष्टमीव्रतानि ib.; इति भविष्योत्तरपुराणे कृष्णयुधिष्ठिरसंवादे बुधाष्टमीव्रतं 97*a*; ० दशाफलव्रतं 99*b*; जन्माष्टमीव्रतपद्धतिः 103*a*; ० जन्माष्टमीव्रतं 111*a*; भविष्योत्तरे ज्येष्ठाव्रतं 113*b*; महालक्ष्मीव्रतं 119*b*; अशोकाष्टमीव्रतं 124*b*.

अथ नवमीव्रतानि ib.; इति स्कंदपुराणे ० रामनवमीव्रतं 132*a*; दुर्गाभक्तितरंगिण्यां महाष्टमीमहानवम्योः पूजा 139*b*.

अथ दशमीव्रतानि ib.; इति भविष्योत्तर आशादशव्रतं 140*b*; ० दशावतारव्रतं 141*b*; इति मदनरत्ने गौपथब्राह्मणे विजयादशमीविधिः 143*a*.

अथैकादशीव्रतानि ib.; इति ० निर्जलैकादशीव्रतं 154*a*; ० शयन्येकादशीव्रतं 155*a*; ० गोपद्मव्रतं 158*a*; ० उत्थापनमहोत्सवविधिः 159*b*; ० हेमाद्रौ भीष्मपंचकं 161*b*; ० वैतरणीव्रतं 162*b*; कृष्णैकादशीव्रतं 164*a*; ० उभयैकादशीव्रतं 166*b*.

अथ द्वादशीव्रतानि ib.; इति ० हे ० भ ० श्रवणद्वादशीव्रतं 172*a*; ० भ ० वामनजयंतीव्रतं 174*b*; ० सुरूपद्वादशीव्रतं 177*a*.

अथ त्रयोदशीव्रतानि ib.; इति भ ० गोत्रिरात्रव्रतं 185*a*; ० भ ० अशोकत्रिरात्रव्रतं 187*b*; ० शनिप्रदोषव्रतं 191*b*; भ ० अनंगत्रयोदशीव्रतं 194*a*.

अथ चतुर्दशीव्रतानि ib.; इति हेमाद्रौ नृसिंहपुराणे नृसिंहचतुर्दशीव्रतं 197*a*; ० अनंतव्रतं 207*b*; इति भ ० कदलीव्रतं 210*b*; वैकुंठचतुर्दशी 211*a*; इति श्रीलिंगपुराणे उमामहेश्वरसंवादे शिवरात्रिव्रतं 222*b*; ० स्कांदे शिवरात्र्युद्यापनं 224*a*.

० स्कांदे (ज्येष्ठपूर्णिमायां) सोद्यापनं सावित्रीव्रतं 233*a*; ० नारदीये गोपद्मव्रतं 235*a*; ० वाराहे कोकिलाव्रतं 241*b*; ० नारदीये कोकिलाव्रतोद्यापनं 242*b*; ० रक्षाबंधनविधिः 243*b*; ० शिवरहस्ये उमामहेश्वरव्रतं 249*b*; ० कोजागरव्रतं 253*a*; ० स्कांदोक्तमर्धोदयव्रतं 255*a*; इति भविष्ये सोद्यापनं सोमवत्यमावास्याव्रतं ॥ इति ० अमावास्यव्रतानि ॥ 260*a*.

अथ चातुर्मास्यादिव्रतानि 260*a*; इति श्रीभविष्योत्तरपुराणे चरलक्ष्मीव्रतं 265*a*; ० स्कांदे दानाफलव्रतं 267*a*; ० भविष्योत्तरे धारणपारणव्रतं 268*b*; ० विष्णुरहस्योक्तं मासोपवासव्रतं 274*a*; ० देवीपुराणे मलमासव्रतं 278*b*; इति मासव्रतानि 279*a*.

अथ वारव्रतानि 279*a*; इति सौरधर्मोक्तं सूर्यव्रतं 281*a*; ० स्कांदे आदित्यव्रतं 282*b*; ० स्कांदे सोमवारव्रतं 285*a*; ० हेमाद्रौ पाद्मे भौमवारव्रतं 288*b*; ० पद्मपुराणोक्तं मंगलव्रतं ॥ इति ० वासरव्रतानि ॥ 289*b*.

अथ संक्रांतिव्रतानि हेमाद्रौ स्कांदे। ib.; इति धान्यसंक्रांतिव्रतं 290*b*; लवणसंक्रांतिव्रतं ib.; रूपसं०, तेजसं० 291*a*; सौभाग्यसं०, तांबूलसं०, ० मनोरथसं० 291*b*; आयुःसं० 292*b*; ० संक्रांत्युद्यापनं 293*a*; इति धृतकंबलविधा 293*a*;

अथ व्यतिपातव्रतं वाराहे। ib.; इति व्यतीपातव्रतं 297*b*; इति लक्षपूजाविधिः 299*b*; ० भविष्योत्तरे ० लक्षनमस्कारविधा 301*a*; ० वायुपुराणे लक्षवर्त्तिकथा 304*b*; ० अगस्त्यार्घविधिः 306*b*; ० सोद्यापनं अश्वत्थव्रतं 308*a*; ० पार्थिवलिंगोद्यापनं 309*b*; इति व्रतार्के तुलसीविवाहः ॥ इति श्रीमीमांसापारावारपारीणभट्टशंकरसूरिसूनुभट्टनीलकंठात्मजभट्टशंकरकृतौ व्रतार्के समाप्तिमगमत् ॥ 310*a*.

Then follows an *anukramaṇikā* in *ślokas*, beginning:

व्रतार्के विततग्रंथे सुग्रहार्थैविपश्चितं।
बहून्प्रपंचितानर्थान्दर्शयामि यथाक्रमं ॥ ०

It ends:

सनिर्णयानि यानीह कथितानि व्रतानि तु।
तेषां द्रुतामये भट्टशंकरो ऽनुक्रमं व्यधात् ॥

इति व्रतार्कस्यानुक्रमणीका नाम समाप्तव्रतार्कः ॥

The author wrote his *Kuṇḍoddyotadarśana* (or *Kuṇḍabhāskara*) in 1671 A.D. For the family tree see V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxvi. [Dr. John Taylor.]

1685, 1686.

1630, 1631. Foll. 1–215, 216–426; size $9\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1796 A.D.; nine lines in a page.

Vratārka.

Colophon: इति श्रीमीमांसकभट्टश्रीमन्नीलकंठात्मजभट्टश्रीमच्छंकरकृतौ व्रतार्के अनुक्रमणिका समाप्तमगमत् ॥

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1687, 1688.

2360, 2361. Foll. 1–224, 225–452; size 10¾ in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of the latter part of the last century; nine lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1689, 1690.

2784, 2785. Foll. 1–177, 178–343; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of last century; ten lines in a page.

The same work.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1691.

2485. Foll. 397 (253–263 of which are missing); size 11 in. by 4¾ in.; Devanāgarī character, legibly written in 1705 A.D.; ten lines in a page.

Another copy of *Bhaṭṭa Śaṅkara's Vratārka.*

For other MSS. see Weber, Cat. Berl. nos. 1178–80; Rāj. Mitra, Notices, IX., p. 303; Bikāner Cat., p. 499; Burnell, Tanjore MSS., p. 138*b*. [?]

1692, 1693.

2196, 2197. Foll. 1–344, 345–667; size 11 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, towards the end of the last century; ten lines in a page.

Vratarāja, another digest of matters relating to voluntary fasts and observances, highly esteemed in Western India, and compiled at Benares, in 1736, by *Viśvanātha* (*Daivajñaśarman*), son of *Gopāla.*

For an analysis of part of the work, see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 663, 664.

Vol. II. begins in the *ekādaśīvrata.*

[GAIKAWAR.]

1694, 1695.

2199, 2200. Foll. 1–342, 343–674; size 11 in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the end of last century; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1696, 1697.

2061, 2062. Foll. 1–344, 345–383; size 10¾ in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the end of last century; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1698.

773. Foll. 122; size 10 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century.

Another MS. of the *Vratarāja,* differing considerably in its introductory verses, and omitting the one containing the date of its composition:

भवानीतनयाद्याद्यतनयानंददायक ।
ततः सर्वे जनाद्यौद्यौ हारीन्(?यतः सर्वो जनाद्यौघो
[ऽहारीत्) ढुंढे नमो ऽस्तु ते ॥ १ ॥
जयति जयति काशी काशितज्ञानराशिः
शिवहरिहरधातृश्रीगणेशांबिकानां ।
निवसतिरियमाद्या तां भजध्वं भजध्वं
स्मरत नमत शुद्धां शुद्धये कीर्तयध्वं ॥ २ ॥
विलोक्य विविधान् ग्रंथाँल्लिख्यते सुजनाय वै ।
तन्निमित्तो मयारंभः किमज्ञातं मनीषिणः ॥ ३ ॥
चित्ता(*r.* चित्त)पावनजातीयशांडिल्यकुलमंडनः ।
गोपालात्मजदैवज्ञः संगमेश्वरसंस्थितः ॥ ४ ॥
नत्वा श्रीविघ्नराजं च गुरून् पितृपितामहान् ।
कुर्वे वै विश्वनाथो ऽहं व्रतराजं सुविस्तरं ॥ ५ ॥
अथ व्रतराजप्रारंभः । ०

The MS. is incomplete, ending with the *śukla-ekādaśī-udyāpana.*

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

1699, 1700.

2178, 2179. Foll. 1–320, 321–675; size 11 in. by 5 in.; clear Devanāgarī writing of the latter part of last century; eleven lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1701.

1818. Foll. 489, two of which (221 and 222) are missing; size 12 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī; 11 or 12 lines in a page.

Another MS. of the *Vratarāja*, beginning in the same way as the *Vratārka*.

Dated: शके १६९५ वर्षे वर्तमानविजयनामसंवत्सरे आश्विनशुद्धपंचम्यां इंदुवासरे व्रतराज समाप्तमगमत् ॥

There are, besides, three leaves containing two separate tables of contents.

[DR. JOHN TAYLOR.]

1702.

1647. Foll. 164; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, at the end of the last century; nine lines in a page.

Vratodyāpanakaumudī, a manual for the performance of *vratas* (especially the concluding rites) by *Śaṅkara*, son of *Vallūla Sūri*.

It begins:

नत्वा गणेशं संतुष्ट्यै शंकरेण वितन्यते ।
मुदा पुराणविख्यातव्रतोद्यापनकौमुदी ॥

तत्र तावत्सर्वव्रतोपयोगित्वात् किंचिन्निर्णयादिकं लिख्यते । तत्र व्रतलक्षणं । अभियुक्तव्रतप्रसिद्धिविषयः संकल्पविशेष एव व्रतं । तत्र व्रतकालमाह हेमाद्रौ गार्ग्यः । ०

It ends: इति श्रीस्कंदपुराणे ईश्वरपार्वतीसंवादे ककैटिव्रतोद्यापनं संपूर्णं ॥ इति श्रीमच्चित्तपावनकुलाब्धिसंभवद्या(?घा)रोपनामकवल्लालसूरिसूनुशंकरविरचितायां व्रतोद्यापनकौमुदी समाप्ता ॥

For another MS. of this treatise, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 132. For the same author's *Tīrthakaumudī*, ib., VII., p. 257.

[H. T. COLEBROOKE.]

1703.

838. Foll. 70; size 12¾ in. by 4½ in.; fair, modern Bengalī handwriting; seven lines in a page.

Saṃkalpakaumudī, a treatise on the mental resolve (*saṃkalpa*) to undertake some religious observance, by *Rāmakṛishṇa*. It begins:

प्रणम्य कमलाकान्तं देववन्द्यपदाम्बुजं ।
तन्यते रामकृष्णेन रम्या संकल्पकौमुदी ॥

यद्यपि संकल्पपदं नानार्थं तथापि संकल्पः कर्म मानसं इत्यमरकोषे मानसं कर्म मनःसंकल्पितत्वमाहार्यारोपविषयत्वं । यथा रुद्रयामले । न्यायेनोपार्जितं वित्तं मनसोपार्जितं तु वा ।
निवेदयेदिष्टदेवे भक्तिश्रद्धासमन्वितः ॥
निवेदयेदिति लाभार्थक-विदधातोस्तेन लाभयेदित्यर्थः । ०

It ends: इति छात्रपाठाय गुरुकल्पितं गृहं मठो न तु छात्राणां स्वत्वं आदिग्राह्यमतिथ्यादि मीमांसकैर्विग्रहस्वीकारेऽपि तस्या देवतात्वं गम्यते ॥ इति सङ्कल्पकौमुदी समाप्ता ॥

For an analysis of the treatise, see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 222.

[H. T. COLEBROOKE.]

1704, 1705.

719, 720. Foll. 1–154, 155–709; size 15¾ in. by 5 in.; excellent, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Dānasāgara, a digest of matters relating to gifts, their special virtues and modes of consecration, compiled (with the assistance of *Aniruddha*), in Śaka 1091 (A.D. 1169), by *Rājā Vallāla Sena Deva* of Bengal, son of *Vijaya Sena*, and grandson of *Hemanta Sena*.

It begins (with the numbers supplied):

ये साक्षादवनीतलामृतभुजो वर्णाश्रमज्यायसां
येषां पाणिषु निक्षिपन्ति कृतिनः पाथेयमामुष्मिकं ।
यद्वक्त्रोपगताः पुनन्ति जगतीं पुण्यास्त्रिवेदीगिरस्
तेभ्यो निर्भरभक्तिसंभ्रमनमन्मौलिर्द्विजेभ्यो नमः ॥ १ ॥

इन्द्रो विश्वैकवन्द्यः श्रुतिनियमगुरुः क्षत्रचारित्रचर्या-
मर्यादागोत्रशैलः कलिचकितसदाचारसंचारसीमा ।
सद्वृत्तस्वच्छवर्णोज्ज्वलपुरुषगुणाच्छिन्नसंतानधारा-
बन्धैर्मुक्तामरश्रीर्निरगमदवनेर्भूषणं सेनवंशः ॥ २ ॥

Digitized by Microsoft®

तत्रालंकृतसत्पथः स्थिरघनच्छायाभिरामः सतां
स्वच्छन्दप्रणयोपभोगसुलभः कल्पद्रुमो जङ्गमः ।
हेमन्तः परिपन्थिपङ्कजसरःसङ्घस्य नैसर्गिकैर्
उन्नीतः स्वगुणैरुदात्तमहिमा हेमन्तसेनो ऽजनि ॥ ३ ॥

तदनु विजयसेनः प्रादुरासीन्नरेन्द्रो
दिशि विदिशि भजन्ते यस्य वीरध्वजत्वं ।
शिखरविनिहताशा वैजयन्तीं वहन्तः
प्रणतिपरिगृहीताः प्रांशवो राजवंशाः ॥ ४ ॥

सर्वाशाः परिपूरयन्नुपचितश्रीर्दानवारां घनैर्
आसारैरभिषिक्तनिर्मलयशःसानेयभूमण्डलः ।
दैन्योत्तापभूतानुकालजलदः सर्वोत्तरः क्ष्माभृतां
श्रीवल्लालनृपस्ततो ऽजनि गुणाविर्भावगर्भेश्वरः ॥ ५ ॥

वेदार्थस्मृतिसंकथादिपुरुषश्लाघ्यो वरेन्द्रीतले
निस्तऽन्द्रोज्ज्वलवीचिलासनयनः सारस्वतं ब्रह्मणि ।
षट्कर्माभवदाढ्यशीलनिलयः प्रख्यातसत्यव्रतो
वृत्रारेरिव गीष्पतिर्नरपतेर्यस्यानिरुद्धो गुरुः ॥ ६ ॥

अधिगतसकलपुराणस्मृतिसारः श्रद्धया गुरोरस्मात् ।
कलिकल्मषावसादं दाननिबन्धं विधत्ते कामो ऽपि*॥ ७॥

दुरधिगमधर्मनिर्णयविषयाध्यवसायं संशयस्तिमितः ।
नरपतिरयमारेभे ब्राह्मणचरणारविन्दपरिचर्यां ॥ ८ ॥

शुश्रूषापरितोषितैरविरतं संभूय भूदेवतैर्
दत्तामोघवरप्रसादविषदस्वान्तस्खलंसंशयः(?) ।
श्रीवल्लालनरेश्वरो विरचयत्येतं गुरोः शिक्षया
स्वप्रज्ञावधिदानसागरमयं श्रद्धावतां श्रेयसे ॥ ९ ॥

भूयो भूयः प्रणम्य क्षितिवलयमिलन्मौलिवन्द्या द्विजेन्द्राः
श्रीमद्वल्लालसेनः स्थविर(वि)नयनिबद्धाञ्जलिर्याचते वः।
काले काले भवद्भिः स्मृतसुकृतलवैः पालनीयो ममायं
सामान्यः पुण्यभाजां भवजलधिमहासेतुबन्धो निबन्धः [॥ १० ॥

ब्राह्मं वाराहमाग्नेयं भविष्यं मात्स्यमेव च ।
वामनं वायवीयं च मार्कण्डेयं च वैष्णवं ॥ ११ ॥

शैवं स्कान्दं च पाद्मं च पुराणं कौर्ममेव च ।
पुराणानि तथा कूर्मपुराणादिपुराणयोः ॥ १२ ॥

उक्तान्युपपुराणानि व्यक्तदानविधीनि च ।
आद्यं पुराणं शाम्बं च कालिकाह्वयमेव च ॥ १३ ॥

नन्दिमादित्यसंज्ञं च नारसिंहं तथैव च ।
मार्कण्डेयकृतं तद्वद् विष्णुधर्मोत्तराह्वयं ॥ १४ ॥

शास्त्रं च विष्णुधर्माख्यं गोपथब्राह्मणश्रुतिं ।
श्रीरामायणमाख्यानं महाभारतसंहितां ॥ १५ ॥

मनुं वशिष्ठं संवर्त्तं याज्ञवल्क्यं च गौतमं ।
कात्यायनं च जावालं व्यासं दानं बृहस्पतिं ॥ १६ ॥

वृद्धं वशिष्ठं हारीतं पुलस्त्यं विष्णुमेव च ।
शातातपं यमं योगियाज्ञवल्क्यं च देवलं ॥ १७ ॥

बौधायनं चाङ्गिरसं दानव्यासं बृहस्पतिं ।
द्वौ शङ्खलिखितावापस्तम्बं शाट्यायनं तथा ॥ १८ ॥

महाव्यासं लघुव्यासं लघुहारीतमेव च ।
छन्दोगपरिशिष्टं च कात्यायनमशेषतः ॥ १९ ॥

इत्यालोच्य पुराणोपपुराणश्रुतिसंहिताः ।
समाहृतानि दानानि निबन्धस्यास्य सिद्धये ॥ २० ॥

महादानानि कीर्त्यन्ते तत्रादौ षोडश क्रमात् ।
पर्वतानां च दानानि दशैव तदनन्तरं ॥ २१ ॥

ततो गुडादिधेनूनां चत्वारिंशदनुक्रमात् ।
एकन्यूनानि दानानि बध्यन्ते ऽत्र यथाविधि ॥ २२ ॥

अलंकृतानां पञ्चाशच्चत्वारिंशद्गवामथ ।
दानान्यलंकृतगवीसमूहस्य ततस्त्रिधा ॥ २३ ॥

ततो ऽनलंकृतगवीदानानि दश पञ्च च ।
तथानलंकृतगवीसमूहस्य च सप्तधा ॥ २४ ॥

अलंकृतानां दानानि वृषाणामष्टधा तथा ।
ततो ऽनलंकृतानां तु दश दानानि पञ्च च ॥ २५ ॥

गवाह्निकप्रदानानि दशधा तदनन्तरं ।
भूमेर्दानानि कीर्त्यन्ते पञ्च पञ्चाशदेव तु ॥ २६ ॥

आसनस्य प्रदानानि षडेतत्तदनन्तरं ।
ततो वारिप्रदानानि षट्त्रिंशदिह संख्यया ॥ २७ ॥

तैजसानां च पात्राणां दश दानान्यनन्तरं ।
दानानि जलपात्राणां ततश्च नव संख्यया ॥ २८ ॥

ततो ऽन्नस्य प्रदानानि त्रिचत्वारिंशदेव तु ।
ततस्त्रीण्येव भक्ष्यस्य पञ्चधा लवणस्य च ॥ २९ ॥

ततो घृतस्य सप्तैव त्रीणि दध्नस्त्वनन्तरं ।
क्षीरस्य च ततस्त्रीणि पञ्च चैक्षववस्तुनः ॥ ३० ॥

पानकस्याथ चत्वारि फलानां नवधा ततः ।
ततश्चत्वारि मधुनो ऽभ्यङ्गस्य षडनन्तरं ॥ ३१ ॥

त्रयोदशाथ गन्धस्य ततो धूपस्य पञ्चधा ।
अनुलेपनदानानि चत्वारि तदनन्तरं ॥ ३२ ॥

---

* ? l. विधत्ते ऽपि, or निबन्द्धुकामो ऽपि. The MS. reads विधत्ते (marg. विनुत्ते) कामोमो ऽपि ॥

Digitized by Microsoft ®

अष्टौ (नव corr.)पुष्पस्य वस्त्राणां षड्युक्तविंशतिस्ततः।
त्रीणि यज्ञोपवीतस्य दानानि तदनन्तरं ॥ ३३ ॥
सुवर्णस्याथ दानानि सप्तत्रिंशदनुक्रमात् ।
रजतस्य च दानानि चत्वारि तदनन्तरं ॥ ३४ ॥
सामान्यदेवताभ्यस्तु चतुर्विंशं यथाक्रमात् ।
अलंकारस्य चत्वारि वर्णस्य नवधा ततः ॥ ३५ ॥
गृहाणां चैव दानानि ततः सप्तदशैव तु ।
नव प्रतिश्रयस्याथ शय्यायास्तु ततो नव ॥ ३६ ॥
इन्धनस्याथ चत्वारि दीपस्यैकोनविंशतिः ।
दानानि च पुराणानामेकोनविंशतिस्ततः ॥ ३७ ॥
नानाविधानां विद्यानां चतुर्विंशतिरेव च ।
त्रिंशद्दानानि कन्यानां प्रेष्याणां तु ततो दश ॥ ३८ ॥
शस्यानामथ दानानि पञ्चविंशतिरेव च ।
तिलस्य दश दानानि तथारामस्य पञ्चधा ॥ ३९ ॥
कीर्त्यन्ते षोडशैवात्र वृक्षस्य तदनन्तरं ।
संभारस्याथ चत्वारि पशूनामष्टधा ततः ॥ ४० ॥
कृष्णाजिनस्य सप्ताथ छत्रस्य दश पञ्च च ।
कीर्त्यन्ते पञ्चदशधा ततो दानान्युपानहः ॥ ४१ ॥
तथा द्वादश यानानां चत्वारि करिणामथ ।
द्वादशाश्वस्य दानानि चत्वारि महिषस्य च ॥ ४२ ॥
अष्ट चारोग्यदानानि कीर्त्यन्ते तदनन्तरं ।
अभयस्य च दानानि त्रयस्त्रिंशत्ततः क्रमात् ॥ ४३ ॥
सूर्यादिवारविहितान्येकादशमतः परं ।
मासोपलक्षितेष्वत्र दिनेषु नियतेष्वथ ॥ ४४ ॥
सप्ततिः परिकीर्त्यन्ते दानानि तदनन्तरं ।
मासेष्वनियतेष्वत्र नियतासु तिथिष्वथ ॥ ४५ ॥
क्रमाद्दानानि कीर्त्यन्ते नानारूपाणि विंशतिः ।
मासतिथ्योर्नियतयोस्त्रिपञ्चाशदनन्तरं ॥ ४६ ॥
चतुर्दश च नक्षत्रनियतासु तिथिष्वथ ।
ततो नक्षत्रविहितान्यष्टौ पञ्चाशदेव तु ॥ ४७ ॥
मासव्यापीनि दानानि षडेव तदनन्तरं ।
रविसंक्रमणेष्वेवमेकोनविंशदेव तु ॥ ४८ ॥
धातूपदिष्टानि ततो दानानि दश पञ्च च ।
वत्सरादिप्रदानानि सप्तैव तदनन्तरं ॥ ४९ ॥
विप्रकीर्णानि दानानि त्रिपञ्चाशदनन्तरं ।
सामान्यदेवताभ्यस्तु चतुर्विंशतिधा ततः ॥ ५० ॥

एको(*r.* एक)न्यूनानि सूर्याय चत्वारिंशदनन्तरं ।
महेश्वराय दानानि ततः सप्तदशैव तु ॥ ५१ ॥
विष्णवे चैव दानानि चतुर्विंशशतं ततः ।
विच्छिद्य पञ्चसप्तत्या वर्त्तिरेका पृथक्कृतैः ॥ ५२ ॥
नानामुनिप्रवचनामृतनिर्यासराशिभिः ।
पञ्चसप्ततिसंयुक्तत्रयोदशशतं मितैः ।
दानैर्निरूप्य यत्नेन नानागमसमाकृतः ॥ ५३ ॥
विद्वत्सभाकमलिनीराजहंसेन भूभुजा ।
श्रीमद्वल्लालसेनेन कृतो ऽयं दानसागरः ॥ ५४ ॥
जलाशयानां दानानि तथा च सुरवेश्मनां ।
नोक्तानि सम्यगुक्तानि प्रतिष्ठासागरे यतः ॥ ५५ ॥
श्रुतान्यादिपुराणे तु दानान्यब्दविभागतः ।
आचारसागरोक्तत्वान्न कीर्त्यन्ते ऽत्र कृत्स्नशः ॥ ५६ ॥
भागवतं च पुराणं ब्रह्माण्डं चैव नारदीयं च ।
दानविधिशून्यमेतत्त्रयमिह न निबन्धमवधार्य ॥ ५७ ॥
बृहदपि लिङ्गपुराणं मत्स्यपुराणोदितैर्महादानैः ।
अवधार्य लब्धसारं (?)दाननिबन्धेतरनिबन्धं ॥ ५८ ॥
सप्तम्यवधिपुराणं भविष्यमपि संगृहीतमतियत्नात् ।
त्यक्ताष्टमीनवम्योः कल्पौ पाषण्डिभिर्ग्रस्तौ ॥ ५९ ॥
लोके प्रसिद्धमेतद्विष्णुरहस्यं च शिवरहस्यं च ।
द्वयमिह न परिगृहीतं संग्रहरूपत्वमवधार्य ॥ ६० ॥
भविष्योत्तरमाचारप्रसिद्धमविरोधि च ।
प्रामाण्यं ज्ञापकादृष्टैर्ग्रन्थादस्मात्पृथक्कृतं ॥ ६१ ॥
प्रचरद्रूपतः स्कन्दपुराणैकांशतो ऽधिकं ।
यत्खण्डत्रितयं पौण्ड्रेवावन्तिकथाश्रयं ॥ ६२ ॥
तार्क्ष्यं पुराणमपरं ब्राह्ममाग्नेयमेव च ।*
त्रयोविंशतिसाहस्रं पुराणमपि वैष्णवं ॥ ६३ ॥
षट्साहस्रमितं लिङ्गं पुराणमपरं तथा ।
दीक्षाप्रतिष्ठापाषण्डमुक्तिरत्नपरीक्षणैः ॥ ६४ ॥
मृषा वंशानुचरितैः कोषव्याकरणादिभिः ।
असंगतकथाबन्धपरस्परविरोधतः ॥ ६५ ॥
तन्मीनकेतनादीनां भण्डपाषण्डलिङ्गिनां ।
लोकवञ्चनमालोक्य सर्वमेवावधीरितं ॥ ६६ ॥
तत्तत्पुराणोपपुराणसंख्याबहिष्कृतं कल्मषकर्मयोगात् ।
पाषण्डशास्त्रानुमतं निरूप्य देवीपुराणं न निबद्धमत्र॥६७॥

* Colebrooke notes in the margin: 'Interpolation. See quotation in *Vardhamāna's Tattvāmṛita.*'

Digitized by Microsoft ®

ये दानधर्मविधिसंस्तुतये पुराणपुण्या-
गमस्मृतिगिरां बहवो विवर्त्ताः ।
ते ग्रन्थविस्तरभयादविचिन्त्य केचि-
दस्माभिरत्र कथित[ा]: कलयन्तु सन्तः ॥ ६८ ॥

एवं निरूप्य यत्नेन प्रारब्धे दानसागरे ।
आदौ ब्राह्मणमाहात्म्यं ततो दानगुणस्तुतिः ॥ ६९ ॥

पात्रप्रशंसा पात्राणामपवादस्ततः परं ।
दानस्वरूपं कर्त्ता च श्रद्धादानविधिं प्रति ॥ ७० ॥

दानस्य कालदेशाश्च देयस्य च निरूपणं ।
अपवादश्च दानानामसंधाननिरूपणं ॥ ७१ ॥

ततो दानस्य च विधिः प्रतिग्रहविधिस्ततः ।
सर्वतः परिभाषा चेत्यर्थाः पञ्चदश क्रमात् ।
निरूप्य मुखबन्धार्थं वक्ष्यन्ते ऽत्र महीक्षिता ॥ ७२ ॥

अथ ब्राह्मणप्रशंसा । ०

The *purāṇadāna* is dealt with at fol. 191*b* ff., where the eighteen Purāṇas are enumerated, their extent stated and the merits attaching to gifts of copies of them set forth, in accordance with a passage from the *Matsyapurāṇa*.

The colophon runs thus: इति महाराजाधिराजनिःशङ्कसङ्करश्रीमद्बल्लालसेनविरचिते श्रीदानसागरे वसुदेवसंप्रदानकदानावर्त्तः ॥

धर्मस्याभ्युदयाय नास्तिकपदोच्छेदाय जातः कलौ
श्रीकान्तो ऽपि सरस्वतीपरिवृढः प्रत्यक्षनारायणः ।
पादाम्भोजनिषण्णविश्ववसुधासाम्राज्यलक्ष्मीयुतः
श्रीवल्लालनरेश्वरो विजयते सद्वृत्तचिन्तामणिः ॥

ब्रह्मपुराण वराहपुराण अग्निपुराण भविष्यपुराण मत्स्यपुराण वामनपुराण वायुपुराण मार्कण्डेयपुराण विष्णुपुराण शिवपुराण स्कन्दपुराण पद्मपुराण कूर्मपुराण शाम्बपुराण कालीपुराण देवीपुराण नन्दिपुराण आदित्यपुराण नरसिंहपुराण लिङ्गपुराण महाभारत श्रीभागवत श्रीरामायण विष्णुधर्मोत्तर छन्दोगपरिशिष्ट लघुहारीत बौधायन शाट्यायन मनु याज्ञवल्क्य देवल पैठीनसि कात्यायन शातातप दानव्यास दक्ष देवल वशिष्ठ बृहस्पति यम हारीत पुलस्त्य जाबाल आङ्गिरस आपस्तम्ब महाव्यास लघुव्यासाः ॥ एतेषां ग्रन्थानां मतमालोच्य श्रीवल्लालसेनदेवेन दानसागरः कृतः ॥ इति दानसागरः समाप्तः ॥

Then follow five leaves containing a table of contents up to fol. 292*b*.

On the second page of the fifth leaf the authorities are repeated with numbers after them, the *Devīpurāṇa* and *Śrī-Bhāgavata* being omitted. Then follows:

अथ वङ्गदेशीयराज्ञामनुक्रमेण नामानि । तत्र प्रथमं हेमन्तसेनः १ ततः विजयसेनः ततो वल्लालसेनः तेन दानसागरः कृत इति ॥ अस्य गुरुः अनिरुद्धः ॥ अत्र सम्वत्सरादिसमयविशेषपरिचयाय दानसागरनिर्माणवर्षस्यैव सम्वत्सरत्वप्रतिपादनाय लिख्यते । निखिलभूपचक्रतिलकश्रीमद्बल्लालसेनदेवेन पूर्वे शशिनवदशमित १०९१ शकवर्षे दानसागरो रचितः ॥

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 151 (where the date is made to be Śaka 1019); for a different work of the same title (by *Mahārāja Kāmadeva*), ib., VI., p. 239. [H. T. COLEBROOKE.]

1706, 1707.

260, 261. Foll. 253 and 289 (the latter numbered 254–498, 490–532); size 9¾ in. by 5½ in.; written, in Devanāgarī, by several hands, in the last century; 12–18 lines in a page.

Dānaratnākara, a comprehensive treatise on gifts, compiled, under directions of King *Anūpa Siṃha*, of Jodhāpur in Marvāṛ, by *Bhaṭṭa Rāma* (with the family name of *Hosiṅga*), son of *Bhaṭṭa Viśvanātha*, and grandson of *Bhaṭṭa Mudgala*. It begins:

शर्वाणीतनयं देवं सर्वाभीष्टप्रदायकं ।
वंदे मंदेतरप्रज्ञाकारणं वारणाननं ॥ १ ॥

कापि कल्पलतिकेव कवीनां
या मतिं वितरतीह नवीनां ।
राजहंसविहितासनां सतीं
तां भजामि वरदां सरस्वतीं ॥ २ ॥

मोचनं सर्वपापानां शशिसूर्यविलोचनं ।
करुणावरुणावासं लक्ष्मीनारायणं नुमः ॥ ३ ॥

विस्फूर्जच्चंद्रहासप्रतिहतरिपुणा प्राज्यसाम्राज्यभाजा
ख्यातं जोधापुरं तद्गुरुमरुविषये येन धात्रेव सृष्टं ।
वीराणामग्रगण्यः प्रबलभुजबलाक्रांतभूमंडलः स
श्रीमान्सूर्यान्वये ऽभून्नृपमुकुटमणी रावयोधाभिधानः ॥ ४ ॥

Digitized by Microsoft®

तत्सूनुः प्रथितो ऽभवत्पृथुसमो वीकाख्यया विक्रमी
राज्ञाजानुभुजो ऽखिलक्षितिभुजां मान्यो वदान्योत्तमः ।
पित्र्यं मानभरादुपेक्ष्य नगरं यः स्वीयनाम्नाकरोद्
वीकानेरमिति प्रतीतमपरं व[ा]स्तुं महाजांगले ॥ ५ ॥

तस्माल्लूीलोनकर्णः समजनि विजयी शस्त्रशास्त्रप्रवीणो
ज्ञाता दाता दयालुर्दिशि दिशि कविभिर्गीयमानोरु-
[कीर्तिः ।
छत्राधीशैरसह्यान्दहत इव तनुं मंत्रवन्नामवर्णान्
आकर्ण्याकर्ण्य कर्णे प्रतिभटभुजगैः स्तंभ एवावृतो ऽभूत्
[॥ ६ ॥

जयसिंहस्तस्मादभवदवनीपालतिलको
न को ऽपि स्थातुं यत्पुरत इह शक्तः किल रणे ।
यदीये तेजोऽग्नौ ज्वलति परितो वैरिसुदृशां
व्यवर्धताश्चर्यं नयनकमलेभ्यो जलसराः ॥ ७ ॥

रणोद्भटद्वेषिनिखातशल्यः
कल्याणमल्लः क्षितिपस्ततो ऽभूत् ।
कल्याणवान्येन समस्तधन्वा
यो जागरूको निशमात्तधन्वा ॥ ८ ॥

ततो रायसिंहो ऽभवद्भूमिपालः
प्रतिस्पर्धिकालः प्रतापी करालः ।
मतौ यो विशालः किलात्युच्चभालः
सदंतमैरालः स्फुरत्कीर्तिजालः ॥ ९ ॥

आसीत्तस्माद्विलासी प्रतिबलदलनः साहसी सूरसिंहः
शूरः क्रूरस्वभावः किल सकलकलाकौशलं संदधानः ।
पुण्यागण्यप्रभावा सुरसरिदिव यत्कीर्तिरच्छस्वरूपा-
कूपारं संप्रयाता ह्यपरिमितसुखैर्व्याप्नुवाना धरित्रीं ॥ १० ॥

सौंदर्यादतिदानतो ऽप्यनुगतामाख्यां समाख्यापयन्
विख्यातो नृपतिस्ततः समभवत्कर्णो गुणार्णोनिधिः ।
श्रीनारायणपादपंकजयुगाभ्यर्चाप्रभावस्फुरत्-
साम्राज्यप्रतिनंदितार्थिनिवहः स्वातंत्र्यमुच्चैर्भजन् ॥ ११ ॥

वादैः पंडितमंडलीविरचितैः काव्यैः कदाचित्कवि-
प्रारब्धैः सरसैस्तथा नटगणैः संगीतसंगीतकैः ।
आलापैर्भिषजां परस्परमथ ज्योतिर्विदां चर्चया
प्रीतिं नीतिपरो वहन्मरुमहीराज्यं स चक्रे महीं ॥ १२ ॥

तत एष महाननूपसिंहो
मरुदेशाधिपतिः स्फुरत्प्रतापः ।
अभवन्मतिमान् प्रभुर्मनस्वी
यशसा व्याप्तजगत्त्रये ऽतिशूरः ॥ १३ ॥

आक्रांते यवनैरिहावनितले दांतात्मनां द्वेषिभिर्
ध्वस्ते वेदपथे ऽप्युपेयुषि तथा धर्मे कथाशेषतां ।
धीरो धर्मधुरंधरः क्षितिभुजां दुष्टात्मनां शासिता
वीरः श्रीमदनूपसिंहनृपतिर्धात्रा धरित्र्यां कृतः ॥ १४ ॥

पात्रेभ्यो यः समस्तान्यपि कनकतुलादीनि दानानि नित्यं
प्रादाद्यो ऽतिप्रतापी जगदिदमुचत्किंच दारिद्र्यदावात् ।
तेन क्षोणीशचूडामणिखचितपदानूपसिंहेन राज्ञा
ग्रन्थो ऽयं दानरत्नाकर इति सुधिया तन्मते प्राज्ञहेतोः
[॥ १५ ॥

मीमांसाद्वयपारगः श्रुतिषु यः सांगासु च ज्ञानवान्
न्यायोद्भावनतीक्ष्णधीः किल वरेण्यो धर्मशास्त्रबुद्धौ ।
होसिंगान्वयभूषणं द्विजवरं तं रामभट्टाभिधं
सत्कृत्य प्रणयात्मयुक्तसुधियं ग्रंथे ऽत्र सो ऽयं नृपः ॥ १६ ॥

तदाज्ञयासौ बुधरामभट्टो विचार्य तत्त्वेन महानिबंधान् ।
नवीनयुक्तिग्रथनप्रकारैरेनं प्रबंधं विशदीकरोति ॥ १७ ॥

मया पूर्वं कृताः पंच ग्रंथा राजनियोगतः ।
चमत्कारकरास्ते च यथाबुद्ध्यतिसोज्ज्वलाः ॥ १८ ॥

आद्यो ऽनूपविवेकाख्यः शालग्रामपरीक्षणे ।
ततो ग्रंथो ऽनन्यः पूर्वैः सहस्रद्वयसंमितः ॥ १९ ॥

संतानविषये सम्यक् नवसाहस्रिको ऽपरः ।
संतानकल्पलतिका तस्याख्यैव शुभप्रदा ॥ २० ॥

तत्संख्यया कौतुके च ह्यनूपकुतुकार्णवः ।
कृतो ग्रंथस्तृतीयो ऽयं साधकानां हिताय च ॥ २१ ॥

विषबाधानिवृत्त्यर्थमुपायानां प्रदर्शकः ।
सार्धैस्त्रिभिः सहस्रैश्च संमितो ऽयं चतुर्थकः ।
शिष्टानां संमतो नूनमस्याख्या ऽमृतमंजरी ॥ २२ ॥

चतुःसहस्रसंख्यातः कृतो ग्रंथस्तु पंचमः ।
चिकित्सामालतीमाला तस्याख्यान्वर्थिकी शुभा ॥ २३ ॥

एवं पंच कृता ग्रंथा नानाशास्त्रगताश्च ते ।
इदानीं क्रियते सम्यग् दानरत्नाकराभिधः ॥ २४ ॥

दानरत्नाकरे ह्यस्मिन्ग्रंथे ऽगाधे ऽतिदुस्तरे ।
दानरत्नान्यनेकानि महांत्यपि लघूनि च ॥ २५ ॥

दानांगानि तदंगानि सप्रयोगाणि यानि च ।
निमग्नानीति नो भांति क्रमशस्तान्ययत्नतः ॥ २६ ॥

प्राप्त्यर्थं तन्यते तावन्मयानुक्रमणी शुभा ।
वंशानुक्रमणं पूर्वं कृतं मंगलपूर्वकं ॥ २७ ॥

Digitized by Microsoft®

राजानूपक्षितीशस्य निबंधे यः प्रयोजकः ।
होसिंगाख्याभिधो रामः कर्ता ग्रंथस्य दर्शितः ॥ २८ ॥
दुर्लक्षणनिरासेन कृतं दानस्य लक्षणं ।
स्वत्वस्य लक्षणं प्रोक्तं स्वत्वोत्पत्तेश्च कारणं ॥ २९ ॥
दत्तद्रव्यापहरणे दोषसंकीर्तनं कृतं ।
चतुर्विधविधानां च साकल्येन निरूपणं ॥ ३० ॥
अधिकारप्रसंगेन विचारो बहुशः कृतः ।
नित्यनैमित्तिकादीनां कृतं सम्यङ्निरूपणं ॥ ३१ ॥ °

The *anukramaṇikā* occupies about 200 *ślokas*; after which:

अथ दानस्यात्र प्रतिपाद्यत्वात्तस्य स्वरूपलक्षणमंतराप्रतिपादनं न संभवतीति दानलक्षणं तावदुच्यते ॥ °

इति ° प्रशंसा fol. 20*a*; ° सर्वविधदानस्वरूपनिरूपणप्रकरणं fol. 23*a*; ° दानांगप्रकरणं fol. 48*a*; ° परिभाषाप्रकरणं fol. 118*a*; ° उपोद्घातः fol. 130*a*; अथ दानानि प्रतिपाद्यंते fol. 131*a*. It ends:

मीमांसारत्नमाला विलसति हृदये यस्य बुद्धिः प्रबुद्धा
श्रद्धालुर्धर्मसिंधौ वितरणचतुरस्तारको यः परेषां ।
मात्सर्यं यस्य चित्ते न भवति सहसा ब्राह्मणाभ्यो ऽत्र वेद्यः
सो ऽस्मिन्ग्रंथे नवीने क्षितिपविरचिते हृष्टचित्तः [प्रभूयात् ॥

स्वस्ति श्रीमत्सकलभूमंडलदिङ्मंडलमंडर्णनिजभुजार्जितप्रतापासादितसकलसाम्राज्यभाजनस्वपदच्युतसंस्थापितानेकमंडलाधीश्वरसकलसामंतचक्रचूडामणिकिरणरंजितचरणारविंदमहाराजाधिराजमहाराजानूपसिंहाज्ञया होसिंगोपनामकभट्टमुद्गलांगज-भट्टविश्वनाथात्मजभट्टरामविरचिते दानरत्नाकरे कर्मविपाकोक्तदानानि समाप्तश्चायं निबंधः ॥

For another MS. of this work (where, by mistake, the patron is called *Bhūpa Siṃha*), see Bikāner Cat., p. 374. For another work of the same title (by *Caṇḍeśvara*), see above, no. 1388.

An *Anūpa Siṃha* figures as the patron of several other works, *e.g.* the *Anūpavilāsa*, by *Maṇirāma* (Bikāner Cat., p. 360), the *Ayuta-laksha-Homaprayoga*, by *Bhadrarāma* (ib., p. 365); the *Śrāddhaprayogacintāmaṇi* (ib., p. 471); the *Anūpa-Saṃgītavilāsa*, by *Bhāva Bhaṭṭa* (ib., p. 510).

[H. T. Colebrooke.]

1708.

50. Foll. 332; size 9 in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two or three different, modern hands; ten lines in a page.

Dānahīrāvalīprakāśa, a compendium of matters relating to gifts, compiled by *Divākara*, son of (*Bhāradvāja*) *Mahādeva*; and supplied with a versified summary of its contents, by the author's younger son, *Vaidyanātha*.

The author wrote his *Ācārārka* in 1686 A.D. (see nos. 1616–18).

It begins:

पद्मिनीगणविकाशकारणं पाकशासनदिशो विभूषणं ।
यज्ञकर्मचयहेतुमन्वहं भावये द्युमणिदेवमन्वहं ॥ १ ॥
रामधामकमनीयमपूर्वं स्नानदानजपसंमुखपूर्वं ।
सेवितं पितृमुखैर्मम पूर्वं तन्ममास्तु हृदये मतिपूर्वं ॥ २ ॥
भवभीतिहरं सुरेश्वरं जगतां कारणकारणं परं ।
अविमुक्तपुराधिवासिनं शिवमीडे प्रणतार्तिभंजनं ॥ ३ ॥
श्रीरामेश्वरसूरिसूनुरभवन्नारायणाख्यो महान्
येनाकार्यविमुक्तके सुविधिना विश्वेश्वरस्यापना ।
तत्पुत्रो विबुधाधिपः क्षितितले श्रीशंकरस्तत्सुतो
जीवेंद्रारिपुरोहितामलमतिः श्रीनीलकंठाभिधः ॥ ४ ॥
तत्पुत्रीतनयो दिवाकरकृती शास्त्रेष्वधीती पितुर्
मीमांसानयकोविदः पुरभिदः क्षेत्राधिवासी सुधीः ।
सद्विद्याविनयादिसद्गुणगणग्रामाभिरामान्गुरून्
देवं चोष्णकरं प्रणम्य तनुते श्रीदानहीरावलिम् ॥ ५ ॥

ननु हेमाद्र्यादिषु सत्सु नायमुद्यमस्तव सफल इति चेद्विद्वदविद्वत्साधारणसंक्षेपप्रदर्शनार्थमित्यवधारणपात्रे स्वसत्तात्यागपूर्वकः °

इति श्रीमुक्तावलीप्रकाशकारभारद्वाजमहादेवसूरिसूनुसकलविद्यानिधानश्रीदिवाकरविरचिते धर्मशास्त्रसुधानिधौ दानहीरावल्यन्नीप्रकाशे(!)दानोपयोगी(*r.* ग)निर्णयः fol. 11*b*.

इति श्रीदिवाकरविरचिते धर्मशास्त्रसुधानिधौ दानहीरावलीप्रकाश आशौचनिर्णयः fol. 88.

The work ends fol. 325*b*: इति श्रीमद्भारद्वाजमहादेवभट्टात्मजसकलविद्यानिधानश्री-

दिवाकरविरचिते धर्मशास्त्रसुधानिधौ ।
दानहीरावलिग्रंथे ऽनुक्रमं व्यादधात्स्वयं ॥ [१] ॥

Digitized by Microsoft®

मंगलाचरणं पूर्वं मातृवंश्यनुवर्णनं(?मातृवंशानु०) ।
दानलक्षणमत्रोक्तं विधिकारिण एव च ॥ २ ॥ ०

इत्थं दिवाकरसुतेन कनीयसा श्री-
रामानुजेन गुरुभक्तिपरायणेन ।
श्रीतातपादरचिते सुजनप्रिये ऽस्मिन्
ग्रंथे क्रमो विलिखितः सवितुः प्रसादात् ॥ ११३ ॥

इति श्रीमद्भारद्वाजदिवाकरसूरिसुतवैजनाथशर्मविरचिता दानहीरावलीप्रकाशानुक्रमणिका समाप्ता ॥ श्रीरविः ॥ श्रीतिथ्यार्कौचारार्कौ श्राद्धप्रायश्चित्ते प्रतिष्ठा च संस्काराशौचयुक्तौ दानग्रंथो दिवाकराज्जातः ॥ १ ॥

[H. T. Colebrooke.]

1709.

1756. Foll. 82; size $8\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī; 12–14 lines in a page.

Dānacandrikā, a manual of rules regarding pious donations, by *Bhaṭṭa Divākara*, surnamed *Kāla*, of Benares, son of *Bhaṭṭa Mahādeva* (son of *Bālakrishṇa*?) and *Gaṅgā* (daughter of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha*, author of the *Mayūkhas*).

It begins:

प्रणम्य मातरं गङ्गां भैरवं वनशङ्करं ।
महादेवाख्यपितरं श्रौतस्मार्तविशारदं ॥ १ ॥
दिवाकरेण सुधिया सारमुद्धृत्य शास्त्रतः ।
शिष्टानां तन्यते तुष्ट्यै दानसंक्षेपचंद्रिका ॥ २ ॥

तत्र परस्वत्तो[त्व]त्पत्तो द्रव्यत्यागो दानं । देवलः । ०

इति प्रतिग्रहस्थानानि । अथादौ तुलापुरुषदानं fol. 5*a*; इति ० तुलाकल्पलक्षणं 7*a*; ० घृतादितुलादानफलं 9*a*; ० नानारोगनिरासार्थं द्रव्यविशेषतुलाः 9*b*; इति श्रीदानोद्योतदानरत्नदानमयूखाद्यनुसारेण च कालोपनामकभट्टदिवाकरकृतदानसंक्षेपचंद्रिकायां ताम्रघृतादितुलापुरुषदानप्रयोगः 13*b*; ० गोसहस्रदानप्रयोगः 14*b*; गोशतदान ० 15*b*; गोदशदान 16*a*; इति दश महादानानि 32*a*; इति (दश) गोदानानि 45*a*; इति भूमिदानं, तिलदानं, हिरण्यदानं 45*a*; इति मंदाग्निन्त्वहरं मेषदानं 43*a*; इति दशाचलदानानि 55*b*; ० नानाशिखरदानानि 56*b*; त्रिशूलदानं 57*a*; दारिद्र्यहरं धनदमूर्तिदानं 57*b*; लक्ष्मीनारायणमूर्तिदानं, हरिहर०, सूर्य०, गणपति०, गणेश०, सरस्वतीमूर्तिदानं 58*a*, etc.; इति घंटादानं, शंखदानं 59*a*; कालचक्रदानं, कालपुरुषदानं 59*b*; कृष्णाजिनदानं 61*b*; शय्यादानं, शयनदानं 62*a*; वस्त्रदानानि 63*b*; ० पात्रदानानि 64*b*; पुस्तकदानं 65*b*; रत्नदानानि 66*a*; ० हेमंते अग्निदानं, दीपदानं, पांथपरिचर्या 67*a*; गोपरिचर्या, धमघटदानं 67*b*; कलशदानं, यज्ञोपवीतदानं 68*a*; अथ मासदानानि 68*a*; ० संक्रांतिदानानि 69*b*; अथ नानाधान्यदानमंत्राः । तत्रादौ तंडुलदानमंत्रः 70*a*; अथ वासरदोषापनोददानानि, सहस्रब्राह्मणभोजनविधिः 75*a*; अथ प्रतिग्रहशुद्धिः 77*a*; अथ राजप्रतिग्रहप्रायश्चित्तं 80*a*; अथ प्रतिपदोक्तानि प्रायश्चित्तानि 81*b*.

It ends: इति दानचंद्रिकायां प्रायश्चित्तानि ॥ समाप्तेयं दानचंद्रिका ॥ स्वस्ति श्रीमद्विक्रमार्कराज्यातीताब्दसंमितिः । भूचाष्टद्विद्विसंख्याकाः १८२२ शुचिकृष्णचतुर्थिका ॥

The work has been published at Benares (1861, 1863). [H. T. Colebrooke.]

1710.

618. Foll. 95; size $9\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; clear, modern Devanāgarī writing; 11–13 lines in a page.

The same work.

Colophon: इति श्रीमत्कालोपनामकभट्टरामेश्वरात्मजभट्टमहादेवद्विजवर्यसूनुभट्टदिवाकरविरचिता दानचंद्रिका समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

1711.

1467. Foll. 133; size 9 in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1798 A.D.; eight lines in a page.

Another MS. of the *Dānacandrikā*.

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 4; for a different work of the same title, ib., VI., p. 162.

[H. T. Colebrooke.]

1712.

248. Foll. 88; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; careless, modern Bengalī handwriting; seven lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Dānakriyākaumudī, another treatise on religious gifts, by *Govinda Kavi.*

It begins:

श्रीगोविन्दपदद्वन्द्वनखेन्दुरुचिसन्ततिः ।
अन्तश्चिन्ताभिरुद्भ्रान्तचित्तध्वान्तं धुनोतु नः ॥

आलोच्याखिलसंग्रहानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि
प्रोक्ताः सम्यगथो विविच्य मुनिभिर्मन्वादिभिः संहिताः ।
श्रीमत्तातपदारविन्दविगलद्धूलीभरोद्देशतः
श्रीगोविन्दकविः करोति गहनां दानक्रियाकौमुदीं ॥

अथ दानविधिः॥ तत्र संवर्तः । दानं वै विधिवद्देयमशुभानां च नाशनं । °

अथ भूमिदानं fol. 22*a*; अथान्नदानं 24*a*; अथ गन्धदानं 26*b*; अथ पुष्पदानं° फलदानं 27*a*; अथ छत्रदानं 29*a*; अथ वृषदानं 31*b*; अथ गुडधेन्वादिदानं 32*b*; अथ तिलदानं 33*b*; अथ ग्रामशिलादानं 36*a*; अथ कृष्णाजिनदानं 44*b*; अतः प्रसङ्गसंगत्या वृषोत्सर्गो विविच्यते 49*b*.

It ends:

कनकालंकृतां कृत्वा जले गामवतारयेत् ।
सामवेदी तु विशेषं दात्रा कर्म कारयेत्(!) ॥

इति श्रीगोविन्दकविकृतदानक्रियाकौमुदी समाप्ता ॥ ° लिखितं श्रीकृष्णमोहनदेवशर्मणा ॥

[H. T. Colebrooke.]

1713.

2585. Foll. 276 (foll. 49–64 of which are wanting); size 12 in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī, by several hands; 8–13 lines in a page.

Nityadānādipaddhati, a compilation (from *Purāṇas* and other works) on various kinds of legal gifts and their consecration, as well as various other religious observances, by (*Tripāṭhin*) *Śāmajit* (? *Śyāmajit*).

It begins:

नित्यदानादिपद्धतिर्लिख्यते ॥ तत्रादौ प्रातःस्नानादि देवपूजनांतं विधाय दानादिकं कुर्यात् ॥ तत्रादौ छायादानं । तत्प्रतिग्राहकब्राह्मणपूजां विधाय प्रयोगं कुर्यात् ॥ प्रयोगश्च । अत्राद्येत्यादिदेशकालावुच्चार्य मम शरीर उत्पन्नदिव्यांतरिक्षभौमात्मकत्रिविधतापपापपरिहारार्थं शयनसमयोत्पन्नदुःस्वप्नाद्यनेकदोषनिवृत्त्यर्थमिदं ताम्रपत्रं घृतपूर्णं हिरण्यपात्रप्रत्याम्नायद्रव्यसहितं ब्राह्मणायाहं संप्रददे ॥ °

इति दानखंडे बह्वृचपरिशिष्टोक्तं स्वस्तिवाचनं समाप्तं fol. 8*b*; इति नवरात्रव्रतविधिः fol. 20*a*; इति दीपावलिकृत्यं (or दीपदानकर्म) fol. 26*b*; इति सक्तुदानसंकल्पः fol. 35*a*; then follow various kinds of worship; (*Śiva*, foll. 42–46*b*); इति मत्स्यपुराणोक्तग्रहणशांतिविधिः fol. 48*a*; at the end of fol. 48: अथ ग्रहणदानानि; fol. 65 begins: अथ पंचशत आमान्नानि the intermediate leaves being missing); इति व्रतदानादिफलं fol. 67*b*; ° प्रतिमादिलक्षणं fol. 68*a*; various kinds of स्नान (जल° दधि° गोमय° तुलसी etc.); अथ अर्द्धोदयसमयपद्धतिर्लिख्यते fol. 87*a*; ° दशावतारदानप्रयोगः fol. 90*b*, etc.; इति श्रीमत्त्रिपाठिशामजिद्विरचिता सर्वोत्पातशांतिः । अथ नवग्रहजपस्य मृत्युंजयजपस्य च दशांशहोमपूर्णाहुतिप्रकारो लिख्यते fol. 112*a*; अथ महार्णवोक्तसर्वज्वरहरकुंभदानविधिर्लिख्यते । fol. 157*b*, here follow various *vratodyāpanāni;* foll. 201–7, various kinds of *dāna* (*bhūyasī-*, *gomithuna-*, *vaitaraṇī-*, *ashṭa mahā-*, *hiraṇya-*, etc.); various kinds of *aśauca* (*garbhasrāva-*, °*pāta-*, etc.); कुंडमंडपपद्धतिः from fol. 223*b* (begins: तत्रकुंडाधारत्वात्प्रथमं मंडपो विचार्येत ।); [अथ मंडपारोपस्थानानि fol. 248*b*; इति श्रीविश्वकर्मकृताजयप्रस्याधिकारे लक्ष्मीप्रियमंडपः fol. 251*b*; इति ° प्राग्ग्रीवादिपंचाशन्मंडपनिर्णयः fol. 255*b*, etc.]; वापीकूपताडागानां विधिः from fol. 259*b* (begins: सूत उवाच । कथमाराध्यते विष्णुर्जलशायी सदा विभुः । °)

The compilation ends: इति श्रीभविष्यत्पुराणोक्तविधिना त्रवाडीश्रीशामजीकृता श्रीकृष्णजन्माष्टमीव्रतोद्यापनपद्धतिः ॥

[Mack. Coll.]

1714.

2715. Foll. 42; size 8¾ in. by 3¾ in.; fair Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; 10–12 lines in a page.

Shoḍaśa-Mahādānapaddhati, or *Dānapaddhati*, a handbook of matters relating to 'great' gifts, written by *Rāmadatta*, minister to King

Digitized by Microsoft®

Nṛisiṃha of Mithilā, with the assistance of *Bhavaśarman*, his domestic priest.

It begins:

आनम्रक्षितिपालमौलिवलभीप्रत्युप्तरत्नांकुर-
ज्योतिःक्षालितपादपद्मयुगलः श्रीमान्नृसिंहो नृपः ।
शौर्यश्रीनिकषः प्रशास्ति मिथिलाभूमंडलं रंजयन्
कार्णाटान्वयभूषणः कृतधियां निर्व्याजकल्पद्रुमः ॥ १ ॥
मंत्री तस्य मरुत्वतो गुरुरिव श्रीरामदत्तः सताम्
आधारः सुकृती समस्तभुवनप्रख्यातदानोत्सवः ।
सौजन्यांबुनिधिः क्षमाकुलगृहं षाड्गुण्यपारंगमो
दाक्षिण्यैकनिकेतनं विजयते प्रज्ञाप्रकर्षाश्रयः ॥ २ ॥
किं ब्रूमो धर्मकृत्यं सकलनयनिधेरस्य यन्नाकनाथः
श्रुत्वा वैराग्यमग्नो भवति निजपदप्रच्यवं शंकमानः ।
किं त्वस्मै देवमंत्री कथयति भगवन्नायमन्यायकारी
वीरः किंचिद्विधत्ते भवति पुनरसौ तेन वाक्येन
[स्वस्थः ॥ ३ ॥
मीमांसार्णवकर्णधारकुलको सत्तर्कचिंतामणिः
सत्याचारविचारचारुचरितः खौपालवंशोद्भवः ।
तं तेन द्विजराजमौलिमणिना वेदांतविद्याविदं
श्रीमन्तं भवशर्मसंज्ञकममुं साग्निं नियुज्यादरात् ॥ ४ ॥
मंत्री (?मंत्रिणोः) पुत्रपौत्रेण मंत्रिरत्नेन धीमता ।
श्रीमता रामदत्तेन क्रियते दानपद्धतिः ॥ ५ ॥

अथ तुलापुरुषदानविधिः ॥ तत्र दानपूर्वदिने प्रातः स्नातः कृतनित्यक्रियो यजमानः प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा शुचिराचांतः कुशत्रयतिलजलान्यादाय ० ओं प्रतिलोकाधिपस्थानाधिकरणकप्रतिमन्वंतरस्वासोत्तराकैवर्णाकिंकणीजालमालिविमानकरणकवद्धप्सरःपूज्यमानात्मविष्णुपुरगमनकल्पकोटिशतावच्छिन्नतल्लोकमहितद्वैतल्लौकिकभूपालमौलिमणिरंजितपादपीठात्मकर्तृकभूतलाधिकरणकराजराजत्वभवनश्रद्धाचितदीप्तगतापजितसर्वमहीपलोकात्मकर्तृकयज्ञसहस्रयाज्ययनुभवमकामः(!) श्वस्तुलापुरुषमहादानमहं संप्रतिपादयिष्ये। इति प्रधानसंकल्पं कुर्यात् ॥ ततो मातृपूजनमाभ्युदयिकं च विधाय कुशतिलजलान्यादाय। ओं अद्य श्वःकर्तव्यतुलापुरुषमहादानप्रतिबंधकविघ्ननिवृत्तिकामो भगवंतं गोविंदमुमापतिं विनायकं च पूजयिष्ये। इति संकल्प्य। ओं भगवन् गोविंद इहागच्छ इह तिष्ठेत्यावाहनस्थापने विधाय एतानि पाद्यार्घाचमनीयस्नानीयपुनराचमनीयानि ओं गोविंदाय नमः। इदमनुलेपनं ओं गोविंदाय नमः। एतानि पुष्पाणि ओं गोविंदाय नमः। एष धूपः ओं गोविंदाय नमः। ०

The 16 *mahādāna* dealt with are the following:—*tulāpurusha* ends fol. 11*b*; *hiraṇyagarbha*, 14*a*; *brahmāṇḍa*, 16*a*; *kalpapādapa*, 18*b*; *gosahasra*, 20*b*; (*hiraṇya-*) *kāmadhenu*, 22*a*; *hiraṇyāśva*, 23*b*; *hiraṇyāśvaratha*, 24*b*; *hemahastiratha*, 26*a*; *pañcalāṅgala*, 27*b*; *prithvī*, 30*a*; *viśvacakra*, 35*a*; *kalpalatā*, 37*a*; *saptasāgara*, 38*a*; *ratnadhenu*, 40*a*; *mahābhūtaghaṭa*, 41*a*.

It ends: अथ वातान् ग्रामरत्नैः संपूज्य तदनुज्ञयान्येभ्योऽपि ब्राह्मणेभ्यो दद्यात्। भागद्वयं गुरवे भागाष्टकमृत्विग्भ्यः प्रतिपादयेदिति भूपालः। परिशिष्टमन्यत्तुलापुरुषवत् ॥

महामहत्तममहासामन्ताधिपतिमहाराजाधिराजरामदत्तविरचिता षोडशमहादानपद्धतिरियमावसथिकाग्निहोत्रिमहामहोपाध्यायभवशर्मणः कृतिः समाप्ता ॥ ० श्लोकसं० ११०० श्रावणे मासि दक्षिणायणे चतुर्थें तिथौ भौमे ॥

On the fly-leaf at the end, the work is also called *Hemādrishoḍaśadāna* both in Nāgarī and Telugu characters. The leaves are marked महा० षो० [MACK. COLL.]

1715.

676. Foll. 125; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī writing of A.D. 1530 (illegible through wear in places); 14–16 lines in a page.

[*Rūpanārāyaṇīya-*] *Mahādāna-paddhati*, a digest of rules regarding gifts and other religious rites, by *Rūpa Nārāyaṇa*.

It commences with 17 couplets, the first, and part of the second of which are illegible:

त[द्]वंशमौक्ति[क]मणिर्भुवि मुग्धसींहो (l. ०सिंहो)
राजा बभूव भुजनिर्जितमोगिराजः (?l. भोगिराजः)।
तस्याभवन्मदनसींह (l. सिंह) इति क्षितिंद्र (l. क्षितींद्रः)
सूनुः सपत्नदशनो मदनश्च कांत्या ॥ ३ ॥

The following genealogical line is enumerated in the succeeding *ślokas*: *Krishṇasiṃha*, *Devasiṃha*, *Lakshmaṇasiṃha*, *Kaivartasiṃha*, *Diksiṃha*(?), *Amarasiṃha*, *Anehasiṃha*(?), *Vikramasiṃha*, *Tejaḥsiṃha*, *Saukhyāyasiṃha*(?), *Śaktisiṃha*, *Udayasiṃha* (?*Dayāsiṃha*).

Digitized by Microsoft®

स्मृत्यागमपुराणानि निर्बंधानाधिलोच्य च ।
कुरुते ऽसौ महादानपद्धतिं सिद्धतेच्छया ॥ १६ ॥
निखिलानां निर्बंधानां मतमंत्रमवेक्ष्य यत् ।
तेन ग्रंथांतरालोककौतुकं याज्यतां बुधाः ॥ १७ ॥
तत्र मत्स्यपुराणे । °

तुलपुरुषदानं fol. 7*a*; इत्याभ्युदयिकश्राद्धविधिः ॥ अथ संक्षिप्तश्राद्धं 12*b*; इति ° मधुपर्कविधिः 16*b*; अथ ग्रहादिदेवताहोमः 21*a*; अथ याजुर्वेदिकहोमविधिः 39*a*; अथ ग्रहादिदेवताहोममंत्राः 39*b*; अथ सामगानां कुशकंडिकेतिकर्तव्यताप्रकारः 51*a*; अथाथर्वणवेदस्य कुशकंडिका 57*b*;-- इति तुलापुरुषप्रयोगः । अथ हिरण्यगर्भदानं 75*a*; इति सामगानां गर्भाधानादिसंस्कारमंत्राः 82*b*; इत्यथर्ववेदस्य गर्भाधानादिसंस्कारमंत्राः 85*a*; इति हिरण्यगर्भमहादानप्रयोगपद्धतिः 85*b*; ° ब्रह्मांडमहादानप्रयोगपद्धतिः 89*b*; कल्पपादपमहादान° 92*b*; गोसहस्रमहादान° 94*a*; हिरण्यकामधेनु° 99*a*; हिरण्याश्वदान° 100*b*; हेमाश्वरथदान° 103*a*; हेमहस्तिरथ° 105*b*; पंचलांगलमहादान° 109*a*; पृथ्वीमहादान° 112*a*; विश्वचक्रमहादान ° 116*a*; कल्पलतामहादान ° 118*a*; सप्तसागरमहादान° 120*b*; रत्नधेनुदान° 123*a*; महाभूतघटदान°

It ends: इति श्रीरूपनारायणीये महादानप्रयोगपद्धतौ महाभूतघटदानप्रयोगपद्धतिः समाप्ता॥ शाके १४५२ विकृतसंवत्सरे भाद्रपदवदि ५ रवौ पुस्तकं रामोपाध्यायेन लिखितं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1716.

52. Foll. 207, the first two of which are wanting; size 9½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in A.D. 1581; 10–13 lines in a page.

Saṃgrāmasāhīya-Vivekadīpikā, another treatise on gifts, compiled by *Dāmodara* (under the auspices of *Saṃgrāma Śāha*).

इति श्रीसंग्रामसाहीये विवेकदीपके श्रीदामोदरविरचिते सामान्येतिकर्तव्यतानिर्णयः ॥ अथ प्रत्येकं दानानां प्रमाणनिर्णये प्रयोगपद्धतौ ° fol. 8*b*.

इति नानातुलादानप्रकारः ॥ इति ° तुलापुरुषनिर्णयः ॥ अथ तुलापुरुषमहादानप्रयोगः ॥ fol. 48*b*.

इति माध्यंदिनीयमधुपर्कविधिः 60*b*; ° सामगानां कौथुमशाखीयानां मधुपर्कविधिः॥ अथाथर्वणिकमधुपर्कविधिः 62*a*; अथ यजुर्वेदाग्निस्थापनं 66*b*; अथ दशलोकपालहोमः 76*a*;--- इति सामवेदीयशान्तिकाध्यायः (propitiatory verses), 112*a*; अथर्ववेदीयशौनकशाखीयशान्तिकाध्यायः 127*a*; then follow some chapters on *pūrṇāhuti;* after which the sixteen *mahādāna*, in the same order as above, p. 550*a*, *b*.

Colophon: इति श्रीसंग्रामसाहीये विवेकदीपके श्रीदामोदरविरचिते महाभूतघटमहादानपद्धतिः ॥ ° संवत् १६३८ समये कार्त्तिकवदि ९ शनौ लिखितं केशवभटेन ग्रंथसंख्या ७५०० ॥

For another MS. incomplete at the beginning, see Rāj. Mitra, Notices, X., p. 6; for a *Divyanirṇaya*, likewise compiled by *Dāmodara Ṭhakkura*, under the auspices of *Saṃgrāma Shāh*, ib., VI., p. 40. [H. T. Colebrooke.]

1717.

1469. Foll. 109 (foll. 43 and 44 of which are missing); size 9 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing of about the middle of last century; nine lines in a page.

Jalāśayārāmotsargavidhi, a treatise on the dedication of tanks, wells, groves etc., by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, son of *Bhaṭṭa Rāmeśvara*. Rather incorrect.

The MS. begins:

तत्रादौ तद्विष्युत्नापिकाश्रुश्वतुविधौ (?*r*. यिकोत्सर्गविधौ) तत्कार्यप्रवृत्युत्वमिका (?*r*. ° प्रवृत्तिस्तुत्यात्मिका) ज[लाश]यप्रशंसा॥ यमः। कूपारामप्रदाकारी तथा वृक्षं च रोपकः। कन्याप्रदं सेतुकारी स्वर्गं प्राप्नोत्यसंशयं॥ तडागे यस्य पानीयं सततं खलु तिष्ठति। स्वर्गलोके गतिस्तस्य नात्र कार्या विचारणा ॥ °

इति नारायणभट्टकृते जलाशयाद्युत्सर्गविधौ जलाशयप्रशंसा॥ अथ जलाशयदेशः । fol. 4*a*; इति ° जलाशयदेशतत्परिमाणारंभोत्सर्गकालनिरूपणं 7*b*; इति° त[डागा]द्युपधा[त]शुद्धिः 13*b*, etc.

Fol. 50*a*: इति° मंडपकुंडवारुणमंडलनिर्माणादिप्रकारः॥

अथ जलाशयोत्सर्गप्रयोगः। उत्तरायणे माघादिमासषट्कान्यतमे मासि कार्त्तिके च मकरकर्ककुंभमीनवृषमिथुनकन्यातुलावृश्चिकान्यतमराशिस्थिते वा सूर्ये मेषधनुःस्थेऽपीति रूपनारायणः। ° इति ° तडागोत्सर्गविधिपद्धतिः 98*a*.

Digitized by Microsoft®

Fol. 99*b* : इति वापीकूपोत्सर्गविशेषविधिः ॥

उक्ता जलाशयोत्सर्गे भट्टरामेश्वरात्मजः ।
भट्टनारायणो ब्रूत आरामोत्सर्गपद्धतिं ॥

तत्र वृक्षारोपणे फलमुक्तं भविष्ये । ०

It ends:

भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः ।
व्यधत्त रुचिरां काश्यामारामोत्सर्गपद्धतिं ॥ इति ०

[H. T. Colebrooke.]

1718.

785a. Foll. 36; size $11\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī writing of about the middle of last century; 10 or 11 lines in a page.

The second (or practical) portion of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa's* treatise; corresponding to foll. 50–109 of the preceding MS.

[H. T. Colebrooke.]

1719.

515. Foll. 73; size 10 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fair Devanāgarī writing of c. 1780 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

Tristhalīsetu (or *Tīrthatrayīsetu*), a comprehensive treatise on pilgrimage, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, son of *Bhaṭṭa Rāmeśvara Sūri*, and grandson of *Govinda Bhaṭṭa*.

Part I., or *Sāmānyapraghaṭṭaka*, treating of the ceremonies to be performed at sacred bathing-places generally. It begins:

सरस्वतीं नमस्यामः प्रत्यूहव्यूहहानये ।
यदेकतानचित्तानां चित्ते संविज्जिरुत्तमा ॥ १ ॥
विघ्नाधिप नमस्तुभ्यं विघ्नसंघं विघातय ।
प्रपञ्चं रचयातुच्चं बुद्धिशुद्धिं विधेहि च ॥ २ ॥-० ३ ॥
विश्वामित्रकुलोदधौ विधुरिवाखंडः कलानां निधिर्
वाग्गुंफे निखिले ऽपि यस्य च सुधा शिष्यप्रशिष्यैश्रिता ।
विद्यापद्मविकाशनैकतरणिः श्रीभट्टगोविंदजः
संख्यावज्जननाग्रणीर्विजयते श्रीभट्टरामेश्वरः ॥ ४ ॥
श्रिता वाराणसी तेन नगरी न गरीयसी ।
यतो ऽन्या नगरी हेमनगरीतिमुपेयुषी ॥ ५ ॥
शास्त्रेष्वधीती पितुरेव यः श्रुतीः
स्मृतीः समालोच्य च देशरीतीः ।
नारायणस्तत्तनयो ऽविमुक्ते
तीर्थत्रयीसेतुमसौ विधत्ते ॥ ७ ॥ ० ९ ॥
साधारणस्तीर्थविधिः प्रथमं सम्यगुच्यते ।
प्रयागादित्रयविधिः पश्चादित्यत्र संग्रहः ॥ १० ॥

इह खलु संसारचक्रे परिवर्तमानानां चत्वारः पुरुषार्था धर्मार्थकाममोक्षाख्याः सकलस्मृतीतिहासपुराणादिषु श्रूयंते सेव्यत्वेन । ०

See Rāj. Mitra, Notices, II., p. 202, where an analysis of this section is given; Bikāner Cat., p. 484.

Colophon: इति श्रीविद्वन्मुकुटमाणिक्यश्रीमद्भट्टरामेश्वरसूरिसूनुनारायणभट्टविरचिते त्रिस्थलीसेतौ सामान्यप्रघट्टके प्रकीर्णकतीर्थधर्मप्रकरणं समाप्तं ॥ समाप्तश्च प्रघट्टकः ॥ [अतः परं प्रयागप्रकरणं भविष्यति obliterated] ॥

As the author's grandson *Kamalākara* wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D., the present work was probably composed somewhere about 1550 A.D. Cp. the author's *Prayogaratna*, above, no. 471.

For another *Tristhalīsetu* (or *Tīrthayātrāvidhi*), by *Bhaṭṭoji Dīkshita*, see Weber, Cat. Berl., no. 1234; Rāj. Mitra, Bikāner Cat. p. 485.

[H. T. Colebrooke.]

1720.

683b. Foll. 84; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, by different hands; foll. 45–76 about 1650 A.D.; the remainder towards the end of last century; 9–12 lines in a page.

The same section of the *Tristhalīsetu*.

[H. T. Colebrooke.]

1721.

264c. Foll. 34; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; rather careless Devanāgarī writing of the latter part of last century; eleven lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Tristhalīsetu. Part II., *Prayāgāditrayaprakaraṇa;* chapter I., *Prayāga-kṛitya* (or *prakaraṇa*).

It begins:

सुरमुनिदितिजेंद्रैः सेव्यते यो ऽस्ततंद्रैर्
गुरुतरदुरितानां का कथा मानवानां ।
खभुवि सुकृतकर्तुर्वांछितावाप्तिहेतुर्
जयति विजितयागस्तीर्थराजः प्रयागः ॥ १ ॥
वाणी वर्णयते यस्या वर्णनायामणीयसी ।
तीर्थश्रेणिमणिर्वेणी स्वर्निश्रेणिः प्रवर्ण्यते ॥ २ ॥

अथ प्रथमप्रकरणं । °

In the introduction the author discusses the question as to whether, in a pilgrimage to these three sacred *sthalas* κατ' ἐξοχήν, precedence is to be given to one of them, and declares that there is no binding rule on that point; but that the *dākshiṇātyas, pāścātyas* and *prācyas* should begin each with the *tīrtha* nearest to them, and then visit the others in their turn. The principal topics are as follows:

इति प्रयागमहिमा ॥ अथ प्रयागस्मरणमहिमा fol. 7*a*; अथ प्रयागगमनं 9*a*; अथ प्रयागादिपरिमाणं 9*a*; इति प्रयागवासफलं ॥ अथ वपनविचारः 9*b*; अथ प्रयागमुंडने नानाकाम्यकर्माणि 14*a*; अथैकाहस्नानवचनानि 18*a*; अथात्र स्नाने दिनविशेषे फलविशेषः 19*a*; अथ मायामायां विशेषः 19*b*; अथ प्रसंगान्माघस्नानविधिः 20*a*; अथ माघस्नानविधिः 20*b*; अथ माघस्नाने नियमाः 22*a*; अथ प्रयागमरणविषयः 23*b*; अथ प्रयागीयनानातीर्थानि 27*b*; अथ विकिरं (one of those *tīrthas*), 28*b*; अथावटमहिमा (*Avaṭa*, another *tīrtha*), 29*b*; इति गंगामहिमा ॥ अथ प्रसंगाद् यमुनामहिमा 33*a*.

Colophon: इति भट्टरामेश्वरसूनुभट्टनारायणविरचिते त्रिस्थलीसेतौ प्रयागप्रकरणं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1722.

1708A. Foll. 61; size 9½ in. by 4 in.; indifferent Devānagarī writing, of about the middle of the last century; 13–15 lines in a page.

Two chapters of the *Prayāga*-(or *Prayāgāditraya*)-*prakaraṇa* of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa's Tristhalīsetu.*

a) Foll. 1–32, *Prayāgakṛityam.*

b) Foll. 33–61, *Gayākṛityam.*

This section begins:

वादीभयुक्तिकुंभस्थलदलनाकुंठमाननखगर्भान् ।
विकिरन् प्रमेयमुक्ताविद्यावनकेसरी गुरुर्जयति ॥ १ ॥

नत्वाखिलोद्धारधुरंधरं परं
गदाधरं बुद्धिविशुद्धिसाधकं ।
संदेहमुत्सार्य विचार्य सादरं
मया गयाकार्यमुदीर्यते ऽधुना ॥ २ ॥

सुतादिकर्तृकं यस्यां श्राद्धं श्राद्धसमेधितं ।
पित्राद्युद्देश्यफलदं सा गया यागतोयिका ॥ ३ ॥

Colophon: इति श्रीभट्टरामेश्वरसूरिसूनुनारायणभट्टविरचिते त्रिस्थलीसेतौ प्रयागकरणे गयाकृत्यं ॥

For a portion of this section, see Weber, Cat. Berl., no. 1233.

For the third chapter (*Kāśī-kṛitya* or *prakaraṇa*) of Part II. (*Prayāgatrayaprakaraṇa*), see Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 34.

[H. T. Colebrooke.]

1723.

1109. Foll. 211; size 12 in. by 5¼ in.; good Devanāgarī writing of 1788 A.D.; ten lines in a page.

Prāyaścittaviveka, a manual of rules regarding expiatory rites, forming part of a general digest of law, entitled *Smṛitiviveka,* by *Śūlapāṇi.*

It begins: नित्यश्रुतुदितस्वधर्मे ° see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 660 (where the work is analyzed); Rāj. Mitra, Notices, I., p. 236.

It ends: इति धेनुसंकलनं समाप्तं ॥

प्रायश्चित्तविवेको ऽयं रचितः शूलपाणिना ।
यथा सतामुरःस्थाने विराजतां सुभाषितं ॥

इति हुड्डिसाया(? l. साहुडिया)महामहोपाध्यायश्रीशूलपाणिविरचितः प्रायश्चित्तविवेकः समाप्तः ॥

Digitized by Microsoft ®

शाके गते दशसमुद्रहिमांशुसंख्ये
मासे त्विषे शिवमुदे शिवशर्मणा यः ।
विवेक एषो[ऽ]पि च पापकर्मिणाम्
अलेखि काशीश्वरसद्मवासिना ॥

Six leaves, appended at the end, contain a table of contents.

For the author's commentary on *Yājñavalkya's* Institutes, see above, no. 1287.

[H. T. Colebrooke.]

1724.

819. Foll. 104; size 15¾ in. by 5½ in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; 9, sometimes 8, lines in a page.

Tattvārthakaumudī, a commentary on the *Prāyaścittaviveka*, by *Govindānanda*, son of *Gaṇapati Bhaṭṭa*.

It begins: श्रीगोविन्दपदद्वन्द्वमिन्दिरानन्दमन्दिरं ° see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 661.

It ends:

गणपतिभट्टतनूजो गोविन्दानन्दपण्डितः श्रीमान् ।
अतिनिर्बन्धाद्विदुषां समकृत तत्त्वार्थकौमुदीं रम्यां ॥

इति श्रीगोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्यकृता प्रायश्चित्तविवेकटीका तत्त्वार्थकौमुदी समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

1725.

561. Foll. 118; size 12¼ in. by 4¼ in.; good, large, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Prāyaścitta-nirūpaṇa (or *prakaraṇa*), by *Bhaṭṭa Bhavadeva*, surnamed *Bālavalabhībhujaṅga*.

It begins:

अनादिभवसंभूतं पापप्रशमकारणं ।
स्मरणं वासुदेवस्य यस्य तस्मै नमो नमः ॥ १ ॥
मन्वादिस्मृतिमालोक्य सुविविच्य यथाक्रमं ।
क्रियते भवदेवेन प्रायश्चित्तनिरूपणं ॥ २ ॥

प्रायश्चित्ते निरूपणीये गुरुत्वात्प्रथमं महापातकप्रायश्चित्तनिरूपणे परस्परमेवेतरप्रायश्चित्तनिरूपणे कर्तव्ये मन्वादिवचनक्रमानुरोधेन प्रथमं ब्रह्मवधप्रायश्चित्तमेव निरूप्यते ॥ °

इति ब्राह्मणस्य ब्रह्मवधप्रायश्चित्तनिरूपणं fol. 15*a*; इति क्षत्रियादिकृतब्रह्मवधप्रायश्चित्तं 19*a*; इति क्षत्रियादिवधप्रायश्चित्तं 21*b*; इति स्त्रीवधप्रायश्चित्तं 26*b*; °गोवध° 31*b*; इति वासकाभीभुजगापरनाम्नो(!) भट्टश्रीभवदेवस्य कृतौ प्रायश्चित्तस्य प्रकरणे वधपरिच्छेदः 35*b*; इति वालवलभीभुजंगापरनाम्नो ° प्रायश्चित्तप्रकरणे ऽभक्ष्यभक्षणपरिच्छेदः 59*b*; इति वालवलभीभुजंगापरनाम्नो ° प्रायश्चित्तपरिच्छेदे स्तेयप्रकरणं 69*a*; इति° प्रकरणे ऽगम्यागमनपरिच्छेदः (illicit sensual intercourse), 90*a*; इति ° वालवलभीभुजङ्गापरनामकभट्टश्रीभवदेवकृतौ° संसर्गप्रायश्चित्तपरिच्छेदः (improper intercourse and taking of gifts).

It ends: इति कृच्छ्रपरिच्छेदः समाप्तः ॥ इति वालवलभीभुजंगापरनामकभट्टश्रीभवदेवकृतौ प्रायश्चित्तप्रकरणं समाप्तं ॥

कृतं श्रीभवदेवेन प्रायश्चित्तविनिर्णयं ।
लिलेख काशीवासी श्रीशिवनारायणः कविः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1726.

636b. Foll. 62; size 17 in. by 5¼ in.; well written, in the Bengalī character, on European paper; eight lines in a page.

Prāyaścittasaṃgraha, a manual of rules regarding expiation, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*.

It begins: अथ प्रायश्चित्तं ॥ तत्र प्रायश्चित्तलक्षणं ॥ पापक्षयमात्रकामनाजन्यकृतिविषयः पापक्षयसाधनं कर्म प्रायश्चित्तं । °

(अथ) अतिपातकानि fol. 2*b*; अथ बाल्यादिना प्रायश्चित्तभेदः 10*a*; धेनुमूल्यादिव्यवस्था 11*a*; प्रायश्चित्तपूर्वाह्कृत्यं 11*b*; प्रायश्चित्तानन्तरं कार्यं 13*a*; वधस्य ज्ञानकृतादिनिरूपणं 14*a*; शूद्रस्वामिकचतुर्हायणादिगवस्य ज्ञानकृतविप्रकर्तृकसाक्षाद्वधप्रायश्चित्तं 17*b*; अज्ञानकृतगर्भिण्यादिवधे 21*b*; अत्यन्तक्लिष्टादीनां वधे 25*a*; इति बहुकर्तृकैकगववधप्रायश्चित्तं। अथैकहायनादिगववध° 28*a*; अथ रोधादिनिमित्तकगोवध° 30*a*; अपालनकृते गोवध° 33*a*; अस्थिभङ्गादि° 38*b*; गोरण्डमोक्षकरण° 39*a*; हलशकटादिना वृषादिवाहने° 39*b*; गोवधापवादः 40*b*; पञ्चविधवधित्वव्यवस्था 43*b*; व्रतानुक-

Digitized by Microsoft®

त्त्वव्यवस्था ib.; इति गोपनप्रायश्चित्तं अथातिपातकप्रायश्चित्तं 50*b*; अथ महापातक° 52*a*; गर्भवध 53*b*; ब्रात्यवधे शूद्रप्रायश्चित्तं 54*a*; सुरापान° 55*b*; गुर्वङ्गनागमन° 56*a*; अनुपातक° 56*b*; शूद्रवध° 57*a*; स्त्रीवध 57*b*; स्वभार्यायां मातृभगिन्यादिवचन° 58*a*; उपवीतच्छेदने 58*b*; जातिभ्रंशकर° 59*a*; अपात्रीकरण° 59*a*; मलावह°, अप्रकीर्णक°, पर्वसु स्त्रीगमन°, श्राद्धदिने मैथुन° 59*b*; तैलाभ्यक्तादिमूत्रोच्चारसमुच्चारसमुत्सर्ग°, स्त्रीयोच्छिष्टभक्षणादि° 60*a*; अशौचान्नभक्षण 61*b*; अथ देवागारकृतेष्टकाकाष्ठशिलादिनाग्रहकरणप्रायश्चित्तं 62*a*.

Of comparatively modern authorities, quotations have been met with from *Bhavadevabhaṭṭa*, foll. 17*a*, 31*b*; *Mitāksharā*; *Śūlapāṇi*, 31*b*; *Smārtabhaṭṭāchārya* [or simply *Smārta*; i.e. *Raghunandana*; e.g. *Prāyaścittatattve Smārtāḥ*, 48*a*] and *Smṛitisāgarasāra*.

[H. T. Colebrooke.]

1727.

165. Foll. 55; size 12½ in. by 4¼ in.; fairly well written, in Devanāgarī, in A.D. 1805; ten lines in a page.

Prāyaścittenduśekhara-sārasaṃgraha, an abstract of a treatise on penance, by *Nāgojībhaṭṭa*, son of *Śivabhaṭṭa* and *Satī*.

It begins: यत् यथाविध्यनुष्ठानादुपचितमशुभनाशकमेव तत्प्रायश्चित्तम् ॥ तुल्यपुरुषादावतिव्याप्तिवारणायैवेति। न तु फलान्तरजनकमित्यर्थः। °

अथ सर्वप्रायश्चित्तविधिः fol. 10*b*; इति प्रकीर्णकप्रायश्चित्तानि 22*a*; - - इति व्रात्यं 26*a*; इति स्तेयं 47*a*; इति ऋणानपाकरणं 27*b*; इत्यपण्यविक्रयः 28*a*, etc.; अथोच्छिष्टभक्ष्यभक्षणे 40*b*; आशुचिद्रव्यस्पृष्टे 41*b*; - - अथ श्राद्धभोजने 44*a*; - - अथ स्वर्णस्तेये 50*b*; अथ गुरुतल्पे 51*b*, etc.

It ends: अकृतप्रायश्चित्तानां कुष्ठादीनां दाहकस्य पतिचांद्रायणम् ॥ गंगास्नानविष्णुस्मरणनर्मदानामजपादिसर्वपापप्रायश्चित्तमिति सर्वेष्टसिद्धिः ॥ इति शिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजीभट्टकृतप्रायश्चित्तेंदुशेखरसारसंग्रहः ॥ विक्रमसंवत् १८६२ ॥

For a MS. of *Nāgojībhaṭṭa's Prāyaścittenduśekhara*, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 23.

[H. T. Colebrooke.]

1728.

352b. Foll. 27; size 10½ in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Prāyaścittādhyāya, being the third chapter of the *Nibandhasarvasva*, by *Mahādeva*, son of *Mahājasahasramalla Śrīpati*.

It begins:

क्वचिद्गूढं प्रकाशं च क्वचिद्भूरिरसाकुलं।
जगत्पुनातु गम्भीरस्रोतसामिव संततं ॥

बालस्य मृतस्य नामकरणात्पूर्वं घृताभ्यक्तस्य वहिर्ग्रामाद्भूमौ निखननमेव कार्यं °

इति आशौचप्रकरणं fol. 4*a*; आपद्धर्मप्र° 4*b*; कर्मविपाकप्र° 5*b*; ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तप्र° 7*b*; सुरापानप्रायश्चित्तं 8*a*; सुवर्णस्तेयप्र° 8*b*, etc.

It ends: इति प्रत्याम्नायविधिः। यदा चंद्रलोकादिप्राप्त्यर्थं कृच्छ्रादिकं करोति तदा न प्रत्याम्नायाः। न वपनं च। शूद्रस्य मंत्रादावनधिकारः ॥

इति श्रीमहाजसहस्रमल्लश्रीपतिनंदनश्रीमहादेवविरचिते निबंधसर्वस्वे प्रायश्चित्ताध्यायस्तृतीयः ॥ ° ॥ विश्वेश्वरभट्टपुस्तकं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1729.

1516c. Foll. 14; size 10 in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of c. 1750 A.D.; ten lines in a page.

Āhnikaprāyaścitta, a fragment of a digest of rules of expiation.

It begins: आह्निकक्रमेणाशौचादीनां प्रायश्चित्तमुच्यते। विष्णुपुराणे। नित्यानां कर्मणां विप्र यस्य हानिरहर्निशं। °

Fol. 13*a*: कमल[ाकर?]भट्टकृताह्निकप्रायश्चित्तानि ॥ (cf. *Kamalākara Bhaṭṭa's Āhnikalopaprāyaścitta*, Bikāner Cat., p. 355).

It ends as follows:

सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वंशो मन्वंतराणि च।
वंशानुचरितं चैव पुराणं पंचलक्षणं ॥

खिलानि श्रीसूक्तादीनि इतिहासाः सव्याधाख्यानि(?*r.* सव्याख्यानानि) महाभारतादि to which another hand has added समाप्तं ॥

Digitized by Microsoft®

The passages from *Smṛitis* and *Purāṇas* are generally quoted at second hand from *Śūlapāṇi*, *Madanaratna* and *Madanapārijāta*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1730.

1202. Foll. 39; size 12½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; foll. 1–25 in a clear, uniform, modern hand; ten lines in a page; foll. 26–39, not numbered, carelessly written by different hands; twelve lines in a page.

Śrāddhakalpa (also called *Pitṛibhaktitaraṅgiṇī*), a treatise on obsequies, compiled, by *Vācaspati Miśra*, under direction of King *Rāmabhadra Deva*, of Mithilā, son(?) of *Rūpanārāyaṇa*, son of *Harinārāyaṇa*.

It begins:

प्रणम्य वासुदेवाय तन्यते स्वर्गरंगिणी ।
श्रीवाचस्पतिधीरेण पितृभक्तितरंगिणी ॥

वाराहपुराणे । ०

There is a break after leaf 25, where the new handwriting begins.

The MS. ends:

श्रुतीः स्मृतीरर्थगताश्च तासां
गुरूपदेशादवधार्य सम्यक् ।
श्रीश्राद्धकल्पाख्यमिमं निबंधं
वाचस्पतिर्विश्वजनीनमूचे ॥

समस्तेत्यादिमहाराजाधिराजश्रीहरिनारायणात्मजसमस्तेत्यादिम[ह]राजाधिराजश्रीरूपनारायणपदवीसमलंकृतं(? l. त)मिथिलामंडलाखंडलश्रीमद्रामभद्रदेवचरणादिष्टेन तत्परिषदा श्रीवाचस्पतिशर्मणा* विरचितो ऽयं श्राद्धकल्पः परिपूर्ण इति ॥

पदवाक्यमाननिपुणाः करतलकुवलायमानविश्वदृशः ।
अवलोकयत कृतिमिमां करुणावरुणालयेन हृदयेन ॥

शास्त्रे दशस्मृतौ त्रिंशन्निबंधा येन यौवने ।
निर्मितास्तेन चरमे वयस्येष विनिर्ममे ॥
कृष्णपञ्चदश्यां – ग्रालग्रामे श्रीनन्दनेन लिखितमिदं पुस्तकमिति ॥

For the same author's(?) *Śrāddhacintāmaṇi*, see above, nos. 1401, 1402.

[H. T. COLEBROOKE.]

1731.

87. Foll. 159 (foll. 81–83 of which are wanting); size 10¾ in. by 4½ in.; clear, uniform Devanāgarī writing, of the latter part of last century; nine lines in a page.

Śrāddhakalpalatā, a digest of rules and directions regarding obsequies, compiled by *Vināyaka Paṇḍita*, usually called *Nanda Paṇḍita*, son of *Rāma Paṇḍita*; under orders of a prince *Paramānanda*, of the family of the *Śahagilas*. It begins:

समालंबे लंबोदरचरणपंकेरुहयुगं
यदालंब्य स्वैरं विजहति च विघ्नांधतमसं ।
स्मरंतः संतोषं निरुपधिपरानंदलहरी
समाक्रांतस्वांता हरिहरविरिंचिप्रभृतयः ॥ १ ॥ ०

अस्ति प्रशस्तैर्विभवैः समस्तैः
समस्तभूमंडलमंडनं यत् ।
साधारणं नाम पुरं पुरारेर्मुदे
मुरारेरपि यद्दिवो ऽपि ॥ ४ ॥

समजनि जनतायाः प्राणसाधारणे ऽस्मिन्
सहगिल इति नाम्ना को ऽपि वंशः प्रसिद्धः ।
यमधिजनिमिवैकां देवदेवो ऽपि विष्णुर्
विबुधकुलसमेतो[ऽ]द्यापि वांछत्यवाप्तुं ॥ ५ ॥

अखंडभूमंडलमंडने ऽस्मिन्
प्रतापसंतापितसप्तसप्तिः ।
दयामयांतःकरणो बभूव
स सिंहमल्लः प्रथितः पृथिव्यां ॥ ६ ॥

प्रतापपरितापितप्रबलभूमिपालावली-
शिरोमणिमरीचिभिः प्रविलसत्पदांभोरुहः ।
समस्तसुरसुंदरी सततगीतकीर्तिस्ततो
वसावनमहीपतिः समजनि क्ष्मामंडले ॥ ७ ॥

* In a MS. of the same work described in Rāj. M.'s Notices, V., p. 90, this colophon runs as follows:

इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीहरिनारायणात्मजश्रीरूपनारायणपदवीमलङ्कृतमिथिलामण्डलश्रीरामभद्रचरणादिष्टेन परिषदा श्रीवाचस्पतिशर्मणा ०

Digitized by Microsoft®

यन्नेजःपुंजतप्ता दिनकररुचयः शेरते शर्वरीषु प्रायः
पाथोधिमध्ये रजनिकरकलालांछनं बिभ्रतीमाः ।
कीर्त्या यस्याभिभूतास्त्रिजगति गतया भूतलं भासयंत्यो
ऽभूत्तस्मादस्तशत्रुः सहगिलतिलको रूपचंद्रः क्षितीशः
निजकुलजनताचकोरचंद्रो [॥ ८ ॥
बुधजनकैरवहृत्प्रबोधचंद्रः ।
कविकुलकवितासुधाब्धिचंद्रो
जगति बभूव नृपस्तु भूपचंद्रः ॥ ९ ॥
जातः क्षत्रियवंशकैरवसमुद्बोधे सुधांशुस्ततो
दाने देवतरोरपि प्रतिदिनं संपादितान्यूनता ।
शौर्ये पांडवकर्णमुख्यमहसामासादिताहीनता
येनासाविह वैर्यधाम परमानंदो महेंद्रो क्षितौ ॥ १० ॥
लक्ष्मीर्यत्करुणाकटाक्षनिवहे पाण्यौ सुपर्वद्रुमो
वक्त्रे शीतकरः स्मिते नवसुधा क्रोधे च हालाहलं ।
दृष्टांतः प्रथमश्च विक्रमनिधिर्गांभीर्यमर्यादयोस्
तद्विश्वः करुणामयेन विहितः पूर्णो हि रत्नाकरः॥११॥
श्रीरामपंडितसुतः पंडितश्रीविनायकः ।
आदिष्टस्तेन तनुते श्राद्धकल्पलतामिमां ॥ १२ ॥
गोविंदपंडितकृतामवलंब्यातियत्नतः ।
श्राद्धकल्पलतामेतां कुर्वे तां श्राद्धदीपिकां ॥ १३ ॥
श्राद्धकल्पलता सेयं परमानंदकारिता ।
विदुषामर्थसंदेहे विदधातु च मत्क्रियां ॥ १४ ॥
नो मूलस्मृतयो न वान्यकृतयः संतन्यमाने मया
ग्रंथे ऽस्मिन्नवधीरिताः किमपि वा वाक्यं च पौराणिकं।
तस्मादत्र बुधा सुधांशुधवले नापाततो दूषणं
देयं बुद्धिबलाद्विचार्य सकलं तत्वं ततस्तुष्यतां ॥ १५ ॥

इह खलु धर्मार्थकाममोक्षाणामुपायांतरसाध्यत्वे ऽप्यलसप्राय-कलिकलुषकलंकपंकमग्नदेहैः पुरुषैरनायासेन तेषां साधयितु-मशक्यत्वादवश्यकर्तव्यश्राद्धमात्रस्यैव तत्साधनत्वेन तन्निर्णीयते ॥ तत्रादौ श्राद्धलक्षणं ॥ °

इति° श्राद्धकल्पलतायां श्राद्धस्वरूपकर्तृकालनिरूपणस्तवकः प्रथमः fol. 23*a*; °देशद्विजकर्तृनिरूपणस्तवको द्वितीयः fol. 34*a*; °श्राद्धोपपदार्थेतिकर्तव्यतानिरूपणस्तवकस्तृतीयः(!) fol. 57*a*; [°विकृतिश्राद्धनिरूपणस्तवकश्चतुर्थः foll. 81–3 wanting; fol. 53*b* in B.] It ends:

अस्ति क्षत्रियवंशभूषणमणिर्भूमीशचूडामणिः
शत्रूणां द्युमणिः प्रतापनविधौ धर्मारणिः कर्मसु ।
कीर्तीनां सरणिर्बुधाब्जतरणिः प्रत्यर्थिपृथ्वीभृतां
संसारार्णवतारणैककरणिः संकल्पचिंतामणिः ॥ १ ॥
स जयति परमानंदः कीर्त्या यस्यामृतेन पूर्णाशाः ।
त्रिदशाः सुरारिवैरं सुधाकृतेनैव तन्वते स्वैरं ॥ २ ॥
धर्माधिकारिकुलकैरवचंद्रकांत-
श्रीरामपंडितसुतेन विनायकेन ।
आदेशतो ऽस्य विहिता सुमनोऽभिरामा
श्रीश्राद्धकल्पलतिका नितरां प्ररुह्यात् ॥ ३ ॥
अंकुरिता मुनिवाक्यैर्व्याख्यातॄणां द्विपत्रिता सूक्तैः ।
पल्लविता कृतिनेयं कल्पलता वांछितं दिशातु ॥ ४ ॥
यत्किंचिद्दूषणं स्यादिह तदपि बुधैर्भूषणं संविधेयं
दोषोद्धाराय तेषामधिजगति पुनर्जन्म धात्रा कृतं यत्।
किं वा निंद्यं न शंभूर्गरलमहिगणाद् भस्म शूलं कपालं
धत्ते भूषार्थमन्यैस्तदपि किमु गिरा पूज्यते न श्रुतिना॥५॥
संतो ऽपि संतोषमपास्य दूरं
कृतिं मदीयां यदि दूषयेयुः ।
हानिस्तदा स्यात्कियती ममात्र
सत्वं पुरस्तात्परिहास्यते तैः ॥ ६ ॥
परमानंददानांबुनिषेकैरनुवासरं ।
श्राद्धकल्पलता रूढा देयादर्थिकुलेप्सितं ॥ ७ ॥

इति श्रीमहाराजाधिराजसहगिलान्वयैकभूषणपरमानंदादिष्ट-धर्माधिकारिरामपंडितात्मजविनायकपंडितकृतायां श्राद्धकल्पल-तायां नवश्राद्धनिरूपणस्तवकः पंचमः समाप्तः ॥

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas*, the following works and writers have been found quoted: *Kālavidhāna*, e.g. fol. 63*b*; *Kālādarśa*, 58*b*; *Candraprakāśa*, 16*b*; *Dharmapradīpa*, 22*b*, 72*a*; *Nirṇayapradīpikā*, 56*b*, 66*b*; *Purāṇasamuccaya*, 17*b*, 62*a*; *Śākaṭāyana* [शाकटायनेनोक्तं ॥

जलाग्निभ्यां विपन्नानां संन्यासे वा गृहे पथि ।
श्राद्धं कुर्वीत तेषां वै वर्जयित्वा चतुर्दशीमिति ॥] 67*a*

(apparently from *Hemādri*, *Pariśeshakh.*, I. 215); *Śrāddhakamala*, 22*b*; *Śrāddhakalpa*, 24*a*; *Śrāddhakāśikā*, 53*a*; *Śrāddhacintāmaṇi*, 48*a*, 111*a*; *Śrāddhanirṇaya*, 11*a*; *Śrāddhapradīpa*, 11*a*; *Shaṭtriṃśanmata*, 9*b*; *Smṛiticandrikā*, 18*b* (*Candrikā*, 3*a*); *Smṛitidarpaṇa*, 62*b*; *Smṛitiratnāvali*, 58*a*; *Smṛitisaṃgraha*, 6*a*, 59*b* (*Saṅgraha*, 8*b*; *Saṃgrahakāra*, 14*b*, 15*b*); *Smṛitisāra*, 93*b*; *Smṛityarthasāra*, 65*a*, 69*a*; *Hemādri*, 9*b*, 13*a*.

For further particulars regarding the author, see no. 1342. [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1732.

95. Foll. 87; size 10 in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; 9–13 lines in a page.

The same work.

Between foll. 21 and 22 there is a large gap, comprising nearly the whole of the third and part of the fourth chapters.

[H. T. Colebrooke.]

1733.

1966. Foll. 18; size 7 in. by 4 in.; modern Devanāgarī writing; 9–11 lines in a page; the leaves much injured at both ends.

Śrāddhakalpanā, a manual of (partly accented) texts and formulas used at the performance of obsequies.

It begins: आचम्य पवित्रधारणं। पवित्रवंतः परि धाचमासते पितैषां ° (*Rks.* IX., 73, 3 accented) रभं ॥

ऊर्ध्वकेशी विरूपाक्षी मांसशोणितभोजने ।
तिष्ठा देवी शिखाबंधे चामुंडे ह्यपराजिते ॥

अपक्रामंतु भूतानि पिशाचाः सर्वतोदिशं ।
सर्वेषामविरोधेन श्राद्धकर्म समारभे ॥

प्राणायामं कृत्वा। पितृदेवताभ्यो नमः। फलप्राप्त्यर्थं पुरूरवार्द्रवसंज्ञकानां विश्वेपां देवानां विश्वेषां देवानां प्राचीनावीतिपितृपितामहप्रपितामहानां अमुकशर्मणां अमुकगोत्राणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां एतेषां श्रेयोऽर्थं मोक्षार्थं तृप्त्यर्थं प्रतिसांवत्सरिकं श्राद्धं सदैवं सपिंडं साग्नौकरणं देशकालाद्यनुसारतः पार्वणेन विधिना अन्नेन हविषा सद्यः करिष्ये॥ इमं मे गंगे यमुने ° (X., 75, 5) ॥

गंधद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीं ।
ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियं॥ (*Khila* after शुरास: ° (*Rks.* I., 191, 3) ॥ [*Rks.* V., 87.)

It ends: अनेन अग्नौकरणब्राह्मणभोजनपिंडदानकर्मत्रयात्मकेन पितृपितामहप्रपितामहस्वरूपी जनार्दनवासुदेवः प्रीयतां ॥ --- वैं देवतास्ताः सर्वा वेदविदि ब्राह्मणे वसंति तस्माद्ब्राह्मण --- द्विवो देवे नमस्कुर्यान्नाश्लीलं कीर्तयेदेता एव देवताः प्री--

Then, on fol. 18*a*, by a different hand, three more *ślokas*: [स्वा]गते स्वस्तिवचने गोत्राशिषः प्रदक्षिणे।°

[Dr. John Taylor.]

1734.

1611. Foll. 54; size 19½ in. by 3½ in.; folded to half the length; small, neat, modern Bengalī handwriting (from fol. 38 by a different, less regular, hand); 6 or 7 lines in a page.

Śrāddhacandrikā, a manual of rules for the performance of obsequies, by (*Śrīnātha*) *Ācāryacūḍāmaṇi* (son of *Śrīkarācārya*).

It begins:

सच्चिदानन्दवपुषमवाङ्मनसगोचरं ।
मुग्धाघरग्ध(l. राद्ध)योद्धारं वन्दे तं देवकीसुतं ॥ १ ॥
संहिताः संग्रहान्सर्वान् विलोक्य श्राद्धपद्धतिः ।
आचार्यचूडामणिना सोपपत्तिर्निबध्यते ॥ २ ॥

अथ श्राद्धपूर्वदिनकृत्यं। तत्र तद्दिने वस्त्रगृहशरीरशुद्धिः कार्या। °

अथ श्राद्धभोजनक्रमः fol. 23*b*; इति श्राद्धचन्द्रिकायां पार्वणप्रयोगनिर्णयः 32*a*; अथैकोद्दिष्टनिर्णयः 33*a*; अथ सपिण्डीकरणप्रयोगः 40*b*; अथ वृद्धिश्राद्धं 46*a*.

It ends: इति वृद्धिश्राद्धं ॥ ° ॥

आचारद्वैधसंजातसंदेहतिमिरापहा ।
विबुधानन्दजननी कृतेयं श्राद्धचन्द्रिका ॥
पूर्वापरकृतत्वादि सर्वमेवाप्रयोजकं ।
सप्रमाणमुपादेयं न ग्राह्यं तद्विनाकृतं ॥

इति श्राद्धचन्द्रिका समाप्ता ॥

For the author's *Ācāracandrikā*, see no. 1648; for another *Śrāddhacandrikā*, see Rāj. M., Notices, VIII., p. 270. [H. T. Colebrooke.]

1735.

780. Foll. 95; size 9⅞ in. by 4⅛ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D. (the last leaf by a different hand); ten lines in a page.

Śrāddhacintāmaṇi-Prayogapaddhati, or *Subodhinī*, a manual for the performance of obse-

Digitized by Microsoft®

quial rites, by *Śivarāma* (*Sarveśvara*), son of *Viśrāma*; apparently intended as a summary of the *śrāddha* section of a general digest of religious duties, entitled *Kṛityacintāmaṇi*, by the same author.

It begins:

> प्रणम्य ततं विश्रामं विष्णुं सर्वेश्वरं तथा ।
> श्राद्धचिंतामणौ स्वीये निर्णीतानां तु कर्मण: (l. णां) ॥१॥
> देशाचारानुसारेण सामगानां हिताय वै ।
> प्रयोगपद्धतिं सम्यक्कुर्वे नाम्ना सुबोधिनीं ॥ २ ॥

अथ प्रयोग: ॥ तत्रादावासन्नमरणेन देहशुद्ध्यर्थं प्रायश्चित्तं शक्त्यनुसारेण षडब्दं त्र्यब्दं सार्धाब्दमेकाब्दं वा कर्तव्यं । तत्र मिताक्षरामहार्णवनारायणभट्टादिसंमत: प्रायश्चित्तप्रयोग: । °

इति विष्णुपूजा fol. 4*b*; °वैष्णवं श्राद्धं 5*b*; इति प्रायश्चित्तप्रयोग: । ° अथोत्क्रांतिधेनुदानविधि: 8*a*, etc.; अथ अनाशनग्रहणविधि: 12*a*; अथ श्रौताग्निदाहविधि: 15*b*; अथ दाहोत्तरं प्रथमदिनकृत्यं 21*a*, etc.; अथ षोडश श्राद्धानि 40*b*.

इति शुक्लश्रीविश्रामात्मजशिवरामविरचिते श्राद्धचिंतामणौ मरणावस्थामारभ्य सपिंडीकरणांतकृत्यप्रयोगप्रकाश: समाप्त: ॥ अथ विधानानि ॥ fol. 55*a*; इति श्राद्धचिंतामणौ जीवच्छ्राद्धप्रयोग: । 68*a*; इति शुक्ल° श्राद्धचिंतामणौ द्वितीयप्रकाशप्रयोग: ॥ अथ आचारप्राप्तो दूर्वापूजाप्रयोग: 80*b*.

It ends: ततो ब्राह्मणान् सुमृष्टेनान्नेन यथाविभवं [सं]भोज्य स्वयमिष्टै: सह भुंजीत तद्दिने ब्रह्मचर्यादिनियमवान्भवेत् । एवं कृते सर्वज्वरादिरोगशांतिर्भवति ॥

इति श्रीमद्विद्वदग्रगण्यसर्वेश्वरविरचितं कृत्यचिंतामणिनामको ग्रंथ: पष्काण ॥

On fol. 1*a* the title कृत्यचूडामणि is given side by side with श्राद्धचिंतामणि, by different hands.

[H. T. Colebrooke.]

1736.

291. Foll. 41; size 10 in. by 5 in.; large, stiff Devanāgarī handwriting; 11–13 lines in a page.

Śrāddhapaddhati, another manual of obsequial rites, by *Kshemarāma*, son of *Kulamaṇi*, grandson of *Lokamaṇi*, and great-grandson of *Bābū Lakshmīkānta*; of Kanauj. Very incorrect.

The MS. begins:

> दंतधावनतांबूलं स्निग्धस्नानप्रयोजनं ।
> ऋतुकालाभिगामोऽथ ब्रह्मयान्यहीयते (!) ॥ °

इति ° पार्वण [श्राद्धं] fol. 8*b*; इति श्राद्धपद्धत्यामन्वष्टकाश्राद्धं ॥ अथ शस्त्रहतस्य चतुर्दश्यां काम्यविकृतप्रार्वणश्राद्धं । 16*a*; इति ° विविधविकृतपार्वणानि ॥ अथ मातुरेकोद्दिष्टश्राद्धं 20*a*; इति ° काम्यविकृतपार्वणश्राद्धं ॥ अथ नित्यविकृतपार्वणानि 20*b*; इति ° मातुरेकोद्दिष्टश्राद्धं । अथ पितुरेकोद्दिष्टश्राद्धं 23*a*; अथ सहगामिन्या: क्षयाह्निकश्राद्धं 26*b*; अथ द्विसप्ततिव्यवस्था । 30*a*; अथ दीपश्राद्धं 31*a*; अथ दीपोत्सव: 32*a*; इति श्राद्धषोडशी ॥ अथ सपिंडीकरणं 33*a*; अथ वृद्धिश्राद्धं 36*a*.

It ends:

> माता श्रीपद्मिनी (!) यस्य पिता श्रीभवमंडन: ।
> तेन श्रीक्षेमरामेण कृतेयं श्राद्धपद्धति: ॥

इति श्रीकन्यकुब्जदेशीयकवंशोद्भवद्विपंचाशद्ग्रंथिसोमयाजिदीक्षितबाबूलक्ष्मीकांतस्तदात्मजश्छांदोगमुखतिलकश्रीलोकमणिस्तदात्मज: श्रीकुलमणिस्तत्पुत्रसोमयाजिक्षेमरामकृता श्राद्धपद्धति: समाप्ता ॥ संवत् १८०५ वर्षे आषाढे मासि शुक्ले पक्षे पंचम्यां तिथौ हरिवसनगरे श्रीदीक्षितचिंजीवलिखितमिदं पुस्तकं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1737.

617a. Foll. 71 (numbered 72, no. 35 having been omitted); size 9½ in. by 4 in.; careless Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śrāddhendu, a treatise on obsequies, by an unknown author.

The MS. is rather incorrect, and of little use without other copies.

It begins:

अथ श्राद्धं निरूप्यते । श्रद्धया ब्राह्मणेभ्यो यत्पितॄनुद्दिश्य दीयते ऋषय: श्राद्धमित्याहु: । शुद्धिसत्यादिसंयुतमि[ति] गृह्यविद: संकेतविशेषसंबंधेन श्राद्धपदबले तत्वं तत्वं तत्र येषां कल्पसूत्रं यावदितिकर्तव्यताककर्मोक्तं तेषां तावदेव । प्रधानस्य स्वसूत्रोक्तांगकलापेनैवाकांक्षां शांतेरितरस्मृत्याद्युक्ताद्यभावात् येषां तु प्रधानमात्रं सूत्रे उक्तं °

Digitized by Microsoft®

Fol. 7b: विष्णुं स्मृत्वा कर्मेश्वरार्पणं कुर्यादिति संक्षेपः। इति श्राद्धेंदुः समाप्तः। इति दर्शश्राद्धप्रयोगः॥ विप्रव[म]ने निर्णयः। अकृते पिंडदानेषु(!) तु पिता यदि वमेत दापनपाकं प्रकुर्वीत श्राद्धं कुर्याद्यथाविधि। तथा अकृते पिंडदाने तु भुंजानो ब्राह्मणो वमेत। ०

It ends: पूर्वपाकादन्नमानीय यथाविधि पिंडदानादि॥ संवत् १८५९ मितिशुक्लचैपक्षे(!) १४ वासुकरवारः॥ On fol. 1a the treatise is called *Śrāddhenduśekhara*.

For the same treatise, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 96. [H. T. COLEBROOKE.]

1738.

1708B. Foll. 50; size 9¼ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1751 A.D.; twelve lines in a page.

Śrāddhasaṃgraha, or *Śrāddhagaṇapati*, a digest of matters relating to obsequial rites, compiled (?in 1751 A.D.) by *Rāmakṛishṇa*, son of *Koṇḍabhaṭṭa*, and grandson of *Prayāgabhaṭṭa*.

The work is primarily based on *Kātyāyana's Śrāddhakalpasūtra* (Weber, Cat. Berl., nos. 252, 257-58; ?Rāj. Mitra, Bikāner Cat., no. 1014), which, again, has much in common with *Gobhila's Śrāddhakalpa*, and on which it forms a kind of running commentary; the commentatorial matter being, however, completely swamped by a flood of quotations. In this respect the work, indeed, greatly resembles the author's* *Saṃskāragaṇapati*, or commentary on the *Kātīya-Gṛihyasūtra* (see nos. 358–60).

It begins:

गणाधिपं नमस्कृत्य सर्वसिद्धिप्रदं प्रभुं।
रामकृष्णो वितनुते श्राद्धसंग्रहमुत्तमं॥ १॥

स्वाभिप्रायेण हि मया न किंचिदिह लिख्यते।
किंतु वाचनिकं सर्वमतो ग्राह्यं च सज्जनैः॥ २॥
आलोक्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि च।
कात्यायनकृतं सूत्रं भाष्यं चैव हलायुधं॥ ३॥
कर्काचार्यकृतं भाष्यं गदाधरकृतं तथा।
काशिकां दीपिकां चैव अन्यानि च बहूनि च॥ ४॥
सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनं यथा।
सिद्धांतानि समूलानि विचार्य लिख्यते मया॥ ५॥

तत्रादौ श्राद्धमहिमा॥

आकाशे तारकासंख्या तृणसंख्या महीतले।
श्राद्धकाले तु दानस्य पुण्यं वक्तुं न शक्यते॥ ६॥

अकरणे दोषमाह॥

अज्ञानाद्वा प्रमादाद्वा यो मृताहमतिक्रमेत्।
श्वानयोनिशतं गत्वा चांडालः स्यात्पुनः पुनः॥ ७॥

अपरपक्षे श्राद्धं कुर्वीतेति सूत्रं॥ अपरपक्षः कृष्णपक्षः। चांद्रमासे पूर्वं शुक्लपक्षः। अपरः कृष्णपक्षः।

मनुः। आषाढीमवधिं कृत्वा ० अन्नमप्यन्वहं जलं॥ १॥
हेमाद्रौ नागरखंडे। आषाढ्याः पंचमे पक्षे ० अपि [वासरे॥ २॥
तस्य संवत्सरं यावत्संतृप्ताः पितरो ध्रुवमिति तत्रैव। ०

Fol. 2b: नन्वेवं पौर्णमास्यां मृतस्य कुत्र तिथाविति। तत्रामावास्यायामित्येके तन्न। तिथ्याश्रयाभावात्। दर्शे मृतस्यैव तत्रौचितत्वाच्च। अतो भाद्रपद्यामेव युक्तं। तथा च वृद्धयाज्ञवल्क्यः†।

पूर्णिमायाममायां वा सदा कन्यागते रवौ।
एकोद्दिष्टं तु मातुः स्यात्पितुः पार्वणमुच्यते।
नान्यकाले प्रशंसंति क्षये ऽहनि तु पार्वणं॥ ०

* Of the identity of the two authors there can indeed be no doubt. In the description of nos. 358-59 instead of 'son of *Konera*, and grandson of *Jayasiṃha*,' read, 'son of *Konera* (son of *Prayāgabhaṭṭa*, grandson of *Anantaśarman*) and *paṇḍit* to *Vijayasiṃha*';—the expression संग्रामजीविकस्तस्मात् in the 6th *śloka* having been wrongly interpreted.

† Here are a few more quotations from *Vṛiddha-Yājñavalkya* (cf. Jolly, Tagore L. L., p. 67):

दक्षिणे कटिदेशे तु तिलैः सह कुशत्रयं।
तर्जयंतीह दैत्यानां यथा नृणां यमस्तथा॥ fol. 9b.
माषान् सर्वत्र नैवेद्ये पिंडे ऽग्नौ च विवर्जयेत्।
यथा मद्यं तथा माषा निषिद्धाश्चाग्निपिंडयोः॥ 20b.
पितृरूपास्तु अप्सराः पैशाचा राक्षसाश्च ये।
येषां वै रक्षणार्थाय क्षिपेदग्निं तु नैर्ऋते॥ 21b.
ततश्च तिलकं कुर्यान्मंत्रेणानेन यत्नतः। 24a.
पूर्वं पितृभ्यो दद्यात्तु देवेभ्यस्तदनंतरं।
असुराः पितृरूपेण दत्तं हिंसंति दानवाः॥ 25a.

Digitized by Microsoft®

Fol. 3*a*: श्राद्धं कुर्वीत इ[ति] ॥ देवलो ऽपि* ।
वनानि गिरयो नद्यस्तीर्थान्यायतनानि च ।
देवखा[ता]श्च [ग]र्ताश्च स्वामिस्तेषु(?स्वस्तेषु) पुनर्विद्यते॥
३ ॥ सूत्रं ॥ श्राद्धमिति कर्मणो नामधेयं । तत्र कर्कमते पिंडदानस्यैव नामधेयं । तथा च श्रीधरः । °

The succeeding *sūtras* are apparently: ऊर्ध्वं वा चतुर्थ्याः । यदहः संपद्येत तदहर्ब्राह्मणानामंत्र्य पूर्वेद्युर्वा (cf. *Gobhila Śrāddhak.*, 1. 4. 5) । स्नातकान् (7) । एके यतीन् (8) । गृहस्थान् निमंत्रयेत (9) । etc.

The matter is divided into nine *kaṇḍikās* (whence *Kātyāyana's Śrāddhakalpa*, or 6th *Pariśishṭa* is also called *Navakaṇḍikāśrāddhasūtra*):

II. beg. fol. 9*a*: इदानीं प्रयोगमुपक्रममाणः परिभाषते। तत्रादौ पूर्वदिनकर्तव्यतामाह धर्मप्रवृत्तौ । पूर्वेद्युरेव कर्तव्यं° the first *sūtra* being apparently पिंडपितृयज्ञवदुपचारः पित्र्ये (cf. *Gobh. Śrāddhak.*, 1, 23. 24)।

III., fol. 15*a*: उद्धृत्य घृताक्तमन्नं पृच्छत्यग्नौ करिष्य इति (*G.*, 2, 19)।

IV., fol. 27*a*: अथ प्रकृतिश्राद्धमुक्त्वा विकृतिश्राद्धमाह । अथैकोद्दिष्टं । सूत्रं (*G.*, 3, 1) ।

V., fol. 28*a*: अथ भाद्रपदापरपक्षे या भरणी सा महाभरणीत्युच्यते । तदुक्तं मात्स्ये । भरणी°

VI., fol. 46*a*: अथाभ्युदयिकश्राद्धकर्तव्यतामाह कात्यायनः । स्वपितृभ्यः पिता दद्यात् ° (*G.*, 4, 1.)

VII., fol. 48*a*: अथ तृप्तिरुच्यते । अथ तृप्तिर्ग्राम्याभिरोषधीभिर्मांसं तृप्तिस्तदभाव आरण्याभिर्मूलफलैरोषधीभिर्वा ° (cf. *G.*, 6, 1).

VIII., fol. 48*b*: अथाक्षय्यतृप्तिमाह । अथाक्षय्यतृप्तिं खड्गमांसं कालशाकं लोहच्छागमांसं मधु महाशल्क इति सूत्रं। (*G.*, 7, 1).

IX., fol. 49*a*: अथ काम्यानि श्राद्धान्युच्यंते । अथ काम्यानि भवंति । ° (*G.*, 8, 1).

It ends: अथ श्राद्धभोजने प्रायश्चित्तमाह ।
नग्नश्राद्धे नवश्राद्धे ° ॥ १ ॥ ऋग्विधाने ।
दुरो अश्वस्य मंत्रं(*Ṛgv.* I., 53, 2) च दशमासं च मासमहालयं यदा न्यूनं तदा संपूर्णमेति तत् ॥ १४ ॥ [योः। द्विमासयोः कन्यातुलयोः ॥

* This quotation regarding the localities where the *śrāddha* may be performed is evidently out of place here; we have probably to read श्राद्धं कुर्वीत ॥ ३ ॥ सूत्रं ॥

यजुःप्रथमशाखीयो भरद्वाजमुनेः कुले ।
जातः प्रयागभट्टाख्यः श्रौतस्मार्तक्रियापरः ॥ १५ ॥
तदंगजः कोंडभट्टो देव्याराधनतत्परः ।
तदंगजो रामकृष्णश्चक्रे श्राद्धस्य संग्रहं ॥ १६ ॥
शके त्रिनगभूपाख्ये १६७३ वैशाखे श्राद्धसंग्रहः ।
काश्यां स[म]र्पितः पूज्ये हेरंबपदपंकजे ॥ १७ ॥

इति [प्रथमशाखीय- elsewhere]रामकृष्णविरचितः श्राद्धगणपतिः समाप्तः ॥

The *Dharmapravṛitti*, *Kāśikā* (digest) and *Dīpikā* (*Śrāddhadīpikā*, fol. 28*b*), are constantly referred to, even *Smṛiti* and *Purāṇa* passages being quoted from them at second hand. Of other authorities may be mentioned: *Aparārka*, fol. 30*b*; *Rigvidhāna*, 50*a*; *Kalpalatā*, 22*a*; *Kālanirṇayakāra*, 29*b*, 30*a*, *b*; *Kālādarśa*, 28*b*, 31*b*, 33*b*, 44*b*; *Gadādharabhāshya*, 27*b* (bis); *Gṛihyapariśishṭa*, 36*b*; *Caturviṃśatimata*, 12*b*, 26*b*; *Chandogapariśishṭa* (*Karmaprad.*, 1, 13), 47*a*; *Dharmapradīpa*, 7*b*, 11*a*, 17*a*, 19*a*, etc.; *Nirṇayadīpa*, 2*a*; *Paribhāshāsūtra*, 21*b*, 23*a*; *Piṇḍabrāhmaṇabhāshya* [अथ नीवीमुद्वृह्य नमस्करोतीति कश्चिडकाव्याख्याने *Śatap. Br.*, II., 4, 2, 24], 10*a*; *Pṛithvīcandrodaya*, 2*b*; *Purāṇasamuccaya* (two *ślokas*), 8*a*; *Prayogapārijāta*, 28*a*, 47*b*; *Reṇukārikā*, 41*a*; *Viṭṭhalīya*, 7*b*, 10*b*, 20*b*; *Vidhānapārijāta*, 3*a*; *-pārijātaka*, 25*b*, 43*b*; *Vishṇurahasya*, 50*a*; *Śākaṭāyana*, 29*b*; *Śrāddhakamala*, 29*a*; *Śrāddhapradīpa*, 25*a*, 26*b*; *Śrāddha-Śūlapāṇi*, 3*b*; *Śrīdhara*, 3*a*; *Shaṭtriṃśanmata*, 37*b*; *Saṃgraha(kāra)*, 20*a*, 23*b*, 25*b*, 26*a*, 34*a*; *Smṛitisaṃgraha*, 28*b*, 40*b*; *Smṛiticandrikā*, 30*b*; *Smṛitidarpaṇa*, 32*b*; *Smṛitiratnāvalī*, 28*b*, 31*a*, 34*a*; *Smṛitisāra*, 45*b*; *Smṛityarthasāra*, 30*b*, 37*a*, 43*a*; *Halāyudhabhāshya*, 27*b*, 35*a*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1739.

1266. Foll. 48 (foll. 27–29 of which are wanting); size 7¼ in. by 3 in.; legibly written,

Digitized by Microsoft®

in Devanāgarī, about 1780 A.D., by one *Mārkaṇḍeya Bhaṭṭa;* six lines in a page.

Śrāddhasaṃgraha, a practical manual of obsequies, compiled (?in 1769 A.D.) by *Rāmakṛishṇa*, son of *Koṇḍabhaṭṭa*, grandson of *Prayāgabhaṭṭa*, and great-grandson of *Anantaśarman*.

It begins (cf. preceding MS.):

गजाननं नमस्कृत्य नमस्कृत्य गुरूं तथा ।
पितरौ च ततो नत्वा कुर्वे ऽहं श्राद्धसंग्रहं ॥ १ ॥
आलोक्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि च ।
कात्यायनकृतं सूत्रं भाष्यं चैव हलायुधं ॥ २ ॥
कर्काचार्यकृतं भाष्यं गदाधरकृतं तथा ।
काशिकां दीपिकां चैव अन्यानि च बहूनि च ॥ ३ ॥
सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनं यथा ।
सिद्धांतानि समूलानि विचार्य लिख्यते मया ॥ ४ ॥
तीर्थं प्राप्य गयात्रिपुष्करसरित्क्षेत्रादिपुण्यं महद्
दानं भूमिगयाश्च हेमतुलया पात्रं चतुर्वेदवित् ।
राहुग्रस्तदिवाकरात्समधिकं पित्र्यदिनं शास्त्रतं
मातुः श्राद्धदिने फलं तु कथितं ब्रह्मादयो ऽप्यक्षमाः॥५॥
आकाशे तारकासंख्या पाताले च महीतले ।
श्राद्धकाले तु दानस्य पुण्यं वक्तुं न शक्यते ॥ ६ ॥

अथ श्राद्धदेशाः ॥

शुचिदेशं विविक्तं तु गोमयेनोपलेपयेत् ।
दक्षिणाप्रवणं चैव प्रयत्नेनोपपादयेत् ॥ ७ ॥

पृथ्वीचंद्रोदये विष्णुधर्मे । दक्षिणाप्रवणे देशे °

It ends:

दर्शश्राद्धं गयाश्राद्धं श्राद्धं चापरपक्षिकं ।
प्रथमे ऽब्दे तु कुर्वीत सपिंडीकरणे कृते ॥ २१ ॥
वशिष्ठायास्तटे शुद्धे चिंचमंडलपत्तने ।
शुभकर्मा ऽनंतशर्मा भारद्वाजकुले ऽजनि ॥ २२ ॥
तदंगतो (l. °जः) प्रयागाख्यो कोंड[भ]ट्टस्तदंगजः ।
तदंगजो रामकृष्णश्चक्रे श्राद्धस्य संग्रहं ॥ २३ ॥

श्रीशालिवाहनशाके गगनांगांगभूमिते १६७२ (*sic*) संवत् १८२६ आश्विनशुक्लपंचम्यां गुरुवासरे समाप्तः श्राद्धसंग्रहः ॥

इति श्रीयजुर्वेदांतर्गतकाण्वशाखाध्यायी कोंडभट्टात्मजरामकृष्णविरचितः श्राद्धसंग्रहः समाप्तः ॥ °

Foll. 7–26, though apparently written by the same hand, evidently contain a portion of some other work on *ācāra*, of a *Vaishṇava* tendency; *Lakshmī-Nārāyaṇa* being the deities most frequently dwelt upon in the formulas. The leaves of this portion are marked अ ° उ ° and no marks of punctuation are used, while in the other parts of the volume (the leaves of which are marked श्रा ° सं °) red strokes are used for stops. *Rūpanārāyaṇa* (रूपनारायणमते । ईशानपूर्वयोर्मध्ये ब्रह्मपूजनं । fol. 18*b*) and *Hemādri* (fol. 20*b*) are the only authorities quoted in the inserted portion; and the *ācāryāḥ*, *kuṇḍācāryāḥ*, *mukhyācāryaḥ* are repeatedly mentioned. नवग्रहहोमं करिष्ये fol. 20*a*; अग्निप्रतिष्ठां करिष्ये। अग्निं प्रतिष्ठाप्य संमुखीकृत्य अग्नेर्गर्भाधानादिसंस्कारान् कुर्यात्। ते च हेमाद्रौ। गर्भाधानं पुंसवनं ° fol. 20*b*; अन्वाधानं कुर्यात् fol. 23*b*; अथ मुख्यकुंडे होममंत्राः। वनस्पते शतवल्श इति लक्ष्मीनारायणं। परो मात्रयेति प्रत्यृचं चरुः। पुरुषसूक्तेन प्रत्यृचमाज्यं। लक्ष्मीनारायणेति त्यागः। अभि त्वा देव सवितरितीशानस्य सर्वतोभद्रदेवता मंत्राश्च ब्रह्म जज्ञानमित्यादिमंत्राः॥ अथ पूर्वकुंडे होममंत्राः ° fol. 25*a*.

In the *Śrāddhasaṃgraha*, the *Dharmapravṛitti* is the work most frequently referred to. Of other authorities may be mentioned: *Kālādarśa*, fol. 46*a*; *Gadādharabhāshya*, 38*b*; *Dharmapradīpa*, 37*b*; *Pārijāta*, 5*a*; *Prayogapārijāta*, 32*b*; *Smṛityarthasāra*, 43*b*; *Halāyudhabhāshya*, 5*a*.

A much older *Śrāddhasaṃgraha* is quoted in *Devaṇṇa Bhaṭṭa's Smṛiticandrikā* (*e.g.* Burn. MS. 325, fol. 111*b*). [H. T. COLEBROOKE.]

1740.

1696b. Foll. 35; size $9\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fair Devanāgarī handwriting, of the earlier part of the last century; seven lines in a page; the ink has given way in places.

[*Śrāddhaprayoga*], a similar manual by an unknown author.

Digitized by Microsoft®

It begins: अथ मृतस्याग्निप्रक्रिया । अथ गतप्राणस्य मुखानिःक्षिप्तकांश्यमणिप्रवालहिरण्यशकलस्य नासिकापुटद्वयक्षिप्तहिरण्यमात्रशकलस्य घृततैलसमायुक्तस्य देहशोधनं विधाय स्नापितबर्हिष्मत्यां भूमौ दक्षिणशिरस्थापितघृततैलाभ्युक्षितस्य चंदनोक्षितसर्वांगस्य सुमनोभिर्विभूषितस्य शुद्धवस्त्रोपवीतिनो गुरूननुज्ञाप्यानहंकृतपुत्रादिना पूर्वेण पुरद्वारेण ग्रामादभिमुखं चतुर्विधं वाद्यं कोलाहलेन नदीतीरश्मशाननयनं । ततः स्नातः पुत्रादिना दक्षिणशिरसः कृत्वा ओं

गङ्गादीनि च तीर्थानि ये च पुण्याः शिलोच्चयाः ।
कुरुक्षेत्रं च गङ्गां च यमुनां च सरिद्वरां ॥
कौशिकीं चन्द्रभागां च सर्वपापप्रणाशिनीं ।
भद्रावकाशां शरजूं गंडकीं तमसां तथा ॥
वैनवं च वराहं च तीर्थं पिंडारकं तथा ।
पृथिव्यां यानि तीर्थानि चतुरः सागरांस्तथा ॥

एतानि मनसा ध्यायन् जलेन सर्वतीर्थान्यावाह्य तेन संस्नाप्य शुचिदेशे °

अथैकादशाहप्रयोगः । शय्यादानं पुष्पाक्षतैः ओं सोपकरशय्यायै नमः° fol. 11*b*; nearly the whole of fol. 16 is left blank. अथ सपिंडीकरणश्राद्धप्रयोगः । आसनसमीपे तिलतैलेन दीपं दद्यात्° fol. 26*b*.

It ends: इदं हिरण्यमग्निदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणामहं ददे ॥ इति सपिंडीकरणश्राद्धं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1741.

683a. Foll. 102; size 9½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing, of 1793 A.D.; ten lines in a page.

Śrāddhaviveka, a treatise on obsequies, in four chapters, by *Rudradhara* (see next MS.).

It begins: अथ श्राद्धविवेकं लिख्यते ॥

प्रसीदतु स नो हरिस्त्रिदशवैरिसीमंतिनी-
नवीनविधवाजनव्रतविधानदीक्षागुरुः ।
यदीयपदपंकजस्मरणवीतसर्वैनसः ।
पुनर्भवगतागतं जहति वीतमोहा बुधाः ॥ १ ॥
चिरंतनानेकनिबंधसिद्धः सुसंप्रदायानुगतः स्फुटार्थः ।
नत्वा हरिं रुद्रधरेण सम्यग्वितन्यते श्राद्धविवेक एषः॥२॥

श्राद्धं नाम वेदबोधितपात्रालंभनपूर्वकप्रमीतदेवतोद्देशेन द्रव्यत्यागविशेषः । तच्छ्राद्धमिह स्वरूपभेदेतिकर्तव्यताकथनमंत्रनिर्णयविहितनिषिद्धदेशकालद्रव्यब्राह्मणादिकथनेन विविच्यते । तत्रादौ संक्षेपतः स्वरूपभेदः कथ्यते । तत्र बृहस्पतिः । °

The work has been printed at Benares (1855, 1864).

There is some confusion in the pagination, owing to foll. 67–78 having been bound in inverse order, and with the paper reversed, and two leaves being numbered 82 (and inserted between foll. 66 and 78).

It ends: स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिरिति पठित्वा विष्णुं स्मरेत् । नित्यश्राद्धीयमन्नं ब्राह्मणाय प्रतिपादयेत् । जले वा क्षिपेत् ॥ इति श्रीश्राद्धविवेक उत्तरक्रियापरिच्छेदश्चतुर्थः॥ इति श्रीमहोपाध्यायश्रीरुद्रधरकृतश्राद्धविवेकः समाप्तः° संवत् १८५० श्रावणकृष्ण ७ लिखितं शिवलालकायथ॥

Another *Śrāddhaviveka* was composed by *Śūlapāṇi*, cf. Rāj. Mitra, Notices, III., p. 37; VI., p. 143; IX., p. 251.

[H. T. Colebrooke.]

1742.

1009. Foll. 61; size 12 in. by 4 in.; modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Śuddhiviveka, a treatise on purificatory rites, by *Rudradhara* (son of *Lakshmīdhara*, and youngest brother of *Haladhara*).

It begins:

हरतु दुरितजातं केशवस्यैकबाहुर्
विपुलगलविलांतः केशिनः संप्रविष्टः ।
असुपवनमिवास्य प्राशितुं संप्रवृत्तः
कुवलयदलनीलः पंचशीर्षो भुजंगः ॥ १ ॥
चिरंतनानेकनिबंधसिद्धः° शुद्धिविवेक एषः ॥ २ ॥
संत्येव रत्नाकरपारिजातमिताक्षराहारलतादयो ऽन्ये ।
तथापि तत्रालसमानसानां भवेत्प्रमोदाय मम प्रयासः॥३॥

शुद्धिस्तावदखिलविहितकर्माधिकारापादको धर्मविशेषः । अशुद्धिस्तु तद्विरोधी धर्मविशेष एव । स च सपिंडजन्मादिनिमित्तकः । तदत्राशुद्धिविगमसमयकथनेन शुद्धिर्विविच्यते । तत्र सपिंडजन्मादिश्च ज्ञातो ऽशुद्धिहेतुः। तेन यदि सपिंडादेर्जन्म मरणं वा वृत्तमस्ति °

Digitized by Microsoft®

Printed at Benares in 1866. For other MSS. see Rāj. Mitra, Notices, V., pp. 25, 258; Bikāner Cat., p. 473; for a *Śuddhiviveka*, by *Śrīnātha*, Notices, VIII., p. 273.

[H. T. COLEBROOKE.]

1743.

1548a. Foll. 7; size 11 in. by 5½ in.; good, modern Bengalī handwriting; nine lines in a page.

Śuddhiviveka. The section, called *adhikāri-nirupaṇa*, treating of the degree of relationship necessary to entitle persons to perform the *śrāddha*, in default of direct descendants.

It begins: तत्र नारदः ।

औरसः क्षेत्रजश्चैव पुत्रिकापुत्र एव च ।
कानीनश्च सहोढश्च गूढोत्पन्नस्तथैव च ॥

In the preceding MS. this chapter extends from fol. 34*a* to 38*b*.

The MS. was transcribed by one *Candra Nārāyaṇa Śarman*, for his own use.

[H. T. COLEBROOKE.]

1744.

379b. Foll. 49; size 16 in. by 5 in.; modern Bengalī handwriting; nine lines in a page.

Śuddhikaumudī, a treatise on purificatory rites, by *Govindānanda* (son of *Gaṇapati*). Apparently incomplete at the end.

It begins:

ध्यानन्दं प्रणयन्महेन्द्रमुकुटं श्रोत्रेन्द्रनीलप्रभं
श्रेणीश्रीकृतचञ्चरीकनिवहव्यासङ्गमं भावनं ।
स्वप्नोद्भूतभवोत्तमाङ्गतटिनीसंभूतशङ्कावहं
श्रीगोविन्दपदाम्बुजं वितनुतामृद्धिं परामन्तरां ॥
आलोच्याखिलसंग्रहानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि
प्रोक्ताः सम्यगथो विविच्य मुनिभिर्मन्वादिभिः संहिताः ।
श्रीमत्तातपदारविन्दविलसद्भूलीभवोद्देशतः
श्रीगोविन्दकविः करोति गहनां शुद्धेरिमां कौमुदीं ॥

अथ शुद्धिस्वरूपं निरूच्यते। तत्र वेदबोधितकर्मार्हता शुद्धिः।०

There is a lacuna of a page and a half on fol. 5.

Among the authorities referred to may be mentioned: *Rājamārtaṇḍa,* fol. 46*b*; *Śuddhidīpikā,* ib., 47*a*, etc.; *Ratnamālā,* 47*a*; *Svarodaya,* 48*a*; *Horāsāra,* 48*b*.

It ends: तथा च दैवज्ञवल्लभायां। व्यतिपातविष्टिवैधृतिपापयोग इत्यर्थः। इति दिक्।

For the author's *Varshakaumudī* see above, no. 1654; his *Arthakaumudī* (comm. on *Śrīnivāsa's Śuddhidīpikā*) under Astronomy.

For a different *Śuddhikaumudī*, by *Maheśvara,* see Rāj. Mitra, Notices, VIII., p. 210.

[H. T. COLEBROOKE.]

1745.

958b. Foll. 24; size 10 in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Śuddhiprakāśa, a manual of purificatory rites, especially those connected with funeral ceremonies, compiled from the *Smṛitis,* by (*Hari*) *Bhāskara* of Kāśī, son of *Āyājībhaṭṭa,* grandson of *Haribhaṭṭa,* and great-grandson of *Purushottamabhaṭṭa,* in A.D. 1695.

It begins:

नत्वा महः परमहं वचसामगम्यं
कृत्वा चिरंतननिबंधमतावगाहं ।
श्रीभास्करो मुनिवचांसि विचार्य चित्ते
शुद्धिप्रकाशमिह संप्रति संतनोति ॥ १ ॥

तत्र तावद्गर्भस्रावाशौचमाह मरीचिः। स्रावे मातुस्त्रिरात्रं स्यात्सपिंडाशौचवर्जनमिति॥ अत्राद्यमासत्रयपर्यंतं स्राव इत्युच्यते सपिंडानां तु न त्रिरात्रं किंतु स्नानमात्राच्छुद्धिः सद्यःशौचं सपिंडानां गर्भस्य पतने सतीति स्मरणात्। ०

It ends (as collated with B and C): अशौचकालोत्पन्नपापनाशायाशौचांते किंचिद्देयमिति तु भट्टाः। अत्र वहु वक्तव्यमपि विस्तरभीतेर्नोक्तं ग्रंथांतरतो ऽनुसंधेयं ॥

त्र्यंबकेश्वरपुरीकृतवासादग्निहोत्रिकुलनीरधिचंद्रात्।
पुण्यपूर्णपुरुषोत्तमभट्टादुद्बभूव सुकृती हरिभट्टः ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

वेदवाक्यनिचयावचयेन प्रेक्षितो विधिरिवेह बुधौघैः ।
लोकगीतविमलायतकीर्तिः सोपि सज्जनमणिर्जयति स्म
तस्मादुद्भूतकीर्तेः कृतसुकृतभरान्मंत्र[तंत्रस्व]तंत्रः [॥२॥
साधूनामग्रगण्यो गददलनविधौ मानवानां शरण्यः ।
काशीक्षेत्राधिवासी हतकठिनतरारातिषड्वर्गदंभः
श्रीमानायाजिभट्टः सुरयजनरतः शुद्धधीराविरासीत् ॥
तत्सूनुभास्करेणेत्थं पुरे पौरहरे कृतः । [३ ॥
प्रकाशो ऽशौचशुद्धीनां द्वीपुसप्तेंदुवत्सरे ॥ ४ ॥
पार्थिवे कार्त्तिके मासि शुक्लपक्षेंतिमे तिथौ ।
वासरभास्करस्यास्मात्तुष्यताद्भास्करः प्रभुः ॥ ५ ॥

इति श्रीमत्काश्यपान्वयसंभवाग्निहोत्रिकुलतिलकायमानश्रीमदायाजिभट्टसूनुभास्करोन्नीतः शुद्धिप्रकाशः समाप्तः ॥ संवत् १८४४ । शाके १७०९ पौषमासे शुक्लतृतीयायां ॥

For the author's commentary on *Vṛittaratnākara*, see no. 1091.

[H. T. Colebrooke.]

1746.

177a. Foll. 28; size 12 in. by 4¼ in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work [B].

Dated: संवत् १८६२ मीति जेष्ठवदी १२ वार भौम लिखितं ॥ शिववालकचतुर्वेदि ॥

[H. T. Colebrooke.]

1747.

1139a. Foll. 57; size 8⅜ in. by 3½ in.; rather careless, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Śuddhiprakāśa. [H. T. Colebrooke.]

1748.

741. Foll. 89; size 12¾ in. by 4¼ in.; fair, modern Bengalī handwriting (the first and last leaves by a different hand from the rest); seven lines in a page.

Śuddhi-ratnāṅkura, by *Mathurānātha Cakravartin.* It begins:

प्रणम्य सम्यगज्ञानतमःस्तोमापहं महः ।
कुरुते मथुरानाथः शुद्धिरत्नाङ्कुरं कृती ॥ १ ॥
पूर्वाचार्यकृ[त]ज्योतिर्ग्रन्थसंदर्भसंपुटः ।
कृत्यसंदर्भदीपो ऽयं दृश्यतामस्य कौतुकं ॥ २ ॥ ° ३ ॥
वृहत्संहितायां ॥ °

इति ° कालभेदनिर्णयः fol. 4*a*; ° कालाशुद्धिनिर्णयः fol. 6*a*; ° वारनिर्णयः fol. 9*a*; ° तिथिप्रकरणं fol. 10*a*; ° करणनिर्णयः fol. 11*a*, etc.; ° यात्राप्रकरणं ॥ अथाब्दानां फलं ° fol. 81*a*.

It ends: इत्यब्दफलं ॥ इति शुद्धिरत्नाङ्कुरः श्रीमथुरानाथचक्रवर्त्तिविनिर्मितः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1749.

2116a. Foll. 13; size 9¼ in. by 4 in.; good, old Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Āśaucadaśaka, a decade of stanzas presenting a summary of the laws of impurity, with a commentary (based chiefly on the *Mitāksharā*), by *Harihara.* It begins:

विज्ञानेश्वरविरचितमुनिजनवाक्यैर्मिताक्षरामध्यात् ।
आशौचदशकवृत्तिं वदति हरिहरो हरिं नत्वा ॥ १ ॥
मातुर्गर्भविपत्स्वथं त्रिदिवसं मासत्रये ऽतो यथा
मासाहं त्रिषु सूतिकविधिरतः स्नानं पितुः सर्वदा ।
ज्ञातीनां पतनादिजातमरणे पित्रोर्दशाहं सदा
नाम्नः प्राक् तदपैति सूतकवशाद्भ्रातुर्दशाहं परं ॥ १ ॥

मासत्रये मासत्रयमध्ये एकद्वित्रिमासो ऽवधिमध्ये यदि गर्भस्रावो ऽव्यक्तलक्षणो भवति । °

It ends:

शूद्रो धन्यः कलिर्धन्य इति व्यासवाक्यात् शूद्रधर्मः संकराणामादृतः । धन्यशब्दो मंगलवाच इति ॥ इति श्रीआशौचदशकभाष्यं हरिहरकृतं समाप्तं ॥ स्वस्ति संवत् १५८९ वर्षे प्रथमभाद्रपदवदि ४ सोमे ॥ अद्येह शेदपास्तस्यानियरांतजडोवास्तव्यमोढज्ञातीयत्रिवाडीमुकंदसुतेन (*sic*) अनंतनाम्नाभिधः स्वपठनार्थं परोपकाराय च । इदं भाष्यमलिपत् ॥ after which, by a later hand आशौचनिर्णयः ॥ [Gaikawar.]

1750.

2468b. Foll. 28; size 9½ in. by 5⅜ in.; good Devanāgarī writing, of about 1600 A.D.; 11–13 lines in a page.

Digitized by Microsoft ®

Aśaucasaṃgraha-triṃśacchlokī, another summary of the same subject, in 30 memorial verses, with a commentary.

It begins: ओं नमः सच्चिदानंदाद्वयपरमात्मशिवगुरवे॥

नत्वा गणेश्वरं देवं शारदां गुरुमात्मनः ।
अशौचसंग्रहत्रिंशच्छ्लोक्या व्याख्यं(ख्यां) करोम्यहं ॥ १ ॥

तत्र स्मार्तक्रममुल्लंघ्य लोकप्रसिद्धक्रममनुसरन् गर्भविपत्तिनिमित्ताशौचक्रमेणाशौचं प्रतिपादयति ॥

षण्मासाभ्यंतरेषु स्वपुरुषनिहिते गर्भमात्रे विनष्टे
माता तन्माससंख्यासमदिनमशुचिः स्नानशुद्धाः सपिंडाः।
अंत्ये मासद्वये तु त्रिदिनमशुचयो ऽतः परं सूतिवत्स्याच्
चातुर्वर्ण्यस्य तुल्यं भवति वयसि यत्प्रोच्यते शौचमात्रं
[॥ १ ॥

षण्मासाभ्यंतरेषु षण्मासानां आभ्यंतराणि मध्यानि तेषु स्वपुरुषनिहिते भर्तृनिहिते गर्भमात्रे पूर्णावयवे गर्भे विनष्टे च्युते माता जननी तन्माससंख्यासमदिनं तेषां मासानां गर्भधारणादारभ्य प्रत्येकं यथा संख्या तया समानानि दिनानि यत्र यद्यथा भवति तथा अशुचिरशुद्धा स्यात् । ०

It ends: सर्वे गृहं प्रविशेयुरिति संबंधः ॥ ३ ॥ without colophon. [GAIKAWAR.]

1751.

2407. Foll. 40; size 8 in. by 4¾ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1814 A.D.; ten lines in a page.

Āśaucasaṃgraha-triṃśacchlokī, with commentary.

This MS. begins:

नत्वा गणेशं शंभुं च सारदां गुरुमात्मनः ।
आशौचसंग्रहत्रिंशच्छ्लोक्या व्याख्यां करोम्यहं ॥

Colophon: इति सूतकनिर्णयत्रिंशत्मूलसटीकग्रंथः संपूर्णः॥

For the same treatise see Weber, Cat. Berl., nos. 1093–97. [GAIKAWAR.]

1752.

1699A. Foll. 136; size 9¼ in. by 4¾ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Āśaucasmṛiticandrikā, a compendium of rules for removing impurity resulting from birth, death and other causes; compiled, for prince *Jayasiṃha* (of Jayanagara), by *Sadāśiva* (with the family name *Daśaputra*), son of *Gadādhara*, and grandson of *Vishṇu*. Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

श्रीशं गिरीशं महसामधीशं
विघ्नेशमंबां जनकं गुरुं च ।
प्रणम्य सम्यग् जयसिंहभूपतेस्
तोषाय किंचित् कुतुकं तनोमि ॥ १ ॥

वंशे ऽस्मिन्दशपुत्रनामनि महान् विष्णुद्विजो ऽभ्यस्त्वभूत्
सूनुस्तस्य सुधीर्गदाधर इति ख्यातो जगत्याख्यया ।
तत्पुत्रेण सदाशिवेन विदुषा दृष्ट्वा निबंधान्पुरा
ह्याशौचस्मृतिचंद्रि[का] विरचिता विद्वच्चकोरेष्टदा॥२॥

आशौचस्य विनिर्णयो ऽस्ति बहुषु ग्रंथेषु विद्वज्जनैर्
उक्तो यद्यपि विस्तरेण तदपि ग्रंथं ममेमं बुधाः ।
प्राक् पश्यंतु समस्तगृह्यविहितं ह्येकत्र लभ्यं त्विति
द्रष्टव्यं किमिति प्रयासबहुषु प्राचां निबंधेषु च ॥ ३ ॥

आशौचं नाम पुरुषनिष्ठः कालस्नानाद्यपनोद्यः पिंडोदकदानादिविधेर्हेतुभूत०

इति गर्भस्रावाद्याशौचनिर्णयः fol. 4*b*; इति ब्राह्मणादिवर्णानां सामान्याशौचनिर्णयः॥ अथ विशेषजननाशौचं 6*a*;-- इति सूतकसंकरनिर्णयः 15*b*; इति० सवर्णजननाशौच० 17*a*; ० असवर्णजननाशौच ० 19*b*; -- इति० जननाशौचनिर्णयः॥ अथ मरणाशौचनिर्णयः 39*b*;--इति० अनुपनीतसपिंडाशौच 48*a*; इति सगोत्रसपिंडाशौच० 48*b*; ० असगोत्र० 51*b*; इति० निर्हरणाशौच० 54*b*; इति० अनुगमनाशौच० 56*b*; ० रोदनाशौच० 57*b*; there is a lacuna on foll. 59-60; इति दाहनिमित्ताशौच० 60*a*; --- इति ब्रह्मचारिमरणविधिः 84*b*; इति० कुष्ठिमरणविधिः ib.; इति रजस्वलामरण० 85*b*; इति० सूतिकामरण० 86*a*;-- अथ सहगमनविधिः 91*b*;--इति० सर्वशाखासाधारणनारायणबलिप्रयोगः 99*b*; -- इति प्रथमदिनकृत्यं 101*b*; -- इति० सप्रयोग षडब्दादिप्रायश्चित्तं 114*b*; इति श्रीपौंडरिकयाजीरत्नाकरदीक्षितकृतायामाशौचचंद्रिकायां(!) दश दानानि 116*b*; इति० उत्क्रांतिधेनुदानं 117*b*, etc.

It ends: आहिताग्नेर्वैतानाग्निः । पांचयज्ञितादीनां लौकिकाग्नौ अविधिना दहनं कुर्यात् ॥ इति श्रीदशपुत्रोपनामकसदाशिवकृतायामाशौचस्मृतिचंद्रिकानामको ग्रंथसमाप्ति ॥

For the author's *Liṅgārcanacandrikā*, see Rāj. Mitra, Not., V., p. 267.

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft ®

1753.

244. Foll. 91; size 12¾ in. by 4½ in.; modern Bengalī handwriting; seven lines in a page.

Hāralatā-ṭīkā, or *Sandarbhasūtikā*, a commentary, by *Acyuta Cakravartin*, son of *Haridāsa Tarkācārya*, on *Aniruddha Bhaṭṭa's Hāralatā*, a treatise on impurity.

It begins:

यामुपास्ते प्रसादाय नरोनृत्या महेश्वरः ।
भवभूतिकरीं देवीमन्नपूर्णां नमामि तां ॥
शिष्याणामनुबोधेन श्रीमदच्युतशर्मणा ।
अनिरुद्धकृताशौचनिबन्धो विशदीकृतः ॥

तत्र तावत्पुरतः शिष्यविनीतिप्रवृत्तिभ्यामनुष्ठितेष्टदेवतानतिमङ्गलचिकीर्षितग्रन्थाभिधेयप्रयोजने पद्याभ्यां निबध्नाति। प्रणम्येति ० ।

For a MS. of the *Hāralatā* beginning,

प्रणम्य पुण्डरीकाक्षं पूर्वाचार्यप्रवर्तिता ।
व्याख्या मन्वादिशास्त्राणां समालोच्य विविच्यते ॥

see Rāj. Mitra, Notices, II., p. 372; cf. also the author's *Śuddhiviveka*, ib., p. 338.

अथ विदेशस्थाशौचं fol. 30*b*; अथ स्त्र्याशौचं 42*a*; अथ वर्णसन्निपाताशौचं 46*a*; अथाशौचसंकरः 46*b*; अथ गर्भस्रावाशौचं 52*a*; सपिण्डाद्यशौचं 59*b*; अथोदकादिदानं 73*a*; अथ शोकापनोदनं 74*b*; अथ पिण्डोदकादिदानं 75*a*; अथास्थिसंचयनं 86*b*; अथाशौचान्तकृत्यं ib.

It ends: इति हरिदासतर्काचार्यात्मजश्रीमदच्युतचक्रवर्तिना रचितेयं टीका हारलतायाः सन्दर्भसूतिका समाप्ता ॥

For a *Smṛitisaṃgraha*, or *Smṛitipaddhati*, by *Aniruddha* (*Cāmpāhāṭīyamahāmahopādhyāya*), see no. 1553.

[H. T. Colebrooke.]

1754.

2333. Foll. 259; size 11 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śāntisāra, a compendium of rules for the propitiation of planetary agencies, and for averting evil influences, by *Dinakara Bhaṭṭa*, (eldest) son of *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa*, and grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa* [A].

It begins:

श्रीरामकृष्णपितरं नत्वोमांबां सदाशिवं रामं ।
दिनकरशर्मा तनुते शांतिकसारं सुखाय विबुधानां ॥ १ ॥
ग्रंथे ऽस्मिन् शांतिसाराख्ये ये मयार्था निरूपिताः ।
तेषामादौ सुबोधाय क्रियते ऽनुक्रमः स्फुटः ॥ २ ॥
कथितो ऽयुतहोमो ऽत्र लक्षहोमस्ततः परं ।
कोटिहोमस्तस्य चोक्ता भेदाः शतमुखादयः ॥ ३ ॥
आदित्यादिग्रहाणां च प्रत्येकं शांतयस्ततः ।
शनिस्तुतिर्ग्रहस्नानं ग्रहयोगे च शांतिकं ॥ ४ ॥
विवाहादौ गुरोः शांतिः प्रतिशुक्रादिशांतयः ।
विरुद्धग्रहणे शांतिः शांतिर्वैनायकी ततः ॥ ५ ॥
महारुद्रादिविधयस्तथा रुद्राभिषेचनं ।
लिंगस्य पार्थिवस्याथ पूजाचंडीविधिस्ततः ॥ ६ ॥
दुर्गाकल्पो ऽथ सर्पस्य संस्कारो वास्तुशांतिकं ।
रजोदर्शनशांतिश्च शांतिर्वैधव्ययोगके ॥ ७ ॥
उक्तश्चार्कविवाहो ऽथ गोमुखप्रसवस्तथा ।
तथा कृष्णचतुर्दश्याः सिनीवाल्याश्च शांतिकं ॥ ८ ॥
शांतिः कुह्वाश्च दर्शस्य मूलाश्लेषाविधिस्ततः ।
ज्येष्ठाशांतिस्ततः प्रोक्ता नक्षत्रैक्ये च शांतिकं ॥ ९ ॥
व्यतीपाते च वैधृत्यां संक्रमे चैव शांतिकं ।
नक्षत्राणां तिथीनां च गंडांते शांतिकं ततः ॥ १० ॥
उत्तरादौ दिनस्यापि क्षये विषघटीषु च ।
शांतिग्रहणजे ऽप्युक्ता यमलोत्पत्तिशांतिकं ॥ ११ ॥
शांतिः सदंतजनने त्रिकशांतिस्ततः परं ।
सिंहादौ च प्रसूतस्य गवादेः शांतिकं ततः ॥ १२ ॥
दिनमासाब्दभेदेन बालशांतिस्ततः परं ।
रोगर्क्षतिथिवारादिशांतयो ज्वरशांतयः ॥ १३ ॥
पंचके च मृते शांतिस्त्रिपुष्करमृते ततः ।
त्रिपादर्क्षमृते शांतिर्गजशांतिस्ततः परं ॥ १४ ॥
अश्वगोपीडने शांतिः काकमैथुनदर्शने ।
वायसांतःप्रवेशे च पल्लीसरटशांतिकं ॥ १५ ॥
कपोतस्य ततः शांतिः कृत्याशांतिस्ततः परं ।
विद्युद्धते तथा शांतिरुत्पातानां च लक्षणं ॥ १६ ॥
उत्पातपाककालश्च शांतिः साधारणी ततः ।
देवताग्न्योर्वृक्षवृष्योर्जलानां च विकारके ॥ १७ ॥

Digitized by Microsoft ®

उपस्करविकारे च मृगपक्षिविकारके ।
अनिमित्ते गृहादेश्च पाते शांतिस्ततः परं ॥ १८ ॥
नानोत्पातेषु शांतिश्च मृतजीवनशांतिकं ।
उल्का शांतिरकाले च हस्तिनो मद आगते ॥ १९ ॥
हस्तिन्याश्च तथा धेनोर्मदे शांतिस्ततः परं ।
शांतिर्भंगे च दंष्ट्राणां भंगे लिंगादिकस्य च ॥ २० ॥
दुःस्वप्नदर्शने शांतिः पर्जन्याभावशांतिकं ।
आद्यो राजाभिषेकश्च प्रतिवर्षाभिषेचनं ।
सिंहासनच्छत्रविधिर्दुर्गस्य विधिरीरितः ॥ २१ ॥ °

It ends:

श्रीरामेश्वरसूरिसूनुरुदभूद्यो भट्टनारायणः
क्षोणीपंडितमानखंडनजयी श्रीरामकृष्णस्ततः ।
मीमांसानयतत्त्वविद् दिनकरस्तस्मादभूत्तत्कृतिः
सेयं शांतिकतत्त्वसारविषया रामाय दद्यान्मुदं ॥

इति श्रीमद्रामेश्वरसूनुनारायणसुतरामकृष्णात्मजदिनकरकृतः शांतिसारः समाप्तः ॥

See Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 456; Burnell, Tanjore MSS., p. 138*b*.

[GAIKAWAR.]

1755.

2194. Foll. 212; size 11 in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; ten lines in a page.

Śāntisāra [B]. [GAIKAWAR.]

1756.

522a. Foll. 20; size 10 in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The same work [C].

Incomplete. The MS. breaks off before the conclusion of the first section (*lakshahomādipaddhati*, which in MS. A. ends on fol. 39*b*).

[H. T. COLEBROOKE.]

1757.

1741. Foll. 103; size 9¼ in. by 4¼ in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of last century; nine (foll. 78–89 ten) lines in a page.

a) Foll. 1–77 and 90–103 (paged 93–106), contain portions of *Dinakara's Śāntisāra*.

The MS. begins:

ओं स्वस्ति श्रीमहागणपतये नमः ॥ ओं स्वस्ति नौमि मीतामश्विनां भग स्वस्ति देव्यदिति नर्वणः । स्वस्ति पूषा असुरो दाधातु नः ॥ १ ॥ स्वस्ति द्यावापृथिवी°

अथ गणेशपूजा fol. 2*a*; इति गणेशपूजा । अथ मातृणां पूजनं 5*a*; — इति दिनकरभट्ट° शांतिसारे ऽर्कविवाहप्रयोगः 26*a*; — इति भविष्योत्तरषष्ठीपूजाविधिः समाप्तः 35*b*; — इति समावर्त्तनपद्धतिः ॥ 77*a*.

Fol. 90 begins: मुदोदेवताहोमे विनियोगः । ओं ऋताषाड्°; इति जयाहोमः 91*b*; इति विवाहपद्धतिः 100*b*; °चतुर्थीकर्म 102*b*; °गोमुखप्रसवविधिः 104*a*. This portion (*a*), marked द° in the margin, and दशकर्मधर्म[पद्धति supp.]शास्त्र on the fly-leaf, ends इ· शां· एकनक्षत्राशांतिप्रयोगः ॥

b) Foll. 78–89 (not paged in the ordinary way, but marked 1–12 at the top) contain a fragment of the *Prayogaratna*.

It begins: अथ क्रमप्राप्तो विवाहः ॥ तत्र तावदुपयोगितया किंचित्संक्षेपेणोच्यते ॥ °

इति° मंडपदेवकादिप्रतिष्ठा fol. 83*b*; °देवकोत्थापनादि 84*b*; °नववधूगृहगमनविधिः 85*a*, etc.

This portion ends: इति प्रयोगरत्ने अर्कविवाहः ॥ see above, no. 471 (MS. 2794, fol. 118).

[H. T. COLEBROOKE.]

1758.

178. Foll. 199; size 12½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing, of 1806 A.D.; ten lines in a page.

Śāntiratna, or *Śāntikamalākara*, another treatise on lustrations, and the means of averting evil omens, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, (second) son of *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa*.

Digitized by Microsoft®

It begins:

नारायणात्मजश्रीमद्रामकृष्णस्य सूनुना ।
कमलाकरसंज्ञेन प्रोच्यन्ते शांतयः क्रमात् ॥

तत्र । एवं विनायकं पूज्य ग्रहांश्चैव विधानतः ।
कर्मणां फलमाप्नोति श्रियं चाप्नोत्यनुत्तमाम् ॥

इति याज्ञवल्क्येन सर्वकर्मांगत्वोक्तेर्विनायकशांतिरुच्यते । °

इति ° विनायकशांतिः fol. 7*a*; इति ° सर्वकर्मस्वग्निनिर्णयः । अथ सर्वशांतिकप्रकृतित्वाद्ग्रहयज्ञः 10*b*; इति ° शतमुखादिकोटिहोमः 29*b*; इति ° नवग्रहयज्ञः । अथ प्रसवशांतयः 35*b*; इति गंडांतशांतिः 39*a*; इति ° कृष्णचतुर्दशीशांतिः 41*b*; इति सिनीवालीकुहूशांतिः 43*b*; इति ° दर्शशांतिः ॥ इति तिथिशांतयः ॥ अथ नक्षत्रशांतयः । 45*a*; इति ° ज्येष्ठाशांतिः 47*a*; इति ° मूलशांतिप्रयोगः 58*a*; इति ° आश्लेषाशांतिः 64*a*; इति ° प्रसवशांतिः 64*b*; इति ° एकनक्षत्रजननशांतिः 64*b*; इति ° व्यतीपातादिशांतिः । अथ ग्रहणशांतिः 96*a*;—इति ° ज्वरोत्पत्तिनक्षत्रशांतयः ॥ अथ रविशांतिः 120*a*; इत्यंगारकशांतिः 120*b*; इति बुधशांतिः 121*a*, etc.; इति ° अद्भुतसामान्यशांतिः । अथ नानोत्पातशांतयः । 133*a*;—इति ° रुद्रविधानं समाप्तं । अथ वेदपारायणं 155*a*; इति वास्तुशांतिः । अथास्मत्पितृकृतो वास्तुशांतिप्रयोगः 166*a*; इति श्रीमद्विद्वद्वृंदवंद्यपादपद्मश्रीभट्टनारायणसूरिसूनुभट्टरामकृष्णविरचितः पौराणवास्तुप्रयोगः 171*b*; इति ° अर्कविवाहः 178*b*; इति ° रामकृष्णभट्टकृतो रुद्रस्नानविधिः 183*b*.

It ends:

श्रीमन्नारायणाख्यात्समजनि विबुधो रामकृष्णाभिधानस्
तत्सूनुः सर्वविद्यांबुधिनिजचुलकीकारतः कुंभजन्मा ।
दृष्ट्वा नानानिबंधान् व्यरचयदतुलं ग्रंथमब्जाकराख्यः
पित्रोः पादाब्जभृंगो रघुपतिपदयोः स्वश्रमं प्रार्थयच्च ॥
[(*r.* संश्रयं प्राप्य यत्नात्)

इति शतचंडीसहस्रचंडीप्रयोगः ॥ (Rāj. Mitra, Notices, V., p. 270).

यो भाट्टतंत्रगहनार्णवकर्णधारः
शास्त्रांतरेषु निखिलेष्वपि मर्मभेत्ता ।
यो ऽत्र श्रमो ऽस्ति विहितः कमलाकरेण
प्रीतो ऽमुनास्तु स कृती बुधरामकृष्णः ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारीणरामेश्वरभट्टसूरिसूनुनारायणभट्टसुतमीमांसकरामकृष्णभट्टात्मजकमलाकरभट्टकृतं शांतिरत्नं समाप्तं ॥

Foll. 68–95, written by a different hand, have been inserted there, but apparently belong to some other part of the work.

For another MS. of the work, see Bikāner Cat., p. 455; for a *Śāntiratnākara*, by the same author (probably the same work), see Burnell, Tanjore MSS., p. 138*b*.

The author wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611–12 A.D. [H. T. COLEBROOKE.]

1759.

160b. Foll. 206; size 12 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1801 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1760.

917. Foll. 80; size 12½ in. by 4 in.; very fair, modern Bengalī handwriting; seven lines in a page.

Śāntikatattvāmṛita, a manual of directions for averting evil omens and propitiating astral influences, by *Nārāyaṇa Śarman*.

It begins:

नत्वा गोपीकान्तं मत्वा च विविध[वि]बुधवाक्यानि ।
श्रीनारायणशर्मा शान्तिकतत्त्वामृतं तनुते ॥
अद्भुतसिन्धुप्रमुखे तन्त्रमूले पुराणादौ ।
नानास्थाने ये ऽर्थास्ते ऽस्मिन् ग्रन्थे समासेन ॥

तत्र शान्तिलक्षणमाह स्मृतिः । °

It ends: धेनुं सुवर्णं च दक्षिणां दद्यादित्यर्थः ॥ इति गण्डशान्तिपरिच्छेदः ॥ and by a different hand: इति श्रीनारायणशर्मकृतं शान्तिकतत्त्वामृतं समाप्तं ॥

See Rāj. Mitra, Notices, II., p. 9; VII., p. 233. [H. T. COLEBROOKE.]

1761.

665a. Foll. 1–18; 4to.; size 11½ in. by 9 in.; European paper; fairly written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page.

Digitized by Microsoft ®

Mahāśānti, a treatise on expiatory and propitiatory rites, in two adhyāyas of 18 and 25 sections resp.

It begins: ओं नमः श्रीवेदब्रह्मणे । श्रीहरिः ओं ॥

महाशांतिं प्रवक्ष्यामि यां प्राप्य महतीं श्रियं ।
ब्राह्मणः क्षत्रियो वापि वैश्यो वाप्युपसर्जति ॥
ब्राह्मणः सर्वकामाप्तिं क्षत्रियः पृथिवीजयं ।
सर्वतस्तु समृद्धिं च वैश्यः समधिगच्छति ॥
दिव्यं वा पार्थिवं वापि ह्यांतरिक्षमथापि वा ।
महाशांतिः प्रशमयत्यन्यद्वा भयमुच्छ्रितं ॥

Chapter II. begins: अथ नक्षत्राणामुपाचारं वक्ष्यामो हतवासाग्नेः(? अहतवासा अग्नेः) पुरस्तादहतेन वस्त्रेणोदग्दशेनात्मन्यवसाय कृत्तिकादीन्यज्ञायावाहयेदावाहयिष्यामि °

It ends:

समाप्तेयं महाशांतिः प्रेमानंदलिपीकृता ।
प्रतापोद्दंडमार्तंडकोलबुरुक्प्रभोः कृते ॥

For the first part of this treatise see Weber, Cat. Berl., no. 1249. [H. T. Colebrooke.]

1762.

1730a. Foll. 44; size $8\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

[*Navagraha-*] *Śāntipaddhati*, a manual of directions for the propitiation of the nine planets, according to the *Sāman* ritual, by *Śivarāma*, son of *Viśrāma*.

It begins:

प्रणम्य तातं विश्रामं विघ्नेशं जगदंबिकां ।
ग्रहशांतिविधिं वक्ष्ये सामगानां हिताय वै ॥

Then follows a lacuna, space being left for some three or four lines; after which it proceeds:

गर्भाधानादिविवाहांतसंस्कारकर्मसु क्रियमाणो नैमित्तिकः । संपदादिफलोद्देशेन क्रियमाणः काम्यः ॥ तत्र नित्ये नैमित्तिके च न विहितकालनिषिद्धकालाद्यपेक्षा । काम्ये तु सर्वांगोपेतस्यैव फलवत्त्वाद्विहिते एव काले अनुष्ठानं । तस्मात्काम्यस्तु ज्योतिर्विदादिष्टे शुभे ऽह्नि कर्तव्यः । काम्ये ग्रहयज्ञे मंडपकुंडादि यथोक्तमेव सर्वं कार्यं ॥ इति परिभाषा ॥ अथ कर्मक्रमः ॥ °

इति गणपतिपूजा fol. 3*b*; ऋत्विग्वरणं 6*b*; स्वस्तिवाचनं 7*a*; कौतुकबंधः 7*b*; अग्निस्थापनं 10*b*; ° ग्रहाणां स्थापनं 18*b*, etc.

It ends: चतुर्भिश्चेत्यग्निं प्रणम्य यथाविभवं ब्राह्मणान्संपूज्य इष्टान्नेन संभोज्य दीनान्धकृपणेभ्यो यथाविभवमन्नादि दत्त्वा इष्टैर्बंधुभिश्च परिवृतः स्वयं भुक्त्वा आत्मानं कृतार्थं मन्वीत ॥

इति विद्वन्मुकुटमाणिक्यनीराजितचरणकमलशुक्लश्रीविश्रामात्मजशिवरामविरचिता नवग्रहाणामयुताहुतिहोमात्मिका शांतिपद्धतिः समाप्ता ॥ सं° १८०६ वर्षे फाल्गुणवदि ७ मंदे लि° ब्रा· आशारामेण ॥

For the same author's *Chandogānīyāhnika*, see above, no. 455. [H. T. Colebrooke.]

1763.

1460. Foll. 409; size $8\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; written, in Devanāgarī, by different hands, in the (16th or) 17th century; 9–15 lines in a page.

Mahārṇava, a comprehensive work on expiations for removing and obviating diseases and evil influences resulting from deeds in a former existence (*karmavipāka*); compiled by *Bhaṭṭa Viśveśvara*, son of *Peṭṭibhaṭṭa*, under the auspices of *Māndhātṛi*, younger son of *Rājā Śrī-Madanapāla*, and brother of *Pṛithvīmalla* (author of *Śiśurakshāratna*).

The work begins:

नमः सकलकल्याणभाजनाय पिनाकिने ।
नमो लक्ष्मीनिवासाय देवतायै गिरां नमः ॥ १ ॥
प्रवालाद्रिप्रस्थद्युतिनिचयपर्यायवपुषे ° ॥ २ ॥

Cf. *Smṛitikaumudī*, Aufrecht, Cat. Bodl., no. 653, verses 3–12.

यदिंदिरानाथपुरंदराद्यैराराधितं ° ॥ ३ ॥
प्रकृष्टचलकुंडलस्तबकघृष्टगंडस्थलं ° ॥ ४ ॥
कांते कृतागसि ° ॥ ५ ॥
आसीदसीमगुणटाककुलांबुराशाव् °
श्रीरत्नपालनृपतिर्भुवनैकरत्नं ॥ ६ ॥
तस्यानुजो भरहपाल इति प्रसिद्धः ° ॥ ७ ॥
सुतो ऽस्य जातः सुकृतोन्नतस्य °
नाम्ना हरिश्चंद्र इति व्यधत्त ॥ ८ ॥

Digitized by Microsoft®

तस्यात्मजो ऽभूदतुलप्रतापः साधारणो भूमिपतिर्वदान्यः ।०
बंधच्छिदां विरुदकीर्तिं ० ॥ १० ॥ [॥ ९ ॥
अस्यात्मजः श्रीमदनेन नाम्ना ० ॥ ११ ॥
यः कूपानारामान्० ॥ १२ ॥ Aufr., Cat. Bodl., [no. 651, v. 17.
परिशीलयता कलाकलापं
विदधानेन च भूरिशः प्रबंधान् ।
मदनेन महीभृताथ येन
प्रथिता नूतनभोजराजकीर्तिः ॥ १३ ॥
पुत्रेषु सत्स्वपि कलत्रयुगे ऽथ तस्य
पुत्रौ जगत्त्रयविसृत्वरकीर्तिपूरौ ।
जातौ प्रियावतितरां प्रथमप्रसूतौ
नीतौ महोन्नतिमनल्पगुणैर्विनीतौ ॥ १४ ॥
उदारशीलौ सुमनोविलास-
मनोज्ञवृंदावनकेलिलोलौ ।
यशोदयावर्धितमंगलांगौ
यौ रामकृष्णाविव संप्रतीतौ ॥ १५ ॥
यच्छैशवानुकरणं न युवा न वृद्धः
शक्नोति कर्तुमपरः श्रुतसद्गुणो ऽपि ।
दानं निदानमखिलार्थिजनार्थसिद्धेः
कीर्तिर्दिगंतविततो च यतस्तदीया ॥ १६ ॥
अप्रतिमल्लः पृथिव्यां पृथ्वीमल्लस्तयोरभूज्ज्येष्ठः ।
अपरो मांधातृगुणैर्मांधाता गीयते जगति ॥ १७ ॥
सो ऽयं सुकृतविधाता रिपुकुलजेता तनोति मांधाता ।
विद्वन्मुखेन मतिमान् सत्कृतिरत्नं महार्णवं नाम ॥ १८ ॥
श्रुतिस्मृतिपुराणानि समालोक्य यथामति । [१९ ॥
निबध्यते (विरच्यते C) समासेन निबंधो ऽयं महार्णवः ॥

[Here the present MS. (A) inserts the following five verses (some of which occur again at the end of some chapters), and a short prose section :

पेद्दिभट्टात्मजः (!) श्रीमान् भट्टविश्वेश्वरः सुधीः ।
महार्णवाभिधं स्मार्तं निबंधं कुरुते कृती ॥ २० ॥
मतिर्येषां शास्त्रे प्रकृतिरमणीया व्यवहृतिः
परा* शीलं श्लाघ्यं जगति चूजवस्ते कतिपये ।
चिरं चित्ते तेषां मुकुरतलभूते स्थितिमियाद्
इयं व्यासारण्यप्रवरमुनिशिष्यस्य भणितिः ॥ २१ ॥

माता पुण्यचरित्रकीर्तिविभवा यस्यांबिका नामतः
शाकल्यापरमूर्तिरार्यचरितः श्रीपेद्दिभट्टः (!) पिता ।
सो ऽयं कौशिकवंशभूषणमणिः श्रीभट्टविश्वेश्वरो
वेदे स्मार्तमते नये च सपदे वाक्ये कृती वर्धते ॥ २२ ॥
दुष्कर्मपाकजनितामयकर्षितानां
सत्कर्मशर्मकरमित्युदितं मुनींद्रैः ।
तत्सांगजातमितरोक्तिविधानपद्यं
वक्ष्यामि रोगनिखिलार्तिनिबर्हणाय ॥ २३ ॥
एनोविपाकः परतः कीर्त्यते कालनिर्णयः ।
कृत्यं च हायनस्येति निबंधे ऽस्मिन्ननुक्रमात् ॥ २४ ॥

then follows a short passage : ननु कथं कर्मविपाककालनिर्णयवार्षिककृत्यानां पौर्वापर्यं । ० ending
इति पेद्दिभट्टात्मजभट्टविश्वेश्वरविरचिते महार्णवाख्ये कर्मविपाके संगतिः समाप्ता ॥ अथ वक्ष्यमाणसकल ०]

तत्र तावद्वक्ष्यमाणसकलकर्मोपयोगित्वेन कर्मविपाकरूपरोगादिनिवृत्त्यर्थं प्रायश्चित्तादेरवश्यकर्तव्यता प्रतिपाद्यते । तद्यथा ०

The work consists of forty chapters, or waves (*taraṅga*), the first seven of which (ending fol. 235*b*) treat of *prāyaścitta*, as a religious observance for the improvement of a man's future prospects; while the remaining chapters deal with *karmavipāka* more especially, and aim at "taking away the gripe of a particular malady." While the former section draws its prayers and invocations largely from the *Veda*, particularly the *Yajurveda*; *Purāṇas* and *Tantras* have supplied most of the materials for the second section. The authority most frequently laid under contribution is the *Śātātapīya Karmavipāka*. The following may serve as a specimen of the endings of chapters, and the subjects treated :

महार्णवाख्ये महति प्रबंधे
मांधातृनाम्नो मदनात्मजस्य ।
सत्कर्मरत्नौघनिदानमाद्यस्
तुंगस्तरंगो ऽयमगादगाधः ॥ fol. 6*a* ;

इति शातातपीयकर्मविपाकोक्तपरिभाषा 9*a* ; इति जमदग्निप्रोक्तः कूष्मांडहोमविधिः 11*a* ; इति बौधायनोक्तः कूष्मांडहोमविधिः 12*a* ; आज्यहोमविनियोगः 19*a* ; इति कूष्मां-

* Thus also A, B, C at the end; see *Madanapārijāta*, ed., Bibl. Ind., p. 128.

Digitized by Microsoft®

डहोमानुष्ठानक्रमः ॥ ° द्वितीयस्तरंगः ॥ 27*b*; इत्यापस्तंबीयो गणहोमविधिः 29*a*; चरुहोमविनियोगः 37*a*; इति° तृतीयस्तरंगः 42*a*; इत्याश्वलायनघोषशांतिः 52*b*; इति तैत्तिरीयघोषशांतिः 75*a*, etc. Up to fol. 50, and on foll. 73–75, the *mantras* are accented.

The chapter on *vināyakaśānti*, referred to in the author's *Smṛitikaumudī* (Aufrecht, Cat., p. 277*a*), is found on foll. 155*a*–160*b* of the present MS.

The last few leaves of the MS. have been partly restored by a more modern hand.

It ends: इति मेषग्रहहरणं ॥

मतिर्येषां शास्त्रे ° see above ॥ १ ॥

कविरंशुनिकश्चिरत्नतो वा
न विशेषः क्वचिदस्ति सज्जनानां ।
इयतैव जितं मया यदेषाम्
अतिलोकेषु गुणेषु पक्षपातः ॥ २ ॥

इति श्रीपंडितपारिजातकभट्टारमल्लत्यादिविरुदराजीविराजमानश्रीमदनपालपुत्रस्य मांधातुर्निबंधे महार्णवाभिधाने कर्मविपाके ग्रहप्रकरणं समाप्तं ॥ समाप्तश्च महार्णवनामनिबंधः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1764.

2152. Foll. 404; size 11 in. by 5 in.; good, large Devanāgarī writing, of about 1750 A.D.; ten lines in a page.

The same work [B].

This copy ends, foll. 395*b*-396*a*: इति मेषग्रहहरं॥

मतिर्येषां ° ॥ १ ॥

महार्णवाख्ये महिते प्रबंधे
मांधातृनाम्नो मदनात्मजस्य ।
सत्कर्मरत्नावलिभृद्य(!) चत्वा-
रिंशस्तरंगो ऽयमगादगाधः ॥ २ ॥

समाप्तो ऽयं महार्णवनामा निबंधः ॥

Then follow eight leaves, containing a list of contents, written in triple columns.

[Gaikawar.]

1765.

3251. Foll. 410; size $7\frac{3}{4}$ in. by $6\frac{1}{4}$ in.; written, in the Śārada character, on birch bark, by two different hands; 15–17 lines in a page.

The same work [C].

The first leaf is missing, the second leaf beginning with the last *pāda* of verse 4 (प्रकृष्टचल °) of the introduction, viz. महः किमपि मोहनं कपटशैशवं -- this leaf, as well as the next, is however sadly injured through the bark having peeled off.

A facsimile of one of the pages of this MS. has been published in the Palæographical Society's Oriental Series, part IV., with a descriptive account by Dr. Haas. The writing material used being of a very delicate nature, the MS. has to be handled with extreme care. It is wrapped in a plain case of limp leather, stamped with an ornamental edging.

The MS. ends on fol. 401*a* with the same two *ślokas* as MS. A, but the second is slightly defective; whilst of the colophon the copyist only wrote इति श्रीपंडितः; which is followed by an *anukramaṇikā* to the work.

Several lacunæ occur in the body of the work, esp. one extending from fol. 149*b* to 160*a*.

[G. Bühler.]

1766.

201. Foll. 99; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1639 A.D.; ten lines in a page.

Karmavipākasāra, a digest of directions for the expiation and removal of the evils resulting from sins in a former existence, especially maladies of all kinds, by *Dinakara*, son of *Rāmakṛishṇa* and *Umā*, and grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*. It begins:

प्रासूतोमा प्रसूयै तनयमिह पिता रामकृष्णश्च सो ऽयं
प्रायश्चित्तेषु सारं दिनकरविबुधः शांतिकानां च सारं ।

Digitized by Microsoft®

कृत्वाथो कर्मपाकेष्वखिलबुधमुदे सारमेतं तनोमि
श्रीरामांघ्रिप्रभावादयमपि भजतां ख्यातिमुच्चैर्धरायां॥१॥
ग्रंथे कर्मविपाकीये ये मयार्था निरूपिताः ।
तेषामादौ सुबोधाय क्रियते ऽनुक्रमः स्फुटः ॥ २ ॥
प्रारब्धनाशो दानादेः प्रायश्चित्तैः समुच्चयः ।
रोगाणां तारतम्येन द्वादशाब्दतदर्धकं ॥ ०

This *anukramaṇikā* consists of 50 *ślokas*, ending thus:

दारिद्र्यहारि धनदं मूर्तिदानं ततः परं ।
श्रीसूक्तस्य विधिस्तद्वद् रत्नदानं समृद्धिदं ॥

नन्वनिष्टहरत्वाविशेषाच्छांतिककर्मविपाकयोः को भेदः । उच्यते। भाव्यनिवारकर्म विपाकत्वं। कर्मविपाकशब्दश्च कर्मणां विशेषेण पचनमिति व्युत्पत्त्या व्याध्यादिषु मुख्यः। तद्विपाका जात्यायुर्भोगा इति पातंजलसूत्रात्। तन्निवर्तककर्मसु लाक्षणिकः।

It ends: इति श्रीसूक्तं हेमाद्रौ संवर्तः ॥

समुद्रजानि रत्नानि नरो विगतकल्मषः ।
दत्त्वा विप्राय महते प्राप्नोति महतीं श्रियं ॥
श्रीरामेश्वरसूरिसूनुरुदभूद्यो भट्टनारायणः
क्षोणीपंडितमानखंडनजयी श्रीरामकृष्णस्ततः ।
मीमांसानयतत्त्ववित् दिनकरस्तस्मादभूत्तत्कृतिः
सेयं कर्मविपाकसारविषया रामाय दद्यान्मुदं ॥

इति श्रीमद्रामेश्वरसूरिसूनुश्रीमन्नारायणसुतश्रीमद्रामकृष्णसुतदिनकरकृतः कर्मविपाकसारः समाप्तः ॥ संवत् १६९६ समये वैशाखवदी त्रैढशीवरशुभदी लिखितं क्षत्रपतीब्राह्मण कासिके वाशी(!) ॥

See Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 303. A different work of the same title, Bikāner Cat., p. 405. [H. T. Colebrooke.]

1767.

2652. Foll. 250 (wanting foll. 1, 8, 31, 41, 43, 161, 163, 191, 218, 227–34; double nos. 99, 118, 144); size 10 in. by 6 in.; careless Devanāgarī writing, of 1533 A.D.; nine lines in a page.

Sāragrāha-Karmavipāka, a similar digest, by one who calls himself the eldest son of *Kāhnaḍa*, or *Kānhaḍa* (i.e. *Krishṇa*), and grandson of *Padmanābha*.

The work seems to have been compiled, in 1384 A.D., under the patronage of *Karṇasiṃha*, minister to King *Durgasiṃha* of *śrī-Nanda-padra*(?), son of *Maṅgala Bhūpāla*.

The present MS. commences in the fourth verse of the introduction; but the beginning, as well as some of the defective verses further on, are here supplied [in brackets] from a collation of four Bombay MSS. kindly sent by Professor R. G. Bhandarkar:

[यो देवः किल पूर्वसर्गसमये संस्मर्यते ब्रह्मणा
पश्चादौ सुरसिद्धदैत्यमनुजैरभ्यर्च्यते कर्मणा ।
विघ्नव्रातविघातजातकठिनं कुंठं कुठारं करे
बिभ्राणं तमुपास्महे गजमुखं सिद्धेः परं कारणं ॥ १ ॥
वंदे विश्वनुतां पितामहसुतां वाग्देवतामेव तां
यस्याः पुण्यपदप्रसाददलिताशेषोग्रजाड्यो जनः ।
उद्यत्पार्वणचंद्रसांद्रितसुधापाथोधिवीचिच्छटा-
निर्णिक्ताननवर्णवाक्यनिकरैर्विद्वत्सु संदीव्यति ॥ २ ॥
तमादिदेवं जगतामधीशं
चतुर्मुखं ध्यानजुषं प्रपद्ये ।
चराचरं यत्स्मरणाद्बभूव
विद्यास्तथाष्टादश यन्मुखेभ्यः ॥ ३ ॥
विश्वत्रातारमीशं दलितदनुसुतं मुक्तिदं भक्तिभाजां
विष्वग्रूपं विशुद्धं विबुधजनघनप्रीतिदं योगिगम्यं ।
विष्णुं कालग्रसिष्णुं करकहितग]दाशंखचक्राब्जचापं
पापं विद्रावयंतं भवजभयहरं ब्रह्ममूर्तं प्रपद्ये ॥ ४ ॥
देवं सुधाकरकलाकलितोत्तमांगं
त्र्यक्षं त्रिशूलधरमद्रिसुतावृतांगं ।
कोपप्रसादमतिवर्जितमुग्रवीर्यं
वंदे सुरर्षिगणं सिद्धतनुं वृषांकं ॥ ५ ॥
अथ ॥ दृष्टं यदत्र तत्तस्मान्नीत्वा सारं हि शास्त्रतः ।
ग्रंथकर्तुरथो व्यक्तिः प्रोच्यते परमार्थतः ॥ ६ ॥
[राजा] यत्र सुरे(l. पुरे) सुरेश्वरसमः श्रीदुर्गसिंहो महान्
श्रद्धा यस्य तनोः पदे च महिषी धन्यांबिका राजते*।
[यत्साचिव्य]धुरां परां कलयति श्रीकर्णकंठीरवः
कस्तद्वर्णयितुं क्षमः क्षितितले श्रीनंदपुत्रो(पद्रं Bo.)
[तस्मिन् ॥ [बुधः ॥ ७ ॥

* रापते MS. In the only Bomb. MS. which has this *śloka*, this *pāda* reads thus: अर्धांगे ननु यस्य पट्टमहिषी-यांबिका राजते ।

Digitized by Microsoft®

येनादौ] जगदीश्वरेण हिभना(जनता Bo.) मर्यादया
[स्थापिता
ये दायेन समुद्धृतावनिभृता धर्मद्रुहो नाशिताः ।
सोहं(l.ऽयं) संप्रति दुर्गसिंहनृपते(ति Bo.)र्गोत्रावतीर्णो-
[शतस्(ऽतस् MS.)
तत्तत्सर्वमिदं करोति यदहो नान्येन निष्पद्यते ॥ ८ ॥

तस्मिन् राज्ये
वेदव्यास इव प्रपंचचतुरस्तच्छिष्यतां नाटयन्
आसीद्विश्वपुराणपाठनिरतः स्वाचारवान् शुद्धधीः ।
विख्यातो भुवि चित्रकूट इति वै यो नागरज्ञातिषु
प्रज्ञागर्वितवाचकेषु धिषणः श्रीपद्मनाभाभिधः ॥ ९ ॥
तस्यात्मजः काह्णडदेवनाम्ना(l. नामा)
व्यासः प्रयासैकमतिः सुपुण्यै[: or ण्ये] ।
गयाप्रयागादि विगाह्य तीर्था-
न्यनेकशोंकं(l. गं) विमलीचकार ॥ १० ॥
[य]स्त्वगण्यकृतपुण्यसंचयै[रु]द्दधार निजपूर्वपूरुषान् ।
उद्यमै[क]निधिरुन्नमात्मधीर्ज्ञातिमंडनमिहावभासते॥११॥
तस्य वश्यमनसः सुतो ऽग्रजः
शास्त्रसारकृतसंग्रहव्रजः ।
लोकशोककरकर्मकृंतनः(नं v.l.)
शास्त्रशस्त्रमिदमाबबंध सः ॥ १२ ॥
शास्त्रेभ्यः सारमादाय केवलं ग्रंथधारणं ।
तस्मादस्मासु तुष्यार्थेतु(l. तुष्यंतु) सूरयः शास्त्रपारगाः॥१३॥
तद्यथा तथ्यमेव सिद्धं(द्ध v.l.)नृपतिभर्तृहरिवाक्यं ।
नमस्यामो देवान्ननु हतविधेस्ते ऽपि वशगा विधि०
तस्माद्ग्रंथकश्च । [(*Bh.*, *Nīt.* 92 or 94) ॥ १४ ॥
यदैहिकामुष्मिकभावसिद्धं
बुद्ध्वा वियुक्तमुत बुद्धिवृद्धं ।
यत्कर्म दैवाख्यमिह प्रसिद्धं
शुभाशुभं नौमि तदीशनद्धं ॥ १५ ॥
तत्र मादं(तत्राप्यरं Bo.) दुःखकरं नराणां
शुभेतरत्कर्म निरीक्ष्य पाके ।
यद्चुराद्या मुनयो विचार्य
निजार्यबुद्ध्या विविधप्रकारं ॥ १६ ॥
गर्गो मनुर्गौतमयाज्ञवल्क्यौ
बोधायनः सुश्रुतशालिहोत्रौ ।
शातातपः प्राणिगणानुकंपी
पुराणकर्ता यदुवाच वेधाः ॥ १७ ॥
नानाभेदेषु वेदेषु यद्यदुक्तं मनीषिभिः ।
धर्मशास्त्रपुराणेषु कर्म किं पाकलक्षणं ॥ १८ ॥
किंचिद्गर्गाद्गृहीतमाचापि किंचित्
किंचिन्नीत्वा सुश्रुताच्छालिहोत्रात् ।
मन्वादिभ्यः सत्यवत्याः सुताच्च
पौराणेभ्यः सा ॰ादाय किंचित् ॥ १९ ॥
विद्वज्जनविनोदाय हिताय भुविनां(l. भ०) भुवि ।
सारग्राहमिदं नाम्ना साम्रायं शास्त्रमुद्धरे ॥ २० ॥ ०

Fol. 5*b*: इति सारसंग्रहे(!) कर्मविपाके दैवकल्पना-प्रकरणं ॥ अथ प्रकरणाधिकारसंख्या ॥ तत्र
मौलगिनृपतिविरचितं कर्मविपाकं यतः पुरस्कृत्य ।
रचितो ग्रंथस्तस्मात्प्रथितं नाम तस्यापि ॥ १ ॥
ग्रंथे प्रकरणान्यत्र पंचपंचाशदेव हि ।
अधिकाराः पंच युक्ताश्चत्वारिंशत्समन्विताः ॥ २ ॥
शतत्रयं परिख्याता दानानां(!) शांतिकारणं ।
पंचाशद्भिरुपेतानि अष्टौ चैव शतानि तु ॥ ३ ॥
चत्वार्येव सहस्राणि ग्रंथवृत्तश्लोकानि संख्या प्रकीर्तिताः(!) ।
एवं ५२०० श्लोकसंख्या प्रकीर्तिता ॥
एवं मयाधिकाराणां संख्या ग्रंथस्य च स्मृता ।
न संशयो ऽत्र कर्तव्यो न न्यूनमधिकं भवेत् । अथ सारग्रहणं ।
षट्सप्ततिसमायुक्तं विज्ञानेशाच्छतद्वयं ।
पंच बोधायनीयानि गृहीतानि शतानि च ॥ ०

Thus the author states that his compilation is principally based on *Maulaji Nṛipati's Karmavipāka*, 1000 *ślokas* (in round numbers) having been taken therefrom, interlaced with quotations from other sources (*Vijñāneśa*, *Baudhāyana*, *Śātātapa*, *Dānakhaṇḍa*, *Ācāradīpa*, *Jñānamaṇḍala*, *Āyurveda*, *Bālacikitsā*, *Purāṇas* (of which he knows eighteen), and other works, the whole amounting to 5200 *ślokas*. After this statement he proceeds: अथ मौलगिः ।

नत्वा श्रीशमुमेशदंतिवदनौ शक्तिं ग्रहान् वाडवान्
पुण्यानां तु निजापराध[ज]नितं दंडं विधायाधुना ।
श्रीमान्मौलगिभूपतिः स्वविहितं धर्मं प्रजापालनं
सम्यक्कर्तुमपुण्यरोगशमनं ब्रूते विधिं शास्त्रतः ॥
शास्त्रत इति तदाह ।
पुराणन्यायमीमांसाधर्मशास्त्रागममिश्रिताः ।
वेदा स्थानानि विद्यानां धर्मस्य च चतुर्दश ॥ ०

Digitized by Microsoft®

अथोद्देशेन व्याधयः fol. 15*a*; अथ स्त्रीणामाचारवाक्यानि 16*b*; इति ज्ञानमंडलोक्तस्त्रीकर्मविपाकः 20*a*; इति ज्ञानमंडले पुरुषकर्मविपाकोद्देशः 21*a*; अथ प्रायश्चित्तलक्षणं 22*a*; इति श्रीमद्विरचिते सारग्राहे कर्मविपाके प्रायश्चित्ताधिकारः 54*a*; इति सारग्राहे कर्मविपाके॰ चांद्रायणविधिनिर्णयः 58*a*; इति श्रीमद्विर[चिते कर्म]विपाके ऐहिककर्मप्रायश्चित्तानि 63*b*; इति सर्वशास्त्रसारग्राहे(!) कर्मविपाके सद्विरचिते प्रायश्चित्तग्रहणे प्रायश्चित्ताधिकारः ॥ अथ दानप्रशंसा । 75*a*; इति दानसंकल्पप्रयोगविधिः 93*b*; इति श्रीमद्विरचिते कर्मविपाके सारग्राहे प्रतिकरणव्यवस्थाकरणं 102*a*, etc. It ends:

वदनं प्रसाद[सद]नं सदयं हृदयं सुधामुचो वाचः ।
करणं परोपकरणं येषां केषां न ते वंद्याः ॥

इति सारग्राहो नाम वृद्धकर्मविपाकः समाप्तः ॥ समाप्तं चेदं कर्मविपाकनाम धर्मशास्त्रं ॥ संवत् १५ आषाढादि ९० वर्षे अश्विनशुदि १ दिने ऽलेखि ॥

One of the Bombay MSS., which will be described in Prof. Bhandarkar's next Report, here adds the following verses kindly placed by him at my disposal: अथ समयः ॥

आदौ बभूव भुवि विक्रमभानुनामा
भूवल्लभान्यनृपसिद्धशिरोललाम ।
तत्प्राज्यराज्यसमयातिगतांतरिक्ष-
वेदान्विताग्निविभुसंख्यशरत्छतेषु (*Saṃv.* 1440) ॥
शाके रसोत्तरशतेषु गतेषु राम-
क्षोणीमितेषु (*Śaka* 1306) दयितेषु सहायिनेषु ।
मास्यर्कतापविषमे किल शुक्लनाम्नि
रक्षेशरश्मिरमणीयवलक्षपक्षे ॥
तिथौ स्कंदाश्विसंख्ये च भ्राजद्राजात्मजाहनि ।
शुभ ऋक्षे विशाखाख्ये योगे सति शिवाह्वये ॥
सुरपतिपुरधृतमुद्रे समुद्रे सकलकलाचंद्रे ।
श्रीनंदपत्तनगरे(!) पुण्यचयैरुल्लसद्भद्रे ॥
श्रीमन्मंगलभूमिपालतनये श्रीदुर्गसिंहे नृपे
राज्यं शासति शाश्वतं विजयिनि क्षोणींद्रतां तन्वति ।
तत्साचिव्यधुरंधरे सुचतुरे मन्त्रीश्वरे दातरि
व्यापारान्परिशीलयत्यनुदिनं श्रीकर्णसिंहे सति ॥
मन्येवं (l. मयैवं) सौम्यसमये विपाकः पूर्वकर्मणां ।
सारग्राहाभिधः श्रेष्ठस्तेनैवायं समुद्धृतः ॥
यादृग्ग्रंथेषु मे दृष्टं तत्रैवोद्धृतं मया ।
सुसंबद्धमसंबद्धं प्रसीदंत्वत्र सूरयः ॥

Cp. Bhandarkar, Report, 1882-3, p. 63, and Cat. of Deccan Coll., p. 251 (where the work is called *Sārasaṃgraha*, as at fol. 5*b* of the present MSS.); Cat., p. 139 (*Sārasaṃgrāhaka*).

[GAIKAWAR.]

1768.

84a. Foll. 109; size 10¾ in. by 4¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1770 A.D.; fourteen lines in a page.

Karmavipāka, another work on expiatory rites to be performed with the view of averting evil influences, by *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha.*

It begins:

दिवाकरपदद्वंद्वं फलद्वंद्वप्रदायकं ।
त्रैलोक्यतमसो नाशकर्तृ तत्प्रणमाम्यहं ॥ १ ॥

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 659 (transcribed from the present MS.), where a list of authorities is given.

It ends: शीतज्वरनाशे गुडूचीसमिधः । कन्यार्थं मध्वक्ता लाजाः ॥ इति त्वरितरुद्रप्रयोगः ॥

इति श्रीमीमांसकभट्टनीलकंठात्मजभट्टशंकरकृतौ कर्मविपाकः समाप्तः ॥

Regarding the author, see above, no. 1464.

[H. T. COLEBROOKE.]

1769.

2700. Foll. 417, two of which (375 and 376) are wanting; size 9½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

Vidhānamālā, a treatise on ceremonies to be performed with a view to averting evil influences, by *Nṛisiṃha Bhaṭṭa.*

It begins:

प्रणम्य लंबोदरमुत्तमानां संतोषदं सर्वपुराणदृष्टं ।
धर्मार्थकामव्यवहारसिद्धै करोमि शुद्धार्थविधानमालां॥१॥

तत्रादौ पुष्पवतीविधानं निरूप्यते । प्रथमर्तौ दृश्यमानं रजः साध्वसाध्विति विविच्य साधुन[:] प्रतीकारः कथ्यते । ॰

Digitized by Microsoft®

इति ० प्रथमर्तौ रजोदोषहरविधानं fol. 4*b*; ० विकृतिप्रसवजनितविघ्ननाशनविधानं 6*b*; ० यामलोत्पत्तिविधानं 8*a*, etc.; ० नवग्रहपीडाशमनविधानं 20*b*; ० वायसग्रहविधानं 21*a*; ० हस्तिपादग्रहपीडाशांतिविधानं 22*b*; ० कर्णग्रहपीडाशमनविधानं 23*a*, etc.;--० विवाहव्रतबंधेषु मातृरजोदोषजनितविघ्नहरविधानं । अथ पुण्याहवाचनं 411*a*.

It ends: इति स्वस्तिवाचनं ॥ इति श्रीविधानमालायां श्रीमन्नृसिंहभट्टविरचितायां सर्वकामसिद्धिदं स्वस्तिवाचनाख्यं नाम विधानं २३९ ॥

प्रकरणानि द्विशतचत्वारिंशत्फलश्रुतिसहितं ॥

समाहृतमिदं शास्त्रं सर्वशास्त्रार्थसंग्रहात् ।
विधानमालिकाख्यं हि प्राणिनामुपकारकं ॥ १ ॥
धर्मार्थकामशास्त्रेभ्यः संगृह्यालंकृतं मया ।
उद्धृतं सर्वपुष्पेभ्यो यत्नत्स्यान्मधुमक्षिकं ॥ २ ॥
ग्रंथस्यास्यानुरागेण मयानुग्रहणेन वा ।
संतोषयंतु विद्वांसः सचेतांसि (l. स्व०) समंजसा ॥ ३ ॥
वैराटे विषये ऽस्ति चंदनगिरेर्गव्यूतिमात्रे पुरं
देव्याः प्राक् सुमनोहरं वसुमतीतीरे ऽग्रहारो महान् ।
तत्रत्यो ऽत्रिकुलोद्भवो गुणनिधिः श्रीमान्नृसिंहो द्विजश्
चक्रे शास्त्रमिदं नृणामुपकृतिं संधाय चित्ते निजे ॥ ४ ॥
विधानमालां ग्रथिता मयात्र
गुणानुसंधानविराजमानं ।
प्रमेयसारैः सुभगां पवित्रीं
कुर्वंतु कंठेषु निजेषु धीराः ॥ ५ ॥

इति श्रीनृसिंहभट्टविरचिता विधानमाला समाप्ता ॥ संवत् १७३२ समयनामकार्त्तिकसुदि ९ शनैश्वर समाप्त ॥

[MACK. COLL.]

1770.

921. Foll. 192; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; ten lines in a page.

A commentary on the preceding work (? by *Viśvanātha*, son of *Hari*). It begins:

यो धान्वंतरशास्त्रमर्थचतुरः कारुण्यरत्नाकर-
सौजन्यामृतपूर्णमानसलसच्छ्रीशंभुचित्तः सदा ।
भूपालालिकलालनीयचरणद्वंद्वस्य सूनुर्हरेर्
भूविस्तारियशाः सदा जयति स श्रीविश्वनाथः सुधीः॥१॥
प्रणम्य लंबोदरम् ० २ ॥

विधानमालेति ग्रंथं नामधेयं तच्चान्वर्थं विधानानां मालेव मालापरंपरेत्यर्थः । विधानं विधिः । ०

The commentary is not quite complete.

It ends: इति श्रीविधानमालायां पितामहस्मृत्युक्तं सर्वेदिव्येषु धर्मावाहनधर्मचारिकाविधानं संपूर्णं । this section (236) ends at fol. 402*b* of the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

1771.

1745a. Foll. 40; size $8\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; good, old Devanāgarī handwriting; eleven lines in a page.

Lakshahoma-paddhati, a manual for the performance of the *Lakshahoma*, for the propitiation of the various planetary agencies, by *Kāśī Dīkshita*, son of *Sadāśiva Dīkshita*.

It begins: अथ लक्षहोमपद्धतिः ॥ तत्र तावत् नानादेवतोद्देशेन वक्ष्यमाणनानामंत्रैः सर्वपापक्षयार्थं परमसुखप्राप्त्यर्थं क्रियमाणस्त्वेक[ः ।] उक्तं च बृहत्पाराशरेण ॥

अथातः संप्रवक्ष्यामि द्विजेंद्राः श्रूयतामिदं ।
लक्षहोमविधिं पुण्यं कोटिहोमविधिं तथा॥० 22 *ślokas*

इति बृहत्पाराशरे शांत्यध्याये लक्षहोमविधिः ॥ प्रायश्चित्त्यर्थं गायत्र्या लक्षहोमः कार्यः । गायत्र्या तिलहोमसहस्रे चैकः प्राजापत्य इति । ०

अथ पुण्याहवाचनं ० मातृकापूजा fol. 6*a*; इति नांदीश्राद्धं । अथ वरणं 9*a*; इति ऋत्विग्वरणं । ततो वास्तुपूजनं 10*a*; अथ अग्निध्यानं 22*b*, etc.

It ends: सर्वान्कामानवाप्नोति स्वर्गे लोके महीयत इत्यादि प्रागेव लिखितं ॥ इति लक्षहोमपद्धतिः समाप्ता ॥ इति श्रीयाज्ञिकसदाशिवदीक्षीतसुतकाशीदीक्षितकृता लक्षहोमपद्धतिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1772.

2016. Foll. 6; size 9 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page; worm-eaten and injured by wear.

[*Yati-*] *Ārādhanaprayoga*, a manual of rules and formulas for the propitiation of ascetics.

Digitized by Microsoft®

It begins: अथ यतीनां समाराधनप्रयोगः ॥ स च पार्वणश्राद्धानंतरं श्वः स--- स चैवं ॥ कृतनित्यक्रियः मध्याह्ने षोडशाष्टौ चतुरो वा ब्राह्मणानाहूय कर्ता--- राचम्य पवित्रपाणिः प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य श्रीनारायणप्रीत्यर्थं ब्रह्मीभूत--रोः आराधनं करिष्ये॥ तदंगेक्षणं पाद्यं च करिष्ये॥० The *mantras* are accented.

Fol. 5*b*: अनेन ब्रह्मीभूतस्य गुरोः आराधनाख्येन कर्मणा तेन श्रीनारायणः प्रीयतां न मम ॥ ततः सुहृद्युक्तो भुंजीतेति ॥ यतीनां पुण्यतिथिसमाराधनप्रयोगः ॥ ततः प्राप्तदशमीमहालयतीर्थप्रयुक्तादिश्राद्धानि कुर्यात् ॥ ० ४ lines ॥ वसिष्ठः ॥

चतुर्विधानां भिक्षूणां जातिबंधुसुतादिभिः ।
एकादशे हि(?ऽह्नि) कर्तव्यं श्राद्धं तेषां तु पार्वणं ॥

इति आराधनप्रयोगः समाप्तः ॥ शके १७१९ पिंगलनामसंवत्सरे कार्त्तिकशुद्धपौर्णिमा मंदवासरे इदं पुस्तकं नेनोपनामेन गणेशात्मकप्रभाकरेण लिखितं ॥

On the front and back pages the treatise is called "*Yatīnām puṇyatithisamārādhanaprayoga.*" [DR. JOHN TAYLOR.]

1773.

1217b. Foll. 6; size $11\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; fourteen lines in a page.

Dānaphalavrata, a description of a ceremony to be performed, it seems, by unhappy wives who have become estranged from their husbands—like *Kuntī* (also called *Kusumāvatī* or *Pushpāvatī*) and *Damayantī*—or are in fear of losing their sons, like *Sumitrā*.

The names of these personages occur in a tale given (on the last three pages) in illustration of the preceding description, and ascribed to the *Padmapurāṇa*.

It begins: अथ दानाफलव्रतं (!thus always) ॥

संलिप्य गोमये भूमिं चतुरस्र[क]मंडलं(०लां) ।
तन्मध्ये ऽष्टदलं पद्मं शोभितं कर्णिकान्वितं ॥ १ ॥

प्राणायामत्रयं कृत्वा संकल्पं तु ततः परं ।
कलशं शंखपूजां च ततः पूजां समारभेत् ॥ २ ॥

तद्दक्षिणभागे त्रिकोणमंडलं कुर्यात् । तन्मध्ये गणपतिं पूजयेत् । ततो द्वारपूजा । पूर्वद्वारे वक्रतुंडाय नमः । एकदंष्ट्राय० दक्षिणे महोदराय नमः । गजाय· पश्चिमे लंबोदराय । विकटाय· उत्तरे । विघ्नराजाय · धूम्रवर्णाय · अग्रे वास्तुपुरुषाय । ऊर्ध्वभागे भारत्यै । अधोभागे रत्यै । मध्ये गणपतये ।

अत्रागच्छ गणाधीश इह स्थाने च याम्यहं ।
यावत्वां पूजयिष्यामि तावत्वां [सु]स्थिरो भव ॥ १ ॥

चतुर्भुजं महाकायं गजवक्त्रं सुदंतकं ।
शूर्पकर्णं त्रिनयनं ध्यायेत्सर्वार्थसिद्धये ॥ २ ॥

ध्यानं गणपतये० आवाहनं । एकदंताय · आसनं । गजवक्त्राय · पाद्यं । ० -- ॥ अथारुणपूजा । ० --

अथ महालक्ष्मीपूजा fol. 1*b*; अथ तुलसीपूजा 2*a*; अथ सूर्यपूजा 2*b*; अथांगपूजा 3*a*; अथ पुष्पपूजा 3*b*; अथ अष्टोत्तरपूजा 4*a*; इति पूजाविधिः 115*a*.

Fol. 5*b*: अथ कथा ॥ ऋषय ऊचुः ॥

पितुर्गृहे वर्तमानं कुंती व्यासं ददर्श ह ।
नमः कृत्वा तु सद्भक्त्या पाद्यार्घाचमनादिकं ॥ १ ॥

दृष्ट्वा संप्रार्थितं व्यासं कुंती मुकुलितांजलिः ।
पतिपुत्रान्न(?त्र)मोक्षार्थं व्रतं ब्रूहि महामुने ॥ २ ॥

व्यास उवाच ॥

शृणु दानाफलं नाम व्रते(?व्रतं) सर्वव्रतोत्तमं ।
कैलासशिखरे रम्ये पार्वतीपरमेश्वरौ ॥ ३ ॥
व्रतानां सर्वदानानामुत्तमं ब्रूहि तद्व्रतं(! some [omission]) ॥

श्रीशंकर उवाच ॥

साधु देवि त्वया पृष्टमुत्तमं सर्वतः शृणु ।
भूमौ तु भारते वर्षे पुण्ये च यमुनातटे ॥ ४ ॥ ० १२ ॥

स्त्रिय ऊचुः ॥

पुण्यव्रतमिदं देवि सौरं पापप्रणाशनं ।
सर्वसंपत्करं नृणां पतिपुत्रान्न(?त्र)मोक्षदं ॥ १३ ॥ ०

It ends:

तदा व्रतं कृतं सर्वं भूमौ दानाफलं(!) महत् ।
सुपुत्रांल्लभते कुंती त्वं कुरु व्रतमुत्तमं ॥

ये पठंतीदमाख्यानं शृण्वंति [प्र]श्रयान्विताः ।
सर्वपापविनिर्मुक्ताः यास्यंति परमां गतिं ॥ ५७ ॥

इति श्रीपद्मपुराणे उमामहेश्वरसंवादे दानाफलव्रतं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

1774.

2129. Foll. 2; size 9¼ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the last century; thirteen lines in a page.

Sahagamanavidhi, or *Satīvidhāna*, a short treatise (in 66 *ślokas*) on the rite of *Satī*, by *Govindarāja* (?). Rather incorrect.

It begins: श्रीकृष्ण उवाच ॥

अधान्यात्(?अधुना) संप्रवक्ष्यामि नारीणां परमो विधि:
[(l.°मं विधिं) ।
भर्त्रा वैव(?सहैव) मरणं स्त्रीणां चैव प्रशस्यते ॥ १ ॥
गच्छते सत्यलोकं तु संयुक्ता पतिना(!) सती ।
सर्वदेवमयो यस्मात् सर्वतीर्थमय: पति: ॥ २ ॥
नदीनां च यथा गंगा सुराणां च यथा हरि: ।
मुनीनां च परं ब्रह्म स्त्रीणां चैव तथा पति: ॥ ३ ॥

It ends:

उत्तमा मध्यमा लोका ये वान्ये तत्र संस्थिता: ।
ते सर्वे हरिमुच्चये करतालैं प्रदापयेत्(!) ॥ ६६ ॥

इति श्रीगोविंदपराज(!)विरचितसहगमनविधि: ॥ After which is added, by a different hand, सतीविधानं। Outside it is called संगमनविधि.

Perhaps it is an extract from a *Purāṇa* or some other work. [GAIKAWAR.]

1775.

1705b. Foll. 13; size 8 in. by 4 in.; clearly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Nīlodvāhapaddhati, a manual for performing the ceremony of letting loose a bull, in connection with funeral rites.

It begins: अथ नीलोत्सर्गकाला उच्यंते ॥

ग्रहणद्वितये पुंये(*r.* पुण्ये) तीर्थे चैवायनद्वये ।
विषुवद्वितये श्राद्धे मृताहेष्वष्टकासु च ॥ १ ॥

इति सूत्रकाराणां वाक्यं। यथा। कार्त्तिक्यां फाल्गुन्यां वैशाख्यां माघ्यां आश्वयुजि अष्टकासु चंद्रसूर्यग्रहणयोर्विषुवति उदगयने दक्षिणायने प्रेतस्यैकादशाहे इति काला: ॥ तथा मत्स्यपुराणात्। आश्वयुज्यामषाढ्यां चैत्रवैशाखयोरपि। ०

It ends: अथ शांतिकोपहारा: ॥ इति श्रीनीलोद्वाहपद्धति: समाप्ता॥ संवत् १६४८ वर्षे माघवदि ७ भौमे लिखितं॥
[H. T. COLEBROOKE.]

1776.

2938. Fol. 1; size 10¾ in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī; 20 lines in all.

Hitasūtra, a string of 65 rules of conduct and moral maxims, prepared, for Ballantyne, by *Veṅkaṭ-rām*, on 10th July, 1860.

It begins: ओं धर्मोपादानं संतोष: श्रेष्ठ: १ ॥ अशीलस्याचारो न भ्राजते २ ॥ क्षेमवतो नास्ये दोषे नाशो ऽस्ति ३ ॥ शाम्येत्पापं शीलं यो ऽधिगच्छेत् ४॥ वामाचार: पितुरप्यनिष्ट:५॥ आचार्यस्याज्ञां कुर्वीत ६ ॥ मानित्वं मूर्खाणां मिथ्याचार: ७ ॥ ०

The sentences are divided into seven adhyāyas; viz. five of 10 each, and the last two of 9 and 6 resp. [J. R. BALLANTYNE.]

1777.

2316A. Foll. 65; size 13¼ in. by 4¾ in.; good Devanāgarī writing, of 1809 A.D.; nine lines in a page.

Gotrapravaramañjarī, an exposition of the genealogies of the several *gotras*, and of the rules by which intermarriage is forbidden on account of community of ancestors invoked in the *pravara*, or invocation to *Agni*; by *Purushottama Paṇḍita*. It begins:

यज्ज्ञं यत्स्थं यदीयं जगदिदमखिलं यन्नयं यत्प्रधानं
यन्मेयं यन्निवासं स्थिरचरहृदयं यत्पुरा संप्रभूतं ।
यत्क्रीडावस्तुभूतं यदनुभवसुखं यत्स्वरूपानभिज्ञं
यत्स्वापं यत्प्रबोधं यदतिहिततमं ब्रह्म तस्मै नमोऽस्तु॥१॥
आचार्यान्वेदकल्पान्परिहितनिरतान् कल्पसूत्रप्रणेतॄन्
सर्वान्बोधायनादीन् प्रणिपतितजनत्राणशीलान् प्रणतत्सूत्रोपात्तगोत्रप्रवरसुमनसां मंजरीं तां करिष्ये [स्य।
यज्ज्ञानात्कर्मकांडं फलति निजफलं ज्ञानकांडं च सर्वं॥२॥
मात्स्यं कूर्मवराहखंजनृहरीन् रामांश्च रामानुजान्
नत्वा द्वादश कल्किविष्णुसहितान् ब्रह्मावतारानिमान्
तत्तत्प्राक्त(l. प्रोक्त)पुराणभारतगता: स्मृत्यंतरोक्ताश्च ये
तैर्गोत्रै: प्रवरैश्च पूर्वगदितां बध्नाम्यहं मंजरीं ॥ ३ ॥

Digitized by Microsoft®

Under each of the eight *gotras*, the corresponding passages are generally quoted from *Baudhāyana*, *Āpastamba* and *Satyāshādhin*, *Kātyāyana* and *Laugākshi*, *Āśvalāyana* and the *Matsyapurāṇa*. This chapter ends fol. 52*a*, after which follow some chapters treating of intermarriage, and expiations of irregularities committed in this respect.

इति क्षत्रियवैश्यप्रवरकांडद्वयं fol. 53*b*; ° असंप्रज्ञातबंधूनां गोत्रप्रवरकांडं fol. 54*a*; ° गोत्रप्रवरतत्त्वज्ञानमाहात्म्यप्रतिपादनपरं सूत्रकांडं fol. 55*a*; ° मातृगोत्रविवाहप्रतिषेधयुक्तिकांडं fol. 57*a*; ° सार्ववर्णिकप्रवरकांडं fol. 58*b*; finally महाप्रवराध्यायपरिसमाप्तिगोत्रप्रवरकांडं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1778.

1708. Foll. 60; size 9 in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 9–11 lines in a page.

Gotrapravaramañjarī.

[H. T. Colebrooke.]

1779.

2719. Foll. 30; size 8 in. by 4 in.; good, rather old, Devanāgarī writing; 11–14 lines in a page.

Pravaradīpikā, a similar treatise, by *Kṛishṇa* (*Śaiva*). It begins:

देवस्येशानसूनोः सुरगणमुकुटज्योतिरुद्योतितांघ्रेः
शुंडादंडः करोतु क्रकचविकसयन् श्यामलो मंगलं वः।
दंतो यस्यैकदेशे विकसितविपुलस्फाटिकस्तंभकांतिः
प्राप्तब्रह्मांडकोटौ हरिचरण इव व्योमगंगाप्रवाहः॥ १॥

स शिवः पातु वो नित्यं यत्प्रपंचमहोदधौ ।
उत्पद्यंते विलीयंते ब्रह्माद्या बुद्बुदा इव ॥ २ ॥

महालक्ष्मीं महामायां स्वकुलस्यैव देवता(°तां) ।
यस्याः स्मरणमात्रेण वाग्विलासो भवेद्ध्रुवं ॥ ३ ॥

परंपरात्मकं वंदे श्रीरामचरणाबुजं ।
यं नत्वा विवृणोत्कृष्णः(*r.* व्य°) प्रवरान् मुनिभाषितान् ॥४॥

मुनीनां नाम गोत्राणि वंशावतरणं तथा ।
प्रवराणां तथा साम्यमसाम्यं विस्तरादहं ॥ ५ ॥

The *gotra*-lists end fol. 13*b*: इति प्रवरदीपिकायां कृष्णशैवविवृतौ अगस्त्याष्टगणानां सप्तमुनीनां प्रवरविवरणं समाप्तं ॥

Then follow rules concerning intermarriage, compiled from various authorities, among which may be mentioned: *Kārikā*, fol. 23*b*; *Caturviṃśatimata*, 15*a*, 20*a*; *Pravaradīpa*, 26*a*; *Pravarapradīpa*, 17*b*; *Pravaravivaraṇa*, 23*a*; *Mañjarīkāra*, 17*b*, 28*a*; *Maṇḍana*, 22*b*; *Śrāddhakalpa*, 21*b*; *Śrībhaṭṭapādāḥ*, 28*a*; *Shaṭtriṃśanmata*, 20*a*; *Smṛiticandrikā*, 15*a*; *Smṛitimañjarī*, 14*b*; *Smṛityarthasāra*, 14*a*.

For another MS. of this work (anonymous), see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 434.

[Mack. Coll.]

1780.

2316B. Foll. 23; size 13 in. by 4¾ in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Gotrapravara-darpaṇa (or *-nirṇaya*), another treatise on the same subject, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakṛishṇa*, and grandson of *Nārāyaṇa*.

In the arrangement of the matter the author follows the *Pravaramañjarī*, which is much quoted by him.

The treatise begins:

नारायणात्मजश्रीमद्रामकृष्णस्य सूनुना ।
कमलाकरसंज्ञेन गोत्रप्रवरनिर्णयः ॥
क्रियते विदुषां प्रीत्यै ग्रन्थानालोच्य सर्वशः ।

तत्र सगोत्राय दुहितरं न प्रयच्छेत् । असमानप्रवरैर्विवाह इत्यापस्तम्बगौतमाश्वलायनैः सगोत्रा सप्रवरा च निषिद्धा । तत्र सगोत्रस्वरूपमाह प्रवरमञ्जर्यां बौधायनः । °

The author wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1781.

1572d. Foll. 24; size 10½ in. by 4¼ in.; fair Devanāgarī writing, of 1687 A.D.; eleven lines in a page.

Gotrapravaranirṇaya, another treatise on the same subject, by *Bhaṭṭa Raghunātha* (c. 1620 A.D.), son of *Bhaṭṭa Mādhava*, and grandson of *Bhaṭṭa Rāmeśa.*

It begins:

नत्वा गणेशं श्रीरामं सीतां लक्ष्मीं गुरूनपि ।
विश्वेश्वरं भैरवं च रघुनाथेन धीमता ॥
गोत्रप्रवरनिर्णीतिः समासेन वितन्यते ।
तद्भावे सति गोत्रादिपरिणीतिप्रसक्तितः ॥

It ends:

भट्टरामेशविंद्वग्य[elsewhere ० रामेशसूर्यग्य-]सुत-[माधवसूनुना ।
भूतो ऽयं रघुनाथेन गोत्रप्रवरनिर्णयः ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणनिपुणतमभट्टमाधवात्मजभट्टरघुनाथकृतो गोत्रप्रवरनिर्णयः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1782.

3200. Foll. 17; size 8 in. by 6¼ in.; excellent Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Pravaranirṇaya, by *Viśvanātha Deva*, son of *Śambhu Deva*, and younger brother of *Rāma Deva.*

It begins: ओं नमः श्रीजानकीजानये । नमो ब्रह्मणे । नमो महेशाय । नमो गणपतये । नम ऽआपस्तंबाश्वलायनबौधायनकात्यायनेभ्यः ॥ अथातो यज्ञश्राद्धमहादानपरिणयनाद्युपयुक्तं गोत्रप्रवरनिर्णयं व्याख्यास्यामः । तदेतद्ब्राह्मणं भवत्यार्षेयं प्रवृणीत ऽऋषिभ्यश्चैवैनमेतद्देवेभ्यश्च निवेदयत्ययं महावीर्यो यो यज्ञं प्रापदिति तस्मादार्षेयं प्रवृणीत ऽइति बंधोरेव नैत्यथो संतत्या इति चैकं वृणीते द्वौ वृणीते त्रीणि(*r.* त्रीन्) वृणीते न चतुरो वृणीते पंच वृणीते ०

Iti Bhṛiguvaṃśapravaranirṇayaḥ, fol. 4*b*; *Aṅgirovaṃśa*, 9*b*; *Atrivaṃśa*, 11*a*; *Viśvāmitravaṃśa*, 12*b*; *Kaśyapavaṃśa*, 14*b*; *Vasishṭhavaṃśa*, 16*a*; *Agastivaṃśa*, 17*a*; then follow the *Kshatriya-* and *Vaiśya-pravarāḥ.*

It ends: द्व्यामुष्यायणानां प्रथममुत्पादकप्रवरोच्चारणमनंतरं परिगृहीतप्रवर[ो]च्चारणमिति कात्यायनाश्वला[यना]दयः ॥ इति श्रीमच्छंभुदेवतनयरामदेवानुजश्रीविश्वनाथदेवविरचिते वर्णत्रयाणां प्रवरनिर्णयाः समाप्ताः ॥

The fly-leaf contains the following note:

Copied for me from a manuscript belonging to *Narasiṃhabhaṭ Grāmōpādhyāya* of Belgaum. The manuscript is not dated. It consists of 27 leaves about 9 in. long by 4⅝ in. broad. The characters are Nāgarī. Presented to the India Office Library. 23rd August, 1878. [J. F. Fleet, Bo. C. S.]

E. Treatises on Worship (Devapūjā).

1783.

1269. Foll. 68; size 7 in. by 3⅜ in.; fairly written, in Devanāgarī, in A.D. 1665; ten lines in a page.

Rudrapaddhati, a manual of directions and formulas for the performance of ceremonies to *Rudra*, in connection with the *Śrauta* ritual of the *Taittirīyas*, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, son of *Rāmeśvara Bhaṭṭa.*

It begins:

भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः कृती ।
प्रणम्य रामं तनुते रुद्रानुष्ठानपद्धतिं ॥

तत्र तावद् यद्यप्यनेकासु यजुःशाखासु रुद्रः पठ्यते तथापि तैत्तिरीयशाखानुसारेण रुद्रप्रयोग उच्यते ॥ स्मार्तरुद्रप्रयोगस्य बौधायनसूत्रमूलकत्वेन बह्वृचादीनां च तत्र बौधायनं ग्राह्यं । बह्वृचादिभिर्देशवाक्यानुसारेण बौधायनीयानुरोधित्वादिति। इह च रुद्रानुष्ठाने त्रैवर्णिकानामेवाधिकारो न स्त्रीशूद्रानुपनीतानां ॥ तेषां वैदिकमंत्रयुक्तकर्मण्यध्ययनाद्यभावेन साक्षाद्वचनाभावेनाधिकारादिति ॥ अन्यत्र चैतद्विस्तरेण निर्णीतं ॥ तत्र रुद्रः पंचधा । रूपं । रुद्री । लघुरुद्रो महारुद्रो ऽतिरुद्रश्चेति । एकादश गुणवृद्धा । सर्वेश्च त्रेधा । जपरुद्रो होमरुद्रो ऽभिषेकरुद्रश्चेति। जपरुद्रो ऽपि द्वेधा। केवलजपात्मको होमात्मकश्चेति। होमाभिषेकयोस्तु केवलतदात्मकमेव। तत्र तावदक्षयकामः

Digitized by Microsoft®

श्रीरुद्रप्रीतिकामो वा उत्तरायणादौ ० प्राङ्मुख उपविश्याचम्य प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य ममकायिकादिसर्वपापक्षयार्थं श्रीरुद्रप्रीत्यर्थं वामुकरुद्रमहं करिष्य इति संकल्पयेत् । पुत्रकामस्तु दीर्घायुःसुपुत्रसिद्ध्यर्थं महारुद्रमहं करिष्य इति । ०

ततो वास्तुपूजनं fol. 14*b*;--इति (रुद्र)होमप्रकारसंक्षेपः 53*a*; ततो वसोर्धारा fol. 58*a*; this is followed by the accented text of *Taitt. Saṃh.* V. 4, 8, followed by a figured *stotra*, इह स्वर्वैश्वानराय प्रदिशो ज्योतिर्वृहत् preceded and followed by a number of *stobhas*. Then follow the '*śreyaḥsampādana*' on the part of the priests to the sacrificer, and the bestowing of '*dakshiṇās*' by the latter.

It ends: दीना[न]नाथांश्चान्नादिना संतोष्य स्वयं सुहृन्मित्रादियुतः सोत्साहः संतुष्टो हविष्यं भुंजीतेति ॥ इति श्रीरामेश्वरभट्टात्मजनारायणभट्टसूरिणा काश्यां कर्मसज्ज्ञानतुष्ट्यै रुद्रानुष्ठानपद्धती रचिता समाप्तिमगमत् ॥ ० ॥ अथ रामेश्वरभट्टसुतनारायणभट्टोक्ता होमसंख्या ॥ तद्यथा । लघुरुद्रे अष्टाचत्वारिंशत्पक्षे दशांशेन ०

Then follow computations of the number of *homas* to the several *Rudras* to be performed in a year, and the measures of the respective *kuṇḍa* to be used.

The opinion of *Rūpanārāyaṇa* is several times referred to by the author.

Colophon: इति ० रुद्रपद्धतिः समाप्ता ॥ संवत् १५८७ विश्वावसुनामसंवत्सरे कार्त्तिकवदि ५ तद्दिने जनार्दनपुरग्रामे कोनेरभट्टात्मजनृसिंहेन लिखितं ॥

For another copy of this work, see Rāj. Mitra, Notices of S. MSS., I., p. 100.

[H. T. COLEBROOKE.]

1784.

1986. Foll. 17; size $8\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

Rudra-Laghunyāsa, a manual of formulas, intended for certain ceremonies in honour of *Rudra*, or for *Rudra*-worship generally.

It begins: ओम् ॥ इडा देवहूर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानि श॰शिषद्विश्वे देवाः सूक्तवाचः पृथिवि मातर्मा मा हि॰सीर्मधु मनिष्ये मधु जनिष्ये मधु वक्ष्यामि मधु वदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो वाचमुद्यास॰ शुश्रूषेण्यां मनुष्येभ्यस्तं मा देवा अवंतु शोभायै पितरो ऽनुमदंतु ॥ ओं शांतिः शांतिः शांतिः ॥ ओम् ॥ नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः । नमस्ते अस्तु धन्वने बाहुभ्यामुत ते नमः ॥ etc., the whole *Śatarudriya* (*Taitt. S.* IV., 5, 1–11); followed (on foll. 9*b*–14*a*) by *Taitt. S.* IV., 7, 1–11 (cp. no. 152, p. 21 of this catalogue). Down to the end of this section, marked रुद्र in the margin, the *mantras* are accented throughout.

Then follows a second section the leaves of which are marked ल० न्या० (the *Laghunyāsa* proper?), beginning (without accents):

ओम् । प्रजनने ब्रह्मा तिष्ठतु ॥ पादयोर्विष्णुस्तिष्ठतु ॥ हस्तयोर्हरस्तिष्ठतु ॥ बाह्वोरिंद्रस्तिष्ठतु ॥ जठरे अग्निस्तिष्ठतु ॥ हृदये शिवस्तिष्ठतु ॥ कंठे वसवस्तिष्ठंतु ॥ वक्त्रे सरस्वती तिष्ठतु ॥ नासिकयोर्वायुस्तिष्ठतु ॥ नयनयोः सूर्याचंद्रमसौ तिष्ठेतां ॥ कर्णयोरश्विनौ देवौ तिष्ठेतां ॥ ललाटे रुद्रास्तिष्ठंतु ॥ मूर्ध्न्यादित्यास्तिष्ठंतु ॥ शिरसि महादेवस्तिष्ठतु ॥ शिखायां चामुंडा तिष्ठतु ॥ पृष्ठे पिनाकी तिष्ठतु ॥ पुरतः शूली तिष्ठतु ॥ पार्श्वयोः शिवाशंकरौ तिष्ठेतां ॥ सर्वतो वायुस्तिष्ठतु ॥ ततो बहिः सर्वतो ऽग्निर्ज्वालामालापरिवृतस्तिष्ठतु ॥ सर्वेष्वंगेषु सर्वा देवता यथास्थानं तिष्ठंतु ॥ मा॰ रक्षंतु ॥ then accented: अग्निर्मे वाचि श्रितः ॥ वा॰ हृदये ॥ हृदयं मयि ॥ अहममृते ॥ अमृतं ब्रह्मणि ॥ वायुर्मे प्राणे श्रितः ॥ प्राणो हृदये ॥ हृदयं मयि ॥ अहं ० ॥ अमृ ० ॥ सूर्यो मे चक्षुषि श्रितः ॥--॥ चंद्रमा मे मनसि श्रितः ॥ ० ॥ दिशो मे श्रोत्रे श्रिताः ॥ ० ॥ आपो मे रेतसि श्रिताः ॥ ० ॥ पृथिवी मे शरीरे श्रिता ॥ ० ॥ ओषधिवनस्पतयो मे लोमसु श्रिताः ॥ ० ॥ इंद्रो मे बले श्रितः ॥ ० ॥ पर्जन्यो मे मूर्ध्नि श्रितः ॥ ० ॥ ईशानो मे मन्यौ श्रितः ॥ ० ॥ आत्मा म आत्मनि श्रितः ॥ ० ॥ पुनर्म आत्मा पुनरायुरागात् ॥ पुनः प्राणः पुनराकूतमागात् ॥ वैश्वानरो रश्मिभिर्वावृधानः ॥ अंतस्तिष्ठत्वमृतस्य गोपाः ॥ then without accents:

अन्येनं सर्वशरीर॰ स्पृशेत् ॥ आत्मानं श्रीरुद्ररूपं ध्यायेत् ॥

शुद्धस्फटिकसंकाशं त्रिनेत्रं पंचवक्त्रकं ।
गंगाधरं दशभुजं सर्वाभरणभूषितं ॥
नीलग्रीवं शशांकांकं नागयज्ञोपवीतिनं ।
व्याघ्रचर्मोत्तरीयं च वरेण्यमभयप्रदं ॥ ० 5 more *ślokas*.

आ त्वा वहंतु हरयः सचेतसः श्वेतैरश्वैः सह केतुमद्भिर्वाताजवैर्बलवद्भिर्मनोजवैरायाहि शीघ्रं मम हव्याय शर्वो २ ॥

Digitized by Microsoft ®

स्वामिन्सर्वजगन्नाथ यावत्पूजावसानकं । [भव ॥
तावत्त्वं प्रीतिभावेन लिंगे(देवे marg.) ऽस्मिन्संनिधौ
निराकारो ऽपि पूर्णो ऽपि निर्गुणो ऽपि निरामया ।
मदनुग्रहमासाद्य भव त्वं भव मूर्तिमान् ॥

शांतो भव ॥ इति लघुन्यासः समाप्तः ॥ ध्यानं ॥

ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरिनिभं चारुचंद्रावतंसं
रत्नाकल्पोज्ज्वलांगं परशुमृगवराभीतिहस्तं प्रसंनं ॥
पद्मासिनं समंतात् स्तुतममरगणैर्व्याघ्रकृत्तिं वसानं
विश्वाद्यं विश्ववंद्यं निखिलभयहरं पंचवक्त्रं त्रिनेत्रं ॥

शके १७१६ ॥ आनंदनामसंवत्सरे भाद्रपदशुक्लत्रयोदशि इंदुवारश्रवणनक्षत्रप्रातःकाळतद्दिने इदं पुस्तकं रामचंद्रज्योतिषीन लिखितं ॥ विश्वेश्वरसुप्रसंन् ॥ पावसग्रामे न वास्तव्यं(!) ॥ विश्वेश्वरसंनिधं ॥ [Dr. John Taylor.]

1785.

2232. Foll. 22; size 9½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 13 or 14 lines in a page.

Rudrabhāshya, a commentary, in 478 couplets, on the *Rudrādhyāya* (or *Śatarudriya*), by *Ahobala* (son of *Nṛisiṃha*), of the *Bhāskara* family (cf. no. 152).

It begins:

विश्वेश्वरं नतसुरासुरमौलिरत्न
मंदारकुंदकुसुमावृतपादपीठं ।
भस्मावगुंठमहिकंठमुमोपकंठं
सोत्कंठमाश्रय मनः पटु नीलकंठं ॥ १ ॥
चेतोभृंग महेशपादयुगलं यद्विष्णुनेत्रार्चितं
तत्त्वं मौनि मनोमधुव्रततरव्राताश्रयं संश्रय ।
तत्पादाब्जमगण्यपुण्यविभवप्राप्यं ततो दुस्त्यजं
मा मा संत्यज मामको यदि तदा तत्रैव नित्यं वस ॥ २ ॥
संसारसागरसमुत्तरणप्रवीणः
श्रीमानहोबलमहाकविराजराजः ।
श्रीरुद्रभाष्यतरिमुज्ज्वलपद्यरूपां
चक्रे सदाशिवकृपासमुपात्तविद्यः ॥ ३ ॥
अहोबलः पूजितकालकालः
श्रीकालकालार्चितनीतकालः ।
श्रीरुद्रभाष्ये ज्वलचित्तमूलो
जयत्ययं शंकरदत्तशीलः ॥ ४ ॥
अहोबलो भास्करवंशभानुः
श्रीरुद्रमंत्रार्थविचारदक्षः ।
श्रीरुद्रभाष्यं तनुते नितांतं
प्रकाशयद्रुद्रमगाधभावं ॥ ५ ॥ ० ८ ॥
ब्रह्मचारिण इत्यादि महोपनिषदि स्फुटः ।
श्रीरुद्राध्यायमहिमा पुराणेषु स्मृतिष्वपि ॥ ९ ॥
श्रीरुद्राध्यायमध्यस्थमेकैकमपि नाम यत् ।
तदनंतमहापापमहावनहुताशनः ॥ १० ॥
न जाने गिरिजाजाने रुद्राध्यायजपात्परं ।
यज्ञपादब्जजादीनां पदं पादतलीकृतं ॥ ११ ॥ ० १२ ॥
सृष्टिपालनसंहारान्यो भवत्याद्युपाधिमान् ।
करोति स महारुद्रः श्रीरुद्राध्यायदेवता ॥ १३ ॥
तस्य देवादिदेवस्य श्रुतिप्रोक्तं तनुद्वयं ।
तस्यैतेत्यादिवेदेन बोधितं खलु तद्द्वयं ॥ १४ ॥

तथा चोक्तं ।

तस्यैते तनवो(*r.* तनुवौ) घोरान्या शिवान्येति शिवरहस्ये।
तस्यैते तनवो(*r.* तनुवौ) देवा घोरान्या घोररूपिणी ।
शिवान्या सा यतः(?न्यायतः) साक्षाच्छिवदा शिवरूपिणी

नम इति । [॥ १५ ॥ ० १९ ॥

वागादिभिः समाराध्याधीनत्वात्सप्रसादनं ।
प्रह्वत्वापरपर्यायं नम[ः]शब्दार्थमीमहे ॥ २० ॥

ते रुद्र मन्यवे ।

ते सर्ववेदवेदांतप्रतिपाद्यस्य वस्तुनः ।
अमेयानंतकल्याणगुणभेदस्वरूपिणः ॥ २१ ॥
शक्तिक्रोधात्मिका शंभोः शांतिरूपा भवत्वियं ।
मा बाधिष्ट महेशस्य भक्तानिष्टमपीशतां ॥ २२ ॥
हे रुद्र ते तवायं यो मन्युः प्रज्वलनात्मकः ।
क्रोधो ऽनर्थादिमूलो ऽस्ति तादृशाय नमो ऽस्तु नः ॥ २३ ॥
रोदयत्यात्मविमुखानिति रुद्रः प्रकीर्तितः ।
रुत्संसाराभिदं(*r.* धं) दुःखं तद्विद्रावयतीति वा ॥ २४ ॥ ० २९ ॥
अग्रे ऽप्यस्तु नयत्येवमनुषंगो यथोचितं ।

उतो त इषव इति ।

उतो इत्यपि चेत्यर्थे ते तवेषुः शरः स्मृतः ॥ ३० ॥
नमस्ते अस्तु धन्वने बाहुभ्यामुत ते नमः ।
सुवर्णाचलरूपाय धन्वने धनुषे नमः ॥ ३१ ॥
बाहुभ्यामुत बाहुभ्यामपि ते तव नो नमः ।
अनंतबाहुविश्लेषो वेदानामप्यगोचरः ॥ ३२ ॥ ० १२५ ॥

शशिपंजराय । शशिपर्वोलतृणं तद्वज्जरः पिंजर इत्ययं ।

शशिपंजरो हरस्तस्मै नमः शशिपंजराय ते ॥ १२६ ॥ ०

Digitized by Microsoft®

It ends:

एकादशो ऽपि पापघ्नो ऽनुवाको विवृतो ऽखिलः ।
अहोबलेन सुधिया शिवसंतुष्टिहेतुना ॥ [४]७२ ॥ °
व्याख्या श्रीमदहोबलेन रचिता श्रीभास्करीयेण या
श्रीरुद्रस्य मनोहरातिसुगमा संवीक्ष्य भाष्याणि सा ।
श्रीविश्वेशपदारविंदनिरतस्वांतातिसंतोषदा
व्याख्याकल्पलता मनोज्ञफलदा संशीलता(*r.* °लिता)
[सादरं ॥ [४]७४ ॥ °
महेश त्वद्वारि(*r.* चि) स्फुरतु रुचिरा वागतितरां
ममैषा निर्दोषा जय जय महेशेति सततं ।
शिवा सैषा वाणी भवतु शिवदा मह्यमनिशं
महेशानाथं मां शरणद सनाथं कुरु विभो ॥ [४]७९ ॥
इति अहोबलेन विरचितं श्रीरुद्रभाष्यं समाप्तम् ॥

Besides the *Śivarahasya*, which is repeatedly referred to, no other authority is met with.

For the author's commentary on the *Mahimnah Stava* in which the present work is mentioned, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 237.

[R. JOHNSON.]

1786.

353. Foll. 92; size 10 in. by 3¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Rudra-paddhati, a description of mystic rites connected with the worship of *Śiva*, in the form of *Mahārudra*, composed, in Saṃvat 1515 (A.D. 1459), by *Paraśurāma*, son of *Karṇa*.

In its close imitation of the Vedic ceremonial it keeps clear of the indelicacies usually met with in Tantric writings; only passing allusions being made to the existence of a female deity, under the name of *Umā*.

The treatise begins:

श्रीगणेशं गुरुं नत्वा शारदां वरदप्रदां ।
विप्रः परशुरामाख्यः कुरुते रुद्रपद्धतिं ॥ १ ॥
मुक्तिभुक्तिप्रदातारं सोमं सोमार्धधारिणं ।
सदानन्दमयं शान्तं शिवं वन्दे शिवप्रदं ॥ २ ॥
पूर्वाचार्यकृतीर्दृष्ट्वा स्मृतीश्चागमसंमतीः ।
हृद्यैः पद्यैर्मुनीन्द्रोक्तैः क्रियते रुद्रपद्धतिः ॥ ३ ॥
पञ्चाङ्ग[न्न]पितुं रुद्रां(*r.* रुद्रान्) याजुर्वैद्यान्द्विजन्मनां ।
मद्विधानां च मुग्धानां प्रबोधाय प्रबोधिनी ॥ ४ ॥ °

(some 65 *ślokas*); इति जपप्रशंसा fol. 7*a*;

अथ मण्डपकुण्डादिसाधनं यज्ञसिद्धये ।
साधयेत्प्रथमं प्राचीं शङ्कुना वोडुनाथवा ॥ १ ॥

130 *ślokas*; इति ° मंडपकुंडलक्षणं fol. 19*a*;

अथ रुद्रस्य वक्ष्ये ऽहमितिकर्तव्यतां च तां । °

177 *ślokas*; इति ° कर्तव्यता fol. 34*b*; इति ° देहशुद्धिः fol. 37*b* (33 *ślokas*); इति ° पीठपूजा fol. 48*a* (124 *ślokas*); अथ न्यासविधिरुच्यते ॥

अथाभिधास्ये रुद्राणां शान्तये गृहमेधिनां ।
पञ्चाङ्गानां विधानं तद् यत्कृतं हन्ति पातकं ॥

इति ° न्यासविधिः ॥ fol. 62*b* (178 *ślokas*).

नमस्ते षोडशर्चेन देवतावाहनं स्मृतं । ° (94 *ślokas*).

इति ° आहुतिपात्रलक्षणं । fol. 70*b*; अथ होमविधिः ॥

कृतरुद्रजपस्यान्ते होमं कुर्याद् दृशांशतः । ° 220 *śl.*

It ends:

आदौ जपप्रशंसोक्ता ततो मण्डपकुण्डकं ।
इतिकर्तव्यता पश्चाद् देहशुद्धिस्ततः परं ॥
पीठार्चा न्यास आहुत्याः प्रमाणं हवनं ततः ।
एतान्यनुक्रमेणाष्टौ प्रोक्तानि रुद्रपद्धतौ ॥
संवद्विक्रमभूपस्य पञ्चदशशते गते ।
पञ्चदशोत्तरे वर्षे जन्माष्टम्यां प्रकाशिता ॥
उदीच्यजातिविप्रेण कर्णपुत्रेण धीमता ।
कृता परशुरामेण महारुद्रस्य पद्धतिः ॥ २० ॥
इति यदिदमसूक्तं सूक्तमाहोस्विदुक्तं
तदपि मनसि धार्यं द्वेषतो न प्रहार्यं ।
तदपि(*r.* दधति) मुदमशोका बालकोक्तौ हि लोका
मदुपरि रमणीया मित्रता धारणीया ॥

इति होमविधिः समाप्तः ॥ इति श्रीपरशुरामविरचिता रुद्रपद्धतिः समाप्ता ॥° संवत् १६७५ वर्षे मासपौषशुद्धद्वादशीवारशुक्र लिखितं प्रागौडज्ञातीयदवे श्रीपरमानंदनमहाकालेश्वरपुरे शुभं॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1787.

1635a. Foll. 29; size 9⅜ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about the latter part of the 16th century; ten lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Rudra-paddhati, a shorter treatise on the same subject as the preceding one, and perhaps inspired by it, as the partial identity of the iutroduction might seem to indicate.

It begins :

श्रीगणेशं गुरुं नत्वा शारदां च वरप्रदां ।
सर्वेषामुपकारार्थं लिख्यते रुद्रपद्धतिः ॥ १ ॥
भुक्तिमुक्तिप्रदातारं सोमं सोमार्धधारिणं ।
सदानंदमयं शांतं शिवं वंदे शिवप्रदं ॥ २ ॥

आदौ समासतो विनियोगः । तत्र जाबालश्रुतिः । किं जप्येनामृतत्वं गच्छति शतरुद्रियेणेति ॥ तथा रुद्राध्यायी मुच्यते सर्वपापैरिति श्रुतिः॥ स्मृतिवाक्यैरपि जपहोमादौ शतरुद्रियस्य विनियोगः ॥ तत्र रुद्ररुद्रीमहारुद्रातिरुद्राणां लक्षणान्याह शातातपः । °

Fol. 4*a*: युगानां त्रिघ्ने(?*r*. त्रित्वे) जाते अष्टाविंशतितमे कलियुगे प्रथमचरणे॥ श्रीमन्नृपतिविक्रमार्कसंवत्सराणां बार्हस्पत्यानुमानेन यथासंख्याधिकषोडशशततमे वर्षे। श्रीमत्शालिवाहनशाकात् संख्याकादधिकपंचदशशततमे वर्षे। अमुकनाम्नि संवत्सरे उत्तराशावलंबितश्रीमन्मार्तंडमंडले । अमुकऋतौ अमुकमासे । पक्षे । तिथौ । वारे । नक्षत्रे । योगे । करणे । अमुकस्थे चंद्रे । सवितरि । देवगुरौ । शेषेषु ग्रहेषु यथास्थाने स्थितेषु सत्सु । एवं गुणविशिष्टे पुण्ये देशे काले च । मम सभार्यस्य सपुत्रस्य क्षेमायुरारोग्यपरमैश्वर्यसुखप्राप्त्यर्थं ° अस्मिन्महारुद्राख्ये कर्मणि आचार्यादिऋत्विजां वरणमधुपर्कस्वस्तिवाचनान्यहं करिष्ये । इति संकल्पं कुर्यात् ॥ °

Fol. 17*a*: इति महारुद्रपद्धतिः ॥ रुद्रविधानं ॥ अथ स्नात्वा सर्वोपद्रवनाशनं । छंदःपुरुषाय नमः । शरीरे न्यसेत् । गौतमभरद्वाजाभ्यां नमो नेत्रयोः । विश्वामित्रजमदग्निभ्यां नमः श्रोत्रयोः । वसिष्ठभरद्वाजाभ्यां नमो नासिकयोः । अत्रये नमो वाचि । गायत्र्यै छंदसे ऽग्नये नमः शिरसि । °

It ends: विरूप १ विश्वरूप २ पशुपति ३ ऊर्ध्वलिंग ४ ॥ शेष १ तक्षक २ अनंत ३ वासुकी ४ शंखपाल ५ महापद्म ६ कंबल ७ कर्कोटक ८ ॥ इति रुद्रपीठदेवताक्रमः ॥

Acc. to the passage on fol. 4*a* (Saṃvat 16. ., Śāka 15 . .) the treatise seems to have been composed between A.D. 1578 and 1643; the writing of the MS. pointing to somewhere about the former date.

For the same treatise see Weber, Cat. Berl., no. 1283. [H. T. Colebrooke.]

1788.

91A. Foll. 52; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; eleven lines in a page; the last six leaves supplied by a different hand.

Rudrapaddhati, another manual of *Śiva* worship; by *Dīkshitānanta*, son of *Viśvanātha*.

It begins:

नमामि पार्वतीसूनुं भक्तानां सिद्धिदायकं ।
रुद्रकर्मविधातॄणां चतुर्वर्गफलप्रदं ॥ १ ॥
दीक्षितानंतविज्ञेन विश्वनाथस्य सूनुना ।
रच्यते सुखबोधाय रुद्रपद्धतिरादरात् ॥ २ ॥

श्रीकुलदेव्यै नमः ॥

सुमुखश्चैकदंतश्च पि[ङ्ग]लो गजकर्णकः ।
लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः ॥ १ ॥
धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचंद्रो गजाननः ।
द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ॥ २ ॥
विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ।
संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥ ३ ॥ °

It ends: ब्राह्मणे भोजनमयुतहोमात्सहस्रगुणा अन्यत्सर्वं लक्षहोमवत् ॥

इति श्रीमद्यज्ञोपवीताभिधानश्रीविश्वनाथसूनुना दी[क्षि]तानंतेन विर - - - - पका - - - - संग्रहरुद्रानुष्ठानत्रिविधाग्रहमखपद्धतिः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1789.

1345A. Foll. 27; size 12 in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śiva-Liṅgapratishṭhā, or *Liṅgasthāpanavidhi*, a manual of rites to be performed at the setting up and inauguration of the *Liṅga*, by *Ananta*.

It begins:

अथ लिंगप्रतिष्ठा तत्र मूलवाक्यानि मात्स्ये ।
चैत्रे वा फाल्गुने वापि ज्येष्ठे वा माधवे तथा ।
माघे वा सर्वदेवानां प्रतिष्ठा शुभदा भवेत् ॥ १ ॥ °

[39 *ślokas*; after which :

Digitized by Microsoft ®

इति शिवप्रतिष्ठाकालादिनिर्णयः ।

लक्ष्मीलालितपादाय लावण्यापूर्णसिंधवे ।
नतभक्ताभीष्टदात्रे नमस्ते शेषशायिने ॥ १ ॥
प्रतिष्ठाग्रंथनिचयान् विलोक्यादरमादितः ।
शिवलिंगप्रतिष्ठा श्रीमदनंतेन तन्यते ॥ २ ॥

तत्र तावदुत्तरायणे माघादिपंचमासेषु शुक्लपक्षे चतुर्थीषष्ठ्यष्टमीचतुर्दशीव्यतिरिक्ततिथौ कृष्णपक्षे ऽपि दशम्याः पूर्वमनिषिद्धतिथौ बुधगुरुकाव्यमंदानामन्यतमस्मिन्वारे ऽश्विनीरोहिणीमृगपुनर्वसुपुष्योत्तराहस्तस्वात्यनुराधाज्येष्ठाश्रवणमूलधनिष्ठारेवतीनामन्यतमस्मिन्नक्षत्रे ऽनुपदिष्टे ऽपि स्वदेवत्ये व्यतीपातादिवर्जिते भद्रादिवर्जिते ज्योतिर्विदुक्तग्रहबलवति सुलग्ने शिवादिप्रतिष्ठा कार्या । ०

It ends: अग्ने नयेति प्रदक्षिणा त्रिचतुर्वसिहा(? त्रिश्चतुर्वा सिक्ता) ऽग्निम् । विश्वभुजे नमः । सर्वभुजे नमः । आत्मने नमः । परमात्मने नमः । इति नमस्कृत्य लिंगप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थं द्वादश ब्राह्मणान् भोजयित्वा देवं प्रणिपत्य प्रत्यर्थयेत् ।

यावच्चंद्रावनीसूर्यास्तिष्ठंत्यप्रतिघातिताः ।
तावत्त्वयात्र देवेश स्थेयं भक्तानुकंपया ॥

ततो नमस्कारनामकरणं तन्नाम्ना देवस्योत्तरपूजां कृत्वा आचार्याय गां दत्त्वा ब्रह्मणे वृषभं सदस्यायाश्वं ऋत्विग्भ्यो दक्षिणां दत्त्वा पूर्वेतां वाचयेत्ततो मंपदेताग्निं(? मंत्रेणाग्निं) विसृजेत् ॥ इति बौधायनसूत्रोक्तलिंगस्थापनविधिः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1790.

1988a. Foll. 4; size 7½ in. by 4 in.; clear, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Rudrapūjā, or *Mahādevaparicaryāvidhi*, a manual for the daily worship of *Rudra-Mahādeva*, by means of offerings of flowers and the recitation of Vedic *mantras*.

It begins: अथातो महादेवस्याहरहःपरिचर्याविधिं व्याख्यास्यामः ॥ स्नातः शुचिः शुचौ समे देशे गोमयेनोपलिप्य प्रतिकृतिं कृत्वाक्षतपुष्पैर्यथालाभमर्चयित्वा सह पुष्पोदकेन महादेवमावाहयेदों भूः पुरुषमावाहयाम्यों भुवः पुरुषमावाहयाम्यों सुवः पुरुषमावाहयाम्यों भूर्भुवःसुवः पुरुषमावाहयाम्यायातु भगवान्महादेव इत्यथ स्वागतेनाभिनंदति स्वागतमनुस्वागतं भगवते महादेवायैतत्स्वासनं कूर्ममास्तां भगवान्महादेव इत्यत्र कूर्चं ददाति भगवते ऽयं कूर्चो दर्भमयस्त्रिवृद्धरितसुवर्णस्तं जुषस्वेत्यत्र स्थानानि कल्पयत्यग्रतो ब्रह्मणे दक्षिणतः स्कंदाय विनायकाय पश्चिमतः स्थूलायोत्तरत उमायै नंदिकेश्वराय स्थानं कल्पयामीति सर्वत्रानुषजत्येवं कल्पयित्वा यो रुद्रो अग्नाविति यजुषा पात्रमभिमंत्र्य ०

It ends: भूर्भुवःसुवः पुरुषमुद्वासयामि प्रयातु भगवान्महादेव इति विसर्जयति लिंगस्थानेष्वावाहनोद्वासनवर्जमहरहः स्वस्त्ययनमित्याचक्षत इत्याह भगवान् बौधायनः । पंचदशः ।

प्रयातु भगवानीशः सर्वलोकनमस्कृतः ।
अनया पूजया तुष्टः पुनरागमनाय च ॥

The leaves are marked रु० पू०; and on the outer pages the tract is called बौधायनसूत्रोक्तरुद्रपूजाविधिः ॥

[Dr. John Taylor.]

1791.

1988d. Foll. 8; size 7½ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Pārthiva(liṅga)pūjā, a manual for making *liṅgas* of earth, founded on the directions given in the *Baudhāyanasūtra*, the *Bṛihad-Vāśishṭha* and *Laiṅga(purāṇa)*.

It begins: अथ पार्थिवलिंगपूजाप्रकारविधिः ॥ अरण्यतडागनदीतीरादिशुद्धस्थानं अभिलक्ष्योक्तं ।

गत्वा स्थानं नमस्कुर्यान्मंत्रमेतं समुच्चरेत् ।
सर्वाधार धरादेव त्वद्रूपां मृत्तिकामिमां ।
लिंगार्थं तु प्रगृह्णामि प्रसन्नो भव मे प्रभो ॥

इति मंत्रेण मृत्तिका ग्राह्या । मृत्तिकाप्रमाणं ।

यावत्स्यादात्मनः शक्तिर्मृदं तावत्समुद्धरेत् ।
तदर्धं वाथ तस्यार्धं तदर्धं वा तदर्धकं ।
एवं पलद्वयाद्न्यूनं न तु कुर्यात्कदाचनेति ॥

शक्त्यनुसारेण मृदमानीय तदुपरि आर्द्रतार्थं जलं दत्त्वा । ओं सद्योजातं प्रपद्यामीति(!) मंत्रेण मृदं हस्तेन गृहीत्वा ०

It ends: यथाशक्ति मूलमंत्रजपं कृत्वा प्रदक्षिणानमस्कारान्कृत्वा ओं महादेवाय नम इति विसर्जयेत् । स्त्रीभिः शूद्रैश्च प्रणवरहितः शिवाय नम इत्येव सर्वत्र मंत्रः पठितव्यः ।

नमोऽन्तेन शिवेनैव स्त्रीणां पूजा विधीयते ।
विरक्तानां तु शूद्राणामेवं पूजा विधीयते ॥

इति सूतसंहितावचनात् ॥ इति पार्थिवपूजा समाप्ता ॥

[Dr. John Taylor.]

Digitized by Microsoft®

1792.

1258c. Foll. 82; size 9 in. by 3¾ in.; Devanāgarī character; 7 or 8 lines in a page.

Śivapūjāsaṃgraha, a manual for worshippers of *Śiva,* by *Vallabhendra Sarasvatī.*

Very incorrect.

The MS. begins: ओं भशुंडुः(?भुशुंडः) कालाग्निरुद्रं भस्मस्नानविधिं ब्रूहीति होवाच। अथ प्रणवेन विमृज्य तद्भस्म प्रणवमंत्रितेन तु तेनैव दिग्बंधं कारयेत्पुनरपि तेनास्त्रमंत्रेणाऽगानि मूर्धादीनि उद्धूलयन् मलस्नानमिदं । अथ विधिस्नानमासाद्य पंचभिर्मंत्रैस्तंतुक्रमादुद्धूल्य · ईशानेन शिरोदेशं · मुखं तत्पुरुषेण तु · उरोदेशमघोरेण गुह्यं वामदेवेन · °

इति श्रीवल्लभेंद्रकृतभस्ममहात्म्यसंग्रहो नाम प्रथमोध्यायः fol. 20*b*; इति° भस्ममहात्म्यसंग्रहे द्वितीयोध्यायः fol. 41*b*; इति वल्लभेंद्रकृतशिवप्रसादमाहात्म्यसंग्रहे चतुर्थोध्यायः fol. 67*a*.

It ends:

> यस्तु शंकरनिर्माल्यं पादेनाक्रमते नरः ।
> षष्टिवर्षसहस्राणि तिर्यग्योनिषु जायते ॥

इति वल्लभेंद्रस[र]स्वतीकृ[त]शिवपूजसंग्रहे पंचमोध्यायः ॥ संवत् १७२४ नलनामसंवत्सरे दक्षिणायने कार्त्तिककृष्णत्रयोदश्यां शनौ श्रीमत्तुलसीविश्वनाथदत्तनूजेन वि°लेन लिखितो ऽयं ग्रंथः काश्यां °

[H. T. Colebrooke.]

1793.

1965. Foll. 16; size 6½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; European paper; nine lines in a page.

Śivapūjāpaddhati, a manual of *Śiva*-worship, by *Rāghavānandanātha.*

It begins:

> श्रीमच्छिवषडर्णस्य नित्यानुष्ठानपद्धतिः ।
> संक्षेपादुच्यते नत्वा मौलौ श्रीनाथपादुकां ॥

तत्र यथाविधि गुरोर्मंत्रदीक्षां लब्ध्वा श्रीशिवमुपासीत । ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय स्वशिरसि श्रीगुरुं ध्यात्वा । ओं ऐं अमुकानंदनाथामुको देव्यंबा गुरुश्रीपादुकां पूजयामि नम इति°

इति° संध्याविधिः fol. 3*a*; इति भूतशुद्धिः fol. 5*a*; इति मातृकान्यासः । अथ मूलऋष्यादिन्यासः fol. 6*b*; इति करांगन्यासः fol. 7*b*; इति गोलकन्यासः fol. 8*a*; इत्यंतर्यागः । अथ बाह्यपूजा fol. 9*a*; इति प्रथमावरणं fol. 12*b*, etc.; षष्ठावरणं fol. 13*b*.

It ends: अस्य षट्त्रिंशल्लक्षजपात्मकं पुरश्चरणं पायसाज्यसंमिश्रैः षट्त्रिंशत्सहस्रहोमः। शेषं गुरुतः शास्त्रतश्चावगंतव्यं ॥

> राघवानंदनाथेन रुक्मिणीकांतसेविना ।
> निर्मितापचितिः शैवी शैवानां सुखसिद्धये ॥

इति राघवरचिता श्रीशिवषडक्षरस्य संक्षिप्तपूजापद्धतिः समाप्ता ॥

[Dr. John Taylor.]

1794.

1967b. Foll. 20; size 6½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; nine or ten lines in a page.

Śivapūjāprakāra, another treatise on the same subject.

It begins: ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय स्वेष्टदेवतावंदनं कृत्वा बहिर्गत्वा ऽवश्यकादिकं विवर्त्य स्नानं कुर्यात् । तच्चोक्तं शिवरहस्ये । °

इत्यंतःस्नानविधिः । अथ भस्मस्नानं fol. 2*a*; इति भस्मधारणं fol. 3*a*; then follow prayers.

It ends:

> शिवो दाता शिवो भोक्ता शिवः सर्वमिदं जगत् ।
> शिवो जयति सर्वत्र यः शिवः सो ऽहमेव हि ॥

एवं तन्मयो भूत्वा यथासुखं विहरेदिति ॥

[Dr. John Taylor.]

1795.

792. Foll. 28; size 10½ in. by 4 in.; Devanāgarī writing, somewhat difficult to read; 12–14 lines in a page.

Gopālapaddhati, a manual for the worship of *Krishṇa,* (?by *Dinakara,* son of *Nṛisiṃha*).

Digitized by Microsoft®

It begins:

श्रुतिमस्तकरत्नौघभाराजितपदांबुजे ।
व्रजवासिजनानंदे मुकुंदे रमतां मनः ॥ १ ॥

उत्तिष्ठन् शयनाद्ब्राह्मे मुहूर्ते मंत्रिसत्तमः ।
इंद्रनीलमणिश्यामं गोपरूपं हरिं स्मरेत् ॥ २ ॥

प्रातः स्मरामि सुखबोधतनुं तुरीयं
त्रय्या निरुक्तमपदं पदमिंदिरायाः ।
आमुक्तमुग्धमुनिमाविनि(? r. मानस)तोषबीजं
नंदात्मजं जनिमजस्य जगत्त्रयादेः ॥ ३ ॥

प्रातर्नमामि नमनीयतरं परं यद्
वागीशशंकरशचीपतिभृंगजुष्टं ।
गोगोपगोपललनासुलभं मुरारेः
पादांबुजं निजभयोद्भवनाशगंधि ॥ ४ ॥

प्रातर्नमामि नवनीरजचारुनेत्रं
बिंबाधरोन्नसुधाकरबिंबवक्त्रं ।
विद्युन्निपीतवसनावृतमेघगात्रं
गोपालमादिपुरुषं वसुदेवपुत्रं ॥ ५ ॥

प्रातर्वेलानुजमजं शयनोपविष्टं
निद्रांतरक्षनयनोत्स्मितगोपिजुष्टं
गोगोपहुंकृतिसुगीतिरवाभितुष्टं
सामैकयुष्टमनुचिंतय चित्तपुष्टं ॥ ६ ॥

प्रातः श्रये यदुवरं वरदं वरेण्यं
वृंदारकैर्नतमनंतसखं सखायं ।
दुःखापहं द्रुपदजाजयसज्जनानाम्
आनंदसिंधुमवधीरितधर्मबाधं ॥ ७ ॥

यः श्लोकपंचकमिदं मनुजो मुरारेः
पादारविंदमकरंदविनिष्ट(r. निविष्ट)चेताः ।
संकीर्तयेदथ शृणोति हरेः प्रगे ऽसौ
भूयात्परावरतनो(? r. धनो) भवतः कृपातः ॥ ८ ॥

इति पठन्नुत्थितो यथावच्छौचाचमनदंतधावनानहेदिन(? हर्दिवं)-द्वादशगंडूषजिह्वोल्लेखनरात्रिवस्त्रपरिवर्तनद्विराचमनानि विधाय शुचिदेशे कंबलाद्यासनं विस्तार्य गायत्र्यभिमंत्रिततोयेन प्रोक्ष्य ओं नमः पद्मासनायेति धेनुमुद्रां प्रदर्श्यासने उपविश्य ।

पृथ्वि त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता ।
त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् ॥

इति तर्जन्या भुवं स्पृष्ट्वा ।

अपसर्पंतु ये भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।
ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यंतु शिवाज्ञयेति ॥ °

It ends: पंचभावनानुसारेण देवं स्वहृदये उद्वास्य पंचांगानि न्यसेदिति सर्वपूजासु समानं ॥

अनावृतनिजानंदगोविंदाश्रमदेशिकैः ।
दर्शितेन यथा किंचित्सूचितं नातिविस्तरं ॥ १ ॥

दिनकृता दशार्णस्य भुक्तिमुक्तिफलावधेः ।
प्रीयतां तेन विश्वात्मा गोपगोपीजनेश्वरः ॥ २ ॥

इत्यों तत्सद्गोपालार्पणमस्तु ॥

गोपालस्य दशार्णस्य पद्धतिर्येन निर्मिता ।
तं कृपालुमहं वंदे नृसिंहं गुरुमीश्वरं ॥ १ ॥

संवत् १६६४ वर्षे पौषमासे लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1796.

945b. Foll. 64; size 12 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing, of about 1730 A.D.; ten lines in a page.

Bhagavadbhaktivilāsa, a comprehensive work on the religious ceremonies of the *Vaishṇavas*, by *Gopāla Bhaṭṭa*.

This MS. contains only two chapters (*vilāsa*), viz. the 18th (*mūrtiprādurbhāva*) and 19th (प्रातिष्ठिक), but in the colophons these numbers have been altered to 1st and 2nd *vilāsas*.

The work has been published, with a commentary, Calcutta 1845.

[H. T. COLEBROOKE.]

1797.

945a. Foll. 43; size 12 in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1770 A.D.; 9 or 10 lines in a page.

Kṛishṇabhaktikalpavallī (also called *Bhaktimañjarī*, or *Haribhaktimañjarī*, at the end of chapters 1 and 2), a work on *Kṛishṇa* worship, in four chapters (*mañjarī*).

It begins: ग्रंथारंभे निर्विघ्नपरिसमाप्तिकामो ग्रंथकारः स्वेष्टदेवतां श्रीकृष्णचंद्रं प्रणमति । ब्रह्मसंहितायां श्रीब्रह्माणं प्रति श्रीशेषदेवप्रणीतेन(!) वचनं जानीते ।

Digitized by Microsoft®

चिंतामणिप्रकरसद्मसु कल्पवृक्षं
  लक्ष्यावृतेषु सुरभित्प्रतिपालयंतं ।
लक्ष्मीसहस्रशतसंभ्रमसेव्यमानं
  गोविंदमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥
वेणुक्वणंतमरविंददलायताक्षं
  वर्हावतंसमसिताबुजसुंदरांगं ।
कंदर्पकोटिकमनीयविशेषशोभं
  गोविंदमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २ ॥
आलोलचंद्रकलसद्वनमाल्यवंशं
  रत्नांगदं प्रणयकेलिकलाविलासं ।
श्यामं त्रिभंगललितं नियतप्रकाशं
  गोविंदमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ३ ॥ °

12 verses, after which: तदेवमिष्टदेवताप्रणामसुखेन नित्यं श्रीवैकुंठावस्थितश्रीकृष्णः श्रीमूर्तिरेव परमं तत्त्वं । °

Besides various *Purāṇas*, quotations are found from *Uktirahasya* [तत्र उक्तिरहस्ये यथा ।
  ब्राह्ममुहूर्ते उत्थाय मन्त्री सुस्थिरमानसः ।
  सेवेत मानमा(?मनसा) कृष्णं दिनं तद्वच्च यामिनीं ॥
  भक्तिप्रदो मुक्तिदायी तथा काम्यफलप्रदः ।
  चिज्ञानंदकरस्तत्र प्रकारः कथ्यते ऽधुना ॥
  चिंतयेद्यामिनीं शेषचामीकरगृहोत्तमे ।
  पर्यंके शयानं निद्रावशं परमपूरुषं ॥ °] fol. 33*b*; *Gautamīyatantra*, 27*b*; *Prabodhacandrodaya* [संमोहयंति मदयंति विडंवयंति निर्भर्त्सयंति रमयंति विषादयंति । ° Pr. I. 27], 7*b*; *Brahmasaṃhitā*, 1*b*; *Haribhaktikalpalatā*, 9*a*, 10*a*, etc.; *Haribhaktisudhodaya*, 3*a*, 5*b*, 6*b*, 20*a*.

Ch. I. treats of the nature and various grades of *Bhakti;* II. (beg. fol. 14*b*), of the efficacy of prayers addressed to *Kṛishṇa*, under his many different names; III., fol. 20*a*, gives a description of the *Vaishṇava* paradise, *Vaikuṇṭha*, and its delights; IV., fol. 33*a*, sets forth the means by which access is obtained to it, esp. certain symbolical practices.

It ends:

  निशुद्धकाष्टपाषाणतुल्यायामुक्तिवन्यया (विशुद्धकष°) ।
  ज्ञानलरूपतास्याश्चे न्यरसोरसभाग्भवेदिति (!) ॥
इति श्रीकृष्णभक्तिकल्पवल्ल्यां चतुर्थी मंजरी ॥

[H. T. Colebrooke.]

1798.

1174b. Foll. 40; size 13 in. by $5\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; 6–11 lines in a page.

Mantrabhāgavatavyākhyā, or *Mantrarahasyaprakāśikā*, a treatise in four chapters, by *Nīlakaṇṭha*, son of *Govindasūri*, endeavouring, by interpretation of certain Vedic verses, to prove the Veda to relate to *Kṛishṇa*.

It begins:

  सत्यं ज्ञानमनंतं यत्तद्विष्णोः परमं पदं ।
  प्राप्तुं मंत्रेषु गोपालविष्णोः कर्माणि पश्यति ॥

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 734.

It ends:

  वाक्यार्थे व्यासवाल्मीकी पदार्थे यास्कपाणिनी ।
  रामकृष्णकथां मंत्रैर्गायतो मम नायकौ ॥ १ ॥
  एतच्छतद्वयमृचां रामकृष्णकथानुगं ।
  व्याख्यातं भगवांस्तेन तुष्यतात्सात्वतां पतिः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणमर्यादाधुरंधरचतुर्धरवंशावतंसगोविंदसूरिसूनोर्नीलकंठस्य कृतौ स्वोद्धृतमंत्रभागवतव्याख्यायां मंत्ररहस्यप्रकाशिकायां मथुराकांडश्चतुर्थः॥ संवत् १८६२ मितिज्येष्ठशुक्लपूर्णिमायां भौमवासरे मिदं पुस्तकं समाप्तं ॥ लिखितं शिववालकचतुर्वेदीमिदं पुस्तकं ॥

  मंत्रभागवतव्याख्याभिधं पुस्तकरत्नकं ।
  भास्कराख्यस्य सुधियस्तेन तुष्यतूमापतिः ॥

On the outer page of the MS., and on the margin of the leaves, the treatise is called *Mantrabhāgavata*.

[H. T. Colebrooke.]

1799.

172. Foll. 335; size $12\frac{1}{4}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century (the last leaf by a more recent hand); twelve lines in a page.

Nityācārapradīpa, a compendium of *Vaishṇava* religious duties, by *Narasiṃha* (*Nṛisiṃha*), son of *Murāri*, grandson of *Dharādhara Jaimini*(?), and disciple of (?his uncle) *Vighneśvara*.

Digitized by Microsoft®

It begins :

शाखाभिः सकलाभिरुक्तमहिमा नीलाद्रिमूलस्थितिः
  पीनस्कंधधृतप्रसूनविभवः स्वानंदकंदोदयः ।
यः शोणाधरपल्लवो ऽथ विबुधैः सेव्यः श्रिया शोभितो
  भक्तेभ्यो वितरन् फलं विजयते कोऽप्येष कल्पद्रुमः॥१॥

एकचूतविपिनस्य नायकं दर्शयन् स्थपितपुष्पसायकं ।
पुत्रभावगतसिद्धिनायकं संश्रये ऽभिमतसिद्धिदायकं ॥ २ ॥

रूपं दधत्यतिमनोहरनारसिंहं
  दैतेयदारणपरं पुरुषं पुराणे ।
श्रेयः समादिशतु सागरसंभवायाः
  सानंदविस्मितससंभ्रमदृष्टिपातः ॥ ३ ॥

कालिंदीपुलिने कदंबसुतरोर्मूले मनोजाशुचा(*r.* ज्ञेशुचौ)
  ज्वालाभिः कवलीकृतो ऽपि कथमप्याधाय धीरं मनः ।
स्वैरं वेणुमुदीरयन्नथ दृशा साकूतमालोकयन्
  गोपस्त्रीपरिवेष्टितो दिशतु नः श्रेयः श्रियो नायकः॥४॥

अमत्सरः सत्समयप्रणेता कौत्सस्य वंशो वसुधावतंसः ।
प्रासादमीमांसकयज्ञयूपैर्येनोत्कलो भूषित एष देशः ॥ ५ ॥

प्रासादे स्वकृते हरिं परि[च]रन्नासीदमुष्मिन् कुले
  मीमांसार्णवकर्णधारतरुणो मृत्युंजयः पंडितः ।
विद्याभिः सकलाभिरुज्ज्वलमतिर्यः शुद्धमुक्तावलि-
  ग्रंथेनाखिलमेव पूतमकरोत्स्वीयं कुलं चेज्यया ॥ ६ ॥

अमुष्य पुत्रः किल गोपिनाथमिश्रो गुणैर्यस्य वशे वसंतौ ।
जलेशनारायणनामयोगात्पुत्रौ तु मित्रावरुणावुपेतौ॥७॥

अष्टाब्दे सुकविर्गते च नवमो(l. मे) तर्काब्धिपारंगमो
  मीमांसाद्वयसत्प्रपंचरचनासंपूर्तिकृद् द्वादशे ।
जल्पैरल्पदिनैर्विजित्य विदुषो यः षोडशे वत्सरे
  योगाभ्यासरतः पुराणपुरुषं नारायणः प्राविशत् ॥ ८ ॥

सिद्धेश्वरी दत्तवरा स्वतंत्रा
  षड्वर्गिनी(!) यस्य कुले [ऽ]चलासीत् ।
कापीवने ऽहीनमखाग्निचेता
  जलेश्वरः कृष्णपरायणो ऽभूत् ॥ ९ ॥

नरसिंहधनंजयाभिधावथ गंगाधरतोन्यखंडलः(!) ।
तनयाः किल वाजपेयिनो ऽस्य च मृत्युंजयपंचमास्त्विमे
[॥ १० ॥

अद्वैतागममुत्कले ऽवतरयन् संक्षेपशारीरके
  कृत्वा वार्त्तिकमध्वरेषु निरतः षण्मासदीक्षाव्रती ।
मीमांसा यत एषु वृद्धिमगमत् काश्यां नृसिंहः सुर-
  स्रोतस्विन्युदकैकजीवनविधियोगेन सिद्धिं गतः ॥ ११ ॥

देवानंदः सुतो ऽस्याजनि कृतचयनो यज्ञविद्याधुरीणो
  वेदाभ्यासप्रयासात्परिषदि विजये यः कृतः पंडितेशः ।
नानादेशादुपेताः सुनिपुणमतयः संघशो यस्य शिष्या
  मीमांसातर्कविद्याश्रुतिशिखरमतप्रौढिमध्यापयंति ॥१२॥

अनुजो ऽस्य च पुंडरीकयाजी
  बलभद्रो विदितः श्रुतो न येन ।
सदृशः श्रुतिमौलिभट्टतंत्रे
  किमु संवत्सरदीक्षया क्रतौ ॥ १३ ॥

अपरे [च] नृसिंहसूनव इह चत्वार उदारचेतसः ।
स्वकुलोचितविद्ययोर्जिताः सततं कृष्णकथापरायणाः॥१४॥

आनंदपुत्रा वसुतेजसो ऽष्टौ वसूत्तमाः किं वसुधामुपेताः ।
यदीयशिष्या अनवाप्तविद्या ये के ऽपि तल्लक्षणमांजतैव
सर्वे च पुत्रा विगतारिमित्रास् [॥ १५ ॥
  ते वाजपेयादिमखैः पवित्राः ।
काले यथावद्विहिताग्निहोत्रा
  महद्भिराशासितसच्चरित्राः ॥ १६ ॥

ते वामदेवाभिधवर्धमानौ
  समाधवौ तौ भुवनेशवीरौ ।
धराधरस्यानु गदाधरश्चो
  रविश्च तेषामिह चाष्टमो ऽभूत् ॥ १७ ॥

धराधर[ा]ख्याप्रथितस्य जैमिनेर्
  जगन्निवासैकजुषो दशात्मजः(? जाः) ।
गरिष्ठविघ्नेश्वरनामसंवृतो
  वशिष्ठ एव व्यजनिष्ट पूर्वजः ॥ १८ ॥

मुरारिपीतांबरवासुदेव-
  नारायणश्रीपतिकेशवाख्याः ।
वक्रेश्वरश्रीजयदेवकृष्णाः
  स्वाचारविद्यास्तनया नवान्ये ॥ १९ ॥

मुरारिपूजार्जितविद्ययोर्जितो
  मुरारिरासीत्स्मृतिमौलिपारगः ।
निरंतरं श्रीनरसिंहसेवया
  नृसिंहनामाजनि तस्य चात्मजः ॥ २० ॥

श्रीमद्विघ्नेश्वरगुरोः प्राप्तविद्येन तेन च ।
नित्याचारप्रदीपो ऽयं नृसिंहेन प्रणीयते ॥ २१ ॥

तत्र निमित्तोद्देशेन विहितं कर्म नैमित्तिकं । तन्मध्ये नियत-नैमित्तिकं यत्तन्नित्यमुच्यते । तत्र यावज्जीवमग्निहोत्रं जुहुयात् । अहरहः संध्यामुपासीत । अहरहर्जुहुयादा काष्ठात् । अहरह-र्भूतेभ्यो बलिं च हरेत् । इत्यादि नित्यं । ०

Digitized by Microsoft ®

The work, which shows some Tantric tendencies, is divided into two parts, the first of which, consisting of one chapter, *Ācārakalpa*, ends fol. 87*b*. The second part, consisting of three chapters (*bhāgakṛityam*) has a separate paging (foll. 248).

This portion begins:

गोवर्धनोद्धरणकर्मणि संप्रवृत्ते
गोपेषु विस्मितससंभ्रमसत्वरेषु ।
ब्रह्मांडधारणनियंत्रितरोमकूपः
कृष्णो ऽपि सस्मितमुखो भवतः पुनातु ॥

अथ द्वितीयभागकृत्यं ॥ दक्षः ।
द्वितीये च तथा भागे वेदाभ्यासो विधीयते ।
वेदस्वीकरणं पूर्वं विचारो ऽभ्यसनं जपः ॥ १ ॥ ०

Ch. II. ends fol. 80*a* (of orig. pag.); III., fol. 195*a*.

It ends: षडंचे जप्त्वा ऊर्ध्वमन्यज्जपेदिति स्तोत्रानंतरं सहस्रनामादि जपेदित्यर्थः ॥

मध्याह्ने गोपालपूजायां ध्याने विशेषः ।
वंद्यं देवैर्मुकुंदं विकसितरविभिंदीवराक्षं
गोगोपीवृंदवीतं जितरिपुनिवहं कुंदमंदारभासं ।
नीलग्रीवाग्रपिच्छाकलतस(?)विलसत्कुंतलं भानुमंतं
देवं पीतांबरं तं यजतु च दिनमध्ये ऽह्नो रमायै ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायाग्निचिद्वाजपेयिनरसिंहविरचिते नित्याचारप्रदीपे चतुर्थभागकृत्यं समाप्तं ॥

The leaves are marked सिं० प्र० (*i.e.* सिंहवाजपेयीकृतप्रदीप acc. to the title given on the front and back pages).

Whatever the age of the work may be, it must be later than the middle of the 14th century, as the *Mādhavīya* is quoted at fol. 29*b*.

[H. T. Colebrooke.]

1800.

800a. Foll. 181; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī writing, of the former half of the last century; eight lines in a page.

Sadācārasaṃgraha, a metrical treatise on the religious duties of a pious *Vaishṇava*, in nine chapters (*prakaraṇa*), largely compiled from *Purāṇas*, and here ascribed to *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha*.

It begins:

श्रीमत्स्यकच्छपवराहनृसिंहकुब्ज-
रामाभिरामहलधृग्बुधकल्किरूपान् ।
एको हिताय जगतः स्थितिभंगसर्गान्
धत्ते स माधवतु वाचमलंकरोतु ॥ १ ॥

भूभारक्षपणार्थाय वैभवानां हिताय च ।
भक्तसंरक्षणार्थाय यो ऽवतीर्णो यदोः कुले ॥ २ ॥

तं नमामि परात्मानं जगन्मोहनविग्रहं ।
यस्य प्रसादलेशेन कीर्त्यते सारसंग्रहः ॥ ३ ॥

दुर्ज्ञेयत्वादनंतत्वात् दुष्प्राप्यत्वाद्विचक्षणः ।
सर्वतः सारमादद्यात्पुष्पेभ्य इव षट्पदः ॥ ४ ॥

तत्र प्रथमस्कंधे शौनकवाक्यं ।
मंदस्य मंदप्रज्ञस्य वयो मंदायुषस्य च ।
निद्रया ह्रियते नक्तं दिवा च व्यर्थकर्मभिः ॥ ५ ॥
अतः सप्तमस्कंधे प्रह्लादः । ०

I. *Dīkshāvidhānaprakaraṇa* ends fol. 11*a*; II. *snānādikriyāprakaraṇa*, fol. 43*b*; III. *pratimāśālagrāmalakshaṇaprakaraṇa*, fol. 58*b*; IV. *pūjāvidhāna*, fol. 95*a*; V. *śrībhāgavatamahimābhagavaddharmalakshaṇajīvasyasaṃsṛitivarṇana* fol. 113*a*; VI. *bhaktivibhāganāmamahimākīrtanavarṇana*, fol. 136*a*; VII. [*ekādaśī-*]*dvādaśīvratanirṇaya*, fol. 159*a*; VIII. *vārshikamahotsavaparvaṇi divyāvirbhāvavratavarṇana*, 170*a*. Chapter IX. (*vishṇubhaktivishayavarṇane vārshikaparvasu kriyāvidhānavarṇana*, acc. to Rāj. Mitra, Notices, I., p. 103) wants the end; a different hand having supplied (on a page pasted over the last one of the original MS.) a few lines with the (perhaps spurious) colophon: इति श्रीमीमांसकभट्टनीलकंठात्मजभट्टशंकरकृते सदाचारसंग्रहनामको ग्रंथः समाप्तः ॥

In the MS. described by Dr. Rāj. Mitra, the author's name is not given.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1801.

1746b. Foll. 39; size 8½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing, of about the middle of the last century; eleven lines in a page.

Pañcasaṃskāradīpikā, a manual of *Vaishṇava* rites of consecration (in accordance with the tenets of *Madhvācārya*), by *Vijayīndra Bhikshu*, pupil of *Surendra*.

It begins:

कल्याणगणपूर्णाय वल्लभाय श्रियः सदा ।
श्रीमध्यदेशिकेशाय श्रीनृसिंहाय ते नमः ॥ १ ॥

उर्व्यां सकर्णेता याति यद्गुणाकर्णने रतः(*r.* रतिः) ।
सर्वगुणरत्नानां पूर्णबोधं तमाश्रये ॥ २ ॥

यस्य वाक्कामधेनुर्नः कामितार्थान् प्रयच्छति ।
सेवेत जययोगींद्रं कामवाणच्छिदं सदा ॥ ३ ॥

यो व्यासमुनिदावाग्निः सच्छास्त्रमहता सह ।
ददाह कुमतारण्यं प्रकाशये(l. शाय) तमाश्रये ॥ ४ ॥

श्रीसुरेंद्रगुरोः पादपद्मे रागस्य पीडनात् ।
रक्ते नखदलोपेते सेवे शिष्यालिशोभिते ॥ ५ ॥

मध्वसिद्धांतशुद्धांतमंडलीभवदाकृतिः ।
क्रियते विजयींद्रेण पंचसंस्कारदीपिका ॥ ६ ॥

ननु तापादयः संस्कारा [ना]नुष्ठेयाः तत्कर्तव्यतायां प्रमाणाभावात् । न तावच्छ्रुतिस्तत्र °

The five consecratory rites are names'-giving, the burning in (? of *Vishṇu's* attributes), the application of the sectarian marks (*paṇḍra*), the initiation into the mantra, and offering.

The handwriting is not very clear, and no ends of chapters are marked.

Fol. 2*b*: रामानुजीयैरानंदतीर्थीयैर्विष्णुस्वामिसंप्रदायिभिरन्यैश्च बहुभिस्तदनुष्ठानात् । °

It ends:

तापः पुंड्रं तथा नाम मंत्रो यागश्च पंचमः ।
अमी हि पंच संस्काराः परमैकांत्यहेतवः ॥

इत्यादि पंचरात्रोक्तं तेषां भगवद्भक्तिहेतुत्वमप्युपपन्नमिति न कश्चित्क्षुद्रोपद्रवः ॥

मध्वसिद्धांतशुद्धांतमंडलीभवदाकृतिः ।
कृतेयं विजयींद्रेण पंचसंस्कारदीपिका ॥

इति श्रीविजयींद्रभिक्षुविरचिता पंचसंस्कारदीपिका समाप्ता॥

On the outer page of the last leaf the title is given: पंचसंस्कारदीपिका विजयींद्रतीर्थरामचंद्रस्य ।

[H. T. Colebrooke.]

1802.

2403b. Foll. 12; size 7½ in. by 5 in.; Bengalī handwriting, of the latter part of last century; twelve lines in a page.

Vṛindāvanapaddhati, a brief manual of daily observances for the use of Brāhmaṇical students of the *Vaishṇava* sect, in accordance with the tenets of the followers of *Vallabhācārya*.

It begins:

सनातनसमो यस्य ज्यायान् श्रीमान् सनातनः ।
श्रीवल्लभानुजः सो ऽसौ श्रीरूपो जीवसंततिः ॥

अथ श्रीवृन्दावनपद्धतिः समासव्यासयोगतः । साधको ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय रात्रिवाससत्यक्त्वाचम्य गुरुकुलं च नत्वा श्रीराधाकृष्णयोर्नामोच्चारणपूर्वकं शौचं गत्वा शौचं विधाय जलमृत्तिकया । °

Fol. 11*a*: श्रीश्रीमद्गोस्वामिपादानां॥ अथ क्रमदीपिकायां।°

Apparently incomplete. [R. Johnson.]

1803.

785b. Foll. 15; size 9¾ in. by 4 in.; plain Devanāgarī writing; 9 or 10 lines in a page.

[*Vishṇumūrti-*] *Pratishṭhāvidhi*, a manual for the inauguration of images of *Vishṇu* and other deities; apparently part of a larger work, called *Vaishṇavadharmānushṭhānapaddhati* (or *Nṛisiṃhaparicaryā* ?), by *Kṛishṇadeva*, son of *Rāmācārya*.

It begins: सुवर्णादिप्रतिमासु तु प्रतिष्ठैव भगवदाविर्भावाद्विधितः प्रतिष्ठा कर्तव्या ।

बौधायनादिसन्मूलास्वैविक्रम्यादिपद्धतीः ।
वीक्ष्य वक्ष्यामि विम्बादिचलार्चास्थापनाविधिं ॥

Digitized by Microsoft®

तत्र प्रतिष्ठाकाल उच्यते। उदगयनं माघादिपंचसु मासेषु शुक्लपक्षे चतुर्थीषष्ठ्यष्टमीचतुर्दशीव्यतिरिक्तायां तिथौ °

इति प्राणप्रतिष्ठा fol. 7*a*; इति चलार्चाप्रतिष्ठा fol. 9*a*.

Fol. 11*a*: इति संक्षिप्तचलार्चाप्रतिष्ठाविधिः॥ इति वैष्णवधर्मप्रतिष्ठाचार्यश्रीरामाचार्यवर्यसुतकृष्णदेववि[र]चितायां वैष्णवधर्मानुष्ठानपद्धतौ नृसिंहपरिचर्यायां नवमः पटलः॥ प्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा ऋषयः ऋग्यजुःसामानि छंदांसि क्रियामयवपुःप्राणाख्यदेवता। प्राणप्रतिष्ठायां विनियोगः °

Fol. 12*b*: इति प्राणप्रतिष्ठाविधिः समाप्तः। अथास्यानुक्रमणिका। ° seven *ślokas*, enumerating the sixteen purificatory actions (*saṃskārāḥ*) required on these occasions, ending:

नवमूर्त्तिप्रतिष्ठायां संस्काराः षोडशोदिताः।
अनेन विधिना कुर्वंल्लभते भक्तिमुत्तमाम्॥

श्रीविष्णुभट्टात्मजरुद्रेण लिखितं॥

The last four leaves, which are paged separately, are headed (though in a different hand) *Vishṇumūrttinyāsapratishṭhādharma*, beginning: अथ षोडश न्यासान्कुर्यात्॥ ओं ब्रह्मरूपमकारं पादयोर्न्यसेत्। ओं विष्णुरूपमुकारं हृदये। ओं रुद्ररूपं मकारं ललाटे। ओं भूः पादयोः। ओं भुवो हृदये। ओं स्वः ललाटे। ओं अ तालुके। ओं आ मुखे। ओं इ ई नेत्रयोः। ओं उ ऊ कर्णयोः। etc., a great variety of symbols (such as planets, months, yugas, castes, rivers, clouds, etc.) brought in connection with particular limbs; प्राणप्रतिष्ठापूर्वकमंगन्यास्यः। ततो जीवन्यासः ° fol. 3*b*.

Fol. 4*b*: इति विष्णुमूर्त्तिप्रतिष्ठाविधिः समाप्तः॥

एवं न्यासक्रमो यस्तु न जानाति नराधमः।
आचार्यो न स मंतव्यो निग्राह्यस्तस्करो यथा॥

रात्रौ भूतबलिं दद्यात्। ° चतुर्भिः कलशैर्देवं शतवारमभिषिच्य भुवा द्यौरिति मंत्रेण तस्यां प्रतिमायां॥ इति न्यासविधिः॥ इति श्रीविष्णुभट्टात्मजरुद्रभट्टेन श्रीविष्णुमूर्त्तिप्रतिष्ठा परोपकारार्थं लिखिता॥ संवत् १६७५॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1804.

1747. Foll. 56; size 8½ in. by 3¾ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Śālagrāmaparīkshā, a treatise on *Śālagrāma* stones, describing their colour, shape and properties, and the places where they are found; by *Śaṅkara Daivajña*.

It begins:

नमस्कृत्य हरिं वंदे विश्वव्यापिनमीश्वरं।
शालग्रामपरीक्षेयं प्रचक्ष्महे समासतः॥ १॥

धर्मसंहितायां।

हिरण्यगर्भो भगवानाद्यो नारायणः स्वयं।
वज्रकीटप्रभुत्वात्स चचार वसुधातले॥ २॥

The sacred stones are classified, according to the number of *cakras* they present, from one to twelve, then those which have more (*bahucakramūrti*), and finally those which have none at all (*acakramūrti*). The name is usually misspelt सालिग्राम.

Fol. 50*b*: इति एकचक्रमूर्तिवर्गः।

एवं निरूपिते वर्गे लक्षणं हि यथा तथा।
विचार्य यद्बुधैः सम्यक् क्षम्यतां मम साहसं॥

इति शंकरदैवज्ञविरचिता शालग्राममूर्तिलक्षणपद्धतिः समाप्ता॥

Then follows another chapter, containing a sort of recapitulation of the first, beginning:

श्रीकृष्णगोपिकानाथं प्रणम्य जगतां प्रभुं।
ग्रंथान्बहून्समालोच्य गृह्यते ऽत्र क्वचित् क्वचित्॥

विष्णुना गरुडायोक्तं।

शालग्रामशिलाभेदं ग्राह्याग्राह्यफलं तथा।
द्वारमानं तक्षा(? तथा) क्षेत्रं मूर्तीनां लक्षणं ततः॥

It ends:

श्रीवत्सलांछनोपेतो मालया परिवेष्टितः।
अंकुशध्वजसंयुक्तो लक्ष्मीनारायणो हरिः॥

इति सालिग्रामपरीक्षा समाप्ता॥

कामासक्तो ऽथवा क्रुद्धः सालिग्रामशिलार्चनात्।
भक्त्या वा यदि वाभक्त्या कलौ मुक्तिमवाप्नुयात्॥

शिलाप्यामलकीतुल्या पूज्या सूक्ष्मैव या भवेत्।
यथा यथा शिला सूक्ष्मा तथा स्यात्तु महत्फलं।
तस्मात्तां पूजयेन्नित्यं धर्मकामार्थसिद्धये॥

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

1805.

947b. Foll. 6; size $11\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; clear Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śālagrāmaśilādānapaddhati, a short treatise, by *Bābā Deva*(?), on the different kinds of *Śālagrām* stones, and the ceremonies connected with their presentation to worshippers of *Vishṇu*.

It begins: श्रीरामो जयति जगत्त्रयैकहेतुः॥ अथ शालग्रामलक्षणं॥

द्वारमेकं चतुश्चक्रं वनमालाविभूषितं।
सुवर्णतालुं कृष्णाभं लक्ष्मीनारायणं विदुः॥ १॥

नानावर्णमनंतं च नागभोगेन चिह्नितं।
अनेकमूर्तिसंकीर्णं सर्वकामफलप्रदं॥ २॥

वर्तुलं वलयाकारं स्वर्णबिंदुविभूषितं।
तूणगांडीवमाश्रित्य श्रीरामसंज्ञकः(?°कं) परं॥ ३॥

चक्रं च दृश्यते यत्र बाणतूणधनुर्धरः।
कौशल्यानंदनो रामस्तृतीयः परिकीर्तितः॥ ४॥

वैकुंठं स्वर्णपूर्णाभं चक्रमेकं तथांबुजं।
द्वारोपरि तथा रेखा गुंजाकारा सुशोभना॥ ५॥

श्रीधरं च तथा देवं वेष्टितं वनमालया।
कदंबकुसुमाकारं रेखापंचसमन्वितं॥ ६॥

° ३४॥ इति शालग्रामचक्रलक्षणं। fol. 3*a*; इति श्रीभविष्योत्तरपुराणे गंडकीशिलामाहात्म्ये श्रीकृष्णयुधिष्ठिरसंवादे शालग्रामस्तोत्रं संपूर्णं fol. 4*b*.

Fol. 5*a*: अथ शालग्रामदानं मदनरत्ने हरिवंशे॥

चतुःसागरपर्यंतां सशैलवनकाननां।
दत्त्वा यत्फलमाप्नोति शालग्रामात्तदश्नुते॥

शालग्रामशिलादानमतिदानं प्रकीर्तितं।
शालग्रामं तथा लिंगं यो ददाति कुरूद्वह।
मम लोकमवाप्नोति शिवदानप्रदानतः॥

पाद्मे। शालग्रामशिलाचक्रं यो दद्याद्दानमुत्तमं। °

इति शालग्रामदानविधिः॥ अथ प्रयोगः। fol. 5*b*.

Colophon: इति बाबादेवीया शालग्रामशिलादानपद्धतिः समाप्ता॥ संवत् १८५८ समयनाममार्गशीर्षकृष्ण अष्टम्यां ८ सनिवासरे॥

[H. T. Colebrooke.]

1806.

1997. Foll. 65 + 9; size $8\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing (Europ. paper marked '*Giormagnani*'); nine lines in a page.

Mānasapūjā (or *Gaṇeśapūjā*), consisting of directions for private devotional practices, esp. relating to the worship of *Gaṇeśa*, with extracts from various *Purāṇas* bearing thereon.

It begins: श्रीमन्महागणपतये हरिहरात्मकाय सिद्धिबुद्धिसहिताय गुरुभ्यो नमः॥

सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः।
लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः॥

धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचन्द्रो गजाननः।
द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि॥

विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा।
संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते॥

श्रीकृष्ण उवाच॥

एवं जीवं समुत्पन्नं ध्यायेत पुरुषोत्तमं।
अनंतादित्यसंकाशं वासुदेवं चतुर्भुजं॥ १॥ ° ११॥

इति श्रीवामनपुराणे कृष्णयुधिष्ठिरसंवादे मानसस्नानस्तोत्रं संपूर्णं fol. 2*b*; इति श्रीगणेशपुराणे श्रीकृष्णनारदसंवादे गणेशकवचं समाप्तं fol. 5*b*.

From fol. 7*b* directions for daily devotional practices: प्रातरुत्थाय त्वदमितोदारनामस्मृत्यनंतरं। नानास्वरूपधरं त्वामेव नमामि।

सर्वाज्ञानतमोभेदभानवे चित्स्वरूपिणे।
प्रातर्नमस्ते भगवन् विशुद्धब्रह्मरूपिणे॥ ° 27 *ślokas*.

इति प्रातःस्मरणं विधाय सूर्योदयात्प्राक् घटिकावकाशमवलंब्य गंगातीरमागत्यैकांतस्थानगमनोत्तरं मुखप्रक्षालनं विधाय स्वस्थमानसो भूत्वा यथाविधि।

ईशानेत्यादिमंत्रेण भस्मस्नानोत्तरं तथा।
गोमयस्नानमित्युक्तं गंधद्वारमनेन तु॥ °

इत्याचमनं 11*b*; इति पयःस्नानं। ° दधिस्नानं। ° घृतस्नानं 12*a*; इति मधुपर्कं 13*a*, etc.

इति श्रीभागवते दशमस्कंधे देवस्तुतिर्नाम सप्ततितमोध्यायः 39*a*; इति श्रीपद्मपुराणे गणपतिसहस्रनामस्तोत्रं 54*b*; इति गणेशस्तोत्रं 58*b*; इति गणेशाथर्वशीर्षस्तोत्रं 60*b*; this portion ends with another extract from some unspecified work.

Digitized by Microsoft®

The last section, separately paged (1–9), entitled *Mānasapūjā*, begins:

श्रीमत्कामाभिरामं सकलकविकलाकल्पवृक्षालवाली-
भूतं दृक्पाततापत्रितयततितमिस्रापहं तृप्रतापं ।
सद्विद्यासिद्धिबुद्धिप्रदमरुणरुचिं चित्सु कं संवहंतं
त्र्यक्षं चंद्रार्धचूडं सकलसुरनुतं भावये श्रीगणेशं ॥ १ ॥

सुरत्नालिभूपोल्लसद्बाहुदंडं ° ॥ २ ॥

हे भगवन् त्वत्कृपातो मद्बुद्धौ ° ॥ ३ ॥ ° ८ ॥

सुगमोपायभूतं पूजनं यदुक्तं तदेव वर्ण्यते । °

It ends:

भक्तार्तिभीतिगाढोघध्वंसमार्तंड ते पदं ।
प्रपन्नो ऽस्मि भवारण्यभीतस्त्वं त्रातुमर्हसि ॥

मानसपूजा समाप्ता ॥ then follow two stanzas: श्रीमद्गजास्यपदसारसभृंगचेता: ° ॥ १ ॥ स्वप्नावभासममलं स्तवराजमेनं ° ॥ २ ॥

[Dr. John Taylor.]

1807.

819A. Foll. 83; size $15\frac{3}{4}$ in. by 5 in.; indifferent Bengalī handwriting; 8 or 9 lines in a page.

Gaṅgāvākyāvalī, a treatise on the religious advantages of worshipping the river Ganges, of visiting it, and bathing therein etc., composed by *Vidyāpati*, under the patronage of *Viśvāsadevī*.

It begins:

स्वस्त्यस्तु वस्तुहिनरश्मिभृतः प्रसादाद्
एकं वपुः श्रितवतो हरिणा समेत्य ।
तन्नाभिपङ्कजसहोत्थमृणाललीलाम्
आविष्करोति हृदि यस्य भुजङ्गराजः ॥

It ends:

कियन्निबन्धमालोक्य श्रीविद्यापतिसूरिणा ।
गङ्गावाक्यावली देव्याः प्रमाणैर्विमलीकृता ॥

इति समस्तप्रक्रियाविराजमानदानदलितकल्पलताभिमानभवभक्तिभावितबहुमानमहामहादेवीश्रीमद्विश्वासदेवीविरचिता गङ्गावाक्यावली समाप्ता ॥ शकाब्दाः १७२९ ॥

Regarding the author, see Rāj. Mitra, Notices, III., p. 235. See also Aufrecht, Cat. Bodl., no. 708.

[H. T. Colebrooke.]

1808.

1059. Foll. 12; size $14\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{1}{4}$ in.; folded to half the length; written in the Bengalī character, about the end of the 16th century; 11 or 12 lines in a page.

Praṇavakalpa, a treatise on the nature and mystic import of the sacred syllable *Om*, ascribed to *Śaunaka*; with a commentary, by *Hemādri* (? from the *Caturvargacintāmaṇi*).

It begins: तत्र प्रणवप्रशंसा शौनकः ।

ओमिति ब्रह्मोमितीदमोमित्युद्गीथमक्षरं ।
प्रणवो हि परं ब्रह्म प्रणवश्चापरं स्मृतं ॥
एतेनैकतरं विद्वानुपासीनः प्रपद्यते ।

तथा च तैत्तिरीयश्रुतिः । ओमिति ब्रह्म ओमितीदं सर्वं ओमित्येतदनुकृतिर्ह स्म वा अप्योश्रावयेत्याश्रावयन्तीत्यादि । यद्ब्रह्म जगज्जन्मादिकर्ता स ओमिति शब्द एव न ततो भिद्यत इत्यर्थः । तथा इदं सर्वं विकारजातं ओंकार एव नान्यदित्यर्थः । तथा माण्डूक्योपनिषदि श्रूयते । ° – – ॥ तथा च शौनकः ।

अतः परं प्रवक्ष्यामि प्रणवमात्रयात्मतां ।
त्रैविध्यं यद्विदित्वैव मोक्षमृच्छन्ति योगिनः ॥
त्र्यक्षरस्त्रिस्वरश्चैव त्रिमात्रश्च त्रिवर्णकः ।
त्रिस्थानश्च त्र्यवस्थश्च त्रिब्रह्मा त्रिमुखस्तथा ॥ °

It ends:

अर्चनोपचारभूतहोमस्य संख्याविशेषमाह ।
अष्टाविंशतिमष्टौ वा हुत्वा पापात्प्रमुच्यते ।

अहन्यहनि देवार्चनसमये दध्यादीनामन्यतमेन अष्टाविंशतिमष्टौ वा आहुतीर्हुत्वा पापात्प्रमुच्यते° एवं निष्कामस्य जपार्चनध्यानसमाधीन् कृत्वा फलमाह ।

क्रमेण नित्याभ्यासादधिकारीह मोक्षे ॥

एवं हि । नित्यं जपादेरभ्यासात्क्रमेण शनैः शनैः आत्यन्तिककालं विद्याकर्मबन्धध्वंसलक्षणे मोक्षे ऽधिकारीश्वरो भवति ॥ इति शौनकीयप्रणवकल्पः हेमाद्रिणा व्याख्यातः ॥

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Page 14*a*, ll. 6, 13, read, *Abhinava-Nārāyaṇendra* (अभिनव °).

... 42*a*, l. 10. The *Āśvalāyana(gṛihya)kārikās* are ascribed to *Kumārila-bhaṭṭa;* cf. Burnell, Tanjore MSS., p. 14*a*.

... 67*a*, ll. 1, 2, read, *Rāmakṛishṇa* of Kāśī, son of *Konera* (son of *Prayāga-bhaṭṭa*, grandson of *Anantaśarman*), and paṇḍit to *Vijayasiṃha*. See p. 560*a*, note.

... 68*a*, l. 27, for श्रद्ध read श्रद्धे.

... 71*a*, l. 6, after 'cf.' insert, no. 293, above.

... 84*b*, l. 10 after, *Rāmacandra*, add, son of *Sūryadāsa*, and grandson of *Śaivadāsa*.

... 85*a*, l. 5 seq. This seems to be the continuation of no. 412.

... 87*a*, l. 20, for वतंसे read वसंते.

... 92*b*. The *Chandogapariśishṭa* is here erroneously ascribed to *Keśava Miśra*, on the strength of Colebrooke's statement, in the preface to his Digest (Misc. Ess., 2nd ed., I., p. 471, 'The *Chandoga-pariśishṭa* by *Keśava-miśra*, a celebrated philosopher, and its commentary named *Pariśishṭa-prakāśa*, are works of great authority.'). The work is, in fact, identical with the *Karmapradīpa*, ascribed to *Kātyāyana* (*Dharmaśāstrasaṃgraha* I., pp. 603–644); and nos. 450 and 451 should accordingly have been given after nos. 460–463. See quotations at p. 521*a* of this Catalogue. Moreover, the *śloka* गोशालायां ° in the explanation of which the MS. is stated to terminate, would rather seem to belong to the *Vaśishṭha Chandogya-gṛihyapariśishṭa*, from which another quotation is given shortly before, fol. 130*b* तथा च वशिष्ठोक्तं छन्दोग्यगृह्यपरिशिष्टं । अथ वृषोत्सर्गविधिंव्याख्यास्यामः । कार्त्तिक्यां पौर्णमास्यां ° (see *Raghunandana's* Institutes, I., p. 299; गोशालायां ° ib., p. 301, where the work is called *Chandoga-pariśishṭa*). The last *śloka* of *Kātyāyana's* work occurring in the MS. (fol. 129*b*) is पर्वभिश्चैव गात्रेषु ° (*Dharmaś.*, last *śloka* of *khaṇḍa* 27, p. 641). But, unless *Nārāyaṇa's Prakāśa*, in the latter part of the work, confines itself to isolated glosses, there must here be considerable omissions, as the next preceding *śloka* (fol. 128*b*) is सकृदप्यष्टकादीनि ° (*Dharmaś.* 26, 15).

... 103*a*, l. 26, read, *Viśvanātha*.

... 137*b*, l. 6 (if indistinct), read, *Bāla*.

... 189*b*, l. 3, read, आसीत्कूर्मगिरौ.

... 226*a*, ll. 4, 16, 22; *b*, ll. 2, 6, 11, 21: for आर्त्ति ° we have probably to read आर्त्तें °; also *b*, l. 4, कौमुदेः श्रीहरेर्वाचस्पतेस्तस्य कुलोद्भवः ।

... 249*b*, l. 27, read, युद्धवीरो.

... 262*a*, l. 15, read, *Rāmānanda*; ib. 34, to *Bhaṭṭikāvya* add, *Sargas* 1–6.

... 271*b*, last line, add, Bhandarkar, Rep. 1883-84, p. 61, seq.

... 287*b*, l. 7, connect फणीतितटिनीनिकटे.

... 304*a*, l. 21, for A.D. 1740, read, A.D. 1684 (Saṃvat 1741).

Digitized by Microsoft®

Page 310*a*, l. 4 from bottom, read, *Harihara.*

... 318*b*, l. 2 from bottom, after *Śubhaṃkara,* add, son of *Śrīdhara.*

... 319*a*, l. 11, read, सङ्गीतकल्पवृक्षे.

... 324*b*, l. 22, add, Pischel, Gött. Gel. Anz., 1885, p. 766 seq.

... 330*a*, l. 11, for—son of *Nemikumāra* and *Mahādevī* or *Vasundharā*—read, [son of *Soma*]. The work has been edited, together with *Vāmana's Kāvyālaṃkāra-Sūtravṛitti,* and the *Sarasvatī-kaṇṭhābharaṇa,* by *Anundoram Borooah* (1883); but neither this edition, nor Prof. Zachariae's review of it in the Göttinger Gel. Anz. (1884, p. 300 seq.)—where this *Vāgbhaṭa* is shown to be a different writer from the author of the *Alaṃkāratilaka* (no. 1157)—was accessible to the Editor at the time when those sheets passed through the press. The descriptions of nos. 1153–58, 1183–87, and 1231-32, recognizable by fuller details regarding the contents of the works, were drawn up by Dr. Haas; some of the initial and final verses having been added in the final redaction.

... 331*b*, l. 8, omit, 'author's.'

... 332*b*, l. 27, read, राहडस्य.

... 391*b*, l. 23. This recension of the *Likhita-smṛiti* is actually called *Dālbhyasmṛiti,* in a MS. described in Rāj. Mitra's Bikāner Cat., p. 372.

... 417*a*, last three lines, the *Hṛidayanārāyaṇa* of *Rajk. Sarvadhikari's* enumeration seems purely imaginary and should be struck out; the line (acc. to Cat. no. 1500; Aufrecht, no. 718; Rāj. Mitra, V., p. 202) being: *Bhaveśa*

Harasiṃhadeva

Darpanārāyaṇa (wife *Hīrā*)

Harinārāyaṇa *Candrasiṃha* (wife *Lakhimā Devī*)

|

? *Rūpanārāyaṇa*

| } cf. Cat. no. 1730.

(*Rāmabhadra*)

... 417*b*, note. The *Vācaspati,* who was the son of *Keśava,* and father of *Lakshmīdāsa,* acc. to Prof. Aufrecht, was an astronomer of that name. Prof. Aufrecht is also of opinion that there were at least two Jurists of the name of *Vācaspati.*

... 489*b*, l. 17, to, *Aṇahillapāṭaka* add—i.e. *Aṇhilvāḍ Pāṭan,* the Patan (on the Sarasvatī, in Baroda) of our maps.

... 527*b*, l. 23, separate नोपरि शीलितो.

Digitized by Microsoft®

CATALOGUE

OF THE

SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE

LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART IV.

Saṃskṛit Literature:

A. SCIENTIFIC AND TECHNICAL LITERATURE.

VII. PHILOSOPHY AND VIII. TANTRA.

BY

ERNST WINDISCH, PH.D.

PROFESSOR OF SANSKRIT IN THE UNIVERSITY OF LEIPZIG.

AND

JULIUS EGGELING, PH.D.

PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London:

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1894.

Digitized by Microsoft ®

LONDON:
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LIMITED,
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL ROAD.

Digitized by Microsoft®

PREFATORY NOTE BY THE EDITOR.

The present part of the Catalogue appearing with two names on the title-page, it may seem desirable that I should briefly state in what way the work has been divided between my collaborateur and myself.

The bulk of the Philosophical MSS., as was already mentioned in the preface to Part I., have been described by Professor Windisch; my own share in this department being the works on *Bhakti* (from no. 2488 onwards, except nos. 2493 and 2499), and on *Kaśmīr Śaivism;* and some ninety MSS.* scattered over the earlier subdivisions of Philosophy.

As regards the *Tantric* literature, some of the works of this class had been catalogued by the late Dr. Haas; but, for the reasons stated in the preface referred to, I have felt it necessary thoroughly to revise his part of the work and to add such extracts, and indications regarding the contents of the MSS., as I thought might prove helpful to scholars in identifying the works in question when comparing them with other MSS. within their reach.

In carrying this part through the press, we have received much valuable assistance from kind friends. Professor Windisch desires to express his warmest thanks to Professor Aufrecht for having read the proofs of the first ten sheets and suggested numerous improvements; as also to Dr. R. Rost and Dr. von Böhtlingk for occasional suggestions. For my own part, I am under special obligations to Mr. Ch. H. Tawney for the kind and generous help readily afforded me whenever I had occasion to consult him in connection with the MSS. now under his charge; and I fear I have only too often availed myself of his kind offer of assistance in this respect. I have also to offer my cordial thanks to Professors Aufrecht, Bendall, Bhandarkar, Cowell, and von Roth, for some collations of MSS. or editions within their reach.

J. EGGELING.

Edinburgh, *November* 1894.

---

* I subjoin a list of these kindly sent me by Prof. Windisch:—1830, 1850, 1851, 1868, 2014, 2015, 2030, 2033, 2034, 2039–42, 2052–55, 2069, 2076, 2139, 2140, 2166, 2206, 2231, 2258–61, 2268, 2281, 2298, 2300, 2302, 2303, 2305, 2310–16, 2337, 2359–62, 2372, 2375, 2376, 2378, 2383–87, 2400, 2402, 2406, 2415, 2433–37, 2441, 2442, 2446–52, 2455, 2456, 2458, 2459, 2461, 2462, 2467, 2468, 2473–76, 2478, 2482, 2484, 2486, 2487.

Digitized by Microsoft®

Digitized by Microsoft ®

CONTENTS OF PART IV.

SANSKRIT LITERATURE :—

A. *Scientific and Technical Literature* (*continued*) :—

VII. Philosophy : PAGE

A. Sāṃkhya 595

B. Yoga 598

C. Nyāya 603

D. Vaiśeshīka 661

E. Karmamīmāṃsā 680

F. Vedānta :

1.–3. Sūtra and commentaries 718

4. Śaṅkarācārya 731

5. Advaita and general Vedānta . . . 741

6. Rāmānuja's Viśishṭādvaita 794

7. Madhvācārya's Dvaitavidyā . . . 797

8. Nimbāditya 802

9. Doctrine of Faith (Bhakti) 807

G. Kaśmīr Śaivism (Spanda and Pratyabhijñā) . . 832

VIII. Mysticism (Tantra) 844

Digitized by Microsoft ®

Digitized by Microsoft ®

ADDITIONS AND CORRECTIONS.

Page 603*a*, l. 17, for *a. read* 1.

„ 604*a*, l. 16, *read* सावधाना; l. 18, *read* संसारिचेतनरङ्गो (ऽ)विवक्षित: (Comm.: संसारिषु ये चेतना: प्रेक्षावन्तो न तु कीटादयस्तेषां वर्गो (ऽ)विवक्षित: ..... संसारिचेतनवर्गो ऽविवक्षित इत्यकारप्रश्लेष: ।) The verses at bottom of p. 604*a*: l. 34, *read* °कलिका धत्ते; l. 35, *read* ज्वालापल्लवित: शिखी दृशिशिरोरङ्गे प्रविनृत्यति ।; l. 36, *read* निरन्तरायमनस:; l. 38 *read* मीमांसापारदृश्वने ।

„ 604*b*, l. 1, *read* विपक्षदर्शनोद्दामदुस्तर्कतिमिरावृता: ।; l. 3, *read* वागर्थप्रति°

„ 605*b*, l. 30, *for b. read* 2.

„ 607*a*, l. 12, *add:* Bhandarkar, Rep. 1882-83, p. 26 and p. 213.

„ 607*b*, l. 38, *read* नावज्ञेया.

„ 609*a*, l. 12, *for c. read* 3.

„ 610*b*, l. 20, *read* करकृ°.

„ 614*b*, l. 21, *for* **2B**, *read* 3269.

„ 617*a*, l. 33, *for* **4B**, *read* 3271.

„ 622*a*, at bottom, *add:* Bhandarkar, Rep. 1883-84, p. 82, calls the author "*Mahādeva Puṇtāmkara*, i.e. *Mahādeva*, native of Puṇtāmbeṃ in the Ahmadnagar district."

„ 624*b*, l. 27, *read* लोका°; l. 34, *read* °कर°.

„ 625*b*, l. 34, *read* °धेरपेक्षा°.

„ 630*a*, l. 2, *read* °तायास्तदुभ°.

„ 631*b*, l. 23, *read* °राक्ष[स].

„ 632*a*, l. 4: perhaps लक्ष्म्यां जयन्तु रतिसंगतिमन्यरायां (Prof. Aufrecht).

„ 634*a*, l. 12, *add:* The ed. of the *Tattvacintāmaṇi* in the Bibl. Ind. contains extracts from the *Māthurī* in vol. i. (the last piece is the *Sannikarshavāda*, ends p. 639).

„ 637*a*, l. 26, *read* °साधनीभूत°.

„ 641*b*, l. 17, *read* कर्तुमामोदवतो.

„ 654*b*, l. 16, *read* शङ्कुगते.

„ 662*b*, l. 2, *read* °शेष(।): ॥

„ 669*a*. The *Saptapadārthī* was published, with a Latin translation, by Augustus Winter, Lipsiae 1893, and, with *Mādhava Sarasvatī's Mitabhāshiṇī* (see no. 2088), by *Rāmaśāstrī Tailaṅga*, Benares

Digitized by Microsoft®

1893, in the Vizianagram Sanskrit Series. The printed text of the *Mitabhāshiṇī* gives Saurāshṭradeśa as the name of the country, but in an additional third *śloka* the author is spoken of as कृष्णा-तीरनिवासिन्.

Page 676*b*, l. 10, *read* त्रिदशसंदोहाः.

„ 677*a*, l. 10, *read* स ग्रहाग्रणीतनयः(?); l. 18, *read* सूत्रं मया न कलितं(?); l. 19, *read* ग्रथनस्वकीय°.

„ 678*a*, l. 23, *read* पृथिवी जलं ।; l. 27, *read* दुःख°.

„ 681*a*, l. 3 from bottom, *read* विधीयते; last line, *read* प्रा-.

„ 681*b*, l. 25, *read* 2145.

„ 682*b*, l. 22, *read* 2162, 2163; no. 2144, *add:* [H. T. Colebrooke.]

„ 686*a*, l. 33, *read* परिशिष्टं.

„ 687*a*, l. 32, *read* स्वामिकर्म परि°.

„ 692*b*, last line, *read* The scribe.

„ 726*b*, l. 8, *read* यमेवैष; l. 11, *read* स्वाद्ये न नमस्कार्यता.

„ 730*b*, note, see no. 2379.

„ 734*b*, l. 26, *read* संगिरो°.

„ 737*a*, l. 32, see no. 2439.

„ 743*b*, l. 30, *read* श्रीमन्नाम्नि.

„ 773*b*, l. 33, °*prekshikāsthitāmbarav*°, Bomb. ed. (Śake 1802); l. 40, *niśācarākula*°, Bomb. ed.

„ 774*a*, l. 21, 56. °*ānantarapretavyavasthā*, Bomb. ed.; l. 30, 68. *Karkaṭyupākhyāne rāksh*°, Bomb. ed.; l. 37, 76. *anyāyabādhiko nāma*, Bomb. ed.

„ 774*b*, l. 5, 85. *Aindavopākhyānopakrame bra*°, Bomb. ed.; l. 16, *read* 97. *cidākāśamā*°.

„ 775*a*, l. 4, *janyajaninirāk*°, Bomb. ed.; l. 6, *jagadānantya*°, Bomb. ed.; l. 8, *read Bhārgavaskhalanam*; l. 10, *Śukravividhajanmā*°, Bomb. ed.; l. 18, *read Śukrasya*; l. 20, °*svapnasushuptaturīya*°, Bomb. ed.; l. 27, °*kaṭasaṃgrāmavarṇanam*, Bomb. ed.; l. 30, °*kaṭajanmāntaraci*°, Bomb. ed.

„ 775*b*, l. 11, *Khotthavibhava*°, Bomb. ed.; l. 13, *Vasishṭhadāśūra*°, Bomb. ed.

„ 777*a*, l. 15, read °*svarūpanirūpaṇam*; l. 24, *Śivapūjopākhyāne cetyonmukhacidvicāro nāma* (30.), Bomb. ed.; l. 28, *Mahādevasya pūjyasīmāntatvakathanam* (35.), Bomb. ed.; l. 34, read *viśrānti*°; l. 36, *Bilvopākhyāne* (45.) *sargaḥ*, Bomb. ed.; last line, read °*saṃvedana*°.

„ 777*b*, l. 2, read *Arjunopākhyāne*; l. 20, read °*khyānam*; l. 24, °*prabodho nāma*, Bomb. ed.; l. 26, read °*vicāraṇam*.

Digitized by Microsoft®

Page 778*a*, l. 6, *Cūḍālopākhyāne Kumbhasya strītvalābho nāma* (105.), Bomb. ed.; l. 10, the Bomb. ed. has *Śikhidhvajanirvāṇam* (110.), *Kacopākhyāne Kacaprabodho nāma* (111.), *Mithyāpurushopākhyāne ākāśarakshaṇam* (112.), etc., the right number of *sargas* being 128; l. 31, read *jagadvṛiksha*°.

,, 778*b*, l. 28, read *sarvopa*°; l. 29, read *jīvasaptaka*°.

,, 791*b*, ll. 9–14. The colophon of the first *pariccheda* ends: °श्रीकृष्णालंकाराख्यायां. श्रीबालमुकुंदानंदतीर्थपादपूज्यशिष्यविश्वनाथतीर्थस्य पुस्तकोद्धरणं प्रथमपरिच्छेदस्समाप्तः ॥ The colophons of chapters 2 and 3, on the other hand, have only °श्रीकृष्णालंकाराख्यायां द्वितीयः (तृतीयः) प° स° ॥ and this is also the wording of the colophons in the other MSS. of our collection. As to the additional words in the colophons of chapters 1 and 4, the meaning of पुस्तकोद्धरणं and ग्रन्थोद्धरणं is not clear to me. If it occurred only at the end of the MS., one might perhaps take it in the sense of "a son's share (*uddhāra*) of the books left by the father"; but this seems inadmissible here; the more so as Aufrecht, Cat. Cat., *sub* शास्त्रसिद्धान्तलेशसंग्रह, mentions a commentary by *Viśvanāthatīrtha.* Even the sense of "extract" or "summary," however, seems hardly applicable here.—J. E.

,, 797*b*, l. 1, *read* °हृतः.

,, 798*b*, note †, *read*: I have omitted the commentary of these verses.

,, 801*b*, l. 26, *read* अस्या वायु°.

,, 802*a*, l. 13, cp. the same verse in no. 2470.

,, 802*b*, l. 5 from bottom, *read* p. 150.

,, 804*a*, l. 36, *read* पृष्ठामः ।.

Digitized by Microsoft®

Digitized by Microsoft ®

VII. Philosophy.

A. SĀṂKHYA.

1809.

3044. Foll. 69; size 11½ in. by 6 in.; nine lines in a page; large clear writing.

Kāpilasāṃkhyapravacanasūtravṛitti, a commentary on the *Sāṃkhyasūtras*, by *Aniruddha*, with the text of the *sūtras*.

See Hall's Index, p. 1, no. ii.

It begins:

विनायकं नमस्कृत्य विष्णुं सूर्यं सरस्वतीम् ।
लक्ष्मीं गङ्गां महेशानं वृत्तिं कर्तुं समारभे ॥

पुरुषः खलु वैराग्यान्मोक्षसाधनशास्त्रे प्रवर्त्तते । वैराग्यं च द्विधा स्यात् । शोकादिना वा जन्मान्तरीयदुरितक्षयाद्वा ।

The first adhyāya ends fol. 25*a*; the second, fol. 30*b*; the third, fol. 39*b*; the fourth, fol. 43*b*; the fifth, fol. 61*b*.

This commentary has been published in the Bibliotheca Indica (*Sāṃkhyasūtravṛitti*), by Dr. Richard Garbe, 1888-89. An English translation, by the same, in the Bibl. Ind., 1888 squ. See also The Aphorisms of the *Sāṃkhya* Philosophy (printed for the use of the Benares College), Part I. (the 1st adhyāya), Allahabad 1852.

[J. R. BALLANTYNE.]

1810.

2668. Foll. 125; size 11½ in. by 5 in.; ten lines in a page; well written.

Kāpilasāṃkhyapravacanaśāstrasya Bhāshyam, by *Vijñāna Ācārya* (*Bhikshu*), with the text of the *sūtras*, with marginal notes in Colebrooke's handwriting.

See Hall's Index, p. 1, no. iv.

The *Sāṃkhyapravacanabhāshya* was published at Serampore in 1821, and by F. E. Hall, in the Bibliotheca Indica, 1854-56. A reprint by *Jīvānanda Vidyāsāgara*, Calcutta, 1872. A German translation by Professor Richard Garbe, Leipzig, 1889 (printed for the German Oriental Society, Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes, vol. ix. no. 3). See also The *Sāṃkhya* Aphorisms of Kapila, with extracts from *Vijñāna Bhikshu's* commentary, translated by J. R. Ballantyne, in the Bibliotheca Indica.

The first adhyāya ends fol. 59*b*; the second, fol. 69*b*; the third, fol. 84*b*; the fourth, fol. 89*b*; the fifth, fol. 112*a*. *Sūtra* 28 of the second adhyāya, with a part of the commentary (fol. 65*a*), *sūtras* 49 and 50 of the third (fol. 78*a*), and *sūtra* 10 of the fourth adhyāya, with a part of the commentary (fol. 86*a*), are wanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

1811.

1822e, 1822f. Foll. 59 and 45 resp. (140-243); size 12¼ in. by 5½ in.; 13-16 lines in a page; large modern writing.

Kāpilasāṃkhyapravacanaśāstrasya Bhāshyam, a second copy of *Vijñāna Ācārya's* commentary, in two parts: the first contains the five last adhyāyas, the second, the first adhyāya.

The writer has omitted *sūtras* 4-10 of the third adhyāya on fol. 12*a*, l. 5, but he has repaired his mistake on fol. 17*a*, l. 1. Again, fol. 44, l. 3, he has dropped text and commentary of *sūtras* 86-116 of the fifth adhyāya.

[J. TAYLOR.]

1812.

1256a. Foll. 29; size 8⅞ in. by 4 in.; 11-13 lines in a page; writing indifferent.

Sāṃkhyabhāshya, a commentary on *Īśvarakṛishṇa's* *Sāṃkhyakārikās*, by *Gaurapāda*.

See Hall's Index, p. 5, no. xiv.

Digitized by Microsoft®

The *Sāṃkhyabhāshya* was published by H. H. Wilson, Oxford 1837 (The *Sānkhya Kārikā*, transl. by H. T. Colebrooke, the *Bāshya* transl. by H. H. Wilson).

The last three couplets of the edition (एतत्पवित्रं °) are wanting in this copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1813.

517. Foll. 41; size 9¾ in.; 10-12 lines in a page; writing fair.

Tattvakaumudī, a commentary on the *Sāṃkhyakārikās*, by *Vācaspati Miśra*.

See Hall's Index, p. 5, no. xv.; Oxford Catalogue, p. 237, no. 570; Berlin Catalogue, p. 185, no. 637.

The *Tattvakaumudī* was published at Calcutta in the Samvat year 1905. I have seen the first fascicle of a second edition (Calcutta 1868, printed and published by *Bābu Bhuvana Chandra Vasāka*). Professor Garbe mentions a Calcutta edition with a commentary by *Tāranātha Tarkavācaspati*, 1871, and a Benares edition by *Dharmādikāri Dhuṇḍirāja Pantasharman*, 1873, in his German translation of the *Sāṃkhyatattvakaumudī* (München, 1892, in the "Abhandlungen der K. Bayer. Akademie der Wiss."); see also his paper "*Sāṃkhyatattvakaumudī*, § 4-7 in deutscher Uebersetzung, nebst einer Einleitung," in "Berichte der K. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften," 21 Juli, 1888.

1814.

1521d. Foll. 30; size 10 in. by 6½ in.; 13-15 lines in a page; writing fair.

Sāṃkhyatattvakaumudī, a second copy of *Vācaspati's* commentary, dated: संवत् १८४० मीती भादौ वदी ८ वार स्पावुढवारके लीप्पा (*sic!*) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1815.

1128a. Foll. 43; size 11 in. by 4 in.; 7-10 lines in a page; well written.

Tattvakaumudī, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1816.

760a. Foll. 48; size 9¾ in. by 4 in.; ten lines in a page; fair modern writing.

Tattvakaumudī, a fourth copy, dated: लिखितं श्रीसत्यभरशर्मोणा (!) सुधिया काश्यां ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1817.

2005. Foll. 70; size 8⅜ in. by 4¾ in.; 7-9 lines in a page; fair modern writing.

Sāṃkhyatattvakaumudī, a fifth copy.

[J. TAYLOR.]

1818.

3032. Foll. 28; size 13 in. by 7 in.; 10-16 lines in a page; writing indifferent.

Tattvāmritaprakāśinī, a commentary on *Vācaspati Miśra's Sāṃkhyatattvakaumudī*, by *Rāghavānanda Sarasvatī*, disciple of *Advaya*, who was the disciple of *Viśveśvara*.

See Hall's Index, p. 6, no. xvii.

It begins:

नत्वा सुरेशस्य पदारविन्दं शिवस्य भानोर्गणनायकस्य ।
महामुनेर्वा कपिलस्य यत्नं करोमि तत्त्वस्य विकाशनाय ॥
अजामेकां °

[J. R. BALLANTYNE.]

1819.

2640. Foll. 27; size 10 in. by 4¾ in.; eleven lines in a page; writing fair.

Digitized by Microsoft®

Sāṃkhyacandrikā, a commentary on the *Kārikās,* by *Nārāyaṇa Tīrtha,* disciple of *Rāmagovinda Tīrtha.*

See Hall's Index, p. 7, no. xxi.; Oxford Catalogue, p. 237, no. 569.

Date of the copy: संवत् १८३९ माघशुक्लपक्षे पारतीपदा (*sic !*) रविवासरे

1820.

1371. Foll. 45; size $9\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.; 8 to 9 lines in a page; large modern writing.

Sāṃkhyacandrikā, a second copy. Colophon: लिखितं जगन्नाथेन शर्मणा संवत् १८५३ आषाढे मासे कृष्णे पक्षे अमावास्यां तिथौ चंद्रवासरान्वितायां वाराणस्यां द्वितीयप्रहराद्धादयानंतरं समाप्तिमगात् ॥

The following curious lines, containing a *spell,* have been added by the same hand:

मथुरात्र विलोमेन मध्यमोनं यदक्षरम् ।
यो न स्मरति लोकेस्मिंस्तन्मध्येन्तर्मुखोपरि ॥ १ ॥

समुद्रस्य परे पारे लङ्का नाम महापुरी ।
वायवः तत्र गच्छन्तु यत्र राजा विभीषणः ॥ २ ॥

बलादेर्व्रणदोषप्रतीकारार्थं सप्तस्वश्वत्थपत्रेष्विमं श्लोकं प्रत्येकं लिखित्वा तदुपरि वध्नीयात् पर्णेषु शुक्लेषु व्रणशोष इति फलम् ॥

[H. T. Colebrooke.]

1821.

559b. Foll. 9; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in., 16-24 lines in a page; Bengalī character; small modern writing.

Sāṃkhyacandrikā, a third copy.

[H. T. Colebrooke.]

1822.

1303a. Foll. 26; size $13\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; 8 to 9 lines in a page; Bengalī character; writing fair.

Sāṃkhyakaumudī, a commentary on the *Sāṃkhyakārikās,* by *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa.*

See Hall's Index, p. 8; Rāj. Mitra's Not. I., no. 468.

It begins:

कृष्णं प्रणम्य पुरुषात्प्रकृतेश्च परं प्रभुम् ।
तन्यते रामकृष्णेन रम्येयं साङ्ख्यकौमुदी ॥

अजामेकां लोहितशुक्लकृष्णां
बह्वीः प्रजाः सृजमानां नमामः ।
अजामेकां जुषमाणां भजन्ते
जहात्येनां भुक्तभोगाननुमस्तान् ॥

[H. T. Colebrooke.]

1823.

1597c. Foll. 19; size $9\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.; eleven lines in a page; well written.

Sāṃkhyasāra, the essence of the *Sāṃkhya* philosophy, by *Vijñāna Bhikshu.*

See Hall's Index, p. 7, no. xxii.

The *Sāṃkhyasāra* was printed in the Bibliotheca Indica, by F. E. Hall, 1862.

Date of the copy: संवत् १६८० समये भाद्रौ सुदि १० ।

[H. T. Colebrooke.]

1824.

1250b. Foll. 21; size 9 in. by 4 in.; eleven lines in a page; well written.

Sāṃkhyasāra, a second copy; either both copies have been transcribed from the same original, or the second is a transcript of the first.

[H. T. Colebrooke.]

1825.

1038a. Foll. 35; size $8\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; nine lines in a page; large modern writing.

Sadasatkhyātivicāra, by *Govinda Bhaṭṭa,* son of *Viśvanātha Bhaṭṭa.* This work is not mentioned in Aufrecht's Cat. Cat.

Digitized by Microsoft®

It begins:

स्मृत्वा गुरुपदाम्भोजं कपिलादिविदां वचः ।
गोविन्दः सदसत्ख्यातिं व्याचष्टे विदुषां मुदे ॥

तत्रातस्मिंस्तदिति ज्ञानं भ्रमः यथा शुक्ताविदं रजतमिति रज्जावयं सर्प इति सर्पेऽयं दण्ड इति प्रकृतिश्चेतनेति पुरुषः कर्त्तेति °

It ends:

व्याजेन सदसत्ख्यातेर्व्याख्यातं कपिलं मतम् ।
तेन स्तुता जगद्धात्रि(read ° त्री)देवी तुष्यातु (*sic* !) [मे सदा ॥
यदत्र सुन्दरं सत्यं तद्गुर्वङ्घ्रिस्मृतेः फलम् ।
स्वल्पजस्य न मे किंचित्तस्मात्तच्चरणे ऽर्पितम् ॥

[H. T. Colebrooke.]

B. Yoga.

1826.

2122a. Foll. 65; size 10 in. by 5½ in.; nine lines in a page; well written. A few leaves are wormeaten on the right side.

Pātañjalam Yogaśāstraṃ Sāṃkhyapravacanam, the *bhāshya* on the *Yogasūtra,* ascribed to *Vedavyāsa.*

See Hall's Index, p. 9, no. ii.; Berlin Catalogue, p. 186, no. 639.

For an edition, together with *Vācaspati Miśra's Vyākhyā,* see the next number.

It begins:

यस्त्यक्त्वा रूपमाद्यं प्रभवति जगतो ऽनेकधानुग्रहाय
प्रक्षीणक्लेशराशिर्विषयविषधरो ऽनेकवक्त्रः स्वभोगी ।
सर्वज्ञानप्रसूतिर्भुजगपरिकरः प्रीतये यस्य नित्यं
देवो ह्यीशः स वोऽव्यात् शितविमलतनुर्योगदो योगमुक्तः॥१॥
अथ योगानुशासनम् ।

The first, or *samādhi-pāda,* ends fol. 15*b*; the second, or *sādhananirdeśo nāma,* fol. 35*b*; the third, or *vibhūti-pāda,* fol. 55*b*; the fourth, or *kaivalya-pāda,* fol. 65*a.*

[Gaikawar.]

1827.

1448b. Foll. 113 (90-202); size 12 in. by 6 in.; 10-15 lines in a page; writing indifferent.

Pātañjalabhāshyavyākhyā, a commentary on *Vyāsa's Pātañjalabhāshya,* by *Vācaspati Miśra,* with the text of the *Bhāshya* standing in the middle of every page.

See Hall's Index, p. 9, no. iii. Published, under the title *Pātañjala-darśanam,* by *Jīvānanda Vidyāsāgara,* Calcutta 1874.

It begins:

नमामि जगदुत्पत्तिहेतवे वृषकेतवे ।
क्लेशकर्मविपाकादिरहिताय हिताय च ॥

नत्वा पतञ्जलिमृषिं वेदव्यासेन भाषिते ।
संक्षिप्तस्पष्टबह्वर्थां भाष्ये व्याख्या विधास्यते ॥

इह हि भगवान्पतञ्जलिरारिप्सितस्य शास्त्रस्य संक्षेपतस्तात्पर्यार्थं प्रेक्षावत्प्रकृत्यङ्गं (*sic* !) श्रोतुश्च सुखावबोधार्थमाचिख्यासुरादाविदं सूत्रं रचयांचकार अथ योगानुशासनम् ।

The first *pāda* ends fol. 122*b*; the second, fol. 154*a*; the third, fol. 185*a*.

Date of the copy: संवत् १८५५ ।

[H. T. Colebrooke.]

1828.

2347. Foll. 143; size 10 in. by 5½ in.; nine lines in a page. The writing is the same as in the *Bhāshya* in no. 1826 (MS. 2122*a*).

Pātañjalabhāshyavyākhyā, a second copy of *Vācaspati Miśra's* commentary, without the text of the *Bhāshya.*

The copy has many small omissions; foll. 35 and 36 are misplaced, fol. 21*a* is blank, but nothing is wanting there.

Date of the copy: संवत् १६६६ वर्षे श्रावणमासे कृष्णपक्षे दशम्यां तिथौ सोमदिने लिखितं ॥

[Gaikawar.]

Digitized by Microsoft®

1829.

1243b. Foll. 59; size 11 in. by 4½ in.; 10-21 lines in a page; writing indifferent.

Pātañjalabhāshyavyākhyā, a third copy.

[H. T. Colebrooke.]

1830.

1455. Foll. 171, of which 128-131 and 133-166 are wanting; size 9¼ in. by 4½ in.; good, clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Pātañjalasūtravṛitti-bhāshyavyākhyā, by *Nāgojī Bhaṭṭa*, son of *Śiva Bhaṭṭa* and *Satī*.

See Hall's Index, p. 10, no. vi.

It begins:

नत्वा पतंजलिं देवं योगे वृत्तिं लिखाम्यहं ।
छायया व्यासभाष्यस्य तद्गूढार्थप्रकाशिकां ॥

[H. T. Colebrooke.]

1831.

1243a. Foll. 65; size 11 in. by 4½ in.; 8 to 9 lines in a page; good large writing.

Rājamārtaṇḍa, a commentary on *Patañjali's Yogaśāstrasūtra*, ascribed to *Bhoja*, king of Dhāra.

See Hall's Index, p. 10, no. vii.; Oxford Catalogue, p. 229, no. 561. Published, with an English translation, in the Bibl. Indica, by Rājendralāla Mitra, 1881-83.

The first and the second *pāda* were published by J. R. Ballantyne (for the use of the Ben. Coll.), with an English translation; the third and fourth *pāda*, by *Govindadevaśāstrin*, in the *Paṇḍit*, no. 28 foll. The third was also printed in the Oxford Catalogue.

The first *pāda* ends fol. 18*b*; the second, fol. 33*a*; the third, fol. 47*b*.

Colophon: लिखितं दुर्गादासकायस्थेन श्रीवास्तव्य २

[H. T. Colebrooke.]

1832.

1865. Foll. 46; size 12 in. by 5½ in.; 7-16 lines in a page; fair modern writing.

Pātañjalayogaśāstravṛitti, called *Rājamārtaṇḍa*, a second copy. [J. Taylor.]

1833.

2427. Foll. 84; size 9 in. by 3¾ in.; seven lines in a page; writing fair.

Yogaśāstravṛitti, called *Rājamārtaṇḍa*, a third copy. [R. Johnson.]

1834.

3061. Foll. 13; size 10⅝ in. by 4⅝ in.; nine lines in a page; good modern writing.

Sūtrārthacandrikā, a very succinct commentary on the *Pātañjalasūtra*, by *Ananta*. The text of the *sūtras* is in the middle of each page.

See Hall's Index, p. 11, no. xii.; Rāj. Mitra's Not. VI., no. 2127. It begins:

गुरुं प्रणम्य सूत्रार्थचन्द्रिका क्रियते मया ।
अनन्तेनेश्वरप्रीत्यै सच्चिदानन्दरूपिणम् ॥ १ ॥

अथ शब्दो ऽधिकारवाची योगो नाम समाधानं अनुशिष्यते व्याख्यायते येन तत् ॥ १ ॥ सत्त्वपरिणामरूपस्य चित्तस्य या वृत्तयस्तासां निरोधो बहिर्मुखतावच्छेदादन्तर्मुखतया स्वकारणे लयः ॥ २ ॥

The first *pāda* ends fol. 4*b*; the second, fol. 7*b*; the third, fol. 11*b*.

[J. R. Ballantyne.]

1835.

559d. Foll. 26 (foll. 134-159 of the volume); size 12½ in. by 4¹¹⁄₁₂ in.; written by two different hands; foll. 1-9 eleven lines in a page, foll. 10-26 fourteen to seventeen lines in a page; end of the 18th century.

Yogamaṇiprabhā, a *Sāṃkhyapravacana*, a *vṛtti* on *Patañjali's sūtras*, following *Vyāsa's*

Digitized by Microsoft®

Bhāshya, by *Rāmānanda Sarasvatī*, pupil of *Govindānanda*.

See Hall's Index, p. 12, no. xiv. (the name of the author is not given there).

It begins: श्रीवागीश्वर्यै नमः श्रीरामचंद्राय नमः श्रीविश्वेश्वराय नमः श्रीभानवे नमः श्रीपतंजलये नमः श्रीव्यासाय नमः श्रीगुरुभ्यो नमः श्रीसर्वयोगशास्त्रप्रवर्त्तकेभ्यो नमः ॥

वंदे क्लेशाद्यसंसृष्टं पुराणपुरुषं हरिं ।
प्रकृत्या सीतया जुष्टं योगेशं योगदायिनं ॥ १ ॥
पतंजलिं सूत्रकृतं प्रणम्य
व्यासं मुनिं भाष्यकृतं च भक्त्या ।
भाष्यानुगां योगमणिप्रभाख्यां
वृत्तिं विधास्यामि यथामतीमां* ॥ २ ॥

इह खलु भगवान्पतंजलिः प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यंगं शास्त्रप्रतिपाद्यं दर्शयति अथ योगानुशासनं १

The *samādhipāda* ends fol. 11*a*, the *sādhanapāda* ends fol. 15*b*, the *vibhūtipāda* ends fol. 20*b*. The end of the whole work is:

फणींद्रसूत्रसंबद्धा व्यासवाङ्मणिभूषिता ।
मद्वाङ्मौक्तिकमाला स्यात्सदा श्रीरामपादयोः ॥ ३ ॥
क्वाहं प्रमादनिरतः क्व वात्सल्यं गुरोरिदं ।
नूनं महात्मनां हीने स्वतश्चित्तं कृपान्वितं ॥ ४ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्य श्रीगोविंदानंदभगवत्य (leg. पूज्य)पादशिष्यश्रीरामानंदसरस्वतीकृतौ सांख्यप्रवचने योगमणिप्रभायां कैवल्यपादश्चतुर्थः समाप्तः ॥

Dated: संवत् १८४१ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1836.

3101. Foll. 40; size 9 in. by 6 in.; eight lines in a page; large good writing.

(*a*) *Haṭhapradīpikā*, a metrical treatise on *haṭhayoga* (the subduing of worldly desires by violent means), in four *upadeśas*, by *Ātmārāma* or *Svātmārāma Yogīndra*.

See Hall's Index, p. 15, no. xxxiii.; Oxford Catalogue, p. 233, no. 566; Berlin Catalogue, p. 195, no. 647; Copenhague Catalogue, p. 9, no. xii. This work has been published, with commentary, by *Brahmānanda Jyotsa*, Burdwan 1890.

The first *upadeśa* (65 *ślok.*) ends fol. 7*b*; the second (80 *ślok.*), fol. 14*b*; the third (127 *ślok.*), fol. 25*b*; the fourth (129 *ślok.*), fol. 37*a*. The Oxford copy seems to represent another version of the text, its four chapters containing only 72, 76, 100 and 83 couplets.

(*b*) Foll. 37*a*-40*a* contain a small metrical treatise, in 31 couplets, on the same subject, by *Mīnanātha Munīśvara*, "son of *Umā* and *Śaṃkara*" (see the sixth couplet).

It begins: नमः श्रीगुर्वंघ्रिसरोजाभ्यां ॥

गुरुश्च गुरुपुत्रश्च ये चान्ये गुरुबान्धवाः ।
योगिनो ये क्रमाज्ज्येष्ठास्तेषां पादौ नमाम्यहम् ॥ १ ॥

मोमाराममभार्दद्धे(?) हयागदलनंभष(?) ।
यो दोषभावनातीतस्तं गुरुं प्रणमाम्यहम् ॥ २ ॥

श्रान्तस्तु लोके भ्रमति विश्रान्तः सुखमेधते ।
ते हि सिद्ध्यन्ति पुरुषा आदिनाथे व्यवस्थिताः ॥ ३ ॥

कुलजातिसमायुक्तः सुधीरप्रगुणान्वितः ।
गुरुभक्तियुतो धीमान् सच्छिष्य इति कथ्यते ॥ ४ ॥

गुरुत्वं चैव शिष्ये च शिष्यत्वं च गुरौ तथा ।
नानयोरपि भेदो ऽस्ति समसिद्धिर्हि जायते ॥ ५ ॥

उमाशङ्करपुत्रो ऽहं मीननाथो मुनीश्वरः ।
कथयामि परं तत्त्वं कुलाकुलविबोधकम् ॥ ६ ॥

Though apparently a work different from the *Haṭhapradīpikā*, it has the signature: इति आत्मारामविरचितं हठप्रदीपिका संपूर्ण ।

Date of the volume: संवत् १७५९ वर्षे मार्गशीर्ष सुदि ८ रवौ अमदावादवास्तव्यं (Ahmadābād?) नागरसावोदराज्ञातीयत्रि० भांणजीसुतत्रि० कीका लिखितमिदं ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

* The last *akshara* is doubtful.

Digitized by Microsoft®

1837.

355b. Foll. 23; size 10½ in. by 4¼ in.; 8 to 9 lines in a page; large writing. The last two leaves are bound in the wrong way.

Haṭhapradīpikā, a second copy, dated: संवत् १९९८ मोति फतोक वदो चतुरदसो ॥

After the date there are added, by another hand, twenty couplets on the same subject, beginning:

चित्तं न सुप्तं नो जाग्रत्स्मृतिमात्रं न चान्यथा ।
नास्तमेति न चोदेति यस्यासौ मुक्त एव सः ॥ १ ॥

Ślokas 5 and 6 are to be found in the *Vasishṭhayoga,* adhy. II. *śl.* 27, 28.

[H. T. Colebrooke.]

1838.

1725c. Foll. 34 (29-62); size 8¼ in. by 3½ in.; seven lines in a page; large good writing.

Haṭhapradīpikā, a third copy. It differs very much from the two preceding copies, and agrees more with the Oxford copy. There are five chapters in this copy, the fifth beginning fol. 32*b*. But the nineteen couplets of this additional chapter, the first of which is: अथ वज्रोली ।

स्वेच्छया वर्त्तमानो ऽपि योगोक्तैर्नियमैर्विना ।
वज्रोलीं यो ऽभिजानाति स योगी सिद्धिभाजनम् ॥

and the last of which is:

तस्मादयमकामाय भोगमुक्तिविमुक्तिदः ।
तस्मात्पुण्यवतामेवमेष योगस्तु सिद्ध्यति ॥

are the same as *ślok.* 79-98 in the third chapter of the first and (*ślok.* 79-97) of the second copy. At the corresponding place in this copy there is the note (fol. 49*b*, l. 7, in the text): अत्रत्या वज्रोली ग्रन्थान्तरे लिखितासीत् क्रमप्रामाण्यत्र त्यक्ता असाधारणप्राण्यनुष्ठेयत्वात्तस्याः ॥ [H. T. Colebrooke.]

1839.

777a. Foll. 51; size 10½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; clumsy, but clear writing, of the 18th century.

A continuous series of *Yoga* tracts, all written by the same hand. They have the character of the *Tantra* literature. An author's name is only mentioned for the last of these texts. Authorities quoted: *Lalitāsvachanda,* fol. 37*a*, l. 9; *Pratyabhijñā,* fol. 37*b*, l. 2; *Vāmakeśvaratantra,* ibid. l. 5; *Bakulaka,* fol. 38*a*, l. 1; *Śivānandācārya,* fol. 38*a*, l. 5; *Tattvasaṃhitā,* fol. 39*a*, l. 8; *Śaṃkarācārya,* fol. 39*b*, l. 3; चार्वाकाश्चतुराः स्वतर्कनिपुणा देहात्मवादे रताः fol. 48*a*, l. 6.

There is a note by Colebrooke on the first page: "*Avadhūta yogī lacshaṇa* by *Goracsha nātha.* Other forms observed by *Avadhūta Yogīs.*" But this only holds good for the last chapter of the last piece.

A *first* piece, which treats of various *mantra's* of the *yoga* practice, begins:

अस्य श्री आसनमंत्रस्य मेरुपृष्ठ ऋषिः कूर्मो देवता सुतलं (*sic*!) छंदः आसने विनियोगः प्रणवस्य परब्रह्म ऋषिः परमात्मा देवता दैवी गायत्री छंदः प्राणायामे विनियोगः अतिक्रूरमहाकायकल्पांतदहनोपमभैरवाय नमस्तुभ्यमनुज्ञां दातुमर्हसि यागभूमावद्यतपुष्पाञ्जिक्षिप्य भूमिं प्रार्थयेत्

There is a mystical figure in the middle of the first page.

This first piece ends fol. 9*b*; the last lines contain a list of the subjects which were treated:

करिष्यामि त्वदाज्ञेयमिति विज्ञापनं मम ।
भूशुद्धिं भूतशुद्धिं च प्रविलापनमातृकां ॥
प्राणप्रतिष्ठामजपां अग्निप्राकारवेष्टनं ।
महीयंत्रं शिरोयंत्रं पीठाख्यं हृदयाह्वयं ॥

A *second* piece, fol. 10-16*a*, treats of *Sandhyā.* It begins:

त्रिकोणमध्येंह्रीकारं कोणाग्रे प्रणवेन तु
दंडे तु व्याहृतिश्चैव संध्यायंत्रं विलिख्यसेत् (*sic*!)

It ends: आचम्य संध्या समाप्ता ॥

Digitized by Microsoft®

Follows, in the same line, a short *third* piece called संध्यावंदनविधिः fol. 16*a*-17*a*.

The beginning is: अस्य श्रीसंध्यावंदनमंत्रस्य सांदीपनी भगवानृषिः अनुष्टुप् छंदः ब्रह्मा देवता शोभनवक्रं बीजं नीलग्रीवा इति शक्तिः नेत्रेति कीलकं वंदनार्थे विनियोगः

The next two pieces (the *fourth* and *fifth*) bear a pauranic character, they form part of an *Amanaskakalpakhaṇḍa*, foll. 17*a*-26*b*. The first of these two pieces is called *Layayoga*.

It begins:

प्रणम्य शिरसा देवं कृतांजलिरभाषत ।
जीवन्मुक्तिपदोपायं कथयस्वेति पृच्छति ॥
ईश्वरः परज्ञानमहं वच्मि येन तत्त्वं प्रकाशते ।
येन विछिद्यते सर्वं आशापाशादिबंधनं ॥
आधारादिषु चक्रेषु सुषुम्नादिषु नाडिषु ।
प्राणादिषु समीरेषु परतत्त्वं न तिष्ठते ॥

The end is fol. 21*a*: इत्यमनस्ककल्पखंडे ईश्वरवामदेवसंवादे लययोगः प्रथमः ॥

The second piece is called *Śaivasiddhānta*. It begins:

वामदेवः भगवन् देव देवेश परमानंद सुंदर ।
त्वत्प्रसादान्मया लब्धः पूर्वयोगः सविस्तरः ॥
अपरं किं तदाख्याहि भवता यदुदीरितं ।
ईश्वरः बहिर्मुद्रान्वितं पूर्वं बहिर्योगेन तन्मयः ॥
अंतर्मुद्राख्यमपरं अंतर्योगं तदेव हि ।
राजयोगस्य कथितः स एव मुनिपुंगवः ॥

It ends, fol. 26*b*:

दांतानां कुशलानां च सततं मोक्षमिच्छतां ।
श्रद्धावतां सुशिष्याणां शास्त्रमेतत् प्रकाशयेत् ॥
शास्त्रमेतत् प्रयत्नेन सदाभ्यासं मुमुक्षुभिः ।
यस्य धारणमात्रेण स्वयं तत्त्वं प्रकाशते ॥

इति श्रीशैवसिद्धांते ॥ (*sic*!)

The last piece, foll. 26*b*-51*a*, is a larger work: *Siddhasiddhāntapaddhati*, by *Gorakshanātha* (also *Śaṃkaranātha*, see the last couplets), in six *upadeśas*. It begins:

आदिनाथं नमस्कृत्वा शक्तियुक्तं जगद्गुरुं ।
वक्ष्ये गोरक्षनाथोयं सिद्धसिद्धांतपद्धतिं ॥

नास्ति सत्यविचारेस्मिन् उत्पत्तिर्ब्रह्मांडपिंडयोः ।
तथापि लोकप्रीत्यर्थं वक्ष्ये सत्संप्रदायतः ॥

सा पिंडोत्पत्त्यादिसिद्धमते सम्यक् प्रसिद्धा पिंडोत्पत्तिः पिंडविचारः पिंडसंपत्तिः पिंडाधारः पिंडपदसमरसभावः नित्यपिंडावधूतः

यदा नास्ति स्वयंकर्ता कारणं न कुलाकुलं ।
अव्यक्तं न परं ब्रह्म अनामा विद्यते तदा ॥

अनामेति ॥ स्वयमनादि सिद्धं एकमनादि निधनं सिद्धसिद्धांतप्रसिद्धं

तस्येच्छामात्रधर्मेण निजशक्तिः प्रसिद्धा तस्योन्मुखीमात्रेण परा शक्तिरुत्थिता तस्यास्स्पंदीभूतमात्रेण अपरा शक्तिरुत्थिता ततोहंताह्रींमात्रेण सूक्ष्मशक्तिरुत्पन्ना ततो वेदशिल्पमात्रेण कुंडलिनी शक्तिरुद्गता नित्यता निरंजनता निष्पंदता निराभासता निरुद्भानता इति पंचगुणा निजशक्तिः etc. एवं शक्तितत्त्वे पंचपंच गुणा योगात् परपिंडोत्पत्तिः उक्तं च

निजा परापरा सूक्ष्मा कुंडलीतासु (*sic*!) पंचधा ।
शक्तिचक्रक्रमेणाथ जातः पिंडः परः शिवः ॥

Fol. 30*b* अथ गर्भोल्लि(?)पिंडोत्पत्तिः, on the gradual development of the embryo: नरनारीसंयोगे ऋतुकाले रजोबिंदुसंयोगेन जीवः प्रथमदिने कललं भवति सप्तरात्रोषितेन बुद्बुदाकारं भवति अर्द्धमासे गोलाकारं भवति मासमात्रे कठिनं भवति मासद्वये शिरो भवति तृतीये मासि हस्तपादादिकं भवति चतुर्थे मासि चक्षुः । कर्णादिनासिकामुखमेढ्रगुदं भवति पंचमे मासि पृष्ठोदरो भवति षष्ठे मासि नखकेशादिकं भवति सप्तमे सर्वचेतनसंयुक्तो भवति अष्टमे सर्वलक्षणसंयुक्तो जातो पि न जीवति नवमे सत्त्वज्ञानगर्भसंयुक्तो भवति दशमे मासि योनिसंस्पर्शादज्ञानबालको भवति शुक्राधिके कन्यका समशुक्लरक्ताभ्यां नपुंसको भवति परस्परस्त्रीपुरुषचिंताव्याकुलत्वादंधः कुब्जो वामनः पंगुरंगहीनश्च भवति परस्पररतिकाले अंगनिपीडनकरणगुणैः शुक्रं द्वित्रिवारं भवति तेन द्वितीयबालको भवति. The first *upadeśa* ends, fol. 31*a*: इति गोरक्षनाथकृता पिंडोत्पत्तिः प्रथमोपदेशः

The second *upadeśa* ends, fol. 34*b*: इति गोरक्षनाथकृतौ सिद्धसिद्धांतपद्धतौ पिंडविचारं नाम द्वितीयोपदेशः

The third *upadeśa* ends, fol. 36*b*: इति श्रीगोरक्षनाथकृतौ सिद्धसिद्धांतपद्धतौ पिंडसंपत्तिर्नाम तृतीयोपदेशः

The fourth *upadeśa* ends, fol. 39*a*: इति गोरक्षनाथकृतौ ० पिंडाधारश्चतुर्थोपदेशः

Digitized by Microsoft®

The fifth *upadeśa* ends, fol. 44*a*: इति श्रीगोरक्षनाथकृतौ ० पिंडपदयोस्समरसकरणं नाम पंचमोपदेशः

The sixth *upadeśa* treats of the *avadhūta yogin;* it begins: अथ नित्यपिंडावधूतः । अवधूतयोगिलक्षणं कथ्यते अवधूतयोगिनामकः इत्यपेक्षायामाह । यस्सर्वान् प्रकृतिविकारान् अवधुनोतीति अवधूतयोगी। योगोस्यास्तीति योगी । It ends with a long series of *ślokas,* of which these are the last:

मया शंकरनाथेन सिद्धसिद्धांतपद्धतिं ।
लिखितां यः पठेत् भक्त्या स याति परमां गतिं ॥
विद्धात्वर्थनिलयं भक्तानुग्रहमूर्तिमान् ।
स्मरानंदभरं चेतोगणपत्यभिधं महः ॥

॥ श्री ॥ इति गोरक्षनाथकृतौ सिद्धसिद्धांतपद्धतौ अवधूतयोगिलक्षणं नाम सर्वं षष्ठोपदेशः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

C. NYĀYA.

a. The Sūtras and Commentaries.

1840.

161c. Foll. 8; size 12 in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page.

Gautamapraṇītāni Nyāyadarśanasūtrāṇi, the text of the *Nyāyasūtras.* [H. T. COLEBROOKE.]

1841.

3040. Foll. 121; size 12 in. by 4½ in.; ten lines in a page; fine writing.

Nyāyabhāshya, Vātsyāyana's commentary on the *Nyāyasūtra,* in four parts. See Hall's Index, p. 20 no. ii.

(*a*) The first and second adhyāya, foll. 53; the last two leaves are in another handwriting.

(*b*) The third adhyāya, foll. 32 (54-85); the first two leaves are in a more modern handwriting.

(*c*) The fourth adhyāya, foll. 22 (86-107).

(*d*) The fifth adhyāya, foll. 14 (108-121).

Date of this copy: संवत् १७११ ॥

The *Nyāyabhāshya* was published in the Bibl. Ind. by *Paṇḍita Jayanārāyaṇa Tarkapancānana,* Calcutta 1865. For the beginning of an English translation of the *Nyāyabhāshya,* by *Keśava Śāstrī,* see The Pandit, New Series, II. See also E. Windisch's dissertation "Ueber das *Nyāyabhāshya,*" Leipzig, 1888.

[J. R. BALLANTYNE.]

1842.

1821. Foll. 100; size 12 in. by 5½ in.; 11-13 lines in a page.

Nyāyabhāshya, a second, modern copy. It has these introductory couplets:

ज्ञापयसि सूत्रबद्धां वाचं धेनुं मुदे श्रमिणाम् ।
वन्द्यो ऽसि धर्मधूर्वह वात्स्यायन यो ऽसि वत्सलो वत्सः ॥१॥
नावेत्स्यन्निह केचिद्ब्रह्मगृहे कीदृशो न्यायः ।
यदि वत्सल वात्स्यायन नाभाषिष्यत भवानेवम् ॥ २ ॥

Subscription of the writer: इदं पुस्तकं गोखलेत्युपनाम पांडुरंगेण लिखितं ॥ [J. TAYLOR.]

1843-1845.

488. Foll. 97; size 13 in. by 4½ in.; 16-18 lines in a page; Bengalī character; good old writing.

(*a*) Foll. 1-22.

Nyāyatrisūtrītātparyaṭīkā, the beginning of *Vācaspati's* commentary on *Uddyotakara's Nyāyavārttika.* This first portion treats only of the first three *sūtras.*

See Hall's Index, p. 21 no. iv.; Cowell's preface to his edition of the *Kusumāñjali,* p. vi. sq.; Burnell's Tanj. MSS., II., p. 113. The sequel of the *Nyāya* commentators is *Vātsyāyana, Uddyotakara, Vācaspati Miśra, Udayana, Vardhamāna.* Hall took *Uddyotakara* and *Udayana* for one and the same person.

It begins: विश्वव्यापी विश्वशक्तिः पिनाकी विश्वेशानो ० (see Cowell, l. c.).

For another fragment of the *Nyāyavārttikatātparyaṭīkā,* see no. 1846 (1075*b*).

Digitized by Microsoft®

(*b*) Foll. 26 (23–48).

Trisūtrīnibandha, a commentary on the preceding *Nyāyatrisūtrītātparyaṭīkā;* the name of its author is not mentioned, but it is the beginning of *Udayana's Nyāyanibandha* (see Burnell's Tanj. MSS., II., p. 113; Cowell's preface to the *Kusumāñjali*, p. vi., see also *infra*, nos. 1846 and 1847). Rājendralāla Mitra, Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 207, no. 1889, ascribes the *Nyāyanibandha* to *Uddyotakara*, repeating here the error of Hall (Index, p. 20, no. iii.).

It begins:

मातः सरस्वति पुनः पुनरेष नत्वा
बद्धाञ्जलिः किमपि विज्ञपयाम्यवेहि ।
वाक्चेतसोर्म्मम तथा भव सावधाना
वाचस्पतेर्वचसि न स्खलतो यथैते ॥

विघ्नाराध्य इत्यत्र विघ्नशब्देन संसारिचेतनवक्त्रो(?)विरक्षितः तस्यैव तदाराधकत्वात् विघ्नेशान इत्यत्र ०

(*c*) Foll. 49 (49–97).

Trisūtrīprakāśa, a commentary on the preceding commentary, by *Vardhamāna*, son of *Gangeśvara*.

The form of the subscription इति वर्द्धमानप्रकाशे त्रिसूत्री समाप्ता, indicates that this work forms part of the *Nyāya-nibandha-prakāśa* mentioned in Hall's Index, p. 21, no. v.

Hall gives as the extent of his copy of the *Nyāya-nibandha-prakāśa* "leaves 53, *ślokas* 3500." As this is precisely the extent of the *Trisūtrīprakāśa*, it is probable that he also saw only this same first part of the whole.

It begins:

यस्याशाः परिधानमिन्दुकलिकाधत्ते शिखण्डश्रियं

. . . .

यं पश्यन्ति निरन्तराय मनसः संसारमोहच्छिदं
तं वन्दे सुरवृन्दवन्दितपदद्वन्द्वारविन्दं शिवम् ॥
न्यायविद्याविदग्धाय मीमांसापार(गताय) ।
गङ्गेश्वराय(*sic!*) गुरवे पित्रे ऽत्रभवते नमः ॥

विपक्षदर्शनोद्दामदुस्तर्कतिमिरावृताः ।
वर्द्धमानप्रकाशेन सन्तः पश्यन्तु पद्धतीः ॥

वागत्य(?)प्रतिपत्तये वागधिष्ठातृदेवतानमस्कारपूर्वकं ग्रन्थस्याभिधेयमाह मातरिति ० [H. T. Colebrooke.]

1846.

1075b. Foll. 64-92; size 13½ in. by 5⅝ in.; twelve lines in a page; Bengalī character; fair writing, on brown paper.

Nyāyavārttikatātparyaṭīkā, by *Vācaspati Miśra*, another fragment of his commentary on the *Nyāyavārttika* (see no. 1843), giving the end of the fourth adhyāya and the whole of the fifth adhyāya.

The first āhnika of the fifth adhyāya begins (fol. 66*a*): अथ प्रमाणादयः पदार्था लक्षिताः परीक्षिताश्च तत्किमपरमवशिष्यते यदर्थं पञ्चमो ऽध्याय आरभ्यत इत्यत्र आह साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां प्रत्यवस्थानस्य विकल्पाज्जातिबहुत्वमिति भाष्यं तस्यार्थमाह वार्त्तिककारः ०

The second āhnika begins fol. 78*a*.

1847.

1075a. Foll. 1-63; size 13½ in. by 5⅝ in.; twelve lines in a page; Bengalī character; fair writing, on brown paper.

Tātparyapariśuddhi (also called *Nyāyanibandha*), a commentary on *Vācaspati's Nyāyavārttikatātparyaṭīkā*, by *Udayana*, incomplete.

There is a confusion about this work in Hall's Index, p. 20, no. iii. The correct dates are given in Cowell's preface to his edition of the *Kusumāñjali*, p. vi., also in Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. vii., p. 128, no. 2358.

This copy begins with the first āhnika of the third adhyāya:

विद्यासन्ध्योदयोद्रेकादविद्यारजनीक्षये ।
यदुदेति नमस्तस्मै . . . . .

Digitized by Microsoft®

द्वितीये प्रमाणानि परीक्षितानि इहेदानीं कारणरूपप्रमेयषट्कं परीक्ष्यते तदेवाध्यायार्थः ।

The 2nd āhnika begins fol. 16*a*; the 1st of the fourth adhyāya, fol. 29*a*; the 2nd, fol. 45*b*; the 1st of the fifth adhyāya, fol. 50*b*; the 2nd, fol. 60*b*.

Fol. 63*b*, this commentary breaks off, the second portion of the volume being a fragment of *Vācaspati's* commentary.

[H. T. Colebrooke.]

1848.

1436a. Foll. 82; size 12¼ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Nyāyasūtravṛitti, a commentary on the *Nyāyasūtra*, by *Viśvanātha Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa Bhaṭṭācārya*. With marginal notes in Colebrooke's handwriting.

The complete text of the *Nyāyasūtravṛitti* was printed Calcutta 1828, an English translation of the *Nyāyasūtras* according to this commentary, together with the text of the *sūtras* and extracts from the commentary, was published by J. R. Ballantyne in three parts, Allahabad 1850-1854.

See Aufrecht's Catalogue, p. 239; Hall's Index, p. 22, no. ix. [H. T. Colebrooke.]

1849.

232a. Foll. 91; size 12¼ in. by 3½ in.; nine lines in a page.

Nyāyasūtravṛitti, a second copy, with the date: संवत् १८५०. [H. T. Colebrooke.]

1850.

2786b. Foll. 88; size 12 in. by 5 in.; Devanāgarī writing of 1735 A.D.; 9 or 10 lines in a page.

Nyāyasūtravṛitti, by *Viśvanātha Pañcānana Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa Bhaṭṭācārya*; including the text of *Gotama's Nyāyasūtra*, a third copy. [H. T. Colebrooke.]

1851.

999. Foll. 159; size 12⅞ in. by 4⅝ in.; modern Bengalī handwriting; seven lines in a page.

Nyāyabhāshya-ṭīkā (?), or *Gautamabhāshya-vyākhyāna*, apparently a commentary on *Vātsyāyana's Bhāshya*, or on a commentary thereon.

The exact relation between the two works has not been made out from a perusal of a portion of the MS., but only a very general connection with the *Nyāyasūtras*; and no colophon of any kind appears in the volume.

It begins: अथ गौतमभाष्यव्याख्यानमाह । तावद् ग्रन्थारम्भसमये प्रारिप्सितप्रतिबन्धध्वंसमुद्दिश्य मङ्गले प्रवर्तन्ते प्रेक्षावन्तः । तत्र मङ्गलस्य प्रारिप्सितप्रतिबन्धकध्वंसजनकत्वे किं मानं । विशिष्टशिष्टाचारानुमितश्रुतिरेव मानं । तथा हि तत्र प्रामाण्याभ्युपगमातिकार्यैकदेशविकल्पः । तत्तात्पर्यविषये कार्यस्यैव विवक्षितत्वात् विशिष्य तत्तात्पर्यमविदुषामपि तदन्वसन्नतिष्ठतां (?) तात्पर्यविषये वेदाः प्रमाणमिति सामान्यतस्तदभ्युपगमस्य सत्त्वात्°

It ends: युगपदधिकरणवचनो द्वन्द्व इति अधिक्रियत इत्यधिकरणपदार्थः । द्वन्द्वो द्वन्द्वसमासरूपं तद्युगपदर्थं वक्ति यथा धवखदिरावित्यत्र धवशब्देन धवखदिरौ युगपदुपस्थाप्येते खदिरशब्देनापि धवखदिरौ युगपदुपस्थाप्येते इति ॥

[H. T. Colebrooke.]

---

b. The Tarkabhāshā and Commentaries.

1852.

2122c. Foll. 33; size 9⅝ in. by 4¼ in.; 9–15 lines in a page.

Tarkabhāshā, an elementary treatise on the *Nyāya* philosophy, based on the *Nyāyasūtra* and the *Nyāyabhāshya*, by *Keśava Miśra*. With marginal notes in Colebrooke's handwriting.

Digitized by Microsoft®

See Hall's Index, p. 22, no. x.; Weber's Catalogue, p. 208, no. 708; Rāj. Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 72, no. 1110; Burnell's Tanj. MSS., II., p. 118.

It begins:

बालो ऽपि यो न्यायनये प्रवेशम्
अल्पेन वाञ्छत्यलसः श्रुतेन ।
संक्षिप्तयुक्त्यन्विततर्कभाषा
प्रकाश्यते तस्य कृते मयैषा ॥

प्रमाणप्रमेय ०। इति न्यायस्यादिमं सूत्रं । अस्यार्थः। प्रमाणादिषोडशपदार्थानां तत्त्वज्ञानान्मोक्षप्राप्तिर्भवतीति । न च प्रमाणादीनां तत्त्वज्ञानं सम्यक् ज्ञानं तावद्भवति यावदेषामुद्देशलक्षणपरीक्षा न क्रियन्ते यदाह भाष्यकारः ॥ त्रिविधा चास्य शास्त्रस्य प्रवृत्तिः ०

Fol. 19*a* is the end of a first section:

चत्वार्य्येव प्रमाणानि युक्तिलेशोक्तिपूर्वकं ।
केशवो बालबोधार्थं यथाशास्त्रमवर्णयत् ॥

इति इदानीं प्रमेयाण्युच्यन्ते ॥ आत्मशरीर ० (*Ny. Sū.* I. 1, 9).

Fol. 29*a* ends a second section on the *prameyāṇi*. The other topics, mentioned in the first *sūtra*, are summarily dealt with in the last four leaves.

Date: अषणवदि (*sic*!) चतुर्थी चंद्रवारे लिषितं कृष्णदास वैष्णवः ॥ संवत् १७६७ ॥

[GAIKAWAR.]

1853.

2036. Foll. 19; size 13¾ in. by 5⅜ in.; thirteen lines in a page.

Tarkabhāshā, a second copy.

[GAIKAWAR.]

1854.

3030. Foll. 29; size 13½ in. by 5 in.; nine lines in a page.

Tarkabhāshā, a third copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

1855.

1731b. Foll. 50 (21-70); size 8½ in. by 3½ in.; 7 or 8 lines in a page; Bengalī character.

Tarkabhāshā, a fourth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1856.

47k. Foll. 30 (165-194); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Tarkabhāshā, a fifth copy.

After the subscription it has:

सप्रसंग उपोद्घातहेतुतावसरस्तथा ।
निर्वाहकैककार्यत्वे षोढा संगतिरुच्यते ॥

संवत् १८०९ मिति वैशाषशुदी १ वारशनौ तद्दिने खेडलेनारामणे (*sic*!) ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1857.

1517a. Foll. 18½; size 10¼ in. by 4½ in.; 13 or 14 lines in a page; Jaina handwriting.

Tarkabhāshā, a sixth copy, written, together with a copy of *Bhāsarvajña's Nyāyasāra*, in संवत् १६७०. With marginal notes in the same handwriting. [H. T. COLEBROOKE.]

1858.

2346e. Foll. 34; size 10 in. by 6⅛ in.; 12 or 13 lines in a page.

Tarkabhāshā, a seventh copy.

[GAIKAWAR.]

1859.

592a. Foll. 84; size 11 in. by 3⅛ in.; foll. 1–5 and 74–84 six lines, foll. 6–73 five lines in a page.

Tarkabhāshāprakāśa, a commentary on the *Tarkabhāshā*, by *Govardhana*, who was the son of *Balabhadra* and *Vijayaśrī*, and the younger brother of *Viśvanātha* and *Padmanābha*; the latter taught him the *Nyāya*. With brief marginal notes in Colebrooke's handwriting.

Digitized by Microsoft®

It begins:

यत्तर्कभाषामनुभाषते स्म
गोवर्द्धनस्तर्ककथासु धीरः ।
तेनानवद्येन सुधांशुगौरी
कीर्त्तिर्गुरूणाममृताधिकास्तु ॥ १ ॥
विजयश्रीतनूजन्मा गोवर्द्धन इति श्रुतः ।
तर्कानुभाषां तनुते विविच्य गुरुनिर्मितिम् ॥ २ ॥
श्रीविश्वनाथानुजपद्मनाभा-
नुजो गरीयान्बलभद्रजन्मा * ॥
तनोति तर्कानधिगत्य सर्वान्
श्रीपद्मनाभाद्विदुषो विनोदम् ॥ ३ ॥

Cp. Burnell's Tanj. MSS., II., p. 119.

Nearly the whole verso of fol. 8, from इदानीं श्याम ° to the end, is in the wrong place there, धर्म(इत्या)दिवाक्यातिव्याप्तिः etc., belonging together.

The text of the inserted page would be in the right place fol. 11*b*, l. 5–12*a*, l. 5.

Fol. 78*a*, the *Ratnakoshakāra* is quoted: तत्त्वनिर्णीनीषु(*sic!*)विजिगीषुकथा काचित् चतुर्थी वादवितण्डात्मिकास्तीति रत्नकोषकारस्तत्र.

See Weber's Catalogue, p. 203, no. 680; Hall's Index, p. 23, no. xii.; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. viii., p. 204, no. 2757. [H. T. Colebrooke.]

1860.

1369a. Foll. 37; size 9½ in. by 4½ in.; 13–16 lines in a page.

Tarkabhāshāprakāśa, a second copy. After fol. 29 one leaf is wanting (fol. 69, l. 2–fol. 72, l. 4 of the first copy). [H. T. Colebrooke.]

1861.

1538. Foll. 150; size 10½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

(*Tarkabhāshā-*)*Bhāvārthadīpikā*, a commentary on the *Tarkabhāshā*, by *Gaurīkānta Sārvabhauma Bhaṭṭācārya*, who wrote also the *Sadyuktimuktāvalī*, quoted fol. 69*b*. This (the *Bhāvārthadīpikā*) is anterior to *Mādhava Deva's* commentary . . and subsequent to *Govardhana's* . ." (Colebrooke on the title-page). The *Tarkabhāshāprakāśa* is quoted *e.g.* on the first page. The brief marginal notes marking the topics, as they are treated in the text, are in Colebrooke's handwriting. Fol. 124*b*, he points out a quotation of *Balabhadra* (fol. 11*b* *Balibhadra*). Cp. Burnell's Tanj. MSS., II., p. 118.

It begins: श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीमहालक्ष्म्यै नमः ॥ श्रीगुरुचरणाभ्यां नमः ॥ श्रीः ।

यो तत्पदेभिः प्रतिपादिताय
नित्याखिलेभ्याकृतिधीयुताय ।
लीलाघनश्यामकलेवराय
नमो ऽस्तु तस्मै जगदीश्वराय ॥ १ ॥
उज्ज्वला तर्कभाषाया इयं भावार्थदीपिका ।
भट्टाचार्येण धीरेण गौरीकान्तेन तन्यते ॥ २ ॥
मातर्भारति हे शिरोमणिवचोव्याख्यानसत्कौशलैः
साहंकारतयैव केशवकृतिव्याख्यासु किं लज्जसे ।
कर्पूरप्रचुरोल्लसत्खदिरयुक्ताम्बूलजो वाधरे [॥ ३ ॥ ?
रागो यावकजो ऽथवा यदि तदा का नाम शोभाद्युतिः

इह खलु प्रेक्षावन्तो ग्रन्थाभिधेयप्रयोजनसंबन्धान्प्रतीत्यैव तदध्ययनादौ प्रवर्त्तन्ते ॥ तदुक्तम् ।

सिद्धार्थं सिद्धसंबन्धं श्रोतुं श्रोता प्रवर्त्तते ।
ग्रन्थादौ तेन कर्त्तव्यः संबन्ध(ः)सप्रयोजन इति ।

अतः प्रारिप्सितस्वग्रन्थे प्रेक्षावत्प्रवृत्तये प्रयोजनाभिधेयसंबन्धान्दर्शयन् शिष्यावधानाय तर्कभाषाप्रकाश(कारः)प्रतिजानीते ॥ बालो ऽपीति ॥ °

Fol. 65*b* ends the *pramāṇa-*, fol. 122*a*, the *prameya*-section.

The final couplets are nearly the same as in the *Tarkabhāshāsāramañjarī*:

हे धीरास्तर्कभाषायां न कर्त्तव्यावधीरणा ।
शास्त्रार्थः सर्व एवास्यां सूत्रवद्विद्यते यतः ॥ १ ॥
नावद्येया (? नावे°) तर्कभाषा बालकैर्दूष्यत इति ।
वानरैर्लंघितो प्येयो(*sic*) नागाधः किं महोदधिः ॥ २ ॥

---

* This is the reading of the second copy, the present copy being corrupt in the second *pāda*.

Digitized by Microsoft ®

अन्येषामपि संविलोक्य विवृती: सम्यग्विभाव्याकरं
मात्सर्यं मनसो विहाय कलयन्व्याख्यां मदीयामपि ।
भावार्थं प्रतिसंदधाति हृदये को ऽपीह धीरो यदि
स्यादेवात्र तदा विनिर्मितिविधौ श्लाघ्यो ममायं श्रमः॥३॥
पिपाठयिषतां बालानां शिष्याणामिह काम्यया ।
गौरीकान्तेन धीरेण कृता भावार्थदीपिका ॥ ४ ॥

See Hall's Index, p. 23, no. xiii.; Burnell's Tanj. MSS., II., p. 118. [H. T. Colebrooke.]

1862.

471. Foll. 81 (195–275); size 9½ in. by 4 in.; generally thirteen lines in a page.

Tarkabhāshāsāramañjarī, also called *Tarkaprakāśa*, a commentary on the *Tarkabhāshā*, "by *Mādhava Deva*, of Kāśī, son of *Lakshmaṇa Deva*, and grandson of *Mādhava Deva*, of Dhārāsūra, a town on the banks of the Godā. He is the author of the *Nyāyasāra*" (Colebrooke, on the title-page; see the final couplets of the *Nyāyasāra*). It begins:

नत्वा विश्वेश्वरं देवं गुरुं श्रीलक्ष्मणाभिधम् ।
गूढायास्तर्कभाषाया भावो व्याख्यायते मया ॥ १ ॥
ये मूका वधिरा विमूढमतयः सच्छास्त्रविद्वेषिणो
मर्त्यास्ते गुरुवर्यधुर्यपदवीं नीता यदाराधनैः ।
तं सानन्दवने वसन्तमनिशं विश्वेश्वरं सादरं
पार्वत्या सहितं स्मरामि सततं विघ्नौघविच्छित्तये॥२॥
यद्दीधितिप्रभृतिषु प्रतिपत्तुमिष्टं
तस्यापि वस्तुन इहावसरो न दूरम् ।
यत्तर्ककर्कशपरप्रसृतोरुशक्ति-
वींगेव कर्त्तुमपदे ऽपि पदं प्रगल्भम् ॥

प्रेक्षावत्प्रवृत्तये स्वग्रन्थस्य प्रयोजनमाह। बालो ऽपि। केचित्तु (the following quotation is from *Gaurīkānta's Bhāvārthadīpikā*) प्रेक्षावत्प्रवृत्तये स्वग्रन्थप्रयोजनाभिधेयसंबन्धान्दर्शयन् शिष्यावधानाय प्रतिजानीते बालो ऽपीति । तन्न । प्रयोजनज्ञानेनैव प्रेक्षावत्प्रवृत्तिसिद्धेः ।

Mādhava Deva often refers to his *Nyāyasāra* for a fuller exposition of his views (विस्तरस्तु न्यायसारे द्रष्टव्यः fol. 50*a*). He often rejects *Gaurīkānta's* explanations, generally introducing them by गौरीकांतस्तु. Other authorities, he quotes, are: *Govardhana*, *Rudra Bhaṭṭācārya*, *Mūrāri Miśrāḥ*, *Bhaṭṭa*, the *Cintāmaṇi* or *Maṇi*, the *Dīdhiti*, the *Līlāvatīprakāśadīdhiti*. The quotations are for the most part pointed out by marginal notes in Colebrooke's handwriting.

The *pramāṇa*-section ends fol. 43*b*, the *prameya*-section fol. 77*a*.

The final couplets are nearly the same as in the *Bhāvārthadīpikā*:

हे धीरास्तर्कभाषाया न कर्त्तव्यावधीरणा ।
शास्त्रार्थः सर्व एवास्यां विगूढः प्रकटीकृतः ॥ १ ॥
बालकैः पठ्यते यस्मान्नागाधेति न संभवि ।
वानरैर्लङ्घितो ऽप्येष नागाधः किं महोदधिः ॥ २ ॥
अन्येषामपि संविलोक्य विवृती: सम्यग्विभाव्याकरं
मात्सर्यं मनसा विधाय (*sic!*) कलयन्व्याख्यां मदीयामपि।
भावार्थं प्रतिसंदधाति हृदये को ऽपीह धीरो यदि
स्यादेवात्र (तदा) विनिर्मितिविधौ श्लाघ्यो ममायं श्रमः [॥ ३ ॥
विद्वद्ज्ञाननाशेन विद्वद्वैविनाशिनी(?) ।
यशो . . . . (corrupt)* सुखदापि भविष्यति ॥
श्रीमन्माधवदेव इत्यभिहितो न्यायाम्बुधेः पारगः
सच्छिष्यान् स्वसुतादविप्रियकरः सद्धर्मवर्याग्रणीः ।
काशीपण्डितमण्डलीषु विलसन्मद्वाक्यवृन्दः सदा
तस्यायं भुवि राजते ह्यतितरां तर्कप्रकाशः सदा
[गोदातीरस्थः] ॥

Date of this copy: संवत् १८०८ समै श्रावणवदि ११.

See Weber's Catalogue, p. 203, no. 681; Hall's Index, p. 23, no. xv.

[H. T. Colebrooke.]

1863.

614b. Foll. 42 (56–97, orig. ८८–१२९); size 9¾ in. by 4 in.; nine lines in a page.

Nyāyasaṃgraha, a commentary on the *Tarkabhāshā*, by *Rāmaliṅga*, son of *Rukmāṅgada*, incomplete. It begins with the *Prameyaparicheda*, the whole *Pramāṇa*-section being lost.

* Perhaps यशोदा विदुषां तेषां.

Digitized by Microsoft®

The manuscript begins: सूत्रक्रमानुसारेण प्रमेयाण्युच्यन्ते ॥ अपवर्गार्थं ज्ञेयं यत् तत्प्रमेयम् ॥ तच्च द्वादशधा ॥ आत्म०

It ends:

श्रीमद्राघवसाधुवाक्यरचितं चातुर्यभावस्फुटं
भावाभावपदार्थबोधकपदैः सत्तर्कवृन्दैर्युतम् ।
बालाज्ञानतमोभिदं स्वविषये निर्मत्सराणां सताम्
आनन्दैकरसं च संग्रहमिमं पश्यन्तु सत्तार्किकाः ॥ १ ॥
रुक्माङ्गदात्मजेनैव राम‌लिङ्गेन धीमता ।
भवानीशङ्करप्रीत्यै कृतो ऽयं न्यायसंग्रहः ॥ २ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

---

c. Nyāyasāra and Nyāyatattvāloka.

1864.

1517b. Foll. 9½ (19–28); size 10¼ in. by 4½ in.; fifteen lines in a page; Jaina character.

Nyāyasāra, a short logical treatise by *Bhāsarvajña*, in three *paricchedas*.

Compare Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. ii., p. 139, no. 727.

The first *pariccheda*, treating on the *Pratyaksha-pramāṇa*, begins:

प्रणम्य शम्भुं जगतः पतिं वरं
समस्ततत्त्वार्थविदं स्वभावतः ।
शिशुप्रबोधाय मयाभिधास्यते
प्रमाणतद्भेदतदन्यलक्षणम् ॥ १ ॥

सम्यगनुभवसाधनं प्रमाणं ॥ सम्यग्ग्रहणं संशयविपर्ययापोहार्थम् ॥ तत्रानवधारणज्ञानं संशयः । स च समानधर्म्मानेकधर्म्मविप्रतिपत्त्युपलब्ध्यनुपलब्धिकारणभेदात्पञ्चधा भिद्यते तद्यथा। समानधर्म्मात् किमयं स्थाणुः स्यात्पुरुषो वेति १ । अनेकधर्मादाकाशविशेषगुणत्वात्किमयं शब्दो नित्यः स्यादनित्यो वेति २ ।

The second, or *Anumāna-pariccheda*, begins, fol. 20*a*:

सम्यगविनाभावेन परोक्षानुभवसाधनमनुमानम् । स्वभावतः साध्येन साधनस्य व्याप्तिरविनाभावः। स द्वि(वि)धः। अन्वयव्यतिरेकभेदात्। साध्यसामान्येन साधनसामान्यस्य व्याप्तिरन्वयः॥ साधनसामान्याभावेन साध्यसामान्याभावस्य व्याप्तिर्व्यतिरेकः ॥

The third, or *Āgama-pariccheda*, begins, fol. 25*b*:

अथावसितमनुमानमागमस्येदानीं लक्षणमुच्यते । समयबलेन सम्यक्परोक्षानुभ(व)साधनमागमः स द्विविधः दृष्टादृष्टार्थभेदात्। तत्र दृष्टानां वाक्यानां प्रायेण प्रवृत्तिसामर्थ्यात्प्रामाण्यं गम्यते । अदृष्टानां पुनराप्तोक्तत्वेनेति ।

Colophon: इति परमाचार्यतार्क्किकभीमश्रीभासर्वज्ञप्रणीते न्यायसारप्रकरणे तृतीय आगमपरिच्छेदः समाप्तः। समाप्तं चेदं न्यायसाराख्यं तर्क्कप्रकरणम् ॥

Date and subscription of the writer: संवत् १६७० वर्षे मगसिर वदि १ दिने। पंडितोत्त(*sic*!) पुण्यतिलकमुनीना(*sic*!) शिष्याणां विद्याकीर्त्तिरलेखि। श्रीशिवपुर्य्यां॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1865.

2398. Foll. 65; size 7½–8 in. by 3¼–3½ in.; foll. 1–27 eleven to twelve lines, foll. 28–65 thirteen to fifteen lines in a page.

Nyāyasāravicāra, a commentary on *Bhāsarvajña's Nyāyasāra*.

According to Hall's Index, p. 26, no. xxvi., the author is "*Bhaṭṭa Rāghava*, son of *Sārañga*, and pupil of *Mahādeva Sarvajña Vādīndra*," who composed it "in the Śaka year 1174, or A.D. 1252, entitled *Paridhāvin*." These dates do not appear in this copy, as the third, or *Āgamapariccheda*, with the colophon, is wanting here.

The commentary begins:

महादेवमहं वन्दे गुरुं सर्वज्ञमादरात् ।
ग्रन्थग्रन्थिषु शैथिल्ये शक्तिर्यस्मादभून्मम ॥

अथ ग्रन्थारम्भे अभिमतग्रन्थपरिसमाप्त्यर्थं शिष्टाचारपरंपराप्राप्ताभिमतदेवतानमस्कारकरणपूर्वकं ग्रन्थप्रतिपाद्यं प्रतिजानीते ।

The second *pariccheda* begins:

नमामि शङ्खसंकाशं शङ्करं करुणाकरम् ।
लोकनाथमुमाकान्तं पञ्चवक्त्रं त्रिलोचनम् ॥

अथावसरतो ऽनुमानलक्षणं परीक्ष्यते । सम्यगित्यादिना ।

Digitized by Microsoft®

It ends:

इति व्याख्यातमस्माभिर्ग्रन्थविस्तरभीरुभिः ।
अनुमानमकृत्वैव यत्खण्डनविखण्डनम् ॥

After fol. 61 two leaves are wanting, the right part of fol. 61 is torn off.

[GAIKAWAR.]

1866.

213a. Foll. 49; size $10\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; 18–22 lines in a page; written in the Jaina character.

Nyāyatātparyadīpikā, a commentary on *Bhāsarvajña's Nyāyasāra,* by *Jayasiṃha Sūri,* a Jaina, pupil of *Mahendra Sūri,* who belonged to the family of *Kṛishṇarshi.*

The commentary begins:

अर्हं ॥ सत्त्वं(?) यस्य वदत्यनक्षविषयं चिन्नारतम्यानुमा(?)
प्रत्यात्म प्रतिभासभासुरतनुर्निर्ह्रोषितोत्कर्षिणो(*sic*!) ।
घ्राणग्रामणिनो यथा विषयिणो गन्धादिसंवेदनं
तं निःश्रेयससंपदेकसदनं देवं जिनं तोष्टुमः ॥ १ ॥
न्यायग्रन्थिसहस्र(*sic*!) दुर्ग्रहमिमं श्रीन्यायसारं स्फुटा-
शेषोल्लेखविशेषतो यदपि न व्यंक्तुं क्षमः कश्चन ।
यद्वाचांस्तनुधीः(*sic*!) प्रबुद्धिविषये किंचित्तथाप्युच्चकैर्
वाग्देवीसुगुरुप्रसादविशदो व्याख्यातुमिच्छाम्यहम् ॥ २ ॥
यद्यप्यत्र पवित्रसूत्रघटिताष्टीकाः पटूष्मच्छिदो
दीव्यन्त्यच्छपटीनिभाः प्रकरणे श्रीन्यायसाराह्वये ।
तत्तन्न्यायपदार्थसार्थघटयत्पाटच्चरांशस्फुटा
सेयं जाड्यहरी तथापि भविता मद्वाक्यकन्था नृणाम् ॥ ३ ॥

शास्त्रारम्भे दुरपोहप्रत्यूहव्यूहव्यपोहेन प्रचिकीर्षितन्यायसाराख्यतर्कप्रकरणपारीणतायै शिष्टाचारसमाचरणाय च समुचितेष्टदेवतानमस्कारसारं प्रेक्षावत् प्रवृत्तिनिमित्तसंबन्धप्रयोजनानवद्यं शास्त्रप्रतिपाद्यं शास्त्रकारचक्रचक्रवर्त्ती(*sic*!) श्रीभासर्वज्ञाचार्यः प्रथमपद्येन प्रतिजानीते ॥ प्रणम्य शम्भुं ०

The second *pariccheda* begins, fol. 11*a*:

प्रथमपरिच्छेदे सभेदं प्रत्यक्षं लक्षयित्वा तत्पृष्टभावित्वादिदानीमनुमानं लक्षयति ॥

The third *pariccheda* begins, fol. 34*b*:

द्वितीयोकपरिच्छेदे सभेदमनुमानं प्रपञ्च्य संप्रत्यागमलक्षणं सूचयति ॥

Colophon:

श्रीकृष्णर्षिमहेच्छगच्छमुकुटश्रीमन्महेन्द्रप्रभोः
शिष्यः श्रीजयसिंहसूरिरखिलप्रामाणिकग्रामणीः ।
एतां निर्मितवान्परोपकृतये श्रीन्यायसाराश्रितां
शिष्टार्था विवृतिं कृपापरवसैः सैषा च शोध्या बुधैः* ॥१॥
टीकेयं न्यायसारस्य न्यायतात्पर्यदीपिका ।
मनीषिणां मनःसौधे सर्वदापि प्रकाशताम्* ॥ २ ॥

This commentary is not mentioned in Hall's Index. [H. T. COLEBROOKE.]

1867.

2412. Foll. 127 (3–129); size $7\frac{1}{2}$–$8\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{1}{4}$–$3\frac{3}{8}$ in.; ten lines in a page; written in the Jaina character.

Nyāyatātparyadīpikā, a second copy.

In the beginning one or two leaves (about 16–20 lines) are wanting, foll. 1 and 68 are heavily injured.

The copy begins: . . ज्ञनकत्वे शास्त्रारम्भ एव तज्ज्ञनकत्वे ० (see the first copy, fol. 2*a*, l. 2).

Date and subscription of the writer: करक्षतमपराधं क्षंतुमर्हंति संतः ॥ ग्रंथाग्र ३०३५ ॥ संवत् १५५९ वर्षे प्रथमवैशाषवदि ३ शुक्रे ... श्रीपतिनालेख्ययं ग्रंथश्चिरं नंदतु ॥ लेखकपाठकयोः शुभं भूयात् ॥

[GAIKAWAR.]

1868.

205. Foll. 181; size $10\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; somewhat old Bengalī handwriting; ten lines in a page.

Nyāyatattvāloka, a treatise in two chapters, by *Vācaspati Miśra.*

It begins:

शतपत्रजैत्रनेत्रं रमाकलत्रं त्रिशूलिनो मित्रं ।
अभिनवनीरदगात्रं शतशः प्रणमामि देवकीपुत्रं ॥

---

* The second copy has स्पष्टार्था . . कृपापरवशैः शैषा विशोध्या बुधैः, and in the second couplet प्रकाश्यताम्.

Digitized by Microsoft®

स्फुरद्विद्युल्लेखारुचिरतरसद्वेदवपुषा
समाश्लेष्यो लक्ष्म्या नवजलधरश्यामलतनुः ।
मम प्रारम्भे ऽस्मिन्नखिलभवदृष्वादिपुरुषः
भृणातु प्रत्यूहं सकलसहकृत्वा मधुरिपुः ॥
यथापि ◡ पटीयसी जयति सा चतुर्ग्रन्थिका
तथा यदपि भास्करो यदपि तत्त्वबोधो ऽधिकः ।
तथाप्यतितनीयसि स्फुटपदार्थसाह्वोदये
ममाभिनवभाषिते बुधजनाः प्रदध्वं मनः ॥

Ch. II. begins, fol. 92*b*: अथ प्रथमाध्याये यावदुद्दिष्टलक्षणपर्याप्तावेदानीं शिष्याकाङ्क्षाक्रमेण परीक्षापर्वारभ्यते ।

It ends:

उपदेशातिदेशाभ्यां पदार्थास्तु चतुर्दश ।
परीक्षिता इच्छाध्याये प्रमेयच्छलभेदिनः ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीवाचस्पतिमिश्रविरचितन्यायतत्त्वालोके द्वितीयोध्यायः ॥

On fol. 1*a* the treatise is wrongly called न्यायतत्त्वावलोक । [H. T. Colebrooke.]

---

4. Tattvacintāmaṇi and Commentaries.

a. The mūla.

1869.

2774. Foll. 407; size 11¾ in. by 4 in.; 10–12 lines in a page.

Tattvacintāmaṇi, a renowned logical treatise, by *Gaṅgeśa* or *Gaṅgeśvara*, a complete copy. See Hall's Index, p. 28, no. xxxii.

The last colophon is: इति महामहोपाध्यायश्रीमद्गङ्गेश्वरविरचिते चिन्तामणौ शब्दविवेकस्तुर्यः परिच्छेदः समाप्तः ॥

The copy is written in three parts, the *Anumāna-* and *Upamāna-khaṇḍa* forming one together.

a) The *Pratyakshakhaṇḍa*. Foll. 93.

गुणातीतो ऽप्यीशस्त्रिगुणसचिवस्त्र्यक्षरमयस्
त्रिमूर्त्तिर्यः सर्गस्थितिविलयकर्म्माणि तनुते ।
कृपापारावारः परमगतिरेकस्त्रिजगतां
नमस्तस्मै कस्मैचिदमितमहिम्ने पुरभिदे ॥ १ ॥
अन्वीक्षानयमाकलय्य गुरुभिर्ज्ञात्वा गुरूणां मतं
चिन्तादिव्यविलोचनेन च तयोः सारं विलोक्याखिलम् ।
तन्त्रे दोषगणेन दुर्गमतमे सिद्धान्तदीक्षागुरुर्
गङ्गेशस्तनुते मितेन वचसा श्रीतत्त्वचिन्तामणिम् ॥ २ ॥
यतो मणेः पण्डितमण्डनक्रिया
प्रचण्डपाषण्डतमस्तिरस्क्रिया ।
विपक्षपक्षे न विचारचातुरी
न च स्वसिद्धान्तवचोदरिद्रता ॥ ३ ॥

इह खलु सकलशिष्टैकवाक्यतयाभिमतकर्मारम्भसमये तत्समाप्तिकामा मङ्गलमाचरन्ति ।

See Aufrecht's Catalogue, p. 240*b*, no. 584; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 166, no. 1193; Burnell's Tanjore MSS., II., p. 113.

b) The *Anumānakhaṇḍa*. Foll. 132 (94–225*b*). See Aufrecht's Catalogue, p. 240*b*, nos. 585 and 586.

It begins: प्रत्यक्षोपजीवकत्वात्प्रत्यक्षानन्तरं बहुवादिसम्मतत्वादुपमा(नात् प्रागनुमा)नं निरूप्यते । तत्र व्याप्तिविशिष्टपक्षधर्मताज्ञानजन्यं ज्ञानमनुमितिः ।

The *Anumānakhaṇḍa* is divided into two parts, the first of which, treating of *anumāna* in general, was printed at Calcutta, संवत् 1905.* The second part is a metaphysical treatise on God and Soul; it begins (fol. 168*b*): एवमनुमाने निरूपिते तस्माज्जगन्निर्मातृपुरुषधौरेया(*sic*!) सिद्धिः । It ends: तदस्यापवर्गस्य परमपुरुषार्थस्य श्रुतिसिद्धं कारणमनुमानं विविक्तमिति । For this second part, see also Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. vi., p. 195, no. 2129.

c) The *Upamānakhaṇḍa*. Foll. 225–237.

It begins: अथोपमानं निरूप्यते । तत्र सादृश्यप्रमाकरणमुपमानमिति केचित्सादृश्यं च पदार्थान्तरम्

Edited by *Jib. Vidyāsāgara*, Calcutta, 1872.

Colophon of the copyist:

अदृष्टदोषान्मतिविभ्रमाच्च
यद्यत्र हीनं लिखितं मयात्र ।
तन्मार्जयित्वा परिशोधनीयं
कोपं न कुर्यात्खलु लेखकस्य ॥

---

* The edition of 1872 A.D. could not be used.

Digitized by Microsoft®

d) The *Śabdakhaṇḍa*. Foll. 170 (238–407).

It begins: अथ शब्दो निरूप्यते प्रयोगहेतुभूतार्थतत्त्वज्ञानजन्यः शब्दः प्रमाणं ननु शब्दो न प्रमाणम्

Date of the copy: संवत् १६०४ वर्षे शाके १४६९ श्रावणवदि १३ शनौ . . .

The *Tattvacintāmaṇi* is now being printed in the Bibliotheca Indica.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1870.

424. Foll. 274; size $11\frac{5}{8}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.; 9–12 lines in a page.

Tattvacintāmaṇi, a second copy, written in four parts.

a) The *Pratyakshakhaṇḍa*. Foll. 79.

b) The *Anumānakhaṇḍa*. Foll. 87 (80–166).

There are some leaves wanting between foll. 84 and 85 (4 and 9 of the original numbering). The first portion ends fol. 127*b*.

Date of the copy: संवत् १८५६.

c) *Upamānakhaṇḍa*. Foll. 9 (9*a* is blank).

Date: संवत् १८५६ मिति फाल्गुणवदी तृतीया पुनी तिथौ वारबुधवारके लिखा ॥

d) *Śabdakhaṇḍa*. Foll. 99 (176–274).

There are omissions between foll. 253 and 254 (78 and 81 in the original numbering), and between 265 and 266 (92 and 99 in the original numbering).

Date: संवत् १८५६ समये माघसुदी १२ वारवीहफै ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1871.

794. Foll. 94; size $10\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{4}$ in.; foll. 1–69 seven to twelve lines, foll. 70–94 thirteen to sixteen lines in a page.

Tattvacintāmaṇi, the *Anumāna-pariccheda*.

Colophon, giving date of copy:

शके १७००१४(*sic!*) अनंद नाम संवत् श्रावण शुक्लपक्षे पौर्णिम्यां इंदुवारे न्यायप्रकरणचिन्तामणिग्रंथ समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1872.

2916. Foll. 51 (originally १–५५); size $17\frac{1}{8}$ in. by 3 in.; five, sometimes six lines in a page; fair writing, in the Bengalī character, of the 18th century.

(*Tattvacintāmaṇi*), a large piece of the *Anumānakhaṇḍa*. Some leaves are lost (४, ३७–३९). The last words are: राजसूयकर्तृतागमेन बोधकेनेति ॥

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

1873.

1826. Foll. 14; size $11\frac{7}{8}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; seven lines in a page.

(*Tattvacintāmaṇi*), the beginning of the *Anumānakhaṇḍa*. The last words are: उपाधिरिति चेन्न । अस्तु तथा । तथापि पक्षतादि . . (see p. 14, l. 20 of the edition).

[J. TAYLOR.]

1874.

1894b. Foll. 2; size 12 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; seven lines in a page.

(*Tattvacintāmaṇi*), two single leaves, belonging to the *Anumānakhaṇḍa*, in the same handwriting as the preceding fragment.

The first begins: व्याप्त्यनन्तरं पक्षधर्मता निरूप्यते (see the edition, p. 24).

The second leaf begins: तच्चानुमानं परार्थं न्यायसाध्यमिति° (see the edition, p. 54).

[J. TAYLOR.]

1875.

2203a. Foll. 24; size about $11\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; eight lines in a page; good old writing, of the 16th century.

(*Tattvacintāmaṇi* ?)*, a portion treating of *jāti*, and beginning with *Nyāyasūtra* I., 2, 59, incomplete at the end.

---

* It is certainly not *Tattvacintāmaṇi*.

Digitized by Microsoft®

It begins: अथ जातिः। तत्र सामान्यलक्षणसूत्रं साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां प्रत्यवस्थानं जातिरिति। तदयुक्तं। सदुत्तरप्रकरणसमातीतकालोद्भावनाभ्यामित्यतिव्याप्तेरुत्कर्षसमाद्य (?l. °र्षमाद्य) व्याप्तेश्चालक्षणं उपलक्षणमात्रपरमिति मन्वानाः भाष्यवार्त्तिकटीका (l. °टीका) तात्पर्यपरिशुद्धिकाराः सर्वे एव सर्वास्वपि जातिषु समशब्दं प्रयुंजानस्य सूत्रकारस्य तदर्थे एवानुवृत्तत्वाल्लक्षणत्वेन विवक्षित इति व्याचक्षते।

It ends: तथा अनित्यः शब्दः शब्द इत्युक्ते नित्यत्वं कार्यमकार्यं वा। कार्यमपि शब्देन सहोत्पा . . . ., end of fol. 24*b*. [GAIKAWAR.]

1876.

2203b. Foll. 8 (25–32); size 11¼ in. by 3½ in.; eight lines in a page; the same handwriting as in no. 1875 (2203*a*).

(*Tattvacintāmaṇi*), the beginning of the *Śabdakhaṇḍa*, in mere fragments. It is foll. 1–3, 8–11 and 17 of the original paging.

The pencil-note on the first leaf "*Śiromaṇi*, a logical treatise" is a mistake.

[GAIKAWAR.]

---

b. The Tattvacintāmaṇidīdhiti, by Śiromaṇi, and Commentaries.

1877.

963b. Foll. 30 (86–115, original numbering २–३१); size 9½ in. by 3⅞ in.; twelve lines in a page.

Pratyakshamaṇidīdhiti, the first section of the *Tattvacintāmaṇidīdhiti*, a commentary on *Gaṅgeśa's Cintāmaṇi*, by (*Raghunātha*) *Śiromaṇi Bhaṭṭācārya*. See Hall's Index, p. 31, no. xl.; Burnell's Tanjore MSS., II., p. 115.

The first leaf is wanting, the second begins: ग्राह्य(?) संशयस्य तु न प्रतिबन्धकत्वमिति भावः। तन्निश्चय इति°

Date of the copy: संवत् १८५५।

[H. T. COLEBROOKE.]

1878.

1083. Foll. 140; size 13⅜ in. by 3¾ in.; seven lines in a page; good writing of 1681 A.D.

Anumānamaṇidīdhiti, the second section of the *Dīdhiti*. It was published at Calcutta संवत् 1905.

It begins:

ओं नमः सर्वभूतानि विष्टभ्य परितिष्ठते।
अखंडानंदबोधाय पूर्णाय परमात्मने ॥ १ ॥

अध्ययनभावनाभ्यां सारं
निर्णीय निखिलतंत्राणां।
दीधितिमधिचिंतामणि तनुते
तार्किकशिरोमणिः श्रीमान् ॥ २ ॥

परज्ञुष्टनयान्निवर्तमाना
मननास्वाद्यरसा विशुद्धबोधैः।
रघुनाथकवेरपेतदोषा
कृतिरेषा विदुषां तनोतु मोदं ॥ ३ ॥ ° ५ ॥

पूर्वापरग्रंथैकवाक्यताप्रतिपत्तये शिष्याणामवधानाय च संगतिं प्रदर्शयन्ननुमाननिरूपणं प्रतिजानीते। प्रत्यक्षवित्यादि (from the first word प्रत्यक्षोपजीवकत्वात् of the *Anumānakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*).

The last words are: अजन्यत्वं नोपाधिरित्यर्थः (see the printed text, p. 162, l. 4 of the last section beginning with ईश्वरवादे, the rest is wanting).

Then follows a *śloka* giving the date of the MS.:

शके रामाभ्र ऋत्विंदौ पक्षे वाप्यसितेतरे।
चतुर्थ्यां पुस्तकमिदं लिखितं चक्रपाणिना ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1879.

273. Foll. 99; size 11¼ in. by 4⅝ in.; 11 to 12 lines in a page.

Anumānadīdhiti, a second copy, ending with the same words as the first one.

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

1880.

963a. Foll. 84 (numbered १–९३, nine leaves, ६६–७३, are lost); size 9¼ in. by 3⅜ in.; thirteen, sometimes twelve, lines in a page.

Anumānamaṇidīdhiti, a third copy. It gives the whole last part of the commentary, as it is printed in the Calcutta edition, ending with इत्यत्र तात्पर्य्यमिति, but without the final couplets (विदुषां °).

The final colophon is given at the end of the whole: इति श्रीमन्महामहोपाध्यायश्रीरघुनाथभट्टाचार्यशिरोमणिकृतानुमानमणिदीधितिः संपूर्णतामयासीत् ॥ but the date is given before the last section (ईश्वरवादे °): संवत् समयनामफाल्गुणकृष्णपक्षपंचमी वृहस्पतिः ॥ [H. T. Colebrooke.]

1881.

2919. Foll. 110 (original numbering १–१०, २२–१२०); size 16 in. by 3¼ in.; generally six lines in a page; good old writing, in Bengalī character.

(*Anumānamaṇidīdhiti*), a fourth copy, incomplete at the end, there are also some leaves missing after fol. 10.

[Dr. J. R. Ballantyne.]

1882.

1902. Foll. 71; size 12 in. by 3¾ in.; seven lines in a page.

(*Anumānamaṇidīdhiti*), two fragments.

The first fragment contains pp. 1–64 of the printed text, the last words are: अव्याप्यवृत्तीनां व्यापकत्वमुपपादयि . . (see p. 65, l. 1, of the printed text.)

The second fragment begins (fol. 64*a*): अनुमितिलक्षणैककार्यानुकूलत्वसंगत्या ° and ends: सिद्धसाधनमर्थान्तरविधया दूषणमित्याहुः ॥ इति पक्षतास ° ॥ See the same section on pp. 87–94 of the printed text. [J. Taylor.]

1883.

2922. Foll. 20; size 5⅛ in. by 3 in.; 6–8 lines in a page; an old manuscript, in the Bengalī character.

Anumānamaṇidīdhiti, incomplete, without the beginning and the end.

The original numbering of the leaves is ६, ७, १०–१९, २२, २०, २४–२९. The first leaf begins (scarcely legible): . . . चानुगताकारासंस्पर्शिनि . . . स्वसम्वेदनसम्विदितप्रामाण्ये, see p. 8, l. 5, of the edition.

[Dr. J. R. Ballantyne.]

1884.

1892. Foll. 3; size 12 in. by 3¾ in.; eight lines in a page.

(*Anumānamaṇidīdhiti*), a small fragment beginning with: उचितानुपूर्विकप्रतिज्ञादिपञ्चकसमुदायत्वं न्यायत्वम् (see the printed text, p. 118), and ending with: तावद्बोधनिवर्त्त्यै यावत्संशयनिवर्त्तक . . . (see the edition, p. 122, l. 1). [J. Taylor.]

1885.

2B. Foll. 303; size 14 in. by 5¼ in.; nine lines in a page.

(*Pratyakshakhaṇḍa*)*gādādharī*, a commentary on the *Pratyakshakhaṇḍa* of the *Dīdhiti*, by *Gadādhara*. See Hall's Index, p. 31, no. xli.; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 29, no. 1053; vol. vii., p. 241, no. 2486. The full name of this commentary seems to be *Tattvacintāmaṇi-dīdhiti-ṭippaṇī* or *-prakāśikā*.

It begins:

नत्वा नन्दतनूजसुन्दरपदं स्मृत्वा गुरोरादराद्
उर्वीमण्डलमण्डनायित(?)यशोराशेरशेषा गिरः* ।
संक्षिप्तोक्त्यतिदक्षदीधितिकृतः प्रत्यक्षचिन्तामणि-
व्याख्यां व्याकुरुते गदाधरसुधीर्मोदाय विद्यावताम् ॥१॥

---

* R. M.'s first copy has ° मण्डलायित °, the second copy ° मण्डनायितलसत्कीर्त्तेर्विदित्वा गिरं ।

Digitized by Microsoft ®

गुरुकीर्तनरूपं मङ्गलं कुर्वाण एष स्वकीयग्रन्थे प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यर्थं तदुत्कर्षं दर्शयति गिरमिति० [A. C. BURNELL.]

1886.

294. Foll. 289; size 10 in. by 3½ in.; foll. 1–21 and 48–289 nine lines, foll. 22–47 ten to twelve lines in a page.

(*Pratyakshakhaṇḍagādādharī*), a second copy.

Date: संवत् १८२९ मीति वैसाषवदी चतुरदसीवार सणचरके . . . [H. T. COLEBROOKE.]

1887, 1888.

445 and 456. Foll. 307 and 239 resp.; size 9½ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

(*Anumānakhaṇḍadīdhititippaṇī*), *Gadādhara's* commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Dīdhiti*, an incomplete copy, commenting on pp. 1–87 of the printed *Anumānadīdhiti*. See Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 199, no. 660; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. ii., nos. 1006–1012; Burnell's Tanjore MSS., II., p. 116.

Vol. I., originally paged १–३४८, foll. ८०–१३१ are lost.

The commentary begins:

अभिवन्द्य मुहुः समादरात्पदपाथोजयुगं पुरद्विषः ।
विवृणोति गदाधरः सुधीरतिदुर्बोधगिरः शिरोमणेः ॥ १ ॥

प्रारिप्सितसमाप्तिपरिपन्थिप्रत्यूहव्यूहविध्वंसपटीयसी परमेश्वरप्रणतिमादौ निबध्नाति ओमिति०

Fol. 126*a* ends the *Vyāptipūrvapaksha* (Calc. ed. of the *Anumānadīdhiti*, p. 22).

Vol. II., originally paged ३४९–५८७, begins: विरहो देशान्तर०.

Fol. 42*a* ends the *Tarkaṭippaṇī* (*Anu. Dī.*, p. 52), foll. 62*b* ends the *Vyāptyanugama* (*Anu. Dī.*, p. 56), fol. 126*a* ends the *Sāmānyalakshaṇagrantha* (*Anu. Dī.*, p. 64), on the last page ends the *Upādhivādarahasya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1889.

1885. Foll. 472; size 11½ in. by 5¼ in.

Anumānakhaṇḍadīdhititippaṇī, in eleven parts, incomplete.

The single fragments are bound in a very confused order.

1) Foll. 108–150 (१–४३); 13–19 lines in a page.

This part has the subscription: *ity Anumitisaṃvādaḥ*. It comments on pp. 2–8 of the printed *Anumānadīdhiti*.

It begins: तच्चेत्याहेत्यंतमेको ग्रन्थः ॥ तच्च । प्रतिज्ञायाम् ।

2) Foll. 252–281 (१–२९); 8–21 lines in a page.

The commentary on pp. 8–12 of the printed *Anumānadīdhiti*, without any colophon, the whole being a fragment. Compare Rāj. Mitra's Notices, vol. ii., no. 1007.

It begins: सर्वमिदम् ॥ अनुमानप्रामाण्यव्यवस्थापकयुक्तिप्रदर्शनम् ।

It ends: साध्याभावनिरूपितत्वस्य क्वचिदपि साजात्ये . .

Fol. 262*a* ends the *Siṃhavyāghralakshaṇa*, see fol. 26*a* in no. 1890 (597*a*).

3) Foll. 282–341 (१–६०); 17 to 18 lines in a page.

The *Upādhivādarahasya* (see pp. 64–87 of the printed *Anumānadīdhiti*).

It begins: उपाधिज्ञानाद्व्यभिचारज्ञाने.

4) Foll. 42–107 (१–६६); foll. 42–97 ten to twelve lines, foll. 98–107 sixteen to seventeen lines in a page.

The *Pakshatāṭippaṇī* (see pp. 87–94 of the printed *Anumānadīdhiti*). It begins: मूले व्याप्तिपक्षधर्मतयोः, compare Rāj. M.'s Notices, vol. ii., no. 1006.

5) Foll. 151–189 (१–३९); 15 to 16 lines in a page.

Digitized by Microsoft ®

The commentary on pp. 94–106 of the printed *Anumānadīdhiti.*

It begins: पक्षतां निरूप्य विशिष्टपरामर्शत्वेन°.

6) Foll. 190–202 (१–१३); 15 to 16 lines in a page.

The commentary on pp. 106–112 of the printed *Anumānadīdhiti.*

It begins: उपलक्षणस्य परिचायकत्वेन. These two last parts (nos. 5 and 6) are the same as the *Parāmarśaṭīkā* in no. 1890 (597*c*, see p. ११६*a* for the beginning of this part).

7) Foll. 385–415 (१–३१); 15 to 16 lines in a page.

The commentary on pp. 112–118 of the printed *Anumānadīdhiti,* with the colophon: *iti Vyatirekigranthaḥ.*

It begins: अनुमानविभागपरमूलग्रन्थे.

8) Foll. 1–41; 16 to 17 lines in a page.

The *Avayavaṭippaṇī* (see the printed *Anumānadīdhiti,* pp. 119–127).

It begins: अनुमानं निरूप्य न्यायतदवयवनिरूपणं.

9) Foll. 342–384 (१–४३); 16–18 lines in a page.

The commentary on pp. 127–136 of the printed *Anumānadīdhiti,* without colophon. It begins: हेत्वाभासनिरूपणे.

10) Foll. 416–472 (१–५७); 16 to 17 lines in a page.

The last part of the commentary on the *Anumānadīdhiti,* comprising pp. 140–163 of the edition. The commentary on pp. 136–140 of the edition is wanting. The beginning of this large fragment is . . मान्यघटितव्याप्तिज्ञाने. The *Asādhāraṇagrantha* ends fol. 421*b*; the *Anupasaṃhārigrantha* begins सर्वमभिधेयत्वं, ends fol. 431*a*; the *Virodhaṭippaṇī* begins साध्याभाववत्त्वं साध्यविरोधित्व°, ends fol. 434*b*; the *Satpratipakshagrantha* begins समानबलेत्यादि°, ends fol. 452*a*; the last part begins मूले ऽधिकबलत्वाज्ञान इति, ends with the subscription: इति श्रीगदाधरभट्टाचार्यचक्रवर्त्तिविरचितानुमानखण्डदीधितिटिप्पणी समाप्ता ॥

11) Foll. 203–251 (१–४७); 16 to 17 lines in a page.

The same part as no. 10, beginning with the same words. [J. TAYLOR.]

1890.

597. Foll. 301; size 9½ in. by 4 in.

(*Anumānakhaṇḍadīdhitiṭippaṇī*), three sections of *Gadādhara's* commentary on the *Dīdhiti.*

a) Foll. 123; ten lines in a page.

The *Vyadhikaraṇadharmāvachinnābhāvavāda.* It is the commentary on pp. 8–15 of the printed *Anumānadīdhiti.*

It begins: सर्वमिदमनुमानप्रामाण्यव्यवस्थापकयुक्तिप्रदर्शनं व्याप्तिनिश्चये सतीत्यन्वयः

b) Foll. 64 (१–६४); foll. 1–59 eleven lines, foll. 60–64 nine lines in a page.

The *Pakshatāṭippaṇī.* This is the section next to the *Upādhivādarahasya* in no. 1888 (see the printed text of the *Dīdhiti,* pp. 87–94).

It begins: मूले व्याप्ति(प)क्षधर्मतयोः संगत्यप्रदर्शनेन न्यूनतां परिजिहीर्षुस्तयोरेककारीत्व (? the second copy: कार्यानुकूलत्व)रूपसंगतिं प्रदर्शयन्°

c) Foll. 114 (६५–१७८); 11 to 12 lines in a page.

The *Parāmarśaṭīkā* and the *Vyatirekiṭippaṇī.* They treat on pp. 94–118 of the printed *Anumānadīdhiti.*

The *Parāmarśaṭīkā* begins: पक्षतां निरूप्य विशिष्टपरामर्शत्वेनानुमितिहेतुता ज्ञानद्वयकारणता वादिमीमांसकविप्रतिपत्तिं निरस्य मणिकारेण व्यवस्थापिता तत्र संगतिं दर्शयति ।

The *Vyatirekiṭippaṇī* begins (fol. १३४*a*): अनुमानविभाज्यकमूलग्रन्थे केवलान्वयिपदस्य प्रसिद्धार्थपरत्वे ज्ञानकारणतापक्षे ज्ञानस्य केवलान्वयित्वासंभवादसंगतिः लिङ्गकरणतापक्षे ऽपि केवलान्वयिसाध्यकहेतोरसंग्रहः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

1891.

1198. Foll. 122; size 12⅜ in. by 4½ in.; 12–16 lines in a page.

(*Gādādharī*), three parts of *Gadādhara's* commentary on the *Anumānadīdhiti:*

The *Vyadhikaraṇadharmāvachinnābhāvakhaṇḍana*, ends fol. 79*a*.

The *Vyāptipūrvapaksha*, ends fol. 103*a*.

The *Siddhāntavyāptivāda*, incomplete. It begins: प्रतियोगितावच्छेदकावच्छिन्नं, see fol. 126*b*, l. 7, in no. 1887 (the first nine lines of this chapter in no. 1887 are wanting here). It ends न तद्वृत्तित्वसंभवः, see fol. 160*a*, l. 2, in no. 1887.

[H. T. Colebrooke.]

1892.

1806. Foll. 95; size 12¾ in. by 4⅝ in.; foll. 1–10 twelve to seventeen lines, foll. 11–54 ten lines, foll. 55–95 twelve lines in a page.

(*Gādādharī*), a fragment, being the commentary on p. 10, l. 19 – p. 23, l. 17 of the printed *Anumānadīdhiti.* Between foll. 54 and 55 some leaves are lost (with the commentary on pp. 14–16 of the *Dīdhiti*).

The volume begins नन्वित्यादिना । पारिभाषिकमिति, and ends संयोगसामान्य . . . The last cue is निर्गुणत्वादेरिति. Colophons, on fol. 15*b*: इति द्वितीयलक्षणं समाप्तं । अथ चक्रवर्त्तिलक्षणप्रारंभः; on fol. 39: इति मिश्रलक्षणत्रयं समाप्तं; on fol. 47*b*: कूटाघटितलक्षणं समाप्तं. Fol. 11, and again fol. 55, a new handwriting is setting in.

[J. Taylor.]

1893.

4B. Foll. 77; size 9⅝ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Dīdhitiprakāśikā, another fragment of *Gadādhara's* commentary, treating on pp. 10–15 of the *Anumānadīdhiti* (Calc. ed.). Foll. ३६–७१ of the original paging are lost (with the commentary on p. 11, l. 22 – p. 13, l. 2 of the *Anumānadīdhiti*).

It begins: ननु वाच्यत्वं पदशक्तिः ॥

Subscriptions: व्यधिकरणधर्मावच्छिन्नाभावस्वीकारेण शिरोमणिना कृतस्य लक्षणद्वयस्य भट्टाचार्यकृता टिप्पणी समाप्ता (fol. 35*b*), प्रगल्भलक्षणं समाप्तं (fol. 36*a*, after the lacuna), द्वितीयमिश्रलक्षणं समाप्तं (fol. 41*a*, the end of the *tṛitīyamiśralakshaṇa* is not marked), कूटाघटितलक्षणं समाप्तं (fol. 52*a*), श्रीदीधितिप्रकाशिकायां गदाधरभट्टाचार्यविरचितायां चतुर्दशलक्षणा समाप्ता (fol. 76*b*).

[A. C. Burnell.]

1894.

1675b. Foll. 101; size 9¼ in. by 4 in.; 9 to 10 lines in a page.

(*Gādādharī*), the *Avayavaṭippaṇī*, treating on pp. 119–127 of the edition. In the beginning, and at the end, there are explained passages from the *Cintāmaṇi*, which were passed over by *Śiromaṇi*, see pp. 54 and 57 of the printed *Cintāmaṇi*.

The commentary begins: अनुमानं निरूप्य न्यायतदवयवनिरूपणं प्रतिजानीते मूले तत्रेति °

[H. T. Colebrooke.]

1895.

1707. Foll. 217; size 9¼ in. by 4½ in.; foll. 1–19 six to nine lines, foll. 20–41 eleven to nine lines, foll. 42–217 ten lines in a page.

Anumānadīdhitiṭippaṇi, *Gadādhara's* commentary on the last part of the *Anumānadīdhiti* (pp. 127–163 of the edition). See the ninth and tenth fragment in no. 1889 (1885).

The volume begins: हेत्वाभासनिरूपणे प्रसक्तस्यापि सङ्गतित्वं संभवति व्याप्तिपक्षधर्मता –

The subscription is: इति श्रीमन्महामहोपाध्यायगौडदेशीयगदाधरचक्रवर्त्तिविरचिता अनुमानदीधितिटिप्पणी संपूर्णा ॥

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1896–1898.

1010. Foll. 312; size 10⅜ in. by 4½ in.; 10 or 11 lines in a page.

1126. Foll. 337; size 11⅜ in. by 4¼ in.; 10–12 lines in a page.

331. Foll. 444; size 12 in. by 4½ in.; ten to twelve lines, foll. 42–71 twelve to fourteen lines in a page.

Anumānakhaṇḍagādādharīvivṛiti, or *Kāśikā* (see the introductory couplets), a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Gādādharī*, by *Kṛishṇa Bhaṭṭa*, a nearly complete copy in eleven fragments, bound together without any order.

Hall, in the Index, p. 31, no. xlii., gives the surname *Ārḍe* to the author; the colophons call him आरडोपाह्वकृष्णभट्ट. He was the son of *Raṅganātha* (not *Raghunātha*, as Aufrecht has it in the Cat. Cat., p. 118), younger brother of *Nārāyaṇa*, and pupil of *Śrī Kṛishṇa*.

1) Vol. I., foll. 73–142 (१–७२).

The first part of the whole commentary, having the subscription *Anumiti Āraḍopāhva-Kṛishṇa-bhaṭṭīyam*. See this first part in the *Gādādharī* of no. 1889 (1885).

Kṛishṇa Bhaṭṭa begins:

श्रीकृष्णं मुहुरानम्य कृष्णो नारायणानुजः ।
गदाधरमतार्थानां काशिकां तनुते भृताम् ॥ १ ॥

राङ्गनाथिः कृष्णाशर्मा (*sic!*) पंडितेभ्यः कृताञ्जलिः ।
याचते भूय आनम्य दृप्यंबुध्वा (*sic!*) वचो मम ॥ २ ॥

अभिवन्द्येति मङ्गलं °

2) Vol. II., foll. 1–131 (१–१३२).

Vyadhikaraṇadharmāvachinnābhāvagranthasya vivṛitiḥ, complete. See this chapter of the *Gādādharī* in no. 1890 (597*a*), fol. 26*a*, l. 5 – fol. 123, where it is complete, and in no. 1889 (fragm. 2), foll. 262*a*–281, where it is incomplete.

It begins: मूलमित्यादि । इच्छैववाच्यत्वं °. After the colophon there are three additional *ślokas*, the first of which begins: असमानाधिकरणैरवच्छिन्न °

Between this part and the preceding one the *Siṃhavyāghralakshaṇa* is wanting.

3) Vol. II., foll. 132–157 (१–२७).

The *Pūrvapakshagranthavivṛiti*, the commentary on foll. 55–81 of the *Gādādharī* in no. 1892 (pp. 15–22 of the printed *Anumānadīdhiti*), complete. It begins: अवृत्तिहेतुकेति वह्निमान् °.

4) Vol. I., foll. 143–212 (१–७०).

The *Siddhāntalakshaṇavivṛiti*, the annotations on the *Gādādharī*, to pp. 22–28 of the printed *Anumānadīdhiti*. See the beginning of this part of the *Gādādharī* in no. 1892, fol. 81 sqq., and the whole of it in no. 1887, fol. १६८*a*–२३१*a*.

The *Kāśikā* begins: महानसीयवह्नित्वावच्छिन्नाभावमादायेति.

5) Vol. III., foll. 306–444 (१–१३९).

The annotations on the *Gādādharī* to pp. 28–64 of the *Anumānadīdhiti*, in five divisions:

The *Avacchedakalakshaṇavivṛiti*, the commentary on foll. २३१*a*–२६५*a* of the *Gādādharī* in no. 1887 (*Dī.* pp. 28–31). It begins: दीधितौ नन्ववच्छेदकत्वामिति (*sic!*), ends fol. 322*a*.

The *Sāmānyābhāvagranthārtha*, the commentary on foll. २६५*a*–२८५*a* of the *Gādādharī* in no. 1887 (*Dī.* pp. 31–34). It begins: संगमयतीति अन्यथार्थान्तरं स्यात् । ends fol. 333*a*.

A third part having the colophon *iti Saha(cāragrantha?)*, the commentary on foll. २८५*a*–३४९*a* of the *Gād.* in nos. 1887 and 1888 (*Dī.* pp. 34–49). It begins: दीधितौ नानाव्यक्तिकेति, ends fol. 370*b*.

The *Vyāptyanugamavivṛiti*, the commentary on foll. ३४९–४१० of the *Gād.* in no. 1888 (*Dī.* pp. 49–56). It begins: शङ्कासामग्रीत्याह मूल सा चेति, ends fol. 432*a*.

Digitized by Microsoft®

A fifth part with the subscription *iti Sāmānyalakshaṇāyāṃ Kṛishṇabhaṭṭīyaṃ*, the commentary on foll. ४१०–४७४*a* of the *Gād.* in no. 456 (*Dī.* pp. 56–64). It begins: निरूपणं सा चेन्द्रियसंबद्धविशेषणतेत्येवंरूपं, ends fol. 444*b*.

6) Vol. III., foll. 1–103.

The *Pakshatāgranthārtha*, the commentary on the *Gādādharī* to pp. 87–94 of the *Anumānadīdhiti*. See no. 1890 (597*b*) and the fourth fragment in no. 1889. The *Kṛishṇabhaṭṭīya* begins: मूले व्याप्यनन्तरं पक्षधर्मता निरूप्यत इति ।

Between this part and the preceding one, the *Upādhigrantha* is wanting.

7) Vol. III., foll. 104–181.

The *Parāmarśagranthavivṛiti*, the commentary on the *Gādādharī* on pp. 94–112 of the *Anumānadīdhiti*, incomplete. See the *Gādādharī* in no. 1890 (597*c*) and in no. 1889, fragments 5 and 6.

This part begins:

श्रीकृष्णप्राणवल्लभायै श्रीवृषभायै श्रीवृषभानुकुमार्य्यै नमो नमो ऽस्तु ॥

राधादामोदरौ देवावन्योन्यापांगतस्करौ ।
परस्परहृषीकावष्टम्भावलगतौ स्तुमः ॥ १ ॥

लक्षणमभिधाय °

8) Vol. I., foll. 1–72.

The *Kevalānvayigrantha*, foll. 1–36 and 58–70*a*. The *Vyatirekigrantha*, foll. 70*a*–72. Both parts together contain the annotations on the *Gādādharī* on pp. 112–118 of the *Anumānadīdhiti*. See this part of the *Gādādharī* in no. 1889, fragment 7. The *Kevalānvayigrantha* begins: हेत्वोरिति मूलस्यासाधारणादि °, the *Vyatirekigrantha* begins: स्वयं परामर्शग्रन्थे.

Foll. 37–57 contain a large piece of a *Savyabhicāragrantha* (fol. 39*a* ends the *Savyabhicārapūrvapaksha*; the next part begins: संबन्धीति एकसंबन्धिप्रकार °); I have not made out whether this fragment forms part of this commentary of *Kṛishṇa Bhaṭṭa*, or not. For *Savyabhicāragrantha* as title of a special chapter in the *Gādādharī*, see Burnell's Tanj. MSS., p. 116. The second page of fol. 36 is left blank; the last word on fol. 36*a* is असाधारण्य, the first on fol. 37*a*, संग्रहाय.

9) Vol. III., foll. 182–305 (१–१२५).

The *Avayavagranthavivṛiti*, the annotations on the *Gādādharī* on pp. 119–127 of the *Anumānadīdhiti*. See this part of the *Gād.* in no. 1894 (1675*b*) and in no. 1889, fragment 8.

The annotations begin: अनुमानं निरूप्येति लिङ्गपरामर्श °

10) Vol. II., foll. 158–337 (१–१८०).

The *Sāmānyaniruktiṭippaṇī*, the commentary on the *Gādādharī* on p. 127 sqq. of the *Anumānadīdhiti*. See the *Gād.* in no. 1889, fragment 9.

It begins: तत्वनिर्णयविजयप्रयोजकत्वादिति मूले °

11) Vol. I., foll. 213–312.

The *Asādhāraṇagrantha*, incomplete at the beginning (. . ताकज्ञानवैशिष्ट्य °), ends fol. 227*b*; the *Anupasaṃhārigrantha*, begins न निर्दोषत्वमिति, ends fol. 235*a*; the *Viruddhagrantha*, begins मूले नापीति, ends fol. 236*b*; the *Satpratipakshagranthavākyārtha*, begins समानेति मूलं, ends fol. 259*b*; the *Asiddhigranthavivṛiti*, begins मूले प्रत्येकमिति, ends fol. 280*a*; the last chapter begins किं त्विति गगनसाध्यके, ends fol. 312*a*. See the same chapters in the *Gādādharī* in no. 1889, fragments 10 and 11.

Date of this part: संवत् १८५७ मिति चइतवदी १२ वारसनीचर. All parts were written at about the same time. [H. T. Colebrooke.]

1899.

1227. Foll. 246; size 11¼ in. by 4¾ in.; generally twelve lines in a page; carelessly written by a hasty hand, of the 17th century.

Digitized by Microsoft®

Śiromaṇi-ṭīkā Māthurānāthī, a commentary on the *Anumāna*-section of *Śiromaṇi's Dīdhiti*, by *Mathurānātha Tarkavāgīśa*. See Hall's Index, p. 37, no. lxxi. (*Dīdhiti-Māthurī*). The Subdivisions are called *rahasya*, but there appear only a few. The MS. is bad and incomplete. Foll. 1, 10–14, 87–96 bear the marginal note शि° टी° म°, or मथु° (*i.e.* शिरोमणि टीका मथुरानाथी), foll. 64, 69–80, 111–155 मथुरानाथी; corrupt notes foll. 98, 228, 246?

It begins: ननु धूमवान् वह्नेरित्यत्रार्द्रेंधनप्रभववह्नेरपि संयोगेन etc., apparently not the beginning of *Mathurānātha's* work. Fol. 19 begins a new numbering of the leaves, foll. 19–30 are ६–१७, foll. 31–86 are २–५५. Fol. 31*b* ends the *Vyāptigrahopāyapūrvapaksharahasya*, fol. 86*b* the *Anumānapramārahasya*.

Foll. 87–96 are १३–२१ of an original numbering, fol. 97*a* breaks off in the middle of the page.

The first two leaves of the new piece are lost, foll. 98–101 are numbered ३–५, foll. 109–158 ५२–९६, foll. 160–177 २–१९. Foll. 178*a* ends the *Upādhipūrvapaksharahasya*.

Fol. 193*a* contains the only colophon which mentions the name of the author, but it seems to be copied from an illegible original by an ignorant scribe: इति श्रीमथुरानाथतर्कवागीशविरचिते अनुमा -- दीधि -- त्रका(*sic*!)प्तिवादरहस्यं ॥

Foll. 194–226 is another fragment. It begins: सामान्याभाववद्वृत्तित्वग्रहदृशायामपि(?) अनुमित्यापत्तिः. Foll. 194–200 are numbered १–७, foll. 201–204 १३–१६. Foll. 205–213 are perhaps misplaced, they are numbered १६–९. Fol. 201*a* ends the *Vyāptipūrvapaksharahasya*.

Foll. 227–246 contain a last piece. It begins: तद्धर्मावच्छिन्न°. The original numbering of the leaves is १, २, ६–१८, १७–२१. The last colophon is: इति श्रीबाधरहस्यं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1900.

2397. Foll. 396; size $13\frac{1}{8}$ in. by 5 in.; generally twelve lines in a page. The volume is bound in the Arabian fashion, the beginning of the text being at the end of the book.

Anumānaśiromaṇiṭīkā, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Dīdhiti*, by *Jayarāma Pañcānana*, a good copy, but not quite complete. "A fragment of a very scarce book" (Colebrooke on the title-page). See Hall's Index, p. 34, no. liv.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 198, nos. 656, 657.

It begins:

श्रीविश्वेशमशेषमङ्गलभुवं भूयो ऽभिवाद्यादरान्
मूर्ध्याधाय च रामभद्रचरणद्वन्द्वारविन्दद्वयम् ।
गूढाज्ञानघनावृता न विषयप्रोद्बोधिनी दीधितिस्
तस्माच्छ्रीजयराम एष तनुते गूढार्थविद्योतनम् ॥ १ ॥

ग्राह्याः क्वापि गिरो गुरोरिह परं दूष्यं परेषां वचो
वृन्दं मन्दधियां वृथा विलपितं नास्माभिरुट्टंकितम् ।
अत्र स्वीयविभावनैकविदितं यत्किंचिदावेदितं
सत्तर्कैकनिकेतनं कृतधियां तत्प्रीतये कल्पताम् ॥ २ ॥

ग्रन्थारम्भे विघ्नविघाताय विहितं शिष्टाचारपरिप्राप्तं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै व्याख्यातृश्रोतृणामनुषङ्गतो मङ्गलाय च निबध्नाति। ओमित्यादि ।

Fol. 170*b* ends the *Vyāptivāda* (*Anumānadīdh.* Calc. ed., p. 45):

श्रीमता जयरामेण व्याप्तिवादे शिरोमणेः ।
निगूढा अपि भावार्थाः प्रत्यर्थं विशदीकृताः ॥

व्याप्नोति ॥

Fol. 222*b* ends the *Sāmānyalakshaṇagrantha* (*Anumānadīdh.*, p. 64), and begins the *Upādhivādavyākhyāna*:

इति श्रीजयरामो ऽसौ न्यायपञ्चाननः कृती ।
सामान्यलक्षणग्रन्थदीधितिं समदीपयत् ॥

न्यायपञ्चाननः श्रीमान् जयरामः समासतः ।
उपाधिवादव्याख्यानमातनोति मनोरमम् ॥

Digitized by Microsoft®

Fol. 258*a* ends the *Upādhivāda,* and begins the *Pakshatādīdhitivyākhyā* (*Anum. Dī.*, p. 87):

उपाधिवादं व्याख्याय जयरामः समासतः ।
पक्षतादीधितिव्याख्यामातनोति मनोरमाम् ॥

Fol. 277*b* ends the *Pakshatā* (*Anum. Dī.*, p. 94); fol. 309*b*, the *Parāmarśaṭippaṇī* (*Anum. Dī.*, p. 112); fol. 316*a*, the *Vyatirekiṭippaṇī* (*Anum. Dī.*, p. 118); fol. 349*b*, the *Avayavadīdhiti* (*Anum. Dī.*, p. 127):

श्रीमता जयरामेण रामेणेव महोदधिः ।
कथंचिदिह निस्तीर्णो गूढो ऽवयवदीधितिः ॥

The copy ceases in the commentary on p. 158 of the *Anumānadīdhiti* (Calc. ed.), thus omitting only the last four or five pages.

Fol. 31, which has verbally the same text as fol. 30, probably belonged to the original of this copy. [H. T. COLEBROOKE.]

1901.

953. Foll. 436; size 10½ in. by 4¼ in.; 11–15 lines in a page.

Anumānadīdhitivyākhyā, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Dīdhiti,* by *Bhavānanda Siddhāntavāgīśa.* See Hall's Index, p. 33, no. 50; Weber's Catalogue (Berlin 1853), p. 199, no. 662; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 242*a*, no. 597; Burnell's Tanj. MSS., II., p. 116.

It begins: श्रीगणाधिपतये नमः श्रीसरस्वत्यै नमः ।

नमस्कृत्य गुरून्सर्वान्निगूढं मणिदीधितौ ।
श्रीभवानन्दसिद्धान्तवागीशेन प्रकाश्यते ॥ १ ॥

नम इति परमात्मने सर्वोत्कृष्टात्मने नमः उत्कर्षश्च जगतः सृष्टिस्थितिप्रलयकर्तृत्वम् एकरूपस्य कथं सृष्ट्यादिविचित्रकारित्वं तत्र हेतुमाह ओमिति ०

The *Anumitiprakāśa* ends fol. 35*a* (see the printed text of the *Dīdhiti*, p. 7, l. 10); . . . . the *Upādhivādarahasya* begins fol. 229*b*, and ends fol. 297*a*; . . . . the *Avayavadīdhitivyākhyā* begins fol. 350*a*, and ends fol. 380*b*. The next and last part of the commentary, which is wanting in the next copy, begins: . . . करो व्याप्तिपक्षधर्मेते तत्प्रसङ्गात् हेतुनिरूपणप्रसङ्गात्

The original pagination runs on from १ to ४४ and then begins again from ३१, but there is nothing wrong in the text. Foll. १५, १६, fol. ४७ (after fol. 60), foll. ५०, ५१, ५२ (after fol. 62), are lost. Foll. 160 and 161 are misplaced.

Date of the copy: संवदद्रीषुसमेंदुमिते (१७५७) गौरीपतेः पुरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1902, 1903.

336, 337. Foll. 439; size 11¾ in. by 5¼ in.; foll. 1–62 thirteen to fifteen lines, foll. 63–439 nine lines in a page. Foll. 1–62 are in another handwriting than the main bulk of this copy.

"*Śiromaṇivyākhyā Bhavānandī Anumānakhaṇḍa,*" a second copy, incomplete, ending with the *Avayavanirūpaṇa.*

Vol. I., foll. 1–218. Fol. 137 ends the *Siddhāntarahasya.* Foll. १३६, १३७, १७७, १७८, १७९, १८० are lost.

Vol. II., foll. 219–439. Fol. 253*b* ends the *Sāmānyalakshaṇā* (*sic* !); fol. 313*a*, the *Upādhivādarahasya.* Foll. ३११, ३१२ are lost. [H. T. COLEBROOKE.]

1904.

2597. Foll. 244; size 11½ in. by 5 in.; 12–18 lines in a page.

(*Bhāvānandī*), a third copy of *Bhavānanda Siddhāntavāgīśa's* commentary on the *Anumanadīdhiti,* with the text of the *Cintāmaṇi* and of the *Dīdhiti* in the middle of the page, incomplete at the end, and with many omissions.

The volume is bound with an utter neglect of the proper order of the leaves.

Foll. 1 and 132–135 = *Dī.* pp. 1 – 2, l. 9 (of the edition); foll. 240–242 = *Dī.* p. 2, l. 26 – p. 3, l. 12; foll. 136–239 = *Dī.* p. 8, l. 9 – p. 34,

Digitized by Microsoft®

l. 14; foll. 2–67 = *Dī.* p. 34, l. 15 – p. 61, l. 23; foll. 120–129 = *Dī.* p. 61, l. 23 – p. 64, l. 17; foll. 68–84 = *Dī.* p. 64, l. 18 – p. 69, l. 22; foll. 85–91 = *Dī.* p. 71, l. 9 – p. 74, l. 14; foll. 92–108 = *Dī.* p. 79, l. 2 – p. 85, l. 11; fol. 109*a* = *Dī.* p. 87, ll. 17, 18; foll. 109*b*–119 = *Dī.* p. 87, l. 19 – p. 91, l. 10; fol. 244*a* = *Dī.* p. 91, ll. 10, 11, 12; fol. 243*b* = *Dī.* p. 131, l. 17 – p. 131, l. 24; fol. 243*a* = *Dī.* p. 131, l. 26 – p. 132, l. 5; foll. 130, 131 = *Dī.* p. 136, l. 1 – p. 136, l. 20.

[Mack. Coll.]

1905.

2080d. Foll. 6 (paged 9–14); size 9 in. by 3½ in.; nine lines in a page.

(*Bhāvānandī*), a small fragment from the beginning of the *Anumānakhaṇḍa* with the special title: *Śrī-Bhavānanda-Bhaṭṭācārya-viracitaṃ Saṃgatilakshaṇam.* The first leaf, originally the ninth, begins . . जनकं सधर्मः संगतिः॥ The manuscript ends: अतः उपमानखण्डे अनुमानभित्वेन उपमानं निरूपितमिति तदर्थं अनुमानं प्राक् निरूपितमिति भावः (= fol. 10*b*, l. 10 in no. 1901).

[Gaikawar.]

1906–1910.

1655–1659. Size 9¼ in. by 4 in. (1658 is a little smaller).

Bhavānandīprakāśa, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Bhavānandī*, by *Mahādeva Paṇḍita*, a Benares Pandit, surnamed *Puṇyastambhakara* (see the last colophon), or *Puṇatāmakara* (see the colophon in vol. 5, fol. 757*b*), son of *Mukunda Paṇḍit*, and pupil of *Śitikaṇṭha* (see the introductory couplets), or *Śrīkaṇṭha Dīkshita* (see the same author's *Sarvopakāriṇī* and *Nyāyakaustubha*). See Hall's Index, p. 33, no. li.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 199, nos. 664–666.

The copy is incomplete, ending with the *Upādhivādarahasya.*

Vol. I., foll. 244; 10–12 lines in a page.

It begins:

भक्तानां त्राणकर्त्ता विविधभवमहादुःखदैन्यप्रहर्त्ता
संहर्त्ता किल्बिषाणां प्रबलदितिसुतप्राणहन्तागधर्त्ता ।
भर्त्ता यो – ◡ जाया नतजनहृदयाकाङ्क्षितानां सुकर्त्ता
धर्त्ता सर्वसहायास्तु भवतु भगवान् भव्यकर्त्ता सदा नः॥१॥

यो ऽसौ कर्कशवक्रतर्करचनाचुं – ◡ – – – ◡ –
– – – ◡ ◡ वहेणैकरसिकः ख्यातो (धरा)मण्डले ।
मीमांसानिपुणो ऽक्षपादकणभुक्शास्त्राब्धिपारंगतस्
तस्य श्रीशितिकण्ठदीक्षितगुरोः पादाम्बुजं संश्रये ॥ २ ॥

सिद्धान्तवागीशवचो ऽतिगूढं श्रीमन्महादेवबुधेन बुद्ध्वा ।
तदर्थजातं च विभाव्य युक्त्या व्याख्यायते ऽमत्सरसूरितुष्ट्यै॥३॥

अन्वीक्षासक्तचित्तानां विद्वत्तर्कविलासिनाम् ।
भवानन्दीप्रकाशो ऽयं तनोतु मुदमद्भुतां ॥ ४ ॥

क्व भवानन्दवाग्गुम्फो मन्दस्य मम धीः क्व च ।
तथापि यत्प्रवृत्तो ऽहं तत्र मे शरणं शिवः ॥ ५ ॥

यत्र कैरपि टीकायां विवृता नैव दीधितिः ।
आशयो यत्र न स्पष्टस्तस्याप्युदंकनं त्विह ॥ ६ ॥

अनालोच्य सिद्धान्तवागीशवाणीं
वृथासूयितैः पण्डितैर्गौडजातैः ।
यदुद्भावितं दूषणाभासवृन्दं
तदुद्धारणार्थो ममोद्योग एषः ॥ ७ ॥

स्वीयं यो ग्रन्थमन्यस्य तदीयं चान्यकर्त्तृकम् ।
वक्ति शी(घ्रं तपोन)*ाशस्तावुभौ जारजातकौ ॥ ८ ॥

गुरुदेवप्रसादेन सम्यक्भावनयागते ।
योऽत्रत्यार्थे ऽन्यथाशंकी देवानां प्रिय एव सः ॥ ९ ॥

यद्यप्यल्पश्रुतास्तोषमेष्यन्ति न कृतौ मम ।
तथापि न क्षतिस्तुष्टा भविष्यन्त्येव पण्डिताः ॥ १० ॥

Fol. 72*a* ends the *Saṃgatiprakāśa;* the next part begins:

नत्वा शङ्करपादाब्जं भजतामखि(ले)ष्टदं ।
भवानन्दवचोव्याख्यां कुर्वे ऽनुमितिलक्षणे ॥ १ ॥

---

* I take these *aksharas*, which I could not read in the MS., from Weber's Catalogue.

Digitized by Microsoft®

Fol. 238*b* ends the *Anumānasvarūpanirūpaṇaprakāśa*, fol. 244*a* the *Anumānaprāmāṇyavādaprakāśa*.

Vol. II. Foll. 215 (1–215); foll. 1–114 eleven lines, foll. 115–215 ten lines in a page.

It begins:

नत्वा पदाम्भोजयुगं शिवस्य
स्मृत्वा गुरूक्ताखिलयुक्तिजातम् ।
कृत्वा निगूढार्थविभावनां च
व्याख्यायते व्याप्तिरहस्यमत्र ॥ १ ॥

Fol. 30*a* ends the *Pañcalakshaṇīprakāśa*, fol. 52*b* the *Siṃhavyāghralakshaṇaprakāśa*, fol. 134*b* the *Cakravarttilakshaṇa*.

Vol. III. Foll. 229 (216–430); ten lines in a page.

Fol. 305*b* ends the *Vyadhikaraṇadharmāvachinnābhāvaprakāśa*, fol. 356*b* the *Vyāptipūrvapakshaprakāśa*. The next part begins:

त्रिपुरारातिपादाब्जनखचन्द्रसमुद्भवाः ।
कान्तयः शुभदाः संतु ममाज्ञानतमोभिदः ॥ १ ॥
नत्वा गुरुपदद्वन्द्वं सूक्ष्मदृष्ट्या विभाव्य च ।
भवानन्दवचोव्याख्यां व्याप्तिसिद्धान्त आरभे ॥ २ ॥

Vol. IV. Foll. 210 (445–654); 10–12 lines in a page.

Fol. 459*b* ends the *Siddhāntalakshaṇaprakāśa*, fol. 532 the *Avachedakalakshaṇaprakāśa* with the following couplet:

व्याख्यावच्छेदके ग्रन्थे या मया रचिता श्रमात् ।
तया भवतु संतुष्टः शिवया सहितः शिवः ॥ १ ॥
नमामि तत्परं धाम धामसर्वस्य वस्तुनः ।
दुर्लभं यत्प्रसादेन सुलभं भवति क्षणात् ॥ २ ॥

The next part begins:

वक्रतग वक्रगिर(?) व्याख्यानमपि कुर्वन्ति ।
प्रतिबन्धकसामान्याभावसंपादको ऽस्त्वलम् ॥ १ ॥

Fol. 547 ends the *Sāmānyābhāvaprakāśa*, fol. 612*b* the *Vyāptivādaprakāśa* with the couplet:

व्याप्तिवादभवानन्दीगूढार्थो विशदीकृतः ।
महादेवेन सुधिया संप्रदायानुसारतः ॥ १ ॥

The next part begins:

सहचारे ऽतिदुर्बोधे भवानन्दीप्रकाशने ।
करोतु मम सामर्थ्यं शिवासहचरः शिवः ॥ १ ॥

Fol. 633*b* ends the *Sahacāragranthaprakāśa* with the couplet:

सहचारे ऽतिदुर्बोधे या व्याख्या यत्नतः कृता ।
तया तुष्यन्तु नितरां मात्सर्यरहिता बुधाः ॥ १ ॥

The next part begins:

तर्के निर्गलवक्रोक्तितर्के(read तर्क)संपर्ककर्कशे ।
व्याख्यां करोमि रुचिरां शरणं तत्र मे गुरुः ॥ १ ॥

Vol. V. Foll. 209 (655–863); twelve lines in a page.

Fol. 672*b* ends the *Tarkagranthaprakāśa* with the couplet:

तर्कग्रन्थे ऽतिदुर्बोधे तार्किकाणां सुखावहा ।
या व्याख्या रचिता रम्या तया तुष्यन्तु सज्जनाः ॥ १ ॥

Fol. 691*a* ends the *Vyāptyanugamaprakāśa*, fol. 757*b* the *Sāmānyalakshaṇaprakāśa* with the couplet:

सामान्यलक्षणा व्याख्या कृतासामान्यलक्षणा ।
विद्वांसः सन्तु सुप्रीतास्तयासामान्यलक्षणाः ॥ १ ॥

The next part begins:

नत्वा शिवं शिवायुक्तं महादेवेन धीमता ।
उपाधौ क्रियते व्याख्या भवानङ्गिरो* स्फुटा ॥ १ ॥

Fol. 799*b* ends the *Upādhipūrvapakshaprakāśa*, on the last page the *Upādhivādarahasya* with the couplets:

दुरूहोपाधिवादस्य या व्याख्या रचिता मया ।
तुष्टास्सन्तु तया सन्तो विद्वांसो निरुपाधयः ॥ १ ॥
भवानन्दीप्रकाशे ऽस्मिन्महादेवेन निर्मिते ।
विषमोपाधिवादस्य प्रकाशः पूर्णतामितः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्पुण्यस्तम्भकरोपनामकमुकुन्दपण्डितात्मजमहादेवपण्डितविरचिते भवानन्दीप्रकाशे उपाधिवादस्समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1911, 1912.

524, 446. Foll. 206 and 386 resp.; size 9¾ in. by 4¼ in.

---

* Prof. Aufrecht suggests भवानन्दगिरो.

Digitized by Microsoft®

Anumānamaṇidīdhitibhavānandīvyākhyāsarvopakāriṇī, commonly called *Sarvopakāriṇī*, a shorter commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Bhavānandī*, by *Mahādeva Paṇḍit*. It is an abridgment of the same author's larger commentary "*Bhavānandīprakāśa*," as is stated in the introductory and the final couplets. See Hall's Index, p. 34, no. lii.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 200, no. 667. In the final *ślokas Mahādeva* calls the *Prakāśa* and the *Kaustubha* his two sons, and the *Upakāriṇī* his daughter, whom he has begotten by his spiritual wife *Buddhi*.

Vol. I. Foll. 1–20 eleven lines, foll. 21–206 (by another hand) ten lines in a page.

It begins:

त्रिपुरारातिपादाब्जनखचन्द्रसमुद्गताः ।
कान्तयः शुभदाः सन्तु ममाज्ञानतमोभिदः ॥ १ ॥
यदालम्बनतो मूर्खस्तार्किकाणां धुरंधरः ।
बुधो भवति तं वन्दे गुरुं श्रीकण्ठदीक्षितम् ॥ २ ॥
भवानन्दकृता व्याख्यानुमानमणिदीधितेः ।
व्याख्यायते निगूढार्था महादेवेन तत्त्वतः ॥ ३ ॥
भवानन्दीप्रकाशस्तु विस्तृतो रचितो मया ।
अतः संक्षेपतः कुर्वे व्याख्यां सर्वोपकारिणीम् ॥ ४ ॥

प्रारिप्सितनिर्विघ्नसमाप्तिकामनया कृतगुरुनमस्काररूपं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै निबध्नंश्चिकीर्षितं प्रतिजानीते । नमस्कृत्येति ।

Fol. 9*b* ends the *Saṃgatigrantha*, fol. 39*a* the *Anumānalakshaṇa*, ibid. the *Anumānasvarūpanirūpaṇa*, fol. 40*a* the *Anumānaprāmāṇyanirūpaṇa*, fol. 45*a* the *Pañcalakshaṇī*, fol. 50*b* the *Siṃhavyāghralakshaṇa*, fol. 95*a* the *Vyadhikaraṇadharmāvachinnābhāvavyākhyā*, fol. 106*a* the *Pūrvapakshagrantha*, fol. 125*b* the *Siddhāntalakshaṇavyākhyā*, fol. 140*b* the *Vyāptivāda*, fol. 206*a* the *Sāmānyalakshaṇāgrantha* (*sic*!).

Vol. II. Foll. 356, by the same hand as foll. 1–20 in Vol. I.; eleven lines in a page.

Fol. 62*a* ends the *Upādhigranthavyākhyā*, fol. 96*b* the *Pakshatāgrantha*, fol. 168*a* the *Vyatirekigranthavyākhyā*, fol. 285*a* the *Savyabhicāragranthavyākhyā*, fol. 293*a* the *Sādhāraṇagrantha*, fol. 298*b* the *Asādhāraṇagrantha*, fol. 306*a* the *Anupasaṃhārigranthavyākhyā*, fol. 326*b* the *Satpratipakshagrantha*, fol. 352*b* the *Asiddhigrantha*.

The final couplets are:

भवानन्दवचोव्याख्या महादेवेन निर्मिता ।
सर्वोपकारिणी नाम्ना संपूर्णा सदनुग्रहात् ॥ १ ॥
भवानन्दवचोव्याख्या समुद्भूतैः श्रमैर्मम ।
सिद्धश्वरी(? *r.* सिद्धेश्वरी)जगन्माता प्रीणातु सशिवा [भृशम् ॥ २ ॥
विद्वद्वरं मुकुन्दाख्यं पितरं प्रणमाम्यहम् ।
यदोप(यदीय?) सुकृतेनैव संपूर्णैषा कृतिर्मम ॥ ३ ॥
श्रीकण्ठदीक्षितं नौमि गुरुं गौतमरूपिणम् ।
येन चूर्णीकृतास्सद्यो विदुषां गर्वपर्वताः ॥ ४ ॥
भावानन्दीयथार्थार्थज्ञानेच्छा यस्य विद्यते ।
तेनोपायसहस्रेण संग्राह्येयं कृतिर्मम ॥ ५ ॥
मदीयकृतिमुत्तमामभिनवार्थविद्योतिनीं
विलोक्य मुदमायाद्यदि (? perhaps मुदमाप्नुयाद्यदि) [सतां बुधानां गणः ।
तदा भवति निन्दया किमिह बालिशानां शतैर्
विधुः कुवलयेप्सितो न दिन(read न हि न)निन्द्यते
कृतिर्मदीया यदि चेत्सदीहिता [तामसैः ॥ ६ ॥
तदा किलास्याश्चरितार्थतैव ।
कस्तूरिकाविज्ञजनैर्विमुक्ता
गुणज्ञलोकादरतः कृतार्था ॥ ७ ॥
विज्ञापयामि सुहृदो बुधान्सत्संप्रदायिनः ।
कृपासंभृतं दस्यैषा (?) वीक्षणीया कृतिर्मम ॥ ८ ॥
प्रकाशकौस्तुभौ पुत्रावात्मजामुपकारिणीम् ।
बुद्धिपत्न्यामलौकिक्यां महादेवो ह्यभावयत् ॥ ९ ॥
लौकिक्यां लौकिकं पत्न्यामलौकिक्यामलौकिकम् ।
उत्पाद्यापत्यमभजन्महादेवः कृतार्थताम् ॥ १० ॥

इति श्रीकाशीवासिमहाशब्दान्वयसंभूतपुण्यस्तंभकारोपनामकश्रीमन्मुकुन्दपण्डितात्मजमहादेवपण्डितविरचितानुमानमणिदीधितिभवानन्दीव्याख्या सर्वोपकारिणी संपूर्णा ॥

Date: संवत् १८२८.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft ®

1913.

1369b. Foll. 38; size 9½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Sarvopakāriṇī, a small portion of a second copy, ending with the *Anumānaprāmāṇyanirūpaṇa*. [H. T. Colebrooke.]

1914.

681. Foll. 204; size 9⅝ in. by 4⅛ in.; eleven lines in a page.

Bhāvānandīvyākhyā, a commentary on *Bhavānanda's* commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Dīdhiti*, by *Dinakara*, incomplete, explaining the commentary on scarcely the first tenth of the *Dīdhiti*.

This commentary is not mentioned in Hall's Index, but see Burnell's Tanj. MSS., II., p. 116. It begins:

प्रद्योतनस्तिमिरवारणवारणाय
संचारयन्निजकराग्रलसन्नखानि ।
उन्मीलयन्नखिललोकविलोचनानि
भूपा (*sic!*) तमोनिरसनाय च नः शिवाय ॥ १ ॥
विद्वद्वर्यधुरीणस्य पितुः पादावनुस्मरन् ।
भवानन्दवचोव्याख्यां ब्रूते दिनकरः सुधीः ॥ २ ॥

ग्रन्थारम्भे विघ्नविघाताय कृते गुरुप्रणतिरूपं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै स्वकीर्त्यनुवृत्तये स्वनाम च निबध्नंश्चिकीर्षितं प्रतिजानीते नमस्कृत्येति ।

Subscriptions: fol. 27*a* इति दिनकररचितोपाध्यायमतव्याख्यानं समाप्तम्; fol. 140*b* इति दिनकरकृतभवानन्दीव्याख्यायां प्रगल्भलक्षणान्तम्; fol. 157*b* इति श्रीरघुनाथभट्टाचार्यशिरोमणिपरिष्कृतव्यधिकरणधर्मावच्छिन्नाभावमिश्रलक्षणटिप्पणीव्याख्यानं संपूर्णम्; fol. 183*b* कूटघटितं समाप्तम् ॥

The last words are ऽनवस्थाभिया ऽप्रामाण्यज्ञानस्यानुत्तेजकत्वादिति (without colophon).

[H. T. Colebrooke.]

1915, 1916.

328 & 857. Foll. 208 and 278 resp.; size 12 in. by 4½ in.; written by different hands.

Anumānamaṇidīdhitiṭippaṇī, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Dīdhiti*, by *Jagadīśa Tarkālaṃkāra Bhaṭṭācārya*, and hence called *Jāgadīśī* (in the marginal notes). See Hall's Index, p. 35, no. lvii.; Aufrecht's Catalogue, p. 242, nos. 593–596; Weber's Catalogue, p. 198, no. 654; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. ii., p. 335, no. 945, vol. iv., p. 124, no. 1542.

328. Vol. I. Foll. 208 (paged 1–209); 9–13 lines in a page.

The *Pūrvakhaṇḍa*. This MS. begins to explain the *Dīdhiti* from the *Vyāpti* chapter (see p. 8 of the printed text), the *Anumānaprāmāṇya* chapter is wanting. The first words are: समारभ्येति ॥ समारभ्य यदनुमानप्रामाण्यपरीक्षणं तत्कारणीभूतं यद्व्याप्तिग्रहोपायप्रतिपादनं तन्निदानं व्याप्तस्वरूपनिरूपणमित्यर्थः । See the same beginning in the second copy.

Colophons of single chapters are: इत्यवच्छेदकलक्षणटिप्पणी संपूर्तिंगतवती fol. 114*b*; इति सामान्याभावशिरोमणिटिप्पणी जगदिशिः (*sic!*) fol. 124*a*; व्याप्तिवादः समाप्तिमगमत् fol. 148*b*; fol. 170 the colophon is wanting (इति तर्कवादः समाप्तः, fol. 160 of the second copy); इति व्याप्त्यनुगमः fol. 176*b*; समाप्तो ऽयं पूर्वखण्डः ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीमज्जगदीशतर्कालंकारभट्टाचार्यविरचितानुमानमणिदीधितिसामान्यलक्षणाटीप्पणी (*sic!*) समाप्ता ॥

857. Vol. II. Foll. 278 (paged 210–485); 10–12 lines in a page.

The *Uttarakhaṇḍa*. The first words are: प्रसङ्गादिति व्याप्तिग्रहप्रतिबन्धकग्रहजनकग्रहविषयत्वेन स्मृतस्योपाधेरुपेक्षानर्हत्वादित्यर्थः ।

Subscriptions of single chapters: इति श्रीजगदीशतर्कालंकारभट्टाचार्यविरचितानुमानखण्डदीधित्युपाधिवादटिप्पणी समाप्ता fol. 254*b* of the original paging; इति श्रीजगदीश ° पक्षताटिप्पणी समाप्तः (*sic!*) fol. 291*b*; इति परामर्शटिप्पणी समाप्ता fol. 336*a*; इति श्रीमहामहोपाध्याय ° केवलान्वयिटिप्पणी समाप्तः (*sic!*) fol. 356*b*;

Digitized by Microsoft®

इति महामहोपाध्याय° केवलव्यतिरेकिटिप्पनी समाप्ता fol. 361*b*; इति जगदीश° अवयवटिप्पणी समाप्तः fol. 398*b*; इत्यसिद्धिटिप्पणी fol. 468*a*; इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीमज्जगदीशतर्कालंकारभट्टाचार्य[विर]चितानुमानमणिदीधिति-प्रकाशिका टिप्पणी संपूर्ण (*sic*!). The first of the two final couplets begins कुर्वन्ति नित्यमनुमानमणेरनेके°

There are many small omissions in the last quarter of this volume.

Date: संवत् १८५७ ॥

[H. T. Colebrooke.]

1917.

1797. Foll. 271; size 12¾ in. by 4¾ in.; 10–12 lines in a page.

Dīdhitiṭippaṇī, a second copy, incomplete, but well written.

a) Foll. 203. The *Pūrvakhaṇḍa*, the same as in no. 1915 (328).

b) The *Avayavaṭippaṇī*, the sixth section of the *Uttarakhaṇḍa*, incomplete. Foll. 33 (204–237, orig. 1–33). It begins: मूलोक्तन्यायलक्षणस्याग्रे दूष्यतया स्वयं न्यायलक्षणमाह। The last words are: अत्राप्यनन्तत्वं स्वघटकपदप्राक्क्षणवृत्तित्वं। तथा च नि . . . (see vol. ii. of the first copy, fol. 395*b*, l. 10).

c) The *Pakshatāṭippaṇī*, the second section of the *Uttarakhaṇḍa*. Foll. 35 (238–271, orig. 2–35). The first leaf (with one page text) is lost, the second leaf begins: सामान्यं प्रत्येव बाधनिश्चयविरोधित्वाद° (see fol. 255*b*, l. 2 of the first copy.

[J. Taylor.]

1918–1921.

1704, 1035, 1624, 1034a. Size 18¼ in. by 3¼ in.; written in the Bengalī character.

(*Jāgadīśī*), a large portion of a third copy of *Jagadīśa's* commentary on the *Anumānadīdhiti*.

1) Vol. I. Foll. 33, paged 1–33. Eight lines in a page. The *Upādhivādagrantharahasya*, ends fol. 33*a*.

2) Vol. II. Foll. 23, originally paged 34–56 (on the left side). Nine lines in a page. The *Pakshatāṭippaṇī*, ends fol. 56*b*.

3) Vol. III. Foll. 27, originally paged 57–83. Nine lines in a page. The *Parāmarśaṭippanī*.

4) Vol. IV. Foll. 19, originally paged 84–102. Seven or eight lines in a page. The *Kevalānvayiṭippaṇī* (ends fol. 16, l. 3, but without colophon), the *Kevalavyatirekiṭippaṇī* (ends fol. 19*b*) and the beginning of the *Avayavaṭippaṇī*. The writing on the first leaves is nearly obliterated. [H. T. Colebrooke.]

1922, 1923.

1951 & 2013. Foll. 64 and 155 resp.; size 9½ in. by 4¼ in.; nine lines in a page.

Anumānamañjūshā, a copious commentary on the *Jāgadīśī* (जा° टी° अ° on the margin), by *Ārḍopāhva Krishṇa Bhaṭṭa*. See Hall's Index, p. 35, no. lviii. Both volumes together contain only the commentary on a small part of the *Anumāna*-section, the *Vyadhikaraṇadharmāvacchinnābhāva*, see foll. 1–51 of the *Jāgadīśī* in no. 1917.

Vol. I. begins मूले नन्विति (*Dīdhiti*, Calc. ed., p. 8, l. 13)। अनुमितिरुक्तलक्षणलक्षिता, see the first cue from the *Jāgadīśī* समारभ्यमिति on l. 5. The last cue वाच्यत्वादीति occurs on fol. 11*b*, l. 8, of no. 1917. After the colophon इत्यनुमानमंजूषायां पंचलक्षणी समाप्ता there are the following couplets:

अक्षपादमतार्थानां काशिका मुक्तिकाशिका।
यथात्यक्तशरीराणां काशिका मुक्तिकाशिका ॥ १ ॥

हरिः पिता हरिर्माता हरिर्भ्राता हरिः सुहृत्।
हरिरेव जगत्सर्वं हरेरन्यन्न भाति मे ॥ २ ॥

Digitized by Microsoft®

Vol. II. begins विषयताया विषयिरूपत्वे ऽतिप्रसक्ति-रेवेति दोषः. The last cue वाच्यत्वादिनेति occurs on fol. 51*b*, l. 2, of no. 1917. The colophon is इत्यारडोपाह्वकृष्णभट्टविरचिता चतुर्दशलक्षणीमंजूषा ॥ There are some verses on the last page the beginning of which is तापो नापगतस्तृषा ०

[J. TAYLOR.]

1924.

1303c. Foll. 38; size 12¾ in. by 4¾ in.; 10 or 11 lines in a page.

"*Nyāyakroḍapatrakhaṇḍa* 2" (*sic* on the first leaf), two different sets of notes on difficult passages in the *Jāgadīśī*. They may be identical with two of the *Kroḍas* in Hall's Index, p. 35, nos. lix.–lxx., but as they are without any special title, identification is impossible. That they belong to the *Jāgadīśī*, is evident from the numerous passages of the *Jāgadīśī* which they quote and explain.

1) Foll. 1–10. This *Kroḍa* begins: परिकरः सहकारि स च व्याप्तिपक्षधर्मत्वादिरिति तथा च व्याप्ति-पक्षधर्मताविशिष्टहेतुं निरूपयेत्यर्थः। न च तादृशहेतुरपि न निरूपित इति वाच्यं विशेषणविरूपणेनैव विशि-ष्टनिरूपणस्यानायासेन प्राप्तत्वात् तेन हेतुना व्याप्ति-पक्षधर्मताविशिष्टहेतुना इत्यर्थः।

2) Foll. 11–19. A second copy of the same *Kroḍa*, in the same handwriting.

3) Foll. 20–38. A second *Kroḍapatrakhaṇḍa*, different from the first. It begins: अथ सोन्ना (*sic*!) उपाध्याम (*sic*!)। तमवलम्ब्याभावप्रसिद्धि-करणे साध्यप्रतियोगिकाभावप्रसिद्धिकरणे प्रमेयसाध्य-कस्थाने समवायित्वेन वाच्यत्वम्।

[H. T. COLEBROOKE.]

1925.

2368a. Foll. 10; size 10¾ in. by 2¾ in.; ten lines in a page.

Ślokavyākhyā Anumānadīdhitiparīkshāyāḥ, by *Nyāyavācaspati*, son of *Vidyānivāsa*: it is a commentary on a certain explanation of the introductory couplets of the *Dīdhiti*, this explanation forming part of a commentary on the whole *Dīdhiti* called *Anumānadīdhitiparīkshā*. Perhaps it is the same work as no. lvi. in Hall's Index, p. 34. For *Nyāyavācaspati*, see Aufrecht's Cat. Cat., p. 528 (*Rudra Nyāyavācaspati Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa Bhaṭṭācārya* of Bengal, grandson of *Bhavānanda*).

It begins: ओं नम इत्यादिश्लोकव्याख्यास्मदीयानुमान-दीधितिपरीक्षाया द्रष्टव्या। तत्र तेषु मध्ये। दिक्कालौ दिक्काल-पदवाच्यौ।

It ends:

विद्यानिवासपुत्रस्य न्यायवाचस्पतेरियम्।
निर्मितिर्निर्मलधियामानन्दयतु मानसम् ॥

Date of the copy: संवत् १६७५ वर्षे ज्येष्टवदि द्वितीया गुरौ भ० मधुसूदनात्मजगंगाधरानुजविद्याधरेण लिखितमिदं स्वार्थे परार्थे च ॥ [GAIKAWAR.]

1926.

1072. Foll. 173 (paged 1 and 41–212); size 13⅝ in. by 2⅜ in.; six lines in a page; written in the Bengalī character.

Anumānamaṇidīdhiti Prasāriṇī, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Dīdhiti*, by *Mahāmahopādhyāya Krishṇadāsa Sārvabhauma Bhaṭṭācārya*, defective.

Probably it is the same commentary as the *Tattvacintāmaṇivyākhyā* in Hall's Index, p. 30, no. xxxix.

It begins: विष्टम्भेति न च विष्टम्भः संयोगविशेषः स चाकाशेन समं नास्तीति कथमेतदिति वाच्यम् Foll. 2–40 (orig. pag.) are lost.

Date of this excellent copy: शकाब्दाः १५२४.

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft ®

c. The Āloka, by Jayadeva.

1927.

687. Foll. 227; size $10\frac{5}{8}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; eight, sometimes nine lines in a page; written by two different hands, a new hand setting in on fol. 203.

Anumānāloka, a commentary on the *Anumāna*-section of the *Tattvacintāmaṇi*, by the *Mahāmahopādhyāya Jayadeva Miśra*, who was instructed by his uncle *Hari Miśra*. Another name of the author is *Pakshadhara*, in the first copy of the *Śabdāloka* (no. 1930). See Hall's Index, p. 38, no. lxxvii.

In Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 164, no. 1190, the *Āloka* is erroneously ascribed to *Gadādhara*.

The commentary begins:

अमुष्मिन्नेतावानपरिचिततत्त्वार्थगहने
प्रसक्तो मे यद्यप्यहहपरिहासैकफलकः ।*
तथापि श्रीगौरीपरिवृढपदाम्भोजयुगले
न भग्ना भक्तिश्चेत् कथय किमशक्यं त्रिजगति ॥ १ ॥
अनुमानपरिच्छेदे तत्त्वचिन्तामणेरयम् ।
पितृव्यहरिमिश्रोपदिष्टो भावः प्रकाश्यते ॥ २ ॥

प्रत्यक्षानन्तरमनुमानस्योद्दिष्टत्वात् (° उद्देशात् the second copy) तल्लक्षणानन्तरमनुमानलक्षणं क्रियते इत्याह । अथेति ।

This copy leaves a good deal of the *Anumānakhaṇḍa* unexplained, ceasing with the sentence साधकाभावेन हि वह्न्यावन्यत्र ° (see the *Anumānakh.* of the *Cintāmaṇi* in no. 1870, fol. 156*b*, l. 3). The commentary ends: स च गौरवावतारौ भिन्नयोरेकस्य वेत्यत्राविशेषादिति संक्षेपः ॥

Colophon: इति श्रीमहामहोपाध्यायसन्मिश्रजयदेवकृतौ तत्त्वचिन्तामणेरनुमानालोकः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1928.

1213a. Foll. 118; size $11\frac{7}{8}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.; twelve lines in a page.

Anumānakhaṇḍāloka, a second copy. It explains a few lines more of the *Cintāmaṇi* than the first copy. The last words are: तस्यातीतत्वाद्यभावेन ध्वंसासंभवादित्यवधेयम् ॥

Date and name of the scribe: संवत् १८४७ समये आषाढ सुदि ९ गुरौ लिखितमिदं लादुमल्लेन प्रभाकरस्येदं पुस्तकं शुभं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1929.

956b. Foll. 74 (paged 1–78); size $9\frac{1}{2}$–10 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; foll. 1–11 fourteen to sixteen lines, foll. 12–74 ten to twelve lines in a page.

(*Anumānāloka*), a fragment. It has the curious colophon: इति श्रीमहोपाध्यायहरिरामविरचितमनुमानमिश्र पफाण (*sic*!). But the text agrees verbally with the *Anumānāloka* in no. 1927. The last words are: व्याप्तिविशिष्टेति ॥ व्याप्त्या समं संयुक्तसमवायादिधूमादिना संयोगादिवेह्न्याद्यधिकरणपर्वतादिसंयोगरूपत्वात् । See the preceding copy, fol. 76*a*, l. 3. Fol. 9 and foll. 37, 38 (of the original paging) are lost, for the fol. 9, which is in this copy, does not belong to this treatise, or is at least in the wrong place.

[H. T. Colebrooke.]

1930.

592b. Foll. 115 (paged 85–199); size 11 in. by $3\frac{1}{4}$ in.; foll. 85–96 six lines, foll. 97–151 seven lines, foll. 152–199 eight lines in a page.

(*Śabdāloka*), *Jayadeva Miśra's* commentary on the *Śabdakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*, an incomplete copy. The title, which was apparently not written by one of the three scribes of this copy, is: इति श्रीपक्षधरमिश्रविरचिता शब्दमणिटिप्पणी समाप्ता ॥ See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 170, no. 1196; vol. v., p. 223, no. 1907; p. 299, no. 1975.

It begins:

न जाने श्रीजाने विचरितुमिह ग्रन्थगहने
समर्थो नैवार्थानधिगमयितुं निर्मितिरपि ।
तथाप्येतावत्यामपि किल विगत्यामहमिह
प्रवृत्तो यत्तस्मिंस्तव चरणसेवैव शरणम् ॥ १ ॥

---

* The fragment in no. 1944 (282) has अमुष्मिन्नेतावत्यपरि ° and प्रयासो मे.

Digitized by Microsoft ®

ऋयेति ॥ इहाथ शब्दस्यानन्तर्य्यवचनत्वेन तत्र चावधित्वेनोपस्थितस्योपमाननिरूपणस्यैव प्राप्तत्वात्तस्य सिद्धत्वेन पास्थितौ (*sic*! सिद्धत्वोपस्थितौ in the second copy) वर्त्तमानार्थलट्प्रत्ययान्तत्वेन साध्यतयोपस्थिते शब्दनिरूपणे सिद्धसाध्यसमभिव्याहारबललभ्यस्य हेतुहेतुमद्भावस्योपमाननिरूपणानन्तरं प्रतिबन्धकजिज्ञासापगमे ऽवसरस्य वा संगतित्वं सूच्यते ॥

The last words are: स्वर्गकामस्वनियोज्यककार्ययागको न तु स्वर्गकामनियोज्यको ऽयं यागकार्य इति प्रथमातस्यैवाख्यातान्वये विशेष्यत्वादन्यथाख्यातोपस्थापकका (*sic*!) भावादिति ॥ They belong to the commentary on a passage of the *Cintāmaṇi* beginning with फलमपीति (see this word fol. 198*b*, l. 6), which occurs fol. 320*a*, l. 4, of the first copy of the *Cintāmaṇi* (no. 1869).

This fragment of the *Śabdāloka* is about the first half of the whole.

[H. T. Colebrooke.]

1931.

1675a. Foll. 95; size 9¼ in. by 4 in.; foll. 1–37 twelve or thirteen lines, foll. 38–95 nine or ten lines in a page.

Śabdāloka, a second, not complete copy. The colophon is: इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीजयदेवमिश्रविरचितः शब्दालोकः समाप्तिमगमत् ॥

After fol. 50 about forty leaves are wanting; the last cue before the omission, एककालीना इति, occurs on fol. 151*b* of the first copy (no. 1930), and the first cue after the omission, देवदत्तेति (see the *Cintāmaṇi* in no. 1869, fol. 316*b*), occurs on fol. 192*b* of the same copy.

A second omission was caused by the carelessness of the scribe, who on fol. 55*a*, l. 3, left out as much as the three last leaves of the first copy, and probably a few pages more. The last words before this omission occur on fol. 197*b*, l. 3, of no. 1930; the first cue after the omission, मातापित्रादीति, is the मातापित्रगत (*sic*!) on fol. 320*a*, l. 7, of the *Cintāmaṇi* in no. 1869.

The last words of this copy are: इत्यपि निरस्तं सति प्रमाणभेदेन गमकगवेषणादिति, but it may be that this is not the real end of the *Āloka*. The last cues refer to fol. 405*a* of no. 1869.

Date of foll. 40–95: संवत् १६९४ समए श्रावण सुदी ५ ।

[H. T. Colebrooke.]

1932.

956c. Foll. 33; size 10⅜ in. by 4¼ in.; twelve lines in a page.

Śabdālokakaṇṭakoddhāra, a commentary on *Jayadeva Miśra's Śabdāloka*, by *Madhusūdana*, a small fragment, being the end of the whole. See Hall's Index, p. 39, no. lxxix.

It begins: यद्यपि फलसमर्थेका . . वादानां विशेषतया नात्रोपोद्घातस्तथापि प्रसङ्गादाह नन्विति मूलं। उपायान्तरस्येति।

It ends:

मधुसूदनेन यत्नान्मीमांसान्यायपारगे(न) कृतः ।
सुचिरं सुखयतु सुजना[ना]नालोके कण्टकोद्धारः ॥

The author is called *Ṭhakkura Madhusūdana* in the colophons of other MSS., see Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 83, no. 1764 (*Pratyaksha*); p. 225, no. 1909 (*Anumāna*).

[H. T. Colebrooke.]

1933.

1330. Foll. 206; size 11⅜ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

Śabdakhaṇḍamiśragādādharī, *Gadādhara's* commentary on *Jayadeva Miśra's Śabdāloka*, incomplete.

See Hall's Index, p. 40, no. lxxxiv.; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 177, no. 1864.

The commentary begins:

प्रणम्य गीर्वाणगणैकवन्द्यं पादारविन्दं पुरुषोत्तमस्य ।
निगूढमाविष्कुरुते प्रयत्नाद्गदाधरः पक्षधरस्य भावम् ॥

संगत्यप्रदर्शने मूलस्य न्यूनता स्यादित्यथ शब्दो निरूप्यत इति प्रतिज्ञावाक्यादेव संगतिरपि लभ्यत इत्याहाथेतीति ।

Digitized by Microsoft®

The last words are: इत्यभिमाने व्यभिचारप्रसक्तिः परस्परविषयकसाक्षात्कारविषयतायास्तदुभयान्यत्वरूपसाध्या - भिप्रायेण समाधानमिति सामञ्जं स्यात्।

Fol. 22 does not belong to this copy.

[H. T. Colebrooke.]

1934.

737. Foll. 123; size 12⅝ in. by 4½ in.; twelve lines, sometimes thirteen lines in a page; written in the Bengalī character.

Pratyakshālokarahasya, a commentary on the *Pratyakshakhaṇḍa* of the *Āloka*, two separate fragments. The name of the author does not occur in the manuscript itself, but according to an inscription on the first page (प्रत्यक्षालोकमाथुरी० व्या०), its author is *Mathurānātha*.

The manuscript begins: निर्विघ्नं प्रारिप्सितग्रन्थ-समाप्तिवासनया (?० कामनया see no. 1937) कृतं स्तुतिपूर्वकं शिव (प्रार्थना or नति?) रूपं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै ग्रादौ निबध्नाति वक्षाणीति० The same beginning of *Mathurānātha's Pratyakshālokarahasya* in Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 111, nos. 1159 and 1191.

Fol. 20*b* ends the *Maṅgalavādarahasya;* this is the only subscription in the first portion of this volume, which ends fol. 36*a* (विशेषविषय इति). The second portion has its own original pagination from १ to ८७. On the first leaf ends *Prathamavipratipattirahasya;* fol. 44*b*, *Dvitīyavipratipattirahasya;* fol. 92*b*, *Pramāpūrvapaksharahasya;* fol. 97*a*, *Prāmāṇyavādarahasye pramālakshaṇarahasyam;* fol. 113*a*, *Pratyakshālokarahasye anyathākhyātipūrvapaksharahasyam;* fol. 123*a*, *Pratyakshālokarahasye anyathākhyātirahasyam.* [H. T. Colebrooke.]

1935, 1936.

3051, 3052. Foll. 73 and 155 resp.; size 11½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Anumāna-Pakshadhara-Māthurānāthī, a commentary on the *Anumānāloka*, by *Mathurānātha*, incomplete. The title is only given on the second page of the first leaf (*Pakshadharamathurānāthī*) and in the marginal notes अ० प० म० or अ० प० ट०. See Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 201, no. 671.

Vol. I. The *Upādhivāda*, begins: उद्देशादिति स्वयंसंगतिकथनं तल्लक्षणानन्तरमित्यत्र०

Vol. II. The *Pakshatā* (ends fol. 7*a*), the *Parāmarśa* (fol. 28*b*), the *Vyatirekinirūpaṇa* (fol. 52*a*), the *Viruddhanirūpaṇa* (fol. 96*b*), the *Satpratipaksha* (fol. 107*a*), the *Hetvābhāsa* (fol. 122*a*), the *Asādhakatānirūpaṇa* (fol. 128*a*), fol. 147*b* the *Īśvaravāda*. The last words are: कार्यजनके। कार्योपहिते। फलोपधानवत्त्वामन्यकाल इति शेषः।

[J. R. Ballantyne.]

1937.

451. Foll. 238; size 9¼ in. by 4¼ in.; 12 or 13 lines in a page.

Śabdālokarahasya, a commentary on *Jayadeva Miśra's Śabdāloka*, by *Mathurānātha Tarkavāgīśa*. See Hall's Index, p. 40, no. lxxxv.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 202, no. 670; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. ii., p. 379, no. 1013.

The copy is incomplete at the end.

The introductory couplets and the subdivisions in the commentary are nearly the same as in *Mathurānātha's Śabdamaṇirahasya*.

The commentary begins:

कुञ्चिताधरपुटेन पूरयन्वंशिकां प्रचलदङ्गुलिपङ्क्तिः* ।
मोहयन्नखिलवामलोचनाः पातु को ऽपि नवनीरदच्छविः॥
श्रीमता मथुरानाथतर्कवागीशधीमता ।
शब्दमणिपरिच्छेदालोको व्याख्यायते स्फुटम्॥

निर्विघ्नप्रारिप्सितग्रन्थसमाप्तिकामनया कृतं भगवन्नतिरूपं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै ग्रादौ निबध्नाति । न जान इति ।

---

* Rāj. Mitra has ०ङ्गुलीततिः, which suits the metre.

Digitized by Microsoft®

Fol. 83*b* ends the *Prāmāṇyavādarahasya*, fol. 85*b* the *Ākāṅkshāpūrvapakshālokarahasya*, fol. 101*b* the *Ākāṅkshāgrantharahasya*, fol. 103*b* the *Yogyatāpūrvapaksharahasya*, fol. 111*b* the *Yogyatāgrantharahasya*, fol. 120*a* the *Adhyāhārapūrvapaksharahasya*, fol. 123*a* the *Āsattigrantharahasya*, fol. 140*a* the *Tātparyagrantharahasya*, fol. 157*a* the *Śabdānityatārahasya*, fol. 167*b* the *Utsannaprachannavādarahasya*, fol. 218*a* the *Vidhivādarahasya*, fol. 238*a* the *Apūrvavādapūrvapaksharahasya* (almost illegible).

Date of the copy: संवत् १८०१२ (*sic!*).

[H. T. COLEBROOKE.]

1938.

292. Foll. 227; size $10\frac{1}{8}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; 10–12 lines in a page.

Anumānālokadarpaṇa, a commentary on the *Anumānāloka*, by *Ṭhakkura Maheśa**, a son of *Candrapati* and *Dhīrā*, and younger brother of *Mahādeva*, *Bhagīratha* and *Dāmodara*, complete.

This commentary, which is not mentioned in Hall's Index, covers also the second metaphysical part of the *Cintāmaṇi* and of the *Anumānāloka*.

The *Anumānālokadarpaṇa* begins: उद्देशादिति (see *uddeśāt* in the second copy of the *Anumānāloka*) स्वयंसंगतिकथनम् तल्लक्षणानन्तरमित्यत्र °

Fol. 8*a* ends the *Anumitilakshaṇa*, fol. 61*a* the *Upādhinirūpaṇa*, fol. 66*b* the *Pakshatānirūpaṇa*, fol. 108*a* the *Vyatirekivāda*, fol. 122*a* the *Avayavanirūpaṇa*, fol. 167*a* the *Hetvābhāsāḥ*, fol. 172*b* the *Asādhakatānirūpaṇa*, and the *Satpratipaksha*, fol. 191*a* the *Īśvaravāda*, fol. 217*b* the *Kāraṇatānirūpaṇa*. Fol. 218*b* is the colophon: प्रकृतो मोक्षरूपः॥ अनुमानालोकव्याख्या समाप्ता॥ A last part, which has the colophon "*Mokshavāda*," comments on the text of the *Cintāmaṇi* itself. It begins:

निर्मले हृदये सन्तो निधाय . . . . ।
क्षमद्धं मम दुर्बोधग्रन्थव्याख्यानसाहसं ॥

इतः परं मूलव्याख्या ॥ पुरुषार्थः पुरुषप्रयत्नः साध्यत्वे सति पुरुषोद्देश्यः हेतावप्यतीतादिविकल्पदोषस्फुटत्वादुपेक्ष्यान्यदाह । तत्किमिति ।

Towards the end the author gives the opinion of the *Vedāntists* on *Moksha*, concluding with the remark: तदेतत्संक्षेपेण वेदान्तिमतं लिखितं न दूषितं श्रुतिपुराणस्मृतिशिष्टानुशिष्टत्वादिति ॥

The final couplets are:

जनकविषयजन्मा राजसम्मानपात्रं
महि ◡◡◡◡ धीरो चन्द्रवत्यास्तनूजः† ।
अरचयदनुमानालोकमाश्रित्य नित्य-
प्रमथितखलदर्पो दर्पणं श्रीमहेशः ॥
ज्येष्ठा महादेवभगीरथश्रीदामोदरा यस्य वयोगुणाभ्याम् ।
(स)दर्पणं निर्मितवानमीषां सहोदरो विष्णुपरो महेशः॥
विधाय सुधियामर्थे ऽनुमानालोकदर्पणम् ।
श्रीगोपाले महेशेन तस्याकारि समर्पणम् ॥

Date of the copy: संवत् १६६३ राक्षनाम संवत्सरे माघमासे कृष्णपक्षे १ शनौ पुष्पनक्षत्र शुभयोगे शुभकरणे तद्दिने पुस्तकं लिखितं ॥

---

d. Vāsudeva Miśra.

1939.

786a. Foll. 121; size 10 in. by $2\frac{1}{2}$ in.; eight lines in a page.

Cintāmaṇiṭīkā, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*, by *Vāsudeva Miśra*, surnamed *Nyāyasiddhāntasāra*, pupil of (*Jayadeva*) *Pakshadhara Miśra*, who was his father's brother.

In the beginning and at the end of this copy some words are nearly illegible.

---

* In the colophon of a copy of the *Pratyakshakhaṇḍa*, in Rāj. Mitra's Notices, vol. iv., p. 128, no. 1548, the author is called *Śrī Maheśa Ṭhakkura*.

† Read धीराचन्द्रपत्योस्तनूजः (Prof. Aufrecht's correction).

Digitized by Microsoft®

The commentary begins:

हृत्कौस्तुभे निजतनुप्रतिबिम्बितेन
सद्यो विरोधिवलिताश्रमिवासिताय .(?)।
लक्ष्म्यां सरंतु(?) रतिसंवलिमंथरायां(?)
सोन्नालिका मधुरिपोः परिहासवाचः ॥ १ ॥*

जयदेवगुरोर्वाचि ये केचिद्दोषदर्शिनः।
प्रबोधाय मया तेषां दीप्तिर्भूयो ऽभिदीप्यते ॥ २ ॥

तर्कमधीते सर्वः कति न भवन्तीह पण्डितंमन्याः।
वाचाविचारदक्षा विरलाः पुनरत्र विद्वांसः ॥ ३ ॥

व्याप्नोति ॥ अत्र द्वन्द्वसमासः। पदार्थतावच्छेदकभेदे ऽपि तस्य साधुत्वेन सत्यपरामर्षे ऽपि व्याप्तिविशिष्टपक्षधर्मयोरभेदे ऽपि तदुपपत्तेः ॥

The final colophon is: इति श्रीन्यायसिद्धान्तसाराभिज्ञमिश्रवर्यपक्षधरमिश्रभ्रातृपुत्रन्यायसिद्धान्तसाराभिज्ञवासुदेवमिश्रविरचितायां चिन्तामणिटीकायां . . . . . वहितोत्तरखण्डटिप्पणी समाप्तिमगमत् ॥ काश्यां माधरवदेव(*sic*!) सुतेन मुकुंददेवेन लिखितमिदं पुस्तकं संपूर्णं ॥

[H. T. Colebrooke.]

---

e. Rucidatta.

1940.

605. Foll. 275 (originally numbered 1–44 and 52–282); size 9¾ in. by 2¾ in.; foll. 1–6 ten lines, foll. 7–11 eight to six lines, foll. 12–44 five lines, foll. 45–275 six lines in a page.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, a commentary on the *Tattvacintāmaṇi*, by *Rucidatta*, son of *Devadatta* and *Reṇukā*, brother of *Śaktidatta* and *Matidatta* (see the final couplets of the *Śabdapariccheda* in no. 1947), pupil of *Jayadeva*, of Sodarapura.—Hall's Index, p. 30, no. xxxviii.

The *Pratyakshapariccheda*. The subscription is: इति श्रीसोदरपुरसंभूतमहामहोपाध्यायरुचिदत्तविरचिते तत्त्वचिन्तामणिप्रकाशे प्रत्यक्षपरिच्छेदः समाप्तः ॥

See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iv., p. 126, no. 1545.

The first fifty-one leaves of the beautiful original copy are lost, they have been replaced by forty-four leaves in a more recent handwriting.

The commentary begins †:

कृष्टोत्तरच्छदपटार्द्धकृतान्तरालम्
उत्तालनिःश्वसितनुन्नपयोधराग्रम्।
ईशे स्फुटागसि विभिन्नतनोस्तनोतु
सुप्तं रुषा शयनसीम्नि शिवं शिवायाः ॥ १ ॥

अधीत्य रुचिदत्तेन जयदेवाज्जगद्गुरोः।
चिन्तामणौ ग्रन्थमणौ प्रकाशो ऽयं प्रकाश्यते ॥ २ ॥

प्रारिप्सितप्रतिबन्धकविघ्नविघाताय कृतं नमस्कारं शिष्यशिक्षायै निबध्नाति गुणातीत इति।

Date of the ancient part: संवत् १६७२ कार्त्तिकवदि १० शनिवासरे ॥ [H. T. Colebrooke.]

1941.

889. Foll. 158; size 10⅝ in. by 3⅛ in.; foll. 1–10 and 21–33 eight lines, foll. 11–20 and 34–158 ten or eleven lines in a page; written on yellow coloured paper.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, the *Pratyakshapariccheda*, a second copy.

Evidently foll. 1–11*a*, l. 6, and foll. 21–33 were not written by the same writer who wrote the main bulk of this volume.

[H. T. Colebrooke.]

1942.

2535. Foll. 156; size 10⅞ in. by 4⅜ in.; foll. 1–109 ten lines, foll. 110–156 eleven lines in a page.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, the *Pratyakshapariccheda*, a third copy.

Foll. 16–83 are much injured by insects.

Date of the copy: संवत् १६४८ वर्षे मार्गशीर्षमासे शुक्लपक्षे पंचम्यां तिथौ गुरुदिने लिखितं ॥

[Gaikawar.]

---

* The reading of this couplet, especially in the third and fourth *pāda*, is very doubtful.

† The faults in this copy have been corrected by the help of the other copies.

Digitized by Microsoft®

1943.

1244. Foll. 205; size 10 in. by 3 in.; foll. 1–137 and 193–205 eight lines, foll. 138–192 nine lines in a page.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, the *Pratyaksha-pariccheda,* a fourth copy.

[H. T. Colebrooke.]

1944.

282. Foll. 95; size 10½ in. by 3 in.; eight lines in a page.

(*Tattvacintāmaṇiprakāśa*), about the first half of the *Anumāna*-section. The beginning is wanting,* for the first four leaves contain the beginning of the *Anumānāloka*. The *Prakāśa* begins fol. 5, in quite the same writing and on quite the same yellow coloured paper. The first words are: ले घटमात्रगोचरज्ञाने तत्समूहालंवनस्य प्रतिवन्धकत्वाभ्युपगमापत्तिः। That it is the *Prakāśa* and not any other commentary, follows only from the inscription on the title-page: चिंतामणिटीकारुचिदत्ति अनुमानखंडस्य व्याप्तिवादरहस्य(*sic!*). The first four leaves bear the marginal note: अ॰ प॰, all the other leaves: चिं॰ अ॰ भ॰. The last quotation from the *Cintāmaṇi* is: इतरस्येति। and the last words of the commentary are: ननु यथा भावव्यवहारहेतुर्घटो घटाभावव्यवहारहेतुरपि न चै . . .

[H. T. Colebrooke.]

1945.

108. Foll. 232 (paged 115–346); size 9¾ in. by 3 in.; six lines in a page.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, the *Anumāna-pariccheda,* incomplete. To all appearance a first volume, paged 1–114 and containing the first half of the *Anumāna-pariccheda,* is lost. The writing is the same as in the ancient part of the preceding manuscript.

It begins: . . नमिति चेत्। न मनस एव तत्करणत्वसंभवात्। तवापि किं विनिगमकमिति चेत्।

[H. T. Colebrooke.]

1946, 1947.

534 & 535. Foll. 318; size 9¾ in. by 2¾ in.; 7 or 8 lines in a page.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, the *Śabda-pariccheda.*

This section begins: उपमानस्य शक्तिग्राहकत्वेन शब्दोपजीव्यत्वात्तन्निरूपणानन्तरं शब्दो निरूप्यत इत्याह। अथेति।

It ends:

सन्तः स्वभावसुभगाः सुजनोपहार-
संभावमात्रशरणाः करुणारसार्द्राः।
अभ्यर्थये कृतिमिमां कृतिनो भवन्तः
प्रेमस्पृशा ननु दृशा परिशीलयन्तु ॥ १ ॥
श्रीदेवदत्ततनयो विनयोपगूढ-
श्रीरेणुकाविमलगर्भपुटोपजातः।
श्रीशक्तिदत्तमतिदत्तसहोदरो यः
सो ऽमुं चकार रुचिदत्तकृती प्रकाशम् ॥ २ ॥

Date of the copy: संवत् १६००८७ (*sic!*) समये आषाढवदि एकादशी कृष्णपक्षे सनीवासरे इदं पुस्तकं लिखितं केसवपांडे ब्राह्मण लिखापितं।

The *Tattvaprakāśa* in Rājendralāla Mitra's Notices, vol. viii., p. 27, no. 2575, which is ascribed to *Rucidatta* in Aufrecht's Cat. Cat., p. 217, is a different work (perhaps the *Maṇyāloka* or *Cintāmaṇiprakāśa* of *Jayadeva,* mentioned by Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 126, no. 1545).

[H. T. Colebrooke.]

---

f. Mathurānātha Tarkavāgīśa.

1948.

1340a. Foll. 248; size 12 in. by 4¼ in.; 10–12 lines in a page.

---

* See the introductory couplets in Rājendralāla Mitra's Notices, vol. iv., p. 127, no. 1546.

Digitized by Microsoft®

Anumānatattvacintāmaṇiṭippaṇī, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of *Gaṅgeśa's Cintāmaṇi*, by *Mathurānātha Tarkavāgīśa*, and hence called *Māthurī* (see the second copy). Some of the colophons give as the special title: *Anumānaparicceda*-(or *khaṇḍa*)*rahasya*.

See Hall's Index, p. 29, no. xxxiii.; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 241, nos. 590–592; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. i., p. 285, no. 495, vol. iii., p. 108, no. 1153. The introduction is not quite the same in the different copies.

The *Upādhi*-section is wanting in this copy. The commentary begins:

न्यायाम्बुधिकृतसेतुं हेतुं श्रीराममखिलसंपत्तेः ।
तातं त्रिभुवनगीतं तर्कालंकारमादरान्नत्वा ॥ १ ॥
श्रीमता मथुरानाथतर्कवागीशधीमता ।
विशदीकृत्य दर्श्यन्ते द्वितीयमणिफक्किकाः ॥ २ ॥
आन्वीक्षिकीपण्डितमण्डलीषु सतामवैरध्ययनं विनापि।
मदुक्तमेतत्परिचिन्त्य धीरा निःशङ्कमध्यापनमातनुध्वम्॥३॥

यद्यपीदं बहुषु बहुभिर्बहुधा चर्चितं तत् ज्ञायते च कैश्चित्सामान्यतो हेत्वाभासान्तं तथापि तन्नानाख्यानविततमशेषार्थप्रकाशकं बहुतरकुतर्कसंवलितमसांप्रतापकं (°प्रदायिकं?) चातो व्यामोहायैव केवलं सर्वेषां भवतीति सर्वार्थजिघृक्षया सत्तर्कमामूलव्याख्यानाय च ममात्र परं निबन्धः । प्रत्यक्षं निरूपितमिदानीमनुमानं निरूपणीयमतः शिष्यावधानाय प्रतिजानीते प्रत्यक्षानन्तरमित्यादिना °

The following subdivisions are marked in this copy: *Prāmāṇyavādarahasya* (ends fol. 11*b*), *Anumānakhaṇḍarahasye Vyāptivādarahasyam* (begins अनुमानप्रामाण्यं निरूप्य, ends fol. 63*a*), *Vyāptigrahopāyarahasya* (begins व्याप्तिस्वरूपं निरूप्य परमतनिराकरण°, ends fol. 85*b*), *Sāmānyalakshaṇārahasya* (begins प्रसङ्गसंगत्या सामान्य°, ends fol. 102*a*)*, *Pakshatāpūrvapaksharahasya* (begins व्याप्तिं† निरूप्य पक्षता, ends fol. 107*b*), *Pakshatārahasya* (begins सिषाधयिषा विशिष्टेति, ends fol. 110*b*), *Anumānaparicchedarahasye Parāmarśagrantharahasyam* (begins अनुमितिरूपैककार्य°, ends fol. 139*a*), *Kevalānvayigranthe Pūrvapaksharahasya* (begins सामान्यतः सपरिकरमनुमानं, ends fol. 144*b*), *Kevalānvayigrantharahasya* (begins वृत्तिमदिति, ends fol. 147*b*), *Vyatirekisiddhāntarahasya* (begins असत्सपक्ष इति, ends fol. 151*b*), *Savyabhicārapūrvapaksha* (begins केवलान्वय्यादिहेतुक°, ends fol. 194*b*), *Savyabhicārasiddhānta* (begins दूषणौ°, ends fol. 195*a*), *Sādhāraṇapūrvapaksharahasya* (begins ननु अनुपसंहार्यासाधारण°, ends fol. 196*a*), *Sādhāraṇagranthaṭippaṇī* (begins विपक्षेति, ends fol. 195*b*), *Asādhāraṇyapūrvapaksharahasya* (begins प्राचीनमते, ends fol. 197*a*), *Asādhāraṇyaṭippaṇī* (begins अर्थात्पक्षवृत्तित्व°, ends fol. 198*a*), *Viruddhapūrvapaksharahasya* (begins असदिति, ends fol. 205*a*), *Viruddhagrantharahasya* (begins साध्यव्यापकेति, ends fol. 208*a*), *Satpratipakshapūrvapaksharahasya* (begins समानबल°, ends fol. 210*a*), *Satpratipakshagrantharahasya* (begins यद्यपि साध्य°, ends fol. 218*b*), *Hetvābhāsarahasye Asiddhigrantharahasyam* (begins तथा च व्याप्ति°, ends fol. 232*a*), *Vādhapūrvapaksha* (begins वाध्य इति वाधितत्वमित्यर्थः, ends fol. 240*a*), *Hetvābhāsa*, the last part (begins यथोक्तत्रयं, ends fol. 248*b*).

Fol. 148 of the original paging is lost. Date of the copy: श्रीसंवत् १८५१ मिति चइत्र (*sic*) सु १३ वार सोवार पुष्यतिथौ ॥

[H. T. Colebrooke.]

1949.

1615. Foll. 126 (1–129); size 9½ × 2 in. by 4–4⅝ in. (the leaves are folded together); eight lines in a page; written in the Bengalī character, on yellow coloured paper.

* Here is the omission of the *Upādhirahasya*, it begins प्रसङ्गसंगत्या उपाधिं; only a few words more are written.

† The other copies have उपाधिं instead of व्याप्तिं, but in this copy the *Upādhi*-section is wanting.

Digitized by Microsoft ®

Anumānaparicchedarahasya, a second, incomplete copy of *Mathurānātha's* commentary, being only the first half of the whole. But it has the *Upādhivādarahasya* (foll. 80*b*–109*b*, the *Upādhilakshaṇapūrvapaksharahasya* ends fol. 91*b*, the *Upādhisāmānyalakshaṇarahasya* fol. 103*b*). The last words of this volume are हेतौ व्याप्तिप्रकारकज्ञानानन्तरं विशिष्ट . . ., they belong to the *Parāmarśagranthrahasya*, which begins fol. 116*a*. After fol. 47 three leaves are lost (48–50 of the paging). Marginal notes, as उपूमाथुरी (i.e. *Upādhi-pūrvapaksha-Māthurī*) etc., point out the single subdivisions.

[H. T. Colebrooke.]

1950–1952.

1034b, 1040, 969a. Foll. 61, 47, and 117 resp.; size 17–17¼ in. by 3–3½ in. (the leaves are folded); written in the Bengalī character, eight lines in a page.

(*Anumānakhaṇḍarahasya*), a third copy, nearly complete. The right order of the single parts is entirely confused; we give them as they ought to be placed.

Foll. 9–27 of the first volume belong to a copy of *Jagadīśa's* commentary on the *Dīdhiti*.

Fol. 76*a*, l. 6 – 87*b* of the third volume belong to a copy of *Jagadīśa's* commentary on the *Cintāmaṇi*.

1) Vol. I., foll. 1–8 (orig. 1–9, fol. 7 is lost). The *Prāmāṇyavādarahasya*, the first section of the *Anumānarahasya*.

2) Vol. II., foll. 1–47 (orig. 10–56). The *Vyāptipūrvapaksharahasya* and nearly the whole second part of the *Vyāptivāda*.

3) Vol. I., foll. 41–46 (orig. 57–63). The last five lines of the *Vyāptivādarahasya*, the whole *Vyāptigrahopāyapūrvapaksha* and three lines of the *Vyāptigrahopāyasiddhānta*.

4) Vol. III., foll. 1–9 (orig. 64–72). The last part of the *Vyāptigrahopāyavāda*, without the beginning (see the preceding fragment) and the end (see the following fragment).

5) Vol. I., foll. 47–57 (orig. 73–82). The last line of the *Vyāptigrahopāyavāda* and the two *Sāmānya* parts. The *Sā° laksh° pūrvapaksha* ends fol. 55*a* (orig. 81*a*).

6) Vol. III., foll. 10–38 (orig. 84–112). The *Upādhi*-sections. The *pūrvapaksha* ends fol. 20*a*, the *Upādhisāmānyalakshaṇarahasya*, fol. 32*a*.

7) Vol. III., foll. 39–68*b* (orig. 113–142). The two *Pakshatā*-sections (end fol. 45*a*, the *pū. pa.* ends fol. 42*b*) and the two *Parāmarśa*-sections (the *pū. pa.* ends fol. 54*a*).

Foll. 45 and 46 (orig. 119 and 120) are misplaced.

8) Vol. III., foll. 68*b*–76*a* (orig. 142–150). The *Kevalānvayirahasya* (the *pū. pa.* ends fol. 73*b*).

9) Vol. I., foll. 58–61 (orig. 150–153). The *Kevalavyatirekirahasya*.

10) Vol. III., foll. 88–103*b* (orig. 156–181). The two *Savyabhicāra* sections. The *pūrvapaksha* (ends fol. 99*a*) is the same as in the first copy, but the *Savyabhicāragrantha* comprises also the two *Sādhāraṇa*-, the two *Asādhāraṇya*-sections and the *Anupasaṃhāri-rahasya* of the first copy.

11) Vol. III., foll. 103*b*–109*a* (orig. 181–187). The *Viruddhagrantha*, the *pū° pa°* ends fol. 106*b*.

12) Vol. III., foll. 109*a*–117 (orig. 187–189, the last six leaves are complemental). The *Satpratipakshagranthrahasya*, incomplete. The *pūrvapaksha* ends fol. 110*b*.

Fol. 111*b*, there is a note to the last but one line: अत्र कियन्ति पत्राणि पतितानि. The last

Digitized by Microsoft®

word before the omission is हरिणशावकस्येति (see fol. 211*b*, l. 2 in no. 1948), the first words after the omission are व्याप्नोति व्याप्तिपक्षधर्मत्व°, it is the beginning of the *Asiddhigrantharahasya* (see fol. 218*b*, l. 9 in no. 1948).

Foll. 112 and 113 are mere fragments, but foll. 114–117*a* bring in nearly the whole omission; fol. 114 begins सत्प्रतिपक्षविचार°, fol. 117*a* ends प्रतिबन्धकतायामवच्छेदकत्वादित्यर्थः (see fol. 216*b*, l. 8 in no. 1948).

13) Vol. I., foll. 28–39 (orig. 200–211). The *Hetvābhāsagrantharahasya*, incomplete in the beginning. Fol. 28*b* ends the *Asiddhigrantharahasya*, to which only the first page of this fragment belongs (begins धार्मिकत्वात् व्यर्थ°, see fol. 231*a*, l. 5 in no. 1948); one line of the beginning of this section is at the end of the preceding fragment. The *Bādhapūrvapaksharahasya* ends fol. 33*b*. Colophon: इति महामहोपाध्यायश्रीमथुरानाथतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचितानुमानमूल - टिप्पणी समाप्ता ॥

Date of the copy: शकाब्दः १६२३ ॥

[H. T. Colebrooke.]

1953.

1813. Foll. 32; size 12¾ in. by 4½ in.; 10–12 lines in a page.

Cintāmaṇiṭippanī Māthurī (चिं° टी° मा° अ° on the margin), the *Vyāptirahasya*, incomplete. The *Vyāptipūrvapaksharahasya* ends fol. 25*a*. The last words are अनुमित्यनुदयात्। तादात्म्यादिवृत्त्यनि . . [J. Taylor.]

1954.

417. Foll. 396; size 12 in. by 3½ in.; 7–10 lines in a page.

Śabdamaṇirahasya, a commentary on the *Śabdakhaṇḍa* of the *Tattvacintāmaṇi*, by *Mathurānātha Tarkavāgīśa*. See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. i., p. 207, no. 367.

The commentary begins:

कुञ्चिताधरपुटेन पूरयन्
  वंशिकां प्रचलदङ्गुलिपङ्क्तिः (cp. no. 1937)।
मोहयन्नखिलवामलोचनाः
  पातु कोऽपि नवनीरदच्छविः ॥ १ ॥
न्यायाम्बुधिकृतसेतुं हेतुं श्रीराममखिलसंपत्तेः।
तातं त्रिभुवनगीतं तर्कालंकारमादरान्नत्वा ॥ २ ॥
श्रीमता मथुरानाथतर्कवागीशधीमता।
विशदीकृत्य दर्श्यन्ते तुरीयमणिफक्किकाः ॥ ३ ॥
आन्वीक्षिकीपण्डितमण्डलीषु सताण्डवैरध्ययनं विनापि।
मदीयमेतत्परिचिन्त्य धीरा निःशङ्कमध्यापनमातनुध्वम् ॥

प्रत्यक्षादिप्रमाणत्रयं निरूपितम् इदानीं चरमप्रमाणं शब्दो निरूपणीयोऽतः शिष्यावधानाय प्रतिजानीते। अथेत्यादिना।

Fol. 81*a* ends *Śabdaparicchedarahasye Prāmāṇyavādarahasyam*, fol. 89*b* the *Ākāṅkshāpūrvapaksharahasya* (the same title occurs fol. 116*b*), fol. 141*b* the *Yogyatāpūrvapaksharahasya*, fol. 165*a* the *Āsattigrantharahasya*, fol. 186*a* the *Tātparyagrantharahasya*, fol. 203*b* the *Śabdanityatvapūrvapaksharahasya*, fol. 211*a* the *Śabdānityatāgrantharahasya* (the same title occurs fol. 213*a*), fol. 233*b* the *Ucchannapracchannarahasya*, fol. 321*b* the *Vidhivāda*, fol. 338*b* the *Apūrvavādapūrvapaksharahasya*, fol. 355*a* the *Pūrvavādarahasya*, fol. 361*a* the *Kāryānvitaśaktipūrvapaksharahasya*, fol. 377*b* the *Kāryānvitaśaktivādarahasya*, fol. 393*a* the *Karmadhāraya*, fol. 395*b* the *Najasamāsa* (*r.* नञ्°).

Date of the copy: संवत् १८५५.

[H. T. Colebrooke.]

1955.

1036. Foll. 55 (and one *Kroḍapatra* after fol. 15); size 18 in. by 3 in.; eight lines in a page; written in the Bengalī character. The leaves are folded together.

(*Śabdamaṇirahasya*), a second copy, incomplete. It contains the *Ākāṅkshāgrantharahasya* (ends fol. 17*b*, the *pūrvapaksha* fol. 7*a*), the

Digitized by Microsoft®

Yogyatāgrantharahasya (ends fol. 30*a*, the *pūrvapaksha* fol. 22*a*), the *Āsattigrantharahasya* (ends fol. 39*a*), the *Tātparyagrantha* (ends fol. 55*b*). See foll. 81*a*–186*a* in the first copy.

The volume begins: प्रसङ्गादाकाङ्क्षां निरूपयितुं पृच्छति अथ केति ।

The title given to this volume on the first leaf, न्यायशास्त्रतात्पर्यविधि (in Dev. char.), refers only to the last section.

[H. T. Colebrooke.]

1956.

1340b. Foll. 105 (249–353); size 12 in. by 4½ in.; foll. 1–26 eleven lines, foll. 27–47 (by another hand) ten to thirteen lines, foll. 48–105 (by a third hand) ten lines in a page.

Prāmāṇyavādarahasya, according to the marginal notes चि० टि० (टी०) मा० प्र० (प्रा० प्राम०) and the inscription on the verso of the last leaf चिंतामणिमूलटीकाप्रामाण्यवादोत, perhaps a part of *Mathurānātha's* commentary on the *Cintāmaṇi*, from the first chapter.

It begins:

मङ्गलस्य सफलत्वं व्यवस्थाप्य मोक्षसाधनीभत्र(*sic*! भूत the second copy)तत्वज्ञानचिकीर्षावतां स्वीयग्रन्थोपादावक(*sic*! ०दानक)प्रवृत्त्यै मोक्षसाधनीप्रभूततत्त्वज्ञानफलवदान्वीक्षिकीप्रतिपादितप्रतिपादकत्वेन हेतुना मोक्षसाधनीभूततत्त्वज्ञानजनकतां स्वीयग्रन्थस्य (प्र)तिपादयितुं तादृशहेतुमत्त्वं स्वीयग्रन्थस्य दर्शयति ॥

Fol. 279*b* ends *Prāmāṇyavādarahasye Jñaptivādapūrvapaksharahasyam*, fol. 308*b* *Jñaptivādarahasyam*, fol. 334*a* *Utpattivādarahasyam*.

[H. T. Colebrooke.]

1957.

1517e. Foll. 26; size 10½ in. by 4⅝ in.; 14–17 lines in a page; written in the Bengali character.

Prāmāṇyavādarahasya, a second copy, but only the two *Jñaptivāda*-parts.

[H. T. Colebrooke.]

---

g. Some fragments.

1958.

765c. Foll. 24 (numbered 27–50); size 10⅜ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

(*Cintāmaṇiṭīkā*), a fragment of a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*, containing the *Avayavarahasya* (see the Calc. ed. of the *Cintām.*, p. 54 sqq.).

The abbreviation of the title on the margin is मन or मना, once यता and twice य or प.

It begins: केवलान्वय्यादिहेतुकानुमाननिरूपणानन्तरं न्यायादिनिरूपणे ऽसंगतत्वशङ्कानिरासार्थं संगतिं प्रदर्शयन् शिष्यावधानाय प्रतिजानीते तच्चेत्यादि०

It ends with the couplet:

किंचिदत्र विरुद्धं चेदुक्तं दैववशान्मया ।
भ्रान्तेः पुरुषधर्मत्वात्तत् क्षन्तव्यं मनीषिभिः ॥

Note of the possessor: लिखापितं भारद्वाजजगन्नाथेन.

[H. T. Colebrooke.]

1959.

868e. Foll. 3; size 11¼ in. by 4⅝ in.; 15–17 lines in a page.

Pañcalakshaṇīkroḍa, notes on the *Pañcalakshaṇī*, a chapter in the beginning of the *Anumānakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*, perhaps identical with no. xlv. in Hall's Index, p. 32.

It begins: वक्ष्यमाणां पञ्चलक्षण्यां बोध्यम् । साध्यतावच्छेदकसंबन्धेन साध्यवता बुद्धिं प्रति येन संबन्धेन स्वप्रकारकं ज्ञानं प्रति बन्धकं तेन संबन्धेन साध्याभावाधिकरणत्वं निवेशितम् ।

[H. T. Colebrooke.]

1960.

969b. Foll. 76*a*–87*b* (originally 150–161,

Digitized by Microsoft®

but corrected into 154–165); size 17¼ in. by 3¼ in.; eight lines in a page; written in the Bengalī character.

(*Anumāna-Mayūkha*), the *Avayavamūlaṭippaṇī*, a commentary on the *Avayava*-section of the *Cintāmaṇi* (pp. 54–59 in the printed text), by *Jagadīśa Tarkālaṃkāra.* The commentary begins: प्रसङ्गादाह तच्चेति तन्त्रिविधमप्यनुमानं.

See Hall's Index, p. 38, no. lxxiv.

[H. T. Colebrooke.]

---

5. *Nyāyasiddhāntamañjarī.*

1961.

1038b. Foll. 46; size 9 in. by 4 in.; foll. 1–3 and 10–46 ten lines, foll. 4–9 eight lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, an elementary treatise on the *pramāṇas*, in four *paricchedas*, by *Jānakīnātha Śarman*, in the colophons always called *Bhaṭṭācārya Cūḍāmaṇi.* It begins:

प्रणम्य परमात्मानं जानकीनाथशर्मणा ।
क्रियते युक्तिमुक्ताभिर्न्यायसिद्धान्तमञ्जरी ॥ १ ॥

इह निखिललोकविमोक्षमुख्योपायं मननोपायमात्मनस्तत्त्वज्ञानमामनन्ति । तच्च प्रमाणाधीनमिति प्रमाणं निरूप्यते । तत्र प्रमायाः करणं प्रमाणम् । प्रमा च पदार्थो ऽनुभवः(read यथार्थानुभवः) ।

The second, or *anumānapariccheda*, begins fol. 12*b*:

अथानुमानं निरूप्यते । तत्रानुमितिकरणमनुमानम् । अनुमितित्वं चानुमिनोमीत्यनुभवसिद्धो जातिविशेषः ।

The third, or *upamānapariccheda*, begins fol. 20*a*:

अथोपमानं निरूप्यते । तत्रोपमितिकरणमुपमानम् । उपमितित्वं चोपमिनोमीत्यनुभवसिद्धो जातिविशेषः ।

The fourth, or *śabdapariccheda*, begins fol. 21*b*:

अथ शब्दो निरूप्यते । तत्र शाब्दप्रमितिकरणं शब्दः । शाब्दत्वं च शब्दात्प्रत्येमीत्यनुभवसिद्धो जातिविशेषः ।

This chapter has an appendix, which treats of the principle of knowledge in general, beginning with the question (fol. 43*a*): ननु सर्वमिदं प्रमात्वसिद्धौ स्यात्तदेव कुतः सिद्धम् ।

Authorities, quoted in the *Nyāyasiddhāntamañjarī*, are the *Ācāryāḥ*, *Śivādityamiśrāḥ*, *Nāstikāḥ*, *Bhaṭṭāḥ*, *Mīmāṃsakāḥ*, *Vaiśeshikāḥ*, *Prābhākarāḥ*, *Guravaḥ*, *Murārimiśrāḥ*, and the *Cintāmaṇi.*

Foll. 4, 5, 6–9 and 33 are in another handwriting, they fill up defects of the original.

See Hall's Index, p. 24, no. xviii.; Aufrecht's Catalogue, p. 240*a*, no. 581; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 207, no. 699; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 175, no. 1862; Burnell's Tanj. MSS., p. 119. [H. T. Colebrooke.]

1962.

1724a. Foll. 41; size 8½ in. by 3¾ in.; foll. 1–12 thirteen or fourteen lines, foll. 13–41 ten or eleven lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a second copy.

Date and name of the scribe: संवत् १७३० शके १५९५ वैशाखसुद्ध ६ शनौ ढुंढिराजेन लिखितं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1963.

787. Foll. 36; size 10 in. by 4⅛ in.; 10–12 lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a third copy.

Date and name of the scribe: सं १७९७ वैशाषशुद्ध १५ लि० काशी लोलार्के तुलसीदाशमठे जयकृष्णदाशः शुभं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1964.

232e. Foll. 32; size 12¼ in. by 3½ in.; nine lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a fourth copy.

Date: संवत् १८४१. [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

1965.

2108a. Foll. 62; size 9¾ in. by 4¼ in.; eight lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a fifth copy. Foll. 12–26 are in a beautiful old handwriting; foll. 1–6 are in another old handwriting, the rest is by a more modern hand.

[GAIKAWAR.]

1966.

1549b. Foll. 15; size 9¾ in. by 3¾ in.; 9–14 lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a sixth, incomplete copy, breaking off in the beginning of the *Śabdapariccheda*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1967.

1894a. Foll. 9; size 12 in. by 3¾ in.; seven lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, the *Anumānapariccheda* and the beginning of the *Upamānapariccheda*. [J. TAYLOR.]

1968.

2798a. Foll. 15; size 10¼ in. by 6¾ in.; twenty-three lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, the *Pratyaksha-* and *Anumāna-khaṇḍa*. This copy is in the European book-form.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1969.

2014. Foll. 26 (paged २–२७, the first leaf being lost); size 8¾ in. by 3½ in.; 8–11 lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, the *Śabdakhaṇḍa*.

It begins: . . धीजन्यत्वात् ॥ प्रतीयन्ति च लोकाः ॥

[J. TAYLOR.]

1970.

370. Foll. 261; size 10⅛ in. by 3⅝ in.

Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā, also called *Tarkaprakāśa*, a commentary on the *Nyāyasiddhāntamañjarī*, by *Dīkshita Śrīkaṇṭha Śarman*, son of *Dīkshita Viśvanātha*, of Benares. See Hall's Index, p. 24, no. xix.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 207, nos. 700–704; Burnell's Tanj. MSS., p. 119.

The *Upamāna-khaṇḍa* is wanting in this copy. The *Anumānakhaṇḍa* precedes the *Pratyaksha-khaṇḍa* in this volume.

b) The *Pratyaksha-khaṇḍa*. Foll. 57 (54–110); nine lines in a page.

The commentary begins:

संध्यायाः प्रणतिक्षणे गिरिजया सेर्ष्यं समालोकितो
रोषं मानिनि मा कृथास्त्वदपरा नान्यास्ति वन्द्या मम।
किं तु त्वामहमानमामि मनसि ध्यात्वा तवैवाकृतीर्
इत्थं हर्षितशैलराजतनयादृष्टः शिवः पातु नः ॥ १ ॥
सिद्धान्तगूढवर्त्मैकभावनापरिशीलिता ।
श्रीकण्ठनिर्मिता सेयं कृतिरातनुतां मुदम् ॥ २ ॥

सत्येकस्मिन्नपि बाधके साधकसहस्रस्याप्यकिंचित्करत्वेन प्रतिबन्धकाभावस्यावश्यापेक्षिततया प्रकृतग्रन्थसमाप्तिप्रतिबन्धकदुरितरूपविघ्नविघाताय कृतं भगवन्नत्यात्मकं मङ्गलं शिष्यशिक्षार्थमादौ निबध्नाति ॥ प्रणम्येति ।

Between foll. 95 and 96 (४२ and ४४ in the original paging), and 96 and 97 (४४ and ४९ of the original paging) some leaves are wanting.

Colophon: इति श्रीविद्वन्मुकुटमाणिक्यराजिनीराजननीराजितपदद्वंद्वन्यायवागीशश्रीदीक्षितश्रीकंठशर्मविरचितायां न्यायसिद्धांतमंजरीदीपिकायां प्रत्यक्षखंडः समाप्तः श्रीमल्लारिमार्त्तंडभैरवाय नमः ॥

Date: संवत् १८१७ ॥

a) The *Anumāna-khaṇḍa*. Foll. 53 (1–53); ten lines in a page.

It begins: प्रत्यक्षनिरूपणानन्तरमुपजीव्योपजीवकभावसंगत्यानुमानं निरूपयन्प्रतिजानीते ॥ अथेति ।

Date: संवत् १८१७ ॥ मिति पुश शुदी २ वार सतवरके ॥

Digitized by Microsoft ®

c) The *Śabda-khaṇḍa*. Foll. 151 (111–261); foll. 111–213 ten lines, foll. 214–261 nine lines in a page.

See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 176, no. 1863.

It begins:

जटाजूटलसद्गाङ्गजलभूषितमस्तकः ।
पुनातु गिरिजाप्रेमपात्रमेकमनेकधा ॥

उपजीव्योपजीवकभावसंगत्योपमाननिरूपणानन्तरं शब्दं निरूपयन् शिष्यावबोधाय प्रतिजानीते । अथेति ।

It ends:

अतिकर्कशतर्के यद्वृदब्जं स्फुरितं मम ।
सिद्धेश्वरीपदद्वन्द्वकराणां तद्विजृम्भणम् ॥ १ ॥
यो ऽसौ काश्यां समुत्पन्नो विश्वनाथाख्यधीमतः ।
तस्य श्रीकण्ठकृतिनः कृतिरातनुतां मुदम् ॥ २ ॥

इति काशीगर्भसंभवदीक्षितविश्वनाथात्मजदीक्षितश्रीकण्ठविरचिता तर्कप्रकाशाभिधा सिद्धान्तमञ्जरीदीपिका समाप्ता शुभं भूयात् ॥ संवत् १८५५ शावन सुदि ८ वार अतवारके ॥

[H. T. Colebrooke.]

1971.

279. Foll. 98 (paged १–९९, fol. ४५ is lost); size 10¾ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā, the *Pratyaksha-* and the *Anumāna-paricchedas*, the former ending fol. 49*b*. Foll. 68–71 are in another handwriting and fill up a defect of the original.

Date: मिती अशारहवदीतेरके पोथी समप्त संव १८०२ ॥

[H. T. Colebrooke.]

1972.

1825. Foll. 43; size 12¾ in. by 4⅞ in.; eleven lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā Tarkaprakāśābhidhā, the *Anumānaparicheda*, a third copy.

[J. Taylor.]

1973.

3B. Foll. 236 (paged १७२–४०७); size 9¾ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

Tarkaprakāśābhidhā Siddhāntamañjarīdīpikā, the *Śabdapariccheda*, a second copy.

Date: संवत् १८०२३ मिती कुवार वदि २ सनीवार ॥

[A. C. Burnell.]

1974.

1929. Foll. 171; size 10¼ in. by 4⅝ in.

Nyāyasiddhāntamañjarīṭīkā, surnamed *Bhāvadīpikā* (see the introduction) or *Bhāvārthadīpikā* (in the last subscription), a commentary on the *Nyāyasiddhāntamañjarī*, by *Kṛishṇa Nyāyavāgīśa Bhaṭṭācārya*, son of *Govinda Nyāyālaṃkāra Bhaṭṭācārya*.

See Hall's Index, p. 25, no. xx.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 207, no. 699; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. vi., p. 284, no. 2220, also vol. iv., p. 31, no. 1408.

This MS. was copied by one *Bālakṛishṇa*, in four parts:

a) The *Pratyakshakhaṇḍa*. Foll. 50; 8–10 lines in a page.

It begins:

शैवालवत्या रुचिरे तटिन्यास्तीरे भवान्यादरलेशशून्या ।
इन्द्रादिमान्या भुवनेष्वनन्या मां पातु धन्या गिरिराज-
[कन्या ॥ १ ॥
प्रणम्य शिवयोः पादौ श्रीमता कृष्णशर्मणा ।
सिद्धान्तमञ्जरीव्याख्या क्रियते भावदीपिका ॥ २ ॥

प्रारिप्सितप्रतिबन्धकोपशमाय कृतं परमात्मनमस्काररूपं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै प्रसङ्गतो ऽध्यापकाध्येतृणां मङ्गलाचरणाय चादौ निबध्नाति ॥ प्रणम्येत्यादि ।

b) The *Anumānakhaṇḍa*. Foll. 15 (51–65); 9–11 lines in a page.

It begins:

विघ्नपुञ्जविनाशाय वत्सलाय प्रभाविने ।
व्यालयज्ञोपवीताय गणेशाय नमो नमः ॥ १ ॥
गिरीशनन्दनं नत्वा नत्वा सोमं हरिं हरम् ।
व्याख्यानुमानमञ्जर्याः क्रियते कृष्णशर्मणा ॥ २ ॥

Digitized by Microsoft®

पूर्वग्रन्थे प्रवृत्तानामुत्तरग्रन्थे प्रवृत्तये शिष्याणामिन्द्रियान्तरमनोयोगव्यवच्छेदाय चाथशब्देनावसरसंगतिं सूचयन्ननुमाननिरूपणं प्रतिजानीते ॥ अथानुमानं निरूप्यत इति ।

c) The *Upamānakhaṇḍa.* Foll. 5 (66–70); 11–13 lines in a page.

It begins:

विश्वेश्वरं गुरुं नत्वा ध्यात्वा देवीं सरस्वतीम् ।
व्याख्योपमानमञ्जर्याः क्रियते कृष्णशर्मणा ॥ १ ॥

पूर्वग्रन्थश्रवणे प्रवृत्तानामुत्तरग्रन्थश्रवणे प्रवृत्तये शिष्याणां श्रोत्रमनोयोगसंपादनाय चाथशब्देनावसरसंगतिं सूचयन्नुपमाननिरूपणं प्रतिजानीते ॥ अथोपमानं निरूप्यत इति ।

d) The *Śabdakhaṇḍa.* Foll. 101 (71–171); nine lines in a page.

This part of the commentary is called *Gūḍhārthadīpikā* in the introduction.

It begins:

प्रणम्य जगतो नाथं श्रीमता कृष्णशर्मणा ।
क्रियते शब्दमञ्जर्या व्याख्या गूढार्थदीपिका ॥ १ ॥

पूर्वग्रन्थश्रवणे प्रवृत्तानामुत्तरग्रन्थे प्रवृत्तये शिष्याणां श्रोत्रमनोयोगसंपादनाय चाथशब्देनावसरसंगतिं सूचयन् (शब्दनिरूपणं)* प्रतिजानीते ॥ अथ शब्दो निरूप्यत इति ।

[J. Taylor.]

1975.

1242. Foll. 138; size 11 in. by 3⅜ in.; nine lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarīṭīkā, a second copy.

The *Pratyakshakhaṇḍa* ends fol. 40*b*, the *Anumānakhaṇḍa* fol. 53*a*, the *Upamānakhaṇḍa* fol. 56*b*.

The scribe adds:

आश्विने कृष्णपक्षे तु नवम्यां मंगले दिने
लिखितं नाथरामेण सिद्धांतमंजरीमुत्तमं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1976.

1724b. Foll. 90; size 8½ in. by 3¾ in.; 9–14 lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarīṭippaṇī, with the surnames *Siddhāntamañjarībhūshā* (see the introduction) and *Bālabodhinī* (according to the final colophon), a commentary on the *Nyāyasiddhāntamañjarī,* by *Nṛisiṃha Pañcānana,* son of *Govinda,* a Bengalī (see the introduction).

This commentary is not mentioned in Hall's Index. It begins:

नत्वा गुरुपदद्वन्द्वं चिन्तयित्वा सितं महः ।
सिद्धान्तमञ्जरीभूषां करोमि शिशुकर्णयोः ॥ १ ॥
श्रीमच्छ्रीयुतगौडमण्डलमहीविख्यातसत्कीर्त्तितास्.
तत्कालं कृतिनः परं सुकृतिनो गोविन्दनामाभिधाः ।
तत्सूनुर्नृसिंह(*r.*°नर°) एष सुकृती भावं तु पञ्चाननो
बालानां हितकाङ्क्षया स्फुटयति द्राग्न्यायसिद्धान्तिते [॥ २ ॥
सिद्धान्तमञ्जरीतर्कमधुरक्तमधुव्रतान् ।
मार्गगान्कर्तुमामोदवातभावो(?) विरच्यते ॥

ईप्सितग्रन्थप्रतिबन्धकदुरितनिवृत्तये कृतं परमात्मनमस्काररूपं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै ग्रन्थादौ निबध्नाति ॥ प्रणम्येति । परमात्मानं प्रणम्य जानकीनाथशर्मणा न्यायसिद्धान्तमञ्जरी क्रियत इत्यन्वयः ।

The *Anumānapariccheda* begins (fol. 20*a*):

प्रत्यक्षनिरूपणानन्तरमेकप्रयोजनान्ताद्याप्त्या(?) संगतिं प्रदर्शयन् । शिष्यावबोधायानुमाननिरूपणं प्रतिजानीते । अथेत्यादिना ।

The *Upamānapariccheda* begins (fol. 35*a*):

अवसरसंगत्योपमानं निरूपयितुमाह अथेति ।

The *Śabdapariccheda* begins (fol. 38*a*):

उपमानशब्दनिरूपणयोरेकप्रयोजनकत्वव्याप्त्या संगतिं प्रदर्शयन् शिष्यावधानाय प्रतिजानीते अथेत्यादिना ।

Date: संवत् १७३० ज्येष्ठ वदि ४ शुक्रे समाप्तो ऽयं पुस्तकः ॥ शुभमस्तु लेखकपाठकयोः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1977.

1038c. Foll. 22; size 8¾ in. by 3¼ in.; 10 or 11 lines in a page.

Siddhāntamañjarīprakāśa, a commentary on the *Siddhāntamañjarī,* by *Bhāskara,* son of

* This word has been added from the second copy.

Digitized by Microsoft®

Mudgala, of the *Laugākshi-gotra*, hence called in the colophon *Laugākshibhāskara*. This copy contains only the *Pratyakshapariccheda* and three lines from the beginning of the *Anumānapariccheda*.

The commentary begins:

श्रीवासुदेवाङ्घ्रिसरोजयुग्मं ध्वजोर्ध्वरेखांकुशलक्षनाढ्यम्।
रमाधरानेत्रषडङ्घ्रिजुष्टं नमाम्यहं कायवचोमनोभिः ॥ १ ॥
लौगाक्षिगोत्रसंभूतमुद्गलात्मजभास्करः ।
व्याख्याति बालबोधार्थं न्यायसिद्धान्तमञ्जरीम् ॥ २ ॥

प्रारिप्सितग्रन्थनिर्विघ्नसमाप्तिकामनया कृतमीश्वरनमस्कारं शिष्यशिक्षार्थमादौ निबध्नन्ध्येतृपरंपरया स्वकीर्त्यनुवृत्तये स्वनाम ग्रन्थनाम च निबध्नाति ॥ प्रणम्येत्यादि ।

The *Anumānapariccheda* begins:

अथानुमानं निरूप्यते। प्रत्यक्षनिरूपणानन्तरमवसरसंगत्यानुमाननिरूपणं प्रतिजानीते ॥

See Hall's Index, p. 25, no. xxii.

[H. T. Colebrooke.]

---

6. *Nyāyamālā*.

1978.

3074. Foll. 187; size 10 in. by 4 in.; 8–13 lines in a page.

Nyāyamālā, a treatise on the four kinds of proof according to the 4th, 5th, 6th and 7th aphorism of the *Nyāyasūtra*, by *Jayarāma*.

See Hall's Index, p. 49, no. cxxxv.

The whole *Pratyaksha*-section and the end of the *Śabda*-section are wanting.

The volume begins:

निराकारं शुद्धं विगलितविकारं किमथवा
नराकारं राधाविलुलितविहारं व्रजभुवि ।
दशाकारं किं वा भवतु भुवनाकारमपि वा
मनोवारं वारं मुरभिदमुदारं भज सखे ॥ १ ॥
उद्गच्छद्गरुडारूढं शङ्खचक्रगदाधरम् ।
ग्राहग्रस्तगजोद्धारत्वरितं हरिमाश्रये ॥ २ ॥
श्रीमता जयरामेण विबुधप्रणयैषिणा ।
अनुमानलक्षणाख्या सूत्रव्याख्या विधीयते ॥ ३ ॥

प्रत्यक्षोपजीवकत्वात्प्रत्यक्षनिरूपणोत्तरमनुमानं निरूपयति ॥ अथ तत्पूर्वकं त्रिविधमनुमानं पूर्ववच्छेषवत्सामान्यतो दृष्टं च (*Sū*. I. 1, 5).

The *Anumāna*-section ends fol. 13*b*:

अनुमानविचारो ऽयं विस्तीर्णो जलधेरपि ।
श्रीमता जयरामेण तत्र सेतुरिवाहितः ॥

The following part, the *Upamānapariccheda*, begins:

ओं नमः कमलालोलदृगंचलविलासिने ।
भवादिविभवावाप्तिकारिणे मुरवैरिणे ॥

क्रमप्राप्तमुपमानं लक्षयति । प्रसिद्धसाधर्म्यात्साध्यसाधनमुपमानम् (*Sū*. I. 1, 6).

It ends fol. 13*b*:

श्रीमता जयरामेण विबुधप्रणयैषिणा ।
उपमानपरिच्छेदः समासेनेह वर्णितः ॥

The *Śabdapariccheda* begins:

ओं नमः कमलालोलदृगंचलविलासिने ।
विचित्रविश्वनिर्माणकारिणे मुरवैरिणे ॥ १ ॥

क्रमप्राप्तं शब्दं लक्षयति। आप्तोपदेशः शब्दः (*Sū*. I. 1, 7).

See Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 240*a*, no. 582.

It quotes the *Dīdhiti*.

The copy of this work registered in Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. viii., no. 2861, seems to be complete.

[J. R. Ballantyne.]

---

7. *Nyāyakaustubha*.

1979.

677a. Foll. 90; size 10 in. by 4¼ in.; foll. 1–8 eleven lines, foll. 9–90 ten lines in a page.

Nyāyakaustubha, a voluminous logical work, by *Paṇḍita Mahādeva Puṇatāmakara*, son of *Paṇḍita Mukunda*, and pupil of *Śiti-kaṇṭha* (according to verse 3 of the introduction) or *Śrī-kaṇṭha* (see the final couplets and the colophon of the *Śabdapariccheda*).

Digitized by Microsoft ®

See Hall's Index, p. 26, no. xxv.; Rājendralāla Mitra's Notices, vol. v., p. 84, no. 1765. It is not a mere gloss on the *Cintāmaṇi*, as Rājendralāla Mitra asserts.

The *Pratyakshapariccheda*, incomplete.

It begins:

दाक्षायणीरमणसच्चरणारविन्दं
  ब्रह्मादिभिः सुरवरैरपि सेव्यमानम् ।
श्रीगौतमं मुनिवरं मणिकारमुख्यान्
  आन्वीक्षिकीरतबुधांश्च नमामि भक्त्या ॥ १ ॥

मुकुन्दं पितरं नौमि षट्शास्त्रीतत्त्वदर्शिनम् ।
यत्पुण्यपरिपाकेण शास्त्रे गतिरभून्मम ॥ २ ॥

पुरुहूतपुरोहितं सभायां
  कवितायां किल कालिदासमन्यम् ।
निखिलाखिलशास्त्रविद्धुरीणं
  शितिकण्ठाभिधसद्गुरुं नमामि ॥ ३ ॥

मोक्षहेतुप्रमाणादितत्त्वज्ञानाय सद्धियाम् ।
महादेवेन सुधिया क्रियते न्यायकौस्तुभः ॥ ४ ॥

न्यायसिद्धान्तनिष्कर्षे जिज्ञासा यस्य विद्यते ।
संग्राह्यस्तेन सुधिया न्यायकौस्तुभ आदरात् ॥ ५ ॥

न्यायाम्भोधिं समुन्मथ्य भावनामन्दराद्रिणा ।
विष्णुनेव महादेवेनायं कौस्तुभ उद्धृतः ॥ ६ ॥

इह सकलशिष्टानां ग्रन्थारम्भे मङ्गलाचरणान्मङ्गलफलमादौ विचार्यते ।

The last words are: वाच्यां मानसत्वावच्छिन्नं प्रतिमनस्त्वेन करणात्वात्तस्य चात्सतिष्ट(?) संयोगात्म . . .

[H. T. COLEBROOKE.]

1980.

677b. Foll. 167 (91–259); size 10 in. by 4¼ in.; ten lines in a page.

(*Nyāyakaustubha*)? A large portion of an *Anumānakhaṇḍa*, incomplete at the end. On the last leaf it is called अनुमानखंडवादार्थ, on the first leaf "A fragment, *Anumāna vādārtha*" (in Colebrooke's handwriting). As the style of this treatise is very much the same as that of the *Pratyakshapariccheda* of the *Nyāyakaustubha* in the first part of this volume, and as both parts of this volume were evidently written by the same hand, it is highly probable that this is the *Anumāna*-section of the *Nyāyakaustubha*.

It begins:

ध्यात्वा शिवाङ्घ्रियुगलं विबुधैरुपास्यं
  नत्वा गुरोश्चरणपङ्कजमादरेण ।
भूयो विभाव्य सुधिया तदुदीरितार्थं
  विद्वन्मुदे किमपि कौतुकमातनोमि ॥ १ ॥

अथानुमानं निरूप्यते अत्रासंगतं न प्रयुञ्जीतेत्यभियुक्तवचनात् प्रत्यक्षासंगतमनुमानं कथं प्रत्यक्षानन्तरं निरूप्यत इति न शङ्क्यम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1981.

1866. Foll. 198; size 12¼ in. by 4 in.; nine lines (foll. 167–173 ten lines) in a page.

Nyāyakaustubha, the *Śabdapariccheda*. See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 174, no. 1861.

It begins:

नत्वा साम्बशिवं मुकुन्दपितरं श्रीकण्ठसंज्ञं गुरुं
  भूयः सूक्ष्मधिया विभाव्य च तदुक्तार्थं समस्तं हृदि ।
शब्दे मानवरे विशिष्टविविधव्युत्पत्तिसंपादके
  गूढार्थप्रतिपत्तये वरधियां कुर्वे प्रबन्धं वरम् ॥ १ ॥

अथ शब्दो निरूप्यते ॥ अत्रोपजीव्योपजीवकभावसंगत्योपमाननिरूपणानन्तरं शब्दनिरूपणमिति बहवो वदन्ति (cf. the beginning of the *Śabdakhaṇḍa* in the *Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā*) ।

It ends:

शब्दार्थानाम(न)न्तत्वात्स्वल्पत्वात्संविदो मम ।
मया नोक्तं प्रमेयं यद् बोद्धव्यं तत्सुधीवरैः ॥ १ ॥

नानानिबन्धानालोक्य विभाव्य च पुनः पुनः ।
मयात्र लिखितं यत्नेन तुष्यन्तु तार्किकाः ॥ २ ॥

महाक्लेशतो भावनातश्च सम्यङ्
  मया संगृहीतं प्रमेयं हि यद्यत् ।
अवश्यं सुधीभिस्तदालोचनीयं
  प्रमादाद्दुरुक्तं हि संशोधनीयम् ॥ ३ ॥

Digitized by Microsoft ®

यथा श्रुतानां मणिगोचराणां
निष्कर्षबोधाय बहूक्तियुक्तः ।
स्वयं महादेवबुधेन यत्नाच्
छम्भोर्दयातो रचितो निबन्धः ॥ ४ ॥

Authorities mentioned in the *Nyāyakaustubha* are: the *Cintāmaṇi*, *Bhāshya*, *Dīdhitikārānuyāyino navyāḥ* (no. 1979, fol. 79b), *Khaṇḍanakāra*, *Saundalopādhyāyāḥ* (*Sauṇḍalop*°?), *Maithilāḥ*, *Prabhākarāḥ*, *Pakshadharamiśrāḥ*, *Ālaṃkārikadhurandharāḥ*, *Hari*, *Prāñcaḥ*, *Prācīnāḥ*, *Navyāḥ*, *Navīnāḥ*, *Bhāṭṭāḥ*, *Mīmāṃsakāḥ* (*aprācīnabhāṭṭānuyāyino Mīmāṃsakāḥ*, no. 1981 fol. 54a, *prācīnānuyāyino Naiyāyikāḥ* fol. 126a).

Fol. 166 is blank, but there is no omission in the text.

Colophon:

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावागीश(°वारीण° Rāj. M.)-श्रीमन्मुकुन्दपण्डितात्मजपुणतामकरोपनामकमहादेवपण्डितविरचिते न्यायकौस्तुभे शब्दपरिच्छेदः समाप्तः ॥

Date of the copy: शके १७४२ प्रमाथीनाम संवत्सरे कार्तिकशुद्धपौर्णिमायां इदं पुस्तकं समाप्तं ॥

[J. TAYLOR.]

1982.

693. Foll. 183; size $9\frac{7}{8}$ in. by 4 in.; 10–12 lines in a page.

Nyāyakaustubha, the *Śabdaparicheda*, a second complete copy. [H. T. COLEBROOKE.]

---

8. *Nyāyasaṃkshepa*.

1983.

2608a. Foll. 72; size 10 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; nine lines in a page.

Nyāyasaṃkshepa, by *Govinda Śarman*, son of *Nyāyavācaspati Bhaṭṭācārya*, a commentary on the *Kārikās*, apparently a short compendium of the *Nyāya* philosophy, by the same author. The contents are the same as in the first adhyāya of the *Nyāyasūtra*. The single topics are pointed out by marginal notes in Colebrooke's handwriting. It quotes the *Cintāmaṇi* and the *Kādambarī*.

It begins:

भूयो भूयो भूधरतनयां विनयेन याचमानस्य ।
कृत्यानि केलिकाले भवस्य भव्याय भूयासुः ॥
ईषद्गूढार्थानां विवरणमल्पाक्षरैरेव ।
कुतुकेन कारिकाणां स्वयंकृतानां वयं तनुमः ॥
न्यायवाचस्पतेः सूनोरियं गोविन्दशर्मणः ।
कृतिः कृतधियां भूयादमन्दानन्ददायिनी ॥

विशिष्टशिष्टाचारानुमितवेदबोधितकर्त्तव्याशकं(°व्यांशकं)मङ्गलं शिष्यशिक्षायै निबध्नाति नीलोत्पलेत्यादि ।

The blanks on foll. 50 sqq. are probably due to the illegibility of the original manuscript. [H. T. COLEBROOKE.]

---

9. *Siddhāntarahasya*.

1984.

660. Foll. 345 (orig. paged १–३४५); size $13\frac{7}{8}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; six lines in a page; well written in the Bengalī character.

Siddhāntarahasya, a large *Nyāya* treatise, incomplete at the beginning and at the end. The name of the author does not occur. In Aufrecht's Catalogus Catalogorum, p. 720, there are registered several *Nyāya* works which have this title. This work is divided into many small sections, more than sixty of which are contained in this copy. The first is called *Sadyaccaya(?)vyāvṛittasaṃśayatvalakshaṇa* (ends fol. 7a), the second *Niścayasāmagryāḥ saṃśayapratibaddhakatvakhaṇḍana* (ends fol. 8b), the last *Vyāpyaviśeshyakaparāmarshasya kāraṇatvākāraṇatvavicāra*.

The title "*Siddhāntarahasya*" is inscribed on every leaf.

Digitized by Microsoft®

The volume begins:- ननु किन्नाम संशयत्वं तद्धि न तावत्सन्द्रेक्षीत्यत्र(?) व्यवसायसिद्धो जातिविशेषः चाक्षुषत्वादिना संस्कारात् [H. T. Colebrooke.]

1985.

1633. Foll. 88; size 19 in. by $3\frac{1}{4}$ in.; the leaves are folded together; seven lines in a page; well written in the Bengalī character.

Siddhāntarahasya, a second, incomplete copy, containing only as much as foll. 1–131*a* of the first copy, but with one section more at the beginning (*Smritisaṃskārarahasya* fol. 15*b*).

The volume begins: ज्ञानादीनां सविषयकत्वं प्रत्यक्षसिद्धमेव ° [H. T. Colebrooke.]

---

10. *Pratyakshadūshaṇoddhāra.*

1986.

786b. Foll. 71 (122–192); size 10 in. by $2\frac{1}{2}$ in.; eight lines in a page.

Pratyakshadūshaṇoddhāra, by *Mahāmahopādhyāya Narahari*, son of *Mahāmahopādhyāya Yajñapati*, incomplete. It seems to be a refutation of the opinions advanced by some objector to the *Pratyakshatattvacintāmaṇi*. According to the inscription on the first page, "*Pratyakshadūshaṇoddhāra uttarakhaṇḍa-saṃkhyā* 3000," this copy would contain only the second half of the whole. On the margin it has the mark प्र° दूष°, but once (fol. 129*b*) भा° च°.

It begins:

प्रतिनृपतिशिरोभिः सार्द्धमर्द्धं द्र(?)मौले-*
नैमयति पणचापं राघवे लाघवेन ।
विदितमदनतन्त्रो मूलमन्त्रो बलानां
जयति जनकजायाः सालसो दृग्विलासः ॥

तत्रेति मान्वय(नान्वय?)व्यतिरेकसहचारज्ञानसहकृताध्यक्षगम्येत्यर्थः । Cp. no. 1987.

* Read सार्धमर्धेन्दुमौ°, as suggested by Prof. Aufrecht.

Fol. 154*a* the author of the *Cintāmaṇi* is mentioned, fol. 184*b* the *Līlāvatīprakāśa* (लीलावतीप्रकाशे वर्द्धमानचरणैर्लिखितं). Foll. 122–191 are १–७० in the original paging, the last leaf is ११७.

The date of the last leaf is संवत् १५९८, but this early date is not probable for the main bulk of the copy, which is not in the same handwriting.

See an *Anumānakhaṇḍadūshaṇoddhāra* by the same author in Aufrecht's Cat. Cat., p. 17, quoted from Burnell's Classified Index to the Skr. MSS. in the Palace at Tanjore, p. 121. [H. T. Colebrooke.]

---

11. *Siddhāntasaṃgraha.*

1987.

362. Foll. 111; size $10\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{1}{4}$ in.; generally eight or nine lines in a page.

Siddhāntasaṃgraha, a treatise on the *Pramāṇas*, according to the systems of *Gautama* and *Kaṇāda*, by *Yādava Jī Vyāsa*, son of *Nṛisiṃha* and pupil of *Rāmakṛishṇa*.

See Hall's Index, p. 27, no. xxviii.

It begins:

रमोमारामरमणौ(रामोमारमणौ) नत्वा गङ्गां देवीं [सरस्वतीम् ।
गणेशं रामकृष्णं च साधयामि चिकीर्षितम् ॥ १ ॥
न्यायमधीत्य यत्नेन रामकृष्णाज्जगद्गुरोः ।
कणादगौतमनयात्कुर्वे सिद्धान्तसंग्रहम् ॥ २ ॥
कुशाग्रबुद्धिर्निपुणो ऽनुयोग्यो(*r.* °योज्यो)
न मत्सरी नापि च मन्दबुद्धिः ।
कृशोदरीकेलिकलाप्रवीणः
कामी गुणी मन्दनपुंसको(*r.* °कौ) न ॥ ३ ॥
अपारपाथोधिसमानशास्त्रे
तत्र प्रवेशो ऽतितरां दुरूहः ।
तथापि मद्ग्रन्थपथेन वेशः
सरित्क्रमेणेव समुद्रवेशः ॥ ४ ॥

Digitized by Microsoft®

कृताञ्जलिः सन् विनयं विधाय
विज्ञप्तिमेकां विदुषां करोमि ।
विभाव्य सम्यक् प्रवदन्तु दोषं
विभावनादत्र न को ऽपि दोषः ॥ ५ ॥
दोषबुद्धिर्न कर्त्तव्या न(व्य)सिद्धान्तसंग्रहे ।
न दुष्टो नूतनश्चन्द्रो निखिलैर्वन्द्यते हि सः ॥ ६ ॥

मङ्गलस्य कारणता नान्वयव्यतिरेकसहकृतप्रत्यक्षगम्या । सति मङ्गले ऽपि कुत्रचित्समाप्त्यभावदर्शनात् । Cp. no. 1986 and 1989.

The *Pratyaksha*-section ends fol. 50*a*, the *Anumāna*-section fol. 78*a*, the *Upamāna*-section fol. 79*a*. [H. T. Colebrooke.]

---

12. *Nyāyasiddhāntadīpa.*

1988.

614a. Foll. 55; size 9¾ in. by 4 in.; fifteen lines in a page; written in the Jaina character.

Nyāyasiddhāntadīpa, a series of philosophical dissertations (*vāda*), by *Mahopādhyāya Śaśadhara.* In the colophon this work is called *Nyāyaratnaprakaraṇa.* See Hall's Index, p. 44, no. cvi.

It begins:

ओं । वाचकशिरःकोटीरहीरवाचकश्री ५ श्रीकल्याणविजयगणिचरणेंदीवरेभ्यो नमः । श्रीशारदायै नमः । श्रीवीतरागाय नमः ।

ध्वंसितपरसिद्धान्तध्वान्तं गौतममतैकसिद्धान्तम् ।
नत्वा नित्यमधीशं शशधरशर्म्मा प्रकाशयति ॥ १ ॥
न्यायसिद्धान्तदीपो ऽयं कथासु विजिगीषुभिः ।
धारणीयः प्रकाशाय सत्तर्कस्नेहसुप्रभः ॥ २ ॥

इह तावदभीष्टकर्मणो निर्विघ्नसमाप्तिमुद्दिश्य बहुशः प्रवर्त्तमाना विनायकार्च्चनदधिदूर्वादौ मङ्गले प्रदृश्यन्ते प्रेक्षावन्तः ।

The first *vāda* is the *Mangalavāda* (ends fol. 3*a*), the second treats on the question अन्धकारत्वं भाववृत्ति न वा, the third is the *Kāraṇavāda*, the sixth treats on *Śakti*, the seventh on the question मनस्त्वं परमाणुवृत्ति न वा, the thirteenth begins वायुः प्रत्यक्ष इत्येके तेषामयमाशयः, the seventeenth is called *Lingaparāmarśavāda*, the eighteenth answers the question ननु केयं व्याप्तिः (fol. 28*b*), etc. The last *vāda*, which is marked, is the twenty-second (fol. 44), and then begins a discussion on *Abhāva.*

For a more complete list of the *vādas*, see Burnell's Tanj. MSS., p. 119.

[H. T. Colebrooke.]

---

13. *Dissertations on special topics.*

a. With names of authors.

1989.

47a. Foll. 5; size 9½ in. by 4 in.; 12 or 13 lines in a page.

Mangalavāda, a treatise on the question whether it is necessary to begin a literary work with an invocation of some deity, by *Harirāma Tarkavāgīśa*, a Bengal Brahman.

See Hall's Index, p. 41, no. lxxxvii.

It begins: ननु मङ्गलं न समाप्तिसाधनम् । मङ्गले सत्यपि कादंबैपादौ(*r.* कादंबर्यादि)* ग्रन्थासमाप्तेः मङ्गलं विनापि प्रमत्तानुष्ठितसमाप्तेरन्वयतो व्यतिरेकतश्च व्यभिचारात् ।

[H. T. Colebrooke.]

1990.

1549a. Foll. 14; size 9¾ in. by 3⅝ in.; eight lines in a page.

Vishayatāvicāra, a treatise on perceptible objects and their objectiveness, by *Harirāma.*

See Hall's Index, p. 42, no. xcii.

It begins: विषयता च विषयाकारप्रतीतिसाक्षिको स्वरूपसंबन्धविशेषो ज्ञानादीनां विषयेण त्वतिरिक्ता मानाभावादिति प्राञ्चः । [H. T. Colebrooke.]

1991.

2532c. Foll. 12; size 9⅜ in. by 4⅜ in.; 11 or 12 lines in a page.

---

* See Aufrecht's Florentine Skr. MSS., no. 486.

Digitized by Microsoft®

Vishayatāviveka, a second copy of *Harirāma's* (here called *Nyāyālamkāra Tarkavāgīśa*) treatise. It is in the same handwriting as the *Anumitiparāmarśa* in tho same volume, which was copied संवत् १७९०.

[GAIKAWAR.]

1992.

1549c. Foll. 16; size 10¾ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Sāmagrīvicāra, by *Harirāma*.

It begins with the same words as *Raghudeva's Sāmagrīvāda*, no. 2002:

समाने विषये लौकिकप्रत्यक्षसामग्रीसत्त्वे अनुमितिसामग्रीसत्त्वे च लौकिकप्रत्यक्षमेवोत्पद्यते। न त्वनुमितिस्तदनन्तरं साक्षात्करोमीत्यनुव्यवसायस्यैवोदयात्। एवं समानविषयकशाब्दबोधानुमितिसामग्रीसमवधानदशायामपि शाब्दबोध एव जायते।

[H. T. COLEBROOKE.]

1993.

47d. Foll. 24 (33–56); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Dharmitāvachedakatāpratyāsattivicāra, a logical treatise, by *Harirāma Tarkālamkāra*.

See Hall's Index, p. 52, no. cxlix.; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 244, no. 610.

It begins:

अनुमितिपरामर्शयोः कार्यकारणभावघटकप्रत्यासत्तिः सामानाधिकरण्यं तेन चैकपुरुषीयपरामर्शदशायां न तच्छून्यपुरुषान्तरीयानुमित्यापत्तिः तस्य समवायरूपकारणतावच्छेदकसंबन्धेन परामर्शविरहात्। [H. T. COLEBROOKE.]

1994.

1517g. Foll. 29; size 10½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Dharmitāvādārtha, a second copy. This title, as well as a second title, "*Anumitiparāmarśakāryakāraṇabhāvavicāra*," has been added by a more recent hand.

[H. T. COLEBROOKE.]

1995.

2610c. Foll. 29; size 9¾ in. by 4¼ in.; eleven lines in a page.

Dharmitāvachedakatāpratyāsatti, a third copy. Date of the copy: संवत् १८५७.

[GAIKAWAR.]

1996.

47h. Foll. 46 (103–148); size 9½ in. by 4⅛ in.; eight lines in a page.

Bādhabuddhivicāra, a dialectic treatise on Contradiction, by *Harirāma Tarkālamkāra Vāgīśa*. The name of the author is not mentioned in this copy, but see the next one. Hall's Index, p. 54, no. clix.

It begins: तद्धर्मावच्छिन्नविशेषताकतदभाववत्ता निर्णयकाले तद्धर्मावच्छिन्नविशेष्यताकतद्विशिष्टबुद्धेरनुदयात् °

[H. T. COLEBROOKE.]

1997.

956a. Foll. 27; sizo 10⅛ in. by 4¼ in.; generally thirteen lines in a page.

Bādharahasya or *Bādhabuddhivicāra*, a second copy. [H. T. COLEBROOKE.]

1998.

47e. Foll. 22 (57–78); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Navyamatavicāra, a critical discussion on some points about *anumāna*, by *Tarkālamkāra Harirāma*.

See Hall's Index, p. 53, no. clii.; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 245, no. 611; Rāj. Mitra's Notices, vol. vii., p. 140, no. 2372.

It begins:

अनुमितिं प्रति पर्वतीयधमव्यापको वह्निरित्याकारकपरामर्श एव हेतुः।

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

1999.

1517d. Foll. 29; size $11\frac{1}{8}$ in. by 4 in.; eight lines in a page.

Navyamatavicāra, a second copy.

[H. T. Colebrooke.]

2000.

47i. Foll. 17 (149–164); size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Vishayatāvicāra, a treatise on the same subject as no. 1990, by *Gadādhara*.

See Hall's Index, p. 41, no. xci.

It begins:

बुद्धिनामे(*r.* बुद्धिर्नाम)कश्चिदात्मविशेषगुणस्तद्यवस्थितिर्घटमहं जानामीत्याकारक(घ)या मन(मनः?)साधारणानुभवबलादेव °

Date of the copy: संवत् १८१६ भाद्रपदसुदि ९ शनिवारे लिखितं काश्यां मध्ये रामप्रसादकायस्थेन ॥

[H. T. Colebrooke.]

2001.

1548A. Foll. 23; size 11 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; nine lines in a page.

Navadharmitāvachedakatārahasya, by *Gadādhara*.

See Hall's Index, p. 52, no. cxlviii.

It begins: एकधर्मावच्छिन्नविशेष्यताकपरामर्शाद्धर्मान्तरावच्छिन्नविशेष्यताकानुमितेरनुदयात्तद्धर्मावच्छिन्नविशेष्यताकानुमितित्वपरामर्शत्वाभ्यां कार्यकारणभावः ।

Date of the copy: संवत् १७९४ भाद्रवावदी ४ शुक्रवार लिखितं भटपुरुशोत्तमेन ॥

After this there has been added by another hand: भारद्वाजकाशीनाथेन संपादितमिदम् गदाधरीयं धर्मितावच्छेदकतारहस्यम् ।

[H. T. Colebrooke.]

2002.

47b. Foll. 15 (6–20); size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; 12 or 13 lines in a page.

Sāmagrīvāda, a treatise on the same subject as no. 1992, by *Tarkālaṃkāra Raghudeva Bhaṭṭācārya*. See Hall's Index, p. 43, no. c.

It begins: समाने विषये एकदा लौकिकप्रत्यक्षसामग्रीसत्त्वे ऽनुमितिसामग्रीसत्त्वे च लौकिकप्रत्यक्षमेवोत्पद्यते तदनन्तरं साक्षात्करोमीत्यनुव्यवसायस्य सर्वानुभवसिद्धत्वादिति तदप्यनुमितिर्नोत्पद्यते वह्निव्याप्यधूमवान्पर्वत इति परामर्शकाले वह्निचक्षुःसंनिकर्षदशायामुत्तरक्षणे पर्वतो वह्निमानिति लौकिकप्रत्यक्षस्यैवोदयात् वह्निं साक्षात्करोमीति तदनन्तरमनुव्यवसायस्य सार्वजनीनानुभवसाक्षिकत्वादिति तदानुमित्य अयं मुख्यः पाठः

Date of the copy: सं १८१६ लिखितमिदं पुस्तकं स्वार्थं परार्थंश्च (*sic*) ॥

भट्टाचार्यधुरीणेन हरिरामेण धीमता ।
सामग्रीवादरचना कृता कृतिमुदावहा ॥

[H. T. Colebrooke.]

2003.

3077. Foll. 17; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.; 10 or 11 lines in a page.

Sāmagrīvicāra, a second copy of *Raghudeva's* treatise.

[J. R. Ballantyne.]

2004.

1369g. Foll. 16; size 10 in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Anumitiparāmarśavāda, a short dissertation by *Nyāyālaṃkāra Raghudeva Bhaṭṭācārya*. See Hall's Index, p. 51, no. cxli.

It begins: परामर्शं विनानुमित्यनुदयादनुमितिं प्रति परामर्शो हेतुरिति सिद्धान्तः । तत्र धूमपरामर्शसत्त्वे घटानुमित्यनुदयात्पर्वतोद्देश्यकवह्निविधेयकानुमितिं प्रति पर्वतादिविशेष्यकवह्न्यादिव्याप्यधूमादिप्रकारकनिश्चयो हेतुरिति कार्यकारणभावो विशिष्य कल्पनीयः ।

He quotes the *Dīdhiti*.

Date of the copy: संवत् १८०२.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

2005.

2532b. Foll. 15; size 9½ in. by 4¾ in.; twelve lines in a page.

Anumitiparāmarśa, a second copy of *Raghudeva's* treatise.

Date: संवत् १७९०. [GAIKAWAR.]

2006.

47c. Foll. 12 (21–32); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Anumitiparāmarśavicāra, a third copy of *Raghudeva's* treatise.

[H. T. COLEBROOKE.]

2007.

1517c. Foll. 13; size 11¼ in. by 4¼ in.; twelve lines in a page.

Anumitiparāmarśa, a fourth copy of *Raghudeva Nyāyālaṃkāra's* treatise.

[H. T. COLEBROOKE.]

2008.

161f. Foll. 11 (205–215); size 11⅞ in. by 4⅜ in.; eleven lines in a page.

Sāmānyalakshaṇāvicāra, by *Tarkālaṃkāra*.

It begins:

सामान्यधर्मज्ञानानन्तरं यावत्स्वाश्रयप्रत्यक्षोदयात् सामान्यलक्षणाप्रत्यासत्तेः प्रत्यक्षहेतुत्वमभ्युपेयते सा च ज्ञायमानं सामान्यं सामान्यज्ञानं वा ज्ञानं च तदिन्द्रियजन्यं ग्राह्यं स्मरणभिन्नेन्द्रियजन्यज्ञानानन्तरं यावत्स्वाश्रयप्रत्यक्षानुदयात् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2009.

695. Foll. 55; size 9¼ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Sannikarshavāda, a treatise on the different kinds of proximity or relation, by *Jayarāma Nyāyapañcānana*.

It begins:

श्रीमता जयरामेण न्यायसिन्धोः समाहृतैः ।
युक्तिमौक्तिकसंतानैर्वादमाला विधीयते ॥

तत्र श्रीजयरामो ऽसौ न्यायपञ्चाननः कृती ।
सन्निकर्षेषु निष्कर्षं निरूपयति निश्चलम् ॥

लौकिकसन्निकर्षः षड्विधः तत्र संयोगो द्रव्यस्य संयुक्तसमवायो द्रव्यसमवेतस्य संयुक्तसमवेतसमवायो द्रव्यसमवेतसमवेतस्य समवायः शब्दस्य समवेतसमवायः शब्दसमवेतस्य विशेषणता समवायाभावयोर्लौकिकप्रत्यक्षे हेतुः ।

On fol. 41*a* a new section begins:

श्रीमता जयरामेण चित्ररूपं विचारितम् ।
विभावयन्तु सुधियस्तत्वमस्य विचारकाः ॥

नत्वा शम्भोः पदाम्भोजं [श्री]जयराम(:) समासतः ।
निबध्नाति निबन्धेन नियोज्यान्वयदीपनम् ॥

Colophon: इति जयरामपंचाननविरचितायां सन्निकर्षवादः संपफाण समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

Foll. 24–31 of the original pagination are lost. [H. T. COLEBROOKE.]

2010.

1369i. Foll. 9; size 9½ in. by 3¾ in.; ten lines in a page.

Laghusannikarshavāda, a compendium of the preceding treatise, by the same *Jayarāma*.

It begins:

अथ श्रीजयरामो ऽसौ न्यायपञ्चाननः कृती ।
सन्निकर्षेषु निष्कर्षं निरूपयति नावविविन् (*r.* न्यायवित्)॥

लौकिकसन्निकर्षः षड्विधः। तत्र संयोगो द्रव्यस्य संयुक्तसमवेतस्य ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2011.

47m. Foll. 43 (276–318); size 9½ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Pakshatāvicāra, a treatise on the nature of deliberative discussion, by *Mahādeva Sūri*.

See Hall's Index, p. 53, no. cliv.

Digitized by Microsoft®

It begins:

साधं शिवं नमस्कृत्य महादेवः सतां मुदे ।
विचारयत्यनुमितौ पक्षताहेतुतां स्फुटम् ॥ १ ॥
तार्किकैः पक्षता सम्यक् लक्षिता यद्यपि स्फुटम् ।
तथाप्यत्र चमत्कारः सतां व्यतरि(*sic!*)* भविष्यति ॥ २ ॥

सत्यपि परामर्शादिसकलानुमितिकारणसमवधाने पर्वतो वह्निमानित्यादिनिर्णयदशायामनुमितेरनुत्पत्त्यानुमितिं प्रति पक्षता हेतुरिति सकलनैय्यायिकसिद्धान्तः ।

[H. T. Colebrooke.]

2012.

2100e. Foll. 35; size 10 in. by 4 in.; eight lines in a page.

Pakshatāvāda, a shorter treatise on the same subject, agreeing sometimes verbally with the preceding one.

See Hall's Index, p. 53, no. clv.

It begins: सत्यपि परामर्शादौ पक्षे साध्यनिर्णयदशायां विनानुमित्सामनुमितेरनुदयादनुमितिं प्रति पक्षताप्यहेतुत्वं कल्प्यते।

[Gaikawar.]

2013.

1517f. Foll. 25; size 10½ in. by 4 in.; 9 or 10 lines in a page.

Īśvaravāda, a treatise on the existence of God and the means of proving it, by *Mahādeva Puṇyastambha*, son of *Mukunda Viduḍa* (*Vibudha?*). It begins:

साधं शिवं नमस्कृत्य महादेवः सतां मुदे ।
तार्किकाभिमतं मानमीश्वरे वक्ति तत्त्वतः ॥ १ ॥

अत्रेश्वरे आत्मत्वं जीवभिन्नवृत्ति न वा जीवभिन्नं ज्ञानादिमन्न वा जन्यं सकर्तृकं न वेत्यादिविप्रतिपत्तौ ईश्वरे प्रमाणमनुमानमेवेति नैय्यायिकाः ।

It ends:

ईश्वरो ऽस्ति न संदेहः कस्यापि जगतीतले ।
तथाप्येतत्प्रसङ्गेनेश्वरनामानुसंहितम् ॥ १ ॥
ईश्वरानुग्रहादेवेश्वरवादो ऽयमद्भुतः ।
महादेवेन रचितस्तनोतु सुधियां सुखम् ॥ २ ॥

Colophon: इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणज्ञपुण्यस्तम्भनिकेतनश्रीमुकुन्दविदुडात्मजमहादेवपण्डितविरचितं ईश्वरवादः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2014.

1436b. Foll. 141; size 12 in. by 4½ in.; fair writing; twelve lines in a page.

(Nyāya-)Siddhāntatattvaviveka, a dissertation on the eternity of matter, by *Gokulanātha*, son of *Vidyānidhi*.

It begins:

प्रवहपवनवेगघट्टितो ऽपि
स्खलति न यज्जगदंडपिंडभावः ।
लघुगुरुतुलनातुलाप्रकांड-
द्रढिमगुणः स भवद्गुणत्रयस्य ॥ १ ॥
हिरण्यगर्भस्य गुरुः शरीर-
संस्थालघुर्यः पुरुषः पुराणः ।
अणोरणीयान्महतो महीया-
न्पश्यत्यचक्षुः स शृणोत्यकर्णः ॥ २ ॥

सकलांकुरकारिवीजानुगतं तदकारि व्यावृत्तं कुर्वद्रूपत्वं नाम सामान्यं न कल्पयितुमुचितं गौरवात् । ननु गौरवेण गुरुवस्तुसिद्धिर्वा प्रतिबध्यते तदभावसिद्धिर्वा क्रियते । °

It concludes with six partly defective and corrupt *ślokas*:

तर्काणामप्रतिष्ठानाद्दुर्लभस्तत्त्वनिर्णयः ।
लिप्यंते केवलं लोकाः सिद्धांतत्यागपाप्मना ॥ १ ॥ °
असूत यमुया(?*r.* °मा) विद्वद्वंद्याद्विद्यानिधेस्सुतं ।
तस्य गोकुलनाथस्य गिरां(*r.* गिरा) प्रीयेत धूर्जटिः ॥ ६ ॥

इति सिद्धांततत्त्वविवेको नाम न्यायनिबंधविशेषस्समाप्तः ॥ संवत् १८५७ भाद्रमासे कृष्णपक्षे तिथौ सोमवासरे ॥

For another copy of this treatise see Rāj. Mitra, Notices, v., p. 201, no. 1885. *Gokulanātha* refutes the view of *Śiromaṇi*.

[H. T. Colebrooke.]

2015.

1191b. Foll. 18; size 12¾ in. by 4½ in.; small modern Bengalī handwriting; seven lines in a page.

* Read हृदि, as suggested by Prof. Aufrecht.

Digitized by Microsoft ®

Muktivivecanādi, essays on final emancipation, the nature of the deity, etc.

It begins: ध्वंस एव मोक्षः दुःखसाधनं च दुरितमेव स्वसामानाधिकरण्यकानिकविशेषणतो भयसंबन्धेन दुरितवदन्यो दुरितध्वंसो मोक्ष इति निष्कर्षः । °

इति मुक्तिविवेचनं fol. 10 (cf. *Muktivāda*, Hall's Index, p. 49); इति देवतावादः fol. 13; इति स्वर्गवादः। अथ ब्राह्मणत्वविचारः fol. 14.

It ends: इति ब्राह्मणत्वविचाररहस्यं॥ This, though perhaps only the title of the last chapter, is given several times, on the last page, in Bengalī and Devanāgarī, as the title of the whole treatise.

A *Brāhmaṇatvavicāra*, by *Gokulanātha*, is mentioned in Aufrecht's Cat. Cat., from Oudh xv., 100. [H. T. Colebrooke.]

---

b. Anonymous.

2016.

394b. Foll. 23 (33–55); size 12⅛ in. by 4½ in.; 12 or 13 lines in a page.

Prāmāṇyavāda, a treatise on the nature of proof (a topic from the first chapter of the *Cintāmaṇi*). There is no colophon at the end, the title being only given on the first page.

Perhaps this treatise is identical with no. cxxxvii. in Hall's Index, p. 50.

It begins:

बुद्धिश्च यथार्थानुभवरूपा प्रमेत्युच्यते। याथार्थ्यं च तद्वद्विशेष्यकत्वावच्छिन्नतत्प्रकारकत्वम् ।

[H. T. Colebrooke.]

2017.

765a. Foll. 15; size 10⅞ in. by 3½ in.; 8–10 lines in a page.

Jñānadvayavāda, a logical treatise the object of which is set forth in the beginning:

अनुमितिं प्रति साध्यव्याप्यत्वावच्छिन्नहेतुप्रकारता निरूपितपक्षविशेष्यता शालिज्ञानत्वरूपविशिष्टपरामर्शत्वेन न हेतुता किं तु व्याप्यतावच्छेदकप्रकारकव्याप्तिज्ञानत्वेन व्याप्यतावच्छेदकप्रकारकपक्षधर्मताज्ञानत्वेन च हेतुताद्वयम् । एवं च धूमो वह्निव्याप्यो धूमवान्पर्वत इत्याद्याकारकज्ञानद्वयात्तयाविधसमूहालम्बनादप्यनुमितिरुत्पद्यते न केवलं विशिष्टपरामर्शादेव ।

The colophon is wanting, the title having been inferred from the marginal note ज्ञा° द्व°. [H. T. Colebrooke.]

2018.

1675c. Foll. 16 (197–212); size 9 in. by 4 in.; 12–15 lines in a page.

(*Anumitikhaṇḍana?*), probably a fragment of some larger logical work. The title has been added by a later hand. The following colophons give an idea of the contents: इतितर(? इतीतर)बाधस्थलीयानुमितिविचारः (fol. 199*b*), परामर्शानुमित्योःकार्यकारणभावे पक्षसाध्ययोः प्रवेशाप्रवेशविचारः (fol. 202*a*), अप्रामाण्यग्रहाभावस्य परामर्शनिष्ठानुमितिकारणतावच्छेदकत्वानवच्छेदकत्वविचारः (fol. 205*b*), अनुमितिप्रयोजकं व्याप्तिस्वरूपनिरूपणं (fol. 211*b*), केवलान्वयित्वग्रहदशायामनुमितिखंडननिरासः (fol. 212*b*).

The manuscript begins:

ननु पर्वतीयवह्नीतरवह्न्यभावावात् (*sic!*) पर्वत इत्याद्ये गृहीताप्रामाण्यकबाधनिश्चयसत्त्वदशायां वह्निव्याप्यधूमवान् पर्वत इत्यादि° [H. T. Colebrooke.]

2019.

1044. Foll. 28 (folded together); size 16½ in. by 3 in.; seven lines in a page; well written, on brown paper, in the Bengalī character.

Parāmarśānumityoḥ kāryakāraṇabhāvavicārarahasya (see the colophon, fol. 27*b*), a chapter from some larger work. Fol. 26*b* has the colophon: *Anumitiparāmarśayoḥ kāryakāraṇabhāvarahasyaṃ sampūrṇam.* The topic is very much the same as in the preceding fragment.

The manuscript begins: अनुमितिपरामर्शयोः सामान्यतो ऽनुमितित्वपरामर्शत्वाभ्यां कार्यकारणभावः परामर्शत्वं

Digitized by Microsoft®

च जातिविशेषः न तु व्याप्तिविशिष्टपक्षधर्मतानिश्चयत्वं अतो व्याप्यादेः साध्यादिभेदेनाननुगमे ऽपि न क्षतिः ॥

At the end there are a few lines from a second chapter; it begins: अथ व्याप्यविषयता निरूपितहेतुतावच्छेदक °

[H. T. Colebrooke.]

2020.

2608b. Foll. 41; size 10 in. by 3½ in.; 12 or 13 lines in a page; written in the Bengalī character.

Saṃśayānumitivādārtha, a logical treatise on Doubt. The colophon is wanting at the end; the title given to the treatise having been taken from the reverse of the last leaf. It is the same work as the *Ratnakoshakārikāvicāra* in the Oxford Catalogue, p. 245, no. 613.

It begins: परोक्षज्ञानं निश्चयात्मकमेवेति सिद्धान्तः रत्नकोषकारस्तु सत्प्रतिपक्षसंवलनदशायां संशयात्मिकामनुमितिमङ्गीकरोति °

[H. T. Colebrooke.]

2021.

47f. Foll. 14 (79–92); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Saṃśayānumitirahasya, a logical treatise on Doubt; the name of the author is not mentioned. See Hall's Index, p. 51, no. cxliv.

It begins:

अनुमितिः प्रत्यक्षान्यज्ञानं वा संशयो न वेति विप्रतिपत्तिः। अत्र रत्नकोशकृतः पर्वतादावेकस्मिन्धर्मिणि वह्नितदभावव्याप्यवत्ता परामर्शादिसमवधानानन्तरं तयोर्द्वयोरेवानुमितिरुत्पद्यते °

Date of the copy: संवत् १८२९ माघे मासि शिते पक्षे चतुर्दश्यां गुरुवासरे रघुनाथपुस्तकमिदं ॥

[H. T. Colebrooke.]

2022.

1369d. Foll. 6; size 9¾ in. by 4¼ in.; fifteen lines in a page.

Vyāptyanugamavicāra, probably a fragment of one of the commentaries on the *Cintāmaṇi.*

It begins: प्रतियोग्यसमानाधिकरणेति। अथ समूहालम्बनात्मकव्यभिचारज्ञानप्रतिबन्धकतामादायातिप्रसङ्गवारणाय °

[H. T. Colebrooke.]

2023.

47g. Foll. 10; size 9½ in. by 4 in.; 12 or 13 lines in a page.

Smṛitisaṃskārasambandhivicāra, an anonymous treatise.

It begins: घटगोचरस्मृतिं प्रति घटगोचरज्ञानत्वेन न हेतुता घटनिर्विकल्पकादपि स्मरणापत्तेः °

The same work in Rāj. Mitra's Notices on Skr. MSS., i., p. 77, no. 142.

[H. T. Colebrooke.]

2024.

161d. Foll. 23 (145–167); size 11⅞ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Viśishṭavaiśishṭyabodhavicāra, "a *Nyāya* dissertation on the relation of the attribute to the subject." The author's name is not mentioned. It has the same beginning as the *Viśishṭavaiśishṭyavicāra* registered in Rāj. Mitra's Notices of Skr. MSS., iii., p. 121, no. 1166.

The beginning is: तद्धर्मनिर्विकल्पकानन्तरं तद्विशिष्टवैशिष्ट्यबोधानुदयात् तत्र तद्धर्मप्रकारकं ज्ञानं कारणं विशिष्टवैशिष्ट्यबोधश्च विशिष्टप्रतियोगिकवैशिष्ट्यबोधो विशिष्टानुयोगिकवैशिष्ट्यबोधश्च।

Date of the copy: संवत् १८५४.

[H. T. Colebrooke.]

2025.

3066. Foll. 7; size 9¾ in. by 4¼ in.; 10 or 11 lines in a page; fair writing.

Kāraṇatāvāda, a logical treatise. The au-

Digitized by Microsoft®

thor's name is not mentioned. See Aufrecht's Cat. Cat., p. 95.

It begins:

अथ किं कारणत्वं यदवच्छेदकावच्छिन्नसमुदायः सामग्री ॥ अत्र प्राञ्चः ॥ अनन्यथासिद्धनियतपूर्ववर्त्तिजातीयत्वं कारणत्वं ।

[J. R. Ballantyne.]

2026.

1555 a. Foll. 30; size 11 in. by 4 in.; eight lines in a page.

Liṅgopahitalaiṅgikabhānavicāra, the author's name is not mentioned.

It begins:

वह्निव्याप्यधूमवान् पर्वत इत्यादि परामर्शात् वह्निव्याप्यधूमवान्पर्वतो वह्निमानित्यनुमितिमामनन्ति ।

[H. T. Colebrooke.]

2027.

1369 h. Foll. 8; size 10 in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Laukikavishayatāvicāra, an anonymous treatise on the same topic as no. 1990.

See Aufrecht's Oxford Cat., p. 245, no. 614; Rāj. Mitra's Notices, i., p. 77, no. cxliii.

It begius:

घटं साक्षात्करोमीत्याद्यनुव्यवसायविषयतया लौकिकविषयताया अतिरिक्तायाः सिद्धिरिति नवीनाः ।

Date: संवत् १८२ (१८०२).

[H. T. Colebrooke.]

2028.

765 b. Foll. 11 (numbered 16–26); size 10¾ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

Vāyupratyakshavāda, a tract on the perceptibility of Air.

It begins:

वायुश्चैतन्त्रज्ञानाजन्यचैत्रप्रत्यक्षो न वेति विप्रतिपत्तिः। विधिकोटिर्मीमांसकानां निषेधकोटिर्नैय्यायिकानाम् ।

It ends: आवश्यकं च सन्निकर्षविचारावसरे दर्शितम्. The same anonymous author wrote also a *Sannikarshavicāra*.

[H. T. Colebrooke.]

2029.

1369 l. Foll. 5; size 9¾ in. by 3¼ in.; eight lines in a page.

Veganāśyakāryakāraṇabhāvarahasya, a controversial treatise on the origin and decrease of Velocity, confronting the tenets of the *Nyāya* and the *Vaiśeshika* on this subject.

It begins:

ननु किं तावत् आश्रयनाश्यवेगस्य नाशकमिति चेत् ॥ अत्र वैशेषिकाः ॥ स्वप्रयोज्यसंयोग एव तादृशवेगस्य नाशकः ॥

In the last line the *Vegakhaṇḍana* of the *Dīdhitikṛit* is quoted.

See Hall's Index, p. 62, no. ccii.

[H. T. Colebrooke.]

2030.

2100 a. Foll. 47; size 10 in. by 4 in.; written by several modern hands; 8–14 lines in a page.

Fragments of different philosophical treatises and commentaries.

The MS. begins: अथ साध्याभाववदवृत्तित्वरूपव्याप्तिरेवानुमित्युपयोगिनी ।

Foll. 2 seqq. are numbered 6 seqq.

Foll. 7–15 (numbered 11–19) are marked वा° व्य°; fol. 30 कौ°.

Foll. 32, 33 (numbered 1, 2) are marked चिं° म°; beginning अत्रोच्यते । व्यभिचारज्ञानविरहस(ह)कृतं सहचारदर्शनं व्याप्तिग्राहकं। foll. 33*b* and the greater part of 34 and 35 are blank.

Fol. 36 is marked वा° त°; but 36*b* and 37*b* are left almost wholly blank; and so is fol. 46*a*.

Digitized by Microsoft®

Fol. 1*a* has the pencil mark:—'*Vishaya-viveka.* A metaphysical treatise according to the *Nyāyasūtra.*'

[GAIKAWAR.]

---

14. *Grammatical treatises.*

2031.

161e. Foll. 37; size $11\frac{7}{8}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; ten lines in a page.

Śaktivicāra, a treatise on the names of things and meanings of words, by *Gadādhara Bhaṭṭācārya.* See Hall's Index, p. 56, no. clxvi.

It begins:

संकेतो लक्षणा चार्थे पदवृत्तिः। वृत्त्या पदप्रतिपाद्य एव पदार्थ इत्यभिधीयते इदं पदमिममर्थं बोधयत्विति अस्माच्छब्दादयमर्थो बोद्धव्य इति चेच्छासंकेतरूपा वृत्तिः।

This treatise is different from the "*Śaktivāda* alias *Śaktivicāra,*" which Rāj. Mitra, Notices of Sansk. MSS., iv., p. 122, no. 1537, attributes to *Gadādhara.*

[H. T. COLEBROOKE.]

2032.

1038e. Foll. 4; size 9 in. by 4 in.; thirteen lines in a page.

Śaktivāda, a short treatise on the same subject.

It begins:

मीमांसकैर्वह्न्यादौ दाहाद्यनुकूलाः शक्तयो ऽतिरिक्तपदार्थाः स्वीक्रियन्ते। तेषामयमाशयः।

[H. T. COLEBROOKE.]

2033.

972. Foll. 102; size $15\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.; fairly good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Śabdaśaktiprakāśikā, a treatise on the same subject, by *Jagadīśa Tarkālaṅkāra.*

It begins:

तर्कतन्त्रञ्च विदुषा विदुषान्तोपकारिका।
कृता श्रीजगदीशेन शब्दशक्तिप्रकाशिका॥

The work was published at Calcutta, in 1847. See Hall's Index, p. 55.

[H. T. COLEBROOKE.]

2034.

804. Foll. 178; size $15\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.; fair, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Śabdaśaktiprakāśikāṭippanī, a commentary on the above work, composed by *Krishṇakānta Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya,* in Śaka 1723 (A.D. 1802).

It begins:

योगे शङ्कुगत चिरं हिमगिरेः शृङ्गे कुटीरे प्रिये
योगार्थं किमुतास्ति कौ (*sic!*) च रमणी तत्रेति सम्भाषणं।
श्रुत्वा हाससमन्विते(*r.* °तं) गिरिसुतागौरीशयोर्मेनका
तत्रास्तीति वदन् सलज्जहृदयो माम्पातु लम्बोदरः॥

It ends: इति श्रीकृष्णकान्तविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचिता शब्दशक्तिप्रकाशिकाटिप्पनी समाप्ता॥

शाके रामाक्षिशैलक्षितिपरिगणिते कर्कटे याति सूर्ये
विंशाहे विश्वनाथार्चितपदयुगले श्यामले मोक्षवीजे।
ध्यायन्नध्यापकानां निखिलपदपदार्थादिचिन्तापहन्त्रीं
तेने श्रीकृष्णकान्ताह्वय इह सुकृती टिप्पनीं गूढभावां॥

धीरश्रीकृष्णकान्तेन विद्यावागीशसञ्ज्ञिना।
कृता सुबुद्धिधीराणां शक्तिसन्दीपनी मुदे॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2035.

161g. Foll. 113 (numbered 216–328); size $11\frac{7}{8}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; eleven lines in a page.

Padavākyaratnākara, a philosophico-grammatical treatise, by *Gokulanātha Śarman;* a very incorrect copy.

See Hall's Index, p. 56, no. clxx.; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 246, no. 619.

Digitized by Microsoft®

It begins:

नामसाधारणो विश्वविषयो यो विभोर्गुणः ।
तस्यैषा शक्तिरखिलप्रपञ्चस्य प्रकाशने ॥

विभोः संयोगेन सृते(?) द्रव्यसामान्यमनादिनिधनेन चैतन्येन सकलमपि वस्तु व्याप्नुवतो भगवतो भवस्य यो गुणो नित्यसर्वविषयकत्वावच्छ्यात्वादिना(?) जीवादिगुणव्यावृत्तेन धर्मेण लोकोत्तरो विषयतया विश्वमभिव्याप्य वर्त्तते तस्य द्वैताप्रतिहतस्य यत्नस्य जन्यजातजननानुकूलं सामर्थ्यम् ।

The subdivisions are not sufficiently marked: fol. 234 ends the *padavṛittigrahavivaraṇa*, fol. 243*a* the *abhedānvayavivaraṇaprakaraṇa*, fol. 249*a* the *paribhāshyaprakaraṇa*, fol. 257*b* the *sphoṭanirāsa*, . . . fol. 293*a* the *upapadadvitīyāvivaraṇa*, fol. 295*b* the *kārakatṛitīyāvivaraṇa* . . . .

[H. T. Colebrooke.]

2036.

1305. Foll. 205; size $12\frac{5}{8}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; six lines in a page; written in the Bengalī character, on brown paper.

Vyutpattivāda, a logical treatise discussing the meaning of words and their relations in a sentence, by *Gadādhara Bhaṭṭācārya*, in two parts. The name of the author is given in the second copy. See Hall's Index, p. 55, no. clxv.

The *Prathamavyutpattivāda* begins:

शाब्दबोधे चैकपदार्थे ऽपरपदार्थस्य संसर्गः संसर्गमर्य्यादयाभासते स च क्वचिदभेदः क्वचिच्चातिरिक्त एव आधाराधेयप्रतियोग्यनुयोगिविषयविषयिभावादिः । अभेदः प्रातिपदिकार्थे स्वसमानविभक्तिकेन स्वाव्यवहितोत्तरवर्तिना स्वाव्यवहितपूर्ववर्तिना च पदेनोपस्थापितस्यैव संसर्गमर्य्यादयाभासते यथा घटो नीलो नीलं घटमानयेत्यादौ घटादौ नीलादेः (*r.* °शः) ।

The *Dvitīyavyutpattivāda* begins (fol. 86):

अनुमित्यर्थकधातुयोगे विधेयत्वं विधेयित्वं वा द्वितीयार्थः । तेन वह्न्यादिपक्षकानुमितिपरस्य वह्निमनुमिनोमीत्यादिवाक्यस्यापि प्रामाण्यमनुमन्यते °

[H. T. Colebrooke.]

2037.

963c. Foll. 165 (116–280); size $9\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{5}{8}$ in.; foll. 116–170 eleven lines, foll. 171–280 twelve lines in a page.

Vyutpattivāda, a second copy. The *Prathamakhaṇḍa* ends fol. 181*a*.

[H. T. Colebrooke.]

2038.

3268. Foll. 141; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; 11 or 12 lines in a page.

Vyutpattivāda, a third copy, incomplete at the end. The *Prathamakhaṇḍa* ends fol. 56*a*. The second leaf is wanting; fol. 6 was originally the eighth leaf of another copy, and is here superfluous.

[A. C. Burnell.]

2039.

1172A. Foll. 34; size $13\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly good, modern Bengalī writing; eight lines in a page.

Arthamuktāvali, a treatise on the syntax of cases, apparently the first chapter of a work of that name.

It begins:

रामं प्रणम्य संक्षेपाद्यत्नाद्व्याकरणोदधेः ।
गृह्यते कारकादीनामर्थमुक्तावलिर्मया ॥

तत्र प्रथमतः क्रियानिमित्तं कारकमिति । तथा च विभक्त्यर्थभिन्नाव्यवहितं सद्यत्क्रियां साधयति तदेव कारकं भवतीत्यर्थः । नैतेनातिव्याप्तिः । तद्वा क्रियाश्रयत्वं कारकत्वमिति कारकलक्षणं न च क्रियाश्रयत्वं कारकत्वमिति चेत् तर्हि कर्तुरेव कारकत्वं नान्येषां क्रियाश्रयः कर्तेति सूत्रात् कर्तुरेव क्रियाश्रयत्वाभिहितत्वादिति वाच्यं । आश्रयत्वस्य परंपरया वाच्यत्वात् परंपरा तु स्वान्वयिविभक्त्यर्थवत्स्वरूपं । अथवा स्वनिष्ठविशेष्यतानिरूपितप्रकारतावत्त्वं । अथवा स्वनिष्ठविभक्त्यर्थरूपसंसर्गावच्छिन्नविषयतानिरूपितविषयतावत्स्वरूपं । अत एव नाव्याप्तिर्नातिव्याप्तिश्चेति । उक्तं च हरिणा वाक्यपदीये । कारकं हि क्रियाहेतुर्यच्चोक्तं क्रिययाश्रितमिति । तार्किकास्तु विभक्त्यर्थद्वारा क्रियान्वयित्वं कारकत्वं क्रियाविशेषणादावतिव्याप्तिवारणाय विभक्त्यर्थद्वारेति विशेषणीयमित्याहुस्तच्चिन्त्यं ॥ अथ कर्ता । °

Digitized by Microsoft®

Athādhikaraṇam, fol. 4; *karaṇam*, fol. 6; *hetusādhane tṛitīyā*, fol. 6*b*; *sampradānam*, fol. 7; *apādānam*, fol. 8*b*; *atha niruktaśabdaśaktyā āśrayatayā śabdas tāvad vicāryate*, fol. 13*b*; *sambodhanam*, fol. 18; *nirdhāraṇam*, fol. 20*b*; *vīpsāvicāraḥ*, fol. 29; *karmakartā*, fol. 30*b*; *atha phalavatkartā*, fol. 33.

Apparently incomplete at the end. The MS. had ended अथ विचारान्तरं; but this has been obliterated, and a different hand has supplied the colophon:

इति श्रीमद्धरिष्टकृतार्थमुक्तावल्यां प्रथमः परिच्छेदः ॥

After this a different hand again has added: श्रीमद्धशिष्टकृत अर्थमुक्तावलीप्रथमपरिच्छेदः०; while fol. 1*a* has the title: शब्दशास्त्रज्ञानोज्ज्वलकृतार्थमुक्तावली प्रथमः परिच्छेदः ॥ [H. T. Colebrooke.]

2040.

1172C. Foll. 10; size 13¼ in. by 4½ in.; modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Subvādasaṃgraha, a treatise on the syntax of cases.

It begins: अथ सुब्वादस्य संग्रहः ॥ गङ्गां गच्छति चैत्र इत्यत्र एकत्वविशिष्टगङ्गावृत्तिसंयोगजनकगमनानुकूलवर्तमानत्वविशिष्टचैत्र इति शाब्दबोधः। तत्र शक्त्या गङ्गापदार्थो विजातीयप्रवाहः द्वितीयापदार्थः संयोगः गमिपदार्थो गमनं तिङ्पदार्थः कृत्याश्रयः ॥ ०

It ends: यत्तु ब्रह्मकर्मकरणाय त्वामहं वृणे इत्यभिलापः। एककर्तृकत्व एव तुमो विधानादिति स्मार्त्तैः तदनुशासनाविरुद्धं ॥ इति सुब्वादः समाप्तः ॥ [H. T. Colebrooke.]

2041.

2428. Foll. 46; size 8¾ in. by 4 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1782 A.D.; eight lines in a page.

Subarthatattvāloka, or *Kārakacakra*, a logical treatise on the function of the cases, by *Viśvanātha Pañcānana*, son of *Vidyānivāsa*.

It begins:

सायं गोपवधूटीवक्रदृगंतेन दत्तसंकेतः।
शरणं चक्रधरो मे कारकचक्रं मे रूपयतः ॥

अथ सुबर्थो निरूप्यते। तत्र प्रथमाषष्ठीवर्जं प्रायः सर्वाः (viz. विभक्तयः) कारकाभिधायिन्यः। शत्रोर्हिनस्ति मातुः स्मरतीत्यादौ। क्वचित्षष्ठ्यपि। तथा द्वितीयादयो ऽपि क्वचिदुपपदविभक्तयो न कारकार्थाः। ०

It ends: अन्ये तु कर्णदाने कर्णदानसाम्यं सप्तम्यर्थः तद्वृत्तित्वमर्थः। इत्थं दानवृत्ति यत्कर्णदानसाम्यं तदाश्रयत्वं परंपरया बोध्यमित्याहुः ॥

इति श्रीविश्वनाथपंचाननविरचितः सुबर्थतत्त्वालोकः समाप्तः॥

For another MS. see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 150, no. 2385; the MS. there described ends with a *śloka* giving the name of the author's father. [R. Johnson.]

2042.

1698b. Foll. 19 (foll. 106–124 of vol.); size 9¾ in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

Alaṃkārapariṣhkāra, a logical dissertation on the nature of the verb, and the meaning of its tenses and modes, by *Viśvanātha Siddhāntapañcānana Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa*.

It begins:

स्फुरत्कृतिफले शक्तं नामयोजितसङ्गति।
आख्यातसदृशं धाम श्यामं गमाभिधं नुमः ॥

आख्यातार्थमाचक्ष्महे ॥ तत्र व्यापारमाख्यातार्थं केचिदाहुस्तदसत् संयोगस्पंदादादिसाधारणव्यापारत्वस्य दुर्वचनत्वात् तदपेक्षया लाघवात् यत्नशक्तेरुचितत्वात् रथो गच्छतीत्यादौ तु व्यापारे ०

It ends: अपिस्तात्पर्यग्राहको ('*api*' with the force of '*tātparya*') वा वपुष्मांस्तलघोषेण स्फोटयेदपि पर्वतानित्यादावप्येवं वपुष्मानित्यत्र प्रशस्ते मतुबिति ॥ इति महामहोपाध्यायविद्यानिवासपुत्रश्रीविश्वनाथसिद्धांतपंचाननभट्टाचार्यविरचितो ऽलंकारपरिस्कारः समाप्तः ॥

The same author wrote the *Padārthatattvāloka*. [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

2043.

3064. Foll. 4; size 10 in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Ākhyātavāda, a short logical treatise on the meaning of the Verb, by (*Raghunātha*) *Tārkika Śiromaṇi Bhaṭṭācārya*. See Hall's Index, p. 58, no. clxxx.

It begins:

आख्यातस्य यत्नो वाच्यः । पचति पाकं करोतीति यत्नार्थककरोतिना सर्वाख्यातविवरणात् । व्यवहारादिवबाधकं (°वद्बाधकं the second copy) विना विवरणादपि व्युत्पत्तेः ।

Date of the copy: संवत् १७३८ समये आश्विनसंसृष्टकृष्णसप्तम्यां अंबकभट्टप्रतिष्ठानकरेण लिखितोऽयमाख्यातवादः॥

[J. R. Ballantyne.]

2044.

2100f. Foll. 6; size 9¾ in. by 3 in.; 8–10 lines in a page.

Ākhyātavāda, a second copy.

[Gaikawar.]

2045.

2368d. Foll. 9; (paged 4–12); size 11 in. by 3 in.; seven lines in a page.

Ākhyātavāda, a third copy. The author's name is not mentioned. It is preceded by a copy of the *Nañarthavivṛiti*, written by the same hand (foll. 1–3).

Date: संवत् १६६८ वर्षे फाल्गुणमासे शुक्लपक्षे त्रयोदशी तिथे लपीते ॥

[Gaikawar.]

2046.

2157b. Foll. 35; size 10¾ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Ākhyātavādaṭippaṇī, a commentary on *Śiromaṇi's Ākhyātavāda*, by *Raghudeva Bhaṭṭācārya*. See Hall's Index, p. 59, no. clxxxiv.

It begins:

प्रणम्य नीरदश्याममुद्दामगुणमन्दिरम् ।
आख्यातवादसद्व्याख्या रघुदेवेन तन्यते ॥ १ ॥

नैयायिकः परमतं निराकर्त्तुं स्वमतं व्यवस्थापयति आख्यातस्येति यत्नो वाच्यः

It ends:

कठिनाख्यातवादेषु मम ग्रन्थविलोकने ।
लीलयाध्यायतं (*r.* °ध्ययनं) धीराः कुर्वन्तु निहिता [(विहता ?) अपि ॥

आख्यातवादसद्व्याख्यां समुद्भूतश्रमैर्मम ।
प्रीणातु जगतीनाथः श्यामसुन्दरविग्रहः ॥

Date of the copy:

आश्विने शुक्लपक्षे तु सप्तम्यां भृगुवासरे ।
लिखितं नाथरामेणाख्यातवादस्य टिप्पणी ॥

संवत् १७९६ शाक १६६१ ॥

[Gaikawar.]

2047.

1369f. Foll. 15; size 9¾ in. by 3½ in.; 10 or 11 lines in a page; written in the Bengalī character.

Ākhyātavādaṭippaṇī, a commentary on *Śiromaṇi's Ākhyātavāda*, by *Rāmakṛishṇa*. See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. vii., p. 151, no. 2386.

It begins:

मुकुन्दचरणद्वन्द्वमाधाय हृदयाम्बुजे ।
आख्यातवादसद्व्याख्या रामकृष्णेन तन्यते ॥

आख्यातस्येति यत्नत्वमाख्यातशक्यतावच्छेदकमित्यर्थः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2048.

2368b. Foll. 20; size 11 in. by 2½ in.; 8 or 9 lines in a page.

Ākhyātavādagranthivimukti, a commentary on *Śiromaṇi's Ākhyātavāda*, by *Nyāyālaṃkāra Rāghava Bhaṭṭa*.

It begins:

अम्बाक्रोडनिविष्टं तन्मूर्द्धस्थितचन्द्रकलायां हि ।
सु(सं)भ्रमाङ्कुन्वन्तं सुंडाग्रं(*r.* शुण्डाग्रं तं)वन्दे हेरम्बम् ।
शिरोमणिकृताख्यातवादग्रन्थिविमुक्तये ।
श्रीमद्राघवभट्टेन कौशलं किंचिदुच्यते ॥

Digitized by Microsoft®

इह खलु विध्यर्थानुष्ठानं परलोकोपयोगि । विध्यर्थश्चाख्यातार्थविशेषः ।

The colophon is: इति श्रीन्यायालंकारविरचिताख्यातवादग्रन्थिविमुक्तिः समाप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

2049.

2368c. Foll. 3½; size 11 in. by 3 in.; seven lines in a page.

Nañarthavivṛiti, a dissertation on Negation, in the second copy ascribed to *Śiromaṇi*. See Rāj. Mitra's Notices of Skr. MSS., iii., p. 179, no. 1211.

It begins:

संसर्गाभावो ऽन्योन्याभावश्च नञो ऽर्थः । तत्र चान्वयितावच्छेदकावच्छिन्नप्रतियोगिताकत्वं व्युत्पत्तिबललभ्यम् । नीलघटवतो(*sic*!)न घटः नीलो घटो न घट इत्याद्यव्यवहारात् इह पीतघटवति न नीलो घट इत्यादिव्यवहाराच्च । प्रतियोग्यभावयोरन्वयौ च तुल्ययोग्यक्षेमौ ॥

Date of the copy: संवत् १६६८. [GAIKAWAR.]

2050.

2100c. Foll. 6; size 9½ in. by 4¾ in.; six lines in a page.

Nañvāda, a second copy, with the colophon: इति श्रीमहामहोपाध्यायतार्किकशिरोमणिविरचितो नञ्वादः समाप्तः ॥ [GAIKAWAR.]

2051.

30a. Foll. 40; size 9⅝ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Nañvādaṭippanī, a commentary on *Śiromaṇi's Nañvāda*, by *Gadādhara Bhaṭṭācārya*. See Hall's Index, p. 61, no. cxcv.

The first *pāda* of the introductory couplet is very corrupt; I give it in Prof. Aufrecht's reading:

राधामुखाब्जमधुमत्तमधुव्रतश्री-
कृष्ण(स्य) पादयुगलं शिरसा प्रणम्य ।
नञ्वादसंगतशिरोमणिगूढभावं
श्रीमान् गदाधरसुधीर्विशदीकरोति ॥ १ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2052.

2645b. Foll. 9; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written by several hands, about the middle of last century; 10–13 lines in a page.

Fragments of some work (with a commentary) on the philosophy of grammar; or on language in its relation to proof.

It begins:

प्रत्यक्षवच्च प्रामाण्यं स्वत एवागमस्य हीति ।

विवृतं चैतत्सुधायां जयतीर्थेन* ॥ शब्दस्यार्थेन स संबंधः स्वाभाविकः संकेत एव वेति संशये सिद्धांतयति ॥ स्वत एवेति ॥ स्वाभाविकेनैव संबंधेनेत्यर्थः ॥ तदुक्तं जैमिनिना । आत्यन्तिकस्तु शब्दस्यार्थेन संबंध इति ॥ ननु सति स्वाभाविके संबंधे व्युत्पन्नवदव्युत्पन्नस्यापि बोधः स्यात् ॥ न ह्यग्निरविदितशक्तिर्न दहतीत्यत्र प्रत्यक्षादेः स्वाभाविके ऽर्थप्रत्यायकत्वे सत्यपि यथेंद्रियसन्निकर्षापेक्षा तथात्रापि संकेतग्रहसचिवस्यैव बोधकत्वमित्याह॥ प्रत्यक्षवच्चेति । अथापि स्वाभाविकः संबंधः सर्वेषां शब्दानां सर्वैरर्थैः सममास्थीयते कस्यचित् केनचिदेव समं वा ॥ नाद्यः ॥ शब्दार्थव्यवस्थानुपपत्तेः॥ अन्त्ये॥ आर्यम्लेच्छानामनियमाभावप्रसंगः॥ तथा हि ॥ आर्या हि यवश दीर्घशूके प्रयुंजते दीर्घशूकमेव च बुध्यंते ॥ म्लेच्छास्तु प्रियंगौ प्रयुंजते प्रियंगुं च बुध्यंत इत्येवं नियमः स्वाभाविक्यां शक्तौ न स्यात् ॥ °

Fol. 4: वाक्यपदीयकारिकामुदाजहार मूलकारः तथा स्मरणाभिमानप्रमोषखंडने(*r*. °न)विवरणे ऽप्युक्तं । °

Fol. 6*b* (where the *Vākyapadīya* is again quoted) ends: तथा च शक्तिमत्वाविशेषाद्गाव्यादिशब्दानां साधुत(ा)पत्तिरिति चेत् । अत्र नैयायिकादीनां समाधिम(ा)ह प्रथमार्द्धेन ॥ असाधुरनुमानेन वाचकः ॥

Fol. 7*a* begins: शक्तिप्रसंगात्पदमात्रे एवातिरिक्तां शक्तिं समर्थयते ॥

इंद्रियाणां स्वविषयेष्वनादिर्योग्यता यथा ।
अनादिरर्थैः शब्दानां संबंधो योग्यता तथा ॥

इंद्रियाणां चक्षुरादीनां स्वविषयेषु चाक्षुषप्रत्यक्षादिषु°

Fol. 7*b* ends: शब्दार्थयोः स्वाभाविक एव संबंधः । तथा च प्रथमाध्यायप्रथमचरणे ऽनुव्याख्याने ॥

---

* For this author's *Nyāyasudhā*, see Hall's Index, p. 113.

Digitized by Microsoft®

Fol. 8*a* begins: आगमसमुच्चयकाण्डशेषे
ते साधुष्वनुमानेन प्रत्ययोत्पत्तिहेतवः ।
तदात्म्यमुपगम्येव शब्दार्थस्य प्रकाशकाः ॥ °

(*Vākyap.* I. 151–154, in the last of which this MS. has अपभ्रंशः instead of अपशब्दः) इति । अव्युत्पन्नस्य शक्तिभ्रमादेव बोधः । °

Fol. 8*b* ends (in the middle of the page): अत्रोच्यते । अपभ्रंशानामबोधकत्वे ततो बोध एव न स्यात् । न च साधुस्मरणाद्बोधः । तमविदुषां(!) जायमानत्वात् । तस्मादजायमानत्वाच्च ॥

Fol. 9*a* (smaller writing) contains a passage from the *Mahābhāshya*, beginning: (सा)रस्वती दशम्यां पुत्रस्य सुदेवो असि वरुणेति ते ऽसुरा हेलयो हेलय इति कुर्वंतः पराबभूवुः । °
ending: ° एवं तर्हि ।
सो ऽनंतमाप्नोति जयं परत्र वाग्योगविद् दुष्यति चापशब्दैः ।
(ed. Kielhorn, i., p. 2, l. 2 to last line but one).

[H. T. Colebrooke.]

---

15. *Laukikanyāya.*

2053.

582. Foll. 429; size 10⅝ in. by 6½ in.; in European fashion; good Devanāgarī writing of 1808 A.D.; twenty-five lines in a page. From fol. 93, the leaves were wrongly numbered 89 seqq.; but the numbers have been altered by another hand.

Laukikanyāyaratnākara, a collection and explanation of proverbial phrases used as illustrations in philosophical discussion, by *Raghunāthavarman,* son of *Gulāb-rāya* of the *Bindurāya* family, pupil of *Rāmadayālu,* of the *Udāsīna* sect of the *Nānak Shāhīs.*

It begins:

यस्माज्जातं निखिलभुवनं जीव्यते येन जातं
यस्मिन्नंते व्रजति विलयं सच्चिदानंदरूपे ।
यस्य श्वासा निगमनिचया यश्च तन्मात्रमेयम्
तं प्रत्यंचं शिशुशशिशिखं सांबमूर्तिं नतो ऽस्मि ॥ १ ॥

यं भांतं ह्यनुभाति लोकनिकरो यं चांतरेणाधता
भासा यस्य च भाति सर्वमपि नो भायाच्च यद्भासने ।
भाने यस्य च भातमेव निखिलं यः सज्जनानां गतिः
स्वानंदं तमहं प्रकाशममलं सोमं शिवं संश्रये ॥ २ ॥

यो वाचा न निगद्यते न च सदा मानांतरैरीक्ष्यते
सर्वेषां वचसां य एव विषयः सर्वैश्च मानैर्मितः ।
आत्मा यो निखिलस्य सर्वविदुषां प्राप्तो ऽप्यवाप्यश्च यो
गोविंदं तमहं नमामि सततं भक्तप्रियं माधवं॥३॥°११॥

गुरून्नत्वा सुतत्त्वज्ञान् दयालून्नामवत्सदा ।
लौकिकन्यायरत्नानामाकरस्तन्यते मया ॥ १२ ॥

न्यायार्थं विषयं चैवोदाहृतिं च यथामति ।
वदिष्यामो ऽत्र संक्षेपाद्विस्तरादपि कुत्रचित् ॥ १३ ॥

प्रसंगादागतानां तु न्यायानां तत्र विस्तृते ।
अर्थमात्रं वदिष्यामः क्वचिदन्यामुदाहृतिं ॥ १४ ॥

प्रसंगादायाता अपि निगदविख्यातविषया
न ते व्याख्यास्यंते पुनरसकृदुक्ताश्च विरलाः ।
पुनर्व्याख्यास्यंते विषयकथनादिप्रविततां(:)
पुरा प्रोक्तान्कांश्चित्पुनरपि वदिष्यामो विषये॥१५॥°१८॥

उदाहृतिं वदिष्यामः प्रायो वेदांतशास्त्रगां ।
मीमांसान्यायगां कांचित् कांचिच्चापरशास्त्रगां ॥ १९ ॥
[° ६० ॥

अत्र निबंधपदं सर्वत्र प्रकरणपरं ननु किमिदं सूत्रादेरुपनिषदनुग्राहित्वं सूत्रादिनिष्ठविचारस्य तदर्थावबोधहेतुत्वमिति चेन्न।°

इति लौकिकन्यायरत्नाकरे शास्त्रविषयादिकथनपुरःसरं शास्त्रप्रकरणसामान्यैतत्प्रकरणानामारंभसमर्थनं अथात्र व्याख्येयानां न्यायानां व्याख्यानमारभ्यते fol. 15*a*; first the *Sthūlārundhatīnyāya* (भुवनरुंधतीं च दर्शयति ।), ends fol. 31*b*; then different examples; *e.g.* कंठचामीकरन्यायः । चामीकरो भूषणविशेषः स हि कंठगतो ऽपि विस्मृतः सन्नप्राप्त इव भवति । आप्तोपदेशादिना ज्ञातः सन् प्राप्त इत्युपचर्यते न तु वस्तुतो ज्ञानातिरिक्ता तस्य प्राप्तिरस्ति प्राप्तत्वादिति ॥ २ ॥ अक्षे(? *i.e.* अर्के) चेन्मधु विंदेत किमर्थं पर्वतं व्रजेदिति । अक्षे गृहकोणे । अर्के इति पाठे ऽप्ययमेवार्थः । निगदव्याख्यानमन्यत् ॥ ३ ॥ सावकाशनिरवकाशयोर्निरवकाशं बलीय इति न्या° ४ ॥ स भवत्येकवाक्यत्वे वाक्यभेदो हि नेष्यते इति न्या° ५ ॥ अत्र हि शब्दः । पश्य मृगो धावतीत्यादावेतदर्थप्रसिद्धौ मज्जनोन्मज्जनन्या° नद्यादौ पतितस्तरणानभिज्ञः कदाचिन्मज्जति कदाचिदुन्मज्जतीति प्रसिद्धं लोके ॥ ६ ॥ यद्वि

Digitized by Microsoft®

तत्र पतितः सो ऽन्यदवलंबनमलभमानो व्याकुलितचित्तः कुशकाशादीनवलंबते तत्कुशकाशावलंबनं नाम तस्य न्यायः कुशकाशावलंबनन्यायः । अनेन हि प्रबलासु युक्तिषु निराकृतास्वतिनिर्बला युक्तीरवलंबमानः प्रतिवाद्यलमनेन कुशकाशावलंबनेनेति निराक्रियते ॥ ७ ॥ यथा पंकलिप्ता तुंबिका नदीसमुद्रादौ मज्जंती पंके क्षीणे ऽवकाश आगत्य तिष्ठति तथा जीवो देहादिपंके क्षीणे ऽलोकाकाशे गत्वा तिष्ठति । अयमेव तस्य मोक्ष इति दिगंबरा इति जलतुंबिकान्यायः ॥ ८ ॥ तदेकदेशिनस्तु पंजरमुक्तन्यायेन संततमूर्ध्वगमनमेव तस्य मोक्षं मन्यंते ॥ ९ ॥ विक्षेपबहुलं धावनमेव परमपुरुषार्थं मन्यमाना बालैरप्युपहसनीया इत्यलमुन्मत्तवचसि काव्यदूषणोद्भावनेनेति न्यायेन नेह(!) ते निराक्रियंते ॥ १० ॥ ०

Fol. 187*a*: इति० प्रमेयरूपणपरं पूर्वार्धम् ॥ अथ प्रमाणतत्त्वप्रतिपादनप्रचुरो भागः प्रारभ्यते ॥ अत्रैव च प्रसंगेन पूर्वोक्तार्थो ऽपि दृढीक्रियते । यदा हि तरति शोकमात्मविदित्यादौ प्राचीनतार्किकमतमाश्रित्य सकलपदार्थस्मरणाद्युगपदेव विशेष्ये विशेषणं तत्र विशेषणांतरमिति न्यायेन सर्वपदार्थानामन्योन्यं क्रियाकर्मभावेनान्वयरूपः शब्दबोधः स्वीक्रियते। तदा खले कपोतन्यायो वरति(?*r.* भवति)। यथाहुः। वृद्धा युवानः शिशवः कपोताः खले यथामी युगपत्पतंति । तथैव सर्वे युगपत्पदार्थाः परस्परेणान्वयिनो भवंतीति । अत्र वृद्धयुवशिशुभिः कपोतैश्चिरतरचिरसन्निहितकालोक्तानां पदार्थानां साम्यं बोध्यं । ०

It ends with nine *ślokas*, the last of which runs thus:

श्रीमन्नानकसद्गुणागवनजे वंशे लसन्मौक्तिक-
श्रीमद्रामदयालुशिष्यरघुणा नाथान्तनाम्ना कृते ।
प्रीत्यै सांबशिवस्य लोकविदितन्यायाख्यरत्नाकरे
पूर्णो माननिरूपणप्रचुरको भागः सुशोभ्युत्तरः ॥

इति श्रीसाधुवृंदवंदितपादारविंदश्रीमद्रामदयालुशिष्येण सोमवंशीयविंदरायकुलोत्तंसश्रीसेवीदेव्याश्रितपादारविंदश्रीगुलावरायसूनुनोदासीनावस्थेन रघुनाथवर्मणा विरचितं लौकिकन्यायरत्नाकराख्यं प्रकरणं समाप्तं॥ संवत १८६५ मीती आसाढसुदी १० सूर्यवासरे तद्दिने समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

2054.

1031. Foll. 89; size large 8vo, 10½ in. by 6¾ in.; fairly written in Devanāgarī; twenty-six lines in a page.

Laukikanyāyasaṃgraha, an abridgment of *Raghunātha's Laukikanyāyaratnākara,* by the same author.

It begins:

यत्कीर्तिप्रभया सुशुक्लभुवने मायाप्रभावैः प्रभोर्
नीलादेर्जनिता प्रतीतिरचला द्यौः संवृता शोभते ।
यच्छिष्योडुगणैः स मे गुरुरहो हार्दांधकारापहः
श्रीमद्रामदयालुरिंदुरमलो मोदाय भूयात्सदा ॥ १ ॥

नत्वा शंभुं हरिं गौरीं विधिं ढुंढिं च भारतीं ।
क्रियते रघुनाथेन लौकिकन्यायसंग्रहः ॥ २ ॥

लौकिकन्यायरत्नानामाकरे यत्प्रदर्शितं ।
तस्य संक्षेप एवेह शीघ्रबोधाय दर्श्यते ॥ ३ ॥

It ends:

वेदाश्वाम्नायसंख्याकलौकिकन्यायसंग्रहः ।
शिवयोः प्रीतये ऽयं स्यात् पित्रोर्बालस्य गीरिव॥२॥०३॥

यो ब्रह्मा यश्च विष्णुर्वसुतनुरपि यो यश्च गौर्यादिमूर्तिर्
यश्चात्मा सर्वजंतोः श्रुतिशिखरगिरां यश्च तात्पर्यभूमिः ।
यस्याबोधात्समुत्थो व्रजति च विलयं यस्य बोधात्प्रपंचस्
तं शुद्धं संप्रपद्ये शिवममरमजं शंभुमीशानमीड्यं ॥ ४ ॥

इति श्रीसाधुवृंदवंदितपादारविंदवैराग्यादिरत्नाकरविद्वद्वरश्रीमद्रामदयालुशिष्येण सोमवंशीयविंदरायकुलोत्तंसश्रीसेवीदेव्याश्रितपादारविन्दश्रीगुलावरायवर्मात्मजेनोदासीनावस्थेन रघुनाथेन विरचितो लौकिकन्यायसंग्रहः समाप्तः शुभमस्तु संवत् १८६५ आषाढवदि २ भृगुवासरे०

For other MSS. of this work see Bühler's Report, p. cxlvi.; Rāj. Mitra, Notices, ix., nos. 3139, 3140. Both give the author's family name as *Bindurāya,* whilst our MSS. give it as *Vindarāya* wherever it occurs.

[H. T. Colebrooke.]

2055.

700. Foll. 180; size 9½ in. by 3¾ in.; fair, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The same work. [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

D. VAIŚESHIKA.

1. *The Sūtras and Commentaries.*

2056.

3023. Foll. 7; size 14 in. by 5½ in.; nine lines in a page.

Kaṇādasūtra, the *sūtras* of the *Vaiśeshika* Philosophy, ascribed to *Kaṇāda*. It is divided into ten *adhyāyas*, and each *adhyāya* into two *āhnikas*. See Hall's Index, p. 64, no. 1.

Editions: in the Bibliotheca Indica together with *Śaṅkara Miśra's Vaiśeshikasūtropaskāra*; the first *āhnika* in "The Aphorisms of the *Vaiśeshika*, Sanskrit and English," by J. R. B., Mirzapore, 1851; The *Vaiśeshika Darśanam* with the commentaries of *Mahāmahopādhyāya Chandrakant Tarkalankar*, Calcutta, 1887; The Aphorisms of the *Vaiśeshika* Philosophy by *Kaṇāda*, in the Benares Sanskrit Series (Fasc. I. contains the text of the *sūtras*, see no. 2059).

A German translation by Dr. E. Röer, in Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft, xxi. p. 309–420, xxii. p. 383–442; an English translation by A. E. Gough, Benares and London, 1873 (from The Pandit, nos. 32–69, published 1869–1872).

[J. R. BALLANTYNE.]

2057.

1698d. Foll. 79 (176–254); size 9¾ in. by 4 in.; 13 or 14 lines in a page; neat writing of about A.D. 1750.

Vaiśeshikasūtropaskāra, a commentary on the *Vaiśeshikasūtra*, by *Śaṅkara Miśra*, son of *Bhavanātha Miśra*.

See Hall's Index, p. 68, no. xviii.

[H. T. COLEBROOKE.]

2058.

232b. Foll. 81 (92–172); size 12¼ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

Vaiśeshikasūtropaskāra, a second copy, with many marginal notes in Colebrooke's handwriting.

Date: संवत् १८५० ॥ मीती पुसवदी ८ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2059.

1303d. Foll. 7; size 13⅛ in. by 4¾ in.; eight lines in a page; large writing on yellow paper, in the Bengalī character.

Dravyapadārthasaṃgraha, the first part of *Praśastapāda's Padārthadharmasaṃgraha*, or *Shaṭpadārthasaṃgraha*. The name of the author does not occur in this copy, but it is evidently *Praśastapāda's* work, since it is the text commented on by *Udayana* in the first part of the *Kiraṇāvalī*.

See Hall's Index, p. 64, no. ii.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 240, no. 583; Rājendralāla Mitra's Notices, i., p. 283, no. 492; v., p. 283, no. 1961; Bühler's Detailed Report, p. 76 and p. cxlv.

The *Padārthadharmasaṃgraha* is not a commentary on each single *sūtra*, but a short exposition of the six *Vaiśeshika* categories, based on the *sūtras* of this system. It is also called *Praśastapādabhāshya*, see the next number, also nos. 2083, 2085.

It begins:

प्रणम्य हेतुमीश्वरं मुनिं कणादमन्वतः ।
पदार्थधर्म्मसंग्रहः प्रवक्ष्यते महोदयः ॥

द्रव्यगुणकर्म्मसामान्यविशेषसमवायानां पदार्थानां साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां तत्त्वज्ञानं निःश्रेयसहेतुः। तच्चेश्वरदेशनाभिव्यक्ताद्धर्म्मादेव। अथ के ते द्रव्यादयः पदार्थाः। किं च तेषां साधर्म्यं वैधर्म्यं चेति। तत्र द्रव्याणि पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशकालदिगात्ममनांसि सामान्यविशेषसंज्ञोक्तानि नवैव तद्व्यतिरेकेण संज्ञान्त-

Digitized by Microsoft®

रानभिधानात्। गुणाः रूपरसगन्धस्पर्शसंख्यापरिमाणपृथक्त्वसंयोगविभागपरत्वापरत्वबुद्धिसुखदुःखेच्छाद्वेषप्रयत्नाश्च ० Cp. *Vaiś. sū.* I. 1, 4–6.

Śrīdhara wrote the *Nyāyakandalī*, a commentary on *Praśastapāda's* work, in the Śāka year 913 (=991 A.D.), as was first pointed out by Bühler, Report, p. 76 and p. cxliv.; see also Bhandarkar, Rep. Bomb. MSS. 1883-84, p. 313.

The *Praśastapādabhāshya* is now being published in the Benares Sanskrit Series: "The Aphorisms of the *Vaiśeshika* Philosophy by *Kaṇāda*, with the commentary of *Praśastapāda*, and the gloss of *Udayanāchārya*," ed. by *Paṇḍit Vindhyeśvarī Prasāda Dube*, Fasc. I., Benares, 1885. [H. T. COLEBROOKE.]

2060.

760c. Foll. 32; size 9⅜ in. by 4⅞ in.; nine lines in a page; large and clear writing.

Shaṭpadārthasaṃgraha, the five other sections of *Praśastapāda's* exposition of the *Vaiśeshika* philosophy, on the margin styled गुणभाष्य, कर्मभाष्य, सामान्यभाष्य, विशेषभाष्य, समवायभाष्य. On the last leaf the whole work is called प्रशस्तपादभाष्य, but all these notes are in a more modern handwriting.

The *Guṇapadārtha* begins:

रूपादीनां सर्वेषां गुणानां गुणत्वाभिसंबन्धो द्रव्याश्रितत्वं निष्क्रियत्वम् गुणवत्त्वं च। रूपरसगन्धस्पर्शपरत्वापरत्वगुरुत्वद्रवत्वस्नेहवेगा मूर्त्तगुणाः। बुद्धिसुखदुःखेच्छाद्वेषप्रयत्नधर्माधर्मभावनाशब्दा अमूर्त्तगुणाः। संख्यापरिमाणपृथक्त्वसंयोगविभागा उभयगुणाः।

The *Karmapadārtha* begins (fol. 23*a*):

उत्क्षेपणादीनां पञ्चानामपि कर्मत्वसंबन्धः एकद्रव्यवत्त्वं क्षणिकत्वं मूर्त्तद्रव्यवृत्तित्वं अगुणवत्त्वं गुरुत्वद्रवत्वप्रयत्नसंयोगजन्यत्वं स्वकार्यविरोधित्वं संयोगविभागनिरपेक्षकारणत्वं ०

The *Sāmānyapadārtha* begins (fol. 29*a*):

सामान्यं द्विविधं परमपरं च स्वविषयसर्वगत[मे]भेदात्मकमनेकवृत्ति ०

The *Viśeshapadārtha* begins (fol. 30*a*):

अन्ये(*r.* अन्ते) भवा अन्त्याः स्वा अप(?)विशेषकत्वाद्विशेषः॥ विनाशारम्भरहितेषु नित्येष्वण्वाकाशकालदिगात्ममनःस्वप्रतिद्रव्यमेकशो वर्त्तमाना अत्यन्तव्यावृत्तिबुद्धिहेतवो विशेषाः

The *Samavāyapadārtha* begins (fol. 31*a*):

अयुतसिद्धानामाधार्याधारभूतानां यः संबन्ध इह प्रत्ययहेतुः स समवायः

It ends:

स्वात्मगतसंवेदनाभावाच्च तस्मादिह बुद्ध्यनुमेयः। समवाय इति॥ समवायपदार्थ(:) समाप्तः॥ इति श्रीप्रशस्तपादविरचितद्रव्यादिषड्पदार्थसंग्रहः समाप्तः॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2061.

1714a. Foll. 79; size 9 in. by 2⅝ in.; 6–10 lines in a page; indifferent handwriting.

Kiraṇāvalī, a commentary on *Praśastapāda's Padārthasaṃgraha*, by *Udayana Ācārya*. The first part, or *Dravyapadārthaprakāśa*.

See Hall's Index, p. 65, no. v.; Burnell's Tanjore MSS., ii., p. 121; Rājendralāla Mitra's Notices, v., p. 289, no. 1968.

It begins:

विद्यासंध्योदयोद्रेकादविद्यारजनीक्षये।
यदुदेति नमस्तस्मै कस्मैचिद्विश्वतस्त्विषे॥ १॥
यतो द्रव्यं गुणाः कर्म तथा जातिः परापरा।
विशेषाः समवायो वा तमीश्वरमुपास्महे॥ २॥
अर्थानां प्रविवेचनाय जगतामन्तस्तमःशान्तये
सन्मार्गस्य विलोकनाय गतये लोकस्य यात्रार्थिनः।
तत्तद्धामसभूतभीतय इमां विद्यावतां प्रीतये
व्यातेने किरणावलीमुदयनः सत्तर्कतेजोमयीम्॥ ३॥
अतिविरसमसारं मानवार्त्ताविहीनं
प्रविततबहुवेलप्रक्रियाजालदुःस्थम्।
उदधिसममतन्त्रं तन्त्रमेतद्वदन्ति
प्रखलजडधियो ये ते ऽनुकम्प्यन्त एते॥ ४॥

शास्त्रारम्भे सदाचारपरिप्राप्ततया कायवाङ्मनोभिः कृतं परापरगुरुनमस्कारं शिष्यान् शिक्षयितुमादौ निबध्नाति प्रणम्येति

It ends:

प्रयत्नादृष्टपरिग्रहादिति क्वचित्प्रयत्नपरिग्रहात्क्वचिददृष्टपरि-

Digitized by Microsoft®

ग्रहादित्यर्थः। इतिशब्दो द्रव्यपरिसमाप्तौ ॥ इति श्रीमत्सकल-शास्त्रपारंगतश्रीमदुदयनाचार्यविरचितायां किरणावल्यां द्रव्य-पदार्थप्रकाशः ॥

Foll. ६–१० are lost.

Date of the copy: संवत् १६९० चित्रभानुसंवत्सर आषाढशुक्लपक्षे अष्टम्यां समाप्तिमगमत् ॥

The *Kiraṇāvalī* is now being published in the Benares Sanskrit Series, together with the *Praśastapādabhāshya*, see no. 2059.

[H. T. Colebrooke.]

2062.

3103. Foll. 103; size $8\frac{7}{8}$ in. by $3\frac{1}{2}$–$3\frac{3}{4}$ in.; 8–11 lines in a page.

Kiraṇāvalī, a second copy of the *Dravya-padārtha*.

It has the colophon: इदं पुस्तकं गंगाधर अयाचि-तात्मजगदाधरेण लिखितं ॥ Foll. 3–10 are in a good old handwriting, the rest is in a very irregular handwriting.

2063.

161a. Foll. 74; size $11\frac{7}{8}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; 11 or 12 lines in a page; writing clear but ugly.

Kiraṇāvalī, a third copy of the *Dravya-padārtha*, dated Saṃvat 1857.

[H. T. Colebrooke.]

2064.

1646. Foll. 99; size $9\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; foll. 1–41 ten to twelve lines, foll. 42–99 (in another handwriting) ten lines in a page; writing indifferent.

Guṇakiraṇāvalī, *Udayana's* commentary on the second part (*Guṇapadārtha*) of *Praśasta-pāda's Shaṭpadārthasaṃgraha*; incomplete, ending with the *buddhinirūpaṇa*. Foll. ९ and १० are lost.

It begins:

तुष्टैर्मोचयतो बद्धान् न तुष्टैर्भ्रमतः पुनः ।
कारागारमिदं विश्वं यस्य नौमि तमीश्वरम् ॥ १ ॥

साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां निरूपितानि द्रव्याणि। संप्रति ताभ्यामेव गुणान्निरूपयति रूपादीनामिति ।

It ends:

सत्कार्यमित्यहेतुचतुष्टयं निरस्तमिति ॥ इति श्रीमहामहोपा-ध्यायोदयनाचार्यविरचितायां गुणकिरणावल्यां बुद्धिनिरूपणं समाप्तम् ॥

[H. T. Colebrooke.]

2065.

1190. Foll. 116; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; eight lines in a page; written on brown paper, in the Bengalī character.

Dravyakiraṇāvalīprakāśa, a commentary on the first section of *Udayana's Kiraṇāvalī*, by *Mahāmahopādhyāya Vardhamāna*, son of *Gaṅgeśvara*.

See Hall's Index, p. 65, no. vi.; Rājendra-lāla Mitra's Notices, v., p. 284, no. 1963; *Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam* to the Benares edition of the *Vaiśeshikadarśanam*, p. २.

The commentary begins:

मिलन्मन्दाकिनीमन्नोद्दामां मूर्ध्नि पुरद्विषः ।
विश्वबीजाङ्कुरप्रख्यां वैधवीं तां कलां नुमः ॥

कर्त्तव्यविघ्नविघातकं रविनमस्कारं निबध्नाति । विश्वेति ।

It ends:

आशु संचारि चेतीत्यचेतिशब्दस्यार्थमाह इतिशब्द इति अत्र वर्त्तेत इति शेषः ॥

यस्तर्कतन्त्रशतपत्रसहस्ररश्मिर्
गङ्गेश्वरः सुकविकैरवकाननेन्दुः ।
तस्यात्मजो ऽतिगहनां किरणावलीं तां
प्राकाशयत्कृतिमुदे बुधवर्द्धमानः ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीगङ्गेश्वरात्मजमहामहोपाध्यायश्री-मद्वर्द्धमानविरचितो द्रव्यकिरणावलीप्रकाशः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

2066.

1697b. Foll. 80 (१–८२); size 9⅜ in. by 3⅜ in.; 9–14 lines in a page.

(*Dravya*)*kiraṇāvalīprakāśa*, a second copy of the first part of *Vardhamāna's* commentary on the *Kiraṇāvalī*.

Foll. १६ and १७ are lost.

[H. T. COLEBROOKE.]

2067.

1041. Foll. 31 (folded together); size 16¼ in. by 3¾ in.; eight lines in a page; written on brown paper in the Bengalī character.

Guṇa(*prakāśa*)*vivṛiti*, a polemical commentary on the second section of *Vardhamāna's Kiraṇāvalīprakāśa*, by (*Raghunātha*) *Śiromaṇi*.

See Hall's Index, p. 66, no. ix.; *Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam* to the Benares edition of the *Vaiśeshikadarśanam*, p. ४.

Another name of this work is *Guṇadīdhiti* (see *Jayarāma's* commentary, no. 2070).

It begins: विनापि धर्म्मिनिरूपणं धर्म्मनिरूपणं भवत्येव तद्धर्म्मत्वेन निरूपणं तन्निरूपणाधीननिरूपणमिति °

The end is: शक्यते कारणाकारणविभागस्थलता वापेक्षणीयो दिग्देशो बहुमत(?) आह अथवेति। इति महामहोपाध्याय . . तार्किकशिरोमणिकृता गुणविवृतिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2068.

297. Foll. 98; size 10¼ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Guṇaśiromaṇiprakāśa, a commentary on *Śiromaṇi's Guṇavivṛiti*, by *Rāmakrishṇa Bhaṭṭācārya Cakravartin*.

See Hall's Index, p. 66, no. x.; *Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam* to the Benares edition of the *Vaiśeshikadarśanam*, p. ५.

It begins:

वाणि प्रसीद करुणामयि ते नतो ऽस्मि
त्वं येन देवि सुतवत्यसि पुत्रिणीषु।
येनोदधारि कुनिबन्धतमोऽन्धकूपे
मग्नाक्षपादकणभक्षमतं निरीक्ष्य ॥ १ ॥

यन्मूलमेव सुकृतानि तयोः कृतानि
व्यासादयः सदसि नित्यमुदाहरन्ति।
तस्याशयं गुणविवेचनमाकलय्य
ब्रूते शिरोमणिगुरोरिह रामकृष्णः ॥ २ ॥

निरूपणं शाब्दबोधानुकूलो व्यापारः। एवं च धर्म्मिनिरूपणयोर्हेतुहेतुमद्भावो नास्त्येवेत्याशयवानाह विनापीत्यादि।

It ends: शक्यते(चे?)त्यादि (see no. 2069)

ग्रन्थानधीत्य सुचिरं सुचिरं विभाव्य
ग्रन्थः कृतो ऽयमतिसूक्ष्मधिया विचार्य्य।
श्रीरामकृष्णकृतिना कृतिनां कृते ऽस्मिन्
प्रीणन्तु सूक्ष्मतयो गुणदोषविज्ञाः ॥

इति विवक्षि . . नायं दोषः इति प्रकाशकारमतजुह्वा लवः। नन्वित्यादि आरम्भकसंयोगविरोधिभिन्नविभागजनकं यत्कर्म्म तन्नारम्भकसंयोगे विरोधि विभागजनकं इत्येव व्याप्तिभट्टाचार्य्यचक्रवर्त्ती श्रीरामकृष्णशर्म्मविरचितो गुणशिरोमणिप्रकाशः समाप्तः॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2069.

3062. Foll. 138; size 10½ in. by 4 in.; fairly written in Devanāgarī; eight lines in a page; modern.

The same commentary, here called *Guṇacintāmaṇiṭīkā*.

It ends: कर्म्मत्वापत्तिरत आह शक्यते चेत्यादि। इति पूर्णं ॥ इति रामकृष्णभट्टाचार्यचक्रवर्तिविरचिता गुणचिंतामणिटीका समाप्ता॥ संवत् १६६०। This was doubtless the date of the original MS., from which the present was copied. [J. R. BALLANTYNE.]

2070.

1698a. Foll. 105; size 9⅝ in. by 4¼ in.; 11–13 lines in a page; fair recent writing, by three different hands.

Digitized by Microsoft®

Dīdhitivivṛiti, a commentary on *Śiromaṇi's Guṇavivṛiti*, by *Jayarāma*.

See Hall's Index, p. 67, no. xii.; *Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam* to the Benares edition of the *Vaiśeshikadarśanam*, p. ६.

It begins:

निराकारं नराकारं जगदाकारमद्वयम् ।
गोपीदृगञ्जनं वन्दे निरञ्जनमहो महः ॥

धीरः श्रीजयरामो ऽसौ युक्तिमुक्ताभिरन्विताम् ।
गुणदीधितिगूढार्थां विवृणोति सरस्वतीम् ॥

It ends:

श्रीमता जयरामेण न्यायार्णवविलासिना ।
अकारि विवृतिः सम्यक् संख्याग्रन्थान्तदीधितेः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2071.

1077. Foll. 58; size $13\frac{5}{8}$ in. by $2\frac{1}{4}$ in.; six lines in a page; brownish paper; small old writing (of the 17th century?) in the Bengalī character.

Another commentary on *Śiromaṇi's Guṇavivṛiti*, incomplete at the end, without any title.

It begins: विनापीति यथा ऽनिरूप्यैव प्रमेयं(समानतन्त्र inserted on the upper margin) निरूपितानि प्रमाणानि। तद्धर्म्मत्वेनेति द्रव्याश्रितत्वादिना* गुणानां निरूपणमिति भावः तन्निरूपणाधीनं etc.

[H. T. COLEBROOKE.]

2072.

109. Foll. 103; size $9\frac{7}{8}$ in. by 3 in.; eight lines (foll. 2–6 seven lines) in a page.

Vardhamānaṭīkā Pakshadharī, the *Dravyapadārtha*, a commentary on the first section of *Vardhamāna's Kiraṇāvalīprakāśa*, by (*Jayadeva*) *Pakshadhara*.

It begins:

मिलदिति यद्यपि मन्दाकिनी वियद्गङ्गेति कोषदर्शनान्महादेवमस्तकस्थानमन्दाकिनी तथापि पदमिह गङ्गासामान्यपरं यथा मन्दाकिनीसैकतवेदिकाभिरित्यत्र (*Kumārasambhava* I., 29) ।

It ends:

नन्वेवमिति । शब्दस्य द्रव्यसमाश्रिरर्थैः स्यादित्यत आहात्र वर्त्तेत इति शेष इति ॥ इति श्रीवर्द्धमानटीकायां पक्षधर्यां द्रव्यपदार्थः संपूर्णः ॥

There are many blanks in this copy, apparently owing to the illegibility of the original.

[H. T. COLEBROOKE.]

2073.

3058. Foll. 65; size 11 in. by $3\frac{1}{4}$ in.; 13–17 lines in a page; good writing.

Vardhamānendu, a commentary on *Vardhamāna's Dravyakiraṇāvalīprakāśa*, by *Padmanābha*, son of *Balabhadra* and *Vijayaśrī*, younger brother of *Viśvanātha*.

Hall mentions a work of the same title and by the same author as a commentary on *Vardhamāna's Nyāyanibandhaprakāśa* (in the Index, p. 21, no. vi.). This seems to be a mistake. The *Vardhamānendu* begins:

बलभद्रकृताम्भोधेरुधृ(read द्धृ)त्यातिप्रयत्नतः ।
वर्द्धमानेन्दुरधुना पद्मनाभेन तन्यते ॥ १ ॥

बलभद्रकृतग्रन्थयुक्तिकल्पद्रुमादसौ ।
बुद्धिसूच्यग्रसंबन्धान्निर्यासस्तु मयाहृतः ॥ २ ॥

बलभद्रकृता टीका युक्तिकामगवीक्षमा ।
सवत्सायुक्तिदुग्धाय तद्वत्सो ऽयं विभाव्यताम् ॥ ३ ॥

मिलदिति तां विधुसंबन्धिनीं कलां नुम(:) स्तुमः । किं भृतां। विश्वबीजस्य महादेवस्य अङ्कुरसमाम् । अङ्कुरसाम्यमाह। पुरद्विषो मूर्द्ध्नि स्थिताम् ।

The writing on the last page is partly obliterated; the legible part of the final verses is:

इह लिखितं पितुरखिलं नात्मन इति मर्म दुर्जने स्पृशति।
न त्वज्ञनयितुर . . . . .

---

* ० दिना is doubtful, as there is a hole in the MS.

Digitized by Microsoft ®

विदितो भावः पितुरिति मर्मस्पृशि भावयत्यखले ।
कृतकृत्या वयमधुना दुर्जनवचसा न हीयते किमपि ॥

The last verse is nearly illegible.

इति श्रीजगद्गुरुमिश्रश्रीबलभद्रात्मज(विश्व)नाथानुजविजयश्रीगर्भसंभवश्रीमत्सकलशास्त्रारविन्दप्रद्योतभट्टाचार्यश्रीपद्मनाभकृतो वर्द्धमानेन्दुः संपूर्णः ॥

The last line, containing the date of the copy, has been cut off by the book-binder.

[J. R. BALLANTYNE.]

2074.

1697a. Foll. 103; size 9⅞ in. by 3¼ in.; ten lines in a page; small writing, in the Bengalī character.

Guṇavivṛitiviveka or *Tātparyasaṃdarbha*, a commentary on *Vardhamāna's Guṇakiraṇāvalīprakāśa* and *Śiromaṇi's Guṇaprakāśavivṛiti*, by *Guṇānanda Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya*.

It begins:

नमो नीलकण्ठाय वलयीकृतभोगिने ।
भोगीन्द्राबद्धचूडाय भोगिहार(व)तंसिने ॥
गुणप्रकाशविवृतौ प्रकाशे च यथायथम् ।
यत्नात्तात्पर्यसंदर्भो गुणानन्देन तन्यते ॥

प्रकाशे नतिवदिति ° (*nativat* is the first word of *Vardhamāna's Guṇaprakāśa*, see Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 50, no. 1080). See fol. 2*a*, l. 7, the beginning of *Śiromaṇi's* commentary (विवृतौ विनापीति °)

Colophon: इति महामहोपाध्यायश्रीविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचितो गुणविवृतिविवेकः समाप्तः ॥

The MS. was written in the Śaka year 1534 (वेदाग्निबाणेन्दुयुते शकाब्दे . .)

[H. T. COLEBROOKE.]

---

2. *Pramāṇamañjarī.*

2075.

1953. Foll. 31; size 10 in. by 4¼ in.; thirteen lines in a page.

Pramāṇamañjarīṭīkā, a commentary on *Sarvadeva Sūri's* exposition of the *Vaiśeshika* philosophy called *Pramāṇamañjarī*, by *Balabhadra Miśra*, son of *Vishṇudāsa* and *Mādhvī*. Bühler registers a MS. of the *Pramāṇamañjarī* dated "Saptarshi, 32," Report, p. xxvi.

See the beginning of the *Pramāṇamañjarī* in Peterson's Report, Bomb. MSS., 1884-86, p. 265. The *Pramāṇamañjarī* acknowledges seven *padārthas*.

The *ṭīkā* begins:

नत्वा हरिपदं मत्वा गुरोरर्थं च यत्नतः ।
प्रमाणमञ्जरीटीका बलभद्रेण तन्यते ॥ १ ॥

निर्विघ्नग्रन्थपरिसमाप्तिकामनया कृतं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै निबध्नाति । क्वासारेति ।

Fol. 10*b* ends the *Dravyapadārtha*, fol. 26*a* the *Guṇapadārtha*, fol. 27*a* the *Karmapadārtha*, fol. 29*a* the *Sāmānyapadārtha*, fol. 29*b* the *Viśeshapadārtha*, fol. 30*a* the *Samavāyapadārtha*, lastly the *Abhāvapadārtha*.

It ends:

यन्मिश्रबलभद्रेण निरटंकीह किंचन ।
तच्छोधयंतु सुधियः सारासारविवेचकाः ॥

इति श्रीविष्णुदासपाठीतज्ज(*r.* ° पाठितनूज)माध्वीपुत्रमिश्रश्रीबलभद्रकृता प्रमाणमंजरीटीका समाप्ता ॥ ग्रं १२०१ संख्या ॥

[J. TAYLOR.]

---

3. *Lakshaṇāvalī.*

2076.

1714b. Foll. 39; size 9 in. by 2⅜ in.; fairly good Devanāgarī writing of about 1680 A.D.; 7–9 lines in a page.

Nyāyamuktāvalī, a commentary on *Udayanācārya's Lakshaṇāvalī*, by *Śesha Śārṅgadhara*. The *Lakshaṇāvalī* acknowledges seven *padārthas*.

Digitized by Microsoft®

It begins:

आनंदरूपमुन्मीलन्नीलनीरजलोचनं ।
वंदामहे भवध्वांतध्वंसिनं रुक्मिणीपतिं ॥
हृद्यस्वादिन(°दिम)मदिरावैभवमाद्यद्विलोचनां बालां ।
बालारुणकरभासुरवसनां कला(र)सनां वंदे ॥
विपक्षाक्षेपसत्पक्षपरिक्षेपपुरंदरान् ।
नमस्यामो गुरून् न्यायं सहस्रकिरणान्वयं ॥

शिष्टाचारानुमितकर्तव्यताकं चिकीर्षितप्रकरणपरिसमाप्तिप्रचयपरिपंथिविघ्नविघातकं नमस्कारलक्षणं मंगलमाचरितं दर्शयति प्रणम्येति °

It ends:

सगर्वेगर्वदलन(:) शेषः शार्ङ्गधरः सुधीः ।
चकार लक्षणावल्या विवृतिं कृतिनां मुदे ॥

इति श्रीशेषशार्ङ्गधरविरचितायामुदयनलक्षणावलीटीकायां न्यायमुक्तावल्यामभावपदार्थः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

---

4. *Nyāyalīlāvatī.*

2077.

161b. Foll. 62 (75–136); size $11\frac{7}{8}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; ten lines in a page.

Nyāyalīlāvatī, an exposition of the *Vaiśeshika* philosophy, by *Nyāyācārya Vallabha.* See Hall's Index, p. 71, no. xxxi.; Weber's Berlin Catalogue, p. 205, no. 686; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 47, no. 1075; Burnell's Tanj. MSS., ii., p. 122.

It begins:

नाथः सृजत्यवति यो जगदेकपुत्र-
प्रीत्या ततः परमनिर्वृतिमादधाति ।
तस्मै नमः सहजदीर्घकृपानुबन्ध-
लब्धत्रितत्त्वतनवे पुरुषोत्तमाय ॥ १ ॥
द्रव्यं नाकुलमुज्ज्वलो गुणगणः कर्माधिकं श्लाघ्यते
जातिर्विश्रुतिमागता न च पुनः श्लाघ्या विशेषस्थितिः ।
संबन्धः सहजो गुणादिभिरयं यत्रास्तु सत्प्रीतये
सान्वीक्षानयवेशमकर्मकुशला श्रीन्यायलीलावती॥२॥

षडेव पदार्था इति नियमव्यवच्छेद्यं प्रतीतं न वा । अप्रतीतं चेत्कथं निषेधः । प्रतीतं चेत्तत्रैव पदार्थाः ।

Fol. 93*a* ends the *dravyapadārtha,* fol. 119*a* *guṇapadārthopavarṇana,* fol. 119*b* *karmapadārtha,* fol. 121*a* *sāmānyapadārtha,* fol. 121*b* *viśeshapadārtha,* fol. 125*a* *samavāyapadārtha,* and with it the first, or *vishayavibhāgapariccheda,* fol. 128*a* the second, or *vaidharmyapariccheda,* fol. 131*a* the third, or *sādharmyapariccheda,* fol. 136*a* the fourth, or *prakriyāpariccheda.*

Date of copy: संवत् १८५७ मितिभाद्रौ सुदी १५ बुधवार॥

The *Nyāyalīlāvatī* is quoted in the *Tattvacintāmaṇi* (see Aufrecht's Cat. Cat., p. 554).

[H. T. Colebrooke.]

2078.

1191a. Foll. 85; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; seven lines in a page; written on brown paper, in the Bengalī character.

Nyāyalīlāvatī, a second copy.

[H. T. Colebrooke.]

2079, 2080.

394a & 1213c. Foll. 32 and 38 (159–196) resp.; size of vol. i. $12\frac{1}{8}$ in. by $4\frac{5}{8}$ in., of vol. ii. $11\frac{3}{8}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; 11 or 12 lines in a page.

Līlāvatīprakāśa, a commentary on *Vallabha's Līlāvatī,* by *Mahāmahopādhyāya Vardhamāna,* son of *Gaṅgeśvara.* See Hall's Index, p. 72, no. xxxii.; Weber's Berlin Catalogue, p. 205, nos. 687, 688; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 173, no. 1200; Burnell's Tanj. MSS., p. 123.

The first fragment of this incomplete copy contains the first part of the first chapter, the second fragment the three other chapters and the end of the first (see fol. 160*a*, l. 12, the beginning of the second, fol. 171*b*, l. 13, the beginning of the third chapter).

The *Prakāśa* begins:

एकत्र शूलमपरत्र विसूनम्(*r.* विसप्रसूनम्)
अन्यत्र कृत्तिरपरत्र च पीतवासः ।
तत्पातु वक्ष्ये शशलक्ष्मकलाकिरीट-
निःपिष्टकैटभहृदोर्मम वाञ्छितानि ॥

Digitized by Microsoft®

न्यायाम्भोजपतङ्गाय मीमांसापारदृश्वने ।
गङ्गेश्वराय गुरवे पित्रे ऽत्रभवते नमः ॥ २ ॥

विशिष्टशिष्टाचारानुमितकर्तव्यताकं विघ्नविघातकं मङ्गलं निबध्नाति ॥ नाथ इति । यद्यपि पुरुषाणामुत्तम इत्यत्र°

Both fragments were written by the same hand as the *Kiraṇāvalī* in no. 2063 (Saṃvat 1857). [H. T. COLEBROOKE.]

2081.

579. Foll. 129; size 11 in. by 3 in.; eight lines in a page.

Līlāvatīviveka, a commentary on the *Līlāvatīprakāśa,* by *Pakshadhara,* an old complete copy. There is no subdivision throughout the whole commentary.

It begins:

वन्दे तं देवकीपुत्रं पवित्रं पद्मलोचनम् ।
उन्मीलति यतः सर्वं यत्र सर्वं निमीलति ॥ १ ॥

यद्यपीति । अयं प्रतीकः पुरुषोत्तमाय नम इत्यनन्तरं कर्तुमुचितः (।) दर्पणे ऽपि तथैवास्तीति । यद्यपि तथापि श्लोकान्तर्गततया श्लोकमेव भूत्वोक्तमिदम् (*r.* कृत्वो°)। पुरुषाणामिति।

Colophon: इति श्रीपक्षधरकृतो लीलावतीविवेकः परिपूर्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2082.

62b. Foll. 145 (45–189); size 10¼ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Līlāvatīviveka, a second copy.

Date: संवत् १८५१. [H. T. COLEBROOKE.]

2083.

62a. Foll. 44; size 10¼ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Līlāvatīṭippaṇī, notes on the *Līlāvatī* and the *Līlāvatīprakāśa,* by (*Raghunātha*) *Śiromaṇi.* The complete title is *Nyāyalīlāvatīprakāśadīdhiti.* See Hall's Index, p. 72, no. xxxiv.; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 47, no. 1076, and vi., p. 16, no. 1997.

It begins:

ओं नमः सर्वभूतानि विष्टभ्य परितिष्ठते ।
अखण्डानन्दबोधाय पूर्णाय परमात्मने ॥ १ ॥

षडेव पदार्था इत्यवधारणस्य भाष्यादावभावादाक्षेपासंगतेराह॥ इहेति ॥ अवधारणपरो ऽवधारणप्रयोजनकः । विभागो विभजनम्। तदर्थकं। क्वाचित्को विभागात्मकमिति पाठस्तु सुगम एव।

Colophon: इति शिरोमणेः कृता लीलावतीटिप्पणी समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2084.

1213b. Foll. 40 (119–158); size 11⅞ in. by 4⅜ in.; ten lines in a page.

Līlāvatīvṛitti, a second copy of *Śiromaṇi's* notes.

Colophon: इति महामहोपाध्यायश्रीमद्भट्टाचार्यशिरोमणिविरचिता लीलावतीवृत्तिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2085.

1670a. Foll. 58; size 9¼ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; from the end of the 18th century.

(*Līlāvatīśiromaṇiṭīkā*), a bad copy of a commentary on *Śiromaṇi's* notes.

The name of the author does not appear, as the copy is without any colophon. The margin is signed ली° शि° टी° भ°.

It begins:

नवनीलाबुदरुचिरं चरणरणत् किंकिणीजालं ।
हैयंगृवीन(read °गवीन)चौरं नंदकिशोरं नमस्यामः॥

भाष्यग्रन्थस्य द्रव्यगुणेत्याद्यभिधानस्य तात्पर्योपवर्णनेनाप्रभ(*r.* °भा?)तत्वशंकायया(*r.* °शंकया) करोति षडेवेति। भाष्यादावित्यादिपदेन सूत्रपरिग्रहः। अवधारणपरत्वं etc.

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

5. *Saptapadārthī.*

2086.

2662a. Foll. 7; size 9½ in. by 3⅝ in.; ten lines in a page.

Saptapadārthī, an exposition of the seven *Vaiśeshika* categories, by *Śivāditya* (*Śivādi* in this copy).

See Hall's Index, p. 74, no. xlii.; Oxford Catalogue, p. 353, no. 839; Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 281, no. 875 (a copy dated Saṃvat 1485).

It begins:

हेतवे जगतामेव संसारार्णवसेतवे ।
प्रभवे सर्वभूतानां शम्भवे गुरवे नमः ॥

प्रमितिविषयाः पदार्थाः ते च । द्रव्यगुणकर्मसामान्यविशेषसमवायाभावाख्याः सप्तैव ।

Date of the copy: संवत् १६५४ वर्षे फाल्गुनस्यापरपक्षे प्रतिपत्तिथौ द्वेभीमात्मजगोविंदेन लिलीलिपत् ॥

The writing on the first page does not belong to the *Saptapadārthī,* though it forms part of a discussion on the *dravyapadārtha.*

[GAIKAWAR.]

2087.

1038d. Foll. 7; size 8⅞ in. by 3¾ in.; 9–12 lines in a page.

Saptapadārthī, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2088.

2100d. Foll. 39 (2–40); size 9½ in. by 4 in.; thirteen lines in a page.

Mitabhāshiṇī, a commentary on the *Saptapadārthī,* by *Mādhava Sarasvatīmastaka Yati,* a native of Gorāshṭra.

See Hall's Index, p. 75, no. xliii.; Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 156, no. 2702; Bhandarkar's Report, Bomb. MSS., 1883-84, p. 6 and p. 312.

The first leaf is lost. The commentary ends with the following verses:

गौराष्ट्रदेशो* ऽखिलराष्ट्रवर्यः
सदाकरो दक्षिणभूमिनिष्ठः ।
विराजते सह्यगिरीन्द्रसानौ†
यत्रास्ति को(*r.* गो)कर्णमहाबलेशः ॥ १ ॥
तद्देशजन्मा यतिरेकदण्डी
सरस्वतीमस्तकमाधवाख्यः ।
सो ऽयं शिवादित्यकृतरकार्थैट्
टीकामिमां बालसुखप्रवृत्त्यै ॥ २ ॥

Date of the copy: संवत् १७१५ वर्षे वैशाष सुदि १३ हस्तार्के श्रीनदुलाईनगरे (*Nadol*) ॥

[GAIKAWAR.]

2089.

2662b. Foll. 39; size 9⅝ in. by 3⅝ in.; 11–13 lines in a page.

Padārthacandrikā, a commentary on the *Saptapadārthī,* by *Śeshānanta,* a pupil of *Śārṅgadhara.* See Hall's Index, p. 75, no. xlv.

There occurs several times the marginal note सप्त॰ शेषो.

The *Padārthacandrikā* begins:

कर्णोत्तंसितशेषशेषफणभृत्पुच्छच्छटापीडनो-
न्मीलच्चन्द्रकलामृतोर्मिकणिकास्वादेन मेदस्विना ।
मन्दस्पन्दविभिन्नबन्धमुरगाकल्पेन भीतिस्पृशः
स्पृष्टायाः सुदृशो विलोक्य वदनं द्व्यन्हरः पातु नः ॥१॥
अव्याद्व्याजसौभाग्यपदसंकेतमन्दिरम् ।
महोमहोदयद्वारं नवाम्बुदविडम्बिनः ॥ २ ॥
अव्याद्व्याजसौभाग्यसंकेतसदनं जगत् ।
महोमहोदयद्वारं महामरकतद्युति(॰तेः?) ॥ ३ ॥

---

* Bhandarkar's copy has गोराष्ट्र॰, Rāj. Mitra's copy has सौराष्ट्र. Bhandarkar, l. c. p. 6, calls the author "a native of the country of Gorāshṭra in the south, in which is situated Gokarṇa Mahābaleśa. The country referred to is thus a portion of North Kanara." Hall and Rāj. Mitra call the author a native of Surāshṭra.

† Bhandarkar gives सप्तगिरीन्द्र॰, which seems to be wrong.

Digitized by Microsoft®

चिकीर्षितकर्मसमाप्तिप्रतिबन्धकदुरितनिवृत्त्यर्थं कृतमिष्टदेवतानतिस्तुतिरूपमङ्गलं गुणप्रधानभावेन शिष्यशिक्षायै निबध्नाति। हेतव इत्यादिना ।

The commentary ends:

ग्रन्थस्य सप्तपदार्थोभिन्नत्वे ऽपि प्रतिपाद्यप्रतिपादकभेदविवक्षया तद्व्यपदेश इति सकलमकलंकम् ।

गुरुशार्ङ्गधरेण बोधबीजं
यदनन्ते निदधे बुधास्तदीयम् ।
इममंकुरमादरः फले चेन्
न विमृत् भीत(*r.* विमृद्नीत?)पदार्थचन्द्रिकाख्यम्॥

इति श्रीमदशेषविद्यापारगजगद्गुरुश्रीशेषानन्तविरचिता पदार्थचन्द्रिका समाप्ता ॥

Date of the copy: संवत् १६५८ भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे तृतीयायां पुण्यतिथौ गुरुवासरे उत्तरायनगते सूर्ये स्थम्भतीर्थमध्यात् शंकरपुरवासिना द्विवेदिश्री ५ नारदसुतद्विवेदि श्री ५ भीमात्मजविद्याधरेण लिखितमिदं परोपकारार्थमिदं भ्रातृपठनार्थं॥

[GAIKAWAR.]

2090.

2080a. Foll. 37 (1–38); size 8¾ in. by 4 in.; 12–14 lines in a page.

Padārthacandrikā, a second copy.

In this and the following copies the second and third of the introductory verses are contracted into one verse. Fol. ३५ is lost.

Colophon: इति श्रीमदशेषविद्यापारंगजगद्गुरुशेषानन्तविरचिता सकलबालबोधिका सप्तपदार्थीटीका पदार्थचन्द्रिकाख्या समाप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

2091.

1731a. Foll. 20; size 9 in. by 3½ in.; seventeen lines in a page.

Padārthacandrikā, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2092.

1635c. Foll. 42; size 9¼ in. by 3¾ in.; indifferent Devanāgarī writing of the 17th century; 11–13 lines in a page.

Padārthacandrikā, a fourth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

---

6. *Padārthakhaṇḍana.*

2093.

2662c. Foll. 8; size 9¼ in. by 3¾ in.; 7 or 8 lines in a page.

Padārthakhaṇḍana, or *Padārthatattva*, a critique of the *Vaiśeshika* categories, by *Śiromaṇi Bhaṭṭācārya.*

See Hall's Index, p. 80, no. lxiii.; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 10, no. 1023; p. 46, no. 1073.

It begins:

अथ पदार्थतत्त्वं निरूप्यते तत्र दिक्कालौ नेश्वरादतिरिच्येते मानाभावात् ।

It ends:

तस्मात्कार्यत्वं कारणत्वं चोभयमतिरिक्तं भिन्नमेवेति कृतं पल्लवितेनेति॥ इति श्रीभट्टाचार्यशिरोमणिविरचितं पदार्थखंडनं समाप्तम् ॥

[GAIKAWAR.]

2094.

3105. Foll. 12; size 8 in. by 4¼ in.; six lines in a page.

Padārthakhaṇḍana, a second, modern copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

2095.

2108b. Foll. 40; size 9¾ in. by 4¼ in.; twelve lines in a page.

Padārthakhaṇḍanavyākhyā, a commentary on the *Padārthakhaṇḍana*, by *Raghudeva Nyāyālaṃkāra Bhaṭṭācārya.*

See Hall's Index, p. 80, no. lxiv.; Rāj. Mitra's Notices, v., p. 264, no. 1941.

Digitized by Microsoft®

It begins:

नंदनंद(नन्दसूनु the second copy)पदद्वन्द्वं निधाय [हृदि चिन्तया ।
तनोति कुतुकं किंचिद्रघुदेवः समासतः ॥ १ ॥
कामहस्तधृतसास्त्रकार्मुकं पौष्पमद्भुतमुदीक्ष्य कुप्यतः ।
धूर्जटेर्नयनकोणशोणता हंतु सर्वजगतामुपद्रवम् ॥ २ ॥
पदार्थतत्त्वं यदिदं शिरोमणि-
निर्णीतवान् जीर्णमतस्य दूषणैः ।
तदेव तर्केण विचारयामः
सदर्थकेनेतरखण्डनेन ॥ ३ ॥

प्रसङ्गात्पदार्थतत्त्वं निर्वक्तुं शिष्यावधानाय प्रतिजानीते अथेत्यादि ०

Date of the copy: संवत् १८१५ ॥

[GAIKAWAR.]

2096.

2080b. Foll. 26; size $8\frac{7}{8}$ in. by 4 in.; 10–12 lines in a page.

(*Padārthakhaṇḍanavyākhyā*), a second copy, incomplete at the end. [GAIKAWAR.]

2097.

1698c. Foll. 51 (125–175); size $9\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; generally fifteen lines in a page; indifferent writing of about A.D. 1650.

Padārthatattvāloka, a commentary on the *Padārthakhaṇḍana*, by *Viśvanātha Siddhānta-pañcānana Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa*.

See Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 272, no. 1265.

It begins:

इन्द्रादिवृन्दारकवृन्दवन्द्यं प्रणम्य पादाम्बुरुहं मुरारेः ।
शिरोमणिस्वीकृतवर्त्मनैव मतान्यहं तस्य विवेचयामि ॥१॥

अथ द्रव्यादयस्तावत्प्राचीनपरिगृहीताः पदार्थाः सप्त । तत्र विचारपुरःसरं केषांचिदाधिक्यं निराकरिष्यन्नाधिक्यमपि केषांचिद्व्यवस्थापयिष्यन्वस्तव्यवस्थापकं सिद्धान्तप्रवाहमात्रमनधिकृत्य प्रतिजानीते अथेति । ईश्वरादिति ।

It ends:

निर्मीसे कठिने ऽस्मिन्कौटिल्येनापि सूक्ष्मतरबुद्ध्या ।
दत्तो दोषो ऽपि मुदे स्तन इव विहितो रदाघातः ॥ १ ॥
विद्यानिवाससूनोः कृतिरेषा विश्वनाथस्य ।
विदुषामतिसूक्ष्मधियाममत्सराणां मुदे भविता ॥ २ ॥
त्वच्चिन्तारहितेन तावकमहामायाविमूढात्मना
संसारार्णवदुर्निवारलहरीजालेषु मोमुह्यता ।
विद्योर्जेत्सदसद्विवेकरहितेनेदं मया वर्णितं
तेनानेन पदार्पितेन भगवान्प्रीणातु नारायणः ॥ ३ ॥

इति श्रीसिद्धान्तपञ्चाननभट्टाचार्यकृतः पदार्थतत्त्वालोकः समाप्तः ॥

Name of the scribe: पंडितमहादेवेन लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

---

7. *Tarkasaṃgraha.*

2098.

1928. Foll. 9; size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; nine lines in a page.

Tarkasaṃgraha, an elementary exposition of the *Vaiśeshika* philosophy, by *Annam Bhaṭṭa*. For editions, see Hall's Index, p. 68, no. xx.; Burnell's Tanj. MSS., p. 121; Haas' Cat. Brit. Mus., p. 7.

Date of the copy: शके १७२४ दुंदुभी नाम संवत्सरे भाद्रपदकृष्णद्विती(या)यां रविवासरे तद्दिनेदं पुस्तकं समाप्तं ।

[J. TAYLOR.]

2099.

2122b. Foll. 11; size $9\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; 7 or 8 lines in a page.

Tarkasaṃgraha, a second copy, with marginal notes in Colebrooke's handwriting.

[GAIKAWAR.]

2100, 2101.

3035 & 3038. Foll. 35 and 45 resp.; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{5}{8}$ in.; the number of the lines varies between five and thirteen.

Tarkasaṃgraha; *Tarkasaṃgrahadīpikā*, *Annam Bhaṭṭa's* own commentary on the *Tarkasaṃgraha*; *Tarkasaṃgrahadīpikāprakāśa*, a

Digitized by Microsoft®

commentary on the *Dīpikā*, by *Nīlakaṇṭha*, son of *Rāma Bhaṭṭa*, of the *Kauṇḍinya-gotra*. See Hall's Index, p. 69, no. xxi. and no. xxii.

The text of the *Tarkasaṃgraha* is in the middle of the page, the commentaries are above and beneath it. The whole is an incomplete copy: the first volume ends with the *pratyakshakhaṇḍa*, and the second begins with the *śabdakhaṇḍa*, leaving out the *anumāna*- and the *upamāna*-section.

For the *Dīpikā* see Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 243, no. 605; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 259, no. 1683. Editions: Allahabad, 1849; Bombay, 1863, 1876, 1883; by *Kāsīnāth Pāndurang*, third ed., Bombay, 1889 (all with an English translation).

The *Prakāśa* begins:

वन्दे गुरुं शिवं साम्बं दक्षिणामूर्तिमव्ययम् ।
यद्वन्दनेन मन्दो ऽपि विन्देद्गुरुसमानताम् ॥ १ ॥

प्रारिप्सितग्रन्थस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तये समाचरितं मङ्गलमीश्वरनत्यात्मकं शिष्यशिक्षायै निबध्नन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते विश्वेश्वरमिति ।

The explanation of the *Tarkasaṃgraha* ends on fol. 30 of the second volume. Foll. 30*b*–45 treats on subjects which were omitted in the *Tarkasaṃgraha*.

This last part of *Annam Bhaṭṭa's Dīpikā* begins: आत्मशरीरेन्द्रियार्थबुद्धिमनःप्रवृत्तिदोषप्रेत्यभावफलदुःखापवर्गास्तु प्रमेयमिति द्वादशविधं प्रमेयं प्रवृत्तिर्धर्माधर्मौ रागद्वेषमोहा दोषाः ० This is the *prameya-sūtra* of the *Nyāyaśāstra*. Also other *Nyāya* topics (*drishṭānta, siddhānta*, etc.) are discussed here. The *Dīpikā* ends: तस्मात्पदार्थज्ञानान्मोक्षः परमप्रयोजनमिति सर्वं रमणीयम् ॥

The same part of the *Dīpikāprakāśa* begins: प्रत्यक्षप्रमाणस्य द्रव्ये अनुमानादीनां च गुणे ऽन्तर्भावस्य स्फुटत्वात्प्रमेयादीनां द्रव्यादिष्वन्तर्भावमाह आत्मेत्यादिना ०

The *Prakāśa* ends:

कौण्डिन्यगोत्रसंभूतो नीलकण्ठाख्यपण्डितः ।
कृतिमार्पिपदेतस्मै चन्द्रचूडाय मङ्गलम् ॥ १ ॥

इति श्रीमत्पाण्ठ्योपनामककौण्डिन्यवंशपयःपारावा(र)राकाचन्द्रायमाणपदवाक्यप्रमाणपारावारीणश्रीरामभट्टतनूजश्रीनीलकंठभट्टविदुषा विरचितः तर्कसंग्रहदीपिकाप्रकाशः समाप्तः

Date of the copy: श्रीसंवत् १८७३ श्रावणकृष्ण ७ भौमवासरे ॥

A Madras edition (1870) of *Nīlakaṇṭha's Prakāśa* is mentioned in Haas' Cat. Brit. Mus., p. 7. A previous edition 1867, and one of 1879. [J. R. Ballantyne.]

2102.

1065. Foll. 21; size 6 in. by $4\frac{1}{8}$ in.; 15–18 lines in a page.

Tarkasaṃgrahadīpikā, a complete copy of *Annam Bhaṭṭa's* commentary. The last part begins fol. 19*b*.

Date of the copy: शके १६७३ वृषसंवत्सरे मार्गशीर्षकृष्णप्रतिपदायां सौम्यवासरे माध्याह्नकाले लिमयोपाख्यकृष्णास्यात्मजेन गणेशेनेदं पुस्तकं लिखितं स्वार्थं परार्थं च ॥ [H. T. Colebrooke.]

2103.

2799a. Foll. 37; size $9\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{1}{2}$–$3\frac{3}{4}$ in.; eight lines in a page; irregular writing.

Tarkasaṃgrahadīpikā, another complete copy. The second part begins fol. 32*a*. [Coll. of Fort William.]

2104.

3026. Foll. 10; size $13\frac{5}{8}$ in. by $5\frac{1}{8}$ in.; the number of the lines varies from 12–21.

Nyāyabodhinī, a commentary on the *Tarkasaṃgraha*, by *Govardhana*, with the text of the *Tarkasaṃgraha* in the middle of the page, and with marginal notes in Ballantyne's handwriting. Printed at Madras, 1867, and subsequently.

See Hall's Index, p. 71, no. xxix.

The *Nyāyabodhinī* begins:

निखिलागमसंचारि श्रीकृष्णाख्यं परं महः ।
ध्यात्वा गोवर्द्धनसुधीस्तनुते न्यायबोधिनीम् ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

चिकीर्षितस्य ग्रन्थस्य निर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थमिष्टदेवतानमस्कारात्मकं मङ्गलं शिष्यशिक्षार्थं ग्रन्थतो निबध्नाति निधायेति अथ पदार्थान्विभजते द्रव्येति ।

[J. R. BALLANTYNE.]

---

8. *Bhāshāpariccheda.*

2105.

2663d. Foll. 10; size 8⅞ in. by 4⅛ in.; nine lines in a page.

Bhāshāpariccheda, 166 *kārikās* on the *Vaiśeshika* tenets, by (*Viśvanātha*) *Pañcānana Bhaṭṭācārya*. Edited and translated, together with the commentary called *Siddhānta-Muktāvalī*, by E. Röer, in the Bibl. Ind., Calcutta, 1850; the text of the *Bhāshāpariccheda* alone in Benfey's Chrestomathie, Leipzig, 1853. For other editions see Hall's Index, p. 73, no. xxxviii.

[GAIKAWAR.]

2106.

1388c. Foll. 12; size 13 in. by 3¼ in.; six lines in a page; written in the Bengalī character.

Bhāshāpariccheda, a second copy. In the colophon the author is called *Mahāmahopādhyāya-Śrīyuta-Viśvanātha-Siddhānta-Pañcānana-Bhaṭṭācārya.*

[H. T. COLEBROOKE.]

2107.

1562a. Foll. 10; size 11¼ in. by 5 in.; seven lines in a page; written in the Bengalī character.

Bhāshāpariccheda, a third copy. The first three pages are full of interlinear and marginal notes in Colebrooke's handwriting.

Date: शाके १७१५.

[H. T. COLEBROOKE.]

2108.

2610a. Foll. 62; size 9½ in. by 4¼ in.; foll. 1–34 and 43–61 ten lines, foll. 35–42*b* ten or eleven lines in a page.

Siddhāntamuktāvalī, *Viśvanātha's* own commentary on the *Bhāshāpariccheda*. Edited and translated by E. Röer, in the Bibl. Ind., Calcutta, 1850. See Hall's Index, p. 73, no. xxxix. This copy has many marginal notes in Sanskrit.

[GAIKAWAR.]

2109.

1900. Foll. 44; size 11½ in. by 6¾ in. (fol. 13: 9¾ in. by 4 in.); seventeen lines (fol. 13 nine lines) in a page.

Siddhāntamuktāvalī, a second copy.

[J. TAYLOR.]

2110.

550. Foll. 77; size 17 in. by 11 in.; foll. 2–4 fifteen lines, foll. 5–77 twelve lines in a page; written in the Bengalī character.

Siddhāntamuktāvalī, a third copy. With many notes in Colebrooke's handwriting. The first leaf contains a list of *Nyāya* treatises with notes on them in English, also in Colebrooke's handwriting. [H. T. COLEBROOKE.]

2111.

2779. Foll. 62; size 13 in. by 4¾ in.; ten lines in a page; written in the Bengalī character.

Siddhāntamuktāvalīraudrī, a commentary on the *Siddhāntamuktāvalī*, by *Rudra Bhaṭṭācārya.* See Hall's Index, p. 74, no. xl.

It begins:

ओंकारप्रतिपाद्याय जगदानन्ददायिने ।
नमो निःशेषशेषाय(?) परनिर्वृतिदायिने ॥

Digitized by Microsoft®

तातं श्रीरामधीरेशं धीरं श्रीमधुसूदनम् ।
नत्र(r. नत्वा)रुद्रेण सिद्धान्तमुक्तावली विपद्यते(r. वि-
[शद्यते) ॥
समाप्तिं प्रतीति ०

[Coll. of Fort William.]

2112.

30b. Foll. 170 (41–210); size 9½ in. by 4 in.; 8–12 lines in a page.

Nyāyasiddhāntamuktāvalīprakāśa, a commentary on the *Siddhāntamuktāvalī*, by *Mahādeva* (*Bhaṭṭa Dinakara*), son of *Bālakṛishṇa Bhaṭṭa*, of the *gotra* of *Bharadvāja*, in four *paricchedas*.

It begins:

लक्ष्मीपादयुगं प्रणम्य पितरं श्रीबालकृष्णाभिधं
भारद्वाजकुलाम्बुधौ विधुमिव श्रीगौरवास्यात्सुजात्*।
ज्ञात्वाशेषमतं मितेन वचसा सिद्धान्तमुक्तावली-
गूढार्थांस्तनुते यथामति महादेवः परेषां कृते ॥ १ ॥

तत्र तावद्भाषापरिच्छेदव्याख्यानं चिकीर्षुः श्रीविश्वनाथपञ्चाननो निर्विघ्नपरिसमाप्तिसिद्धये कृतस्येश्वरनिर्देशरूपमङ्गलस्य शिष्या अप्येवं कुर्युरिति शिष्यशिक्षायै निबन्धनं कुर्वन् ईश्वरं प्रार्थयते । चूडामणीकृतेति ।

The first *pariccheda* comments on *śl.* 1–33 (ends fol. 43*a*). The second *pariccheda* (see the next number) is not marked. Fol. 86*a* ends *śl.* 65: इति प्रत्यक्षखंडे मुक्तावलीप्रकाशः समाप्तः; the third *pariccheda* ends with *śl.* 84 (fol. 131*a*).

Last verse of the commentary:

व्याख्यानं न्यायसिद्धान्तमुक्तावल्या मया कृतम् ।
दोषदृष्टिं विहायार्या विलोकयत सादरम् ॥

See Hall's Index, p. 74, no. xli.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 239, no. 580; Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 273, no. 868; iii., p. 31, no. 1057; v., p. 130, no. 1821.

The further particulars which Hall gives regarding the joint authorship of this commentary by father and son, seem to be taken from two verses which occur at the end of the three MSS. catalogued by Aufrecht and Rājendralāla Mitra, and which appear also in the fifth copy of this collection, see no. 2116 (1739).

[H. T. Colebrooke.]

2113.

3102. Foll. 194; size 9¾ in. by 4 in.; eight lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, a second copy, well written, but not quite complete. It ceases in the beginning of the commentary on *śl.* 140. The second *pariccheda* ends (fol. 83*a*) with the first *pāda* of *śl.* 50 (विभुर्बुद्ध्यादिगुणवान्), the other *paricchedas* are not marked.

[J. R. Ballantyne.]

2114.

1817. Foll. 155; size 11¾ in. by 5½ in.; 9–16 lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, a third, incomplete copy, having the full text of *Viśvanātha's Kārikās* and commentary in the middle of the page, and *Mahādeva's* commentary above and below it. It begins with *śl.* 23, and ends with *śl.* 159. The first *pariccheda* ends with *śl.* 33 (fol. 7), the second *pariccheda* ends with the first *pāda* of *śl.* 50 (fol. 42*a*), the third *pariccheda* is not marked.

[J. Taylor.]

2115.

1947. Foll. 109; size 9¾ in. by 6 in.; foll. 1–30 twenty to twenty-two lines, foll. 31–86 sixteen to eighteen lines, foll. 87–109 eighteen to twenty-three lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, a fourth copy, not quite complete, in four parts, but all in the same handwriting.

b) *Śl.* 1–65; Foll. 56 (31–86). Colophon: इति मुक्तावलीप्रकाशे प्रत्यक्षं समाप्तिमगमत्. The second

* The seventh copy (no. 2118) has श्रीगौरवक्त्रात्सुजात् as also no. 1057 in Rāj. Mitra's Notices.

Digitized by Microsoft®

pariccheda ends (fol. 78*a*) with the first *pāda* of *śl.* 50. The other *paricchedas* are not marked:

c) *Śl.* 66–77; foll. 12 (87–98). Colophon: इति मुक्तावलीप्रकाशे उपमानं समाप्तम् ॥

d) *Śl.* 78–84; foll. 11 (99–109). Colophon: इति द्रव्यपदार्थव्याख्या ॥

a) *Śl.* 78–157; foll. 30 (1–30). It ceases in the middle of the commentary on *śl.* 157.

[J. Taylor.]

2116.

1739. Foll. 58; size 9 in. by 3¾ in.; foll. 1–30 ten to twelve lines, foll. 31–58 thirteen lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, two fragments.

a) *Śl.* 1–17; foll. 30. The commentary on *śl.* 17 is not quite complete.

b) *Śl.* 85–166; foll. 28 (31–58). After fol. 34 three leaves are wanting, with the commentary on *śl.* 99–104. After fol. 35 one leaf is wanting, with parts of the commentary on *śl.* 106 and 107. This copy contains at the end the two verses mentioned above, in no. 2112:

भानुं प्रणम्य परिभाव्य च शास्त्रसारं
मुक्तावलीकिरण एष पितृव्यदिष्टः* ।
सद्युक्तिभिर्दिनकरेण करेण सोऽयं
नीतः प्रकाशपदवीं सुधियां मुदेऽस्तु ॥ १ ॥
मुक्तावलीप्रकाशो यः प्रज्ञानतिमिरापहः† ।
तेन संतोषमायातु नीलकण्ठः सतां‡ प्रियः ॥ २ ॥

[H. T. Colebrooke.]

2117.

1735. Foll. 71; size 9 in. by 3⅜ in.; nine lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, a fragment beginning in the middle of the commentary on *śl.* 83, and ending in the middle of the commentary on *śl.* 149.

[H. T. Colebrooke.]

2118.

3057. Foll. 86; size 11 in. by 4¾ in.; ten lines in a page.

Nyāyasiddhāntamuktāvalīprakāśa, another, incomplete copy. Foll. 67 breaks off in the middle of the commentary on *śl.* 68, the following leaf (fol. 103 in the original numbering) begins in the middle of the commentary on *śl.* 135. This copy represents another version of the *Siddhāntamuktāvalīprakāśa*; the second *pariccheda* ends with *śl.* 51 (fol. 56*b*), and the text is in many places different from that of the other copies.

[J. R. Ballantyne.]

---

9. *Nyāyasāra.*

2119.

1687b. Foll. 56; size 9¾ in. by 3¾ in.; ten lines in a page.

Nyāyasāra, a treatise on the *Vaiśeshika* Philosophy, by *Mādhava Deva*, son of *Lakshmaṇa Deva*, grandson of *Mādhava Deva* (see also the *Tarkabhāshāsāramañjarī*, his commentary on the *Tarkabhāshā*). *Lakshmaṇa Deva* lived at Dhārāsūrapura, on the banks of the Godā, *Mādhavadeva* at Benares. See Hall's Index, p. 77, no. liv. This copy contains only the last portion of the whole, the section treating on *śabda*.

---

* The correct reading is पितृप्रदिष्टः, as in no. 580 of the Oxford Catalogue, and in no. 868 and no. 1821 of Rāj. Mitra's Notices.

† The correct reading seems to be यः स्वाज्ञान°, as in no. 868 of Rāj. Mitra's Notices. No. 1821 of R. M. gives ऽयं स्वाज्ञान°, no. 580 of the Oxf. Cat. यमज्ञान°.

‡ In no. 1821 of Rāj. Mitra's Notices सतीप्रियः. Hence the "*Nīlakaṇṭha*, whose wife was named *Satī*" (Hall). *Nīlakaṇṭha* was also the teacher of *Gaṅgārāma*, see no. 2123.

Digitized by Microsoft®

It begins:

अथ शब्दो निरूप्यते। शाब्दप्रमितिकरणं शब्दः शाब्दत्वं च शब्दयामीति प्रतीतिसाक्षिको जातिविशेषः।

It ends:

प्रमाणप्रमेयादीनामत्रैवान्तर्भावाच्छक्तिसादृश्यादीनामतिरिक्तत्वनिरासाच्च सप्तैव पदार्थाः॥ इति धारासूरनिवासिलक्ष्मणदेवात्मजमाधवदेवविरचितो न्यायसारः समाप्तः॥

गोदातीरविभूषणं पृथुयशाः श्रीलक्ष्मणाख्यो बुधो
धारासूरपुरे स्थितो खिल जगद्वन्द्यो जनानुग्रही।
तत्सूनुस्त्रिपुरारिराजनगरे श्रीन्यायसाराभिधं
ग्रन्थं माधवदेवपण्डित इमं ज्ञात्वाकरोदाकरम्॥ १॥

श्रीमन्माधवदेव इत्यभिहितो ब्रह्माण्डभाण्डोदरे
सूरिः सूर्यनिभः शरत्कुमुदिनीबन्धुप्रभाधीरभूत्।
तन्नाम्ना विबुधीकृताखिलजगच्छ्रीमाधवः सूरिराट्
तन्त्रार्थं निखिलं विचार्य विदधौ श्रीन्यायसारं सुधीः॥२॥

Date of this copy: संवत् १७६७ मीती भादौ सुदी १२.

[H. T. COLEBROOKE.]

2120.

1369k. Foll. 19; size 10 in. by 3¾ in.; ten lines in a page.

(*Nyāyasāra*), the *Anumāna*-section. The inscription on the first page सामान्यवादन्यायशा° is "a misnomer" (Colebrooke). The likeness of paper and writing in this manuscript and the preceding one, the like marginal note न्य° सा°, and the likeness of the style (compare the definitions in the beginning), make it evident that this is the copy of the *Anumāna*-section which belongs to the copy of the *Śabda*-section of the *Nyāyasāra* described in the preceding number.

It begins: अथानुमानं निरूप्यते॥ अनुमितिकरणमनुमानम्। अनुमितित्वं चानुमिनोमीत्यनुभवसिद्धो जातिविशेषः।

[H. T. COLEBROOKE.]

---

10. *Tarkāmṛita.*

2121.

3091. Foll. 20; size 9⅜–9⅞ in. by 3¼ in.; 8–10 lines in a page.

Tarkāmṛita, a short exposition of the *Vaiśeshika* doctrine, by *Jagadīśa Bhaṭṭācārya*.

See Hall's Index, p. 76, no. xlvi.; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 103, no. 1510.

It begins:

ब्रह्माद्या निखिलार्चितास्त्रिदश संदोहाः सदाभीष्टदाः
स्वाज्ञानप्रशमाय यत्र मनसो वृत्तीः समस्ता दधुः।
श्रीविष्णोश्चरणाम्बुजं भवभयध्वंसैकबीजं परं
हृत्पद्मे विनिधाय तन्निरूपमं तर्क्वामृतं तन्यते॥ १॥

अथ श्रुतिः श्रूयते आत्मा वारे द्रष्टव्यः श्रोतव्यो मन्तव्यो निदिध्यासितव्य इति॥ अस्यार्थः॥ मुमुक्षुणा आत्मा द्रष्टव्यः॥ मुमुक्षोः आत्मदर्शनं इष्टसाधनमिति यावत्॥ आत्मदर्शनोपायः क इत्याह॥ श्रोतव्य इत्यादि॥ तेनार्थक्रमेण शाब्दक्रमस्त्यक्तो भवति॥ अग्निहोत्रं जुहोति यवागू पचतीत्यादिवत्॥ तथा च॥ श्रवणमनननिदिध्यासनानि तत्त्वज्ञानजनकानीत्युक्तं भवति॥ अत्र श्रुतितः कृतात्मश्रवणस्य मनने अधिकारः॥ मननं चात्मन इतरभिन्नत्वेनानुमानम्॥ तच्च भेदप्रतियोगीतरज्ञानसाध्यम्॥ तथा चेतर एव के यत्तदर्थं पदार्थनिरूपणं संक्षेपतः॥ सामान्यतः पदार्थो द्विविधः॥ भावो ऽभावश्च॥ भावः षड्विधः॥ द्रव्यगुणकर्मसामान्यविशेषसमवायभेदात्॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2122.

3092. Foll. 15 (orig. ४–१८); size 8⅝ in. by 4 in.; eight lines in a page.

Tarkāmṛita, a second, quite modern copy, incomplete, the first three leaves being lost.

[J. R. BALLANTYNE.]

2123.

3059. Foll. 111; size 10¾ in. by 4½ in.; 9–17 lines in a page.

Tarkāmṛitacashaka, a copious commentary on the *Tarkāmṛita*, by *Gaṅgārāma Jaḍin*, son

Digitized by Microsoft®

of *Nārāyaṇa*, and pupil of *Nīlakaṇṭha*. See Hall's Index, p. 76, no. xlviii.; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 55, no. 1451. *Gaṅgārāma* used the *Muktāvalīprakāśa*, the author of which (*Mahādeva Bhaṭṭa Dinakara*) was also a pupil of *Nīlakaṇṭha*, see no. 2116.

The *Cashaka* begins:

आत्मरूपगुणनृत्यकारिणे लोचनाकलिततत्त्वसाक्षिणे ।
नूतनोद्भवसमाधिहेतवे नीलकण्ठगुरवे नमो नमः ॥ १ ॥
गुरुगणनायत्पूर्वं यस्याग्रे सग्रहाग्रणीतनयः(*r.* संग्रहा°?)।
कविमिव तं कवयंतं तातं नारायणं वन्दे ॥ २ ॥
मुक्तावलीप्रकाशात्स्फुरिते चषके समर्पितं सुधिया ।
गङ्गारामेण मया पिबन्तु तर्कामृतं सुधियः ॥ ३ ॥

यद्यप्यविगीतशिष्टाचारविषयत्वेन मङ्गलस्य °

It ends:

चषकसुवर्णस्पर्शं दिनकरकरकृतपरामर्शम् ।
जगदीशमथनकल्पं पिबन्तु तर्कामृतं तदाकल्पम् ॥ १ ॥
सूत्रं स्वपनवलितं मणिनै घटितस्तथापि चास्माकम् ।
मालाकाराणामिव ममता ग्रथ(read ग्रन्थ°)स्वकीय-
[कौशल्यात् ॥

इति श्रीजझुपनामकगङ्गारामविरचितं तर्कामृतचषकः संपूर्णम् ॥

The text of the *Tarkāmṛita* occupies the middle of each page.

[J. R. BALLANTYNE.]

2124.

1549d. Foll. 17; size 10½ in. by 4⅝ in.; generally fifteen lines in a page.

Tarkāmṛitataraṅgiṇī, a very brief commentary on the *Tarkāmṛita*, by *Mukunda Bhaṭṭa Sūri Gāḍagila*, son of the *Mīmāṃsaka Ananta Bhaṭṭa*. See Hall's Index, p. 76, no. xlix.; Rāj. Mitra's Notices, i., p. 88, no. 164.

It begins:

लम्बोदरपदद्वन्द्वचिन्तनाप्तमनोरथम् ।
अनन्तभट्टं मीमांसापारगं तातमाश्रये ॥ १ ॥
शरणीकृत्य विश्वेशचरणौ तन्यतेतराम् ।
बालानामवगाहाय तर्कामृततरङ्गिणी ॥ २ ॥

व्रह्माद्या इति ॥

Colophon: इति श्रीगाडगिलोपनामकमुकुन्दभट्टसूरिविरचिता तर्कामृततरङ्गिणीनामा तर्कामृतव्याख्या समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2125.

3031. Foll. 4; size 13¼ in. by 5⅛ in.; 14–16 lines in a page.

Tarkāmṛitataraṅgiṇī, the beginning of a second copy. The text of the *Tarkāmṛita* is written in the middle of the page.

[J. R. BALLANTYNE.]

---

11. *Padārthadīpikā.*

2126.

1470. Foll. 78; size 8 in. by 3½ in.; seven lines in a page.

Padārthadīpikā, a treatise on the *Vaiśeshika* Categories, by *Koṇḍa Bhaṭṭa*, son of *Raṅgoji Bhaṭṭa*. See Hall's Index, p. 78, no. lv.

Marginal notes in Colebrooke's handwriting point out the single topics.

The *Padārthadīpikā* begins:

श्रीमत्सिद्धिकरं कान्तं रमोमारमणात्मकम् ।
दयासिन्धुं चिदानन्दसितासितमुपास्महे ॥ १ ॥

इह खलु चतुर्थपुरुषार्थहेतुभूतमात्मतत्त्वज्ञानमामनन्ति । तच्च पदार्थतत्त्वनिर्णयाधीनमिति पदार्थतत्त्वमत्र विविच्यते ॥ तत्र प्रमितिविषयः पदार्थः स द्विधा । भावो ऽभावश्च ।

It ends:

बालबुद्धिप्रकाशार्थं पदार्थानां प्रदीपिका ।
रङ्गोजिभट्टपुत्रेण कोण्डभट्टेन निर्मिता ॥ १ ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपाण(!) पारावारपारीणरङ्गोजिभट्टात्मजकोण्डभट्टकृता पदार्थदीपिका सं(पूर्णा) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2127.

1687a. Foll. 34 (१–४०); size 9⅝ in. by 3⅝ in.; generally nine lines in a page.

Digitized by Microsoft ®

Padārthadīpikā, a second copy, dated संवत् १९२३, with occasional notes in Colebrooke's handwriting. In this copy the author's name is spelt *Kuṇḍa Bhaṭṭa*.

Foll. १५–२० are lost (त्रुटितानि पत्राणि षट्).

[H. T. Colebrooke.]

---

12. *Tarkakārikā*.

2128.

3045. Foll. 15; size $11\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{3}{4}$ in.; 12–15 lines in a page; regular writing, of the 18th century.

Tarkakārikā, an exposition of the *Vaiśeshika* doctrine in 52 couplets, and its *vyākhyā*, called *Tarkamañjarī*, both by *Jīvarāja Dīkshita*, son of *Vrajarāja*. See Hall, p. 77, nos. lii. and liii. The text of the *kārikās* in the middle of every page, the commentary above and beneath it.

The *kārikās* begin:

कामान्कुर्यात्कलाकेलिकुशलः कमनीयकः ।
कलिकाश्या(?)नवकणकृतनः कृष्णकंधरः ॥ १ ॥

पदार्थौ द्वौ मतौ भावाभावाख्यौ तत्र चादिमः ।
षोढा द्रव्यं गुणाः कर्मसामान्यं च विशेषकाः ॥ २ ॥

समवायश्च नवधा द्रव्याणि पृथिवीजलं ।
तेजो वायुर्नभः कालो दिगात्मानौ मनस्तथा ॥ ३ ॥

The commentary begins:

देवो दद्याद्द्विपां दंडं दीव्यद्दोर्दंडदीप्तिमान् ।
दुः खदारिद्र्यदलनो दक्षिणो दिव्यदर्शिनां ॥ १ ॥

मंगलं तावद्विघ्नविनिवारणे कारणं न तु ग्रंथपरिसमाप्तौ etc.

The end of the *kārikās* is:

षोडशानां पदार्थानां प्रतिपादनमत्र यत् ।
तस्मात्सप्त पदार्थाः स्युर्मतमेतत्सुशोभनं ॥ ५२ ॥

व्रजराजस्यात्मजेन न्यायतत्त्वार्थवेदिना ।
निर्मिता जीवराजेनं तर्कशास्त्रार्थकारिकाः ॥ १ ॥

इति तर्ककारिकाः

The commentary ends:

षोडशानामिति प्रमाणप्रमेयसंशयविपर्ययवितंडाहेत्वाभासछलजातिनिग्रहस्थानानि षोडशपदार्था इति नैयायिकानां मतं ते च प्रांचः इदं च नव्यानामवैशेषिकाणां सप्त पदार्थवादिनामनुकूलं षोडशानां सप्तस्वेव प्रतिपादनलाभात् इति स्वस्ति श्रीमद्दीक्षितजीवराजनिर्मिता तर्कमंजरी संपूर्णा ॥

[Dr. J. R. Ballantyne.]

---

13. *Kusumāñjali*.

2129.

232c. Foll. 54 (173–226); size $12\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; eight lines in a page.

Kusumāñjalikārikāvyākhyā, the text of *Udayana's Kusumāñjalikārikās* and *Nārāyaṇa Tīrtha Yati's* commentary on them. See Hall's Index, p. 84, no. lxxxii. The text of the *Kārikās* with *Haridāsa's* commentary was first printed at Calcutta, Śaka 1769. The second Calcutta edition of the same commentary, with a translation and notes, was published (1864) by E. B. Cowell, assisted by *Paṇḍita Maheśa Chandra Nyāyaratna*.* The prose parts of *Udayana's* work are fully seen in the *Nyāya-Kusumāñjali-Prakaraṇam* published in the Bibliotheca Indica, vol. i., 1890.

Nārāyaṇa's commentary begins:

नारायणेन यतिना कुसुमाञ्जलिकारिकाः ।
व्याख्यायन्ते सतां प्रीत्यै गुरुभक्तिप्रसादतः ॥

प्रारिप्सितग्रन्थस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तये कृतं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै ग्रन्थादौ निबध्नन् प्रेक्षा[प्र]वत्प्रवृत्तये प्रयोजनाभिधेयसंबन्धग्रन्थनामान्याह । सत्पक्षप्रसर इति ।

The first *stavaka* ends fol. 188*a*, the second fol. 191*b*, the third fol. 209*a*, the fourth fol. 215*a*.

---

* Cowell mentions also a Bengal reprint of the first Calcutta edition, which he says appeared in the Saṃvat year 1916.

Digitized by Microsoft®

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यवर्यश्रीनारायणतीर्थकृता कुसुमाञ्जलिकारिकाव्याख्या समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2130.

1673. Foll. 111; size 9¼ in. by 3⅝ in.; 13–15 lines in a page; written in the Bengalī character.

Nyāyakusumāñjaliviveka, a commentary on the *Kusumāñjalikārikās*, by *Guṇānanda Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya*.

See Hall's Index, p. 84, no. lxxxiii.

It begins:

नमः कर्म्मण्यधिष्ठात्रे वेदप्रामाण्यहेतवे ।
निरस्ताखिलबाधाय प्रमात्रे वि(श्व?)कर्म्मणे ॥
गुणानन्देन विदुषा विचार्य्य प्रतिफक्किकम् ।
विविच्यन्ते प्रयत्नेन कुसुमाञ्जलिकारिकाः ॥

प्रारिप्सितविघ्नाप . . . ऽनुष्ठितं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै व्याख्यातृश्रोतॄणामनुषङ्गतो मङ्गलसंपत्तये च निबध्नन् प्रयोजनाभिधेयसंबन्धानाह सदिति ०

The first *stavaka* ends fol. 34*b*, the second fol. 55*b*, the third fol. 75*b*, the fourth fol. 82*b*.

The last colophon is: *iti Śrī-Guṇānanda-Vidyāvāgīśa-Bhaṭṭācāryaviracitaḥ Nyāyakusumāñjalivivekaḥ samāptaḥ.*

[H. T. COLEBROOKE.]

2131.

213b. Foll. 78 (50–127); size 10¾ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Kusumāñjaliprakāśamakaranda, a commentary on *Vardhamāna's* commentary on the *Kusumāñjali*, by *Rucidatta*, of Sodarapura, son of *Devadatta*. See Hall's Index, p. 83, no. lxxvii.

Vardhamāna's work with extracts from *Rucidatta's* commentary is printed in the *Nyāya-Kusumāñjali-Prakaraṇam* of the Bibliotheca Indica, vol. i., 1890.

The *Makaranda* begins:

भूतप्रभूतविकटध्वनिभीतिमत्या
  मानग्रहं मनसि षण्मुखमपारयन्त्या ।
आलिङ्गितो गिरिजया चिरमस्मदादेर्
  संगेषु मङ्गलमनङ्गरिपुर्दधातु ॥ १ ॥
कुसुमाञ्जलिमकरन्दः श्रीरुचिदत्तेन तन्यते कृतिना ।
स्तवकोपमर्दभाजाम्बुधमधुपानां विनोदाय ॥ २ ॥

The first *stavaka* ends fol. 87*a*, the second fol. 99*b*, the third fol. 114*b*, the fourth fol. 117*b*. The colophon of the fourth *stavaka* is: इति श्रीसोदरपुरसंभूतश्रीमहामहोपाध्यायदेवदत्ततनयश्रीमहामहोपाध्यायरुचिदत्तविरचिते कुसुमाञ्जलिमकरन्दे तुरीयः स्तवकः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

---

14. *Ākāśakhaṇḍana.*

2132.

1369e. Foll. 4; size 9⅝ in. by 3¾ in.; ten lines in a page.

Ākāśakhaṇḍana, a critical treatise on the nature of *ākāśa*.

It begins:

आकाशं नाम नातिरिक्तं द्रव्यं मानाभावात् । अथ शब्दो द्रव्याश्रितो गुणत्वात् भावकार्यत्वाद्वेत्यनुमानादेव पृथिव्यादिबाधेनातिरिक्ताकाशसिद्धिरिति चेदत्र भट्टाचार्यानुयायिनः । Cp. the *Vaiśesh. Darś.*, Bibl. Ind., p. 102.

Date of the copy: संवत् १८०२.

[H. T. COLEBROOKE.]

2133.

2126c. Foll. 3; size 9½ in. by 4⅝ in.; eleven lines in a page; written early this century.

Ākāśakhaṇḍana, a second copy. The second page of the last leaf contains a fragment of some other similar treatise.

Date: लिखितं मिति = भाद्रे शु ६ ज्ञ संवत् १०१० (*sic*!) गदेष्पा शलोष्प ॥

[GAIKAWAR.]

Digitized by Microsoft®

E. Karmamīmāṃsā.

1. *Sūtra and Bhāshya.*

2134.

1523. Foll. 33; size 10¼ in. by 4½ in.; 12–15 lines in a page.

Karmamīmāṃsāśāstra, the text of *Jaimini's Mīmāṃsāsūtras,* also called *Jaiminīyasūtrapāṭha,* in twelve *adhyāyas.*

The third, sixth and tenth *adhyāyas* have eight *pādas* each, all the other *adhyāyas* have four *pādas* each. After fol. 25 two leaves are wanting; fol. 25 ends with the fifth *sūtra* of the fourth *pāda* of the tenth *adhyāya,* and fol. 26 begins in the middle of the sixth *pāda* of the same *adhyāya.*

See Hall's Index, p. 169, no. 1; Weber's Catalogue (1853), p. 175, no. 600.

The *Mīmāṃsāsūtras* have been printed together with *Śabara Svāmin's* commentary in the Bibliotheca Indica. [H. T. Colebrooke.]

2135.

1. Foll. 41; size 14¼ in. by 7½ in.; ten lines in a page.

Mīmāṃsājaiminisūtra, a second copy.

Date: संवत् १८०३.

2136–2138.

2, 3, 4. *Mīmāṃsābhāshya,* the text of the *sūtras* with *Śabara Svāmin's* commentary. See Hall's Index, p. 169, no. 2; Aufrecht's Cat. Cat., p. 456. Edited in the Bibl. Indica, by *Maheśacandra Nyāyaratna,* 1863–87 (not yet finished). The single parts of this copy are of different age.

2. Foll. 259. *Adhyāya* I.–III.

a) Foll. 22; size 14¼ in. by 6¼ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

Adhy. I., *pād.* 1.

b) Foll. 10; size 9¼ in. by 3¾ in.; twelve lines in a page; very old handwriting.

Adhy. I., *pād.* 2.

c) Foll. 11; size 14¼ in. by 6¼ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

Adhy. I., *pād.* 3.

d) Foll. 11; size 10¾ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; old handwriting, different from *b*).

Adhy. I., *pād.* 4.

e) Foll. 53; size 14¼ in. by 6¼ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

Adhy. II., complete.

f) Foll. 24; size 10¼ in. by 4 in.; eight lines in a page; foll. 1–3 in a more recent, foll. 4–21 in a third old handwriting.

Adhy. III., *pād.* 1.

g) Foll. 55; size 9¾ in. by 4 in.; nine lines in a page; a second very old handwriting.

Adhy. III., *pād.* 2, 3, and nearly the whole fourth *pāda.*

h) Foll. 73; size 9¾ in. by 4¼ in.; seven lines in a page; modern handwriting.

Adhy. III., the rest of the fourth *pāda,* and *pād.* 5–8.

3. Foll. 253. *Adhyāya* IV.–IX.

a) Foll. 89; size 14¼ in. by 6¼ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

Adhy. IV. and V., complete; *adhy.* VI., *pād.* 1, 2, and nearly the whole third *pāda.*

b) Foll. 24; size 11½ in. by 5 in.; 16–22 lines in a page; old handwriting.

Adhy. VI., the rest of the third *pāda* and *pād.* 4–8.

c) Foll. 31; size 10½ in. by 4¾ in.; nine lines in a page; old handwriting.

Adhy. VII., complete.

Digitized by Microsoft®

d) Foll. 109; size 14¼ in. by 6¼ in.; nine lines in a page.

Adhy. VIII. and IX., complete. Date: संवत् १६६९.

4. Foll. 233; size 13¾ in. by 5¼ in.; 9 or 10 lines in a page; modern handwriting.

Adhyāya X.–XII.

a) Foll. 136.

Adhy. X. Date: संवत् १९०४ मीति चद्रतशुक्ल ५ रविवासरे ॥

b) Foll. 58.

Adhy. XI.

c) Foll. 39.

Adhy. XII. Colophon: लिखितं नानागुजराती.

2139, 2140.

1808, 1809. Foll. 408 and 429 resp.; size 12 in. by 4 in.; European paper; excellent Devanāgarī writing of 1829 A.D.; nine lines in a page.

Mīmāṃsā-bhāshya, by *Bhaṭṭa Śabarasvāmin.*

The leaves of different sections are numbered separately. [J. TAYLOR.]

2141.

1019. Foll. 164, of different size, and written by different hands.

Parts of a third copy of the *Mīmāṃsā-bhāshya.*

a) Fol. 1; size 11 in. by 4 in.; nine lines in a page.

This leaf does not belong to *Śabara Svāmin's* commentary.

It begins:

प्रयोजकत्वैतदभाव:(?) पुराप्रयोगविप्र्यर्यनिरूपणं कृतं ॥ तदेव चेहापि विधीयते क्रमं सहायवादं वदता तु षड्विधं॥ श्रुतिलक्षणमानुपूर्व्यं तत्प्रमाणत्वात्(*Adhy.* V., *pād.* 1, *sū.* 1)॥ चतुर्थपंचमाध्याययो: हेतुहेतुमद्भावसंगतिज्ञानायोक्तवक्ष्यमाणे प्रमाणिकानुवृत्तेनाह प्रयुक्तीति। It seems to belong to a commentary on *Pārthasārathi's Śāstradīpikā,* the first word of the fifth *adhyāya* being there प्रयुक्तिलक्षणे, see no. 2169 (3047).

b) Foll. 8; size 10¾ in. by 4¼ in.; 10–12 lines in a page.

The fourth *pāda* of the first *adhyāya* of *Śabara's Mīmāṃsābhāshya.* The first two leaves are wanting. The first words स्त्रीपशु: पशव: फलं° belong to the commentary on *sū.* 3.

Colophon: इत्याचार्यशबरस्वामिन: कृतौ मीमांसाभाष्ये नामधेयचरण: समाप्त: समाप्त: प्रथमो ऽध्याय: ॥

c) Foll. 12; size 10 in. by 4¼ in.; eleven lines in a page.

The first *pāda* of the second *adhyāya.*

d) Foll. 23; size 11¼ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

The third *pāda* (foll. 15) and the fourth *pāda* (foll. 8) of the second *adhyāya.*

Colophon of the third *pāda*: मीमांसकनरहरिणा संपादितं शोधितं च स्वपठनकाले ॥ संवत् १६८७ आषाढशुद्ध-पंचम्यां शोधितं ॥ श्रीमत् शंकरभट्टेभ्यो नम:

Colophon of the fourth *pāda*: नरहरिणा संपादितं शोधितं च ॥ संवत् १६८७ भाद्रपदवदि पंचम्यां ॥ श्रीशंकर-भट्टेभ्यो नम: ॥ See no. 2144 (870).

e) Foll. 68; size 11¼ in. by 4 in.; 12 or 13 lines in a page.

The eight *pādas* or *caraṇas* of the third *adhyāya.* The first eight leaves are lost; fol. ९ begins एकत्वयुक्तमेकस्य श्रुतिसंयोगात् (iii. 1, 13). Also foll. ४३ and ४४ are lost; fol. ४२*b* ends सप्र यत्प्रकरणं मनुष्यप्रधा . . . (iii. 4, 11), fol. ४५*a* begins . . . णापानावेवात्मन्धत्त इति (iii. 4, 15).

Colophon: श्रीमद्विद्वन्मुकुटहीर श्रीमद्रामेश्वरभट्टसुत-नरायणभट्टेन लिखितं पुस्तकं ॥

f) Foll. 52; size 11 in. by 4¼ in.; generally twelve lines in a page; negligently written.

Digitized by Microsoft®

The seventh *adhyāya* and the ninth *adhyāya*, both incomplete. There is a gap between fol. २५ and fol. ३२; the former ends विहारदर्शनं पिशिष्टस्यानारभ्यवादा . . . (vii. 4, 20), the latter begins . . . धिया यज्ञं हिन्वंत्यद्रिभिरिति (ix. 2, 25).

[H. T. COLEBROOKE.]

2142.

3072. Parts of a fourth copy of *Śabara Svāmin's Mīmāṃsābhāshya*.

a) Foll. 18; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; 12 or 13 lines in a page.

The first *pāda* of the first *adhyāya*.

Date: श्रीनंदनसंवत्सरे कार्त्तिके कृष्णपक्षे प्रतिपदि शनैश्चरवासरे विनायकपाठकेन लिखितमिदं ॥

b) Foll. 13; size $10\frac{1}{2}$ in. by 3 in.; eight lines in a page.

The second *pāda* of the first *adhyāya*.

c) Foll. 19; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; twelve lines in a page.

The fourth *pāda* of the first *adhyāya* and nearly the whole first *pāda* of the second *adhyāya*. The last words are: कष्ठासावानंतर्यं संबन्धिपदव्यवायो वा तावति हि शक्तो . . . .

d) Foll. 37; size 10 in. by 4 in.; 10 or 11 lines in a page.

The first two leaves contain the beginning of the first *pāda* of the eighth *adhyāya*, fol. 2*b* ending with the text of the eighth *sūtra*: न वाक्यशेषत्वात्.

The next seventeen leaves contain an incomplete copy of the first *pāda* of the third *adhyāya*. Fol. 3*a* begins: गुणसंस्कारेषु बादरिः शेषत्वं मेन इति (iii. 1, 6).

Fol. 5, with the beginning of the commentary on *sū*. 12, is wanting.

The last eighteen leaves (foll. 21–38) contain a nearly complete copy of the second *pāda* of the third *adhyāya*, fol. 38*b* ceasing in the middle of the commentary on the last *sūtra*. The last words are: ननु सोमे ऽपि षष्ठी । सत्यमस्ति षष्ठी ननु . . .

e) Foll. 26; size 10 in. by 4 in.; 10 or 11 lines in a page.

The four *pādas* of the eighth *adhyāya*.

f) Foll. 5; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; 14–16 lines in a page.

A fragment of some other commentary on the *Mīmāṃsāsūtras*, treating of *sū*. 1–5 of the fourth *pāda* of the first *adhyāya*.

It begins: . . . प्रतीतेः । अध्येतृस्मारणाभावाच्च । न चैकपदत्वासाकांक्षत्वं कारणत्वप्रतीत्या वा स्मारकत्वं(?) ।

It ends: श्येनादिवाक्येषु हि यथा वै श्येनो निपत्यादत्ते एवमयमपोत्तुपमा . . . Before the last leaf one leaf is wanting.

[J. R. BALLANTYNE.]

2143.

868a. Foll. 11 (२–१२); size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; ten lines in a page; large old writing, the same as in nos. 2161, 2162 (1030, 2195).

(*Śābarabhāshya*), a fragment from the first *adhyāya*, containing *sū*. 2–34 of the third *pāda*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2144.

1521h. Foll. 7; size 10 in. by 4 in.; 11 or 12 lines in a page.

The fourth *pāda* of the second *adhyāya* of *Śabara Svāmin's Mīmāṃsābhāshya*.

2145.

870. Foll. 104; size $11\frac{3}{8}$ in. by $3\frac{7}{8}$ in.; ten lines in a page.

The eight *pādas* of the third *adhyāya* of *Śabara Svāmin's Mīmāṃsābhāshya*.

Digitized by Microsoft®

Colophon of the first *pāda :* मीमांसकनरहरिणा संपादितं शोधितं च स्वपठनकाले ॥ संवत् १६८७ पौषवदि एकदश्यां ॥ श्रीमत् शंकरभट्टचरणकमलेभ्यो नमः ॥

Colophon of the second *pāda :* मीमांसक ° काले ॥ संवत् १६८८ वैशाखवदि पंचम्यां ॥ श्री °

Colophon of the third *pāda :* संवत् १६८८ विक्रमसंवत्सरे मीमांसकनरहरिणा ° काले कार्त्तिक कृष्णाष्टम्यां ।

Colophon of the eighth *pāda :* संवत् १६८७ समये फल्गुनवदि पंचम्यां ॥ श्रीनरहरिभट्टानां पुस्तकमिदं । लिखितं श्रीविश्वनाथशर्मणा ॥ संवत् १६८९ मीमांसकनरहरिणा स्वपाठार्थं संपादितमेतत्पुस्तकं । शोधितं च स्वपठनकाले कार्त्तिकशुक्लद्वादश्यां । श्रीशंकरभट्टगुरुचरणेभ्यो नमः ॥

This copy was at one time the continuation of no. 2141*d* (1019*d*).

[H. T. COLEBROOKE.]

2146.

869. Foll. 83; size 11¾ in. by 4 in.; nine lines in a page.

The eight *pādas* of the sixth *adhyāya* of *Ācārya Śabara Svāmin's Mīmāṃsābhāshya.*

Date: संवत् १७१५ पौषादि सु १५.

[H. T. COLEBROOKE.]

2147.

1457a. Foll. 94; size 9⅞ in. by 4⅛ in.; 9 or 10 lines in a page.

The eight *pādas* of the sixth *adhyāya* of *Bhaṭṭa Śabara Svāmin's Mīmāṃsābhāshya.*

[H. T. COLEBROOKE.]

2148.

1456. Foll. 164; size 10½ in. by 4 in.; generally twelve lines in a page.

The eight *pādas* of the tenth *adhyāya* of *Śabara Svāmin's Mīmāṃsābhāshya.*

The scribe has added:

नृपंचास्यप्रीत्यै मुररिपुपुरे वित्ततुलसी-
कुलालंकारश्रीपतिमतिमनोवामनजनुः ।
लिपीचंचुद्वारानवरशबरस्वामिरचिते
महाभाष्ये ऽध्यायं दशममलिखद्धंकरपुरे ॥ १ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

---

2. *Vārttika, by Kumārila Bhaṭṭa.*

2149–2160.

1449, 1450, 1451, 1452, 1453, & 1349 contain an incomplete copy of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's* commentaries on the *Śābarabhāshya* and the *Mīmāṃsāsūtra.* It ends with the fourth *pāda* of the tenth *adhyāya.*

2149.

1449b. Foll. 139; size 10 in. by 4 in.; foll. 1–102 ten lines, foll. 103–140 eight to ten lines in a page; written by different hands.

Mīmāṃsāślokavārttika, Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's versified commentary on the first *pāda* of the first *adhyāya* of the *Śābarabhāshya.* See Hall's Index, p. 171, no. vii.; Aufrecht's Oxf. Cat., p. 219, no. 520; Rāj. Mitra's Notices, vol. vii., p. 73, no. 2296.

It begins:

विशुद्धज्ञानदेहाय त्रिवेदीदिव्यचक्षुषे ।
श्रेयःप्राप्तिनिमित्ताय नमः सोमार्द्धधारिणे ॥ १ ॥

अभिवन्द्य गुरूनादौ शिष्यधीपद्मिनीरवीन् ।
तत्प्रसादात् करिष्ये ऽहं मीमांसाश्लोकवार्त्तिकम् ॥ २ ॥

तद्विद्वांसो ऽनुगृह्णन्तु चित्तश्रोत्रैः प्रसादिभिः ।
सन्तः प्रणयवाक्यानि गृह्णन्ति ह्यनसूयवः ॥ ३ ॥

न चात्रातीव कर्त्तव्यं दोषदृष्टिपरं मनः ।
दोषो ह्यविद्यमानो ऽपि तच्चित्तानां प्रकाशते ॥ ४ ॥

कुतो वा गृह्णते दोषं सूरयो मद्विधोक्तिषु ।
नेष्यते यः परस्थो ऽपि स स्वयं गृह्यते कथम् ॥ ५ ॥

Digitized by Microsoft®

निर्दोषत्वैकवाक्यत्वं क्क वा लोकस्य दृश्यते ।
सापवादा यतः केचिन्मोक्षस्वर्गावपि प्रति ॥ ६ ॥

आगमप्रवणश्चायं नापवाद्यः स्खलन्नपि ।
न हि सद्वर्त्मना गच्छन् स्खलितेष्वप्यपोद्यते ॥ ७ ॥

यथाकथंचिदारब्धा त्रयीमार्गानुसारिणी ।
वाग्वृत्तिरल्पसारापि श्रद्दधानस्य शोभते ॥ ८ ॥

मीमांसाशास्त्रतेजोभिर्विशेषेणोज्ज्वलीकृते ।
वेदार्थज्ञानरत्ने मे तृष्णातीव विजृम्भते ॥ ९ ॥

प्रायेणैव हि मीमांसा लोके लोकायतीकृता ।
तामास्तिकपथे कर्त्तुमयं यत्नः कृतो मया ॥ १० ॥

अथातो धर्मजिज्ञासा सूत्रमाद्यमिदं कृतम् ।
धर्माख्यं विषयं वक्तुं मीमांसायाः प्रयोजनम् ॥ ११ ॥

It ends:

इति प्रमाणत्वमिदं प्रसिद्धं
युक्त्येह धर्मं प्रति चोदनायाः ।
अतः परं तु प्रविभज्य वेदं
त्रेधा ततो वक्ष्यति तस्य यो ऽर्थः ॥

इति श्रीभट्टकुमारिलकृतमीमांसाश्लोकवार्त्तिके प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः समाप्तः ॥ समाप्तो ऽयं कारिकाचरणः ॥ नमो नमो भीषणभद्रसिंह नमो नमो विह्वलनेत्रसिंह । नमो नमो निर्जितकालसिंह नमो नमो निर्मलवक्त्रसिंह ॥ ०

The end of the following topics is marked: fol. 6*a* *iti prathamaṃ sūtraṃ samāptam*, fol. 29*a* *vṛittikāragranthaḥ*, fol. 36*b* *nirālambanavādaḥ*, fol. 47*a* *śūnyavādaḥ*, fol. 54*b* *anumānavādaḥ*, fol. 58*b* *śabdavādaḥ*, fol. 61*a* *upamānam*, fol. 64*a* *arthāpattiḥ*, fol. 66*b* *abhāvavādaḥ*, fol. 67*a* *citrākshepavādaḥ*, fol. 69*a* *sambandhākshepavādaḥ*, fol. 74*a* *sphoṭanavādaḥ*, fol. 77*a* *ākṛitivādaḥ*, fol. 84*a* *apohavādaḥ*, fol. 88*a* *vanavādaḥ*, fol. 101*a* *ātmavādaḥ*, fol. 124*a* *śabdavādaḥ*.—The whole treatise has about 3500 verses (the first 1000 is marked fol. 40*b*, the next 500 fol. 60*a*).

The 50th leaf is wanting.

The *Ślokavārttika* has been printed in voll. iii. and iv., New Series, of The *Pandit*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2150.

1449c. Foll. 37; size 10 in. by 4 in.; 12–15 lines in a page.

Mīmāṃsātantravārttika, by *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin*, the prose-continuation of the *Mīmāṃsāślokavārttika*. This part contains the commentary on the second *pāda* of the first *adhyāya* of the *Śābarabhāshya*.

It begins:

आम्नायस्य क्रियार्थत्वाद० (*Sū*. I. 2, 1) ।
(सिद्धप्रमाण)भावस्य धर्मे वेदस्य सर्वशः ।
विध्यर्थवादमन्त्राणामुपयोगो ऽधुनोच्यते ॥

The third leaf belongs to the fourth *pāda*, the missing third leaf of this *pāda* being bound up with the fourth *pāda*, in no. 2152 (1450*b*). The text of the *sūtras* is marked with red colour. The handwriting is the same as in no. 2151.

The *Tantravārttika* is being published in the Benares Sanskrit Series, by *Paṇḍit Gaṅgādhara Śāstrī Mānavallī*; the first part having appeared in 1882. [H. T. COLEBROOKE.]

2151.

1450a. Foll. 126; size 10 in. by 4 in.; 9 or 10 lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika, *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's* commentary. The third *pāda* of the first *adhyāya*.

It begins:

धर्मस्य शब्दमूलत्वादशब्दमनपेक्ष्यं स्यात् । एवं तावद्विध्यर्थवादमन्त्रात्मकस्य वेदस्य धर्मं प्रत्युपयोगः साधितः इदानीं पौरुषेयीषु स्मर्यमाणार्थावधिषु मन्वादिप्रणीतनिबन्धनासु स्मृतिष्वनिबन्धनेषु चाचारेषु चिन्ता ॥ For the beginning of this and the following *pādas*, to the end of the third *adhyāya*, see also Burnell's Tanj. MSS., p. 81.

Digitized by Microsoft®

Name of the scribe and date of the copy:

सर्वोत्कृष्टा तु या काशी राजधानी महेशितुः ।
तत्रानंतसुतो रामस्तेनेदं लिखितं शुभं ॥

श्रीसंवत् १६६४ समए माघवदि १४ सौम्ये ॥ . . गंगायै नमः ॥ ग्रंथसंख्या ॥ २९०० ॥

This *pāda* has the special namo *Smriticaraṇa-vārttika** and is divided in the commentaries into two parts, *pūrvārdha* and *uttarārdha*, the latter of which comprises *sūtras* 24–35. For a second copy of this *uttarārdha*, called *Smriti-caraṇavārttika*, see no. 2161 (2355), cp. also nos. 2162, 2163.

2152.

1450b. Foll. 30; size 10 in. by 4 in.; 12 or 13 lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. The fourth *pāda* of the first *adhyāya*.

It begins:

उक्तं समाम्नायैदमर्थ्यं॰ ॥ एवं स्मृतिसहितस्य वेदस्य प्रामाण्ये सिद्धे ऽधुना वाक्यार्थव्याख्यानावसरे सत्यपरिसमाप्यैव प्रमाण-लक्षणं केन संबन्धेन नामधेयचिन्तायाः प्रस्तावः क्रियते ।

It ends:

इति कृतबहुमार्गं मन्त्रविध्यर्थवादैः
स्मृतिपरिखमुदारं वेदशालोपगूढम् ।
अनभिभवसमर्थं धर्मदुर्गं प्रविश्य
प्रविभजति समस्तामर्थचिन्तामिदानीम् ॥

The third leaf belonging to this chapter is bound up with the second chapter in no. 2150 (1449*c*).

2153.

1451a. Foll. 62; size 10 in. by 4 in.; nine lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. The first *pāda* of the second *adhyāya*.

It begins:

भावार्थाः कर्मशब्दास्॰ । संबन्धं तावल्लक्षणद्वयस्य करोति। तत्र तु प्रथमे ऽध्याये प्रमाणलक्षणं वृत्तमित्युक्तम् (*sc.* शाबरभाष्ये)। तदयुक्तम् । कुतः ।

नैव हि प्रथमे ऽध्याये सूत्रकारेण किंचन ।
लक्षणेन प्रमाणादेः स्वरूपमुपवर्णितम् ॥

तन्नामलक्षणमुच्यते । येन तत् व्यतिरिक्तेभ्यस्तस्य(?) स्वरूपं व्यावृत्ताकारं निरूप्यते । न चैवं प्रमाणादिलक्षणमुक्तम् अनुमानादीनि तावन्नैव सूत्रितानि। प्रत्यक्षमपि धर्मं प्रत्यनिमित्तत्वेनोपन्यस्तं न लक्ष्यत्वेनेति व्याख्यातम् । न च शब्दो ऽपि कश्चिद्धर्मप्रमाणभूतो लक्षितः । अस्मिन्नेवाधिकरणे तस्य लक्ष्यमाणत्वात् । यदपि वृत्तिकारेण सर्वेषां लक्षणं प्रदर्शितं न तदध्यायार्थत्वेनोपसंहर्तुं युक्तम् । सूत्राध्यायार्थानुपसंहारात् । कथं च समस्तलक्षणार्थव्यतिरिक्त एवार्थे सूत्राणि क्षीयेरन् । अपि च ।

वृत्तिकारेण यो ऽप्युक्तः पक्षः प्रत्यक्षपूर्वकः ।
अपरीक्ष्यतया सो ऽपि नैव लक्षणगोचरः ॥

लोकप्रसिद्धानि हि तानि अपरीक्ष्यत्वेनोक्तानि न प्रथमाध्यायविषयत्वेनोपसंहारमर्हन्ति । तस्माद्यत्प्रथमे ऽध्याये वृत्तं तदालोच्यैतद्भाष्यं नेयम् । तत्र ।

प्रमाणलक्षणं तावच्चोदनालक्षणाश्रयम् ।
विध्यादितत्त्वनिर्णीतिः प्रामाण्येनैव च स्थिता ॥

समस्तो हि प्रथमः पादश्चोदनालक्षणसूत्रपरिकरः । तत्र धर्मस्य चोदनालक्षणत्वमुक्तम् । अतो ऽवधारितार्थलक्षणशब्दसाहचर्यात् । प्रमाणशब्दः प्रमीयत इत्येवं व्युत्पत्त्या धर्मविषय एव व्याख्येयः ।

2154.

1451b. Foll. 82; size 10 in. by 4 in.; nine lines in a page.

Tantravārttika. The second *pāda* of the second *adhyāya*.

It begins:

शब्दान्तरे कर्मभेदः कृतानुबन्धत्वात् ।
उपोद्घातप्रसक्तानुप्रसक्तादौ गते ऽधुना ।
शब्दान्तरादिभिर्भेदो लक्षणार्थो ऽभिधीयते ॥

तत्र शब्दान्तरं तावद्विस्पष्टत्वात् प्रथममुदाहृियते ॥

The handwriting is the same as in no. 2153 (1451*a*).

* The titles *Tarkapādabhāshya*, *Arthavādacaraṇa-bhāshya*, *Nāmacaraṇabhāshya* in Aufrecht's Cat. Cat. have a similar meaning; they are names of the *Bhāshya* on the first, second and fourth *pāda* of the first *adhyāya* of the *Mīmāṃsāsūtra* resp.

Digitized by Microsoft®

2155.

1451c. Foll. 46; size 10 in. by 4 in.; eight lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. The third *pāda* of the second *adhyāya.*

It begins:

गुणस्तु क्रतुसंयोगात् कर्मान्तरं ०। ज्योतिष्टोमे प्रथमं बृहद्रथन्तरे वैकल्पिके पृथक् पृष्टसाधनत्वेन चोदिते ततः श्रूयते।

The 25th and the 26th leaf are in the same handwriting as no. 2151 (1450*a*); they fill up an omission in this copy, which, therefore, must have been written some time before Saṃvat 1664. [H. T. Colebrooke.]

2156.

1453b. Foll. 19; size 10 in. by 4 in.; eight lines in a page.

Tantraṭīkā. The fourth *pāda* of the second *adhyāya,* in the same handwriting as no. 2155 (1451*c*).

It begins:

यावज्जीविको ऽभ्यासः कर्म्मधर्म्मः प्रकरणात्॥ बह्वृचब्राह्मणे ऽध्वर्युब्राह्मणे वाश्रयत(*r.*वा श्रूयत) इति नातीवाभिनिवेष्टव्यम्।

[H. T. Colebrooke.]

2157.

1449a. Foll. 36; size 10 in. by 4 in.; foll. 1–14 eight lines, foll. 15–19 ten lines, foll. 20–36 nine lines in a page.

(*Mīmāṃsātantravārttika*), the first twelve *sūtras* of the first *pāda* of the third *adhyāya;* the text of the twelfth *sūtra* is on fol. 20*b*.

The copy begins:

अथातः शेषलक्षणम्।

द्विलक्षण्याः परं शिष्टं यावत्किंचन लक्षणम्।
तत्सर्वं वक्तुमारभ्यमथातः शेषलक्षणम्॥

तथा च प्रथमसूत्रोपात्तप्रतिज्ञापिण्डव्याख्याप्रदेशप्रदर्शने धर्मप्रमाणस्वरूपविषयलक्षणद्वयार्थं चोदनालक्षणसूत्रेणैकेन सूत्रितं वर्णयित्वा कान्यस्य साधनान्यङ्गानि कानि साधनाभासान्यनङ्गानीति फलार्थत्वातदर्थत्वाभ्यां क्व पुरुषप्रधानत्वं धर्मस्य क्व वा पुरुषो गुणभूत इत्यादि यावत्किंचित् मीमांसितव्यं तत्सर्वं शेषलक्षणेन व्याख्यातं शेषैः समस्तैरेव लक्षणैरित्यर्थः।

2158.

1452. Foll. 181; size 10 in. by 4 in.; nine lines in a page.

The third *adhyāya* of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's Vārttika,* in four separate parts, but throughout in the same handwriting.

a) Foll. 25. *Mīmāṃsāvārttika.* The latter half of the first *pāda* of the third *adhyāya,* the continuation to no. 2157 (1449*a*), in the same handwriting but with a new pagination.

It begins:

एकत्वयुक्तमेकस्य श्रुतिसंयोगात्। एवं यथासंयोगं शेषविनियोगः स्थितः इदानीं तद्विशेषचिन्ता किमेकस्य ग्रहस्य संमार्गः उत प्राकरणिकग्रहमात्रस्येति।

The fifth leaf is wanting.

b) Foll. 27. *Mīmāṃsābhāshyavārttika.* The second *pāda* of the third *adhyāya.*

It begins:

अर्थाभिधानसामर्थ्यान्मन्त्रेषु शेषभावः स्यात् ०। इदानीं लिङ्गविनियोगः प्रस्तूयते। लिङ्गं नाम मन्त्राणामर्थप्रतिपादनसामर्थ्यं तच्च मुख्ये गौणे च केनचित् प्रकारेणास्तीति।

c) Foll. 57. *Tantravārttika.* The third *caraṇa* of the third *adhyāya.*

It begins:

श्रुतेर्जाताधिकारः स्यात्। एवं लिङ्गविनियोगमुपवर्ण्य वाक्यविनियोगः संप्रति स्तूयते।

The writing on the second page of the last leaf does not belong to the *Tantravārttika.*

d) Foll. 72. *Tantraṭīkā.* The fourth *pāda* of the third *adhyāya.*

In the colophon *Kumārila* is called *Bhaṭṭapāda Miśra.*

Digitized by Microsoft®

It begins:

निवीतमिति मनुष्यधर्म्मः शब्दस्य तत्प्रधानत्वात् ॥ स एव श्रुत्यादित्रितयस्य प्रकरणेन सह विरोधाविरोधविचारः । तत्र निवीतं मनुष्याणामित्यत्रैते पक्षा भवन्ति ।

The writing on the first page of the first leaf seems to contain a quotation from the *Śiromaṇi*. Also the last page is covered with writing, where the *Śiromaṇi* again and the *Phakkikā* are quoted. [H. T. Colebrooke.]

2159.

1453a. Foll. 91; size 10 in. by 4 in.; nine lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. The fifth, sixth, seventh and eighth *pāda* of the third *adhyāya*, in the same handwriting as no. 2158 (1452).

At the end of the sixth *pāda* the work of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin* is called *Vārttikaṭīkā*.

The fifth *pāda* begins:

आज्यात्त्व सर्वसंयोगात् । सर्वेभ्यो वा कारणाविशेषादित्यस्यापवादः क्रियते । तमेव तावत्पूर्वपक्षं स्मारयति । तथा च सर्वेभ्यो हविर्भ्य इत्यनुवाद उपपद्यते निःशेषहविर्विषयत्वात् ॥ कारणाच्च ॥

The sixth *pāda* begins (fol. 20*a*):

तत्सर्वार्थमप्रकरणात् ॥ इदानीमनारभ्याधीतानां प्रकृतिलिङ्गसंयुक्तानां प्रकरणसंबन्धे सति किं प्रकृतिप्रकरणसंबन्ध उत सर्वार्थत्वमिति विचारस्तत्र श्रुत्यादिषट्काभावे ऽपि अग्रप्रतिग्रहेष्टिवत् क्रतुसंबन्धो योजयितव्यः ।

The seventh *pāda* begins (fol. 51*a*):

प्रकरणविशेषादसंयुक्तं प्रधानस्य ॥ समानासमानविधानाधिकारेणैवैतदपि प्रस्तूयते वाक्यप्रकरणविरोधाविरोधद्वारेण ।

The eighth *pāda* begins (fol. 69*a*):

स्वामिकर्मपरिक्रयः कर्मणस्तदर्थत्वात् ॥ समाख्यापवादत्वेनैतदपि विचार्यते ॥ किं परिक्रय आध्वर्यवादिष्वाम्नानात्तत्समाख्यातैः पुरुषैः कर्त्तव्य उत स्वामिनेति । [H. T. Colebrooke.]

2160.

1349. Foll. 104; size 11½ in. by 5 in.; foll. 1–69 twelve lines, foll. 70–104 eleven lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. An incomplete copy of the last part of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's* commentary, comprising the six *adhyāyas* from the fourth to the ninth, and the first half of the tenth. This last part of the *Mīmāṃsāvārttika* has a special name; Hall, in the Index, p. 170, no. iii., calls it "*Ṭub-dushī, Ṭup-ṭīkā.*" Hence, the दुष्टुप्षा in the colophons of the last part of this copy seems to be a corruption of दुब्दुप्षा, though the colophons in the first seventy leaves have दुपदुष्पा (fol. 51*a*), दुप्डुप्षा (fol. 24*b*) and दुपदुप्षा (foll. 28*a*, 36*a*, 39*a*, 43*a*, 48*b*).

See Rāj. Mitra's Notices, vol. iv., p. 151, no. 1577.

The fourth *adhyāya* ends fol. 16*a* (the first *pāda* fol. 7*b*, the second fol. 10*b*, the third fol. 14*a*).

It begins:

अथातः क्रत्वर्थपुरुषार्थयोर्जिज्ञासा ॥ तृतीयेनावधृते शेषत्वे कः क्रत्वर्थः कः पुरुषार्थ इति विशेषश्चिन्त्यते पूर्वमवधृते सामान्ये ।

The fifth *adhyāya* ends fol. 28*a* (tho first *pāda* fol. 22*b*, the second fol. 24*b*, the third fol. 27*a*).

It begins:

श्रुतिलक्षणमानुपूर्व्यं तत्प्रमाणत्वात् । प्रयोजकाप्रयोजकलक्षणं वृत्तमिति तदयुक्तम् । क्रत्वर्थपुरुषार्थजिज्ञासा प्रतिज्ञाता सैवोपसंहर्त्तव्या उच्यते प्रयोजकाप्रयोजकत्वमपि प्रतिज्ञातम् ।

The sixth *adhyāya* ends fol. 53*a* (the first *pāda* fol. 36*a*, the second fol. 39*a*, the third fol. 43*b*, the fourth fol. 48*b*, the fifth fol. 51*a*, the sixth fol. 51*b*, the seventh fol. 52*a*).

It begins:

द्रव्याणां कर्मसंयोगे गुणत्वेनाभिसंबन्धः । उपोद्घातिकमेतत्फलवत्त्वे ऽवगते क एतैरधिक्रियत इति युक्तो विचारः अफलत्वे तु विचारानुपपत्तिः यदि चैवं कामशब्दैः फलमभिधीयते ऽतो भावार्थाधिकरणे चिन्ता किं भावशब्दाः फलसंबन्धिनः उत द्रव्यगुणशब्दा इति ततो पूर्वचिन्ता ततो ऽतिदेशः । फलसद्भावे च चोदनालक्षण इति विचारः ।

Digitized by Microsoft®

The seventh *adhyāya* ends fol. 57*b* (the first *pāda* fol. 54*b*; the second *pāda* is wanting, for उक्तं क्रियाभिधानम् fol. 55*a* is the first *sūtra* of the third *pāda*; the third *pāda* ends fol. 56*b*).

It begins:

श्रीमत्परमानन्दविष्णुस्वामिनृसिंहाय नमः ॥ श्रीधरस्वामिने नमः ॥ श्रुतिप्रमाणत्वाच्छेषाणां मुख्यभेदे यथाधिकारं भावः स्यात् ॥ प्रत्यक्षविहितधर्माणां दर्शपूर्णमासादीनां कर्त्तव्यता चिन्तितेत्येतद्युक्तं सर्वपृष्ठायां किं सकृदुत्तराङ्गाखिष्टकृतेव (*r.* ०कृतैव?) देयं उत भेदेनेति चिन्तितं तथादृत्ति (*sic*) नवनीतमाज्यं भवतीति एवमादिषु अप्रत्यक्षधर्मकेष्वपि चिन्ता वृत्ता। अत एवं वाच्यं प्रकृतौ विकृतौ चोपदेशश्चिन्तितः।

The eighth *adhyāya* ends fol. 60*b* (the first and second *pāda* fol. 60*a*, the third fol. 60*b*, चतुर्थः पादस्त्यक्तः).

It begins:

अथ विशेषलक्षणम्। किमेकस्मिन् कर्मणि सर्वकर्मसु धर्मातिदेश इति एकस्मिन् कर्मणि ये धर्मास्समाम्नायन्ते ते सर्वकर्मस्वतिदिश्यन्ते उताहो नैकस्मात् सर्वकर्मस्वतिदेशः।

The ninth *adhyāya* ends fol. 86*a* (the first *pāda* fol. 72*b*, the second fol. 79*a*, the third fol. 81*a*).

It begins:

यज्ञकर्मप्रधानं तद्धि चोदनाभूतं तस्य द्रव्येषु संस्कारः ॥ ननु च दशमानन्तरमूहश्चिन्तयितुं पुवक्तः (*r.* युक्तः?)। उपकारातिदेशे सत्यूहः शास्त्रातिदेशे ऊहाभावः यथा प्रकृतावग्न्यन्वाधानादिब्राह्मणतर्पणपर्यन्तानि गृहीत्वा कथमेतान्युपकरिष्यन्तीति०

The tenth *adhyāya* begins:

विधेः प्रकरणान्तरे ऽतिदेशात् सर्वकर्म स्यात् ॥ सप्तमेनातिदेशसत्ता व्याख्याता दशमेनेदानीं किमतिदिश्यत इति व्याख्यायते०

The first *pāda* ends fol. 89*b*, the second fol. 94*a*, the third fol. 98*b*, the fourth fol. 104*a*, the fragment of the fifth *pāda* terminates in the comment on the 29th *sūtra* षोडशिनो वैकृतत्वं तत्र कृत्स्नविधानात् (fol. 104*b*, l. 9).

[H. T. Colebrooke.]

2161.

2355. Foll. 73 (numbered 90–158, nos. 98, 107, 120, 121 occurring twice); size 10½ in. by 4¾ in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Smṛticaraṇavārttika, the third *pāda* of the first *adhyāya* of *Kumārila's Mīmāṃsāvārttika*, but only the *uttarārdha*, which comprises *sūtras* 24–35; see before, no. 2151 (1450*a*). The leaves are marked वा० स्मृ० उ०. The first leaf is partly broken away at the corners.

It begins:

(प्रयो)गोत्पत्त्यशास्त्रत्वाच्छब्देषु न व्यवस्था स्यात् ॥ एकस्मात्पदात्प्रयोगनानात्वदर्शनादनेकार्थप्रतिभाने सति विकल्पदोषभयादनेकादृष्टशक्तिकल्पनाप्रसंगाच्च गौणमुख्यभागमाश्रित्य व्यवस्थितशास्त्रस्थप्रयोगवलेनाव्यवस्थितलौकिकप्रयोगबाधाद्यव- (?*r.* ०द्व्व०) वराहादिशब्दानामर्थनिर्णयः प्रतिपादितो यत्र०

It ends:

तस्मादाकृतिपक्षे ऽप्यालंभनादिसंभवादाकृतिरेव शब्दार्थ इति सिद्धं ॥ प्रथमाध्यायस्य तृतीयः पादः ॥ स्मृतिचरणवार्त्तिकमिति ॥ ग्रंथसंख्या उत्तरार्धे १२२० ॥ संवत् १५५१ वर्षे फाल्गुनमासे कृष्णपक्षे एकादश्यां पुण्यतिथौ रविवासरे जंत्राणवास्तव्यजोसीनाना लिखितं ॥ The same scribe copied also the *Nyāyasudhā* in nos. 2162, 2163.

At the end two odd leaves are appended, the first of which contains the beginning of the *Śabarabhāshya* on *Mīmāṃsāsūtra* I., *pāda* 3, धर्मस्य शब्दमूलत्वाद्० to एवमियमपि प्रमाणं (p. 64 of the edition, l. 6 from bottom), whilst the second contains a fragment of *Kumārila's Vārttika* to I., 3, *sūtra* 10, corresponding to foll. 55*b* and 56*a* of no. 2151 (1450*a*). [Gaikawar.]

3. *Commentaries on the Vārttika.*

2162, 2163.

1030, 2195. Foll. 196 and 158 resp.; size 10¾ in. by 5 in.; 9 or 10 lines in a page. The first volume is much worm-eaten.

Nyāyasudhā, also called *Sarvopakāriṇī* and

Digitized by Microsoft®

Rāṇaka, a commentary on *Kumārila's Tantravārttika*, by *Bhaṭṭa Someśvara*, son of *Bhaṭṭa Mādhava*.

See Hall's Index, p. 170, no. iv. (*Rāṇaka*).

These volumes contain only the third *pāda* of the first *adhyāya*, called *Smṛiticaraṇa*, and divided into two halves.

Vol. I. The *Pūrvārdha* (रा० स्मृ० पू० on the margin), *sū.* 1–23.

It begins:

धर्मस्य शब्दमूलत्वादश(ब्दमन)पेक्ष्यं स्यात् (I. 3, 1) । अत्र भाष्यकारेण संगतिप्रदर्शनार्थमेवं तावदिति वृत्तमनुकीर्त्तितं तच्च नामधेयप्रामाण्यस्यानुक्तत्वादयुक्तमाशङ्क्य व्याचष्टे एवं तावदिति

Colophon: (श्रीम)त्त्रिकाण्डमीमांसामण्डनप्रतिवसन्तसोमयाजिभट्टमाधवात्मजभट्टसोमेश्वरविरचितायां तन्त्रवार्त्तिकटीकायां सर्वोपकारिण्यां न्यायसुधाख्यायां प्रथमाध्यायतृतीयस्मृतिचरणपूर्वार्द्धं समाप्तम् ॥

Foll. ५ and ६ are lost. Fol. 139 (१३९²) is superfluous, being a repetition of foll. 137 and 138. Foll. 136, 137, 138 (१३७, ३. २. १) ought to be in the inverted succession. Foll. १३० is misplaced after fol. १३३.

Vol. II. The *Uttarārdha* (रा० स्मृ० उ०), *sū.* 24–35. It begins:

पुरंदरपुरीशानचरणाब्जरेणवः ।
जयन्ति जगदज्ञान .... सभावनः(?) ॥ १ ॥

प्रयोगोत्पत्त्यशास्त्रत्वाच्छब्देषु न व्यवस्था स्यात् । अत्र भाष्यकृता गोगाव्यादिशब्दानुदाहृत्य क्रियते सर्व एव०

The colophon is nearly the same as before. Date: संवत् १५५२ वर्षे श्रावणशुदि १५ पूर्णिमास्यां तिथौ गुरुवासरे जंत्राणवास्तव्य श्रीकपिलमुनिप्रतिष्ठितकापिलज्ञातीयाजोसीनाना लिखितं ॥ The same scribe copied also no. 2161. The last leaf is very much damaged. [Gaikawar.]

2164.

277. Foll. 138; size 11¼ in. by 4 in.; 12–14 lines in a page; good old writing.

Nyāyasudhā, the second *pāda* of the second *adhyāya*.

It begins:

नमः श्रीरामचन्द्राय ॥ श्री एकवीरायै नमः ॥ शब्दान्तरे कर्म्मभेदः कृतानुबन्धत्वात् ॥ उपोद्घातप्रसङ्गानुप्रसङ्गादौ गते ऽधुना । शब्दान्तरादिभिर्भेदो लक्षणार्थो ऽभिधीयते तत्र शब्दान्तरं तावद्विस्पष्टत्वात् प्रथममुदाह्रियते ।

Colophon: इति श्रीमत्त्रिकाण्डमीमांसामण्डनप्रतिवसन्तसोमयाजिभट्टमाधवात्मजभट्टसोमेश्वरकृतौ तन्त्रवार्त्तिकटीक(ायां स)र्वानवद्यकारिण्यां न्यायसुधाख्यायां द्वितीयस्याध्यायस्य द्वितीयश्चरणः ॥ The epithet *Sarvānavadyakāriṇī* appears also in the Oxford copy, see Aufrecht's Oxf. Cat., p. 219, no. 523.

This copy was written in Saṃvat 1568, as appears from the following verses, which the scribe has added at the end:

गम्भीराशयभट्टपादभणितिभ्राम्यद्द्विपश्चिद्वर-
प्रौढाज्ञानविपर्ययान्धतमसप्राग्भारकुक्षिंभरिः ।
श्री(चिन्ता)मणिरस्ति राघवपदद्वन्द्वैकतानः सुधीर्
मीमांसां समलीलिखत्तनुजनी रामस् तदीयः स्वयम् ॥१॥
यत्कीर्त्तिर्नृड(*sic*!)मौलिमण्डनकला सौरभ्यपाटच्चरा
भ्रान्त्वा भूवलयं सुराधिपगुरोर्मूर्द्धानमास्कन्दति ।
सो ऽयं सर्वसुपर्वपर्वतसदृग्गर्वाङ्कुराखर्वविद्
ग्रीवास्तम्भभिषग् भवत्वनुदिनं चिन्तामणिः क्षेमवान् ॥२॥
वस्वङ्गबाणद्विजनायकैर्मिते
संवत्सरे भाद्रसितान्तिमे तिथौ ।
वारे रवौ सूर्यपुरे ऽलिखद्द्विजो
गङ्गाधरः पूर्वनयस्य पुस्तकम् ॥ ३ ॥ श्री . . .

यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा०

संभूष्यं (सदपत्यवत्) परकराद्रक्ष्यं च सुक्षेत्रवत्
संशोध्यं व्रणिनो ऽङ्गवच्च सततं वीक्ष्यं च सन्मित्रवत् ।
बन्ध्यं च(द्भवदस्थयं)प्रतिदिनं स्मार्यं हरेर्नामवन्
नैवं सीदति पुस्तकं किल कदाप्येतद् गुरूणां वचः ॥

The words put in parenthesis are wanting, the left side of the last leaf being somewhat damaged; they have been added from the manuscript no. 2169 (3047, *Śāstradīpikā*), where the last verse occurs again.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

2165.

1223. Foll. 60; size 11 in. by 5 in.; ten lines in a page; fair writing.

Two fragments of a commentary on the *Nyāyasudhā* (?).

a. Foll. 1–52. A commentary referring to the first four *sūtras* of the fourth *pāda* of the first *adhyāya*, incomplete. The *Tantravārttika* is quoted on every page, the *Sudhākāra* fol. 2*a*, l. 7, fol. 10*b*, l. 3, etc.

It begins:

उक्तं समाम्नायैदमर्थ्यं तस्मात्सर्वं तदर्थं स्यात् (I. 4, 1) ननु गुणविधिनामधेयचिन्तायाः धर्मप्रमोपयोगसिद्धर्थत्वात् ।

The commentary on the fourth *sūtra* begins fol. 48*a*, l. 1.

b. Foll. 53–60. *Rāṇakaprāyaścittaprakaraṇa* (thus the title in the colophon), incomplete in the beginning. The first words are: काम्येष्टिषु नैमित्तिकेकुष्टिषु (*r.* नैमित्तिकेष्टिषु) च यथोक्तदक्षिणां दद्यात्

[H. T. Colebrooke.]

2166.

1569. Foll. 47 (and a leaf inserted after fol. 38); size 10¼ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1600 A.D.; eight lines in a page.

Tautātitamatatilaka, a gloss on *Kumārila's Tantravārttika*, by *Bhaṭṭa Bhavadeva*, surnamed *Bālavalabhībhujaṅga*. See Hall's Index, p. 170.

Adhyāya ii. *pāda* 1.

It begins:

भावार्थाः कर्मशब्दास्तेभ्यः क्रिया प्रतीयेतैष ह्यर्थो ऽभिधीयते (!) ॥ प्रथमे ऽध्याये प्रमाणलक्षणं वृत्तं । ° (*Śabarabhāshya*, Bibl. Ind., p. 108 to l. 3 *infra*)° उत सर्वैरेक इति । अत्र भाष्यकारेण प्रथमे ऽध्याये प्रमाणलक्षणं वृत्तमिति सप्रपंचमभिधायानंतरं प्रधानाप्रधानानि परीक्षिष्यंते । भिन्नानि चेति इत्यंतेन प्रथमद्वितीययोरध्याययोर्हेतुहेतुमद्भावरूपः संबंधो दर्शितः । °

It ends: तदुक्तं ।

आम्नायमानं ह्यनुपज्यमानमंतर्गतं तंत्रनिरूपणायां ।
इहादिसाम्येन(?) तु लौकिकानां न मंत्ररूपप्रतिपत्ति-
[सिद्धिः ॥

इति । सूत्रं तु व्यक्तमेवेति ॥ इति श्रीबालवलभीभुजंगापरनाम्नो भट्टश्रीभवदेवस्य कृतौ तौतातित(त)मततिलके द्वितीयस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

यो नाम कश्चिदिह संविदितं प्रमेयं
ग्रंथांतरे लिखति वा वदति स्वयं वा ।
मत्कृतामननुकीर्त्य स कीर्तिलोपात्
निःसंततिर्जगति जन्मशतानि भूयात् ॥

The leaf inserted between foll. 38 and 39, being itself marked 39, contains the end of *adhy.* i. *pāda* 4; its colophon being: इति श्रीबालवलभी° तौतातितमततिलके प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थश्चरणः समाप्तः ॥ यो नाम° as above.

The leaves are marked भव° भा°

Fol. 1 has the title तौतातितमततिलक°

Tautātita is a name for the followers of *Kumārila*, see Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 247.

[H. T. Colebrooke.]

2167.

1547A. Foll. 20; size 10 in. by 4½ in.; nine lines in a page.

Tantravārttikaṭīkā, a commentary on the fourth *pāda* of the second *adhyāya* of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's Tantravārttika*, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa*, who was the son of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa Sūri*.

The *pāda* begins:

यावज्जीविको ऽभ्यासः° (II. 4, 1)॥ भाष्ये बह्वृचोक्तिश्चिन्तानौपयिकत्वादतन्त्वमित्याह बह्वृचेति । लक्षणानां गतिं शङ्कते न त्विति । अन्यमतेनाह केचिदिति । तदीयस्तात्त्वीयः । निराचष्टे न त्विति । स । स्वमते गुणात् प्रयोगभेदाभेदं फलमाहात इति ।

Colophon: इति श्रीमज्जगद्गुरुमीमांसकनारायणभट्टसूरिसूनुरामकृष्णभट्टात्मजमहामहोपाध्यायकमलाकरभट्टकृतायां तन्त्रवार्त्तिकटीकायां तृतीयस्य (*sic!*) चतुर्थः पादो ऽध्यायश्च समाप्तः ॥

Digitized by Microsoft®

रामकृष्णतनूजेन कमलाकरशर्मणा ।
यो ऽत्र श्रमः कृतस् तेन प्रीयतां मे सदा शिवः ॥

[H. T. Colebrooke.]

---

4. *Śālikanātha's commentary on the Mīmāṃsā-bhāshya.*

2168.

422. Foll. 192; size 11¾ in. by 4¼ in.; foll. 1–79 and 154–192 twelve to fourteen lines, foll. 80–153 eleven or twelve lines in a page; written, perhaps, by two different hands, but both of the 16th century.

Ṛijuvimalā Pañcikā, a commentary on *Śabara Svāmin's Mīmāṃsābhāshya*, by *Śālikanātha Miśra*. The first *adhyāya*, incomplete.

In binding this MS. the first *pāda* has been cut up into two halves, the first ending fol. 79*b* (८३ of the original numbering), and the second beginning fol. 154*a* (८४ of the original numbering); the last *sūtra* of the first half is the sixth, कर्मैके तत्र दर्शनात् (fol. 75*a*, l. 3), the first *sūtra* of the second half is the fourteenth, प्रयोगस्य परम् (fol. 163*b*, l. 8). There have been placed between these two parts the last half of the second *pāda*, the whole third and nearly the whole fourth *pāda*. This middle part bears the numbers ९ to ८३; the first *sūtra* in the second *pāda* is the nineteenth, विधिर्वा स्यादपूर्वत्वाद्वादमात्रं ह्यनर्थकम् (fol. 80*a*, l. 14), the second *pāda* ends fol. 86*a*, the third *pāda* ends fol. 127*a*, the last *sūtra* in the fourth *pāda* is the twenty-fourth, जातिः (fol. 153*a*). The first leaf of this copy is wanting, the second *sūtra* of the first *pāda* appears fol. 4*a*, l. 6: चोदनालक्षणो ऽर्थो धर्म्मः । कार्ये ऽर्थे इति । न कार्यावगमं विना प्रवृत्तिरुपपद्यते । तेन कार्याभिधायकतयैव वचनस्य प्रवर्त्तकता । The commentary on the third *pāda* begins: किमिदमप्रस्तुतं चिन्त्यते । The commentary on the fourth *pāda* begins: ननु चेदं प्रमाणलक्षणमस्मिन्नध्याये यथा प्रमाणं शब्दस्तथोच्यते ।

Colophon of the first *pāda:* इति शालिकनाथविरचितायां शाबरभाष्यटीकायां प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः॥ Colophon of the second and third *pāda:* इति महोपाध्यायशालिकनाथमिश्रविरचितायां ऋजुविमलायां पंचिकायां प्रथमस्याध्यायस्य द्वितीयः (तृतीयः) पादः ॥

Śālikanātha's guru Prabhākara is quoted by *Maṅkha* who lived between 1135 and 1145, and by *Sāyaṇa*, see Aufrecht's Cat. Cat., p. 353.

[H. T. Colebrooke.]

---

5. *Śāstradīpikā, by Pārthasārathi Miśra.*

2169.

3047. Eleven different manuscripts (*a–l*), all well written and of considerable age.

Śāstradīpikā, a commentary on the *Mīmāṃsāsūtras*, by *Pārthasārathi Miśra*, son of *Yajñātman* (see the second copy).

See Hall's Index, p. 173, no. xiii.; Weber's Cat. (Berl. 1853), p. 175, no. 601; Burnell's Tanj. MSS., p. 82.

The *Śāstradīpikā* has been published in Voll. VII.–XIV., New Series, of The Pandit (1885–1892).

a) Foll. 98; size 11¼ in. by 3⅝ in.; nine lines in a page.

The first *pāda* of the first *adhyāya*. In the introductory couplets the author says that he will be guided by *Kumārila's* authority:

लक्ष्मीकौस्तुभवक्षसं मुररिपुं शङ्खासिकौमोदकी-
हस्तं पद्मपलाशताम्रनयनं पीताम्बरं शार्ङ्गिणम् ।
मेघश्याममुदारपीवरचतुर्बाहुं प्रधानात्परं
श्रीवत्साङ्कमनादिमीशममृतं वन्दे विभुं चक्रिणम् ॥ १ ॥
न्यायाभासतमश्छन्नशास्त्रतत्त्वार्थदर्शिनीम् ।
कुमारिलमतेनाहं करिष्ये शास्त्रदीपिकाम् ॥ २ ॥

The copy described by Burnell gives the second verse as it is in no. 2172 (1089).

Digitized by Microsoft®

The commentary begins: अनेन सूत्रेण प्रारिप्सितस्य शास्त्रस्य श्रोतृप्रवृत्तिसिद्धये धर्मज्ञानं कथ्यते ।

It ends:

इति प्रमाणत्वमिदं प्रसिद्धमुक्तेह धर्मं प्रति चोदनायाः ।
अतः परं तु प्रविभज्य वेदं त्रेधा ततो वक्ष्यति तस्य यो ऽर्थः॥

b) Foll. 55; size 10¾ in. by 4¼ in.; 8–12 lines in a page.

The second, third and fourth *pādas* of the first *adhyāya*.

The commentary begins: अथातो धर्मजिज्ञासेत्यत्र प्रमाणस्वरूपसाधनफलैस्साभासैर्धर्म्मो जिज्ञास्यत्वेन प्रतिज्ञातः तत्रास्मिन्नध्याये प्रमाणं निरूप्यते । The second *pāda* ends fol. 6*a*, the third fol. 32*b*. The fourth *pāda* ends: धर्मप्रमाणमिह सिद्धमतः परं तद्भेदप्रकारविनियोगफलादिचिन्ताः ॥

On foll. 25–44 the handwriting is very large and thick.

c) Foll. 53; size 10¾ in. by 3¾ in.; eight lines in a page.

The second *adhyāya*.

The commentary begins: प्रथमे ऽध्याये धर्मस्य प्रमाणं निरूपितं । प्रथमे पादे चोदनायाः । अनन्तरं त्वर्थवादमन्त्रनामधेयस्मृत्याचाराणाम् । वाक्यशेषसामर्थ्ययोश्च संदिग्धार्थनिर्णये प्रामाण्यमुक्तम् । एवं समस्तेनाध्यायेन धर्मप्रमाणनिरूपणात्कथंलक्षण(क)ो धर्म इत्ययमंशो विचारितः । The first *pāda* ends fol. 17*b*, the second fol. 41*b*, the third fol. 52*b*. The fourth *pāda* ends: भेदः क्रियाणामिति साधितो ऽयमतः परं तद्विनियोगचिन्ता ।

d) Foll. 67; size 10¾ in. by 4 in.; ten lines in a page.

The third *adhyāya*.

The commentary begins: एवं सिद्धे भेदे शेषशेषित्वमिदानीं चिन्त्यते । The first *pāda* ends fol. 15*b*, the second fol. 25*a*, the third fol. 38*b*, the fourth fol. 49*b*, the fifth fol. 55*b*, the sixth fol. 64*b*, the seventh fol. 71*b*. The eighth *pāda* ends: उक्तः शेषो हेतुरतस्तद्विनियोगे मानं श्रुत्याद्यत्रविरोधे परमानम् । पूर्वस्मात्स्याद्दुर्बलमत्रास्ति विरोधो नात्रेत्येवं शेषकथोक्ता परिपूर्णा ॥

e) Foll. 26; size 10½ in. by 3¾ in.; 10 or 11 lines in a page.

The fourth *adhyāya*.

The commentary begins:

प्रसिद्धे शेषशेषित्वे प्रयुक्तिरधुनोच्यते ।
शेषिणैव च शेषस्य प्रयुक्तिरिति हेतुता ॥

यद्यपि न सर्वः शेषो शेषस्य प्रयोजकः तुषोपवापादेः कपालादिप्रयोजकत्वाभावात्तथापि शेषिण एव तावत् शेषाणां प्रयोक्तार इति शेषलक्षणस्य प्रयुक्तिलक्षणं प्रति हेतुतेति ततः परमारम्भः । The first *pāda* ends fol. 8*b*, the second fol. 13*a*, the third fol. 21*b*. The fourth *pāda* ends: प्रसिद्धरूपे सति सोमयागेन दीक्षणीयादिषु वर्ज्जते तत् । ततः स एवेह फलान्वयेन प्रधानमन्ये तु तदङ्गभूताः॥ The manuscript ends with this verse:

निगमाय विलासकर्मणे मुनये जैमिनये च सूत्रिणे ।
शबराय च भाष्यकारिणे नम ईशाय कुमारिलात्मने ॥

f) Foll. 26; size 10½ in. by 3¾ in.; 6 or 7 lines in a page; yellow coloured paper.

The fifth *adhyāya*.

The commentary begins:

प्रयुक्तिलक्षणे स्थितः प्रयोज्यवर्गनिर्णयः ।
प्रयोज्यगोचरः क्रमस्ततः परं निरूप्यते ।

The first *pāda* ends fol. 11*a*, the second fol. 17*b*, the third fol. 23*b*. The fourth *pāda* ends: एवं निरूपिता सम्यक् षट्प्रमाणानां क्रमस्थितिः ॥

g) Foll. 39; size 10½ in. by 3½ in.; 10 or 11 lines in a page.

The sixth *adhyāya*.

The commentary begins:

भेदादिलक्षणैरेवमनुष्ठेये निरूपिते ।
को ऽनेनाधिक्रियेतेति सांप्रतं संप्रधार्यते ॥

The first *pāda* ends fol. 7*b*, the second fol. 13*a*, the third fol. 18*b*, the fourth fol. 24*b*, the fifth fol. 31*a*, the sixth fol. 33*b*, the seventh fol. 36*b*. The eighth *pāda* ends: अधिकृतिरिति सिद्धा भेदशेषप्रयुक्तिक्रमनियमविचारैरेतया चाधिकृत्या। सुविदित उपदेशो ऽनन्तरं चातिदेशो विकृतिषु तत ऊहो बाधतन्त्रप्रसङ्गः॥ The writer begs: करकृतमपराधं क्षन्तुमर्हन्ति सन्तः ॥

Digitized by Microsoft®

h) Foll. 34; size 10¾ in. by 4¼ in.; ten lines in a page.

The ninth *adhyāya*.

The commentary begins: सिद्धे ऽतिदेशे ऽधुनातिदिष्टानां पदार्थानां मन्त्रसामसंस्काराणां द्वारान्तरसंबन्धनिमित्तान्यथाभावात्मक ऊहश्चिन्त्यते। The first *pāda* ends fol. 16*a*, the second fol. 25*b*. Foll. 30–33 (of the original numbering, four leaves) comprising the end of the third and the beginning of the fourth *pāda* are wanting. The last *sūtra* before the gap is: मेधपतित्वं स्वमिदवत . . . (fol. 29, last line), the first *sūtra* after it is: प्रशसास्वभिधानम् ॥ The fourth *pāda* ends:

प्राकृतार्थपतितान्यकार्यतो मन्त्रसामविषये च संस्कृतौ
(०तेed.)।
एवमूहविधिरत्र चिन्तितो बाधचिन्तनमतः करिष्यते ॥

i) Foll. 68; size 11 in. by 4¼ in.; ten lines in a page.

The tenth *adhyāya*.

The commentary begins: ऊहे सिद्धे ऽतिदिष्टानां बाधाभ्युच्चयचिन्तया। इयत्ता दशमे ऽङ्गानां विकृतिष्वभिधीयते। The first *pāda* ends fol. 8*a*, the second fol. 17*a*, the third fol. 24*a*, the fourth fol. 34*a*, the fifth fol. 45*a*, the sixth fol. 51*a*, the seventh fol. 58*b*. The eighth *pāda* ends:

तदेवं लुप्तार्थं यदपि च निषिद्धं विकृतिषु
तथा प्रत्याम्नातं विविधमिह बाध्यं व्यवसितम्।
अतस्त्वन्यस्याभ्युच्चयविधिरयत्नैवमुदिता
प्रयोगेयत्तायास्तत उपरि चिन्तां प्रकुरुते ॥

k) Foll. 22; size 11 in. by 5 in.; 11–16 lines in a page.

The eleventh *adhyāya*.

The commentary begins: दशमे ऽध्याये बाध्याभ्युच्चयचिन्तया विकृतिष्वङ्गपरिमाणं चिन्तितम्। अतिदेशविचारश्च सप्तमादिभिर्दशमपर्यन्तैः समाप्तः। संप्रत्यपदेशातिदेशसाधारण्येन प्रयोगपरिमाणं परिमाणप्रसङ्गादेकादशे तन्त्रावापचिन्तया चिन्त्यते। The first *pāda* ends fol. 5*b*, the second fol. 12*a*, the third fol. 16*b*. The fourth *pāda* ends: तन्त्रावापनिमित्तप्रयोगपरिमाणनिर्णयो वृत्तः॥ प्रासङ्गिके प्रयोगे परिमाणमतः प्रवक्ष्यामः॥

Date: संवत् १७३८ समये चैत्रसुदिदशम्यां समाप्तं श्री० भारद्वाजदिवाकरेण लिखितं स्वार्थं परार्थंच श्रीसूर्यार्पणमस्तु॥

l) Foll. 17; size 11 in. by 5 in.; 12–15 lines in a page.

The twelfth *adhyāya*.

The commentary begins: सकृदनुष्ठितमप्यङ्गं बहूनां प्रधानानामेकदेशकालकर्तॄणां शक्नोत्युपकर्तुमित्येतत्तन्त्रलक्षणोक्तमुपजीव्यं किं० The first *pāda* ends fol. 7*b*, the second fol. 11*b*, the third fol. 14*b*. The fourth *pāda* ends: मध्ये तन्त्रं यस्य येषां विधानं तेषु प्रोक्तो मुख्यतन्त्रप्रसङ्गः (no. 1226 मुख्य०)। जिज्ञास्यो वाचनि (*sic*! no. 1226 यो धर्मे) उक्तश्चतुर्धा स प्रज्ञातो लक्षणैर्द्वादशान्तैः॥ The scribe has added the following verse:

संभूष्यं सदपत्यवत् परकराद्रक्ष्यं च सुक्षेत्रवत्
संशोध्यं व्रणिताङ्गवत् प्रतिदिनं वीक्ष्यं (च) सन्मित्रवत्।
बध्यं बद्धवदग्रथं च न च विस्मार्यं करेणोद्धवन्
[(हरेणोमवन्?)
नैवं सीदति पुस्तकं किल कदाप्येतद्गुरूणां वचः॥

The same verse occurs at the end of a copy of the *Nyāyasudhā*, see no. 2164 (277).

Date: संवत् १७३६ समये अधिकज्येष्ठकृष्णत्रयोदश्यां समाप्तं॥ भारद्वाजदिवाकरेण संपादितं॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2170, 2171.

2315 & 1226. A second copy of *Pārthasārathi's Śāstradīpikā.*

2315. Foll. 226; size 11 in. by 4¼ in.; foll. 1–64 (*a*) generally twelve lines, foll. 65–104 (*b*) eleven lines, foll. 105–146 (*c*) ten lines, foll. 147–226 (*d*) ten lines in a page. Only the last part is dated, but the other parts belong to the same time, though not written by the same hand.

a) The first *pāda* of the first *adhyāya*. Foll. 64.

b) The second, third and fourth *pādas* of the first *adhyāya*. Foll. 40. The second *pāda* ends fol. 6*a*, l. 6 (the colophon and a few words

Digitized by Microsoft ®

from the end of this *pāda* and the beginning of the third have been omitted), the third *pāda* ends fol. 24*b*.

c) The second *adhyāya*. Foll. 42. The first *pāda* ends fol. 13*b*, the second fol. 32*b*, the third fol. 41*b*.

d) The third *adhyāya*. Foll. 80. The first *pāda* ends fol. 15*b*, the second fol. 25*b*, the third fol. 39*b*, the fourth fol. 51*a*, the fifth fol. 57*b*, the sixth fol. 67*a*, the seventh fol. 74*b*. In the last colophon *Pārthasārathi* is called *Yajñātmasūnu*: इति श्रीमद्यज्ञात्मसूनुपार्थसारथिमिश्रविरचितायां श्रीमत्पूर्वमीमांसायामभिमुक्तानुभूतायां शास्त्रदीपिकायां तृतीयाध्यायस्याष्टमः पादः ।

Date: संवत् १८१३ मीतिजसवदी(ज्येष्ठ°) ११ लीतं पुत्कं जग्रनाथका ऐक्ससुत सदासीव कासीवासीं ।

1226. Foll. 224; size 11 in. by 4¼ in.

The remaining nine *adhyāyas* of *Pārthasārathi's Śāstradīpikā*.

The fourth *adhyāya* ends fol. 24*a* (the first *pāda* fol. 8*a*, the second fol. 12*b*, the third fol. 18*b*); the fifth *adhyāya* ends fol. 37*b* (the first *pāda* fol. 29*a*, the second fol. 32*b*, the third fol. 35*b*); the sixth *adhyāya* ends fol. 71*a* (the first *pāda* fol. 43*a*, the second fol. 48*b*, the third fol. 53*a*, the fourth fol. 58*b*, the fifth fol. 64*a*, the sixth fol. 66*a*, the seventh fol. 69*a*); the seventh *adhyāya* ends fol. 81*a* (the first and second *pāda* fol. 74*a*, the third fol. 78*a*); the eighth *adhyāya* ends fol. 88*b* (the first *pāda* fol. 86*a*, the second fol. 86*b*, the third fol. 88*a*); the ninth *adhyāya* ends fol. 119*b* (the first *pāda* fol. 101*b*, the second fol. 109*a*, the third fol. 113*b*); the tenth *adhyāya* ends fol. 185*a* (the first *pāda* fol. 125*a*, the second fol. 134*a*, the third fol. 140*b*, the fourth fol. 149*b*, the fifth fol. 159*b*, the sixth fol. 165*b*, the seventh fol. 174*a*); the eleventh *adhyāya* ends fol. 207*b* (the first *pāda* fol. 189*b*, the second fol. 196*a*, the third fol. 201*a*); the twelfth *adhyāya* ends fol. 225*b* (the first *pāda* fol. 214*b*, the second fol. 219*b*, the third fol. 222*b*).

Fol. 84 is wanting. Fol. 156*b*, half the page is blank, but without there being an omission. At the end of the fourth *pāda* of the tenth *adhyāya*, *Pārthasārathi* is again called *Yajñātmasūnu*.

Date:

इोंइग्रेदु(*sic*! इीन्द्वष्टेन्दु *i.e.* Saṃvat 1812) भद्रे
पदे चतुर्दश्यां शनौ स्थिते ।
लिखितेयं काशिकायां शुभा शास्त्रप्रदीपिका ॥१॥ श्रीः॥
यत्रास्ते भगवानीशो विश्वेश्वर उमापतिः ।
तस्यैवा(नु)ग्रहादेव सर्वं सिद्ध्यति देहिनाम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2172.

1089. Foll. 246; size 13½ in. by 9½ in.; generally twenty-eight lines in a page; written in the Bengalī character.

Śāstradīpikā, a third, complete copy of *Pārthasārathi Miśra's* commentary on the *Mīmāṃsāsūtra*.

The first *adhyāya* ends p. 137 (the first *pāda* p. 95, the second p. 101, the third p. 121); the second *adhyāya* ends p. 178 (the first *pāda* p. 150, the second p. 168, the third p. 177); the third *adhyāya* ends p. 255 (the first *pāda* p. 192, the second p. 202, the third p. 216, the fourth p. 227, the fifth p. 233, the sixth p. 242, the seventh p. 250); the fourth *adhyāya* ends p. 279 (the first *pāda* p. 262, the second p. 267, the third p. 274); the fifth *adhyāya* ends p. 296 (the first *pāda* p. 286, the second p. 290, the third p. 294); the sixth *adhyāya* ends p. 333 (the first *pāda* p. 303, the second p. 308, the third p. 314, the fourth p. 319, the fifth p. 325, the sixth p. 328, the seventh p. 331); the seventh *adhyāya* ends p. 344 (the first *pāda* p. 337, the second p. 337, the third

Digitized by Microsoft®

p. 342); the eighth *adhyāya* ends p. 351 (the first *pāda* p. 348, the second p. 349, the third p. 350); the ninth *adhyāya* ends p. 384 (the first *pāda* p. 364, the second p. 372, the third p. 377); the tenth *adhyāya* ends p. 449 (the first *pāda* p. 391, the second p. 400, the third p. 406, the fourth p. 416, the fifth p. 427, the sixth p. 434, the seventh p. 440); the eleventh *adhyāya* ends p. 471 (the first *pāda* p. 454, the second p. 460, the third p. 465); the twelfth *adhyāya* ends p. 489 (the first *pāda* p. 478, the second p. 483, the third p. 486).

The introductory couplets are not quite the same as in no. 2169 (3047), the second being:

शबरस्वामिनं नत्वा भट्टाचार्य्येञ्च जैमिनिं ।
कुमारिलमतेनाहं ०

[H. T. Colebrooke.]

2173–2175.

1272 & 1273. Two large volumes of equal size, in European book form; size 9¼ in. by 13½ in.; written in the Bengalī character, on yellow paper, in the beginning of the 19th century.

1272a. Foll. 69 (paged १–१३७); 27–30 lines in a page.

Yuktisnehaprapūraṇī Siddhāntacandrikā, the oldest commentary on the *Śāstradīpikā*, by *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa*, son of *Mādhava* and *Prabhāvatī*. They descended from *Mālava* brahmans who belonged to the *gotra* of *Parāśara*. *Mādhava* left his native country for Benares. *Rāmakṛishṇa* became a famous *paṇḍit* of Benares; he received the title of *Bhaṭṭa* from *Rājarāja Gopīnātha*, and the surname *Paṇḍitaśiromaṇi* from *Balabhadra*, who was the *guru* of *Pratāparudra Gajapati*, in consequence of his composing the *Pratāpamārttaṇḍa*. All this and other genealogical dates appear in the introductory verses. According to a statement in Hall's Index, p. 173, no. xiv., this work was composed "in the year 1600 of *Vikramārka*."

This MS. contains only the first *pāda* of the first *adhyāya*. It begins:

श्रीहयग्रीवाय नमः ॥

आनन्दाञ्चितवदनं सदनं रघुनन्दनं दयामुक्त्योः ।
सीतालक्ष्मणसहितं वन्दे गिरिशादिभिर्वन्द्यं ॥ १ ॥

विधिश्रुतिस्मृतिद्वारमद्वारं योगिनामपि ।
वाञ्छितार्थप्रदं धर्म्मप्रमाणं राममाश्रये ॥ २ ॥

वाच्यं वन्दे गिरिशतनयं गोत्रदेवीञ्च भक्त्या
वेदव्यासं मुनिवरमथो(*r.* ०षो) जैमिनिं सूत्रकारं ।
व्याख्यातारं गहनवचनं भाष्यकारञ्च पूज्यं
भट्टाचार्यं शिखिगतितनुं तन्मनोजान् गुरूंश्च(*r.* गुरूंश्च) [॥ ३ ॥

अस्त्यत्र रेवोत्तरतीरवर्त्ति-
देशः प्रसिद्धो भुवि मालवाख्यः ।
ओंकारमाहिस्मतिका(*r.* माहिष्म०)विशाल-
तीर्थाद्यधिष्ठानकृतात्यभीख्यः(*r.*०भीख्यः) ॥ ४ ॥

वशिष्ठ(*r.* वासिष्ठ)पाराशरवत्सकौत्स-
साण्डिल्य(*r.* शा०) सत् गार्गव(*r.* सद्गार्गव?)गौतमद्याः ।
वंशाः प्रसिद्धा भुवि मालवानां
पूर्व्वक्षितीशेन्द्रसमर्च्चितानां ॥ ५ ॥

वंशो विद्याविनयविम(ल)त्वेषु कश्चित् प्रसिद्धः
कर्म्मब्रह्मप्रवणमतयः सर्व्व एव द्विजेन्द्राः ।
गोत्रं वंशप्रवरसहितं यंत्र पाराशराख्यं
निर्विण्णौ(?) भुवनजननी देवता सा पुरेति ॥ ६ ॥

शिवदासाभिधस्तत्र वंशे पाराशराह्वये ।
वेदशास्त्रार्थसम्पन्नः सदाचारपरो भवेत्(*r.* ऽभवत्) ॥ ७ ॥

तत्र पुत्रोऽभून्मित्रशर्म्मा(*r.* तस्मात्पुत्रो मित्र०)द्विजेन्द्रो
मित्रः साक्षाद्ब्रह्मतेजोविशेषैः ।

विद्वद्वृन्दैः पूजितः सर्व्वशास्त्र-
व्याख्याशिष्यः(*r.*०शिष्टः) कीर्त्तितोऽसौ पृथिव्यां ॥ ८ ॥

जनार्द्दनस्तस्य सुतो मनिषी(*r.* मनीषी)
जनार्द्दनार्च्चानिरगो(*r.*०रतो) बभूव ।
वेदेषु शास्त्रेषु च गीतकीर्त्तिर्
महीपतीन्द्रार्च्चितरम्यमूर्त्तिः ॥ ९ ॥

Digitized by Microsoft®

तस्माज्जातो वेदशास्त्रेष्वतो(*r.*°ष्वधीती)
गङ्गादेव्यां नैरवाख्यो(*r.*भैरवा°) द्विजेन्द्रः ।
कीर्त्तिर्येनोपार्जिता विश्ववन्द्या
वृत्तिश्चाग्र्या भूपतेः शेषवंश्यान्(*r.*°वंश्यात्) ॥ १० ॥
समुत्पन्नस्तस्मादतिविम(ल)कीर्त्तिर्द्विजवरः
कृती पूतादेव्यां(पूना° Hall) दिशि दिशि च(*r.*स?) [नारायण इति ।
प्रसिद्धिः शास्त्रेषु क्षितिपतिसमूहार्चितपदः
परब्रह्मानन्दामृतरससमाह्लादनपटः ॥ ११ ॥
तस्माद्भूद्रुक्मितनूरथाख्यां
श्च(*r.*श्री)माधवः पुण्यचरित्रकीर्त्तिः ।
वेदान्तचित्तक्रमवत्प्रवृत्तिः
श्रीरामचन्द्रार्चितचित्तवृत्तिः ॥ १२ ॥
स्वदेशादागतः काश्यां शास्त्राध्य(य)नसिद्धये ।
सकलप्रकृतिभाग्या स्थितिस्तत्र(*r.*°भाग्यां स्थितिं) [चकार ह ॥ १३ ॥
तस्माज्जातः प्रभावत्यां रामकृष्णाभिधः सुधीः ।
पितृभक्तिपरः काश्यां सर्व्वशास्त्र[ा]विशारदः ॥ १४ ॥
तत्र ग्रन्थविनिर्माणवृथा(?) प्रकटीकृता ।
कीर्त्तिश्च येन विपुला पूर्व्वापरसमुद्रयोः ॥ १५ ॥
राजराजाभिध[:] श्रीमद्गोपीनाथद्विजोत्तमान्(*r.*°मात्)।
विद्वन्नागरवृन्देषु प्राप्तं भट्टपदं स्थिरं ॥ १६ ॥
गजपतिसदसि प्राप्ता -- वल्लभद्रराजगुरोः ।
पण्डितशिरोमणिरिति प्रतापमार्त्तण्डनिर्म्माणात् ॥ १७ ॥
स तु शास्त्रप्रसादेन व्याचष्टे शास्त्रदीपिकां ।
निमित्तमात्रमत्रैषा व्याख्याता रघुनन्दनः ॥ १८ ॥
न शास्त्रदीपिकाटीका कृता केनापि सूरिणा ।
तदपूर्व्वाध्वसंचारी नोपहास्य(:) स्खलन्नपि ॥ १९ ॥

ग्रन्थकारा(*r.*°कारेण) ग्रन्थारम्भे तत्समाप्तिप्रचयगमनाभ्यां शिष्टाचारपरिप्राप्तं विशिष्टेष्टदेवताप्रणतिरूपं मङ्गलमाचरितं लक्ष्मीकौस्तुभमिति ।

The end of this MS. is: अतः यदमित्यनेनैतदाह नेह प्रमाणलक्षणं समाप्तं अर्थवादादिप्रामाण्यप्रतिपादनात् तेनात्र सिद्धे ऽपि चोदनाप्रामाण्ये तत्स्मरणपादत्रयेण विध्यर्थवादमन्त्रात्मना वेदं त्रेधा विभज्य ततः स्तुत्यादिप्रयोजनप्रतिपादनेन कृत्स्नस्य वेदस्य धर्म्मं प्रति प्रामाण्यं प्रतिपादयिष्यत इति

नानाग्रन्थस्थितं पूर्वं प्रमेयं फक्किकाश्च ताः ।
संक्षिप्तलिखिता नात्र कल्पितं लिखितं मया ॥

स्यामादर एव नास्ति कृतीनां(*r.*कृतिनां) शास्त्रेण तेषामयं
ग्रन्थः क्वाप्युपयुज्यते जडधिया(*r.*°यां) तत्वान्तराभ्यासिनां।
-- धर्म्मविचारणे सुकृतिनां श्रद्धादरौ तत्कृते
ग्रन्थो ऽयं रचितो गभीरमनसां शास्त्रार्थकल्पद्रुमः ॥

Colophon: इति श्रीमत्पाराशरगोत्रसकलशास्त्रविशारदश्रीमाधवात्मजरामकृष्णभट्टविरचितायां शास्त्रदीपिकाटीकायां युक्तिस्नेहप्रपूरण्यां सिद्धान्तचन्द्रिकाख्यायां प्रथमाध्यायस्य प्रथमपादः । समाप्तश्च अयं तर्कचरणः ॥

1272b & 1273. *Mayūkhamālikā*, a commentary on the *Śāstradīpikā*, by *Somanātha*, son of *Sūra Bhaṭṭa*, and younger brother of *Veṅkaṭādri Yajvan*, who was also his teacher, "*Āndhra Brāhmans* of the *Niṭṭala* family," see Hall's Index, p. 176, no. xvii. This commentary begins with the second *pāda* of the first *adhyāya*.

1272b. Foll. 251 (71–321); foll. 188–219 and 264–321 (the best parts of the whole MS.) twenty-eight lines, foll. 71–128 generally twenty-eight or twenty-seven lines, foll. 130–158 thirty to thirty-seven lines, foll. 158–187 and 220–263 twenty-nine to thirty-three lines in a page.

This part begins with the second *pāda* of the first *adhyāya*, and ends in the beginning of the first *pāda* of the sixth *adhyāya*.

The introductory verses are:

ओं रामाय नमः ॥
आविष्करोतु विबुधैरभिवन्दनीयां
वाचं* स को ऽपि मम वल्लभसार्व्वभौमः ।
वंशो ऽपि यत्परि(गृहीत)तया† बिभर्त्ति
वाचालतां त्रिभुवनैकविमोहयित्रीम् ॥ १ ॥
अधिगत्य कलामखिलामग्रभवाद्वेङ्कटाद्रियज्वगुरोः ।
वचनैरनतिप्रचुरैर्व्याकुर्वे शास्त्रदीपिकां विशदम् ॥ २ ॥

---

* Such is the reading of the second copy; the present MS. has अभिधीयतो वन्दनीयां वाचात्.

† Only परि . . ततया is legible, but the second copy has परीगृहीतया(*sic*!).

Digitized by Microsoft®

विबुधाः प्रणम्य मूर्द्ध्ना बहुधा वः प्रार्थये कृतावस्याम् ।
अर्पयत दृशं सूक्ष्मां निन्दत परतोऽभिनन्दत वा ॥ ३ ॥
परिलिखतः किञ्चिदपि प्रकृतिर्भवति प्रमाद इति ।
अन्विष्य गुणकणानप्यभिनन्दत वीतमत्सरा विबुधाः ॥ ४॥

आम्नायस्य क्रियार्थ° (I. 2, *sū.* 1)। ननु अर्थवादादेः प्रामाण्यविचारस्य धर्म्मविचारात्मकत्वाभावात् कथं शास्त्रसङ्गतिरित्याशंक्य शास्त्रार्थप्रदर्शनपरप्रथमसूत्रार्थकथनेन शास्त्रसङ्गतिं तावद्दर्शयति अथात इति अत्राथशब्द आनन्तर्यार्थकः अतःशब्दस्त्वनधीतवेदो वेदार्थभूतं धर्म्मं विचारयितुं न शक्नोतीति पूर्व्वप्रवृत्ताध्ययनहेतुत्वस्थिरीकरणार्थस्तन्मुखेनाथशब्दस्यार्थान्तरपरत्वशङ्कानिराकरणार्थश्च सूत्रे च कर्त्तव्येति पदमध्याहर्त्तव्यमत एव ग्रन्थकारेण जिज्ञास्यत्वेनेति°

The first *adhyāya* ends fol. 128*a* (the second *pāda* fol. 82*a*, the third fol. 101*b*); the second *adhyāya* ends fol. 175*b* (the first *pāda* fol. 143*b*, the second fol. 164*a*, the third fol. 174*b*); the third *adhyāya* ends fol. 262*b* (the first *pāda* fol. 191*a*, the second fol. 203*a*, the third fol. 219*a*, the fourth fol. 232*b*, the fifth fol. 239*b*, the sixth fol. 250*b*, the seventh fol. 257*b*); the fourth *adhyāya* ends fol. 300*b* (the first *pāda* fol. 278*a*, the second fol. 285*a*, the third fol. 295*a*); the fifth *adhyāya* ends fol. 321*a* (the first *pāda* fol. 309*a*, the second fol. 313*a*, the third fol. 318*b*).

Colophon of the fourth *pāda* of the first *adhyāya*:

इति श्रीनिट्टलकुलतिलकसूरभट्टमहोपाध्यायतनूभवस्य वेङ्कटाद्रियज्वगुरुचरणानुजस्य सोमनाथसर्वतोमुखयाजिनः कृतौ शास्त्रदीपिकाव्याख्यायां मयूखमालिकाख्यायां प्रथमाध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तः ॥

1273. Foll. 220 (322–541); foll. 322–457 and 480–541 twenty-eight lines, foll. 458–479 thirty to thirty-six lines in a page.

The vi.–xii. *adhyāyas*.

The sixth *adhyāya* ends fol. 358*a* (the first *pāda* fol. 330*a*, the second fol. 336*a*, the third fol. 341*b*, the fourth fol. 345*b*, the fifth fol. 352*a*, the sixth fol. 353*b*, the seventh fol. 356*b*); the seventh *adhyāya* ends fol. 375*b* (the first *pāda* fol. 363*b*, the second fol. 372*b*, the third fol. ?); the eighth *adhyāya* ends fol. 385*b* (the first *pāda* fol. 381*b*, the second fol. 383*a*, the third fol. 384*a*); the ninth *adhyāya* ends fol. 425*a* (the first *pāda* fol. 402*a*, the second fol. 412*b*, the third fol. 418*a*); the tenth *adhyāya* ends fol. 496*a* (the first *pāda* fol. 433*a*, the second fol. 443*b*, the third fol. 451*a*, the fourth fol. 461*a*, the fifth fol. 471*a*, the sixth fol. 477*a*, the seventh fol. 484*b*); the eleventh *adhyāya* ends fol. 521*a* (the first *pāda* fol. 501*a*, the second fol. 508*b*, the third fol. 515*a*); the twelfth *adhyāya* ends fol. 541*b* (the first *pāda* fol. 529*a*, the second fol. 534*a*, the third fol. 538*a*). [H. T. COLEBROOKE.]

2176–2179.

1011, 1374, 1375, 1376. *Mayūkhamālikā*, a second copy, not quite complete. In the colophons the father of *Somanātha* is very often called *Sūru* instead of *Sūra*.

1011. Foll. 203; size 11¾ in. by 6 in.; eight, sometimes nine lines in a page.

The three *pādas* of the first *adhyāya*, in a modern hand.

The second *pāda* ends fol. 36*a*, the third fol. 106*a*.

1374. Foll. 183; size 10½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

The second and third *adhyāyas* (incomplete), in two parts, but both in the same handwriting.

a) The second *adhyāya*. Foll. 69. The first *pāda* ends fol. 22*a*, the second fol. 53*b*, the third fol. 67*b*.

Date: संवत् १८१८ मिती अगन बदि १२ सोमके लिखा पोथी.

b) The third *adhyāya*. Foll. 114. The first *pāda* ends fol. 20*a*, the second fol. 35*a*,

Digitized by Microsoft®

the third fol. 57*b*, the fourth fol. 72*b*, the fifth fol. 82*b*, the sixth fol. 97*b*, the seventh fol. 107*b*. The eighth *pāda* is not complete, breaking off in the explanation of the thirty-third *sūtra* (अपनयस्त्वेकदेशस्य विद्यमानसंयोगात्). Towards the end there are many omissions in this copy, caused, as it seems, by the illegibility of the original manuscript.

1375. Foll. 259; size 10½ in. by 4½ in.

The fourth, fifth, sixth (incomplete), seventh and ninth *adhyāyas*, in four parts, but all in nearly the same handwriting.

a) The fourth and fifth *adhyāyas*. Foll. 95; foll. 1–36 fourteen lines, foll. 37–95 nine to twelve lines in a page.

The fourth *adhyāya* ends fol. 53*b* (the first *pāda* fol. 19*a*, the second fol. 28*a*, the third fol. 41*b*); the fifth *adhyāya* ends fol. 95*b* (the first *pāda* fol. 61*a*, the second fol. 70*b*, the third fol. 90*a*).

b) The sixth *adhyāya*, incomplete. Foll. 49; generally eleven lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 7*a*, the second fol. 17*b*, the third fol. 24*a*, the fourth fol. 33*a*, the fifth fol. 45*a*, the sixth fol. 48*b*. The seventh *pāda* breaks off in the explanation of the first *sūtra*.

c) The seventh and eighth *adhyāyas*. Foll. 45; eleven lines in a page.

The seventh *adhyāya* ends fol. 29*a* (the first *pāda* fol. 9*b*, the second fol. 10*b*, the third fol. 24*b*); the eighth *adhyāya* ends fol. 45*b* (the first *pāda* fol. 38*b*, the second fol. 41*a*, the third fol. 43*b*).

In the last colophon *Somanātha's* father is called *Sūri*.

d) The ninth *adhyāya*. Foll. 70; foll. 1–14 and 29–70 eleven lines, foll. 15–28 ten lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 32*a*, the second fol. 49*a*, the third fol. 59*a*.

Date: संवत् १८२० जेटवदी ४.

1376. Foll. 199; size 10½ in. by 4½ in.

The tenth, eleventh and twelfth *adhyāyas*, in three parts. The handwriting is the same as in no. 2178 (1375).

a) The tenth *adhyāya*. Foll. 124; foll. 1–83 eleven lines, foll. 84–124 ten lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 12*b*, the second fol. 28*b*, the third fol. 39*b*, the fourth fol. 55*a*, the fifth fol. 74*b*, the sixth fol. 85*b*, the seventh fol. 102*b*.

Date: संवत् १८१९.

b) The eleventh *adhyāya*. Foll. 42; eleven lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 9*b*, the second fol. 21*b*, the third fol. 32*b*.

Date: संवत् १८१९.

c) The twelfth *adhyāya*. Foll. 33; 11 or 12 lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 14*a*, the second fol. 22*a*, the third fol. 27*b*.

Fol. 22*a* the colophon begins: पूतिसोमनाथयज्वनः . . .

[H. T. COLEBROOKE.]

2180, 2181.

1218 & 1219. *Śāstradīpikāprakāśa*, *Campakanātha's* commentary on the *Śāstradīpikā*, beginning with the second *pāda* of the first *adhyāya*. See Hall's Index, p. 178, no. xx.

1218. Foll. 186; size 11 in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

The three last *pādas* of the first *adhyāya*, and the second and third *adhyāyas*.

Digitized by Microsoft®

It begins:

नत्वा गुरून् गणाधीशं वाणीं चाभीष्टसिद्धये ।
प्राचीनदर्शितदिशा व्याचक्षे शास्त्रदीपिकाम् ॥
प्राचीनविस्तृतव्याख्यादर्शनालसचेतसाम् ।
उपकाराय यत्नो ऽयं वाक्यार्थैकप्रकाशने ॥

आम्नायस्य ॥ अस्मिन्नध्याये करिष्यमाणस्यार्थवादमन्त्रस्मृतिनामधेयादिविचारस्य शास्त्रसंगतिं तावद्दर्शयितुं शास्त्रार्थप्रदर्शनपरप्रथमसूत्रार्थं दर्शयति ।

The first *adhyāya* ends fol. 71*a* (the second *pāda* fol. 12*a*, the third fol. 44*a*); the second *adhyāya* ends fol. 121*b* (the first *pāda* fol. 87*a*, the second fol. 110*b*, the third fol. 120*a*); the third *adhyāya* ends fol. 186*a* (the first *pāda* fol. 134*a*, the second fol. 142*b*, the third fol. 152*b*, the fourth fol. 161*a*, the fifth fol. 165*b*, the sixth fol. 174*b*, the seventh fol. 181*a*).

The last colophon is: इति श्रीचम्पकनाथकृतौ शास्त्रदीपिकाव्याख्याने प्रकाशाख्याने तृतीयाध्यायस्य अष्टमः पादः ॥

1219. Foll. 172; size 10¼ in. by 4½ in.

The last nine *adhyāyas*, from the fourth to the twelfth, in three different parts.

a) The fourth, fifth and sixth *adhyāya*. Foll. 74; foll. 1–17 twelve or thirteen lines, foll. 18–74 ten lines in a page.

The fourth *adhyāya* ends fol. 18*b* (the first *pāda* fol. 8*b*, the second fol. 12*b*, the third fol. 16*a*); the fifth *adhyāya* ends fol. 38*b* (the first *pāda* fol. 26*b*, the second fol. 31*a*, the third fol. 36*a*); the sixth *adhyāya* ends fol. 74*a* (the first *pāda* fol. 45*a*, the second fol. 49*b*, the third fol. 54*a*, the fourth fol. 60*a*, the fifth fol. 67*b*, the sixth fol. 69*a*, the seventh fol. 72*a*).

On fol. 18 another handwriting is setting in. The date of this latter part is संवत् १७६६. In the first part the text of the *sūtras* has been written with red ink.

b) The seventh, eighth, ninth and tenth *adhyāya*. Foll. 82; 12–15 lines in a page.

The seventh *adhyāya* ends fol. 83*b* (the first and second *pāda* fol. 78*a*, the third fol. 82*b*); the eighth *adhyāya* ends fol. 89*a* (the first *pāda* fol. 85*b*, the second fol. 86*b*, the third fol. 88*a*); the ninth *adhyāya* ends fol. 112*b* (the first *pāda* fol. 99*a*, the second fol. 105*b*, the third fol. 107*b*); the tenth *adhyāya* ends fol. 156*a* (the first *pāda* fol. 117*a*, the second fol. 122*b*, the third fol. 126*b*, the fourth fol. 132*b*, the fifth fol. 140*b*, the sixth fol. 144*b*, the seventh fol. 150*a*).

c) The last two *adhyāyas*. Foll. 16 (157–172); 15–17 lines in a page.

The eleventh *adhyāya* ends fol. 165*a* (the first *pāda* fol. 158*b*, the second fol. 161*a*, the third fol. 163*a*); the twelfth *adhyāya* ends fol. 172*a* (the first *pāda* fol. 167*a*, the second fol. 169*b*, the third fol. 171*a*).

[H. T. Colebrooke.]

---

6. *Nyāyaratnamālā by Pārthasārathi.*

2182.

2128. Foll. 182; size 10 in. by 4⅝ in.; nine lines in a page; good old writing. Part of fol. 95 and nearly the whole of fol. 100 are left blank, which seems to indicate small lacunæ.

Nyāyaratnamālā, an exposition of the *Mīmāṃsā* doctrine, in verse and prose, following *Kumārila Svāmin's Vārttika*, by *Pārthasārathi Miśra*, son of *Yajñātman*. See Hall's Index, p. 172, no. xi.

It begins:

आनंदममृतं ज्ञानमजं साक्षिणमीश्वरं ।
ब्रह्म सर्वमसर्वं सदसद्वंदे हरिं विभुं ॥ १ ॥
मीमांसार्णवसंभूतैः कुमारस्वामिनोद्धृतैः ।
न्यायरत्नैरहं मालां संग्रथ्नामि मनोरमां ॥ २ ॥
तत्र स्वाध्यायविध्यर्थः प्रथमं तावदुच्यते ।
आचार्यदृष्टिमाश्रित्य परपक्षनिरासतः ॥ ३ ॥
तत्र तावदिमं केचित् पूर्वपक्षं प्रचक्षते ।
आचार्यकनियोगार्थः स्वाध्यायस्तत्प्रयुक्तितः ॥ ४ ॥

Digitized by Microsoft®

प्रथमावगतत्वेन तद्धि युक्तं प्रयोजनं ।
न तु वाक्यार्थविज्ञानं तद्धि पश्चात्प्रतीयते ॥ ५ ॥
तेनाविवक्षितार्थत्वाद्वेदस्यार्थविचारणं ।
न कर्तव्यमतः शास्त्रं मीमांसार्थमनर्थकं ॥ ६ ॥

आचार्यकरणप्रयुक्तस्य हि स्वाध्यायाध्ययनस्य प्रयोजनापेक्षायां पुरुषांतरगामित्वेन बहिरंगमपि प्रथमावगतत्वेन तत्सिद्धिरेवास्य प्रयोजनं युक्तं न त्वर्थज्ञानं पश्चाद्भावित्वात् । तेनान्यार्थत्वात् । वेदाध्ययनस्याविवक्षितो ऽर्थः अविवक्षितश्च न निर्णेतव्यः । प्रयोजनाभावात् । अकर्तव्ये च निर्णये विचारो न कर्तव्य इति तदात्मकं मीमांसाशास्त्रं अनर्थकत्वादनारंभणीयमिति कथं पुनराचार्यकरणविधिप्रयुक्तं अध्ययनं न स्वविधिप्रयुक्तं। उच्यते। etc. Apparently these words are an explanation of *ślokas* 4–6.

In the first half of the work the single sections are not numbered. A first section ends (fol. 25*b*):

आचार्यमतमाश्रित्य श्रीमद्यज्ञात्मसूनुना ।
पार्थसारथिमिश्रेण प्रयुक्तितिलकः कृतः ॥

The new section begins:

विज्ञानस्य प्रमाणत्वं स्वतो निर्णीयते यथा ।
परतश्चाप्रमाणत्वं तथा न्यायो ऽभिधीयते॥

तत्र स्वतः सर्वप्रमाणानामित्यारभ्य स्वतः प्रामाण्यं परतश्चाप्रमाणत्वं आचार्यैर्निबद्धं etc.

It ends (fol. 34*b*):

पार्थसारथिमिश्रेण स्वतः प्रामाण्यनिर्णयः ।
व्याख्याविवादसंजातमोहव्यावृत्तये कृतः ॥

The new section begins:

विधितत्त्वे विमन्यंते बहुधा वादिनो यतः ।
अतो वार्त्तिककारीयैः क्रियते तत्त्वनिर्णयः ॥

कः पुनरयं विधिः । केचिदाहुः प्रमाणांतरागोचरो लिङादिशब्दमात्रालंबनः कार्यात्मा यागादिभावार्थगोचरः स्वर्गकामादिकं नियोज्यमात्मनि प्रेरयन्नियोगो विधिरिति etc.

It ends (fol. 49*a*):

न्यायागमानुसारेण श्रीमद्यज्ञात्मसूनुना ।
पार्थसारथिमिश्रेण कृतो ऽयं विधिनिर्णयः ॥

The new section begins:

यत्र विप्रतिपद्यंते संबंधे लिंगलिंगिनोः ।
स्वरूपतः प्रमाणाच्च तत्र निर्णय उच्यते ॥

It ends (fol. 64*b*):

पार्थसारथिमिश्रेण वार्त्तिकोक्त्यनुसारतः ।
यथाप्रतीति निर्णीतो नियमः सप्रमाणक इति ॥

The new section begins:

वाक्यार्थसंविदो मूलं बहुधा वादिनो विदुः ।
तत्र वार्त्तिककारीयैर्न्यायैर्मार्गः प्रदर्श्यते ॥

It ends (fol. 90*b*):

पार्थसारथिमिश्रेण निर्णयो ऽभिहितान्वये ।
यथागमं यथाप्रज्ञं वार्त्तिकोक्तः प्रदर्शितः ॥

The last section of the first half begins:

दृष्ट्वा वार्त्तिककारस्य विशेषः काम्यनित्ययोः ।
अंगसाकल्यवैकल्यलक्षणः प्रतिपाद्यते ॥ १ ॥

केचित् किल नास्ति एव नित्यकाम्ययोर्वैधर्म्यमुभयत्रापि सकलांगोपसंहारादिति मन्यंते । etc.

It ends (fol. 96*b*):

पार्थसारथिना सम्यग्विशेषे काम्यनित्ययोः ।
आचार्यमतमाश्रित्य न्यायलेशः प्रदर्शितः ॥ १३ ॥

The copy described by Rājendralāla Mitra, Notices, v., p. 203, no. 1887, comprises only this first half of the whole work.

The second half begins:

अंगस्वरूपसंबंधप्रमाणं सप्रकारकं ।
यदुक्तं वार्त्तिके सम्यक् संक्षेपेणात्र कथ्यते ॥

It is divided into five *paricchedas*. The first *pariccheda* ends (fol. 103*b*): इति श्रीन्यायरत्नमालायामंगनिर्णये प्रथमः परिच्छेदः ॥

The second *pariccheda* begins:

सर्वभावगता शक्तिर्लिंगमित्यभिधीयते ।
वाक्यं तु पदसंघातमात्रमित्युदितं पुरा ॥

The third *pariccheda* begins (fol. 117*a*): एवं श्रुत्यादिभिरुपनीते ऽंशत्रये ऽनुष्ठानयोग्या भावना संजाता विधीयते।

The fourth *pariccheda* begins (fol. 141*a*): एवं तावदौपदेशिकांगसंबंधप्रकारः सप्रमाणकः पूर्वाध्यायषट्के प्रदर्शितः इदानीमातिदेशिकांगसंबंधविधाः सहप्रमाणा उत्तरषट्कप्रतिपाद्या अभिधीयंते ।

The fifth *pariccheda* begins (fol. 164*a*): एकदेशे तु प्रयोगपरिमाणं तंत्रावापद्वारेण etc.

Digitized by Microsoft®

It ends: श्रीमद्यज्ञात्मार्यसूनोः श्रीपार्थसारथिमिश्रस्य कृतौ न्यायरत्नमालायामंगनिर्णयः समाप्तः ।

भुवनत्रयविख्यातः श्रीमत् यज्ञात्मनंदनः ।
तत एव श्रुतं प्राप्य विश्रुतः पार्थसारथिः ॥ १ ॥

मीमांस(ां) व्याकुल(ां) चौघनक्रै-
र्मंदप्रज्ञै(ज्ञैः)र्विगाह्य(ां) विगाह्य ।
सत्याचार्यैराहृ(r. °चार्याहृ°)तैर्न्यायरत्नै-
र्मालामेतां कल्पयामास धीरः ॥

Date: संवत् १५९१ वर्षे पौषमासे कृष्णपक्षे त्रयोदश्यां तिथौ ऽद्येह श्रीप्रकाशकस्थाननिवासीनां आभीरज्ञातीयपाठकगोवर्धनेन लिखितं । [H. T. COLEBROOKE.]

2183.

195. Foll. 116 (१–११५, ७४ being put twice); size 10½ in. by 4¼ in.; 9–12 lines in a page; large old writing, of the 17th century.

Nāyakaratna, a commentary on *Pārthasārathi's Nyāyaratnamālā* (called *Nayaratnamālā*, °*mālikā* in the introductory couplets), by *Rāmānuja Ācārya*. It begins:

सम्यङ्न्यांजनसमेधितमस्तदोष-
माम्नायसंज्ञमनुशास्ति विशुद्धचक्षुः ।
मानांतरानधिगतं क्रतु* रत्नतत्त्वं
तत्त्वांतरं च पुरुषोत्तमसंज्ञितं तत् ॥ १ ॥

आम्नायांतिमसीमनि स्फुरति यः सद्भावनागोचरः
स्वे स्वे कर्मणि यः प्रशास्ति पुरुषं योग्याधिकारक्रमात् ।
आधत्ते विविधोपकारमखिलैर्यै(र्यो?)ऽगैरशेषांगिनां
साक्षाद्विष्णुरिवैधते विधिरयं नानावताराश्रयः ॥ २ ॥

अविभक्तविभक्तमार्गयोर्
मतयोर्भट्टगुरूपदिष्टयोः ।
उभयोरपि पार्थसारथिः
प्रथितो न्यायमते ऽभियोगवान् ॥ ३ ॥

अस्पष्टभावमपरीक्षकदुःप्रवेशम्
आचार्यतंत्रमधिकृत्य दृढप्रकाशं ।
न्यक्कृत्य पार्थरथसारथिरन्यतंत्रं
सत्प्रीतये ग्रथितवान्नयरत्नमालां ॥ ४ ॥

गुरुतंत्रनियंत्रितो ऽप्यहं बहुमानादिह पार्थसारथेः ।
विवृणोमि मतीतराश्रितां स्थिरभावां नयरत्नमालिकां॥५॥

प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्य प्रत्यूहप्रशांतये सर्वोत्कृष्टे(°ष्टां?)श्रुतिशिरःसमधिष्ठितां स्वेष्टदेवतां नमस्यति ॥ आनंदमिति ॥ Note the form *Pārtharathasārathi* in the fourth couplet.

Fol. 41*b* ends a first section: इति श्रीमद्रामानुजाचार्यविरचिते न्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने प्रयुक्तितिलकव्याख्यानं समाप्तं ॥

Fol. 51*a* a second section: इति न्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने स्वतःप्रामाण्यनिरूपणं ॥

Fol. 76*a* a third section: इति पार्थसारथिविरचितन्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने अभिहितान्वयनिर्णयव्याख्यानं समाप्तं ॥

Fol. 98*a* a fourth section: इति रामानुजाचार्यविरचिते न्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने विधिनिर्णयव्याख्यानं ॥

Fol. 116*a* the last section: इति रामानुजाचार्यविरचिते न्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने नित्यकाम्यविवेकव्याख्यानं समाप्तं ॥

This is exactly the first half of the whole work, as will appear from a comparison with the preceding complete copy of the *Nyāyaratnamālā*.

The Oxford *Nāyakaratna*, in Aufrecht's Cat. Bodl., no. 527, contains the second half; the first word of the second half of the *Nyāyaratnamālā* being अंगस्वरूप; see also Rājendralāla's Notices, iv., no. 1557. Perhaps the Oxford volume and the present MS. are different parts of one old complete copy.

The erroneous title "*Nyāyakaraṇḍa*" given to *Rāmānuja Ācārya's* commentary by Hall, Index, p. 172, no. xii., was corrected by Aufrecht, Cat. Cat., p. 307.

[H. T. COLEBROOKE.]

7. *Other commentaries on the Mīmāṃsāsūtras.*

2184.

1320. Foll. 322; size 12¾ in. by 3½ in.

* In the line खलु, but supra scriptum क्रतु.

Digitized by Microsoft®

Mīmāṃsānayaviveka, *Bhavanātha Miśra's* commentary on the *Jaiminisūtra*, an incomplete copy, comprising only eight books out of twelve. All the single parts are well written and of considerable age. See Hall's Index, p. 179, no. xxvi.; Burnell's Tanj. MSS., p. 84.

According to the introductory verse *Bhavanātha Miśra's* work is an abridgment of the more ample work of his *guru*.

a) The second to fourth *pāda* of the first *adhyāya*. Foll. 46 (3–48), foll. 3–13 nine lines, foll. 14–48 eight lines in a page. Foll. 3–36 are in a very old handwriting, the last twelve leaves are of a little later date. The right half of the last leaf is torn off. Some leaves are left blank on one side.

The second *pāda* ends fol. 12*a*, the third fol. 36*b*.

It begins:

त्रिपाद्यामनवद्यं यन्मतं व्यक्तं गुरोः स्वतः ।
विस्तरं सुग्रहं कर्त्तुं भवः संक्षिप्य वक्ष्यति ॥

आम्नायस्य क्रियार्थत्वादानर्थक्यमतदर्थानां तस्मादनित्यमुच्यते । उक्तं कार्यमर्थं प्रतिपादयतो वेदस्य ।

b) The second *adhyāya*. Foll. 46 (49–94); generally eight lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 70*a*, the second fol. 86*a*, the third fol. 93*a*.

It begins:

द्वितीयेन द्वितीयेन निबन्धेन निबध्यते ।
यत्तदेव भवेनाद्य निरवद्यं निगद्यते ॥

Note of the scribe: लिखितं आसादासः कासीवासि ॥

c) The third *adhyāya*. Foll. 80 (95–174); foll. 95–157*a* eight lines, foll. 157*b*–158*b* nine lines, foll. 159*a*–174*b* ten lines in a page.

After fol. 106 and fol. 116 two leaves are wanting. Thus the end of the first *pāda* has been lost (see *sū*. 1, 23 on fol. 116*a*, and *sū*. 2, 3 on fol. 117*b*); the second *pāda* ends fol. 125*a*, the third *pāda* fol. 136*a*, the fourth *pāda* fol. 145*b*, the fifth *pāda* fol. 154*a*, the sixth *pāda* fol. 163*b*, the seventh *pāda* fol. 169*b*.

It begins:

पञ्चिकाद्वयतत्त्वार्थसंमोहविनिवृत्तये ।
उद्ग्राहिणी भवेनैषा वक्ष्यते शेषलक्षणे ॥

अथातः शेषलक्षणम् ।

d) Foll. 66 (175–240); eight lines in a page.

The fourth and the fifth *adhyāya*. The first *pāda* of the fourth *adhyāya* ends fol. 196*a*, the second fol. 203*a*, the third fol. 213*a*, the fourth fol. 216*b*. The first *pāda* of the fifth *adhyāya* ends fol. 226*b*, the second fol. 230*b*, the third fol. 236*a*.

The fourth *adhyāya* begins:

अथातः क्रत्वर्थपुरुषार्थयोर्जिज्ञासा । अध्यायार्थ उपादानगम्यतारूपेणोत्पन्नशेषत्वानुष्ठानाधिकाररूपः ॥

The fifth *adhyāya* begins:

श्रुतिलक्षणम् । क्रमनियमलक्षणं चिकीर्षितो वृत्तकीर्त्तनं तदुपायतया ।

The next three parts are in the same handwriting.

e) Foll. 51 (241–291); ten lines in a page.

The sixth *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 256*b*, the second fol. 263*a*, the third fol. 271*b*, the fourth fol. 275*b*, the fifth fol. 282*b*, the sixth fol. 285*b*, the seventh fol. 289*b*.

It begins:

द्रव्याणां कर्मसंयोगे गुणत्वेनाभिसंबन्धः ॥ अत्र भाष्ये यद्वृत्तं न कीर्त्तितं तत्र गुरुरभिप्रायमाह वृत्तस्य हेतुत्वाभावादिति ।

f) Foll. 18 (292–310*a*); ten lines in a page.

The seventh *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 301*b*, the second fol. 302*b*, the third fol. 308*b*.

It begins:

श्रुतिप्रमाणत्वात् ॥ अत्र भाष्यं पूर्वेणेत्युपक्रम्य चिन्तयितुमिष्यत इत्यन्तं पद्भयोरर्थभेदं संबन्धं चाह ।

g) Foll. 13 (310*b*–322*a*); ten lines in a page.

The eighth *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 317*b*, the second fol. 319*a*, the third fol. 321*a*.

Digitized by Microsoft®

It begins:

श्रीजानकीपतये नमः। अथ विशेषलक्षणम्। अत्र सूत्रमेव संबन्धमाह भाष्ये तदर्थकथनमिति गुरुराह।

Name of the scribe: रघुनाथेन लिखितः स्वार्थं परार्थं च॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2185.

1447. Foll. 54; size 11 in. by 3¾ in.; nine lines in a page.

Mīmāṃsānayaviveka, a second old copy of the third and fourth *pāda* of the first *adhyāya*. It begins with fol. 13, the first twelve leaves not belonging to *Miśra Bhavanātha's* commentary. The beginning of the third *pāda* (about one page) is wanting; the first words on fol. 13*a* are: ... त्रविनियोग इति वाच्यम्। कार्यार्थिभिधायिता मन्त्रस्य साधिता (see in no. 2184 fol. 12*b*, l. 4). The third *pāda* ends fol. 39*a*.

The first twelve leaves contain a small fragment of a commentary on the *Śābarabhāshya*. It begins: उपमानमपि सादृश्यमसन्निकृष्टे ऽर्थे बुद्धिमुत्पादयति यथा गवयदर्शनं गोस्मरणस्येति भाष्यम्॥ This quotation belongs to *Śabara's* explanation of *Mī. sū.* I. 1, 5 (see p. 10, l. 16 of the edition in the Bibl. Ind.). It then proceeds: अस्यायं तात्पर्यार्थः। उपमानमपि न परीक्षणीयमेवं लक्षणकत्वेनाव्यभिचारादिति। अवयवार्थस्तु एकत्र दृश्यमानं सादृश्यं प्रतियोगिसादृश्यविशिष्टतया सन्निकृष्टे ऽर्थे ऽग्रौ बुद्धिमुत्पादयति एतत्सादृश्यविष्टिष्ट:(read °शिष्टः) स इति° The fragment breaks off with: प्रयोजनान्तरमाह। प्रतिनिधिरिति। यां तेन दर्शपू ...

[H. T. COLEBROOKE.]

2186, 2187.

1458b & 1458c. *Mīmāṃsāsūtradīdhiti* or *Nyāyāvalīdīdhiti*, a commentary on the *Jaiminisūtra*, by *Rāghavānanda Sarasvatī*, disciple of *Advaya*, who was the disciple of *Viśveśvara Bhagavatpāda*. See Hall's Index, p. 182, no. xxxvi.; Rājendralāla Mitra's Notices, vi., p. 11, no. 1991.

1458b. Foll. 29; size 9½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Mīmāṃsāsūtradīdhiti. The first *adhyāya*.

It begins:

नत्वा मुरारेः पदकञ्जरेणून्
महेशितुर्भानुगजाननस्य।
देव्या गुरूणां च पतिस्तनोमि(यतिस्त° R.M.)
न्यायावलीदीधितिमर्थकल्पाम्॥

तत्र।

धर्मो द्वादशलक्षण्या व्युत्पाद्यस्तत्र लक्षणैः।
प्रमाणभेदशेषत्वप्रयुक्तिक्रमसंज्ञकाः॥

अधिकारो ऽतिदेशश्च सामान्येन विशेषतः।
ऊहो बाधश्च तन्त्रं च प्रसङ्गश्चोदिताः क्रमात्॥

विध्यर्थवादस्मृतिनामधेयं
चतुर्विधं मानमुदीर्यते ऽत्र।
पादैश्चतुर्भिस् त्विह लक्षणस्थैः
सूत्रान्वितैः सिध्यति कर्मवृन्दम्॥

अल्पाक्षरमसंदिग्धं सारवद्विश्वतोमुखम्।
अस्तोभमनवद्यं च सूत्रं सूत्रविदो विदुरिति॥

तत्र मीमांसासूत्रसंदर्भो ऽथातो धर्मजिज्ञासेत्याद्यन्वाहार्ये च दर्शनादित्यन्तः। शास्त्रं शास्यते धर्माख्यं हितमनेनेति। मीमांसा च पूजितविचाररचनात्मिका वेद एव। तदुक्तं। मीमांसासंज्ञकस्तर्कः सर्ववेदसमुद्भवः। सोतोवेदोरुमांप्रामं(?)काष्टांबुलवणात्मवदिति॥ तस्याः फलं संदेहविपर्ययनिरासः धर्मे प्रमीयमाणे हि वेदेन करणात्मना। इति कर्तव्यताभागं मीमांसा पूरयिष्यतीत्युक्तेः॥ तत्राङ्गपञ्चकोपेतं सूत्रमधिकरणं न्याय इति च कथ्यते॥ तदुक्तम्। विषयो विषयश्चैव(cp. no. 2209) पूर्वपक्षस्तथोत्तरम्। संगतिश्चेति पञ्चाङ्गं शास्त्रे ऽधिकरणं स्मृतमिति(॥) तत्र विषयो विवरणीयं वाक्यं। विष्णुरूपांशु यष्टव्य इति। संशयः संदेहः विष्णुरूपांशु यष्टव्य इति यागविधायकमर्थवादो वाद्यो(वाश्चाद्यं?) विधिदैवतयोः श्रवणादिति पूर्वः पक्षः। उत्तरं त्वर्थवादो ऽन्तरा यजतीति यागावगतेः सिद्धान्तः॥ संगतिः। शास्त्रे ऽध्याये तथा पादे न्यायसंगतयस् त्रिधेत्युक्ताः तत्राथातो धर्मजिज्ञासेति सूत्रसंदर्भः शास्त्रं। तस्य परस्य च संगतिः शास्त्रसंगतिः(।) तथाध्यायसंगतिः प्रमाणभेदशेषत्वप्रयुक्तिक्रमसंज्ञकाः। अधिकारोऽतिदेशश्च सामा-

Digitized by Microsoft®

न्येन विशेषतः। ऊहो बाधश्च तन्त्रं च प्रसङ्गश्चेति। पादसंगतिः॥ पादे पादे वक्ष्यते। तद्यथा। विध्यर्थवादस्मृतिनामधेयानां परस्परसंगतयः प्रथमाध्याये। एवं द्वितीयाध्यायादिषु स्वयमूहनीयाः। न्यायाः सूत्राणि। तेषां षट् संगतयः आक्षेपदृष्टान्तप्रत्युदाहरणोपोद्घातप्रासङ्गीकापवादभेदेन तत्र तत्र सूत्रे प्रायशो वाच्या इति॥ अनारभ्यश्रुतं स्वाध्यायो ऽध्येतव्य इत्यादि तत्राध्ययने ऽष्टवर्षं ब्राह्मणमुपनयीत तमध्यापयीतेत्यधिकारनिर्देशः अध्येतव्यो वेदराशिः स्वाध्यायो ऽध्येतव्य इति स्पष्टतव्यप्रत्ययरूपविधिश्रवणादध्ययनेन स्वाध्यायं वेदराशिं भावयेत् स्वाधीतोच्चारणं नयेत् तस्याधीतस्यापाततो व्याकरणादिपरिशीलनेन विदितार्थस्य निर्णयाय द्वादशाध्यायी मीमांसारभ्यते असंदिग्धा विपर्यस्तानधिगतार्थफलवद्बोधस्यैव निष्कम्पवृत्तिहेतुत्वात्तस्याध्ययनविधिवच्छास्त्रस्याप्रवृत्तप्रवर्त्तकतया इदमादिसूत्रं प्रवर्त्तते स्वाध्यायो ऽध्येतव्य इतिवत् स्वपरप्रवर्त्तकं . .

. . पूर्वमाक्षिप्यते यत्र साक्षेपिकी मता॥ १॥
पूर्वन्यायात्ययो यत्र प्रत्युदाहरणात् तु सा॥ २॥
प्रसङ्गाच्चिन्त्यते यत्र तत्र प्रासङ्गिकी मता॥ ३॥
बुद्धिस्थं चिन्त्यते यत्र बुद्धिस्थानात्मिका तु सा॥ ४॥
कृत्वा यत्राधिकां शङ्कां पूर्वमेवातिदिश्यते॥
तत्रातिदेशिकी प्रोक्ता संगतिर्न्यायवेदिभिः॥ ५॥
चिन्तां प्रकृतिसिद्ध्यर्थामुपोद्घातं प्रवर्त्तते॥ ६॥

अथातो धर्मजिज्ञासेति।

The first *pāda* (*ashṭādhikaraṇātmaka*) ends fol. 8*b*, the second (*caturadhikaraṇa*) fol. 17*b*, the third (*daśādhikaraṇa*) fol. 25*a*.

Colophon: इति श्रीविश्वेश्वरभगवत्पादशिष्याद्वयभगवत्पादशिष्यश्रीराघवानन्दसरस्वतीविरचिते मीमांसासूत्रदीधितौ प्रथमाध्यायविंशत्यधिकरणश्चतुर्थः पादः समाप्तः समाप्तश्च प्रथमो ऽध्यायः॥

1458c. Foll. 101; size 9½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Mīmāṃsāsūtradīdhiti. The second and third *adhyāyas*, both in the same handwriting as the first.

The second *adhyāya* begins:

प्रथमाध्यायस्याधिकरणानि संपूर्णानि ४२
प्रमाणलक्षणे सिद्धा विध्यादीनां प्रमाणता।
तदधीनानि कर्माणि तेषु भेदो विचार्यते॥

फलं हि साध्यधर्मत्वात् भूतनिष्पाद्यमित्युत्सूत्रे (*sic!*) प्राप्ते सिद्धान्तसूत्रे॥ भावार्थाः कर्मशब्दास्तेभ्यः क्रिया °

The first *pāda* (*ashṭādaśādhikaraṇātmaka*) ends fol. 10*a*, the second (*trayodaśādhikaraṇaka*) fol. 17*b*, the third (*caturdaśādhikaraṇa*) fol. 24*a*, the fourth fol. 29*a*.

The third *adhyāya* begins:

शब्दान्तरादिभिर्भेदो यागादीनां निरूपितः।
तेषामङ्गाङ्गिविषयो भेदश्चात्र निरूप्यते॥
षड्भिः श्रुत्यादिभिर्मानैः स एवात्र निरूप्यते।
आद्ये पादे श्रुतिकृतो द्वितीये लैङ्गिकः स्मृतः॥
तृतीये वाक्यजनितश्चतुर्थे प्रक्रियाकृतः।
स्थानैः समाख्यया वापि पञ्चमादौ तथा कृतः॥

तत्रादौ वक्ष्यमाणमर्थं प्रतिजानीते॥ अथातः शेषलक्षणमिति॥

The first *pāda* (*pañcadaśādhikaraṇaka*) ends fol. 35*b*, the second (*ekonaviṃśādhikaraṇaka*) fol. 46*b*, the third fol. 57*b*, the fourth (*ekaviṃśādhikāraka*) fol. 67*a*, the fifth (*viṃśatyadhikaraṇaka*) fol. 76*a*, the sixth (*pañcadaśādhikaraṇaka*) fol. 83*b*, the seventh (*trayoviṃśatyadhikaraṇaka*) fol. 92*b*, the eighth (*trayoviṃśatyadhikaraṇātmaka*) fol. 101*a*.

[H. T. Colebrooke.]

2188, 2189.

766 & 767. *Bhāṭṭadīpikā, Khaṇḍadeva's* commentary on the *Mīmāṃsāsūtra*. See Hall's Index, no. xxiv., p. 179; Aufrecht's Oxford Cat., p. 353, nos. 836, 837; Burnell's Tanj. MSS., p. 83. *Khaṇḍadeva* died at Benares in 1665 (Aufrecht, Cat. Cat., p. 136).

766. Foll. 225; size 11 in. by 4¾ in.; foll. 1–106, 135–167 eleven lines, foll. 107–134, 168–225 twelve lines in a page.

a) The second, third and fourth *pāda* of the first *adhyāya*. Foll. 17.

The second *pāda* begins:

विश्वेश्वरं नमस्कृत्य खण्डदेवः सतां मुदे।
तनुते तत्प्रसादेन संक्षिप्तां भाट्टदीपिकाम्॥

Digitized by Microsoft®

आम्नायस्य°। वायुर्वै क्षेपिष्ठा देवता वायुमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं भूतिं गमयतीत्याद्यर्थवादानां विधिप्रतिषेधवदेव कर्तृस्मरणाभावादपौरुषेयत्वे पूर्वाधिकरणेन सिद्धे संप्रति तद्वदेव धर्माधर्मयोः प्रामाण्यमस्ति न वेति विचार्यते ।

See Rāj. Mitra's Notices, vii., p. 271, no. 2521 (*Adhy.* I. 2 – III. 8).

The third *pāda* begins (fol. 4*b*):

धर्मस्य°॥ शिष्टैस्त्रैवर्णिकपरिगृहीतानां मन्वादिप्रणीतस्मृतीनां धर्माधर्मयोः प्रामाण्यं न वेति संदेहे सन्मूलकत्वनिश्चायकाभावादप्रामाण्यम्। न ह्यत्र प्रत्यक्षादिमूलं तेषां धर्माधर्मयोरप्रवृत्तेः वेदस्य च प्रत्यक्षपठितस्यानुपलम्भात् उपलम्भे वा स्मृतिप्रणयनवैयर्थ्यात् प्रत्यक्षपठितस्येदानीमुच्छेदस्य च वैदिकैर्यथा परिगणनं शाखानां मात्रामात्रापरित्यागेन पाल्यमानतया कल्पयितुमशक्तेः ।

The fourth *pāda* begins (fol. 9*b*):

उक्तम्°॥ इह गुणविधित्वेन नामधेयत्वेन वा संमतानां सर्वेषामेव फलपदादिरिक्तसुबन्तानां उद्भित्सोमादिपदानां प्रामाण्यमप्रामाण्यं वेति संशये प्रकारासंभवादप्रामाण्यम् ।

b) The second *adhyāya*. Foll. 23 (18–40), in the same handwriting.

The first *pāda* begins:

भावार्थाः°॥ एवं धर्माधर्मप्रमाणेषु निरूपितेषु अधुना तत्स्वरूपं निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 7*a*):

भावनाभेदफलीभूतापूर्वभेदोपयोगिभावार्थाधिकरणरूपोपोद्घातप्रसङ्गानुप्रसङ्गादौ समाप्ते ऽधुना शब्दान्तराद्भेदो ऽभिधीयते ।

The third *pāda* begins (fol. 16*a*):

गुणस्तु°॥ ज्योतिष्टोमे यदि रथन्तरसामा सोमः स्यादैन्द्रवायवाग्रान् ग्रहान् गृह्णीयाद्यदि बृहत्सामा शुक्राग्रानिति श्रुतम् ॥

The fourth *pāda* begins (fol. 22*a*):

यावज्जीविकः°॥ यावज्जीवं दर्शपूर्णमासाभ्यां यजेतेत्यत्र काम्य एव स्वर्गाद्यर्थे दर्शपूर्णमासकर्मणि जीवनपर्यन्तकालविधिः ।

c) The third *adhyāya*, incomplete. Foll. 66 (41–106), in the same handwriting. Between fol. 68 and 69, eight leaves (foll. २८–३६ of the original numbering), with the end of the third and the beginning of the fourth *pāda*, are lost. Fol. 68 ceases in the commentary on the thirty-second *sūtra* of the third *pāda* (संख्यायुक्तं°), and fol. 69 begins in the middle of the commentary on the thirteenth *sūtra* of the fourth *pāda* (see *sū.* 14 अहीनवत्° on fol. 71*a*). The last leaf ceases in the middle of the commentary on the twenty-first *sūtra* of the eighth *pāda* (विप्रतिषेधे°).

The first *pāda* begins:

अथातः°॥ तदेवं षट्प्रमाणके कर्मभेदे निरूपिते संप्रति शेषिनिरूपितं शेषत्वापरपर्यायमङ्गत्वं निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 50*a*):

अर्थाभिधान°॥ एवं श्रुत्युपयोगिविचारे वृत्ते ऽधुना लिङ्गोपयोगिविचारः प्रस्तूयते ।

The third *pāda* begins (fol. 57*b*):

श्रुतेः°॥ एवं लिङ्गविनियोगे निरूपिते इह वाक्यादिविनियोगो निरूप्यते ।

The fifth *pāda* begins (fol. 78*b*):

आज्याच्च°॥ उपांशुयाजप्रयाजाज्यभागानुयाजादिद्रव्याणां जौहवादीनां स्विष्टकृदिडादीनि शेषकार्याणि कर्तव्यान्युत नेति चिन्तायां उत्तरार्धात्सकृत्सकृत्समवद्यति सर्वेभ्यो हविर्भ्यः समवद्यतीत्यादिवचनेभ्यो वेद्यां हवींष्यासादयतीतिवदङ्गप्रधानसाधारणहविरर्थत्वप्रतीतेः ।

The sixth *pāda* begins (fol. 86*a*):

सर्वार्थ°॥ अनारभ्यश्रुतेन यस्य पर्णमयी जुहूर्भवतीत्यादिना अव्यभि(च)रितक्रतुसंबन्धिजुहूद्देशेन विधीयमाना पर्णता तद्द्वारेण जुहू(साध्य)क्रत्वङ्गमिति स्थिते स क्रतुः किं प्रकृतिविकृतिसाधारण उत प्रकृतिरेवेति चिन्तायां । अविशेषात्सर्वो ऽपि ।

The seventh *pāda* begins (fol. 94*a*):

प्रकरणविशेषात्°॥ दर्शपूर्णमासयोर्वेदिबर्हिषो तद्धर्माश्च खननलवनादयः किमङ्गप्रधानसाधारणहविरासादनार्था उत प्रधानाङ्गभूतहविरासादनमात्रार्था इति विचारे°

The eighth *pāda* begins (fol. 103*b*):

स्वामिकर्म°॥ वरणं दक्षिणादानं च समाख्यया अध्वर्य्वादिभिरेव कार्यं ।

d) The fourth *adhyāya*. Foll. 28 (107–134).

The first *pāda* begins:

अथातः क्रत्वर्थे°॥ एवं सिद्धे शेषिनिरूपिते शेषत्वे प्रयोजकनिरूपितं प्रयोज्यत्वमिह निरूप्यते । See Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 156, no. 1583 (*Adhy.* iv.–ix.).

Digitized by Microsoft®

The second *pāda* begins (fol. 118*a*):

स्वरुः॰॥ दैक्षे पशौ यूपस्य स्वरुं करोति स्वरुणा पशुमनक्तीति श्रुतम्।

The third *pāda* begins (fol. 123*b*):

अनारभ्य यस्य पर्णमयी जुहूर्भवति न स पापं श्लोकं शृणोतीति श्रुतम्।

The fourth *pāda* begins (fol. 130*b*):

प्रकरण॰॥ राजसूयप्रकरणे इष्टिपशुसोमा यागा अयागाश्च होमविदेवनादयः(read ॰दयः) सर्वे फलाकाङ्क्षा अपि श्रुता न स्वाराज्येन फलेन संबध्यन्ते।

e) The fifth *adhyāya*. Foll. 33 (135–167).

The first *pāda* begins:

श्रुति॰॥ तदेवमङ्गप्रधानसाधारण्येन प्रयोज्यवर्गे ऽवगते ऽधुना प्रयोगाश्रितः क्रमो निरूप्यते। एकादशे हि अङ्गानां प्रधानानां चैकेनैव प्रयोगविधिना विधानमिति वक्ष्यते।

The second *pāda* begins (fol. 148*b*):

सन्निपाते॰॥ यत्रानेकेषां प्रधानानामङ्गानां वा एकेन प्रयोगविधिनोपसंग्रहात्साङ्गानां साहित्यावगमस्तत्र दर्शपूर्णमासप्राजापत्यादौ किं एकैकस्य प्रधानस्य सन्निपत्योपकारकाङ्गकाण्डं कृत्वेतरस्य कर्तव्यमित्येवं काण्डानुसमयो ऽथवा॰

The third *pāda* begins (fol. 20*b*):

विवृद्धिः॰॥ विकृतावेकादशप्रयाजान्यजति षडुपसद इत्यादिवैकृती अनेकवृत्त्यधिकसंख्या श्रुता सा प्रतिप्रधानं गुणावृत्तिन्यायेन पृषदाज्यादिवदेकैकस्मिन्प्रयाजादौ प्रत्येकमभिसंबध्यत इति॰

The fourth *pāda* begins (fol. 161*b*):

क्रमको यः॰॥ तदेवं निरूपितेषु क्रमप्रमाणेषु उत्तरोत्तरस्य दौर्बल्यं प्रागेवास्माभिर्निरूपितम्। सुबोधत्वान्न सूत्रकारेणोच्यते। शिष्यानुग्रहार्थं तु क्वचिदुच्यते। श्रुतिविरोधे पाठस्य दौर्बल्यम्।

Date of this part: ग्रंथ २०००॥ शुभमस्तु सर्वजगतः॥ संवत् १७२०॥

पौषे मास्यसिते पक्षे द्वादश्यां बुधवासरे।
लालाभिधेन लिखितं मुदे भवतु धीमतां॥ १॥

f) The sixth *adhyāya*. Foll. 44 (168–211), in the same handwriting as *a–d*.

The first *pāda* begins:

द्रव्याणां॰॥ एवं सक्रमके प्रयोज्यवर्गे निरूपिते ऽधुना तत्राधिकारो निरूप्यते तत्राधिकारो नाम फलभोक्तृत्वसमानाधिकरणं कर्तृत्वम्।

The second *pāda* begins (fol. 176*a*):

पुरुषार्थैक॰॥ ऋद्धिकामाः सत्रमासीरन्नित्यादावनेककर्तृकसत्रप्रयोगादेकं फलं सर्वैः कर्तृभिरवयवशो भुज्यते॰

The third *pāda* begins (fol. 179*b*):

सर्वशक्तौ॰॥ नित्यनैमित्तिकानां कर्मणां काम्यवत् सर्वाङ्गोपसंहारेणैव प्रयोगः।

The fourth *pāda* begins (fol. 187*a*):

शेषात्॰। दर्शादौ यदा सकलस्य पुरोडाशस्य दधिपयसोरन्यस्य वा हविषः संपूर्णस्य नाशस्तदा प्रधानानुरोधेन हविरन्तरोत्पत्तौ प्रसक्तायां यस्य सर्वाणि हवींषि नश्येयुर्दुष्येयुरपहरेयुर्वा आज्येनैता देवताः परिसंख्याय यजेतेति श्रुतेनाज्येनैव याग इत्यविवादम्।

The fifth *pāda* begins (fol. 192*b*):

अभ्युदये॰॥ दर्शपूर्णमासयोर्यस्य हविर्निरुप्तं पुरस्ताच्चन्द्रमा अभ्युदियात्॰

The sixth *pāda* begins (fol. 202*b*):

सन्निपाते॰॥ दर्शपूर्णमासयोः कल्पभेदः श्रुतः। वाशिष्ठादीनां नाराशंसो द्वितीयः प्रयाजस्तनूनपादन्येषामित्यादिना।

The seventh *pāda* begins (fol. 205*a*):

स्वदाने॰॥ विश्वजिति सर्वस्वं ददातीति श्रुतम्। तत्र पित्रादीनामपि ज्ञातित्वेन स्वशब्दवाच्यत्वाद्धनवदेव दानम्।

The eighth *pāda* begins (fol. 208):

इष्टिपूर्वकत्वात्॰॥ सन्ति चतुर्होतृसंज्ञका मन्त्राः पृथिवी होता द्यौरध्वर्युरित्यादयस् तैर्जैया होमाश्च विहिताः।

g) The seventh *adhyāya*. Foll. 14, in the same handwriting.

The first *pāda* begins:

श्रुतिप्रमाणत्वात्॰॥ एवं साधिकारे उपदेशे ऽवगते ऽधुना तदधीनसिद्धिरतिदेशो निरूप्यते॥ अतिदेशो नाम यः पदार्थो यादृशोपकारद्वारा यदङ्गत्वेनावधारितस्तस्य पदार्थस्य तत्संबन्धित्वेन रूपेण तादृशोपकारद्वारैवान्याङ्गताबोधकं प्रमाणम्॥

The second *pāda* begins (fol. 216*b*):

साम्नः॰॥ प्रकृतौ ज्योतिष्टोमे अभिवत्यामुत्पन्नं रथन्तरं विकृतिविशेषे अविवाक्यादौ कवतीषु कर्तव्यत्वेन श्रूयते॰

The third *pāda* begins (fol. 217*a*):

उक्तं॰॥ इदानीं नामातिदेशः प्रस्तूयते। मासमग्निहोत्रं जुहोतीत्यादौ नैयमिकाग्निहोत्रवाचिनो नाम्नो न तावत् कर्मान्तरवाचकत्वम्।

Digitized by Microsoft®

The fourth *pāda* begins (fol. 223*a*):

इति कर्त्तव्यता०॥ तदेवं स प्रसङ्गो नामातिदेशो निरूपितः। इदानीं कल्पितवचनातिदेशो निरूप्यते।

767. Foll. 258; size 11½ in. by 5 in.; foll. 1–69 twelve or thirteen lines, foll. 70–147 eleven lines, foll. 148–227 twelve lines, foll. 228–258 ten lines in a page.

Bhāṭṭadīpikā, Khaṇḍadeva's commentary on the eighth, ninth, tenth, eleventh and twelfth *adhyāyas*.

a) The eighth *adhyāya*. Foll. 12.

The first *pāda* begins:

अथ विशेष०॥ तदेवं त्रिविधो ऽतिदेशो निरूपितः। तत्रापि प्रत्यक्षवचननामातिदेशयोः कार्त्स्न्येन चिन्ता वृत्ता। चोदनालिङ्गातिदेशस्य तु सामान्यतो निरूपितस्य प्रकृतिविशेषनिरूपणार्थमष्टम आरभ्यते।

The second *pāda* begins (fol. 7*a*):

वाजिने०॥ वाजिनयागस्यामिक्षानुनिष्पन्नवाजिनप्रतिपत्तिकर्मणो ऽप्यङ्गापेक्षायां किं सौमिकातिदेश उत दार्शिक इति चिन्त्यते॥

The third *pāda* begins (fol. 9*a*):

हविर्गणे०॥ आग्नावैष्णवमेकादशकपालं सारस्वतं चरुं बार्हस्पत्यं चरुमित्यादिहविर्गणे क्रमसामान्यात्प्रथमतृतीययोः आग्नावैष्णवबार्हस्पत्ययोराग्नेयाग्नीषोमीयविकारत्वमिति प्राप्ते क्रमसामान्यस्याशाब्दस्यान्यसापेक्षत्वेन विलम्बोपस्थितिकत्वादुत्पत्तिवाक्यगतदेवतासादृश्यस्यानन्यापेक्षत्वेन यागस्वरूपपरिचायकत्वेन च शीघ्रोपस्थितिकस्य बलवत्त्वात्तेनाग्नावैष्णवस्याग्नीषोमीयविकारत्वं बार्हस्पत्यस्य चाग्नेयविकारत्वम्॥

The fourth *pāda* begins (fol. 11*a*):

दर्विहोमो०॥ तदेवं सिद्धे ऽतिदेशे दर्विहोमेषु तदपवादं वक्तुं दर्विहोमशब्दार्थो निरूप्यते॥

b) The ninth *adhyāya*, incomplete. Foll. 57 (13–69), in the same handwriting. The last leaf ceases abruptly, but only four or five lines are wanting.

The first *pāda* begins:

यज्ञकर्म०॥ तदेवं सिद्धे ऽतिदेशे तत्प्रापितपदार्थविषय ऊहश्चिन्त्यते। त्रिविधश्चोहो निरूप्यते। मन्त्रोहः सामोहः संस्कारोहश्च॥

The second *pāda* begins (fol. 37*b*):

सामानि०। रथन्तरादिशब्दानां सामादिशब्दानां च गीतिमात्रवाचित्वं गीतिविशेषत्वादिधर्ममात्रवाचित्वं वा सिद्धमेवोत्तरविवक्षया स्मार्यते॥

The third *pāda* begins (fol. 54*a*):

प्रकृतौ०॥ अग्नेरहं देवयाज्यया व्रीहीणां मेधेत्यादिमन्त्रेषु०।

The fourth *pāda* begins (fol. 62*a*):

षड्विंशति०॥ तत्रैव प्रैषे षड्विंशतिरस्य वङ्क्रयस्ता(स)नुष्ठ्योच्यावयतादिति श्रुतम्।

c) The first four *pādas* of the tenth *adhyāya*. Foll. 78 (70–147).

The first *pāda* begins:

विधेः०॥ तदेवमूहे सिद्धे ऽधुनातिदिष्टानां पदार्थानामुत्सर्गापवादाभ्यां विकृतौ बाधो निरूप्यते।

The second *pāda* begins (fol. 85*a*):

कृष्णलेषु०॥ कृष्णलचरौ पाकः कर्त्तव्यो नेति चिन्तायाम्। कृष्णलानामेव हविष्ट्वात्तेषां च श्रपणमन्तरेणापि तत्त्वादर्थलोपादकरणम्।

The third *pāda* begins (fol. 107*b*):

विकृतौ०॥ यस्यां विकृतौ प्राकृताङ्गसंबन्धेनापूर्वाङ्गश्रवणं यथा एकादश प्रयाजान् यजतीत्यादौ तत्र०

The fourth *pāda* begins (fol. 120*a*):

प्रकृति०॥ अग्नये कृत्तिकाभ्यः पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदिति नक्षत्रेष्टिं विधायोपहोमाः समाम्नाताः।

d) The last four *pādas* of the tenth *adhyāya*. Foll. 51 (148–198), in the same handwriting as parts *a* and *b* of this volume; the last three leaves, with the end of the eighth *pāda*, are in a rude modern handwriting.

Tho fifth *pāda* begins:

आनुपूर्व्यवतां०॥ यत्र प्रकृतौ अष्टत्वादिसङ्ख्यायुक्तानि कपालादीनि श्रुतानि। तत्र विकृतौ तत्समसङ्ख्याकस्थले तावत्त्वैव कश्चिद्विवादः॥

The sixth *pāda* begins (fol. 165*a*):

एकर्चस्थानि०॥ योन्यामेकस्यामेवर्च्युत्पन्नानि सामानि। तस्यामेव कर्मकाले गेयानि।

Digitized by Microsoft®

The seventh *pāda* begins (fol. 172*b*):

पशोः ०॥ अग्नीषोमीयं पशुमालभेतयत्र यद्यपि उत्पत्तिवाक्ये पशोरेव पुरोडाशवद्देवतासंबन्धित्वेन हविष्ट्वप्रतीतिः ।

The eighth *pāda* begins (fol. 182*a*):

प्रतिषेधः ०॥ तदेवमर्थलोपात्प्रत्याम्नानाच्च बाधो निरूपितः । प्रतिषेधादिदानीं निरूप्यते ।

On the first page (70*a*) there are these verses:

उपचरितव्याः सन्तो यद्यपि कथयन्ति नैकमुपदेशम् ।
यास्तेषां स्वैरकथास्ता एव भवन्ति शास्त्राणि ॥ १ ॥
वयमिह पदविद्यातन्त्रमान्वीक्षिकीं वा
यदि पथि विपथे वा वर्तयामः स पन्थाः ।
उदयति दिशि यस्यां भानुमान् सैव पूर्वा
न हि तरणिरुदीते दिक्पराधीनवृत्तिः ॥ २ ॥

e) The eleventh *adhyāya*. Foll. 29 (199–227). The 207th leaf brings in a piece omitted on fol. 206*a*, l. 10 (अत्रैकपत्रत्रुटिः).

The first *pāda* begins:

प्रयोजनाभिसंबन्धात् ०॥ तदेवं दशभिरध्यायैः प्रकृतौ विकृतौ चानुष्ठेयपदार्थेष्ववगतेष्वधुना तेषां प्रयोगविध्यवगतानुष्ठानतन्त्रत्वं निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 205*a*):

एकदेशः ०॥ इह सिद्धप्रयोगविधिमङ्गीकृत्य पूर्वं तस्योत्पत्तिविधिभेदेन न भेदो ऽपि तु स्वातन्त्र्येण श्रवणाभावे विनियोगैक्येनैक्यमित्युक्तम् ।

The third *pāda* begins (fol. 213*b*):

अङ्गानां ०॥ अङ्गानां प्रधानानां चैकप्रयोगविधिपरिगृहीतानामेकदेशकालकर्तृकत्वमित्युक्तम् ।

The fourth *pāda* begins (fol. 220*b*):

चोदनैकत्वात् ०॥ सर्वत्रैकफलसाधनानामनेकेषां कर्मणां फले साहित्यावगमे ऽपि देशकालकर्तृभेदे प्रयोगभेदादङ्गावृत्तिरित्युक्तम् ।

f) The twelfth *adhyāya*. Foll. 31 (228–258).

The first *pāda* begins:

तन्त्रि ०॥ तदेवमनेकेषां प्रधानानामगृह्यमाणविशेषत्वे ऽङ्गतन्त्रता । गृह्यमाणविशेषत्वे त्वावृत्तिरित्युक्तम् ।

The second *pāda* begins (fol. 241*a*):

विहारो ०॥ आहवनीयादीनामाधानेनोत्पन्नानां प्रयोजनापेक्षायां सामर्थ्याद्दर्वाग्निसाध्यश्रौतस्मार्तलौकिकसाधारण्येन कार्यमात्रार्थत्वम् ।

The third *pāda* begins (fol. 248*b*):

विश्वजिति ०॥ अष्टरात्ररूपे अहीने विश्वजित्प्रथममहः । ततो ऽभिप्लवः षडहः ततो ऽभिजित् ॥

The fourth *pāda* begins (fol. 255*a*):

जपाश्च ०॥ सन्ति जपसंज्ञकाः केचिन्मन्त्राः । वैष्णवीमृचं जयतीत्येवं जयति चोदनाचोदितत्वेन ये विनियुक्ताः ।

It ends:

तदेवं निरूपितौ द्वादशभिरध्यायैर्धर्माधर्मौ ॥
जैमिनेर्विमलसूक्तिषु मग्नं बुद्धिमाप विपुलां समचेतः ।
प्रीतिमेतु नृहरिः पदपद्मे येन जन्मनिवहो न पुनः स्यात्॥

Date of this copy of the twelfth *adhyāya*:

पठिता श्रीमद्दीक्षिताल्लोप (?) नामककेशवभट्टानां सविधे मिश्रगौरीदत्तेन श्रीमदानन्दारामे सं १७८४ भाद्रशुद्धदशम्याम् ।

[H. T. Colebrooke.]

2190, 2191.

1017 & 1018. *Bhāṭṭadīpikā*, a second copy, incomplete.

1017. Foll. 275, in eight parts; size 11–11½ in. by 4–4½ in.

a) The second, third and fourth *pādas* of the first *adhyāya*. Foll. 21; 11–13 lines in a page.

b) The first *pāda* and a part of the second *pāda* of the second *adhyāya*. Foll. 14 (22–35); 13–15 lines in a page. The last leaf terminates in the middle of the commentary on the twenty-seventh *sūtra* of the second *pāda* (सामेषु०). See no. 2194 (1562*b*).

c) The first two *pādas* of the third *adhyāya*. Foll. 20 (36–55); twelve lines in a page. The last leaf ceases in the beginning of the third *pāda*.

d) The last six *pādas* of the third *adhyāya*. Foll. 89 (56–154); foll. 56–66 nine to twelve lines, foll. 67–154 nine lines in a page. On fol. 67*a* another large handwriting sets in.

Digitized by Microsoft®

e) The fourth *adhyāya*. Foll. 31 (155–185); ten lines in a page.

f) The fifth *adhyāya*. Foll. 26 (186–211); 13–15 lines in a page.

g) The sixth *adhyāya*. Foll. 47 (212–258), in the same handwriting as part *f*; 11–13 lines in a page.

h) The seventh *adhyāya*. Foll. 16 (260–275); twelve lines in a page.

1018. Foll. 239 (276–514), in five parts; size 11 in. by 4¼–4¾ in.

a) The eighth *adhyāya*. Foll. 15 (276–290); twelve lines in a page. For the date, see part *e*.

b) The ninth *adhyāya*. Foll. 83 (291–373); 10 or 11 lines in a page.

c) The first four *pādas* of the tenth *adhyāya*. Foll. 76 (374–449); foll. 374–387 twelve to fourteen lines, foll. 388–449 (in a new handwriting) ten to twelve lines in a page.

d) The eleventh *adhyāya*. Foll. 37 (450–486), in the same handwriting as part *a*; 11 or 12 lines in a page. For the date, see part *e*.

e) The twelfth *adhyāya*. Foll. 28 (487–514), in the same handwriting as parts *a* and *d*; 11 or 12 lines in a page.

Date: संवत् १७८३ शमै (?) पौषमासे कृष्णपक्षे व्रत एकादशी गुरुवासरे सोध पुस्तकं नल नाम संवतसर-व्रतमान (*sic*!).

[H. T. Colebrooke.]

2192, 2193.

1612 & 1370. *Bhāṭṭadīpikā*, the first three *adhyāyas*, incomplete.

1612. Foll. 156, in two parts; size 9¾ in. by 3¾ in.

a) The first and the second *adhyāyas*. Foll. 116; 6 or 7 lines in a page.

b) The first two *pādas*, and the beginning of the third *pāda* of the third *adhyāya*. Foll. 40; 6–8 lines in a page.

1370. Foll. 169 (41–209); size 9¾ in. by 3¾ in.; 6–8 lines in a page.

The remaining part of the third *adhyāya*, incomplete at the end, ceasing in the middle of the eighth *pāda*. The last leaf contains only this colophon: इति श्रीखण्डदेवकृतौ भाट्टदीपिकायां चतुर्थाध्यायचतुर्थपादः समाप्तश्चाध्यायः ॥

Nearly all leaves of these two volumes are coloured yellow. [H. T. Colebrooke.]

2194.

1562b. Foll. 16; size 11¼ in. by 4¾ in.; 13–15 lines in a page.

Bhāṭṭadīpikā, the second, third and fourth *pāda* of the first *adhyāya*. The handwriting is the same as in no. 2190*b* (1017*b*).

[H. T. Colebrooke.]

2195.

1562c. Foll. 17; size 11¼ in. by 4¼ in.; foll. 1–6 eleven or twelve lines, foll. 7–17 ten lines in a page.

Bhāṭṭadīpikā, the seventh *adhyāya*. The handwriting of the first six leaves is the same as in nos. 2196 (1562*d*) and 2191*b* (1018*b*).

[H. T. Colebrooke.]

2196.

1562d. Foll. 14; size 11¼ in. by 4¼ in.; twelve lines in a page.

Bhāṭṭadīpikā, the eighth *adhyāya*, in the same handwriting as no. 2191*b* (1018*b*) and the first six leaves of no. 2195 (1562*c*).

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

8. *Other Mīmāṃsā works.*

2197.

3039. Foll. 107; size 12¼ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Mīmāṃsāsārasaṃgraha, a commentary on *Bhaṭṭa Śaṅkara's Kārikās*, by *Āhitāgnikeśava*, son of *Bhaṭṭa Viśvanātha*. An incomplete copy, comprising only the first four *adhyāyas*, but without the first *pāda* of the first.

The commentary explains not only the *Kārikās*, but also the *Jaiminisūtras*.

The text of the *Kārikās* is given at the end of each *adhyāya*. Those of the first *adhyāya* are (fol. 18*b*): अथाध्यायसिद्धान्तकारिकाः ॥

नत्वा गणेशवाग्रामगु(वंग्रौन्) भट्टशङ्करः।
सहसं वक्ति सिद्धान्तान् सार्द्धश्लोकशतद्वयान् ॥
अधीतिरत्र दृष्टार्था धर्मे मानं च चोदना ।
धर्मो ऽर्थश्चोदनाराम्यो(*r.* °ध्यो) न तन्म(ा)नपरीक्ष्यता॥१॥
प्रत्यक्षलक्षणोक्तिश्च स्वतःप्रामाण्यवर्णनम् ।
शब्दार्थान्वयनित्यत्वमुपवर्षमतं ततः ॥ २ ॥
निरालम्बनवादो ऽथ शून्यवादस्य दूषणम् ।
अनुमानपरिच्छेदः शब्दप्रामाण्यवर्णनम् ॥ ३ ॥
प्रामाण्यमुपमानस्याप्यर्थापत्तेश्च वर्णनम् ।
प्रामाण्योक्तिरभावस्य स्फोटवादनिराक्रिया ॥ ४ ॥
आकृतिस्थापनं चाथापोहवादनिराक्रिया ।
वनवादस्ततश्चाथ संबन्धाक्षेपदूषणम् ॥ ५ ॥
चित्राक्षेपनिरासश्चाप्यात्मवादस्ततः परम् ।
शब्दाधिकरणं चाथ [तद्भूताधिकरणं चाथ]तद्भूताधिकृति-
वाक्याधिकरणं चाथाप्यर्थवादादिमानता। [स्तथा ॥ ६ ॥
अर्थवादोपयोगश्च नौदुम्बरफलान्वयः ॥ ७ ॥
म्पूर्पे हेतुविधिर्नास्ति मन्त्राणां च प्रमाणता ।
स्मृतीनां च प्रमाणत्वं न तच्छ्रुतिविरोधतः ॥ ८ ॥
हेतुदर्शनतो ऽप्येवं शाक्यादेश्चाथ वर्णकम् ।
शिष्टाकोपे प्रमाणत्वं शिष्टाचारप्रमाणता ॥ ९ ॥
यवाद्या दीर्घशूकाद्याः पील्वाद्यर्थस्तथार्यतः ।
स्मृत्याचारस्य वाधः स्यात् त्रिवृद्गर्गादिचिन्तनम् ॥ १० ॥
पिकनेमादिचिन्ताथ कल्व(*r.* °ल्प)सूत्रास्वतन्त्रता ।
स्मृतीनामस्वतन्त्रत्वम् अङ्गानामस्वतन्त्रता ॥ ११ ॥
शाक्यादेश्चास्वतन्त्रत्वं होलाकाद्यव्यवस्थितम् ।
प्रामाण्यं व्याकृतिस्मृत्या अर्थैक्यं लोकवेदयोः ॥ १२ ॥
आकृतेरेव वाच्यत्वं नामधेयप्रमाणता ।
उद्भिदादेश्च नामत्वं चित्रादेश्चापि नामता ॥ १३ ॥
तत्प्रख्यन्यायतो नामाप्येवं तद्व्यपदेशतः ।
वाजपेये ऽथ नामत्वम् आग्नेयादौ त्वनामता ॥ १४ ॥
बर्हिराज्यादिजात्यर्थं प्रोक्षण्यादि तु यौगिकम् ।
निर्मन्थ्यमपि तद्वत् स्याद्वैश्वदेवे च नामता ॥ १५ ॥
अष्टात्वाद्यर्थवादत्वं तत्सिद्धे गौणता क्वचित् ।
जात्या च क्वापि गौणीष्टा सारूप्याच्च क्वचिन्मता ॥ १६ ॥
प्रशंसातं(?) क्वचिच्चेयं भूम्ना सृष्ट्यादिगौणता ।
सालिङ्ग(*r.* °ङ्ग्य)समवायाच्च स्तुत्या संदिग्धनिर्णयः॥१७॥

सामर्थ्याच्च स्रुवादौ सः ।

The second *adhyāya* begins with the second quarter of the eighteenth *śloka*, and ends with the thirtieth (fol. 40*b*); the third *adhyāya* ends with the first quarter of the seventy-second *śloka* (fol. 88*a*); and the fourth *adhyāya* with the third quarter of the eighty-ninth *śloka* (fol. 107*a*).

The commentary begins:

आम्नायस्य क्रियार्थत्वादानर्थक्यमतदर्थानां तस्मादनित्यमुच्यते॥ अस्यार्थः । आम्नायस्य फलभावनाख्यक्रियार्थत्वात् प्रामाण्यं धर्मे इत्युक्तं पूर्वं चोदनासूत्रे । तेनातदर्थानामानर्थक्यमतदर्थत्वादेव तस्मादनित्यं धर्मे प्रामाण्यं प्रमाजनकत्वमुच्यत इति । अथातो धर्मजिज्ञासेत्यत्रप्रमाणस्वरूपसाधनफलैः साभासैर्धर्मो जिज्ञास्यत्वेन प्रतिज्ञातः । तत्रास्मिन्नध्याये प्रमाणं निरूप्यते किं प्रमाणधर्म इति । तेन यदेव किंचिद्धर्मप्रमाणनिरूपणमर्थवादमन्त्रस्मृति-नामधेयादिगोचरं तत्सर्वमत्रैव संगतम् । न ह्यत्र चोदनाप्रामाण्य-साधनं लक्षणार्थो येन स्मृत्यादेरसंगतिः स्यात् किं तर्हि धर्मप्र-माणनिरूपणं । तेन लक्षणसंगतिस्तावत्सिद्धा । प्रकृतसंगतिरपि चोदनानां प्रामाण्ये पदपदार्थसंबन्धौत्पत्तिकत्वेन वाक्यार्थप्रती-तेर्मूलवत्तया चोपपादिते ऽनन्तराधिकरणे वेदद्वारेण तासां पौरुषेयत्वमाशङ्कितम् । सन्निकृष्टकाला वेदा इदानींतनास्ते च चोदनासंघास्तत्र पौरुषेयाश्चेद्वेदा असंशयं पौरुषेय्यश्चोदना इत्येवमाशङ्क्य वेदापौरुषेयतया तदवयवानां चोदनानामप्यपौ-रुषेयतया प्रामाण्ये साधिते तदवयवत्वेनोपस्थितानामर्थवादादि-भागानामप्यपौरुषेयत्वसामान्याच्चोदनावत् प्रसक्तं प्रामाण्यमस्ति

Digitized by Microsoft®

न वेति चिन्त्यत इति। तत्रास्मिन्नेव सूत्रे विध्यतिरिक्तानामर्थ-
वादमन्त्रनामधेयानां क्रियार्थत्वानां वादानर्थक्ये प्राप्ते कारिकाकृत
आहु:। अर्थवादादिमानतेति (*śl.* 7)।

The commentary of the second *adhyāya* begins (fol. 20*b*):

नमस्कृत्य गणपते: पादाब्जे सिद्धिसाधने।
विचार्यैवं प्रमाणानि कर्मभेदो निरूप्यते॥

The commentary of the third *adhyāya* begins (fol. 41*b*):

नमस्कृत्य गणपते: पादाब्जे सिद्धिसाधने।
विचर्यैवं कर्मभेदं शेषशेषित्वमुच्यते॥

The commentary of the fourth *adhyāya* begins (fol. 89*b*):

नमस्कृत्य गणपते: पादाब्जे सिद्धिसाधने।
विचार्य शेषशेषित्वं प्रयोजकमथोच्यते॥

Date of the first *adhyāya*, संवत् १८६५; date of the other three *adhyāyas*, संवत् १८६६.

Colophon: इति श्रीभट्टविश्वनाथात्मजाहिताग्निकेशव-विरचिते मीमांसासारसंग्रहे भट्टशंकरीयकारिकाविवेचने ऽधि-करणमालादिग्रन्थफक्किकासंग्रहे द्वितीयाध्यायस्य चतुर्थ: पाद:॥

[J. R. Ballantyne.]

2198.

3099. Foll. 54; size 9¼ in. by 4 in.; 10–12 lines in a page.

Mīmāṃsānyāyaprakāśasaṃjñakaṃ Mīmāṃsā-prakaraṇam, according to Burnell, Tanj. MSS., p. 85, "the most popular introduction to the *Mīmāṃsā*," by *Āpadeva*, son of *Anantadeva*.

See Hall's Index, p. 185, no. xlix. The beginning has been printed in Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 219*b*, no. 524; and in Rāj. Mitra's Notices, I., p. 167, no. 299.

The end is:

इति सो ऽयं धर्मो यदुद्देशेन विहितस्तदुद्देशेन क्रियमाणस्तद्धेतु:। श्रीगोविन्दार्पणबुद्ध्या क्रियमाणस्तु नि:श्रेयसहेतु:। न च तदर्पण-बुद्ध्यानुष्ठाने प्रमाणाभाव:। यत्करोषि यदश्नासि यज्जुहोषि ददासि यत्। यत्तपस्यसि कौन्तेय तत्कुरुष्व मदर्पणमिति स्मृते:॥ अस्याश्चाष्टकादिस्मृतिवत् प्रामाण्यादित्यन्यत्र विस्तर:॥

अहं मन्दमति: क्वेयं प्रक्रिया भट्टसंमता।
तस्माद्भक्तेर्विलासो ऽयं गोविन्दगुरुपादयो:॥ १॥

ग्रन्थरूपो मदीयो ऽयं वाग्व्यापार: सुशोभन:।
अनेन प्रीयतां देवो गोविन्दो भक्तवत्सल:॥ २॥

The handwriting is not everywhere the same, foll. 19*b*–31*a* and fol. 46 being apparently not as old as the main body of this manuscript.

[J. R. Ballantyne.]

2199.

3098. Foll. 60; size 9¼ in. by 4¼ in.; generally 11 or 12 lines in a page.

Nyāyaprakāśa, a second copy of *Āpadeva's* work. Foll. 21–25 and fol. 38 are in a modern handwriting, but the main body of this manuscript may belong to the end of the 17th century. There are some lines in a small handwriting on the outer side of the first leaf, which seem to belong to some other *Mīmāṃsā* work.

[J. R. Ballantyne.]

2200.

3033. Foll. 32; size 12¾ in. by 6½ in.; 15–21 lines in a page.

Mīmāṃsānyāyaprakāśa, a third copy, with marginal notes in a small handwriting. The following lines are on the first page:

पञ्च पञ्चनखा भक्ष्या(:) पञ्च पञ्चनखेतरा:।
शशक: शलकी गोधा खड्गी कूर्मो ऽप्य(:) पञ्चम:॥

पञ्च पञ्चनखा भक्ष्या ब्रह्मक्षत्रेण राघव।
शशक: शलकी गोधा खड्गी कूर्मो ऽप्य(:) पञ्चम:॥

[J. R. Ballantyne.]

2201.

1458a. Foll. 59; size 9½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Mīmāṃsānyāyaprakāśa, a fourth copy.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

2202.

3272. Foll. 44; size 14¾ in. by 7¼ in.; 12–14 lines in a page.

Mīmāṃsānyāyaprakāśa, a fifth copy.

The scribe has added: लिखितं ग्राम अंबिकापुरमध्ये ब्राह्मणशखवालया(?) . . . [A. C. BURNELL.]

2203.

1321. Foll. 203; size 12¼ in. by 4¼ in.; foll. 1–136 thirteen lines, foll. 137–203 twelve or eleven lines in a page.

Jaiminīyanyāyamālāvistara, "the maxims of *Jaimini's* philosophy, or religious institution, in easy verses, with a commentary in prose" (Colebrooke, on fol. 1*a*), by *Mādhava Ācārya* (in the second half of the fourteenth century). See Hall's Index, p. 168, no. li.

Copied, in ten parts, by one and the same scribe, Saṃvat 1847 and 1848:

a) The first *adhyāya*, foll. 20;
b) the second *adhyāya*, foll. 16;
c) the third *adhyāya*, foll. 32;
d) the fourth *adhyāya*, foll. 12;
e) the fifth *adhyāya*, foll. 11;
f) the sixth and seventh *adhyāyas*, foll. 23;
g) the eighth and ninth *adhyāyas*, foll. 22;
h) the tenth *adhyāya*, foll. 46;
i) the eleventh *adhyāya*, foll. 12;
k) the twelfth *adhyāya*, foll. 9.

The numbers of the verses, and other marginal notes, are in Colebrooke's handwriting.

An edition of the *Jaiminīyanyāyamālāvistara* was begun by Th. Goldstücker (Sanskrit Text Society, London, 1865–1869), and finished by E. B. Cowell (1878). Another edition in the *Ānandāśrama* Skr. Series.

[H. T. COLEBROOKE.]

2204.

1841. Foll. 345 (and four additional leaves, after foll. 34, 93, 204 and before fol. 217, which supply omissions); size 11¾ in. by 5½ in.; eleven lines in a page; modern handwriting.

Jaimininyāyamālāvistara, a second complete copy.

The first *adhyāya* ends fol. 37*a*, the second fol. 64*b*, the third fol. 120*a*, the fourth fol. 144*a*, the fifth fol. 164*a*, the sixth fol. 195*a*, the seventh fol. 203*b*, the eighth fol. 213*a*, the ninth fol. 244*a*, the tenth fol. 311*b*, the eleventh fol. 330*b*, the twelfth fol. 345*b*.

[J. TAYLOR.]

2205.

204. Foll. 332; size 9¾ in. by 4½ in.; eight lines in a page.

Jaiminīyanyāyamālāvistara, a third, but incomplete copy, in five parts, all in the same handwriting, except the last twenty-two leaves.

a) The first *adhyāya*, foll. 47;
b) the second *adhyāya*, foll. 39;
c) the third *adhyāya*, foll. 75;
d) the fourth (ends fol. 33*b*), fifth (ends fol. 61*a*) and sixth *adhyāya*, foll. 101;
e) the seventh (ends fol. 12*b*), eighth (ends fol. 25*a*) and ninth *adhyāya*, foll. 70.

[H. T. COLEBROOKE.]

2206.

285b. Foll. 65; size 10¼ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the early part of the last century; ten lines in a page; except the last eight leaves (originally paged separately), which have been supplied by a more recent hand, nine lines in a page. The original pagination of the two portions (6–62, 1–8) has been obliterated, and changed to 89–153, so as to make them appear as the continuation of MS. 285*a* (the *Nārāyaṇīya vṛitti* on the *Āśvalāyana-Gṛihyasūtra*).

Digitized by Microsoft®

A fragment of a *Mīmāṃsā* treatise, in the *sragdharā* metre, with a commentary.

The first leaf (the sixth of the original MS.) begins in the middle of the comment on the first *śloka*: प्राप्तिकयोः पुनःश्रवणं क्लृप्तोपकाराज्यभागसंबंधेन °

The second *śloka* runs as follows (fol. 92*b*, orig. 9*b*):

अप्राप्तिं प्राप्तिभाजामपि यदि परमावान्तरा पूर्वकत्व-
व्यावृत्तोद्देश्यधर्मैः सृजसि विघटयन्नेनमव्याप्तिदोषं ।
तस्मादादाय लक्ष्यक्षयकृतिनिहितं स्यादतिव्याप्तिवक्त्रो
व्रीह्युद्देशो ऽपि हंतौ(!) नियमविधिपदे खल्वपूर्वा-
[वलीढः ॥ [२] ॥

यद्यव्याप्तिं परिहर्तुं प्राप्तानामप्यग्रता नाम °

The third *śloka* (fol. 93*b*, orig. 10*b*):

यूपः सर्वो ऽप्यपूर्वैः स्वयमपि विविधादृष्टसंस्कारयोगाद्
अस्मिन्दैक्षेऽपि दृष्टे वदिरनियमनं(?) तत्र का प्राप्तिवार्त्ता ।
तस्मात्तत्तत्स्वरूपे परमनवगतं रूपभेदं विहाय
प्राप्त्यप्राप्ती विचार्ये कथमपि तदिहाव्याप्तिदोषान्न
[मुक्तिः ॥ ३ ॥

यूपः प्राकृतो वैकृतः सर्वो ऽपि तावदाहवनीयादिवदलौकिकः °

The last *śloka* (fol. 145*a*, orig. 62*a*):

तद्भिन्नत्वं निवेश्यं यदि खलु तदवच्छेदभेदे ततो न
व्यावृत्तेः कार्यपोडश्यृतुगमनबृहत्संश्रिताया नियत्याः ।
स्थाने कल्पिता(?) कोक्तिः क्रियत इति मतं यद्युपायांतराणां
तद्वाच्यं पाक्षिकत्वव्यतिकररहितं किं नु वैकल्पिकत्वं
[॥ १४ ॥

एवं विवक्षया उपायविषयनियमविधिव्यावृत्तिलाभे ऽपि °

The *Sūtrabhāshya* is referred to in the comment on *śl.* 4, the *Mīmāṃsakamaryādā* on *śl.* 7; इत्यष्टमश्लोकविवरणं fol. 110*a*; प्रवृत्तिप्रतिबंधकालस्य भंगः क्रियत इति तु भट्टपादाः । fol. 147*b*; अर्थवादार्थो पुनःश्रुतिरिति वदतो भगवतः सूत्रकारस्य fol. 152*b*.

The original colophon ran thus: इति मीमांसकभट्टनीलकंठात्मजशंकरकृतौ भट्टभास्करे प्रथमस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥ This has been scored out, and the following supplied by a different hand: इति श्रीमीमांसकभट्टनीलकंठात्मजनारायणभट्टकृते सूत्रवृत्तिः समाप्ता संवत् १८६० ॥

The older leaves of the MS. show the marginal mark (now painted over) वि· र·; the first and last leaves of the modern portion, भाट्टभास्कर. [H. T. Colebrooke.]

2207.

1366. Foll. 43; size 8¾ in. by 3¾ in.; 15–19 lines in a page.

Bhāṭṭabhāskara, a controversial treatise on *Mīmāṃsā* topics, by *Jīvadeva*, son of *Āpadeva*, the *Dharmapramāpariccheda*, incomplete. The same chapter in Rājendralāla Mitra's Notices, vii., p. 126, no. 2356. See Hall's Index, p. 188, no. lix.

The first two leaves are lost, fol. ३ begins: ... श्च दशाख्यातवाच्यत्वात्तदन्तर्गतं विधित्रयमाख्यातत्वेन रूपेण तामभिधत्ते । There are some more leaves lost after fol. 27. The *Rāṇaka* is often quoted, in opposition to the *Miśrāḥ*.

Colophon: इति श्रीमदापदेवात्मजजीवदेवकृतौ भाट्टभास्करे धर्मप्रमापरिच्छेदः ॥ संवत् १७३९ आश्वीनवदि त्रयोदश्यां भौमे ज्योतिर्विज्जगन्नाथो व्यलीलिखत् ॥

[H. T. Colebrooke.]

2208.

1303b. Foll. 58; size 13⅜ in. by 4⅜ in.; six lines in a page; written in the Bengalī character, on coloured paper.

Tattvasiddhānta, a short treatise on the principles of the *Mīmāṃsā*, by *Vidyānidhi*?.

It begins:

शिवं सोमं समाराध्य श्रीमान् विद्यानिधिः सुधीः ।
तनु(ते) तत्वसिद्धान्तं मीमांसार्णवतत्वतः ॥

तत्र मीमांसायाः प्रथमं सूत्रं अथातो धर्मजिज्ञासेति यदा हि धर्मजिज्ञासानन्तरं शास्त्रमारभ्यमानं दृश्यते तदा नूनमिदं शास्त्रं धर्मप्रतिपादनप्रयोजनमित्यवगम्यते ।

Date of the copy: लिखितस्तत्त्वसिद्धान्तः श्रीकृष्णचन्द्रेण शर्म्मणेति ॥ शकाब्दाः १७२८ ॥

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

2209.

1322. Foll. 74; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; yellow paper; large regular writing in the Bengalī character; seven lines in a page; written about Colebrooke's time.

Adhikaraṇakaumudī, by *Rāmakrishṇa*. See Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 67, no. 634.

It begins:

नन्दसूनुं नमस्कृत्य सर्वलोकेश्वरेश्वरं ।
निरूप्यते ऽधिकरणं रामकृष्णेन विश्रुतं ॥

अधिकृत्य क्रियते ऽर्थाद्विचारो यस्मै तदधिकरणं मीमांसासिद्धान्तस्तस्याङ्गानि पञ्च यथाह भट्टः

विषयो विषयश्चैव पूर्वपक्षस्तथोत्तरं ।
निर्णयश्चेति पञ्चाङ्गं शास्त्रे ऽधिकरणं स्मृतं ॥

The single topics of the *Mīmāṃsā* are introduced by special headings: (the first is परिषदधिकरणं, Rāj. M.); अथ रात्रिसत्राधिकरणं fol. 2*b*; अथ विश्वजिदधिकरणं fol. 3*b*; अथ सर्वस्वदाक्षिण्याधिकरणं fol. 4*a*; अथ होलाकाधिकरणं fol. 4*b*; अथ फलचमसाधिकरणं and अथ सर्वपिण्डाधिकरणं fol. 5*a*; अथ हविरुभयत्वाधिकरणं fol. 5*b*; अथ गृहैकत्वाधिकरणं and अथ तदर्थशास्त्राधिकरणं fol. 6*a*; अथ निषादभूपत्यधिकरणं and अथ रथकाराधिकरणं fol. 7*a*; अथ तन्त्रन्यायः fol. 7*b*; अथ प्रसङ्गन्यायः fol. 8*b*; अथाङ्गस्य प्रधानावृत्त्यप्रयोजकत्वन्यायः and अथ योगसिद्ध्यधिकरणं fol. 9*b*; अथ कर्मण्यारम्भाधिकरणं fol. 10*b*; अथ शंय्वधिकरणं fol. 11*a*; अथ देवताधिकरणं fol. 12*a*; अथ कौण्डपायिनामयनाधिकरणं fol. 12*b*; अथ यागदानहोमाधिकरणं fol. 13*a*; अथ पादाहवनीयन्यायः fol. 14*a*; अथ पदिन्यायः fol. 14*b*; अथ स्फ्याग्निष्टेज्याधिकरणं fol. 15*a*; अथ कृष्णलन्यायः and अथ कपालाधिकरणं fol. 16*a*; अथार्थवादाधिकरणं fol. 16*b*; अथ विरोधाधिकरणं fol. 17*a*; अथ प्रतिनिध्यधिकरणं fol. 17*b*; अथ फ (leg. फल) भूमा fol. 19*a*; अथानुषङ्गाधिकरणं fol. 19*b*; अथ देवतासाहित्यं fol. 20*a*; अथ विकल्पः fol. 21*a*; अथ यावज्जीवाधिकरणं fol. 23*a*; अथ जातेष्ट्याधिकरणं fol. 23*b*; अथ काम्यस्य नित्यापेक्षया विलम्बिताधिकरणं fol. 24*a*; अथ तदन्तापकर्षन्यायः and अथ तदाद्युत्कर्षन्यायः fol. 25*a*; अथ संयोगपृथक्त्वन्यायः fol. 26*a*; अथ व्यक्तिवचनाधिकरणं fol. 27*a*; अथ पणपुराणन्यायः, अथ दण्डापूपन्यायः and अथ द्यूतपणन्यायः fol. 27*b*; अथ कपिञ्जलाधिकरणं fol. 28*a*; अथ तक्षसूत्राधिकरणं and अथारम्भणीयान्यायः fol. 28*b*; अथाङ्गस्य प्रधानकालान्वयानन्वयौ fol. 29*a*; अथ समं स्यादश्रुतत्वादिति न्यायः and अथानेकार्थत्वाकल्पना fol. 29*b*; अथ प्रक्रमाधिकरणं and अथ पृथग्विधौ गुणविधानासंभवः fol. 30*a*; अथ सर्वशक्त्यधिकरणं fol. 30*b*; अथ तिर्यगधिकरणं fol. 31*a*; अथ पश्वधिकरणं fol. 32*a*; अथ सहसाहित्यविवेकः fol. 32*b*; अथ खलेवालीन्यायः and अथ प्रतिपत्त्यधिकरणं fol. 33*a*; अथाष्टमिकविकृत्यधिकरणं fol. 33*b*; अथ धान्यमस्याधिकरणं and अथोहाधिकरणं fol. 34*a*; पाशाधिकरणं fol. 35*a*; अथ कालशौचाधिकरणं fol. 35*b*; अथ हेतुवन्निगदाधिकरणं and अथारुणान्यायः fol. 36*a*; अथ सोमयाजिन्यायः fol. 36*b*; अथाक्ताधिकरणं fol. 37*a*; अथामिक्षाधिकरणं fol. 37*b*; अथात्युदितेष्टिन्यायः fol. 38*a*; अथ हविरुपलक्षणाधिकरणं fol. 38*b*; अथ प्राशाधिकरणं fol. 39*a*; अथ विविदिष(leg. ष्व)धिकरणं fol. 39*b*; अथ स्मृत्यधिकरणं fol. 40*a*; अथ ज्योतिरधिकरणं fol. 40*b*; अथ वैश्वानराधिकरणं fol. 41*a*; अथ गुणविकृत्यधिकरणं fol. 41*b*; अथ क्रमः fol. 42*a*; अथ श्रुतिलिङ्गादिन्यायः fol. 43*b*; अथ विधिनियमादिः fol. 48*a*; अथ श्रुतशब्दात्यागः fol. 50*b*; अथ विध्यनुवादवैषम्यं fol. 51*a*; अथ नित्यानित्यवैषम्यं fol. 51*b*; अथ सापेक्षत्वनिरपेक्षत्ववैषम्यं fol. 52*a*; अथ द्वयोः प्रणयन्तीत्यधिकरणं fol. 52*b*; अथ परिभाषाधिकरणं fol. 54*b*; अथ सर्वनामा(धि)करणं fol. 55*b*; अथ निषेधपर्युदासौ fol. 56*a*; अथ यद्गुक्तन्यायः(?) fol. 61*a*; अथानुयाजाधिकरणं fol. 61*b*; अथ शत्र्वधिकरणं fol. 62*a*; अथ कलञ्जाधिकरणं fol. 64*a*; अथ लिङ्गसमवायन्यायः fol. 64*b*; अथ प्रकृतिविकृतिभावव्यस्था (leg. व्यवस्था?) fol. 65*a*; अथ स्थालीपुलाकन्यायः fol. 70*b*.

The last words are: भिनत्तीति सर्वं समञ्जसं ॥ इत्यधिकरणकौमुदी समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

2210.

1464a. Foll. 127; size $8\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; 9–13 lines in a page.

Vidhirasāyana-Sukhopajīvinī, a commentary on the *Vidhirasāyana*, composed, as was the *Vidhirasāyana* itself, by *Apyayī Dīkshita*, son

Digitized by Microsoft®

of *Rañgarāja Adhvarivara*, of the family of *Bharadvāja*. The *Vidhirasāyana* is a metrical treatise on the three kinds of *vidhi*. For the correct form of the author's name see no. 2211.

It begins:

उद्घाट्य योगकलया हृदयाब्जकोशं
धन्यैश्चिरादपि यथारुचि गृह्यमाणः ।
यः प्रस्फुरत्यविरतं परिपूर्णरूपः
श्रेयः स मे दिशतु शाश्वतिकं मुकुन्दः ॥ १ ॥
जन्मस्थानलयं समस्तजगतां यस्यैव लीलायितं
यस्मिन्नायतने भवस्थिरमहापाशक्षयः प्राणिनाम् ।
तद्ब्रह्मादिभिरप्यगम्यविभवं विश्वाधिकं शाश्वतं
साक्षं ब्रह्म रसालमूलरसिकं पश्येयमन्तर्दृशा ॥ २ ॥
यत् कुमारिलमतानुसारिणा निर्मितं विधिरसायनं मया ।
पद्यरूपमनतिस्फुटाशयं तत् सुखावगतये विविच्यते ॥ ३ ॥

प्रारिप्सितप्रकरणाविघ्नपरिसमाप्तये सूत्रकारस्य महर्षेरनुस्मरणरूपं मङ्गलमाचरन्नेव प्रकरणारम्भं तावदाक्षिप्य समाधत्ते ॥ विख्याता मुनिवर्यसूक्तिषु विधास्तिस्रो विधिस्रोतसामाचार्यैर्विशदं विविक्तविषयास्ताश्च व्यवस्थापिताः ॥ किं तत्रास्ति विचार्यमार्यमथिते मार्गे निसर्गोज्ज्वले (*r.* °ज्ज्व°) नानोदाहरणैस्तु ताः प्रविशदीकर्तुं प्रवर्तामहे ॥ १ ॥ मुनिवर्यस्य भगवतो जैमिनेः सूत्रेषु विधिर्वा स्यादपूर्वत्वात् (I., 2, 19) नियमार्थी वा श्रुतिरुच्यते (IV., 2, 24) परिसंख्येत्येवमादिषु (I., 2, 42) त्रयो विधिप्रकाराः प्रसिद्धाः ॥ अपूर्वविधिर्नियमविधिः परिसंख्याविधिश्चेति ते च भट्टपादैः परस्परासंकीर्णविषयतया स्पष्टमेवोपपादिताः तत्र स्वत एव निरवद्ये ग्रन्थकारैश्च बहुभिर्निष्कर्षं प्रापिते ऽपूर्वविध्यादिविभागे नूतनं किंचिद् विचारणीयं नास्त्येव तथाप्यपूर्वविध्यादीनां द्वादशस्वध्यायेषु विप्रकीर्णैरिहापूर्वविध्यादिलक्षणविचारव्याजेन तत्र तत्र प्रदर्शनीयैरुदाहरणविषयैस्तमेवार्थं स्पष्टीकर्तुं प्रकरणमिदमारभ्यत इत्यर्थः ॥

The *apūrvavidhilakshaṇākshepa* ends fol. 64*a*, the *niyamavidhilakshaṇākshepa* fol. 68*a*, the *parisañkhyālakshaṇākshepa* fol. 73*b*. Then follows the *trividhavidhilakshaṇākshepaparasparātideśa*, after that (fol. 76*b*) the *udāharaṇākshepa*, ending fol. 100*b* with the colophon: इति . . . अपूर्वनियमविध्युदाहरणाक्षेपपूर्वपक्षः समाप्तः ॥ The next and last part of this copy begins (fol. 101*b*):

एवमपूर्वविध्यादिलक्षणोदाहरणगणमाक्षिप्य प्रदर्शितेष्वपि केचिदाक्षेपाः शास्त्रमर्यादामात्रमाश्रित्य प्रदर्शिताः न तु न्यायमाश्रित्य न्यायान्वेषणे तु ते ऽपि प्रशिथिला इत्याक्षेपव्याजेन तत्तदाक्षेपोपजीव्यशास्त्रमर्यादाक्षेपं कृत्स्नस्यापि शास्त्रस्य परस्परविरुद्धार्थत्वशङ्कावहं स्थालीपुलाकन्यायेन प्रदर्शयिष्यामीति प्रतिजानीते ॥

Colophon on fol. 76*b*: इति श्रीमदद्वैतविद्याचार्यश्रीभरद्वाजकुलजलधिकौस्तुभश्रीविश्वजिद्याजिश्रीरङ्गराजाध्वरिवरसूनोरप्पयदीक्षितस्य कृतौ विधिरसायनसुखोपजीविन्यां त्रिविधविधिलक्षणाक्षेपपरस्परातिदेशः ॥

It breaks off with: सत्यमेव वदितव्यमित्यादीनामेव कारश्रुत्या नियमत्वमन्यत्र तु फलेनैव नियमपरिसंख्याव्यपदेश इति एवं दृष्टार्थः सर्वो ऽपि विधिर्नियमविधिरिति सर्वो ऽपि निषेधः परिसंख्येति चाङ्गीकृत्यापूर्वविध्यादीनां लक्षणानि विभज्य दर्शयिष्यन्त इत्यर्थः तान्येव लक्षणान्याह ॥

See Hall's Index, p. 194, no. lxxxi.; Burnell's Tanj. MSS., p. 86. [H. T. Colebrooke.]

2211.

1642. Foll. 48; size 9⅜ in. by 3 in.; fairly good, small Devanāgarī writing; 9–11 lines in a page.

Upakrama-parākrama, a treatise on "the relative importance attaching to right initiation and the proper completion of ceremonies" (Hall's Index, p. 192, no. lxxv.), by *Appayya Dīkshita*, son of *Rañgarāja*.

It begins:

उपक्रमस्य प्रबलत्वमूचिरे
यथोपसंहारविरोधिनो बुधाः ।
प्रतिष्ठितां तामिह तर्कसंततिं
प्रबोधयामः प्रतिकूलजल्पितान् ॥

मीमांसकास्तावदुपक्रमोपसंहारयोर्विरोधे सत्युपक्रमस्य प्राबल्यं पापमेवमाहुः । सर्वस्यापि शब्दस्य स्वार्थलंघने विरोधः कारणं । स च प्रतियोगिनि दृष्टे ज्ञायते । °

It ends:

विद्वद्गुरोर्विहितविश्वजिदध्वरस्य
श्रीसर्वतोमुखमहाव्रतयाजिसूनोः ।
श्रीरंगराजमखिनः श्रितचंद्रमौलिर्
अपय्य(*r.* अप्पय्य)दीक्षित इति प्रथितस्तज्जः(*r.* तनूजः)॥
अकरोदयमक्लिष्टमात्मबुद्धिविशुद्धये ।
उपसंहृतदुर्न्यायमुपक्रमपराक्रमं ॥

Digitized by Microsoft ®

इति श्रीमद्भरद्वाजकुलजलधिकौस्तुभश्रीमदद्वैतविद्याचार्यश्रीरंगराजाध्वरिवरसूनोरप्पदीक्षितस्य कृतिरुपक्रमपराक्रमः संपूर्णः॥ संवत् १९२३ हेमलंबीनामसंवत्सरे ॰लिखितमिदं बालकृष्णेन परोपकारार्थं ॥

[H. T. Colebrooke.]

2212.

1222. Foll. 63; size 11⅛ in. by 3½ in.; seven lines in a page.

Pratyakshaparīshṭisūtra, a commentary on the third *sūtra* of the *Mīmāṃsāśāstra*, by *Upādhyāya Sucarita Miśra*.

It begins:

तस्य निमित्तपरीष्टिरिति सूत्रम्॥ अस्यायमर्थः। तस्य धर्मस्य यन्निमित्तं प्रमाणं चोदनाभिधानं तत्परीष्टिः कर्त्तव्येति।

Foll. ३ and ४१–४४ are wanting.

[H. T. Colebrooke.]

2213.

2100b. Foll. 17; size 9⅝ in. by 4⅜ in.; foll. 1–6 sixteen lines, foll. 7–17 thirteen lines in a page.

Vidhivāda, incomplete at the end. The name of the author does not appear. The subject of this treatise may be seen from the opening sentence:

उदरकामः पचेत स्वर्गकामो यजेतेत्यादि विधिवाक्यं पाकयागादौ प्रवर्त्तकम्। तस्य च तथात्वं न साक्षात्। अनुत्पन्नानां ततो ऽप्रवृत्तेः। किं त्वर्थज्ञानद्वारेति। तस्य प्रवर्त्तकत्वोपपत्तये प्रवर्त्तकज्ञानविषये लिङः शक्तिरिति सर्वेषामेवानुमतत्वात्।

[Gaikawar.]

2214.

256a. Foll. 30; size 11¼ in. by 3 in.; eight lines in a page; written in the 16th century.

Adhyayanavidhicarcā, a treatise on the utility and necessity of studying the *Mīmāṃsā*, by *Lakshmīdhara Ācārya*.

It begins:

भवदेवादयः सर्वे निबन्धाः सन्ति यद्यपि।
तथापि तेषामस्येह सतां प्रत्यक्षमन्तरम्॥

अथेह चतुर्णां पुरुषार्थत्वेन सकललोकाभिमतानां धर्मार्थकाममोक्षाणां प्रथमनिर्दिष्टो धर्म एव प्रधानं यस्मादर्थकाममोक्षास्तत एव प्राप्यन्ते तद्विज्ञाने च चतुर्द्दशशास्त्राण्युपायत्वेन पुराणन्यायमीमांसाधर्म्मशास्त्राङ्गमिश्रिताः वेदाः स्थानानि विद्यानां धर्मस्य च चतुर्द्दशेत्यादियाज्ञवल्क्यादिवचनप्रसिद्धानि। तत्राप्यन्यानि त्रयोदश शास्त्राणि न मीमांसां विना कस्मैचिदर्थाय पर्य्याप्तानीत्यादर्शः सर्वशास्त्राणामियं मीमांसेति लोकानुग्रहाय परमकारुणिको जैमिनिस्तां प्राणैषीत्॥ अथातो धर्मजिज्ञासेत्यत्र प्रसिद्धाथशब्दस्यानन्तर्याभिधायित्वेन सामर्थ्यादध्ययनानन्तर्यमवगम्यते। करिष्यमाणाया वेदार्थविचारात्मिकाया धर्मजिज्ञासाया अध्ययनानन्तरमेव भावात्। उक्तं च तन्नु वेदाध्ययनं तस्मिन्सति हि सावकल्पत इति।

It ends:

तस्मात् सर्वेषु पक्षेषु दूषणानां परिहर्त्तुं शक्यत्वात् तत्तत्पक्षस्वीकारे ऽपि न कश्चिद् दोषः। तेनाध्ययनविधेर्दृष्टार्थत्वेनार्थत्वात् अर्थगतसंदेहविपर्ययनिरासार्थं मीमांसाशास्त्रमारभ्यमिति॥

[H. T. Colebrooke.]

2215.

1597g. Foll. 20 (originally १–२२); sizo 9¾ in. by 3¼ in.; 7–11 lines in a page; old fair writing, but written by two different hands, the first part perhaps in the beginning of the 16th century.

Bhāvanāviveka, a *Mīmāṃsā* tract on the nature of *bhāvanā*, by *Maṇḍana Miśra*. Foll. ३ and १८ are lost; some leaves are full of small holes.

It begins:

संसर्गमोहितधियो विविक्तं धातुगोचरात्।
भावात्मानं न पश्यंति ये तेभ्य(:) स विविच्यते॥१॥

तथा ह्याहुः॥

समानाधिकरण्यात्तदर्थभेदाभिधानतः।
न तादर्थ्यानुमाना.. वृक्षतां शिंशिपाश्रुतिः*॥२॥

* Read वृक्षताशिंशपाश्रुतिः; cf. वृक्षताशिंशपादिगोचरः fol. 2*a*, l. 1.

Digitized by Microsoft®

इह पलु(*r.* खलु) गगन(°कुसुम?)शशविषाणयोरक्रियमाणयोरभवतोर्भवतश्च घटादेस्तथान्याद्भवत्यर्थस्य(?) कर्तुः करोतिकर्मता तथा भवन्तुः(*sic!*) करोत्यर्थस्य कर्त्ता प्रयोजक इतिetc.

The colophon is: इत्युपाध्यायमंडनमिश्रविरचितो ऽयं भावनाविवेकः समाप्तः ॥ [H. T. Colebrooke.]

2216.

3046. Foll. 90; size 11½ in. by 5 in.; eight lines in a page; very large writing, of the 17th century.

Mīmāṃsāratna, a treatise on *pramāṇa* and *prameya* (*Pramāṇaprameyavidhiratnātmaka*), by *Raghunātha Bhaṭṭācārya.* The MS. contains only the second *pariccheda* called *Mīmāṃsāprameyaratna.* Though the *padārthas* are similar to those of the *Vaiśeshika,* yet the work seems to belong to the *Mīmāṃsā. Jaimini* receives the epithet *Bhagavān,* fol. 83*b* (सूत्रयतो भगवतो जैमिनेः). *Pārthasārathi* is quoted fol. 1*b*, *Vallabhācārya* fol. 29*a*, *Kāśikākṛitaḥ* fol. 40*a*, *Vācaspatimiśrāḥ* fol. 63*a*, etc.

It begins:

तदेतन्निरूपितमपि प्रमाणषट्कं स्वोचितं प्रमेयमंतरेणासदनिर्वचनीयमेव वा स्यादिति तदर्थं तदपि निरूप्यते। तच्च संक्षेपतो द्विविधं भावो ऽभावश्चेति। तत्राद्यो द्रव्यगुणकर्मसामान्यविषयताशक्तिवैशिष्ट्यभेदेन सप्तविध इति प्रांचः। वैलक्षण्यमपि पदार्थांतरं यतः पंचाशद्वर्णानां नीला उणादेश्च विलक्षणव्यवहार इति नव्याः। द्रव्याणि तु वैशेषिकस्वीकृतानि नव वर्णास्तमश्चेत्येकादशेति प्रांचः। पार्थसारथिस्तु मनःपृथिव्यादीनामन्यतरदन्यदेव वा तमस्तु पृथिव्येव विरला नीला नीहारवँ (*r.* °वत्) तादृशं जलं न तु द्रव्यांतरमित्याह।

Single sections end: fol. 16*a* इति द्रव्यपदार्थः; fol. 43*a* इति गुणनिरूपणं; fol. 49*b* इति क्रियानिरूपणं. The other sections are not distinctly marked, but the next *padārtha* after क्रिया is सामान्य. Fol. 64*b*, अभाव seems to follow on विशेष (तस्मान्न संत्येवातींद्रिया विशेषाः। अथाभावः)।

It ends:

यस्य प्रमेयरत्नैरात्मानं भूषयितुमिच्छास्ते(*sic!*)।
विद्यालंकृतिकृतिनः कृतिरेषा कल्पतां तेन ॥
किं च।
रघुनाथस्य कृतिनः कृतिः कौशलशालिनी।
मीमांसातत्त्वजिज्ञासोर्भवितानंददायिनी ॥

इति विद्यालंकारश्रीरघुनाथभट्टाचार्यकृते मीमांसारत्ने प्रमाणप्रमेयविधिरत्नात्मके प्रमेयरत्नाख्यो द्वितीयः परिच्छेदः ॥ श्रीसर्वविद्यानिधानकवींद्राचार्यसरस्वतीनाम् ॥ ॥ मीमांसाप्रमेयरत्नं ॥ [Dr. J. R. Ballantyne.]

2217.

1950. Foll. 144; size 9⅝ in. by 3⅞ in.; 9–12 lines in a page; fair old writing, of the 17th century.

(*Tarkacintāmaṇi?*). This title does not appear in the MS. itself, but is taken from the notes of John Taylor, on the first and on the last page. There is no introduction at the beginning, no colophon at the end, the last leaf breaking off abruptly.

The MS. begins:

श्रीवेदव्यासाय नमः॥ यच्चेदमुच्यते वेदस्यापौरुषेयत्वे आप्तवाक्यत्वादिरूपस्य प्रमाणशब्दलक्षणस्याभावात् प्रामाण्यं न स्यादिति तन्न। पद्धतौ निर्दोषशब्दत्वं निर्दोषवाक्यत्वं वा आगमलक्षणमित्युक्तत्वात्।

It is a critical discussion of topics belonging to the *Pūrvamīmāṅsā.* It very often quotes from three works which are shortly called *Paddhati, Maṇi* and *Sudhā.* Other authorities are: the *Nyāyāmṛita,* fol. 11*a*; the *Pramāṇalakshaṇaṭīka,* ibid.; the *Padamañjarī,* fol. 130*b*; the *Karmanirṇaya,* fol. 134*b*; the *Bhaṭṭa,* fol. 47*b*; the *Bhāṭṭa,* fol. 77*a*; the *Prābhākara,* ibid.; the *Naiyyāyika,* fol. 48*b*; the *Sāṅkhya,* fol. 76*b*; *Udayana,* fol. 90*b*. The latter occurs in the sentence ॥ आख्यातस्योदयनोक्तकृत्यर्थत्वभंगः ॥ There are many such phrases in this work, which look like *sūtras.* In the second half the work turns on grammatical subjects, see f.i. fol. 80*a*: एतदप्याह। लिङाद्यर्थस्त्विष्टसाधनत्वमेवेति।; fol. 124*b*: ॥ रूढ्यादिवृत्तित्रयस्य बलाबलनिर्णयः ॥ On *bahuvrīhi,* p. 133*b*, foll. [J. Taylor.]

Digitized by Microsoft®

F. Vedānta.

1. *Sūtra.*

2218.

3070. Foll. 13; size 10¼ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

Vedāntasūtra, the aphorisms of the *Vedānta* philosophy, ascribed to *Bādarāyaṇa,* in four *adhyāyas* with four *pādas* each.

See Hall's Index, p. 86, no. i.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 220, etc.

Printed together with the commentaries of *Śaṅkara, Rāmānuja* and *Madhva.*

[J. R. Ballantyne.]

2219.

1725a. Foll. 9; size 8⅛ in. by 3½ in.; eleven lines in a page.

Vedāntasūtra, a second copy, dated: संवत् १७३१ माघकृष्ण १३ लि॰ लालाख्येन ॥

It has the inscription: इदं पुस्तकं नारायणभट्ट-पौत्रस्येदं पुस्तकं ॥ [H. T. Colebrooke.]

2220.

1052d. Foll. 11 (folded together); size 16¼ in. by 3¾ in.; six lines in a page; fairly written in the Bengalī character, on coloured paper.

Śārīrakasūtra, a third copy.

[H. T. Colebrooke.]

2221.

1922a. Foll. 9; size 10¼ in. by 4¾ in.; twelve lines in a page.

Vyāsasūtra, a fourth copy of the *Vedānta* aphorisms. [J. Taylor.]

2222.

2833b. Foll. 7; size 7 in. by 8⅞ in.; 14 or 15 lines in a page; large modern writing.

Śārīrakasūtra, a fifth copy, incomplete, ending with the tenth *sūtra* of the second *pāda* of the second *adhyāya.*

[Sir Charles Wilkins.]

---

2. *Śaṅkara's Bhāshya, and commentaries on it.*

2223.

3086. Foll. 424; size 10¾ in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of 1502–5 A.D.; eight lines in a page.

Śārīrakamīmāṃsābhāshya, by *Śaṅkarācārya,* son of *Śivaguru,* pupil of *Govindācārya,* who was a pupil of *Gauḍapāda* (Aufrecht, Cat. Cat., p. 626). *Śaṅkara* was a native of Kerala (Malabar), and wrote the *Śārīrakabhāshya* about A.D. 804 (see K. B. Pathak's article, "The date of *Saṃkarācārya,* Ind. Antiqu. XI., p. 174). Other dates in *Śaṅkara's* life were pointed out by Aufrecht, Oxford Catalogue, pp. 247–252.

See Hall's Index, p. 86, no. ii.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 221; Weber's Berlin Cat. (1853), p. 176, etc. The *Bhāshya* is printed, with *Govindānanda's Bhāshyaratnaprabhā,* in the Bibliotheca Indica (1863). For other editions, see Haas' Brit. Mus. Cat., p. 10; a complete German translation by Dr. Paul Deussen, Leipzig, 1887; Part I. of Ballantyne's Aphorisms of the *Vedānta* Philosophy (Mirzapore 1851) contains the first *pāda* only. Banerjea's English translation in the Bibliotheca Indica (fasc. I., 1870) has not been continued.

Adhy. I., foll. 136 (dated: संवत् १५६२ वर्षे श्रावणसुदि ८ अष्टमी कुजे ॥); *Adhy.* II., foll. 130; *Adhy.* III., foll. 113 (संवत् १५५९ वर्षे मार्गशिरवदि १३ त्रयोदशी रवे विशाषानक्षत्रे ॥); *Adhy.* IV., foll. 45.

[Sir Charles Wilkins.]

Digitized by Microsoft®

2224–2227.

2447, 2448, 2449, 2450. Foll. 110, 104, 98, 39 resp.; size 12–12¼ in. by 4¾–5¼ in.; ten lines in a page; writing fair. Many leaves have a painted margin.

Śārīrakamīmāṃsābhāshya, a second copy of *Śaṅkara's* commentary on the *Vedāntasūtras*.

Each volume contains one *adhyāya*. Foll. ६१–६४ in vol. ii. are misplaced after fol. ६८.

[R. JOHNSON.]

2228.

1922b. Foll. 500 (10–499); size 10–10¼ in. by 4¾ in.; 10–13 lines in a page; very good writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāshya, a third copy of *Śaṅkara's* commentary, in five parts:

Foll. 10–49. The first *pāda* of the first *adhyāya*.

Foll. 50–144. The remaining three *pādas* of the first *adhyāya*.

Foll. 145–261. The second *adhyāya*.

Foll. 262–351. The third *adhyāya*.

Foll. 352–500. Another complete copy of the third *adhyāya* (ends fol. 457*a*) and the fourth *adhyāya*. [J. TAYLOR.]

2229, 2230.

928, 853. Foll. 149 and 90 resp.; size 12¼ in. by 4¾ and 4½ in. resp.; generally twelve lines, but in vol. ii., foll. 63–90, ten lines in a page; fair, modern writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāshya, a fourth copy.

Vol. I. Foll. 1–32, the first *pāda* of the first *adhyāya* (ends fol. 32*a*), and the beginning of the second *pāda*.

Foll. 33–84, the second, third and fourth *pādas* of the first *adhyāya*.

Foll. 85–149, the second *adhyāya*.

Vol. II. Foll. 1–62, the third *adhyāya*.

Foll. 62–90, the fourth *adhyāya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2231.

2570. Foll. 117; size, folio 15¼ in. by 9½ in.; European paper (watermark 1804); Telugu character; 42–48 lines in a page; bound in hairy deerskin.

Śārīrakamīmāṃsābhāshya, by *Śaṅkarācārya*.

Adhy. I. ends fol. 43*b*; II., fol. 72*b*; III., fol. 102*b*; IV., fol. 117*b*.

[MACK. COLL.]

2232.

2799b. Foll. 114 (38–151); size 9¾ in. by 3¾ in.; foll. 38–60 eight to thirteen lines, foll. 61–151 ten lines in a page; fair writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāshya, the first *pāda* of the first *adhyāya* (ends fol. 60*b*), and the three last *pādas* of the second *adhyāya*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2233, 2234.

1188, 1100. Foll. 137 and 207 resp.; size 13 in. by 3 in.; vol. i. 8 or 9 lines, vol. ii. 7 or 8 lines in a page; fair writing.

Bhāmatī, or *Śaṅkarabhagavatpādabhāshyavibhāga*, a commentary on *Śaṅkara's Bhāshya*, by *Vācaspati Miśra*, pupil of *Mārttaṇḍatilaka Svāmin*.

See Hall's Index, p. 87, no. iii.; Weber's Berlin Catalogue, p. 177, no. 608; Burnell's Tanj. MSS., p. 86. *Vācaspati Miśra* lived under a king *Nṛiga*, and composed this commentary after the *Nyāyakaṇikā*, the *Tattvasamīkshā*, the *Tattvabindu*, and other philosophical works (see the verses at the end of the edition). The *Bhāmatī* was published in the Bibliotheca Indica, Benares 1880, by *Bāla Śāstrī*.

Digitized by Microsoft®

This is a defective old copy, the deficiencies of which were made up by a later scribe.

Vol. I. The first *adhyāya*, throughout in the old handwriting.

It begins:

अनिर्वाच्याविद्याद्वितयसचिवस्य प्रभवतो
विवर्त्ता यस्यैते वियदनिलतेजोऽबवनयः ।
यतश्चाभूद्विश्वं चरमचरमुच्चावचमिदं
नमामस्तद्ब्रह्मापरिमितसुखज्ञानममृतम् ॥ १ ॥

नि(ः)श्वसितमस्य वेदा वीक्षितमेतस्य पञ्च भूतानि ।
स्मितमेतस्य चराचरमस्य च सुप्तं महाप्रलयः ॥ २ ॥

षड्भिरङ्गैरुपेताय विविधैरव्ययैरपि ।
शाश्वताय नमस्कुर्मो वेदाय च भवाय च ॥ ३ ॥

मार्त्तण्डतिलकस्वामिमहागणपतीन्वयम् ।
विश्ववन्द्यान्नमस्यामः सर्वसिद्धिविधायिनः ॥ ४ ॥

ब्रह्मसूत्रकृते तस्मै वेदव्यासाय वेधसे ।
ज्ञानशक्त्यवताराय नमो भगवतो हरेः ॥ ५ ॥
नत्वा विशुद्धविज्ञानं शङ्करं करुणाकरम् ।
भाष्यं प्रसन्नगम्भीरं तत्प्रणीतं विभज्यते ॥ ६ ॥

आचार्यकृतिनिवेशनमप्यवधूतं वचो ऽस्मदादीनाम् ।
रथ्योदकमिव गङ्गाप्रवाहपाथः(पातः the other [copies]) पवित्रयति ॥ ७ ॥

अथ यदसंदिग्धमप्रयोजनं च न तत्प्रेक्षावत्प्रतिपित्सागोचरः यथा समनस्केन्द्रियसंनिकृष्टः स्फीतालोकमध्यवर्त्ती घटः कर(f)टदन्ता वा तथा चेदं ब्रह्मेति व्यापकविरुद्धोपलब्धिः ।

The second *pāda* begins fol. 72*b*, the third fol. 82*b*, the fourth fol. 119*a*.

Vol. II. Foll. 1–91, the second *adhyāya*, in a more recent handwriting.

It begins:

स्मृत्यनवकाशदोषप्रसङ्ग इति° (*sū.* 1) । वृत्तवर्तिष्यमाणयोः समन्वयविरोधपरिहारलक्षणयोः संगतिप्रदर्शनाय सुखग्रहणाय चैतयोः संक्षेपतस्तात्पर्यार्थमाह प्रथमे ऽध्याय इति ।

The second *pāda* begins fol. 23*b*, the third fol. 66*a*, the fourth fol. 83*a*.

Foll. 92–175, the third *adhyāya*, in the old handwriting, except the first three leaves.

It begins:

तदन्तरप्रतिपत्तौ° (*sū.* 1) । द्वितीयतृतीयाध्याययोर्हेतुहेतुमद्भावलक्षणं संबन्धं दर्शयन् सुखावबोधार्थमर्थसंक्षेपमाह द्वितीये ऽध्याय इति ।

The second *pāda* begins fol. 101*b*, the third fol. 118*b*, the fourth fol. 165*a*. Fol. 176, which is nearly illegible, is the first leaf of this *adhyāya* in the old handwriting.

Foll. 177–207 the fourth *adhyāya*, in the old handwriting.

It begins:

नाभ्यर्थ्या इह सन्तः स्वयंप्रवृत्ता न चेतरे शक्याः ।
मत्सरपित्तनिबन्धनमचिकित्स्यमरोचकं येषाम् ॥

शङ्के संप्रति निर्विशङ्कमधुना स्वाराज्यसौख्यं वहन्
नेन्द्रः सान्द्रतपःस्थितेषु कथमप्युद्वेगमभ्येष्यति ।
यद्वाचस्पतिमिश्रनिर्मितमितव्याख्यानमात्रस्फुटद्
वेदान्तार्थविवेकवञ्चितभवाः स्वर्गे ऽप्यमी नि(ः)स्पृहाः ॥

सनातनस्य । आवृत्तिरसकृदुपदेशात् (*sū.* 1) । साधनानुष्ठानपूर्वकत्वात् फलसिद्धेः विषयक्रमेण विषयिणोरपि तद्विचारयोः क्रममाह तृतीये ऽध्याय इति । [H. T. Colebrooke.]

2235.

442. Foll. 418; size 7 in. by $10\frac{5}{8}$ in.; 22 or 23 lines in a page; beautiful writing, with painted margin.

Bhāmatī, a second copy, in two parts: foll. 1–275 the first (ends fol. 175*a*) and the second *adhyāyas*; foll. 277–418 the third (ends fol. 380) and the fourth *adhyāya*.

[H. T. Colebrooke.]

2236.

1338b. Foll. 267; size $11\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$–$4\frac{3}{4}$ in.; 10–15 lines in a page; fair writing; with many coloured leaves.

Bhāmatī, a third copy.

Foll. 20–202 (१–१८२) the first and the second *adhyāyas*, dated: इदं पुस्तकं लिखितं गदाधरभट्टेन पद्मनाभभट्टात्मजेन ॥ संवत् १८०९ चित्रभानसंवत्सरे माघमासे शुक्लपक्षे षष्ठ्यां भृगुवासरे ॥

Digitized by Microsoft®

Fol. 203*a* contains quotations from various *Upanishads*, beginning: शं नो मित्रः ॥ १ ॥ सह नाववतु २ यश्छंदसामृषभः । ३ । अहं वृक्षस्य रेरिवा । ४ । पूर्णमदः पूर्णमिदं०

Foll. 204–261 (without original numbers). The third *adhyāya*.

Foll. 262–286 (१–२५). The fourth *adhyāya*.
[H. T. COLEBROOKE.]

2237.

289. Foll. 198; size 10⅛ in. by 4⅝ in.; ten lines in a page; writing large and beautiful.

Bhāmatī, the first *adhyāya* (the first *pāda* ends fol. 103*b*, the second fol. 121*a*, the third fol. 171*b*). [H. T. COLEBROOKE.]

2238.

2084. Foll. 173; size 9¾ in. by 4¼ in.; seven lines in a page; writing large and clear.

Bhāmatī, the third *adhyāya* (the first *pāda* ends fol. 20*a*, the second fol. 54*a*, the third fol. 146*a*).

The colophon is:

स्वस्तिश्रीप(f)तश्री६हरिहराश्रीमतीपुस्तिका :॥ वेदांतशास्त्रपरोपकाराय लिखित्वाय आत्मार्थेपृथ्वं कृत्वार्थे लिखितं ॥ संवत् १६४२ वरषे वैईशाष शुदि ११ तिथौ सौमे अद्येह काछैईवास्तव्यं उदीच्यज्ञातीयमहं श्रीनरहरिसुतपुरुषोत्तमक्येन(!) लिखितं ॥ [GAIKAWAR.]

2239, 2240.

1002, 1003. Foll. 189 and 159 resp.; size 12¼ in. by 4½ in. Vol. i. and vol. ii., foll. 123–159, ten lines, vol. ii., foll. 1–122, nine lines in a page; fair writing.

Vedāntakalpataru, a commentary on the *Bhāmatī*, by *Amalānanda Vyāsāśrama*, pupil of *Anubhavānanda* and *Ānandātman Yati*, living under the reign of a king *Krishṇa*, son of *Jaitradeva*.

See Hall's Index, p. 87, no. iv.

It begins:

यदज्ञातं जीवैर्बहुविधजगद्विभ्रमधरं
वियद्यद्वद्वालैस्तलमलिनतायोगिकलितम् ।
तदुन्मुद्रज्ञानप्रततसुखसद्ब्रह्म परमं
नमस्यामः प्रत्यक् श्रुतिशतशिरोभिः प्रकटितम् ॥ १ ॥

बोधाभीषु(*r.* शु)शतैरबोधतिमिरं हृद्व्योमगं दारयन्
प्रज्ञावारिधिमुन्नतिं च गमयन् सोमः सदोदेति यः ।
तं संसारसहस्ररश्मिजनितक्लेशापहं दक्षिणा-
मूर्त्तिं निर्म्मलयोगिचिन्त्यचरणाम्भोजं भजे शङ्करम् ॥ २ ॥

माद्यन्मोहमहेभकुम्भदलनप्रोद्भूतसन्मौक्तिक-
द्योतालंकृतसत्सुखाद्वयवपुः श्रीमान्नृकण्ठीरवः ।
प्रह्लादोक्तगिरः प्रमाणनविधौ (?) दिव्याकृतिः स्तम्भतो
निर्यातः प्रकटीभवे स हृदयाम्भोजे ममाखण्डितः ॥ ३ ॥

ललितैः पदविन्यासैर्या नृत्यति विबुधवदनरङ्गेषु ।
सच्छास्त्रवेदवाद्यैः सरस्वतीं तां नमस्यामः ॥ ४ ॥

भज्जमानविघ्नभिन्नप्रभिन्नकुद्दालमिव करेण रदम् ।
दधतं महागणेशं प्रणौमि सकलेष्टं सपदं ददतम् ॥ ५ ॥

यन्न्यायसूत्रग्रथितात्मबोध-
सौरभ्यगर्भश्रुतिपद्ममाला ।
प्रसाधयत्यद्वयमात्मतत्त्वं
तं व्यासमाद्यं गुरुमानतो ऽस्मि ॥ ६ ॥

वेदान्तार्थतदाभासक्षीरनीरविवेकिनम् ।
नमामि भगवत्पादं परहंसधुरंधरम् ॥ ७ ॥

स्वयंप्रभसुखं ब्रह्मदयारचितविग्रहम् ।
यथार्थानुभवानन्दपदगीतं गुरुं नुमः ॥ ८ ॥

विद्याप्रश्रयसंयमाः शुभफला यत्संनिधिस्यानतः
पुंसां हस्तगता भवन्ति सहसा कारुण्यवीक्षावशात् ।
आनन्दात्मयतीश्वरं तमनिशं वन्दे गुरूणां गुरुं
लब्धं यत्पदपद्मयुग्ममनघं पुण्यैरनल्पैर्मया ॥ ९ ॥

ग्रन्थग्रन्थ्यभिधाः स्फुटन्ति मुकुला यस्योदये कौमुदा
व्याकुर्वत्यपि यत्र मोहतिमिरं लोकस्य संशाम्यति ।
प्रोद्यत्तारकदिव्यदीप्तिपरमं व्योमापि नीराज्यते
गोभिर्यस्य सुखप्रकाशशशिनं तं नौमि विद्यागुरुम् ॥१०॥

वैदिकमार्गं वाचस्पतिरपि सम्यक् सुरक्षितं चक्रे ।
नयविजितवादिदैत्यः स जयति विबुधेश्वराचार्यः ॥ ११ ॥

Digitized by Microsoft®

रूढो ऽयं वेदकाण्डान्वयमयविटपो भूरिशाखाविचारः
सद्वर्णानन्तपर्णः समुदितपरमब्रह्मबोधप्रसूनः ।
साक्षाद्भक्त्यावचेयं ददममृतफलं जीवविश्वेशवीन्द्रः
संसारार्कोत्थतापप्रमथननिपुणस्तन्यते कल्पवृक्षः ॥ १२ ॥

कीर्त्या यावद्वंशमुन्नमयति श्रीजैत्रदेवात्मजे
कृष्णे क्ष्माभृति भूतलं सह महादेवेन संबिभ्रति ।
भोगीन्द्रे परिमुञ्चति क्षितिभरप्रोद्भूतदीर्घश्रमं
वेदान्तोपवनस्य मण्डनकरं प्रस्तौमि कल्पद्रुमम् ॥ १३ ॥

श्रीमच्छारीरकव्याख्यायाः प्रारिप्सितायाः अविघ्नसमाप्त्यादिसिद्धये शास्त्रप्रतिपाद्यां परां देवतां प्रणमंश्छास्त्रीयविषयादि दर्शयति अनिर्वाच्येति ।

Vol. I. Foll. 1–75, the first *pāda* of the first *adhyāya*.

Foll. 76–130, the three other *pādas* of the first *adhyāya*, dated: श्रीसंवत् १८६२ शाके १७२७ ॥

Foll. 131–189, the second *adhyāya*.

Vol. II. Foll. 1–121, the third *adhyāya*, dated: श्रीसंवत् १८६२ वइसाषमासे कृष्णपक्षे द्वादस्या भृगुवासरे पोथी समाप्त ॥

Foll. 122–159 the fourth *adhyāya*.

Colophon: इति श्रीमत्परमसहंपरिव्राजकाचार्यश्रीमदनुभवानन्दपूज्यपादशिष्यभगवदमलानन्दस्य व्यासाश्रमापरनामधेयस्य कृतौ वेदान्तकल्पतरौ चतुर्थो ऽध्यायः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2241.

1879. Foll. 306; size 11⅝ in. by 5 in.; 16–25 lines in a page; fair writing.

Bhāmatī, Vācaspati Miśra's commentary (standing in the middle of every page), and *Vedāntakalpataru, Amalānanda's* commentary on the *Bhāmatī*, an old, but incomplete copy.

Foll. 1–152, the first *adhyāya*. Fol. १२२ is lost.

Foll. 153–224, the second *adhyāya*, with many defects; some of them are made up by leaves in a modern handwriting.

Foll. 225–290, the third *adhyāya*.

Foll. 291–306, the two first *pādas* of the fourth *adhyāya* and the beginning of the third *pāda*, this whole portion in the modern handwriting.

[J. Taylor.]

2242.

740. Foll. 249; size 13¼ in. by 5 in.; 6–16 lines in a page; middling writing.

Bhāmatī (in the middle of every page) and *Vedāntakalpataru*, the first *adhyāya*, a modern copy.

The first *pāda* ends fol. 137*b*, the second fol. 157*b*, the third fol. 214*b*.

[H. T. Colebrooke.]

2243.

2665. Foll. 83; size 10⅛ in. by 4 in.; 10–12 lines in a page; indifferent writing.

Vedāntakalpataru, the second *adhyāya*.

[H. T. Colebrooke.]

2244.

210. Foll. 494; size 6¾ in. by 10¾ in.; twenty-five lines in a page; good writing.

Vedāntakalpataruparimala, a commentary on the *Vedāntakalpataru*, by *Appayya Dīkshita*, son of *Viśvajidyājin Raṅgarāja Adhvarivara*, from the *gotra* of *Bharadvāja*.

See Hall's Index, p. 88, no. v.; Rājendralāla Mitra's Notices, iv., no. 1766.

The author's name is spelt *Appaya* or *Apyaya* in the majority of the colophons; *Appayya* occurs only twice, but see no. 2211.

The *Parimala* begins:

गुरुभिरुपदिष्टमर्थं विस्मृतमपि
तत्र बोधितं प्राज्ञैः ।
श[illegible]ब्य शिवमधीयन्
यथामति व्याकरोमि कल्पतरुम् ॥ १ ॥

कल्पतरुमुप(ा)कुर्यां किमधिकमाकाङ्क्षितार्थमुद्धृत्य ।
तद्[illegible]रेवार्थैर्मम मतिमीहे परिष्कर्तुम् ॥ २ ॥

Digitized by Microsoft®

यावन्तो निविशन्ते विदुषां व्याख्यानचातुरीभेदाः ।
सर्वेषामपि तेषामयमवकाशं ददाति पुष्पकवत् ॥ ३ ॥
इत्थमिहातिगभीरे किमपदाशयवर्णनं मया क्रियते ।
तुष्यन्ति ततो विबुधाः कतिपयरत्नग्रहादिवाम्बुनिधेः॥४॥
यदिति

The first *adhyāya* ends fol. 255*a* (the first *pāda* fol. 148*a*, the second fol. 169*b*, the third fol. 226*b*).

The second *adhyāya* ends fol. 330*b* (the first *pāda* fol. 275*b*, the second fol. 307*b*, the third fol. 322*b*).

The third *adhyāya* ends fol. 461*b* (the first *pāda* fol. 345*a*, the second fol. 356*b*, the third fol. 423*b*).

The fourth *adhyāya* ends fol. 495*b* (the first *pāda* fol. 477*a*, the second fol. 486*b*, the third fol. 491*b*).

Colophon: इति श्रीमद्भारद्वाजकुलजलधिकौस्तुभश्रीमदद्वैतविद्याचार्यश्रीविश्वजिद्याजिश्रीरङ्गराजाध्वरिवरसूनोरप्पय्यदीक्षितस्य कृतौ वेदान्तकल्पतरुपरिमले चतुर्थाध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2245, 2246.

265, 266. Foll. 239 and 212 resp.; size 12½ in. by 4¼ in.; 10–12 lines in a page; middling writing.

Kalpataruparimala, a second copy of *Appayya Dīkshita's* commentary.

Vol. I. Foll. 1–135 the first *pāda*.

Foll. 136–154 the second *pāda*, dated: संवत् १८६२.

Foll. 155–214 the third *pāda*.

Foll. 215–239 the fourth *pāda* of the first *adhyāya*.

Vol. II. Foll. 1–61 the second *adhyāya*.

Foll. 62–181 the third *adhyāya*.

Foll. 182–212 the fourth *adhyāya*, dated: (Saṃvat) १८६३. [H. T. COLEBROOKE.]

2247, 2248.

1594, 863. Foll. 252 and 258 resp.; size 11 in. by 4¾ in.; ten lines in a page; large writing.

Vedāntakalpataruparimala, a third copy, incomplete.

Vol. I. The first *pāda* (ends fol. 194*a*), the second *pāda* (ends fol. 221*a*), and part of the third *pāda* of the first *adhyāya*.

Vol. II. Foll. 160 (253–411) the rest of the first *adhyāya* (ends fol. 326*a*) and the second *adhyāya*.

Foll. 98 (413–510, fol. 427 is a "*truṭīpatra*") the first, second and third *pādas* of the third *adhyāya*, the latter incomplete (the second *pāda* ends fol. 443*a*). [H. T. COLEBROOKE.]

2249.

373. Foll. 143; size 10 in. by 4¾ in.; fourteen lines in a page; fair writing.

Vedāntakalpatarumañjarī, a commentary on the *Vedāntakalpataru*, being an abridgment of *Appayya Dīkshita's Vedāntakalpataruparimala*, by *Bhaṭṭa Vaidyanātha*, son of *Rāmacandra Tatsat*.

Vaidyanātha composed his *Śāstradīpikāprabhā* in Saṃvat 1767 (Hall's Index, p. 174, no. xv.).

The *Kalpatarumañjarī* begins:

ईशविष्णुकमलासनमुख्यैर्देवतैरपि समीहितसिद्धै ।
वन्दितो गजमुखः सुखहेतुः संमुखो भवतु कार्यमुखे नः॥१॥
स्मारं स्मारमुदारं संसृतिपारं महो निराकारम् ।
परिमलसारसमृद्धां कल्पद्रुममञ्जरीं तनुमः ॥ २ ॥
शास्त्रीयविषयादि दर्शयन्नेव परब्रह्मनतिरूपं मङ्गलमाचरति यदिति °

The first *adhyāya* ends fol. 67*a* (the first *caraṇa* fol. 43*a*, the second fol. 46*b*, the third fol. 50*b*), the second *adhyāya* fol. 84*a* (the first *pāda* fol. 71*b*, the second fol. 79*b*, the third

Digitized by Microsoft®

fol. 82*b*), the third *adhyāya* fol. 122*a* (the first *pāda* fol. 87*b*, the second fol. 90*b*, the third fol. 110*b*), the fourth *adhyāya* fol. 143*b* (the first *pāda* fol. 131*b*, the second fol. 136*b*, the third fol. 140*a*).

Colophon : इति श्रीमत्पदवाक्यप्रा(*r.* प्र॰)माणाभिज्ञतत्सद्रामचन्द्रसूरिवरात्मजभट्टवैद्यनाथकृतायां वेदान्तकल्पतरुमञ्जरीत्याख्यायां कल्पतरुटीकायां चतुर्थाध्यायस्य चतुर्थः पादः संपूर्णः॥

Date of the copy : संवत् १७७८ समए नाम असाढसुदी . . . . [H. T. COLEBROOKE.]

2250.

143. Foll. 517; size 13⅝ in. by 5 in.; 7–14 lines in a page; fair writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāshya, *Śaṅkara's* commentary on the *Vedāntasūtra* (standing in the middle of every page) and *Bhāshyaratnaprabhā*, a commentary on *Śaṅkara's Bhāshya*, by *Govindānanda*, disciple of *Gopāla Sarasvatī*.

See Hall's Index, p. 89, no. xiii.; Oxford Cat., p. 221, nos. 534 and 535; Berlin Cat. (1853), p. 177, no. 610.

Govindānanda's pupil *Nārāyaṇa Sarasvatī* composed his *Śārīrakabhāshyavārttika* A.D. 1592 (Hall's Index, p. 202).

Govindānanda's commentary was printed in the Bibl. Ind., together with the *Bhāshya*.

This copy was written Saṃvat 1853 and 1854. [H. T. COLEBROOKE.]

2251.

1070. Foll. 124; size 13⅝ in. by 4¾ in.; 12–14 lines in a page; very good writing.

Bhāshyaratnaprabhā, a fragment of a second copy, in three parts:

Foll. 1–44 the first *pāda*.

Foll. 45–92 the three other *pādas* of the first *adhyāya*, dated Saṃvat १८७८.

Foll. 93–124 the first two *pādas* of the second *adhyāya*.

The first part has the marginal note राम॰ नंदी (नंदा, न॰ etc.), the third part राम॰, the second part रामनंदी. But these notes are not in the same handwriting as the MS. itself. The first leaf bears the inscription: भट्टरघुनाथस्य शारीरकभाष्यटिप्पणं रामानंदीयं भट्टनीलकंठस्य पुस्तकं॥ The same marginal note, रामानन्दी, appears also in the Berlin copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2252, 2253.

1117, 1119. Foll. 248 and 212 resp.; 12 or 13 lines in a page; fair writing.

Brahmavidyābharaṇa, a commentary on *Śaṅkara's Bhāshya*, by *Advaitānanda*.

See Hall's Index, p. 89, no. xi.

The MS. described by Rājendralāla Mitra, Notices, iii., p. 89, no. 1135, agrees with the third copy, no. 2256.

In this commentary *Advaitānanda* made use of the oral instruction which he received from *Rāmānanda Tīrtha*, but his first *guru* seems to have been *Bhūmānanda Sarasvatī*, from whom he obtained the epithet *Sārasvata*; see the colophon and the introduction, also the additional verse in no. 2256 (882).

Vol. I. The first *adhyāya*.

Foll. 1–136 the first *pāda*.

It begins:

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।
यन्नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तन्नमामि गजाननम् ॥ १ ॥

शङ्कराश्लेषविलसदानन्दामृतनिर्भराम् ।
विष्णोर्न्नंसितपादाब्जां ब्रह्मविद्यां विभावये ॥ २ ॥

वेदान्तनिकुरुंबेण* तासत्पर्येण(*r.* तात्पर्येण)प्रकाशितः ।
स्वात्मानन्दैकरस्येन कल्याणाय शिवो ऽस्तु नः ॥ ३ ॥

* No. 2256 has निकुरम्बेण, no. 2254 निकुरम्बीणां.

Digitized by Microsoft®

स्वानन्दाम्बुधिमग्नचित्तमनिशं निर्धूतमायामलं
कारुण्यार्जवशान्तिसौरभममुं देव्या गिरा सेवितम्
[(*Sarasvatī*)
रामानन्दमुनिं मुनीन्द्रनिकरैरासेवितं सर्वदा
चित्ते संकलयामि वेदशिरसस्तत्त्वावबोधाप्तये ॥ ४ ॥

ओं । अथातो ब्रह्मजिज्ञासा ।

Foll. 137–158 the second *pāda*.

Foll. 159–216 the third *pāda*.

Foll. 217–248 the fourth *pāda*.

Vol. II. Foll. 1–43 the first and second *pādas* of the second *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 15*a*.

Foll. 44–57 the third *pāda*.

Foll. 58–66 the fourth *pāda* of the second *adhyāya*, dated संवत् १८०४.

Foll. 67–154 the three first *pādas* of the third *adhyāya*, the first ends fol. 81*b*, the second fol. 99*a*.

Foll. 155–176 the fourth *pāda* of the third *adhyāya*.

Foll. 177–212 the fourth *adhyāya*, the first *pāda* ends fol. 191*a*, the second fol. 201*a*, the third fol. 208*a*.

The commentary ends:

मध्ये पलाशविपिनमध्यासीनं समोहया (*r.* सहोमया)।
ओंकारस्वरसंवेद्यं भावयामि सदा शिवम् ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीभूमानन्दसरस्वतीचरणानुग्रहलब्धसारस्वतपदस्य निरतिशयौदासीन्यादिगुणरत्नखचितयतिकुलोत्तंसश्रीरामानन्दतीर्थमुखारविन्दनिर्गतशारीरकसूत्रभाष्यार्थस्वर्धुनीप्रवाहनिमज्जनसुहितस्याद्वैतानन्दस्य कृतौ शारीरकभाष्यव्याख्यायां ब्रह्मविद्याभरणाभिधायां चतुर्थस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2254, 2255.

1118, 1437. Foll. 338 and 302 resp.; size 12 in. by 4½ in.; thirteen lines in a page; large writing.

Brahmavidyābharaṇa, a second copy, with blanks here and there.

Vol. I. The first *adhyāya* (the first *pāda* ends fol. 168*b*, the second fol. 200*b*, the third fol. 286*b*).

Vol. II. Foll. 1–111 the second *adhyāya*.

Foll. 112–260 the third *adhyāya*.

Foll. 261–302 the fourth *adhyāya*.

Date of the copy: संवत् १८३३ फाल्गुनकृष्ण १४ शनिवासरे । [H. T. COLEBROOKE.]

2256.

882. Foll. 154; size 10½ in. by 4¾ in.; twelve lines in a page; fair writing.

Brahmavidyābharaṇa, the first *pāda* of the first *adhyāya*.

The first of the introductory couplets is wanting here, but another is added at the end:

मुग्धं मामनुगृह्य यः करुणया तुर्योंकृतिप्रस्फुरद्-
भासां वेदवतीं विकल्पगलितां विद्यां ददौ चिन्मयीम् ।
भूमानन्दपदस्थितो गुरुरसौ पूज्याधिपूज्यः सदा
चेतो मे कुरुतादलंकृतमतिस्वच्छैः स्वपादाम्बुजैः ॥ ४ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2257.

2780. Foll. 97; size 12½ in. by 5⅝ in.; 9 or 10 lines in a page; large old writing; foll. 19–22 in a later hand.

Vaiyāsika-Nyāyamālā, or *Adhikaraṇamālā*, or *Vaiyāsika-Nyāyaratnamālā*, or *Vaiyāsika-Nyāyamālāvistara*, or *Vedāntādhikaraṇamālā*, by *Bhāratītīrtha Muni*.

It begins:

प्रणम्य परमात्मानं श्रीविद्यातीर्थरूपिणं ।
वैयासिकन्यायमाला श्लोकैः संगृह्यते स्फुटं ॥ १ ॥

प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्याविघ्नेन etc.

The name of the author occurs in some of the colophons:

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीभारतीतीर्थमुनिप्रणीतायामधिकरणमालायां प्रथमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥ fol. 26*b*; इति श्रीमत्परमहंस॰ वैयासिकन्यायरत्नमालायां प्रथमो

Digitized by Microsoft®

ऽध्याय(:) समाप्तः ॥ fol. 33*a*; इति वैयासिकन्यायमालाविस्तरे द्वितीयाध्यायस्य तृतीयः पादः॥ fol. 50*b*; इति श्रीवेदांताधिकरणमालायां तृतीयाध्याये चतुर्थे(:)पादः॥ fol. 85*b*; इति भारतीतीर्थप्रणीतायां वैयासिकन्यायरत्नमालायां चतुर्थाध्यायस्य प्रथमः पादः ॥ fol. 90*b*.

Dated: (Saṃvat) १७३० मीतो फाल्गुन शुक्र पंचम्या गुरुवाशरे ॥

This work was printed, under the title *Vyāsādhikaraṇamālā*, in the Bibl. Indica, in vol. ii. of the *Vedāntadarśana*.

[Coll. of Fort William.]

2258–2259.

1023, 1024. Foll. 228 and 106 resp.; size 11½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, *c.* 1780 A.D.; 15–19 lines in a page.

Pañcapādikā-vivaraṇa, a gloss on *Pādapadmācārya's Pañcapādikā* (or commentary on *Adhy.* I. 1–4 and *Adhy.* II. 1 of *Śaṅkara's Śārīrakamīmāṃsābhāshya*), by *Prakāśātman*, pupil of *Ananyānubhava*; with a commentary thereon, entitled (*Vivaraṇa-*) *Tattvadīpana*, by *Akhaṇḍānanda Muni*, pupil of *Akhaṇḍānubhūti*.

See Hall's Index, p. 88, no. vii.

On the first sixteen leaves the text of the *Vivaraṇa* is not given separately from the commentary, but from fol. 17 it is given in the middle of each page. The work consists of nine sections (*varṇaka*), of which vol. i. contains 1–3, vol. ii. 4–9.

According to a MS. in Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 211, no. 809, the *Pañcapādikāvivaraṇa* begins:

पालने विमलसत्त्ववृत्तये जन्मकर्मणि रजोजुषे लये ।
तामसाय जगतः प्रकाशकृद्द्वैतजालवपुषे नमः सते ॥१॥

यस्याः प्रसादमवलम्ब्य ° Cp. Burnell, Tanj. MSS., p. 87.

The *Tattvadīpana* begins:

यद्बोधसमुद्भूतं यद्बोधात्प्रविलीयते
नामरूपात्मकं विश्वं तस्मै पूर्णात्मने नमः ॥ १ ॥

जटाजूटं बिभ्रत्क्वचिदपरभागे धृतकचस्
तथैकस्मिन्भागे भसितमपरत्राप्यसृणः ।
फणींद्रं कस्मिंश्चिन्मणिगणधरो ऽन्यत्र भगवान्
गिरीशः श्रेयो नः प्रदिशतु शिवामिश्रितवपुः॥ २॥ °६॥

नानाविधनिबंधाह्वप्रसूनरसमादरात् ।
निबंधमधु संगृह्य क्रियते तत्त्वदीपनं ॥ ७ ॥

पंचपादिकां व्याचिख्यासुर्ग्रंथकरणयोग्यतार्थं परदेवतां प्रार्थयते आद्यश्लोकेन । यमेवैष वृणुते तेन लभ्य इति । ईश्वराधीनत्वं विद्याया लक्ष्यते । विदुषश्च ग्रंथकरणाधिकारात् परदेवताप्रार्थनमुचितं । अत्रैषाक्षरयोजना । ननु किं नमस्कार्यं सदचेतनं चेतनं वा । आद्येऽनमस्कार्यता घटादिवत् द्वितीये ऽपि किं जीवात्मा उत ब्रह्म । प्रथमे किं नमस्कर्तुरनन्यद् उतान्यत् । नाद्यः । नमस्कर्तृनमस्कार्यभावस्यैकस्मिन्नयोगात् । द्वितीये ऽपि किं तात्त्विकमुतातात्त्विकं । आद्ये ऽद्वैतक्षतिः । अंत्ये न सच्छब्दः स्यात् सच्छब्दं ब्रह्मेति पक्षे तस्य पूर्णत्वान्न नमस्कर्तृनमस्कार्यता इत्याशंक्य कारणत्वाक्रांतं ब्रह्म नमस्कार्यमित्याह॥ पालन इति॥ जगत इत्येतत्पदं पालनजन्मलयैः संबध्यते पालन उद्देश्ये सतीत्यर्थः । ° १ ॥ परानुग्रहलब्धविद्यः सन् स्वविद्यां ग्रंथरूपेण प्रसारयितुं वाग्देवतां प्रार्थयते । यस्या इति ।

The *Vivaraṇa* ends: श्लोकत्रयस्य तात्पर्यमाह गौणमिथ्येति श्लोकं व्याचष्टे गौण इति तदेव द्रढयन्नाहेति द्वितीयश्लोकस्य तात्पर्यमाह कथमिदानीमित्यादिना तृतीयश्लोकं व्याचष्टे । अद्वितीयनिरतिशयानंदचैतन्यैकता न सर्वज्ञे सर्वेश्वरसर्वशक्तिनिरवयवस्वस्या ऽसंगप्रत्यग्भूतब्रह्मात्मन्यपरोक्षानुभवात् प्राग्देहात्मप्रत्ययवत्सर्वो व्यवहारो यथादर्शनमुपपद्यते तस्मिंश्चापरोक्षे ऽवभासमानप्रमातृत्वादिबाधात् सर्वो व्यवहारो निवर्त(त) इति श्लोकार्थः ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकानन्यानुभवपूज्यपादशिष्यस्य प्रकाशात्मभगवतः कृतौ पंचपादिकाविवरणे समन्वयसूत्रं समाप्तमिति ॥

The *Tattvadīpana* ends: प्रमातृत्वादिकं दृष्टमित्याशंक्य तात्पर्यमाहाद्वितीयेति सकलशास्त्रव्यवस्थासिद्ध्यर्थं सोपाधिकं निरुपाधिकं च रूपमनुदितमिति द्रष्टव्यम् ॥ इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्याखंडानुभूतिपूज्यपादशिष्येणाखंडानंदमुनिना विचारिते विवरणतत्त्वदीपने चतुर्थसूत्रं समाप्तं ॥

For other MSS. of the *Tattvadīpana*, see Burnell, Tanjore MSS., p. 87*b*.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

2260.

2632. Foll. 50; size $9\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{1}{4}$ in.; clear modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Tattvadīpana.

A fragment, extending to fol. 27*a* of the preceding MS., and to about one fourth of the first *varṇaka*.

On the outside of fol. 1, the work is called *Tattvadīpikā*. [H. T. Colebrooke.]

2261.

53. Foll. 152; size $9\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; Bengalī handwriting of *c.* 1600 A.D.; nine lines in a page.

Pañcapādikā-ṭīkā, another commentary on the *Pañcapādikā*, by *Ānandapūrṇa Munīndra*, surnamed *Vidyāsāgara*, pupil of *Abhayānanda*. The writing, which is difficult to read throughout, is much worn in the first few pages.

It begins:

आविरस्तु महस्तन्नो गौरीसन्ध्याघनोदितं ।
अन्तरायतमो हन्तु नरस्तम्बेरमाकृति ॥ १ ॥

जिह्वारङ्गतले मृगाङ्ककलया ° ॥ २ ॥

संविदानन्ददेहाय पूर्णिमाकृतिचक्षुषे (?) ।
भवाय भवसंभूतभयविध्वंसिने नमः ॥ ३ ॥

प्रपञ्चितं यदाचार्यवर्येण तदिहोच्यते ।
संक्षिप्यानन्दपूर्णेन टीकायां सुखबुद्धये ॥ ४ ॥

दृष्टा हि शिष्टानां सर्वकार्येषु मङ्ग(ल)पूर्विका प्रवृत्तिरतो ग्रन्थारम्भे शिष्टाचारमनुविदधानो ऽप्रत्यूहपरिपूरणफलं मङ्गलं करोत्यनाद्यानन्देति ° (cf. Rāj. Mitra, Notices, v., p. 131, no. 1823).

The following sections are marked in the margin:

इति विद्यासागरीये प्रथमवर्णकं समाप्तं ॥ fol. 75*b*; इति द्वितीयं वर्णकं fol. 88*b*; इति तृतीयं वर्णकं fol. 108*b*; चतुर्थं वर्णकं fol. 119*b*; सप्तमं वर्णकं fol. 127*b*; प्रथमसूत्रस्य प्रथमं वर्णकं (!) fol. 132*b*.

It ends: अलौकिकात्मरूपप्रतिपत्तेः प्रागयमिदं प्रमेयप्रमाणं ज्ञानादुत्पत्तिः संशयविपर्यासप्रामाण्यहेतूनामभावादित्यर्थः ॥ हेतुरत्र समाप्तौ ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्याभयानन्दपूज्यपादशिष्यस्यानन्दपूर्णमुनीन्द्रस्य विद्यासागरापरनामधेयस्य कृतौ पञ्चपादिकाटीका समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

---

3. *Other commentaries on the Sūtras.*

2262.

1679. Foll. 170; size $9\frac{3}{8}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; eleven lines in a page; fair writing.

Vedāntasūtramuktāvalī, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Brahmānanda Sarasvatī*, pupil of *Paramahaṃsa Parivrājaka Paramānanda Sarasvatī*.

See Hall's Index, p. 93, no. xxviii.

It begins:

चरणौ शरणीकुर्मः श्रीमन्नारायणप्रभोः ।
अपि श्रीविश्वनाथस्य परमानन्दरूपिणः ॥ १ ॥
भाष्यार्थो निरणायि यः श्रुतिपथन्यायाम्बुधेः पारगैर्
विज्ञैर्निर्णयदर्पणप्रभृतिषु ब्रह्मापरोक्षान्वितैः ।
तं बुद्ध्वा तनुते गुरुप्रणतिभिस्तन्मात्रचेतोगतिर्
ब्रह्मानन्दसरस्वती श्रुतिशिरःसूत्रेषु मुक्तावलीम् ॥ २ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 54*b*, the second fol. 97*a*, the third fol. 150*b*.

[H. T. Colebrooke.]

2263.

433a. Foll. 128; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; twelve lines in a page; fair writing.

Vedāntasūtramuktāvalī, a second copy, dated प्रमादीनाम संवत्सर श्रावण पदुल द्वितीया भृगुवासरे समाप्ति भग (?) संम १८४९ ॥ मीः जेठ शुदी १३ ॥ समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2264.

1336. Foll. 167; size $11\frac{1}{8}$ in. by $4\frac{5}{8}$ in. (foll. 1–19 $4\frac{3}{4}$ in.); foll. 1–19 sixteen to eighteen

Digitized by Microsoft ®

lines, foll. 20–167 eleven lines in a page. The first portion is a fragment of a fine old manuscript.

Brahmāmṛitavarshiṇī, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Rāmānanda Sarasvatī*, or *Śrīrāmakiṃkaravarya*, pupil of *Mukundagovinda Ācārya*.

See Hall's Index, p. 93, no. xxix.; Rājendralāla Mitra's Notices, iv., p. 81, no. 1484.

It begins:

श्रीरामचरणद्वन्द्वमद्वन्द्वानन्दसाधनम् ।
नमामि यद्रजोयोगात्पाषाणो ऽपि सुखं गतः ॥ १ ॥
संगतिः संशयः पूर्वपरपक्षौ तयोः फलम् ।
भाष्यस्थाः श्रुतयः सर्वाः सूत्राण्यनवशेषतः ॥ २ ॥
व्याख्यायन्ते स्फुटन्यायैर्मतभेदो ऽपि कुत्रचित् ।
उच्यते सुखबोधार्थं श्रीरामो वीक्षतामिदम् ॥ ३ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 57*a*, the second fol. 95*a*, the third fol. 150*a*.

In the colophon of the first *adhyāya* the author is called *Śrīrāmakiṃkaravarya* (cp. Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 48, no. 1437): इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमन्मुकुन्दगोविन्दश्रीचरणशिक्षित - श्रीरामकिंकरवर्यकृतौ ब्रह्मसूत्रवृत्तौ ब्रह्मामृतवर्षिण्यां प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥

Date of the copy: संवत् १८४४ चइत सुदी १३ ।

[H. T. Colebrooke.]

2265.

1352. Foll. 71; size 11¼ in. by 4⅜ in.; 10 or 11 lines in a page; fair writing.

Brahmāmṛitavarshiṇī, the first *adhyāya*. Foll. ३८–५२ are lost (*sū*. 12–33 of the second *pāda*). [H. T. Colebrooke.]

2266.

600. Foll. 240; size 9½ in. by 4 in.; nine lines in a page; fair writing.

Śārīrakasūtrasārārthacandrikā, or *Subodhinī*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Gaṅgādhara Bhagavadbhaktakiṃkara*, son of *Sadāśiva Bhaṭṭa*, son of *Vīreśvara Mahāḍakara*, from the *kula* of the *Ṛishi Vatsa*.

See Hall's Index, p. 94, no. xxx.

It begins:

नमस्कृत्य शिवं रामं लक्ष्मीकान्तं जगद्गुरुम् ।
भवानीं ढुण्ढिराजं च दण्डपाणिं च भैरवम् ॥ १ ॥
सूत्रकृद्भाष्यकृत्पादान् गुरुपादांश्च भक्तितः ।
पितरौ भारतीं गङ्गां काशीं शुक्रबृहस्पतीम् ॥ २ ॥
सदाशिवतनूजन्मा वत्सर्षिकुलसंभवः ।
गङ्गाधर इति ख्यातो भगवद्भक्तकिंकरः ॥ ३ ॥
रम्यां सुबोधिनीं पुण्यां तापत्रयविनाशिनीम् ।
टीकां बालहितां कुर्वे सूत्रसारार्थचन्द्रिकाम् ॥ ४ ॥
क्क सूत्रसारभूतो ऽर्थः क्काहं पामरमन्दधीः ।
गुरोः कृपाया माहात्म्यं सर्वमेतन्न संशयः ॥ ५ ॥
अनन्तसत्यमात्मानं सुखं ज्ञानं जगत्प्रभुम् ।
विश्वधारं विश्वरूपं भजे पुरुषमच्युतम् ॥ ६ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 76*a*, the second fol. 139*b*, the third fol. 211*a*.

Colophon: इति श्रीमन्महाडकरोपनामकवीरेश्वराग्निहोतृसूरि (सूनु) सदाशिवभट्टात्मजभगवद्भक्तकिंकरगङ्गाधरविरचितायां सुबोधिन्यां शारीरसूत्रसारार्थचन्द्रिकायां चतुर्थाध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तः ॥

See the same author's *Dhyānavallarī*.

Date of the copy: सं० १८३३ प्र॰गसंवत्सरे वैसः समाः मीतिकु आरसुदी ३ वार मंगरके लीष्या श्रीरामचंद्र श्रीगनेशजीशहाइ गंगाजीशहाइ भवानीजीशहाइ भअरोजीसहाइ अनपुरनाजीशहाइ । [H. T. Colebrooke.]

2267.

296. Foll. 119; size 10⅛ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; fair writing.

Vyāsasūtravṛitti, or *Vidvajjanamanoharā*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Raṅganātha*, pupil of *Ānandāśrama*. He quotes *Vidyātīrtha* (?) and *Nṛisiṃhāśrama*.

See Colebrooke's Misc. Ess. I., p. 334.

It begins:

प्रत्यग्ज्योतिःस्वरूपं तमवाङ्मनसगोचरम् ।
श्रीवासुदेवं साष्टाङ्गं प्रणम्य सकलेष्टदम् ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

विद्यारण्य(? r. तीर्थ)कृतैः श्लोकैः नृसिंहाश्रमसूक्तिभिः ।
संदृब्धा(°ब्धा?) व्याससूत्राणां वृत्तिर्भाष्यानुसारिणी ॥२॥
आनन्दाश्रमपादाब्जपरागाणां कृपाबलात् ।
लिख्यते रङ्गनाथेन विद्वज्जनमनोहरा ॥ ३ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 29*a*, the second fol. 64*a*, the third fol. 103*b*, the fourth *adhyāya* ends:

गुरूणां चरणाम्भोजकृपया लिखिता मया ।
वृत्तिः श्रीव्याससूत्राणां प्रीत्यै सास्तु जगद्गुरोः ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीआनन्दाश्रमचरणारविन्दसेवापरायणेन रङ्गनाथेन लिखितायां व्याससूत्रवृत्तौ चतुर्थो ऽध्यायः ॥ [H. T. Colebrooke.]

2268.

3104. Foll. 188; size $8\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8 or 9 lines in a page.

Brahmasūtrapadayojanā, or *Brahmāmṛitavarshiṇī*, a concise commentary on the *Brahmasūtras*, by *Sadāśivānanda Sarasvatī*, pupil of *Svayamprakāśānanda Sarasvatī*.

It begins:

प्रणम्य परमात्मानं गुरूनपि गरिय्यसः(r. गरीयसः) ।
ब्रह्मसूत्रपदव्याख्यां कुर्वे बुद्धिविशुद्धये ॥

नित्याध्ययनविधिना अधीतसांगस्वाध्यायमापातज्ञानवंतं पुरुषार्थकाममैहिकामुष्मिकफलेषु विरक्तमुपलभमानः परमकारुणिको मुनिः सूत्रयामास ॥ अथातो ब्रह्मजिज्ञासेति ॥ अत्राथशब्देन साधनचतुष्टयसंपत्त्यानंतर्यमुच्यते । अतःशब्देन साधनचतुष्टयस्य संभावना । अस्य सूत्रस्य श्रोतव्य इति मूलभूतश्रुतिसमानार्थत्वाय कर्तव्येति पदमध्याहर्तव्यं । जिज्ञासेत्यत्र प्रकृत्या ज्ञानमात्रपरया साध्यज्ञानमजहल्लक्षणया बोध्यते °

I. इति श्रीब्रह्मसूत्रपदयोजनायां प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥ fol. 43*a*.

II. इति ब्रह्मसूत्रपदव्याख्यायां द्वितिय्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥ fol. 71*a*.

इति श्रीब्रह्मसूत्रपदयोजनायां ब्रह्मामृतवर्षिण्यां द्वितिय्याध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥ fol. 90*b*.

III. इति श्री° तृतिय्याध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥ fol. 157*b*.

IV. ends fol. 184*b* अनावृत्तिः शब्दादनावृत्तिः शब्दात् । ये ऽर्चिरादिमार्गेण ब्रह्मलोकं प्राप्तास्तेषामनावृत्तिरेव । तेषां न पुनरावृत्तिरित्यादिक्रममुक्त्यभिधायकशब्दादित्यर्थः । तस्माद्ब्रह्मविदां निरस्तानर्थव्रातस्वप्रभनिरतिशयानंदात्मतावस्थितिरिति सिद्धं । सूत्रावृत्तिः शास्त्रसमाप्तिद्योतनार्था ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमत्स्वयंप्रकाशानंदसरस्वतीपूज्यपादकमलभृंगायमाणश्रीसदाशिवानंदसरस्वतीभगवत्कृतौ ब्रह्मसूत्रपदयोजनायां ब्रह्मामृतवर्षिण्यां चतुर्थाध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तोऽयं चतुर्थाध्यायः ॥

Then follow several pages of *ślokas*, apparently intended as an appendix to the work, beginning तत्सत् ।

विदुषां कंठभूषेयं योजना तु कृता विभो ।
व्यासवाङ्मणिसंदृब्धा प्रीतये तेऽस्तु सर्वदा ॥ ° ॥

अधिकरणसूत्राणि श्लोकैः संगृह्यंते ॥

अथ जन्मादिशास्त्रेति तत्त्वीक्षतेस्तथैव च ।
आनंदांतस्तदाकाशो ऽत एव प्राण इत्यपि ॥ °

[Dr. J. R. Ballantyne.]

2269.

1147. Foll. 277; size 9 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; eleven lines in a page; large writing, on some leaves blotted.

Nirmalakṛishṇabhāshya, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Nirmalakṛishṇa*.

It begins:

श्रीकृष्णं वेदवेत्तारं वेद्यं वेदान्तकोविदैः ।
नत्वा तद्रूपबोधाय सूत्रभाष्यं समारभे ॥ १ ॥

अज्ञानतमसो हन्ता कृष्णो विज्ञानभास्करः ।
आत्रेयः सर्ववित्सर्वं विश्वमेको जनार्दनः ॥ २ ॥

ब्रह्मसूत्रकृदीशानो व्यासो नारायणः प्रभुः ।
ब्रह्मैक्यव्यञ्जकः शास्ता गुरुर्देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

निर्मलो नृहरिर्नाथो हरिः सत्कर्मचन्द्रमाः ।
विष्णुः सर्वान्तरः साक्षी प्रेरको बुद्धिबोधकः ॥ ४ ॥

ब्रह्मजिज्ञासया भक्त्या विचारः क्रियते ऽधुना ।
ब्रह्मसूत्रार्थबोधाय शुद्धयैव(r. श्र°?) समासतः ॥ ५ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 105*b*, the second

Digitized by Microsoft®

fol. 175*a*, the third fol. 248*b*; the fourth *adhyāya* ends:

यद्यत्र तद्रहस्यार्थो भ्रममूलो ऽथवा यदि ।
गद्यपद्येन तेनासौ हरिस्तुष्यतु सर्ववित् ॥ ७ ॥

बालभाषितमाकर्ण्य पितराविव श्रीहरिः ।
संतुष्टिं लभतां कृष्णः कृपालुर्दीनवत्सलः ॥ ८ ॥

निर्मलः कृष्णभृत्यो हि भृत्यस्योद्धारको हरिः ।
नृहरिः सर्वगो विष्णुः समेशता महाप्रभुः ॥ ८ ॥

इति श्रीवेदान्ते ब्रह्मसूत्राणां श्रीनिर्मलकृष्णभाष्ये चतुर्थाध्याये चतुर्थः पादः इति ॥ [H. T. Colebrooke.]

2270.

1428. Foll. 132 (१–१३३); size 12½ in. by 3½ in.; seven lines in a page; writing of the 18th century.

Vedāntasūtravyākhyācandrikā, a new *bhāshya* on the *Vedāntasūtras*, by the *Mahāmahopādhyāya San-miśra Śrī-Bhavadeva*, son of *San-miśra Śrī-Krishnadeva* of Mithilā, and pupil of the *Mahāmahopādhyāya Saṭṭhakkura Śrī-Bhavadeva*. According to the final verses, the author lived under the reign of *Shāh Jahān*, and composed his commentary at Paṭanā, in the Śāka year 1571.

It begins: यथामंगलस्मृत्यनंतरं यन्मंगलनिरूपणं · तत्प्रयोजिका · या ·* किं मंगलं किं वा ऽस्य फलमित्यादिरूपा जिज्ञासा तज्जनकं यन्मंगलं तत् स्वरूपफलं संदेहे नोपेक्षानर्हमिति ज्ञानं ·

The first *adhyāya* ends fol. ३८*b*, the second fol. ७८*a*, the third fol. ११६*b*.

The colophons vary, the fullest is at the end of the first *pāda* of the second *adhyāya*, fol. ५०*b*: इति श्रीमहामहोपाध्यायसट्ठक्कुरश्रीभवदेवप्रियशिष्यसन्मिश्रश्रीकृष्णदेवात्मजमैथिलमहामहोपाध्यायाभिनवाचार्य्यसन्मिश्रश्रीभवदेवकृते ऽभिनववेदान्तसूत्रभाष्ये द्वितीयाध्यायप्रथमपादव्याख्या ॥

The end is: इति महामहोपाध्यायसट्ठक्कुरश्रीभवदेवप्रियशिष्यमैथिलसन्मिश्रश्रीकृष्णदेवतनयमहामहोपाध्यायसन्मिश्रश्रीभवदेवनिर्मितायां वेदान्तसूत्रव्याख्याचन्द्रिकायां चतुर्थाध्यायचतुर्थपादव्याख्या ॥ समाप्ता चैवं चतुर्थाध्यायव्याख्या ॥ वेदान्तसूत्रव्याख्या वेति शिवं ॥ ओं(?) तस्मै नमः ॥

शाके ब्रह्ममुनीनु(न्दु?)वाणगुणिते(*r.*गणिते?)† सम्वत्सरे [श्रीमति
श्रीमज्जह्नुसुतातटे ऽत्र पटनानाम्नि स्फुरत्पत्तने ।
वर्षत्यंबुधरे नभस्यधवले पक्षे तृतीया कुजे
धीरः श्रीभवदेवपंडितकविर्व्याख्यामिमां निर्म्ममे ॥

श्रीमत्साहजहाननाम्नि वसुधाधीशे महीं शासति
न्यायालंबिनि पटुन(*r.*पट्टन)प्रभुतया श्रीसैदखाने स्थिते ।
सर्व्वत्र स्फुरदात्मदीपकलिकाव्यन्तुं(°न्तं?) समस्तं महः
प्रत्यक्षं विदधातुमेतदखिलत्(*r.*°लिखत्) श्रीकृष्ण- [देवात्मजः ॥
भाष्याणि यद्यपि जयंति बहूनि सूत्र-
व्याख्यानपुस्तक(श)तानि च संस्फुरंति ।
एतत्तथापि लिखनं मम सत्सुबोधम्
आत्मप्रकाशनकरं सुधियः श्रयंतु ॥

[H. T. Colebrooke.]

2271.

284. Foll. 139; size 10¾ in. by 4 in.; 12–16 lines in a page; excellent writing, in the Bengalī character; perhaps as old as the 16th century.

Vedāntavyāsoktasūtravṛitti, a short commentary on the *Vedāntasūtras*, the author of which is not mentioned. It is a good copy. The corrections show that it was used for study. Towards the end there are marginal notes in Colebrooke's hand. I am not quite sure about the reading of some passages in the introductory couplets, which follow here:

जन्म स्थानं वियोगं भवगतमखिलं याति यस्मादसङ्गाद्
ब्रह्माद्या अङ्घ्रिपान्ता नभस इव विभोर्यस्य भागा ध्रुवस्य ।
धर्माधर्मादिपाशैर्नियमयति समो यश्च लोकानभिन्नः
सो ऽहं पूर्णो विशुद्धो गुरुनिगमशिवः शेवधिः संविदात्मा ॥

* This MS. uses a dot in the middle of the line for some kind of punctuation.

† It ought to be °बानेन्दु°, but this would not suit the metre. For °गुणिते and °गणिते, see I.O. no. 447 (*Tattvaviveka*).

Digitized by Microsoft®

गुरून् गणपतिं भानुं भवानीं केशवं शिवं ।
प्रणम्य व्याससूत्रार्थान् सिद्धे ऽर्थे मे समाश्रये ॥
भाष्यवाक्यामृतव्याप्ता स्वल्पा नाल्पार्थदीपिका ।
इमां वृत्तिं वदाम्येकां काशीमिव हितैषिणीं ॥

अमृतानन्दसंपत्तिः कस्य नोन्नतिकारणं ।
यस्माच्छ्रवणमात्रेण ददात्येषा परं पदं ॥

सूत्रव्याख्यानावसाने ऽत्र यथाशास्त्रं यथाक्रमं ।
अर्थो विषयवाक्यानां विषमाणां प्रवक्ष्यते ॥

The first *adhyāya* ends fol. 44*b*: इति श्रीवेदव्यासोक्तसूत्रवृत्तौ प्रथमे ऽध्याये चतुर्थश्चरणः ॥ समाप्तश्चायं समन्वयाभिधः प्रथमो ऽध्यायः ॥ The second *adhyāya* (अविरोधनामा) ends fol. 81, the third (साधनाध्याय) fol. 123*b*. The end of the whole is:

इयं वृत्तिर्ज्ञाता दुरित ◡◡–* छेदनकरी
तरिमिग्नावेतुं भवजलधिपारं जिगमिषून् ।
हरोमौर्ख्यात्त्रातुं सदसदुरुबन्धात् स्मरणतः
परब्रह्मानन्दाद्वयम ◡◡–* द्दीपनरविः ॥

इति श्रीवेदव्यासोक्तसूत्रवृत्तौ चतुर्थे ऽस्मिन् मूलाध्याये चतुर्थश्चरणः ॥ समाप्तश्चायं चतुर्थो ऽध्यायः ॥

[H. T. Colebrooke.]

---

4. *Works of Śaṅkarācārya, and commentaries on them.*

2272.

2222b. Foll. 87 (369–455); size 9 in. by 4 in.; seven lines in a page; large, good writing.

Sakalavedopanishatsāropadeśasahasrī, in two parts, one in prose, the other in verse, by *Śaṅkarācārya*.

See Hall's Index, p. 99, no. li.

The prose part begins:

अथ मोक्षसाधनोपदेशविधिं व्याख्यास्यामो मुमुक्षूणां श्रद्धानानामर्थिनामर्थाय तदिदं मोक्षसाधनं ज्ञानं °

It has three *prakaraṇas*: *śishyapratibodhanavidhi* (ends fol. 381*b*), *avagati* (ends fol. 394*b*), *gadyasambandha* (ends fol. 397*a*). Cp. Burnell's Tanj. MSS., p. 90, no. xiv.

The second *prakaraṇa* has the form of a dialogue, it begins:

सुखमासीनं ब्राह्मणं ब्रह्मनिष्ठं कश्चिद्ब्रह्मचारी जन्ममरणलक्षणात्संसारान्निर्विण्णो मुमुक्षुर्विधिवदुपसन्नः पप्रच्छ भग(व)न् कथमहं संसारान्मोक्षिष्ये ।

The metrical part begins:

चैतन्यं सर्वगं सर्वं सर्वभूतगुहाशयम् ।
यत्सर्वविषयातीतं तस्मै सर्वविदे नमः ॥ १ ॥

समाप्य क्रियाः सर्वा दाराग्न्याधानपूर्विकाः ।
ब्रह्मविद्यामथेदानीं वक्तुं वेदः प्रचक्रमे ॥ २ ॥

कर्माणि देहयोगार्थं देहयोगे प्रियाप्रिये ।
ध्रुवे स्यातां ततो रागो द्वेषश्चैव ततः क्रियाः ॥ ३ ॥

The names of the nineteen chapters are: *upodghātaprakaraṇa* (26 verses), *ātmajñānotpattividhi(pra)karaṇa* (4 v.), *īśvarātmaprak.* (8 v.), *ahampratyayaprak.* (5 v.), *buddhyaparādhaprak.* (5 v.), *viśeshāpohaprak.* (6 v.), *buddhyārūḍhaprak.* (6 v.), *citiprak.* (6 v.), *sūkshmatāprak.* (9 v.), *dṛiśisvarūpaprak.* (14 v.), *īkshitṛiprak.* (16 v.), *prakāśaprak.* (19 v.), *acakshushṭvaprak.* (27 v.), *svapnasmṛitiprak.* (50 v.), *nānyadanyatprak.* (54 v.), *pārthi(va)prak.* (74 v.), *samyaṅmatiprak.* (89 v.), *tattvaprak.* (about 230 v.), *jvaranāśaprak.* (28 v.).

Cp. Weber's Cat. (1853), p. 178, no. 614.

Colophon: उदीच्यज्ञातीजोशी विश्वनाथ लखित(*sic*!)॥ यादृशमिति न मे दोषः करक्रतम(*sic*!)पराधं क्षंतुमर्हंति संतः ॥ संवत् १७३३ वर्षे कार्त्तिक शुदि ३ रवौ लखितं ॥

[Gaikawar.]

2273.

256b. Foll. 49; size 11–11½ in. by 3 in.; 9–11 lines in a page; writing middling.

Sakalopanishatsāra-Upadeśasāhasrī, a second copy, beginning with the metrical part, and ending with the three prose chapters.

* The right margin of the last leaves is injured.

Digitized by Microsoft®

Colophon:

श्रीमद्वाराणसीक्षेत्रे विश्वेशचरनांतिके ।
उपदेशस्य साहस्रीं रंगनाथो ह्यलीलिखत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2274.

101a. Foll. 39; size $9\frac{7}{8}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; 10 or 11 lines in a page; writing middling.

Upadeśasahasrī, a third copy, but only the metrical part. [H. T. COLEBROOKE.]

2275, 2276.

2221, 2222a. Foll. 230 and 138 (231–368); size 9 in. by $3\frac{7}{8}$ in.; seven lines in a page; large good writing.

Upadeśasahasrī and *Padayojanikā*, a commentary on the *Upadeśasahasrī* by *Rāmatīrtha*, pupil of *Kṛishṇatīrtha*: the metrical part. See Hall's Index, p. 99, no. lii.; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 74, no. 1475 (no. 1474 contains *Rāmatīrtha's* commentary on the prose part).

The commentary begins:

यत्राध्यस्तमिदं सर्वं मेयमात्राद्यविद्यया ।
भाति नो भाति यज्ज्ञानात्तदस्मि ब्रह्म चित्सुखम् ॥

तदेवं सर्वोपनिषदर्थसारसंग्रहं गद्यबन्धप्रबन्धेन संक्षेपतो युक्त्योपदिश्य पुनरप्युक्तमेवार्थजातं पद्यबन्धप्रबन्धेन सोपस्करं विस्तरेणोपदेष्टुकामो भगव(ा)न्भाष्यकारः पद्यग्रन्थारम्भे ग्रन्थप्रतिपाद्यपरदेवतानमस्काररूपं मङ्गलं कृतं शिष्यशिक्षार्थं श्लोकेनोपनिबध्नाति ॥ चैतन्यमिति ॥ चैतन्यं सर्वगं सर्वं०

It ends:

उपदेशसहस्रीयं विवृता हि महात्मभिः ।
श्रद्धावेशान्मयाप्यस्यां पदयोजनिका कृता ॥ १ ॥
समस्तवेदार्थरहस्यगद्यपद्यप्रबन्धार्थतयावबोधः ।
कथं तु मादृग्मतिविक्षितः स्यादथापि भक्त्याहमिहास्मि [रूढः ॥ २ ॥

हृद्यन्तराविष्कृतराममूर्तेस्तथा गुरूणां विपुलप्रसादात् ।
यथाकथंचिद्रचितेन विष्णुरनेन तुष्यत्वखिलान्तरात्मा॥३॥

इति श्रीशंकराचार्यकृतोपदेशसहस्र्याः पदयोजनिका नाम टीका कृष्णतीर्थशिष्यरामतीर्थविरचिता समाप्ता ॥

सहस्रोपदेशेन हार्दं तमो यः
स्वचिन्मात्रभासा निवार्याग्र(*r.* °प्यु?)भद्रम् ।
ददावात्मरूपं समस्तार्थदीपं
गुरुं काशिराजं निजं तं नमामि ॥

घटादेः स्फुरत्ता तदीया च सत्ता
तदानन्दता मत्त एवोपयाता ।
त्वयं तत्त्वहं ज्ञातमित्थं प्रसादा-
द्गुरोर्यस्य तं काशिराजं नमामि ॥

रसराममुनीन्दुवत्सरे
सितषष्ठ्यां सितमार्गशीर्षके ।
लिखिता मदनात्मजेन चेयं
भगवच्छङ्करकल्पितोपदेशी (metre!) ॥ ३ ॥

लपितं जोशी गोपालजीसुतवीश्वनार्थे (*sic!*) ॥

The third couplet gives as date of the original of this copy, Saṃvat 1736. [GAIKAWAR.]

2277.

666. Foll. 136; size $11\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; 9–16 lines in a page; middling writing.

Upadeśasahasrī, the metrical part (in the middle of every page) and *Prayojanikā*, another copy of the second part.

[H. T. COLEBROOKE.]

2278.

151. Foll. 161; size $13\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; 7–13 lines in a page; fair writing.

Upadeśasahasrī, the metrical part (in the middle of every page) and *Padayojanikā*, a third copy, dated संवत् १८४० माघसुदि ॥

This copy has only the first two of the final couplets of the first copy, omitting the couplet containing the date (रसराम०).

[H. T. COLEBROOKE.]

2279.

2554. Foll. 74; size $13\frac{1}{4}$ in. by 5 in.; 12 or 13 lines in a page; large fair writing.

Digitized by Microsoft®

Upadeśasahasrīvivṛiti, a commentary on *Śaṅkara's Upadeśasahasrī,* by *Ānandagiri.* This name is given to the author on the first page (उपदेशसहस्रीकाटीका आनंदगिरि in the same handwriting as the copy itself); in the colophon at the end of the second copy the author is called *Ānandajñāna,* pupil of *Śuddhānanda.* See Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 288, no. 2848.

This copy comprises the metrical and the prose part (begins fol. 52*b*) of the *Upadeśasahasrī.*

It begins:

प्रणम्य कृष्णं प्रणतार्तिहारिणं
गुरूनपि स्वान्परमार्थरूपिणः ।
मया सहस्रीविवृतिर्विधीयते
कृतापि मन्दोपकृतिप्रसिद्धये ॥ १ ॥

सकलोपनिषदर्थसारसंग्राहिकामुपदेशसाहस्रीं गद्यपद्यात्मिकां प्रारभमाणो भगवान्भाष्यकारश्चिकीर्षितस्य ग्रन्थस्य अविघ्नेन परिसमाप्तिप्रचय(°चर R. M.)गमनाभ्यां शिष्टाचारपरिपालनपरिलब्धादृष्टसिद्धये च विशिष्टेष्टदेवतातत्त्वानुस्मरणपूर्वकं तन्नमस्काररूपं मङ्गलाचरणं मुखतः संपादयन्नस्य शारीरकप्रकरणस्य तदीयमेवानुबन्धजातं सूचयति चैतन्येति ।

It ends:

अभ्यासो ग्रन्थस्य गद्यपद्यात्मनः समाप्यर्थम् ।
उपदेशसाहस्रीयं गद्यपद्यमयी मया ।
व्याकृता व्याकृताप्यन्यैर्मन्दानुग्रहसिद्धये ॥
व्याक्रिया सत्क्रिया सेयं कुर्वती शर्म निर्मलम् ।
कृतिनां कृतविद्यानामाश्रियतां(*r.* °माश्रिता)पुरुषोत्तमम् ॥

Date of the copy: संवत् १७९५ (*i.e.* 1735).

2280.

101b. Foll. 106; size 9⅞ in. by 4¼ in.; 9–11 lines in a page; writing middling.

Upadeśasahasrīṭīkā, a second copy, but without the three prose chapters; also the final couplets are wanting.

The colophon is: इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीशुद्धानन्दपूज्यपादशिष्यभगवदानन्दज्ञानविरचिता श्रीसहस्रीपद्यभागटीका समाप्ता ॥ [H. T. Colebrooke.]

2281.

1245b. Foll. 15 (the sixth of which is wanting); size 10¾ in. by 4½ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; 11–13 lines in a page.

Tattvacandrikā, a commentary, by an unknown author (pupil of *Śrīkrishṇatīrtha* and *Jagannāthāśrama*), on *Ānandagiri's* exposition (*vivaraṇa*) of *Śaṅkarācārya's Pañcīkaraṇa.* See Hall's Index, p. 139, no. ccxxv.

It begins:

यन्नामरूपजगदुद्भवसंप्रतिष्ठा-
संरोधकारणमनिर्वचनीयशक्ति ।
सच्चित्सुखाद्वयवपुर्जगतो हिताय
रामाभिधामुपगतं भुवि तन्नमामि ॥ १ ॥
यत्पांसुधूसरितमस्तकमस्तपापम्
अज्ञानलक्षणमहाग्रहयक्षभूताः (?) ।
मुञ्चन्तु मां वपुरजस्रमतीव रम्यं
श्रीकृष्णतीर्थगुरुपादयुगं नमामि ॥ २ ॥
जगन्नाथाश्रमाद्या ये गुरवो मे कृपालवः ।
तानहं विधिवन्नत्वा करवै तत्त्वचंद्रिकां ॥ ३ ॥

श्रीमच्छंकरभगवत्पूज्यपादविरचितं पंचीकरणाख्यं प्रकरणमतिसंक्षिप्तमनेकार्थसंग्रहगंभीरमतिविमलमर्थतः प्रकटीचिकीर्षुरानंदगिर्याचार्यः स्वचिकीर्षितस्य विघ्नपरिसमाप्तये विशिष्टशिष्टाचारपरिप्राप्तमिष्टदेवतानमस्कारलक्षणं ० दर्शयति यदबोधादिति । ०

It ends:

पंचीकृतेर्विवरणमर्थतः प्रकटीकृतं ।
यथाश्रुतं यथाबुद्धि तेन तुष्येदुमापतिः ॥ १ ॥
सीतासुवर्णलतिकापरिवीतगात्रं
प्रेमारसार्द्रचरणं सुखपल्लवाढ्यं ।
कीर्तिप्रसूनपरिपालितसर्वलोकं
रामाभिधं जगति कल्पतरुं नमामि ॥ २ ॥

इति श्रीपंचीकरणविवरणटीका तत्त्वचंद्रिका नाम परिसमाप्ता ॥

The MS. was copied, for his private use, by *Rāma Brahma Yati,* pupil of *Sadāśivānanda Tīrtha.* [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

2282.

788. Foll. 39; size 10 in. by $2\frac{5}{8}$ in.; five lines in a page; beautifully written in the Bengalī character.

Siddhāntabindu, a commentary on *Śaṅkara's Daśaślokī*, by *Madhusūdana Sarasvatī*, disciple of *Viśveśvara Sarasvatī*. The fuller title of the ten couplets is *Cidānandadaśaślokī* or *Cidānandastavarāja*. See Hall's Index, p. 108, nos. xc. and xci., and p. 133, no. cxcvi.

The text of each *śloka* is given before it is explained.

The first *śloka* of the *Daśaślokī* is:

न भूमिर्न तोयं न तेजो न वायुर्
न खं नेन्द्रियं वा न तेषां समूहः ।
अनैकान्तिकत्वात्सुषुप्त्येकसिद्धस्
तदेको ऽवशिष्टः शिवः केवलो ऽहम् ॥

See Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 120, no. 1535.

The commentary begins:

श्रीशङ्कराचार्य्यनवावतारं
विश्वेश्वरं विश्वगुरुं प्रणम्य ।
वेदान्तशास्त्रश्रवणालसानां
बोधाय कुर्वे कमपि प्रयत्नम् ॥

इह खलु साक्षात्परंपरया वा सर्वानेव जीवान्समुद्दिधीर्षुर्भगवान् श्रीशङ्करो ऽनात्मभ्यो विवेकेनात्मानं नित्यशुद्धबुद्धमुक्तस्वभावं संक्षेपेण बोधयितुं दशश्लोकीं प्रणिनाय ।

It ends:

न स्तौमि तं व्यासमशेषमर्थं
सम्यङ्न सूत्रैरपि यो बबन्ध ।
विनापि तैः संग्रथिताखिलार्थं
तं शङ्करं नौमि सुरेश्वरं च ॥ १ ॥

लघुरपि बह्वर्थवहश्चिन्तामणिरिव निबन्धो ऽयम् ।
मधुसूदनेन मुनिना विहितो गुणिनां विनोदाय ॥

यदत्र सौष्ठवं किंचित्तद्गुरोरेव मे न हि ।
यदत्रासौष्ठवं किंचित्तन्ममैव गुरोर्न हि ॥

बहुयाचनया मयायमल्पो
बलभद्रस्य कृते कृतो निबन्धः ।
यददुष्टमिहास्ति यच्च दुष्टं
तदुदाराः सुधियो विवेचयन्तु ॥

Cp. Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 80, no. 1483; Weber's Cat. (1853), p. 182, no. 626.

This copy was written in the Śaka year 1539, on the banks of the Surasindhu (Gangā), as will appear from the following colophon:

नवाग्निबाणेन्दुमिते शकाब्दे
नभस्यमासस्य च कृष्णपक्षे ।
अलिखि केनापि मनोहरो ऽयं
सिद्धान्तबिन्दुः सुरसिन्धुतीरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2283.

2532a. Foll. 24; size 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; eleven lines in a page; well written.

Siddhāntabindu, a second copy.

[GAIKAWAR.]

2284.

603a. Foll. 22; size $9\frac{7}{8}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.; nine lines in a page; fair writing.

Siddhāntabindu, a third copy, dated संवत् १७८९ चैत्रकृष्ण १३ शनौ ग्रन्थो ऽयं पूर्णं जातं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2285.

2782a. Foll. 20; size $10\frac{5}{8}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; 11–13 lines in a page; indifferent writing.

Siddhāntabindu, a fourth copy, dated शके १६१४ अंगिरोनामनि संवत्सरे चैत्रे मासि चतुर्थ्यां ४ शुक्रे ऐलपुरनिवासिश्रीवत्सगोत्रोत्पन्नव्यंकटेशभट्टसूनुना पर्वतोपनामकेन रामभक्तेन गोविंदभट्टेनायं सिद्धांतबिंदुर्लिखितः रामाय समर्पितः ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2286.

1521a. Foll. 29; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; eight lines in a page; large fair writing.

Siddhāntabindu, a fifth copy.

It has the wrong title सिद्धांतबिंदुसटीक on the first page. [H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

2287.

1746a. Foll. 51; size 8½ in. by 4¼ in.; nine lines in a page; large fair writing.

Siddhāntabindu, a sixth copy.

[H. T. Colebrooke.]

2288.

327a. Foll. 30; size 12 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; well written.

Vedāntasiddhāntabindu, a seventh copy, dated संवत् १८५५ शमए शावन शुदि ९ ॥

[H. T. Colebrooke.]

2289.

3037. Foll. 32; size 12½ in. by 4½ in.; 8–11 lines in a page; large writing.

Siddhāntabindu, an eighth copy. Dated संवत् १८७१ मिति मार्गशीर्षसुदि ३ बुधवारे लिखितं गोपालगिरिभिक्षुणा श्रीमच्चिमन्(?)गिरिस्वामिशिष्येण सिरसाग्रामवासिना पुष्करोपरि श्रीमत्काशीक्षेत्रे । श्रीमच्चन्द्रमौलिर्जयतु भगवानिष्टदेवो मदीयः पठकानां श्रोतॄणां च ॥

[J. R. Ballantyne.]

2290.

327b. Foll. 147; size 12 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; writing fair.

Nyāyaratnāvalī, a commentary on the *Siddhāntabindu,* by *Brahmānanda Sarasvatī,* pupil of *Nārāyaṇa Tīrtha* and of *Paramānanda Sarasvatī,* based on *Madhusūdana's Advaitasiddhi* and *Brahmānanda's* own commentary on it.

See Hall's Index, p. 109, no. xcv.; Rāj. Mitra's Notices, vi., p. 275, no. 2209.

The *Nyāyaratnāvalī* begins:

नमो नवघनश्यामकामकामितदेहिने ।
कमलाकामसौदामकणकामुकगेहिने ॥
अद्वैतसिद्धेष्टीकायास्तदीयायाश्च संग्रहात् ।
विचित्ररचना काचिद्ब्रह्मानन्देन रच्यते ॥ २ ॥
शङ्करोक्तिसुधाम्भोधेर्गुरूणामुपदेशतः ।
उद्धृतां प्रकटीकुर्वे न्यायरत्नावलीमिह ॥ ३ ॥

तत्राद्वितीयस्वप्रकाशनिरतिशयानन्दरूपयोर्जीवब्रह्मस्वरूपयोरैक्यमुक्तानन्दरूपं बोधयदहं ब्रह्मास्मीत्यादि वेदान्तमहावाक्यं ०

Fol. ६ is missing.

The copy is dated: संवत् १८४९ तत्समये श्रावणशुद्ध १५ भृगुवासरे श्रीकाश्यां लिखितमिदं पुस्तकं संपूर्णमगमत् ॥

[H. T. Colebrooke.]

2291.

1348a. Foll. 21; size 10⅞ in. by 4⅝ in.; eleven lines in a page; good writing, of about A.D. 1700.

Dvādaśamahāvākyavivaraṇa, a treatise on the single words of certain holy passages from different *Upanishads,* in twelve chapters (*siddhānta*), by *Śaṅkarācārya.* It is different from the *Vākyavivaraṇa* in Weber's Cat. (1853), p. 181; Burnell's Tanj. MSS., p. 91, no. xxiv.; also from the *Mahāvākyasiddhānta* in Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 299, no. 2863.

It begins:

यद्ज्ञानप्रभावेन दृश्यते सकलं जगत् ।
यज्ज्ञानाल्लयमाप्नोति तस्मै ज्ञानात्मने नमः ॥ १ ॥

समस्तविषयवासनाविनिर्मुक्तः स केवलं निर्विशेषं (cp. the second copy) ब्रह्म चैतन्यमात्रमेव तिष्ठति स परमहंसः यत्र कुत्रचित्तिष्ठति किं करोति । केवलं द्वादशमहावाक्यविचारं करोति। तन्महावाक्यं कीदृक्। तत्र औपनिषदानि वाक्यानि। आदौ तावदृग्वेदस्य प्रज्ञानमानंदं ब्रह्म। अहं ब्रह्मास्मीति यजुर्वेदस्य। तत्त्वमसीति सामवेदस्य । अयमात्मा ब्रह्मेति अथर्वणवेदस्य । अहं ब्रह्मास्मि यत्परं ब्रह्मेति श्रुतेः। इत्यादिद्वादशमहावाक्यैर्ब्रह्मविचारः । तत्रादौ ऋग्वेदस्य प्रज्ञानशब्दव्याख्यानं क्रियते । ०

Fol. 2*a*: इति ऋग्वेदस्य प्रज्ञानशब्दनिर्णयः प्रथमसिद्धांतः समाप्तः ॥ १ ॥ अतः परं आनंदशब्दनिर्णयः कथ्यते ।

It ends:

ब्रह्मस्वरूपनिरूपणं वेदांतप्रकरणे अथर्वणवेदवाक्यगतात्मब्रह्मशब्दनिर्णयो नाम द्वादशसिद्धांतः समाप्तः॥ इति श्रीशंकराचार्यविरचितं द्वादशमहावाक्यं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

2292.

2113. Foll. 57; size 9⅝ in. by 4¼ in.; seven lines in a page; large good writing.

Dvādaśamahāvākyavivaraṇa, a second copy.

It begins without the *śloka*:

अथात(ो) महावाक्यार्थविवरणं कथयति। समस्तविषयवासनाविनिर्मुक्तः स परमहंसः केवलनिर्विशेषः ब्रह्मचिन्तनमात्राव(*r.* °मात्रमेव)तिष्ठति। स परमहंसः यत्र कुत्रचित्तिष्ठति। किं करोति। केवलं द्वादशमहावाक्यविवरणं करोति। विवरणं नाम विचारम्। तन्महावाक्यं कीदृक्। तत्रौपनिषदानि वाक्यानि। °

Date of the copy: संवत् १७३७ वर्षे ज्येष्ट शुदि १३ भृगुदिने लिखितं॥ [GAIKAWAR.]

2293.

1368d. Foll. 26; size 9⅜ in. by 4¼ in.; twelve lines in a page; well written.

Dvādaśamahāvākyavivaraṇa, a third copy.

It begins: समस्तविषयवासनाविनिर्मुक्तः स परमहंसः °

[H. T. COLEBROOKE.]

2294.

1597b. Foll. 13; size 9⅞ in. by 3⅞ in.; generally 12 or 13 lines in a page; clear writing, of about A.D. 1700.

Ātmabodhaprakaraṇa, a compendium of the *Vedānta* in 66 *ślokas*, by *Śaṅkarācārya*, with an anonymous *ṭīkā*. The text occupies the middle of each page, the commentary being written above and beneath it.

The *ṭīkā* begins:

शतमखपूजितपादं शतपथमनसोऽप्यगोचराकारं।
विकसितजलरुहनेत्रं सीताछायांकमाश्रये रामं॥

इह भगवान् शंकराचार्यः उत्तमाधिकारिणां वेदांतप्रस्थानत्रयं निर्माय तदवलोकनासमर्थानां मंदबुद्धीनामनुग्रहार्थं सर्ववेदांतसिद्धांतसंग्रहमात्मबोधप्रकरणं निदर्शयिषुः(*r.* दिदर्श°) प्रतिजानीते तपोभिरिति।

The end is: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यगोविंदभगवत्पादाचार्यशिष्यश्रीशंकरभगवत्पादाचार्यविरचितमात्मबोध-प्रकरणं टीका च समाप्तिमगमत्॥

See Hall's Index, p. 105, no. lxxviii. and p. 106, no. lxxx.; Weber's Berlin Cat. (1853), p. 179; Aufrecht's Oxford Cat., p. 224. In Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 252, no. 1677, the same *ṭīkā* is ascribed to *Madhusūdana Sarasvatī*, but see the next number.

The *Ātmabodha*, with this *ṭīkā*, was published by F. E. Hall, Mirzapore 1852, and in Haeberlin's Sanskrit Anthology; the text also in the *Bṛihatstotraratnākara*, p. 309.

[H. T. COLEBROOKE.]

2295.

603c. Foll. 20; size 9⅞ in. by 4½ in.; nine lines in a page; large writing.

Ātmabodha, with the same commentary (*bhāshya*), which is here ascribed to *Śaṅkara* himself. [H. T. COLEBROOKE.]

2296.

2011a. Foll. 16; size 8½ in. by 4¾ in.; 11–13 lines in a page; fair writing.

Ātmabodhaprakaraṇam saṭīkam, a third copy of the text, with the same commentary.

None of the manuscripts quite agrees with the printed texts. [J. TAYLOR.]

2297.

100a. Foll. 12; size 9¾ in. by 4¾ in.; ten lines in a page; large good handwriting.

Adhyātmavidyopadeśavidhi, or *Ajñānabodhinī*, a short exposition of the *Vedānta*, in form of a dialogue between *śishya* and *guru*, by *Śaṅkarācārya*.

Hall calls it a commentary on the *Ātmabodha*, see his Index, p. 105, no. lxxix.

It begins:

यदज्ञानादिदं भाति यज्ज्ञानाद्विनिवर्त्तते।
नमस्तस्मै चिदानन्दवपुषे परमात्मने॥ १॥
चित्सदानन्दरूपाय सर्वधीवृत्तिसाक्षिणे।
नमो वेदान्तवेद्याय ब्रह्मणेऽनन्तरूपिणे॥ २॥

Digitized by Microsoft®

अथाध्यात्मविद्योपदेशविधिं व्याख्यास्यामः । अनाद्यनन्तो नैसर्गिको ऽध्यासो मिथ्याप्रत्ययरूपः सर्वलोकप्रत्यक्षः अस्यानर्थहेतोः प्रहरणाय । आत्मैकत्वज्ञानं शिष्यः श्रीगुरुं पृच्छति । भो भगवन् । स आत्मा कीदृशः । शृणु(*r.* शृणु) चित्सदानन्दाद्वितीयमखण्डमचलमजमक्रियं कूटस्थानन्तस्वरूपं ब्रह्म स आत्मा ॥

Colophon: इति श्रीसंक्षिप्तवेदान्तशास्त्रप्रक्रियायां श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमत्सङ्कर(!)कृतबहिर्मुखान्तःप्रणव-मज्ञानबोधिनी(*sic*!) अध्यात्मविद्योपदेशविधिः समाप्ता ॥ Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 97, no. 678, gives: °श्रीमच्छङ्करकृतौ बहिर्मुखान्तःप्रकरणमज्ञानबोधिनी; but see no. 2300, fol. 4*a*.

All leaves have the marginal note प्र° ज्ञा°.

Note of the scribe: लीषितं नरोतम ॥

[H. T. Colebrooke.]

2298.

1348d. Foll. 30; size 11 in. by 4¾ in.; large, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Ātmashaṭka-bhāshya, by *Śaṅkarācārya*.

It begins: ओं परिसमाप्तं कर्मसहायपरब्रह्मविषयविज्ञानेनैषा कर्मणो ज्ञानसहितपरा गतिरुक्थविज्ञानद्वारेणोपसंहृता॥ एतत्सत्यं ब्रह्म प्राणाख्यमेष एको देवः । एतस्यैव प्राणस्य सर्वे देवा विभूतयः। एतस्य प्राणस्यात्मभावं गच्छन्देवता अप्येतीत्युक्तं॥ सो ऽयं देवताप्ययलक्षणः परपुरुषार्थ एष मोक्षः । °

It ends: भवतु वक्तारमित्यभ्यासो ऽध्यायपरिसमाप्त्यर्थो द्वितीयारण्यकसमाप्त्यर्थश्च ॥ इति श्रीशंकराचार्यविरचितं आत्मषट्कभाष्यं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

2299.

2401c. Foll. 8; size 7⅞ in. by 3⅝ in.; generally nine lines in a page; nearly the same writing as in no. 2401*b*, which is dated Saṃvat 1730.

Aparokshānubhūti, a treatise on the *Vedānta* doctrine in verse (by *Śaṅkara*). See Hall's Index, p. 104, no. lxxiv.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 223, nos. 544 and 545. It begins:

श्रीहरिं परमानंदमुपदेष्टारमीश्वरं ।

The last leaf, with the six last *ślokas* (139–144), is wanting. The last *śloka* is:

कारणव्यतिरेकेण पुमानादौ विलोकयेत् ।
अन्वयेन पुनस्तद्धि कार्ये नित्यं प्रपश्यति ॥ ३८(*i.e.*138)॥

The nine sections of this treatise are not marked in this copy.

For editions of the *Aparokshānubhūti*, see Haas' Brit. Mus. Cat., p. 128; Burnell's Tanj. MSS., p. 91.

[Gaikawar.]

2300.

2116c. Foll. 16 (of which 13–15 are wanting); size 9 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing; 8–13 lines in a page.

Tracts, by *Śaṅkarācārya*, on *Vedānta* subjects. A similar collection in Weber's Berlin Cat. (1853), p. 180, no. 618.

I. *Bālabodhinī*, begins:

प्रणम्य परमानंदं मोहांधतिमिरापहं ।
तत्प्रसादबलेनैव क्रियते बालबोधिनी ॥ १ ॥
यस्य स्मरणमात्रेण क्षीयंते भवभीतयः । [॥ २ ॥
तं सर्वसाक्षिणं यामि शरणं कृपणोऽस्महं(*r.* °णो ऽहं?)

अथायमात्मा कीदृशः । सद्रूपं । सर्वथाभावरूपं । चिद्रूपं । शुद्धबोधरूपं । आनंदरूपं । सुखप्रसुखरूपं । °

Fol. 4*a*: इति बहिर्मुख्यातःप्रवण(*r.* °मुखान्तःप्र°, see no. 2297)बालबोधिन्यां प्रथमकल्पः ॥

Fol. 6*b*: इति शंकराचार्यविरचिता बालबोधिनी समाप्ता ॥

See Weber, p. 180, no. 2; Rāj. Mitra's Notices, i., p. 93, no. 175.

II. *Tripurī*, in three sections (*pura*), begins fol. 6*b*: शब्दस्पर्शरूपरसगंधादयो विषयाः । °

It ends fol. 9*b*: इति त्रिपुरी समाप्ता ॥

See Weber, p. 180, no. 4.

III. *Dyuvākyavṛitti*, in 53 couplets, containing a dialogue between a *guru* and his pupil on *jīva*, *paramātman*, *tattvamasi*. It begins:

सर्गस्थितिप्रलयहेतुमचिंत्यशक्तिं
विश्वेश्वरं विदितविश्वमनंतमूर्तिं ।
निर्मुक्तबंधनमपारसुखांबुराशिं
श्रीवल्लभं विमलबोधघनं नमामि ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

It ends fol. 11*b*: इति द्युवाक्यवृत्तिः समाप्ता ॥

This small work is commonly called *Vākyavṛitti* (no. 2302), see Hall's Index, p. 106, no. lxxxi.; Weber, p. 180, no. 1. It has been printed in the *Bṛihatstotraratnākara*, p. 321.

IV. *Svarūpanirūpaṇam*, begins fol. 11*b*:

अनात्मभूते देहादावात्मबुद्धिस्तु देहिनां ।
साविद्या तत्कृतो बंधस्तन्नाशो मोक्ष उच्यते ॥ १ ॥

It breaks off in the second half of *śloka* 17, at the bottom of fol. 12*b*. See Weber, p. 180, no. 5.

V. *Ātmajñānopadeśavidhi*, only the concluding portion on fol. 16. See Weber, p. 180, no. 3.

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमद्गोविंदभगवत्पूज्यपादशिष्यस्य शंकरस्य कृतौ आत्मज्ञानोपदेशविधिः संपूर्णः ॥ ० संवत् १७४९ वर्षे भाद्रपदपंचमी शनौ । लषीतं मो॰ रेवादत्तसुतलक्ष्मिदत्तलषितं व्या॰ यगदिश्वरपठनार्थं ॥

On fol. 1*a* somebody wrote the title *Aṅgakārakārikā* under which the MS. appeared in the old list. [GAIKAWAR.]

2301.

1597e. Foll. 10; size 9 in. by $4\frac{1}{8}$ in.; 9 or 10 lines in a page; fair writing, of the 17th century.

Vākyavṛitti, the same 53 couplets of *Śaṅkara*, with a commentary, also called *Vākyavṛitti*, by *Ānandagiri*, pupil of *Śuddhānanda*. See Rājendralāla Mitra's Notices, iii., p. 331, no. 1324.

It begins:

ऐदंपर्येण वेदांता यद्वदंति परं पदं ।
तदहं ब्रह्म निर्भेदं सत्यादिपदलक्षितं ॥ १ ॥

मुमुक्षुजनानुजिघृक्षया वाक्यवृत्तिसंज्ञिप्रकरणं प्रारभमाणो विघ्नोपद्रवोपशमादिप्रयोजनसिद्धये देवताप्रणामरूपं मंगलाचरणं मुखतः संपादयन् प्रकरणप्रारंभापेक्षितमनुबंधत्रयं च विषयप्रयोजनसंबंधलक्षणं संक्षिप्य प्रतिपादयति सौकर्यार्थं कथयति ॥

सर्गस्थिति०

The end of the MS. is:

वाक्यवृत्तेरियं वृत्तिरुचिता संचिता मया ।
पुनातु रुचिता याता सायातु पुरुषोत्तमे ॥(?)

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमच्छंकराचार्यविरचिता वाक्यवृत्तिः समाप्ता ॥ श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकशुद्धानंदपूज्यपादशिष्येणानंदगिरिणा विरचिता वाक्यवृत्तिः समाप्ता ॥

नित्यं कर्म परित्यज्य वेदांतश्रवणं विना ।
वर्त्तमानस्तु संन्यासी पतत्येव न संशयः ॥

A later scribe has added:

निर्गताशेषपापानां अद्वैते जायते मतिः ।
पापोपहतबुद्धीनां तद्वार्तापि न रोचते ॥ १ ॥
ईश्वरानुग्रहादेव पुंसामद्वैतवासना ।
महाभयपरित्राणाद्वि(*r.* ०द्वि)त्राणमिह जायते ॥ २ ॥
ब्रह्म सत्यं जगन्मिथा(*r.* मिथ्या) जीवो ब्रह्मैव नापरः ।
इत्येवं निश्चये राम(:)कथितो ग्रंथकोटिभिः ॥ ३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2302.

1113a. Foll. 38; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 5–14 lines in a page.

Vākyavṛitti, 53 couplets by *Śaṅkarācārya*, the same as *Dyuvākyavṛitti* in no. 2300 (2116*c*), with a commentary entitled *Vākyavṛittiprakāśikā*, by *Viśveśvara*, pupil of *Mādhava Prājña*. See Hall's Index, p. 106, no. lxxxii.

The commentary begins:

अज्ञानतिमिरांधस्य ज्ञानांजनशलाकया ।
चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ १ ॥
ब्रह्माहमेतन्मयि भाति विश्व(*r.* ०श्वं)
श्रीमाधवप्राज्ञगुरोः प्रसादात् ।
अन्वर्थविश्वेश्वरपंडिताख्यस्
तस्यांघ्रिपद्मं प्रणतोऽस्मि नित्यं ॥ २ ॥

परमकृपानिधयः श्रीमच्छंकरभगवत्पादाः तापत्रयार्कसंतप्तानामपरिमितजननादिसंसाराध्वश्रमपीडितानां ० नमस्कुरुते ।

सर्गस्थितिप्रलयहेतुमचिंत्यशक्तिं
विश्वेश्वरं विदितविश्वमनंतमूर्त्तिं ।
निर्मुक्तबंधनमपारसुखांबुराशिं
श्रीवल्लभं विमलबोधघनं नमामि ॥ १ ॥

Colophon: इति श्रीमन्महायोगीमाधवप्राज्ञगुरुप्रसादादिनापरिमितज्ञानानंदस्वरूपविश्वेश्वरपंडितविरचिता वाक्यवृत्तिप्रकाशिका समाप्ता ॥

Digitized by Microsoft®

For another MS., beginning with a different introductory *śloka* (श्रुतिस्मृतिपुराणानां ०), see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 287, no. 2847.

[H. T. Colebrooke.]

2303.

1256d. Foll. 22; size $8\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing, of A.D. 1788; nine lines in a page.

Vākyasudhā-(prakaraṇa), a treatise, in 44 couplets, by *Śaṅkarācārya*, on the *Vedānta* doctrine (तत्त्वम्); with a commentary.

The commentary begins: नमो रामाय देवाय सच्चिदानंदमूर्तये । ०

Edited by Windischmann, in 1833; see also Aufrecht's Oxford Cat., p. 225, no. 551; Rājendralāla Mitra's Notices, iii., p. 226, no. 1247.

[H. T. Colebrooke.]

2304.

1250c. Foll. 13; size $8\frac{7}{8}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; nine lines in a page; fair writing.

Harimīḍebhāshya, an anonymous commentary on *Śaṅkara's Harim-īḍe-stotra.*

See Hall's Index, p. 135, no. ccvii.

In this MS. the hymn has not quite 50 couplets. It is printed in the *Bṛihatstotraratnākara*, p. 173.

The commentary begins:

नमो विष्णवे । हरिमीडा(*r.* ०डे)स्तोत्रस्य भाख्य(*r.* ०ष्य)-मुद्भियते समूलकम् । मुमुक्षूणां विचारसमर्थानां द्रयमाचादपि(?)-ब्रह्मविद्या भूयादिति मन्यमानो भगवान्भाष्यकारः सर्ववेदान्तसर्वस्वं स्तुतिव्याजेन दिदर्शयिषुः प्रतिजानाति ॥

स्तोष्ये भक्त्या विष्णुमनादिं जगदादिं
यस्मिन्नेतत्संसृतिचक्रं भ्रमतीत्यम् ।
यस्मिन्दृष्टे नश्यति तत्संसृतिचक्रं
तं संसारध्वान्तविनाशं हरिमीडे ॥ १ ॥

In the title this commentary is ascribed to Śaṅkara.

[H. T. Colebrooke.]

2305.

968a. Foll. 21; size $8\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fair Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Mānasollāsa, a paraphrase, in 354 verses—by *Sureśvarācārya* (*Viśvarūpācārya*) — of the *Dakshiṇāmūrtistotra*, ascribed to *Śaṅkarācārya*, and intended to supply the essence of the *Vedānta* doctrine.

It is divided into ten chapters (*ullāsa*), according to the ten verses of the original text, which is printed in the *Bṛihatstotraratnākara*, p. 64 (beg. विश्वं दर्पणदृश्यमाननगरीतुल्यं निजान्तर्गतं ०.) See Weber's Cat. (1853), no. 616.

The present MS. does not mention the author of the paraphrase.

It begins:

मंगलं दिशतु मे विनायको मंगलं दिशतु मे सरस्वती ।
मंगलं दिशतु मे महेश्वरो मंगलं दिशतु मे महेश्वरी ॥ १ ॥०

Cf. Rāj. Mitra, Notices, v., p. 82, no. 1763.

[H. T. Colebrooke.]

2306.

1998. Foll. 27; size $8\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Mānasollāsa. The author's name is mentioned in the colophon of the fourth chapter.

[Dr. J. Taylor.]

2307.

443. Foll. 72 (and a *sūcīpatra* after 22); size $10\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{1}{4}$ in.; Devanāgarī character; 9 or 10 lines in a page.

Mānasollāsa-vṛittāntavilāsa (*Dakshiṇāmūrti-stotravyākhyāprabandha*), a commentary on *Sureśvara's* paraphrase, by *Rāmatīrtha.*

Beg. प्रोद्यच्छाखमहावटद्रुमतटे ० cf. Weber, Cat. (1853), no. 616; Rāj. Mitra, Notices, v., p. 81, no. 1763, and p. 102, no. 1783.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

2308.

2532d. Foll. 7; size $9\frac{5}{8}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; thirteen lines in a page; well written.

Hastāmalakaṭīkā, a commentary on *Hastāmalaka's* twelve couplets, ascribed to *Śaṅkara* (श्रीशङ्कराचार्यप्रणीता, in the colophon).

See Hall's Index, p. 107, no. lxxxviii.; Burnell's Tanj. MSS., p. 91; the Calcutta edition (published in the Śaka year 1771, in one small volume with *Vedāntasāra* and its comm.) differs very much from this copy.

The commentary begins:

कश्चिदुत्पन्नज्ञानी(*r.* °नो?) आविर्भूतचरमदेहः . . . जनेन मूकत्वेन बहिः कृतः पित्रा प्रदर्शितो भाष्यकृद्भिः कस्त्वमिति पृष्टः। स्वानुभवं प्रकटयन्नन्येषामप्यनुभवो भूयान्मद्वदिति मत्वा नो यथावदात्मानमाचचक्षे निमित्तमित्यादिभिर्द्वादशभिः श्लोकैः॥

This whole passage, with a few lines more, is wanting in the Calc. edition; the beginning of the latter (कस्त्वं शिशो कस्य कुतश्च गन्ता°) has been added on the margin, partly by an old, partly by a more modern hand.

The first couplet of *Hastāmalaka* is:

निमित्तं मनश्चक्षुरादिप्रवृत्तौ
निरस्ताखिलोपाधिराकाशकल्पः।
रविर्लोकचेष्टानिमित्तं यथा यः
स नित्योपलब्धिस्वरूपोऽहमात्मा ॥ १ ॥

The copy is dated: स्वस्ति संवत् १५६३ वर्षे भावनामसंवत्सरे आषाढमासे कृष्णपक्षे श्रीसोमदिने ८ तिथौ श्रीरेवोरिसंगमे लिखितं। रा° (*sic*) रघुनाथसुतहरितस्य आत्मज्ञानार्थं ॥ [Gaikawar.]

2309.

476b. Foll. 6; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; twelve lines in a page; fair modern writing.

Hastāmalakastotrabhāshya, a second copy of *Śaṅkara's* commentary, but differing very much from the Calcutta edition as well as from the preceding manuscript.

It begins:

यस्मिन्ज्ञाते भवेत्सर्वं विज्ञातं परमात्मनि।
तं वन्दे नित्यविज्ञानमानन्दमजमद्वयम् ॥ १ ॥

See p. 2 of the Calc. edition.

[H. T. Colebrooke.]

2310.

368. Foll. 52; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Triśatīnāmārthaprakāśikā, or simply *Nāmārthaprakāśikā*, an explanation of the three hundred names of *Devī* (*Devīstotra*), by *Śaṅkarācārya*. It begins:

वंदे विघ्नेश्वरं देवं सर्वसिद्धिप्रदायिनं।
वामांकारूढवामाक्षीकरपल्लवपूजितं ॥ १ ॥
पाशांकुशेक्षुधनुपरंजितपंचशाखा
पाटल्यशालिसुषु(*r.* ष)मांचितगात्रवल्लीं।
प्राचीनवाक्स्तुतिपदां परदेवतां त्वां
पंचायुधार्चितपदां प्रणमामि देवीं ॥ २ ॥
लोपामुद्रापतिं नत्वा हयग्रीवमपीश्वरं।
श्रीविद्याराजसंसिद्धिकारी पंकजवीक्षणः ॥ ३ ॥ ° ४ ॥

बहुकालं सुभक्तिमहिम्ना गुरुपादाववलंब्य स्थिताय कुंभयोनिमुनये। शिवदंपतिकृतनामशतत्रयोक्तौ प्रेरित(*r*°तो)हयग्रीव उवाच। ककाररूपेति ॥ ककारः कवर्णः रूपं ज्ञापकविशेषणं यस्याः सा कादिविद्याविग्रहेत्यर्थः। ° – – the next few names are कल्याणी। कल्याणगुणशालिनी। कल्याणशैलनिलया। कमनीया। कलावती। कमलाक्षी। कल्मषघ्नी। करुणामृतसागरा। the last सौख्यदा ॥

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमद्गोविंदभगवत्पूज्यपादशिष्यश्रीमच्छंकरभगवत्पादकृतायां त्रिशतीनामार्थप्रकाशिकायां तृतीयखंडचतुर्थवर्णनामार्थप्रकाशनं पंचदशमं समाप्तं ॥ नामार्थप्रकाशिका समाप्ता ॥

Fol. 1*a* has the title वेदांतत्रिशतीभाष्य।

[H. T. Colebrooke.]

2311.

441. Foll. 167; size $10\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{1}{4}$ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Saṃkshepa-Śaṅkarajaya (also called *Śaṅkaradigvijaya*), a poetical life of *Śaṅkarācārya*, by *Mādhavācārya*.

Complete in sixteen *sargas*. For an analysis of the work, see Aufrecht's Oxf. Cat., p. 252. [H. T. COLEBROOKE.]

2312.

1960a. Foll. 150; size 9 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fair Devanāgarī character of the last century; nine lines in a page.

The same work. [DR. J. TAYLOR.]

2313.

724. Foll. 61; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī writing.

Sargas i.–vii. of the same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

2314.

734. Foll. 262; size 13 in. by 6 in.; legibly written in Devanāgarī; 8–16 lines in a page.

Saṃkshepa-Śaṅkarajaya, with a commentary, entitled *Śaṅkarācāryadiṇḍima*, by *Dhanapati*, son of *Rāmakumāra*. Text and commentary were printed at Bombay in 1864.

Cf. Aufrecht's Oxford Cat., p. 260.

[H. T. COLEBROOKE.]

2315.

1398b. Foll. 36; size $12\frac{1}{4}$ in. by 6 in.; Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Sarga viii. of the same work, with *Dhanapati's* commentary. [H. T. COLEBROOKE.]

2316.

1960b. Foll. 102; size 9 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly good Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śaṅkaravijaya, a fanciful life of *Śaṅkara*, in the form of a dialogue between his disciples *Cidvilāsa Yatīndra* and *Vijñānakanda Tapodhanendra*; in thirty-two *adhyāyas*.

It begins:

अस्तु स्वस्तिकृते वस्तु निस्तुलानंदनिर्भरं ।
वस्तु वा शांकरं नः स्यादीप्सितार्थसमृद्धये ॥ १ ॥

कीरं वाचयितुं किलेव दधती हस्ताबुजे पुस्तकं
द्विजानामृतं प्रदातुमिव तं नित्यं करे बिभ्रती ।
अक्षस्रग्वलयं करेण गणना कर्तुं च दातुं वरान्
सा स्यादस्तसमस्तदोषनिचया वागीश्वरी श्रेयसे ॥ २ ॥

अदभ्रशरदभ्राभां शारदां दधतीं भजे ।
कायकांतिजितां पाणौ कलामिव विधोः शुभां ॥ ३ ॥०

विज्ञानकंदः ॥ श्रीमद्गुरो देशिकेंद्र परिज्ञाताखिलागत ।
ब्रह्मसाक्षा(?)थैविज्ञानविच्छिन्नद्वैतभावन ॥ ६ ॥ °

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमच्छंकरभगवत्पूज्यशंकरविजयचिद्विलासयतींद्रविज्ञानकंदतपोधनेंद्रसंवादे द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ [DR. J. TAYLOR.]

---

5. *Advaita school, general Vedānta.*

2317.

1103c. Foll. 16 (foll. 45–60 of the volume); size 13 in. by 5 in.; foll. 1–6 nineteen to twenty-two lines in a page, the writing like no. 2397 (1103*b*); foll. 7–16 fifteen to seventeen lines in a page, the writing like no. 2459 (1103*a*).

Naishkarmyasiddhi, called *Sambandhokti*, by *Sureśvara Ācārya*, pupil of *Śaṅkara*, in four *adhyāyas*, prose and verse. See Hall's Index, p. 159.

It was published in the Bombay Sanskrit Series, no. xxxviii.: "The *Naishkarmyasiddhi* of *Sureśvarāchārya* with the *Chandrikā* of *Jñānottama*." Edited . . . by Colonel G. A. Jacob, Bombay 1891. Both MSS. of the India Office were used by him.

Digitized by Microsoft®

"As its title shows, it consists of an argument in opposition to ritual, and in favour of knowledge, as a means to *mukti*," l.c. p. 2.

It begins:

आब्रह्मस्तंबपर्यंतैः सर्वप्राणिभिः सर्वप्रकारस्यापि दुःखस्य स्वरसत एव जिहासितत्वात् तन्निवृत्त्यर्था प्रवृत्तिरस्ति स्वरसत एव । दुःखस्य च देहोपादानैकहेतुत्वात् देहस्य च पूर्वोपचितधर्म्माधर्ममूलत्वादनुच्छित्तिः। तयोश्च विहितप्रतिषिद्धकर्ममूलत्वादनिवृत्तिः। कर्मणश्च रागद्वेषास्पदत्वात् रागद्वेषयोश्च शोभनाशोभनाध्यासनिबंधनत्वात् अध्यासस्य चाविचारितसिद्धद्वैतवस्तुनिमित्तत्वात् द्वैतस्य च शुक्तिकारजतादिवत्सर्वस्यापि स्वतः सिद्धाद्वितीयात्मानवोध(*sic*! leg. °त्मानवबोध) मात्रोपादानत्वादव्यावृत्तिः ।

The first *śloka* is:

खानिलाग्न्यब्धरित्र्यंतं स्वक्षणेनोद्धृतं यतः ।
ध्वांतच्छिदे नमस्तस्मै हरये बुद्धिसाक्षिणे ॥

End of the whole work:

संबंधोक्तिरियं साध्वी प्रतिश्लोकमुदाहृता ।
नैष्कर्म्यसिद्धेर्ज्ञात्वेमां व्याख्यातास्या भवेद्ध्रुवं ॥ ७६ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीच्छंकरपूज्यपादशिष्यश्रीसुरेश्वराचार्यविरचिते नैष्कर्म्यसिद्धौ संबंधोक्तौ चतुर्थोऽध्यायः समाप्ता चेयं नैष्कर्म्यसिद्धिः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2318.

777b. Foll. 40; size $10\frac{1}{3}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; written by different hands, the oldest parts in the first half of the 17th century; 9–13 lines in a page, the margin worm-eaten.

Naishkarmyasiddhi, a second copy, with marginal notes.

The last words are सन्तः परं कारणम्; the three other verses (73–76) which follow in no. 2317, are not fouud in this copy. The last two lines are in a different handwritiug.

Colophon: इति श्रीमत्छंकराचार्यविरचिते(*sic*!)नैष्कर्म्यसिद्धौ नामको ग्रंथ समाप्तं संपूर्णम्॥ apparently corrupt.

[H. T. COLEBROOKE.]

2319, 2320.

661. Foll. 289 (१–२८८); size 13 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; 6–11 lines in a page.

646. Foll. 225 (in three parts foll. 87, 129, 19); size $13\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; 6–11 lines in a page.

The writiug is the same in both volumes, large and clear, of the end of the 18th century; some pages were written by a different hand.

Saṃkshepaśārīraka, an exposition of the *Vedānta* in *ślokas* following the *Vedānta Sūtra* and *Śaṅkara's Bhāshya*, in four *adhyāyas*, by *Śrī-Sarvajñātman Mahāmuni*, pupil of *Śrī-Deveśvara*, with a *ṭīkā*, called *Anvayārthaprakāśikā*, by *Rāmatīrtha*, pupil of *Paramahaṃsaparivrājakācārya Kṛishṇatīrtha*. See Hall's Index, p. 90, no. xvi. and p. 91, no. xix. *Sarvajñātman* wrote his work under the reign of a king *Śrīmat*, see the final couplets and the *ṭīkā* (infra). Hall and Aufrecht (Cat. Cat.) give "*Manukulāditya*" as the king's name, but according to *Rāmatīrtha's ṭīkā* this would be only an epithet. Rājendralāla Mitra wrongly makes *Madhusūdana* a contemporary of this king "*Manukulāditya*," see Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 90, where he describes a copy of *Madhusūdana's* commentary on the *Saṃkshepaśārīraka*.

Rāmatīrtha made use of the *Siddhāntadīpa*, another commentary on the *Saṃkshepaśārīraka*, by *Viśvaveda*, pupil of *Ānandaveda*.

The first volume contains the first *adhyāya* (समन्वयाभिधः), with 563 couplets.

The *mūla* begins:

अनृतजडविरोधिरूपमंतत्र-
यमलबंधनदुःखताविरुद्धं ।
अतिनिकटमविक्रियं मुरारेः
परमपदं प्रणयादभिष्टवीमि ॥ १ ॥

The first ten *ślokas* were printed by Rājendralāla Mitra, l.c.

Digitized by Microsoft®

The *ṭīkā* begins:

यस्माद्विश्वमुदेति येन विविधं संजीव्यते लीयते
यत्रांते गगने घना इव महामायिन्यसंगे ऽद्वये ।
सत्यज्ञानसुखात्मके ऽखिलमनोऽवस्थानुभूत्यात्मनि
श्रीरामे रमतां मनो मम सदा हेमांबुजे हंसवत् ॥ १ ॥

After twelve introductory couplets the author of the *ṭīkā* says: एते टीकाकारश्लोकाः इह हि सर्वज्ञात्मगिरा प्रसिद्धनामा महामुनिरखिलश्रुतिमौलितत्त्वार्थविचारशास्त्रस्य श्रीमच्छारीरकाभिधस्य श्रीवेदव्यासमहामुनिकृतसूत्रसंदर्भात्मकस्य भगवत्पादाभिधानश्रीमच्छंकराचार्यकृतभाष्यप्रकटीकृतार्थस्याप्यतिगंभीरस्य संक्षेपतस्तात्पर्यार्थजिज्ञासूनुपलभ्य तदनुग्रहाय श्रीमच्छारीरकशास्त्रप्रकरणवार्त्तिकमारभमाणस्तत्राविघ्नपरिसमाप्तिप्रचयगमनशिष्टाचारपरिपालनफलं विशिष्टशिष्टाचारानुमितस्मृतिश्रुतिप्रमाणकं स्वेष्टदेवतानुसंधानात्मकं मंगलमाचरन्नर्थाच्छास्त्रीयाभिधेयप्रयोजने दर्शयति श्रोतृप्रवृत्तिसिद्धये ऽनृतजडेत्यादिना ०

Colophon of the first *adhyāya*, *mūla*: इति श्रीदेवेश्वरपूज्यपादशिष्यश्रीसर्वज्ञात्ममहामुनेः कृतौ शारीरप्रकरणसंक्षेपशारीरके प्रथमोऽध्यायः ॥ *ṭīkā*: इति श्रीकृष्णतीर्थशिष्यरामतीर्थकृतायां संक्षेपशारीरकटीकायामन्वयार्थप्रकाशिकायां समन्वयाभिधः प्रथमो ऽध्यायः समाप्तः

The second volume contains *adhyāyas* 2–4.

The *ṭīkā* of the second *adhyāya* begins: तदेवं समन्वयलक्षणगतं विशेषं न्यायतो निरूपितं उपश्रुत्य यद्यपि श्रुतिगतिपर्यालोचनायां सर्वे वेदांता ऽविरोधेनाखंडे ब्रह्मात्मनि प्रमाणमिति न्यायतो निर्द्धारितं तथापि प्रत्यक्षादिप्रमाणांतरविरोधे प्रतिभासमाने न तथैवेति प्रागुक्ते समन्वये मतिसाम्यं मम वर्त्तत इति मन्वानः शिष्यो मानांतरमाश्रित्योक्तं समन्वयमाक्षिपति एवं समऽन्वय इति ।

The first verse of the *mūla* is:

एवं समन्वयनिरूपणयावबोधो
जातो ऽप्यखंडविषयो ननु वाक्यजन्यः ।
मानांतरेण परिपीडित एव जातो
भेदप्रकाशनकृता ऽक्षनिबंधनेन ॥ १ ॥

The second *adhyāya* of the *mūla* (ऽविरोधाभिधः) contains 248 couplets.

The *ṭīkā* of the third *adhyāya* begins: तदेवं सर्ववेदांतानां प्रत्यगेकरसे परे ब्रह्मणि समन्वयं विरोधपरिहारेण दृढीकृत्येदानीं यथोक्तब्रह्मज्ञानसाधनविचारपरं तृतीयाध्यायमवतारयिष्यन्नादौ शिष्यप्रश्नमवतारयति ॥ श्रुत्वाऽविरोधमिति ॥

The first couplet of the *mūla* is:

श्रुत्वा ऽविरोधमुपपन्नसमन्वयोत्थ-
ब्रह्मात्मतामतिरयं पुनरप्युवाच ।
ब्रह्मात्मताफलशिरस्कमतिं प्रसूते
यत्साधनं तदखिलं प्रतिपित्समानः ॥ १ ॥

The third *adhyāya* of the *mūla* (साधनाभिधः) contains 364 couplets.

The *ṭīkā* of the fourth *adhyāya* begins: उक्तैः समस्तैः साधनैः संसिद्धैर्जायमानस्य महावाक्योत्थज्ञानस्य कीदृशो फलनिष्पत्तिरिति शिष्यः पृच्छति उक्तसाधनेति ॥

The first verse of the *mūla* is:

उक्तसाधनसमुद्भवा सती किं प्रयच्छति फलं मुमुक्षवे ।
प्रत्यगात्ममतिरत्र मे मनस्यर्थिता समुपजायतेऽधुना ॥ १ ॥

The fourth *adhyāya* of the *mūla* (फललक्षणं) contains 63 couplets.

The last couplets are:

श्रीदेवेश्वरपादपंकजरजःसंपर्कपूताशयः
सर्वज्ञात्मगिरांकितो मुनिवरः संक्षेपशारीरकं ।
चक्रे सज्जनबुद्धिवर्धनमिदं राजन्यवंश्ये नृपे
श्रीमत्यक्षतशासने मनुकुलादित्ये भुवं शासति ॥ ६२ ॥

भुजंगमांगशायिने विहंगमांगगामिने ।
तुरंगमांगभेदिने नमो रथांगधारिणे ॥ ६३ ॥

इति श्रीसर्वज्ञात्ममहामुनिविरचिते संक्षेपशारीरके फललक्षणं ० (*sic*!) चतुर्थोऽध्यायः समाप्तम् ॥

The second half of the 62nd couplet is thus explained in the *ṭīkā*: कदा चक्रे इत्यपेक्षायामाह । राजन्यवंश्य इति । क्षत्रिय इत्यर्थः । नृपे राजनीति यावत् तस्य नाम निर्दिशति श्रीमतीति श्रीमन्नास्ति (*sic*! read: श्रीमन्नामास्ति) किंलक्षणे ऽक्षतशासने ऽप्रतिहताज्ञे इत्यर्थः तस्य राज्ञो वंशतश्च श्रैष्ठ्यमाह मनुकुलादित्य इति मनुवंशप्रकाशक इत्यर्थः एवंभूते श्रीमन्नाम्नि नृपे भुवं शासति सति सर्वज्ञात्मगिरांकितो मुनिवरः संक्षेपशारीरकं चक्र इत्यन्वयः ॥

The *ṭīkā* ends:

सिद्धांतदीपं पुरतो निधाय वेदांतमंतर्गृहसन्निविष्टं ।
संक्षेपशारीरकरत्नपुंजः प्राकाशमादाय मया विविक्तः ॥

Digitized by Microsoft®

सर्वज्ञात्ममुनिप्रणीतममलं संक्षेपशारीरकं
दृष्टांतर्विभवं पुरस्कृतमहासिद्धांतदीपार्चिषा ।
उन्नीयार्थविभागतः प्रतिपदं संबंधविद्योतनी
व्याख्यातस्य सतां मनःप्रियकरी व्याख्यानृचित्तौकसः ॥
नमोऽस्तु तस्मै रामाय हृद्यंतर्ज्योतिषे सते ।
वायुनेव तृणं येन विचेष्टेनु(*r.* विचेष्टन्ते)प्रजाधियः ॥
नमस्तेभ्यो गुरुभ्योऽस्तु येषां सन्निधिमात्रतः ।
ममांऽतस्तिमिरं ध्वस्तं बाह्यं ध्वांतं रवेरिव ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यकृष्णतीर्थशिष्यरामऽतीर्थविरचितायां संक्षेपशारीरकटीकायामन्वयार्थ(प्र)काशिकायां चतुर्थो ऽध्यायः समाप्तः ॥

The *Saṃkshepaśārīraka* with *Madhusūdana's* commentary was printed in The *Pandit*, New Series, voll. iv.–x. [H. T. Colebrooke.]

2321.

2594. Foll. 119; size 11½ in. by 4⅝ in.; eleven lines in a page; fair writing, of the 18th century.

Laghunyāyasudhā, a *ṭīkā* on a work called *Śataślokī* and *Laghuvārttika*, by *Uttamaślokatīrtha*, "*kiṃkara*" of *Śuddhānanda*. See Hall's Index, p. 97, no. xli. The *mūla* is an epitome of *Bādarayāṇa's Vedāntasūtras*, treating separately on each single *adhikaraṇa*. Each *pāda* is divided into a certain number of sections according to the number of *adhikaraṇas* which it contains in the *Vedāntadarśana*. Of the *sūtras*, always the first of each *adhikaraṇa* is quoted in this MS. In the final couplets the author says that his work was founded on both *tantras*, on the *tantra* of *Jaimini* and on the *tantra* of *Bādarāyaṇa*. The present volume is pure *Vedānta*. Hence we may conclude that it represents only the second part of a larger work, the first part of which will be an epitome of *Jaimini's Pūrvamīmāṃsā*. This explains also the designation "*uttaratantre*" in some of the colophons, see the end of the first *adhyāya* (it occurs also at the end of the third *pāda* of the third *adhyāya*, and at the end of the third *pāda* of the fourth *adhyāya*).

This volume begins:

यच्छक्तिभ्यां समुत्पन्नं चेतनाचेतनं जगत् ।
तं (वं)दे विश्वकर्त्तारं सच्चिदानंदमद्वयां(*r.* °यं) ॥ १ ॥
गुरून्गणेशं देवीं च नत्वा वैय्यासिके नये ।
रचितां तां शतश्लोकीं व्याख्यास्ये शिवतुष्टये ॥ २ ॥

अथातो ब्रह्मजिज्ञासा ॥ इदं शारीरकब्रह्ममीमांसाशास्त्रं नारंभणीयं । विषयप्रयोजनरहितत्वात् । जीवब्रह्मात्मैक्यमज्ञातं विषयः । ज्ञातं प्रयोजनमिति ह्यभिमतं ।

Colophon of the first *adhyāya*, fol. 51*a*: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमदुत्तमश्लोकतीर्थविरचितायां लघुवार्त्तिकटीकायां लघुन्यायसुधाख्यायामुत्तरतंत्रे प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥

The second *adhyāya* has 27 leaves, begins with the text of the first *sūtra*: स्मृत्यनवकाश° . . . °प्रसंगात् । प्रथमेऽध्याये सर्वज्ञे सर्वशक्तिनि जगदभिन्ननिमित्तोपादाने ब्रह्मणि वेदांतानां समन्वयः प्रतिपादितः । स इहाक्षिप्यते ।

The third *adhyāya* has 30 leaves, begins: तदंतर° . . . प्रश्ननिरूपणाभ्यां (*Ved. Sū.* iii. 1, 1) । अत्राध्याये प्रायो ज्ञानसाधनानि निरूप्यंते । प्रथमं तावत्पंचाग्निविद्यामाश्रित्य जीवस्य गत्यागतिनिरूपणं क्रियते वैराग्याय।

The fourth *adhyāya* has 11 leaves, begins: आवृत्तिरसकृदुपदेशात् (*Ved. Sū.* iv. 1, 1) । अत्र साधनविचारानंतरं फलविचारः क्रियते । The last *sūtra* quoted is जगद्व्यापारवर्जं etc., the first of the seventh *adhikaraṇa* of the fourth *pāda* (*Ved. Sū.* iv. 4, 17).

The whole work ends: स्वकृतां लघुवार्त्तिकाख्या(*r.* °ं) शतश्लोकी(*r.* °ीं) सुधात्वेन रूपयन् सांवसदा शिवाय निवेदयति॥

इत्यमुद्धत्य वेदांतमीमांसादुग्धसागरात् ।
शतश्लोकीसुधासारश्चंद्रमौलौ समर्पितः ॥ १ ॥

अर्पित इति वक्तव्येऽर्पित इति वचनं आरंभात्प्रागेव तदर्पणबुद्ध्या ऽरब्ध इति द्योतयितुं ॥

इत्थं जैमिनिबादरायणकृते तंत्रद्वये ये नयाः
पूर्वाचार्यवरैस्तु शब्दनिवहैः स्पष्टीकृता विस्तरं ।
ते संक्षिप्य यथामतीह सुगमैः शब्दैः प्रकाशीकृताः
श्रीमद्विश्वप.विशालनयनानाथस्य तुष्ट्यै सदा ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

लघुवार्त्तिकटीकेयं लघुन्यायसुधाह्वया ।
तंत्रद्वयाश्रिता श्रीमद्विश्वनाथे समर्पिता ॥ २ ॥
अनया भागवत्(*r.* भग०)प्रीतो मायिकोमावयोर्भिदां ।
अभेदबोधाद्भेदोत्थान्मूलतः परिमार्जय ॥ २(*sic!*) ॥
विश्वेश्वरप्रेरितेन श्रितविश्वेशमूर्त्तिना ।
उत्तमश्लोकतीर्थेन तत्प्रीत्यै ग्रथिता स्फुटं ॥ ३ ॥

इति श्रीमच्छुद्धानंदमुनिवरकिंकरेण श्रीमदुत्तमश्लोकतीर्थ-यतिना विरचितायां लघुवार्त्तिकटीकायां चतुर्थोऽध्यायः समाप्तः॥

[MACK. COLL.]

2322.

2516. Foll. 275; size 11¼ in. by 5¼ in.; 8–12 lines in a page; large good handwriting.

Pañcadaśī, an exposition of the *Vedānta* philosophy in fifteen *prakaraṇas*, divided into three *adhyāyas*, by *Bhāratītīrtha Vidyāraṇya*; and *Padadīpikā*, a commentary on the *Pañcadaśī*, by *Rāmakrishṇa*.

See Hall's Index, p. 98, nos. xlv. and xlvi.; Oxford Catalogue, p. 222, no. 541, p. 223, nos. 541 and 542; Berlin Catalogue, p. 182, no. 625, pp. 183 and 184, nos. 629, 630, 631.

The text and commentary were published at Bombay in the Śaka year 1785. There is also a Calcutta and a Poona edition. An English translation with the text of the *Pañcadaśī* appeared in The *Pandit*, New Series, voll. v.–viii., not complete (on the authorship of this work, *ib.* vol. viii., p. 603).

[GAIKAWAR.]

2323.

2310. Foll. 203; size 13⅛ in. by 6⅛ in.; 9–14 lines in a page; large good handwriting; ornamented margin. On the last page there is a picture representing *Rāma*, *Sītā*, *Hanumat*, and five other figures.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a second copy. Foll. १, ७१, ७२, ९४, ११६ are missing.

[SIR JOSEPH BANKS.]

2324.

1794. Foll. 239; size 14½ in. by 5½ in.; 9–13 lines in a page; large good handwriting.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a third copy.

[J. TAYLOR.]

2325.

3034. Foll. 230; size 12½ in. by 4¾ in.; 9–13 lines in a page; indifferent writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a fourth copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

2326.

242. Foll. 209; size 12½ in. by 4½ in.; 7–12 lines in a page; fair writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a fifth copy.

Colebrooke's remark on fol. 80, that the sections were bound up in wrong order, does not refer to the present condition of the copy.

Two leaves are missing, one after fol. 22 (११ of the second *prak.*), and one after fol. 112 (३३ of the seventh *prak.*). [H. T. COLEBROOKE.]

2327.

1113b. Foll. 192 (39–230); size 12¾ in. by 4¾ in.; 10–16 lines in a page; fair writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a sixth copy.

It begins with the second chapter, the first having been placed at the end.

[H. T. COLEBROOKE.]

2328.

872. Foll. 133; size 10¾ in. by 4¾ in.; 8–16 lines in a page; fair writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a seventh copy, dated संवत् १७१९ समयवैशाषवदि १३ तेरमी लिषितं गोविंदकायस्थ । [H. T. COLEBROOKE.]

2329.

3041. Foll. 131; size 12⅛ in. by 5½ in.; 12–21 lines in a page; fair writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, an eighth copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

Digitized by Microsoft®

2330.

2082b. Foll. 42; size $9\frac{1}{8}$ in. by 4 in.; 11 or 12 lines in a page; middling writing.

Pañcadaśī, a fragment. The first two leaves contain the first twenty-six couplets of the first *prakaraṇa*, foll. 3–42 nearly the whole second *pañcaka* (the first thirty-seven couplets are missing). [GAIKAWAR.]

2331.

2670b. Foll. 39; size $10\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; 10–13 lines in a page; good writing.

Siddhāntamuktāvalī, a commentary on a small metrical *Vedānta* treatise, by *Prakāśānanda*, pupil of *Jñānānanda*. See Hall's Index, p. 99, no. xlix. The work was edited and translated into English by Arthur Venis, Benares 1890 (reprint from The Pandit). It is referred to by *Appayya Dīkshita* in his *Siddhāntaleśa*, and has been assigned to the last quarter of the 16th century.

It begins:

अदृष्टद्वयमानन्दमात्मानं ज्योतिरव्ययं ।
विनिश्चित्य श्रुतेः साक्षाद्युक्तिस्तत्राभिधीयते ॥

तत्रादौ मङ्गलं तत्त्वानुस्मरणरूपं सूचयन्नभिधेयप्रयोजने साक्षात्प्रतिपाद्य कर्त्तव्यं प्रतिजानीते अदृष्टेत्यादिना

[H. T. COLEBROOKE.]

2332.

2226. Foll. 38; size $9\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{5}{8}$ in.; 10–15 lines in a page; fair modern writing.

Siddhāntamuktāvalī, a second copy of *Prakāśānanda's* work. [R. JOHNSON.]

2333.

2773b. Foll. 101; size 12 in. by 5 in.; 12–16 lines in a page; fair writing.

Siddhāntamuktāvalīṭīkā, the text of *Prakāśānanda's* work, here called *Siddhāntamauktikaśreṇī*, and a commentary on it, by *Nānādīkshita*, pupil of *Prakāśānanda*.

See Hall's Index, p. 99, no. l.; A. Venis' edition of the *Siddhāntamuktāvalī*, p. iii.

It begins:

विघ्नेशं दुण्ढिराजं जगदुदयकृतं शारदां सूत्रकारं
व्यासं चाचार्यवर्यं त्रिभुवनविदितं शङ्करं भाष्यकारम् ।
आनन्दान्तप्रकाशानुभवपदपदं सद्गुरुं श्रीनृसिंहं
वन्दे विद्यानिधानं शमदमनिरतं राघवेन्द्रं यतीन्द्रम् ॥१॥

यच्छिष्यशिष्यसंदोहव्याप्ता भारतभूमयः ।
वन्दे तं यतिभिर्वन्द्यं प्रकाशानन्दमीश्वरम् ॥ २ ॥

सिद्धान्तमौक्तिकश्रेणीप्रकाशाय प्रदीपिका ।
क्रियते परपक्षौघध्वान्तध्वंसप्रवर्त्तिनी ॥ ३ ॥

शिष्टाचारप्राप्तमङ्गलमाचरन्निरूपणीयं प्रतिजानीते अदृष्टद्वयमिति ०

It ends:

नानादीक्षितसंज्ञेन विदुषेयं विनिर्मिता ।
सिद्धान्तमौक्तिकश्रेणीदीपिकात्मप्रकाशिका ॥ १ ॥

विदितसकलवेद्यैर्न प्रशंसन्ति लोके
ग्रथितमपि महद्भिः किं पुनर्मादृशेन ।
इति विफलसमेऽस्मिन्वाङ्मयेऽयं प्रवृत्तः
स्वमतिविमलतायै क्षन्तुमर्हन्ति सन्तः ॥ २ ॥

यदज्ञानादिदं भाति यज्ज्ञानाच्च प्रलीयते ।
ब्रह्म स्यां तदहं नित्यं नित्यसंवित्सुखाद्वयम् ॥ ३ ॥

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीप्रकाशानन्दपूज्यपादशिष्यश्रीनानादीक्षितविरचिता वेदान्तसिद्धान्तमुक्तावलीटीका समाप्ता ॥

Date of the copy: श्रीसंवत् १८३३ कार्तिक शुक्ल ५ भृगुवासरे ॥ [COLL. OF FORT WILLIAM.]

2334.

860. Foll. 79; size 11 in. by $5\frac{1}{4}$ in.; 8–16 lines in a page; fair writing.

Siddhāntamuktāvalīṭīkā, text and commentary, a second copy, incomplete, containing only as much as foll. 1–60 in the first copy. [H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

2335.

1348c. Foll. 28 (१–२४); size 11½ in. by 5½ in.; 18–21 lines in a page; good writing, on brown paper.

Siddhāntamuktāvalīṭīkā, text and commentary, incomplete, but beginning at the very point where the second copy breaks off.

[H. T. Colebrooke.]

2336.

2317. Foll. 67; size 13 in. by 5¼ in.; 14–18 lines in a page; large modern writing.

Vedāntasiddhāntamuktāvalīṭīkā, the commentary without the text, an incomplete copy. From fol. 40 to the end the original numbering is wrong and all leaves are misplaced. The right order would be: foll. 40 (orig. ४०), 42 (४१), 44 (४२), 46 (४३), 49 (४४), 64 (४५), 51 (४६), 54–56 (४७–४९), 41 (४०), 43 (४१), 45 (४२), 47, 48 (४३, ४४), 50 (४५), 52 (४६), 53 (४७), 66 (४८), 57–63 (४९–५५), 65 (५६), 67.

The continuous text of this copy ends fol. 65*a*, l. 8 (विशेषणादिभ्यो न्यात् *sic*), see fol. 74*b*, l. 6 of the first copy). The next nine lines continue the text, but they are full of omissions; with the fourth line of the verso of the same leaf begins the end of the whole commentary (वाक्यं शुभ॰ see fol. 100*b*, l. 5 of the first copy).

[R. Johnson.]

2337.

1763. Foll. 64; size 7⅞ in. by 4⅛ in.; indifferent Devanāgarī writing of *c.* 1750 A.D.; 12–14 lines in a page.

Vivekasindhu, a treatise on the *Vedānta* tenets (by *Mukunda Muni*, or *Mukundarāja*?).

It begins:

अमेये सच्चिदानंदे सकार्या यत्र लीयते ।
माया तदस्त्यनाद्यंतं भेदापायि परं महः ॥ १ ॥
परमव्योम्नि नादात्मा चपलेव विभास्वरा ।
परा महेशितुः शक्तिर्वागात्मा साविरस्तु मे ॥ २ ॥
वागर्थरूपं सकलं प्रपंचमजोजनद्यद्विरहासहिष्णु ।
अभिन्नरूपं परमार्थतो यच्चिदात्मना तन्मिथुनं नतोऽस्मि [॥ ३ ॥ ॰ ८ ॥
शिष्यदेशिकसंवादमंगीकृत्य ततो ब्रुवे ।
विवेकसिंधुं यन्मग्ना जह्युस्तापत्रयं नराः ॥ ९ ॥ ॰ ११ ॥

इह यद्यपि निरवधिनिरतिशयसुखवाराशि(?)जननादिषड्भावविकारे॰

इति विवेकसिंधौ गुरुशिष्यसंवादोपक्रमो नाम प्रथमं प्रकरणं ॥ fol. 11*b*; ॰सृष्टिक्रमे सर्गप्रकरणं fol. 20*b*; सृष्टिक्रमे स्थूलदेहविवरणपूर्वकं प्रणवविवरणं fol. 27*a*; सृष्टिक्रमे सकलवाङ्मयार्थनिरूपणं fol. 31*b*; संहारक्रमे लक्षणाप्रकरणं fol. 39*a*; संहारक्रमे उत्तरार्धे संहारत्रयनिरूपणं fol. 48*b*; उत्तरार्धे संहारक्रमे गुरुशिष्यसंवादे खंडनप्रकरणं fol. 57*a*.

It ends:

सर्गसंहारनामानौ क्रमावत्र निरूपितौ ।
यौ ज्ञात्वा जन्मभूमिस्वं(?) जीवो ब्रह्मोपयात्ययं ॥ ५ ॥

इति श्रीमद्विवेकसिंधौ गुरुशिष्यसंवादे संहारक्रमे स्वानुभवाविष्कारप्रकरणं समाप्तं॥ उत्तरार्धं संहारक्रमाख्यं च। विवेकसिंधुः समाप्तः ॥

The author's name is not given in this MS.; cf. Weber's Cat., p. 375, no. 1365, and Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 343, no. 1346 (apparently a larger work); Hall's Index, p. 100, no. liii.

[H. T. Colebrooke.]

2338.

3067. Foll. 39; size 9⅞ in. by 3¾ in.; ten lines in a page; fair writing.

Vedāntaparibhāshā, an exposition of the *Vedānta* philosophy, in eight *paricchedas*, by *Dhārmarāja Dīkshita*.

See Hall's Index, p. 100, no. liv.

The *Vedāntaparibhāshā* was printed at Calcutta in the Śaka years 1769 and 1777 (see Haas' Cat., p. 31). There are also *Kāśī* editions.

The *pratyakshapariccheda* ends fol. 11*b*, the *anumānapariccheda* fol. 13*b*, the *upamānaparic-*

Digitized by Microsoft®

cheda fol. 14*a*, the *āgamapariccheda* fol. 19*b*, the *arthāpattipariccheda* fol. 21*a*, the *anupalabdhipariccheda* fol. 25*a*, the *vishayapariccheda* fol. 34*b*, the *prayojanapariccheda*, fol. 39*b*.

Dharmarāja lived about the middle of the 17th century, in Tanjore, see Burnell's Tanj. MSS., p. 90. The same was also the author of the *Tarkacūḍāmaṇi*, see no. 2343 (568).

[J. R. Ballantyne.]

2339.

2726. Foll. 94; size 7⅜ in. by 4⅝ in.; seven lines in a page; well written.

Vedāntaparibhāshā, a second copy. See Wilson's Catalogue of the Mackenzie Collection. [Mack. Coll.]

2340.

2225. Foll. 44; size 9½ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; fair modern writing.

Vedāntaparibhāshā, a third copy.

[R. Johnson.]

2341.

884b. Foll. 31; size 10¼ in. by 4 in.; ten lines in a page; fair writing.

Vedāntaparibhāshā, a fourth copy, dated संवत् १८४८ भाद्रकृष्णपक्षे तेरसिससनोवाः। With marginal notes in Colebrooke's handwriting.

[H. T. Colebrooke.]

2342.

1608b. Foll. 23 (folded together); size 18⅞ in. by 3¼ in.; eight lines in a page; fair writing in the Bengalī character.

Vedāntaparibhāshā, a fifth copy.

[H. T. Colebrooke.]

2343.

568. Foll. 88; size 12¾ in. by 5 in.; fourteen lines in a page; well written.

Vedāntaśikhāmaṇi, a commentary on the *Vedāntaparibhāshā*, by *Rāmakṛishṇa Adhvarin*, son of *Dharmarāja Adhvarīndra*, the author of the *Vedāntaparibhāshā* and the *Tarkacūḍāmaṇi*.

See Hall's Index, p. 100, no. lv.; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 98, no. 1141; Burnell's Tanj. MSS., p. 90.

The commentary begins:

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।
यन्नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तन्नमामि गजाननम् ॥ १ ॥
नैदाघभानुकिरणेष्विव वारिपूरः
सर्वो विभाति यदबोधवशात्प्रपञ्चः ।
माया फणीव च निमीलति यत्प्रबोधात्
तद्ब्रह्म नौमि सुखमद्वयमात्मरूपम् ॥ २ ॥
आ सेतोरा सुमेरोरपि भुवि विदितान्धर्मराजाध्वरीन्द्रान्
वन्दे ऽहं तर्कचूडामणिमणिजननक्षीरधींस्तातपादान् ।
यत्कारुण्यान्मयाभूदधिगतमधिकं दुर्ग्रहं सूक्ष्मधीकैर्
अप्यान्तं (*r.* अध्यात्मं) शास्त्रजातं जगति मघकृता (*r.*
[मख°?) रामकृष्णाह्वयेन ॥ ३ ॥
वेदान्तपरिभाषाख्यां सो ऽहं तातविनिर्मिताम् ।
व्याकरोमि कृतिं सर्वश्रुत्यन्तार्थप्रकाशिकाम् ॥ ४ ॥
मत्कृतिं च प्रबन्धं च न प्रशंसन्तु पण्डिताः ।
तथापि बुद्धिवैशद्यफलो ऽयं मत्परिश्रमः ॥ ५ ॥

प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यर्थं विषयप्रयोजने निर्दिशन्निर्विघ्नपरिसमाप्तये मङ्गलमाचरितं शिष्यशिक्षायै ग्रन्थतो निबध्नाति यदविद्येति ॥

Colophon: इति श्रीधर्मराजाध्वरीन्द्रात्मजश्रीरामकृष्णाध्वरिविरचिते वेदान्तशिखामणौ अष्टमः परिच्छेदः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2344.

444a. Foll. 13; size 10 in. by 4¼ in.; 10 or 11 lines in a page; well written.

Vedāntasāra, a well-known *Vedānta* tract, by *Sadānanda Yogīndra*, pupil of *Advayānanda*. See Hall's Index, p. 101, no. lvii.

For editions and translations see Haas' Cat., p. 124; Burnell's Tanj. MSS., p. 90, etc. An English translation also in Major G. A. Jacob's Manual of Hindu Pantheism, London, 1881. [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

2345.

2018. Foll. 18; size 9¼ in. by 4¾ in.; ten lines in a page; well written.

Vedāntasāra, a second copy.

[J. TAYLOR.]

2346.

2371. Foll. 16; size 11¼ in. by 4¾ in.; 9 or 10 lines in a page; large good writing.

Vedāntasāra, a third copy. [GAIKAWAR.]

2347.

2773a. Foll. 15; size 12 in. by 4⅝ in.; nine lines in a page; well written.

Vedāntasāra, a fourth copy, dated संवत् १८५८ आषाढे मासि शुक्ले ५ ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2348.

2833a. Foll. 23; size 7 in. by 9 in.; 13–15 lines in a page; large modern writing.

Vedāntasāra, a fifth copy, with pencil notes on the margin. [SIR CHARLES WILKINS.]

2349.

1338a. Foll. 19; size 11½ in. by 4⅝ in.; eight lines in a page; large modern writing.

Vedāntasāra, a sixth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2350.

2459. Foll. 86; size 11¼ in. by 5⅛ in.; 8–10 lines in a page; large beautiful writing.

Vedāntasāra, the text, and *Subodhinī,* a commentary on it, by *Nṛisiṃha Sarasvatī,* pupil of *Krishṇānanda.* In the final couplets the author is called *Narasiṃha* and *Narahari.*

See Hall's Index, p. 101, no. lviii.

The *Subodhinī* was published at Calcutta in the Śaka year 1771, by *Ānandacandra-vedāntavāgīśa,* in Beng. char., also in the Śaka year 1782 (see Haas' Cat., p. 125).

It begins:

रामानन्दं गुरुं नत्वा परमानन्दमद्वयम् ।
वक्ष्ये वेदान्तसारस्य टीकां नाम्ना सुबोधिनीम् ॥ १ ॥

That the *Subodhinī* was composed at Benares in the Śaka year 1510, appears from the following final couplets:

गोवर्द्धनप्रेरणया विमुक्तिक्षेत्रे पवित्रे नरसिंहयोगी ।
वेदान्तसारस्य चकार टीकां सुबोधिनीं विश्वपतेः [पुरस्तात् ॥
जाते पञ्चशताधिके दशशते संवत्सराणां पुनः
संजाते दशवत्सरे प्रभुवरश्रीशालिवाहशके ।
प्राप्ते दुर्मुखवत्सरे शुभशुचौ मासे ऽनुमत्यान्तिथौ
प्राप्तभार्गववासरे नरहरिष्टीकां चकारोज्ज्वलाम् ॥

[GAIKAWAR.]

2351.

2082a. Foll. 41; size 8½ in. by 3¾ in.; 11–15 lines in a page; small fair writing, on some pages nearly obliterated.

Vedāntasāraṭīkā, a second copy of *Nṛisiṃha's* commentary, dated संवत् १७७३ फाल्गुणवदि ७ गुरौ भट्टकृपा(?) रामजनार्द्दनेन स्वपठनार्थं वा सर्वेषां लिखितो ऽयं सटीकवेदांतसारः शुभं भवतु ॥ [GAIKAWAR.]

2352.

1645. Foll. 74; size 9⅜ in. by 3¾ in.; eight lines in a page; large good handwriting.

Vedāntasāraṭīkā, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2353.

884c. Foll. 56; size 10⅜ in. by 4 in.; nine lines in a page; well written.

Vedāntasāraṭīkā, a fourth copy of *Nṛisiṃha's* commentary, dated संवत् १८४९.

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

2354.

1128b. Foll. 22; size $11\frac{1}{8}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; 16–18 lines in a page; small fair writing.

Vidvanmanorañjinī, a commentary on the *Vedāntasāra*, by *Rāmatīrtha Yati*, pupil of *Kṛishṇatīrtha*.

This commentary was published at Calcutta in 1829 (in one volume with the text of the *Vedāntasāra*), and again at Calcutta in the Śaka year 1771 (together with the text of the *Vedāntasāra*, *Subodhinī* and the *Hastāmalaka-bhāshya*).

This copy is dated: ओं संवत् । १६८३ । वर्षे फाल्गुनवदि २ । वाराणस्यां लिखितमिदं पुस्तकं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2355.

991. Foll. 239; size $13\frac{3}{8}$ in. by $5\frac{1}{4}$ in.; between nine and sixteen lines in a page; well written.

Pratyaktattvacintāmaṇi (or *Pratyakcint.*), a large metrical *Vedānta* treatise in twelve *prakaraṇas* with 1277 couplets, by *Sadānanda*, and *Svaprabhā*, a commentary on this work, by the same author.

The commentary begins:

नन्दालये विलसितं श्रुतिभिर्विमृश्यं
ब्रह्मादिवन्द्यचरणं नवमेघवर्णम् ।
संसारतापशमनं सुपुमर्थमाद्यं
कृष्णं श्रये दलितमोहमयान्धकारम् ॥ १ ॥
आनन्दकंदममृतायनमीशितारं
श्रीलक्ष्मणाग्रजमखण्डकलाभिरामम् ।
अज्ञानरावणरिपुं सुकुमारदेहं
सीतापतिं हनुमताश्रितमाश्रये ऽन्तः ॥ २ ॥
नत्वा सार्धं शिवं श्रीगणपतिममरैर्वन्द्यपादारविन्दं
मार्तण्डं भ्रान्तिखण्डं गुरुमतिसुहृदं शारदां संविदीशाम् ।
व्यासं वेदाब्जभानुं यतिवरममरप्रार्थ्यवेदान्तभाष्यं
व्याख्यां चिन्तामणेः श्रीहरिपदरतये स्वप्रभाख्यां प्रकुर्वे [॥ ३ ॥
कृपामृतरसापारावारं सर्वसुहृत्सखम् ।
श्रीमुकुन्दमहं वन्दे तत्पादाम्भोजभक्तये ॥ ४ ॥

The *mūla* begins:

मेघश्यामं निरवधिरसं पीतवासो दधानं
कान्त्याक्रान्तत्रिभुवनवपुर्ध्येयपादारविन्दम् ।
सत्यज्ञानामितसुखमवाग्गोचरं बुद्ध्यतीतं
भक्त्या सिद्ध्यै स्वमपि कलये श्रीमुकुन्दं स्मितास्यम् ॥ १ ॥
यत्पादाब्जस्मृतिरभयदा शान्तिदान्त्यादिहेतुर्
यद्भासेदं स्फुरति सकलं कल्पितं यत्र सत्यं ।
यं विश्वं संप्रविशति लये सर्वशक्तिप्रतिष्ठं
तं श्रीकान्तं स्वपदरतिदं संश्रये कृष्णमीशम् ॥ २ ॥

The treatise itself begins with the eighth couplet:

सारात्सारं निगमजलधेरुद्धृतं शास्त्रमेतद्
वेदान्ताख्यं सुभगमुनिना न्यायतः सन्निबद्धम् ।
तत्सारांशं यतिवरगिरा लब्धमादाय कुर्वे
प्रत्यक्चिन्तामणिमतिमुदा श्रीपतिप्रीतिकामः ॥ ८ ॥
यद्वीक्ष्यासौ जनिमृतिभयागारसंसारभारं
त्यक्त्वा ब्रह्माद्वयसुखनिधौ क्रीडतीशानभक्त्या ।
प्रत्यक्तत्त्वं श्रुतिभिरुदितं यद्विचारान्मुमुक्षुर्
ज्ञानात्येवं स्वयमत इमं ग्रन्थमीक्षेत भक्त्या ॥ ९ ॥

The first *prakaraṇa* or *pratyaktattvavicāramayūkha* ends fol. 47*b*, the second or *śravaṇavidhamayūkha* fol. 56*b*, the third or *pratyaksvaprakāśatvasādhakamayūkha* fol. 65*b*, the fourth or *pratīcisaṃsṛitinirākaraṇamayūkha* fol. 85*b*, the fifth or *pratikarmavyavasthāmayūkha* fol. 108*b*, the sixth or *tattvapadārthavicāramayūkha* fol. 127*b*, the seventh or *kartṛitvādidharmanirākaraṇapūrvasvarūpabodhamayūkha* fol. 139*b*, the eighth or *adhikāramayūkha* fol. 149*b*, the ninth or *tatpadārthasyābhinnanimittopādānatvanirūpaṇamayūkha* fol. 174*b*, the tenth or *advaitatattvamayūkha* fol. 187*b*, the eleventh or *vedasyāpaurusheyatvādinirūpaṇapuraḥsaram akhaṇḍārthaparatvamayūkha* fol. 213*b*.

Colophon: इति श्रीमन्मुकुन्दपादारविन्दमकरन्दाभिलाषिसदानन्दविद्वत्कृतायां प्रत्यक्तत्त्वचिन्तामणिव्याख्यायां स्वप्रभाभिधायामखण्डार्थापरपर्यायब्रह्मात्मैक्यमयूखाभिधं द्वादशं प्रकरणं समाप्तिमगमत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

2356.

476a. Foll. 220; size 12¼ in. by 4½ in.; between eight and fifteen lines in a page; fair modern writing.

Pratyaktattvacintāmaṇi and *Svaprabhā*, a second copy of text and commentary.

[H. T. Colebrooke.]

2357.

1395c. Foll. 35; size 13¼ in. by 4¾ in.; eight lines in a page; on yellow paper, written in the Bengalī character, in the 18th century.

Advaitamakaranda, 28 *ślokas* on *Brahma* which is *advaita*, by *Lakshmīdhara Kavi*, with a *ṭīkā* by the same. See Hall's Index, p. 102, no. lxiii.; for the *mūla* compare Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 105, no. 689.

It begins:

ग्रन्थारम्भे मङ्गलाय गुरुदेवतानमस्कारं करोति ।

कटाक्षकिरणाचान्तनमन्मोहाब्धये नमः ।

अनन्तानन्दकृष्णाय जगन्मङ्गलमूर्त्तये (first *śloka* [of the *mūla*) ॥

It ends: उक्तमर्थं सप्रयोजनं निगमयति

उपशान्तजगज्जीवशिष्याचार्येश्वरभ्रमं ।

स्वतः सिद्धमनाद्यन्तं परिपूर्णमहं मह (27th *śloka* [of the *mūla*) ॥

इति ॥ ग्रन्थं परिसमाप्य तस्य सज्जनग्राह्यमाशास्ते ॥

लक्ष्मीधरकवेः सूक्तिशरदम्भोजसंभृतः ।

अद्वैतमकरन्दो ऽयं विद्वद्भृङ्गैर्निपीयतामिति (28th [*śloka* of the *mūla*) ॥

इति श्रीलक्ष्मीधरविरचिता अद्वैतमकरन्दटीका परिपूर्णेति ॥ श्रीभैरवचन्द्रदेवशर्म्मणो लिपिरियं ॥

[H. T. Colebrooke.]

2358.

1268b. Foll. 51; size 7 in. by 3¾ in.; 9–11 lines in a page; large good writing.

Advaitamakaranda, the 28 *ślokas* of *Lakshmīdhara Kavīndra*, with a *ṭīkā* called *Rasābhivyañjikā*, by *Svayamprakāśa Yati*, who was a pupil of *Śuddhānanda*, and who says in the final couplets that he wrote his *ṭīkā* at the bidding of *Purushottama*. See Hall's Index, p. 102, no. lxiv.; Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 105, no. 689.

It begins:

अथ अद्वैतमकरंदः ॥ सच्चिदानंदगुरुचरणकमलेभ्यो नमः ॥

नित्यं निरंतरानंदचिद्घनं ब्रह्म निर्भयं ।

श्रुत्या तर्कानुभूतिभ्यामहमस्म्यद्वयं सदा ॥ १ ॥

अंबागृहीतवामार्द्धं वंदे चंद्रकलाधरं ।

लावण्यमधुराकारं कारुण्यरसवारिधिं ॥ २ ॥

कैवल्यानंदयोगींद्रपादकंजरजोरचिः ।

राजते मे हृदाकाशे मोहध्वांतनिवर्त्तकः ॥ ३ ॥

शुद्धानंदपदांभोजद्वंद्वं सेवे यदुद्भवं ।

निर्वाणरसमास्वाद्य हृष्टाः शिष्यालिपंक्तयः ॥ ४ ॥

सच्चिदानंदयोगींद्रा जयंते भुवि केचन ।

यत्कृपालवतस्तीर्णो मया संसारवारिधिः ॥ ५ ॥

इह खलु लक्ष्मीधरो नाम कश्चित्कवीन्द्रो निरंतरनित्याद्यनुष्ठानशुद्धस्वांततया संजातविवेकवैराग्यशमदमादिमुमुक्षावतः आत्मविविदिषुतया संत्यक्तलोकवेदधर्मान् गुरुवरचरणोपसर्पणपुरःसरं विधिवत्सम्यक् श्रुतवेदांतत्वे ऽपि संभावनया प्रतिबद्धज्ञानतया ऽपरितुष्यतः कांश्चित्पुरुषधौरेयानुपलभ्य संजातकारुण्यस्तेषां करतलबिल्वफलवास्फुटं वेदांतप्रतिपाद्यं ब्रह्म सच्चिदानंदलक्षणं सर्वज्ञं सर्वोपादानं नित्यं सर्वगमद्वयं देहेंद्रियप्राणमनोबुद्ध्यहंकारसाक्षिप्रत्यगभिन्नतया तर्कैः संभावयितुं किंचित्प्रकरणमद्वैतमकरंदाख्यमारभमाणश्चिकीर्षितस्य तस्याविघ्नपरिसमाप्तये स्वेष्टदेवताप्रणामरूपमंगलं स्वयमनुष्ठाय शिष्यशिक्षायै ग्रंथतो निबध्नाति ॥

In the remarks on the last *śloka* (see no. 2357) the *Brahmagītā* and *Bhāratītīrtha* are quoted.

End of the *ṭīkā*:

अद्वैतमकरंदस्य रसाभिव्यंजिका कृता ।

स्वयंप्रकाशयतिना पुरुषोत्तमशासनात् ॥

ब्रह्मानंदरस(*r.* °सं) स्वादुमिच्छद्भिर्वि(बु)धोत्तमैः ।

रसाभिव्यंजिका ह्येषा परिशील्या सदादरात् ॥

Digitized by Microsoft®

इति ब्रह्मविवेक(:) समाप्तं । लिखि(!) चैतन्यप्रकाशानंदसरस्वति । स्वार्थे वा परार्थे सं १८०२ फ गु व दि ११(?) रवो परिपूर्णो गंगायै नमः ॥

In the colophon of the copy described by Rāj. Mitra the *guru* of the author is called *Paramahaṃsaparivrājakācārya Kaivalyānanda Yogīndra*. *Kaivalyānanda* will be the same as *Śuddhānanda*. [H. T. Colebrooke.]

2359.

1975. Foll. 16; size 8½ in. by 4¾ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 13 or 14 lines in a page.

Prabodhasudhākara, a metrical summary of *Vedānta* doctrines, by *Sūrya Paṇḍita.*

It begins:

नित्यानंदैकरूपसच्चिन्मात्रं परं ज्योतिः ।
पुरुषोत्तमरूजमीशं वंदे श्रीयादवाधीशं ॥ १ ॥
यं वर्णयितुं साक्षाच्छ्रुतिरपि मूकेव मौनमावहति ।
सो ऽस्माकं मनुजानां किंवान्वा गोचरो(*r.* किं वा वाग्गोचरो) भविता ॥ २ ॥
यद्यप्येवं विदितं तथापि परिभाषिणो भवेदेव ।
अध्यात्मशास्त्रज्ञानं हरिचिंतनं(*r.* °न)कीर्तनायासः॥३॥°

Iti dehanindāprakaraṇam fol. 2*b*; *vishayanindāpr.* fol. 3*b*; *manonindāpr.* fol. 4*a*; *brahmendriyanigrahapr.* fol. 4*b*; *manonigrahapr.* fol. 5*a*; *vairāgyapr.* fol. 6*a*; *ātmasiddhipr.* fol. 6*b*; *māyāsiddhipr.* fol. 7*b*; *liṅgadehādipr.* ib.; *advaitapr.* fol. 8*b*; *kartṛitvabhoktṛitvādinirūpaṇam* ib.; *svaprakāśanirūpaṇam* fol. 9*a*; *nādapr.* fol. 9*b*; *manolayapr.* ib.; *bodhapr.* fol. 10*a*; *prabodhe dvedhābhaktipr.* fol. 11*b*; *dhyānavidhipr.* fol. 12*a*; *saguṇanirguṇayor aikyanirūpaṇam* fol. 13*b*; *anugrahapr.* fol. 14*a*.

It ends:

इंद्राशापरिपूरके सुरसरिज्ज्येष्ठापगोदस्तटे(*r.* °गोरस्तटे?)
जाताज्ञेन सुदिष्टवेदिदिनकृन्नाम्ना समाम्नायतः ।
भक्तिज्ञानविरागवर्जितपरानंदानुभूतिः कृतः
श्रीमान्बोधसुधाकरः स जगतां निःश्रेयसे कल्पतां॥३०॥
परोपकारार्थमुदाहृतेन यद्वाग्विसर्गेण रसोज्ज्वलेन ।
शब्दाभिधं ब्रह्म यतः प्रवृत्तं स प्रीयतां यादवराजसिंहः
[॥ ३१ ॥
इति श्रीमत्सूर्यपंडितविरचिते प्रबोधसुधाकरे विंशं प्रकरणं ॥

In Hall's Index, p. 103, no. lxvi., and in a MS. in Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 286, the treatise is ascribed to *Śaṅkarācārya;* whilst in Bühler, Cat. of MSS. in Gujarāt, etc., iv., 70, the author is called *Dinakara* (i.e. *Sūrya*). The final *śloka* of Rāj. Mitra's MS. occurs at the end of the 19th, or last but one, chapter of the present MS. [Dr. J. Taylor.]

2360.

1689. Foll. 286; size 9⅜ in. by 3¾ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; 9 or 10 lines in a page.

Svārājya-siddhi, a versified summary of the *Vedānta* doctrine, by *Gaṅgādhara Sarasvatī,* pupil of *Rāmacandra Sarasvatī,* with a commentary, called *Kaivalyakalpadruma,* by the same author, composed in 1692 A.D.

The treatise begins:

गंगापूरप्रचलितजटासक्तभोगींद्रभीताम्
आलिंगंतीमचलतनयां सस्मितं वीक्षमाणः ।
लीलापांगैः प्रणतजनतां नंदयंश्चंद्रमौलिर्
मोहध्वांतं हरतु परमानंदमूर्त्तिः शिवो नः ॥ १ ॥
स्मारं स्मारं जनिमृतिभयं जातनिर्वेदवृत्तिर्
ध्यायं ध्यायं पशुपतिमुमाकांतमंतर्निषण्णं ।
पायं पायं सपदि परमानंदपीयूषधारां
भूयो भूयो निजगुरुपदांभोजयुग्मं नमामि ॥ २ ॥ °

The commentary begins:

तरुणतपनवर्णां कर्णलीलावधूत-
भ्रमरनिवहगुंजाकर्णनोद्भूतहर्षं ।
अमरवरकिरीटोद्घृष्टपादाब्जमंतः
स्फुरतु दलितविघ्नं दंतिवक्त्रं महो नः ॥ १ ॥
कृपाललितवीक्षणं स्मितमनोज्ञवक्त्रांबुजं
शशांककलयोज्ज्वलं शमितघोरतापत्रयं ।
करोतु किमपि स्फुरत्परमसौख्यसच्चिद्वपुर्
धराधरसुताभुजोद्वलयितं महो मंगलं ॥ २ ॥

Digitized by Microsoft®

जयति स्वजनाज्ञानमत्तवारणहारणः(*r.* ०वारणः) ।
वेदांतदुर्गमारण्यकेसरी नरकेसरी ॥ ३ ॥ ० ५ ॥
भक्तानां गुरुदैवतैक्यधिषणादार्ढ्याय देवस्तनौ
व्यक्तिं याति सदा समाधिममये(*r.* ०समये) येषां नृकं-
श्रीसर्वज्ञपदं सदर्थकमभूद्यत्रैव तेषामहं [ठीरवः ।
मोहध्वांतविभाकरार्पितरजः पादाब्जयुग्मं भजे॥६॥०७॥
सहजकरुणयार्द्रैः(*r.* ०द्रैः) सादरं या कटाक्षैः
प्रणतजनसमूहं ध्वस्तमोहं विधत्ते ।
त्रिभुवनविनुतश्रीरामभद्राभिधां तां
प्रकटितगुरुमूर्त्तिं ब्रह्मविद्यां प्रपद्ये ॥ ८ ॥
व्याहारैर्मधुरैर्मनोज्ञसहजानंदामृतस्यंदिभिः
शिष्येभ्यः करबिल्ववत्प्रथयतस्तत्त्वं परं श्रीगुरून् ।
रामानंदमुनीन्मनीषिमुकुटालंकारचिंतामणीन्
सानंदं प्रणमामि यत्करुणया तीर्णो ऽस्मि मोहार्णवं ॥
[९ ॥ ० १२ ॥

प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तिप्रचयगमनादिसिद्धये ० भक्तिश्रद्धाप्रणिपातपुरःसरं तमेवेश्वरं प्रार्थयमानो विशिष्टविषयप्रयोजनसंबंधाधिकारिलक्षणमनुबंधचतुष्टयमर्थाद्दर्शयति गंगेत्यादिना ॥

According to Hall, Index, p. 103, no. lxix., the treatise consists of 183 verses. In the present MS. Chap. I. (*adhyāropaprakaraṇam*, ending fol. 129*a*) consists of 54 verses; II. (*apavādaprakaraṇam*, fol. 240*a*) 58 verses; III. (*kaivalyaprakaraṇam*) 45 verses. The last verses with their comment run thus:

शांत्यादिदिव्यमणिभूषणमंडितानां
वेदांतवारिधिसुधारसलालसानां ।
कैवल्यकल्पतरुमूलमुपाश्रितानां
स्वाराज्यसिद्धिरियमस्तु मुदे बुधानां ॥

Comm.: ० अत एव कैवल्यकल्पतरोर्मोक्षकल्पवृक्षस्य श्रीगुरोः पादमूलमुपाश्रितानां श्रवणार्थितया विधिवदुपगतानां बुधानां ० -- ग्रंथपक्षे कैवल्यकल्पतरुसंज्ञकस्वव्याख्यानग्रंथस्य मूलं व्याख्येयमित्यप्यर्थो बोध्यः । अस्य ग्रंथस्य जगदीश्वरप्रसादजन्यत्वान्निर्दोषत्वमिति सूचयन्स्वकृतश्रमस्य सार्थक्याय ग्रंथं स्वबुद्धिप्रेरकस्य जगन्मातापितृरूपस्य स्वेष्टदैवतस्य चरणारविंदयोः समर्पयति वाक्येति ॥

वाक्पुष्पांजलिः सेयं भक्त्या न्यस्ता पदाब्जयोः ।
धियः प्रेरकयोरस्तु शिवयोः प्रीतिसिद्धये ॥
सेयं स्वाराज्यसिद्धिः ॥
अपरोक्षीकृते तत्त्वे वाक्याद्वाप्ये(?) गतो(*r.*०ते) ऽपि वा ।
जीवन्मुक्तस्य धन्यस्य कैवल्यमिह कीर्तितं ॥
नित्यं दिशन्सुकृतिनामभिवांछितार्थान्
निर्वाणसिंधुसलिलैर्भरितालवालः(*r.* ०भैरिता०) ।
आनंदनंदनवने नितरां निरूढः
कैवल्यकल्पतरुरस्तु मुदे बुधानां ॥
वस्वब्धिमुन्यवनिमानशके वृषाख्य-
वर्षस्य माघसितवाक्पतियुक्तषष्ठ्यां ।
गंगाधरेंद्रयतिना शिवयोः पदाब्जे
भक्त्यार्पिता(*r.* ०र्पिता) सुकृतिरस्तु सतां शिवाय ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीरामचंद्रसरस्वतीपूज्यपादशिष्येण श्रीसर्वज्ञसरस्वतीपूज्यपादप्रशिष्येण गंगाधरसरस्वत्याख्यभिक्षुणा विरचितायां स्वाराज्यसिद्धिव्याख्यायां कैवल्यकल्पद्रुमाख्यायां कैवल्यप्रकरणं संपूर्णम् ॥

The above Śaka date is correct for *Vikrama* 1748 (expired), the date, according to Prof. Kielhorn, corresponding to Thursday, 14th January, 1692 A.D. [H. T. Colebrooke.]

2361.

1099. Foll. 77; size 13 in. by 4⅞ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1782 A.D., by two or three different hands; 7–13 lines in a page; foll. 50–77 are numbered separately.

The same treatise, here called *Ātmasāmrājyasiddhi*, or simply *Sāmrājyasiddhi* (in margin), with the commentary.

Section I. (54 verses).

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमद्रामचंद्रसरस्वतीपूज्यपादशिष्येण गंगाधरसरस्वत्याख्यभिक्षुणा विरचितायामात्मसाम्राज्यसिद्धिव्याख्यायां कैवल्यकल्पद्रुमाख्यायामध्यारोपप्रकरणाख्यं पूर्वार्धं संपूर्णं ॥ संवत् १८३१ । ०
[H. T. Colebrooke.]

2362.

924. Foll. 302; size 12½ in. by 6 in.; fair modern Devanāgarī writing; 13–15 lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Ātmapurāṇa or *Upanishadratna*, a versified summary of the contents of the *Upanishads*, in eighteen chapters, by *Śaṅkarānanda*, disciple of *Ānandātman*. See Hall's Index, p. 116, no. cxxii.; Rāj. Mitra's Not., i., p. 98, no. 182.

It begins:

ईशानीशादिभेदेन व्याकुलं सकलं जगत् ।
निरीक्ष्य श्रोत्रियः कश्चिच्छ्रुतार्थावगतिक्षमः ॥ १ ॥
एकदा करुणाक्रांतचित्त एतद्व्यचिंतयत् ।
अहो संसारशूलेन क्लेशिताः सर्वदेहिनः ।
कामादिकाकवासेन नारीवृकविनोदिना(?) ॥ २ ॥
कथमस्माद्भवेन्नैव भीतिः सर्वनृणामिह ।
इति संचिंत्य मतिमान् स्वगुरुं परिपृच्छति ॥ ३ ॥
कथमज्ञानलोहाग्रं तीक्ष्णं संसारशूलकं ।
गुणत्रयत्रिशाखाद्यमतिक्रम्य व्रजेत्पुमान् ॥ ४ ॥
एवमुक्तो गुरुः प्राह स्वशिष्यं करुणानिधिः ।
ज्ञानमज्ञाननाशाय नियतं साधनं त्विति ॥ ५ ॥ °

I. *Aitareyasārārthaprakāśa*, fol. 21*b*; II. *Kaushītakisārārthaprakāśe indratardanākhyānam*, fol. 34*a*; III. *Kaushītakisārārthaprakāśe gārgyājātaśatrusaṃvāda*, fol. 42*a*; IV. *Bṛihadāraṇyakamadhukāṇḍasārārthaprakāśaka ṛishyaśvisaṃvāda*, fol. 66*a*; V. *Bṛihadāraṇyakeyājñavalkyakāṇḍasārārthaprakāśa ṛishiyājñavalkyasaṃvāda*, fol. 83*b*; VI. *Bṛihadāraṇyake yājñavalkyakāṇḍasārārthaprakāśa-yājñavalkyajanakasaṃvāda*, fol. 132*b*; VII. *Bṛihadāraṇyaka-yājñavalkyamaitreyīsaṃvāda*, fol. 147*b*; VIII. *Śvetāśvataropanishatsārārthaprakāśe śvetāśvatarasamāsasaṃvāda*, fol. 173*a*; IX. *Kāṭhakopanishatsārārthaprakāśe yamanaciketasaṃvāda*, fol. 194*b*; X. *Taittirīyasārārthaprakāśa*, fol. 216*b*; XI. *Garbhādyupanishatsārārthaprakāśa*, fol. 247*a*; XII. *Chāndogyasārārthaprakāśa*, fol. 256*b*; XIII. *Chāndogyasārārthaprakāśe sanatkumāranāradasaṃvāda*, fol. 162*a*; XIV. *Chāndogyas. prajāpatīndravirocana*, fol. 271*b*; XV. *Talavakāropanishatsārārthaprakāśa*, fol. 276*b*; XVI. *Muṇḍakasārārthaprakāśe 'ṅgirahśaunakasaṃvāda*, fol. 282*b*; XVII. *Praśnasārārthaprakāśe pippalādisukeśasaṃvāda*, fol. 286*b*; XVIII. (*? atharvaśirasi proktam brahmāvabodhanam*) ends:

सर्वत्र नापरं किंचित्तत एतत्पठन् पुमान् ।
शृखन् वदन् विजानन्वै मुच्यते भवसंकटात् ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यानंदात्मपूज्यपादशिष्येण शंकरानंदभगवता विरचित उपनिषद्रत्न आत्मपुराणे ऽष्टादशोऽध्यायः ॥ [H. T. Colebrooke.]

2363.

3069. Foll. 14; size 10¼ in. by 6 in.; 11 or 12 lines in a page; large good handwriting.

Avadhūtānubhūti, a metrical exposition of the *Vedānta* doctrine, in twenty-one *prakaraṇas* (containing 301 *ślokas*, cp. p. 755, l. 1). In the *Adhyātmapradīpikā* (see no. 2365) this treatise is ascribed to *Muni Ashṭāvakra*, and hence called *Ashṭāvakra-prakaraṇa* or *-sūkta*.

See Hall's Index, p. 125, no. clx.; Oxford Catalogue, p. 227, no. 558; Burnell's Tanj. MSS., p. 96. For editions (Calcutta, 1855; Bombay, 1864; Firenze, 1868) see Haas' Cat., pp. 8 and 9.

This copy begins:

मुक्तिमिच्छसि चेत्तात विषयान्विषवत्त्यज ।
क्षमार्जवदयातोषसत्यं पीयूषवद्भज ॥

The last chapter is a metrical index of contents:

दश षट् चोपदेशे स्युः श्लोकाश्च पञ्चविंशतिः ।
सत्यात्मानुभवोल्लास उपदेशे चतुर्दश ॥ १ ॥
षडुल्लासे लये चैवमुपदेशे चतुश्चतुः ।
पञ्चकं स्यादनुभवे बन्धमोक्षे चतुष्कुकम् (*r.* °ष्टयम्) ॥ २ ॥
निर्वेदोपशमे ज्ञान एवमेवाष्टकं भवेत् ।
यथासुखे सप्तकं च शान्तौ स्याच्च चतुष्ककम् (*r.* °ष्टयम्) [॥ ३ ॥
तत्त्वोपदेशे विंशच्च दश ज्ञानोपदेशके ।
तत्त्वस्वरूपे विंशच्च शमे च शतकं भवेत् ॥ ४ ॥
अष्टकं चात्मविश्रान्तौ जीवन्मुक्तौ चतुर्दश ।
षट्संख्याक्रमविज्ञाने ग्रन्थैकात्म्यमतः परम् ॥ ५ ॥

Digitized by Microsoft ®

विंशत्येकमितैः खण्डैः श्लोकैरात्माग्निमध्यखैः ।
अवधूतानुभूतेश्च श्लोकाः संख्याक्रमा अमी ॥ ६ ॥

The different copies vary very much, especially in the beginning.

Date of the copy: संवत् १६९८ ॥ वर्षे भाद्रपदिसुधितिथि षष्टी वार मंगलवार पोथी लीषीतं केशवदास वैरागी ॥ [J. R. BALLANTYNE.]

2364.

1617b. Foll. 24; size 7¾ in. by 5¾ in.; 8–13 lines in a page.

Avadhūtānubhūti, a second copy.

It begins:

कुतो ऽहमन्नाद्य कुतः प्रयातः
किमस्मि कुर्वन्नुत को ऽहमस्मि ।
जानन्न जानामि यदीयमायया(*r.* ॰माया)-
क्षिप्तः स बुद्धिं दिशतां निजानाम् ॥

मुक्तिमिच्छसि ॰

The copy is dated: शके १६२२ विक्रमनाम संवत्सरे फाल्गुनवदि दशमी सह एकादश्यां तिथौ शुक्रवासरे तद्दिने विनायकेन ईश्वरप्राप्त्यर्थं लिखितं ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2365.

2202. Foll. 88; size 11 in. by 5 in.; 6–10 lines in a page; beautifully written.

Adhyātmapradīpikā, a commentary on the *Avadhūtānubhūti* (in this copy called *Ashṭāvakra* or *Ashṭāvakraprakaraṇa*), by *Viśveśvara*. See Hall's Index, p. 125, no. clxi.; Rāj. Mitra's Notices, vii., p. 246, no. 2493.

The *mūla*, which occupies the middle of every page, begins मुक्तिमिच्छसि ॰

The commentary begins:

यदज्ञानाज्जगज्जातं यद्विज्ञानाद्विलीयते ।
तं नत्वा सच्चिदानन्दं कुर्वे ऽध्यात्मप्रदीपिकाम् ॥

इह तावदात्मानन्दानुभवपरिपूर्ण(:)परिपूर्णीकृतानेकशिष्यव्रातः परमकारुणिको भगवानष्टावक्रमुनिः सकलमुमुक्षुजनमुह्यधीषु(:)शिष्यं प्रति मोक्षोपायमुपदिशति ॥ मुक्तिमिति ॥

Date of the copy: संवत् १७०१ वर्षे मार्गशिरकृष्णद्शानौलि(!)श्रीधर उपाध्यायः ॥ [GAIKAWAR.]

2366.

1250a. Foll. 85; size 8¾ in. by 3¾ in.; nine lines in a page; fair writing.

Adhyātmapradīpikā, text of the *Ashṭāvakraprakaraṇa* and *Viśveśvara's* commentary, a second copy.

The beginning is different from that of the first copy:

जनक उवाच ।
यदज्ञानाज्जगज्जातं यद्विज्ञानाद्विलीयते ।
तं नत्वा सच्चिदानन्दं कुर्वे ऽध्यात्मप्रदीपिकाम् ॥ १ ॥
जनक उवाच ।
कथं ज्ञानमवाप्नोति कथं मुक्तिर्भविष्यति ।
वैराग्यं च कथं प्राप्तमेतत्त्वं ब्रूहि मे प्रभो ॥ २ ॥
इह तावद ॰ [H. T. COLEBROOKE.]

2367.

2629. Foll. 52; size 10 in. by 5½ in.; twelve lines in a page; well written.

Ashṭāvakrasūktadīpikā, text of the *Ashṭāvakraprakaraṇa* and a *ṭīkā*, which is apparently different from *Viśveśvara's Pradīpikā*. From the second copy it would appear that the author's name was *Gopālacaitanya*.

It begins:

सच्चिदानन्दमद्वैतं सर्वाधिष्ठानमुत्तमम् ।
नत्वाष्टावक्रसूक्तस्य दीपिका तन्यते परा ॥ १ ॥

मुक्तिमिच्छसि ॰ (first *śloka*) इह खलु ज्ञानविज्ञानसंपन्नः परमकारुणिको ऽष्टावक्रमुनिर्मुक्तिकामनया समुपेतं कंचिच्छिष्यं शमदमाद्यधिकारस्वीकारोपदेशपूर्वकमात्मतत्त्वमुपदिशति ॥ मुक्तिमिच्छसीति ॥

Date of the copy: शक १६०७ क्रोधननाम संवत्सरे ज्येष्टवदि अष्टम्यां रविवासरे तद्दिने समापितः ॥

For this copy see Wilson's Cat. of the Mackenzie Collection, i., p. 11, no. ii.

[MACK. COLL.]

Digitized by Microsoft®

2368.

100b. Foll. 50 (13–62); size 9¾ in. by 4½ in.; 6–11 lines in a page; well written.

Ashṭāvakrasūktadīpikā, text and commentary, another copy.

The text begins:

कथं ज्ञानमवाप्नोति कथं मुक्तिर्भविष्यति ।
वैराग्यं च कथं प्राप्तमेतद्ब्रूहि मे प्रभो ॥

अष्टावक्र उवाच ।
मुक्तिमिच्छसि ०

The commentary begins:

सच्चिदानन्दमद्वैतं सर्वाधिष्ठानमुत्तमम् ।
नत्वाष्टावक्रसूक्तस्य दीपिका तन्यते परा ॥ १ ॥

श्रीमद्गोपालचैतन्य(ना?)मरचितेन मया दीपिका टीका विस्तार्य क्रियते । सकलविद्वज्जनकृपाकटाक्षसंतुष्टचेतसा मया विस्तार्य टीका क्रियते* । इत्यध्याहार इह खलु ०

[H. T. Colebrooke.]

2369.

884a. Foll. 110; size 10⅜ in. by 4 in.; eight lines in a page; fair writing.

Jīvanmukti-prakaraṇa(or *viveka*), a treatise on liberation in life, in five *prakaraṇas*, by *Vidyāraṇya Svāmin* (*Sāyaṇa*). The name of the author is not mentioned in this copy.

See Hall's Index, p. 133, no. cxcvii., and p. 205; Weber's Catalogue (1853), p. 195, no. 645; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 82, no. 1486, also i., p. 32, no. 573.

It begins:

यस्य नि(:)श्वसितं वेदा मायया यो ऽखिलं जगत् ।
निर्ममे तमहं वन्दे विद्यातीर्थमहेश्वरम् ॥ १ ॥

वक्ष्ये विविदिषान्यासं विद्वन्न्यासं च भेदतः ।
हेतू विदेहमुक्तेश्च जीवन्मुक्तेश्च तौ क्रमात् ॥ २ ॥

संन्यासहेतुर्वैराग्यं यदहर्विरजेत्तदा ।
प्रव्रजेदिति वेदोक्तेस्तद्भेदस्तु पुराणतः ॥ ३ ॥

विरक्तिर्द्विविधा प्रोक्ता तीव्रा तीव्रतरेति च ।
सत्यामेव तु तीव्रायां न्यसेद्योगी कुटीचके ॥ ४ ॥

शक्तो बहूदके तीव्रतरायां हंससंज्ञिते ।
मुमुक्षुः परमे हंसे साक्षाद्विज्ञानसाधने ॥ ५ ॥

पुत्रदारधनादीनां नाशे तात्कालिकी मतिः ।
धिक् संसारमितीदृक् स्याद्विरक्तेर्मन्दता हि सा ॥ ६ ॥

अस्मिञ्जन्मनि मा भूवन्पुत्रदारादयो मम ।
इति या सुस्थिरा बुद्धिः सा वैराग्यस्य तीव्रता ॥ ७ ॥

पुनरावृत्तिसहितो लोको मे मास्तु कश्चन ।
इति तीव्रतरत्वं स्यान्मन्दे न्यासो न को ऽपि हि ॥ ८ ॥

यात्राद्यशक्तिशक्तिभ्यां तीव्रे न्यासद्वयं भवेत् ।
कुटीचको बहूदकश्चेत्युभावेतौ त्रिदण्डिनौ ॥ ९ ॥

द्वयं तीव्रतरे ब्रह्मलोकमोक्षविभेदतः ।
तल्लोके तत्त्वविद्धंसो लोके ऽस्मिन्परहंसकः ॥ १० ॥

एतेषां तु समाचाराः प्रोक्ताः पाराशरस्मृतौ ।
व्याख्यातो (व्याख्याने the second copy) ऽस्माभिर-
[चार्यं परहंसो विविच्यते ॥ ११ ॥

जिज्ञासुर्ज्ञानवांश्चेति परहंसो द्विधा मतः ।
प्राहुर्ज्ञानाय जिज्ञासोर्न्यासं वाजसनेयिनः ॥ १२ ॥

प्रव्राजिनो लोकमेतमिच्छन्तः प्रव्रजन्ति हि ।
एतस्यार्थं तु गद्येन वक्ष्ये मन्दविबुद्धये ॥ १३ ॥

लोको हि द्विविधः ०

The first or *jīvanmuktipramāṇaprakaraṇa* ends fol. 22*b*, the second or *vāsanākshayanirūpaṇa* fol. 53*a*, the third or *jīvanmuktisādhanamanonāśaprakaraṇa* fol. 81*b*; the fourth chapter begins: कथं जीवन्मुक्तिः किं वा तत्र प्रमाणं कथं वा तत्सिद्धिरित्येतस्य प्रश्नत्रयस्योत्तरं निरूपितं सिद्धं वा किं प्रयोजनमित्यस्य चतुर्थप्रश्नस्योत्तरमिदानीमभिधीयते, it ends fol. 94*a*: इति जीवन्मुक्तिप्रकरणे स्वरूपप्रमाणसाधनैर्जीवन्मुक्तिर्निरूपिता प्रकरणं(!); the last chapter begins: अथ तदुपकारिणं विद्वत्संन्यासं निरूपयामः ।

This treatise leans strongly to the *Yoga*. Amongst the numerous quotations from the *upanishads, smṛitis* and the philosophical *sūtras* (especially from the *Pātañjala*), there are also some from the *Bhagavadgītā* (*f.i.* fol. 87*a*).

* The whole remark is meant as an explanation of the preceding *śloka*.

Digitized by Microsoft®

The *Jīvanmukti Viveka* has been printed in the *Ānandāśramasaṃskṛitagranthāvali*, Śaka 1811 (Poona, 1890). [H. T. COLEBROOKE.]

2370.

1905. Foll. 115; size 11 in. by 5 in.; nine lines in a page; large fair writing.

Jīvanmuktiviveka, a second copy.

It begins: यस्य नि(:)श्वसितं वेदे(!) यो वेदेभ्यो ऽखिलं जगत् । [J. TAYLOR.]

2371.

1103e. Foll. 10 (foll. 74–83 of the volume); size 12¾ in. by 4¾ in.; eleven lines in a page; large writing, end of the 18th century.

Nyāyadīpāvali, a logical treatise, by *Ānandabodha*. See Hall, Index, p. 206. In the final couplet this treatise is called *Sarasvatī-candrikā*, which shows that the expression *nyāya* in *Nyāya-dīpāvali* has a more general sense and does not point to the philosophical system of that name.

It begins:

जगदंकुरकंदाय विशदानंदमूर्त्तये ।
गलिताखिलभेदाय नमः शांताय विष्णवे ॥ १ ॥
दुस्तर्कतिमिरश्रेणीविदारणविशारदां ।
रुचिरां न्यायदीपानामावलिं रचयाम्यहम् ॥ २ ॥

विवादपदं मिथ्यादृश्यत्वात् । यदित्थं तत्तथा । यथोभयवाद्यविवादपदं रजतं । तथैतत् ततस्तथा । विवादपदस्यानेकरूपत्वे ऽपि साध्यविशेषोपादानेन तद्विशेषसिद्धिः ।

It ends:

सेवंतां मतिमंतः सरस्वतीचंद्रिकां विशदाम् ।
आनंदबोधकृतिनः प्रसरंतीं पूर्णदिक्क्राम(*r.* °क्रम) ॥

इति श्रीमदानंदबोधविरचिता न्यायदीपावलिः संपूर्णा ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2372.

1931. Foll. 120; size 10⅜ in. by 3⅞ in.; good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Nyāyamakaranda(saṃgraha), or *Nyāyāpadeśamakaranda*, by *Ānandabodha Yati*. See Hall's Index, p. 155, no. cclxxx. Hall and Burnell (Tanj. MSS., p. 94, *Nyāyāpadeśamakarandaḥ*) call this work a refutation of the *Nyāya*, but the chief object seems to be जीवब्रह्मणोरेकत्वप्रतिपादनं (Rāj. Mitra, Not. iv., p. 259, no. 1682).

The first leaf has been supplied by a different hand. It begins:

यद्भासा निखिलं विभाति विषयो यो न स्वयंज्योतिषां
यस्माद्भुवन(ोद्भव)स्थितिलयाल्लीलामयान्सूरयः ।
यं वागोचरमामनंति मनसां वाचां च विश्वात्मने
तस्मै शुद्धसु(धा)द्वितीयवपुषे शश्वन्नमो विष्णवे ॥ १ ॥
निबंधपुष्पजालानि समालोच्य प्रयत्नतः ।
स न्यायमकरंदानां संग्रहः क्रियते मया ॥ २ ॥

इह खलु केचित्प्रतिक्षेत्रं क्षेत्रभेदमाचक्षाणास्तत्र व्यवस्थान्यथानुपपत्तिं प्रमाणमाचक्षते । °

It ends:

नानानिबंधकुसुमप्रसवावदात-
न्यायापदेशमकरंदकदंब एषः ।
आनंदबोधयतिना निधिना गुणानाम्
आनंदहेतुरकलंकधिया व्यधायि ॥ १ ॥ °
नानातापाग्निभीतप्रतिहतमहसां यः सतामार्त्तिहारी
ध्वांतौघध्वंसदीक्षागुरुरुपगतवान् शांकरीयः प्रतिष्ठां ।
संपूर्णो निष्कलंकः कुमुदहितकरः सह्यानंदचंद्रो
धीध्वस्ताघो गुणाढ्यः समजनि जनतानंदसंदोहहेतुः ॥ ३ ॥

इति श्रीपरमभट्टारकानंदबोधेन कृतो न्यायोपदेशमकरंदः समाप्तः ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

2373.

1241. Foll. 102 (१–१०४, foll. ५५ and ५६ are lost); size 11¼ in. by 3⅝ in.; 9–11 lines in a page; good old writing.

Nyāyamakarandaṭīkā, a commentary on *Ānandabodha Bhaṭṭāraka's Nyāyamakaranda*, by *Citsukha Muni*, pupil of *Jñānottama*. See Hall's Index, p. 155, no. cclxxxi.; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iv., p. 259, no. 1682.

Digitized by Microsoft®

The *ṭīkā* begins:
प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्याविघ्नेन परिसमाप्तिप्रचयगमनकामः शिष्टाचारपरिप्राप्ततया कृतमिष्टदेवतानमस्कारमाचारशिक्षार्थं प्रतिपादयन् प्रकरणस्याभिधेयसंबंधप्रयोजनानि दर्शयति । यद्वासेत्यादिना श्लोकेन ।

The two leaves lost between foll. 54 and 55 cover fol. 75*b*, l. 5 to fol. 78*a*, l. 7 in the second copy (no. 1938). The verso of fol. 42 is partly left free, but nothing of the text is wanting; compare fol. 59*a*, l. 1 of the second copy.

It ends: इत्यत आहानंदहेतुरिति अकलंकधिया संदेहविपर्यासासूयादिकलंकरहितबुद्धीनां भृंगायमाणानामानंदहेतुरित्यवगंतव्यं लोके मकरंदस्य भ्रमरानंदहेतुत्वादकलंकधियामानंदहेतुत्वप्रदर्शनेन च ग्रंथस्य निर्दुष्टता प्रतिपादितेति मंतव्यं दुष्टस्य तदानंदहेतुत्वाभावात् ॥

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यज्ञानोत्तमपूज्यपादशिष्येण श्रीमच्चित्सुखमुनिना विरचिता न्यायमकरंदटीका समाप्ता ॥ ॥ शुभं भवतु ॥

शके तमीशाग्निरसाष्टभिर्युते
क्षये नभःपूर्णविधौ कदंबके ।
शनावुदीच्योब(*r.* वै)रनामवासकृद्
गदाधरश्चित्सुखपुस्तमालिखत् ॥

This MS. is not older than the 16th century, the date Śaka 1368 etc. probably belonging to the original MS. from which it was copied.

[H. T. Colebrooke.]

2374.

1938. Foll. 147; size 10½ in. by 4 in.; 7 or 8 lines in a page; large, clear writing, of the 18th century.

Nyāyamakarandaṭīkā, a second copy.

[J. Taylor.]

2375.

1710. Foll. 131, the first of which is partly torn away; size 9½ in. by 3½ in.; good, small Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Tattvapradīpikā, properly *Pratyaktattvapradīpikā*, an exposition of the *Vedānta*, being a refutation of the *Nyāya* doctrine, in four chapters, by *Citsukha Muni*, pupil of *Gauḍeśvarācārya*, also called *Jñānottama*. See Hall's Index, p. 154, no. cclxxix.; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 86, no. 1134.

It begins:

स्तंभाभ्यंतरगर्भभावनिगदव्याख्याततद्वैभवो
य: पांचाननपांचजन्यवपुषा (व्यादिष्ट विश्वात्मनः) ।
(प्रह्लादाभि)हितार्थतत्क्षणमिलद्दृष्टप्रमाणं हरिः
सो ऽव्याद्वः शरदिंदुसुंदरतनुः सिंहाद्रिचूडामणिः ॥
ज्योतिर्यद्दक्षिणामूर्त्तिं व्यास(शंकरशब्दितम् ।
ज्ञानोत्तमाख्यं तद्वन्दे सत्यानन्दपदोदितम्) ॥ २ ॥
विप्रतिपन्निव्रातध्वांतध्वंसप्रगल्भवाचाला ।
क्रियते चित्सुखमुनिना प्रत्यक्तत्त्वप्रदीपिका वि(दुषा) ॥ ३ ॥
. . . . हामरारये ।
नमस्कुर्मो नृसिंहाय स्वप्रकाशचिदात्मने ॥ ४ ॥

अथ को ऽयं स्वप्रकाशशब्दार्थः । °

It ends: अथ मर्त्यो ऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समश्नुत इति श्रुतेश्च । तदेवं श्रुतिस्मृतिपुराणादिष्वाघुष्यमाणा जीवन्मुक्तिः प्रद्वेषमात्रेण नापलपितुं शक्यत इति सिद्धं ॥

इति श्रीगौडेश्वराचार्यपरमहंसपरिव्राजकाचार्यज्ञानोत्तमपूज्यपादशिष्यश्रीमत्परमहंसपरिव्राजकचित्सुखमुनिविरचितायां तत्त्वप्रदीपिकायां चतुर्थः परिच्छेदः ॥

खांभोधिहीननृपविक्रमहायनीयान्
मूलं विपक्षनयनं भवतीह योगः ।
तर्को न एष भवतींदुभमेतदूनं
बाणैस्तिथिस्तदगभागे(*r.* °ग)समाने(*r.* °न)वारः ॥ १ ॥
वारयोगसंयुतिर्यावतीह तावती ।
इंद्वहर्भसंयुतिर्ब्रूत सांख्यमानिनः ॥ २ ॥
एतस्मिन्समये शंभुपुर्यां बल्लाकविस्तुतः ।
तत्त्वप्रदीपिकामेतामलिखत्कृष्णदेववित् ॥ ३ ॥

[H. T. Colebrooke.]

2376.

1506. Foll. 302 (numbered 2–133, 9–178); size 11⅞ in. by 2⅝ in.; good Devanāgarī writing of 1489 A.D.; eight lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Nayanamodinī, or *Tattvapradīpikā-ṭīkā*, a commentary on the preceding work, by *Pratyaksvarūpa*, disciple of *Pratyakprakāśa*. See Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 86, no. 1134, and Aufrecht's Oxford Cat., p. 245, no. 615, where this commentary is called *Mānasanayanaprasādinī-ṭīkā*.

The first leaf being lost, a line added at the commencement of fol. 2 supplies the following beginning: (प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्य तत्त्वप्रदीपिकाख्यप्रकरणस्य निरंतरायपरिसमाप्तिपरिपंथिदुरितपरंपरानिवारणाय शिष्योपशिष्यद्वाराप्र-)चयप्रचाराय ० निबध्नाति । स्तंभाभ्यंतरेति ०

At the foot of fol. 133*b* a different hand has supplied the colophon इति ० प्रथमः परिच्छेदः ॥

Ch. ii. is incomplete at the beginning; it ends fol. 139*b* of the second section; ch. iii. ends fol. 150*b*. Between this and fol. 151 ten leaves (marked 13–19, 22, 32, 33), apparently belonging to some other work, have been inserted.

It ends:

विबुधगणशिरोभिः संतरोन्नंसितोघ(!)-
स्वपदकमललक्ष्मालक्षणज्ञा(*r.* ० ज्ञा ०)नुभावं ।
महितपरमहंसैः सादरं सेव्यविद्या-
विमलसलिलपूर(*r.* ० रं)मानसं नौमि तीर्थं ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यप्रत्यक्प्रकाशपूज्यपादशिष्यस्य प्रत्यक्स्वरूपभगवतः कृतौ तत्त्वप्रदीपिकाटीकायां नयनमोदिन्यां चतुर्थः परिच्छेदः ॥

संवत् १५४६ समये माघवदि ४ रवौ । चक्रनारायण ० विविधविरुदावलिविभ्राजमानमानोन्नतमहाराजाधिराजश्रीमुरारिसिंहभुज्यमानराज्ये गोरक्षपुरे ० लिखापितं ॥ बेलवारिशुभस्थाने पंडितगणेशेनालेखि ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2377.

106. Foll. 204 (55, 21, 51, 77); size 10 in. by 4¼ in.; 13–16 lines in a page; clear writing, of the 18th century.

Advaitadīpikā, a work on the non-dualistic *Vedānta* doctrine, by *Nṛisiṃhāśrama*, pupil of *Jagannāthāśrama*, also of *Gīrvāṇendra Sarasvatī*, in four *paricchedas*, a complete copy. The volume ends with the third *pariccheda*, the fourth *pariccheda* being wrongly placed after the first *pariccheda*. See Hall's Index, p. 157, no. ccxci.; Rājendralāla Mitra's Notices, vol. v., p. 292, nos. 1970–1972, where he gives extracts from the second, third and fourth *paricchedas*. The first *pariccheda* begins:

यस्मादभूद्भवनानुभवात्सुखाब्धेर्
विश्वं मरीचिमरुवारिरसं मुरारेः ।
तस्यालयो निखिललोकसुमंगलानां
पुण्यं वपुः प्रकटमस्तु ममाद्वैसिंहं ॥ १ ॥
यस्याज्ञावन(*r.* श)वर्त्तिनोऽनुदिवसं ब्रह्मादिलोकाधिपा
यस्यानंदशतांशभागिन इमे शक्रादयो निर्वृत्ताः ।
तं सत्यानवधिप्रबोधवपुषं भूमानमाशास्महे
स्वांते श्रीनरसिंहमग्रहवतां दूरं सतामंतिकं ॥ २ ॥
यत्पादरेणुकलिलं सलिलं निपीय
मूकोऽपि मूकयति पंडितमंडलानि ।
सद्भागधेयममितस्वयदप्रबोधं
निर्द्धूतमोहविभवं गुरुमानतोऽस्मि ॥ ३ ॥
कल्याणगुणसंपूर्णं निर्वाणविभवालयं ।
गीर्वाणेंद्रसरस्वत्याह्वयं शरणं भजे ॥ ४ ॥
श्रीमद्गुरुपदद्वंद्वध्याननिर्द्धूतकल्मषः ।
कुर्वे तदाज्ञयाद्वैतदीपिकां भेदभेदिनीं ॥ ५ ॥

तत्र

श्रेयान्स्वधर्मो विगुणोऽपि यस्माद्
इत्यब्रवीत्प(!)र्थसुहृत्सुरेशः ।
तस्मादहं साक्षिविवेकमादौ
गुरुप्रसादात्प्रकटीकरोमि ॥ ६ ॥

अथाधीतसांगस्वाध्यायस्य साधनचतुष्टयसंपन्नस्यापातप्रतिपन्नब्रह्मात्मैक्यजिज्ञासोस्तत्प्रतिपादकानि बहूनि वाक्यानि दृश्यंते तत्त्वमस्यहं ब्रह्मास्मीत्येवमादीनि तत्र त्वंपदार्थं देहेंद्रियमनोबुद्धिप्राणव्यतिरिक्तं कर्तृभोक्तृस्वभावं मन्यमानास्तद्विलक्षणब्रह्मात्मैकत्वमात्मनो ऽसंभावयंतस्तार्क्किकादयो वाक्यमविवक्षितार्थमन्यपरं वा मन्यंते तत्र त्वंपदार्थमात्मानं श्रुतिन्यायाभ्यामहमनुभवगोचरात्पृथक् तत्साक्षितया प्रदर्शयामः etc.

Digitized by Microsoft®

The first *pariccheda* ends fol. 55*b*: तस्मादहमनुभवगोचरदुःखाद्याश्रयातिरिक्तः सत्यज्ञानानंदात्मको ऽकर्तृप्रकाशरूपेण साक्षी सर्वांतरः प्रत्यगात्मा जीवस्य वास्तवं रूपं त्वंपदलक्ष्यमिति सिद्धं ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीजगन्नाथाश्रमभगवच्छिष्यश्रीनृसिंहाश्रमकृताद्वैतदीपिकायां साक्षिविवेको नाम परिच्छेदः ॥

The second *pariccheda* विभागप्रक्रियाख्य, foll. 77–127 (१–५१), begins: नरहरिवपुषा यो दारयन् दानवोरः प्रकटयति पुमर्थो ऽभेददृष्टावितीशः। See Rājendralāla Mitra's extracts, l. c. Fol. २७ is misplaced.

The third *pariccheda* औपनिषददीपिकाख्य, foll. 128–204 (१–७८, the number ७७ has been omitted), begins:

उपनिषदवबोधं बोधमानंदकंदं
निजगुणगणकांतं कान्तमंभोजयोनेः।
परिहृतपरसत्त्वं सत्त्वमेतस्य मूलं
नरहरिवपुरैशं धाम कामं प्रपद्ये ॥
गुरुचरणकृपा मे कंचुकीकुर्वती मां
नरहरिचरणेशा चारयत्यात्मदुर्गे।
अहमिति विगताधिः संचरा(म्या)त्मयोग्यं
कपटमतिविलासैर्भेदिभिर्भिन्नमार्गे ॥
निरवधिनिर्मलवर्त्तिप्रकटनशीलप्रभो गुरोः स्नेहात्* ।
औपनिषदात्मदीपः कुरुतात्कल्याणकारिणीं विद्यां ॥

अथ महावाक्यगततत्पदार्थो ब्रह्म निरूप्यते तदवाप्तेरेव मुमुक्षाकांक्षितपुरुषार्थे(तया)तदवगमं विना जिज्ञासाऽनिवृत्तेः प्रकृतवाक्यार्थज्ञानायोगाच्च etc.

It ends: तस्मात्सत्यज्ञानानंदानंतात्मकं निर्गुणमुदासीनं ब्रह्म वेदांतार्थ इति सिद्धं ॥

सत्यज्ञानसुखस्वरूपममृतं शुद्धाद्वितीयं परं
वेदांतैकविनिश्चयं हरिहरश्रुत्यादिसंशब्दितं।
ब्रह्माम्नायवचोविचारविदितं यद्रूपमन्यादृशं
तद्देव्या विभवं परं मरुपथस्तुल्यो दुरूहो हरेः(*r.* °रिः)॥

The fourth *pariccheda* आनंददीपिकाख्य, foll. 56–76 (१–२१), begins:

यस्मिन्नस्तसमस्तमोहमहिमस्वानंदमंदीकृत-
ब्रह्मानंदमहार्णवे महति न प्राचीनवाचामपि।
शक्तिः सत्यचिदात्मके तरहरौ (*r.* नरहरौ) मोहामरारे
तन्मे तापनिवृत्तये श्रुतिगतं भूयादखंडं महः॥ [र(व)]
जगन्नाथाश्रमगुरोः कृपाराका(*r.* कृपावाक्य)सुधाकरः।
स्पष्टीकरोतु मे स्पष्टं मार्गं ब्रह्मसुखावहं ॥

[अथ वा] अथ वाक्यार्थो ब्रह्म निरूप्यते तत्र वादिनां विप्रतिपत्तेः तदर्थं च वाक्यार्थे ब्रह्मणि पदानां शक्तिरस्ति न चेति(*r.* वेति) चिंत्यते अत्र नवीनः(*r.* °नाः) न ब्रह्म सर्वशब्दावाच्यं अवाच्यपदेनैवाभिधानात् ॥

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यभगवज्जगन्नाथाश्रमश्रीचरणशिष्यश्रीमन्नृसिंहाश्रमकृतावद्वैतदीपिकायामानंददीपिकाख्यश्चतुर्थः परिच्छेदः ॥ समाप्तोऽद्वैतदीपः ॥

अविरलकृतवर्णभ्रेषणं पुस्तकेऽस्मिन्
(उ)चितमनवसाने लेखिनी(*r.* लेखनी)दूषणं च।
अनुचितमथवा यद्वक्रतो(?) वर्णपाशैः
करकृतमपराधं क्षंतुमर्हन्ति सन्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2378.

2940. Foll. 326; size 13 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Advaitadīpikā-vivaraṇa, a commentary on *Narasiṃhāśrama's* work, by his pupil *Nārāyaṇāśrama*. See Hall's Index, p. 158, no. ccxcii.

It begins:

यज्जिज्ञासा यज्ञदानादिभिः स्याच्
छ्रुत्या मत्या चिंतया यस्य बोधः।
यस्मिन्बुद्धे बाध्यते नयमूलं
तं भूमानं भावयं(*r.* °ये) स्वात्मरूपं ॥ १ ॥

चेतश्चाफलमिंद्रियार्थविषयं° ॥ २ ॥

यत्पादसेवापि तनोति पापं
पुण्यं रिपुर्मित्रमनेकमेकं।
अणुं महांतं तमचिंत्यवृत्तं
श्रीनारसिंहं गुरुमानतोऽस्मि ॥ ३ ॥ ° ६ ॥

अद्वैतदीपमनवद्यपरात्मबोध-
भासा भवप्रमुखमूलतमःप्रदीपं।
संप्राप्य दुर्लभदृशो ऽपि हि मामकीनो
श्रेयो भजन्त्विति समुल्लसति प्रयत्नः ॥

प्रारिप्सितस्य प्रकरणस्याविघ्नपरिसमाप्तिप्रचयगमनाभ्यां° निर्दिशति यस्मादिति। °

* Rāj. M. has °प्रकटनशीलप्रभोः स्नेहात्.

Digitized by Microsoft®

The work is incomplete, the colophon of the third chapter occurring on fol. 312*b* :

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यवर्यश्रीभगवन्नृसिंहाश्रमपूज्यपादशिष्यनारायणाश्रमविरचिते अद्वैतदीपिकाविवरणे औपनिषद्दीपिकाख्यस्तृतीयः परिच्छेदः ॥

[Dr. John Taylor.]

2379, 2380.

447 a & b. Foll. 120; size 10 in. by 4⅝ in.; 12–18 lines in a page; small writing, of the 18th century; both parts of this volume were written by the same scribe *Krishṇadeva*, at Kāśī.

a) Foll. 28.

Tattvaviveka, a disquisition on the *advayātman*, in two *paricchedas*, by *Nṛisiṃhāśrama*, pupil of *Paramahaṃsa Parivrājakācārya Jagannāthāśrama*. See Hall's Index, p. 155, no. cclxxxiii.; Rājendralāla Mitra's Notices, vol. viii., no. 2862. The author wrote this work in Saṃvat 1604, at Purushottamapura.

It begins:

विश्वस्य योनिं विश्वेशं विज्ञानानंदविग्रहं ।
नरकेसरिणं वंदे प्रत्यंचं पुरुषोत्तमं ॥ १ ॥

साक्षात्कृतब्रह्मभासा प्रहसन्मुखपंकजं ।
महीयांसमहं वंदे गरीयांसं जगत्पतिं ॥ २ ॥

गुरुणा करुणापूर्वमुपदिष्टाद्वयात्मनः ।
कुर्वे तत्त्वविवेकं तं वीक्षतां नरकेसरी ॥ ३ ॥

इह खलु कश्चित्कुतश्चिद्भाग्योदयान्निर्व्यलीकं नित्यादिभिराराधिताराध्यपादभगवदनुग्रहवशादतिविमलमानसः स्वयमेवेत्थं जगत्तत्त्वमालोचयति· ननु कर्मणां स्वतंत्रफलसाधनानां कथं मनोवैमल्यहेतुत्वं· तथा च संस्कारकर्मतापत्तिरिति चेत्· न तावदर्थविरोधः । etc.

The first *pariccheda* ends fol. 19*a*. The second begins: अथ तत्पदार्थो ब्रह्म निरूप्यते· पदार्थावगमस्य वाक्यार्थप्रतिपत्तिहेतुत्वात्· तच्चालौकिकमिति लक्षणप्रमाणाभ्यां निरूप्यते· तल्लक्षणं च भगवान् सूत्रकार आह जन्माद्यस्य यत इति· etc.

It ends:

जिज्ञासितव्यमनवद्यपुमर्थचिह्नैः
प्रज्ञासुखं स्वमहिमानवशेषयोनि ।
शास्त्रैकहृद्गतमशेषविधेयशेषि
श्रेयो ऽस्तु नो नरमृगाकृतिमंगलाभिः ॥

तुष्यंत्यव्यक्तवचसा मुग्धस्य पितरो न तु ।
मम त्वत्प्रीतये भूयाद्वाणीयं नरकेसरिन् ॥

क्वाहं महीयसा शास्त्रं वात्सल्यं क्व गुरोरिदं ।
अपि चांडालकलशे काशते खलु भास्करः ॥

संभिद्वंद्वसमाश्रयः कृतिजगन्नाथाश्रमश्रीगुरोर्नाम्ना तत्त्वविवेकमात्मन इति श्रीमन्नृसिंहाश्रमः ॥ अब्दे वेदवियद्रसेंदुगुणिते (*r.* गणिते) पौषासित श्रीदिने रक्षोनामनि पुरुषोत्तमपुरे ग्रंथमुदाचीकरत् ॥ ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमज्जगन्नाथाश्रमपूज्यपादशिष्यश्रीमन्नृसिंहाश्रमविरचिते द्वितीयः परिच्छेदः । समाप्तिम(गम)दयं ग्रंथः ॥ ॥ श्रीगजाननाय नतिरस्तु· श्रीगुरवे नमः ॥ लिखितोऽयं ग्रंथः कृष्णदेवेन ॥

b) Foll. 55 and 36.

Tattvavivekadīpana, a commentary on the *Tattvaviveka*, written by the same author in Saṃvat 1605, one year after the *mūla*, at Īśvarapura. See Hall's Index, p. 156, no. cclxxxiv.; Weber's Catalogue (1853), p. 182.

It begins:

यदालिंग्य(*r.* यदलिंग्य) प्रमाणानि बोधयंत्यात्मनः स्फुटं ।
प्रमेयं प्रचुरानंदं तं वंदे नृहरिं गुरुं ॥ १ ॥

प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यंगमभिधेयादि प्रदर्शयन्नेव निर्विघ्नसमाप्तिकामनया कृतं मंगलं शिष्यशिक्षायै निबध्नाति ॥ विश्वस्येति ॥

The second *pariccheda* begins: एवं तत्त्वमसिमहावाक्यस्यत्वंपदार्थो ऽधिकारिस्वरूपतया प्रथमं जिज्ञासितो निरूपितः । इदानीं तत्पदार्थवाक्यार्थनिरूपणाय परिच्छेदांतरमारभ्यत इत्याह अथेति·

The final couplets of the *mūla* are explained in this way: जिज्ञासितव्यमिति· अनेन मुमुक्षोर्विचारकर्त्तव्यता विधायकप्रथमसूत्रार्थो दर्शितः । प्रज्ञाप्रकृष्टं नित्यसिद्धं चैतन्यं· अनेन स्वरूपलक्षणं· स्वमहिम्ना स्वरूपाप्रच्युत्या· अनवशेषस्य निखिलस्य योनिरिति· विवर्त्ताधिष्ठानत्वं च दर्शयन् द्वितीयसूत्रार्थं संगृह्णाति· अनवशेषेत्यनेन· वेदस्यापि ब्रह्मविवर्त्तत्वं दर्शयन् तृतीयसूत्रप्रथमवर्णकार्थमाह· शास्त्रस्य एकस्यैव

Digitized by Microsoft®

तात्पर्यगोचरः न त्वनुमानादिगोचर इति तृतीयसूत्रद्वितीयवर्णकस्य समन्वयसूत्रप्रथमवर्णकस्याप्यर्थसंग्रहः । अशेषाणां यज्ञादिविधेयानां जिज्ञासादिद्वारेणाभिव्यंग्यतया ब्रह्म शेषि । न तु ब्रह्म कस्यचिच्छेषमिति तदद्वितीयवर्णकार्थसंग्रहः । श्रेयः । परमानंदः । नरो जीवः । मृग्यते ऽन्विष्यते मुमुक्षुरिति मृगः परमात्मा· तदाकृति ॥ प्रत्यगभिन्नब्रह्मात्मकं श्रीनृसिंहाकारमित्यर्थः । मंगलाभिः । स्वयं श्रेयोरूपमपि श्रेयःसाधनानामपि परा काष्ठेत्यर्थः । स्वकृतिं परमेश्वराय निवेदयति· तुष्यंतीति· स्वस्येदं सामर्थ्यं गुर्वायत्तमिति दर्शयन् गुरं महीकरोति· ह्याहमिति· ।

यदीक्षणेन संनुन्नं(r. सन्नु°) मायाविक्रीडितं जगत् ।
श्रीनृसिंहस्य तस्यैषा कृतिः कल्याणदास्तु वः ॥

अरुचिरिह न कार्या साधवः साध्वसाधु
प्रकटनपटुचेतो मत्सरं वो यदि स्यात् ।
न हि कुशलपरीक्षा दक्षचित्ताः कथंचिच्
छतमखमणिमालां काचबुद्ध्योत्सृजंति ॥ Cf. no. 2383.

Colophon: इति श्रीमद्वेदांतसिद्धांतसाराभिज्ञश्रीनृसिंहाश्रममुनिप्रणीते तत्त्वविवेकदीपने द्वितीयः परिच्छेदः । अंघ्रिद्वंद्वसमाश्रयः कृतिजगन्नाथाश्रमश्रीगुरोर्नाम्ना तत्त्वविवेकदीपनमिति श्रीमन्नृसिंहाश्रमः । अब्दे बाणवियद्रसेंदुगणिते पौषे दशम्यां तिथौ शीतांशौ नलनामनीश्वरपुरे ग्रंथमुदाचीकरत् ॥

Date of the MS.: संवत् १८०७ विक्रमनाम्नि संवत्सरे भाद्रपद कृष्ण ५ भृगौ काश्यामिदं पुस्तकं अलेखि कृष्णदेवेन ॥

[H. T. Colebrooke.]

2381, 2382.

32 a & b. Foll. 206; size 9½ in. by 4¼ in.; generally ten lines in a page; fine old writing, of the 17th century; the whole volume written by the same hand.

a) Foll. 53.

Tattvaviveka, a second copy. It is older than the first copy, but has many blunders.

Colophon: इति श्रीतत्त्वविवेके द्वितीयः परिच्छेदः ॥

b) Foll. 153 (१–१५१, ७८ and ८६ being put twice).

Tattvavivekadīpana, a second copy.

Colophon: इति श्रीमद्वेदांतसिद्धांतसारा(f)भिज्ञश्रीमन्नृसिंहाश्रममुनिप्रणीते तत्त्वविवेकदीपने द्वितीयपरिच्छेदः समाप्तः ॥

The date of the work *etc.* is not given here.

[H. T. Colebrooke.]

2383.

1311a. Foll. 15; size 12½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1818 A.D.; eleven lines in a page.

Bhedadhikkāra, a defence of the non-dualistic *Vedānta* doctrine against the dualistic view of the *Nyāya*, by *Nṛisiṃhāśrama*, pupil of *Jagannāthāśrama*. See Hall's Index, p. 158, no. ccxciii.; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 94, no. 1138. It begins:

वेदांतवनसंचारि नीलाचलगुहाशयं ।
ज्योतिर्विराजते ध्वस्तमायाव(ा)रणवारणं ॥ १ ॥ ° २ ॥

हृदयालयमालंब्य करुणारससुंदरं ।
गुरूणां चरणांभोजं कुर्वे भेदस्य धिक्कृतिं ॥ ३ ॥

अंत(ः)करणातिरिक्तो ऽहमिति प्रतीयमानो जीवः परस्मान्न भिद्यते °

It ends:

गुरुचरणसकाशाद्व कं तं(r. °शाद्विक्कृतं?) निर्गतं तद्
विगुणमनुगुणं वा वीक्षतां तत्त्वमात्मा ।
अपि विविजति(r. विसृ°) कश्चित्काचमालावमत्या
शतमखमणिमालां शारदाकाशकल्पां ॥ Cf. no. 2380.

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमज्जगन्नाथाश्रमपूज्यपादशिष्यश्रीमद्वेदांतसिद्धांतसाराभिज्ञश्रीनृसिंहाश्रमविरचितो भेदधिक्कारः संपूर्णः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2384.

1311b. Foll. 65; size and writing as last MS.

Bhedadhikkārasatkriyā, a commentary on *Nṛisiṃhāśrama's* work, by his pupil *Nārāyaṇāśrama*.

It begins:

मृषामायाशक्त्या वृतमहिमनि ब्रह्मणि परे
जगज्जालं जातं स्फुरति वियतीवोरुनगरं ।
विरिंचश्रीशेशत्रिदशनरतिर्यग्गतभिदा
कुतो ऽतो भूमाहं निरवधिसदानंदघनचित् ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

काशते कलितं यस्य पदं वैदिकमस्तकैः ।
भक्तमुक्त्यै समीहेतं तं नृसिंहं गुरुं भजे ॥ २ ॥

गभीरभावभारेण दुर्वहा गौरवी कृतिः ।
तथापि भेदधिक्कारसत्क्रियां श्रद्धयारभे ॥ ३ ॥

It ends:

वेदांतवृंदविपिने विततं विशुद्धम्
अद्वैतमार्गमपवर्गपदाधिरोहं ।
श्रीमद्गुरूक्तनयतुन्नसमस्तशंकम्
आस्थाय पांतु पदमुत्तममस्तदोषाः ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमन्नृसिंहाश्रमश्रीचरण-परिचरणनिरतनारायणाश्रमविरचिता भेदधिक्कारसत्क्रिया समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2385.

1521e. Foll. 24; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 16–19 lines in a page.

Bhedadhikkārasatkriyā, incomplete. It extends to fol. 40*a* of no. 2384.

[H. T. COLEBROOKE.]

2386.

1548c. Foll. 27 (without original numbering); size $10\frac{1}{4}$ in. by 5 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Bhedadhikkārasatkriyā, incomplete at the beginning. It commences at fol. 48*a* of no. 2384.

[H. T. COLEBROOKE.]

2387.

595. Foll. 116; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Vādanakshatramālikā, also called *Nakshatravādāvalī* (fol. 1*a*), a vindication of the *Vedānta* against *Mīmāṃsā* theories, by *Appayya Dīkshita,* son of *Raṅgarāja.* See Hall's Index, p. 159, no. ccxcviii.

The first two leaves have been supplied by a different hand, and do not commence at the beginning. According to Burnell, Tanjore MSS., p. 91, the work begins:

तत्रान्तरेष्वनुपपादितमर्थजातं
यत्सिद्धवद्व्यवहृतं ध्वनितं च भाष्ये ।
तस्य प्रसादनमिह क्रियत नयोक्त्या
बालप्रियेण मृदुवादकथापथेन ॥

The present MS. begins: अत एव त्वदनुमानमप्रयोजकं । प्रवृत्तिनिमित्ताश्रयस्य तदवाच्यत्वाभावोपपत्तेरिति पंचमी । ०

It ends: सर्वे वैषयिकानंदलेशाः परब्रह्मानंदस्येति सिद्धं ॥ इति ब्रह्मानंदवैषयिकानंदभेदसमर्थनवादः ॥

इति श्रीभरद्वाजकुलजलधिकौस्तुभश्रीमदद्वैतविद्याचार्यश्रीविश्वजिद्याजिश्रीरंगराजाध्वरिवरसूनुरप्पदीक्षितकृतिवादनक्षत्रमालिका संपूर्णा ॥ संवत् १८३९ शुभकृत्संवत्सरे आश्विनशुदी १२ शुक्रे लिखिता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2388.

519b. Foll. 37; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; 9–12 lines in a page; indifferent writing.

Tattvānusandhāna, a disquisition on existence and liberation from it, introduced by an elucidation of the *ādivākya* "*tat tvam asi,*" by *Mahādeva* (or *Mahādevānanda*) *Sarasvatī,* pupil of *Svayamprakāśānanda* (or *Svayamprakāśa*) *Sarasvatī.*

See Hall's Index, p. 139, no. ccxxii.

It begins:

ब्रह्माहं यत्प्रसादेन मयि विश्वं प्रकल्पितम् ।
श्रीमत्स्वयंप्रकाशाख्यं प्रणौमि जगतां गुरुम् ॥ १ ॥

देहो नाहं श्रोत्रवागादिकानि
नाहं बुद्धिर्नाहमध्यासमूलम् ।
नाहं सत्यानन्दरूपश्चिदात्मा
मायासाक्षी कृष्ण एवाहमस्मि ॥ २ ॥

अथ मोक्षस्य वाक्यार्थज्ञानाधीनत्वात् तस्य च पदार्थज्ञानाधीनत्वात् तदर्थं तत्पदार्थं निरूपयामः । तत्पदार्थस्य लक्षणं द्विविधम् । तटस्थलक्षणं स्वरूपलक्षणं चेति । सृष्टिस्थितिलयकारणत्वं तटस्थलक्षणं यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते येन

Digitized by Microsoft®

जातानि जीवन्ति यत्प्रयन्त्यभिसंविशन्ति इति श्रुतेः तदुक्तं भगवता सूत्रकारेण । जन्माद्यस्य यत इति सत्यं ज्ञानानन्दः स्वरूपलक्षणं सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म आनन्दो ब्रह्मेति व्यजानादित्यादि श्रुतेः ॥

The first *pariccheda* ends fol. ११*a*, the second fol. २२*b*, the third fol. २८*b*.

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमत्स्वयंप्रकाशानन्दसरस्वतीपूज्यपादशिष्यभगवन्महादेवसरस्वत्या विरचितं तत्त्वानुसन्धानसन्धान(!)ग्रन्थः संपूर्णः समाप्तः ।

Mahādeva wrote his *ṭīkā* on the *Vishṇusahasranāma* in the Saṃvat year 1750; see A. Venis, *Vedānta Siddhāntamuktāvalī*, p. vi.

[H. T. COLEBROOKE.]

2389.

796a. Foll. 45; size $10\frac{5}{8}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.; eight lines in a page; large writing.

Tattvānusandhāna, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2390.

1448a. Foll. 89; size 12 in. by 6 in.; eighteen lines in a page; indifferent writing.

Advaitacintākaustubha, a commentary on the *Tattvānusandhāna*, by the same *Mahādevānanda Sarasvatī*, pupil of *Svayamprakāśānanda Sarasvatī*.

It begins:

यः परात्मा जगत्सृष्ट्वा प्रविवेश पुनः स्वयम् ।
तं कृष्णं प्रत्यगात्मानं वन्दे गोपीमनोहरम् ॥ १ ॥
यस्य प्रसादादहमद्वयात्मा
विश्वं समस्तं मयि कल्पितं च ।
तं सर्वलोकैकगुरुं सदा श्री-
स्वयंप्रकाशं गुरुमानतो ऽस्मि ॥ २ ॥
गुरूणां चरणाम्भोजं प्रणयतं(*r.* प्रणिपत्य)निरन्तरम् ।
तत्कृपालेशतो ऽद्वैतचिन्ताकौस्तुभमारभे ॥ ३ ॥

The second *pariccheda* begins (fol. 28*b*): प्रमातारं ° तत्त्वमस्यादिवाक्यजन्याखण्डापरोक्षवृत्त्याज्ञाननिवृत्तिरानन्दावाप्तिश्च भवतीति उक्तं तत्र केयं वृत्तिः किं वा तत्र प्रमाणं कथं वा तदुत्पत्तिः वृत्त्या वा किं प्रयोजनमित्याकाङ्क्षायां प्रमाऽप्रमाभेदेन द्विविधां वृत्तिं निरूपयितुं प्रथमं(*r.* °मां) वृत्तिं लक्षयति ।

The third *pariccheda* begins (fol. 57*a*): चराचर ° वृत्तिर्द्विधा प्रमाऽप्रमाभेदादित्यत्र प्रमा निरूपिता तत्राप्रतिबद्धाय(° बन्धायाः the second copy) प्रमाया अज्ञाननिवर्तकत्वेन प्रतिबन्धतन्निवृत्त्युपायौ निरूपणीयौ तत्रासंभावनादिः प्रतिबन्धः । ·

The fourth *pariccheda* begins (fol. 76*a*): यच्चिन्तयाप्ताः ° ब्रह्मसाक्षात्काराद्विदेहमुक्तिरेकैव भवति न जीवन्मुक्तिः तत्र प्रमाणाभावात् न च विमुक्तश्च विमुच्यते स जीवन्मुक्त उच्यते °

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमत्स्वयंप्रकाशानन्दसरस्वतीपूज्यपादशिष्यभगवन्महादेवानन्दसरस्वतीमुनिवर्यचूडामणिविरचिते तत्त्वानुसन्धानव्याख्याने अद्वैतचिन्ताकौस्तुभे चतुर्थः परिच्छेदः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2391.

523. Foll. 171; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; twelve lines in a page; fair writing.

Advaitacintākaustubha, a second copy. For the missing second chapter, see the next number.

Foll. 1–74 the first *pariccheda*; foll. 76–124 (१–४९) the third *pariccheda*; foll. 125–171 the fourth *pariccheda*.

Date: संवत् १७९४ मार्गशिर्मासे(!) कृष्णपक्षे एकादशि सोमवारे । गुरु श्रीत्म(!)धरणिधरानन्दसरस्वतीपूज्यपादशिष्यचैतन्यप्रकाशानन्दसरस्वतीयेन लिखित्वा स्वार्थे वा परार्थे श्रीगंगाविश्वेश्वरप्रसादात्परिपूर्णमस्तु ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2392.

796b. Foll. 56; size $10\frac{5}{8}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.; ten lines in a page; indifferent writing.

Advaitacintākaustubha, the second *pariccheda*.

It begins: प्रमातारं मानफलमपि च मेयं त्रिजगतां नियन्तारं °

Digitized by Microsoft®

Date: श्रीमत् धरणिधरानंदसरस्वतीप्रसादात् लिः चैतन्यप्रकाशानंदसरस्वती स्वार्थे वा परार्थे वा संव १७ (*sic*! see the preceding manuscript).

[H. T. COLEBROOKE.]

2393.

1189. Foll. 214; size 13 in. by 4½ in.; twelve lines in a page; large writing, from the end of the 18th century. The original fol. ९८ is misplaced, see after fol. ९९.

Advaitaśiddhi, a very ample *Vedānta* treatise, by *Madhusūdana Sarasvatī*, pupil of *Viśveśvara Sarasvatī* (see no. 2365), wherein the author refutes the *Dvaita* doctrine and establishes the truth of the *Advaita* doctrine, in four *paricchedas* of unequal length. See Hall's Index, p. 157, no. cclxxxix. The copy described by Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 98, no. 1503, contains only the first *pariccheda*. According to the last *śloka* of the final couplets the author wrote this work as the fourth *Siddhi* after the study of the *Ishṭa-*, *Naishkarmya-* and *Brahma-Siddhi* (the last two works were composed by *Sureśvara*).

The *Advaitasiddhi* begins:

मायाकल्पितमातृतामुखमृषाद्वैतप्रपंचाश्रयः
सत्यज्ञानसुखात्मकः श्रुतिशिखोत्थाखंडधीगोचरः ।
मिथ्याबंधविधूननेन परमानंदैकतानात्मकं
मोक्षं प्राप्त इव स्वयं विजयते विष्णुर्विकल्पोज्झितः ॥१॥

श्रीरामविश्वेश्वरमाधवानामैक्येन साक्षात्कृतमाधवानां ।
स्पर्शेन निर्धूततमोरजोभ्यः पादोत्थितेभ्योऽस्तु नमो रजोभ्यः ॥ २ ॥

बहुभिर्विहिता बुधैः परार्थं
विजयंते मितविस्तृता निबंधाः ।
मम तु श्रम एष नूनमात्मं-
भरितां भावयितुं भविष्यतीह ॥ ३ ॥

श्रद्धाधनेन मुनिना मधुसूदनेन
संगृह्य शास्त्रनिचयं रचितातियत्नात् ।
बोधाय वादिविजयाय च सत्वराणा-
मद्वैतसिद्धिरियमस्तु मुदे बुधानां ॥ ४ ॥

तत्राद्वैतसिद्धेर्द्वैतमिथ्यात्वसिद्धिपूर्वकत्वात् द्वैतमिथ्यात्वमेव प्रथममुपपादनीयं उपपादनं च स्वपक्षसाधनपरपक्षनिराकरणाभ्यां भवतीति तदुभयं वादजल्पवितंडानामन्यतमां कथामाश्रित्य संपादनीयं ।

The first section of the first *pariccheda* ends fol. 6*a*: इत्यद्वैतसिद्धौ मिथ्यात्वनिरुक्तिः, the second section ends fol. 6*b*: इति मिथ्यात्वमिथ्यात्वोपपत्तिः, the third section ends fol. 8*a*: दृश्यत्वहेतूपपत्तिः, etc. The last but one section ends fol. 117*a*: भ्रमस्य वृत्तिद्वयोपपत्तिः ॥ ५३ ॥ The first *pariccheda* ends fol. 118*b*, the last number of sections in this MS. is 54: सत्वत्रैविध्योपपत्तिः । The end of the first *pariccheda* is:

अविद्या तत्कार्यात्मकनिविडबंधव्यपगमे
यमद्वैतं सत्यं प्रततपरमानंदममृतं ।
भजंते भूमानं भवभयभिदं भव्यमतयो
नमस्तस्मै नित्यं निखिलनिगमेशाय हरये ॥ १ ॥

अनादिसुखरूपता निखिलदृश्यनिर्मुक्तता
निरंतरमनंतता स्फुरणरूपता च स्वतः ।
त्रिकालपरमार्थता त्रिविधभेदशून्यात्मता
मम श्रुतिशतार्पिता तदहमस्मि पूर्णो हरिः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविश्वेश्वरसरस्वतीश्रीचरणशिष्यश्रीमधुसूदनसरस्वतीविरचितायामद्वैतसिद्धौ सपरिकरप्रपंचमिथ्यात्वनिरूपणं नाम प्रथमः परिच्छेदः समाप्तः ॥

The second *pariccheda* begins:

हेयं निरूप्य बंधाख्यं तन्निवृत्तेर्निबंधनं ।
यज्ज्ञानं तदखंडार्थमादेयमधुनोच्यते ॥ १ ॥

तच्चाखंडार्थं द्विविधं एकं पदार्थनिष्ठमपरं वाक्यार्थनिष्ठं एकैकं च पुनर्वैदिकलौकिकभेदेन द्विविधं पदार्थनिष्ठं वैदिकमपि द्विविधं तत्पदार्थनिष्ठं त्वंपदार्थनिष्ठं च तत्र सत्यं ज्ञानमनंतमित्यादि तत्पदार्थनिष्ठं योऽयं विज्ञानमयः प्राणेषु हृद्यंतर्ज्योतिः पुरुष इत्यादि त्वंपदार्थनिष्ठं etc.

The first section of the second *pariccheda* ends fol. 120*b*: इत्यद्वैतसिद्धावखंडलक्षणोपपत्तिः॥ The last section ends fol. 199*a*: इति आत्मनोऽणुत्वभंगः ॥ ३४ ॥

स्थितानि ग्रंथेषु प्रकटमुपदिष्टानि गुरुभिर्
गुणो वा दोषो वा न मम परवाक्यानि वदतः ।

Digitized by Microsoft®

परं त्वस्मिन्नस्ति श्रमफलमिदं यन्निजधिया
श्रुतीनां युक्तीनामकलि गुरुवाचां च विषयः ॥

इति अद्वैतसिद्धावात्मनिरूपणं नाम द्वितीयः परिच्छेदः संपूर्णः ॥

The third *pariccheda* begins: तदेवमैकात्म्ये व्यवस्थिते तत्साक्षात्काराय श्रवणमंगि मनननिदिध्यासेन तदंगतया मुमुक्षुभिरनुष्ठेये तदुक्तं विवरणे श्रवणमंगि प्रमाणस्य प्रमेयावगमं प्रत्यव्यवधानात् etc. The last section ends fol. 208*a*: इति शब्दादपरोक्षोपपत्तिः ॥ ९ ॥

विश्वेश्वराख्यस्वगुरोः प्रसादादद्वैतसिद्धिर्मधुसूदनस्य ।
अभूद्भूमिः* खलदूषणानां गुणैरमेयैरवगुंफितश्रीः ॥
ससंभ्रममपेक्षया परगुणोन्नतिर्दुःसहा
नितांतमनपेक्षया निजपुमर्थहानिः परा ।
अतः सुमतयो यथानयमुपेक्ष्य दुर्मत्सरं
प्रयोजनवशानुगाः करुत(*r.* कु)† मत्कृतौ सत्कृतिं ॥

इति श्री अद्वैतसिद्धौ श्रवणादिनिरूपणं नाम तृतीयः परिच्छेदः ॥

The fourth *pariccheda* begins: ननु मुक्तिस्तावदविद्यानिवृत्तिर्न संभवति । तथा हि सा किमात्मरूपा तद्भिन्ना वा । नाद्यः असाध्यत्वापत्तेः । द्वितीयेऽपि किं सती मिथ्या वा । etc. It ends fol. 214*a*, with the sixth section: इति मुक्तौ तारतम्यभंगः ॥

The final couplets of the whole work:

यो लक्ष्म्या निखिलानुपेक्ष्य विबुधानेको वृतः स्वेच्छया
यः सर्वान्स्मृतमात्र एव सततं सर्वात्मना रक्षति ।
यश्चक्रेण निकृत्य नक्रमकरोन्मुक्तं महाकुंजरं
द्वेषेणापि ददाति यो निजपदं तस्मै नमो विष्णवे॥१॥
श्रीमाधवसरस्वत्यो जयंति यमिनां वराः ।
वयं येषां प्रसादेन शास्त्रार्थे परिनिष्ठिताः ॥ २ ॥
सहजसरलां प्रेम्णा दीर्घां समस्तविशोधिनीं
सकृदपि कृपादृष्टिं संतो दिशंतु भवद्विधाः ।
कथमपि सती पूजा सद्यस्तया विषयीकृता
मम कृतिरियं हित्वा दोषान् भवत्वतिसद्गुणा ॥ ३ ॥
गुरूणां माहात्म्यान्निजविविधविद्यापरिचयात्
श्रुतेर्यन्मे सम्यङ्ज्ञननपरिनिष्पन्नमभवत् ।
परब्रह्मानंदस्फुरणमखिलानर्थशमनं
तदेतस्मिन्ग्रंथे निखिलमतियत्नेन निहितं ॥ ४ ॥
इह कुमतिरतत्त्वे तत्त्ववादी वराकः
प्रलपति यदकांडे खंडनाभासमुच्चैः ।
प्रतिवचनममुष्मै तस्य को वक्तु विद्वान्
न हि रुतमनुरौति ग्रामसिंहस्य सिंहः ॥ ५ ॥
कुतर्कगरलाकुलं भिषजितुं मनोदुर्द्धियां
मयायमुदितो मुदा विषविघातिमंत्रो महान् ।
अनेन सकलापदां विघटनेन यन्मेऽभवत्
परं सुकृतमर्पितं तदखिलेश्वरे श्रीपतौ ॥ ६ ॥
ग्रंथस्यैतस्य यः कर्त्ता स्तूयतां वा स निंद्यतां ।
मयि नास्त्येव कर्तृत्वमनन्यानुभवात्मनि ॥ ७ ॥
श्रीव्यासशंकरसुरेश्वरपद्मपादान्
वेदांतशास्त्रसुनिबंधकृतस्तथान्यान् ।
विद्याप्रदानिह यतिप्रवरान् दयालून्
सर्वान् गुरून्सततमेव नमामि भक्त्या ॥ ८ ॥
सिद्धीनामिष्टनैष्कर्म्यब्रह्मणामियं विचारात् ।
अद्वैतसिद्धिरधुना चतुर्थी समजायत ॥ ९ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविश्वेश्वरसरस्वतीपूज्यपादशिष्यश्रीमधुसूदनसरस्वतीविरचितायामद्वैतसिद्धौ मुक्तिनिरूपणं नाम चातुर्थः(*sic!*) परिच्छेदः समाप्तः समाप्ता चेयमद्वैतसिद्धिरिति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

---

* The second copy has अभूतभूमिः.

† This करुत is also in the second copy.

2394.

560. Foll. 465 (१–२५५ and १–२१०); size 12¾ in. by 4⅝ in.; nine lines in a page; the main bulk a MS. of the 17th century, the first 11 leaves were written about the end of the 18th century.

Advaitasiddhi, a second copy of *Madhusūdana Sarasvatī's* work. The first *pariccheda* ends fol. 255*a*, the second fol. 432*a*, the third fol. 451*a*. This copy has more blunders than the first. [H. T. COLEBROOKE.]

2395.

883. Foll. 314 (१–३२३); size 11$\frac{1}{12}$ in. by 4⅞ in.; twelve lines in a page; a MS. written about the end of the 18th century, by different hands (see 1–75, 76–116, etc.).

Laghucandrikā, a *ṭīkā* on *Madhusūdana Sarasvatī's Advaitasiddhi*, by *Brahmānanda*

Digitized by Microsoft®

Sarasvatī, pupil of *Śrī Paramānanda Sarasvatī* and *Śrī Nārāyaṇatīrtha*. See Hall's Index, p. 157, no. ccxc.; Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 94, no. 1500. This MS. contains only the first *pariccheda*. It begins:

नमो नवघनश्यामकाम(*r.* मु?)कामितदेहिने ।
कमलाकामसौदाम(?)कणकामुकगेहिने ॥
श्रीनारायणतीर्थानां गुरूणां चरणस्मृतिः ।
भूयान्मे साधिकेष्टानामनिष्टानां च बाधिका ॥
अद्वैतसिद्धिव्याख्यानं ब्रह्मानंदेन भिक्षुणा ।
संक्षिप्तचंद्रिकार्थेन क्रियते लघुचंद्रिका ॥

विष्णुर्व्यापकं जीवस्वरूपं मोक्षं प्राप्त इव स्वयं विजयते कीदृशो विष्णुर्मोक्षं प्राप्त इवेत्यत्राह अखंडधीगोचर इति etc.

The last but one section of the first *pariccheda* ends fol. 312*b*: भ्रमस्य वृत्तिद्वयत्वोपपत्तिः ॥

The first *pariccheda* ends:

यः पूर्णानंदमग्नोऽप्यनुगतमनसां बल्लवीनां विधेयो
यश्चेंद्रादेर्नियंता विजयहयतनूमार्जने सावधानः ।
यश्च श्रीशसुदान्तः(? *r.* श्रीशस्तदन्तः*) पृथुककणगणा-
[त्यादरास्वादयुक्तस्
तस्य श्रीपादुकाया भवतु कृतिरियं मालिका मल्लि-
[कायाः ॥

इति श्रीपरमानंदसरस्वतीश्रीनारायणतीर्थपूज्यपादशिष्य-ब्रह्मानंदसरस्वतीविरचितलघुचंद्रिकाख्याद्वैतसिद्धिटीकायां प्रथम (changed into चतुर्थ!)परिच्छेदः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2396.

797. Foll. 136; size 10¾ in. by 4¼ in.; from fol. 4*a* down to the end written by the same hand, twelve lines in a page; the first six pages by a different hand, ten lines in a page; fair writing, from the earlier part of the 18th century.

Advaitacandrikā, by *Advaitānanda*, pupil of *Śrī-Nārāyaṇatīrtha*. *Advaitānanda* is the same as *Brahmānanda*, and *Advaitacandrikā* is another name for *Laghucandrikā*. This MS. contains the commentary on the second *pariccheda* of *Madhusūdana Sarasvatī's Advaita-siddhi*. The volume has the same green cover as no. 883, but the writing is different.

It begins:

मा भैष्टेत्यमृतस्यंदिसुखचंद्रमनोहरं ।
गोवर्धनधरं धाराधरधौरेयमाश्रये ॥
श्रीनारायणतीर्थानां पदपंकेरुहस्मृतिः ।
स्मृतिमव्याहतां कुर्य्यात्सदा पदपदार्थयोः ॥

पदार्थनिष्ठं पदार्थयोर्भेदबुद्ध्यविरोधित्वे सत्यखंडविषयकं । पदार्थौ च महावाक्यीयौ ग्राह्यौ तेन सत्यं ज्ञाननित्यादेरपि स्वघटकपदार्थयोर्भेदधीविरोधित्वेऽपि न दोषः महावाक्यार्थबोधो-पयोग्यखंडवाक्यार्थबोधजनकं पदार्थनिष्ठं etc.

The last quotations from the *mūla* are समवायस्यैवेति fol. 136*a*, l. 1, प्रागुक्तैवेति l. 3, व्युत्क्रमेणेति fol. 136*b*, l. 2; see the text of the *Advaita-siddhi* in the MS. no. 2393, fol. 198*b*, l. 7, l. 8, and fol. 199*a*, l. 1.

End of the volume:

तर्कैः सारस्वतै रत्नैश्चंद्रिकाचंद्रभूषणैः ।
ठुरंतं(*sic* ! *r.* दुरंत) ध्वांतभंगाय आत्माणुत्वस्य भंजनं ॥
द्रौपदीशाकमास्वाद्य त्रिलोकी येन तर्पिता ।
तज्जीवब्रह्मणोरैक्ये ब्रह्मैव साक्षि नो हरिः ॥
श्रीनारायणतीर्थानां गुरूणां चरणस्मृतिः ।
अहो यथैव व्याकुर्वे सारस्वतसरस्वतीः ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजका(चा)र्यश्रीनारायणतीर्थपाद-पूज्यशिष्य अद्वैतानंदविरचिता अद्वैतचंद्रिकानामको ग्रंथः पफान समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥ [H. T. Colebrooke.]

2397.

1103b. Foll. 27 (foll. 18–44 of the volume); size 12¾ in. by 4¾ in.; 20–23 lines in a page; written, in a small hand, about the end of the 18th century.

Advaitaratnarakshaṇa, by *Madhusūdana Sarasvatī*, pupil of *Viśveśvara Sarasvatī*. It begins: वृंदारण्यनिविष्टं विलुठितमाभीरवारनारीभिः, etc., see Aufrecht's Cat. Bodl., p. 226, no. 555.

[H. T. Colebrooke.]

* A conjecture of Dr. Böhtlingk.

Digitized by Microsoft®

2398.

1364a. Foll. 38; size 10½ in. by 4¾ in.; twenty lines in a page; small Bengalī character, from the second half of the 18th century.

Advaitaratnarakshaṇa, a second copy.

[H. T. Colebrooke.]

2399.

539a. Foll. 40 (numbered १-८, ११-४३); size 9½ in. by 3¾ in.; nine lines in a page; fair writing, of the 17th century.

Vedāntakalpalatikā, a treatise on *moksha*, by *Madhusūdana Sarasvatī*, wherein the author refutes the views of *Jaimini*, *Kapila*, *Kaṇāda*, *Akshapāda*, and others, aud follows those of *Vyāsa*, *Śaṅkara* and *Sureśvara*. See Hall's Index, p. 132, no. cxcii. This MS. contains only the first *stabaka*, just as the MSS. described by Weber, Berl. Cat. (1853), p. 182, no. 627, and by Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 34, no. 1414.

It begins:

मीमांसया कपटतो भुजगांवयेव
स्वाधीनतामुपनिषद्धिनतेव नीता ।
येनोद्धृतामृतफलेन गरुत्मतेव
तस्मै नमो भगवतेऽद्भुतशंकराय ॥ १ ॥
दूराप: शास्त्रार्थो नियतयतमानैरपि बुधैर्
न संप्राप्तुं शक्यो मलिनमतिना यद्यपि मया ।
तथापि श्रीविश्वेश्वरचरणपंकेरुहसुधा-
सुधाभि: सिक्तो(ऽहं?) न कथमपि रिक्तोऽस्मि भविता [॥ २ ॥
सत्तर्कपुष्पनिकरै: परमात्मबोध-
निष्ठाफलेन दधती परमां विभूतिं ।
शारीरकार्यसुरशाखिगता सुधीभिर्
वेदांतकल्पलतिकेयमुपासनीया ॥ ३ ॥
निर्धूय जैमिनिपतंजलिगौतमोक्ती:
काणादकापिलशिवादिमतानि चाहं ।
श्रीव्यासशंकरसुरेश्वरसूचितार्थशुद्धिं
व्यनज्मि विशदं मितभाषितेन ॥ ४ ॥
मुमुक्षूणामनुष्ठेयविक्षेपविनिवृत्तये ।
मोक्षं ससाधनं वच्मि परपक्षनिरासत: ॥ ५ ॥

अथ मोक्षे तत्साधने च विप्रतिपद्यंते विपश्चित: । तत्र लोकायतिकास्तावत्प्राकृतलोकानुसारिणो मनुष्यत्वादिविशिष्ट-भूतचतुष्टयसंघात एव चैतन्यं मन्यमाना नानागमपुराणानुमाना-दिमानांतरप्रसिद्धमपि देहादिव्यतिरिक्तं चेतनं बंधमोक्षभागिन-मशुद्धबुद्धयो ऽपलपंति न प्रत्यक्षं प्रमाणमिति वदंत: तत्र कस्य मोक्षप्रत्याशा ।

It ends: तस्मिद्यमात्मैवाविद्यानिवृत्त्युपलक्षितो मोक्ष: तत्साधनं च वेदांतवाक्यकरणको ऽन्यानुपरक्तब्रह्मात्मैक्यसाक्षा-त्कार एव श्रवणाद्यपनीतप्रतिबंध: सन्निति सर्वं समंजसं ॥

न्यायैर्निर्धूय दुष्टानिह कपिलकणादाक्षपादादिवादान्
आदायादुष्टमेकं श्रुतिमितममृतद्वारमद्वैतवादं ।
वेदांतैकप्रमेयं परमसुखमयं ज्ञानमज्ञानशून्यं
मोक्षं व्याचक्षते यं कमपि सुकृतिन:सोऽहमेवास्मि पूर्ण:॥

इति श्रीवेदांतकल्पलतिकायां परमहंसपरिव्राजकमधुसूदन-सरस्वतीकृतायां ससाधनापवर्गनिरूपणं नाम प्रथमस्तबक: ॥

After this the line, which seems to contain the date, has been blackened; I can only read:

शाके (?) . . . . .
गोविन्दो व्यलिखत्स्वार्थपक्षे भाद्रे ऽसिते तिथौ ॥
चतुर्थ्यां त्वरया तेन प्रसीदतु रमापति: ।
नम: श्रिये

Somebody has added in Bengalī characters: श्रीकृष्णभट्टाचार्यपुत्रगोपालभट्टाचार्येणेदं पुस्तकं . . या . . मुद्रया गृहीतम् ॥

[H. T. Colebrooke.]

2400.

1435b. Foll. 26; size 12 in. by 4¾ in.; fair, modern Bengalī handwriting; 10–12 lines in a page.

Ātmaprakāśaka, on the nature of the supreme spirit, by *Nandarāma Tarkavāgīśa*; with a commentary, by *Kāśīrāma*, son of *Nyāyālaṅkāra*.

It begins:

प्रणम्य जगदाकारं गगनाकारमीश्वरं ।
नन्दराम: स्वरूपार्थी तनोत्यात्मप्रकाशकं ॥

Digitized by Microsoft ®

वदन्ति पुत्र आत्मेति दृढप्राकृतबुद्धयः ।
देह आत्मेति चार्वाका इन्द्रियाख्यपरे च ते ॥
ते ऽन्ये प्राणस्ततो ऽन्ये ते मन आत्मेति वादिनः ।
बुद्धिरात्मेति बोद्धारौ(*r.* ॰रः) शून्यमात्मेति ते ऽपरे ॥

It ends:

पिता माता गुरुश्चायं परमात्मा सनातनः ।
हृद्यमेतत् प्रकथितं ज्ञात्वा मुच्यते संकटात् ॥

इति श्रीनन्दरामतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचितमात्मप्रकाशकं समाप्तं ॥

The commentary begins:

नीलोत्पलदलश्यामं राधिकाकेलिलालसं ।
नमामि शिरसा श्रीमन्नन्दनन्दनमद्वयं ॥
भट्टाचार्यशिरोधार्यन्यायालंकारसूनुना ।
आत्मप्रकाशकव्याख्या काशीरामेण तन्यते ॥

सत्यज्ञानानन्दात्मकमद्वितीयं ब्रह्मैव शुद्धसत्त्वप्रधानमायोपाधिकं ईश्वरभावं मलिनसत्त्वप्रधानविद्योपाधिकं जीवभावं च जगाम । ॰

It ends:

श्रीश्रीजाने दयाधाने* चरणाम्जनने(*r.* ॰तले) तव ।
श्रीकाशीरामकृतिना कृतिरेषा समर्पिता ॥
इति आत्मप्रकाशकव्याख्या समाप्ता ॥

In the *Sūcīpustaka* of the Calc. Collection, p. 54, this treatise is called *Ātmatattvaprakāśakam*. [H. T. Colebrooke.]

* Perhaps श्रीश्रीज्ञानदयाधाने?

2401.

2401a. Foll. 49 (numbered १–७१; foll. ३३, ३४, ३६–५५ are wanting); size 7¾ in. by 4 in.; 8–10 lines in a page; fair writing. Some leaves are very much damaged.

Brahmāvabodha(?), a *vedantic* treatise, by *Śrī Mukunda Muni*, who was a disciple of *Śrī Rāmanātha*, disciple of *Hari(nātha)*, disciple of *Ādinātha*. The title of this work occurs only in the corrupt form *Brahmābodha* in one of the final couplets, where the metre shows that one short syllable has been left out. This title does not occur in Aufrecht's Cat. Cat., p. 458, where he gives a list of the works ascribed to *Mukunda Muni*.

The subject of this treatise is indicated in the second verse. It begins:

अगुणाय गुणाढ्याय स्वेछयानंदरूपिणे ।
शुद्धाय स्वप्रकाशाय श्रीराममुनये नमः ॥ १ ॥
निर्गुणस्याप्रमेयस्य शुद्धस्याप्यमलात्मनः ।
कथं स्वर्गादिकर्तृत्वं ब्रह्मणो ऽभ्युपगम्यते ॥ २ ॥

सत्त्वरजस्तमोगुणरहीतस्य(!) सर्वप्रमाणातीतस्याविद्यारहीतस्य(!) केवलं ब्रह्मणः सृष्टिकर्तृत्वं कथं घटते ॥ ३ ॥(!) एतादृशं ब्रह्म जगतः कारणमिति न वदंति । शु(*r.* सु)ख-तत्त्वज्ञा नीरालंबसोद्धाः(!) ब्रह्मवादिनः ॥ ४ ॥(!) तर्हि किं पुनः कारणं मायाशवलं ब्रह्म etc.

It ends:

वेदांतप्रतिपाद्यतत्त्वनहसं(॰रहसं?) ज्ञात्वादिनाथाद्धरिः
सछिष्यानधिकारिणो बहुतरान् संबोध्य तत्त्वं परं ।
तन्मध्ये गुणवत्तमं वितमसं श्रीरामनाथं मुनिं
साम्राज्येऽभिषिषेच योगधनिनां पट्टान्वितं योगिनां ॥
ज्ञाने कस्याधिकारो भवति बहुतरेष्वेषु शिष्येषु मध्ये
ध्यात्वैवं स्वेन चित्ते(*sic!*) सकलगुणनिधिं श्रीमुकुंदं [मुनीशः(*r.* ॰शं) ।
निश्चित्याथान्वगृह्णान्निखिलमपि तदा ज्ञानसर्वस्वमस्मै
सछिष्यायोपदिष्टं प्रसरति बहुशः किंच संचीयते च ॥
तच्छिष्यत्वमवाप्य सम्यगखिलाम्नायोक्ततत्त्वार्थवित्
भूत्वेमं कृतवानमंदमहिमा श्रीमान्मुकुंदो मुनिः ।
मंदं मंदविबोधनाय सदयो ब्रह्मा(व?)बोधाभिधं
ग्रंथं धीरमनोहरं परिमितैर्वाचां विलासैः परैः ॥
शिष्येष्वन्येषु सत्स्वप्यहमधिककृपापात्रमार्यस्य[स्म]* ज्ञातो
ग्रंथं मद्बोधसिद्ध्यै कुरु शिशुसुगमं ज्ञानसर्वस्वसारं ।
एवं विज्ञापितः सन्नवनतशिरसा ज्ञातदेवेन धीरान्
सद्यः कृत्वादिनासौ(?)सकरुणहृदयः श्रीमुकुंदो मु- [नींद्रः ॥

संवत् १६५४ वर्षे चैत्र शुदि ४ गुरो लिखितं शुभं भवतु ॥ ॥ श्रीनीलकंठाय नमः ॥

यदक्षरपदभ्रष्टं स्वरव्यंजनवर्जितं । [॥ श्रीरस्तु ॥
तत्सर्वं क्षमतां देवि प्रसीद परमेश्वरी(*r.* रि) ॥

[Gaikawar.]

* A superfluous *akshara*.

Digitized by Microsoft®

2402.

559c. Foll. 26 (foll. 108–133 of the volume); size $12\frac{7}{12}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fourteen lines in a page; writing the same as in no. 559*a*, which is dated Saṃvat 1852, see no. 226 of this Catalogue.

Vedāntakataka, a critical exposition of the *Vedānta* doctrines, by *Nīlakaṇṭha*. See Hall's Index, p. 154, no. cclxxvii. Some of the dates given there do not appear in this copy, which is apparently incomplete (extent of the work in Hall's Index "*ślokas* 3200," in this MS. ग्रंथसंख्या १५००). The introductory couplet says that the *Nīlakaṇṭhakataka* produces clearness in the *amṛita* taught by *Vyāsa*, *Śaṃkara*, *Sureśvara*, *Padmapāda*, *Vācaspati*, and others, which has been defiled by the pouring in of dirty water. The beginning is:

श्रीव्यासशंकरसुरेश्वरपद्मपाद-
वाचस्पतिप्रभृतिपूतमतामृतेषु ।
नीचैरुपेत्य कुजलैः कलुषीकृतेषु
श्रीनीलकंठकतकः शुचितां व्यनक्ति ॥ १ ॥

इह खलु सर्वेषु पुरुषार्थेषु मोक्ष एव परमः पुरुषार्थः । स च तत्त्वमसीति वाक्यार्थज्ञानात् । On the first pages a review of the notions which the various schools entertain on the nature of soul: चार्वाकपक्षाः, सौगताः, माध्यमिकाः, आर्हताः, वैशेषिकाः, तार्किकाः, प्राभाकराः, भाट्टाः, सांख्याः, भास्कराः, चार्वाकदिगंबरौ, मीमांसकाः, कापिलाः, पातंजलाः, etc.

As there are no divisions in this MS., it is difficult to give a more detailed description of its contents.

The last words are: तमेतमर्थं न्यायतः प्रतिपादयितुं चतुर्लक्षणी मीमांसा प्रववृते यस्या इदमादिमं सूत्रं । अथातो ब्रह्मजिज्ञासेति ॥

The colophon is incomplete and, as it seems, corrupt: इति वेदांतकतके नीलकंठदशपुत्रवशा(*r.* °वंश्य)-नाराय(*sic!*), somebody has added: कतकः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2403.

1670b. Foll. 52 (59–110); size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; 10 or 11 lines in a page, thick letters; written in the 17th century.

Nyāyapramāṇamañjarīṭīkā Nārāyaṇī(?); this title appears on the outside of the first and of the last leaf, but does not occur in the MS. itself. It is a commentary on a *Vedānta* treatise which has three *paricchedas*, cf. the note on the first leaf नीलकंठज्योतिर्विदा(*sic!*) पुस्तकं परिछेदत्रयस्य. The MS. contains only the first two *paricchedas*; in the first of them the leaves have the marginal note प्र ना टी, in the second द्वि ना टी. The author was a pupil of one *Rāghavendra*, perhaps the *Nārāyaṇa*, pupil of *Rāmendra Sarasvatī*, in Aufrecht's Cat. Cat., p. 289*a*.

It begins:

सकृदेवोदितं पुंसामशेषाघहरं विदुः ।
यन्नाम रामदेवं तं मुक्त्यै वंदे महोदयं ॥
शाखांतरंगः श्रुतिसूत्ररत्नो वेदोदकः सत्कवित(१)प्रवालः ।
ब्रह्मात्मबोधापरभाग ईशो व्याससोदधिः पातु सुतर्कनक्रः ॥
सदर्थभासकं गोभिरसदर्थतमोऽपहं ।
वेदान्तपद्ममार्तंड(*r.* °डं) शंकरं नौमि शंकरं ॥
अनुभूतसदानंदान् सदानंदप्रदान्गुरून् ।
यतीननुभवानंदान्नौमि विद्याविशारदान् ॥
राजतां सप्रकाशात्मा व्याख्यासूक्तिसुधानिधिः ।
गोभिरानंदयन् शिष्यान् भेदध्वांतविभेदकृत् ॥
संमुद्रयन्वादिमुखारविंदं
संबोधयन् शिष्यमुखेंदुमुच्चैः ।
यो नेत(*r.* ऽनेक?)मूर्त्तिर्भुवि राजते सदा
सो ऽपूर्वभानु . . . . ॥
यद्रूपमासाद्य गिरां समीहित-
व्याख्यानसौख्यं लभते सरस्वती ।
तं राघवेंद्रं यतिनामधीश्वरं
कारुण्यमूर्त्तिं विबुधं भजे गुरुं ॥

प्रारिप्सितस्याविघ्नपरिसमाप्तिप्रचयगमनाभ्यां शिष्टाचारपरिपालनाय चानुबंधत्रयं निरूपयन्नेव भगवन्नाम स्तौति । सकृद् इति । हरेर्नाम जयतीति संबंधः ।

Digitized by Microsoft®

The first section, called शब्दपरिच्छेदः, ends fol. 87*b* (२९ of the original numbering).

[H. T. Colebrooke.]

2404.

2637. Foll. 307 (two of which, 20 and 289 were wanting when the vol. was bound); fairly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D., by two different hands; 11 and 12 lines in a page; the first five leaves are slightly injured in the middle.

The second section of a commentary on some *Vedānta* work, marked *Ātmabodhani* (? i.e. *Ātmabodhinī*) on the outer page of the first leaf.

It begins:

अस्ति प्रत्यगुपाधिवर्गविधुरं शुद्धं परं भास्वरं
पूर्णानंदमपास्तभेदविभवं ब्रह्मेति निर्णीयते ।
तस्मिन्नस्मि सदा निपसधिमणो धीशब्दयोर्नौ पदे
वेदांतैरधिगम्यमानमहिमन्यात्मावबोधे मयि ॥

पूर्वाध्याये सच्चिदानंदप्रत्यग्ब्रह्म निर्धार्याध्यायान्तरमारभमाणो वृत्तमनुद्रव(न्ना)नंदमिति पंचमान्तशब्दो बुद्धांतादिशब्दवत् । पंचमावसानविषयो वा जल्पन्यायेन चतुरंगं निर्वर्त्य जपपराज – न्यायेनेति यावत् । उत्तराध्यायतात्पर्यमाह । सांप्रतमिति । वागाद्यधिष्ठात्रीष्वग्न्यादिदेवतासु ब्रह्मदृष्टिद्वारे – – – – पांच-मिकस्य ब्रह्मणः साक्षादिलक्षणस्येत्यर्थः । °

It ends: कथं विरोधस्तयोरित्याशंक्याह कर्मेति । यथो-क्तविरोधद्योतनार्थं कर्मत्यागं कृतकृत्यस्योक्तं निगमयत्यत इति । कांडद्वयतात्पर्यमुपसंहरत्येवमिति । तल्लाभे कार्यान्तराभावं दर्श-यत्येतावानिति । अथोपदेशान्तमपि सुगतादिभिरुच्यते ते तत्राह वेद इति । चैत्यवंदनादिरुपदेशो म्लेच्छप्रायाणां पुरुषापसदानां भवतीति । न पुरुषपौ(*r.* धौ?)रेयाणां मुमुक्षूणामित्याह श्रेयोर्थि-नामिति वेदानुशासनज्ञानफलमाहाकृतकृत्य इति । तत्र हेत्वं-तरनैरपेक्ष्यं सूचयति क्षिप्रमिति ॥ इति – here a leaf, apparently containing the colophon, has been lost.

Most of the leaves written by the first hand (except foll. 1–36), viz. 37–205, 233–279, are marked आ° in the margin.

[? Genl. no. 103.]

2405.

516. Foll. 183 (४६ is omitted, १०५ is put twice); size $9\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{5}{8}$ in.; foll. 1–12 nine lines, foll. 13–183 eight lines in a page; fol. 13 a second hand sets in, the writing of both parts indicates the 17th century.

Advaitāmṛita, a *Vedānta* treatise by *Śrī Brahmendra Sarasvatī* or *Vāṇīgir*, pupil of *Śrī Devendra*. This MS. contains only the first *pariccheda* called *brahmalakshaṇanirūpaṇa*.

It begins:

यज्जिज्ञास्यं मुमुक्षोर्निखिलजगदुपादानकर्त्रद्वितीय-
ज्ञानानंदादिरूपं श्रुतिकृदखिलविन्मायि वेदांतवेद्यम् ।
बिंबं जीवस्य शुद्धे परविविदिषयानुष्ठितैः कर्मवृंदैर्
एकाग्रे हृद्युपास्त्या स्फुरति गुणवतो ब्रह्मणस्तत्सदाहम् [॥ १ ॥
ब्रह्मादीन्ब्रह्मविद्यायाः संप्रदायप्रवर्तकान् ।
वंदे वंशऋषीन्व्यासं शंकराचार्यमादरात् ॥ २ ॥
नृसिंहदक्षिणामूर्त्तिं वाचं गणपतिं गुरून् ।
नत्वाद्वैतामृतं शास्त्रांभोधेरुद्ध्रियते मया ॥ ३ ॥

इह खलु महत्यपारे संसारसागरे निमग्नमुद्विग्नमस्मिन्जन्मनि जन्मांतरेषु वा कृतकर्मवृंदैः केनापि क्रमेण संजातसाधनचतुष्टय-संपन्नमुद्दिधीर्षुः परमकृपालुर्भगवान्बादरायणः श्रीमच्छारीरकना-मधेयं वेदांतमीमांसाशास्त्रं प्रणिनाय । तत्राधिकारि प्रवृत्त्यर्थं प्रथमं तावदधिकारि विषयप्रयोजनसंबंधरूपमनुबंधचतुष्टयं प्रति-पादयन्नेव शास्त्रारंभं प्रतिजज्ञे । अथातो ब्रह्मजिज्ञासेति ॥ अस्यार्थः ॥ etc.

It ends:

अद्वैतामृतनामधेय(*r.* °धेय) मुनिना ब्रह्मेन्द्रवाणीगिरा-
ख्यातेनाहमिदं ममेदमिति बाध्यस्तप्रपंच(*r.* °चं) प्रति ।
स्वाज्ञानप्रतिबिंबिते मयि दृशौ बिंबस्य सच्चित्सुखा-
द्वैतश्रीनृहरेर्मया जनकताद्वैतामृते वर्णिता ॥ १ ॥

इति श्रीदेवेन्द्रभगवत्पूज्यपादशिष्यपरमहंसपरिव्राजकाचार्य-श्रीब्रह्मेंद्रसरस्वतीकृतावद्वैतामृते ब्रह्मलक्षणनिरूपणं नाम प्रथमः परिच्छेदः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2406.

1521c. Foll. 4 (numbered 2–5); size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; modern Bengalī handwriting; nine lines in a page.

Digitized by Microsoft®

A fragment of some elementary *Vedānta* treatise in *ślokas*. The MS. contains the following sections:

1. *Ātmānubhavopadeśa* (19 *ślokas*), in the 10th *śloka* of which the MS. begins; 2. *śishyoktam ātmānubhavollāsa* (25); 3. *ākshepadvāropadeśa* (14); 4. *śishyānubhavollāsa* (6); 5. *gurūktalaya* (4); 6. *śishyaproktam uttaram* (4); 7. *anubhavapañcakavivaraṇa* (5); 8. *gurūktabandhamoksha* (4).

The MS. breaks off in the fourth *śloka* of the next section. [H. T. Colebrooke.]

2407–2414.

302–309. Size 16 in. by 6 in.; 6–16 lines in a page; fair modern writing.

Yogavāsishṭha and *Vāsishṭhatātparyaprakāśa*, the latter by *Ānandabodhendra Sarasvatī Bhikshu*, disciple of *Gaṅgādharendra Sarasvatī Bhikshu*, who was the disciple of *Rāmacandra Sarasvatī*, who was the disciple of *Sarvajña Sarasvatī*.

The *Yogavāsishṭha* has the form of a dialogue between *Vasishṭha* and *Rāma*; it is ascribed to *Valmīki*.

See Hall's Index, p. 121, nos. cxlii. and cxliii.; Aufrecht's Oxford Cat., pp. 353–355 (no. 840); Weber's Berlin Cat., p. 187, no. 642. The beginning is printed in Rāj. Mitra's Notices, vi., p. 112, no. 2049. A complete edition of the whole, with the commentary, appeared at Bombay.

The whole work is divided into six *prakaraṇas*. There is also a division into *āhnikas*, each of them concluding with the couplet:

इत्युक्तवत्यथ मुनौ दिवसो जगाम
सायन्तनाय विधये ऽस्तमितो जगाम ।
स्नातुं सभा कृतनमस्करणा जगाम
श्यामाक्षये रविकरैश्च सहाजगाम ॥

See the end of the following *sargas*: *Mumukshuprak.* 5 (no. 302, fol. 125*b*); *Utpattiprak.* 14, 22, 41, 70, 102 (no. 303, foll. 54*b*, 80*a*, 142*b*, 227*a*, 292*b*); *Sthitiprak.* 13, 45 (no. 304, foll. 23*b*, 118*a*); *Upaśamaprak.* 16, 46, 71 (no. 305, foll. 46*a*, 129*b*, 198*b*); *Nirvāṇaprak.* 79 (no. 306, fol. 206, *divasa* 18).

In the last three volumes (nos. 307, 308, 309), which contain the *uttarārdha* of the *Nirvāṇaprakaraṇa*, this division into *āhnikas* does not appear.

The text of the *Yogavāsishṭha* agrees in some passages with the Bombay edition of the *Rāmāyaṇa*, though not literally. Compare f.i. *Vairāgyaprak. sargg.* 6–9 with *Rām.* I. 19–22.

The *Yogavāsishṭha* is variously styled in the colophons: इति श्रीमद्वाल्मीकिविरचिते महारामायणे देवदूतोक्ते द्वात्रिंशत्साहस्र्यां संहितायां मोक्षोपाये वैराग्यप्रकरणे° no. 302, fol. 107; इत्यार्षे श्रीमहारा° देव° द्वा° सं° वासिष्ठे वाल्मी° मो° मुमुक्षुव्यवहारप्रकरणे° no. 302, fol. 173; इत्यार्षे रा° देव° द्वा° सं° वसिष्ठब्रह्मबोधे वाल्मी° स्थितिप्रकरणम् no. 304; इति श्रीमहारा° द्वा° सं° बालकाण्डे वासि° मो° उपशमप्रकरणे° no. 305; इत्यार्षोपरचिते रा° देव° द्वा° सं° बालकाण्डे मो° निर्वाणप्रकरणे वासि° ब्रह्मदर्शने° no. 306; इति श्रीमहारा° निर्वाणप्रकरणे बालक° मो° देव° शतसाहस्र्यां सं° वासि° ब्रह्मदर्शे° उत्तरार्धे° no. 309. At the end of the single *sargas* often simply मोक्षोपाये or मोक्षोपायेषु.

302a. Foll. 107.

Vairāgyaprakaraṇa, in 33 *sargas* with about 1130 couplets.

This first chapter of the *Yogavāsishṭha* has been printed with the commentary, and with a Bengali translation, by *Venīmādhava De Dāsaḥ*, Calcutta, 1869.

List of the *sargas*: 1. *sūtrapātanikaḥ* onds fol. 10*b*; 2. *sūtrapātanikaḥ*, fol. 15*a*; 3. *tīrthayātrākaraṇam*, fol. 19*a*; 4. *divasavyavahāra nirūpaṇam*, fol. 20*a*; 5. *kārśyanivedanam*, fol.

Digitized by Microsoft®

21*b*; 6. *Śrī-Viśvāmitrābhyāgatam*, fol. 25*b*; 7. *Viśvāmitravākyam*, fol. 28*a*; 8. *Daśarathavākyam*, fol. 31*a*; 9. *Vasishṭhasamāśvāsanam*, fol. 33*a*; 10. *Rāghavavishādaḥ*, fol. 37*a*; 11. *Rāghavasamāśvāsanam*; 12. *prathamaparitāpaḥ*, fol. 44*a*; 13. *Lakshmīnirākaraṇam*, fol. 45*b*; 14. *jīvitagarhā*, fol. 47*a*; 15. *ahaṃkārajugupsā*, fol. 89*a*; 16. *cittadaurātmyam*, fol. 51*b*; 17. *tṛishṇābhaṅgaḥ*, fol. 55*b*; 18. *kāyajugupsā*, fol. 60*a*; 19. *bālyajugupsā*, fol. 62*b*; 20. *yauvanagarhā*, fol. 66*a*; 21. *strījugupsā*, fol. 69*b*; 22. *jarājugupsā*, fol. 72*b*; 23. *kālāpavādaḥ*, fol. 77*b*; 24. *kālavilāsaḥ*, fol. 79*a*; 25. *kṛitāntavilasitam*, fol. 82*a*; 26. *daivadurvilāsavarṇanam*, fol. 86*a*; 27. *anityatāpratipādanam*, fol. 92*a*; 28. *aviratavipary̆āsapratipādanam*, fol. 95*a*; 29. *sakalapadārthānāsthāpratipādanam*, fol. 97*a*; 30. *prayojanasargaḥ*, fol. 99*b*; 31. *Rāghavapraśnaḥ*, fol. 101*b*; 32. *nabhaścarasādhuvādaḥ*, fol. 103*b*; 33. *nabhaścaramahīcarasammelanam*, fol. 107*a*.

302b. Foll. 66 (108–173).

Mumukshuvyavahāraprakaraṇam, in 20 *sargas* with about 800 couplets.

List of the *sargas*: 1. *Śukaniryāṇam* ends fol. 6*b*; 2. *Viśvāmitravākyam*, fol. 10*a*; 3. *bhuyobhūyaḥ sargānuvarṇanam*, fol. 13*b*; 4. *paurushaprakaraṇam*, fol. 16*a*; 5. *paurushasthāpanam*, fol. 18*b*; 6. *daivanirākaraṇam*, fol. 22*b*; 7. (*paurushapratipādanam*), fol. 25*a*; 8. *daivani*(*rā*)*karaṇam*, fol. 27*a*; 9. *karmavicāraḥ*, fol. 30*b*; 10. *jñānāvataraṇam*; 11. *vaktṛipṛichakalakshaṇam*, fol. 37*a*; 12. *tattvajñamāhātmyavarṇanam*, fol. 40*b*; 13. *śamanirūpaṇam*, fol. 45*b*; 14. *mumukshuvicāranirūpaṇam*, fol. 50*a*; 15. *saṃtoshanirūpaṇam*, fol. 51*b*; 16. *sadācāranirūpaṇam*, fol. 53*a*; 17. (*nirvacanam*), fol. 56*b*; 18. *dṛishṭāntanirūpaṇam*, fol. 61*a*; 19. *pramāṇanirūpaṇam*, fol. 64*b*; 20. *sadācāranirūpaṇam*, fol. 66*a*.

303. Foll. 336.

Utpattiprakaraṇam, in 122 *sargas* with nearly 6000 couplets.

List of the *sargas*: 1. *bandhahetuvarṇanam* ends fol. 9*b*; 2. *ādyasṛishṭikartṛivarṇanam*, fol. 13*b*; 3. *bandhahetuvarṇanam*, fol. 16*a*; 4. *prakaraṇārthakalpanam*, fol. 21*b*; 5. *mūlakāraṇadevasvarūpavarṇanam*, fol. 24*a*; 6. *mumukshuprayatnopadeśaḥ*, fol. 25*b*; 7. *jagadādidṛiśyāsattāpratijñā*, fol. 29*b*; 8. *sacchāstranirūpaṇam*, fol. 30*b*; 9. *paramakāraṇavarṇanam*, fol. 35*a*; 10. *mahākalpāntāvaśishṭaparamabhāvavarṇanam*, fol. 39*b*; 11. *paramārthavarṇanam*, fol. 42*a*; 12. *jagadutpattivarṇanam*, fol. 45*a*; 13. *svayambhūtpattivarṇanam*, fol. 49*a*; 14. *brahmapratipādanam*, fol. 54*b*; 15. *Maṇḍapopākhyāne rājavarṇanam*, fol. 57*b*; 16. *Maṇḍapākhyāne rājñīparivedanam*, fol. 60*b*; 17. *Līlopākhyāne saṃdeharāshṭravarṇanam*, fol. 64*b*; 18. *Līlopākhyāne sakalajagadbhrāntipratipādanam*, fol. 67*b*; 19. *Līlopākhyāne brāhmaṇamaraṇam*, fol. 69*b*; 20. *Līlopākhyāne paramārthapratipādanam*, fol. 72*a*; 21. *viśrāntyupadeśaḥ*, fol. 77*b*; 22. *vijñānābhyāsavarṇanam*, fol. 80*a*; 23. *Līlopākhyāne Līlāprajñādevyor jñānadehākāśagamanam*, fol. 81*a*; 24. *Līlopākhyāne gaganavarṇanam*, fol. 85*b*; 25. *Līlopākhyāne bhūtalokavarṇanam*, fol. 87*b*; 26. *Līlopākhyāne siddhadarśanahetukathanam*, fol. 91*b*; 27. *janmāntaravarṇanam*, fol. 95*b*; 28. *girigrāmavarṇanam*, fol. 100*a*; 29. *paramākāśavarṇanam*, fol. 104*b*; 30., fol. 108*a*; 31. *gaganavarayuddhaprekshikāstitāvaravarṇanam*, fol. 110*b*; 32. *āhavārambhaṇam*, fol. 111*b*; 33. *senayoḥ prathamapātavarṇanam*, fol. 115*a*; 34. *raṇaprekshakajanoktivarṇanam*, fol. 118*b*; 35. *raṇavarṇanam*, fol. 120*b*; 36. *janapadavarṇanam*, fol. 123*b*; 37. *Līlopākhyāne janapadavarṇanam*, fol. 127*a*; 38. *Līlopākhyāne āhavavarṇanam*, fol. 130; 39. *niśācarakularātriraṇāṅgaṇavar-*

Digitized by Microsoft®

ṇanam, fol. 132*b*; 40. *Līlopākhyāne samarasamanam* (no. 2442*a* has *samarasamanantasmṛityanubhavaḥ*), fol. 137*b*; 41. *Līlopākhyāne bhrāntivicāravarṇanam*, fol. 141*b*; 42. *Līlopākhyāne svapnapurushasatyatvanirūpaṇam*, fol. 144*b*; 43. *Līlopākhyāne agnidāhavarṇanam*, fol. 149*a*; 44. *Līlopākhyāne agnidāharātriyuddhe jagadbrahmavarṇanam*, fol. 153*a*; 45. *Līlopākhyāne satyakāmasatyasaṃkalpāstitā*, fol. 154*b*; 46. *Līlopākhyāne Vidūrathaniryāṇa(m)*, fol. 156*a*; 47. *Līlopākhyāne Vidūrathasindhusamāgamaḥ*, fol. 158*b*; 48. *Līlopākhyāne āyudhavarṇanam*, fol. 163*a*; 49. *Līlopākhyāne tṛitīyāstrayuddham*, fol. 165*a*; 50. *Līlopākhyāne Vidūrathamaraṇavarṇanam*, fol. 168*a*; 51. *Sindhurāshṭravarṇanam*, fol. 169*b*; 52. *maraṇasamanantaradchapratibhāvarṇanam*, fol. 173*a*; 53. *saṃsṛitaviditavedyā*, fol. 175*b*; 54. *Līlopākhyāne maraṇavicāraḥ*, fol. 181*a*; 55. *saṃsāramaraṇāvasthāvarṇanam*, fol. 187*a*; 56. *maraṇaśayanānantaram*, fol. 190*a*; 57. *Līlopākhyāne svapnārthasya vicāraḥ*, fol. 193*b*; 58. (*Padmajīvanam*), fol. 196*a*; 59. *Padmanirvāṇam*, *Līlopākhyānaṃ samāptam*, fol. 197*a*; 60. *prayojanavarṇanam*, fol. 201*b*; 61. *jagatsvarūpavarṇanam*, fol. 204*b*; 62. *daivaśabdārthavicāraḥ*, fol. 207*a*; 63. *cittāvikāraḥ*, fol. 207*b*; 64. *bījāṅkuranirṇayaḥ*, fol. 210*a*; 65. *jīvavicāraḥ*, fol. 210*b*; 66. *saṃsṛitiparamayogaḥ*, fol. 212*a*; 67. *satyopadeśaḥ*, fol. 218*a*; 68. *rākshasīvarṇanam*, fol. 219*a*; 69. *Sūcyupākhyāne vishūcikāmantrakathanam*, fol. 220*b*; 70. *Sūcīvyavahāravarṇanam*, fol. 226*a*; 71. *Sūcikāparidevanam*, fol. 228*a*; 72. *Sūcītapaḥprabhāva(varṇanam)*, fol. 229*b*; 73. *Sūcītapovarṇanam*, fol. 232*b*; 74. *Sūcītapaḥparipākavarṇanam*, fol. 234*a*; 75. *Sūcyupākhyāne Sūcīśarīralābhaḥ*, fol. 235*a*; 76. *vādhikānyāyaḥ* (?), fol. 236*a*; 77. *rākshasīvicāraḥ*, fol. 237*b*; 78. *rākshasīvarṇanam*, fol. 239*b*; 79. *rākshasīpraśnaḥ*, fol. 241*b*; 80. *praśnabhedanam*, fol. 245*b*; 81. *paramārthapiṇḍīkaraṇam*, fol. 251*b*; 82. *rākshasīsauhārdam*, fol. 254*a*; 83. *Sūcyupākhyāne Kandarāpūjanam*, *Sūcyupākhyānaṃ sampūrṇam*, fol. 254*b*; 84. *mano'ṅkurotpattikathanam*, fol. 257*a*; 85. *brahmādityasamāgamaḥ*, fol. 259*a*; 86. *aindavasamādhānam*, fol. 261*a*; 87. *jagaddaśavarṇanam*, fol. 261*b*; 88. *aindavanirūpaṇam*, fol. 262*b*; 89. *Kṛitrimendravākyam*, fol. 264*b*; 90. *Kṛitrimendrāhalyānurāgaḥ*, fol. 265*a*; 91. *jīvāvataraṇakramopadeśaḥ*, fol. 268*a*; 92. *manomāhātmyavarṇanam*, fol. 270*a*; 93. (*utpattidarśanaḥ*, MS. no. 2442*a*, fol. 171*b*), fol. 271*a*; 94. *brahmaṇaḥ sarvaṃ samutpadyata iti kathanam*, fol. 273*a*; 95. *karmapurushayor aikātmyapratipādanam*, fol. 276*a*; 96. *manaḥsaṃjñāvicāraḥ*, fol. 280*b*; 97. *vidāśamāhātmyam*, fol. 282*a*; 98. *cittopākhyānam*, fol. 283*b*; 99. *cittopākhyānaṃ sampūrṇam*, fol. 285*b*; 100. *cittacikitsāpūrvakaṃ cittotpattivarṇanam*, fol. 288*a*; 101. *Bālakākhyāyikā*, fol. 289*b*; 102. *upadeśakaraṇam*, fol. 291*b*; 103. *cittamāhātmyam*, fol. 293*a*; 104. *aindrajālopākhyāne nṛipavyāmohaḥ*, fol. 295*a*; 105. *indrajālopākhyāne rājāvabodhaḥ*, fol. 296*a*; 106. *indrajālopākhyāne cāṇḍālīvivāhaḥ*, fol. 299*a*; 107. *indr. āpadvarṇanam*, fol. 301*a*; 108. *indr. akāṇḍavarṇanam*, fol. 302*b*; 109. *caṇḍālopākhyāne caṇḍālatvavyapagamaḥ*, fol. 303*b*; 110. *cittavarṇanam*, fol. 306*b*; 111. *cittacikitsā*, fol. 309*a*; 112. *mukharaveṇopadeśāṃśakathanam*, fol. 310*a*; 113. *avidyāvarṇanam*, fol. 313*a*; 114. *yathākathitadoshaparihāropadeśaḥ*, fol. 316*b*; 115. *sukhaduḥkhabhoktṛitvopadeśaḥ*, fol. 318*a*; 116. *sādhakajanmāvatāraḥ*, fol. 320*b*; 117. *ajñānabhūmikāvarṇanam*, fol. 322*a*; 118. *jñānabhūmikopadeśaḥ*, fol. 324*a*; 119. *hemormyupadeśaḥ*, fol. 326*a*; 120. *caṇḍālīśocanam*, fol. 328*b*; 121. *cittābhāvapratipādanam*, fol. 331*b*; 122. *svarūpanirūpaṇam*, fol. 335*a*.

Compare Weber's Cat., p. 187, no. 642.

Digitized by Microsoft®

304. Foll. 160.

Sthitiprakaraṇam, in 62 *sargas* with about 2400 couplets.

List of the *sargas*: 1. *janyanirākaraṇam* ends fol. 4*a*; 2. *bījopanyāsaḥ*, fol. 6*b*; 3. *jagadanantavarṇanam*, fol. 8*a*; 4. *sthityaṅkurakalanam*, fol. 8*b*; 5. *Bhārgavopākhyāne Bhārgavasa(ṃ)valanam*, fol. 9*b*; 6. *Bhārgavamanorājyam*, fol. 10*b*; 7., fol. 11*b*; 8. *Bhārgavopākhyāne (vi)vidhajanmānubhavaḥ*, fol. 12*b*; 9. *Bhārgavakalevaravarṇanam*, fol. 13*b*; 10. *Bhārgavopākhyāne Kālavacanam*, fol. 17*b*; 11. *Bhārg. saṃsārapravṛittidarśanam*, fol. 21*b*; 12. *Bhārg. saṃsārotpattivistāravarṇanam*, fol. 22*b*; 13. *Bhṛigusamāśvāsanam*, fol. 23*b*; 14. *Bhārgavajanmāntarasmaraṇam*, fol. 25*b*; 15. *Bhārgavaparidevanaprasaṅgopadeśaprakaraṇam*, fol. 28*b*; 16. *Śuktasya punarjīvanam*, fol. 30*a*; 17. *manorājyasammelanam*, fol. 32*b*; 18. *jīvanakhaṇḍāvatāraḥ*, fol. 37*b*; 19. *jāgratsvapnasuptaturyasvarūpavicāraḥ*, fol. 40*a*; 20. *manorūpavarṇanam*, fol. 40*b*; 21. *vijñānavādaḥ*, fol. 44*b*; 22. *anuttamapadaviśrāntivarṇanam*, fol. 46*b*; 23. *śarīranagaravibhūtiyogaḥ*, fol. 50*a*; 24. *manasyasattāpratipādanam*, fol. 51*a*; 25. *Dāmavyālakaṭotpattiḥ*, fol. 54*a*; 26. *Dāmavyālakaṭa*, fol. 57*a*; 27. *pitāmahavākyam*, fol. 58*b*; 28. *Dāmavyālakaṭapunaryuddhavarṇanam*, fol. 61*b*; 29. *Dāmavyālakaṭopākhyāne asuraparibhraṃśaḥ*, fol. 63*b*; 30. *Dāmavyālakaṭāntaracitravarṇanam*, fol. 64*b*; 31. *sadasannirākaraṇam*, fol. 68*a*; 32. *Dāmavyālakaṭopākhyāne sadācāranirūpaṇam*, fol. 72*a*; 33. *Dāmavyālakaṭopākhyāne 'haṃkāravicāraḥ*, fol. 79*a*; 34. *Dāmavyālakaṭopākhyānaṃ samāptam*, fol. 81*b*; 35. *upaśamavarṇanam*, fol. 87*b*; 36. *cidādityasvarūpavarṇanam*, fol. 90*a*; 37. *upaśamasvarūpavarṇanam*, fol. 92*a*; 38. *upaśamavarṇanam*, fol. 96*a*; 39. *sarvaikatvapratipādanam*, fol. 101*a*; 40. *brahmaivedaṃ sarvaṃ jagad iti pratipādanam*, fol. 104*a*; 41. *avidyākathanam*, fol. 106*b*; 42. *jīvāvataraṇam*, fol. 109*b*; 43. *jīvanicayasthānopadeśaḥ*, fol. 111*b*; 44. *saṃsārāvataraṇapratipādanopadeśaḥ*, fol. 114*b*; 45. *yathābhūtārthayogopadeśaḥ*, fol. 118*a*; 46., fol. 119*b*; 47. *jagadvāsananirṇayayogopadeśaḥ*, fol. 124*b*; 48. *Dāśūropākhyāne Dāśūravarapradānavarṇanam*, fol. 127*a*; 49. *Dāśūrakadambavarṇanam*, fol. 129*b*; 50. *Dāśūradigavalokanam*, fol. 130*a*; 51. *Dāśūrasutānubodhanam*, fol. 131*b*; 52. *vibhavavarṇanam*, fol. 133*a*; 53. *saṃsāranagaravikalpayogavicāraḥ*, fol. 136*a*; 54. *Dāśūropākhyāne saṃkalpacikitsā*, fol. 138*a*; 55. *Dāśūramelanam*, fol. 141*a*; 56. *(kartṛitva)vicārayogopadeśakaraṇam*, fol. 144*b*; 57. *pūrṇāśayasvarūpavarṇanam*, fol. 149*a*; 58. *kacagāthā*, fol. 150*a*; 59. *Śrīkamalajavyavahāravarṇanam*, fol. 154*a*; 60. *vicārapurushanirṇayaprasaṅgopadeśajīvāvatāraḥ*, fol. 156*a*; 61. *jananamaraṇasaṃsthitiḥ*, fol. 158*a*; 62., fol. 159.

The scribe has added:

यदि हृदयनियोगाल्लेखनी भ्रांतिभावान्
नयनचलनसंगाच्छ्रोत्रशब्दावलंबात् ।
लिखितमकृतबुद्ध्या यन्मया पुस्तकेऽस्मिन्
करकृतमपराधं क्षन्तुमर्हन्तु सन्तः ॥ १ ॥
यादृशं°

हस्ताक्षरज्यैरामजीनामरामसहा

305. Foll. 261.

Upaśamaprakaraṇam, in 93 *sargas* with about 4270 couplets.

List of the *sargas*: 1. *prathamam āhnikavarṇanam* ends fol. 3*b*; 2. *upadeśānuvarṇanam*, fol. 6*a*; 3. *sabhāsaṃsthānam*, fol. 8*a*; 4. *Rāghavapraśnaḥ*, fol. 10*a*; 5. *praśamopadeśaḥ*, fol. 13*b*; 6. *prathama upadeśaḥ*, fol. 15*a*; 7. *ākāśaphalaprāptivajjñānasaṃprāptikramasūcanam*,* fol. 15*b*; 8. *siddhagītā*, fol. 19*a*; 9.

* No. 2205 has *ākāśaphalaprāptāvanujñāna*°.

Digitized by Microsoft®

janakavitarkaḥ, fol. 24*a*; 10. *niścayaḥ*, fol. 25*b*; 11. *cittānuśāsanam*, fol. 26*b*; 12. *prajñā-māhātmyam*, fol. 29*a*; 13. *manonivāraṇam*, fol. 37*b*; 14. *svacittanirūpaṇam*, fol. 42*b*; 15. *tṛishṇāvarṇanam*, fol. 44*b*; 16. *tṛishṇācikitsā*, fol. 46*a*; 17. *tṛishṇāvicchedopadeśaḥ*, fol. 48*b*; 18. *jīvanmuktavarṇanam*, fol. 53*a*; 19. *pāvana-bodhanam*, fol. 55*a*; 20. *pāvanavijñānaprāptiḥ*, fol. 57*b*; 21. *tṛishṇācikitsāyogotpattiḥ*, fol. 60*a*; 22. *Virocanasmaraṇam*, fol. 63*b*; 23. *Virocana-vacanam*, fol. 65*a*; 24. *cittavicikitsāyogopadeśaḥ*, fol. 70*a*; 25. *Balicintāsiddhāntayogaḥ*, fol. 71*b*; 26. *Balyupadeśayogaḥ*, fol. 72*b*; 27. *Balivi-śrāntiḥ*, fol. 75*a*; 28. *Balisamādhānavarṇanam*, fol. 76*b*; 29. *Baler vijñānaprāptiḥ*, fol. 80*a*; 30. *Prahrādapariviśrāntau Hiraṇyakaśipuvadhaḥ*, fol. 82*a*; 31. *Prahrādanirvāṇe Nārāyaṇakara-ṇam*, fol. 85*b*; 32. *Vibudhavākyam*, fol. 87*a*; 33. *Nārāyaṇagamanam*, fol. 89*a*; 34. *Prahrā-dātmayogaḥ*, fol. 96*a*; 35. *bra(h)matātmalābha-cintā*, fol. 102*a*; 36. *prātma(r. ātma)stavanam*, fol. 107*b*; 37. *asuramaṇḍalavyākulabhavaḥ*, fol. 108*b*; 38. *parameśvaravitarkaḥ*, fol. 110*b*; 39. *Nārāyaṇavacanopanyāsaḥ*, fol. 113*b*; 40. *Prahlā-dabodhanam*, fol. 116*a*; 41. *Prahlādābhishekaḥ*, fol. 118*a*; 42. *Prahrādasya vyavasthā*, fol. 120*a*; 43. *Prahrādaviśrāntiḥ*, fol. 122*b*; 44. *Gādhivi-nāśanam*, fol. 124*b*; 45. *Gādhivṛittānte śvapa-carājyalābhaḥ*, fol. 127*a*; 46. *Gādhivṛittānte rājyabhraṃśaḥ*, fol. 129*b*; 47. *Gādhivṛittānte pratyakshāvalokanam*, fol. 133*a*; 48. *Gādhi-vṛittānte māyāmahatkathanam*, fol. 136*b*; 49. *Gādhivṛittāntaḥ*, fol. 139*b*; 50. *Rāghavāśaya-viniyogaḥ*, fol. 146*b*; 51. *Uddālakamanorathaḥ*, fol. 148*b*; 52. *Uddālakavicāraḥ*, fol. 153*b*; 53. *Uddālakavilāsaḥ*, fol. 159*b*; 54. *Uddālakavi-śrāntiḥ*, fol. 165*b*; 55. *Uddālakanirvāṇam*, fol. 168*a*; 56. *dhyānācāraḥ*, fol. 172*a*; 57. *bheda-nirāsaḥ*, fol. 173*b*; 58. *Su(raghu)vṛittānte Māṇ-ḍavyopadeśaḥ*, fol. 176*b*; 59. *Suraghuviśrāntiḥ*, fol. 178*a*; 60. *Suraghuvṛittānte Suraghunirvā-ṇam*, fol. 178*b*; 61. *Suraghuparighasamāgamaḥ*, fol. 180*a*; 62. *samādhiniścayaḥ*, fol. 181*a*; 63. *Suraghuparighaniścayaḥ*, fol. 182*a*; 64. *upadeśaḥ*, fol. 184*a*; 65. *Bhāsavilāsavṛittānte Sahyagiri-varṇanam*, fol. 185*a*; 66. *anityapratipādanam*, fol. 186*b*; 67. *antaḥsaṃsargavicāraḥ*, fol. 188*b*; 68. *saṅgavicārayogopadeśaḥ*, fol. 191*a*; 69. *śāntasamāyātayogopadeśaḥ*, fol. 192*a*; 70. *asaṃ-saṅgavikalpopadeśaḥ*, fol. 194*a*; 71. *saṃsāro-padeśaḥ*(?), fol. 198*b*; 72. *mokshasvarūpopadeśaḥ*, fol. 200*b*; 73. *svātmavicāraḥ*, fol. 202*b*; 74. *vairāgyopadeśaḥ*, fol. 207*a*; 75. *muktāmukta-vicāraḥ*, fol. 209*b*; 76. *saṃsārasāgarasāmyapra-tipādanam*, fol. 210*b*; 77. *jīvanmuktasvarūpa-varṇanam*, fol. 213*a*; 78. *yogavarṇanam*, fol. 216*b*; 79. *samyakjñānalakshaṇanirūpanam*, fol. 217*b*; 80. *dṛiśyadarśanasambandhaḥ*, fol. 220*a*; 81. *cittāsattāpratipādanam*, fol. 221*a*; 82. *indriyānuśāsanayogopadeśaḥ*, fol. 225*b*; 83. *cittasattāvicārayogopadeśaḥ*, fol. 228*a*; 84. *Vītahavyamanojagadvarṇanam*, fol. 230*b*; 85. *Vītahavyasamādhiyogopadeśaḥ*, fol. 232*a*; 86. *indriyavarganirākaraṇopadeśaḥ*, fol. 234*b*; 87. *Vītahavyanirvāṇopadeśaḥ*, fol. 236*a*; 88. *Vīta-havyaviśrāntiḥ*, fol. 237*b*; 89. *sadvilāsavicāra-yogopadeśaḥ*, fol. 240*b*; 90. *cittopadeśavicāra-yogaḥ*, fol. 242*a*; 91. *saṃsṛitibījavicārayogopa-deśaḥ*, fol. 250*a*; 92. *saṃsṛitinirākaraṇakrama-yogopadeśaḥ*, fol. 254*a*; 93. *samadarśanam*, fol. 261*a*.

Date of this volume: संवत् १८५१.

306. Foll. 298.

Nirvāṇaprakaraṇasya pūrvārdham, in 129 *sargas* with about 5460 couplets. As the 111th *sarga* has no number, the MS. seems to have only 128 *sargas*.

List of the *sargas*: 1. *divasavyavahāravar-ṇanam* ends fol. 4*a*; 2. *viśrāntisudṛiḍhīkaraṇam*,

Digitized by Microsoft®

fol. 7*a*; 3. *brahmaikyapratipādanam,* fol. 8*b*; 4. *cittābhāvapratipādanam,* fol. 9*a*; 5. *Rāghavaviśrāntivarṇanam,* fol. 10*a*; 6. *mohamāhātmyam,* fol. 14*a*; 7. *ajñānamāhātmyapraśaṃsanam,* fol. 18*b*; 8. *avidyālatāvilāsopadeśah,* fol. 20*a*; 9. *avidyānirākaraṇam,* fol. 22*b*; 10. *avidyācikitsā,* fol. 25*a*; 11. *jīvanmuktaniścayayogopa(deśaḥ),* fol. 30*b*; 12. *jīvanmuktasaṃśayanirūpaṇam,* fol. 32*a*; 13. *jñānayogopadeśaḥ,* fol. 33*a*; 14. *Bhuśuṇḍopākhyāne Meruśikharavarṇanam,* fol. 34*b*; 15. *Bhusuṇḍadarśanam,* fol. 36*b*; 16. *Bhuśuṇḍasamāyogaḥ,* fol. 37*b*; 17. *Bhuśuṇḍasvarūpavarṇanam,* fol. 38*a*; 18. *mātṛivyavahāravarṇanam,* fol. 40*b*; 19. *ālayalābhaḥ,* fol. 42*b*; 20. *Bhuśuṇḍasvarūpaṇam*(!), fol. 44*b*; 21. *cirajīvitavṛittāntakathanam,* fol. 47*b*; 22. *cirajīvitavarṇanam,* fol. 50*a*; 23. *Bhuśuṇḍopākhyāne samādhānasaṃkalpanirākaraṇam,* fol. 52*a*; 24. *prāṇavicāraṇam,* fol. 54*b*; 25. *samādhivarṇanam,* fol. 58*a*; 26. *Bhuśuṇḍopākhyāne cirajīvitahetukathanam,* fol. 59*b*; 27. *Bhuśuṇḍopākhyānam,* fol. 60*b*; 28. *paramārthayogopadeśaḥ,* fol. 64*b*; 29. *jagataḥ paramātmamayatvavarṇanam,* fol. 71*b*; 30. *mokshopākhyāne ce(r. cai)tyonmukhacittavicāraḥ,* fol. 77*a*; 31. *manaḥprāṇaikyapratipādanam,* fol. 80*b*; 32. *dehapātavicāraḥ,* fol. 83*b*; 33. *dvaitaikyapratipādanam,* fol. 87*a*; 34. *śrīparameśvaropadeśaḥ,* fol. 89*b*; 35. *devatāmayaḥ,* fol. 91*b*; 36. *parameśvaravarṇanam,* fol. 92*b*; 37. *niyatinṛityam,* fol. 95*a*; 38. *bāhyapūjanam,* fol. 97*a*; 39. *devārcanavidhiḥ,* fol. 100*b*; 40. *devatātattvavicāraḥ,* fol. 101*a*; 41. *jaganmithyātvapratipādanam,* fol. 105*a*; 42. *paramātmābhidhānam,* fol. 107*a*; 43. *vibhrāntivarṇanam,* fol. 109*a*; 44. *cittasattāsūcanam,* fol. 111*a*; 45. *mahācitivikalpopākhyānam,* fol. 113*a*; 46. *Śilākośopadeśaḥ,* fol. 115*a*; 47. *cidghanopadeśaḥ,* fol. 117*b*; 48. *brahmaikātmapratipādanam,* fol. 118*b*; 49. *saṃsṛitivicārayogaḥ,* fol. 120*b*; 50. *aksharasaṃvedavicārayogopadeśaḥ,* fol. 124*b*; 51. *indriyārthopalambhavicāraḥ,* fol. 130*b*; 52. *Nārāyaṇāvatāraḥ,* fol. 132*b*; 53. *Arjuneyākhyāne Arjunopadeśaḥ,* fol. 137*b*; 54. *Arjunopākhyāne ātmajñānopadeśaḥ,* fol. 140*a*; 55. *Arjunopākhyāne jīvatattvanirṇayaḥ,* fol. 142*a*; 56., fol. 145*b*; 57. *Arjunaviśrāntivarṇanam,* fol. 146*b*; 58. *Arjunopākhyānaṃ samāptam,* fol. 147*b*; 59. *pratyagātmāvabodhaḥ,* fol. 150*b*; 60. *vibhūtiyogopadeśaḥ,* fol. 151*b*; 61. *jagatsvapnakathanam,* fol. 153*b*; 62. *svapnaśatarudriye bhikshusaṃsārodāharaṇam,* fol. 155*b*; 63. *svapnaśatarudriyopākhyānam,* fol. 159*b*; 64. *gaṇatvaprāptiḥ, svapnarudriyaṃ samāptam,* fol. 161*b*; 65. *vidyottaravismayavarṇanam,* fol. 162*b*; 66. *bhikshusaṃsṛitikathanam,* fol. 164*a*; 67., fol. 166*a*; 68. *mahāmaunayatnopadeśaḥ,* fol. 167*b*; 69. *prāṇamanaḥsaṃyogavivaraṇam,* fol. 171*a*; 70. *Vetālapraśnaḥ,* fol. 172*a*; 71. *maṇḍapavarṇanam,* fol. 172*b*; 72. *Vetālapraśnabhedaḥ,* fol. 173*b*; 73. *Vetālopākhyāne,* fol. 174*a*; 74. *Bhagīrathopadeśaḥ,* fol. 176*a*; 75. *Bhagīrathanirvāṇam,* fol. 176*b*; 76. *Gargāvataraṇam,* fol. 177*b*; 77. *Śikhidhvajavilāsakathanam,* fol. 179*b*; 78. *Cūḍālāprabodhā,* fol. 181*b*; 79. *Cūḍālātmalābhaḥ,* fol. 182*b*; 80. *pañcakavilāsaḥ,* fol. 187*b*; 81. *agnīshomavidhāraṇam,* fol. 194*a*; 82. *aṇimādilābhayogopadeśaḥ,* fol. 195*b*; 83., fol. 196*b*; 84. *Śikhidhvajapravrajyā,* fol. 198*b*; 85. *sukhavicārayogopadeśaḥ,* fol. 204*b*; 86. *Kumbhajanmakathanam,* fol. 206*a*; 87. *Śikhidhvajāvabodhanam,* fol. 108*b*; 88. *Śikhidhvajopākhyāne cintāmaṇyupākhyānam,* fol. 209*b*; 89. *gajendropākhyānam,* fol. 211*a*; 90. *cintāmaṇisādhakavṛittāntavivaraṇam,* fol. 213*a*; 91. *vāraṇavṛittāntanirūpaṇam,* fol. 214*a*; 92. *sarvatyāgaḥ,* fol. 216*b*; 93. *Śikhidhvajāvabodhanam,* fol. 220*a*; 94. *Śikhidhvajāvabodhanam,* fol. 225*a*; 95. *Śikhidhvajaviśrāntiḥ,* fol. 227*a*; 96. *Śikhidhvajāvabodhanam,* fol. 230*b*; 97. *Śikhidhvajaprabodhanam,* fol. 232*b*; 98. *Śikhidhvajāvabodhanam,*

Digitized by Microsoft®

fol. 234*b*; 99., fol. 236*a*; 100. *Śikhidhvajaparamavibodhanam*, fol. 237*b*; 101. *Śikhidhvajabodhanam*, fol. 241*a*; 102. *Śikhidhvajasamādhāna(m)*, fol. 242*a*; 103. *Kumbhapunarāgamayogopadeśaḥ*, fol. 244*b*; 104. *jīvanmuktivyavahārapratipādanam*, fol. 247*a*; 105. *Śikhidhvajopākhyāne strītvalābhaḥ*, fol. 249*b*; 106. *Līlāvivāhaḥ*, fol. 252*a*; 107. *Śakragamanam*, fol. 253*b*; 108., fol. 255*b*; 109. *Cūḍālāprakaṭīkaraṇam*, fol. 258*b*; 110., fol. 259*b*; 111., fol. 260*b*; 112. *Kacaprabodhaḥ*, fol. 262*b*; 113. *mithyāpurushopakhyāne ākāśarakshaṇam*, fol. 263*b*; 114. *mithyāpurushopākhyānam*, fol. 265*a*; 115. *yogopadeśaḥ*, fol. 266*b*; 116. *vratatrayanirūpaṇam*, fol. 268*a*; 117., fol. 269*a*; 118., fol. 269*b*; 119., fol. 270*b*; 120., fol. 271*b*; 121., fol. 273*a*; 122., fol. 274*a*; 123. *Ikshvākuprabodhanam*, fol. 275*a*; 124., fol. 275*b*; 125. *mṛigavyādhīyam*, fol. 277*b*; 126., fol. 278*a*; 127. *paramārthasvarūpavarṇanam*, fol. 285*a*; 128. *Bharadvājānuśāsanam*, fol. 290*a*; 129. *Rāmavyutthānam*, fol. 298*a*.

307. Foll. 230.

Nirvāṇaprakaraṇasya uttarārddham, *sargas* 1–76, *śl.* 9, with about 2870 couplets.

List of the *sargas*: 1. *icchācikitsāyogopadeśaḥ*, fol. 4*a*; 2. *karmabījadāhayogopadeśaḥ*, fol. 8*a*; 3. *dṛiśyopaśamayogopadeśaḥ*, fol. 10*b*; 4. *ahantānirāsaḥ*, fol. 14*b*; 5. *vidyādharapraśnaḥ*, fol. 15*b*; 6. *vairāgyavarṇanam*, fol. 20*a*; 7. *jagadvāksha(r. jagajjāla?)bījavarṇanam*, fol. 22*a*; 8. *māyāmaṇḍapavarṇanam*, fol. 24*a*; 9. *citkacana(?)yogopadeśaḥ*, fol. 25*b*; 10. *sargāpavargapratipattiyogopadeśaḥ*, fol. 27*b*; 11. *yathābhūtārthavedanam*, fol. 29*a*; 12. *saṃkalpasargayor aikyapratipattiḥ*, fol. 33*a*; 13. *Indropākhyāne trasareṇvantarasaṅghavarṇanam*, fol. 35*a*; 14. *sargasaṃkalpayor aikyapratipādanam*, fol. 37*a*; 15. *vidyādharanirvāṇam*, fol. 38*b*; 16. *vidyādharopākhyāne vidyādharanirvāṇam*, fol. 39*b*; 17. *ahaṃtvāsattāyogopadeśaḥ*, fol. 41*a*; 18. *jagajjālakośasādharmyayogopadeśaḥ*, fol. 45*b*; 19. *virāḍātmavarṇanam*, fol. 49*b*; 20. *jīvanirṇayayogopadeśaḥ*, fol. 51*a*; 21. *jñānavijñānavicāraḥ*, fol. 53*a*; 22. *sukhayogopadeśaḥ*, fol. 58*b*; 23. *Maṅkinirvāṇam*, fol. 62*a*; 24. *Maṅkivairāgyavarṇanam*, fol. 64*a*; 25. *Maṅkibodhanam*, fol. 66*b*; 26. *Maṅkinirvāṇasamāptiḥ*, fol. 69*b*; 27., fol. 71*a*; 28. *tattvasiddhāntapratipādanam*, fol. 73*b*; 29. *bhāvanāpratipādanam*, fol. 80*a*; 30. *paramārthopanyāsayogaḥ*, fol. 82*b*; 31. *nirvāṇayuktyupadeśavarṇanam*, fol. 85; 32. *satyāvabodhanopadeśaḥ*, fol. 88*a*; 33. *satyārthopanyāsayogaḥ*, fol. 91*a*; 34., fol. 94*a*; 35. *parabrahmasvarūpavarṇanam*, fol. 97*a*; 36. *saṃsārabījakathanam*, fol. 100*a*; 37. *dṛiśyādṛiśyopayogaḥ*, fol. 106*b*; 38. *nirvāṇavarṇanam*, fol. 110*a*; 39. *Vasishṭhagītāsu svabhāvaviśrāntiyogopadeśaḥ*, fol. 113; 40. *Vasishṭhagītāsu ātmaviśrāntikathanam*, fol. 114*b*; 41. *svarūpaviśrāntyartham upadeśakaraṇam*, fol. 115*a*; 42. *nirvāṇopadeśaḥ*, fol. 120*a*; 43. *brahmaikatānatopadeśaḥ(!)*, fol. 124*b*; 44. *manovipadvarṇanam*, fol. 128*b*; 45. *Hariṇakopākhyāne*, fol. 133*b*; 46. *sāmyāvabodhana(m)*, fol. 135*a*; 47. *mumukshuprathamopakramaḥ*, fol. 139*a*; 48. *vivekamāhātmyam*, fol. 142*a*; 49. *sarvāpaśāntiḥ*, fol. 146*b*; 50. *jīvasatyakaprakāravarṇanam*, fol. 148*b*; 51. *viśrāntiyogopadeśaḥ*, fol. 152*a*; 52. *brahmasvarūpavarṇanam*, fol. 156*b*; 53. *nirvāṇavarṇanam*, fol. 158*a*; 54. *advaitaikyapratipādanam*, fol. 161*a*; 55. *jagataḥ paramārthamayavarṇanam*, fol. 162*b*; 56. *ākāśamandiravasishṭhasamādhānavarṇanam*, fol. 165*a*; 57. *viditavedyāhaṃkāravicāraḥ*, fol. 167*a*; 58. *sargabrahmatvapratipādanam*, fol. 169*a*; 59. *jagajjālavarṇanam*, fol. 173*b*; 60. *jagajjālavarṇanam*, fol. 179*a*; 61. *jagadākāśaikabodhaḥ*, fol. 183*a*; 62. *cidaikyavākyam*, fol. 186*b*; 63.

Digitized by Microsoft ®

jagattattvaikyapratipādanam, fol. 190*a*; 64. *pāshāṇopākhyāne vidyādharīvyasanavarṇanam,* fol. 194*b*; 65. *vidyādharījanmavyavahāravarṇanam,* fol. 197*a*; 66. *śilāntaravarṇanam,* fol. 199*a*; 67. *abhyāsapraśaṃsānāmav°,* fol. 202*a*; 68. *pramāṇapratisiddhyādṛiśyānupapattiv°,* fol. 205*b*; 69. *sargaprāptiḥ,* fol. 207*b*; 70. *śilāntarjagatpitāmahavākyāni,* 210*a*; 71. *kalpakshobhaḥ,* fol. 214*b*; 72. *nirvāṇam,* fol. 217*a*; 73. *virāḍātmavarṇanam,* fol. 221*a*; 74. *virāḍātmav°,* fol. 224*b*; 75. *mahākalpāntāgniv°,* fol. 230*a*; 76. *śl.* 1–9, fol. 230*b*.

308. Foll. 231 (231–461).

Nirvāṇaprakaraṇasya uttarārddham, sarga 76, *śl.* 10 to *sarga* 138, *śl.* 9, with about 2760 couplets.

List of the *sargas*: 76. *pushkarāvarttaḍambaraḥ* ends fol. 232*b*; 77. *pushkarāvarttavṛishṭivisaṃshṭulajagadvarṇanam,* fol. 235*b*; 78. *ekārṇavavarṇanam,* fol. 237*a*; 79. *vāsanābhāvapratipādanam,* fol. 242*b*; 80. *bhrāntimātratvapratipādanam,* fol. 248*a*; 81. *pāshāṇopākhyāne kālarātrivarṇanam,* fol. 256*b*; 82. *pāshāṇopākhyāne Śiva(sva)rūpavarṇanam,* fol. 259*b*; 83. *Viśvarūpadarśanam,* fol. 261*b*; 84. *Śivaśaktivarṇanam,* fol. 266*b*; 85. *pāshāṇopākhyāne prakṛitipurushakramavarṇanam,* fol. 268*a*; 86. *jagadanyavarṇanam,* fol. 272*a*; 87. *pārthivajagadānantyapratipādanam,* fol. 277*a*; 88. *bhūmaṇḍalāśayavarṇanam,* fol. 279*a*; 89. *dṛiśyaprakāśapratipādanam,* fol. 280*b*; 90. *jalajagadvarṇanam,* fol. 283*a*; 91. (*taijasa*)-*jagattve*(sic)*varṇanam,* fol. 288*b*; 92. *paramārthasargayor aikyapratipādanam,* fol. 293*b*; 93. *ākāśamaṇḍapasiddhasamāgamagāthāvarṇanam,* fol. 300*a*; 94. *piśācavarṇanaprasaṅgena jagadbrahmaṇor aikyapratipādanam,* fol. 306*b*; 95. *pāshāṇopākhyāne Vasishṭhaśarīravarṇanam,* fol. 308*b*; 96. *amaratvapratipādanam,* fol. 311*b*; 97. *vivekiviralatvapratipādanam,* fol. 316*a*; 98. *sajjanasamāgamapraśaṃsāvarṇanam,* fol. 317*b*; 99. *paramārthanirūpaṇam,* fol. 321*b*; 100. *nāstikyanirākaraṇam,* fol. 327*a*; 101. *paramopadeśaḥ,* fol. 329*b*; 102. *maraṇādyabhāvopadeśaḥ,* fol. 333*b*; 103. *sakalabhāvābhāvopadeśena paramārthaikatāpratipādanam,* fol. 342*b*; 104. *jagadasa(t)tāpratipādanam,* fol. 343*b*; 105. *jāgratsvapnai(kyam),* fol. 347*b*; 106. *kāryakāraṇanirāsavarṇanam,* fol. 352*a*; 107. *avidyābhāvapratipādanam,* fol. 353*a*; 108. *avidyopākhyāne avidyākshepaṇe pārthivasaṃrambhavarṇanam,* fol. 356*b*; 109. *agnipraveśād dehalābhaḥ,* fol. 358*b*; 110. *saṃgrāmavarṇanam,* fol. 361*b*; 111. *caturdiggatabaladravaṇam,* fol. 364*b*; 112. *balaparibhraṃśaḥ,* fol. 367*a*; 113. *samudravarṇanam,* fol. 369*b*; 114. *digdarśanam,* fol. 372*b*; 115. *vipaścidanucara(kṛitapadārtha)v°,* fol. 379*a*; 116. *śvakākakokilavarṇanam,* fol. 391*a*; 117. *padmabhramarahaṃsavarṇanam,* fol. 397*a*; 118. *hariṇamayūrabakamugdhādivarṇanam,* fol. 400*b*; 119. *pathikavirahavarṇanam,* fol. 405*a*; 120. *digantarākhyānam,* fol. 407*b*; 121. *vipaścinnirṇayaḥ,* fol. 409*a*; 122. *arṇavaparikramavarṇanam,* fol. 411*a*; 123. *vipaścidupākhyāne digviharaṇam,* fol. 412*b*; 124. *dvīpāntaravarṇanam,* fol. 414*b*; 125. *jīvanmuktakalanam,* fol. 420*b*; 126. *vipaścijjanmāntarācaraṇam,* fol. 425*a*; 127. *bhūgolakanirṇaye 'vidyopākhyāne bhūgolaḥ,* fol. 427*b*; 128. *brahmagītāsu brahmākāśavipaścijjagaccandra(da)rśanam,* fol. 431*a*; 129. (*vipaścinmṛigalābhaḥ*), fol. 435*a*; 130. *mṛigavahnipraveśaḥ,* fol. 437*b*; 131. *Bhāsasaṃsārav°,* fol. 443*b*; 132. (*Bhāsavarṇitasvajanmaparamparā*), fol. 445*a*; 133. *mahāśavavarṇ°,* fol. 448*a*; 134. *śavopākhyāne devaparidevanav°,* fol. 452*b*; 135. *śavopaśamaḥ,* fol. 453*b*; 136. *maśakavyādhabodhanam,* fol. 456*b*; 137. *jāgratsvapnasushuptaturīyav°,* fol. 461*a*.

Digitized by Microsoft®

309. Foll. 236 (462–697).

Nirvāṇaprakaraṇasya uttarārddham, sarga 138, *śl.* 10 to *sarga* 216, with about 3250 couplets.

List of the *sargas* : 138. (*citta*) *sarvātmakatāpratipādanam* ends fol. 463*b* ; 139. *jagannāśav°*, fol. 469*a*; 140. *hṛidayakalpanāv°*, fol. 473*a*; 141. (*kalpāntarav°*), fol. 473*b* ; 142. *karmanirṇayaḥ*, fol. 476*a* ; 143. *vipaścidupākhyāne nirvāṇabodhopadeśaḥ*, fol. 481*b* ; 144. *padārthavicāraḥ*, fol. 485*b* ; 145. *jāgratsushuptavarṇanam*, fol. 490*a* ; 146. *śavopākhyāne sushuptavicāraḥ*, fol. 492*a* ; 147. *svapnopalabhanam*, fol. 494*a* ; 148. *svapnanirṇayaḥ*, fol. 497*b* ; 149. *kāraṇavicāraḥ*, fol. 501*a* ; 150. *paramopadeśaḥ*, fol. 504*b* ; 151. *abhāvadarśanam*, fol. 505*b* ; 152. *munirātrisaṃkathāvarṇanam*, fol. 507*a* ; 153. *sarvaikātmyapratipādanam*, fol. 508*b* ; 154. *yathābhūtārthavarṇanam*, fol. 510*a* ; 155. *bhāvisampattivarṇanam*, fol. 514*a*; 156. *Sindhusambodhanam*, fol. 515*b*; 157. *Sindhu*(*nirvāṇam*), fol. 518*b* ; 158. *śavanirṇayaḥ*, fol. 519*b* ; 159. *vipaścitsaṃsārabhramavarṇanam*, fol. 524*a* ; 160. *svarganarakopalambhavarṇanam*, fol. 527*b* ; 161. *nirvāṇavarṇanam*, fol. 531*a*; 162. *avidyānirasanaḥ*, fol. 533*b*; 163. *indriyaśāstravarṇanam*, fol. 538*a*; 164. *jagatparamātmanor aikyayogopadeśaḥ*, fol. 539*b*; 165. *jāgratsvapnaikyopadeśaḥ*, fol. 541*a* ; 166. *śilopākhyānam*, fol. 544*a*; 167. *jāgratsvapnasushuptyabhāvapratipādanam*, fol. 547*a*; 168. *śālabhañjikopadeśaḥ*, fol. 552*b*; 169. *viśrāntacittavarṇanam*, fol. 555*b* ; 170. *tattvajñavyavahāravarṇanam*, fol. 558*a* ; 171. *dvaitaikye nirāmayayogopadeśaḥ*, fol. 561*b* ; 172. *jagato brahmatvapratipādanam*, fol. 566*a* ; 173. *brahmagītāsu paramārthopadeśaḥ*, fol. 569*a* ; 174. *brahmagītāsu nirvāṇopadeśaḥ*, fol. 571*b* ; 175. *paramārthagītāsv advaitayuktiḥ*, fol. 577*a* ; 176. *brahmagītāsu brahmāṇḍopākhyānam*, fol. 579*a* ; 177. *brahmagītāsu satyavarṇanam*, fol. 583*a* ; 178. *brahmagītāsv aindavopākhyānam*, fol. 587*b* ; 179. *brahmamayatvapratipādanam*, fol. 589*a* ; 180. *brahmagītāsu tāpasopākhyānam*, fol. 591*b* ; 181. *brahmagītāsu Gauryāśramavarṇanam*, fol. 594*a* ; 182. *brahmagītāsu saptadvīpeśvaropākhyānam*, fol. 596*b*; 183. *dvīpasaptakāshṭakavarṇanam*, fol. 601*a*; 184. *Kundadantopadeśaḥ*, fol. 604*a*; 185. *Kundadantaprabodhaḥ*, fol. 605*b*; 186. *brahmagītāsu sarvaṃ khalv idaṃ brahmeti pratipādanam*, fol. 612*a* ; 187. *jīvatvasaṃsṛitipratipādanam*, fol. 617*a* ; 188. *jīvarūpavarṇanam*, fol. 619*a*; 189. *brahmaikatāpratipādanam*, fol. 620*b* ; 190. *Rāmaviśrāntiḥ*, fol. 628*b* ; 191. *mahāvādabodhanam*, fol. 630*a* ; 192. *viśrāntyupagamavarṇanam*, fol. 631*b* ; 193. *viśrantikathanam*, fol. 633*a*; 194. *Rāmaviśrāntyupagamaḥ*, fol. 636*b* ; 195. *bodhaprakāśīkaraṇayogopadeśaḥ*, fol. 641*b* ; 196. *vaivadhikopākhyāne cintāmaṇilābhaḥ*, fol. 643*a* ; 197. *śāstramāhātmyam*, fol. 645*b*; 198. *samadṛishṭipraśaṃsā*, fol. 648*b* ; 199. *muktapurushasthānavarṇanam*, fol. 651*b* ; 200. *sādhuvāda*(*sa*)*paryādivarṇanam*, fol. 655*b* : 201. *viśrāntiprakaṭīkaraṇayogopadeśaḥ*, fol. 657*b* ; 202. *ātmaviśrāmāṅgīkaraṇam*, fol. 658*b*; 203. *nirvāṇavarṇanam*, fol. 661*a* ; 204. *cidākāśaikatāpratipādanam*, fol. 663*a* ; 205. *sarvakāraṇanirāsaḥ*, fol. 665*b*; 206. *mahāpraśnaḥ*, fol. 668*b*; 207. (*mahā*)*praśn*(*ottaram*), fol. 671*a*; 208. *mahāpraśnamokshaṇam*, fol. 673*b* ; 209. *sarvāstitvānubhūtidarśanam*, fol. 676*b* ; 210. *dvaitaikyopalambhanirāsaḥ*, fol. 679*b* ; 211. *paramārthopadeśaḥ*, fol. 681*b* ; 212. *paramārthanirūpaṇam* ; 213. *prāktanarāmaśishyatvopākhyānam*, fol. 687*b*; 214. *mahotsavavarṇanam*, fol. 692*a* ; 215. *Vasishṭhabrahmadarśanam*, fol. 694; 216., fol. 696*b*.

Date : संवत् १६५१ । लिखितं ब्राह्मण नन्दराम कास्याम् . . .

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft ®

2415.

2941. Foll. 873; size 13⅞ in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; 8–14 lines in a page.

Yogavāsishṭha, with *Ānandabodhendra's Tātparyaprakāśa*, incomplete.

I. *Mumukshuvyavahāraprakaraṇa*, foll. 92.

II. *Upaśamaprakaraṇa*, foll. 302.

III. *Nirvāṇaprakaraṇa, pūrvārdha*, foll. 401.

IV. *Nirvāṇaprakaraṇa, uttarārdha*, foll. 78; incomplete, the MS. extending to *sarga* 29, *śl.* 75. [Dr. John Taylor.]

2416–2420.

2352, 2156, 2442a, 2174, 2205. Size 11 in. by 6¾ in.; 10–12 lines in a page; good old writing.

Yogavāsishṭha, a third copy, without the commentary. The *Nirvāṇaprakaraṇa* is wanting. The colophons are nearly the same as in the first copy, but they all have *śatasāhasryāṃ saṃhitāyām.*

Many leaves are very much injured on the left side.

2352. Foll. 49.
Vairāgyaprakaraṇa.

2156. Foll. 35.
Mumukshuvyavahāraprakaraṇa. This part was dated, but the figures marking the century have been torn off: . . २२ (1622?) वर्षे माघ शुदि ३ दिन श्रीविश्वेश्वरराजधान्यां । साह श्रीयादवकेन ग्रंथो यं लि··य····रिसुत उदयाकरशर्मणे दत्तः ॥

2442a. Foll. 221.
Utpattiprakaraṇa, with 122 *sargas.*

2174. Foll. 114.
Sthitiprakaraṇa.

2205. Foll. 182.
Upaśamaprakaraṇa. The last leaf is wanting (with the last couplet of the 93rd *sarga*). Foll. 176 and 177 are misplaced.

[Gaikawar.]

2421.

3168. Foll. 82; size 18 in. by 8½ in.; 11–17 lines in a page; fair writing.

Nirvāṇaprakaraṇasya Pūrvārdham, the same part of the *Yogavāsishṭha* as no. 2411 (306), but incomplete and without the commentary.

The last leaf but one ends with the 31st verse of the 108th *sarga;* the last leaf contains the first twenty-one verses of the *Mokshopāyasāra*, see no. 2424.

[Gaikawar.]

2422.

2766. Foll. 144; size 12¾ in. by 8¾ in.; 26–40 lines in a page; fairly written in the Bengalī character.

Nirvāṇaprakaraṇasya uttarārddham, a fragment, which contains the same part of this chapter of the *Yogavāsishṭharāmāyaṇa* as no. 2413 (308): both copies begin and end with the same words and have the same blunders.

[Coll. of Fort William.]

2423.

2442b. Foll. 30; size 11 in. by 6¾ in.; 10 or 11 lines in a page; good old writing.

Nānāpraśnātmakāḥ Khilā Mokshopāyāḥ, a supplement to the *Nirvāṇaprakaraṇa*, in 14 *sargas* of about 550 couplets.

List of the *sargas*: 1. *mahāpralayavicāraḥ* ends fol. 4*b*; 2. *ativāhikātibhautikaikyāvabodhanapūrvakaṃ bandhābhāvapratipādanam*, fol. 7*a*; 3. *brahmatāpratipādanam*, fol. 9*a*; 4. *prā-*

Digitized by Microsoft®

kritamaraṇavicāraḥ, fol. 12*a*; 5. *maraṇajīvitaikyabodhanam*, fol. 13*a*; 6. *jīvasvabhāveshu paramārthavacanam*, fol. 16*a*; 7. *jīvasvabhāveshu paramapadāvabodhanam*, fol. 18*a*; 8. *jīvanmuktasvabhāvavarṇanam*, fol. 20*b*; 9. *sadehādehamuktavarṇanam*, fol. 22*b*; 10. *lokadvayānubhavayuktyupadeśaḥ*, fol. 24*a*; 11. *sargādāv upādānakāraṇanirākaraṇam*, fol. 25*a*; 12. *prākṛitajanmapitṛikāryavarṇanam*, fol. 26*a*; 13., fol. 28*b*; 14., fol. 29*b*.

The MS. begins:

श्रीरघुनाथाय नमः ॥ अतः परं खिला मोक्षोपाया भविष्यन्ति । येषामयं प्रतिसंधिः ॥ श्रीवल्मीकिरुवाच ॥

निर्वाणार्थादुदारार्थादस्मात्प्रकरणात्परं ।
जीवस्वभावाः श्रूयन्तां मोक्षोपायाः खिला इमे ॥ १ ॥
निर्वाणाख्यं प्रकरणं वर्णयित्वा सुविस्तरं ।
श्रेयसे महतां श्रेष्ठो वसिष्ठः प्रोक्तवानिदम् ॥ २ ॥

Colophon (fol. 29*b*): इति श्रीवल्मीकिविरचिते देवदूतोक्ते महारामायणे शतस(ा)हस्र्यां संहितायां मोक्षोपाये बालकाण्डे निर्वाणप्रकरणं समाप्तम् ।

The last two pages contain a list of the *upākhyānas* of the whole work. At the end this part is called नानाप्रश्नात्मकाः खिला मोक्षोपायाः.

[GAIKAWAR.]

2424.

2120. Foll. 237; size 9¾ in. by 5½ in.; generally 9 or 10 lines in a page; large writing.

Mokshopāyasāra, or *Laghuyogavāsishṭha*, an abridgment of the voluminous *Yogavāsishṭha*, by *Paṇḍit Abhinanda*, a native of Bengal.

See Hall's Index, p. 121, no. cxliv. (*Yogavāsishṭhasāra*); Berlin Catalogue, p. 191, no. 643. It has forty-eight *sargas*, the first twenty-eight of which were printed at Calcutta in 1851 (the *Yoga-Vāsishṭha-Rāmāyaṇa* with a Bengalī translation executed by *Śrīpati Bhaṭṭācārya*, under the patronage of *Baboo Satya Churn Ghoshal Bahadoor*). A complete edition of the *Laghuyogavāsishṭha* was printed in the *Nirṇayasāgara Press*, Bombay, *Samvat* 1944, the first three *prakaraṇas* with *Ātmasukha's Vāsishṭhacandrikā*, the last three with *Mummaḍideva's Saṃsārataraṇi*. It begins:

दिवि भूमौ तथाकाशे बहिरन्तश्च मे विभुः ।
यो विभात्यवभासात्मा तस्मै सर्वात्मने नमः ॥ १ ॥
अहं बद्धो विमुक्तः स्यामिति यस्यास्ति निश्चयः ।
नात्यन्तमज्ञो नो तज्ञः(*r.* तज्ज्ञः) सो ऽस्मिन्शास्त्रे ऽधि-
[कारवान् ॥ २ ॥

The same verses occur at the beginning of the second chapter in the *Vairāgyaprakaraṇa* of the *Yogavāsishṭha*, see also the beginning of the *Yogavāsishṭhasāra*, verse 2.

Colophon of the last chapter: इति श्रीतर्कवागीश्वरसाहित्याचार्यसंविद्विवेकाचार्यवाचस्पतिगौडमण्डलालंकारपण्डितश्रीअभिनन्दसमुद्धृते वाल्मीकीये रामायणे बालकाण्डमोक्षोपायसारे निर्वाणप्रकरणं समाप्तम् ॥

The leaves of this copy belong to three different ages, the last leaf with the date belongs to the second age: संवत् ॥ १७३१ ॥ वर्षे शाके ॥ १५९६ ॥ प्रवर्त्तमाने पौषशुदि ॥ ७ ॥ गुरौ लिपितं १ ऋ० गोविन्दसुत श्रीभवानीसत्यछे केशवजिता स्वाम(*r.* °त्म)-पठनार्थं लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

2425.

1342. Foll. 198; size 12 in. by 5 in.; generally 9 or 10 lines in a page; fair writing.

Mokshopāyasāra, a second copy.

Colophon of the *Nirvāṇaprakaraṇa*: इति श्रीवाल्मीकीये रामायणे मोक्षोपायसारे व(ा)सिष्ठोद्धृते निर्वाणप्रकरणं समाप्तम् ॥

Date of the copy: संवत् १६६६ समये ज्येष्ठसुदिदशमी शुक्रवासरे पुस्तकमिदं लिपितं छीकतशुक्लेन सैघ(!)ग्रामवासिना॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2426.

2532f. Foll. 19; size 10 in. by 6 in.; eight lines in a page; large good writing.

Digitized by Microsoft®

Yogavāsishṭhasāra, a short compendium of the *Yogavāsishṭharāmāyaṇa*, in ten *prakaraṇas* with about 220 couplets.

See Hall's Index, p. 122, no. cxlvi.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 232, no. 563; Weber's Berlin Cat., p. 186, no. 640; Rāj. Mitra's Notices, i., p. 193; ix., p. 283 (*Nirvāṇasthiti*).

It begins: दिक्कालाद्यनवच्छिन्नानन्तचिन्मात्रमूर्तये ।

[GAIKAWAR.]

2427.

1521f. Foll. 22; size 10⅜ in. by 4⅝ in.; 9–14 lines in a page; fair writing.

Yogavāsishṭhasāravivṛiti, the same work, with a commentary composed by *Mahīdhara*, at Benares, in Saṃvat 1654.

See Hall's Index, p. 122; Aufrecht's Oxford Cat., p. 233, no. 564; Weber's Berlin Cat., p. 186, no. 640; Aufrecht's Florentine MSS., p. 81, no. 254. Printed at Calcutta.

The MS. ends:

वेदेषुषोडश मिते समये तु शुक्रे
मासे (ऽ) सिते गण(प)वासर इन्दुवासरे (*r.* °वारे) ।*
वाराणसीसुनगरे महिभागलेखी-
द्वासिष्ठसारविवृतिं प्रविचार्य बुद्ध्या ॥ १ ॥
काश्यां वासिष्ठसारस्य विवृतिर्या मया कृता ।
तया ब्रह्मस्वरूपो ऽसौ प्रीयतां नरकेशरी ॥ २ ॥
श्रीमद्ग्रन्थसंख्या शतनवाधिकविंशतिश्लोकसंयुता ।
सद्भिः सार्कं विचार्य मया विनिर्मिता नान्यथा सुम(ा)-
निना ॥ १ ॥

इति श्रीयोगवासिष्ठटीकेयं संप्राप्तेति भाद्रशुक्लसप्तम्यां श्रीप्रमादीसंवत्सरे संवत् १६९८ । [H. T. COLEBROOKE.]

2428.

1364c. Foll. 45 (२–४६); size 10⅝ in. by 5⅜ in.; generally seven lines in a page; large good writing.

* According to Prof. Kielhorn this date corresponds to Monday, 25th April (Old Style), A.D. 1597.

Yogavāsishṭhasāravivaraṇa, text and commentary, a second copy. Note of the scribe: लिपितं स्यानवारिदेवीसिंहराज्यलेषकसाहुमायाराम शुभमस्तु ॥

The first leaf is wanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

2429.

2636. Foll. 30; size 10½ in. by 4⅞ in.; generally nine lines in a page; fair writing.

Yogavāsishṭhasāravivaraṇa, a third copy, dated आषाढसुदि सोमवार ग्वालिरमध्ये लिपितं वैरागीयाटमदा । The verses containing the date of this commentary aro wanting here.

See Mackenzie Cat., vol. i., p. 11, no. iii.

[MACK. COLL.]

2430.

2609b. Foll. 33; size 10¼ in. by 6 in.; 8–13 lines in a page; fair writing.

Yogavāsishṭhasāravivaraṇa, a fourth copy, bnt differing in the introductory verses:

यतः सर्वाणि भूतानि प्रतिभान्ति स्थितानि च ।
तत्रैवोपशमं यन्ति तस्मै सत्यात्मने नमः ॥

वसिष्ठेन यतीन्द्रेणोपदिष्टाद्राघवं प्रति ।
सारमुद्धृतवान् कश्चिद्ब्रह्मविद्यामहार्णवात् ॥
तत्रादौ वासिष्ठसाराख्यं°

The verses containing the date of the commentary are wanting.

Colophon: लखतं जानी पीतांबरगोविंदजी ॥

[GAIKAWAR.]

2431.

433b. Foll. 24; size 12¼ in. by 4½ in.; generally eleven lines in a page; middling writing.

Yogavāsishṭhasāravivaraṇa, a fifth copy. The first of the final verses is wanting. In the introduction it agrees with no. 2430 (2609*b*).

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

2432.

2609a. Foll. 30; size 10¼ in. by 5¾ in.; eight lines in a page; good writing.

Vāsishṭhayogakāṇḍa, a dialogue between *Vasishṭha* and his son *Śakti,* see Rāj. Mitra's Notices, i., p. 256, no. 453. It is identical with the *Vasishṭhasaṃhitā* of the Oxford Cat., p. 233, no. 565. But this copy has eight *adhyāyas,* whilst the Oxford copy has only four; the introduction being also more complete in this copy.

It begins:

वसिष्ठं वाग्विदां श्रेष्ठं त्रिकालज्ञमनुत्तमम् ।
सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञं योगेषु परिनिष्ठितम् ॥ १ ॥
जितेन्द्रियं जितक्रोधं ब्रह्मज्ञं ब्राह्मणप्रियम् ।
तपोवनगतं सौम्यं सदाध्ययनतत्परम् ॥ २ ॥
ब्रह्मविद्भिर्महाभागैर्ब्राह्मणैश्च सुसेवितम् ।
सर्वभूतसमं शान्तं सत्यसन्धं गतक्लमम् ॥ ३ ॥
गुणज्ञं सर्वभूतेषु परार्थैकप्रयोजनम् ।
नित्यकर्मरतं नित्यं कृतपौर्वाह्णिकक्रियम् ॥ ४ ॥
प्रणम्य दण्डवद्भूमौ महाकारुणिकं मुनिम् ।
पप्रच्छ पितरं शक्तिः प्राञ्जलिः श्रद्धयान्वितः ॥ ५ ॥
शक्तिरुवाच ॥
भगवन् सर्वशास्त्रज्ञ सर्वभूतहिते रत ।
केनोपायेन संसाराद्बहुदुःखसमाश्रयात् ॥ ६ ॥
नानाविधभयोपेताज्जन्ममृत्युजरान्वितात् ।
सर्वज्ञानमयादस्मान्मुक्तो ऽहं स्यां सदा सुखी ॥ ७ ॥

The contents of this work, as given in the Oxford Catalogue, refer only to the first four *adhyāyas.*

The fifth chapter is introduced by new questions of *Śakti* (fol. 17*a*):

इत्युक्तो योगिना योगी वसिष्ठेन महात्मना ।
शक्तिः पुत्रो महाभागं पप्रच्छ पितरं पुनः ॥
यद्यात्मा निर्गुणः शुद्धः सदानन्दो ऽजरो ऽमरः ।
संसृतिस्तात कस्य स्यात् क्षेत्रनाशे कथं स्थितिः ॥
नाशकालं कथं तस्य ज्ञायते भगवन्मितः ।
यथावत्सर्वमेतत्त्वं वक्तुमर्हसि सांप्रतम् ॥

The answer and the expositions of *Vasishṭha* take the fifth, sixth and seventh *adhyāyas* (end fol. 26*b*). Then again at the beginning of the eighth chapter *Śakti* asks:

केनोपायेन भगवन् कालवित्कालजिद्भवेत् ।
तदहं श्रोतुमिच्छामि यथावद्ब्रूहि मे प्रभो ॥
एवं पृष्टः स भगवान् शक्तिना वेदवादिना ।
आत्मजं कृपयालोक्य विजयोपायमब्रवीत् ॥

Date of the copy: संवत् १७०१ श्रावणशुद्ध १३ भौमे लिखितमिदं पुस्तकं ॥

[GAIKAWAR.]

2433.

1464b. Foll. 68; size 8¾ in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 8–13 lines in a page.

Mokshalakshmīvilāsa, an exposition of *Vedānta* doctrines in the form of a commentary on the *Jābālopanishad;* by *Vallabhendra Sarasvatī,* pupil of *Vāsudevendra Sarasvatī.*

It begins: श्रीक्षिप्रविनायकाय नमः। बृहस्पतिरुवाच [see above, no. 491, 4; *Ātharvaṇa Upanishads* (Bibl. Ind.), p. 437] याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं । अविमुक्तं वै कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं तस्माद्यत्र क्वचन गच्छति तदेव मन्येतेति । अत्र हि जंतोः प्राणेषूत्क्रममाणेषु रुद्रस्तारकं ब्रह्म व्याचष्टे येनासावमृतीभूत्वा मोक्षीभवति तस्मादविमुक्तमेव निषेवेताविमुक्तं न मुंचेदविमुक्तं न विमुंचेदेवमेवैतद्याज्ञवल्क्यं ॥ ० ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसांबशिवाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

विघ्नानशेषाननिश(*r.* °शं) निघ्नन्मायादनेकधा ।
विघ्नराजः सदा पायात् त्रिपुरघ्नाभिपूजितः ॥ १ ॥
उमासहायमोमर्थमेकमंगाव्ययान्वितं ।
अक्षरं महतो हेतुं धीनुदं शिवमाश्रये ॥ २ ॥
यत्पादपद्मस्मरणाज्ज्ञानश्रीयशसां निधिः ।
नरो भवति तान्वंदे वासुदेवेंद्रदेशिकान् ॥ ३ ॥
गुरोरनुग्रहात्साक्षात्परमश्रेयसे नृणां ।
सम्यक्श्रुत्यर्थमखिलं पुराणैरधिगम्य च ॥ ४ ॥

Digitized by Microsoft®

श्रीवल्लभेन क्रियते काशीं नत्वोपबृंहणैः ।
मोक्षलक्ष्मीविलासाख्या व्याख्या जाबालसुश्रुतेः ॥

बृहस्पतिर्देवाचार्य उवाच प्रष्टवान्याज्ञवल्क्यं । स्पष्टं । यदनुपसिद्धं कुरुक्षेत्रं कुत्सितं रौतीति कुरुः पापं कर्म तस्य क्षेपणाद्गमनकारणत्वात्क्षेत्रं °

It ends: अथवा स्वर्गभूमावपि देवर्षिमनुष्यस्थापितलिंगानां सत्त्वात्कस्यचिल्लिंगस्य संनिधौ पंचत्वं प्राप्त इति वा संनिध्युक्तिरिति । अतो न सनत्कुमारोपपुराणवचनविरोधः ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीवासुदेवेंद्रसरस्वतीयतिवर्यशिष्यश्रीवल्लभेंद्रसरस्वतीविरचितमोक्षलक्ष्मीविलासे चतुर्थः परिच्छेदः ॥ मोक्षलक्ष्मीविलासः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2434.

790b. Foll. 27; size 9¾ in. by 4 in.; legibly written in Devanāgarī, in the latter part of last century; ten lines in a page.

Yājñavalkyagītā, a (*Paurāṇik*) treatise on *Yoga*, in the form of a dialogue between *Yājñavalkya* and *Gārgī Maitreyī*. In twelve *adhyāyas*.

It begins:

याज्ञवल्क्यमृषिश्रेष्ठं सर्वज्ञं ज्ञाननिर्मलं ।
सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञं सदा ध्यानपरायणं ॥ १ ॥

वेदवेदांगतत्त्वज्ञं योगेषु परिनिष्ठितं ।
जितेंद्रियं जितक्रोधं जिताहारं जितामयं ॥ २ ॥

तपस्विनं जितामित्रं ब्रह्मण्यं ब्राह्मणप्रियं ।
तपोवनगतं सौम्यं संध्योपासनतत्परं ॥ ३ ॥ ° ५ ॥

तमेवंगुणसंपन्नं नारीणामुत्तमा वधूः ।
मैत्रेयी च महाभागा गार्गी च ब्रह्मविद्वरा ॥ ६ ॥

सभामध्यगता त्वेवमृषीणामुग्रतेजसां ।
प्रणम्य दंडवद्भूमौ गार्ग्येतद्वाक्यमब्रवीत् ॥ ७ ॥

भगवन् सर्वशास्त्रज्ञ सर्वभूतहिते रत ।
योगतत्त्वं मम ब्रूहि सांगोपांगं विधानतः ॥ ८ ॥

एवं पृष्टः स भगवान्सभामध्ये स्त्रिया तदा ।
ऋषीनालोक्य नेत्राभ्यां वाक्यमेतदभाषत ॥ ९ ॥

उत्तिष्ठोत्तिष्ठ भद्रं ते गार्गि ब्रह्मविदां वरे ।
वक्ष्यामि योग्यसर्वस्वं ब्रह्मणा कीर्तितं पुरा ॥ १० ॥ °

The first *adhyāya* ends fol. 5: इति याज्ञवल्क्यगीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे याज्ञवल्क्यगार्गीसंवादे प्रथमो ऽध्यायः ।

The MS. ends: इति श्रीयाज्ञवल्क्यगीतासूपनिषत्सु द्वादशो ऽध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2435.

818. Foll. 48; size 16 in. by 5 in.; written in a clear, modern Bengalī hand; seven lines in a page.

Yogi-Yājñavalkīya, a treatise in twelve *adhyāyas*, after the manner of the *Purāṇas* or *Māhātmyas*, on various subjects connected with devotion.

It begins:

मिथिलास्थं महात्मानं सर्वयोगीश्वरेश्वरं ।
भगवन्तं याज्ञवल्क्यं मुनिसिंहैः समावृतं ॥ १ ॥

जनकाद्यैर्नृपवरैः शिष्यैश्चान्यैर्मुमुक्षुभिः ।
योगसिद्धैस्तथान्यैश्च संयुक्तं ब्रह्मवादिभिः ॥ २ ॥

सुखासीनं मुनिवरं ध्यानयोगपरायणं ।
सर्वसंशयच्छेत्तारं ब्रह्मकल्पं महामतिं ॥ ३ ॥

तं पृच्छन्ति महात्मानमृषयः संशितव्रताः ।
संसारतारणार्थाय गुह्यं ब्रह्म सनातनं ॥ ४ ॥

भगवन् सर्वयोगीश हृदि नः संशयो महान् ।
यः सारः सर्ववेदानां वेदाङ्गानां तथैव च ॥ ५ ॥

सिद्धान्तानां च सर्वेषां स्मृतीनां च महामते ।
चतुर्दशानां विद्यानां यस्तु सारः प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आत्मज्ञानं परं यच्च यत् श्रुत्वामृतमश्नुते ।
तदाचक्ष्व महाभाग सर्वयोगविदां वर ॥ ७ ॥

ओँकारो(*r.* °रं) व्याहृतीश्चैव गायत्री(*r.* °त्रीं) च शि-
[रस्तथा ।
प्राणायामं तथा ध्यानं सन्ध्योपासनमेव च ॥ ८ ॥

मार्जनाचमने स्नानं तथैवान्तर्जलं विभो ।
गायत्र्याश्चैव माहात्म्यं जपयज्ञक्रियास्तथा ॥ ९ ॥ ° २० ॥

एतत् श्रुत्वा तु वचनं मुनीनां भावितात्मनां ।
तथा राजर्षीणां च सशिष्याणां तथैव च ॥ २१ ॥

ब्राह्मणानां हितार्थाय सर्वयोगविदां वरः ।
आविष्कर्तुमनाः प्रश्नं विस्तरेण महामतिः ॥ २२ ॥

Digitized by Microsoft ®

भगवान् याज्ञवल्क्यस्तु प्रत्युवाच मुनींस्तथा ।
श्रूयतां संप्रवक्ष्यामि यत्सारं ज्ञानमुत्तमं ॥ २३ ॥

इति योगी(*r.* °गि)याज्ञवल्क्ये प्रथमो ऽध्यायः (45½ *ślokas*) fol. 4.

इति योगियाज्ञवल्क्ये ओँकारनिर्णयो नाम द्वितीयो ऽध्यायः (161 *śl.*) fol. 12*b*.

इति योगियाज्ञवल्क्ये व्याहृतिनिर्णयस्तृतीयो ऽध्यायः (31 *śl.*) fol. 14.

इति योगियाज्ञवल्क्ये गायत्रीनिर्णयो नाम चतुर्थो ऽध्यायः (93 *śl.*) fol. 19.

इति योगियाज्ञवल्कीये सन्ध्योपासननिर्णयः पञ्चमो ऽध्यायः (30 *śl.*) fol. 21.

इति योगीयाज्ञवल्क्ये षष्ठो ऽध्यायः (on स्नान 131 *śl.*) fol. 27*b*.

इति योगीयाज्ञवल्क्ये सन्ध्योपासनंनिर्णयः(!) सप्तमो ऽध्यायः (69 *śl.*) fol. 30*b*.

इति योगियाज्ञवल्क्ये प्राणायामप्रत्याहारनिरोधो नामाष्टमो ऽध्यायः (53 *śl.*) fol. 33*b*.

इति योगीयाज्ञवल्क्ये आत्मनिर्णयो नाम नवमो ऽध्यायः (180½ *śl.*) fol. 43.

इति योगीयाज्ञवल्क्ये उपस्थानविधिनिर्णयो नाम दशमो ऽध्यायः (17 *śl.*) fol. 43*b*.

इति योगीयाज्ञवल्कीये एकादशो ऽध्यायः (on योग 91 *śl.*) fol. 48*b*.

इति संचिन्त्य मनुना योगाचार्येण धीमता ।
याज्ञवल्कीये विप्राणां त्रयीमार्गे(:) प्रदर्शितः ॥ १ ॥
येन गच्छन्ति विद्वांसः सत्पथा ब्रह्मणो ऽन्तिकं ।
असत्पथेन विप्रस्य गमनं हि न विद्यते ॥ २ ॥
वेदान्तानां तु सर्वेषां या निष्ठा समुदाहृता ।
तपस्या यादृशी चैव मुनिना संप्रदर्शिता ॥ ३ ॥
ओँकारस्य तु गायत्र्या व्याहृतेः शिरसस्तथा ।
स्नानस्य चैव सन्ध्ययोः प्राणायामस्य चैव हि ॥ ४ ॥
प्रत्याहारस्य ध्यानस्य मार्जनान्तर्जलस्य च ।
उपस्थानस्य ज्ञानस्य आत्माज्ञानस्य यो विधिः ॥ ५ ॥
विद्याविद्याविचारं च त्रैविद्यात्र विशंसनं ।
तत्सर्वं मुनिना प्रोक्ता(*r.* °क्तं) विप्राणां हितकाम्यया ॥ ६ ॥
य इदं धारयेद्विप्रः अधीते(!) शृणुयाच्च यः ।
उपास्ते यत्रयं(यत्त्रयं?) प्रोक्तं सो ऽमृतत्वाय कल्पते ॥ ७ ॥

इति योगी(*r.* °गि)याज्ञवल्कीये द्वादशो ऽध्यायः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2436.

1725d. Foll. 14; size 8 in. by 3½ in.; fairly written in Devanāgarī, about 1750 A.D.; eleven lines in a page.

Svayambodha, on the knowledge of one's own self as a means of emancipation; by an unknown author.

It begins:

प्रणम्य शिरसा देवं वामदेवः कृताञ्जलिः ।
जीवन्मुक्तिपदोपायं कथयस्वेति पृच्छति ॥ १ ॥

ईश्वर उवाच ॥ परं ज्ञानमहं वच्मि येन तत्त्वं प्रकाशते ।
येन विच्छिद्यते सर्वमाशापाशादिबंधनं ॥ २ ॥

आधारादिषु चक्रेषु सुषुम्नादिषु नाडिषु ।
प्राणादिषु समीरेषु परं तत्त्वं न तिष्ठति ॥ ३ ॥ ° ८५ ॥

इति श्रीअमनस्के कल्पखंडे राजयोगो नाम प्रथमो ऽध्यायः॥ fol. 6*b*.

वामदेव उवाच ॥ भगवन्देव देवेश परमानंदसुंदर ।
त्वत्प्रसादान्मया लब्धः पूर्वयोगः सविस्तरः ॥ १ ॥ °११५ ॥

एतत्पराचरविदो वदंति तपस्विनो ज्ञानसमाधियुक्ताः ।
अनादिविज्ञानमजं पुराणं सो ऽहं परं ब्रह्म जगत्समस्तं
[॥ ११६ ॥

इति श्रीईश्वरप्रोक्तः स्वयंबोधः संपूर्णः॥ लिखितं विश्वनाथेन स्वयंबोधस्य पुस्तकं । श्रीरामप्रीतये ऊर्जे रामो रक्षतु मां सदा॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2437.

1245a. Foll. 86 (the first of which is wanting); size 10¾ in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī, about 1650 A.D.; eight lines in a page.

Vishṇu-naivedyāmṛita, a *Vedānta* treatise in *paurāṇik* form, in two chapters (*prakaraṇa*), by *Santoshānanda*, disciple of *Haripādānanda* (?).

The MS. begins in the sixth *śloka*: हेतुतामेति स्वां मायामवलंब्य सः ॥ ६ ॥

Ch. I. consists of 372, II. of 403 verses.

Digitized by Microsoft ®

Ch. II. (paged separately) begins:

सन्नान्नमूर्त्तेर्जनकं परेशं वक्ष्ये त्रिमूर्त्त्यैक्यमनादिरूपं ।
स्रष्टा सुराणामखिलार्त्तिहंता तातं प्रणम्यादिसुखाप्तिदं च [॥ १ ॥
भगिन्युवाच ॥
सच्चिदानंदरूपाय निर्गुणाय परात्मने ।
ज्ञानगम्यस्वगम्याय ब्रह्मपुच्छस्वरूपिणे ॥ २ ॥
तस्मै निवेदयेच्चान्नमित्युक्तं सगुणे ऽपि च ।
साकारे चैकमूर्त्तित्वं न जानामि कदाचन ॥ ३ ॥
उक्तं साकारदेवस्य मूर्त्तित्वं त्रिविधं शुभं ।
एकैकलक्षणेनैव साकारो ऽयं विराजते ॥ ४ ॥
सर्वैश्वर्यं तु साकारे वद मे त्वं विवेकतः ।
बंधुरुवाच ॥
सदेवासीत्परं ब्रह्म निराभासं परं पदं ॥ ५ ॥

Colophon: इति श्रीवेदांतगर्भविष्णुनैवेद्यामृतविधाने बंधुभगिनीसंवादे श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यहरिपादानंदशिष्यसंतोषानंदांतर्यामिणा विरचितं सोन्न(*r.* सन्नान्न?)मूर्त्तिसहदत्तात्रेयमाहात्म्यकथनरूपं द्वितीयप्रकरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2438.

2667b. Foll. 26; size 11 in. by $5\frac{1}{8}$ in.; 12 or 13 lines in a page; large writing, from the end of the 17th century.

Advaitāmṛita, a metrical treatise on asceticism and the knowledge of *ātman* according to the *Vedānta*, in five sections called *kavala*, by *Jagannātha Sarasvatī*, pupil of *Harihara Sarasvatī*. This tract represents the views of the *Karmandin*, a certain sect of *bhikshus* (*Pāṇini*, iv., 3, iii.). It has a legendary introduction, the teaching is put into the mouth of a *bhikshu* who has the significant name *Vivekāśrama*. See Hall's Index, p. 141, no. ccxxxi.

It begins:

हरिहरसरस्वती यद्गुरुरोज्झः परमहंसानां ।
स जगन्नाथपदोत्तरसरस्वतीशब्दसंवेद्यः * ॥ १ ॥
कर्मंदिकंठालंकारं सारं वेदांतवारिधेः ।
रचयत्यमलं ग्रंथमद्वैतामृत ँज्ञकं ॥ २ ॥

आसीद्यतिवरः कश्चिद्विवेकाश्रमसंज्ञकः ।
यत्प्रसादेन बहवो मुक्तिमार्गमुपागताः ॥ ३ ॥
स स्वोचितं मठं लोके क्वचिन्नापि विचारयन् ।
नावाप तं मनो यत्र यतेस्तस्य प्रसीदति ॥ ४ ॥
नवांकांकनंदत्रिगजसंख्या † विलोकिताः ।
मठास्तेन जगत्यस्मिंस्तेषु लेभे स्थितिं न सः ॥ ५ ॥
एवं गिरिवरारण्यसरित्सागरवापिकाः ।
पश्यता किल तेनैक्षि पांचजन्याभिधो मठः ॥ ६ ॥
द्विस्थूणः कामगो रम्यो नवद्वारविभूषितः ।
स्वोचिताचारनिर्वृत्तियोग्यस्तीर्थपदाश्रयः ‡ ॥ ७ ॥
सर्वलोकोपभोगाप्तिपरमोपायसंयुतः § ।
बहुजन्मसमभ्यस्तैरवाप्यः सुकृतोच्चयैः ॥ ८ ॥
जगन्मंगलमूर्त्तिश्रीरामचंद्रार्चनोचितः ।
यस्मिन्नधिष्ठिते चित्तं पंडितस्य प्रसीदति ॥ ९ ॥
बहुना किमिहोक्तेन पाताले भुवि वा दिवि ।
निवासयोग्यो नान्योऽस्ति मठः संन्यासिनां सतां ॥ १० ॥
स विवेकाश्रमो भिक्षुर्दिक्षु चंक्रमणार्दितः ।
स्वोचितं तं मठं वीक्ष्य तत्र निष्ठामुपागतः ॥ ११ ॥
क्षामे विवेकाश्रमनाम्नि तत्र यतीश्वरे लब्धपदे कथंचित् ।
उपाजगामाथ शनैर्हसंती काप्यंगनानंगविलासभूमिः ॥१२॥

After long deliberation the *bhikshu* asks the female her name; she answers:

चित्तवृत्तिरहं भद्र ज्येष्ठास्मि भगिनी तव ।
त्वं पुनर्मां न जानासि यदुत्पन्नोऽसि सांप्रतं ॥ ४४ ॥
ये ये मठास्त्वया त्यक्ता यश्चेदानीमुपाश्रितः ।
तान्सर्वान्पालयंतीं मां विद्धि तस्याधिदेवतां ॥ ४५ ॥
वांछामि विषयान्सर्वान् शब्दादीन् हृदयंगमान् ।
तदुपस्थापकं तत्तत् कर्मापीच्छामि शोभनं ॥ ४६ ॥
न कर्मत्यागमिच्छामि तत्फलत्यागमेव || वा ।
यदपेक्ष्य ¶ भवान् मूढः कर्मंदित्वमुपाश्रित(:) ॥ ४७ ॥
त्यक्त्वा वित्तैषणां पुत्रैषणां लोकैषणामपि ।
भिक्षा कार्या प्रतिगृहमितीदं साहसं महत् ॥ ४८ ॥

---

* This MS. has °शब्दपदसंवेद्यः which spoils the metre.

† The number meant by this curious compound is ८३९९९९९, as is indicated in a marginal note.

‡ The reading of the second copy; this MS. has स्वोचिताधारसंवृत्ति°.

§ The second copy has संभृतः.

|| The second copy has न फल°.

¶ The second copy has यथेच्छति.

Digitized by Microsoft®

The *bhikshu* repudiates her recommendation of a life given to sensual pleasure, and instructs her in the doctrine of *ātman*. The end is the conversion of *Cittavṛitti*:

इति प्रबोधिता चित्तवृत्तिस्तेनात्र योगिना ।
विरक्ता विषयेभ्यः सा ब्रह्मात्मैक्यमुपाददे * ॥ १६६ ॥

प्राप्तस्यैवानंदवार्धेस्तदाप्तिस्त्यक्तस्यैव क्लेशवार्द्धेस्तदाभूत् ।
त्यागो यस्मिंस्तत्त्वमस्यादिवाक्यैर्जाता काले तादृशी चित्त-
[वृत्तिः ॥ १६७ ॥

स हरिहरसरस्वतीयतींद्रद्युमणिकराभिहताज्ञतांधकारः ।
जयति परमहंसयोगिवर्यो नरहरिसंज्ञचिदात्मसक्तचित्तः
[॥ १६८ ॥
जिताहारो जितक्रोधो जगन्नाथसरस्वती ।
येनायं † रचितो ग्रंथो ह्यद्वैतामृतसंज्ञकः ‡ ॥ १६९ ॥
एतस्य कवलान्पंचास्वाद्य सादरतो गताः ।
अमृतत्वं प्रयांत्वाशु विबुधा यतिसत्तमाः ॥ १७० ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यहरिहरसरस्वतीप्रियशिष्यजगन्नाथसरस्वतीविरचितेऽद्वैतामृते पंचमः कवलः ॥ ६५० (viz. *ślokas*).

In this copy the first *kavala* has 100 *ślokas*, the second 157, the third 48, the fourth 105, the fifth 170. [H. T. Colebrooke.]

2439.

2401b. Foll. 46 (१–४९, fol. २७ of the original numbering is lost); size 8 in. by 3⅝ in.; 8 or 9 lines in a page; good old writing.

Advaitāmṛita, a second copy.

Colophon: इति श्रीपरमहंस° पंचमः कवलः समाप्तः ॥ इति अद्वैतामृतप्रकरणं संपूर्णं ॥

काले वर्षतु पर्जन्यः पृथिवी सस्यशालिनी ।
राजा भवतु धर्मिष्ठो ब्राह्मणा(:)संतु निर्भयाः ॥

संवत् १७३० वर्षे ऽधिकमासे एकादश्यां भौमे लिखितं व्यासेश्वरेण ।

* The second copy has °ददौ.

† The second copy has तेनायं.

‡ The reading of the second copy; the present copy has °ग्रंथो अद्वैत°.

सर्वे च सुखिन(*sic* !) सुखिनः संतु सर्वे संतु निरामयाः ।
सर्वे ५ (*sic* !) भद्राणि पश्यंतु मा कश्चिद्दुःखमाप्नुयात् ॥

[Gaikawar.]

2440.

2610b. Foll. 32; size 10¼ in. by 4¾ in.; eleven lines in a page; fair writing.

Vṛittidīpikā, a philosophical dissertation on the meaning and use of words, by *Śrīkṛishṇa Bhaṭṭa*, son of *Raghunātha Bhaṭṭa*, who was the son of *Govardhana*, from the *Maunin kula*. In Aufrecht's Cat. Cat., p. 198, the author is called *Jayakṛishṇa Maunin*. For a fuller account of the contents of this work, see Rāj. Mitra's Not., vi., p. 53, no. 2027.

It begins:

ध्यात्वा व्यासं गुरुं नत्वा माधवेन्द्रं सरस्वतीम् ।
मौनेर(*r.* ॰नि)श्रीकृष्णभट्टेन तन्यते वृत्तिदीपिका ॥ १ ॥

इह सकलजनाभिलषितमोक्षमुख्योपायात्मतत्त्वज्ञानस्य तत्त्वमस्यादिमहावाक्यार्थबोधजन्यत्वाच्छाब्दबोधे च वृत्तिग्रहजन्योपस्थितेर्हेतुत्वाद्वृत्तिर्निरूप्यते सा च त्रिविधा शक्तिर्लक्षणा व्यञ्जना च ।

Colophon: इति श्रीमन्मौनिकुलतिलकायमानगोवर्द्धनभट्टात्मजरघुनाथभट्टसुतश्रीकृष्णभट्टविरचिता वृत्तिदीपिका समाप्ता ॥ [Gaikawar.]

2441.

578. Foll. 86; size 10¾ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1793 A.D., by three different hands; ten lines in a page.

Sarvadarśanasaṃgraha, by *Mādhavācārya*. See Hall's Index, p. 161, no. ccciv. It was published in the Bibl. Indica, 1859, and translated into English by Cowell and Gough in the *Pandit*.

It begins:

नित्यज्ञानाश्रयं वंदे निःश्रेयसनिधिं शिवं ।
येनैव जातं ब्रह्मादि तेनैवेदं सवातृकं(*r.* सकर्तृकं) ॥

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

2442.

2678a. Foll. 14; 8vo. size, 8 in. by 6 in.; good small, modern Telugu writing; 26–32 lines in a page.

Sarvasiddhāntasamgraha, an elementary review of the philosophical systems (wrongly) ascribed to *Śaṅkarācārya*.

It begins:

वादिभिर्दर्शनैः सर्वैर्दृश्यते यस्त्वनेकवत् ।
वेदान्तवेद्यं तं रुद्रमेकरूपमुपास्महे ॥ १ ॥

अङ्गोपाङ्गोपवेदाः स्युर्वेदस्यैवोपकारकाः ।
धर्मार्थकाममोक्षाणामाश्रयस्य चतुर्दश ॥ २ ॥

वेदाङ्गानि षडेतानि शिक्षा व्याकरणं तथा ।
निरुक्तं ज्योतिषं कल्पश्छन्दोविचितिरित्यपि ॥ ३ ॥

मीमांसा न्यायशास्त्रं च पुराणं स्मृतिरित्यपि ।
चत्वार्येतान्युपाङ्गानि बहिरङ्गानि तानि वै ॥ ४ ॥

आयुर्वेदोऽर्थवेदश्च धनुर्वेदस्तथैव च ।
गान्धर्ववेद इत्येवमुपवेदाश्चतुर्विधाः ॥ ५ ॥

शिक्षा शिक्षयति व्यक्तं वेदोच्चारणलक्षणं ।
व्यक्ति(*r.* वक्ति) व्याकरणं तस्य संहितापदलक्षणं ॥ ६ ॥

वक्ति तस्य निरुक्तं तु पदनिर्वचनं स्फुटं ।
ज्योतिःशास्त्रं वदत्यत्र कालं वैदिककर्मणां ॥ ७ ॥

क्रमं कर्मप्रयोगाणां कल्पस्तत्र प्रचक्षते(!) ।
मन्त्राक्षराणां संख्योक्ता छन्दोविचितिभिस्तथा ॥ ८ ॥ °

25 *ślokas* of introduction. Then follows the account of the several systems, viz.—

1. *Lokāyatikapaksha*:

लोकायतिकपक्षे तु तत्त्वं भूतचतुष्टयं ।
पृथिव्यापस्तथा तेजो वायुरित्येव नापरः ॥

प्रत्यक्षगम्यमेवास्ति नास्त्यदृष्टमदृष्टतः ।
अदृष्टवादिभिश्चापि नादृष्टं दृष्टमुच्यते ॥ ° 15 *ślokas.*

2. *Ārhatapaksha*:

लोकायतिकपक्षोऽयमाक्षेप्यः सर्ववादिनां ।
स्वपक्षेणाक्षिपत्येष तत्पक्षं क्षपणोऽधुना ॥

अग्नेरौष्ण्यमपां शैत्यं कोकिले मधुरस्वरः ।
इत्याद्येकप्रकारः स्यात् स्वभावो नापरः क्वचित् ॥ °
[16 *ślokas.*

3. *Mādhyamikapaksha*, 17 *ślokas*; 4. *Yogācāryapaksha*, 9 *ślokas*; *Sautrāntikamatam*, 7 *ślokas*; 5. *Bauddhapaksha*, 37 *ślokas*; 6. *Vaiśeshikapaksha*, 40 *ślokas*; 7. *Nayyāyikapaksha* (*r. Naiyāy°*), 44 *ślokas*; 8. *Prābhākarapaksha*, 13 *ślokas*; 9. *Bhāṭṭapaksha*, 40 *ślokas*; 10. *Kapilavāsudevapaksha*, 40 *ślokas*; 11. *Patañjalipaksha*, 68 *ślokas*; 12. *Vedavyāsoktabhāratapaksha*, 64 *ślokas*; 13. *Vedāntapaksha*, 104 *ślokas*. It ends:

उक्तोऽवधूतमार्गश्च कृष्णेनैवोद्धवं प्रति ।
श्रीभागवतसंज्ञे तु पुराणे दृश्यते हि सः ॥

सर्वदर्शनसिद्धान्तान् वेदान्तोक्तानिमान्क्रमात् ।
श्रुत्वार्थवित्सु संक्षिप्तांस्तत्त्ववित्पण्डितो भवेत् ॥

इति श्रीशंकराचार्यविरचिते सर्वसिद्धान्तसंग्रहे वेदान्तपक्ष एवायं यस्मिन्पक्षाः प्रतिष्ठिताः । सर्वसिद्धान्तसंग्रहः समाप्तः ॥

[MACK. COLL.]

2443.

1341. Foll. 114; size 12 in. by 4½ in.; foll. 1–84 eleven lines, foll. 85–114 twelve lines in a page; fair modern writing.

Khaṇḍanakhaṇḍakhādya, a critical treatise on the different philosophical systems, in four *paricchedas*, by *Śrīharsha*.

See Hall's Index, p. 160, no. ccciii.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 246, no. 620. It begins: अविकल्पविषय एकः °

The first chapter, or *pramāṇatadābhāsakhaṇḍanam*, ends fol. 73*b*; the second, or *nigrahānirukti*, fol. 80*a*; the third, or *sarvanāmārthānirukti*, fol. 81*b*.

Colophon at the end: इति श्रीहर्षकृतानिर्वचनीयसर्वस्वे खण्डनखाद्ये(*sic!*) संकीर्णपरिच्छेदः समाप्तः ॥

The *Khaṇḍanakhaṇḍakhādya* has been printed at Calcutta in Saṃvat 1905, with *Śaṅkdra Miśra's vyākhyā*, and an *upavṛitti* by *Mohana Lāla* at Kāśī in Saṃvat 1944, = 1888 A.D. (from the *Pandit*, N.S., vol. vi.–xiii.).

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

2444, 2445.

60. Foll. 301; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; eight lines in a page. Large fair writing.

61. Foll. 299 (paged ३०२–६१५); size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in. Foll. 1–250 eight lines (in the same writing as vol. i.), foll. 251–299 ten lines in a page. This last portion is in a modern handwriting.

Khaṇḍanakhaṇḍakhādyaṭīkā, a commentary on the *Khaṇḍanakhaṇḍakhādya*, incomplete and without any title. All leaves bear the marginal mark खं° टी°, in the last modern portion खं° टी०. It is neither *Śaṅkara Miśra's* nor *Vardhamāna's* commentary.

It begins:

यो विश्वो कारवाच्यः(*r.* विश्वाकार°) सकलविषयभुक्
[भ्रान्तितत्कारणाभ्यां
बद्धः संस्कारमात्रप्रविरचिततनुस्तैजसश्चेत्युवाच्यः
[(*r.* °श्चैत्यवाच्यः?) ।
प्राज्ञो ज्ञानैकबद्धः सुरनरसकलानन्दभुङ्क्षाक्षरेक्षे(?)
वाक्यार्थो यस्तुरीयो विगलितसकलः सो ऽहमेवास्मि
[भूमा ॥ १ ॥

After seven more couplets in this style the commentary begins:

ग्रन्थारम्भे शिष्टाचारपरं पराप्राप्तकर्त्तव्यभीवं(*r.* °भावं?) परदेवतास्तुतिनमस्कारलक्षणं मङ्गलं विधातुमधिकारिप्रयोजनसंबन्धाभिधेयप्रतिपादनाय चाह अविकल्पेति ॥

There are several leaves wanting after fol. 62 in vol. ii.

[H. T. Colebrooke.]

2446.

957c. Foll. 28; size $10\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; good clear Devanāgarī writing of 1750 A.D., nine lines in a page.

Vidvanmodataraṅgiṇī, a metrical review of philosophical and religious systems, in eight *taraṅgas*, by *Rāmadeva Ciramjīva*, son of *Rāghavendra*, and grandson of *Kāśīnātha*.

Beg. तमोगुणविनाशिनी सकलकालमुद्योतिनी °

Printed at Calcutta in 1872.

Cf. Weber's Berl. Cat., no. 543; Aufrecht's Cat. Bodl., no. 629. [H. T. Colebrooke.]

2447.

56c. Foll. 31; size $10\frac{1}{4}$ in. by $5\frac{1}{4}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D., ten lines in a page.

The same work, *taraṅgas* i.-vii.

[H. T. Colebrooke.]

2448.

2374. Foll. 97; size $10\frac{1}{8}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in. good clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Śāstrasiddhāntaleśasamgraha, a dissertation, in four chapters, on the tenets of the different schools of the *Vedānta*, by *Appayya Dīkshita*, son of *Raṅgarāja Dīkshita*.

See Hall's Index, p. 153, no. cclxxiii.; Weber's Berlin Cat., p. 184, no. 632; Rāj. Mitra's Notices, vol. iv., p. 91, no. 1496, and p. 147, no. 1573.

It begins:

अधिगतभिदापूर्वाचार्यानुपेत्य सहस्रधा
सरिदिव महीभेदान्संप्राप्य शौरिपदोद्गता ।
जयति भगवत्पादश्रीमन्मुखांबुजनिर्गता
जननहरिणी सूक्तिर्ब्रह्माद्वयैकपरायणा ॥ १ ॥
प्राचीनैर्व्यवहारसिद्धविषयेष्वात्मैक्यसिद्धौ परं
सन्नह्यद्भिरनादरात्सरणयो नानाविधा दर्शिताः ।
तन्मूलानिह संग्रहेण कतिचित्सिद्धांतभेदान्धियः
शुद्ध्यै संकलयामि तातचरणव्याख्यावचःख्यापितान् ॥२॥
तेषूपपादनापेक्षान्पक्षान्प्रायो यथामति ।
युक्त्योपपादयन्नेव लिखाम्यनतिविस्तरं ॥ ३ ॥

तत्र तावदात्मा वा(अ)रे द्रष्टव्य इत्यधीतसांगस्वाध्यायस्य °

It ends:

विद्वद्गुरोर्विहितविश्वजिदध्वरस्य
श्रीसर्वतोमुखमहाव्रतयाजिसूनोः ।

Digitized by Microsoft®

श्रीरंगराजमखिनः श्रितचंद्रमौलिर्
अस्त्यप्प(*r.* अप्पय्य *)दीक्षित इति प्रथितस्तनूजः ॥

तंत्राण्यधीत्य सकलानि सतातपाद-
व्याख्यानकौशलकलाविशदीकृतानि ।
आस्थाय मूलमनुरुध्य च संप्रदायं
सिद्धांतलेश(R. M. सिद्धांतभेदलव)संग्रहमित्यकार्षीत् ॥

इति शास्त्रसिद्धांतलेशसंग्रहे चतुर्थः परिच्छेदः संपूर्णो ऽयं ग्रंथः ॥ संवत् १८३२ फावदि सोमवासरान्वितायाममावास्याभिधायां तिथौ मयाश्रितस्वस्वभावसच्चिदानंदघनशिवचरणेन पंडितचिंतामणिना समाप्तीकृतो ऽयं ग्रंथः ॥

The title of the work also appears in the MS. as *Śāstrasiddhāntalavasaṃgraha.*

[H. T. Colebrooke.]

2449.

1438. Foll. 134; size 12 in. by 6 in.; fairly good modern Devanāgarī writing; 19–26 lines in a page.

The same work, with a commentary called *Kṛishṇālaṃkāra*, by *Acyutakṛishṇānanda Tīrtha*, disciple of *Svayamprakāśānanda Sarasvatī*, disciple of *Advaitānanda Sarasvatī* (or *Vāṇī*).

See Hall's Index, p. 153, no. cclxxiv.; Rāj. Mitra's Notices, vol. i., p. 35; v., p. 145.

The commentary begins:

वेदवेद्यमुमाकांतं कुमाराभ्यामलंकृतं ।
नंदीशप्रमुखैः सेव्यं प्रणमामीष्टसिद्धये ॥ १ ॥
शंकरं शंकराचार्यं व्यासं नारायणात्मकं ।
सरस्वतीं च ब्रह्माणं प्रणमामि पुनः पुनः ॥ २ ॥
गोविंदेति समाक्रंद्य रक्षां प्राप भयातुरः ।
यं गजः करुणामूर्त्तिं तं गोविंदं भजे ऽन्वहं ॥ ३ ॥
यो मे विश्वेश्वरक्षेत्रं विश्वेश्वरसमो गुरुः ।
समध्यास्ते स्वयंज्योतिर्वाणीसंज्ञो भजामि तं ॥ ४ ॥
प्रकाशितब्रह्मतत्त्वं प्रकृष्टगुणशालिनं ।
प्रणवस्योपदेष्टारं प्रणमाम्यनिशं गुरुं ॥ ५ ॥ ०

यस्य शिष्यप्रशिष्याद्यैर्व्याप्तेयं सांप्रतं मही ।
सर्वज्ञस्य गुरोस्तस्य चरणौ संश्रये सदा ॥ ७ ॥
गुरोरपि गरीयान्मे यः कलाभिरलंकृतः ।
अद्वैतानंदवाण्याख्यस्तं वंदे शर्मवारिधिं ॥ ८ ॥ ०
श्रीकृष्णचरणद्वंद्वं प्रणिपत्य निबंधनं ।
व्याकुर्वे शास्त्रसिद्धांतलेशसंग्रहसंज्ञितं ॥ १० ॥
आचार्यचरणद्वंद्वस्मृतिर्लेखकरूपिणं ।
मां कृत्वा कुरुते व्याख्यां नाहमत्र प्रभुर्यतः ॥ ११ ॥

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमत्स्वयंप्रकाशानंदसरस्वतीदिव्यश्रीचरणारविंदसंलग्नरजोभूतस्याच्युतकृष्णानंदतीर्थस्य कृतौ शास्त्रसिद्धांतलेशसंग्रहव्याख्यायां श्रीकृष्णालंकाराख्यायां श्रीबालमुकुंदानंदतीर्थपादपूज्यशिष्यविश्वनाथतीर्थेन ग्रंथोद्धरणं (the other MSS. omit from श्रीबालमुकुंदानंद०) चतुर्थः परिच्छेदः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2450.

1181. Foll. 111; size $12\frac{7}{8}$ in. by $6\frac{5}{8}$ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 10–16 lines in a page.

Chapter i. of the same works; incomplete at the end. [H. T. Colebrooke.]

2451.

1165b. Foll. 7 (numbered 66–72); size $12\frac{3}{4}$ in. by $6\frac{1}{2}$ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 19–21 lines in a page.

A fragment of the same works, comprising the concluding portion of the first chapter. It begins slightly before the point where the preceding MS. leaves off, and thus practically completes that part of the works.

[H. T. Colebrooke.]

2452.

403. Foll. 122; size $12\frac{1}{2}$ in. by 6 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing (the same hand as the two preceding MSS.); 8–20 lines in a page.

Chapters ii.–iv. of the same works.

[H. T. Colebrooke.]

* अस्त्यप्प also in the Berlin copy, but अप्पय्य Rāj. Mitra, no. 1573; see also nos. 2211 and 2479 of this Catalogue.

Digitized by Microsoft®

2453.

1103d. Foll. 13 (foll. 61–73 of the vol.); size 12¾ in. by 4¾ in.; fair, but small writing; 19–23 lines in a page.

Vedāntasiddhāntasūktimañjarī, a versification of the contents of the *Siddhāntaleśa*, by *Gaṅgādharendra Sarasvatī Bhikshu*, pupil of *Rāmacandra Sarasvatī*, with the same author's commentary called *Vedāntasiddhāntasūktimañjarīprakāśa*; the text in the middle of every page, the commentary above and beneath it.

See Hall's Index, p. 153, nos. cclxxv. and cclxxvi.; Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 3, no. 524.

The text begins:

तरणिशतसवर्णं कर्णघूर्णद्विरेफावलि-
वलितकपोलोद्दामदानाभिरामं ।
गिरिशगिरिसुताभ्यां लालितं नित्यमंके
स्वजनभरणशीलं शीलये विघ्नराजं ॥
श्रीमद्गुरुपदांभोजद्वंद्वमानम्य भक्तितः ।
सिद्धांतलेशसिद्धांतान् कारिकाभिर्निदर्शये ॥

The commentary begins:

तारानाथकलाधरस्त्रिजगतां नाथस्त्रयीविग्रहः
कारुण्यैकनिधिर्विधींद्रसुमुखैर्देवर्षिसिद्धैर्नुतः ।
वामांकस्थितशैलजांकसहितं विघ्नाधिपं लालयन्
सानन्दः शुभदः सदास्तु भगवान्प्रारिप्सितेऽस्मिन् शिवः ॥१॥

विततर(विततत्तर the second copy)दुरवगाहवेदांत-शास्त्रार्णवप्रवेशेन बहुविधसिद्धांतरत्नसंकलनासमर्थानां गुरुतरोपायप्रयत्नालसानामनायासेन सर्वसिद्धांतपरिज्ञानलालसानां मुमुक्षुविशेषाणामुपकाराय वेदांतसिद्धांतसूक्तिमंजरीं प्रारिप्समानः प्रत्यूहव्यूहप्रशमनाय प्रथमं सांबशिवस्पृहणीयगुणकदंब(°कदंबं the second copy)हेरंबमनुसंधत्ते तरणिशतसवर्णमिति etc.

The first *paricheda* ends fol. 6*a*, the second fol. 9*b*, the third fol. 12*a*.

The text ends:

श्रुतिकल्पलताकुंजसंजाता सूक्तिमंजरी ।
रम्या राद्धांतरत्नाढ्या रंजयत्वखिलान्बुधान् ॥ २५ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीरामचंद्रसरस्वतीपूज्य-पादशिष्येण गंगाधरेंद्रसरस्वत्याख्यभिक्षुणा विरचिता वेदांत-सिद्धांतसूक्तिमंजरी समाप्ता ॥

The commentary ends:

कीर्त्तिप्रचयगमनादिसिद्धये ग्रंथस्य विशिष्टमूलगुणनामधेयानि दर्शयन्नाशीर्वचनलक्षणं मंगलांतरमाचरति श्रुतिकल्पलतेति स्पष्टार्थं पद्यं ॥ २५ ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्री-रामचंद्रसरस्वतीपूज्यशिष्येण गंगाधरेन्द्रसरस्वत्याख्ययतिना विर-चिते वेदांतसिद्धांतसूक्तिमंजरीप्रकाशे चतुर्थः परिच्छेदः समाप्तः ॥

Date of the MS.: निधींदुसिद्धिचंद्रे* पौष शुक्ले शनौ निशि तृतीयायां त्रिसंध्ये घट्टे वाराणसीपुरि जिज्ञासुजन-संतुष्ट्यै बुद्धिमान्समलीलिखत् ॥ [H. T. Colebrooke.]

2454.

1597a. Foll. 35; size 9½ in. by 3¾ in.; 8–11 lines in a page; small, clear writing, of the middle of the 18th century.

Vedāntasiddhāntasūktimañjarī, with its explanation, both by *Gaṅgādharendra Sarasvatī Bhikshu*; a second copy, incomplete. The first *paricheda* ends fol. 24, which is fol. २२ of the original numbering. The next leaf contains *ślokas* 8–11 of the second *paricheda*, the beginning and the end of this chapter are wanting. The leaves which contain the third and the fourth *parichedas* were numbered १–१५, but foll. १, ६, ८, ९, ११ are lost.

The explanation of the last *śloka* and the colophon of the *Prakāśa* are wanting.

[H. T. Colebrooke.]

2455.

2098b. Foll. 13; size 10 in. by 3¾ in.; good Devanāgarī writing of 1652 A.D.; 7–9 lines in a page.

Prasthānabheda, a classificatory sketch of orthodox Brāhmanical writings, from a *Vedānta* point of view.

* *Siddhi* does not appear in the list of significant words given by Burnell, South-Indian Palæography, p. 58. It is, however, given by L. Rice, Mysore Inscr., p. xxi., as meaning 'eight' (cp. *Sāṃkhyakār.* v. 51, '*siddhayo*' *shṭāu*). This gives the (Saṃvat) year 1819.

Digitized by Microsoft ®

It begins: अथ सर्वेषां शास्त्राणां भगवत्येव तात्पर्यं साक्षात्परंपरया चेति समासेन तेषां प्रस्थानभेदो ऽत्रोद्दिश्यते । °

See A. Weber, Ind. Stud., i., pp. 1 seqq., where the text has been edited from this and the next MSS. It was also printed, with a Bengalī translation, at Calcutta, in 1856.

[GAIKAWAR.]

2456.

1568a. Foll. 13; size 10 in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

2457.

1435a. Foll. 32; size 12 in. by 4¾ in.; 11 or 12 lines in a page; written in the Bengalī character.

Saṅkhyāprakāśakavyākhyā, the text of *Nandarāma's Saṅkhyāprakāśaka*, with a commentary by *Kāśīrāma*, son of *Bhaṭṭācārya Śiroratna Nyāyālaṃkāra*. The *Saṅkhyāprakāśaka* is an encyclopædic catalogue of philosophical and mythological objects, arranged according to their number.

It begins:

देहवानिव यो भाति शुद्धसत्यात्ममायया ।
तनुते नन्दरामस्तं नत्वा सङ्ख्याप्रकाशकम् ॥

एकं ब्रह्म ॥ द्वावात्मानौ जीवेश्वरौ ॥ द्वावनादी प्रकृतिपुरुषौ ॥ द्वे प्रकृती परापरे ॥ द्वौ पुरुषौ क्षराक्षरौ ॥ ° Fol. 4b: त्रय उपाया ध्यानकर्म्मभक्तयः ॥ Fol. 7a: चत्वारो ब्राह्मणक्षत्रियविट्शूद्राः ॥ Fol. 9a: पञ्च देवता रविगणेशविष्णुशिवदुर्गाः ॥ Fol. 9b: पञ्च पुरुषार्थाः धर्म्मार्थकाममोक्षप्रेमभक्तयः ॥ Fol. 11a: पञ्च विद्या सांख्ययोगवैराग्यतपोभक्तयः ॥ Fol. 11b: पञ्चार्थशास्त्राणि नीतिशास्त्रमश्वशास्त्रं शिल्पशास्त्रं सूपकारशास्त्रं कलाशास्त्रञ्च॥ Fol. 12a: षट् तर्काः न्यायवैशेषिकमीमांसापातञ्जलसांख्यवेदान्ताख्याः ॥ Fol. 20a: नव द्रव्याणि पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशकालदिगात्ममनांसि ॥ नव वर्षाणि इलावृतरम्यकहिरण्मयकुरुहरिवर्षकिंपुरुषभारतकेतुमालभद्राश्वनामानि॥ etc.

It ends: प्रकृतिसहितानि चैतानि त्रिंशत्तत्त्वानि ॥ ब्रह्मसहितान्येतानि एकत्रिंशत्तत्त्वानि॥ अन्यापि संख्या बोद्धव्या॥

Kāśīrāma's commentary begins:

रिरक्षिषुर्यो निजधर्म्मसेतून् युगे युगे सत्वमयानि धत्ते ।
वपूंषि नानागुणकर्म्मभाञ्जि भूयात् स देवो भवतां विभूत्यै ॥
भट्टाचार्य्यशिरोरत्नन्यायालंकारसूनुना ।
संख्याप्रकाशकव्याख्या काशीरामेण तन्यते ॥

अथ सकलशास्त्राभिधः श्रीमान् नन्दरामतर्कवागीशभट्टाचार्य्यः इदानींतनान् मन्दबुद्धीन् पूर्व्वपण्डितकृतनानाविधतन्त्रग्रन्थाध्ययनासमर्थानवलोक्य परमकारुणिकतया अध्ययनभावनाभ्यां तत्तद्ग्रन्थेभ्यः सारमाकृष्य संख्याकथनमिषेण संख्याप्रकाशकनामकग्रन्थं संक्षिप्तसारं तेषां हितार्थं रचितवान् । अथ एषो ऽपि तेषां नातिसुगमो बभूव अतो यथामति तद्व्याख्याने ममोद्यमः । तत्र तावत् ग्रन्थकृद्ग्रन्थसमाप्तिप्रतिबन्धकीभूतविघ्नसंभावनया तन्नाशार्थं कृतमीश्वरनमस्कारं शिष्यशिक्षार्थमादौ निबन्धनसुचिरतरकालीनविबुधपदावस्थितिहेतुयशसे स्वनामयौगिकग्रन्थनामद्वारा प्रवृत्त्यङ्गमभिधेयञ्चाह ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2458, 2459.

343, 344. Foll. 1–414 and 415–832 resp.; size 4to., 11½ in. by 9 in.; large modern Devanāgarī writing; 12–18 lines in a page.

Vidyāratnākara, a cyclopædia of Sanskrit Literature and Science, in eighteen chapters; compiled for Colebrooke, by *Dhanapati Sūri*, son of *Rāma Kumāra Datta*.

It begins:

ब्रह्मादिदेवतावृंदवंद्यपादसरोरुहं ।
नंदनंदनमानंदकंदं देवं समाश्रये ॥ १ ॥
नुमः श्रीबालगोपालतीर्थान् व्यासमुखान् मुनीन् ।
विघ्नहर्तॄन् गणेशादीन् पंडितांश्च विमत्सरान् ॥ २ ॥
आलोक्याखिलतंत्राणि सर्वसंबोधसिद्धये ।
वितन्यते यथाज्ञानं विद्यारत्नाकरो मया ॥ ३ ॥
श्रीमच्छेषमुखप्रणीतविलसत्तीर्थार्थतद्वाज्ञ(? तज्ज्ञान)वित्
तेजस्वित्वसुभाग्यतादिकगुणाधाराधिकारप्रदः ।
यो विप्रेष्टकृदस्ति कौलबुरुको गौरांगधीराग्रणीस्
तद्वाक्यात्तकृतिः कृती धनपतिर्ग्रंथं विधत्ते मुदा ॥ ४ ॥

चत्वारो वेदा चत्वार उपवेदाः । षडंगानि चत्वार्युपांगानि

Digitized by Microsoft®

चेत्यष्टादश विद्यास्तत्र। धर्मब्रह्मप्रतिपादकमपौरुषेयं वाक्यं वेदः। स च मंत्रब्राह्मणात्मकः। ऋग्यजुःसामाथर्वसंज्ञैः पादैर्विशिष्टत्वाच्चतुष्पादनंतो यजुः संज्ञस्तं द्वापरे द्वापरे विष्णुर्व्यासरूपमादाय चतुर्धा कुरुते॥ तत्रास्मिन्वैवस्वते मन्वंतरे व्यासक्रमः। प्रथमः स्वयमेव ब्रह्मा। द्वितीयो मनुः०

Chapter i., which concludes with an account of the divisions and recensions of the *Ṛic*, ends fol. 4; ii. treating of the *Yajus*, fol. 6; iii. of the *Sāman*, fol. 7; iv. of the *Atharvan*, fol. 8; v.-vii. *Āyurveda*, *Kāmaśāstram*, *Dhanurveda*, *Gāndharvam*, *Kāvyam*, *Alaṅkāra*, *Nāṭyam*, *Prākṛitavyākaraṇam*, *Svarāḥ*, fol. 154; viii. *Arthaśāstram*, fol. 180*b*; ix. *Śikshā*, fol. 188*b*; x. *Kalpa*, fol. 189; xi. *Vyākaraṇam*, fol. 238; xii. *Niruktam*, fol. 152*b*; xiii. *Chandaḥ*, fol. 300*b*; xiv. *Jyotisham*, fol. 318*b*; xv. *Purāṇāni*, fol. 438*b*; *Bhāratam*, 455*b*; *Rāmāyaṇam*, 458; *Yoga-Vāsishṭham*, fol. 462*b*; xvi. *Nyāya*, fol. 505; *Vaiśeshika*, fol. 520*b*; xvii. *Pūrva-*, 570*b*; *Uttara-Mīmāṃsā*, *Śaṅkarācāryamatam*, fol. 644; *Rāmānujamatam*, 655*b*; *Madhvācārya*, fol. 662*b*; *Vallabhācārya*, 671; *Bauddhamatam*, *Digambara*, *Cārvāka*, fol. 688; xviii. *Dharmaśāstram*, 728*b*; *Tantramatam*, fol. 740; *Śāktamatam*, *Maheśvaramatam*, *Pāśupatamatam*, fol. 752; *Vaishṇava*, *Saura*, *Gāṇeśa*, etc., *Devārcanavidhi*, fol. 758; *Vaiśvadevam*, 764; *Pātraśuddhi*, 768; *Bhakshyābhakshyavidhi*, 770*b*; *Śayanavidhi*, etc., *Āhnikavidhi*, 771*b*; *Tithinirṇaya*, fol. 785*b*; *Kapilamatam*, *Nirīśvarasāṅkhyam*, fol. 801*b*; *Seśvara-Yagaśāstram*.

The work is of little use.

It ends (fol. 830*b*): इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यबालगोपालतीर्थश्रीपादशिष्यदत्तवंशावतंसरामकुमारसूनुधनपतिसूरिविरचिते विद्यारत्नाकराख्ये निबंधे ऽष्टादशस्तरंगः १८॥

Then follows an *anukramaṇikā*.

[H. T. COLEBROOKE.]

---

6. *Rāmānuja's Viśishṭādvaita.*

2460.

567. Foll. 248; size 12¾ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; writing middling.

Śārīrakamīmāṃsābhāshya or *Śrībhāshya*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Rāmānuja*, who followed the *Brahmasūtravṛitti* of *Badhāyana*.

See Hall's Index, p. 92, no. xxiii. It was printed, together with *Sudarśaṇa Ācārya's* commentary, at Madras in 1868 (4°. Telugu char.); and is being published again in the Bibl. Ind. Another edition, by *Rāma Miśra Śāstrī*, was begun in vol. vii., New Series, of the *Pandit*; a reprint from the *Pandit*, containing the first *pāda* of the first *adhyāya*, appeared in 1889 (vol. i.). For a legendary *Rāmānuja-caritra* see Rāj. Mitra, Notices, v., p. 9, no. 1731. The chief date of his life is the erection of an image of *Nārāyaṇa* on the *Yādava Hill* in the Śaka year 1012. For an account of his system see Bhandarkar, Report, 1883-84, pp. 68-74; Vienna I.O.C., Ar. S., p. 100.

Rāmānuja's Bhāshya begins:

अखिलभुवनजन्मस्थे प्रभङ्गादिलीले
विनतविविधभूतव्रातरक्षैकदीक्षे।
श्रुतिशिरसि विदीप्ते ब्रह्मणि श्रीनिवासे
भवतु मम परस्मिन् शेमुषी भक्तिरूपा॥

पाराशर्य्यवचःसुधामुपनिषद्दुग्धाब्धिमध्योद्धृतां
संसाराग्निविदीपनव्यपगतप्राणात्मसंजीविनीम्।
पूर्व्वाचार्य्यसुरक्षितां बहुमतिव्याघातदूरस्थिताम्
आनीतां तु निजाक्षरैस्सुमनसो भौमा(:) पिबन्त्वन्वहम्॥

भगवद्बोधायनकृतां विस्तीर्णां ब्रह्मसूत्रवृत्तिं पूर्व्वाचार्य्याः संचिक्षिपुस्तन्मतानुसारेण सूत्राक्षराणि व्याख्यास्यन्ते। श्री॥ अथातो ब्रह्मजिज्ञासा।

The first *adhyāya* ends fol. 126b, the second fol. 186a, the third fol. 232b.

Digitized by Microsoft®

Fol. 219 is a leaf from another copy.

The copy was transcribed in संवत् १८२९.

[H. T. Colebrooke.]

2461, 2462.

3262, 3263. Foll. 215 and 183; size 11¾ in. by 5½ in.; good modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Śārīrakamīmāṃsābhāshya, or *Śrībhāshya*, by *Rāmānujācārya*.

Vol. i. contains *pāda* 1; vol. ii. *pādas* 2-4 (of foll. 82, 70 and 31 resp.).

2463.

7. Foll. 396; size 13¾ in. by 4½ in.; seven lines in a page; beautifully written.

Mīmāṃsābhāshya, an incomplete copy of *Rāmānuja's* commentary, the fourth *adhyāya* being wanting.

The first *adhyāya* ends fol. 225*b*, the second fol. 317*a*, the third fol. 396*b*.

[J. R. Ballantyne.]

2464.

3274. Foll. 81; size 10½ in. by 5⅛ in.; 19 or 20 lines in a page; good modern writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāshya, an incomplete copy of *Rāmānuja's* commentary, containing the second (ends fol. 35), third (ends fol. 67) and fourth *adhyāyas*.

[A. C. Burnell.]

2465.

2797. Foll. 46 (the leaves are put in the wrong way; one page of each leaf is left blank, every two leaves, as the original numbering shows, being intended to be pasted together; there is a double numbering in Sanskrit figures, one running from ३ to २४, the other, probably the original one, from २७ to ४८); size 11 in. by 4¼ in.; 11–14 lines in a page; good old writing, of the sixteenth century.

Śrībhāshyavivṛiti, a fragment of a short commentary on the *Śrībhāshya*. The beginning is lost. The second page, being 27*a* of the original numbering, contains *sūtra* 24 (ज्योतिश्चर॰) of the first *pāda* of the first *adhyāya*. This first *pāda* ends fol. 31*a* of the original numbering: इति श्रीभाष्यविवृतौ प्रथमः पादः ॥ The second *pāda* begins: सर्वत्र=नैतद्युक्तं। वाक्यभेदो ऽपौरुषेये न दोषः (सर्वत्र is the beginning of the first *sūtra* of the second *pāda*). The last page contains the end of the third *pāda* of the first *adhyāya*.

[Coll. of Fort William.]

2466.

332a. Foll. 89; size 12¼ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Vedāntadīpa, an exposition of the *Vedānta* according to the *Brahmasūtras*, by *Rāmānuja*. See Hall's Index, p. 95, no. xxxvi., Aufrecht's Oxford Cat., p. 221*b*, no. 536, Rāj. Mitra's Notices, ix., p. 221, no. 3141.

It begins:

श्रियः कांतोऽनंतो वरगुणगणैकास्पदवपुर्
हताशेषाऽवद्यः परमखपदो वाङ्मनसयोः ।
अभूमिर्भूमिर्यो नतजनदृशामादिपुरुषो
मनस्तत्पादाब्जे परिचरणसक्तं भवतु मे ॥ १ ॥

प्रणम्य शिरसाचार्यान् तदादिष्टेन वर्त्मना ।
ब्रह्मसूत्रपदांत(:)स्यवेदांतार्थः प्रकाश्यते ॥ २ ॥

अत्रेयं वेदविदां प्रक्रिया अचिद्वस्तुनः स्वरूपतः स्वभावतश्चात्यंतविलक्षणस्तदात्मभूतश्चेतनः etc.

The first *pāda* ends fol. 28*a*, the second fol. 48*b*, the third fol. 77*b*.

Digitized by Microsoft ®

Colophon: इति श्रीभगवद्रामानुजाचार्यविरचिते वेदांतदीपे चतुर्थस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तो ऽध्यायः ॥

Date: संवत् १८५० समैनाम कार्तिक । वदि १३ वारमुक्र etc.

[H. T. COLEBROOKE.]

2467.

1779. Foll. 28; size 12¾ in. by 4 in.; excellent, modern Devanāgarī writing; European paper (water-mark 1859); five lines in a page.

Vedāntatattvasāra, by *Rāmānuja.*

It begins: श्रीमते रामानुजाय नमः॥ सदेव सौम्येदमग्र आसीदेकमेवाद्वितीयं ब्रह्मेत्यत्राद्वितीयशब्देन सजातीयादिभेदशून्याङ्गीकारे कथं तादृशस्य जगद्व्यापारः। मायाङ्गीकारेणेति चेत् किं तदानीं निर्विशेषज्ञानमात्रस्वरूपं ब्रह्म माया तिष्ठतीति जानाति न वा। जानाति चेत् ज्ञानमात्रस्य कथं ज्ञातृत्वं। न जानाति चेत् अज्ञात्वा कथमङ्गीकरोति। अपि च यत्किंचिच्छक्तियोगो मायाङ्गीकारानंतरमभ्युपेयते भवद्भिः। तत्पूर्वं मायाङ्गीकारानुगुणशक्त्यभ्युपगमे निर्विशेषत्वहानिः किं च तदानीं किं मायाविलक्षणं ब्रह्म उतावैलक्षण्येन मायात्मकं। यदि विलक्षणं वस्तुतः परिच्छेदादनंतत्वं ब्रह्मणो न स्यात् अथ मायात्मकं तर्ह्यङ्गीकारवचनं निरर्थकं ॥ ०

It ends:

सगुणो निर्गुणो विष्णुर्ज्ञानगम्यो ह्यसौ स्मृतः।
न हि तस्य गुणाः सर्वे सर्वैर्मुनिगणैरपि।
वक्तुं शक्या वियुक्तस्य सत्त्वाद्यैरखिलैर्गुणैः॥

एष आत्मा अपहतपाप्मा परास्य शक्तिर्विविधैव श्रूयते तत्त्वं नारायणः पर इत्यादिश्रुतिः स्मृतिः नारायणस्यैव परतत्त्वं दिव्यकल्याणगुणयोगेन सगुणत्वं प्राकृतहेयगुणराहित्येन निर्गुणत्वमिति विषयभेदवर्णनेन एकस्यैवावगमात् ब्रह्मद्वैविध्यं दुर्वचनं इति दिक्॥ इति श्रीरामानुजाचार्यविरचितं वेदांततत्त्वसारं संपूर्णम्॥ शुभमस्तु॥

The first few pages contain interlineary renderings by Ballantyne's hand.

This work is different from the *Vedāntasāra* described by Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 222, no. 3142.

[J. R. BALLANTYNE.]

2468.

3264. Foll. 16; size 11¾ in. by 5⅝ in.; good modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Vedāntatattvasāra, by *Rāmānujācārya*; a second copy.

2469.

2011b. Foll. 10; size 8½ in. by 4⅝ in.; 12–14 lines in a page; indifferent writing.

Tattvamuktāvalī Māyāvādaśatadūshaṇī, a refutation of the *advaita* theory, in a hundred and twenty verses, by *Gauḍa Pūrṇānanda Kavicakravartin.*

See Hall's Index, p. 160, no. ccci. The *Tattvamuktāvalī* is quoted in the *Rāmānujadarśana* of the *Sarvadarśanasaṃgraha*, p. 51 (Bibl. Ind.), cp. Aufrecht's Oxford Cat., p. 247*a*.

It begins:

अनु(ग)तजनपालः क्रूरभूपालपालस्
तरुणतरतमालश्यामलो नन्दबालः।
बहुकिरणविशालः सर्वशक्तिप्रबालः
स जयति धृतमालः पुण्ड्रकोद्भासिभालः॥ १॥

पौराणिकोऽयं स्वमतानुसारि
प्रातः पुराणं पठति प्रकामम्।
शृणोति भक्तः प्रणिधानपूर्वं
ग्रन्थार्थतात्पर्यनिविष्टचेताः॥ २॥

जीवात्मनोरैक्यमतं विहाय भेदं
तयोः स्थापयति स्म युक्त्या।
श्रुतिं स्मृतिं तत्र बहुप्रमाणं
कृत्वानुमानं बहुधा तनोति॥ ३॥

जीवो ऽयं ब्रह्मणो भिन्नः परिच्छिन्नो यतः सदा।
इत्यादिबहुधा ज्ञेया अनुमानेषु हेतवः॥ ४॥

The copy is dated: शके १७३२ प्रमोदे ज्येष्ठसिताष्टम्यां भानौ समाप्तिमगमत्। [J. TAYLOR.]

Digitized by Microsoft®

7. *Madhvācārya's Dvaitavidyā.*

2470.

539b. Foll. 18; size $9\frac{3}{8}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; seven lines in a page.

Kṛishṇāmṛitamahārṇava, a poem of 235 *ślokas* in praise of *Kṛishṇa,* by *Ānandatīrtha,* disciple of *Śuddhānanda.*

Ānandatīrtha is also called *Ānandagiri, Ānandajñāna* (for other variations of this name see Aufrecht's Cat. Cat., p. 46), and *Madhva.* His name before initiation was *Vāsudevācārya.* He died in the Śaka year 1119. Other particulars, a sketch of his system, and the Succession list of the High-priests of the *Mādhva* Sect, will be found in Bhandarkar's Report, 1882–83, pp. 16–19, and 202–208. Commentaries by *Ānandagiri,* on works of *Śaṅkara,* have been already noticed in nos. 2279, 2301.

It begins:

श्रीवेदव्यासाय नमः ॥ श्रीहनुमद्भीममध्वेभ्यो नमः ॥

अर्चितः संस्मृतो ध्यातः कीर्तितः कथित(:) स्तुतः ।
यो ददात्यमृतत्वं हि स मां रक्षतु केशवः ॥ १ ॥

तापत्रये चासंतप्तं यदेतदखिलं जगत् ।
वक्ष्यामि शांतये तस्य कृष्णामृतमहार्णवं ॥ २ ॥

ते नराः पशवो लोके किं तेषां जीवनै(*r.* °ने) फलं ।
यैर्न लब्धा हरेर्दीक्षा नार्चितो वा जनार्दनः ॥ ३ ॥

The end is (cp. no. 2478):

यस्य त्रीण्युदितानि वेदवचने रूपाणि दिव्यान्यलं
बट् तद्दर्शितमित्थमेव निहितं देवस्य भर्गो महत् ।
वायो रामवचोनयं प्रथमकं पक्षो द्वितीयं वपुर्
मध्वो यत्तु तृतीयमेतदमुना ग्रंथः कृतः केशवे ॥ २३३ ॥

श्रीमदानंदतीर्थार्यसहस्रकिरणोदिता ।
गोनति(? *r.* गोमती) सततं सेव्या गीर्वाणो (? °णी)
[सिद्धिदा भवेत् ॥ २३४ ॥

यः सर्वगुणसंपूर्णः सर्वदोषविवर्जितः ।
प्रीयतां प्रीत एवालं विष्णुर्मे परमसुहृत् ॥ २३५ ॥

इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्यवर्योदाहृताः कृष्णामृतमहार्णवः समाप्तः ॥ श्रीहनुमद्भीममध्वांतर्गतश्रीरामकृष्णवेदव्यासात्मकश्रीहयग्रीवश्रीलक्ष्मीनृसिंह ॥ श्रीवेंकटकृष्णार्पणमस्तु ॥

यादृशी(!) पुस्तकं दृष्ट्वा°
यदक्ष(रं) करभष(*r.* °भ्रष्टं) मात्र(ा)हीनं तु यद्भवेत् ।
तत्सर्वं क्षम्यतां देव नारायण नमोऽस्तु ते ॥

बदरीनारायणार्पणमस्तु आर्यावर्तैकदेशे = रौ द्रि सं° पुष्पकृष्णे त्रयोदश्यां इंदुवासरे ॥ श्रीविष्णुपूजास्तु ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2471.

1935. Foll. 167; size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; 11–14 lines in a page; clear old writing, of the 17th century.

Tattvaprakāśikā, a commentary on *Ānandatīrtha's Brahmasūtrabhāshya,* by *Jayatīrtha Bhikshu,* disciple of *Akshobhyatīrtha,* the first and the second *adhyāyas. Jayatīrtha* was the sixth in the list of the high-priests of the *Mādhva* sect; he died in the Śaka year 1190, see Bhandarkar's Report, 1882–83, p. 203.

The commentary begins: श्रीवेदव्यासाय नमः ॥ श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्येभ्यो नमः ॥ निर्विघ्नमस्तु ॥

शुद्धानंदो(? दौघ)संविद्युतिबलबहलौदार्यवीर्यादिदेहं
चिंतासंतापलेपोद्भवमृतिमुखराशेषदोषातिदूरं ।
सद्भिर्वैराग्यभक्तिश्रुतिमतिनियतध्यानजज्ञानयोगाद्
गम्यं वंदे मुकुंदाभिधममलमलं ब्रह्मवेदांतवेद्यं ॥ १ ॥

In the next verses some words are illegible, the writing being partly obliterated on the right side of the page. The 4th verse begins:

श्रीमध्वसंसेवनलब्धशुद्धविद्यासुधाभोनिधयो … ॥ ४ ॥

श्रीमद्रमारमणसन्निरिपादसं(गं)
व्याख्यानिनाददलिताखिलदुष्टदर्पं ।
दुर्वादिवारणविदारणदक्षदीक्षम्
अक्षोभ्यतीर्थमृगराजमहं नमामि ॥ ५ ॥

अथ तत्कृपया ब्रह्मसूत्रभाष्यं यथामति ।
व्याकुर्वे श्रीमदानंदतीर्थार्यमुखनिःसृतं ॥ ६ ॥

Digitized by Microsoft ®

गंगासंगेन नैर्मल्यं रथ्याद्भिर्लभ्यते यथा ।
वाचो विशुद्धिशुद्ध्यर्थं संगम्यते . . . . ॥ ७ ॥

अथाविद्यापटलपिहितनयनैरन्यैरन्यथा व्याख्यातानि ब्रह्मसूत्राणि यथाव(द् व्या)चिख्यासुर्भगवानाचार्यवर्यः प्रारिप्सितभाष्यस्य कैवल्याद्यखिलफलसाधनतासिद्ध्यर्थं निरतनाय(*r.* निरंतराय?)परिसमाप्त्याद्यर्थं च नारायणनमस्कारं ग्रथयति ॥ ग्रंथारंभं च प्रतिजानीते । नारायणमिति ॥

The first *adhyāya* ends fol. 71*a*.

Colophon: इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचितस्य श्रीमद्ब्रह्मसूत्रभाष्यस्य टीकायां जयतीर्थभिक्षुविरचितायां तत्त्वप्रकाशिकायां द्वितीयाध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥

[Dr. J. Taylor.]

2472.

1662. Foll. 69; size $8\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; 8–10 lines in a page; fair writing, of the first half of the 17th century.

Tattvoddyotavivaraṇa, a commentary on *Ānandatīrtha's* (i.e. *Madhva's*) *Tattvoddyota*, by *Jayatīrtha Bhikshu.* The *Tattvoddyota* is a treatise on *Brahman*, soul and world, against the *māyā-vādins* and *śūnya-vādins.*

The *vivaraṇa* begins:

विश्वोत्पत्तिरिति ध्वंसकारणं रमणं श्रियः ।
अभिवंद्य यथाबोधं तत्त्वोद्योतं विवृणमहे ॥ १ ॥

इहाविद्यातिमिरनिरंतरे संसारकांतारे परिखिन्नानामल्पास्थिरसुखखद्योतिकासु द्योतमानास्वपि मनःप्रसादमनासादयतामधिकारिणामनंतानंदनिदानस्य परमपुरुषतत्त्वोद्योतस्य सिद्धये समीहमानो भगवानाचार्यसूर्योंतरायविधुरोऽपि निरंतरायप्रारिप्सितपरिसमाप्त्यादेरंगमिष्टदेवताभिपूजनं शिष्यान् ग्राहयितुं प्रकरणादौ निबध्नाति ॥

सर्वत्राखिलसच्छक्तिः स्वतंत्रोऽशेषदर्शनः ।
नित्यातादृशचिच्चेतयंतेशो नो रमापतिः ॥ १ ॥

This *śloka* is the introductory verse of the *mūla.* The final *śloka* of the *mūla*, written by the author himself, is:

सत्यचिच्चेत्यपतये मुक्तामुक्तोत्तमाय ते ।
नमो नारायणार्यवृंदवंदितपदद्वयं(*sic!*) ॥

चिच्चेत्ययंतृतोपपादनं सत्येति । मुक्तामुक्तोत्तमायेति च । आर्येत्यादि तु नारायणस्यैव नम्यत्वोपपादनार्थमिहाशेषमतिमंगलं ॥

But *Ānandatīrtha* allowed some *ślokas* composed by his pupils to be added to his work. See the story, fol. 67*b*, l. 6: इतः परं भगवदाचार्यशिष्यप्रणीताः श्लोकाः । एवमत्र कथां कथयति । पुंडरीकवनाभिधानेन मायिना सह भगवत आचार्यस्य कथाप्रवृत्तौ सत्यां सभ्यसभापतिप्राश्निकेषु मीलितेषु आचार्यदर्शनमात्रेण भीतः प्रतिवादी तूष्णीं बभूव । तदाचार्येण तस्याकर्णयतः सतः मायामतनिकृंतनोष(न्या)सोऽयं निर्मितः । तच्छ्रवणेनात्यंतसंत्रस्तहृदयोऽसावपलायत । तदा त्वाचार्यशिष्याः प्रतिवादिभयंकरं भगवंतमाचार्यं तदभीष्टदेवतां नृसिंहं चोपश्लोकयां बभूवुः । ते च श्लोका अविच्छिन्नप्रवृत्तये शिष्यैरर्थितेन भगवता प्रकरणांते निवेशिताः । अत एव ते जाह्नवीजलानुगतयामुनोदकवत्प्रमाकरणांतर्गता एव । अना(*r.* अनेक)कर्तृकत्वान्न तेषामन्योन्यसंगतिः ।

आनंदतीर्थपुंसिंहो मायावादिदितेःसुतान्* ।
विदार्य युक्तिनखरैरप्रतीतोऽभिभासते ॥

पलायध्वं पलायध्वं त्वरया मायिदानवाः ।
सर्वज्ञहरिरायाति तर्कागमदरारिधृत्† ॥

द्रवत द्रवताशु मायिनः प्रविशध्वमतंद्रिता गुहाः ।
कमलारमणांबराश्रयः समुदेत्यखिलज्ञभास्करः† ॥

नृहरिः सकलनामकः(!) समुपैति हि मायिदानवान् ।
प्रपलायनमत्र तत्क्षमं त्वरया वा(*sic!*) वसतिर्गुहासु च† ॥

जयत्यानंदतीर्थेष्टदेवता नरकेसरी ।
विपाटिताज्ञानतमःकपाटात्युरुहुंकृतः† ॥

जयत्यमितपौरुषः स्वजनतेष्टचिंतामणिः ।
अजेशमुखवंदितो गुणगणार्णवः श्रीपतिः ॥

जनता जनसमूहः । इष्टसिद्धौ चिंतामणिरिष्टे चिंतामणिः ॥

सर्वज्ञः सन्मुनीद्रोच(:) सन्मनःपंकजालयः ।
अजितो जयति श्रीशो रमाबाहुलताश्रयः ॥

रमाबाहुलतयोराश्रयो रमाबाहुलताश्रयः ॥

---

* The commentator says: मायावादिदितेःसुतानिति षष्ठ्या आक्रोश (*Pā.* vi. 3, 21) इत्यलुक् ।

† No explanation of this passage is given in the commentary.

Digitized by Microsoft®

श्रीमदानंदतीर्थाय हृदयांभोजमंदिरः ।
कमलाश्लेषरसिकः प्रीयतां नः पुरः पुमान् ॥

इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचिततत्त्वोद्योतविवरणं जयतीर्थभिक्षुणा विरचितं समाप्तं ॥

कृष्णे भाद्रपदे मासि पंचम्यां भृगुवासरे ।
गिरिणा पुस्तकमिदं लिखितं रामतुष्टये ॥ १ ॥

कष्टेन पुस्तकमिदं लिखितमेवास्तु सतां ।
सज्जनैरवलोक्याथ यत्नेन परिपालयेत् ॥

॥ विरोधकृतसंवत्सरे ॥

[H. T. Colebrooke.]

2473.

1725b. Foll. 19; size 8 in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of c. 1750 A.D.; nine lines in a page.

Prapañcamithyātvānumānakhaṇḍana-vivaraṇa, a commentary, by *Jayatīrtha Bhikshu*, on *Ānandatīrtha's Prapañcamithyātvānumānakhaṇḍana*, the text of which is also given. It begins:

नत्वा विश्वोदयस्थेमलयहेतुं पतिं श्रियः ।
कुर्मः प्रपंचमिथ्यात्वमानखंडनपीचकां(? r. पीठिकां) ॥

जन्माद्यस्य यत इति सूत्रेण जगदुदयादिनिमित्तकारणत्वं परस्य ब्रह्मणो लक्षणमभिहितं । न च जगत्सत्यतामंतरेण तद्वास्तवं संभवति । सापि न परोदीरितप्रपंचमिथ्यात्वप्रमाणस्याभासताव्युत्पादनेन विनोपपद्यत इति तदर्थमिदं प्रकरणमारभते भगवानाचार्यः । ननु कथं स्वपक्षसाधनेन विना निर्णयः । सत्यं । तथापि शास्त्रार्थैकदेशसंबंधित्वात्प्रकरणस्य न दोषः । विज्ञायते च कालातीतव्युत्पादनेन स्वपक्षसाधनप्रकारो ऽपि अविगीतशिष्टाचारपारंपरादिप्राप्तं प्रारिप्सितपरिसमाप्त्यादिप्रयोजनं किमपि मंगलाचरणं प्रकरणादौ कस्मादाचार्यो नानुष्ठितवानिति चेत् । कथमेतदवगतं । अनुपलंभादिति चेत् । न । तात्कालिकस्य अधुनोपलब्धुमशक्यत्वात् । ग्रंथे निवेशनाभावस्तावत्प्रत्यक्ष इति चेत् । किमतः । न हि ग्रंथे निवेशनमेव तदनुष्ठानं । नापि तद्व्याप्तं । कायकवाक्चित्तानामनेकेषां भावात् । ग्रंथांतरनिवेशनादेव शिष्या अवगमिष्यंति । अत एव न तदनुष्ठाने संदेहो ऽपीति । तत्र तावन्मायावादिनोदितं प्रपंचमिथ्यात्वानुमानमनुवदति । विमतं मिथ्यादृश्यत्वात् । यदित्थं तत्तथा यथा संप्रतिपन्नं । सर्वं मिथ्येत्युक्ते ब्रह्मणि प्रमाणाभावः । शुक्तिरजतादौ सिद्धार्थता च स्यादिति विमतमित्युक्तं ।०

It ends:

तद्वचनमुदाहरणं प्रसिद्धमेवेति ।
यत्प्रसादाद्यत्प्रीत्यैवेदं प्रकरणं ॥

कृतं तमेवाचार्यो ऽन्ते स्तुतिप्रणामाभ्यां प्रीणयति ।

यो दृश्यते सदानंदनित्यव्यक्तिचिदात्मना ।
निर्दोषाखिलकल्याणगुणं वंदे रमापतिं ॥

दृश्यत इत्यनेन दृश्यते त्वया बुद्ध्येत्यादिश्रुतिं सूचयति । तेन यदुक्तमात्मनो ऽपि दृश्यत्वादिति तदुपपादितं च भवति ।०—।

उत्पत्तिस्थितिभंगं विश्वं यस्मात्प्रपद्यते पुरुषात् ।
स जगति जगदंतर्यामी मम रमानाथः ॥

इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचितप्रपंचमिथ्यात्वानुमानखंडनविवरणं जयतीर्थभिक्षुविरचितं समाप्तं ॥

For the text of the original treatise see Burnell, Tanjore MSS., p. 105*a*.

[H. T. Colebrooke.]

2474.

1932. Foll. 44; size 9½ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; 9 or 10 lines in a page.

Dvaitasiddhi, or *Dvaitavidyā*, a treatise on the dualistic doctrine of the *Vedānta*, by *Nirmalācārya*, pupil of *Śrīnivāsa*.

It begins:

निःसीमसुंदरं पूर्णं शक्तिपूर्वगुणाकरं ।
ध्येयं ब्रह्मभवादीनां गोप्रवेषं हरिं भजे ॥ १ ॥

द्वैताद्वैतमते सम्यग् ज्ञात्वा नत्वा गुरोः पदं ।
प्रकाश्यते द्वैतविद्या ऽद्वैतसिद्धांतकृंतनी ॥ २ ॥

नन्वेतदयुक्तं । द्विविधं हि वेदांतवाक्यं । एकं पदार्थनिष्ठं । यथा सत्यं ज्ञानमनंतं ब्रह्म योऽयं विज्ञानमयः प्राणेषु हृद्यंतर्ज्योतिरित्यादि तत्त्वं पदार्थपरमपरं ऐक्यरूपवाक्यार्थनिष्ठं ॥ यथा तत्त्वमसीत्यादि । द्वयमप्यखंडार्थनिष्ठं । ब्रह्मविदाप्नोति परमित्यादौ किं तद्ब्रह्म को ऽयमात्मा को ऽहमस्मीति प्रस्तुतस्वरूपमात्रजिज्ञासायां सत्यादिवाक्यप्रवृत्तेर्विशिष्टार्थत्वे प्रामाण्यानिर्वाहात् ।०

It ends:

सर्वत्र चतुरध्याय्यां श्रीमध्वमतमीक्ष्यतां ।
चिंत्यतां श्रीपतेः पादयुगलं तन्मुदाप्यतां ॥

Digitized by Microsoft®

सम्यङ्मन: समाधाय तात्पर्येणावलोक्यतां ।
निर्मलाचार्यरचना वचनार्थविदा मुदा ॥

इति श्रीमच्छ्रीनिवासाचार्यवर्यशिष्यनिर्मलाचार्यकृता द्वैतसिद्धि: समाप्ता ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

2475.

1669. Foll. 81; size 9 in. by $3\frac{5}{8}$ in.; indifferent modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Paratattva-prakāśikā, an exposition of the *Vedānta* system according to the views of *Ānandatīrtha*, by *Vijayīndra*, pupil of *Surendra*. See Hall's Index, p. 113, no. cxiii.

It begins:

क्रोधोदग्रच्छटाग्रै: शिथिलितविगलत्तारकाहारहारी
नक्षत्रस्वच्छमुक्तावचलित[⏑⏑]विच्छन्नसच्छायकाय: ।
रक्षोवक्षोविनिर्यत्क्षतजनिघुसृणालेपजातावलेप:
सो ऽव्यान्नो व्याजसिंहो मिलितजयरमो वीरभृंगार-[धारी ॥ १ ॥

कल्याणगुणपूर्णाय वल्लभाय श्रिय: सदा ।
श्रीमध्वदेशिकेष्टाय श्रीनृसिंहाय ते नम: ॥ २ ॥ ° ५ ॥

मूको ऽपि वावदूकेंद्रो जायते यदनुग्रहात् ।
श्रीसुरेंद्रगुरोस्तस्य पादौ नत्वा गिरं भवे ॥ ६ ॥

विजयींद्रयतींद्रेण विद्वदानंददायिनी ।
तन्यते तत्त्वविद्रीत्या परतत्त्वप्रकाशिका ॥ ७ ॥

इह नित्यनिर्दोषतयामकशिष्टै:(!) स्वीकृतप्रमाणभावेषु सदेव सौम्ये°

It ends: भयसमाधेयत्वादुपेक्षित इति सर्वमनवद्यमिति सिद्धांतसंक्षेप इति ॥

सुरेंद्रमुनिशिष्येण विजयींद्राख्यभिक्षुणा ।
नृसिंहप्रीतये ऽकारि परतत्त्वप्रकाशिका ॥

ये मीमांसकमुद्रया श्रुतिशिरस्तात्पर्यभूमि: परं
तत्त्वं श्रीहरिरेव नान्यदिति तन्निश्चेतुमुद्युंजते ।
तत्तत्त्वे दृढभक्तिसंपदमित: प्राप्तुं च तैरन्वहं
सेव्योऽयं विजयींद्रसंयमिवचोगुरु:(*r.*° ग्रंथ: ?) सुधा-[स्वादिमा ॥ २ ॥

इति श्रीपरतत्त्वप्रकाशिका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.

2476.

2022. Foll. 93; size $9\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Tarkatāṇḍava, a treatise on the dualistic *Vedānta* theory, by *Vyāsayati*, pupil of *Brahmaṇyatīrtha*, the *Anumānapariccheda*. *Vyāsayati* died in 1339, see Aufrecht, Cat. Cat., p. 619.

It begins: एवं तन्मुख्यं ज्ञानशब्दयोरिति अनुप्रमाणेषु वेदरूप: शब्द: प्रमाणमित्युक्तत्वात्तदनुग्राहकमनुमानमुच्यते ॥ निर्दोषोपपत्तिरनुमा । उपपत्तिर्व्याप्यं । निर्दोषत्वेन विशेषणात्नासिद्धादावतिव्याप्ति: । उक्तं हि पद्धतौ । उपपत्तिर्लिंगं व्याप्यमिति पर्याया इति । °

परोक्तव्याप्तिलक्षणभंग: fol. 11*a*; खंडनोक्तव्याप्तिनिश्चयानुपपत्तिभंग: fol. 16*a*; प्रमेयत्वाभिधेयत्वयोर्व्याप्तिग्रहे खंडनोक्तसार्वज्ञ्यप्रसंगभंग: fol. 18*b*; परोक्तपक्षलक्षणभंग: fol. 21*a*; उदयनाद्युक्तोपाधिलक्षणभंग: fol. 26*a*; मण्युक्तोपाधिलक्षणभंग: fol. 30*b*; तार्किकोक्ततृतीयज्ञाननियमभंग: fol. 34*a*; प्राभाकरोक्तज्ञानद्वयहेतुत्वभंग: fol. 37*b*; मण्युक्तपरामर्शप्रक्रियाभंग: fol. 38*b*; व्यापकत्वपरामर्शस्यानुमितिहेतुत्वभंग: fol. 39*a*; केवलव्यतिरेकिभंग: fol. 53*b*; अत एव विष्णुतत्त्वनिर्णयटीकायां° fol. 56*a*; पंचावयवादिनियमभंग: fol. 60*b*; अप्रसिद्धविशेषणत्वस्य दोषत्वभंग: fol. 73*a*; व्यधिकरणासिद्धे दोषत्वभंग: fol. 75*a*; गौतमोक्तहेत्वाभासपंचत्वभंग: fol. 79*a*; मण्युक्तहेत्वाभाससंकरभंग: fol. 86*b*; मणिकंठोक्तहेत्वाभाससंकरभंग: fol. 90*b*; लीलावत्युक्तहेत्वाभासचातुर्विध्यभंग: fol. 92*a*; भासर्वज्ञोक्तहेत्वाभाससाप्तविध्यभंग: fol. 92*b*.

It ends: एतदेवाभिप्रेत्योक्तं प्रमाणलक्षणे । असिद्धिरव्याप्तिरिति हेतुविरोध इति ॥ सामान्येन परोक्तहेत्वाभासनियमभंग: ॥ – – ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्याणां श्रीमत्ब्रह्मण्यतीर्थपूज्यपादानां शिष्येण व्यासयतिना विरचिते तर्कतांडवे ऽनुमानपरिच्छेद: ॥ [DR. J. TAYLOR.]

2477.

539c. Foll. 30; size $9\frac{5}{8}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; 10–14 lines in a page; clumsy writing of the beginning of the 19th century.

Digitized by Microsoft®

Tattvasāra, a *paurāṇik* poem on *sṛishṭi* and *mukti* of beings, in 12 *adhyāyas*, by a follower of *Madhva*. Foll. 4*b*, 25*b*, and in the last colophon, it has the epithet, "*Sūta-Śaunaka-saṃvāda.*"

It begins:

अस्मद्गुरुगदेहस्थभारतीगतवायुगं ।
सीताधवमहं वंदे रामं मेऽभीष्टदायकं ॥ १ ॥

नैमिषे निमिषक्षेत्रे ऋषयः शौनकादयः ।
दीक्षीता(!) वैष्णवे यज्ञे सूतं पप्रच्छुरादरात् ॥ २ ॥
ऋषय ऊचुः ।
सूत सूतमहाभाग वद नो वदतां वर ।
व्यासप्रसादा(त्) सर्वं हि त्वं नु जानासि तत्त्वतः ॥
नारायणो योगनिद्रां कृत्वोद्बुद्धः परः पुमान् ।
एतदारभ्य पाद्माख्यब्रह्मा सृष्टिं समापयत् ॥ ३ ॥
इत्येतदंतं वाक्येषु पुराणानां क्वचित् क्वचित् ।
नानाविधतया प्रोक्तं तत्तात्पर्यं वदस्व नः ॥ ४ ॥
सर्वं विचार्य निर्णीय व्यासानुग्रहतः सदा ।
निद्राप्रकारं कथय विष्ण्वादीनां तु सर्वशः ॥ ५ ॥

एतदन्य(च्च) वक्तव्यं यदवश्यं प्रतीयते ।
तत्सर्वं चैव वद नः सूत शुश्रूषवो वयं ॥ ६ ॥

इत्युक्तः कथयामास व्यासशिष्यो हि सर्ववित् ।
सूतः समस्तजीवनिद्रैव विष्णुनिद्रेति कीर्तीता(!) ॥ ७ ॥

रमानिद्रा तु सा ज्ञेया जगद्व्यापारवर्जनात् ।
हरेरत्यंतसामीप्यात् या च सेवा प्रकीर्त्तिता ॥ ८ ॥

प्राप्तव्यानंदविरमात् क्रमानंदस्य भोजनं ।
स्वबिंबरूपध्यानं तु हरिपूजादिवर्जनं ॥ ९ ॥

हरिगर्भप्रवेशेन मुक्तनिद्रा प्रकीर्त्तिता ।
तृणजीवान् समारभ्य ह्या गंधर्वांस्तु मानुषान् ॥ १० ॥

मुक्तियोग्या निरंशास्तु प्रतीकालंबनाः स्मृताः ।
तेषां स्वबिंबं ध्याने तु स्थूलदेहहृदब्जगं ॥ ११ ॥

It ends:

ध्यानप्रकारः कथितः मनोनिर्मलताप्रदः ।
इत्येतत् कथितं सर्वं यद्यत्पृष्टं भवद्भिर्वै ॥ ५० ॥

न वक्तव्यं तु सर्वेषां पुरतो मानिनां क्वचित् ।
न नास्तिकाय क्रू(रा)य नाभक्ताय शठाय च ॥ ५१ ॥

अविज्ञातस्वरूपाय न च पंडितमानिने ।
वक्तव्यं भक्तियुक्ताय चिरंज्ञातस्वरूपिणे ॥ ५२ ॥

आस्तिकायानहंकारकारिणे प्रीतये हरिं ।
एतच्छ्रुत्वा तु मुनयो हर्षनिर्भरमानसाः ॥ ५३ ॥

शशंसुस्साधुवादैस्तु सूतं पौराणिकोत्तमं ॥ ५४ ॥

इति श्रीतत्त्वसारो ऽयं प्रीत्यै माधवमध्वयोः ।
भूयात् सतां सुसुखदः मनोवाक्संस्थितः सदा ॥ ५५ ॥

अस्मद्गुरुगदेवस्थभारतीगतवायुगः ।
सीताधवस्तनेनाद्धा(?)रामो मे प्रीयतां सदा ॥ ५६ ॥

इति श्रीतत्त्वसारे सूतशौनकसंवादे द्वादशोऽध्यायः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2478.

603b. Foll. 30; size 9¾ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī handwriting of about the beginning of the 17th century; 11 or 12 lines in a page.

Vāyustutistotra, a hymn in praise of *Ānandatīrtha* treated as an incarnation of *Vāyu* (*Vishṇu*), by *Trivikramācārya*; with a commentary by *Vedāṅgatīrthabhikshu*.

The commentary begins:

निर्योनोनोस्त्वविद्यौघं(?) भक्तं भक्तौघको हरिः ।
निघ्नो निरस्तदोषाणां भग्नभूतेशकार्मुकः ॥ १ ॥

चिदानंदतनुं वंदे सदा पद्मालयान्वितं ।
वंदावदं(?) च सूत्राणां पदा मितजगत्त्रयं ॥ २ ॥ ° ४ ॥

व्याख्यानच्छद्मना मुख्यप्राणसद्गुणचिंतनां ।
करोम्यालोच्य पूर्वेषां व्याख्यानं बुद्धिशुद्धये ॥ ५ ॥

अस्य वायुस्तुतेर्गूढभावार्थोया यथामति ।
वेदाप्त(*r.* वेदाङ्ग)यतिना व्याख्या क्रियते ऽन्वयवात्मना
[(? वायवात्मना) ॥ ६ ॥

इह हि पूर्वापरदाक्षिणोत्तराशाध्वनिनिर्गलकीर्तिस्तत्त्वप्रदीपिकाकर्ता सकलकविकुलशिरोमणिः सकलाचार्यवर्यो भगवान् त्रिविक्रमाचार्यः प्रधान(*r.* ° नं)वायोरवतारत्रयं तत्प्रयोजनज्ञाननानेन(!) सज्जीवाननुजीवयितुं वायुस्तुतिं चिकीर्षुश्चिकीर्षितग्रंथपरिसमाप्त्यादिप्रयोजनसाधकं आशीर्नमस्क्रिया वस्तुनिर्देशो वापि तन्मुखमित्याशीराद्यन्यत(म)प्रबंधस्य ° मंगलमादावंगीकरोति । श्रीमद्विष्णवंघ्रीति ॥

Digitized by Microsoft®

The text begins:

श्रीमद्विष्ण्वंघ्रिनिष्ठातिगुणगुरुतमश्रीमदानंदतीर्थ-
त्रैलोक्याचार्यपादोज्ज्वलजलजलसत्पांसवो ऽस्मान्पुनंतु।
वाचां यत्र प्रणेत्री त्रिभुवनमहिता शारदा शारदे तु
ज्योत्स्नाभद्रस्मितश्रीधवलितककुभा प्रेमभारं बभार॥१॥

There are forty-one stanzas, the commentary on which ends fol. 27*a*: इति श्रीमत्कविकुलतिलकश्रीमत्त्रिविक्रमाचार्यविरचितस्य वायुस्तुतिस्तोत्रस्य टीकायां श्रीमद्वेदांगतीर्थभिक्षुविरचितायां समाप्तं ॥

Then follow thirteen more couplets on *Vishṇu*, with a commentary; the first couplet being (cp. p. 797*a*):

यस्य त्रीण्युदितानि वेदवचने रूपाणि दिव्यान्यलं
षट्मड्दर्शितपौष्यमेव(?) निहितं देवस्य भर्गो महत् ।
वायो रामवचोनयं प्रथमकं पक्षो द्वितीयं वपुर्
मध्वो यत्तु तृतीयमेतदमुना ग्रंथः कृतः केशवे ॥ १ ॥

[H. T. Colebrooke.]

2479.

1103a. Foll. 17; size 12¾ in. by 4¾ in.; sixteen lines in a page; writing indifferent, about the end of the 18th century.

Madhvavidhvaṃsana, a commentary on the *Madhvamukhabhaṅga,* by *Appayya Dīkshita,* son of *Raṅgarāja Adhvarivara,* who also wrote the text. See Hall's Index, p. 114, no. cxv. *Appayya Dīkshita's* work is a refutation of *Madhva's* wrong interpretation of the *Vedānta.* It seems to be divided into five sections, the first of which is wanting here. The MS. begins with a discussion of the second *sūtra* of the *Vedānta* system (जन्माद्यस्य यत इति); the first words being: जन्मादिसूत्रे परकीयमिदमधिकरणं यदुक्तं तद्विजिज्ञासस्व तद्ब्रह्मेति विचारविधिवाक्ये ब्रह्मपदेन जीवविलक्षणस्य ब्रह्मणा विचार्यस्य समर्पणात्सविषयमिदं शास्त्रमिति तन्न घटते ।

The words of the text are marked with red colour: the first piece of this kind, on the first page, begins तत् ब्रह्मेत्यस्य रूढ्या, but it bears some number between 30 and 40. Fol. 4*b* ends the second *adhikaraṇa* (see the marginal note in Colebrooke's handwriting), and begins the discussion of the third *sūtra* of the *Vedānta* system (शास्त्रयोनित्वादिति). Fol. 8*b* ends the third *adhikaraṇa.* Here *Appayya Dīkshita* calls his work आनंदतीर्थकृतशास्त्रमुखावमर्दे. Fol. 10*b* ends the fourth section; on fol. 15*a* the annihilation of *Madhva* is complete, in the sixtieth *śloka* of the text. The last piece of the text has the number 62, fol. 17*a*.

The end is: अथ स्वनाम ग्रंथनाम च कीर्त्तयन् प्रकरणसमाप्तिं दर्शयति

विद्वद्गुरोर्विहितविश्वजिदध्वरस्य
श्रीसर्वतोमुखमहाव्रतयाजिसूनोः ।
श्रीरंगराजमखिनः श्रितचंद्रगोभिर्
अस्त्यप्पिदीक्षित इति प्रथमस्तनूजः ॥

योऽयं मितपदमकरोत् महितार्थं मध्वशास्त्रमुखभंगं ।
प्रीत्यै पुरामरातेः श्रीकामाक्षीसमेतस्य ॥

इति श्रीमद्भरद्वाजकुलजलधिकौस्तुभे श्रीमदद्वैतविद्याचार्यविश्वजिद्याजिश्रीरंगराजाध्वरिवरसूनोरप्पिदीक्षितस्य कृति मध्वमुखभंगव्याख्यानं मध्वविध्वंसनं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

---

8. *Nimbāditya.*

2480.

164. Foll. 106 (and one *truṭipatra,* 12*); size 12⅛ in. by 4½ in; twelve lines in a page; fair writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāshya, a commentary on the *Vedāntasūtra,* by *Bhāskara Ācārya.* This was the original name of *Nimbāditya,* see Wilson, Relig. Sects, vol. i., p. 1; Hall, Index, p. 115. In the colophons of chapters the author is called *bhagavad-Bhāskara,* with the exception of *Adhy.* iv., p. 3 (fol. 102*b*), where he is called *Nimbabhāskara.*

Digitized by Microsoft®

Nimbāditya (*Nimbārka, Niyamānanda*) was a disciple of *Nārada;* and his followers are called *Sanakādi-sampradāyins*, or (popularly) *Nīmāvats;* see also Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 184.

It begins:

सनकादिकशिष्याय नारदाय महात्मने ।
नत्वाहं भास्कराचार्य्यः सूत्रभाष्यं स निर्ममे ॥ १ ॥
जन्मबन्धविनिवृत्तिकारणं ब्रह्मसूत्रमिदमुद्बभौ यतः ।
श्रोतृचित्तकमलैकभास्करं बादरायणमृषिं नमामि तम् ॥ २ ॥
सूत्राभिप्रायसंवृत्त्या स्वाभिप्रायप्रकाशनात् ।
व्याख्यातं यैरिदं शास्त्रं व्याख्येयं तन्निवृत्तये ॥ ३ ॥

अथातो ब्रह्मजिज्ञासा ।

The first *adhyāya* ends fol. 38*a*, the second fol. 66*b*, the third fol. 93*b*.

Date of the copy: संवत् १८२९ पौष्यशुक्लपंचम्यां चन्द्रे वासरे । [H. T. Colebrooke.]

2481.

3273. Foll. 112; size 13 in. by 6½ in.; fourteen lines in a page; good modern writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāshya, a second copy of *Bhāskara's* commentary.

It begins जन्मबन्ध°, omitting the preceding couplet.

The colophon is: श्रीमद्विद्वच्चक्रचूडामणिः श्री श्री १०५ श्री श्रीमद् शृंगराचार्याणां पठनार्थं इदं पुस्तकं श्रीवृंदावने दिव्यदेशमध्ये लिपिकृते दासानुदासस्य च दासदासः पुरुषोत्तमरामानुजदास इदं पुस्तकं ॥ समत् १९११ चैत्रशुक्लपक्षे तिथौ ष्टम्या ८ गुरुवासरे पुष्यनक्षत्रे श्रीरस्तु शुभं भूयात् ।

[A. C. Burnell.]

2482.

1638a. Foll. 27; size 10½ in. by 4¼ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Nimbādityabhāshyasya vyākhyānam, glosses on *Nimbāditya's* commentary on the *Vedāntasūtra*.

It begins: इह खलु तत्त्वज्ञानात्परमः पुरुषार्थो भवतीति श्रुतिस्मृतिपुराणादिसिद्धं । तत्र तत्त्वं श्रीभागवते वदंति तत्तत्त्वविदस्तत्त्वं यज्ज्ञानमद्वयं । ब्रह्मेति परमात्मेति भगवानिति शब्द्यत इति वाक्यात्°

Fol. 4*b*: अथातो ब्रह्मजिज्ञासा ॥ अत्र ब्रह्मशब्देन सगुणं निर्गुणं च । अत एवाग्रे अस्ति°

The second *carana* ends fol. 12*b*, the last *sūtra* commented upon corresponding to i. 2, 29, अभिव्यक्तेरित्याश्मरथ्यः ।; whilst the first *sūtra* of the third *carana* corresponds to i. 3, 19, उत्तराच्चेदाविर्भूतस्वरूपस्तु ।

Adhy. iii. ends fol. 26*b*.

The MS. ends: इति द्रष्टव्यमिति भाष्यं अनेनोभयरूपत्वमुक्तं ॥

इति श्रीनिंबादित्यभाष्येण (!) शारीरकभाष्यस्याविरोधेन व्याख्यानं ॥ वेदांतश्रीमच्छंकराचार्यभाष्यसंगमनम् ॥ पत्र २७ ग्रंथसं· ९५० इति संपूर्णम् ॥ [H. T. Colebrooke.]

2483.

3043. Foll. 57; size 11¾ in. by 5¼ in.; thirteen lines in a page; written in the middle of the 18th century.

Vedāntaratnamañjūshā, a commentary on *Niyamānanda's Daśaślokī*, by *Purushottama Ācārya*. See Hall's Index, p. 114, nos. cxvi. and cxvii. Some of the dates given by Hall, and by Bhandarkar, Report, 1882-83, p. 20, appear in the introduction of the commentary. *Niyamānanda* (or *Nimbārka, Nimbāditya*) was a Tailinga Brahman. He wrote also a work called *Vedāntapārijātasaurabha*. He was the *guru* of *Śrīnivāsa*, who again was the *guru* of *Purushottama*. *Niyamānanda* is represented as an *avatāra* of *Vishṇu's Disk*, and *Śrīnivāsa* as an *avatāra* of *Vishṇu's Shell*.

The work begins:

यो ब्रह्मेशसुरर्षिवंदितपदो वेदांतवेद्यो हरिस्
तं वंदे मनसा गिरा च शिरसा श्रीश्रीनिवासं गुरुं ।
कंठे यस्य चकास्ति कौस्तुभमणिर्वेदांततत्त्वात्मको
भक्तैः श्रीहृदये शरण्यमगतेः कारुण्यसिंधुं मुदा ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft ®

इह सकलब्रह्मरुद्रादिकिरीटकोटिवंदितपादपीठेनानंताचिंत्यस्वाभाविकस्वरूपशक्तिवैभवेन ज्ञानबलैश्वर्यवीर्यकारुण्यवात्सल्यदयातितिक्षाद्यनंतकल्याणगुणार्णवेन जगज्जन्मादिहेतुना सर्वश्रुतिशिरोरत्नवेदांतवेद्यचरणेन रमानिवासेन भगवता श्रीवासुदेवेन विष्णुनात्मस्थापितवेदमार्गसंरक्षणाय नियुक्तो निरतिशयात्मप्रिय आत्मशक्त्युपबृंहितानंतशक्तिः स्वहस्ताधारको निजायुधः कोटिसूर्यसमप्रकाशो भगवान् सुदर्शनो ऽवनितलावतीर्णस्तैलिंगद्विजवरात्मना तस्मिन्नेव देशे नियमानंदाभिधो भगवदीयां सनातनीं कलौ नष्टां वेदांतसंततिं प्रवर्त्तयिष्यन् शारीरकमीमांसावाक्यार्थरूपवेदांतपारिजातसौरभाख्यादिग्रंथरचनव्याजेन सर्ववेदांतार्थसंग्रहेण संदर्भयामास । तस्य च विधिप्राप्तोपनयनादिसंस्कृताधीतषडंगश्रुतिजिज्ञासितधर्ममीमांसानिरस्तकर्मफलादिविषयसंदेहकतत्फलनिर्विण्णभगवद्दिदृक्षालंपटगुरुभक्तिसंपन्नमुमुक्ष्वधिकारिकत्वेनानंताचिंत्यापरिमितस्वरूपगुणशक्तिवैभवपरब्रह्मभूतश्रीवासुदेवविषयकत्वेन श्रीभगवद्भावापत्तिलक्षणमोक्षप्रयोजनकत्वेनाचिंत्यापारातिगंभीरातिशयत्वमाकलय्य मंदमतीनां सर्वशास्त्रार्थजिज्ञासूनां शिथिलप्रयत्नानां शास्त्रार्थविचारासमर्थानां मुमुक्षूणामुपकारार्थवेदांतरत्नभूतां शास्त्रार्थकामधेनुं दशश्लोकीमपि निर्ममे । तथा च तत्रैवोक्तं स्वयमेव अथाधीतषडंगवेदेन कर्मफलविषयकक्षयाक्षयत्वोभयप्रकारवाक्यजन्यसंशयाविष्टेन तत एव जिज्ञासितधर्ममीमांसानिश्चितकर्मतत्फलविषयकज्ञानवता कर्मब्रह्मज्ञानफलयोः सांतत्वानंतत्वसातिशयत्वनिरतिशयत्वविषयकव्यवसायजातनिर्वेदेन भगवत्प्रसादेप्सुणा(!) तद्दर्शनेच्छालंपटेनाचार्यैकदेवेन गुरुभक्त्यैकहार्देन मुमुक्षुणानंताचिंत्यस्वाभाविकस्वरूपगुणशक्त्यादिभिर्बृहत्तमो यो रमाकांतः पुरुषोत्तमो ब्रह्मशब्दाभिधेयस्तद्विषयका जिज्ञासा सततं संपादनीयेति वाक्येन तथा च शास्त्रं स्वाध्यायोऽध्येतव्यः (।) स गुरुमेवाधिगच्छेत्समित्पाणिः श्रोत्रियं ब्रह्मनिष्ठं (।) यथेह कर्मचितो लोकः क्षीयते एवमेवामुत्र पुण्यजितो लोकः क्षीयते (।) परीक्ष्य लोकान् कर्मचितान् ब्राह्मणो निर्वेदमायात् नास्त्यकृतः कृतेन (।) जुष्टं यदा पश्यत्यन्यमीशं (।) यदा पश्यः पश्यते रुक्मवर्णं कर्त्तारमीशं पुरुषं ब्रह्मयोनिं (।) यस्य देवे परा भक्तिर्यथा देवे तथा गुरौ तस्यैव कथिता ह्यर्था(:) प्रकाशंते महात्मनः (।) तमक्रतु(:) पश्यति वीतशोकः धातु(:)प्रसादान्महिमानमात्मनः (।) यमेवैष वृणुते तेन लभ्यः (।) सर्वे वेदा यत्पदमामनंति (।) तं त्वौपनिषदं पुरुषं पृच्छामः (।) नामानि सर्वाणि यमाविशंति शास्त्रयोनित्वात् वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यः (।) निरंजन(:) परमं साम्यमुपैति तन्महिमानमिति वीतशोकः बहवो ज्ञानतपसा पूता मद्भावमागताः मम साधर्म्यमागता तन्निष्ठस्य मोक्षव्यपदेशात् तत्तु समन्वयात् नमामि सर्ववचसां प्रतिष्ठा यत्र शाश्वतीत्यादि भाषितं चेदं वाक्यं श्रीशंखावतारैः श्रीनिवासाचार्यचरणैः उक्तं च विश्वाचार्यचरणैः

शंखावतारः पुरुषोत्तमस्य
यस्य ध्वनिशास्त्रमचिंत्यशक्तिः ।
यत्स्पर्शमात्रात् ध्रुव आप्तकामस्
तं श्रीनिवासं शरणं प्रपद्ये ॥

इति तस्याश्च मिताक्षरैः कोष्ठचतुष्टयात्मका वेदांतरत्नमंजूषाख्या मितव्याख्या यथामति विधीयते तत्र प्रथमे पदार्थे रत्नसंग्रहः द्वितीये संप्रदायनिर्णयपूर्वकतत्प्राप्तवाक्यार्थरत्नसंग्रहः तृतीये साधनकदंबरत्नसंग्रहः चतुर्थे पूर्वोक्तशास्त्रार्थस्मरणपूर्वफलरत्नसंग्रहः इति विवेकः ॥

The first section ends fol. 29*a* : इति श्रीभगवत्पुरुषोत्तमाचार्यविरचितायां वेदांतरत्नमंजूषायां सिद्धांतरत्नविवृतौ पदार्थसंग्रहाधारो नाम प्रथमा कोष्ठिका ॥

The second section ends fol. 36*a* : °वाक्यार्थसंग्रहाधारो नाम द्वितीया कोष्ठिका समाप्ता ॥

The third section ends fol. 50*b* : °साधनसंग्रहाधारो नाम तृतीया कोष्ठिका ॥

The end is :

मंदानामुपकाराय तुष्टये तत्त्वदर्शिनां ।
श्रीकृष्णप्रीतयेऽयं मे कृतो वेदांतसंग्रहः ॥ १ ॥
प्रसीदतु रमाकांतो गोपीजनमनोहरः ।
करोतु जगतां श्रेयो मंगलायतनो हरिः ॥ २ ॥
यः श्रीनिवासो ऽखिलवेदगेयो
न यत्स्वरूपं प्रविशं(f)त तर्काः ।
यो ध्यानयोगेन विशुद्धसत्त्वैर्
दृष्टो मुकुंदो ह्युपयामि सं(*r.* तं) गुरुं ॥ ३ ॥

हरिः ओं तत्सदिति श्रीपुरुषोत्तमाचार्यविरचितायां वेदांतरत्नमंजूषायां सिद्धांतरत्नविवृतौ फलादिरत्नसंग्रहः कोष्ठस्तुरीयः समाप्तोऽयं ग्रंथः ॥

[Dr. J. R. Ballantyne.]

2484.

3100. Foll. 31 ; size 9½ in. by 5 in. ; modern Devanāgarī writing ; thirteen lines in a page.

Laghu-Vedāntaratnamañjūshā, an abridgment of the preceding commentary.

Digitized by Microsoft®

It begins:

वरेण्यं ब्रह्माद्यैर्विविधविबुधैर्वंद्यमतिशं
सुवेद्यं वेदांतैर्भवविटपिबीजं यदुपतेः ।
शरण्यं सर्वेषां चरणकमलं नौमि सततं
सदा वृंदारण्ये पशुपपशुवृंदानुगमनं ॥ १ ॥
नत्वाद्याचार्यपादाब्जं स्मृत्वा कृष्णपदांबुजं ।
लघुमंजूषिका टीका दशश्लोक्याः करोम्यहं ॥ २ ॥
मंजूषैवात्र संक्षेपाल्लिखिता यत्र कुत्रचित् ।
विलक्षणं च बालानां सुखबोधो यतो भवेत् ॥ ३ ॥
इह खलु °

Colophon: इति श्रीलघुमंजूषायां फलरत्नसंग्रहाधारो नाम चतुर्थकोष्ठिका समाप्ता ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2485.

3056. Foll. 22; size 11¼ in. by 4 in.; 9 to 11 lines in a page; fair writing.

Daśaślokībhāshya, called *Siddhāntapushpāñjali*, a commentary on *Nimbārka's Daśaślokī*, by *Harivyāsa Deva*. *Nimbārka's* parents were *Jagannātha* and *Sarasvatī*. He composed the *Daśaślokī* for his pupil *Śrīnivāsa*. See Hall's Index, p. 114, no. cxvi. and p. 115, no. cxix.

Also the text of the ten *ślokas* is given.

The commentary begins:

विद्युद्भासा मेघवर्णो गुणाब्धि-
र्दोषैर्हीनश्चिद्धनो ऽनन्तशक्तिः ।
वेदैर्वेद्यः सर्वगो विश्वहेतुः
श्रीमान् कृष्णः पातु सर्वेश्वरो ऽस्मान् ॥ १ ॥
निम्बार्को दशभिः श्लोकैः
प्रोचो (r. प्रोचे) तत्त्वानि तत्त्ववित् ।
व्याचष्टे तान् हरिव्यासः
संक्षिप्तश्रुतियुक्तिभिः ॥ २ ॥

जगन्नाथाद्भागवताद्विप्रात्स सरस्वत्यां तत्न्यां (r. पत्न्यां) भगवान्निम्बार्को वैशाखशुक्लतृतीयायामाविर्भेवुवः (r. बभूव?) स कदाचिच्छ्रीनिवासेन शिष्येण तत्त्वानि परिपृष्टः सत्यवादी दशभिः श्लोकैस्तान्युवाच दुरधिगमः खलु बहुशास्त्राभ्यासः°

The first *śloka* of the *Daśaślokī* treats on *jīva* (fol. 2*b*):

ज्ञानस्वरूपं च हरेरधीनं शरीरसंयोगवियोगयोग्यम् ।
अणुं हि जीवं प्रतिदेहभिन्नं ज्ञातृत्ववन्तं यदनन्तमाहुः ॥१॥

The commentary ends:

ब्रह्म सत्यं जगत्सत्यं सत्यं भेदमपि ब्रुवन् ।
निम्बार्को भगवान्विद्भिः सत्यवादिनि गच्छते (? r. °वादी निगद्यते) ॥
सिद्धान्तपुष्पाञ्जलिनाम भाष्यं
जातं हरिव्यासमुनेर्मुखास्यात् ।
एतन्मदीयैः परिचिन्त्य धीरैर्
उपासनीयो व्रजराजसूनुः ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2486.

556a. Foll. 78; size 12½ in. by 5½ in.; fair Devanāgarī writing of A.D. 1776; twelve lines in a page.

Svadharmādhvabodha, an exposition of the tenets and religious practices of the *Vaishṇava* sect of *Nīmāvats*. Incomplete. The work seems to consist of two parts (*pañcaka*), the first of which was composed by the founder of the sect, *Nimbāditya* or *Nimbārka*; and the second by *Rāmacandra*.

The MS. contains only the fourth chapter of the first, and the fourth, fifth and sixth chapters of the second, *pañcaka*.

It begins:

श्रीकृष्णपादाद्यघशेषवाहानैतिह्यभूतान्स्वगुरून्प्रणम्य ।
संवर्णयिष्ये तिलकं विविक्तं निंबार्कवाक्येन समाश्रयेण ॥१॥
अथ श्रीमन्निंबादित्यः संचिंतयंल्लोकं हरेः (!) ।
श्रीनिवासं कृपापात्रं निजं त्विदं वचो ऽब्रवीत् ॥ २ ॥
श्रीनिवास तिलकस्य प्रवर्तकं च संभवं ।
शृणु वक्ष्ये सप्रमाणं सर्वथा विश्रमाय ते ॥ ३ ॥
विष्णुचंदननामेदं कृष्णस्य परमधाम्नि (!) ।
कृष्णांगेषु परिलिप्तं तत्रत्यपरितुष्टिदं ॥ ४ ॥ °

इति श्रीस्वधर्माध्वबोधे हंसवंशे पुंड्रनिर्देशो नाम चतुर्थो ऽध्यायः ॥ fol. 7*b*.

Digitized by Microsoft®

The next chapter (? II. 4) begins:

यन्नामबद्धा भवसिंधुपारा
नावो यथा बद्धवितानवन्ता:(? ०वर्ता:) ।
भक्तानुकूलं गुरुकर्णधारास्
तं वासुदेवं शरणं प्रपद्ये ॥ ०

इति श्रीस्वधर्माध्ववोधे स्वभूवंशरामचंद्रेण विरचिते नामनिर्देशो नाम चतुर्थो ऽध्यास: ॥

Chapter II. 5 begins fol. 15*a*:

श्रीराधिकाकांतपदारविंदकिंजल्कपीयूषपरागरेणून् ।
संभावयंत: स्वगुरूपदिष्टान्निंबार्कमाचार्यमनुव्रजाम: ॥ ०

This chapter, which might be expected to have concluded the work, ends with three *ślokas*: औदुंबर्युक्ति:* ॥ एवं हि निंबार्क उपादिशच्च ० ॥

भावग्रामे विद्यमानो न दृश्यते बहिर्मुखै: ।
निंबादित्यो ० ॥
नमस्तस्मै भगवते निंबादित्याय श्रीमते ।
शास्त्रसारोद्धारेण यो मंत्रं विशदीचकार(!) ॥

इति श्रीस्वधर्माध्ववोधे द्वितीयपंचके मंत्रनिर्देशो नाम पंचमो ऽध्यास: ॥

Ch. II. 6 begins fol. 36*a*:

श्रीराधिकाकृष्णपदारविंदयुग्मद्वयं नित्यमहं प्रपद्ये ।
श्रीविग्रहौ सेव्यतमौ ययोर्वै संसेव्य संयांति परानुरागं ॥

It ends:

वंदे श्रीमन्निंबादित्यपदद्वंद्वं सदानत: ।
येन जीवोपकाराय संस्क्रिया विशदीकृता ॥

इति श्रीस्वधर्माध्ववोधे हंसवंशे स्वभूवंश्यरामचंद्रेण विरचिते द्वितीयपंचके श्रीनिवासाचार्यनिंबार्कसंवादे यागनिर्देशो नाम षष्ठो ऽध्यास: समाप्तश्चायं(!). द्वितीयपञ्चकं संवत् १८३३ आश्विन्मासे शिते पक्षे पंचम्यायां गुरुवासरे रामकृष्णदासेन लिखितं काश्यां मध्ये जुगलकेशोरपठनार्थं संपूर्णम् ॥

For a complete MS. of the first *pañcaka*, see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 183.

[H. T. Colebrooke.]

* Neither the three *ślokas* that follow, nor the preceding one, are found in the MS. of the *Audumbarī Saṃhitā*.

2487.

556b. Foll. 89; same size; fair Devanāgarī writing of the earlier part of last century; ten lines in a page.

Audumbarī Saṃhitā (*Vratapañcakanirṇaya*), another *Vaishṇava* treatise, of the same sect, by *Audumbara Ṛishi*, disciple of *Nimbārka*.

It begins: ओं अथौदुंबरी संहिता लिख्यते ॥

श्रीमंतौ राधिकाकृष्णौ कांक्षितौ प्रणमाम्यहं ।
यावाश्रित्य गदिष्यामि व्रतपंचकनिर्णयं ॥

चतुर्नारदनिंबार्कान्पारंपर्यान् गुरून्निजान् ।
नत्वा तन्मतमादृत्य व्रतपंचकमुच्यते ॥

श्रीनिवासाचार्यवर्यो निंबादित्यमुखांबुजात् ।
नित्यकृत्यं निशम्याद्धा नैमित्तिकं सुपृष्टवान् ॥

नित्यकृत्यमवर्णयो ऽहर्निड्भागपंचके ।
पक्षादिवर्षपर्यंतं नैमित्तिकं वद प्रभो ॥

एवमामंत्रितो हार्दं निंबादित्य उवाच तं ।
श्रीनिवासानुग सम्यक्पृष्टं ते सकलोचितं ॥

संपादयितुमिष्टं ते प्रवक्ष्ये व्रतपंचकं ।
पक्षादिवर्षपर्यंते काले निर्णेष्यते यत: ।
नैमित्तिकं करणीयं पंचव्रतपरायणै: ॥

एकादशीकृष्णमहोत्सवव्रतं स्वैतिह्यसंस्कारविधिव्रतं तथा ।
अंघ्रिप्रसादव्रतमेकभावत: श्रीराधिकाकृष्णयुगार्चनव्रतं ॥

सत्यागहृद्रागविहिंसनव्रतं संतो वदंति व्रतपंचकं त्विदं ।
एकादशीकृष्णमहोत्सवव्रतं तत्रैकमाहुश्च समन्वयव्रतं ॥ ०

This treatise, like the preceding one, has chiefly been compiled from *Purāṇas*.

इति श्रीपरमहंसवैष्णवाचार्यश्रीनिंबार्कभगवत्पूज्यपादशिष्येणौदुंबरर्षिणा कृत एकादशीकृष्णजन्मोत्सवव्रतनिर्णय: ॥ fol. 79.

It ends:

नमो नारायणायादौ कुमाराय ततो नम: ।
नारदाय नमस्तस्माद्गुरवे परमात्मने ॥

तुरितमकृतहंसाकारमाविर्मुकुंदो
हरिरिह निजभक्तिं तानयिष्यत्कुमारान् ।
हृदयविषयसंत्यागे विधाय्यादिशद्य:
प्रथमगुरुमहं तं हंसरूपं प्रपद्ये ॥

Digitized by Microsoft®

यदनुगमनशीला वैष्णवाः संप्रदायाद्
इह च परमहंसाः संज्ञया सूच्यमानाः ।
विशदहृदयतो राधामुकुंदौ भजंते
निजभजननिदानं हंसरूपं भजे तं ॥

शिवविधिकमलास्त्रैगुण्यरीत्यादिशद्यः
प्रलयजननरक्षोभ्य(*r.* °क्षाभ्यः) समग्रार्थकारी ।
सकलगुरुतमं तं कृष्णदेवं सदाद्यं
परमपुरुषमीशं हंसरूपं प्रपद्ये ॥

अगुणविधित उच्चैर्भक्तियोगं स्वहार्दं
सनकवरमुनीनां दिष्टवान्यो मुकुंदः ।
भवभयहरणं तं वासुदेवं गरिष्ठं
सततमरणमद्धा हंसरूपं प्रपद्ये ॥

इमां हंसचतुःश्लोकीं पठतां पापनाशिनीं ।
त्रिसंध्यं यः पठेत्स स्यात्परमहंसवैष्णवः ॥

एवं व्रतपंचकं स्वं श्रीनिवासानुगाय यः ।
आदिष्टवान्नमस्तस्मै निंबादित्याय धीमते ॥

इति श्रीपरमहंसवैष्णवाचार्यश्रीनिंबार्कभगवत्पूज्यपादशिष्येणौदुंबरर्षिणा कृतः सत्यांगहृद्वागविहिंसनव्रतनिर्णयः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

---

9. *Doctrine of Faith* (*Bhakti*).

2488.

8. Foll. 67; size 13¼ in. by 4 in.; European paper; good Devanāgarī writing; five lines in a page.

Śāṇḍilya-sūtra, a century of aphorisms inculcating the doctrine of faith as the sole means of attaining final emancipation; with *Svapneśvara's* commentary, entitled *Śatasūtrīya Bhāshya.*

The authorship of the *sūtras* is wrongly ascribed to *Śāṇḍilya,* probably on the ground that his tenet as to the efficacy of devotional meditation on the Brahman is (apparently approvingly) referred to by the author.

Text and commentary have been edited by J. R. Ballantyne (1861), and translated by Prof. E. B. Cowell (1878), for the Bibliotheca Indica.

This seems to have been Ballantyne's hand-copy from which the edition was prepared; there being numerous interlineary notes and readings, apparently added by himself.

[J. R. BALLANTYNE.]

2489.

2937. Fol. 1; size 10¾ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; seventeen lines in a page.

Śāṇḍilya-sūtra, without the commentary.

[J. R. BALLANTYNE.]

2490.

2116b. Fol. 1; size 9¼ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing of about A.D. 1650; 21 lines in all.

Pushṭipravāhamaryādāgrantha (or *-bheda*), a treatise, in twenty-five couplets, on the threefold path to faith (*bhakti*), indicated in the title; by *Vallabha Dīkshita,* the founder of the *Vaishṇava* sect of the *Gokulastha-Gosvamins* (*Gosāins*) or *Rudra-sampradāyins.*

It begins:

पुष्टिप्रवाहमर्यादाविशेषेण पृथक् पृथक् ।
जीवदेहक्रियाभेदैः प्रवाहेण फलेन च ॥ १ ॥
वक्ष्यामि सर्वसंदेहा न भविष्यंति यच्छ्रुतेः ।
भक्तिमार्गस्य कथनात्पुष्टिरस्तीति निश्चयः ॥ २ ॥
द्वौ भूतसर्गावित्युक्तेः प्रवाहो ऽपि व्यवस्थितः ।
वेदस्य विद्यमानत्वान्मर्यादा ऽपि व्यवस्थिता ॥ ३ ॥

It ends:

दुर्ज्ञास्ते भगवत्प्रोक्ता ह्यज्ञास्ता ननु ये पुनः ।
प्रवाहे ऽपि समागत्य पुष्टिस्थस्तेन युज्यते ॥ २५ ॥
सो ऽपि तैस्तत्कुले जातः कर्मणा जायते यतः ॥
इति श्रीवल्लभदीक्षितविरचितः पुष्टिप्रवाहमर्यादाग्रंथः समाप्तः ॥

[GAIKAWAR.]

Digitized by Microsoft®

2491.

2126b. Foll. 27; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī handwriting; 8–11 lines in a page.

Pushṭipravāhamaryādāvivaraṇa, a commentary on the preceding treatise, by *Pītāmbara*, son of *Śrī Yadupati*, and pupil of *Vallabha's* son.

It begins:

नमः श्रीवल्लभाचार्यचरणाब्जनखेंदवे ।
पुष्टिप्रवाहमर्यादास्तारका येन शोभिताः ॥ १ ॥
न भेदस्ते कुत्राप्यतिरुचिर किंतु प्रियतया
विभेदो ऽतः स्वामिन् कृपय मयि दासे ऽतिविधुरे ।
विभेदः केन स्यात्स्वकृतनिजपुष्टेरितरथा
प्रवाहादेः स्वीयप्रणतचरणप्रापक विभो ॥ २ ॥
श्रीवल्लभसुतचरणांभोरुहमकरंदमत्तमधुपस्य ।
जयति निगूढत्रिसरणिमालत्यां तस्य झंकारः ॥ ३ ॥

इह हि विरूपत्वेन भगवदंशत्वेन तुल्येषु जीवेषु केषांचित्पुरुषोत्तमप्राप्तिः केषांचिदक्षरस्य केषांचित्स्वर्गादेः केषांचिदंधतमसमाश्रूयते इति कुतः फलभेदः कुतो वा स्वभावभेदः कथं वा केषांचित्स्वभावविरुद्धे देहक्रिये इतरेषां च तदनुरूप इत्यादिप्रकारेण मेधाफलविवरणादिग्रंथश्रवणादन्यतश्च संदिहानानां च संदेहवारणाय तदुपायभूतमार्गतत्सांकर्यं निरूपयितुं बहूनां भेदज्ञानादेव निवृत्तिं हृदिकृत्य मार्गत्रयभेदनिरूपणं प्रतिजानते ॥ पुष्टीत्यादि । एतन्मार्गत्रयं विशेषेणोत्कर्षादिरूपव्यावर्तकधर्मेण जीवादिभेदैः सर्गपरंपराया अविच्छेदेन फलेन च पृथक् पृथक् भिन्नं भिन्नं यथा स्यात्तथा वक्ष्यामीत्यर्थः ॥ ०

It ends:

इति श्रीवल्लभाचार्यचरणाब्जनखेंदुना ।
शोभितास्तारका यास्ताः स्वबुद्ध्या विशदीकृताः ॥ १ ॥
निपुणं विभाव्य सततं विलसद्-
रससिंधुचंद्रमुखवागमृतं ।
विकृतं मयास्य कृतमेतदहो
सरहस्यमस्ति विबुधैकसुखं ॥ २ ॥

श्रीवल्लभनंदनचरणरेणवैकतानश्रीयदुपतितनयपीतांबरविरचितं पुष्टिप्रवाहमर्यादाविवरणं समाप्तं ॥ संवत् १७६८ श्रावणशुदि २ सूर्यपुरे जगदीश्वरेण धीरेश्वरात्मजे[न] गोपीपुर मध्यस्थितहरिगोविंदसादासगृहे लिखितं ॥

Cf. F. Hall, Index, p. 147, where a *Pushṭipravāhamaryādābhedavivaraṇa* is ascribed to *Vallabhācārya* himself. [GAIKAWAR.]

2492.

2366c. Foll. 3; size $7\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī writing of the early part of last century; thirteen lines in a page.

Pattrāvalambana, a short treatise on the conduct of life, by *Vallabha Dīkshita*.

It begins: श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

लौकिको वैदिकश्चैव व्यवहारो द्विधा मतः ।
लोकसिद्धं पुरस्कृत्य वैदिको बोध्यते यथा ॥ १ ॥
लोके शब्दार्थसंबंधो रूपं तेषां च यादृशं ।
न विवादस्तत्र कार्यो लोकोच्छित्तिस्तथा भवेत् ॥ २ ॥
ब्रह्मवादे निरुक्तिस्तु न वक्तव्यैव कुत्रचित् ।
वस्तुतो ब्रह्म सर्वं हि व्यवहारस्तु लोकतः ॥ ३ ॥
ये धातुशब्दा यत्रार्थे उपदेशे प्रकीर्तिताः ।
तथैवार्थो वेदराशेः कर्तव्यो नान्यथा क्वचित् ॥ ४ ॥ ०

It ends: [partly in prose.

स्थापितो ब्रह्मवादो हि सर्ववेदांतगोचरः ।
काशीपतिस्त्रिलोकेशो महादेवस्तु तुष्यतु ॥
कस्यचित्त्वथ संदेहः स मां पृच्छतु सर्वथा ।
न भयं तेन गंतव्यं ब्राह्मणानामियं गतिः ॥ [मयात्र हि ।
डिडिस्तु(? डिंडि° comm.)वादितो द्वारि विश्वेशस्य
विद्वद्भिः सर्वथा श्राव्यं ते हि सन्मार्गरक्षकाः ॥

इति श्रीवल्लभदीक्षितानां पत्रावलंबनं संपूर्णं ॥

See Hall's Index, p. 160.

Vallabhācārya was born in 1478, and died in 1530; see Aufrecht's Cat. Cat., p. 555. [GAIKAWAR.]

2493.

2080c. Foll. 13; size $8\frac{7}{8}$ in. by 4 in.; eight lines in a page; large Devanāgarī writing.

Brahmavādārtha, a commentary on *Kṛishṇavallabha's* (i.e. *Vallabhācārya's*) *Pattrāvalambana*, by *Tāpīśa*, his pupil. It begins:

नत्वा शारदपूर्णेंदुं श्रीकृष्णवल्लभं गुरुम् ।
पत्रावलम्बनव्याख्यां तापीशस्तनुते स्फुटम् ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

सभायां सिंहवन्नैजममर्दमतमासुरम् ।
सन्नकैमुपजीव्यैव सर्वत्र विजयी भव ॥ २ ॥
लौकिको वैदिकश्चैव ०

It ends :

गिरिं विभज्य रचितः पंथाः सुविदुषां प्रियः ।
अप्रसन्नैः प्रसन्नैर्वा भवितव्या न मे क्षतिः ॥

संवत् १७६१ वर्षे चैत्र वदि ११ गुलाबदासवकुरथ्येतु लिषितं ।

For some devotional tracts by *Vallabha* and his son *Viṭṭhaleśvara*, see nos. 2515–19.

[GAIKAWAR.]

2494.

2543d. Foll. 7; size 9¼ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, c. 1750 A.D.; nine lines in a page.

Viṭṭhaleśasvatantroparilekha, annotations, by *Gopeśvara*, on a treatise by *Viṭṭhaleśa* (son of *Vallabha*), in which *Kṛishṇa* is identified with the Brahman of the Vedāntists.

It begins :

अथ श्रीमत्प्रभुचरणाः फलप्रकरणीयं स्वहार्दमर्थविशेषे शेषमुत्कटभगवद्भाववशात् प्रकटयितुकामाः श्रीमदाचार्यचरणातिशयितवात्सल्यविलासायितस्य तदीयस्यैव रहस्यतमस्यैतदर्थस्य स्फुटीकरणं कदाचित्तदनभिमतं चेदनुचितमिति भावस्वभावादेव संभावयंतः प्रकरणाध्यायार्थं कियतीभिः कारिकाभिर्विशदयंति ॥ प्रसीदेंत्विति । ०

It ends : तेन सर्वात्मभावादिनिरूपणस्य नार्थोत्तरप्रसंजकत्वं सर्वं रमणीयं ॥

श्रीवल्लभात्मज(न्म)श्रीविट्ठलेशांह्रिसेविना ।
गोपेश्वरेण लिखितमास्तामेतन्मुदे सतां ॥ १ ॥

इति श्रीगोपेश्वररचितः श्रीविट्ठलेशस्वतंत्रोपरिलेखः ॥

Cf. Hall's Index, p. 151 (*Svatantralekhana*).

[GAIKAWAR.]

2495.

2366b. Foll. 12; size 9 in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; fol. 1 by a different hand from the rest (apparently the same as that of the last MS.); nine lines in a page.

Vādakathā, a treatise advocating *Vallabha's* doctrines, by *Gopeśvara*, son of *Kalyāṇarāya*.

It begins :

जयंति श्रीमदाचार्यवाचो ऽपीमृतवर्षिणीः ।
पुमर्थादिगतभ्रांतितापो याभिर्निवारितः ॥

नन्विहानादौ संसारे केचन लोकायतिकास्त्यागभोजने प्रशंसंति । अन्ये तु स्वार्थमैश्वर्यादिकमेव यह्नु मन्यंते वदंति च ।

नमो ऽस्तु राजवृक्षाय षाड्गुण्यगुरुशाखिने ।
सामादिचारुपुष्पाय त्रिवर्गफलदायिन इति ॥

अपरे पुनः कीर्त्यर्थमेव यतंते वदंति च ।

यावत्कीर्तिर्मनुष्यस्य पुण्यालोकेषु गीयते ।
तावद्वर्षसहस्राणि पुण्यलोके महीयत इति ॥

केचन पुनः कामानेव साधयंति वदंति च । शरीरस्थितिहेतुत्वादाहारसधर्माणो हि कामाः फलभूताश्च धर्मार्थयोरिति । तथेतरे स्मार्ताध्याचारमाचरंति वदंति च। धर्मादर्थश्च कामश्च स किमर्थं न सेव्यत इति । आचारप्रभवो धर्म इति । ०

The *Padmapurāṇa* is quoted fol. 4*a*.

It ends :

तातस्य नत्वा चरणांबुजं
श्रीकल्याणरायस्य कृपांबुराशेः ।
ब्रह्मस्वरूपे स्वमतानुरूपां
गोपेश्वरो वादकथामकार्षीत् ॥ १ ॥
एतां समेतां सन्नकैः स्वसिद्धांतानुसारिणीं ।
कृष्णांतःकरणाः संतो मीमांसंतां मुहुर्मुहुः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्प्रचंडपाषंडतमस्कांडविखंडननिजमतपुंडरीकप्रकाशनमार्तंडायमान- श्रीवल्लभाचार्यचरणमहोत्पलमधुव्रतायमानमानसेन स्वसिद्धांतसुधांतसुधांबुधिकलानिधिश्रीकल्याणरायांगजनुषा गोपेश्वरेण विरचिता वादकथा समाप्तिमगमत् ॥ ० संवत् १७६० नाववर्षे भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे षष्ठी रवौ ॥ ० ॥

See Hall, Index, p. 128. [GAIKAWAR.]

2496.

2366a. Fol. 1; size 9½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing of about A.D. 1700; twelve lines in a page.

Nijācārya-cintanaprakāra, a tract, in twenty-two *ślokas*, inculcating reverential meditations on *Kṛishṇa* and on *Vallabhācārya*, by *Dāsānudāsa*.

Digitized by Microsoft®

It begins:

अथ श्रीवल्लभाचार्यध्यानमत्र निरूप्यते ।
निवार्य सर्वसंदेहांस्तत्स्वरूपे कृपाबलात् ॥ १ ॥
व्रजस्त्रीहृदयं कृष्णवियोगभरभावितं ।
व्रजस्त्रियो ऽपि विरहभावप्राप्तिफलास्तथा ॥ २ ॥
नांतर्गृहगता लक्ष्मीस्तद्दशा अपि नैव हि ।
अधिष्ठानं विचिंत्यैवं कृष्णं तत्र विभावयेत् ॥ ३ ॥
भावात्मानं तत्र तापभावमास्यं विचिंतयेत् ।
साकारं को हि कंदर्पलावण्यं कृष्णमूर्तिमत् ॥ ४ ॥
सर्वतः पाणिपादांतमिति गीतावचोबलात् ।
मंतव्यावयवानां हि सर्वेषां कृष्णरूपता ॥ ५ ॥ ° १३ ॥
यथा भगवतो वाक्यं विपरीतरसे पुनः ।
तथा तद्भावसेवायामाचार्याणां वचो ऽमृतं ॥ १४ ॥
तस्माच्छ्रीवल्लभाचार्यप्रभुरेवं हि चिंत्यतां ।
सर्वलीलाकृतिः सर्वलीलाभोगाश्रयः सदा ॥ १५ ॥ °

It ends:

अस्मद्भाग्यनिधिर्नूनं निजपक्षैकपोषकः ।
अपारकरुणासिंधुर्दैवोद्धृतिपरायणः ॥ २१ ॥
भक्तिमार्गप्रकटनः श्रुतिसंदेहदाहकः ।
एवंविधः सदा श्रीमदाचार्यश्चिंत्यतां हृदि ॥ २२ ॥

इति श्रीमहासानुदासविरचितनिजाचार्यचिंतनप्रकारः समाप्तः॥

[Gaikawar.]

2497.

1368a. Foll. 26; size $9\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fair Devanāgarī writing of the latter part of last century; ten lines in a page.

Avatāravādāvalī, a series of polemical essays in defence of incarnation, and the doctrine of non-duality, by *Purushottama Dāsa*, son of *Pītāmbara*, and disciple of *Viṭṭhaleśa* (son of *Vallabhācārya*). Chapters viii., x. and xi.

VIII. *Pratibimbavāda*, begins:

ज्योतिस्तमालनीलं करुणाशीलं मुदा स्तौमि ।
हरति तमो निकुरंबं यत्प्रतिबिंबं स्वकीयानां ॥
नन्वेतदयुक्तं । प्रतिबिंबपदार्थस्यैवाभावात् । °

It ends:

श्रीविठ्ठलेशकृपया तत्त्वदीपप्रकाशतः ।
प्रतिबिंबं निश्चितवांस्तद्दासः पुरुषोत्तमः ॥

X. *Brāhmaṇatvajātikhaṇḍanavāda*, begins fol. 8*a*:

यच्छासनानुसारेण ब्राह्मणत्वादिदेवताः ।
देहे तिष्ठंति लोकस्य तं हरिं सर्वदाश्रये ॥
नन्विदमयुक्तं । बाधकाभावेन तेषां जातित्वोपगमात् । °

It ends:

पुरुषोत्तमदासेन श्रीपीतांबरसूनुना ।
सुबोधिन्युक्तरीत्यैवं ब्राह्मणत्वं विचारितं ॥

XI. *Jīvavyāpakatvakhaṇḍanavāda*, begins fol. 13*a*:

आत्मा नित्यश्चित्स्वरूपो ऽणुरेवं
यन्मायाक्तः स्वस्वरूपं न वेत्ति ।
सा तीर्णा स्याद्यत्प्रपत्त्यैव दैवं
तं श्रीकृष्णं भक्तियुक्तः प्रपद्ये ॥
ननु व्यर्थो ऽयमाडंबरः । आत्मनामेवाभावात्°

It ends:

एवं सुबोधिनीरीतिमनुसृत्यात्मनामिह ।
संसारिणां व्यापकत्वं युक्तिभिः शकलीकृतं ॥

इति श्रीमद्वल्लभनंदनचरणनलिनरजोरंजितोत्तमांगश्रीपीतांबरतनुजपुरुषोत्तमकृतावतारवादावल्यामेकादशो जीवव्यापकत्वखंडनवादः संपूर्णः ॥

For a MS. of chapter i. (*Prahastavāda*, beg. अभवदतिरसालं° fol. 325) see Raj. Mitra, Notices, ix. p. 120, no. 3019; for ch. xiii. (*Śrībhāgavatasvarūpavishayakaśaṅkānirāsavāda*), Aufrecht, Cat. Bodl., no. 94. [H. T. Colebrooke.]

2498.

1459c. Foll. 11; size $8\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; Devanāgarī writing of 1722 A.D.; 11–16 lines in a page.

Chapter xi. of the same work.

[H. T. Colebrooke.]

2499.

1395a. Foll. 25; size $13\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; 8 lines in a page; on yellow paper, written in the Bengalī character, in the 18th century.

Digitized by Microsoft®

Tattvasaṃgraha, an exposition of the *Vedānta* theory, by *Rādhāmohana Gosvāmin Bhaṭṭācārya*, of the family of *Advaitācārya* (*Advaitānanda*), the coadjutor of *Caitanya*. Apparently only the first part of the work, without subdivisions.

For a complete copy, see Rāj. Mitra's Notices, ii. p. 104, no. 688. It begins:

श्रीमदद्वैतवंशेन राधामोहनशर्म्मणा ।
प्रणम्य राधिकाकान्तं क्रियते तत्त्वसंग्रहः ॥

अथ तत्त्वनिर्णयः तत्परापरभेदेन द्विविधं तत्राद्यमाह द्वितीये ।

वदन्ति तत्तत्त्वविदस्तत्त्वं यज्ज्ञानमद्वयं ।
ब्रह्मेति परमात्मेति भगवानिति शब्द्यते ॥

अन्वयं(*r.* अद्वयं) सजातीयनिष्ठभेदाप्रतियोगि । ज्ञानं स्वप्रकाशरूपं तत्त्वं परमार्थसद्वस्तु । तज्ज्योतिषां ज्योतिस्तस्य भासा सर्व्वमिदं विभातीति श्रुतेः ०

It ends:

न त्वाधाराधेयभावनियमकं तत् केवलं जडस्य प्रकृतिवाच्यत्वे विवादः पर्य्यवसित इति द्वैतपक्ष एव समीचीनः शुद्धाद्वैतवादिमतापेक्षया* ऽस्य विलक्षणत्वं प्रागेव प्रायो दर्शितमिति संक्षेपः ॥ इति कलियुगपावनावतारश्रीमदद्वैताचार्य्यचरणसरोजध्यायितद्वंश श्रीराधामोहनगोस्वामिभट्टाचार्य्यविरचितस्तत्त्वसंग्रहः समाप्तः

[H. T. COLEBROOKE.]

2500.

2177C. Foll. 35; size 10¾ in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing; 13–17 lines in a page.

Śrutisārasamuccaya, another exposition of the *Vedānta* doctrine, from a *Vaishṇava* point of view; in eighteen chapters (*parikaraṇa* !); by *Jñānasāgara*. Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

गुरुरेक(:) परं ब्रह्म सच्चिदानंदसदाशिवः† ।
परमात्मा परं धाम तस्मादहं नमाम्यहं(!) ॥ १ ॥

आत्मानात्मविरोधं तु कथमेक(!) लभते प्रभो ।
जीवेश्वरसमं तत्त्वं स एव परमं पदं ॥ २ ॥

चित्तभ्रांतिं च सो द्वंद्व(!) निश्चित्य सो(?) निरामयः ।
मुमुक्षूणामुपदेशः श्रुतेः सारं च(*r.* सारस्य) संग्रहः ॥ ३ ॥

प्रज्ञानमानंदं ब्रह्म अहं ब्रह्मास्मीत्यव्ययं ।
तत्त्वमसि नेति नेति ह्येमायमात्मा(*r.* ह्येमो ऽयमात्मा) [ब्रह्मेति ॥ ४ ॥

अकर्म क्रियते कर्म अलक्ष्यमपि लक्ष्यते ।
अभक्ष्यं भक्षते योगी श्रुतिशास्त्रस्य संग्रहः ॥ ५ ॥

पंचभूतादितंमात्रा(*r.* तन्मात्रं?) दशेंद्रियसमन्वितं ।
मनो बुद्धिरहंकारचित्तजीवादिपंचकं ॥ ६ ॥

पंचिकृतं(*r.* ०ची०) तत्त्वमेतच्छरीरं स्थूलमुच्यते ।
षड्विंशको महाविष्णुः प्रोक्तस्तत्त्वविदां तु तत् ॥ ७ ॥

प्राणादिवायवः पंच मनोबुद्धींद्रियाणि च ।
शरीरं सूक्ष्ममेतस्मादपंचि(*r.* ची)कृतमेव हि ॥ ८ ॥

तदेव प्रकृतिः प्रोक्ता तत्त्वविद्भिः श्रुतेर्वलिः ।
तयोरैक्यं परं ब्रह्म विश्वरूपेतिशाब्दिकं ॥ ९ ॥

1. *Tattvabodhanī*, fol. 2; 2. *ātmānātmaviveka*, fol. 2*b*; 3. *sākshātkāra viśvarūpadarśana*, fol. 3; 4. *brahmaiva-karmavyavahārasādhanam*, fol. 4; 5. *mahāvākyopadeśa*, fol. 4*b*; 6. *prabodhavākya*, fol. 5*b*; 7. *paramārthanirṇaya* (?); 8. *jīvanmuktalakshaṇa*, fol. 7*b*; 9. *niḥpadvī*(?)-*aikyanirūpaṇa*, fol. 9; 10. *yajñāgnihotram*, fol. 10; 11. *prāṇahaṃsaśabda*, fol. 11; 12. *brahmasūtra*, fol. 12*b*; 13. *kaivalya*, fol. 13*b*; 14. *yogāshṭāṅgasiddhi*, fol. 15*b*; 15. *brahmavarṇaviveka*, fol. 21; 16. *āśramatrayaviveka*, fol. 25; 17. *āśramasaṃnyāsa*, fol. 28*b*.

It ends:

मय्येव सकलं जातं मयि सर्वं प्रतिष्ठितं ।
मयि सर्वं लयं याति तद्ब्रह्माद्वयमस्म्यहं ॥ ४ ॥

श्रुतिशास्त्रसमुच्चयं ज्ञानसागरेण ग्रंथितं ।
संहिता परमहंसानां योगिनां मुक्तिलक्षणं ॥ ५ ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यज्ञानसागरेणोक्त आत्मनिवास श्रुतिसारसमुच्चय समाप्तं ॥ संवत् १७२६ वर्षे मासमार्गेशिर ।

A *Śrutisārasamuccaya*, by *Pūrṇānanda*, is given in Aufrecht's Cat. Cat. [GAIKAWAR.]

* On *Śuddhādvaita*, see Bhandarkar, Report 1883-1884, p. 75.

† The author seems to have a certain predilection for the hypercatalectic *anushṭubh śloka*.

Digitized by Microsoft®

2501.

820. Foll. 117; size 15¾ in. by 5 in.; fair, modern Bengalī writing, by two different hands; eight lines in a page.

Bhaktirasāmṛitasindhu, or *Bhagavadbhaktirasāmṛitasindhu,* an elaborate treatise on the nature of *Krishṇa-Caitanya,* and devotional belief in his all-pervading power; composed in 1541 A.D.

Having thus been composed only some fifteen years after *Caitanya's* death, it must have been the work of one of the immediate followers of the *Vaishṇava* reformer. The introductory verses seem, indeed, to ascribe its composition to *Sanātana;* though some scholars (perhaps finding an allusion to the author's name in the second introductory, and the final verses) rather make it the work of *Rūpa Gosvāmin.**

The work consists of four sections (*vibhāga*) denominated after the four points of the compass, each section consisting again of a number of subdivisions (*laharī*). It begins:

अखिलरसामृतमूर्त्तिः प्रसृमररुचिरुद्धतारकापालिः ।
कलितश्यामाललितो राधाप्रेयान् विधुर्जयति ॥ १ ॥

हृदि यस्य प्रेरणया प्रवर्त्तितो ऽहं वराकरूपो ऽपि ।
तस्य हरेः पदकमलं वन्दे चैतन्यदेवस्य ॥ २ ॥

विश्राममन्दिरतया तस्य सनातनतनोर्मदीशस्य ।
भक्तिरसामृतसिन्धुर्भवतु सदायं प्रमोदाय ॥ ३ ॥

भक्तिरसामृतसिन्धौ चरतः परिभूतकालजालभियः ।
भक्तमकरानशीलितमुक्तिनदीकान्नमस्यामि ॥ ४ ॥

मीमांसकवडवाग्नेः कठिनामपि कुण्ठयन्नसौ जिह्वां ।
स्फुरतु सनातन सुचिरं तव भक्तिरसामृताम्भोधिः ॥ ५ ॥

भक्तिरसस्य† प्रस्तुतिरखिलजगन्मङ्गलस्य ।
अज्ञेनापि मयास्य क्रियते सुहृदां प्रमोदाय ॥ ६ ॥

एतस्य भगवद्भक्तिरसामृतपयोनिधेः ।
चत्वारः खलु वक्ष्यन्ते भागाः पूर्वादयः क्रमात् ॥ ७ ॥

तत्र पूर्वे विभागे ऽस्मिन् भक्तिभेदनिरूपके ।
अनुक्रमेण वक्तव्यं लहरीणां चतुष्टयं ॥ ८ ॥

आद्या सामान्यभक्त्याढ्या द्वितीया साधनान्विता ।
भावाश्रिता तृतीयात्र तुर्या प्रेमनिरूपिका ॥ ९ ॥

तत्रादौ सुष्ठु वैशिष्ट्यमस्याः कथयितुं स्फुटं ।
लक्षणं क्रियते भक्तेरुत्तमायाः सतां मतं ॥ १० ॥

अन्याभिलाषिताशून्यं ज्ञानकर्माद्यनावृतं ।
आनुकूल्येन कृष्णानुशीलनं भक्तिरुत्तमा ॥ ११ ॥

यथा नारदपञ्चरात्रे । ° one *śloka;* श्रीभागवतस्य तृतीये स्कन्धे च । ° three *ślokas.*

क्लेशघ्नी शुभदा मोक्षलघुताकृत्सुदुर्लभा ।
सान्द्रानन्दविशेषात्मा श्रीकृष्णाकर्षिणी च सा ॥

तत्रास्याः क्लेशघ्नत्वं । क्लेशास्तु पापं तद्बीजमविद्या चेति ते त्रिधा ॥ अत्र पापं । अप्रारब्धं भवेत्पापं प्रारब्धं चेति तद्द्विधा ॥

I. *Rasopayogisthāyibhāvopapādano nāma pūrvavibhāgaḥ:*—1. *bhaktisāmānyalaharī,* fol. 3*a*; 2. *sādhanabhaktilaharī,* fol. 15*b*; 3. *ratibhaktilaharī,* fol. 18*a*; 4. *premabhaktilaharī,* fol. 19*a.*

II. *Bhaktirasasāmānyanirūpaṇo nāma dakshiṇo vibhāgaḥ,* begins:

प्रबलमनन्याश्रयिणा निषेवितः सहजरूपेण ।
अघमथनो मथुरायां सदा सनातनतनुर्जयति ॥

1. *vibhāvalaharī,* fol. 35*b*; 2. *anubhāvalaharī,* fol. 37*a*; 3. *sāttvikalaharī,* fol. 41*b*; 4. *vyabhicāralaharī,* fol. 55*b*; 5. *sthāyibhāvalaharī,* fol. 61*b.*

III. *Mukhyabhaktirasapañcakanirūpaṇo nāma paścimavibhāgaḥ,* begins:

धृतमुग्धरूपभावो भागवतार्पितपृथुप्रेमा ।
स मयि सनातनमूर्तिस्तनोतु पुरुषोत्तमस्तुष्टिं ॥

1. *śāntabhaktirasalaharī,* fol. 64*a*; 2. *prītabhaktirasalaharī,* fol. 74*b*; 3. *preyobhaktirasalaharī,* fol. 82*a*; 4. *vatsalabhaktirasalaharī,* fol. 87*a*; 5. *madhurākhyabhaktirasalaharī,* fol. 89*a.*

---

* Rāj. Mitra, Notices, ii., no. 579, on the other hand, assigns the work to *Jīva Gosvāmin.*

† On the technical meaning of *bhaktirasa,* see Wilson, Select Works, i., p. 163.

Digitized by Microsoft®

IV. *Gauṇabhaktirasādinirūpaṇo nāmottaravibhāgaḥ*, begins:

भक्तिभरेण प्रीतिं कलयन्नुररीकृतव्रजाङ्गसङ्गः ।
तनुतां सनातनात्मा भगवान्मयि सर्वदा तुष्टिं ॥

1. *hāsyabhaktirasalaharī*, fol. 90*b*; 2. *adbhutabhaktirasalaharī*, fol. 91*b*; 3. *vīrabhaktirasalaharī*, fol. 94*b*; 4. *karuṇabhaktirasalaharī*, fol. 95*b*; 5. *raudra(bhakti)rasalaharī*, fol. 97*a*; 6. *bhayānakabhaktirasalaharī*, fol. 92*a*; 7. *bībhatsabhaktirasalaharī*, fol. 98*b*; 8. *rasānām maitrīvairasthitilaharī*, fol. 103*a*; 9. *rasābhāsalaharī*, ends fol. 105*a*:

भारत्याद्याश्रितस्तु रसावस्थानसूचिकाः ।
वृत्तयो नाट्यमातृत्वादुक्ता नाटकलक्षणे ॥

इति भक्तिरसामृतसिन्धावुत्तरविभागे रसाभासलहरी ॥

ग्रन्थस्य गौरवभयादस्या भक्तिरसप्रियः ।
समाहृतिः समासेन मया सेयं विनिर्मिता ॥

गोपालरूपशोभां दधदपि रघुनाथभावविस्तारी ।
तुष्यतु सनातनो ऽस्मिन्नुत्तरभागे रसामृताम्बुनिधेः ॥

इति भक्तिरसामृतसिन्धौ गौणभक्तिरसादिनिरूपणं नाम चतुर्थो विभागः ॥ समाप्तो ऽयं भक्तिरसामृतसिन्धुरिति ॥

रामाङ्गशक्र१४६३गणिते शाके गोकुलमधिष्ठितेनायं ।
भक्तिरसामृतसिन्धुर्विटङ्कितः क्षुद्ररूपेण ॥

Regarding the date (? *rāmāṅgaśakra*), see *Bhandarkar*, Report 1883-4, p. 76.

Foll. 106–116 contain a copious list of contents in five parallel columns; while fol. 117*a* gives an (incomplete) list of the titles of works quoted by the author. Of the authorities actually met with in twice going over the work, the following may be mentioned (omitting a number of *Purāṇas*, etc.):

Agastyasaṃhitā, foll. 9*b*, 11*a*; *Aparādhabhañjana*, fol. 65*b* (कामादीनां कति न कतिधा पालिता दुर्निदेशा जाता तेषां न मयि करुणा नत्रपा नोपशान्तिः । उत्सृज्यैतानथ यदुपते सांप्रतं लब्धबुद्धिस्त्वामायातः शरणमभयं मां नियुंक्ष्वात्मदास्ये ॥ not in Hæberlin's text, and different metre); *Uddhavasandeśa*, fol. 96*a* (कृष्णं मुष्णन्न करुणबलान्नोऽष्टतो निष्ठुरस्त्वं मा मर्यादां यदुकुलभुवां भिन्दिरे गान्दिनेय । यद्याभ्यर्थे त्वयि रथमधिष्ठाय यात्रां विधित्सौ स्त्रैणं प्राणैरपि नियुतशो हन्त याचा व्यथापि ॥ *Rūpa-gosvāmin's Uddhavasandeśa*, MS. 570, v. 76, but quite different in second half); *Karṇāmṛita*, fol. 17*a* (आनंम्रामसितभ्रुवोरुपचितामक्षीणपक्ष्माङ्कुरेष्वालोलामनुरागिणोर्नयनयोरार्द्रां मृदौ जल्पिते । आताम्रामधरामृते मदकलामम्लानवंशीस्वनेष्वाशास्ते मम लोचनं व्रजपतेर्मूर्तिं जगन्मोहिनीं ॥), 17*b*, 34*b*, 70*a*, 71*b*; *Kātyāyanasaṃhitā*, fol. 7*b* (वरं हुतवहज्वालापञ्जरान्तर्व्यवस्थितिः । न शौरिचिन्ताविमुखजनसंवासवैशसं ॥); *Gītagovinda*, foll. 27*b*, 87*b*, 88*b*; *Govindavilāsa*, fol. 57*a* (चिरमुत्कण्ठितमनसो राधामुरवैरिणोः कोऽपि । निभृतनिरीक्षणजन्मा प्रत्याशावल्लवो जयति ॥); *Dānakelikaumudī*, fol. 55*b* (गभीरोऽप्यश्रान्तं दुरभिगमपारो ऽपि नितरामहार्यां मर्यादां दधदपि हरेरास्पदमपि । सतां स्तोमः प्रेमण्युदयति समग्रे स्थगयितुं विकारं न स्फारं जलनिधिरिवेन्दौ प्रभवति ॥), 87*b* (कुवलययुवतीनां°); *Nārada-Pañcarātra*, foll. 1*b*, 2*b*; *Pañcarātra*, foll. 3*b*, 11*b*, 18*a*; *Padyāvalī*, foll. 36*b*, 44*a*, 65*b* (ध्यानातीतं° given in *Padyāv.*, MS. 823, fol. 9*a*, as by *Yādavendrapurī*), fol. 87*b* (वामं वपुः पुलकितं° ib., fol. 18*a*), 88*b* (अकस्मादेकस्मिन्नपि° ib., fol. 16*b*, by *Kavicandra*); *Prahlādasaṃhitāyām śrī-Uddhavavākyam*, fol. 88*b* (भगवानपि गोविन्दः कन्दर्पशरपीडितः । न भुङ्क्ते न स्वपिति च चिन्तयन् वो ह्यहर्निशं ॥); *Bilvamaṅgala*, fol. 35*b* (अयि पङ्कजनेत्रमौलिमाले तुलसीमञ्जरि किंचिदर्थयामि । अवबोधय पार्थसारथेस्त्वं चरणाब्जशरणाभिलाषिणं मां ॥), 44*a* (हस्तमुत्क्षिप्य यातो ऽसि बलात्कृष्ण किमद्भुतं । हृदयाद्यदि निर्यासि पौरुषं गणयामि ते ॥), 46*a* (राधा पुनातु जगदच्युतदत्तचित्ता मन्थानकं विदधती दधिरिक्तपात्रे । °); *Bilvamaṅgalastava*, fol. 64*a* (अद्वैतवीथीपथिकैरुपास्याः स्वानन्दसिंहासनलब्धदीक्षाः । शठेन केनापि वयं हठेन दासीकृता गोपवधूविटेन ॥); *Brahmayāmala* (? reference not found); *Brahmasaṃhitāyām Ādipurusharahasya*, foll. 27*a*, 30*a* (see no. 2511); *Bhaktiviveka*, fol. 11*a* (चिन्तां कुर्यान्न रक्षायै विक्रीतस्य यथा पशोः । तथार्पयन् हरौ देहं विरमेदस्य रक्षणात् ॥); *Bharata*, fol. 60*b* (यदुक्तं श्रीभरतेन ॥ शक्तिरस्ति विभावादेः कापि साधारणी कृतौ । प्रमाता तदभेदेन स्वं यथा प्रतिपद्यते ॥);

Digitized by Microsoft ®

Bhāvārthadīpikā, fol. 3*a* (त्वत्कथामृतपाथोधौ विहरन्तो महामुदः । कुर्वन्ति कृतिनः केचिच्चतुर्वर्गं तृणोपमं ॥); *Brahmayāmala*(?); *Māghakāvya*, foll. 23*b*, 24*b*; *Mukundamālā*, fol. 57*a* (दिवि वा भुवि वा ममास्तु वासो॰ चरणौ ते मरणे ऽपि चिन्तयामि ॥ Hæberlin, p. 516); *Mukundāshṭaka*, fol. 33*b* (कनकनिवहशोभानिन्दिप्रीतं नितम्बे तदुपरि नवरक्तं वस्त्रमित्थं दधानः । प्रियमिव किल वर्णं रागयुक्तं प्रियायाः प्रणयतु मम नेत्राभीष्टपूर्तिं मुकुन्दः ॥); *Yāmunācāryastotra*, fol. 11*a* (वपुरादिषु यो ऽपि को ऽपि वा गुणतो ऽसानि यथा तथाविधः । तदयं तव पादपद्मयोरहमद्यैव मया समर्पितः ॥), 23*b* (रघुवर यदभूस्त्वं तादृशो वायसस्य प्रणत इति दयालुर्यच्च चैद्यस्य कृष्ण । प्रतिभवमपराद्धुर्मुग्धसायुज्यदो ऽभूर्वद किमपदमागस्तस्य ते ऽस्ति क्षमायाः ॥), 27*a* (यद्ब्रह्मरुद्रान्तरगोचरं च॰); *Rasasudhākara*, fol. 43*a* (अतिप्रयत्नेन रतान्ततान्ता कृष्णेन तान्तादवरोपिता सा । आलम्ब्य तस्यैव करं करेण ज्योत्स्ना कृता नन्दमनिन्दमाप ॥); *Lalitamādhava*, foll. 25*a* (दरोदञ्चद्गोपीस्तनपरिसरप्रेक्षणभवात् करोतु कम्पादीषच्चलति किल गोवर्धनगिरौ । ॰), 25*b*, 26*b*, 28*b*, 84*b*, 86*b*, 87*a*; *Vidagdhamādhava*, foll. 28*a* (रुन्धन्नम्बुभृतश्चमत्कृतिपरं कुर्वन्मुहुस्तुम्बुरुं ध्यानादन्तरयन् सनन्दनमुखान् विस्मेरयन् वेधसं । ॰), 48*b*, 67*b*, 84*b*, 86*b*, 95*b*, 96*b*, 102*a*; *Vishṇuyāmala*(?); *Vishṇurahasya*, foll. 7*b* (आलिङ्गनं वरं मन्ये व्यालव्याघ्रजलौकसां । न सङ्गः शल्ययुक्तानां नानादेवैकसेविनां ॥), 8*b* (श्रीविष्णोरर्चनं ये तु प्रकुर्वन्ति नरा भुवि । ते यान्ति शाश्वतं विष्णोरानन्दं परमं पदं ॥); *Vaishṇavatantra*, fol. 29*b* (अष्टादशमहादोषै रहिता भगवत्तनुः । सर्वैश्वर्यमयी सत्यविज्ञानानन्दरूपिणी ॥); *Haṃsadūta*, fol. 46*b* (कदाचित्खेदाग्निं Hæberlin, p. 374, *śl.* 3), 72*a* (पुरस्तादाभीरी॰ । स जानुभ्यां॰ ib., p. 383, *śl.* 50*b*, 51*b*), 95*a* (विराजन्ते ib., *śl.* 54); *Haribhaktivilāsa*, fol. 11*b* (तवास्मीति वदन् वाचा तथैव मनसा विदन् । तत्स्थानमस्थितस्तन्वा मोदते शरणागतः ॥); *Haribhaktisudhodaya*, fol. 2*b* (त्वत्साक्षात्करणाह्लादविशुद्धाब्धिस्थितस्य मे । सुखानि गोष्पदायन्ते ब्राह्माण्यपि जगद्गुरो ॥), 8*b* (प्रविशन्नालयं विष्णोर्दर्शनार्थं सुभक्तिमान् । ॰), 12*b*, 17*a*, 65*b*, 70*b*; *Harisudhodaya*, fol. 93*b* (स्थानाभिकामस्तपसि स्थितो ऽहं॰ ।).

[H. T. Colebrooke.]

2502.

1547E. Foll. 49; size 10 in. by 4½ in.; modern Devanāgarī writing; 10 or 11 lines in a page.

A fragment of the *Bhaktirasāmṛitasindhu*, extending as far as fol. 33*b* of the preceding MS.

An additional leaf, marked भ॰ र॰ ५०, merely gives the following colophon, written in a different hand: इति श्रीचरणदासविरचितो भक्तिरसामृतसिंधुनामको ग्रंथः समाप्तः ॥ ०

[H. T. Colebrooke.]

2503.

806b. Foll. 110; size 15¼ in. by 5 in.; clear, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Durgamasaṃgamanī, a commentary on the *Bhaktirasāmṛitasindhu*, annotating the text and enlarging upon the doctrines propounded therein. Apparently by *Rūpa* (? or *Jīva*) *Gosvāmin*; though in the colophon ascribed to *Sanātana*.

It begins:

सनातनसमो यस्य ज्यायान् श्रीमान् सनातनः ।
श्रीवल्लभो ऽनुजः सो ऽसौ श्रीरूपो जीवसद्गतिः (सद्गतिः [B, orig. A.) ॥

अथ श्रीमान् ग्रन्थकारः सकलभागवतलोकहिताभिलाषपरवशतया प्रकाशितैः स्वहृदयदिव्यकमलकोषविलासिभिः श्रीमद्भागवतरसैरेव भक्तिरसामृतसिन्धुनामानं ग्रन्थमपूर्ववचनमाचिन्वानस्तद्दुर्गीयितव्यस्यैव च सर्वोत्तमतां निश्चिन्वानस्तद्व्याजनयैव मङ्गलमाचरयति । एवं सर्व एव ग्रन्थो ऽयं मङ्गलरूप इति च विज्ञापयति ॥ अखिलेति ॥ विधुः श्रीकृष्णो जयति सर्वोत्कर्षेण वर्तते । ० ॥ २ ॥

अथ निजभक्तिप्रवर्तनेन कलियुगपावनावतारं विशेषतः स्वाश्रयचरणकमलं श्रीश्रीकृष्णचैतन्यदेवं भगवन्तं नमस्करोति हृदीति ॥ हृद्विषयप्रेरणया प्रवर्तितो ऽस्मि न सन्दर्भे इति शेषः । वराकेति स्वयं दैन्येनोक्तं । सरस्वती तु तदसहमाना वरं श्रेष्ठं

Digitized by Microsoft®

श्चा सम्यक् कायति शब्दायते इति तमेव तं स्तावयति सत्कवितायामपि त..रणयैवात्र प्रवृत्तिः स्यात् नान्यथा इत्यपेरर्थः ॥२॥

अथ निजेष्टदेवतावतारत्वेन निजगुरुं स्तुवन् प्रार्थयते विश्राम इति ॥ भक्तिरसरूपस्यामृतस्य सिन्धुरिवेति तन्नामायं ग्रन्थः तस्य श्रीकृष्णाख्यस्य मदीशस्य सदा स्वेन रूपेण स्थितस्यैव विकाशितनानान्यरूपतनोर्यो सनातननामा तनुस्तस्या विश्राममन्दिरतया तत्तुल्यतयाङ्गीकारेणेत्यर्थः । अन्यस्या अपि नारायणाख्यायाः सदा समानार्थे सनातन तत्तनोः सिन्धुर्विश्राममन्दिरं भवतीति ॥ ३ ॥ ०४ ॥

अथ निजग्रन्थस्य विरोधिकृतपराभवाभावकरीं श्रीगुरुचरणान् प्रार्थयते मीमांसकेति । ० ॥ ५ ॥

It ends: इति दुर्गमसंगमनीनाम्न्यां भक्तिरसामृतसिन्धुटीकायां उत्तरविभागे रसाभासलहरी नवमी ॥ इति दुर्गमसंगमनीनाम्न्यां भक्तिरसामृतसिन्धुटीकायां चतुर्थो विभागः समाप्तः ॥

रामाङ्केति शालिवाहनस्य संवत्सरगणनया विक्रमादित्यस्यापि ज्ञेया । अङ्कस्य वामगतिप्रसिद्धा त्रिपष्ट्यधिकचतुर्दशशतीगणित इत्यर्थः ॥ विक्रमादित्यस्य त्व[ष्ट]नवत्यधिकपञ्चदशशतीगणित इति ज्ञेयं ॥ विटङ्कित उट्टङ्कितः सुष्ठुरूपेत्येव पठितव्यं । तेषां दीनम्मन्यतामयपाठे ऽपि तदसहिष्णुः सरस्वती क्षुद्रं सूक्ष्मत्वज्ञेयं रूपं स्वरूपं यस्येति गत्यन्तरास्पदं स्फोटयन्ती समाहितवती ॥

श्रीकृष्णः सर्वपूर्णः स चरति विपुले गोकुले व्यक्ततत्तन्
माधुर्यैश्वर्यवर्यः स च पशुपशतानन्तलक्ष्मीभिरिष्टः ।
श्रीराधावर्गमध्ये स च मधुरगुणश्री(म)धुराधामधारी-
त्यस्मिन् ग्रन्थे रसाब्धावभिमतमहिमा[-]रसारप्रचारः ॥
यदपि च नातिविशुद्धा तदपि च सद्भिः कदाप्युरीकार्या ।
दुर्गमसंगमनीयं लोके वास्यामृताम्भोधोः ॥

इति सनातनगोस्वामिकृता दुर्गमसंगमनी भक्तिरसामृतसिन्धुटीका समाप्ता ॥

Two additional leaves contain an index of chapters, and a list of 26 works quoted in the commentary. Of the latter may be mentioned: *Kurukshetrayātrā*, *Gopālastava*, *Dhruvacarita*, *Sāhityadarpaṇa*. [H. T. Colebrooke.]

2504.

1489b. Foll. 85 (numbered 67–151); size $15\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; Bengalī handwriting of 1806 A.D.; seven lines in a page.

Durgamasaṃgamanī. This (rather careless) copy omits the last colophon and the last but one of the final *ślokas* of the preceding MS.; and it also differs considerably as to the rest; viz.:

इति दुर्गम[स]ङ्गमनीनाम्न्यां हरिभक्तिरसामृतसिन्धुटीकायां चतुर्थो विभागः ॥ रामोन्दति (!) शालिवाहनसम्वत्सरगणनया विक्रमादित्यस्य सापि सा ज्ञेया। अङ्कस्य (!) वामापतिप्रसिद्धा ०--दीनं सम्यतामयपाठे ऽपि क्षुद्रां सूक्ष्मं दुर्ज्ञेयं (?) रूपं स्वरूपं यस्येति सरस्वतीसंवादः ॥ यदपि च नातिविशुद्धा ० वास्यामृताम्भोधेः ॥ समाप्तेयं टीका तेषामेव प्रीतये तु [भ]वतु

The MS. is preceded by six leaves, marked क्रोड (पत्र), and numbered 1–6 in the left, and 61–66 in the right margin. This passage, which apparently belongs to the present work, begins: अत्र जीवगोस्वामिमतानुसारिणः । नित्यसिद्धास्तु गोप्यः स्वकीया एव ताश्च राधादयः । ०

[H. T. Colebrooke.]

2505.

1489a. Foll. 60; size $15\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; indifferent Bengalī handwriting, apparently by the same hand as the preceding MS.; seven lines in a page.

Krishṇabhaktirasodaya, another treatise on the same subject, apparently consisting chiefly of passages from the *Bhaktirasāmṛitasindhu*, with comments thereon; by *Rādhāmohana Śarman.* It begins:

गोपीनयनचकोरीस्वादितसुरसामृतासिताङ्गरुचिः ।
कोपी व्रजेन्द्रतनयो नीरदनीलो विधुर्जयति ॥
श्रीमदद्वैतवंशोद्भूराधामोहनशर्मणा ।
क्रियते परमामोदः कृष्णभक्तिरसोदयः ॥

श्रीमद्रसामृताम्भोधिर्गोस्वामिभिरुदाहृतः ।
तस्मादुद्धृत्य यत्किंचिदन्यतश्च निवेद्यते ॥
क्षन्तव्यं मम चापल्यं तद्धर्षेरितचेतसः ।
वैष्णवैः कृष्णसंबन्धे गुणमात्रपरिग्रहैः ॥

तत्र भक्तिलक्षणं ॥

अन्याभिलाषिताशून्यं ज्ञानकर्माद्यनावृतं ।
आनुकूल्येन कृष्णानुशीलनं भक्तिरुत्तमा ॥ (see p. 812b)

Digitized by Microsoft®

अत्र प्रकरणात् भक्तिपदेन कृष्णभक्तिरेवोच्यते। तथा चानुकूल्येन कृष्णानुशीलनं कृष्णभक्तिरिति सामान्यतः स्वरूपलक्षणं° a lengthy discussion; ननु भक्तेः किं प्रयोजनमित्याह। क्लेशघ्नी शुभदा° p. 812*b* ॥ इति क्लेशः स मूलपार्थं ० in the comment on this the author remarks: अत्र प्रमाणं मूलग्रन्थे (भक्तिरसामृतसिन्धौ) मत्कृतकृष्णभक्तिसुधार्णवे च विस्तृतमन्यत्र चानुसन्धेयं°

The *Durgamasaṃgamanī* is quoted at fol. 8*b*.

The work consists of ten chapters (*ullāsa*), viz.: 1. fol. 10*b*; 2. *sādhyabhaktinirūpaṇam*, fol. 15*b*; 3. *bhaktirasanirūpaṇam*, fol. 25*a*; 4. *vibhāvādinir.*, fol. 39*a*; 5. *śāntabhaktirasanir.*, fol. 44*a*; 6. *prītabhaktirasavivaraṇam*, fol. 48*b*; 7. *sakhyabhaktirasanir.*, fol. 50*b*; 8. *vatsalabhaktirasanir.*, fol. 51*a*; 9. *ujjvalabhaktirasanir.*, fol. 54*b*; 10. (*maitrīvairaviveccanam*) ends fol. 60*b*: भरतमुनिनाप्युक्तं। रसाभासा अनौचित्यप्रवर्तिता इति। एवमन्यदूह्यं इति कलियुगपावनावतारः ॥ श्रीमदद्वैतवंशश्रीराधामोहनगोस्वामिविरचिते कृष्णभक्तिरसोदये दशम उल्लासः। समाप्तो ऽयं ग्रन्थः ॥ Cp. Rāj. Mitra, Notices, iii., no. 1192. [H. T. Colebrooke.]

2506.

2486. Foll. 249 (five of which, 124–128, are wanting), and two *śuddhapattras* (after 62 and 82 resp.); size 11½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1550 A.D. (fol. 61 supplied by a later hand); 8–11 lines in a page.

Vishṇubhakticandrodaya, another work on the same subject, in sixteen chapters (*kalā*), by *Nṛisiṃhāraṇya Muni.*

It begins:

वन्दे [ऽहं] श्रीनृसिंहेशं पुण्यारण्यं गुरूत्तमं।
श्रीसाममन्त्रराजं (!) च वैष्णवान्हार्हि (°वाह्लाद)सिद्धये॥

आविर्बभूव लोके ऽस्मिन् सद्भक्त्याह्लाददायकः।
श्रीविष्णुभक्तिचंद्रो ऽयं विष्णुप्रेमाब्धिवर्धनः॥

यस्य (तस्य R. M.) श्रुतेरेककलात्मकस्य
हन्याद्य(हृद्याद R. M.)नेकाद्यतमः प्रबंधः।
शैथिल्यमेतींद्रियवातयाता(शान्त्या R. M.)
नानांतरायाभ्रमतौ हतायां॥

वक्ष्ये निरंतराशेषदृजैन्माधकारविध्वंसनं।
स्मृत्वा प्रणम्य चादौ गुरुं श्रीविष्णुभक्तिचंद्रोदयं॥

संसारानलनिर्विण्णो मनीषी स्वार्थसिद्धये।
संसारासारतां ज्ञात्वा गुरुं शरणमाव्रजेत्॥

गुरुसेवारतः शिष्यः स्निग्धः सर्वनिवेदकः।
गुरुश्चेश्वरभावश्च दंडवत्प्रणमेद्गुरुं॥

अप्रमत्तोद्यतः शश्वद्दुर्वाज्ञां शिरसा मुदा।
गृह्णन्परिचरेद्भक्त्यानवद्यस्तोषयन्गुरुं॥

तथा चोक्तानि श्रीमद्भागवते श्रीभगवता उद्धवं प्रति शिष्यलक्षणानि।°

No authorities, except *Purāṇas*, *Bhagavadgītā*, *Vishṇurahasya*, *Vaishṇavatantra* (fol. 93*b*), and such-like works have been met with.

For the contents of the work, cp. Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 279.

The MS. is not quite complete, the 16th *kalā* beginning on fol. 146*b*; and the last leaf breaking off at ॥ अथ फाल्गुने मासि श्रीविष्णोः—

[Gaikawar.]

2507.

735. Foll. 158; size 13 in. by 4¼ in.; clear, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Vishṇubhaktidarpaṇa, or *Vishṇudarpaṇa*, another compendium of devotional worship, in fifteen chapters, by *Upendrācārya.*

I. वासुदेवादिका मूर्तीर्दधानं परमं पदं।
नारायणं शास्त्रयोनिं नमामि हरिमीश्वरं॥

गुरुं प्रणम्य श्रीविष्णुं पूजनं परमात्मनः।
अष्टाङ्गभक्तियोगाढ्यं मन्त्रैरष्टाक्षरादिकैः॥

दृष्ट्वा तन्त्रपुराणानि मतं भागवतस्य च।
मन्त्रार्थकथनोपेतं लिखिष्यामि यथामति॥

यमाश्च नियमाश्चैव आसनं प्राणसंयमः।
प्रत्याहारो धारणा च ध्यानं समाधिरेव च॥

अष्टावङ्गानि योगस्य भक्तेर्भक्तिविदो विदुः।
अहिंसाद्या यमाः प्रोक्ताः शौचाद्या नियमा मताः॥

Digitized by Microsoft®

अहिंसा सत्यमस्तेयमसङ्गो ह्रीरसंचयः ।
आस्तिक्यं ब्रह्मचर्यं च मौनं स्थैर्यं क्षमार्जवं ॥
शौचं जपस्तपो होमः श्रद्धातिथ्यं मदर्पणं (? मृद्° = गो-
तीर्थाटनं परार्थेहा तुष्टिराचार्यसेवनं ॥ [पीमृत्तिका) ।
एते यमाः सनियमा उभयोर्द्वादश स्मृताः ।
आसनं स्वस्तिकाख्यं स्याद्वीरासनमथापि वा ॥°

II. अथ दीक्षां लिखिष्यामि सर्वशक्यां कलावतीं ।
दीक्षां विना पशुत्वं हि विप्रस्य न निवर्तते ॥ fol. 10*b*.

III. भक्त्यंगान्यथ वक्ष्यामि भक्तानां चैव लक्षणं ।
नैष्कर्म्यं पापशुद्धिं च विष्णुभक्तेश्च नित्यतां ॥ 20*b*.

IV. अथ साधनयोगस्य माहात्म्यं लिख्यते ऽधुना ।
यथा दृष्टं पुराणेषु श्रुत्वा जननमुत्तमं ॥ 30*b*.

V. अथ प्रणम्य विश्वेशं विधानं सार्वमन्त्रिकं ।
प्रातःप्रभृति सायान्तं लिखिष्यामि यथामति ॥ 43*a*.

VI. पीठन्यासं विधायैवं तत्र विष्णुं स्मरेत्प्रभुं ।
स्वाधिष्ठानसमुद्भूतनादेन प्रणवात्मना ॥ 56*b*.

VII. अथ विज्ञानमानन्दं ब्रह्म नत्वा महेश्वरं ।
पूजायां तस्य मन्त्राणां प्रकाशाद्यथ कथ्यते ॥
एको नारायणो देवः सर्वः सर्वेश्वरो विभुः ।
भक्तानां कार्यसिद्ध्यर्थं चतुर्मूर्तिर्महीयते ॥ 68*a*.

VIII. सत्यं ज्ञानमनन्तं यज्जन्माद्यस्य यतो भवेत् ।
तं विष्णुमव्ययं पूर्णं प्रणम्य जगदीश्वरं ॥
द्वादशाक्षरमन्त्रस्य वक्ष्यामि विधिमुत्तमं ।
भक्तानुग्रहणार्थाय वासुदेवेति यं विदुः ॥
वेदादिर्हृदयं तेऽन्तो भगवान्वालहंसकौ ।
नारायणविष्णुयुक्तौ सत्यतुष्टेन संयुतः(!) ॥ 78*b*.

IX. अथ प्रणम्य विश्वेशं भवबन्धघ्नमच्युतं ।
विधानं तस्य पूजाया यथोक्तं लिख्यते ऽधुना ॥ 89*b*.

X. अथ सज्ज्ञानन्दमयं ब्रह्म नत्वा महेश्वरं ।
लिख्यते तस्य पूजाया विधानं कलितारणं ॥ 97*a*.

XI. ङेन्तौ* च कृष्णगोविन्दौ मन्त्राद्यौ मदनादधः ।
अष्टादशाक्षरो मन्त्रो भक्तानां सुरपादपः ॥ 106*b*.

XII. अथ संक्षिप्तबुद्धीनां विधानं सार्वमन्त्रिकं ।
यथामति लिखिष्यामि मालाशुद्धिं पुरस्क्रियां ॥ 114*a*.

XIII. अथ पौराणिकैर्मन्त्रैरुपचारविधिं ब्रुवे ।
महापूजाविधानेन गृहदानविधिं तथा ॥ 123*a*.

XIV. अतः परं लिखिष्यामि शयनोत्थादिकं विधिं ।
श्रीहरेर्जागरं पुण्यं वैष्णवानि व्रतानि च ॥ 141*a*.

XV. अथ श्रीभागवतोक्तपयोव्रतपद्धतिर्लिख्यते । तत्र फाल्गुनामावास्यायां ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थितः कृतमैत्रादिः श्रोतजले स्नानसंकल्पं कृत्वा° fol. 157*a*.

It ends: ततो यजमान आचार्यादिभ्यो यथाशक्ति वित्तशाठ्यं वर्जयित्वा दक्षिणां सुवर्णं तदर्धं पादं वा दत्त्वा तानन्यानपि ब्राह्मणान् सद्गुणेन भोजनेन भोजयेत् । यथाशक्ति च चाण्डालादिभ्यो ऽपि भोजनं दद्यात् । ततो ऽच्छिद्रमवधार्य बन्धुभिः सह भुञ्जीत । व्रतेनानेन भगवन्तमाराध्य सकलयज्ञव्रततपसां सिद्धिमाप्य भगवल्लोकमाप्नुयात् ॥ इति श्रीभागवतोक्तपयोव्रतविधिः समाप्तः ॥ इति श्रीमानुपेन्द्राचार्यविरचितं श्रीविष्णुदर्पणं समाप्तं ॥

The other colophons run: इति विष्णुभक्तिदर्पणे (प्रथमः) परिच्छेदः (corrected everywhere for original पटलः). [H. T. Colebrooke.]

2508.

823e. Foll. 38; size 12¾ in. by 4½ in.; fair, modern Bengalī handwriting; six lines in a page.

Haribhaktikalpalatikā, a treatise, by *Kṛishṇa Sarasvatī*, on the nature of '*bhakti*' and the various grades of it through which the votaries of *Kṛishṇa* have to pass before attaining perfection of faith.

It begins:

सर्वात्मानमशेषलोकपितरं सर्वेश्वरं शाश्वतं
यं नो वेत्ति जगन्निवासममृतं यन्माययान्धं जगत् ।
यं ज्ञात्वा कृतिनो विशन्ति परमानन्दावबोधं च यं
तं भक्तप्रियबान्धवं शरणदं वन्दे मुरद्वेषिणं ॥ १ ॥
व्रजस्त्रीणां प्रेमप्रणयहृदयो वा किमथवा
कृपायुक्तो भक्तेष्वसुरनिधनश्छद्मनिपुनः ।
अपि स्वात्मारामो य इह विजिहीर्षुर्व्रजमगात्
तमानन्दं वन्दे नवजलदजालोदरनिभं ॥ २ ॥

* The guttural nasal here may possibly be intended for the nasal sound which occurs in many of the formulas in this and several other chapters, *e.g.* प्रं प्रद्युम्नाय । अँ अनिरुद्धाय नमः । श्रिँ श्रियै नमः । उँ सोममण्डलाय नमः ॥

Digitized by Microsoft®

असत्यमपि संसारं यद्भक्तिः सत्यतां नयेत् ।
गोपीनां सदयानन्दं तमानन्दमुपास्महे ॥ ३ ॥

पुण्याम्भोधिभवा तमोविघटिनी सत्सङ्गमूलोद्गमा
श्रद्धापल्लविनी विविक्तिकलिकाप्रेमप्रसूनोज्ज्वला ।
सान्द्रानन्दरसावहं च परमज्ञानं फलं बिभ्रती
सेयं श्रीहरिभक्तिकल्पलतिका भूयात्सतां प्रीतये ॥ ४ ॥

The work is divided into fourteen *stavakas*, viz.: I. (verses 46) on the nature of the god; II. (vv. 78) on the kinds of worshippers; III. (vv. 17) on the nine grades of *bhakti*, to each of which is devoted one of the succeeding chapters; IV. (vv. 21) on *śravaṇa*, the recital of *Hari's* actions and sayings; V. (vv. 60) on *kīrtana*, invocation of his names and eulogizing of his qualities; VI. (vv. 34) on *smaraṇa*, or conception of *Krishṇa* as the aggregate of all that delights the human heart; VII. (vv. 27) on *pādasevana*, or paying tribute of admiration by meditating on his acts and offering magnificent presents; VIII. (vv. 48) on *arcana*, or worshipping him by sixteen different kinds of offerings, such as *tulasī*, etc.; IX. (vv. 12) on *vandana*, or prostration before the deity; X. (vv. 19) on *dāsya*, or complete absorption of soul and mind in the divine being; XI. (vv. 5) on *sakhya*, or love for the deity; XII. (vv. 10) on *ātmanivedana*, or annihilation of one's individuality and becoming one with *Krishṇa*; XIII. (vv. 13) on knowledge of the divine; XIV. (vv. 19) on the atonement for transgressions and relapses of the soul.

Occasionally explanatory remarks are inserted between the verses, in which the author speaks of himself in the third person, as to what the succeeding verses are intended to show.

It ends:

ये शृण्वन्ति पठन्ति वानिशमिदं भक्तिप्रबोधामृतं
ये वा साधु निरूपयन्ति भगवद्भक्तेषु निर्मत्सराः ।
ते निर्धूय भवान्धकारमखिलं भक्तिप्रबोधामृतं
सान्द्रानन्दमनावृतं तदमृतं विन्दन्ति विष्णोः पदं ॥ १९ ॥
इति श्रीहरिभक्तिकल्पलतिकायां चतुर्दशस्तवकः ॥ १४ ॥
श्रीकृष्णसरस्वतीविरचितो ग्रन्थः संपूर्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2509.

827b. Foll. 18; size 12⅜ in. by 5 in.; good, modern Bengalī handwriting; seven lines in a page.

Bhaktilaharī, apparently a work of a similar nature, by *Maṇirāma*. This MS. contains only the fourth chapter (*viśvasamuddeśa-taraṅga*), explaining the evolution of the universe, with the heaven of *Vishṇu* as the crowning of the edifice. It begins:

गुरुं विश्वेश्वरं कृष्णं प्रणिपत्य प्रणीयते ।
मणिरामेण विश्वस्य समुद्देशो यथामति ॥ १ ॥
नित्यस्थलजलादीनां तेजसा पञ्चमस्य च ।
सुतानध्वनिना सार्धं ज्योतिरुत्पद्यते महत् ॥ २ ॥
उभाभ्यां जडितीभूय व्याप विष्टो दिशो दश ।
विरेजे सूक्ष्मरूपेण विराट् तेन निगद्यते ॥ ३ ॥
शब्दस्वरूपा प्रकृतिर्ज्योतीरूपस्तु पूरुषः ।
प्रकृतेः समवायाद्वै तेजसश्चोपपद्यते ॥ ४ ॥
तेजोयोगाद्विभिन्नः सन् प्राज्ञः साक्षी निरञ्जनः ।
अव्याहताज्ञप्रकृतिराद्या सृष्टिविधायिनी ॥ ५ ॥
जिह्वारमणयोगात्सा गुणाः(?r. गुणान्) सत्त्वं रजस्तमः ।
पञ्चभूतानीन्द्रियाणि संभूतान्यसृजन्मुहुः ॥ ६ ॥
गुणास्तन्मात्रसहितैः पञ्चभूतैः समन्ततः ।
इच्छाज्ञानक्रियाभिस्ते ब्रह्माण्डं प्रकृता अजः (!) ॥ ७ ॥

It ends:

ब्रह्मलोकश्च वैकुण्ठः शिवलोकस्ततः परः ।
शक्तिलोकस्तु गोलोको महामायाभिधः परः ॥ २३३ ॥
गुरुलोकः सप्तविधः सत्यलोकः प्रकीर्तितः ।
गोलोकाद्गुरुलोकान्तं पञ्चाशत्कोटियोजनं ॥ २३४ ॥
इति विश्वसमुद्देशः संक्षेपात्कथितो मया ।
विस्तरेण सहस्रास्यो वक्तुं नैव क्षमो भवेत् ॥ २३५ ॥
इति भक्तिलहर्यां विश्वसमुद्देशो नाम चतुर्थस्तरङ्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

2510.

939b. Foll. 10; size 12¾ in. by 4¼ in.; fair, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Gauragaṇoddeśadīpikā, or *Gaurāṅgagaṇoddeśadīpikā*, an account of the chief disciples of *Caitanya* (*Gaura, Gaurāṅga*), and the reformer's own mythic succession; composed, in 1544 A.D., by *Paramānandadāsa*, usually called *Kavikarṇapūra*, son of *Śivānanda Sena*; and pupil of *Śrīnātha*.

It begins: श्रीचैतन्यचन्द्राय नमः ॥

य: श्रीवृन्दावनभुवि पुरा सच्चिदानन्दसान्द्रो
 गौराङ्गीभिः सदृशरुचिभिः श्यामधामा ननर्त ।
तासां शश्वद् दृढतरपरीरम्भसंभेदतः किं
 गौराङ्गः सन् जयति स नवद्वीपमालम्बमानः ॥ १ ॥

नमस्यामो ऽस्यैव प्रियपरिजनान् वत्सलहृदः
 प्रभोरद्वैतादीनपि जगदघौघक्षयकृतः ।
समानप्रेमाणः समगुणगणास्तुल्यकरुणाः
 स्वरूपाद्या ये ऽमी सरसमधुरास्तानपि नुमः ॥ २ ॥

गुरुं तं श्रीनाथाभिधमवनिदेवाद्वयविधुं
 नुमो भूपारत्नं भुव इव विभोरस्य दयितं ।
यदा स्यादुन्मीलन्निरवकरवृन्दावनरहः
 कथास्वादं लब्ध्वा जगति न जनः क्वापि रमते ॥ ३ ॥

पितरं श्रीशिवानन्दं सेनवंशप्रदीपकं ।
वन्दे ऽहं परया भक्त्या पार्षदाग्र्यं महाप्रभोः ॥ ४ ॥

ये विख्याताः परीवाराः श्रीचैतन्यमहाप्रभोः ।
नित्यानन्दाद्वैतयोश्च तेषामपि महीयसां ॥
गोपालानां च पूर्वाणि यानि नामानि कानिचित् ।
स्वस्वग्रन्थे स्वरूपाद्यैर्दर्शितान्यादिसूरिभिः ॥
विलोक्यान्यानि साधूनां मथुरौड्रनिवासिनां ।
गौडीयानामपि मुखान्निशम्य स्वमनीषया ॥
विविच्याम्रेडितः कैश्चित् कश्चित्तानि लिखाम्यहं ।
नाम्ना श्रीपरमानन्ददासः सेवितशासनः ॥
यद्वा पुरा कृष्णचन्द्रः पञ्चतत्त्वात्मको ऽपि सन् ।
प्राक्तः प्रकटतां तद्वद्गौरः प्रकटतामियात् ॥
स्वाभिन्नेन युतं तत्त्वं पञ्चतत्त्वमिहोच्यते ।
अन्यथा तदसंबन्धात्तत्त्वं स्याच्चतुष्टयं ॥

तद्भिन्नं यत्तदेवात्र तदभिन्नं विभाव्यते(°तां Tüb.) ।
यतः स्वशक्त्येच्छयया(स्वयेच्छया शक्त्या T.) कृष्णस्ताद्-
स्वरूपचरणैरुक्तं पञ्चतत्त्वनिरूपणे । [शतां गतः ॥
उपाधिभेदात्पञ्चत्वं तत्त्वस्येह प्रदर्श्यते ॥
पञ्चतत्त्वात्मकं कृष्णं भक्तरूपस्वरूपकं ।
भक्तावतारं भक्ताख्यं नमामि भक्तशक्तिकं ॥
अस्य विवृतस्तैस्तैर्यैः स संक्षिप्य विलिख्यते ।
भक्तरूपो गौरचन्द्रो यतो ऽसौ नन्दनन्दनः ॥
भक्तस्वरूपनित्यानन्दः (!) विश्वरूपश्च मुख्यकः ।
भक्तावतार आचार्याद्वैतो यः श्रीसदाशिवः ॥
भक्ताख्याः श्रीनिवासाद्या यतस्ते भक्तरूपिणः ।
भक्तशक्तिर्द्विजाग्रण्यः श्रीगदाधरमुख्यकः ॥
श्रीमद्विश्वंभराद्वैतनित्यानन्दावधूतकाः ।
अत्र त्रयः समुन्नेया विग्रहाः प्रभवश्च ते ॥
एको महाप्रभुर्ज्ञेयः श्रीचैतन्यो दयाम्बुधिः ।
प्रभू द्वौ श्रीयुतौ नित्यानन्दाद्वैतौ महाशयौ ॥
गोस्वामिनश्च विज्ञेयास्ते द्विजश्च गदाधरः ।
पञ्चतत्त्वात्मका एते श्रीनिवासश्च पण्डितः ॥
यदुक्तस्तत्र गोस्वामी श्रीस्वरूपपदाम्बुजैः ।
त्रयो ऽत्र विग्रहाः ज्ञेयाः प्रभवश्चात्र ते त्रयः ॥
एको महाप्रभुर्ज्ञेयो द्वौ प्रभू संमतौ सतां ।
गोस्वामिनश्च चत्वारो वाच्याः प्रथमपुत्रवत् ॥
एषां पार्षदवर्गा ये महान्तः परिकीर्तिताः ।
नित्यानन्दगणाः सर्वे गोपालाश्चोपगोपकाः ॥
एषां संबन्धसंपर्कादुपगोपालसत्तमाः ।
तत्र श्रीमन्नवद्वीपे विश्वंभरसमीपतः ॥
विलसन्ति स्म ते ज्ञेया वैष्णवा हि महत्तमाः ।
नीलाचले च ये ख्यातास्ते हि ज्ञेया महत्तराः ॥
दक्षिणादिदिशां याने यैर्यैः सङ्गो महाप्रभोः ।
ते ते महान्तो मन्तव्याः परे ज्ञेयाः स्वयोग्यतः ॥
अतः स्वरूपचरणैरुक्तं गौरनिरूपणे ।
पञ्चतत्त्वस्य संपर्का ये ये ख्याता महत्तमाः ।
ते ते महान्तो गोपालाः स्यानाच्छ्रेष्ठ्यादिवाचकाः ॥

रसज्ञाः श्रीवृन्दावनमिति यमाहुर्बहुविदो
 यमेतं गोलोकं कतिपयजनाः प्राहुरपरे ।
श्वेतद्वीपं प्राहुः परमपि परे व्योम जगदुर्
 नवद्वीपः सो ऽयं जयति परमाश्चर्यमहिमा ॥

Digitized by Microsoft ®

तस्मिन्त्रासमुरीचकार नृहरिर्विश्वंभराख्यं दधत्
तच्चेष्टावशतः समस्तमहतां वासो ऽपि तत्राभवत् ।
तैः साकं महती हरेरनु गुणाकारापि लीलाभवत्
तत्रासीज्जगतां मनो ऽपि परमानन्दाय मन्दं यतः ॥

यः सत्ये (ऽ)सितवर्णमादधदसौ श्रीहंसनामाभवत्
त्रेतायां मखभुग्मखाख्य उचितो ऽभूद्रक्तवर्णं दधत् ।
यः श्यामो दधदासवर्णकममुं श्यामं युगे द्वापरे
सो ऽयं गौरविधुर्विभाति कलयन्नानावतारं कलौ ॥

प्रादुर्भूताः कलियुगे चत्वारः सांप्रदायिकाः ।
श्रीमाध्वीरुद्रसनका भवाः पाद्मे यथा स्मृताः ॥

अतः कलौ भविष्यन्ति चत्वारः संप्रदायिनः ।
श्रीमाध्वीरुद्रसनका वैष्णवाः क्षितिपावनाः ॥

तत्र माध्वीसंप्रदायः प्रस्तावात्परिलिख्यते ।
परव्योमेश्वरस्याभूच्छिष्यो ब्रह्मा जगत्पतिः ॥

तस्य शिष्यो नारदो ऽभूद् व्यासस्तस्याप शिष्यतां ।
शुको व्यासस्य शिष्यत्वं प्राप्तो ज्ञानावबोधनात् ॥

तस्य शिष्याः प्रशिष्याश्च बहवो भूतले स्थिताः ।
व्यासाल्लब्धकृष्णदीक्षो मध्वाचार्यो महायशाः ॥

चक्रे वेदान् विभज्यासौ संहितां शतदूषणीं ।
निर्गुणाद् ब्रह्मणो यत्र सगुणस्य परिष्क्रिया ॥

तस्य शिष्यो ऽभवत् पद्मनाभाचार्यो महाशयः ।
तस्य शिष्यो नरहरिस्तच्छिष्यो माधवो द्विजः ॥

पद्मनाभस्तस्य शिष्यो ऽभूत् (!) तच्छिष्यो जयतीर्थकः ।
तस्य शिष्यो ज्ञानसिन्धुस्तस्य शिष्यो महानिधिः ॥

विद्यानिधिस्तस्य शिष्यो राजेन्द्रस्तस्य सेवकः ।
जयधर्मो मुनिस्तस्य शिष्यो ऽभूद् गणमध्यतः ॥

श्रीमद्विष्णुपुरी यस्य भक्तिरत्नावली कृतिः ।
जयधर्मस्य शिष्यो ऽभूद् ब्रह्मण्यः पुरुषोत्तमः ॥

व्यासतीर्थस्तस्य शिष्यो यश्चक्रे विष्णुसंहितां ।
श्रीमांल्लक्ष्मीपतिस्तस्य शिष्यो भक्तिरसाश्रयः ॥

तस्य शिष्यो माधवेन्द्रो यद्धर्मो ऽयं प्रवर्तितः ।
कल्पवृक्षस्यावतारो व्रजधामनि तिष्ठतः ॥

प्रीतप्रेयोवत्सलतोज्ज्वलाख्यफलधारिणः ।
तस्य शिष्यो ऽभवच्छ्रीमानीश्वराख्यपुरी यतिः ॥

कलयामास शृङ्गारं यः शृङ्गारफलात्मकः ।
अद्वैतः कलयामास दाससख्ये फले उभे ॥

श्रीमान् रङ्गपुरीति सद्वात्सल्ये यत्समाश्रितः ।
ईश्वराख्यपुरीं गौर उररीकृत्य गौरवे ॥

जगदाप्लावयामास प्राकृताप्राकृतात्मकं ।
स्वीकृत्य राधिका भावकान्ती पूर्वसुदुष्करे ॥

अन्तर्बाह्यरसाम्भोधी श्रीनन्दनन्दनो ऽपि सन् ।
आद्यो व्यूहो ऽपि चैतन्यमविशद् यत्परे पुरा ॥

विचुक्षोभ मनस्तस्य दृष्ट्वा गन्धर्वनर्तनं ।
द्वारकास्थो ऽपि भगवानविशच्छ्रीमच्छचीसुतं (!) ॥

नानावतारः सुतरामेककालप्रभावतः ।
यथा श्यामो ऽविशत्कृष्णं भगवन्तं पुरा स्वयं ॥

योगमायाबलादेते तिष्ठन्तो ऽन्यत्र यद्यपि ।
तथापि प्राविशन् गौरे ऽचिन्त्यलक्षणलक्षतः ॥

यथोक्तं व्यासचरणैः प्रभासखण्डमध्यतः ।
अचिन्त्याः खलु ये भावा न तांस्तर्केण योजयेदिति ॥

रघुनाथं प्रविश्यापि यथा तिष्ठति भार्गवः ।
एवं श्रीनारदमुखास्तिष्ठन्तो ऽन्येषु धामसु ॥०

It ends:

श्रीगौराङ्गगणोद्देशदीपिका रचिता मया ।
दीप्यतां परमानन्दसंदोहभक्तवेश्मनि ॥

शाके रसारसमिते मनुनैव युक्ते
ग्रन्थो मयाविरभवत् कतमस्य वक्त्रात् ।
चैतन्यचन्द्रचरितामृतमग्नचित्तैः
शोध्यः समाकलितगौरगणाख्य एषः ॥

इति श्रीकविकर्णपूरविरचिता श्रीगौरगणोद्देशदीपिका समाप्ता॥
श्रीभैरवचन्द्रदेवशर्मणो लिखितमिदं ॥

For another MS. see Roth, Tübingen MSS., p. 9. [H. T. Colebrooke.]

2511.

199. Foll. 29; size 11 in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 10–14 lines in a page.

Brahmasaṃhitā (or *Bhagavatsiddhāntasaṃgraha*), *Adhyāya* V., consisting of a (*Paurāṇik*) account of the origin and divinity of *Kṛishṇa*, followed by a hymn to the same deity; with a commentary, entitled *Digdarśanī*, by *Rūpa*, younger brother of *Sanātana*, and elder brother of *Vallabha*.

Digitized by Microsoft®

The entire work is stated to consist of a hundred *adhyāyas*.

A. The text contained in the present MS. runs as follows:

ईश्वरः परमः कृष्णः सच्चिदानन्दविग्रहः ।
अनादिरादिर्गोविन्दः सर्वकारणकारणं ॥ १ ॥

सहस्रपत्रं कमलं गोकुलाख्यं महत्पदं ।
तत्कर्णिकारं तद्धाम तदनन्तांशसंभवं ॥ २ ॥

कर्णिकारं महद्यन्त्रं षट्कोणं वज्रकीलकं ।
षडङ्गं षट्पदीस्थानं प्रकृत्या पुरुषेण च ॥ ३ ॥

प्रेमानन्दमहानन्दरसेनावस्थितं हि यत् ।
ज्योतीरूपेण मनुना कामबीजेन संगतं ॥ ४ ॥

तत्किञ्जल्कं तदंशानां तत्पत्राणि श्रियामपि ।
चतुरस्रं तत्परितः श्वेतद्वीपाख्यमद्भुतं ॥ ५ ॥

चतुरस्रं चतुर्मूर्तेश्चतुर्धाम चतुष्कृतं ।
चतुर्भिः पुरुषार्थैश्च चतुर्भिर्हेतुभिर्वृतं ॥ ६ ॥

शूलैर्दशभिरानद्धमूर्ध्वाधो दिग्विदिक्ष्वपि ।
अष्टाभिर्निधिभिर्युक्तमष्टाभिः सिद्धिभिस्तथा ।
अनुरूपैश्च दशभिर्दिक्पालैः परितो वृतं ॥ ७ ॥

श्यामैर्गौरैश्च रक्तैश्च शुक्लैश्च पार्षदर्षभैः ।
शोभितं शक्तिभिस्ताभिरद्भुताभिः समन्ततः ॥ ८ ॥

एवं ज्योतिर्मयो देवः सदानन्दपरात्परः ।
आत्मारामस्य तस्यास्ति प्रकृत्या न समागमः ॥ ९ ॥

मायया रममाणस्य न वियोगस्तया सह ।
आत्मना रमया रेमे त्यक्तकालं* सिसृक्षया ॥ १० ॥

नियतिः सा रमा देवी तत्प्रिया तद्वशंवदा ।
तल्लिङ्गं भगवाञ्शंभुर्ज्योतीरूपः सनातनः ॥ ११ ॥

या योनिः सा परा शक्तिः कामो बीजं महद्धरेः ।
लिङ्गयोन्यात्मिका जाता इमा माहेश्वरीप्रजाः† ॥ १२ ॥

शक्तिमान्पुरुषः सो ऽयं लिङ्गरूपी महेश्वरः ।
तस्मिन्नाविरभूल्लिङ्गे महाविष्णुर्जगत्पतिः ॥ १३ ॥

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।
सहस्रबाहुर्विश्वात्मा सहस्रांशः सहस्रसूः‡ ॥ १४ ॥

नारायणः स भगवानापस्तस्मात्सनातनात्§ ।
आविरासन् कारणार्णोनिधिसंकर्षणात्मकः ॥ १५ ॥

योगनिद्रां गतस्तस्मिन् सहस्रांशः स्वयं महान् ।
तद्रोमबिलजालेषु बीजं संकर्षणस्य च ॥ १६ ॥

हैमान्यण्डानि जातानि महाभूतावृतानि तु ।
प्रत्यण्डमेवमेकांशादेकांशाद्विशति स्वयं ॥ १७ ॥

सहस्रमूर्धा विश्वात्मा महाविष्णुः सनातनः ।
वामाङ्गादसृजद्विष्णुं दक्षिणाङ्गात् प्रजापतिं ॥ १८ ॥

ज्योतिर्लिङ्गमयं शम्भुं कूर्चदेशादवासृजत्‖ ।
अहंकारात्मकं विश्वं तस्मादेतद्व्यजायत ॥ १९ ॥

अथ तैस्त्रिविधैरंशैर्लीलामुद्वहतः किल ।
योगनिद्रा भगवती तस्य श्रीरेव संगता ॥ २० ॥

सिसृक्षया ततो नाभेस्तस्य पद्मं विनिर्ययौ ।
तन्नालं हेमनलिनं ब्रह्मणो लोकमद्भुतं ॥ २१ ॥

तत्त्वानि पूर्वरूपाणि कारणानि परस्परं ।
समवायेत् प्रयोगाच्च विभिन्नानि पृथक् पृथक् ॥ २२ ॥

चिच्छक्त्या सज्जमानो ऽथ भगवानादिपूरुषः ।
योजयन्मायया देवो योगनिद्रामकल्पयत् ॥ २३ ॥

योजयित्वाथ तामेव प्रविशति स्वयं गुहां ।
गुहां प्रविष्टे तस्मिंस्तु जीवात्मा प्रतिबुध्यते ॥ २४ ॥

स नित्यो नित्यसंबन्धः प्रकृतिश्च परैव सा ।
एवं सर्वात्मसंबन्धं नाभ्यां पद्मं हरेरभूत् ॥ २५ ॥

तत्र ब्रह्माभवद्भूयश्चतुर्वेदी चतुर्मुखः ।
स जातो भगवच्छक्त्या तत्कालं किल चोदितः ॥ २६ ॥

सिसृक्षायां मतिं चक्रे पूर्वं संस्कारसंस्कृतां ।
ददर्श केवलं ध्वान्तं नान्यत्किमपि सर्वतः ॥ २७ ॥

उवाच पुरतस्तस्मै तस्य दिव्या सरस्वती ।
कामः कृष्णाय गोविन्द ङों गोपीजन इत्यपि ॥ २८ ॥

वल्लभाय प्रिया वह्नेरयं ते दास्यति प्रियं ।
तप त्वं तप एतेन तव सिद्धिर्भविष्यति ॥ २९ ॥

अथ तेपे स सुचिरं प्रीणन्गोविन्दमव्ययं ।
श्वेतद्वीपपतिं कृष्णं गोलोकस्थं परात्परं ॥ ३० ॥

प्रकृत्या गुणरूपिण्या रूपिण्या पर्युपासितं ।
सहस्रदलसंपन्ने कोटिकिञ्जल्कबृंहिते ॥ ३१ ॥

---

* स्रष्टुमिच्छया त्यक्तः सृष्ट्यर्थं प्रहितः कालो यस्माद्रमणात् तादृशं यथा स्यात्तथा रेमे ।

† माहेश्वरी माहेश्वर्यः ।

‡ सहस्रं सूते सृजति ।

§ आपो वै नरसूनवः ।

‖ भ्रुवोर्मध्यात् ।

Digitized by Microsoft®

भूमिश्चिन्तामणिस्तत्र कर्णिकारे महासने ।
समासीनं चिदानन्दं ज्योतीरूपं सनातनं ॥ ३२ ॥
शब्दब्रह्ममयं वेणुं वादयन्तं मुखाम्बुजे ।
विलासिनीगणवृतं स्वैः स्वैरंशैरभिष्टुतं ॥ ३३ ॥
अथ वेणुनिनादस्य त्रयी मूर्तिमयी गतिः ।
स्फुरन्ती प्रविवेशान्ती (r. °शाशु marg.) मुखाब्जानि* [स्वयंभुवः ॥ ३४ ॥
गायत्रीं गायतस्तस्मादधिगत्य सरोजजः ।
संस्कृतश्चादिगुरुणा द्विजतामगमत्तदा ॥ ३५ ॥
त्रय्यां प्रबुद्धो ऽथ विधिर्विज्ञाततत्त्वसागरः ।
तुष्टाव वेदसारेण स्तोत्रेणानेन केशवं† ॥ ३६ ॥

चिन्तामणिप्रकरसद्मसु कल्पवृक्ष-
लक्षावृतेषु सुरभीरभिपालयन्तं ।
लक्ष्मीसहस्रशतसंभ्रमसेव्यमानं
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १ ॥
वेणुक्वणन्तमरविन्ददलायताक्षं
वर्हावतंसमसिताम्बुदसुन्दराङ्गं ।
कन्दर्पकोटिकमनीयविशेषशोभं
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २ ॥
आलोलचन्द्रकलशद्वनमाल्यवंशी-
रत्नाङ्गदप्रणयकेलिकलाविलासं ।
श्यामं त्रिभङ्गललितं नियतप्रकाशं
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ३ ॥
अङ्गानि यस्य सकलेन्द्रियवृत्तिमन्ति
पश्यन्ति पान्ति कलयन्ति चिरं जगन्ति ।
आनन्दचिन्मयसमुज्ज्वलविग्रहस्य
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ४ ॥
अद्वैतमच्युतमनादिमनन्तरूपम्
आद्यं पुराणपुरुषं नवयौवनं च ।
वेदेषु दुर्लभमदुर्लभमात्मभक्तौ
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ५ ॥

पन्थास्तु कोटिशतवत्सरसंप्रगम्यो
वायोरथापि मनसो मुनिपुङ्गवानां ।
सो ऽप्यस्ति यत्प्रपदसीम्नि विचिन्त्य तत्त्वं
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ६ ॥
एको ऽप्यसौ‡ रचयितुं जगदण्डकोटिं
यच्छक्तिरस्ति जगदण्डचया यदंतः§ ।
अण्डान्तरस्थं परमाणुचयान्तरस्थं
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ७ ॥
यद्भावभावितधियो मनुजास्तथैव
संप्राप्य रूपमहिमासनजानुभूषाः (?) ।
सूक्तैर्यमेव निगमप्रथितैः स्तुवन्ति
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ८ ॥
आनन्दचिन्मयरसप्रतिभाविताभिस्
ताभिर्य एव निजरूपतया कलाभिः ।
गोलोक एव निवसत्यखिलात्मभूतो
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ९ ॥
प्रेमाञ्जनच्छुरितभक्तिविलोचनेन
सन्तः सदैव हृदये ऽपि विलोकयन्ति ।
तं (r. यं) श्यामसुन्दरमचिन्त्यगुणप्रकाशं
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १० ॥
रामादिमूर्तिषु कलानियमेन तिष्ठन्
नानावतारमकरोद्भुवनेषु किंतु ।
कृष्णः स्वयं समभवत् परमः पुमान्यो
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ११ ॥
यस्य प्रभावप्रभवतो जगदण्डकोटि-
कोटिश्व (r. ष्व) शेषवसुधादिविभूतिभिन्नं ।
तद्ब्रह्म निष्कलमनन्तमशेषभूतं
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १२ ॥
माया हि यस्य जगदण्डशतानि सूते
त्रैगुण्यतद्विषयवेदवितायमाना ।
सत्त्वावलम्बिपरसत्त्वविशुद्धसत्त्वं
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १३ ॥
आनन्दचिन्मयरसात्मतया मनःसु
यः प्राणिनां प्रतिफलन् स्मरतामुपेत्य ।
लीलायितेन भुवनानि जयत्यजस्रं
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १४ ॥

---

* मुखाब्जानि प्रविवेशेत्यष्टभिः कर्णैः प्रविवेशेत्यर्थः ।

† The text makes this last *śloka* consist of three hemistichs, the number of the verses, 7–35, being removed back to the end of the preceding hemistich. In the commentary this is different, though there too the numbering is irregular, several *ślokas* being sometimes treated together under the same number, and the two sections being numbered consecutively.

‡ Thus comm., °प्यणौ text.

§ जगदण्डचया इति न चान्तर्न वहिर्यस्येत्यादि ।

Digitized by Microsoft®

गोलोकनाम्नि निजधाम्नि तले च तस्य
देवीमहेशहरिधामसु तेषु तेषु ।
ते ते प्रभावनिचया विहतास्तु येन
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १५ ॥

सृष्टिस्थितिप्रलयसाधनशक्तिरेका
छायेव यस्य भुवनानि बिभर्ति दुर्गा ।
इच्छानुरूपमपि यस्य च चेष्टते सा
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १६ ॥

क्षीरं यथा दधिविकारविशेषयोगात्
संजायते न तु ततः पृथगस्ति हेतोः ।
यः संभु(r. शंभु)तामपि* तथा समुपैति कार्याद्
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १७ ॥

दीपार्चिरेव हि दशान्तरमभ्युपेत्य
दीपायते विवृतहेतुसमानधर्मा ।
यस्तादृगेव हि च विष्णुतया विभाति
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १८ ॥

यः कारकार्णवजले भजति स्म योग-
निद्रामनन्तजगदण्डसरोमकूपः ।
आधारशक्तिमवलम्ब्य परां स्वमूर्तिं
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १९ ॥

यस्यैकनिःश्वसितकालमथावलम्ब्य
जीवन्ति लोमविलजा जगदण्डनाथाः ।
विष्णुर्महान्स इह यस्य कलाविशेषो
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २० ॥

भास्वान् यथाश्मशकलेषु निजेषु तेजः
स्वीयं कियत्प्रकटयत्यपि तद्वदत्र ।
ब्रह्मा य एव जगदण्डविधानकर्ता
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २१ ॥

यत्पादपल्लवयुगं विनिधाय कुम्भ-
द्वन्द्वे प्रणामसमये स गणाधिराजः ।
विघ्नान्निहन्तुमलमस्ति जगत्त्रयस्य
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २२ ॥

अग्निर्मही गगनमम्बु मरुद्दिशश्च
कालस्तथात्ममनसीति जगत्त्रयाणि ।
यस्माद्भवन्ति विभवं विशन्ति यं च
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २३ ॥

यच्चक्षुरेष सरिता(r. सविता) सकलग्रहाणां
राजा समस्तसुरमूर्तिरशेषतेजाः ।
यस्याज्ञया भ्रमति संभृतकालचक्रो
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २४ ॥

धर्मार्थकामनिचयः श्रुतयस्तपांसि
ब्रह्मादिकीटपतगावधयश्च जीवाः ।
यद्दत्तमात्रविभवप्रकटप्रभावा
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २५ ॥

यस्त्विन्द्रगोपमथवेन्द्रमहो(?) स्वकर्म-
बन्धानुरूपफलभाजनमातनोति ।
कर्माणि निर्दहति किंतु च भक्तिभाजां
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २६ ॥

यं क्रोधकामसहजं प्रणयन्ति भीति-
वात्सल्यमोहगुरुगौरवसेव्यभावैः ।
संचित्य तस्य सदृशीं तनुमापुरेते
गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २७ ॥

श्रियः† कान्ताः कान्तः परमपुरुषः कल्पतरवो
द्रुमा भूमिश्चिन्तामणिगणमयी तोयममृतं ।
कथा गानं नाट्यं गमनमपि वंशी प्रियसखी
चिदानन्दज्योतिः परमपि तदास्वाद्यमपि च ॥ २८ ॥

स यत्र क्षीराब्धी सरति सुरभीभ्यश्च‡ सुमहान्
निमेषार्धाख्यो वा व्रजति न हि यत्रातिसमयः ।
भजे श्वेतद्वीपं तमहमिह गोलोकमिति यं
विदन्तस्ते सन्तः क्षितिविरलचाराः कतिपये ॥ २९ ॥

अथोवाच भगवान् भगवन्तं कमलयोनिं ॥

ब्रह्मन् महत्त्वविज्ञाने प्रजासर्गे च चेन्मतिः ।
पञ्चश्लोकीमिमां विद्यां वत्स दत्तां निबोध मे ॥ ३० ॥

प्रबुद्धे ज्ञानभक्तिभ्यामात्मन्यानन्दचिन्मयी ।
उदेत्यनुत्तमा भक्तिर्भगवत्प्रेमलक्षणा ॥ ३१ ॥

प्रमाणैस्तत्सदाचारैस्तदभ्यासैर्निरन्तरं ।
बोधयत्यात्मनात्मानं भक्तिमप्युत्तमां लभेत् ॥ ३२ ॥

यस्याः श्रेयस्करं नास्ति यया निर्वृतिमाप्नुयात् ।
या साधयति मामेव भक्तिं तामेव साधयेत् ॥ ३३ ॥

धर्मानन्यान्परित्यज्य मामेव भज विश्वसन् ।
यादृशी यादृशी श्रद्धा सिद्धिर्भवति तादृशी ॥ ३४ ॥

---

* शंभोरपि कार्यत्वं गुणसंवलनात् ।

† व्रजसुन्दरीरूपाः

‡ सुरभीभ्यः सरतीति तदीयवंशीध्वन्याद्यावेशादिति भावः ।

Digitized by Microsoft®

अहं हि विश्वस्य चराचरस्य
 बीजं प्रधानं प्रकृतिः पुमांश्च ।
मया हितं तेज इदं बिभर्षि
 विधे विधेहि त्वमथो जगन्ति ॥ ३५ ॥

इति श्रीब्रह्मसंहितायां भगवत्सिद्धांतसंग्रहे मूलसूत्राख्यः पंचमो ऽध्यायः ॥

In the *Bhaktirasāmṛitasindhu* the verses ii. 12 (यस्य प्रभावतो °) and ii. 20 (यस्यैकनिःश्वसित °) are quoted as occurring "*Brahmasaṃhitāyām Ādipurusharahasye.*"

B. *Rūpa's* commentary, which, for the most part, is illustrative rather than explanatory, begins: श्रीमते निंबार्काय भगवते नमः ॥ श्री-
 कृष्णस्वरूपमहिमा मम चित्ते महीयतां ।
 यस्य प्रसादाद् व्याकर्तुमिच्छामि ब्रह्मसंहितां ॥

 दुर्योजनापि युक्तार्था सुविचाराद्दृषिस्मृतिः (?सुचिरा-
 [दृषिणाङ्कृतिः R. M.) ।
 विचारे तु मयात्र स्याद्दृषीणां स त्वृषिर्गतिः (?सदृशी
 [गतिः)
 यद्यप्यध्यायशतयुक् संहिता सा तथाप्यसौ ।
 अध्यायः सूत्ररूपत्वात्तस्याः सर्वांगतां गतः ॥

 श्रीमद्भागवताद्येषु दृष्टं यन्मृष्टबुद्धिभिः ।
 तदेवात्र परामृष्टं ततो हृष्टं मनो मम ॥

 यद्यच्छ्रीकृष्णसंदर्भे विस्तराद्धि निरूपितं ।
 अत्र तत्पुनरामृंष्य (r. मृश्य) व्याख्यातुं स्पृश्यते मया ॥

अथ श्रीमद्भागवते यदुक्तमेते चांशकलाः पुंसकृष्णस्तु भगवान् स्वयमिति तदेव तावत्प्रथममाह । ईश्वर इति °

The commentator quotes freely from the *Bhāgavatapurāṇa*, esp. the tenth book (*śrīdaśama*), with its *Ṭīkā*, and the *Bhagavadgītā*. Other authorities quoted are: *Uddhava* (या वै श्रियार्चितमित्यादि श्रीमदुद्धववाक्यात्), fol. 19*b*; *Kṛishṇasandarbha*, foll. 1*b*, 24*a*; *Gopālatāpanī*, foll. 3*b*, 8*b*; *Gosūktam* (गोभ्यो यज्ञाः प्रवर्तंते गोभ्यो देवाः समुत्थिताः । गोभिर्वेदा समुद्गीर्णाः स षडंगपदक्रमाः ॥), fol. 6*a*; *Gautamīyatantra*, foll. 2*b*, 3*a* (*Vṛihad-Gautamīya*, foll. 9*b*, 23*a*; *Gautamīyatantradvaya*, fol. 28*a*); *Nāmakaumudī-kāra*, fol. 3*a*; *Nāradapañcarātra*, foll. 8*b*, 17*b*; *Prabhāshapurāṇa* (*Nāradakuśadhvajasaṃvāde*; prob. the *Prabhāsakhanda* of the *Skandapurāṇa*), fol. 2*a*; *Bhaṭṭa*, fol. 3*b*; *Mṛityuṃjayatantra*, fol. 14*a*; *Brahmastuti*, fol. 4*b*; *Bhaktisandarbha*, fol. 29*a*; *Yāmunācārya*, fol. 22*a*; *Vāsudevopanishad*, fol. 3*a*; *Śuka* (?तथासौ दर्शयामास लोकस्वमित्यादौ श्रीशुकवाक्यात्), fol. 19*b*; *Śrīdharasvāmin* (comm. on *Vishṇup.*), fol. 21*b*; *Śrutistava* (स्वकृतपुरेष्वमीष्वबहिरन्तरसंवरणं °। इति नृगतिं विविच्य कवयो निगमावपनं ° ॥), fol. 28*b*; (*Trailokya-*)*Sammohanatantra* (*ashṭādaśāksharaprasaṅga*), fol. 24*a*; *Sahasranāmavyākhyā*, fol. 13*b*; *Hayaśīrshapañcarātra*, foll. 8*b*, 28*a*.

It ends: इति ब्रह्मसंहितायामिति । तदुक्तं तत्रैवान्यत्र ।
 अध्यायशतसंपन्ना भगवद्ब्रह्मसंहिता ।
 कृष्णोपनिषदां सारैः संचिता ब्रह्मणोदितेति ॥
 यद्यपि नाना पाठान्नाना चार्थान् स्मरंति नाना ते ।
 तदपि च सत्पथ लब्ध्वा एवास्माभिस्त्वमी प्रमिताः ॥
 सनातनसमो यस्य ज्यायान् श्रीमान् सनातनः ।
 श्रीवल्लभो ऽनुजः सो ऽसौ श्रीरूपो जीवसद्गतिः ॥

इति ब्रह्मसंहितायां मूलसूत्राख्यस्य पंचमाध्यायस्य दिग्दर्शनी [नाम्नी suppl.] टीका समाप्ता ॥ श्रीमते निंबार्काय भगवते नमः ॥

For another MS. of both text and commentary (not metrical, as is there stated erroneously), see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 106.

[H. T. Colebrooke.]

2512.

2461. Foll. 203, one of which (fol. 93) is wanting; whilst 118–125 are misplaced after 193; size 11 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the beginning of the 17th century; nine lines in a page.

Vishṇudharmamīmāṃsā, a dissertation on the worship of *Vishṇu*, by *Nṛisiṃha Bhaṭṭa*, son of *Soma Bhaṭṭa*. The MS. has suffered to some extent from damp.

Digitized by Microsoft®

It begins:

वाचामगोचरमजातिगुणक्रियाया
यं नेति नेति चकितं श्रुतयो वदंति ।
वैखानसागमपरैरधिगम्यते यस्
तस्मै नमो ऽस्तु हरये द्विषडक्षराय ॥ १ ॥
सर्वस्वं वैष्णवानां श्रुतिनि[खि]लशिरःसागरं पंचरात्रं
यत्प्राहादौ मुरारिः स्वजनहितकरो नारदायेष्टसिद्धै ।
तद्व्याचिख्यासवस्तु प्रकटितवपुषे श्रीनृसिंहाश्रमाख्या-
विख्याताताखिलाप्त्यै सततमिह नमस्कुर्महे ऽस्मै मधुघ्ने [॥ २ ॥
वेदांताद्यविरोधेन पूर्वतंत्रानुसारतः ।
मीमांसा विष्णुधर्माणां क्रियते सोमसूनुना ॥ ३ ॥
वैष्णवकंठाभरणं कंठे धार्यं सर्वविपश्चिद्भिः ।
द्वापरपाषंडादिध्वांतात्यंतव्युदासाय ॥ ४ ॥
ईर्ष्यामत्सरपित्तदूषितधियो नैतत्कृतेः स्वादुतां
द्राक्षाक्षीरमधूपमामिह विदुः किं तावता तत्कृतिः ।
रंभामप्यमरांगनामरसिकः क्लीबो न चेद्वीक्ष्यते
लावण्यादि किमत्र दुष्यति यतः संत्येव तद्भावुकाः ॥ ५ ॥
पंचरात्रविदो नत्वा गुरूनपि गरीयसः ।
प्रामाण्यं पंचरात्रस्य प्रथमं समुदीर्यते ॥ ६ ॥

सात्वतापरनामधेयपंचरात्रोक्तपूजास्तुतिनमस्कारादिना भगवंतं नारायणं भजम[ना]नामेव कैवल्यमभ्युदयो वा नान्येषां । श्रुतिस्मृतिप्रामाण्यात् । ०

There are no divisions, and a rapid perusal has only yielded quotations from *Purāṇas*, the epics, the *Nāradapañcarātra*, *Brahmayāmala* (fol. 104*b*), *Ratnasāgara* (fol. 102*a* मध्यमानामिका मध्यपर्वद्वयमिह प्रिये । मेरुं कल्पजपं कुर्यात्प्रदक्षिणमनुक्रमात् ॥ अनामा मूलपर्वादि कनिष्ठादिक्रमेण तु । तर्जन्यग्रादितो देवि मध्यामूलावभासकं ॥ ०); *Parāśara*, *Śaṅkarācārya*.

It ends:

श्रीविष्णुधर्ममीमांसापदार्थानां तु संग्रहः ।
सुखाववोधनार्थं तु जिज्ञासूनामयं कृतः ॥
मीमांसिता विष्णुधर्माः श्रीगुरूणामनुग्रहात् ।
यदत्र सुष्टु तत्तेषां यदसुष्टु ममैव तत् ॥ ० ॥
स्वाध्यायवेदतदनुस्मृतिवारिजानां
सोमात्मजेन धिषणागुणक्लृप्तमाला ।
न्यस्ता हरेश्चरणयोरनया नृसिंहः
प्रीणातु मे स भगवान्द्विषडक्षरात्मा ॥

इति श्रीपदवाक्यप्रमाणज्ञसोमभट्टतनूजश्रीनृसिंहभट्टविरचिता विष्णुधर्ममीमांसा समाप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

2513.

2635b. Foll. 20 (the first five of which are wanting); size 10½ in. by 4 in.; legibly written in Devanāgarī; 14 or 15 lines in a page.

Śivādvaitaprakāśikā, a treatise, in three chapters (*ullāsa*), on the unity of the deity as represented by *Śiva*, and on the practices of devotion due to that deity, by *Kāśīnātha Bhaḍa*, son of *Jayarāma Bhaṭṭa* and *Vārāṇasī*.

The treatise is composed in *ślokas* (chiefly compiled from *Purāṇas*) interspersed with explanatory remarks.

Ch. II. beg. (fol. 8*a*):

अथोत्पत्तिं प्रवक्ष्यामि शैवशास्त्रानुसारतः ।
निर्गुणः सगुणश्चेति शिवो ज्ञेयः सनातनः ॥
निर्गुणः प्रकृतेरन्यः सगुणः सकलः स्मृतः ।
सच्चिदानंदविभवात्सकलात्परमेश्वरात् ॥
पंच भूतानि तन्मात्रपंचकं च तथा पुनः ।
ज्ञानेंद्रियाणि पंचैव पंचकर्मेंद्रियाण्यपि ॥
मनोमयाः शुद्धविद्या महेश्वरः सदाशिव इति ।

अस्यार्थः ॥ सनातनो नित्यः शिवो निर्गुणः सगुणश्च ज्ञेयः । निर्गुणस्वरूपमाह ।

तच्छक्तिभूतः सर्वेशो भिन्नो . . . . . . ।
नित्यः सर्वगतः सूक्ष्मः सदानंदो निरामयः ।
विकाररहितः साक्षाच्छिवो ज्ञेयः सनातन इति ॥

प्रकृतेरन्यः । केवलो निर्गुणः । ०

Ch. III. beg. (fol. 15*a*): शैवपुराणे ।

शृणु धर्मं प्रवक्ष्यामि भक्तानां लक्षणं मम ।
भस्मोद्धूलितसर्वांगास्त्रिपुंड्रांकितमस्तकाः ॥ ०

It ends (from the *citrakhaṇḍa*):

प्रदोषपूजनं शंभोः सर्वपापभयापहं ।
सर्वाभीष्टप्रदं तस्मात्सादरं तत्समाचरेत् ॥
सोमवारत्रयोदश्यां नक्तभुक् शंकरप्रियः ।
रुद्राध्यायजपी चेत्स्यात् सुकृतं को ऽस्य वर्णयेदिति ॥

Digitized by Microsoft®

इति श्रीमद्भडोपनामक(thus in all three colophons) जयरामभट्टसुत- वाराणसीगर्भसंभव- दक्षिणामूर्तिशिवाराधक- काशीनाथविरचितायां शिवाद्वैतप्रकाशिकायां तृतीयोल्लासः ॥ संवत् १८५८ शके १७२३ दुर्मतिनामसंवत्सरे वैशाखकृष्ण अमायां(!) भौमे भरणीनक्षत्रे मेषस्थिते चंद्रे वृषस्थिते रवौ कर्कस्थिते देवगुरौ काश्यां दशाश्वमेधस्थितनगरकराख्यप्रसिद्धः बडव्योपनामकेन आकुलनेरवृत्तीश्वरेण पुतदेवप्रपौत्रेण(?) नीलकंठपौत्रेण विठलात्मजेन वत्सगोत्रोत्पन्नेन पंचप्रवरान्वितेन पुण्यग्रामे ॰ इदं पुस्तकं जयरामशर्मणा स्वहस्तेन लिखितं । तस्येदं दक्षिणामूर्तिविश्वेश्वरः प्रसन्नो ऽस्तु ॥

Of non-*purāṇic* authorities may be mentioned: *Purushārthaprabodha*, foll. 12*b*, 16*a*,*b*; *Paippalādopanishad*, fol. 12*b*; *Vidyeśvarasamhitā* (?of some *purāṇa*), fol. 17*a*; *Śāradā*, fol. 15*a*. [MACK. COLL.]

2514.

1547C. Foll. 20; size 10 in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

Catushṭayasampradāyikā-paddhati(?) and *Sītārāmapaddhati*, two short manuals of prayers, with directions for their use (?by *Rāmānuja* or one of his followers). Partly in *bhāshā*.

I. (in four sections) begins: श्रीमते रामानुजाय नमः ॥ ओं

पृथ्वि त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता ।
त्वं च धारय मां देवि पवित्रं चाशनं(*r.* चासनं)कुरु ॥

इति आसनमंत्रः ॥

समुद्रमेखले देवि पर्वतस्तनमंडले ।
विष्णुपत्नि नमस्तुभ्यं पादस्पर्शं क्षमस्व मे ॥

इति पादपूरमंत्रः ॥

ओं तस्य तस्य देवानां भूतप्रेतपिशाचिका ।
मलमूत्रमनुष्याणां मम दोषो न दीयते ॥

इति मलमंत्रः ॥

Follow *pātraśuddhimantra*, *mrittikāmantra*, *dantadhāvanamantra*, *śikhābandhanamantra*, *śikhāmuktimantra*, *ācamanamantra*, *snānamantra*, *aghamarshaṇa*, *karanyāsa*, *hridayāyanyāsa*, *aṅganyāsa*, *hridayanyāsa*, *dhyānam*, *shaḍakshara-mantra*.

It ends:

विलासाचार्यके अगस्त्याचार्ये ॥ ४ ॥ इति चतुष्टसंप्रदाकीपद्धत(!) संपूर्णम् ॥

II. beg. (fol. 9*a*): अगस्त्य उवाच ॥ ओं प्रातरुत्थाय शौचस्नानं कृत्वा मलमंत्रं त्रिवारं पठित्वा ।

पृष्ठे तु पद्मनाभं च त्रिके दामोदरं न्यसेत् ।

ओंकारमध्ये स गुरुं श्रीरामचंद्रं ध्यात्वा सो ऽहं हृदयं वायुबीजं षोडशवारं जपेत् ॥ पापपुरुषं विशेषयेत् ॥ ॰

Follow *tilakamantra*, *prāṇapratishṭhā*, *devanyāsa*, *shaḍaṅganyāsa*, *siṃhāsanamantra*, *āsanamantra*, *pādyamantra*, *snānamantra*, *ācamanamantra* (different from above), *candanamantra*, *vastramantra*, *pushpamantra*, *dhūpamantra*, *dīpamantra*, *naivedyamantra*, *tāmbūlamantra*, *atyārtimantra*, *pradakshiṇāmantra*, *aparāddhakshamāmantra*, *namaskāramantra*, *dhyānamantra*, *caraṇasevanamantra*, *jalagāyatrī*, *karanyāsa*, *prayogasaṃkalpa*.

It ends: अमुकवर्षे अमुकमासे अमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुकवासरे अमुकनक्षत्रे योगकर्णलग्नमुहूर्ते । अमुकतीर्थे ॥ श्रीसीतारामपद्धति ॥ पटलं संपूर्णम् ॥

The leaves are marked पटल or लट.

For a *Śrīrāmapaddhati*, by *Rāmānuja*, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 733; for a *Rāmapaṭala* by the same Author, Burnell, Tanjore MSS., p. 202*b*. [H. T. COLEBROOKE.]

2515.

1068. Foll. 149; size, oblong, 6¼ in. by 5 in.; large, clear Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

A collection of hymns, and theological or devotional tracts, by *Vallabhācārya* (A), his son *Viṭṭhaleśvara* (B) and others; with extracts from *Purāṇas*, etc.

Digitized by Microsoft®

1. *Vallabhāshṭaka* (B), व्रजराजविराजितघोषवरे ° ending with eight stanzas, श्रीमद्वृंदावनेंदुप्रकटितरसिका ° ends fol. 36; 2. *Siddhāntarahasya* (A), 9 *vv.*, श्रावणस्यामले पक्षे एकादश्यां महानिशि । ° fol. 4*b*; 3. *Saptaślokī* (B), स्फुरत्कृष्णप्रेमामृतरसभरेण ° fol. 5*b*; 4. *Siddhāntamuktāvalī* (A), 21 *vv.*, नत्वा हरिं प्रवक्ष्यामि स्वसिद्धांतविनिश्चयं । कृष्णसेवा सदा कार्या मानसी सा परा मता ॥ fol. 7*b*; 8. *Antaḥkaraṇaprabodha* (A), 11 *vv.*, अंतःकरण मद्वाक्यं ° fol. 8*b*; 9. *Sevāphalam* (A), 8 *vv.*, यादृशी सेवना प्रोक्ता ° fol. 9*a*; 10. *Vivekadhairyāśraya* (A), 17 *vv.*, विवेकधैर्ये सततं रक्षणीये तथाश्रयः । ° fol. 10*b*; 11. *Nirodhalakshaṇam* (A), 20 *vv.*, यच्च दुःखं यशो दाया ° fol. 12*b*; 12. Extracts from the tenth book of the *Bhāgavata* (and from the *Brahmāṇḍa*) *Purāṇa*, fol. 33*a*; 13. *Sevānantaram prārthanā* (B), 12 *vv.*, नमो भक्तिमारसास्वाददात्रे ° fol. 33*a*; 14. *Madhurāshṭakam* (A), 8 *vv.*, अधरं मधुरं वदनं मधुरं नयनं ° fol. 34*a*; 15. *Maṅgalastotram* (A), 3 *vv.*, मंगलं मंगलं ° fol. 34*b*; 16. *Prātaḥstavaḥ* (A), 10 *vv.*, तत्कुंजरं ° fol. 35*b*; 17. *Krishṇastavarāja* (by ?), 8 *vv.*, अनंतकंदर्प ° fol. 36*b*; 18. *Shoḍaśastotram* (by ?), प्रभुनंदकुमारो ° fol. 37*b*; 19. *Vrindāshṭakam* (A), कलिंदोद्भतायाः ° fol. 39*a*; 20. *Gopījanavallabha-caraṇaikatānam* (B), रहस्यं श्रीराधेत्यखिलनिगम ° fol. 40*a*; 21. *Svāminyāḥ stotram* (B), 12 *vv.*, यदैव श्रीराधे रहसि मिलति त्वां ° fol. 42*a*; 22. *Yamunāshṭakam* (B), नमामि यमुनामहं ° fol. 43*b*; 23. *Yamunāshṭapadī* (B), *rāmakalīrāgeṇa gīyate*, नमो देवि यमुने ° fol. 44*b*; 24. *Gaṅgāshṭakam* (by *Vālmīki*), मातः शैलसुता ° fol. 46*a*; 25. *Antaḥkaraṇaprabodha* (A), 11 *vv.*, अन्तःकरण मद्वाक्यं सावधानतया शृणु । fol. 47*a* (=8); 26. *Siddhāntarahasyam* (A), 9 *vv.*, श्रावणस्यामले ° fol. 47*b*; 27. *Navaratnam* (A), 9 *vv.*, चिंता कापि न कार्या ° fol. 48*b*; 28. *Bhaktivardhinī* (A), 11 *vv.*, यथा भक्तिः प्रवृद्धा स्यात् तथोपायो निरूप्यते । ° fol. 49*b*; 29. *Vallabhāshṭakam* (B), 8 *vv.*, श्रीमद्वृंदावनेंदु ° (=1); 30. *Agnikumāraproktam Sarvottamastotram*, fol. 53*b*; 31. *Krishṇapremāmritam* (B), 8 *vv.*, स्फुरत्कृष्णप्रेमा (partly = 3); 32. *Haridāsoditam Śrīvallabhaśaraṇāshṭakam*, 9 *vv.*, निःसाधनजनोद्धारकरणप्रकटीकृतः । ° fol. 55*b*; 33. *Harirāyajī's Navanītapriyāshṭakam*, अलकावृतसदलकं ° fol. 56*a*; 34. *Raghunāthajī's Nāmaratnākhyastotram*, 32 *vv.*, यन्नामाकोंदया ° fol. 58*b*; 35. *Raghunātha's Stavanam*, 10 *vv.*, यः कृष्णसेवार्थमगाधबोधं जगाद ° fol. 59*b*; 36. *Mahādevakritam Śrī-Viṭṭhaleśvarasyāshṭottaraśatanāmastotram*, fol. 62*a*; 37. *Catuḥślokī* (A), सर्वदा सर्वभावेन ° fol. 62*b*; 38. *Premāmritam* (by ?), 35 *vv.*, पयोदध्यामीक्षानवघृत ° fol. 67*b*; 39. *Bhujaṅgaprayātāshṭakam* (B), सुधाधामनैत्यधरा ° fol. 68*b*; 40. *Pañcapadī* (A), श्रीकृष्णरस ° fol. 69*a*; 41. Extracts (*Rigv.*, *Purāṇas*), fol. 118; 42. *Āryādvaye* (B), शरणागतभीतिवृत्तिपरं ° fol. 120*a*; 43. *Ācāryajīkrita-śikshā*, चिन्तासंतानहंतारो ° fol. 120*b*; 44. *Giradharajīkrita Vijñaptiḥ*, अपराधघनोन्मुक्तचिन्ता ° (twice), foll. 121*b*, 125*a*; 45. *Nandakumārāshṭakam* (A), सुन्दरगोपालं ° (twice), foll. 124*a*, 142*b*; 46. *Snānavidhi* and *Yajurvedoktatrikālasandhyopāsanavidhi*, fol. 136*b*; 47. Extracts from *Bhāg. P.*; 48. *Haridāsoktam Śrī-Vallabhapañcāksharastotram*, 8 *vv.*, श्रीवल्लभीवल्लभस्य वियोगो ° fol. 143*a*; 49. Extracts from *Purāṇas*. [H. T. Colebrooke.]

2516.

2611a. Foll. 45 (foll. 15–19 of which are wanting); size 9½ in. by 4¼ in.; legibly written in Devanāgarī, about 1750 A.D.; eleven lines in a page.

Sarvottamastotra-vivriti, a commentary on the *Sarvottamastotra*, in praise of *Krishṇa*, by *Vallabhācārya*.

It begins:

नत्वा पितृपदांभोजमैहिकामुष्मिकार्थदं ।
तत्प्रोक्तायेनामानि विवरिष्ये यथामति ॥ १ ॥

यद्यप्ययोग्य एवाहं तन्नामविवृतौ स्वतः ।
स्वीयत्वेनैव कृपया योग्यतां मयि दास्यति ॥ २ ॥

Digitized by Microsoft®

इति विश्वासतो नूनं प्रवृत्तो ऽहं न चान्यथा ।
अतस्त एव शरणं मम सर्वार्थसिद्धये ॥ ३ ॥

श्रीमत्पितृचरणाः श्रीमदाचार्याणामलौकिकनामानि प्रकटयितुमाचार्याणां स्वरूपं तत्प्राकट्यहेतुं च वक्तुमाचार्यैकप्रकटितभक्तिमार्गप्रतिपाद्यं सर्वश्रुतिश्रीभागवतगीताद्यनेकालौकिकप्रमाणसिद्धं पूर्वोक्तप्रमेयमूलभूतं साक्षात्पुरुषोत्तमरूपं सर्वमूलत्वेन मंगलार्थं स्तुवंति । प्राकृतधर्मानाश्रयमिति ।

The *stotra* here consists of 36 stanzas (whilst Hall, Index, p. 151, makes it 25).

The commentary ends:

एवमाचार्यनामानि विवृतानि यथामति ।
पितृपादाब्जकृपया नान्यसाधनतो मया ॥ १ ॥
यद्यत्र बुद्धिदोषेण विवृतावन्यथा कृतं ।
क्षमंत्वाचार्यचरणा मद्वृत्तो ऽयमिति स्वतः ॥ २ ॥
आचार्यनामानि शताष्टकमौक्तिकानि
श्रीविट्ठलोक्तिरससागरनिर्गतानि ।
श्रीवल्लभोक्तिविवृतेर्गुणगुंफितानि
निकुर्वंतु(!) कंठभुवि भक्तजना जयार्थं ॥

इति श्रीमत्प्रभुचरणैकतानश्रीवल्लभविरचिता सर्वोत्तमस्तोत्रविवृतिः ॥ [GAIKAWAR.]

2517.

2611b. Foll. 22; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; good Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; eleven lines in a page.

Tracts connected with the sects of *Vallabhācārya* and *Rāmānuja*.

I. *Vivekadhairyāśrayanirūpaṇa*, by *Vallabhācārya*; 17 *ślokas*, beg.:

विवेकधैर्ये सततं रक्षणीये तथाश्रयः ।
विवेकस्तु हरिसर्वैनिजेच्छातः करिष्यति ॥

This is followed by a commentary (*ṭīkā*) thereon, beg.:

स्वगोकुलपरित्राणसंभ्रमेणोद्धृताचलं ।
क्रीडत्गोपाङ्गनापाङ्गसङ्गिगोपालमाश्रये ॥ १ ॥

II. [*Ananya-*]*Bhaktiviveka* (?by *Lakṣmaṇācārya*). It begins, fol. 4a:

रामानुजश्रीशपदावलंबी रामानुजश्रीशमतानुसारात् ।
श्रुत्यादिसंवादयुतं प्रवक्तुमनन्यभक्तेस्तु विवेकमीहे ॥ १ ॥
तत्रास्तु मे मूढतमस्य गूढः
श्रीवैष्णवाचार्यकृपासहाय(:) ।
चक्षुष्मदालंबनतो हि यायाद्
अंधो जनो दुर्गममार्गपारं ॥ २ ॥

इह खलु देहात्मभ्रमेण बंभ्रम्यमाणेन पार्थेन शिष्यस्तेहं साधि मां त्वां प्रपन्नमिति प्रार्थितपार्थसारथिः °

It ends:

श्रीरामानुजकारुण्यात्तदीयानां मुदावहः ।
विवेको ऽनन्यभक्तेस्तु व्यक्तमुक्तो मयाधुना ॥
श्रीरामानुजारत(?नत)श्रीलक्ष्मणाचार्यभक्तिविवेकः समाप्तः ॥

III. *Siddhāntavivṛiti*, or rather a gloss thereon; by *Vallabha*. It begins, fol. 7b:

यद्वाक्यैव मोक्षाता(:) पुमर्था अचरीकृताः ।
स को ऽपि पितृपादाब्जवे(r. रे)णुर्मह्यं प्रसीदतु ॥
अग्रे वक्ष्यमाणैरिति । °

It ends:

इति श्रीपितृपादाब्जपरागारक्तचेतसा ।
श्रीवल्लभेन सिद्धांतविवृतेर्विवृतिः कृता ॥

IV. *Yamunāshṭapadīvivaraṇa*, by *Raghunātha* (?pupil, or son, of *Viṭṭhala*). It begins, fol. 10a:

यो गिरींद्रमवष्टभ्य स्थितो भक्तरिरक्षया ।
सप्ताहमवमत्येंद्रं तं वंदे वल्लभात्मजं ॥ १ ॥
या कलिंदाचले चारु पतंती संगता भुवि ।
स्वभर्तृभक्तमोदाय कालिंदीं प्रणमामि तां ॥ २ ॥

अष्टपदीगीतेन यमुनां प्रार्थयितुं स्तोतुं वादौ नमस्यंति । नमो देवि यमुन इति ° ॥

Colophon: इति श्रीमद्वल्लभनंदनचरणैकशरणरघुनाथकृतौ यमुनाष्टपदीविवरणं संपूर्णं ॥

V. A commentary on the *Siddhāntamuktāvalī* (see p. 827a, no. 4). It begins, fol. 14a:

प्रणम्य पितृपादाब्जपरागमनुरागतः ।
कृपया विशदीकुर्मस्तद्वाक्यमुक्ताफलावलीं ॥ १ ॥
स्वसिद्धांतेति अग्रे वक्ष्यमाणैर्बहुभिर्मिथो विरुद्धैः °

VI. *Yamunāshṭakavivṛiti*, by *Viṭṭhala*. It begins, fol. 19a:

विश्वोद्धारार्थमेवाविर्भूतवृंदावनप्रिया(:) ।
कृपयंतु सदा तातचरणा मयि विट्ठले ॥ ° ॥
नमामीति ° ।

Digitized by Microsoft®

Colophon: इति श्रीगोपीजनवल्लभचरणैकतानश्रीविट्ठ-लविरचिता यमुनाष्टकविवृतिस्संपूर्णा ॥

[GAIKAWAR.]

2518.

2611c. Foll. 20 (and a *śuddhapattra* to 10); size 8¼ in. by 3¾ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Vallabhāshṭakavivṛitiprakāśa, a gloss on a commentary on *Viṭṭhaleśvara's Vallabhāshṭaka,* by *Purushottama,* son of *Pītāmbara.*

It begins:

नत्वा श्रीवल्लभाचार्यचरणाब्जरजोस्यहं ।
तदष्टकीयविवृतेर्भावं वच्मि कृपाबलात् ॥ १ ॥

तत्र पूर्वमुपोद्घाततयेदमुच्यते। सर्वश्रुतिशिरस्सु परब्रह्मण एव परमत्वं सच्चिदानंदरूपेण वैयासदर्शने सिद्धे । °

It ends:

इति श्रीवल्लभाचार्यदासेन कृपया मया ।
तद्दर्शितेन मार्गेण विवृतिः संप्रकाशिता ॥

इति श्रीवल्लभाचार्यदासानुदासेन पीतांबरतनुजपुरुषोत्तमेन विरचितो ऽयं श्रीवल्लभाष्टकविवृतिप्रकाशः ॥

[GAIKAWAR.]

2519.

2611d. Foll. 5; size 8½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

Bhaktivardhinīvivaraṇa, a versified exposition of *Vallabhācārya's Bhaktivardhinī;* by *Haridāsa.*

It begins:

श्रीवल्लभाचार्यपदानुकंपाबलेन किंचित्परिचिंत्य चित्ते ।
निरूप्यते भक्तिविवृद्ध्युपायनिरूपणग्रंथनिरूपितो ऽर्थः॥१॥
प्रकृतिप्रत्ययार्थाभ्यां भक्तिसप्रेमसेवनं ।
चेतस्तत्प्रवणं तच्च ननु चित्तप्रसाधितं ॥ २ ॥
तत्र मूलं हरेरंगीकारो ऽथ शरणागतिः ।
ततः समर्पणाज्जीवदेहसंबंधिन्युद्धता(?) ॥ ३ ॥

It ends:

इति श्रीवल्लभाचार्यकरुणालब्धशक्तितः ।
स्वसंतोपाय भावस्य पोपयति प्रयत्नतः ॥ ८६ ॥
श्लोकरूपेण सर्वापि विवृता भक्तिवर्धिनी ।
यथामति निजाचार्यचरणाश्रयणादपि ॥ ८७ ॥
एतेनास्मत्कुलपतिः प्रभुः श्रीविट्ठलेश्वरः ।
प्रसीदतु सदा दासे हरिदासे स्ववंशगे ॥ ८८ ॥

टीका भक्तिवर्द्धिननी(!) श्रीहरिराएजीकृतछे ॥

[GAIKAWAR.]

2520.

2663b. Foll. 3; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

A fragment, consisting of thirteen verses in praise of *Vishṇu.* Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

यया जीयते सत्सभापंडिताभा
यया पूज्यते राजभिर्मंडनापि(?) ।
यया प्राप्यते ब्रह्मलोको दुरापः
करोत्वेव सा गीः सहायं द्रुतं मे ॥ १ ॥

स्मरंते पठंते हरे त्वां मनुष्या
लभंते पदं ते विभो शांतियुक्तं ।
अतो ऽहं भजे सच्चिदानंदरूपं
यशोदाकिशोरं हरिं रुक्मणेशं(*r.* रुक्मिणीशं) ॥ २ ॥

भवाशीविषाद्भीतमानंदरूप
सदा रक्ष विश्वेश गोपीप्रिय त्वं ।
त्वदन्यः स्मृतः किं विभो त्राति मां
यथा वारिदान्नैव बीजांकुरं हि ॥ ३ ॥

The first leaf is marked शंकरो° in one margin, and रामः in the other. [GAIKAWAR.]

2521.

1635e. Foll. 10; size 8¾ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

Bhaktiśata, consisting of 101 verses in praise of *Kṛishṇa,* by *Anantadeva.*

It begins:

भगवद्भजनारंभे संभावय मतिं मम ।
अपाराचारसंसारनिस्तराराय तदेव नः ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

It ends:

वनिता सुलता सुयोजिता
कुपतौ स्वल्पतरौ च ताम्यति ।
अथ कल्पतरौ हरौ स्थिता
कविताकल्पलते विभासि भूरि ॥ १०१ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2522.

823b. Foll. 24; size 12¾ in. by 4½ in.; good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Susiddhāntapushpāvalī, a eulogium of *bhakti* as the highest form of *Vishṇu* worship, by *Bhāgavatānanda Gosvāmin.*

It begins:

यानन्दैकस्वरूपा हरिसुवशकरी सिद्धचूडामणिर्या
सा कृष्णप्रेमभक्तिः प्रभवति पतितानां च येषां प्रसादात् ।
येषां पादाब्जरेणुः शिरसि विनिहिता याति चिन्तामणित्वं
नत्वा भक्तानतस्तान्हरिचरणवरा(न्) कोऽपि वक्तीशकीर्तिं [॥ १ ॥
ईशकीर्तिकथनप्रयोजनमाह ।

संसारदुःखजलधिं तरणिस्तितीर्षोः
संकीर्तनं भवतो गुणकर्मनाम्नां ।
श्रुत्वेत्यमच्युतकृपालवमाकलय्य
नीचो ऽपि वच्मि चरितं मधुसूदनस्य ॥ २ ॥

ननु ब्रह्मादिदुःसाध्ये कथं नीचस्य वृत्तिरित्याह । °

It ends:

सुसिद्धान्तपुष्पावलीयं मुरारेः
पदाब्जार्चने सज्जनप्रीतये ऽस्तु ।
मयोपाहृता सात्वतोद्यानतो या
विना वैष्णवानां प्रसादान्न लभ्या ॥

इति भागवतानन्दगोस्वामिविरचिता सुसिद्धान्तपुष्पावली समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2523.

2599. Foll. 11; size 12 in. by 5 in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Kāśīmṛitimokshavinirṇaya, or *Kāśīmoksha-nirṇaya*, a treatise on the efficacy of dying at Kāśī as insuring final emancipation to a devout Hindu; by *Sureśvarācārya.*

It begins: श्रीविश्वनाथाय नमः (see Aufr., Cat. Cat., काशीमोक्षनिर्णयः) ॥

नमस्कृत्य जगन्नाथं मायया चंद्रशेखरं ।
गंगाधरं गरच्छायानीलकंठमुपास्महे ॥ १ ॥

वाराणसीं पुरीं पुण्यां ये ऽधितिष्ठंति जंतवः ।
व्याचष्टे तारकं ब्रह्म रुद्रस्तेषां दयानिधिः ॥ २ ॥

प्राणप्रयाणसमये प्राप्य ज्ञानं महेश्वरात् ।
मुच्यंते जंतवः सर्वे बद्धाश्चानाद्यविद्यया ॥ ३ ॥

मोक्षश्च तेषां तादात्म्यं घटे तरखयोरिव(?) ।
पुनर्देहांतरारंभे कारणं नास्ति किंचन ॥ ४ ॥

सालोक्यादेर्न विद्वद्भिः साक्षान्मोक्षत्वमिष्यते ।
उपास्तेः पर(फल marg.)रूपत्वात्तारतम्यपदस्थितेः ॥५॥

ज्ञानाग्निना विनष्टत्वाद्विश्लिष्टा पूर्वकर्मणां ।
उत्तरेषां न विश्लेषो भवेन्मुक्तस्य जीवतः ॥ ६ ॥

प्रारब्धं कर्मभोगेन क्षीयते ज्ञानकारणं ।
ततो विदेहकैवल्यं भवतीति सुनिश्चितं ॥ ७ ॥

काश्यां विदेहकैवल्यप्राप्तेरुत्तरकर्मणां ।
असंभवान्न विश्लेषो वेदितव्यो विचक्षणैः ॥ ८ ॥

किमत्र प्रमाणं । श्रूयते हि । तद्यथा ईषिकातुलमग्नौ प्रोतं प्रदूयते एवमिहास्य सर्वे पाप्मानः प्रदूयंत इति । ° तर्हि पापकर्मणामेव विलयः श्रूयते न पुण्यकर्मणामिति चेन्नेत्याह । ब्रह्मादीनां शरीराणि श्वशूकरशरीरवत् । यतो जिहासितव्यानि तस्माद्धर्मे ऽपि पाप्मगीरिति वचनात् । पुण्यकर्मारब्धानां ब्रह्मेंद्रादिशरीराणां पापकर्मारब्धश्वशूकरादिशरीरवज्जिहासितव्याविशेषात्पुण्यस्यापि कर्मणः पाप्मत्वेन कीर्तनं युक्तं ॥ तथा च भगवद्गीतासु श्रूयते । ° further on the opening paragraphs of the *Jābālopanishad* are cited.

It ends: किं बहूक्तेन ॥

येन केनापि यः कश्चिन्निमित्तेन परित्यजेत् ।
काश्यां प्राणान्सर्वजंतुर्मुक्त इत्यवगम्यतां ॥

मोक्षस्य निर्णयः काश्यामित्यमेकेन जन्मना ।
सर्वेषामेव जंतूनां प्रमाणैः प्रतिपादितः ॥

Digitized by Microsoft ®

विश्वेश्वरो जयति विश्वविमुक्तिहेतोः
काशीनिवासरसिकः करुणासमुद्रः ।
यत्पादपद्मयुगसौरभवासितस्य
जंतोर्भवत्यकृतके शिवसागरस्य ॥

इति श्रीसुरेश्वराचार्यविरचितः सकलश्रुतिस्मृतिपुराणवाक्यनिर्धारितः काशीमृतिमोक्षविनिर्णयः समाप्तः ॥

On fol. 1*a* the treatise is called *Kāśīmuktiprakāśikā*, cf. Wilson, Mack. Coll. (second ed.), p. 125.

This work, as well as the succeeding one, should perhaps rather have been given under Sacred Law than under *Bhakti*.

[MACK. COLL.]

2524.

1991. Foll. 55; size 8½ in. by 4 in.; clear, correct, modern Devanāgarī writing (European paper); nine lines in a page.

Prapañcasāraviveka, or *Bhavasāraviveka*, a course of moral and religious instruction for pious *Vaishṇavas*, in eight chapters; by *Gaṅgādhara*, son of *Sadāśiva-sūri Mahāḍakara*, and pupil of *Advaitānanda*.

It begins:

नमस्कृत्य शिवानाथं लक्ष्मीकांतं जगद्गुरुं ।
भवानीं ढुंढिराजं च दंडपाणिं च भैरवं ॥ १ ॥

गंगां सरस्वतीं रामं वायुपुत्रं जितेंद्रियं ।
देवदैत्यगुरू सूर्यं वाल्मीकिं व्यासनारदौ ॥ २ ॥

अद्वैतानंदपादाब्जं पितरं मातरं गुरुं ।
देवानृषीन् पितॄन् धर्मं काशीं च हृदि भक्तितः ॥ ३ ॥

सदाशिवतनूजन्मा वत्सर्षिकुलसंभवः ।
गंगाधरो ऽतिविख्यातो भगवद्भक्तिकिंकरः ॥ ४ ॥

नानाशास्त्राणि चालोक्य बालानां हितकाम्यया ।
भवसारविवेकं च कुर्वे मोहविनाशकं ॥ ५ ॥

यस्य प्रज्ञानमात्रेण मातेव हितकारिणी ।
बुद्धिर्विवर्धते पुंसां तस्मादाद्रियतां बुधैः ॥ ६ ॥

सुभाषितं विचित्रं च यो नो जानाति मानवः ।
बलीवर्दसमो लोके शोभते शृंगवर्जितः ॥ ७ ॥

रूपयौवनसंपन्ना विशालकुलसंभवः ।
विद्याहीना न शोभंते निर्गंधाः किंशुका इव ॥ ८ ॥

विद्यां प्राप्य प्रयत्नेन धर्ममोक्षं न विंदति ।
अर्थकामपरो नित्यं स वै मूढ इति श्रुतः ॥ ९ ॥

यस्य विद्यापवर्गाय परोपकृतिजीवितं ।
स साधुर्वरि इत्याहुः पंडितः कवयो महान्(!) ॥ १० ॥

शीलविद्याविहीनेन किं कुलेन च देहिनां ।
अकुलीनो ऽपि विद्वान्सः पूज्यते दैवतैः सह ॥ ११ ॥

विद्या यशस्करी पुंसां श्रेयःसंतोषदायिनी ।
सम्यगाराधिता विद्या मोक्षदा इति मे मतिः ॥ १२ ॥

शूरश्च कृतविद्यश्च यश्च जानाति सेवितुं ।
रूपयौवनसंपन्ना या नारी धनिकः कविः ॥ १३ ॥

दाता दोग्ध्री सुधेनुश्च मंजुभाषी जितेंद्रियः ।
एते यत्र च तिष्ठंति तत्र लोकाः कृतादराः ॥ १४ ॥

किं तपः किं सुखं दानं को धर्मः कस्य संपदः ।
कः शूरः कश्च विद्वांश्च को लाभः संसृतौ महान् ॥ १५ ॥

को देवः कश्च पूज्यश्च धीरः को बंधुरेव च ।
शत्रुः कः किं च मित्रं च किं फलं जीवितस्य तु ॥ १६ ॥

भूषणं किं पवित्रं च ग्राह्यं किं त्याज्यमेव च ।
तीर्थं किं कश्च सुज्ञश्च मूर्खः को ब्रूत तत्त्वतः ॥ १७ ॥

I. (*śl.* 17) *upodghāta*; II. (*śl.* 60) *gūḍhārthapraśnottaranirūpaṇa*; III. (*śl.* 146) *nītimārganirūpaṇa*; IV. (*śl.* 55) *karmavipākanirūpaṇa*, on sins and punishments; V. (*śl.* 73) *devasvarūpanirūpaṇa*, on God (*Vishṇu*); VI. (*śl.* 115) *vāsudevapūjānirūpaṇa*, on the modes of worshipping *Vishṇu*; VII. (*śl.* 105) *bhāgavatadharmanirūpaṇa*, on the duties of a *Vaishṇava*, and the reward accruing therefrom; VIII. (*śl.* 267) *ahorātrakṛityanirūpaṇa*, on religious rites generally.

The verses seem to be partly the author's own, and partly culled from various sources.

The *bhakti*-element, though not too obtrusive, is by no means absent. While a devout adherent of *Vishṇu*, the author is not bigoted, and allows to *Śiva* a certain share

Digitized by Microsoft®

of religious sentiment. We extract a few passages:

एको देवो ऽद्वयः कृष्णो वासुदेवो निरंजनः ।
सर्वाधारः सर्वसाक्षी वेत्ता सर्वावभासकः ॥

सर्वव्यापी नियंता च भूतानां सर्वदेहिनां ।
मायावी निर्गुणः शुद्धः कर्ता पातांतको गुरुः ॥

यस्यांतःस्थानि भूतानि येन सर्वमिदं ततं ।
सर्वज्ञो ऽनंतशक्तिश्च विश्वरूपी सुखात्मकः ॥

सत्यो भूतहितो ऽनंतो देवदेवो महेश्वरः ।
भोक्ता च यज्ञतपसां पवित्रो मंगलं परं ॥

क्रूराणां पापिनां शास्ता भक्तानामभयंकरः ।
यस्याधीनाश्च देवाश्च गंधर्वाः पितरो नराः ॥ fol. 20*b*.

दुर्लभं भारते वर्षे जन्म तस्मान्मनुष्यता ।
मनुष्याद्ब्राह्मणत्वं च दुर्लभं सुतरां मतं ॥

लब्ध्वा भक्तिं न कुर्वंति वासुदेवे महात्मनि ।
जीवन्मृतास्तु ते ज्ञेया न संभाष्याः कदाचन ॥

तच्चित्तस्तद्गतः प्राणः प्रेमभावेन तत्परः ।
भक्त इत्युच्यते सद्भिर्भीष्मप्रह्लादनारदैः ॥

अद्य श्वो वा मरिष्यंति गमिष्यंति यमालयं ।
हरिं यदि स्मरिष्यंति तरिष्यंति भवार्णवं ॥

अनित्यमसुखं लोकं जन्ममृत्युजराकुलं ।
मत्वा तु सततं धीरो नारायणपरो भवेत् ॥

विविक्तदेश आसीनो विरागो विजितेंद्रियः ।
प्रसन्नचित्तः सततं ध्यायेद्धृदि हरिं परं ॥ ° fol. 22*b*.

शालग्रामशिलाबिंबं कोटिहत्याविनाशनं ।
संस्मृतं पूजितं ध्यातं कीर्तितं च नमस्कृतं ॥

शालग्रामशिलारूपी यत्र तिष्ठति शंकरः ।
तत्र देवासुरयक्षभुवनानि चतुर्दश ॥

यवमात्रं तु गर्तः स्याद्यवार्धं लिंगमुच्यते ।
शिवनाभ इति प्रोक्तस्त्रिषु लोकेषु दुर्लभः ॥

वासुदेवमयं क्षेत्रं लिंगं शिवमयं स्मृतं ।
तस्माद्धरिहरक्षेत्रे पूजयेच्छंकराच्युतौ ॥ °

शालग्रामशिला रम्या द्वारकाचक्रसंयुता ।
तुलसीशंखघंटाद्यैः पूजिता मुक्तिदायिनी ॥

तस्मात्तु ब्राह्मणो नित्यं त्रिकाले भक्तितः शुचिः ।
शालग्रामशिलायां हि पूजयेद्धरिमव्ययं ॥ fol. 26b.

शालग्रामशिलायाश्च गंगाया गुणवर्णने ।
तुलस्याश्च विशेषेण न समर्थः प्रजापतिः ॥

तुलस्यमृतजन्मासि सदा त्वं केशवप्रिया ।
केशवार्थं विचिन्वामि(? न्नामि) वरदा शोभने भव ॥

एवं संप्रार्थ्य तुलसीं गृह्णीयात्तां हरिप्रियां ।
पूजयित्वा रमाकांतं कृतकृत्यो भवेन्नरः ॥ fol. 29*b*.

ध्यानं परं कृतयुगे त्रेतायां याजनं तथा ।
द्वापरे विष्णुपूजा च कलौ केशवकीर्तनं ॥

ध्यायन्कृते यजन्यज्ञैस्त्रेतायां द्वापरे ऽर्चयन् ।
यदाप्नोति तदाप्नोति कलौ संकीर्त्य केशवं ॥ fol. 34*a*.

It ends:

य इदं स्मृतिसारार्थं महर्षीणां च संमतं ।
भक्त्या पठेत्पाठयेद्वा स विद्वान्मुक्तिमाप्नुयात् ॥ २३५ ॥

शास्त्राब्धिमथनाज्जातो ग्रंथो ऽयं पारिजातकः ।
बुधानां कामदो भूयान्मूढानां भजतामपि ॥ २६६ ॥

बहवो यद्यपि ग्रंथाः पादपाः संति भूतले ।
तथाप्ययं विजयते हरिनामफलैः शुभैः ॥ २६७ ॥

इति श्रीमन्महाडकरोपनामकसदाशिवसूरिसूनुभगवद्भक्तकिंकरगंगाधरविरचिते प्रपंचसारविवेके अहोरात्रकृत्यनिरूपणं नाम अष्टमोल्लासः समाप्तः ॥

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Notices of Sanskrit MSS., x., p. 162.

[Dr. John Taylor.]

G. Kaśmīr Śaivism.

(*Spanda and Pratyabhijñā.*)

2525.

66a. Foll. 48; size 11 in. by 6 in.; good, thick (*Kaśmīr*) Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; thirteen lines in a page.

Spandavivṛiti (or *Spandakārikāvivaraṇa*), a commentary, by *Rājānaka Rāma*, on *Bhaṭṭa Kallaṭa's Spandakārikā* (or *Spandārthasūtrāvalī*), or metrical paraphrase of *Vasugupta's Spandasūtra* (or *Śivasūtra*).

Digitized by Microsoft®

The commentary also includes the text of the *kārikās* as well as that of *Kallaṭa's* own brief explanation (*vṛitti*) of his verses, and is thus an exposition of the whole of the *Spanda-sarvasva*, as *Kallaṭa's Kārikās* and *Vṛitti* are also called.

It begins:

दशादिक्कालाद्यैरकलितचिदालोकवपुषः
सदा तादृक्स्वात्मानुभवितृतया विस्फुरति यः ।
निजो धर्मः शंभोरनुपमचमत्कारसरसः
परं शाक्तं तत्त्वं जयति जगति स्पंद इति तत् ॥

तन्त्रैरदर्शिततदिशः स्वयमाविशंतः
केचिन्निसर्गगहनं विषमं भ्रमंतु ।
तेनैव यत्पुनरमी हतवर्त्मनान्या
नाकारयंति गमनाय महान्भ्रमो ऽयम् ॥

नानावादानिलौघाननवसरकृतान्योन्यसंघट्टघोरो-
द्वातानापातयद्भिः श्रवणविदलनोद्दामशब्दप्रबंधान् ।
शास्त्राब्धिः क्षोभिते यैर्विवरणरभसादुद्यदावर्तभीम-
भ्रांतिभृष्टागमार्थप्रवविधुरमतिस्तारितोर्यो जनस्तैः ॥

कश्चिद्भिन्नरुचिर्विदन्नपि परं तत्त्वं विपर्यस्यति
द्वेषध्वांतविरुद्धबुद्धिरितरो जात्यैव चान्यो जडः ।
इत्थं दुर्लभ एव सर्वहृदयग्राही गिरां संग्रहः
किं त्वेते ऽद्य विवेकिनः कतिपये संत्यत्र पात्रं सताम् ॥

केनापि ग्रथितां प्रसारणधिया कश्चिद्धि सूत्रे कृताम्
एकीकृत्य यथागमं विरचितां स्पंदार्थसूत्रावलीम् ।
ईशानुग्रहशक्तिवज्रशिखया विद्धेष्वविद्धन्मनो-
माणिक्येषु निवेशयाम्यहमिमां कर्तुं कृतार्थं (*r.* र्थो)
[द्वयीम् ॥

ओं नमः शिवाय सशिवाय ॥ ओं

[*Kārikā*] यस्योन्मेषनिमेषाभ्यां जगतः प्रलयोदयौ ।
तं शक्तिचक्रविभवप्रभवं शंकरं स्तुमः ॥ १ ॥

[*Vṛitti*] अनेन स्वस्वभावस्यैव शिवात्मकस्य संकल्पमात्रेण जगदुत्पत्तिसंहारयोः कारणत्वं विज्ञानदेहात्मकस्य शक्तिचक्रैश्वर्य-स्योत्पत्तिहेतुत्वं नमस्कारद्वारेण प्रतिपाद्यते ॥

[*Vivṛiti*] तं शंकरं श्रेयसः कर्तारं स्तुमः प्रशंसामः । तं कं । यस्योन्मेषनिमेषाभ्यां शक्तिप्रसरप्रलयाभ्यां जगतो विश्वस्य प्रलयोदयौ विनाशप्रादुर्भावौ । अत्र यथासंख्यं न विवक्षितमिति वक्ष्यामः । तं कीदृशं । शक्तिचक्रविभवप्रभवं । शक्तीनां वक्ष्य-माणस्वरूपाणां चक्रं समूहः । स एव विभव ऐश्वर्यं तस्य प्रभवः ।° (fol. 4*b*) अभिधानमस्य शास्त्रस्य स्पन्द इति यतः स्पंदतत्त्व-विविक्तय इत्यादाविहैव व्यवहारः । स्पंदशब्दश्चायं स्वस्वभावप-रामर्शमात्रस्य नित्यस्य शून्यताव्यतिरेचनकारणभूतस्य तावन्मात्र-संरंभात्मनः शक्त्यपराभिधानस्य पारमेश्वरस्य धर्मस्य किंचिच्चल-नात्स्पंद इत्यर्थानुगमाद्वाचकत्वेन व्यपदिष्टः । तत्प्रतिपादनहेतु-त्वाच्छास्त्रमपीदं स्पंदशब्देनाभिधीयते । विषयश्चास्य विशुद्धश्रद्धा-भक्तिप्रकर्षपरिगुनित(!)परमेश्वरपरशक्तिपातप्रोन्मील्यमानस्वभा-वालोकतिरस्कृतसकलसंदेहांधकारत्वात्प्रबुद्धः सम्यगुपनतदीक्षा-दिसंस्कारो गुरुवचनचोदनामात्रावशेषस्वात्मैश्वर्योपलब्धिस्तादृ-शस्यैवेहोपदेशत्वेन पुरस्तात्परिगृहीतत्वादित्यभिधानविषयावप्य-वगंतव्यौ ॥ व्याख्यातश्चायमादिश्लोकः । समस्तकरणार्थोपक्षेप-गर्भः ॥ १ ॥

We subjoin the text of the remaining *kārikās*, slightly emended with the help of the commentaries and a careful collation kindly supplied by Professor Bhandarkar (B):

यत्र स्थितमिदं सर्वं कार्यं यस्माच्च निर्गतम् ।
तस्यानावृतरूपत्वान्न निरोधो ऽस्ति कुत्रचित् ॥ २ ॥ 5*a*.

जाग्रदादिविभेदे ऽपि तदभिन्ने प्रसर्पति ।
निवर्तते निजान्नैव स्वभावादुपलब्धृतः ॥ ३ ॥ fol. 6*a*.

अहं सुखी च दुःखी च रक्तश्चेत्यादिसंविदः ।
सुखाद्यवस्थानुस्यूते वर्तन्ते ऽन्यत्र ताः स्फुटम् ॥ ४ ॥ 8*a*.

न दुःखं न सुखं यत्र न ग्राह्यं ग्राहको न च ।
न चास्ति मूढभावो ऽपि तदस्ति परमार्थतः ॥ ५ ॥ 8*b*.

यतः करणवर्गो ऽयं विमूढो ऽमूढवत्स्वयम् ।
सहान्तरेण चक्रेण प्रवृत्तिस्थितिसंहृतीः ॥ ६ ॥ 9*a*.

लभते तत्प्रयत्नेन परीक्ष्यं तत्त्वमादरात् ।
यतः स्वतन्त्रता तस्य सर्वत्रेयमकृत्रिमा ॥ ७ ॥ fol. 9*b*.

न हीच्छा नोदनस्यायं प्रेरकत्वेन वर्तते ।
अपि त्वात्मबलस्पर्शात्पुरुषस्तत्समो भवेत् ॥ ८ ॥ fol. 10*b*.

निजाशुद्ध्यासमर्थस्य कर्तव्येष्वभिलाषिणः ।
यदा क्षोभः प्रलीयेत तदा स्यात्परमं पदम् ॥ ९ ॥ 11*b*.

तदा स्यात्कृत्रिमो धर्मो ज्ञत्वकर्तृत्वलक्षणः ।
यतस्तदीप्सितं सर्वं जानाति च करोति च ॥ १० ॥ 12*a*.

तमधिष्ठातृभावेन स्वभावमवलोकयन् ।
स्मयमान इवास्ते यस्तस्येयं कुसृतिः कुतः ॥ ११ ॥ 12*b*.

Digitized by Microsoft®

नाभावो भावि(*r.* भाव्य)तामेति न च तत्रास्त्यमूढता ।
यतो ऽभियोगसंस्पर्शात्तदासीदिति निश्चयः ॥ १२ ॥ 13*a*.

अतस्तत्कृत्रिमं ज्ञेयं सौषुप्तपदवत्सदा ।
न त्वेवं स्मर्यमाणत्वं तत्तत्त्वं प्रतिपद्यते ॥ १३ ॥ fol. 13*b*.

अवस्थायुगलं चात्र कार्यकर्तृत्वशब्दितम् ।
कार्यता क्षयिणी तत्र कर्तृत्वं पुनरक्षयम् ॥ १४ ॥ 14*b*.

कार्योन्मुखः प्रयत्नो यः केवलं सो ऽत्र लुप्यते ।
तस्मिंल्लुप्ते विलुप्तो ऽस्मीत्यबुधः प्रतिपद्यते ॥ १५ ॥ 15*a*.

न तु यो ऽन्तर्मुखो भावः सर्वज्ञत्वगुणास्पदं ।
तस्य लोपः कदाचित्स्यादन्यस्यानुपलम्भनात् ॥ १६ ॥ 15*b*.

इति° व्यतिरेकोपपत्तिनिर्देशः प्रथमो निष्पन्दः ॥ fol. 16*a*.

तस्योपलब्धिः सततं त्रिपदाव्यभिचारिणी ।
नित्यं स्यात्सुप्रबुद्धस्य तदाद्यन्ते परस्य तु ॥ १७ ॥ 16*a*.

ज्ञानज्ञेयस्वरूपिण्या शक्त्या परमया युतः ।
पदद्वये विभुर्भाति तदन्यत्र तु चिन्मयः ॥ १८ ॥ fol. 17*b*.

गुणादिस्पन्दनिष्पन्दाः सामान्यस्पन्दसंश्रयात् ।
लब्धात्मलाभाः सततं स्युर्ज्ञस्यापरिपन्थिनः ॥ १९ ॥

अप्रबुद्धधियस्त्वेते स्वस्थितिस्थगनोद्यताः ।
पातयन्ति दुरुत्तारे घोरे संसारवर्त्मनि ॥ २० ॥

अतः सततमुद्युक्तः स्पन्दतत्त्वविविक्तये ।
जाग्रदेव निजं भावमचिरेणाधिगच्छति ॥ २१ ॥ fol. 18*b*.

अतिक्रुद्धः प्रहृष्टो वाक्यं(*r.* वा किं) करोमीति वा मृशन् ।
धावन्वा यत्पदं गच्छेत्तत्र स्पन्दः प्रतिष्ठितः ॥ २२ ॥ 20*b*.

यामवस्थां समालम्ब्य यदयं मम वक्ष्यति ।
तदवश्यं करिष्ये ऽहमिति संकल्प्य तिष्ठति ॥ २३ ॥

तमाश्रित्योर्ध्वमार्गेण सोमसूर्यावुभावपि ।
सौषुम्णे ऽध्वन्यस्तमितो हित्वा ब्रह्मांडगोचरम् ॥ २४ ॥ 22*a*.

तदा तस्मिन्महाव्योम्नि प्रलीनशशिभास्करे ।
सौषुप्तपदवन्मूढः प्रबुद्धः स्यादनावृतः ॥ २५ ॥ fol. 23*a*.

तदाक्रम्य बलं मन्त्राः सर्वज्ञबलशालिनः ।
प्रवर्तन्ते ऽधिकाराय करणानीव देहिनाम् ॥ २६ ॥

तत्रैव संप्रलीयन्ते शान्तरूपा निरञ्जनाः ।
सहाराधकचित्तेन तेन ते शिवधर्मिणः ॥ २७ ॥ fol. 23*b*.

इति° व्यतिरिक्तस्वभावोपलब्धिर्द्वितीयो निष्पन्दः ॥ fol. 25*a*.

यस्मात्सर्वमयो जीवः सर्वभावसमुद्भवात् ।
तत्संवेदनरूपेण तादात्म्यप्रतिपत्तितः ॥ २८ ॥ fol. 25*b*.

तेन शब्दार्थचिन्तासु न सावस्था न यः शिवः ।
भोक्तैव भोग्यभावेन सदा सर्वत्र संस्थितः ॥ २९ ॥

इति वा यस्य संपत्तिः(*r.* संवित्तिः) क्रीडात्वेनाखिलं जगत् ।
स पश्यन्सततं युक्तो जीवन्मुक्तो न संशयः* ॥ ३० ॥ 25*b*.

इति° विश्वस्य स्वस्वभावशक्तिमात्रत्वोपपत्तिः तृतीयो निष्पन्दः ॥ fol. 27*b*.

अयमेवोदयस्तस्य ध्ये [यस्य ध्यायिचेतसि B.] ।
तदात्मतासमापत्तिरिच्छतः साधकस्य या ॥ ३१ ॥ 27*b*.

इयमेवामृतप्राप्तिरयमेवात्मनो ग्रहः ।
इयं निर्वाणदीक्षा च शिवसद्भावदायिनी ॥ ३२ ॥ 28*a*.

यथेच्छाभ्यर्थितो धाता जाग्रतो ऽर्थान्हृदि स्थितान् ।
सोमसूर्योदयं कृत्वा संपादयति देहिनः ॥ ३३ ॥

तथा स्वप्ने ऽप्यभीष्टार्थान्प्रणयस्यानतिक्रमात् ।
नित्यं स्फुटतरं मध्ये स्थितो ऽवश्यं प्रकल्पयेत् ॥ ३४ ॥ 29*a*.

अन्यथा तु स्वतन्त्रा स्यात्सृष्टिस्तद्धर्मकत्वतः ।
सततं लौकिकस्येव जाग्रत्स्वप्नपदद्वये ॥ ३५ ॥ fol. 30*b*.

यथा ह्यर्थो ऽस्फुटो दृष्टः सावधाने ऽपि चेतसि ।
भूयः स्फुटतरो भाति स्वबलोद्योगभावितः ॥ ३६ ॥

एवं(*v.l.* तथा B.) यत्परमार्थेन यत्र(*r.* येन) यत्र यथा [स्थितम् ।
तत्तथा बलमाक्रम्य नचिरात्संप्रवर्तते ॥ ३७ ॥ fol. 31*a*.

दुर्बलो ऽपि तदाक्रम्य यतः कार्ये प्रवर्तते ।
आच्छादयेद्बुभुक्षां च तथा यो ऽतिबुभुक्षितः ॥ ३८ ॥ 32*a*.

अनेनाधिष्ठिते देहे यथा सर्वज्ञतादयः ।
तथा स्वात्मन्यधिष्ठानात्सर्वत्रैवं भविष्यति ॥ ३९ ॥ 33*a*.

ग्लानिर्विलुंठिता(*r.* °का †) देहे तस्याश्चाज्ञानतः सृतिः ।
तदुन्मेषविलुप्तं चेत्कुतः सम्पाद(*r.* सा स्याद्)हेतुका ॥ ४० ॥ [fol. 33*b*.

एकचिन्ताप्रसक्तस्य यतः स्यादपरोदयः ।
उन्मेषः स तु विज्ञेयः स्वयं तमुपलक्षयेत् ॥ ४१ ॥ 34*a*.

---

* Here, as in other instances where several *ślokas* are taken together for comment, the *vṛitti* for the whole is given after the *kārikās*, but at the end of the commentary the commentator remarks that the *vṛittikṛit* has taken them separately, as in the case of these three verses: व्याख्यातमेतद्वृत्तौ पृथक् सर्वात्मक एवायमात्मेत्यादिना तेन तथाविधेनेत्यादिना एवं स्वभावस्येत्यादिना ग्रंथेन ॥

† शरीर विलुंठिका धातुवर्णतेजःशक्त्यादीनां हठेन हर्त्री ।

Digitized by Microsoft ®

अतो विन्दुरतो नादो रूपमस्मादतो रसः ।
प्रवर्तन्ते ऽचिरेणैव क्षोभकत्वेन देहिनः ॥ ४२ ॥ 34*b*.

दिदृक्षयेव सर्वार्थान्यदा व्याप्यावतिष्ठते ।
तदा किं बहुनोक्तेन स्वयमेवावभोत्स्यते (°गम्यते *v.l.* B.)
[॥ ४३ ॥ fol. 35*b*.

प्रबुद्धः सर्वदा तिष्ठेज्ज्ञानेनालोच्य गोचरम् ।
एकत्रारोपयेत्सर्वं ततो ऽन्येन न पीड्यते ॥ ४४ ॥ 36*a*.

शब्दराशिसमुत्थस्य शक्तिवर्गस्य भोग्यतां ।
कलाविलुप्तविभवो गतः सन्स पशुः स्थितः (*r.* स्मृतः) ॥
[४५ ॥ fol. 36*b*.

[परामृतरसापायस्तस्य यः प्रत्ययोद्भवः ।
तेनास्वतन्त्रतामेति स च तन्मात्रगोचरः ॥ ४६ ॥ B.*]

स्वरूपावरणे चास्य शक्तयः सततोत्थिताः ।
यतः शब्दानुवेधेन न विना प्रत्ययोद्भवः ॥ ४७ ॥ 40*a*.

सेयं क्रियात्मिका शक्तिः शिवस्य पशुवर्तिनी ।
बन्धयित्री स्वमार्गस्था ज्ञाता सिद्ध्युपपादिका॥४८॥ 41*a*.

तन्मात्रोदयरूपेण मनो ऽहंबुद्धिवृत्तिना (*r.* वर्तिना) ।
पुर्यष्टकेन संरुद्धस्तदुक्तं प्रत्ययोद्भवम् ॥ ४९ ॥

भुङ्क्ते परवशो भोगं तद्भावात्संसरेद्यथा (*r.* °दतः) ।
संसृतिप्रलयस्यास्य कारणं संप्रचक्ष्महे ॥ ५० ॥ fol. 44*a*.

यदा त्वेकत्र संरूढस्तदा तस्य लयोद्भवौ (°दयौ *v.l.* B.)।
नियच्छन्भोक्तृतामेति ततश्चक्रेश्वरो भवेत् ॥ ५१ ॥ 45*b*.

इति ° शक्त्यात्मकविश्वाव्यतिरेकोपलब्धिः प्रकीर्णश्चतुर्थो निष्पन्दः ॥ fol. 47*a*.

अगाधसंशयाम्भोधिसमुत्तरणतारिणीम् ।
वन्दे विचित्रार्थपदां चित्रां तां गुरुभारतीम् ॥ ५२ ॥

[*Vṛitti* :] अगाधो ह्यप्रतिष्ठो ऽनंतः ॥

समाप्तं स्पंदसर्वस्वं प्रवृत्तं भट्टकल्लटात् ।
स्वप्रकाशैकचित्तत्त्वपरिरंभरसोत्सुकात् ॥

[*Vivṛiti* :]

दृब्धं महादेवगिरौ महेश-स्वप्नोपदिष्टाच्छिवसूत्रसिंधोः ।
स्पंदामृतं यद्वसुगुप्तपादैः श्रीकल्लटस्तत्प्रकटीचकार ॥

* Prof. Bhandarkar's MS. of the *Vivaraṇa* likewise omits the text of this verse, supplied by him from a copy of the *Spandakārikā* in the *Śāradā* character (Rep. of 1875-76, no. 508).

तामशक्यस्वरूपप्रतिपादनां हृदि स्फुरंतीं गुरुभारतीं वंदे । गुरोर्वसुगुप्ताभिधानस्य साक्षात्सिद्धमुखसंक्रांतसमस्तरहस्योपनिषद्भूतस्पंदतत्त्वामृतनिष्यंदस्य भारतीं वाचं स्तौमि ॥ कीदृशीं । अगाधेत्याद्यर्थेन विशेषणम् । ° ending with four benedictory stanzas, the last of which runs thus:

शशिज्योतिर्दीपप्रभृतिभिरशक्यं शमयितुं
यदासीन्निष्पंदीकृतसकललोकं किल तमः ।
गते तत्रेदानीं क्षयममलसूर्यागमहते
कृतार्थाः संकोचं विजहतु विनिद्रा जनदृशः ॥

संपूर्णेयं वृत्त्यनुसारिणी स्पंदविवृतिः ॥ कृतिस्तत्रभवतो महामाहेश्वराचार्यशिरोमणिराजानकश्रीमदुत्पलदेवानुजीविनो राजानकश्रीरामस्येति शिवम् ॥ °

Quotations are met with in the commentary from *Jñānagarbhastotra*, fol. 41*b*; *Tattvagarbha(stotra)*, foll. 37*a*, 38*a* (यदा त्वेवंविधादत्र निजा भोगज्ञता पशो । तदा माया स्वरूपेति ज्ञायसे वैभवाश्रयः ॥); the *Pārameśvara*, fol. 3*b* (शक्तिश्च शक्तिमांश्चैव पदार्थद्वयमुच्यते । शक्तयो ऽस्य जगत्कृत्स्नं शक्तिमांश्च महेश्वर इति ।); *Pratyabhijñā*, foll. 38*a*, 40*b* (*an. ślokas*); *Bhartṛihari*, fol. 30*b* (प्रविभज्यात्मनात्मानं सृष्ट्वा भावान्पृथग्विधान् । सर्वेश्वरः सर्वशक्तिः स्वप्ने भोक्ता प्रपद्यते ॥); *Mālinīvijaya*, fol. 42*b* (तथा च श्रीमालिनीविजये ॥ या सा शक्तिर्जगद्धातुः कथिता समवायिनी । इच्छा त्वं तस्य सा देवि सिसृक्षोः प्रतिपद्यते ॥); whilst other schools of Yoga philosophy are referred to at fol. 13*a*: यथान्यैर्योगिभिरुपदिश्यते ।

On the tenets and principal works of the *Kaśmīr Śaivas*, see esp. Hall, Index, pp. 196 seq.; Bühler, Detailed Report, pp. 77 seq.; Bhandarkar, Report 1883-4, pp. 76 seq.

Bhaṭṭa Kallaṭa, the disciple of *Vasugupta*, lived under king *Avantivarman*, who reigned about 854 A.D.; whilst *Rājānaka Rāma* calls himself a dependent (or pupil) of *Rājānaka Utpaladeva*, who, if identical with the author of the *Pratyabhijñā*, is assigned by Prof. Bühler to the first half of the tenth century. At the end of his commentary on the *Bhagavadgītā*, *Rājānaka Rāma* (also called *Rāmakaṇṭha*)

Digitized by Microsoft®

speaks of himself as a younger brother of *Muktākaṇa* (? the same as the poet of that name in the time of *Avantivarman*), and a descendant of *Nārāyaṇa* of Kānyakubja*; whilst in the colophon of a MS. of his *Naréśvaraparīkshāprakāśa* (Rāj. Mitra, Notices, iii., no. 1140) the author is called *Nārayaṇakaṇṭhasūnu-Rāmakaṇṭha*.

Rāmakaṇṭha is referred to in the *Sarvadarśanasaṃgraha* (Cowell and Gough, transl., p. 125) in the chapter on the *Śaivadarśana*, in connection with the interpretation of the term *puryashṭaka* in the 49th *kārikā* (or rather the corresponding *spandasūtra*), where the present commentary gives the following interpretation (fol. 44*b*): पुर्यां सूक्ष्मशरीरे तन्मात्रपंचकं गुणत्रयमिति स्थूलशरीरकारणभूतमष्टकं यत्सन्निविष्टं तन्मुख्यं पुर्यष्टकं तत्कार्यत्वात्स्थूलमपि शरीरं तच्छब्देन पुर्यष्टकमित्युच्यते॥ *Nārāyaṇakaṇṭha* is likewise referred to in the same work (ib. p. 129), apparently as the author of the *Mṛigendravṛitti*.

Fol. 1*a* contains the following note, in Colebrooke's hand, '*Syanda:* a demonstration of the Identity of *Śiva* and his active power or *Śakti*.' [H. T. Colebrooke.]

2526.

1573a. Foll. 78; size 10 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; nine lines in a page.

Trimśikātattvavivaraṇa (or *Parātriṃśikātattvavivaraṇa*), an exposition, by *Rājānaka Abhinavagupta* (son of *Cukhala*, and disciple of *Utpala*), of the *Triṃśikā* (or *Parātriṃśikā*), a versified treatise of *Kaśmīr Śaiva* philosophy. Very correct.

* यो नारायण इत्यभूच्छ्रुतनिधिः श्रीकन्यकुब्जे द्विजस्
तद्वंशे स्वगुणप्रकर्षखचिते मुक्ताकणाख्यो ऽभवत् ।
तस्यैषा सदृशानुजेन रचिता रामेण विद्वज्जन-
श्लाघ्यत्वात्सफलश्रमेण भगवद्गीतापदार्थप्रथा ॥

It begins:

विमलकलाश्रयाभिनवसृष्टिमहाजननी
भरिततनुश्च पंचमुखगुप्तरुचिर्जनकः ।
तदुभययामलस्फुरितभावविसर्गमयं
हृदयमनुत्तरामृतकुलं मम [सं]स्फुरतात् ॥ १ ॥
यस्यामंतर्विश्वमेतत् स्फुरंत्यां
बाह्याभासंभासमानं विसृष्टौ ।
क्षोभे क्षीणे ऽनुत्तरायां स्थितौ
तां वंदे देवीं स्वात्मसंवित्तिमेकां ॥ २ ॥

नरशक्तिशिवात्मकं त्रिकं हृदये या विनिधाय भासयेत्।
प्रणमामि परामनुत्तरां निजभासां प्रतिभाचमत्कृतिं॥ ३॥

जयत्यनर्घमहिमा विपाशितपशुव्रजः ।
श्रीमानाद्यगुरुः शंभुः श्रीकंठः परमेश्वरः ॥ ४ ॥

निजशिष्यविबोधाय प्रबुद्धस्मरणाय च ।
मयाभिनवगुप्तेन श्रमो ऽयं क्रियते मनाक् ॥ ५ ॥

श्री[दे]व्यु[वा]च ॥

अनुत्तरं कथं देव सद्यः कौलिकसिद्धिदं ।
येन विज्ञातमात्रेण खेचरी समतां व्रजेत् ॥

परमेश्वरः पंचविधकृत्यमयः सततमनुग्रहमय्या पररूपया शक्त्या आक्रांतो वस्तुतो ऽनुग्रहात्मैव । न हि शक्तिः शिवाद्भेदं मर्शयेत् । सा च शक्तिर्लोकानुग्रहविमर्शमयी प्रथमतः परामर्शमयपश्यंत्या सूत्रयिष्यमाणानंतशक्तिशताविभिन्ना प्रथमतरं परमहामंत्रमय्यामदेशकालकलितायां संविदि विरूढौ तावत्पश्यंत्युद्भविष्यदुक्तिप्रत्युक्तिविभागेनैव वर्तते सैव च सकलप्रमातृसंविदद्वयमयी सततमेव वर्तमानरूपा ततस्तु पश्यंती यद्यदीप्सितं तत्तदेव समुचितकारणनियमप्रबोधितं बोधसूत्रणमात्रेण विमृशति ॥ °

The succeeding verses are as follows:

एतद्गुह्यं महागुह्यं कथयस्व मम प्रभो† ॥ fol. 14*a*.

हृदयस्था तु या शक्तिः कौलिकी कुलनायिका ।
तां मे कथय देवेश येन तृप्तिं लभाम्यहं ॥ fol. 16*a*.

Comm.: °तन्मे कथयेत्यपि पठंति । श्रीसोमानंदपादा व्याचक्षते च तत्तस्मादिति यद्वा तत्कथय येन तृप्तिं परमानंदमयीं लभे परमाद्वयनिर्वृतिस्वातंत्र्यरसा भवामीति समन्वयः ॥ व्रजामीत्यपि पाठः ॥ °

शृणु देवि महाभागे उत्तरस्याप्यनुत्तरं ।

† At fol. 25*b* this half-*śloka* and the first *śloka* are referred to as अनुत्तरमित्यादिसार्धश्लोकयुगलं.

Digitized by Microsoft®

कौलिको ऽयं विधिर्देवि मम हृद्व्योम्न्यवस्थितः ।
कथयामि सुरेशानि सद्यः कौलिकसिद्धिदं ॥ fol. 17*a*.

Comm. fol. 23*b*: तदाहुर्निजवृत्तौ श्रीसोमानंदपादाः। कथयामीत्युच्चारयाम्युत्कलिकात इति । °

अथाद्यास्तिथयः सर्वे स्वरा बिंद्ववसानगाः ।
तदंतःकालयोगेन सोमसूर्यौ प्रकीर्तितौ ॥

पृथिव्यादीनि तत्त्वानि पुरुषांतानि पंचसु ।
क्रमात्कादिषु वर्गेषु मकारांतेषु सुव्रते ॥

वाय्वग्निसलिलेंद्राणां धारणानां चतुष्टयं ।
तदूर्ध्वं शादि विख्यातं पुरस्ताद् ब्रह्मपंचकं ॥

अमूला तत्क्रमा ज्ञेया क्षांतिः सृष्टिरुदाहृता ।
सर्वेषामेव मंत्राणां विद्यानां च यशस्विनि ॥

इयं योनिः समाख्याता सर्वतंत्रेषु सर्वदा ॥ fol. 26*a*.

After a general discussion, the explanation of these 4½ *ślokas* begins fol. 44*b*:

सर्वत्र स्वस्वभावात्मकप्रभावप्रख्याप्रसरानिरोधो यस्या इत्यामंत्रणे यस्येति शोभने व्रतेन तदयमत्र संक्षेपार्थः ॥ स्वातंत्र्यैकरसावेशचमत्कारैकलक्षणा । परा भगवती नित्यं भासते भैरवी स्वयं॥ तस्याः स्वभासा योगो यः सो निरुद्धः सदोदितः। सदाशिवधरा तिर्यङ्नीलपीतसुखादिभिः ॥ भासमानैः स्वस्वभावैः स्वयं प्रथनशालिभिः । प्रथते संविदाकारः स्वसंवेदनसारकः ॥ स्वस्वसंवेदनं नाम प्रमाणमिति वर्ण्यते । बालतिर्यक्सर्वविदां यत्साम्येनैव भासते॥ इंद्रियाणि त्रिरूपं च लिंगं परवचःक्रमः। सारूप्यमन्यथा योगः प्रतीत्यनुदयो यमः ॥ इत्यादिको यस्य सर्वं द्वारमात्रे निरूप्यते । तत्स्वसंवेदनं प्रोक्तमविच्छेदप्रथामयं ॥ येषां नाक्षत्रिरूपादिनाममात्रे ऽप्यभिज्ञता । तेषामपि तिरश्चां हि सा सा संवित्प्रकाशते ॥ एवंभासा स्वभावेन स्वरूपामर्शनात्मिका । स्वरूपामर्शनं यच्च तदेव परवाग्वपुः ॥ तद्विचित्रस्वभावत्वाद्विचित्रप्रथनामयं । प्रथने पारतंत्र्यं हि न जातु भजते क्वचित् ॥ अपारतंत्र्यात्संकेतप्रत्यूहादेः कथं स्थितिः । अतः संकेतरहितं स्वस्वरूपविमर्शनं ॥ देशकालकलामायास्थानघातक्रियोत्तरं । परिपूर्णं स्वतः सर्वं सर्वाकारविलक्षणं ॥ स्वाभाविकमहासंवित्सत्संस्कारैकलक्षणं । शुद्धविद्यात्मकं रूपमहमित्युभयात्मकं ॥ तदेव मातृकारूपं धरादीनां निजं वपुः । तत्पारमार्थिकाकारं द्रुत्याशयानस्वरूपतः॥ बीजयोन्यात्मकं प्रोक्तं शिवशक्तिस्वरूपकं। शिवशक्त्योस्तु संघट्टादन्योन्योच्छलितत्वतः ॥ परस्परसमापत्तिर्जगदानंददायिनी। अंतःस्थविश्वपार्यंतपारमार्थिकसद्वपुः ॥ यद्वीर्यमिति निर्णीतं तद्विश्लेषणयोजना । विसर्ग इति यत्प्रोक्तं धुमधाम(?) तदुच्यते॥ अनुत्तरपदावाप्तौ स एष सुघटो विधिः। अस्मादेव त्वमायीयाद्वर्णपुंजान्निरूपिता ॥ मायामालंब्य भिन्नैव श्रीपूर्वे सृष्टिराक्षसी । पंचाशद्भेदसंभिन्नप्रत्ययप्रसवात्मिका ॥ बंधरूपा स्वभावेन स्वरूपा वरणात्मिका । अत्रैवांतर्गतास्तास्ताः खेचर्यो विषयात्मिकाः॥ तन्वते संसृतिं चित्रां कर्ममायाणुतामयीं। अस्यां साम्यं स्वभावेन शुद्धभैरवतामयं ॥ प्रोक्तं प्रागेव जीवत्वं मुक्तत्वं पारमार्थिकं । भिन्नाया वर्णसृष्टेश्च तदभिन्नं वपुः परं ॥ वीर्यमित्युक्तमत्रैव यद्गुप्त्या मंत्रगुप्तता । तदेतदहमित्येव विसर्गानुत्तरात्मकं ॥ स्वं स्वभावं परं ज्ञानञ्जीवन्मुक्तः सकृद्बुधः। सिद्धादिप्रेप्सवस्तेन कृप्तसंकोचसूत्रितं ॥ नाभिकुंडलहृद्व्योम्नोर्योगिनोहमुपासते(?)। तदेतत्किल निर्णीतं यथागुर्वागमं मनाक् ॥ एतां संविदमालंब्य यत्स्यात्तत्पृच्छता स्वचित् । नैतावतैव तुलितं मार्गांशस्तु प्रदर्शितः ॥ इयतीति व्यवच्छिंद्याद्भैरवीं संविदं हि कः । एतावाञ्शक्तिपातो ऽयमस्मासु प्रविजृंभितः ॥ येनाधिकारितैरेतदस्माभिः प्रकटीकृतं । अस्माकमन्यमातॄणामद्य कालांतरे ऽपि वा ॥ भवत्यभूत्वाभविता तत्कः सूक्ष्मतमो ऽप्यतः । यः सर्वयोगावयवप्रकाशेषु गभस्तिमान् ॥ श्रीपूर्वशास्त्रे निर्णीतो येन मुक्तश्च मोचकः । एतत्तु सर्वथा ग्राह्यं विमृश्यं च परेप्सुभिः ॥ क्षणं मर्त्यत्वसुलभां हित्वासूयां विचक्षणैः । आलोचलक्षणादूर्ध्वं यद्भवेदात्मनि स्थितिः ॥ चिदर्कोभ्रलवास्तेन संशाम्यंते स्वतो रसात् ॥ Then follows a *prākṛit* passage: परसंवेअण भाससजइण थिर अरसुहसो आइसजइणसइ भासइस ° fol. 56*b*.

ततश्च विस्तरतो ऽनुत्तरस्वरूपनिरूपणाय ग्रंथावतारस्तन्निरूपयति ॥ चतुर्दशयुतं भद्रे तिथीशांतसमन्वितं । तृतीयं ब्रह्म सुश्रोणि हृदयं भैरवात्मनः॥ एतन्नायोगिनीजातो नारुद्रो लभते स्फुटं । हृदयं देवदेवस्य सद्यो योगविमोक्षदं ॥ अस्योच्चारे कृते सम्यङ्मंत्रमुद्रागणो महान् । सद्यस्तन्मुखतामेति स्वं देहावेशलक्षणं॥ मुहूर्तं स्मरते यस्तु चकेनाभिमुद्रितः। स बध्नाति तदा सर्वं मंत्रमुद्रागणं नरः ॥ अतीतानागतानर्थान्पृष्टो ऽसौ कथयत्यपि। प्रहराद्यदभिप्रेतं देवतारूपमुच्चरन्॥ साक्षात्पश्यत्यसंदिग्धमाकृष्टं रुद्रशक्तिभिः। प्रहरद्वयमात्रेण व्योमस्थो जायते स्मरन्॥ त्रयेण मातरः सर्वा योगेश्वर्यो महाबलाः । वीरा वीरेश्वराः सिद्धा बलवाञ्शाकिनीगणः ॥ आगत्य समयं दत्त्वा भैरवेण प्रचोदिताः। यच्छंति परमां सिद्धिं फलं यद्वा समीहितं॥ अनेन सिद्धाः सेत्स्यंति साधयंति च मंत्रिणः । यत्किंचिद्भैरवे तंत्रे सर्वमस्मात्प्रसिध्यति ॥ अदृष्टमंडलो ऽप्येवं यः कश्चिद्वेत्ति तत्त्वतः । प्रसिद्धिभाग्भवेन्नित्यं स योगी स च दीक्षितः ॥ fol. 59*a*.

°यदुक्तं कुलात्परतरं त्रिकमिति सर्वोत्तरमनुत्तरत्वं तन्निरूपयति ।

Digitized by Microsoft®

अदृष्टमंडलो ऽप्येवं यः कश्चिद्वेत्ति तत्त्वतः ।
स सिद्धिभाग् भवेन्नित्यं स योगी स च दीक्षितः ॥
[fol. 68*b*.

अनेन ज्ञातमात्रेण ज्ञायते सर्वशक्तिभिः । fol. 69*a*.

शाकिनीकुलसामान्यो भवेद्योगं विनापि हि ।
अविधिज्ञो विधानज्ञो जायते यजनं प्रति ॥
कालाग्निमादितः कृत्वा मायांतं ब्रह्मदेहगं ।
शिवो विश्वाद्यनंतश्च परशक्तित्रयं मतं ॥ fol. 69*b*.

तदंतर्वर्ति यत्किंचिच्छुद्धमार्गे व्यवस्थितं ।
अणुविशुद्धमचिरादैश्वरं ज्ञानमश्नुते ॥
तच्चोदकः शिवो ज्ञेयः सर्वज्ञः परमेश्वरः ।
सर्वगो निर्मलः स्वच्छस्तृप्तः स्वायतनः शुचिः ॥
यथा न्यग्रोधबीजस्थः शक्तिरूपो महाद्रुमः ।
तथा हृदयबीजस्थं जगदेतच्चराचरं ॥
एवं यो वेत्ति तत्त्वेन तस्य निर्वाणगामिनी ।
दीक्षा भवत्यसंदिग्धा तिलाज्याहुतिवर्जिता ॥ fol. 70*a*.

मूर्ध्नि वक्त्रे च हृदये गुह्ये मूर्तौ तथैव च ।
न्यासं कृत्वा शिखां बद्ध्वा सप्तविंशतिमंत्रितां ॥
एकैकं तु दिशां बंधं दशानामपि योजयेत् ।
तालत्रयं पुरा दत्त्वा सशब्दं विघ्नशांतये ॥
शिखासंख्याभिजप्तेन तोयेनाभ्युक्षयेत्ततः ।
पुष्पादिकं क्रमात्सर्वं लिंगे वा स्थंडिले च वा ॥
चतुर्दशाभिजप्तेन पुष्पेणासनकल्पना ।
ततः सृष्टिं यजेद्वीरः पुनरेवासनं ततः ॥
सृष्टिं तु संपुटीकृत्य पश्चाद्यजनमारभेत् ।
सर्वतत्त्वसुसंपूर्णां सर्वाभरणभूषितां ॥
यजेद्देवीं महेशानीं सप्तविंशतिमंत्रितां ।
ततः सुगंधिपुष्पैस्तु यथाशक्त्या समर्चयेत् ॥
पूजयेत्परया शक्त्या आत्मानं च निवेदयेत् ।
एवं यजनमाख्यातमग्निकार्ये ऽप्ययं विधिः ॥ fol. 71*b*.

कृतपूजाविधिः सम्यक् स्मरन्बीजं प्रसिध्यति ॥ 73*b*.

आद्यंतरहितं बीजं विकसत्तिथिमध्यगं ।
हृत्पद्मांतर्गतं ध्यायेत्सोमांशं नित्यमभ्यसेत् ॥ fol. 75*a*.

यान्यान्कामयते कामांस्तांस्ताञ्शीघ्रमवाप्नुयात् ।
तस्मात्प्रत्यक्षतामेति सर्वज्ञत्वं न संशयः ॥
एवं मंत्रफलप्राप्तिरित्येतद्रुद्रयामलं ।
एतदभ्यासतः सिद्धिः सर्वज्ञत्वमवाप्यते ॥

Whether any other verses occurring in the MS. belong to the original treatise, it is difficult to make out.

Abhinavagupta's exposition concludes with the following genealogical account:

इत्थं प्रपन्नजनतोद्धरणप्रवृत्त-
श्रीमन्महेश्वरपदांबुजचंचरीकः ।
वृत्तिं व्यधात् त्रिकरहस्यविमर्शगर्भां
काश्मीरकाच्चुखलकादधिगम्य* जन्म ॥ १ ॥

एतावदेतदिति कस्तुलयेत्प्रसह्य
श्रीशांभवं मतमनर्गलिताश्च वाचः ।
एतत्तु तावदखिलात्मनि भाति यन्मे
भातं ततो ऽत्र सुधियो न पराङ्मुखाः स्युः ॥ २ ॥

अज्ञस्य संशयविपर्ययभागिनो वा
ज्ञानं प्रकंपरहितं प्रकरोति सम्यक् ।
रूढस्य निश्चयवतो हृदयप्रतिष्ठां
संवादिनीं प्रकुरुते कृतिरीदृशीयं ॥ ३ ॥

एतावदर्थरससंकलनाधिरूढ-
धारानिरूढहृदयो विमृशेदतो ऽपि ।
यद्युत्तरं तदपि नैव सहेत नेदं
सोपानमेतदमलं पदमारुरुक्षोः ॥ ४ ॥

काश्मीरेषु यशस्करस्य नृपतेरासीदमात्याग्रणीः
श्रीमान्वल्लभ इत्युदाहृततनुर्यः प्राग्र्यजन्मा द्विजः ।
तस्य स्वांगभवः प्रसिद्धपदवीपात्रं समग्रैर्गुणैः
श्रीशौरिः शिशुचंद्रचूडचरणध्यानैकरत्नाकरः ॥ ५ ॥

शीलस्यायतनं परस्य यशसो जृंभास्पदं नर्मभूर्
वात्सल्यस्य समग्रलोककरुणाधर्मस्य जन्मस्थितिः ।
श्रीमद्वत्सलिकाभिधा च सहजा(सहचरी B.) तस्यैव
[भक्त्युल्लसत्
प्रोद्रिक्तांतरवृत्तिशंकरनुतौ यस्या मनो जृंभते ॥ ६ ॥

तस्यैवात्मभवो विभावितजगत्सर्गस्थितिः शंकर-
ध्यानार्चापरिचिंतनैकरसिकः कर्णाभिधानो द्विजः ।
यो बाल्ये ऽप्यथ यौवने ऽपि विषयासक्तिं विहाय
[स्थिराम्
एनामाश्रयते विमर्शपदवीं संसारनिर्मूलिनीं ॥ ७ ॥

---

* Prof. Bühler's Report has काश्मीरिकाद्विचुलकादधिगम्य.

Digitized by Microsoft®

भ्राता ममैव शिवशासनरूढचेता:
प्रेप्सु: परात्मनि मनोरथगुप्तनामा ।
य: शास्त्रतंत्रमखिलं प्रविवेक्तुकाम:
प्राप्तुं परं शिवपदं भवभेदनाय ॥ ८ ॥

शिवशास्त्रैकरसिक: पदवाक्यप्रमाणवित् ।
रामदेवाभिधानश्च भूपितोत्तमजन्मक: ॥ ९ ॥

एतत्प्रियहितकरणप्ररूढहृदयेन यन्मया रचितं ।
मार्गप्रदर्शनं तत्सर्वस्य शिवाप्तये भूयात् ॥ १० ॥

अंतर्वेद्यामत्त्रिगुप्ताभिधान:*
प्राप्योत्पत्तिं प्राविशत्प्राग्र्यजन्मा ।
श्रीकाश्मीरांश्चंद्रचूडावतारैर्नि:-
संख्याकै: पावितोपांतभागान् ॥ ११ ॥

तस्यान्ववाये महति प्रसूताद्वराहगुप्तात्प्रतिलब्धजन्मा ।
संसारवृत्तांतपराङ्मुखो य: शिवैकचित्तश्चुखलाभिधान:
[॥ १२ ॥

तस्माद्विवेचितसमस्तपदार्थशास्त्राल्
लब्ध्वापि देहपदवीं परमेशपूतां ।
प्राप्ताभयो ऽभिनवगुप्तपदाभिधान:
प्रावेशयत् त्रिकसतत्त्वमिदं निगूढं ॥ १३ ॥

ये तावत्प्रविवेकवंध्यहृदयास्तेभ्य: प्रणामो वर:
के ऽप्यन्ये प्रविविंचते न च गता: पारं धिगेताञ्जडान्।
यस्त्वंत: प्रविमर्शसारपदवीसंभावनासु स्थितो
लक्षैको ऽपि स कश्चिदेव सफलीकुर्वीत यत्नं मम
[॥ १४† ॥

स्वात्मानं प्रविवेक्तुमप्यलसता ये बिभ्रति प्रार्थना[त्]
तान्प्रत्यात्मकदर्थनान्न परत: किंचित्फलं शोध्यते ।
विश्वस्यास्य विविक्तये स्थिरधियो ये संरभंते पुनस्
तानभ्यर्थयितुं मयैष विहितो मूर्ध्ना प्रणामादर: ॥ १५ ॥

भ्राम्यंतो भ्रमयंति मंदधिषणास्ते जंतुचक्रं जडं
स्वामी कृत्यगुणाभिधानवशतो बद्धा दृढं बंधनै: ।
दृष्ट्वेत्थं गुरुभारवाहविधये यातानुयातान्पशू-
स्तत्पाशप्रविकर्तनाय घटितं ज्ञानत्रिशूलं मया ॥ १६ ॥

बहुभिरपि सो ऽहमेव भ्रमितस्तत्त्वोपदेशकंमन्यै: ।
तत्त्वमिति वर्णद्वय(*r.* युग)मपि रसना येषां न पस्पर्श ॥१७॥

परमेश्वर: प्रपन्नप्रोद्धरणकृपाप्रयुक्तगुरुहृदय: ।
श्रीमान्देव: शंभुर्मामिषति नियुक्तवांस्तत्त्वे ॥ १८ ॥

तत्तत्त्वनिर्मलस्थितिविभागिहृदये स्वयं प्रविष्टमिव ।
श्रीसोमानंदमतं प्रविमृश्य मया निबद्धमिदं ॥ १९ ॥

हंहो हृच्चक्रचारप्रविरचनलसन्निर्भरानंदपूर्णा-
देव्या: सत्पाशकोटिप्रविघटनपटुज्ञानशूलोर्ध्वधारा: ।
चेतोवाक्कायमेतद्विगतभवभयोत्पत्ति युष्मासु सम्यक्
प्रोतं यत्नेन मह्यं व्रजत किल हृदि द्राक्प्रसादं प्रसह्य
[॥ २० ॥

व्याख्यादिकर्मपरिपाटिपदे नियुक्तो
युष्माभिरस्मि गुरुभावमनुप्रविश्य ।
वाक्चित्तचापलमिदं मम तेन देव्यास्
तच्चक्रचारुचतुरस्थितय: क्षमध्वं ॥ २१ ॥

समाप्तमिदं त्रिंशिकातत्त्वविवरणं ॥ कृतिस्त्रिनयनचरणचिं-
तनलब्धप्रसिद्धे: श्रीमद्राजानकाभिनवगुप्तस्य ॥

शतैरेकोनविंशत्या त्रिंशिकेयं विवेचिता ।
सर्वेषु त्रिकशास्त्रेषु ग्रंथीन्निर्दलयिष्यति ॥

शुभमस्तु सर्वजगतो परहितनिरता भवंतु भूतगणा: ।
दोषा: प्रयांतु शांतिं सर्वेश्च सुखी भवतु लोक: ॥

From the way in which *Somānanda* is referred to in the above extracts, it seems clear that he must have been the author of the *Triṃśikā* (see Hall, Index, p. 198, where the author is called *Someśvara*), and that he also wrote a commentary on his own verses, referred to as *nijavṛitti* (once *nijavivṛiti*, fol. 55*a*). His *Śivadṛishṭi* is likewise quoted at foll. 29*b*, 33*a* (where *Somānanda* is expressly mentioned as the author), 75*a*; whilst a *śloka* by him is quoted at fol. 17*b* [यदुक्तं सोमानंदपादैरपरस्थितौ । सा बुद्धिर्यत्पुन: सूक्ष्मं सर्वदिक्कमवस्थितं । ज्ञानं बोधमयं तस्य शिवस्य सहजं सदेति]. And further, fol. 25*a*: तथा हि केषुचिद्वृद्धपुस्तकेष्वीदृक् श्लोकांतरं दृश्यते। श्रुतं देव महाज्ञानं त्रिकाख्यं परमेश्वर। उत्तरं च तथा ज्ञानं त्वत्प्रसादावधारितमिति ॥ तदस्मच्छ्रीसोमानंदपादनिरूपितव्याख्यानुसारेणैव यद्गुरव: समादिक्षंस्तदेव सर्वस्य करोति शिवं । °

* Prof. Bühler's MS. reads अन्तर्वेद्यां मंत्रिगुप्ताभिधान:

† The MS. again makes this verse 13; the succeeding verses then being likewise numbered wrongly. See Prof. Bühler's Report, where a similar mistake is made by the two *S'ālinī* verses 11 and 12 being numbered as a single stanza.

Digitized by Microsoft®

Abhinavagupta quotes his own *Śivadṛishṭyālocana* at fol. 30*b*; his commentary *Kramakeli* on (?his own) *Kramastotra*, fol. 64*b*; and four verses from a *stotra* (or *stotras*) of his (मयैव स्तोत्रे ।? the *Kramastotra*), each in a different metre, foll. 15*b*, 44*b*, 53*a*, 60*a*. We also read, fol. 7*a*: तदेतच्छ्री-*Pūrvapañcikāyāṃ* मयैव विस्तरतो निर्णीतमिहानुपयोगाद्ग्रन्थगौरवाच्च न वितत्योक्तं ।; fol. 44*a*: वितत्य च विचारितं मयैतत् *Padārthapraveśanirṇayaṭīkāyām* इति किमिह वृथा वाग्जालेन: and further fol. 4*b* (an *āryā*) without any introduction: गोप्यमुपदेशसारं सद्यो भैरवपदावहं सततं । अभिनवगुप्तेन मया व्याख्यातं प्रश्नसवेस्वं ॥ and fol. 16*b*: तदत्र प्रश्नसवेस्वे ॥ श्रीभैरव उवाच ॥ व्याख्यातं प्रागेवैतत् किं पुनरुक्तता पादनेन भैरवो भरणात्मको महामंत्ररवात्मकश्च ॥

Other authorities referred to are: (*śrīmad-*) *Ucchushmaśāstra*; *Utpaladeva*, fol. 7*b* [ज्ञानं क्रिया च भूतानां जीवतां जीवनं मतं ॥]; fol. 9*a* [स क्रमत्वं च लौकिक्याः क्रियायाः कालशक्तितः । घटनेन तु शाश्वत्याः प्राभव्याः स्यात्प्रभोरपि ॥]; fol. 52*b* (*Īśvarapratyabhijñāṭīkāyām*); *Kallaṭa*, fol. 27*b* [यदाहुः श्रीकल्लटपादाः । तुटिपाते सर्वज्ञत्वसर्वकर्तृत्वलाभ इति ॥]; *Kālottara*, fol. 42*a*; *Kiraṇā* (one *śloka*), fol. 69*b*; *Kubjikā(tantra)*, fol. 49*b* [तथा श्रीकुब्जिकामते चक्रविचारे मुमेवार्थं प्रधानतयाधिकृत्यादिष्टं । मायोपरि महामाया त्रिकोणानंदरूपिणीत्यादि ॥]; *Guhyayoginītantra*, fol. 51*a* (two *ślokas*); *Tantrasamuccaya*, fol. 21*a* (one *śloka*: नरशक्तिशिवावेशि ०); *Tantrasāra*, fol. 5*b* [त्रिंशिकार्थस्त्वया प्रोक्तः सार्धकोटिप्रविस्तरः], fol. 30*b* (*śl.*), fol. 46*b* [निजोत्तमांगच्छायात्त्वम् ।]; *Tilakaśāstra* (?*Śāradātilaka*), fol. 64*a*; *Trikatantrasāra*, fol. 49*b* [शिवशक्तिसमापत्त्या शिवशक्तियनात्मकः । ०], fol. 60*b* [आनंदप्रसरः पूजा तां त्रिकोणे प्रकल्पयेत् । ०]; *Trikahṛidaya*, fol. 4*a* [नित्यं विसर्गपरमः स्वशक्तौ भैरवो विभुः ।०], fol. 41*b*; *Triratnakula*, fol. 51*b* [अष्टाष्टकविभेदेन मातृकाया निरूपितं । तदेव कुलचक्रं तु तेन व्याप्तमिदं जगदिति ॥ मातृकाज्ञानभेदे विस्तरतो निरूपितमेतत् ॥]; *Nārāyaṇa Bhaṭṭa* or *Bh. N.*, fol. 18*a* [त्रैलोक्ये ऽप्यत्र यो यावानानंदः कश्चिदीक्ष्यते । स बिंदुर्यस्य तं वंदे देवमानंदसागरं ॥], fol. 54*b* [प्रणवोर्ध्वार्धमात्रार्थो ऽप्यणव इति ।]; *Niśācara*, fol. 24*a* [वाममार्गाभिषिक्तो ऽपि दैशिकः परतत्त्ववित् । संस्कार्यो भैरवे सो ऽपि कुले काले त्रिके ऽपि सः ॥]; *Pañcasrotaḥ-prabhṛitīni śāstrāṇi*, fol. 4*b*; (*bhagavat*) *Pushpadanta*, fol. 47*a* [स्वश्रुतिसामान्यान्वासिद्धमिति शून्ये हि निश्चले रूपे ऽनुप्रविविक्षायां भास्वररूपसंविन्निसोपानक्रमेण ० इति ।]; *Pūrvaśāstra*, fol. 40*a* [यथेष्टफलसंसिद्धै मंत्रतंत्रानुवर्तिनां ।०], fol. 58*a* (cp. p. 839*b*, l. 34), fol. 65*b* [सार्णेन त्रितयं व्याप्तं त्रिशूलेन चतुर्थकं । ०]; *Bhargaśikhā*, fol. 64*a* [वीरव्रतं चाभिनंदेद्यथायोगं तथाभ्यसेत् ।]; *Bhartṛihari* (*śl.*) fol. 33*b*, (*vākyavicāre*) fol. 65*b*; *Mālinītantra*, fol. 21*a* [एवं सर्वानुसंधानं ० *śl.*], fol. 31*b* (*mālinī-vijayottara-siddhātantrasvacchandādiśāstreshu*); *Mukuṭasaṃhitā*, fol. 64*b* [जातीनां च ब्राह्मणादीनां नास्ति स्थितिः कल्पितत्वादुपदेशव्यंगतेति तु दुर्बुद्धीन्प्रत्यायायेदिति च भगवता मुकुटसंहितायां विस्तरतो निर्णीतं ॥]; *Vādyatantra*, fol. 9*b* [संरुध्य रश्मिचक्रं स्वं पीत्वामृतमनुत्तमं । कालोभयपरिच्छिन्नं वर्तमाने सुखी भवेत् ॥]; *Vāmana*, fol. 53*a* (after quoting a verse from his own *stotra*, he adds इत्येष एव श्रीवामनविरचिते द्वयसंपत्तिवार्त्तिके उपदेशनयो बोद्धव्यः); *Vāyasanīyatantra*(!), fol. 41*b* [तथा श्रीवाजसनीयतंत्रे वर्णान्यथोचितं निवेश्योक्तं । इत्येतन्मातृकाचक्रं दिव्यं विष्णुपदास्पदं ज्ञातं गुरुमुखात्सम्यक्पशोः पाशाविकृंततीति ॥]; *Vīrāvalīśāstra*, fol. 64*a*; *Vaishṇavavāmaśāstrāṇi*, fol. 42*a*; *Sarvācāra*(!), fol. 24*a* [दैशिकः परतत्त्ववित् ०]; *Sarvācāra*, fol. 64*a* [अज्ञानाच्छंकते मूढस्ततः सृष्टिश्च संहृतिः ।० 4 *śl.*]; *Śaivavāmaśāstrāṇi*, fol. 42*a*; (*bhaṭṭāraka-*) *Śrīkaṇṭha* (*-pāda*), fol. 52*b* [पश्यत्यन्यच्छृणोत्यन्यत्करोत्यन्यच्च जल्पति । चिंतयत्यन्यदाभुंक्ते तत्रासांकेतिकी स्थितिः ॥]; *Siddhisantāna*, fol. 24*a* [प्रकाशमाना भासैव यद्गतिस्तत्सदैव हि ।]; *Spandaśāstra*, fol. 5*b* [इति वा यस्य संविर्त्तिः क्रीडा त्वेनाखिलं जगत् । ०], fol. 24*a* [तदस्ति परमार्थेतः ।]; *Svacchandatantra*, fol. 4*a* [गुरुशिष्यपदे स्थित्वा स्वयं देवः सदाशिवः । पूर्वोत्तरपदैर्वाक्यैस्तंत्रं समवतारयत् ॥].

Prose *Prākrit* passages occur on foll. 5*a*, 5*b*, 17*a*, 24*b*, 29*a*, 58*a*, 74*b*, without any indication as to their source.

The etymology of '*triṃśikā*' is discussed at fol. 5*a*: अभिनवानां त्रीशिकेति । तिसृणां शक्तीनामिच्छा-

Digitized by Microsoft ®

ज्ञानक्रियाणां सृष्ट्याद्युद्योगादिनामांतरनिर्वाच्यानामीशिका ईश्वरी ईशना चेशितव्या व्यतिरेकेणेव भाविनीत्येतच्छक्तिभेदत्रयोत्तीर्णा तच्छक्त्यविभागमयी संविद्भगवतीभट्टारिकापराभिधेयं। तद्योगादेव चेदमभिधानं त्रिंशिकेत्यपि गुरवः पठंति । अक्षरवर्णसाम्याच्च निरुक्तमाहुः । तिस्रः शक्तीः कायतीति त्रिंशिका। न तु त्रिंशच्छ्लोकयोगात्त्रिंशिका । एतावतो ऽपि त्रिंशिकार्थत्वात् ॥ तथा हि श्रीतंत्रसार° (p. 840*a*, l. 28).

The leaves are marked श्री° परा° (fol. 1 परात्रिं°).

Regarding the author (c. 1000 A.D.), see Bühler, Detailed Rep. on Kaśmīr MSS., p. 80.

[H. T. COLEBROOKE.]

2527.

2235. Foll. 61; size 7 in. by 5½ in.; in European manner; fairly good, modern Devanāgarī writing; twenty-two lines in a page.

Paramārthasārasaṃgraha, a summary of the *Śaiva* doctrine, by *Abhinavagupta;* with a commentary (*vivṛiti*) by *Rājānaka Yogarāja,* of Vitastāpurī.

The commentary begins:

चिद्घनो ऽपि जगन्मूर्त्या श्यानो यः स जयत्यजः ।
स्वात्मप्रच्छादने क्रीडाविदग्धः परमेश्वरः ॥

यो ऽयं व्यधायि गुरुणा युक्त्या परमार्थसारसंक्षेपः ।
विवृतिं करोमि लघ्वीमस्मिन्विद्वज्जनार्थितो योगः ॥

इह शिवाद्वयशासने देहादिप्रमातृप्राधान्यसकल्पसमुत्तशंकातंकालस्यसंशयादिरूपविघ्नौघप्रसरप्रध्वंसपूर्विकां शास्त्रनिष्पत्तिं मन्यमानः परिमितप्रमातृताधस्पदीकारेण चिदानंदैकघनस्वात्मदेवतासमावेशशालिनीं समस्तशास्त्रार्थसंक्षेपगर्भां प्रथमतस्तावत्परमेश्वरप्रवणतां परामृशति ।

परं परस्थं गहनादनादिमेकं निविष्टं बहुधा गुहासु ।
सर्वालयं सर्वचराचरस्थं त्वामेव शंभुं शरणं प्रपद्ये ॥ १ ॥

The last *śloka* of the text runs thus:

आर्याशतेन तदिदं संक्षिप्तं शास्त्रसारमतिगूढम् ।
अभिनवगुप्तेन मया शिवचरणस्मरणदीप्तेन ॥ १०३ ॥

The commentary ends:

श्रीमतः क्षेमराजस्य (योगराजस्य Oxf.) सद्गुर्वाश्रयशासाक्षात्कृतमहेशस्य तस्यांतेवासिना मया ॥ [लिनः ।
श्रीवितस्या(*r.* वितस्ता)पुरीधाम्ना विरक्तेन तपस्विना ।
विवृतिर्योगनाम्नेयं पूर्णाद्वयमयी कृता ॥

इति श्रीपरममहेश्वरश्रीराजानकयोगराजस्य कृतिः परमार्थसारसंग्रहविवृतिरियं संपूर्णा ॥

The author would seem to have been a pupil of *Abhinavagupta,* as well as of the latter's pupil *Kshemarāja.* For the same works, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 575, where a list of the works quoted by the commentator is given.

[R. JOHNSON.]

2528.

1256c. Foll. 23; size 8¾ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; nine lines in a page.

Īśvarapratyabhijñāhṛidaya, a string of twenty aphorisms, embodying the essence of the doctrine of 'recognition'; with a commentary, by (*Rājānaka*) *Kshemarāja* (pupil of *Abhinavagupta*).

It begins:

नमः शिवाय सततं पंचकृत्यविधायिने ।
चिदानंदघनस्वात्मपरमार्थावभासिने ॥
शांकरोपनिषत्सारप्रत्यभिज्ञामहोदधेः ।
उद्धरामि परं सारं संसारविषशांतिदम् ॥

इह ये सुकुमारमतयो ऽकृततीक्ष्णतर्कशास्त्रपरिश्रमाः शक्तिपातवशोन्मिषितपरमेश्वरसमावेशाभिलाषिणः कतिचिद्भक्तिभाजस्तेषामीश्वरप्रत्यभिज्ञोपदेशतत्त्वं मनागुन्मील्यते । तत्र स्वात्मदेवताया एव कारणत्वं सुखोपायप्राप्यत्वं च महाफलमभिव्यंक्तुमाह ।

चितिः स्वतंत्रा विश्वसिद्धिहेतुः ॥ [१] ॥ विश्वस्य सदाशिवादेः भूम्यंतस्य सिद्धौ निष्पत्तौ प्रकाशने स्वेत्यात्मनि परप्रेमात् विश्रांत्यात्मनि संहारे। परा शक्तिरूपा चितिरेव । भगवती तुन्नरविमयी शिवभट्टारकाभिन्ना हेतुः कारणं ॥ अस्यां हि प्रसर्पंत्यां जगदुन्मिषति व्यवतिष्ठते च निवृत्तप्रसरायां च निमिषतीति स्वानुभावात्र साक्षी ॥ अन्यस्य तु मायाप्रकृत्यादेश्चित्प्रकाशभिन्नस्याप्रकाशत्वेनासत्त्वादपि न क्वचिद्धेतुत्वं । प्रकाशमानत्वे तु प्रकाशैकात्म्यात् प्रकाशरूपा चिदेव हेतुः। न त्वसौ कश्चित् । अत एव देशकालाकारा एतत्सृष्टा एतदनुप्राणिताश्च नैतत्स्वरूपं

Digitized by Microsoft®

भेत्तुमलमिति व्यापकनित्योदिता परिपूर्णरूपेयमित्यलभ्यमेवैतत् ॥ ननु जगदपि चितो भिन्नं नैव किंचित् । अभेदे च कथं हेतुहेतुमद्भाव उच्यते । चिदेव भगवती स्वच्छस्वरूपा तत्तदनंतजगदात्मना विश्वरूपेण स्फुरतीत्येतावत्परमार्थो ऽयं कार्यकारणभावः । यच्चेयमेव प्रमातृप्रमाणप्रमेयमयस्य विश्वस्य सिद्धौ प्रकाशने हेतुस्ततो ऽस्याः । स्वतंत्राविच्छिन्नस्वप्रकाशरूपायाः सिद्धौ प्रकाशने । अभिनवार्थप्रकाशरूपं न प्रमाणं वराकमुपयुक्तमुपपन्नं वा ।०

ननु यदि विश्वस्य चितिर्हेतुस्तदास्या उपादिनाद्यपेक्षायां भेदवादापरित्यागः स्यादित्याशंक्याह ।

स्वेच्छया स्वभित्तौ विश्वमुन्मीलयति ॥ [२] ॥ स्वेच्छया न तु ब्रह्मादिवदन्येच्छा तयैव चाहरूपादानाद्यपेक्षाया एवं हि प्रागुक्तस्वातंत्र्यहान्याचित्वमेव न घटेत स्वभित्तौ न त्वन्यत्र । क्वापि प्राक् निर्णीतं विश्वं दर्पणनगरवदभिन्नमपि भिन्नमिवोन्मीलयति । उन्मीलनं चावस्थितस्यैव प्रकटीकरणमित्यनेन जगतः प्रकाशैकात्म्येनावस्थानमुक्तं । अथ विश्वस्य स्वरूपं विभागेन प्रतिपादयितुमाह ।

तन्नानानुरूपग्राह्यग्राहकभेदात् ॥ [३] ॥ तद्विश्वं नानानेकप्रकारं०

The last two aphorisms run thus:

समाधिसंस्कारवति व्युत्थाने भूयो भूयश्चिदैक्यामर्शान्नित्योदितसमाधिलाभः ॥ १९ ॥ [इदानीमस्य समाधिलाभस्य फलमाह ।] तदा प्रकाशानंदसारमहामंत्रवीर्यात्मकपूर्णाहंतात्मदा सर्वसर्गसंहारकारिनिजसंविद्देवताचक्रेश्वरताप्राप्तिर्भवतीति शिवं ॥ [२०]॥

The following authorities are quoted: *Utpaladeva*, fol. 14*b*; *Kakshyastotram*, fol. 17*b*; *Bhaṭṭa Kallaṭa*, fol. 17*b*; *Jñānagarbha*, fol. 18*a*; *Trikasāra*, fol. 2*b*; *Pratyabhijñā*, foll. 13*b*, 17*a*; *Pratyabhijñāṭīkā*, fol. 8*b*; *Vijñānabhaṭṭārakam*, foll. 2*b*, 18*a*; *Vijñānabhairavam*, fol. 18*b*; *Sarvavīrabhaṭṭārakam*, fol. 11*b*; *Spandaśāstram*, fol. 5*a*. It ends:

देहप्राणसुखादिभिः प्रतिकलं संरुध्यमानो जनः
पूर्णानंदघनामिमां न चिनुते माहेश्वरीं स्वां चितिं ।
मध्ये बोधसुधाब्धिविश्वमखिलं तत्त्वेन पिंडोपमं
यः पश्यत्युपदेशतस्तु कथितात्साक्षात्स एकः शिवः ॥
येषां वृत्तः शांकरः शक्तिपातो
येनाभ्यासात्तीक्ष्णयुक्तिष्वयोग्याः ।
शक्ता ज्ञातुं नेश्वरप्रत्यभिज्ञाम्
उक्तस्तेषामेष तत्त्वोपदेशः ॥

समाप्तमिदमीश्वरप्रत्यभिज्ञाहृदयम् ॥ कृतिः श्रीमत्क्षेमराजस्येति शिवम् ॥

Cf. Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 43.

[H. T. Colebrooke.]

2529.

196. Foll. 367 (numbered 1–366, two leaves marked 27); size 10¾ in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; thirteen lines in a page.

Svacchandoddyota, a commentary, by *Kshemarāja*, on the *Svacchandanaya*, a treatise on *Śaiva* faith and conduct, by the commentator's teacher *Abhinavabodhāditya* (? i.e. *Abhinavaguptācārya*).

The treatise, the text of which is likewise given, is divided into fifteen chapters.

It begins (with the numbers supplied):

विश्वैकरूपविश्वात्मविश्वसर्गादिकारणम् ।
परप्रकाशवपुषं स्तुमः स्वच्छंदभैरवम् ॥ १ ॥
प्रसरच्छक्तिकल्लोलज – – हरिकेलये ।
सर्वसंपन्निधानाय भैरवांभोधये नमः ॥ २ ॥
एकैव बोधजलधेः शक्तिर्मुक्तिर्जयत्यसौ ।
यदन्तर्निखिलं भाति मुक्तामयमिदं जगत् ॥ ३ ॥
स्मृतिमात्रविनिर्वृत्तनिःशेषाज्ञानकिल्बिषः ।
गुरुमूर्तावरस्फारा(?) विजयन्ते जगत्त्रये ॥ ४ ॥
तत्सेवाविमलव्यक्तमहामाहेशदर्शनः ।
क्षेमराजो विवृणुते श्रीस्वच्छंदनयं मनाक् ॥ ५ ॥
अभिनवबोधादित्यद्युतिविकसितहृत्सरोजार्मे(?) ।
रमयत सरसाः परिमलमसारसंसारवासनाशक्त्यै ॥ ६ ॥ ०९ ॥

इहानुजिघृक्षारससरसहृदयपरमसंवित्संमुखीकृतयुक्तमवतारयितुं कश्चिद्देवीशिषु(!) आह ।

कैलासशिखरासीनं भैरवं विगतामयम् ।
चंडनंदिमहाकालगणेशवृषभृङ्गिभिः ॥ १* ॥
कुमारेंद्रयमादित्यब्रह्मविष्णुपुरःसरैः ।
स्तूयमानं महेशानं गणमातृनिषेवितम् ॥ २ ॥

* The MS. only gives the numbers from I. v. 10 to II. v. 53.

Digitized by Microsoft®

सृष्टिसंहारकर्तारं विलयस्थितिकारकम् ।
अनुग्रहकरं देवं प्रणतार्तिविनाशनम् ॥ ३ ॥
सुदितं(?r.मु°) भैरवं दृष्ट्वा देवी वचनमब्रवीत् ।

इह परमेश्वरस्य चिदानं[द]घनस्य ब्रह्मदर्शनोक्तस्वातिशायनीस्वच्छंदभैरवस्फुरत्तात्मापरमार्थे इति भगवतः शास्त्रस्य तदेवाभिधानं सा च स्वात्मैकरूपपंचकृत्यकारित्वमित्याशयेन सृष्ट्यादिपंचकृत्यकरं देवं भैरवं सुदिदं(!) दृष्ट्वा देवी वचनमब्रवीदित्युक्तं । तत्र देवः शिवादिक्षित्यंताशेषसृष्ट्यादिक्रीडापरस्तावदशेषोत्कर्षतया विजिगीषुस्तदभिन्नत्वाद्विश्वस्य जगद्व्यवहाररूपतयापि द्योतमानः शिवमंत्रमहेश्वरादिभिः स्तूयमानः सर्वेषामगतीनां गतिः प्राप्यो भिन्नबोधसारश्च यथोक्तं दिवुक्रीडाविति(!) भैरवो विश्वभरणरवणवमनरूपो भीरूणामभयमिति व्युत्पत्त्या संसारिणामभयदः । भयं भीः संसारत्रासः । तया जनितो रवः सुक्रंदः भीरवः । ततो जातः° ॥ तत्कैलासशिखरं तत्रासीनं तदुत्तीर्णं प्रकाशैकघनं तदशेषव्याप्त्या च विश्वरूपं तत एव विगतामयं प्रणतानां साधकानां यथाभिलषितसंपादनेनार्तिविनाशनं । एवंभूतं देवं भैरवं सुदितं(r.मु°) यथोक्तदेवरूपैव देवी स्वातंत्र्यशक्तिर्दृष्ट्वा साक्षात्कृत्य वचनमब्रवीत् । °

श्रीदेव्युवाच ॥

यत्त्वया कथितं मह्यं स्वच्छंदं परमेश्वर ॥ ४ ॥

शतकोटिप्रविस्तीर्णं भेदानंत्यविसर्पितम् ।
चतुष्पीठं महातंत्रं चतुष्टयफलोदयम् ॥ ५ ॥

न शक्तिवर्तिमनुजाः स्वल्पवीर्यपराक्रमाः ।
अल्पायुषो ऽल्पवित्ताश्च अल्पसत्त्वाश्च शंकर ॥ ६ ॥

तदर्थं संग्रहं तस्य स्वल्पशास्त्रार्थविस्तरम् ।
भुक्तिमुक्तिप्रदातारं कथयस्व प्रसादतः ॥ ७ ॥

हे शंकर अनुग्रहपरतया श्रेयस्कर आत्मरूपपरमेश्वर यत्त्वया मह्यं स्व एव छंद इच्छा यस्य तादृगनर्गलभैरवरूपाभिधायित्वात्स्वच्छंदं ° ॥

कीदृशं च गुरुं विद्यात्साधकं च महेश्वर ।
भयाभयप्रदातारं शिष्यं भूमिं(!) च कीदृशम् ॥ ८ ॥

सत्राश्चैव समासेन कालं चैव समासतः ।
यजनं हवनं चैव अधिवासं रजांसि च ॥ ९ ॥

पंचगव्यं च दं(?) चैव दन्तकाष्ठं च मंडलम् ।
दीक्षां चाप्याभिषेकौ च समया मां धनानि च ॥ १० ॥

कलिमासाद्य सिध्यंति तथा ब्रूहि महेश्वर ।
गुर्वादिभूम्यंतं कीदृशं विद्यात् °

I. (*śl.* 86) इति श्रीमहामाहेश्वरक्षेमराजविरचिते स्वच्छंदोद्योते *mantroddhāraḥ* प्रथमः पटलः ॥ fol. 18*a*; II. *arcanādhikāra*, fol. 46*b*; III. *adhivāsapaṭala*, fol. 65*a*; IV. *dīkshābhishekaprakāśanam*, fol. 125*b*; V. *tattvādidīkshāprakāśanam*, fol. 147*a*; VI. *praṇavādhikāra*, fol. 160*a*; VII. *Kālādhikāra*, fol. 197*a*; VIII. fol. 202*b*; IX. fol. 213*b*; X. *bhuvanādhvadīkshāvidhi*, fol. 306*b*; XI. fol. 329*b*; XII. fol. 355*a*; XIII. fol. 357*a*; XIV. fol. 362*b*.

XV. The text ends:

एवं संक्षेपतः प्रोक्तं सकलं तु वरानने ।
यस्य संप्राशनाद्देवि वीरेशसदृशो भवेत् ॥
तस्माज्ज्ञानार्चनो(?°नै) होमं जपं च वरवर्णिनि ।
कुर्वंति भावितात्मानस्तत्सिध्यंति समंत्रिणः ॥
संपूर्णसिद्धीर्विदधत्स्वच्छंदो जयति प्रभुः ॥
सर्वत्रैव स्फुरति सततं सर्वसर्वात्ममूर्तिर्
योऽसौ स्वच्छच्छलितचलितोर्थोर्थसिद्धः समंतात् ।
स्वच्छंदोऽयं जयति भगवान्सर्वसंपन्निधान(:)
स्फीतस्फूर्जन्निहरुसंबंधास्फारसारस्वशक्ति(?) ॥

इति श्रीस्वच्छंदोद्योते (!) पंचदशः पटलः ॥ १५ ॥

Then follow some more explanatory remarks, after which the commentary ends:

श्रीमतेति(?r. श्रीमतो ऽभि)नवाच्छास्त्रमागमय्य गुरोरिदम् ।
व्यावृणोत्क्षेमराजस्तत्पादधूलिपवित्रित (?° पु वर्तितः) ॥
ग्रस्तो [ऽ]यं सकलो भवो हि गलितः कर्माण्डमायामलः
प्राप्तानन्दघना स्थितिः किमपरं लब्धः प्रकाशः परः ।
श्रीमच्चेतनभैरवस्तुतिरसावादेन लब्धोदयैर् (?)
अस्माभिर्विमलो हृदम्बरतले (!) निर्यंत्रणं स्थीयते ॥
स्वतंत्रस्वच्छात्मा स्फुरति सततं चेतनशिवः
परा शक्तिश्चेयं करणसरणिप्रांतमुदिता ।

तदाभोगैकात्मप्रमर . . . . यस्योपजीवि . . . . यस्योपजीविकृतः क्षेमराजकृतः श्रीमत्स्वच्छंदोद्योतः संपूर्णः । ° संवत् २१ फाल्गुनितृतीयस्यां बुधवासरायां संपूर्णं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

VIII. Mysticism (Tantra).

2530.

147. Foll. 741 (numbered 753; nos. 389–398, 439, 534 and 733 having been passed over, and 731 being double); size 13½ in. by 4¼ in.; fair Devanāgarī writing of 1740 A.D.; seven lines in a page.

Paramāgamacūḍāmaṇi, of the *Nāradapañcarātra*; in 95 *paṭalas*.

It begins: ओं नमो महनीयगुणांभोधये विघ्नवल्लीविध्वंसनकुपराय गणानां पतये श्रीवरदाय ॥

चातुर्विध्यहिरण्यगर्भरसनासिंहासनाध्यासिनी
सेयं वागधिदेवता वितरतु श्रेयांसि भूयांसि नः ।
यत्पादामलकोमलांगुलिनखज्योत्स्नाभिरुद्वेल्लितः
शब्दब्रह्मसुधांबुधिर्बुधमनस्युच्छृंखलं खेलति ॥ १ ॥

श्रीप्रह्लादपुरातनादिगणनापुण्यप्रभावोद्भव-
स्पूर्णेनाद्भुतहेतुना समजनि स्वर्णाद्रिवत्तर्कितः ।
दाघोत्तीर्णसुवर्णवर्णतनुवान् संपूर्णसौभाग्यवान्
विस्तीर्णां श्रियमाददातु स विभुर्लक्ष्मीनृसिंहो मम ॥ २ ॥

ब्रह्माद्वैतरसाश्रयस्य जगतो वीजस्य संसाधने
सर्वांगस्त(? स्व)विधिर्विशिष्टवदनात् सुस्पष्टवेदाक्षरः ।
क्षीरोदाद्भुतसुप्रसंगसरणिश्रामत्तरंगावली-
विस्फूर्तीकृतसत्प्रबोधमुदिरः श्रीविट्ठलः पातु नः ॥ ३ ॥

अद्वैतामृत[वा]हिनीपरिलसत्कल्लोलपूरोर्मिषु
स्फारं स्फारविलासवर्त्मकुशलः श्रीराजहंसोपमः ।
यो ऽसौ विट्ठलभक्तिरस्य कमला विष्वक्प्रवृत्तौ मुदा
स्वादं स्वादमनंतयुक्तिगुणवद् भुंक्ते रसं नारदः ॥ ४ ॥

वेदाद्यस्य विधेर्विधेयविधिमानंगोद्भवः केवलं
विष्णोर्भक्तिरतः प्रशस्तपुरुषः प्रेम्णः प्रसंगोत्सवे ।
पृष्टो वेदतरुर्विभागरचनाकर्त्रैषतास्तेन स
श्रीमत्कृष्णरतिप्रसंगजननं प्रोवाच शास्त्रं मुनिः ॥ ५ ॥

पंचानां प्रचुरप्रमेयगुणिनां गौणप्रसंगेन वा
ब्रह्मैकध्यतया निवृत्तिवचनै रात्रिर्निरुक्ता यतः ।
सानंदानुभवेन वास्तवविधौ विध्यानिकान्वेषणात्
ज्ञानानंदशशांकराज्ञसदनात् श्रीपांचरात्रं ततः ॥ ६ ॥

नारं जीवसमूह एम विविधो नारं च तत्त्वग्रहो
नारं नित्यसनातनानुभविनां स्थैर्यादिबुद्धिक्रमः ।
चीनेतान् प्रददाति सत्यकरुणापूरेण शिष्याय यः
सो ऽव्यात् श्रीगुरुमूर्तिरात्मयशसा श्रीनारदो नारदः
[॥ ७ ॥

ह्रस्वाद् ह्रस्वतरं महच्च महतस्तिग्मं च स्निग्धं च यत्
सर्वत्रास्ति समं गजे च मशके रंकेषु भूपेष्वपि ।
तादात्म्येन तदेतदेव तदिदं तेजोमयं तन्मयं
सर्वव्यापि हृदंतरंगनिलयं नित्यं वयं धीमहि ॥ ८ ॥

सारात्सारतरं विचार्य विशदं कर्तव्यमालोक्य च
कृत्वा भारतभावनाभिरभितः सिद्धांतसारावली: ।
सृष्ट्वा वैदिकवृत्तिभागभजनाविश्वाधिकारान् क्रमान्
व्यासे ऽतुष्टमना मनागनुदिनं दध्यौ विधातुं सुखं ॥ ९ ॥

प्राचीनप्रचुरप्रवाहविशदामानंदकंदोज्ज्वलां
संप्राप्याथ सरस्वतीं सुसरितं तत्रावगाह्यापि च ।
तीरे संतमनेकसन्मुनियुतं श्रीनारदं नारदं
नारानंदमये परोपकृतये संपृष्टवान् वस्तुतः ॥ १० ॥

स्वामिन् विश्वविदां वरेण्यगुरवे तुभ्यं नमः सांप्रतं
संतुष्टिर्मनसो ममास्ति न किल प्रोद्दामतृप्तिं विना ।
तत्त्वं विष्णुगुणानुवादनिवहादुत्साहसंपर्किणां
संपर्कविधुरस्य तद्वद विभो विश्वैकनाथ प्रिय ॥ ११ ॥

श्रुत्वा शुद्धविरक्तिभक्तिरुचिमत्प्रेमप्रभाभासुरं
वाक्यं व्यासनिवेदितं मुनिवरः श्रीनारदो ऽचिंतयत् ।
स्नेहार्द्रीकृतचेतनो निरवधिप्रेमानुसंगेन तं
प्रोवाचानुजगर्ज्जनश्रयणतो मेघातिगंभीरवाक् ॥ १२ ॥

पाराशर्य तवाभिमानरहितं श्रुत्वा वचः संप्रति
प्रेमक्षीरपयः पयोदनिवहैः सिक्तं ममांगं मुहुः ।
संतुष्टिर्मनसो ममापि समभूद् वाक्सौधमास्वाद्य मे
चक्षुर्वाक्पुलका भवंति भगवन् वीक्षा अमी साक्षिणः
[॥ १३ ॥

नैसर्ग्यं भवतो भवत्यभिनवां सेवां मुहुः कुर्वतः
कृष्णे कृष्णकथानुवादरसिकतृप्तिं विनानुक्षणं ।
लक्ष्मीकांतगुणामृतं प्रपिबतो ऽप्यानंदकंदादिव
तृष्णावान् परिवर्तसे विमलधीर्वैश्यानुवादान् विटः ॥
[१४ ॥

एवं रत्यभिमानवर्जिततनुर्विश्वोपकारक्षमः
पुंसामुद्धरणाय नौरिव भवान् संसारसिंधोर्मुहुः ।
भूभारं क्षपयिष्णुविष्णुयशसामुद्गीरणे सत्वर
साधो साधु जनातु वर्तिरतये(!) मामेष संपृच्छसि॥१५॥

Digitized by Microsoft ®

विद्वान् विश्वविदः पुराणपुरुषस्यानंदसंदर्भिणः
श्रीकांतस्य कलावतारतनुवान् संप्राप्तजन्मा यथा ।
आर्त्तायुद्धरणाय[आर्त्त्यौउ०] पापहतये नारायणैकांतिनः
श्रीमान् यत्सममूर्तिरस्ति नितरां जानंति सभ्या क्षमी॥१६॥
उद्यद्दिनकररुचिमान् श्रीमान् विश्वाभिरामतां धत्ते ।
हरिपदतिग्मगभस्तिश्रुतशब्दगुणागणे विचरेः ॥ १७ ॥ °
[from v. 37 in *anushṭubh śloka*.

Somo idea of the contents of the work will be obtained from the following list of chapters:

1–10. Philosophical. —1. (*śl.* 126) *paramabrahmaprasaṅgavarṇanam*; 2. (125 *śārdūlav.*) *sṛishṭyādivicitravarṇanam*; 3. (133 ditto) *sṛishṭiniropaṇe'nantaḥkaraṇacatushṭayayantranirūpaṇe svātmāvabodha*; 4. (119 *anushṭ. śl.*) *yantranirūpaṇe vyaktivarṇane subuddhivarṇanam*; 5. (*śl.* 127) *advaitaprasaṅge gatimahimāvarṇanam*; 6. (*śl.* 125) *buddhivibhavavarṇane śrutyarthasāranirṇaya*; 7. (*śl.* 147) *rasavarṇanam*; 8. (*śl.* 147) *buddhivibhavavivekavarṇane pravṛittinivṛittinirūpaṇam*; 9. (*śl.* 125) *sevyasevakabhedapraśaṃsāyām bhaktyudbhāsa*; 10. (*śl.* 140) *sevyasevakabhāvavarṇane bhagavadbhaktivarṇanam*;—

11. (*śl.* 126) *nijāyuḥsārthakākaraṇe brāhmamuhūrtaprātaḥsamayāvadhivaishṇavapravṛitti - nirṇaya*; 12. (*śl.* 125) *bhaktivarṇane ṛinatrayāpākaraṇaprasaṅge pañcayajñanirūpaṇādivicitravarṇane bhaktiyuktitādātmyanirūpaṇam*; 13. (*śl.* 192) *pañcāyatananirūpaṇe brahmajñānāvāptinirṇaya*; 14. (*śl.* 131) °*mahālayasṛishṭikartṛitvaprasaṅga-*; 15. (*śl.* 158) *karmākarmavikarmaprastāve* °*nijādhikārasthitivarṇanam*; 16. (*śl.* 125) *yogāntarāyanirākaraṇanirūpaṇe karaṇapurushavarṇane nāmamahimā*; 17. (*śl.* 125) *pañcāyatanaprakaraṇe hetupurushasahajapurushasvarūpavarṇanam*; 18. (*śl.* 115) *svādhikāramayabhaktivaicitrībhedābhedavibhavasadāśivarūpasaṃgīta*; 19. (*śl.* 136) °*brahmarudrādinā bhagavadaṃśasāmyavarṇanam*; 20. (*śl.* 131) *gotradevatāpūjanādhikāra-*; 21. (*śl.* 138) *dvādaśaparvanirūpaṇam*; 22. (*śl.* 137) *pūrvacitipraśaṃsā*; 23. (*śl.* 124); 24. (*śl* 135) *tulanāpraśaṃsā*; 25. (*śl.* 152) *gṛihasthapraśaṃsāyām anvahavratabrahmacaryanirūpaṇam*; 26. (*śl.* 135) *gṛihasthāśramavarṇane mantradīkshāpraśaṃsā*; 27. (*śl.* 142); 28. (*śl.* 136) *dīkshāmantragrahaṇamahotsava*; 29. (*śl.* 120) *dīkshāgrahaṇam*; 30. (*śl.* 153) *puraścaraṇavidhiśūdravarṇādhikāravarṇanam*; 31. (*śl.* 141) *bhagavadbhaktivilāsamahotsava*; 32. (*śl.* 127) *damanakamahotsava-kelimahotsavanirūpaṇam*; 33. (*śl.* 189) *śayanyutsava*; 34. (*śl.* 131) *pavitrāropaṇamahotsava*; 35. (*śl.* 146) *kaṭidānamahotsavavijayotsava*; 36. (*śl.* 202) *rathamahotsava-dhvajāropaṇamahotsava*; 37. (*śl.* 167) *dīpālikāmahotsava - kārttikīmahotsava - tripurotsava*; 38. (*śl.* 133) *vibhūtipradamahotsava*; 39. (*śl.* 158) *dadhyodanādisītāśanamahotsava*; 40. (*śl.* 147) *hutālīkamahotsava*; 41. (*śl.* 239) *purushottamamahotsava*; 42. (*śl.* 127) *ekādaśīvidhi*; 43. (*śl.* 135); 44. (*śl.* 125); 45. (*śl.* 147); 46. (*śl.* 126); 47. (*śl.* 133); 48. (*śl.* 125) *mahāvāsaravarṇanam*; 49. (*śl.* 143) *rāmanavamīmahotsavavratavidhi*; 50 and 51 (some omission, *śl.* 1–119, then 99–131) *kṛishṇajanmāshṭamīvratamahotsavavidhi*; 52. (*śl.* 106) *śivarātrivratanirṇaya*; 53. (*śl.* 111) *śivaliṅgaśuddhāśuddhapūjananirṇaya*; 54. (*śl.* 153) *śāligrāmagallakīmaṇicakravarṇanam*;—

55–95. Astrological observations, and mystic prayors and performances. 55. *śl.* 159; 56. *śl.* 152; 57. *śl.* 147; 58. *śl.* 163; 59. *śl.* 121; 60. *śl.* 123; 61. *śl.* 132; 62. *śl.* 145; 63. *śl.* 214; 64. *śl.* 99; 65. *śl.* 105; 66. *śl.* 101; 67. *śl.* 103; 68. *śl.* 102; 69. *śl.* 65; 70. *śl.* 62; 71. *śl.* 62; 72. *śl.* 51; 73. *śl.* 39; 74. *śl.* 65; 75. *śl.* 50; 76. *śl.* 46; 77. *śl.* 36; 78. *śl.* 62; 79. *śl.* 60; 80. *śl.* 48; 81. *śl.* 54; 82. *śl.* 67; 83. *śl.* 83; 84. *śl.* 63; 85. *śl.* 63; 86. *śl.* 55; 87. *śl.* 54; 88. *śl.* 66; 89. *śl.* 55; 90. *śl.* 72; 91. *śl.* 63; 92. *śl.* 62; 93. *śl.* 72; 94. *śl.* 102; 95. *śl.* 52.

Foll. 693–703 have been inserted in inverse order between foll. 704 and 705.

Digitized by Microsoft®

It ends:

अविद्यापरिहारेण विद्यया अनुरोपणात्(!) ।
अज्ञानतमसां नाशो ब्रह्मविज्ञानभानुना ॥ ५१ ॥

प्रतीतसर्वशब्दार्थतत्त्वसत्त्वविवेचनात् ।
आत्मैव परमं ब्रह्म व्यासविश्वोपकारकृत् ॥ ५२ ॥

इति श्रीपरमागमचूडामणौ श्रीनारदपंचरात्रे सर्वशास्त्रैकवाक्यनिरूपणं नाम पंचनवतितमः पटलः समाप्तः ॥ नारदपंचरात्रग्रंथं समाप्तं ॥° संवत् १७९७ शके १६६२ प्रमोदनामसंवत्सरे फाल्गुनवद्यपंचमी रविवासरे हस्तनक्षत्रे अमृतसिद्धियोगवेलायां॥° ग्रंथं १३१२५ ॥

According to Prof. Bhandarkar, Rep. 1883-84, p. 8, the *Nāradapañcarātra* includes the following six works: 1. *Lakshmīsaṃhitā*; 2. *Jñānāmṛitasārasaṃhitā* (ed. by K. M. Banerjea, in Bibl. Ind.); 3. *Paramāgamacūḍāmaṇisaṃhitā*; 4. *Paushkarasaṃhitā*; 5. *Pādmasaṃhitā*; 6. *Vṛiddha-Brahmasaṃhitā*; whilst quotations are also met with (ib. p. 72) from 7. *Sātvatasaṃhitā*, and 8. *Paramasaṃhitā* (perhaps identical with 3). [H. T. COLEBROOKE.]

2531.

1193a. Foll. 200; size 12½ in. by 6 in.; careless, modern Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

Paushkarasaṃhitā, of the *Nāradapañcarātra*, consisting of 43 *adhyāyas* in which *Paushkara* is instructed by *Bhagavat* in matters chiefly connected with sacrificial rites.

Rather incorrect; with lacunæ in places.

It begins:

शुक्लांवरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजं ।
प्रसन्नवदनं ध्याये सर्वविघ्नोपशांतये ॥ १ ॥

अथ पौष्करसंहिताप्रारंभः ॥

यदा तीर्णव्रतस्तिष्ठेद् गुरोरग्रे हितैषिणः ।
कदा चाज्ञापयेच्छिष्यं संप्राप्तं कमलोद्भवः ॥ १ ॥

तनु(? ननु) प्रदापयेत् काले पात्रे गुणगणान्विते ।
यस्तदाज्ञापयेत्तं वै गच्छ पुत्र धनं यतः ॥ २ ॥

यागोपकरणार्थं तु येन शांतिमवाप्स्यति ।
यथालब्धं तु तत्पश्चाद् गुरवे विनिवेद्य च ॥ ३ ॥

त्वत्प्रसादेन भगवन्निदं प्राप्तं गृहाण मे ।
दयां कुरु त्वनाथस्य निमग्नस्य भवार्णवे ॥ ४ ॥

एवमादितया(!) ब्रूयात् करुणं वाक्यसंचयं ।
प्रवर्तेत तदर्थं तु गुरुमंडलपूजने ॥ ५ ॥

सूत्रयित्वा विधानेन पूरयित्वा जनैः शुभैः ।
लिखित्वा च क्रमाद्यैर्वा त्वालिख्य घटिकादिकैः ॥ ६ ॥

भूमौ हैमशलाकाद्यैर्विनाभावात् प्रयत्नतः । ६ (!) ।
पूजयेत्फलपुष्पाद्यैरारण्यैर्नित्यसंभवैः ।
पूजितं दर्शयेत्तस्य तं तु विद्धि चतुर्विधं ॥ ७ ॥

आद्यं पद्मोदराख्यं तु तत्त्वसंख्योपलक्षितं ।
अग्नेः ककजगर्भं (!) तु द्वितीयं परिकीर्तितं ॥ ८ ॥

तदनेकप्रकारं च चक्राब्जं स्यात्तृतीयकं ।
यस्य भेदो ऽप्यनेकश्च स खल्वाद्याब्जसंभवः ॥ ९ ॥

मिश्रं चक्राभिधानं तु मंडलं बहुभेदयुक् ।
तच्चतुर्थं समाख्यातं यत्र रुद्रो विमुच्यते ॥ १० ॥

महाख्यं नवनाभं तु बिंबभेदेन यत्स्थितं ।
दृष्टेन पूजितेनाथ तथाग्नौ कल्पितेन च ॥ ११ ॥

मोक्षो येन भवत्याशु भक्तानां केवलेन च ।
भेदयुक्तेन कालेन दृष्टेनेष्टेन वै क्रमात् ॥ १२ ॥

द्वादश्यां प्रतिपक्षं तु वत्सरांते ततो द्विज ।
समर्थात्संभवेद्भक्तं पुत्रकं चापरेण तु ॥ १३ ॥

दृष्टेन पूजितेनापि ह्यनुध्यातेन वै हृदि ।
तथाविधेन कालेन योग्यता तस्य जायते ॥ १४ ॥°

1. (*śl.* 53) इति श्रीनारदपंचरात्रसारे पौष्करसंहितायां *śishyaparīkshālakshaṇam*; 2. (*śl.* 44) इति श्रीनारदपंचरात्रे (thus always subsequently) पौष्करसंहितायां *bhūmiparīkshā*; 3. (*śl.* 117) *diksiddhilakshaṇam*; 4. (*śl.* 206) *maṇḍapalakshaṇam*; 5 (?)-6. (*śl.* 404) *padmalakshaṇam*; 7. (*śl.* 171) *vyūhalakshaṇam*; 8. (*śl.* 224, ? wanting 183–200) *cakralakshaṇam*; 9. (*śl.* 164) *miśralakshaṇam*; 10. (? wanting); 11. (*śl.* 104) *vṛittabimbalakshaṇam*; 12. (*śl.* 28) *pancapadmacakrabimbalakshaṇam*; 13. (*śl.* 13) *sūryabimbalakshaṇam*; 14. (*śl.* 15) *candrabimbalakshaṇam*; 15. (*śl.* 33) *trikoṇabimbalakshaṇam*; 16. (*śl.* 48) *kūrmabimbalakshaṇam*; 17. (*śl.* 47)

Digitized by Microsoft®

śaṅkhabimbalakshaṇam ; 18. (*śl.* 58) *navanābhalakshaṇam ;* 19. (*śl.* 140) *natābhyarcanam ;* 20. (*śl.* 123) *vishvaksenārcanam ;* 21. (*śl.* 22) *parivāralakshaṇam ;* 22. (*śl.* 77) *ādhārāsanalakshaṇam ;* 23. (*śl.* 69) *āsanadevatānyāsa ;* 24. (*śl.* 58) *ādhārāsanadevatālakshaṇam ;* 25. (*śl.* 40) *vṛitivicāra ;* 26. (*śl.* 59); 27. (*śl.* 728) *śrāddhākhyānam ;* 28. (*śl.* 51) *hutāśanayonivibhāga ;* 29. (*śl.* 161); 30. (*śl.* 224) *pavitrārohaṇam ;* 31. (*śl.* 307) *lokadharma ;* 32. (*śl.* 158) *ārādhanalopavicāra ;* 33. (*śl.* 175) *tattvasamādhi ;* 34. (*śl.* 89.) *dhūpaghaṇṭālakshaṇam ;* 35. (*śl.* 67) *dhūpādhāralakshaṇam ;* 36. (*śl.* 455) *āntaravicāra* (!); 37. (*śl.* 66) *atanuvicāra ;* 38. (*śl.* 318) *adhikāranirūpaṇam ;* 39. (*śl.*38) *āgamanirṇaya ;* 40. (*śl.*108) *bhadrapīṭhalakshaṇam ;* 41. (*śl.* 224) *nānādharmapratishṭhāpanam ;* 42. (*śl.* 187) *pādapratishṭhā ;* 43. (*śl.* 194) ends :

पित्रासूनां(!) गतासूनामन्येषां वा करोति यः ।
वैष्णवं च प्रतिष्ठानं स्वशक्त्या विभवेन वा ॥ १९१ ॥

अचिरादेव ते यांति शश्वदेवांतकास्पदं ।
वैष्णवं च परं स्थानं ततः कालांतरेण तु ॥ १९२ ॥

क्षित्यंशं शुभमासाद्य कुलशैलादिकैः सह ।
आचरंति शुभं येन प्राप्नुवंति पुनर्भुवं ॥ १९३ ॥

कृपयानुभवे तावत् प्रतिष्ठां यः समाचरेत् ॥ १९४ ॥

इति श्रीनारदपंचरात्रे पौष्करसंहितायां त्रिचत्वारिंशो ऽध्यायः ॥ ४३ ॥

[H. T. Colebrooke.]

2532.

736. Foll. 327 ; size 12½ in. by 6¼ in.; fair, modern Devanāgarī writing ; thirteen lines in a page.

Pādmatantra, or *Pādmasaṃhitā*, of the *Nāradapañcarātra*, in four sections. Fairly correct.

I. *Jñānapāda*, in 11 *adhyāyas*, begins :

आसीनमाश्रमे कण्वं तदाश्रमनिवासिनः ।
निःश्रेयसकरं कर्म प्रष्टुमारेभिरे मुनिं ॥ १ ॥

ऋषय ऊचुः ॥

आधीताः कण्व भगवन् सांगोपांगाः सविस्तराः ।
वेदास्त्वत्तः सदर्थानि शास्त्राणि च यथातथं ॥ २ ॥

एतेषु यदधीतेषु कैवल्याय न कल्पते ।
कारणं तदपि त्वत्तः श्रोतव्यं नान्यथा गतिः ॥ ३ ॥

कण्व उवाच ॥

श्रूयतां मुनयः सर्वे यथा पूर्वं मया श्रुतं ।
उपसंगम्य संवर्तमृषिमग्निमिवापरं ॥ ४ ॥

प्रदीप्तमेतमेवार्थं पृष्टवानभिवाद्य तं ।
शृण्वतां स महर्षीणां संवर्तः सर्ववित्स्वयं ॥ ५ ॥

मह्यं शुश्रूषमाणाय प्रत्युवाच यथातथं ।

संवर्तक उवाच ॥

अधीताः सकला वेदाः सांगोपांगाः सविस्तराः ॥ ६ ॥

इतिहासपुराणानि वाकोवाक्ययुतानि च ।
श्रुतानि तेषु सर्वेषु दृश्यंते सर्वदेवताः ॥ ७ ॥

स्वतंत्राः फलमप्येषु स्वर्गादन्यश्च दृश्यते ।
विविधानि च शास्त्राणि न तर्काय प्रतिष्ठिताः ॥ ८ ॥

अपवर्गफलोपायं न च पश्यामि कुत्रचित् ।
श्रुतिरेव च तस्यापि प्रमाणमिति शुश्रुम ॥ ९ ॥

निश्चयं नाधिगच्छामि मनसा विमृशन्नपि ।
ततो ऽहं भृशनिर्विण्णः संतप्तहृदयस्तदा ॥ १० ॥

सिद्धाश्रमं समासाद्य द्रुहिणं समपूजयं ।
अत्युग्रं तप आतिष्ठं ततः प्रीतः प्रजापतिः ॥ ११ ॥

ऋषिभिर्दैवतैः सार्धं स्वयमागमदंतिकं ।

ब्रह्मोवाच ॥

वरं वृणीष्व भद्रं ते यत्ते मनसि वर्तते ॥ १२ ॥

वरार्थिनं द्विजं श्रेष्ठदर्शनं वरदं मम ।

संवर्तक उवाच ॥

इत्युक्तो ऽहं भगवता प्रत्यवोचं कृतांजलिः ॥ १३ ॥

ज्ञानं भवतु मे शुद्धं निःसंशयमनाकुलं ।
येन सांसारिकं दुःखं तरामि ज्ञानवर्त्मना ॥ १४ ॥

इत्युक्तो देवदेवस्तु प्रहसन्निदमब्रवीत् ।
शृणु विप्र प्रवक्ष्यामि सिद्ध्युपायमनामयं ॥ १५ ॥

श्रुतिरेव द्विजादीनां निःश्रेयसकरी परा ।
यतो वै श्रुतिमंत्रेण नित्यमाराधयं हरिं ॥ १६ ॥

कैवल्यं परमं प्राप्तो न भूयः संसरेदिह ।

संवर्तक उवाच ॥

भगवन्केन शास्त्रेण देव आराध्यते परः ॥ १७ ॥

Digitized by Microsoft®

कीदृशस्तु परो देवो विधिः को वा तदर्चने ।

ब्रह्मोवाच ॥

वैष्णवं शासनं शुभ्रमच्छिद्रं पापनाशनं ॥ १८ ॥

हिताय सर्वभूतानामादिदेवेन चोदितं ।

चतुष्पादसमायुक्तं चतुर्वर्गफलप्रदं ॥ १९ ॥

तेन शास्त्रविधानेन समाराधय केशवं ।

तच्छास्त्रं श्रुतवान्मतः कपिलो मुनिपुंगवः ॥ २० ॥ °

In this way this '*mahat śāstram*' is represented as being successively communicated by *Keśava* to *Brahmā*, by *Brahmā* to *Kapila*, by *Kapila* to *Padmanāga* (or *Padma*, whence its name), and by *Padma* to *Saṃvartaka*, who finally transmitted it to *Kaṇva*.

संवर्तक उवाच ॥

इत्युक्तो ब्रह्मणा देवः शंखचक्रगदाधरः ।

पार्श्वस्थं रुद्रमालोक्य व्याजहार स्वयं हरिः ॥ ४७ ॥

श्रीभगवानुवाच ॥

षट्प्रकाराणि तंत्राणि त्वद्दैवत्यानि शंकर ।

परस्परविरुद्धानि कुरुष्व त्वं यथातथं ॥ ४८ ॥

अवतारैश्च बहुभिर्मत्स्यादिभिरहं मुने ।

त्वत्प्रणीतानि शास्त्राणि स्थापयानि महीतले ॥ ४९ ॥

अल्पायासेन सुलभं भूयिष्ठं फलमद्भुतं ।

षट्प्रकारे च शास्त्रे ऽस्मिन् दर्शय स्वेमकारणं ॥ ५० ॥

योगशास्त्रस्य कर्तृत्वे विरिंचो ऽपि करिष्यते ।

सांख्यस्य चापि निर्माणे कपिलो ऽधिकरिष्यति ॥ ५१ ॥

बुद्धमूर्तिं समास्थाय बुद्धशास्त्रं सृजाम्यहं ।

ज्ञानापह्नवनिष्णातं ज्ञातृज्ञेयफलानि च ॥ ५२ ॥

आर्हतीं मूर्तिमास्थाय शास्त्रं शास्मि तथार्हतं ।

शास्त्राणि मत्प्रणीतानि भवद्भिर्व्याकृतानि च ॥ ५३ ॥

आभूतः संप्लवाल्लोके स्थास्यंति मम शासनात् ।

वाढमित्येव ते सर्वे प्रणिपत्याब्रुवन् हरिं ॥ ५४ ॥

कृतकृत्यस्तदा ब्रह्मा सार्धं देवैः स्वमालयं ।

जगाम सिद्धगंधर्वचारणादिभिरर्चितः ॥ ५५ ॥

संवर्तक उवाच ॥

पंचरात्रेण तुल्यानि तदाप्रभृति वै मुने ।

शैवादीन्यपि शास्त्राणि प्रथंते शासनाद्धरेः ॥ ५६ ॥

वैष्णव्या मायया लोके प्रचरंति निरंकुशाः ।

शैवादयो ऽपि समयास्तत्र तत्र प्रतिष्ठिताः ॥ ५७ ॥

पंचेतरे पंचरात्रमदूषितमपि स्वयं ।

दूषयंत्येव सृष्टत्वात्तद्दूषयितुमीश्वरैः ॥ ५८ ॥ °

पंचरात्रसमाख्यासौ कथं कृत्वा प्रवर्तते ।

संवर्तक उवाच ।

पंचेतराणि शास्त्राणि रात्रीयंते महत्यपि ॥ ७१ ॥

यत्संविधौ समाख्यासौ तेन लोके प्रवर्तते ।

चंद्रतारागणं यद्वच्छोभते नैव वासरे ॥ ७२ ॥

तथेतराणि शोभंते पंचरात्रस्य संनिधौ ।

पंचत्वमथवा यद्वद्दीप्यमाने दिवाकरे ॥ ७३ ॥ °

तंत्राणां चैव सर्वेषां वक्ता नारायणः स्वयं ।

अनुग्रहार्थं भक्तानां श्रावयामास च स्वयं ॥ ८४ ॥ °

कण्व उवाच ॥

कति भेदास्तु तंत्राणां नामधेयानि कानिचित् ।

श्रोतुमिच्छामि विप्रेंद्र परं कौतूहलं हि मे ॥ ९२ ॥

संवर्तक उवाच ।

शतमेकमथाष्टौ च पुरा हे कण्व शुश्रुम ।

नामधेयानि चैतेषां श्रूयतां कथ्यते मया ॥ ९३ ॥

पाद्मं पद्मोद्भवं मायावैभवं नलकूवरं ।

त्रैलोक्यमोहनं विष्णुं तिलकं परमाह्वयं ॥ ९४ ॥

नारदीयं धनदीयं वासिष्ठं पौष्कराह्वयं ।

सनत्कुमारं सनकं सत्याख्यं कण्वसंहिता ।

सनताख्यं महीप्रश्नः श्रीप्रश्नः पुरुषोत्तमं(!) ॥ ९५ ॥

माहेंद्रसंहिता पंचप्रश्नाख्यं तत्त्वसागरं ।

वागीशं सात्वतं तेजो द्रविणं श्रीकराह्वयं ॥ ९६ ॥

सावर्तं विष्णुसद्भावं सिद्धांतं विष्णुपूर्वकं ।

विष्णुवैभविकं सौरं सौम्यमीश्वरसंहिता ॥ ९७ ॥

पुष्टितंत्रं शौनकीयं मारीचं दक्षसंहिता ।

औपेंद्रं योगहृदयं हारीतं पारमेश्वरं ॥ ९८ ॥

आत्रेयं मंदरं विष्वक्सेनमौशनसाह्वयं ।

वैहायसं विहंगेंद्रं भार्गवं परपूरुषं ॥ ९९ ॥

याज्ञवल्क्यं गौतमीयं पौलस्त्यं शाकटाह्वयं ।

ज्ञानार्णवं जामदग्न्यं याम्यं नारायणात्मकं ॥ १०० ॥

पाराशर्यं च जावालं कापिलं वामनाह्वयं ।

जयोत्तरं बार्हस्पत्यं जैमिनं सात्वताह्वयं ॥ १०१ ॥

कात्यायनकं वाल्मीकमौपगायनसंहिता ।

हैरण्यगर्भमागस्त्यं कार्ष्ण्यं बोधायनाह्वयं ॥ १०२ ॥

भारद्वाजं नारसिंहं भार्ग्यमुत्तरपू[र्वे]कं ।

शातातपमांगिरसं काश्यपं पैंगलाह्वयं ॥ १०३ ॥

Digitized by Microsoft®

त्रैलोक्यविजयं योगं विज्ञाख्यं चैव वारुणं ।
कृष्णाचामरमाग्नेयं मार्कंडेयस्य संग्रहः ॥ १०४ ॥
महासनत्कुमाराख्यं व्यासाख्यं विष्णुसंहिता ।
संहिता चाहिर्बुध्नस्य ब्रह्मन् राघवसंहिता ॥ १०५ ॥

संवादं शुक्ररुद्राभ्यामुमामाहेश्वराह्वयं ।
दत्तात्रेयं शार्वाख्यं[च]वाराहमिहराह्वयं(!) ॥ १०६ ॥

संकर्षणाख्यं प्रद्युम्नसंहिता कल्किसंहिता ।
प्राचेतसाख्यमित्येते शतमष्टोत्तरं स्मृतं ॥ १०७ ॥

एतानि तंत्रनामानि मयोक्तानि महामते ।
तंत्रास्त्वनेके बोध्यंते मुक्त्युपायाः पृथक् पृथक् ॥ १०८ ॥

इति तंत्रं समाख्यातं शास्त्रमेव मनीषिभिः ।
तंत्राणां नामधेयानि यो नित्यं पक्यते(!) नरः ॥ १०९ ॥
सर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्म सनातनं ॥

1. (*śl.* 110) इति श्रीनारदपंचरात्रे महोपनिषदि पाद्मे तंत्रे (thus generally) ज्ञानपादे *śāstrāvatāraḥ*; 2. (*śl.* 49) °पाद्मतंत्रे° *mūrtyutpattikathanam*; 3. (*śl.* 27) *brahmādisṛishṭikathanam*; 4. (*śl.* 44) *purushavivekaḥ*; 5. (*śl.* 40) *brahmalakshaṇaprāptyupāyakathanam*; 6. (*śl.* 52) *brahmaṇaḥ sarvataḥpāṇipādatvavarṇanam*; 7. (*śl.* 69) *jñānotpattikāraṇakathanam*; 8. (*śl.* 47) *muktibhedatattvanirṇayaḥ*; 9. (*śl.* 65) *bhūgolavarṇanam*; 10. (*śl.* 25) *bhūlokalakshaṇam*; 11. (called 12; *śl.* 92) *bhuvarlokādivistāraḥ*.

II. *Yogapāda* (concentration of mind) of 5 *adhyāyas*: 1. (*śl.* 22) *āsanabhedavidhiḥ*; 2. (*śl.* 40) *nāḍīsvarūpakathanam*; 3. (*śl.* 36) *prāṇayāmalakshaṇam*; 4. (*śl.* 23) *pañcabhūtasthānabhedanirṇayaḥ*; 5. (*śl.* 31) *yogalakshaṇam*.

III. *Kriyāpāda* (on the ceremonies connected with the construction of houses, villages, temples, idols, altars, etc.), in 32 *adhyāyas*: 1. (*śl.* 55) *bhūparīkshāpraveśabali*; 2. (*śl.* 66) *grāmādivinyāsa*; 3. (*śl.* 48) *karshaṇādividhi*; 4. (*śl.* 43) *bālālayakalpanam*; 5. (*śl.* 90) *prathameshṭakāvidhi*; 6. (*śl.* 51) *prāsādasya garbhanyāsavidhi*; 7. (*śl.* 72) *upapādādhishṭhānalakshaṇam*; 8. (*śl.* 93) *prāsādabhedalakshaṇam*; 9. (*śl.* 77) *mūrdheshṭakāvidhivimānadevatākalpanam*; 10. (*śl.* 139) *parivāradevatākalpanam*; 11. (*śl.* 105) *śilānusaṃgraha*; 12. (*śl.* 54) *dhruvaverapramāṇāṅgulādilakshaṇam*; 13. (*śl.* 116) *śūlasthāpanavidhi*; 14. (*śl.* 108) *varṇavidhānam*; 15. (*śl.* 99) *sthityāsanādibheda*; 16. (*śl.* 77) *caturviṃśaty-ashṭamūrtilakshaṇam*; 17. (*śl.* 111) *daśāvatāralakshaṇam*; 18. (*śl.* 67) *mūrtibhedakathanam*; 19. (*śl.* 64) *shaḍveranirṇaya*; 20. (*śl.* 129) *pratimāmāna-pratimālakshaṇa-bhūshaṇalakshaṇam*; 21. (*śl.* 82) *śriyādilakshaṇam*; 22. (*śl.* 70) *parivāradevatālakshaṇam*; 23. (*śl.* 62) *pūjopakaraṇavidhi*; 24. (*śl.* 94) ? *ācāryalakshaṇam*; 25. (*śl.* 111) *pratishṭhopakaraṇam*; 26. (*śl.* 83) *jalādhivāsanam*; 27. (*śl.* 210) *adhivāsanādi*; 28. (*śl.* 124) *pratishṭhāvidhi*; 29. (*śl.* 54) *mīnādipratishṭhāvidhānam*; 30. (*śl.* 190) *lakshmyādigrahaṇam*; 31. (*śl.* 53) *akshamālāpratishṭhāvidhi*; 32. (*śl.* 138) इति° क्रियापादे संवर्तकप्रोक्तायां संहितायां *grahārcāsthāpanavidhiḥ*.

IV. *Caryāpāda* (on practical worship, esp. at the celebration of the *Vaishṇava* festivals), 33 *adhyāyas*: 1. (*śl.* 55) *jātinirṇaya*; 2. (*śl.* 92) *dīkshāvidhi*; 3. (*śl.* 185) *nityayāgavidhi*; 4. (*śl.* 70) *agnikāryavidhi*; 5. (*śl.* 82) *nityotsavasamārādhanakālavidhānam*; 6. (*śl.* 79) *nṛisūktopacāranīrājanavidhi*; 7. (*śl.* 120) *maṇḍalārādhanācāryābhishekavidhi*; 8. (*śl.* 222) *snapanabhedavidhi*; 9. (*śl.* 137) *sahasrakalaśābhishekavidhi*; 10. (*śl.* 155) *dhvajārohaṇavidhānam*; 11. (*śl.* 290) *mahotsavavidhi*; 12. (*śl.* 91) *pushpahavirvidhānam*; 13. (*śl.* 80) *pañcakālavidhi*; 14. (*śl.* 195) *pavitrādyutsavavidhi*; 15. (*śl.* 135) *vratānushṭhānakathanam*; 16. (*śl.* 91) *sammārjanādiphaladevadravyavyāpahāradoshakīrtanam* 17. (*śl.* 59) *jīrṇoddhārasamprokshaṇavidhi*; 18. (*śl.* 152) *prāyaścittavidhi*; 19. (*śl.* 166) *utsavaprāyaścitta-nārāyaṇabali*; 20. (*śl.* 104) *hiraṇyagarbhādividhi*; 21. (*śl.* 84) *adhikārivyavasthā*; 22. (*śl.* 71) *mudrāvidhi*; 23. (*śl.* 183) *mantra-*

Digitized by Microsoft®

kādyarthavarṇanam; 24. (*śl.* 192) *dvādaśākshara-kalpa*; 25. (*śl.* 272) *śrīmadashṭāksharamantram*; 26. (*śl.* 84) *vishṇugāyatryādimantroddhāra*; 27. (*śl.* 365) *matsyādimūrtimantroddhāra*; 28. (*śl.* 254) *annādhipatimantroddhāra*; 29. (*śl.* 190) *śriyādiparivāramantrakalpanam*; 30. (*śl.* 203) *mantroddhāra*; 31. (*śl.* 436) *gaṇeśotpattikathanamantroddhāra*; 32. (*śl.* 299) *mantroddhāra*; 33. (*śl.* 208) ends:

केन वा कथितं शास्त्रं ऋषयः कल्मषापहाः ।
इमां महोपनिषदं श्रद्दधानः शृणोति यः ॥ २०५ ॥
स याति शाश्वतं ब्रह्म दुष्प्रापमकृतात्मभिः ।
येन मां प्रथयामास यथा पद्मगुरोर्गुरुः ॥ २०६ ॥
तेनेदं ध्रियते पुण्यमतनोत्पाद्मसंहिता ।
ऋषयस्तं भवंतो ऽपि भजंतु पुरुषोत्तमं ॥ २०७ ॥
प्रदास्यति स युष्मभ्यमपवर्गं तपोधनं ।
इत्यध्यायस्त्रयस्त्रिंशश्चर्यापादः प्रकीर्तितः ॥ २०८ ॥

इति श्रीनारदपंचरात्रे महोपनिषदि पाद्मे तंत्रे चर्यापादे समाराधनागमंत्रोद्धारो नाम त्रयस्त्रिंशो ऽध्यायः ३३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2533.

1193b. Foll. 120; size 12½ in. by 6 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 13 lines in a page.

Lakshmītantra, or *Nāradapañcarātrasāra*, a work in fifty *adhyāyas*, devoted to the praise and worship of *Lakshmī*, as the female *śakti* of *Nārāyaṇa-Vishṇu*, and the ultimate cause of the world; and representing itself as having been revealed by the goddess herself, under the name of *Śrī*, to *Śakra-Indra*.

It begins:

नमो नित्यानवद्याय जगतः सर्वहेतवे ।
ज्ञानाय निस्तरंगाय लक्ष्मीनारायणात्मने ॥ १ ॥
खगासनारुणाधारमीदृशं सोमभूषणं ।
अकलंकेंदुसूर्याग्निलक्ष्मीरूपमुपास्महे ॥ २ ॥
वेदवेदांगतत्त्वज्ञं सर्वशास्त्रविशारदं ।
सर्वसिद्धांततत्त्वज्ञं धर्माणामागमागमं ॥ ३ ॥
जितेंद्रियं जिताधारं रागद्वेषावशीकृतं ।
चतुर्दशांगयोगस्थं प्रसंख्यानपरायणं ॥ ४ ॥
विद्धे स्वर्भानुना भानौ पुरा तपनतां गतं ।
निदानं तपसामाद्यं तेजोराशिमनामयं ॥ ५ ॥
अत्रिमत्रिगुणोन्मेषमत्रिवर्गस्थमव्ययं ।
प्रातःसंध्यामुपासीनमृषिं हुतहुताशनं ॥ ६ ॥
पतिव्रतानां परमधर्मपत्नी यशस्विनी ।
ब्रह्मविष्णुमहेशानां जननी कारणांतरे ॥ ७ ॥
देवैरभीष्टिता (? °प्सिता) शश्वत् शांतिनित्यतपस्विनी ।
विदुषी सर्वधर्मज्ञा नित्यं पतिमनुव्रता ॥ ८ ॥
प्रत्युच्छ्रितवती तास्या (? तस्यौ) विविधधर्मसंहिता ।
प्रणिपातपुरस्कारमनसूया वाचो ऽब्रवीत् ॥ ९ ॥

अनसूया उवाच ।

भगवन्सर्वधर्मज्ञ मम नाथ जगत्पते ।
त्वत्त एव श्रुता धर्मास्ते ते बहुविधात्मकाः ॥ १० ॥
ज्ञानानि च विचित्राणि फलरूपादिभेदतः ।
एतेभ्यो भगवद्धर्मो विशिष्टो विधृतो मया ॥ ११ ॥
त्वया कथयता तास्ता भगवद्धर्मसंहिताः ।
सूचितं तत्र तत्रैव लक्ष्मीमाहात्म्यमुत्तमं ॥ १२ ॥
रहस्यत्वादपृष्टत्वान्न त्वया प्रकटीकृतं ।
तदहं श्रोतुमिच्छामि लक्ष्मीमाहात्म्यमुत्तमं ॥ १३ ॥
यत्स्वभावा हि सा देवी यत्स्वरूपा यदुद्भवा ।
यत्प्रमाणा यदाधारा यदुपाया च यत्फला ॥ १४ ॥
तदहं श्रोतुमिच्छामि त्वत्तो ब्रह्मविदां परं ।
भवेयं कृतकृत्याहं यस्य विज्ञानयोगतः ॥ १५ ॥
तन्मे दर्शय पंथानमुपसन्नास्म्यधीहि हो ।
इति तस्या वचः श्रुत्वा भगवानत्रिरब्रवीत् ॥ १६ ॥
साधु संबोधितो ऽस्म्यद्य धर्मज्ञे धर्मचारिणि ।
मया पृष्टो न वक्तव्यमिति नो छादितं (?) पुरा ॥ १७ ॥
अर्हा त्वमसि कल्याणि लक्ष्मीमाहात्म्यमुत्तमं ।
श्रोतुं श्रुतिशिरश्रेणीहृदयस्थं सनातनं ॥ १८ ॥
नारदब्रह्मसंकाशं भगवद्धर्मवेदिनं ।

ऋषय ऊचुः ।

भगवन् तच्छ्रुतो ऽस्माभिः सात्वतः सत्त्वसंश्रयः ॥ १९ ॥
शुद्धो भागवतो धर्मो मोक्षैकफललक्षणः ।
तत्र तत्त्वार्थकथने लक्ष्मीमाहात्म्यमुत्तमं ॥ २० ॥

Digitized by Microsoft®

सूचितं तत्र तत्रैव नापृष्टत्वात्प्रकाशितं ।
इच्छामस्तदिदं श्रोतुं भवसागरतारकं ॥ २१ ॥
पद्मिनीवैभवं सर्वं प्रज्ञा भवतु नो भवन् ।
नताः स्मः शिरसा पादौ तव संसारतारकौ ॥ २२ ॥
अधीहि भो मुने दिव्यं प्रपन्नास्त्वा चिरं वयं ।
श्रीनारद उवाच ।
साधु संबोधितो ऽस्म्यद्य मुनयः संशितव्रताः ॥ २३ ॥
प्रपन्नं कथयाम्यद्य लक्ष्मीतंत्रं सनातनं ।
यथा सा दृश्यते देवी स्वरूपगुणवैभवैः ॥ २४ ॥ °
पंचरात्रस्य कृत्स्नस्य सैषा निष्ठा सनातनी ।
सैषा नारायणी देवी स्थिता नारायणात्मना ॥ ४१ ॥ °

The titles of the chapters are as follows:

1. (*śl.* 57) श्रीनारदपंचरात्रे महोपनिषदि लक्ष्मीतंत्रे *lakshmīśakrasamvādaḥ*; 2. (*śl.* 58) इति श्रीनारदपंचरात्रसारे लक्ष्मीतंत्रे (thus always subsequently) तृतीयोध्यायः; 3. (*śl.* 38) *lakshmī-indrasaṃvāda*; 4. (*śl.* 68) *śaktivarṇanam*; 5. (*śl.* 80) *tattvavarṇanam*; 6. (*śl.* 46) *shaṭkośaprakāśa*; 7. (*śl.* 45) *indralakshmīsaṃvāda*; 8. (*śl.* 43) *lakshmyavatāraprakāśa*; 9. (*śl.* 58) *devīmahimāvarṇanam*; 10. (*śl.* 44) *paravyūhādiprakāśa*; 11. (*śl.* 54) *vaibhavaprakāśa*; 12. (*śl.* 57) *tirobhāvādiśaktiprakāśa*; 13. (*śl.* 40) *vicchittisvarūpavarṇanam*; 14. (*śl.* 59) *svarūpaprakāśa*; 15. (*śl.* 36) *upāyaprakāraprakāśa*; 16. (*śl.* 44) *upāyaprakāravivaraṇam*; 17. (*śl.* 106) *rahasyopāyaprasaṅga*; 18. (*śl.* 51) *mantraprabhāvavarṇanam*; 19. (*śl.* 44); 20. (*śl.* 52) *mātṛikāprakāśa*; 21. (*śl.* 41) *guruśishyalakshaṇam*; 22. (*śl.* 40) *mantraprabhāvavarṇanam*; 23. (*śl.* 37) *mātṛikāprakāśa*; 24. (*śl.* 77) *tāraprakāśa*; 25. (*śl.* 53) *tārānutāraprakāśa*; 26. (*śl.* 42) *saptavidyāprakāśa*; 27. (*śl.* 50) *sadācāraprakāśa*; 28. (*śl.* 58) do.; 29. (*śl.* 75) *agnīshomavibhāgaprakāśa*; 30. (*śl.* 57) *kriyāśaktiprakāśa*; 31. (*śl.* 90) *sudarśanaprakāśa*; 32. (*śl.* 63) *sthūlaprakāśa*; 33. (*śl.* 122) *aṅgopāṅgādimantraprakāśa*; 34. (*śl.* 139) *snānavidhiprakāśa*; 35. (*śl.* 80) *bhūtaśuddhiprakāśa*; 36. (*śl.* 149) *antaryāgaprakāśa*; 37. (*śl.* 76) *bāhyayāgaprakāśa*; 38. (*śl.* 92) *bahiryāgaprakāśa*; 39. (*śl.* 48) *bāhyayāgaprakāśa*; 40. (*śl.* 120) *vidhiprakāśa*; 41. (*śl.* 78) *dīkshāvidhiprakāśa*; 42. (*śl.* 81) *mantropāsanakrama*; 43. (*śl.* 111) *piṇḍasiddhiprakāśa*; 44. (*śl.* 64) *rahasyaprakāśa*; 45. (*śl.* 125) *mūrtiprakāśa*; 46. (*śl.* 41) *siddhiprakāśa*; 47. (*śl.* 35) *kīrtimantrasiddhiprakāśa*; 48. (*śl.* 38) *mūrtinirṇaya*; 49. (*śl.* 146) *māyāsiddhiprakāśapratishṭhāvidhi*; 50. (*śl.* 235) ends:

मंत्राणां परमं मंत्रं मुद्रितं मत्समाख्यया ।
नाव्रतस्नायिने देयं न कृतघ्नाय वै तथा ॥
न चातंत्रविदे नित्यं नासूयादूषिताय च ।
न वासुदेवाभक्ताय न चाभक्तिमते मयि ॥
देयमेतत्सुशीलाय सुस्नाताय तपस्विने ।
निर्णीतवेदतंत्राय मद्भक्ताय विशेषतः ॥
भूयसीं वहते भक्तिं वासुदेवे जनार्दने ।
शुचिव्रताय दक्षाय सदानुष्ठानशालिने ॥
एतत्ते कथितं सर्वं यत्पृष्टाहमिह त्वया ।
प्रीताहं त्वयि देवेश भूयः किं श्रोतुमिच्छसि ॥

इति श्रीनारदपंचरात्रसारे श्रीसूक्ते श्रीसूक्तप्रभावप्रकाशो नाम पंचाशोध्यायः ५० ॥ श्रीलक्ष्मीतंत्रं समाप्तं ॥

Whether this work is identical with the *Lakshmīsaṃhitā* referred to at p. 846*a* above is doubtful, though not improbable.

[H. T. Colebrooke.]

2534.

968b. Foll. 18; size 8¾ in. by 3¾ in.; small, indifferent Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; fourteen lines in a page.

Tantrādhikārinirṇaya, by *Bhaṭṭojibhaṭṭa*; being a plea in favour of the *Tantric* rites of the *Pāñcarātras* or *Pāñcarātrasiddhāntins*, a *Vaishṇava* sect who profess the *varṇāśramācāra* as their law, derived from the *Veda*.

It begins:

विघ्नेशं सच्चिदानंदं वंदे ऽहं यो ऽखिलं जगत् ।
चरीकर्ति वरीभर्ति संजरीहर्ति लीलया ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

शुद्धवैदिकमार्गेण शिवमाराधयन्सदा ।
द्विजेंद्रोऽसौ विजयते श्रीमान्(*r.* श्रीमान् रु)क्मांगदः [सुधीः ॥ २ ॥
तस्य धर्मैकनिष्ठस्य कुतर्कध्वांतभास्वतः ।
प्रीतये पांचरात्रादेरधिकारी निरूप्यते ॥ ३ ॥

पांचरात्रादीनां प्रामाण्ये सत्यधिकारिविशेषचिंता युज्यते । तदेव तु दुर्लभं । तथा हि कौर्मे एकादशाध्याये ।

कापालं पांचरात्रं च यामलं वाममार्हतं ।
एवंविधानि चान्यानि मोहनार्थानि तानि तु ॥
ये कुशास्त्राभियोगेन मोहयंतीह मानवान् ।
मया सृष्टानि शास्त्राणि मोहायैषां भवांतरे ॥

इति पांचरात्रादीनां मोहकत्वमुक्तं । तथा वासिष्ठलैंगेऽध्याये ।

अंकिताश्च भविष्यंति देवतायुधलांछनैः ।
नराणां नामरूपाभ्यां युगांते समुपस्थिते ॥
पांचरात्रं प्रशंसंति केचिद्भागवतं मुने ।
केचित्कापालमिच्छंति केचित्पाशुमतं मुने ॥
केचिद्बौद्धं प्रशंसंति केचिद्वैगंबरं मुने ।
केचिल्लोकायतं ब्रह्मन् केचित्सोमं महामुने ॥०

Especial importance is attached by the followers of this sect to the practice of burning in the mark of *Vishṇu's* disc on the forehead and other parts of the body (*cakrāṅkana*); this being represented as the one ceremony through which a man becomes entirely regenerated; and those who object to it, or substitute the *Liṅga* for the *Cakra*, being styled the lowest of mankind.

Of authorities quoted, besides numerous *Purāṇas*, may be mentioned: *Nāradīya-pāñcarātra*, fol. 12*b*; *Brahmagītā*, fol. 13*a*; *Bhāṭṭatantrāṇi*, fol. 15*b*; *Mantrarājānushṭubvidhāna*, fol. 17*a*; *Mādhava*, fol. 4*a* (on whose connection with this sect see Aufrecht, Cat. Bodl., p. 248*a*); *Pāñcarātram bhāgavatam tantram Vaikhānasābhidham*, fol. 9*b*; *Hemādri*.

It ends:

बालगोपालसदृशविद्वदाभासजल्पितैः ।
प्रतारितानां मूढानामज्ञानविनिवृत्तये ॥ १ ॥
विशुद्धाद्वैतसिद्धांतप्रतिष्ठापनतत्परः ॥
भट्टोजिभट्टः कृतवानिमं ग्रंथं बुधाग्रणीः ॥ २ ॥

इति श्रीमदद्वैतसिद्धांतप्रतिष्ठापकश्रौतस्मार्तसत्संप्रदायप्रवर्तक-श्रीमद्भट्टोजीभट्टविरचितस्तंत्राधिकारिनिर्णयः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2535.

3245 i. Foll. 30–39 of vol.; size 15¼ in. by 9½ in., folio; European paper; minute, neat Telugu handwriting; 42–44 lines in a page.

Bharadvājasaṃhitā (or *Bhāradvājasaṃhitā*), in four *adhyāyas*, and a supplement of other four chapters.

The first leaf (or leaves) of the original MS. from which this MS. was transcribed seems to have been worm-eaten, blanks being left in several places. The same work is described in Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 262, from which the lacunæ are supplied in the following extracts.

It begins: भारद्वाजसंहिता ॥

[श्रुत्वा] तु सकलान् धर्मान् सिद्धिमेषां च शाश्वतीं ।
भूय एव मुनिश्रेष्ठमिदमूचुर्महर्षयः ॥
केनोपायेन [भगवन्निह सर्वेऽपि जंतवः ।
प्राप्नुयुः] परमां सिद्धिं न देवा(*l.* सद्यो)विगतकल्मषाः ॥
तेषां तद्वचनं श्रुत्वा भरद्वाजो महामनाः ।
सस्मार परमं गुह्यं पुनश्चे[दमभाषत] ॥ ०

इति प्रपत्त्यधिकारः fol. 2*a*; वृत्त्यधिकारः ib.; इत्यपायप्रशमनाधिकारः fol. 2*b*; दुष्यधिकारः fol. 3*a*; भक्त्यधिकारः ib.; सत्सेवनाधिकारः fol. 3*b*; इष्टाधिकारः fol. 4*a*; दुष्टविरुद्धाधिकारः ib.; भक्तिविरुद्धाधिकारः ib.; लक्ष्मीविरुद्धाधिकारः fol. 4*b*; सत्सेवाविरुद्धाधिकारः ib.; भक्त्यधिकारः fol. 5*a*; इति न्यासोपदेशे चतुर्थोऽध्यायः ib.

इति भारद्वाजसंहितायां परिशिष्टे प्रथमोऽध्यायः fol. 6*b*; ०द्वितीयोऽध्यायः fol. 7*b*; ०तृतीयोऽध्यायः fol. 9.

It ends:

इदं किलात्मनो न्यासाज्जातो वृक्षाख्यपादपः ।
असौ फलमयः सद्यस्तत्र(!) चोत्पद्यते विना ॥

Digitized by Microsoft®

सुसूक्ष्मत्वाद्दुरापत्वान्महत्त्वाद्गौरवादपि ।
मयायं परमो धर्मः प्रोक्तः स्थित्यै पुनः पुनः ॥
इति भरद्वाजसंहितायां परिशिष्टे चतुर्थोऽध्यायः ॥

[Mack. Coll.]

2536.

2931. Foll. 40; size 12 in. by 6 in.; large, thick, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

Gopālasahasranāma, professing to form part of the *Śammohanatantra.*

It begins:

कैलासशिखरे रम्ये गौरी पृच्छति शंकरं ।
ब्रह्मांडाखिलनाथस्त्वं सृष्टिसंहारकारकः ॥ १ ॥
त्वमेव पूज्यसे लोकैर्ब्रह्मविष्णुसुरादिभिः ।
नित्यं पठसि देवेश कस्य स्तोत्रं महेश्वर ॥ २ ॥
आश्चर्यमिदमाख्यातं जायते मयि शंकर ।
तत्प्राणेश महाप्राज्ञ संशयं छिंधि शंकर ॥ ३ ॥
श्रीमहादेव उवाच ॥
धन्यासि कृतपुण्यासि पार्वति प्राणवल्लभे ।
रहस्यातिरहस्यं च यत्पृच्छसि वरानने ॥ ४ ॥
स्त्रीस्वभावान्महादेवि पुनस्त्वं परिपृच्छसि ।
गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
दत्ते च सिद्धिहानिः स्यात् तस्माद्यत्नेन गोपयेत् ।
इदं रहस्यं परमं पुरुषार्थप्रदायकं ॥ ६ ॥
धनरत्नौघमाणिक्यतुरंगमगजादिकं ।
ददाति स्मरणादेव महामोक्षप्रदायकं ॥ ७ ॥
तत्ते ऽहं संप्रवक्ष्यामि शृणुष्वावहिता प्रिये ।
यो ऽसौ निरंजनो देवश्चित्स्वरूपो जनार्दनः ॥ ८ ॥
संसारसागरोत्तीर्णकरणाय नृणां सदा ।
श्रीगंगाद्रवरूपेण त्रैलोक्यं व्याप्य तिष्ठति ॥ ९ ॥

It ends:

यद्गृहे पुस्तकं देवि पूजितं यत्र तिष्ठति ।
न मारी न च दुर्भिक्षं नोपसर्गभयं क्वचित् ॥ १६६ ॥
सर्पादिभूतयक्षाद्या नश्यंति नात्र संशयः ।
श्रीगोपालो महादेवि वसेत्तस्य गृहे सदा ।
यस्य गेहे सहस्रं च नाम्नां तिष्ठति पूजितं ॥ १६७ ॥
इति श्रीसंमोहनतंत्रे पार्वतीहरसंवादे गोपालसहस्रनाम संपूर्णं ॥

[?]

2537.

1412a. Foll. 31; size 12¾ in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing of 1792 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

Sāṅkhyāyanatantra, or *Shaḍvidyāgama,* a series of directions, given by *Īśvara* to *Krauñcabhedana* (*Kumāra*), regarding the means of obtaining supernatural power in warfare; in 34 *paṭalas.*

It begins:

मध्ये सुधाब्धिमणिमंडपरत्नवेद्यां
सिंहासनोपरि गतां परिपीतवर्णां ।
पीतांबराभरणमाल्यविभूषणांगीं
देवीं नमामि धृतमुद्गरवैरिजिह्वां ॥ १ ॥
कैलासशिखरासीनं गौर्या वामांगसंस्थितं ।
भारतीपतिवाल्मीकिशिवासंनुतमिष्टदं ॥ २ ॥
अष्टदिक्पालसंयुक्तं विघ्नेशाष्टकसेवितं ।
भैरवाष्टवृतं देवं मातृमंडलवेष्टितं ॥ ३ ॥
महापाशुपताक्रांतं प्रथमैरावृतं प्रभुं ।
नत्वा स्तुत्वा कुमारश्च इदं वचनमब्रवीत् ॥ ४ ॥
चापचर्यासु निपुणैर्युद्धचर्याभयंकरैः ।
नानामायाविनं चैव जेतुमिच्छामि राक्षसं ॥ ५ ॥
तस्योपायं च तद्विद्यां वद मे करुणाकर ।
पुत्रो ऽहं तव शिष्यो ऽहं कृपापात्रो ऽहमेव च ॥ ६ ॥
ईश्वर उवाच । साधु साधु महाप्राज्ञ क्रौंचभेदन कोविद ।
ब्रह्मास्त्रेण प्रयोगेन स संहारो भवेत्कलौ ।
तद्विद्यां च प्रवक्ष्यामि त्रिषु लोकेषु दुर्लभं ॥ ७ ॥
पुत्रो देयः शिरो देयं न देयं यस्य कस्यचित् ।
ब्रह्मास्त्रस्तंभिता(? °नी) विद्या स्तंभमायामानु(? °गम)-[स्तया ॥ ८ ॥
प्रवृत्तिरोधिनी विद्या बगला(!) च कुमारक ।
मंत्रजीवनविद्या च प्राणिप्रज्ञापहारिकी ॥ ९ ॥
षट्कर्माकरविद्या च एते पर्यायवाचकाः ।
षट्प्रयोगा च या विद्या षड्विद्यागमपूजिता ॥ १० ॥
तिरस्कृताखिला विद्या त्रिशक्तिमयमेव च ।
स्तंभनेन विना शांतिर्वश्यं चैव तु तद्विना ॥ ११ ॥
मोहनाकर्षणं चापि विद्वेषो घाटनं तथा ।
मारणं भ्रांतिरुद्वेगकारणं च कुमारक ॥ १२ ॥

Digitized by Microsoft®

विद्या च वगला नाम मुनिगुह्या सूपायिनी ।
विद्या वाक्स्तंभिनी विद्या स्वविद्या च न भासते ॥ १३ ॥
तस्मादेतत्परा विद्या कमलासनजीविनी ।
पद्मजा नारदी विद्या सांख्यायनमुनिं प्रति ॥ १४ ॥
उपदेशक्रमेणैव चोक्तवान्मेरुमंदिरे ।
तेन देवी कटाक्षेण कृतवानागमं भुवि ॥ १५ ॥
मूलमंत्रोपविद्याश्च ऽंगविद्याश्च विस्तरात् ।
प्रयोगं चोपसंहारं तदाराधनमेव च ॥ १६ ॥
विस्तरेणोक्तवानस्मिन् वक्ष्ये तत्सर्वमादरात् ।
स्वविद्या रक्षिणी विद्या स्वमंत्रफलदायिनी ॥ १७ ॥ °

P. 1. *mantramāhātmya*; 2. *dīkshā*; 3. *abhisheka*; 4. *brahmāstrayantram*; 5. *ekāksharīmahāmantravaibhavam*; 6. *ekāksharīmahāmantraprayoga*; 7. *vagalāyāḥ shaṭtriṃśadaksharīvidyā*; 8. *vagalāmantrarājasya prayogaḥ*; 9. *yantrasādhanam*; 10. *yantralepanam*; 11. *yantratarpaṇavidhi*; 12. *mantroddhāra* (*gāyatrī vagalākhyā*); 13. *vagalā*(*devī*)*pūjā*; 14. *vagalārcāvidhi*; 15. *pañcāstravidyā*; 16. *vedamukhyālavidyā* (*pañcāstraprayoga*); 17. *bagalāyāḥ śatāksharīmahāmantraḥ*; 18. *bagalāyāḥ prayogaḥ*; 19. ditto; 20. *vagalāyāḥ paravidyābhedanam*; 21. *paraviyābhakshaṇam*; 22. *vagalāstram*; 23. *vagalāstramahāmantraprayoga*; 24. *vagalāmālikālakshaṇam*; 25. *vagalāyāś caturaksharamāhātmyam*; 26. *caturaksharīprayoga*; 27. *bagalāhomaprayoga*; 28. *stambhinīvidyāprayoga*; 29. *bagalāhṛidaya-mantraprayoga*; 30. *bagalāshṭāksharamantravidhi*; 31. *pañcāstraphalam* (*trailokyavijaya*); 32. *vījabheda*; 33. *sarvakarmanāśanam* (*kavacaprayoga*); 34. *rahasyasyātirahasyam*.

It ends:

गोपनीयं प्रयत्नतः रहस्यांतिरहस्यं च ।
[?गोपनीयं गोपनीयं] रहस्यातिरहस्यकं ॥ ३४ ॥
इति संक्षेपतः प्रोक्तं तोषयेद्दक्षिणादिना ।
प्रयोगस्योपसंहारः कर्तव्यः सिद्धिमिच्छता ॥ ३५ ॥

इति षड्विद्यागमे सांख्यायनतंत्रे चतुस्त्रिंशः पटलः ॥

The colophons also have the spellings शांख्यायन° and शांख्यायन°.

Cf. Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 15; and Aufrecht, Cat. Cat. under the entries *Sāṅkhyāyanatantra*, *Shaḍvidyāgama*, and *Shaḍvidyāgamasāṅkhyāyanatantra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2538.

2786a. Foll. 99; size 12 in. by $5\frac{1}{4}$ in.; fairly good Devanāgarī writing, by several hands; 14–16 lines in a page.

Kādimata(*tantra*), a work treating of the *Shoḍaśanityātantrāṇi*, or mystic doctrines of the sixteen constant (forms of *Śakti*). It is divided into 36 chapters (*paṭala*) of 100 *ślokas* each.

It begins:

अनाद्यंतो ऽपराधीनः स्वाधीनभुवनत्रयः ।
जयत्यविरतो व्याप्तविश्व[:] कालो विनायकः ॥ १ ॥

पार्वत्युवाच ।
भगवन्सर्वतंत्राणि भवतोक्तानि मे पुरा ।
नित्यानां षोडशानां च नव तंत्राणि कृत्स्नशः ॥ २ ॥
तेषामन्योन्यसापेक्ष्याज्जायते मतिविभ्रमः ।
तस्मात्तु निरपेक्षं मे तंत्रं तासां वद प्रभो ॥ ३ ॥

ईश्वर उवाच ।
शृणु कादिमतं तंत्रं पूर्णमन्यानपेक्षया ।
गोप्यं सर्वप्रयत्नेन गोपनं तंत्रचोदितं ॥ ४ ॥

पार्वत्युवाच ।
कथं कादिमतं नाम्ना तन्मे ब्रूहि महेश्वर ।

ईश्वर उवाच ।
कादिकालीति शक्ती स्तः पुरा तत्तन्मतान्मया ॥ ५ ॥
प्रोक्ते तंत्रे कादिकालीमताख्ये तेन नामतः ।
शृणु तत्सर्वतंत्राणां राजानं सर्वसिद्धिदं ॥ ६ ॥
कादिसंज्ञा भवद्रूपा सा शक्तिः सर्वसिद्धये ।
तंत्रं मदुक्तं भुवने नवनाथैरकल्पयत् ॥ ७ ॥

The subjects treated of in the several chapters, according to the commentary, are as follows (cf. Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 71, where, however, some of the names are given wrongly):

1. *tantrāvatāraprakāśanam*; 2. *navanātha-*

Digitized by Microsoft ®

vaibhavapūjā; 3. *shoḍaśanityāvidyāsvarūpa*; 4. (*prathamā-*) *Lalitānityā-nityasaparyākrama*; 5. *Lalitānityārcanam*; 6. *shoḍaśanityānaimittika-kāmyapūjā*; 7. *Kāmeśvarīnityāyā vidhānam*; 8. *Bhagamālinīnityāvidyāvidhānam*; 9. *Nitya-klinnā*(thus always)*nityāvidyā*; 10. *Bheruṇḍāni-tyāvidyā*; 11. *Vahnivāsinīnityāvidyā*; 12. *Ma-hāvajreśvarīnityāvidyā*; 13. *Śivadūtīnityāvidyā*; 14. *Tvaritānityāvidyā*; 15. *Kulasundarīnityā-vidyā*; 16. *Nityānityāvidyā*; 17. *Nīlapatākānityā-vidyā*; 18. *Vijayānityāvidyā*; 19. *Sarvamaṅ-galānityāvidyā*; 20. *Jvālāmālinīnityāvidyā*; 21. (*shoḍaśī-*) *Citrānityāvidyā*; 22. *sarvāṇām nityā-nām balidevatā-Kurukullāvidhānam*; 23. *shoḍa-śanityāṅgabhūtāyāḥ Pañcamyā Vārāhyā vidyā*; 24. *shoḍaśanityādhyānaprapañca*; 25. *shoḍaśa-nityāmātṛikākālavyāpti*; 26. *shoḍaśanityāvyāpti-vaibhavaprakāśakamantrasya vyāptiprakāśanam*; 27. *shoḍaśanityākālātmakaprāṇavyāpti*; 28. *sho-ḍaśanityānām lokakālatādātmyam*; 29. *shoḍaśa-nityānām homārthamaṇḍapakuṇḍādinirmāṇam*; 30. *vāstudevatāpūjā*; 31. *shoḍaśanityābhaktini-shṭha-arimardanavidhānam*; 32. *saumyahoma-vidhānam*; 33. *lalitāvidyāyāḥ svarūpabhedavi-dhānam*; 34. *siddhasārasvatādividyā*; 35. *nityā-nām svātmatvavāsanātattvavidyā*; 36. *paramār-thasvarūpaprakāśanam.*

It ends:

> यस्तंत्रमेतत्सकलं नित्याविद्यास्तु षोडश ।
> शक्त्या संगृह्य विधिवद्भजते स मदंशकः ॥ १०० ॥
> शिवतत्त्वमयी व्याप्तिरिति सम्यक् समीरिता ।
> अस्या निष्कालनाच्चित्रे तत्त्वं स्वात्मसात्कृतं ॥ १०१ ॥

इति षोडशनित्यातंत्रेषु श्रीकादिमते षट्त्रिंशः पटलः ॥ ० संवत् १७१९ वर्षे शाके १५८४ प्रवर्तमाने लिपितं मयेन कल्याणेन आत्मार्थे० मितौ माहसुदि २ गुरौ लिखितं ॥

Cf. Burnell, Tanjore MSS., p. 206.

[Coll. of Fort William.]

2539.

93. Foll. 229 (numbered 1–232; nos. 107, 207, 208 having been omitted); size 10 in. by 5 in.; modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The same work. This MS. is apparently of Kashmir origin. [H. T. Colebrooke.]

2540.

1016. Foll. 201 + 134; size 11¾ in. by 4 in.; carelessly written, in Devanāgarī, by two different hands; ten lines in a page.

Manoramā, a commentary on the *Kādimata-tantra*; composed—in the year 1660 (?1603 A.D.)—by *Subhagānandanātha*, surnamed *Pra-pañcasārasimharājaprakāśa* (!). The author's real name seems to have been *Śrīkaṇṭheśa*; having been in the employ of the king of Kashmir, he wrote this commentary in the Deccan, whilst staying with a certain *Nṛisimha Rāja*, during a pilgrimage to Rāmasetu (Ceylon). He, however, carried the work only as far as the twenty-second *paṭala* under the name of *Subhagānandanātha*, and left the other 14 *paṭalas* to be completed by his pupil *Prakāśā-nanda Deśika*.

Rather incorrect. It begins (somewhat corrected):

आद्यश्लोकेन प्रबंधवाक्यार्थगर्भविनायकस्तुतिः क्रियते । तत्र अनाद्यंतः कालस्याद्यंतरहितत्वात् । अपराधीनः इतरप्रेरणा-विधुरः । स्वाधीनभुवनत्रयः स्वायत्तज्ञातज्ञानज्ञेयात्मभुवनत्रयः । जयति विश्वोत्कृष्टो भवतीत्यर्थः । अविरतः कालस्य संतन्यमान-त्वात् । व्याप्तविश्वः कालरूपाभ्यामनवच्छिन्नत्वात् । काल इति विशेषणस्य नाम । विनायकः विघ्नेश्वरो विगतनायक इति च । एतदुक्तं भवति । एवमुक्तः कालरूपो विनायकः सर्वोत्कृष्टो भवतीति तथाविधो विगतनायकः कालो विश्वोत्कृष्टो भव-तीति ० ॥ तत्र सर्वतंत्राणि नित्याषोडश(*r.* शि)कार्णवोक्तरुद्रया-मलादिचतुःषष्टिमुख्यानि तंत्राणि तत्र तंत्राणि सुंदरीहृदयनि-त्याषोडशकार्णवचन्द्रज्ञानमातृकातंत्रसंमा(*r.* मो)हनतंत्रवामकेश्वर-बहुरूपाष्टकप्रस्तारचिन्तामणिमेरुप्रस्ताराख्यानि(!) इति ॥ अन्यो-

Digitized by Microsoft®

न्यसापेक्ष्यात् तंत्रांतरोक्तार्थपूजाङ्गीकारेणाकृत्वात्(!)। विभ्रमः व्यामोहः। तासां षोडशानां नित्यानाम्। अन्यानपेक्षया इतरतंत्रोक्तार्थपूजांगीकारमकृत्वोपदेशात्। गोपनं तंत्रचोदितमिति पंचत्रिंशे प[ट]ले षट्पंचाशत्श्लोकोक्तसंकेतविधानेनेत्यर्थः। नवनाथैः द्वितीयपटलप्रतिपादितस्वरूपैः अकल्पयत् प्रसारयति स्म। तया कादिशक्त्या तैः नवनाथैः। सा तैः सार्धं व्रजेच्च माम् कल्पाचसानेषु(!) सा कादिशक्तिं(!) नवनाथैस्तंत्रेण च सार्धमपि विलीनी तिष्ठतीत्यर्थः। आप इत्यादिभिः संग्रह इत्यंतैर्दशभिः श्लोकैस्तत्पटलास्तदर्थांश्चोपदिशति। ०

It ends: यस्तंत्रमित्यादिना श्लोकेन एकेन यथाविधिप्राप्ततंत्रार्थवतो(?त्ता)फलमुपदिशति। तत्र विधिवत् नित्यनैमित्तिकादिप्रोक्तक्रमात्। सः। भजनपरः। मदंशकः चित्स्वरूप (?चि०) ईश्वर इति यावत्॥ श्रीः॥ इति षोडशनित्यातंत्रेषु श्रीकादिमताख्यस्य परिपूर्णस्य तंत्रस्य प्रपंचसारसिंहराजप्रकाशाभिधानेन सुभगानंदनाथेन विरचितायां मनोरमाख्यायां व्याख्यायां देवतादेशिकशिष्यप्रपंचादीनां परमार्थरूरूपप्रकाशनपरं षट्त्रिंशपटलं परिपूर्णं परामृष्टम्॥

This colophon occurs, *mutatis mutandis*, at the end of each *paṭala*. After some *ślokas* containing computations of the extent of the commentary, the MS. proceeds:

काश्मीरराजस्य गु[रु]: श्रीकंठेशो द्विजेश्वरः।
दक्षिणापथपुण्यौघपरिणामाद्वयोदधिः॥

कदाचिदागतो द्रष्टुं रामसेतुं स्वलीलया।
तेनैवानुगृहीतो ऽभून्मध्ये मार्गे नृसिंहराट्॥

तंत्राण्यधीतवांस्तस्मान्नित्यानां तेषु निर्मिता।
व्याख्या मनोरमाभिख्या तेन कादिमतस्य तु॥

सुभगानंदनाथेन द्वाविंशपटलावधि।
तदाज्ञयावशिष्टानां पटलानां विनिर्ममे॥

चतुर्दशानां तच्छिष्यः प्रकाशानंददेशिकः।
तां सुंदरवरस्त्राभृद्व्याख्यां प्राक्संप्रदायतः॥

समाप्ता चेयं तंत्रराजटीका मनोरमाख्या श्रीगुरुभ्यो नमः॥

आकाशरसतर्केन्दुमिते ऽब्दे कार्त्तिके सिते।
तंत्रराजस्य टीकेयं पूर्णायां पूर्णतामगात्॥

संवत् १७५२ लेखकशावलसमः १८५६॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2541.

3011. Foll. 84; folio, size 12½ in. by 7½ in.; European paper; good Devanāgarī writing; 22–24 lines in a page.

Ānandatantra, in 20 *paṭalas*, treating, in form of dialogues between *Śrī Devī* and *Kāmeśvara*, of the mysteries of *liṅga* and *śakti* worship in all its details; but extending its observations, in the last five chapters, also on the negation of caste distinctions, on the various systems of philosophy, and on *Tantric* philosophy and sectarianism in particular.

Other titles given to it in the first colophon are *Nityāshoḍaśikārṇavatantra* and *Bhagamālinīsaṃhitā*; the latter title being derived from one of the names under which the goddess is invoked in vii. 160.

The MS. was transcribed from a Telugu copy, and is written in verse form, as if intended for press. In the first few pages the writing has suffered from the sticky condition of the ink.

It begins:

आनंदकंदभूताय जगदानंदहेतवे।
नमः सततभोगाय महालिंगाय शंभवे॥ १॥
मेरुपृष्ठे सुखासीनं मृगांककृतशेखरं।
कामेश्वरं महादेवं श्रीदेवी परिपृच्छति॥ २॥
श्रीदेव्युवाच॥ देवदेव महादेव जगदानंददायक।
करुणामृतवाराशे निष्कलंक निरंजन॥ ३॥
अस्वतंत्रजगच्चक्रसतताधारमूर्तये।
स्वतंत्राय नमस्तुभ्यं यत्किंचित्पृच्छ्यते मया॥ ४॥
मय्यनुग्रहबुद्धिश्चेत् कथयस्व मम प्रभो।
त्वमेव संशयच्छेत्ता सर्वशास्त्रेषु कीर्तितः॥ ५॥
सर्वत्र दर्शनेनैव सर्वेषां चापि वर्त्मनि।
त्वमेव पूज्यसे शंभो नापरः को ऽपि पूरुषः॥ ६॥
सर्वत्रापि समानेषु तवांगेषु महेश्वर।
अधिकात्पूजनं केन तव लिंगस्य कीर्त्यते॥ ७॥
न मूर्धनि न वा पादे नांसयोर्नापि वक्षसि।
अर्चितस्त्वं प्रसन्नो ऽसि मया लिंगमहेश्वर॥ ८॥

Digitized by Microsoft®

> एतन्मे संशयं देव छेत्तुमर्हस्यशेषतः ।

कामेश्वर उवाच ॥

> शृणुष्व देवि सुश्रोणि तद्धेतुं कथयामि ते ॥ ९ ॥
> यः परब्रह्मरूपी सन्निष्कलः परमेश्वरः ।
> सर्वदेवशरीरांतर्वर्तिजीवपदात्मकः ॥ १० ॥
> सर्वत्र वर्तमानो ऽपि सर्वा स्पष्टनिजाकृतिः ।
> आनंदरूपी यः प्रोक्तस्तत्स्थानं लिंगमुच्यते ॥ ११ ॥
> य आनंदरसो ज्ञेयो रसो रेत इति स्मृतं ।
> रसो वै स रसत्येव(?) लब्ध्वानंदी भवेदिति ॥ १२ ॥°

P. i. 47 *ślokas*, colophon: इति द्वात्रिंशत्कोटिविस्तीर्णे नित्यापोडशिकार्णवे तंत्रे भगमालिनीसंहितायां शतसाहस्रियामानंदतंत्रे प्रथमः पटलः ॥ ii. 60 *śl.*; iii. 60 *śl.*; iv. 49 *śl.*; v. 73 *śl.*; vi. 84 *śl.*; vii. 180 *śl.*; viii. 94 *śl.*; ix. 90 *śl.*; x. 97 *śl.*; xi. 66 *śl.*; xii. 178 *śl.*; xiii. 34 *śl.*; xiv. 64 *śl.*; xv. 93 *śl.*; xvi. 132 *śl.*; xvii. 165 *śl.*; xviii. 112 *śl.*; xix. 125 *śl.*; xx. 110 *śl.* (together 1913 *ślokas*).

It ends:

> मल्लिंगप्रतिमां कृत्वा स्वयंभूकल्पनादिभिः ।
> स्वयंभुबाणलिंगं च तथा स्फटिकलिंगकं ॥ १०४ ॥
> रत्नलिंगं च सिकतालिंगं सौवर्णलिंगकं ।
> पार्थिवं लिंगमीशानि तदा राजतलिंगकं ॥ १०५ ॥
> एवमेव प्रकारेण मल्लिंगप्रतिमाशतं ।
> समस्तैः पूज्यते देवि सर्वसौभाग्यकामुकैः ॥ १०६ ॥
> एतत्ते सर्वमाख्यातमेतद्यः पठति प्रिये ।
> एतद्यश्च शृणोत्यंव एतद्यश्चापि नंदति ॥ १०७ ॥
> एतद्यः पूजयत्यंतः पुस्तके लिखिताक्षरं ।
> एतच्च वस्तु व्याख्याति विविनक्त्यस्य यः क्रमं ॥ १०८ ॥
> सर्वसौभाग्यसंपन्नः सिद्धिकांतापतिर्भवेत् ।
> मल्लिंगार्चनहेतुर्यस्त्वया पृष्टः कुलेश्वरि ॥ १०९ ॥
> स मया विशदः प्रोक्तः किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ११० ॥

इति द्वात्रिंशत्कोटिविस्तीर्णे विद्यास्वरूपं नाम विंशतितमः पटलः ॥ आनंदतंत्रं संपूर्णं ॥

According to a note, in the hand of Mr. C. P. Brown, this work "is exceedingly popular in the South of India"; though it seems to be unknown in Northern India.

[C. P. Brown.]

2542.

1508a. Foll. 131 (and an additional leaf, 83); size 11¾ in. by 4½ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing, by three different hands; ten lines in a page.

Śāradātilaka, in 25 chapters (*paṭala*); by *Lakshmaṇa Deśikendra*, son of *Śrī-Kṛishṇa*, and grandson of *Vijayācārya Paṇḍita*.

For an analysis of the work (for which the present MS. was collated) see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 160. For the author's genealogical account at the end of the work, which is very corrupt in this and the Oxford MSS., see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 146.

[H. T. Colebrooke.]

2543.

2945. Foll. 166; size 11¾ in. by 5½ in.; modern Nepalese writing; nine lines in a page.

Śāradātilaka, with marginal glosses, and diagrams illustrating the text.

A more correct MS. than the preceding one. The last leaf, however, is wanting.

[B. H. Hodgson.]

2544.

1617c. Foll. 6; size 7 in. by 5¼ in.; very careless, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Śāradātilaka, chapter 24, here called *Dhūmavatīyantrapaṭala*.

[H. T. Colebrooke.]

2545.

518. Foll. 64; size 9¾ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Śāradā(tilaka)ṭīkā, or *Gūḍhārthaprakāśikā*, annotations on the *Śāradātilaka*, by a writer

Digitized by Microsoft®

who signs himself *Kāmarūpapati-paṇḍita*, and *Jagadguru Bhaṭṭācārya Siddhāntavāgīśa*. *Paṭalas* 15–25.

The MS. consists of three different portions, viz.:—

a) Foll. 33–63 (written in a sprawling hand with a thick continuous top-line after the fashion of cursive vernacular writing), containing the commentary on *paṭalas* 15–20, but without beginning and end: p. 15 ending fol. 33*b*; 16, fol. 42*a*; 17, fol. 46*a*; 18, fol. 53*a*; 19, fol. 59*a*.

b) Foll. 2–32, and 64, written in a fairly good hand, and containing *paṭalas* 21 (without beginning) –25: p. 21 ending fol. 7*b*; 22, fol. 11*b*; 23, fol. 18*b*; 24, fol. 26*a*; 25, fol. 30*b*.

c) Fol. 1, supplied by a third hand, does not seem to belong to the work, but to have been inserted merely to supply some sort of beginning to the MS. It begins: अथोशब्द आनन्तर्ये अथवद्‌व्यथः तन्नु रूपा चतुर्विंशति तथात्मकं चतुर्विंशतिघटितत्वात्°

Paṭ. 25 ends: कलितेति* अर्धेन वपुषा शम्भोर्वपुषि संबद्धेत्यर्थः। सद्‌र्थामिति पूर्वान्वयि॥ इति पंचविंशतिः पटलः॥

This is followed (on fol. 30*b*) by a short section (occupying about three pages, viz. foll. 31 and 64*a*) beginning: अथागमप्रामाण्यं निरूप्यते°, containing extracts from *Purāṇas*, etc.

It ends:

सर्वशास्त्रकलेवरविद्या(?°सकलोद्भवारिधि)-
पारगो गुरुसमो गुरुगद्ये(?गुरुतये)।
ग्रन्थमेनमनिशं शिवार्चकः
कामरूपपतिपण्डितो ऽकरोत्॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायजगद्गुरुभट्टाचार्यश्रीसिद्धांतवागीशकृता शारदाटीका गूढार्थप्रकाशिका समाप्ता॥ सम्वत् १८४[१] माघकृष्णाद्वितीयायां मंगलवारे लिखितमिदं पुस्तकं मौक्तिकरामेण सुधिया॥

The author frequently quotes two previous commentators, under the designation of *Ṭhakkurāḥ* and *Parivrājakāḥ* resp.; as also several times perhaps a third under that of *Ācāryāḥ*. Of other authorities may be mentioned: *Candrikā*, fol. 13*a* (पाशांकुशेन पुटितां शक्तिमादौ समुद्धरेत्। यकारादिसकारांतान् विन्दुमस्तकलांछितान्। तदन्त उद्धरेत्प्राज्ञो व्योमसत्येन्दुसंयुतं॥); fol. 14*a*; fol. 14*b* (प्रणवाग्निवधूर्वीजं शक्तिरुक्ता मनीषिभिः।°); *Nāradapañcarātra*, fol. 36*a*; *Pūjāpradīpa*, fol. 52*a* (ऊर्ध्ववामहस्तं तु प्रियाया दक्षिणस्तनाग्रे निहितो ध्येय इति); 55*a* (prose); *Prapañcasāraṭīkā* (once *Prapañcaṭīkā*), by *Padmapādācārya*, foll. 13*a*, 49*a*, 55*b*; *Śyāmārahasya*, by *Pūrṇānanda*, fol. 31*b*.

[H. T. Colebrooke.]

2546.

528. Foll. 61+107; size 9¾ in. by 4¾ in.; clear Devanāgarī writing of 1804 A.D.; eleven lines in a page.

Devīrahasya, or *Parādevīrahasya*, a treatise on *tantric* rites (*kuladharma*), purporting to form part of the *Rudrayāmalatantra*.

It begins: श्रीभैरव उवाच॥

अधुना देवि वक्ष्यामि रहस्यं परमाद्भुतम्।
यत्र(*r*. यन्न) सर्वेषु तंत्रेषु यामलादिषु भाषितं॥ १॥
परादेवीरहस्याख्यं तंत्रं मंत्रांश्च विग्रहम्।
तत्त्वं श्रीषोडशाक्षर्याः सर्वस्वं मम पार्वति॥ २॥
अप्रकाश्यमदातव्यं परं मोक्षफलप्रदम्।
भोगापवर्गदं लोके साधकानां शुभावहम्॥ ३॥
देव्युवाच॥
भगवन् सर्वतंत्रज्ञ कौलिकेश्वरसंकर।
त्वत्प्रसादान्मया ज्ञातं तत्त्वं देव्याः सुदुर्लभम्॥ ४॥
तंत्रं मंत्रात्मकं गुह्यं सूचितं भवता स्वयम्।
परादेवीरहस्याख्यं दीक्षापूर्वं वदस्व मे॥ ५॥

* The last verse of the *Śāradātilaka* runs thus:

अनाद्यन्ता शम्भोर्वपुषि कलितार्धेन वपुषा
जगद्रूपं शश्वत्सृजति महनीयामपि गिरं।
सदर्था शब्दार्थस्तनभरनता शङ्करवधूर्
भवद्भूत्यै भूयाद्भवजनितदुःखौघशमनी॥

Digitized by Microsoft®

ईश्वर उवाच ॥

देवीरहस्यमीशानि शृणु त्वं भक्तिपूर्वकम् ।
येन श्रवणमात्रेण कोटिपूजाफलं भवेत् ॥ ६ ॥
अथाहं निर्णयं वक्ष्ये परमं गुरुशिष्ययोः ।
विचार्य विधिवद्धीमान् दीक्षाकर्म समारभेत् ॥ ७ ॥

The work consists of sixty chapters (*paṭala*) in two parts (*pūrvārdha* and *uttarārdha*), the first of which treats of the general practices of *śakti* worship; whilst the second is concerned with the worship of particular deities:

I. 1. (*śl.* 88) इति श्रीरुद्रयामले तंत्रे श्रीदेवीरहस्ये (thus mostly) *dīkshāvidhiḥ*; 2. (*śl.* 75) इति० परादेवीरहस्ये *śāktamantroddhāravidhiḥ*; 3. (*śl.* 34) *śivamantroddhāravidhi*; 4. (*śl.* 13) *vaishṇavamantravidhi*; 5. (*śl.* 45+21) *mantrotkīlanavidhi*; 6. (*śl.* 58) *saṃjīvanavidhi*; 7. (*śl.* 61) *śāpahāriṇīvidyoddhāravidhi*; 8. (*śl.* 31) *japavidhi*; 9. (*śl.* 56) *sampuṭavidhi*; 10. (*śl.* 36) *puraścaryāvidhi*; 11. (*śl.* 42) *puraścaraṇahomavidhi*; 12. (*śl.* 81) *yantroddhāravidhi*; 13. (*śl.* 36) *yantradhāraṇavidhi*; 14. (*śl.* 20) *ṛishicchandonirṇayavidhi*; 15. (*śl.* 14) *śmaśānārcanavidhi*; 16. (*śl.* 75) ditto; 17. (*śl.* 13); 18. (*śl.* 10 and prose) *śonapaddhativarṇanākhyānam*; 19. (*śl.* 35) *surotpattividhi*; 20. (*śl.* 14 and prose) *pātravandanavidhi*; 21. (*śl.* 10 and prose) *śāntistotravīravandanākhyānam*; 22. (*śl.* 156) *surāśodhanavidhi*; 23. (*śl.* 65) *śaktiśodhanavidhi*; 24. (*śl.* 69) *mālāśodhanavidhi*; 25. (*śl.* 43) ends: इति श्रीदेवीरहस्ये परमार्थप्रदीपिकायां यंत्रशोधनविधिर्नाम पंचविंशः पटलः ॥

II. beg.: श्रीभैरव उवाच (*r.* श्रीदेव्युवाच) ॥

भगवन् भवभूतीश कुलधर्मप्रकाशक ।
कुलेश श्रोतुमिच्छामि तंत्रस्यास्योत्तरार्धकं ॥ १ ॥

श्रीभैरव उवाच ॥

अधुना देवि कौलेशि कौलिकानां हितेच्छया ।
तंत्रोत्तरार्धं वक्ष्यामि रहस्यं विजयाभिधं ॥ २ ॥
दुर्गा देवी परा देवी परा शक्तिः परांबिका ।
देवदेवीति या ख्याता गायत्रीति श्रुता स्मृता ॥ ३ ॥

26. (*śl.* 62.) *mahāgaṇapatimantroddhāravidhi*; 27. (rules and *mantras*) *mahāgaṇapativaradagaṇeśanityapūjāpaddhativarṇanam*; 28. (*śl.* 24) *mahāgaṇapatikavacākhyānam*; 29. (*śl.* 137) *mahāgaṇapatimantranāmasahasrakākhyānam*; 30. (*śl.* 21) इति महादेवीरहस्ये तंत्रे *mahāgaṇapatistotrākhyānam* ॥ इति श्रीदेवीरहस्ये तंत्रसर्वतत्त्वनिरूपणे परापररहस्ये महागणपतिवरदगणेशपंचांगं संपूर्णं ॥; 31. (*śl.* 92) *sūryapaṭalākhyānam*; 32. (rules and formulas) *sūryapūjāpaddhativarṇanam*; 33. (*śl.* 50) *vajrapañjarakavacākhyānam*; 34. (*śl.* 190) *sūryanāmasahasrākhyānam*; 35. (*śl.* 23) *paramārthastotrākhyānam śrībhagavatsūryapañcāṅgam*; 36. (*śl.* 85) *lakshmīnārāyaṇapaṭalākhyānam*; 37. (rules and formulas) *lakshmīnārāyaṇanityapūjāpaddhativarṇanam*; 38. (*śl.* 42) *lakshmīnārāyaṇakavacākhyānam*; 39. (*śl.* 171) *lakshmīnārāyaṇasahasranāmakākhyānam*; 40. (*śl.* 25) *lakshmīnārāyaṇastavākhyānam, samāptaṃ ca lakshmīnārāyaṇapañcāṅgam*; 41. (*śl.* 65) *śrīmṛityuñjaya*; 42. (rules and formulas) *śrīmṛityuñjayapaddhativarṇanam*; 43. (*śl.* 27) *śrīmṛityuñjayakavaca*; 44. (*śl.* 124) *mahāmṛityuñjayasahasranāmastotrākhyānam*; 45. (*śl.* 28) *mahāmṛityuñjayastotrākhyānam śrīmahāmṛityuñjayapancāṅgam*; 46. (*śl.* 53) *durgārahasyavidhi*; 47. (rules and formulas) *nityapūjāvidhi*; 48. (*śl.* 43) *durgākavacākhyānam*; 49. (*śl.* 138) *durgānāmasahasravarṇanam*; 50. (*śl.* 21) *durgāstotrākhyānam iti durgāpañcāṅgam*; 51. (*śl.* 44) *mantravidyāprakāśa*; 52. (*śl.* 7); 53. (*śl.* 17); 54. (*śl.* 28); 55. (*śl.* 29); 56. (*śl.* 18); 57. (*śl.* 31); 58. (*śl.* 27); 59. (*śl.* 20); 60. (*śl.* 34), ends: श्रीभैरव उवाच ॥

इमं देवीरहस्याख्यं तंत्रराजं महेश्वरि ।
सर्वसिद्धिप्रदं गोप्यं गोपनीयं महेश्वरि ॥ ३२ ॥
अदातव्यमभक्तेभ्यो दुरात्मभ्यो महेश्वरि ।
स्वपुत्रेभ्यो ऽन्यशिष्येभ्यो न देयं तु मुमुक्षुभिः ॥ ३३ ॥
इदं सारं हि तंत्राणां तत्त्वं सर्वस्वमुत्तमम् ।
रहस्यं देवि दुर्गाया गोपनीयं स्वयोनिवत् ॥ ३४ ॥

Digitized by Microsoft®

इति श्रीरुद्रयामले तंत्रे देवीरहस्ये षष्टितमः पटलः समाप्तः ॥
पूर्णो ऽयं देवीरहस्यतंत्रराजश्चेति शिवम् ॥

With the endings of chapters cp. the entries under *Rudrayāmala*, Aufrecht, Cat. Cat.

[H. T. Colebrooke.]

2547.

581c. Foll. 53 and 96; size 12¼ in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1800 A.D.; nine lines in a page.

The same work.

[H. T. Colebrooke.]

2548.

1573b. Foll. 18; size 10½ in. by 4¼ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 13 lines in a page.

Kalpāvalī (?) of the *Rudrayāmala*; a treatise of *tantric* medicine or pharmacopy, describing, in separate paragraphs (*kalpa*), the preparation of a number of nostrums and elixirs, the principal ingredient of which is water drawn from certain mountain-rivers, in different parts of India, connected by legend with the sweat dropping from *Vishṇu*, when, in the form of a boar, he carried the earth on his back.

It begins:

कैलासशिखरे रम्ये देवदेवं जगद्गुरुं ॥
पप्रच्छ परया भक्त्या पार्वती परमेश्वरं ॥

पार्वत्युवाच ॥

नानाव्याधिसमुद्भूतां पीडां संप्राप्य मानवाः ।
कथं शीघ्रं विनिर्मुक्ता भवेयुश्च कलौ युगे ॥

ईश्वर उवाच ॥

रसायनं परं दिव्यं नानाशैलोदकं तथा ।
शृणु देवि परं तत्त्वं पवित्रं परमं प्रिये ॥

विष्णुना कोलरूपेण भाराक्रान्ता धरा ध्रुवं (!) ।
तदा देहात्समुद्भूतः प्रस्वेदो भूरि पर्वते ॥

प्रस्वेदे पतिते भूमौ नानाभेदो ऽभवत्तदा ।
शिलोदकमिति ख्यातं चंद्रोदक(? कं) विषोदकं ॥

कृष्णोदकं ततो जातं तैलोदकमतः परं ।
घृतोदकं ततो जातं रक्तोदकमतः परं ॥

कोष्णोदकं परं दिव्यं जातं दध्युदकं तथा ।
कर्तरीजलमुत्पन्नं जातं दुग्धोदकं तथा ॥

पीतोदकमग्न्युदकं जातमुष्णोदकं बहु ।
परेषां गुणभेदांश्च प्रवक्ष्यामि शुभानने ॥

शैलदेशे च विख्यातास्त्रिषु लोकेषु मातरः ।
स्नानैश्चित्तविज्ञेयं मासिकं तु विचक्षणैः ॥ ०

It ends: ईश्वर उवाच ॥

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यथोत्पन्नं सुगंधकम् ।
तदहं संप्रवक्ष्यामि शृणुष्वायतलोचने ॥

क्षीरोदसागरे देवि मथ्यमाने सुरैः पुरा ।
उत्पन्नममृतं देवि दिव्ययोगमहावनम् ॥

तस्य गंधेन सुश्रोणि मोदिताः सर्वदेवताः ।
गंधकं नाम विख्यातं जरादा[रि]द्यनाशनम् ॥

तस्य वर्णं तथा ग्राह्यं वक्ष्यमाणं निबोध मे ।
पीतं चैव तथा श्वेतं कपोतं च तृतीयकम् ॥

क्रमात्क्रमतरं देवि भवेत्सर्वेतराणि च ।
वमनं रेचनं कृत्वा शुद्धदेहः समारभेत् ।
सुमुहूर्ते सुनक्षत्रे अर्चयित्वा सदाशिवः ॥

इति श्रीरुद्रयामले कल्पपावली (!) समाप्ता ॥

The colophon seems to have been added by a different hand, the treatise itself being apparently incomplete.

Below the colophon another hand has written the title रुद्रयामले कल्पावली; and the leaves are marked कल्प ०.

For a *Kalpavallīstotram* assigned to the *Rudrayāmala*, see Burnell, Tanjore MSS., p. 200*a*.

[H. T. Colebrooke.]

2549.

2257. Foll. 42; size 6½ in. by 4¾ in.; legibly written in Devanāgarī; 13 or 14 lines in a page; modern.

Śārikābhagavatīpañcāṅga, and *Jvālāmukhīpañcāṅga* (?), of the *Rudrayāmala Tantra*.

Digitized by Microsoft®

I. begins: अथ श्रीशारिकाभगवतीपंचांगं लिख्यते। तत्रादौ पटलं लिख्यते। श्रीभैरव उवाच।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि पटलं देवदुर्लभम्।
सर्वसिद्धिप्रदं दिव्यं सर्वैश्वर्यप्रदायकम्॥

या देवदेवी वरदा शारिका भुवनेश्वरी।
त्रैलोक्यजननी दुर्गा विद्या सप्ताक्षरा परा॥

सप्तविद्येश्वरी सैव सप्तलोकान्तराश्रया।
सप्तद्वीपमयी पृथ्वी शून्यरूपा कुलेश्वरी॥

वक्ष्यामि पटलं देवि मंत्रोद्धारप्रकाशकं।
यंत्रोद्धारं लयांगाढ्यं यथावद्वर्णयामि ते॥

मंत्रोद्धारं महद्गोप्यं सर्वसिद्धिप्रदं कलौ।
लोकानां हितमात्रार्थं तत्रादौ शृणु पार्वति॥

तारं परामातटसिंधुरार्णः
खं शर्म तन्मध्यगतं च नाम।
अंते स्मरे पार्वति शारिकायास्
त्रयोदशार्णो मनुरस्य गोप्यः॥

मंत्रस्यास्य महादेवि न विघ्नो नापि दूषणम्।
न विपर्ययभीर्लोके सिद्धिसाध्यारिसंयमः॥

साक्षात्सिद्धिप्रदो मंत्रः सर्वविघ्नप्रहारकः।
ब्रह्महत्यासुरापानमहापातकजं मलम्॥

प्रक्षालयति मंत्रो ऽयमभक्ष्यभक्षणं धुतम्।
मंत्रमुत्कीलयेदादौ मृतं संजीवयेत्पुनः॥

सिद्धं मंत्रं जपेन्मध्ये दध्यादंते च संपुटम्।
ततः सिद्धिमनुः सिद्धो नासाध्यो भवति ध्रुवम्॥

अस्य मंत्रस्य देवेशि प्रभावाद्भैरवो ऽस्म्यहम्।
विष्णुर्नारायणो देवि ब्रह्मा लोकपितामहः॥

न देयः परशिष्याय भक्तिहीनाय पार्वति।
अन्यथा सिद्धिहानिः स्यादुभयोः शिवशापतः॥

मंत्रस्यास्य ऋषिः प्रोक्तो महादेवो महेश्वरि।
त्रिष्टुप् छंदः समाख्यातं शारिका देवता स्मृता॥

शर्म बीजं रमा शक्तिः सिंधुरं कीलकं स्मृतम्।
धर्मार्थकाममोक्षार्थे विनियोग इतीरितः॥

तारं परा रमा बीजैः षड्दीर्घाचाररूपिभिः।
न्यासं कुर्या[:] षडंगादि येन देवीमयो भवेत्॥

ध्यानमस्याः प्रवक्ष्यामि जगच्चैतन्यकारणम्।
येन ध्यानेन देवेशि परानंदः प्रजायते॥

बालार्ककोटिद्युतिमिंदुचूडां
वरासिचक्राभयबाहुमाद्याम्।
सिंहादिरूढां शिववामदेव-
लीनां भजे चेतसि शारिकेशीम्॥

यंत्रोद्धारं प्रवक्ष्यामि °

इति श्रीरुद्रयामले तंत्रे श्रीशारिकापटलः समाप्तः fol. 4*a*.

अथ श्रीशारिकाभगवतीपूजापद्धतिर्लिख्यते ओं।

श्रीशारिकां भवभयोद्धरणैकशीलां
वंदे यथेष्टफलदां कुलदेवतां स्वाम्।
आ ब्रह्मकीटतनुगापि गिरौ प्रद्युम्ने
लोकैर्मता भवति या परमार्थसंवित्॥

ओं ब्राह्मे मुहूर्ते शयनतलादुत्थाय करचरणौ प्रक्षाल्य निजासने समुपविश्य निजशिरसि श्वेतवर्णाधोमुखसहस्रदलकमलकर्णिकांतर्गतचंद्रमंडलसिंहासनोपरिस्थितं स्वगुरुं शुक्लवर्णं शुक्लालंकारभूषितं ज्ञानानंदमुदितमानसं सच्चिदानंदविग्रहं त्रिनयनं चतुर्भुजं ज्ञानमुद्रापुस्तकवराभयकरं वामांगे वामहस्तधृतकमलया रक्तवसनाभरणया स्वप्रियया दक्षभुजेनालिंगितं सर्वदेवाधिदेवं परमशिवस्वरूपं शांतं सुप्रसन्नं ध्यात्वा तच्चरणकमलयुगलविगलदमृतधारया स्वात्मानं प्लुतं विभाव्य मानसैरुपचारैः समाराध्य ओं ऐं ह्रीं श्रीं हसख फ्रें हसक्षमलवरय ऊं सहख फ्रें हसक्षमलवरय ऊं ह्सौः स्हौः श्रीमच्छ्रीसमुकानंदनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम इति दशधा विमृश्य मनसा दंडवत्प्रणामं कुर्यात् °

इति श्रीशारिकापद्धतिः॥ fol. 24*b*.

श्रीभैरव उवाच। ओं

अधुना देवि वक्ष्यामि शारिकाकवचं शुभम्।
त्रैलोक्यमोहनं नाम मूलमंत्रमयं शृणु॥

यस्य श्रवणमात्रेण सर्वयज्ञफलं लभेत्।
सर्वापत्तारणं दिव्यं सर्वसिद्धिप्रदं कलौ॥ °

इति श्रीरुद्रयामले तंत्रे श्रीशारिकाभगवतीकवचं संपूर्णम् fol. 27*a*.

अथ श्रीशारिकासहस्रनाम लिख्यते॥ ° श्रीभैरव उवाच।

कथयामि परां विद्यां सहस्राख्याभिधां शिवे।
शिवायाः शारिकाख्यायाः परां सर्वस्वरूपिणीम्॥

विना नित्यक्रियां देवि विना न्यासं विनार्चनम्।
विना पुरस्क्रियां जप्यहोमार्चनादितर्पणम्॥ °

इति ° श्रीशारिकानामसहस्रं संपूर्णम्॥ fol. 33*b*.

श्रीभैरव उवाच।

Digitized by Microsoft®

अस्य श्रीशारिकास्तवराजस्य श्रीमहादेव ऋषिः। त्रिष्टुप् छंदः। श्रीशारिका भगवती देवता। शां बीजं श्रीं शक्तिः कं कीलकं सर्वसिद्ध्यर्थे जपे पाठे विनियोगः। ओं

त्र्यक्ष त्र्यक्षे तव मनुशिरोमौलिमाणिक्यभूतं
ध्याये चित्ते शशधरकलाबिंबबिंबावतंसं।
यो मंत्रेशं जपति मनसा माननीयो महद्भिर्
धन्यैः पुण्यैः स भवति महद्भीज्यमाने महत्वान्॥ °

इति° दशविद्यारहस्ये श्रीशारिकास्तवराजः संपूर्णः॥ ° समाप्तमिदं श्रीशारिकाभगवतीपंचांगम्॥ fol. 35*a*.

II. अथ ज्वालाभगवतीकवचं लिख्यते॥ श्रीभैरव उवाच।

देवि देवि जगन्मातर्ज्वालामुख्यं ब्रवीम्यहम्।
कवचं मंत्रगर्भं च त्रैलोक्यविजयाभिधम्॥ °

इति° ज्वालामुखीकवचं संपूर्णम्॥ fol. 37*a*.

अथ जपविधिः॥ आदौ आसनशुद्धिं कृत्वा ततो गायत्रीन्यासं ततः प्राणायामः। ओं अस्य श्रीज्वालामुखीमंत्रस्य श्रीभगवान्भैरव ऋषिः। ° श्रीज्वालामुखीदेवतायै नमः। हृदि ह्रींबीजाय नमो नाभौ श्रींशक्तये नमः ° . . इति ज्वालामुखीजपविधिः fol. 37*b*.

अथ ज्वालामुखीस्तोत्रं लिख्यत। ओं

नानास्तुतिपरास्सर्वे यस्यास्सर्वे दिवौकसः।
तमो हत्वा शंकरस्य भूत्यै भूयात्सदाशिवः॥ °

इति ज्वालामुखीस्तोत्रं संपूर्णम्॥

इति गणपतिजपविधिः fol. 39*a*; इति सूर्यजपविधिः fol. 39*b*; इति लक्ष्मीनारायणजपविधिः fol. 40*b*; इति महादेवजपविधिः fol. 41*b*; after which some lines of formulas, ending:

पद्माधिरूढां सुसितां त्रिनेत्रां
शूलाक्षमाले कमलं च खड्गं।
करैश्चतुर्भिः सततं वहंतीं
सरस्वतीं सिद्धिकरीं नमामि॥

इति ध्यानम्। अथ मंत्रः। ओं ह्रीं ऐं ह्रीं ओं सरस्वत्यै नमः। गुह्यातिप्रसादात्परमेश्वरि॥ इति सरस्वतीजपविधानं समाप्तं॥ [R. JOHNSON.]

2550.

452a. Foll. 76; size 9½ in. by 5 in.; clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Dhātukalpa, lessons of alchymy, in form of a dialogue between *Mahādeva* and *Pārvatī*; professing to form part of the *Rudrayāmala*. Rather incorrect.

It begins: श्रीपार्वत्युवाच॥

अथानंतरं देवेश ब्रूहि धातोश्च संस्कृतिं।
येन विज्ञानमात्रेण साधये धातुसंमतिं॥ १॥

श्रीमहादेव उवाच॥

धातुस्त्रिविधः प्रोक्तस्तुर्यस्तुर्येस्त्रपक्षतः।
सत्वं रजस्तमश्चैव चतुर्थस्तु निरामयः॥ २॥
राजसे राजसी सिद्धिस्तामसे तामसी तथा।
सत्वसिद्धिस्तथा सत्वे अतीते सर्वसाधनं॥ ३॥

पार्वत्युवाच॥

कथ्यतां देव देवेश सत्त्वराज सतामसं।
अतीते गुरुता धातोः कार्यलक्षणलक्षिता॥ ४॥
उपधातुक्रमेणैव तेषां लक्षणसाधनं।
विट्कीटमृतयुक्तानां तेषां कर्मप्रसाधनं॥ ५॥ ° ७॥

महादेव उवाच॥

तिष्ठंति पृथिवीगर्भे धातवो विविधात्मकाः।
कियत्काले न विगता धातवो ये मयोदिताः॥ ८॥
गुणलक्षणसंयुक्ताः सांप्रतं न स्मरंति ह।
कथं ते कथयाम्यद्य वद ब्रह्मांडवासिनि॥ ९॥

पार्वत्युवाच॥

ये केचित्तु स्मरंतीश व्यक्तं कथय सांप्रतं।
साधूनामर्थसिद्ध्यर्थप्रभावः श्रीमतां स्मृतः॥ १०॥

महादेव उवाच॥

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि धातूनां विविधाः स्थितीन्।
गुणलक्षणसंयुक्ताः क्रि[या]युक्ता निबोध ताः॥ ११॥ °

इति ताम्रं अथ सीसं fol. 3*b*; अथ लोहनाम fol. 4*a*; इति कांस्यं fol. 4*b*; अथ खुरनाम fol. 6*b*; इति लोहविधानं fol. 28*a*; इति जासत्वं (thus repeatedly; आनयेत् जसतं शुद्धं विध्याचलसमुद्भवं। °) fol. 34*a*; इति नागविधिः fol. 36*b*; इति तालं fol. 41*b*; इति ताम्रविधानं fol. 72*a*; इति रजतक्रिया। [अथ हाटकीक्रिया] fol. 74*b*.

There appears little of the mystic element of the *Tantras* in the treatise, but a good deal of experimental knowledge gained by the older pursuits of medicine and cognate arts.

Digitized by Microsoft®

The MS. marks every 100 *ślokas*, counting altogether 1811 couplets; but the numbering in some parts may not be quite accurate.

It ends:

मारणं भस्मकं चैव धातुसंचारणं तथा ।
कथितं पारदे कल्पे* श्रुतं ते कथितं मया ॥

इत्येका उत्तमा धातोः सर्वसामर्थ्यदायकः(!) ।
कार्यसिद्धिकरा सिद्धा श्रेष्ठकर्मविशारदा ॥

संयोगं पारदं दिव्ये स्वेदनं मर्दनं तथा ।
संजीवनं तु तालेषु मारणं मणशलोदितं(!) ॥

भस्मजं नागजे प्रोक्तं ताम्रे रंजकं सदा(!) ।
वर्णदं औषधीकल्पे संयोगे कथितं मया ॥

जारणं पारदे प्रोक्तं स्वेदनं द(!) सदैव हि ।
सौवर्णं सर्वधातुषु जायते केन केनचित् ॥

अन्यैर्गुणगुणालंबं कीर्तितं शिल्पजे तथा ।
वाणिज्ये वरदानं हि वृद्धैश्चैव कलांतरे ॥ [१]८०० ॥

सुभगराजनीतो हि दानेन जन्म (वि)शुध्यति ।
कर्मेहं तालके कल्पे अपरेनैव हीनतः(!) ॥

निस्पृहं सत्यगे प्रोक्तं उच्चता कलिमध्यगे ।
कल्पे पंचदशे चैव शोभोमुत्पत्तिवर्णिता(!) ॥

गंभीरं कामदं दिव्यं वैश्यं चैव मनोहरं ।
एता निनद्यते चैव कामे चेन्मरुतोत्तमः(!) ॥ ० (6 *śl.*)

प्रातरुत्थापने पुंसां कीर्तयेद्विधिनामकान् ।
प्रोक्ता ये पारदे कल्पे सर्वसिद्धिकराश्च ये ॥

कीर्तिते(?०ने) लभते सौख्यं लक्ष्मीप्रत्यंग्रही(!) सदा ।
प्रतियाति महालक्ष्मीं जायते नात्र संशयः ॥ ८११ ॥

इति श्रीरुद्रयामले उमामहेश्वरसंवादे धातुकल्पे सुवर्णप्रशंसा समाप्ता ॥ संवत् १८६१ समयनामकार्त्तिक सु एकादश्यां तीथउ मंगलवासरे ॥ [H. T. Colebrooke.]

2551.

2793. Foll. 59; size 9⅞ in. by 4¼ in.; fairly written in Devanāgarī; nine lines in a page.

Three *Tantric* treatises. Rather incorrect.

I. *Bhūtaḍāmara Mahātantrarāja*, in fifteen chapters.

It begins (somewhat corrected):

क्रोधाधिपं नमस्कृत्य व्योमवक्त्रं सुरांतकं ।
अभेद्यभेदकं स्तौमि भूतडामरनायकं ॥

त्रैलोक्याधिपतिं रौद्रं सुरसिद्धनमस्कृतं ।
उन्मत्तभैरवं नत्वा पृच्छत्युन्मत्तभैरवी ॥

उन्मत्तभैरव्युवाच ॥

कथं यक्षाक्षरा(?प्सरा)नागाः किंनराः प्रमथादयः ।
जंबुद्वीपे कलौ सिद्धिं यच्छंत्येषां वरांगनाः ॥

ये स्युः पापरता मिथ्यावादिनः शीलवर्जिताः ।
सालस्या ये नरास्तेभ्यः साहाय्यं कुरु न स्वयं ॥

केनोपायेन नश्यंति कलौ दुष्टाचराशयः(!) ।
लभ्यंते सिद्धयः सर्वा मोक्षयद्वृत्तयः शुभाः ॥

सिद्धयो ऽप्यणिमाद्याश्च महापातकनाशनाः ।
अनाश्याशनतः पापमन्यस्त्रीगमनादिकं ॥

कथं ति[ष्ठति] देवेश हेलया नारकं तमः ।
चंद्रसूर्यप्रभो भूत्वा स्थितौं(?०प्रभा० स्थितौ) रुद्रपुरे [चिरं ॥

सुरसिद्धनागा[न्] भूतयक्षगुह्यकनायिकान् ।
दूरादागत्य कामार्त्ता रसादालिंग्य मंत्रिणं ॥

ब्रह्मेशशक्रप्रमुखा[:] कथं स्युर्मारिता प्रभो ।
पुनः केन प्रकारेण मृता जीवंति निर्जराः ॥

श्रुत्वेति वल्लभावाक्यमुन्मत्तभैरवो ऽसकृत् ।
संतुष्टो भैरवीं प्राह सर्वनियमपूर्वकं ॥

उन्मत्तभैरव उवाच ॥

क्रोधाधिपं व्योमवक्त्रं वज्रपाणिं सुरांतकं ।
वक्ष्ये नत्वा ततस्तंत्रं भूपतिं भूतडामरं ॥

सर्वपापक्षयकरं दुःखदारिद्र्यघातकं ।
सर्वरोगक्षयकरं सर्वविघ्नविनाशनं ॥

महाप्रभावजननं दमनं दुष्टचेतसां ।
महाचमत्कारकरं स्थित्युद्भूतिलयात्मकं ॥

ज्ञानमात्रेण देवेशि भुक्तिमुक्तिफलप्रदं ।
तव स्नेहान्महादेवि कथ्यते ऽकथ्यमद्भुतं ॥

यत्सुरैर्दुर्लभं स्वर्गे मर्त्ये मर्त्यैर्मुमुक्षुभिः ।
नागलोके तथा नागैस्तच्छृणु यमप्रिये(!) ॥

* Whether these references refer to special treatises (see Aufrecht, Cat. Cat., *s.v.* *Pāradakalpa*, *Aushadhakalpa*) or to certain portions of the present treatise, does not appear.

Digitized by Microsoft®

यस्य ज्ञानं विना क्वापि नारीणां निग्रहो भवेत् ।
यक्षिण्योपि न यच्छंति कथयामि शृणुष्व तत् ॥
इति श्रीभूतडामरे महातंत्रराजे प्रथमः पटलः ॥

For another MS. of this work, consisting of fifteen chapters, see Rāj. Mitra, Notices of Skr. MSS., iv., p. 165. In the present copy the fifteenth *paṭala* ends fol. 38*b*:

अन्यथा वादिने ज्ञानं यत्सुरैरपि दुर्लभं ।
अन्यथा क्रोधवज्रेण विनाशो भविता तव ॥
उन्मत्तभैरवः प्राह भैरवीं सिद्धिपद्धतिं ।
तंत्रचूडामणौ दिव्ये तंत्रे ऽस्मिन् भूतडामरे ॥
इति पंचदशः पटलः ॥

After this the MS. proceeds:

वह्निं वज्रांतमिडे व्योममुखं दुर्निरीक्ष्यमतिदीप्तं ।
विबुधा हि यक्षकिंनरभूतांतकमीश्वरमनादिं ॥

मंत्राशेषविशेषज्ञानं यद्गोपितसुरैर्यत्नात् क्रोधीशभैरवप्रोक्तं तद्वक्ष्ये भूतभैरवं नाम यज्ज्ञानं विना जपहोमाद्यं प्रयोगबलिदानं षट्कर्माख्ययनत्वं मोक्षज्ञानं सदा ध्यानं° etc.;—ending, five lines farther on:

समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥ श्रीगुरवे नमः ॥ श्रीभवानीशंकराय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

II. *Bhūtabhairava*:

अथ वक्ष्ये मनुकोषं यदकथितं भूतयक्षडामरयोः ।
क्रमशो बीजविधानं तत्र श्रोत्रादिविज्ञानं ॥
तत्रादि क्षांतानां संज्ञाः ।
विद्युज्जिह्वा कालवज्री गर्भिणी धूम्रभैरवी ।
कालकूटा विदारी [च] महारौद्री भयंकरी ॥ °
सिंहारिणी करालिनी ऊर्ध्वकेश्युग्रभैरवी ।
भीमाक्षी डाकिनी रुद्रा ताकिनी चंडिकेति च ॥

Then follow names of *Bhairava*, and incantations.

Fol. 48: इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकपरमरुद्रावतारगुरुचरणशरणश्रीमत्क्रोधीशभैरवविरचितं भूतभैरवं नाम महातंत्रं प्रकाशितं ॥

III. *Nāyikāsādhana* (?):

वक्ष्ये ऽष्टनायिकानां साधनविधिमागमानुसारेण ।
यासां प्रसादलेशाद्विलसति भुवि भैरवाकारः ॥
प्रथमा सुंदरी प्रोक्ता द्वितीया च मनोहरी ।
कनकवती तृतीया कामेश्वरी ततः स्मृता ॥
रतिकरी पद्मिनी च नटी चाप्यनुरागिणी ।
एताः सर्वाः साधकानां सर्वकामफलावहाः ॥

The exposition of these eight forms of incantation are followed (fol. 51*b*) by formulas, and another series of *śakti-sādhanāni*; viz:—1. *vicitrāsādhanam*; 2. *vibhramāsādhanam*; 3. *viśālāsādhanam*; 4. *sulocanāsādhana*; 5. *madanavidyāsādhanam*; 6. *māninīsādhanam*; 7. *haṃsinīsādhanam*; 8. *śatapatrikāsādhanam*; 9. *mekhalāsādhanam*; 10. *vikalāsādhanam*; 11. *lakshmīsādhanam*; 12. *mahābhayāvidyāsādhanam*; 13. *mahendrikāsādhanam*; 14. *śmaśānīvidyāsādhanam*; 15. *vaṭayakshiṇīsādhanam*; 16. *kapālinīsādhanam*; 17. *candrikāsādhanam*; 18. *ghaṭanānāmavidyāsādhanam*; 19. *bhīshaṇīrañjikāvilāsinīnāṃ sādhanam.*

It ends:

स्तूयमानो मोदमानैर्लोकपालादिभिः सदा ।
एवं यश्चिंतयेद्देवीं जायते नरपुंगवः ॥
क्षत्रियेषु यथा रामो देवेषु च पुरंदरः ।
भुजंगेषु यथा तार्क्ष्यः क्रूरकार्ये यथाशनिः ॥
ग्रंथसंख्या ११०० ॥ संवत् १८५७ मार्गशीर्षशुक्लः ९ भौमवासरे ॥

The leaves of the volume are throughout marked भू. डा.

[Coll. of Fort William.]

2552.

791a. Foll. 71 (the first of which has been lost and replaced by two leaves in a more modern hand); size $9\frac{5}{8}$ in. by $3\frac{7}{8}$ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1750; 9–11 lines in a page.

Jñānārṇava, a *tantra* in 23 *paṭalas* [A].

It begins: श्रीदेव्युवाच ॥

गणेशनंदिचंद्रेशसुरेंद्र(सुरेश B)परिवारित ।
जगद्वंद्य कलाधीश किं त्वया जप्यते सदा ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft®

अक्षमालेति किं नाम संशयो मे हृदि स्थितः ।
शब्दातीतं परं ब्रह्म त्वमेव परमात्मवित् ॥ २ ॥

कथयानंदनिस्यंद सांद्रमानसनिश्चयात् ।
ईश्वर उवाच ।
कथयामि वरारोहे यन्मया जप्यते सदा ॥ ३ ॥

अकारादि क्षकारांता मातृका वर्णरूपिणी ।
चतुर्दशस्वरोपेता बिंदुत्रयविभूषिता ॥ ४ ॥०

P. i. ends fol. 3*a*; ii. *bālānyāsavidhi*, fol. 7*a*; iii. *bālādhyānakathana*, fol. 8*b*; iv. *bālāpūjāvidhi*, fol. 12*b*; v. *śrītripurābālāyajanavidhi*, fol. 15*a*; vi. *pūrvasiṃhāsanavidhi*, fol. 16*b*; vii. *dvitīya-siṃhāsane rudrabhairavīvidhi*, fol. 17*b*; viii. *pañcasiṃhāsanavidhi*, fol. 18*a*; ix. *pañcasiṃhā-sanavidhi*, fol. 21*a*; x. *tripurasundarīdvādaśavi-varaṇa*, fol. 27*a*; xi. *shoḍaśīvivaraṇa*, fol. 29*b*; xii. *śrīvidyānyāsamudrāvivaraṇa*, fol. 38*a*; xiii. *śrīvidyāyajanavidhi*, fol. 45*b*; xiv. *prayogavidhi*, fol. 50*b*; xv. *ratnapushpavidhi*, fol. 51*b*; xvi. *bījasādhanavidhi*, fol. 53*b*; xvii. *tripurājapa-homavidhi*, fol. 59*b*; xviii. *jñānahamavivaraṇa*, fol. 61*a*; xix. *dūtiyāgavidhi*, fol. 63*b*; xx. *jñāna-dūtiyajana*, fol. 65*a*; xxi. *dīkshāvidhi*, fol. 68*b*; xxii. *damanarapaṇa*, fol. 70*a*; xxiii. ends:

योगिनीर्योगिनश्चैव ब्राह्मणान्विविधान् गणान् ।
पूज्यानि परमेशानि यदोच्छेत्सिद्धिमात्मनः ॥

इति श्रीज्ञानार्णवे नित्यातंत्रे सार्द्धद्विसहस्रतंत्रे पवित्रारोपणं नाम त्रयोविंशतिः पटलः ॥ २३ ॥

[H. T. Colebrooke.]

2553.

425. Foll. 54; size 12 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; twelve lines in a page.

The same work. [B.]

The colophon runs: इति श्रीज्ञानार्णवे नित्यातंत्रे पवित्रार्पणविधिर्नाम त्रयोविंशः पटलः संपूर्णः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2554.

973. Foll. 135 (wrongly numbered 126, in consequence of several blunders); size 14 in. by 2¼ in.; well written, in the Bengali character; five lines in a page. Fol. 1 has been supplied by a different, less readable, hand.

Gautamīya-tantra, a systematic, and highly popular, manual of *Vishṇu* (*Kṛishṇa*) worship, based on the ritual forms of *Śākta* mysticism.

It begins: ओं नमः श्रीगुरवे ॥ ओं नमः परमदेवतायै ॥

सिद्धाश्रमे वसन् श्रीमान् कदाचिद्गौतमो मुनिः ।
तपःस्वाध्यायनिरतो भक्तिमान्पुरुषोत्तमे ॥

नमस्यन् शिरसा विष्णुं स्तुवन् रागजनार्दनं ।
जपन् कराभ्यां पद्मेशं(?) हृदा ध्यायन् सदा हरिं ॥

समस्तश्रुतितत्त्वज्ञ इतिहासपुराणवित् ।
मन्त्रौषधिक्रियावश्ययोगसिद्धान्ततत्त्ववित् ॥

धर्मार्थकाममोक्षार्थी नारदं प्रणिपत्य च ।
विनयावनतो भूत्वा पर्यपृच्छद् द्विजोत्तमः ॥

भगवन् कामदा मन्त्राः शत्रूदासीनबान्धवाः ।
विभिन्नफलदास्ते तु नैकत्र फलदा मताः ॥०

According to this MS., the work consists of 33 *adhyāyas*, the last three of which were, however, numbered 30–32 in the colophons, the numbers being afterwards corrected (apparently by the same hand) in the margin. See also Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 99, where the work is stated to consist of 31 chapters, the contents of which are given.

The MS. ends (fol. 134*b*):

यद्गेहे विद्यते ग्रन्थं लिखितं तस्य वेश्मनि ।
कमलापि स्थिरा भूत्वा कृष्णेन सह तिष्ठति ॥

इत्येवं कथितं ग्रन्थं मया ते मुनिसत्तम ।
अस्यालोकनमात्रेण कृष्णात्मा संप्रसीदति ॥

इति श्रीगौतमीये महातन्त्रे सर्वतन्त्रोत्तमोत्तमे त्रयस्त्रिं द्वात्रिंशो ऽध्यायः ॥० शकाब्दाः १६७८

Then follows another full page, apparently a *śuddhipattra*. [H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

2555.

2405. Foll. 137; size 16 in. by 4 in., the leaves being folded to half their length; good modern Bengalī handwriting; 7 or 8 lines in a page.

Yoginī-tantra. Two sections, viz.:—

I. Foll. 1–47. Apparently the first part of the *Tantra*, in 19 *paṭalas*:

कैलाशशिखरारूढं शंकरं परमेश्वरं ।
पप्रच्छ गिरिजाकान्तं गौरी तं वृषभध्वजं ॥

श्रीदेव्युवाच ॥
भगवन् सर्वधर्मज्ञ सर्वज्ञानमय प्रभो ।
सूचितं योगिनीतन्त्रं तन्मे वद जगद्गुरो ॥

माहात्म्यं कीर्तितं तस्य पुरा श्रीशैलमन्दिरे ।
वाराणस्यां कामरूपे नेपाले मन्दराचले ॥

श्रीईश्वर उवाच ॥
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि योगिनीतन्त्रमुत्तमं ।
पावनं परमं धन्यं मोक्षैकफलदायकं ॥०

It ends:

इति ते योगिनीतन्त्रं सर्वाङ्गं कथितं मया ।
गोपनीयं सदा भद्रे योनिः परनरे यथा ॥

इति श्रीयोगिनीतन्त्रे देवीश्वरसंवादे द्वाविंशतिसाहस्रे (चतुर्विंशतिसाहस्रे MS. 955) ऊनविंशतिः पटलः ॥

The 16th chapter of this part is identical with that noticed in Aufrecht's Cat. Bodl., p. 100*b*; see also Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 278.

II. Foll. 48–137, marked 34–123. *Kāmarūpādhikāra*, or *Kāmarūpanirṇaya*.

It begins:

प्रधानमाधारविकल्पसत्ता-
स्वभावभावा भुवनत्रयस्य ।
सा विद्यया व्यक्तमपीह माया
ज्योतिः परं पातु जगति नित्यं ॥

श्रीदेव्युवाच ।
उड्डीयानादिकं पीठं श्रुतो हलारपीहकं(?)।
इदानीं श्रोतुमिच्छामि कामरूपस्य निर्णयम् ॥
यदुक्तं तत्त्वया नाथ घोरपापविनाशकं ।
कामाख्यासंज्ञकं पीठं प्रकाशं तु कलौ गतं ॥

कलिसर्पप्रदष्टानां विचिन्तानां चिकित्सकं ।
भेषजं परमं देव किंरूपं कथ्यतां विभो ॥

श्रीभगवानुवाच ।
उड्डीयानस्य देवेशि प्रादुर्भावः कृते युगे ।
पूर्णशैलस्य संभूतिस्त्रेतायुगमुखे ऽभवत् ॥०

Incomplete. The MS. ends abruptly in the middle of a couplet.

There are 14 complete chapters; fol. 135*b*: इति श्रीयोगिनीतन्त्रे सर्वतन्त्रोत्तमे द्वाविंशतिसाहस्रे प्रथमतमे द्वितीयभागे कामरूपाधिकारे चतुर्दशः पटलः ॥

[F. Buchanan.]

2556.

955. Foll. 80; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1794 A.D.; nine lines in a page.

The first part of the *Yoginītantra*, in 19 *paṭalas*. [H. T. Colebrooke.]

2557, 2558.

185, 186. Foll. 221 and 159; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written in Devanāgarī; 10 (at first 11) lines in a page.

Dāśarathīya-tantra, so called as professing to have been proclaimed by *Rāma*, the son of *Daśaratha*, who, as the personification of *Nārāyaṇa* and *Brahman*, is also the chief object of adoration in the work.

The MS., whilst fairly correct in the early part, is very far from being so later on.

I. The *pūrvārdha*, consisting of 59 *adhyāyas*, begins:

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।
यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननं ॥ १ ॥

श्रीज्ञानकोशपादाब्जदृढभक्तं जितेंद्रियं ।
विभांडकसुतं शांताभर्तारं तपसां निधिं ॥ २ ॥

Digitized by Microsoft®

सिद्धाश्रमे समासीनमृष्यशृंगमकल्मषं ।
उद्दालक उदंकश्च मौद्गल्यो गालवस्तथा ॥ ३ ॥
गौतमस्य सुतः साक्षाच्छतानंदो महातपाः ।
तीर्थयात्राप्रसंगेन सिद्धाश्रममुपागताः ॥ ४ ॥
तत्र सिद्धाश्रमे पुण्यतीर्थे स्नात्वा तपस्विनः ।
ऋष्यशृंगं तपोराशिमपश्यन्वीतकल्मषाः ॥ ५ ॥
योगारूढं महात्मानं ज्वलंतं तपसा मुनिं ।
दृष्ट्वा प्रणेमुः साष्टांगं कृतांजलिपुटा द्विजाः ॥ ६ ॥
तान्दृष्ट्वा योगिवर्यो ऽसौ शांतात्मा महातपाः ।
पृष्ट्वा कुशलमव्यग्रमासनेषूपवेशयत् (?°पुन्यवेशयत्)॥७॥
मौद्गल्योद्दालकोदंकशतानंदादयो द्विजाः ।
आसीना आसनेष्वेते विभांडकसुतं विभुं ॥ ८ ॥
धर्मजिज्ञासया वाक्यमिदं प्रोचुस्तपोधनाः ।

ऋषय ऊचुः ।

विभांडकसुत स्वामिन्सर्वेन्न तपसां निधे ॥ ९ ॥
अस्माभिर्यत्तपस्तप्तं सर्वमफलमद्य मे ।
ब्रह्मलोकं गता अद्य पितरो नः पितामहाः ॥ १० ॥
अद्यास्माभिर्महद्भाग्यं लब्धं त्वत्पाददर्शनात् ।
अद्य धन्याः कृतार्थाः स्म(?स्मो) व्रतानि सफलानि नः॥११॥
त्वत्पादांभोरुहद्वंद्वदर्शनं पुण्यराशिभिः ।
बहुजन्मार्जितैर्लभ्यं नान्यथा तपसां निधे ॥ १२ ॥
इत्युक्त्वा मुनयस्तूष्णीमासीनाः संशितव्रताः ।
तानाह भगवान्योगी विभांडकसुतो मुनिः ॥ १३ ॥

ऋष्यशृंग उवाच ॥

कच्चिद्वः सफला वेदाः कच्चिद्वः सफलं धनं ।
कच्चिद्वः सफला नार्यः कच्चिद्वः सफलं श्रुतं ॥ १४ ॥
अग्निहोत्रफला वेदा दत्तभुक्तफलं धनं ।
रतिपुत्रफला नारी शीलवृत्तफलं श्रुतं ॥ १५ ॥
कच्चिद्वो गुरुशुश्रूषा सफला मुनिपुंगवाः ।
कच्चिद्वः सफलं तप्तं तपश्चांद्रायणादिकं ॥ १६ ॥
भवद्भिरपि सर्वज्ञैः किं प्रष्टव्यो ऽस्म्यहं द्विजाः ।
यथामति प्रवक्ष्यामि वदंतु मुनिपुंगवाः ॥ १७ ॥
शतानंदादयो विप्रा इत्युक्तास्तपोधनाः ।
कृतांजलिपुटा ऊचुर्नत्वा साष्टांगमादरात् ॥ १८ ॥

ऋषय ऊचुः ॥

भगवन्योगिनां श्रेष्ठ सर्वशास्त्रविशारद ।
कथं ब्रह्म विजिज्ञास्यं कीदृशैर्नियतव्रतैः ॥ १९ ॥
कथं स्याद् ब्रह्मतादात्म्यं कालमृत्योश्च वंचनं ।
कथं कालस्वरूपं स्यात्तरेण ज्ञातमप्यथ ॥ २० ॥
संसारतारणोपायः कथमेकेन जन्मना ।
ऋष्यशृंग महाभाग सत्यमेतद्वदस्व नः ॥ २१ ॥ °

In the second chapter the following occurs:

ओंकारवाच्यं विश्वस्य कारणं परमेश्वरं ।
तस्मान्नादात्मकः साक्षादकारात्मा सनातनः ॥ १० ॥
अभूद्यं वासुदेवाख्यमाहुर्ब्रह्मर्षयो ऽमलाः ।
विंदुः समभवत्तस्माज्जीवात्मान्तः सनातनः ॥ ११ ॥
स ईश्वर इति प्रोक्तः शुद्धज्ञानमयः पुमान् ।
तयोर्मध्ये समुद्भूत् कला चिद्रूपिणी परा ॥ १२ ॥
यामाहुर्भगवच्छक्तिं त्रयीरूपां सनातनीं ।
तत आविरभूत्साक्षात्पंचाशद्वर्णमातृका ॥ १३ ॥
सैव श्रीः परमा शक्तिश्चित्कला परमेश्वरी ।
साक्षान्नारायणमयी ब्रह्माभिन्ना चिदात्मिका ॥ १४ ॥
[(the letters) ° १८ ॥
लक्ष्मीनारायणौ साक्षान्मातृका समुदीरिता ।
मातृका परमा शक्तिरभिन्ना ब्रह्मणो द्विजाः ॥ १९ ॥
नारायणाज्ञया विश्वं सृजत्यवति हंति च ।
अनयैव समुद्भूता वेदाः सांगाः सनातनाः ॥ २० ॥
धर्मशास्त्रपुराणानि सर्वोपनिषदो ऽपि च ।
चतुःषष्टिकला विद्या विद्या अष्टादशापि च ॥ २१ ॥
सर्वं मातृकयोत्पन्नं जगदेतच्चराचरं ।
यदा सिसृक्षा भगवद्ब्रह्मणः परमात्मनः ॥ २२ ॥
तदा विराजं पुरुषं विश्वकारणविग्रहं ।
असृजत्तद्ब्रह्मरूपी पुरुषः स महान् द्विजाः ॥ २३ ॥
द्विधा कृत्वात्मनो देहमर्धेन पुरुषो ऽभवत् ।
अर्धेन नारी तस्यां तु विराजमसृजद्विभुः ॥ २४ ॥
यो महापुरुषः प्रोक्तः परब्रह्मात्मको मया ।
श्रीमदष्टाक्षरात्मासावेक एव परो ऽच्युतः ॥ २५ ॥
नारायण इति ख्यातः सर्वलोकैककारणं ।
स एवाद्यः पुमान्नित्यः परमात्मा सनातनः ॥ २६ ॥ °

Rāma is not introduced till the latter part of the third chapter:

त्रेतायुगे दशरथात्कौशल्यागर्भसंभवः ।
श्रीराम इति लोके ऽस्मिन् ख्यातो दाशरथिर्विभुः॥८३॥

Digitized by Microsoft®

हत्वा दुष्टं दुराधर्षं रावणं रजनीचरं ।
शुभ्रं राक्षसकोटीभिर्भिन्नाञ्जनचयोपमं ॥ ८४ ॥
राज्याभिषिक्तः सहितो भ्रातृभिर्लक्ष्मणादिभिः ।
वसिष्ठादिमहर्षीणां संनिधावपि वाक्पतेः ॥ ८५ ॥
वेदार्थसंग्रहं नाम्ना तंत्रं सकलकामदं ।
समस्तविद्यारत्नानां रहस्यप्रतिपादकं ॥ ८६ ॥
अनुत्तरब्रह्मतत्त्वरहस्यं श्रुतिसंमितं ।
कथयामास रुद्राय पृच्छते मुनिपुंगवः ॥ ८७ ॥
हिताय सर्वलोकानां धर्मसंस्थापनाय च ।
सारभूतमिदं वेदवेदांतार्थरहस्यकं ॥ ८८ ॥
मुक्तिरत्नं महच्छास्त्रमुक्तवाञ्जानकीपतिः ।
यत्रैव ब्रह्मणस्तत्त्वरहस्यं श्रुतिसंग्रहं ॥ ८९ ॥
ब्रह्मविद्याष्टवर्णादिविधानं सांगमुत्तमं ।
रहस्यमपि यत्रोक्तं भोगस्वर्गापवर्गदं ॥ ९० ॥
तंत्रं दाशरथीयाख्यमिदं तस्माद् द्विजोत्तमाः ।
भगवद्वदनांभोजादाविर्भूतमिदं शुभं ॥ ९१ ॥
शास्त्रं सकलवेदानां सारभूतार्थसंग्रहं ।
आचार्यवदनांभोजाद्विज्ञेयं नान्यथा द्विजाः ॥ ९२ ॥ °

In the fourth chapter the gods, *Lokapālas* and *Ṛishis*, repair to Ayodhyā, to render homage to *Rāma* :

विधिरुद्रादयो देवा आसीना आसनेषु ते ।
इदमूचुर्वचो ऽत्यंतं रामं राजीवलोचनं ॥ २२ ॥
अहो भाग्यमहो भाग्यमद्यास्माकं जगत्पते ।
यत्तदक्षयमव्यक्तं पश्यामस्त्वां जगत्पतिं ॥ २३ ॥
तपः फलितमस्माकं बहुजन्मार्जितं विभो ।
अद्य नः सफला यज्ञा बहुशो दक्षिणान्विताः ॥ २४ ॥
देवं नारायणं साक्षात्पश्यामस्त्वां नराकृतिं ।
वेदा अपि च वेदांतास्त्वामेव ब्रह्मरूपिणं ॥ २५ ॥
संस्तुवंति यथा नित्यं वंदिनः परमेश्वरं ।
यतो वाचो निवर्तंते ऽप्यप्राप्यमनसा सह ॥ २६ ॥ °

Solicited by *Śiva*, he then instructs them in the *brahmavidyā* :

गौरीपते प्रवक्ष्यामि तत्त्वं भगवतो मम ।
रहस्यमपि वेदांतसारभूतार्थसंग्रहं ॥ ४४ ॥
सत्यं विज्ञानमानंदं रूपमक्षरमच्युतं ।
गुहायां निहितं ज्योतिरचलं शाश्वतं ध्रुवं ।
तदेव मे परं ब्रह्म रूपं नारायणाभिधं ॥ ४५ ॥

वेद(*r.* वेदांत)वेद्यो ऽस्मि तथैव वेदैः
स्तुतो ऽस्मि नित्यं परिपूर्णकामः ।
ध्येयो ऽस्मि योगीश्वरसिद्धसंघैः
पूज्यो ऽस्मि नित्यं भुवनेषु सर्वैः ॥ ४६ ॥ ° ५३ ॥
मम शक्तिरभिन्नेयं जानकी श्रीश्चिदात्मिका ।
भिन्ने भासति लोके ऽस्मिन्मम माया दुरत्यया ॥ ५४ ॥
अस्या एवाश(? स्य)संभूता यया विश्वं विमोहितं ।
श्रुतिर्मद्वदनादाविर्भूता सांगा सनातनी ॥ ५५ ॥
अयं मे दक्षिणो बाहुः सृष्टिकर्ता पितामहः ।
वामबाहुर्मदीयस्त्वं विष्णुर्हृदयमेव मे ॥ ५६ ॥ °

In chapter 5, king *Janaka* is introduced as a pious reverer of his *ācārya Gautama*, special reverence being shown by him to the holy man's shoes (*pādukā*). The king's piety eventually gains for him the *pratyakshadarśanam* of *Nārāyaṇa*, who then divulges to him the mystic science as now proclaimed by *Rāma*; viz.: ch. 6–8. *śrautācāra*; 9. *dattātreya-māhātmyam*; 10, 11. *brahmavīdyāmāhātmyam*. In this way the exposition of the *Tantric* science is assigned partly to *Rāma* and partly to *Nārāyaṇa*.

The first part ends:

अनुत्तरब्रह्मतत्त्वरहस्ये श्रुतिसंग्रहे ।
तंत्रे दाशरथीयाख्ये पूर्वार्धः समुदीरितः ॥ १९३ ॥
अत्राचार्यमुखांभोजा[च्छ्लो]कमेकं पठन्नपि ।
शृण्वन्वापि विमुक्तो ऽसौ महापातकराशिभिः ।
प्राप्नोति परमं धाम दुर्लभं दैवतैरपि ॥ १९४ ॥

This volume is dated Saṃvat 1857.

II. The *uttarārdha* (also called *Saubhāgyavidyodaya*), consisting of 45 *adhyāyas*, begins:

ऋषय ऊचुः ।
ऋष्यशृंग महाभाग सर्वज्ञानवतां वर ।
श्रीमदष्टार्णमाहात्म्यं श्रुतं सांगरहस्यकं ॥ १ ॥
श्रीविद्या च तथा लक्ष्मीर्महालक्ष्मीस्त्रिशक्तिका ।
साम्राज्यलक्ष्मीः पंचेति साम्राज्यश्रिय ईरिताः ॥ २ ॥
तत्राद्या साम्राज्यलक्ष्मीः श्रीविद्या कथिता त्वया ।
तस्या माहात्म्यमखिलं वद नः करुणानिधे ॥ ३ ॥

Digitized by Microsoft®

ऋष्यशृंग उवाच ।
इत्युक्तवंतं नृपतिं रामं त्रिजगतीपतिं ।
प्राह सीतापतिं रुद्रो गौर्या सह जगत्पतिः ॥ ४ ॥

श्रीरुद्र उवाच ।
ब्रह्मतादात्म्यसंसिद्धिहेतुभूतं सनातनं ।
ब्रह्मपरोक्षविज्ञानं रहस्यं भुक्तिमुक्तिदं ॥ ५ ॥

श्रुतं तव मुखांभोजात्सद्यःपातकभंजनं ।
श्रीमदष्टाक्षरीमात्रमाहात्म्यमखिलं श्रुतं ॥ ६ ॥

श्रीविद्या जगतां धात्री सूचिता न प्रकाशिता ।
माहात्म्यमखिलं तस्या वद मह्यं जगत्पते ॥ ७ ॥

श्रीभगवानुवाच ।
यन्नारायणेनोक्तं जनकाय महात्मने ।
माहात्म्यमखिलं शंभो श्रीविद्याया वदाम्यहं ॥ ८ ॥

श्रीनारायण उवाच ।
शृणु राजन्महीपाल सौभाग्योदयनामकं ।
तंत्रे नारायणीये ऽस्मिन्माहात्म्यं सर्वसिद्धिदं ॥ ९ ॥

अहं दाशरथिर्भूत्वा पृष्टो रुद्राय धीमते ।
पुनर्दाशरथीयाख्यं तंत्रं वक्ष्यामि सादरं ॥ १० ॥ °

This chapter subsequently treats of the three kinds of initiation (*pāśupatī*, *vaishṇavī*, and *traipurī dikshā*). Ch. 2–27 deal with the arcana of the science, as revealed by *Dakshiṇāmūrti* to his consort *Devī*. At the beginning of ch. 2 the usual 64 *Tantras* are enumerated by *Devī*, though not in as correct a form as one might wish.

The section from ch. 28 to the end is also called *Rājarāja* (or *Rājarājeśvarī*) *-vidyāmāhātmya*, consisting first (ch. 28–33) of conversations between *Sumati Jaḍa* and his father, on *Vaishṇava* and *Tantric* rites, and subsequently of a further course of instruction on the part of *Nārāyaṇa*.

It ends:

तंत्रं दाशरथीयाख्यं वेदसारार्थसंग्रहं ।
अत्रैकमपि वाध्यायमर्थज्ञानपुरःसरं ॥ ३७ ॥

पठेद्यः शृणुयाद्वापि विमुक्तः पापराशिभिः ।
प्रयाति परमं धाम सनातनमनुत्तमं ॥ ३८ ॥

ऋष्यशृंगमुखांभोजाच्छ्रुत्वैतत्परमर्षयः ।
मत्वात्मानं परं ब्रह्म रामं नारायणं विभुं ॥ ३९ ॥

ऋष्यशृंगं समाभाष्य ज्ञात्वा धर्मरहस्यकं ।
कृतकृत्यास्ततो जग्मुः स्वाश्रमान्मुदिताननाः ॥ ४० ॥

इदं तंत्रं महद्गुह्यं तारकं ब्रह्मरूपिणा ।
जानकीपतिना प्रोक्तं जगदानंदहेतुकं ॥ ४१ ॥

इति श्रीमदनुत्तरब्रह्मतत्त्वरहस्ये दाशरथीये तंत्रे वेदसारार्थसंग्रहे उत्तरभागे सौभाग्यविद्योदये राजराजविद्यामाहात्म्ये शास्त्ररहस्यकथनं नाम पंचचत्वारिंशो ऽध्यायः ॥

The copyist has added (?from the original MS.) five partly corrupt *ślokas*, the first and last of which run thus:

श्रीविद्वद्वरमंडलीमुकुटरीराजत्पदाम्भोरुहो(?)
यस्यासीद्विबुधः पितामह(रि)निधिः श्रीरत्नसुंदर्यपि ।
माता कूर्मगिरिश्च जन्मधरणी नामापि वंशीधरो
भारद्वाजकुलोयं(? r. कुले) सदारयुपतिः श्रीसुंदरी-
[वल्लभः ॥ १ ॥

शकेंगाश्वभूपोन्मिते (1676 = A.D. 1754) श्रावणे मासि कृष्णे च पक्षे तिथौ षष्ठिकायां
गुरौ वेदसारं . . . . . तंत्रं
लिलेखेह वंशीधरः श्रीशतुष्ट्यै ॥ ५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2559, 2560.

1204, 1004. Foll. 271 and 174; size 12½ in. by 4¼ in.; fairly written in Devanāgarī, by two different hands (one of which wrote vol. i., foll. 1–154); 8–10 lines in a page; modern.

Dāśarathīya-tantra, complete; each volume containing one part. [H. T. COLEBROOKE.]

2561.

1442a. Foll. 134 (numbered 133; no. 108 being double); size 12¼ in. by 4¼ in.; indifferent, careless, modern writing; ten lines in a page.

Prapañcasāra, a work on the arcana of *Tantric* science and worship, in 36 *paṭalas*; by a writer who signs himself *Ācārya*.

Digitized by Microsoft®

Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

अकचटतपयाद्यैः स[ा]मभिर्वर्णवर्गैर्
विरचितमुखबाहा पादमध्याख्यहृत्का(?) ।
सकलजगदधीशा शाश्वता विश्वयोनिर्
वितरतु परिशुद्धिं चेतसः शारदा वः ॥ १ ॥

अथाभवन्ब्रह्महरीश्वराख्याः
पुरा प्रधानात्प्रलयावसाने ।
गुणप्रभिन्ना जगतो ऽस्य सृष्टि-
स्थितिक्षयस्पर्शनविष्टचेष्टाः ॥ २ ॥

स्वनिष्पत्तिं च कृत्यं च ते विचिंत्य यमाविदन् ।
वक्तारमजमव्यक्तमरूपं मायिनं विभुं ॥ ३ ॥

मूर्त्या भासेन दुग्धाब्धौ झषशंखसमाकुले ।
मरुत्संघट्टनोत्कीर्णलहरीकणशीतले ॥ ४ ॥

उद्यदादित्यकिरणप्रशांतशिशिरोदये ।
पूर्णचंद्रकरामर्शप्रतिक्षुभ्यजनाशये ॥ ५ ॥° ७ ॥

नीलोत्पलदलप्रख्यां नीलकुंचितमूर्धजां ।
अष्टमीचंद्रबिंबाभललाटामायतभ्रुवं ॥ ८ ॥

रक्तारविंदनयनामुन्नसामरुणाधरां ।
मंदस्मिताधरमुखीं लसन्मकरकुंडलां ॥ ९ ॥

It ends:

प्रतिमंत्र्य च तां वहतो गुलिकाम्
अमरैरपि दर्शनमस्य भवत् ।
इह सिद्धिरथास्य भवत्यखिला
वडवामुखपुष्करपानमुखा ॥ ७० ॥

इति सिद्धमुनींद्रयक्षविद्या-
धरगंधर्वासुराप्सरोभिः ।
प्रतिभावितमुत्तमं विधानं
गदितं पुरुषोत्तमस्य विष्णोः ॥ ७१ ॥

इति जपहुतपूजाध्यानकैः श्रीधरं यो
भजति स तु समग्रां संपदैश्वर्यलक्ष्मीं ।
अधरकृतविपक्षीं प्राप्य लोकैकवंद्यो
व्रजति पदमनंतं लोकवंद्यस्य विष्णोः ॥ ७२ ॥

इत्याचार्यविरचिते प्रपंचसारे पुरुषोत्तममंत्रकथनं नाम षट्त्रिंशः पटलः ॥

Only in a few colophons the contents of the respective chapters are indicated.

[H. T. Colebrooke.]

2562.

2783a. Foll. 77; size 11 in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Prapañcasāravivaraṇa, a commentary on the foregoing work, by *Jñānasvarūpa*.

Paṭalas 1–16.

The first leaf, written in a different hand, contains a page (not the first) of a commentary on some other work.

Fol. 2 commences in the comment on *śloka* 8: नीलपद्मदलतुल्यां । नीला वक्रा केशा यस्यास्तां । अर्धचंद्रतुल्यमालां । दीर्घभ्रुवं ॥ ८ ॥

Colophon: इति ज्ञानस्वरूपविरचिते प्रपंचसारविवरणे षोडशः पटलः ॥ संवत् १७८५ आश्विनमासे शुक्लपक्षे चतुर्थींबुधवासरे लो° काश्यां मध्ये ॥

[Coll. of Fort William.]

2563.

1442c. Foll. 11; size 12¼ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Mahācīnakramācāra, or *Cīnācārasāratantra*—also called *Ācārasāratantra*, or simply *Ācāratantra*—a treatise, in 7 *paṭalas*, on a form of (*kaula*) *Śakti* worship, represented as being derived from *Vishṇu-Buddha*, and from China; the illusion of the Chinese origin being kept up by the worshipper being invested during his devotions with twigs of the *mahācīnadruma*.

Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected): देव्युवाच ।

महाचीनक्रमाचारः सूचितो न प्रकाशितः ।
इदानीं कथयेशान यदि स्नेहो ऽस्ति मां प्रति ॥ १ ॥

इति पृष्टः पुरा देव्या कैलासशिखरे हरः ।
चिंतयामास मनसा किंचिदाकुलितेक्षणः ॥ २ ॥

इयमस्कं(? कुं)ठिता भूयो यन्मां प्रेरयति प्रिया ।
चीनाचारक्रमं वक्तुं तत्प्रकाश्यं कथं मया ॥ ३ ॥

Digitized by Microsoft®

इति गुप्ततरः सो ऽयमाचारः सिद्धिदायकः ।
स्त्रीणां चंचलया बुद्ध्या कथं गोप्तुं हि शक्यते ॥ ४ ॥

इति संचिंत्य मनसा पुनराह महेश्वरी ।
महाचीनक्रमाचारं ब्रूहि मे परमेश्वर ॥ ५ ॥

शिव उवाच ।

अलं यत्नैरलं पत्नैरलं(!) म[हे]श्वरि ।
चीनाचारक्रमं श्रोतुं विरक्ता भव पार्वति ॥ ६ ॥

स एव पर[मा]चारो न प्रकाश्यः कदाचन ।
गुह्याद्गुह्यतरः साक्षात्तत्त्वज्ञानमयः शिवे ॥ ७ ॥

स्त्रीस्वभावेन भवति शश्वन्मां परिपृच्छसि ।
लक्षवारं रिवासि(!) तथापि श्रोतु[मि]च्छसि ॥ ८ ॥

श्रीपार्वत्युवाच ।

यदि चीनक्रमाचारं न मे कथयसि प्रभो ।
प्राणत्यागं करिष्यामि पुरतस्ते न संशयः ॥ ९ ॥

इत्युक्तः स तदा योऽसौ रुद्रः कारुणिको महान् ।
महाचीनक्रमाचारं गदितुं संप्रचक्रमे ॥ १० ॥

सर्वदा गोप्य एवायमाचारः सिद्धिदायकः ।
तवानुरोधादेवाहं कथयामि समासतः ॥ ११ ॥

ब्रह्मणो मानसः पुत्रो वशिष्ठो ऽतीव संयमी ।
तारामाराधयामास पुरा नीलाचले मुनिः ॥ १२ ॥

जपन्स तारिणीं विद्यां कामाख्यायोनिमंडले ।
रानयामास वर्षाणामयुतं ध्यानतत्परः ॥ १३ ॥

वर्षे ध्यानेन तत्रैव चिरमाराधये(?॰ने) सति ।
नानुग्रहं चकारासौ तारा संसारतारिणी ॥ १४ ॥

अथासौ पितरं गत्वा ब्रह्माणं परमेष्ठिनं । ॰

Brahman then eulogizes the power of *Tārā* which alone enabled him and his divine coadjutors to create, rule and destroy the world. *Vasishṭha* subsequently tries to conciliate her, and not being successful, he becomes enraged :

चचाल वसुधा सर्वा सशैलवनकानना ।
हाहाकारो महानासीद् देवदेवेषु सर्वतः ॥ ३९ ॥

ततो बभूव पुरतस्तारा संसारतारिणी ।
वशिष्ठस्तां समालोक्य शशापातीव दारुणः ॥ ४० ॥

तदा देवी वशिष्ठेन शप्ता न फलदा क्वचित् ।
चीनाचारं विना नैव प्रसीदति कदाचन ॥ ४१ ॥

मदीयाराधनाचारं बौद्धरूपी जनार्दनः ।
एक एवं विजानाति नान्यः कश्चन तत्त्ववित् ॥ ४२ ॥

उवाच साधकं श्रेष्ठं वशिष्ठं मुनिनायशा(? कं or यिका) ।
रोषेण दारुणमनाः कथं मामशपद्भवान् ॥ ४३ ॥ ॰ ४४ ॥

तद्बुद्धरूपिणो विष्णोः सन्निधिं याहि संप्रति ।
तेनोपदिष्टाचारेण समाराधय सुव्रत ॥ ४५ ॥

तदैव सुप्रसन्ना स्यां त्वयि वत्स न संशयः ॥

इत्याचारतंत्रे (thus also in *paṭ*. 4.) प्रथमपटलः ॥

Paṭala II.

ततः प्रणम्य तां देवीं वशिष्ठो ऽसौ महामुनिः ।
जगामाचारविज्ञानवांछया बुद्धरूपिणं ॥ १ ॥

ततो गत्वा महादेशे चीने स मुनिपुंगवः ।
ददर्श हिमवत्पार्श्वे साधकेश्वरसेवितं ॥ २ ॥

सलज्जस्तनभारेण रूपयौवनशालिना ।
मदिरामत्तनेत्रेण विलासोल्लासितेन च ॥ ३ ॥

शृंगाररसवेषेण जनमोहनकारिणा ।
मायालज्जाविहीनेन देवीध्यानपरेण च ॥ ४ ॥

कामिनीनां सहस्रेण परिवारितमीश्वरि ।
मदिरापानसंजातरक्तमंथरलोचनं ॥ ५ ॥

दूरादेव विलोक्यैनं वशिष्ठो बुद्धरूपिणं ।
विस्मयेन समाविष्टः स्मरन्संसारतारिणीं ॥ ६ ॥

किमिदं क्रियते कर्म विष्णुना बुद्धरूपिणा ।
वेदवादविरुद्धो ऽयमाचारः संमतो मया ॥ ७ ॥

इति चिंतयतस्तस्य वशिष्ठस्य महात्मनः ।
आकाशवा[णी] प्राहाशु मैवं चिंतय सुव्रत ॥ ८ ॥

आचारपरमो यो ऽयं तारिणीसाधने मुने ।
एतद्विरुद्धाचारस्य मतेनासौ प्रसीद[ति] ॥ ९ ॥

यदि तस्याः प्रसादं त्वमचिरेणाभिवाञ्छसि ।
एतेन चीनाचारेण तदा मां भज सुव्रत ॥ १० ॥

आकाशवाणीमाकर्ण्य रोमांचितकलेवरः ।
वशिष्ठो दंडवद्भूमौ पपातातीव हर्षितः ॥ ११ ॥

अथोत्थाय[ा]चिरेणासौ कृतांजलिपुटो मुनिः ।
जगाम विष्णोः सन्निधिं बुद्धरूपस्य पार्वति ॥ १२ ॥

अथासौ तं समालोक्य मदिरामदविह्वलः ।
प्राह बुद्धः प्रसन्नात्मा किमर्थं त्वमिहागतः ॥ १३ ॥

अथ बुद्धं प्रणम्याह भक्तिनम्रो मुनीश्वरः ।
जगुः स(?) तारिणीदेव्या निजाराधनहेतवे ॥ १४ ॥

Digitized by Microsoft®

तच्छ्रुत्वा भगवान्बुद्धस्तत्त्वज्ञानमयो हरिः ।
वशिष्ठं प्राह तज्ज्ञाने चीनाचाराधिकारवान् ॥ १५ ॥
अप्रकाश्यो हिमाचारस्तारिण्याः(!) सर्वदा भवेत् ।
तव भक्तिवशादस्मिन्स(!) प्रकाश्य[ः] कदाचन ॥ १६ ॥
अथाचारविधिं वक्ष्ये देव्याः सर्वसमृद्धिदं ।
यस्यानुष्ठानमात्रेण भवाब्धौ न निमज्जसि ॥ १७ ॥ ° १८ ॥
स्नानादि मानसं शौचं मानसः प्रवरो जपः ।
पूजनं मानसं दिव्यं मानसं चार्पणादिकं ॥ १९ ॥
सर्व एव शुभः कालो नाशुभो विद्यते क्वचित् ।
न विशेषो दिवा रात्रौ न संध्यायां दिवा निशि ॥ २० ॥
वस्त्रासनस्थानगेहे देहस्पर्शादिवारिणः ।
शुद्धिं न चाचरेदत्र निर्विकल्पं मनश्चरेत् ॥ २१ ॥
नात्र शुद्ध्याद्यपेक्षास्ति नापि मित्रादिदूषणं ।
सर्वदा पूजयेद्देवीमस्नातशत्रुभोजनः ॥ २२ ॥
महानिशि शुचौ देशे बलिं मंत्रेण दापयेत् ।
स्त्रीद्वेषो नैव कर्तव्यो विशेषात्पूजयेत्स्त्रियः ॥ २३ ॥
तासां प्रहारो निंदा च कौटिल्यमप्रियं तथा ।
सर्वदा नैव कर्तव्यमन्यथा सिद्धिरोधकृत् ॥ २४ ॥
स्त्रियो देवाः स्त्रियः प्राणाः स्त्रिय एव विभूषणं ।
स्त्रीकुलेषु सदा भाव्यं मनसा स्वस्त्रियामपि ॥ २५ ॥
तद्धस्ताद्रचितं पुष्पं तद्धस्ताद्रचितं जलं ।
तद्धस्ताद्रचितं द्रव्यं महादेव्यै निवेदयेत् ॥ २६ ॥
महाचीनद्रुमलतावेष्टितः साधकोत्तमः ।
रात्रौ यदि जपेन्मंत्रं दुर्लभं तस्य किं भवेत् ॥ ॥ २७ ॥
महाचीनद्रुमलतावेष्टनेन च यत्फलं ।
तस्यापि षोडशांशस्य कलां नार्हंति [ते] शवाः ॥ २८ ॥
शवाशनादिकफलं लतागेहप्रवेशनं ।
श्मशानालयमागत्य मुक्तकेशो दिगंबरः ॥ २९ ॥ ° ४० ॥
स तीर्थसेवी पीठेषु स निवासी च सर्वदा ।
व्रती स सोमपायी स सयज्ञः सर्वमन्युषु ॥ ४१ ॥
स वैष्णवः स शैवश्च स सौरः स च गाय[न]ः ।
महाचीनक्रमाचारे तारिणीं यः सदा भवेत् (*r.* भजेत्) ॥ [४२ ॥
इत्याचारसारतंत्रे द्वितीयः पटलः ॥

P. III. शिव उवाच ।
इति तस्य वचः श्रुत्वा हरेर्बुद्धस्वरूपिणः ।
वशिष्ठस्तं पुनः प्राह कृतांजलिपुटो मुनिः ॥ १ ॥
वशिष्ठ उवाच ।
भगवन्देव देवेश तत्त्वज्ञानमय प्रभो ।
महाचीनक्रमाचारः सूचितो भवता मम ॥ २ ॥
प्रधानद्वयमेवास्मिन् मदिरा यो[षि]देव च ।
अनयोः किं प्रधानं तद्ब्रूहि मे परमेश्वर ॥ ३ ॥
बुद्ध उवाच ।
एतस्मिन्परमाचारे तुल्यमेव द्वयं मुने ।
प्रधानं योषितः किंतु देवानां च न संशयः ॥ ४ ॥
यतो हि योषितां देहे सदैवाधिष्ठिता शिवा ।
तस्मात्तं(°त्तु) विधिवत्पूज्या(°ज्ञा) तासां प्राधान्य[म्] [उच्यते ॥ ५ ॥
वशिष्ठ उवाच ।
ब्रूहि देव विधानं च सर्वदेवमयप्रभो ।
यथा योषित्सु तत्पूजा कृता साधकसत्तमैः ॥ ६ ॥
सर्वेषामेव पीठानां प्रधानं योनिपीठकं ।
तत्र संपूज्यतां देवी कठिते(?°नी) च प्रसीदति ॥ ७ ॥ ° ९ ॥
नटिका पालिनी वेश्या रजकी नापितांगणा ।
ब्राह्मणी शूद्रकन्या च तथा गोपालकन्यका ॥ १० ॥
मालाकारस्य कन्या च नव कन्याः प्रकीर्तिताः ।
अथवा सर्वजातीनां विदग्धां लक्षणान्वितां ॥ ११ ॥
आनीयचतमां(?°यान्यतमां) बुध्यामेतासामेव नायिकां ।
सुंदरीं यौवनोन्मत्तां निर्लज्जां चारुहासिनीं ॥ १२ ॥
कृत्वा दिगंबरीं तां च गंधकुंकुमचंदनैः ।
अनुलिप्तां मुक्तकेशीं ततस्तद्योनिमंडले ॥ १३ ॥
गुरुशक्तिं समारभ्य पूजयित्वा षडंगकं ।
पीठपूजां विधायाथ तन्मध्ये पूजयेच्छिवां ॥ १४ ॥
तत्र चावाहनं नैव जीवन्यासो न वा मुने ।
उपचारैः पूजयित्वा अर्घ्यं दत्त्वा ततः पुनः ॥ १५ ॥
जललिंगे भैरवं च पूजयित्वा महेश्वरं ।
गंधासवाक्षतैः पुष्पैः होमं कुर्यात्ततः परं ॥ १६ ॥ ° १९ ॥
पूजाकालं विना नैव सुरा पेया च साधकैः ।
आयुष्याद्धीयते दृष्ट्वा पीत्वा च पशुतां व्रजेत् ॥ २० ॥
सौत्रामण्यां कुलाचारे ब्राह्मणः प्रपिबेत्सुरां ।
अन्यत्र कामतः पीत्वा प्रायश्चित्ती भवेन्नरः ॥ २१ ॥

Then a story is told of *Śukra Bhārgava* having once uttered a curse against *Devī Vāruṇī*, the removal of which could only be effected by the *Sautrāmaṇī* and the *kulācāra*.

Digitized by Microsoft ®

सौत्रामण्यां कुलाचारे सुरां पीत्वा स्खलेन्मुहुः ॥ ३२ ॥
पतितस्य तु तस्यांगे लगंति यदि रेणवः ।
तावत्या रेणुसंख्यया देवीलोके महीयते ॥ ३३ ॥

पीत्वा पीत्वा पुनः पीत्वा यावत्पतति भूतले ।
उत्थाय च पुनः पीत्वा पुनर्जन्मो(!) न विद्यते ॥ ३४ ॥

पीत्वालिंग्य कुलाचारे प्रमदां यौवनोन्मता(? °दां) ।
कोटिजन्मार्जितं पापं तत्क्षणादेव नाशयेत् ॥ ३५ ॥

पीत्वा पीत्वा जपित्वा च मुक्तः कोटिकुलैः सह ।
ब्रह्मलोके वसेद् देवि सत्यं सत्यं न संशयः ॥ ३६ ॥

तत्रैव व्याप्तमाप्नोति न पुनर्जायते भुवि ।
पीत्वा च पूजयित्वेशीमीशत्वं लभते ध्रुवं ॥ ३७ ॥ ° ३८ ॥

जायते साधकः श्रेष्ठो महाभोगी महासुखी ।
पीत्वा भोगान्भोजयित्वा सोऽहंहंसस्ततः परं ॥ ३९ ॥

स एव जायते वीरो जीवन्मुक्तो जगत्त्रये ।
चिरंजीवो जरामुक्तो विमुक्तः सर्वपातकैः ॥ ४० ॥ ° ४१ ॥

इति ते कथितं दिव्यं शुक्रशापविमोचनं ।
इति ते कथितं दिव्यं यथा पूज्या दिगंबरा ॥ ४२ ॥

पूजयित्वा महादेवि मुच्यते सर्वपातकैः ।
एवं देवीमर्चयित्वा किमसाध्यं जगत्त्रये ॥ ४३ ॥ ° ४५ ॥

आरभ्य शुक्लप्रतिपद्यावत्पंचदशी भवेत् ।
प्रत्यहं पूजयेद्यस्तु तिथिसंख्या दिगंबरीः ॥ ४६ ॥

मंत्रसिद्धिर्भवेत्तस्य सत्यं सत्यं न संशयः ।
वीरसाधनकर्माणि दुःखसाध्यानि केरलं ॥ ४७ ॥

सत्तमं साधनं ह्येतत्तव स्नेहात्प्रकाशितं ।
गोपनीयं प्रयत्नेन पुत्रेभ्यो ऽपि न दर्शयेत् ॥ ४८ ॥

इत्येवं कथितस्तुभ्यं पूजाविधिरनुत्तमः ।
साधनं सर्वथा चैव गोपयेन्मातृजारवत् ॥ ४९ ॥

इत्याचारसारतंत्रे तृतीयः पटलः ॥

P. IV. *Buddha,* having given directions to *Vasishṭha* regarding vessels and appliances required for worship, eulogizes the occult science, *e.g.*

सर्वेभ्यश्चोत्तमा वेदा वेदेभ्यो वैष्णवं परं ।
वैष्णवात्परमं शैवं शैवाद्दक्षिणमुत्तमं ॥ ३२ ॥

दक्षिणात्परमं वामं वामात्सिद्धांतमुत्तमं ।
सिद्धांतात्परमं कौलं कौलात्परतरं न हि ॥ ३३ ॥

P. V. sets forth the eightfold rule of conduct (*samayāshṭaka*); and relates how *Brahman,* being puzzled at seeing the *Munis,* in the *Dāruvana,* practising the enormities of the *kulācāra,* betakes himself to *Vaikuṇṭha* to consult *Vishṇu,* who then commends the sages' doings as conducive to eternal bliss.

P. VI. teaches the *rahasyam,* consisting in the *pañcatattva,* viz.: मद्यं मांसं तथा मत्स्यं मुद्रा मैथुनमेव च; the last of which is then further enlarged upon.

P. VII. The *Asura Vala* defeats the gods, and the *Munis* with *Indra* appeal for help to *Vishṇu,* who refers them to *Śiva.* The latter then teaches *Śakra* how to prepare the *Trailokyavijayā,* the elixir of victory. He first enumerates its 21 names, or rather descriptive epithets such as *siddhimūlikā, jñānasaṃvid, yogadā, yogamārgapradarśinī, brahmasambhūtā, vijayapradā.* Then the recipe:

श्वेतरक्तपीतकृष्णपुष्पभेदाश्चतुर्विधाः ।
श्वेतपुष्पा ब्राह्मणी च क्षत्रिया रक्तपुष्पिका ॥ ३४ ॥
पीतपुष्पा तु वैश्या स्याच्छूद्रा तु कृष्णपुष्पिका ।
आहृत्य पत्राण्येतासां विजानीयात्प्रयत्नतः ॥ ३५ ॥
मार्जितानि घृतेरेव चर्णितानि शिलातले ।
त्रिकटु त्रिफला शृंगी कुष्टा धान्याकसंभवा ॥ ३६ ॥
शटी ताली सपत्रं च षट्फलं नागकेसरं ।
यवानीद्वयमेपीरकद्वयमेव च(!) ॥ ३७ ॥
एतानि समभागानि पुष्करौद्राणि(!) चूर्णयेत् ।
गृहीत्वा चूर्णमेतत्तु संविच्चूर्णं तु तत्समं ॥ ३८ ॥
उभयोस्तु समं दत्त्वा सिता(?) तन्मिश्रयेदृढं ।
निश्रयित्वा चतुर्थांशसमं मधु घृतं तथा ॥ ३९ ॥
पुनः शिलातले पिष्टा त्रिसगंधौ(!) प्रवर्तयेत् ।
स्वर्णपात्रे [तु] पुरतः स्थापयित्वा ततः क्रमात् ॥ ४० ॥
चतुर्भिर्मनुभिस्तस्याः शोधनं समुपाचरेत् ।
निवेश्य तत्र पाण्यग्रं यथामंत्रं विशोधयेत् ॥ ४१ ॥
संविदे ब्रह्मसंभूते ब्रह्मपुत्रि सदानघे ।
भैरवाणां च दत्त्वा त्वं पवित्रा भव सर्वदा ॥ ४२ ॥

Digitized by Microsoft ®

It ends:

एतत्ते कथितं सर्वं विजयाकल्पमुत्तमं ।
प्रसादादचिरादन्यं(!) वाञ्छितं ते भविष्यति ॥ ७७ ॥
इत्युक्तः स मया शक्रो निभवानंदमार्द्दवैः(?वि° or निर्भरा°)।
भक्त्या परमया युक्तस्तत्कर्त्तुमुपचक्रमे ॥ ७८ ॥
संवत्सरं प्रतिदिनं प्रयतस्त्रिकालं
शक्रो निषेव्य समया विधिना वशिष्टं ।
जित्वा वलासुरमभू[द्] दशदेवराजः
संप्राप्य विश्वशमनस्य सलब्धकामः(!) ॥ ७९ ॥
एतद्रहस्यगदितं परमं निगूढं
कुत्रापि नैव कमनीयमिदं कदाचित् ।
उत्कंठया तव मया ननु पूर्ववृत्तं
दवे(!) त्वयापि विधिना प्रविधीयतां तत् ॥ ८० ॥

इति चीनाचारसारतंत्रे ह[र]गौरीसंविदासंमतिर्नाम सप्तमः पटलः पूर्णमस्तु ॥

See Rāj. Mitra, Notices, i., p. 268, where an *Ācārasāratantra* in 7 *paṭalas* is described, the MS. being, however, defective at the beginning, and concluding with a *mandākrāntā* verse (वामे वामा रमणकुशला दक्षिणे चारुपात्रं °) not contained in the present MS.

[H. T. Colebrooke.]

2564.

323. Foll. 79; size 12 in. by 4 in.; modern Bengalī writing, by three different hands; seven lines in a page.

Durgābhaktitaraṅgiṇī, or *Durgotsavapaddhati*, a manual of the worship of *Durgā*, composed, by *Vidyāpati*, under the auspices of *Bhairavasiṃha*, brother(?) of *Vīrasiṃha*, king of Mithilā.

It begins (with the numbers supplied):

अभिवाञ्छितसिद्ध्यर्थं वन्दितो यः सुरैरपि ।
सर्वविघ्नभिदे तस्मै गणाधिपतये नमः ॥ १ ॥

भक्त्या नम्रसुरेन्द्रमौलिमुकुटप्राग्भारतारस्फुरन्-
माणिक्यद्युतिपुञ्जरञ्जितपदद्वन्द्वारविन्दश्रियः ।
देव्यास्तत्क्षणदैत्यदर्पदलना सम्वित्(?सञ्चित्-)प्रकृष्टामर-
स्वाराज्यप्रतिभूतधिष्णुकरणा(?r. विष्णुकरुणा)गम्भी-
[रदृक् पातु नः ॥ २ ॥

स्वस्ति श्रीनरसिंहदेवमिथिलाभूमण्डलाखण्डलो
भूभृन्मौलिकिरीटरत्ननिकरप्रत्यर्चिताङ्घ्रिद्वयः
आपूर्वापरदक्षिणोत्तरगिरिप्राप्तार्थिवाञ्छाधिक-
स्वर्णक्षौणिमणिप्रदानविजितश्रीकर्णकल्पद्रुमः ॥ ३ ॥

विश्वख्याततनयस्तदीयतनयः प्रौढप्रतापोदयः
संग्रामाङ्गनलब्ध[वैरि]विजयः कीर्त्याप्तलोकत्रयः ।
मर्यादानिलयः [प्र]कामविनयः प्रज्ञा[प्र]कर्षाश्रयः
श्रीमद्भूपतिधीरसिंहविजयी राजत्यमोघक्रियः ॥ ४ ॥

शौर्यावर्जितपञ्चगौडधरणीनाथोपनम्रीकृता-
[ऽने]कोत्तुङ्गतरङ्गसङ्गभ(?त)सितच्छत्राभिरामोदयः ।
श्रीमद्भैरवसिंहदेवनृपतिर्यस्यात्म(?r. नु)जन्मा जय-
त्याचन्द्रार्कमखण्डकीर्तिसहितः श्रीरूपनारायणः ॥ ५ ॥

[देवीभक्तिपरायणः श्रुतिमुखप्रारम्भपारायणः
संग्रामे रिपुराजकंसदलनप्रत्यक्षनारायणः* ।]
विश्वेषां हितकाम्यया नृपवरोऽनुज्ञाप्य विद्यापतिं
श्रीदुर्गोत्सवपद्धतिं स तनुते दृष्ट्वा निवन्धस्थितिं ॥ ६ ॥

तत्रादौ देवीगृहनिर्माणं। रत्नाकरादिनिबन्धेषु देवीपुराणे।°

The work consists of two chapters (*taraṅga*), the first of which (ending fol. 32*a*) treats of the worship of the goddess generally, and the rites prescribed on different days, whilst the second treats of the *Durgotsava*.

It is largely compiled from *Purāṇas* (esp. the *Devī*, *Kālikā* and *Bhavishya*). Of other authorities may be mentioned: *Gauḍanibandha* (ज्येष्ठानक्षत्रयुक्तायां षष्ठ्यां विल्वाभिमन्त्रणं। सप्तम्यां मूलपूजायां पत्रिकायां प्रवेशनं ॥ °), foll. 12*a*, 16*b*; *Durgotsavādhikāre Bhojarājaḥ* (उमाया नवमी प्रोक्ता हरिस्यत्तितिथिम्नेष्टमीद्वयोरैक्ये(!) महापुण्या उमा माहेश्वरी तिथिः ॥) fol. 13*a*; *Laghuvyāsa* (वेदाभ्यासादवाप्नोति पुरुषार्थचतुष्टयं । °), fol. 14*b*; *Śāradātilaka*, fol. 36*a*; *Śilpaśāstra* (नवपद्मात्मके स्थाने पूज्या दुर्गा सुमूर्तितः । °) fol. 18*b*; *Śivarahasya*, fol. 38*a*, *b*, etc.

---

* This hemistich, omitted by the MS., is supplied from the text given by Mr. G. A. Grierson, Ind. Ant. xiv., p. 192; and from Rāj. Mitra, Notices, v., p. 192, where, however, our *ślokas* 4 and 5 are omitted.

Digitized by Microsoft®

It ends:

सरितः सागराः शैलास्तीर्थानि जलदा नदाः ।
एते त्वामभिषिञ्चन्तु सर्वकामार्थसिद्धये ॥

इति श्रीदुर्गाभक्तितरङ्गिण्यां द्वितीयप्रयोगतरङ्गः ॥

कारुण्यैकवशंवदा प्रणमतो बाला निरभ्रायते
भीतिभ्यो घनपङ्कलिप्तवपुषः प्रक्षालयत्यम्बिका
संसारे स्खलतः समुद्धरति या मोहान्धकारश्च्युत(?°राच्च [तान्)
साव्याद्वः शरणागतार्थिशमनी देवी जगत्पाविनी ॥

भूपश्रीभवसिंहवंश[?तिलकः] श्रीदर्पनारायण[:]
स्नात्वा(?) नन्द[न]नन्दनक्षितिपतिश्रीवीर(*r.* धीर)- [सिंहः कृती ।
शक्रश्री(:)सहभूरूपेन्द्रमहिमश्रीभैरवक्ष्माभुजो
दुर्गाभक्तितरङ्गिणी कृतिरियं तस्यास्तु सत्प्रीतये ॥

मर्यादाम्बुनिधिः ⏑–⏑⏑⏑– प्रौढप्रतापावधिः
सद्यः सङ्गरसङ्गरङ्गविजयश्रीलब्धदोःसन्निधिः ।
यस्य क्षीरसमुद्रमुद्रयशसो रामस्य सौमित्रिवत्
क्षौणीमण्डलमण्डनो विजयते श्रीचन्द्रसिंहोऽनुजः ॥°

According to the genealogical indications given by the author himself, in several of his works, as well as to the records of the *Maithila* genealogists — cf. J. Beames, Ind. Ant., iv., p. 299 seq.; G. A. Grierson, Maithilī Chrestomathy (extra number to Journ. As. Soc. Beng. 1882); and in Ind. Ant., xiv., p. 182 seq.— *Vidyāpati*, the popular poet of Mithilā or Northern Behar, flourished in the 15th century. The whole line of Mithilā kings and queens (during the reigns of several of whom the poet composed his works), is given by the native records as follows:

[I. *Rājā Paṇḍita Kāmeśvara Ṭhākur*,–his son

II. *Bhogeśvara Ṭhākur*,–his brother]

III. *Bhava Siṃha* (*Bhaveśvara*) succeeded in 1348 A.D.;–his son

IV. *Deva Siṃha*, succ. 1385;–his son

V. *Śiva Siṃha* (*Rūpa Nārāyaṇa*), succ. 1446; –his queen

VI. *Lakhimā Devī*, succ. 1449;–

VII. *Viśvāsa Devī*, succ. 1458;–

VIII. *Nara Siṃha* (*Darpa Nārāyaṇa*), succ. 1470;–his son

IX. *Dhīra Siṃha* (*Hṛidaya Nārāyaṇa*), succ. 1471;–his brother(?)

X. *Bhairava Siṃha* (*Hari Nārāyaṇa*), succ. 1506;–his son

XI. *Rāma Bhadra* (*Rūpa Nārāyaṇa*), succ. 1520;–his son

XII. *Kaṃsa Nārāyaṇa* (*Lakshmīnātha*), succ. 1532.

Under *Śiva Siṃha* (v.) the author wrote his *Purushaparīkshā*, in the final verses of which (Rāj. Mitra, v., p. 245) he states that the king's father, *Deva Siṃha*, had a lake made at *Saṅkurī*, and that his grandfather, *Bhava Siṃha*, was burnt on the *Vāgvatī* along with two wives. Under *Viśvāsa Devī* the author composed his *Gaṅgāvākyāvalī* (Oxf., no. 708; R. M., iii., p. 235), and his *Śaivasarvasvasāra* (R. M., vi., p. 2). From the introduction to the latter work it clearly appears that *Viśvāsa Devī* was the wife of *Padma Siṃha*, younger brother of *Śiva Siṃha*, whilst the Maithila records (if rightly read) would seem to make her the first of the six wives of *Śiva Siṃha*. We may then assume that *Śiva Siṃha*, having died without issue, was succeeded by his queen *Lakhimā Devī*, and the latter by *Viśvāsa Devī*, the wife of the king's (deceased) brother. This branch of the line having become extinct with *Śiva Siṃha* (and *Padma Siṃha*), the throne now fell to their cousin (VIII.) *Nara Siṃha* (*Darpa Nārāyaṇa*), eldest son of *Hari Siṃha* (or *Hara Siṃha*), younger brother of (IV.) *Deva Siṃha*. Under *Nara Siṃha* (or *Darpa Nārāyaṇa*, as he is only called in the introductory verses), *Vidyāpati* wrote his *Vibhāgasāra* (R. M., vi.,

Digitized by Microsoft®

p. 67), whilst for his queen, *Dhīramati* (also called *Dhīrā* or *Hīrā*, Oxf. Cat., no. 718), he composed the *Dānavākyāvalī* (R. M., v., p. 137; Bhandarkar, Rep., p. 352). This king was succeeded by his eldest son (ix.) *Dhīra Siṃha* (*Hṛidaya Nārāyaṇa*), and he by his brother (x.) *Bhairava Siṃha* (*Hari Nārāyaṇa*), for whom (possibly still in the reign of the elder brother) *Vidyāpati* composed the work now under notice. In the last of the final verses the author also mentions a younger brother of the two kings, called *Candra Siṃha*, whom, together with a fourth brother, the genealogical chart published by Mr. Grierson (Ind. Ant., xiv., p. 196) makes the son of *Nara Siṃha* by a second wife. This *Candra Siṃha* would seem to be the Maithila prince under the auspices of whose wife, *Lakhimā Devī*, *Miśarūmiśra's Vivādacandra* (Oxf. Cat., no. 718) was composed. This king's grandfather *Harasiṃha*, accordingly was entirely different from the *Harasiṃha* (or *Hari Siṃha*) *Deva* who, residing at Simrāon (Samaragrāma), was conquered, in 1322, by *Tughlak Shāh*, and, in 1324, founded a new dynasty in Nepal (S. Cat., no. 1390).

The jurist *Vācaspatimiśra* wrote his *Cintāmaṇi* under the patronage of *Harinārāyaṇa* of Mithilā, and his *Dvaitanirṇaya* under the auspices of *Jayā*,* queen of *Bhairava* (cp. Prof. Jolly, Zeitsch. d. D. M. G., xlvi., p. 274), and his *Śrāddhakalpa* (Cat. no. 1700) under *Rāmabhadra Rūpanārāyaṇa*. As *Bhairavasiṃha Harinārāyaṇa* did not come to the throne till 1506 A.D., *Vācaspatimiśra's* date has to be put more than a hundred years later than has hitherto been assumed.

Whether the author of the present work and those mentioned above is really identical with the popular poet *Vidyāpati* (or *Bidyāpati*) seems to me far from certain. Mr. Grierson (I. A., xiv., p. 190) has published the text and translation of a copper-plate grant, dated Saṃv. 1455, Śaka 1321, Lakshm.-Saṃv. 283 (A.D. 1399), said to be in the possession of the poet's descendants, by which "the great *Paṇḍit Śrī-Vidyāpati Ṭhakkura*, glorious as a new *Jayadeva*," is presented by king *Śiva Siṃha* with the village of Bisapī (the modern Bishpī). But, even supposing that *Śiva Siṃha* might have been appointed *yuvarāja* by his father more than 46 years before his father's death, it seems strange that there should be no Sanskrit works of the poet prior to the *Purushaparīkshā*; and Mr. Beames's suggestion, that there were probably two different writers of the name, seems to me to deserve serious attention. It is also desirable that the grant referred to should be carefully examined.

Whilst the author of the present and the other works nowhere gives any indication regarding his own ancestry, the poet *Vidyāpati* is stated to have been the son of *Gaṇapati*, son of *Jayadatta*, son of *Dhīreśvara*, son of *Devāditya*, son of *Karmāditya*, son of *Harāditya*, son of *Vishṇuśarman*, who is said to have lived at Bisapī.

[H. T. COLEBROOKE.]

2565.

1259c. Foll. 42; size 8½ in. by 5 in.; fairly good, clear Devanāgarī writing; 12–14 lines in a page.

Yogasārasamuccaya, also called (or forming part of the) *Akulāgama-mahātantra*, in ten

---

* She is styled (Oxf. Cat., no. 648) the mother of *Purushottama*. As the identification of the kings themselves can hardly be doubted, *Purushottama* would seem to have been another name which *Rāmabhadra* (or his brother *Garuḍa Nārāyaṇa*) had in his younger days.

Digitized by Microsoft ®

chapters (*paṭala*), consisting of conversations between *Śiva* and *Pārvatī* on the subject of *Yoga* and the duties of those who practise it. [A.]

Amongst the principal duties of the *Yogins* which can be performed by all classes and castes, the study of the *Vedānta* figures as one; so that under *Yoga* in this connection we have to understand contemplation of the inner self and meditation on metaphysical problems generally, rather than a particular school of philosophy.

It begins:

आदौ यस्तु त्वया नाथ मुनिसिद्धैरनेकधा ।
अनंतशास्त्रमायादौ कथितः परमेश्वरः ॥ १ ॥

प्रसन्नो भव(देव B) देवेश भवदुःखविनाशक(°न B) ।
अनंत(अनेक B)शास्त्रश्रवणादस्माकं भ्रामितं मनः ॥ २ ॥

ममैतत् (केन मे B) कारणं कर्म किं योगः प्रोच्यते
[श्रुतौ (स तु B) ।

स योगः (योगस्तु B) षड्विधः प्रोक्तो नानात्वं तस्य
[दृश्यते ॥ ३ ॥

अनेकभेदभिन्नाश्चानेकशास्त्रप्रचोदितः (! अनंतभेदभिन्नस्य
[अनेकशास्त्रचोदिता B) ।

शास्त्रस्य संगतिर्नास्ति संशयं कथय प्रभो ॥ ४ ॥

नश्यते केन मार्गेण गर्भवासः सुदारुणः(वासस्तु° B) ।
देवानां परमां मुक्तिं (भक्तिं B) श्रुत्वा सुवचनं (तु व° B)
[मुनिः ॥ ५ ॥

प्रोवाच भगवान् विष्णुः सर्वेषां चैव संगतं (संमतं B) ।

नारायण उवाच (B has this before next half-*śl.*) ।

त्वया हि प्रोक्तमेतच्च(°कथितं यत्तद् B) रहस्यं गुह्यमुत्तमं ।
अकुलागमनामेदं तन्त्रे ऽहं (अकुलागमकल्पो ऽयं शृणुध्वं)
[कथयाम्यहं ॥ ७ ॥

वेदशास्त्रागमैर्विप्राः (°शास्त्रस्य मध्ये तु B) स्वात्मयोगः
[प्रशस्यते ।

अनेकभेदभिन्नेन येन (येनैवानेकभेदेन तेन B) सर्वे
[विमोहिताः ॥ ८ ॥

मुनय ऊचुः ॥

सर्वशास्त्राणां मध्ये तु (मुनयः सर्वशास्त्रेषु B) योगसाम्यं
[निरूपितं ।

तच्छास्त्रं शंभुना प्रोक्तं कुत्र कस्य जनार्दन ॥ ९ ॥

भगवानुवाच (om. B) ॥

हिमाद्रेर्गह्वरे (हिमाद्रिशिखरे B) रम्ये नानाधातुवि-
[चित्रिते ।

अनेकद्रुमसंकीर्णे सहकारोपशोभिते (पुष्पप्राकारशो°
[B) ॥ १० ॥

गंगादिसरितस्तत्र सर्वतीर्थनिषेविते ।
पुण्यदेशे महासौम्ये संगमे (मंगले B) निरुपद्रवे ॥ ११ ॥

एकांते विजने रम्ये (गोप्ये B) चित्तस्याह्लादकारके ।
तस्मिन्मध्ये महादेवो देवानां दैवतं परं ॥ १२ ॥

सिद्धासन(ने B)समो भूत्वा योगेषु परिनिष्ठितः ।
ध्यानस्थश्चिंतयामास [स] शिवं (*r.* वः) परमेश्वरं (*r.* रः)
[॥ १३ ॥

निरंजनं निराकारं निर्विकल्पं निरूपमं (! A. B.) ।
परिपूर्णं परं ब्रह्म तस्मिन् लीनो महेश्वरः ॥ १४ ॥

तस्मिन् (क्वचित् B) काले महामाया शांभवी तत्र
[आगता ।

समाधिस्थं हरं दृष्ट्वा स्तुतिं चक्रे च (हि B) पार्वती ॥ १५ ॥

श्रीदेव्युवाच ॥

नमस्ते विश्वरूपाय विश्वबीजाय (आदिनाथाय विश्व-
[नाथाय B) ते नमः ।

सबाह्याभ्यंतरस्थाय नमस्ते विश्वरूपिणे (°धारिणे B) ॥ १६ ॥

सृष्टिस्थितिनिलयानां (विनाशानां B) त्वमेव (त्वं हेतुः
[B) परमेश्वर ।

त्वमेको ऽपि त्रिधा भिन्नो ब्रह्मविष्णुशिवाकृतिः ॥ १७ ॥

नमो रजःस्वरूपाय सत्त्वरूपाय ते नमः ।
तमोरूप नमस्तुभ्यं (नमस्ते ऽस्तु B) निर्गुणाय नमो नमः ॥ १८ ॥

अध्यात्मविद्याविद्यानां सा विद्या त्वं सुरेश्वर ।
यया सुविद्यया सिद्धाः प्राप्नुवंति परं पदं ॥ १९ ॥ ° ३१ ॥

[चतुर्विंशतितत्त्वांते पुरुषः पंचविंशतिः । om. A]
स जीवस्तु (स्त्वं B) गुणाधीनो मायया मंत्रवाहकः
[(यंत्र° B) ॥ ३२ ॥ ° ५२ ॥

एवं नानाप्रकारेण पार्वत्या प्रार्थितः शिवः ।
ध्यानादुपाहृतः प्रातः (°उपरतचित्तः B) स्तुत्या जातो
[महेश्वरः ॥ ५३* ॥

तस्मिन्नवसरे देवी साह्लादा शांभवी कला ।
महादेवं नमस्कृत्य तथा प्रश्नो स्वयं कृतः ॥ ५४ ॥

---

* In MS. A the numbers are shifted on by one hemistich (see v. 7 above).

Digitized by Microsoft ®

अवधार्यैतां सुरश्रेष्ठ मद्वाक्यं कृपया हर (शिव B) ।
शास्त्रेष्वनंतपंथानः कर्मभिन्नाः श्रुता मया ॥ ५५ ॥
मे मतिर्भ्रामिता तैस्तु किं सत्यं तत्र वेद्म्यहं(नस्मराम्यहं B)।
तस्मात्कथय सर्वज्ञ कारणं वेदशास्त्रयोः ॥ ५६ ॥
सर्वेषां चैव शास्त्राणां भेदः किं चैक्यवाक्यता ।
षड्दर्शनविवादैश्च वितर्को मनसि स्थितः ॥ ५७ ॥
कर्मणा लभ्यते मोक्षः किं योगः साधनेन च ।
योगश्च (श्चैकः B) सर्वशास्त्रेषु प्राप्यते (°स्त्रे प्रोच्यते B)
[किमनेकधा ॥ ५८ ॥
योगस्य च षडंगानि कानि तानि तपोनिधे(तपोधन B)।
कथयस्व महादेव प्रश्नमन्यं यथार्थतः ॥ ५९ ॥ °१२३ ॥

II. (*śl.* 53) beg.: देव्युवाच ॥
अद्य मे सफलं जन्म अद्य मे सफलं तपः ।
अद्य मे सफलं ज्ञानं त्वत्प्रसादाद्भवांतके ॥

III. (*śl.* 68): देव्युवाच ॥
नानापथजुषां पुंसामेको गम्येति(!) कथ्यते ।
योगगम्यं परं ब्रह्म इत्यलीकं वचः प्रभो ॥

IV. (*śl.* 61): देव्युवाच ॥
पुनः पुनर्न पृच्छामि पृच्छामीति पुनः पुनः ।
अन्यश्वानिश्चयो नित्यं कारुण्यं कुरु मे प्रभो ॥

V. (*śl.* 16): ईश्वर उवाच ॥
शूयतां धर्मसर्वस्वं श्रुत्वा चैवावधार्यतां ।
आत्मनः प्रतिकूलानि कर्माणि त्रिविधानि वा ॥

VI. (*śl.* 28): ईश्वर उवाच ॥
ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविर्ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतं ।
ब्रह्मैव तेन गंतव्यं ब्रह्म कर्मसमाधिना ॥

VII. (*śl.* 80): देव्युवाच ॥
देवदेव जगन्नाथ संसारार्णवतारक ।
अधुनोक्तं त्वया शंभो षट्चक्रं तत्किमात्मकं ॥

VIII. (*śl.* 35): ईश्वर उवाच ॥
इदं सर्वं मया दत्तं ज्ञानमध्यात्मकं परं ।
अग्निसोमगते भंगे शिवदीक्षोत्तरा भव ॥

IX. (*śl.* 229): देव्युवाच ॥
चत्वार आश्रमाः पूर्वं यथाव[च्] अमिणा हरे ।
अनुक्रमे क्रमो नास्ति प्रत्ययो दृश्यते मम ॥

It ends:
अयं योगः सर्वशास्त्रे विजानीयाद् वरानने ।
गुरुप्रसादाज्ज्ञातव्यं रहस्यं अकुलागमं ॥ २२९ ॥

X. (*śl.* 75): श्रीईश्वर उवाच ॥
हठमंत्रस्तया राजन्(!) विस्तारं कथ्यतां त्वया ।
स विभाव्यात्ममध्ये तु योगाभ्यासं च पार्वति ॥

It ends:
ज्ञानध्यानविहीनस्य संभवति पुनः पुनः ।
जन्मजन्मेषु वैराग्यं तदा सद्गुरु दृश्यते ॥ ७३ ॥
प्रत्यक्षो ऽपि परोक्षो ऽसौ जायते मंदभागिनां ।
तस्य योगं न रातव्यं – – – – – ॥ ७४ ॥
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन योगाभ्यासं महेश्वरि ।
स्वयंबोधस्वरूपेण – – – – – ॥ ७५ ॥

इति श्रीअकुलागमे महातंत्रे योगसारसमुच्चये दशमः पटलः॥ ° संवत् १६२८ वर्षे ज्येष्ठवदि १ शनौ चतुर्विंशतिज्ञातीयजांबूग्रामे वास्तव्य नर्मदातटे भट्टश्रीरामजीआत्मजेन जगन्नाथभट्टेन स्वावलोकनार्थं परोपकारार्थं च स्वहस्तेन लिखितं अकुलागमपुस्तकं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2566.

1248b. Foll. 43; size 9½ in. by 3¾ in.; good, clear Devanāgarī writing (? of 1678 A.D.); eight lines in a page.

The same work; *paṭalas* i.–ix.

This MS. begins:
अज्ञानतिमिरांधस्य ज्ञानांजनशलाकया ।
चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ १ ॥
यस्तु आदौ त्वया नाथ मुनिशिष्यैरनेकधा ।
अनेकशास्त्रमायादौ कथिता परमेश्वर ॥ २ ॥

It ends:
अयं योगः सर्वशास्त्रे विज्ञातव्यो वरानने ।
गुरुप्रसादात् ज्ञातव्यं रहस्यं ह्यकुलागमे ॥ २२९ ॥

इति श्रीअकुलागमे महातंत्रे योगसारसमुच्चये ईश्वरपार्वतीसंवादे चतुराश्रमादिकथनं नाम नवमः पटलः ॥ ° नेपालसंवत् ७९८ समये श्रावणशुदिपंचम्यां शुक्लपक्षे रविदिने लिखितमिति विश्वेश्वरेण समाप्तं ॥

This date perhaps belonged to a previous MS.

The MSS. of the *Akulāgamatantra* mentioned in Bühler's Cat. of Skr. MSS. in Gujarāt etc., iv., p. 252; Peterson, Rep., iii., p. 399

Digitized by Microsoft®

(judging from the extent) probably contain the same work as the present one.

[H. T. Colebrooke.]

2567.

1048. Foll. 70; size $16\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; neat, modern Bengalī handwriting; seven lines in a page.

Kulārṇava-mahārahasya, a *Tantra* in seventeen chapters (*ullāsa*).

For a full account of the work see Aufrecht, Bodl. Cat., no. 147.

This MS. differs considerably from the next, which, on the whole, agrees with the Oxford MS. It begins:

कैलासशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुं ।
पप्रच्छेशं परानन्दं पार्वती परमेश्वरं ॥ १ ॥

श्रीदेव्युवाच ॥

भगवन्देव देवेश पञ्चक्रतुविधानक ।
सर्वज्ञ भक्तिसुलभ शरणागतवत्सल ॥ २ ॥

कुलेश परमेशान करुणामयवारिधे ।
सुघोरे घोरसंसारे सर्वदुःखमलीमसे ॥ ३ ॥०

It ends:

इति ते कथितं किंचिद्गुरुनामादिवासना ।
समासेन कुलेशानि यो जानाति स पूजकः ॥

रहस्यातिरहस्यानां रहस्योहकुलेश्वरि ।
ऊर्ध्वाम्नायः समाख्यातः समासेन न विस्तरात् ।
कुलार्णवमिदं शास्त्रं मुक्तिदमुपवर्णितं ॥

इति श्रीकुलार्णवे महारहस्ये सर्वागमोत्तमोत्तमे सपादलक्षग्रन्थे पञ्चमखण्डे गुरुनामवासनादिकथनं सप्तदशोल्लासः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2568.

839. Foll. 62; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written in Devanāgarī; 10 or 11 lines in a page; modern.

The same work; chapters i.-xvi.

It begins:

श्रीगुरुं गणपं दुर्गां वटुकं शिवमच्युतं ।
ब्रह्माणं गिरिजां लक्ष्मीं वाणीं वंदे विभूतये ॥

etc., as in the Bodleian MS.

It ends:

इति श्रीकुलार्णवे महारहस्ये काम्यकर्मकथनं नाम षोडशो। १६ ॥० संवत् १८६१ माघमासे शुक्लपक्षे अष्टम्यां गुरुवासरे पोथी समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

2569.

1265. Foll. 72; size 7 in. by 4 in.; fairly written in Devanāgarī; 11 or 12 lines in a page.

Kulapradīpa, a treatise, in verse, in commendation and exposition of *Tantric* doctrines, in seven chapters (*prakāśa*), by *Śivānandācārya*.

It begins:

गुरुं प्रणम्य प्रथमं ततो ऽहं
गणाधिपं श्रीपरदेवतां च ।
मुदे महोपासककौलिकानां
निबंधमेकं रचयामि रम्यं ॥ १ ॥
ग्रंथेषु येष्वेषु सदाशिवेन
सविस्तरः श्रीकुलमार्ग उक्तः ।
प्रायः कलौ ते सुलभा न संति
ज्ञानं च तेषां परमं दुरापं ॥ २ ॥
गुरोः कृपा यत्र भवेत्प्रभूता
श्रीदेवतायाश्च महान्प्रसादः ।
तस्यैव पुंसः कुलशास्त्रबोधस्
तस्मात्र भक्तिर्न खलापनोद्या ॥ ३ ॥
येषां दृढा भक्तिरिहास्ति शास्त्रे
विदंति सम्यक्सकलं रहस्यं ।
प्राग्जन्म पुण्याद्विमला मनीषा
ते निंदका नास्य भवंति लोकाः ॥ ४ ॥
भीताः पशुभ्यो निजगोपनार्थं
निंदंति केचित्कुलशास्त्रमेतत् ।
केचित्तु निंदानिरता अबोधा
दौष्म्येन ये ते निरये न वस्तुं(?) ॥ ५ ॥ ० ८ ॥

तन्त्रादौ कुलधर्मप्रशंसा । श्रीकुलार्णवे ।०

Digitized by Microsoft®

इति कुलधर्मप्रशंसा। इति॰ प्रथमप्रकाशः॥ fol. 7*a*; इति कौलिकप्रशंसा fol. 12*a*; इति कुलपूजाप्रशंसा fol. 13*b*; इति कुलपूजासमयनिरूपणं। इति॰ द्वितीयः प्रकाशः॥ अथ पूजाद्रव्यनिरूपणं fol. 15*a*; इति॰ तृतीयः प्रकाशः॥ अथ कलशस्थापनप्रयोगः fol. 25*a*; अथ भंगास्तोत्रं fol. 35*b*; इति विजयस्तोत्रं fol. 36*b*; इति भंगाविधानं। इति॰ चतुर्थप्रकाशः॥ अथ द्वितीयतृतीयचतुर्थमकारनिरूपणं fol. 37*b*; इति॰ पंचमः प्रकाशः॥ fol. 45; इति दूतीयागविधिः fol. 54*b*; इति कुंडगोलादिद्रव्यग्रहणविधिः। इति॰ षष्ठः प्रकाशः॥ अथ कुलाचारनिरूपणं fol. 56*b*. The last chapter treats chiefly of *cakras*. It concludes with two couplets quoted from the *Kulārṇava*, ending: ॰ कौलो धर्मः परमगहनो योगिनामप्यगम्यः॥ इति श्रीशिवानंदाचार्यविरचिते कुलप्रदीपे सप्तमः प्रकाशः संपूर्णः॥ संवत् १७८८ ज्येष्ठसुदी १४ भौमे॥ श्लोकसंख्या १८००.

The authorities quoted are: *Uttaratantra* (fol. 51*a*), *Kulacūḍāmaṇi* (fol. 50*b*), *Kulatantra*, *Kulapañcāmṛita* (fol. 40*b*), *Kulāmṛita*, *Kulārṇava*, *Tantracūḍāmaṇi* (fol. 55*a*), *Devīyāmala*, *Pañcayāmala* (fol. 54*b*), *Brahmayāmala*, *Bhāvacūḍāmaṇi* (fol. 43*b*), *Yāmalatantra*, *Rudrayāmala*, *Lalitāvilāsa*, *Liṅgāgama*, *Śivāgama*, *Samayācāratantra*.

[H. T. Colebrooke.]

2570.

1579. Foll. 345; size 18¾ in. by 4¾ in.; good, clear Devanāgarī writing of the latter part of last century; 8, in the latter part 10 or 11, lines in a page. The peculiar nature of the paper, as well as the character of the writing in the latter part of the MS. (from fol. 284), point to Nepalese origin.

Merutantra, so called because it is supposed to overtop all the other *Tantras*, of which *Śiva* says he composed 108 in all (foll. 2*a*, 8*b*).

In the form of conversations between *Śiva* and *Pārvatī* it puts forth its teachings and precepts before an assembly of gods and *munis* who have taken refuge on mount Meru from the persecutions of *Jalandhara*, and who hope to obtain safety by a knowledge of "*Mahākāla*" and "*Mahāmāyā*." It is of the mixed order of *Tantras*, professing to give laws to the *Vāmamārgins* as well as to the *Dakshiṇamārgins*.

It begins (with the numbers added):

यथासत्सदिवाभाति न च भाति कदापि सत्।
यस्मिन् ज्ञानेन सा भाति तस्यै तस्मै नमो नमः॥ १॥

जलंधरेण विजिते सुरासुरनरेऽखिले।
सूक्ष्मरूपेण ते सर्वे महेशशरणं गताः॥ २॥

दिव्यान्यब्दसहस्राणि समाधिस्थं विलोक्य तं।
प्रार्थिता चार्चिता तैस्तु वामदक्षिणमार्गिभिः॥ ३॥

उमा तदा बोधयुता नत्वा तं संव्यजिज्ञपत्।
ध्यायंति विधिहर्याद्यास्त्वां त्वं ध्यायसि कं पुनः॥ ४॥

मां वदंति परां शक्तिं त्वां वदंति परं शिवं।
आवयोरपि किं ध्येयं तत्त्वं मे कृपया वद॥ ५॥

इति श्रुत्वा वचस्तस्याः स्मित्वा किंचिन्महेश्वरः।
उपवेश्य विधीन्द्रादीन् वाक्यमेतदुवाच ह॥ ६॥

नराणां परमं वृद्धेरायुः सौराः शतं समाः।
तदब्दं देवयोनीनां दिनमायुश्च तच्छतं॥ ७॥

वृध्यते परमं तस्य मानं कलियुगस्य तत्।
धर्माधर्मार्धसंपूर्णं धर्माणां तं प्रमाणतः॥ ८॥

इदं भूशैलनिहतमैंद्रायुर्मानवं परं।
कृतप्रमाणमब्दं तु समयः कापपूरकः॥ ९॥

एवमिंद्रैरिंद्रसंस्थैर्ब्रह्मणो दिनमुच्यते।
या ध्यायते महामाया मया तेच्छ्वासनिर्गमः (!)॥ १०॥

प्रपंचो ब्रह्मदिवसः कुंभको रात्रिरस्य तु।
एवं तस्या घटिकया वर्षमेकं विधेः स्मृतं॥ ११॥

घटीशतमितं तस्या ब्रह्मा जीवति कीटवत्।
पक्षमेकं सतीरूपा शुक्लं कृष्णं तु पार्वती॥ १२॥

ऋतुमात्रं हरिर्जीवेद्वर्षमात्रमहं शिवः।
एवं सा शतवर्षा वै महाकालस्य गेहिणी॥ १३॥

सर्पकंचुकवद्देहं त्यक्त्वा त्यक्त्वा पुनर्युवा।
स सदैव युवा तिष्ठेत्समया विषयीकृतः॥ १४॥

एवं श्रुत्वा वचस्तस्य देवी ब्रह्मा हरिः सुराः।
अहंकारस्य विलयं कृत्वा भीता नता पुनः॥ १५॥

Digitized by Microsoft®

देवा ऊचुः ॥

त्राहि त्राहि महादेव शरणागतवत्सल ।
साहंकारा वयं मूढा ईश्वरा इति वादिनः ॥ १६ ॥

निर्जिता अपि निर्लज्जा जलंधरवधैषिणः ।
मशकाश्च वयं देव न च त्वं मशकायसे ॥ १७ ॥

यस्या अग्रे सापि यस्य पदार्धांशेन नो समा(?) ।
महाकालः कथं ज्ञेयः कथं मुक्तिर्भवेच्छिव ॥ १८ ॥

मुक्तयः कतिधा देव श्रेष्ठा का किं च साधनं ।
वदास्माकं यदि कृपा देव्यां विष्णौ सुरेषु च ॥ १९ ॥

ईश्वर उवाच ॥

ज्ञायते तत्प्रभावेन सकलं देववाक्यतः ।
पुनर्मोदयते बुद्धिं तस्य माया दुरत्यया ॥ २० ॥

मया कृतानि तंत्राणि संख्ययाष्टोत्तरं शतं ।
येन येन प्रार्थितो ऽहं देवी संप्रार्थिता मया ॥ २१ ॥

देवीभिः प्रमथैर्देवैस्तत्तन्मोक्षश्चतुर्विधः ।
येन मार्गेण भवति स स मार्गः प्रकाशितः ॥ २२ ॥

तत्रापि तांत्रिका देवा अहंकारेण मोहिताः ।
अन्यान्देवान्विनिंदंति षट्कर्मनिरताः सदा ॥ २३ ॥

कलिना हृतसौभाग्याः स्थाने याने च मैथुने ।
जायंते निरतास्तेन निर्धनाः प्रेतरूपिणः ॥ २४ ॥

दृश्यंते ते कलौ तस्माद्भवद्भिः सम्यगीरितं ।
वेदसारं धर्मसारं तंत्राणां हृदयं परं ॥ २५ ॥

महाकालेन यत्प्रोक्तं पंचमीमुक्तिसाधनं ।
सर्वेषां मेरुतां यातं तत्तंत्रं मेरुसंज्ञितं ॥ २६ ॥

शृण्वंतु तद् दृश्यमानं मनो दत्त्वा पृथक् पृथक् ।
पृच्छया निजसंदेहं दूरीकुर्वंत्वशंकिताः ॥ २७ ॥ °

Some idea of the contents of the work may be formed from the colophons of the different chapters (*prakāśa*): 1. (fol. 5*a*) *vyavasthāprakāśa*; 2. (fol. 13*b*) *saṃskāra*; 3. (fol. 34*a*) *dīkshā*; 4. (fol. 39*a*) *homavidhi*; 5. (fol. 72*a*) *āhnika* (i.e. *āmnāyānāṃ rahasyaṃ*); 6. (fol. 94*a*) *puraścaryā*; 7. (fol. 102*a*) *siddhisthirīkaraṇa*; 8. (fol. 107*b*) *mudrālakshaṇa*; 9. (fol. 114*b*) *pārthivapūjāvidhi*; 10. (fol. 148*a*) *puraścaryā-kaulikācāra*; 11. (fol. 177*a*) *kalisaṃsthitaṃ savidhimantrakathanaṃ*; 12. (fol. 193*a*) *vedamantra*; 13. (fol. 202*a*) *navagrahakathana*; 14. (fol. 208*b*) *pratyaṅgirāmantrakathana*; 15. (fol. 217*b*) *vaidikayantrakathana*; 16. (fol. 224*a*) *dakshiṇāmnāyagaṇapatimantra*; 17. (fol. 245*a*) *ūrdhvāmnāyagaṇapatimantra*; 18. (fol. 250*b*) *pūrvāmnāyagaṇapatimantra*; 19. (fol. 268*a*) *paścimāmnāyagaṇapatimantra*; 20. (fol. 272*a*) *uttarāmnāyagaṇapatimantra*; 21. (fol. 275*a*) *sūryamantra*; 22. (fol. 279*a*) *navagrahamantra*; 23. (fol. 314*a*) *brāhmyādyashṭaśaktimantra*; 24. (fol. 319*b*) *daśadigīśamantra*; 25. (fol. 321*a*) *dīpavidhi*. The 26th *prakāśa* is left unfinished, breaking off after v. 993.

A MS. described in the Cat. of Skr. MSS. in the N.-W. Prov., pt. vi., p. 56, is stated to consist of 35 chapters.

[H. T. Colebrooke.]

2571.

721d. Foll. 27 (besides a *śuddhapattram* to fol. 8); size 16 in. by 5 in.; clear, somewhat small, modern Bengalī writing; thirteen lines in a page.

I. Foll. 1–8*a*. *Bījavyākaraṇa-mahātantra*, a *Tantric* tract, in six chapters, consisting of speculations on the mystic value of the letters of the alphabet, a mystery the knowledge of which is represented as containing the germ of the whole visible and invisible universe. The revelation is, as usual, made by *Mahādeva* to his inquisitive consort.

It begins:

नत्वा ज्ञानमयीं देवीं कालीं ब्रह्माण्डसूतिकां ।
बीजं बीजार्थकं यत्तु शिव आह यथायथं ॥ १ ॥

श्रीपार्वत्युवाच ॥

हे नाथ जगदाधार शम्भो संसारतारक ।
यत्पृच्छाम्यद्य देवेश तन्मे वक्तुं त्वमर्हसि ॥ २ ॥

श्रुतं व्याकरणं देव तर्कं पदर्थसूचकं(?तर्कपद°) ।
पातञ्जलं विशेषं च सांख्यं वेदान्तकं विभो ॥ ३ ॥

सरहस्यं सोपदेशं सर्वमेतद् यथोचितं ।
आगमं निगमं वापि नैगमं वेदमेव वा ॥ ४ ॥

Digitized by Microsoft®

वेदार्थमथ तत्त्वं च यन्त्रं तदुपासकं ।
तस्यार्थमथ तत्त्वं च आभासं विहितं चितेः ॥ ५ ॥
चितेर्महाभासमथ चात्मज्ञानं स्वनुष्ठितं ।
तोयविम्बसमं देहं गेहं वाथ निरर्थकं ॥ ६ ॥ ० ११ ॥
तत्तदन्यच्च मे देव सर्वं कथितवान् पुरा ।
अधुना संप्रवक्ष्यामि दासीत्वात्तव धीमतः ॥ १२ ॥
अतिगुप्ततरं वक्ष्ये तुभ्यं काशीपते वद ।
नो चेत् प्राणान्परित्यज्य यास्यामि ब्रह्म शंकरं॥१३॥०३३॥

Mahādeva at first refuses to reveal to her this mystery of mysteries, but is at last obliged to yield.

शृणु देवि महेशानि कथां कामदुघां नृणां ।
देवानामपि देवेशि सेन्द्रादीनां दिवौकसां ॥ ३४ ॥
आदौ वर्णं वदाम्यद्य स्वरं हलविसूचकं ।
ततो युग्मं वदामि त्वां त्रियुग्मं वा चतुष्टयं ॥ ३५ ॥ ०

Śiva constantly uses the form *dihi* (दिहि दुर्गे, प्रिये दिहि etc.) which the commentary (*śl.* 40) explains by जानीहि.

The last page, containing a few *ślokas* and the colophon, was written by a different hand. It ends:

श्रुत्वा शिवस्य वचनं शिवा दुष्टघनाशिनी ।
नत्वा शम्भुं गतोन्मादा स्वकीयं गृहमागता ॥ ४४ ॥

इत्युमामहेश्वरसंवादे महागुप्ते सर्वशास्त्रोद्धारे ज्ञानकाण्डशेषरहस्ये सर्वकामदे महागमे त्रिशतषष्टितमो गणः समाप्तः ॥

On the back of the last leaf Colebrooke's *Paṇḍit* calls the work *Śaivavyākaraṇa*, for which see no. 2572.

II. Foll. 8*b*–27. [*Mahātantra-*]*Bhāvārthadīpikā*, a commentary on the foregoing tract, by *Rāmānanda Devaśarman Vācaspati Bhaṭṭācārya*, a resident of the country of Khiri, then ruled over by *Caitanyasiṃha* (*Mallamahīndra*).

It begins: ओं गंधाय चंदाय नमः ॥

नत्वात्र कालीं मुण्डालीं* श्रीरामाश्रयवन्दितां ।
बीजव्याकरणादीनां टीकां वक्ति यथामति ॥

श्रीलरामानन्ददेवशर्मा रामपदाश्रयी ।
अत्ययोग्यो ग्रन्थकृतौ मन एतत् प्रवर्तितः† ॥
यावन्ति ग्रन्थसाराणि सन्तीह जगतीपतेः ।
तेषां सारं समुद्धृत्य शिवेनैतत् कृतं पुरा ॥ ०

It ends:

इत्युमामहेश्वरसम्वादे इत्यादयो व्यक्तविशेषणकाः ॥ ० ॥

आगमानां समाकृष्य सारं सारं यथामति ।
कृता टीका मया यत्नात् पठध्वं भावुकाः सदा ॥
श्रीमन्मल्लमहीन्द्रसन्ततिवरश्चैतन्यसिंहो नृपो
धीरः सत्यपरायणो हरिरतो निर्लोभको निःस्पृहः ।
तद्देशे खिरिसंज्ञके‡ निवसति श्रीरामनामा कविः
श्रीमद्रुद्रनिदेशतो विरचिता टीका सता गृह्यतां ॥
प्रकाश्या यत्प्रयासेन टीकेयं देवदुर्लभा ।
रुद्र तं पाहि सततं मच्छिष्यं तनुसंज्ञकं ॥
तद्विद्या वर्धतां नित्यं सदास्तु तन्मतिर्मयि ।
इत्येवं प्रार्थयामि त्वां न चान्यद्विषयं निजं ॥
नाहं द्विजाचाररतो नातिविद्याविनोदधीः ।
न तपस्यायुतो नित्यं न नित्यं गुरुपूजकः ॥
बुद्धाबुद्धौ द्विजौ तुल्यौ तव वेदानुशासनं ।
इति त्वं परिसंभाव्य जायते ते कृपा यदि ॥
श्रीमद्रामपदे भक्तिं देहि रुद्र नमो ऽस्तु ते ।
तया मे धर्मकामार्थमोक्षाः संयान्ति सिद्धतां ॥
तथा भार्यापुत्रपौत्रप्रपौत्रेभ्यः प्रदीयतां ।
न धनं प्रार्थये रुद्र न सुखं वनितादिजं ।
तुभ्यं पूजा राम भक्तिर्मरणं जाह्नवीजले ॥

इति श्रीरामानन्दवाचस्पतिभट्टाचार्यविरचिता महातन्त्रभावार्थदीपिका समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

---

* मुण्डानां आलिः पङ्क्तिर्विद्यते यस्यास्तां । comm.

† ?अत्ययोग्योपि सन् एतद्विषये अर्थात् टीकाकरणविषये मनः प्रवर्तितमित्यर्थः । इति योजना । ननु अत्ययोग्यपदस्य को ऽर्थ इति चेत् । योग्यो ऽर्हः । न योग्यो ऽयोग्य इति० comm.

‡ तन्नामधेयग्रामे स निवसतीति ननु स ग्रामः कस्य देशो विषय इति चेदाह० श्रीमन्मल्ल० । अत एव मल्लो नाम वंशविषयः । अत एव मल्लेषु मल्लवंशेषु ये महीन्द्रा राजानस्ते मल्लमहीन्द्रा इति विग्रहः । ० तेषां सन्ततीनां मध्ये वरः श्रेष्ठो ऽयं चैतन्यसंज्ञ(!) इति चैतन्य इति कृत्वा संज्ञा यस्येति । ते चानित्या इति कप्रत्ययनिषेधः । ० comm.

Digitized by Microsoft®.

2572.

721e. Foll. 28; size 16 in. by 5 in.; clear, modern Bengalī writing; foll. 13–21 by the same hand as the preceding MS.; the rest by a different hand; 13–15 lines in a page.

A commentary (*ṭippanī*), entitled *Bhedikā*, on *Rāmānanda's Bhāvārthadīpikā*, by his pupil *Rāmatanu Śarman.*

It begins:

प्रणम्य विघ्नेशगुरुरमाश्रयं (?*r.* रमेशं)
  श्रीरामचन्द्रं त्रिजगद्वरेण्यं ।
श्रीरामवाचस्पतिपादसारः
  श्रीरामतन्वाह्वक एतदिच्छः(?) ॥
मूको भवति वाचाटः खञ्जः सिन्धुतरे क्षमः ।
श्रीगुरोः कृपया भूयात् शिवेनोक्तं कदा मुधा ॥
वीजव्याकरणं यत्तु त्रिषु लोकेषु दुर्लभं ।
अपारसिन्धुं जानीहि पारावारविवर्जितं ॥
तस्यैव पारावारे मे गुरुः शक्तो ऽपि लक्ष्यते ।
दीपिकैषा कृता येन धन्या मान्या सुरैरपि ॥
तस्याधरसुधापानशालिना काण्डरूपिणा(?) ।
वितन्यते मया किञ्चिद्विभाव्य गुरुपादुका ॥

अथ विघ्नध्वंसाय ओं गंघाय चंदाय नम इति टीकाकृता आदौ लिखितं । तस्यार्थो यथा गं गणेशे इति कोषे वक्ष्यति संप्रदाने घ इति च कारकपादे विधास्यति एवं चं चतुर्वर्गसाधने इति च । अत एव उभयत्र चतुर्थ्येकवचनेन साधनीयं चतुर्वर्गप्रदाय गणेशाय नम इति निष्कृष्टार्थः ॥ ०

The title is given in full on fol. 21*b*: इति श्रीरामतनुशर्मणा श्रीगुरुचरणप्रमाणकेन विरचिता शैवव्याकरणीयसंग्रहभावार्थटीकाटिप्पनी भेदिकेति ॥

It ends: संप्रदानसंज्ञासर्वं हित्वा भक्तेराधिक्यतां दर्शयन्नाह पुनर्भक्तिरिति जाह्नवीजले मरणमिति च प्रार्थनाविरामः ॥ इति श्रीरामतनुशर्मणा गुरुपादसारेण विरचिता षष्ठाध्यायटिप्पनी भेदिका समाप्ता ॥ [H. T. Colebrooke.]

2573.

364. Foll. 271; size 9½ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Tantraratna, or *Tantraratnadīpikā*, a compilation of extracts from the principal *Tantras*, on religious rites and ceremonies, by *Kṛishṇa Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya* of Navadvīpa.

It begins:

नित्यानंदां परां वंदे ब्रह्मरूपां गुणाश्रयां ।
सर्वभूतमयीं देवीं श्रीमत्त्रिपुरसुंदरीं ॥ १ ॥
पुराणकरिणं वंदे गणेशं पार्वतीसुतं ।
यस्य स्मरणमात्रेण विघ्ना दूरीभवंति हि ॥ २ ॥
गुरुदेवं नमस्कृत्य – – – सर्वशारदं ।
यस्य पादरजोभिश्च तीर्थस्नानफलं लभेत् ॥ ३ ॥
आगमांबुनिधिमंथनोद्धतं संस्कृतं निजगुरूपदेशतः ।
तंत्ररत्नमिदमुत्तमं बुधा भावयध्वमपहाय मत्सरं ॥ ४ ॥
असंख्या त्रिपुरा देवी असंख्याता च कालिका ।
वागीश्वरी तथासंख्या तथा च अकुलाकुला ॥ ५ ॥
मातंगिनी चान्नपूर्णा विमला चंडनायिका ।
त्रिपुरैकजटी दुर्गा या चान्या कुलसुंदरी ॥ ६ ॥
वैष्णवं गाणपत्यं च महासौरमतं तथा ।
शैवं शंकरजातं च यत्किंचिद्भूतसंभवं ॥ ७ ॥

With the verses which follow, compare Prof. Bhandarkar's extracts from the *Vāmakeśvaratantra*, Rep. 1883-84, pp. 87, 375; and Aufrecht, Cat. Bodl., no. 169.

चतुःषष्टिश्च तंत्राणि मातृणामुत्तमानि च ।
महामायाशंबरं च योगिनीजालशंबरं ॥ ८ ॥
[तत्त्वशंबर]कं नाम भैरवाष्टकमेव च ।
बहुरूपाष्टकं ज्ञानं जामलाष्टकमेव (*r.* याम०) च ॥ ९ ॥
तत्त्वज्ञानं (चन्द्रज्ञानं Bh., A.) वासुकिं च महासंमोहनं [तथा ।
महाशंखं (महोच्छुष्मं Bh.) महादेवं वातुलं च लयोत्तरं [(नयोत्तरं Bh.) ॥ १० ॥
हृग्भेदं (हृद्भेद Bh., A.) मातृभेदं च गुह्यतंत्रं (गु० Bh., [A.) च कामिकं ।
कलापदं (कलावादं A., कालपादं Bh.) कलासारं [(कालसारं Bh.) तथान्यत्कुब्जिकामतं ॥ ११ ॥
लयोत्तरं (न० Bh., ?मतोत्तरं A.) च विणाख्यं (वीणाख्यं [Bh., वीणातन्त्रं A.) तोतलं तोतलोत्तरं [(तोत्त० Bh., त्रोट० A.) ।
पंचामृतं रूपभेदं भूतोड्डामरमेव च ॥ १२ ॥

Digitized by Microsoft®

कुलसारं कुलोड्डीशं [कुलचूडामणिं तथा] ।
तंत्रं विश्वात्मकं (सर्वज्ञानोत्तरं चैव Bh., A.) देवि
[महापिचुमतं (महापिश्चमतं Bh.) तथा ॥ १३ ॥
महालक्ष्मीमतं देवि सिद्धयोगेश्वरीमतं ।
कुरूपिकाष्टकं देवि रूपिकामतमेव च ॥ १४ ॥
सर्ववीरमते देवी (*r.* °वि) विमलामतमेव च ।
पूर्वपश्चिमदक्षं च उत्तरं च निरुत्तरं ॥ १५ ॥
तंत्रं वैशेषिकं ज्ञानं वीरावलिमथापरं ।
अरुणेशं मोहिनीशं (आ° मोदनेशं Bh.) विशुद्धेश्वरमेव
[च ॥ १६ ॥
एतदादीनि तंत्राणि परिलोक्य विचार्य च ।
वैदिकान्वयसंभूतनवद्वीपनिवासिना ॥ १७ ॥
श्रीकृष्णविद्यावागीशभट्टाचार्येण धीमता ।
तंत्राणां सारभूतं च तंत्ररत्नं प्रतन्यते ॥ १८ ॥

हयशीर्षे ॥
जैमिनिः सुगतश्चैव नास्तिको लग्न एव च ।
कपिलश्चाक्षपादश्च षडेते हेतुवादिनः ॥ १९ ॥ °

According to Rāj. Mitra, Notices, i., p. 126, the work consists of five *paṭalas*, treating resp. of secret congregation, time for initiation, mystic diagrams, rituals, and regulation of the breath and gesticulation during worship.

In the present MS., which is not punctuated, the following divisions have been noticed: इति वैदिकश्रीकृष्णविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचिते तंत्ररत्ने चक्रविचारो नाम प्रथमपटलः ॥ अथ मासादि निर्णयः ॥ fol. 18*b*; इति दीक्षाविधिः । अथ पुरश्चरणं fol. 83*a*; अथ जपमालासंस्कारः fol. 109*b*; इति शिवावलिः । अथ श्यामाचाराः । fol. 137*a*; इति कालीसपर्या । अथ नित्यहोमविधिः fol. 165*a*; इति भैरवतंत्रे भैरवभैरवीसंवादे कालीकवचं (36 verses) fol. 167*b*; इत्युत्तरतंत्रे कालीप्रस्तावे कालीभैरवसंवादे दक्षिणकलिकाकवचं (83 vv.) fol. 172*a*; इति महाकालविरचितं श्रीदक्षिणकालिकास्वरूपाख्यं स्तोत्रं (22 vv.) fol. 174*b*; इति कालिकाकुलसर्वस्वे शिवपरशुरामसंवादे कालिकानामसहस्रं (स्तोत्रं 221 vv.) fol. 186*b*; इति तारामंत्रप्रकरणं । अथ तारावासना fol. 215*b*; इति शांतिस्तोत्रं (11 vv.) इति श्रीनलतंत्रे परमरहस्ये ताराष्टकं fol. 235*b*; इति शिवशासने तारास्तवः (17 vv.) fol. 237*b*; इत्येकवीराकल्पोक्ततारास्तवः (27 vv.) fol. 239*a*; इति श्रीशंकराचार्यविरचिता तारापञ्चस्फटिका (31 vv.) fol. 241*b*; इति योगिनीमते ताराकवचं (28 vv.) fol. 243*a*; इति भैरवतंत्रे भैरवभैरवीसंवादे ताराकल्पे त्रैलोक्यमोहनं नाम कवचं (39 vv.) fol. 245*b*; इति गोरक्षसंहितायां नीलसरस्वतीकवचं (60 vv.) fol. 249*a*; इति श्रीहरगौरीसंवादे श्रीतारायाः कुलसर्वस्वनाम स्तोत्रं (189 vv.) fol. 259*b*; इति महाचीनक्रमः fol. 260*b*; इति कुमारीपूजा । अथ चितासाधनं fol. 265*b*.

It ends:

एवं शतत्रयादूर्ध्वं देवान्वै तर्पयेज्जलैः ।
स्नानतर्पणशून्यस्य न स्याद्देवस्य तर्पणं ॥
इत्यनेन विधानेन सिद्धिं प्राप्नोति निश्चितं ।
इह भुक्त्वा वरान्भोगानंते याति हरेः पदं ॥

इति वीरसाधनं ॥ Apparently incomplete.

The leaves are marked र° दी° or तं° र° दी, or तं° र° का; and on fol. 1*a* Colebrooke calls the work *Tantradīpikā*.

[H. T. Colebrooke.]

2574.

1582. Foll. 294; size 18¾ in. by 5¼ in.; good Bengalī handwriting of 1790 A.D.; 8 or 9 lines in a page.

Tantrasāra, a summary of *Tantric* cult, compiled by *Krishṇānanda Vāgīśa Bhaṭṭācārya*.

It begins:

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं ब्रह्मादिसुरवन्दितं ।
गुरुं च ज्ञानदातारं कृष्णानन्देन धीमता ॥
तत्तद्ग्रन्थगताद्वाक्याज्ज्ञानार्थं प्रतिपद्य च ।
सौकर्यार्थं च संक्षेपात् तन्त्रसारः प्रतन्यते ॥

For an analysis of the work see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 149 (cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 326; Weber, Berl. Cat., no. 1335). It is variously described as consisting of three (Rāj. M.), four (Aufr.) or five (Weber) sections (*pariccheda*). The colophons of those marked by Aufrecht are found here: I., fol. 31*b*; II.,

Digitized by Microsoft ®

fol. 199*b* इति ° तृतीयः(!) परिच्छेदः (but द्वितीयः MS. B., fol. 157*b*); III., fol. 252*b* इति स्तवककवचपरिच्छेदः ।

The MS. is preceded by a leaf of diagrams, and three leaves containing a list of contents.

It ends (cf. Notices, ii., p. 326):

वेदार्थशास्त्रविपरीतविलोकनेन
प्रायोभवद्यजनलोपमपेक्ष्य मातः ।
तद्गूढकूटविशदीकरणेषु जातान्
मातः क्षमस्व तव पादयुगेषु याते ॥

यद्यन्मया नाथ विमूढबुद्ध्या
स्पष्टीकृतं गुह्यतमं तु तन्त्रे ।
क्षन्तव्यमेतत् करुणानिधान
क्रोधो न चार्हः खलु पामरेषु ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीकृष्णानन्दभट्टाचार्यविरचितस्तन्त्रसारः समाप्तः ॥

शाके पक्षशशाङ्कसप्तशशभृन्माने भवानीपदा-
म्भोजद्वन्द्वमनुक्षणं सुरसुरद्वेषिव्रजैर्वन्दितं ।
नत्वा फाल्गुनिकद्वितीयदिवसे ऽष्टम्यां तिथौ भार्गवे
वारे जीवनशर्मणा विलिखिता यत्नादियं पुस्तिका ॥

यत्नेन लिखिता पुस्ती येनेयं ह्रियते मम ।
जननी विट्चरी तस्य जनकश्चापि विट्चरः ॥

शकाब्दाः १७१२ ॥ श्रीरामजीवनशर्मणः स्वाक्षरमिदं ॥ श्रीश्रीअनुपूर्णायै नमः ॥

The statement of the Berlin MS., that the work was revised by (*Bhairava*) *Amṛitānanda*, would seem to refer only to that MS. which commences differently from the others.

[?]

2575.

1200. Foll. 255; size 12¼ in. by 4¼ in.; carefully written, in Devanāgarī, towards the end of last century, by two or three different hands; eleven lines in a page.

The same work.

[H. T. Colebrooke.]

2576.

2055. Foll. 193; size 11½ in. by 5¾ in.; Devanāgarī writing of the early part of last century; twelve lines in a page.

Mantramahodadhi, an exposition of *Tantric* worship, in 25 chapters (*taraṅga*), composed, under the patronage of king *Lakshmīnṛisiṃha*, in Saṃvat 1645, by *Mahīdhara*, son of *Rāmabhakta*, and grandson of *Ratnākara*; with the author's own commentary entitled *Naukā*.

See Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 154, 155; and the Benares edition of 1862. [Gaikawar.]

2577.

1332. Foll. 137+74; size 11¾ in. by 3¾ in.; Bengalī handwriting of the early part of last century; ten lines in a page.

Mantramahodadhi, followed by the commentary written separately. Some leaves in the latter having apparently been lost, have been replaced in Devanāgarī.

[H. T. Colebrooke.]

2578.

1508b. Foll. 68 (of which foll. 1, 6 and 7 are missing); size 11¾ in. by 4¼ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1799 A.D.; thirteen lines in a page.

Mantramahodadhi, without the commentary.

[H. T. Colebrooke.]

2579.

1442d. Foll. 58 (fol. 9 of which is missing, while fol. 29 is double); size 12¼ in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing (foll. 28 and 29*a* by a different hand); eleven lines in a page.

Mahīdhara's Naukā, without the text.

Rather incorrect.

Digitized by Microsoft®

Some corrupt verses at the end: धातुवक्रमिग-माद्रिभूमिते(!) विक्रमार्कनृपतौ शकेश्वरे। ०॥ विश्वनाथानंद-नाथछात्रः काश्यां सदाशिवः। लिलेखैतां शुभां नौकां टीकां मंत्रमहोदधेः॥ ० were probably copied from a previous MS. [H. T. COLEBROOKE.]

2580.

1426. Foll. 181; size 12¾ in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing (foll. 119–127*a* by a different, regular hand); nine lines in a page.

Mantraratnāvalī, an exposition of *Tantric* rites and formulas in twenty-six(?) chapters (*ullāsa*), compiled, for king *Kīrtisiṃha*, by *Miśra-śrī-Bhāskara*.

It begins: सिद्धिः॥

नत्वा श्रीगुरुकृष्णनाथचरणौ सर्वार्थसिद्धिप्रदौ
विघ्नध्वांतदिवाकरं गणपतिं देवीं च वागीश्वरीं।
यद्ग्रंथेषु सुगोपितं गुरुमुखाद्बुद्ध्वा मुदे मंत्रिणां
सुस्पष्टा क्रियते मयार्चनविधौ श्रीमंत्ररत्नावली॥१॥

अमलकमलनेत्रापूर्णशीतांशुवक्त्राद्
दनुजमनुजदेवैः पूजिता -सिसंघैः।
उदिततरणितेजोमंडलारक्तकांतिर्
दिशतु सकलसिद्धिं सुंदरी साधकेभ्यः॥२॥

सौंदर्ये कीर्तिसिंहो विभववितरणाडंबरे कीर्तिसिंहः
सौंदर्ये कीर्तिसिंहो रिपुबलमथनप्रोद्भतः कीर्तिसिंहः।
सत्कीर्तौ कीर्तिसिंहः सुजनजनमनोवल्लभः कीर्तिसिंहः
सद्विद्याकीर्तिसिंहः त्रिभुवनभवने कीर्तिसिंहात्परः कः
[॥३॥

मिश्रश्रीभास्कराख्येन कीर्तिसिंहस्य चाज्ञया।
मंत्ररत्नावली नाम क्रियते बालबोधिनी॥४॥

तत्रादौ गुरुशिष्यलक्षणमाचक्ष्महे॥

अवदातान्वयः शुद्धः स्वोचिताचारतत्परः।
आश्रमी वेदवित् क्रोधरहितः सर्वशास्त्रवित्॥

श्रद्धावानतसूपरश्च(*r.*०नसूयकः) प्रियवाक् प्रियदर्शनः।
शुचिः सुवेषस्तरुणः(?०षास्तरणः) सर्वभूतसमानधीः॥

श्रीमाननुद्धतमतिः पूर्णाहंताविमर्शकः(!)।
सगुणार्चासुकृतधीः कृतज्ञः शिष्यवल्लभः॥

निग्रहानुग्रहे दक्षो महामंत्रपरायणः।
ऊहापोहप्रकारज्ञः शुद्धाम्नायः कृपालयः॥

इत्यादिलक्षणैर्युक्तो गुरुः स्याद्गरिमानिधिः(!)।
शिष्यः शुद्धान्वयः श्रीमान् कुलीनः प्रियदर्शनः॥

स्पष्टवाक् पुण्यचरितो ऽभ्रांतधीर्दंभवर्जितः।
कामक्रोधपरित्यागी रागी च गुरुपादयोः॥

देवताप्रणतः कायमनोवाग्भिर्दिवानिशं।
निरुजो(*r.* नी०) निर्जिताशेषयाजकः(?०पातकः)
[श्रद्धयान्वितः॥

द्विजदेवपितॄणां च नित्यपूजापरायणः।
युवा विनियताशेषकारणः करुणालयः॥

इत्यादिलक्षणैर्युक्तः शिष्यो दीक्षाधिकारभाक्।
तयोर्वत्सरवासेन ज्ञातान्योन्यस्वभावयोः।
गुरुता शिष्यता वापि नान्यथेति विनिश्चयः॥

इति मंत्रमुक्तावल्यां॥ अथ मंत्रेषु विशेषनिरूपणं॥ ०

अथ बालादिभेदः fol. 3*b*; अथ नक्षत्रप्रकारः fol. 4*a*; अथ ऋणशोधनं fol. 5*b*;—ii. अथ दीक्षाप्रकारः fol. 6*b*; iii. अथ कुंडानि fol. 11*b*; iv. भूमौ श्रीचक्रं पंचवर्णेन पूरयित्वा। अथ वायव्यदेवताया: दीक्षा। fol. 23*a*; v. अथ समयाचारः fol. 31*a*; vi. अथ होमविधिः fol. 33*b*; vii. अथ मंत्राणां दश संस्काराः। fol. 40*b*; viii. यस्मिन्सृष्टिस्थितिध्वं[सि]न्यपिधानानुग्रहात्मकं(!)। कृत्यं पंचविधं शश्वद्भासते(?) तं स्तुमः शिवं॥ ० sets of devotional verses with explanations, fol. 45*a*; ix. अथ मुद्रा fol. 62*a*; x. अथ कूर्मचक्रं fol. 64*a*; xi. विद्यापूजनं fol. 68*b*; xii. (रत्नपूजाविधानं) fol. 71*a*; xiii. अथ काम्यकर्माणि fol. 74*a*; xiv. अथ काम्यकर्महोमः fol. 77*b*; xv. (न्यासविधिः) fol. 82*b*; xvi. (दक्षिणापुण्यं) fol. 98*a*; xvii. अथ वारादीभेदाः (! mainly formulas) fol. 105*b*; xviii. प्राणाग्निहोत्रविधिः fol. 115*b*; xix. do., fol. 120*b*; xx. अथ मातृकामंत्राः fol. 122*b*; xxi. अथ शिरोमंत्राः fol. 127*a*; xxii. अथ भुवनेश्वरीमंत्रविवरणं fol. 133*b*; xxiii. अथ त्वरितामंत्रविवरणं fol. 143*b*; xxiv. अथ दुर्गामंत्राः fol. 156*b*; xxv. अथ गणपतिमंत्राः fol. 165*a*; xxvi. अथ वरमंत्राः fol. 175*b*.

This chapter seems to end fol. 180*b* अग्निजातवेद इहावह सर्वकर्माणि सादय स्वाहा॥२६॥ when there follow three more lines of formulas,

Digitized by Microsoft®

ending इति खडंग ॥ followed by a *śārdrīlavikrīḍita* संसासक्त°, and two *ślokas*, the second of which runs thus :

अमावास्यदिने विप्रान्भोजयेन्मधुरोत्तमैः ।
भक्ष्यभोज्यैर्यथाशक्ति दद्यात्तेभ्यो ऽत्र दक्षिणाः ॥

This is followed by an incomplete *śloka* with a colophon written by a different hand, which is wrong both as to the number of the chapters (21) and the subject treated of.

In the colophon the work is attributed to *Kīrtisiṃha* : इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीकीर्तिसिंहविरचितायां मंत्ररत्नावल्यां . . . उल्लासः ॥

The author quotes *Jñānārṇava*, *Jayadrathayāmala*, *Mantramuktāvalī*, *Tantrarāja*, *Pañcarātratantra*, *Prapañcasāra*, *Śāradātilaka* and *Sārasamuccaya*, etc. [H. T. Colebrooke.]

2581.

1197. Foll. 78; size 12½ in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing, by the same hand as the bulk of the preceding MS.; nine lines in a page.

Mantrārādhana-dīpikā, an exposition of *Tantric* formulas, by *Yaśodhara*, son of *Kaṃsāri Miśra*.

Chapters vii.–ix., and part of the xth. Very incorrect.

VII. begins: महितोनलः दोर्षचान्यैपरायणादपरायैहसौ पुनः सदाशिव °

VIII. fol. 15 : अथ शैवमंत्राः ॥ तत्रैकप्रासादमंत्रः । °

IX. fol. 44 : अथ वैष्णवमंत्राः ॥ तत्रादौ रत्नाभिषेको द्वादशाक्षरः । °

It ends (fol. 77*a*): इति श्रीकंसारिमिश्रात्मजयशोधरविरचितायां मंत्राराधनदीपिकायां नवमः प्रकाशः ॥

X. begins : अथाष्टादशाक्षरगोपालमंत्रं ॥ °

The MS. breaks off abruptly with अष्टाक्षम, after which a later hand has added the colophon : इति श्रीकंसारिमिश्रविरचितायां मंत्रदिपिकायां दशमप्रकाशः ॥ [H. T. Colebrooke.]

2582.

968c. Foll. 15; size 7½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1753 A.D.; six lines in a page.

Mantramuktāvalī, a short compilation of *Tantric* spells, with directions for the use of them; in very incorrect Sanskrit.

It begins : श्रीभगवान उवाचः ओं अस्य श्रीगुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरु देवमहेश्वरं गुरु एवं परं ब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः आदित्यवारे मलेछबुद्धि च सोमवारे सर्वसिद्धयः मंगलवारे धनविद्या च बुधवैश्यमेव चः बृहस्पतिवारे शांतिं कृत्वा च शुक्रवारे वैश्य भवेत् शनिवारे गछति वृद्धिपुत्रदाराधनं °

It ends with mystic sets of the figures ८ and ९ in conjunction with the days of the week, thus : रविरात्री ८८८८८८०८८८९९८८८८ रविदिने 17 times ८, etc., शनिदिने 4 ८, 3 ९, 6 ८, 1 ९, ॥ इति श्रीमंत्रमुक्तावली संपूर्णा ॥

[H. T. Colebrooke.]

2583.

1192b. Foll. 70; size 12½ in. by 4⅜ in.; careless Devanāgarī writing, of 1804 A.D.; eight lines in a page.

Dakshiṇāmūrtisaṃhitā, a work on *Tantric* worship by means of mystic formulas. It seems to consist of 64 chapters (*paṭala*), only the first 40 of which are, however, numbered in this MS.

It begins :

श्रीमच्छ्रीकोशहृदयं पंचसिंहासनात्मकं ।
फलं कल्पलतानां च चारुरत्नस्फुरत्कलं ॥ १ ॥

चतुरायतनानंदि चतुराम्नायकोशगं ।
नित्यानंदि परं ब्रह्मधाम नौमि सुखाश्रये ॥ २ ॥

श्रीदेव्युवाच ॥

कृपां कुरु महादेव कृपयानंदसुंदर ।
किंतु ब्रह्ममयं [धाम] श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ॥ ३ ॥

कथं श्रीसहितं देव श्रीकोशहृदयं कथं ।
पंचसिंहासनं सेव्यं कथं कल्पलतात्मकं ॥ ४ ॥

Digitized by Microsoft®

कथं रत्नात्मकं देव कथमायतनात्मकं ।
कथमाम्नायसंसेव्यं कथं नित्यात्मकं प्रभो ॥ ५ ॥
ईश्वर उवाच ॥
एतत्सर्वात्मकं वस्तु त्रिपुरा पर[मे]श्वरी ।
चतुर्लक्ष्मी सेव्यमाना तदा कामदुघा वरा ॥ ६ ॥
श्रीविद्या च तथा लक्ष्मीर्महालक्ष्मीस्तथैव च ।
त्रिशक्तिः सर्वसाम्राज्यलक्ष्मी पंच प्रकीर्तिताः ॥ ७ ॥ °

1. *ekāksharalakshmīpūjāvidhi*; 2. *mahālakshmīpūjā*; 3. *triśaktimahālakshmīyajanavidhi*; 4. *sāmrājyavidyāyajanavidhi*; 5. *ātmāshṭāksharaparajyotirvidyārādhanam*; 6. *praṇavavidyāparanishkalabhedasamārādhanam*; 7. *ajapānāmavidhānam*; 8. *mātṛikāpūjāsādhanavidhi*; 9. *tripureśvarīsamārādhanavidhi*; 10. *kāmeśvarīpūjāvidhi*, etc.

It ends:

जलकेलिं ततः कुर्यात्सार्धं समयिभिः सुखं ।
अन्नदानं प्रकुर्वीत रसैः षड्भिः समन्वितं ॥
एवं यः कुरुते विद्वान् दमनारोपणक्रमं ।
तस्य सांवत्सरी पूजा श्रीविद्याधिष्ठिता भवेत् ॥

इति दक्षिणामूर्तिसंहितायां दमनकरोपणविधानं नाम पटलः समाप्तः ॥ [H. T. Colebrooke.]

2584.

1230a. Foll. 17; size 11 in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Kāmākhyātantra, a treatise on the worship of *Śakti*, in the form of *Kāmākhyā*, here consisting of 7 *paṭalas*.

It begins: श्रीदेव्युवाच ।
भगवन् सर्वधर्मज्ञ सर्वविद्याप्रिय प्रभो ।
सर्वदानंदहृदय सर्वागमविकाशक ॥
श्रुतानि सर्वतंत्राणि साधनानि च सर्वशः ।
विद्यास्ताः सकला देव फलानि त्वत्प्रसादतः ॥ °

Cf. Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 39, where, as in the next MS., the treatise is divided into 9 *paṭalas*.

It ends:

एतत्ते कथितं स्नेहान्न प्रकाश्यं कदाचन ।
गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं सदा प्रिये ॥
पशोरग्रे विशेषेण गोपनीयं प्रयत्नतः ।
भ्रष्टानां साधकानां च सान्निध्ये न वदेदपि ॥
न दद्यात्काणखंजेभ्यो विगीतेभ्यस्तथैव (?ऽविनी°) च ।
उदासीनजनस्यैव सान्निध्ये न वदेदपि ॥
दांभिकाय न दातव्यं नाभक्ताय कदाचन ।
मूर्खाय भावहीनाय दरिद्राय ममाज्ञया ॥
दद्याच्छांताय शुद्धाय कौलिकाय महेश्वरि ।
कालीभक्ताय शैवाय प्रदद्याच्च शिवाज्ञया ॥
अनेन भवमुक्ताय महाकालप्रपूजिने ।
सुरास्त्रीवंदकायाथ शिवाबलिप्रदाय च ॥

इति श्रीकामाख्यातंत्रे पार्वतीश्वरसंवादे (thus always) सप्तमः पटलः ॥ [H. T. Colebrooke.]

2585.

1442b. Foll. 13; size 12¼ in. by 4 in.; very careless, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Kāmākhyātantra. The treatise is here divided into 9 *paṭalas*, the first two of which correspond to *paṭ.* 1, and 3 and 4 to *paṭ.* 2, of the preceding MS.

[H. T. Colebrooke.]

2586.

3187. Foll. 29; size 7¾ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, on European paper (water-mark 1867); ten lines in a page.

Kalpasūtra, a manual of certain *Tantric* rites, ascribed to *Paraśurāma*.

It begins:

श्रीगुरुगणपतीष्टदेवताभ्यो नमः ॥ अथातो दीक्षां व्याख्यास्यामो भगवान्परमशिवभट्टारकः श्रुत्यष्टादशविद्याः सर्वाणि दर्शनानि लीलया तत्तदवस्थापन्नः प्रणीय स विमर्शया भगवत्या भैरव्या स्वात्मा भिन्नया पृष्टः पंचभिर्मुखैः पंचाम्नायान्परमात्मसाररूपान् प्रणिन्ये तत्रायं सिद्धांतः षट्त्रिंशत्तत्वानि विश्वं शरीरं कंचुकितः शिवो जीवो निष्कंचुकितः परमशिवः स्वविमर्शः

Digitized by Microsoft®

पुरुषार्था वर्णात्मिका नित्याः शब्दा मंत्राणामचिंत्यशक्तिता संप्रदायविश्वासाभ्यां सर्वसिद्धिविश्वासभूयिष्ठं प्रामाण्यं गुरुमंत्रदेवतामनःपवनानामैक्येन भावनादंतरात्मवित्तिरानंदं ब्रह्मणो रूपं तच्च देहे व्यवस्थितं° सर्वेषु दर्शनेषु गुप्तेयं विद्या । तत्र सर्वथा मतिमान्दीक्षेत । दीक्षास्तिस्रः शाक्तिकी शांभवी मांत्री चेति । तत्र शाक्तिकी शक्तिप्रवेशनाच्छांभवी चरणविन्यासान्मांत्री मंत्रोपदिष्ट्या । सर्वाश्च कुर्यादेकैकां वेत्येके । सद्गुरुः क्रमं प्रवर्त्य सांगं हुत्वा तरुणोल्लासवान् शिष्यमाहूय वाससा मुखं बद्ध्वा गणपतिललिताश्यामावार्तालीपरापात्रबिंदुभिस्तमवोक्ष्य सिद्धांतं श्रावयित्वा ॥ तच्छिरसि रक्तशुक्लचरणौ भावयित्वा तदमृतक्षालितं सर्वमलंकुर्यात् °

ब्राह्मे मुहूर्त उत्थाय सहस्रदलकमलकर्णिकामध्यनिविष्टगुरुचरणयुगलविगलदमृतरसविसरपरिप्लुताखिलांगो ° fol. 3*a*; अथ यागविधिः fol. 3*b*; अथ होमविधिं व्याख्यास्यामः fol. 22*b*; अथातः सर्वेषां मंत्राणां सामान्यपद्धतिं व्याख्यास्यामः ॥ fol. 24*b*; भूर्भुवः स्वस्तत्सवितुर्वरेण्यं° प्रचोदयात् । इति त्रिंशार्णा गायत्री ॥ यत इंद्र भयामहे° (*Rigv.* viii. 38, 13) । स्वस्तिदा° (ib. x. 152, 2) । इत्यैंद्री गायत्री ॥ ° खेचराय नमः ॥ ° नमो भगवते श्रीसूर्याय ॥ ° पुंडरीकाक्षाय नमः ॥ पुष्करेक्षणाय नमः ॥ अमलेक्षणाय नमः ॥ कमलेक्षणाय नमः ॥ विश्वरूपाय नमः ॥ श्रीमहाविष्णवे नमः ॥ इति षोडशमंत्रेण समवृष्टिरूपिणी दूरदृष्टिसिद्धिप्रदायकचक्षुष्मती विद्या ° । इति महाव्याधिनाशनी विद्या ॥ °

It ends:

य इमां दशकांडीं महोपनिषदं महात्रैपुरसिद्धांतमालासर्वस्वभूतामहरहरधीते स सर्वयज्ञेषु यष्टा भवति यं यं क्रतुमधीते तेन तेनास्येष्टं भवतीति श्रुतमित्युपनिषदिति शिवं ॥ इति श्रीदुष्टक्षत्रियकुलकालांतकरेणुकागर्भसंभूतमहादेवप्रधानशिष्यश्रीनारायणावतारमहामहोपाध्यायश्रीपरशुरामविरचितं कल्पसूत्रं संपूर्णं॥

This seems to be a different treatise from the same author's *Vidyākalpasūtra*, described by Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 69.

'This copy was made from an undated Devanāgarī MS. belonging to *Lakshmaṇ Trimbakjī Gaḍgil* of Belgaum, consisting of 39 leaves, about 8″ by 3¾″; and presented to the India Office Library, 23rd Aug. 1878.'

[J. F. FLEET.]

2587.

452b. Foll. 11; size 9½ in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of the latter part of the last century; 12–15 lines in a page.

Mahārasāyanavidhi, also called *Kākacaṇḍeśvarīmata*, a Tantric treatise on quack medicines; deriving its name from *Kākacaṇḍeśvarī* (or *Kākacāmuṇḍā*), a particular form of *Śakti* or *Bhairavī*, to whom *Īśvara*, in a series of conversations, reveals his occult science.

Very incorrect. It begins:

कैलासशिखरासीन[म्] उमासार्धं जगद्गुरुं ।
योगिन्यः कथयं(°नोऽकथयन्) यंत्रं गुह्यागुह्यतरं परं॥१॥
सर्वज्ञानप्रकाशाय सर्वज्ञाः सर्वकृच्छ्रयः(!) ।
एतैः कथे कथं देव त्वया सर्वं ममोपरि(!) ॥ २ ॥

ईश्वर उ° ॥

कंकालिकालरात्रिं च कालचंडाभवांबिका ।
कालिका कालरात्रिं च काकचंडेश्वरीमते ॥ ३ ॥

The numbering of the *ślokas* is discontinued from fol. 6 (after *śloka* 127).

इति (प्रथमः°) चतुर्थः पटलः fol. 4*b*; इति काकचांडेश्वरीमते त्रैलोक्यसुंदरीगुटिका संपूर्णा fol. 5*a*; इति° जारणपटलः fol. 6*b*; इति शाल्मलीकल्पः ° इति ब्रह्मदंडीकल्पः fol. 7*a*; इति काकचांडेश्वरीकल्पः (?) fol. 7*b*; इति हारीतकीकल्पः fol. 8*a*; इति पोटलीपादरसेंद्रं fol. 8*b*; इति° जलूकापटलः fol. 9*a*; इति° तालकेश्वरं fol. 10*b*.

It ends:

सप्तमे सप्तके चैव खेचरी भवति व्यथा ।
अल्पपुन्येन सोध्यंति (!) इदं चैव रसायणं ॥
न कांतेन विना सूतं सूतं कांतिविवर्जितं ।
सतमंसतीदेहेनह (!) पिंडमिवांभसि ॥

इति महारसायनविधिः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2588.

1248c. Foll. 16; size 9½ in. by 3¾ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1777 A.D.; nine lines in a page.

Digitized by Microsoft®

Mantraratnākara, by *Vijayarāmācārya*, pupil of *Caturbhujācārya*. The 13th chapter (of the section) entitled *Kārtavīryamantranirūpaṇa*, containing charms and spells, in the form of prayers addressed to *Kārtavīrya-Arjuna*, king of the Haihaya country, with the view of averting ill-luck of every kind.

It begins:

अथ सर्वेष्टदान् वक्ष्ये कार्तवीर्यमनूत्तमान् ।
यान्समाराध्य मनुजाः साधयंति निजेप्सितं ॥ १ ॥

रौद्री सद्याग्निचंद्राढ्या(!) लक्ष्मीर्वह्नींदुशांतियुक् ।
विधिर्धरेंदुशांत्याढ्या निद्राघ्र्यग्नींदुसंयुता ॥ २ ॥

पाशो मायांकुशं विष्णुप्रिया वर्मास्त्रमीरयेत् ।
कार्तवीर्यार्जुनो रेतो हृदंतः प्रणवादिकः ॥ ३ ॥

It ends:

श्रीफलैः श्रियमाप्नोति पद्मैर्वश्यो भवेन्नृपः ।
किं बहूक्तेन सर्वेष्टं प्राप्नोति साधकोत्तमः ॥ ३१४ ॥

इति श्रीमच्चतुर्भुजाचार्यचरणसरोजनिवसित(मनं)चंचरीकास्वादितचिन्मकरंदश्रीमद्विजयरामाचार्यविरचिते मंत्ररत्नाकरे कार्तवीर्यमंत्रनिरूपणे त्रयोदशस्तरंगः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2589.

1717. Foll. 81, 83 and 67; size 9½ in. by 4¼ in.; careless Devanāgarī writing of 1768 A.D.; ten lines in a page.

Śaktisaṃgama-tantrarāja, a spicilegium of abstruse speculations on the transcendent mysteries of *Tantric* belief, in four *khaṇḍas*, only three of which—viz. I., III. (or II.), and IV., consisting of 20, 20, and 11 *paṭalas* resp.—are, however, contained in the present MS.

It begins (with the numbers supplied): श्रीदेव्युवाच ।

अनादिरूप भूतेश शशिशेखर शंकर ।
देवाधिदेव विश्वेश विश्वाराध्य सुरेश्वर ॥ १ ॥

निरंजन निराकार नित्यानंद गुणाकर ।
गुणातीत परस्वामिन्सर्वातीत परात्पर ॥ २ ॥

तत्त्वं श्रुतं जगत्सर्वं स्थावरजंगमादिकं ।
श्रुतानि सर्वतंत्राणि लक्षकोट्यार्बुदानि च ॥ ३ ॥

तंत्रार्णवादिकं देवराज राजेश्वर प्रभो ।
तंत्रराजः श्रुतो देव नानाभेदाश्च संश्रुताः ॥ ४ ॥

रसायनं श्रुतं देव सिद्धयो विविधाः श्रुताः ।
शक्तिसंगमनामानं तंत्रराजोत्तमोत्तमं ॥ ५ ॥

सूचितं देव देवेश मंत्रसिद्ध्यभिधागमे ।
न मह्यं कथितं देव संशयं छेदय प्रभो ॥ ६ ॥

चतुःखंडेन संयुक्तं सर्वसारोत्तमोत्तमं ।
तंत्रं कथय देवेश संप्रदायक्रमागतं ॥ ७ ॥

समग्रं तंत्रराजेंद्रसापेक्षरहितं(?) प्रभो ।
संप्रदायप्रभ्रष्टानां मार्गसंदर्शकारकं ।
कल्यै (!) सिद्धिप्रदं तत्र कथयस्व मम प्रभो ॥ ८ ॥

शिव उवाच ।

तंत्रराजः पूर्वमुक्तः खंडाष्टकसमुज्ज्वलः ।
पूर्वार्धमुत्तरार्धें(!) च सार्धद्वयसमन्वितः ॥ ९ ॥

पूर्वार्धं कादिसंज्ञं तु द्वितीयं हादिसंज्ञकं ।
कादौ तु वेद(*i. e.* 4)खंडानि हादावपि चतुष्टयं ॥ १० ॥

प्रतिखंडं महेशानि त्रिसहस्रं च षट्शतं ।
प्रत्यध्यायं शतश्लोकाः षट्त्रिंशत् पटलानि च* ॥ ११ ॥

इत्येकखंडमित्युक्तमेव खंडाष्टकं विदुः ।
दिव्यौघरचितो यत्र गुरुद्वारा(?) भविष्यति ॥ १२ ॥

शक्तिसंगमनामाख्यं श्रीवृहत्तंत्रराजकं ।
वेदखंडसमायुक्तं षष्टिसाहस्रकं शुभे ॥ १३ ॥

दिव्यौघरचितं तंत्रं सर्वतंत्रोत्तमोत्तमं ।
अत्रादि काल्या रचितं तारारूपं द्वितीयकं ॥ १४ ॥

तृतीयं सुंदरीरूपं चतुर्थी छिन्नमस्तका ।
युगे युगे चंद्रसंख्यं कलौ खंडचतुष्टयं ॥ १५ ॥

षट्शती वत्सरांते तु द्विसप्तत्युत्तरं शिवे ।
आदिर्भवतु देवेशि दिव्यौघाद्वा रतः शिवे ॥ १६ ॥

I. ends:

तत्तत्वं निहनादेवमुखादुच्चार्यते(!) च यत् ।
तदेव सत्यं भवति प्रोत्तस्पर्शं(? *r.* प्रोक्तात्परं) किमिच्छसि॥

इति श्रीमदक्षोभ्यमहोग्रतारासंवादे शक्तिसंगमतंत्रराजे प्रथमखंडे कामधेन्वादियोगे विंशः पटलः समाप्तः ॥

* For the *Kādimata* see no. 2538.

Digitized by Microsoft®

III.(?) begins: देव्युवाच ॥

देवदेवं महादेवं भक्तानुग्रहकारकं ।
अनाद्यंतं पराकाशं तमीडे निर्गुणं विभुं ॥ १ ॥
त्वत्प्रसादान्मया नाथ ज्ञानमागमशासनं ।
कालांतरे समायाते पुनः पृष्टं मया विभो ॥ २ ॥
पूर्णाभिषेकदीक्षा तु कथं भेदत्वमागता ।

ईश्वर उवाच ॥ ०

It ends:

सर्वतंत्रे प्रयुक्तत्वादत्र संक्षेपतो मता (? मया) ।
मंत्रांतरत्वात्कथिता किमन्यत् श्रोतुमिच्छसि ॥

इति श्रीकालीकालसंवादे षट्शाम्भवरहस्ये उड्डंडभैरवीये शक्तिसंगमतंत्रराजे षष्टिसहस्रे धूमावतीकौतुकं संक्षेपविधिर्नाम विंशतितमः पटलः ॥ समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥

IV. begins: देव्युवाच ।

देवदेव महादेव सर्वसिद्धिप्रवर्तक ।
तत्त्वं श्रुतं मया सर्वं रहस्यातिरहस्यकं ।
इदानीं वद देवेश रहस्यं परमं विभो ॥

शिव उवाच ।

रहस्यातिरहस्यं च कथं त्वयि निवेद्यतां ।
तथापि तव सद्भक्त्या रहस्यमपि कथ्यते ॥
काली तारा छिन्नमस्ता सुंदरी वगला रमा ।
मातंगिभुवनासिद्धिविद्या (!) च भैरवी तथा ॥ ०

It ends:

गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं पुनः पुनः ।
रहस्यातिरहस्यं च रहस्यातिरहस्यकं ॥ १०५ ॥
इति संक्षेपतः प्रोक्तं किमन्यत् श्रोतुमिच्छसि ॥

इति श्रीमदक्षोभ्यमहोग्रतारासंवादे तारासूक्ते ब्रह्मजातिवर्णने एकादशः पटलः ११ समाप्तः ॥ संवत् १८१५ ॥

Cf. Rāj. Mitra, Notices, i., p. 229; Bik. Cat., p. 606; where *khaṇḍa* I. is said to consist of 20; II. of 65; III. of 19; IV. of 11 chapters. The opening and concluding couplets of the former MS. agree with those of the present one. [H. T. Colebrooke.]

2590.

1412b. Foll. 16; size 12¾ in. by 4⅞ in.; fair Bengalī handwriting of about 1750 A.D.; twelve lines in a page.

Parātantra, or *Karavīrayāga*, a series of revelations regarding the occult science of *Tantric* worship, in the form of a dialogue between *Īśvara* and *Devī*. Very incorrect.

Whether the title *Kālikulakrama* refers only to the last section of this treatise, or whether it belongs to the whole, as that of a section of a larger work, is not clear.

It begins:

बहुसिद्धि (*r.* सिद्ध) समाकीर्णे श्मशाने करवीरकं (*r.* ०के) ।
तत्र वीरगणाः सर्वे महाभल्लान्त (कल्लोल C.) हूँकृते ॥
निवर्तते महाशत्रुयोगे (निवर्तितमहाचक्रे योगे C.) चिद-
[शडामरे ।
महावृन्दे महास्थाने गणडाकिनि (महास्फारडाकिनीगण
[C.) याचिते ॥

वाह्माद्या (ब्रह्माद्या C.) मातरश्चाष्टौ क्षेत्रेण (!) भैरवादयः ।
गणेशो (०शा C.) वटुकाः सिद्धा मातुश्चक्रे तु मालके
[(मेलके C.) ॥

श्रीनाथादिगणाः [सर्वे] वीरनाथावतारिते ।
सिद्धिनाथावकाशेन संतोषितकुलेश्वरे ॥

सर्वभूषां परित्यज्य सानन्दोल्लासिमानसा ।
श्रीचक्रे स्म स्थितं देवं पृच्छते कुलसुन्दरी ॥

श्रीदेव्युवाच ।

सर्वश्रोतोत्तरं (श्रोत्रोद्भवं C.) ज्ञानं त्वत्प्रसादाच्छ्रुतं मया ।
यामलाष्टकपूर्वं तु तन्त्राण्यनेकधानि च ॥

शिरश्छेदश्च बहुधा महामन्थानषट्ककं (!) ।
मालातन्त्रं च चकार सागराभ्यामिहामतं ॥

चतुर्विंशतिवैलक्ष्मश्रुताः (!) सर्वा विधारिता ।
इदानीं संशयो जातो तवैव वचनात्प्रभो ॥

एषा सा परमा शक्तिर्न द्वितीया परेश्वरी ।
एषा शक्तिर्महामाया विश्वं व्याप्य व्यवस्थिता ॥

नादिर्मध्या न चान्ता तु यया सर्वं प्रवर्तते ।
तथोक्ता न द्वितीया च तन्त्रे कुलमहार्णवे ॥

एषा संधीयते विश्वमेका त्रैलोक्यपूजिता ।
एतदेव तथा (?) ब्राह्मीषडाम्नायः कथं प्रभो ॥

षट्सिंहासनगा देवी नायिकाः षट् प्रकीर्तिताः ।
षडाम्नायविभिन्ना चेदेका सा परमा कथं ॥

Digitized by Microsoft ®

अभिन्ना वाथ भिन्ना च त्वं चेदेव जगत्प्रभो ।
कथमेवापरा शक्तिर्विभिन्ना परमेश्वरी ॥ ०

श्रीसदाशिव उवाच ।

मयि प्रियतमे देवि निशामय वदामि ते ।
गुह्यं गुह्यतमं दिव्यमकथ्यं कथयामि ते ॥
तव स्नेहात्प्रवक्ष्यामि रहस्यं कौलिकाय वै ।
तां नमस्कृत्य वक्ष्यामि विष्णुमायां जगन्मयीं ॥
नारायणीं महामायां प्रकृतिं विश्वरूपिणीं ।
एकापरा परा शक्तिः प्रकृतिर्विश्वमोहिनी ॥
विश्वविमोहिनी सा च वैष्णवी च प्रकीर्तिता ।
धारणाद्धात्रीमित्याहुः पालनां परमेश्वरीं ॥
त्रैलोक्यमोहनान्मायायुता सा प्रकृतिः स्मृता ।
विश्वसंसारणात्सा तु वैष्णवी तु प्रकीर्तिता ॥ ०

इति श्रीपूर्णेश्वरीपूर्वाम्नायः [॥ १ ॥ C.] fol. 2b; इति परातन्त्रे विश्वेश्वरीदक्षिणाम्नायः [॥ २ ॥ C.] fol. 3b; इति° पश्चिमसिंहासनं (पश्चिमाम्नायकुब्जिकादेवी ॥ ३ ॥ C.) fol. 4a; इति परातन्त्रे उत्तराम्नाये कालिकाक्रमः (कालीक्रमः ॥ ४ ॥ C.) fol. 4b; इति परातन्त्रे श्रीविद्याऊर्ध्वाम्नायः (ऊर्ध्वाम्नायत्रिपुरसुन्दरी ॥ ५ ॥ C.) fol. 6b; इति श्रीमहाश्रोतसि शिरश्छेदे करवीरमहायागे परातन्त्रे (परातन्त्रक्रमे C.) द्वादशसाहस्रिकायां षडाम्नायभेदसूत्रं ॥ ६ ॥ ib.; इति श्रीमहाश्रोतसि शि° करवीरयागे परातन्त्रे (परातन्त्रक्रमे C.) क्रमद्वादशसाहस्रिकायां कालीक्रमनिर्णयसूत्रं fol. 11a; इति श्रीभैरवश्रोतसि शि° करवीरयागे परातन्त्रे (परातन्त्रक्रमे C.) परमार्थनिर्णयः 13a.

It ends:

चिद्भिन्ना बहुधा जाता नानाभेदसमाश्रिता ।
एका सा बहुरूपा च जानीयाद्दिव्यचक्षुषा ॥
स एव साधकः श्रेष्ठः सिद्धिज्ञानस्य भाजनं ।
अनुष्ठानरतं सर्वं सिद्धिभागी भवेद्ध्रुवं ॥

इति श्रीभैरवश्रोतसि (इति श्रीश्रोतसि C.) शिरश्छेदे महाकरवीरयागे परातन्त्रे कालीकुलक्रमः समाप्तः ॥

On the back of the last leaf the treatise is called *Karavīratantrakulakarma.*

The Cambridge Library possesses another MS. of this work (Add. 1477; 39 leaves, the second of which is, however, wanting) from which Profs. Aufrecht and Cowell have kindly supplied the various readings noted above.

[H. T. COLEBROOKE.]

2591.

1192c. Foll. 41; size 12½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1804 A.D.; eleven lines in a page.

Rahasyārṇava, a manual of *Tantric* worship, in 15 chapters (*paṭala*), compiled, under orders of *Jayacandra Navendra* of Trigarta (Lahore), by *Vanamālin*, pupil of *Hṛidayānanda.* The MSS. (esp. the second) are rather incorrect.

It begins (somewhat corrected): श्रीपरदेवतायै नमो नमः ॥

सुधासारेण सिंचंतीं कंठनीलं सदाशिवम् ।
नवीनजलदश्यामां विघ्नेशजननीं नुमः ॥ १ ॥
नमामि जालपां देवीं कालपाशनिकृंतनीं ।
ब्रह्मेशविष्णुनमितां क्षिप्रसिद्धिप्रदायिनीं ॥ २ ॥
गुरुं च हृदयानन्दं सर्वशास्त्रविशारदं ।
शिवरूपं नतो नित्यं मंत्राणां विदधातु नः ॥ ३ ॥
जयचंद्रनरेंद्रस्य त्रिगर्तेशस्य चाज्ञया ।
विदुषां साधकानां च प्रीतये वनमालिना ॥ ४ ॥
सिद्धिप्रदः सदा तेषां पशूनां च विषप्रदः(!) ।
श्रीरहस्यार्णवो ग्रंथस्तन्यते सरसो मया ॥ ५ ॥
सप्रमाणं सतर्कं च विदुषां वचनादपि ।
भावचूडामणिं ज्ञात्वा तंत्रचूडामणिं तथा ॥ ६ ॥
कुलचूडामणिं चैव ज्ञानार्णवं च भैरवीं ।
कुलार्णवं वीरतंत्रं समयाचारमुत्तमं ॥ ७ ॥
गांधर्वमत्स्यसूक्तं च नीलतंत्रं ततः परं ।
एकवीरां समालोक्य तन्त्रार्णवं च भैरवं ॥ ८ ॥
अन्येषां च मतं ज्ञात्वा साधकानां हिताय च ।
गुरुक्रमविधानं च भावश्च त्रिविधस्तथा ॥ ९ ॥
कुमारीपूजनं चैव कुलाचारस्ततः परं ।
पीठपूजाविधिश्चैव निशीथसाधनं ततः ॥ १० ॥
पाण्डवैः पूजनं चैव द्रौपदीसंस्कृतिस्ततः ।
पुरश्चर्याक्रमश्चैव बलिदानविधिस्ततः ॥ ११ ॥
रहस्यातिरहस्यं च साधनं सर्वसिद्धिदं ।
विभूतिधारणं चैव स्वंतयोगविधिस्तथा ॥ १२ ॥
योगश्चैव यथान्यायं ग्रंथे ऽस्मिंस्तन्यते मया ।
एनं विज्ञाय यो मर्त्यः कुरुते साधनं सदा ॥ १३ ॥

Digitized by Microsoft®

शंकरस्य प्रतिज्ञैषा तस्य सिद्धिः करे स्थिता ।
ततो गुरुक्रमं वक्ष्ये यथावदनुपूर्वशः ॥ १४ ॥
तदुक्तं भावचूडामणौ । °

1. *Gurunirṇaya*, fol. 4*b*; 2. *bhāvanirṇaya*, fol. 8*a*; 3. *kumārikākalpa*, fol. 9*b*; 4. *samayācāra*, fol. 10*a*; 5. *pīṭhapūjā*, fol. 10*b*; 6. *niśīthapūjāpaddhati*, fol. 11*a*; 7. *pāṇḍavamahāpūjāpaddhati*, fol. 22*a*; 8. *draupadīsaṃskṛiti*, fol. 23*b*; 9. *chinnādipaṭala*, fol. 28*b*; 10. *puraścaryākrama*, fol. 35*a*; 11. *balidānavidhi*, fol. 36*b*; 12. *vibhūtidhāraṇavidhi*, fol. 37*b*; 13. *antaryāgavidhi*, fol. 39*a*; 14. *yogavaraṇam*, fol. 39*b*; 15. *rahasyoktadravyaśodhanavidhānam*; ends: अनंतरं श्रीपात्रं गृहीत्वा शांतिपठनं । तर्पणं च तत्त्वेन ईशस्वरूपमात्मानं स्वकुर्यात् (!) ॥ हरिमीडे ॥ °

इति श्रीवनमाल्याचार्यश्रीरहस्योक्तद्रव्यशोधनविधानं पंचदशः पटलः ॥ This colophon has caused the alternative title of *Dravyaśodhana* being wrongly ascribed to the whole work.

The colophons usually run thus: इति श्रीवनमाल्याचार्यसंगृहीते रहस्यार्णवे °

[H. T. COLEBROOKE.]

2592.

581d. Foll. 50; size 12¼ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī, by several hands, in 1800 A.D.; eleven lines in a page.

The same work. Both MSS. seem to have been transcribed from the same original.

[H. T. COLEBROOKE.]

2593, 2594.

705, 706. Foll. 1–150, 151–293; size 16¼ in. by 4½ in.; clear Bengalī handwriting of about 1700 A.D.; nine lines in a page.

Śivarahasya, an extensive work on Śiva-worship. The complete work consists of 12 parts (*aṃśa*), only one of which, the seventh, is contained in these volumes.

It begins: ऋषय ऊचुः ।
सूत वेदार्थतत्त्वज्ञ शिवध्यानपरायण ।
मुक्त्युपायं वदास्मभ्यं कृपालो मुनिसत्तम ॥
कः सेव्यः सर्वदेवेषु को वा जप्यो मनुः सदा ।
स्यातव्यं कुत्र वा नित्यं किं वा सर्वार्थसाधकं ॥

सूत उवाच ।
धन्यान्मन्यामहे नूनमनन्यशरणान्मुनीन् ।
वनाशिनो वनावासान्युष्मानन्यूनकल्मषान् ॥
भवद्भिः सर्ववेदार्थतत्त्वज्ञानमकल्मषैः ।
परात्परतरः शर्वः सर्वदा पूज्यते धिया ॥
भवद्भिः सर्ववेदार्थो ज्ञात एवास्ति यद्यपि ।
तथापि किंचिद्वक्ष्यामि यथा ज्ञातं मया तथा ॥
पुरा कैलासशिखरे सुखासीनं जगत्प्रभुं ।
वेदान्तवेद्यमीशानं शङ्करं लोकशङ्करं ॥
विश्वतश्चक्षुषं देवं विश्वतोमुखमव्ययं ।
विश्वतोबाहुमाराध्यं विश्वतःपादमीश्वरं ॥
निष्कलं निर्गुणं शान्तं निरवद्यमनामयं ।
निष्प्रपञ्चं निराकारं निर्मलं निरुपाधिकं ॥
शर्वं प्रसन्नवदनं सर्वाभरणभूषितं ।
गौरीभूषितवामाङ्गं ब्रह्मविष्ण्वादिसेवितं ॥
अप्रमेयजगज्जन्मस्थितिसंहारकारणं ।
सोमसूर्याग्निनयनं सोमार्धकृतशेखरं ॥
विल्वचन्दनलिप्ताङ्गं नरविल्वदलार्चितं ।
व्याघ्रचर्मपरीधानमनन्तेन्दुरविप्रभं ॥
नानामणिगणाकीर्णं किरीटकटकावृतं ।
दयासुधार्द्रनयनं वरदा(*r.* दो)भयपाणिनं ॥
निजसंतोषपूर्णाङ्गमुमालिङ्गितविग्रहं ।
विलोक्यातीव संतुष्टः षण्मुखः साम्बमीश्वरं ॥
मत्वा कृतार्थमात्मानं प्रणिपत्य सदाशिवं ।
पप्रच्छ सर्वलोकानां मुक्त्युपायं कृताञ्जलिः ॥
विश्वेश्वर महादेव विष्णुब्रह्मादिवन्दित ।
देवानां मानवानां च किं मोक्षस्यास्ति साधनं ॥
तव नामान्यनन्तानि सन्ति यद्यपि शङ्कर ।
तथापि तानि भव्यानि न ज्ञायन्ते मयाधुना ॥
प्रियाणि शिवनामानि सर्वाणि शिव यद्यपि ।
तथापि कानि रम्याणि तेषु प्रियतमानि ते ॥

Digitized by Microsoft®

तानि सर्वार्थदान्यद्य कृपया वक्तुमर्हसि ।
यन्नामस्मरणादेव सद्यो मुच्यते पातकैः ॥
रसनारससारज्ञा त्वन्नामामृतपायिनी ।
यस्यास्ति स पुमान्धन्यो मान्यो ह्यमनुजैरपि ॥
जन्मान्तरसहस्रेषु तप्तं यदि तपस्तदा ।
त्वन्नामस्मरणायत्तं चित्तं जन्तोः प्रजायते ॥
महेशनामामृतदिव्यधारापरिप्लुताङ्गोदरमध्यगोऽपि ।
न शोकमाप्नोति नरो यतो हंसरक्षितो वह्निगतः शिवेन॥
यतो विभूतिकवचाः शिवनामास्त्रपाणयः ।
चत्वारो ह्यसुरानीकैश्चक्रुर्युद्धं पुरा मुदा ॥
ब्रह्महत्यासहस्राणि सम्यक्कृत्वापि पुक्कसः ।
शिवेति नाम विमलं श्रुत्वा मोक्षं गतः पुरा ॥
ये ते ऽपि प्रमथाः शुद्धाः शिवनामामृताशनाः ।
इन्द्राद्यर्चितपादाब्जा वसन्ति शिवसन्निधौ ॥
शिवनामैव संसारमहारोगौघशामकं ।
नान्यत्संसाररोगस्य शामकं दृश्यते मया ॥
शिव शङ्कर विश्वेश महादेवेति यन्मया ।
पूर्वमुच्चरितं युद्धे जयस्तेनाभवन्मया ॥
शङ्करेश महेशेति नाम दिव्यं महावने ।
पुरा श्रुतं पिशाचेन ततस्तस्मात्स मोचितः ॥
समस्तवेदवेदान्तसारभूतं शिवप्रदं ।
शिवनामामृतं दिव्यं पेयं सर्वार्थसाधकं ॥
ये संततं शङ्करमादरेण मनःसरोजासनसंनिविष्टाः ।
ध्यायन्ति शम्भुं स्मरणानुषक्तास्त एव धन्याः शिवसंमताश्च ॥
शिवनामामृतापुष्टरसनाः शिवपूजकाः ।
शिवध्यानरता नित्यं सन्ति धन्याः क्वचित्क्वचित् ॥
इत्युक्त्वा वेपमानाङ्गः प्रणिपत्य पुनः शिवं ।
कुमारः पार्श्वतस्तस्थौ नतमूर्धा कृताञ्जलिः ॥

सूत उवाच ।

कुमारेणोदितां वाचं सर्वलोकहितावहां ।
श्रुत्वा प्रसन्नवदनस्तमुवाच सदाशिवः ॥

शिव उवाच ।

साधु साधु कुमाराद्य सम्यक् पृष्टं त्वयाधुना ।
यदिदानीं त्वया पृष्टं तद्वक्ष्ये शृणु सादरं ॥
एवमेव पुरा गौर्या पृष्टः काश्यामहं सदा ।
समाख्यातं मया सम्यक् सर्वेषां मोक्षसाधनं ॥
दिव्यान्यनन्तनामानि सन्ति तन्मध्यगं परं ।
अष्टोत्तरसहस्रं तु नाम्नां प्रियतरं मम ॥
एकैकमेव तन्मध्ये नाम सर्वार्थसाधकं ।
मयापि नाम्नां सर्वेषां फलं वक्तुं न शक्यते ॥
तिलाक्षतैर्बिल्वपत्रैः कमलैः कोमलैर्नवैः ।
पूजयिष्यति मां भक्त्या यस्त्वेतन्नामसंख्यया ॥
स पापेभ्यः संसृतेश्च मुच्यते नात्र संशयः ।
ततो ममान्तिकं याति पुनरावृत्तिदुर्लभं ॥ ०

The *saptamāṃśa*, according to a MS. in Rāj. Mitra's Notices, i., p. 123, consists of 29 *adhyāyas*. The present MS., however, terminates abruptly in the 25th *adhyāya*; and the colophon of some of the others also is wanting.

I. इति श्रीशिवरहस्ये सप्तमांशे स्कन्दसदाशिवसंवादे मुख्यशिवसहस्रनामकथनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ fol. 10*b*.

II. beg.: ऋषय ऊचुः ।

त्वत्प्रसादाद्वयं सूत निष्पापाः स्मो न संशयः ।
धन्याः कृतास्त्वया नूनं सत्कथाश्रवणाद्वयं ॥

Col.: इति° शिवगौरीसंवादे काशीमाहात्म्ये काशीप्रशंसा नाम द्वितीयो ऽध्यायः ॥ fol. 14*a*.

III. beg.: पार्वत्युवाच ।

देवोत्तमाखिलाराध्य विश्वेश शिव विश्वग ।
श्रुता पुण्यकथा रम्या त्वत्प्रसादान्मनोहरा ॥
त्वन्मुखाम्भोजविलसत्कथापुष्परसं पुनः ।
मच्चेतश्चञ्चरीको ऽयं पातुमिच्छति शङ्कर ॥

Col.: इति° शिवगौरीसंवादे काशीमाहात्म्ये तृतीयो ऽध्यायः ॥ fol. 18*b*.

IV. beg.: श्रीशिव उवाच ।

कथामन्यां प्रवक्ष्ये ऽहं शृणु सादरमम्बिके ।
यत्कथाश्रवणादेव सद्यो मुच्येत पातकैः ॥
शिवस्थानान्यनेकानि सन्ति काश्यां वरानने ।
तेषां संख्या मया सम्यक्कर्तुमेव न शक्यते ॥

Col.: इति° शिवगौरीसंवादे काशीमाहात्म्ये चतुर्थो ऽध्यायः ॥ fol. 23*a*.

V. beg.: श्रीपार्वत्युवाच ।

महेशाखिलदेवेश काशीवासरतैर्नरैः ।
प्रत्यहं नियतं काश्यां किं कर्तव्यं वद प्रभो ॥

Col.: इति° काशीमाहात्म्ये काशीवासनियमविधिकथनं° fol. 29*a*.

Digitized by Microsoft®

VI. beg.: पार्वत्युवाच ।

शिव कल्याणद श्रीमन्सर्वज्ञामितविक्रम ।
ज्ञानवापीति संज्ञेयमस्याः कथमभूद्वद ॥

Col.: इति° शिवगौरीसंवादे काशीज्ञानवापीप्रशंसा° fol. 33*b*.

VII. beg.: पार्वत्युवाच ।

विश्वेश्वराखिलाराध्य सर्वज्ञ करुणानिधे ।
क्व मुक्तिमण्डपस्थानं तत्प्रमाणं कियन्मतं ॥

Col.: इति° काशीमाहात्म्ये मुक्तिमण्डपाख्यानं° fol. 37*a*.

VIII. beg.: पार्वत्युवाच ।

शिवानन्दमयानन्त ज्ञानवापीतटे शुभे ।
केन पुण्यप्रभावेन दण्डपाणिः स्थिरं स्थितः ॥

Col.: इति° काशीमाहात्म्ये दण्डपाणीतिहासकथनं° fol. 40*a*.

IX. beg.: शिव उवाच ।

कथामन्यां प्रवक्ष्ये ऽहं श्रोत्रानन्दकरीं परां ।
शृणु यत्नेन विमलामम्बिके पापहारिणीं ॥
पुरा कश्चिद् द्विजाधीशः पूर्वजन्मतपोबलात् ।
काशीं संप्राप्य मामर्च्यमभ्यर्च्य विधिपूर्वकं ॥
उपित्वैकदिनं दीनः क्षुधार्त्तो ऽस्तङ्गते रवौ ।
वीरेश्वरालये रम्ये निद्रां कर्तुं समाययौ ॥

Col.: इति° वीरेश्वरेतिहासकथनं° fol. 43*b*.

X. beg.: शिव उवाच ।

अन्यामपूर्वामनघां कथां वक्ष्ये शुभप्रदां ।
यत्कथाश्रवणात्सद्यो मुच्यते सर्वबन्धनात् ॥
काश्यां पशुपतीशस्य स्थानमस्त्युत्तमं शुभे ।
नित्यं संनिहितस्तत्र निवसाम्यहमादरात् ॥
महापाशुपतैरत्र वसतिः क्रियते सदा ।
शैवशास्त्रप्रणेतारः सन्ति तत्रैव कोटिशः ॥

Col.: इति° काशीमाहात्म्ये पशुपतीश्वरेतिहासकथनं° fol. 63*b*.

XI. beg.: शिव उवाच ।

ओंकारं नाम विमलं क्षेत्रं काश्यां वरानने ।
सर्वपापक्षयकरं तिष्ठत्येकं शुभप्रदं ॥
(? ends fol. 69*b*).

XII. col.: इति° काशीमाहात्म्ये शिवगौरीसंवादे द्वादशो ऽध्यायः fol. 99*a*. (At fol. 81*a* *Vishṇu* is introduced worshipping *Śiva*).

XIII. beg.: ऋषय ऊचुः ।

सूत वेदार्थतत्त्वज्ञ काशीतत्त्वं यथार्थतः ।
यथा ज्ञातं तथैवोक्तं त्वयास्मभ्यं प्रयत्नतः ॥
वयं प्रणीताः सर्वे ऽपि त्वत्प्रसादान्मुनीश्वराः ।
तत्त्वावबोधाद्यः कृतस्त्वयास्मासु कृपानिधे ॥

Colophon of XIII. and XIV. wanting; XV. ends fol. 109*a*.

XVI. beg.: पार्वत्युवाच ।

वैष्णवं धाम संप्राप्य किमुक्तं ब्रह्मणा विभो ।
तदा जनार्दनेनापि किमुक्तं तद्वदस्व मे ॥

श्रीमहादेव उवाच ।

शिवे विष्णुः समालोक्य ब्रह्मादीनमरांस्तदा ।
पप्रच्छ स्वागतं तेषां वर्धयन्मुदमादरात् ॥

XVII. (beg.?) ends fol. 131*b*.

XVIII. beg.: शिव उवाच ।

शृणु देवि कथामन्यामतिसंतोषदायिनं ।
यत्कथाश्रवणादेव हृष्टचित्ता भविष्यसि ॥
पुरासर्गे शचीनाथं दृष्ट्वा गुरुरतिप्रियं ।
उवाच वचनं वाग्मी सस्मितं प्रीतिपूर्वकं ॥
भूलोकतीर्थसेवार्थं मया गतमनेकधा ।
दृष्टानि शिवतीर्थानि वेदोक्तान्येव सादरं ॥

XIX. beg. fol. 154*a*: श्रीमहाशिव उवाच ।

शिवे दक्षिणकैलासो विलासस्याश्रयो मम ।
स यथोत्तरकैलासस्तथैव सुखदः सदा ॥

Col.: इति° शिवगौरीसंवादे दक्षिणकैलासवर्णनं° fol. 169*a*.

XX. beg.: श्रीमहाशिव उवाच ।

देवि काञ्ची पुरी काचिद्यत्र वेगवती नदी ।
तत्र वासमपेक्षन्ते नित्यं ब्रह्मादयः सुराः ॥

XXI. beg. fol. 185*a*: श्रीशिव उवाच ।

शिवे सुक्षेत्रमस्त्येकमरुणाचलनामकं ।
अरुणाचलनाथस्य स्मरणं मङ्गलावहं ॥

XXII. beg. fol. 197*b*: पार्वत्युवाच ।

किं चकार स भूपालः करुणाकर शङ्कर ।
तत्सर्वं वद सर्वज्ञ विस्तरेण विशेषतः ॥

सदाशिव ।

शिवपूजारतं दृष्ट्वा स भूपालो मदर्चकः ।
अभ्युत्थायातियत्नेन कुर्वन्नेव स्थितो ऽर्चनं ॥

Digitized by Microsoft®

XXIII. beg. fol. 216*b*: शिव उवाच ।

शिवे वृद्धाचलं नाम क्षेत्रमस्ति महात्मकं ।
तस्य स्मरणमात्रेण मुच्यते पापकोटिभिः ॥

Col.: इति ° वृद्धाचलमहिमानुवर्णनं °

XXIV. beg. fol. 248*b*: शिव उवाच ।

चिदम्बराभिधं क्षेत्रं शिवक्षेत्रमनुत्तमं ।
तदप्येकं मम स्थानं मम प्रियकरं शिवे ॥

Col.: इति श्रीशिवरहस्ये सप्तमांशे शिवगौरीसंवादो नाम चतुर्विंशो ऽध्यायः ॥

XXV. beg. fol. 189*a*: श्रीशिव उवाच ।

पश्य तां नृत्यमानंदं(!) सुराणां शोभने ततः ।
क्षणमात्रमभूद्रात्रिररुणो ऽप्युदितस्ततः ॥

The MS. ends (in the middle of the page): ब्रह्मोवाच ।

इत्युक्तं तद्वचः श्रुत्वा केशवः सत्वरं तदा ।
शङ्करं पूजयामास भ –

On the different sections of the complete work see Burnell, Tanjore MSS., p. 206.

[H. T. Colebrooke.]

2595.

2798b. Foll. 26; size $10\frac{1}{4}$ in. by $6\frac{3}{4}$ in. (European fashion); careless, modern Devanāgarī writing; 26–28 lines in a page.

Prayogaratnākara, or *Bhaktavrātasantoshaka*(?), a treatise on *Tantric* worship, by *Premanidhi*, son of *Umāpati*. Apparently incomplete. Very incorrect.

It begins (somewhat corrected): श्रीकार्तवीर्यार्जुनाय नमः ॥

ईदृशमानुपमानसमपि मतियुक्तं विधातुमीष्टे यः ।
वंदे वंदे वंदे चरणावमुष्य तु कस्यापि ॥ १ ॥
अहो तंत्ररत्नाकरात्संप्रसूते (*r.* ° ता)
तरंगिण्यसावद्वितीया [◡–◡ ? मदीया] ।
प्रयोगात्मरत्नाकरं नात्र चित्रं
हरेः सत्कृपाया असाध्यं किमस्ति ॥ २ ॥
श्रीकार्तवीर्यसदुपासनया यदा ते
लब्धिः स्पृहाखिलमनोरथसंचयानां ।
रत्नाकरं भज तदामुमनर्घ्यं बुद्धे[:]
सिद्धांतरं मम वदिष्यसि सत्यवाक च ॥ ३ ॥
कवचोपयोगि सर्वं नित्यं नैमित्तिकं काम्यं ।
अस्मात् प्रयोगरत्नाकरतो ज्ञानं तु सुस्पष्टं ॥ ४॥ ० ६ ॥

तस्मात्तस्मा[त्] राजराजेशभक्तान्
भूयो भूयः प्रांजलिः प्रार्थयामि ।
अत्रास्ते यत्प्राच्यवाचो विरुद्धं
तत्क्षंतव्यं युक्तिदुष्टा हि संतः ॥ ७ ॥

यामिन्याश्चरमप्रहरस्योत्तरार्धे नारायणं श्रीराजराजेश्वरवीजदसक (? दशकं) च स्मृत्वा दक्षांगेन शयनोऽस्यापवामपादस्य पूर्वं विन्यासं कृत्वा °

The MS. contains the following 9 chapters (*ratna*):—I. *Nityaprātaḥkrityaratna*, fol. 4*b*; II. *nityatantrasnānaratna*, fol. 5*b*; III. *nityasandhyāratna*, fol. 7*a*; IV. *nityapūrṇatarpaṇa*, fol. 8*a*; V. *saṃsthāvediratna*, fol. 11*a*; VI. *nityapūrṇabhūtaśuddhyādiratna*, fol. 13*a*; VII. *nityapūrṇamātṛikānyāsaratna*, fol. 19*b*; VIII. *nityapūrṇamantravinyāsaratna*, fol. 21*b*; IX. *nityāntaryāgaratna*.

It ends:

स्वागतं देव देवेश सन्निधौ भव केशव ।
गृहाण मानसीं पूजां यथावत्परिभावितां ॥

इति श्लोकमंत्रेण मानसीं पूजां प्रभवेति वेदयेदिति संक्षेपः ॥

श्रीमद्दैव्यत्कार्तवीर्यप्रसादात्प्रादुर्भूते प्रेमनिध्याख्यविप्रात् ग्रंथे भक्तव्रातसंतोषके ऽस्मिन्नित्यंतंतर्यागारत्नं(!) संपूर्णं ॥

Then follow four more lines, apparently the beginning of a new chapter: ततश्च शंखादिपात्रस्थापनमनुसर्तव्यं ° and terminating abruptly: ऊर्ध्वाग्रं त्रिकोणं कृत्वा तद्बहिः षट्कोणं त ॥

The same colophon, *mutatis mutandis*, occurs at the end of each chapter.

Without other copies, this MS. is of little use.

See Aufrecht, Cat. Cat., s.v. *Premanidhi* (son of *Umāpati*), where, however, most of the titles of separate treatises given seem to be merely chapters of the present work.

[Coll. of Fort William.]

Digitized by Microsoft®

2596.

1248a. Foll. 121; size $9\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1790 A.D.; nine lines in a page.

Tārābhaktisudhārṇava, a digest of directions for the worship of the goddess *Tārā*, or *Tāriṇī*, compiled by *Narasiṃha* (or *Nṛisiṃha*) *Ṭhakkura Mahopādhyāya*. *Taraṅgas* V.–VIII.; each paged separately.

V. *Tārānityārcanavidhi*, foll. 74, treating of purificatory rites and formulas in constant use in devotional practices, begins: अथ नित्यविधिः ॥ कुलचूडामणौ ॥

साधकः प्रातरुत्थाय कुलवृक्षं प्रणम्य च ।
मूलादि ब्रह्मरंध्रांतं कुलं ध्यात्वा गुरुं स्मरेत् ॥

कुलवृक्षाः ॥ रुद्रयामले । ०

Foll. 66*b*–71*a* contains formulas of invocation to *Tārā* under 1000 different names or epithets.

The copyist's date is: श्रावणकृष्ण १० गुरौ संवत् १८४७ ॥

VI. (?) foll. 11, deals chiefly with the rites of initiation for novices. It is only in this chapter, when describing the selection of a young girl to be enthroned and worshipped as the substitute of the goddess, that the author verges slightly on the objectionable practices of *Tantric* worship.

It begins: अथ ब्राह्मणातिरिक्तवीरश्चेत् तदा विसर्जनानंतरं तादृशदिष्यश्चेत् तदा ब्रह्मार्पणात्प्राक् प्रथमं गुरवे गुरुपात्रं सभक्त्यर्चयित्वा देयं । ०

VII. *Naimittikavidhi*, foll. 21, treating of the festivals recurring with the seasons, begins: अथ नैमित्तिकं स्वतंत्रतंत्रे ।

नित्यं नैमित्तिकं काम्यं सापेक्षं पूर्वपूर्वतः ।
अन्यथा चिंतयेदित्थं कुर्यादारात्परंपरां ॥

VIII. *Puraścaraṇavidhi*, foll. 15, treating of preliminary rites to be observed, begins: अथ पुरश्चरणं । वायवीयसंहितायां । साधनं मूलमंत्रस्य पुरश्चरणमुच्यते ॥ ०

Colophon: इति श्रीमहामहोपाध्यायठक्कुरश्रीनृसिंहविरचिते ताराभक्तिसुधार्णवे ऽष्टमस्तरंगः ॥

The following authorities are cited: *Agastyasaṃhitā*, foll. 9*b*, 111*b*, 114*b*; *Uḍḍīśa*, foll. 22*a*, 49*a*; *Uttaratantra*, foll. 11*b*, 12*b*, 17*a*, etc.; *Umāmaheśvarasaṃvāda*, fol. 62*a*; *Ekavīrātantra*, foll. 19*a*, 107*b*; *Kalaśa* (some formulas), fol. 37*b*; *Kālikāśāva* (? °*stava*), fol. 7*a*; *Kālikodbhāva*, fol. 110*b*; *Kālīkalpa*, foll. 50*b*, 51*a*; *Kālītantra*, foll. 13*a*, 36*b*, 119*a*; *Kubjikātantra*, fol. 64*a*; *Kumārīkalpa*, foll. 6*a*, 11*a*, 12*a*, etc.; *Kumārītantra*, foll. 10*b*, 16*b*, 30*b*, etc.; *Kulacūḍāmaṇi*, foll. 1*b*, 3*a*, 5*b*, etc.; *Kulamūlāvatāra*, foll. 60*a*, 107*b*; *Kulāmṛita*, foll. 61*a*, 77*a*, 82*b*; *Kulāmṛitadīpikā*, fol. 81*b*; *Kulārṇava*, foll. 11*a*, 14*a*, 16*b*; *Kulāvatāra*, foll. 24*b*, 25*a*; *Kuloḍḍīśa*, foll. 50*b*, 51*a*, 52*a*; *Kaulālavīya*, fol. 36*b*; *Kriyāsāra*, fol. 36*b*; *Gandharvatantra*, foll. 4*a*, 47*a*; *Gotamīya*, foll. 7*a*, *b*, 8*a*, etc. (*Gautamīya*, fol. 24*b*, cf. *Vaishṇavag.*); *Gorakshasaṃhitā*, fol. 14*a*; *Gaurīyāmala*, fol. 31*a*; *Candrapīṭha*, foll. 119*b*, 120*b*; *Candrikā*, fol. 54*a*; *Jñānārṇava*, foll. 14*b*, 44*b*, 51*b*, etc.; *Jñānonnayana*, fol. 20*b*; *Ḍāmara*, fol. 50*b*; *Tattvacintāmaṇi*, fol. 2*b*; *Tattvasārasaṃhitā*, foll. 9*a*, 10*a*; *Tantracūḍāmaṇi*, fol. 19*a*, *b*; *Tantramālā*, fol. 63*b*; *Tantrarāja*, fol. 7*b*; *Tantrarājottara*, fol. 8*b*; *Tantralīlāvatī*, fol. 52*a*; *Tantraśekhara*, fol. 118*b*; *Tārākaraṇīya*, fol. 26*a*; *Tārārahasyavṛitti*, fol. 11*a*; *Tārārṇava*, foll. 38*a*, *b*, 51*b*, 107*b*; *Tāropanishad*, fol. 47*b*; *Tūrṇayāga* (*ślokas*), foll. 57*b*, 58*a*; *Tripurārṇava*, fol. 4*a*; *Triśaktitantra*, fol. 4*a*; *Triśaktiratna*, foll. 10*a*, 25*a*, 35*b*, etc.; *Dakshiṇāmūrtisaṃhitā*, foll. 31*b*, 90*a*, 91*b*; *Dīpikā*, fol. 54*a*, *b*; *Devīyāmala*, foll. 77*b*, 82*b*, 110*b*; *Navaratneśvara*, fol. 44*a*;

Digitized by Microsoft ®

Nāradapañcarātra, foll. 3*a*, 5*a*, etc.; *Nāradīya*, fol. 64*b*; *Nīlatantra*, foll. 3*a*, 4*a*, 8*a*, etc.; *Nṛisiṃhakalpa*, fol. 50*b*; *Padyavāhinīya* [स्वंगुष्ठानामिकाभ्यां तु न्यासः सर्वत्र संमतः ।], fol. 24*a*; *Puraścaraṇacandrikā*, foll. 51*a*, 52*b*, 65*b*, etc.; *Pushpamālā*, fol. 36*a*; *Pushpādhyāya*, fol. 36*a*; *Prapañcasāra*, foll. 50*b*, 52*a*; *Prathamatantra*, fol. 109*a*; *Phetkāriṇī*, foll. 11*a*, 14*a*, 19*a*, etc. (-*tantra*, foll. 9*a*, 23*b*, etc.); *Phetkārīya*, fol. 10*a*; *Pheravīya*, foll. 11*a*, 12*b*, 21*a*, etc.; *Brahmayāmala*, foll. 13*b*, 103*b*; *Brahmasaṃhitā*, foll. 18*b*, 48*b*; *Bhāvacūḍāmaṇi*, foll. 14*a*, 34*b*, 36*b*, etc.; *Bhāvanirṇaya*, fol. 45*a*; *Bhairavatantra*, foll. 6*a*, 11*a*, 12*a*; *Matsyasūkta*, foll. 36*a*, 87*b*; *Mantracūḍāmaṇi*, foll. 12*b*, 47*a*; *Mantratantraprakāśa*, foll. 23*b*, 24*a*, 51*a*, etc.; *Mantradevaprakāśikā*, fol. 120*b*; *Mantramuktāvalī*, foll. 50*b*, 90*b*; *Mahākapilapañcarātra*, fol. 113*b*; *Mahākālasaṃhitā*, foll. 14*b*, 89*b*, 90*a*, etc. (often *Māhā-*); *Mahārṇavatantra*, fol. 41*a*; *Mānasollāsa*, fol. 56*a*; *Mālinītantra*, foll. 3*b*, 7*b*, 8*a*, etc.; *Muṇḍamālā*, foll. 34*a*, 35*a*, 36*b*, etc.; *Yāmala*, fol. 3*a*, etc.; *Yoginītantra*, foll. 29*b*, 32*a*, 61*b*, etc.; *Ratnasāgara*, fol. 11*a*; *Rāghavabhaṭṭa*, fol. 57*a*; *Rudrayāmala*, fol. 1*b*, etc. (*Tārābhūtaśuddhiprakaraṇa* of *R.*), fol. 21*a*; *Laghustava*, fol. 14*b*; *Vakratuṇḍakalpa*, fol. 118*b*; *Vasishṭhasaṃhitā*, foll. 4*a*, 9*a*, etc.; *Vāyavīyasaṃhitā*, foll. 107*b*, 113*b*; *Vārāhītantra*, foll. 13*b*, 20*b*; *Vijayākalpa*, fol. 15*b*; *Vimalātantra*, fol. 55*b*; *Viśuddheśvara*, foll. 2*b*, 16*b*; *Vīrakalpa*, fol. 44*a*; *Vīracūḍāmaṇi*, foll. 1*b*, 2*a*, 3*a*, etc.; *Vīratantra*, fol. 21*a*; *Vaiśampāyanasaṃhitā*, fol. 108*a*,*b*; *Vaishṇava-Gotamīya*, fol. 24*a*; *Lakshaṇasaṃgraha*, fol. 49*a*; *Śāradā*, foll. 22*b*, 23*a*, *b*, etc.; *Śāradātilaka*, foll. 56*b*, 61*a*; *Śaivāgama*, foll. 5*b*, 6*a*, 7*a*, etc.; *Śrīkrama*, foll. 13*a*, 85*b*; *Śrīkramasaṃhitā*, fol. 3*b*; *Sanatkumārīya*, fol. 114*b*; *Samayācāra*, foll. 14*b*, 17*a*, 34*a*, etc.; *Samayātantra*, fol. 6*a*; *Sārasaṃgraha*, foll. 29*b*, 30*b*, 32*b*, etc.; *Siddhasārasvata*, foll. 30*a*, 32*b*; *Siddhināthasaṃhitā*, fol. 84*a*; *Siddheśvaratantra*, fol. 118*a*; *Siddheśvarītantra*, fol. 32*a*; *Suta*(? *Sūta*)*gītaratnākara*, fol. 48*a*; *Surendrasaṃhitā*, foll. 2*a*, 107*b*; *Somabhujagāvalī*, fol. 55*a*; *Sautrāmaṇitantra*, fol. 31*a*; *Svatantra*, foll. 8*b*, 20*b*; *Svatantratantra*, foll. 6*a*, 12*b*; *Haṃsapārameśvaratantra*, fol. 73*b*; *Haragaurīsaṃvāda*, foll. 10*b*, 19*a*, 35*b* (*Kulasarvasvasahasranāmastotra* of *H.*), fol. 73*a*; *Homāṅganirūpaṇa*, fol. 115*a*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2597.

231. Foll. 102, five of which (47–51) are wanting; size 14½ in. by 4⅛ in.; good, modern Nepalese handwriting; nine lines in a page.

Śyāmārahasya, a compendium of *Tantric* worship, in 22 chapters (*pariccheda*), compiled from various sources, by *Pūrṇānanda-paramahaṃsa*. [A.]

It begins:

देवीं दानवदैत्यदर्पनिवहानुन्मूलयंतीं शिवां
ब्रह्मानन्दमहेशमौलिमणिभिः संशोभितांघ्रिद्वयां ।
नत्वा श्रीगुरुपादपद्मपरमामोदामृताप्लावितः
पूर्णानन्दसुधीस्तनोति विमलां श्यामारहस्याभिधां ॥

स्वतंत्रं वीरतंत्रं च तंत्रं फेत्कारिणीं तथा* ।
कालिकाकुलसर्वस्वं कालीतंत्रं च यामलं ॥

कुलचूडामणिं चैव कुमारीतंत्रमेव† च ।
कुलार्णवं तथा कालीकल्पं भैरवतंत्रकं ॥

कालिकाकुलसद्भावं तथा चोत्तरतंत्रकं ।
गुरूणां च मतं ज्ञात्वा साधकानां तथा मतं ।

शुद्धबुद्धस्वभावार्थं वक्ष्यामि मोक्षकारिणीं ।
तदुक्तं स्वतंत्रे । °

* फेत्कारीतंत्रमेव च B.

† कौमारीतंत्र° B.

Digitized by Microsoft®

I. *Nyāsānuvivaraṇa*, fol. 16*a*; II. *antaryajanavivaraṇa*, fol. 18*a*; III. *sādhakakulaveśanirṇaya*, fol. 36*b*; IV. *rahasyamālā* (consisting of *Kālīkalpe kālikākavacam*, B, fol. 49*a*; *Rudrayāmale uttaratantre kālīprasthāpe kālabhairavasaṃvāde śrī-dakshiṇā-kālikākavacam*, fol. 53*a*; *Śrī-virūpākshaviracitaṃ śrīkālikākavacam*, fol. 55*b*; *Bhairavatantre kālīkalpe śrīkālīkavacam*, fol. 57*a*; *Kālipurāṇe trailokyamohanaṃ nāma kālīkavacam*, fol. 57*b*; *Kālīkulasarvasve mahākālī-śrī-dakshiṇākālī nāma sahasrastavarājam*, fol. 68*a*; *Rudrayāmalatantre śrīśyāmāstotram*, fol. 69*a*; *śrīmahākālakṛitaṃ śrīkālīstotram*, fol. 71*a*; *śrīkālikācatuḥślokīstotram*, fol. 72*a*); V. *mantrasiddhārthavivaraṇa* (B., fol. 72*a*); VI. *mantrabhedavivaraṇa* A., fol. 53*a*; VII. *Kālītattvakathana*, fol. 54*a*; VIII. *purushārthasādhanavivaraṇa*, fol. 58*a*; IX. *vīryamocana*, fol. 62*a*; X. *sāmānyasādhana*, fol. 64*a*; XI. *puraścaraṇavyatirekamantrasiddhyupāya*, fol. 65*b*; XII. *pīṭhajapanirṇaya*, fol. 67*b*; XIII. *kulācāranirṇaya*, fol. 70*b*; XIV. *mahānīlakramavarṇana*, fol. 78*b*; XV. *puraścaraṇaprakārāntaranirṇaya*, fol. 81*b*; XVI. *homakuṇḍanirmāṇanirṇaya*, fol. 85*a*; XVII. *vetālādisiddhinirṇaya*, fol. 84*a*; XVIII. *paripākaphalavivaraṇa*, fol. 90*a*; XIX. *tāriṇībhedavivaraṇa*, fol. 97*a*; XX. *śarīradṛiḍhīkaraṇa*, fol. 100*a*; XXI. *rahasyamālāsaṃskāravarṇana*, fol. 100*b*; XXII. ends:

नीलांशुका मणिमयीं च करेषु वीणां
मुद्रां च पात्रमथ पूर्णसुधां दधाना ।
उद्यच्चतुर्मुखवहत्कविताप्रवाहा
नीला भजामि हृदयेन सरस्वतीं तां ॥

लक्षमेकं जपेद्विद्यां दशांशमसितोत्पलैः ।
नियतं च महाविद्यां* वीजाद्यां परिकल्पयेत् ।
ध्यानपूजापुरश्चर्या सर्वनीलसमं भवेत् ॥ °

See Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 43.

[B. H. Hodgson.]

* तंत्रपंचमहाविद्यां B.

2598.

67. Foll. 133; size 10¾ in. by 4¾ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Śyāmārahasya. In this (not very correct) copy [B] the introductory couplets are preceded by a *stotra* of eight stanzas, commencing:

ज्योतीरूपां क्रूरसुरूपां स्मितवक्त्रां
देवैर्ज्ञेयां ध्येयपदाब्जां दनुजेंद्रैः ।
तीक्ष्णांतःसंस्मितरुद्रासनं निविष्टां(!)
कालीं कालोत्संगनिलीनां कलयामः ॥ १ ॥ °

With the following additional couplet and colophon:

एतत्प्रातर्यो ऽष्टकमेतत्पदसक्तो
सद्यो मर्त्यो गायति मूर्त्यामलदेहः ।
काली सद्यः कालयुतानुग्रहदृष्टिं
तस्मै दातुं तिष्ठति लभ्यां तपसाग्रे ॥ ९ ॥

इति श्रीमामाहेशगणेशभट्टारकानंदनाथविरचितं श्रीकालीमन्त्रमयूराष्टकस्तोत्रं समाप्तं ॥

Then follow the introductory *ślokas* as above.

The MS. is dated: संवत् १८६१ मार्गशीर्षमासे कृष्णपक्षे ४ बुधवासरे लिखितं शिवप्रसादो ब्राह्मणेन ॥

[H. T. Colebrooke.]

2599.

1534. Foll. 56; size 11 in. by 3¾ in.; fairly good, small Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 10–18 (mostly 17) lines in a page.

Sundarīmahodaya (also called *Tripurasundarīmahodaya*), a compendium of *Tantric* worship by *Śaṅkarānanda Nātha*, disciple of *Rāmānanda Nātha*, or *Rāmānanda Sarasvatī*.

It begins: श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः ॥

बालातपोल्लासितशोणसिंधु-
नीरोच्छलत्कोकनदोत्तमश्रीः ।
मनोनिकुंजे करुणारसार्द्रा
काचिल्लता मे ललिताविरास्तां ॥ १ ॥

यो वै दीक्षासेकमात्रेण दिव्यं
ज्ञानं दत्त्वा मोहपाशं निकृत्य ।

Digitized by Microsoft®

दीनं सद्यो मामरक्षीद्भवाब्धेस्
तं श्रीरामानंदनाथं नमामि ॥ २ ॥

यदीयवाचामृतमादृताः सकृज्
जडा निपीयाप्नु भजंति जीवतां ।
तं तंत्रमार्गाध्ययने गुरुं नतो
विमर्शनार्थं भगवंतमीश्वरं ॥ ३ ॥

ज्ञानार्णवं तंत्रमुपाश्रिता ये
न्यासादिविस्तारकृतावसक्ताः ।
तेषामिहावश्यककर्मरीतिं
तदुक्तमात्रां कथये विभाव्य ॥ ४ ॥

शंकरानदनाथाख्यः शंभुदीक्षाविधिं तथा ।
नित्यं नैमित्तिकं काम्यं वक्ष्ये श्रीत्रिपुरार्चनं ॥ ५ ॥

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि बीजं कामेश्वरीमतं ।
सकलभुवनेशानी (*r.* °नि) कामेशी (*r.* °शि) बीजमुत्तमं ।
अनेन सकला विद्याः कथयामि विशेषतः ॥

शक्त्यंतस्तुर्यवर्णो ऽयं कलमध्ये सुलोचने ।
वाग्भवं पंचवर्णात्मं कामबीजमथोच्यते ॥

मादनं शिवचंद्राद्यं शिवांतं मीनलोचने ।
कामबीजमिदं भद्रे षड्वर्णं सर्वमोहनं ॥

शक्तिबीजं वरारोहे चंद्राद्यं सर्वसिद्धिदं ।
चतुरक्षररूपं तु त्र्यक्षरा त्रिपुरा परेति ॥

अस्यार्थः ॥ ककारलकारसहिता भुवनेश्वरी कलह्रीमिति मुख्यं बीजमिति यावत् । ककारलकारयोर्मध्ये शक्तिरेकारस्तस्यांते तुर्यवर्णो दीर्घ ईकारः । ए ई इति अक्षरद्वययोगे कएलह्रीमिति पंचवर्णात्मकमेकमक्षरं वाग्भवकूटं ॥ तथा मादनं कः । शिवो हः । चंद्रः सः । शिवो हः । तथा च हकारसकाराद्यः ककारः हकारांतः कार्यः हसकलह्रीमिति षड्वर्णात्मकमेकमक्षरं कामराजकूटं ॥ तथा चंद्रः सः पूर्वोक्तं कामेशीबीजं । चंद्राद्यं सकलह्रीमिति चतुरक्षररूपं एकमक्षरं शक्तिकूटं ॥ भैरव्यपेक्षया परा द्विता या त्रिपुरा । त्रिपुरायास्तृतीयो भेद इति यावत् । सेयं कामराजोपासिता विद्या । अस्या एव विद्याया एकारेकारौ हित्वा ककारात्पूर्वं हकारसकारयोगे लोपामुद्रा विद्या । तदुक्तं ।

कामराजाख्यविद्यायाः शक्तितुर्यं च सुंदरि ।
हित्वा मुखे शिवेंद्वाद्या लोपामुद्रा प्रकाशितेति ॥ °

The work is divided into five chapters (*ullāsa*): — I. *dīkshāvidhi* (initiation), fol. 8*a*; II. *upodghāta* (introduction), fol. 11*b*; III. *nyāsādikhaṇḍa* (marking the body with mystic signs), fol. 30*a*; IV. *nityapūjāvidhi* (ordinary rites), fol. 48*b*; V. Miscellaneous rites, fol. 56*a*.

Of casual quotations from other sources the following may be noted: *Kramottama*, by *Nijātmānanda Nātha* (fol. 38*a**); *Dakshiṇāmūrti-saṃhitā* (fol. 38*a*, 2 infra); *Mantramahodadhi* (fol. 39*b*, 2 infra); *Lalitārcanacandrikā* (fol. 33*b*, 1, 38*b*, 5).

It ends:

यदत्र किंचिल्लिखितं मया तन्न नयमस्तीत्यवहेलनीयं ।
यतो हि मूलार्थनिबद्धमार्गं विमृश्य सद्भिः परिभाव्यमेव ॥ १ ॥

रामानंदगुरुप्रसादगलिताज्ञानान्धकार स्फुटं
पूजापद्धतिसंगतार्थविषमज्ञानार्णवोक्तेरहं ।
व्याख्यानं तु यथामति प्रभजतां श्रीसुंदरीपादुकां
तोषं तज्जनयेदपार्थकमपि प्रेमार्द्रभक्त्यापरं ॥ २ ॥

रहस्यभूतसत्प्रमेयभासकः समासतो
निबंध एष सुंदरीमहोदयः कृतो मया ।
विरंचिविष्णुपूज्ययोर्मदीयनाथभूतयोर्
महेशसुंदरीपदारविंदयोः समर्पितः ॥ ३ ॥

शंकरानंदनाथेन कविमंडनशंभुना ।
कृतं ग्रंथं गुरुप्रीत्यै भजंतु सदुपासकाः ॥ ४ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीरामानंदसरस्वतीपूज्यपादशिष्यशंकरानंदनाथकृते श्रीसुंदरीमहोदये पंचम उल्लासः ॥ समाप्तश्चायं सुंदरीमहोदयः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2600.

1150. Foll. 56 (four of which are wanting); size 9 in. by 4¼ in.; good, clear Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Mahātripurasundarīpādukārcanakramottama, a description of *Tantric* rites in connection with the worship of *Tripurasundarī*; by *Nijātmaprakāśānanda*.

* The passage quoted occurs in MS. 1150, fol. 52*b*, 4.

Digitized by Microsoft ®

Foll. 1–6 of the original MS. are wanting, and have been replaced (by a different hand) by the same number of leaves containing a description of some other *Tantric* rites, apparently not belonging to the treatise; and beginning:

अथ रत्नामृताब्धिमध्यस्यरत्नद्वीपे । मदनोन्मादनं नाम पुष्पलताकुलं । कूजत्कोकिलशुकवाचालविटपिगहनं जातीचंपकपुन्नागपाटलोत्पलाद्याशेषसुमनोभिरलंकृतं ह्रींकारमुखरभ्रमद्भ्रमरकलकलाकुलमलयपवनप्रवर्तितलताजालं ॥ नंदनोद्यानं ध्यात्वा ।°

Fol. 19 has likewise been supplied by the same more recent hand; the first page containing a repetition of fol. 15*a*, ll. 1–7, whilst the second contains matter unconnected with what follows.

Foll. 41–44 are missing; and between foll. 45 and 46 two leaves, marked 45 and 46, and written by a third hand, have been inserted, though evidently belonging to some other *Tantric* work (*navacakranyāsa*, *cakreśvarīnyāsa*, etc.).

अथ परापूजाक्रमः fol. 8*b*; इति परापूजाक्रमः fol. 10*b*; इति त्रिपुरसुंदर्या उपस्थानसहस्राक्षरी समाप्ता fol. 14*b*; इति प्रस्तारसहस्राक्षरी fol. 17*a*; इत्यावरणसहस्राक्षरी fol. 18*b*; इति ध्यानं । अथ गुरुपादुकास्तुतिः fol. 21*b*; इति गुरुपादुकास्तुतिः fol. 22*b*; इति ज्ञानार्णवक्रमः fol. 25*b*; इति सौभाग्यहृदयस्तोत्रं fol. 36*a*; इति क्रमस्तुतिः fol. 36*b*; इति प्रार्थनास्तुतिः fol. 37*b*; इति शांतिसूक्तं fol. 39*a*; अथातः संप्रवक्ष्यामि शक्तिन्यासं सुरेश्वर ।° fol. 48; इति योगिनीमते महाशक्तिन्यासः fol. 52*a*; इति पंचरत्नानि fol. 53*b*.

It ends:

बालसूर्यप्रभां देवीं जपाकुसुमसन्निभां ।
ुंडमालावलीरम्यां बालसूर्यसमांशुकां ॥

सुवर्णकलशाकारपीनोन्नतघनस्तनीं ।
पाशांकुशौ पुस्तकं च तथैव जपमालिकां ॥

पश्चिमसिंहासनाय नमः ॥ इति श्रीनिजात्मप्रकाशानंदविरचितः श्रीमहात्रिपुरसुंदरीपादुकार्चनक्रमोत्तमः संपूर्णः ॥

2601.

1893. Foll. 5; size 11¾ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing, of the latter part of last century; twelve lines in a page.

Tripurasundarīstotra, a treatise on the worship of *Śakti* under 1000 different forms of her name implying so many epithets.

It begins:

कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नोपशोभिते ।
कल्पपादपमध्यस्थे मुख्यनिर्जरसेविते ॥ १ ॥

मणिमंडपमध्यस्थं रत्नपर्यंकसंस्थितं ।
तं कदाचित्सुखासीनं भगवंतं जगद्गुरुं ॥ २ ॥

जटाजूटधरं देवं वासुकीकंठभूषणं ।
विभूतिभूषणं देवं नीलकंठं त्रिलोचनं ॥ ३ ॥

कपालखड्गांगधरं चंद्रार्धकृतशेखरं ।
त्रिशूलडमरूधरं महावृषभवाहनं ॥ ४ ॥

द्विपचर्मपरिधानं शुद्धस्फटिकसन्निभं ।
सहस्रादित्यसंकाशं गिरिजार्धांगभूषणं ॥ ५ ॥

प्रणम्य शिरसा नाथं कारणं विश्वरूपिणं ।
कृतांजलिपुटो भूत्वा प्राह तं शिखिवाहनः ॥ ६ ॥

कार्त्तिकेय उवाच ।

देवदेव महादेव सृष्टिस्थित्यंतकारक ।
त्वं गतिः सर्वदेवानां त्वं गतिः सर्वदेहिनां ॥ ७ ॥

त्वं गतिः सर्वलोकानां दीनानां च त्वमेव च ।
त्वमेव जगदाधारस्त्वं तथा विश्वकारणं ॥ ८ ॥

त्वमेव सर्वपूज्यो ऽसि त्वदन्यो नास्ति मे गतिः ।
किं गुह्यं परमं लोके किमेकं सर्वदैवतं ॥ ९ ॥

किमेकं परमं श्रेष्ठं किं लोकस्वर्गमोक्षदं ।
विना दानेन तपसा विना तीर्थैर्विना मखैः ॥ १० ॥

विना लयेन ध्यानेन केन सिद्धिमवाप्नुयात् ।
कस्मादुत्पद्यते सृष्टिः कस्मिंश्च प्रलयो भवेत् ॥ ११ ॥

कस्मादुत्तीर्यते देव संसारार्णवसंकटात् ।
तदहं श्रोतुमिच्छामि कथय त्वं महेश्वर ॥ १२ ॥

महादेव उवाच ।

साधु साधु त्वया पृष्टं गुह्यं पार्वतिनंदन ।
अस्ति गुह्यं परं पुत्र कथयिष्याम्यसंशयं ॥ १३ ॥

Digitized by Microsoft®

सत्त्वं रजस्तमश्चैव ब्रह्मविष्णुशिवादयः ।
ये चान्ये बहवो भूताः सर्वे प्रकृतिसंभवाः ॥ १४ ॥
सैव देवी परा शक्तिर्महात्रिपुरसुंदरी ।
सैव प्रसूयते विश्वं सैव विश्वं प्रपालयेत् ॥ १५ ॥
सैव संहरते विश्वं जगदेतच्चराचरं ।
आधारः सर्वभूतानां सैव रोगार्तिहारिणी ॥ १६ ॥
इछाख्यया तथा ज्ञाना (?) ब्रह्मविष्णुशिवात्मिका ।
त्रिधाशक्तिः स्वरूपेण सृष्टिस्थितिविनाशिनी ॥ १७ ॥
सृज्यते ब्रह्मरूपेण विष्णुरूपेण पाल्यते ।
संहृतं रुद्ररूपेण जगदेतच्चराचरं ॥ १८ ॥
यस्यां योनौ जगत्सर्वमद्यापि वर्तते ऽखिलं ।
यस्यां प्रलीयते चांते यस्यां च जायते पुनः ॥ १९ ॥
यां समाराध्य त्रैलोक्ये संप्राप्ते पदमुत्तमं ।
तस्या नामसहस्रं ते कथयामि शृणुष्व तत् ॥ २० ॥

ओं अस्य श्रीत्रिपुरसुंदरीस्तोत्रमंत्रस्य श्रीभगवान्दक्षिणमूर्ति-र्ऋषिर्गायत्री छंदः । ०

कल्याणी कमला काली कराला कामरूपिणी ।
कामाख्या कामदा काम्या कामिनी कामचारिणी ॥१॥
कालरात्रिर्महारात्रिः कालिका कव्यवाहिनी ।
कौमारी करुणाकीर्तिः काली कल्मषनाशिनी ॥ २ ॥
कात्यायनी कलाधारा कौमुदी कमलप्रिया ।
कीर्तिदा बुद्धिदा मेधा नीतिविज्ञातिवत्सला ॥ ३ ॥ ०

The *stotra* ends fol. 5*a*:

त्रिदिवा त्रिदिवेशी च त्रिपुरा पुरनाशिनी ।
त्रिपुरा श्रीत्रिजननी त्रिमूर्तिः पुरसुंदरी ॥ १४४ ॥
इति त्रिपुरसुंदर्या मंत्रनामसहस्रकं ।
गुह्याद्गुह्यतरं पुत्र तव प्रीत्या प्रकीर्तितं ॥ १४५ ॥ ०

It ends:

सर्वधर्मेषु यो धर्मः सर्वदानेषु यत्फलं ।
सर्ववेदेषु प्रोक्तेषु यत्फलं परिकीर्तितं ॥ १६१ ॥
यत्पुण्यं कोटिगुणितं स तद् दृष्ट्वा भवेन्नरः ।
श्रुत्वा महाबलाढ्यः स्यात् पुत्रवान्गुणवान्सुगीः ।
अनुव्रजंति तं लोके श्रीश्च बहुसंपदः ॥ १६२ ॥

इति त्रिपुरसुंदरीस्तोत्रं सहस्रनाम संपूर्णमगमत् ॥

For different treatises of this title see Aufrecht, Cat. Catalogorum.

[Dr. J. Taylor.]

2602.

1926. Foll. 19; size 11 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fair, modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

Bālātripurasundarīpaddhati, a description of the *Tantric* rites and daily oblations enjoined upon the votaries of *Tripurasundarī*.

It begins: ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय बद्धपद्मासनशिरसा शुक्लवर्णाधोमुखसहस्रदलककर्णिकांतस्थः चंद्रमंडलांतर्गतहंसपीठे श्रीनिजगुरुं ध्यायेत् ।

शुद्धः स्फटिकसंकाशो शुद्धः क्षौमविराजितो ।
गंधानुलेपनः शांतो वराभयकरांबुजो ॥ १ ॥
मंदस्मितो निजगुरुं कारुणेन विलोकनं(!) ।
वामोरुसक्थिसहितो शुक्लांबरविभूषितो ॥ २ ॥
स्वशक्त्या दक्षहस्तेन धृतचारुकलेवरं ।
वामे धृतोपलायाश्च सुरशक्त्याः सुशोभनं ॥ ३ ॥
परानंदरसोल्लासलोचनद्वयपंकजं ।

एवं श्रीगुरुं ध्यात्वा मानसोपचारैः पूजयेत् । ऐं ह्रीं श्रीं यहक्षम्लें सहक्षनलवरयूं श्रीअमुकेश्वरानंदनाथ श्रीगुरुवेलं(?) पृथिव्यात्मकं गंधं समर्पयामि ॥ १ ॥

It ends: श्रीगुरुं संप्रार्थ्य प्रणम्य मंत्रलेपं ब्रह्मरंध्रे कृत्वा स्वशिरसि पुष्पं धृत्वा विसर्पयेत् ॥

अंतः शाक्ता बहिः शैवाः सभामध्ये च वैष्णवाः ।
नानारूपधराः कौला विचरंति महीतले ॥

इति श्रीमंत्रमहोदधौ श्रीबालात्रिपुरासुंदरीपद्धतिः समाप्ता ॥

भूदेवा यत्र देवाः सुललितवनिता दिव्यकन्यायमानाः
सानंदा गीतगाना विदधत(? ति) विधिवद्विप्रवत्सर्व-[वर्णाः ।
द्वारं सायुज्यमुक्तेर्हरिहरविधिभिः सर्वदा सेव्यमानं
श्रीचक्रं संप्रवृत्तं जगति विजयते दैवतं देवतानां ॥ १ ॥
यामे यामे निशायां सकलपशुजनैर्घोरनिद्रामवाप्ते
सिद्धांते शुद्धभूमौ मधुरमधुभराश्चंदनानेकपुष्पैः ।
सामोदे जायमाने सपदि परिणतं शांभवं योगिनीभिः
श्रीचक्रं संप्रवृत्तं जगति विजयते सांप्रतं शांभवानां ॥ २ ॥

इति श्रीबालात्रिपूरासुंदरीपद्धतिः संपूर्णा । लिखितं गुरु-जीपदमसीजेवंतजीतेन ॥

Judging from the first colophon, the treatise would seem to be intended as a practical

manual constructed on the principles of worship laid down in (the 12th *taraṅga* or *Sundarīpūjanam* of) the *Mantramahodadhi*.

[Dr. John Taylor.]

2603.

1665B. Foll. 84; size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Tārārahasya-vṛitti, a *Tantric* compilation, in fifteen *paṭalas*, of spells and incantations; by *Śaṅkara*, son of *Kamalākara*, and grandson of *Lambodara*. [A.]

It begins:

ऊर्जितानंदगहनां सर्वदेवस्वरूपिणीं ।
परां वाग्रूपिणीं वंदे महानीलसरस्वतीं ॥
सुप्रकाशविमर्शाख्यबीजाद्यंकुररूपिकां ।
पूर्णाहंतामयीं(?) वंदे महानीलसरस्वतीं* ॥
नीलतंत्रं समाज्ञाय सिद्धसारस्वतं परं ।
नीलतंत्रं मत्स्यसूक्तं गांधर्वं फेरवीं तथा ॥
गुरूणां च मतं ज्ञात्वा गुरुभिः सिद्धभूमिका ।
कृता श्रीशंकरेणैषा तारारहस्यवृत्तिका ॥
नित्यपूजाप्रमाणं† तु पटले प्रथमे तथा ।
दीक्षाविधिर्द्वितीये स्यात्पुरश्चर्या तृतीयके ॥
नैमित्तिकं चतुर्थे तु पंचमे काम्यनिर्णयः ।
रहस्यनिर्णयः षष्ठे कुमारी सप्तमे तथा ॥
अष्टमे च पुरश्चर्यारहस्याः परिकीर्तिताः ।
नवमे पटले देव्या निर्णयो मंत्रविद्ययोः‡ ॥
दशमे पटले स्तोत्रं माहात्म्यमेकादशे तथा§ ।
द्वादशे पटले सम्यग्भावानां परिनिर्णयः ॥
नित्यपूजाप्रयोगस्तु पटले च त्रयोदशे ।
सम्यग्विधानं होमस्य तारायाश्च चतुर्दशे ॥
पंचदशे तु मंत्राणां वासनातत्त्वनिर्णयः ।
इति तारारहस्ये तु सम्यगध्यायनिर्णयः|| ॥

* This *śloka* is omitted in B.

† ॰प्रधानं तु B.

‡ देव्या मंत्राणां परिनिर्णयः B.

§ Thus also B.

|| This half-*śloka* is wanting in A.

अथ नित्यपूजाप्रमाणं यथा । ननु वैष्णवादिमतं विहाय कथं शाक्तैर्यत्नः क्रियते । ॰

The following works have been found quoted: *Ekavīratantra, Ekavīrākalpa, Kālītantra, Kumārītantra, Kulacūḍāmaṇi, Kulasaṅgraha, Kulārṇava, Gāndharva(tantra), Tantracūḍāmaṇi, Tārārṇava, Tārāshaṭpadī, Devīyāmala, Nīlatantra, Phetkāriṇī, Pheravīya, Bṛihajjñānārṇava, Brahmayāmala, Bhāvacūḍāmaṇi, Matsyasūkta, Mantracūḍāmaṇi, Mantralīlāvatī, Mahogratārākalpa, Mātṛikārṇava, Mānasollāsa, Māyātantra, Rahasyamālā, Rudrayāmala, Vārāhītantra, Vimalātantra, Viśuddheśvara(mahā)tantra, Vīratantra, Śambhavasūtra, Śāmbhavīya, Śāmbhavīsaṃhitā, Saṅketatantra, Siddhasārasvata, Somabhujagavalī* (! B fol. 40*b*), *Svatantratantra, Haṃsaparameśvara.*

It ends:

अकृशं कुचयोः कृशं विलग्ने
  विपुलं वक्षसि विस्तृतं नितंबे ।
अरुणाधरमाचिरस्य चित्ते
  करुणा शालिकपालिभागधेयं ॥
लंबोदरस्य पौत्रेण कमलाकरसूनुना ।
अकारि शंकरेणैषा वासनातत्त्वबोधिनी ॥

इति वासनानिर्णयः पंचदशः पटलः ॥ इति गौडभूमिनिवासि-महामहोपाध्याय-श्रीशंकरागमाचार्यविरचिता तारारहस्यवृत्तिः समाप्ता ॥ ॰ सं १७२७ आश्विनशुक्लदशम्यां लिखितमिदं पुस्तकं श्रीरामनाम्नेन श्रीरामचंद्राख्यगुर्जरेण लिखापितं तस्यैव पुस्तकम् ॥ [H. T. Colebrooke.]

2604.

2154. Foll. 69 + 2; size 11 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 9–13 lines in a page.

The same work. [B.] Incomplete. The MS. breaks off before the completion of the twelfth chapter.

At the beginning two leaves (apparently *śuddhapattras*) have been inserted, marked 1 and 2. [Gaikawar.]

Digitized by Microsoft®

2605.

1230b. Foll. 118; size 11 in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1804 A.D.; eight lines in a page.

Bhuvaneśvarīrahasya (or *Bhuvaneśvarīsarvasva?*), a treatise, in 26 *paṭalas,* claiming in the colophon to form part of the *Rudrayāmalatantra.*

It begins:

चिद्रूपं यद्रूपशून्यं स्वरूपं
रूप्यै रूप्यं योगिभिः सर्वसंस्थं ।
जीयाच्छंभोस्त्रैपुराख्यं महस्त-
न्नासन्नो सत्सन्न सच्चित्रचित्तं(?) ॥ १ ॥

श्रीशैलराजशिखरे नानाद्रुमलताकुले ।
वसंतलक्ष्मीनिलये समासीनमुमापतिं ॥ २ ॥

एकदा देवमीशानं शशिशेखरमीश्वरं ।
उमाश्रितार्धवपुषं देवदानवसेवितं ॥ ३ ॥

ध्यानसक्ताक्षित्रितयं जटाजूटलतारुणं ।
भस्मांगरागधवलं नारायणनमस्कृतं ॥ ४ ॥

ब्रह्मादिदेवप्रणतं गंधर्वजननंदितं ।
यक्षराक्षसनागेंद्रदैत्येंद्रकुलपूजितं ॥ ५ ॥

भैरवं भैरवाकारं गिरीशं परमेश्वरं ।
उत्थाय विनता भूत्वा पर्यपृच्छत पार्वती ॥ ६ ॥

पार्वत्युवाच ।

भगवन्सर्वलोकेश सर्वलोकनमस्कृत ।
गुणातीत गुणाध्यक्ष भूतेश्वर महेश्वर ॥ ७ ॥

सृजस्यवसि नित्यं त्वं संहरस्यमितं जगत् ।
चराचरं महेशान श्रुतं सर्वं भवन्मुखात् ॥ ८ ॥

महेश श्रोतमिच्छामि भुवनेशीरहस्यकं ।
वद शीघ्रं दयांभोधे यद्यहं प्रेयसी तव ॥ ९ ॥

शिव उवाच ।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि रहस्यमिदमद्भुतं ।
भुवनेश्याश्च सर्वस्वं साहभूतं मम प्रिये ॥ १० ॥

The book consists largely of mystic charms and formulas of invocation.

It ends: श्रीभैरव उवाच ।

इतीदं भुवनेश्वर्या रहस्यं परमेश्वरि ।
सर्वसिद्धिप्रदं गोप्यं गोपनीयं सुरेश्वरि ॥

अदातव्यमभक्ताय कुचैलाय दुरात्मने ।
धूर्ताय बुद्धिहीनाय दीक्षाहीनाय पार्वति ॥

निंदकायाकुलीनाय हीनाय गुरुश्रद्धया ।
स्वपुत्रायान्यशिष्याय दत्त्वा कुष्ठी भवेत्कलौ ॥

भक्ताय शुद्धियुक्ताय कुलीनाय महेश्वरि ।
स्वशिष्याय च दातव्यं दीक्षायुक्ताय पार्वति ॥

इदं रहस्यं परमं भक्त्या तव मयोदितं ।
सर्वस्वं भुवनेश्वर्या गोपनीयं स्वयोनिवत् ॥

इत्येष पटलो देवि दशम्यर्चनदर्शकः ।
गुह्याद्गुह्यतरो गुह्यो गोपनीयं(*r.*°यो) मुमुक्षुभिः ॥

इति श्रीभुवनेश्वरीरहस्ये रुद्रयामलतंत्रे दशम्यर्चनविधिर्नाम षड्विंशः पटलः ॥ ° संवत् १८६१ ॥°

[H. T. COLEBROOKE.]

2606.

3013. Foll. 385; small folio, size 11¼ in. by 7 in.; coarse, thin Indian paper; fairly written (on one page of each leaf), in Devanāgarī; sixteen lines in a page; modern.

[*Paushkarāgama*], a system of *Tantric* worship, in connection with the *Śiva* cult (? from the *Śaivāgama*). Incomplete. The MS., which has evidently been copied from one in some S. Indian alphabet, is rather incorrect.

It begins (somewhat corrected): ऋषय ऊचुः ॥

भगवं देव देवेश ब्रह्मविष्ण्विंद्रनायक ।
आपिंगलजटाचूडारोपितार्थेन्दुशेखर ॥

व्याघ्रचर्मपरीधान तदूर्ध्वव्यालबंधन ।
नित्यं शत्रुमृगानीकसेव्यमान दयानिधे ॥

ललाटनेत्र सप्तार्चिर्दग्धत्रिपुर मन्मथ ।
अंभोधिमथनोद्भूतविषनीलितकंधर ॥

क्रियाचर्यें प्रसादेन तवास्माभिः श्रुते पुरा ।
अधुना ज्ञानपादं तु श्रोतुमिच्छा गरीयसी ॥

वर्तते तामुपाकर्तुमर्हस्यस्माकमीश्वर ।
अधिकारी वयं देव नियुक्ता भवता यतः ।
ज्ञानसाध्यो ऽधिकारो हि मुक्तिश्च व्यक्तिरीश्वर ॥

Digitized by Microsoft®

ईश्वरः ॥

ज्ञायंते येन पत्याद्याः पदार्थाश्च द्विजोत्तमाः ।
तद् ज्ञानपादमित्युक्तं साधनं देशिकात्मनां ॥०

A. The *Jñānapāda* consists of 8 chapters (*paṭala*):

1. *pratipadārthanirṇaya*, fol. 21; 2. *bindupaṭala*, fol. 25; 3. *māyāpaṭala*, fol. 29; 4. *paśupadārtha*, fol. 51; 5. *kālādipañcaka*, fol. 63; 6. *puṃstattva*, fol. 109; 7. *pramāṇādhikāra*, fol. 120; 8. *tantrotpatti*, fol. 125: इति पौष्करज्ञानपादं संपूर्णं ॥

B. *Sarvajñānottara.*

I. *Yogapāda*, fol. 129; beg.:

नमश्शिवाय शक्त्यै च भिंदवे(?बिन्दवे)शाश्वताय च ।
गुरवे च गणेशाय कार्त्तिकेयाय धीमते ॥
अतः परं प्रवक्ष्यामि योगमेकाकिनस्तु तं ।
शांतस्य ॥ युक्ताहारविहारस्य युक्तचेष्टस्य कर्मसु ॥
उक्तस्वप्नावबोधस्य तत्वतः शृणु षण्मुख ।०

II. *Kriyāpāda*, beg.:

पशुपाशविधानं हि श्रोतुमिच्छामि तत्वतः ।
संयोगं च तथा तेषां कथयस्व महेश्वर ॥

svātmasākshātkāraprakaraṇa, fol. 132; *vimalīkaraṇa*, fol. 141; *sthūlavarṇamantrodghātaprakaraṇa*, fol. 156; *prāsādamantroddhāraprakaraṇa*, fol. 159; *paramīkaraṇaprakaraṇa*, fol. 167; *pañcagavyādidīkshāṅgaprakaraṇa*, fol. 230; *antyeshṭiprakaraṇa*, fol. 239; *jīrṇoddhāraprakaraṇa*, fol. 275; *pratimādiprakaraṇa*, fol. 278; *vāruṇasnānaprakaraṇa*, fol. 290; *bhasmasnānaprakaraṇa*, fol. 293; ends fol. 294:

इति सर्वज्ञानोत्तरपादः समाप्तः ॥

Cf. Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 111, *Sarvajñānottaravṛitti.*

C. *Mataṅgapārameśvare mahātantre vidyāpāda*, 11 *paṭalas*, and part of a 12th. This is perhaps a separate work from the above.

It begins: अधि(*r.* अथ) मतंगपारमेश्वरं लिख्यते ॥

गजाननायमहसे प्रत्युहमितिरश्चिदे(*r.* प्रत्यूहतिमिरच्छिदे)।
अपारकरुणापुरतरंगितदृशे नमः ॥

हिमवत्यचले रम्ये सिद्धचारणसेविते ।
नानाश्चर्यगुणोपेतं शिखरं चारु निर्मलं ॥
सिधीनामुद्भवो यत्र यत्र नाप्यपमृत्यवः ।
यत्रान्योन्यविरुद्धानां प्रीतिर्भवति लक्षणात् ॥
मूर्खो विमूर्खतां याति भयाद्भीतो विमुच्यते ।
यत्र नास्त्युपसर्पाणां प्रवेशः शिखरोत्तमे ॥
यत्र संनिहितो नित्यं भगवान् परमेश्वरः ।
तत्रास मुनिशार्दूलस्तपसोत्कृष्टमूर्तिमान् ॥
ज्ञानाग्निदग्धकलुषो वृत्ताभः क्षालितात्मवान् ।
शिवध्यानैकचित्तात्मा समाधावास्थितस्सुधीः(!)॥०

ततः स भगवान् नाथः पार्वत्या सहितो हरः ।
स्वं वपुर्दर्शयामास मतंगाय तपस्विने ॥
तस्य तद्वचनं श्रुत्वा मतंगस्य महात्मनः ।
ज्ञानालयवपुष्मत्या वाण्यालुप्तवपुर्गुरुः ॥
उवाच तस्मै सुप्रीत्या मतंगाय महात्मने ।
विचारयुक्तं सद्वस्तु स्फुटमात्मीयदर्शनात् ॥
यथाव्यवस्थितन्यायमार्गेणैवानुलोमतः ।
सुकरं सुविभक्तांगं षट्पदार्थमयं शुभं ॥
चतुष्पादमिदं शास्त्रमायात[म]मृतात्मकं ।०

In the second chapter the four *pādas* are enumerated (fol. 299), viz.: *vidyāpāda*, *kriyāpāda*, *yogapāda*, and *caryāpāda*.

1. *dayodghāta*(?), fol. 298; (2–4 wanting, or not marked); 5. *śaktipaṭala*, fol. 311; 6. *puṃpradhāneśvarasādhanap.*, fol. 337; 7. *vidyāpaṭala*, fol. 347; 8. *māyātattva*, fol. 362; 9. *kalātattva*, fol. 368; 10. *vidyātattva*, fol. 374; 11. *rāgapaṭala*, fol. 379.

Cf. Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 205*a* (no. xiii.). [C. P. Brown.]

2607.

270. Foll. 105 (numbered by mistake 1–76, 79–108); size 11½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī; eight lines in a page.

Rāmārcanacandrikā, a manual for the worship of *Rāma*, in five chapters (*paṭala*), by *Ānandavana*, pupil of *Mukundavana*.

Digitized by Microsoft®

It begins:

तर्तुं संसृतिवारिधिं त्रिजगतां नौर्नाम यस्य प्रभोर्
येनेदं सकलं विभाति सततं जातं स्थितं संहृतं ।
यस्मिन्नो निगमा भवंति न मनो मानं च राधेश्वरे*
तं वंदे सहजं प्रकाशममलं श्रीरामचंद्रं परं ॥ १ ॥

विश्वव्यापितनोः शुभा रघुपतेर्मूर्तौ च मूर्तिस्तु यो
वाक्यार्थप्रतिबोधनैकचतुरः शांत्यादिशीलः शुचिः ।
अज्ञानां घनिचारणैकतरणिर्विज्ञानचिंतामणिर्
नित्यानंदपदैकभूर्विजयते श्रीमान्मुकुंदो मुनिः ॥ २ ॥

वेदांतवाक्यार्थहरिर्विराजते
यस्मिन् गजाः काममदादयो न हि(?) ।
बुधाः(संतः B.) सदानंदपदं प्रपेदिरे
वंदे मुकुंदाख्यवनं गुरुं परं ॥ ३ ॥

पूर्वं चोत्तरतापनीयमखिलं कल्पं वरं मारुतेर्
ब्रह्मागस्तिवसिष्ठवासवयुजः कल्पास्तथा संहिताः ।
शास्त्रं मंत्रमयं महाकुवलयं† त्वातांश्रसीतादिकं
श्रीरामार्चनचंद्रिका कलिमलप्रध्वंसिका प्रोच्यते ॥ ४ ॥

तत्तद्ग्रंथगतैर्नानावाक्यैरेव न कल्पितैः ।
सौकार्यार्थं क्रमः सम्यक्संक्षेपेण प्रतन्यते ॥ ५ ॥

उच्यते प्रथमं तत्र लक्षणं गुरुशिष्ययोः ।
शांतो दांतः कुलीनश्च विनीतः शुद्धवेषवान् ॥

शुद्धाचारः सुप्रसिद्धः शुचिर्दक्षः सुबुद्धिमान् ।
आश्रमी ध्याननिष्ठश्च मंत्रतंत्रविचक्षणः ।
निग्रहानुग्रहे शक्तो गुरुरित्यभिधीयते ॥

इति गुरुलक्षणं ॥

शांतो विनीतः शुद्धात्मा श्रद्धावान् धारणक्षमः ।
समर्थश्च कुलीनश्च प्राज्ञः सच्चरितो धनी ॥

एवमादिगुणैर्युक्तः शिष्यो भवति नान्यथा ।
गुरुता शिष्यता वापि तयोर्वत्सरवासतः ॥ °

Ch. I., on various matters connected with worship, the chief section being the '*rāma-mantroddhāra*'; II. fol. 24*b*, on ordinary duties (*ācamana*, *dantadhāvana*, etc., ending with various kinds of *nyāsa*); III. fol. 43*b*, on rites of worship (*dhyāna*, *homa*, *pātrāsādana*, *antar-yāga*, *pīṭhapūjā*, *stotras*, etc.); IV., on restrictions and the eight kinds of *yantra*; V., a calendar of periodical and occasional observances.

Among the authorities quoted may be mentioned: *Agastisaṃhitā*, fol. 80*b*; (*mahatī saṃhitā*, fol. 81*b*); *Atharvanarahasya-śrī-Rāmottaratāpanīya*, fol. 61*a*; *Gautamīyam*, fol. 68*b*; *Devyāgama*, fol. 2*b*; *Nāradatantra*, fol. 18*b*; *Pañcarātre Brahmasaṃhitāyām*, fol. 75*b*; *Prayogasāra*, fol. 83*a*; *Mantrasārasaṃgraha*, fol. 18*b*; (*Rāmavallabhāstotra*, fol. 62*b* whole); *Vasishṭhasaṃhitā*, fol. 46*b*; *Sārasaṃgraha*, fol. 2*b*; *Hanumatā proktam mantrarājātmakam*, fol. 62*a*.

It ends:

संसारदावानलतापशांत्यै
श्रीरामचंद्रार्चनचंद्रिकेयं ।
स्यात्संहितामार्गमुपाश्रया हि
भवादिभिर्निर्णितमोषधं(!) या ॥

पटलैः पंचभिः प्रोक्ता श्रीरामार्चनचंद्रिका ।
आनंदवननाम्ना हि यतिना हरितुष्टये ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमन्मुकुंदवनश्रीचरण-शिष्यानंदवनविरचितायां श्रीरामार्चनचंद्रिकायां पंचमः पटलः ॥
° संवत् १७८२ श्रावणकृष्ण ३ सोमे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2608.

2074. Foll. 101 (the first three of which have been replaced by two leaves in a more modern handwriting; and foll. 39–43 and 101 have likewise been supplied by the same hand); size 9 in. by 3¾ in.; fairly written in Devanāgarī, about the middle of the 16th century.

The same work. (B.) [GAIKAWAR.]

2609.

1824. Foll. 109; size 12½ in. by 4¾ in.; well written in Devanāgarī, on European paper, about A.D. 1800; ten lines in a page.

* यश्चैतत्पवनः प्रमाणविधुरो वेदांतवेद्यो विभुस् B.

† तंत्रं गाधिजजापिकं वभुवलयं B.

Digitized by Microsoft®

Gaṇeśa-Kalpa, an exposition of *Tantric* rites in connection with the worship of *Gaṇeśa*. Six chapters (*paṭala*), the last of which is incomplete at the end.

P. I. (foll. 17) begins:

अथ वक्ष्ये गणेशस्य मंत्रकल्पं समासतः ।
भुक्तिमुक्तिप्रदः पुंसां भक्तानां ब्रह्मदो यतः ॥ १ ॥
तत्रैकाक्षरमंत्रस्तु मंत्राणामुत्तमोत्तमः ।
सर्वसिद्धिप्रदः साक्षाद्गणेशो मंत्ररूपधृक् ॥ २ ॥
यस्य शक्तिः समाख्याता प्रणवः सर्वधारकः ।
तस्यां स जनयामास पंचधात्मानमात्मना ॥ ३ ॥
बिंदुनादो मकारश्चोकारो ऽकारो विधानतः ।
पंचधा सर्वमाख्यातं विश्वं शब्दात्मकं बुधैः ॥ ४ ॥
अकारो वैखरी वाणी मध्यमोंकारसंज्ञिता ।
पश्यंती सा मकाराख्या परा नादमयी मता ॥ ५ ॥ °

इति बीजकोशः संक्षेपतः प्रोक्तः fol. 5*b*; इति क्रियावती दीक्षा fol. 16*b*; वर्णात्मिका दीक्षा ib.; कलावती दीक्षा fol. 17*a*; इति बोधमयी दीक्षा समाप्ता ॥ एवं चतुर्विधदीक्षायुक्तो नरः साक्षाद्गणेशो भवतीति ॥ इति गणेशकल्पे चतुर्विधदीक्षाकथनं नाम प्रथमं पटलं समाप्तं ॥

P. II. (foll. 33, placed by binder at the end of vol.): अथ गणेशमंत्रानाह ॥ दीक्षानंतरं मंत्रजपकार्यप्राधान्यात् ॥ अथ शारदातिलकोक्तगणेशः । तत्रैकाक्षरमंत्रः ॥

पंचातकं शशिधरं(? पंचात्मकं शश °) बीजं गणपतेर्विदुः ।
प्रणवादियुतं प्रोक्तं मंत्र एकाक्षरः परः ॥ १ ॥ °

इत्येकाक्षरविधिः ॥ अथ वरदगणेशषडक्षरमंत्रः fol. 3*b*; अथ महागणपतिमंत्रः fol. 4*a*, etc.

इति गणेशकल्पे गणपत्येकाक्षरादिसप्तत्रिंशन्मंत्रविधानकथनं नाम द्वितीयपटलं ॥

P. III. (foll. 22):

नित्यपूजाविधिं वक्ष्ये विघ्नराजस्य तोषदं ।
ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय शुचिभूमौ स्थितः स्मरेत् ॥ १ ॥ °

258 *ślokas*, with explanations from fol. 13.

इति ° प्रातःकृत्यारभ्य मातृकान्यासपर्यंतकथनं नाम तृतीयपटलं समाप्तं ॥

P. IV. (foll. 18): ततो द्वितीयपटलोक्तमूलमंत्रन्यासान् कृत्वा स्वहृदये वा स्वेष्टदेवप्रतिमाधःपीठपूजां कुर्यात् । तद्यथा ।

न्यस्यन्मंदुकमाधारे स्वाधिष्ठाने ततः सुधीः ।
कालाग्निरुद्रं नाभौ तु कच्छपं हृदये ततः ॥ १ ॥ °

239 *ślokas*, with explanations from fol. 12*b*.

इति ° पूजाविधिकथनं नाम चतुर्थं पटलं समाप्तं ॥

P. V. (foll. 12): अथ पुरश्चरणविधिः ॥

आदौ देवं वशीकर्तुं पुरश्चरणमाचरेत् ।
तीर्थादौ निर्जने स्थाने भूमिग्रहणपूर्वकं ॥ १ ॥ °

163 *ślokas*; इति पुरश्चरणविधिः । अस्यायमर्थः । ° fol. 7*b*.

इति ° पुरश्चरणविधिकथनं नाम पंचमं पटलं ॥

P. VI. (foll. 7, inserted by binder between *P.* I. and III.):

कर्माणि षडथो वक्ष्ये सिद्धिदानि प्रयोगतः ।
शांतिर्वश्यं स्तंभनं च द्वेष उच्चाटमारणे ॥ १ ॥
उक्तानीमानि कर्माणि शांतौ रोगादिनाशनं ।
वश्यं वचनकारित्वं स्तंभो वृत्तिनिरोधनं ॥ २ ॥
द्वेषोऽप्रीतिः प्रीतिमत उच्चाटः स्थानतश्च्युतिः ।
मारणं प्राणहरणमिति षट्कर्मलक्षणं ॥ ३ ॥ °

88 *ślokas*, followed by explanations, p. 4*b*: अस्यायमर्थः । अथ षट् कर्माणि पूर्वर्षिभिः प्रोक्तानि । तद्विधानं कथ्यते । शांतिर्वश्यं °

इति षट्कर्मविधिः । तत्र सम्यक् न्यासजालमात्मरक्षां विधाय ° incomplete.

[Dr. J. Taylor.]

2610.

2630. Foll. 86; size 9½–10 in. by 4¾ in.; fairly good Devanāgarī handwriting; thirteen lines in a page.

Nṛisiṃhārādhana-ratnamālā, or *Śrautapaddhati*(?), a *Vaishṇava* manual of worship in nine chapters (*paṭala*), by *Meṅganātha*, son of *Rāmacandra*.

The right margin, and with it a good deal of the writing, especially of the first two leaves, has been eaten away by insects.

The female energy (*śakti*) of the god comes in for a good deal of attention in the rules and formulas.

Digitized by Microsoft ®

It begins:

श्रीनृसिंहं चिदानंदविग्रहं करुणानिधिं ।
प्रण[? म्य पद्धतिं कु]र्वे शंकरोक्त्यनुसारतः ॥ १ ॥
श्रीतापनाय श्रुतिसारसूत्रसत्संप्रदायामलगंधशोभी ।
नित्यं [? नृसिंहस्य] करोतु सैषा संतोषमाराधनरत्नमाला [॥ २ ॥
उपासनाशेषमतानुसारिणी
सत्कीर्तम--⏑⏑ दा विधेया ।
सांगा समुद्रा सुविधानयुक्ता
नृसिंहसेवानिरतैर्विचक्षणैः ॥ ३ ॥

नित्यं . . . . काम्यं त्रिविधोपासनासंग्रहः । तत्र प्रथमतस्तावन्नित्योपासना विधीयते ॥ ब्राह्मे [मुहूर्ते उ]त्थाय गुरुपरंपरमाराध्य दैवतं भगवंतं श्रीनृसिंहं च हृदि संस्मरेत् ॥ तत्र प्रथमं ता . . . . परा तथा ॥

ब्राह्मणं (r. ब्रह्माणं) विधिमादिदेशिकमतः श्रीमंत्रराजेश्वरं
वंदे श्रीतपनं ततः श्रुति ⏑--- ततो ह्रीश्वरं ।
श्रीमच्छंकरपूज्यपादमथ तत्पादाब्जभृंगायितुं
वंदे माधवसोमया ⏑⏑⏑- नागाह्वयदीक्षितं ॥
निंबादित्यगुरुं नमामि परमं यस्य प्रसादाज्जगत्
कृत्स्नं मुक्ति ⏑-⏑- निजधिया संसारविच्छित्तये ॥

श्रीनिंबादित्यस्वामिनः ॥ स्वगुरुपर्यंतं पारंपर्यक्रम . . . . रुमुखादेव ज्ञातव्यः । ०

I. इति नृसिंहाराधनरत्नमालायां भूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठा नाम प्रथमपटलः । fol. 7*a*.

II. इति कलामातृकान्यासः 10*b*; इति केशवादिमातृकान्यासः 12*a*; इति कंठादिमातृकान्यासः 13*a*; इति ० संगमंत्राराधननामद्वितीयः पटलः 19*a*.

III. इति द्विखरानुष्टुप्सामविधिः 21*a*; इति ० तृतीयः पटलः 31*b*.

IV. इति शेषभगवत्कृतं ध्यानं । अथ शतश्लोकीध्यानं 33*a*; इति ० श्रीतश्रीमंत्रराजपद्धत्यां ध्यानं नाम चतुर्थः पटलः 37*a*.

V. इति ० अंतर्यागो नाम पंचमः पटलः ॥

VI. अथ बहिर्यागप्रकारः 47*a*; इति ० बहिर्यागो नाम षष्ठः पटलः ॥

VII. अथ पुरश्चरणं 65*b*; इति ० पुरश्चरणं नाम सप्तमः पटलः ॥

VIII. अथ प्रतिमासकृत्यं ० 69*a*; इति बोधनीद्वीराब्धिविधिः 79*a*; इति स्कांदे त्रिपुरोत्सवः ib.; इति कार्तिके कृत्यं 79*b*; इति बौधायनीये भविष्योत्तरे च श्रीभगवदुक्तो वसंतोत्सवः 80*b*; ०इति द्वादशीसंकल्पः 81*a*; इति० अष्टमं पटलं ॥ 81*a*.

IX. इति सहस्राभिषेकविधिः 82*b*; इति व्यूहपूजाविधिः 84*b*; इति नृसिंहविभूतिस्नानविधिः 86*a*.

It ends:

किं मां समाराधनरत्नमालां
भक्त्या च युक्त्याधिकमाविधाय ।
समर्पयन् श्रीनृहरेः पदाब्जे
श्रीरामचंद्रात्मजमंगनाथः ॥
या श्रौतमार्गानुगता समस्ता
सिंहाननाराधनरत्नमाला ।
तस्यामशेषागमसारमय्याम्
अयं समाप्तः पटलोऽष्टमोंगः ॥
ऊर्ध्वपुंड्रं मृदा पूर्वं कुर्यात्तस्योपरि स्फुटं ।
त्रिपुंड्रं भस्मना भाले पापघ्नं पुण्यवर्धनं ॥
इति विद्या तपोयोनिरयोनिर्विष्णुरीडितः ।
वाग्यज्ञेनार्चितो देवः प्रीयतां मे जनार्दनः ॥

इति श्रीनृसिंहाराधनरत्नमालायां श्रौतपद्धत्यां नवमः पटलः ॥

पूर्णो यं ग्रन्थः ॥ ० ॥ संवत् १८२९ आषाढवद्यचतुर्दशी इंदुवारे ॥

[MACK. COLL.]

2611.

896. Foll. 134; size 15 in. by $5\frac{1}{4}$ in.; modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Hayaśīrsha-pañcarātra, a *Vaishṇava* work on the erection of temples and images.

It begins: मार्कंडेय उवाच ॥

कथं हयशिरा विष्णुः प्रादुर्भूतः पुरा विभुः ।
किंनिमित्तं च देवेशो दधार रुचिरं वपुः ॥
हयशीर्षं जगत्स्वामी पुरा नारायणः प्रभुः ।
श्रुतमासीच्च भवता यदुक्तं परमेष्ठिना ॥
साद्यं यत्पञ्चरात्राणां तन्ममाचक्ष्व पृच्छतः ।

भृगुरुवाच ॥

शृणु वत्स प्रवक्ष्यामि पञ्चरात्रं पुरातनं ॥
पुरा किल विरूपाक्षः सार्धं गौर्या महेश्वरः ।
चतुर्मुखं स पप्रच्छ वैराजभवने स्थितं ॥

Digitized by Microsoft ®

महेश्वर उवाच ॥

पञ्चरात्रं पुरा पृष्टस्त्वया हयशिरा विभुः ।
मधुकैटभयोर्हतो(*r.* ० र्हंता) सैकार्णवजले विभुः ॥ ०

The matter is treated in a series of short (unnumbered) chapters (*paṭala*), of which 74 have been counted. These seem to be divided into two sections (*kāṇḍa*), the first of which, the *Devapratishṭhāpañcakakāṇḍa*, ends with ch. 40, fol. 56*b*: इति हयशीर्षपञ्चरात्रे द्वादशसाहस्रिके प्रथमपादे देवप्रतिष्ठापञ्चकं नाम काण्डं समाप्तं ॥ whilst the subsequent chapters make up the *Saṃkarshakāṇḍa*. From the above colophon, as well as from the final *śloka* which apparently introduces a *Liṅgakāṇḍa*, this would seem to be only a portion of a larger work.

For an account of the contents, see Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 61.

It ends:

पत्न्या संयोगतस्त्वात्तु पूर्वोक्तं लभते फलं ।
इति संक्षेपतः काण्डसंकर्षः परिकीर्तितः ॥

तुभ्यं सुरवरश्रेष्ठ श्रुतिमन्त्रैरलंकृतः ।
श्रुतिदृष्टैर्देशिकेन ज्ञेयो यत्नवता सदा ॥

इमं ज्ञात्वा देशिकत्वं सर्वज्ञत्वमवाप्नुयात् ।
यस्मादतः प्रयत्नेन ज्ञेयो देशिकसत्तमैः ॥

अत ऊर्ध्वं निबोध त्वं लिङ्गकाण्डं चतुर्मुख ।
सर्वसाधारणं चैतत् दृष्टादृष्टफलप्रदं ॥

इति हयशीर्षमहापञ्चरात्रे संकर्षकाण्डे गौरीविवाहपटलं ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥ [H. T. Colebrooke.]

2612.

791b. Foll. 48; size $9\frac{5}{8}$ in. by $3\frac{7}{8}$ in.; large, plain, modern Devanāgarī hand; seven lines in a page.

Upadeśadīkshāvidhi, or *Pūrṇābhishekapaddhati*, a manual of initiation into *Tantric* rites by *Caitanyagiri Avadhūta*. It begins:

अथाभिषेकं वक्ष्ये ऽहं शिष्ये भवति योगिता ।
सुमुहूर्ते शुभे लग्ने गुरुं देवं प्रणम्य च ॥

नमस्कृत्य यथान्यायं प्रार्थयेदात्मनो हितं ।
येन विज्ञानमात्रेण नित्यकर्मरतो ह्यहं ॥

नित्यानुष्ठानयुक्तो ऽपि दीक्षायोग्यो भवाम्यहं ।
दिव्यं ज्ञानं यतो प्राप्य पापस्यास्य क्षयं(*r.* क्षयो) भवेत् ॥

सा दीक्षा दीक्षयेन्नाथ येन पूर्णमनोरथाः ।
नित्यं नैमित्तिकं काम्यं सिध्यंते यत्प्रसादतः ॥ ०

Iti bījadānam, fol. 3*b*; *pūjāvidhiḥ*, fol. 9*a*; *vāstupūjāvidhiḥ*, fol. 10*b*; *pātrasthāpanavidhiḥ*, fol. 20*b*; *kriyāmayī dīkshā sampūrṇā*, fol. 46*b*.

It ends:

योगिनां योगसिद्धिस्तु मुनीनां मोक्षसिद्धये ।
ज्ञानिनां ज्ञानसिद्धिस्तु सिध्यंतु भजनादपि ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यचैतन्यगिर्यवधूतेन गुरुमुखाद् ज्ञाततंत्रानुसारेण उपदेशदीक्षाविधिः समाप्तः ॥ after which, by another hand, पूर्णाभिषेकपद्धतिः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2613.

1368c. Foll. 6; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; very indifferent Bengalī handwriting; eleven lines in a page.

Tattvacintāmaṇi, a *Tantric* work composed by *Pūrṇānanda Yati*, in 1577 A.D.

The 6th chapter, here called *yogavivaraṇa*, whilst in the three Calcutta editions (1856, 1860, 1869) it is called *shaṭcakranirūpaṇa*.

It begins:

अथ तन्त्रानुसारेण षट्चक्रादिक्रमो ऽद्भुतः ।
उच्यते परमानन्दनिस्पृहप्रथमाङ्कुरः ॥ ०

Colophon: इति पूर्णानन्दपरमहंसविरचिते श्रीतत्वचिन्तामणौ योगविवरणं नाम षष्टप्रकाशः ॥ संवत् १७६२ मिति माघशुदिप्रतिपदा वृहस्पतिवारे लिखितं माधवरामेण पुस्तकमिदं ॥

For ch. i. (giving the date) see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 62. [H. T. Colebrooke.]

2614.

2743 F. Foll. 28; size 7 in. by $2\frac{1}{2}$ in.; the leaves forming a continuous folding sheet of

Digitized by Microsoft®

69½ in. by 7 in.; Nepal handwriting of 1703 A.D.; six lines in a page; ten of the leaflets having one page left blank.

Pushpamāhātmya, directions (in barbarous Sanskrit mixed with vernacular forms) regarding oblations of flowers to the goddess at her festivals, and rules for selecting them according to the season and the magic effect desired.

It begins: श्रीगणपत्यादिदेवेभ्यो नमः ॥ अथ पुष्पमाहात्म्यं लिख्यते ॥ पश्चिमाम्नायक्रमं ॥

जाती च पाटली यूथी चम्पकैः श्वेतउत्पलैः(!)।
केतकी हेमजाती च मुद्गरैः सतपत्रकैः ॥
वंधूकपद्मकुरुडाख्यैः शालपुष्पैश्च पाटलैः।
कुसुम्भैः किंशुकैः पुष्पैः पुन्नागनागकेशरैः ॥
वकुलैस्तगरैश्चान्यैर्वचकुन्दाख्यसंभवैः।
काशशर्दोभवैर्देवीत्रिसन्ध्यैः कर्णिकारकैः ॥
रक्तोत्पलैर्महापुष्पैर्ये चान्ये चारुगन्धवान्(!)।
भुक्तिमुक्तिप्रदा जातिबालाबलविवर्धनी ॥
श्वेतपाटलिका(r. श्वे°) देवी ददन्ति(!) च महद्यशः।
शान्तिपुष्टिकरं पद्मं शतपत्रं सुपत्रकं ॥
वंधूकं वस्यदं(!) प्रोक्तं तथा रक्ताश्च मारकं।
सौभाग्यं शालपुष्पैश्च मुद्गरं सुखदायकं ॥
कदंबं च कुलं कुरुडं वचकुरुडाघनासनं(!)।
कुसुम्भकिंसुकैर्देवीवश्यमाकृष्टि[का]रकैः ॥
महालक्ष्मीप्रदौ पुष्पौ पुन्नागनागकेशरौ(!)।
रक्तमुत्पलकं वश्ये नीलकृष्णां च मारणे ॥
त्रिसन्ध्यासंभवैः पुष्पैः शत्रूणां च भयापहं।
दमनं तुलसीभद्रे सर्वपापक्षयंकरं ॥
सिन्दूरी वश्यकृत्प्रोक्ता सदाकर्षणमारका।
त्रिसन्ध्यासंभवैः पुष्पैः क्रमजात्यार्चयेत्सदा ॥
तस्य विघ्नो न जायेत सत्यमेतन्न संशयः।

अद्य इतरपुष्पकरणजनितपुण्यशतगुणवृद्धिकाम एभिर्जातीपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ जीलखातया ॥ ज्वालापुष्पस्य वलवर्धनकामः ॥ वद्याचोलवु ॥ श्वेतपाटलिकापुष्पस्य ॥ अद्य महाजसप्राप्तिकामः ॥ पादुलखानतोयुव ॥°

अथ निषिद्धानि p. 23; अथ पुष्परहस्यं रहस्यकल्लोलिन्यां p. 40; इति रहस्यकल्लोलिन्यां पुष्परहस्यं ॥ p. 44.

It ends: नीलोत्पलस्य ॥ अद्य सर्वकामफलप्राप्तिकामः ॥ उत्पलं नीलोपि योग्यं ॥ कुमुदस्यापि सर्वकामफलं ॥ इति रहस्यकल्लोलिन्यां ॥ इति पुष्पमाहात्म्यं शुभाशुभफलं संपूर्णं ॥ स्वस्ति सम्वत् ८२३ फाल्गुणशुक्लप्रतिपद्यायां तिथौ शशिशुक्लवाले लिखितं°

The goddess is worshipped under the following names: *Kubjikā, Guhyakālī, Jagadambā, Dakshiṇakālī, Mahātripurasundarī* or *Śrītripurā*, and *Siddhilakshmī*.

Quotations have been met with from the following authorities: *Kālītantra*, p. 24; *Kulacūḍāmaṇi*, p. 27; *Kolāvatīya*, p. 38; *Tantrasārasvata*, p. 38; *Tārābhaktasudhārṇava*, p. 39; *Nīlatantra*, p. 26; *Bhāvacūḍāmaṇi*, p. 19; *Matsyasūkta*, p. 26; *Mahākālasaṃhitā*, p. 23; *Muṇḍamālātantra*, p. 24; *Vāmakeśvaratantra*, p. 28; *Vārāhītantra*, p. 37; *Śaktiyāmala*, p. 25; *Hārāvatantra*, pp. 8, 11, 20.

[B. H. HODGSON.]

2615.

2582. Foll. 100; size 11 in. by 5 in.; large, sprawling Devanāgarī hand; nine lines in a page.

Śatacaṇḍividhāna(-saṃkshepa), an exposition of 'the previous and concluding ceremonial to be observed, and prayers and *mantras* to be read, when the *Caṇḍīmāhātmya* or exploits of *Durgā* (of the *Mārkaṇḍeyapurāṇa*) is read a hundred times over, as an act of piety and adoration' (Wilson, Mack. Coll., p. 173).

It begins:

शतचंडिविधानेन यथावत्कथयामि ते।
सुघोरायामनावृष्ट्यां भूकंपे च सदारुणे ॥ १ ॥
परचक्रभये तीव्रे क्षयरोग उपस्थिते।
राजवश्यादिसर्वेषु आयुष्मत्सुतजन्मनि ॥ २ ॥
मोहोत्पातविनाशाय पंचविंशतियोजने।
देशे सर्वत्र शांत्यर्थं शतचंडिमिमां जपेत् ॥ ३ ॥
यदैव जायते वित्तं चित्तं श्रद्धासमन्वितं।
तदैव पुण्यकालेषु गतो नित्यं हि जीवितं ॥ ४ ॥

Digitized by Microsoft®

संन्यासे सत्यपक्षे(?सत्पक्षे) सन्निधौ सनक्षत्रे सद्योगे शोभने चंद्रे विष्टीवैधृतव्यतिपातकुयोग अमावास्याद्यतिथौ रहितदैवज्ञोदिते(?°तिथिरहित°) आरंभः कार्यः॥ तत्र भुवं समां कृत्वा प्राचीसाधनानंतरं षोडशस्तंभयुक्तो द्वारशाखातोरणद्वारध्वजपताकादिसंयुक्तो मध्यान्निभागेन वेद्याद्युपेतो मंडपः कार्यः ॥ मंडपरहितपक्षे चतुरस्रे देव्यागारे देव्याः पीठं कार्यं ।

दुर्गागृहं प्रकर्तव्यं चतुरस्रं सुशोभनं ।
रहस्यस्वस्तिकाद्यैश्च चर्चितं वस्त्रशोभितं ॥ १ ॥

गौरमृद्गोमयाभ्यां च लिप्तं स्वस्तिकसमन्वितं(!)।
तन्मध्ये वेदिकाः कार्याः चतुर्हस्ताः समाः शुभाः॥ २ ॥°

Iti caṇḍikātarpaṇam, fol. 4*a*; *sūryārgham*, fol. 5*a*; *varuṇam*, fol. 11*a*; *kalaśapūjanam*, fol. 11*b*; *prāṇapratishṭhā*, fol. 17*a*; *antarmātṛikā*, fol. 19*b*; *bahirmātṛikā*, fol. 20*b*; *ekādaśanyāsāḥ*, fol. 25*a*; *gaṇapatipīṭhe sthāpanapūjanam*, fol. 29*a*; *kalaśasthāpanavidhi*, fol. 36*b*; *balidānam*, fol. 40*a*; *gṛihapūjanam*, fol. 49*b*; *yoginipūjanam*, fol. 56*b*; *khātapūjanam*, fol. 62*a*; *kuṇḍapūjanam*, fol. 63*a*; *yonipūjanam*, fol. 65*a*; *nābhipūjanam*, ib.; *yoginībhyo baliḥ samāptaḥ*, fol. 79*a*. It ends:

इति सर्वतंत्रानुसारेण शतचंडिविधानसंक्षेपः समाप्तः श्रीसंवत् १८६७ भाद्रपदे मासे शुद्धे पक्षे २ भृगुवासरे लिखितं name obliterated.

For an (apparently different) *Śatacaṇḍīvidhāna*, purporting to belong to the *Rudrayāmala*, see Weber, Berl. Cat., no. 1311.

[MACK. COLL.]

2616.

769. Foll. 98; size 10¼ in. by 4¾ in.; good large Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Kakshapuṭa, or *Siddha-cāmuṇḍā*, a treatise, in verse, on charms, incantations, treasure-lifting, and other *Tantric* rites, by *Siddha-Nāgārjuna*; in twenty *paṭalas*. Rather incorrect.

It begins: अथ नागार्जुनी सिद्धचामुंडाग्रंथो लिख्यते॥

यः शांवः(शम्भुः R. M.) परमान्वयः परशिवः कंकालकालांतकः(कः कालाकालान्तको R. M.)
ध्यानातीतमनादिनित्यनिचयः संकल्पसंकोचकः ।
आभासांतरभासकः समरसः सर्वात्मना बोधकः
सोऽयं सर्वमयो ददातु जगतां विद्यादिसिद्धाष्टकं(सिद्ध्यष्टकं R. M.) ॥ १ ॥

या नित्या कुलकेलिशोभितवपुर्बोधोदिता जृंभते
पूर्णाभामृतकुंडली परपरा मंत्रात्मिका सिद्धिदा ।
मालापुस्तकधारिणी त्रिनयना कुंदेंदुवर्णांचिला [(?°न्विता)
नित्यानंदकुलप्रकाशजननी वाग्देवतामाश्रये॥२॥°४॥

अन्यैर्देवगणैः सर्वैर्मुनिदेशिकसाधकैः ।
यनाद्बहु(?) हि शास्त्रेषु तत्सर्वमवलोकितं ॥ ५ ॥

शांभवे यामले शास्त्रे मौले(?) कौले ऽथ डामरे ।
स्वछंदे लावले(?) शैवे राजतंत्रामृतेश्वरे ॥ ६ ॥

उडीशे वातुले तंत्रे क्लिष्टे(?) सिद्धे च शाबरे ।
किंकणीमेरुतंत्रे च कालचंडेश्वरीमते ॥ ७ ॥

शाकिनीडाकिनीतंत्रे रौद्रे निगहनिग्रहे(?) ।
कौले केशल्यतंत्रे(?कैवल्य°) च क्रयाकालगुणोत्तरे(*r.* क्रिया°) ॥ ८ ॥

हरमेखलके ग्रंथे इंद्रजाले रसार्णवे ।
अथर्वणे महावेदे चार्वाके गारुडे ऽपि च ॥ ९ ॥

इत्येवमागमोक्तं च वक्तावक्त्रेण यच्छ्रुतं ।
तत्तत्सर्वं समुद्धृत्य दध्नो घृतमिवादरात् ॥ १० ॥

साधकानां हितार्थाय मंत्रखंडमिहोच्यते ।
वश्यमाकर्षणं चैव स्तंभमोहमुच्याटमारणं(*r.* स्तंभमुच्चाट°) ॥ ११ ॥

विद्वेषं व्याधिकरणं पशुसस्यार्थनाशनं ।
कौतुकं चंद्रजालं च यक्षिणीमंत्रसाधनं ॥ १२ ॥

चेटकं चांजनं दिव्यमदृश्यं(?°श्य)पादुकागतिः ।
गुटिका खेचरत्वं च मृतसंजीवनादिकं ॥ १३ ॥

तथा कक्षपुटी सिद्धा सांगोपांगमनेकधा ।
सुसाध्यं नित्ययोपेतं साधकानां हितं प्रिये ॥ १४ ॥

For the exact names of the chapters (*mantrasādhanam*, *sarvavaśyam*, etc.), see Weber's Cat. of Berlin MSS., no. 904. Cf. also Rāj. Mitra, Notices, i., p. 137, where the treatise is called *Siddhanāgārjunīya*.

Digitized by Microsoft®

The 20th *paṭala* begins:

अथाहारमनाहारं प्रवदामि समासतः ।
येन निःशेषलोकस्य जायते कौतुकं महत् ॥

It ends:

दूरस्थं खेचरत्वं स्याद्योजनानां शतावधि ।
एते सर्वमहायोगाश्चंडीमंत्रेण सिद्धिदाः ॥

इति श्रीसिद्धनागार्जुनविरचिते कक्षपुटे विंशतितमः पटलः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2617.

1875b. Foll. 30; size 11¾ in. by 5 in.; legible, modern Devanāgarī writing; 13-16 lines in a page.

Rasahṛidaya, a treatise, in *Āryā* verses, on certain *Tantric* practices by means of mineral drugs (esp. mercury); composed, for *Madana*, lord of Kirāta, by *Bhikshu Govinda*; with a commentary (*ṭīkā*) by *Caturbhuja Miśra*, son of *Miśra Maheśa*, of the *Kurala-vaṃśa*.

The treatise consists of 19 sections (*avabodha*), dealing with the following subjects:—

1. *Rasapraśaṃsā*; 2. *Rasaśodhana*; 3. *Nirmukhavāsanāntarbhūtasamukhapatrābhrakacāraṇa*; 4. *Sattvābhrakajāraṇa*; 5. *Garbhadruti*; 6. *Bījajāra*; 7. *Biḍa* (*viḍa*); 8. *Rasarañjaka*; 9. *Bījavidhāna*; 10. *Śuddharasa-sattvapātana*; 11. *Bījanirvāhaṇa*; 12. *Dvandvādhikāra* (*sattvamelana*, etc.); 13. *Saṃkarabīja*; 14. *Saṃkarabījajāraṇa*; 15. *Bāhyadruti*; 16. *Sāraṇa*; 17. *Krāmaṇa*; 18. *Vedha*; 19. *Bhakshaṇa-rasapraśaṃsā*.

The MS. is in some disorder owing to the scribe having (on fol. 3*a* seq.) omitted sections 3–5, and supplied the omission on foll. 11–20*a*. The first section (which according to a list at the end ought to consist of 34 *ślokas*) is wanting.

The MS. begins: अथाष्टादश संस्काराः ॥

स्वेदन१मर्दन२मूर्छो३त्थापन४पातन५निरोध६नियमाश्च ७ ।
दीपन८गगनग्रास९प्रमाण१०मथ चारणविधानं ११ च ॥१॥

गर्भद्रुति१२बाह्यद्रुति१३जारण१४रसराजसारणं १५ चैव ।
क्रामण१६वेधौ १७ भक्षण१८मष्टादशमिति रसे कर्म ॥ २ ॥

आसुरि[ह] पटुकटुत्रयचित्राद्रकमूलकैः कलांशश्च ।
सूतस्य कांजिकेन त्रिदिनं मृदुवह्निना स्वेदः ॥ ३ ॥

Comm.: स्वेदनमिति ॥

यस्योपजीव्यते कीर्तिः संगमे वसुधाभुजा ।
स श्रीमान् कारयामास वृत्तिं मुग्धावबोधिनीं ॥ १ ॥

आर्याद्वयेन रसाष्टादशसंस्कारोद्देशः कृतः। अधुना संस्काराणां साधने लक्षणमाह॥ अथ स्वेदनं। प्रथमोद्दिष्टस्य स्वेदनसंस्कारस्य साधनं स्पष्टयन्नाह। सूतस्य खल्वुद्भवस्य पारदस्य त्रिदिनं दिनत्रयपरिमाणं यथा स्यात्तथा मृदुवाह्निना स्वल्पवाह्निना स्वेदः स्वेदनं कार्यं। ०

It ends: अथ ग्रंथकारयितुर्वंशवर्णनमाह ।

शीतांशुवंशसंभवहैहयकुलजन्मजनितगुणमहिमा ।
स जयति श्रीमदनश्च किरातनाथो रसाचार्यः ॥ ७९ ॥

अथ चास्य कारयितुर्गुणवर्णनमाह ।

यस्य स्वयमवतीर्णा रसविद्या सकलमंगलाधारा ।
परमश्रेयसहेतुः श्रेयसि परमेष्ठिनः पूर्वं ॥ ८० ॥

कर्ता स्वनाममहत्त्वं सूचयन्नाह ।

तस्मात्किरातनृपतेर्बहुमानमवाप्य रसकर्मरतः ।
रसहृदयाख्यं तंत्रं विरचितवान् भिक्षुगोविंदः ॥ ८१ ॥

इति श्रीमत्कुरलवंशपयोधिसुधाकरमिश्रमहेशात्मजचतुर्भुजविरचितायां खंडेलवालान्वयरसहृदयटीकायां रसप्रशंसात्मको एकोनविंशो ऽवबोधः ॥

Although there is no reason to doubt that this is the *Rasahṛidaya* referred to in the *Raseśvara*-section of the *Sarvadarśanasaṃgraha* (ed. Bibl. Ind., pp. 68, 100, 101), the *Āryā* verses there quoted have not been found in the present MS., being probably taken from the first section (*rasapraśaṃsā*). For the first couplet of the second section given above, see *Sarvadarśanasaṃgraha*, p. 100.

[Dr. John Taylor.]

Digitized by Microsoft®

2618.

1568b. Foll. 34; size 10 in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī; 8–10 lines in a page.

Ratnaparīkshā and *Maṇiparīkshā*, two (*paurāṇik*) tracts on precious stones, their origin, value and magical effect, for good or evil, in the possessor's hands (A).

I. *Ratnaparīkshā* begins: ऋषय ऊचुः (om. B)।

पृच्छन्ति मुनयः सर्वे कृताञ्जलिपुटाः स्थिताः ।
मुनीनां त्वं मुनिश्रेष्ठ अगस्त्याय* नमो ऽस्तु ते ॥ १ ॥

देवदानवदैत्येन्द्रविद्याधरमहोरगैः ।
किरीटकटिसूत्राणां (°सूत्रेषु corr. A) कण्ठाद्याभरणेषु [च ॥ २ ॥

संयोजितानां रत्नानां कथयोत्पत्तिकारणं ।
अगस्तिरुवाच ।
मुनीनां वचनं श्रुत्वा मुनिश्रेष्ठो ऽब्रवीदिदं† ॥ ३ ॥

उत्पत्तिमाकरान्वर्णान् जातिदोषगुणांस्तथा ।
मूल्यं मण्डलकं चैव ग्राहकं हस्तसंज्ञया ।
वदामि सर्वमेवैतच्छृणुध्वं सावधानतः‡ ॥ ४ ॥

अवध्यः सर्वदेवानां बलो नाम महासुरः ।
त्रिदिवेशोपकाराय त्रिदशैः प्रार्थितो मुखे ॥ ५ ॥

ततस्तेनात्मनो कायो देवानां संमुखे (सन्मुखे A) स्थितः।
देहे समर्पिते शक्रस्तद्वज्रेण हतं शिरः ॥ ६ ॥

स्थितानि रत्नकूटानि वज्रेण हतमस्तके ।
वज्रसंज्ञा कृता देवैः सर्वरत्नोत्तमोत्तमे ॥ ७ ॥

शीर्षे वर्णोत्तमो जातो भुजयोः क्षत्रियः स्मृतः ।
वैश्यो नाभिप्रदेशे तु पद्भ्यां शूद्र उदाहृतः ॥ ८ ॥ °

Iti vajraparīkshā (79 *ślokas*), fol. 8*a*; *mauktikaparīkshā* (88 *śl.*), fol. 15*a*; *padmarāgaparīkshā* (68 *śl.*), fol. 20*a*; *indranīlaparīkshā* (43 *śl.*), fol. 23*b*; *marakataparīkshā* (40 *śl.*), fol. 26*b*.

This is followed by a section of 20 *ślokas*, beginning:

स्फुरंति दाडिमीरागमशोकमधुवर्तिकं ।
कांत्यातिरक्तं गंधाढ्यं न च रंगस्त्रिरंगयोः ॥ १ ॥

and ending, fol. 28*a*:

कर्णे भरणवृत्तौ च रत्नशास्त्रविशारदः ।
पंचभिश्च महारत्नैः कनकैः खचितानि च§ ॥ २० ॥

Then follows another section, beginning:

सदोषमलमूल्यत्वात् बहुमूल्यगुणान्वितं ।
परीक्षितं च तद्रत्नं कार्यं श्रीसुखदायकं ॥ १ ॥

भानवे पद्मरागं च मौक्तिकं सोम उच्यते ।
प्रवालांगारकश्चैव बुधे मरकतं तथा ॥ २ ॥

In this section the same five classes of precious stones are treated once more in a few verses each, and in addition to them the *lasuna*, *pushparāga*, *gomeda*, and *sphaṭika*, with one *śloka* on each of them; this section ending, after four additional *ślokas*: इति समस्तरत्नपरीक्षा समाप्ता ॥

II. *Maṇiparīkshā*, consisting of 60 *ślokas*, begins:

कैलासशिखरासीनं देवदेवं जगत्पतिं ।
पप्रच्छ पार्वती देवी तत्त्वं परमदुर्लभं ॥ १ ॥

मणीनां लक्षणं देव कथयस्व प्रसादतः ।
येन सिध्यति लभ्यंते (*r.* सिद्धिं लभंते ऽत्र) साधका [गतकल्मषाः ॥ २ ॥

महादेव महाघोर कुर्वन्ति रिपुमर्दनं ।
कवित्वं दीर्घजीवित्वं कुरुते ऽत्र यथा प्रभो ॥ ३ ॥

अष्टौ गुणाः फलं यत्र त्वत्प्रसादान्महेश्वर ।
ज्ञानमार्गं च मोक्षं च शूलरोगं च दारुणं ॥ ४ ॥

चक्षूरोगं शिरोरोगं विषोपरि तथैव च ।
स्फुटं वद यथा प्रभो प्रसादात्ते महेश्वर ॥ ५ ॥

---

* मुनीनां तु मुनिश्रेष्ठायागस्त्याय B.

† B omits this line.

‡ A omits this line.

§ MS. B differs considerably at this point.

Digitized by Microsoft ®

It ends:

दाडिमीपुष्पसंकाशं कृष्णविंदुविभूषितं ।
सौभाग्यजननं श्रीमान्भ्रमरेखायुतं प्रिये ॥ ५७ ॥
कुंदपुष्पप्रतीकाशस्तुलास्ते वर्तुलाः प्रिये ।
एवंरूपेण संयुक्तः समस्तविषमर्दकः ॥ ५८ ॥
गजनेत्राकृतिर्यस्तु विडालाक्षिसमप्रभः ।
तार्क्ष्यतुल्यमहातेजाः पूजनीयो यथार्चितः ॥ ५९ ॥
तीर्थाकारस्तु (?°रः सु)तेजाश्च द्युतिमानिह दृश्यते ।
समस्तविषहो ज्ञेयः स मणिर्जीयते(? र्गीयते) ध्रुवं ॥ ६० ॥

इति श्रीमणिपरीक्षा समाप्ता ॥ ° लिखितं चंदजीवैष्णव संवत् १७९८ समये फाल्गुणवदि ६ सोमवासरे ॥

For another MS. of these tracts see Aufrecht, Florentine Sanskrit MSS., p. 148.

[H. T. Colebrooke.]

2619.

1153b. Foll. 27; size 9¼ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The same treatises (B).

This MS. ends:

दाडिमीपुष्पसंकाशं कृष्णविंदुं सुभाग्यदं ।
भ्रमरेखायुतं चाथ कुंदाभं वर्तुलं विषान् ॥
हंति गजाक्षिभं विडालाक्षप्रभं(!) ।
तार्क्ष्यतुल्यं महातेजः पूजनीयं प्रयत्नतः ॥
तीर्थाकारस्तु तेताश्च(!) द्युतिमानिह दृश्यते ।
समस्तविषहा ज्ञेयः स मणिर्ग्राहकोविदैः ॥

इति रत्नादिपरीक्षाशास्त्रे ऽष्टमो ऽध्यायः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2620.

1568c. Foll. 19; size 7¾ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1585 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

Ratnaparīkshā, another treatise on precious stones, accompanied by a Gujarātī commentary.

It begins:

रत्नानि धारयेत्कोशे शुद्धानि गुणसंचयं ।
संभवं च तथा जातिं गुणं तेषां परीक्षयेत् ॥ १ ॥
पौंड्रके च सुराष्ट्रे च द्वापरे परिसंतति(!) ।
वैरागरे(?) च सौपारे कलौ हीरक उच्यते ॥ २ ॥

टीका ॥ कृतयुगें कलिंगदेशें कौशलदेशें °

Iti vajraparīkshā (21 *ślokas*), fol. 4*b*; *mauktikaparīkshā* (34 *śl.*), fol. 9*b*; *padmarāgaparīkshā* (19 *śl.*), fol. 13*b*; *indranīlaparīkshā* (15 *śl.*), fol. 15*a*; *marakataparīkshā* (11 *śl.*), fol. 16*b*; *sphaṭikaparīkshā* (7 *śl.*), fol. 17*a*; *pushparāgaparīkshā* (3 *śl.*), fol. 17*b*; *gomedaparīkshā* (2 *śl.*), ib.

Then follow 8 more *ślokas*, ending:

एवं विचार्य रत्नानि कोशे संचिनुते नृपः ।
आयुर्लक्ष्मीं जयं कीर्तिं प्रयच्छंति मनीषिणः ॥ ८ ॥

टीका । एवे प्रकारे ° । राजसुषहो ॥

इति रत्नपरीक्षा समाप्ता ॥ धर्मपुरीग्रामे रेवाकुब्जासंगमे बिल्वकेश्वरनागेश्वरसंनिधौ लिषितं संवत् १६४२ वर्षे श्रावणे कृष्णपक्षे एकादशी शनौ ग्रंथसमाप्तिः ॥ .°

[H. T. Colebrooke.]

2621.

581b. Foll. 50; size 12¼ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1799 A.D.; ten lines in a page.

Saundaryalaharī (or *Ānandalaharī*), a mystic poem, of (101–103) *ślokas*, in praise of *Śakti*, ascribed to *Śaṅkarācārya*; with a commentary (*ṭīkā*), called *Saubhāgyavardhinī*, by *Kaivalyāśrama Yati.*

The text of the poem has been frequently printed.

The commentary begins: भूद्न्यमान(*r.* शब्दायमान)तिमिरावलिसेव्यमानं° see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 168.

Colophon: इति गोविंदाश्रमपादपूजकश्रीशंकराचार्यकृतायां कैवल्याश्रमयतिविरचिता सौंदर्यलहर्याष्टीका सौभागवर्धिनी(!)नाम समाप्ता ॥

There seems to be a confusion here between *Śaṅkara's* teacher, *Govindācārya,* and *Kaivalyāśrama's* teacher, *Govindāśrama.* Cf. Bodl. MS.; Rāj. Mitra, Bikaner Cat., p. 245.

[H. T. Colebrooke.]

Digitized by Microsoft®

2622.

988. Foll. 52, the first two of which are wanting; size 14½ in. by 10 in.; large, modern Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

Ānandalaharī, with a commentary, beginning in the second hemistich of v. 1.

The comment on v. 2, begins: इदानीं शक्तेः त्रिगुणजनितानां देव्याः पादपद्मपरागोत्पन्नेषु विश्वसृष्ट्यादिषु कर्माणि कथयन् भूतशुद्धिमप्याह । तनीयांसमित्यादि । तव पादपद्मपरागं तनीयांसमपि त्रसरेणुस्वरूपमपि°

This commentary omits v. 97 (of Hæberlin's text), and ends with the comment on H. 102 (here numbered 100) as follows: प्रदीपेति हे जननि त्वदीयाभिर्वाग्भिस्तवेयं स्तुतिः प्रदीपज्वालाभिः दिवसकरनीराजनविधिः सुधां सूते यः स चंद्रः तस्य चंद्रोपलजललवैरर्घ्यरचना स्वकीयैरंभोभिः सलिलनिधिसौहित्यकरणं । त्वं सर्वमयी पूज्येत्यर्थः । त्वं पूजकः पूजासामग्री त्वमसीति॥ १००॥ आनंदलहरीटीका समाप्ता ॥

This is followed by the text of H. 101 निधे°, and the colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीशंकराचार्यविरचिता आनंदलहरी समाप्ता ॥

That the author is not identical with that of Bodl. Cat., no. 169 (*Gaurīkāntasārvabhauma*) is evident from his quotations, from which we glean the following: *Kaulārṇava*, fol. 10*a*, *l.* 5; *Gītā* (i. e. *Bhagavadg.*), fol. 14*a*, *l.* 1; *Gorakshasaṃhitā*, fol. 3*a*, 3 inf.; *Jñānārṇava*, fol. 18*a*, 3 inf.; *Pūjāpaṭala*, foll. 3*b*, 4 inf.; 5*b*, 5 inf.; *Yāmala* (see *Rudray.*), foll. 3*b*, *l.* 6; 7*b*, 3 inf.; 10*b*, 4 inf.; 15*b*, 2 inf.; *Yogaśāstra*, fol. 30*a*, *l.* 2; *Yoginīhṛidaya*, fol. 11*a*, *l.* 6; *Rudrayāmala*, fol. 14*a*, 2 inf.; *Vāmeśvaratantra*, fol. 24*b*, *ll.* 6, 12; *Śaṅkaramālikā*, fol. 14*b*, 4; *Stavarāja*, fol. 17*a*, 5. Various readings in the text are mentioned foll. 30*b*, *l.* 2; 32*a*, 3 inf.

[H. T. Colebrooke.]

2623.

659. Foll. 58; size 13¼ in. by 6 in.; fairly good Bengalī handwriting of 1806 A.D.; ten lines in a page.

Ānandalaharīvyākhyā, by *Jagadīśa Tarkālaṃkāra*; without the text.

It begins: श्री–

शङ्करचरणसरोजं श्रीजगदीशद्विजो नत्वा ।
शङ्करविवरणसूक्तौ स रहस्यं [सं]प्रकाशयति ॥

श्रीशङ्कराचार्यैः शक्तिप्राधान्यं व्यवस्थापयन् श्रीमत्त्रिपुरसुन्दरीस्तवमारभते शिवः शक्त्या इत्यादिना ।

The author is not much in the habit of quoting authorities, except in general terms such as *ity āhuḥ*, *ity eke*, *iti kecit* (*kaścit*), *iti prāñcaḥ*, etc. Those mentioned by name are *Amara*, fol. 5*a*, *l.* 2; *Kālikāpurāṇa*, fol. 3*a*, *l.* 8; *Kāvyaśāstra*, fol. 12*b*, *l.* 1; *Mārkaṇḍeyapurāṇa*, fol. 16*b*, *l.* 9; *Yoginīhṛidaya*, fol. 8*a*, *l.* 8; *Rudrayāmale*, foll. 8*a*, *l.* 9; 54*a*, *l.* 7; *Śāradā*, fol. 7*a*, *l.* 7.

Sometimes it seems as if he had had a knowledge of the preceding commentary.

It ends: स प्रकाशो यस्य ईश्वरो ऽप्येतेन प्रकाश्यते इति वाक्यार्थः ॥ इति श्रीजगदीशतर्कालंकारविरचितानन्दलहरीव्याख्या समाप्ता ॥ वंशवाटीनिवासिश्रीरामहरिरुद्रदासस्य स्वाक्षरपुस्तकमिदं ॥ १७२८ ॥

[H. T. Colebrooke.]

2624.

219b. Foll. 61; size 15 in. by 5 in.; clear, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

[*Ānandalaharī-*] *Tattvabodhinī*, composed, in Śaka 1527 (A.D. 1605), by *Mahādeva Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya*, son of *Yādava Cakravartin*, grandson of *Vidyāsāgara*, and great-grandson of *Subuddhi-miśra*.

It begins:

इन्द्रादिवृन्दारकवृन्दवन्द्य-
मन्दारमालाकलिते भवन्त्या (*r.* °कलितो भवान्याः) ।
पादारविन्दमकरन्दलुब्धो
नित्यं ममैवास्तु मनोद्विरेफः ॥ १ ॥

Digitized by Microsoft ®

वेदाङ्गवेदवेदान्तागमन्यायादिपारगे ।
शङ्करे शङ्कराचार्ये नतिर्मतिकरी मम ॥ २ ॥
वदनं प्रसादसदनं निरवधिमूर्तं चिदाख्यपीयूषं ।
यस्य कृपामकरन्दं चरणद्वन्द्वं गुरुं वन्दे ॥ ३ ॥
आनन्दलहरीभावा: क्वाहमत्यन्तमन्दधी: ।
तथापि मम तद्भक्तौ मती रामे मतो मति(!)॥ ४ ॥
श्रीमद्यादवचक्रवर्तितनय: श्रीमन्महादेववि-
द्यावागीश इह प्रसादसुमुखश्रीमद्गुरोराननात् ।
भूतोड्डामररुद्रजा(*r.* या)मलकुलोड्डीशादिनानागम-
ग्रन्थार्थानधिगत्य शक्तिशिवविष्णूनां रहस्यं व्यधात्॥५॥
इदानीमागमग्रन्थसंदर्भफलदायिनीं ।
आनन्दलहरीटीकां कुरुते तत्त्वबोधिनीं ॥ ६ ॥

The order of the stanzas (103) is the same as in Hæberlin's Anthology, p. 246 seq., except that vv. 75 and 76 are here transposed. While numerous varions readings are given in almost every verse, no previous commentator or commentary is referred to by name. The following authorities are quoted: *Kāmaśāstra*, fol. 56*b* (v. 92); [*Vātsyāyanaśāstra*, fol. 53*b* (v. 58)]; *Kumārasambhava* [जगन्मातु: कुचयोर्नैर्विड्यं मृणालसूत्रान्तरमप्यलभ्यमित्यनेन कविकुलगुरुणा श्रीकालिदासेन कुमारसंभवे वर्णितम्] fol. 49*b* (v. 78); *Kulatantra*, fol. 13*a* (v. 12); *Kramastotra*, fol. 5*b* (v. 4); *Gītā*, fol. 30*b* (v. 36); *Jñānārṇava*, foll. 2*b* (v. 1), 21*a* (v. 24); *Tantracūḍāmaṇi*, fol. 12*a* (v. 11); *Pañcamīstavarāja*, fol. 15*b* (v. 17); *Bhūtoḍḍāmara*, fol. 17*a* (v. 19); *Mānasollāsa*, fol. 2*b* (v. 1); *Ratnamālā* (*Abhidhānar.* II. 410), 25*b* (v. 30); *Yogaśāstra* (*Dattātreyaḥ*), fol. 3*b* (v. 2); *Yoginītantra*, fol. 11*a* (v. 9), 35*a* (v. 41); *Rudrayāmala*, fol. 27*b* (v. 33; *Yāmala*, fol. 14*a*, v. 14); *Vāmakeśvaratantra*, fol. 2*a* (v. 1); 23*b* (v. 27); 27*b* (v. 33); *Vishṇupurāṇa*, fol. 32*a* (v. 38); *Śāradātilaka*, fol. 2*b* (v. 1).

It ends: ॥ १०३ ॥

श्लोका अकृशमित्याद्या: सन्ति केचन कुत्रचित् ।
सुगमा इति मत्वास्यां तेषां नार्था: प्रकाशिता: ॥

इति संक्षेप: ॥

नानाशास्त्रविवेचनार्जितयश:शीतांशुसंकोचित-
प्रेक्षावत्परिपन्थिवभ्रुकमलैर्विद्वद्भिरत्युद्भटै: ।
निर्बन्धा: कति नाम नैव रचिता: स्तोत्रे विचित्रे जगन्-
मातु: किन्तु रहस्यमस्ति यदि तत्तत्र प्रमाणं शिव: ॥
मात: श्रीत्रिपुरे पुरारिगृहिणि ब्रह्मस्वरूपे परे
श्रीमत्त्वत्[पद]पङ्कजे परिमितं किंचिद्वरं प्रार्थये ।
त्वन्माहात्म्यमनु प्रकाशकुशलस्तोत्रार्थबोधक्षमा
टीका मत्परिकल्पितेति विबुधैरादृत्य संगृह्यतां ॥
सुबुद्धिमिश्रनामासीत् शागाग्निवंशविश्रुत: (!) ।
बहवस्तत्सुता आसन् बहुविद्या बहुप्रजा: ॥
तज्ज्येष्ठो रामपादाब्जषट्पद: शास्त्रवित्तम: ।
विद्यासागरनामासीत् परिव्राट् पूर्वमाश्रये ॥
तत्सुता बहवश्चासन् सार्वभौमादयो बुधा: ।
तन्मध्ये यादवानन्दश्चक्रवर्तीति विश्रुत: ॥
न्यायादिशास्त्रसिद्धान्ते वागीश इव यो ऽपर: ।
तत्सुत[:] श्रीमहादेवनामाहं यो मृदुर्मतौ ॥
विद्यावागीशपदवीमाप्नवान् कृपया गुरो: ।
मन्दारणे (?) विष्णुपुरग्रामे श्रीरामसन्निधौ ॥
आनन्दलहरीतत्त्वबोधिनी नाम विश्रुता ।
टीका तेन मयाकारि यथामति शिवार्चनात् ॥
दोषानर्थान्तरैर्भक्त्या गुणीकृत्य विचक्षणा: ।
कृपया सुधियस्त्वेनां स्वीकुर्वन्तु विमत्सरा: ॥
शाके शैलभुजेषुचन्द्रकलिते भाद्रस्य तिथ्यंशके
वारे दैत्यगुरो: स्मितस्मरतिथौ योगे तथा शोभने ।
नक्षत्रे हरिदैवते शुभधनुर्लग्ने गता पूर्णतां
टीकेयं मणिमालिकेव विदुषां कण्ठे सदा शोभतां ॥

इति श्रीभगवत्पादारविन्दस्य नून्माध्वीकमत्तालिकल्प:(!) । श्रीमहादेवविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचिता परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीशङ्कराचार्यविरचितानन्दलहरीतद्बोधनी(!) नाम टीका समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

2625.

2538a. Foll. 5; size 10¼ in. by 4¼ in.; good, small Devanāgarī writing (of the Jaina type) of the earlier part of the 16th century; fifteen lines in a page.

Digitized by Microsoft ®

Caṇḍikāśataka (or *Caṇḍīśataka*), by *Bāṇabhaṭṭa*; being a century of prayers addressed to *Pārvatī*, eulogizing her particularly for having delivered the world from the presence of the demon *Mahisha*.

It begins:

मा भांक्षीर्विभ्रमं भ्रूरधरविधुरता केयमस्यास्यरागं
प्राणे प्राण्येव नायं कलयसि कलहं श्रद्धया किं त्रिशूल।
इत्युद्यत्कोपकेतून् प्रकृतिमवयवान् प्रापयत्येव देव्या
न्यस्तो वो मूर्ध्नि मुष्यान्मरुदसुहृदसून् संहरन्नंह्रिरंहः॥१॥

Colophon: इति महाकविश्रीबाणभट्टकृतं चंडिकाशतकं समाप्तं ॥

Round the text of stanzas 1–84 marginal glosses have been added, reading, in the Jaina fashion, from the top along the right margin, and thence to the left margin and the bottom.

The work has been printed in the *Kāvyamālā*, iv. 1. [GAIKAWAR.]

2626.

2079a. Foll. 14; size $8\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1435 A.D.; nine lines in a page.

Rasavatīśata, a hymn of 119 verses, addressed to *Rasavatī*, a form of *Śakti*, or some female representing her in the consummation of the licentious rites practised at the *madanotsava* (v. 115); by *Dharaṇīdhara*.

The language of this composition is for the most part obscure, especially in its allusions to certain rites, and to the apparatus of vessels and stools used in them; but no mistake as to the general tendency of the whole is possible in interpreting such verses as 22, 29, 53–57, 107–114. Amongst the many drugs, strung together in these verses as *elixiria amoris* and restoratives, the radish plays a conspicuous part (64–70). In v. 35 *Suśruta* is referred to as an authority for the use of *ghṛita*.

It begins:

येषां सुवर्णरुचिकंचुकितानि यूनाम्
उच्चासनानि ददुरुच्चकुचास्तरुण्यः।
ते नाकवैद्यसमरूपतये[च] भेजुः
श्रीमंति तानि युगपद् हृदयाणि वासां ॥ १ ॥
कल्याणभाजनमपि स्वयमादरेण
कल्याणभाजनमवापि जनः कयापि ।
एकत्र सा रसवती मदनेन भोज्या
मुग्धामसौ रसवतीमपरत्र भोक्ता ॥ २ ॥

It ends:

लभ्यानि पुष्पविभवेन रसोत्तराणि
कर्णामृतानि धरणीधरसूनृतानि ।
दूराबधूनितमधूनि पिबत्यमूनि
देवः स्वयं कमलिनीहृदयेश्वरो ऽपि ॥

इति रसवतीशतं समाप्तं ॥ संवत् १४९२ वर्षे पौषवदि १२ रवौ मेदपाटज्ञातीय व्या° हरिहरसुत व्या° वामदेवपठनार्थं लिखितमिदं ॥

The MS. noticed in Weber's Berl. Cat., no. 596, contains the same work with, however, some additional verses at the beginning, counting 124 verses in all. [GAIKAWAR.]

2627.

1547D. Foll. 12; size 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Bhagavatstuti, a five-fold commentary, by *Satyajñānānandatīrtha Yati* (pupil of *Rāmakṛishṇānandatīrtha*), on a mystic formula (*Bhāgavatapadya*) ascribed to (*Bālakavi*, inspired by) *Bāla Gopāla*, and supposed to disclose the knowledge of the Supreme Being (*Bhagavat*).

The commentary begins with a *śloka* followed by the mystic text:

प्रणम्य श्रीगुरुं भक्त्या गुरूणां गुरुमीश्वरं ।
सत्यज्ञानानंदतीर्थयतिस्तं स्तौति सादरं ॥ १ ॥

यो योगी शिवको ऽकदे मणिवने कंकोत्तमे लालयन्
वाचां कं नृसते ऽसते ऽकमुदयन् साकेतगोपो ऽपतिः।
जातावाध्यहिशोकदे कशरणे स्वर्गे स्वकायोच्चकैः
क्रीडन्नस्ति न नास्ति कात्परमलं विंन्ने तमन्वानना॥१॥

Digitized by Microsoft®

अस्यार्थः । यः प्रसिद्धः तत्तु समन्वयादित्यादिन्यायेन सर्ववेदांततात्पर्यार्थो ऽखंडः परमात्मा नेह नानास्ति किं चन एकमेवाद्वितीयं व्रह्मसीत्यादिश्रुतिभ्यो मायातत्कार्यशून्यत्वादयोग्ये च सर्वसंबंधरहित इत्यर्थः । अथाप्यचिंत्यानंतशक्तिकया स्वोपाधिभूतया अनिर्वचनीयया मायया योगी सर्वज्ञत्वादिगुणयुक्तः सन् स्वस्मिन्नेवेदं सर्वं प्रलये उपसंहृत्य संस्थापितं पुनः-सर्गादौ स्वेच्छया लीलयैवाधिदैवादिभेदेन प्रकटीकृत्य तदनुप्रविष्टोहमनुभवे(!) प्रकाशमानः सन्नेकधा त्रिधा पंचधैकादशधा बहुधा भूत्वा स्वप्रयोजनाभावेऽपि स्वसृष्टानां स्वानां कायसुखाय तदुपलक्षितचतुर्विधपुरुषार्थप्राप्तये तत्र तत्र तदा तदा उच्चकैः क्रीडन् उत्कृष्टानि रामकृष्णादिरूपाणि गृहीत्वा परमपावनानि सुमंगलानि च क्रीडारूपाणि कर्माणि कुर्वन्नेवास्ति सर्वत्र कुत्रापि नास्तीति न किंतु अस्तीत्येवोपलब्धव्य इत्यभिप्रायः। एवं यथोक्तं सगुणं निर्गुणं च तं औपनिषदं खं वासुदेवं कात् आनंदमयात् परं निर्विशेषं सर्वाधारं अलं परिपूर्णं° चित्ते विचारयति° । यद्वा । नास्तिकान् अत्तीति नास्तिकात् वेदपुरुषः स एव परमः भजनीयत्वेन श्रेष्ठो येषां ते नास्तिकात्परमा मन्वादयो वैदिकाः तान् लाति इति नास्तिकात्परमलः तं° । here follow yet two different interpretations of the same words, as also several of those that follow, viz.: either as तमन्नानना = अन्नेन आनः (जीवनं) स च ना मनुष्यः ; or as तमं नानना = तं खं (परं ब्रह्म) ना (तत्स्वरूपो नारायणस्तन्नामसंकीर्तनपरं) आननं यस्याः सा (विराट्, स्त्रीव्यक्तिः, श्रुतिः) । शिवको° शिवे कं चित्तं° मणिवनं मणिमिश्रितं जलं मणिकर्णिकाख्यं तीर्थं° अकानि सर्वदुःखानि° द्यति खंडयति । etc.

Having thus explained the verse first *in extenso*, and then again summarily, the author in three further comments substitutes *Rāma*, *Kṛishṇa*, and *Śiva* each in his turn for the divine being, for the benefit of sectarian worshippers (रामभक्तानां मुदे etc.).

It ends :

बालेनेदं कृतं पद्यं बालगोपालसंमतं ।
बालगां सत्कविर्वेत्ति यदि स्यान्नंदबालगः ॥°

शब्दशास्त्रतत्त्वज्ञानजन्यं सामर्थ्यं बलं तस्यायं तद्वान् बालः तेन कवीनेनेदं (*r*. कविनेदं) पद्यं श्रीभगवत्सर्वावतारपरत्वेन व्याख्यातं ॥ अन्यैश्च बहुभिः सुहृद्भिः कविभिः श्रीभगवत्परत्वेनैव संक्षेपेण विस्तरेण च व्याख्यातं ॥ तस्मात्सर्वगुणसंपन्नं निर्दोषं चेदं भागवतं पद्यं जयतु जयतु ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीरामकृष्णानंदतीर्थपादशिष्यश्रीसत्यज्ञानानंदतीर्थयतिविरचिता श्रीभगवत्स्तुतिर्भगवतो भागवतानां च मुदे भूयात् ॥

[H. T. Colebrooke.]

2628.

2706. Foll. 108 (paged 1–216); size 4to, 9 in. by 7¾ in.; rough country paper; Telugu character; 14–19 lines in a page.

Vratavallī, a manual of devotional observances, chiefly in connection with *Śākta* worship.

It begins: श्रीगणाधिपतये नमः। श्रीवेदव्यासाय नमः। श्रीशारदायै नमः । अयं ग्रंथं व्रतवल्ली ॥ वरलक्ष्मीव्रतं ॥

चतुर्भुजां महालक्ष्मीं गजपुष्पगतिं तथा ।
दंत्ताक्षसूत्रवरदां(!) तथैवाभयपाणिनीं ॥
पद्मासने पद्मकरे सर्वलोकैकपूजिते ।
नारायणप्रिये देवि सुप्रीता भव सर्वदा ॥

श्रीमहालक्ष्म्यै नमः । ध्यानं ।

पद्मासनेति मंत्रेण अर्चिता देवतामरैः ।
आगच्छतु महाशेनं (*r*. सेनं) नित्यं संनिहिता भवा ॥

आवाहनं ।

हेमरत्नासनाशीनां (°सीनां) नवरत्नोपशोभितां ।
मया दत्तं गृहाणेदं तुभ्यं दास्यं नमाम्यहं ॥°

इति वरलक्ष्मीव्रतकल्पं p. 8; इति स्कंदपुराणे अनंतव्रतोद्यापनकल्पं p. 62; इति गरुडपंचमीव्रतं p. 65; इति स्कंदपुराणे स्वर्णगौरीव्रतकल्पं p. 71; इति लक्षबिल्वप्रोद्यापनविधिः p. 74, etc.

The work is apparently incomplete, breaking off, as it does, abruptly at the end of a leaf; the two last complete sections being the *mahālakshmīvratakalpa* (p. 207) and *amuktābharaṇa-saptavidhāvratakalpa* of the *Bhavishyottarapurāṇa* (p. 216).

Wilson, Makenzie Collection, second ed., p. 172, calls the tract '*Vratāvali Kalpa*, directions for holding religious observances at

Digitized by Microsoft®

particular seasons in honour of *Varalakshmī*, *Gaurī*, and other objects of *Śākta* devotion'; but see Burnell, Tanjore MSS., p. 138, no. lxxiv.

[MACK. COLL.]

2629.

1459a. Foll. 12; size $8\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Vedāntamantraviśrāma, a collection of mystic prayers and formulas to be used, and rules to be observed at the daily ceremonies, ascribed to *Śaṅkarācārya*. Perhaps, however, both the title and *Śaṅkara's* authorship apply only to the concluding portion of the work, consisting of 11 *ślokas*. Rather incorrect.

It begins: अथ तर्पणविधिः ॥ आचमनं ओं विष्णुस्मरणं संध्यावंदनं कृत्वा ततः सव्येन ॥ ओं

यज्ञोपवीतं परमं पवित्रं प्रजापतेर्यत्सहजं पुरस्तात् ।
आयुष्यमग्र्यं प्रतिमं(!) च शुभ्रं यज्ञोपवीतं बलमस्तु तेजः ॥

ओं तीर्थदेवतायै नमः वरुणाय नमः ॥ ओं ब्रह्मा तृप्यतु ॥ ओं विष्णुस्तृप्यतु ओं रुद्रास्तृप्यंतु ओं देवास्तृप्यंतु ॥ ०

इति दर्भपिंडासनं fol. 2*a*; अष्टश्राद्धः fol. 3*a*; विर्याहोमः(? ends विर्यो विपाप्मा भूयां स्वाहा ॥) fol. 4*a*; इति निर्वाणयोगपटः fol. 5*b*; सिंहासनयोगपटः fol. 7*a*; अथातः परमहंसानां समाधिविधिं व्याख्यास्यामः fol. 7*b*; ०इति मानसपूजापंचोपचारविधिः ॥ fol. 11*b*.

Then follow the 11 *ślokas* above referred to:

पूर्वदले श्वेतवर्णे यदा विश्राम्यते मनः ।
तदा धैर्यमुदारं च धर्मकीर्तिर्मतिर्भवेत् ॥ १ ॥

अग्निदले रक्तवर्णे यदा विश्राम्यते मनः ।
तदा निद्रा आलस्यं च मंदबुद्धिर्मतिर्भवेत् ॥ २ ॥

दक्षिणदले रक्तवर्णे यदा विश्राम्यते मनः ।
तदा क्रोधं च मत्सरो भवते[ज्जो]मतिर्भवेत् ॥ ३ ॥ ०

मध्यदले श्यामवर्णे यदा विश्राम्यते मनः ।
तदा सर्वगुणज्ञानं चैतन्यं च मतिर्भवेत् ॥ १० ॥

अन्नमात्रे नराः सर्वे(!) सर्वपापैः प्रमुच्यते ।
ये पठंति तु कर्तव्यं स योज्यं पदवी भवेत् (!) ॥ ११ ॥

इति श्रीशंकराचार्यविरचितं वेदांतमंत्रविश्रामतोपनिषत्संपूर्णं ॥ ० संवत् १७३० परवर्तमाने भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे द्वितीया भौमवासरे संपूर्णं ॥

The same title, as given in this colophon, is assigned to the treatise in Peterson's Rep., iii., p. 392; and in Bühler's Cat. of Gujarāt etc. MSS., iv., p. 94.

[H. T. COLEBROOKE.]

2630.

581a. Foll. 20; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; careless Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

A treatise on the acquisition of supernatural powers by means of mystic formulas and magic practices; extracted from several *Tantric* works. Extremely incorrect.

It begins (somewhat corrected):

उड्डीशेन समाकीर्णे योगवृन्दसमाकुले ।
प्रणम्य शिरसा देवी गौरी पृच्छति शङ्करम् ॥ १ ॥

ईश्वर श्रोतुमिच्छामि लोकनाथ जगत्पते ।
प्रसादं कुरु देवेश ब्रूहि कर्मार्थसाधनम् ॥ २ ॥

वशीकरणमुच्चाटन(?०नं सेना)स्तंभनं तथा ।
शान्तिकं पौष्टिकं चाप रणानि विविधानि च ॥ ३ ॥

चक्षुर्हानि मनोहानि श्रुतिहानि तथैव च ।
ज्ञानहानि क्रियाहानि कीलकं च तथा परम् ॥ ४ ॥

कार्यस्तंभं सुरेशान शोषणीपूरणं तथा ।
मंत्रध्यानं विशेषेण तत्सर्वं वद मे प्रभो ॥ ५ ॥

अन्यच्च विधिवत्कार्यं प्रसादाद्ब्रूहि भैरव ।
येन विज्ञानमात्रेण मनुजो भुवि दुर्लभः ॥ ६ ॥

ईश्वर उवाच ॥

शृणु त्वं हि वरारोहे सिद्धार्थं यदि पृच्छसि ।
तं वदिष्यामि देवेशि सर्वं तत्समुदाहृतम् ॥ ७ ॥

सौम्यधर्मैस्त्वैश्च जप्यै रिपुं हन्यान्न संशयः ।
उड्डीशात्सारमाकृष्य मयोक्तं तव भक्तितः ॥ ८ ॥

श्रीपार्वत्युवाच ॥

उड्डीशं च नमस्कृत्य रुद्रं चैव सुदुर्लभम् ।
कपर्दिनं विरूपाक्षं सर्वभूतभयापहम् ॥ ९ ॥

Digitized by Microsoft®

वक्ष्ये रुद्रोद्भवान्योगान् सर्वशत्रुविनाशकान् ।
तैस्तु वियोजितः सद्यः प्राणान् हन्तु न संशयः ॥ १० ॥ °

After *śloka* 15 (from the beginning of fol. 2) the text becomes quite hopeless, the verses being no longer marked, and no signs of punctuation whatever being used.

The following colophons are met with:

इत्युड्डामरे महातंत्रे प्रथमपटलः १ [॥] पार्वत्युवाच [।] अतः परं प्रवक्ष्यामि जलस्तंभनमुत्तमम् ° fol. 3*b*; इति उड्डामहे(*r.* रे)श्वरमहातंत्रे अजनाधिकारे द्वादश १२, fol. 6*a*; ° १३ and १४, fol. 6*b*; इत्युड्डीशे मंत्रपटलः fol. 7*a*; इत्युड्डीशे चाराडालीपटलः(!) fol. 8*b*; इति श्रीभूतभैरवतंत्रे यक्षिणीसाधनं fol. 13*a*; इति श्रीवीरभद्रे महातंत्रे कोपो नाम प्रथमः पटलः fol. 15*b*; ° द्वितीयः fol. 17*a*; ° तृतीयः पटलः fol. 18*b*.

It ends: अनन्तरसिंधुद्रग्धकरतानमृधितलालकेव जातः वैदग्धेन तेषां तलः(!) इति उड्डीशः समाप्तः शुभमस्तु सम्वत् १७९६ °

Fol. 1 is marked उ ° श, foll. 2–13 उ °.

Cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 364.

[H. T. Colebrooke.]

2631.

1525a. Foll. 25; size 10 in. by 4¼ in.; fair Devanāgarī writing of 1799 A.D.; eight lines in a page.

Śāradanavarātrividhi, a description of certain rites and offerings culminating in the blessing of arms and standards of warriors preparing for battle. Rather incorrect.

It begins: अथ शारदनवरात्रिविधिः ॥ स्वस्ति न इंद्रो वृद्धश्रवाः (*Ṛiks.* i. 89, 6; 7) । भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्ये(!)° स्वस्ति न इंद्रेति शांतिं पठित्वा सुमुखश्चेति गणेशं प्रणम्य । °

It ends:

करिष्यमाणयात्राया यथाकालं सुखं मया ।
तत्र निर्विघ्नकर्त्री त्वं भव श्रीरामपूजिते ॥

इति तन्मूलस्थां मृदमानीय ग्रहे(*r.* गृहे) स्थापयित्वा यथासुखं विहरेत् ॥

इति शारदनवरात्रिविधिः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

2632.

2298. Foll. 26 (paged 1–53); size 13 in. by 9¾ in.; well written in Devanāgarī character, in the European fashion, about the beginning of this century; 28 lines in a page.

Grahayāmala, a Tantric work on planet worship, fortune-telling and similar subjects, in 18 chapters (*paṭala*). Rather incorrect.

It begins:

ओं परं विधयो ऽर्कोद्यास्ते परं विष्णवो नव ।
परमाः शंकरा यूयं ओं ब्रह्मभ्यस्तु वो नमः ॥

नत्वार्कादिग्रहान्देवि लोकानां हितकाम्यया ।
वागीश्वरीं वंदमानस्तनोमि ग्रहयामलं ॥

अथ तंत्रतया श्रीसावित्रीविद्यादिसंध्या ॥

ओं शन्न आपो धन्वन्याः(? *r.* पल्वल्याः) शमनः(!)
[संतु नूप्यः(!) ।
शन्नः समुद्रिया आपः शमनः संतु कूप्याः ॥

ओं द्रुपदादिव मु[मु]चानः स्विन्नः स्नातो मलादिव ।
पूतं पवित्रेण वाज्यमापः शुधंतु मैनसः ॥ °

1. *śrīsavitṛividyāditantravaidikasandhyāvidhi*, p. 4; 2. *abhishekādividhi*, p. 7; 3. ib.; 4. p. 8; 5. (mainly tables) p. 14; 6. p. 15; 7. p. 18; 8. p. 20; 9. *kshetrādishaḍvargadṛishṭiphalam*, p. 23; 10. p. 29; 11. *rāśiśīlādi*, p. 32; 12. *ashṭādaśavidhāsanādipathyāpathyaviveka*, p. 35; 13. *prāṇāyāmaviveka*, p. 39; 14. *mahāmudrādidaśaviveka*, p. 43; 15. *samādhividhiviveka*, p. 45; 16. *vāstugrahadvijaprakaraṇaviveka*, p. 49; 17. *grahacaritādinirṇaya*, p. 53; 18. ends:

इति ते कथितं देवि कवचं देवदुर्लभं ।
नित्यं संपूजयेद्यस्तु सो ऽभीष्टं फलमाप्नुयात् ॥

वंध्या वा काकवंध्या वा मृतवत्सा च यांगना ।
स्वर्णस्थं कंठमध्ये वा वामबाहौ सुधारयेत्(!) ॥

Digitized by Microsoft®

ग्रहयंत्रान्वितं कृत्वाभीष्टमक्षयमाप्नुयात् ।
सर्वकामार्थसंसिद्धै विनियोगो मयोदितः ॥

इति ग्रहयामले श्रीहरपार्वतीसंवादे जगद्दुर्लभाक्षयकवचं समाप्तमष्टादशः पटलः ॥ समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥

The MS. was probably copied from the same Bengalī MS. as the next one.

[CALCUTTA.]

2633.

981b. Foll. 57; size 14½ in. by 4¾ in.; excellent Bengalī handwriting, of 1807 A.D.; eight lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

2634.

79. Foll. 83; size 9¼ in. by 4 in.; fairly good (Nepalese) Devanāgarī writing of 1819 A.D.; nine lines in a page.

Kāmaratna(-tantra), a treatise, in 16 chapters (*upadeśa*), on magic practices and various subjects of prognostication, by *Śrīnātha*. [A].

The author's science consists in prescribing certain drugs, and the recitation of certain *mantras* while swallowing them; whereby people are supposed to acquire supernatural power for the fulfilment of their wishes. By these means he ensures success in battle, keeps off wild beasts, destroys vermin, prevents baldness, detects thieves and stolen property, makes himself invisible, and counteracts the poison of snake and scorpion bites. He also touches on stimulants for increasing desire and reviving flagging power.

The first leaf is somewhat injured.

It begins:

यस्येश्वरस्य विमलं चरणारविंदं
संसेव्यते विबुधसिद्धमधुव्रतेन ।
निर्वाणसूचकगुणाष्टकरंगपूर्णं (गुणाष्टमवेदपूर्णं B)
तं शंकरं सकलदुःखहरं नमामि ॥ १ ॥

कामरत्नमिदं चित्रं नानातंत्रोतरान्मया (नानारत्नार्णवं [मया B) ।
वश्यादि [यक्षिणी]मंत्रसाधनांतं समुद्धृतं ॥ २ ॥

वश्याकर्षणकर्माणि वसंते योजयेत्प्रिये । [॥ ३ ॥
ग्रीष्मे विद्वेषणं [कुर्यात्] प्रावृषि स्तंभनं मतं (यथा B)

शिशिरे मारणं चैव शांतिकं शरदि (शिशिरे A) स्मृतं ।
हेमंते पुष्टिकं कुर्यादुक्तकर्मविशारदः ॥ ४ ॥ ° ११ ॥

इति तिथिनिर्णयः ॥ ° १७ ॥ इति माहेन्द्रादिनिर्णयः ॥ ° १९ ॥ इत्यंगुलीनिर्णयः ॥

Then follows a quotation of 4½ *ślokas* from the *Śivagītā* (सव्यपार्ष्णिं गुदे स्थाप्य दक्षिणं च तथोपरि ।°) omitted by B. Then अथ मूलिकाग्रहणं ।° *śl.* 24–38; ओं ह्रीं चण्डे हूं फट् स्वाहा । अनेन मंत्रेणादित्यवारे पुष्यनक्षत्रे वा पुष्यार्कयोगे वा सर्वा औषधीरुत्पाटयेत् ॥ ओं ह्रीं फट् स्वाहा । अनेन मंत्रेण मूलिकां छेदयेत् ॥ इति मूलिकाग्रहण-विधिः ॥ ° इति वंदाग्रहणविधिः ॥

इत्येवं सर्वविद्यानां सिद्धये ऋतुनिर्णयः ।
कथिताश्चात्र यत्नेन मूलकाग्रहणादिकाः ॥ ४० ॥

अथ वशीकरणं ॥ °

1. *vaśīkaraṇa* (fol. 12*b*); 2. *ākarshaṇa* (fol. 14*a*); 3. *gajādivyāghranivāraṇa* (fol. 18*a*); 4. *stambhana* (fol. 23*b*); 5. *mohanakeśādirañjana* (fol. 30*b*); 6. *bījavardhana* (fol. 35*b*); 7. *gāḍhīkaraṇādi-lomaśātanāntam* (fol. 40*a*); 8. °*Kāmaratnatantre kalahādikaraṇopadeśaḥ* (fol. 50*b*); 9. *arishṭanāśanam gomahishyādidugdhavardhanam* (fol. 53*b*); 10. (fol. 60*a*); 11. *nānākautuka* (fol. 61*b*); 12. *kāmasiddhyādi-anāvṛishṭikāraṇam* (fol. 67*a*); 13. *nidhidarśanāñjanādimṛitasaṃjīvanī* (fol. 71*a*); 14. *vishanivāraṇa* (fol. 77*a*); 15. *yakshiṇīsādhana* (fol. 79*b*); 16. *rasādiśodhana-māraṇam.*

It ends:

वाल्मीक (वल्मीक B) मृत्तिकाभागं नरास्थितुषभस्मनोः [(परास्थितुषभस्मनोः B) ।
भागं भागं समादाय वज्रमूखा समुच्यते (वज्रमूषादि [कथ्यते B) ॥

Digitized by Microsoft®

इति वज्रमूषा (° पा B)॥ इति श्रीनाथविरचिते कामरत्ने रसादिशोधनमारणं नाम षोडशोपदेशः ॥ इति कामरत्नाभिधं नाम रसायनशास्त्रं समाप्तं ।

रसाद्रीभेन्दुयुग्वर्षे(वैक्रमे)मासे शुक्रे सितेतरे ।
दशम्याममृतानंदो ऽलिखच्छाकेंद्रशासनः ॥

The only authorities that have been met with are: *Cakradatta*, fol. 38*b*, *l.* 7; *Purasādana*(?), fol. 50*b*, 7; (and *Śivagītā*, fol. 2*b*, 8).

Cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 366.

[B. H. HODGSON.]

2635.

1192a. Foll. 81; size 12½ in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work [B]. This copy contains a number of illustrative diagrams, and shows numerous various readings.

[H. T. COLEBROOKE.]

2636.

1985. Foll. 63 (one of which, fol. 60, is wanting); size 8½ in. by 3¾ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Gāyatrīrahasya, a compilation of rules and directions regarding the use and import of ordinary forms of prayer, and of the *Gāyatrī* in particular, in ten chapters (*anubhava*); ascribed to *Vyāsa Paraśurāma*.

It begins:

ओंकारममृतं ब्रह्म शिवमक्षरमव्ययं ।
यमामनंति वेदेषु तं प्रपद्ये विनायकं ॥ १ ॥
श्रीसूर्यः श्रीनिवासश्च श्रीकंठः श्रीगणेशराट् ।
परमात्मा गुरुर्हंसः सो ऽहमित्याश्रये धिया ॥ २ ॥
ओंकारं वृषसंयुक्ता त्रिलोकी वेदवत्सला ।
गायत्री कामगौः सेव्या धर्मकामार्थमोक्षदा ॥ ३ ॥
यो नो ऽस्माकं तु जीवानां स्वस्मिन् बुद्धीः प्रचोदयात्।
तस्य देवस्य सवितुर्भर्गो नित्यमुपास्महे ॥ ४ ॥
संध्योपासनया तुष्येत्परात्मा परमेश्वरः ।
वर्ण्यते सा च गायत्री रहस्यं पारमार्थिकं ॥ ६ ॥

प्रणवव्याहृतिगायत्र्यादिकैर्मंत्रैः संध्योपासनं कुर्यात् ॥ तत्र याज्ञवल्क्यः(!)॥

ओंकारो व्याहृती सप्त गायत्री(!) शिरसा तथा ।
आपो हि ष्ठा तृचो ऽग्निश्च सूर्यश्चापः पुनंत्विति ॥
ऋतं चेति चतसृभिर्द्रुपदा (*r.* त्रिपदा)चाघमर्षणं ।
उदु त्यं चित्रं तच्चक्षुस्तेजो ऽसीति यथाक्रमं ॥
गायत्र्याश्च तुरीयं च संध्यामेतैः समाचरेत् ।
अन्यैश्च विविधैर्मंत्रैः स्वशाखोक्तैर्यथाक्रमं ॥

ओमिति प्रणवस्य परं ब्रह्म ऋषिः । परमात्मा देवता । देवी गायत्री छंदः । अमिति बीजं । उमिति शक्तिः । मं कीलकं । विद्युद्वर्णः उदात्तस्वरः ऌातव्यं गोत्रं°

1. प्राणायामाभ्यासानंदः fol. 10*a*; 2. संकल्पसंध्यार्थध्यानानंदोदयः fol. 13*a*; 3. इति श्रीमद्व्यासपरशुरामविरचिते गायत्रीरहस्ये मार्जनाचमनाघमर्षणार्घ्यदानशुद्धर्थं विधारणानंदोदयो° fol. 22*b*; 4. (*āsanam, aṅgamantravyākhyā, digbandha, aksharaśaktayaḥ, brahmakalpa, padanyāsa*), fol. 29*b*; 5. इति श्रीमद्व्यासपराशराम (!) ° गायत्र्युपासनानंदोदयो° fol. 34*a*; 6. इति श्रीमद्व्यासपराशररामविरचिते(!)° गायत्र्यर्थानुसंधानानंदोदयो ° fol. 40*a*; 7. चतुर्विंशतत्त्वमुद्राविचारानंदोदयो ° ॥ इति संध्याविधिः ॥ fol. 45*b*; 8. (*abhivādanavidhi*), fol. 47*b*; 9. (*sūryopasthānam*); इति श्रीनारायणाचार्यविरचिते(!) माधवीये वेदार्थप्रकाशे ऋक्संहितायाः प्रथमे मंडले नवमोनुभवः॥ *Rigv.* I. 50, with *Sāyaṇa's* comment thereon; 10. (*madhyāhnasandhyāvidhi, sāyaṃsandhyā*) ends: ओं भूर्भुवः स्वः पुरुषं त° १६ इति तर्पणं कृत्वा गुर्वादीन्नमेत्॥ इति गायत्रीरहस्ये संध्योपासनानंदो नाम दशमोनुभवः ॥

Of the authorities cited may be mentioned: *Kshīrasvāmin*, fol. 35*a*; *Gāyatrīhṛidaya*, fol. 5*a*; *Gāyatryupanishad*, foll. 3*a*. *b*, 7*b*; *Prapañcasāra*, foll. 5*b*, 8*a*; *Mantradevaprakāśika*, foll. 5*b*, 33*a*; *Smṛiticandrikā*, foll. 12*b*, 35*a*; *Smṛitisaṃgraha*, fol. 47*b*; *Smṛitisāra*, foll. 9*b*, 13*b*.

[H. T. COLEBROOKE.]

Digitized by Microsoft®

Digitized by Microsoft®

Digitized by Microsoft ®

Digitized by Microsoft®

Digitized by Microsoft®

BINDING SECT. OCT 2 1966

Z 6621 G78S3 v.1 part,1-4 cop.2

Gt. Brit. India Office. Library
Catalogue of the Sanskrit manuscripts in the library of the India Office

[redacted]

For use in the Library ONLY

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

Digitized by Microsoft®